

Documente Diplomatice Române

Seria a III-a

**România și Tratatul de la Varșovia.
Conferințele miniștrilor Afacerilor Externe și ale adjuncților lor
(1966-1991)**

ROMANIAN DIPLOMATIC DOCUMENTS

SERIES III

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
INSTITUTUL DIPLOMATIC ROMÂN

DOCUMENTE DIPLOMATICE ROMÂNE

Seria a III-a

România și Tratatul de la Varșovia. Conferințele miniștrilor Afacerilor Externe și ale adjunctilor lor (1966-1991)

Volum realizat de Mioara Anton

Introducere de
Mioara Anton

Editura ALPHA MDN
București, 2009

Copyright © Institutul Diplomatic Român, 2009.
Toate drepturile rezervate.

Referenți științifici: prof. univ. dr. Ioan Chiper
acad. Florin Constantiniu

Traducere: Laura Savu

Tehnoredactor: Simona Vintilă

Layout: Mădălina Barbu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ROMÂNIA. MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE. INSTITUTUL DIPLOMATIC ROMÂN

România și Tratatul de la Varșovia : conferințele miniștrilor Afacerilor Externe și ale adjuncților lor (1966-1991) / Ministerul Afacerilor Externe. Institutul Diplomatic Român. / sub îngrijirea: Anton Mioara. - Buzău: Alpha MDN, 2009

Index

ISBN 978-973-139-102-1

94(498)

327.51 Tratatul de la Varșovia

Imprimat la **Tipografia Alpha MDN S.A.**
Buzău, str. Col. Ion Buzoianu nr. 94
Tel./Fax: 0238.721303
E-mail: alpha@buzau.ro
www.alphamdn.ro

CUPRINS

INTRODUCERE.....	VII
INTRODUCTION.....	XLI
NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI.....	LXXVII
NOTE ON THE EDITION.....	LXXIX
LISTA DOCUMENTELOR.....	LXXXI
LIST OF THE DOCUMENTS.....	CXXXI
ABREVIERI/ABREVIATIONS.....	CLXXXI
DOCUMENTE/DOCUMENTS.....	1
INDEX.....	1239

INTRODUCERE

Destindere și confruntare. 1955-1965

La mijlocul anilor '50, relațiile Est-Vest depășeau faza confruntării, intrând într-o nouă etapă a stabilității și coexistenței pașnice. Moartea lui Stalin (martie 1953) și sfârșitul războiului din Coreea au permis reluarea timidă a dialogului dintre marile puteri asupra capitolului rămas nerezolvate la sfârșitul celui de-al doilea război mondial: reunificarea germană, încheierea tratatului de pace cu Austria, problema *statu quo*-lui teritorial și a regimurilor politice existente în Europa de Est¹.

Suspiciunea care a caracterizat relațiile dintre marile puteri în primii ani postbelici a făcut imposibilă găsirea unei soluții care să aducă liniștea în centrul Europei. Planurile sovietice pentru Germania de Est indicau disponibilitatea liderilor de la Kremlin de a negocia cu puterile occidentale astfel încât să se ajungă la un compromis. Celebra notă a lui Stalin, din 10 martie 1952, prin care propunea realizarea unui stat german neutru, demilitarizat, retragerea trupelor străine și organizarea de alegeri libere, a fost refuzată de foștii săi aliați vestici², fiind considerată una dintre oportunitățile pierdute pentru încheierea războiului rece. La câteva luni distanță, la 27 mai 1952, după negocieri prelungite, Statele Unite acceptau înființarea Comunității Defensive Europene, ceea ce presupunea debutul procesului de integrare a Germaniei de Vest în structurile economice și militare occidentale. Însă perspectiva remilitarizării germane nu a întrunit consensul și Franța a refuzat să ratifice tratatul în august 1954³, ceea ce însemna falimentul CED⁴. După mai multe runde de negocieri, diplomațiile occidentale au găsit soluția pentru menținerea securității europene prin semnarea Acordurilor de la Paris, în urma cărora Germania Federală era invitată să adere la NATO și Uniunea Europei Occidentale (UEO)⁵.

---

¹ Încurajată de tendințele de reconciliere sovietică, administrația Eisenhower a propus negocieri pentru dezarmarea generală, rezolvarea problemei germane și statutul regimurilor politice din Europa de Est. Inițiativa americană a fost respinsă de conducerea sovietică, fiind considerată o provocare. Vladislav Zubok, *Soviet Intelligence and the Cold War: The „Small” Committee of Information 1952–1953*, în „Diplomatic History”, vol. 19, nr. 3, 1995, p. 456.

² Wilfried Loth, *The Origins of Stalin's Note of 10 March 1952*, în „Cold War History”, vol. 4, nr. 2, ianuarie 2004, pp. 66-88; Ruud Van Dijk, *The 1952 Stalin Note Debate: Myth or Missed Opportunity for German Unification?*, în „Cold War International History Project Working Paper Series”, nr. 46, 1996, p. 4-42.

³ Cunoscută sub numele de „Planul Pleven” (după numele premierului francez), Comunitatea Defensivă Europeană presupunea înființarea unei armate paneuropene cu participarea Germaniei Occidentale. Integrarea militară ar fi urmat-o pe cea economică după înființarea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, creată în 1951 (Planul Schuman). Deborah Welch Larson, *Anatomy of Mistrust. US-Soviet Relations during the Cold War*, Cornell University, 1997, p. 39.

⁴ Tony Judt, *Postwar. A History of Europe since 1945*, London, 2005, p. 245.

⁵ La Londra s-a convenit ca RF Germania să devină un stat suveran, să adere la NATO și să pună la dispoziția alianței 12 divizii și 1000 avioane de luptă. Totodată, RFG se angaja că nu va fabrica arme

Din perspectivă sovietică, evenimentul modifica echilibrul de forțe din centrul Europei și obliga Moscova să răspundă printr-o inițiativă pacifistă. Pentru a câștiga timp până la ratificarea Acordurilor de la Paris, liderii sovietici au propus o întâlnire a miniștrilor Afacerilor Externe care să analizeze condițiile stabilirii unui sistem de securitate colectivă în Europa. La 13 noiembrie 1954, URSS adresa reprezentanților a 23 de state europene, inclusiv SUA, invitația de a se organiza o conferință a țărilor europene pentru asigurarea securității pe continent. Dar demersului sovietic i s-a răspuns numai de către țările satelite și China care și-a trimis la Moscova un observator. La sfârșitul celor patru zile de discuții, reprezentanții guvernelor reunite la conferință semnau o Declarație comună prin care denunțau remilitarizarea Germaniei Federale și anunțau „măsuri comune în domeniul organizării forțelor armate și a comandamentelor lor”.

Diplomația sovietică a devenit foarte activă pentru pregătirea celei de-a doua conferințe consacrată problemelor securității europene, programată să se desfășoare la Varșovia. La 10 mai 1955, la numai cinci zile după ce Germania Federală își declarase suveranitatea, și la numai o zi după ce aceasta devenise cel de-al 15-lea membru al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord, Uniunea Sovietică avansa propunerea de semnare a unui acord general privind dezarmarea⁶. Însă puterile occidentale au privit cu neîncredere noua inițiativă sovietică și nu i-au dat curs. Odată cu ratificarea Acordurilor de la Paris, Moscova anunța existența unei noi organizații militare pe continentul european, cea a Tratatului de la Varșovia. Statele reunite la Varșovia au invocat dreptul de a se asocia pentru a-și asigura securitatea națională, considerând că acțiunile țărilor vest-europene, ale SUA și Canadei – de includere a Republicii Federale Germania în UEO și NATO – reprezentau o amenințare la adresa lor⁷.

Accederea Germaniei Federale în structurile NATO a însemnat atât o provocare pentru interesele de securitate sovietice, cât și debutul unei noi etape în relațiile Est-Vest. În primii cinci ani de existență, Germania Federală nu a fost considerată o amenințare pentru securitatea sovietică. Odată devenită membră a organizației nord-atlantice, raportul de forțe din centrul Europei devenise nefavorabil Uniunii Sovietice⁸, care a răspuns prin înființarea unei noi structuri militare menită să-i consolideze dominația asupra estului Europei. Tratatul de la

---

nucleare. Fapt fără precedent, Marea Britanie urma să mențină pe continentul european patru divizii. La 3 octombrie, Germania și Italia deveneau membre ale UEO. André Fontaine, *Istoria războiului rece. De la războiul din Coreea la criza alianțelor. 1950-1967*, vol. III, Editura Militară, 1993, p. 167.

⁶Alexandr Fursenko, Timoty Naftali, *Khrushchev's Cold War. The Inside Story of an American Adversary*, London, 2006, p. 35.

⁷Vojtech Mastny, *The Soviet Union and the Origins of the Warsaw Pact in 1955*, în *Mechanism of Power in the Soviet Union*, ed. Robert Rosenfeldt, Bent Jensen, Erik Kulavig, Macmillan Press Ltd, London, 2000, p. 244-245. Nicolae Ciobanu, Ion Voievozeanu, *Tratatul de la Varșovia, doar o replică la Pactul nord-atlantic?*, în *Analele Sighet 8. Anii 1954-1960: fluxurile și refluxurile stalinismului*, Fundația Academia Civică, București, 2000, p. 225-238.

⁸Adam Ulam, *Expansion and Coexistence. Soviet Foreign Policy. 1917-1973*, New York, 1974, p. 505.

Varșovia nu a însemnat numai la o mișcare abilă în plan propagandistic, ci a oferit Uniunii Sovietice baza legală pentru a-și menține trupele în țările intrate în sfera sa de influență. În state precum Polonia și Cehoslovacia, ale căror regimuri se simțeau amenințate de o potențială reînarmare germană, precum și de eventuale modificări teritoriale, Tratatul de la Varșovia, și implicit controlul sovietic, elimina astfel de riscuri.

La nivel diplomatic anul 1955 a fost unul al tratatelor și al întâlnirilor la nivel înalt. Reconcilierea cu Tito părea să ofere o nouă perspectivă asupra intențiilor sovietice. Deși la nivelul PCUS nu a existat un consens față de problema iugoslavă, Hrușciov a avut câștig de cauză față de opoziția reconcilierii. Teza jdanovistă, a confruntării iminente dintre cele două blocuri, comunist și capitalist, a fost abandonată și înlocuită cu formula mult mai flexibilă a coexistenței pașnice. Conducerea sovietică încerca să promoveze o diplomație orientată către dialog și negociere⁹. Dar cât de departe erau pregătiți liderii sovietici să meargă în acceptarea unor compromisuri față de foștii aliați occidentali în problemele sensibile ale războiului rece?

Primul test al coexistenței pașnice a fost retragerea trupelor din Austria și semnarea tratatului de pace cu aceasta. Evenimentul a avut fără îndoială o încărcătură simbolică și a întărit convingerea generală asupra intențiilor pacifiste ale Uniunii Sovietice. „Noul curs” însemna ieșirea din izolarea stalinistă și încercarea de a construi o relație cu Vestul bazată pe încredere reciprocă, dar fără să se renunțe la obiectivele strategice (menținerea brâului de securitate construit la sfârșitul celui de-al doilea război mondial). Conferința de la Geneva, prima care reunea la 10 ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial pe reprezentanții celor patru mari puteri victorioase, a fost convocată tocmai pentru a se rezolva problemele divergente, unele dintre ele rămase deschise din 1945. În ciuda atmosferei destinsă, conferința nu a înregistrat nici un progres în cele două mari capitole ale războiului rece: chestiunea germană și dezarmarea. Mai mult, discuțiile asupra încheierii unui tratat general european al securității colective nu au dus la nici un rezultat.

Dezarmarea a devenit tema favorită a campaniilor pacifiste dezvoltate după 1955 de Uniunea Sovietică și aliații săi din Tratatul de la Varșovia. Convinși că sistemul socialist era cu mult superior celui capitalist, iar coexistența pașnică avea să demonstreze acest lucru, Hrușciov a anunțat după conferința de la Geneva intenția Uniunii Sovietice și a aliaților ei de a-și reduce forțele armate¹⁰. Pentru administrația Eisenhower demersul liderului sovietic avea doar conotații propagandistice, Uniunea Sovietică fiind obligată să-și limiteze cheltuielile militare din cauza problemelor economice¹¹. Aceasta a fost una dintre motivațiile pentru

---

⁹ *Ibidem*, p. 564.

¹⁰ *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact, 1955-1991*, ed. Vojtech Mastny, Malcolm Byrne, Central European University, Budapest, New York, 2007, p. 5.

¹¹ Matew Evangelista, „*Why keep such an Army? Khrushchev's Troop Reduction*”, în „Cold War International History Project Working Paper Series”, nr. 19, 1997, p. 4-5.

care liderul sovietic nu a acordat o importanță semnificativă dimensiunii militare a alianței, fiind în special preocupat de chestiunile economice ale blocului comunist. Statutul Comandamentului Unificat a fost elaborat abia la trei luni de la înființarea Tratatului, devenind prin funcțiile sale, unul dintre principalele instrumente militare de control ale sateliților. Celelalte organisme și principiile de funcționare ale acestora au fost stabilite, la Praga, în ianuarie 1956. Pe lângă Comitetul Politic Consultativ (structură care imita Consiliul Atlanticului de Nord), programat să se reunească o dată la doi ani, urmau să funcționeze un secretariat unit și o comisie pentru problemele de politică externă¹².

Dar la scurtă vreme Tratatul s-a aflat în pragul disoluției. Consecințele Congresului XX al PCUS, precum și evenimentele din Polonia și din Ungaria, amenințau ruperea alianței. La 30 octombrie 1956, la Moscova, era dată publicității „Declarația privitoare la prietenia și colaborarea dintre Uniunea Sovietică și celelalte state socialiste” unde erau enunțate cele cinci principii ale relațiilor dintre centrul hegemon și sateliți: egalitate deplină, respectarea integrității teritoriale, a independenței și suveranității statale și neamestecul în treburile interne¹³. Mai mult, Moscova își surprindea aliații printr-un neașteptat gest de bunăvoință: retragerea consilierilor și a trupelor sovietice de pe teritoriul Poloniei, Ungariei și României. În Ungaria, reformatorul Imre Nagy anunța, la 1 noiembrie 1956, revenirea la pluralismul politic și retragerea din Tratatul de la Varșovia, cerând sprijinul marilor puteri pentru păstrarea neutralității țării¹⁴. În opinia acestuia, Tratatul de la Varșovia nu era altceva decât un „instrument al tendințelor șoviniste și de mare putere ale Uniunii Sovietice, cu ajutorul căruia participanții – constrânși să participe pe baza instrucțiunilor Moscovei – subordonează țările socialiste acestei politici. Tratatul de la Varșovia nu este altceva decât impunerea dictaturii militare sovietice țărilor participante¹⁵. Intervenția militară în Ungaria a însemnat sfârșitul oricărui iluzii că statele satelite se puteau sustrage controlului sovietic.

Între timp, declarația din 30 octombrie 1956 a produs reacții diferite în rândul celorlalte două state. În România, Biroul Politic stabilea, la 31 octombrie, că delegația care avea să participe la reuniunea statelor membre ale Tratatului de la Varșovia va discuta cu reprezentanții sovietici problema staționării trupelor sovietice, precum și retragerea consilierilor din România¹⁶. În Polonia, reacția a

---

¹² Mai multe informații referitoare la atribuțiile organismelor Tratatului de la Varșovia la general-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) dr. Alesandru Duțu, general-maior (r) Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie, București*, Editura Pro Historia, 2005, p. 19-35.

¹³ ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 1/1957, fila 9.

¹⁴ Doc. nr. 3: Imre Nagy's Telegram to Diplomatic Mission in Budapest Declaring Hungary's Neutrality, November 1, 1956, în *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact...*, p. 83.

¹⁵ Alesandru Duțu, *Imre Nagy analist politic*, în „Dosarele Istoriei”, nr. 1, an 1, 1996, p. 31; Nagy Imre, *Însemnări de la Snagov. Corespondență, rapoarte, convorbiri*, ed. Ileana Ioanid, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 88.

¹⁶ 1956. *Explozia. Percepții române, iugoslave și sovietice asupra evenimentelor din Polonia și Ungaria*, ed. Mihai Lungu, Mihai Retegan, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 148.

fost opusă celei din România. Oficialii militari polonezi au cerut printr-un memorandum reformarea Tratatului de la Varșovia, reglementarea statutului Poloniei în cadrul organizației, clarificarea principiilor de funcționare ale alianței, dar mai ales a raporturilor dintre state¹⁷.

N.S. Hrușciov a continuat să promoveze imaginea unei Uniuni Sovietice pacifiste, reluând ideea convocării unei întâlniri la nivel înalt sovieto-american pentru problemele securității colective. La 24 mai 1958, Comitetul Politic Consultativ, reunit la Moscova, anunța, pe lângă retragerea trupelor sovietice din România, și intenția de a se încheia un pact de neagresiune între NATO și Tratatul de la Varșovia, acesta din urmă menținându-și decizia reducerii în continuare a efectivelor militare. Măsura nu era surprinzătoare în condițiile în care URSS experimentase cu succes prima rachetă, care lansase pe orbită un satelit (octombrie 1957), ceea ce însemna că potențialul ofensiv al Pactului de la Varșovia nu era diminuat, ci dimpotrivă dispunea de noi mijloace de ripostă. Totodată, era lansat un nou apel pentru convocarea unei reuniuni generale Est-Vest la care să se negocieze problemele sensibile ale relațiilor dintre cele două blocuri: încetarea experimentelor nucleare, crearea unei zone libere de armament nuclear în centrul Europei și, din nou, găsirea unei soluții pentru problema germană¹⁸.

La câteva luni distanță, la 27 noiembrie 1958, Hrușciov declanșa o nouă criză, propunând puterilor occidentale semnarea tratatului de pace cu Germania, recunoașterea existenței celor două state germane, și retragerea trupelor străine din Berlinul de Vest. În cazul în care puterile occidentale refuzau să negocieze, Uniunea Sovietică era liberă să încheie un tratat de pace separat cu Germania Democrată, ceea ce pune în pericol statutul Berlinului. Prin acțiunile sale, liderul sovietic și-a propus să determine puterile occidentale să recunoască existența Germaniei Democratice, să prevină înarmarea nucleară a Germaniei Federale, să submineze alianța puterilor vestice și să obțină un avantaj în confruntarea ideologică cu China¹⁹. Hrușciov era convins că recunoașterea internațională a Germaniei Democratice și transformarea Berlinului de Vest într-un oraș liber erau suficiente pentru a stabiliza situația politică, a opri exodul refugiaților și a reduce activitățile anticomuniste. Negocierile care au urmat pe parcursul anilor 1958-1960 nu au avut nici un rezultat. Întâlnirea la nivel înalt sovieto-americană, din 3-4 iunie 1961, de la Viena, a fost, de asemenea, sortită eșecului, Hrușciov insistând pentru semnarea unui tratat de pace separat cu RDG. Criza era iminentă. Pentru prima dată de la înființare, Tratatul de la Varșovia se putea transforma într-un instrument

¹⁷ Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History ...*, în *A Cardboard Castle? An Inside History...*, p. 9.

¹⁸ General-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) dr. Alesandru Duțu, general-maior (r) Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia...*, p. 20; Mihai Retegan, 1968. *Din primăvară până în toamnă. Schiță de politică externă românească*, București, Editura RAO, p. 33.

¹⁹ Hope M. Harrison, *Driving the Soviet up the Wall. Soviet-East German Relations, 1953-1961*, Princeton University Press, 2003, p. 114; Alexandr Fursenko, Timoty Naftali, *Khrushchev's Cold War...*, p. 395 și urm.; Vladislav Zubok, Constatine Pleshakov, *Inside the Kremlin's Cold War: From Stalin to Krushchev*, Harvard University Press, 1996, p. 194-202.

militar care ar fi putut fi folosit într-un conflict deschis cu forțele NATO. Criza Berlinului a contribuit de altfel la creșterea importanței dimensiunii militare a alianței. O astfel de mutație s-a datorat fără îndoială dinamicii pe care liderul sovietic a imprimat-o atât asupra relației cu Vestul, cât și celei cu statele din blocul comunist. Prin organismele și funcțiile sale Tratatul de la Varșovia devenise un veritabil instrument militar de control sovietic. Exercițiile militare comune, instituirea unui sistem de apărare aerian comun, înființarea unor organizații de apărare civilă (gărzile muncitorești și formațiuni populare de luptă), aveau rolul de a pune alianța la dispoziția Moscovei ori de câte ori aceasta ar fi cerut-o.

Sursele unei „dizidențe minore”: cazul românesc

Evoluția PMR în cadrul blocului comunist a fost ciclică, traseul său oscilând de la conformism la frondă. Politica de distanțare față de Moscova s-a dezvoltat din perspectiva a trei parametri: dezvoltarea economică a țării (mai ales a industriei grele); consolidarea regimului intern și afirmarea statului român în planul relațiilor internaționale²⁰. Contestării din CAER i-a urmat cea din Tratatul de la Varșovia. Evenimentul declanșator a fost criza cubaneză, anii următori înregistrând o opoziție constantă față de încercările sovietice de coordonare a politicii externe a sateliților prin intermediul organismelor Tratatului de la Varșovia (Comitetul Politic Consultativ, Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe sau structurile militare).

Ambasadorii statelor comuniste la Moscova au fost informați asupra proporțiilor crizei cubaneze abia în momentul în care Statele Unite au anunțat instituirea blocadei maritime. Atașaii militari au fost convocați la Ministerul Apărării al URSS pentru a fi instruiți asupra măsurilor ce urmau a fi luate pentru a fi blocate „acțiunile agresive ale SUA”²¹. Din perspectiva intereselor românești asocierea cu intențiile agresive ale Uniunii Sovietice ar fi dus la blocarea planurilor de deschidere către Occident. România risca să ajungă într-o situație imposibilă: într-un război economic cu URSS (ca urmare a opoziției din CAER) și compromisă față de Vest. Acesta era motivul pentru care Corneliu Mănescu declara, un an mai târziu, în octombrie 1963, secretarului de Stat al SUA, Dean Rusk, că „în cazul unui conflict declanșat de URSS, similare celei din Cuba, România avea să rămână neutră”²². Ministrul de Externe român îl asigura pe oficialul american că România, ca membră a Tratatului de la Varșovia, nu fusese consultată în privința deciziei de a se amplasa rachete în Cuba și prin urmare nu putea fi considerată parte la conflict. Corneliu Mănescu vorbea chiar de existența unei scrisori a conducerii de

---

²⁰ Vezi Dan Cătănuș, *Divergențele româno-sovietice din CAER și consecințele lor asupra politicii externe a României, 1962-1963*, I, în „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2/2005, pp. 68-69.

²¹ Informare Moscova, 23 octombrie 1962, în AMAE, Problema 220. 1962. URSS. Direcția I-a. Dosar referitor la relațiile URSS cu RPR și alte state în cursul anului 1962, f. 126.

²² Raymond L. Garthoff, *When and why Romania Distanced itself from the Warsaw Pact*, în „Bulletin” of CWIHP, no. 5 (1995), p. 11; Vladislav Zubok, Constatine Pleshakov, *Inside the Kremlin's Cold War...*, p. 269.

la București adresată lui Dean Rusk în care se preciza că „indiferent de ceea ce s-ar întâmpla, noi nu purtăm nici o vină, pentru că nu am avut nici o contribuție, nici măcar nu fusesem anunțați despre existența acestor rachete. Pe teritoriul României nu aveam armament nuclear”²³. Întâlnirea dintre Corneliu Mănescu și Dean Rusk a fost apreciată ca prima mare oportunitate folosită de guvernul de la București de a relansa relațiile cu SUA.

În 1964, opoziția României față de Uniunea Sovietică a căpătat forme neașteptate prin două gesturi spectaculoase: respingerea publică a planului Valev și Declarația din aprilie 1964²⁴. Momentul aprilie 1964 a reprezentat un punct de cotitură pentru evoluția ulterioară a României în cadrul celor două organisme de control sovietice: CAER și Tratatul de la Varșovia. Declarația a accelerat procesul de revendicare de drepturi egale pentru toți membrii alianței, ceea ce pune sub semnul întrebării hegemonia sovietică în regiune²⁵.

La începutul anului 1964, Moscova a propus înființarea în cadrul alianței a unei noi structuri pentru problemele de politică externă. O astfel de inițiativă nu putea decât să blocheze acțiunile de politică externă ale guvernului de la București și să compromită deschiderea către Occident. În răspunsul către Hrușciov, Gheorghiu-Dej arăta că existența unui comitet permanent al miniștrilor Afacerilor Externe ar fi însemnat încălcarea suveranității statelor aliate, considerând mult mai importante consultările care angajau din punct de vedere militar statele membre ale Tratatului de la Varșovia.

Discuțiile din timpul plenei CC al PMR din 15-22 aprilie 1964 relevă importanța pe care liderii de la București o acordau colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia, insistând pentru un statut de egalitate: „Este adevărat că facem parte din Tratatul de la Varșovia, ne unim forțele împotriva imperialismului, dar așa ceva nu se poate. Aceasta ar vrea să se schimbe, să-i transforme pe toți în subalterni. [...] Noi nu putem să fim de acord cu așa ceva. Comandantul suprem al forțelor noastre armate este partidul nostru, Comitetul nostru Central. Aceasta este forța de care trebuie să ținem seama”²⁶. În aprilie 1964, regimul de la București recunoștea public că interesul național era prioritar față de cele ale blocului, și implicit față de cele ale Uniunii Sovietice. Prin urmare, era firesc ca fiecare stat să dețină inițiativa în planul politicii externe, să-și promoveze interesele specifice, fără a le ignora însă pe cele ale comunității socialiste.

---

²³ *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Iași, Polirom, 2001, p. 109.

²⁴ „Declarație cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele comuniste și muncitorești internaționale”, „Scînteia”, 24 aprilie 1964.

²⁵ Mihail E. Ionescu, *The Communist Romania's Course within the Warsaw Pact*, în *Romania and the Warsaw Pact. 1955-1989. Selected Documents*, eds Dennis Deletant, Mihail E. Ionescu, București, POLITEIA-SNSPA, 2004, p. 64-65.

²⁶ Stenograma ședinței plene a CC al PMR din zilele de 15-22 aprilie în care a fost adoptată „Declarația din aprilie”, în *Între Beijing și Moscova. România și conflictul chino-sovietic*, vol. I, 1957-1965, ed. Dan Cătănuș, București, INST, 2004, p. 356.

Declarația a reprezentat o premisă pentru creșterea autonomiei României atât în CAER, cât și în cadrul Tratatului de la Varșovia. După 1964, invocând principiile declarației din aprilie, conducerea de la București a încercat să limiteze tot mai mult interferențele Uniunii Sovietice în treburile interne. Contestarea PMR s-a dezvoltat pe două direcții: negarea monopolului sovietic asupra mișcării comuniste și muncitorești internaționale și evitarea integrării economice²⁷.

În ianuarie 1965, la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ de la Varșovia, relațiile româno-sovietice au înregistrat un nou moment de tensiune. Reprezentanții țărilor membre urmau să decidă asupra a două proiecte: nediseminarea armelor nucleare și redactarea unui comunicat prin care țările Tratatului de la Varșovia își exprimau dezacordul față de proiectul NATO de înființare a Forțelor Nucleare Multilaterale (FNM). Delegația română, condusă de Gheorghiu-Dej – ultima sa participare la o astfel de întrunire – a adus în discuție problema albaneză, fiind cerută anularea deciziei de eliminare a Albaniei din Tratatul de la Varșovia (august 1961). Liderul român obiecta că nu exista nici o prevedere care să condiționeze prezența unui stat la reuniunile Tratatului de nivelul de reprezentare (primi-secretari sau președinți ai Consiliilor de Miniștri), în consecință excluderea Albaniei fiind ilegală. Discuțiile s-au tensionat pe marginea redactării comunicatului final, delegația română refuzând să accepte semnarea unui proiect de tratat al nediseminării armelor nucleare, solicitând amânarea discuțiilor. Informațiile din arhivă nu oferă o imagine completă a motivațiilor conducerii de la București pentru respingerea proiectului de tratat. Se poate presupune că Gheorghiu-Dej a interpretat propunerea sovietică ca o nouă tentativă de imixtiune în politica externă a statului român, fiind limitată implicarea acestuia în problemele neproliferării armelor nucleare. Întâlnirea de la Varșovia a pus în evidență două tendințe: pe de o parte, insistențele delegației române pentru o mai mare libertate de mișcare în cadrul alianței, iar pe de altă parte asocierea polonezilor cu sovieticii în susținerea coordonării și controlului politicii externe a sateliților

După conferința CPC de la Varșovia devenise evident că unitatea blocului comunist se transformase într-o iluzie susținută doar de reflexele propagandei sovietice. Expulzarea Albaniei (1961), conflictul cu China, opoziția supărătoare a României față de planurile de coordonare fie ele politice, economice sau militare, creau serioase dificultăți pentru Uniunea Sovietică.

Moartea lui Gheorghiu-Dej, în martie 1965, nu a modificat planurile conducerii de la București, iar colaborării în Tratatul de la Varșovia i s-a acordat o atenție specială. Subiectul a fost abordat încă din timpul primei vizite a lui Nicolae Ceaușescu, la Moscova, din 3-11 septembrie, când liderul român a cerut reevaluarea activității Comitetului Politic Consultativ, rediscutarea statutului Albaniei, precum și oportunitatea înființării unui Comandament unic și al unui Stat

---

²⁷ Mihail E. Ionescu, *The Communist Romania's Course...*, p. 68.

Major Unic²⁸. Reformarea Tratatului avea să fie o adevărată provocare pentru liderii sovietici. Alianța reprezenta o parte a planului de reformare a politicii externe sovietice preconizate de echipa Brejnev-Kosîghin-Podgornîi. Una dintre principalele direcții a constat în îmbunătățirea potențialului economic și militar al Uniunii Sovietice și evitarea unor decizii de genul celor luate de Hrușciov în cazul Berlinului și Cubei²⁹. La începutul anului 1966, L.I. Brejnev își informa aliații asupra oportunității reformării Tratatului, fiind convocată la Moscova o întâlnire a reprezentanților Ministerelor Apărării și Afacerilor Externe. Propunerile sovietice vizau: elaborarea unui statut al CPC; înființarea unui secretariat și a unei comisii permanente pentru coordonarea politicii externe (Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe). La București, inițiativa sovietică a fost interpretată ca o încercare de încălcare a prevederilor statutare ale CPC, prin transformarea acestuia într-un organism ale cărui decizii în materie de politică externă urmau să devină obligatorii. Mai mult, guvernul român a respins ideea subordonării Comandamentului Forțelor Armate Unite sau a Statului Major, Comitetului Politic Consultativ³⁰: „Pentru noi nu este clar cum ar fi posibil să se dea în competența Comitetului Politic Consultativ dreptul de a lua hotărâri obligatorii pentru state în problemele de politică externă, în probleme privind organizarea forțelor armate precum și în alte domenii. O asemenea formulă nu înseamnă oare alterarea caracterului de organ consultativ pe care îl are, conform Tratatului, Comitetul Politic?”³¹ De această dată, contestarea nu a venit numai din partea românilor, ci și din partea ungarilor și cehoslovacilor care și-au exprimat dezacordul pentru participarea la alianță sub un sistem de comandă comun³², care ar fi presupus o prezență sovietică masivă în structurile de conducere militare ale statelor aliate.

Întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe de la Berlin, din 10-12 februarie 1966, s-a soldat fără rezultate concrete. Adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, a subliniat încă de la începutul discuțiilor că mandatul său se limita numai la „un schimb de vederi”, el nefiind împuternicit de guvernul de la București să negocieze înființarea unor noi organisme în cadrul Tratatului de la Varșovia³³. Conform lui Mircea Malița, delegația română a fost acuzată de

---

²⁸ Mioara Anton, Ioan Chiper, *Instaurarea regimului Ceaușescu. Continuitate și ruptură în relațiile româno-sovietice*, București, INST, IRSI, 2003, p. 140.

²⁹ Thomas W. Wolfe, *Soviet Power and Europe. 1945-1970*, Baltimore and London, The John Hopkins Press, 1970, p. 256.

³⁰ Din 1968, conducerea PMR a refuzat să mai accepte organizarea pe teritoriul României a manevrelor militare ale Tratatului de la Varșovia, dar și-a trimis personal al aplicațiile comune.

³¹ Doc. nr. 10 din Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor de Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10-12 februarie 1966; vezi și Doc. no. 40: Memorandum of the Conference of Foreign Ministers, June 14-15, 1966, în *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact...*, p. 220-224.

³² Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History* ..., p. 29.

³³ Stenograma ședinței Prezidiului Permanent al CC al PCR din ziua de 16 februarie 1966, în ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 17/1966, f. 11-23; vezi și doc. nr. 10 din Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor de Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia,

delegatul polonez, Marian Naszkowski, că tergiversează negocierile, riscând să paralizeze alianța și să o transforme într-un simplu club de discuții: „Am simțit uneori tendința ca poziția noastră să fie tratată ca obstructionistă, izolată. Proiectul de protocol trata, pe de o parte, pe cei șase și separat România. De multe ori au vrut să spună că ei au venit cu lucruri pozitive și noi am introdus polemici. Aceasta a afirmat-o Naszkowski. [...] În realitate, schimbul de vederi nu s-a terminat din pricina noastră. [...] Protocolul, noi eram pregătiți să-l semnăm, dar celelalte delegații nu au vrut să-l semneze”³⁴.

Proiectele de reformare a alianței au stat și pe ordinea de zi a întâlnirii miniștrilor Afacerilor Externe de la Moscova, din 6-17 iunie 1966. Dar și de această dată negocierile se anunțau dificile. În opinia lui N. Ceaușescu, propunerea RD Germane de a institui un statut al CPC și de a înființa o comisie pentru problemele de politică externă contraveneau însăși principiilor Tratatului: „În consecință, nu socotim necesară adoptarea unui statut sau a unor norme de bază privind activitatea Comitetului Politic Consultativ, care ar altera natura consultativă a acestuia, imprimându-i, contrar prevederilor Tratatului, trăsături de organ deliberativ. [...] O asemenea comisie [pentru problemele de politică externă, n.n.], având caracterul unui organism suprastatal, ar afecta dreptul suveran al partidului și guvernului fiecărei țări de a-și elabora în mod de sine stătător politica externă”³⁵.

Întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe de la Moscova, precum și cea a Comitetului Politic Consultativ din iulie de la București au adus în prim plan pozițiile divergente ale românilor în raport cu cele poloneză și est-germană, privind textul „Declarației în problemele păcii și securității europene” și normele de funcționare ale Tratatului de la Varșovia. Pornind de la un proiect sovietic, textul declarației a fost considerat un succes pentru guvernul de la București³⁶. Delegația română a insistat pentru nuanțarea anumitor paragrafe referitoare la SUA și Germania Federală și includerea în text a unei referiri la retragerea trupelor străine de pe teritoriile statelor europene. Înscrișă pe calea elaborării unei politici externe proprii, conducerea de la București nu își putea permite compromiterea relațiilor pe care aceasta începuse să le dezvolte cu puterile occidentale. Totodată, miracolul dezvoltării economice vest-germane nu putea lăsa indiferentă o conducere românească deosebit de interesată de această dimensiune. Devenind semnatară a unei declarații prin care s-ar fi condamnat politica guvernului vest-german,

---

10-12 februarie 1966; doc. nr. 37: Summary of Discussion at Conference of Warsaw Treaty Deputy Foreign Ministers, February 17, 1966, în *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact...*, p. 212-214.

³⁴ Doc. nr. 11 din Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor de Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10-12 februarie 1966.

³⁵ Doc. nr. 5 din Consfătuirea de la Moscova a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, iunie 1966.

³⁶ Mai multe informații referitoare la culisele desfășurării negocierilor asupra textului Declarației de la București vezi Mircea Malița, *Tablouri din Războiul Rece. Memorii ale unui diplomat român*, București, Editura CH Beck, p. 133-142.

România risca să-și submineze negocierile pentru stabilirea relațiilor diplomatice, ceea ce ar fi fost contraproductiv. Declarația de la București a reprezentat un succes pentru negociatorii români, care au reușit, după o serie de ședințe furtunoase, să includă în textul documentului acele amendamente care reflectau poziția României față de problemele securității europene (promovarea cooperării și relații de bună vecinătate cu toate statele europene, inviolabilitatea frontierelor, renunțarea la împărțirea Europei în blocuri militare). În ceea ce privește, negocierile pentru reformarea alianței ele au intrat în impas ceea ce a iritat delegațiile est-germană și poloneză. Sovieticii au decis să abandoneze discuțiile și să își concentreze atenția asupra unui proiect prioritar: securitatea europeană. Brejnev avea să-i declare ulterior lui Gomulka că „trebuie să avem răbdare cu tovarășul Ceaușescu. Este încă tânăr și lipsit de experiență”³⁷.

De la București la Helsinki: drumul spre Conferința pentru securitate și cooperare în Europa. 1966-1975

Proiectul conferinței pentru securitate și cooperare în Europa finalizat, în cele din urmă, prin semnarea Acordurilor de la Helsinki, la 1 august 1975, a mobilizat, deopotrivă, atât Estul cât și Vestul. Dacă în primii ani postbelici, relațiile internaționale au stat sub semnul unei iminente confruntări, de la mijlocul anilor '60, spiritul destinderii a imprimat dinamicii războiului rece un alt curs. Pe parcursul unui deceniu, cele două alianțe, NATO și Tratatul de la Varșovia, devin protagonistele unui șir nesfârșit de conferințe și declarații destinate să ducă la finalizarea proiectului. Însă nu întotdeauna scopurile inițiale au fost atinse, iar aceasta s-a datorat în principal viziunii diferite pe care protagoniștii au avut-o asupra problemelor europene, fie că vorbim despre statele blocului atlantic, fie despre cele ale spațiului comunist. În ciuda destinderii și a dialogului sovieto-american, diplomația sovietică nu a manifestat disponibilitate pentru concesii. Însă ritmul lent al negocierilor nu poate fi în totalitate atribuit sovieticilor. Aliații occidentali au avut dificultăți în a-și armoniza scopurile și interesele: pe de o parte, Franța, iritată de ideea unei remilitarizări germane și agasată de prezența americană, a căutat propria cale de negociere cu Uniunea Sovietică (a se vedea vizita lui de Gaulle în URSS din iunie 1966³⁸, sau întâlnirea dintre Brejnev și Pompidou de la sfârșitul anului 1972), de cealaltă parte, obiectivele politicii americane orientate către stabilirea unui dialog cu sovieticii în problemele dezarmării (finalizate cu semnarea tratatului SALT I din 22

---

³⁷ Apud Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History*, in *A Cardboard Castle? An Inside History...*, p. 29. Atitudinea poloneză față de textul Declarației de la București a reprezentat subiectul unei ample analize realizate de Direcția I Relații din MAE, la începutul anului 1967. Potrivit acesteia, partea polonă manifesta inconsecvență în susținerea tuturor prevederilor Declarației, avea rezerve față de ideea de a stabili relații de bună vecinătate cu statele occidentale (RFG), insista pentru reactualizarea planurilor „Rapacki” și „Gomulka” și exagera pericolul „agresiunii imperialismului german”.

³⁸ Discuțiile nivel înalt s-au finalizat cu o declarație prin care părțile arătau că „problemele Europei trebuie să rămână înaintea de toate problemele europenilor”.

mai 1972, cu ocazia vizitei lui Nixon la Moscova) și mai puțin interesate de o conferință general-europeană³⁹.

Lansată încă din timpul conferinței de la Geneva, din 1955, planul securității europene devine prioritar pentru agenda politică a Pactului de la Varșovia. Exceptând câteva declarații fără impact asupra relațiilor dintre cele două blocuri, la mijlocul anilor '60 proiectul revine în atenția membrilor Tratatului. Motivul a fost dat de reuniunea NATO de la sfârșitul lui decembrie 1965, când s-a anunțat constituirea Forțelor Nucleare Multilaterale, ceea ce însemna că Germania Federală, ca membră a Pactului Nord-Atlantic, avea acces la arma nucleară. Răspunsul Uniunii Sovietice și al statelor comuniste s-a concretizat în *Declarația de la București*⁴⁰.

Actul semnat în capitala României se dorea un prim program al securității europene, la care erau invitate să adere și celelalte state de pe continent. Totodată, era propusă desființarea concomitentă a celor două blocuri militare, găsirea unor soluții comune pentru dezarmare, destinderea militară⁴¹ și menținerea *statu quo*-ului teritorial stabilit la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. În privința problemei germane, formula propusă se referea la un „stat german unificat și democratic”, fără însă să se precizeze natura regimului politic. Potrivit raportului final prezentat conducerii de partid de delegația română, după conferința de la Moscova, din iunie 1966, sovieticii nu erau interesați de unificarea germană deoarece în viziunea lor prezența germană în centrul Europei reprezenta un pericol pentru pace: „Ei [sovieticii, n.n.] au adăugat că, în prezent, în Germania se formează două națiuni germane – una burgheză în RFG, una socialistă în RDG – și țările socialiste trebuie să sprijine formarea și întărirea națiunii socialiste germane”⁴². La ultimul punct al declarației din 5 iulie 1966 se propunea convocarea unei conferințe general-europene, precum și semnarea unui act final, prin care să

---

³⁹ Ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, constata, în octombrie 1974 dezinteresul oficialilor americani pentru conferința general-europeană. Henry Kissinger i-a declarat ministrului român că Statele Unite nu credeau în sistemul securității europene și nu intenționau să se amestece în treburile interne ale statelor din Est, mai ales a celor din zona de influență sovietică. A se vedea doc. 104. 3 November 1974. Memorandum of Conversation [Macovescu, Gliga, Oancea, Kissinger, Sonnefeldt et al] Secretary's Kissinger's Meeting with Romanian Foreign Minister, George Macovescu, în *The Road to Helsinki*. A CWIHP Document Reader compiled for the international Conference „The Road to Helsinki, The Early Steps to the CSCE”, Florence, Italy, 29-30 September 2003. Author: Hedwig Giusto, Mircea Munteanu, Christian Ostermann; George Macovescu, *Jurnal*. 1952-1982, vol. I, București, Editura Dominor, 2006, p. 108-109.

⁴⁰ Titlu complet, *Declarație cu privire la întărirea păcii și securității în Europa*.

⁴¹ Prin destinderea militară, statele membre ale Tratatului de la Varșovia înțelegeau lichidarea bazelor militare străine; retragerea tuturor trupelor de pe teritoriile altor state, în limitele frontierelor naționale; reducerea forțelor armate ale ambelor state germane; evitarea unui conflict nuclear; crearea de zone denuclearizate; încetarea zborurilor avioanelor străine cu bombe nucleare deasupra teritoriilor statelor europene și a intrării în porturile acestor state a unor nave submarine și de suprafață străine cu arme nucleare la bord.

⁴² Doc. nr. 14 din Consfătuirile pregătitoare de la Moscova ale miniștrilor Apărării și ai Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, 6 iunie 1966.

fie reglementate relațiile dintre statele europene și eliminarea pericolului unei noi confruntări militare.

Publicarea declarației din iulie 1966 a fost considerată unul dintre primele momente importante ale complicatului proces al negocierilor pentru organizarea conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. Nu putem spune dacă în iulie 1966 liderii PCR aveau deja schițat un program al securității europene. El se va contura, însă, treptat, pe măsură ce regimul de la București a devenit tot mai vizibil în planul relațiilor internaționale. Din acest moment conducerea PCR a înțeles că implicarea în elaborarea procesului securității europene însemna acumularea unui important capital de imagine. Programul securității europene devenea la sfârșitul anilor '60 unul dintre proiectele îndrăznețe ale diplomației românești și el s-a dezvoltat ca parte ale aceleiași politici distincte în interiorul Tratatului de la Varșovia. România a insistat să-și elaboreze propriile proiecte, ceea ce a adus-o în opoziție cu celelalte state ale alianței⁴³, în special cu Uniunea Sovietică, care preconiza o politică comună a blocului comunist.

Încheierea relațiilor diplomatice cu RF a Germaniei, la 31 ianuarie 1967, a readus România în atenția partenerilor de alianță. Potrivit analiștilor vest-germani, România era singura țară răsăriteană care elaborase o politică externă serioasă și inteligentă⁴⁴. Probabil că aceleași rațiuni stăteau și la baza calificării lui Ceaușescu, în 1966, de către de „The Economist” drept un „de Gaulle al Estului Europei”⁴⁵. Reacțiile negative nu au întârziat să apară. Unul dintre cei mai vehemenți critici ai politicii guvernului de la București a fost RD Germania, care intenționa să aducă în discuția conferinței miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia „poziția neprincipială” a liderilor români. Preconizată să se desfășoare la Berlin, la 7 februarie 1967, conferința se anunța drept o bună ocazie pentru a se sancționa ieșirea din rând a conducerii PCR. Nicolae Ceaușescu a refuzat inițial participarea delegației române la conferință, condiționând prezența acesteia de schimbarea locului. În cadrul unei convorbiri telefonice cu premierul sovietic A.N. Kosîghin, liderul PCR declara: „În situația care s-a creat, când tovarășii din RDG au luat poziție în public față de România, noi am dori să ne exprimăm de la bun început poziția că înțelegem participarea la consfătuire ca un schimb de vederi, așa cum s-a propus inițial și să nu fie puse în discuție acțiunile de politică externă ale României”⁴⁶.

---

⁴³ A se vedea pentru mai multe informații memoriile fostului ambasador român la Helsinki, Valentin Lipatti, *În tranșeele Europei. Amintirile unui negociator*, București, Editura Militară, 1993.

⁴⁴ Polonia era considerată duplicitară, Cehoslovacia încrâncenată, Bulgaria interesantă, iar URSS convențională. Albania și Ungaria erau considerate „cantități neglijabile”. Vezi Claudiu Mihail Florian, *Preliminariile stabilirii relațiilor diplomatice între România și RFG în Hegemoniile trecutului. Evoluții românești și europene*. Profesorului Ioan Chiper la 70 de ani, coord. Mioara Anton, Florin Anghel, Cosmin Popa, București, Editura Curtea Veche, p. 395.

⁴⁵ Tony Judt, *op.cit.*, p. 431.

⁴⁶ Doc. nr. 4 din Consfătuirea miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia. 8-10 februarie 1967, Varșovia.

După mai multe consultări, s-a decis ca Varșovia să găzduiască conferința. Ministrul adjunct al Afacerilor Externe, Mircea Malița, a prezentat rezultatele obținute de diplomația română în domeniul securității europene și a insistat ca fiecare stat să-și elaboreze propriul program. Oficialul român preciza că încheierea relațiilor diplomatice cu RF Germania se înscria într-un proces al normalizării relațiilor dintre statele continentului european, un pas înainte către întărirea securității și a colaborării dintre state: „Noi considerăm că stabilirea de relații diplomatice cu RFG constituie o lovitură dată esenței «doctrinei Hallstein», o materializare a obiectivului pentru care țările socialiste au militat ani de-a rândul. Prin acest act țara noastră nu și-a schimbat nimic din poziția sa bine cunoscută pe plan internațional. RF a Germaniei a schimbat însă ceva atât în doctrina, cât și în practica relațiilor sale diplomatice”⁴⁷.

Evenimentele din Cehoslovacia și intervenția trupelor Tratatului de la Varșovia, exceptând România, precum și formularea „doctrinei Brejnev”, au încetinit ritmul negocierilor pentru conferința general-europeană. Discuțiile aveau să fie reluate în 1969, când statele membre ale Tratatului de la Varșovia au lansat un nou apel pentru convocarea conferinței general-europene. Din perspectiva diplomaților occidentali rațiunile acestui nou apel erau dictate în principal de „motivațiile tactice” ale sovieticilor de a relua contactele cu Vestul, mai ales cele economice, rupte în urma intervenției din Cehoslovacia. Totodată, era evidentă dorința Moscovei de a întări relațiile din interiorul Pactului de la Varșovia prin cooptarea tuturor membrilor în semnarea Declarației de Praga, inclusiv a României care, la 8 februarie 1969, denunțase public „doctrina suveranității limitate”, considerând-o incompatibilă cu principiile marxism-leninismului⁴⁸. O lună mai târziu, N. Ceaușescu și-a menținut neutralitatea în conflictul chino-sovietic și a refuzat să se implice alături de ceilalți membri ai Tratatului de la Varșovia în condamnarea publică a violării teritoriului sovietic de către trupele chineze⁴⁹. Potrivit lui N. Ceaușescu, liderii sovietici încercaseră să obțină „solidarizarea” membrilor Tratatului de la Varșovia împotriva Chinei. În cadrul unei discuții purtate cu Brejnev și Kosîghin delegația română a refuzat să includă problema chineză pe ordinea de zi a CPC: „Au spus: dar cum să ne ducem acasă și să spunem Biroului nostru Politic că am venit aici și n-am vorbit de problema aceasta, că avem informații că din două în două ore se schimbă situația [...]. Ce să tot discutăm noi de Republica Federală a Germaniei... pe RFG pot să scuipe, dar China este pericolul principal”⁵⁰.

La Praga, statele membre ale Tratatului de la Varșovia au propus desfășurarea conferinței europene în mai multe etape, în agendă fiind trecute două

---

⁴⁷Doc. nr. 7 în *Ibidem*.

⁴⁸Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relațiile româno-americeane. 1940–1990*, Institutul European, Iași, 2002, p. 273.

⁴⁹*Ibidem*.

⁵⁰ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 40/1969, f. 7-8.

mari probleme: renunțarea la folosirea forței și amenințării cu forța, și extinderea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice între toate statele europene. După primirea textului declarației, Henry Kissinger considera că: 1. din perspectivă americană orice înțelegere asupra problemelor europene era incompatibilă cu intervenția masivă în treburile interne ale altui stat și 2. nu se putea baza pe excluderea Germaniei Federale, care ar fi dus la subminarea procesului încă de la început⁵¹. Ambasadorul sovietic la Washington, Anatoly F. Dobrynin, declara în cursul aceleiași zile, în cadrul unei audiențe cu subsecretarul de Stat Richardson, că Declarația de la Praga nu reprezenta un simplu exercițiu de propagandă, ci o „încercare serioasă de a finaliza procesul securității și cooperării în Europa, precum și de a dezvolta colaborarea economică, tehnologică și științifică între toate statele continentului”. Totodată, ambasadorul sovietic sublinia că dacă Statele Unite vor considera necesară participarea lor în edificarea acestui proces, atunci Uniunea Sovietică nu avea nici un fel de obiecție, fiind deschisă spre realizarea unui schimb preliminar de păreri asupra chestiunilor sensibile (problema germană)⁵².

Potrivit telegramelor trimise de oficiile diplomatice românești din străinătate, reacțiile pe marginea noului demers al statelor comuniste au fost diverse. În capitalele vestice (Paris, Londra, Washington) Declarația de la Praga a fost interpretată în cheia unui exercițiu de imagine orchestrat de Uniunea Sovietică, interesată să-și repare prestigiul după intervenția din Cehoslovacia. Mai mult, analiștii occidentali se arătau sceptici față de succesul unei astfel de conferințe în contextul funcționării doctrinei „suveranității limitate”. Ambasadorul român la Washington, Corneliu Bogdan, transmitea că atitudinea SUA față de ideea conferinței europene era condiționată de interesele sale în NATO și de relațiile cu Uniunea Sovietică. Implicate în războiul din Vietnam și supuse unei puternice presiuni din partea opiniei publice, administrația SUA nu era interesată de problemele conferinței europene⁵³.

Declarația de la Praga nu și-a atins obiectivele din cel puțin două motive: 1. intervenția sovietică în Cehoslovacia și prezența trupelor sovietice pe teritoriul acestui stat făceau puțin probabilă declanșarea unor negocieri între statele europene de pe poziții care se voiau egale și suverane; 2. negocierile sovieto-americane pentru limitarea armamentelor strategice au lăsat în plan secundar problemele conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. De aceea, termenul propus la Praga, pentru convocarea conferinței la începutul anului 1970, a părut tuturor cancelariilor occidentale nerealist.

Din 1970 conferința pentru securitate și cooperare a devenit una dintre temele predilecte ale întâlnirilor miniștrilor de Externe, a adjuncților acestora,

---

⁵¹Doc. nr. 1. 4 April 1969. Memorandum for the President from Kissinger, *Soviet Initiative for an European Security Conference*, în *The Road to Helsinki...*

⁵²Doc. nr. 3. 4 April 1969. Memorandum of Conversation [Dobrynin, Richardson, Abramowitz, Bubs]. *European Security Conference*, în *The Road to Helsinki...*

⁵³Doc. nr. 16 din Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (30-31 octombrie 1969, Praga).

precum și ale Comitetului Politic Consultativ. La Sofia, în ianuarie 1970, adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, propunea organizarea, la București, a unei reuniuni pregătitoare, la care să participe toate statele interesate, pentru a se discuta problemele organizatorice ale Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa. Din perspectivă americană, inițiativa guvernului de la București urmărea atingerea a două obiective: 1. antrenarea într-o reuniune pregătitoare a cât mai multe state europene și evitarea tratării problemelor securității europene de la bloc la bloc și 2. implicarea Uniunii Sovietice într-o serie de angajamente internaționale, care ar fi obligat-o să respecte principiile neintervenției în treburile interne ale altui stat. Insistențele românilor de a include prevederi referitoare la renunțarea folosirii forței sau amenințarea cu forța era interpretată ca o încercare de diminuare a presiunilor sovietice. Valentin Lipatti considera că, din perspectiva evenimentelor din Cehoslovacia, includerea acestei prevederi în documentele conferinței europene căpăta o importanță deosebită⁵⁴.

Reuniți la Budapesta, în iunie 1970, miniștrii Afacerilor Externe au elaborat un memorandum prin care solicitau pregătirea și convocarea Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa, prin participarea tuturor statelor europene, inclusiv a RDG și RFG. Statele membre ale tratatului de la Varșovia propuneau măsuri de renunțare la folosirea forței sau amenințarea cu forța în relațiile mutuale; lărgirea legăturilor comerciale, economice, tehnico-științifice și înființarea unui organism al Conferinței general-europene⁵⁵. Potrivit unui raport al Departamentului de Stat, din august 1970, România urmărea să-și dezvolte o politică independentă în interiorul blocului comunist și să își extindă legăturile comerciale cu Occidentul. Conferința pentru securitatea europeană era una dintre cele mai bune ocazii de a se elibera de presiunea sovietică, de a avea acces la creditele occidentale și de a crește volumul schimburilor economice cu țările vestice⁵⁶.

Semnarea tratatului de renunțare la forță dintre RFG și URSS, în august 1970, a dat un nou impuls diplomației statelor est-europene. Inițiativele României de a trata în afara limitelor stabilite de Tratatul de la Varșovia au atras adeseori criticile sovieticilor. Unul dintre episoadele semnificative este cel al vizitei pe care Ceaușescu a realizat-o în China, Coreea de Nord, Vietnam și Mongolia în iunie 1971. Întâlnirea dintre N. Ceaușescu și A.N. Kosîghin, din timpul escalei de la Moscova, nu a decurs în termenii așteptați de liderul român. Premierul sovietic a acuzat că vizita delegației române în China a dus la intensificarea propagandei negative la adresa Uniunii Sovietice. În opinia sa Moscova nu avea nevoie de intermediari în relațiile ei cu Pekinul⁵⁷. George Macovescu, prim-adjunct al

---

⁵⁴ Valentin Lipatti, *op.cit.*, p. 39.

⁵⁵ Doc. nr. 10 din Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970.

⁵⁶ Doc. nr. 7. *17 August 1970*. Memorandum Kissinger from Cargo. Current Issues of European Security; 14 august 1970, Paper European Security Perspective from the East în *The Road to Helsinki...*

⁵⁷ George Macovescu, *op.cit.*, p. 89.

ministrului Afacerilor Externe, consemna în jurnalul său că întâlnirea de pe aeroportul Vnukovo a demonstrat că politica României nu era pe placul Kremlinului: „Ne trebuie o mare atenție deoarece nu ne putem aștepta la nimic bun din partea Moscovei [...]. După cele întâmplate în 1968, în Cehoslovacia sunt posibile orice gesturi și față de România”⁵⁸. Informația oferită de George Macovescu este deosebit de importantă pentru tabloul general al relațiilor româno-sovietice, dar mai ales pentru limitele politicii externe românești. În ședința Biroului Politic din 25 iunie 1971, Nicolae Ceaușescu a relatat modul în care a decurs întâlnirea de la Moscova. Kosișghin a acuzat că declarațiile liderului de la București referitoare la „șovinismul superputerilor” aveau un caracter antisovietic: „Nu ați spus nimic despre ajutorul oferit de Uniunea Sovietică țărilor membre CAER, ați pomenit numai ajutorul de 200 de milioane [de ruble] oferit de China: dar, în realitate, ce înseamnă 200 de milioane pentru Uniunea Sovietică și România? [...] Ați vorbit, apoi, despre superputeri. În definitiv, România are granițe numai cu Uniunea Sovietică, Bulgaria, Ungaria și Iugoslavia. Aceasta înseamnă, prin urmare, că numai Uniunea Sovietică amenință România. Poate că vă simțiți amenințați de Statele Unite ale Americii, dar nu de către Tratatul de la Varșovia care este o umbrelă...După aceea ați vorbit despre revoluția culturală [...], dar recunoscând revoluția culturală voi v-ați situat pe o poziție antisovietică”⁵⁹. Ceaușescu considera că dezvoltarea relațiilor economice și politice cu China, dar mai ales creșterea influenței acesteia atât în Asia, cât și în Europa periclita pozițiile de mare putere ale Uniunii Sovietice. Reacția premierului sovietic era, în opinia liderului român, o dovadă în plus că elita sovietică era încă adepta metodelor de folosirea a forței în relațiile cu aliații, încercarea de intimidarea a conducerii de la București fiind, în acest sens, un exemplu ilustrativ.

Zvonuri referitoare la întâlnirea furtunoasă de la Moscova s-au răspândit și în celelalte țări membre. La 30 iulie 1971, secretarul I al ambasadei României de la Moscova, Ilie Georgescu, transmitea Direcției I că la Departamentul de Stat ar fi parvenit, din surse maghiare, informații referitoare la convocarea iminentă a unei consfătuirii a Tratatului de la Varșovia pe a cărei ordine de zi urmau să figureze problemele conferinței europene, relațiile dintre statele din Balcani, precum și „unele probleme legate de vizita delegației de partid și guvernamentale române în China, care a produs nemulțumirea celorlalte țări socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia”⁶⁰. Prin urmare, informații referitoare la tensionarea relațiilor româno-sovietice au circulat în mediile diplomatice, dar nu se poate stabili dacă politica externă a României era pe punctul de a fi sancționată în cadrul unei întâlniri pe linia Tratatului de la Varșovia. Conferința miniștrilor Afacerilor

---

⁵⁸ *Ibidem*, p. 90.

⁵⁹ Doc. no. 74: Transcript of Romanian Politburo Meeting on Ceaușescu's Trip to Asia and Moscow, June 25, 1971 în *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact...*, p. 387.

⁶⁰ Doc. nr. 1. din Consfătuirea miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia. 30 noiembrie-1 decembrie 1971, Varșovia.

Externe s-a întrunit la Varșovia la sfârșitul anului 1971, dar agenda sa s-a rezumat la problemele securității europene și evoluția relațiilor Est-Vest după semnarea Acordului cvadripartit asupra Berlinului occidental.

Deschisă la Helsinki, la 22 noiembrie 1972, conferința preliminară a securității europene a reprezentat un succes pentru diplomația sovietică. Acest prim rezultat l-a determinat pe Leonid Brejnev să declare în ianuarie 1973, miniștrilor de Externe ai Tratatului de la Varșovia, reuniți la Moscova, că „am putea întoarce lumea pe dos într-un singur an, noi, socialiștii”⁶¹. În cadrul aceleiași întâlniri, liderul sovietic a precizat că succesul s-a datorat acțiunii comune a statelor comuniste: „Este cert că nu toți sunt pe de-a întregul de acord cu noi, însă să lucrăm împreună uniți și să-i câștigăm pentru cauza noastră. Asemenea dezacorduri există în mai multe domenii. Iată cazul cu Cehoslovacia. S-a spus că s-a încălcat suveranitatea, s-a vorbit despre suveranitate limitată, dracul mai știe despre ce se tot spune. Toate sunt povești. Aici este vorba de socialism și nu de povești și mărunțișuri ca acestea. Chiar și unele partide comuniste frățești nu au înțeles de la început că ceea ce este mai periculos pentru ei este forța noastră, a Uniunii Sovietice și a țărilor socialiste. Forța noastră este decisivă (bate cu pumnul în masă)”⁶².

Brejnev a criticat acțiunile separate ale României, care a dat de înțeles occidentalilor că existau divergențe în cadrul Tratatului de la Varșovia. Catalogate drept „mărunțișuri”, Brejnev considera că amendamentele românești puteau să ducă la amânarea întregului proces: „Nu a fost util când românii la Helsinki au intrat în discuții pe chestiuni fără importanță. Aceasta, tovarăși, nu trebuie să însemne ca voi să fiți împotriva românilor. Nu, Doamne ferește! De altfel, i-am spus și lui Ceaușescu, prietenește, tovarășește, când ne-am întâlnit ultima dată. Occidentalii abia așteaptă să întindem pelteaua și să le dăm pretexte ca ei să amâne totul”⁶³. Insistențele delegației române asupra aspectelor procedurale au stârnit nemulțumirea părții sovietice. Ambasadorul român în capitala finlandeză, Valentin Lipatti, consemna în memoriile sale că „iritarea lor [a sovieticilor, n.n] era provocată și de faptul că nu-i consultaserăm în prealabil asupra documentului de procedură, așa cum se cuvenea, potrivit ritualului existent în cadrul Tratatului de la Varșovia”⁶⁴.

Analiștii occidentali observau că motivațiile statelor din blocul comunist erau diferite pentru susținerea conferinței general-europene: pentru Uniunea Sovietică era important să își îmbunătățească relațiile cu țările vestice pentru a avea acces la tehnologiile occidentale, să își reglementeze raporturile cu China și să-și mențină zona de influență în Europa de Est. De cealaltă parte, statele membre ale

---

⁶¹ Doc. nr. 10 din Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. 15-16 ianuarie 1973, Moscova.

⁶² Ibidem.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Valentin Lipatti, *op.cit.*, p. 27.

Tratatului de la Varșovia vedeau în conferința europeană un mijloc de a-și promova interesele naționale, inclusiv dreptul de a decide în afacerile interne și externe.

Anii '70 au reprezentat o perioadă de deschidere pentru diplomația românească, însă ea a durat foarte puțin, iar cauza își are originea în evoluția liderului PCR. Tezele din iulie și revenirea la dogmatismul ideologic au avut consecințe deosebit de grave și pentru actele de politică externă. Înghețul ideologic a compromis fundamentele politicii de independență, ducând în cele din urmă la izolarea în relațiile cu statele occidentale și la o deschidere fără precedent către cele din Lumea a Treia. Dacă la sfârșitul deceniului șapte, România surprindea prin atitudinea sa în cadrul Tratatului de la Varșovia, după 1975, liderul de la București a pierdut tot mai mult din prestigiul său, devenind prizonierul unei politici care nu s-a mai regăsit în realitățile deceniului opt. Ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, consemna în jurnalul său, că finalizarea conferinței europene, în ciuda speranțelor avute de inițiatori, s-a consumat într-o atmosferă de dezinteres. Iritat de indiferența șefilor celorlalte delegații, Nicolae Ceaușescu a decis să părăsească capitala Finlandei imediat după terminarea festivităților: „Zbor de noapte cu un președinte morocănos. La Helsinki nu fusese vioara întâi, cum îi place să fie pretutindeni. Orgoliul nu mai are limite.”⁶⁵.

O alianță sub presiune: 1975-1985

Participanții la Conferința de la Helsinki credeau că Actul final semnat, la 1 august 1975, avea să asigure ordinea și securitatea pe continentul european. Provocarea a venit din însăși evoluția relațiilor Est-Vest, în special a celor sovieto-americeane. Programul destinderii lansat de Richard Nixon și preluat cu entuziasm de liderii sovietici intrase în faza de regres. „Paritatea strategică” și semnarea, la 26 mai 1972, a primului acord de limitare a armelor strategice (SALT I) însemna recunoașterea statutului de mare putere al Uniunii Sovietice. Încurajat de noile perspective, ministrul sovietic de Externe Andrei Gromîko declara că nici o problemă importantă din lume nu se putea rezolva fără implicarea Uniunii Sovietice⁶⁶. Dar destinderea s-a dovedit a fi un test pe care nici una dintre cele două mari puteri nu l-au trecut. Eșecul s-a datorat scopurilor diferite urmărite de SUA și Uniunea Sovietică în derularea întregului proces⁶⁷. Schimbarea șefului administrației americane a însemnat o revenire a SUA la coordonatele politicii tradiționale, concretizată prin întărirea structurii nord-atlantice și a raporturilor cu partenerii săi

---

⁶⁵ George Macovescu, *op. cit.*, p. 117-118.

⁶⁶ S.J. Ball, *The Cold War. An International History. 1947-1991*, London, 2006, p. 178.

⁶⁷ Destinderea s-a rezumat la atingerea unor obiective pragmatice: Moscova își îmbunătățește relațiile cu țările occidentale și își detensionează flancul vestic (China), în vreme ce Washingtonul reușea să pună capăt războiului din Vietnam. Vezi Richard Crockatt, *The Fifty Years War. The United States and the Soviet Union in world politics, 1941-1991*, London, 1995, p. 204; Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura All, București, 1998, p. 640 și urm.; Vladimir Zubok, *A Messenger to Moscow*, în „Diplomatic History”, vol. 22, nr. 1, 1998, p. 149.

vestici. Relația cu Uniunea Sovietică, fără să fie abandonat în totalitate cursul destinderii, a fost reevaluată din perspectiva intereselor reciproce. De cealaltă parte, „Programul păcii” lansat la cel de-al XXV-lea Congres al PCUS (februarie 1976) prelua, cu mici variații, temele clasice ale politicii de securitate sovietice. Planurile pacifiste au fost subminate de o serie de factori independenți de intențiile Kremlinului: schimbarea conducerilor în SUA și Germania Federală; eșecul sovietic în Orientul Mijlociu⁶⁸ și creșterea influenței americane în zonă; rezultate economice modeste în urma colaborării cu Statele Unite; afirmarea drepturilor omului ca una dintre cele mai importante probleme ale relațiilor internaționale.

Temporizarea cursului destinderii a însemnat o creștere a interesului Uniunii Sovietice pentru Tratatul de la Varșovia. Alianța trebuia să fie pregătită să răspundă în egală măsură, atât politic, cât și militar unei eventuale tensionări Est-Vest. Refuzul Senatului american de a ratifica acordul SALT II, precum și blocarea negocierilor de la Viena asupra dezarmării conduceau către o schimbare a cursului relațiilor internaționale. O primă consecință pentru Tratatul de la Varșovia, rezultat al coordonării sovietice, a fost finalizarea vechiului proiect al Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, înființat în noiembrie 1976, la reuniunea Comitetului Politic Consultativ de la București. Consensul în interiorul alianței era doar o aparență. Intenției Uniunii Sovietice de a coordona politica externă a sateliților și de a răspunde „provocărilor vestului” prin măsuri comune (sovietice) i s-a opus România, care insista pentru păstrarea libertății de decizie în toate problemele care o angajau la nivel internațional. Regimul Ceaușescu avea nevoie să-și conserve statutul de independență care îi permitea să negocieze cu statele occidentale. Obținerea clauzei națiunii celei mai favorizate, care a dus la o dezvoltare fără precedent a relațiilor economice cu Statele Unite, l-a încurajat pe liderul de la București să încerce o apropiere de grupul țărilor nealiniat. România informa Uniunea Sovietică la începutul anului 1976 că intenționa să reia negocierile pentru a obține statutul de observator în Grupul 77 (G 77). Alte două tentative, din 1968 și 1972, eșuaseră.

Demersurile guvernului de la București nu au produs o reacție pozitivă la Moscova. Premierul sovietic, A.N. Kosîghin, își exprimase în 1972 „îndoiala” față de intenția României de a intra în G77. La patru ani distanță, liderii sovietici aveau același răspuns pentru conducerea de la București, transmis de această dată prin adjunctul sovietic al ministrului Afacerilor Externe, N.N. Rodionov: „Uniunea Sovietică nici nu va împinge, nici nu va împiedica România să intre în «Grupul celor 77». În capul nostru nu se așează bine această idee a dv. și de aceea ne exprimăm îndoiala asupra oportunității intrării în «Grupul celor 77»”⁶⁹. Dar rezervele sovietice nu l-au descurajat pe Nicolae Ceaușescu, care l-a abordat pe

---

⁶⁸ S.J. Ball, *The Cold War...*, p. 180 și urm.; Helmut Sonnefeldt, William G. Hyland, *Soviet Perspectives on Security*, în *Soviet Foreign Policy. Classic and Contemporary Issues*, ed. Frederic J. Fleron, Erik P. Hoffman, Robbin F. Laird, New York, Aldine de Gruyter, 1991, p. 97.

⁶⁹ Doc. nr. 1 din Probleme generale ale colaborării României în cadrul Tratatului de la Varșovia. Evoluția relațiilor româno-sovietice. 1976.

L.I. Brejnev, la Berlin, în timpul Conferinței partidelor comuniste și muncitorești, din iunie 1976. În fața încercărilor lui Ceaușescu de a susține importanța prezenței României în G 77 pentru țările socialiste, liderul sovietic și-a menținut „atitudinea negativă”: „Știu că în sufletul tău ai adesea sentimentul că nu respect îndeajuns România, sau pe Ceaușescu, că nu vin la voi și așa mai departe. În acest context, doresc să-ți spun că am o atitudine sincer bună față de Partidul Comunist Român și față de tine. De aceea spun că nu ar fi bine să mergi acolo. Nu trebuie. Ești membru al Tratatului de la Varșovia, care reprezintă un colectiv mai apropiat al comunității socialiste”⁷⁰. Ceea ce nu îi comunicase Ceaușescu lui Brejnev era că reprezentantul său la Conferința de la Manilla, Ion M. Nicolae, obținuse deja, din februarie, admiterea României în G 77⁷¹.

Invitat să-și petreacă concediul de odihnă în Uniunea Sovietică, în august 1976, Ceaușescu a abordat din nou problemele relațiilor bilaterale, precum și pe cele ale Pactului de la Varșovia. Cei doi lideri au fost de acord că întărirea componentei militare a alianței trebuia să preocupe în egală măsură atât pe planificatorii militari, cât și pe cei politici. De această dată, era rândul liderului de la București să-l surprindă pe cel sovietic printr-o declarație de sinceritate: „Trebuie să fie clar că România, ca țară socialistă, Partidul Comunist Român, vor face totul pentru a ridica nivelul de pregătire și de luptă al armatei române. Fie că va exista Pactul de la Varșovia sau nu, noi vom fi alături de țările socialiste, de Uniunea Sovietică, în lupta împotriva imperialismului. Așa se pune problema”⁷².

Toamna anului 1976 a reprezentat un adevărat test pentru relațiile dintre România și Uniunea Sovietică. Vizita lui Leonid Brejnev la București și reuniunea Comitetului Politic Consultativ păreau să confirme cursul pozitiv al relațiilor româno-sovietice. Prezența liderului sovietic în capitala României era considerată o oportunitate pentru îmbunătățirea relațiilor sovieto-chineze și reîntoarcerea Chinei populare „în cadrul sistemului socialist”. Rapoartele MAE informau că liderul sovietic nu va insista asupra schimbării liniei politicii externe a României, dar va cere, totuși, stabilirea unui echilibru în relația Est-Vest și adoptarea unei „poziții mai elastice” în CAER și Tratatul de la Varșovia⁷³. Tonul optimist al buletinelor zilnice privind ecoul vizitei în România a lui Leonid Brejnev era contrazis de însemnările ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu. Agresivitatea sovieticilor, precum și criticile aduse politicii externe a României nu conduceau către o îmbunătățire a relațiilor bilaterale, ci dimpotrivă subliniau contrariul: „Politica externă a României și, în special, atitudinea ei independentă este criticată cu asprime, reproșându-se conducerii române că nu ținea seama de interesele

---

⁷⁰ Doc. nr. 3 în Ibidem.

⁷¹ Nicolae M. Nicolae, *O lume așa cum am cunoscut-o. Amintirile unui fost ambasador al României*, București, Editura Pro Domo, 2000, p. 167-179.

⁷² Doc nr. 4 din Probleme generale ale colaborării României în cadrul Tratatului de la Varșovia. Evoluția relațiilor româno-sovietice. 1976.

⁷³ „Aprecieri și comentarii privind apropiata vizită a lui L. Brejnev în țara noastră”, în AMAE, Buletine zilnice. 20 noiembrie 1976, dosar nepaginat.

«socialismului» și nu își coordonează acțiunile cu membrii Pactului de la Varșovia»⁷⁴. Mai mult faptul că în discuțiile privind problemele militare ale alianței, Brejnev s-a oferit să pună la dispoziția guvernului de la București fotografii aeriene ale teritoriului românesc realizate de astronauții sovietici, a fost interpretat de George Macovescu în cheia unui exercițiu de intimidare. Independența liderului de la București putea fi oricând sancționată, iar Brejnev nu avea nici un motiv să ascundă aceasta.

Sfârșitul anilor '70 înregistra modificări notabile atât pentru România, cât și pentru Uniunea Sovietică. În primul caz, Ceaușescu se confruntase cu primele mișcări contestatatoare: disidența lui Paul Goma pentru respectarea drepturilor omului, ceea ce a dus în cele din urmă trimiterea sa în exil și greva minerilor din Valea Jiului din august 1977, care revendicau îmbunătățirea condițiilor de viață și de muncă. Respectarea drepturilor omului și implicit a Acordurilor de Helsinki devenea una dintre cele mai supărătoare probleme pentru regimul de la București. În consecință, Nicolae Ceaușescu a optat pentru dezvoltarea relațiilor economice cu țările Lumii a Treia și pentru o „retragere tactică” în interiorul Tratatului de la Varșovia. Pentru administrația Carter problema drepturilor omului devenise prioritară în relațiile cu țările din blocul comunist care, la rândul lor, au interpretat presiunile occidentale ca o amenințare pentru ordinea internă, prin încurajarea mișcărilor dizidente⁷⁵.

Pentru Uniunea Sovietică invazia din Afganistan, grevele muncitorilor din Polonia, precum și alegerea lui Ronald Reagan în fruntea administrației americane (1981) au determinat o revenire la scopurile politice inițiale: menținerea controlului asupra blocului comunist și obținerea unei superiorități strategice față de Statele Unite⁷⁶ și aliații acestora. Eșecul convorbirilor sovieto-americane pe marginea dezarmării nucleare și a controlului armamentelor strategice a dat startul unei noi competiții între cele două blocuri militare. Uniunea Sovietică părea să dețină supremația în confruntarea dintre Est și Vest. Ca urmare, din 1979, rachetele sovietice SS 20 au fost îndreptate spre ținte din Europa occidentală, ceea ce a obligat NATO să reacționeze prin amplasarea în centrul continentului a 464 rachete Cruise și 108 rachete Pershing II⁷⁷.

Confrunțați cu declinul destinderii și creșterea puterii militare a NATO în centrul Europei, liderii sovietici au considerat că era necesară întărirea capacității militare a Tratatului de la Varșovia. Reuniți la Moscova, în mai 1977, miniștrii Afacerilor Externe erau informați că fiecare țară socialistă trebuia să-și pregătească mijloacele de apărare și să contribuie la întărirea forțelor armate unite ale Tratatului

---

⁷⁴ George Macovescu, *op.cit.*, p. 138.

⁷⁵ John Lewis Gaddis, *The United States and the End of Cold War. Implications, Reconsiderations, Provocations*, New York, p. 42-43.

⁷⁶ Robert G. Kaiser, *U.S.–Soviet Relations. Godbye to Détente*, în „Foreign Affairs”, vo. 59, nr. 3, 1981, p. 509; John Lewis Gaddis, *The United States and...*, p. 120.

⁷⁷ Peter Calvacoressi, *Europa de la Bismark la Gorbaciov*, Iași, Polirom, 2003, p. 113.

de la Varșovia⁷⁸. Măsura cerută de Moscova, de creștere a cheltuielilor militare și de modernizare a armatelor, a întâmpinat opoziția Bucureștilor. Sesiunea CPC, programată să se desfășoare la Moscova, în noiembrie 1978, se anunța una furtunoasă. În proiectul de discurs, prezentat în ședința Comitetului Politic Executiv din 20 noiembrie 1978, Nicolae Ceaușescu considera că evoluția relațiilor internaționale nu conducea către iminența unui război, ceea ce făcea lipsită de sens decizia sovietică de a crește cheltuielile militare. În consecință, el venea cu o propunere care se situa la opusul a ceea ce liderii de la Kremlin planificaseră: înghețarea cheltuielilor militare, reducerea trupelor cu 5% și retragerea unităților militare staționate pe teritoriul altor state⁷⁹.

Discuțiile de la Moscova au situat delegația României pe o poziție singulară. Reprezentanții celorlalte state membre au insistat pentru perfecționarea mecanismului militar și întărirea capacității de ripostă a Tratatului. Revenit în țară, Nicolae Ceaușescu considera că raportul prezentat la Moscova era o „emanație a cercurilor militariste sovietice”, care urmăreau înarmarea excesivă și antrenarea țărilor aliate într-o cursă periculoasă a înarmărilor⁸⁰. Pentru N. Ceaușescu, demersul sovieticilor era o încercare de a integra din punct de vedere militar armatele statelor aliate: „Sigur, nu va dispărea dorința de integrare militară, de a face un DSPA unic, o fanfară unică ș.a.m.d. Inclusiv cazanul unic”⁸¹. În opinia sa derapajele conducerii sovietice se datorau incapacității lui Brejnev de a mai controla situația. Boala prelungită a liderului sovietic dusesese la pierderea controlului asupra aparatului decizional. În acest context, dezarmarea a devenit unul dintre obiectivele conducerii de la București, care a insistat pentru includerea acesteia pe ordinea de zi a Conferinței CSCE de la Madrid⁸², programată să se desfășoare în septembrie 1980. Analizat mai întâi la Budapesta, în 14-15 mai 1979, de către miniștrii Afacerilor Externe, subiectul a fost reluat la Berlin, în decembrie același an. Dar, spre surprinderea delegației române, problemele dezarmării au trecut în plan secundar. Reprezentanții polonezi au propus elaborarea unor noi regulamente de funcționare pentru Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe (CMAE) și Secretariatul unit, ceea ce însemna accelerarea procesului de integrare, prin perfecționarea mecanismelor de control la nivelul politicii externe. Interpretată ca o nouă încercare de limitare a libertății de decizie, conducerea de la București a respins proiectele poloneze, blocând discuțiile. Opoziției României de a accepta o

---

⁷⁸ Doc. nr. 5 din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. 25-26 mai 1977, Moscova.

⁷⁹ „Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv al CC al PCR din ziua de 20 noiembrie 1978”, în ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 87/1978, f. 8-9.

⁸⁰ „Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv al CC al PCR din ziua de 24 noiembrie 1978”, în Ibidem, dosar 89/1978, f. 15.

⁸¹ Ibidem, f. 24.

⁸² Vezi documentele ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe de la Budapesta, din 14-15 mai 1979, precum și pe cele ale ședinței de la Berlin din 5-6 decembrie, reunite în volum.

reformare a structurilor alianței i s-a răspuns prin respingerea de către partea sovietică a propunerii de reducere unilaterală a efectivelor militare.

Invazia din Afganistan a compromis în totalitate procesul destinderii. Ceaușescu avertiza, în mai 1980, la Varșovia, că prezența trupelor sovietice în Afganistan tensionase situația internațională, oferind Statelor Unite și altor „cercuri reacționare” posibilitatea să discrediteze Uniunea Sovietică și implicit statele aliate cu aceasta⁸³. Dar alianța urma să se confrunte cu o nouă situație de criză: revoltele din Polonia. Apariția „Solidarității” și renașterea societății civile puneau sub semnul întrebării stabilitatea blocului sovietic. Întrunită la 25 august 1980, conducerea de la Kremlin a decis înființarea unei comisii speciale în fruntea căreia era numit ideologul șef al PCUS, Mihail A. Suslov, și în a cărei componență se regăseau șeful KGB, Iuri Andropov, ministrul Afacerilor Externe, A.A. Gromîko și ministrul Apărării, Dmitrii F. Ustinov⁸⁴. Scenariul cehoslovac părea să se repete prin mobilizarea trupelor Tratatului de la Varșovia, sub titlul manevrelor militare comune, pentru o eventuală invazie în Polonia. Prezent la Moscova, la întâlnirea liderilor partidelor comuniste și muncitorești ai statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, noul secretar al PMUP, Stanisław Kania, a susținut că situația politică putea fi restabilită în Polonia astfel încât aceasta să rămână o țară comunistă. Intervenția nu i-a convins pe ceilalți lideri comuniști, în special pe Honecker, Jivkov și Husák, care rămâneau partizanii unei intervenții armate. De cealaltă parte, János Kádár și Nicolae Ceaușescu s-au pronunțat împotriva unor măsuri militare. Liderul român a subliniat că „nu dorim să ne amestecăm în problemele interne din Polonia”⁸⁵. În comunicatul final al reuniunii a fost evitată orice mențiune referitoare la o eventuală intervenție armată. În cursul unei întrevederi particulare cu Brejnev, Stanisław Kania a obținut poate una dintre cele mai importante victorii ale sale: garanția sovietică că nu se va produce o intervenție a forțelor Tratatului de la Varșovia⁸⁶. Dar, conducerea de la Kremlin s-a arătat sceptică față de capacitatea liderilor polonezi de a controla situația. Numirea generalului Wojciech Jaruzelski în funcția de prim-ministru (9 februarie), iar mai apoi în fruntea partidului (18 octombrie), nu a detensionat criza. În opinia lui Leonid Brejnev, impunerea legii marțiale era singura soluție pentru calmarea situației din Polonia. Presiunile liderilor de la Kremlin au urmărit două direcții: anihilarea „Solidarității” și instituirea stării de război, și mai puțin o intervenție armată directă. Sursele documentare sovietice arată că liderii sovietici nu erau atrași de ideea trimerii

---

⁸³ *A Cardboard Castle? An Inside History...*, doc. no. 87: *Ceaușescu's Speech at the Political Consultative Committee Meeting in Warsaw, Mai 14-15, 1980*, p. 437.

⁸⁴ Wojtech Mastny, *The Soviet Non-Invasion of Poland in 1980-1981 and the End of the Cold War*, în „Europe Asia Studies”, vol. 51, nr. 2, 1999, p. 191; Mark Kramer, *Soviet Deliberations During the Polish Crisis, 1980-1981*, în „Cold War International History Project Working Papers Series”, Aprilie 1999, no. 1; Mark Kramer, *Jaruzelski, the Soviet Union, and the Imposition of Martial Law in Poland: New Light on the Mystery of December 1981*, în CWIHP Bulletin, nr. 11, Winter 1998, p. 5-11.

⁸⁵ ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 74/1980, f. 43.

⁸⁶ Ion Constantin, *Polonia în epoca „Solidarității”. 1980-1989*, București, INST, 2007, p. 42.

trupelor în Polonia, insistând pentru o „soluție poloneză”⁸⁷. După mai multe consultări cu sovieticii (martie, iulie, august), în decembrie 1981, generalul Wojciech Jaruzelski „salva” socialismul polonez prin introducerea legii marțiale și scoaterea în afara legii a sindicatului „Solidaritatea”.

În tot acest timp, problema poloneză nu s-a regăsit pe agenda reuniunilor Tratatului de la Varșovia. Cele două ședințe ale CMAE din octombrie 1980, de la Varșovia, și decembrie 1981, de la București, s-au axat asupra problemelor dezarmării și ale Reuniunii CSCE de la Madrid. Delegațiile române, precum și șefii misiunilor diplomatice, au primit instrucțiuni să evite abordarea evenimentelor din Polonia. În telegrama circulară din 11 octombrie, oficiile diplomatice ale României erau informate că situația Polonia nu intra în competența CMAE sau a altui organism al Tratatului de la Varșovia⁸⁸. Chiar dacă nu a existat o intervenție militară directă, Polonia a însemnat un adevărat test pentru unitatea blocului coordonat de Uniunea Sovietică. O defecțiune poloneză ar fi dus la prăbușirea în lanț a regimurilor comuniste din Europa central-răsăriteană. Începutul anilor '80 marca falimentul destinderii, deși membrii Tratatului de la Varșovia se arătau încrezători în reluarea negocierilor cu statele occidentale privind reducerea armamentelor, continuarea procesului de dezarmare, încheierea unui tratat de neagresiune între cele două blocuri militare și abținerea de la folosirea armei nucleare. Cu mici variații, toate aceste teme s-au regăsit constant pe agenda de discuții a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre ale OTV.

Moartea lui Leonid Brejnev (10 noiembrie 1982) și criza succesiunii puterii sovietice pe o perioadă de aproape doi ani au coincis cu o tensionare fără precedent a relațiilor sovieto-americane. Inițiativa sovietică de a instala rachetele SS 20 spulberase întreaga construcție a destinderii. Iuri Andropov renunțase la destindere prin sistarea tratatelor privind reducerea armamentelor nucleare. Reacția SUA a fost promptă. Cunoscut ca unul dintre cei mai înverșunați opozanți ai comunismului, Ronald Reagan anunța o nouă eră în evoluția relațiilor Est-Vest⁸⁹. Identificarea Uniunii Sovietice cu un „imperiu al răului” și construirea, în 1983, a unui sistem antirachetă (Inițiativa de Apărare Strategică) însemnau schimbarea raportului dintre conciliere și intransigență cu un dublu efect: creșterea cursei înarmărilor și declanșarea unui nou război propagandistic.

Ministrul sovietic de Externe, A.A. Gromîko, declara în octombrie 1983, că Moscova examina variantele de răspuns atât în domeniul politic, cât și în cel militar, fiind exclusă orice încălcare a echilibrului de forțe care ar fi periclitat securitatea URSS și a statelor aliate: „În aceste condiții – a spus Gromîko – este important mai mult ca niciodată ca țările socialiste aliate să determine SUA să realizeze hotărârea noastră de a se opune planurilor periculoase ale acestora.

---

⁸⁷ Mark Kramer, *Soviet Deliberations During the Polish Crisis...*, p. 10-22.

⁸⁸ Doc. nr. 2. din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Varșovia, 19-20 octombrie 1980.

⁸⁹ Jeremy Isaac, Taylor Downing, *Cold War*, London, 2008, p. 390.

Trebuie ca la Washington și în alte capitale ale țărilor NATO să se audă că noi vorbim la unison, să se convingă că țările noastre au aceeași orientare, acționează unit, ferm și hotărât. [...] Dacă adversarii noștri ar putea să descopere o disonanță cât de mică, ei ar vedea în aceasta un spațiu convenabil de manevre și neîndoielnic ar încerca să beneficieze de aceasta în defavoarea intereselor comune ale țărilor Tratatului de la Varșovia”⁹⁰.

Potrivit lui Romulus Neagu, directorul Direcției I Relații din MAE, URSS nu era pregătită să reia negocierile pentru retragerea rachetelor cu rază medie de acțiune atât din considerente militare, cât și din rațiuni politice, așteptând o clarificare a relațiilor sale cu SUA⁹¹. Dar blocajul era cauzat de însăși evoluția sistemului sovietic. Uniunea Sovietică se confrunta cu una dintre cele mai puternice crize, ceea ce impunea o reformă politică și administrativă radicală.

În interiorul alianței, relațiile cu România s-au tensionat încă odată. Conducerea de la București a respins, la Sofia, în octombrie 1983, decizia sovietică de a-și amplasa rachete în Cehoslovacia și Germania de Est ca măsură de răspuns față de prezența celor americane pe teritoriul Germaniei Federale. Totodată, propunerea delegației române de a se înființa o grupă de lucru în problemele dezarmării a fost respinsă, fiind invocată „susceptibilitatea” pe care liderii sovietici o aveau față de guvernul de la București⁹². Iuri Andropov decisese ca reprezentanții români în structurile militare ale alianței să aibă un acces limitat la noile modele de armament⁹³.

Ca urmare a refuzului sovietic, câteva luni mai târziu, în aprilie 1984, la Budapesta, delegația română s-a opus înființării unui grup de experți care să analizeze condițiile prelungirii valabilității Tratatului de la Varșovia. Conducerea de la București constata că Uniunea Sovietică își subordonase agenda politică și militară a alianței, golind de credibilitate orice demers de politică externă al statelor membre. În realitate lipsea România de principalele teme ale politicii independență. La mijlocul anilor '80, opoziția față de Moscova devine o temă redundantă în discursul de politică externă, țările occidentale fiind interesate mai ales de problematica drepturilor omului, și mai puțin de gesturile de frondă ale regimului Ceaușescu.

---

⁹⁰ Doc. nr. 6 și doc. nr. 11 din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia; doc. no. 101: Summary of the Committee of Ministers of Foreign Affairs Meeting in Sofia, October 20, 1983, în *A Cardboard Castle? An Inside History...*, p. 485-489.

⁹¹ Doc. nr. 7 din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie 1984, Budapesta.

⁹² Vezi documentele ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, din 13-14 octombrie 1983, Sofia reunite în volum.

⁹³ Vasile Buga, *Apusul unui imperiu. URSS în epoca Gorbaciov. 1985–1981*, București, INST, 2007, p. 18.

Sfârșitul: 1985-1991

Venirea la conducerea PCUS a lui M.S. Gorbaciov a însemnat debutul procesului de reformare a sistemului sovietic, ceea ce a dus în numai câțiva ani la prăbușirea regimurilor comuniste din țările est-europene⁹⁴. În plan extern, Mihail Gorbaciov a imprimat un nou curs relațiilor internaționale menit să pună capăt confruntării și neîncrederii reciproce în relațiile Est-Vest. Noul program de politică externă cuprindea: depășirea confruntării ideologice cu Occidentul, încetarea cursei înarmărilor, lichidarea armelor de distrugere în masă, reducerea armamentelor, renunțarea la folosirea forței în relațiile internaționale, recunoașterea libertății de opțiune a tuturor statelor, neamestecul în treburile interne⁹⁵. Uniunea Sovietică era nevoită să recunoască că pierduse competiția cu Statele Unite, starea economiei împiedicând-o să susțină în continuare programele de înarmare. Calea tratatelor era singura soluție pentru normalizarea relațiilor sovieto-americane. Totodată, noul lider sovietic se arăta dispus să reevalueze relațiile și cu statele din Estul Europei. Încă de la prima întâlnire cu liderii partidelor frățești, aceștia erau informați că aveau libertatea să-și urmeze propria lor cale⁹⁶. Chiar dacă nu se voia o declarație publică prin care se renunța oficial la „doctrina Brejnev”, era semnalul începerii unor noi relații cu statele satelite. Un prim obiectiv urmărit de M. Gorbaciov a fost reevaluarea relațiilor economice din cadrul CAER. Dar critica sistemului economic a întâmpinat rezistența liderilor ortodocși precum Erich Honecker, Todor Jivkov și Nicolae Ceaușescu.

În Tratatul de la Varșovia, deschiderea din politica externă sovietică a întrunit acceptul tuturor statelor membre. Agenda ședinței CMAE din martie 1986, de la Varșovia, a fost în totalitate consacrată problemelor dezarmării și tratatelor sovieto-americane reluate în noiembrie 1985, la Geneva. Întâlnirea de la Varșovia a surprins prin două inițiative: 1. România susținea programul sovietic de dezarmare, dar propunea o serie de măsuri suplimentare (reducerea armamentelor clasice, a efectivelor forțelor armate și cheltuielilor militare, desființarea blocurilor militare, eliminarea pe cale politică a focarelor de conflict etc.) și 2. România și Bulgaria lansau o Declarație-Apel prin care cereau crearea în Balcani a unei zone libere de arme chimice⁹⁷.

În opinia reprezentanților sovietici, cele două documente erau rezultatul procesului de democratizare a relațiilor dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia, demarat după Plenara CC al PCUS, din aprilie 1985. Dar, delegația română considera că Uniunea Sovietică nu renunțase în totalitate la intenția de a coordona politica externă a statelor aliate. Chiar dacă M. Gorbaciov declarase la cel

---

⁹⁴Mark Kramer, *Beyond the Brezhnev Doctrine. A New Era in Soviet-East European Relations?*, în „International Security”, 1989/1990, vol 14, nr. 3, p. 26.

⁹⁵Vasile Buga, *op. cit.*, p.127.

⁹⁶Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History...*, p. 58.

⁹⁷Vezi doc. nr. 5 din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, din 19-20 martie 1986, Sofia.

de-al XXVII-lea Congres al PCUS, din 24-28 februarie 1986, că unitatea nu însemna uniformitate, iar inițiativele politice nu trebuiau să-și aibă toate originea la Moscova⁹⁸, conducerea de la București a manifestat rezerve față de o astfel de deschidere. Cuvintele-cheie *glasnost* (deschidere) și *perestroika* (restructurare) anunțau o nouă eră în evoluția statelor comuniste. Deschiderea însemna în primul rând reluarea negocierilor cu americanii și detensionarea relațiilor Est-Vest. Întâlnirea sovieto-americană la nivel înalt, din noiembrie 1985, de la Geneva, arăta disponibilitatea părților de a reduce tensiunile și de a găsi soluții comune pentru dezarmare⁹⁹.

A doua parte a anului 1986 se deschidea cu o altă întâlnire sovieto-americană la nivel înalt de la Reykjavik (11-12 octombrie 1986). Cele două părți au fost foarte aproape de încheierea unor înțelegeri privind reducerea armelor nucleare. URSS se arăta dispusă să-și reducă substanțial numărul rachetelor sale strategice în schimbul renunțării de către SUA la „războiul stelelor”¹⁰⁰. Convorbirile de la Reykjavik au stat în atenția ședinței CMAE de la București, din 14-15 octombrie. Folosind propunerea lansată de CPC, în iunie același an, de reducere cu 25%, a forțelor armate și armamentelor convenționale ale celor două alianțe, România considera necesară adoptarea unor măsuri unilaterale de scădere cu 5-10% a cheltuielilor militare, a armamentelor și a efectivelor armate¹⁰¹. Însă demersul românesc a fost respins de ceilalți delegați, care considerau că problemele limitării cursei înarmărilor erau condiționate de rezultatele negocierilor sovieto-americane de la Reykjavik. Inițiativele românești în problemele dezarmării începeau să-și piardă relevanța chiar și pentru partenerii de alianță. Încheierea, la 8 decembrie 1987, a Tratatului privind distrugerea rachetelor nucleare cu rază medie și scurtă de acțiune în Europa a lipsit regimul de la București de unul dintre principalele sale direcții de politică externă. Aceasta a continuat să rămână unul dintre domeniile sensibile ale României, ca urmare a monopolului exercitat de Nicolae Ceaușescu.

Opoziția față de Moscova a alimentat și după 1985 deciziile românești luate fie în cadrul Tratatului de la Varșovia, fie în CAER. Schimbarea de la Moscova a însemnat o modificare minoră în registrul relațiilor româno-sovietice. Reformele anunțate de liderul sovietic în domeniul politicii externe au subminat practic rolul lui N. Ceaușescu în relațiile internaționale. Hotărâtă să-și îmbunătățească relațiile cu China și să redeschidă dialogul cu americanii pentru reducerea înarmărilor, Uniunea Sovietică se putea lipsi de medierea unei României, care declarase că nu are nevoie de *glasnost* și *perestroika*.

---

⁹⁸ Mark Kramer, *Beyond the Brezhnev Doctrine...*, p. 31.

⁹⁹ John Lewis Gaddis, *The United States and the End of Cold War...*, pp. 126-130; Stephen Sestanovich, *Gorbachev's Foreign Policy: a Diplomacy of Decline*, în *Soviet Foreign Policy. Classic and Contemporary Issues...*, pp. 581-583.

¹⁰⁰ Vasile Buga, *op. cit.*, p. 129.

¹⁰¹ Doc. nr. 5 din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986.

De la mijlocul anilor '80, regimul de la București a fost supus unei duble presiuni: pe de o parte, „recomandările” sovietice pentru reevaluarea planurilor economice și reformarea sistemului, iar pe de altă parte condiționările occidentalilor privind respectarea drepturilor omului. Consecințele mișcărilor politice din Polonia au început să-și facă treptat simțite efectele în întreg spațiul Europei Central-Răsăritene¹⁰². O problemă extrem de apăsătoare pentru statele blocului comunist și care a sporit vulnerabilitatea regimurilor politice. Mai mult ea a dus la tensionarea relațiilor dintre doi membri ai Tratatului de la Varșovia, Ungaria și România. Una dintre problemele care au stat în atenția Reuniunii CSCE de la Viena, din decembrie 1986, a fost cea a drepturilor omului. Reprezentantul român s-a aflat într-o postură ingrată. A insista asupra problemei drepturilor omului însemna a pune în discuție natura regimului politic din România, ceea ce era inacceptabil.

În februarie 1987, la București, era convocată o întrunire a Consiliilor Oamenilor Muncii de Naționalitate Maghiară și Germană, a cărei concluzie era că în România nu exista nici o problemă de naționalitate; în același timp era condamnată o istorie a Transilvaniei, apărută la Budapesta, considerată ca o provocare la adresa trecutului istoric al provinciei românești și integrității teritoriale a României¹⁰³. Reacția guvernului de la Budapesta a fost promptă și s-a concretizat în declanșarea unor campanii propagandistice care au atras atenția Occidentului, nu numai asupra minorității maghiare din România, dar și asupra „libertăților” existente în societatea românească. Presiunea mediilor internaționale a obligat guvernul român să caute soluții de răspuns, chiar în forul CSCE. În martie 1987, ambasadorul cu misiuni speciale al URSS, Igor Andropov, era trimis în România și Bulgaria cu misiunea de a crea o bancă de date referitoare la încălcarea drepturilor omului în țările occidentale¹⁰⁴. Conducerea sovietică s-a pronunțat pentru abordarea „unei noi gândiri” și propus integrarea domeniului umanitar în conceptul de securitate globală, ceea ce fără îndoială că punea în dificultate România, care ar fi dorit, sub titlul neamestecului în treburile interne, o altă formă de răspuns.

---

¹⁰² Semnarea Actului final de la Helsinki obliga statele comuniste să respecte prevederile coșului trei. Mișcările dizidente au pus în dificultate regimurile din Europa Central-Răsăriteană. La reuniunea miniștrilor Afacerilor Externe, din mai 1977, reprezentantul cehoslovac a adus în discuție problemele create de inițiatorii Cartei 77, care cereau respectarea standardelor de libertate expuse în Declarația Universală a Drepturilor Omului. Cehoslovacia dorea să evite o izolare în plan internațional, dar fără să dea curs revendicărilor cerute în Carta 77. Semnatarii acesteia au fost arestați și trimiși în închisoare. Evenimentele aveau să ia un cu totul alt curs în Polonia, care a schimbat în totalitate atât cursul relațiilor Est-Vest, cât și pe cele din interiorul blocului comunist. AMAE. Problema 241. 1977. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 25-26 mai 1977, f. 57-63.

¹⁰³ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *op.cit.*, p. 525; Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, București, Editura Enciclopedică, 2007, p. 414 și urm.

¹⁰⁴ Vezi doc. nr. 2 din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova 24-25 martie 1987.

Reuniți la Moscova, în martie 1987, miniștrii Afacerilor Externe ai Tratatului de la Varșovia au analizat pe lângă problemele curente ale dezarmării și pe cele ale drepturilor omului. Ministrul român Ioan Totu afirma că problema drepturilor omului era una marginală și însemna un amestec nepermis în afacerile interne ale altor state. Pentru guvernul de la București dimensiunea umanitară se traducea prin drepturi egale pentru toți cetățenii fără deosebire de naționalitate „la muncă, la educație, la existență liberă și demnă”¹⁰⁵. „Făurirea socialismului cu poporul și pentru popor” însemna și sacrificii, dar Ioan Totu le-a trecut sub tăcere, susținând convocarea, în cadrul CSCE, a unei conferințe pentru drepturile tinerilor! Acțiunea Budapestei de la Viena nu a rămas fără răspuns. Ministrul Afacerilor Externe considera că România devenise ținta unei propagande ostile a cercurilor imperialiste, cu caracter iredentist, naționalist, revanșard: „Asemenea acțiuni au avut loc și la Viena, încercându-se internaționalizarea discuțiilor lor. Suntem în mod hotărât împotriva oricărui amestec în treburile interne. Nu am acceptat acest lucru în nici o împrejurare și nu vom accepta nici astăzi și nicicând. Problemele României, ale dezvoltării socialiste, inclusiv problema naționalităților, se rezolvă de către poporul român, în întregul său, în deplină unitate, de către forța sa conducătoare – Partidul Comunist Român”¹⁰⁶. Nu știm care a fost răspunsul reprezentantului ungar, însă putem presupune că în spatele ușilor închise s-au purtat discuții aprinse referitoare la tratamentul naționalităților din România. Reuniunea de la Moscova s-a încheiat în termeni optimiști și statele Tratatului de la Varșovia au lansat un nou apel intitulat „Pentru dezvoltarea procesului general-european și încheierea cu succes a Reuniunii de la Viena”, un loc important fiind rezervat dezvoltării „dimensiunii umanitare” a CSCE. În termeni generoși se amintea de drepturile politice, civile, economice, sociale și culturale. Dar toate acestea erau condiționate de respectarea suveranității statelor, ceea ce însemna că regimurile comuniste puteau avea propria lor viziune asupra libertăților și drepturilor omului.

Insistențele guvernului de la București de a demonstra că în România erau respectate drepturile omului erau contrazise de excesele unui regim care se legitima numai prin teroare. Contractul social încheiat între partid și societate la mijlocul anilor '60, ca urmare a progreselor economice, își găsea sfârșitul în blocajul economic de la sfârșitul anilor '80. Izolarea României devenise o realitate pe care N. Ceaușescu era incapabil să o înțeleagă. Sosit la București, în octombrie 1987, M. Gorbaciov declara liderului român că se impunea o schimbare calitativă a relațiilor româno-sovietice atât în plan politic, cât și în cel economic. Ceaușescu a respins ideea restructurării masive a planurilor economice și reformarea sistemului. Refuzând să se implice în rezolvarea diferendului româno-ungar, Gorbaciov a încurajat convorbirile bilaterale pentru încetarea conflictului¹⁰⁷. Dialogul dintre

---

¹⁰⁵ Doc. nr. 8 din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova 24-25 martie 1987.

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *op.cit.*, p. 527.

Budapesta și București nu a dus la nici un rezultat. Campaniile negative la adresa României s-au intensificat. Apelului ministrului de Externe, Ioan Totu, la ședința CMAE, din octombrie 1987, de la Praga, ca statele comuniste să susțină o poziție comună în problemele drepturilor omului, nu i s-a alăturat nici unul dintre statele aliate. Aceasta avertiza că orice concesie însemna o amenințare la adresa ordinii interne a statelor comuniste. El informa că România își menținea poziția sa privind drepturile omului, formele și modalitățile de colaborare în problemele umanitare, pe baza respectării principiilor relațiilor dintre state, a legilor și reglementărilor interne¹⁰⁸. Una dintre cele mai serioase lovituri pentru imaginea guvernului de la București a venit din partea Statelor Unite care, la 26 februarie 1988, au retras clauzei națiunii celei mai favorizate.

Din 1988, Mihail Gorbaciov a decis să imprime Tratatului de la Varșovia un „nou dinamism” și să ofere statelor membre o mai mare libertate de mișcare. Reuniunile miniștrilor Afacerilor Externe au stat sub semnul schimbărilor produse în planul politicii externe sovietice și au reflectat direcțiile de interes ale acesteia. Anul 1988 a fost unul foarte dinamic pentru diplomația sovietică: în februarie, era anunțată retragerea trupelor din Afganistan; în martie, Gorbaciov cerea înghețarea forțelor navale americane și sovietice din Mediterana; se institua un grup comun sovieto-american pentru monitorizarea conflictelor miliare; era ratificat Tratatul privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune (INF); membrii Tratatului de la Varșovia propuneau reducerea în trei etape a forțelor convenționale din Europa; era încheiat un acord de frontieră cu China și la 7 decembrie, Gorbaciov informa Adunarea Generală a Națiunilor Unite că URSS intenționa să reducă forțele armate cu 500 000 de oameni și să limiteze cantitatea de armament convențional. O altă propunere cu care Uniunea Sovietică a surprins în acest an a fost propunerea înființării unui „cămin general-european” prin dezvoltarea dialogului cu RFG și instituirea unui nou sistem de securitate. În opinia ministrului Afacerilor Externe sovietic, E.A. Șevardnadze, unul dintre susținătorii acestui proiect, RFG era obligată, din perspectiva schimbărilor intervenite în dinamica relațiilor internaționale, în special în palierul sovieto-american, să-și dezvolte o „politică estică”. El declara: „Această situație creează baza pentru un dialog realist cu RFG. Noi vedem scopul acestuia în aceea ca, necedând cu nici o iotă în fața vest-germanilor în problemele principiale, apărând realitățile instituite în Europa postbelică, pe baza reglementărilor de drept existente, să obținem o atragere mai activă a RFG în soluționarea problemelor general-europene”¹⁰⁹.

Statele membre ale Tratatului de la Varșovia au fost la rândul lor asociate noului ritm al politicii externe sovietice, fapt demonstrat de numărul mare al reuniunilor, aproape dublu decât în anii precedenți. Atragerea aliaților est-

---

¹⁰⁸ Doc. nr. 10 din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Praga, 28-29 octombrie 1987.

¹⁰⁹ Doc. nr. 5 din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 28-29 octombrie 1988.

europenei în elaborarea unui program comun al dezarmării a avut un scop strategic: convingerea SUA pentru acceptarea unei dezarmări radicale și limitarea presiunilor exercitate de CSCE asupra statelor comuniste privind respectarea angajamentelor luate ca urmare a semnării Actului final de la Helsinki¹¹⁰.

Unul dintre cele mai importante evenimente ale anului a fost întâlnirea dintre M. Gorbaciov și președintele american R. Reagan, de la Moscova, din mai 1988, în cursul căreia a fost tratificat Tratatul cu privire la Armele Nucleare cu Rază medie (INF). În aceeași lună, la Berlin, miniștrii Afacerilor Externe ai statelor membre ale Tratatului de la Varșovia erau informați asupra evoluției negocierilor sovieto-americane asupra dezarmării de la Geneva. E.A. Șevardnadze considera că intensificarea dialogului internațional servise interesului comun al țărilor socialiste. Intenția de a retrage trupele din Afganistan și asistența acordată de SUA Uniunii Sovietice erau, în opinia ministrului de Externe sovietic, cele mai importante câștiguri înregistrate de conducerea sovietică. În viziunea Uniunii Sovietice programele lansate împreună cu aliații din Tratatul de la Varșovia referitoare la dezarmarea convențională, transformarea Balcanilor într-o regiune fără arme nucleare și chimice, retragerea rachetelor cu rază medie de acțiune de pe teritoriul Germaniei de Est și Cehoslovaciei obligau SUA la măsuri similare.

În interiorul blocului, reacțiile față de deciziile sovietice au fost diferite: dacă în Ungaria, Polonia și Cehoslovacia recomandările lui M. Gorbaciov au avut un ecou pozitiv, în România, RDG și Bulgaria reacția a fost negativă. În ciuda opoziției lor, sistemul pe care îl patronau se îndrepta către prăbușire, iar cauzele își aveau originea în reformele declanșate de Moscova. Legalizarea „Solidarității” în Polonia (ianuarie 1989), renunțarea la principiile „doctrinei Brejnev” (martie), retragerea simbolică a unui grup de tancuri sovietice din Ungaria (aprilie), victoria „Solidarității” în primul tur al alegerilor parlamentare (iunie), organizarea de alegeri în Ungaria (octombrie), căderea zidului Berlinului (noiembrie), declarația comună sovieto-americană de la Malta prin care se anunța sfârșitul războiului rece și, în cele din urmă, căderea regimului de la București au fost ultimele acte din cronica unui an care a schimbat în totalitate înfățișarea Europei de Est¹¹¹. Rămânea de rezolvat problema alianței care legase vreme de 34 de ani cele șase state.

Căderea regimurilor comuniste făcea improbabilă existența alianței. Unul dintre motivele pentru care liderul sovietic a dorit să mențină alianța a fost legat de

---

¹¹⁰ Wojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History ...*, p. 64.

¹¹¹ Pentru mai multe informații referitoare la transformările din Europa Răsăriteană vezi V.A. Medvedev, *Raspad. Kak on nazreval v „mirovoi sisteme soșializma”*, Moscova, Ed. „Mejdunarodnîe ontoșeniia”, 1994.; V Politbiuto ŢK KPSS... *Po zapisiam Anatolia Cerniaeva, Vadîma Medvedeva, Gheorghia Șahnazarova (1985-1991)*, ed. Anatolia Cerniaeva, Moscova, Ed. Alpina Biznis Buk, 2006; Dumitru Preda, Mihai Retegan, 1989. *Principiul dominoului. Prăbușirea regimurilor comuniste europene*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2000; Robin Okey, *The Demise Communist East Europe. 1989 in Context*, Oxford University Press, 2004; Mark Kramer, *The Collapse of East European Communism and the Repercussion within the Soviet Union (Part I)*, în „Journal of Cold War Studies”, vol. 5, nr. 4, 2003, p. 182 și urm.

menținerea unei balanțe în negocierile privind reducerea trupelor și armamentelor. În iunie 1990, la Moscova, era convocată sesiunea Comitetului Politic Consultativ destinată să revizuiască caracterul, funcțiile și activitatea Pactului, astfel încât acesta să devină un „tratat între state suverane, egale în drepturi, constituit pe principii democratice”¹¹². A fost înființată o comisie de împuterniciți guvernamentali, care urma să evalueze modalitățile de restructurare a organismelor Tratatului de la Varșovia¹¹³. Cu această ocazie, reprezentanții sovietici au propus menținerea sistemului unic al apărării antiaeriene al statelor membre, considerând că acesta are un caracter strict defensiv.

Discuțiile asupra rolului și structurilor Tratatului au fost amânate până la finalizarea Reuniunii CSCE de la Paris. Însărcinatul sovietic cu afaceri a.i. la București informa, în octombrie 1990, că proiectul declarației politice propus de Cehoslovacia pentru reuniunea extraordinară a CPC de la Budapesta nu era convenabil deoarece se sublinia că de-a lungul existenței sale Tratatul de la Varșovia fusese un instrument folosit pentru asigurarea unității ideologice a țărilor blocului comunist¹¹⁴. După consultări, statele membre au decis desființarea structurilor militare ale alianței și transformarea radicală a celor politice astfel încât să se mențină numai un caracter consultativ. Dar în noul context geopolitic viitorul alianței părea incert. Gestul cel mai surprinzător a venit din partea lui Václav Havel, care în timpul primei sale vizite în Statele Unite, din februarie 1990, s-a pronunțat pentru desființarea blocurilor militare și retragerea trupelor străine din Europa¹¹⁵. Germania de Est părăsise alianța, la 25 septembrie 1990, deschizând drumul pentru alte două candidate, Ungaria și Cehoslovacia, ai căror reprezentanți nu ascundeau faptul că ar fi preferat ca țările lor să evolueze independent. Noua „arhitectură de securitate” își găsea în cele din urmă consacarea prin semnarea la Paris, în noiembrie 1990, a Tratatului cu privire la Forțele Convenționale din Europa. Adoptarea Cartei de Paris pentru o nouă Europă însemna sfârșitul *de facto* al războiului rece¹¹⁶.

Încercarea lui M. Gorbaciov de a reforma Tratatul a fost compromisă de evenimentele de la Vilnius și Riga, când tancurile sovietice au intervenit în statele baltice care își revendicau independența. Evenimentul a avut impact negativ asupra membrilor Pactului. Pentru țări precum Ungaria, Cehoslovacia și Polonia gestul sovietic amintea că în decursul istoriei sale de 34 de ani Tratatul fusese folosit de Uniunea Sovietică nu pentru a le apăra de o eventuală agresiune externă, ci pentru a interveni atunci când interesele sale de securitate o cereau.

Evenimentele din statele baltice au impulsionat Cehoslovacia, Ungaria și Polonia să reacționeze și, la 12 februarie 1991, înființau „grupul de la Visegrad”.

---

¹¹² General-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) dr. Alesandru Duțu, general-maior (r) Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia...*, p. 113.

¹¹³ Doc. nr. 5 din Desființarea Tratatului de la Varșovia. 1990-1991.

¹¹⁴ Doc. nr. 6 în *Ibidem*.

¹¹⁵ Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History* ..., p. 71.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 70.

Cele trei state se obligau să-și asigure sprijin reciproc pentru integrarea politică și economică în Uniunea Europeană. Întruniți în sesiunea extraordinară a CPC, la Budapesta, la 25 februarie 1991, miniștrii Afacerilor Externe și cei ai Apărării semnau documentele prin care se lichidau structurile militare ale Pactului¹¹⁷. Potrivit telegramelor circulare transmise, la 27 februarie 1991, de Romulus Neagu oficiilor diplomatice ale României discuțiile de la Budapesta au pus în evidență pozițiile diferite ale membrilor Tratatului față de viitorul alianței. Reprezentanții Bulgariei, Cehoslovaciei, Poloniei și Ungariei au insistat pentru dezvoltarea relațiilor bilaterale și integrarea Europei Răsăritene în structurile de securitate europene. Declarația cea mai completă a venit din partea ministrului cehoslovac care a subliniat dorința țării sale de a-și lărgi relațiile cu NATO și statele Uniunii Europene Occidentale. Colaborarea polono-ungaro-cehoslovacă nu însemna o „politică de izolare”, ci crearea unei noi baze de colaborare și înțelegere europeană. Ministrul sovietic de Externe nu avea însă aceeași părere și a subliniat că existența unor structuri regionale destabiliza situația strategică din Europa. În opinia sa „consecințe și mai negative ar avea-o planurile de asociere la NATO a fostelor state participante la Tratatul de la Varșovia”¹¹⁸.

Reuniunea extraordinară de la Budapesta a marcat începutul sfârșitului pentru Tratatul de la Varșovia. La Praga, la 1 iulie 1991, miniștrii Afacerilor Externe semnau declarația comună privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală încheiat la Varșovia, la 14 mai 1955. Statele Europei Răsăritene începeau un drum lung și anevoios pentru integrarea lor în noile realități geopolitice.

Mioara Anton

---

¹¹⁷ Doc. nr. 8 din Desființarea Tratatului de la Varșovia. 1990-1991.

¹¹⁸ Ibidem.

INTRODUCTION

Détente and confrontation. 1955-1965

In the mid-50s, the East-West relations were going beyond the confrontation stage, entering a new phase of stability and peaceful coexistence. Stalin's death (March 1953) and the end of the Korean War allowed for the timid reopening of dialogue between the great powers over the issues that remained unsolved at the end of World War II: German reunification, reaching a peace treaty with Austria, the problem of territorial *statu quo* and of the existing political regimes in Eastern Europe¹.

The doubts that characterized the relations between the great powers during the first post-war years prevented finding a solution that could bring peace to Central Europe. The Soviet plans for East Germany showed the willingness of the Kremlin leaders to negotiate with the Western powers so that a compromise could be reached. Stalin's famous note, from March 10, 1952, by which he proposed the creation of a neutral, demilitarized German state, the withdrawal of foreign troops, and the organization of free elections, was turned down by his former Western allies², being considered one of the lost opportunities for ending the cold war. A few months later, on May 27, 1952, after protracted negotiations, the United States accepted the creation of the European Defence Community, which marked the beginning of the integration process of West Germany in the Western economic and military structures. But the prospect of German remilitarization did not achieve consensus, and France refused to ratify the treaty in August 1954³, which meant the end of the EDC⁴. After several rounds of negotiation, the Western diplomacies

---

¹ Encouraged by the tendencies toward Soviet reconciliation, the Eisenhower administration proposed negotiations for general disarmament, the German problem, and the status of the political regimes in Eastern Europe. The American initiative was rejected, being considered a provocation. Vladislav Zubok, *Soviet Intelligence and the Cold War: The "Small" Committee of Information 1952–1953*, in "Diplomatic History", vol. 19, no. 3, 1995, p. 456.

² Wilfried Loth, *The Origins of Stalin's Note of 10 March 1952*, in „Cold War History”, vol. 4, no. 2, January 2004, pp. 66-88; Ruud Van Dijk, *The 1952 Stalin Note Debate: Myth or Missed Opportunity for German Unification?*, in "Cold War International History Project Working Paper Series", no. 46, 1996, p. 4-42.

³ Known under the name of „Pleven Plan" (after the French Prime Minister's name), the European Defense Community involved the creation of a pan-European army, with West German participation. Military integration would have followed the economic one after the creation of the European Community of Coal and Steel, formed in 1951 (The Schuman Plan). Deborah Welch Larson, *Anatomy of Mistrust. US-Soviet Relations during the Cold War*, Cornell University, 1997, p. 39.

⁴ Tony Judt, *Postwar. A History of Europe since 1945*, London, 2005, p. 245.

found the solution for maintaining European security through the signing of the Paris Accords, as a result of which Federal Germany was invited to adhere to NATO and the Western European Union (WEU)⁵.

From the Soviet perspective, the event upset the balance of forces in central Europe and forced Moscow to respond with a pacifist initiative. In order to gain time until the ratification of the Paris Accords, the Soviet leaders proposed a meeting of the Foreign Ministers in which to analyze the conditions of German unification, the withdrawal of foreign troops from the German territory, the completion of the talks for signing the peace treaty with Austria, and the creation of a system of collective security in Europe. On November 13, 1954, USSR extended an invitation to the representatives of 23 European states, as well as the USA, to organize a conference of the European countries for ensuring security on the continent. But only the satellite countries and China, which sent an observer to Moscow, responded to the Soviet initiative. After four days of discussions, the representatives of the governments participating in the conference signed a joint Declaration through which they announced the remilitarization of Federal Germany, along with “joint measures regarding the organization of armed forces and their headquarters”.

The Soviet diplomacy became actively involved in the preparation of the second conference dedicated to European security issues and scheduled to take place in Warsaw. On May 10, 1955, only five days after the Federal Germany had declared its sovereignty, and only one day after it had become the 15th member of the North Atlantic Treaty Organization, the Soviet Union put forth the proposal for the signing of a general accord on disarmament.⁶ But the Western powers were suspicious of the new Soviet initiative and did not act upon it. Along with the ratification of the Paris Accords, Moscow announced the existence of a new military organization on the European continent, that of the Warsaw Treaty. The states gathered in Warsaw invoked the right to association in order to secure their national safety, considering that the actions of the Western-European countries, of the USA and Canada – for including the FRG in WEU and NATO – posed a threat to them⁷.

---

⁵ In London, it was agreed that the FRG (West Germany) should become a sovereign state, adhere to NATO, and put 12 divisions and 1,000 fighter planes at the disposal of the alliance. At the same time, FRG pledged not to produce nuclear weapons. Unprecedentedly, Great Britain was to maintain four divisions on the European continent. On October 3, Germany and Italy would become members of the WEU. André Fontaine, *Istoria războiului rece. De la războiul din Coreea la criza alianțelor. 1950-1967*, vol. III, Editura Militară, 1993, p. 167.

⁶ Alexandr Fursenko, Timoty Naftali, *Khrushchev's Cold War. The Inside Story of an American Adversary*, London, 2006, p. 35.

⁷ Vojtech Mastny, *The Soviet Union and the Origins of the Warsaw Pact in 1955*, in *Mechanism of Power in the Soviet Union*, eds Robert Rosenfeldt, Bent Jensen, Erik Kulavig, Macmillan Press Ltd, London, 2000, p. 244-245. Nicolae Ciobanu, Ion Voievozeanu, *Tratatul de la Varșovia, doar o replică la Pactul nord-atlantic?*, în *Analele Sighet 8. Anii 1954-1960: fluxurile și refluxurile stalinismului*, Fundația Academia Civică, București, 2000, p. 225-238.

The accession of Federal Germany to NATO structures meant both a challenge to Soviet security interests and the beginning of a new stage in East-West relations. In the first five years of its existence, Federal Germany was not deemed a threat to Soviet security. Once it became a NATO member, the balance of forces in Central Europe became unfavourable to the Soviet Union⁸, which responded by creating a new security structure meant to consolidate its domination over Eastern Europe. The Warsaw Treaty did not mean only a clever propagandistic move, but offered the Soviet Union the legal basis on which to maintain its troops in the countries that had entered its sphere of influence. In states such as Poland and Czechoslovakia, whose regimes felt threatened by a potential German rearmament, as well as by possible territorial changes, the Warsaw Treaty, and, implicitly Soviet control, eliminated such risks.

From a diplomatic point of view, the year 1955 was one of high-level talks and meetings. The reconciliation with Tito seemed to offer a new perspective on the Soviet intentions. Although at the CPSU level there was no consensus regarding the Yugoslavian problem, Khrushchev's position prevailed over that of those opposed to the reconciliation. The Zhdanovist thesis, of an imminent confrontation between the two blocs, communist and capitalist, was abandoned and replaced with the more flexible formula of peaceful coexistence. The Soviet leadership was trying to promote a diplomatic policy oriented towards dialogue and negotiation.⁹ But how far were the Soviet leaders prepared to go in making concessions for former Western allies when it came to the sensitive issues of the Cold War?

The first test of peaceful coexistence was the troop withdrawal from Austria and the signing of the peace treaty with the latter. The event was undoubtedly charged with symbolic significance and strengthened the general belief with regard to the pacifist intentions of the Soviet Union. "The new course of action" meant emergence out of Stalinist isolation and an attempt to build a relation with the West based on mutual trust, without abandoning strategic objectives (maintaining the security zone created at the end of World War II). The Geneva conference, the first that brought together, 10 years after the end of WWII, the representatives of the four victorious powers, was convened precisely in order to solve divergent problems, some of them left open since 1945. Despite the relaxed atmosphere during the conference, no progress was made with regard to the two big issues of the Cold War: the German issue and disarmament. Moreover, the talks over a general European treaty on collective security did not pan out either.

Disarmament became the favourite topic of the pacifist campaigns conducted after 1955 by the Soviet Union and its Warsaw Pact allies. Convinced that the socialist system was by far superior to the capitalist one, as peaceful coexistence

---

⁸ Adam Ulam, *Expansion and Coexistence. Soviet Foreign Policy. 1917-1973*, New York, 1974, p. 505.

⁹ *Ibidem*, p. 564.

was supposed to prove, Khrushchev announced, after the Geneva conference, the intention of the Soviet Union and its allies to reduce their armed forces.¹⁰ For the Eisenhower administration, the intention of the Soviet leader had mere propagandistic connotations, since, due to economic problems, the Soviet Union was forced to cut down on its military expenses.¹¹ This was one of the reasons for which the Soviet leader did not emphasize the military significance of the alliance, being preoccupied instead with the economic issues of the communist bloc. It was only three months after the Treaty that the Statute of the Unified Commandment was drawn up, becoming, by virtue of its functions, one of the main military instruments for controlling the satellite states. The other organisms and their working principles were established in Prague, in January 1956. In addition to the Political Consultative Committee (a structure that imitated the North Atlantic Council), scheduled to meet every other year, a common secretariat and a committee on foreign issues were also set up.¹²

But shortly after, the Treaty was on the verge of dissolution. The consequences of the 20th Congress of the CPSU, as well as the events in Poland and Hungary, threatened to break the alliance. On October 30, 1956, in Moscow, was published "The Declaration on Friendship and Co-operation between the Soviet Union and the Other Socialist States," stating the five principles of the relations between the hegemonic centre and its satellites: full equality, respect for the state's territorial integrity, independence and sovereignty, and non-interference in domestic affairs.¹³ Furthermore, Moscow surprised its allies with an unexpected gesture of goodwill: the withdrawal of Soviet advisers and troops from Polish, Hungarian and Romanian territory. In Hungary, the reformer Imre Nagy announced, on November 1, 1956, the return to political pluralism and withdrawal from the Warsaw Treaty, asking the great powers for their support in maintaining the country's neutrality.¹⁴ In his opinion, the Warsaw Treaty was nothing but an "instrument of the chauvinist and power-hungry tendencies of the Soviet Union, by means of which the participants - constrained to participate according to Moscow's instructions - are subjecting the socialist countries to this policy. The Warsaw Treaty is nothing but the imposition of Soviet military dictatorship on the member

---

¹⁰ *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact, 1955-1991*, ed. Vojtech Mastny, Malcolm Byrne, Central European University, Budapest, New York, 2007, p. 5.

¹¹ Matew Evangelista, *Why keep such an Army? Khrushchev's Troop Reduction*, in "Cold War International History Project Working Paper Series", no. 19, 1997, p. 4-5.

¹² For further details on the functions of the Warsaw Treaty organisms, see general-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) dr. Alesandru Duțu, general-maior (r) Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia. Istoric. Mărturii. Documente. Cronologie*, București, Editura Pro Historia, 2005, p. 19-35.

¹³ ANIC, Fund Central Committee of the Romanian Communist Party, Chancellery, file 1/1957, p. 9

¹⁴ Doc. no. 3: Imre Nagy's Telegram to Diplomatic Mission in Budapest Declaring Hungary's Neutrality, November 1, 1956, in *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact...*, p. 83.

states.”¹⁵ The military intervention in Hungary brought about the end of any kind of illusion that the satellite states could withstand Soviet control.

In the meantime, the statement of October 30, 1956 triggered different reactions in the other two countries. In Romania, the Political Bureau decided, on October 31, that the delegation that was to participate in the reunion of the Warsaw Treaty member-states would discuss with the Soviet representatives the problem of the stationing of Soviet troops, as well as the withdrawal of their counsellors from Romania.¹⁶ In Poland, the reaction was the opposite of that in Romania. Through a memorandum, the Polish military officials requested the reform of the Warsaw Treaty, the regulation of Poland's statute within the organization, the clarification of the functional principles of the alliance, but especially of the relations among the states¹⁷.

Khrushchev continued to promote the image of a pacifist Soviet Union, relaunching the idea of convening a high-level Soviet-American meeting on problems of collective security. On May 24, 1958, the Consultative Political Committee, meeting in Moscow, announced, in addition to the withdrawal of the Soviet troops from Romania, the intention of establishing a non-aggression pact between NATO and the Warsaw Treaty, the latter maintaining its decision to further reduce its armament. The measure was not surprising given the successful conditions in which the USSR had experimented with the first missile, which had launched a satellite into its orbit (October 1957); this meant that the offensive potential of the Warsaw Treaty was not weakened, but on the contrary, it now benefited from new means of riposte. At the same time, a fresh appeal was being made for convening a general reunion East-West in which to negotiate the sensitive issues of the relations between the two blocs: freezing nuclear tests, creating a nuclear weapon-free zone in Central Europe and, again, finding a solution to the German problem.¹⁸

A few months later, on November 27, 1958, Khrushchev provoked a new crisis by urging the Western powers to sign the peace treaty with Germany, to recognize the existence of the two German states, and withdraw their troops from West Berlin. If the Western powers refused to negotiate, the Soviet Union would then be free to close a separate peace treaty with East Germany, which jeopardized Berlin's status. Through his actions, the Soviet leader set out to convince the Western powers of the existence of East Germany, to prevent the nuclear arming of

---

¹⁵ Alesandru Duțu, *Imre Nagy analist politic*, in „Dosarele Istoriei”, no. 1, 1st year, 1996, p. 31; Nagy Imre, *Însemnări de la Snagov. Corespondență, rapoarte, convorbiri*, ed. Ileana Ioanid, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 88.

¹⁶ 1956. *Explozia. Percepții române, iugoslave și sovietice asupra evenimentelor din Polonia și Ungaria*, ed. Mihai Lungu, Mihai Retegan, București, Editura Univers Enciclopedic, 1996, p. 148.

¹⁷ Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History* ..., p. 9.

¹⁸ General-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) dr. Alesandru Duțu, general-maior (r) Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia...*, p. 20; Mihai Retegan, 1968. *Din primăvară și până în toamnă. Schiță de politică externă românească*, București, Editura RAO, p. 33.

West Germany, to undermine the alliance of Western powers and gain an advantage in the ideological confrontation with China¹⁹. Khrushchev was convinced that the international recognition of East Germany and the transformation of West Berlin into a free city were sufficient for stabilizing the political situation, stopping the exodus of refugees and reducing the number of anticommunist activities. Subsequent negotiations over the period 1958-1960 proved futile. The high-level Soviet-American meeting, on June 3-4, 1961, in Vienna, was also doomed to fail, Khrushchev insisting on the signing of a separate peace treaty with GDR. Crisis was imminent. For the first time since its creation, the Warsaw Treaty could turn into a military instrument that could be used in an open conflict with the NATO forces. The Berlin crisis contributed in fact to the growing importance of the alliance's military dimension. Such a move was undoubtedly due to the dynamic impressed by the Soviet leader both on the relation with the West and on that with the states from the communist bloc. Through its organisms and functions, the Warsaw Treaty had become a veritable military instrument of Soviet control. The joint military drills, the setting up of a common air defence system, the creation of certain civil defence organisations (labour guards and fighting units), had the role of putting the alliance at Moscow's disposal every time the latter required it.

The Sources of a "Minor Dissension": The Case of Romania

The evolution of the RWP (Romanian Workers' Party) within the framework of the communist bloc was cyclic, its trajectory oscillating between conformism and resentment. The policy of moving away from Moscow developed from the perspective of three parameters: the country's economic development (especially that of the heavy industry); the consolidation of the domestic regime and the assertion of the Romanian government on the level of international relations.²⁰ The opposition within the CMEA was followed by that within the Warsaw Treaty. The triggering event was the Cuban crisis, the following years registering a constant opposition to the Soviet attempts at coordinating the foreign policy of its satellite countries through the organisms of the Warsaw Treaty (the Consultative Political Committee, the Committee of the Foreign Ministers or other military structures).

The ambassadors of the communist states to Moscow were notified about the scope of the Cuban crisis only when the United States announced the establishment of a maritime blockade. The military attachés were summoned to the headquarters of the Ministry of Defence of the USSR in order to be notified about the measures

---

¹⁹ Hope M. Harrison, *Driving the Soviet up the Wall. Soviet-East German Relations, 1953-1961*, Princeton University Press, 2003, p. 114; Alexandr Fursenko, Timoty Naftali, *Khrushchev's Cold War...*, p. 395 and the next one; Vladislav Zubok, Constatine Pleshakov, *Inside the Kremlin's Cold War: From Stalin to Krushchev*, Harvard University Press, 1996, p. 194-202.

²⁰ See Dan Cătănuș, *Divergențele româno-sovietice din CAER și consecințele lor asupra politicii externe a României, 1962-1963*, I, in „Arhivele Totalitarismului”, nr. 1-2/2005, pp. 68-69.

through which “the aggressive actions of the USA” were to be obstructed²¹. From the perspective of Romanian interests, being associated with the Soviet Union’s aggressive intentions could forestall the plans for the country’s opening up to the West. Romania stood the risk of finding itself in an impossible situation: entering an economic war with the USSR (given the opposition within the CMEA) and compromising its relations with the West. This was the reason for which a year later, in October 1963, Corneliu Mănescu told Dean Rusk, the US Secretary of State, that “in the case of a conflict provoked by the USSR, a conflict similar to that in Cuba, Romania was to remain neutral.”²² The Romanian Foreign Minister assured the American official that the Romanian government, as member of the Warsaw Treaty, had not been consulted with regard to the decision of placing missiles in Cuba and therefore could not be considered a participant in the conflict. Corneliu Mănescu mentioned even the existence of a letter sent by the Bucharest leadership to the same Dean Rusk and according to which, “no matter what might happen, we are not to blame, for we were not involved at all and weren’t even told about the existence of these missiles. There are no nuclear weapons on the Romanian territory”²³. The meeting between Corneliu Mănescu and Dean Rusk was seen as the first opportunity used by the Romanian government to relaunch the official relations with the USA. A new fissure was thus opened in the communist bloc, this time caused by one of its most loyal satellites.

In 1964, Romania’s opposition to the Soviet Union took unexpected forms because of two spectacular gestures: the public rejection of the Valev plan and the April 1964 Declaration.²⁴ April 1964 represented a turning point for Romania’s subsequent evolution within the two Soviet control organisms: the CMEA and the Warsaw Treaty. The declaration sped up the process of claiming equal rights for all the members of the alliance, which called into question the Soviet hegemony in the region.²⁵

At the beginning of 1964, Moscow proposed the setting up of a new structure for foreign affairs. Such an initiative could only hamper the foreign policy actions of the government in Bucharest and compromise the opening up to the West. In his response to Khrushchev, Gheorghiu-Dej pointed out that the existence of a permanent Foreign Ministers Committee infringed on the sovereignty of the

---

²¹ Report from Moscow, October 23, 1962, in the Archive of the Ministry of Foreign Affairs (AMFA), Problem 220. 1962. USSR. Department I. File regarding the relations between the USSR and the People’s Republic of Romania (PRR) and other states during 1962, p. 126.

²² Raymond L. Garthoff, *When and why Romania Distanced itself from the Warsaw Pact*, in „Buletin” of CWIHP, no. 5 (1995), p. 11; Vladislav Zubok, Constatine Pleshakov, *Inside the Kremlin's Cold War...*, p. 269.

²³ *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Iași, Polirom, 2001, p. 109.

²⁴ “Declaration on the Position of the Romanian Workers’ Party on the Problems of the International Communist and Workers’ Movement.” “Scântea.” April 24, 1964.

²⁵ Mihail E. Ionescu, *The Communist Romania’s Course within the Warsaw Pact*, în *Romania and the Warsaw Pact. 1955-1989. Selected Documents*, eds Dennis Deletant, Mihail E. Ionescu, București, POLITEIA-SNSPA, 2004, p. 64-65.

allied states, and he stressed the importance of the talks that engaged, from a military point of view, the Warsaw Treaty member-states.

The talks during the plenary session of the CC of the RWP on 15-22 April, 1964 reveal the importance that the leaders in Bucharest gave to co-operation within the Warsaw Treaty, as they called for an equal status: "It is true that we are part of the Warsaw Treaty and join our forces against imperialism, but something like this is unacceptable. This entails a change, turning us all into underlings. [...] We cannot agree to something like this. The supreme command of our armed forces is our party, our Central Committee. This is the force we have to take into consideration"²⁶. In April 1964, the Bucharest regime acknowledged publicly that the national interest took precedence over the interests of the communist bloc, and implicitly over those of the Soviet Union. Consequently, it was natural that each state should initiate its own foreign policy and promote its specific interests, without, however, ignoring those of the socialist community.

The declaration constituted a premise for increasing Romania's autonomy both within the CMEA and the Warsaw Treaty. After 1964, invoking the principles of the April declaration, the Bucharest leadership developed its own foreign policy, trying to increasingly limit the Soviet Union's interference in the country's domestic affairs. The challenge posed by the RWP evolved in two directions: rejecting the Soviet monopoly over the communist and international workers' movement and avoiding economic integration²⁷.

In January 1965, at the conference of the Political Consultative Committee in Warsaw, Romanian-Soviet relations experienced another tension-charged moment. The representatives of the member states were going to decide on two projects: the non-dissemination of nuclear weapons and the elaboration of a statement through which the Warsaw Treaty states expressed their disagreement with the NATO project of creating the Multilateral Nuclear Forces (MNF). The Romanian delegation, led by Gheorghiu-Dej – his last participation at such a meeting – brought up the Albanian problem, requesting that the decision to eliminate Albania from the Warsaw Treaty (August 1961) be cancelled. The Romanian leader's objection was that there was no stipulation as to the representation level (Prime Ministers or presidents of Ministers Councils), of the participants to the Treaty's reunion meetings, thus making Albania's exclusion illegal.

The talks tensed up over the elaboration of the final statement, the Romanian delegation refusing to sign a draft treaty on the non-dissemination of nuclear weapons and requesting that the talks be postponed. The archives records fall short of offering a complete picture of the Bucharest leadership's motivations for rejecting the draft treaty. It can be assumed that Gheorghiu-Dej interpreted the proposal as an attempt at interfering in the Romanian state's foreign policy,

---

²⁶ Minutes of the plenary session of the Central Committee of the Romanian Workers' Party (RWP), April 15-22, in which "The April Declaration" was adopted, in *Între Beijing și Moscova...*, p. 356.

²⁷ Mihail E. Ionescu, *The Communist Romania's Course...*, p. 68.

the issue of non-proliferating nuclear weapons being part of the much more complex process of disarmament which the Bucharest authorities could have envisaged differently. The Warsaw conference highlighted two tendencies: on the one hand, the pressures exerted by the Romanian delegation for a greater freedom of movement within the alliance, and, on the other, the agreement between the Polish and the Soviet representatives over supporting the coordination and control of the satellites' foreign policy.

After the PCC conference in Warsaw, it became obvious that the unity of the communist bloc had become an illusion sustained only by the reflexes of Soviet propaganda. Albania's expulsion (1961), the conflict with China, the vexing opposition put up by Romania to the coordination plans, whether political, economic, or military, caused serious problems for the Soviet Union.

Gheorghiu-Dej's death in March 1965 did not change the plans of the Bucharest leadership, and special attention was granted to the cooperation within the Warsaw Treaty. The subject was tackled even during Nicolae Ceausescu's first visit to Moscow, on September 3-11, when the Romanian leader asked for the reassessment of the PCC activities, the renegotiation of Albania's status, as well as the opportunity to create a Single Command and Major State²⁸. The Treaty reform was to pose a real challenge to the Soviet leaders. The problems of the treaty were part of the project aimed at reforming the Soviet foreign policy and conceived by the Brezhnev-Kosigyn-Podgorni team. One of its main directions consisted of improving the economic and military potential of the Soviet Union and avoiding certain decisions such as those taken by Khrushchev in the case of Berlin and Cuba²⁹.

At the beginning of 1966, L.I. Brezhnev was notifying his allies about the opportunity of reforming the Treaty, a conference of the representatives of the Defence and Foreign Ministries being convened in Moscow. The Soviet proposals were aimed at: elaborating a statute of the PCC; creating a secretariat and a permanent committee for coordinating foreign policy (The Council of the Foreign Ministers). In Bucharest, the Soviet initiative was interpreted as an attempt to violate the statutory provisions of the PCC, by turning it into an organism whose decisions regarding foreign policy were going to become mandatory. Furthermore, the Romanian government rejected the idea of subordinating the Command of the Unified Armed Forces or of the Major State to the Political Consultative Committee³⁰: "It is not clear for us how it would be possible to give the Political Consultative Committee the right to take mandatory decisions for the other states in matters of foreign affairs, in matters regarding the organization of armed forces and in other matters. Couldn't such a formula alter the consultative character the

---

²⁸ Mioara Anton, Ioan Chiper, *Instaurarea regimului Ceaușescu. Continuitate și ruptură în relațiile româno-sovietice*, București, INST, IRSI, 2003, p. 140.

²⁹ Thomas W. Wolfe, *Soviet Power and Europe. 1945-1970*, Baltimore and London, The John Hopkins Press, 1970, p. 256.

³⁰ Starting with 1963, the RWP leadership refused to accept the organization of the Warsaw Treaty military manoeuvres on Romanian territory, but sent its staff to joint applications.

Political Committee has according to the Treaty?”³¹ This time, the objection was raised not only by the Romanian representatives, but by the Czech and Polish ones as well, who expressed their disagreement over the participation in the alliance under a single command system³², which would entail a massive Soviet presence in the military leadership structures of the allied states.

The Berlin Conference of the Deputy Foreign Ministers on February 10-12, 1966 failed to yield any concrete results. From the very beginning of the talks, Deputy Foreign Minister, Mircea Malița, stressed that his mandate was confined only to „an exchange of ideas,” as he was not authorized by the Bucharest government to negotiate the creation of new organisms within the Warsaw Treaty.³³ According to Mircea Malița, the Romanian delegation was accused by the Polish delegate, Marian Naszkowski, of prolonging the negotiations with the risk of paralyzing the alliance by turning it into a mere debating society: “I sometimes became aware of their tendency to treat our position as obstructionist, isolated. The draft protocol dealt with the six states, on the one hand, and with Romania, on the other. They often wanted to say that they had come up with positive things and that we had reacted with polemics. Naszkowski said as much. [...] In reality, the exchange of ideas did not end because of us. [...] We were ready to sign the protocol, while the other delegations refused to”³⁴.

The drafts for reforming the alliance were on the agenda of the Foreign Ministers’ meeting in Moscow, on June 6-17, 1966. But again negotiations turned out to be difficult. In N. Ceausescu’s opinion, East Germany’s proposal for establishing a new statute of the PCC and setting up a commission on foreign affairs went against the very principles of the Treaty: “Consequently, we don’t think it necessary to adopt a statute or a new basis for the activity of the Political Consultative Committee, which would alter its consultative nature, lending it, contrary to the Treaty provisions, the features of a deliberative organism. [...]. Such a commission [on foreign affairs, a.n.], having the character of an over-statal organism, would affect the sovereign right of each country’s party and government to develop its own foreign policy”³⁵.

---

³¹ Doc. no. 10 of the Berlin Conference of the Warsaw Treaty Deputy Foreign Ministers, February 10–12, 1966; see also Doc. no. 40: Memorandum of the Conference of Foreign Ministers, June 14-15, 1966, in *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact...*, p. 220-224.

³² Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History* ..., p. 29.

³³ Minutes of the meeting of the Permanent Presidium of the Central Committee of the Romanian Communist Party (RCP), February 16, 1966, in ANIC, Fund Central Committee of the Romanian Communist Party, Chancellery, file 17/1966, p. 11-23; see also doc. no. 10 of the Berlin Conference of the Deputy Foreign Ministers of the Warsaw Treaty, February 10–12, 1966; doc. no. 37: Summary of discussion held at the Conference of the Warsaw Treaty Deputy Foreign Ministers, February 17, 1966, in *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact...*, p. 212-214.

³⁴ Doc. no. 11 of the Conference of the Warsaw Treaty Deputy Foreign Ministers. Berlin, February 10–12, 1966.

³⁵ Doc. no. 5 of the Conference of the Warsaw Treaty Deputy Foreign Ministers. Berlin, June 1966.

The meeting of the Foreign Ministers in Moscow, as well as that of the Political Consultative Committee in Bucharest, in July, brought to the forefront the Romanians' divergent positions, in contrast with the Polish and East-German ones, regarding the text of the "Declaration on the problems of European peace and security" and the norms for the functioning of the Warsaw Treaty. Modelled after a Soviet draft, the text of the declaration was deemed a success for Bucharest³⁶. The Romanian delegation insisted on finetuning certain paragraphs relating to the USA and West Germany, and on adding a reference to the withdrawal of foreign troops from the territory of European states. Having embarked on a course towards developing its own foreign policy, the Bucharest leadership was not in a position to undermine the relations it had started building with the Western powers. At the same time, the miracle of West Germany's economic boom could not leave the Romanian authorities indifferent, given their special interest in this aspect. By signing a declaration that condemned the policy of the West German government, Romania could risk undermining the negotiations for establishing diplomatic ties, which would have been counterproductive. The Bucharest declaration represented a success for the Romanian negotiators, who managed, after a series of stormy meetings, to insert in the text of the document those amendments that reflected Romania's position on the problems of European security (fostering cooperation, good neighbourly relations with all the European states, and the inviolability of frontiers, as well as forgoing the division of Europe into military blocs). As far as the negotiations for reforming the alliance were concerned, they reached a deadlock, which exasperated the East-German and Polish delegations. The Soviets decided to abandon the talks and concentrate on a new major project: European security. Eventually, Brezhnev was to tell Gomulka that "We must have patience with comrade Ceausescu. He is still young and inexperienced"³⁷.

From Bucharest to Helsinki: The Road to the Conference on Security and Cooperation in Europe. 1966-1975

The draft of the conference on security and cooperation in Europe, finalized through the signing of the Helsinki Accord, on August 1, 1975, mobilized both the East and West. If during the post-war years, international relations faced an

---

³⁶ For further details about the negotiations behind closed doors on the text of the Bucharest Declaration, see Mircea Malița, Mircea Malița, *Tablouri din Războiul Rece. Memorii ale unui diplomat român*, București, Editura CH Beck, pp. 133-142.

³⁷ Quoted in Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History*, in *A Cardboard Castle? An Inside History...*, p. 29. The Polish attitude toward the text of the Bucharest Declaration was the focus of an extensive analysis made by the Ministry of Foreign Affairs (MFA) at the beginning of 1967. According to it, the Polish side manifested inconsistency in subscribing to all the provisions of the Declaration, had reservations toward the idea of establishing good neighborly relations with the Western states (FRG), insisted on reactualizing the "Rapacki" and "Gomulka" plans and exaggerated the extent of the danger represented by the "aggression of German imperialism."

impending confrontation, since the mid-60s, the spirit of relaxation lent a new character to the dynamic of the cold war. In the course of a decade, the two alliances, NATO and the Warsaw Treaty, became the protagonists of an endless series of conferences and declarations meant to bring the project to an end. But the initial objectives were not always reached, and this was due mainly to the protagonists' different visions of European problems, whether those of the states from the Atlantic bloc or from the communist zone. In spite of relaxation and the Soviet-American dialogue, the Soviet diplomacy was not willing to make any concessions. But the slow rhythm of negotiations cannot be totally attributed to the Soviets. The Western allies faced difficulties in harmonizing their goals and interests: on the one hand, France, bothered by the idea of a German remilitarization and annoyed by the American presence, sought its own way to negotiate with the Soviet Union (see de Gaulle's visit to the USSR in June 1966³⁸, the meeting between Brezhnev and Pompidou at the end of 1972), on the other, the objectives of the American policy aimed at opening a dialogue with the Soviets on disarmament problems (achieved through the signing of the SALT I treaty on 22 May 1972, on the occasion of Nixon's visit to Moscow) and less interested in a pan-European conference.³⁹

Launched during the Geneva conference of 1955, the plan for European security became a priority for the political agenda of the Warsaw Pact. With the exception of a few statements that had no impact on the relations between the two blocs, in the mid-60s the project drew again the attention of the Treaty members. The reason was the NATO meeting at the end of December 1965, when the Multilateral Nuclear Forces were formed, which meant that West Germany, as member of the North-Atlantic Pact, had access to the nuclear weapon. The response of the Soviet Union and of the communist states was spelled out in *The Bucharest Declaration*.⁴⁰

The document signed in the Romanian capital was meant to be a first program of European security, to which the other states on the continent were also invited to adhere. Also proposed were the simultaneous dismantling of the two

---

³⁸ The high-level talks led to a declaration through which the parties involved showed that "European problems have to remain, first and foremost, European problems."

³⁹ The Foreign Minister, George Macovescu, realized, in October 1974, the disinterest of the American officials for the general-European conference. Henry Kissinger told the Romanian minister that the United States did not believe in the system of European security and were not going to interfere in the internal affairs of the Eastern states, especially those from the Soviet sphere of influence. See doc. 104. 3 November 1974. Memorandum of Conversation [Macovescu, Gliga, Oancea, Kissinger, Sonnefeldt et al] Secretary's Kissinger's Meeting with Romanian Foreign Minister, George Macovescu, in *The Road to Helsinki*. A CWIHP Document Reader compiled for the international Conference "The Road to Helsinki, The Early Steps to the CSCE," Florence, Italy, 29-30 September 2003. Author: Hedwig Giusto, Mircea Munteanu, Christian Ostermann; George Macovescu, *Jurnal. 1952-1982*, vol. I, București, Editura Dominor, 2006, p. 108-109.

⁴⁰ Complete title, *Declaration on the strengthening of peace and security in Europe*.

blocs, the finding of joint solutions for disarmament, military detente⁴¹ and the maintaining of the territorial *status quo* established at the end of World War II. As for the German problem, the proposed formula referred to a “democratic and unified German state,” without specifying the nature of its political regime. According to the final report submitted to the party leadership by the Romanian delegation after the Moscow Conference in June 1966, the Soviets were not interested in Germany’s unification because, the way they saw it, the German presence in central Europe posed a danger to peace: “They [the Soviets, a.n.] added that, at present in Germany are being formed two German nations – a bourgeois one in the FRG, the other socialist, in the GDR – and that socialist countries must support the creation and strengthening of the German socialist nation.”⁴² The last point of the declaration on July 5, 1966 proposed the convocation of a general-European conference as well as the signing of a final act by which to regulate the relations among the European states and eliminate the danger of a new military confrontation.

The publication of the 1966 declaration was considered one of the most important moments of the complicated negotiating process for the organization of a conference on European security and cooperation. We can only say that in July 1966, the leaders of the Romanian Communist Party (RCP) had already outlined a program on European security. But this would be developed gradually, as the Bucharest regime became more and more visible internationally. From that moment on, the leadership of the Romanian Workers’ Party (RWP) understood that involvement in the elaboration of a European security process meant the accumulation of an important image capital. At the end of the 60s, the program on European security became one of the ambitious projects of Romanian diplomacy, emerging as part of the same distinctive policy from within the Warsaw Treaty. Romania’s insistence on drawing up its own projects placed it in opposition to the other Warsaw Treaty states⁴³, especially the Soviet Union, which envisaged a joint policy of the communist bloc.

The establishing of diplomatic ties with the Federal Republic of Germany, on January 31, 1967, restored Romania to the attention of its allies. According to West-German analysts, Romania was the only East-European country to have

---

⁴¹ By military detente, the Warsaw Treaty member states understood the liquidation of foreign military bases; the withdrawal of foreign troops from the territories of other states, within the limits of national frontiers; the downsizing of both German states’ armed forces; the avoidance of a nuclear conflict; the creation of a denuclearized zone; the cessation of flights by foreign planes carrying nuclear bombs above the territories of European states and of the entrance to these countries’ harbors of foreign submarine and surface ships with nuclear weapons on board.

⁴²Doc. no. 14 of the Preliminary Moscow Conference of the Foreign Ministers of the Warsaw Treaty socialist states, June 6, 1966.

⁴³ For more details, see the memoirs of the former Romanian ambassador in Helsinki, Valentin Lipatti, *În tranșeele Europei. Amintirile unui negociator*, București, Editura Militară, 1993.

designed a serious and intelligent foreign policy⁴⁴. Perhaps the same reasons explained why, in 1966, “The Economist” dubbed Ceaușescu “as de Gaulle of Eastern Europe”⁴⁵. It did not take long before negative reactions appeared. One of the most virulent critics of the Romanian government was the German Democratic Republic, which planned to bring up the issue of the Romanian leaders’ “unprincipled stand” at the conference of Warsaw Treaty Foreign Ministers. The conference, which was supposed to be held in Berlin, on February 7, 1967, promised to offer a good opportunity for sanctioning the RCP leadership for breaking ranks. Nicolae Ceaușescu had initially opposed the participation of the Romanian delegation in the conference on the grounds that the meeting place had to be changed. During a phone conversation with the Soviet Prime Minister A.N. Kosygin, the head of the RCP stated: “Given the situation created, when the comrades from the GDR took a public stand towards Romania, we would like, from the very beginning, to state our position that we consider our conference participation an exchange of ideas, as was initially proposed, and that Romania’s foreign policy should not be a moot topic”⁴⁶.

After several talks, it was decided that Warsaw would host the conference. Deputy Foreign Minister Mircea Malița presented the results obtained by the Romanian diplomacy with regard to European security and insisted that each state draw up its own course of action. The Romanian official pointed out that the establishing of diplomatic ties with the Federal Republic of Germany was part of a process of normalising relations among European states, a step towards strengthening security and co-operation: “We believe that the establishing of diplomatic relations with FRG deals a blow to the very essence of the «Hallstein Doctrine», fulfilling the objective pursued by socialist states for several years. Through this act, our country has changed nothing of its internationally well-known position. The FR of Germany, however, has changed something pertaining both to its doctrine and to its practice of diplomatic relations”⁴⁷.

The events in Czechoslovakia and the intervention of the Warsaw Treaty troops, with the exception of Romanian troops, as well as the elaboration of the “Brezhnev doctrine,” slowed down the rhythm of negotiations for the general-European conference. The talks would be resumed in 1969, when the Warsaw Treaty member states launched a new appeal for the convocation of the general-European conference. From the Western diplomats’ perspective, the rationale for this new appeal was dictated mainly by the Soviets’ “tactical reasons” for resuming contacts with the West, especially economic ties, broken as a result of the

---

⁴⁴ See for more details Claudiu Mihail Florian, *Preliminariile stabilirii relațiilor diplomatice între România și RFG în Hegemoniile trecutului. Evoluții românești și europene*. Profesorului Ioan Chiper la 70 de ani, coord. Mioara Anton, Florin Anghel, Cosmin Popa, București, Editura Curtea Veche, p. 395.

⁴⁵ Tony Judt, *Postwar. A History of Europe since 1945*, London, 2005, p. 431.

⁴⁶ Doc. no. 4 of the Conference of the Warsaw Treaty Foreign Ministers, February 8-10, 1967, Warsaw.

⁴⁷ Doc. no. 7 in *Ibidem*.

intervention in Czechoslovakia. Equally obvious was Moscow's wish to strengthen relations within the Warsaw Pact through coopting all of its members in signing the Prague Declaration, including Romania, which, on February 8, 1969, had publicly denounced the "doctrine of limited sovereignty," considering it incompatible with Marxist-Leninist principles⁴⁸. A month later, N. Ceaușescu maintained his neutrality in the Chinese-Soviet conflict and refused to join the other Warsaw Treaty members in publicly condemning the violation of the Soviet territory by Chinese troops⁴⁹. According to N. Ceaușescu, the Soviet leaders had tried to "rally" the Warsaw Treaty members against China. In a discussion between Brezhnev and Kosygin, the Romanian delegation refused to include the Chinese problem on the agenda of the Political Consultative Committee: "They said: but how could we go home and tell our Political Bureau that we came here and did not discuss this problem, that we have got information about how the situation is changing every hour [...]. Why should we keep talking about the Federal Republic of Germany ... I could spit on the FRG, but China is the main threat"⁵⁰.

In Prague, the Warsaw Treaty member-states proposed that the conference unfold in several stages, two major issues being on the agenda: renouncing the use of force and threat of force, and extending commercial, economic, and technological-scientific relations to all European states. Upon receiving the text of the declaration, Henry Kissinger stated that 1. from the American perspective, any agreement on European issues was incompatible with the massive intervention in the internal affairs of another state, and 2. it [the agreement] could not be based on the exclusion of West Germany, which could undermine the process from the very beginning⁵¹. On the same day, the Soviet ambassador to Washington, Anatoly F. Dobrynin, declared, in an audience with the State Subsecretary Richardson, that the Prague Declaration was not mere propaganda, but a "serious attempt to finalize the process of security and cooperation in Europe, as well as to develop the economic, technological and scientific ties among all the European states". At the same time, the Soviet ambassador emphasized that if the United States deemed it necessary to participate in the implementation of this process then the Soviet Union had no objection whatsoever, being open to a preliminary exchange of opinions on the sensitive issues (the German problem)⁵².

According to the telegrams sent by the Romanian diplomatic offices abroad, the reactions to the communist states' new undertaking were diverse. In Western

---

⁴⁸Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *Relațiile româno-americeane. 1940-1990*, Institutul European, Iași, 2002, p. 273.

⁴⁹*Ibidem*.

⁵⁰ ANIC, Fund Central Committee of the Romanian Communist Party, Chancellery, file 40/1969, p. 7-8.

⁵¹Doc. no. 1. 4 April 1969. Memorandum for the President from Kissinger, *Soviet Initiative for a European Security Conference*, în *The Road to Helsinki...*

⁵²Doc. no. 3. 4 April 1969. Memorandum of Conversation [Dobrynin, Richardson, Abramowitz, Bubs]. *European Security Conference*, în *The Road to Helsinki...*

capitals (Paris, London, Washington), the Prague Declaration was interpreted as an exercise in image promotion orchestrated by the Soviet Union, interested as the latter was in rehabilitating itself after the intervention in Czechoslovakia. Moreover, Western analysts were sceptical of the success of such a conference so long as the “limited sovereignty” doctrine was still in effect. The Romanian Ambassador to Washington, Corneliu Bogdan, reported that the US attitude toward the idea of the European conference was conditioned by its NATO interests and by relations with the Soviet Union. Engaged in the Vietnam War and subject to powerful public pressure, the US administration was not interested in the problems of the European conference⁵³.

The Prague Declaration fell short of reaching its goals for at least two reasons: 1. The Soviet intervention in Czechoslovakia and the presence of Soviet troops on the territory of this state rendered unlikely any negotiations among European states from would-be equal and sovereign positions; 2. The Soviet-American strategic arms limitation talks took precedence over the problems of the conference on security and cooperation in Europe. Therefore, the date proposed in Prague for the convocation of the conference at the beginning of 1970 struck all the Western chancelleries as unrealistic.

Beginning with 1970, the conference on security and cooperation became one of the main topics of the meetings of the Foreign Ministers, their Deputies, as well as of the Political Consultative Committee. In Sophia, in January 1970, Deputy Foreign Minister Nicolae Ecobescu proposed the holding of a Bucharest preliminary reunion in which all the interested states would participate so as to discuss the organizing problems of the conference on security and cooperation in Europe. From an American perspective, the initiative of the Bucharest government sought to achieve two objectives: 1. the involvement of as many European states as possible in a preliminary reunion and the avoidance of treating the problems of European security within separate blocs; and 2. the involvement of the Soviet Union in a series of international engagements, which would have obligated it to abide by the principles of non-intervention in the internal affairs of another state. The Romanians’ insistence on including provisions about renouncing the use of force or the threat of force was interpreted as an attempt to diminish Soviet pressure. Valentin Lipatti considered that, in the light of the events in Czechoslovakia, the insertion of these provisions in the documents of the European conference took on a special significance.⁵⁴

Meeting in Budapest, in June 1970, the ministers of Foreign Affairs drew up a memorandum through which they requested the planning and organization of the Conference on security and cooperation in Europe, through the participation of all the European states, including the GDR and FRG. The Warsaw Treaty member-

---

⁵³Doc. no. 16 of the Conference of the Foreign Ministers of the Warsaw Treaty member-states (October 30-31, 1969) Prague.

⁵⁴ Valentin Lipatti, *op.cit.*, p. 39.

states proposed measures for renouncing the use of force and the threat by force in mutual relations; expanding the commercial, economic, and technological-scientific relations and the creation of an organism of the pan-European Conference.⁵⁵ According to a report by the State Department from August 1970, Romania sought to develop an independent policy within the communist bloc and to extend its commercial ties with the West. The Conference on European security was one of the best opportunities for freeing itself of the Soviet pressure, for gaining access to Western loans and increasing the number of economic exchanges with Western states.⁵⁶

The signing of the treaty renouncing the use of force between the FRG and USSR, in August 1970, gave a new impetus to the diplomacy of the East-European states. Romania's initiatives for dealing outside the limits established by the Warsaw Treaty often drew the Soviets' criticisms. A significant episode was Ceaușescu's visit to China, North Korea, Vietnam and Mongolia in June 1971. The meeting between N. Ceaușescu and A.N. Kosygin, during the stopover in Moscow, did not take place as the Romanian leader had expected. The Soviet Prime Minister argued that the Romanian delegation's visit to China led to the intensification of negative propaganda against the Soviet Union. In his opinion, Moscow did not need any intermediaries in its relations to Peking.⁵⁷ George Macovescu, Chief Deputy Minister of Foreign Affairs, wrote in his journal that the meeting at the Vnukovo airport proved that Romania's policy was not to the Kremlin's liking: "We need to be very careful because we cannot hope for anything good on Moscow's part. [...] After what happened in Czechoslovakia in 1968, all actions against Romania are also possible."⁵⁸ The information offered by George Macovescu is very important for understanding the general picture of Romanian-Soviet relations, but especially the limits of Romanian foreign policy. In the Political Bureau meeting held on 25 June 1971, Nicolae Ceaușescu described how the Moscow confrontation went. Kosygin claimed that the Bucharest leader's statements referring to the "chauvinism of the superpowers" had an anti-soviet character: "In comrade Ceaușescu's speech, there were references to superpowers and to the chauvinism of great powers. [...] But is the Soviet Union threatening anyone, has it threatened you, after all, 70% of the Soviet Union's commerce is with socialist countries. For nothing was said there about our assistance to the CMEA member-states; you mentioned only the 200 million [rubles] given by China: but, in truth, what do 200 million rubles mean for the Soviet Union and Romania [...] You then talked about superpowers. In fact, Romania borders only on the Soviet Union, Bulgaria, Hungary, and Yugoslavia. This means, then, that

---

⁵⁵ Doc. no. 10 of the Budapest Conference of the Warsaw Treaty Foreign Ministers, June 21-2, 1970.

⁵⁶ Doc. no. 7. *17 August 1970*. Memorandum Kissinger from Cargo. Current Issues of European Security; 14 august 1970, Paper European Security Perspective from the East in *The Road to Helsinki...*

⁵⁷ George Macovescu, *op.cit.*, p. 89.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 90.

only the Soviet Union poses a threat to Romania. Perhaps you feel threatened by the United States of America, but not by the Warsaw Treaty, which is an umbrella organization, and so on. Then you spoke of the cultural revolution [...], but by recognizing it, you situated yourselves on the anti-soviet side”⁵⁹. Ceaușescu believed that the development of economic and political relations with China, particularly the latter’s growing influence in both Asia and Europe, jeopardized the Soviet Union’s superpower position. Kosygin’s reaction was, in the Romanian leader’s opinion, proof of the fact that the Soviet elite was still in favour of using force in the relations with its allies, as illustrated by the attempt at intimidating the Bucharest leadership.

Rumours of the stormy confrontation in Moscow spread to the other member-states as well. On 30 July 1971, the first secretary of the Romanian embassy in Moscow, Ilie Georgescu, notified Division I that the State Department had received, from Hungarian sources, information regarding the impending convocation of a Warsaw Treaty conference on whose agenda were to figure the issues of the European conference, the relations among the Balkan states, as well as “some issues related to the visit of the Romanian party and government delegation to China, which caused the dissatisfaction of the other socialist member-states of the Warsaw Treaty.”⁶⁰ Consequently, information about the straining of the Soviet-Romanian relations circulated in diplomatic circles, but whether Romania’s foreign policy was on the verge of being sanctioned in a Warsaw Treaty meeting or not cannot be ascertained. The Conference of Foreign Ministers was held in Warsaw at the end of 1971, but its agenda was limited to issues of European security and the evolution of the East-West relations after the signing of the four-party Accord on West Berlin.

Opened in Helsinki, on November 22, 1972, the preliminary conference on the security of Europe represented a success for the Soviet diplomacy. This first result made Leonid Brezhnev declare to the Foreign Ministers of the Warsaw Treaty countries reunited in Moscow in January 1973 that “we could turn the world upside down in only one year, we, the socialists.”⁶¹ At the same meeting, the Soviet leader pointed out that success was due to the joint efforts of the communist states: “It is certain that not everyone fully agrees with us, but let us work together in unity and win them over to our cause. Such disagreements exist in several fields. A case in point is Czechoslovakia. It’s been said that the country’s sovereignty has been breached, or limited, or the devil knows what other things are now being said. They’re all fairy-tales. What’s at stake here is socialism, and not fairy-tales and trifles like these. Even some fraternal communist parties have failed to understand

---

⁵⁹ Doc. no. 74: Transcript of Romanian Politburo Meeting on Ceaușescu’s Trip to Asia and Moscow, June 25, 1971 in *A Cardboard Castle? An Inside History of the Warsaw Pact...*, p. 387.

⁶⁰ Doc. no. 1. of the Conference of the Foreign Ministers of the Warsaw Treaty member-states. November 30-December 1, 1971, Warsaw.

⁶¹ Doc. no. 10 of the Conference of the Warsaw Treaty Foreign Ministers. January 15-16, 1973, Moscow.

from the start that the most dangerous thing for them is our strength, of the Soviet Union and of the socialist countries. Our strength is decisive (he pounds the table)”⁶².

Brezhnev criticized the separate actions undertaken by Romania, actions which had led Westerners to believe that there were clashes of opinion among the Warsaw Treaty countries. He believed that the Romanian amendments, which he labelled “trifles,” could cause the delay of the entire process: “It didn’t help when the Romanian delegation at Helsinki entered the conversation about inconsequential issues. This, comrades, doesn’t mean that you should be against the Romanians. No, God forbid! In fact, I even told Ceausescu as much, in a friendly, comradely manner, at our last meeting. These Westerners can hardly wait for us to drag it out and give them pretexts for delaying everything”⁶³. The fact that the Romanian delegation insisted on the procedural aspects of the actions aroused the dissatisfaction of the Soviet party. The Romanian ambassador to Helsinki, Valentin Lipatti, wrote in his memoirs that “their [the Soviets’] resentment was also caused by the fact that we had not consulted with them in advance about the procedural document in question, as we should have done in accordance with the extant regulation under the Warsaw Treaty”⁶⁴.

Western analysts noted that the motivations of the states from the communist bloc differed with regard to the pan-European conference: for the Soviet Union, it was important to improve their relations with Western countries so as to have access to Western technologies, to regulate their relations with China and to maintain their zone of influence in Eastern Europe. On the other hand, soviet satellites saw in the European conference a means of promoting their national interests, including the right to decide on domestic and foreign affairs.

The 70s marked a period of open diplomacy for the Romanian government, but this was short-lived due to the evolution of the leader of the Romanian Communist Party. The July theses and the return to ideological dogmatism had extremely serious consequences for foreign affairs. The ideological freezing undermined the fundamentals of the independence policy, ultimately leading to the country’s isolation in its relations with Western states and to an unprecedented opening to those from the Third World. If in the seventies, Romania surprised through its attitude within the Warsaw Treaty, after 1975, the Bucharest leader lost much of his prestige, becoming the prisoner of a policy at odds with the realities of the next decade. The Minister of Foreign Affairs, George Macovescu, wrote in his journal that the last stages of the Conference on security and cooperation in Europe, despite the hopes entertained by its initiators, preceded in an atmosphere of disinterest. Irritated by the indifference of the leaders of the other delegations, Nicolae Ceaușescu decided to leave the Finnish capital immediately after the end

---

⁶² Ibidem.

⁶³ Ibidem.

⁶⁴ Valentin Lipatti, *op.cit.*, p. 27.

of the festivities: "Night flight with a sullen president. At Helsinki, he did not play first fiddle, as he likes to everywhere he goes. Pride has no limits"⁶⁵.

An Alliance under Pressure: 1975-1985

The participants in the Helsinki Conference believed that the final Act signed on August 1, 1975, was to ensure order and security on the European continent. The challenge came, however, from the very evolution of the East-West relations, particularly of those Soviet-American ones. The detente program launched by Richard Nixon and taken up enthusiastically by the Soviet leaders had entered a regressive phase. "Strategic parity" and the signing, on May 26, 1972, of the first strategic arms limitation accord (SALT I) meant the acknowledgment of the superpower status of the Soviet Union. Encouraged by the new prospects, the Soviet Foreign Minister Andrei Gromiko declared that no important world issue could be resolved without the involvement of the Soviet Union.⁶⁶ But detente proved to be a test that neither of the two great powers passed. The failure was due to the different goals pursued by the United States of America and the Soviet Union in the unfolding of the entire process.⁶⁷ The change of the American president returned the USA to traditional policy coordinates, rendered concrete through the strengthening of the North-Atlantic structure and of the relations with its Western partners. The relation with the Soviet Union, without totally abandoning the detente course, was reassessed from the perspective of mutual interests. On the other hand, the "Peace Program" launched at the 15th Congress of the Communist Party of the Soviet Union (CPSU), in February 1976, revisited, with small variations, the classical themes of the Soviet security policy. The pacifist plans were undermined by a series of factors independent of the Kremlin's intentions: the leadership change in the USA and Federal Germany; the debacle in the Middle East⁶⁸ and the increase of American influence in the area; modest economic results from cooperation with the United States; the assertion of human rights as one of the most important problems of international relations.

The tempering of the relaxation course pointed to an increase of the Soviet Union's interest in the Warsaw Treaty. The alliance had to be ready to respond, both

---

⁶⁵ George Macovescu, *op. cit.*, p. 117-118.

⁶⁶ S.J. Ball, *The Cold War. An International History. 1947-1991*, London, 2006, p. 178.

⁶⁷ The relaxation was limited to reaching some pragmatic objectives: Moscow's improving its relations with the Western states and relaxing its involvement on the eastern front (China), while Washington managed to put an end to the Vietnam War. See Richard Crockatt, *The Fifty Years War. The United States and the Soviet Union in world politics, 1941-1991*, London, 1995, p. 204; Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura All, București, 1998, p. 640 and the next; Vladimir Zubok, *A Messenger to Moscow*, in "Diplomatic History", vol. 22, no. 1, 1998, p. 149.

⁶⁸ S.J. Ball, *The Cold War...*, p. 180 and the next; Helmut Sonnefeldt, William G. Hyland, *Soviet Perspectives on Security*, in *Soviet Foreign Policy. Classic and Contemporary Issues*, ed. Frederic J. Fleron, Erik P. Hoffman, Robbin F. Laird, New York, Aldine de Gruyter, 1991, p. 97.

politically and militarily, to a possible tension between East and West. The American Senate's refusal to ratify SALT II, as well as the obstruction of the Vienna negotiations on disarmament led to a change of the international relations course. A first consequence for the Warsaw Treaty, resulting from the Soviet coordination, was the finalization of the old project of the Foreign Ministers Committee, set up in November 1976, at the reunion of the Political Consultative Committee in Bucharest. The consensus inside the alliance was only a facade. The Soviet Union's intention of coordinating the foreign policy of the satellite states and responding to "the West's provocation" through joint (Soviet) measures was opposed by Romania, which insisted on keeping its freedom of decision in all the issues that engaged it internationally. The Ceaușescu regime needed to preserve its independence status that allowed it to negotiate with the Western states. Securing the most-favoured-nation-clause, which led to an unprecedented development of the economic relations with the United States, prompted the Bucharest leader to attempt a move towards the non-aligned states. At the beginning of 1976, Romania informed the Soviet Union of its intention to resume the talks for obtaining the observer status in Group 77 (G 77). Two other attempts, in 1968 and 1972, had failed.

The actions of the Bucharest government did not stir a positive reaction in Moscow. In 1972, the Soviet Prime Minister A.N. Kosygin had expressed "doubts" about Romania's intention to enter G77. Four years after, the Soviet leaders had the same response for the Bucharest government, response sent this time through the Deputy Foreign Minister, N.N. Rodionov: "The Soviet Union will neither push Romania toward nor hinder it from entering «the Group of 77». We are not comfortable with this idea of yours, and that is why we express our doubts about the opportunity of entering «the Group of 77»."⁶⁹ But the Soviets' doubts would not discourage Nicolae Ceaușescu, who approached L.I. Brezhnev, during the Conference of the communist and workers' parties, in June 1976. In the face of Ceaușescu's attempts at arguing for the importance of Romania's presence in G 77 for the socialist countries, the Soviet leader maintained his "negative attitude": "I know that deep down you often feel that I do not respect Romania, or Ceaușescu, enough, that I do not come to you and so on. In this context, I want to tell you that I honestly have a good attitude towards the Romanian Communist Party and towards you. This is why I think you should not go there. You must not. You're a member of the Warsaw Treaty, an organization that comes very close to the socialist community."⁷⁰ What Ceaușescu had not told Brezhnev was that his representative to the Manila Conference, Ion M. Nicolae, had already obtained, since February, Romania's admission to G 77.⁷¹

---

⁶⁹ Doc. no. 1 in General Problems of Romania's Cooperation within the Warsaw Treaty. The Evolution of the Romanian-Soviet Relations. 1976.

⁷⁰ Doc. no. 3 in Ibidem.

⁷¹ Nicolae M. Nicolae, *O lume așa cum am cunoscut-o. Amintirile unui fost ambasador al României*, București, Editura Pro Domo, 2000, p. 167-179.

Invited to spend his vacation in the Soviet Union, in August 1976, Ceaușescu and Brezhnev tackled again the problems of bilateral relations, as well as those of the Warsaw Pact. The two agreed that the strengthening of the military component of the alliance had to preoccupy both the military and political planners. This time, it was the turn of the Romanian leader to catch the Soviet one off guard with a candid statement: “It must be clear that Romania, as a socialist country, and the Romanian Communist Party will do everything for raising the preparation and fighting level of the Romanian army. With or without the Warsaw Pact, we will stand by the socialist countries, the Soviet Union, in the fight against imperialism. This is how the problem stands.”⁷²

The autumn of 1976 put to the test the relations between Romania and the Soviet Union. Leonid Brezhnev’s visit to Bucharest and the reunion of the Political Consultative Committee seemed to confirm the positive course of the Romanian-Soviet relations. The presence of the Soviet leader in the Romanian capital was considered an opportunity for improving the Soviet-Chinese relations and the return of People’s Republic of China to “the socialist fold”. Reports from the Ministry of Foreign Affairs (MFA) held that the Soviet leader would insist not on changing the course of Romania’s foreign policy, but rather on striking a balance in the East-West relation and adopting a “more flexible position” within CMEA and the Warsaw Treaty.⁷³ The optimistic tone of the daily bulletins on the impact of Leonid Brezhnev’s visit to Romania was contradicted by the notes of the Ministry of Foreign Affairs, George Macovescu. The Soviets’ aggressive stance and the criticisms brought against Romania’s foreign policy were not conducive to an improvement of bilateral relations, but, on the contrary, to their worsening: “Romania’s foreign policy, and particularly its independent attitude, is harshly criticized, the Romanian leadership being blamed for disregarding the interests of «socialism» and for failing to coordinate its actions with those of the Warsaw Treaty member-states.”⁷⁴ Furthermore, the fact that in the discussions about the military problems of the alliance, Brezhnev offered to put at the disposal of the Romanian government air shots of the Romanian territory, shots taken by Soviet astronauts, was interpreted by George Macovescu as an intimidating gesture. The Bucharest leader’s independent stance could be sanctioned at any time, and Brezhnev had no reason to hide this.

The end of the 70s was marked by notable changes both for Romania and for the Soviet Union. As far as Romania was concerned, Ceaușescu had to face the first dissenting movements: Paul Goma’s fight for human rights, which ultimately led to his banishment and exile, and the Jiu Valley miners’ strike in August 1977,

---

⁷² Doc no. 4 in General Problems of Romania’s Cooperation within the Warsaw Treaty. The Evolution of the Romanian-Soviet Relations. 1976.

⁷³ “Comments and observations on the upcoming visit of the L. Brezhnev to our country,” in the Archive of the Ministry of Foreign Affairs (AMFA), Daily Bulletins. November 20, 1976, unpagged file.

⁷⁴ George Macovescu, *op.cit.*, p. 138.

demanding the improvement of life and labour conditions. Respecting human rights and, implicitly, the Helsinki Accord became one of the most troubling concerns for the Bucharest regime. Consequently, Nicolae Ceaușescu opted for the development of economic relations with the Third World countries and for a “tactical retreat” inside the Warsaw Treaty. For the Carter administration the problem of human rights had become a priority in the relations with the countries of the communist bloc which, in their turn, interpreted Western pressures as a threat to internal order, through the encouragement of dissident movements.⁷⁵

The invasion of Afghanistan, the workers’ strikes in Poland, as well as the election of Ronald Reagan as president of the USA (1981) made it necessary for the Soviet Union to return to its initial political goals: maintaining control over the communist bloc and gaining strategic superiority over the United States⁷⁶ and its allies. The failure of the Soviet-American talks on nuclear disarmament and strategic arms control triggered a new competition between the two military blocs. The Soviet Union seemed to have the upper hand in the East-West confrontation. Consequently, from 1979 on, the Soviet SS 20 missiles were pointed at targets in Western Europe, thus forcing NATO to react by placing 464 Cruise missiles and 108 Pershing II missiles in the center of the continent⁷⁷.

Faced with the decline of military relaxation and the rise of NATO’s military power in Central Europe, the Soviet leaders deemed it necessary to strengthen the military capability of the Warsaw Treaty. Meeting in Moscow, in May 1977, the Ministers of Foreign Affairs were told that each socialist country had to prepare its means of defense and contribute to the strengthening of the Warsaw Treaty armed forces.⁷⁸ The measure requested by Moscow, of increasing military spending and modernizing the armies, triggered Bucharest’s opposition. The session of Political Consultative Committee, scheduled to take place in Moscow, in November 1978, was going to be a stormy one. In his draft speech, presented at the meeting of the Executive Political Committee, on November 20, 1978, Nicolae Ceaușescu argued that the evolution of international relations was not leading toward an impending war, thus rendering senseless the Soviet decision to increase military spending. Therefore, he came with a proposal that was the very opposite of what the Kremlin leaders had had in mind: the freezing of military spending, the downsizing of troops by 5% and the withdrawal of the military units stationed on the territory of other states.⁷⁹

---

⁷⁵ John Lewis Gaddis, *The United States and the End of Cold War. Implications, Reconsiderations, Provocations*, New York, p. 42-43.

⁷⁶ Robert G. Kaiser, *U.S.–Soviet Relations. Godbye to Détente*, in „Foreign Affairs”, vol. 59, no. 3, 1981, p. 509; John Lewis Gaddis, *The United States and...*, p. 120.

⁷⁷ Peter Calvacoressi, *Europa de la Bismark la Gorbaciov*, Iași, Polirom, 2003, p. 113.

⁷⁸ Doc. no. 5 of the Meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Committee. May 25-26, 1977, Moscow.

⁷⁹ “Minutes of the Meeting of the Political Executive Committee of the Central Committee of the Romanian Communist Party, November 20, 1978”, in ANIC, Fund Central Committee of the Romanian Communist Party. Chancellery, p. 8-9.

The Moscow talks put the Romanian delegation in a peculiar position. The representatives of the other member-states insisted on enhancing the military mechanism and augmenting the riposte capability of the Treaty. Back in the country, Nicolae Ceaușescu considered the report presented in Moscow to be a “product of Soviet militarist circles” that sought to achieve excessive arming and to involve the allied states in a dangerous arms race.⁸⁰ For N. Ceaușescu, the Soviets’ actions were an attempt to integrate the military structures of the allied states: “To be sure, the desire for military integration, for creating a single Political Superior Division of the Army, a single fanfare, and so on, won’t disappear. Not even that for a single bucket.”⁸¹ In his opinion, the sideslips of the Soviet leadership were due to Brezhnev’s inability to control the situation any longer. The latter’s prolonged illness had caused him to lose control over the decision-making mechanism. In this context, disarmament became one of the objectives of the Romanian leader, who insisted on including it on the agenda of the CSCE (Commission on Security and Cooperation in Europe) Conference in Madrid,⁸² scheduled to take place in September 1980. First examined in Budapest, on May 14-15, 1979, by the Ministers of Foreign Affairs, the subject was taken up again in Berlin, in December of the same year. But, to the Romanian delegation’s surprise, the disarmament issue took a back seat. The Polish representatives proposed the drawing up of new functioning regulations for the Foreign Ministers Committee (FMC) and the Unified Secretariat, which involved the speeding up of the integration process, through enhancing the control mechanisms at the foreign affairs level. Perceiving them as new attempts to limit the freedom of decision, the Bucharest leadership rejected the Polish projects, thus blocking discussions. Romania’s opposition to reforming the structures of the alliance led to the rejection by the Soviet side of the proposal for unilateral downsizing of the military units.

The invasion of Afghanistan totally compromised the process of military relaxation. Ceaușescu warned, in May 1980, in Warsaw, that the presence of Soviet troops in Afghanistan had strained the international situation, allowing the United States and the other “reactionary states” to discredit the Soviet Union and, implicitly, the states allied with it.⁸³ But the alliance was to face another crisis: the riots in Poland. The emergence of “Solidarity” and the civil society’s rebirth called into question the stability of the Soviet bloc. On 25 August 1980, the Kremlin leadership decided to set up a special committee headed by the newly appointed chief ideologue of the Communist Party of the Soviet Union, Mihail A. Suslov, and

---

⁸⁰ “Minutes of the Meeting of the Political Executive Committee of the Central Committee of the Romanian Communist Party, November 24, 1978”, in *Ibidem*, file 89/1978, p. 15.

⁸¹ *Ibidem*, f. 24.

⁸² See the documents of the Budapest Meeting of the Foreign Ministers Committee, May 14-15, 1979, as well as those of the Berlin Meeting, December 5-6, gathered in the same volume.

⁸³ *A Cardboard Castle? An Inside History...*, doc. no. 87: *Ceaușescu’s Speech at the Political Consultative Committee Meeting in Warsaw, Mai 14-15, 1980*, p. 437.

made up of the KGB chief, Iuri Andropov, the Minister of Foreign Affairs, A.A. Gromiko and the Minister of Defence, Dmitrii F. Ustinov.⁸⁴ The Czechoslovakian scenario seemed to repeat itself through the mobilization of the Warsaw Treaty troops, under the title of joint military manoeuvres, for a possible invasion of Poland. Present in Moscow, at the meeting of the leaders of the Communist and Workers' Parties of the Warsaw Treaty member-states, the new secretary of the Polish United Workers' Party (PUWP), Stanisław Kania, claimed that the political situation could be reestablished in Poland so that the latter could remain a communist country. His appeal failed to persuade the other communist leaders, especially Honecker, Jivkov and Husák, who remained the partisans of an armed intervention. On the other side, János Kádár and Nicolae Ceaușescu took a stand against military measures. The Romanian leader stressed that, "We do not wish to interfere in Poland's internal affairs"⁸⁵. In the final statement of the reunion, any mention of a possible armed intervention was avoided. During a private meeting with Brezhnev, Stanisław Kania won perhaps one of his most important victories: the Soviet guarantee that no intervention of the Warsaw Treaty's armed forces would take place.⁸⁶ But the Kremlin leadership was skeptical of the Polish leaders' ability to control the situation. Appointing General Wojciech Jaruzelski as Prime Minister (February 9), and then head of the party (October 18) did not alleviate the crisis. In Leonid Brezhnev's opinion, imposing martial law was the only solution for calming the situation in Poland. Through their pressures, the Kremlin leaders sought to reach two main goals: the annihilation of "Solidarity" and the creation of a state of war, instead of a direct armed intervention. Soviet documents show that the Soviet leaders were not drawn to the idea of sending troops to Poland and that they insisted on a "Polish solution"⁸⁷. After several talks with the Soviets (March, July, August), in December 1981, General Wojciech Jaruzelski "rescued" Polish socialism by instituting martial law and outlawing the "Solidarity" union.

During all this time, the Polish problem was missing from the agenda of the Warsaw Treaty reunion. The two meetings of the Foreign Ministers Committee in October 1980, in Warsaw, and December 1981, in Bucharest, centered on the problems of disarmament and of the Madrid reunion of the Commission on Security and Cooperation in Europe. The Romanian delegations, as well as the chiefs of the diplomatic missions, received instructions to avoid bringing up the events in Poland. In the circular telegram dated October 11, Romania's diplomatic offices were informed that the Poland crisis was out of the province of the FMC or

---

⁸⁴ Vojtech Mastny, *The Soviet Non-Invasion of Poland in 1980-1981 and the End of the Cold War*, in „Europe Asia Studies”, vol. 51, nr. 2, 1999, p. 191; Mark Kramer, *Soviet Deliberations During the Polish Crisis, 1980-1981*, in “Cold War International History Project Working Papers Series”, April 1999, no. 1; Mark Kramer, *Jaruzelski, the Soviet Union, and the Imposition of Martial Law in Poland: New Light on the Mystery of December 1981*, în CWIHP Bulletin, nr. 11, Winter 1998, p. 5-11.

⁸⁵ ANIC, Fund Central Committee of the Romanian Communist Party, Chancellery, file 74/1980, p. 43.

⁸⁶ Ion Constantin, *Polonia în epoca „Solidarității”. 1980-1989*, București, INST, 2007, p. 42.

⁸⁷ Mark Kramer, *Soviet Deliberations During the Polish Crisis...*, p. 10-22.

of another Warsaw Treaty organism.⁸⁸ Even though there was no direct military intervention, Poland represented a real test for the unity of the bloc coordinated by the Soviet Union. A Polish “hitch” would have led to the downfall of all the communist regimes in Central-Eastern Europe.

The beginning of the '80s marked the failure of military relaxation, although the Warsaw Treaty member-states hoped to resume the negotiations with the Western states regarding the arms cut, the continuation of the disarmament process, the closing of a non-aggression pact between the two military blocs and the non-use of nuclear weapons. With slight variations, all of these issues were found on the discussion agenda of the Ministers of Foreign Affairs of the Warsaw Treaty Organization.

Leonid Brezhnev's death (10 November 1982) and the two-year crisis of the Soviet power succession coincided with an unprecedented straining of Soviet-American relations. The Soviet initiative of installing SS 20 missiles had demolished the entire edifice of military relaxation. Iuri Andropov had given up on the plan through ceasing the talks on the nuclear arms cut. The US reaction was prompt. Known as one of the most bitter opponents of communism, Ronald Reagan was proclaiming another era in the evolution of East-West relations.⁸⁹ The labelling of the Soviet Union as an “empire of evil” and the building, in 1983, of an anti-missile system (the Strategic Defence Initiative) entailed a change in the relationship between conciliation and intransigence, which in turn had a twofold effect: stepping up the arms race and starting a new propagandistic war.

In October 1983, the Soviet Foreign Minister A.A. Gromiko declared that Moscow was examining its response options both at the political and military level, any violation of the balance of forces that would have threatened the security of the USSR and of the allied states being excluded. “Under these conditions – Gromiko said – it is more important than ever for the allied socialist countries to make the USA realize our determination in opposing their dangerous plans. In Washington and other capitals of the NATO countries, it is our united voice that must be heard, and it must be understood that our countries have the same orientation, and that they are acting firmly and decidedly together. [...] If our adversaries could discover even the slightest dissonance, they would see it as a convenient opportunity to resort to manoeuvres and would doubtless try to make the most of it to the disadvantage of the Warsaw Treaty countries' mutual interests.”⁹⁰

According to Romulus Neagu, head of Division I of Foreign Affairs Relations within the Ministry of Foreign Affairs, the USSR was not prepared, on both military and political grounds, to resume negotiations for withdrawing the

---

⁸⁸ Doc. no. 2 of the Meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Committee. Warsaw, October 19-20, 1980.

⁸⁹ Jeremy Isaac, Taylor Downing, *Cold War*, London, 2008, p. 390.

⁹⁰ Doc. no. 6 and doc. no. 13 of the Meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Committee, Sofia, October 13-14; doc. no. 101: Summary of the FMC meeting in Sofia, October 20, 1983, in *A Cardboard Castle? An Inside History...*, p. 485-489.

medium-range missiles, waiting instead for a clarification of its relations with the USA⁹¹. But the obstruction was caused by the very evolution of the Soviet system. The Soviet Union was facing one of its most serious crises, which called for a radical political and administrative reform.

Inside the alliance, relations with Romania became strained once again. In October 1983, the Bucharest leadership rejected, in Sofia, the Soviet decision to place missiles in Czechoslovakia and East Germany in response to the presence of the American ones on West Germany's territory. By the same token, the Romanian delegation's proposal for setting up a work group to deal with the disarmament problem was turned down because of the Soviet leaders' "susceptibility" toward the Bucharest government⁹². Yuri Andropov had decided that the Romanian representatives in the military structures of the alliance would have limited access to the new armament models⁹³.

A few months later, in April 1984, in Budapest, as a result of the Soviet refusal, the Romanian delegation opposed the establishment of a group of experts who would analyze the conditions for prolonging the validity of the Warsaw Treaty. The Bucharest leadership found that the Soviet Union had subordinated its political and military agenda to the alliance, undercutting the credibility of any foreign policy action by the member-states. In reality, this deprived Romania of the main coordinates of its independence policy. In mid '80s, opposition to Moscow becomes a recurring theme in the discourse on foreign policy, the Western states being more interested in the problem of human rights than in the dissenting gestures of the Ceaușescu regime.

The End: 1985-1991

The arrival of M.S. Gorbachev at the CPSU leadership triggered the reform process of the Soviet system, which in only a few years led to the downfall of the communist regimes in the Eastern-European countries.⁹⁴ As far as foreign policy was concerned, Mihail Gorbachev gave a new impetus to international relations, meant to put an end to the confrontation and mutual lack of confidence in the East-West relations. The new foreign policy program had the following objectives: transcending the ideological conflict with the West, stopping the arms race, liquidating weapons of mass destruction, cutting armaments, renouncing the use of force in international relations, acknowledging the freedom of decision of all states, and non-interference

---

⁹¹Doc. no. 7 of the Meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Committee, Budapest, April 19-20, 1984.

⁹² See the documents of the Meeting of the Foreign Ministers Committee, October 13-14, 1983, Sofia gathered in this volume.

⁹³ Vasile Buga, *Apusul unui imperiu. URSS în epoca Gorbaciov. 1985-1981*, București, INST, 2007, p.18.

⁹⁴Mark Kramer, *Beyond the Brezhnev Doctrine. A New Era in Soviet-East European Relations?*, in "International Security", 1989/1990, vol 14, no. 3, p. 26.

in internal affairs⁹⁵. The Soviet Union was forced to admit that it had lost the competition with the United States, the state of its economy preventing it from maintaining its armament programs. Negotiations could provide the only solution for normalizing Soviet-American relations. At the same time, the new Soviet leader was willing to reassess the relations with the Eastern-European countries. From the very first meeting with the leaders of the brotherly parties, the latter were informed they had the freedom to pursue their own course⁹⁶. Though not meant as a public declaration through which the “Brezhnev doctrine” was officially renounced, the statement signalled the beginning of new relations with the satellite states. A prime objective pursued by M. Gorbachev was to reassess the economic relations within the CMEA. But the critique of the economic system was met with resistance by orthodox leaders like Erich Honecker, Todor Jivkov, and Nicolae Ceaușescu.

Within the Warsaw Treaty, the opening up of the Soviet foreign policy met the approval of all member-states. The agenda of the Warsaw Meeting of the Foreign Ministers Committee, in March 1986, was entirely devoted to disarmament problems and the Soviet-American talks, resumed in Geneva, in November 1985. The Warsaw meeting surprised through two initiatives: 1. Romania supported the Soviet disarmament program, but proposed a series of supplementary measures (reduction of conventional armament, armed forces, and military spending, the dismantling of military blocs, the political elimination of conflict foci etc.) and 2. Romania and Bulgaria launched a Declaration in which they requested the creation of a chemical weapons-free zone in the Balkans⁹⁷.

In the opinion of the Soviet representatives, the two documents were the result of the democratization process of the relations among the Warsaw Treaty member-states, a process initiated after the Plenary Session of the CC of the CPSU, in April 1985. But the Romanian delegation believed that the Soviet Union had not totally given up on its intention to coordinate the foreign policy of the allied states. Even if M. Gorbachev had declared at the 27th Congress of the CPSU, on February 24-28, 1986, that unity did not mean uniformity, and political initiatives did not all have to come from Moscow,⁹⁸ the Bucharest leadership showed reservations about such openness. The key words *glasnost* (openness) and *perestroika* (restructuring) ushered in a new era in the evolution of the communist states. The opening up meant, first of all, the resumption of negotiations with the USA and the relaxation of East-West relations. The high-level Soviet-American meeting in Geneva, in November 1985, showed the willingness of both sides to reduce tensions and find joint disarmament solutions⁹⁹.

---

⁹⁵ Vasile Buga, *op. cit.*, p.127.

⁹⁶ Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History...*, p. 58.

⁹⁷ See doc. no. 5 of the Meeting of the Foreign Ministers Committee, March 19-20, 1986, Sofia.

⁹⁸ Mark Kramer, *Beyond the Brezhnev Doctrine...*, p. 31.

⁹⁹ John Lewis Gaddis, *The United States and the End of Cold War...*, pp. 126-130; Stephen Sestanovich, *Gorbachev's Foreign Policy: a Diplomacy of Decline*, in *Soviet Foreign Policy. Classic and Contemporary Issues...*, pp. 581-583.

The second half of 1986 started off with another high level Soviet-American meeting, that in Reykjavik (11-12 October, 1986). The two sides were very close to a new agreement on a nuclear arms cut. The USSR was willing to substantially reduce the number of its strategic weapons provided the USA abandoned “star wars.”¹⁰⁰ The Reykjavik talks were the focus of the meeting of the Foreign Ministers Committee in Bucharest, on 14-15 October. Following the proposal launched by the Political Consultative Committee (PCC), in June of the same year, for reducing the armed forces and conventional armament of the two alliances by 25%, Romania deemed it necessary to adopt some unilateral measures for cutting military spending, armament, and armed forces by 5-10%.¹⁰¹ But the Romanian proposal was rejected by the other delegates, who considered that the problems of curbing the arms race were conditioned by the results of the Soviet-American negotiations in Reykjavik. The Romanian initiatives were beginning to lose their relevance even for the alliance partners. The closing, on December 8, 1987, of the Treaty on the destruction of middle- and short-range missiles in Europe left the Bucharest regime without one of its main coordinates in foreign policy. This continued to be one of Romania’s sensitive issues, due to the monopoly exercised by Nicolae Ceaușescu.

The opposition against Moscow fuelled the Romanian decisions taken after 1985 either within the framework of the Warsaw Treaty or within the CMEA. The change in Moscow brought about a minor modification in the Romanian-Soviet relations. The reforms announced by the Soviet leader with regard to foreign policy practically undercut N. Ceaușescu’s role in international relations. Determined to improve its relations with China and reopen the dialogue with the US government for the arms reduction, the Soviet Union no longer needed the mediating role of Romania, which had claimed it had no need of *glasnost* and *perestroika*.

From the mid-80s on, the Bucharest regime was under double pressure: on the one hand, the Soviet “recommendations” for reassessing the economic plans and the system’s reform, and, on the other, the Westerners’ conditions regarding human rights compliance. The consequences of the political movements in Poland started to be felt throughout Central-Eastern Europe,¹⁰² overwhelming the states of

---

¹⁰⁰ Vasile Buga, *op. cit.*, p. 129.

¹⁰¹ Doc. no. 5 of the Meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Committee. Bucharest, October 14-15, 1986.

¹⁰² The signing in Helsinki of the final Act obligated the communist states to respect the provisions of the third basket. The dissident movement put the Central-Eastern European regimes in difficulty. At the meeting of the Ministers of Foreign Affairs, in May 1977, the Czechoslovakian representative brought up the problems caused by the initiators of Charter 77, who demanded that the freedom standards laid out in the Universal Declaration of Human Rights be respected. Czechoslovakia wanted to avoid isolation internationally, but without fulfilling the demands stipulated in Charter 77. The latter’s signers were arrested and sent to prison. Events were to take a totally different course in Poland, which radically changed the East-West relations as well as those within the communist bloc. AMFA Problem 241. 1977. 9V3. The Meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Committee, Moscow, May 25-26, 1977, p. 57-63.

the communist bloc and increasing the vulnerability of their political regimes. Moreover, the Polish crisis strained the relations between the two Warsaw member-states, Hungary and Romania. One of the problems on the agenda of the CSCE reunion in Vienna, on December 1986, was that of human rights. The Romanian representative found himself in a delicate position. To insist on the human rights issue was to call into question the nature of the Romanian political regime, which was unacceptable.

In February 1987, a meeting of the Hungarian and German Workers' Councils was convened in Bucharest, and its conclusion pointed to the absence of the nationality issue in Romania.¹⁰³ The reaction of the Budapest government was prompt and took the form of propagandistic campaigns that drew the attention of the West, not only to the Hungarian minority in Romania, but to the "freedoms" in the Romanian society as well. The pressure exerted by the international media forced the Romanian government to seek response solutions, even in the CSCE forum. In March 1987, the ambassador on special missions of the USSR, Igor Andropov, was sent to Romania and Bulgaria with the mission to create a databank of human rights violations in Western countries.¹⁰⁴ The Soviet leadership called for adopting a "new way of thinking" and proposed the integration of the humanitarian aspect in the concept of global security, which doubtless put Romania in difficulty, as the latter wanted another type of response, one that guaranteed non-interference in internal affairs.

Reunited in Moscow, in March 1987, the Ministers of Foreign Affairs of the Warsaw Treaty examined not only the disarmament problems but those of human rights as well. The Romanian Minister Ioan Totu pointed out that the problem of human rights was a marginal one and that it involved an unacceptable interference in the internal affairs of other states. For the Bucharest government the humanitarian dimension translated into equal rights – "to work, education, and a free and dignified existence" – for all citizens irrespective of nationality.¹⁰⁵ "The building of socialism with and for the people" involved sacrifices too, but Ioan Totu was silent on them, supporting instead the idea of a conference, within the CSCE, on the rights of young people! The Budapest action in Vienna was not without echo. The Minister of Foreign Affairs was of the opinion that Romania had become the target of hostile propaganda conducted by imperialist, irredentist, nationalist, and revanchist circles: "Such actions also took place in Vienna, being attempted the institutionalization of their discussions. We are decidedly against any interference in internal affairs. We have not accepted it under any circumstances and will never accept it. Romania's problems, of the socialist development,

---

¹⁰³ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *op.cit.*, p. 525.

¹⁰⁴ See doc. no. 2 of the Meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Committee, Moscow, March 24-25, 1987.

¹⁰⁵ Doc. no. 8 of the Meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Committee, Moscow, March 24-25, 1987.

including the nationality issue, are solved by the Romanian people, in its entirety, in full unity, by its leading force – the Romanian Communist Party.”¹⁰⁶ We don't know what the answer of the Hungarian representative was, but we can presume that, behind closed doors, there were heated debates on the treatment of nationalities in Romania. The Moscow reunion ended on an optimistic note, as the Warsaw Treaty member-states launched a new appeal “For the development of the general-European process and the successful conclusion of the Vienna Reunion,” an important place being allotted to the development of the “humanitarian dimension” of the CSCE. There was ample mention of the political, civil, economic, social, and cultural rights. But all this hinged on respect for the states' sovereignty, which meant that communist regimes could have their own vision of human rights and freedoms.

The Bucharest government's insistence on proving that human rights were being respected in Romania was contradicted by the excesses of a regime whose legitimacy was based only on terror. The social contract closed between the party and society in mid-60s as a result of the economic boom ended up in the economic slump at the end of the 80s. Romania's isolation had become a reality that N. Ceaușescu was incapable of grasping. Arrived in Bucharest, in October 1987, M. Gorbachev told the Romanian leader that a qualitative change in the Romanian-Soviet relations was needed, both from a political and economic point of view. Dogmatic as he was, Ceaușescu rejected the idea of a massive restructuring of the economic plans and the reform of the system. Refusing to get involved in the Romanian-Hungarian dispute, Gorbachev encouraged bilateral talks for bringing the conflict to an end.¹⁰⁷ The dialogue between Budapest and Bucharest did not pan out, though. The negative campaigns against Romania grew in intensity. The appeal launched by the Minister of Foreign Affairs, Ioan Totu, at the Prague meeting of the FMC, in October 1987, to the communist states for supporting a joint position on the problems of human rights, was ineffective, as none of the allied states answered it. Totu warned that any concession posed a threat to the communist states' internal order. He announced that Romania was maintaining its position regarding human rights, the forms and methods cooperation on humanitarian problems, in keeping with the principles of state relations, internal laws and regulations.¹⁰⁸ One of the most serious blows to the public image of the Bucharest government was dealt by the United States which, on 26 February 1988, withheld the most-favoured nation clause.

In 1988, Mikhail Gorbachev decided to infuse the Warsaw Treaty with a “new dynamism” and to allow greater freedom of movement to the member-states. The reunions of the Ministers of Foreign Affairs stood under the sign of the

---

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ Joseph F. Harrington, Bruce J. Courtney, *op.cit.*, p. 527.

¹⁰⁸ Doc. no. 10 of the Meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Committee, Prague, October 28-29, 1987.

changes produced in the Soviet foreign policy and reflected the latter's interests. The year 1988 was a very dynamic one for the Soviet diplomacy: the troops withdrawal from Afghanistan was announced in February; in March, Gorbachev demanded the freezing of the American and Soviet naval forces in the Mediterranean; a joint Soviet-American group was instituted for monitoring military conflicts; the Treaty on liquidating the intermediate- and small-range missiles was ratified (INF); the Warsaw Treaty members proposed the downsizing, in three stages, of the conventional forces in Europe; a new frontier accord was signed together with China, and on December 7, Gorbachev informed the General Assembly of the United Nations that the USSR was planning to downsize its armed forces by 500,000 people and to cut down on conventional armament. Another surprise proposal made by the Soviet Union that year was to set up a "Common European Home" through developing dialogue with the Federal Republic of Germany and instituting a new security system. In the opinion of the Soviet Foreign Minister E.A. Shevardnadze, one of the supporters of this project, the FRG was obliged, given the changed dynamic of international relations, particularly of the Soviet-American ones, to develop "an Eastern policy." He stated: "This situation lays the foundation for a realist dialogue with the FRG. As we see it, the purpose of this dialogue is to make the FRG become actively involved in solving the general-European problems, without our yielding to the West-Germans on essential points so that we can protect the realities instituted in post-war Europe, according to the extant regulations."¹⁰⁹

The Warsaw Treaty member-states were in their turn affected by the new rhythm of the Soviet foreign policy, fact demonstrated by the large number of reunions, almost twice as many as in previous years. Attracting Eastern-European allies in the elaboration of a joint disarmament program had a strategic goal: convincing the USA to accept a radical disarmament and limit the pressures exerted by the CSCE on communist states with regard to the engagements agreed upon through the signing of the Helsinki Final Act.¹¹⁰

One of the highlights of the year was the meeting between M. Gorbachev and the American president R. Reagan, in Moscow, in May 1988, in the course of which the Intermediate-Range Nuclear Force Treaty (INF) was ratified. During the same month, in Berlin, the Warsaw Treaty Foreign Ministers were notified about the evolution of the Soviet-American negotiations on disarmament in Geneva. E.A. Shevardnadze thought that the intensification of the international dialogue had served the socialist countries' joint interests. The intention to withdraw the troops from Afghanistan and the assistance offered by the U.S.A. to the Soviet Union were, in the opinion of the Soviet Foreign Minister, the most important gains incurred by the Soviet leadership. As the Union Soviet saw them, the programs on

---

¹⁰⁹ Doc. no. 5 of the Meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Committee, Budapest, October 28-29, 1988.

¹¹⁰ Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History* ..., p. 64.

conventional disarmament launched together with the Warsaw Treaty allies, the transformation of the Balkans into a nuclear-and- chemical-arms-free zone, the withdrawal of the medium-range missiles from the territories of East Germany and Czechoslovakia obligated the USA to take similar measures.

Within the bloc, the reactions to the Soviet decisions were varied: if in Hungary, Poland, and Czechoslovakia, M. Gorbachev's recommendations had a positive echo, in Romania, GDR, and Bulgaria the reaction was negative. Despite their opposition, however, the system they patronized was heading for a fall, and the causes were rooted in the reforms launched by Moscow. The legalization of "Solidarity" in Poland (January 1989), the abandonment of the "Brezhnev doctrine" principles (March), the symbolic withdrawal of a group of Soviet tanks from Hungary (April), the victory of "Solidarity" in the first round of parliamentary elections (June), the holding of elections in Hungary (October), the fall of the Berlin Wall (November), the joint Soviet-American Malta declaration which announced the end of the Cold War and, finally, the fall of the Bucharest regime were the last acts of the chronicle of a year that radically changed Eastern-Europe.¹¹¹ The remaining problem to be solved was that of the 34-year old alliance among the six states.

The fall of the communist regimes made the existence of the alliance unlikely. One of the reasons for which the Soviet leader wanted to maintain the alliance had to do with the need for a balance in the negotiations on troops and arms cuts. In June 1990, a session of the Political Consultative Committee was convened in Moscow with the aim of revising the character, function, and activity of the Pact, so that the latter could become a "treaty among sovereign states, equal in rights, based on democratic principles."¹¹² A commission of government representatives was also set up with the aim to assess the restructuring methods of the Warsaw Treaty organisms.¹¹³ On this occasion, the Soviet representatives proposed to maintain the unique anti-air defence system of the member-states, arguing that its character was strictly defensive.

The discussions on the Treaty's role and structures were put off until the end of the CSCE Paris Reunion. The Soviet acting minister in Bucharest reported, in October 1990, that the draft of the political declaration proposed by

---

¹¹¹ For further information on the transformations in Eastern-Europe, see V.A. Medvedev, *Raspad. Kak on nazreval v „mirovoi sisteme soțializma”*, Moscova, Ed. „Mejdunarodnîe ontnoșeniia”, 1994.; *V Politbiuro TK KPSS... Po zapisiam Anatolia Cerniaeva, Vadima Medvedeva, Gheorghia Șahnazarova (1985-1991)*, ed. Anatolia Cerniaeva, Moscova, Ed. Alpina Biznis Buk, 2006; Dumitru Preda, Mihai Retegan, 1989. *Principiul dominoului. Prăbușirea regimurilor comuniste europene*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2000; Robin Okey, *The Demise Communist East Europe. 1989 in Context*, Oxford University Press, 2004; Mark Kramer, *The Collapse of East European Communism and the Repercussion within the Soviet Union (Part I)*, in "Journal of Cold War Studies", vol. 5, no. 4, 2003, p. 182 and after.

¹¹² General-colonel (r) dr. Constantin Olteanu, colonel (r) dr. Alesandru Dușu, general-maior (r) Constantin Antip, *România și Tratatul de la Varșovia...*, p. 113.

¹¹³ Doc. no. 5 of The Warsaw Treaty's Dissolution. 1990-1991.

Czechoslovakia for the extraordinary PCC reunion in Budapest was not acceptable because it emphasized that throughout its existence the Warsaw Treaty had been a means for securing the ideological unity of the countries of the communist bloc.¹¹⁴ Following consultations, the member-states decided to dismantle the military structures of the alliance and to radically transform the political structures so that only a consultative character would be maintained. But in the new geopolitical context, the future of the alliance seemed uncertain. The most surprising gesture came from Václav Havel, who during his first visit in the United States, in February 1990, called for dismantling the military blocs and withdrawing the foreign troops from Europe.¹¹⁵ East Germany had left the alliance on September 25, 1990, opening the way for two more candidates, Hungary and Czechoslovakia, whose representatives could not hide a wish for their countries to evolve independently. The new “security architecture” was ultimately acknowledged through the signing in Paris, in November 1990, of the Conventional Forces in Europe Treaty. The Charter of Paris for a New Europe spelled out the *de facto* end of the Cold War.¹¹⁶

M. Gorbachev’s attempt to reform the Treaty was compromised by the events in Vilnius and Riga, when Soviet tanks intervened in the Baltic countries that were claiming their independence. The event had a negative impact on the Pact’s member-states. For countries such as Hungary, Czechoslovakia and Poland, the Soviet action reminded them that throughout its history of 34 years, the Treaty had not been used by the Soviet Union to protect them against a possible external aggression, but to intervene when its security interests called for it.

The events that took place in the Baltic countries stimulated Czechoslovakia, Hungary to react, and, on 12 February 1991, establish the “Visegrad Group”. The three states pledged themselves to provide mutual assistance to one another for the economic and political integration in the European Union. Meeting in the extraordinary session of the PCC, in Budapest, on 25 February 1991, the Ministers of Foreign Affairs and of Defence signed the documents through which the Pact’s military structures were dissolved.¹¹⁷ According to the circular telegram sent on 27 February 1991, by Romulus Neagu to Romania’s diplomatic offices, the Budapest meeting foregrounded the Treaty members’ different positions of on the future of the alliance. The representatives of Bulgaria, Czechoslovakia, Poland, and Hungary insisted on the development of bilateral relations and Eastern-Europe’s integration in the European security structures. The most thorough declaration came from the Czech Minister who emphasized his country’s wish to expand relations with NATO and the countries of the Western European Union. The Polish-Hungarian-Czech cooperation did not mean a “policy of isolation” but the creation of a new

---

¹¹⁴ Doc. no. 6 in *Ibidem*.

¹¹⁵ Vojtech Mastny, *The Warsaw Pact as History ...*, p. 71.

¹¹⁶ *Ibidem*, p. 70.

¹¹⁷ Doc. no. 8 of *The Warsaw Treaty’s Dissolution. 1990-1991*.

basis for European cooperation and understanding. However, the Soviet Foreign Minister was not of the same opinion, pointing out that the presence of regional structures destabilized the strategic situation in Europe. In his opinion, “the former Warsaw Treaty states’ plans for joining NATO could have further negative consequences”¹¹⁸.

The extraordinary meeting in Budapest marked the beginning of the end for the Warsaw Treaty. In Prague, in July 1991, the Ministers of the Foreign Affairs signed the joint declaration on ending the validity of the Treaty on friendship, cooperation, and mutual assistance agreed in Warsaw, on 14 May 1955. The East-European states were embarking on a long and difficult journey for their integration in the new geopolitical realities.

---

¹¹⁸ Ibidem.

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

România și Tratatul de la Varșovia. Conferințele miniștrilor Afacerilor Externe și ale adjuncților lor. 1966-1991 este primul volum tematic, din seria a III-a, a colecției „Documente Diplomatice Române”. În cuprinsul său se regăsește un important corpus de documente referitoare la activitatea reprezentanților diplomați români în cadrul Tratatului de la Varșovia. Din 1966, ședințele miniștrilor și adjuncților Afacerilor Externe au fost convocate periodic, iar din noiembrie 1976, în urma ședinței Comitetului Politic Consultativ de la București, ele au fost instituționalizate, fiind înființat Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe (CMAE), ca structură distinctă în cadrul Pactului. Au existat întâlniri pe linia Ministerelor Afacerilor Externe și în perioada 1955-1965, dar acestea au jucat un rol nesemnificativ în istoria alianței.

Schimbările de la vârful PCUS au influențat locul și rolul Tratatului de la Varșovia în cadrul sistemului de securitate sovietic. În consecință, planurile de politică externă sau de apărare ale Pactului au devenit coerente după 1966, ceea ce permite o mai bună descifrare a procesului decizional. Restructurarea Tratatului, prin înființarea unor noi organisme, a coincis și cu perioada în care regimul de la București s-a angajat în elaborarea unei politici distincte în cadrul blocului comunist.

Editarea documentelor Tratatului de la Varșovia începând cu anul 1966 se explică prin caracterul incomplet al arhivei pentru intervalul 1955-1965. De asemenea, documentele sesiunilor Comitetului Politic Consultativ sunt dispărute, ceea ce ne-a obligat să renunțăm la publicarea lor. În consecință, am decis să valorificăm documentele conferințelor miniștrilor și adjuncților Afacerilor Externe, definitorii pentru parcursul României în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Documentele provin de la Arhiva Ministerului Afacerilor Externe și de la Arhivele Naționale Istorice Centrale.

1. La Arhiva Ministerului Afacerilor Externe au fost cercetate următoarele fonduri:

a) *Fond 241. Tratat Varșovia. 1966-1991*. Din aprilie 2006, în urma deciziei CSAT, arhiva CAER și a Tratatului de la Varșovia a trecut în proprietatea Arhivelor Naționale Istorice Centrale, intrând într-un proces de prelucrare arhivistică. În momentul predării arhivei Tratatului de la Varșovia, documentele din prezentul volum erau deja selecționate, ceea ce ne-a obligat să păstrăm referințele cu care ele figurau în fondul inițial.

b) *Fond 220. URSS. 1965-1978*.

2. La Arhivele Naționale Istorice Centrale au fost cercetate următoarele fonduri: *CC al PCR, Secțiile Cancelarie și Relații Externe*. Astfel au fost incluse în volum și o serie de documente extrem de importante pentru istoria politicii externe a României atât în cadrul Tratatului de la Varșovia, cât și în planul relațiilor româno-sovietice.

Editarea documentelor a pornit de la respectarea redării cât mai fidele a conținutului acestora. Intervențiile au fost minore și ele s-au limitat numai la corectarea, în mod tacit, a unor greșeli gramaticale și de ortografie. Cuvintele ilizibile au fost marcate în text prin „...[*indescifrabil*]”. Expresiile în alte limbi au fost redată în text prin caractere cursive. De asemenea, rezoluțiile și adnotările din documente s-au redat la sfârșitul acestora, fiind marcate prin „[*Note marginale*]”.

Notele de subsol care aparțin autorului documentului sunt semnalate prin „[n.a.]”, iar cele ale editorului cu „[n.ed]”.

Mulțumirile pentru sprijinul acordat în elaborarea acestui volum se îndreaptă către directorul Direcției Arhive Diplomatice a Ministerului Afacerilor Externe, domnul dr. Stelian Obiziuc și directorul Arhivelor Naționale Istorice Centrale, domnul dr. Dorin Dobrinu. Totodată. Totodată, mulțumirile noastre se îndreaptă și către arhiviștii de la Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, în special domnului Alexandru Nicolae Nicolescu. Nu în ultimul rând, mulțumim colegei noastre Simona Vintilă, care ne-a oferit un ajutor prețios în prelucrarea computerizată a documentelor.

Editorul mulțumește directorilor Editurii ALPHA MDN, respectiv domnilor Ștefan Davidescu și Gheorghe Neder pentru concursul acordat la editarea și tipărirea acestui volum. În egală măsură, mulțumim redactorilor și corectorilor de carte, doamnelor Monica Balaban și Mădălina Barbu, fără sprijinul cărora volumul nu ar fi fost dus la bun sfârșit.

Mioara Anton

NOTE ON THE EDITION

Romania and the Warsaw Treaty. The Conferences of the Foreign Ministers and Their Deputies. 1966-1991 is the first thematic volume from the third series of the collection "Romanian Diplomatic Documents." Within it, one can find an important body of documents concerning the activity of Romanian diplomatic representatives of the Warsaw Treaty. From 1966, the meetings of the Foreign Ministers and their Deputies were periodically convened, and from 1976, following the November meeting of the Political Consultative Committee, in Bucharest, they were institutionalized, the Foreign Ministers Committee (FMC) being established as a distinct structure within the Pact. There were also meetings between the Ministries of Foreign Affairs in the period 1955-1965, but they did not play a significant role in the history of the Alliance.

The changes at the top of the CPSU influenced the place and role of the Warsaw Treaty within the Soviet security system as well. Consequently, the foreign policy plans or those for the Pact defense took shape after 1966, a fact which allows for a better understanding of the decision-making process. The restructuring of the Treaty, through the creation of new organisms, coincided with the period in which the Bucharest regime committed itself to elaborating a distinct policy within the communist bloc. The editing of the Warsaw Treaty documents beginning with the year 1966 is explained by the incomplete nature of the archive for the 1955-1965 interval. Also, the documents pertaining to the sessions of the Political Consultative Committee are disparate, which has forced us to give up on their publication. Consequently, we have decided to focus on the documents pertaining to the conferences of the Foreign Ministers and their Deputies, as they are key for Romania's participation in the Warsaw Treaty.

The documents come from the Archives of the Ministry of Foreign Affairs and the Central National Historical Archives.

1. At the Archives of the Ministry of Foreign Affairs the following funds were consulted:

a) *Fund 241. Warsaw Treaty. 1966-1991*. Since April 2006, following the decision by SCND (The Superior Council for National Defense), CMEA (The Council for Mutual Economic Assistance) and Warsaw Treaty archives have become the property of the Central National Historical Archives, entering a phase of archival processing. When the Warsaw Treaty archives were turned in, the documents herein included had already been selected, which forced us to keep the references under which they appeared in the initial file.

b) *Fund 220. USSR. 1965-1978*.

2. At the Central National Historical Archives, we examined the following funds: the *CC of CRP, The Chancelary Sections and Foreign Relations*. Thus the volume also includes a series of documents which are extremely important for the history of Romania's foreign policy both within the Warsaw Treaty and with regard to the Romanian-Soviet relations.

The editing of the documents has been done so as to render their contents as accurately as possible. The changes are minor and limited only to corrections, done in a tacit manner, of some grammatical and spelling errors. Illegible words have been marked in the text by "...[illegible]." Foreign phrases have been rendered in italics. Also, the resolutions and annotations from the documents appear at the end of these documents, being marked by "[Marginal Notes]." Footnotes belonging to the document's author are signaled by "[a.n.]," while the editor's footnotes are indicated by "[ed.n.]".

Our thanks go to the director of the Diplomatic Archives of the Ministry of Foreign Affairs, Dr. Stelian Obiziuc and to the director of the Central National Historical Archives, Dr. Dorin Dobrinu, for their support in compiling this volume. We are also grateful to the archivists from the Archives of the Foreign Ministry, Mr. Alexandru Nicolae Nicolescu. Last but not least, we thank our colleague Simona Vintilă, who provided us with valuable help in the computer processing of the documents.

The editor extends her thanks to the directors of the Publishing House ALPHA MDN, Mr. Ștefan Davidescu and Mr. Gheorghe Neder, for their contribution to the editing and publishing of this volume. To the same extent, we thank the editors and book correctors, Mrs. Monica Balaban and Mădălina Barbu, without whose support this volume would not have been possible.

Mioara Anton

LISTA DOCUMENTELOR

I. CONSFĂTUIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 10-12 FEBRUARIE 1966, BERLIN

1. *1 februarie 1966, București.* Notă de informare a Ministerului Afacerilor Externe cu privire la scrisoarea PCUS, din 7 ianuarie 1966, referitoare la convocarea unei consfătuiri a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia. (p. 1)

2. *1 februarie 1966, București.* Stenograma discuțiilor dintre secretarul general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, și ministrul consilier al ambasadei URSS la București, I.A. Iluhin, privind invitația adresată de prim-secretarul CC al PCUS, Leonid Brejnev, de a se convoca reuniuni ale adjunctilor miniștrilor Apărării și ai Afacerilor Externe la Moscova, la 4-5 februarie, respectiv la Berlin, la 10-11 februarie. (p. 4)

3. *[...] februarie 1966, București.* Scrisoarea de răspuns a secretarului general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, către prim-secretarul CC al PCUS, Leonid Brejnev, referitoare la îmbunătățirea funcționării Tratatului de la Varșovia prin organizarea de întâlniri consultative ale reprezentanților Ministerelor Apărării și Afacerilor Externe. (p. 7)

4. *4 februarie 1966, București.* Nota de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Gheorghe Pele, cu ambasadorul RP Ungare la București, József Vince, referitoare la propunerile ungare privind întâlnirea de la Berlin a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; elaborarea statutului Comitetului Politic Consultativ; propuneri de înființare a Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului permanent al Tratatului. (p. 8)

5. *7 februarie 1966, București.* Nota de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Gheorghe Pele, cu ambasadorul RP Ungare la București, József Vince, referitoare la mandatul reprezentantului român pentru întâlnirea de la Berlin a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; evaluarea situației din Vietnam și a relațiilor sovieto-chineze. (p. 10)

6. *[...] februarie 1966, București.* Proiect de directive pentru delegația română participantă la consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor de Externe cu privire la îmbunătățirea funcționării Comitetului Politic Consultativ; indicație de a nu se accepta înființarea unei Comisii permanente de politică externă. (p. 12)

7. *8 februarie 1966, Berlin.* Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Mircea Malița, privind colaborarea statelor participante la Tratatul de la Varșovia; îmbunătățirea alianței prin organizarea de consultări în problemele majore ale politicii externe (inițiativa sovietice privind dezarmarea, amplasarea

rachetelor nucleare în Cuba, prezentarea la ONU a textului Tratatului cu privire la nediseminarea armelor nucleare); propunere de înființare a unui Secretariat tehnic; organizarea de reuniuni, prin rotație, ale Comitetului Politic Consultativ; respectarea dreptului fiecărei țări membre de a-și desemna reprezentanții la sesiunile CPC (problema albaneză). (p. 14)

8. [11] februarie 1966, Berlin. Intervenția adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Mircea Malița, privind mecanismul colaborării în cadrul Tratatului și responsabilitatea organismelor acestuia (Secretariatul tehnic, Comitetul Politic Consultativ, Comisia permanentă de politică externă). (p. 21)

9. [10] februarie 1966, Berlin. Proiectul de discurs al adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, privind propunerea de a se constitui o comisie permanentă a miniștrilor (adjuncților miniștrilor) Afacerilor Externe. (p. 23)

10. [11] februarie 1966, Berlin. Răspunsul adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Mircea Malița, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe sovietic, L.V. Iliciov, privind relațiile din cadrul alianței, propuneri pentru îmbunătățirea funcționării Tratatului. (p. 24)

11. 16 februarie 1966, București. Stenograma ședinței Prezidiului Permanent al CC al PCR unde a fost prezentat raportul adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Mircea Malița, la consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe; divergențe româno-sovietice referitoare la funcționarea organismelor alianței. (p. 27)

12. 17 martie 1966, București. Sinteza consfătuirii adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, desfășurată la Berlin, 10–12 februarie; relevarea pozițiilor diferite ale RSR în problemele funcționării Secretariatului tehnic, Comitetului Politic Consultativ, Comisiei Permanente de Politică Externă. (p. 34)

II. CONFĂTUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 6-17 IUNIE 1966, MOSCOVA

1. 21 mai 1966, București. Nota de convorbire dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, referitoare la convocarea, la Moscova, a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 43)

2. 25 mai 1966, București. Notă de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Marin Mihai, și însărcinatul cu afaceri a.i. al URSS la București, I.A. Iliuhin, privind modificarea datei convocării întâlnirii miniștrilor Afacerilor Externe; propunerea României de invitare a Albaniei, ca membră a CAER și a Tratatului de la Varșovia, la conferința de la Moscova. (p. 45)

3. 4 iunie 1966, București. Nota de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, referitoare la transmiterea către partea română a proiectului sovietic al „Declarației privind întărirea păcii și securității în Europa”. (p. 46)

4. 1 iunie 1966, Berlin. Scrisoarea primului secretar al CC al PSUG, Walter Ulbricht, către secretarul general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la proiectul propus de partea germană privind îmbunătățirea activității Organizației Tratatului de la Varșovia. (p. 48)

5. [...] iunie 1966, București. Scrisoarea secretarului general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, către primul secretar al CC al PSUG, Walter Ulbricht, referitoare la refuzul părții române de a adopta un nou statut și noi norme de bază privind activitatea Comitetului Politic Consultativ; folosirea metodei consultărilor ca bază a relațiilor dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia. (p. 49)

6. 3 iunie 1966, București. Notă a Ministerului Afacerilor Externe al RSR referitoare la propunerile CC al PSUG de stabilire a unor „norme de bază” care să ducă la îmbunătățirea activității Tratatului de la Varșovia și înființarea unor noi organisme (Comisia permanentă pentru politică externă și Secretariatul Unit al CPC). (p. 51)

7. [...] [...] 1966, București. Notă referitoare la programul acțiunilor Ministerului Afacerilor Externe pe linia Tratatului de la Varșovia; participarea la conferința miniștrilor Afacerilor Externe; definitivarea proiectului Declarației cu privire la întărirea păcii și securității în Europa; organizarea sesiunii Comitetului Politic Consultativ la București (iulie). (p. 58)

8. [...] iunie 1966, București. Sinteză a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la observațiile părții române privind proiectul sovietic al „Declarației privind întărirea păcii și securității în Europa”. (p. 60)

9. [...] [...] 1966, București. Sinteză referitoare la funcționarea Tratatului de la Varșovia; atribuțiile Comitetului Politic Consultativ și responsabilitățile statelor membre. (p. 65)

10. 6 iunie 1966, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe al RS România, Corneliu Mănescu, referitor la problemele securității europene; dezvoltarea colaborării cu statele occidentale. (p. 69)

11. [...] iunie 1966, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe al RS România, Corneliu Mănescu, referitor la respingerea propunerii RDG și URSS de înființare în cadrul Tratatului de la Varșovia a unei Comisii permanente pentru politică externă și a unui Secretariat Unit. (p. 72)

12. [...] iunie 1966, București. Notă de sinteză referitoare la propunerile delegației române privind punctul II pe ordinea de zi a Consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe „cu privire la măsurile de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia”. (p. 74)

13. 17 iunie 1966, Moscova. Protocolul consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe privitor la problemele securității europene și măsurile de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia. (p. 76)

14. 21 iunie 1966, București. Informare a delegației române prezente la conferința Miniștrilor Afacerilor Externe referitoare la proiectul Declarației privind securitatea europeană; funcționarea și colaborarea statelor membre în cadrul alianței; promovarea și includerea amendamentelor românești în documentele oficiale ale consfătuirii; activitatea comisiilor de redactare; menținerea rezervelor părții române

față de „problema blocurilor militare” și a reunificării germane. (p. 77)

15. [...], iunie 1966, București. Sinteză realizată de Ministerul Afacerilor Externe referitoare la compararea obligațiilor asumate de România în cadrul Tratatului de la Varșovia cu cele din cadrul tratatelor bilaterale încheiate cu statele comuniste din Europa. (p. 90)

III. CONSĂTUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE DIN ȚĂRILE PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 8-10 FEBRUARIE 1967, VARȘOVIA

1. 25 ianuarie 1967, București. Nota de audiență dintre secretarul general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, și ambasadorul sovietic la București, A.V. Basov, referitoare la transmiterea unei scrisori a prim secretarului general al CC al PCUS, L.I. Brejnev, prin care propune convocarea unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia; scrisoarea în anexă. (p. 100)

2. 31 ianuarie 1967, București. Nota de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, referitoare la convocarea, la Berlin, a unei conferințe a miniștrilor Afacerilor Externe privind problemele securității europene și reacțiile statelor occidentale pe marginea Declarației de la București din iulie 1966. (p. 104)

3. 26 ianuarie 1967, București. Protocolul ședinței Prezidiului Permanent al CC al PCR referitor la participarea delegației române la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe de la Berlin. (p. 107)

4. 4 februarie 1967, București. Protocolul ședinței Prezidiului Permanent al CC al PCR referitor la participarea adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, la Conferința de la Berlin (însoțit de anexa convorbirii telefonice dintre Nicolae Ceaușescu și A.N. Kosîghin). (p. 108)

5. 4 februarie 1967, București. Nota de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, și ambasadorul RP Polone la București, Wieslaw Sobierajski, referitoare la întâlnirea de la Berlin. (p. 112)

6. 6 februarie 1967, București. Nota de audiență dintre secretarul general al Ministerului Afacerilor Externe, Petre Burlacu, și însărcinatul cu afaceri a.i. al RP Ungare la București, Argyelán Sándor, referitoare la participarea RS România la conferința miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 112)

7. 8 februarie 1967, Varșovia. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe al României, Mircea Malița, privind reacțiile produse în statele occidentale de „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa” (Declarația de la București, iulie 1966); relațiilor dintre țările europene; dezvoltarea colaborării politice și economice pe continent; normalizarea relațiilor cu RFG, prin încheierea de relații diplomatice; renunțarea la principiile doctrinei „Hallstein”; evoluția raporturilor româno-vest-germane. (p. 114)

8. 10 februarie 1967, Berlin. Intervenția șefului delegației României, Mircea Malița, referitoare la informarea reciprocă privind reacțiile produse de adoptarea de

către statele participante la Tratatul de la Varșovia a „Declarației de la București”; activitatea diplomatică a guvernului de la București pentru normalizarea relațiilor cu statele occidentale. (p. 121)

9. 3 martie 1967, București. Primirea în audiență de către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, a ambasadorului URSS la București, A.V. Basov, pentru înmânarea textelor discursurilor pronunțate de șeful diplomației sovietice, A. A. Gromîko, cu prilejul conferinței miniștrilor Afacerilor Externe desfășurată la Varșovia, la 8-10 februarie; informare asupra activității de comerț exterior a României. (p. 125)

10. 7 februarie 1967, București. Sintează a MAE referitoare la poziția guvernului RP Polone față de Declarația de la București (iulie 1966); atitudinea guvernului de la Varșovia față de soluționarea problemei germane. (p. 127)

11. 24 februarie 1967, București. Nota de convorbire dintre Sergiu Celac, secretar III în MAE, cu A.V. Papkin, secretar II la ambasada URSS din București, cu prilejul celei de a 49-a aniversări a Zilei Armatei Sovietice, privind evoluția relațiilor româno-sovietice. (p. 132)

IV. ÎNTÂLNIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA, CONSACRATĂ TRATATULUI DE NEDISEMINARE A ARMELOR NUCLEARE. 26-27 FEBRUARIE 1968, BERLIN

1. 26 februarie 1968, Berlin. Telegrama ministrului adjunct al Afacerilor Externe, George Macoveșcu, cu privire la începerea consfătuirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, privind evoluția negocierilor pentru definitivarea Tratatului de nediseminare a armelor atomice; situația din Vietnam; probleme cu caracter militar ale Tratatului de la Varșovia. (p. 133)

2. 26-27 februarie 1968, Berlin. Stenograma întâlnirii dintre adjunctii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia referitoare la Tratatul de nediseminare a armelor nucleare; situația din Vietnam; problemele cu caracter militar ale alianței; intenția României de a aduce îmbunătățiri proiectului Tratatului de nediseminare și prezentarea acestora, pentru aprobare, Comitetului celor 18 de la Geneva. (p. 134)

3. [...] februarie 1968, București. Sintează a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la evoluția negocierilor dintre URSS și SUA privind încheierea Tratatului de neproliferare a armelor nucleare; garanțiile care se acordă statelor nenucleare; amendamentele românești în contextul acestor tratative. (p. 166)

4. [...] august 1968, București. Sintează a MAE referitoare la principiile politicii externe ale RS România ca membră a CAER și a Tratatului de la Varșovia. (p. 172)

5. 1 noiembrie 1968, București. Sintează realizată de Direcția Tratatate din cadrul MAE referitoare la consecințele pentru securitatea europeană ale stabilirii unei legături telefonice directe între Consiliul Pactului Atlanticului de Nord și „sediul” Tratatului de la Varșovia. (p. 174)

V. CONFĂTUIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 23-24 OCTOMBRIE 1969, MOSCOVA

1. [...] *martie 1969, București*. Notă a MAE privitoare la propunerile unor state membre ale Tratatului de la Varșovia de a se modifica structura și funcționarea organizației prin elaborarea unui statut al Comitetului Politic Consultativ; înființarea unei Comisii permanente pentru problemele de politică externă și a unui Secretariat Unit; obiecțiile României. (p. 177)

2. [...] *martie 1969, București*. Notă adresată directorului Direcției Tratatate din MAE, Gheorghe Săulescu, referitoare la discuțiile avute în cursul unui dîneu oferit de ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, cu mareșalul Uniunii Sovietice I.I. Iakubovski, comandant suprem al Forțelor Armate Unite ale Tratatului de la Varșovia, și V.V. Kuznețov, prim-loțiitor al ministrului Afacerilor Externe al URSS, privind activitatea României la președinția Adunării Generale a ONU; relațiile româno-sovietice și dezmințirea eventualității unui potențial atac asupra României (august 1968). (p. 180)

3. *23 octombrie 1969, București*. Notă de audiență dintre primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, referitoare la convocarea, la Moscova, a unei întâlniri a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 183)

4. *23-24 octombrie 1969, Moscova*. Sinteza discuțiilor purtate între adjuncții miniștrilor Afacerilor de Externe referitoare la propunerile românești privind elaborarea documentelor reuniunii; principiile de funcționare ale Tratatului de securitate europeană și colaborare; probleme ale securității internaționale. (p. 184)

5. [...] *octombrie 1969, București*. Lista consfăturilor miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. (p. 187)

VI. CONFĂTUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 30-31 OCTOMBRIE 1969, PRAGA

1. *6 octombrie 1969, București*. Notă a MAE referitoare la poziția României față de propunerile URSS privind organizarea conferinței pentru securitatea europeană; nivelul de participare; ordinea de zi, data, locul; convocarea unei conferințe a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre ale Tratatului de la Varșovia care să analizeze propunerile sovietice. (p. 188)

2. *9 octombrie 1969, București*. Notă de audiență dintre primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, referitoare la propunerile sovietice pentru convocarea conferinței privind securitatea europeană. (p. 193)

3. *19 octombrie 1969, Moscova*. Punctajul convorbirilor dintre primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe al României, George Macovescu, și

adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS, L.F. Iliciov, referitoare la problemele securității europene, Moscova (17-18 octombrie); data; locul; participanți; ordinea de zi; permanentizarea conferinței europene; caracterul obligatoriu al documentelor adoptate; grupul de inițiativă. (p. 195)

4. 30-31 octombrie 1969, Praga. Discursul ministrului român al Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, referitor la acțiunile comune pentru pregătirea și organizarea Conferinței statelor europene în problemele securității și cooperării; susținerea rezoluției adoptate de Adunarea Generală a ONU cu privire la „Acțiunile pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene, aparținând unor sisteme social-politice diferite”. (p. 199)

5. 31 octombrie 1969, Praga. Procesul verbal al consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe referitor la pregătirea și organizarea Conferinței general-europene. (p. 203)

6. 6 noiembrie 1969, Sofia. Telegramă a ambasadorului român la Sofia, N. Blejan, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, referitoare la reacțiile înregistrate în mediile diplomatice privind propunerea statelor membre ale Tratatului de la Varșovia de a se organiza conferința general-europeană. (p. 204)

7. 9 noiembrie 1969, Viena. Telegramă a ambasadorului D. Bârcea către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Corneliu Vlad, privind aprecierile consilierului francez Jacques Lecompt, față de evoluția relațiilor internaționale după evenimentele din Cehoslovacia. (p. 206)

8. 8 noiembrie 1969, Köln. Telegramă a ambasadorul român în RFG, Constantin Oancea, referitoare la ecurile pe care le-a avut în cercurile diplomatice și ziaristice întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. (p. 209)

9. 11 noiembrie 1969, București. Sinteza prezentată Comitetului Central al PCR de ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, privind conferința miniștrilor Afacerilor Externe; planul de măsuri pentru convocarea Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa; în anexe, documentele adoptate. (p. 211)

10. 13 noiembrie 1969, Praga. Sinteza prezentată Consiliului de Miniștri de către ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, referitoare la conferința miniștrilor Afacerilor Externe; proiectele adoptate; promovarea și susținerea, în cursul negocierilor cu celelalte delegații, a amendamentelor și propunerilor guvernului de la București. (p. 224)

11. 12 noiembrie 1969, Londra. Telegramă a ambasadorului român, Vasile Pungan, către Direcția I Relații din MAE, referitoare la discuțiilor purtate de ambasadorii statelor comuniste privind problema convocării conferinței pentru securitate și colaborare în Europa. (p. 226)

12. 16 noiembrie 1969, Washington. Telegramă a ambasadorului Corneliu Bogdan către Direcția I Relații din MAE referitoare la poziția SUA față de organizarea conferinței general-europene; evoluția relațiilor sovieto-americane; propuneri românești pentru influențarea cercurile diplomatice ale SUA în vederea promovării cooperării și securității europene. (p. 228)

13. [...] noiembrie 1969, București. Sintează a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la reacțiile și comentariile cercurilor diplomatice străine privind propunerile țărilor Tratatului de la Varșovia de organizare a conferinței europene. (p. 231)

14. 18 noiembrie 1969, Moscova. Telegramă transmisă de ambasadorul Teodor Marinescu, către ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, referitoare la convorbirea avută cu ministrul Afacerilor Externe al URSS, Andrei Gromîko, privind problemele organizării conferinței general-europene. (p. 238)

15. 18 noiembrie 1969, Washington. Telegramă transmisă de secretarul ambasadei României în SUA, Gh. Ioniță, către primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, privitoare la demersurile guvernului cehoslovac pentru convocarea conferinței general-europene; reacțiile administrației americane față de propunerile avansate de statele Tratatului de la Varșovia la Consfătuirea de la Praga. (p. 240)

16. 18 noiembrie 1969, Washington. Telegramă trimisă de la ambasada României în SUA către primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la demersurile ambasadorului Corneliu Bogdan de a transmite Departamentului de Stat, Hotărârea Consiliului de Miniștri, din 13 noiembrie, privitoare la acțiunile guvernului de la București pentru convocarea conferinței general-europene. (p. 242)

17. 27 noiembrie 1969, Geneva. Telegramă a ambasadorului român, I. Datcu, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, referitoare la reacțiile secretarului executiv al Comisiei economice pentru Europa, Stanovnik, față de organizarea conferinței general-europene. (p. 244)

VII. CONSFĂTUIREA ADJUNCTILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE DIN ȚĂRILE PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 26-27 IANUARIE 1970, SOFIA

1. 23 ianuarie 1970, Moscova. Telegrama ambasadorului român Teodor Marinescu, cu privire la ordinea de zi a consfătuirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 247)

2. 26 ianuarie 1970, Sofia. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, referitor la acțiunile întreprinse de România pentru menținerea securității europene; propunerea de a se convoca, din inițiativa țărilor comuniste, Conferința pentru securitate și cooperare în Europa. (p. 249)

3. 3 februarie 1970, Londra. Telegramă a ambasadorului V. Pungan către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, referitoare la propunerea românească de convocare a unei preconferințe europene, destinată să pregătească lucrările finale de la Helsinki. (p. 255)

4. [...] februarie 1970, București. Sintează a MAE referitoare la pozițiile pe care le-au avut delegațiile statelor aliate cu privire la oportunitatea convocării Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. (p. 256)

VIII. CONSĂTUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE DIN ȚĂRILE PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 21-22 Iunie 1970, BUDAPESTA

1. 18 mai 1970, București. Sintează a MAE privitoare la propunerea de înființare a unei comisii permanente de politică externă, căreia să i se subordoneze actele de politică externă ale Comitetului Politic Consultativ. (p. 264)

2. 4 iunie 1970, București. Notă de propuneri referitoare la participarea delegației României la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe; definitivarea ordinii de zi a Conferinței pentru cooperare și securitate în Europa; susținerea propunerilor românești. (p. 266)

3. 9 iunie 1970, Moscova. Telegramă a ambasadorului român Teodor Marinescu către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, referitoare la organizarea, la Budapesta, a unei întâlniri a miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 268)

4. 11 iunie 1970, Budapesta. Telegramă a ambasadorului român la Budapesta, Dumitru Turcuș, către primul adjunct al ministrului, George Macovescu, referitoare la oportunitatea organizării unei întâlniri pregătitoare a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; reacțiile țărilor occidentale față de stadiul negocierilor privind convocarea conferinței general-europene. (p. 269)

5. 13 iunie 1970, București. Notă de audiență dintre ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, și ambasadorul Uniunii Sovietice la București, A.V. Basov, referitoare la programul vizitei în România a unei delegații de partid și guvernamentale sovietice; probleme organizatorice ale consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe; definitivarea ordinii de zi a conferinței pentru securitate și colaborare europeană. (p. 271)

6. 17 iunie 1970, București. Notă telefonică transmisă de șeful departamentului referendurii România din MAE ungar, Nemeth Jozsef, referitoare la ordinea de zi a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe; proiectele de documente care vor fi adoptate. (p. 273)

7. 17 iunie 1970, București. Notă de sinteză elaborată de Direcția I Relații din MAE referitoare la procedurile de desfășurare a întâlnirilor miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 275)

8. 19 iunie 1970, Budapesta. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, privind proiectele de documente propuse și adoptate la reuniunea adjunctilor de miniștri. (p. 275)

9. 21 iunie 1970, Budapesta. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, referitor la necesitatea convocării unei reuniuni multilaterale a tuturor statelor interesate în pregătirea conferinței general-europene; dezvoltarea unui program de dezarmare și colaborare tehnico-științifică; crearea în cadrul conferinței a unui organism permanent pentru problemele securității și cooperării în Europa. (p. 277)

10. 21-22 iunie, Budapesta. Memorandumul adoptat de statele participante la Tratatul de la Varșovia prin care se solicită pregătirea și convocarea Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa, prin participarea tuturor statelor europene, inclusiv a RDG și RFG. (p. 280)

11. 22 iunie 1970, Budapesta. Comunicatul consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe referitor la necesitatea organizării și convocării, prin participarea tuturor statelor europene interesate, a conferinței general-europene. (p. 282)

IX. CONSFĂTUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 18-19 FEBRUARIE 1971, BUCUREȘTI

1. 9 februarie 1971, București. Notă de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, privind organizarea la București a unei consfătuirii a miniștrilor Afacerilor Externe din țările socialiste pentru problemele dezarmării. (p. 285)

2. 13 februarie 1971, București. Stenograma ședinței conducerii Ministerului Afacerilor Externe privind problemele organizatorice ale conferinței; ordinea de zi; proiectele de documente; pregătirea delegației române pentru consfătuire. (p. 288)

3. 15 februarie 1971, București. Propunerile MAE referitoare la organizarea conferinței miniștrilor Afacerilor Externe; problemele convocării conferinței pentru securitate și colaborare în Europa; statutul internațional al RDG; poziția statelor comuniste în cadrul tratatelor privind dezarmarea; interzicerea și limitarea producției armelor chimice și bacterologice. (p. 291)

4. [...] februarie 1971, București. Sinteza discuțiilor miniștrilor Afacerilor Externe privitoare la întărirea statutului internațional al RDG, prin admiterea în ONU și în Comisia economică a Națiunilor Unite pentru Europa (CEE). (p. 294)

5. 18 februarie 1971, București. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, referitor la acțiunile guvernului român privind convocarea conferinței pentru cooperare și colaborare în Europa; intensificarea contactelor politice cu statele occidentale și folosirea unor organizații internaționale precum Comisia Economică a ONU pentru Europa, UNESCO, Comitetul pentru dezarmare, Organizația Internațională a Muncii, Organizația Mondială a Sănătății pentru activizarea negocierilor. (p. 297)

6. 18 februarie 1971, București. Discursul ministrului Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko, referitor la negocierile inițiate de Uniunea Sovietică pentru organizarea conferinței general-europene cu Franța, Anglia, RFG, Italia, Statele Unite, Finlanda; alte probleme internaționale. (p. 301)

7. 18 februarie 1971, București. Stenograma ședinței de după-amiază a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe referitoare la negocierea proiectului de comunicat; discutarea propunerilor delegației RDG privind convocarea conferinței pentru securitate și cooperare în Europa; problemele dezarmării. (p. 313)

8. 18 februarie 1971, București. Stenograma discuțiilor dintre secretarul general al PCR, Nicolae Ceaușescu, cu miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind problemele convocării conferinței pentru securitate și cooperare în Europa; problemele dezarmării și statutul internațional al RDG. (p. 320)

X. CONSĂTUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE DIN ȚĂRILE PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 30 NOIEMBRIE-1 DECEMBRIE 1971, VARȘOVIA

1. 30 iulie 1971, Moscova. Telegramă a secretarului I al ambasadei României în URSS, Ilie Georgescu, către Direcția I Relații referitoare la informațiile parvenite Departamentului de Stat al SUA referitoare la convocarea unei consfătuiri speciale a țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia privind problemele securității europene; relațiile dintre statele din Balcani; vizita delegației de partid și guvernamentale române în RP Chineză. (p. 325)

2. 11 octombrie 1971, București. Notă de audiență dintre primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și însărcinatul cu afaceri a.i. al Uniunii Sovietice, V. S. Tikunov, referitoare la convocarea unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe privind organizarea consultărilor multilaterale la Helsinki ca urmare a încheierii Acordului cvadripartit în problema Berlinului occidental; consensul țărilor occidentale asupra componenței participanților, locul desfășurării, probleme ale ordinii de zi. (p. 326)

3. 1 noiembrie 1971, Moscova. Telegramă a secretarului I, Ion Ciubotaru, către primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la convorbirea avută cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe sovietic, N.N. Rodionov, privind procedurile de organizare a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe; probleme ale ordinii de zi a conferinței general-europene. (p. 328)

4. 3 noiembrie 1971, Moscova. Telegramă transmisă de secretarul I, Ion Ciubotaru, către primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la informațiile preluate de diplomații români din mediile oficiale sovietice privind intenția URSS de a convoca întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe ai Tratatului de la Varșovia înaintea sesiunii consiliului ministerial al NATO. (p. 330)

5. 18 noiembrie 1971, Moscova. Telegramă a ambasadorului Teodor Marinescu către primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la informarea adjunctului ministrului Afacerilor Externe sovietic, N.N. Rodionov, privind propunerile sovietice pentru ordinea de zi a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 332)

6. 19 octombrie 1971, Moscova. Telegramă a ambasadorului român, Teodor Marinescu, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Vasile Gliga, referitoare la informarea șefului de sector al Secției Relațiilor Externe a CC al PCUS, L.S. Mosin, privind organizarea, în luna decembrie, a unei întâlniri a miniștrilor Afacerilor Externe, consacrată problemelor securității europene. (p. 334)

7. 19 noiembrie 1971, Moscova. Proiectul de comunicat al consfătuirii miniștrilor Afacerilor de Externe, remis de partea sovietică, referitor la chemarea statelor comuniste de a urgenta convocarea Conferinței general-europene; apel către comunitatea internațională pentru rezolvarea problemei refugiaților din Pakistanul de Est. (p. 335)

8. 25 noiembrie 1971, București. Nota de propuneri a MAE referitoare la mandatul delegației române pentru Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe; acceptarea ordinii de zi propuse de partea sovietică, exceptând situația relațiilor dintre India și Pakistan; promovarea acțiunilor României pentru convocarea conferinței general-europene; propuneri românești pentru numirea de reprezentanți proprii la reuniunile pregătitoare multilaterale de la Helsinki. (p. 337)

9. 21 decembrie 1971, București. Nota de audiență dintre primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, cu ambasadorii țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, referitoare la demersurile guvernului român în capitalele statelor europene, în SUA și Canada, pentru pregătirea Conferinței general-europene. (p. 339)

XI. PROBLEME GENERALE ALE TRATATULUI DE LA VARȘOVIA

1. [...] [mai] 1972, București. Sinteză a Direcției I Relații din MAE referitoare la colaborarea României în cadrul Tratatului de la Varșovia; respingerea propunerii URSS și a RDG de înființare a unei comisii permanente pentru problemele de politică externă. (p. 343)

2. 1 iunie 1972, București. Sinteză a Direcției I Relații din MAE referitoare la consecințele întâlnirii la nivel înalt sovieto-americane asupra relațiilor dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia. (p. 345)

XII. CONSĂTUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 15-16 IANUARIE 1973, MOSCOVA

1. 31 decembrie 1972, Moscova. Telegramă transmisă de ambasadorul român, Gheorghe Badrus, către ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la informarea ministrului adjunct al Afacerilor Externe al URSS privind convocarea conferinței miniștrilor Afacerilor Externe în problema reducerii forțelor armate și armamentelor în Europa; considerentele părții sovietice referitoare la convorbirile preliminare privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa, propuse de țările NATO; participarea la tratative a tuturor țărilor europene interesate, inclusiv SUA și Canada. (p. 347)

2. 31 decembrie 1972, București. Notă de propuneri privind participarea României la conferința miniștrilor Afacerilor Externe, consacrată discutării problemelor organizatorice ale convorbirilor preliminare privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa; mandatul delegației române. (p. 350)

3. 6 ianuarie 1973, Moscova. Telegramă transmisă de ambasadorul Gh. Badrus, secretarului general al MAE, Nicolae Ghenea, referitoare la acceptul părții române de a participa la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 353)

4. 8 ianuarie 1973, București. Telegramă a secretarului de Stat în MAE, Nicolae Ghenea, către secretarul CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la conținutul discuțiilor dintre Emil Bodnăraș și ambasadorul sovietic la București, V.I. Drozdenko, privind negocierile sovieto-franceze pentru convocarea conferinței general-europene; pregătirea unui proiect sovietic de „Declarație generală asupra bazelor securității europene și a principiilor relațiilor între statele din Europa”; propuneri sovietice privind pregătirile conferinței general-europene. (p. 355)

5. 15 ianuarie 1973, Moscova. Nota de convorbire dintre ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, și primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, V.V. Kuznețov, referitoare la transmiterea cu titlu confidențial a unor informații privitoare la continuarea lucrărilor de pregătire a Conferinței general-europene și atitudinea țărilor occidentale în contextul difuzării documentului sovietic intitulat „Proiecte de sarcini pentru comisiile Conferinței general-europene”. (p. 357)

6. 15 ianuarie 1973, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, privind considerentele României în problemele dezangajării militare și dezarmării în Europa; reducerea și retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state; lichidarea bazelor militare aflate pe teritoriile altor state; renunțarea la manevre militare; reducerea bugetelor militare; crearea de zone denuclearizate în diferite părți ale Europei; crearea condițiilor pentru desființarea blocurilor militare; discuții și tratative privind participarea la negocieri a tuturor statelor europene, inclusiv SUA și Canada; organizarea unei conferințe internaționale. (p. 359)

7. 16 ianuarie 1973, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitor la acțiunile comune ale statelor comuniste privind încheierea fazei a doua a Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa; prezentarea proiectului românesc „Înfăptuirea securității europene și renunțarea la folosirea forței sau amenințarea cu forța în relațiile reciproce dintre state în Europa; principiile fundamentale ale relațiilor mutuale între state în Europa”. (p. 364)

8. 16 ianuarie 1973, Moscova. Nota de convorbire dintre ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, și ministrul Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko, referitoare la „rezervele tactice” sovietice din cadrul negocierilor pentru definitivarea conferinței pentru securitate și cooperare în Europa; negocieri româno-sovietice privind adoptarea unei poziții comune în susținerea primului punct al ordinii de zi a conferinței prin includerea unei formule convenabile tuturor delegațiilor. (p. 367)

9. 16 ianuarie 1973, Moscova. Protocolul Consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe referitor la decizia statelor membre ale Tratatului de la Varșovia de a accepta nota țărilor NATO, din 15 noiembrie 1972, privind consultările pregătitoare în vederea tratatelor pentru reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa. (p. 371)

10. 20 ianuarie 1973, București. Sinteza convorbirilor purtate de primul secretar al CC al PCUS, L.I. Brejnev, cu miniștrii Afacerilor Externe, referitoare la stadiul negocierilor URSS cu Franța, RFG și SUA, asupra problemelor securității europene; critica față de decizia guvernului român de a declanșa negocieri separate la Helsinki. (p. 372)

11. 20 ianuarie 1973, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, transmisă oficiilor diplomatice ale României referitoare la rezultatele consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe de la Moscova; inițiativele românești pentru finalizarea conferinței general-europene. (p. 378)

12. [...] ianuarie 1973, București. Raport al directorului Direcției de Sintează din MAE, Sergiu Celac, referitor la desfășurarea ședinței CMAE de la Moscova; calendarul ședinței și ordinea de zi; tendințele sovietice de coordonare a politicii externe a statelor aliate; încercările delegației sovietice de modificare a textului comunicatului; relațiile cu RP Chineză. (p. 383)

13. [...] ianuarie 1973, București. Raport al Direcției de Sintează din MAE referitor la problemele de procedură ale reuniunii pregătitoare de la Helsinki; ordinea de zi; raportul dintre securitatea europeană și dezarmare; problemele reducerii trupelor și armamentelor în Europa. (p. 387)

XIII. CONSĂTUIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE PRIVIND PRIMA FAZĂ A CONFERINȚEI PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA DE LA HELSINKI. 21 MAI 1973, MOSCOVA

1. 15 mai 1973, Moscova. Telegramă a ambasadorului Gh. Badrus privind informarea adjunctului ministrului Afacerilor Externe al URSS, N.N. Rodionov, referitoare la convocarea întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe pentru a analiza proiectele de documente ale Conferinței general-europene în cea de-a doua etapă. (p. 390)

2. [...] mai 1973, București. Telegramă circulară a Ministerului Afacerilor Externe către oficiile diplomatice ale României din statele participante la Tratatul de la Varșovia referitoare la întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; pregătirea proiectelor de documente ale comisiilor conferinței general-europene. (p. 391)

3. 17 mai 1973, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ghenea, cu ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al Republicii Populare Polone în RS România, Jaromir Ocheduszko, referitoare la motivațiile părții române de a nu considera oportună întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 392)

4. 19 mai 1973, Berlin. Telegramă transmisă de ambasadorul român, Vasile Vlad, referitoare la convorbirea avută cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Oskar Fischer, privind motivațiile convocării, la Moscova, a întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 393)

5. [...] mai 1973, București. Notă de propuneri referitoare la participarea delegației RS România la întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; negocieri sovieto-române și polono-române pentru stabilirea ordinii de zi. (p. 394)

6. 21 mai 1973, Moscova. Telegramă transmisă de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ghenea, referitoare desfășurarea întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; negocieri cu delegația poloneză pentru susținerea proiectului de înființare, în cadrul conferinței general-europene, a unui organism consultativ rezervat problemelor dezarmării. (p. 396)

7. [22] mai 1973, Moscova. Discursul adjunctului Ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ghenea, referitor la acțiunile de politică externă ale României pentru susținerea organizării și convocării Conferinței de la Helsinki; dezvoltarea relațiilor cu statele occidentale; invitarea SUA și Canadei în susținerea proiectului conferinței europene. (p. 397)

8. 21 mai 1973, Moscova. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe al URSS, N.N. Rodionov, referitor la problemele securității europene; recunoașterea de către toate statele participante la conferință a realităților teritoriale și politice stabilite în Europa după cel de-al doilea război mondial. (p. 402)

9. [...], mai 1973, București. Raport al delegației române trimis spre informare secretarului CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, și șefului Secției Relații Externe al CC al PCR, Ștefan Andrei, privind problematica convocării conferinței pentru securitate europeană și domeniile de interes: cooperarea economică, culturală, înființarea unui organism consultativ, a unui comitet de coordonare, calendarul desfășurării conferinței. (p. 407)

10. 21-22 mai 1973, Moscova. Sinteza discuțiilor consfătuirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor privind problemele legate de consultările de la Helsinki. (p. 410)

11. 24 mai 1973, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ghenea, către misiunile diplomatice ale României referitoare la întâlnirea la Moscova a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; demersurile sovietice pentru a se obține acordul unanim al participanților astfel încât documentele și inițiativele țărilor socialiste, pe toate cele patru puncte ale ordinii de zi ale Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa, să fie prezentate exclusiv de URSS. (p. 420)

12. 3 iunie 1973, Helsinki. Telegramă transmisă de miniștrii României în Finlanda, M. Bălănescu și V. Lipatti, privitoare la rezultatele întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe de la Moscova; îmbunătățirea relațiilor româno-sovietice în vederea promovării unor proiecte comune pentru conferința general-europeană. (p. 422)

XIV. PROBLEME GENERALE ALE COLABORĂRII ROMÂNIEI ÎN CADRUL TRATATULUI DE LA VARȘOVIA. 1974

1. 20 februarie 1974, Londra. Telegramă a ambasadorului Pretor Popa către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Cornel Pacoste, referitoare la discuțiile

purtate cu diplomații occidentali privind extinderea sferei de aplicare a Tratatului de la Varșovia în cazul reînnoirii acestuia. (p. 424)

2. [...] aprilie 1974, București. Sinteză a MAE referitoare la aspectele politico-juridice ale colaborării României în cadrul Tratatului de la Varșovia; condițiile în care pot fi îndeplinite prevederile art. 4 din Tratat, referitoare la acordarea de ajutor militar Bulgariei din partea Uniunii Sovietice și României în cazul unui atac. (p. 425)

3. 23 noiembrie 1974, Moscova. Sinteză realizată de ambasadorul Gh. Badrus referitoare la tendințele URSS de accelerare a coordonării politicii externe a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. (p. 429)

XV. CONSFĂTUIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 29-30 IANUARIE 1975, MOSCOVA

1. [29] ianuarie 1975, București. Proiectul de discurs al adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Cornel Pacoste, referitor la poziția României față de inițiativele statelor aliate de a organiza sărbătorirea celei de-a 20 aniversări a Tratatului de la Varșovia; înființarea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit. (p. 435)

2. 29 ianuarie 1975, Moscova. Sinteza discuțiilor întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe privind aniversarea a 20 de ani de la înființarea Tratatului de la Varșovia; propuneri de înființare a unei comisii de politică externă care să pregătească reuniunile Comitetului Politic Consultativ; crearea Secretariatului Unit; atitudinea diferită a reprezentantului român. (p. 440)

3. 30 ianuarie 1975, Moscova. Protocolul întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe referitor la pregătirea celei de-a 20-a aniversări a Tratatului de la Varșovia; perfecționarea mecanismului de colaborare politică din cadrul organizației. (p. 446)

4. 3 februarie 1975, București. Informare a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, adresată secretarului CC al PCR, Ștefan Andrei, referitoare la rezultatele consfătuirii de la Moscova a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; opoziția delegației române față de tendințele sovietice de monopolizare a activității din cadrul Tratatului. (p. 451)

XVI. CONSFĂTUIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA CONSACRATĂ RELAȚIILOR CU ȚĂRILE DIN NORDUL EUROPEI. 19-20 MARTIE 1975, VARȘOVIA

1. [...] martie 1975, București. Notă de propuneri adresată de ambasadorul RP Polone la București privind invitarea, la Varșovia, a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Vasile Gliga, pentru participarea la consfătuirea adjunctilor miniștrilor consacrată relațiilor cu țările din nordul Europei. (p. 457)

2. 25 martie 1975, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Vasile Gliga, către oficiile diplomatice ale României referitoare la rezultatele consfătuirii de la Varșovia, privind dezvoltarea relațiilor cu țările din Nordul Europei. (p. 458)

3. 27 martie 1975, București. Informare transmisă ministrului Afacerilor Externe, George Macoveșcu, referitoare la consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe consacrată relațiilor cu statele din nordul Europei; propuneri pentru intensificarea colaborării cu statele din zona Mării Baltice. (p. 460)

4. [...] martie 1975, București. Sinteză a Direcției a III-a Relații din MAE pentru adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Vasile Gliga, referitoare la relațiile Uniunii Sovietice și ale statelor din blocul comunist cu țările nordice. (p. 463)

XVII. PROBLEME GENERALE ALE COLABORĂRII ROMÂNIEI ÎN CADRUL TRATATULUI DE LA VARȘOVIA. EVOLUȚIA RELAȚIILOR ROMÂNNO-SOVIETICE. 1976

1. 2 februarie 1976, București. Informare a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la convorbirile avute cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS, N.N. Rodionov, la Moscova, la 29-30 ianuarie, privind relațiile bilaterale româno-sovietice; intenția României de a deveni membră a Grupului 77; organizarea conferinței pentru securitate în Balcani; probleme ale reuniunii Consiliului de Securitate. (p. 466)

2. 13 martie 1976, Moscova. Sinteză a ambasadorului Gheorghe Badrus referitoare la raportul prezentat de L.I. Brejnev la Congresul XXV al PCUS privind acțiunile URSS în problemele dezarmării; reacții ale diplomaților străini față de programul de politică externă al Uniunii Sovietice („Programul Păcii”). (p. 471)

3. 30 iunie 1976, Berlin. Nota de convorbire dintre secretarul CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, și primul secretar al CC al PCUS, Leonid I. Brejnev, referitoare la intenția României de a participa ca observator la reuniunile țărilor nealiniate; refuzul părții sovietice. (p. 474)

4. 3 august 1976, Crimeea. Nota de convorbire dintre secretarul CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, și primul secretar al CC al PCUS, Leonid I. Brejnev, referitoare la colaborarea statelor din blocul comunist; evoluția relațiilor româno-sovietice; probleme ale colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia; relațiile Uniunii Sovietice cu statele occidentale (Germania Federală, SUA, Franța); perspectivele colaborării statelor din Balcani. (p. 476)

5. 13 noiembrie 1976, Moscova. Informare a ministrului consilier Gheorghe Colț privind activitatea de politică externă a URSS după Congresul XXV al PCUS. (p. 492)

6. 23 noiembrie 1976, București. Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv privind rezultatele primei părți a convorbirilor româno-sovietice la nivel înalt; probleme economice; colaborarea militară în cadrul Tratatului de la Varșovia; poziția României în cadrul CAER. (p. 499)

7. 24 noiembrie 1976, București. Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv privind rezultatele convorbirilor la nivel înalt româno-sovietice; propunere de decorare a secretarului CC al PCUS, Leonid I. Brejnev, cu ordinul „Steaua Republicii”, clasa I. (p. 503)

XVIII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 25-26 MAI 1977, MOSCOVA

1. 11 aprilie 1977, București. Notă de propuneri transmisă MAE de ambasadorul URSS la București, V.I. Drozdenko, referitoare la convocarea primei ședințe a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe privind problemele securității europene; pregătirea Reuniunii Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa de la Belgrad; alte probleme internaționale de interes comun. (p. 506)

2. 13 aprilie 1977, Moscova. Telegramă a ambasadorului Gh. Badrus către ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, și adjunctul acestuia, Constantin Oancea, privind propunerea adjunctului ministrului Afacerilor de Externe al URSS, N.N. Rodionov, de a se convoca ședința CMAE, referitoare la pozițiile țărilor participante la Tratatul de la Varșovia față de Reuniunea CSCE de la Belgrad. (p. 507)

3. 18 mai 1977, București. Notă a Direcției I Relații din MAE referitoare la problemele care ar putea fi abordate de partea sovietică în cursul convorbirilor cu membrii delegație române participante la ședința CMAE de la Moscova. (p. 509)

4. [...] mai 1977, București. Sinteză a Direcției I Relații din MAE referitoare la problemele care au figurat în convorbirile ministrului Afacerilor Externe al RS România, George Macovescu, cu ministrul Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko; aspecte politice; schimburi economice, culturale; clarificarea situației juridice a Administrației Fluviale a Dunării de Jos; reînnoirea Tratatului de comerț și navigație dintre România și URSS; delimitarea platoului continental al Mării Negre etc. (p. 511)

5. 31 mai 1977, București. Raportul Sectorului pentru securitatea europeană privind activitatea delegației române participante la ședința CMAE de la Moscova; acțiuni comune ale statelor membre ale Tratatului de la Varșovia pentru întărirea securității și dezvoltării cooperării europene; pregătirea Reuniunii CSCE de la Belgrad; negocierile sovieto-americe privind limitarea armamentelor strategice; reglementarea conflictelor internaționale. (p. 516)

6. 31 mai 1977, București. Telegramă circulară a ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, către oficiile diplomatice ale României referitoare la rezultatele ședinței CMAE de la Moscova convocată pentru întărirea securității și dezvoltării cooperării în Europa și pentru elaborarea unei linii politice comune privind Reuniunea CSCE de la Belgrad. (p. 519)

7. [...] mai 1977, București. Notă a Direcției I Relații din MAE referitoare la stadiul relațiilor bilaterale româno-sovietice; întâlniri la nivel înalt; relațiile politico-diplomatice; raporturile economice ș.a. (p. 521)

**XIX. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE
AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA.
24-26 APRILIE 1978, SOFIA**

1. [...] *aprilie 1978, București.* Notă de propuneri transmisă de MAE secretarului general al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la organizarea, la Sofia, a ședinței CMAE, unde să fie analizate problemele participării la sesiunea specială a Adunării Generale a ONU, consacrată dezarmării; securitatea europeană, rezultatele Reuniunii de la Belgrad. (p. 529)

2. [...] *aprilie 1978, București.* Proiectul de discurs al ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitor la planul de acțiuni al statului român în problemele dezarmării, propuneri de creștere a rolului Adunării Generale a ONU; aprecieri asupra procesului de întărire a securității și cooperării în Europa în urma Reuniunii CSCE de la Belgrad. (p. 530)

3. *15 aprilie 1978, Sofia.* Telegramă a ambasadorului Traian Simedrea către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la proiectul de comunicat bulgar al ședinței CMAE, privind acțiunile comune ale statelor membre ale Tratatului de la Varșovia pentru organizarea sesiunii speciale a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării; apelul statelor comuniste privind încheierea între toți participanții la Conferința general-europeană a unui tratat cu privire la nefolosirea primii, unul împotriva altuia, a armei nucleare; realizarea unei înțelegeri de a nu se lărgi grupările și alianțele militar-politice existente. (p. 533)

4. *19 aprilie 1978, București.* Nota adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la problemele care ar putea fi abordate în convorbiri bilaterale cu reprezentanții Ministerelor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, participanți la ședința CMAE (vizite oficiale, invitații pentru petrecerea concediilor de odihnă, prelungirea unor înțelegeri bilaterale). (p. 535)

**XX. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE
AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA.
14-15 MAI 1979, BUDAPESTA**

1. *3 mai 1979, București.* Notă a Direcției I Relații referitoare la observațiile și propunerile părții române privind proiectul de comunicat al ședinței CMAE, transmis MAE de ministrul de Externe al RP Ungare, Puja Frigyes. (p. 541)

2. *4 mai 1979, Moscova.* Telegramă a ambasadorului Gheorghe Badrus către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind comentariile reprezentanților sovietici față de programul ședinței CMAE de la Moscova. (p. 543)

3. *4 mai 1979, Moscova.* Telegramă a ambasadorului Gheorghe Badrus transmisă Direcției I Relații din MAE referitoare la poziția URSS față de unele măsuri de sporire a încrederii și completare a destinderii politice cu destinderea militară. (p. 546)

4. *7 mai 1979, Moscova.* Telegramă a ambasadorului Gheorghe Badrus către Direcția I Relații din MAE referitoare la problemele pe care delegația

sovietică le-ar putea include în agenda discuțiilor ședinței CMAE de la Budapesta: politica RP Chineze și conflictul chino-vietnamez; situația din Orientul Apropiat după semnarea Tratatului de pace egipteano-israelian; măsurile de înarmare adoptate de NATO; situația din Afganistan. (p. 547)

5. 10 mai 1979, Budapesta. Discursul ambasadorului Vasile Șandru la deschiderea lucrărilor grupului de experți și consilieri din Ministerele Afacerilor Externe ale statelor Tratatului de la Varșovia, referitor la organizarea unei reuniuni pregătitoare la nivel de adjuncți ai miniștrilor din statele semnatare ale Actului final de la Helsinki; propunere de înființare a unui organism permanent de negocieri în cadrul CSCE. (p. 549)

6. 10 mai 1979, Budapesta. Notă a grupului de experți români desemnat să negocieze proiectele de documente ale ședinței CMAE referitoare la problemele rămase în suspensie în textul comunicatului; negocierea amendamentelor românești referitoare la Reuniunea CSCE; refuzul reprezentanților sovietici privind propunerea delegației române de a se organiza, la Madrid, o consultare multilaterală a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai tuturor statelor semnatare ale Actului final. (p. 551)

7. 12 mai 1979, Budapesta. Notă referitoare la evoluția negocierilor privind definitivarea textului comunicatului ședinței CMAE; respingerea propunerilor grupului de experți români privind participarea miniștrilor Afacerilor Externe la Reuniunea CSCE; propunere de înființare a unui organism permanent de negocieri. (p. 553)

8. 15 mai 1979, Budapesta. Comunicatul ședinței Miniștrilor Afacerilor Externe referitor la convocarea unei conferințe generale și încheierea unui tratat privind nefolosirea primului, unul împotriva altuia, a armelor nucleare și a celor clasice. (p. 555)

9. 15 mai 1979, Budapesta. Protocolul ședinței CMAE prin care s-a decis ca guvernul RP Ungare să difuzeze comunicatului adoptat ca document oficial al ONU; distribuirea acestuia tuturor guvernelor statelor europene, inclusiv SUA și Canadei. (p. 560)

10. [...] mai 1979, București. Sinteză a Direcției I Relații din MAE referitoare la calendarul organizării ședinței CMAE; consultările româno-ungare privind proiectul comunicatului; definitivarea documentului; desfășurarea ședinței. (p. 561)

11. 18 mai 1979, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către oficiile diplomatice ale României referitoare la intenția statelor participante la Tratatul de la Varșovia de a impulsiona organizarea Reuniunii CSCE de la Madrid, privind încetarea cursei înarmărilor și dezarmarea. (p. 563)

12. 18 iunie 1979, Budapesta. *Aide-mémoire* al MAE ungar referitor la reacțiile pe care le-a produs în capitalele europene, în SUA și Canada, difuzarea Comunicatului CMAE privind propunerea de convocare a unei noi conferințe pentru stabilitate în Europa. (p. 566)

13. [...] septembrie 1979, București. Notă referitoare la reacțiile statelor europene privind propunerile cuprinse în Comunicatul de la Budapesta. (p. 571)

**XXI. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE
AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA.
5-6 DECEMBRIE 1979, BERLIN**

1. [...] *octombrie 1979, București*. Notă a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la propunerile RD Germane privind ordinea de zi a ședinței CMAE; remiterea către partea română a proiectului de comunicat. (p. 575)

2. *23 octombrie 1979, Varșovia*. Notă transmisă Direcției I Relații referitoare la propunerea directorului în MAE polonez, J.W. Natorf, de a include pe ordinea de zi a CMAE a unui al treilea punct privind regulamentul de funcționare și perfecționare a activității Secretariatului Unit. (p. 576)

3. *25 octombrie 1979, București*. Notă adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind propunerile MAE al RP Polone referitoare la elaborarea unor noi regulamente de funcționare a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit; proiectele poloneze și răspunsul părții române în anexe. (p. 577)

4. *7 noiembrie 1979, Moscova*. Telegramă a ambasadorului Gh. Badrus către ministrul adjunct al Afacerilor Externe, Constantin Oancea, privind convocarea ședinței CMAE; evoluția relațiilor româno-sovietice în problemele dezarmării. (p. 581)

5. *15 noiembrie 1979, București*. Telegramă a directorului Direcției I Relații Ion Ciubotaru către însărcinatul cu afaceri a.i. la Varșovia, Gh. Gustea, referitoare la propunerile poloneze de elaborare și adoptare a unor noi regulamente pentru funcționarea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit. (p. 583)

6. *17 noiembrie 1979, Varșovia*. Telegramă a însărcinatul cu afaceri a.i. Gh. Gustea către Direcția I Relații a MAE, referitoare la reacțiile directorului MAE polonez, J. W. Natorf, privind refuzul părții române de a include pe ordinea de zi a ședinței de la Berlin reorganizarea CMAE și a Secretariatului Unit. (p. 584)

7. [...] *noiembrie 1979, București*. Notă a ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la structura proiectului de comunicat al CMAE, axat pe promovarea actelor de politică externă ale Uniunii Sovietice (tratativele SALT II și negocierile pentru SALT III); critica NATO privind planurile de instalare a rachetelor cu rază medie de acțiune. (p. 585)

8. *29 noiembrie 1979, Berlin*. Telegramă a șefului delegației române în grupul de experți, Vasile Șandru, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și adjunctului ministrului, Constantin Oancea, privind refuzul URSS de a accepta reducerea unilaterală a efectivelor militare și convocarea unei întâlniri pregătitoare multilaterale pentru Reuniunea CSCE de la Madrid; evoluția negocierilor sovieto-franceze privind organizarea unei conferințe pentru dezarmare în două etape. (p. 588)

9. [...] *decembrie 1979, București*. Informare prezentată de directorul Direcției I Relații, Vasile Șandru, ministrului secretar de Stat, Aurel Duma, privind reacțiile înregistrate în țările europene occidentale cu prilejul difuzării comunicatului ședinței CMAE de la Berlin. (p. 590)

10. 3 decembrie 1979, Berlin. Telegramă a reprezentanților români în comisia de experți, Vasile Șandru și Gheorghe Tache, privind redactarea textului comunicatului ședinței CMAE; respingerea de către URSS a propunerii românești de a reduce simbolic efectivele militare și de armament de pe continentul european. (p. 595)

XXII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 19-20 OCTOMBRIE 1980, VARȘOVIA

1. 15 septembrie 1980, București. Notă de audiență dintre directorul Direcției I Relații, Vasile Șandru, și consilierul ambasadei polone la București, Kornel Henschke, privind modificarea programului ședinței CMAE la cererea părții române. (p. 599)

2. 11 octombrie 1980, București. Telegramă circulară transmisă de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, oficiilor diplomatice ale României referitoare la convocarea, la Varșovia, în a doua jumătate a lunii octombrie, a unei ședințe a CMAE, privind problematica securității și cooperării în Europa; instrucțiuni privind situația politică din Polonia. (p. 600)

3. 15 octombrie 1980, Londra. Telegramă a ambasadorului Vasile Gliga transmisă ministrului secretar de Stat în MAE, Aurel Duma, referitoare la opiniile înregistrate în mediile oficiale britanice privind convocarea ședinței CMAE de la Varșovia, în contextul reuniunii pregătitoare CSCE-Madrid; situația politică din Polonia. (p. 601)

4. 19 octombrie 1980, Varșovia. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitor la reducerea tensiunilor pe continentul european prin respectarea Acordurilor de la Helsinki; dezvoltarea colaborării între statele din Balcani; pregătirea Reuniunii de la Madrid prin participarea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor semnatare ale CSCE. (p. 603)

5. 20 octombrie 1980, Varșovia. Comunicatul ședinței CMAE referitor la pregătirea Reuniunii de la Madrid de către reprezentanții statelor participante la CSCE; convocarea Conferinței pentru dezangajare militară și dezarmare în Europa; apelul statelor comuniste de reducere reciprocă a forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală. (p. 609)

6. 22 noiembrie 1980, București. Telegramă circulară a ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, către oficiile diplomatice ale României privind rezultatele ședinței CMAE de la Varșovia în direcția convocării unei Conferințe de dezangajare militară și dezarmare în Europa. (p. 612)

XXIII. ÎNTÂLNIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA PRIVIND REUNIUNEA CSCE DE LA MADRID. 19-20 IANUARIE 1981, BERLIN

1. [...] decembrie 1980, București. Notă de propuneri a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Gheorghe Dolgu, adresată ministrului Afacerilor

Externe, Ștefan Andrei referitoare la participarea delegației române la lucrările ședinței adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe convocată la Berlin, la 19-20 ianuarie 1981, privind problemele legate de etapa a doua a Reuniunii CSCE de la Madrid. (p. 616)

2. [...] ianuarie 1981, București. Sinteză referitoare la calendarul organizării și desfășurării ședinței adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 617)

3. 19 ianuarie 1981, Berlin. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, privind măsurile politico-juridice și militare de întărire a securității și convocarea, în cadrul Reuniunii de la Madrid, a Conferinței pentru întărirea încrederii și dezarmare în Europa; propunerile românești referitoare la problemele umanitare și ale drepturilor omului, ale dezvoltării colaborării în domeniile educației și culturii, informației și contactelor umane. (p. 618)

4. [...] ianuarie 1981, București. Sinteză discuțiilor adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe privind problemele securității europene; atitudinea URSS față de convocarea conferinței de dezangajare militară și dezarmare în Europa; tendința de coordonare a politicii externe a statelor din Tratatul de la Varșovia. (p. 625)

5. 23 ianuarie 1981, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către oficiile diplomatice ale României referitoare la rezultatele ședinței adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, reuniți, la Berlin, 19-20 ianuarie, privind prima fază a Reuniunii CSCE de la Madrid; rolul țărilor neutre și nealiniat; dezangajarea militară și dezarmarea din Europa. (p. 630)

XXIV. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 1-2 DECEMBRIE 1981, BUCUREȘTI

1. [...] ianuarie 1981, București. Notă de propuneri întocmită de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și directorul Direcției Relații I, ambasador Vasile Șandru, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind organizarea, la București, în a doua jumătate a lunii aprilie, a ședinței CMAE; negocierea ordinii de zi cu reprezentanții celorlalte delegații. (p. 632)

2. 20 iulie 1981, București. Notă de audiență dintre ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și ambasadorul URSS la București, V.I. Drozdenko, referitoare la organizarea în partea a doua a anului, în capitala României, a ședinței CMAE; propunerile Uniunii Sovietice de menținere a păcii în zona Mării Mediterane, prin încheierea unor acorduri între statele riverane. (p. 633)

3. 16 octombrie 1981, București. Notă de audiență dintre directorul Direcției I Relații din MAE, Vasile Șandru, și însărcinatul cu afaceri a. i. al URSS, L. Boiko, referitoare la propunerile sovietice privind ordinea de zi a ședinței CMAE; organizarea de consultări româno-sovietice pentru negocierea proiectelor de documente; probleme organizatorice. (p. 635)

4. 12 noiembrie 1981, București. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, transmisă ambasadorului român de la Berlin, privind cererea părții est-germane de a introduce în comunicatul CMAE o serie de referiri la politica agresivă promovată de SUA și NATO în Europa; instrucțiuni ale centralei de respectare a cadrului ședințelor CMAE. (p. 637)

5. [...], noiembrie 1981, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, cu șefii misiunilor diplomatice ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, referitoare la proiectul comunicatului ședinței CMAE; relevarea poziției României în susținerea procesului de dezarmare, destindere și colaborare între statele din Europa. (p. 638)

6. 22 noiembrie 1981, Moscova. Telegramă a ambasadorului Traian Dudaș, către adjunctul Ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și directorul Direcției I Relații, ambasadorul Vasile Șandru, privind propunerile sovietice de modificare a proiectului de comunicat al ședinței CMAE. (p. 640)

7. 23 decembrie 1981, Washington. Telegramă transmisă de însărcinatul cu afaceri, N. Ionescu, adjunctilor ministrului Afacerilor Externe, Maria Groza și Constantin Oancea, referitoare la discuțiile avute în cadrul unei întrevederi la Departamentul de Stat cu directorul pentru țările est-europene, John Davis, și adjunctul acestuia, John Scanlan, privind rezultatele ședinței CMAE de la București; poziția României față de evenimentele din Polonia. (p. 642)

8. 23 decembrie 1981, Copenhaga. Telegrama însărcinatului cu afaceri Stana Drăgoi, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la întrevederea avută cu șeful Departamentului politic din MAE danez, Peter Dyvig, privind înmânarea comunicatului ședinței CMAE de la București; informații privind situația din Polonia. (p. 643)

9. 23 decembrie 1981, Köln. Telegramă a însărcinatului cu afaceri Ion Râmbu către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la întrevederea avută cu șeful compartimentului „Securitatea Europeană” din MAE al RF Germania, dr. Joetze, privind comunicatul ședinței CMAE; consecințele evenimentelor din Polonia asupra Reuniunii CSCE de la Madrid. (p. 646)

10. 31 decembrie 1981, Belgrad. Telegramă a însărcinatului cu afaceri, Nicolae Mihai, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, privind demersurile SUA de a convoca o Reuniune a CSCE la Madrid, care să analizeze situația politică din Polonia. (p. 647)

11. [...], decembrie 1981, București. Informare a directorului Direcției I Relații din MAE, Vasile Șandru, privind ședința CMAE; evoluția relațiilor sovieto-americe în contextul tratatelor de la Geneva pentru limitarea înarmărilor și dezarmării; rezultatele Reuniunii CSCE de la Madrid; intenția părții sovietice de a coordona acțiunile de politică externă ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia; situația din Polonia. (p. 648)

12. 7 ianuarie 1982, București. Sinteză a Direcției I Relații adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind reacțiile din capitalele europene față de comunicatul ședinței CMAE de la București; aprecieri referitoare

la politica externă a României; consecințele evenimentelor din Polonia asupra Reuniunii CSCE de la Madrid. (p. 655)

XXV. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 21-22 OCTOMBRIE 1982, MOSCOVA

1. 23 septembrie 1982, București. Notă a ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, către secretarul general al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la propunerile sovietice privind ordinea de zi a ședinței CMAE de la Moscova, din 21-22 octombrie. (p. 660)

2. [...] [octombrie] 1982 București. Proiect de mandat pentru delegația română desemnată să negocieze cu partea sovietică ordinea de zi și proiectul de comunicat al ședinței CMAE. (p. 661)

3. 2 octombrie 1982, București. Notă a directorului Direcției I Relații din MAE, Vasile Șandru, către ministrul secretar de Stat, Aurel Duma, referitoare la consultările româno-sovietice privind comunicatul ședinței CMAE; dezacordul părții române față de includerea în document a unor referiri la situația din Polonia și Orientul Mijlociu. (p. 663)

4. 16 octombrie 1982, Moscova. Telegramă transmisă de Directorul Direcției I Relații, Vasile Șandru, și ambasadorul Traian Dudaș, referitoare la propunerea delegației poloneze de a include în textul comunicatului CMAE a unei formule privind „încercările de subminare a bazelor politico-juridice ale ordinii de pace în Europa”; refuzul delegației române. (p. 665)

5. 26 octombrie 1982, București. Sinteză realizată de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la ședința CMAE; evaluarea situației internaționale, din perspectiva negocierilor Reuniunii CSCE de la Madrid; tratativele sovieto-americane pentru reducerea armamentelor nucleare în Europa; situația din Polonia; efectele schimbării guvernului RFG asupra relațiilor Est-Vest. (p. 666)

6. [21] octombrie 1982, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitor la liniile de politică externă ale conducerii de la București, în direcția destinderii internaționale, prin implicarea în evoluția negocierilor sovieto-americane de la Geneva; cooperarea în Europa prin respectarea Acordurilor de la Helsinki; finalizarea Reuniunii CSCE de la Madrid; reducerea armamentelor nucleare și desființarea concomitentă a bazelor militare existente în Europa; propunerea ca viitoarea reuniune a CSCE să se organizeze la București; convocarea unei conferințe internaționale prin care să se reglementeze situația din Orientul Mijlociu. (p. 671)

7. [22] octombrie 1982, Moscova. Comunicatul ședinței CMAE referitor la apelul statelor membre ale Tratatului de la Varșovia privind destinderea internațională și limitarea armelor nucleare din Europa; respectarea Acordului final de la Helsinki și condamnarea sancțiunilor economice americane față de Polonia; finalizarea Reuniunii de la Madrid prin convocarea unei Conferințe pentru măsuri de creștere a încrederii, securității și dezarmare în Europa; propunerea ca cele două blocuri militare să nu-și extindă sfera de influență în Asia, Africa și America

Latină; reluarea negocierilor sovieto-americane SALT II de la Viena; reglementarea situației din Orientul Apropiat. (p. 679)

8. 30 octombrie 1982, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către oficiile diplomatice ale României, referitoare la rezultatele ședinței CMAE de la Moscova; evoluția relațiilor sovieto-americane; acțiunile de politică externă ale guvernului de la București în direcția respectării Actului final de la Helsinki; propunerea RP Bulgare de creare a unei zone denuclearizate în Balcani; consecințele schimbării guvernului din RFG; situația din Orientul Apropiat. (p. 686)

XXVI. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 6-7 APRILIE 1983, PRAGA

1. [...] februarie 1983, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, cu ambasadorul URSS la București, E.M. Tiajelnikov, privind modalitățile de îndeplinire de către CMAE a dispozițiilor Comitetului Politic Consultativ, de la Praga, din ianuarie 1983, referitoare la desfășurarea tratatelor cu țările NATO în problemele dezarmării, reducerii cheltuielilor militare, încheierii unui tratat de nefolosire reciprocă a forței militare, întăririi încrederii, securității și cooperării în Europa. (p. 690)

2. 19 februarie 1983, București. Notă de propuneri adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind organizarea ședinței CMAE, la Praga, în perioada 5-6 aprilie; probleme organizatorice. (p. 691)

3. 2 martie 1983, Praga. Scrisoarea ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovace, B. Chnoupek, adresată ministrului Afacerilor Externe RS România, Ștefan Andrei, referitoare la difuzarea Declarației politice a CPC, ca document oficial al ONU; propunerea statelor membre ale Tratatului de la Varșovia de încheiere a unui Tratat de nefolosire reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale Pactului Nord-Atlantic; invitarea ministrului român la ședința CMAE. (p. 692)

4. [...] [martie] 1983, București. Notă a MAE referitoare la problemele care vor sta pe agenda de discuții a ședinței CMAE de la Praga; poziția delegației române față de propunerile celorlalte state ale Tratatului de la Varșovia privind perfecționarea cadrului de colaborare Est-Vest; declanșarea de negocieri directe cu NATO pentru dezarmare și reducerea efectivelor militare; îmbunătățirea mecanismului de colaborare între statele Alianței. (p. 694)

5. 29 martie 1983, Praga. Telegramă a ambasadorilor Cornel Pânzaru și Constantin Ene referitoare la dificultățile pe care grupa de experți români le întâmpină în timpul negocierilor cu celelalte delegații pentru definitivarea comunicatului CMAE. (p. 700)

6. 31 martie 1983, Praga. Telegramă a ambasadorilor Cornel Pânzaru și Constantin Ene adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și

adjunctului ministrului, Constantin Oancea, referitoare la negocierile grupelor de experți pentru definitivarea comunicatului ședinței CMAE; criticarea de către reprezentantul sovietic, L.I. Mendelevici, a atitudinii delegației române. (p. 702)

7. [...] aprilie 1983, București. Proiectul cehoslovac al comunicatului CMAE, cu amendamentele românești, referitor la încheierea Tratatului de nefolosire reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre NATO; reluarea negocierilor sovieto-americeane de la Geneva privind dezarmarea; propunerea ca România să găzduiască noua reuniune a CSCE. (p. 705)

8. [...] aprilie 1983, Praga. Discursul ministrului Afacerilor Externe al RS România, Ștefan Andrei, referitor la poziția României față de problemele internaționale; dezarmarea și încheierea unui tratat de nefolosire a forței; finalizarea Reuniunii de la Madrid și propunerea ca România să găzduiască următoarea reuniune a CSCE; reglementarea situației din Orientul Apropiat prin convocarea unei conferințe internaționale. (p. 710)

9. [...] aprilie 1983, Praga. Notă a Ministerului Afacerilor Externe referitoare răspunsul delegației românești la propunerile sovietice de înființarea a unor grupe de lucru pentru îmbunătățirea mecanismului de lucru în cadrul Tratatului de la Varșovia; organizarea, la Sofia, a unei noi sesiuni a CMAE. (p. 717)

XXVII. ÎNTÂLNIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA ÎN PROBLEMA ÎNCHEIERII UNUI TRATAT CU PRIVIRE LA NEFOLOSIREA FORȚEI MILITARE ȘI MENȚINERII DE RELAȚII PAȘNICE. 20-21 Iunie 1983, BERLIN

1. [...] februarie 1983, București. Notă de audiență a [adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea], cu ambasadorul sovietic la București, E.M. Tiajelnikov, referitoare negocierile dintre URSS și țările NATO privind încheierea unui tratat de nefolosire a forței; susținerea demersurilor sovietice de către celelalte state ale Tratatului de la Varșovia. (p. 719)

2. [...] iunie 1983, București. Notă de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al RD Germane la București, Siegfried Bock, referitoare la convocarea, la Berlin, a unei întâlniri a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe privind realizarea unui schimb de informații asupra reacțiilor altor state față de posibilitatea încheierii între Tratatul de la Varșovia și NATO a unui pact de nefolosirea a forței militare. (p. 721)

3. 1 iunie 1983, București. Scrisoarea ambasadorului extraordinar și plenipotențiar al RD Germane, Siegfried Bock, către ministrul Afacerilor Externe al RS România, Ștefan Andrei, referitoare la invitarea, la consfătuirea de la Berlin, a delegației române condusă de adjunctul ministrului, Constantin Oancea. (p. 722)

4. [...] *aprilie 1983, București*. Nota de propuneri a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe de la Berlin; mandatul delegației române de a accelera ritmul negocierilor cu statele NATO pentru dezarmarea nucleară și reducerea cheltuielilor militare. (p. 724)

5. [...] *ianie 1983, București*. Notă de sinteză a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la întâlnirea de la Berlin; prezentarea motivațiilor sovietice pentru declanșarea de negocieri bilaterale și multilaterale care să ducă la încheierea tratatului de nefolosirea a forței militare. (p. 725)

XXVIII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 13-14 OCTOMBRIE 1983, SOFIA

1. [...] *septembrie 1983, București*. Nota de propuneri a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la organizarea, la Sofia, în perioada 13-14 octombrie, a unei ședințe a CMAE, privind evoluția situației internaționale; activitatea celor trei grupe de lucru la nivel de experți pentru pregătirea negocierilor în problema înghețării și reducerii cheltuielilor militare, a eliberării Europei de arma chimică. (p. 728)

2. *10 octombrie 1983, Sofia*. Telegramă a ambasadorului Romulus Neagu către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei și ministrul secretar de Stat, Aurel Duma, privind refuzul ambasadorului sovietic, L.I. Mendelevici, de a accepta propunerea românească de înființare în cadrul Tratatului de la Varșovia a unei grupe de lucru în problemele dezarmării. (p. 729)

3. [...] *octombrie 1983, București*. Proiectul bulgar al comunicatului ședinței CMAE de la Sofia, privind inițiativa statelor Tratatului de la Varșovia de a debloca negocierile sovieto-americe de la Geneva asupra limitării înarmărilor nucleare în Europa; excluderea amplasării pe continent de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune și reducerea armamentelor nucleare existente; declanșarea de negocieri Est-Vest pentru înlăturarea pericolului unui război nuclear; respectarea Acordurilor de la Helsinki etc. (p. 730)

4. [...] *octombrie 1983, București*. Notă internă a MAE referitoare la propunerile de completare a proiectelor de documente ale ședinței CMAE. (p. 735)

5. *14 octombrie 1983, Sofia*. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind poziția României față de problemele securității europene; apelul guvernului de la București pentru realizarea unui echilibru militar între cele două blocuri și reluarea negocierilor sovieto-americe de la Geneva; începerea de tratative directe între țările membre ale NATO și cele participante la Tratatul de la Varșovia în vederea dezarmării generale. (p. 738)

6. [...] *octombrie 1983, București*. Informare a delegației române participantă la ședința CMAE de la Sofia referitoare la pozițiile miniștrilor

Afacerilor Externe ai Tratatului de la Varșovia față de problemele situației internaționale; tensionarea relațiilor sovieto-americane în contextul negocierilor de la Geneva; politica guvernului vest-german; pregătirea Conferinței pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și dezarmare în Europa; propuneri de coordonare mai riguroasă a acțiunilor de politică externă ale membrilor Tratatului de la Varșovia. (p. 744)

7. [...] octombrie 1983, Sofia. Propunerile miniștrilor Afacerilor Externe avansate la ședința CMAE referitoare la încheierea unui Tratat privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerii de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia cu țările membre NATO; elaborarea unei linii comune de politică externă a statelor Alianței în vederea pregătirii Conferinței pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și dezarmare în Europa, de la Stockholm; perfecționarea mecanismului de lucru în cadrul Tratatului. (p. 749)

8. 11 octombrie 1983, Sofia. Telegramă a ambasadorului Romulus Neagu către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și ministrul secretar de Stat, Aurel Duma, referitoare la proiectul textului de protocol adoptat la ședința CMAE. (p. 752)

9. 12 octombrie 1983, Sofia. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la discuțiile avute cu ambasadorul sovietic, L.I. Mendelevici, privind propunerile românești de organizare a unei întâlniri la nivel înalt între URSS și SUA; demararea de negocieri Est-Vest prin care să se prevină amplasarea de noi rachete; retragerea și distrugerea celor existente; înființarea unei grupe de lucru, în cadrul Tratatului de la Varșovia, în problemele dezarmării. (p. 755)

10. 12 octombrie 1983, Sofia. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la discuțiile purtate cu ambasadorul, L.I. Mendelevici, privind motivațiile sovietice de a nu înființa un grup de lucru în problemele dezarmării. (p. 757)

11. 25 octombrie 1983, București. Informare adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la activitatea delegației române la ședința CMAE de la Sofia, privind problemele dezarmării și oprirea cursei înarmărilor; stadiul negocierilor sovieto-americane privind amplasarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune; definitivarea comunicatului; aprobarea activității grupelor de experți referitoare la îmbunătățirea mecanismului de colaborare în cadrul Tratatului de la Varșovia. (p. 759)

XXIX. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 19-20 APRILIE 1984, BUDAPESTA

1. 12 martie 1984, București. Scrisoarea ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare către ministrul Afacerilor Externe al RS România, referitoare la invitarea părții române la lucrările ședinței CMAE de la Budapesta; inițierea de acțiuni comune pentru încheierea unui Tratat între statele participante la Tratatul de

la Varșovia și cele membre NATO privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice. (p. 765)

2. [...] aprilie 1984, București. Notă privind observațiile MAE față de proiectul ungar al comunicatului ședinței CMAE. (p. 766)

3. 12 aprilie 1984, Budapesta. Telegramă a reprezentanților români în grupa de experți, Victor Bolojan și Romulus Neagu, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și adjunctul ministrului, Constantin Oancea, privind oportunitatea măsurilor de răspuns sovietice în condițiile amplasării noilor rachete americane în Europa. (p. 767)

4. 12 aprilie 1984, Budapesta. Telegramă a reprezentanților români în grupa de experți, desemnată să negocieze documentele CMAE, Victor Bolojan și Romulus Neagu, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și adjunctul ministrului, Constantin Oancea, referitoare la impasul negocierilor sovieto-americane în problema amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa. (p. 769)

5. 12 aprilie 1984, București. Instrucțiuni ale adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către directorul Direcției juridice și a organizațiilor internaționale, Romulus Neagu, referitoare la includerea în proiectul comunicatului CMAE a propunerilor românești privind problemele dezarmării, ale reducerii bugetelor militare și începerea de negocieri directe între statele participante la Tratatul de la Varșovia și cele NATO. (p. 771)

6. 14 aprilie 1984, Budapesta. Telegramă a reprezentanților români în grupa de experți, Victor Bolojan și Romulus Neagu, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei și adjunctul ministrului, Constantin Oancea, privind refuzul părții române de a se crea un grup de lucru pe problematica prelungirii valabilității Tratatului de la Varșovia. (p. 772)

7. 17 aprilie 1984, Budapesta. Telegramă a reprezentanților români în grupa de experți, Victor Bolojan și Romulus Neagu, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei și adjunctul ministrului, Constantin Oancea, referitoare la negocierile proiectului de comunicat; orientările politicii externe ale Uniunii Sovietice. (p. 774)

8. 20 aprilie 1984, Budapesta. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitor la principiile politicii externe ale guvernului de la București; apel pentru reluarea negocierilor sovieto-americane și oprirea amplasării rachetelor cu rază medie în Europa; înghețarea și reducerea bugetelor militare; deschiderea de negocieri cu statele membre NATO în problemele dezarmării; dezvoltarea relațiilor dintre statele din Balcani; prelungirea valabilității Tratatului de la Varșovia, după consultări la nivel înalt. (p. 776)

9. [20] aprilie 1984, Budapesta. Comunicatul ședinței CMAE privind apelul statelor Tratatului de la Varșovia pentru destinderea climatului internațional; dezvoltarea dialogului Est-Vest; realizarea unor măsuri efective de dezarmare nucleară în Europa. (p. 783)

10. 20 aprilie 1984, Budapesta. Protocolul ședinței CMAE unde au fost discutate probleme ale situației din Europa și s-a adoptat proiectul de Apel al

statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele membre ale Tratatului Atlanticului de Nord referitor la încheierea unui Tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice. (p. 788)

11. 23 aprilie 1984, București. Telegramă circulară a ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, către oficiile diplomatice ale României referitoare la rezultatele ședinței CMAE de la Budapesta; inițiativele statului român pentru promovarea dialogului politic și deschiderea negocierilor directe cu țările NATO în cele trei probleme principale: înghețarea și reducerea bugetelor militare, eliminarea armelor chimice, încheierea unui Tratat de nerecurgere la forță. (p. 790)

12. [...], aprilie 1984, București. Informare a delegației române participantă la lucrările CMAE de la Budapesta referitoare la discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, precum și la cel al ministrului de Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko; evidențierea responsabilității SUA pentru tensionarea relațiilor sovieto-americane; respingerea propunerii poloneze de includere în textul comunicatului a prelungirii valabilității Tratatului de la Varșovia. (p. 792)

XXX. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 3-4 DECEMBRIE 1984, BERLIN

1. [...] iulie 1984, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Traian Pop, cu ambasadorul RD Germane, Siegfried Bock, referitoare la organizarea ședinței CMAE, la Berlin, în zilele de 15-16 decembrie. (p. 797)

2. 9 noiembrie 1984, București. Notă de propuneri adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la ordinea de zi a ședinței CMAE de la Berlin; probleme organizatorice. (p. 798)

3. [...] decembrie 1984, [Berlin]. Notă a MAE privind observațiile delegației române față de textul proiectului de comunicat al ședinței CMAE remis de partea ungară. (p. 799)

4. 3 decembrie 1984, Berlin. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitor la reluarea negocierilor sovieto-americane pentru oprirea amplasării rachetelor nucleare în Europa; dezvoltarea colaborării între statele din Balcani; rezolvarea crizei din Orientul Mijlociu, prin retragerea trupelor israeliene din teritoriile arabe ocupate în urma războiului din 1967; soluționarea problemei datoriilor externe a țărilor în curs de dezvoltare; acordul României de a se prelungi valabilitatea Tratatului de la Varșovia. (p. 800)

5. 4 decembrie 1984, Berlin. Comunicatul ședinței CMAE referitor la măsurile de răspuns ale Uniunii Sovietice și ale statelor membre ale Tratatului de la Varșovia privind amplasarea rachetelor americane cu rază medie de acțiune în unele țări vest-europene membre ale NATO; decizia Consiliului Uniunii Europene Occidentale de a anula interdicția ca RFG să producă rachete cu rază lungă de acțiune și bombardiere cu destinație strategică; oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare. (p. 806)

6. 4 decembrie 1984, Berlin. Protocolul a celei de-a 11-a ședințe a CMAE referitor la calendarul reuniunii, ordinea de zi, acțiunile consacrate celei de-a 30-a aniversări a Tratatului de la Varșovia (plus anexa); înființarea unei grupe de experți pentru prelungirea valabilității tratatului. (p. 811)

7. [...] decembrie 1984, București. Informare a MAE referitoare la reacțiile oficiale înregistrate în diverse capitale ca urmare a difuzării comunicatului ședinței CMAE de la Berlin; relevarea importanței discuțiilor dintre ministrul Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko, și secretarul de Stat american, G. Shultz, de la Geneva, în problemele dezarmării nucleare; noi perspective pentru detensionarea relațiilor internaționale. (p. 814)

8. 6 decembrie 1984, București. Sinteză a discuțiilor purtate în cadrul ședinței CMAE de la Berlin, din 3-4 decembrie privind evoluția raporturilor sovieto-americe; liniile de politică externă ale Uniunii Sovietice; relațiile statelor Tratatului de la Varșovia cu RFG; aniversarea a 30 de ani de la înființarea Alianței. (p. 818)

XXXI. ÎNTÂLNIREA DE LUCRU A ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE DIN STATELE PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA ÎN LEGĂTURĂ CU NEGOCIERILE SOVIETO-AMERICANE ÎN PROBLEMELE ARMELOR NUCLEARE ȘI COSMICE DE LA GENEVA. 1 MARTIE 1985, MOSCOVA

1. [...] februarie 1985, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, cu ambasadorul URSS la București, E.M. Tiajelnikov, referitoare la organizarea la Moscova, la 1 martie, a unei întâlniri a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, privind problemele apărute în cadrul negocierilor sovieto-americe de la Geneva. (p. 823)

2. [...] [februarie] 1985, București. Notă a MAE referitoare la problemele care vor fi abordate de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, la întâlnirea de la Moscova, din 1 martie; propuneri pentru: organizarea unei întâlniri la nivel înalt a statelor Tratatului de la Varșovia înaintea începerii negocierilor de la Viena; cunoașterea inițiativelor sovietice; oprirea amplasării armelor nucleare odată cu începerea negocierilor sovieto-americe; înființarea unei comisii consultative; formularea unui program pentru conferințele de la Geneva și Stockholm; propuneri pentru negocierile de la Viena. (p. 824)

3. [...] februarie 1985, București. Notă a MAE privind propunerile prezentate de delegația României participantă la Reuniunea CSCE de la Stockholm, din ianuarie 1984, asupra colaborării dintre statele NATO și cele ale Tratatului de la Varșovia; renunțarea la manevre militare multinaționale; stabilirea unui culoar liber de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă; limitarea forțelor armate participante la manevre militare; notificarea prealabilă obligatorie a manevrelor și mișcărilor militare de anvergură; stabilirea unui sistem de informare reciprocă și de consultări sistematice în probleme privind securitatea statelor europene; prevenirea și rezolvarea situațiilor de criză; încheierea unui Tratat general-european de nerecurgere la forță și la amenințarea cu forță etc. (p. 827)

4. [...] februarie 1985, București. Notă a MAE referitoare la stadiul negocierilor conferinței de la Geneva privind dezarmarea nucleară; interzicerea tuturor experiențelor cu armele nucleare; prevenirea riscului unui război nuclear; prevenirea extinderii cursei înarmărilor în spațiul cosmic; acordarea de garanții de securitate statelor nepesoare de arme nucleare; interzicerea armelor chimice; interzicerea armelor radiologice; propuneri de acțiuni pentru intensificarea negocierilor Est-Vest. (p. 829)

5. [...] februarie 1985, București. Notă a MAE referitoare la stadiul lucrărilor Conferinței de la Stockholm, consacrată problemelor colaborării dintre statele europene, 17 ianuarie 1984. (p. 832)

6. [...] februarie 1985, București. Notă a MAE referitoare la stadiul negocierilor de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în regiunea Europei Centrale (Cehoslovacia, Polonia, RDG, RFG, Belgia, Olanda, Luxemburg). (p. 834)

7. 12 februarie 1985, București. Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv referitoare la răspunsul CC al PCR privind propunerea Uniunii Sovietice de prelungire a valabilității Tratatului de la Varșovia cu 25 de ani; în anexă scrisoarea secretarului CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, către primul secretar al CC al PCUS, K.U. Cernenko, privind evoluția relațiilor economice dintre România și URSS; acceptul prelungirii Alianței pe o durată de 20 de ani. (p. 835)

8. [1 martie] 1985, Moscova. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitor la apelul statului român de oprire a amplasării rachetelor americane în Europa și a contramăsurilor sovietice; desemnarea de reprezentanți speciali în comisiile de la Geneva, Stockholm și Viena; organizarea de consultări periodice între statele Tratatului de la Varșovia în problemele dezarmării și securității. (p. 840)

9. [...] martie 1985, București. Notă de sinteză referitoare la discuțiile purtate la Moscova între adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe; informare a primului adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, G.M. Kornienko, asupra stadiului negocierilor sovieto-americane; prezentarea poziției sovietice în problemele dezarmării și reducerii efectivelor militare. (p. 844)

10. [...] septembrie 1985, București. Notă a ambasadorului sovietic la București, E.M. Tiajelnikov, transmisă Secției Externe a CC al PCR, referitoare la conținutul negocierilor sovieto-americane privind menținerea echilibrului strategic. (p. 847)

XXXII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 19-20 MARTIE 1986, VARȘOVIA

1. [...] martie 1986, București. Notă de propuneri adresată adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la organizarea ședinței CMAE privind problemele dezarmării; relațiile Est-Vest; procesul CSCE; întâlnirea sovieto-americană de la Geneva; inițiativele de pace ale secretarului general al CC al PCUS, M.S Gorbaciov. (p. 850)

2. [...] martie 1986, București. Notă de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și trimisul special al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone, Slawomir Dabrowa, privind participarea României la ședința CMAE de la Varșovia; observațiile părții române față de proiectul comunicatului remis de partea polonă. (p. 852)

3. [...] [martie] 1986, București. Notă a MAE referitoare la observațiile și propunerile părții române cu privire la proiectul de comunicat al ședinței CMAE. (p. 855)

4. [...] martie 1986, București. Sinteză a convorbirilor purtate, la Varșovia, la 19 martie, între ministrul Afacerilor Externe al RSR, Ilie Văduva, și ministrul Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze, privind propunerile românești de realizare a unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare; includerea lor în documentele finale ale ședinței CMAE; propunerea ministrului sovietic de a se organiza consultări bilaterale pe această temă. (p. 857)

5. [...] martie 1986, Moscova. Declarația-Apel a președintelui RSR, Nicolae Ceaușescu și a președintelui Consiliului de Stat al RPB, Todor Jivkov, cu privire la realizarea, în Balcani, a unei zone fără arme chimice; în anexă, comentariile ministrului Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze. (p. 859)

6. [...] martie 1986, Varșovia. Hotărâre a CMAE referitoare la înființarea în cadrul Tratatului de la Varșovia a unei grupe multilaterale, cu sediul la Moscova, pentru informare reciprocă curentă în problemele de politică externă. (p. 861)

7. [...] martie 1986, Varșovia. Propunerile României referitoare la realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare; extinderea măsurilor de dezarmare și asupra altor regiuni ale lumii; desființarea blocurilor militare; încheierea unui acord prin care să se oprească experimentele cu arma nucleară; încheierea unui tratat privind nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța între Tratatul de la Varșovia și NATO. (p. 862)

8. [...] martie 1986, Varșovia. Sinteză a grupului de experți desemnat să pregătească documentele ședinței CMAE referitoare la problemele rămase în suspensie în textul comunicatului și al protocolului reuniunii. (p. 865)

9. [19] martie 1986, Varșovia. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ilie Văduva, referitor la realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare; înființarea, la București, a unui grup de experți care să studieze problema înghețării și reducerii bugetelor militare și efectivelor trupelor participante la Tratatul de la Varșovia; mediere internațională pentru rezolvarea crizelor din Orientul Mijlociu; crearea unui grup de lucru pentru dezvoltarea relațiilor dintre țările socialiste și cele în curs de dezvoltare ș.a. (p. 868)

10. 20 martie 1986, Varșovia. Comunicatul ședinței CMAE referitor la apelul statelor membre ale Tratatului de la Varșovia pentru înlăturarea pericolului războiului nuclear, oprirea cursei înarmărilor nucleare și trecerea la dezarmare în condițiile normalizării raporturilor sovieto-americane; constituirea de zone denuclearizate în Balcani și în Nordul Europei, a unei zone libere de arme nucleare în Europa Centrală de-a lungul liniei care separă țările membre ale NATO de cele participante la Tratatul de la Varșovia; desființarea simultană a Tratatului de la Varșovia și a NATO și lichidarea organizațiilor lor militare. (p. 877)

11. 20 martie 1986, Varșovia. Protocolul ședinței CMAE referitor la intenția statelor membre ale Tratatului de la Varșovia de a lichida armele nucleare; de a interzice armele cosmice de șoc; încetarea experiențelor nucleare și lichidarea armelor chimice; măsuri organizatorice. (p. 883)

12. [...] martie 1986, Varșovia. Proiect de apel al statelor participante la Tratatul de la Varșovia adresat tuturor statelor europene, SUA și Canadei, referitor la crearea de zone denuclearizate în Europa. (p. 886)

13. [...] [martie] 1986, București. Raport al delegației române participante la ședința CMAE de la Varșovia, adresat secretarului CC al PCR, Ion Stoian, privind propunerile prezentate de România pentru realizarea unui program complex al dezarmării generale; propuneri de desființare simultană a Tratatului de la Varșovia și a NATO; relațiile dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia; propunerile celorlalte state. (p. 889)

14. [...] [martie] 1986, București. Informare a ministrului Afacerilor Externe, Ilie Văduva, adresată secretarului general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la activitatea delegației române la Moscova; reacțiile ministrului Afacerilor Externe sovietic, E.A. Șevardnadze, față de propunerile guvernului de la București de a se realiza un program complex al dezarmării generale (Considerentele românești); colaborarea în cadrul Tratatului de la Varșovia; 16 anexe referitoare la problemele care au stat în atenția miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 893)

15. [...] [...] 1986, București. Sinteză a MAE referitoare la reacțiile cancelariilor țărilor socialiste și occidentale față de proiectul româno-bulgar de constituire în Balcani a unei zone fără arme chimice. (p. 902)

16. 25 martie 1986, Moscova. Telegramă a ambasadorului Traian Dudaș către ministrul Afacerilor Externe, Ilie Văduva, referitoare la aprecierile adjunctului ministrului Afacerilor Externe sovietic, V.P. Loghinov, față de lucrările sesiunii CMAE de la Varșovia; stadiul relațiilor dintre URSS și statele participante la Tratatul de la Varșovia. (p. 909)

XXXIII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 14-15 OCTOMBRIE 1986, BUCUREȘTI

1. 1 august 1986, București. Notă de propuneri referitoare la organizarea la București, în zilele de 16-17 octombrie, a unei ședințe a CMAE privind situația din Europa și din lume; problemele dezarmării și ale colaborării economice dintre țările europene. (p. 911)

2. 8 septembrie 1986, București. Informare a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la conținutul discuțiilor avute cu ambasadorul cu însărcinări speciale, director general în MAE al URSS, G. Gorinovici, privind agenda ședinței CMAE de la București; proiectul de comunicat, alte probleme. (p. 912)

3. 24 septembrie 1986, Moscova. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către secretarul CC al PCR, Ion Stoian, și ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la convorbirea cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe, V.P. Loghinov, privind problemele organizării, la București, a ședinței CMAE. (p. 915)

4. 26 septembrie 1986, București. Notă de propuneri a ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, adresată secretarului general al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la organizarea, la București, în zilele de 16-17 octombrie, a ședinței CMAE privind problemele dezarmării și modalitățile de promovare a Apelului-program adoptat la Budapesta; aspecte ale colaborării economice dintre țările europene; promovarea propunerii românești de reducere unilaterală cu 5% a armamentelor, forțelor armate și cheltuielilor militare. (p. 918)

5. [...] octombrie 1986, București. Considerentele delegației române privind înghețarea, reducerea bugetelor militare și a efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia; propuneri de deschidere de negocieri cu statele membre ale NATO pentru înghețarea și reducerea cheltuielilor militare. (p. 921)

6. [...] [octombrie] 1986, București. Notă a MAE referitoare la posibilitatea concretizării în cadrul ședinței CMAE a inițiativei românești de a elabora un document politic privitor la lichidarea subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale. (p. 923)

7. [...] octombrie, București, 1986. Proiect de Declarație al statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind lichidarea subdezvoltării, rezolvarea globală a datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare și instaurarea unei noi ordini economice internaționale. (p. 924)

8. [...] octombrie 1986, București. Notă a MAE referitoare la agenda întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, reuniți să definitiveze documentele ședinței CMAE. (p. 929)

9. [...] octombrie 1986, București. Propunerile delegației române pentru proiectul de comunicat al ședinței CMAE; crearea unui sistem de securitate internațională; eliberarea Europei prin lichidarea rachetelor cu rază medie de acțiune sovietice și americane; realizarea de înțelegeri pe baze reciproc acceptabile la tratativele de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală etc. (p. 931)

10. 15 octombrie 1986, București. Protocolul celei de-a 13-a ședințe a CMAE referitor la rezultatele întâlnirii sovieto-americane la nivel înalt de la Reykjavik; situația din Europa și din lume; măsuri de oprire a cursei înarmărilor; realizarea dezarmării nucleare; aprobarea activității grupelor de lucru la nivel de experți. (p. 935)

11. 16 octombrie 1986, București. Telegramă circulară a ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, către oficiile diplomatice ale României privind instrucțiunile pentru difuzarea comunicatului ședinței CMAE; promovarea inițiativelor guvernului de la București în domeniile dezarmării și ale reducerii armamentelor și efectivelor militare. (p. 938)

12. [...] octombrie 1986, București. Raport al MAE adresat secretarului CC al PCR, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, Ion Stoian, privind activitatea delegației române la lucrările ședinței CMAE; promovarea inițiativei României de a se realiza un program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare, a celor convenționale, a efectivelor forțelor armate și a cheltuielilor militare. (p. 941)

13. 18 octombrie 1986, Moscova. Telegramă a ambasadorului Traian Dudaș către secretarul CC al PCR, Ion Stoian, referitoare la rezultatele convorbirilor sovieto-americane de la Reykjavik în problemele dezarmării. (p. 945)

14. 25 noiembrie 1986, Moscova. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe către secretarul CC al PCR, Ion Stoian, și ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, privind conținutul discuțiilor avute cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS, V.P. Loghinov, în problemele colaborării dintre România și URSS în cadrul CAER și al Tratatului de la Varșovia; evoluția relațiilor sovieto-americane; inițiativa sovietică de a organiza o întâlnire pe linie militară cu Grupa de la Halifax, pentru reducerea armamentelor convenționale. (p. 946)

XXXIV. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 24-25 MARTIE 1987, MOSCOVA

1. 28 ianuarie 1987, Moscova. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și a ambasadorului Ion M. Nicolae, către secretarul CC al PCR, Ioan Stoian și ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la întâlnirea miniștrilor adjuncți ai Afacerilor Externe privind inițiativele strategice ale URSS pentru menținerea securității în zona Asiei și Pacificului. (p. 950)

2. 2 martie 1987, București. Notă de audiență dintre consilierii Direcției I Relații din Ministerul Afacerilor Externe, Mihai Enescu și Dragomir Eminescu, și consilierul sovietic al ambasadei URSS de la București, L. Polisciuk, privind colaborarea bilaterală pentru crearea unei bănci de date referitoare la încălcările drepturilor omului în țările occidentale. (p. 953)

3. [...] [...] 1987, București. Propuneri ale MAE pentru delegația de experți desemnată să negocieze proiectul de comunicat al ședinței CMAE privind evoluția situației internaționale; demararea programului de dezarmare; destinderea relațiilor dintre state și respectarea Acordurilor de la Helsinki; susținerea propunerilor sovietice de lichidare a armelor nucleare și a celorlalte tipuri de arme de distrugere în masă, a încetării experiențelor nucleare etc. (p. 954)

4. 11 martie 1987, Moscova. Telegramă a ambasadorului Lucian Petrescu, delegat în grupul de experți desemnat să negocieze documentele ședinței CMAE, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la consultările avute cu directorul Direcției generale pentru colaborarea cu țările socialiste din Europa a MAE al URSS, G. Gorinovici; dificultăți privind realizarea unui consens asupra amendamentelor românești și sovietice. (p. 957)

5. 14 martie 1987, București. Telegramă a Direcției I Relații din MAE către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la negocierile purtate cu ambasadorul cu însărcinări speciale, G. Gorinovici, privind reformularea amendamentelor românești. (p. 959)

6. [...] [martie] 1987, București. Notă de propuneri a ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, adresată secretarului general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, privind mandatul delegației române pentru lucrările ședinței CMAE; promovarea pozițiilor guvernului de la București în problemele dezarmării nucleare; organizarea unei Conferințe de dezarmare convențională în Europa; respectarea inviolabilității frontierelor și a realităților teritorial-politice din Europa. (p. 961)

7. [...] [....] 1987, București. Proiect de declarație referitor la acțiunile Tratatului de la Varșovia privind dezarmarea, propus spre adoptare de partea română, ca document oficial al ședinței CMAE de la Moscova. (p. 965)

8. [24] martie 1987, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe al României, Ioan Totu, referitor la considerentele guvernului de la București față de problemele dezarmării generale; asigurarea securității pe continentul european; transformarea Balcanilor într-o zonă liberă de arme nucleare și chimice; angajamentul României de respectare a drepturilor omului și respingerea acuzațiilor referitoare la situația naționalităților conlocuitoare; rezolvarea prin medierea ONU a crizei din Orientul Mijlociu etc. (p. 966)

9. 25 martie 1987, Moscova. Comunicatul ședinței CMAE referitor la realizarea unui acord general privind dezarmarea; semnarea unui acord separat între URSS și SUA, prin care rachetele americane și sovietice cu rază medie de acțiune din Europa să fie complet lichidate; reducerea radicală a forțelor armate și armamentelor convenționale pe continentul european; respectarea *statu quo*-ului stabilit la sfârșitul celui de-al doilea război mondial; interzicerea armei chimice. (p. 974)

10. 25 martie 1987, Moscova. Protocolul celei de-a 14-a ședințe a CMAE privitor la evoluția situației internaționale și îndeplinirea înțelegerilor convenite la ședința de la București din 14-15 octombrie 1986; acordul pentru difuzarea documentelor adoptate la ședință; aprobarea activității grupelor de experți. (p. 977)

11. [25] martie 1987, Moscova. Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind interzicerea folosirii armei chimice. (p. 981)

12. [25] martie 1987, Moscova. Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia referitoare la dezvoltarea procesului general-european și încheierea Reuniunii de la Viena; apelul statelor membre pentru declanșarea în cadrul conferinței CSCE de negocieri concrete de dezarmare convențională în Europa – de la Atlantic la Urali; dezvoltarea relațiilor economice dintre statele participante la CSCE; colaborarea în domeniul umanitar și stoparea acțiunilor anticomuniste. (p. 983)

13. 27 martie 1987, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către oficiile diplomatice ale României prin care informează asupra rezultatelor ședinței CMAE de la Moscova. (p. 986)

14. 27 martie 1987, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României,

referitoare la dificultățile întâmpinate de grupa de experți pentru negocierea documentelor ședinței CMAE. (p. 988)

15. 16 aprilie 1984, Moscova. Telegramă circulară a ambasadorului Ion M. Nicolae adresată secretarului al CC al PCR, Ion Stoian, ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la informarea adjunctului ministrului de Externe ale URSS, A.A. Bessmertnîh, privind rezultatul convorbirilor sovieto-americane la nivel înalt în problema armamentelor nucleare și cosmice. (p. 990)

16. [...] aprilie 1987, București. Raport al adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către secretarul CC al PCR, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, Ioan Stoian, privind activitatea delegației române la ședința CMAE de la Moscova, din 24-25 martie; negocierile româno-sovietice pentru includerea amendamentelor românești în documentele oficiale ale reuniunii; pozițiile celorlalte delegații. (p. 992)

XXXV. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 28-29 OCTOMBRIE 1987, PRAGA

1. 22 iunie 1987, București. Notă a secretarului CC al PCR, Ion Stoian, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la informarea ambasadorului sovietic, E.M. Tiajelnikov, privind decizia de înființare a unei comisii speciale a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele dezarmării din care să facă parte reprezentanți ai Ministerelor Afacerilor Externe și ai Apărării Naționale. (p. 998)

2. [...] [...] 1987, București. Notă a MAE privind înființarea, din inițiativa României, a comisiei speciale în problemele dezarmării; consultări româno-sovietice pentru nivelul de reprezentare; organizarea primei sesiuni, la Praga, la nivelul Miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 999)

3. [...] [...] 1987, București. Notă a MAE referitoare la funcționarea comisiei speciale a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele dezarmării: nivelul de reprezentare, tematica reuniunilor, ritmul dezbaterilor; responsabilitățile statelor membre. (p. 1000)

4. [21] [octombrie] 1987, București. Raport adresat ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitor la conținutul convorbirilor dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe al RS România, Constantin Oancea, și adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS, V.P. Loghinov, privind stadiul relațiilor româno-sovietice; îmbunătățirea colaborării economice; agenda ședinței CMAE de la Praga; Reuniunea CSCE de la Viena; convorbirile sovieto-americane; situația din Orientul Mijlociu. (p. 1002)

5. 12 octombrie 1987, București. Notă de audiență a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, trimisă ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la conținutul informării prezentate de consilierul ambasadei RS Cehoslovace, V. Vaclavik, privind organizarea la Praga a ședinței CMAE; predarea proiectelor

documentelor reuniunii; modificarea comunicatului în funcție de rezultatul negocierilor sovieto-americane de la Moscova; probleme organizatorice. (p. 1008)

6. 12 octombrie 1987, București. Notă de propuneri adresată ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la mandatul delegației române desemnată să participe la lucrările ședinței CMAE de la Praga (28-29 octombrie); promovarea propunerilor românești pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare prin încheierea unui acord sovieto-american pus sub egida Adunării Generale a ONU; începerea de negocieri pentru oprirea experiențelor nucleare; probleme organizatorice. (p. 1010)

7. [...] [octombrie] 1987, București. Raport al grupei de experți din Ministerul Afacerilor Externe participantă la întâlnirea la nivel de experți de la Varșovia, din 15 octombrie 1987, referitor la rolul RF Germania în raportul de forțe pe plan european; sinteză a relațiilor dintre RP Poloneză și RF Germania; rolul RFG în cadrul NATO. (p. 1014)

8. [...] [...] 1987, București. Notă a MAE referitoare la observațiile părții române la proiectul de comunicat comun; propuneri ca Tratatul de la Varșovia să se limiteze numai la problemele europene; reformularea paragrafelor privind la Reuniunea CSCE de la Viena, coșul III și problema drepturilor omului. (p. 1018)

9. 28 octombrie 1987, Praga. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și a ambasadorului în Cehoslovacia, Ion Pășan, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la rezultatele ședințelor adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, privind problemele organizatorice ale CMAE (negocierea comunicatului) și funcționarea comisiei speciale pe problemele dezarmării. (p. 1019)

10. [28] octombrie 1987, Praga. Discursul ministrului Afacerilor Externe al RS România, Ioan Totu, referitor la eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune și a celor operativ-tactice din Europa și din Asia; începerea negocierilor dintre cele două blocuri militare pentru dezarmarea convențională; transformarea Balcanilor într-o regiune fără arme nucleare și chimice; respingerea acuzațiilor statelor occidentale privind nerespectarea drepturilor omului în statele comuniste. (p. 1021)

11. 29 octombrie 1987, Praga. Comunicatul celei de-a 15-a ședințe a CMAE prin care statele participante la Tratatul de la Varșovia lansează un apel pentru încetarea experiențelor nucleare; destinderea climatului internațional; respectarea inviolabilității frontierelor și a realităților teritorial-politice existente; creșterea rolului Adunării Generale a ONU în reglementarea relațiilor dintre state; interzicerea completă a armelor chimice; reducerea substanțială a forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa etc. (p. 1029)

12. 29 octombrie 1987, Praga. Protocolul celei de-a XV-a ședințe a CMAE, privind situația din Europa și din lume; stadiul îndeplinirii sarcinilor stabilite la ședințele CPC de la Berlin, mai 1987 și CMAE, Moscova, martie 1987; adoptarea comunicatului și a apelului „Cu privire la creșterea eficienței Conferinței pentru dezarmare de la Geneva”; aprobarea activității grupelor de experți. (p. 1035)

13. [29] octombrie 1987, Praga. Apelul statelor participante la Tratatul de la Varșovia, reunite în cadrul ședinței CMAE, referitor la creșterea eficienței Conferinței pentru dezarmare de la Geneva prin elaborarea convenției cu privire la interzicerea și lichidarea armelor chimice; încheierea unui Tratat privind interzicerea generală și totală a experiențelor cu arma nucleară; transformarea Conferinței în organism permanent al dezarmării. (p. 1039)

14. [...] [noiembrie] 1987, București. Raport al ministrului Afacerilor Externe al României, Ioan Totu, privind activitatea delegației române la ședința CMAE; susținerea programului de dezarmare nucleară; crearea în Balcani a unei zone fără arme nucleare și chimice; intervenția ONU, FMI și BIRD pentru soluționarea globală a problemelor dezvoltării; limitarea presiunilor statelor occidentale asupra statelor comuniste privind respectarea drepturilor omului; perfecționarea mecanismului de lucru în cadrul Tratatului de la Varșovia. (p. 1042)

XXXVI. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 29-30 MARTIE 1988, SOFIA

1. [...] [...] 1988, Sofia. Notă a Ministerului Afacerilor Externe bulgar referitoare la invitarea MAE român de a participa la lucrările celei de-a XVI-a ședințe a CMAE, organizată în capitala bulgară, în zilele de 29-30 martie. (p. 1048)

2. [...] [martie] 1988, Sofia. Scrisoarea ministrului Afacerilor Externe RP Bulgaria, Petăr Mladenov, către ministrul Afacerilor Externe al RS România, Ioan Totu, privind invitarea părții române la lucrările din capitala bulgară; comunicarea ordinii de zi. (p. 1049)

3. [...] martie 1988, București. Notă a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la conținutul proiectelor bulgare avansate pentru ședința CMAE de la Sofia; propuneri românești pentru pregătirea unui comunicat în care să se regăsească problemele dezarmării, crearea de zone libere de arme nucleare, situația efectivelor militare din Europa Centrală; restrângerea sferei de acțiune a Tratatului de la Varșovia numai la problemele europene. (p. 1050)

4. 4 martie 1988, București. Notă de propuneri a ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, către secretarul CC al PCR, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, Ion Stoian, privind amendamentele românești pentru ședința CMAE referitoare la desființarea blocurilor militare, lichidarea bazelor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state, renunțarea la manevre și demonstrații militare de amploare; realizarea unui coridor între cele două blocuri militare din care să fie retrase trupele și armamentele ș.a. (p. 1053)

5. 29 martie 1988, Sofia. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitor la evoluția situației internaționale, problemele dezarmării, eliminarea armelor chimice, desființarea bazelor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state; crearea unei zone libere între cele două blocuri militare; deschiderea de negocieri între țările participante la Tratatul de la Varșovia și țările membre ale NATO privind dezarmarea convențională etc. (p. 1057)

6. 30 martie 1988, Sofia. Comunicatul ședinței CMAE referitor la ratificarea Tratatului dintre URSS și SUA privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune; retragerea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune, de pe teritoriul RD Germane și RS Cehoslovace; crearea unei zone fără arme nucleare și chimice în Balcani; reglementarea situației politice din Orientul Mijlociu și Afganistan. (p. 1063)

7. 30 martie 1988, Sofia. Protocolul celei de-a XVI-a ședințe a CMAE referitor la reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa; dezvoltarea procesului general-european; întărirea securității; dezvoltarea colaborării cu statele din nordul și sudul Europei; activitatea grupelor de experți din cadrul Tratatului de la Varșovia. (p. 1069)

8. [30] martie 1988, Sofia. Textul negociat al Apelului către statele membre ale NATO și cele participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, lansat de țările membre ale Tratatului de la Varșovia odată cu intrarea în vigoare a tratatului dintre SUA și URSS privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune. (p. 1073)

9. 4 aprilie 1988, București. Raport al delegației române privind includerea amendamentelor românești referitoare la dezarmare și securitatea europeană în documentele oficiale ale reuniunii CMAE; perfecționarea mecanismului de lucru în cadrul Tratatului de la Varșovia; aprobarea activității grupelor de lucru; stabilirea unui acord referitor la facilitarea călătoriilor reciproce în statele din cadrul alianței; simplificarea protocolului acțiunilor organizate pe linia Tratatului de la Varșovia. (p. 1076)

10. 6 aprilie 1988, București. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României, prin care informează asupra rezultatelor ședinței CMAE de la Sofia; includerea amendamentelor românești în textul comunicatului; stadiul negocierilor sovieto-americeane privind pregătirea tratatului pentru reducerea cu 50% a armamentelor strategice; găsirea unor căi comune pentru respingerea presiunilor occidentale în problema respectării drepturilor omului. (p. 1080)

11. 6 aprilie 1988, București. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României, privind discuțiile care au avut loc în cadrul ședinței CMAE în problemele perfecționării mecanismului de funcționare a Tratatului de la Varșovia. (p. 1083)

**XXXVII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE
AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA.
14 MAI 1988, BERLIN**

1. 13 mai 1988, Berlin. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Caranfil către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, privind informarea ministrului Afacerilor Externe al URSS, E.A. Sevardnadze, referitoare la rezultatul negocierilor sovieto-americeane de la Geneva; „perestroika” și principiile politicii

externe sovietice; soluționarea problemei Afganistanului; perspectivele întâlnirii Gorbaciov-Reagan de la Moscova; destinderea internațională prin controlul experiențelor nucleare etc. (p. 1085)

2. 13 mai 1988, Berlin. Telegramă a ambasadorului extraordinar și plenipotențiar al RS România în RDG, Gheorghe Caranfil, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, privind textul comunicatului de presă al reuniunii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. (p. 1090)

XXXVIII. ÎNTÂLNIREA ADJUNCTILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE CONSACRATĂ MODALITĂȚILOR DE ÎNDEPLINIRE A HOTĂRÂRILOR COMITETULUI POLITIC CONSULTATIV. 21 SEPTEMBRIE 1988, BUCUREȘTI

1. 16 septembrie 1988, București. Telegramă a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, către ambasadorul României în URSS referitoare la organizarea unei întâlniri a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe privind convenirea calendarului acțiunilor statelor membre până la întrunirea sesiunii Comitetului Politic Consultativ. (p. 1092)

2. [...] septembrie 1988, București. Notă a Ministerului Afacerilor Externe privitoare la acțiunile și inițiativele României în cadrul Tratatului de la Varșovia în anii 1988-1989; realizarea unui program complex al dezarmării; adoptarea unei declarații referitoare la oprirea militarizării spațiului cosmic; reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa; înghețarea și reducerea cheltuielilor militare; desființarea blocurilor militare etc. (p. 1093)

3. 20 octombrie 1988, București. Informare a Ministerului Afacerilor Externe privind organizarea acțiunilor pe linia Tratatului de la Varșovia; propunerile românești referitoare la democratizarea activității Tratatului și perfecționarea mecanismelor de colaborare; negocieri cu celelalte delegații privind intrarea în funcțiune a *Memorandumului* referitor la facilitarea călătoriilor reciproce; propuneri pentru elaborarea unei declarații privind drepturile omului în socialism. (p. 1099)

4. [...] [octombrie] 1988, București. Notă de sinteză a MAE referitoare la agenda discuțiilor adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; enumerarea acțiunilor care au întrunit consensul, a celor aflate în studiu și a celor asupra cărora nu s-a căzut de acord. (p. 1102)

5. [...] octombrie 1988, Moscova. Notă a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la întâlnirea dintre ministrul Afacerilor Externe al RS România, Ioan Totu, cu ministrul sovietic al Afacerilor Externe, E.A. Sevardnadze în contextul vizitei în URSS a secretarului general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu; stadiul relațiilor româno-sovietice; colaborarea României în cadrul Tratatului de la Varșovia; problema drepturilor omului și Reuniunea CSCE de la Viena; colaborarea dintre statele europene. (p. 1103)

**XXXIX. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE
AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA.
28-29 OCTOMBRIE 1988, BUDAPESTA**

1. 10 octombrie 1988, Budapesta. Scrisoarea ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare, dr. Peter Várkonyi, adresată ministrului Afacerilor Externe al RS România, Ioan Totu, referitoare la invitarea părții române la lucrările ședinței CMAE de la Budapesta; propuneri pentru ordinea de zi și adoptarea unei „Declarații a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu Conferința pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și dezarmare în Europa”. (p. 1109)

2. 12 octombrie 1988, București. Notă de propuneri a ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, către președintele RS România, secretarul general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, privind organizarea ședinței CMAE, la Budapesta, în zilele de 28-29 octombrie; acceptarea ordinii de zi propusă de partea ungară; promovarea inițiativelor românești referitoare la dezarmare și securitatea europeană și încheierea Reuniunii CSCE de la Viena; simplificarea mecanismelor de funcționare ale Tratatului de la Varșovia. (p. 1110)

3. 22 octombrie 1988, Budapesta. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Traian Pop și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, și adjunctul ministrului, Constantin Oancea, referitoare la negocierea documentelor ședinței CMAE; divergențe româno-sovietice în convenirea formulelor pentru comunicatul final. (p. 1114)

4. 26 octombrie 1988, Budapesta. Telegramă a adjunctilor ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea și Traian Pop, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, privind ritmul negocierilor documentelor ședinței CMAE; negocieri româno-poloneze pentru organizarea la Varșovia a unei întâlniri pentru „aniversarea a 50 de ani de la începerea războiului”. (p. 1115)

5. [28] octombrie, Budapesta. Discursul ministrului Afacerilor Externe al URSS, E.A. Sevardnadze referitor la schimbările din planul politicii externe sovietice și democratizarea relațiilor cu statele aliate; relansarea relațiilor cu RF a Germaniei și perspectivele colaborării Est-Vest pentru realizarea unui „cămin general-european”; destinderea relațiilor sovieto-americe; normalizarea relațiilor cu RP Chineză; adoptarea de către statele comuniste a unei politici flexibile în negocierile de la Viena privind „coșul trei” (drepturile omului). (p. 1118)

6. [28] octombrie 1988, Budapesta. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitor la problemele dezarmării, ale securității și cooperării în Europa, soluționarea problemelor drepturilor omului la Reuniunea CSCE de la Viena; democratizarea și perfecționarea organizării și funcționării structurilor Tratatului de la Varșovia. (p. 1127)

7. 28 octombrie 1988, Budapesta. Declarația statelor membre ale Tratatului de la Varșovia cu privire la măsurile de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa; reluarea negocierilor Est-Vest pentru elaborarea de măsuri care se vor aplica tuturor categoriilor de forțe armate (trupe de uscat, forțe militare aeriene și forțe militare maritime). (p. 1132)

8. 29 octombrie 1988, Budapesta. Comunicatul ședinței CMAE referitor la dezvoltarea colaborării între state pentru încheierea Reuniunii CSCE de la Viena. (p. 1136)

9. 29 octombrie 1988, Budapesta. Protocolul celei de-a XVII-a ședințe a CMAE referitor la evoluția situației internaționale în contextul procesului general de dezarmare; aprobarea activității grupelor de experți și a comisiilor speciale din cadrul Tratatului. (p. 1137)

10. [...] octombrie 1988, București. Sinteză a Ministerului Afacerilor Externe privitoare la propunerile avansate de miniștrii Afacerilor Externe la ședința CMAE de la Budapesta; dezarmarea nucleară; destinderea internațională; organizarea periodică a unor întâlniri ale miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre ale CSCE; dezvoltarea colaborării Est-Vest; elaborarea unei declarații privind drepturile omului în țările socialiste; securitatea ecologică; instituționalizarea colaborării între CAER și Piața Comună. (p. 1142)

11. [...] noiembrie 1988, București. Raport al ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, privind activitatea delegației române la ședința CMAE, de la Budapesta; promovarea inițiativelor guvernului de la București în vederea opririi cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare; colaborarea dintre statele europene după încheierea Reuniunii CSCE de la Viena; perfecționarea mecanismului colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia. (p. 1147)

XL. ÎNTÂLNIREA PE LINIA TRATATULUI DE LA VARȘOVIA PRIVIND REUNIUNEA DE LA VIENA. 16 DECEMBRIE 1988, BUCUREȘTI

1. [...] noiembrie 1988, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, cu ambasadorul URSS la București, E.M. Tiajelknikov, privind convocarea la București a unei reuniuni a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, care să analizeze rezultatele Reuniunii de la Viena; demararea negocierilor de la „opțiunea zero” prin respingerea propunerii americane de includere pe agenda Reuniunii de la Viena de cereri suplimentare privind respectarea drepturilor omului în țările din blocul comunist. (p. 1153)

2. [...] noiembrie 1988, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, cu ambasadorul RP Polone în România, Jerzy Wozniak, referitoare la tematica reuniunii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; evaluarea rezultatelor Reuniunii CSCE de la Viena. (p. 1155)

3. 8 decembrie 1988, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României de la Sofia, Praga, Berlin, Budapesta, Varșovia, privind convocarea în capitala României, a unei întâlniri a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, în zilele de 16-17 decembrie, referitoare la problemele deschise la Reuniunea de la Viena. (p. 1157)

4. [...] decembrie 1988, București. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitor la importanța programului de dezarmare pentru securitatea europeană; prelungirea Reuniunii CSCE de la Viena ca urmare a unor

noi propuneri occidentale privind respectarea drepturilor omului; respingerea de către România a prevederilor referitoare la înființarea de grupuri de control „tip Helsinki” pentru supravegherea modului de aplicare a documentelor CSCE; respingerea prevederilor din documentele de la Viena referitoare la călătorii, libertatea de circulație și libertatea religioasă. (p. 1158)

5. 21 decembrie 1988, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României privind întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe în contextul finalizării Reuniunii CSCE de la Viena; discuții asupra coșului trei și problematica drepturilor omului. (p. 1166)

XLI. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 11-12 APRILIE 1989, BERLIN

1. 16 martie 1989, Berlin. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Caranfil către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la pregătirea ședinței CMAE, în zilele de 11-12 aprilie; probleme organizatorice (adoptarea documentelor, sosirea delegațiilor). (p. 1169)

2. 4 aprilie 1989, Berlin. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Caranfil și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, referitoare la negocierea proiectului Declarației statelor participante la Tratatul de la Varșovia cu privire la armamentul nuclear tactic din Europa. (p. 1170)

3. 5 aprilie 1989, Berlin. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Caranfil și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, privind lucrările grupului de experți desemnat să negocieze documentele ședinței CMAE; opoziția delegației române față de includerea unui nou proiect referitor la marcarea aniversării celui de-al doilea război mondial. (p. 1171)

4. 5 aprilie 1989, București. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către ambasadorul Gheorghe Caranfil, privind acordul conducerii de la București de a accepta cererea RDG ca delegația română de experți să negocieze Apelul în legătură cu marcarea declanșării celui de-al doilea război mondial. (p. 1173)

5. 6 aprilie 1989, Berlin. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Caranfil și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, privind proiectul de protocol al ședinței CMAE; propuneri de încetare a activității grupelor de lucru; întâlniri la nivel de adjuncți ai miniștrilor pentru discutarea problemelor mișcării de nealinieră; întâlniri ale reprezentanților Ministerelor Afacerilor Externe pentru analizarea Reuniunii CSCE de la Paris privind „dimensiunea umană” și conferința general-europeană pentru protecția mediului înconjurător. (p. 1175)

6. 9 aprilie 1989, Berlin. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea către ministrul Afacerilor Externe, Ioan V. Totu, privind proiectul de apel „Pentru o lume fără războaie” adoptat în cadrul ședinței CMAE. (p. 1176)

7. 10 aprilie 1989, Berlin. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea către ministrul Afacerilor Externe, Ioan V. Totu, referitoare la „Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia cu privire la armamentul nuclear tactic din Europa”; apel către statele membre NATO de începere de negocieri separate privind limitarea armamentului nuclear tactic din Europa; încetarea modernizării rachetelor nucleare tactice (URSS); crearea de zone denuclearizate în Balcani. (p. 1178)

8. 11 aprilie 1989, Berlin. Comunicatul ședinței CMAE prin care statele membre ale Tratatului de la Varșovia propun măsuri de întărire a securității europene prin lărgirea sferei de colaborare între state; continuarea procesului de dezarmare și reducerea nivelului tensiunii militare; încheierea unui tratat între URSS și SUA cu privire la reducerea cu 50% a armamentului strategic ofensiv; reglementarea conflictelor regionale din Orientul Mijlociu, Asia, Africa, America Centrală, situația din Afganistan. (p. 1181)

9. 14 aprilie 1989, Bruxelles. Telegramă a ambasadorului George Ciucu către directorul Direcției I Relații, Gheorghe Roșu, privind reacțiile oficialilor NATO față de propunerea statelor membre ale Tratatului de la Varșovia de reducere și limitare a armelor nucleare tactice. (p. 1184)

10. 19 aprilie 1989, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României privind rezultatele ședinței CMAE de la Berlin; includerea, după negocieri, a amendamentelor românești referitoare la dezarmare și crearea de zone denuclearizate în Balcani, Europa Centrală și alte regiuni ale continentului; elaborarea unui document separat privind rezultatele Reuniunii CSCE de la Viena (drepturile omului). (p. 1184)

11. 19 aprilie 1989, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României de la Sofia, Praga, Berlin, Budapesta, Varșovia referitoare la negocierile purtate cu celelalte delegații în cadrul ședinței CMAE de la Berlin privind perfecționarea mecanismului de colaborare în cadrul Tratatului de la Varșovia; opoziția delegației române față de modificările regulilor de procedură. (p. 1188)

XLII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINISTRULUI AFACERILOR EXTERNE. 26-27 OCTOMBRIE 1989, VARȘOVIA

1. 11 august 1989, București. Telegramă a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, către ambasadorul României la Varșovia, Ion Teșu, privitoare la organizarea ședinței CMAE, la Varșovia, în zilele de 26-28 octombrie 1989; acordul de participare al părții române. (p.1190)

2. 9 septembrie 1989, Moscova. Telegramă a însărcinatului cu afaceri Ion Bucur către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la poziția părții sovietice privind colaborarea în cadrul Tratatului de la Varșovia; înființarea unui organism permanent de lucru; tendințele sovietice de

intensificare a integrării economice, politice și militare, a coordonării politicii externe a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. (p. 1191)

3. 24 septembrie 1989, Varșovia. Telegramă a directorului adjunct al Direcției I Relații, Marcel Mămularu, către ministrul adjunct al Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la propunerea poloneză privind includerea pe ordinea de zi a ședinței CMAE a problemelor cooperării economice în cadrul CAER. (p. 1193)

4. 19 octombrie 1989, Varșovia. Telegramă a ambasadorului Ion Teșu și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan V. Totu, privind desfășurarea negocierilor proiectelor ședinței CMAE; divergențe cu celelalte delegații. (p. 1194)

5. 19 octombrie 1989, Varșovia. Telegramă a ambasadorului Ion Teșu și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan V. Totu, referitoare la proiectul negociat al comunicatului ședinței CMAE; apel al statelor membre ale Tratatului de la Varșovia pentru democratizarea relațiilor internaționale; realizarea unei Europe unite prin respectarea inviolabilității frontierelor, a integrității teritoriale, independenței și suveranității statelor. (p. 1195)

6. 25 octombrie 1989, Varșovia. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe și a ambasadorului Ion Teșu către ministrul Afacerilor Externe, Ioan V. Totu, referitoare la stadiul negocierilor privind comunicatul ședinței CMAE; dificultăți în găsirea unei formule privind diferendul bulgaro-turc. (p. 1197)

7. 31 octombrie 1988, Moscova. Telegramă a însărcinatului cu afaceri Ion Bucur către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, referitoare la aprecierile adjunctului ministrului sovietic de Externe, I. Aboimov, privind relațiile dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia; decizia Poloniei și a Ungariei de a-și respecta obligațiile asumate în cadrul alianței; renunțarea la „doctrina Brejnev”. (p. 1199)

8. 1 noiembrie 1989, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României privind rezultatele ședinței CMAE de la Varșovia, referitoare la problemele dezarmării și ale cooperării economice general-europene; viitorul Tratatului de la Varșovia, în contextul evoluției situației politice din Ungaria și Polonia. (p. 1201)

9. 1 noiembrie 1989, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României de la Sofia, Praga, Berlin, Budapesta, Varșovia referitoare la cuprinsul protocolului ședinței CMAE; funcționarea Comisiei speciale pe problemele dezarmării, continuarea activității grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă și a grupurilor de lucru privind reducerea cheltuielilor militare și problemele economiei mondiale; propunere de înființare a unui secretariat permanent al Tratatului de la Varșovia cu sediul la Moscova sau la Varșovia. (p. 1204)

XLIII. DESFIINȚAREA TRATATULUI DE LA VARȘOVIA: 1990-1992

1. 16 iunie 1990, Praga. Telegramă a ambasadorului Vasile Șandru către ministrul Afacerilor Externe, Adrian Năstase, secretarul de Stat, Romulus Neagu și ambasadorul Lucian Petrescu referitoare la informarea adjunctului ministrului de

Externe sovietic, I.A. Kvitinski, privind întâlnirea la nivel înalt sovieto-americană unde s-a discutat reglementarea relațiilor dintre Tratatul de la Varșovia și NATO; asigurarea unor noi structuri de colaborare și securitate în Europa; respectarea obligațiilor asumate prin Carta ONU și CSCE; crearea unor organisme permanente de consultări pe linie politică și militară; reunificarea Germaniei și sincronizarea cu procesul de negocieri în formula „2+4”. (p. 1206)

2. 29 iunie 1990, Praga. Telegramă a ambasadorului Ion Ciubotaru către secretarul de Stat în MAE, Romulus Neagu și directorul Direcției I Relații din MAE, Lucian Petrescu, privind organizarea, la Praga, a sesiunii Comisiei împuterniciților guvernamentali pentru „reevaluarea caracterului, funcțiilor și activității Tratatului de la Varșovia”; informare asupra ordinei de zi propusă de partea cehoslovacă; reorganizarea politică și militară a alianței; colaborarea cu NATO și crearea de noi structuri de securitate în Europa. (p. 1209)

3. 29 iunie 1990, Praga. Telegramă a ambasadorului Ion Ciubotaru către secretarul de Stat, Romulus Neagu și directorul Direcției Relații I, Lucian Petrescu, referitoare la proiectul cehoslovac de reorganizare a Tratatului de la Varșovia; reorganizarea Comitetului Politic Consultativ; propunere de desființare a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Comitetului Miniștrilor Apărării, Comandamentului Forțelor Armate Unite și a Grupei multilaterale pentru informare reciprocă. (p. 1210)

4. 16 iulie 1990, Praga. Telegramă a împuterniciților guvernamentali pentru examinarea caracterului, funcțiilor și activității Tratatului de la Varșovia, Lucian Petrescu și Ion Ciubotaru, către ministrul Afacerilor Externe, Adrian Năstase, și secretarul de Stat, Romulus Neagu, referitoare la statutul alianței în noul context geopolitic; propuneri de menținere a alianței cu modificări de formă, dar și de fond. (p. 1212)

5. 16 iulie 1990, Praga. Telegramă a împuterniciților guvernamentali pentru examinarea caracterului, funcțiilor și activității Tratatului de la Varșovia, Lucian Petrescu și Ion Ciubotaru, către ministrul Afacerilor Externe, Adrian Năstase, și secretarul de Stat, Romulus Neagu, referitoare la propunerile sovietice de restructurare a organismelor politice și militare ale alianței; înființarea unui „Comitet al apărării” (Comitet Militar); perfecționarea mecanismului colaborării politice la nivelul Comitetului Politic Consultativ și al Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe. (p. 1216)

6. 30 octombrie 1990, București. Telegramă circulară referitoare la amânarea sesiunii Comitetului Politic Consultativ, programată să se desfășoare la Budapesta, în contextul rezultatelor Reuniunii CSCE de la Paris; stabilirea unor noi structuri de securitate și cooperare din Europa. (p. 1218)

7. 7 februarie 1991, București. Telegramă circulară a directorului DOE, Romulus Neagu, adresată oficiilor diplomatice din statele membre ale Tratatului de la Varșovia privind poziția României față de desființarea structurilor militare ale alianței. (p. 1220)

8. 27 februarie 1991, București. Telegramă circulară a directorului DOE, Romulus Neagu, referitoare la hotărârea Comitetului Politic Consultativ de desființare a structurilor militare ale Tratatului de la Varșovia. (p. 1221)

9. 30 mai 1991, București. Notă de propuneri a secretarului de Stat Constantin Ene și a directorului Direcției Juridice a Tratatelor, Ion Diaconu, către ministrul Afacerilor Externe, Adrian Năstase, privind consultările de la Praga, la nivel de directori MAE, pentru elaborarea documentelor în vederea încetării valabilității Tratatului de la Varșovia și desființarea completă a mecanismului său politic. (p. 1224)

10. 31 mai 1991, București. Notă de audiență a directorului Cabinetului ministrului Afacerilor Externe, ambasadorul Traian Chebelev, cu ministrul consilier al Ambasadei URSS, V.G. Pozdneakov, privind consfătuirea de la Praga a Comitetului Politic Consultativ; relațiile dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia după încetarea valabilității acestuia. (p. 1225)

11. 15 iunie 1991, București. Notă de informare a secretarului de Stat în MAE, Constantin Ene, către ministrul Afacerilor Externe, Adrian Năstase, privind întâlnirea la nivel de experți, de la Praga, pentru pregătirea proiectelor de documente de încetare a valabilității Tratatului de la Varșovia; colaborarea dintre statele membre după încetarea existenței alianței. (p. 1228)

12. 1 iulie 1991, Praga. Comunicatul statelor participante la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ prin care statele semnatare ale Tratatului de la Varșovia decid încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, încheiat la Varșovia, la 14 mai 1955, și a Protocolului din 26 aprilie 1985, referitor la prelungirea duratei valabilității alianței. (p. 1230)

13. 1 iulie 1991, Praga. Declarația comună a șefilor delegațiilor statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, participante la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ, referitoare la încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală semnat la Varșovia la 14 mai 1955. (p. 1232)

14. 1 iulie 1991, Praga. Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955 și a Protocolului referitor la prelungirea duratei valabilității acestuia, semnat la Varșovia la 26 aprilie 1985. (p. 1233)

15. 27 iulie 1991, București. Expunere de motive la proiectul de lege privind ratificarea Protocolului de la Praga din 1 iulie 1991 referitor la încetarea valabilității Tratatului de la Varșovia. (p. 1235)

16. 27 noiembrie 1991, București. Decret lege semnat de președintele României Ion Iliescu și contrasemnat de primul ministru Theodor Stolojan pentru supunerea spre ratificare Parlamentului a Protocolului de la Praga din 1 iulie 1991 privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955 și a Protocolului referitor la prelungirea duratei valabilității acestuia, semnat la Varșovia la 26 aprilie 1985. (p. 1236)

LIST OF THE DOCUMENTS

I. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY DEPUTY FOREIGN MINISTERS. WARSAW. 10-12 FEBRUARY 1966, BERLIN

1. *1 February 1966, Bucharest.* Intelligence note from the Ministry of Foreign Affairs on the letter from the Communist Party of the Soviet Union (CPSU), dated January 7, 1966, regarding the convocation of a conference of the Warsaw Treaty Deputy Foreign Ministers. (p. 1)

2. *1 February 1966, Bucharest.* Minutes of the discussions between the Secretary-General of the CC of the RCP, Nicolae Ceaușescu and the Minister-Counsellor of the USSR embassy in Bucharest, I.A. Iluhin, on the invitation by First Secretary of the CC of the CPSU, Leonid Brezhnev to convene reunions of the Deputy Defence and Foreign Ministers, in Moscow, on February 4-5, and Berlin, on February 10-11. (p. 4)

3. [...] *February 1966, Bucharest.* Response letter from the Secretary-General of the Central Committee (CC) of the Romanian Communist Party (RCP), Nicolae Ceaușescu, to the First Secretary of the CC of the CPSU, Leonid Brezhnev, on the enhancement of the Warsaw Treaty's functioning through consultative meetings of the representatives of the Ministries of Defence and Foreign Affairs. (p. 7)

4. *4 February 1966, Bucharest.* Memorandum of conversation between Deputy Foreign Minister of the Romanian Socialist Republic (RSR), Gheorghe Pele, and the ambassador of the Hungarian People's Republic to Bucharest, József Vince, regarding the Hungarian proposals for the Berlin meeting of the Deputy Foreign Ministers; the drawing up of the PCC status; proposals for establishing the Council of the Foreign Ministers and of the Treaty's Permanent Secretariat. (p. 8)

5. *7 February 1966, Bucharest.* Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister of the Romanian Socialist Republic (RSR), Gheorghe Pele, and the ambassador of the Hungarian People's Republic to Bucharest, József Vince, regarding the mandate of the Romanian representative for the Berlin meeting; the assessment of the situation in Vietnam and that of the Soviet-Chinese relations. (p. 10)

6. [...] *February 1966, Bucharest.* Draft directives for the Romanian delegation participating in the Berlin conference regarding the improvement of the functioning of the PCC; suggestion against accepting the creation of a permanent Commission for foreign policy issues. (p. 12)

7. *8 February 1966, Berlin.* Speech by the Deputy Foreign Minister of the RSR, Mircea Malița, on the cooperation among the Warsaw Treaty member-states;

improving the alliance through organizing consultations on the major problems of foreign policy; proposals to set up a technical Secretariat; organizing PCC reunions by turns; respecting the right of every member-state to designate its representatives at the PCC sessions (the Albanian problem). (p. 14)

8. [11] February 1966, Berlin. Intervention by the Deputy Foreign Minister of the RSR, Mircea Malița, on the mechanism of cooperation within the Treaty and the responsibility of the latter's organisms (the technical Secretariat, the Political Consultative Committee, the Permanent Commission on Foreign Policy). (p. 21)

9. [10] February 1966, Berlin. Draft speech by the Deputy Foreign Minister of the RSR, Mircea Malița, on the proposal to create a permanent commission of the Foreign Ministers (and Deputy Foreign Ministers) to draw up recommendations on problems of foreign policy. (p. 23)

10. [11] February 1966, Berlin. Response from the Deputy Foreign Minister of the RSR, Mircea Malița, to the Soviet Deputy Foreign Minister, L.V. Iliciiov, regarding the relations inside the alliance; proposals to improve the functioning of the Treaty. (p. 24)

11. February 16 1966, Bucharest. Minutes of the Permanent Presidium of the CC of the RCP meeting in which the Deputy Foreign Minister of RSR, Mircea Malița, presented his report on the Berlin conference; the Romanian-Soviet divergences about the functioning of the alliance's organisms. (p. 27)

12. 17 March 1966, Bucharest. Summary of the conference of the Deputy Foreign Ministers, held in Berlin, 10–12 February; revealing the different positions of the RSR on the problems of the functioning of the Technical Secretariat, the PCC, and the Permanent Commission on Foreign Policy. (p. 34)

II. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS. 6-17 JUNE 1966, MOSCOW

1. 21 May 1966, Bucharest. Memorandum of conversation between the Foreign Minister, George Macovescu, and the USSR ambassador to Bucharest, A.V. Basov, regarding the convocation, in Moscow, of the Foreign Ministers conference. (p. 43)

2. 25 May 1966, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Marin Mihai, and the acting Minister of the USSR in Bucharest, I.A. Iliuhin, on changing the date of the Foreign Ministers meeting; Romania's proposal to invite Albania, as member of the CMEA and of the Warsaw Treaty, at the Moscow conference. (p. 45)

3. 4 June 1966, Bucharest. Memorandum of Conversation between the Deputy Foreign Minister, George Macovescu, and the USSR ambassador to Bucharest, A.V. Basov, regarding the submission by the Romanian side of the Soviet draft of the "Declaration on the strengthening of peace and security in Europe". (p. 46)

4. 1 June 1966, Berlin. Letter from the First Secretary of CC of the Socialist Unity Party of Germany (*Sozialistische Einheitspartei Deutschland*, SED), Walter

Ulbricht, to the Secretary General of the CC of the RCP, Nicolae Ceaușescu, regarding the proposal on the German side to improve the activity of the Warsaw Treaty Organization. (p. 48)

5. [...] June 1966, Bucharest. Letter from the Secretary General of the CC of the RCP, Nicolae Ceaușescu to the First Secretary of the CC of the SED, Walter Ulbricht, regarding the refusal on the Romanian side to adopt a new statute and new basic norms for the activity of the PCC; using consultations as basis for the relations between the Warsaw Treaty member-states. (p. 49)

6. 3 June 1966, Bucharest. Note from the Foreign Minister of the RSR regarding the proposals by the CC of the SED to establish “new basic norms” to lead to the improvement of Warsaw Treaty’s activity and to create new organisms (the Permanent Commission on Foreign Policy and the Unified Secretariat of the PCC). (p. 51)

7. [...] [...] 1966, Bucharest. Note regarding the schedule of Warsaw Treaty-related actions by the Ministry of Foreign Affairs; the conference participation of the Ministers of Foreign Affairs; finalizing the draft “Declaration on the strengthening of peace and security in Europe”; organizing the PCC session in Bucharest (July). (p. 58)

8. [...] June 1966, Bucharest. Summary by the Ministry of Foreign Affairs regarding the Romanian notes on the Soviet draft of the “Declaration on the strengthening of peace and security in Europe”. (p. 60)

9. [...] [...] 1966, Bucharest. Summary on the functioning of the Warsaw Treaty; the functions of the PCC and the responsibilities of the member-states. (p. 65)

10. 6 June 1966, Moscow. Speech by the Minister of Foreign Affairs of the RSR, Corneliu Mănescu, on the problems of European security; expanding the cooperation with the Western states. (p. 69)

11. [...] June 1966, Moscow. Speech by the Foreign Minister of the RSR, Corneliu Mănescu, regarding the rejection of the proposal by the GDR and the USSR to create a permanent Commission on foreign policy and a Unified Secretariat. (p. 72)

12. [...] June 1966, Bucharest. Summary note on the Romanian delegation’s proposals regarding point II on the agenda of the Conference of Foreign Ministers “on the measures for improving the activity of the Warsaw Treaty Organization.” (p. 74)

13. 17 June 1966, Moscow. Protocol of the Conference of Foreign Ministers on the problems of European security and the measures for improving the activity of the Warsaw Treaty Organization. (p. 76)

14. 21 June 1966, Bucharest. Report of the Romanian delegation present at the Conference of Foreign Ministers; the draft of the Declaration on security in Europe; the functioning and cooperation of the member-states within the alliance; the promotion and inclusion of the Romanian amendments in the official conference documents; the activity of the editing commissions; the Romanian delegation’s reservations about “the problem of military blocs.” (p. 77)

15. [...], **June 1966, Bucharest.** Summary presented by the Ministry of Foreign Affairs regarding the comparison of the obligations assumed by Romania within the Warsaw Treaty and those within the bilateral treaties closed with the European communist states. (p. 90)

III. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS. 8-10 FEBRUARY 1967, WARSAW

1. **25 January 1967, Bucharest.** Memorandum of conversation between the secretary general of the CC of the RCP, Nicolae Ceaușescu, and the Soviet ambassador to Bucharest, A.V. Basov, regarding a letter from the First Secretary of the CC of the CPSU, L.I. Brezhnev, sent in order to propose the convocation of a conference of the Warsaw Treaty Foreign Ministers; letter is annexed to this list. (p. 100)

2. **31 January 1967, Bucharest.** Memorandum of Conversation between the Deputy Foreign Minister, George Macoveșcu, and the Soviet ambassador to Bucharest, A.V. Basov, regarding the convocation, in Berlin, of a conference of the Foreign Ministers on the problems of European security and the reactions of Western states to the Bucharest Declaration, July 1966. (p. 104)

3. **26 January 1967, Bucharest.** Protocol of the Permanent Presidium Meeting of the CC of the RCP on the Romanian delegation's participation in the Berlin Conference of Foreign Ministers. (p. 107)

4. **4 February 1967, Bucharest.** Protocol of the Permanent Presidium Meeting of the CC of the RCP on the participation of the Deputy Foreign Minister, Mircea Malița, in the Berlin Conference (accompanied by the annex of the telephone conversation between Nicolae Ceaușescu and A.N. Kosygin). (p. 108)

5. **4 February 1967, Bucharest.** Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, M. Malița, and the ambassador of the People's Republic of Poland to Bucharest, W. Sobierajski, regarding the Berlin meeting. (p. 112)

6. **6 February 1967, Bucharest.** Memorandum of conversation between the secretary general of the Ministry of Foreign Affairs, Petre Burlacu, and the acting Minister of the Hungarian People's Republic in Bucharest, Argyelán Sándor, regarding the participation of the RSR in the conference of Foreign Ministers. (p. 112)

7. **8 February, 1967, Warsaw.** Speech by the Deputy Foreign Minister of the RSR, Mircea Malița, on the reactions of the Western states to "the Declaration on the strengthening of peace and security in Europe" (the Bucharest Declaration, July 1966); the relations among European states; the expansion of political and economic cooperation on the continent; the normalization of the relations with the FRG through diplomatic relations; the abandoning of the principles of the "Hallstein" doctrine; the evolution of the Romanian-West-German relations. (p. 114)

8. **10 February 1967, Berlin.** Intervention by the head of the Romanian delegation, M. Malița, regarding the mutual reports on the reactions of the Warsaw Treaty member-states to "the Bucharest Declaration"; the diplomatic activity of the Bucharest government for normalizing its relations with the Western states. (p. 121)

9. 3 March 1967, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister of the RSR, Mircea Malița, with the ambassador of the USSR to Bucharest, A.V. Basov, regarding the postponing of the speeches by the head of the Soviet diplomacy, A. A. Gromyko, on the occasion of the Foreign Ministers conference held in Warsaw, 8-10 February; report on Romania's external commerce activity. (p. 125)

10. 7 February 1967, Bucharest. Summary by the Ministry of Foreign Affairs (MFA) regarding the position of the Polish government on the Bucharest Declaration (July 1966); the Warsaw government's attitude toward the resolution of the German problem. (p. 127)

11. 24 February 1967, Bucharest. Memorandum of telephone conversation between Sergiu Celac, secretary III in MFA, with A.V. Papkin, secretary II at the USSR embassy in Bucharest, on the occasion of the 49th anniversary of the Soviet Army Day, regarding the evolution of the Romanian-Soviet relations. (p. 132)

IV. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY DEPUTY FOREIGN MINISTERS DEDICATED TO THE TREATY ON THE NON-DISSEMINATION OF NUCLEAR WEAPONS. 26-27 FEBRUARY 1968, BERLIN

1. 26 February 1968, Berlin. Telegram from the Deputy Foreign Minister, George Macovescu, regarding the beginning of the meeting of the Deputy Foreign Ministers on the evolution of the negotiations for finalizing the Treaty on the non-dissemination of nuclear weapons; the situation in Vietnam; military problems of the Warsaw Treaty. (p. 133)

2. 26-27 February 1968, Berlin. Minutes of the meeting between the Warsaw Treaty Deputy Foreign Ministers on the Treaty on the non-dissemination of nuclear weapons; the military problems of the alliance; Romania's intention to improve the draft of the Treaty on non-dissemination. (p. 134)

3. [...] February 1968, Bucharest. Summary by the Ministry of Foreign Affairs regarding the evolution of the negotiations between the USSR and the USA for closing the Treaty on the non-proliferation of nuclear weapons; the Romanian amendments in the context of these talks. (p. 166)

4. [...] August 1968, Bucharest. Summary by the MFA regarding the foreign policy principles of Romania, as a CMEA and Warsaw Treaty member. (p. 172)

5. 1 November 1968, Bucharest. Summary presented by the Treaty Division within the MFA regarding consequences for European security of establishing a direct telephone line between the NATO Council and the Warsaw Treaty headquarters. (p. 174)

V. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY DEPUTY FOREIGN MINISTERS. 23-24 OCTOBER 1969, MOSCOW

1. [...] March 1969, Bucharest. Note from the MFA on the proposals by the Warsaw Treaty member-states for modifying the structure and functioning of the

organization through the elaboration of a PCC statute; establishing a permanent Commission on foreign policy problems and a Unified Secretariat; Romania's objections. (p. 177)

2. [...] March 1969, Bucharest. Note sent to the head of the Treaty Division within the MFA, Gheorghe Săulescu, on the discussions, during a dinner offered by the Foreign Minister, Corneliu Mănescu, between the latter and the Marshall of the Soviet Union Ivan I. Iakubovskii, Supreme Commander of the Warsaw Treaty Unified Armed Forces, and V.V. Kuznetzov, the Soviet First Deputy Foreign Minister, regarding Romania's contribution to the presidency of the General Assembly of the United Nations Organization (UN); the Romanian-Soviet relations and the denial of a possible attack on Romania (August 1968). (p. 180)

3. 23 October 1969, Bucharest. Memorandum of conversation between the first Deputy Foreign Minister, George Macovescu, and the USSR ambassador to Bucharest, A.V. Basov, regarding the convocation, in Moscow, of a meeting of the Deputy Foreign Ministers. (p. 183)

4. 23-24 October 1969, Moscow. Summary of the talks between the Deputy Foreign Ministers on the Romanian proposals regarding the elaboration of the reunion documents; the functioning principles of the Treaty on security and cooperation in Europe; the problems of international security. (p. 184)

5. [...] October 1968, Bucharest. List of the conferences of the Warsaw Treaty Foreign Ministers. (p. 187)

VI. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS. 30-31 OCTOBER 1969, PRAGUE

1. 6 October 1969, Bucharest. Note from the MFA about Romania's stand on the Soviet proposals regarding the conference on security in Europe; the participation level; the conference agenda, date, and place; the convocation of a conference of the Warsaw Treaty Foreign Ministers with the purpose of analyzing the Soviet proposals. (p. 188)

2. 9 October 1969, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, George Macovescu, and the USSR ambassador to Bucharest, A.V. Basov, regarding the Soviet proposals for convening the conference on security in Europe. (p. 193)

3. 19 October 1969, Moscow. Summary of the talks between the Deputy Foreign Minister, George Macovescu, and the Deputy Foreign Minister of the USSR, L.F. Iliciov, regarding the problems of European security, Moscow (17-18 October); the granting of a permanent status to the European conference; the mandatory character of the adopted documents; the initiative group. (p. 195)

4. 30-31 October 1969, Prague. Speech by the Romanian Foreign Minister, Corneliu Mănescu, on the joint actions for the European conference preparation and organization; support for the resolution adopted by the UN General Assembly

on “regional actions towards improving the good neighbourly relations between the European states belonging to different social-political systems”. (p. 199)

5. 31 October 1969, Prague. Record of the conference of the Foreign Ministers on the general-European conference preparation and organization. (p. 203)

6. 6 November 1969, Sofia. Telegram from the Romanian ambassador to Sofia, N. Blejan, to the Deputy Foreign Minister, Nicolae Ecobescu, regarding the reactions expressed by diplomatic circles to the member-states’ proposal to organize the general-European conference. (p. 204)

7. 9 November 1969, Vienna. Telegram from ambassador D. Bârcea to the Deputy Foreign Minister, Corneliu Vlad, regarding the attitude of the French counsellor Jacques Lecompt toward the evolution of the international relations in the aftermath of the events in Czechoslovakia. (p. 206)

8. 8 November 1969, Köln. Telegram from the Romanian ambassador to the FRG, Constantin Oancea, concerning the reactions stirred in the media and diplomatic circles by the meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers. (p. 209)

9. 11 November 1969, Bucharest. Summary presented by the Minister of Foreign Affairs, Corneliu Mănescu, on behalf of the Central Committee of the RCP, regarding the Conference of Foreign Ministers; the draft measures regarding the convocation of the Conference on security and cooperation in Europe; the adopted documents are featured in the annex. (p. 211)

10. 13 November 1969, Prague. Summary presented by the Foreign Minister, Corneliu Mănescu, on behalf of the Ministers Council, regarding the conference of Foreign Ministers; the adopted drafts; the promotion of the amendments and proposals made by the Bucharest government. (p. 224)

11. 12 November 1969, London. Telegram from the Romanian ambassador, Vasile Pungan, to the MFA, regarding the discussions between the ambassadors of the communist states on the problem of convening the conference on security and cooperation in Europe. (p. 226)

12. 16 November 1969, Washington. Telegram from ambassador Corneliu Bogdan to Relations Division I of the MFA regarding the US position on the general-European conference organization; the evolution of the Soviet-American relations; Romanian proposals for influencing the US diplomatic circles in order to promote cooperation and security in Europe. (p. 228)

13. [...] November 1969, Bucharest. Summary by the Ministry of Foreign Affairs regarding the reactions and commentaries of the diplomatic circles to the proposals made by the Warsaw Treaty countries for the European conference organization. (p. 231)

14. 18 November 1969, Moscow. Telegram sent by ambassador Teodor Marinescu to the Foreign Minister, Corneliu Mănescu, regarding the conversation with the Foreign Minister of the USSR, Andrei Gromyko, on the problems of organizing the general-European conference. (p. 238)

15. 18 November 1969, Washington. Telegram sent by the secretary of the Romanian embassy in the USA, Gh. Ioniță, to the first Deputy Foreign Minister,

George Macovescu, regarding the Czechoslovakian government's undertakings for convening the general-European conference; the reactions of the American administration to the proposals advanced by the Warsaw Treaty member-states at the Prague Conference. (p. 240)

16. 18 November 1969, Washington. Telegram sent by Romania's embassy in the USA to the first Deputy Foreign Minister, George Macovescu, regarding ambassador Corneliu Bogdan's communicating to the State Department, the Decision of the Ministers Council, taken on 13 November, on the Bucharest government's undertakings for convening the general-European conference. (p. 242)

17. 27 November 1969, Geneva. Telegram from the Romanian ambassador, I. Datcu, to the Deputy Foreign Minister, Mircea Malița, regarding the reactions of the executive secretary of the Economic Commission for Europe, Stanovnik, to the general-European conference organization. (p. 244)

VII. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY DEPUTY FOREIGN MINISTERS. 26-27 JANUARY 1970, SOFIA

1. 23 January 1970, Moscow. Telegram from the Romanian ambassador, Teodor Marinescu, regarding the agenda of the conference of the Deputy Foreign Ministers. (p. 247)

2. 26 January 1970, Sofia. Speech by the Deputy Foreign Minister, Nicolae Ecobescu, on the actions undertaken by Romania for maintaining security in Europe; the proposal to convene, at the communist countries' initiative, the Conference on security and cooperation in Europe. (p. 249)

3. 3 February 1970, London. Telegram from ambassador V. Pungan to the Deputy Foreign Minister, Nicolae Ecobescu, regarding the Romanian proposal to convene a preliminary European conference, meant to preface the final talks in Helsinki. (p. 255)

4. [...] February 1970, Bucharest. Summary by the MFA regarding the positions adopted by the delegations of the allied states on the opportunity of convening the Conference on security and cooperation in Europe. (p. 256)

VIII. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS. 21-22 JUNE 1970, BUDAPEST

1. 18 May 1970, Bucharest. Summary presented by the MFA regarding the proposal to form a permanent commission on foreign policy. (p. 264)

2. 4 June 1970, Bucharest. Draft proposals for the Romanian delegation's participation in the conference of Foreign Ministers; finalizing the agenda of the Conference on security and cooperation in Europe; the Romanian proposals. (p. 266)

3. 9 June 1970, Moscow. Telegram from the Romanian ambassador Teodor Marinescu to the Deputy Foreign Minister, Nicolae Ecobescu, regarding the organization, in Budapest, of a conference of Foreign Ministers. (p. 268)

4. 11 June 1970, Budapest. Telegram from the Romanian ambassador to Budapest, Dumitru Turcuș, to the first Deputy Foreign Minister, George Macovescu, regarding the opportunity for holding a preliminary meeting of the Deputy Foreign Ministers; the reactions of the Western states to the progress of the negotiations for the convocation of the general-European conference. (p. 269)

5. 13 June 1970, Bucharest. Memorandum of conversation between the Foreign Minister, Corneliu Mănescu, and the ambassador of the Soviet Union to Bucharest, A.V. Basov, regarding the program of the visit to Romania of a Soviet party and government delegation; organizing problems of the conference of Foreign Ministers; finalizing the agenda for the conference on security and cooperation in Europe. (p. 271)

6. 17 June 1970, Bucharest. Telephone note from the director of Romanian Department in the Hungarian Foreign Minister, Nemeth Jozsef, regarding the agenda of the conference of Foreign Ministers; draft documents to be adopted. (p. 273)

7. 17 June 1970, Bucharest. Summary note elaborated by Relations Division I of the MFA regarding the meeting procedures for the conference of Foreign Ministers. (p. 275)

8. 19 June 1970, Budapest. Telegram from the Deputy Foreign Minister, George Macovescu, regarding the draft documents proposed and adopted at the reunion of the Deputy Foreign Ministers. (p. 275)

9. 21 June 1970, Budapest. Speech by the Foreign Minister, Corneliu Mănescu, on the necessity of convening a multilateral reunion of all the states interested in planning the general-European conference; developing a program for disarmament and technological-scientific cooperation; creating a permanent conference organism for the problems of security and cooperation in Europe. (p. 277)

10. 21-22 June, Budapest. Memorandum adopted by the Warsaw Treaty member-states requesting the convening of the Conference on security and cooperation in Europe and the participation of all European states, including the GDR and FRG. (p. 280)

11. 22 June 1970, Budapest. Statement of the conference of Foreign Ministers regarding the necessity of convening and organizing, through the participation of all the interested states, of the general-European conference. (p. 282)

IX. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS. 18-19 FEBRUARY 1971, BUCHAREST

1. 9 February 1971, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Nicolae Ecobescu, and the ambassador of the USSR to Bucharest, regarding the organization, in Bucharest, of a conference of the Foreign Ministers from the socialist states on the disarmament problems. (p. 285)

2. 13 February 1971, Bucharest. Minutes of the meeting held by the MFA leadership regarding the organizing problems of the conference; agenda; draft documents; the conference training of the Romanian delegation. (p. 288)

3. 15 February 1971, Bucharest. The proposals advanced by the MFA for the organization of the conference of Foreign Ministers; the problems of convening the conference on security and cooperation in Europe; the international status of the GDR; the position of the communist states during the talks on disarmament; banning and limiting the production of chemical and biological weapons. (p. 291)

4. [...] February 1971, Bucharest. Summary of the discussions between the Foreign Ministers regarding the strengthening of the international status of the GDR through admitting it in the UN and the UN Economic Commission for Europe (ECE). (p. 294)

5. 18 February 1971, Bucharest. Speech by the Foreign Minister, Corneliu Mănescu, on the actions of the Romanian government for convening the conference on security and cooperation in Europe; consolidating political contacts with Western states; resuming negotiations. (p. 297)

6. 18 February 1971, Bucharest. Speech by the Foreign Minister of the USSR, A.A. Gromyko, on the negotiations initiated by the Soviet Union for organizing the general-European conference together with France, England, the FRG, Italy, the United States, and Finland; other international problems. (p. 301)

7. 18 February 1971, Bucharest. Minutes of the afternoon meeting of the Deputy Foreign Ministers regarding the negotiation of the draft statement; discussions about the proposals made by the GDR delegation for convening the conference on security and cooperation in Europe; the disarmament problems. (p. 313)

8. 18 February 1971, Bucharest. Minutes of the discussions between the Secretary-General of the RCP, Nicolae Ceaușescu, and the Warsaw Treaty Foreign Ministers regarding the problems of convening the conference on security and cooperation in Europe; the disarmament problems and the international status of the GDR. (p. 320)

X. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS. 30 NOVEMBER - 1 DECEMBER 1971, WARSAW

1. 30 July 1971, Moscow. Telegram from the first secretary of the Romanian embassy in the USSR, Ilie Georgescu, to Relations Division I regarding the information received by the State Department of the USA about the convocation of a special conference of the Warsaw Treaty member-states on the problems of European security; the relations between the Balkan states; the visit of party and government delegation in the People's Republic of China. (p. 325)

2. 11 October 1971, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, George Macovescu, and the acting Minister of the Soviet Union, V. S. Tikunov, regarding the convocation of a Foreign Ministers conference on the organization of multilateral consultations in Helsinki as a result of closing the four-party Accord on the problem of Western Berlin; the consensus of the Western states over the make-up of the delegations, the meeting place, and the problems on the agenda. (p. 326)

3. 1 November 1971, Moscow. Telegram from the first secretary I. Ciubotaru to the Deputy Foreign Minister, George Macovescu, regarding the conversation with the Soviet Deputy Foreign Minister, N.N. Rodionov, about the procedures for organizing the Foreign Ministers conference; problems on the agenda of the general-European conference. (p. 328)

4. 3 November 1971, Moscow. Telegram sent by the first secretary I. Ciubotaru to the Deputy Foreign Minister, George Macovescu, regarding the information picked up from official Soviet circles about the intention of the USSR to convene the meeting of the Warsaw Treaty Foreign Ministers before the session of the UN Ministers Council. (p. 330)

5. 18 November 1971, Moscow. Telegram from Ambassador Teodor Marinescu to the Deputy, George Macovescu, regarding the notification of the Soviet Deputy Foreign Minister, N.N. Rodionov, about the Soviet proposals for the agenda of the Foreign Ministers conference. (p. 332)

6. 19 October 1971, Moscow. Telegram from the Romanian ambassador, Teodor Marinescu, to the Deputy Foreign Minister, Vasile Gliga, regarding the notification of the head of the Department of Foreign Affairs Relations of the CC of the CPSU, L.S. Mosin, regarding the organization, in December, of a meeting of the Foreign Ministers, dedicated to the problems of European security. (p. 334)

7. 19 November 1971. Draft statement of the Foreign Ministers conference, remitted by the Soviet side, on the appeal by the communist states to expedite the convocation of the general-European conference; appeal to the international community to solve the problem of refugees from East Pakistan. (p. 335)

8. 25 November 1971, Bucharest. Draft proposals by the MFA regarding the mandate of the Romanian delegation for the Foreign Ministers Conference; approval of the agenda proposed by the Soviet side, except for the issue of Indian-Pakistani relations; promoting Romania's actions for convening the general-european conference; Romanian proposals for appointing its own representatives at the preliminary multilateral reunions in Helsinki. (p. 337)

9. 21 December 1971, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, George Macovescu, and the ambassadors of the Warsaw Treaty member-states, regarding the actions undertaken by the Romanian government in the European states' capitals, the USA and Canada, for the general-European conference preparation. (p. 339)

XI. GENERAL PROBLEMS OF THE WARSAW TREATY. 1972

1. [...] [May] 1972, Bucharest. Summary by the Relations Division I of the MFA regarding Romania's cooperation within the Warsaw Treaty; rejection of the proposals made by the USSR and the GDR for creating a permanent commission on foreign policy. (p. 343)

2. 1 June 1972, Bucharest. Summary by Relations Division I of the MFA regarding the consequences of the high-level Soviet-American meeting on the relations among the Warsaw Treaty member-states. (p. 345)

XII. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS. 15-16 JANUARY 1973, MOSCOW

1. 31 December 1972, Moscow. Telegram sent by the Romanian ambassador, Gheorghe Badrus, to the Foreign Minister, George Macovescu, regarding the notification of the Deputy Foreign Minister of the USSR about the convocation of the Foreign Ministers conference on the problem of downsizing the armed forces and the armaments in Europe; the accounts by the Soviet side of the preliminary talks on downsizing the armed forces and armaments in Europe, proposed by the NATO countries; participation in the talks by all the interested European states, including the USA and Canada. (p. 347)

2. 31 December 1972, Bucharest. Draft proposals regarding Romania's participation in the Foreign Ministers conference on the organizing problems of the preliminary talks over the downsizing of the armed forces and armaments in Europe; the mandate of the Romanian delegation. (p. 350)

3. 6 January 1973, Moscow. Telegram sent by ambassador Gh. Badrus to the secretary-general of the MFA, Nicolae Ghenea, regarding the approval by the Romanian side to participate in the Foreign Ministers conference. (p. 353)

4. 8 January 1973, Bucharest. Telegram from the State Secretary in the MFA, Nicolae Ghenea, to the CC secretary of the RCP, Nicolae Ceaușescu, regarding the content of the discussions between Emil Bodnăraș and the Soviet ambassador in Bucharest, V.I. Drozdenko, on the Soviet-French negotiations for convening the general-European conference; preparing a new Soviet draft of the "general Declaration on the bases of European security and on the principles of the relations among the European states"; Soviet proposals for the general-European conference preparation. (p. 355)

5. 15 January 1973, Moscow. Memorandum of conversation between the Foreign Minister, George Macovescu, and the first Deputy Foreign Minister of the USSR, V.V. Kuznetzov, on the release under a confidential title of information concerning the continuation of the preparation work for the general-European conference and the attitude of the Western countries toward the release of the Soviet document entitled "Draft mandates for the general-European conference commissions." (p. 357)

6. 15 January 1973, Moscow. Speech by the Foreign Minister, George Macovescu, on Romania's grounds for military disengagement and disarmament in Europe; the downsizing and withdrawal of foreign troops from the territories of other states; the liquidation of the military bases situated on the territories of other states; renouncing the use of military manoeuvres; budget cuts; the creation of denuclearized zones in different parts of Europe; creating conditions for the dismantling of military blocks; discussions and negotiations among all the European states, as well as the USA and Canada; the organizing of an international conference. (p. 359)

7. 16 January 1973, Moscow. Speech by the Foreign Minister, George Macovescu, on the joint actions of the communist states for closing the second stage of the conference on security and cooperation in Europe; the presentation of the Romanian draft “Achieving security in Europe and renouncing the use of force or threat by force in the mutual relations among the European states; the fundamental principles of the mutual relations among the European states.” (p. 364)

8. 16 January 1973, Moscow. Memorandum of conversation between the Foreign Minister, George Macovescu, and the Foreign Minister of the USSR, A.A. Gromyko, regarding the Soviet “tactical reservations” in the course of the negotiations for finalizing the conference on security and cooperation in Europe; Romanian-Soviet negotiations for adopting a joint position in favour of the first point on the agenda of the general-European conference. (p. 367)

9. 16 January 1973, Moscow. Protocol of the Foreign Ministers Conference regarding the decision by the Warsaw Treaty member-states to accept the report of the NATO countries, dated 15 November 1972, on the preliminary consultations for the talks on the downsizing of the armed forces and armaments in Europe. (p. 371)

10. 20 January 1973, Bucharest. Summary of the conversations between the first secretary of the CC of the CPSU, L.I. Brezhnev, and the Foreign Ministers, regarding the evolution of the negotiations between the USSR and France, the FRG, and the USA, for the problems of European security; criticism of the Romanian government’s decision to start separate negotiations at Helsinki. (p. 372)

11. 20 January 1973, Bucharest. Circular telegram sent by the Deputy Foreign Minister, Nicolae Ecobescu, to Romania’s diplomatic offices regarding the results of the Foreign Ministers conference in Moscow; the Romanian initiatives for finalizing the general-European conference. (p. 378)

12. [...] January 1973, Bucharest. Report of the head of the Synthesis Committee in the MFA, Sergiu Celac, on the meeting of the Foreign Ministers Committee in Moscow; the meeting calendar and agenda; the Soviet tendencies to coordinate the foreign policy of the allied states; the relations with the Chinese People’s Republic. (p. 383)

13. [...] January 1973, Bucharest. Report of the Synthesis Committee in the MFA on the procedure-related problems of the preliminary Helsinki reunion; the agenda; the relationship between European security and disarmament; the problems of troops and armament downsizing in Europe. (p. 387)

XIII. THE MEETING OF THE DEPUTY FOREIGN MINISTERS ON THE FIRST STAGE OF THE HELSINKI CONFERENCE ON SECURITY AND COOPERATION IN EUROPE. 21 MAY 1973, MOSCOW

1. 15 May 1973, Moscow. Telegram from ambassador Gh. Badrus regarding the note of the Soviet Foreign Minister, N.N. Rodionov, on the convocation of the meeting of the Deputy Foreign Ministers in which to analyze the draft documents of the general-European conference in its second stage. (p. 390)

2. [...] *May 1973, Bucharest.* Circular telegram sent by the Ministry of Foreign Affairs to Romania's diplomatic offices in the Warsaw Treaty member-states regarding the meeting of the Deputy Foreign Ministers; the preparation of the draft documents of the general-European conference committees. (p. 391)

3. *17 May 1973, Bucharest.* Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Nicolae Ghenea, and the extraordinary and plenipotentiary ambassador of the Polish People's Republic to the RSR, Jaromir Ocheduszko, regarding the reasons of the Romanian side for considering the meeting of the Deputy Foreign Ministers to be uncalled for. (p. 392)

4. *19 May 1973, Berlin.* Telegram sent by the Romanian ambassador, Vasile Vlad, regarding the conversation with the Deputy Foreign Minister, Oskar Fischer, on the reasons for convening, in Moscow, the meeting of the Deputy Foreign Ministers. (p. 393)

5. [...] *May 1973, Bucharest.* Proposals note on the participation of the RSR delegation in the meeting of the Deputy Foreign Ministers; Soviet-Romanian and Polish-Romanian negotiations for deciding the meeting agenda. (p. 394)

6. *21 May 1973, Moscow.* Telegram sent by the Deputy Foreign Minister, Nicolae Ghenea, regarding the unfolding of the meeting of the Deputy Foreign Ministers; negotiations with the Polish delegation for supporting the project of creating, within the general-European conference, a consultative organism dealing with disarmament problems. (p. 396)

7. [22] *May 1973, Moscow.* Speech by the Deputy Foreign Minister, Nicolae Ghenea, on Romania's foreign policy actions for supporting the convocation and organization of the Helsinki conference; the development of the relations with the Western states; extending an invitation to the USA and Canada for supporting the European conference project. (p. 397)

8. *21 May 1973, Moscow.* Speech by the Deputy Foreign Minister of the USSR, N.N. Rodionov, on the problems of security in Europe; the acknowledgment by all the states of the territorial and political realities established in Europe after the Second World War. (p. 402)

9. [...], *May 1973, Bucharest.* Report of the Romanian delegation sent for information purposes to the secretary of the CC of the RCP, Nicolae Ceaușescu, and the head of the Foreign Affairs Department of the CC of the RCP, Ștefan Andrei, regarding the problems of convening the conference on security in Europe and other areas of interest: economic and cultural cooperation, the creation of a consultative organism, of a coordinating committee, and the conference calendar. (p. 407)

10. *21-22 May 1973, Moscow.* Summary of the discussions during the meeting of the Deputy Foreign Ministers on the problems related to the Helsinki consultations. (p. 410)

11. *24 May 1973, Bucharest.* Circular telegram sent by the Deputy Foreign Minister, Nicolae Ghenea, to Romania's diplomatic missions regarding the Moscow meeting of the Deputy Foreign Ministers; the Soviet endeavours for obtaining the participants' unanimous accord so that the documents and initiatives

of the socialist countries, related to all the four points on the agenda of the Conference on security and cooperation in Europe, to be exclusively presented by the USSR. (p. 420)

12. 3 June 1973, Helsinki. Telegram sent by the Romanian Ministers in Finland, M. Bălănescu and V. Lipatti, regarding the results of the Moscow meeting of the Deputy Foreign Ministers; the improvement of the Romanian-Soviet relations in view of promoting joint projects for the general-European conference. (p. 422)

XIV. GENERAL PROBLEMS OF ROMANIA'S COOPERATION WITHIN THE WARSAW TREATY. 1974

1. 20 February 1974, London. Telegram from ambassador Pretor Popa to the Deputy Foreign Minister, Cornel Pacoste, regarding the talks with Western diplomats about extending the scope of the Warsaw Treaty in the event of its renewal. (p. 424)

2. [...] April 1974, Bucharest. Summary by the MFA regarding the political-judicial aspects of Romania's cooperation within the Warsaw Treaty; the conditions in which to meet the provisions of art. 4 of the Treaty, regarding the lending of military assistance to Bulgaria by the Soviet Union and Romania in the event of an attack. (p. 425)

3. 23 November 1974, Moscow. Summary presented by ambassador Gh. Badrus regarding the tendencies of the USSR to accelerate the political coordination of the Warsaw Treaty member-states. (p. 429)

XV. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY DEPUTY FOREIGN MINISTERS. 29-30 JANUARY 1975, MOSCOW

1. [29] January 1975, Bucharest. Draft speech by the Deputy Foreign Minister, Cornel Pacoste, regarding Romania's position on the initiatives of the allied states to organize the celebration of the 20th anniversary of the Warsaw Treaty; the creation of the Foreign Ministers Committee and of the Unified Secretariat. (p. 435)

2. 29 January 1975, Moscow. Summary of the discussions had during the meeting of the Deputy Foreign Ministers about the 20th anniversary of the Warsaw Treaty; proposals to create a foreign policy committee responsible for preparing the reunions of the PCC; creating the Unified Secretariat; the Romanian representative's different attitude. (p. 440)

3. 30 January 1975, Moscow. Protocol of the meeting of the Deputy Foreign Ministers on the preparation of the 20th anniversaries of the Warsaw Treaty; perfecting the mechanism for political cooperation within the organization. (p. 446)

4. 3 February 1975, Bucharest. Report of the Deputy Foreign Minister, George Macovescu, submitted to the CC secretary of the RCP, Ștefan Andrei, on the results of the Moscow meeting of the Deputy Foreign Ministers; the Romanian

delegation's opposition to the Soviet tendencies to monopolize the activity within the Treaty. (p. 451)

XVI. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY DEPUTY FOREIGN MINISTERS, DEDICATED TO THE RELATIONS WITH THE NORTHERN EUROPEAN STATES. 19–20 MARCH 1975, WARSAW

1. [...] *March 1975, Bucharest.* Proposals note sent by the Polish ambassador to Bucharest on the invitation, to Warsaw, of the Deputy Foreign Minister, Vasile Gliga, to participate in the meeting of the Deputy Foreign Ministers dedicated to the relations with the northern European states. (p. 457)

2. *25 March 1975, Bucharest.* Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Vasile Gliga, to Romania's diplomatic offices regarding the results of the Warsaw meeting on the development of the relations with the northern European states. (p. 458)

3. *27 March 1975, Bucharest.* Report sent to the Foreign Minister, George Macovescu, on the meeting of the Deputy Foreign Ministers dedicated to the relations with the northern European states; proposals for increasing cooperation with the Baltic Sea states. (p. 460)

4. [...] *March 1975, Bucharest.* Summary by Relations Division III in the MFA for the Deputy Foreign Minister, Vasile Gliga, regarding the relations of the Soviet Union and of the communist states with the Northern countries. (p. 463)

XVII. GENERAL PROBLEMS OF ROMANIA'S COOPERATION WITHIN THE WARSAW TREATY. THE EVOLUTION OF THE ROMANIAN-SOVIET RELATIONS. 1976

1. *2 February 1976, Bucharest.* Report of the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the talks with the Deputy Foreign Minister of the USSR, N.N. Rodionov, in Moscow, on January 29-30, about the bilateral relations; Romania's intention of becoming a member of the Group of 77; the organization of the conference on security in the Balkans; problems of the Security Council Reunion. (p. 466)

2. *13 March 1976, Moscow.* Summary by ambassador Gheorghe Badrus to the MFA regarding the report presented by L.I. Brezhnev at the XXV Congress of the CPSU on the actions of the USSR concerning the disarmament problems; reactions of foreign diplomats to the foreign policy of the Soviet Union ("the Peace Program"). (p. 471)

3. *30 June 1976, Berlin.* Memorandum of conversation between the CC secretary of the RCP, Nicolae Ceaușescu, and the first secretary of the CC of the CPSU, Leonid I. Brezhnev, regarding Romania's intention to participate as observer in the reunions of the non-aligned states; refusal of the Soviet side. (p. 474)

4. 3 August 1976, Crimeea. Memorandum of conversation between the CC secretary of the RCP, Nicolae Ceaușescu, and the first secretary of the CC of the CPSU, Leonid I. Brezhnev, regarding the cooperation among the states of the communist bloc; the evolution of the Romanian-Soviet relations; cooperation problems within the Warsaw Treaty; the relations of the Soviet Union with the Western states (West Germany, the USA, France); the prospects of the cooperation among the Balkan states. (p. 476)

5. 13 November 1976, Moscow. Report of the Minister-Councillor Gheorghe Colț on the foreign policy activity of the USSR after the XXV Congress of the CPSU. (p. 492)

6. 23 November 1976, Bucharest. Minutes of the Executive Political Committee meeting on the results of the first part of the Romanian-Soviet high-level talks; economic problems; military cooperation within the Warsaw Treaty; Romania's position within the CMEA. (p. 499)

7. 24 November 1976, Bucharest. Minutes of the Executive Political Committee meeting regarding the results of the high-level Romanian-Soviet talks; proposal to decorate the CC secretary of the CPSU, Leonid I. Brezhnev, with the "the Star of the Republic" medal, grade I. (p. 503)

XVIII. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS. 25-26 MAY 1977, MOSCOW

1. 11 April 1977, Bucharest. Proposals note sent to the MFA by the USSR ambassador to Bucharest, V.I. Drozdenko, on the convocation of the first meeting of the Foreign Ministers Committee (FMC) regarding the problems of European security; the planning of the Belgrade Reunion of the CSCE; other common international problems. (p. 506)

2. 13 April 1977, Moscow. Telegram from ambassador Gh. Badrus to the Foreign Minister George Macovescu and the latter's deputy, Constantin Oancea, regarding the proposal of the Deputy Foreign Minister of the USSR, N.N. Rodionov, to convene the meeting of the Foreign Ministers Committee, regarding the positions of the Warsaw Treaty member-states on the Belgrade Reunion of the Conference on security and cooperation in Europe. (p. 507)

3. 18 May 1977, Bucharest. Note of Relations Division I in the MFA regarding the problems that could be tackled by the Soviet side during the talks with the members of the Romanian delegation participating in the Moscow FMC meeting. (p. 509)

4. [...] May 1977, Bucharest. Summary by Relations Division I in the MFA regarding the problems brought up in the talks of the Romanian Foreign Minister, George Macovescu, with the USSR Foreign Minister, A.A. Gromyko; political aspects; economic and cultural exchanges; clarifying the judicial situation of the River Administration of the Lower Danube; the renewal of the Commerce and Navigation Treaty between Romania and the USSR; delimiting the continental plateau of the Black Sea etc. (p. 511)

5. 31 May 1977, Bucharest. Report of the European Security Sector on the activity of the Romanian delegation participating in the FMC meeting in Moscow; joint actions of the Warsaw Treaty member-states for strengthening the security and developing cooperation in Europe; preparing the Belgrade CSCE Reunion; the Soviet-American negotiations for limiting strategic weapons; regulating international conflicts. (p. 516)

6. 31 May 1977, Bucharest. Circular telegram from the Foreign Minister, George Macovescu, to Romania's diplomatic offices regarding the results of the FMC meeting convened in Moscow with the purpose of strengthening security and developing cooperation in Europe, and of elaborating a joint political course of action regarding the CSCE Reunion in Belgrade. (p. 519)

7. [...] May 1977, Bucharest. Note of Relations Division I in the MFA on the evolution of the Romanian-Soviet bilateral relations; high-level meetings; political-diplomatic relations; economic exchanges, and so on. (p. 521)

XIX. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 24-26 APRIL 1978, SOFIA

1. [...] April 1978, Bucharest. Proposals note sent by the MFA to the secretary-general of the RCP, Nicolae Ceaușescu, regarding the organization, in Sofia, of the FMC meeting, in which to analyze the problems of participating in the special session of the UN General Assembly, dedicated to disarmament; European security and the results of the Belgrade Reunion. (p. 529)

2. [...] April 1978, Bucharest. Draft speech by the Foreign Minister, Ștefan Andrei, regarding the Romanian government's action plan regarding the disarmament problems; proposals for increasing the role of the UN General Assembly; views on the process of strengthening security and cooperation in Europe after the Belgrade CSCE Reunion. (p. 530)

3. 15 April 1978, Sofia. Telegram from ambassador Traian Simedrea to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the Bulgarian draft statement of the FMC meeting on the joint actions of the Warsaw member-states for organizing the special session of the UN General Assembly on disarmament; the appeal of the communist states regarding the closing among all the participants in the general-European conference of a treaty on the non-use, against one other, of the nuclear weapon; reaching an agreement against the expansion of the extant military and political groups and alliances. (p. 533)

4. 19 April 1978, Bucharest. Note addressed to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, on the problem that could be tackled in the bilateral talks with the MFA representatives of the Warsaw Treaty member-states, participants in the FMC meeting (official visits, holiday invitations, and the renewal of bilateral agreements). (p. 535)

XX. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 14-15 MAY 1979, BUDAPEST

1. 3 May 1979, Bucharest. Note of Relations Division I on the observations and proposals of the Romanian side concerning the draft statement of the FMC meeting, note sent to the MFA by the Foreign Minister of the Hungarian People's Republic, Puja Frigyes. (p. 541)

2. 4 May 1979, Moscow. Telegram from ambassador Gheorghe Badrus to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, regarding the comments of the Soviet representatives on the program of the FMC meeting in Moscow. (p. 543)

3. 4 May 1979, Moscow. Telegram of ambassador Gheorghe Badrus sent to Relations Division I in the MFA regarding the position of the USSR on some of the confidence-building measures and the reinforcement of the political relaxation by the military one. (p. 546)

4. 7 May 1979, Moscow. Telegram from ambassador Gheorghe Badrus to Relations Division I in the MFA regarding the problems that the Soviet delegation might include on the agenda of the talks within the FMC meeting in Budapest: the policy of the Chinese People's Republic and the Chinese-Vietnamese conflict; the situation in the Near East after the signing of the Egyptian-Israelian Peace Treaty; the arming measures adopted by NATO; the situation in Afghanistan. (p. 547)

5. 10 May 1979, Budapest. Speech by ambassador Vasile Șandru, at the opening workshop of an expert and counseling commission within the Warsaw Treaty Foreign Ministries, on the organization of a preliminary reunion of the Deputy Foreign Ministers of the signatory states of the Final Helsinki Act; proposal to create a permanent negotiating organism within the CSCE. (p. 549)

6. 10 May 1979, Budapest. Note of the Romanian expert group designated to negotiate the draft documents of the FMC meeting on the matters left in abeyance in the text of the statement; negotiating the Romanian amendments referring to the CSCE Reunion; the refusal by the Soviet representatives of the Romanian delegation's proposal to organize, in Madrid, a multilateral consultation among the Deputy Foreign Ministers of the states that signed the Final Act. (p. 551)

7. 12 May 1979, Budapest. Note on the evolution of the negotiations for finalizing the statement of the FMC meeting; rejection of the proposals advanced by the Romanian expert group regarding the participation of the Foreign Ministers in the CSCE Reunion; proposal to create a permanent negotiating organism. (p. 553)

8. 15 May 1979, Budapest. Statement of the Foreign Ministers meeting on the convocation of a general conference and the closing of a treaty on the non-use, against one another, of nuclear and conventional weapons. (p. 555)

9. 15 May 1979, Budapest. Protocol of the FMC meeting in which it was decided that the government of the Hungarian People's Republic release the adopted statement as an official United Nations document; distributing the latter to the governments of all the European states, as well as to those of the USA and Canada. (p. 560)

10. [...] May 1979, Bucharest. Summary by Relations Division I in the MFA referring to the FMC meeting calendar; the Romanian-Hungarian talks over the draft statement; finalizing the document; the unfolding of the meeting. (p. 561)

11. 18 May 1979, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic offices regarding the intention of the Warsaw Treaty member-states to stimulate the organization of the CSCE Reunion in Madrid aimed at ending the arms race. (p. 563)

12. 18 June 1979, Budapest. *Aide-mémoire* from the Hungarian MFA regarding the reactions stirred in the European capitals, in the USA and Canada, the release of the FMC Statement on the proposal for convening a new conference on stability in Europe. (p. 566)

13. [...] September 1979, Bucharest. Note on the reactions of the European states to the proposals included in the Budapest Statement. (p. 571)

XXI. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 5-6 DECEMBER 1979, BERLIN

1. [...] October 1979, Bucharest. Note of the MFA on the proposals of the GDR regarding the agenda of the FMC meeting; submission of the draft statement by the Romanian side. (p. 575)

2. 23 October 1979, Warsaw. Note of the acting Minister Gh. Gustea sent to Relations Division I regarding the proposal of J.W. Natorf, the head of the Polish MFA, to include, on the agenda of the FMC, a third point about the regulations for the functioning and improvement of the Unified Secretariat's activity. (p. 576)

3. 25 October 1979, Bucharest. Note addressed to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, on the proposals of the Polish MFA for elaborating new regulations for the functioning of the FMC and of the Unified Secretariat; the Polish drafts and the Romanian responses are annexed here. (p. 577)

4. 7 November 1979, Moscow. Telegram from ambassador Gh. Badrus to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the convocation of the FMC meeting; the evolution of the Romanian-Soviet relations with regard to the disarmament problems. (p. 581)

5. 15 November 1979, Bucharest. Telegram from the director of Relations Division I, Ion Ciubotaru, to the acting Minister in Warsaw, Gh. Gustea, regarding the Polish proposals for drawing up and adopting new regulations for the functioning of the Foreign Ministers Committee and of the Unified Secretariat. (p. 583)

6. 17 November 1979, Warsaw. Telegram from the acting Minister Gh. Gustea to Relations Division I in the MFA, regarding the reactions of the head of the Polish MFA, J. W. Natorf, to the refusal of the Romanian side to include, on the agenda of the Berlin meeting, points related to the reorganization of the FMC and of the Unified Secretariat. (p. 584)

7. [...] November 1979, Bucharest. Note of the Foreign Minister, Ștefan Andrei, on the structure of the draft statement of the FMC meeting, seeking to

promote the foreign policy of the Soviet Union (the SALT II treaties and the talks over SALT III); criticisms leveled at NATO for planning to install medium-range missiles. (p. 585)

8. 29 November 1979, Berlin. Telegram from the leader of the Romanian expert group, Vasile Șandru, to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, and the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the refusal of the USSR to accept the unilateral downsizing of the military forces and the convocation of a preliminary multilateral meeting for the CSCE Reunion in Madrid; the evolution of the Soviet-French negotiations for the organization of a two-stage conference on disarmament. (p. 588)

9. [...] December 1979, Bucharest. Report presented by the director of Relations Division I, Vasile Șandru, to the Minister Secretary of State, Aurel Duma, on the reactions produced in Western countries by the statement of the FMC meeting in Berlin. (p. 590)

10. 3 December 1979, Berlin. Telegram of the Romanian expert committee members, Vasile Șandru and Gheorghe Tache, regarding the drawing up of the statement of the FMC meeting; rejection by the USSR of the Romanian proposal to symbolically downsize the military forces and armament on the European continent. (p. 595)

XXII. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 19-20 OCTOBER 1980, WARSAW

1. 15 September 1980, Bucharest. Memorandum of conversation between the director of Relations Division I, Vasile Șandru, and the Polish embassy Counsellor to Bucharest, Kornel Henschke, regarding the modification of the FMC meeting schedule requested by the Romanian side. (p. 599)

2. 11 October 1980, Bucharest. Circular telegram sent by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic offices, regarding the convocation, in Warsaw, in the second half of October, of a FMC meeting on the problems of security and cooperation in Europe; instructions regarding the political situation in Poland. (p. 600)

3. 15 October 1980, London. Telegram sent by ambassador Vasile Gliga to the Minister Secretary of State in the MFA, Aurel Duma, regarding the opinions circulating in the British official circles about the convocation of the FMC meeting in Warsaw, in the context of the preliminary reunion of the CSCE-Madrid; the political situation in Poland. (p. 601)

4. 19 October 1980, Warsaw. Speech by the Foreign Minister, Ștefan Andrei, on the easing of tensions on the European continent through the observance of the Helsinki Accords; increasing cooperation among the Balkan states; preparing the Madrid Reunion through the participation of the Foreign Ministers of the signatory states of the CSCE. (p. 603)

5. 20 October 1980, Warsaw. Statement of the FMC meeting on the preparation of the Madrid Reunion by the participating states of the CSCE; the convocation of the Conference on military disengagement and disarmament in Europe; the appeal of the communist states for the mutual downsizing of their armed forces and armament in Central Europe. (p. 609)

6. 22 November 1980, Bucharest. Circular telegram from the Foreign Minister, Ștefan Andrei, to Romania's diplomatic offices, regarding the results of the FMC meeting in Warsaw toward convening a Conference on Military Disengagement and Disarmament in Europe. (p. 612)

XXIII. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY DEPUTY FOREIGN MINISTERS ON THE CSCE REUNION IN MADRID. 19-20 JANUARY 1981, BERLIN

1. [...] December 1980, Bucharest. Note of proposals submitted by the Deputy Foreign Minister, Gheorghe Dolgu, to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, referring to the participation of the Romanian delegation in the Deputy Foreign Ministers meeting convened in Berlin, on January 19-20, 1981, on the problems related to the second stage of the CSCE Reunion in Madrid. (p. 616)

2. [...] January 1981, Bucharest. Calendar and agenda summary of the Deputy Foreign Ministers meeting. (p. 617)

3. 19 January 1981, Berlin. Speech by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, on the political-judicial measures for security strengthening and the convocation, within the Madrid Reunion, of the Conference on confidence-building and disarmament in Europe; the Romanian proposals regarding humanitarian problems and human rights, as well as the development of cooperation in the fields of education, culture, information, and human contacts. (p. 618)

4. [...] January 1981, Bucharest. Summary of the discussions of the Deputy Foreign Ministers on the problems of European security; the Soviet attitude toward the convocation of the conference on military disengagement and disarmament in Europe; the tendency to coordinate the foreign policy of the Warsaw Treaty member-states. (p. 625)

5. 23 January 1981, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic offices, regarding the results of the Deputy Foreign Ministers meeting, held in Berlin, 19-20 January, on the first stage of the CSCE Reunion; the role of the neutral and non-aligned states; military disengagement and disarmament in Europe. (p. 630)

XXIV. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 1-2 DECEMBER 1981, BUCHAREST

1. [...] January 1981, Bucharest. Note of proposals sent by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the director of Relations Division I,

ambassador Vasile Șandru, to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, on the organization, in Bucharest, in the second half of April, of the FMC meeting; the negotiation of the agenda with the other delegations representatives. (p. 632)

2. 20 July 1981, Bucharest. Memorandum of conversation between the Foreign Minister, Ștefan Andrei, and the ambassador of the USSR to Bucharest, V.I. Drozdenko, regarding the organization, in the second half of the year, in the Romanian capital, of the FMC meeting; the proposals of the Soviet Union to maintain peace in the Mediterranean zone, by closing accords with the abutting states. (p. 633)

3. 16 October 1981, Bucharest. Memorandum of conversation between the director of Relations Division I in the MFA, Vasile Șandru, and the acting Minister of the USSR, L. Boiko, regarding the Soviet proposals for the agenda of the FMC meeting; the organization of Romanian-Soviet consultations for negotiating the draft documents; organizing problems. (p. 635)

4. 12 November 1981, Bucharest. Telegram sent by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to the Romanian ambassador to Berlin, regarding the East-German request to introduce, in the statement of the FMC, a series of references to the aggressive policy of the USA and NATO in Europe; instructions from the center for observance of the framework of the FMC meetings. (p. 637)

5. [...] November 1981, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the leaders of the diplomatic missions of the states participating in the Warsaw Treaty, regarding the draft statement of the FMC meeting; revealing Romania's stand on the support of the disarmament process, relaxation, and cooperation among the states in Europe. (p. 638)

6. 22 November 1981, Moscow. Telegram from ambassador Traian Dudaș to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the director of Relations Division I, ambassador Vasile Șandru, regarding the Soviet proposals to modify the draft statement of the FMC meeting. (p. 640)

7. 23 December 1981, Washington. Telegram sent by the acting Minister N. Ionescu to the Deputy Foreign Ministers, Maria Groza and Constantin Oancea, regarding the discussions during a meeting held at the State Department with the director for the Eastern-European countries, John Davis, and his deputy, John Scanlan, regarding the results of the FMC meeting; Romania's stand on the events in Poland. (p. 642)

8. 23 December 1981, Copenhagen. Telegram from the acting Minister Stana Drăgoi to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the meeting with the head of the Political Department of the Danish MFA, Peter Dyvig, on the statement of the FMC meeting in Bucharest; information about the situation in Poland. (p. 643)

9. 23 December 1981, Köln. Telegram from the acting Minister Ion Râmbu to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the meeting with the head of the "European Security" department of the West-German MFA, dr. Joetze, on the statement of the FMC meeting; the consequences of the events in Poland for the CSCE Reunion in Madrid. (p. 646)

10. 31 December 1981, Belgrade. Telegram from the acting Minister Nicolae Mihai to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the U.S. efforts to convene a Reunion of the CSCE in Madrid, in which to analyze the political situation in Poland. (p. 647)

11. [...] December 1981, Bucharest. Report of the director of Relations Division I in the MFA, Vasile Şandru, on the FMC meeting; the evolution of the Soviet-American relations in the context of the Geneva talks over disarmament and arms control; the results of the CSCE Reunion in Madrid; the Soviet intention to coordinate the foreign policy actions of the Warsaw Treaty member-states; the situation in Poland. (p. 648)

12. 7 January 1982, Bucharest. Summary by Relations Division I submitted to the Foreign Minister, Ştefan Andrei, regarding the reactions produced in the European capitals to the statement of the FMC meeting in Bucharest; observations about Romania's foreign policy; the consequences of the events in Poland for the CSCE Reunion in Madrid. (p. 655)

XXV. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 21-22 OCTOBER 1982, MOSCOW

1. 23 September 1982, Bucharest. Note from the Foreign Minister, Ştefan Andrei, to the secretary-general of the RCP, Nicolae Ceauşescu, on the Soviet proposals related to the agenda of the FMC meeting in Moscow, December 21-22. (p. 660)

2. [...] [October] 1982, Bucharest. Draft mandate for the Romanian delegation designated to negotiate with the Soviet side the agenda and draft statement of the FMC meeting. (p. 661)

3. 2 October 1982, Bucharest. Note sent by the director of Relations Division I in the MFA, Vasile Şandru, to the Minister Secretary of State, Aurel Duma, regarding the Romanian-Soviet consultations over the statement of the FMC meeting; the disagreement by the Romanian side with the inclusion in the document of some references to the situation in Poland and the Middle East. (p. 663)

4. 16 October 1982, Moscow. Telegram sent by the director of Relations Division I, Vasile Şandru, and ambassador Traian Dudaş, regarding the proposal of the Polish delegation to include in the text of the FMC statement a formula referring to "the attempts to undermine the political-judicial foundations of the peace order in Europe"; the Romanian delegation's refusal. (p. 665)

5. 26 October 1982, Bucharest. Summary made by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the FMC meeting; evaluation of the international situation from the perspective of the negotiations of the CSCE Reunion in Madrid; the Soviet-American talks over the nuclear weapons cut in Europe; the situation in Poland; the effects of the FRG government change on the East-West relations. (p. 666)

6. [21] October 1982, Moscow. Speech by the Foreign Minister, Ştefan Andrei, on the foreign policy of the Bucharest leadership toward international

relaxation through involvement in the evolution of the Soviet-American negotiations in Geneva; cooperation in Europe through observance of the Helsinki Accords; the finalization of the CSCE Reunion in Madrid; the nuclear weapons cut and the simultaneous dismantling of the military bases throughout Europe; proposal for the next CSCE reunion to be held in Bucharest; the convocation of an international conference aimed at regulating the situation in the Middle East. (p. 671)

7. [22] October 1982, Moscow. Statement of the FMC meeting on the appeal of the Warsaw Treaty member-states for international relaxation and nuclear arms control in Europe; observance of the Helsinki Final Act and condemnation of the American economic sanctions against Poland; closing the Madrid Reunion through the convocation of a Conference on Confidence-Building Measures, Security Strengthening, and Disarmament in Europe; proposal for the two military blocs to stop expanding their zone of influence in Asia, Africa, and Latin America; resumption of the Soviet-American SALT II negotiations in Vienna; the crisis regulation in the Near East. (p. 679)

8. 30 October 1982, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic offices, regarding the results of the FMC meeting in Moscow; the evolution of the Soviet-American relations; the foreign policy actions of the Bucharest government in keeping with the Helsinki Final Act; proposal of the Bulgarian People's Republic to create a denuclearized zone in the Balkans; the consequences of the FRG government change; the situation in the Near East. (p. 686)

XXVI. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 6-7 APRIL 1983, PRAGUE

1. [...] February 1983, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the USSR ambassador to Bucharest, E.M. Tiajelnikov, regarding the ways for the FMC to fulfill the instructions of the Political Consultative Committee, in Prague, January 1983, for the talks with the NATO countries over the disarmament problems, military budget cuts, and the closing of a treaty on the mutual non-use of military force and on the building of confidence, security, and cooperation in Europe. (p. 690)

2. 19 February 1983, Bucharest. Note of proposals submitted to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, regarding the organization of the FMC meeting in Prague, on April 5-6; organizing problems. (p. 691)

3. 2 March 1983, Prague. Letter from the Foreign Minister of the Czechoslovakian Socialist Republic, B. Chnoupek, to the Foreign Minister of the RSR, Ștefan Andrei, about the issuing of the Political Declaration of the PCC as an official United Nations document; the proposal of the Warsaw Treaty member-states to close a Treaty on the mutual non-use of military force and the peace-keeping between the states participating in the Warsaw Treaty and the NATO member-states; the invitation of the Romanian minister to the FMC meeting. (p. 692)

4. [...] [March] 1983, Bucharest. Note of the MFA on the problems to be discussed at the FMC meeting in Prague; the Romanian delegation's stand on the proposals of the other Warsaw Treaty member-states for enhancing the East-West cooperation framework in view of disarmament and military downsizing; the launching of direct negotiations with NATO; the improvement of the mechanism for cooperation among the states of the Alliance. (p. 694)

5. 29 March 1983, Prague. Telegram of ambassadors Cornel Pânzaru and Constantin Ene regarding the difficulties met by the expert group during the negotiations with the other delegations for finalizing the statement of the FMC meeting. (p. 700)

6. 31 March 1983, Prague. Telegram from ambassadors Cornel Pânzaru and Constantin Ene to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, and the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the negotiations of the expert groups for finalizing the statement of the FMC meeting; criticism of the Romanian delegation's attitude by the Soviet representative, L.I. Mendelevici. (p. 702)

7. [...] April 1983, Bucharest. The Czechoslovakian draft statement of the FMC, including the Romanian amendments, on the closing of the Treaty on the mutual non-use of military force and peace-keeping between the states participating in the Warsaw Treaty and the NATO member-states; the resumption of the Soviet-American negotiations in Geneva over disarmament; proposal for Romania to host the next CSCE reunion. (p. 705)

8. [...] April 1983, Prague. Speech by the Foreign Minister of the RSR, Ștefan Andrei, on Romania's position on international problems; disarmament and the closing of a treaty on the non-use of force; the finalization of the Madrid Reunion and the proposal that Romania host the next CSCE reunion; the need to regulate the situation in the Near East by convening an international conference. (p. 710)

9. [...] April 1983, Prague. Note of the Foreign Minister on the response of the Romanian delegation to the Soviet proposals to create some work groups for enhancing the functioning mechanism of the Warsaw Treaty; the organization, in Sofia, of a new FMC session. (p. 717)

**XXVII. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY DEPUTY FOREIGN
MINISTERS ON THE PROBLEM OF CLOSING A TREATY ON
THE NON-USE OF MILITARY FORCE AND PEACE-KEEPING.
20-21 JUNE 1983, BERLIN**

1. [...] February 1983, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the Soviet ambassador to Bucharest, E.M. Tiajelnikov, regarding the negotiations between the USSR and the NATO states over the closing of a treaty on the non-use of force; support for the Soviet efforts from the other Warsaw Treaty member-states. (p. 719)

2. [...] June 1983, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the extraordinary and

plenipotentiary ambassador of the GDR to Bucharest, Siegfried Bock, regarding the convocation, in Berlin, of a meeting of the Deputy Foreign Ministers on an exchange of information about the reactions of other states to the possibility of an agreement between the Warsaw Treaty and NATO on the non-use of military force. (p. 721)

3. 1 June 1983, Bucharest. Letter from the extraordinary and plenipotentiary ambassador of the GDR, Siegfried Bock, to the Foreign Minister of the RSR, Ștefan Andrei, on the invitation, at the Berlin meeting, of the Romanian delegation led by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea. (p. 722)

4. [...] April 1983, Bucharest. Note of proposals of the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, addressed to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, regarding the meeting of Deputy Foreign Ministers in Berlin; the mandate of the Romanian delegation to accelerate the rhythm of negotiations with the NATO states over nuclear disarmament and military budget cuts. (p. 724)

5. [...] June 1983, Bucharest. Summary note of the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, addressed to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, on the Berlin meeting; the laying out of the Soviet reasons for starting bilateral and multilateral negotiations aimed to close the treaty on the non-use of military force. (p. 725)

XXVIII. THE CONFERENCE OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 13-14 OCTOBER 1983, SOFIA

1. [...] September 1983, Bucharest. Note of proposals sent by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, regarding the organization, in Sofia, on October 13-14, of a FMC meeting on the evolution of the international situation; the activity of the three expert groups working toward the negotiations for the problem of freezing and cutting military expenses, and freeing Europe of the chemical weapon. (p. 728)

2. 10 October 1983, Sofia. Telegram from ambassador Romulus Neagu to the Foreign Minister, Ștefan Andrei and the Minister Secretary of State, Aurel Duma, regarding the refusal of the Soviet ambassador, L.I. Mendelevici, to accept the Romanian proposal to create, within the Warsaw Treaty, a group working on the disarmament problem. (p. 729)

3. [...] October 1983, Bucharest. The Bulgarian draft statement of the FMC meeting in Sofia on the initiative of the Warsaw Treaty states to unblock the Soviet-American negotiations in Geneva over the nuclear arms control in Europe; to bar the installation on the continent of new medium-range nuclear weapons and to cut down on existing nuclear weapons; to begin East-West negotiations for removing the danger of a nuclear war; to abide by the Helsinki Accords etc. (p. 730)

4. [...] October 1983, Bucharest. Note from within the MFA on the proposals for completing the documents of the FMC meeting. (p. 735)

5. 14 October 1983, Sofia. Speech by the Foreign Minister, Ștefan Andrei, on Romania's position on the problems of European security; the appeal of the Bucharest government for striking a military balance between the two blocs and the

resumption of the Soviet-American negotiations in Geneva; the beginning of direct negotiations between the NATO states and the Warsaw Treaty states for general disarmament. (p. 738)

6. [...] October 1983, Bucharest. Report of the Romanian delegation participating in the FMC meeting in Sofia on the positions of the Warsaw Treaty Foreign Ministers on international problems; the straining of the Soviet-American relations in the context of the negotiations in Geneva; the policy of the West-German government; the preparation of the Conference on confidence-building measures, security strengthening, and disarmament in Europe; proposals to coordinate more rigorously the foreign policy actions of the Warsaw Treaty member-states. (p. 744)

7. [...] October 1983, Sofia. Proposals put forth at the FMC meeting for the closing of a Treaty on the Mutual Non-Use of Military Force and Peace-Keeping between the Warsaw Treaty and NATO States; elaborating a joint foreign-policy-plan-of-action of the Alliance states toward preparing the Conference on Confidence-Building Measures, Security Strengthening, and Disarmament in Europe; enhancing the Treaty's functioning mechanism. (p. 749)

8. 11 October 1983, Sofia. Telegram from ambassador Romulus Neagu to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, and the Minister Secretary of State, Aurel Duma, regarding the text of the draft protocol adopted at the FMC meeting. (p. 752)

9. 12 October 1983, Sofia. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, regarding the discussions with the Soviet ambassador, L.I. Mendelevici, about the Romanian proposals to organize a high-level meeting between the USSR and the USA; the launching of East-West negotiations through which to prevent the installation of new missiles; the withdrawal and destruction of the existing ones; the creation of a work group, within the Warsaw Treaty, dealing with disarmament problems. (p. 755)

10. 12 October 1983, Sofia. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, regarding the discussions with ambassador L.I. Mendelevici about the Soviet reasons against setting up a work group dealing with disarmament problems. (p. 757)

11. 25 October 1983, Bucharest. Report sent to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, on the activity of the Romanian delegation at the FMC meeting in Sofia for disarmament problems and stopping the arms race; the evolution of the Soviet-American negotiations over the installation of medium-range nuclear missiles; the finalization of the statement; approval of the expert groups activities toward enhancing the cooperation mechanism within the Warsaw Treaty. (p. 759)

XXIX. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 19-20 APRIL 1984, BUDAPEST

1. 12 March 1984, Bucharest. Letter from the Foreign Minister of the Hungarian People's Republic to the Foreign Minister of the Romanian Socialist Republic, regarding the invitation of the Romanian side to the FMC meeting in

Budapest; the beginning of joint actions for the closing of a treaty between the Warsaw Treaty and the NATO member-states on the mutual non-use of military force and peace-keeping. (p. 765)

2. [...] March 1984, Bucharest. Note of telephone conversation of the MFA about the draft documents of the FMC meeting sent by the Hungarian MFA. (p. 766)

3. 12 April 1984, Budapest. Telegram from the Romanian members of the expert group, Victor Bolojan and Romulus Neagu, to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, and the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the timeliness of the Soviet measures taken in response to the installation of new American missiles in Europe. (p. 767)

4. 12 April 1984, Budapest. Telegram from the Romanian members of the expert group, designated to negotiate the FMC documents, Victor Bolojan and Romulus Neagu, to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, and the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the deadlock in the Soviet-American negotiations over the problem of installing medium-range missiles in Europe. (p. 769)

5. 12 April 1984, Bucharest. Instructions from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to the director of the Judicial Division and of the international organizations, Romulus Neagu, regarding the inclusion in the draft statement of the Romanian proposals for the problems of disarmament, of the military budget cuts, and the beginning of direct negotiations between the Warsaw Treaty and the NATO member-states. (p. 771)

6. 14 April 1984, Budapest. Telegram from the Romanian members of the expert group, Victor Bolojan and Romulus Neagu, to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, and the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the refusal of the Romanian side to create a work group dealing with the problem of extending the validity of the Warsaw Treaty. (p. 772)

7. 17 April 1984, Budapest. Telegram from the Romanian members of the expert group, Victor Bolojan and Romulus Neagu, to the Foreign Minister, Ștefan Andrei and the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the negotiations of the draft statement; the directions in the Soviet Union's foreign policy. (p. 774)

8. 20 April 1984, Budapest. Speech by the Foreign Minister, Ștefan Andrei, on the foreign policy principles of the Bucharest government; the appeal for resuming the Soviet-American negotiations and stopping the installation of medium-range missiles in Europe; the freezing and cutting of military budgets; the opening of negotiations with the NATO member-states over the disarmament problems; the development of relations among the Balkan states; the extension of the Warsaw Treaty's validity, following high-level consultations. (p. 776)

9. [20] April 1984, Budapest. Statement of the FMC meeting on the appeal of the Warsaw Treaty member-states for relaxing the international climate; expanding the East-West dialogue; taking effective measures for nuclear disarmament in Europe. (p. 783)

10. 20 April 1984, Budapest. Protocol of the FMC meeting on the problems of the situation in Europe and the adoption of the draft Appeal of the Warsaw Treaty member-states to the NATO member-states for closing a Treaty on the Mutual Non-Use of Military Force and Peace-Keeping. (p. 788)

11. 23 April 1984, Bucharest. Circular telegram from the Foreign Minister, Ștefan Andrei, to Romania's diplomatic offices regarding the results of the FMC meeting in Budapest; the Romanian state's initiatives for promoting political dialogue and opening direct negotiations with the NATO countries over the three major issues: freezing and cutting the military budgets, eliminating chemical weapons, and closing a Treaty on the non-use of force. (p. 790)

12. [...], April 1984, Bucharest. Report of the Romanian delegation participating in the FMC meeting in Budapest on the speech of the Foreign Minister, Ștefan Andrei, as well as that of the Soviet Foreign Minister, A.A. Gromyko; highlighting the U.S. responsibility for straining the Soviet-American relations; rejecting the Polish proposal to include in the text of the statement the point about the validity of the Warsaw Treaty. (p. 792)

XXX. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 3-4 DECEMBER 1984, BERLIN

1. [...] July 1984, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Traian Pop, and the ambassador of the German DR, Siegfried Bock, regarding the organization of the FMC meeting, in Berlin, on December 15-16. (p. 797)

2. 9 November 1984, Bucharest. Note of proposals submitted to the Foreign Minister, Ștefan Andrei, regarding the agenda of the FMC meeting in Berlin; organizing problems. (p. 798)

3. [...] December 1984, [Berlin]. Note of the MFA on the observations of the Romanian delegation about the text of the draft statement of the FMC meeting, text remitted by the Hungarian delegation. (p. 799)

4. 3 December 1984, Berlin. Speech by the Foreign Minister, Ștefan Andrei, on the resumption of the Soviet-American negotiations for stopping the installation of nuclear missiles in Europe; reducing armament and relaxing the relations among states; increasing cooperation among the Balkan states; maintain the territorial *statu quo* in Europe; resolving the Middle East crisis through pulling out the Israeli forces from the Arab territories occupied after the 1967 war; solving the problem of the developing countries' external debts; Romania's agreement to extend the validity of the Warsaw Treaty. (p. 800)

5. 4 December 1984, Berlin. Statement of the FMC meeting on the response measures of the Soviet Union and the Warsaw Treaty member-states regarding the installation of American medium-range missiles in some Western NATO countries; the decision of the Western European Union Council to cancel the ban on the FRG's production of medium-range missiles and strategic bombers; stopping the arms race and proceeding to disarmament. (p. 806)

6. 4 December 1984, Berlin. Protocol of the 11th meeting of the FMC on the calendar and agenda reunion, as well as the actions dedicated to the 30th anniversary of the Warsaw Treaty (plus the annex); setting up an expert group for extending the validity of the treaty. (p. 811)

7. [...] December 1984, Bucharest. Note of the MFA regarding the official reactions, registered in various capitals, to the release of the statement of the FMC meeting in Berlin; revealing the significance of the discussions between the Foreign Minister of the USSR, A.A. Gromyko, and the U.S. Secretary of State, G. Shultz, in Geneva, on the disarmament problems; new perspectives on the relaxation of international relations. (p. 814)

8. 6 December 1984, Bucharest. Summary of the discussions during the FMC meeting in Berlin, on December 3-4, regarding the evolution of the Soviet-American relations; the lines of foreign policy action of the Soviet Union; the relations of the Warsaw Treaty states and the FRG; the 30th anniversary of the Alliance. (p. 818)

XXXI. THE WORKING MEETING OF THE WARSAW TREATY DEPUTY FOREIGN MINISTERS ON THE SOVIET-AMERICAN NEGOTIATIONS OVER THE PROBLEM OF NUCLEAR AND OUTER SPACE WEAPONS IN GENEVA. 1 MARCH 1985, MOSCOW

1. [...] February 1985, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the USSR ambassador to Bucharest, E.M. Tijelnikov, regarding the organization in Moscow, on March 1, of a meeting of the Deputy Foreign Ministers, on the problems that came up during the Soviet-American negotiations in Geneva. (p. 823)

2. [...] [February] 1985, Bucharest. Note of the MFA on the problems to be tackled by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, at the meeting in Moscow, on March 1; proposals for organizing a high-level meeting of the Warsaw Treaty member-states before the beginning of negotiations in Vienna; the Soviet initiatives; stopping the installation of nuclear weapons with the beginning of the Soviet-American negotiations; setting up a consultative committee; drawing up a program of the Treaty member-states for the conferences in Geneva and Stockholm; proposals for the negotiations in Vienna. (p. 824)

3. [...] February 1985, Bucharest. Note of the MFA on the proposals advanced by the Romanian delegation participating in the CSCE Reunion in Stockholm, January 1984, on the cooperation between the NATO and those of the Warsaw Treaty; renouncing multinational military manoeuvres; establishing a zone free of nuclear weapons and other mass destruction weapons; limiting the armed forces participating in military manoeuvres; mandatory advanced notice of military manoeuvres and far-reaching military movements; establishing a system of interaction and consultations on problems regarding the security of European states; preventing and resolving crisis situations; closing a General-European Treaty on the Non-Use of Force and Threat by Force etc. (p. 827)

4. [...] February 1985, Bucharest. Note of the MFA on the negotiation stage of the Geneva Conference on nuclear disarmament; banning all actions involving nuclear weapons; preventing the risk of a nuclear war; preventing the expansion of the arms race in Outer Space; granting security guarantees to the states lacking nuclear weapons; banning chemical weapons; banning radiological weapons; proposing actions for stepping up the East-West negotiations. (p. 829)

5. [...] February 1985, Bucharest. Note of the MFA on the proceedings of the Stockholm Conference, dedicated to the cooperation problems among the European states, on January 17, 1984. (p. 832)

6. [...] February 1985, Bucharest. Note of the MFA on the negotiations stage in Vienna over the reduction of armed forces and armaments in Central Europe (Czechoslovakia, Poland, GDR, FRG, Belgium, the Netherlands, Luxemburg). (p. 834)

7. 12 February 1985, Bucharest. Minutes of the Political Executive Committee regarding the proposal of the Soviet Union to extend the validity of the Warsaw Treaty by 25 years; annexed, the letter from the CC secretary of the RCP, Nicolae Ceaușescu, to the first secretary of the CC of the CPSU, K.U. Cernenko, regarding the evolution of the economic relations between Romania and the USSR; agreeing to the extension of the Alliance for a period of 20 years. (p. 835)

8. [1 March] 1985, Moscow. Speech by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, on the appeal of the Romanian state for stopping the instalment of American missiles in Europe and the Soviet countermeasures; designating special representatives in the Geneva, Stockholm and Vienna committees; organizing periodical consultations among the Warsaw Treaty states on disarmament and security problems. (p. 840)

9. [...] March 1985, Bucharest. Summary note on the discussions carried in Moscow by the Deputy Foreign Deputies; report of the first Deputy Foreign Minister of the USSR, G.M. Kornienko, on the Soviet-American negotiations stage; the Soviet position on problems related to disarmament and the reduction of the military forces. (p. 844)

10. [...] September, 1985, Bucharest. Note from the Soviet ambassador to Bucharest, E.M. Tiajelnikov, sent to the Foreign Affairs Department of the CC of the RCP, regarding the content of the Soviet-American negotiations on maintaining the strategic balance. (p. 847)

XXXII. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS. 19-20 MARCH 1986, WARSAW

1. [...] March 1986, Bucharest. Note of proposals submitted to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the organization of the FMC meeting on disarmament problems; the East-West relations; the CSCE process; the Soviet-American meeting in Geneva; the peace initiatives of the secretary general of the CC of the CPSU, M.S Gorbaciov. (p. 850)

2. [...] March 1986, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the special envoy of the Polish Foreign Minister, Slawomir Dabrowa, regarding Romania's participation in the FMC meeting in Warsaw; the observations of the Romanian side about the draft statement remitted by the Polish side. (p. 852)

3. [...] [March] 1986, Bucharest. Note of the MFA on the observations and proposals of the Romanian side regarding the draft statement of the FMC meeting. (p. 855)

4. [...] March 1986, Bucharest. Summary of the talks held in Warsaw, on March 19, between the Foreign Minister of the RSR, Ilie Văduva, and the Foreign Minister of the USSR, E.A. Shevardnadze, concerning the Romanian proposals to carry out a complex program of reducing and liquidating nuclear weapons; the inclusion of these proposals in the final documents of the FMC meeting; the Soviet minister's proposal to organize bilateral consultations on this topic. (p. 857)

5. [...] March 1986, Moscow. Declaration-Appeal of the president of the RSR, Nicolae Ceaușescu, and of the State Council of the Bulgarian People's Republic, Todor Jivkov, on the creation, in the Balkans, of a chemical weapons-free zone; annexed are the comments of the Foreign Minister of the USSR, E.A. Shevardnadze. (p. 859)

6. [...] March 1986, Warsaw. Decision of the FMC regarding the creation within the Warsaw Treaty of a multilateral group, based in Moscow, for mutual updates on foreign policy issues. (p. 861)

7. [...] March 1986, Warsaw. Romania's proposals for implementing a complex program of reducing and liquidating nuclear weapons, and of general disarmament; extending the disarmament measures to other regions of the world; dismantling military blocs; closing an accord through which to stop the experiments with nuclear weapons; cutting the military personnel and budgets necessary for arming; closing a treaty on the non-use of force and threat by force between the Warsaw Treaty and NATO. (p. 862)

8. [...] March 1986, Warsaw. Summary by the expert group designated to prepare the documents of the FMC meeting on the matters left in abeyance in the text of the reunion statement and protocol. (p. 865)

9. [19] March 1986, Warsaw. Speech by the Foreign Minister, Ilie Văduva, on the implementation of a complex program of reducing and liquidating nuclear weapons; the creation, in Bucharest, of an expert group studying the problem of freezing and cutting the military budgets and forces participating in the Warsaw Treaty; international mediation for resolving the Middle East crises; the creation of a work group for developing the relations among socialist and developing countries; the laying out of the complex program of general disarmament. (p. 868)

10. 20 March 1986, Warsaw. Statement of the FMC meeting on the appeal of the Warsaw Treaty member-states for removing the danger of nuclear war, stopping the arms race and beginning the disarmament in the context of the normalization of the Soviet-American relations; creating denuclearized zones in the

Balkans and Northern Europe, a nuclear weapons-free zone in Central Europe along the line that separates the NATO member-states from those participating in the Warsaw Treaty; the simultaneous dissolution of the Warsaw Treaty and of NATO, and the liquidation of their military organizations. (p. 877)

11. 20 March 1986, Warsaw. Protocol of the FMC meeting on the intention of the Warsaw Treaty member-states to liquidate nuclear weapons; to ban offensive arms in outer space; to cease nuclear testing and liquidate chemical weapons; organizing measures and the activities plan. (p. 883)

12. [...] March 1986, Warsaw. Draft appeal of the Warsaw Treaty member-states addressed to all the European states, the USA and Canada, for creating a denuclearized zone in Europe. (p. 886)

13. [...] [March] 1986, Bucharest. Report of the Romanian delegation participating in the FMC meeting in Warsaw, submitted to the secretary of the CC of the RCP, Ion Stoian, on the proposals advanced by Romania for a complex general disarmament program; for the simultaneous dissolution of the Warsaw Treaty and NATO; the relations among the Warsaw Treaty member-states; the other states' proposals. (p. 889)

14. [...] [March] 1986, Bucharest. Report of the Foreign Minister, Ilie Văduva, to the secretary general of the CC of the RCP, Nicolae Ceaușescu, on the activity of the Romanian delegation at the FMC meeting in Moscow; the reactions of the Soviet Foreign Minister, E.A. Shevardnadze, to the Bucharest government's proposals for a complex general disarmament program (the Romanian Position); the cooperation within the Warsaw Treaty; 16 annexes regarding the matters discussed by the Foreign Ministers. (p. 893)

15. [...] [...] 1986, Bucharest. Summary by the MFA regarding the reactions of the socialist and Western countries' Chancelleries to the Romanian-Bulgarian project of creating a chemical weapons-free zone in the Balkans. (p. 902)

16. 25 March 1986, Moscow. Telegram from ambassador Traian Dudaș to the Foreign Minister, Ilie Văduva, regarding the appraisal by the Soviet Deputy Foreign Minister, V.P. Loghinov, of the proceedings of the FMC session in Warsaw; the relations between the USSR and the Warsaw Treaty member-states. (p. 909)

XXXIII. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 14-15 OCTOBER 1986, BUCHAREST

1. 1 August 1986, Bucharest. Note of proposals for organizing, in Bucharest, on October 16-17, a conference of the FMC on the European and world situation; the problems of disarmament and economic cooperation among the European states. (p. 911)

2. 8 September 1986, Bucharest. Report from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to the Foreign Minister, Ioan Totu, on the content of the discussions with the special ambassador, director-general in the MFA of the USSR, G. Gorinovi, regarding the agenda of the FMC meeting in Bucharest; the draft statement; other matters. (p. 912)

3. 24 September 1986, Moscow. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to the CC secretary of the RCP, Ion Stoian, and the Foreign Minister, Ioan Totu, regarding the telephone conversation with the Deputy Foreign Minister, V.P. Loghinov, on the problems of organizing, in Bucharest, the FMC meeting. (p. 915)

4. 26 September 1986, Bucharest. Note of proposals submitted by the Foreign Minister, Ioan Totu, to the secretary general of the RCP, Nicolae Ceaușescu, concerning the organization, in Bucharest, on October 16-17, of the FMC meeting on disarmament problems and ways of promoting the Appeal-program adopted in Budapest; problems of economic cooperation among the European countries; promoting the Romanian proposal for unilateral cuts in military budgets, personnel, and armament by 5%. (p. 918)

5. [...] October 1986, Bucharest. The Romanian delegation's position on the freezing and cutting of the military budgets and armed forces of the Warsaw Treaty member-states; proposals to begin negotiations with the NATO member-states for freezing and cutting military expenses. (p. 921)

6. [...] [October] 1986, Bucharest. Note of the MFA on the possibility of materializing, within the FMC meeting, the Romanian initiative to draw up a political document concerning the liquidation of underdevelopment and the establishment of a new international economic order. (p. 923)

7. [...] October 1986, Bucharest. Draft Declaration of the Warsaw Treaty member-states on the liquidation of underdevelopment, the global resolution of the developing countries' external debt, and the establishment of a new international economic order. (p. 924)

8. [...] October 1986, Bucharest. Note of the MFA on the agenda of the Deputy Foreign Ministers reunited to finalize the documents of the FMC meeting. (p. 929)

9. [...] October 1986, Bucharest. The Romanian delegation's proposals for the draft statement of the FMC meeting; creating a system of international security; freeing Europe of Soviet and American medium-range missiles; reaching agreements on mutually accepted bases at the Vienna talks on cutting armed forces and armament in Central Europe; unilaterally cutting military budgets, personnel, and armament. (p. 931)

10. 15 October 1986, Bucharest. Protocol of the 13th FMC meeting on the results of the high-level Soviet-American meeting Reykjavik; the European and world situation; measures for stopping the arms race; nuclear disarmament; approval of the activities performed by expert groups. (p. 935)

11. 16 October 1986, Bucharest. Circular telegram from the Foreign Minister, Ioan Totu, to Romania's diplomatic offices, regarding the instructions for releasing the statement of the FMC meeting; promoting the Bucharest government's initiatives for disarmament and cuts in military budgets and personnel. (p. 938)

12. [...] October 1986, Bucharest. Report of the MFA submitted to the CC secretary of the RCP, alternate member of the Political Executive Committee, Ion

Stoian, on the activity of the Romanian delegation at the FMC meeting; promoting Romania's initiative for implementing a complex program of reducing and liquidating nuclear weapons, conventional weapons, as well as military personnel and budgets. (p. 941)

13. 18 October 1986, Moscow. Telegram from ambassador Traian Dudaș to the CC secretary of the RCP, Ion Stoian, regarding the results of the Soviet-American talks in Reykjavik on disarmament problems. (p. 945)

14. 25 November 1986, Moscow. Telegram from the Deputy Foreign Minister to the CC secretary of the RCP, Ion Stoian, and the Foreign Minister, Ioan Totu, regarding the content of the discussions with the Deputy Foreign Minister of the USSR, V.P. Loghinov, about the problems of cooperation between Romania and the USSR within the CMEA and the Warsaw Treaty; the evolution of the Soviet-American relations; the Soviet initiative to organize a meeting, at the military level, with the Halifax Group for reducing conventional armament. (p. 946)

XXXIV. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 24-25 MARCH 1987, MOSCOW

1. 28 January 1987, Moscow. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and ambassador Ion M. Nicolae, to the CC secretary of the RCP, Ioan Stoian, and the Foreign Minister, Ioan Totu, about the meeting of the Deputy Foreign Ministers on the strategic initiatives of the USSR for maintaining security in Asia and the Pacific region. (p. 950)

2. 2 March 1987, Bucharest. Memorandum of conversation between the counsellors of Relations Division I in the MFA, Mihai Enescu and Dragomir Eminescu, and the Soviet counsellor of the USSR embassy in Bucharest, L. Polisciuk, regarding the bilateral cooperation for creating a data bank referring to human rights violations in Western countries. (p. 953)

3. [...] [...] 1987, Bucharest. Proposals of the MFA for the expert delegation designated to negotiate the draft statement of the FMC meeting on the evolution of the international situation; launching the disarmament program; relaxing the relations among states and complying with the Helsinki Accords; supporting the Soviet proposals for liquidating nuclear weapons and other mass destruction weapons etc. (p. 954)

4. 11 March 1987, Moscow. Telegram from ambassador Lucian Petrescu, member of the experts group designated to negotiate the documents of the FMC meeting, to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the consultations held with the chair of the General Division for Cooperation with European Socialist Countries of the MFA of the USSR, G. Gorinovici; difficulties with reaching a consensus on the Romanian and Soviet amendments. (p. 957)

5. 14 March 1987, Bucharest. Telegram from Relations Division I of the MFA to the Foreign Minister, Ioan Totu, regarding the negotiations carried with

the special ambassador, G. Gorinovici, over the rephrasing of the Romanian amendments for the documents of the FMC meeting. (p. 959)

6. [...] [March] 1987, Bucharest. Note of proposals submitted by the Foreign Minister, Ioan Totu, to the secretary general of the CC of the RCP, Nicolae Ceaușescu, on the mandate of the Romanian delegation for the FMC meeting; promoting the Bucharest government's position on the problems of nuclear disarmament; organizing a Conference on Conventional Disarmament in Europe; observing the inviolability of frontiers and geopolitical realities in Europe. (p. 961)

7. [...] [...] 1987, Bucharest. Draft statement on the actions of the Warsaw Treaty regarding disarmament, put forth by the Romanian side as an official document of the FMC meeting in Moscow. (p. 965)

8. [24] March 1987, Moscow. Speech by the Romanian Foreign Minister, Ioan Totu, about the Bucharest government's stand on the problems of general disarmament; ensuring security on the European continent; transforming the Balkans into a nuclear and chemical weapons-free zone; Romania's commitment to observing human rights and rejection of the charges referring to the situation of the cohabiting nations; resolving, through UN meditation, the Middle East crisis. (p. 966)

9. 25 March 1987, Moscow. Statement of the FMC meeting on the implementation of a general accord on disarmament; the signing of a separate agreement between the USSR and the USA, through which American and Soviet medium-ranged missiles in Europe to be completely liquidated; the radical reduction of the armed forces and conventional armaments on the European continent; complying with the *status quo* established at the end of WWII; banning the chemical weapon. (p. 974)

10. 25 March 1987, Moscow. Protocol of the 14th FMC meeting of the Warsaw Treaty member-states regarding the evolution of the international situation and the fulfillment of the agreements reached at the meeting in Bucharest on October 14-15, 1986; agreement on releasing the documents adopted at the meeting; approval of the expert groups' activities. (p. 977)

11. [25] March 1987, Moscow. Statement of the Warsaw Treaty member-states on the chemical weapon ban. (p. 981)

12. [25] March 1987, Moscow. Statement of the Warsaw Treaty member-states on the development of the general-European process and the conclusion of the Vienna Reunion; the appeal of the member-states for launching, at the CSCE meeting, concrete negotiations for conventional disarmament in Europe from the Atlantic to the Urals; the development of economic relations among the states participating in the CSCE; cooperation in the humanitarian field and stoppage of anti-communist actions. (p. 983)

13. 27 March 1987, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic offices, informing about the results of the FMC meeting in Moscow. (p. 986)

14. 27 March 1987, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic offices, regarding the

difficulties met by the expert group in the course of negotiating the documents of the FMC meeting with the other delegations. (p. 988)

15. 16 April 1984, Moscow. Circular telegram from ambassador Ion M. Nicolae to the CC secretary of the RCP, Ion Stoian, the Foreign Minister, Ioan Totu, the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and Relations Division I, regarding the notification of the Deputy Foreign Minister of the USSR, A.A. Bessmertnih, on the result of the high-level Soviet-American talks about nuclear and outer space armament. (p. 990)

16. [...] April 1987, Bucharest. Report from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to the CC secretary of the RCP, alternate member of the Political Executive Committee, Ioan Stoian, on the Romanian delegation's activity at the FMC meeting in Moscow, on March 24-25; the Romanian-Soviet negotiations for including the Romanian amendments in the official documents of the reunion; the positions of the other delegations. (p. 992)

XXXV. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 28-29 OCTOBER 1987, PRAGUE

1. 22 June 1987, Bucharest. Note from the CC secretary of the RCP, Ion Stoian, to the Foreign Minister, Ioan Totu, on the notification of the Soviet ambassador, E.M. Tiajelnikov, about the decision to form a special Warsaw Treaty disarmament commission made up of representatives of Foreign and Defence Ministries. (p. 998)

2. [...] [...] 1987, Bucharest. Note of the MFA on the creation, at Romania's initiative, of a special disarmament commission; Romanian-Soviet consultations for the representation level; the organization, in Prague, of the first session, at the level of Ministries of Foreign Affairs. (p. 999)

3. [...] [...] 1987, Bucharest. Note of the MFA on the functioning of the Warsaw Treaty special disarmament commission: the representation level, the discussion topics, the pace of the debates, and the responsibilities of the member-states. (p. 1000)

4. [21] [October] 1987, Bucharest. Report submitted to the Foreign Minister, Ioan Totu, on the content of the discussions between the Deputy Foreign Minister of the RSR, Constantin Oancea, and the Deputy Foreign Minister of the USSR, V.P. Loghinov, regarding the Romanian-Soviet relations stage; enhancing economic cooperation; agenda of the FMC meeting in Prague; the CSCE Reunion in Vienna; the Soviet-American talks; the Middle East situation. (p. 1002)

5. 12 October 1987, Bucharest. Memorandum of conversation sent by the director of Relations Division I, Lucian Petrescu, to the Foreign Minister, Ioan Totu, regarding the content of the report presented by the counsellor of the Czechoslovakian embassy, V. Vaclavik, on the organization of the FMC meeting in Prague; submission of the reunion's draft documents; statement modification in terms of the results of the Soviet-American negotiations in Moscow; organizing problems. (p. 1008)

6. 12 October 1987, Bucharest. Note of proposals submitted to the Foreign Minister, Ioan Totu, by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, on the mandate of the Romanian delegation designated to participate in the FMC meeting in Prague (28-29 October); promoting the Romanian proposals for stopping the arms race and beginning disarmament through reaching a Soviet-American Accord under the aegis of the UN General Assembly; starting negotiations for stopping nuclear testing; organizing problems. (p. 1010)

7. [...] [October] 1987, Bucharest. Report of the expert group in the Ministry of Foreign Affairs participating in the expert level meeting in Warsaw, on October 15, 1987, on the role of the Federal Republic of Germany in the European balance of forces; synthesis of the relations between the Polish People's Republic and the Federal RG; the role of FRG within NATO. (p. 1014)

8. [...] [...] 1987, Bucharest. Note of the MFA on the observations of the Romanian side about the joint draft statement; proposals for the Warsaw Treaty to be limited only to European matters; rephrasing of paragraphs referring to the CSCE Reunion in Vienna; the third basket, and the human rights problem. (p. 1018)

9. 28 October 1987, Prague. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the ambassador to Czechoslovakia, Ion Pățan, to the Foreign Minister, Ioan Totu, regarding the results of the Deputy Foreign Ministers' meetings on the organizing problems of the FMC (statement negotiation) and the functioning of the special disarmament commission. (p. 1019)

10. [28] October 1987, Prague. Speech by the Foreign Minister of the Romanian Socialist Republic, Ioan Totu, on the elimination of the medium-range and missiles from Europe and Asia; starting the conventional disarmament negotiations between the two military blocs; transforming the Balkans into a nuclear and chemical weapons-free zone; rejecting the charges brought by Western states with regard to human rights violation in the communist states. (p. 1021)

11. 29 October 1987, Prague. Statement of the 15th FMC meeting through which the Warsaw Treaty member-states launch an appeal for ceasing nuclear testing; the relaxation of the international climate; observing the inviolability of frontiers and of the existing geopolitical realities; increasing the role of the UN General Assembly in regulating the relations among states; a complete ban on chemical weapons; the considerable reduction of armed forces and conventional armament in Europe etc. (p. 1029)

12. 29 October 1987, Prague. Protocol of the 15th FMC meeting on the European and world situation; the extent to which the tasks established at the PCC meeting in Berlin, May 1987, and the FMC meeting in Moscow, March 1987, were fulfilled; adoption of the statement and appeal "On Increasing the Efficiency of the Disarmament Conference in Geneva"; approval of the expert groups' activities. (p. 1035)

13. [29] October 1987, Prague. Appeal of the Warsaw Treaty member-states, reunited at the FMC meeting, for increasing the efficiency of the disarmament conference in Geneva through elaborating the Chemical Weapons

Ban Convention; closing a Treaty on a General and Complete Nuclear Test Ban; transforming the Conference in a permanent disarmament organism. (p. 1039)

14. [...] [November] 1987, Bucharest. Report of Romania's Foreign Minister, Ioan Totu, on the Romanian delegation's activity at the FMC meeting; supporting the nuclear disarmament program; creating a nuclear and chemical weapons-free zone in the Balkans; the UN, IMF, and IBRD intervention for the global resolution of development problems; limiting the pressures exerted by Western states on communist states with regard to human rights compliance; enhancing the working mechanism within the Warsaw Treaty. (p. 1042)

XXXVI. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 29-30 MARCH 1988, SOFIA

1. [...] [...] 1988, Sofia. Note of the Bulgarian Ministry of Foreign Affairs on inviting the Romanian MFA to participate in the proceedings of the 16th FMC meeting, held in Sofia on March 29-30. (p. 1048)

2. [...] [March] 1988, Sofia. Letter from the Foreign Minister of the Bulgarian People's Republic, Petăr Mladenov, to the Foreign Minister of the RSR, Ioan Totu, about the invitation received by the Romanian side to the meeting in the Bulgarian capital; announcement of the meeting agenda. (p. 1049)

3. [...] March 1988, Bucharest. Note of the MFA on the content of the Bulgarian proposals advanced for the FMC meeting in Sofia; Romanian proposals for drafting a statement in which to bring up the disarmament problems, the creation of a nuclear weapons-free zone, the situation of the military forces in Central Europe; limiting the scope of the Warsaw Treaty to European problems. (p. 1050)

4. 4 March 1988, Bucharest. Note of proposals submitted by the Foreign Minister, Ioan Totu, to the CC secretary of the RCP, alternate member of the Political Executive Committee, Ion Stoian, on the Romanian amendments for the FMC meeting with regard to the dismantling of military blocs, the liquidation of military bases, and the foreign troops withdrawal from the territory of other states; renouncing large-scale military manoeuvres and demonstrations; establishing a corridor between the two military blocs from which to withdraw troops and armaments etc. (p. 1053)

5. 29 March 1988, Sofia. Speech by the Foreign Minister, Ioan Totu, on the evolution of the international situation, the disarmament problems, the liquidation of chemical weapons, the dismantling of the military bases and foreign troops withdrawal from the territory of other states; the creation of a free corridor between the two military blocs; the beginning of negotiations between the states participating in the Warsaw Treaty and the NATO member-states on conventional disarmament etc. (p. 1057)

6. 30 March 1988, Sofia. Statement of the FMC meeting on the ratification of the Treaty between the USSR and the USA on liquidating medium and short-range missiles; withdrawing medium and short-range missiles from the territory of

the German Democratic Republic and the Czechoslovakian Socialist Republic; creating a nuclear and chemical weapons-free zone in the Balkans; regulating the political situation in the Middle East and Afghanistan. (p. 1063)

7. 30 March 1988, Sofia. Protocol of the 16th FMC meeting on reducing armed forces and conventional armaments in Europe; developing the general-European process; strengthening security; expanding cooperation between the northern and southern European states; the activity of the expert groups within the Warsaw Treaty. (p. 1069)

8. [30] March 1988, Sofia. The negotiated text of the Appeal to the NATO member-states and those participating in the Conference on Security and Cooperation in Europe, appeal launched by the Warsaw Treaty member-states once the treaty between the USA and the USSR, on liquidating medium- and short-range missiles, came into effect. (p. 1073)

9. 4 April 1988, Bucharest. Report of the Romanian delegation on including the Romanian amendments relating to disarmament and European security in the official documents of the FMC reunion; enhancing the working mechanism of the Warsaw Treaty; approving the group works' activities; establishing an agreement on facilitating mutual traveling in the Alliance states; simplifying the protocol of the actions taken within the Warsaw Treaty. (p. 1076)

10. 6 April 1988, Bucharest. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic missions, informing on the results of the FMC meeting in Sofia; inclusion of the Romanian amendments in the text of the statement; the stage of the Soviet-American negotiations for preparing the treaty on reducing strategic armaments by 50%; coming up with joint measures for rejecting Western pressures with regard to human rights compliance. (p. 1080)

11. 6 April 1988, Bucharest. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic missions, regarding the discussions carried during the FMC meeting on the problems of enhancing the functioning mechanism of the Warsaw Treaty. (p. 1083)

XXXVII. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 14 MAY 1988, BERLIN

1. 13 May 1988, Berlin. Telegram from ambassador Gheorghe Caranfil to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the notification of the Foreign Minister of the USSR, E.A. Shevardnadze, on the results of the Soviet-American negotiations in Geneva; "Perestroika" and the principles of the Soviet foreign policy; solving the Afghanistan problem; the prospects for the Gorbaciov-Reagan meeting in Moscow; international military relaxation through nuclear test control etc. (p. 1085)

2. 13 May 1988, Berlin. Telegram from the extraordinary and plenipotentiary ambassador of the RSR to the GDR, Gheorghe Caranfil, to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the text of the press release of the Warsaw Treaty Foreign Ministers Reunion. (p. 1090)

XXXVIII. THE MEETING OF THE DEPUTY FOREIGN MINISTERS ON THE WAYS TO CARRY OUT THE DECISIONS OF THE POLITICAL CONSULTATIVE COMMITTEE. 21 SEPTEMBER 1988, BUCHAREST

1. 16 September 1988, Bucharest. Telegram from the director of Relations Division I, Lucian Petrescu, to Romania's ambassador to the USSR, regarding the organization of a Deputy Foreign Ministers meeting on establishing the calendar for the actions to be taken by the member-states until the session of the Political Consultative Committee. (p. 1092)

2. [...] September 1988, Bucharest. Note of the Ministry of Foreign Affairs on Romania's actions and initiatives within the Warsaw Treaty in the years 1988-1989; implementing a complex disarmament program; adopting a declaration on stopping the militarization of the Outer space; reducing the armed forces and conventional armaments in Europe; freezing and cutting military spending; dismantling military blocs etc. (p. 1093)

3. 20 October 1988, Bucharest. Note of the Ministry of Foreign Affairs on taking action along the lines of the Warsaw Treaty; the Romanian proposals for democratizing the Treaty activity and enhancing the cooperation mechanisms; negotiations with the other delegations for applying the Memorandum on facilitating mutual travelling; proposals for elaborating a declaration on human rights under socialism. (p. 1099)

4. [...] [October] 1988, Bucharest. Summary note of the MFA on the discussions agenda of the Deputy Foreign Ministers; listing the actions that met the consensus, those under scrutiny, and those on which no agreement was reached. (p. 1102)

5. [...] October 1988, Moscow. Note of the MFA on the meeting between the Foreign Minister of the Romanian Socialist Republic, Ioan Totu, and the Soviet Foreign Minister, E.A. Shevardnadze, in the context of the visit to the USSR of the secretary general of the CC of the RCP, Nicolae Ceaușescu; the stage of the Romanian-Soviet relations; Romania's cooperation within the Warsaw Treaty; the problem of human rights and the CSCE Reunion in Vienna; cooperation among the European states. (p. 1103)

XXXIX. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 28-29 OCTOBER 1988, BUDAPEST

1. 10 October 1988, Budapest. Letter sent by the Foreign Minister of the Hungarian People's Republic, dr. Peter Várkonyi, to the Foreign Minister of the Romanian Socialist Republic, Ioan Totu, on the invitation of the Romanian side to the FMC meeting in Budapest; proposals for the meeting agenda and the adoption of a "Declaration of the Warsaw Treaty Member-States regarding the Conference on Confidence-Building, Security Strengthening and Disarmament in Europe." (p. 1109)

2. 12 October 1988, Bucharest. Note of proposals submitted by the Foreign Minister, Ioan Totu, to the president of the RSR, secretary-general of the CC of the RCP, Nicolae Ceaușescu, for organizing the FMC meeting in Budapest, on October 28-29; accepting the agenda proposed by the Hungarian side; promoting the Romanian initiatives for disarmament and European security, and the conclusion of the CSCE Reunion in Vienna; simplifying the functioning mechanisms of the Warsaw Treaty. (p. 1110)

3. 22 October 1988, Budapest. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Traian Pop and the director of Relations Division I, Lucian Petrescu, to the Foreign Minister, and the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the negotiations of the FMC meeting documents; Romanian-Soviet disagreements over the phrasing of the final statement. (p. 1114)

4. 26 October 1988, Budapest. Telegram from the Deputy Foreign Ministers, Constantin Oancea and Traian Pop, to the Foreign Minister, Ioan Totu, regarding the pace of negotiating the documents of the FMC meeting; Romanian-Polish negotiations for organizing an anniversary meeting in Warsaw marking the “50 years since the beginning of the war.” (p. 1115)

5. [28] October, Budapest. Speech by the Foreign Minister of the USSR, E.A. Shevardnadze, on the changes in Soviet foreign policy and the democratization of the relations with the allied states; the relaunching of the relations with the Federal Republic of Germany and the prospects of the East-West cooperation for creating a “general-European home”; relaxation of the Soviet-American relations; the normalization of the relations with the Chinese People’s Republic; the adoption by the communist states of a flexible policy in the Vienna negotiations over the “the third basket” (human rights). (p. 1118)

6. [28] October 1988, Budapest. Speech by the Foreign Minister, Ioan Totu, on disarmament, security and cooperation in Europe; the solving of the human rights problems at the CSCE Reunion in Vienna; the democratization and improvement of the Warsaw Treaty functioning organisms. (p. 1127)

7. 28 October 1988, Budapest. Declaration of the Warsaw Treaty member-states on confidence-building, security strengthening, and disarmament measures in Europe; resuming the East-West negotiations for elaborating measures applicable to all the armed forces categories (ground troops, air forces, and maritime military forces). (p. 1132)

8. 29 October 1988, Budapest. Statement of the FMC meeting on expanding the cooperation among states for closing the CSCE Reunion in Vienna. (p. 1136)

9. 29 October 1988, Budapest. Protocol of the 17th FMC meeting on the evolution of the international situation in the context of the general disarmament process; approval of the activities of the experts groups and special commissions within the Treaty. (p. 1137)

10. [...] October 1988, Bucharest. Summary by the Ministry of Foreign Affairs on the proposals advanced by the Foreign Ministers at the FMC meeting in Budapest; nuclear disarmament; international military relaxation; the organization

of recurrent meetings of the Foreign Ministers from the CSCE member-states; the development of the East-West cooperation; the drawing up of a declaration on human rights in socialist countries; ecological security; the institutionalization of the cooperation between the CMEA and the Joint Market etc. (p. 1142)

11. [...] November 1988, Bucharest. Report of the Foreign Minister, Ioan Totu, on the activity of the Romanian delegation at the FMC meeting in Budapest; the promotion of the Bucharest government's initiatives for stopping the arms race and starting disarmament; the cooperation among the European states after the conclusion of the CSCE Reunion in Vienna; the improvement of the cooperation mechanism within the Warsaw Treaty. (p. 1147)

XL. THE WARSAW TREATY MEETING ON THE VIENNA REUNION. 16 DECEMBER 1988, BUCHAREST

1. [...] November 1988, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the USSR ambassador to Bucharest, E.M. Tiajelknikov, regarding the convocation of a Bucharest reunion of the Deputy Foreign Ministers, expected to analyze the results of the Vienna Reunion; launching negotiations, starting from "option zero," by rejecting the American proposal to include, on the agenda of the Vienna Reunion, additional requests for observing human rights in the countries from the communist bloc. (p. 1153)

2. [...] November 1988, Bucharest. Memorandum of conversation between the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, and the ambassador of the Polish People's Republic to Romania, Jerzy Wozniak, regarding the topics of the Deputy Foreign Ministers Reunion; the assessment of the CSCE Reunion in Vienna. (p. 1155)

3. 8 December 1988, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic missions in Sofia, Prague, Berlin, Budapest, Warsaw, regarding the convocation, in Bucharest, of a Deputy Foreign Ministers Meeting, on December 16-17, on the problems brought up at the Vienna Reunion. (p. 1157)

4. [...] December 1988, Bucharest. Speech by the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, on the importance of the disarmament program for European security; extension of the CSCE Reunion in Vienna as a result of some Western proposals for human rights compliance; rejection by Romania of the provisions regarding the creation of "Helsinki type" control groups responsible for the application of the CSCE documents; rejection of the travel, freedom to travel, and religious freedom provisions in the Vienna documents. (p. 1158)

5. 21 December 1988, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic missions, regarding the Deputy Foreign Ministers Meeting in relation to the conclusion of the CSCE Reunion in Vienna; talks over the third basket and the human rights problem. (p. 1166)

XLI. THE MEETING OF THE WARSAW TREATY FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 11-12 APRIL 1989, BERLIN

1. 16 March 1989, Berlin. Telegram from Ambassador Gheorghe Caranfil to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the organization of the FMC meeting, on April 11-12; organizing matters (adoption of documents, arrival of delegations). (p. 1169)

2. 4 April 1989, Berlin. Telegram from Ambassador Gheorghe Caranfil and the director of Relations Division I, Lucian Petrescu, regarding the negotiation of the draft Declaration of the Warsaw Treaty Member-States on Strategic Nuclear Armament in Europe. (p. 1170)

3. 5 April 1989, Berlin. Telegram from ambassador Gheorghe Caranfil and the director of Relations Division I, Lucian Petrescu, regarding the work of the expert group designated to negotiate the documents of the FMC meeting; the position of the Romanian delegation on the inclusion of a new draft document marking the anniversary of WWII. (p. 1171)

4. 5 April 1989, Bucharest. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to ambassador Gheorghe Caranfil, regarding the agreement of the Bucharest government to accept the request of the GDR that the Romanian expert delegation negotiate the Appeal for marking the outbreak of WWII. (p. 1173)

5. 6 April 1989, Berlin. Telegram of ambassador Gheorghe Caranfil and the director of Relations Division I, Lucian Petrescu, regarding the draft protocol of the FMC meeting; proposals for ceasing the activity of the work groups; meetings of Deputy Foreign Ministers on matters concerning the non-alignment movement; meetings of the Foreign Ministries' representatives on the CSCE Reunion in Paris for "the human dimension" and the general-European conference on environment protection. (p. 1175)

6. 9 April 1989, Berlin. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to the Foreign Minister, Ioan V. Totu, regarding the draft appeal for "A World without War" adopted at the FMC meeting. (p. 1176)

7. 10 April 1989, Berlin. Telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to the Foreign Minister, Ioan V. Totu, regarding the "Declaration of the Warsaw Treaty States on Strategic Nuclear Armament in Europe"; appeal to the NATO member-states for beginning separate negotiations over limiting the strategic nuclear armament in Europe; ceasing the modernization of strategic nuclear missiles (the USSR); creating denuclearized regions in the Balkans. (p. 1178)

8. 11 April 1989, Berlin. Statement of the FMC meeting through which the Warsaw Treaty member-states propose measures for strengthening European security by expanding cooperation among states; continuing the disarmament process and reducing the military tension level; the closing of a treaty between the USSR and the USA on reducing strategic offensive armament by 50%; regulating regional conflicts in the Middle East, Asia, Africa, Central America; the situation in Afghanistan. (p. 1181)

9. 14 April 1989, Bruxelles. Telegram from Ambassador George Ciucu to the director of Relations Division I, Gheorghe Roșu, regarding the reactions of the NATO officials to the proposals of the Warsaw Treaty member-states for reducing and limiting tactical nuclear weapons. (p. 1184)

10. 19 April 1989, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic missions, regarding the results of the FMC meeting in Berlin; the inclusion, after the negotiations, of the Romanian amendments on disarmament and the creation of denuclearized regions in the Balkans, Central Europe, and other regions on the continent; the elaboration of a separate document on the results of the CSCE Reunion in Vienna (human rights). (p. 1184)

11. 19 April 1989, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic missions in Sofia, Prague, Berlin, Budapest, and Warsaw, regarding the negotiations carried with the other delegations within the FMC meeting in Berlin for enhancing the cooperation mechanism of the Warsaw Treaty; the Romanian delegation's opposition to the procedural rule changes. (p. 1188)

XLII. THE MEETING OF THE FOREIGN MINISTERS COMMITTEE. 26-27 OCTOBER 1989, WARSAW

1. 11 August 1989, Bucharest. Telegram from the director of Relations Division I, Lucian Petrescu, to Romania's ambassador to Warsaw, Ion Teșu, regarding the organization of the FMC meeting, in Warsaw, on October 26-28, 1989; the participation agreement of the Romanian side. (p. 1190)

2. 9 September 1989, Moscow. Telegram of the acting Minister Ion Bucur to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the Soviet position on cooperation within the Warsaw Treaty; creating a permanent work group; the Soviet tendencies to step up economic, political, and military integration. (p. 1191)

3. 24 September 1989, Warsaw. Telegram from the assistant director of Relations Division I, Marcel Mămularu, to the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, regarding the Polish proposal to include, on the agenda of the FMC meeting, the problems of economic cooperation within CMEA. (p. 1193)

4. 19 October 1989, Warsaw. Telegram from ambassador Ion Teșu and the director of Relations Division I, Lucian Petrescu, to the Foreign Minister, Ioan V. Totu, regarding the negotiations over the drafts for the FMC meeting; divergences with the other delegations. (p. 1194)

5. 19 October 1989, Warsaw. Telegram from ambassador Ion Teșu and the director of Relations Division I, Lucian Petrescu, to the Foreign Minister, Ioan V. Totu, regarding the negotiated draft of the statement of the FMC meeting; appeal of the Warsaw Treaty member-states for democratizing international relations; creating a unified Europe through observing frontier inviolability, territorial integrity, and state sovereignty. (p. 1195)

6. 25 October 1989, Warsaw. Telegram from the Deputy Foreign Minister and ambassador Ion Teșu to the Foreign Minister, Ioan V. Totu, regarding the stage of negotiations for the statement of the FMC meeting; difficulties in finding a solution to the Bulgarian-Turkish conflict. (p. 1197)

7. 31 October 1988, Moscow. Telegram from the business representative Ion Bucur to the Deputy Foreign Minister, regarding the observations of the Deputy Foreign Minister, I. Aboimov, on the relations among the Warsaw Treaty member-states; Poland's and Hungary's decision to fulfil the obligations assumed within the framework of the alliance; renouncing the "Brezhnev doctrine." (p. 1199)

8. 1 November 1989, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic missions, regarding the results of the FMC meeting in Warsaw on the problems of disarmament and general-European economic cooperation; the future of the Warsaw Treaty in the context of the evolution of the political situation in Hungary and Poland. (p. 1201)

9. 1 November 1989, Bucharest. Circular telegram from the Deputy Foreign Minister, Constantin Oancea, to Romania's diplomatic missions in Sofia, Prague, Berlin, Budapest, and Warsaw, regarding the content of the FMC meeting protocol; the functioning of the Special Commission on disarmament problems, the activity of the Joint Multilateral Current Information Group and of the work groups for reducing military spending and for the problems of the global economy; proposal to create a permanent secretariat for the Warsaw Treaty, based in either Moscow or Warsaw. (p. 1204)

XLIII. THE DISSOLUTION OF THE WARSAW TREATY ORGANIZATION: 1990-1992

1. 16 June 1990, Prague. Telegram from ambassador Vasile Șandru to the Foreign Minister, Adrian Năstase, the State secretary, Romulus Neagu and ambassador Lucian Petrescu regarding the notification of the Soviet Deputy Foreign Minister, I.A. Kvitinski, about the high-level Soviet-American meeting on regulating the relations between the Warsaw Treaty and NATO; ensuring a new cooperation and security structure in Europe; fulfilling the obligations assumed under the UN Chart and CSCE; creating permanent organisms for political and military consultations; reunifying Germany and synchronizing the negotiation process in the "2+4" formula. (p. 1206)

2. 29 June 1990, Prague. Telegram from ambassador Ion Ciubotaru to the Secretary of State in the MFA, Romulus Neagu and the director of Relations Division I in the MFA, Lucian Petrescu, regarding the organization, in Prague, of the session of the Government Representatives Commission for "revaluating the character, functions, and activity of the Warsaw Treaty"; report on the agenda proposed by the Czechoslovakian side; the political and military reorganization of the alliance; the cooperation with NATO and the creation of new security structures in Europe. (p. 1209)

3. 29 June 1990, Prague. Telegram from ambassador Ion Ciubotaru to the Secretary of State in the MFA, Romulus Neagu and the director of Relations Division I in the MFA, Lucian Petrescu, regarding the Czechoslovakian project for reorganizing the Warsaw Treaty; the restructuring of the Political Consultative Committee; proposal to abolish the Foreign Ministers Committee, the Defence Ministers Committee, the Headquarters of the Unified Armed Forces and of the Joint Multilateral Information Group. (p. 1210)

4. 16 July 1990, Prague. Telegram from the government representatives responsible for examining the character, functions, and activity of the Warsaw Treaty, Lucian Petrescu and Ion Ciubotaru, to the Foreign Minister, Adrian Năstase, and the Secretary of State, Romulus Neagu, regarding the status of the alliance in the new geopolitical context; proposals for structural and functional changes to the alliance. (p. 1212)

5. 16 July 1990, Prague. Telegram from the government representatives responsible for examining the character, functions, and activity of the Warsaw Treaty, Lucian Petrescu and Ion Ciubotaru, to the Foreign Minister, Adrian Năstase, and the Secretary of State, Romulus Neagu, regarding the Soviet proposals to restructure the political and military organisms of the alliance; creating a new “Defence Committee” (Military Committee); enhancing the political cooperation mechanism of the Political Consultative Committee and of the Foreign Ministers Committee. (p. 1216)

6. 30 October 1990, Bucharest. Circular telegram regarding the postponement of the PCC session, scheduled to take place in Budapest, due to the results of the CSCE Reunion in Paris; establishing new security and cooperation structures in Europe. (p. 1218)

7. 7 February 1991, Bucharest. Circular telegram addressed by the director Romulus Neagu, to the diplomatic offices of the Warsaw Treaty member-states, regarding Romania’s position on the dismantling of the military structures of the alliance. (p. 1220)

8. 27 February 1991, Bucharest. Circular telegram from the director Romulus Neagu, regarding the decision of the Political Consultative Committee to dismantle the military structures of the Warsaw Treaty. (p. 1221)

9. 30 May 1991, Bucharest. Note of proposals submitted by the Secretary of State Constantin Ene and the director of the Judicial Division for Treaties, Ion Diaconu, to the Foreign Minister, Adrian Năstase, regarding the Prague consultations, between directors in the MFA, on elaborating documents for ceasing the validity of the Warsaw Treaty and for the complete dismantling of its political mechanism. (p. 1224)

10. 31 May 1991, Bucharest. Memorandum of conversation between the director of the Foreign Minister’s Cabinet, ambassador Traian Chebeleu, and the Minister-Counselor of the USSR Embassy, V.G. Pozdneakov, on the Prague conference of the Political Consultative Committee; the relations among the Warsaw Treaty member-states after the ceasing of its validity. (p. 1225)

11. 15 June 1991, Bucharest. Intelligence note from the Secretary of State in the MFA, Constantin Ene, to the Foreign Minister, Adrian Năstase, on the expert meeting in Prague for preparing the draft documents for ceasing the validity of the Warsaw Treaty; cooperation among the member-states after the dissolution of the alliance. (p. 1228)

12. 1 July 1991, Praga. Statement of the states participating in the conference of the Political Consultative Committee through which the Warsaw Treaty's signatory states decide to cease the validity of the Treaty on friendship, cooperation, and mutual assistance closed in Warsaw, on May 14, 1955, and of the Protocol on April 26, 1985, on extending the validity period of the alliance. (p. 1230)

13. 1 July 1991, Prague. Joint statement of the leaders of the Warsaw Treaty member-states' delegations, participating in the PCC conference on ceasing the validity of the Treaty on friendship, cooperation, and mutual assistance closed in Warsaw, on May 14, 1955. (p. 1232)

14. 1 July 1991, Prague. Protocol on ceasing the validity of the Treaty on friendship, cooperation, and mutual assistance closed in Warsaw, on May 14, 1955, and of the Protocol on extending the validity period of the Treaty, signed in Warsaw on April 26, 1985. (p. 1233)

15. 27 July 1991, Bucharest. Preamble to the draft law on ratifying the Prague Protocol on July 1, 1991, with regard to the ceasing of the Warsaw Treaty's validity. (p. 1235)

16. 27 November 1991, Bucharest. Law decree signed by Romania's president Ion Iliescu and countersigned by the Prime Minister Theodor Stolojan on submitting for Parliament ratification the Prague Protocol on July 1, 1991 on ceasing the validity of the Treaty on friendship, cooperation, and mutual assistance, signed in Warsaw, on May 14, 1955 and of the Protocol on extending its validity, signed in Warsaw on April 26, 1985. (p. 1236)

ABREVIERI

AIEA	Agenția Internațională pentru Energia Atomică
ALD	Acordul de lungă durată
AMAE	Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
ANIC	Arhivele Naționale Istorice Centrale
ARLUS	Asociația română pentru strângerea legăturilor cu URSS
ASEAN	Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est
BIRD	Banca Internațională pentru Reconstrucție de Dezvoltare
CAER	Consiliul Economic de Ajutor Reciproc
CC	Comitet Central
CED	Comunitatea Defensivă Europeană
CEE	Comunitatea Economică Europeană
CMAE	Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe
CPC	Comitetul Politic Consultativ
CSCE	Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa
CPEX	Comitetul Politic Executiv
DEE	Direcția Europa Centrală și de Est
DOI	Direcția Organizației Internaționale
DR I	Direcția Relații Internaționale
DSPA	Direcția Superioară Politică a Armatei
G 77	Grupul 77
FAU	Forțele Armate Unite
FDUS	Frontul Democrației și Unității Socialiste
FMI	Fondul Monetar Internațional
FNLA	Frontul Național pentru Eliberarea Angolei
FNM	Forțele Nucleare Multilaterale
INF	Tratatul pentru eliminarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune
NATO	Organizația Tratatului Atlanticului de Nord
OEP	Organizației pentru Eliberarea Palestinei
OIM	Organizația Internațională Muncii
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OSCE	Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OTV	Organizația Tratatului de la Varșovia
PCB	Partidul Comunist Bulgar
PCC	Partidul Comunist Cehoslovac
PCC	Partidul Comunist Chinez
PMR/PCR	Partidul Muncitoresc Român/Partidul Comunist Român

Institutul Diplomatic Român

PCUS	Partidul Comunist al Uniunii Sovietice
PMA	Partidul Muncii din Albania
PMSU	Partidul Muncitoresc Socialist Ungar
PMUP	Partidul Muncitoresc Unit Polonez
PSUG	Partidul Socialist Unit din Germania
SALT	Tratatul pentru limitarea armelor strategice
SDI	Proiectul american de apărare strategică
SWAPO	Organizația (Armata) Populară pentru Eliberarea Africii de Sud-Vest
UNCTAD	Conferința Națiunilor Unite pentru Comerț și Dezvoltare
RPB	Republica Populară Bulgaria
RSC	Republica Socialistă Cehoslovacă
RDG	Republica Democrată Germania
RFG	Republica Federală Germania
RPP	Republica Populară Polonă
RPR/RSR	Republica Populară Română/Republica Socialistă România
RPU	Republica Populară Ungară
UEO	Uniunea Europei Occidentale
URSS	Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

I. CONSFĂTUIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA, 10-12 FEBRUARIE 1966, BERLIN

1. 1 februarie 1966, București. Notă de informare a Ministerului Afacerilor Externe cu privire la scrisoarea PCUS, din 7 ianuarie 1966, referitoare la convocarea unei consfătuiri a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret

Tovarășului Corneliu Mănescu
Ministrul Afacerilor Externe

Notă

Referitor: Consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia convocată în urma scrisorii CC al PCUS din 7 ianuarie 1966

1. La 11 ianuarie 1966, CC al PCR a primit scrisoare de la CC al PCUS din 7 ianuarie prin care, în esență, se face cunoscut că „în ultimul timp au avut loc întâlniri între reprezentanții CC al PCUS și delegațiile unor partide frățești din țările participante la Tratatul de la Varșovia” în cadrul cărora „participanții la tratative au subliniat că este necesar să se elaboreze măsuri concrete pentru perfecționarea structurii și mecanismului activității Organizației”.

În scrisoare se propune să se constituie două colective de lucru:

a) Miniștrii Apărării din statele participante la Tratat (sau locțiitorii lor) care, împreună cu comandantul suprem al Forțelor Armate Unite, să elaboreze „propuneri coordonate” în problemele cu caracter militar;

b) Ministrul Afacerilor Externe din aceleași state (sau locțiitorii lor) care, împreună cu secretarul general al Comitetului Politic Consultativ, să întocmească propuneri (în scrisoare se spune „considerații concrete”) privind organizarea Comitetului Politic Consultativ.

CC al PCUS propune ca rezultatele muncii depuse în cele două colective să fie „trimise pentru studiu Comitetelor Centrale și guvernelor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia și, apoi, analizate în ședința Comitetului Politic Consultativ”, întreaga muncă de pregătire a ședinței putând „să fie terminată la începutul lunii februarie 1966”.

2. Prin scrisoarea din 25 ianuarie 1966, CC al PCR a comunicat că este de acord ca adjuncții miniștrilor Forțelor Armate să se întrunească în prima decadă a lunii februarie 1966, iar adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe, în a doua decadă a lunii februarie 1966, pentru a avea un schimb de vederi asupra propunerilor referitoare la îmbunătățirea activității Organizației Tratatului de la Varșovia.

3. În legătură cu propunerea cuprinsă în scrisoarea CC al PCUS arătăm că, în ultimii ani (mai ales începând cu sesiunea Comitetului Politic Consultativ din iulie 1964), delegațiile partidului nostru au cerut ca ședințele Comitetului Politic Consultativ să fie astfel organizate încât problemele ce se examinează să fie cunoscute din timp, pentru ca fiecare partid și guvern să le poată studia și să dea indicații corespunzătoare delegației care participă la reuniune.

În cadrul tratatelor de la Moscova din septembrie 1965¹, șeful delegației române, tovarășul Nicolae Ceaușescu, arăta: „Au fost cazuri când problemele n-au fost deloc pregătite, iar de cele mai multe ori au fost organizate în pripă. S-au prezentat probleme fără să fie studiate, analizate: fiecare a ridicat ce a crezut de cuviință. Astfel, ne-am fi aflat în situația de a nu putea analiza din timp problemele”.

Critici asupra modului de organizare a ședințelor Comitetului Politic Consultativ au fost aduse și în legătură cu lipsa unui secretariat tehnic (care să asigure transmiterea materialelor pentru toți membrii Pactului), hotărârea de a se participa numai la nivel de prim-secretar și președinte al Consiliului de Miniștri, excluderea RP Albania și îndepărtarea observatorilor de la activitatea Organizației Tratatului de la Varșovia, precum și în legătură cu organizarea și funcționarea Comandamentului Forțelor Armate Unite și a Statului Major².

4. Prin scrisoarea transmisă CC al PCUS propune:

a) elaborarea unui **statut** al Comitetului Politic Consultativ, „care să definească competența, funcțiile și periodicitatea ședințelor sale”;

b) crearea unui **Secretariat** „pentru asigurarea pregătirii și organizării din timp și transmiterii materialelor destinate ședințelor Comitetului Politic Consultativ”;

c) crearea pe lângă Comitetul Politic Consultativ a unei „**comisii permanente pentru coordonarea politicii externe** (Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe sau locțiitorii lor)”. În legătură cu această propunere, în scrisoarea CC al PCUS se arată că „ar trebui avut în vedere că încă din 1956, Comitetul Politic Consultativ a adoptat hotărârea privind crearea unei **comisii permanente pentru elaborarea de recomandări în probleme de politică externă**”.

5. Referitor la propunerea părții sovietice de a se elabora un **statut** al Comitetului Politic Consultativ, menționăm că prin aceasta se urmărește **schimbarea naturii juridice** a Comitetului Politic Consultativ și anume **transformarea** acestuia dintr-un organism de **consultare** (astfel cum arată însuși denumirea sa, precum și

---

¹ Document publicat integral în Mioara Anton, Ioan Chiper, *Instaurarea regimului Ceaușescu. Continuitate și ruptură în relațiile româno-sovietice*, București, 2003, INST, IRSI, p. 128-200.

² Cu privire la problemele militare, Ministerul Forțelor Armate prezintă o Notă distinctă [n.a.].

art. 6 din Tratatul de la Varșovia), într-un organism **deliberativ**, care ar urma să țină cu regularitate ședințe și ar fi îndreptățit să ia hotărâri.

Din această cauză, propunerea de stabilire, pe cale statutară, a organizării și funcționării Comitetului Politic Consultativ exprimă, în ultimă analiză, tendința de a se da Comitetului un rol de organ coordonator al politicii externe a statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, care ar urma să ia hotărâri **obligatorii** pentru aceste state, în domeniul afacerilor externe. Consecințele constituirii unui astfel de centru de coordonare apare și mai clar dacă se are în vedere că în cadrul discuțiilor de la Moscova, din septembrie 1965, L.I. Brejnev și A.N. Kosîghin, criticând regula unanimității în activitatea Comitetului Politic Consultativ, au susținut implicit posibilitatea luării de hotărâri prin **majoritate**.

Recunoscând Comitetului Politic Consultativ calitatea de organ deliberativ, se ajunge astfel la crearea unui **organism suprastatal**, partidele și guvernele statelor membre ale Tratatului de la Varșovia urmând să-și asume obligația de a aduce la îndeplinire hotărârile adoptate de către Comitetul Politic Consultativ.

Este de observat că, în lansarea ideii de a se elabora un statut al Comitetului Politic Consultativ, partea sovietică încearcă să folosească într-un mod deturnat criticile ce s-au adus până în prezent în legătură cu practica din trecut, precum și susținerea de a se îmbunătăți activitatea acestuia. Într-adevăr, examinarea propunerilor transmise arată că propunerile de îmbunătățire a activității Comitetului, departe de a înlătura deficiențele din trecut, vizează modificări fundamentale în ceea ce privește esența și structura Comitetului Politic Consultativ, ceea ce contravine atât prevederilor Tratatului de la Varșovia, cât și principiilor care trebuie să stea la baza relațiilor între state suverane și independente.

În consecință, propunem ca delegația română care va participa la Consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe să nu accepte propunerea de a se elabora un **statut** al Comitetului Politic Consultativ.

6. În ceea ce privește propunerea de a se constitui un Secretariat al Organizației Tratatului de la Varșovia menționăm că, în concepția noastră, Secretariatul trebuie să aibă ca **singură** atribuție transmiterea din timp a materialelor privind ședințele Comitetului Politic Consultativ tuturor membrilor Tratatului.

În consecință, propunem:

a) să se menționeze în însăși denumire că se are în vedere un Secretariat tehnic;

b) această sarcină să fie asigurată de salariați ai Ministerului Afacerilor Externe din statul unde urmează să aibă loc ședința Comitetului Politic Consultativ;

7. Propunerea CC al PCUS de a se crea o Comisie permanentă pentru elaborarea de recomandări în probleme de politică externă (formată din miniștrii Afacerilor Externe sau locțiitorii lor) este inacceptabilă pentru partea română, deoarece:

a) Politica externă a fiecărui stat este stabilită de către partidul și guvernul respectiv. Ministerele Afacerilor Externe aduc la îndeplinire, iar nu elaborează politica externă a statelor. Ei n-ar putea participa la activitatea unui organism care „elaborează recomandări” pentru propriile lor partide și guverne sau pentru partidele și guvernele din alte state;

b) Organismul prevăzut în Tratat pentru „înfăptuirea consultărilor” este, în conformitate cu art. 6 din Tratat, numai Comitetul Politic Consultativ.

8. Propunem ca delegația română care va participa la Consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre ale Tratatului de la Varșovia să fie formată din:

1. Mircea Malița;
2. C.[onstantin] Flitan;
3. experți.

Delegația își va face intervențiile sale pe baza directivelor (al căror proiect îl anexăm) aprobate.

Nota a fost trimisă:

Tovarășului Nicolae Ceaușescu;
Tovarășului Chivu Stoica;
Tovarășului Ion Gheorghe Maurer;
Tovarășului Alexandru Drăghici;
Tovarășului Paul Niculescu-Mizil;
Tovarășului Vasile Vlad.

1 februarie 1966

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10–12 februarie 1966, f. 32-37.

2. 1 februarie 1966, București. Stenograma discuțiilor dintre secretarul general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, și ministrul consilier al ambasadei URSS la București, I.A. Iliuhin, privind invitația adresată de prim-secretarul CC al PCUS, Leonid Brejnev, de a se convoca reuniuni ale adjuncților miniștrilor Apărării și ai Afacerilor Externe la Moscova, la 4-5 februarie, respectiv la Berlin, la 10-11 februarie.

Stenograma discuțiilor avute cu ocazia primirii de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al CC al PCR, a lui I.A. Iliuhin, ministru consilier al ambasadei URSS la București, în ziua de 1 februarie 1966

La primire a mai participat tovarășul Vlad Vasile, membru supleant al CC al PCR, șeful Secției Relații Externe a CC al PCR.

Discuțiile au început la ora 14.00 și au durat circa 20 de minute.

I.A. Iliuhin: Vă rog să mă scuzați că vă deranjez, dar am primit astăzi o însărcinare urgentă din partea Comitetului nostru Central; este vorba de Tratatul de

la Varșovia. Mi s-a trimis textul scrisorii tovarășului Brejnev adresată tovarășului Ceaușescu. Scrisoarea este scurtă și, dacă nu aveți nimic împotrivă, o pot citi:

Comitetul Central al PCUS informează Comitetul Central al PCR că Comitetele Centrale ale tuturor partidelor frățești au transmis răspunsul la scrisoarea CC al PCUS din 7 ianuarie a.c., cu excepția Comitetului Central al Partidului Muncii din Albania. CC al PCUS mulțumește partidelor frățești pentru părerea exprimată în legătură cu această scrisoare și pentru acordul pe care și l-au dat privind convocarea în viitorul apropiat a consfătuirii miniștrilor Apărării și ai miniștrilor de Externe a acestora. Întrucât partidele frățești și-au exprimat păreri diferite în ce privește nivelul consfătuirii, Comitetul Central al partidului nostru exprimă părerea că, dacă celelalte țări nu vor avea nimic împotrivă, să se țină la nivelul adjuncților de miniștri.

În ce privește data și locul, de asemenea, luând în considerare păreri exprimate de către partidele frățești, opinăm ca consfătuirea adjuncților miniștrilor Apărării să aibă loc la Moscova, la 4-5 februarie a.c., iar consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe la 10-11 februarie a.c. la Berlin.

Aceasta în ceea ce privește scrisoarea propriu-zisă.

Încă o chestiune legată de tovarășii albanezi. Mai departe se spune că CC al PCUS ar dori să informeze Comitetele Centrale ale partidelor frățești referitor la refuzul tovarășilor albanezi de a primi scrisoarea CC al PCUS din 7 ianuarie a.c. Această scrisoare a fost transmisă, ca și celorlalte partide frățești, Comitetului Central al Partidului Muncii din Albania. La Comitetul Central au refuzat să o primească și reprezentantul Ministerului Afacerilor Externe al RP Albania, referindu-se la însărcinarea primită din partea Comitetului Central al partidului său, a declarat că la o consfătuire a conducerii Partidului Muncii din Albania s-a adoptat hotărârea de a nu primi această scrisoare. Reprezentantul Ministerului Afacerilor Externe a spus că documentele referitoare la Tratatul de la Varșovia trebuie trimise pe linie de stat. Cu acest prilej, el s-a dedat la un atac neprietenesc la adresa partidului nostru.

Informându-vă despre aceasta, Comitetul Central al PCUS ar dori să se consulte cu dv. dacă este cazul să se adreseze pe linie de stat Albaniei în legătură cu propunerea de a se perfecționa organizarea Tratatului de la Varșovia. Comitetul Central al PCUS v-ar fi recunoscător pentru părerea exprimată în legătură cu această propunere.

Acesta este conținutul scrisorii și semnătura tovarășului Brejnev. Aceasta este o copie, urmând ca originalul să vi-l trimitem mai târziu. Acum vă transmit originalul scrisorii din 7 ianuarie a.c.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În ce privește propunerile asupra datei, este cam în grabă; astăzi este deja 1 februarie. Dacă vor veni toate țările, vom veni și noi.

I.A. Iliuhin: Într-adevăr este puțin timp.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Cred că tovarășii noștri vor fi de acord să participăm. Sigur, dacă aveam timp mai mult, era mai bine.

I.A. Iliuhin: E just.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În legătură cu problema ridicată privind pe tovarășii albanezi, fiind vorba de un tratat semnat între state, între guverne, se poate adresa guvernului Albaniei. Acest Tratat este semnat de guverne și nu știu dacă cineva vrea să se formalizeze pentru aceasta.

I.A. Iliuhin: Pot transmite tovarășilor noștri această părere a dv.?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Da.

Noi pornim de la considerentul [pe] care l-am expus tovarășului Brejnev, când ne-am întâlnit: este bine să nu dăm motive în plus ca tovarășii albanezi să vadă că sunt ocoliți.

I.A. Iliuhin: Încă o mică chestiune. Înainte de a veni la dv. am primit de acasă o comunicare în legătură cu declarația publicată de Agenția Tass, privind problema vietnameză. Astăzi, în presa noastră s-a publicat declarația guvernului sovietic în legătură cu reluarea bombardării RD Vietnam. În această declarație este exprimată poziția cunoscută a guvernului URSS în această problemă, că această reluare a bombardamentelor nu poate aduce nici un fel de succes americanilor, ci duce numai la escaladarea războiului, că Uniunea Sovietică va sprijini în continuare poporul vietnamez în lupta sa dreaptă, că guvernul sovietic împărtășește pe deplin cele patru puncte formulate de tovarășul Pham Van Dong și programul expus de Frontul Național de Eliberare din Vietnamul de Sud.

Această comunicare a fost transmisă tuturor ambasadurilor sovietici. Pentru ambasadorii sovietici din țările socialiste s-a mai spus că acest sprijin activ din partea Uniunii Sovietice pentru RD Vietnam, pentru tovarășii vietnamezi, este pus de acord cu țările socialiste. CC al PCUS și guvernul sovietic pornesc de la faptul că probabil și celelalte țări socialiste vor întreprinde acțiuni similare în scopul condamnării agresiunii americane și sprijinirii poporului vietnamez.

Am primit însărcinarea să vă transmitem textul acestei știri, însă n-am reușit să-l scriem încă la mașină. Textul îl vom transmite poate prin Ministerul Afacerilor Externe sau cum considerați că este mai bine. Ne vom înțelege cu tovarășii dv.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Se vede că americanii nu sunt încă hotărâți să renunțe la agresiune.

I.A. Iliuhin: Judecând după faptul că ei pun condiții preliminare, reiese că aceste inițiative de pace nu sunt decât un camuflaj. În declarația noastră, de altfel, se spune că americanii trebuie în mod definitiv și fără nici un fel de condiții să înceteze bombardamentele și că acest lucru ar putea crea o situație favorabilă în vederea reglementării politice a problemei.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În „Scânteia” am scris și noi un comentariu în același sens.

I.A. Iliuhin: Zilele acestea am fost la Ministerul Afacerilor Externe și i-am informat pe tovarăși în legătură cu discuția avută de tovarășul Kosîghin cu Humphrey și Rusk. Acolo a fost discutată această problemă și americanii au rugat pe tovarășul Kosîghin să le dea un sfat ce să facă, că ei, chipurile, tind spre pace, iar vietnamezii nu-i înțeleg. Tovarășul Kosîghin a spus: pe mine nu m-a împuternicit nimeni să vorbesc în numele tovarășilor vietnamezi, însă pot să vă spun un lucru, că guvernul

dv. duce o politică mioapă în problema vietnameză și întrucât dv. ați găsit căile să intrați în Vietnam, o să găsiți și căile să plecați de acolo.

Aceasta este linia demagogică pe care o promovează guvernul american.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Încearcă să înșele opinia publică, alte țări, însă lucrurile sunt clare: nu găsesc sprijin. Nici Papa nu-i mai crede, dar alții!

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Relații Externe, dosar 10/1966, f. 2-5.

3. [...] februarie 1966, București. Scrisoarea de răspuns a secretarului general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, către prim-secretarul CC al PCUS, Leonid Brejnev, referitoare la îmbunătățirea funcționării Tratatului de la Varșovia prin organizarea de întâlniri consultative ale reprezentanților Ministerelor Apărării și Afacerilor Externe.

Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice,
Tovarășului Leonid Brejnev,

Dragi tovarăși,

Referitor la scrisoarea din 7 ianuarie 1966, primită din partea Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice³, vă informăm că împărtășim părerea referitoare la necesitatea aducerii unor îmbunătățiri în activitatea organizației Tratatului de la Varșovia și suntem de acord să se organizeze întâlniri consultative ale reprezentanților Ministerelor Apărării și Afacerilor Externe ale țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

Considerăm că nivelul participării, locul și data întâlnirilor ar putea fi stabilite pe baza unei înțelegeri comune, pe cale diplomatică. Părerea noastră este ca la această întâlnire să participe adjuncții miniștrilor. Întâlnirea adjuncților miniștrilor Apărării ar putea avea loc în prima decadă a lunii februarie a.c., iar cea a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe în cea de-a doua decadă a aceleiași luni.

Comitetul Central al Partidului Comunist Român va examina cu toată atenția considerațiile și propunerile ce vor rezulta în urma întâlnirilor consultative ale miniștrilor Apărării și Afacerilor Externe (sau adjuncților lor) și își va aduce contribuția la îmbunătățirea activității organizației Tratatului de la Varșovia în sensul întăririi continue a unității țărilor socialiste și a creșterii capacității lor de apărare.

Cu salutări comuniste
Secretar General al Comitetului Central al
Partidului Comunist Român
Nicolae Ceaușescu

---

³ A se vedea textul integral al scrisorii în cuprinsul documentului nr. 2 [n. ed.].

MAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor de Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10–12 februarie 1966, f. 138-139.

4. 4 februarie 1966, București. Nota de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Gheorghe Pele, cu ambasadorul RP Ungare la București, József Vince, referitoare la propunerile ungare privind întâlnirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe; elaborarea statutului Comitetului Politic Consultativ; propuneri de înființare a Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului permanent al Tratatului.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția a I-a

Strict Secret

Notă de audiență

La 4 februarie a.c., orele 13.15, **Gheorghe Pele**, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, a primit în audiență pe **József Vince**, ambasadorul RP Ungare la București, la cererea acestuia.

A asistat N. Blejan, director adjunct în MAE.

1. La începutul convorbirii József Vince a arătat că încă n-a adus cu el răspunsul părții ungare la propunerea făcută de partea română, privind începerea vizitei în România, la 10 martie a.c., a delegației de partid și guvernamentale ungare condusă de János Kádár, prim-secretar al CC al PMSU. Și-a exprimat părerea că răspunsul părții ungare la această problemă se va stabili îndată după reîntoarcerea din Finlanda a lui Komocsin Zoltán, membru al Biroului Politic al CC al PMSU. A precizat, apoi, că a solicitat audiența pentru următoarele probleme:

a) **J. Vince** a relatat că, precum se știe, zilele acestea are loc, la Moscova, Consfătuirea adjuncților Forțelor Armate din țările participante la Tratatul de la Varșovia. Delegația ungară este condusă de omologul în funcție cu șeful delegației române.

b) La 10-11 februarie a.c. va avea loc, la Berlin, consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din țările membre la Tratatul de la Varșovia.

Partea ungară va fi reprezentată la această consfătuire de Erdélyi Károly, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare, care va prezenta la reuniunea respectivă următoarele propuneri ungare: stabilirea statutului Comitetului Politic Consultativ; crearea Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor membre la Tratat; înființarea secretariatului permanent al Tratatului.

Ambasadorul J. Vince s-a interesat, apoi, cine va reprezenta partea română la consfătuirea de la Berlin și ce propuneri se vor face din partea noastră?

Gheorghe Pele a mulțumit pentru informațiile primite, apoi, a arătat că la ora actuală încă nu se știe cu toată precizia cine va fi reprezentantul țării noastre la Consfătuirea de la Berlin, dar, după ce se va informa precis, va comunica ambasadorului răspunsul solicitat. A menționat că, în prezent, după câte știe, se elaborează și se definitivează îndrumările care vor călăuzi activitatea delegatului nostru la această consfătuire.

Necunoscând în măsură eficientă conținutul acestor îndrumări ar dori să se documenteze mai bine pentru a nu da ambasadorului răspunsuri eronate.

József Vince a continuat să arate că a doua problemă cu care a venit la Gheorghe Pele privește inițiativa poloneză în legătură cu întâlnirea celor 12 partide comuniste și muncitorești în problema vietnameză. Partea ungară ar dori să cunoască răspunsul dat de partea română tovarășilor polonezi în această problemă.

A menționat că partea ungară dorește să cunoască poziția și răspunsul tuturor partidelor care au primit copia scrisorii trimise de polonezi Partidului Comunist Chinez. J. Vince a menționat că, în acest scop, au fost invitați la CC al PMSU de către Komocsin Zoltán, membru al Biroului Politic al CC al PMSU, o serie de ambasadori ai țărilor prietene cărora li s-a înmănat răspunsul părții ungare. Crede că tovarășul M. Roșianu a transmis la București acest răspuns.

Gheorghe Pele a arătat că inițiativa poloneză a constituit una din problemele în care între tovarășul Ion Gheorghe Maurer și tovarășul János Kádár s-au făcut largi schimburi de păreri cu prilejul recente vizite a tovarășului președinte Ion Gheorghe Maurer în RP Ungară. În cadrul convorbirilor care au avut loc pe această temă, tovarășul președinte Ion Gheorghe Maurer a expus atunci părerile sale personale.

În continuare a arătat ambasadorului J. Vince că răspunsul părții române a fost transmis tovarășilor polonezi, dar personal nu îi cunoaște conținutul întrucât el a fost comunicat polonezilor pe altă cale și nu prin MAE.

Dacă însă ambasadorul este interesat în cunoașterea acestui răspuns, va transmite cererea sa tovarășilor de la partid pentru a primi informațiile solicitate.

J. Vince a repetat că conducerea PMSU dorește să cunoască acest răspuns.

În continuarea convorbirii, J. Vince a adus în discuție reluarea bombardamentelor americane în Vietnam, arătând că, după părerea părții ungare, această acțiune americană îngreunează și periclitează și mai mult situația internațională generală.

Prin întărirea acțiunilor militare, americanii urmăresc să constrângă Vietnamul și toate țările socialiste să dea înapoi. J. Vince a apreciat, apoi, că problema vietnameză ar putea constitui acum o bază importantă pentru întărirea și refacerea unității țărilor socialiste și a mișcării comuniste și muncitorești internaționale cu acele partide cu care avem probleme divergente.

Gheorghe Pele a fost de acord cu aprecierea făcută de J. Vince; a subliniat, apoi, necesitatea refacerii și întăririi unității mișcării comuniste internaționale și a

vorbit despre forțele internaționale și cele interne din SUA care luptă împotriva agresiunii americane în Vietnam.

La încheierea vizitei, J. Vince a mulțumit pentru convorbire și a cerut scuze pentru urgența cu care a solicitat această audiență.

4 februarie 1966

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfățuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor de Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10–12 februarie 1966, f. 29-31.

5. 7 februarie 1966, București. Nota de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Gheorghe Pele, cu ambasadorul RP Ungare la București, József Vince, referitoare la mandatul reprezentantului român pentru întâlnirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe; evaluarea situației din Vietnam și a relațiilor sovieto-chineze.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

Strict Secret

Notă de audiență

La 5 februarie a.c., **Gheorghe Pele**, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a invitat în audiență pe **József Vince**, ambasadorul RP Ungare la București.

A asistat N. Blejan, director adjunct în MAE.

Gheorghe Pele a comunicat ambasadorului J. Vince informațiile solicitate de acesta la 4 februarie a.c., în audiența sa la Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România⁴.

1. **Gheorghe Pele** a arătat că la consfățuirea de la Berlin (din 10-11 februarie a.c.) a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din țările membre ale Tratatului de la Varșovia, țara noastră va fi reprezentată de tovarășul Mircea Malița, adjunct la ministrului Afacerilor Externe, însoțit de doi-trei tovarăși din MAE. În cadrul consfățuirii, reprezentantul nostru va avea sarcina să contribuie și să facă propuneri în vederea îmbunătățirii activității acestei organizații.

2. Conducerea noastră de partid a primit copia scrisorii trimisă de tovarășii polonezi PC Chinez în problema vietnameză. Răspunsul părții române la această scrisoare a fost comunicat deja părții poloneze, dar nu prin MAE, ci pe linie de partid. A arătat, în continuare, că după câte cunoaște personal – în răspunsul nostru către polonezi, ideea principală este aceea care exprimă dorința noastră de a

---

⁴ Vezi doc. nr. 5.

cunoaște poziția tovarășilor vietnamezi față de inițiativa poloneză. Aceasta pentru că cei în cauză sunt vietnamezii și ei sunt aceia care poartă greul războiului. I-a arătat lui J. Vince că dacă dorește să cunoască amănuntele răspunsului nostru către polonezi, să se adreseze Secției Relațiilor Externe a CC al PCR.

József Vince a mulțumit pentru informațiile primite, pentru urgența răspunsului, arătând că acestea cuprind suficiente elemente și pe cele mai esențiale, care interesează partea ungară. A apreciat că răspunsul părții române către polonezi corespunde, în esență, părerilor personale pe care tovarășul președinte Ion Gheorghe Maurer le-a expus la Budapesta în convorbirea sa cu János Kádár.

3. În discuția generală care a urmat, J. Vince a relatat că organele de presă ungare – ziarele și posturile de radio – acordă o mare atenție și fac o largă popularizare vizitei tovarășului prim-vicepreședinte Alexandru Bârlădeanu în Marea Britanie⁵. A menționat că el personal a ascultat la postul de radio Budapesta, în seara precedentă, o informare despre această vizită.

Gheorghe Pele i-a comunicat lui J. Vince unele informații în legătură cu scopurile și conținutul vizitei, informații identice cu cele apărute deja în presa noastră.

4. În continuare, referindu-se la războiul din Vietnam, J. Vince a făcut aprecierea că „ar fi bine să se ajungă la rezolvarea pașnică a acestui conflict, dar așa ceva nu se poate întrevădea acum, deoarece americanii se folosesc de neînțelegerile existente între țările socialiste, de divergențele existente în mișcarea comunistă și muncitorească internațională. În Vietnam, războiul continuă și va continua, nu știm până când. Ar trebui să se realizeze unitatea țărilor socialiste măcar în problema vietnameză. Dar, pentru aceasta sunt necesare încă eforturi, inițiative, și în această direcție, tovarășii români pot aduce contribuții deosebit de importante.

Gheorghe Pele a răspuns că partidul și guvernul nostru a făcut acest lucru, nu o dată, ci ori de câte ori s-au ivit condiții și posibilități, urmărind apărarea intereselor generale ale mișcării comuniste și muncitorești internaționale, în paralel cu interesele poporului și țării noastre, strâns legate de interesele mișcării comuniste mondiale. S-a făcut acest lucru chiar în ciuda faptului că din partea unora s-au auzit voci și interpretări nejuste la adresa inițiativelor și acțiunilor partidului și guvernului nostru.

Intervenind, **J. Vince** a spus: „Este adevărat, așa este; și la noi s-au auzit asemenea voci neîncredătoare în rezultatele inițiativelor tovarășilor români”.

Continuând, **Gheorghe Pele** a subliniat că pentru realizarea unității țărilor socialiste și a mișcării comuniste internaționale este necesară contribuția activă și continuă, ajutorul eficient al tuturor partidelor, a fiecărei țări socialiste, și mai ales

---

⁵ Vizita a avut loc la invitația guvernului britanic și s-a desfășurat în perioada 2-9 februarie 1966. Din delegație au mai făcut parte Gheorghe Cioară, ministrul Comerțului Exterior, George Macovescu, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, precum și consilieri și experți din Ministerele Afacerilor Externe, Comerțului Exterior, Finanțelor și Banca Națională [n. ed.].

a celor două mari țări – URSS și RP Chineză, care ar trebui să stea la masă și să discute, pe baza principiilor marxist-leniniste, până la rezolvarea tuturor neînțelegerilor, așa cum discutăm noi doi, acum, la această masă.

J. Vince a fost de acord cu considerentele expuse de Gheorghe Pele, apoi, a spus: „Dar, în situația existentă, numai tovarășii români sunt aceia care se pot adresa cu șanse tovarășilor chinezi. Noi nu ne putem permite așa ceva, deoarece chinezii ar spune despre noi că ceea ce facem ni s-a suflat de la Moscova”.

Gheorghe Pele i-a răspuns ambasadorului că nici pentru partidul nostru nu a fost ușor; și față de noi s-au manifestat neîncredere și rezistență, dar fiecare partid are datoria să caute și să găsească căile și formele cele mai eficiente prin care să ajute refacerea unității, întărirea ei și eliminarea divergențelor. Toate acestea sunt posibile, dacă avem în vedere principiile marxist-leniniste, legile dialecticii, potrivit cărora între țările socialiste nu există contradicții antagoniste.

József Vince a confirmat aceste aprecieri și a conchis că, fiind marxiști, trebuie să rămânem optimiști, cel puțin într-o perspectivă mai îndepărtată. La încheierea audienței a mulțumit încă o dată pentru răspunsurile primite.

Audiența a durat 30 minute.

7 februarie 1966

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10–12 februarie 1966, f. 59-62.

6. [...] februarie 1966, București. Proiect de directive pentru delegația română participantă la consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor de Externe cu privire la îmbunătățirea funcționării Comitetului Politic Consultativ; indicație de a nu se accepta înființarea unei Comisii permanente de politică externă.

Proiect de directive pentru delegația română care va participa la Consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor de Externe cu tema „Îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ”

1. Referitor la **metoda de lucru**, delegația va susține că, potrivit mandatului pe care îl are, scopul consfătuirii este acela de a face un schimb de vederi asupra modului în care fiecare delegație concepe îmbunătățirea activității acestui organism.

Ținând seama de faptul că discuțiile sunt într-o fază incipientă, precum și importanța problemelor, delegația va arăta că propunerile prezentate necesită o examinare atentă.

Delegația nu va accepta întocmirea de proiecte de hotărâri sau recomandări, menținându-se, în privința tuturor chestiunilor discutate, în cadrul unui **schimb de păreri cu caracter preliminar**.

2. În legătură cu propunerea de a se elibera un proiect de **statut** al Comitetului Politic Consultativ:

a. delegația va arăta că în activitatea de până acum a Comitetului au existat deficiențe, în sensul că au existat situații când problemele nu au fost deloc pregătite, iar de cele mai multe ori sesiunile Comitetului au fost organizate în mare grabă. S-au prezentat probleme fără să fi fost studiate, analizate. În general, fiecare delegație a pus în discuție ceea ce a crezut de cuviință.

Din acest punct de vedere, delegația va susține necesitatea îmbunătățirii activității Comitetului și anume prin asigurarea trimiterii din timp a tuturor materialelor de pe ordinea de zi, pentru a putea fi studiate de fiecare partid și guvern, astfel încât reprezentanții care să participe la sesiune să poată expune punctul de vedere al partidului și guvernului;

b. pentru înlăturarea deficiențelor constatate în activitatea din trecut a Comitetului, delegația va susține că trebuie să acționeze în cadrul și în limitele prevederilor din Tratatul de la Varșovia și ale principiilor care stau la baza relațiilor dintre state suverane și independente (principii înscrise în preambulul Tratatului și în articolul 8).

Or, Tratatul definește caracterul Comitetului Politic Consultativ, precizând că acesta este un organ consultativ.

Reglementarea pe cale **statutară** a activității Comitetului Politic Consultativ nu este în concordanță cu clauzele Tratatului, deoarece o astfel de reglementare este de natură să **schimbe caracterul consultativ** al Comitetului.

c. pe de altă parte, lipsurile constatate în activitatea Comitetului nu provin din cauza inexistenței unui statut, iar din remedierea lor nu implică necesitatea unei astfel de reglementări.

3. Referitor la propunerea de a se înființa un Secretariat al Organizației Tratatului de la Varșovia, delegația va sublinia caracterul tehnic al Secretariatului, sarcina acestuia din asigurarea trimiterii din timp a materialelor privind ședințele Comitetului Politic Consultativ, tuturor membrilor Tratatului.

Față de această **singură** atribuție, delegația va propune ca Secretariatul tehnic să fie asigurat, **prin rotație**, de către salariați ai Ministerului Afacerilor Externe din statul unde urmează să aibă loc ședința Comitetului Politic Consultativ.

4. În ceea ce privește propunerea de a se crea o Comisie permanentă pentru elaborarea de recomandări în problemele de politică externă, formată din miniștrii Afacerilor Externe sau locțiitorii lor, delegația română va susține că nu este de acord cu constituirea acestui organism deoarece:

a. politica externă a fiecărui stat este stabilită de către partidul și guvernul din acel stat.

Din această cauză, miniștrii Afacerilor Externe nu ar putea dobândi dreptul să participe la activitatea unui organism care să „elaboreze recomandări” pentru

propriile lor partide și guverne sau pentru partidele și guvernele din alte state.

Delegația va preciza că, nefiind de acord cu constituirea Comisiei permanente, nu înseamnă că ar fi, în general, împotriva unor consultări între Ministerele Afacerilor Externe.

Dimpotrivă, partea română consideră utile astfel de consultări. Cadrul însă pentru aceste consultări nu îl poate oferi o Comisie permanentă a Organizației Tratatului de la Varșovia, deoarece crearea acesteia nu este conformă principiilor prevăzute în Tratat.

Miniștrii Afacerilor Externe sau locuitorii lor pot să se întâlnească și să aibă consultări între ei ori de câte ori consideră că acestea sunt necesare, pe baza unui acord și pregătire prealabilă.

b. delegația va arăta că „hotărârea” adoptată în ianuarie 1956 la sesiunea Comitetului Politic Consultativ de la Praga nu poate constitui o obligație pentru statele membre ale Tratatului de la Varșovia de a crea Comisia permanentă.

Pe de altă parte, neînființarea Comisiei timp de 10 ani reprezintă o dovadă evidentă că nevoile de consultare ce s-au ivit în această perioadă nu au reclamat înființarea și existența acestei comisii ca un organ permanent.

5. Delegația se va opune la orice propuneri tinzând la stabilirea unei subordonări a Comandamentului Forțelor Armate Unite sau a Statului Major, Comitetului Politic Consultativ.

Se va arăta că, potrivit prevederilor Tratatului, problemele referitoare la organizarea și funcționarea Comitetului Forțelor Armate Unite și ale Statului Major (inclusiv numirea Comandamentului Forțelor și a șefului Statului major) sunt de competența exclusivă a statelor membre ale Tratatului, iar nu de resortul Comitetului Politic Consultativ.

6. Delegația română va informa operativ despre lucrările Consfătuirii, cerând instrucțiuni pentru aspectele noi care vor apare în cursul lucrărilor.

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10–12 februarie 1966, f. 38-41.

7. 8 februarie 1966, Berlin. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Mircea Malița, privind colaborarea statelor participante la Tratatul de la Varșovia; îmbunătățirea alianței prin organizarea de consultări în problemele majore ale politicii externe (inițiativele sovietice privind dezarmarea, amplasarea rachetelor nucleare în Cuba, prezentarea la ONU a textului Tratatului cu privire la nediseminarea armelor nucleare); propunere de înființare a unui Secretariat tehnic; organizarea de reuniuni, prin rotație, ale Comitetului Politic Consultativ; respectarea dreptului fiecărei țări membre de a-și desemna reprezentanții la sesiunile CPC (problema albaneză).

Intervenția tovarășului Mircea Malița, adjunct al ministrului Afacerilor Externe la
Consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din statele membre ale
Tratatului de la Varșovia
(Berlin, februarie 1966)

Stimați tovarăși,

Delegația română își exprimă satisfacția pentru ocazia ce îi este oferită de a participa, pe baza înțelegerii dintre conducerile de partid și de stat ale țărilor noastre, la actuala întâlnire consultativă, organizată din inițiativa Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Această reuniune constituie pentru delegațiile participante un prilej de a face un schimb de păreri preliminar în legătură cu îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ, temă căreia partea română îi acordă o atenție deosebită.

O discuție asupra ideilor principale care trebuie să stea la baza îmbunătățirii funcționării și metodelor de lucru ale Comitetului Politic Consultativ este de natură să evidențieze căile și mijloacele de rezolvare a problemelor care ne preocupă.

În cele ce urmează, aș dori să expun considerentele și propunerile noastre în legătură cu perfecționarea activității Comitetului Politic Consultativ.

După cum este cunoscut, în centrul politicii externe a țării noastre se află prietenia strânsă și alianța frățescă cu toate țările socialiste. Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român⁶ a subliniat îndatorirea internaționalistă a partidului și guvernului de a dezvolta continuu relațiile frățesti cu toate țările socialiste și de a-și aduce contribuția activă la unitatea și coeziunea sistemului mondial socialist.

Colaborarea tovarășească dintre țara noastră și celelalte state socialiste din Europa își găsește o vie întruchipare în participarea ei la Tratatul de la Varșovia, care unește țările noastre, după cum se arată în preambulul Tratatului, „în interesul întăririi continue și dezvoltării prieteniei, colaborării și asistenței mutuale, în conformitate cu principiile respectării independenței și suveranității statelor, precum și neamestecului în afacerile lor interne”.

Făcând parte din sistemul socialist, ferm atașată principiilor internaționalismului socialist, România acordă o mare atenție colaborării cu statele socialiste în toate domeniile, inclusiv în cel al politicii externe.

Țara noastră, ca și celelalte state socialiste, pornește de la premisa fundamentală că politica externă a fiecărei țări socialiste este menită să exprime interesele vitale ale propriului popor, să întărească poziția țării respective pe plan extern, slujind interesele generale ale socialismului și sporind prestigiul său în lume. Este firesc ca întreaga răspundere pentru elaborarea și promovarea politicii externe a fiecărei țări să revină conducerii de partid și de stat din țara respectivă și organelor competente alese, singurele în măsură să cunoască condițiile de dezvoltare a țării și să aprecieze interesele ei în relațiile internaționale. Exercitându-și răspunderea pentru elaborarea și aplicarea politicii lor externe –

---

⁶ Lucrările Congresului s-au desfășurat în perioada 19-24 iulie 1965 [n.ed].

atribut inalienabil și indivizibil al suveranității oricărui stat – țările socialiste, mari sau mici, pot să-și aducă întreaga lor contribuție la apărarea muncii pașnice a popoarelor lor, la întărirea unității lor și la promovarea relațiilor de colaborare cu alte state, indiferent de orânduirea lor social-politică.

Pentru a asigura eficacitatea colaborării, caracterul ei practic și pentru ca această colaborare să constituie un instrument în realizarea unității atât a țărilor participante la Tratat, cât și a tuturor statelor socialiste, în întărirea luptei lor pentru cauza comună a socialismului și păcii, ea trebuie să se desfășoare, după părerea noastră, în conformitate cu principiile care stau la baza relațiilor dintre țările socialiste.

Construite în acest spirit, formele colaborării oferă un câmp larg de afirmare a inițiativelor și a contribuției fiecărei țări socialiste, se adaptează cu ușurință la evoluția continuă a vieții internaționale și facilitează procesul de elaborare aprofundată și chibzuită a concluziilor și măsurilor pe plan extern.

Metoda fundamentală a țărilor socialiste pentru a acționa în spiritul unității și solidarității, pentru a încununa cu succes acțiunile întreprinse în politica internațională, o constituie consultările reciproce. Asemenea consultări sunt prevăzute și în Tratatul de la Varșovia ca modalitate de realizare a colaborării între statele membre. În articolul 3 al Tratatului se arată că „părțile contractante se vor consulta între ele asupra tuturor problemelor internaționale importante care afectează interesele lor comune, călăuzindu-se după interesele întăririi păcii și securității internaționale”. Această metodă este prevăzută pentru toate situațiile; chiar în cazurile grave – când se ivește primejdia unui atac armat sau când unul ori mai multe state semnatare au fost supuse unui asemenea atac – Tratatul prevede că țările membre vor stabili fiecare mijloacele prin care să acționeze și se vor consulta asupra măsurilor ce trebuie luate în comun în scopul menținerii și restabilirii păcii și securității internaționale.

Modalitatea consultărilor, ca metodă de realizare a colaborării în domeniul politicii externe, între statele socialiste, decurge din însăși principiile ce stau la baza relațiilor dintre ele – respectarea suveranității și independenței naționale, egalitatea în drepturi și avantajul reciproc, neamestecul în treburile interne, internaționalismul socialist. Cu cât aceste principii își vor găsi o mai deplină întruchipare în relațiile dintre statele noastre, cu cât ele vor fi mai bine oglindite în metodele noastre de conlucrare, cu atât mai mult vom demonstra superioritatea acestora asupra relațiilor din lumea capitalistă, vom spori prin aceasta forța de atracție a socialismului pe arena internațională.

Încă de la început, Tratatul de la Varșovia a reprezentat nu numai o contrapondere politică și militară a blocului agresiv nord-atlantic, ci și o afirmare deschisă a superiorității relațiilor de tip nou statornicite între țările noastre. Declarând că Tratatul este deschis pentru aderare și altor state europene, indiferent de orânduirea lor socială și de stat, țările noastre au subliniat valoarea generală a principiilor care stau la baza Tratatului. Este, de aceea, important ca și în domeniul metodelor de lucru și al procedeelelor de funcționare să-și găsească expresie ideile

înscrise în Tratat.

Partea română acordă o deosebită atenție consultărilor care se desfășoară, conform Tratatului de la Varșovia, în cadrul Comitetului Politic Consultativ. Tocmai de aceea, reprezentanții țării noastre au subliniat cu diferite prilejuri necesitatea îmbunătățirii activității Comitetului. Ei au exprimat părerea că măsurile de cea mai mare importanță care pot genera răspunderi și obligații pentru celelalte state participante la Tratat reclamă o consultare prealabilă a guvernelor țărilor membre. La timpul respectiv, conducerea noastră de partid și de stat a arătat că asemenea acțiuni importante ca prezentarea programului dezarmării generale, amplasarea rachetelor în Cuba, erau de natură să constituie obiectul unei consultări între guverne, înainte de efectuarea lor. Iar mai recent, anunțarea la ONU a textului Tratatului cu privire la nediseminarea armelor nucleare, ale cărui prevederi presupun asumarea unor angajamente din partea țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, făcea necesar, de asemenea, după părerea noastră, un schimb de vederi prealabil.

Nu ne gândim ca aceste consultări să stânjenească în vreun fel inițiativelor țărilor socialiste în politica internațională. Dimpotrivă, considerăm firesc și indiscutabil dreptul suveran al fiecărui stat socialist de a veni cu inițiative sau de a desfășura acțiuni proprii de politică externă. Credem însă, după cum am arătat, că atunci când aceste inițiative se referă la probleme internaționale de o însemnătate primordială, când ele pot angaja și alte țări socialiste sau implică interesele și sprijinul altor state prietene, consultarea guvernelor acestor țări constituie o cerință esențială.

După părerea noastră, consultările sunt necesare atât atunci când punctele de vedere coincid, cât și atunci când ele sunt diferite. Este evident că consultările prealabile nu pot afecta dreptul vreunui guvern de a exprima public punctul său de vedere atunci când consideră necesar.

Reprezentanții români au subliniat în diferite împrejurări necesitatea de a se îmbunătăți practica consultărilor în sensul pregătirii lor temeinice, din timp, și în așa fel încât conducerile de partid și de stat să poată examina multilateral problemele abordate și să-și formeze punctul de vedere ce urmează a fi exprimat în cursul consultărilor. Au fost cazuri – și exemplele nu lipsesc – când ședințele Comitetului Politic Consultativ nu au fost în prealabil pregătite temeinic, când consultările au fost organizate în pripă, nelăsând timpul necesar unei studieri atente și aprofundate, cerute de natura și importanța problemelor puse în discuție.

Pornind de la poziția de principiu expusă mai sus, în dorința de a ne aduce contribuția la găsirea unor căi de perfecționare continuă a metodelor de colaborare între țările socialiste în problemele internaționale, delegația noastră expune unele considerații cu privire la problema care face obiectul schimbului nostru de vederi.

1. În concepția noastră, premisa fundamentală a oricărei forme de colaborare a țărilor socialiste pe tărâmul politicii externe este principiul după care conducerea de partid și de stat din fiecare țară socialistă este cea care elaborează, orientează și conduce politica externă a țării respective, inițiază și desfășoară acțiuni pe plan

internațional, revenindu-i întreaga răspundere în acest domeniu.

2. În vederea unei strânse colaborări între țările participante la Tratat este necesar ca în cazul în care se inițiază acțiuni care ar putea angrena obligații pentru celelalte state, să existe **consultări**⁷ prealabile între guvernele statelor noastre.

Formele pe care le au aceste consultări pot fi de o mare varietate, atât din punctul de vedere al felului în care statele se fac reprezentate, cât și din cel al problemelor abordate. Diversitatea modurilor de întrunire și de consultare rezultă din experiența bogată a contactelor tuturor țărilor noastre, care se desfășoară atât în cadrul Comitetului Politic Consultativ, cât și în afara lui, cu prilejul vizitelor și întâlnirilor dintre conducerile de partid și de stat, dintre reprezentanți ai guvernelor etc.

Fie că este vorba de probleme de politică externă, militare sau de altă natură, în toate cazurile, măsurile ce pot rezulta din aceste întruniri pot fi numai expresia înțelegerii pe care guvernele o stabilesc de comun acord.

3. Unul din mijloacele importante de realizare a colaborării pe calea consultării între țările socialiste este Comitetul Politic Consultativ, creat de țările semnatare ale Tratatului de la Varșovia.

Îmbunătățirea activității sale s-ar putea realiza, după părerea noastră, în mai multe direcții.

a) Date fiind implicațiile politice, juridice și de altă natură, pe care le au problemele ce pot veni în atenția Comitetului, este necesară cu atât mai mult o **pregătire**⁸ temeinică și în bune condiții a lucrărilor sale.

Cunoașterea din timp a problemelor ce urmează a fi înscrise, pe baza acordului tuturor participanților, pe ordinea de zi, primirea anticipată a materialelor și propunerilor ce vor fi discutate permit o analiză aprofundată a acestora de către Comitetele Centrale și guvernele țărilor membre, creând astfel posibilitatea ca reprezentanții lor, purtătorii unui mandat autorizat, să desfășoare un schimb fructuos de păreri.

b) În vederea bunei pregătiri a întrunirilor Comitetului, propunem să se înființeze un **Secretariat tehnic**, însărcinat cu primirea propunerilor privind ordinea de zi și a materialelor legate de acestea, cu multiplicarea și difuzarea documentelor de pregătire a reuniunii, cât și cu asigurarea altor măsuri tehnice privind desfășurarea lucrărilor.

S-ar putea lua în considerație propunerea ca funcția de Secretariat tehnic să fie îndeplinită de către Ministerul Afacerilor Externe al statului participant la Tratat care găzduiește consfătuirea respectivă. Această soluție ni se pare practică, rațională și de natură să contribuie la perfecționarea funcționării Comitetului.

c) De asemenea, propunem să se realizeze un sistem de rotație a țărilor în care urmează să aibă loc reuniunile Comitetului Politic Consultativ.

Eventual, la fiecare ședință a Comitetului Politic Consultativ să se

---

⁷ Subliniere document original.

⁸ Subliniere document original.

stabilească locul următoarei reuniuni, urmând ca Ministerul Afacerilor Externe din țara respectivă să îndeplinească toate operațiunile tehnice legate de pregătirea consfătuirii.

Ca și în cazul îndeplinirii funcțiunii de Secretariat tehnic prin rotație, alternarea țărilor care găzduiesc ședințele Comitetului Politic Consultativ ar fi de natură să pună în evidență principiile egalității în drepturi înscrise în Tratat și să dea o imagine mai completă a contribuției și răspunderii tuturor statelor membre față de buna desfășurare a lucrărilor Comitetului.

Credem că măsurile preconizate de partea română răspund preocupării de a se asigura o bună pregătire a întrunirilor, asigură flexibilitatea cerută de specificul activității de consultare, precum și eficiența acestei activități.

Avem convingerea că, în condițiile stricte respectării a principiilor care guvernează relațiile dintre partidele și țările frățești, a prevederilor înscrise în Tratatul de la Varșovia, Comitetul Politic Consultativ își poate îndeplini cu succes rolul său. Fixarea în prevederi rigide a modului de funcționare, elaborarea unui statut al Comitetului Politic Consultativ sau oricare altă îngrădire a activității lui, menită să se desfășoare variat și suplu, nu sunt nici utile, nici necesare. Stabilirea unei periodicități obligatorii a întâlnirilor ar însemna ca reprezentanții statelor membre să se întrunească chiar în situații când nu se ridică probleme stringente, care să reclame necesitatea consultării.

Crearea unui cadru instituțional n-ar fi în concordanță cu prevederile Tratatului, deoarece ar altera natura sa consultativă, imprimându-i un caracter de organ deliberativ. De altfel, în decursul timpului, au fost situații când Comitetul și-a depășit competența sa de organ în cadrul căruia se desfășuiesc consultări între statele membre și a adoptat hotărâri în unele probleme de politică externă și militare. Astfel, contrar prevederilor Tratatului, Comandamentul Forțelor Armate Unite a fost subordonat Comitetului Politic Consultativ. În felul acesta, Comitetul Politic Consultativ a fost transformat într-un for deliberativ, cu caracter suprastatal, care adoptă hotărâri destinate să fie puse în aplicare de către statele membre ale Tratatului, ceea ce înseamnă trecerea unor atribute esențiale ale partidelor și guvernelor din fiecare țară în competența Comitetului Politic Consultativ.

Având în vedere toate aceste considerente, delegația română este de părere că nu este necesară adoptarea vreunui statut al Comitetului Politic Consultativ.

4. În ceea ce privește reprezentarea statelor membre la ședințele Comitetului, considerăm că nivelul de participare să se stabilească de fiecare dată prin consultări, în funcție de problemele care se discută.

Desigur că fiecare stat are dreptul de a hotărî nivelul participării sale la sesiune. Pot fi și situații în care statele părți la Tratat ar putea conveni să participe, în funcție de importanța problemelor, la nivelul cel mai înalt.

Stabilirea regulii ca la ședințele Comitetului Politic Consultativ să participe numai primii secretari și șefii guvernelor, nu corespunde articolului 6 al Tratatului, care prevede că în Comitetul Politic Consultativ „fiecare stat semnatar la Tratatului va fi reprezentat printr-un membru al guvernului sau printr-un alt reprezentat numit

în mod special”.

La ce consecințe negative poate duce o astfel de practică o demonstrează hotărârea adoptată în cadrul reuniunii din 3-5 august 1961 a Comitetului Politic Consultativ, prin care o delegație – aceea a RP Albania – a fost „exclusă” pe motiv că nu este constituită la nivel corespunzător, cu toate că ea era împuternicită de conducerea de partid și de stat a țării sale.

Ne exprimăm și cu acest prilej părerea că ar trebui îndreptată greșeala săvârșită atunci, să ajungem la acordul că hotărârea respectivă este anulată și – informând despre aceasta RP Albania – să o invităm să participe la ședințele Comitetului Politic Consultativ.

5. O altă formă de consultare între țările socialiste, a cărei utilitate a fost confirmată de practică, este și schimbul de vederi între miniștrii de Externe, adjuncții lor sau delegațiile participante la întrunirile internaționale. Menționăm, de pildă, consfăturile care au avut loc recent între delegațiile noastre, în timpul sesiunii a XX-a a Adunării Generale a ONU. După aprecierea noastră, aceste consultări au prilejuit un util schimb de păreri care, de multe ori, a dus la o mai bună cunoaștere a problemelor ce ne-au preocupat.

În problemele specifice, care intră în sfera de aplicarea a Tratatului, este posibil și necesar să se întrunească consfătuiri ale miniștrilor de Externe sau a adjuncților acestora din țările participante.

Noi nu considerăm însă necesară constituirea participanților la asemenea consfătuiri într-o comisie permanentă a Comitetului Politic Consultativ, cu scopul de a elabora recomandări asupra politicii externe a țărilor participante – așa cum se propune. Miniștrii Afacerilor Externe sau locuitorii acestora pot acționa numai în limitele competenței pe care le-o conferă legile de organizare ale statului respectiv.

Din această cauză, ei nu pot participa la activitatea unui organism suprastatal menit să facă recomandări asupra politicii externe a partidelor și guvernelor, care au dreptul și datoria de a-și elabora în mod suveran politica lor externă.

Pe de altă parte, constituirea unei astfel de comisii ar da o anumită rigiditate consultărilor. Astăzi, schimburi utile de păreri se desfășoară în diverse locuri, la diferite niveluri, în raport cu nevoile concrete pe care le resimțim: la ONU, la Geneva, în capitalele noastre sau în altă parte. A îngrădi astfel de consultări în forme fixe, organizatorice, cu anumite reguli, în ceea ce privește nivelul de participare sau periodicitatea, înseamnă, după părerea noastră, să lipsim colaborarea dintre statele noastre de flexibilitatea și operativitatea necesare.

Inutilitatea unui organism special, ca cel propus, rezultă și din faptul că, în cei 10 ani care s-au scurs de la examinarea acestei probleme în Comitetul Politic, consultările privind problemele de politică externă au fost îndeplinite nu prin intermediul unei Comisii permanente, ci în formele și în condițiile la care ne-am referit.

Iată de ce delegația română consideră că nu este necesar să se constituie pe lângă Comitetul Politic Consultativ o comisie permanentă pentru coordonarea politicii externe.

Tovarăși,

Avem convingerea că propunerile noastre, izvorâte din atașamentul profund față de principiile solidarității și unității țărilor socialiste, față de cauza păcii și socialismului în lume, vor fi în măsură să contribuie la găsirea unor căi de îmbunătățire a colaborării dintre statele noastre, în interesul dezvoltării relațiilor de prietenie frățească dintre toate țările socialiste.

8 februarie 1966

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Berlin a adjunctilor miniștrilor de Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10–12 februarie 1966, f. 63-72.

8. [11] februarie 1966, Berlin. Intervenția adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Mircea Malița, privind mecanismul colaborării în cadrul Tratatului și responsabilitatea organismelor acestuia (Secretariatul tehnic, Comitetul Politic Consultativ, Comisia permanentă de politică externă).

Stimați tovarăși,

În legătură cu observațiile făcute de tovarășul Iliciov, privind propunerile prezentate de delegația română în ședința de ieri, vă rog să-mi îngăduiți să supun atenției dv. unele considerente.

După cum am arătat, delegația română participă la această consfătuire animată de dorința sinceră de a găsi împreună căile și mijloacele de îmbunătățire a activității Comitetului Politic Consultativ. De altfel, această preocupare a părții române este cunoscută. În cadrul întâlnirilor la nivel înalt care au avut loc în cursul anului trecut reprezentanții partidului și guvernului nostru au exprimat dorința țării noastre de a se elimina unele din deficiențele existente în activitatea noastră de consultare.

După părerea delegației române nu este însă cazul să ne oprim și să examinăm acum, pe larg, situațiile de până acum care nu au fost în concordanță cu litera și spiritul Tratatului de la Varșovia, cu principiile care trebuie să stea la baza relațiilor dintre țările socialiste – principii înscrise, de altfel, în însăși textul Tratatului.

Problema prezentării programului dezarmării generale, amplasarea rachetelor în Cuba sunt chestiuni pe care conducerea noastră de partid le-a făcut cunoscute conducerilor de partid din celelalte state cu ani în urmă.

Cu alte cuvinte, menționarea în treacă a acestor probleme a fost făcută nu pentru a face vreun proces cuiva sau pentru a stabili o greșeală din partea cuiva, ci pentru a ilustra că actuala noastră organizare, cadrul pe care ni-l oferă în prezent Tratatul de la Varșovia lasă un câmp larg de acțiune în direcția dezvoltării colaborării dintre țările noastre, că, prin urmare actualele posibilități pe care le avem sunt departe de a fi epuizate.

După părerea noastră nu lipsa de forme, de scheme, de statute, de regulamente, de noi organisme este aceea care împiedică îmbunătățirea consultării și colaborării noastre în domeniul politicii externe. În discuție este, după părerea delegației române, o chestiune de fond, aceea a folosirii integrale a actualului cadru politic și juridic oferit de Tratatul de la Varșovia, de principiile care călăuzesc relațiile dintre țările socialiste.

Noi considerăm că folosirea integrală a acestui cadru, preocuparea noastră de a îmbunătăți practica folosită până în prezent, pregătirea din timp a ședințelor, astfel încât conducerile de partid și de stat să poată examina multilateral problemele, lichidarea aspectului formal pe care l-au avut uneori ședințele Comitetului Politic Consultativ, acestea sunt direcțiile către care trebuie să ne îndreptăm atenția în momentul când dorim ca legăturile dintre noi, colaborarea noastră să se îmbunătățească.

În intervenția noastră ne-am referit și la cazul excluderii delegației unui stat membru de la ședințele Comitetului Politic Consultativ pe motiv că aceasta a fost constituită la un nivel inferior.

Noi nu am ridicat problema de ce nu participă RP Albania la activitatea Comitetului Politic Consultativ, la care s-a referit tovarășul Iliciov. În discursul nostru, noi am arătat, în legătură cu problema nivelului de participare la ședințele Comitetului Politic Consultativ (problemă care, de altfel, a fost abordată și de alte delegații în discursurile prezentate), că, potrivit prevederilor exprese ale articolului 6 din Tratat, nu este obligatorie participarea la nivelul cel mai înalt. Punctul nostru de vedere se bazează astfel pe însăși textul tratatului.

Alți tovarăși au spus că este bine ca la toate ședințele să se participe la nivelul cel mai înalt.

Pentru a motiva poziția noastră în legătură cu această chestiune și pentru a arăta la ce consecințe negative se poate ajunge dacă nu se respectă Tratatul, ni s-a părut necesar să evocăm greșeala care s-a făcut în 1961, când delegația albaneză a fost împiedicată să participe la ședință deși avea împuternicirea conducerii de partid și de stat a țării sale.

Prezentând aceste observații, delegația noastră consideră că nu este cazul să se oprească în detaliu asupra referirilor menționate cu titlu de exemplu în intervenția noastră generală.

Nouă ni se pare că în momentul de față trebuie să ne unim eforturile pentru a desprinde acele puncte care întrunesc adeziunea noastră comună și astfel de puncte, după părerea noastră, există, pentru ca pe baza lor să se ajungă la rezolvarea temei care ne-a reunit aici.

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10–12 februarie 1966, f. 170-172.

9. [10] februarie 1966, Berlin. Proiectul de discurs al adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, privind propunerea de a se constitui o comisie permanentă a miniștrilor (adjuncților miniștrilor) Afacerilor Externe.

Proiect de intervenție privind propunerea de a se constitui o comisie permanentă a miniștrilor (adjuncților miniștrilor) Afacerilor Externe care să elaboreze recomandări în problemele de politică externă

Tovarăși,

În legătură cu propunerea de a se constitui o Comisie permanentă în cadrul Pactului de la Varșovia pentru a face recomandări în domeniul politicii externe, vă rog să-mi îngăduiți să vă prezint punctul de vedere al delegației noastre.

Înainte de toate, aș dori să amintesc că asupra aceste propuneri, mai vechi de altfel, partea română a făcut cunoscută părerea sa.

Noi pornim de la premisa că între miniștrii Afacerilor Externe, adjuncții acestora sau delegații participante la sesiuni internaționale, este bine și necesar să aibă loc consultări în problemele de politică externă.

În această ordine de idei, dorim să evocăm consultările care au avut loc, recent, în timpul sesiunii a XX-a Adunării generale a ONU, între șefii de delegații, precum și între delegații la activitatea comisiilor Adunării Generale sau chiar la nivelul grupurilor de experți. Noi considerăm că aceste consultări au prilejuit un util schimb de vederi care, de multe ori, au dus la o mai bună cunoaștere a problemelor ce ne-au preocupat.

Experiența ne-a arătat că, între statele socialiste, astfel de consultări în domeniul politicii externe, în problemele de interes comun, sunt necesare și din această cauză noi dorim să le continuăm și să le dezvoltăm.

Desigur că astfel de schimburi de vederi se învederează ca folositoare nu numai în problemele în care punctele noastre de vedere coincid. Utilitatea lor există – pentru că practica a dovedit-o –, atât în cazul în care părerile sunt identice, cât și atunci când părerile sunt diferite și rămân, până la urmă, diferite. Consultările nu au drept scop uniformizarea părerilor sau ralierea cu orice preț la o anumită soluție.

Poziția concretă în problemele care se ivesc, linia tactică de urmat se stabilesc în conformitate cu directivele și indicațiile conducerii de partid și guvernului din fiecare state.

Pornind de la aceste considerente, delegația noastră nu poate fi de acord cu propunerea de a se crea, ca organism al Pactului o Comisie permanentă pentru a elabora recomandări asupra politicii externe.

După părerea noastră, argumente de ordin principial, precum și de ordin practic militează împotriva acestei propuneri.

Sub raport principial, noi considerăm că miniștrii Afacerilor Externe sau locțiitorii acestora nu au dreptul să participe la activitatea unui organism care ar face recomandări de soluții în problemele de politică externă, propriilor partide și guverne sau partidelor și guvernelor din alte state.

După cum se știe, politica externă a statului, exercitarea funcției sale externe, este un atribut inalienabil și individual al suveranității de stat.

De altfel, însăși Tratatul de la Varșovia prevăzând în mod expres principiul suveranității și independenței ca bază a relațiilor dintre statele membre, interzice în acest fel crearea de organisme care ar prelua din atributele suveranității statelor.

Pe de altă parte, constituirea unei astfel de Comisii ar reprezenta, după părerea noastră, o anumită frână care ar da o anumită rigiditate consultărilor. Astăzi, schimburi utile de păreri au loc în diverse locuri, la diferite niveluri, în raport cu nevoile concrete pe care le resimțim: la ONU, la Geneva, în capitalele noastre sau în alte locuri. A îngreuna astfel de consultări în forme fixe, organizatorice, cu anumite reguli, în ceea ce privește nivelul de participare sau periodicitatea înseamnă, după părerea noastră, să lipsim actuala colaborare dintre statele noastre de flexibilitatea necesară.

S-a invocat în sprijinul propunerii și „hotărârea” adoptată în 1956. Acest argument ni se pare că este **nu** în sprijinul propunerii, ci împotriva ei. Într-adevăr, cei 10 ani care s-au scurs de la examinarea acestei probleme în Comitetul Politic Consultativ au dovedit, după părerea noastră, că funcțiile în domeniul consultărilor privind problemele de politică externă pot și trebuie îndeplinite nu prin intermediul unei Comisii permanente, în cadrul Organizației Tratatului de la Varșovia, ci în formele și în condițiile pe care le-am utilizat până în prezent.

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Berlin a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10–12 februarie 1966, f. 49-51.

10. [11] februarie 1966, Berlin. Răspunsul adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Mircea Malița, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe sovietic, L.V. Ilciiov, privind relațiile din cadrul alianței, propuneri pentru îmbunătățirea funcționării Tratatului.

Stimați tovarăși,

Delegația noastră a ascultat cu atenție intervențiile prezentate în ședința de ieri de către șefii delegațiilor celorlalte state participante la această consfătuire.

Dorim să exprimăm punctul nostru de vedere asupra unora dintre problemele cuprinse în aceste intervenții.

Abordând problema îmbunătățirii colaborării dintre țările noastre, rezultând din prevederile Tratatului de la Varșovia, ni se pare că elementul esențial îl constituie punctul de plecare în formularea uneia sau alteia dintre probleme.

Într-una din intervențiile pe care le-am ascultat s-a arătat că prevederile Tratatului de la Varșovia ar exprima oarecum o formă primară, inițială, neevoluată a relațiilor dintre statele noastre și că, din această cauză ar fi momentul indicat să se

treacă la forme superioare, avansate, evolute.

Pe de altă parte, în alte intervenții, s-a insistat că premisa care trebuie să stea la baza oricăror propuneri trebuie să fie însăși prevederile Tratatului de la Varșovia.

După cum am avut prilejul să arătăm în intervenția noastră generală, noi împărtășim convingerea că textul Tratatului de la Varșovia, semnat în 1955, constituie o expresie elocventă a superiorității relațiilor de tip nou statornicite între statele noastre socialiste și că în interesul cauzei socialismului, a sporirii forței de atracție a acestuia pe arena internațională, noi trebuie să fim preocupați ca principiile înscrise în Tratat să-și găsească o cât mai deplină întruchipare în relațiile dintre statele noastre.

Noi considerăm că prevederile Tratatului corespund într-un total nevoilor decurgând din colaborarea dintre țările socialiste și că deficiențele existente își au sursa nu în conținutul tratatului, ci în nefolosirea deplină a posibilităților pe care acest Tratat ni le oferă.

Important pentru noi în privința metodei de organizare a consultărilor, este temeinica pregătire a ședințelor Comitetului Politic Consultativ. Desigur, că elaborarea, orientarea și conducerea politicii externe a fiecăreia dintre țările noastre este de competența exclusivă a conducerilor noastre de partid și de stat, singurele în măsură să exercite aceste funcții care decurg din însăși noțiunea de suveranitate. Acesta este un alt aspect important, după părerea noastră, care trebuie să ne călăuzească în formularea propunerilor privind îmbunătățirea colaborării noastre.

Problema nu este aceea de a avea un statut sau un regulament al Comitetului Politic Consultativ, ci de a asigura posibilitatea pentru conducerile noastre de partid și de stat de a examina din timp problemele aflate pe ordinea de zi, de a cunoaște materialele care fac obiectul discuțiilor, astfel încât delegațiile participante – care la orice nivel ar fi constituite nu pot lua hotărâri pe loc – să aibă mandatul autorizat pentru a exprima punctele de vedere ale conducerilor de partid și de stat.

S-a insistat asupra necesității formulării de propuneri în legătură cu structura și mecanismul. Delegația română consideră că în această privință prevederile Tratatului și practica consultărilor în probleme de politică externă, existente în prezent, răspund cerințelor actuale.

Rolul Comitetului Politic Consultativ și competența acestuia sunt reglementate în mod limpede prin prevederile Tratatului. Dacă nu este în intenția vreunui dintre noi să modifice însuși textul Tratatului, atunci nu apare cu claritate de ce se insistă asupra necesității de a se defini pe cale regulamentară „componenta” Comitetului (art. 6 prevede din ce se compune acesta) și funcțiunile sale (Tratatul arată că este vorba de un organ **consultativ** în cadrul căruia se realizează consultările dintre statele membre).

Din examinarea celor trei propuneri prezentate (Statut, Comisie Permanentă de politică externă, Secretariat Unit) nouă ni se pare că, în cazul când acestea ar fi realizate, s-ar schimba caracterul Comitetului Politic Consultativ, s-ar depăși prevederile Tratatului, ceea ce ar presupune o modificare a fondului acestuia.

Delegația română nu poate fi de acord cu atribuțiile care se preconizează să fie conferite Comitetului Politic Consultativ, Secretariatului Unit și Comisiei Permanente pentru politică externă. Majoritatea acestor atribuții sunt preluate dintr-o sferă care aparține în exclusivitate competenței fiecărui partid, fiecărui stat.

(În legătură cu aceasta aș dori numai să subliniez că, după părerea noastră, țările socialiste nu pot lua, bineînțeles, ca motiv de inspirație schema și formele utilizate în cadrul NATO sau al altor organizații ale țărilor capitaliste).

Pentru noi nu este clar cum ar fi posibil să se dea în competența Comitetului Politic Consultativ dreptul de a lua hotărâri obligatorii pentru state în problemele de politică externă, în probleme privind organizarea forțelor armate precum și în alte domenii. O asemenea formulă nu înseamnă oare alterarea caracterului de organ consultativ pe care îl are, conform Tratatului, Comitetul Politic?

Ar însemna oare ca Secretariatul Unit să aibă dreptul să controleze modul în care Comitetele Centrale ale partidelor și guvernelor țărilor noastre, suverane și independente, îndeplinesc hotărârile luate? Pe de altă parte, ni se pare greu de conceput ca miniștrii de Externe sau adjuncții acestora să poată avea dreptul de a face recomandări propriilor lor partide și guverne sau partidelor și guvernelor altor țări în probleme de politică externă.

Referitor la Secretariatul Unit, am dori numai să semnalăm că, potrivit propunerilor făcute, el ar deveni un organism care ar avea funcțiuni depășind caracterul lui de aparat tehnic. Ni se pare greu de admis să recunoaștem Secretariatului competența de a reprezenta țările noastre în relațiile cu alte state sau cu alte organizații internaționale.

Tovarăși,

După cum am arătat, partea română acordă o deosebită atenție consultărilor dintre țările socialiste. Noi dorim să le adâncim, să le dezvoltăm.

La cele trei cerințe formulate în cursul întâlnirii noastre, delegația română dă un răspuns afirmativ și anume:

a) Referitor la activitatea Comitetului Politic Consultativ, noi considerăm că pentru ca acest organism să-și poată îndeplini rolul prevăzut în Tratat, ședințele sale trebuie pregătite temeinic, organizate prin rotație în toate statele membre, și să se asigure flexibilitatea cerută de specificul activității de consultare.

Nu putem fi de acord cu propunerea de a se elabora un statut pentru Comitet care să prevadă acordarea acestuia de atribuții ce revin în mod exclusiv partidelor și guvernelor noastre. Noi dorim însă ca acest Comitet să înfăptuiască consultările dintre țările noastre în toate cazurile când este vorba de probleme de politică externă importante, care afectează interesele noastre comune.

b) Privitor la Secretariatul Unit, noi suntem de acord să se înființeze un Secretariat, însă un Secretariat tehnic, ale cărui atribuții să reprezinte într-adevăr un sprijin pentru buna pregătire a ședințelor Comitetului Politic Consultativ.

Sub raportul formulei organizării, nouă ni se pare că trebuie să găsim o soluție, practică, rațională, de natură să contribuie la perfecționarea funcționării Comitetului și să nu uităm atribuțiile de reprezentare ale statelor noastre, în raport

cu alte state sau organisme internaționale.

c) În ceea ce privește consultările dintre miniștrii Afacerilor Externe, noi am arătat că suntem pentru un schimb larg de vederi, nu în cadrul unui organism rigid al Comitetului Politic Consultativ ci, în raport cu nevoile concrete pe care le resimțim, să asigurăm posibilitatea înfăptuirii consultărilor între miniștrii de Externe, între adjuncții acestora, între delegațiile noastre participante la reuniuni internaționale.

Poziția noastră față de propunerile la care ne-am referit pornește însă de la o premisă fundamentală care, după părerea delegației române, are un caracter prealabil. În concepția noastră, orice formă de colaborare a țărilor socialiste pe tărâmul politicii externe trebuie să aibă ca punct de plecare principiul după care fiecare țară socialistă este aceea care elaborează politica sa externă, revenindu-i întreaga răspundere în acest domeniu.

Dacă ne punem de acord asupra acestui principiu fundamental, după părerea noastră, ni se pare că nu este dificil să formulăm punctele pe baza cărora se poate ajunge la îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ.

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10–12 februarie 1966, f. 163-169.

11. 16 februarie 1966, București. Stenograma ședinței Prezidiului Permanent al CC al PCR unde a fost prezentat raportul adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RSR, Mircea Malița, la consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe; divergențe româno-sovietice referitoare la funcționarea organismelor alianței.

Stenograma ședinței Prezidiului Permanent al CC al PCR
din ziua de 16 februarie 1966

La ședință participă tovarășii: Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol, Alexandru Bârlădeanu, Emil Bodnăraș, Alexandru Drăghici.

Au fost invitați tovarășii: Paul Niculescu-Mizil, Gogu Rădulescu, Mihai Dalea, Corneliu Mănescu, Vasile Vlad, Mircea Malița.

Ședința a început la ora 10. 30.

Tov. Mircea Malița: Consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, care a avut loc la Berlin, a ținut trei zile: 10, 11 și 12 februarie.

Consfătuirea a început printr-o expunere mai largă a ministrului Afacerilor Externe al RD Germane, Winzer, care a arătat că actuala situație internațională

determină necesitatea unei intensificări a unității țărilor socialiste; a citat pe larg situația din Vietnam; a descris acțiunile RFG; într-o frază a amintit și despre Republica Populară Chineză – aceasta a fost singura referire la RP Chineză în cursul întrunirii –, menționând că politica acesteia nu duce la o întărire a unității țărilor socialiste. Aceasta a fost introducerea care a jucat rolul unui moment politic general, după care au început discuțiile.

Joi, 10 februarie, s-a făcut expunerea punctelor de vedere scrise, pregătite înainte de întrunire. Discuțiile au început prin cuvântarea lui Iliciș, care a afirmat, revenind și insistând asupra acestei idei că „situația este coaptă» pentru a face pași importanți în direcția elaborării unor măsuri concrete de perfecționare a mecanismului structurii Tratatului de la Varșovia”.

Încă de la formularea ordinei de zi, care prevedea că întâlnirea are rolul de a elabora măsuri de perfecționare a mecanismului și structurii organizației Tratatului de la Varșovia, delegația noastră a spus că, în înțelesul pe care îl dă acestei reuniuni, ceea ce este primordial este schimbul de vederi, iar dezbateră mecanismului și structurii nu trebuie să însemne o restrângere a unei chestiuni mai largi, aceea a îmbunătățirii activității în cadrul Tratatului. Altfel, cum era propusă ordinea de zi, întrunirea era orientată spre crearea de organe în cadrul Tratatului de la Varșovia. A fost acceptată formularea delegației noastre, privind precizarea că obiectivul ședinței este un schimb de vederi.

Iliciș a spus că nu prezintă un document precis, scris, însă în linii mari va descrie felul cum vede guvernul sovietic metodele și măsurile ce trebuiesc luate.

În primul rând, elaborarea unui statut, care să fixeze componența și funcțiunile Comitetului Politic Consultativ. Ar urma să fie prevăzute problemele de aplicare a Tratatului de la Varșovia, cele legate de capacitatea de apărare și forțele unite, numirea comandantului suprem și a secretarului general, organizarea de comisii permanente și alte organisme care să se ocupe de problemele specifice. A insistat ca nivelul de reprezentare la sesiunile Comitetului Politic Consultativ să fie cel încetățenit în ultimii 10 ani, la nivelul cel mai înalt, adică prim-secretari ai partidelor și șefi de guverne. A spus că la întrunirile Comitetului trebuie să participe și comandantul suprem, șeful Statului Major și secretarul general. Ședințele ordinare s-ar ține o dată pe an, iar cele extraordinare la cererea guvernelor, adică fiecare țară să aibă dreptul să ceară convocarea Comitetului, în probleme de interes comun. Problema unanimității a fost tratată de Iliciș succint, în sensul recunoașterii ei și anume ca hotărârile să se ia prin punerea de acord a statelor. Comisia permanentă pentru politica externă a fost considerată ca un lucru hotărât în 1956. Aici ne putem face autocritica – a spus el – că nu am adus la îndeplinire cele hotărâte atunci. Comisia ar urma să realizeze consultări din sarcina Comitetului Politic Consultativ sau la cererea statelor. Iliciș propune ca întrunirile obișnuite, cu periodicitate fixă, să aibă loc de două ori pe an. În sarcinile comisiei permanente intră și urmărirea și aplicarea măsurilor luate de Comitetul Politic Consultativ. Ea are posibilitatea să-și creeze organe, temporare, auxiliare.

Ilciiov a vorbit, apoi, despre secretariat în sarcinile căruia a enumerat și funcția de reprezentare față de alte organisme internaționale și state nemembre ale Tratatului, precum și aceea de depozitar al acordurilor internaționale care se încheie de către statele membre.

În cuvântările care au urmat, au fost foarte mici variații, față de schița prezentată de Ilciiov. Delegația ungară a mai adăugat propunerea ca ședințele Comitetului Politic Consultativ să se țină în luna ianuarie. Delegația cehoslovacă a spus că pentru buna funcționare a organizației și secretariatului, este necesar un acord cu privire la imunitățile personalului, precum și un acord între organizație și țara ce găzduiește secretariatul. Polonezii au cerut ca ședințele Comitetului Politic Consultativ să nu aibă loc odată pe an, ci de două ori pe an.

Sediul a fost propus la Moscova, urmând să existe câte un reprezentant al fiecărui stat pe lângă secretarul general.

Toți ceilalți participanți au arătat că înțeleg îmbunătățirea metodelor de muncă prin intrarea în funcțiune a unui organism cu o schemă foarte mare, cuprinzând un Secretariat cu aproape 100 de persoane, un secretar general cu atribuții largi, care să poată convoca din inițiativă proprie pe miniștrii Afacerilor Externe sau Comitetul Politic Consultativ. Delegația bulgară a avut rezerve în privința regulii unanimității pentru că, după părerea ei, trebuiesc luate unele măsuri și fără acordul fiecărei țări.

În prima zi, în care s-au ținut două ședințe, intervenția făcută de delegația noastră, constând din textul bine pregătit de acasă, a avut meritul de a răspunde la toate problemele puse, în sensul că a prezentat argumentele pe care se întemeiază poziția noastră față de secretariatul unit, comisia permanentă și statutul care nu se justifică. De asemenea, textul sublinia inutilitatea acestor organisme, neconformitatea lor cu prevederile Tratatului de la Varșovia, neconformitatea lor cu sistemul de principii care stau la baza relațiilor între țările socialiste. În felul acesta a fost expus punctul nostru de vedere, așa cum a fost formulat în cuvântarea elaborată și aprobată de partid.

În ziua de 10 februarie, seara, reprezentanții la consfătuire au fost invitați la un coctail la ambasada sovietică, urmat de un film, unde a participat și Ulbricht. Gazdele și sovieticii au vrut să prezinte cât mai public întâlnirea aceasta. Remarc acest lucru pentru că și masa pe care a dat-o Winzer a avut loc la un restaurant public. Se putea vedea bine că există o întâlnire. Am auzit că au apărut știri în presa occidentală în legătură cu întâlnirea din cadrul Tratatului de la Varșovia.

Într-o întrevvedere cu Ilciiov, în aceeași zi, mi-a spus că intervenția română se deosebește de punctul de vedere al celorlalți. Astfel au înțeles sovieticii punctul de plecare la aceste lucrări, premisa fiind acordul de a redacta documente de bază ale noilor organisme. Ei înțeleseseră că această sarcină este în asentimentul partidelor și guvernelor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. În ceea ce privește partea română – a menționat el – spune de trei ori nu: nu la Secretariatul unit, nu la Comisia permanentă, nu la Statut.

Am răspuns că cele trei chestiuni la care se referă el, nu sunt decât trei formule din cuprinsul unor probleme mai mari: îmbunătățirea contactelor, a consultărilor și pregătirea mai bună a ședințelor Comitetului, probleme la care spunem de trei ori da.

Iliciov a spus că propunerile române dau înapoi chiar față de ceea ce s-a acceptat în 1956. Dacă vrem să prezentăm propuneri ar trebui să le dezvoltăm, odată ce au înfățișat mai larg pe ale lor. Am fost de acord să întreprindem împreună dezvoltarea acestor idei, odată ce propunerile noastre sunt luate ca puncte de plecare. Iliciov a afirmat că mandatul său nu este decât acela de a lucra la Statut și la regulile noilor organisme.

Partea sovietică – a spus Iliciov – s-a așteptat să existe discuții cu noi, dar numai în chestiunea redactării prevederilor Statutului sau cu prilejul enumerării diferitelor sarcini ale Secretariatului, dar nu la chestiunea în sine.

A spus că un pas însemnat a fost făcut în acceptarea regulii unanimității, dar nu toți reprezentanții sunt încă de acord în această privință, ca de exemplu delegația bulgară.

În aceeași discuție cu Iliciov, el a afirmat că s-ar putea eventual renunța la unele chestiuni care întâmpină obiecții; să nu zicem Secretariat Unit, dar nici „vagabond” să nu fie; comisiei să nu-i zicem comisie, dacă ne supără termenul, iar Statutului să nu-i spunem reguli. În legătură cu sediul, dacă nu vreți la Moscova, să fie București, a sugerat el. Am înțeles că ceea ce consideră esențial partea sovietică este faptul că dacă regula acordului unanim se menține pentru hotărârile Comitetului Politic, consultările în schimb să poată fi convocate și ținute cu un anumit automatism, să existe consfătuiri precise și la anumite date, iar pentru cele extraordinare să se convină ca la cererea unui stat, celelalte să participe, fără obiecții. Am văzut că această cerere formează ceea ce este mai important din întregul sistem al schiței prezentate.

Într-o discuție neoficială cu [Marian] Naszkowski, aceasta a spus că nimeni nu ține mai mult la democrație și independență ca Polonia, dar și ei se gândesc la toată această schemă de organizare dintre țările socialiste ca un mijloc de întărire a democrației. Acum nu mai avem loc unde să ne întâlnim și unul nu știe de acțiunile celuilalt. Dacă am avea o formă mai bună de contacte, ne-am putea asculta unii pe alții și acțiunile ar fi rezultatul unor deliberări comune. Naszkowski a arătat în conversația din afara ședinței înțelegere chiar pentru ideea ca Secretariatul să fie asigurat prin rotație de țările membre, cu condiția să aibă o arhivă a sa, o anumită permanență și un corp de funcționari internaționali, lăsând să se înțeleagă că s-ar putea renunța la unele din atribuțiile propuse inițial. Bineînțeles, acesta era numai un schimb de vederi, în care să se indice că dacă ideea permanenței și continuității este acceptată, propunerile noastre ar putea fi luate în considerație.

Ziua a doua consacrată în continuare schimbului de vederi, în care au venit răspunsurile la discursul nostru. În prima zi, nu s-au făcut referiri la el, însă Iliciov ne-a spus chiar înainte de ședință că va fi obligat să ne răspundă, mai ales în privința Cubei și Albaniei. El n-a mai vorbit de celelalte probleme (statut, comisie,

secretariat), ci s-a referit la afirmațiile noastre, spunând că regretă mult exemplele citate de noi. Apoi, a dezvoltat ideea că în legătură cu Albania s-au întreprins acțiuni care s-o facă să participe la lucrări, dar ea a refuzat. Fischer afirmase mai înainte că Albania a fost anunțată despre această ședință atât pe linie de partid, cât și pe linie de stat, dar că a refuzat să primească scrisorile de înștiințare.

În chestiunea Cubei, Iliciov a spus că au fost schimburi de păreri bilaterale. Toți vorbitorii au dezvoltat ideea independenței, spunând că tot ceea ce propun ei este în concordanță cu principiile independenței și suveranității. În afară de Iliciov, ceilalți reprezentanți au apărut din nou propunerile privind statutul, comisia și secretariatul.

Iliciov a reținut, în cuvântarea sa, ideea consultărilor pe care a considerat-o bună, dar a spus că trebuie să se știe care vor fi regulile acestor consultări. Nota comună a acestei zile a fost la toți reprezentanții susținerea că propunerile lor sunt în conformitate cu principiile de bază ale relațiilor dintre țările socialiste și cu prevederile Tratatului de la Varșovia.

Delegația română a intervenit din nou, cu o cuvântare de lungimea primei intervenții, răspunzând la aceste probleme. Am subliniat din nou caracterul constructiv al propunerilor țării noastre și preocuparea de a găsi un numitor comun de la care s-ar putea pleca. Am răspuns și lui Iliciov. În ceea ce privește Albania, am spus că noi am ridicat chestiunea nu în legătură cu participarea, ci în legătură cu nivelul de reprezentare. Am spus că greșeala comisă provine dintr-o greșită înțelegere a art. 6 din Tratat, iar noile propuneri nu țin seama de aceasta. De asemenea, am spus că propunerile noastre, prin spiritul lor pozitiv, pot să se bucure de înțelegere din partea celorlalți.

Lucrurile s-au oprit însă aici și s-a trecut la comisia de redactare, la care am fost de acord să se redacteze un protocol, în sensul unui proces verbal, cuprinzând o enumerare a afirmațiilor făcute și a pozițiilor exprimate. Ședința comisiei de redactare s-a întrunit în aceeași seară. Din partea delegației române a participat tov. Constantin Flitan. Acolo ni s-a prezentat un protocol gata făcut. Delegația germană a spus că prin aceasta a vrut să ușureze și să ajute buna desfășurare a lucrărilor comisiei de redactare. Ce se spunea în proiectul de protocol? Întâi, că s-a întâlnit această ședință pentru elaborarea de măsuri, pentru îmbunătățirea structurii și mecanismului Tratatului; erau câteva principii admise de comun acord, printre care prevederile Tratatului privitoare la independență și suveranitate, iar după aceea, în două pagini și jumătate, era cristalizat punctul de vedere al celor șase și, la urmă, poziția delegației române, rezumată în mod neadecvat.

Când s-a discutat protocolul, delegația noastră a susținut că acesta trebuie să redea fidel ceea ce fiecare delegație consideră că este esențial pentru poziția ei și a dat un text, cerând să fie inclus în protocol. Acest text cuprindea un rezumat corespunzător al poziției noastre. Trei pasaje au făcut însă obiectul unor vii discuții în comisia de redactare și, apoi, în ședința plenară. Cele trei puncte care au provocat obiecții au fost referirile la excluderea Albaniei, la principiul elaborării politicii externe de către fiecare stat și la neconformitatea propunerilor celorlalte

delegații cu Tratatul de la Varșovia. S-a susținut că chestiunea albaneză nu se leagă de ordinea de zi. Dacă insistăm pentru pasajul nostru, ei propun un text mai larg, cu poziția celorlalte șase delegații și care să cuprindă eforturile făcute pentru a atrage Albania la lucrările Comitetului. Noi am spus din nou că se discută despre nivelul de participare și că o eroare comisă în acest domeniu trebuie îndreptată.

La chestiunea elaborării politicii externe de către fiecare stat, s-a spus că de ce să se treacă acest principiu, când s-a afirmat la începutul protocolului că totul decurge pe baza suveranității, că este un lucru de care nu mai este nevoie și o repetiție inutilă. Delegatul german a spus că insistența asupra acestui principiu ar putea să jignească unele guverne, care ar putea-o considera ca o aluzie la faptul că ele nu ar acționa în baza acestui principiu. Ilciiov a spus că dacă această idee ar apare numai la redarea poziției delegației noastre, ar însemna să se considere că ceilalți nu au fost de acord cu ea. Noi am propus ca ea să fie scoasă de la poziția română și să fie trecută ca o idee de bază, valabilă pentru toți. Nu ne-a dat curs acestei propuneri.

A treia obiecție s-a referit la afirmația noastră că propunerile privind statutul, secretariatul unit și comisia politică permanentă nu sunt în conformitate cu Tratatul de la Varșovia. Noi am spus că nu numai că nu sunt în conformitate cu Tratatul de la Varșovia, dar ele înlocuiesc prevederile sale, creând structura unei noi organizații. Aceasta constituie un fel de părăsire a Tratatului de la Varșovia. Unii reprezentanți afirmaseră că Tratatul de la Varșovia a corespuns unei anumite etape a colaborării între țările socialiste. De atunci s-a adâncit colaborarea economică și militară, însă pe linia politică am rămas în urmă și acum este copt momentul pentru un pas în această direcție. Ca răspuns la poziția noastră s-a întocmit un text din care reieșea că propunerile celor șase delegații sunt în conformitate cu Tratatul de la Varșovia și respectă suveranitatea. Cu toate acestea nu au insistat asupra textelor lor, ci au spus că nu sunt în asemenea măsură să semneze protocolul cuprinzând poziția noastră în cele trei puncte de mai sus.

Fischer, pentru a „ușura” ședințele, a prezentat un al doilea protocol, pus de acord cu ceilalți. Acesta era scurt, de o pagină, care avea următoarele patru idei: ședințele s-au ținut asupra mecanismului și structurii Tratatului; schimbul de păreri a fost util, iar ca alternative au fost propuse câteva adjective: constructiv, semnificativ etc.; că comisia însărcinează delegațiile să raporteze guvernelor lor în privința lucrurilor care s-au petrecut și, în sfârșit, că este necesară o nouă întâlnire.

Noi am spus că nu vedem necesitatea acestui protocol, dar dacă totuși vrem să înregistrăm că această întrunire a avut loc, să facem un protocol strict factic. De asemenea, tema întâlnirii nu este elaborarea mecanismului și structurii Tratatului de la Varșovia, ci îmbunătățirea activității acestuia, iar raportarea către guverne nu decurge din hotărârea luată aici, ci este o sarcină a fiecăruia dintre noi. În privința unei noi întruniri, am spus că este o chestiune pentru care nu avem mandat și nu o putem deci include în protocol.

Atunci a rămas ca textul să înregistreze că schimbul de păreri a avut loc asupra îmbunătățirii activității Organizației Tratatului de la Varșovia (a

Comitetului Politic Consultativ), deci nu asupra tuturor problemelor și delegațiile vor raporta conducerilor de partid și de stat, nu ca o sarcină dată de întrunire, ci ca o constatare. Cu aceasta lucrările s-au terminat.

Din discuțiile care au avut loc în special sâmbătă, s-a văzut că a predominat teama că partea română n-ar vrea să continue aceste discuții. În privința aceasta am crezut că nu ține de atribuțiile delegației să facă nici un fel de avans pentru viitor. Cu cât lăsăm mai multă incertitudine în privința a ceea ce se va întâmpla în viitor, cu atât apărea la celelalte delegații ideea că ar trebui să vină cu o nouă bază de discuții, care să țină seama și de părerea noastră.

Am simțit uneori tendința ca poziția noastră să fie tratată ca obstrucționistă, izolată. Proiectul de protocol trata pe de o parte pe cei șase și separat România. De multe ori au vrut să spună că ei au venit cu lucruri pozitive și noi am introdus polemici. Aceasta a afirmat-o Naszkowski. În răspunsul nostru am spus că divergențele de păreri nu înseamnă polemică și că părerile trebuie respectate ca atare. Am încercat prin toate mijloacele ca această izolare să nu fie fundamentată. În realitate, schimbul de vederi nu s-a terminat din pricina noastră. Noi eram gata să continuăm; în fond, ceilalți reprezentanți nu s-au pronunțat asupra propunerilor noastre. Protocolul, noi eram pregătiți să-l semnăm, dar celelalte delegații nu au vrut să-l semneze. La sfârșitul reuniunii au spus că eventual în 10 zile, ar fi indicat ca pe o bază nouă care ar rezulta din acest schimb de vederi să continue contactele și discuțiile. Aceasta este în linii mari desfășurarea.

Protocolul strict faptic a consemnat cine s-a întâlnit la Berlin pentru un schimb de vederi în problema îmbunătățirii activității din cadrul Tratatului și faptul că vor raporta conducerilor lor. Protocolul a fost semnat de președintele Comisiei, Fischer.

Tov. Emil Bodnăraș: Au circulat acolo alte documente?

Tov. Mircea Malița: Nu, în afara proiectelor de protocele. Aș vrea să adaug că au fost trei întruniri organizate, în fiecare zi câte una. Prima a fost la ambasada sovietică, unde s-a dat un film cu caracter antifascist, un documentar despre Hitler; a doua, masa lui Winzer și a treia un coctail tot la ambasada sovietică, unde s-a dat un film tot pe tema războiului antifascist. Ulbricht a vorbit cu reprezentanții care au participat la primul film dat la ambasada sovietică. El s-a întreținut cu fiecare reprezentant al delegației și astfel a avut o conversație și cu mine. A spus că își aduce aminte cu plăcere de vizita făcută la București. S-a interesat de tovarășul Ceaușescu, i-a transmis salutările sale. El s-a referit și la discuțiile care au avut loc în timpul congresului. Pe urmă a venit vorba de Berlin, spunând: aici se trage cu pușca, aici este un loc critic, frontul este încă deschis. După ce a arătat situația deosebit de grea, a spus că noi suntem în inferioritate față de occidentali. RF Germană folosește NATO, ne râde în nas, în timp ce noi nu putem organiza nici consultări. El a spus că trebuie să avem un loc unde să știm să ne adresăm imediat, un punct unic. Să avem un secretar general și când se ivește o problemă să știm toții unde să mergem. A mai spus: acum noi ne înțelegem cu sovieticii în privința unor chestiuni urgente, sunt lucruri care rezultă din mișcările

de trupe care au loc; România și Bulgaria, de exemplu, pot să rămână în afara acestor informații, dacă nu avem un loc comun. I-am răspuns scurt, cu politețea necesară.

Tov. Chivu Stoica: Totuși cum s-a numit întrunirea aceasta?

Tov. Mircea Malița: Consfătuire și noi am acceptat ca Fischer să fie președinte. Noi am spus tot timpul că este o reuniune consultativă. Și la alte întruniri s-a procedat în același fel.

Tov. Chivu Stoica: Ulbricht pleda pentru aceeași teză ca Iliciiov?

Tov. Mircea Malița: Într-un sens, chiar mai mult. În fond, nu erau decât variații minime, de mică însemnătate față de Iliciiov.

Tov. Chivu Stoica: Înseamnă că au discutat și se pusese de acord.

Tov. I. Gh. Maurer: Eu cred că activitatea desfășurată la Berlin de către tovarășul Malița este o activitate foarte bună. Punctul de vedere exprimat acolo este punctul de vedere stabilit aici, dar ceea ce a făcut foarte bine este modul cum a putut să înfățișeze punctul acesta de vedere în cadrul dezbaterilor care, totuși, după părerea mea, a fost destul de delicat, destul de dificil pentru că acesta se contrapunea punctului de vedere al celorlalte delegații. Mie mi se pare că noi trebuie s-o socotim bună și să aprobăm activitatea delegației noastre la această consfătuire.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Eu sunt de acord că tovarășii s-au achitat bine de sarcini și cred că trebuie subliniat accentul pus de tovarăși pe latura constructivă a problemelor, ceea ce este de altfel o realitate. Acest lucru se pare că a pus celelalte delegații în situația de a cere să meargă acasă să se consulte și să avanseze părerea că asupra problemelor acestea trebuie discutat, ceea ce este un lucru bun. Așa că din acest punct de vedere și eu consider că s-a lucrat bine. Preocuparea noastră pentru viitor trebuie să fie de a acționa în așa fel încât să reușim să convingem că calea de realizare a unității nu trebuie să fie cu un organ suprastatal, ci sunt alte căi pentru aceasta [...]⁹.

ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 17/1966, f. 11-23.

12. 17 martie 1966, București. Sinteza consfătuirii adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, desfășurată la Berlin, 10–12 februarie; relevarea pozițiilor diferite ale RSR în problemele funcționării Secretariatului tehnic, Comitetului Politic Consultativ, Comisiei Permanente de Politică Externă.

---

⁹ Urmează informarea lui Gogu Rădulescu referitoare la sesiunea a XXI-a a Comitetului Executiv CAER, care nu se publică [n. ed.].

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret

Sinteză de propuneri cu privire la Consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia
(Berlin, 10-12 februarie 1966)

Propunerile delegațiilor URSS, Bulgariei, Cehoslovaciei, RD Germane, Ungariei și
Poloniei

I. Propuneri privind Comitetul Politic Consultativ.

A. Elaborarea unui Statut al Comitetului Politic Consultativ:

Delegația română a arătat că adoptarea unui statut ar modifica natura consultativă a Comitetului Politic, l-ar transforma pe acesta într-un organism deliberativ. Acordând Comitetului dreptul de a lua hotărâri care ar crea pentru statele membre obligația de a le pune în aplicare, ar însemna transformarea lui într-un organ suprastatal.

În discuțiile neoficiale, delegații celorlalte state au arătat că, important din punctul lor de vedere nu este, în ultimă instanță, adoptarea unui statut sau a unui regulament al Comitetului Politic Consultativ. Esențialul este să se adopte un **minim de reguli fixe**, să existe o anumită ordine, care să asigure buna funcționare a Comitetului.

B. Statutul ar urma să reproducă și să completeze Tratatul de la Varșovia.

Nu este utilă reproducerea, într-un nou act juridic, a prevederilor fundamentale ale Tratatului.

Prevederile Tratatului acoperă pe deplin nevoile decurgând din colaborarea prevăzută pentru clauzele acestuia.

Întrucât Statutul ar urma nu numai să reia principiile din Tratat, dar și să-l completeze, propunerea indică tendința de a înlocui Tratatul, ca act fundamental în relațiile dintre statele părți, prin **Statut**.

O astfel de înlocuire ar oferi prilejul pentru schimbarea caracterului pe care îl are Comitetul Politic Consultativ.

Partea română consideră că eventualele completări privind activitatea Comitetului (ex. ținerea ședințelor prin rotație în capitalele statelor participante sau constituirea unui secretariat tehnic) nu justifică elaborarea unui statut. Căile și metodele pentru îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ care ar întruni asentimentul **tuturor** statelor participante la Tratat ar urma să intre în vigoare **din momentul în care guvernele statelor membre ar adopta hotărâri în acest sens**.

C. Conținutul statutului.

1. Comitetul Politic Consultativ să realizeze consultările între statele participante la Tratat asupra problemelor care afectează interesele lor comune și să examineze problemele care apar în aplicarea Tratatului, în scopul stabilirii

acțiunilor comune ale părților contractante.

Atribuția Comitetului Politic Consultativ privind realizarea consultărilor este prevăzută în Tratat care, în art. 6 arată: „În scopul îndeplinirii consultărilor prevăzute în prezentul Tratat între statele semnatare ale Tratatului și pentru examinarea problemelor ce se vor ivi în legătură cu aplicarea tratatului, se creează Comitetul Politic Consultativ”. În propunerea celorlalte delegații, se adaugă, față de textul Tratatului, că îndeplinirea consultărilor are loc „în scopul stabilirii acțiunilor comune ale părților contractante”. Delegația română a arătat însă că hotărârile privind politica externă sunt de competența exclusivă a conducerii de partid și de stat din fiecare țară. Consultările ce se efectuează în cadrul Comitetului Politic au ca scop realizarea unui schimb de vederi între statele participante, iar nu luarea de hotărâri pentru acțiuni comune.

2. Comitetul Politic Consultativ să examineze și să rezolve problemele generale referitoare la întărirea capacității de apărare și organizare a Forțelor Armate Unite ale Tratatului.

Aceste probleme sunt de resortul exclusiv al conducerii de partid și guvernului din fiecare țară.

Statele pot conveni să examineze, în cadrul Comitetului Politic sau în afara acestuia, astfel de chestiuni.

Comitetul Politic nu poate însă rezolva (căci aceasta implică dreptul de a lua hotărâri), pentru că ar însemna că preia atribuții fundamentale ce aparțin numai statelor.

3. Comitetul să examineze problemele privind constituirea și activitatea organismelor Tratatului de la Varșovia (art. 6, alin. 2 din Tratat prevede: „Comitetul poate crea organele auxiliare care s-ar dovedi necesare).

Constituirea și examinarea activității organismelor din cadrul Tratatului de la Varșovia presupune dreptul de a lua **hotărâri** în acest domeniu. Recunoașterea acestor prerogative în favoarea Comitetului Politic este incompatibilă cu caracterul **consultativ** al acestuia.

Aplicarea art. 6, alin. 2, ar putea avea loc, de exemplu, în cazul în care, în vederea discutării într-o ședință a Comitetului Politic Consultativ a unei anumite probleme, statele ar fi de acord să constituie un grup de studiu (un grup ad-hoc), în cadrul căruia să se examineze tema respectivă, făcându-se schimb de vederi cu caracter preliminar.

4. Comitetul să numească pe comandantul suprem și șeful Statului Major al Forțelor Armate Unite, precum și pe secretarul general al organizației Tratatului.

Delegația română a arătat că numirea Comandantului Suprem și a șefului Statului Major trebuie să se facă prin acordul guvernelor statelor membre ale Tratatului.

5. Sesiunile Comitetului Politic Consultativ să aibă loc în mod periodic (sesiuni ordinare), precum și oricând la cererea oricărui stat participant (sesiuni extraordinare).

a) reprezentantul Poloniei a propus ca sesiunile ordinare să aibă loc de două ori pe an;

b) reprezentantul URSS, o dată pe an;

c) reprezentantul Ungariei a propus să se fixeze o anumită dată pentru ținerea sesiunilor Comitetului. A propus luna ianuarie, motivând că în decembrie au loc sesiunile Consiliului NATO. La sesiunea Comitetul Politic s-ar putea lua în examinare problemele decurgând din reuniunile Consiliului NATO.

Delegația română a susținut necesitatea consultărilor prealabile în cazul în care se inițiază acțiuni care ar putea angrena obligații pentru celelalte state. Există o diversitate de forme pe care le pot lua consultările: atât în cadrul Comitetului Politic Consultativ, cât și în afara lui, cu prilejul vizitelor dintre conducerea de partid și de stat, dintre reprezentanții guvernelor, cu ocazia participării la unele reuniuni internaționale, între delegațiile participante etc.

Pentru a se desfășura un schimb fructuos de păreri, în cadrul consultărilor, este necesară cunoașterea din timp a problemelor ce urmează a fi discutate.

În discuțiile neoficiale, delegațiile sovietică și poloneză au arătat că ceea ce ei consideră important, în ultimă instanță, este să se asigure o anumită periodicitate a întrunirilor Comitetului (minim o sesiune ordinară), precum și dreptul fiecărui stat de a cere convocarea Comitetului (și obligația celorlalte state de participare) ori de câte ori acel stat consideră că a apărut o situație ce reclamă să fie examinată de Comitet.

6. La sesiunile Comitetul Politic Consultativ vor participa întotdeauna primii secretari și șefii de guverne.

Delegația română a arătat că nivelul de participare la ședințele Comitetului trebuie să se stabilească, de fiecare dată, prin consultări, în funcție de problemele care se discută.

Desigur că fiecare stat are dreptul de a hotărî nivelul participării sale la sesiune. Pot fi și situații în care statele părți la Tratat ar putea conveni să participe în funcție de importanța problemelor la nivelul cel mai înalt.

Stabilirea regulei ca la ședințele Comitetul Politic Consultativ să participe numai primii secretari și șefii guvernelor nu corespunde art. 6 al Tratatului, care prevede că în „Comitetul Politic Consultativ fiecare stat semnatar al Tratatului va fi reprezentat printr-un membru al guvernului sau printr-un alt reprezentant numit în mod special”.

7. La sesiunile Comitetul Politic să participe comandantul suprem, șeful statului Major al Forțelor Armate Unite și secretarul general al Organizației.

Statele ar putea conveni ca la anumite ședințe să participe comandantul suprem al Forțelor Armate Unite sau alte persoane.

A stabili însă ca obligatorie participarea acestora la ședințe înseamnă să li se recunoască poziții relativ egale delegațiilor statelor.

II. Crearea Comisiei permanente pentru probleme de politică externă ca organism auxiliar la Comitetul Politic Consultativ:

1. Comisia permanentă va elabora recomandări de politică externă pentru Comitetul Politic Consultativ.

2. Va înfăptui, din însărcinarea CPC, sau la rugămintea oricărui stat participant, consultări asupra diferitelor probleme de politică externă care le

afectează interesele comune ale statelor participante la Tratat.

3. Va elabora și va examina măsurile care ar contribui la traducerea în viață a hotărârilor Comitetul Politic Consultativ în problemele de politică externă.

4. Consfăturile Comisiei se vor ține periodic, cel puțin de două ori pe an.

5. Nivelul de participare la consfătuiri – miniștrii de Externe sau adjuncții acestora.

Delegația română a arătat că nu consideră necesară constituirea participanților la consfătuiri într-o comisie permanentă a Comitetul Politic Consultativ, cu scopul de a elabora recomandări asupra politicii externe a țărilor participante. Miniștrii Afacerilor Externe sau locuitorii acestora pot acționa numai în limitele competenței pe care le-o conferă legile de organizare ale statului respectiv. Din această cauză, ei nu pot participa la activitatea unui organism suprastatal menit să facă recomandări asupra politicii externe a partidelor și guvernelor, care au dreptul și datoria de a-și elabora în mod suveran politica lor externă.

Constituirea unei astfel de comisii ar da o anumită rigiditate consultărilor. Astăzi, schimburi utile de vederi se desfășoară, la diferite niveluri, în raport cu nevoile concrete pe care le resimțim: la ONU, la Geneva, în capitalele noastre sau în altă parte. A îngrădi astfel de consultări în forme fixe, organizatorice, cu anumite reguli, în ceea ce privește nivelul de participare sau periodicitate înseamnă, după părerea noastră, să lipsim colaborarea dintre statele noastre de flexibilitate și operativitatea necesare.

Inutilitatea unui organism special, ca cel propus, rezultă și din faptul că, în cei zece ani care s-au scurs de la examinarea acestei probleme în Comitetul Politic Consultativ, consultările privind problemele de politică externă au fost îndeplinite nu prin intermediul unei Comisii permanente, ci în formele și în condițiile la care ne-am referit.

În discuțiile neoficiale, celelalte delegații au făcut referiri speciale la faptul că alte organisme internaționale, la care statele socialiste sunt membre, elaborează recomandări în problemele de politică externă.

Delegațiile poloneză și cehoslovacă au arătat că, după părerea lor, nu este esențială denumirea propusă pentru Comisia de politică externă. S-ar putea conveni să se numească „întâlnirea miniștrilor de Externe” sau „reuniunea” acestora. Important pentru aceste delegații este să asigure o anumită periodicitate (cel puțin o consfătuire pe an) și asumarea obligației de către toate statele că vor participa la reuniune ori de câte ori un stat membru cere convocarea miniștrilor de Externe (sau a adjuncților acestora).

III. Înființarea Secretariatului Unit, ca organism auxiliar al Comitetului Politic Consultativ

A. Structura Secretariatului Unit:

1. Conduc de un secretar general numit pe un anumit termen de Comitetul Politic Consultativ.

În vederea bunei pregătiri a întrunirilor Comitetului Politic Consultativ, delegația română a propus să se înființeze un **Secretariat tehnic**, însărcinat cu

primirea propunerilor privind ordinea de zi a materialelor legate de aceasta, cu multiplicarea și difuzarea documentelor de pregătire a reuniunii, cât și cu asigurarea altor măsuri tehnice privind desfășurarea lucrărilor.

2. Loctiitorii Secretarului general:

- a) Să fie numiți de Secretarul general la propunerea statelor;
- b) reprezentantul Poloniei a propus ca loctiitorii să fie colaboratori cu funcții de răspundere (cu gradul de consilier) ai oficiilor diplomatice la Moscova;
- c) RDG a propus ca loctiitorii să aibă gradul de ambasador.

Delegația română a propus ca funcția de Secretariat tehnic să fie îndeplinită de către Ministerul Afacerilor Externe al statului participant la Tratat care găzduiește consfătuirea respectivă.

În discuțiile particulare, delegația poloneză a arătat că, în cazul în care partea română ar insista, s-ar putea renunța la denumirea de **unit**. Chiar ideea mutării, prin rotație, a avut un anumit ecou favorabil. A arătat, însă, că privitor la Secretariat este esențial pentru ei:

- a) să se recunoască Secretariatului caracterul **internațional**;
- b) să se stabilească sarcina Secretariatului de a asigura între statele membre, schimbul de **informări curente** în problemele de politică externă și să întocmească materialele de analiză, la cererea oricărui stat membru;
- c) să se constituie o arhivă permanentă în cadrul Secretariatului.

3. Personalul Secretariatului Unit să fie recrutat de Secretarul general dintre cetățenii statelor participante la Tratat, la recomandarea acestora.

Delegatul ungur a precizat, că după părerea sa, ar fi suficient un număr de 70-80 de persoane.

B. Sarcinile Secretariatului Unit:

1. Pregătirea și deservirea ședințelor Comitetului Politic Consultativ și ale organismelor acestuia (Comisia permanentă de politică externă).

Delegația URSS a mai propus ca Secretariatul Unit să îndeplinească și funcțiile de depozitar al acordurilor multilaterale încheiate între statele membre și să reprezinte Organizația Tratatului de la Varșovia în raporturile cu celelalte organizații.

2. Pregătirea și distribuirea diferitelor materiale pentru statele participante.
3. Îndeplinirea altor funcții din însărcinarea Comitetului Politic.

C. Reprezentanții Bulgariei, Cehoslovaciei, RDG și Poloniei au propus ca sediul să fie la Moscova.

Din discuțiile ce au avut loc în cadrul ședințelor, precum și din convorbirile neoficiale a rezultat că:

I. Există unele teze acceptabile pentru toate statele participante. În cadrul Comisiei de redactare s-a acceptat, de toate delegațiile, înscrierea următoarelor paragrafe în partea din Protocol ce urma să conțină puncte de vedere care întrunesc un acord unanim¹⁰:

---

¹⁰ Menționăm că în ultima ședință a Consfătuirii, celelalte delegații au arătat că nu pot accepta Protocolul elaborat de Comisia de redactare din cauza unora din tezele ce exprimau poziția delegației române (pe care le vom arăta la punctul următor) [n. a.].

1. Să se recunoască importanța și necesitatea îmbunătățirii metodelor de colaborare în cadrul Tratatului de la Varșovia, astfel încât să fie mai eficientă pentru asigurarea securității și menținerea păcii internaționale, pentru întărirea și dezvoltarea în continuare a prieteniei dintre țările socialiste, pe baza principiilor internaționalismului socialist, pe baza egalității independenței și suveranității statelor și neamestecului în treburile lor interne.

2. Să se sublinieze importanța și necesitatea ținerii de consultări între guvernele statelor participante la Tratatul de la Varșovia asupra problemelor internaționale care afectează interesele lor comune.

3. Să se recunoască necesitatea unei pregătiri temeinice a consfătuirilor CPC și creării unui Secretariat pentru realizarea măsurilor tehnico-organizatorice în scopul asigurării unei bune activități a Comitetului.

4. Să se cadă de acord ca ședințele CPC să aibă loc prin rotație în capitalele statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe propune ca, în cadrul viitoarelor discuții privind îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ, delegația română să susțină, în continuare, tezele de mai sus, cu care toate delegațiile s-au declarat de acord.

II. Punctele asupra cărora poziția noastră este diferită de susținerile delegațiilor celorlalte state participante sunt:

1. Recunoașterea principiului că hotărârile privind politica externă a fiecărui stat sunt de competența exclusivă a conducerii de partid și a guvernului din acel stat. Deși nu s-a negat existența acestui principiu, celelalte delegații s-au opus totuși – în modul cel mai ferm și folosind variate argumente – înscrierii lui în partea de Protocol care urma să redea punctele de vedere acceptabile pentru toate statele membre.

2. Elaborarea unui **statut** (sau regulament) al Comitetului Politic Consultativ care ar urma să transforme caracterul acestuia în organism deliberativ, cu atribuții suprastatale. Referitor la **conținutul** statutului, celelalte delegații au propus să se prevadă – adăugând la dispozițiile art. 6 din Tratat – că în cadrul Comitetului Politic ar urma „să se stabilească acțiunile **comune** ale părților contractante”.

3. Crearea Comisiei permanente în domeniul politicii externe și a Secretariatului Unit ca organisme ale Comitetului Politic Consultativ menite să asigure **coordonarea** politicii noastre externe.

4. Anularea hotărârii din august 1961 a Comitetului Politic Consultativ, prin care delegația unui stat membru al Tratatului (delegația RP Albania) a fost exclusă de la ședință pe motiv că nu era reprezentată la nivel corespunzător. Celelalte delegații s-au opus propunerii părții române ca în legătură cu problema nivelului de reprezentare la ședințele Comitetului Politic Consultativ și, în general, a îmbunătățirii activității comitetului – să se anuleze această hotărâre.

Ministerul Afacerilor Externe propune ca în cadrul viitoarelor discuții în legătură cu îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ, delegația română să susțină în continuare aceste teze, deoarece ele au un caracter principal

pentru colaborarea dintre țara noastră și celelalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

III. Concluzii generale privind Consfătuirea:

1. La Consfătuire s-a constatat că delegațiile URSS, Bulgariei, Cehoslovaciei, RD Germane, Poloniei și Ungariei au prezentat propuneri coordonate în prealabil. S-a observat o anumită similitudine în însăși structura intervențiilor. Deosebiri între punctele de vedere au fost lipsite de importanță (de exemplu, dacă sesiunile ordinare ale Comitetului Politic Consultativ să fie o dată sau de două ori pe an).

În timpul consfătuirii, celelalte delegații au insistat asupra elaborării de **reglementări cu caracter concret** privind statutul Comitetului Politic Consultativ, Comisia de Politică Externă și Secretariatul Unit, urmărind să evite discutarea problemelor în principiu.

2. Deși toate delegațiile au subliniat că pornesc de la ideea necesității îmbunătățirii activității Comitetului Politic Consultativ, sensul atribuit căilor de îmbunătățire a fost diferit.

Delegațiile celorlalte state concep îmbunătățirea colaborării ca un prilej de instituționalizare strictă a formelor de contacte dintre țările socialiste, propunând crearea unor organisme suprastatale, cu norme rigide și obligatorii.

Acționând în conformitate cu directivele stabilite de către conducerea noastră de partid și de stat, delegația română a afirmat, folosind o argumentare constructivă, premisa fundamentală de la care pornește partea română și anume că orice formă de colaborare în domeniul politicii externe trebuie să se întemeieze pe principiul după care fiecare stat este singurul în drept să ia hotărâri în domeniul politicii externe revenindu-i întreaga răspundere pentru aceasta.

Ca urmare a poziției exprimate la Consfătuire de delegația română nu s-au elaborat documente care să consemneze tendințele urmărite de delegațiile celorlalte state.

3. La sfârșitul lucrărilor Consfătuirii, delegația URSS și ale celorlalte state participante au propus reluarea discuțiilor într-un termen cât mai scurt.

În cazul în care celelalte state participante la Tratat vor iniția noi consfătuiri în problema îmbunătățirii activității Comitetului Politic Consultativ – stabilindu-se la nivelul conducerilor de partid și de stat acordul necesar – considerăm ca delegația Ministerului Afacerilor Externe la consfătuire să susțină în continuare caracterul preliminar la schimburile de păreri care au loc, folosind ca și până acum un mod constructiv de abordare a problemelor.

Delegația română care, în acest caz, va participa la o nouă consfătuire, ar urma să insiste pentru recunoașterea propunerilor noastre ca bază de discuții în elaborarea căilor și mijloacelor de îmbunătățire a activității Comitetului Politic Consultativ și a Comandamentului Forțelor Armate Unite.

Propunem ca delegația să nu accepte, în continuare, crearea de organisme suprastatale (de tipul Comisiei permanente pentru politică externă și al Secretariatului Unit) și să se situeze pe poziția apărării unor forme de colaborare flexibilă care să le lase neștirbit dreptul statelor de a hotărî în problemele de

politică externă în funcție de împrejurările concrete (opunându-se astfel elaborării unui statut al Comitetului Politic Consultativ). Pentru aceasta, socotim că este indicat să se folosească o argumentare pozitivă, care să sublinieze avantajele care decurg, pentru statele socialiste, din utilizarea unor forme de colaborare bazate pe astfel de principii și conforme Tratatului de la Varșovia.

Cu toată deosebirea existentă între poziția părții române și a celorlalte state participante, consfătuirea de la Berlin a prilejuit sublinierea – pe baza directivelor conducerii de partid și de stat – a importanței și necesității efectuării de consultări în problemele de politică externă care afectează interesele comune, astfel de schimburi de vederi putând avea loc atât în cadrul Tratatului de la Varșovia, cât și în afara acestuia, în forme variate (între reprezentanți ai miniștrilor Afacerilor Externe, între delegațiile ce participă la organizațiile internaționale etc.). Din această cauză, în cadrul unor viitoare discuții privind îmbunătățirea colaborării în domeniul politicii externe, s-ar putea ajunge la o sporire a tezelor unanim acceptabile, prin dezvoltarea și precizarea ideilor decurgând din „necesitatea realizării de consultări în domeniul politicii externe în probleme de interes comun”.

Tot astfel, considerăm că există perspectiva realizării de noi puncte de acord, prin elaborarea unor detalii referitoare la atribuțiile secretariatului tehnic. Astfel, s-ar putea preciza că secretariatul tehnic are ca atribuție primirea propunerilor privind ordina de zi și a materialelor legate de aceasta; multiplicarea și difuzarea documentelor de pregătire a ședințelor CPC, precum și asigurarea rezolvării altor probleme tehnice privind reuniunile Comitetului Politic Consultativ.

17 martie 1966

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 10–12 februarie 1966, f. 85-96.

II. CONSFĂȚUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 6-17 IUNIE 1966, MOSCOVA

1. 21 mai 1966, București. Nota de convorbire dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, referitoare la convocarea, la Moscova, a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

Nota de convorbire

La 20 mai 1966, George Macovescu, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit în audiență pe A.V. Basov, ambasadorul URSS la București, la cererea acestuia. Ambasadorul sovietic a fost însoțit de V.G. Pozdniakov, secretar III la ambasada URSS.

A fost de față S. Celac, secretar III în MAE.

Convorbirea a durat 25 de minute.

A.V. Basov a anunțat că a solicitat audiența pentru a transmite o comunicare importantă și urgentă în legătură cu data întâlnirii prealabile a miniștrilor Afacerilor Externe în vederea pregătirii Consfătuirii la nivel înalt a statelor participante la Tratatul de la Varșovia și la Consiliul de Ajutor Economic Reciproc. Ambasadorul sovietic a dat apoi citire textului comunicării:

„După cum se știe, majoritatea țărilor participante – RS Cehoslovacă, RD Germană, RP Ungară, RS România, RP Bulgaria – și-au dat acordul pentru fixarea datelor consfătuirilor prealabile, după cum urmează:

- consfătuirea miniștrilor Apărării – 27 mai a.c.;
- consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe – 6 iunie a.c.

Recent, prietenii polonezi și-au comunicat acordul cu data stabilită pentru consfătuirea miniștrilor Apărării (27 mai) și au declarat, totodată, că fixarea consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe pentru data de 6 iunie creează anumite dificultăți pentru partea poloneză, întrucât tovarășul A. Rapacki, ministrul Afacerilor Externe al RP Polone, urmează să se deplaseze, la 5 iunie, în Suedia, într-o vizită de răspuns.

De aceea, partea poloneză ar dori ca consfătuirea să aibă loc mai devreme, urmând să înceapă la sfârșitul lunii mai și să se încheie până cel târziu la 2 iunie sau, în cazul când aceasta nu va fi posibil, să se țină între 12 și 20 iunie.

Partea sovietică a răspuns, prin intermediul Ambasadei RP Polone la Moscova, că modificarea datei consfătuirii este legată de anumite greutăți, întrucât ea a fost deja pusă de acord cu celelalte țării participante.

Prietenii polonezi cer totuși să se revină asupra datei convocării consfătuirii. La 18 mai, tovarășul A. Rapacki a propus, prin intermediul Ambasadei RP Polone la Moscova, să se convoace consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe simultan cu întâlnirea miniștrilor Apărării, adică la 27 mai a.c.

Ambasadorii URSS în țările participante au fost însărcinați să afle care este atitudinea celorlalți prieteni față de propunerea părții poloneze”.

George Macovescu a arătat că este normal ca partea română să se orienteze, în general, spre o soluție care să întrunească adeziunea tuturor participanților. În acest sens, ar fi util ca, în vederea definitivării răspunsului părții române, să se cunoască și considerațiile părții sovietice în legătură cu modificarea propusă de tovarășii polonezi.

A.V. Basov a arătat că, după cum se știe, la începutul lunii iunie urmează să aibă loc Congresul Partidului Comunist Cehoslovac, într-o perioadă care coincide cu prima variantă propusă de prietenii polonezi. În afară de faptul că ținerea ambelor consfătuirii simultan cu desfășurarea Congresului nu ar fi, probabil, convenabilă tovarășilor cehoslovaci, aceasta ar crea dificultăți și celorlalți prieteni care, fără îndoială, sunt interesați, să participe la acest congres.

În plus, la sfârșitul lunii mai, în URSS, mai sunt prevăzute și alte acțiuni importante de politică externă. Se pare că și tovarășii români vor fi, de asemenea, ocupați în această perioadă în legătură cu vizita tovarășului Ciu En-lai.

Ar fi deci, poate, rațional să se modifice data consfătuirii și să se rămână la cele stabilite. În acest caz, s-ar putea ca partea poloneză să nu fie reprezentată la consfătuire de ministrul A. Rapacki, ci de tovarășul care îi va ține locul în această perioadă.

George Macovescu a mulțumit ambasadorului sovietic pentru precizările făcute și l-a asigurat că cele trimise de el vor fi comunicate neîntârziat conducerii de partid și de stat care va lua hotărârea corespunzătoare.

21 mai 1966

Nota a fost trimisă:

- membrilor Prezidiului Permanent al CC al PCR;
- tov. Mihai Dalea;
- Secției Relațiilor Externe a CC al PCR;
- tov. adj[unct] al min[istrului] Mihai Marin;
- tov. adj[unct] al min[istrului] E[duard] Mezinescu;
- tov. adj[unct] al min[istrului] M[ircea] Malița;
- tov. adj[unct] al min[istrului] V[asile] Gliga;
- tov. secretar gen[eral] P[etru] Burlacu.

AMAE, Problema. 9V3. Tratat Varșovia. 1966. Direcția I. Consfătuirile pregătitoare de la Moscova ale miniștrilor de Externe ai țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, 6 iunie 1966, f 1-3.

2. 25 mai 1966, București. Notă de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Marin Mihai, și însărcinatul cu afaceri a.i. al URSS la București, I.A. Iliuhin, privind modificarea datei convocării întâlnirii miniștrilor Afacerilor Externe; propunerea României de invitare a Albaniei, ca membră a CAER și a Tratatului de la Varșovia, la conferința de la Moscova.

Ministerul Afacerilor Externe
Strict Secret

Tovarășului Marin Mihai
Adjunct al ministrului Afacerilor Externe

Notă de audiență

La 24 mai 1966, Marin Mihai, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a chemat în audiență pe I.A. Iliuhin, însărcinatul cu afaceri a.i. al URSS la București. El a fost însoțit de V.A. Demenciuk, atașat la ambasada URSS.

A asistat Costache Zavu, secretar II în MAE.

Marin Mihai a spus că l-a chemat pe însărcinatul cu afaceri pentru a-i face două scurte comunicări:

„1. În cadrul audienței la George Macovescu, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, A.V. Basov, ambasadorul URSS la București, a adus la cunoștința părții române că partea poloneză ar dori ca întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe în vederea pregătirii întrunirii Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia și a reprezentanților partidelor și a guvernelor din țările membre ale CAER să aibă loc la aceeași dată cu întâlnirea miniștrilor Forțelor Armate, la 27 mai 1966, iar nu la 6 iunie 1966, așa cum a căzut de acord majoritatea țărilor în cauză.

Data de 27 mai pentru întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe nu convine guvernului român și partea română roagă partea sovietică să sugereze părții poloneze, dacă A. Rapacki, ministrul polonez al Afacerilor Externe, nu va putea participa la întâlnirea de la 6 iunie 1966, să trimită un locțiitor.

Dacă totuși această reuniune nu se poate ține la data de 6 iunie, atunci partea română este de acord, așa cum a sugerat partea poloneză, ca această reuniune să aibă loc în perioada 18-20 iunie.

2. „După cum este cunoscut, în curând urmează să se întrunească Comitetul Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, precum și reprezentanții partidelor și guvernelor țărilor membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc.

Partea română se întreabă dacă la aceste reuniuni nu ar trebui invitați și tovarășii albanezi. După cum se știe, Republica Populară Română este membră a celor două organizații și părerea noastră este că ea ar trebui invitată. Iar dacă tovarășii albanezi urmează să fie invitați atât la ședința Comitetului Politic Consultativ, cât și la cea a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc, nu ar fi oare normal ca ei să fie convocați și la întâlnirile miniștrilor Afacerilor Externe și miniștrilor Forțelor Armate care sunt menite tocmai să pregătească cele două reuniuni la nivel înalt? Părerea părții române este că tovarășii albanezi trebuie să fie invitați și la aceste întâlniri.

Partea română ar fi recunoscătoare să cunoască părerea guvernului țării dv. în legătură cu această problemă.”

I.A. Iliuhin a mulțumit pentru comunicările importante și urgente și a adăugat că acestea sunt cu atât mai importante cu cât, în ceea ce privește prima comunicare, la Moscova se așteptau ca România să aibă obiecțiuni.

Marin Mihai: „Obiecțiuni”?

I.A. Iliuhin: „Părerii”.

Apoi, însărcinatul cu afaceri sovietic a spus că va transmite imediat, chiar în cursul serii de 24 mai, cele două comunicări la Moscova și de îndată ce va primi răspuns îl va aduce la cunoștință părții române. Amintind că ambasadorul A.V. Basov este la Moscova, unde participă la o plenară a CC al PCUS, I.A. Iliuhin și-a exprimat părerea că ambasadorul va discuta probabil această problemă cu conducerea superioară sovietică și la MAE al URSS.

Audiența a durat 25 de minute.

25 mai 1966

AMAE, Problema 9V.3. 1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Conșfăturile pregătitoare de la Moscova ale miniștrilor Apărării și ai Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, 6 iunie 1966, f. 15-17.

3. 4 iunie 1966, București. Nota de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, referitoare la transmiterea către partea română a proiectului sovietic al „Declarație privind întărirea păcii și securității în Europa”.

Ministerul Afacerilor Externe

Nota de audiență

La 31 mai 1966, **George Macovescu**, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit în audiență pe **A.V. Basov**, ambasadorul URSS la București, la cererea acestuia. Ambasadorul sovietic a fost însoțit de un translator al ambasadei URSS. A fost de față S. Celac, secretar III în MAE. Convorbirea a durat 30 de minute.

1. **A.V. Basov** a anunțat ca a solicitat audiența pentru a transmite proiectul de „Declarație privind întărirea păcii și securității în Europa” propus de partea sovietică drept bază pentru elaborarea documentului final al Consfătuirii statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Acest proiect va constitui obiectul discuției în cadrul întâlnirii miniștrilor Afacerilor Externe care urmează să aibă loc, la Moscova, la 6 iunie a.c. Ambasadorul sovietic a transmis rugămintea părții sovietice ca, în scopul facilitării activității de elaborare propriu-zisă cu două-trei zile înainte să-și formuleze observațiile preliminare asupra documentului prin intermediul unor reprezentanți ai Ministerului Afacerilor Externe trimiși la Moscova în acest scop.

A.V. Basov a rugat ca Ambasada să fie anunțată din vreme asupra datei plecării la Moscova a ministrului C. Mănescu precum și asupra numărului persoanelor care îl vor însoți pentru a putea lua măsurile necesare.

După ce a prezentat verbal conținutul proiectului sovietic, A.V. Basov a înmănat un exemplar al documentului în limba rusă.

George Macovescu a mulțumit pentru documentul trimis, arătând, totodată, că proiectul sovietic de Declarație a fost remis cu o zi înainte Ambasadei României la Moscova de către adjunctul ministrului de Externe, Firiubin. Cu acest prilej, partea sovietică a formulat și rugămintea privind trimiterea prealabilă a unor reprezentanți ai MAE care să prezinte observațiile preliminare asupra proiectului. În prezent, materialul este în studiu, iar partea sovietică va fi informată în timp util asupra hotărârilor ce se vor lua în legătura cu plecarea ministrului Afacerilor Externe la Moscova.

2. În continuare, ambasadorul sovietic, s-a interesat dacă în timpul vizitei în România a șahișahului Iranului s-au ridicat până acum probleme deosebite¹.

George Macovescu a arătat că, deși vizita șahișahului este abia la început, se poate aprecia că ea se desfășoară bine, constituind o manifestare firească a evoluției favorabile a relațiilor româno-iraniene. M.R. Pahlavi și-a exprimat cu mai multe prilejuri satisfacția față de modul în care a fost primit și față de desfășurarea vizitei. În timpul discuțiilor, nu s-au ridicat până în prezent probleme deosebite, întrucât principalele aspecte ale dezvoltării relațiilor bilaterale au fost perfectate în cadrul contractelor prelabile și în special cu prilejul vizitei în Iran a președintelui Consiliului de Miniștri.

---

¹ Vizita lui Mohamad Reza Pahlavi a avut loc în perioada 27 mai-3 iunie 1966 [n.ed.].

3. **A.V. Basov** a întrebat apoi dacă adjunctul ministrului Afacerilor Externe dispune de unele informații în legătură cu rezultatele vizitei ministrului Comerțului Exterior Gh. Cioară în RFG.

George Macovescu a spus că, deoarece vizita abia s-a încheiat, nu este în măsură să prezinte concluziile generale care se degajă din desfășurarea ei. Din informațiile sosite pe parcurs reiese că ministrul Comerțului Exterior a fost primit cu atenție, a avut convorbiri utile cu personalități importante ale vieții economice din RFG. În cadrul discuțiilor, care s-au referit în principal la situația actuală și perspectivele schimburilor economice bilaterale, ministrul Gh. Cioară a subliniat că eventuala sporire a importurilor de instalații și utilaje din Germania occidentală depinde de măsura în care partea vest-germană va înțelege să faciliteze cumpărarea de mărfuri românești pentru a se asigura un echilibru stabil al balanței comerciale. Gh. Cioară a subliniat, de asemenea, că partea română este dispusă să se ajungă la normalizarea deplină a relațiilor diplomatice, dacă și guvernul RFG va fi pregătit să întreprindă măsurile convenite în această direcție.

4 iunie 1966

AMAE, Problema 9.V.3. Tratat Varșovia. 1966. Direcția I. Consfăturile pregătitoare de la Moscova ale miniștrilor Apărării și ai Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, 6 iunie 1966, f. 20-22.

4. 1 iunie 1966, Berlin. Scrisoarea primului secretar al CC al PSUG, Walter Ulbricht, către secretarul general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la proiectul propus de partea germană privind îmbunătățirea activității Organizației Tratatului de la Varșovia.

Partidul Socialist Unit din Germania
Comitetul Central

Tovarășului
Nicolae Ceaușescu
Secretar General al Comitetului Central al Partidului Comunist Român
București

Scumpe tovarășe Ceaușescu,

Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Socialist Unit din Germania a discutat problemele privind îmbunătățirea activității Organizației Tratatului de la Varșovia, care au fost ridicate în cadrul consfătuirii miniștrilor adjuncți ai Afacerilor Externe ai statelor participante a Tratatului de la Varșovia, ce a avut loc la Berlin între 10-12 februarie 1966. Răspunzând dorinței exprimate față

de noi în mai multe rânduri la Consfătuirea miniștrilor adjuncți ai Afacerilor Externe, noi am sintetizat propunerile și considerentele expuse la această consfătuire într-un proiect pentru o hotărâre corespunzătoare.

Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Socialist Unit din Germania consideră că ar fi oportun ca dezbateră în cadrul acestui proiect de hotărâre să fie inclusă în ordinea de zi a sesiunii convenite a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care urmează să dezbată proiectul „Declarației privind consolidarea păcii și a securității în Europa” și, de asemenea, ca proiectul de hotărâre să fie dezbătut la viitoarea sesiune, din iulie, a Comitetului Politic Consultativ.

În dorința de a contribui la o înțelegere în această problemă importantă și actuală, îmi permit, scumpe tovarășe Ceaușescu, să vă transmit proiectul menționat² pentru sesiunea miniștrilor Afacerilor Externe care urmează să aibă loc.

Cu salutări socialiste,
Comitetul Central al Partidului Socialist Unit din Germania

Walter Ulbricht
Prim-secretar

Berlin, 1 iunie 1966

AMAE, Problema 9V.3. 1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirile pregătitoare de la Moscova ale miniștrilor Apărării și ai Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia 6 iunie 1966, f. 183-184.

5. [...] iunie 1966, București. Scrisoarea secretarului general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, către primul secretar al CC al PSUG, Walter Ulbricht, referitoare la refuzul părții române de a adopta un nou statut și noi norme de bază privind activitatea Comitetului Politic Consultativ; folosirea metodei consultărilor ca bază a relațiilor dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia.

Dragă tovarășe Ulbricht,

Comitetul Central al Partidului Comunist Român a analizat de mai multe ori în ultimii ani problemele referitoare la activitatea Comitetului Politic Consultativ, dată fiind importanța lor pentru relațiile dintre statele participante la organizația Tratatului de la Varșovia.

---

² Documentul nu a fost identificat în arhivă [n. ed.].

După cum vă este cunoscut, punctul de vedere al țării noastre în aceste probleme a fost expus în repetate rânduri inclusiv la întâlnirile care au avut loc în ultimul timp la Moscova și Berlin între reprezentanții Ministerelor Afacerilor Externe și forțelor armate.

Primind scrisoarea dumneavoastră din 1 iunie a.c., Prezidiul Permanent al CC al PCR a examinat cu toată atenția propunerile cuprinse în proiectul de hotărâre care o însoțește și vă prezintă în cele ce urmează considerentele sale.

1. Partidul Comunist Român apreciază consultările reciproce între statele membre ale Tratatului de la Varșovia, ca și între statele socialiste în general, drept metodă principală care le permite să acționeze în spiritul unității și solidarității.

Ne-am pronunțat și ne pronunțăm în continuare pentru îmbunătățirea acestor consultări. Socotim de cea mai mare însemnătate ca, ori de câte ori se întreprind acțiuni pe plan internațional, care ar putea genera răspunsuri și obligații pentru celelalte state participante la Tratat, să se organizeze consultări prealabile între guvernele țărilor noastre.

Am propus, totodată, o serie de măsuri practice referitoare la pregătirea temeinică a ședințelor Comitetului Politic Consultativ, la trimiterea din timp a materialelor ce urmează a fi discutate, astfel încât conducerile noastre de partid și de stat să aibă posibilitatea să le studieze multilateral, să-și elaboreze punctul de vedere, să realizeze un rodnic schimb de păreri.

În legătură cu aceasta declarăm din nou că, după părerea CC al PCR Tratatul de la Varșovia, așa cum a fost semnat, în mai 1955, oferă cadrul corespunzător pentru îndeplinirea cu succes de către Comitetul Politic Consultativ a rolului său, în condițiile strictei respectări a principiilor ce stau la baza relațiilor dintre partidele și statele noastre.

În consecință, nu socotim necesară adoptarea unui statut sau a unor norme de bază privind activitatea Comitetului Politic Consultativ, care ar altera natura consultativă a acestuia, imprimându-i, contrar prevederilor Tratatului, trăsături de organ deliberativ.

2. După cum au declarat în numeroase prilejuri reprezentanții partidului și statului nostru, suntem pentru consultări între miniștrii Afacerilor Externe sau alți reprezentanți ai Ministerelor Afacerilor Externe, în funcție de necesități. Asemenea întâlniri folositoare au avut și au loc destul de frecvent schimburi păreri în această formă atunci când este necesar.

De aceea, Comitetul Central al Partidului Comunist Român nu consideră utilă crearea unei comisii permanente pentru problemele de politică externă pe lângă Comitetul Politic Consultativ. O asemenea comisie, având caracterul unui organism suprastatal, ar afecta dreptul suveran al partidului și guvernului fiecărei țări de a-și elabora în mod de sine stătător politica externă.

3. După părerea Comitetului Central al partidului nostru, măsurile de îmbunătățire a activității Comitetului Politic Consultativ al Organizației Tratatului de la Varșovia, ar trebui să se refere la următoarele:

a) organizarea de consultări prealabile între guvernele statelor noastre atunci când se inițiază acțiuni care privesc probleme internaționale de o mare însemnătate și sunt de natură să angajeze celelalte țări membre ale Tratatului;

b) pregătirea temeinică și în bune condiții a lucrărilor Comitetului Politic Consultativ prin stabilirea prealabilă a ordinii de zi cu acordul tuturor statelor, elaborarea și trimiterea din timp a materialelor ce urmează a fi supuse discuției;

c) desfășurarea ședințelor Comitetului Politic Consultativ prin rotație, în capitalele statelor membre;

d) înființarea unui secretariat tehnic care să ajute la pregătirea și desfășurarea sesiunilor Comitetului Politic Consultativ. Funcția de secretariat tehnic să fie îndeplinită de către Ministerul Afacerilor Externe al țării care găzduiește sesiunea.

Pornind de la aceste considerente, prezidiul permanent al CC al PCR nu poate reține și sprijini (variantă: nu-și poate însuși) propunerile cuprinse în proiectul de hotărâre pe care ni l-ați trimis. Vă rugăm în consecință să examinați oportunitatea discutării acestui proiect de hotărâre la sesiunea Comitetului Politic Consultativ din iulie a.c.

Cu salutări tovarășești
Nicolae Ceaușescu
Secretar general al CC al PCR

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Moscova a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, iunie 1966, f. 218-220.

6. 3 iunie 1966, București. Notă a Ministerului Afacerilor Externe al RSR referitoare la propunerile CC al PSUG de stabilire a unor „norme de bază” care să ducă la îmbunătățirea activității Tratatului de la Varșovia și înființarea unor noi organisme (Comisia permanentă pentru politică externă și Secretariatul Unit al CPC).

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret

Nota

Referitor: propunerile cuprinse în scrisoare CC al PSUG din 1 iunie 1966
către CC al PCR

Prin scrisoarea menționată, CC al PSUG propune ca pe ordinea de zi a întâlnirii de la Moscova a miniștrilor Afacerilor Externe, precum și a viitoareii

ședințe a Comitetului Politic Consultativ să fie înscris un nou punct referitor la adoptarea hotărârii care să stabilească „norme de bază” pentru îmbunătățirea activității Organizației Tratatului de la Varșovia. În scrisoare se arată că partea germană a „sintetizat propunerile și considerentele expuse la consfătuirea de la Berlin”³.

Menționăm că propunerile privind conținutul „normelor de bază” sunt aproape identice cu cele prezentate la Consfătuirea de la Berlin, deosebirea neesențială fiind că s-a renunțat la denumirea de „statut”.

I. Se propune să se adopte o hotărâre prin care să se stabilească norme de bază privind modul de lucru al CPC, Comisiei permanente pentru problemele de politică externă și al Secretariatului Unit al CPC⁴.

1. Deși în prezent nu se mai vorbește despre „statut”, „normele de bază” propuse ridică aceleași obiecții pe care partea română le-a formulat împotriva adoptării unui statut. Astfel, adoptarea „normelor de bază” privind modul de lucru al Comitetului Politic Consultativ ar modifica natura consultativă a Comitetului Politic, l-ar transforma pe acesta într-un organism deliberativ. Acordând Comitetului dreptul de a lua hotărâri care ar crea pentru statele membre obligația de a le pune în aplicare, ar însemna transformarea lui într-un organism suprastatal.

II. „Normele de bază” ar urma să reproducă și să completeze Tratatul de la Varșovia.

Nu este utilă reproducerea, într-un nou act juridic, a prevederilor fundamentale ale Tratatului.

Prevederile Tratatului acoperă pe deplin nevoile decurgând din colaborarea prevăzută prin clauzele acestuia. Întrucât „normele de bază” ar urma nu numai să reia principiile din Tratat, dar și să-l completeze, propunerea indică tendința de a înlocui Tratatul, ca act fundamental între relațiile dintre statele părți, prin aceste „norme de bază”.

O astfel de înlocuire ar oferi prilejul pentru schimbarea caracterului pe care îl are Comitetul Politic Consultativ.

Partea română consideră că eventualele completări privind activitatea Comitetului (ex. ținerea ședințelor prin rotație în capitalele statelor participante sau constituirea unui Secretariat tehnic) nu justifică elaborarea unei hotărâri. Căile și metodele pentru îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ care ar întruni asentimentul tuturor statelor participante la Tratat ar urma să intre în vigoare **din momentul în care guvernele statelor membre ar adopta hotărâri în acest sens.**

III. Conținutul „normelor de bază”.

1. Comitetul Politic Consultativ să realizeze consultările prevăzute în Tratat între statele participante la Tratat în problemele internaționale care afectează interesele lor comune și să examineze problemele care apar în legătură cu aplicarea Tratatului.

---

³ Vezi document nr. 4.

⁴ Sublinieri document original.

Atribuțiile Comitetului Politic privind realizarea consultărilor este prevăzută în **Tratat** care în art. 6 arată: „În scopul înlăturării prevăzute în prezentul Tratat între statele semnatare ale Tratatului și pentru examinarea problemelor ce se vor ivi în legătură cu aplicarea Tratatului se creează Comitetul Politic Consultativ”. Prin urmare, nu este necesar să se elaboreze o hotărâre care să reproducă textul art. 6 din Tratat”.

2. Comitetul Politic să examineze și să ia hotărâri în cele mai importante probleme referitoare la întărirea capacității de apărare a statelor participante la Tratatul de la Varșovia și la organizația Forțelor Armate Unite ale Tratatului.

Aceste probleme sunt de resortul exclusiv al conducerii de partid și guvernului din fiecare țară. Statele pot conveni să **examineze**, în cadrul Comitetului Politic sau în afara acestuia, astfel de chestiuni.

Comitetul Politic nu poate însă lua hotărâri, pentru care ar însemna să preia atribute fundamentale ce aparțin numai statelor.

3. Comitetul să numească pe comandantul suprem al Forțelor Armate Unite, precum și pe secretarul general al Organizației Tratatului și adjuncții acestuia pe o perioadă de 5 ani.

Numirea Comandantului Suprem trebuie să se facă prin acordul guvernelor statelor membre ale Tratatului. Nu suntem de acord să existe un secretar general permanent și nici secretari generali adjuncți.

4. Comitetul să examineze problemele privind constituirea și activitatea organismelor ajutoare ale Comitetului Politic Consultativ (art. 6, alin. 2 din Tratat prevede: „Comitetul poate crea organe auxiliare care s-ar dovedi necesare”).

Constituirea și examinarea activității organismelor din cadrul Tratatului de la Varșovia presupune dreptul de a lua hotărâri în acest domeniu. Recunoașterea acestor prerogative în favoarea Comitetului Politic este incompatibilă cu caracterul consultativ al acestuia.

Aplicarea art. 6, alin. 2 ar putea avea loc, de exemplu, în cazul în care, în vederea discutării într-o ședință a Comitetului Politic Consultativ a unei anumite probleme, statele ar fi de acord să constituie un grup de studiu (un grup ad-hoc), în cadrul căruia să se examineze tema respectivă, făcându-se un schimb de vederi cu caracter preliminar.

5. Comitetul Politic Consultativ să examineze și să aprobe rapoartele comandantului Forțelor Armate Unite asupra stării pregătirii de luptă, armamentelor și tehnicii de luptă ale Forțelor Armate Unite și adoptă hotărâri sau recomandări în aceste probleme.

a) A se vedea observația de la pct. 2

b) Nu suntem de acord cu subordonarea comandantului Forțelor Armate Unite față de Comitetul Politic Consultativ, deoarece acesta este un organ **consultativ**, care nu poate lua hotărâri.

Comandantul trebuie să fie subordonat **statelor**.

6. CPC să examineze și să aprobe rapoartele de activitate ale Secretariatului general al Organizației Tratatului de la Varșovia.

A se vedea observațiile de la punctul precedent.

7. Sesiunile Comitetului Politic Consultativ se țin la nivelul secretarilor generali, respectiv primii secretari și șefii de guverne.

Nivelul de participare la ședințele Comitetului trebuie să se stabilească de fiecare dată, prin consultări, în funcție de problemele ce se discută.

Desigur că fiecare stat are dreptul de a hotărî nivelul participării sale la sesiune. Pot fi situații în care statele părți la Tratat ar putea conveni să participe, în funcție de importanța problemelor, la nivelul cel mai înalt.

Stabilirea regulii ca la ședințele Comitetului Politic Consultativ să participe numai secretarii și șefii guvernelor nu corespunde art. 6 al Tratatului care prevede că în Comitetul Politic Consultativ „fiecare stat semnatar al Tratatului va fi reprezentat printr-un membru al guvernului sau printr-un alt reprezentant numit în mod special”.

8. La ședințele Comitetului Politic să participe comandantul suprem, șeful Statului Major al Forțelor Armate Unite și secretarul general al Organizației.

Statele ar putea conveni ca la anumite ședințe să participe comandantul suprem al Forțelor Armate Unite sau alte persoane. A stabili însă ca obligatorie participarea acestora la ședințe înseamnă să li se recunoască poziții relativ egale delegațiilor statelor.

9. În textul în limba rusă și fără a figura și în textul în limba germană se mai propune: „Sesiunile Comitetului se convoacă în funcție de necesități, însă cel puțin o dată pe an. Ele pot fi, de asemenea, convocate oricând la cererea oricărui stat participant”.

Partea română susține necesitatea consultărilor prealabile în cazul în care se inițiază acțiuni care ar putea avea implicații pentru celelalte state. Există o diversitate de forme pe care le pot lua consultările atât în cadrul Comitetului Politic Consultativ, cât și în afara lui, cu prilejul vizitelor dintre conducerea de partid și de stat, dintre reprezentanții guvernelor, cu ocazia participării la unele reuniuni internaționale, între delegațiile participante etc.

Pentru a se desfășura un schimb fructuos de păreri, în cadrul consultărilor, este necesară cunoașterea din timp a problemelor ce urmează a fi discutate. Fixarea în prevederi rigide a modului de funcționare, elaborarea unor „norme de bază” pentru Comitetul Politic Consultativ sau orice altă îngrădire a activității lui, menită să se desfășoare variat și suplu, nu sunt nici utile, nici necesare. Stabilirea unei periodicități obligatorii a întâlnirilor ar însemna că reprezentanții statelor membre să se întrunească chiar în situații când nu se ridică probleme stringente, care să reclame necesitatea consultării. Crearea unui cadru instituțional n-ar fi în concordanță cu prevederile Tratatului, deoarece ar altera natura sa consultativă, imprimându-i un caracter de organ deliberativ.

10. Sesiunile Comitetului Politic Consultativ se convoacă alternativ în capitalele statelor participante la Tratat. Reprezentantul statului în capitala căruia are loc sesiunea prezidează sesiunea.

De acord cu propunerea.

11. Prin înțelegere între statele participante, la sesiunile CPC pot fi invitați ca observatori reprezentanți ai statelor care nu sunt participante.

De acord.

12. La ordinea de zi preliminară a Comitetului Politic Consultativ se includ:

a) probleme care s-au hotărât să fie incluse la sesiunea precedentă a Comitetului;

b) probleme propuse de către orice stat participant la Tratat.

Ordinea de zi preliminară și materialele necesare pentru aceasta vor fi trimise din timp statelor participante la Tratat de către secretarul general. La începutul fiecărei sesiuni a Comitetului, pe baza ordinii de zi preliminară, se hotărăște ordinea de zi definitivă.

În principiu de acord. Va trebui să se completeze însă că atribuțiile tehnice ale secretariatului vor fi aduse la îndeplinire de către Ministerul de Externe din statul unde va avea loc ședința CPC, în colaborare cu personalul secretariatului tehnic ce se va constitui.

13. Hotărârile Comitetului Politic Consultativ se adoptă prin acordul reprezentanților statelor participante la Tratat care se iau la sesiune. Dacă un reprezentant adoptă un alt punct de vedere, atunci acesta poate fi consemnat la procesul verbal.

Nu rezultă clar dacă „hotărârile” ar urma să se ia în unanimitate sau prin majoritate, delegația care are alt punct de vedere „putând numai” să ceară consemnarea părerii sale în procesul verbal.

Partea română susține că, în conformitate cu textul Tratatului, Comitetul Politic Consultativ înfăptuiește **consultările** și **nu** adoptă hotărâri.

IV. Crearea Comisiei permanente pentru problemele de politică externă ca organism auxiliar al Comitetului Politic Consultativ.

1. Comisia este un organ ajutător al Comitetului Politic Consultativ al Organizației Tratatului de la Varșovia.

2. Comisia:

a) examinează, din însărcinarea Comitetului Politic Consultativ sau la cererea oricărui stat participant la Tratatul de la Varșovia, probleme de politică externă care privesc interesele comune ale statelor participante la Tratat și pregătește propuneri corespunzătoare pentru Comitetul Politic Consultativ.

b) reprezintă locul pentru schimbul reciproc de păreri și pentru consultări în problemele de politică externă care privesc interesele comune ale statelor participante la Tratat.

3. Comisia se compune din miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia sau din alți reprezentanți numiți în mod special. Reprezentanții pot fi însoțiți de consilieri, experți și alt personal necesar.

4. Sesiunile Comisiei se convoacă în funcție de necesitate cel puțin de două ori pe an sau la o dată care poate fi stabilită de către Comisie. Ele pot fi, de asemenea, oricând convocate la cererea oricărui stat participant la Tratat.

Sesiunile Comisiei sunt prezidate de reprezentantul statului, care, în conformitate cu ordinea succesiunii, este gazdă.

Partea română consideră că nu este necesară constituirea participanților la consfătuiri într-o comisie permanentă a Comitetului Politic Consultativ, cu scopul de a elabora recomandări asupra politicii externe a țărilor participante. Miniștrii Afacerilor Externe sau locțiitorii acestora pot acționa numai în limitele competenței pe care le-o conferă legile de organizare ale statului respectiv. Din această cauză, ei nu pot participa la activitatea unui organism suprastatal menit să facă recomandări asupra politicii externe a partidelor și guvernelor, care au dreptul și datoria de a-și elabora în mod suveran politica lor externă.

Constituirea unei astfel de comisii ar da o anumită rigiditate consultărilor. Astăzi, schimburi utile de păreri se desfășoară în diverse locuri, în raport cu nevoile concrete pe care le resimțim la ONU, la Geneva, în capitalele noastre sau în altă parte. A îngrădi astfel de consultări în forme fixe, organizatorice, cu anumite reguli, în ceea ce privește nivelul de participare sau periodicitate, înseamnă, după părerea noastră, să lipsim colaborarea dintre statele noastre de flexibilitatea și operativitatea necesare. Inutilitatea unui organism, ca cel propus, rezultă și din faptul că, în cei zece ani care s-au scurs de la examinarea acestei probleme în Comitetul Politic, consultările privind problemele de politică externă au fost îndeplinite nu prin intermediul unei comisii permanente, ci în formele și în condițiile la care ne-am referit.

7. Secretariatul unit:

1. Secretariatul este un organ tehnic ajutător al Comitetului Politic Consultativ, care funcționează permanent.

2. Secretariatul:

a) Asigură pregătirea tehnico-organizatorică și deservirea Comitetului Politic Consultativ și a organelor sale;

b) îndeplinește funcțiile economico-financiare care sunt legate de activitatea Comitetului și a organelor sale;

c) îndeplinește alte funcții din însărcinarea Comitetului și a organelor sale;

3. Secretariatul se compune din secretarul general al Organizației Tratatului de la Varșovia, locțiitorul acestuia și un personal redus necesar îndeplinirii funcțiilor încredințate Secretariatului. Secretariatul colaborează, de asemenea, cu aparatul respectiv al Ministerului Afacerilor Externe din țara în care are loc sesiunea Comitetului Politic Consultativ sau a organelor sale.

Personalul Secretariatului este completat de secretarul general dintre cetățenii statelor participante la Tratat, la recomandarea acestora.

4. Secretarul general al Organizației Tratatului de la Varșovia care conduce Secretariatul este subordonat Comitetului Politic Consultativ și se conduce în activitatea sa după hotărârile Comitetului și a organelor sale.

5. Sediul permanent al Secretariatului este Moscova.

În vederea bunei pregătiri a întrunirilor Comitetului Politic Consultativ, partea română a propus să se înființeze un Secretariat tehnic, însărcinat cu primirea propunerilor privind ordinea de zi, a materialelor legate de aceasta, cu multiplicarea și difuzarea documentelor de pregătire a reuniunii, cât și cu asigurarea altor măsuri tehnice privind desfășurarea lucrărilor.

La întrunirea de la Berlin, delegația română a propus ca funcția de secretar tehnic să fie îndeplinită de către Ministerul Afacerilor Externe al statului participant la Tratat care găzduiește consfătuirea respectivă.

În cadrul discuțiilor care au avut loc la București cu prilejul vizitei Secretarului general al PCUS s-a căzut de acord:

a) să fie numit de fiecare stat, câte un adjunct al ministrului Afacerilor Externe care să se ocupe de problemele tehnice legate de organizarea sesiunilor CPC;

b) să se constituie un Secretariat tehnic format din 4-5 persoane, ca funcționari internaționali și care să colaboreze cu Ministerul Afacerilor Externe din statul gazdă reședință a CPC pentru rezolvarea problemelor de ordin tehnic în legătură cu aceste ședințe.

IV. Dispoziții generale:

1. Limbile oficiale ale Comitetului Politic Consultativ și ale organelor sale ajutoare sunt limbile tuturor statelor participante la Tratat.

Limba de lucru este limba rusă.

De acord cu excepția referirii la „organele ajutoare”.

2. Reprezentanții statelor care participă la sesiuni, ca și consilierii și experții lor, secretarul general al Organizației Tratatului de la Varșovia și locțiitorul său se bucură, pe teritoriul statelor participante la Tratat, de privilegiile și imunitățile care se acordă în statul respectiv reprezentanților diplomați.

(Următorul paragraf apare numai în textul în limba rusă, lipsind din textul în limba germană).

De acord cu excepția referirii la **Secretariatul unit.**

Personalul tehnico-administrativ și de deservire care însoțește pe reprezentanți se bucură, pe teritoriul statelor participante la Tratat, de privilegiile, imunitățile care se acordă în statul respectiv personalului corespunzător al reprezentanțelor diplomatice.

Lucrătorii Secretariatului Unit se bucură, pe teritoriul statelor participante la Tratat, de privilegiile și imunitățile necesare în vederea asigurării îndeplinirii funcțiilor sale.

3. Statele participante la Tratat suportă ele singure cheltuielile legate de participarea reprezentanților statelor și a persoanelor care îi însoțesc la sesiunile Comitetului Politic Consultativ și ale Comisiei Permanente pentru problemele de politică externă.

Cheltuielile legate de punerea la dispoziție a clădirilor și a mijloacelor tehnice, precum și toate celelalte cheltuieli necesare ținării sesiunilor Comitetului Politic Consultativ și ale Comisiei, ca și cheltuielile pentru întreținerea Secretariatului Unit se fac din bugetul Organizației Tratatului de la Varșovia. Cota parte a fiecărui stat participant la aceste cheltuieli se stabilește de către Comitet.

De acord cu primul aliniat, cu excepția referirii la „comisia permanentă pentru problemele de politică externă”. Propunem înlocuirea alin. 2, cu un text care să prevadă că statul gazdă trebuie să suporte cheltuielile legate de ținerea ședințelor CPC, urmând ca repartizarea cheltuielilor pe fiecare stat, să se refere **numai** la Secretariatul tehnic.

3 iunie 1966

AMAE, Fond Tratatul de la Varșovia, dosar 24/1966, f. 209-217.

7. [...] [...] 1966, București. Notă referitoare la programul acțiunilor Ministerului Afacerilor Externe pe linia Tratatului de la Varșovia; participarea la conferința miniștrilor Afacerilor Externe; definitivarea proiectului Declarației cu privire la întărirea păcii și securității în Europa; organizarea sesiunii Comitetului Politic Consultativ la București (iulie).

Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret

Nota

Referitor: Reuniunea Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, 6 iunie 1966)

Pe baza înțelegerilor dintre conducerile de partid și de stat din țările participante la Tratatul de la Varșovia, în cursul lunii iulie urmează să aibă loc ședința Comitetului Politic Consultativ.

În vederea pregătirii ședinței Comitetului Politic Consultativ s-a căzut de acord ca la 6 iunie a.c. să se întrunească la Moscova miniștrii Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

1. Ordinea de zi. Propunem ca ministrul de Externe al RS România să aibă următorul mandat și să susțină un singur punct și anume: „Schimb de vederi asupra problemelor internaționale de interes comun”. Partea română va fi de acord ca în cadrul acestui schimb de vederi, să se dea atenție deosebită problemelor legate de securitatea europeană. Această formulare a ordinii de zi va permite abordarea și a altor probleme politice în afara celor europene ca, de exemplu, situația din Vietnam, dezarmarea, caracterizarea situației internaționale în privința cărora Comitetul Politic Consultativ s-a pronunțat.

În cazul când se va propune ca la sesiunea Comitetului Politic Consultativ, comandantul suprem al Forțelor Armate Unite să prezinte un raport cu privire la situația trupelor aflate sub comandamentul unit, propunem ca ministrul de Externe al Republicii Socialiste România să arate că între Comitetul Politic Consultativ și Comandamentul Forțelor Armate Unite nu există o poziție de subordonare. Din această cauză informarea pe care Comandantul Suprem ar intenționa să o prezinte ar urma să fie transmisă **statelor membre**, iar nu Comitetului Politic Consultativ.

Tot referitor la ordinea de zi, propunem ca ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România să **nu** fie de acord cu înscrierea pentru ședința Comitetului Politic Consultativ, deoarece, astfel cum a rezultat din consfătuirea de la Berlin, punctele de vedere ale statelor membre sunt în prezent diferite. Dacă celelalte state vor insista ca în cadrul reuniunii miniștrilor Afacerilor Externe să se reexamineze această chestiune, în vederea convocării Comitetului Politic Consultativ, propunem ca ministrul de Externe al Republicii Socialiste România să reafirme punctul de vedere prezentat la întâlnirea de la Berlin, pe baza indicațiilor date în februarie de conducerea de partid și de stat.

2. Proiectul de declarație: la 29 mai a.c., partea sovietică a transmis un proiect de „Declarație cu privire la întărirea păcii și securității în Europa”, cu rugămintea ca eventualele observații și propuneri pe marginea proiectului de declarație să fie transmise cu două-trei zile înainte de întâlnirea miniștrilor de Externe. De asemenea, partea sovietică a sugerat ca un comitet de redactare, format din reprezentanți ai Ministerelor de Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia să se reunească la Moscova cu două-trei zile înainte de deschiderea întâlnirii miniștrilor de Externe, pentru a începe lucrările de definitivare a proiectului de declarație.

Față de cele de mai sus, propunem ca proiectul de declarație sovietic să fie considerat de către partea română ca o bază pentru un schimb de vederi preliminar, în cadrul căruia ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România va face observații cu privire la proiectul de declarație sovietic (Anexa 1) și va expune punctul de vedere al guvernului român în problemele europene (Anexa 2).

Expunerea acestui punct de vedere va fi astfel încât să se facă posibilă prezentarea unui proiect român de comunicat (Anexa 3).

Având în vedere evenimentele importante în legătură cu Europa, care vor avea loc în perioada până la sesiunea Comitetului Politic Consultativ (poziția Franței, vizita președintelui de Gaulle în URSS), delegația română va propune ca

documentul cuprinzând poziția țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia în probleme europene să fie definitivat mai târziu, în cursul lunii iunie, pe căi ce se vor stabili de comun acord.

Reuniunea Comitetului de redactare din preajma întâlnirii miniștrilor de Externe nu are ca obiect și se va propune ca ea să nu se țină.

În cazul în care se ridică obiecțiunea că miniștrii de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia nu au avut timpul necesar pentru studierea proiectului român, ministrul de Externe al Republicii Socialiste România să insiste că este de acord ca proiectul să fie analizat de guvernele respective și să fie definitivat în cursul lunii iunie pe căi diplomatice asupra cărora se va cădea de acord.

3. Locul. Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România va susține ca ședința Comitetului Politic Consultativ să aibă loc la București în prima decadă a lunii iulie.

Delegația va propune ca funcțiile de Secretariat tehnic ale viitoarei reuniuni să fie îndeplinite de către partea română. Se va arăta că partea română se va îngriji de multiplicarea, traducerea și difuzarea tuturor materialelor pe care statele participante la Tratatul de la Varșovia le vor pregăti în vederea ședinței din iulie a.c.

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Conșfătuirea de la Moscova a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, iunie 1966, vol. I, f. 109–111.

8. [...] iunie 1966, București. Sinteza a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la observațiile părții române privind proiectul sovietic al „Declarației privind întărirea păcii și securității în Europa”, considerat un atac la adresa RFG.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret

Observații asupra proiectului sovietic de
„Declarație privind întărirea păcii și securității în Europa”

Proiectul de Declarația sovietic are ca principală trăsătură faptul că, în locul unei abordări complete și pozitive a problemelor securității europene, el reprezintă, în primul rând, un atac împotriva RFG, în care măsurile de apărare și avertismentele pun pe un plan secund propunerile cu caracter constructiv.

De asemenea, proiectul conține numeroase formulări polemice și o prezentare exagerată a caracterului primejdios a situației din Europa.

Toate aceste elemente pot servi statelor occidentale interesate drept pretext pentru luarea de măsuri în vederea regrupării statelor membre ale NATO, atenuând actualul proces de slăbire a acestui bloc militar.

Considerațiile cuprinse în proiect sunt făcute de pe poziția concepției menținerii blocurilor în Europa, a afirmării rolului predominant al marilor puteri și a neglijării rolului principiilor care trebuie să stea la baza relațiilor între state suverane și independente.

Potrivit punctului de vedere român luarea de poziție a țărilor socialiste trebuie să reprezinte o abordare pozitivă a problemelor securității europene, o afirmare limpede și amplă a principiilor fundamentale pe care urmează să se bazeze această securitate de natură să deschidă o perspectivă largă și constructivă tuturor popoarelor continentului și care să stimuleze tendințele realiste și să contribuie la izolarea cercurilor agresive.

1. În cuprinsul proiectului de Declarație nu este menționat dezideratul, cuprins în însăși textul Tratatului de la Varșovia (preambul și art.11), de a se crea un sistem de securitate colectivă în Europa.

Proiectul vorbește despre „securitatea europeană generală”, fără a defini conținutul acesteia. Ținând seama că ideea predominantă din proiect este „relația NATO – Organizația Tratatului de la Varșovia” se poate înțelege că soluțiile pentru problemele securității europene ar consta în stabilirea de legături mai bune între cele două blocuri, ceea ce presupune menținerea lor.

Rezultă astfel că scopul formulat în repetate rânduri de statele membre ale Tratatului de la Varșovia – crearea unui sistem de securitate colectivă în Europa – este abandonat. Omiterea acestui obiectiv dintr-o declarație care are drept scop întărirea securității europene, capătă semnificația unei **interpretări autentice** pe care statele membre ale Tratatului de la Varșovia o dau astăzi acestui instrument.

Deși în proiectul de Declarație sovietic se afirmă că o soluție radicală pentru slăbirea încordării ar fi desființarea concomitentă a ambelor grupări militare, această idee rămâne un deziderat, atâta timp cât **nu se indică și metoda garantării securității** europene printr-un mijloc care ar înlocui actualele sisteme de alianță militară.

Acest lucru cu atât mai evident cu cât, în proiectul de Declarație, se spune că „Tratatul de la Varșovia își menține pe deplin însemnătatea sa de forță principală de stăvilire a acelor care intenționează să se joace cu destinele popoarelor europene, în condițiile inexistenței unui sistem de securitate colectivă în Europa la care să participe atât statele din Vest, cât și din Estul Europei”.

Or, în cuprinsul declarației stabilirea unui asemenea sistem de securitate nu mai este reținut și nici inserat printre scopurile acțiunilor țărilor socialiste membre.

Apare deci că, potrivit concepției Declarației, **cele două alianțe vor continua să-și păstreze însemnătatea** în zona previzibilă a măsurilor preconizate. Această idee este întărită și de faptul că principala propunere conținută în documentul sovietic este adoptarea, de către o conferință pan-europeană, a unei declarații de neagresiune care ar urma să aibă loc în condițiile **menținerii** celor două organizații militare.

Rezultă astfel că principala măsură propusă în material nu este decât o reluare a cunoscutei propuneri de încheiere a unui **pact de neagresiune NATO – Varșovia**.

Considerăm că instrumentul juridic principal al securității europene și anume încheierea unui **tratat de securitate colectivă** trebuie afirmat printre scopurile principale ale eforturilor țărilor socialiste de a atinge un grad de securitate evoluat, astfel cum **el a fost înscris de prevederile Tratatului de la Varșovia** și în numeroasele declarații politice, atât în perioada pregătitoare încheierii Tratatului, cât și din perioada imediat următoare.

2. Un element predominant în analiza cuprinsă în proiect este **ideea împărțirii Europei în cele două grupări militare** opuse. La pag. 5, alin. 3 se arată: „În prezent, pe continentul european se contrapun unul altuia și se învecinează direct forțele militare a două grupări militare, nemaivăzute în istorie în ceea ce privește puterea lor – NATO și Organizația Tratatului de la Varșovia”.

În același timp, confirmarea declarației că în cazul încetării activității NATO, Tratatul de la Varșovia își pierde valabilitatea, este făcută într-un mod palid în cuprinsul materialului, **evitându-se o condamnare de principiu** a existenței și primejdiilor politicii blocurilor militare. Este de reținut și faptul că desființarea concomitentă a ambelor grupări militare este calificată ca „o cale radicală” și nu ca un obiectiv ce s-ar putea împlini într-un viitor previzibil.

Apare totuși ca un element pozitiv faptul că în raport cu tăcerea din ultimii ani a celorlalte state socialiste asupra acestui deziderat, documentul propus reia, chiar și în această formă, ideea propunând un acord de principiu privind lichidarea organizațiilor militare.

3. O importanță specială se atribuie „Acordului de la Potsdam”. „Respectarea acordurilor de la Potsdam” este enumerat ca primul dintre elementele care ar defini „baza politicii statelor socialiste în problemele Europei” (pag. 3, alin. 5). De asemenea, Acordul de la Potsdam este prezentat ca fiind primul moment în istorie când Europa „a primit posibilitatea reală de a rezolva problema propriei securități”.

Desigur, Acordul de la Potsdam este un document de mare importanță pentru clauzele sale privind căile de dezvoltare a Germaniei. Se știe însă că acest acord concepe securitatea europeană ca întemeindu-se exclusiv pe responsabilitatea celor patru mari puteri.

Considerăm însă că, într-un moment în care se face apel la **eforturile fiecărui stat** și la **responsabilitățile fiecărui stat** pentru împlinirea securității europene, nu este indicat ca materialul să ia drept premisă spiritul și litera Acordului de la Potsdam. Pe de altă parte, reafirmarea priorității acestui acord este echivalentă cu recunoașterea competenței **absolute** a Statelor Unite în treburile europene.

4. Conținând atacuri violente la adresa RF Germane, utilizând termeni deosebit de polemici la adresa acesteia, proiectul apare, mai ales în prima sa parte, ca fiind îndreptat împotriva RFG. În același fel, el nu mai că nu poate servi scopul pentru care este conceput, dar ar constitui un element de înveninare a raporturilor

dintre statele europene. Un asemenea ton de incriminare ar putea provoca reacții similare din partea statelor occidentale și creează de la început obstacole în calea programului propus.

Condamnarea activității cercurilor revanșarde și militariste nu ar putea lipsi, desigur, dintr-o declarație privind problemele securității europene. Acest lucru este necesar să se facă astfel încât să încurajeze acele forțe care, pornind de la o apropiere mai lucidă a situației internaționale, se pronunță pentru o politică mai **realistă**. Folosirea unui ton violent, polemic, la adresa acțiunilor desfășurate de statele vest-europene, în totalitatea lor, caracterul alarmant care se atribuie situației din Europa, nediferențierea între tendințele manifestate în prezent în cadrul NATO, sunt elemente care vor putea fi folosite în cadrul alianței Atlanticului de Nord de către Statele Unite, ca și contraargumente împotriva tendințelor manifestate de Franța de slăbire a alianței NATO.

5. O altă observație care poate fi făcută materialului este aceea că prezintă într-un mod alarmant situația din Europa, astfel încât poate să determine luări de poziție din partea statelor occidentale care să stânjenească procesul de adâncire a crizei din sânul NATO.

Una din premisele de la care pornește materialul este că, în momentul de față, situația din Europa ar avea un caracter exploziv: „După părerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în prezent, dezvoltarea evenimentelor **are un asemenea caracter** încât de la toate popoarele Europei, de la toate forțele iubitoare de pace se cere și mai multă hotărâre și activizare în lupta pentru întărirea păcii și securității în Europa” (pag. 4, alin. 1). Se vorbește, de asemenea, despre „politica de atragere a statelor vest-europene în **aventuri politice**” (pag. 5, alin. 1).

Evocându-se situația imediat anterioară celui de-al doilea război mondial se încearcă stabilirea unei paralele între situația de atunci și cea actuală.

Acest mod de prezentare nu corespunde realității.

De altfel, aceasta este în contradicție cu însăși oportunitatea măsurilor propuse în finalul materialului, precum și cu acele aprecieri din proiectul de declarație în care se afirmă că „trebuie să se constate îmbunătățirea în ultimul timp a relațiilor dintre multe state din Estul și Vestul Europei, dezvoltarea între ele a unor relații reciproc avantajoase în diverse domenii – politic, comercial, al colaborării tehnico-științifice, schimburilor culturale” (pag. 11, alin.2).

6. În mai multe părți, proiectul subliniază importanța dezvoltării relațiilor între statele europene pentru destinderea încordării și întărirea securității în Europa (pag. 8, alin. 1, pag. 11, alin. 2, pag. 12, alin. 3, pag. 15, alin. 1).

Nefiind decât enunțată, această metodă nu este prezentată decât ca una din căile de urmat, **fără a se sublinia valoarea fundamentală** a acestei metode pentru îmbunătățirea climatului în Europa.

În expunerea asupra poziției în chestiunile europene, țara noastră a subliniat însă că factorul principal de rezolvare a situației internaționale este stricta respectare a unor principii fundamentale și anume: independența, suveranitatea, neamestecul în treburile interne, egalitatea în drepturi, avantaj mutual.

Ignorând valoarea acestei metode pentru instaurarea unui climat european propice rezolvării problemelor litigioase și clădirea unui sistem de securitate colectivă, proiectul sovietic are o gravă lacună pentru că nu indică metodele și căile de urmat în atingerea scopurilor propuse.

Metoda preconizată de partea română și-a găsit o recunoaștere internațională prin discuția care a avut loc la ultima sesiune a Adunării generale a ONU și prin adoptarea în unanimitate a rezoluției propuse de România și de celelalte opt țări europene.

Considerăm că ceea ce este caracteristic acestei perioade este accentul pe **metodele și căile** de urmat pentru atingerea unor anumite rezultate în Europa. În această privință nu este, de asemenea, suficient subliniată importanța relațiilor **bilaterale** care se stabilesc în diferite domenii: economic, cultural, științific etc. și nu este deloc amintit dreptul și responsabilitatea fiecărui stat, mic sau mare, de a participa la realizarea acestui proces.

O deosebire importantă între propunerile sovietice și propunerea română este aceea că propunerea sovietică se concentrează asupra unor măsuri mari și globale, punând accent pe cele de natură militară (care sunt și cel mai greu de realizat) în timp ce propunerea română susține ca primă măsură angajarea într-un mare proces de punere a relațiilor între statele europene **pe baze principale**, de respectare strictă a egalității suverane, proces care, prin înmulțirea relațiilor din diferite domenii, ar promova un climat de încredere și de destindere, propice rezolvării problemelor litigioase și creării unui sistem de securitate acceptabil pentru toți.

În același timp, propunerea sovietică vede soluționarea acestor probleme de la bloc la bloc și pe baza pozițiilor comune stabilite în interesul celor două grupări de state, pe când realist și eficace ar fi dacă s-ar pune accent pe acțiunile și inițiativele pe care **fiecare stat** le stabilește, le dezvoltă cu celelalte state, indiferent de orânduirea lor, în vederea unor relații pașnice în Europa.

7. Propunerea centrală cuprinsă în proiect este convocarea unei conferințe pan-europene care ar urma să adopte o „declarație europeană generală cu privire la colaborarea în interesul menținerii și întăririi securității europene” (pag. 15, alin. 2).

Din punct de vedere tactic, drumul spre o conferință pan-europeană nu este însă, după părerea noastră, cel mai bun prin sublinierea că această propunere aparține în exclusivitate țărilor socialiste. Ar fi astfel mult mai util ca această acțiune – care de altfel nu are un caracter imediat și ar trebui să cunoască o bună pregătire – să fie rezultanta unor inițiative mai largi, emanând de la cercuri cât mai diverse și reprezentative.

Din această cauză, considerăm că ar fi util dacă această propunere ar fi formulată de către statele coautoare la rezoluția adoptată la ultima sesiune a Adunării generale ONU, și anume, cu prilejul examinării căilor de aplicare, în continuare, a acestei rezoluții.

Caracterul reprezentativ al grupului de coautori ar constitui o confirmare a faptului că ideea este larg îmbrățișată.

8. Proiectul sovietic enumeră „nediseminarea armei nucleare” (pag. 17) printre măsurile a căror reglementare ar influența favorabil situația din Europa.

Ținând seama de poziția țării noastre, urmează să se propună eliminarea acestei mențiuni în care celelalte state participante nu ar fi de acord, să se arate că nediseminarea armelor nucleare poate servi cu adevărat cauzei păcii, numai dacă este concepută în contextul unui ansamblu de măsuri, tinzând să asigure eliminarea pericolului nuclear, prin distrugerea armelor nucleare, iar ca prim pas în acest sens interzicerea folosirii armelor nucleare.

9. Proiectul sovietic acordă un larg spațiu problemei frontierelor din Europa. Ca element nou în această chestiune este de reținut alineatul (pag. 14) prin care „statele membre ale Tratatului de la Varșovia declară că ele nu au nici un fel de pretenții teritoriale față de nici un stat din Europa”.

Considerăm că extensiunea rezervată acestei probleme este nejustificată. Delegația română care ar urma să propună adoptarea unei formulări similare celei din Comunicatul româno-sovietic (Moscova, 10 septembrie 1965), care ar pune accentul pe elementul important și anume „frontiera de stat dintre RDG și RFG”.

În cazul în care în delegațiile celorlalte state ar insista pentru înlocuire declarației menționate, propunem ca delegația română să fie de acord cu inserarea ei în documentul ce se va elabora.

10. Față de conținutul actual al proiectului, denumirea sa de „declarație” ni se pare neadecvată. Acest termen evocă o anumită **solemnitate** a documentului, consacrarea din punct de vedere istoric a unei etape importante, calitativ diferită, la care s-a ajuns.

După părerea noastră, Comitetul Politic Consultativ examinând situația din Europa, ar trebui să elaboreze **un comunicat de proporții mai restrânse, formulat în termeni constructivi**, în sensul proiectului pe care îl alăturăm.

În orice caz, documentul ce se va adopta nu trebuie să fie o platformă rigidă care să stânjenească inițiativele și acțiunile fiecărui stat socialist în chestiunile europene, ci un instrument de afirmare a dorinței lor comune de a îmbunătăți situația politică și sistemul de securitate europeană, precum și un îndemn pentru țările occidentale de a se angaja într-un proces analog.

Iunie 1966

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Conșfătuirea de la Moscova a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, iunie 1966, f. 155-164.

9. [...] [...] 1966, București. Sintează referitoare la funcționarea Tratatului de la Varșovia; atribuțiile Comitetului Politic Consultativ și responsabilitățile statelor membre.

Cu privire la activitatea Organizației Tratatului de la Varșovia

1. Ca modalitate de lucru, art. 3 din Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală stabilește că părțile contractante se vor consulta între ele asupra problemelor internaționale importante care afectează interesele lor comune.

2. Organele prevăzute în mod expres în tratat sunt: Comitetul Politic și Comandamentul unificat al forțelor armate. Comitetul Politic Consultativ are ca principală atribuție, examinarea problemelor ce se ivesc în legătură cu aplicarea Tratatului.

Articolul 6 din Tratat prevede că, Comitetul Politic Consultativ poate crea organe auxiliare care s-ar dovedi necesare.

3. De la intrarea în vigoare a Tratatului până în prezent au intervenit mai multe propuneri și chiar unele hotărâri privind îmbunătățirea activității acestei organizații.

Astfel:

– la sesiunea Comitetului Politic Consultativ din ianuarie 1956 (Praga) s-a hotărât crearea Comisiei permanente de politică externă și a unui Secretariat Unit, ambele cu sediul la Moscova. Ideea a fost reluată în ianuarie 1965, la Sesiunea Comitetului Politic Consultativ de la Varșovia, unde RDG a propus un proiect de hotărâre privind constituirea Comisiei de politică externă. Această propunere n-a fost adoptată.

De asemenea, la consfăturile de la Berlin (februarie 1966) și Moscova (iunie 1966) ale adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe și respectiv ale miniștrilor Afacerilor Externe, s-au reluat ideile comisiei de politică externă și secretariatului unit.

La 1 iunie 1966, Walter Ulbricht a adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu o scrisoare în care propune unele măsuri privind îmbunătățirea activității Organizației Tratatului de la Varșovia. Printre aceste măsuri erau:

A. Stabilirea atribuțiilor Comitetului Politic Consultativ, printre care:

- numirea secretarului general al Organizației Tratatului de la Varșovia și adjuncții acestuia pe o perioadă de cinci ani;
- crearea unor organe ajutoare ale Comitetului Politic Consultativ;

B. Crearea comisiei permanente pentru problemele de politică externă;

C. Crearea unui secretariat unit ca organ tehnic ajutător al Comitetului Politic Consultativ care să funcționeze în mod permanent, cu sediul la Moscova.

Aceste probleme au fost discutate la întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe din iunie 1966 de la Moscova. În grupul de lucru pentru discutarea problemelor legate de îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ s-au adoptat unele recomandări (crearea secretariatului tehnic) însă ele au fost apoi dezavuate în ședința miniștrilor Afacerilor Externe.

În consfătuirea la nivel înalt de la București (iulie 1966), nu s-au mai discutat aceste probleme.

Poziția română în legătură cu propunerile de îmbunătățire a activității Comitetului Politic Executiv este următoarea:

1. Neaplicarea Hotărârii din 1956 privind Comisia permanentă de politică externă, timp de zece ani, demonstrează inutilitatea creării ei și recunoașterea dorinței generale că schimburile de păreri (consultările) pe probleme de politică externă să se desfășoare nu prin intermediul unei Comisii permanente, ci în formele și condițiile în care au loc astăzi.

2. În cazul în care se va reține ideea Secretariatului tehnic, el va trebui să nu aibă decât atribuții de ordin strict tehnic, necesare în legătură cu transmiterea ordinii de zi și a materialelor legate de aceasta.

Sarcinile Secretariatului tehnic, ar trebui îndeplinite, în principal, de Ministerul de Externe al țării care găzduiește consfătuirea Comitetului Politic Consultativ, respingându-se orice propuneri de a se acorda Secretariatului funcții de reprezentare, de depozitare a protocoalelor sau de coordonare în domeniul politicii externe.

Notă:

După Consfătuirea din iulie 1966, de la București, s-a prezentat părții române un Protocol al Consfătuirii elaborat în numele Secretariatului și semnat de N.P. Firiubin, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, în calitate de „secretar general” și de reprezentanții statelor participante, cu excepția reprezentantului român. Întrucât scopul principal al întocmirii unui asemenea protocol era acela de a consacra într-un document semnat de toate statele participante, funcția de „secretar general al Comitetului Politic Consultativ”, partea română a refuzat să semneze acest protocol, explicând că în cadrul secretariatului care a funcționat în timpul Consfătuirii nu s-a discutat problema întocmirii vreunui protocol. În plus, în timpul lucrărilor Consfătuirii s-a asigurat stenograma lucrărilor.

4. Alte probleme privind îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ:

A. S-au făcut unele propuneri, în special în scrisoarea lui Walter Ulbricht din 1 iunie 1966, privind instituirea unor „norme de bază” ale activității Comitetului Politic Consultativ, care se referă la:

a) nivelul de reprezentare la Consfătuirile Comitetului Politic Consultativ (secretarii generali sau prim-secretarii partidelor și șefii de guverne);

b) periodicitatea consfătuirilor Comitetului Politic Consultativ (convocarea în funcție de necesități, însă cel puțin o dată pe an);

c) adoptarea hotărârilor Comitetului Politic Consultativ prin acordul reprezentanților statelor participante la Tratat care iau parte la sesiune (dacă un reprezentant adoptă un alt punct de vedere, acesta poate fi consemnat în procesul verbal).

Poziția română:

a) Reprezentarea statelor membre la ședințele Comitetului Politic Consultativ trebuie să se facă la acel nivel care se stabilește de fiecare dată prin

consultări, în funcție de problemele ce se discută. Este dreptul fiecărui stat de a hotărî nivelul participării sale la sesiunea Comitetului. Stabilirea regulii ca la ședințele Comitetului Politic Consultativ să participe numai secretarii generali sau prim-secretarii și șefii guvernelor, nu corespunde art. 6 din Tratat, care prevede că în Comitetul Politic Consultativ „fiecare stat semnatar al Tratatului va fi reprezentat printr-un membru al guvernului sau printr-un alt reprezentant numit în mod special”.

b) Partea română susține necesitatea consultărilor prealabile în cazul în care se inițiază acțiuni care ar putea angrena obligații pentru celelalte state.

Există o diversitate de forme pe care le pot lua consultările atât în cadrul Comitetului Politic Consultativ, cât și în afara lui, cu prilejul vizitelor dintre conducerile de partid și de stat, dintre reprezentanții guvernelor, cu ocazia participării la unele reuniuni internaționale, între delegațiile participante etc.

Pentru a se desfășura un schimb fructuos de păreri în cadrul consultărilor este necesară cunoașterea din timp a problemelor ce urmează a fi discutate.

Fixarea în prevederi rigide a modului de funcționare, elaborarea unor „norme de bază” pentru Comitetul Politic Consultativ sau orice altă îngrădire a activității lui, necesar să se desfășoare variat și suplu, nu sunt nici utile, nici necesare. Stabilirea unei periodicități obligatorii a întâlnirilor ar însemna că reprezentanții statelor membre să se întrunească chiar și în situații când nu se ridică probleme stringente, care să reclame necesitatea consultării.

c) În conformitate cu textul Tratatului, Comitetul Politic Consultativ înfăptuiește **consultările** și **nu** adoptă hotărâri.

5. În legătură cu participarea Albaniei la Tratatul de la Varșovia:

La Consfătuirea prim-secretarilor CC ai partidelor comuniste și muncitorești ale țărilor participante la Tratat, care a avut loc la Moscova, între 3-5 august 1961, s-a hotărât excluderea din ședință a delegației albaneze pe motiv că participarea nu este la cel mai înalt nivel.

De la acea dată reprezentanții RP Albania n-au mai participat la nici una din întâlnirile țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia;

Pentru consfătuirile de la Moscova (miniștrii de Externe) și București (prim-secretarii și șefii de guverne) din vara anului 1966, reprezentanții Albaniei au fost invitați, însă n-au participat.

La 19 iulie 1966, MAE al RP Albania a remis o notă tuturor țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, precum și guvernelor RP Chineze, RPD Coreene, RD Vietnam și Republicii Cuba, prin care condamnă hotărârile luate în cadrul Consfătuirii de la București, negând și faptul că Albania a fost invitată de partea română la Consfătuire. Nota a fost reprodușă integral în presa albaneză și de către posturile de radio din Albania.

La nota respectivă nu s-a dat nici un răspuns din partea noastră.

6. În legătură cu admiterea Mongoliei la Tratatul de la Varșovia:

Printr-o scrisoare emisă cu câteva zile înaintea ședinței Comitetului Politic Consultativ din iulie 1963 (Moscova), URSS a propus admiterea RP Mongole ca

membră a Tratatului de la Varșovia. În urma obiecțiilor României, această propunere n-a fost discutată (prin admiterea Mongoliei s-ar schimba caracterul regional al Tratatului).

7. La Consfătuirea șefilor Marilor State Majore, din februarie 1966, s-a discutat problema modificării statutului comandamentului unit al forțelor armate. Nu se cunoaște rezultatul discuțiilor.

AMAE, Problema 9.V.3, Tratat Varșovia, 1966. Direcția I. Consfătuirile pregătitoare de la Moscova ale miniștrilor Apărării și ai Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, f. 32-36.

10. 6 iunie 1966, Moscova. Discursul ministrului de Afacerilor Externe al RS România, Corneliu Mănescu, referitor la problemele securității europene; dezvoltarea colaborării cu statele occidentale.

Intervenția generală a ministrului Afacerilor Externe
Corneliu Mănescu în prima ședință a Consfătuirii, 6 iunie 1966

Vă rog să-mi permiteți, înainte de toate, să mă asociez antevorbitorilor mei pentru a mulțumi tovarășilor sovietici pentru ospitalitatea acordată și tovarășului Gromîko personal, pentru condițiile bune de lucru pe care ni le-au asigurat.

În aceleași timp, țin să exprim satisfacția pe care ne-o prilejuiește reîntâlnirea cu colegii noștri din țările frățești, precum și posibilitatea care ni se oferă de a lucra împreună în vederea pregătirii unei noi contribuții a țărilor socialiste la o cauză, căreia țările și popoarele noastre îi dedică toate forțele lor creatoare: cauza păcii.

După cum se știe, potrivit acordului realizat între conducerile partidelor și guvernelor noastre, în cadrul consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia care urmează să aibă loc luna viitoare la București figurează, în primul rând, problema păcii și securității în Europa.

În ceea ce privește însemnătatea și actualitatea problemei, sunt convins că există între noi o înțelegere deplină și că nu este nevoie să mă mai opresc asupra acestui aspect.

Mi se pare însă util să subliniez că, după părerea noastră, există în prezent condiții care favorizează o inițiativă a țărilor socialiste europene în problema securității europene și pe care trebuie să căutăm să le folosim.

Deși reactivizarea din ultima vreme a forțelor agresive imperialiste își pune pecetea și asupra situației din Europa, considerăm că situația actuală pe continentul nostru se caracterizează prin afirmarea tot mai pregnantă a tendințelor pozitive, a curentului în favoarea dezvoltării unor relații normale între toate statele europene, indiferent de orânduirea lor socială, în favoarea lichidării diviziunii continentului în

blocuri militare opuse. Ni se pare semnificativ că aceste tendințe se fac simțite nu numai în masele largi ale opiniei publice, dar și în cercurile tot mai influente economice, politice, în rândurile unor personalități care dețin în statele vest-europene posturi de răspundere. Pe scurt, se poate spune că există condiții favorabile pentru măsuri pozitive eficace în direcția garantării securității europene și nu încapă nici o îndoială că o acțiune solidară a țărilor socialiste în această privință ar avea o deosebită însemnătate. S-ar putea spune că opinia publică și chiar unele persoane oficiale din occident așteaptă cuvântul țărilor socialiste în situația actuală din Europa. Cu atât mai mare este răspunderea care incumbă astăzi fiecăreia din țările noastre atât față de propriile noastre popoare, cât și față de cauza păcii în general.

De aceea, trebuie să chibzuim foarte bine, să examinăm atent și multilateral toate aspectele măsurilor pe care le avem în vedere pentru a putea să dăm inițiativei țărilor socialiste maxim de eficacitate în împrejurările existente azi în Europa și în lume.

Principala condiție de natură să asigure eficacitatea acțiunilor țărilor socialiste este, în concepția noastră, măsura în care ele vor reuși să întrunească adeziunea și sprijinul tuturor acelor forțe care în Occident, într-o măsură mai mare sau mai mică, apreciind lucid situația din Europa și din lume, înțeleg să întoarcă spatele războiului rece și să pășească pe calea cooperării general-europene. Mai mult decât atât, inițiativa țărilor socialiste trebuie să reprezinte un sprijin pentru aceste forțe, să le încurajeze, să contribuie la sporirea influenței lor și la izolarea grupărilor agresive. De aceea, noi concepem inițiativa țărilor socialiste ca un apel care, condamnând cu fermitate și principialitate acțiunile imperialiste, militariste în Europa și în lume, să aibă în primul rând un caracter constructiv, să reprezinte o mână întinsă tuturor forțelor înaintate, realiste ale Europei.

Pentru a atinge acest scop considerăm că eforturile noastre trebuie îndreptate, înainte de toate, în două direcții principale:

În primul rând, ni se pare indispensabil să se pună bine în valoare semnificația actuală, pentru securitatea europeană, a stabilirii unor relații normale între state, întemeiate pe principiile suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și a avantajului reciproc.

Dacă este adevărat că tendința spre întărirea colaborării generale europene este tot mai puternică, nu este mai puțin adevărat că asupra soluției radicale a problemei securității în Europa și mai ales asupra căilor de urmat pentru a atinge acest țel, punctele de vedere sunt încă diferite între țările socialiste și cele vest-europene.

De aceea, crearea unor garanții trainice pentru pacea și securitatea europeană este o sarcină dificilă care nu poate fi împlinită decât printr-un proces complex de discuții și negocieri răbdătoare.

Există însă un aspect al problemei securității Europei asupra căruia se poate realiza un acord quasi-unanim între statele Europei și anume recunoașterea însemnătății pe care o are pentru cooperarea inter-europeană dezvoltarea unor relații și schimburi normale între toate țările, indiferent de orânduirea lor social-politică.

De aceea, punerea pe prim plan și cu amploarea cuvenită a acestei probleme este, după părerea noastră, de natură să asigure chemării țărilor socialiste un ecou foarte larg, să-i sporească considerabil eficiența.

În al doilea rând, considerăm că trebuie să analizăm cu multă atenție modul în care prezentăm pozițiile noastre în așa fel încât în fața opiniei publice din țările vest-europene, în fața tuturor oamenilor cinstiți din aceste țări să apară limpede perspectiva constructivă pe care le-o deschid propunerile țărilor socialiste.

Să luăm, de pildă, modul în care expunem poziția noastră în problema germană. Desigur, din punct de vedere al fondului problemei nu există nici un fel de dificultate, poziția noastră comună a fost exprimată în repetate rânduri și este bine cunoscută.

Militarismul și revanșismul vest-german trebuie condamnat. Dar trebuie evitată cu grijă, după părerea noastră, o condamnare în bloc a RFG sau o prezentare unilaterală a sancțiunilor la care se așteaptă Germania de Vest în cazul respingerii propunerilor țărilor socialiste.

Un asemenea procedeu ar putea fi folosit de propaganda reacționară în încercările sale de a influența și de a intimida cercurile realiste din RFG, de a determina o și mai mare apropiere a acesteia de SUA.

Ni se pare de aceea foarte important să se arate într-un mod corespunzător că propunerile țărilor socialiste urmăresc să asigure poporului german locul care i se cuvine în familia popoarelor europene.

Acestea sunt pe scurt considerentele noastre cu privire la conținutul și caracterul pe care ar trebui să-l aibă Declarația țărilor socialiste din Europa în problemele securității europene.

În spiritul acestor considerații am studiat cu toată atenția și interes proiectul inițial prezentat de delegația sovietică.

În urma unei examinări profunde și amănunțite, partea română și-a formulat observațiile, care au fost prezentate sub forma unui proiect de Declarație, care a fost distribuit ieri participanților la Consfătuire.

Proiectul român încorporează principalele teze și propuneri ale documentului sovietic și, în același timp, conține unele modificări de formulare și structură care răspund, după părerea noastră, cerințelor expuse mai sus.

Considerăm astfel că el oferă o bază largă pentru realizarea unui acord asupra proiectului care urmează să fie prezentat Comitetului Politic Consultativ. În acest spirit așteptăm cu interes observațiile și sugestiile pe care fiecare delegație va dori desigur să le facă și pe care le vom examina cu toată atenția și cu dorința de a se ajunge cât mai repede posibil la o formulă unanim acceptabilă, la un document care să reflecte în mod cât mai fidel părerea tuturor celor prezenți, pozițiile noastre ale tuturor, și care, în același timp, să servească în mod cât mai eficace interesele noastre comune.

AMAE, Problema 23. 9V3. 1966. Tratat Varșovia. Consfătuirea de la Moscova a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, iunie 1966, vol. 2, f. 74-78.

11. [...] iunie 1966, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe al RS România, Corneliu Mănescu, referitor la respingerea propunerii RDG și URSS de înființare în cadrul Tratatului de la Varșovia a unei Comisii permanente pentru politică externă și a unui Secretariat Unit.

Discursul ministrului Afacerilor Externe român, C. Mănescu, în ședința din 14 iunie 1966, privind punctul 2 de pe ordinea de zi.

Stimați tovarăși,

1. În legătură cu cel de-al doilea punct înscris pe ordinea de zi a întâlnirii noastre, delegația română dorește să reafirme poziția părții române, în legătură cu această problemă.

Examinarea cu atenție a proiectului de hotărâre propus pe partea germană arată că, în general, se intenționează să fie readuse în discuție problemele care au făcut obiectul schimbului de vederi pe care le-au avut adjuncții noștri cu prilejul întâlnirii din luna februarie de la Berlin.

Fiecare dintre noi cunoaște, desigur, conținutul schimbului de vederi care a avut loc cu acea ocazie și din această cauză nu consider că este necesar să reiau în detaliu poziția părții române privind propunerile referitoare la organizarea și funcționarea Pactului de la Varșovia. Aș vrea să reamintim numai unele din considerațiile noastre de principiu.

2. În propunerea părții germane nu se mai vorbește despre statut. Se susține însă că ar fi necesară elaborarea unor „norme de bază”. Argumentele pe care tovarășul Malița le-a expus la întâlnirea de la Berlin, referitoare la propunerea de a se elabora un statut al Comitetului Politic Consultativ, se aplică în întregime și în legătură cu noua propunere, formulată de tovarășii germani, de a se elabora „norme de bază”. Esențial, de astfel, nu este termenul utilizat. Fie că se utilizează termenul de statut, de regulament sau de „norme de bază” – așa cum se arată în scrisoarea PSUG – un singur document sau trei documente, propunerea de a se reglementa în afara prevederilor Tratatului activitatea Comitetului Politic Consultativ nu este, după părerea noastră, nici utilă și nici necesară. Totodată, crearea unui cadru instituțional – rezultat la care s-ar ajunge prin adoptarea de statut, de regulament sau „norme de bază” – nu ar fi în concordanță cu prevederile Tratatului, deoarece ar altera natura sa consultativă, imprimându-i un caracter de organ deliberativ.

Am reținut, desigur, cu atenție opiniile antevorbitorilor, care rămân identice, fie că este vorba de statut, fie de norme de bază. Aceasta ne pare logic deoarece, întrucât fondul rămânând același și aprecierea urmează același curs.

Convingerea noastră este că, în condițiile strictei respectări a principiilor care guvernează relațiile dintre partidele și țările frățești, a prevederilor înscrise în Tratatul de la Varșovia, Comitetul Politic Consultativ își poate îndeplini cu succes rolul său.

3. Propunerile părții germane tind să readucă în discuție și problema reprezentării statelor membre la ședințele Comitetului Politic Consultativ. Astfel

cum partea română a mai arătat, reprezentarea statelor membre la ședințele Comitetului trebuie să se facă la acel nivel care se stabilește de fiecare dată prin consultări, în funcție de problemele ce se discută. Este dreptul fiecărui stat de a hotărî nivelul participării sale la sesiunea Comitetului. Stabilirea regulii ca la ședințele Comitetului Politic Consultativ să participe numai secretarii generali sau primii secretari și șefii guvernelor nu corespund cu art. 6 din Tratat, care prevede că în Comitetul Politic Consultativ „fiecare stat semnatar al Tratatului va fi reprezentat printr-un membru al guvernului sau printr-un alt reprezentat numit în mod special”.

4. Am mai arătat că partea română nu este de acord să se constituie o Comisie permanentă pentru problemele de politică externă ca organ auxiliar al Comitetului Politic Consultativ. Noi susținem necesitatea și utilitatea schimbului de vederi între miniștrii de Externe, adjuncții lor sau delegațiile participante la întâlnirile internaționale, văzând în aceasta încă o formă de consultări între țările socialiste.

După părerea noastră, nu este necesară constituirea participanților la astfel de consfătuiri într-o comisie permanentă pe lângă Comitetul Politic Consultativ.

Totodată, a îngrădi consultările în forme rigide, organizatorice, în ceea ce privește nivelul de participare sau periodicitatea, înseamnă, după părerea noastră, să lipsim colaborarea dintre statele noastre de flexibilitatea și operativitatea necesare.

Inutilitatea unui organism special, ca cel propus, rezultă și din faptul că, în cei 10 ani care s-au scurs de la examinarea acestei probleme în Comitetul Politic Consultativ, consultările privind problemele de politică externă au fost îndeplinite nu prin intermediul unei comisii permanente, ci în formele și în condițiile la care ne-am referit.

5. În ceea ce privește propunerea de a se crea un secretariat al CPC, noi am arătat că și partea română consideră că este util să se stabilească în comun modalitatea ca ședințele Comitetului Politic Consultativ să fie bine pregătite, astfel încât schimbul de vederi care are loc cu prilejul acestor ședințe să fie mai eficient. Considerăm însă că nu este cazul să se vorbească despre un secretariat unit, ci despre un secretariat tehnic, ținând seama de faptul că și atribuțiile sale au acest caracter (tehnic).

După părerea noastră, Secretariatul tehnic alcătuit dintr-un număr redus de persoane, ar trebui să îndeplinească sarcinile de ordin tehnic legate de convocarea ședințelor Comitetului Politic Consultativ, în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe din statul gazdă al ședinței și anume să se ocupe de primirea propunerilor privind ordinea de zi și a materialelor legate de aceasta, de difuzarea documentelor legate de pregătirea reuniunii, cât și de asigurarea altor măsuri tehnice privind desfășurarea lucrărilor.

6. În concluzie, doresc să reafirm că, în concepția noastră, premisa fundamentală a oricărei forme de colaborare a țărilor socialiste pe tărâmul politicii externe este principiul după care conducerea de partid și stat din fiecare țară

socialistă este cea care elaborează, orientează și conduce politica externă a țării respective, inițiază și desfășoară acțiuni pe plan internațional, revenindu-i întreaga răspundere în acest domeniu.

Noi, considerăm că metoda fundamentală a țărilor socialiste, pentru a acționa în spiritul unității și solidarității, pentru a încununa cu succes acțiunile întreprinse în perioada internațională, o constituie consultările reciproce.

Formele pe care le iau consultările pot fi de o mare varietate, atât din punctul de vedere al felului în care statele se fac reprezentate, cât și din cel al problemelor abordate. Fie că este vorba de probleme de politică externă, militare sau de altă natură, în toate cazurile, măsurile ce pot rezulta din aceste întâlniri pot fi numai expresia înțelegerii pe care guvernele o stabilesc de comun acord.

AMAE, Problema 23.9V3.1966. Tratat Varșovia, Consfătuirea de la Moscova a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, iunie 1966, vol. 2, f. 79-82.

12. [...] iunie 1966, București. Notă de sinteză referitoare la propunerile delegației române privind punctul II pe ordinea de zi a Consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe „cu privire la măsurile de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia”.

Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret

Notă

Referitor: Propunerile delegației române privind punctul II pe ordinea de zi a Consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe „cu privire la măsurile de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia” (Moscova, iunie 1966)

I. În cadrul dezbaterilor din ședința miniștrilor Afacerilor Externe, delegația română a prezentat punctul său de vedere asupra modalității de consultare în cadrul Tratatului de la Varșovia.

II. În grupul de lucru constituit în vederea elaborării unui document care să consemneze problemele asupra cărora există un acord general, delegația română:

1) A fost de acord cu următoarele propuneri care figurau și în scrisoarea lui W. Ulbricht:

a) Consfăturile Comitetului Politic Consultativ sunt convocate pe rând în capitalele statelor participante la Tratat. Ședințele sunt prezidate de reprezentantul statului participant la Tratat, în capitala căruia are loc consfătuirea;

b) La consfăturile Comitetului Politic Consultativ, prin acordul statelor participante la Tratat, pot fi invitați în calitate de observatori reprezentanți ai unor state care nu sunt participante la Tratat.

c) Ordinea de zi prealabilă a Comitetului Politic Consultativ și materialele aferente se difuzează din timp statelor participante la Tratat

2. A făcut următoarele propuneri, care nu au fost acceptate de delegațiile celorlalte state:

Metoda fundamentală a țărilor socialiste pentru a acționa în spiritul unității și solidarității, pentru a încununa cu succes acțiunile întreprinse în politica internațională, o constituie consultările reciproce.

Formele pe care le au consultările pot fi de o mare varietate, atât din punctul de vedere al felului în care statele se fac reprezentate, cât și din cel al problemelor abordate. Diversitatea modului de întrunire și de consultare rezultă din experiența bogată a contactelor între țările participante la Tratatul de la Varșovia, care se desfășoară atât în cadrul Comitetului Politic Consultativ, cât și în afara lui. Premisa fundamentală a oricărei forme de colaborare a țărilor socialiste, pe tărâmul politicii externe, este principiul după care conducerea de partid și de stat din fiecare țară socialistă este cea care elaborează, orientează și conduce politica externă a țării respective, inițiază și desfășoară acțiuni pe plan internațional, revenindu-i întreaga răspundere în acest domeniu.

3) Referitor la Secretariatul tehnic, delegația română a acceptat, în cadrul grupului de lucru, să fie de acord cu următoarele puncte ca rezultat al unei acomodări reciproce a pozițiilor:

a) Se creează Secretariatul tehnic permanent al Comitetului Politic Consultativ în atribuțiile căruia intră difuzarea din timp a ordinei de zi prealabile și a materialelor necesare pentru aceasta, precum și asigurarea altor măsuri tehnico-organizatorice și necesare pentru pregătirea și deservirea consfătuirilor Comitetului Politic Consultativ. El își desfășoară activitatea în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe al statului în care are loc următoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ.

Secretariatul tehnic este condus de șeful acestuia și se compune din lucrători, desemnați pentru fiecare stat participant la Tratat, precum și din personal tehnic auxiliar, asupra competenței numerice se va realiza un acord.

Șeful Secretariatului tehnic este numit prin acordul statelor participante la Tratat pe rând pe un termen de 3 ani. [În primii trei ani, șef al Secretariatului tehnic va fi reprezentantul Uniunii Sovietice].

Personalul auxiliar al Secretariatului tehnic se recrutează din rândul cetățenilor statelor participante la Tratat.

b) Sediul permanent al Secretariatului tehnic este Moscova.

c) Problemele legate de funcționarea Secretariatului tehnic (probleme financiare, problemele legate de acordarea de privilegii și imunități și altele) vor fi rezolvate prin acord între statele participante la Tratatul de la Varșovia.

Menționăm că delegația română a considerat că punctele de mai sus sunt acceptabile numai dacă celelalte delegații renunță la propunerile înființării Secretariatului unit, elaborarea de „norme de bază” (statut), precum și la înființarea Comisiei permanente de politică externă.

Deoarece celelalte delegații au arătat în mod expres că nu sunt de acord să renunțe la nici una din aceste propuneri nu s-a putut reține, ca având acordul unanim, formula găsită în cadrul grupului de lucru pentru Secretariatul tehnic.

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Moscova a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, iunie 1966, vol. III, f. 55-57.

13. 17 iunie 1966, Moscova. Protocolul consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe privitor la problemele securității europene și măsurile de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia.

[Adoptat și semnat în ședința de închidere a consfătuirii, 17 iunie 1966]

Protocolul consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la
Tratatul de la Varșovia

În conformitate cu înțelegerea intervenită anterior între primii secretari ai Comitetelor Centrale ale partidelor comuniste și muncitorești și șefii de guverne ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, între 6-17 iunie 1966, a avut loc la Moscova consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratat.

La consfătuire au luat parte:

- din partea Republicii Populare Bulgaria, I. Bașev, ministrul Afacerilor Externe;
- din partea Republicii Populare Ungare, I. Peter, ministrul Afacerilor Externe;
- din partea Republicii Democrate Germane, O. Winzer, ministrul Afacerilor Externe;
- din partea Republicii Populare Polone, M. Naszkowski, adjunct al ministrului Afacerilor Externe;
- din partea Republicii Socialiste România, Corneliu Mănescu, ministrul Afacerilor Externe;
- din partea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, A.A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe;
- din partea Republicii Socialiste Cehoslovace, V. David, ministrul Afacerilor Externe.

La consfătuire au fost de față lucrători cu munci de răspundere din Ministerele Afacerilor Externe ale țărilor menționate.

I.

Miniștrii au examinat primul punct de pe ordinea de zi: „Schimb de păreri și pregătirea materialelor pentru consfătuirea Comitetului Politic Consultativ cu

privire la problemele securității europene în condițiile situației internaționale actuale. Discutarea proiectului de Declarație”.

Rezultatele discutării acestei probleme sunt reflectate în anexa la prezentul protocol.

Fiecare ministru va raporta asupra rezultatelor discutării primului punct de pe ordinea de zi a consfătuirii, Comitetului Central al partidului și guvernului țării respective.

II.

A avut loc un schimb de păreri asupra celui de-al doilea punct de pe ordinea de zi: „Cu privire la măsurile de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia”.

În urma dezbaterilor, miniștrii Afacerilor Externe au ajuns la concluzii comune în problemele menționate.

Miniștrii au convenit ca fiecare dintre ei să raporteze Comitetului Central al partidului și guvernului țării sale asupra rezultatelor schimbului de păreri în această problemă.

Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria	I. Bașev
Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare	I. Peter
Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane	O. Winzer
Adjunctul ministrului Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone	M. Naszkowski
Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România	C. Mănescu
Ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste	A. A. Gromîko
Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace,	V. David

AMAE, Problema 9V.3. 1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfăturile pregătitoare de la Moscova ale miniștrilor Apărării și ai Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia 6 iunie 1966, f. 75-76.

14. 21 iunie 1966, București. Informare a delegației române prezente la conferința Miniștrilor Afacerilor Externe referitoare la proiectul Declarației privind securitatea europeană; funcționarea și colaborarea statelor membre în cadrul alianței; promovarea și includerea amendamentelor românești în documentele oficiale ale consfătuirii; activitatea comisiilor de redactare;

menținerea rezervelor delegației române față de „problema blocurilor militare” și a reunificării germane.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe Cab[inetul] Ministrului
Nr. 12/ 00455, Nr. 462/1, 21.06.1966

Strict secret
Tovarășului Corneliu Mănescu
Ministrul Afacerilor Externe

Informare

asupra consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, 16-17 iunie 1966)

Între 6-17 iunie 1966 a avut loc la Moscova consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia în vederea pregătirii Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ prevăzută să aibă loc la București, la începutul lunii iulie a.c.

Ordinea de zi a Consfătuirii, adoptată fără dificultăți, a fost următoarea:

1. Schimb de păreri și pregătirea materialelor pentru consfătuirea Comitetului Politic Consultativ cu privire la problemele securității europene. Discutarea proiectului de Declarație.

2. Cu privire la măsurile de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia.

Lucrările Consfătuirii s-au desfășurat în ședințe plenare ale miniștrilor de Externe, în comisia de redactare compusă din adjuncții miniștrilor (pentru proiectul de Declarație) și în grupa de redactare compusă din reprezentanții tuturor delegațiilor pentru elaborarea concluziilor la punctul II al ordinei de zi. Într-o fază intermediară a procesului de elaborare a Declarației a fost creat un grup de lucru româno-sovietic.

Încă înainte de începerea consfătuirii propriu-zise, a apărut limpede că toate delegațiilor, cu excepția celei române, sprijină fără rezerve proiectul sovietic de Declarație, precum și propunerile din scrisoarea lui W. Ulbricht privind activitatea Organizației Tratatului de la Varșovia și că, în aceste împrejurări, partea sovietică dorește să obțină o aprobare a acestor propuneri, fără a lua în considerație nici un fel de obiecții.

La întrevvedere preliminară din ajunul consfătuirii cu ministrul Afacerilor Externe român, ministrul Afacerilor Externe sovietic a afirmat că proiectul român de declarație conține diferențe substanțiale față de proiectul sovietic (aducând ca exemplu, cu această ocazie, numai problema granițelor) și a refuzat categoric să renunțe la examinarea punctului doi al ordinei de zi asupra căruia de la bun început era știut că punctele de vedere sunt ireconciliabile.

I.

Dezbaterile cu privire la proiectul de Declarație în problemele păcii și securității europene.

1. În prima ședință a miniștrilor de Externe, din 6 iunie, toți șefii delegațiilor au făcut declarații generale în legătură cu primul punct al ordinei de zi.

Delegația română a prezentat într-un mod constructiv proiectul român, difuzat cu o zi înainte (5 iunie), evitând orice ton polemic față de proiectul sovietic și subliniind necesitatea ca documentul final să fie rezultatul eforturilor comune ale tuturor participanților.

Ceilalți delegați au sprijinit proiectul sovietic. În același timp, în declarațiile lor s-au putut înregistra unele ecouri ale ideilor cuprinse în proiectul românesc. Astfel, miniștrii Afacerilor Externe cehoslovac și polonez au subliniat însemnătatea pentru securitatea europeană a dezvoltării unor relații normale între state, ministrul Afacerilor Externe bulgar a arătat necesitatea ca Declarația să reprezinte o chemare de natură a ralia în jurul ei cele mai largi cercuri ale opiniei publice, iar ministrul Afacerilor Externe ungar a propus reducerea dimensiunilor părții introductive istorice din proiectul sovietic, care conținea numeroase recriminări cu caracter polemic, invocând necesitatea elaborării unui document cât mai scurt și, deci, mai accesibil.

Aceste declarații pozitive nu și-au găsit încă corespondentul în activitatea practică a delegațiilor respective în Comisia de redactare, constituită în vederea elaborării proiectului de Declarație. Dimpotrivă, acestea s-au plasat pe poziția că singura bază de discuție o reprezintă proiectul sovietic, care a devenit „proiectul celor șase” și că, cel mult, la acest proiect se pot aduce amendamente. În luările de cuvânt, din prima fază a lucrărilor Comisiei de redactare, proiectul român a fost practic ignorat. Argumentele sovietice și ale celorlalte delegații s-au concentrat în această fază pentru a combate rezervele exprimate de reprezentanții români față de oportunitatea unui istoric prea larg al problemei securității europene și față de menținerea expresă, în acest istoric, a acordurilor de la Potsdam, ca bază a reglementării postbelice în Europa.

2. Delegația română a susținut constant valoarea egală a tuturor documentelor prezentate consfătuirii. După o a doua ședință a miniștrilor Afacerilor Externe din 8 iunie, în care a fost reafirmat acest punct de vedere, iar ceilalți delegați au recunoscut necesitatea elaborării unui document comun care să reflecte punctele de vedere ale tuturor delegațiilor, a urmat o nouă etapă a lucrărilor Comisiei de redactare.

În această etapă s-a trecut treptat de la ignorarea proiectului român, la combaterea lui și, apoi, la acceptarea sa în fapt, ca un document de lucru alături de „proiectul celor șase”.

Principalele argumente opuse delegației române, elocvente pentru poziția sovietică și a celorlalte delegații care au sprijinit punctul de vedere al URSS, au fost următoarele:

a) Delegația română ar subaprecia pericolul politicii revanșarde a RFG și prezintă o imagine „idilică” a situației din Europa. În această ordine de idei,

reprezentanții sovietici au afirmat în discuții particulare că aprecierile și concluziile lor se bazează pe avizul forurilor militare sovietice care au studiat proiectul de Declarație. Adjunctul ministrului, V.S. Semionov, a spus că în cazul că RFG va dobândi arma nucleară, „URSS nu se va mărgini la lupta pentru pace”.

b) Delegația română ar pune pe același plan Tratatul de la Varșovia și Pactul Atlanticului de Nord. În mod special, delegațiile sovietică, poloneză și germană s-au opus la orice formulă după care prezența trupelor unui stat pe teritoriul altui stat ar reprezenta, alături de existența blocurilor, o sursă de încordare.

c) Delegația română s-ar îndepărta de poziția comună a țărilor socialiste în problema germană, ridicând problema unificării Germaniei fără a ține seama de conținutul de clasă al acestei reunificări. După părerea reprezentanților sovietici, reunificarea Germaniei nu se poate face astăzi, decât pe baze imperialiste, ceea ce este inacceptabil pentru țările socialiste. Unificarea pe baze socialiste este un obiectiv îndepărtat și, de aceea, partea sovietică preferă să nu vorbească în momentul de față despre reunificare.

În discuții bilaterale, reprezentanții sovietici au declarat că URSS nici nu este interesată de reunificare, că Germania unită a fost întotdeauna un pericol pentru pace. Ei au adăugat că în prezent în Germania se formează două națiuni germane – una burgheză în RFG, una socialistă în RDG – și țările socialiste trebuie să sprijine formarea și întărirea națiunii socialiste germane.

Delegații sovietici, susținuți activ de cei polonezi și germani, nu au fost de acord să se menționeze în declarație că unificarea reprezintă o problemă a poporului german, pe care numai el este în măsură să o rezolve, fără amestec din afară.

De asemenea, ei s-au opus unei referiri exprese la faptul că rezolvarea problemei germane trebuie să se efectueze pe cale democratică. Ei au afirmat că, până la urmă, încheierea Tratatului de Pace se va face între învingători și învinși și că termenul „democrație” nu este pe deplin corespunzător în aceste condiții.

d) A fost interpretată tendențios formularea cuprinsă în proiectul român referitoare la importanța „schimbului de idei și de valori spirituale” pentru a se insinua că România nu s-ar plasa, în relațiile sale cu statele capitaliste, pe pozițiile luptei ideologice.

e) partea sovietică a manifestat o pronunțată reticență față de utilizarea termenului „națiune”, sugerând-se în procesul redactării înlocuirea sa prin „țară” sau „popor”.

În public s-au folosit argumente de ordin stilistic, însă în discuții particulare s-a afirmat că în accepțiunea sovietică națiunea nu ar fi legată de teritoriu, confundându-se cu naționalitatea.

f) În paralel cu aceste argumente aduse în ședințe, s-au adresat delegației române apeluri „amicale” pentru a se alătura poziției majorității.

Unele delegații au făcut delegației române propuneri de mediere care, în fond, urmăreau să determine adoptarea, de către delegația română, a propunerilor sovietice.

Față de toate acestea, reprezentanții români au explicat cu calm și fermitate punctele de vedere expuse în proiectul român, precum și inconsistența criticilor

aduse acestui proiect și au determinat chiar acceptarea unor propuneri importante românești, cum sunt – de exemplu – cele privitoare la: însemnătatea relațiilor normale între state și a principiilor pe care ele trebuie să se bazeze, aprecierea asupra situației din Europa, primele paragrafe ale primului capitol al Declarației etc. S-a ajuns la o formulare reciproc acceptabilă cu privire la blocurile militare și la problema germană.

În această fază a negocierilor au avut loc, de asemenea, unele contacte bilaterale între delegațiile sovietică și română la nivel de adjunct al ministrului.

În aceste împrejurări, delegația sovietică a sugerat crearea unui grup de lucru româno-sovietic, pentru elaborarea unui proiect comun. Prin aceasta se recunoaște valoarea tezelor cuprinse în proiectul român și se consacră dialogul româno-sovietic ca factor esențial pentru obținerea unui rezultat pozitiv.

Sugestia sovietică introdusă prin reprezentantul ungar a fost adoptată de Comisia de redactare.

3. În cadrul grupului sovietic, care a lucrat între 10 și 12 iunie, s-a ajuns la o înțelegere asupra mării majorității a problemelor.

Delegația română a acceptat pe baza indicațiilor primite:

a) să dezvolte puțin partea istorică, incluzând și o referire la acordurile de la Potsdam, asupra cărora insista în mod deosebit partea sovietică.

b) să dezvolte partea referitoare la RFG, fără a menționa însă direct guvernul RFG, decât într-o formă rezonabilă. Chiar și cu această dezvoltare, pasajele referitoare la RFG reprezintă mai puțin de jumătate din partea pe care o rezervă acestei probleme proiectul sovietic.

c) să introducă o a doua referire la frontiere, față de una singură cuprinsă în proiectul inițial românesc, care nu adaugă nimic din punctul de vedere al poziției noastre de principiu.

d) să dezvolte punctul referitor la cererea de a nu se admite accesul RFG la arma nucleară.

Partea sovietică a fost de acord:

a) să se introducă integral propunerile românești cu privire la relațiile dintre state, la principiile pe care acestea trebuie să la întemeieze.

b) să se accepte ordinea de prioritate românească în expunerea propunerilor privind securitatea europeană, punând pe primul loc propunerea referitoare la statornicirea între toate statele a unor relații normale, întemeiate pe principiile independenței și suveranității naționale.

c) să accepte caracterizarea noastră privind situația din Europa.

d) să se introducă în cea mai mare parte formulările noastre privind națiunea, principiile relațiilor între state etc.

S-a ajuns, de asemenea, la formule care, erau acceptabile părții române în problema germană și a blocurilor militare.

Partea sovietică a continuat să insiste în timpul activității grupului de lucru româno-sovietic, pentru includerea în proiect a două avertismente de ordin militar, în legătură cu accesul RFG la arma nucleară și cu eventuala violare a frontierelor

țărilor socialiste, precum și a unei declarații potrivit căreia țările socialiste nu au pretenții teritoriale față de alte state.

Pentru a determina o schimbare a punctului de vedere român în această privință, a intervenit personal ministrul de Externe [sovietic] Gromîko, care în întrevederea cu ministrul de Externe român, din 11 iunie, l-a rugat pe acesta să ceară noi instrucțiuni în problemele sus-menționate.

În cadrul audienței, Gromîko, ca și L.I. Brejnev, în convorbirea pe care o avusese în această zi cu ministrul român, și-au concentrat expunerea asupra problemei germane, asupra pericolelor pe care le reprezintă actuala politică a RFG și asupra măsurilor pe care țările socialiste trebuie să le ia în această situație. Ministrul român a răspuns că va transmite comunicarea colegului său sovietic, dar că instrucțiunile pe care le are sunt complete și deci nu apare necesar să ceară noi indicații, permițând ducerea până la capăt a lucrărilor.

La 12 iunie, miniștrii de Externe român și sovietic au aprobat textul elaborat de grupul bipartit și acesta a fost difuzat celorlalte delegații.

La 12 iunie, Gromîko și-a dat acordul ca proiectul elaborat de experții români și sovietici să fie difuzat tuturor delegațiilor, iar reprezentanții sovietici au declarat că delegația lor va susține acest proiect.

4. În ședința miniștrilor Afacerilor Externe din 13 iunie, revenind asupra acordului exprimat în ajun și pe baza căruia a fost difuzat textul comun, ministrul sovietic a declarat că nu vede posibil un document final comun, în care să nu fie înscrise avertismentele de ordin militar, precum și declarația că țările socialiste nu au pretenții teritoriale. Din această cauză, textul elaborat de grupul bipartit și prezentat ședinței plenare nu ar reprezenta decât material pentru un proiect comun de Declarație, dar nu însăși Declarația.

Delegații Poloniei, Cehoslovaciei, RDG, Bulgariei și Ungariei au sprijinit punctul de vedere sovietic. Ca urmare, textul româno-sovietic a fost trimis din nou Comisiei redacționale. În cadrul noii faze a lucrărilor Comisiei de redactare, care a durat trei zile (14-16 iunie) s-a urmărit nu numai introducerea punctelor menționate în ședința plenară ca esențiale pentru partea sovietică, dar s-a încercat de fapt modificarea substanțială a textului elaborat în comun de experții români și sovietici. Au fost prezentate 42 de amendamente care urmăreau în ultimă instanță eliminarea tuturor propunerilor românești.

În mod special, s-a urmărit diluarea pasajului referitor la blocurile militare, delegația poloneză fiind cea mai activă în această direcție.

În fața acestei situații, delegația română a declarat că este dispusă să lucreze în continuare oricât va fi nevoie pentru elaborarea unui proiect comun reciproc acceptabil și a prezentat la rândul ei amendamente la textul comun româno-sovietic, care aduce unele precizări în sensul proiectului inițial românesc.

Până la urmă, textul inițial româno-sovietic a fost menținut cu amendamente neînsemnate.

Deoarece delegația sovietică și celelalte delegații care și-au însușit punctul de vedere sovietic nu au putut obține acordul român cu privire la includerea

avertismentelor militare și a declarației potrivit căreia țările socialiste nu au pretenții teritoriale, ele au cerut înscrierea punctelor respective în proiectul de Declarație, în paranteze, ca puncte divergente.

Delegația română a înscris la rândul său, în paranteze, punctele sale de vedere cu privire la problema blocurilor și la problema germană, care nu își găseau o reflectare completă în pasajele referitoare la aceste probleme din textul comun.

Este vorba:

a) **în problema blocurilor**, de caracterizarea lor ca anacronice, ca surse de încordare și de includerea în această caracterizare a prezenței trupelor străine pe teritoriul altor state;

b) **în problema germană**, de mențiunea expresă:

- a faptului că rezolvarea problemei germane trebuie să se facă pe cale democratică;
- că reunificarea este o problemă a poporului german pe care numai el o poate rezolva, fără amestec din afară;
- că o Germanie reunificată, democratică și pașnică, își va putea regăsi locul cuvenit în familia națiunilor europene.

Totodată, partea română a declarat că este gata să renunțe la exprimarea în scris a rezervelor sale prin paranteze, dacă și celelalte delegații vor proceda la fel.

În sfârșit, delegația română a propus, pentru înlăturarea oricăror paranteze și adoptarea unui text complet comun, introducerea în proiect a unei formulări care urmează declarațiile tovarășului N. Ceaușescu la Pitești și în care se arată că țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia sunt gata, atâta timp cât continuă activitatea blocului agresiv NATO, să întărească cooperarea dintre ele pentru a putea zdrobi orice încercare agresivă a imperialismului. Partea română a arătat că această formulare corespunde pe deplin unui avertisment și că este, după părerea noastră, de natură a satisface toate cererile formulate de partea sovietică ca și de alte delegații.

La toate aceste sugestii nu s-a primit un răspuns definitiv și clar, spunându-se numai că propunerile noastre vor putea fi examinate într-o altă fază a discuțiilor, avându-se probabil în vedere consfătuirea propriu-zisă a Comitetului Politic Consultativ.

În aceste condiții s-a încheiat proiectul de Declarație cu cele cinci paranteze, trei consemnând propunerile celor șase neacceptate de noi și două consemnând formulările noastre neacceptate de cei șase.

II

Discuțiile privind punctul 2 de pe ordinea de zi: „Cu privire la măsurile de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia”

Discuțiile privind acest punct au scos în evidență încercarea părții sovietice de a se institui un sistem precis de coordonare a politicii externe a statelor participante la Tratat.

În prima parte a Consfătuirii, delegațiile celorlalte state au lăsat impresia că nu acordă un interes deosebit pentru acest punct.

La propunerea delegației române de a nu se angaja noi discuții în legătură cu problemele de principiu despre care se cunoaște că punctele de vedere sunt diferite (norme de bază, comisie permanentă de politică externă, secretariat unit), Gromîko invocă motivul că, fiind vorba despre o propunere venită de la conducerea de partid a unui stat membru al Tratatului (RDG), nu s-ar putea să se refuze examinarea ei. Sub raport tactic, problema a fost lăsată spre sfârșitul consfătuirii, urmărindu-se ca, sub presiunea grabei de a termina lucrările, să se obțină un minim de măsuri spre integrarea politicii externe a statelor părți Tratatului de la Varșovia.

2. În intervențiile din ședința plenară din 14 iunie, miniștrii de Externe ai celor șase state au susținut în bloc propunerile din scrisoarea lui Ulbricht. Gromîko a adoptat o poziție rigidă, susținând că lucrurile nu pot continua în modul în care se desfășoară în prezent.

Argumentul esențial, repetat de mai multe ori, a fost că trebuie să introducem ordine în acțiunile de politică externă. El a făcut elogiul ordinii, disciplinei și preciziei cu care se acționează în cadrul NATO. La un moment dat, Gromîko a spus că trebuie să fie clar că statele NATO „nu sunt dușmanii propriei lor politici externe” și că, folosind experiența NATO în interesul nostru, avem îndatorirea de a pune ordine în cadrul Pactului de la Varșovia.

De asemenea, ministrul de Externe sovietic a argumentat instituirea Comisiei permanente de politică externă și a Secretariatului Unit, precum și introducerea periodicității ședințelor Comitetului Politic Consultativ, prin invocarea Hotărârii adoptate în 1956, la sesiunea Comitetului Politic Consultativ de la Praga⁵. În ultima instanță – spunea Gromîko – nu se pune problema luării acestor măsuri, pentru că baza lor juridică există. Ceea ce se impune în prezent este aducerea la îndeplinire a Hotărârii din 1956, luată în comun, deoarece într-o anumită zi vom putea fi trași la răspundere pentru că nu ne-am îndeplinit angajamentele pe care ni le-am asumat.

Susținerile ministrului de Externe sovietic și argumentele folosite au fost reluate de delegațiile bulgară, cehoslovacă, RDG, polonă și ungară. O insistență deosebită în sprijinirea punctului de vedere sovietic am reținut din partea delegațiilor RDG, poloneză și cehoslovacă.

3. Intervenția ministrului de Externe român a arătat că, în realitate, propunerile din scrisoarea lui Ulbricht sunt o reluare a propunerilor examinate la Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor de Externe. Fie că este vorba despre „statut”, „regulament”, „norme de bază”, de trei documente ori de unul singur, poziția părții române, astfel cum a fost arătată la Berlin, rămâne neschimbată. În discurs a fost prezentată poziția părții române față de „statut”, Comisia permanentă de politică externă și Secretariatul Unit.

Folosind o argumentare documentară, s-a arătat că delegația română consideră că baza de plecare în aprecierea oricăror măsuri propuse este în conformitate cu

---

⁵ Documentul nu se publică.

prevederile Tratatului. Delegația română a subliniat că, dacă s-ar acorda Comitetului Politic Consultativ dreptul de a lua hotărâri, s-ar ajunge la o denaturare a caracterului consultativ pe care îl are acesta, la transformarea Comitetului Politic Consultativ într-un organ deliberativ cu atribuții suprastatale. Totodată, s-a exprimat dorința părții române de a lua măsuri pentru îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ și pentru sporirea eficienței consultărilor. Este necesară luarea de măsuri tehnice care să asigure cunoașterea din timp, de către toate statele, a problemelor de pe ordinea de zi, precum și a materialelor aferente.

În această ordine de idei, s-a precizat că delegația română este de acord cu constituirea unui Secretariat tehnic care, în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe al statului gazdă a reuniunii, să îndeplinească activități de ordin tehnic necesare pregătirii sesiunilor Comitetului Politic [Consultativ].

În intervenția ministrului român a fost subliniată ideea că partea română consideră ca premisă fundamentală a colaborării statelor socialiste, în domeniul politicii externe, principiul potrivit căruia conducerea de partid și de stat din fiecare țară socialistă este cea care elaborează, orientează și conduce politica externă a țării respective, revenindu-i întreaga răspundere în acest domeniu.

4. Ședința miniștrilor de Externe a hotărât constituirea unui grup de lucru, format din reprezentanții tuturor statelor, la propunerea delegației române, care să discute propunerile în legătură cu acest punct de pe ordinea de zi și să întocmească o listă de teze unanim acceptabile.

Discuțiile din grupul de lucru au fost îndelungate (16 ore) și au constat în examinarea amănunțită a fiecărei propuneri (atât cele din scrisoarea lui Ulbricht, cât și cele prezentate de delegația română). În final, grupul de lucru a reținut, ca unanim acceptabile, următoarele teze: ținerea consfătuirilor Comitetului Politic Consultativ, prin rotație, în capitalele statelor membre și prezidarea consfătuirilor de către șeful delegației gazdă; recunoașterea posibilității ca, prin acordul guvernelor statelor părți la Tratat, să fie invitați observatori din statele care nu sunt membre; stabilirea obligației de a trimite din timp ordinea de zi și materialele în legătură cu aceasta; înființarea unui Secretariat tehnic, cu activitate permanentă (având sediul la Moscova) și format din câte un lucrător numit de fiecare stat, care, în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe gazdă a consfătuirii să asigure îndeplinirea sarcinilor de ordin tehnic implicate de pregătirea reuniunilor Comitetului.

5. În ședința miniștrilor de Externe, lista pregătită de către grupul de lucru a fost respinsă de cele șase delegații. S-a argumentat că punctele reținute pe lista întocmită de grupul de lucru nu sunt acceptabile, pentru că nu rezolvă problemele fundamentale ale structurii Organizației Tratatului și deci nu asigură introducerea ordinei în politica externă.

Delegația sovietică a încercat o anumită presiune, prin crearea impresiei că delegația română „împiedică” îndeplinirea dorinței celor șase, nu urmărește îmbunătățirea „colaborării” și nu respectă angajamentele luate prin Hotărârea de la Praga din 1956.

Dacă România nu mai este de acord cu Hotărârea de la Praga, pe care a semnat-o, alături de noi în 1956 – a spus ministrul de Externe al RDG – este necesar să ceară și să obțină, în unanimitate, anularea acelei hotărâri: „Până atunci aveți obligația să vă respectați angajamentele luate”, a adăugat el.

6. Delegația română a intervenit în dezbateri, reluând principiile care trebuie să stea la baza colaborării în problemele de politică externă. Referitor la Hotărârea de la Praga, din 1956, a arătat că neaplicarea ei timp de zece ani este rezultatul dorinței comune a aceluiași state care au adoptat-o. Delegația română a susținut că neaplicarea Hotărârii din 1956, timp de 10 ani, demonstrează inutilitatea creării Comisiei permanente de politică externă și recunoașterea dorinței generale ca schimburile de păreri (consultările) în problemele de politică externă să se desfășoare nu prin intermediul unei Comisii permanente, ci în formele și condițiile în care au loc astăzi.

Dacă acum un stat sau unele state doresc să treacă la aplicarea hotărârii, acel stat sau acele state pot pretinde aceasta numai dacă toate statele consimt la aceasta.

7. Față de faptul că cele șase delegații nu au mai fost de acord să se rețină punctele asupra cărora consimțiseră în grupul de lucru, s-a hotărât ca aceasta să-și reia activitatea.

În a doua parte a lucrărilor grupului de lucru, delegațiile celorlalte state s-au străduit, în cadrul unor ședințe epuizante (15 ore de ședință în continuare) să „obțină” un document în care să fie reținută ideea Secretariatului (astfel încât să se poată trece „în etapa viitoare” la Secretariatul Unit), precum și inserarea principiului periodicității consfăturilor miniștrilor de Externe și ale Comitetului Politic Consultativ. Au fost reluate, de asemenea, tezele privind „normele de bază” și Comisia permanentă a miniștrilor Afacerilor Externe. Totodată, s-a insistat să se prevadă obligativitatea întrunirii tuturor consfăturilor Comitetului Politic Consultativ la nivelul cel mai înalt.

Delegația română a reafirmat punctul său de vedere asupra acestor susțineri. Totodată, a reluat propunerile de a se înscrie în document principiile colaborării în domeniul politicii externe.

Semnificativ este că propunerea românească care exprima ideea că în domeniul politicii externe întreaga răspundere revine conducerii de partid și de stat din fiecare stat a fost apreciată de delegațiile sovietice, cehoslovace și germane ca „un pas înapoi” față de actuala situație.

Delegația română a mai arătat că reprezentarea statelor membre la ședințele Comitetului Politic Consultativ trebuie să se facă la acel nivel care se stabilește de fiecare dată prin consultări, în funcție de problemele ce se discută. Este dreptul fiecărui stat de a hotărâi nivelul participării sale la sesiunea Comitetului. Stabilirea regulii ca la ședințele Comitetului Politic Consultativ să participe numai secretarii generali sau primii secretari și șefii guvernelor nu corespund însă art. 6 din Tratat, care prevede că în Comitetul Politic Consultativ „fiecare stat semnatar al Tratatului va fi reprezentat printr-un membru al guvernului sau printr-un alt reprezentant numit în mod special”.

În discuții, celelalte delegații au afirmat în mod deschis că în cazul în care se va reține, chiar în principiu, propunerea de a se crea un Secretariat tehnic cu sediu permanent, ele nu renunță la intenția de a transforma acest organism în Secretariat Unit. Astfel, delegația bulgară a insistat asupra propunerii de a se recunoaște Secretariatului tehnic calitatea de depozitar al protocoalelor Comitetului Politic Consultativ, iar delegația RDG, pentru stabilirea dreptului Secretariatului, de a reprezenta statele membre „în relațiile Pactului de la Varșovia cu alte organisme internaționale”.

Față de deosebirile principale în legătură cu al doilea punct de pe ordinea de zi, delegația română a folosit propunerea avansată într-una din ședințele plenare de ministrul de Externe cehoslovac, V. David (propunere apreciată negativ de celelalte delegații, îndeosebi de polonezi). S-a căzut de acord ca în partea din protocolul reuniunii, privind acest punct, să se consemneze că s-a făcut un schimb de păreri care a evidențiat existența de deosebiri asupra modului de îmbunătățire a activității Comitetului Politic Consultativ (fără a se reține vreun element acceptat în mod unanim).

8. Din discuțiile care au avut loc în legătură cu Secretariatul a rezultat că celelalte delegații nu sunt de acord, în ultimă instanță, cu crearea Secretariatului tehnic în forma discutată în cadrul grupului de lucru. În lipsa unei formule care ar răspunde în întregime dorinței de a se crea un secretariat unit, a apărut însă că celelalte delegații s-ar arăta satisfăcute, pentru moment cu un minim de măsuri care să permită realizarea în viitor a unui organism cu funcții de reprezentare a statelor membre. Partea română trebuie să evite orice formulă care ar consta în înființarea unui organism permanent, încadrat cu funcționari internaționali, deoarece aceasta implică angajarea de personal tehnic auxiliar, recunoașterea de privilegii și imunități, dotarea cu buget propriu, clădire pentru Secretariat etc., ceea ce în ultimă instanță, creează premisele pentru constituirea unui Secretariat Unit, cu atribuții suprastatale, de coordonare a activității de politică externă.

După părerea noastră, în cazul în care se va reține ideea Secretariatului tehnic, el va trebui să nu aibă decât atribuții de ordin strict tehnic, necesare în legătură cu transmiterea ordinii de zi și a materialelor legate de aceasta, să rămână în principal pe seama Ministerului de Externe al statului gazdă, care ar urma să le aducă la îndeplinire prin colaborare cu lucrători din ministerele de Externe ale celorlalte state (care nu ar deveni deci funcționari internaționali). O astfel de soluție ar evita dificultățile ce apar în mod necesar, prin înființarea unui organism permanent, cu caracter internațional. Considerăm că sarcinile Secretariatului tehnic ar trebui îndeplinite, în principal, de Ministerul de Externe al țării care găzduiește consfătuirea Comitetului Politic Consultativ, respingându-se orice propuneri de a se acorda Secretariatului funcții de reprezentare, de depozitare a protocoalelor sau de coordonare în domeniul politicii externe.

III

1. În cursul lucrărilor Consfătuirii s-a manifestat în mod evident insistența părții sovietice – susținută de celelalte delegații, cu excepția celei române – de a

întări activitatea Organizației Tratatului de la Varșovia, introducând progresiv elemente de ordine și organizare.

Pentru a demonstra temeinicia acestui punct de vedere, delegația sovietică a căutat să introducă o notă de îngrijorare în aprecierea situației actuale în Europa și în lume, în special, în legătură cu formarea „axei Bonn-Washington”, înarmarea nucleară a RFG și accentuarea pretențiilor sale teritoriale.

2. S-a putut constata încercarea de a verifica trăinicia poziției române și, în acest scop, partea sovietică a folosit în cursul Consfătuirii o varietate de metode menite să asigure îndeplinirea obiectivelor menționate, căutând să obțină o modificare, măcar parțială, a punctelor de vedere exprimate de delegația română. În acest scop:

a) A fost mobilizată opoziția de grup a celorlalți participanți, folosindu-se argumentul că o singură delegație (a României) nu își poate impune punctul de vedere asupra unei majorități compuse din șase delegații.

S-a observat tendința sovietică și a celorlalte cinci delegații care au sprijinit poziția acesteia, de a fixa în scris elementele de divergență și de a sublinia poziția singulară a României în cadrul celor șapte.

Delegația română a combătut aceste tendințe și a obținut ca în proiectul de Declarație să nu se menționeze, în dreptul pasajelor în divergență, decât autorii propunerii respective, dar nu și pe cei care s-au opus. Este de remarcat în această ordine că și ministrul Afacerilor Externe bulgar s-a opus, în anumite ocazii, la fixarea în scris și sublinierea divergențelor. Astfel el a combătut propunerea ministrului Afacerilor Externe al RDG, care insista pentru consemnarea cât mai precisă a divergențelor cu privire la punctul II al ordinei de zi.

b) Textele asupra cărora se realizase un acord general prin acomodarea reciprocă a pozițiilor în grupele de lucru au fost dezavuate, apoi, în plenara miniștrilor, reafirmându-se punctele de divergență ale celor șase și, totodată, reținându-se ca un bun câștigat elementele cu care delegația română a venit în întâmpinarea celorlalți;

c) Au fost folosite anumite atitudini subiective ale unor țări participante față de politica generală a României (Polonia – din considerente de prestigiu, RDG – în legătură cu rezervele manifestate față de dezvoltarea relațiilor României cu RFG), pentru a determina atitudini critice mai pronunțate față de punctele de vedere românești;

d) Este de remarcat numărul mare de ore de ședință – peste 150 în 11 zile – câte 10-12 ore pe zi, în Comisia de redactare a proiectului de Declarație, la care s-au adăugat în ultimele trei zile încă 10-12 ore pe zi în grupul de lucru pentru punctul 2 de pe ordinea de zi.

3. Dezbaterile Consfătuirii au permis o mai bună cunoaștere a pozițiilor țărilor participante, o delimitare mai precisă a punctelor de vedere comune și a problemelor în care se manifestă diferențe de opinii.

a. În elaborarea proiectului de Declarație, delegația română a obținut recunoașterea și ogindirea corespunzătoare a unor teze importante care nu figurau

sau erau tratate incomplet în proiectul inițial sovietic (însemnătatea statornicirii unor relații normale între state și principiile care trebuie să guverneze aceste relații, întărirea caracterului constructiv, de apel la rațiune al Declarației, folosirea unui limbaj mai sobru în textul documentului).

Examinarea luărilor de poziție a delegației URSS în dezbaterile proiectului de Declarație duce la constatarea că partea sovietică consideră menținerea *statu quo*-ului în Europa drept esențială, pentru interesele vitale ale URSS și ale altor țări (RDG, Polonia, Cehoslovacia). Concepția *statu quo*-ului se reflectă în abordarea problemei frontierelor, a politicii blocurilor militare, precum și în menținerea indefinită a actualei diviziuni a Germaniei.

Partea sovietică a contestat consistența perspectivelor procesului de slăbire a NATO pentru a-și justifica înclinația spre aranjamente privind securitatea europeană, bazate pe înțelegerea dintre cele două blocuri politico-militare, iar nu pe dezvoltarea multilaterală a relațiilor dintre state suverane. Este de remarcat, însă, că în abordarea acestor probleme, partea sovietică, având în vedere nepopularitatea punctelor sale de vedere, procedează cu prudență și se vede uneori în situația de a accepta formulări care nu corespund pe deplin intențiilor sale.

Ca urmare, tezele înscrise ca puncte de divergență în actualul proiect de Declarație plasează partea română într-o poziție moral-politică avantajoasă față de celelalte delegații, sprijinită pe argumente solide.

Toate acestea îndreptățesc aprecierea că la Consfătuirea de la București a Comitetului Politic Consultativ se va putea ajunge la adoptarea unei Declarații comune în problemele securității europene.

b) Discuțiile asupra măsurilor de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia au scos în relief intenția părții sovietice de a se purcede neîntârziat la crearea formelor instituționale de coordonare și pe plan politic, transformând Tratatul într-un mecanism unitar cu acțiune permanentă, ca opozant și interlocutor valabil al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord. Aceste tendințe s-au manifestat în susținerea necesității de a fixa nivelul și periodicitatea sesiunilor Comitetului Politic Consultativ, de a reglementa procedura adoptării hotărârilor obligatorii prin majoritate de voturi, de a crea Comisia de politică externă și Secretariatul Unit.

Consfătuirea de la Moscova a miniștrilor Externe a prilejuit reafirmarea poziției României de a aduce o contribuție constructivă la îmbunătățirea activității de consultare în cadrul Comitetului Politic Consultativ, fără a admite cedarea atributelor esențiale ale suveranității de stat în favoarea instituirii unor forme suprastatale de coordonare a politicii naționale.

21 iunie 1966

AMAE, Problema 9V3, 1966, Tratat Varșovia. Direcția a I-a. Consfătuirile pregătitoare de la Moscova ale miniștrilor Apărării și ai Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, 6 iunie 1966, f. 97-115.

15. [...], iunie 1966, București. Sintează realizată de Ministerul Afacerilor Externe referitoare la compararea obligațiilor asumate de România în cadrul Tratatului de la Varșovia cu cele din cadrul tratatelor bilaterale încheiate cu statele comuniste din Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 12/0576

Strict Secret
ex[emplar] 1

Tovarășului Corneliu Mănescu
Ministrul Afacerilor Externe

Notă

Ref[eritor]: compararea obligațiilor asumate de România prin Tratatul de la Varșovia cu cele asumate prin tratatele bilaterale de prietenie, colaborare și asistență mutuală încheiate cu Republica Populară Bulgaria, Republica Populară Ungară, Republica Populară Polonă și Republica Socialistă Cehoslovacă

1. Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Populară Albania, Republica Populară Bulgaria, Republica Populară Ungară, Republica Populară Polonă, Republica Populară Română, Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Cehoslovacă, denumit în practică Tratatul de la Varșovia, a fost semnat la 14 mai 1955 și a intrat în vigoare, prin depunerea instrumentelor de ratificare la 6 iunie 1955.

Anterior, în perioada 16 iunie 1948 - 26 ianuarie 1949, România a încheiat tratate bilaterale de prietenie, colaborare și asistență mutuală cu fiecare dintre statele participante la Tratatul de la Varșovia cu excepția Republicii Populare Albania și Republicii Democratice Germane.

Aceste tratate fac parte dintr-un sistem de înțelegeri bilaterale încheiate între statele socialiste în perioada 1948-1949.

2. Tratatul bilaterale de prietenie, colaborare și asistență mutuală au fost încheiate, pe de o parte, ca urmare a dorinței statelor respective de a întări relațiile de prietenie și colaborare între ele în interesul dezvoltării lor, iar pe de altă parte, cu scopul de a crea alianțe defensive bilaterale, pentru limitarea pericolului unei agresiuni împotriva lor din partea Germaniei.

3. Cauzele care au dus la încheierea Tratatului de la Varșovia, tratat defensiv cu caracter regional european, sunt indicate în preambulul tratatului, care arată că aceasta a fost necesar datorită (1) constituirii Uniunii Europei Occidentale ca o grupare militară cu participarea Germaniei Occidentale și (2) a includerii acesteia în NATO.

Încheierea Tratatului de la Varșovia apare ca o contramăsură a statelor socialiste în fața amenințării pentru pacea și securitatea europeană pe care o constituie existența NATO.

Tratatul de la Varșovia este deci un organism a cărei existență este determinată în mod direct de lipsa unui sistem de securitate colectivă în Europa⁶.

---

⁶ „Astfel, scrie juristul polonez M. Lachs, tratatul leagă existența sa de hotărârea țărilor europene care pot, în funcție de felul în care vor acționa, să contribuie la desființarea lui” [n.a.].

Acest fapt rezultă cu pregnanță din însăși textul Tratatului (preambul, art. 2, 3 și 11 alineatul II⁷, din faptul că demersurile întreprinse de URSS⁸), în 1954, pentru asigurarea unui sistem de securitate colectivă în Europa au rămas fără rezultat, din declarația adoptată de Conferința din 29 noiembrie 1954 de la Moscova la care au participat statele care au devenit ulterior membre ale Tratatului de la Varșovia⁹ etc.

Recent, ideea dependenței existenței Tratatului de la Varșovia de existența NATO, a fost reluată în nota de răspuns a guvernului sovietic din 17 mai 1966, la nota RF Germane din 25 martie 1966¹⁰), precum și în interviul acordat lui Ivan Bașev, ministrul Afacerilor Externe bulgar, la 30 aprilie 1966. Ideea se regăsește și într-o declarație făcută de Valerian Zorin, în martie 1966, presei franceze¹¹.

4. Tratatul bilateral conține unele prevederi cu caracter general privind consultări între statele semnatare în problemele internaționale importante care afectează interesele comune, colaborarea în diferite domenii (economic, cultural), obligația de a nu lua parte la nici un fel de alianțe sau coaliții în contradicție cu scopurile tratatului, participarea la toate acțiunile internaționale care tind să asigure pacea și securitatea internațională.

Prevederea principală a acestor tratate cu caracter defensiv este obligația pe care și-o asumă statele semnatare de a-și acorda asistență mutuală, inclusiv ajutor militar, în cazul când unul din ele ar fi antrenat într-un conflict militar.

Obligația de asistență în tratatele bilaterale încheiate cu URSS, RS Cehoslovacă și RP Polonă vizează un conflict militar cu Germania sau cu oricare alt stat aliat cu aceasta.

---

⁷ „În cazul când Europa va fi creat un sistem de securitate colectivă și va fi încheiat în acest scop un tratat general-european de securitate colectivă, lucru spre care părțile contractante vor tinde neîncetat, prezentul tratat își va pierde valabilitatea în ziua intrării în vigoare a tratatului general-european” (art. 11, al. II) [n. a.].

⁸ La Conferința de la Berlin a miniștrilor Afacerilor Externe ai celor patru mari puteri, URSS a propus la 10 februarie 1954, un proiect cuprinzând principiile unui „Tratat general-european de securitate colectivă în Europa”. Această acțiune a fost, apoi, reluată de URSS prin notele adresate celor trei mari puteri occidentale la 31 martie 1954, 24 iulie 1954, la 10 septembrie 1954, 23 octombrie 1954, precum și în nota adresată statelor europene și SUA, la 13 noiembrie 1954, a conferinței țărilor europene pentru asigurarea păcii și securității în Europa [n. a.].

⁹ În declarația s-a reafirmat dorința ca în locul creării unor grupuri militare închise ale unor state europene îndreptate împotriva altor state europene să fie creat un sistem de securitate colectivă în Europa bazat pe participarea tuturor statelor europene, ca în cazul în care Acordurile de la Paris vor fi totuși ratificate, ele vor lua măsuri corespunzătoare pentru asigurarea securității lor, în interesul menținerii păcii în Europa și vor continua să persevereze pentru crearea, în Europa, a unui sistem de securitate colectivă.

Până la intrarea în vigoare a Acordurilor de la Paris, țările socialiste au propus încheierea unui tratat general-european de securitate colectivă, care avea menirea de a preveni împărțirea Europei în blocuri militare opuse unele altora [n. a.].

¹⁰ Prin pct. 9, litera c: „În scopul încetării cursei înarmărilor și slăbirii încordării internaționale, Uniunea Sovietică se pronunță pentru dizolvarea blocurilor militare, inclusiv grupările militare opuse din Europa, NATO și Organizația Tratatului de la Varșovia [...]. Guvernul sovietic este gata să participe la elaborarea unui sistem trainic pentru securitatea statelor europene” [n. a.].

¹¹ „Dacă NATO va fi lichidată, nu va mai exista nici Organizația Tratatului de la Varșovia” [n. a.].

Tratatele bilaterale încheiate cu RP Bulgaria și RP Ungară, sunt în această privință mai largi, întrucât se referă nu numai la o agresiune săvârșită de Germania sau alt stat aliat cu aceasta, ci și de oricare stat terț indiferent dacă este sau nu aliat cu Germania.

De asemenea, tratatul încheiat cu RP Bulgaria conține prevederi potrivit cărora părțile își vor coordona planurile lor economice, vor lua toate măsurile pentru a extinde schimburile reciproce de mărfuri, vor pregăti înfăptuirea unei uniuni vamale și vor cădea de acord cu privire la schimburile comerciale cu alte țări.

5. Articolul 1 din Tratatul de la Varșovia consemnează obligația părților contractante, ca, în conformitate cu Carta ONU să se abțină în relațiile lor internaționale de la amenințarea cu forța sau de la folosirea ei și să rezolve litigiile lor internaționale prin mijloace pașnice în așa fel încât să nu pericliteze pacea și securitatea internațională.

Această obligație nu-și găsește o corespondență expresă în prevederile susmenționatele tratate bilaterale încheiate cu România, dar este cuprinsă implicit în ele, deoarece este o obligație asumată prin Carta ONU de statele respective, iar, de altfel, tratatele fac precizarea că vor fi înfăptuite în concordanță cu principiile Cartei ONU.

6. Articolul 2 din Tratatul de la Varșovia conține declarația părților contractante că (1) sunt gata să participe în spiritul unei colaborări sincere la toate acțiunile internaționale având drept scop asigurarea păcii și securității internaționale și (2) își vor consacra în întregime forțele atingerii acestor țeluri.

Totodată, părțile contractante (3) vor depune eforturi pentru ca, în înțelegere cu alte state care doresc să colaboreze în această direcție, să se ia măsuri eficiente în vederea (a) reducerii generale a armamentelor și (b) a interzicerii armelor atomice, cu hidrogen și a celorlalte tipuri de arme de exterminare în masă.

Prevederile cuprinse în articolul 2 din Tratatul de la Varșovia nu-și găsește în mod expres un corespondent în tratatele bilaterale.

Prima parte a articolului reia principiile cuprinse în Carta ONU și, prin aceasta, nu aduce nimic în plus față de tratatele bilaterale.

7. Articolul 3 al Tratatului de la Varșovia conține (1) obligația statelor de a se consulta între ele asupra tuturor problemelor care afectează interesele lor comune, călăuzindu-se după interesele păcii și securității internaționale.

Această obligație își găsește corespondentul în tratatele bilaterale, dar în Tratatul de la Varșovia, apare, în fapt, mai restrânsă în sensul că problema internațională importantă respectivă **trebuie să afecteze interesele comune** ale tuturor statelor participante.

În articolul 3, statele și-au asumat și obligația (2) de a se consulta neîntârziat (a) în interesul asigurării apărării comune și (b) menținerea păcii și securității **ori de câte ori, după părerea oricăreia dintre ele**, se va ivi primejdia unui atac armat împotriva unuia sau a mai multor state semnatare ale Tratatului.

Această obligație nu-și găsește corespondentul expres în tratatele bilaterale, dar se poate considera că este implicit conținută în obligația de consultare în toate problemele internaționale importante prevăzută în tratatele respective.

8. În articolul 4 al Tratatului de la Varșovia se arată că:

„În cazul unui atac din partea unui stat sau grup de state împotriva unuia sau mai multor state semnatare ale tratatului în cadrul exercitării dreptului la autoapărare individuală sau colectivă, în conformitate cu articolul 51 al Cartei ONU, **va acorda statului sau statelor care au fost supuse unui asemenea atac ajutor imediat**, în mod individual, în înțelegere cu celelalte state semnatare ale tratatului și prin folosirea mijloacelor care i se par necesare, inclusiv folosirea forței armate” și că „**statele semnatare ale tratatului se vor consulta imediat asupra măsurilor ce trebuie luate în comun** în vederea restabilirii și menținerii păcii și securității internaționale”.

Deosebirile între obligațiile asumate în acest domeniu de România în cadrul Tratatului de la Varșovia și cele din tratatele bilaterale apar ca fiind următoarele:

a. Tratatul de la Varșovia funcționează în cazul unui atac armat în Europa din partea unui stat sau grup de state împotriva unuia dintre statele participante la Tratatul de la Varșovia, indiferent dacă statele agresoare sunt aliate cu Germania;

b. În Tratatul de la Varșovia condiția nașterii obligației **este existența unui agresiuni militare** pe când în tratatele bilaterale încheiate cu URSS, RS Cehoslovacă și RP Polonă, obligația României este de a da ajutor numai în cazul unei agresiuni militare directe asupra partenerului, fiind suficient ca acesta „**să fie antrenat într-un conflict armat cu Germania**” sau oricare alt state” (spre exemplu, în cazul în care statul partener ar intra în război ca urmare a agresiunii comise asupra unui stat terț cu care are tratat de alianță, sau ca ripostă la o agresiune indirectă etc.);

c. În Tratatul de la Varșovia, România s-a obligat să dea ajutor „prin toate mijloacele **care i se par necesare** inclusiv folosirea forței armate”, ceea ce presupune că ajutorul poate fi limitat, pe când în tratatele bilaterale s-a obligat mai mult și anume să dea „ajutor militar și de altă natură, **prin toate mijloacele aflate la dispoziția sa**”, deci să acorde un ajutor nelimitat;

d. Potrivit Tratatului de la Varșovia, prealabil acordării ajutorului (necesar „restabilirii și menținerii păcii”) între statele semnatare au loc consultări pe când tratatele bilaterale nu mai prevăd faza consultării prealabile, obligația acordării ajutorului fiind directă și imediată.

9. Articolul 5 din Tratatul de la Varșovia prevede crearea „unui Comandament unificat al aceloră dintre forțele lor armate care, potrivit înțelegerii între părți, vor fi puse sub comanda acestui comandament”, pe când tratatele bilaterale nu conțin această prevedere”.

De asemenea, Tratatul de la Varșovia conține și obligația statelor participante de a lua „de comun acord și alte măsuri necesare (a) pentru întărirea capacității lor de apărare (b) pentru a apăra munca pașnică a popoarelor lor, (c) pentru a garanta inviolabilitatea frontierelor lor și (d) a asigura apărarea împotriva unei eventuale agresiuni”.

Obligația de mai sus nu este cuprinsă în tratatele bilaterale.

10. Potrivit prevederilor articolului 6 al Tratatului de la Varșovia s-a creat Comitetul Politic Consultativ, organ nedeliberativ, având ca sarcină îndeplinirea

consultărilor prevăzute în tratat și examinarea problemelor care se vor ivi în legătură cu aplicarea tratatului.

Comitetul poate crea organe auxiliare „care s-ar dovedi necesare”.

Remarcăm că în tratatele bilaterale nu există un organ permanent similar, deși se prevede practica unor consultări.

11. Tratatul de la Varșovia mai conține câteva probleme care nu sunt cuprinse în tratatele bilaterale și anume: obligația rezolvării litigiilor internaționale prin mijloace pașnice (art.1), reducerea generală a înarmărilor și interzicerea armelor atomice, încetarea valabilității în cazul când va fi creat un sistem de securitate colectivă în Europa și, în acest scop, se va încheia un tratat general-european.

12. Prin articolul 7 al Tratatului de la Varșovia, părțile s-au obligat „(1) să nu ia parte la nici un fel de coaliții sau alianțe și (2) să nu încheie nici un fel de acorduri ale căror scopuri ar fi în contradicție cu scopurile tratatului. Obligații asemănătoare sunt precizate și în tratatele bilaterale.

13. Tratatul de la Varșovia, cât și tratatele bilaterale fac referiri la scopurile și principiile din Carta Organizației Națiunilor Unite, pe care statele înțeleg să le respecte în aplicarea tratatelor respective.

14. În ceea ce privește perioada inițială de valabilitate, Tratatul de la Varșovia se aseamănă cu tratatele bilaterale în sensul că se aplică pe 20 de ani. Deosebirea constă însă în privința perioadei următoare, unde, spre deosebire de tratatele bilaterale a căror perioadă de valabilitate se extinde prin tacită reconducțiune din 5 în 5 ani, pentru părțile care nu l-au denunțat cu un an înainte de expirarea termenului de 20 de ani, Tratatul de la Varșovia prevede un singur termen de valabilitate de 10 ani.

15. Actuala perioadă de valabilitate de 20 de ani a Tratatului de la Varșovia expiră la 6 iunie 1975, pe când în tratatele bilaterale după 1968–1969.

Anexăm alăturat un tabel comparativ al prevederilor sus-menționatele tratate.

Documente Diplomatice Române, III, România și Tratatul de la Varșovia (1966-1991)

Nr. Crt.	Data	Locul	Denumirea reuniunii	Participanți	Obiectul
1.	29.XI 2.XII 1954	Moscova	Conferința țărilor Europene pentru asigurarea Securității în Europa	8 state și RP Chineză ca observator	S-a examinat situația din Europa în legătură cu Acordurile de la Paris. S-a constatat necesitatea creării unui sistem de securitate colectivă în Europa.
2.	11.V. 14.V. 1955	Varșovia	A 2-a conferință a statelor europene pentru asigurarea păcii și securității în Europa	Aceleași state ca în 1954	S-a discutat situația creată ca urmare a ratificării acordurilor de la Paris. S-a încheiat Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală (Tratatul de la Varșovia). A fost creat Comandamentul unificat al forțelor armate. Pe lângă Comandamentul suprem a fost creat un stat major al forțelor armate unificate, format din reprezentanții permanenți ai marilor state majore ale țărilor semnatare. S-a stabilit ca sediul statului major să fie la Moscova.
3.	27. I. 28. I. 1956	Praga	Ședința Comitetului Politic Consultativ	Cele 8 state membre și RP Chineză ca observator	S-au luat măsuri privind includerea în forțele armate unite a unor contingente ale armatei RDG. S-a hotărât reducerea forțelor armate și bugetele militare ale statelor membre. S-a aprobat regulamentul comandamentului unit. S-a hotărât crearea unei comisii permanente pentru elaborarea de recomandări în probleme de politică externă și a unui secretariat unit cu sediul la Moscova
4.	24.V. 1958	Moscova	Ședința Comitetului Politic Consultativ	Cele 8 state membre și RP Chineză ca observator	S-a adoptat o declarație privind probleme de politică internațională. S-a hotărât retragerea trupelor sovietice de pe teritoriul României și o

Institutul Diplomatic Român

					nouă reducere a efectivelor militare. A fost adoptat proiectul Pactului de neagresiune între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre NATO.
5.	27-28. IV 1959	Varșovia	Conferința miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia și al RP Chineze	Miniștrii Afacerilor Externe ai statelor membre și RP Chineză	A avut loc un schimb de păreri în legătură cu apropiatele tratative de la Geneva între statele din Est și Vest în problemele referitoare la Germania, inclusiv tratatul de pace și problema Berlinului.
6.	4.II. 1960	Moscova	Ședința Comitetului Politic Consultativ	Cele 8 state membre și ca observatori: RP Chineză, RPD Coreeană și RP Mongolă	Schimb de păreri privind dezarmarea generală și totală și încheierea Tratatului de pace cu Germania. S-a prezentat o comunicare în legătură cu reducerea forțelor armate de către URSS și cu privire la poziția URSS la întâlnirea la nivel înalt care urma să aibă loc. S-a hotărât să se continue consultările reciproce în cadrul pregătirilor pentru întâlnirea de la Paris a șefilor de guverne. S-a adoptat o declarație a statelor participante cu privire la situația internațională.
7.	28-29 III 1961	Moscova	Ședința Comitetului Politic Consultativ	Cele 8 state membre și ca observatori: RP Chineză, RPD Coreeană și RP Mongolă	Schimb de vederi în legătură cu situația internațională. Măsuri pentru întărirea capacității de apărare a țărilor semnatare ale Tratatului de la Varșovia și pentru încheierea unui Tratat de pace cu cele două state germane și transformarea Berlinului Occidental în oraș liber demilitarizat.

Documente Diplomatice Române, III, România și Tratatul de la Varșovia (1966-1991)

8.	3-5 aug. 1961	Moscova	Consfătuirea primilor secretari ai Comitetelor Centrale ale Partidelor Comuniste și muncitorești din țările participante la Tratatul de la Varșovia	Reprezentanții Partidelor comuniste și muncitorești din țările participante la Tratat. Au asistat reprezentanți ai partidelor frățești din țările socialiste ale Asiei.	A avut loc un schimb de păreri în problemele de politică externă legate de pregătirea încheierii Tratatului de pace cu Germania. S-a hotărât excluderea din ședință a delegației albaneze pe motiv că participarea nu este la cel mai înalt nivel. S-a adoptat declarația statelor participante în problema germană (publicată la 14 aug. 1961)
9.	8-9 sept. 1961	Varșovia	Consfătuirea miniștrilor Apărării ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia	Miniștrii Apărării ai statelor participante la Tratat și șefii Marilor State Majore ale Forțelor Armate ale acestor state cu excepția Albaniei.	S-au examinat probleme concrete referitoare la întărirea capacității de luptă a trupelor din compunerea Forțelor Armate Unite ale țărilor participante la Tratat. Consfătuirea a însărcinat pe șefii marilor state majore să elaboreze măsuri practice în vederea întăririi continue a capacității de apărare a țărilor participante la Tratat.
10.	30.I.- 1.II 1962	Praga	Consfătuirea miniștrilor Apărării ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia	Miniștrii Apărării ai statelor participante la Tratat, cu excepția Albaniei	S-au examinat probleme curente referitoare la întărirea Forțelor Armate Unite. S-a hotărât să se solicite guvernelor participante la Tratat să aprobe hotărârile luate la o ședință apropiată a Comitetului Politic Consultativ.
11.	7.VI. 1962	Moscova	Ședința Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la tratat	Reprezentanții țărilor membre ale Tratatului cu excepția Albaniei	A fost ascultată comunicarea lui A.A. Gromîko privind tratativele dintre URSS și SUA în problema reglementării pașnice germane. S-a aprobat poziția URSS la tratative și s-a considerat necesară continuarea tratativelor pentru a găsi o soluție coordonată a acestei probleme.

Institutul Diplomatic Român

12.	26.VII 1963	Moscova	Ședința Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la tratat	Reprezentanții țărilor membre ale Tratatului cu excepția Albaniei	A.A. Gromîko a prezentat o comunicare privind tratativele dintre guvernul URSS și guvernele SUA și Angliei în problema interzicerii experiențelor cu arma nucleară. Consfătuirea a aprobat rezultatele tratatelor. S-au discutat probleme legate de starea forțelor armate ale statelor participante la Tratat. Printr-o scrisoare trimisă cu câteva zile înainte de începerea consfătuirii, URSS a propus admiterea RP Mongole, ca membră a Tratatului de la Varșovia. În urma obiecțiilor României, această propunere n-a fost discutată (prin admiterea Mongoliei s-ar schimba caracterul regional al Tratatului).
13.	10.XII. 1964	Varșovia	Consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre la Tratat	Adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor membre cu excepția Albaniei	Pregătirea ședinței Comitetului Politic Consultativ, din ianuarie 1965.
14.	19-20 ian. 1965	Varșovia	Ședința Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la tratat	Reprezentanții statelor membre ale Tratatului cu excepția Albaniei	Analiza noii situații create în legătură cu planurile unor state membre ale Pactului Nord-Atlantic de crearea a forțelor nucleare multilaterale NATO. Delegația RD Germane a propus discutarea unui proiect de tratat referitor la nediseminarea armelor nucleare și a unui proiect privind constituirea comisiei de politică externă. Aceste propuneri nu au fost adoptate.

Documente Diplomatice Române, III, România și Tratatul de la Varșovia (1966-1991)

15.	4-9 II 1966	Moscova	Consfătuirea șefilor Marilor State Majore ale statelor participante la Tratat.	Șefii Marilor State Majore ale țărilor membre cu excepția Albaniei.	Modificarea statutului Comandamentului Forțelor Armate Unite.
16	10-12 II 1966	Berlin	Consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre la Tratat	Adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre cu excepția Albaniei	Îmbunătățirea activității Comitetului Politic Consultativ. S-a propus elaborarea unui statut al Comitetului Politic Consultativ, înființarea comisiei permanente de politică externă și un secretariat unit, ca organisme auxiliare ale Comitetului Politic Consultativ. Ca urmare a obiecțiilor delegației române propunerile nu au fost adoptate.

AMAE, Problema 23. 9V3.1966. Tratat Varșovia. Direcția I. Consfătuirea de la Moscova a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, iunie 1966, vol. I, f. 29-36, 101-105.

III. CONSFĂTUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE DIN ȚĂRILE PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 8-10 FEBRUARIE 1967, VARȘOVIA

1. 25 ianuarie 1967, București. Nota de audiență dintre secretarul general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, și ambasadorul sovietic la București, A.V. Basov, referitoare la transmiterea unei scrisori a prim secretarului general al CC al PCUS, L.I. Brejnev, prin care propune convocarea unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia; scrisoarea în anexă.

Notă de audiență

La 25 ianuarie 1967, tovarășul Nicolae Ceaușescu a primit în audiență pe ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, la cererea acestuia.

Tov. Basov a transmis o comunicare din partea CC al PCUS referitoare la convocarea unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, care au participat la consfătuirea de București din iulie 1966 (se anexează textul integral al comunicării).

În continuare, între tovarășii Nicolae Ceaușescu și A.V. Basov a avut loc următoarea discuție:

Tov. Basov: Este interesant!

Tov. N. Ceaușescu: Foarte interesant. Noi o vom supune conducerii partidului spre examinare. Ca o părere personală, pot să vă spun că în ceea ce privește prima problemă, nu văd că în prezent ar fi obiectiv necesar să se întâlnească miniștrii de Externe. Guvernul RFG abia a fost creat. Un schimb de păreri asupra poziției noului guvern al RFG nu se va putea baza pe fapte, pe realități. Ar fi mai bine să se lase puțin timp pentru a se cunoaște mai mult din activitatea noului guvern, pentru a se vedea în ce măsură faptele corespund declarațiilor. Atunci un schimb de păreri ar fi și eficace și util.

Mai mult decât atât, cunoașteți și dv. că reprezentanți ai guvernului RFG au purtat discuții cu diferite țări socialiste. Ar fi bine să lăsăm timp pentru a se clarifica unele aspecte ale cursului noului guvern.

Linia generală o cunoaștem cu toții; la Consfătuirea de la București s-a pus de acord poziția țărilor noastre inclusiv față de RFG în ceea ce privește securitatea europeană, poziția noastră comună în problema germană; recunoașterea existenței celor două state germane; recunoașterea granițelor stabilite în Europa în urma celui de-al doilea război mondial; s-a recunoscut, de asemenea, necesitatea de a se căuta

căi pentru a se stabili relații cu guvernul RFG, ca reprezentant al unei părți a Germaniei.

Nu văd că au intervenit elemente care să impună adoptarea unei linii noi în aceste probleme. Dimpotrivă, evoluția evenimentelor demonstrează justetea aprecierilor și orientărilor stabilite la Consfătuirea de la București.

Noi am informat toate țările socialiste asupra discuțiilor care au fost purtate cu reprezentanții ai RFG. Cred că și dv. ați fost informați.

Tov. Basov: Da, ieri seara la ora 9, tov. Macovescu ne-a informat.

Tov. N. Ceaușescu: După câte știm, discuții au avut și tovarășii cehi; în prezent, se află la Budapesta secretarul de Stat din MAE al RFG, Lahr; se pare că și în Bulgaria se prevăd unele discuții cu RFG.

În aceste condiții, după părerea mea, o consfătuire a miniștrilor de Externe nu ar putea să facă prea mult. Ar fi bine să se clarifice mai mult tendințele în politica noului guvern al RFG. Dacă se vor aduna miniștrii de Externe, atunci să aibă loc un schimb de păreri real.

În principiu, desigur o întâlnire ar fi utilă, însă eu nu văd că este atât de urgentă. Repet, aceasta este o părere personală; urmează ca problema să fie examinată de conducerea partidului.

Tov. Basov: Părerea dv. are o importanță foarte mare.

Tov. N. Ceaușescu: La noi hotărăște Comitetul Executiv care este un organ larg, 15 membri plini, așa că pot exista 15 păreri.

Aceasta din punctul de vedere principal. Apoi, în ceea ce privește latura practică a problemei: ministrul nostru de Externe este, în general, foarte ocupat în luna februarie; chiar în perioada în care se propune a se ține consfătuirea, va face o vizită în Belgia (s-a publicat și în presă), așa că practic nici nu ar putea participa. Nu aș putea spune acum exact care este programul, însă se pare că se prevede, de asemenea, o vizită a ministrului de Externe al Finlandei¹. Desigur, fiecare ministru de Externe își are un calendar, așa că problema datei ar trebui rezolvată în raport de timpul disponibil al fiecărui ministru. Aceasta este o problemă care a intervenit acum, ea nu a fost prevăzută în planurile miniștrilor de Externe și, dacă se va ajunge la această consfătuire, atunci trebuie găsit timpul acceptabil.

În principiu, nu am obiecții, însă nu văd că o consfătuire ar fi atât de urgentă. În ceea ce ne privește, noi nu ne-am format o părere privind orientarea noului guvern RFG. Este adevărat, în țările socialiste, în țările capitaliste se publică multe declarații, articole în presă pe această temă. Multe dintre aceste declarații și comentarii au numai în parte conținut mai aprofundat. De obicei, așa se întâmplă, primele comentarii sunt mai tari, fiecare susține că este cel mai documentat; treptat, însă lucrurile se clarifică și nu mai arată ca la început. Să lăsăm să treacă puțin timp; în înfierbințea se ajunge de obicei la concluzii greșite.

---

¹ Vizita ministrului Afacerilor Externe finlandez, Ahti Karjalainen a avut loc în perioada 15-20 februarie 1967 [n.ed.].

Aș vrea să vă dau un exemplu, în altă ordine de idei. Am avut discuții cu conducători ai unor partide în legătură cu evenimentele din Indonezia. Unii au susținut că, totuși, guvernul Suharto-Malik este mai progresist, că se poate avea încredere în el. Noi am spus că nu vedem nimic progresist la acest guvern și la acești oameni, că poziția noastră este cu totul negativă față de acest guvern. Ei ne spuneau că actualul guvern va încerca să-l salveze pe Sukarno. Noi le-am spus că, dimpotrivă, ei vor căuta să scape de Sukarno și cât mai repede. Din păcate, noi am avut dreptate. În primul moment Suharto-Malik, pentru a câștiga timp împotriva opoziției interne, au lăsat impresia că vor să-l salveze pe Sukarno. Astăzi am primit o știre de la acest tovarăș, nu vreau să-i spun numele, în care comunică că, într-adevăr, noi am avut dreptate și că acum și-a schimbat și el părerea.

Am dat acest exemplu pentru a arăta că dacă ne pripim, putem ajunge la concluzii greșite. E mai bine să mai lăsăm timp pentru ca lucrurile să se clarifice.

Tov. Basov: Dv. îl puteți împuternici pe tovarășul Mănescu să spună aceste considerații și celorlalți participanți. Eu aș vrea să-mi exprim dorința ca reprezentanții RS România să participe la această consfătuire; dacă ministrul de Externe nu va putea, atunci primul său adjunct; asupra datei s-ar putea cădea de acord.

Aș vrea să vă spun că vineri am fost la tovarășul Mănescu și am transmis punctul de vedere al CC al PCUS și al guvernului sovietic în legătură cu politica noului guvern al RFG. CC al PCUS și guvernul sovietic dispun de unele materiale din care rezultă unele concluzii referitoare la politica noului guvern al RFG. Guvernul Kiesinger-Brandt ridică foarte activ problema stabilirii de relații, în general a îmbunătățirii relațiilor cu țările socialiste. Știm că în discuțiile cu Cehoslovacia, Ungaria, ei expun vechea poziție a RFG în problema Berlinului occidental, granițele Poloniei, problemele legate de Cehoslovacia. Pe de o parte, ei vin cu declarații noi, iar pe de altă parte, persistă în continuarea politicii vechiului guvern. Ei nu vor să recunoască RDG, nu vor să accepte propunerile făcute de tovarășul Walter Ulbricht cu prilejul Anului Nou. De aceea, eu cred că tovarășii din RDG consideră că în felul acesta guvernul RFG vrea să izoleze RDG. Se cunoaște, de asemenea, că ei expun acest punct de vedere la Paris, Washington.

Așa că ar fi util să se facă un schimb de păreri între miniștrii de Externe, fără a se adopta vreo hotărâre; este posibil să se cristalizeze anumite considerații; mai târziu s-ar putea întâlni din nou.

Aș vrea să vă rog să luați în considerare dorința CC al PCUS ca dv. să participați la această consfătuire. Asupra datei și nivelului de participare cred că s-ar putea ajunge la un acord. Repet, nu se va adopta nici o declarație, nici o hotărâre, va fi un simplu schimb de păreri.

Tov. N. Ceaușescu: Dv. aveți considerentele dv., noi însă nu avem asemenea considerente, așa că nu avem cu ce să mergem la o consfătuire.

Tov. Basov: S-ar putea face un schimb de păreri acum, iar peste o lună, două să se întâlnească din nou și să discute. Cu atât mai mult cu cât din iulie a trecut destul timp.

Tov. N. Ceaușescu: La ONU s-au întâlnit timp de o lună aproape zilnic.

Tov. Basov: La ONU a fost altă situație, alte probleme; ar fi bine, totuși, dacă s-ar întâlni acum.

Tov. N. Ceaușescu: Vom analiza problema în conducerea partidului.

Tov. Basov: Întâlnirea ar putea dura două zile; să fie o întâlnire de lucru. Unde să aibă loc, la Berlin, Moscova sau București, asta s-ar putea rezolva.

Tov. A.V. Basov a transmis originalul scrisorii prin care tovarășul L.I. Brejnev mulțumește tovarășului N. Ceaușescu pentru felicitările trimise cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a zilei de naștere.

Referindu-se la aniversarea a 50 de ani de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, ambasadorul sovietic a spus că stă la dispoziție dacă va fi solicitat să țină cuvântări cu acest prilej în uzine, CAP etc.

**Nota transmisă de ambasadorul URSS la București A.V. Basov,
în audiență la tov. Nicolae Ceaușescu, în ziua de 23 ianuarie 1967**

„O serie de partide frățești își exprimă dorința de a se face un schimb de păreri cu privire la poziția țărilor Tratatului de la Varșovia în legătură cu linia politicii externe a noului guvern al RFG față de statele socialiste. După părerea noastră, această idee merită să fie sprijinită. În legătură cu aceasta se face propunerea de a se convoca în viitorul apropiat, și anume la 6-10 februarie, o consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor care au participat la Consfătuirea de la București a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia.

După cum se știe în perioada care a trecut după Consfătuirea de la București a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, partidele frățești și guvernele țărilor participante la această consfătuire au desfășurat o însemnată activitate în legătură cu Declarația privind întărirea păcii și securității în Europa, acumulându-se o anumită experiență în acest domeniu. După părerea CC al PCUS ar fi util ca la consfătuire să se facă, de asemenea, un schimb de informații cu privire la reacția guvernelor țărilor din Europa și din întreaga lume față de Declarația de la București.

În felul acesta, pornind de la actuala situație internațională și de la dorința partidelor frățești, consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe s-ar putea consacra examinării următoarelor două probleme:

1. Cu privire la viitorii pași ai țărilor Tratatului de la Varșovia în legătură cu linia de politică externă a noului guvern al RFG;

2. Informare reciprocă cu privire la reacția guvernelor țărilor din Europa și din întreaga lume față de Declarația de la București, privind întărirea păcii și securității în Europa.

Noi pornim de la faptul că nu se va putea realiza nimic despre convocarea și lucrările consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe.

Se poate presupune, că în urma schimbului de păreri și de informații, la consfătuire ar putea apare anumite idei și materiale referitoare la ținerea următoare

ședințe a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia. În acest caz, după ce fiecare din participanți va raporta Comitetului Central al partidului și guvernului țării sale, ar putea fi studiate și discutate măsurile corespunzătoare care se consideră oportune.

În ceea ce privește locul ținerii consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe, pentru noi este acceptabilă orice capitală a țărilor participante. În speță, după părerea noastră, o asemenea consfătuire s-ar putea ține la Berlin, dacă prietenii germani vor fi de acord cu aceasta.

ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 3/1967, f. 2-9.

2. 31 ianuarie 1967, București. Nota de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, referitoare la convocarea, la Berlin, a unei conferințe a miniștrilor Afacerilor Externe privind problemele securității europene și reacțiile statelor occidentale pe marginea Declarației de la București din iulie 1966.

Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret
Direcția I Relații

Notă de audiență

La 28 ianuarie 1967, adjunctul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, a primit în audiență, la cerere, pe A.V. Basov, ambasador extraordinar și plenipotențiar al URSS la București. Ambasadorul sovietic a fost însoțit de A.I. Hitrov, secretar II la Ambasada URSS.

A asistat Costache Zavu, secretar II în MAE.

A.V. Basov a spus că a solicitat audiență pentru a face o scurtă informare în legătură cu viitoarea consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

În urma consultărilor dintre PCUS și partidele din celelalte țări participante la Tratat, s-a realizat un acord în ceea ce privește ordinea de zi și data acestei consfătuirii.

Ordinea de zi va fi următoarea:

1. Noi pași care să fie întreprinși de țările participante la Tratatul de la Varșovia în problemele securității europene în legătură cu venirea la putere a guvernului Kiesinger în RFG.

2. O informare reciprocă despre reacțiile la Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa, adoptată la consfătuirea de la București în iulie 1966.

De asemenea, în urma consultărilor s-a căzut de acord ca data acceptabilă pentru începerea consfătuirii este data de 7 februarie 1967, urmând ca aceasta să aibă loc la Berlin.

Având în vedere că, în această perioadă, tovarășul Corneliu Mănescu se va găsi în Belgia, s-a înțeles că ministrul de Externe român va fi reprezentat de unul din adjuncții săi.

Relatând că delegația sovietică va sosi la Berlin, la 6 februarie 1967, ambasadorul Basov a rugat să i se comunice, dacă este posibil, cine va reprezenta pe ministrul de Externe român și când va sosi delegația română la Berlin.

Adjunctul ministrului s-a referit la răspunsul pe care l-a dat în această problemă tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al CC al PC Român. Tovarășul ministru Corneliu Mănescu nu va putea participa la consfătuirea care va începe la 7 februarie 1967. S-a crezut că s-ar putea ca ea să se țină mai târziu, spre exemplu, în a treia decadă a lunii februarie. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că în cazul când acest lucru nu va fi posibil, ministrul de Externe român va fi reprezentat de un adjunct al său.

În continuare, adjunctul ministrului a spus că nu ar putea cum să precizeze cine concret va reprezenta pe ministrul de Externe. Personal, nu va putea merge la Berlin deoarece în această perioadă va însoți pe tovarășul Chivu Stoica, președintele Consiliului de Stat, în vizita în Tunisia și Somalia.

A.V. Basov a relatat că el a comunicat deja la Moscova despre cele spuse de tovarășul Nicolae Ceaușescu în legătură cu consfătuirea. În cursul consultărilor cu celelalte țări participante la Tratatul de la Varșovia, partea sovietică a arătat că ministrul român al Afacerilor Externe nu va putea participa, urmând să fie reprezentat de unul din adjuncții săi. Apoi, ambasadorul sovietic a întrebat dacă partea română are obiecții în legătură cu data de 7 februarie.

Adjunctul ministrului a răspuns că partea română nu are obiecții în legătură cu data; în câteva zile se va stabili cine va reprezenta pe ministrul de Externe român, iar partea sovietică va fi informată.

În continuare, ambasadorul Basov a spus că ar vrea să pună unele întrebări, cu titlu personal, în legătură cu vizita pe care ministrul român al Afacerilor Externe o face la Bonn.

El a întrebat dacă tovarășul Corneliu Mănescu va semna la Bonn documentul cu privire la stabilirea relațiilor diplomatice sau dacă acest document este deja semnat.

Adjunctul ministrului a răspuns că discuțiile cu partea vest-germană continuă. În urma discuțiilor care au avut loc la nivel de experți, cele două guverne au ajuns la concluzia că există condiții pentru întâlnirea miniștrilor de Externe. În cursul discuțiilor se va aborda și problema stabilirii relațiilor diplomatice.

A.V. Basov a întrebat dacă există cumva posibilitatea ca, în urma discuțiilor, să nu se ajungă la un acord privind stabilirea relațiilor diplomatice.

Adjunctul ministrului a răspuns că părerea sa personală este că dacă nu ar exista relațiile diplomatice, ministrul român al Afacerilor Externe nu ar merge

acum la Bonn. Desigur, noi avem și rezerva că ar putea interveni și elemente neprevăzute, dar din contactele de până acum a reieșit că există toate condițiile pentru stabilirea relațiilor diplomatice fără ca noi să renunțăm la principiile noastre.

În continuare, adjunctul ministrului a precizat că nu este absolut necesar ca stabilirea de relații să se facă prin semnarea unui document special. Este suficient să se dea un simplu comunicat în care să se anunțe hotărârea celor două guverne de a stabili relații diplomatice.

Ambasadorul Basov a afirmat că nu este un diplomat versat și că nu se pricepe prea bine la procedura stabilirii relațiilor diplomatice. De aceea ar dori să întrebe cum este această procedură.

Adjunctul ministrului a răspuns că nu există o reglementare precisă în acest domeniu. De fiecare dată, părțile interesate stabilesc procedura respectivă. Relațiile diplomatice se pot stabili sau prin semnarea unui document special, sau printr-un schimb de scrisori, sau prin publicarea unui simplu comunicat.

În continuare, ambasadorul Basov s-a interesat dacă nu cumva există posibilitatea ca guvernul vest-german să dea o declarație unilaterală în care să-și reafirme poziția în aceste probleme în care partea română are un punct de vedere deosebit.

Adjunctul ministrului a răspuns că dacă guvernul de la Bonn va da o asemenea declarație unilaterală, guvernul român va fi obligat să răspundă și să reafirme principiile noastre cunoscute. Noi le-am expus clar poziția noastră. Dacă, însă RFG, ca stat suveran, va considera să dea o declarație unilaterală, țara noastră, de asemenea, ca stat suveran, va lua măsurile necesare.

A.V. Basov a spus, apoi, că ar fi foarte bine dacă RFG ar face măcar un pas în direcția unei recunoașteri a RD Germane. Măcar și un singur pas ar fi important.

Adjunctul ministrului și-a exprimat convingerea că viața va obliga guvernul RFG să facă acest pas. În diplomație nu poate exista certitudine ca în știință, dar din analiza evenimentelor se poate ajunge la unele concluzii. În afară de judecata logică, în diplomație are importanță observarea atentă a nuanțelor, tonurilor care, strângându-se, caracterizează fapte. Deși reprezentantul la București al RFG nu este acel care hotărăște politica guvernului de la Bonn, din observarea comportării lui se pot trage anumite concluzii. Este semnificativ faptul că, în discuțiile cu partea română, reprezentanții RFG nu au folosit nici măcar un singur cuvânt jignitor la adresa RD Germane. Niciodată nu au folosit ei, vorbind despre RD Germană, termenul „zonă sovietică”. Mai mult chiar, se poate spune că noul reprezentant al RFG, Erich Strätling, este mai deschis față de RD Germană decât predecesorul său, contele York von Wartenburg. Această atitudine nu poate fi pusă numai pe seama convingerilor personale ale lui Strätling; probabil că el reprezintă un punct de vedere al guvernului său.

Nu este exclus ca, în viitor, RFG să recunoască și frontiera Oder-Neisse, deoarece nu va putea să continue să nu recunoască această frontieră.

Ambasadorul Basov a fost de acord că acum, la 22 de ani după război, s-ar putea să apară elemente noi în poziția RFG.

Apoi, ambasadorul sovietic a spus că a aflat că Banca internațională din SUA a hotărât să garanteze creditele comerciale obișnuite acordate Poloniei, Cehoslovaciei, Ungariei, României și Bulgariei și a apreciat că aceasta reprezintă o evoluție pozitivă a atitudinii SUA față de țările socialiste.

Adjunctul ministrului a amintit că, în 1964, a însoțit în SUA pe vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Gheorghe Gaston Marin. Cu această ocazie, partea română a expus clar cum vede ea posibilitatea dezvoltării relațiilor româno-americe. Se pare că SUA au înțeles că, în relațiile cu țările socialiste, trebuie să țină seama de principiile de politică externă a acestora.

2. **A.V. Basov** a spus că dorește să ridice și o problemă care nu are legătură cu problemele internaționale: reamintind dorința Ambasadei URSS de a construi în București o casă (locuințe și birouri) a rugat Ministerul Afacerilor Externe să sprijine Ambasada în obținerea terenului necesar.

3. La sfârșitul audienței, **A.V. Basov** a reamintit că tovarășii de la Moscova așteaptă ca tovarășul Ion Cosma, președintele Comitetului Executiv al Sfatului Popular al Capitalei, să dea curs invitației de a vizita URSS. A adăugat că acum ar fi o perioadă potrivită, mai ales având în vedere că tovarășul Ion Cosma și-a exprimat dorința să studieze felul cum se rezolvă problemele specifice de gospodărie a orașelor în timpul iernii.

Adjunctul ministrului a promis că se va ocupa în mod special de această chestiune. Audiența a durat 50 de minute.

31 ianuarie 1967

AMAE, Problema 20E. URSS. Direcția I. Notele de convorbiri ale diplomaților Ambasadei URSS din București la MAE, vol. I, f. 43-48.

3. 26 ianuarie 1967, București. Protocolul ședinței Prezidiului Permanent al CC al PCR referitor la participarea delegației române la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe de la Berlin.

Protocolul nr. 3 al ședinței Prezidiului Permanent al CC al PCR din ziua de 28 ianuarie 1967

Participă la ședință tovarășii: Nicolae Ceușescu, Chivu Stoica, Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol, Paul Niculescu-Mizil, Ilie Verdeț.

Ședința începe la ora 12,00.

Prezidează tovarășul Nicolae Ceușescu.

Ordinea de zi:

I. Probleme externe.

În urma discuțiilor, Prezidiul Permanent al CC al PCR a hotărât următoarele:

I. Cu privire la unele probleme externe:

În legătură cu *Nota* transmisă de ambasadorul URSS la București din partea CC al PCUS², prin care se propune convocarea la Berlin, între 6-10 februarie a.c., a unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, care au participat la Consfătuirea de la București, din iulie 1966, pentru a examina viitorii pași ai țărilor Tratatului de la Varșovia în legătură cu linia de politică externă a noului guvern RFG și a se face o informare reciprocă cu privire la reacția guvernelor țărilor din Europa și din întreaga lume față de „Declarația de la București privind întărirea păcii și securității în Europa”, să se comunice Comitetului Central al CC al PCUS că CC al PCR nu consideră utilă o asemenea consfătuire în momentul de față, întrucât, pe de o parte, pentru a face o apreciere asupra politicii externe a RFG este nevoie să fie cunoscute pe lângă declarațiile oficiale ale guvernului de la Bonn și acțiunile practice pe care le va întreprinde aceasta în politica externă, ori de la instaurarea acestui guvern abia au trecut câteva luni, iar pe de altă parte, în prezent, o serie de țări socialiste ca Republica Socialistă Cehoslovacă, Republica Populară Ungară și România poartă discuții cu RFG în problema privind relațiile dintre aceste țări și RFG; ar fi potrivit să se aștepte până ce vor fi cunoscute și rezultatele acestor discuții.

Comitetul Central al PCR în principiu este acord cu convocarea unei asemenea consfătuiri. Ministerul Afacerilor Externe al RS România având un program încărcat nu va putea participa la ea decât după 20 februarie. În cazul când celelalte țări vor insista asupra datei de 6-10 februarie, din partea română ar putea participa un adjunct al ministrului Afacerilor Externe. O asemenea consfătuire ar putea avea loc în una din următoarele capitale: Praga, Sofia sau Moscova. Asupra datei și locului întâlnirii să se pună de acord miniștrii de Externe.

Ședința s-a terminat la ora 13.00.

ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 7/1967, f. 2-3.

4. 4 februarie 1967, București. Protocolul ședinței Prezidiului Permanent al CC al PCR referitor la participarea adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, la Conferința de la Berlin (însoțit de anexa convorbirii telefonice dintre Nicolae Ceaușescu și A.N. Kosîghin).

Protocolul nr. 7 al ședinței Prezidiului Permanent al CC al PCR din ziua de 4 februarie 1967

Participă la ședință tovarășii: Nicolae Ceaușescu, Gheorghe Apostol, Alexandru Drăghici, Paul Niculescu-Mizil, Ilie Verdeț.

---

² Vezi anexa din doc. nr. 1.

Au fost invitați tovarășii Corneliu Mănescu, Mircea Malița și Gheorghe Cioară.
Ședința începe la ora 12.00.
Prezidează tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Ordinea de zi:

I. Cu privire la participarea Republicii Socialiste România la Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste, participante la Tratatul de la Varșovia.

II. Informarea tov. Gheorghe Cioară asupra vizitei făcute în Franța.

În urma discuțiilor, Prezidiul Permanent al CC al PCR a hotărât următoarele:

I. Cu privire la participarea RSR la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia:

1. Aprobă participarea tov. Mircea Malița la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste, participante la Tratatul de la Varșovia ce va avea loc în ziua de 8 februarie a.c., la Varșovia (anexă nota de convorbire cu A.N. Kosîghin).

2. MAE să comunice ambasadorilor țărilor socialiste, acreditați la București, că RS România va lua parte la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia ce va avea loc în ziua de 8 februarie a.c., la Varșovia.

II. Prezidiul permanent al CC al PCR aprobă activitatea desfășurată cu prilejul vizitei în Franța, de către tov. Gheorghe Cioară, ministrul Comerțului Exterior.

Să se ia măsuri pentru realizarea practică a acordurilor și aranjamentelor convenite cu prilejul acestei vizite.

Ședința s-a terminat la orele 14.00.

Nicolae Ceaușescu

**Discuția telefonică dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și A.N. Kosîghin
din ziua de 4 februarie 1967**

I.

Tov. A.N. Kosîghin: Tovarășe Ceaușescu, vă transmit salutări din partea tovarășilor noștri.

Am dori să ne sfătuim cu dumneavoastră în următoarea problemă: este vorba de consfătuirea miniștrilor de Externe de la Berlin, la care, așa cum am aflat din telegrama transmisă de ambasadorul nostru, dumneavoastră nu sunteți de acord să participați. Nu vreau să intru în amănunte privind motivele pentru care dumneavoastră nu vreți să luați parte la această consfătuire însă aș dori să pun următoarea problemă: pentru lagărul socialist este foarte important ca la consfătuire să participe toate țările noastre. Aș vrea să vă întreb dacă ați fi de acord să participați la consfătuire în cazul că aceasta s-ar ține la Varșovia, Moscova sau Budapesta și s-ar amâna cu 1-2 zile.

Tov. N. Ceaușescu: În primul rând vreau să vă transmit dumneavoastră și conducerii partidului dumneavoastră salutări din partea mea și a întregii conduceri a partidului nostru. Referitor la consfătuire, noi am fost de acord să se facă un schimb de păreri în problemele actuale ale securității europene. În dorința ca și ministrul de Externe al României să poată participa în mod egal cu celelalte țări, am propus să se amâne puțin.

Tov. A.N. Kosîghin: Ce înseamnă puțin?

Tov. N. Ceaușescu: Așa cum am spus de la început, după 20 februarie, pentru că până la această dată ministrul de Externe al României este ocupat.

Tov. A.N. Kosîghin: Noi am fi de părere să se amâne cu 2-3 zile, iar dacă ministrul dumneavoastră de Externe nu poate, atunci să participe un adjunct al său. Nu ar fi bine ca această consfătuire să eșueze. Toți tovarășii au fost de acord cu această dată. Și conducerea partidului nostru a fost de acord și vă roagă să examinați această hotărâre. Cu atât mai mult cu cât în actuala situație complicată, ținerea conferinței ar reprezenta o acțiune de mare importanță pe plan internațional.

Tov. N. Ceaușescu: Noi am fi dorit foarte mult să participe ministrul de Externe al României, pentru a fi în situație de egalitate față de celelalte țări.

Vom analiza problema și vă vom da răspunsul.

Tov. A.N. Kosîghin: Când?

Tov. N. Ceaușescu: Luni dimineață, până la ora 12. Este bine? În prezent, tovarășii din conducere nu sunt aici.

Tov. A.N. Kosîghin: Ar fi bine dacă ne-ați da un răspuns mai repede, astăzi spre exemplu.

Tov. N. Ceaușescu: În situația care s-a creat, când tovarășii din RDG au luat poziție în public față de România, noi am dori să ne exprimăm de la bun început poziția că înțelegem participarea la consfătuire ca un schimb de vederi, așa cum s-a propus inițial și să nu fie puse în discuție acțiunile de politică externă ale României.

În ceea ce privește locul, suntem de acord cu oricare capitală propusă de dumneavoastră, cu excepția Berlinului.

Tov. A. N. Kosîghin: În legătură cu locul consfătuirii, propunerile vi le-am spus deocamdată numai dumneavoastră; va trebui să-i consultăm și pe ceilalți tovarăși și să ne punem de acord cu tovarășii din RDG.

În ceea ce privește cealaltă problemă, nu cred că se vor ivi greutăți de natura celor la care vă referiți dumneavoastră.

Ar fi bine dacă ne-ați putea da răspunsul încă astăzi, pentru că unii tovarăși s-ar putea să plece chiar astăzi spre Berlin.

Tov. N. Ceaușescu: Ne vom strădui să vă dăm un răspuns astăzi, chiar seara târziu, sau mâine dimineață. Consfătuirea tot se amână, așa cum ați propus și dumneavoastră, cu câteva zile.

Vreau să repet ceea ce v-am spus: noi suntem de acord să participăm la această consfătuire dacă în cadrul ei se va face un schimb de păreri, așa cum au propus și tovarășii sovietici.

Dacă însă are în vedere ca la consfătuire să fie puse în discuție acțiunile de politică externă ale României sau ale altei țări, în acest caz noi nu vom participa. Dacă se are în vedere așa ceva, nu vom participa sub nici o formă.

Acest lucru am vrea să fie clar de la început pentru a nu fi puși în situația de a pleca de la consfătuire. Nu dorim ca această consfătuire să ducă la încordare între țările noastre. De aceea am și propus să se amâne câteva zile, pentru a avea loc în condiții mai bune.

II

Tov. N. Ceaușescu: Am analizat problema cu tovarășii din conducerea partidului, care se găsesc la București: suntem de acord cu propunerea tovarășilor sovietici de a se amâna cu 2-3 zile consfătuirea, dacă nu este posibil să se amâne după 20 februarie; în cazul că se va ține în următoarele zile, din partea României va participa un adjunct al ministrului de Externe, deoarece ministrul este ocupat.

În ceea ce privește locul consfătuirii, nu avem obiecții să se țină într-una din cele trei capitale propuse de dumneavoastră: Moscova, Varșovia, Budapesta.

Încă o dată aș dori să-l rog pe tovarășul Kosîghin să aibă în vedere cele spuse de noi referitor la caracterul consfătuirii. Noi am dori ca această consfătuire să ducă la întărirea relațiilor dintre țările noastre. Cu această dorință noi și participăm la consfătuire.

Tov. A.N. Kosîghin: În primul rând vă mulțumesc pentru răspunsul urgent pe care ni l-ați dat. De asemenea, vă mulțumesc pentru că ați hotărât să participați la această consfătuire. Noi dăm o înaltă apreciere acestui lucru.

În ceea ce privește caracterul consfătuirii, noi vom transmite tuturor tovarășilor dorința dumneavoastră, iar în directivele pe care le vom da ministrului nostru de Externe vom indica să nu se refere la aceste probleme. Sunt de acord cu dumneavoastră că la consfătuire trebuie făcut tot posibilul pentru a întări relațiile noastre de prietenie și să nu apară nuanțe de care nimeni din noi nu are nevoie.

În ceea ce privește locul, propun în mod concret Varșovia, iar ca dată, miercuri, 8 februarie.

Tov. N. Ceaușescu: De acord.

Tov. A.N. Kosîghin: Încă o dată vă mulțumesc pentru comunicarea atât de rapidă. Vă transmit salutări și toate cele bune

Tov. N. Ceaușescu: Vă rog să transmiteți tuturor tovarășilor salutări și multă sănătate.

4 februarie 1967

ANIC, Fond CC al PCR, Cancelarie, dosar 14/1967, f. 2-9.

5. 4 februarie 1967, București. Nota de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, și ambasadorul RP Polone la București, Wieslaw Sobierajski, referitoare la întâlnirea de la Berlin.

Notă de audiență

La 4 februarie 1967, orele 20.30, Mircea Malița, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit în audiență pe Wieslaw Sobierajski, ambasadorul RP Polone la București, la cererea acestuia.

Au asistat: Gh. Secariu, șef de serviciu la Direcția Tratatate; Witold Grabek, secretar II la ambasada poloneză din București.

După schimbul de cuvinte protocolare de rigoare, W. Sobierajski a comunicat următoarele:

1. Ministerul Afacerilor Externe al RP Polone l-a însărcinat să comunice Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România că, având în vedere acordul intervenit între conducătorii sovietici și conducătorii celorlalte țări socialiste, conferința miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste – mai puțin Albania – va avea loc la Varșovia, începând cu data de 8 februarie.

Ministrul Afacerilor Externe al RP Polone roagă MAE român să-i comunice compoziția delegației române care va participa la conferință, inclusiv a personalului indicând mijlocul de transport și data sosirii la Varșovia (ziua și ora).

2. Pe baza acordului dintre părțile participante limba oficială a conferinței va fi limba rusă.

Delegația română este rugată să-și aducă interpreți.

3. Protocolul asupra dezbaterilor va fi întocmit de fiecare delegație.

Mircea Malița, mulțumind ambasadorului polonez pentru comunicare făcută, a răspuns că Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România a primit instrucțiuni de la conducerea partidului și guvernului în privința participării la consfătuirea care se va ține la această dată la Varșovia și îi va comunica, luni 6. II. 1967, detaliile solicitate.

Audiența a durat 30 de minute.

6 februarie 1967

AMAE, Problema 23. 9V3.19667. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 8-10 februarie 1967, f. 1-2.

6. 6 februarie 1967, București. Nota de audiență dintre secretarul general al Ministerului Afacerilor Externe, Petru Burlacu, și însărcinatul cu afaceri a.i. al RP Ungare la București, Argyelán Sándor, referitoare la participarea RS România la conferința miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret

Notă de audiență

Referitor: participarea Republicii Socialiste România la Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, care va avea loc în Republica Populară Polonă

La 6 februarie 1967, orele 11.50, Petru Burlacu, secretar general în Ministerul Afacerilor Externe, a invitat în audiență pe Argyelán Sándor, însărcinat cu afaceri a.i. al Republicii Populare Ungare la București.

A asistat Ioan Pop, secretar III la Direcția I Relații.

Petre Burlacu a arătat că pe linia informării făcute anterior de către MAE al Republicii Socialiste România, în legătură cu consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, care trebuia să aibă loc la Berlin și la care partea română acceptase să participe, efectuând pregătirile necesare, dorește să-i comunice ultimele elemente în legătură cu această acțiune, menționând următoarele:

După campania de presă a RD Germane, care a culminat cu articolul de fond din „Neues Deutschlands” din 3 februarie 1967, în care s-au făcut aprecieri nejuste și denaturate în legătură cu actul de politică externă al Republicii Socialiste România privind stabilirea de relații diplomatice cu RF a Germaniei, partea română a reconsiderat participarea și așa cum a informat a propus amânarea conferinței, pentru o altă dată și într-un alt loc în care să existe condiții normale și egale pentru toți participanții.

A arătat, apoi, că despre toate aceste lucruri partea română a informat toate țările socialiste.

În prezent la propunerea lui A. Kosîghin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS, conducerea de partid și de stat a Republicii Socialiste România a acceptat ca partea română să participe la 8 februarie a.c., la Varșovia, la Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia, din dorința de a contribui la întărirea prieteniei și unității dintre țările socialiste.

Cu acest prilej, menționăm că înțelegem această consfătuire ca un schimb de păreri între participanți și că în nici un fel nu se vor pune în discuție actele de politică externă ale Republicii Socialiste România sau ale oricărui alt stat socialist.

Ne exprimăm dorința ca schimbul de vederi să aibă loc în acest spirit, tocmai pentru a se contribui la întărirea prieteniei și unității țărilor socialiste și la dezvoltarea colaborării dintre acestea.

Roagă ca acest răspuns al părții române să fie adus la cunoștința Guvernului Revoluționar Muncitoresc Țărănesc ungar.

A. Sándor a mulțumit pentru cele comunicate și a asigurat că va informa de îndată MAE al RP Ungare.

Și-a exprimat mirarea că RD Germană a adoptat poziția cunoscută în presa est-germană în legătură cu stabilirea relațiilor diplomatice de către țara noastră cu RF a Germaniei.

Audiența a durat 15 minute.

8 februarie 1967

AMAE, *Problema 23. 9V3.19667. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 8-10 februarie 1967, f. 44-66.*

7. 8 februarie 1967, Varșovia. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe al României, Mircea Malița, privind reacțiile produse în statele occidentale de „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa” (Declarația de la București, iulie 1966); relațiilor dintre țările europene; dezvoltarea colaborării politice și economice pe continent; normalizarea relațiilor cu RFG, prin încheierea de relații diplomatice; renunțarea la principiile doctrinei „Hallstein”; evoluția raporturilor româno-vest-germane.

Intervenția tovarășului Mircea Malița, conducătorul delegației Republicii Socialiste România, în ședința din 8 februarie 1967 a consfătuirii de la Varșovia a miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia.

Tema actualei reuniuni a fost enunțată într-o comunicare a guvernului sovietic din 25 ianuarie a.c. în legătură cu convocarea unei consfătuirii a miniștrilor Afacerilor Externe pentru a avea un schimb de informații cu privire la reacțiile statelor din Europa și din întreaga lume față de *Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa*, adoptată la București, în iulie 1966. Deși nu am considerat că organizarea unui asemenea consfătuiri în momentul actual se impune ca o necesitate stringentă, totuși, venind în întâmpinarea dorințelor exprimate de alte țări socialiste, ne aflăm aici pentru a participa la schimbul de idei și informații care face tema întâlnirii noastre.

Se împlinesc în aceste zile șapte luni de la adoptarea la București, la Consfătuirea partidelor comuniste și muncitorești și șefilor de guverne din țările participante la Tratatul de la Varșovia, a documentului intitulat *Declarație cu privire la întărirea păcii și securității în Europa*. Întreaga evoluție a evenimentelor de la adoptarea acestui document confirmă aprecierile făcute în *Declarație* că situația politică din Europa cunoaște o schimbare în bine, că se dezvoltă acțiunea forțelor pozitive care se pronunță în favoarea coexistenței pașnice, destinderii și colaborării, premise fundamentale ale asigurării securității europene.

După cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, „problema asigurării securității europene, care și-a găsit concretizarea în Declarația statelor reprezentate la Consfătuirea țărilor participante la Tratatul de la Varșovia este, după părerea

Partidului Comunist Român și a guvernului Republicii Socialiste România, una din problemele cele mai importante ale vieții politice de pe continentul nostru, care afectează, prin consecințele sale, întreaga situație internațională”.

Declarația de la București – prin analiza amănunțită pe care a făcut-o, prin programul de acțiune în vederea statornicirii unui climat de destindere, înțelegere și cooperare între statele continentului nostru, care reclamă participarea activă și inițiative din partea fiecărui stat socialist, pentru a face cu neputință izbucnirea unui nou război – oferă o bază solidă pentru abordarea într-un mod nou a problemelor securității europene.

În ultimele luni, ideile *Declarației* au fost reluate în numeroase dezbateri politice, atât pe plan internațional, cât și național, asupra relațiilor inter-europene, stimulând și încurajând preocupări din ce în ce mai largi ale opiniei publice, ale cercurilor influente, ale guvernelor și parlamentelor. În prezent, s-a inițiat un larg dialog politico-diplomatic internațional care antrenează factori de răspundere din marea majoritate a țărilor continentului, care recunosc necesitatea îmbunătățirii continue a atmosferei în Europa.

Aruncând o privire retrospectivă asupra evenimentelor care au avut loc în Europa după adoptarea declarației, se poate constata că în această perioadă, în ciuda eforturilor sporite ale forțelor imperialiste, în ciuda activității cercurilor reacționare și militariste care nu se împacă cu noile tendințe ce se manifestă în Europa, s-a accentuat cursul spre normalizarea relațiilor cu forțele imperialismului american, spre dezvoltarea cooperării între toate țările europene.

Acest rezultat se datorează, în primul rând, activității politico-diplomatice perseverente a țărilor socialiste. Eforturile constructive ale țărilor socialiste se bucură de o audiență și de un ecou tot mai larg în Europa și în lume, un număr tot mai mare de țări se alătură celor care caută soluții de apropiere și de înțelegere reciprocă. Se remarcă, totodată, aportul Franței la înnoirea atitudinii față de problemele europene, precum și de alte manifestări în același sens din partea statelor occidentale mai mici, membre ale alianței atlantice.

Desigur, așa cum subliniază *Declarația de la București*, realizarea obiectivelor securității europene este o sarcină complexă, un proces evolutiv și – după cum pe bună dreptate tovarășul Rapacki a subliniat azi dimineață – acest proces presupune înaintarea atentă, pas cu pas, prin eforturi perseverente și răbdătoare, pe calea statornicirii în Europa a unui climat de încredere și colaborare. Un asemenea climat constituie o premisă absolut necesară pentru pregătirea înfăptuirii securității europene.

După cum se arată în *Declarația de la București*, una din căile principale având drept scop lichidarea neîncrederii între popoare, stingerea focarelor de tensiune și îmbunătățirea relațiilor în Europa, o constituie dezvoltarea și intensificarea legăturilor bilaterale economice, culturale, științifice și politico-diplomatice între toate statele continentului. Această acțiune presupune participarea tuturor țărilor europene, mari și mici, indiferent de orânduirea lor social-politică.

Țările socialiste înfăptuiesc acțiuni bilaterale, efectuează vizite, discuții și schimburi de vederi, intensifică schimburile economice și culturale, încheie acorduri în care se fixează cadrul dezvoltării relațiilor, în diferite domenii, cu țările din vestul Europei.

La rândul său România desfășoară o activitate susținută, urmând linia consecventă a politicii externe a partidului și guvernului nostru, în centrul căreia se află întărirea continuă a legăturilor de prietenie, alianță și colaborare multilaterală cu toate țările sistemului mondial socialist, precum și extinderea relațiilor cu celelalte țări pe baza respectării suveranității și independenței, a principiului neamestecului în treburile interne ale altor state, al egalității în drepturi între toate națiunile și al avantajului reciproc.

Relațiile țării noastre cu statele socialiste se dezvoltă permanent, în interesul fiecăruia dintre popoarele noastre și, în același timp, al sistemului socialist mondial și al cauzei socialismului în întreaga lume. Întâlnirile dintre conducătorii PCR și statului român cu conducătorii de partid și de stat din celelalte țări socialiste, vizitele reciproce, schimburile de vederi desfășurate în spiritul respectului reciproc, intensificarea schimburilor economice, culturale și tehnico-științifice, sunt o mărturie vie a spiritului de colaborare frățescă ce caracterizează raporturile dintre țările și partidele noastre.

Au avut loc, de asemenea, contacte ale conducătorilor României cu reprezentanți ai numeroase state, printre care Franța, Turcia, Danemarca, Grecia, Italia, RF a Germaniei, Olanda. Aceste contacte au constituit pentru noi o confirmare a ideii că, printr-o muncă stăruitoare, prin aplicarea concretă în practica relațiilor inter-europene a principiilor promovate de țările socialiste, ele pot să-și lărgescă aria de influență, pot defini noi căi de colaborare pașnică și constructivă.

Așa cum se arată în *Declarație*, principala cale a întăririi păcii și colaborării în Europa o constituie normalizarea relațiilor între toate statele europene, inclusiv cu ambele state germane.

Mult timp însănătoșirea și normalizarea relațiilor europene a fost împiedicată de proclamarea unilaterală de către RF a Germaniei a „doctrinei Hallstein”³ – instrument de discriminare și îngrădire îndreptat împotriva țărilor socialiste și, în special, împotriva suveranității RD Germane, armă a cercurilor reacționare care doreau să frâneze procesul firesc de apropiere între statele continentului nostru. Unul dintre obiectivele proclamate ale politicii externe a statelor socialiste a fost lupta pentru destrămarea acestei doctrine, considerând că normalizarea relațiilor cu ambele state germane corespunde intereselor țărilor noastre și reprezintă, totodată, un sprijin puternic pentru afirmarea și consolidarea poziției RD Germane socialiste frățesti în politica mondială.

---

³ Denumire dată după numele lui Walter Hallstein, secretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe al RFG. Potrivit doctrinei, Germana Federală trebuia să rupă relațiile diplomatice cu orice țară care recunoștea Germania de Est și, exceptând Uniunea Sovietică, să nu aibă relații cu cele comuniste [n.ed.].

Așa cum se subliniază în *Declarația* de la București, o abordare constructivă a problemelor securității europene „este posibilă numai pornindu-se de la realități și, în primul rând, de la recunoașterea faptului existenței celor două state germane” și asigurându-se participarea pe bază egală a celor două state germane la opera de dezvoltare și întărire a relațiilor de colaborare inter-europeană.

În acest sens, dezvoltarea relațiilor țărilor socialiste cu RFG, inclusiv stabilirea de relații diplomatice este, după părerea noastră, de natură să faciliteze și să stimuleze încadrarea altor țări în procesul colaborării, în condiții de egalitate, cu ambele state germane. Ca urmare a acestui proces, care creează mereu noi posibilități și momente favorabile, considerăm că RDG își va putea extinde relațiile externe, își va putea spori participarea la viața internațională.

Normalizarea relațiilor între state și acțiunile îndreptate în această direcție reprezintă un principiu al țărilor socialiste; ideea aplicării principiilor coexistenței pașnice în practica relațiilor internaționale este o idee a țărilor socialiste, face parte din doctrina țărilor socialiste și este o parte integrantă a tacticii și strategiei lor.

Stabilirea relațiilor diplomatice între URSS și RFG, în anul 1955, a constituit prima lovitură serioasă dată concepției negative a RFG în politica acesteia față de țările socialiste, încercărilor de a le aplica un regim discriminatoriu, de izolare și de a le impune condiții politice inacceptabile.

Guvernul român a adus, la timpul respectiv, la cunoștința guvernelor țărilor frățești contactele avute cu reprezentanții MAE al RFG urmate de vizita ministrului de Externe al României la Bonn și stabilirea, la 31 ianuarie a.c., a relațiilor diplomatice cu Republica Federală a Germaniei. Noi considerăm că stabilirea de relații diplomatice cu RFG constituie o lovitură dată esenței „doctrinei Hallstein”, o materializare a obiectivului pentru care țările socialiste au militat ani de-a rândul. Prin acest act țara noastră nu și-a schimbat nimic din poziția sa bine cunoscută pe plan internațional. RF a Germaniei a schimbat însă ceva atât în doctrina, cât și în practica relațiilor sale diplomatice.

Acest act, după părerea noastră, are o valoare de precedent, care prin sine infirmă pretențiile RFG de a vorbi în numele întregului popor german. De altfel, aceasta este și interpretarea dominantă a presei și cercurilor politice.

Independent de ce ar declara oficial sau neoficial conducătorii vest-germani, faptul obiectiv, consemnat de ecourile înregistrate în cercurile politice internaționale, îl constituie eșecul politicii urmate de-a lungul anilor de guvernele succesive ale RFG, potrivit căreia stabilirea de relații diplomatice cu țările socialiste era legată de condiții politice inacceptabile. Toate acestea ilustrează faptul că recunoașterea existenței celor două state germane, ca o realitate a lumii contemporane, se materializează în practica relațiilor internaționale.

În ceea ce privește evoluția politicii interne și externe a RFG, considerăm că timpul scurt care a trecut de la instalarea noului guvern vest-german nu ne oferă încă elemente suficiente pentru formularea unor aprecieri definitive; ea va trebui să fie studiată în continuare. Chiar în cursul schimbului nostru de vederi de azi dimineață, tovarășul A.A. Gromîko a arătat că guvernul vest-german nu s-a pronunțat încă asupra unor probleme fundamentale.

Pentru a judeca situația politică actuală din RFG este necesar, după părerea noastră, să se țină seama de un complex de factori. Aprecierea configurației vieții politice vest-germane, care include și elemente extremiste, curente militariste și revanșarde, nu poate fi completă dacă nu se ia în considerare creșterea tendințelor determinate de acțiunea factorilor obiectivi care caracterizează contextul general al destinderii și apropierii în Europa, proces ce nu poate să rămână fără repercusiuni și fără consecințe asupra RFG.

Este un fapt însă că în limbajul politic și în activitatea concretă a guvernului RFG încep să răzbată unele accente care exprimă tendințele unor cercuri care privesc cu mai multă luciditate realitățile. Acest lucru a fost relevat încă în timpul discuțiilor din cadrul întâlnirii de la București, iar *Declarația* a consemnat în mod explicit existența în RFG a unor cercuri care se pronunță împotriva revizionismului și militarismului, care cer stabilirea unor relații normale între ambele state germane, care militează pentru destinderea încordării internaționale și asigurarea securității europene.

Contactele pe care le-a avut țara noastră confirmă aceste aprecieri ale *Declarației*. Unii oameni politici, reprezentanți ai unor cercuri influente în politica vest-germană, își exprimă dorința și interesul față de normalizarea și lărgirea relațiilor cu țările socialiste, ca element component al procesului de destindere și colaborare în Europa și încep să recunoască esența retrogradării unor concepte și dogme vechi ale politicii RFG.

Limbajul destinderii și colaborării a fost ani de-a rândul și rămâne limbajul țărilor socialiste. Limbajul militarismului și al recurgerii la forță a fost și rămâne expresia cercurilor militariste și revanșarde. Dacă astăzi, în limbajul cercurilor politice occidentale sunt împrumutate concepții și idei ale țărilor socialiste, acest lucru este o recunoaștere a solidității acestor concesi, a faptului că ele sunt superioare atât doctrinei, cât și practicii cercurilor imperialiste.

După părerea noastră, trebuie să exploatăm acest lucru până la capăt, să nu lăsăm ca în fața populației vest-germane sau occidentale metodele și ideile noastre, succesele noastre dacă avem îndoieli asupra sincerității unor declarații ale actualilor conducători vest-germani, trebuie, după părerea noastră, să le tratăm cu atenție, având în vedere nevoia de a lămuri cercurile largi ale opiniei publice vest-germane și, în general, occidentale, de a elibera această opinie de sub influența cercurilor extremiste, de presiunea imperialismului american. Pentru a realiza aceasta, avem la îndemână o cale sigură, ca, prin acțiuni chibzuite, în funcție de posibilitățile fiecăruia, să supunem declarațiile conducătorilor vest-germani examenului practicii.

După părerea noastră, dezvoltarea tendințelor pozitive menționate mai sus de pe arena politică vest-germană poate fi sprijinită prin normalizarea relațiilor dintre țările socialiste și RFG.

Desigur că în politica RFG, ca și în politica tuturor celorlalte state imperialiste, există și vor exista procedee și tactici variate pentru a acționa împotriva țărilor socialiste, persistă încercările de a exercita o anumită influență

asupra statelor socialiste. Această situație nu a împiedicat nici o dată țările socialiste să încheie acorduri, să inițieze un dialog politic cu statele capitaliste, indiferent de modul în care au fost prezentate aceste acțiuni de către propaganda occidentală. De ce s-au întreprins astfel de acțiuni, de ce fac ele parte din practica țărilor socialiste? Pentru că avem totdeauna încredere în posibilitățile noastre de acțiune, care sunt mai mari decât ale interlocutorilor noștri occidentali, pentru că noi știm că actualul raport de forțe ne este favorabil. Orice contact oferă posibilități pentru ambele părți. Totdeauna însă țările socialiste au avut încredere că forțele lor sunt mai mari decât forțele și posibilitățile Occidentului.

Noi credem că stabilirea unor asemenea contacte de către țările socialiste nu înseamnă renunțarea la principiile politicii noastre. După părerea noastră, este de neconceput să se formuleze ipoteze că vreuna din țările socialiste face concesii principiale atunci când întreprinde asemenea acțiuni, aplicând ideile stabilite în comun.

Revenind la declarațiile programatice ale guvernului RFG, putem constata că în ele persistă o serie de teze și obiective primare, nerealiste, moștenite de la guvernele anterioare, față de care atitudinea noastră a fost exprimată fără echivoc. Guvernul român a acționat și continuă să acționeze pe baza unor premise fundamentale, care sunt consemnate și în documentele noastre comune – afirmarea existenței celor două state germane suverane și egale în drepturi, recunoașterea frontierelor statornicite după cel de-al doilea război mondial, opoziția față de accesul sub orice formă a RGF la arma nucleară, nerecunoașterea pretențiilor RFG asupra Berlinului occidental.

Problema se pune dacă acest obiective, care au fost numite astăzi postulate ale securității europene, pot fi obținute la începutul sau la capătul procesului de asigurare a acestei securități. După părerea noastră, nu constituie un motiv de dezamăgire faptul că ele nu sunt realizate încă din primele momente ale activității noastre pentru înfăptuirea securității europene. Considerăm că este în spiritul și litera *Declarației* să afirmăm că acestea sunt obiective fundamentale, cerințe *sine qua non* pentru care trebuie să luptăm cu consecvență. Important este dacă evoluția evenimentelor merge în direcția acestor obiective. Important este să scurtăm timpul până la realizarea lor completă.

România se simte legată de Republica Democrată Germană – cel dintâi stat socialist german – prin comunitatea ideologică, de orânduirea socială și de țeluri. Noi suntem bucuroși să salutăm fiecare prilej când, prin acțiuni și inițiative constructive, inclusiv în relațiile inter-germane, RDG își face auzită tot mai mult vocea și se manifestă ca un factor activ pe plan internațional. Noi credem că relațiile de prietenie și colaborare tovarășească, acum și în viitor, între România și RDG corespund intereselor celor două popoare frățești, intereselor cauzei socialismului și păcii.

Țara noastră se pronunță cu fermitate pentru respectarea drepturilor legitime ale RDG de a-și ocupa locul ce i se cuvine de drept în organizațiile internaționale și în viața internațională.

În împrejurările actuale, credem că evoluțiile evenimentelor creează condiții pentru ca RDG, valorificând la maximum elementele favorabile, să lărgească substanțial sfera acțiunilor și relațiilor sale externe, jucând astfel un rol de seamă, alături de celelalte state ale continentului, în afacerile europene și internaționale.

În acest sens, propunerile tovarășului A. Gromîko, privind conturarea luptei împotriva „doctrinei Hallstein” în raporturile cu țările în curs de dezvoltare sau în raporturile cu țările capitaliste sunt în concordanță cu acțiunile și preocupările țării noastre. Convingerea noastră este că în prezent în această doctrină s-a făcut o nouă breșă și că breșa trebuie lărgită până la lichidarea completă a acestei doctrine reacționare. Folosind în mod rațional împrejurările care se ivesc, țările socialiste pot determina îngroparea definitivă a „doctrinei Hallstein”.

Noi considerăm că în acțiunile viitoare, ținând seama de experiența acumulată, de experiența generală a tuturor țărilor socialiste pe linia aplicării obiectivelor *Declarației* de la București din iulie 1966, trebuie să facem noi pași de natură să ducă și mai departe afirmarea țărilor socialiste în lupta pentru coexistența pașnică, pentru combaterea concepțiilor și practicilor militariste, pentru înfăptuirea destinderii și întărirea păcii pe continentul european.

Este necesar, după părerea noastră, să milităm în continuare pentru ca relațiile între toate statele europene să se normalizeze, pe baza respectării principiilor suveranității și independenței, egalității în drepturi, neamestecului în afacerile interne și avantajului reciproc. Considerăm, de asemenea, că trebuie întărite și lărgite schimburile în domeniile economic, cultural, tehnico-științific, turistic, în condiții avantajoase pentru țările socialiste.

Menținerea și dezvoltarea unui climat favorabil păcii și apropierii presupune mărirea rolului de inițiator și promotor al colaborării pașnice în Europa pe care țările socialiste îl joacă cu succes pe arena internațională.

Este necesar să acționăm în continuare pentru traducerea în viață a propunerilor din *Declarația* de la București, din iulie 1966, ca și a celorlalte altor propuneri și inițiative constructive care au fost avansate de țările noastre. În acest sens se impune, după părerea noastră, folosirea mai eficientă a contactelor și relațiilor bilaterale ale fiecăreia dintre țările socialiste, a posibilităților proprii ale fiecărui stat socialist, precum și participarea la organizațiile internaționale, inclusiv cele europene specifice, în scopul dezvoltării colaborării între țările continentului nostru.

În *Declarația* de la București cu privire la întărirea păcii și securității în Europa se subliniază pe drept cuvânt că făurirea unor garanții trainice pentru pacea și securitatea continentului nostru constituie o sarcină importantă care reclamă participarea tuturor statelor europene, mari și mici, o dezbatere constructivă, dusă cu răbdare, a punctelor de vedere, cu scopul traducerii în practică a soluțiilor care să întrunească azeziunea generală.

Suntem de acord cu ideile exprimate astăzi de tovarășul V. David în sensul că tabloul situației actuale este complex și că din el nu putem să luăm un aspect al securității europene și să-l absolutizăm ca singurul important, fără să privim totalitatea problemelor și factorilor securității europene.

Considerăm că aplicarea principiilor coexistenței pașnice, inițiate și promovate de țările socialiste, impune folosirea chiar și a celor mai mici posibilități, a fiecărui moment propice pentru înfăptuirea scopurilor și intereselor țărilor noastre.

În acest proces, experiența noastră, a tuturor, arată că nu se poate obține totul dintr-o dată, ci pe baza unei lupte îndelungate, duse pas cu pas.

În încheiere, aș vrea să spun că noi ne călăuzim după ideea, pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat-o și care este exprimată în *Declarație*: „Înfăptuirea securității europene este o problemă complexă, care cere eforturi susținute; ea presupune un proces evolutiv, menit să ducă la eliminarea treptată a surselor de încordare și de fricțiuni între state, a neîncrederii între popoare”.

AMAE, Problema 20E. URSS. Direcția I. Notele de convorbiri ale diplomaților Ambasadei URSS din București la MAE, vol. II, f. 12-19.

8. 10 februarie 1967, Berlin. Intervenția șefului delegației României, Mircea Malița, referitoare la informarea reciprocă privind reacțiile produse de adoptarea de către statele participante la Tratatul de la Varșovia a „Declarației de la București”; activitatea diplomatică a guvernului de la București pentru normalizarea relațiilor cu statele occidentale.

Intervenția tovarășului Mircea Malița, conducătorul delegației Republicii Socialiste România, la punctul 2 al ordinii de zi „Informare reciprocă referitor la reacțiile la Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa, adoptată la Consfătuirea de la București, din iulie 1966”.

Ședința din 10 februarie 1967 a Consfătuirii de la Varșovia a miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia.

Am ascultat cu interes intervențiile prezentate ieri și astăzi în cadrul punctului doi de pe ordinea de zi a întâlnirii noastre. Ele ne-au împărtășit informații și experiențe folositoare și, în același timp, au confirmat în mod elocvent anumite concluzii pe care și propria noastră experiență le pune în evidență.

Prima și cea mai importantă concluzie ni se pare a fi cea referitoare la justetea și actualitatea aprecierilor și propunerilor cuprinse în *Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa*, influența pozitivă exercitată de *Declarație* asupra situației de pe continentul nostru.

În cursul contactelor diplomatice și politice ale țării noastre am urmărit cu atenție factorii care au asigurat influența pozitivă și eficacitatea *Declarației*.

După părerea noastră este vorba în primul rând de faptul că *Declarația* a subliniat cu și mai multă claritate existența unor tendințe și forțe pozitive în

Europa; a sesizat că ele sunt predominante, le-a încurajat și le-a stimulat; le-a transmis și le-a insuflat din calmul și siguranța țărilor socialiste; le-a dat putere prin principialitatea relațiilor pe care țările socialiste le apără și le promovează cu consecvență.

Nimeni nu ignoră încercările cercurilor reacționare, militariste, și în primul rând, ale celor din SUA, de a se împotrivi procesului de îmbunătățire a situației din Europa și cu toții suntem de acord asupra necesității unei vigilențe active față de asemenea încercări.

Este însă evident că, în ciuda oricăror împotriviri, cursul spre destindere continuă să progreseze și în această evoluție activitatea țărilor socialiste a jucat și joacă un rol hotărâtor.

Aprecierea corectă a progreselor realizate, ca și a perspectivelor acțiunilor noastre de viitor este legată, după părerea noastră, de o înțelegere justă a sensului luptei pe care o ducem. Din acest punct de vedere, mi se pare importantă observația făcută ieri de tovarășul Gromîko, ca progresele pe drumul înfăptuirii securității europene nu pot fi măsurate numai prin numărul tratatelor sau documentelor formale încheiate. Unul din elementele cele mai importante ale *Declarației* de la București a fost și rămâne ideea – relevată și de intervenția tovarășului Rapacki – că înfăptuirea securității europene este un proces complex, evolutiv, care nu poate fi parcurs decât pas cu pas, cu răbdare, valorificând orice posibilitate, oricât de mică, cu grija permanentă de a nu lăsa să treacă fără folos nici un moment favorabil.

Dacă îmi permiteți să întrebuițez o imagine literară, aș spune că activității noastre pentru înfăptuirea securității europene i se aplică proverbul latin „Gutta cavat lapidem non vi saepe cadendo” („Picătura străpunge stâncă nu prin forța loviturii, ci prin frecvența căderii sale”).

Această apreciere ni se pare cu atât mai valoroasă cu cât arată însemnătatea uneia din principalele surse ale eficacității acțiunilor noastre în favoarea destinderii și păcii; aportul fiecărei țări frățești, potrivit posibilităților și experienței sale proprii, în exercitarea largă a inițiativei în scopul traducerii în viață a principiilor noastre comune și a propriei sale politici. Intervențiile prezentate în această întâlnire a noastră dovedesc că țările frățești au reușit să obțină rezultate pozitive însemnate, procedând tocmai în acest fel.

Tabloul viu și încurajator al activității rodnice și complexe în sprijinul colaborării inter-europene, care apare pregnant din schimbul de păreri pe care l-am avut la această întâlnire, confirmă în mod convingător adevărurile expuse mai sus, indicând și drumul [pe] care trebuie să-l urmăm în viitor.

Ca și celelalte țări frățești, România a desfășurat, pe măsura posibilităților sale, o activitate susținută atât pe planul relațiilor bilaterale, cât și în organizațiile internaționale pentru promovarea destinderii și securității în Europa, pentru dezvoltarea cooperării inter-europene. În multe privințe am avut și noi experiențe asemănătoare cu ale altor țări frățești.

În cele ce urmează aș dori să mă opresc asupra câtorva aspecte care, după părerea noastră, au o însemnătate practică specială.

Indiferent de diversitatea de opinii în abordarea și aprecierea unor probleme internaționale, contactele pe care le-am avut au arătat că țările Europei occidentale recunosc că, în faza actuală a situației internaționale, una din principalele căi pentru crearea unui climat de destindere și cooperare în Europa, pentru rezolvarea problemelor pendinte, îl constituie dezvoltarea relațiilor cu țările socialiste, îmbunătățirea relațiilor bilaterale între toate statele. Chiar și adepții politicii de forță se văd nevoiți să se declare astăzi în favoarea dezvoltării relațiilor cu statele socialiste. Toate acestea atestă justetea prevederilor *Declarației* de la București, care apreciază că îmbunătățirea și intensificarea relațiilor de colaborare între state constituie principala cale de înfăptuire a destinderii și securității europene.

Desigur, am întâlnit și noi, în cursul vizitelor și contactelor avute cu reprezentanții țărilor occidentale, ceea ce tovarășul Rapacki numea „școala sau concepția atlantică”. Acest lucru a fost mai evident în Danemarca, unde premierul [Jens Otto] Krag a căutat să apere NATO față de criticile noastre, invocând în acest cadru și propunerile daneze pentru cooperarea Est-Vest prezentate la sesiunile recente ale NATO. Conducătorii danezi au fost în cele din urmă de acord că dezvoltarea relațiilor bilaterale – independent de apartenența la blocuri militare – servește atât țărilor respective, cât și intereselor păcii și securității continentului.

România a depus eforturi ca asemenea aprecieri realiste să fie cuprinse și în documentele oficiale semnate de țara noastră cu alte țări. Astfel, în comunicatul cu privire la vizita în Grecia a delegației condusă de președintele Consiliului de Miniștri, Ion Gheorghe Maurer, se arată că „cele două părți consideră că sistemele lor sociale diferite și apartenența lor la tratate politice și militare diferite nu constituie un obstacol în dezvoltarea relațiilor de colaborare prietenească și fructuoasă între cele două țări”.

Țări balcanice ca Turcia și Grecia au manifestat un interes crescând pentru îmbunătățirea relațiilor de bună vecinătate și colaborare dintre țările din Balcani și și-au exprimat convingerea că, pe această cale, pot fi făcuți pași importanți care să contribuie la cauza păcii în această regiune și în lumea întreagă.

Îmi dați voie să repet una din constatările făcute cu ocazia vizitelor delegațiilor guvernamentale române în aceste țări. Destinderea, pe de o parte, și prezența americană în Europa, pe de altă parte, sunt valori internaționale invers proporționale: crește destinderea – scade influența americană în Europa; crește tensiunea – cresc și posibilitățile SUA de a-și justifica prezența militară în Europa.

Edificatoare pentru climatul nou care se statornicește în Europa este dorința de colaborare, manifestată de Olanda, țară care până nu demult avea o atitudine rezervată față de relațiile cu statele socialiste. În decursul vizitei ministrului de Externe al Olandei, [Joseph] Luns, în țara noastră, s-au subliniat atât necesitatea intensificării relațiilor româno-olandeze, cât și contribuția pe care toate țările, mari sau mici, o pot aduce la îmbunătățirea climatului politic în Europa, la cauza înțelegerii și colaborării între toate statele.

Contactele avute de reprezentanții noștri au confirmat, de asemenea, valoarea principiului suveranității naționale, consemnat în *Declarația* de la București, ca bază trainică a relațiilor de cooperare dintre statele europene. Nu

numai Franța, care afirmă fățiș această orientare, dar și alte state membre ale NATO – în special țările mici care au fost supuse mult timp războiului rece, opreri de educație și de influență pedagogică a NATO – manifestă tot mai multe rezerve față de tutela americană, față de pericolele pe care politica SUA, mai ales Anglia, le implică pentru țările Europei. În politica acestor state încep să capete un loc tot mai important interesele lor proprii, preocuparea față de problemele păcii și securității în Europa, tendința de a-și afirma independența și suveranitatea.

Principiile care trebuie să stea la baza unor relații noi între state, principii promovate cu consecvență de țările socialiste și cuprinse în *Declarația* de la București, capătă o recunoaștere tot mai largă în multe țări ale lumii, în rândurile opiniei publice mondiale. Cu prilejul unor vizite ale conducătorilor statului nostru în unele țări ca Iran, RAU, Etiopia, Tunisia atât în convorbiri, cât și în comunicatele comune, a fost exprimată convingerea că singura bază sănătoasă pe care se pot clădi, în lumea contemporană, relații bune între țări și popoare o constituie respectarea principiilor suveranității și independenței naționale, neamestecului în treburile interne ale altor state, respectării dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta și de a-și alege modul de viață potrivit propriei sale voințe, precum și altor principii ale coexistenței pașnice.

În interesul destinderii europene au fost întreprinse acțiuni și pe linia transpunerii în viață a prevederilor rezoluției „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene aparținând unor sisteme social-politice diferite”, adoptate cu sprijinul țărilor socialiste, de Adunarea generală a ONU, în anul 1965.

În acest cadru, România a folosit prilejul contactelor cu coautorii rezoluției pentru afirmarea preocupării de a găsi noi căi și mijloace pentru largirea cooperării și îmbunătățirii climatului general european. Din discuțiile dintre coautori, în special cu ocazia întâlnirii de la New York a miniștrilor Afacerilor Externe din cele nouă țări, la 4 octombrie 1966, s-a degajat ideea, pe care am promovat-o constant, de a antrena cât mai multe țări europene în căutarea modalităților de înlăunțare a scopurilor rezoluției, evitând orice tendințe de instituționalizare a activității celor nouă coautori considerat mai curând drept un grup de inițiativă format din state europene aparținând unor sisteme social-politice diferite.

Noi considerăm activitatea celor nouă state, la care se pot alătura și alte țări europene interesate, ca un mijloc de promovare a ideilor înscrise în *Declarația* de la București, de mărire a influenței țărilor socialiste în Europa.

La toate întâlnirile de până acum ale acelor nouă coautori s-a vădit interesul de a întreprinde acțiuni concrete pe linia traducerii în viață a ideilor rezoluției, de a contribui prin eforturile lor la realizarea unui climat de destindere în Europa. Astfel, la cea de-a XIV-a sesiune a Conferinței generale a UNESCO au fost inițiate o serie de rezoluții care se referă la dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și cooperare între statele europene pe planul științific și cultural. Amintim rezoluția privind dezvoltarea cooperării care prevede elaborarea unui program european pe acest tărâm, precum și alte rezoluții care prevăd acțiuni concrete de colaborare inter-europeană, în domeniul educației științei și culturii.

În concluzie, aş vrea să arăt că, după părerea guvernului român, unitatea socialistă joacă un rol hotărâtor pentru promovarea cauzei noastre comune și, desigur, schimburile de vederi sunt chemate să aducă în această direcție o contribuție importantă.

Trăinicia și eficacitatea unității țărilor socialiste rezidă în participarea activă a fiecărei țări frățești la promovarea cauzei comune, în felul în care, exercitându-și pe deplin capacitatea de inițiativă, fiecare stat socialist contribuie la destindere și pace. Înțelegem foarte bine că o anumită țară poate înregistra într-un anumit domeniu, într-o anumită direcție a activității ei internaționale, progrese mai mari, după cum în alte împrejurări, datorită unor condiții specifice, asupra cărora, desigur, numai țara respectivă se poate pronunța, interven anumite greutăți. Noi pornim însă de la premisa că un rezultat pozitiv obținut de o țară socialistă în dezvoltarea legăturilor sale externe în creșterea posibilităților sale de a participa la viața politică internațională, de a face să avanseze pozițiile comune, reprezintă un succes pentru toate țările frățești.

În acest spirit noi dorim să ne exprimăm satisfacția pentru rezultatele obținute de celelalte țări frățești cu statele occidentale, în organizațiile internaționale și, în general, în opera de înfăptuire a securității, de apărarea și consolidare a păcii.

Din evoluția de până acum a situației în Europa, considerăm că se trage concluzia că există perspective încurajatoare pentru noi acțiuni utile din partea fiecărei țări socialiste pe linia unei colaborări mai largi inter-europene, pentru statornicirea unui climat de pace și securitate în Europa și în lume.

AMAE, Problema 20E. URSS. Direcția I. Notele de convorbiri ale diplomaților Ambasadei URSS din București la MAE, vol. II, f. 5-11.

9. 3 martie 1967, București. Primirea în audiență de către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, a ambasadorului URSS la București, A.V. Basov, pentru înmânarea textelor discursurilor pronunțate de șeful diplomației sovietice, A. A. Gromîko, cu prilejul conferinței miniștrilor Afacerilor Externe desfășurată la Varșovia, la 8-10 februarie; informare asupra activității de comerț exterior a României.

Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret
Tovarășului Vasile Șandru
adjunct al ministrului

Notă de audiență

La 3 martie a.c., Mircea Malița, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit în audiență pe A.V. Basov, ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al Uniunii Sovietice în Republica Socialistă România, la cererea acestuia. Ambasadorul sovietic a fost însoțit de A.I. Hitrov, secretar II al ambasadei URSS la

București. A asistat, în calitate de interpret, Gh. Stoica, secretar III la Direcția I Relații din MAE.

1. A.V. Basov a arătat că scopul vizitei sale la MAE este de a preda, la indicația conducerii MAE al URSS, textele celor două intervenții ale șefului delegației sovietice la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, care a avut loc între 8-10 februarie 1967, la Varșovia, împreună cu salutările ministrului de Externe și ale adjunctului său Iliciov.

Ambasadorul sovietic a subliniat că în textele de intervenție ale ministrului de Externe sovietic au fost introduse anumite corecturi și precizări față de cele ținute la Varșovia pentru ca să rămână în istorie sub forma actuală. A adăugat, totodată, că conducerea MAE al URSS, A.A. Gromîko și L.F. Iliciov, personal, roagă să le fie transmise, dacă este posibil, textele celor două intervenții ale conducătorului delegației române la consfătuirea miniștrilor de Externe de la Varșovia.

Adjunctul ministrului Afacerilor Externe a mulțumit pentru texte și a arătat că în ce privește transmiterea textelor de intervenție ale delegației române se va face după pregătirile tehnice ale definitivării acestora; se știe că participanții la discuții s-au bazat pe texte scrise, dar au făcut pe parcurs și expuneri libere cu care trebuie completate textele inițiale.

2. Referindu-se în discuție la cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al CC al PCR, la Consfătuirea privind activitatea în domeniul comerțului exterior, A.V. Basov a apreciat-o ca fiind deosebit de interesantă și de actualitate prin problemele pe care le tratează, atenția care se acordă sporirii eficienței comerțului exterior și perfecționării activității organelor și organizațiilor care se ocupă de legăturile economice externe. În mod deosebit i-au reținut atenția măsurile care se preconizează a fi îndeplinite pe linia îmbunătățirii organizării și conducerii comerțului exterior, rolul care se acordă oficiilor diplomatice și agențiilor economice în dezvoltarea relațiilor externe, în îndeplinirea cu toată răspunderea a politicii economice a partidului și guvernului pe plan extern. Personal, salută și se alătură întru totul indicației tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la aceea că șefii misiunilor diplomatice trebuie să se ocupe nu numai de relațiile politice, dar să răspundă și de bunul mers al colaborării economice, tehnice și științifice dintre țara lor și țara în care sunt acreditați, să controleze întreaga activitate pe care lucrătorii reprezentanțelor diplomatice și economice o desfășoară în acest domeniu.

Aceasta ar fi valabilă și pentru reprezentanțele comerciale sovietice care uneori susțin că ele își desfășoară activitatea independent de oficiile diplomatice și se subordonează numai Ministerului Comerțului Exterior al URSS. În condițiile actuale ale extinderii colaborării internaționale în cele mai diverse domenii de activitate, se impune ca o necesitate imperioasă coordonarea activității în exterior de către șeful misiunii diplomatice ca reprezentant al guvernului.

3. În încheierea convorbirii, ambasadorul sovietic s-a interesat dacă există vreun răspuns al părții române la proiectul de tratat privind nediseminarea armelor nucleare, prezentat la MAE în zilele de 27-28 februarie 1967 de către A.A.

Soldatov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS.

La răspunsul adjunctului ministrului Afacerilor Externe că tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al CC al PCR, a avut o convorbire cu L.I. Brejnev, secretar general al CC al PCUS, în această problemă și că acum se așteaptă răspunsul acestuia, A.V. Basov a rămas foarte surprins, afirmând că nu cunoaște nimic despre această convorbire. A relevat, apoi că, de fiecare dată, este un moment de mare bucurie când conducătorii de partid și de stat din țările noastre stabilesc contacte directe și discută asemenea probleme de mare importanță internațională și de interes comun pentru cele două state.

Audiența a durat 20 de minute.

Notă: Propunem ca, după introducerea completărilor respective, textele celor două intervenții ale conducătorului delegației române la consfătuirea delegațiilor miniștrilor Afacerilor Externe să fie transmise părții sovietice pe bază de reciprocitate.

9 martie 1967

AMAE, Problema 23. 9V3.1967. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 8-10 februarie 1967, f. 47-49.

10. 7 februarie 1967, București. Sinteză a MAE referitoare la poziția guvernului RP Polone față de Declarația de la București (iulie 1966); atitudinea guvernului de la Varșovia față de soluționarea problemei germane.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

Notă

Referitor: Poziția RPP în problema securității europene și în problema germană după Consfătuirea de la București a statelor membre ale Tratatului de la Varșovia

Din analiza documentelor de politică externă ale Republicii Populare Polone, în care se fac referiri la Consfătuirea de la București, desprindem o frecvență mai mare a acestor referiri în cuvântările și declarațiile oficiale ale factorilor de răspundere din Polonia, mai ales în perioada imediat următoare Consfătuirii. Importanța documentelor elaborate de consfătuire este subliniată în mod constant, în cuvântări și declarații ori de câte ori se abordează teme legate de politica externă.

În prima referire pe care o face, la 17 iulie 1966, cu privire la importanța consfătuirii și a declarației adoptate în problema păcii și a securității în Europa, W. Gomulka scoate în evidență semnificația „liniei generale a politicii externe a țărilor

membre ale Tratatului de la Varșovia”, stabilită în declarația Consfătuirii de la București, privind problemele europene. În contextul luărilor de poziție sunt subliniate schimbările pozitive care au intervenit în actuala situație din Europa, existența unor elemente reale pe calea destinderii și a securității, care deschid noi posibilități pentru inițiativele și politica de colaborare și coexistență pașnică a țărilor socialiste (vezi cuvântarea lui W. Gomulka din 17 iulie 1966 la Combinatul Chimic de la Puławy și discursul premierului J[ozef] Cyrankiewicz la Konin din 21 iulie 1966).

Subliniind caracterul constructiv, realist, al *Declarației cu privire la întărirea păcii și securității în Europa* care reprezintă „o platformă de colaborare cu Occidentul”, în materialele la care ne referim se atrage totodată atenția asupra faptului că față de procesul destinderii care se lărgeste pe măsura intensificării tendinței diferitelor țări vest-europene de a duce o politică independentă și de a ieși de sub tutela dominației politice a SUA, cu tot realismul politic al unor conducători și șefi de guverne din Europa Occidentală – se mențin anumite elemente contradictorii, caracteristice actualei perioade de dezvoltare a relațiilor intereuropene, care îndeamnă la „prudență și vigilență”.

Analiza acestor elemente de pe pozițiile RPP găsește o mai amplă reflectare în interviul de sfârșit de an al ministrului Afacerilor Externe al RPP Adam Rapacki – care definește Consfătuirea de la București „marele eveniment al anului trecut” și care în abordarea perspectivelor procesului de destindere în Europa, formulează poziția oficială a Poloniei în felul următor: „Noi, Polonia, precum și toate țările socialiste, activăm pentru destinderea adevărată, care trebuie să fie însoțită după cum am mai spus, de progrese, să câștigăm pâinea pentru o largă colaborare internațională. Dacă se tinde spre o pace trainică, atunci politica orientată spre conflict trebuie să sufere un eșec tot mai mare, să fie supusă izolării și să dea faliment. În pas cu acest proces va merge întărirea forțelor păcii, peste tot și în RFG, „de asemenea”.

Semnălăm că această precizare are loc după ce în comunicatul comun polono-sovietic semnat la Moscova la 15 octombrie 1966, se face o trimitere expresă la conținutul *Declarației de la București*; la faptul că cele două părți au procedat la un schimb de păreri asupra măsurilor pe care le adoptă în vederea aplicării celor stabilite la București. Mai mult, chiar în același comunicat se afirmă că în urma analizei situației actuale din Europa „părțile apreciază de comun acord, că acceptarea propunerilor constructive formulate în Declarația de la București, favorizează fără doar și poate îmbunătățirea fundamentală a situației pe continentul european și corespunde aspirațiilor tuturor popoarelor”.

Dacă se are în vedere sensul real al luărilor de poziție ale guvernului RPP în problemele majore ale relațiilor inter-europene așa cum sunt reflectate documentele care se referă în mod direct sau indirect la Consfătuirea de la București, se poate constata o serioasă inconsecvență și o oscilare în prezentarea posibilităților reale de destindere în conformitate cu necesitățile și cerințele actuale ale situației internaționale în Europa, indicate în *Declarația de la București*. Apare, de asemenea,

în contradicție afirmarea acestei tendințe cu condiționarea repetată a normalizării relațiilor atunci când este vorba de RFG. Formularea de condiții prealabile în documente ori de câte ori se abordează problema germană sau normalizarea relațiilor cu RFG, apare ca o încercare evidentă de completare pe care partea polonă dorește s-o aducă *Declarației de la București*. Rezultă, de asemenea, o tendință contrară spiritului și literei *Declarației*, o încercare de a o interpreta în mod unilateral. Această tendință raportată la problemele securității europene și problema germană în mod sumar se prezintă în felul următor: a) În problema securității europene – referirile sunt foarte rare în documentele RPP. Referirile la acel paragraf din *Declarație* care cheamă toate statele europene să dezvolte relații de bună vecinătate pe baza cunoscutelor principii ale independenței și suveranității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

Sublinierea principiului statornicirii și dezvoltării relațiilor de bună vecinătate dintre statele europene cu orânduirii sociale diferite, ca o contribuție la însănătoșirea situației politice din Europa, este evitată în tezele de politică externă ale guvernului polonez chiar și atunci când acesta în practică este recunoscut și aplicat de ambele părți, cum ar fi în relațiile Poloniei cu țările scandinave, motivul trebuie căutat în cunoscuta poziție a RPP față de problema germană.

În ceea ce privește poziția RP Polone față de lichidarea sistemului anacronic al alianțelor militare din Europa, se poate constata, pe de o parte, tendința de a evita abordarea acestei probleme în sensul celei precizate în *Declarație*, iar pe de altă parte punerea acesteia ca o problemă de perspectivă îndepărtată și condiționată de încetarea cursei înarmărilor, de o serie de măsuri imparțiale, angajate între cele două alianțe militare, a căror importanță și semnificație ar putea fi mărită progresiv. În legătură cu aceasta reapare ideea reactualizării propunerilor poloneze cuprinse în planurile „Rapacki” și „Gomułka”⁴ și variantele îmbunătățite ale acestora, prezentate ca o cale reală de înfăptuire a securității europene. În accepțiunea guvernului polonez sistemul de securitate europeană care ar urma să înlocuiască cele două alianțe militare existente ar urma să fie realizat prin înțelegeri între aceste alianțe.

În această ordine de idei, mai în toate documentele de politică externă ale RPP se observă o insistență deosebită asupra necesității convocării unei Conferințe în problema securității și colaborării europene, pe baza propunerilor lansate cu doi ani în urmă de delegația RPP în cadrul dezbaterilor generale la ONU. Activitatea diplomatică a RPP este îndreptată în direcția pregătirii condițiilor pentru desfășurarea unei asemenea conferințe. Se apreciază la nivelul factorilor de răspundere că pe această cale vor apărea și se vor maturiza soluții acceptabile pentru toate popoarele europene, ca puncte de plecare în procesul de întărire a securității și colaborării pe continentul nostru. În argumentarea poloneză privind realitățile istorice de după cel de-al doilea război mondial există uneori tendințe de a reduce întreaga complexitate a acestora la invocarea numai a *statu quo-ului*, fără

---

⁴ Propunerile se refereau la instituirea unei zone denuclearizate în Europa Centrală în care urmau să fie incluse cele două state germane, Polonia și Cehoslovacia [n. ed.].

a examina fenomenele relațiilor intereuropene în dinamica lor. Uneori, din considerente tactice, raportul just dintre problema securității europene, problema germană și normalizarea relațiilor cu cele două state germane este prezentat inversat și nu în dialectica sa (Vezi extrasele din: cuvântarea lui J. Winiewicz la Sesiunea a XXI-a a Adunării Generale a ONU, Interviuul lui A. Rapacki, la 31 decembrie 1966, acordat ziarului „Trybuna Ludum” articolul lui J. I. Sewinski la cea de-a 25-a aniversare a PMUP, discursul lui J. Cyrankiewicz la mitingul din 1 septembrie 1966 de la Varșovia).

b) În problema germană remarcăm ca temă principală și foarte des folosită, ideea că singura sursă a încordării relațiilor în Europa este politica guvernului vest-german, pretențiile acestuia de a reprezenta întreaga Germanie în granițele sale din 1937, de a dispune de arma nucleară, pretenții care vizează subminarea *status quo*-ului existent și după părerea guvernului polonez impun o vigilență constantă din partea statelor socialiste. Deși se recunoaște că pretențiile guvernului de la Bonn sunt ireale și lipsite de sens, că țările socialiste sunt destul de puternice pentru a contracara aceste încercări de schimbare a realităților apărute în Europa după cel de-al doilea război mondial, totuși se insistă pe faptul că o evoluție ulterioară a actualei politici a guvernului RFG ar putea să antreneze lumea într-o aventură cu consecințe incalculabile. Întreaga poziție a guvernului RP Polone în problema germană – considerată de Varșovia în conexiune cu problema frontierei Oder-Neisse, drept problema numărul 1 a politicii sale externe – contrastează cu recunoașterea necesității și activității desfășurate în direcția normalizării relațiilor pe plan european. Guvernul RP Polone respinge la ora actuală orice posibilitate de normalizare a relațiilor politice cu RFG atâta timp cât guvernul de la Bonn nu acceptă recunoașterea *status quo*-ului în Europa. Declarațiile făcute de noul guvern de coaliție de la Bonn au fost primite cu multă rezervă de RPP și cu atacuri deschise din partea presei poloneze la adresa cancelarului Kiesinger. După părerea părții polone declarațiile de până acum ale reprezentanților noului guvern RFG „nu anunță o schimbare de esență a politicii vest-germane”. Atâta timp cât RFG nu renunță la înarmare atomică, nu recunoaște existența RDG și granițele de apus ale Poloniei, nu poate fi vorba de normalizarea relațiilor dintre cele două țări, declară factori de răspundere din RPP. Aceste trei condiții considerate drept „piatra de încercare” a relațiilor RPP cu RFG stau la baza poziției guvernului polonez față de problema germană, poziție care decurge din aprecierea factorilor de răspundere din Polonia, că politica vest-germană se află într-o criză care se adâncește tot mai mult „și că însăși actuala coaliție guvernamentală de la Bonn nu ar reprezenta decât o încercare de ieșire din această criză. În legătură cu această ultimă idee, menționăm părerile oficiale tot mai frecvente în ultimul timp în RPP privind „necesitatea coordonării” poziției țărilor socialiste față de RFG. Se insistă, de asemenea, pe ideea că RFG se află într-o izolare tot mai mare, chiar în cadrul alianțelor occidentale și ca atare țările socialiste sunt chemate să contribuie la menținerea și lărgirea izolării RFG.

Inconsecvență dovedesc factorii de răspundere din RPP și în abordarea problemei unificării Germaniei. Pe de o parte, se afirmă că Polonia este pentru unificarea poporului german în viitor, „dar în condițiile actualelor frontiere naționale stabilite după cel de-al doilea război mondial, a recunoașterii RD Germane de către RF Germană și de celelalte țări occidentale, ca stat suveran și independent, egal și în drepturi, a renunțării la pretenții la pretenții revizioniste și a ieșirii RF Germane din orice fel de alianțe militare.” Pe de altă parte, datorită poziției rigide față de această problemă, în contextul destinderii europene, se invocă adesea ca o rațiune de stat și un imperativ al securității interne și internaționale, teza că unificarea Germaniei nu poate fi considerată drept condiție a păcii în Europa.

Din cele de mai sus desprindem următoarele concluzii:

1. Partea polonă recunoaște și susține caracterul constructiv al prevederilor *Declarației de la București în problemele păcii și securității în Europa*, apreciind documentul drept o platformă avantajoasă în dezvoltarea colaborării cu Occidentul.

Se constată totuși o inconsecvență în susținerea egală a tuturor prevederilor *Declarației de la București*.

2. Se remarcă tendința de a interpreta unilateral tezele *Declarației* și chiar o încercare de a o completa în funcție de interesele politicii externe a RPP.

3. Se subliniază existența anumitor elemente contradictorii în relațiile intereuropene, care după părerea părții polone conduc la prudență și vigilență.

4. În problema securității europene, trecându-se sub tăcere ideea relațiilor de bună vecinătate între state cu orânduirii diferite, se insistă pe necesitatea și oportunitatea Conferinței europene, concomitent cu tendința de reactualizare a planurilor „Rapacki” și „Gomulka”.

5. În problema germană, se observă o poziție de echivoc, și de incertitudine, care adesea este explicată prin „condițiile speciale” ale Poloniei, „suferințele Poloniei și poporului polonez ca urmare a agresiunii imperialismului german”.

Prezenta lucrare prevăzută în planul de muncă al Ambasadei pentru 20 martie a.c., a fost pusă în lucru înainte de termen, spre a servi în caz de nevoie documentării delegației române, care a participat la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe a țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, organizată în capitala RPP între 8-10 februarie 1967.

7 februarie 1967

AMAE, Problema 23. 9V. 3. 1967. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 8-10 februarie 1967, f. 121-127.

11. 24 februarie 1967, București. Nota de convorbire dintre Sergiu Celac, secretar III în MAE, cu A.V. Papkin, secretar II la ambasada URSS din București, cu prilejul celei de a 49-a aniversări a Zilei Armatei Sovietice, privind evoluția relațiilor româno-sovietice.

Ministerul Afacerilor Externe

Tovarășului Mircea Malița
Adjunct al ministrului

Nota de convorbire

La 23 februarie 1967, am avut o convorbire cu A.V. Papkin, secretar II la Ambasada URSS din București, la recepția care a avut loc cu prilejul celei de-a 49-a aniversări a Zilei Armatei Sovietice.

A.V. Papkin a abordat din proprie inițiativă problema Consfătuirii de la Varșovia a miniștrilor Afacerilor Externe, exprimându-și satisfacția în legătură cu desfășurarea și rezultatele întâlnirii: „A fost un moment – a spus Papkin – când, noi, cei de la Ambasadă și, mai ales cei de la Moscova, am fost foarte îngrijorați de evoluția evenimentelor și de aceea bucuria noastră este cu atât mai mare acum”.

Menționând că Ambasada nu a fost încă informată oficial de MAE sovietic asupra Consfătuirii de la Varșovia și că este informat numai din relatările colegilor care au venit mai recent de la Moscova, diplomatul sovietic a apreciat ca important faptul că a fost stins ceea ce putea să devină o sursă de fricțiune între două state frățești. Este cunoscut că presa occidentală începuse să facă deja tot felul de speculații și este ușor de închipuit câtă bucurie le-ar fi provocat dușmanilor agravarea unor neînțelegeri între țările socialiste europene.

Am răspuns că partidul și guvernul nostru au considerat întotdeauna că asemenea consultări, desfășurate într-o atmosferă de deplină încredere și de respect reciproc, sunt utile pentru o mai bună cunoaștere și înțelegere a pozițiilor respective, pentru întărirea colaborării țărilor socialiste. În relațiile dintre țările socialiste este nejust și inadmisibil să se emită judecăți asupra acțiunilor unui partid frățesc, luându-se drept bază speculațiile dușmănoase ale presei occidentale, cu atât mai mult atunci când poziția partidului respectiv este clar exprimată în documente oficiale.

A.V. Papkin a observat că, în fond, iritarea care s-a produs în unele țări înainte de Consfătuire i se pare nejustificată. În problema relațiilor cu RFG, linia politică a țărilor socialiste nu prezenta îndoieli. Se poate întâmpla ca la un moment dat o declarație să nu conțină toate elementele componente ale poziției unei țări, dar trebuie avut în vedere că acestea au fost afirmate cu alte ocazii. Diplomatul sovietic a apreciat că un exemplu de asemenea declarație, care cuprinde toate elementele și lămurește pe deplin lucrurile, îl constituie recenta cuvântare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Conferința pe țară a Asociației studenților.

În încheierea convorbirii, A.V. Papkin și-a exprimat dorința de a se mai întâlni cu subsemnatul într-un cadru neoficial, eventual cu soțiile, cu angajamentul de a nu aborda nici o problemă politică.

24 februarie 1967

Sergiu Celac

AMAE, Problema 20E. URSS. Direcția I. Notele de convorbiri ale diplomaților Ambasadei URSS din București la MAE, vol. I, f. 75-78.

IV. ÎNTÂLNIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA, CONSACRATĂ TRATATULUI DE NEDISEMINARE A ARMELOR NUCLEARE. 26-27 FEBRUARIE 1968, BERLIN

1. 26 februarie 1968, Berlin. Telegrama ministrului adjunct al Afacerilor Externe, George Macovescu, cu privire la începerea consfătuirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, privind evoluția negocierilor pentru definitivarea Tratatului de nediseminare a armelor atomice; situația din Vietnam; probleme cu caracter militar ale Tratatului de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 43.092
26 februarie 1968

Secret

Astăzi, la orele 16.00, au început lucrările consfătuirii adjunctilor miniștrilor de Externe.

De la început, prin cuvântul reprezentantului RD Germane, s-a consemnat că între conducerile partidelor și guvernelor s-a realizat un acord de principiu ca la 6 martie să aibă loc la Sofia consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, având pe ordinea de zi:

1. Problema privind tratatul de nediseminare a armelor atomice;
2. Aprecieri asupra situației din Vietnam;
3. Probleme cu caracter militar care vor reieși din consfătuirea de la Praga a adjunctilor miniștrilor Apărării.

Imediat a luat cuvântul V.V. Kuznețov care a afirmat că dorește să facă o informare asupra mersului lucrărilor Comitetului celor 18 state de la Geneva.

În fond, a justificat proiectul din 18 ianuarie, subliniind că acesta reprezintă o formă mult îmbunătățită, care ține seama de propunerile făcute de Comitet, inclusiv de cele făcute de România. Ca atare, a conchis Kuznețov, proiectul actual satisface întru-totul interesele țărilor socialiste.

Kuznețov a păstrat un ton moderat. A invitat pe ceilalți să discute în fond problema nediseminării, pentru a ajuta la încheierea cât mai urgentă a tratatului.

Am prezentat, pe scurt, punctul de vedere al părții române asupra obiectului consfătuirii de la Berlin, conform instrucțiunilor primite, subliniind că discuția de fond nu se poate face decât la Sofia. Am precizat că părțile prezente la această consfătuire se află în posesia amendamentelor pe care România intenționează să le prezinte la Geneva și am arătat că momentul prezentării depinde de desfășurarea lucrărilor de la Geneva până la 15 martie (conform instrucțiunilor).

Am exprimat convingerea că prin acțiuni comune ale țărilor socialiste se poate obține îmbunătățirea actualului proiect.

Kuznețov, sprijinit de Naszkowski, a cerut să explic să argumentez amendamentele noastre, solicitând să le citesc în ședință.

Le-am satisfăcut dorința, după ce le-am precizat că sunt sigur că dispun de ele, deoarece le-au fost transmise prin ambasadorii de la București.

Pudlak (Cehoslovacia) a definit scopul consfăturii ca fiind un schimb preliminar de vederi, pe fond. A afirmat cunoscuta poziție de sprijinire a tratatului, subliniind urgența.

Din această primă ședință se desprind următoarele:

Coordonarea celorlalte delegații (au venit cu texte scrise) pentru a susține necesitatea încheierii cât mai grabnice a tratatului în forma existentă acum.

Tactica este de a discuta în fond, la Berlin, astfel încât să se creeze impresia că problemele au fost clarificate și că la Sofia n-ar urma decât să se ratifice ceea ce s-ar fi conturat aici.

În mod deliberat, Naszkowski și Kuznețov m-au invitat să intru în discuții, să explic detaliat poziția noastră și au încercat să mă antreneze într-un schimb de întrebări-răspunsuri.

În ședința de mâine voi evita orice angajare de acest gen și voi sublinia că numai Comitetul Politic Consultativ va putea să discute în fond problemele puse de actualul proiect de tratat.

G. Macovescu

AMAE, Problema 23. 9V3.1968. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor de Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 26–27 februarie 1968, f. 5-6.

2. 26-27 februarie 1968, Berlin. Stenograma întâlnirii dintre adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia referitoare la Tratatul de nediseminare a armelor nucleare; situația din Vietnam; problemele cu caracter militar ale alianței; intenția României de a aduce îmbunătățiri proiectului Tratatului de nediseminare și prezentarea acestora, pentru aprobare, Comitetului celor 18 de la Geneva.

Proces verbal al întâlnirii adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 26-27 februarie 1968

26 februarie 1968, orele 16.00:

Tovarășul Kort, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RD Germane:

Permiteți-mi să deschid consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. Salut cordial [pe] șefii și

membrii delegațiilor Republicii Populare Bulgaria, Republicii Populare Ungare, Republicii Populare Polone, Uniunii Sovietice, Republicii Socialiste România și Republicii Socialiste Cehoslovace. Vă salut, de asemenea, în numele ministrului Afacerilor Externe al RDG, tovarășul O. Winzer, care acum se află într-o călătorie în țările Asiei. Vă doresc tuturor o ședere plăcută în capitala Republicii Democratice Germane, Berlin, care își schimbă fața în bine și se transformă într-un oraș frumos, mărturia acestui lucru este și clădirea în care ne aflăm.

Dacă veți avea vreo dorință în ceea ce privește șederea dv. în RDG, vă rugăm să vă exprimați dorințele și vom face totul pentru îndeplinirea ei.

În ceea ce privește procedura de desfășurarea a consfătuirii, ne gândim că există un acord de principiu ca limba de lucru, prin tradiție, să fie rusa, și fiecare delegație se va îngriji singură în ceea ce privește traducerea.

Există un acord în problema că nu se va face un Protocol comun, ci fiecare delegație rezolvă singură problema procesului verbal.

Înainte de toate, permiteți-mi tovarăși să urez consfătuirii noastre succes în ceea ce privește lupta noastră comună împotriva imperialismului. Sarcina consfătuirii noastre, după cum reiese și din consultările precedente, constă în pregătirea ordinei de zi a consfătuirii Comitetului Politic Consultativ a țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, care va avea loc, la 6 martie, la Sofia. Putem porni de la ideea că asupra acestui obiect al consfătuirii noastre există un acord general. Putem porni, de asemenea, de la ideea că în urma contactelor periodice între partidele noastre s-a ajuns la un acord asupra consfătuirii Comitetului Politic Consultativ, unde urmează să se discute următoarele probleme:

1. Problema privind Tratatul de nediseminare a armelor nucleare;
2. Aprecierii situației în ceea ce privește Vietnamul;
3. Probleme cu caracter militar care sunt pregătite la consfătuirea adjuncților Apărării, care va începe, la 29 februarie, la Praga.

Noi, la prezenta consfătuire, vom avea de examinat numai punctele menționate la început.

Înainte de a începe consfătuirea propriu-zisă, îmi permit să fac o propunere ca în legătură cu primul punct al ordinei de zi a consfătuirii să ascultăm o informare asupra tratativelor în cadrul Comitetului celor 18 state de la Geneva. Ne aflăm într-o situație avantajoasă, întrucât între noi se află reprezentantul Uniunii Sovietice, care este co-președintele Comitetului celor 18.

În conformitate cu obiceiul statornic în desfășurarea organizatorică a consfătuirilor Tratatului de la Varșovia, propun ca și la consfătuirea noastră fiecare ședință să fie prezidată de câte un șef al tuturor delegațiilor, în ordine alfabetică, conform alfabetului rus. Deci, conform practicii, propun să acordăm președinția la ședința de astăzi tovarășului I. Popov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Bulgaria. Dacă sunteți de acord cu această propunere? Dacă toate delegațiile sunt de acord, îl rog pe tovarășul Popov să-și asume funcția de președinte al ședinței noastre de astăzi.

Tov. I. Popov: Vă mulțumesc pentru cinstea acordată țării mele de a fi președinte al ședinței de astăzi, cu atât mai mult cu cât după cum se știe, următoarea ședință a Comitetului Politic Consultativ va avea loc la Sofia. Dorim, de asemenea, ca cu ocazia desfășurării acestei consfătuiri de la Sofia să demonstrăm unitatea lagărului nostru socialist, întărirea acestei unități și ne va face multă plăcere, în calitatea noastră de gazde, să ținem o asemenea consfătuire la Sofia.

După cum a arătat șeful delegației Republicii Democratice Germane, cred că este bine ca la început să ascultăm o informare asupra desfășurării tratatelor în Comitetul celor 18, în ceea ce privește problema proiectului de Tratat asupra neproliferării armelor nucleare.

Dacă există un acord general, aș dori să acord cuvântul tovarășului V.V. Kuznețov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Uniunii Sovietice, șeful delegației sovietice, pentru a prezenta această informare.

Kuznețov: Înainte de toate aș dori să exprim recunoștința mea tovarășului Kort pentru cuvintele bune de salut pe care le-a adresat delegațiilor prezente aici, inclusiv delegației sovietice. Noi considerăm această întâlnire ca o întâlnire utilă și suntem partizanii menținerii unor contacte permanente și sistematice. Aceste contacte ne dau posibilitatea să facem schimburi de păreri asupra problemelor care ne interesează, să cunoaștem mai bine pozițiile și să depunem eforturi pentru a se stabili o înțelegere reciprocă generală.

Întrucât tovarășii și-au exprimat dorința, sunt gata să trec la discutarea problemei Tratatului de nediseminare a armelor nucleare, să vă informez despre desfășurarea tratatelor de la Geneva privind pregătirea Tratatului de nediseminare a armelor nucleare.

Majoritatea celor din față se ocupă deja de mult de această problemă și urmăresc de mult ceea ce se petrece la Geneva și pe această bază trag concluzii corespunzătoare asupra pozițiilor care ar trebui luate în interesele noastre generale, în interesul țărilor socialiste.

În cursul dezvoltării relațiilor internaționale, problema nerăspândirii armelor nucleare se pune în prezent pe un loc din ce în ce mai important. Ea are o importanță vitală pentru toate țările socialiste, ca un factor de asigurare a păcii și securității. De absența Tratatului de nediseminare se folosesc dușmanii pentru a obține arma nucleară. Lor le convine această situație. Printre țările care s-ar folosi de această situație, de absența tratatului, se numără RFG, Japonia. Nu se pot exclude nici asemenea țări ca Republica Sud-Africană. Un pericol deosebit pentru pacea și securitatea europeană ar reprezenta admiterea la arma nucleară a RFG, un pericol nemijlocit pentru țările socialiste europene. Revanșistii vest-germani se străduiesc să capete arma nucleară, utilizează toate mijloacele pentru a înlătura prevederile acordului de la Potsdam.

După cum se știe, vest-germanii s-au pronunțat activ împotriva încheierii Tratatului, pentru obținerea armelor nucleare prin intermediul NATO. Țările socialiste au reușit să deoace planurile lor, să nu admită răspândirea armelor nucleare. Întrucât, cercurile influente din RFG și din alte țări imperialiste continuă

să caute energic, prin toate mijloacele să obțină arma nucleară, ei se pronunță împotriva oricărei propuneri care proclamă ca scop nerăspândirea armelor nucleare.

În aceste condiții, țările socialiste, după cum vom vedea noi, trebuie să dea dovadă de o vigilență deosebită pentru a închide accesul RFG la arma nucleară. Această posibilitate a devenit realitate, dacă nu se va pierde momentul. În urma unor tratative lungi, îndelungate, am reușit să realizăm un proiect de Tratat care a fost prezentat Conferinței Comitetului celor 18 state de la Geneva, la 18 ianuarie 1968. Apariția acestui proiect este un merit, în primul rând, al țărilor socialiste, rezultatul eforturilor lor imense.

Vă voi aminti că încă de la consfăturile CPC de la Varșovia și București, precum și de la conferința partidelor comuniste și muncitorești de la Karlovy Vary, a fost elaborată o linie generală, care să împiedice accesul RFG la arma nucleară. Această linie și-a găsit expresie în prevederile tratatului.

Dv. cunoașteți aceste hotărâri. Țările socialiste au dus o luptă activă în cadrul Comitetului celor 18 și în alte organizații, s-au consultat în mod sistematic asupra tuturor problemelor esențiale ale Tratatului, au dus muncă de lămurire cu alte state, astfel încât în prezent s-a reușit să cădem de acord asupra unui text de Tratat, care corespunde intereselor tuturor statelor iubitoare de pace.

Eforturi deosebite au fost depuse pentru elaborarea articolelor I și II. Aceste teze esențiale expuse în articolele I și II, privind obligațiile țărilor nucleare și nenucleare, corespund întru-totul sarcinilor încetării răspândirii armelor nucleare, închiderea tuturor căilor de acces la arma nucleară, în mod direct sau indirect. Aceste articole corespund prevederilor rezoluției 2028, adoptată de Adunarea Generală a ONU.

Desigur, obținerea unor asemenea prevederi, stipulații, nu a fost ușoară. În cursul discuțiilor cu americanii, i-am silit să includem în Tratat unele prevederi. Acesta este un succes serios al statelor socialiste să se obțină acceptarea unor stipulații care să corespundă intereselor lor.

Trebuie să spunem, de asemenea, ca un rezultat al acestor eforturi comune și înainte de toate ale țărilor socialiste, că s-a reușit să se deçoace planurile forțelor multilaterale NATO, care erau examinate ca un mijloc de acordare a accesului RFG la arma nucleară.

Nu mă voi opri în mod amănunțit asupra tuturor articolelor acestui tratat. Doresc să remarc că o serie întreagă de stipulații a fost alcătuită, ținându-se seama de propunerile apărute în cursul consultărilor. Putem spune că de fapt Tratatul este rezultatul unei munci colective atât a țărilor socialiste, cât și al țărilor neangajate. Ca de exemplu, aș vrea să spun că la propunerea Republicii Socialiste România, prezentată în cadrul consultărilor, am inclus un articol special care se referă la folosirea energiei nucleare în scopuri pașnice, care arată că Tratatul nu stânjenește în nici un fel dreptul țărilor parte la Tratat, la folosirea energiei nucleare în scopuri pașnice. În acest articol a fost adăugată stipulația care subliniază intenția țărilor parte la Tratat de a colabora cu alte state pentru dezvoltarea în continuare a folosirii energiei nucleare în scopuri pașnice pe teritoriul țărilor participante la Tratat care nu dețin arma nucleară.

Ținându-se seama de propunerile exprimate privind folosirea energiei nucleare în scopuri pașnice, există un articol V, unde se prevede de a colabora în scopul asigurării ca binele potențial al rezultatelor experiențelor privind folosirea exploziilor nucleare în scopuri pașnice să fie folosit de toate statele care nu posedă arma nucleară, iar prețul acestor explozii să fie cât mai mic cu putință. În această privință se arată și faptul că țările nenucleare pot să capete, pe baze bilaterale sau prin organe internaționale corespunzătoare [...]¹.

În felul acesta, textul proiectului ține seama de interesele țărilor nenucleare, de a folosi energia nucleară în scopuri pașnice. Prin urmare, nu există nici o bază și nu poate exista nici o bază, ca să se spună că o țară a fost pusă într-o situație privilegiată.

Doresc să atrag atenția că la propunerile statelor participante la Comitetul celor 18, inclusiv Republica Socialistă România, s-a inclus articolul VI, care prevede obligația statelor participante la Tratat de a duce tratative pentru încetarea cursei înarmărilor, precum și dezarmarea generală și totală. În continuare, acest articol arată că nediseminarea nu este un scop în sine, ci trebuie să urmeze alte măsuri în domeniul dezarmării. Acest tratat poate fi considerat ca un rezultat al luptei unite a țărilor socialiste.

Putem spune că în forma actuală Tratatul poate servi ca o bază pentru a face presiuni în continuare pentru obținerea opririi cursei înarmărilor și, în primul rând, încetarea folosirii și producției armelor nucleare, micșorarea stocurilor existente și lichidarea mijloacelor de ducere a lor la țintă.

Stipulațiile corespunzătoare și cele care au fost propuse de RSR sunt conținute și în Preambulul proiectului de Tratat.

În Tratat este fixată teza că problemele nerăspândirii armelor nucleare sunt o etapă, un pas în vederea rezolvării problemelor dezarmării.

În Tratat este inclus un articol privind dreptul statelor de a încheia acorduri privind plasarea zonelor denuclearizate pe teritoriile lor. Aceasta corespunde liniei generale principiale a țărilor socialiste, care văd în crearea zonelor denuclearizate o măsură importantă pentru slăbirea încordării internaționale.

În conformitate cu propunerile prezentate de țările nenucleare a fost rezolvată problema privind amendamentele la Tratat.

Orice amendament intră în vigoare numai pentru acele state care își dau acordul cu acest amendament. Este luată în considerare dorința exprimată de o serie de state privind ținerea, la 25 de ani, a unei conferințe care să hotărască dacă Tratatul să fie viabil fără termen sau se prelungește.

Atrag atenția asupra circumstanței că în Tratat se prevede că la 5 ani după intrarea în vigoare a Tratatului de nediseminare, se vor ține conferințe la care să se examineze modul cum se îndeplinesc de către state obligațiile pe care și le asumă în baza Tratatului respectiv.

În textul Tratatului, în măsura maximului posibil, se ține seama de măsuri care nu contravin scopurilor nediseminării.

---

¹ Așa document original.

Un loc important în tratative îl ocupă garanțiile ce trebuie acordate de către țările nucleare participante la Tratat. Știți că Uniunea Sovietică, în dorința de a veni în întâmpinarea cerințelor țărilor nenucleare, precum și a poziției noastre comune a țărilor socialiste, încă din 1966 a declarat că este gata să includă un articol special care să interzică folosirea armelor nucleare împotriva țărilor nenucleare. Uniunea Sovietică și alte state socialiste au luptat multă vreme în cadrul Comitetului celor 18 state și în afara acestuia, ca un asemenea articol să fie inclus. Însă Statele Unite și alte state occidentale, membre ale Comitetului celor 18 au refuzat să includă în Tratat o astfel de prevedere, dar ea rămâne ca o problemă importantă. Noi știm că unele puteri nenucleare și, în special, țări nealiniat, au făcut propuneri că trebuie să ne mai gândim, în așa fel încât să fie introdusă o prevedere ca agresorul să nu rămână nepedepsit dacă va amenința sau va folosi arma nucleară. Știți că India și alte țări și-au expus considerentele în această privință.

Ținând seama de situația creată, Uniunea Sovietică, împreună cu alte țări socialiste, duc lucrurile în direcția de a rezolva problemele garanțiilor de securitate într-un mod în care să rezolve problema garanțiilor și să nu permită căderea Tratatului de nediseminare. În acest sens, am putea avea în vedere adoptarea de către Consiliul de Securitate a unei rezoluții speciale, în afara cadrului Tratatului propriu-zis. În afară de aceasta, se poate prevedea o declarație din partea puterilor nucleare, în care, conform rezoluției Consiliului de Securitate, să se prevadă că în cazul unui atac din partea unei puteri nucleare cu folosirea armei nucleare împotriva unor țări nenucleare, Consiliul de Securitate și înainte de toate membrii care posedă arma nucleară, ar trebui să acționeze imediat, în conformitate cu Carta. Carta ONU prevede întreprinderea unor măsuri colective. În prezent, în această problemă la Geneva are loc schimbul de păreri neoficial între URSS și SUA.

Nu mă voi opri asupra altor articole amănunțit, însă dacă vom rezuma ce se petrece la Geneva în prezent, putem spune că apreciind situația internațională și acele mari eforturi depuse de țările socialiste pentru elaborarea proiectului de Tratat, trebuie să spunem că drept rezultat al unor eforturi comune, acest tratat a fost prezentat spre examinare și s-a ajuns într-un stadiu important, putem spune de încheiere a Tratatului.

Dușmanii Tratatului în special cercurile agresive din RFG, văzând că se conturează posibilitatea elaborării unui tratat, intensifică campania împotriva Tratatului. Kiesinger a declarat că îmbunătățirile aduse la Tratat nu sunt suficiente. Strauss a declarat că semnarea Tratatului ar submina calitatea de partener al RFG cu SUA. Tratatul reprezintă o piedică în calea accesului RFG la arma nucleară. RFG caută să amâne rezolvarea problemei neproliferării și dejoacă termenii fixați pentru prezentarea Tratatului în fața Adunării Generale, pentru imobilizarea forțelor care se pronunță pentru încheierea Tratatului, încearcă să alcătuiască un bloc de state care se pronunță împotriva Tratatului chiar de pe poziții diferite.

Încercând să termin informarea, vreau să subliniez că în condițiile actuale o importanță esențială capătă factorul timp. Nu este exclusă posibilitatea ca dușmanii acestui Tratat să poată doborî Tratatul, ceea ce nu este în interesul țărilor socialiste,

țărilor iubitoare de pace, ci în interesul cercurilor agresive și va duce la intensificarea cursei înarmărilor nucleare, la mărirea amenințării unui nou război nuclear. Tratatul [de la Varșovia] trebuie să depună efort și energie pentru ca Comitetul celor 18 să încheie Tratatul și să-l prezinte Adunării Generale după cum se spune în rezoluția sesiunii a XXII-a.

Exprimăm speranța din partea Uniunii Sovietice – în calitate de co-președinte al Comitetului celor 18 – că țările socialiste vor fi și în continuare unite în eforturile comune pentru încheierea Tratatului, care corespunde intereselor vitale ale țărilor socialiste, intereselor tuturor popoarelor. De aceea, trebuie să ducem lupta noastră, inclusiv activitatea acestei consfătuirii a adjuncților miniștrilor de Afaceri Externe, în direcția asigurării încheierii Tratatului. În ceea ce privește delegația sovietică, din indicația guvernului, este gata să depună toate eforturile pentru ca această consfătuire să se încheie cu succes în această direcție.

I. Popov: Mulțumesc tovarășului Kuznețov pentru informarea amplă pe care a făcut-o. Dacă dorește cineva să pună întrebări tovarășului Kuznețov? Dorește cineva să ia cuvântul? Dau cuvântul șefului delegației române, tovarășului prim-adjunct al ministrului, George Macovescu.

Tov. Macovescu: Tovarășe președinte, tovarăși delegați,

Aș dori, mai întâi, să mulțumesc gazdelor noastre, tovarășilor germani, pentru ospitalitatea și condițiile excelente pe care le-au creat pentru desfășurarea activității noastre. După părerea noastră, și îmi voi îngădui să fac o intervenție scurtă, pentru a reveni apoi dacă este necesar, această consfătuire a adjuncților miniștrilor Afaceri Externe în preajma consfătuirii de la Sofia a Comitetului Politic Consultativ a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia are un scop strict limitat. Acest scop, după părerea noastră, este acela de a ne sfătui asupra ordinei de zi care a fost propusă pentru consfătuirea de la Sofia și de a cădea de acord asupra unor detalii organizatorice.

Așa cum se cunoaște Comitetul Central al Partidului Comunist Român și guvernul Republicii Socialiste România au propus recent convocarea Comitetului Politic Consultativ pentru a discuta în acest Comitet problema Tratatului de neproliferare a armelor nucleare, mai bine zis problema neproliferării armelor nucleare.

Așa cum și tovarășul Kuznețov sublinia în informarea pe care ne-a prezentat-o, și pentru care îi mulțumim în mod deosebit, după aprecierea noastră aceasta este o problemă de o importanță excepțională, care afectează interesele imediate și de lungă durată ale țărilor socialiste.

De aceea, noi considerăm că analizarea acestei probleme sub toate aspectele ei trebuie să fie bine făcută și la cel mai înalt nivel în forul Tratatului de la Varșovia, pentru a vedea interesele și a sluji aceste interese ale statelor socialiste.

Tocmai pornind de la aceste considerente, CC al Partidului nostru a propus ca această deosebită problemă a noastră să fie discutată în Comitetul Politic Consultativ al Pactului de la Varșovia.

Așa cum este cunoscut, Comitetul nostru Central și guvernul nostru au propus o întâlnire încă din februarie 1967, atunci când am primit primul proiect de

Tratat și, apoi, am revenit făcând o nouă propunere privind convocarea Comitetului Politic Consultativ în luna mai 1967. Acum, noi am făcut din nou această propunere și ne exprimăm satisfacția noastră deosebită, satisfacția conducerii noastre de partid și de stat că s-a căzut de acord ca să se întrunească la Sofia, la 6 martie, Comitetul Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia pentru a discuta această problemă și bineînțeles și celelalte probleme pe care ceilalți participanți vor să le înscrie pe ordinea de zi a consfăturii.

Așa cum este cunoscut, Comitetul celor 18 state de la Geneva continuă discuțiile asupra unui proiect de Tratat de neproliferare a armelor nucleare. În nenumărate rânduri, delegația română la Geneva a expus poziția sa în problema neproliferării și subliniez și eu ceea ce a expus tovarășul Kuznețov, în urma eforturilor conjugate ale țărilor socialiste în cadrul Comitetului celor 18, al ONU, și în alte împrejurări fie împreună, fie exprimând fiecare punctul de vedere care ne este comun, am reușit să îmbunătățim substanțial proiectul de Tratat.

S-a reușit ca printr-o intensă activitate politico-diplomatică, am putea spune prin presiuni, ca Statele Unite să accepte punctele de vedere esențiale cu privire la problema nerăspândirii armelor nucleare. Este convingerea Comitetului nostru Central și a guvernului nostru că țările socialiste pot folosi actuala conjunctură internațională pentru a determina Statele Unite să accepte modificarea proiectului de Tratat astfel încât el să corespundă cât mai bine intereselor țărilor socialiste.

Este convingerea noastră că cu cât țările socialiste vor acționa mai unit și cum mai multă energie în această privință, cu atât rezultatele vor fi mai bune.

În ceea ce privește România, ne-am gândit la unele posibilități de îmbunătățire a actualului proiect de tratat și gândurile noastre în această privință au fost comunicate statelor socialiste, reprezentate la această întâlnire a noastră. Aceste gânduri ale noastre, acest mod de a privi îmbunătățirea actualului proiect de Tratat, le-am concretizat în acest material pe care vi l-am prezentat și anume amendamentele pe care noi ne gândim să le propunem în Comitetul celor 18, amendamente la articolele VI, VI-A, VIII și X. Am dori să facem următoare precizare: guvernul nostru intenționează să depună aceste amendamente la Geneva în zilele care urmează. După cum vă este cunoscut, la 15 martie, urmează să se întrerupă lucrările Comitetului de la Geneva pentru a putea prezenta raportul său Secretarului general ONU. Dacă Comitetul își continuă lucrările până la 15 martie în mod normal, având ședințe normale de discuții asupra proiectului de Tratat, noi intenționăm să depunem în timp util aceste amendamente. În ipoteza că acest Comitet își va suspenda ședințele normale de discuție a proiectului de Tratat, vom fi obligați ca și noi să ne grăbim să depunem aceste amendamente în zilele care urmează. Noi considerăm că propunerea ca în Comitetul Politic Consultativ să existe un larg schimb de păreri asupra tuturor problemelor pe care le ridică Tratatul de neproliferare și să se analizeze de către Comitetul Politic Consultativ, în forul lui superior, unde se vor întruni cei mai autorizați reprezentanți ai partidelor și guvernelor noastre ca să analizeze posibilitățile de îmbunătățire a proiectului de Tratat. Comitetul nostru Central și guvernul nostru au fost aceia care au propus

discutarea în Comitetul Politic Consultativ a problemei nediseminării armelor nucleare. În acest for al nostru, intențiile sunt cunoscute. Va trebui să dăm posibilitatea Comitetului Politic Consultativ ca el să abordeze în profunzime și în totalitatea ei problema aceasta care ne preocupă pe noi toți.

În ceea ce privește celelalte probleme propuse a fi incluse pe ordinea de zi a consfătuirii de la Sofia, delegația noastră este de acord cu propunerile făcute de acord cu dv. că în ceea ce privește punctul 3, referitor la problemele care reies de la consfătuirea de la Praga nu le putem discuta aici. Referitor la punctul 2: dacă am înțeles bine se intitulează „Aprecieri asupra situației din Vietnam”. Am înțeles bine formularea? Dacă aceasta este formularea, sunt de acord cu ea, însă am face o propunere: fără îndoială că despre această problemă a consfătuirii de la Sofia trebuie să fie anunțați și tovarășii vietnamezi; trebuie discutat cu tovarășii vietnamezi.

De aceea, noi propunem, ca tovarășii bulgari, care vor fi organizatorii acestei consfătuirii, să întreprindă această acțiune. De asemenea, am fi bucuroși dacă am auzi – bineînțeles dacă este posibil – cam cum se prevede abordarea acestei probleme la Sofia.

Vă mulțumesc pentru atenție.

I. Popov: Dacă dorește cineva să ia cuvântul.

Tov. V. Kuznețov: Dacă se poate, eu aș dori să pun o întrebare. Aș vrea să remarc comunicarea interesantă a tovarășului Macovescu. Pentru a avea o imagine mai clară: în ce constau aceste amănunte pe care guvernul român consideră necesar să le prezinte; pentru a putea cunoaște mai bine aceste amendamente, dacă poate tovarășul Macovescu să ne dezvăluie ce are precis în vedere când se fac aceste amendamente, pentru a putea să raportăm și noi guvernelor noastre. Noi am primit această comunicare a guvernului român, însă pentru delegația noastră ar prezenta interes să auzim formulările tovarășului Macovescu, cum doriți să le prezentați.

Tov. G. Macovescu: Vă mulțumesc pentru atenția acordată intervenției mele și, desigur, că sunt gata să dau lămuriri. Atunci când partidul nostru a făcut cunoscut celorlalte partide că dorește convocarea consfătuirii Comitetului Politic Consultativ, noi am predat și amendamentele pe care dorim să le depunem la Geneva – textul autentic al acestor amendamente. Cred că toate partidele și guvernele reprezentate aici au primit acest text. Incontestabil că noi considerăm că aceste amendamente vor putea fi discutate în ansamblul problemelor care se vor discuta la Sofia și acolo este locul unde se va discuta problema în general și aceste amendamente la concret. Cred că dv. aveți această filă în dosarele dv. Eu pot să dau citire încă o dată acestor amendamente pentru informarea dv.

V. Kuznețov: V-aș ruga.

Tov. Macovescu: L-aș ruga pe președinte să-mi permită să citesc mai rar pentru a se putea nota (se dă citire amendamentelor române).

Aș dori să fac o precizare cu privire la control. După câte observați, în aceste amendamente nu este nimic. Guvernul nostru își rezervă dreptul ca în scurtă vreme să-și spună punctul de vedere cu privire la control. Încă o dată doresc să subliniez

că noi considerăm ca discuțiile de fond asupra întregii probleme să se facă la Sofia.

Vă mulțumesc, tovarășe președinte.

M. Naszkowski: Aș dori să spun câteva cuvinte asupra metodei de lucru a consfătuirii noastre. Înainte de toate, aș dori să exprim recunoștința delegației noastre față de delegația RDG pentru invitația făcută, pentru organizarea lucrărilor noastre și pentru minunata ospitalitate.

În ceea ce privește metodele de lucru ale consfătuirii noastre, tovarășul Macovescu a spus că discuția de fond trebuie să se ducă în cadrul întâlnirii Comitetului Politic Consultativ, care va avea loc la Sofia, întâlnire de cea mai înaltă competență și cu cele mai mari drepturi. Desigur că este just. Aceasta este o problemă cu care, desigur, suntem cu toții de acord, însă, părerea noastră, aceasta nu exclude câtuși de puțin necesitatea și utilitatea unei discuții de lucru în componența noastră de aici. Și dacă sarcina noastră se va reduce numai la definirea ordinii de zi a consfătuirii, atunci, în esență această sarcină a fost îndeplinită încă înainte de întâlnirea noastră.

Toate partidele și guvernele noastre au fost de acord cu asemenea ordine de zi. Noi înțelegem că sarcina noastră nu este să îngreunăm funcțiile CPC, că să ajutăm Comitetul, să pregătim munca Comitetului.

De aceea, schimbul de păreri asupra problemelor care trebuie să fie incluse pe ordinea de zi a Comitetului Politic Consultativ este deosebit de util și aceasta se referă în mod deosebit la punctul I, despre care este vorba acum. Cu atât mai mult cu cât avem amendamentele prezentate de tovarășii români. Aceste amendamente noi le-am primit înainte și le-am auzit încă o dată aici. De aceea, m-aș alătura rugăminții prezentate de tovarășul Kuznețov ca tovarășul Macovescu să binevoiască să ne lămurească, să ne lumineze ceva mai larg asupra acestor amendamente.

În orice caz, delegația noastră a venit aici cu intenția să exprime părerea în esență asupra acestor amendamente, înțelegând că în felul acesta vom pregăti munca Comitetului Politic Consultativ.

În afară de aceasta, tovarășul Macovescu a binevoit să ne spună că România intenționează să prezinte aceste amendamente în fața Comitetului celor 18 state de la Geneva și că intenționează să facă acest lucru în următoarele zile. Aș dori să-l întreb pe tovarășul Macovescu dacă poate să ne lămurească asupra acestei probleme, dacă acest lucru se va face independent de însăși întâlnirea Comitetului Politic Consultativ de la Sofia. Mai precis, întrebarea este următoarea: dacă acest lucru poate fi făcut înainte de consfătuirea Comitetului Politic Consultativ.

Tov. I. Popov: Dacă tovarășul G. Macovescu dorește să răspundă la această întrebare?

Tov. George Macovescu: Eu mi-am spus cuvântul. Aș dori să ascult și pe alți tovarăși.

Tov. I. Popov: Înainte de a da cuvântul următorului narator, aș dori să propun atenției dv. o pauză de 20 de minute.

Ora 17. 30

După pauză (orele 18,00)

I. Popov: Dau cuvântul tovarășului Burla, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovace.

Tov. Burla (RS Cehoslovacă): Stimați tovarăși,

Noi, în timpul pauzei, am discutat dacă vom începe discuția asupra procedurii, decât în cazul în care vom discuta în esență. Considerăm că e bine să ne întoarcem cât mai repede acasă, pentru a participa la pregătirea ședinței Comitetului Politic Consultativ. Înțeleg că tovarășul Macovescu nu are nici un fel de obiecție ca să ne prezentăm pozițiile în problema discutată. Dacă am dreptate, atunci am să cer permisiunea Președintelui să prezint poziția delegației RS Cehoslovace referitor la proiectul tratatului de neproliferare.

Tov. Macovescu: După cum v-am spus, chiar dacă aș dori nu aș putea să vă împiedic. Dar nu doresc.

Tov. Burla: Permiteți-mi ca în numele delegației cehoslovace să exprim tovarășilor germani recunoștința pentru ospitalitate, pentru că au asigurat condițiile excepționale de muncă pentru ședința noastră.

CC al PC Cehoslovac și guvernul cehoslovac au căzut de acord cu convocarea Comitetului Politic Consultativ pentru discutarea situației privind încheierea Tratatului de neproliferare și a altor probleme; problema Vietnamului și problema creării Statutului Unit al Tratatului de la Varșovia.

Noi considerăm că în desfășurarea evenimentelor din Vietnam, lupta poporului eroic din Vietnam necesită ca partidele și guvernele frățești ale țărilor socialiste să ia o măsură comună de solidaritate și să adopte o declarație la întâlnirea Comitetului Politic Consultativ care să proclame sprijinul lor și să condamne agresiunea americană. Aceasta ar avea o mare însemnătate politică și ar putea influența evenimentele.

Punctul privind problemele militare se va discuta la consfătuirea adjunctilor Apărării, care va avea loc la Praga.

Noi suntem convinși că apropiata consfătuire a Comitetului Politic Consultativ, precum și ședința noastră de aici vor contribui la atingerea scopurilor comune ale țărilor, unității socialiste. Sarcina întâlnirii noastre este de a face un schimb preliminar de păreri în problema neproliferării armelor nucleare care se va discuta la Comitetul Politic Consultativ și dacă este posibil să se discute și alte probleme în legătură cu pregătirea Comitetului Politic Consultativ. Noi am discutat cu atenție intervenția tovarășului Kuznețov. Permiteți-mi să vă prezentăm punctul de vedere al delegației cehoslovace.

Considerăm că scopul fundamental este rezolvarea dezarmării generale și totale și, în speță, problema cheie, dezarmarea nucleară. În același timp, ne dăm seama că în condițiile când tratativele pentru dezarmarea generală și totală se izbesc de împotrivirea țărilor occidentale și se află în impas, trebuie să canalizăm eforturile în domeniul unor măsuri parțiale, care vor duce la destinderea încordării și lichidarea amenințării unui război nuclear. Dacă acordăm importanță primordială

măsurilor în privința nerăspândirii armelor nucleare, aceasta va crea condiții favorabile pentru dezarmarea generală, va fi o contribuție esențială în lupta țărilor socialiste în reducerea pericolului izbucnirii războiului nuclear. Această situație favorabilă poate să nu dureze mult și de aceea trebuie să facem tot ce depinde de noi pentru a nu scăpa momentul propice, întrucât arma nucleară poate fi căpătată de alte state, ceea ce poate avea urmări serioase pentru securitatea internațională, printre altele și pentru perspectivele de dezarmare.

După părerea noastră, cea mai gravă amenințare pentru pacea și securitatea internațională și, mai ales a țărilor socialiste din Europa, este faptul că cercurile conducătoare din RFG caută să obțină arma nucleară fie direct, fie prin intermediul NATO. Această tendință sporește prin politica revanșarzilor de la Bonn. Este clar că arma nucleară în mâna RFG ar fi o amenințare permanentă pentru țările socialiste, întrucât ar crește și mai mult ambițiile acestor cercuri. De aceea, împiedicarea accesului RFG la arma nucleară este pentru noi o problemă de asigurare a propriei noastre securități.

Vorbind despre importanța problemei tratatului de neproliferare a armelor nucleare, noi nu spunem că aceasta ar închiide pentru totdeauna posibilitatea izbucnirii unui război nuclear, dar este un acord care creează obstacole serioase în calea unui conflict nuclear. Tratatul este produsul unui compromis necesar și unele imperfecțiuni ale unor formulări parțiale ale textului au fost determinate de dificultățile discutării problemei. Nu ar fi realistă să considerăm că acest tratat poate satisface cerințele tuturor participanților, însă misiunea sa va fi îndeplinită dacă problemele esențiale corespund intereselor comunității internaționale atât în întregul său, cât și în detalii.

Proiectul tratatului corespunde scopului inițial care a fost propus. Problema cheie a Tratatului a fost cerința interzicerii răspândirii armei nucleare sub orice formă, să nu lase vreo posibilitate pentru răspândirea ei. În aceste condiții, Tratatul de nediseminare își va îndeplini sarcina. Fiind îndeplinit acest deziderat principal, trebuie să abordăm și celelalte articole. Acest tratat nu va rezolva toate problemele. Tratatul de nediseminare nu înlocuiește prin sine nici dezarmarea generală și totală, nici diferite măsuri parțiale și nu poate pune scopuri care pot fi rezolvate în cadrul dezarmării generale și totale sau prin alte măsuri parțiale independente.

Noi considerăm că în interesul sarcinii esențiale a neproliferării, trebuie să fie incluse probleme care ies din cadrul neproliferării. Problema nediseminării armelor nucleare în sine este complexă, de aceea legarea ei de alte măsuri de dezarmare ar putea să complice realizarea Tratatului de nediseminare. Tratatul de neproliferare nu reprezintă problema maximă de dezarmare. Încheierea lui nu este rezolvarea acestei probleme, este o măsură parțială și reprezintă un pas important pe calea spre dezarmarea generală și spre lichidarea armelor nucleare. De aceea, acest Tratat îl apreciem nu ca scop în sine, ci el va duce spre noi tratative, noi măsuri în domeniul dezarmării nucleare.

Încheierea tratatului este o măsură în asigurarea păcii și securității internaționale. În legătură cu aceasta, dorim să remarcăm faptul că scopul Tratatului constă nu în

lichidarea imediată a diferenței între statele nucleare și nenucleare, ci de a crea piedici pentru obținerea armei nucleare. Tratatul pornește de la situația actuală, când există state posesoare și neposesoare de armă nucleară. Tratatul nu este decât o recunoaștere și înghețare a situației, pentru a reține pentru moment situația actuală, pentru a permite luarea unor măsuri în continuare în domeniul dezarmării.

A devenit logică problema acordării unor garanții țărilor care prin acord ar pierde accesul la arma nucleară. În ceea ce privește țările Tratatului de la Varșovia, noi considerăm că forța nucleară a Uniunii Sovietice este o garanție suficientă. Noi am sprijinit propunerea Uniunii Sovietice de a se include în Tratat garanții de securitate acordate țărilor nenucleare, ca țările nucleare să nu folosească arma nucleară împotriva țărilor nenucleare parte la tratat, pe teritoriul cărora nu sunt amplasate arme nucleare. Aceasta corespunde nu numai securității statelor socialiste, ci ar constitui un sprijin larg pentru țările nealiniate. Statele Unite nu vor accepta includerea garanțiilor de securitate în mod nemijlocit în Tratat, ci această problemă poate deveni un nou obstacol serios în calea realizării acordului.

Ar trebui ca, în interesul obținerii Tratatului, să susținem această propunere a Uniunii Sovietice.

Pornind de la aceste aprecieri, guvernul cehoslovac a hotărât să sprijine proiectul de Tratat de neproliferare a armelor nucleare, prezentat la 18 ianuarie, întrucât acest text al Tratatului ne satisface și corespunde cerințelor noastre. Noi ne-am declarat acordul cu prevederile Tratatului, întrucât în această variantă se subliniază principiul ca să fie aplicate garanțiile AIEA. Folosirea pașnică a energiei nucleare, că materiile nucleare nu se vor folosi în scopuri militare. Pornind de la premiza că în virtutea obligațiilor decurgând din Tratat, statele care nu dețin arma nucleară și care prin Tratat se angajează voluntar să nu producă și să nu obțină arma nucleară, interzicerea producerii armei nucleare nu se extinde asupra puterilor nucleare, deci extinderea controlului asupra acestor puteri nu este obligatorie. Nu apare necesar să se sublinieze ce influență binefăcătoare ar avea încheierea Tratatului asupra atmosferei internaționale.

Considerăm că acum este momentul favorabil pentru încheierea Tratatului. Nu ar fi just ca să adoptăm o poziție nerealistă și să ne conducem după lozinca „totul sau nimic”.

Cunoaștem cu toții, din practica diplomatică, „arta posibilului”. Aceasta nu trebuie întrecută.

Reprezentanții țărilor noastre și, mai ales, tovarășii sovietici au depus eforturi pentru obținerea acestui rezultat și, de aceea, am dori să exprimăm speranța că schimbul nostru de păreri în problema proiectului de Tratat se va pronunța pentru încheierea cât mai rapidă a acestui Tratat, întrucât amânarea încheierii lui ar fi în folosul țărilor care nu doresc încheierea acestui Tratat și, în primul rând, în folosul forțelor revanșarde din RFG.

Dragi tovarăși,

Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ reprezintă un instrument important pentru coordonarea acțiunilor de politică externă a țărilor noastre. În iulie 1966, la

București, reprezentanți de frunte ai partidelor și guvernelor noastre au discutat probleme vitale ale politicii noastre: asigurarea păcii și securității în Europa. *Declarația* de la București a jucat un rol important, pe baza căreia fiecare din noi își construiește politica în problemele europene. Politica țărilor socialiste europene și a țărilor iubitoare de pace are ca scop principal realizarea unui sistem de securitate. Este timpul ca țările socialiste să discute unele probleme care în prezent împiedică desfășurarea păcii și securității în Europa. Avem în vedere pericolul revanșarzilor și neonaziștilor din RFG. De aceea, am prezentat propunerea ca la Consfătuirea de la Sofia sau la o altă consfătuire a Comitetului Politic Consultativ, dacă întâlnirea de la Sofia are o ordine de zi încărcată, să se acorde atenție securității europene și să ne exprimăm un punct de vedere comun și măsuri pentru contracararea pericolului forțelor neonaziste din RFG.

Ședința a II-a (27 februarie 1968)

orele 11.45

Președinte K. Erdély (Ungaria)

K. Erdély: Continuăm activitatea consfătuirii noastre. Dau cuvântul pentru intervenție, șeful delegației Republicii Populare Polone, tovarășului adjunct al ministrului, M. Naszkowski.

M. Naszkowski: Dragi tovarăși,

Partea poloneză consideră utilă convocarea consfătuirii Comitetului Politic Consultativ, având în vedere faptul că acest Comitet nu s-a mai întrunit deja vreme destul de îndelungată. Noi nu am ridicat obiecții în ceea ce privește propunerea tovarășilor români, în ceea ce privește propunerea ca Comitetul Politic Consultativ să examineze problema nediseminării armelor nucleare, deși proiectul acestui tratat, prezentat la 18 ianuarie a.c., a fost deja aprobat de către noi. Dar în același timp, noi ne-am declarat de acord ca Comitetul Politic Consultativ să examineze, de asemenea, problema Vietnamului, ca și problemele legate de Comandamentul Unit al Tratatului de la Varșovia.

Polonia, ca și celelalte țări socialiste, are o atitudine pozitivă față de Tratatul de nediseminare a armelor nucleare. Noi privim acest tratat în primul rând ca un pas pe calea dezarmării, pe calea reducerii înarmării nucleare și crearea premiselor pentru hotărâri mai largi în domeniul dezarmării în general. În atitudinea noastră față de Tratat ne conduce aceeași măsură după comandamentele securității colective, ca și ale securității noastre naționale. Noi ținem seama de fapte reale existente, în primul rând tendința RFG de a obține arma nucleară, care merge pe calea măririi posibilităților sale reale economice de producere a armei nucleare proprii. Din aceste motive, noi considerăm Tratatul de neproliferare ca un factor esențial pentru stăvilirea aspirațiilor nucleare ale RFG. Tratatul de la Geneva în problema tratatului de nediseminare au intrat într-o fază nouă. A fost prezentat un nou proiect de tratat care, spre deosebire de cel precedent, se referă la unele prevederi referitoare la control. În acest acord se ține seama, de asemenea, de numeroase amendamente ridicate de state, în special sublinierea dreptului statelor

la folosirea pașnică a energiei nucleare și obligațiile puterilor nucleare în domeniul dezarmării.

Importanța cea mai esențială a Tratatului o reprezintă faptul că proiectul de Tratat încheie orice posibilitate de diseminare a armelor nucleare, încheie calea tendințelor RFG la obținerea armelor nucleare. În virtutea acestui fapt, noi considerăm că proiectul de Tratat corespunde pe deplin cerințelor noastre. Situația internațională în care a fost prezentat proiectul de Tratat ne confirmă posibilitatea încheierii rapide a Tratatului.

Pe de altă parte, conținutul acțiunilor agresive ale imperialismului în Orientul Îndepărtat – nu a fost lichidat focarul incendiar în Orientul Apropiat. În acest fel continuă să existe o situație care favorizează dezvoltarea crizei înarmărilor și tendințelor de acces la arma nucleară. Pe fundalul acțiunilor imperialismului american se activează, de asemenea, forțele agresive din NATO și, în special, din RFG. Aceste forțe se pronunță nu numai împotriva oricărei hotărâri în domeniul dezarmării, dar, de asemenea, împotriva acelor măsuri parțiale în diferite domenii care ar putea implica măsuri în continuare. Unul din principalele obiective de atac îl reprezintă Tratatul de nediseminare. Nefiind în măsură să se pronunțe nemișlocit împotriva proiectului de Tratat, guvernul RFG a adoptat tactica amânării, tergiversării.

Fără să reînnoiască fostele rezerve față de însăși conținutul Tratatului, guvernul vest-german creează impresia că nu creează piedici în calea tratatelor pentru încheierea Tratatului. În același timp, acest guvern duce o campanie îndreptată spre a face mai aspre condițiile altor state și, în acest sens, o mărturie o constituie tratativele duse de Kiesinger la Roma.

În afară de aceasta, în memorandumul difuzat la Geneva, RFG a ridicat o seamă de amendamente la tratat, care sunt îndreptate în esență spre tergiversarea acestuia. Este vorba de amendamente difuzate de observatorul RFG.

Tactica tergiversării discuțiilor asupra proiectului de Tratat, reluarea proiectelor discutate în fazele inițiale poate duce la blocarea tratatelor pentru alcătuirea Tratatului și să micșoreze șansele unui acord. Văzând acest pericol, o seamă de state care nu participă la tratative la Geneva, unele țări ca India, au adoptat o tactică care ținea seama de factorul timp și recunosc necesitatea încheierii tratatelor pentru aprobarea proiectului final de Tratat.

Singurul stat nealiniat care susține fostele sale rezerve rămâne Brazilia.

Amendamentele la proiectul de tratat prezentate de RSR le-am studiat atent în lumina situației internaționale existente, precum și în lumina tratatelor pentru definitivarea Tratatului.

În ansamblu, considerăm că, în etapa actuală, prezentarea unor asemenea amendamente suplimentare creează posibilitatea amânării încheierii Tratatului, situație care poate fi folosită de dușmanii Tratatului pentru amânarea adoptării lui.

În ceea ce privește esența amendamentelor tovarășilor români, avem următoarele observații:

Primul amendament tinde să lărgescă cadrul obligațiilor puterilor nucleare și cere modificarea corespunzătoare a articolului VI din textul Tratatului.

Polonia, ca și celelalte țări socialiste, deja de multă vreme luptă pentru traducerea în viață a unor măsuri eficace pentru încetarea înarmării nucleare și reducerea și lichidarea stocurilor existente de arme nucleare. Noi am expus această poziție de multe ori în cursul tratativelor de la Geneva. Însă considerăm că nu se poate pune în dependență încheierea Tratatului de înfăptuirea unor alte măsuri de dezarmare, anume obligații cu caracter general, întrucât aceasta trece de limita funcțiilor sale ca măsură parțială. Având în vedere lipsa șanselor pentru rezolvarea rapidă a acestor măsuri, considerăm că propunerea este nerealistă. După părerea noastră maximalismul de acest tip poate amâna sau chiar face imposibilă oprirea procesului diseminării și prin aceasta să îndepărteze însăși perspectiva dezarmării.

Al doilea proiect al tovarășilor români completează proiectul la capitolul garanții. Noi considerăm că momentul pentru ridicarea amendamentelor spre completarea Tratatului cu prevederi referitoare la garanții nu este oportună. Cei doi copreședinți duc în prezent tratative neoficiale dedicate elaborării unor noi formule a garanțiilor care să se găsească în afara Tratatului. În această direcție sunt unele succese.

Ni se pare că este necesar să mai așteptăm rezultatele finale ale acestor tratative, precum și reacțiile din partea țărilor nealiniat. Aceste state manifestă o rețineră față de problema garanțiilor în etapa actuală a tratativelor și de aceea nu o includ în amendamentele pe care le acceptă. În afară de aceasta, ele nu ridică obiecții în ceea ce privește reglementarea acestei probleme într-un document separat. În ceea ce privește esența amendamentului român, acesta scapă din vedere dorința de a nu deține forțe nucleare pe teritoriile statelor nenucleare care, de asemenea, trebuie să se bucure de garanții. Aceasta ar da posibilitatea de a folosi garanțiile statele care formal nu dețin arma nucleară, însă pe teritoriile cărora se găsesc arme nucleare, în speță este cazul RFG. Acest fel de privilegiu pentru statele pe teritoriul cărora se află arma nucleară ar include elemente de discriminare pentru statele nealiniat, pe teritoriul cărora nu există arme nucleare.

Amendamentul român la articolul VIII, îndreptat spre statornicirea principiului organizării unor conferințe periodice a părților la Tratat, unde să se discute îndeplinirea obligațiilor asumate prin Tratat, seamănă cu propunerile analoage ridicate de Suedia, Italia, RFG. Luând în considerație faptul că proiectul de Tratat prevede ținerea a două conferințe: una la 5 ani după încheierea Tratatului, și una la 25 de ani după intrarea în vigoare a Tratatului, precum și alte prevederi că se de dreptul statelor privind crearea posibilităților suplimentare pentru conferință, nu pare justificat amendamentul de necesitățile unui Tratat care acționează precis.

La sfârșit, ultimul amendament este îndreptat spre eliminarea ultimei fraze a articolului X, care prevede „această notificare trebuie să conțină...”.

Noi pornim de la principiul că Tratatul trebuie să aibă un caracter stabil. De asemenea, în legătură cu tendința unor state, el trebuie să conțină posibilități cât mai mici de a se elibera de sub obligațiile respective decurgând din Tratat. Stimulent pentru includerea articolului X a postulatului, înlăturarea căruia cere România, a fost aprobarea manifestată de către toate părțile. Aceasta reiese fără

îndoială din faptul că Tratatul reprezintă interese fundamentale ale securității statelor. Noi considerăm că includerea amendamentului României ar slăbi sensul angajamentelor articolului X, privind ieșirea din Tratat, precum și posibilitatea ca ieșirea din Tratat să se facă arbitrar.

Tovarășul Macovescu a prezentat argumentul că trebuie să tindem spre îmbunătățirea proiectului de Tratat. Noi considerăm că acest argument ar fi stabil dacă proiectul de Tratat ar conține unele scăpări sau locuri albe substanțiale. Însă, după cum se subliniază deja în intervenția mea, acest Tratat îndeplinește toate cerințele substanțiale. Înainte de toate el încheie în mod efectiv calea statelor care tind spre obținerea armei nucleare. Pe de altă parte, după cum am subliniat deja, există un alt factor, un al doilea factor – factorul timp. De aceea, ni se pare că tendința de îmbunătățire a textului Tratatului pe calea introducerii unora sau altor formulări; mai precis, nu este adecvată în raport cu factorul timp, nu este adecvată cu greutatea factorului timp.

Noi suntem profund convinși că statele noastre trebuie să-și concentreze eforturile asupra sarcinii definitivării proiectului final de Tratat, pentru a fi prezentat conform rezoluției Adunării Generale din 19 decembrie, în fața Adunării generale pentru modificări definitive. Acest lucru îl cere situația internațională actuală, precum și comandamentele politicii externe ale țărilor noastre. Încheierea Tratatului ar deschide în fața noastră largi posibilități pentru a relua tratativele atât în problemele generale ale dezarmării, cât și în problemele securității europene.

Tov. K. Erdély: Mulțumesc tovarășului M. Naszkowski. Are cuvântul tovarășul I. Popov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Bulgaria.

I. Popov: Tovarășe președinte.

Înainte de toate aș dori să exprim recunoștința în numele delegației Republicii Populare Bulgaria, pentru ospitalitatea care ne-a fost acordată, pentru bunele condiții pregătite de tovarășii germani.

Aș dori, de asemenea, să salut pe reprezentanții celorlalte țări frățești, participante, și să exprim încrederea în faptul că activitatea noastră va fi fructuoasă. Peste câteva zile, la Sofia, va avea loc consfătuirea conducătorilor țărilor noastre asupra unor probleme asupra cărora există deja acord. Sarcina noastră constă în facilitarea muncii lor viitoare. Noi am ascultat cu mult interes prezentarea informării tovarășului V.V. Kuznețov și suntem recunoscători pentru aceste informații, prezentate de tovarășii sovietici.

Guvernul RPB susține întru-totul proiectul de Tratat prezentat la 18 ianuarie în fața Comitetului celor 18 state pentru dezarmare de la Geneva. Noi ne dăm seama de dificultățile problemei, dificultățile excepționale în ce privește tratativele între Uniunea Sovietică și Statele Unite și de aceea acordăm prețuire cuvenită rezultatelor, adică prezentării Tratatului. După cum se cunoaște, încă în perioada anterioară prezentării tratatului, în consultări cu Uniunea Sovietică, noi ne-am exprimat acordul cu acest proiect. Și, de asemenea, noi am spus că suntem gata ca, dacă va fi aprobat acest proiect de Comitetul celor 18, să-l semnăm. Acest Tratat noi îl vom considera ca un mare succes diplomatic al Uniunii Sovietice, întrucât

proiectul sovietic corespunde intereselor vitale ale țărilor socialiste și încheierea Tratatului ar fi o contribuție esențială pentru întărirea păcii și securității internaționale, pentru continuarea tratatelor de dezarmare și rezolvarea marilor probleme internaționale.

Sarcina esențială care stă în prezent în fața țărilor socialiste este de a depune eforturi maxime pentru ca proiectul să capete cât mai curând posibil forma unui Tratat. Aceasta este necesar în virtutea faptului că din partea unor țări apar tendințe spre revizuire a proiectului sovietic. Din informarea făcută de tov. Kuznețov am aflat despre atitudinea Japoniei, RFG și a altor țări. În condițiile actuale favorabile pentru încheierea Tratatului s-au activizat deosebit de puternic adversarii Tratatului și, în special, cercurile conducătoare din anumite țări. Ei preferă să nu se pronunțe direct împotriva Tratatului, ci prin amendamente pentru îmbunătățirea acestuia, spunând că proiectul este o bază pentru discuții ș.a.m.d. Există unele țări care, la Geneva, dintr-un motiv sau altul, prin acțiunile lor ajută în mod obiectiv adversarii Tratatului. Aceasta, în fapt, contribuie la politica revanșardă a guvernului RFG, care nu renunță la obținerea armelor nucleare și cu hidrogen. Cu toții ne dăm seama ce ar însemna pentru cauza păcii și securității în Europa dacă guvernul RFG va obține acces la arma nucleară. De aceea, în condițiile actuale internaționale, încercarea de a introduce modificări la proiectul sovietic, creează dificultăți și poate duce la eșuarea semnării Tratatului.

Experiența avută în tratativele de dezarmare arată că scopurile noastre trebuie să fie suficient de elastice până când vom ajunge la momentul când vom putea fi în măsură să-i silim pe imperialiști să înceapă dezarmarea. În momentul de față este vorba de un acord care să intre în vigoare și va permite luarea unor angajamente juridice de nerăspândire a armelor nucleare. Nu este realist și este greșit să subestimăm sau supraestimăm anumite fapte în dezvoltarea situației actuale. După părerea noastră, rezolvarea cea mai justă în politică este aceea care permite ca pe baza unei analize concrete să se acționeze într-o împrejurare concretă. Pornind de la această înțelegere, considerăm că a cere în prezent ca Statele Unite să înceteze înarmarea nucleară și reducerea stocurilor existente înseamnă practic ruperea tratatelor pentru încheierea unui acord privind nediseminarea armelor nucleare. Este evident că statele imperialiste nu vor fi de acord să adopte asemenea angajamente.

Articolul VI al proiectului sovietic trebuie să spun că este și proiectul nostru – întrucât am exprimat acordul asupra acestui proiect – prevede că fiecare stat participant se angajează ca în spiritul bunei credințe să accepte un strict control internațional. Acest text a fost introdus în proiect ca rezultat al cererii unor țări participante la Comitetul celor 18, iar mărirea caracterului concret sau lărgirea sferei de angajamente nu ar primi în prezent un sprijin larg. Pentru aceste motive cred că nu trebuie cerută această modificare în Tratat.

S-a exprimat părerea pentru revizuirea Tratatului la fiecare 5 ani. În special această atitudine s-a manifestat din partea RFG. Aceasta ar crea situația unei incertitudini permanente într-o problemă atât de importantă cum este nediseminarea.

În ceea ce privește articolul X, delegația RP Bulgaria acordă o importanță deosebită ultimei fraze din ultimul paragraf, exact paragraful pe care tovarășii români propun să fie eliminat: angajamentul țărilor de a comunica Comitetului celor 18 și Consiliului de Securitate motivele care-i determină să adopte o hotărâre atât de importantă, aceea a ieșirii din Tratat.

În proiect, de asemenea, este inclus pasajul care se referă la schimb de informații cu privire la exploziile nucleare în scopuri pasnice, într-un mod care corespunde întru-totul intereselor noastre comune.

Proiectul sovietic prezentat în Comitetul celor 18 se află în armonie deplină cu rezoluțiile existente ale Adunării generale privind încetarea răspândirii armei nucleare sub orice formă și nu lasă deschisă nici o posibilitate și este în interesul tuturor statelor, atât nucleare, cât și nenucleare.

Mi-am permis să prezint foarte scurt numai unele considerații pentru care noi sprijinim proiectul sovietic.

RPB va depune eforturi pentru încheierea cât mai rapidă a Tratatului de neproliferare.

Stimați tovarăși,

După cum se știe consfătuirea Comitetului Politic Consultativ a statelor participante la Tratatul de la Varșovia va avea loc la 6 martie, la Sofia. Vom fi bucuroși dacă la Sofia se va realiza unanimitate în toate problemele discutate. Aceasta va fi realizarea garanției păcii și securității.

Tov. K. Erdély: Mulțumesc tovarășului I. Popov și dau cuvântul tovarășului Kort.

Tov. Kort: Stimate tovarășe președinte, stimați tovarăși

La început aș dori să subliniez încă o dată că RDG aprobă întru-totul proiectul sovietic de Tratat de nediseminare a armelor nucleare. Noi considerăm că este necesar ca Tratatul în forma actuală să fie încheiat cât mai repede și semnat de toate guvernele. Aceasta este atitudinea noastră față de Tratatul de nediseminare și ne conducem atât de interesele noastre comune de securitate internațională, cât și din considerentele noastre naționale.

RDG consideră drept înalta sa îndatorire internațională, precum și națională ca să nu permită izbucnirea unui nou război pe pământ german. În virtutea agresivității imperialismului german, de pe pământ german au izbucnit două războaie mondiale și trebuie să facem totul pentru a nu permite izbucnirea unui nou război de pe pământul german. Din păcate, trebuie să spunem că acest pericol s-a mărit.

În momentul creării așa-numitei mari coaliții guvernul nostru a spus că este vorba de un curs ascuțit de dreapta a RFG și este vorba de o expansiune de imperialismului vest-german. Nu este întâmplător faptul că noi vedem o legătură foarte strânsă între cele trei componente ale imperialismului vest-german. Primul element al acestei politici constă în tendința în continuare de modificare a *statu quo*-ului în Europa, în fapt tendința de a lichida rezultatele celui de-al doilea război mondial și tocmai de aceea guvernul de la Bonn continuă cu insistență să respingă recunoașterea frontierelor de stat între cele două state germane.

Din aceleași motive el respinge tratative normale cu RDG sau încheierea acordului propus de renunțare la folosirea forței în relațiile cu RDG și din aceleași motive guvernul RFG respinge cu încăpățănare cerința de a recunoaște acordurile de la München ca nevalabile de la bun început.

Pot să arăt ca imperialiștii vest-germani, ducându-și cursul lor expansionist, nu fac acest lucru secret, ci destul de brutal. De fapt, ei au trecut la faza în care își anticipează agresiunea lor prin argumente juridice. Aceasta se reflectă într-o seamă de legi în care se arată destul de clar că se declară frontierele fostului Reich ca frontierele legale ale RFG.

Al doilea element al acestei politici constă într-o reacție tot mai puternică în interiorul țării pentru a crea premisele necesare pentru expansiune în afară.

Cercurile conducătoare din RFG intenționează ca până în vara acestui an să ducă până la capăt discutarea și adoptarea așa-numitei legislații excepționale. În mod organic, legată de aceasta, este tendința RFG de a obține cât mai repede, pe calea cea mai scurtă, arma nucleară pentru a avea un instrument pentru înlăturarea planurilor lor expansioniste.

Noi considerăm că aceste planuri amenință securitatea tuturor țărilor socialiste și amenință în gradul cel mai înalt pacea și securitatea în Europa.

Noi considerăm că încheierea cât mai grabnică a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare este o cerință importantă, a cărei înlăturare poate duce la micșorarea încordării internaționale, precum și crearea unei atmosfere în care vor fi posibile noi măsuri în direcția dezarmării generale.

După tratative îndelungate și complexe la Geneva în prezent a apărut posibilitatea reală de a se ajunge la încheierea unui asemenea Tratat. Încheierea unui asemenea tratat are o importanță cu atât mai mare cu cât vedem că situația internațională se ascute și se mărește presiunea cercurilor conducătoare din RFG de a obține arma nucleară.

Având în vedere împotrivirea încăpățânată a guvernului de la Bonn, precum și manevrele sale împotriva Tratatului, considerăm că ar fi nejust dacă din partea țărilor socialiste ar fi prezentate amendamente la actualul proiect de Tratat. Ar fi în interesul păcii și securității internaționale și împotriva manevrelor cercurilor conducătoare de la Bonn împotriva Tratatului ca, în faza actuală, Tratatul să fie semnat cât mai repede de către toate guvernele.

Încheierea Tratatului ni se pare cu atât mai necesară, cu cât trebuie făcut totul pentru ca RFG să nu capete posibilitatea ca sub orice formă să dispună de arma nucleară.

Este absolut evident că guvernul de la Bonn face totul pentru a ține deschisă calea pentru posibilitatea de a dispune de arma nucleară. Tocmai în acest scop, guvernul de la Bonn își concentrează toate eforturile pentru a tergiversa încheierea Tratatului și a dejuca în prezent un acord posibil asupra acestei probleme importante a neproliferării armelor nucleare.

În această situație, punerea modificării actualului proiect de Tratat ar conține inevitabil pericolul ca această situație să fie folosită de guvernul de la Bonn

împotriva Tratatului. Guvernul de la Bonn nu a renunțat la atitudinea sa ostilă față de Tratat și își manifestă permanent ostilitatea față de proiectul de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare.

Foarte recent, la 10 februarie 1968, așa-numitul secretar de Stat al lui Kiesinger, von Guttenberg, a prezentat din nou obiecții la adresa Tratatului. În același timp, politicieni vest-germani ca de exemplu, W. Brandt și alții, continuă să insiste asupra creării așa-numitelor forțe nucleare europene.

Numai cu patru zile în urmă, la 23 februarie, reprezentantul oficial al guvernului de la Bonn a declarat că guvernul RFG nu este în măsură să accepte actualul proiect de Tratat și să-l semneze.

În legătură cu aceasta aș dori să arăt următorul lucru: guvernul vest-german nu numai că tinde, dar este și interesat ca obiecțiile împotriva Tratatului să crească, dacă este posibil, din partea celor trei grupări de state: capitaliste, socialiste și neutre. Guvernul de la Bonn intră într-un anumit conflict cu proprii săi aliați, deoarece se conturează că acești aliați să nu aprobe tendința Bonnului de a nu semna Tratatul de nediseminare. În Germania Occidentală se recunoaște, și chiar unele cercuri guvernamentale declară, că guvernul nu va avea altă ieșire decât să semneze Tratatul. Cu atât mai mult, considerăm necesar să asigurăm încheierea Tratatului pe baza unui front unit al țărilor socialiste împotriva manevrelor Bonnului și considerăm că aceasta corespunde intereselor tuturor statelor socialiste.

În cadrul planului tergiversării de către Bonn a încheierii Tratatului intră și o asemenea eventualitate cum ar fi conferința țărilor nenucleare, planificată pentru 1968, și alegerile prezidențiale din SUA, care vor crea condiții pentru prăbușirea Tratatului.

Acestea sunt motive în plus pentru încheierea cât mai rapidă a Tratatului, care va avea o însemnătate politică excepțională. Participarea egală a ambelor state germane la acest Tratat ar reprezenta o contribuție importantă la securitatea europeană.

Noi considerăm că noul proiect de tratat conține, în comparație cu proiectul din 24 august 1967, o serie de formulări care țin seama de unele propuneri ale statelor participante la Conferința Comitetului celor 18 state pentru dezarmare.

Acum avem un proiect complet, atotcuprinzător de Tratat, care conține și problema controlului într-o formă pe care noi o considerăm satisfăcătoare pentru țările socialiste.

În articolul VI al Tratatului este conținută obligația participanților la Tratat să se pronunțe în continuare pentru măsuri de dezarmare. Aceasta arată obligația participanților la Tratat ca în spiritul bunei credințe să ducă tratative în vederea unui Tratat de dezarmare generală și totală, precum și alte măsuri efective pentru încetarea cursei înarmărilor. Prin aceasta se subliniază încă o dată obligativitatea juridică internațională de dezarmare fără a lega încheierea unui acord asupra neproliferării armelor nucleare de posibilitatea unui acord asupra dezarmării generale și totale, fără a îngreuna prin aceasta rezolvarea problemei.

După părerea RDG, sarcina noastră este ca prin acțiuni comune ale țărilor socialiste să obținem încheierea cât mai rapidă a Tratatului de neproliferare.

Comitetul celor 18 state pentru dezarmare trebuie să fie pus în situația ca în termenul stabilit să prezinte proiectul de Tratat în fața Adunării generale a ONU, pentru ca aceasta să-l poată discuta.

Șeful delegației Republicii Socialiste România, tovarășul George Macovescu, dacă am înțeles bine, s-a pronunțat ieri în sensul că Republica Socialistă România intenționează să prezinte amendamentele sale în Comitetul celor 18 state în termenul cel mai scurt. Este foarte greu și putem considera aproape imposibil să acceptăm această declarație, fără a obține lămuriri mai concrete în această privință.

Noi considerăm necesar să primim lămuriri, deoarece această problemă atinge însăși esența dezbaterilor asupra problemei neproliferării la următoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Discutarea acestei probleme la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ va avea loc la inițiativa tovarășilor români.

Tovarășul Macovescu ieri a arătat că propunerile privind convocarea acestei consfătuiri au fost făcute încă din februarie și martie 1967. În legătura cu aceasta, delegația RDG ar dori să arate că referitor la această problemă noi am primit informații numai în februarie acest an.

De asemenea, aș dori să-i întreb pe tovarășii români dacă intenționează să prezinte amendamentele sale la Geneva, indiferent dacă consfătuirea Comitetului Politic Consultativ de la Sofia, care va avea loc la propunerea României și pe a cărui ordine de zi există problema nediseminării, tot la inițiativa română.

După părerea noastră, trebuie să facem totul acum, pentru a ajunge cât mai repede la încheierea Tratatului și a dejuca eforturile imperialiștilor îndreptate spre amânarea semnării tratatului. După părerea noastră, nu se poate ignora pericolul serios care izvorăște din tendința militarismului vest-german de a obține acces la arma nucleară, problemă pentru rezolvarea căreia Uniunea Sovietică, RDG și alte țări socialiste se pronunță și pe care o considerăm drept una din chestiunile principale ale politicii noastre externe.

Acum o mare atenție merită avertismentul și indiciile din diferite părți privind faptul că acum există ultima posibilitate reală pentru a închide accesul imperialismului vest-german la arma nucleară. Guvernul de la Bonn tinde să micșoreze importanța proliferării în continuare a armei nucleare. Guvernul de la Bonn a reușit să câștige timp pentru a obține amânarea încheierii Tratatului, mărindu-și posibilitățile ca până la acea dată să-și mărească potențialul de producție proprie a armei nucleare.

Delegația RDG ar dori să fundamenteze această apreciere prin câteva fapte concrete care ni se par destul de îngrijorătoare: reactorii nucleari ai RFG produc 200-270 de kg plutoniu care este folosit în scopuri militare. În industria atomică a RFG lucrează peste 10 mii de savanți, ingineri și tehnicieni. Expertiza ONU apreciază posibilitățile de cadre cu calificare înaltă la cifra de aproximativ 1000 ingineri și 500 savanți. Aceeași expertiză apreciază pentru așa-numite mici forțe nucleare, adică aproximativ 100 de instalații explozive și mijloace corespunzătoare

de aducere la țintă, bombardiere și rachete cu rază mică de acțiune la o sumă de 1 miliard 700 milioane de dolari, care se extinde pentru o perioadă de 10 ani, iar forța nucleară majoră, submarine atomice, la suma de 650 milioane de dolari. După datele ONU guvernul vest-german încă din 1964 a cheltuit 4 miliarde 16 milioane dolari, iar din 1967 pentru cercetări nucleare a cheltuit 150 milioane dolari.

Din aceste motive se înțelege că Bonnul atrage atenția că face parte din acele țări care ar putea produce singure arma nucleară și care ar fi deosebit de afectată de Tratatul de neproliferare.

Bonnul a formulat termenii care caracterizează situația statelor care acum se află în posesia unei uriașe producții nucleare.

În Declarația de la București, statele Tratatului de la Varșovia au făcut o analiză profundă și atotcuprinzătoare a situației internaționale. Ele au constatat că trebuie făcute toate eforturile pentru îngrădirea accesului RFG la arma nucleară. Această cerință pe care țările socialiste au ridicat-o în 1966, a devenit și mai urgentă în acest an. Noi considerăm că acum nu este numai necesar, dar și posibil să se realizeze, să se înfăptuiască această cerință. Încheierea Tratatului de neproliferare este un instrument împotriva tendințelor Bonnului de a obține arma nucleară, cât se poate de oportun și necesar. Noi considerăm că proiectul actual de tratat servește în lupta noastră comună.

Tov. K. Erdély: Mulțumesc tovarășului Kort.

Pe lista oratorilor figurează tovarășul V. Kuznețov și reprezentantul ungar. Eu propun să facem o pauză 15-20 minute.

După pauză (orele 14.00)

Tov. K. Erdély: Continuăm ședința noastră, dau cuvântul pentru a-și prezenta intervenția, tovarășului V. Kuznețov, șeful delegației URSS.

V. Kuznețov: Delegația noastră cu mult interes a ascultat intervențiile pline de conținut. Împărtășim întru-totul îngrijorarea exprimată aici în legătură cu faptul că în Germania occidentală ridică capul sus neonaziștii și dau dovadă de tot mai multă activitate forțele cele mai reacționare. Noi împărtășim, de asemenea, dorința tuturor tovarășilor care au vorbit aici că este necesar să se depună toate eforturile pentru ca cu cât mai repede să se pună un obstacol în calea tendințelor neonaziștilor și revanșiștilor vest-germani, care caută să obțină arma nucleară. Noi împărtășim părerea că lupta noastră comună pentru încheierea Tratatului de nediseminare a armelor nucleare este indiscutabil legată de neadmiterea RFG la arma nucleară. Această hotărâre a fost confirmată în documentele adoptate de țările noastre în comun, de documentele adoptate pe linie de stat, a fost ridicată în comunicatele noastre de vizite reciproce.

Adversarii Tratatului de neproliferare a armelor nucleare în primul rând RFG – am curajul să repet aici ceea ce s-a spus și mi se pare că această repetare nu poate să dăuneze – aceste cercuri din RFG, speriați de stadiul avansat la Tratatului, își activează poziția de subminare a Tratatului în prezent pe toate căile și iau toate măsurile ca tratativele să se lungească și să submineze termenul prezentării de către Comitetul celor 18 a raportului său în fața Adunării Generale, cu privire la proiectul acestui tratat.

Cred, de asemenea, că nu va fi un mare secret dacă voi spune că adversarii încheierii Tratatului, prin faptul că inspiră prezentarea a tot felul de amendamente la acest Tratat, duc lucrurile în direcția discutării lui îndelungate, la nesfârșit și pentru a dispărea perspectiva încheierii acestor dezbateri.

Proiectul Tratatului care se află în discuția Comitetului celor 18, dacă vorbim obiectiv, reprezintă un document care pune piedici serioase în calea nediseminării. Acesta este rezultatul unei lupte ferme cu acele cercuri care se pronunță împotriva Tratatului. Și în această privință nu trebuie să închidem ochii asupra faptului că dacă Statele Unite acceptă acest Tratat, o fac din motivele lor. Însă este important că ei acceptă acest Tratat și trebuie să ne folosim de această situație cât nu va fi prea târziu.

Proiectul de Tratat desigur este rezultatul unui compromis după cum au spus unii tovarăși. Însă acest compromis este un compromis de așa natură, încât, după cum știm cu toții, va fi în folosul țărilor socialiste. El corespunde nu numai intereselor țărilor socialiste, dar și în interesul popoarelor care sunt interesate ca evoluția situației internaționale să aibă un curs pozitiv, în interesul forțelor care se pronunță pentru pace și securitate. Însă orice Tratat reprezintă un anumit grad de compromis. Nu există Tratat care să nu reprezinte concesiuni reciproce, dar, bineînțeles, păstrează interesele principiale.

De exemplu, Tratatul privind interzicerea experiențelor cu arma nucleară în cele trei medii. Mulți tovarăși au participat la această muncă îndelungată. Pregătirea lui a început în 1958, dar a fost posibil să se semneze numai în 1963. Desigur că și acest acord a fost rezultatul unei munci uriașe. El nu este idealul. Am fi dorit ca în acest acord să existe și o prevedere care interzice experiențele nucleare în mediul subteran.

M-aș referi acum la actualul proiect de tratat. Bineînțeles că nu este idealul. În sensul că în acord să se includă unele prevederi care să se refere la unele măsuri concrete de dezarmare. Dacă s-ar prezenta cerințe de introducere a unor măsuri concrete de dezarmare, atunci acordul nu ar fi existat. De aceasta trebuie să ne dăm seama. Deși acest acord corespunde intereselor țărilor socialiste. De pe urma acestui acord au câștigat popoarele, politica țărilor noastre pe care am promovat-o.

Cum trebuie să abordăm aceste amendamente care sunt prezentate și care se intenționează să fie introduse. Desigur, aceste amendamente trebuie să le privim cu toată atenția, cu toată grija, ținând seama de toate faptele, să analizăm aceste considerații și intenții de prezentare a amendamentelor, dar să vedem și în ce direcție ne duc aceste amendamente și, după cum considerăm noi, trebuie să adoptăm o hotărâre ca amendamentele să nu frâneze încheierea muncii noastre. Dacă autorii amendamentelor doresc sau nu să nu ducă la faptul că eforturile noastre să fie puse sub semnul îndoielii și munca depusă să se dovedească a fi în zadar. Consider că este important faptul că în orice muncă există o limită, momentul când se conturează că dacă vom continua aceste tratative s-ar putea ca munca noastră, activitatea noastră prealabilă să fie anulată.

Tovarășii și-au prezentat atitudinea față de amendamentele tovarășilor români. Aș dori, în numele delegației sovietice, să prezint unele considerații în legătură cu acestea.

Să examinăm propunerea de a se prevedea obligativitatea statelor participante la Tratat de a întreprinde în termenul de 5 ani măsuri în scopul încetării producerii armelor nucleare și lichidarea acestora. Aș dori să amintesc că Uniunea Sovietică și alte state socialiste, în decurs de două decenii, s-au pronunțat întotdeauna împotriva armei nucleare. În 1959, Uniunea Sovietică, împreună cu țările socialiste, au prezentat un program de dezarmare generală și totală, care are ca scop să fie îndeplinit în decurs de câțiva ani. Tovarășii care au participat la lucrările Comitetului celor 18 știu că s-a insistat pentru realizarea unui acord de dezarmare generală și totală. În fața noastră avem încă mult de lucru și eforturile noastre merg în direcția de a împinge lucrurile înainte; aceste eforturi trebuie continue în intensitate. După cum știți, în acest proiect de dezarmare generală și totală, prezentat spre examinare, se prevede chiar din prima etapă să se lichideze mijloacele de ducere la țintă a armelor nucleare și prin aceasta înlăturarea amenințării unui război nuclear. De la începutul activității Comitetului celor 18 au trecut șase ani. Au existat și alte organe pentru dezarmare: Comitetul celor 10 state, Comitetul de pe lângă Consiliul de Securitate și alte organe pentru a studia problema dezarmării. Însă, în esență, s-a înaintat pe calea dezarmării și, în special, a lichidării armelor nucleare. Putem spune că nu țările socialiste sunt răspunzătoare pentru aceasta. Țările imperialiste se pronunță împotriva îndeplinirii unor măsuri concrete propuse de țările socialiste. Din toate acestea se trage o singură concluzie, că țările socialiste care sunt într-adevăr interesate, trebuie să-și sporească eforturile în lupta pentru dezarmare, folosind în acest scop toate posibilitățile. Programul nostru comun este un program flexibil. Luptând pentru dezarmarea generală și totală, noi nu respingem în același timp și nu dăm la o parte posibilitatea realizării unui acord asupra unor măsuri parțiale de dezarmare generală care duc la crearea unei atmosfere favorabile pentru progres în această direcție. Nimeni nu se îndoiește că o asemenea măsură poate duce într-o direcție pozitivă. Din asemenea măsuri face parte și proiectul actualului Tratat.

Ne întrebăm, este oare în interesul țărilor socialiste, când se poate considera că discuțiile asupra proiectului de Tratat sunt în stadiu de încheiere, să se prezinte propuneri și să ceară includerea în acest Tratat a unor cerințe absolut nerealiste, ca în 5 ani să se întreprindă măsuri concrete pentru interzicerea armelor nucleare și lichidarea stocurilor existente? Dacă vom insista asupra includerii acestei propuneri, atunci nu se poate aștepta că se va cădea de acord asupra proiectului tratatului de nediseminare. Acest lucru se poate spune, obiectiv și pe baza experienței noastre de colaborare cu puterile imperialiste în domeniul dezarmării. În acest caz se poate ajunge în ultimă instanță că nu va exista nici un tratat, nici un acord. Această întorsătură a lucrurilor poate fi de folos dușmanilor tratatului, care împiedică rezolvarea acestei probleme.

Pe de altă parte, putem spune că o dată cu încheierea acestui tratat nu încetează câtuși de puțin munca noastră, lupta noastră pentru dezarmare și acest

tratat – în speță tratatul de nerăspândire a armelor nucleare – nu este un scop în sine, ci un pas în direcția înfăptuirii altor măsuri în domeniul dezarmării și în primul rând a dezarmării generale și totale.

Tratatul de neproliferare a armelor nucleare ar putea crea o atmosferă mai bună pentru desfășurarea muncii noastre și ar facilita adoptarea unor măsuri în domeniul dezarmării, ar permite să exercităm presiuni în continuare în această direcție. În acest sens, ar acționa și prevederile articolului 6 care prevăd tratative în continuare în domeniul dezarmării. Semnarea acestui tratat nu pune piedici în lupta pentru dezarmare. Dimpotrivă, creează posibilități și mai largi.

În al doilea rând, mă voi referi la propunerea de a se include în proiectul de tratat un articol privind [...]².

Uniunea Sovietică este partizanul hotărât al interzicerii totale a armelor nucleare. Încă de la sesiunea a XVI-a a Adunării generale, Uniunea Sovietică împreună cu alte țări socialiste a susținut rezoluția statelor africane care declară arma nucleară în afara legii. Pentru a pune problema interzicerii armelor nucleare pe un plan mai direct și o abordare mai de lucru, Uniunea Sovietică, cu sprijinul altor țări, a prezentat un plan prin care se aprobă această convenție și cheamă la îndeplinirea ei cât mai rapidă.

Uniunea Sovietică este gata să adopte un document prin care să se interzică folosirea armelor nucleare împotriva statelor nenucleare care nu au arme nucleare pe teritoriul lor. După cum s-a spus în Comitetul celor 18, toți participanții socialiști s-au pronunțat de multe ori ca această prevedere să fie conținută în tratat. Însă s-a dovedit că Statele Unite au refuzat și refuză și în prezent să includă o asemenea prevedere în tratat. Desigur, se poate spune că eforturile vor fi continuate. Însă, nu trebuie să uităm faptul că în mod realist, ținând seama de situația actuală, că în această problemă s-a dovedit imposibilitatea de a se ajunge la un acord datorită faptului că occidentalii refuză să adopte prevederi corespunzătoare în acest sens.

Să continuăm eforturile noastre și să așteptăm momentul când occidentalii ar putea fi de acord, înseamnă să ducem tratatul la posibilitatea de a nu fi niciodată semnat.

Referitor la amendamentele propuse, este necesar să atragem atenția asupra următorului fapt: se pun pe același plan atât statele care nu au arma nucleară pe teritoriul lor, cât și statele care au pe teritoriul lor arma nucleară. Se pune problema în așa fel încât Uniunea Sovietică trebuie să dea garanții RFG, care are pe teritoriul său arma nucleară, și care poate fi folosită împotriva oricui? Împotriva țărilor socialiste. Adoptarea de către Uniunea Sovietică a unei asemenea prevederi nu este în interesul țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia.

Mai mult decât atât aceasta ar fi un „dar” dat Germaniei occidentale și altor state care posedă arma nucleară pe teritoriul lor. Nu trebuie uitat că, ca o consecință a unor asemenea propuneri, țările NATO nu ar fi interesate în scoaterea armelor

---

² Așa document original [n.ed.].

nucleare de pe teritoriile lor și ar ușura dislocarea unor asemenea arme pe teritoriile lor, nefiind în interesul țărilor socialiste.

Dacă vom accepta aceste propuneri, s-ar întări structura militar-strategică a NATO tocmai într-un moment când se desfășoară o largă luptă pentru ieșirea din el a unei serii de țări vest-europene.

Problema garanțiilor pentru asigurarea securității este o problemă importantă și atât Uniunea Sovietică, cât și țările socialiste acordă acestei probleme o mare atenție și depune eforturi pentru a găsi ieșirea din situație, pentru a veni în întâmpinarea dorinței țărilor nenucleare, nealiniată, și în al doilea rând, să nu submineze însăși adoptarea tratatului. Întrucât nu s-a reușit să se cadă de acord pe o baza acceptabilă. După cum știm, la Geneva, au loc consultări în direcția rezolvării acestei probleme a garanțiilor în afara cadrului tratatului. Este vorba de posibilitatea ca, Consiliul de Securitate să adopte o rezoluție specială simultan cu încheierea transferului, întrucât prin Carta ONU asupra Consiliului de Securitate cade răspunderea pentru menținerea păcii și securității internaționale. Țările nucleare, la încheierea acestui tratat, să facă o declarație în sensul că în cazul unui atac nuclear asupra țărilor nenucleare, țările nucleare ar [...] ³. Această măsură ar urma să fie întreprinsă o dată cu semnarea tratatului. O asemenea rezolvare, la baza căreia stă îndeplinirea strictă a prevederilor Cartei ONU, nu trebuie să întâmpine obiecții din partea nimănui. Asemenea acțiuni corespund dorințelor țărilor nenucleare.

În ceea ce privește propunerea de a se elimina din articolul 10 referitor la ieșirea din tratat a ultimei fraze, care prevede necesitatea ca țările care doresc să iasă din tratat să prezinte Consiliului de Securitate modificarea motivării acestei ieșiri. Să examinăm: de ce este inclusă această teză nu este greu de văzut. Scopul principal este de a îngreuna posibilitatea ca statele care doresc să se elibereze de sub obligațiile tratatului să nu poată face acest lucru cu ușurință. Este deosebit de important ca să fie cât mai îngreunată posibilitatea ieșirii din tratat a țărilor cum sunt: RFG, Japonia etc. Nu este necesar să demonstrăm că aceasta corespunde în mod special intereselor țărilor socialiste, tuturor partizanilor nerăspândirii armelor nucleare, pentru această armă să nu se împrăștie în toată lumea.

În lumea întreagă, opinia publică are mare importanță. Obligația de a se lămurii motivele ieșirii din tratat va fi un factor de reținere.

Câteva cuvinte asupra convocării periodice a țărilor participante la tratat la fiecare 5 ani. Sunt de acord că această propunere în mod obiectiv poate duce la zdruncinarea tratatului, întrucât statele care ar dori să-și ușureze ieșirea din tratat ar putea să se folosească de convocare.

În cursul tratatelor de la Geneva au fost exprimate propuneri variate. În speță, Uniunea Sovietică a expus propunerea ca în viitor conferința participanților la tratat să fie convocată la cererea majorității participanților, inclusiv a statelor depozitare. O asemenea formulă are, pe de o parte, garanția că convocarea conferinței să nu fie folosită pentru suprimarea acestui tratat. Știți că în prezent, la

---

³ Lipsă text document original [n.ed.].

18 ianuarie, s-a propus ca după 5 ani să fie convocată o asemenea conferință pentru a examina modul în care se îndeplinesc angajamentele de către părțile participante la tratat. În al doilea rând, după 25 de ani, să aibă loc o altă conferință și deci nu există prevederi că acest tratat va fi permanent, deși nu ar fi fost deloc rău să fi fost permanent. În această direcție au fost făcute multe propuneri de către alte țări. Abordarea noastră este asemănătoare cu a tuturor țărilor socialiste să nu se dea posibilitatea adversarilor nediseminării armelor nucleare de a folosi această cale pentru a obține arma nucleară și pentru a scăpa de obligații.

Iată pe scurt, considerațiile pe care delegația noastră le-a considerat necesar să le facă în ceea ce privește amendamentele pe care delegația română intenționează să le prezinte la Geneva.

În încheiere, aș dori să subliniez că în prezent eforturile comune trebuie îndreptate spre încheierea cu succes atât a pregătirii proiectului de Tratat, cât și a trecerii cu succes a acestui tratat prin următoarele operații procedurale.

În primul rând trebuie să ne orientăm atenția ca Comisia celor 18 state să prezinte raportul său sesiunii a XXII-a a Adunării generale la termenul pe care l-am votat cu toții. Este vorba ca Comitetul celor 18 să prezinte un raport asupra muncii sale în probleme pregătirii proiectului de tratat până la 15 martie. Este neîndoielnic că în această direcție trebuie să depunem toate eforturile ca acest tratat să capete sprijinul tuturor participanților Comitetului celor 18 state ceea ce ar exercita o influență favorabilă asupra examinării acestui tratat la sesiunea a XXII-a. Și la sesiunea a XXII-a, la examinarea acestui tratat, se va desfășura o luptă puternică. Dușmanii tratatului vor încerca să frâneze adoptarea lui și să bage tot felul de bețe în roate pentru a îngreuna adoptarea lui. Natural, sarcina noastră va fi ca și la cea de-a XXII-a sesiune să căutăm să obținem adoptarea tratatului.

În ceea ce privește Uniunea Sovietică nu vom cruța eforturile noastre pentru atingerea scopului cât mai curând posibil în ceea ce privește răspândirea armelor nucleare.

Tov. K. Erdély: Mulțumesc tov. Kuznețov pentru intervenția prezentată. Aș dori ca în numele delegației ungare să fac o intervenție foarte scurtă.

Mă alătur tovarășilor care au luat deja cuvântul în sensul că am dori, de asemenea, să ne exprimăm recunoștința tovarășilor germani, pentru ospitalitate și pentru buna organizare a ședințelor noastre.

Partea ungară este într-un totu de acord cu proiectul sovietic de tratat și consideră că el corespunde liniei noastre comune.

Acest tratat reflectă posibilitățile reale existente în prezent pe arena mondială.

Întrucât majoritatea tovarășilor au prezentat considerațiile respective în legătură cu acest proiect, precum și cu privire la amendamentele române, noi împărtășim părerile tovarășilor Kuznețov, Naszkowski, Popov. Mă voi referi la câteva considerente foarte scurte.

Tovarășii români în cursul tratatelor Comitetului celor 18 state au prezentat o serie de amendamente la proiectul de tratat. După cum se știe, nu unul,

ci mai multe amendamente din punct de vedere al proiectului, au fost acceptate de către comitet, iar proiectul de astăzi include o parte din observațiile făcute de tovarășii români. Deși considerațiile prezentate spre examinare de către tovarășii români sunt ghidate de bune intenții, ni se pare că nu se ține seama întru-totul de situația de astăzi. Am fi bucuroși ca aceste rezultate, acest schimb de păreri, să-i determine pe tovarășii români să examineze încă o dată amendamentele lor și după posibilități, să renunțe la ele, facilitând prin aceasta, realizarea scopurilor comune și foarte importante pentru noi toți.

Dacă luăm primul amendament, îndepărtându-mă de situația zilei de astăzi, se pare că tendința dezvoltării istoriei în următorul deceniu, va fi întărirea permanentă a pozițiilor socialismului în lume. Imperialiștii americani își dau seama de acest proces ireversibil și de aceea nu au împins lucrurile în această situație, nu își dau seama că aceasta ar provoca propria lor pieire. Întrucât perspectiva istorică pentru imperialiștii americani – vorbesc numai despre americani pentru că în problema adoptării unor angajamente în primul rând trebuie să examinăm poziția americană –, ei speră că cu ajutorul armelor nucleare pot să întărească speranța zadarnică că dacă nu pot să întoarcă cursul istoriei înapoi pot să-l frâneze, și cu ajutorul armei nucleare pot ridica piedici în calea dezvoltării socialismului. De aceea, în momentul de față ni se pare nereală adoptarea propunerilor române.

După cum se știe, Uniunea Sovietică a dat dovadă în repetate rânduri de inițiativă pentru realizarea unui acord privind dezarmarea generală și totală și nu din vina Uniunii Sovietice această problemă cardinală nu a întrunit acordul tuturor. Poziția americanilor trebuie luată în considerație, cu atât mai mult, dacă nu vom reuși să înfăptuim acest compromis parțial, însă util pentru noi, atunci inevitabil va urma o amânare a acestui tratat, ceea ce, fără îndoială, pentru noi ar fi o soluție proastă.

În legătură cu faptul că acest tratat nu atinge înarmarea puterilor nucleare, așa vrea să atrag atenția asupra unei considerații: în lume, în prezent, există state nucleare și nenucleare. Este o realitate a vieții noastre de astăzi și acest fapt nu se va modifica cu nimic prin faptul că vom avea de adoptat Tratatul sau nu. Însă întrucât menținerea păcii reprezintă interes pentru toate puterile nucleare, este în interesul nostru comun ca numărul țărilor nucleare să rămână neschimbat.

Dacă luăm în considerație primul amendament al tovarășilor români. În cursul istoriei s-a ajuns la situația ca unele țări socialiste au luat angajamente că nu vor produce, nu vor procura arma nucleară. De exemplu, RP Bulgaria, România, Ungaria – prin acordul de pace de la Paris. Deci, în prezent, trei membri ai Tratatului de la Varșovia au un asemenea angajament. De ce să nu ne convină dacă vom semna acest Tratat? Și dacă îl va semna și RFG va fi al doilea ca mărime. Va fi un echilibru al angajamentelor. Chiar din acest punct de vedere este în interesul nostru să încheiem și să semnăm acest tratat.

Al doilea amendament al tovarășilor români cu privire la garanții. Tovarășii care au luat cuvântul au prezentat destul de amplu această problemă. Pentru a prezenta mai clar, voi da un exemplu. RPU, în prezent, nu are arma nucleară pe teritoriul său și nu este posesoare de armă nucleară și, de fapt, aceasta ne convine

mai mult, pentru că ne aflăm sub un scut nuclear sigur. Uniunea Sovietică este gata să dea garanții statelor nenucleare, cu rezerva ca ele să nu aibă pe teritoriul lor arma nucleară. Statele Unite sunt oare gata să acorde RPU garanții așa cum este formulat în propunerea română, în ciuda faptului că RPU nu are pe teritoriul său arma nucleară? Nu sunt gata. De ce? Pentru că RPU este țară socialistă, membră a Tratatului de la Varșovia și americanii își dau seama foarte bine că în cazul izbucnirii unui pericol nuclear, în ce arie principală de acțiune militară atât RPU, cât și alți membri ai Tratatului de la Varșovia se includ în mod automat [...]. Americanii știu foarte bine textul Tratatului de la Varșovia. Știu și acordurile bilaterale de prietenie, alianță și asistență mutuală. Spun toate acestea, pentru că problema nu ține seama de Uniunea Sovietică, ci de americani. Dintre țările socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia aici prezente, numai Germania și Ungaria nu sunt membre ale Comitetului celor 18, așa că nu avem decât informații indirecte. Toți ceilalți membri ai Tratatului de la Varșovia sunt în Comitetul celor 18 și cunosc mai bine modul de gândire al americanilor. De aceea, mi se pare că considerentele și propunerile trebuie să le prezentăm ținând cont dacă acestea vor fi acceptate de dușmanul nostru nr. 1, Statele Unite.

Noi împărtășim întru-totul părerea că nu este o situație ideală, însă atâta timp cât există imperialism și capitalism, nu vor exista acorduri ideale. Există un proverb maghiar care spune ca să nu dai o vrabie pe o speranță că vei căpăta o dropie. Poate că nu se potrivește tocmai bine acestei situații. Vreau să spun că acordul va reprezenta un pas înainte, care este neapărat în interesul nostru.

În ceea ce privește conferințele periodice din 5 în 5 ani. Într-adevăr, Tratatul ar deveni mai puțin stabil și ne-am lipsi pe noi înșine de încredere și această înfrâuire propagandistică pe care însăși adoptarea Tratatului o are asupra opiniei publice mondiale. Oamenii simpli din lume, indiferent de forțele care se desfășoară în lume, ar înțelege prin adoptarea Tratatului că există anumite baze solide pe care se poate conta.

În ceea ce privește eliminarea din partea de încheiere a propoziției respective, mi se pare și mie că nu ar fi util, ar lipsi Tratatul de factorul de presiune morală asupra participanților și în special asupra celor care vor să se retragă din Tratat.

Doresc să exprim speranța că tovarășii români vor examina amendamentele pe care doresc să le propună și vor examina viitorul lor în legătură cu considerațiile exprimate aici.

Tovarășul G. Macovescu: Stimate tovarășe președinte, stimați tovarășii colegi.

Am ascultat cu deosebită atenție cuvântul tovarășilor Kuznețov, Burla, Naszkowski, Popov, Erdély. Am auzit aici diferite aprecieri, diferite argumente, gândit elaborate, însă, în același timp, am găsit și noi argumente contra ceea ce s-a spus aici. Problema este extrem de grea și extrem de complicată și de aceea ea necesită discuții și ascultarea a cât mai mulți, pentru găsirea soluțiilor, a ideilor celor mai bune. Nu propun ca acum să fac acest lucru, anume să răspund și să

continui discuțiile care s-au purtat în această reuniune a noastră.

Noi rămânem la părerea, și subliniez încă odată, că discuția de fond, a conținutului problemei care este în fața noastră, trebuie să se facă la Sofia, în apropiata sesiune a Comitetului Politic Consultativ. Acolo se va discuta problema în ansamblul ei și cu toate implicațiile ei și nu numai amendamentele pe care România își propune să le prezinte în Comitetul celor 18. Însă, întrucât unii dintre dv. ați făcut ample expuneri, îmi voi permite să fac unele scurte observații.

Suntem cu toții de acord că neproliferarea armelor nucleare este în prezent una dintre cele mai importante probleme internaționale și încheierea unui Tratat de neproliferare a armelor nucleare ar oferi o posibilitate de îngădire a pericolului nuclear care apasă asupra omenirii.

Tovarăși,

Nu vreau ca acum să elaborez mai mult asupra acestui pericol care ne apasă pe toți – pericolul nuclear. Poziția română, poziția Partidului Comunist Român și a guvernului țării mele este bine cunoscută în această privință și ea ne conduce spre grija pe care o acordă partidul și guvernul nostru soluționării acestei probleme.

Tovarăși,

Tocmai pentru că partidul și guvernul nostru acordă o deosebită importanță încheierii tratatului, tocmai de aceea considerăm că pentru a fi într-adevăr un tratat eficace el trebuie să fie viabil, trebuie să se bucure de sprijinul cât mai larg din partea unui număr cât mai mare de state.

Noi considerăm că trebuie să ne îndreptăm eforturile, să ne dublăm eforturile pentru a obține un tratat care, în condițiile actuale internaționale, ținând seama de complexitatea realității în care trăim, poate să ne ofere garanții necesare pentru a fi feriți de pericolul nuclear, garanții necesare pentru a ne dezvolta fiecare. S-a insistat, tovarăși, aici, asupra factorului timp, lăsându-ne chiar ideea că încheierea Tratatului este posibilă acum sau niciodată. Noi suntem de acord că factorul timp joacă un rol deosebit. Noi suntem de acord că trebuie să acționăm repede și credem că în limitele termenului existent încă se mai pot face multe lucruri. După părerea noastră încă nu s-au epuizat toate posibilitățile.

Noi ne amintim că atunci la Geneva când au fost făcute primele propuneri de îmbunătățire a primului proiect, s-a manifestat foarte mult scepticism în privința șanselor de îmbunătățire a aceluși proiect, însă prin acțiunea comună a țărilor socialiste, prin acțiuni duse cu răbdare, cu perseverență, cu hotărâre, noi, țările socialiste, am obținut un proiect de tratat care este îmbunătățit față de proiectul prim și care slujește mai bine cauzei țărilor socialiste decât slujea primul proiect.

S-a vorbit aici despre „arta posibilului”, despre alegerea timpului celui mai exact până când trebuie să întreprindem o acțiune diplomatică. Noi ne întrebăm dacă într-adevăr am folosit la maximum „arta posibilului” și dacă am atins acel punct maxim, dacă nu mai putem acționa. Noi considerăm că încă mai avem timp pentru a acționa, încă mai avem timp pentru îmbunătățirea proiectului tratatului și a porni de la început cu gândul că partea americană nu va accepta propunerile noastre, mi se pare că nu este confirmată de experiența noastră, când ni s-a spus că

partea americană nu va accepta propunerile noastre [...].

Tovarășii au făcut aici dese referiri la poziția unor state membre ale Comitetului celor 18, care prin acțiunile lor ar ajuta în mod obiectiv pe cei care sunt împotriva tratatului. S-au făcut aici dese referiri la pericolul reprezentat de RFG, dacă nu semnează Tratatul așa cum se prezintă acum proiectul de tratat. Este pe deplin justificată îngrijorarea față de pericolul reprezentat de revanșistii și neonaziștii din RFG și nici una din țările reprezentate aici nu dau mai puțină importanță, mai puțină atenție acestui pericol. Aș dori să atrag atenția că noi, țările socialiste, încheiem tratatul în primul rând cu forțele imperialiste americane. Despre acest pericol reprezentat de aceste țări, aceste forțe imperialiste nucleare în ipoteza că tratatul nu prevede acele dispoziții care să ne pună la adăpost pe cât posibil s-a vorbit mai puțin sau aproape deloc.

Forțele imperialiste care dețin arma nucleară ar dori să aibă un tratat care să le lase mâna liberă. Dar țările socialiste, prin eforturile lor comune, au reușit să le stăvilească această dorință într-o bună măsură și acum noi considerăm că trebuie să cerem împreună să introducem în tratat asemenea prevederi ca noi, țările socialiste, să avem garanția că nu ne vor ataca și că nu vor interveni în treburile noastre interne, că aceste forțe imperialiste nu vor încălca nici suveranitatea, nici independența noastră.

Tratatul de neproliferare este primul document internațional major după cel de-al doilea război mondial și la care sunt chemate să adere toate statele. Apelând la totul pentru ca el să corespundă sau în orice caz să nu contravină unor principii esențiale pe care socialismul le promovează în politica internațională. În felul acesta noi vom obține sprijinul acestor state în lupta noastră comună împotriva imperialismului.

Aș dori să fac acum încă o dată o precizare. Aș dori să va reamintesc că în problema controlului, guvernul nostru studiază cu toată atenția noul articol II al proiectului de Tratat și la timpul potrivit va prezenta considerațiile sale în legătură cu această chestiune. De asemenea, datorez un răspuns tovarășilor Naszkowski și Kort, care m-au întrebat când avem de gând să prezentăm amendamentele noastre la Geneva. Făcând o precizare că un act de politică externă ține de suveranitatea fiecărui stat în parte și că nu are nevoie de acceptarea sau neacceptarea din partea unui for, aș dori să spun că dacă se prelungește discuția la Geneva, înțelegând prin aceasta 15 martie, atunci noi nu vom prezenta imediat amendamentele noastre. Mă adresez tovarășului Kuznețov, în calitate de reprezentant al țării care este copreședinte al Comitetului celor 18 state, cu următoarea rugămintă ca să obținem garanții că lucrările vor continua normal până la 15 martie și în acest caz, având garanții sigure, noi vom prezenta amendamentele după 10 martie. În caz contrar, dacă nu există aceste garanții că discuția va continua normal în Comitet, guvernul nostru se vede obligat de a le prezenta mai înainte.

A doua problemă cu caracter organizatoric. Punctul doi ai ordinii de zi al consfătuirii de la Sofia este constituit de problema Vietnamului. Noi suntem întru-totul de acord ca să fie înscrisă problema pe ordinea de zi. Am dori însă ca pentru a

fi în cunoștință de cauză dacă este posibil acum să ni se spună cum se intenționează, iar dacă nu, am fi bucuroși să primim această informare ulterior, înainte de începerea sesiunii de la Sofia.

A doua chestiune, referitor la anunțarea prealabilă în public a consfătuirii de la Sofia. Cred că, deoarece nu am ajuns aici la o decizie, va trebui să grăbim soluția în sensul că organizatorii, tovarășii bulgari, să ceară agrementul tuturor părților participante la consfătuire ca să se dea în scurt timp un comunicat care să anunțe întrunirea Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, data și locul întâlnirii.

Înainte de a sfârși, vreau să vă mulțumesc pentru atenția cu care m-ați ascultat și să mulțumesc în mod deosebit partidului și guvernului RDG, tovarășilor de aici de față, care ne-au creat condiții excelente pentru a putea lucra aici la Berlin. Noi plecăm din Berlin cu amintiri plăcute.

Tov. K. Erdély: Mulțumesc tov. Macovescu.

[lipsă document original]

AMAE, Problema 23. 9V3.1968. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Berlin a adjunctilor miniștrilor de Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 26–27 februarie 1968, f. 9-80.

3. [...] februarie 1968, București. Sinteza a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la evoluția negocierilor dintre URSS și SUA privind încheierea Tratatului de neproliferare a armelor nucleare; garanțiile care se acordă statelor nenucleare; amendamentele românești în contextul acestor tratative.

Argumente prin care URSS și alte țări socialiste susțin actuala redactare a proiectului de Tratat privind neproliferarea armelor nucleare și eventualele răspunsuri care se pot da

I. Acordarea unor garanții de securitate de către statele nenucleare semnatare ale Tratatului (clauză neprevăzută în proiectul de tratat)

1. Comunicare făcută de A. Roscin, la Geneva, la 13 februarie.

URSS s-a declarat de acord cu formula propusă de SUA care constă în adoptarea unei rezoluții a Consiliului de Securitate prin care se acordă unele garanții de securitate statelor nenucleare semnatare ale tratatului. Această rezoluție ar urma să fie completată prin declarații făcute în acest sens de URSS și SUA.

1. Amendamentul român.

„Părțile care posedă arme nucleare se obligă în mod solemn că niciodată și în nici o împrejurare nu vor folosi armele nucleare și nu vor amenința cu folosirea acestor arme împotriva statelor care nu posedă arme nucleare și care se angajează să nu producă și să nu dobândească arme nucleare”.

2. URSS susține că a făcut toate eforturile în tratativele cu SUA pentru rezolvarea pozitivă a acestei probleme. Se menționează „formula Kosîghin” și propunerea URSS la sesiunea XXII-a a Adunării generale a ONU privitor la încheierea unui convenții internaționale privind interzicerea folosirii armelor nucleare. URSS susține că formula de la pct. 1 este maximul ce s-a putut obține în această chestiune.

2. [Amendamentul român]

Tratatul de neproliferare oprește răspândirea armelor nucleare în rândul altor țări în afară de cele cinci puteri nucleare recunoscute prin tratat. El nu diminuează cu nimic cantitatea de arme existente în prezent în posesia puterilor nucleare. Mai mult, aceste țări continuă să-și mărească și să-și perfecționeze arsenalul lor nuclear. Cursa înarmărilor nucleare continuă nestingherită (experiențele nucleare subterane continuă, se dezvoltă sistemele ABM și FOBS). Din aceste motive se poate spune că tratatul prin el însuși nu constituie o măsură care să mărească securitatea omenirii.

3. Fiecare țară nenucleară are datoria să vegheze ca angajamentul de neînarmare atomic pe care și-l ia să nu aibă ca efect, în nici un caz, diminuarea securității sale, ci dimpotrivă, întărirea acestei securități.

4. Statele nenucleare își asumă obligația de a rămâne nenucleare din punct de vedere militar prin însuși tratatul de neproliferare. Este firesc, deci, ca ele să-și vadă prin acest tratat asigurate interesele dezvoltării lor pașnice viitoare și securitatea sporită, de a nu fi amenințate cu arma nucleară, deci de a nu fi șantajate.

Avem convingerea că o atare stipulație ar avea darul să ne lămurească în privința dorinței și intenției statelor nucleare de a se dezarma.

5. O atare obligație este în strictă conformitate cu principiile și normele de bază ale Cartei Națiunilor Unite (art. 1, paragraful 4) și cu Declarația cu privire la interzicerea folosirii armelor nucleare și termonucleare adoptată de Adunarea generală a ONU, la 24 noiembrie 1961.

6. Creșterea securității tuturor statelor, unul din principalele puncte care pot face ca aprobarea față de tratatul de neproliferare să fie maximă.

II. Controlul (articolul II al proiectului de tratat)

1. „[...] nu există nici o bază pentru a trage concluzia că tratatul de neproliferare va crea obstacole în calea dezvoltării folosirii energiei atomice în urma efectuării controlului. În legătură cu aceasta, putem să ne referim la experiența existentă în ceea ce privește aplicarea garanțiilor AIEA, deoarece tocmai despre acest gen de garanții se vorbește în tratatul de neproliferare” (URSS).

Notă: URSS a evitat tot timpul discuțiilor din Comitetul celor 18 state pentru dezarmare să intre în detalii în legătură cu articolul III, referitor la control. Această sarcină URSS a lăsat-o pe seama copreședintelui american. Tactica sovietică a fost impusă de faptul că URSS nu admite nici un fel de control asupra activităților sale nucleare. Se știe că SUA și Anglia s-au declarat gata să accepte controlul asupra activităților lor nucleare pașnice care nu afectează securitatea lor națională.

În discuții cu delegații socialiști și cu cei din țările neangajate, delegația

sovietică la Geneva susține că inițiativa SUA și Angliei este lipsită de importanță, deoarece rămâne la latitudinea celor două țări să determine care activitate nucleară are legătură cu securitatea națională și care nu.

În rândul delegațiilor însă inițiativa SUA și Angliei au avut totuși un oarecare efect propagandistic, care pune delegația sovietică într-o situație de inferioritate. De aici și rezerva manifestată de URSS în a trata pe scară largă această chestiune.

1. [Amendamentul român]. Pentru a fi echitabil, controlul trebuie strict limitat la verificarea îndeplinirii de către părți a obligațiilor luate prin Tratat. Orice depășire a acestei limite este nejustificată și naște în mod normal aprehensiuni.

2. Este știut că în decursul discuțiilor purtate de-a lungul anilor cu privire la dezarmare, țările socialiste au apărut întotdeauna baza unui control exclusiv de măsuri efective de dezarmare. Prin urmare, controlul nu ar trebui să se extindă asupra acelor activități nucleare pașnice care nu prezintă nici un pericol în direcția înarmării atomice.

3. Proiectul de tratat de neproliferare prezentat de SUA, la 17 august 1965, conținea următorul articol referitor la control: Articolul III: „Fiecare parte la prezentul tratat se angajează că coopereze în vederea facilitării aplicării garanțiilor Agenției Internaționale pentru Energia Atomică sau a garanțiilor internaționale echivalente tuturor activităților nucleare pașnice” (ENDC/152).

Planul prezentat de URSS la sesiunea a XX-a a Adunării Generale a ONU, la 24 septembrie, nu conține măsuri de control.

III. Corelația dintre Tratatul de neproliferare și îndeplinirea dezarmării nucleare (articolul VI al proiectului de Tratat)

Argumente folosite de URSS și celelalte țări socialiste pentru susținerea actualei formulări a Articolului VI.

1. a) Tratatul de neproliferare este un acord concret și are un scop bine definit (URSS);

b) Propunerea României prevede în esență legarea problemei neproliferării de soluționarea dezarmării generale și totale ceea ce „depășește cadrul scopurilor Tratatului de neproliferare a armelor nucleare” (URSS).

2. a) „Maximalismul de acest tip poate amâna sau chiar face imposibilă oprirea procesului diseminării și prin aceasta să îndepărteze însăși perspectiva dezarmării” (M. Naszkowski, reuniunea miniștrilor Afacerilor Externe);

b) Încercarea de a concretiza în art. VI obligațiile în privința diferitelor probleme de dezarmare ar putea numai să ridice obstacole în tratativele privind neproliferarea și să **îngreuneze ajungerea la un acord** (URSS–Bulgaria).

c) Orice tentativă de a reorienta tratatul în această direcție (legarea de dezarmare) ar risca să pună sub semn de întrebare și să amâne concluzia unui acord, care ar deschide calea spre alte acorduri și negocieri” (Polonia).

d) „Experiența negocierilor de dezarmare arată că concepția rezolvării problemelor complexe ale dezarmării nucleare nu trebuie opusă posibilității de a se ajunge la o înțelegere asupra unor măsuri parțiale, căci astfel toate măsurile în

domeniul dezarmării în privința cărora există posibilități de a se ajunge la o înțelegere ar fi blocate de cererile de a efectua simultan măsuri globale de dezarmare” (URSS).

Argumente în favoarea formulei propuse de România

a) Tratatul de neproliferare trebuie să facă parte dintr-un șir de măsuri de dezarmare care să ducă în final la dezarmarea generală și, în special, la dezarmarea nucleară. De aici legătura care trebuie făcută cu obligația de a înfăptui în viitor măsuri de dezarmare nucleară.

b) Obligației concrete a nenuclearilor de a nu fabrica sau dobândi arma nucleară, trebuie să-i corespundă obligației generale a nuclearilor de a înfăptui în viitor măsuri concrete de dezarmare nucleară.

România nu propune un „plan pachet” în această chestiune, ci numai asumarea **obligației generale** de a înfăptui în viitor măsuri concrete de dezarmare. Propunerea României nu normalizează aceste măsuri.

Interpretarea conform căreia România ar susține rezolvarea complexă a problemei dezarmării înainte de a se ajunge la realizarea unor acorduri parțiale, inclusiv neproliferarea este o denaturare a poziției țării noastre. Ceea ce se dorește este în fapt deschiderea unei perspective a tratatelor de dezarmare și prin tratatul de neproliferare. De altfel, chiar autorii tratatului recunosc că în cazul când acesta nu va fi urmat de măsuri concrete și eficiente de dezarmare, el nu va dura. Această opinie trebuie, deci, inclusă în tratatul de neproliferare sub forma obligației de a întreprinde măsuri concrete de dezarmare, care ar face ca tratatul să fie trainic.

a) „Nu se poate trece cu vederea că într-un număr mare de probleme legate de dezarmarea nucleară în prezent există o deosebire considerabilă a pozițiilor diferitelor țări” (URSS).

b) „Există în prezent importante deosebiri de vederi între pozițiile diferitelor state, iar tratativele în aceste probleme nu permit să se conteze pe obținerea unor rezultate bune, cel puțin în viitorul apropiat” (URSS).

[Argumente în favoarea formulei propuse de România]

Refuzul de a înscrie o asemenea obligație în tratat îi micșorează considerabil forța și puterea sa de atracție. Acest refuz aruncă o puternică umbră de pesimism asupra perspectivelor viitoare în domeniul dezarmării.

Dacă nu există perspective pentru obținerea unor rezultate în domeniul dezarmării, atunci ce valoare au prevederile referitoare la negocieri, cuprinse în Articolul VI la proiectului de Tratat.

Nu este acesta, oare, un indiciu în sensul că după semnarea tratatului, puterile nucleare nu vor mai întreprinde nimic în domeniul dezarmării, invocând drept scuză diverse dificultăți.

IV. Modalitatea de retragere din tratat (articolul X, punctul 1)

În această chestiune se invocă în general necesitatea stabilității Tratatului, precum și faptul că o măsură extremă de genul retragerii din Tratat este un eveniment atât de grav, încât necesită o examinare foarte atentă.

1. România propune suprimarea frazei finale a articolului X, punctul 1, care prescrie un anumit conținut al notificării ce trebuie făcută celorlalte părți la Tratat și Consiliului de Securitate în cazul retragerii unei părți din Tratat.

2. Conținutul notificării ține de competența exclusivă a guvernului statului care s-ar afla într-o astfel de situație.

3. Hotărârea de a se retrage din Tratat este un act extrem pe care l-ar întreprinde un stat. Dacă prin acest act, statul respectiv ar deveni un violator al tratatului, ar atrage asupra sa toată suita de consecințe pe plan internațional ce decurg din aceasta.

4. Se crede oare că în cazul în care Consiliul de Securitate ar considera inacceptabile motivele retragerii din Tratat ale unei părți aceasta nu s-ar mai produce?

5. Tratatul este descris de coautori ca un prim pas spre alte măsuri de dezarmare.

În același timp, o obligație concretă, în legătură cu dezarmarea, puterile nucleare nu doresc să și le ia.

În schimb se preconizează practic o durată nelimitată a Tratatului, fără posibilități de a avea conferințe periodice.

Este o disproporție de obligații care nu poate să nu dea naștere la întrebări.

V. Conferințele periodice (articolul X, punctul 2)

1. Principalul argument folosit în sprijinul tezei conform căreia nu sunt necesare conferințe periodice la fiecare cinci ani este acela că Tratatul de neproliferare trebuie să fie un instrument internațional stabil. De aceea, nu ar fi cazul ca la fiecare cinci ani acesta să fie pus din nou în discuție.

[Argumente în favoarea formulei propuse de România]

1. Este necesar ca tratatul să prevadă un mecanism corespunzător care să permită o verificare colectivă a modului cum sunt îndeplinite obligațiile pe care părțile și le-a asumat.

2. Conferințele periodice trebuie să examineze stadiul în care se află îndeplinirea Tratatului.

În cazul unor defecțiuni sau în cazul violării lui, statele semnatare vor lua, de comun acord, măsurile pe care le vor considera necesare pentru îndreptarea situației.

3. Caracterul automat al convocării conferințelor exclude posibilitatea de a crea situații privilegiate care ar avea ca efect blocarea mersului normal al mecanismului de verificare al Tratatului.

4. Dacă se urmărește realizarea unui Tratat just, folositor, stabil și eficace, atunci nu există nici un motiv de temere în legătură cu convocarea unor conferințe periodice la intervale de cinci ani, pentru a verifica modul de funcționare a tratatului.

VI. Alte chestiuni

A. Timpul nu lucrează în favoarea Tratatului de neproliferare. Trebuie bine sesizat momentul favorabil de acum.

Dacă nu se încheie tratatul acum se poate să nu mai fie încheiat niciodată.

[Argumente în favoarea formulei propuse de România]

1. a) Un instrument internațional destinat a fi nelimitat în timp, cu atâtea implicații de ordin politic, militar, economic nu poate fi negociat în grabă.

Tratatul trebuie să aibă un semn puternic al realismului, al luării în considerare a punctelor de vedere și intereselor atât ale puterilor nucleare, cât și ale statelor nenucleare.

b) Graba nu poate fi justificată de apariția a noi state nucleare. Chiar și fără tratat, numărul statelor nucleare este numai de cinci.

Ritmul unei eventuale proliferări nu poate fi prea accelerat. În orice caz, apariția de noi state nucleare nu se face în două-trei săptămâni sau luni cât mai pot dura negocierile.

B. Prezentarea de noi amendamente ar încurca lucrurile în Comitetul celor 18 state în legătură cu Tratatul de neproliferare. Lucrurile sunt deja dezbătute sub toate aspectele. Nu mai avem ce discuta în plus.

[Argumente în favoarea formulei propuse de România]

2. Argumentul nu stă în picioare, decât dacă se privește problema din punctul de vedere „take it or leave it”. Dacă se dorește blocarea oricăror tratative serioase în Comitet, atunci se pot invoca astfel de argumente.

Amendamentele, sugestiile, propunerile reprezintă acte ale unor state suverane ce trebuie considerate ca atare, dacă se dorește purtarea unor tratative reale.

C. Comitetul celor 18 nu deține monopolul tratativelor de dezarmare. ONU trebuie să ia în discuție această problemă.

[Argumente în favoarea formulei propuse de România]

3. În principiu, de acord. S-au epuizat însă toate posibilitățile de îmbunătățire a textului tratatului de neproliferare în Comitetul celor 18?

Este recunoscut faptul că acest Comitet, ocupându-se special de această problemă, întrunește experți care o cunosc bine.

Mai există posibilități de îmbunătățire a textului înainte de a fi prezentat la ONU.

D. Dacă nu se reușește să se realizeze Tratatul de neproliferare „ar fi subminată credința societății în posibilitatea rezolvării problemelor de dezarmare pe calea tratativelor” (URSS).

Dacă Comitetul nu reușește să realizeze tratatul, atunci își va pierde prestigiul și se vor înrăutăți condițiile pentru tratativele viitoare de dezarmare (Cehoslovacia).

4. Prestigiul Comitetului va fi direct proporțional cu calitatea muncii pe care o face, cu rezultatele sale, cu gradul în care realizează acorduri pentru măsuri reale de dezarmare.

În același timp, o obligație concretă în legătură cu dezarmarea, puterile nucleare nu doresc să-și ia. În schimb, se preconizează practic o durată nelimitată a tratatului fără posibilități de a avea conferințe periodice. Este o disproporție de obligații care nu poate să nu dea naștere la întrebări.

AMAE, Problema 23. 9V3.1968. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Berlin a adjunctilor miniștrilor de Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 26-27 februarie 1968, f. 218-227.

4. [...] august 1968, București. Sintează a MAE referitoare la principiile politicii externe ale RS România ca membru al CAER și al Tratatului de la Varșovia.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Poziția Republicii Socialiste România față de consfăturile unor state membre ale
Tratatului de la Varșovia

După consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, care a avut loc la Sofia (6-7 martie 1968), conducătorii partidelor și guvernelor din unele țări socialiste membre ale Tratatului au mai avut întâlniri comune la Dresda (23 martie 1968), Moscova (8 mai 1968), Varșovia (14-15 iulie 1968) și Bratislava (3 august 1968).

La aceste întâlniri conducerea de partid și de stat din țara noastră nu a fost invitată.

De asemenea, conducerea de partid și de stat a RS Cehoslovace nu a participat la întâlnirile de la Moscova și Varșovia.

Din materialele publicate la sfârșitul întâlnirilor respective reiese că la Dresda și Bratislava au fost abordate în mod nemijlocit probleme privind Tratatul de la Varșovia și CAER.

În legătură cu întâlnirile de la Dresda, în **Hotărârea CC al PCR cu privire al unele probleme actuale ale activității internaționale a PCR**⁴, adoptată la Plenara din 22-25 aprilie 1968, se arată că punerea în discuție a problemelor privind activitatea CAER și a Tratatului de la Varșovia de către numai o parte a statelor membre și în mod separat nu este de natură să contribuie la întărirea acestor organisme.

De asemenea, Plenara a subliniat necesitatea ca orice probleme care privesc activitatea CAER și organizația Tratatului de la Varșovia să fie dezbătute cu participarea statelor membre, conform cerințelor elementare de colaborare pe bazele egalității și încrederii reciproce.

La adunarea activului de partid din Capitală (26 aprilie 1968), tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că „așa cum a dovedit experiența de până acum, asemenea acțiuni și procedee nu sunt de natură să contribuie la întărirea acestor organisme, la sporirea încrederii, colaborării și unității țărilor socialiste”.

După întâlnirea de la Bratislava, în articolul *Toate eforturile spre întărirea unității țărilor socialiste*, publicat în „Scînteia” din 7 august 1968, se arată că, România ca membră a CAER și a Tratatului de la Varșovia încă de la formarea lor, consideră că discutarea tuturor problemelor legate de desfășurarea și perfecționarea activității acestora trebuie făcută în comun de toate țările membre, aceasta fiind singura modalitate pentru rezolvarea problemelor respective și întărirea unității.

---

⁴ Subliniere document original.

Interesele cele mai profunde ale popoarelor țărilor socialiste cer să se evite asemenea practici, să se meargă neabătut pe linia apropierei țărilor socialiste, extinderii colaborării dintre ele, pe acele căi care duc la sporirea forței și vitalității sistemului mondial socialist.

Cu prilejul **vizitei delegației de partid și de stat a țării noastre în Cehoslovacia**, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la conferința de presă pe care a ținut-o la Praga, răspunzând la întrebarea: „Care a fost cauza că România, ca membră a Tratatului de la Varșovia, nu a fost invitată la întâlnirile de la Dresda și Varșovia?” a arătat că „Noi nu le considerăm ca consfătuiri ale Organizației Tratatului de la Varșovia, ci ale unor state care sunt membre ale acestei organizații”.

Totodată, în **Declarația Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România** cu privire la principiile de bază ale politicii externe a României, adoptată la ședința extraordinară din 22 august 1968, se menționează că orice act întreprins în numele Tratatului, orice acțiune militară înlăptuită sub egida sa trebuie să fie rezultatul consultărilor și al hotărârilor comune, unanime a tuturor statelor membre – așa cum prevede însuși Tratatul. Măsurile care contravin acestor norme nu pot angaja în nici un fel Tratatul de la Varșovia ca organizație, toate statele membre ale acesteia.

Față de practica discutării în cadrul unor întâlniri ale conducătorilor partidelor și guvernelor din unele țări socialiste a politicii interne și externe a altui partid și stat aliat, în lipsa acestuia, partidul și țara noastră consideră că atunci când se abordează probleme care privesc interesele vitale ale tuturor țărilor socialiste, când se analizează și se trag concluzii referitoare la țările între care există legături consfințite prin tratate, când se iau hotărâri care angajează țările respective, este o cerință elementară, esențială ca discuțiile să aibă loc cu acordul și în prezența partidelor și țărilor interesate.

A pune în discuție și a lua hotărâri în probleme ce privesc în mod direct alte partide și țări care nu au fost invitate și nu sunt prezente la consfătuiri, care nu au dat participanților vreun mandat în acest sens, este cu totul incompatibil cu normele de relații dintre partidele frățești, cu principiul egalității între partide și țări. A merge pe o asemenea linie, punând alte partide în fața unui fapt împlinit, lăsându-le doar alternativa de a fi sau nu de acord cu concluziile unei întâlniri la care n-au participat, este o practică profund dăunătoare, care nu poate decât să genereze, în continuare, animozități și disensiuni, să favorizeze fărâmițarea forțelor socialismului, să contravină flagrant intereselor unității, intereselor socialismului.

Calea unității, a întăririi solidarității socialiste este aceea a eforturilor neslăbite, perseverente pentru normalizarea relațiilor, pentru așezarea lor pe temelia încrederii și respectului reciproc.

AMAE, Problema 9V3. Tratat Varșovia. 1969. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a CPC al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 17 martie 1969, vol. 3, f. 28-31.

5. 1 noiembrie 1968, București. Sinteză realizată de Direcția Tratatate din cadrul MAE referitoare la consecințele pentru securitatea europeană ale stabilirii unei legături telefonice directe între Consiliul Pactului Atlanticului de Nord și „sediul” Tratatului de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Tratatate

Tovarășului George Macovescu
Prim-adjunct al ministrului

Nota

Referitor: aspecte privind stabilirea unei eventuale legături telefonice directe între Consiliul Pactului Atlanticului de Nord și „sediul” Tratatului de la Varșovia

I. La 17 noiembrie 1968, Adunarea Uniunii Europei Occidentale⁵ a adoptat o recomandare privind stabilirea unui „telefon roșu” între Consiliul Pactului Atlanticului de Nord (NATO) și „sediul” Tratatului de la Varșovia, la Moscova.

În raportul care a stat la baza adoptării acestei recomandări se arată că rolul „telefonului roșu” ar fi de a permite un sistem de comunicare rapidă și perfectă între Pactul NATO și Tratatul de la Varșovia, în cazul unui conflict armat. Recomandarea are ca punct de plecare eventualitatea unui atac cu forțe clasice împotriva Europei occidentale, la care țările occidentale ar trebui să răspundă cu arme nucleare tactice, dacă nu l-ar putea opri cu forțele lor clasice. Legătura directă ar permite, potrivit raportului, comunicarea și înțelegerea ultimatumului care s-ar da cu privire la folosirea armelor nucleare tactice, precum și evitarea unor erori de apreciere care ar putea duce la o ripostă disproporționată și la generalizarea conflictului. Se pornește, deci, de la concepția riposteii gradate, adoptată în mod oficial de Consiliul NATO, în decembrie 1967.

În aceeași recomandare se prevede ca la „elaborarea liniilor directe privind capacitatea Consiliului NATO de a decide în problema folosirii armelor nucleare” să se țină seama de posibilitatea de a acorda guvernelor drept de veto când este vorba de folosirea armelor nucleare tactice situate pe teritoriul lor.

II. Atât recomandarea privind stabilirea „telefonului roșu” între Pactul Atlanticului de Nord și Tratatul de la Varșovia, cât și cea privind dreptul de veto al statelor pe teritoriul cărora se află arme atomice la folosirea acestora, constituie încercări ale puterilor occidentale europene de a obține, în cadrul Alianței atlantice, drepturi mai mari în problemele folosirii armelor nucleare în general și, îndeosebi, în ceea ce privește utilizarea acestor arme de pe teritoriul lor. După cum se arată în raportul Comisiei pentru probleme de apărare și armament care a stat la baza

---

⁵ Uniunea Europei Occidentale este organizație guvernamentală, formată din 7 state: Belgia, Franța, RF a Germaniei, Italia, Luxemburg, Olanda și Marea Britanie. Ea a luat ființă în 1955 [n. a.].

ambelor recomandări, problema autorizării de către „guvernul gazdă” a folosirii armelor nucleare tactice s-ar pune numai pentru RF a Germaniei, deoarece în celelalte state occidentale aceste arme nu sunt sub control pur american, ci sunt supuse unui sistem de „dublă cheie”.

Legătura telefonică directă, de genul celei preconizate în recomandarea Adunării Uniunii Europei Occidentale, există, în prezent, doar între SUA și URSS, care dețin și cea mai mare parte a arsenalului nuclear. Stabilirea legăturii între NATO și Pactul de la Varșovia ar avea drept consecință că organele politice ale acestor alianțe, formate din reprezentanți ai tuturor statelor membre, ar putea hotărî în problemele folosirii armelor nucleare în caz de conflict armat.

O legătură telefonică directă între cele două alianțe ar permite statelor europene să ia parte la consultările corespunzătoare și să aibă un cuvânt de spus asupra măsurilor cu privire la folosirea armelor nucleare în cazul în care un eventual conflict armat ar presupune o ripostă atomică.

III. Cele două probleme prezintă, în lumina normelor generale ale dreptului internațional, următoarele aspecte:

1. Stabilirea legăturii telefonice directe între Pactul NATO și Tratatul de la Varșovia nu s-ar putea face, în ceea ce privește Organizația Tratatului de la Varșovia, decât cu consimțământul tuturor statelor părți la acesta din urmă. Potrivit articolului 3 din acest Tratat, „părțile contractante se vor consulta între ele asupra tuturor problemelor internaționale importante care afectează interesele lor comune, având în vedere consolidarea păcii și securității internaționale”.

În cazul când legătura preconizată s-ar stabili numai cu unele state membre ale Tratatului de la Varșovia sau numai unele din ele ar fi consultate în acest scop, acordul care s-ar încheia nu ar putea fi considerat, din punct de vedere juridic, ca un act al organizației Tratatului de la Varșovia, ci al statelor în cauză, care nu le obligă decât pe ele. Mai mult, statele care ar negocia și accepta stabilirea legăturii în numele Tratatului de la Varșovia, fără consultarea și acordul celorlalte state membre, ar comite prin aceasta o încălcare a prevederilor Tratatului.

Recomandarea Adunării Uniunii Europei Occidentale se referă în mod expres la legătura dintre Consiliul NATO și „sediul Tratatului de la Varșovia la Moscova”. Or, Tratatul de la Varșovia nu prevede unde va fi situat sediul organizației create; nici ulterior nu a intervenit vreo înțelegere prin care să se fi stabilit sediul al Moscova. Părțile la Tratat au căzut de acord doar asupra faptului ca sediul Statului Major al Forțelor Armate Unite ale Tratatului de la Varșovia să fie la Moscova. Prin urmare, legătura nu ar putea, în nici un caz, să se stabilească între Consiliul NATO, format din reprezentanții tuturor statelor membre ale Alianței atlantice, și Statul Major al trupelor țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, organ militar, care nu este competent să ia hotărâri în numele părților la Tratat.

Tratatul de la Varșovia a creat, ca organ de consultare pentru examinarea problemelor ce s-ar ivi în legătură cu aplicarea lui, Comitetul Politic Consultativ, format din reprezentanții tuturor statelor membre (art. 6). Comitetul nu ar putea, deci, lua hotărâri în numele organizației Tratatului de la Varșovia, cu privire la măsurile concrete de apărare. Luarea unor asemenea hotărâri revine fiecărui stat în parte,

organelor sale competente. Comitetul Politic Consultativ nu este, deci, învestit cu atribuții care să-i permită a fi interlocutorul Consiliului NATO în problema dată.

Împrejurările arătate fac ca, în cazul în care recomandarea adoptată de Adunarea generală a Uniunii Europene Occidentale ar fi însușită de Consiliul NATO, iar acesta din urmă ar propune țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia instalarea unei legături telefonice directe, negocierea acestei propuneri să ridice câteva aspecte prealabile și anume:

- a) acceptarea în principiu a propunerii;
- b) desemnarea organului competent să țină legătura cu Consiliul NATO, în numele Tratatului de la Varșovia.
- c) fixarea locului și a modalităților practice de stabilire și menținere a legăturilor cu Consiliul NATO.

Pentru ansamblul hotărârilor care s-ar lua în legătură cu cele de mai sus va fi necesar acordul tuturor statelor membre ale Tratatului de la Varșovia.

2. În virtutea principiului suveranității, statele care acceptă pe teritoriul lor arme nucleare tactice, aparținând altor state, ar trebui să fie consultate de fiecare dată când s-ar pune problema folosirii acestor arme și să aibă dreptul de a opune veto-ul lor, deoarece acțiunile de folosire a acestor arme, pornind de pe teritoriul lor, sunt de natură să le antreneze într-un conflict armat împotriva voinței lor, expunându-le riposteii atomice.

Situația în care statele deținătoare ale acestor arme ar avea dreptul de a le folosi fără acordul statelor pe teritoriul cărora se află ar fi contrară principiilor și normelor dreptului internațional.

Recomandarea adoptată în acest domeniu exprimă îngrijorarea țărilor occidentale, pe teritoriul cărora sunt situate arme nucleare, față de posibilitatea ca armele respective să fie folosite fără acordul lor și teritoriul lor să devină astfel obiectul riposteii nucleare.

Această problemă s-ar putea pune și pentru țările membre ale Tratatului de la Varșovia, în cazul când pe teritoriul lor s-ar afla arme nucleare.

1 noiembrie 1968

Direcția Tratatate

Problema aceasta să fie urmărită și studiată în continuare. Dacă depășește faza (UEO, indescifrabil), atunci trebuie văzute consecințele imediate și mai îndepărtate. Să se studieze cu atenție implicațiile pentru România. Semnat, Gh. Săulescu⁶.

AMAE, Problema 23/9.V.3. Tratat Varșovia. 1968. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Sofia a Comitetului Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 6-7 martie 1968, vol. 2, f. 88-92.

---

⁶ Notă marginală, așa document original.

V. CONSFĂTUIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 23-24 OCTOMBRIE 1969, MOSCOVA

1. [...] *martie 1969, București*. Notă a MAE privitoare la propunerile unor state membre ale Tratatului de la Varșovia de a se modifica structura și funcționarea organizației prin elaborarea unui statut al Comitetului Politic Consultativ; înființarea unei Comisii permanente pentru problemele de politică externă și a unui Secretariat Unit; obiecțiile României.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Notă

Ref[eritor]: propunerile unor state membre de a schimba structura și funcționarea Tratatului de la Varșovia

I. La Consfătuirea de la Berlin din februarie 1966 a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia, delegațiile Uniunii Sovietice, Bulgariei, Cehoslovaciei, RD Germane, Ungariei și Poloniei au făcut unele propuneri cu privire la măsurile de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia. Astfel:

1. Propuneri privind Comitetul Politic Consultativ:

Elaborarea unui Statut al Comitetului Politic Consultativ.

În legătură cu această propunere, delegația română a arătat că adoptarea unui statut ar modifica natura consultativă a Comitetului Politic, l-ar transforma într-un organism deliberativ. Acordând Comitetului dreptul de a lua hotărâri, care ar crea pentru statele membre obligația de a le pune în aplicare, ar însemna transformarea lui într-un organ suprastatal. Statutul ar însemna elaborarea unui nou act juridic, care n-ar face decât să reproducă prevederile fundamentale ale Tratatului.

În conformitate cu propunerile făcute, Comitetul Politic Consultativ ar urma să realizeze consultări între statele participante asupra problemelor care afectează interesele lor comune în scopul „... stabilirii acțiunilor comune ale părților contractante”. De asemenea, Comitetul ar urma să examineze și să rezolve probleme legate de capacitatea de apărare, organizarea forțelor armate unite ale Tratatului, constituirea și activitatea organismelor Tratatului etc.

În legătură cu aceste probleme, delegația română a arătat însă că hotărârile privind politica externă sunt de competența exclusivă a conducerii de partid și de stat din fiecare țară la fel ca și cele privind capacitatea de apărare. Consultările ce

se efectuează în cadrul Comitetului Politic au ca scop realizarea unui schimb de vederi între statele participante, iar nu luarea de hotărâri pentru acțiuni comune. Propunerile mai cuprind prevederi cu privire la sesiunile Comitetului Politic și convocarea lor, participarea la sesiuni etc.

2. Crearea Comisiei permanente pentru problemele de politică externă:

Comisia permanentă pentru problemele de politică externă ar urma să funcționeze ca organ auxiliar al Comitetului Politic Consultativ, să elaboreze recomandări de politică externă și să îndeplinească din însărcinarea Comitetului sau la rugămintea statelor membre, consultări asupra problemelor de politică externă care afectează „... interesele comune ale statelor participante”. De asemenea, ar trebui să examineze măsurile care ar contribui la traducerea în viață a hotărârilor Comitetului Politic în problemele de politică externă. Nivelul de participare la întrunirile Comisiei ar urma să fie miniștrii de Externe sau adjuncții acestora.

Delegația română a arătat că nu consideră necesară constituirea participanților la consfătuiri într-o Comisie permanentă a Comitetului Politic Consultativ, cu scopul de a elabora recomandări asupra politicii externe a țărilor participante. Miniștrii de Externe pot acționa numai în limitele competenței pe care le-o conferă legile statului respectiv. Din această cauză, ei nu pot participa la activitatea unui organism suprastatal menit să facă recomandări asupra politicii externe a partidelor și guvernelor, care numai ele au dreptul și datoria de a-și elabora în mod suveran politica lor externă.

3. Înființarea Secretariatului Unit:

Secretariatul Unit va funcționa ca organism auxiliar al Comitetului Politic Consultativ și va fi condus de un secretar general numit de Comitet, ajutat de locuitori. Secretariatul Unit se va ocupa de pregătirea și deservirea ședințelor Comitetului și ale organismelor acestuia, pregătește și distribuie materiale pentru statele participante etc. Reprezentanții Bulgariei, Cehoslovaciei, Poloniei și RD Germane au propus ca sediul acestui Secretariat Unit să fie la Moscova.

Delegația română, în vederea unei bune pregătiri a întrunirilor Comitetului, a propus să se înființeze un Secretariat tehnic, însărcinat cu primirea propunerilor privind ordinea de zi a materialelor legate de aceasta, cu asigurarea altor măsuri tehnice privind desfășurarea lucrărilor etc. A propus, totodată, ca funcția de Secretariat tehnic să fie îndeplinită de Ministerul Afacerilor Externe al statului care găzduiește consfătuirea respectivă.

II. La întâlnirea de la Moscova, din iunie 1966, a miniștrilor Afacerilor Externe pe ordinea de zi a figurat și problema „Cu privire la măsurile de îmbunătățire a activității Organizației Tratatului de la Varșovia”.

În cadrul dezbaterilor delegația română a prezentat punctul său de vedere asupra modalității de consultare în cadrul Tratatului de la Varșovia¹.

În grupul de lucru constituit în vederea elaborării unui document care să

---

¹ Vezi doc. nr. 7, nr. 8, nr. 10 și nr. 12 din Consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. 10-12 februarie 1966, Berlin.

consemneze problemele asupra cărora există un acord cu următoarele propuneri:

a) Consfăturile Comitetului Politic Consultativ să fie convocate pe rând în capitalele statelor participante la Tratat. Ședințele să fie prezidate de reprezentantul statului participant la Tratat, în capitala căruia are loc consfătuirea.

b) La consfăturile Comitetului Politic Consultativ, prin acordul statelor participante la Tratat, pot fi invitați în calitate de observatori reprezentanți ai unor state care nu sunt participante la Tratat.

c) Ordinea de zi prealabilă a Comitetului Politic Consultativ și materialele aferente să se difuzeze din timp statelor participante la Tratat.

III. A făcut următoarele propuneri, care nu au fost acceptate de delegațiile celorlalte state:

Metoda fundamentală a țărilor socialiste pentru a acționa în spiritul unității și solidarității, pentru a încununa cu succes acțiunile întreprinse în politica internațională, o constituie consultările reciproce.

Formulele pe care le au consultările pot fi de o mare varietate atât din punctul de vedere al felului în care statele se fac reprezentante, cât și din cel al problemelor abordate. Diversitatea modului de întrunire și de consultare rezultă din experiența bogată a contactelor între țările participante la Tratatul de la Varșovia, care se desfășoară atât în cadrul Comitetului Politic Consultativ, cât și în afara lui.

Premisa fundamentală a oricărei forme de colaborare a țărilor socialiste, pe tărâmul politicii externe, este principiul după care conducerea de partid și de stat din fiecare țară socialistă este cea care elaborează, orientează și conduce politica externă a țării respective, inițiază și desfășoară acțiuni pe plan internațional, revenindu-i întreaga răspundere în acest domeniu.

IV. Referitor la Secretariatul tehnic, delegația română a acceptat, în cadrul grupului de lucru, să fie de acord cu următoarele puncte ca rezultat al unei acomodări reciproce a pozițiilor:

a) Se creează Secretariatul tehnic permanent al Comitetului Politic Consultativ în atribuțiile căruia intră difuzarea din timp a ordinii de zi prealabile și a materialelor necesare pentru aceasta precum și asigurarea altor măsuri tehnico-organizatorice necesare pentru pregătirea și deservirea consfăturilor Comitetului Politic Consultativ. El își desfășoară activitatea în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe al statului în care are loc următoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ.

Secretariatul tehnic este condus de șeful acestuia și se compune din lucrători, desemnați, câte unul pentru fiecare stat participant la Tratat, precum și din personalul tehnic auxiliar asupra componenței numerice asupra căruia se va realiza un acord.

Șeful Secretariatului tehnic este numit prin acordul statelor participante la Tratat pe rând, pe un termen de trei ani. În primii trei ani, șef al Secretariatului va fi reprezentantul Uniunii Sovietice.

Personalul auxiliar al Secretariatului se recrutează din rândul cetățenilor statelor participante la Tratat.

b) Sediul permanent al Secretariatului tehnic este Moscova.

c) Problemele legate de funcționarea Secretariatului tehnic (problemele financiare, problemele legate de acordarea de privilegii, imunități și altele) vor fi rezolvate prin acord între statele participante la Tratatul de la Varșovia.

Menționăm că delegația română a considerat că punctele de mai sus sunt acceptabile numai dacă celelalte delegații renunță la propunerile privind înființarea Secretariatului Unit, elaborarea de „norme de bază” (statut) precum și la înființarea Comisiei permanente de politică externă.

Deoarece celelalte delegații au arătat în mod expres că nu sunt de acord să renunțe la nici una din aceste propuneri, nu s-a putut reține, ca având acord unanim, formula găsită în cadrul grupului de lucru pentru Secretariatul tehnic.

martie 1969

AMAE, Problema 23. 9.V.3. 1969. Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe (Praga) din țările participante la Tratatul de Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, vol. 3, f. 7-12.

2. [...] martie 1969, București. Notă adresată directorului Direcției Tratatate din MAE, Gheorghe Săulescu, referitoare la discuțiile avute în cursul unui dineu oferit de ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, cu mareșalul Uniunii Sovietice I.I. Iakubovski, comandant suprem al Forțelor Armate Unite ale Tratatului de la Varșovia, și V.V. Kuznețov, prim-locțiitor al ministrului Afacerilor Externe al URSS, privind activitatea României la președinția Adunării Generale a ONU; relațiile româno-sovietice și dezmințirea eventualității unui potențial atac asupra României (august 1968).

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Secretariat

Direcției Tratatelor
Tovarășului director Gheorghe Săulescu

Notă

La 20 februarie 1969, Corneliu Mănescu, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, a oferit la locuința sa un dineu-bufet în cinstea mareșalului Uniunii Sovietice I.I. Iakubovski, comandantul suprem al Forțelor Armate Unite ale Tratatului de la Varșovia, și a lui V.V. Kuznețov, prim-locțiitor al ministrului Afacerilor Externe al URSS.

Au participat general-colonel Ion Ioniță, ministrul Afacerilor Armate al Republicii Socialiste România, Mircea Malița și Vasile Șandru, adjuncți ai ministrului Afacerilor Externe, V. Ionel, adjunct al ministrului Forțelor Armate,

precum și A.V. Basov, ambasadorul URSS la București.

În cursul dineului care s-a desfășurat într-o atmosferă apropiată, prietenească, a avut loc o convorbire în care au fost abordate unele probleme care au prilejuit exprimarea de către interlocutorii sovietici a unor puncte de vedere și a unor declarații care prezintă interes.

1. În contextul unei discuții despre activitatea ONU, V.V. Kuznețov a apreciat modul în care ministrul Afacerilor Externe român a condus, în calitate de președinte al Adunării generale a ONU, lucrările sesiunii a XXII-a a acestui for. El a arătat că puterile occidentale s-au opus timp îndelungat ocupării acestui post de către un reprezentant al țărilor socialiste, susținând că aceste țări „care umblă încă în opinci” nu pot propune o personalitate capabilă să conducă lucrările Adunării generale a ONU. Activitatea ministrului Afacerilor Externe român în calitate de președinte al acestui for a dovedit însă nu numai că președintele comunist a fost capabil să conducă o sesiune deosebit de dificilă a Adunării generale a ONU, dar a făcut acest lucru „într-un mod strălucit, așa cum n-a reușit nici un președinte înaintea lui”. V.V. Kuznețov a atribuit acest rezultat deosebit de important „calităților personale ale ministrului român, guvernului care l-a îndrumat, partidului din care face parte”.

Corneliu Mănescu a subliniat, în legătură cu aceasta, importanța luptei politice pe care o desfășoară țările socialiste la ONU pentru afirmarea rolului acestor țări în viața internațională: pentru prima oară în istoria ONU, în cuvântul rostit de președintele Adunării Generale la deschiderea sesiunii s-a arătat răspicat că fără participarea țărilor socialiste nu se poate rezolva nici o problemă importantă care preocupă omenirea; de asemenea, pentru prima oară în istoria ONU și ca urmare a unei munci politice perseverente duse cu principalele delegații occidentale s-a reușit să se organizeze o ședință specială a Adunării generale consacrată marcării unei aniversări jubiliare a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, ședință la care au luat cuvântul peste 50 delegații pentru a saluta Uniunea Sovietică. Este de la sine înțeles că această activitate trebuie privită ca având nu numai aprobarea conducerii de partid și de stat, dar ea s-a aflat sub directă îndrumare a forurilor respective.

Ministrul Afacerilor Externe l-a întrebat pe I.I. Iakubovski dacă cunoaște aceste lucruri în mod concret și cum apreciază însemnătatea lor. Mareșalul sovietic, derutat oarecum de întrebarea directă și vădind o lipsă de cunoaștere și de înțelegere a celor arătate de ministrul român, a răspuns că cunoaște „în general” cele de mai sus și consideră că marcarea la ONU a aniversării Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a fost, desigur, foarte importantă și pozitivă. El a ascultat însă cu interes și aprobare explicațiile care i-au fost date și pe care le-a întărit V.V. Kuznețov, prin afirmații și gesturi aprobatoare.

2. Atât I.I. Iakubovski, cât și V.V. Kuznețov au afirmat încrederea lor că orice diferențe de opinii sau aprecieri între țările socialiste sunt trecătoare și pot fi depășite prin discuții sincere, care să ducă la apropierea treptată a punctelor de vedere. Totodată, ei au subliniat în mod insistent, necesitatea întăririi unității și coeziunii comunității țărilor socialiste, solidaritatea lor internaționalistă după principiul „toți pentru unul, unul pentru toți”, mai ales în condițiile actuale, când

s-au intensificat în mod deosebit uneltirile agresive ale imperialismului. Un rol de mare însemnătate în această privință revine colaborării țărilor socialiste pe plan militar, pentru sporirea capacității lor de a acționa în mod unitar, cu eficiență maximă în apărarea cuceririlor socialismului.

Corneliu Mănescu a relevat existența și dezvoltarea unor legături strânse de prietenie și colaborare între România și Uniunea Sovietică, faptul că destinul lor, ca țări socialiste, este determinat de o multitudine de factori obiectivi – comunitatea de ideologie, ca sistem economic și social, apartenența la aceeași alianță – care nu pot fi modificați de acțiunea unor atitudini subiective sau episoade de moment. Pentru aceste motive, este de neconceput ca între țările socialiste să poată apare situații de încordare sau chiar de conflict, ceea ce ar contraveni însăși naturii relațiilor dintre ele.

I.I. Iakubovski a reacționat imediat cu exclamații de genul: „Nu se poate să vă fie frică de Uniunea Sovietică!”, „Numai un nebun s-ar putea gândi să atace România!”, „Este imposibil să se ajungă la un conflict între țări frățești”.

Corneliu Mănescu a subliniat că nu este vorba de teamă, ci de reafirmarea principului cunoscut al discutării tuturor problemelor într-un spirit tovarășesc și constructiv, cu dorința sinceră de a depăși dificultățile, de a găsi soluții raționale și echitabile. Partidul Comunist Român s-a pronunțat în repetate rânduri pentru reglementarea problemelor existente prin discuții directe, de la conducere la conducere, în condiții de egalitate și respect reciproc, în interesul colaborării și unității întregii mișcări comuniste și muncitorești. De asemenea, este un fapt că în întreaga sa activitate, Partidul Comunist Român promovează idealurile internaționaliste ale clasei muncitoare, educă poporul român în spiritul dragostei și respectului față de Uniunea Sovietică și celelalte țări socialiste.

La aceasta, I.I. Iakubovski a arătat că a putut constata, în timpul diverselor deplasări efectuate în România, atunci când a trecut prin orașe, sate și alte puncte populate, cu prilejul unor aplicații sau vizite de lucru, că oamenii manifestă o atitudine prietenoasă, apropiată față de reprezentanții armatelor din țările frățești, că există în sânul populației românești sentimente de autentică stimă și dragoste față de Uniunea Sovietică. Aprecieri similare au făcut și V.V. Kuznețov și ambasadorul A.V. Basov.

Corneliu Mănescu a subliniat din nou, în legătură cu aprecierile făcute de oaspeți, că această atitudine a poporului român nu a venit de la sine, ci este rodul activității perseverente a Partidului Comunist, în frunte cu conducătorii săi.

3. S-a constatat din partea interlocutorilor sovietici grija evidentă de a evita abordarea unor probleme controversate, de a sublinia în discuții acele probleme și aspecte asupra cărora aprecierile celor două părți coincid sau sunt apropiate.

Faptul că dineul a avut loc la locuința personală a tovarășului ministru Corneliu Mănescu a imprimat o notă de intimitate întâlnirii, contribuind la crearea unei atmosfere destinsă, apropiate.

martie 1969

AMAE, Problema 23. 9.V.3. 1969. Tratat Varșovia, vol.1, f.15-16.

3. 23 octombrie 1969, București. Notă de audiență dintre primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, referitoare la convocarea, la Moscova, a unei întâlniri a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații
Nr. 01/05376

Secret

Tovarășului George Macovescu
Prim-adjunct al ministrului

Notă de audiență

La 22 octombrie 1969, George Macovescu, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit în audiență la cerere, pe A.V. Basov, ambasadorul URSS la București.

A participat I. Ene, secretar II la DR I.

A.V. Basov a comunicat din partea guvernului său următoarele: „În scopul unei puneri de acord suplimentare a amendamentelor la proiectele documentelor care vor fi supuse spre aprobare la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste semnatare ale Apelului de la Budapesta al Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, la Moscova se consideră utilă convocarea unei întâlniri de lucru, consultative, a adjuncților miniștrilor de Externe ai țărilor respective. Partea sovietică propune ca întâlnirea să aibă loc în zilele de 23-24 octombrie a.c.”.

Ambasadorul sovietic a adăugat că, dacă partea română dorește, între adjuncții miniștrilor de Externe român și sovietic poate avea loc un schimb de păreri înaintea întâlnirii propriu-zise a adjuncților miniștrilor de Externe ai țărilor socialiste.

George Macovescu a mulțumit pentru comunicare, a spus că o va aduce la cunoștința conducerii române de partid și de stat. Răspunsul nostru va fi comunicat părții sovietice.

Audiența a durat 10 minute.

23 octombrie 1969

AMAE, Problema 23. 9V3.1969. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, f. 64.

4. 23-24 octombrie 1969, Moscova. Sinteza discuțiilor purtate între adjuncții miniștrilor Afacerilor de Externe referitoare la propunerile românești privind elaborarea documentelor reuniunii; principiile de funcționare ale Tratatului de securitate europeană și colaborare; probleme ale securității internaționale.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția de sinteză

Strict Secret

Punctaj privind consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia referitor la pregătirea conferinței europene (Moscova, 23-24 octombrie 1969)

I. Întâlnirea cu Semionov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS

În scopul punerii de acord a poziției României și URSS asupra documentelor care urmează să fie adoptate de consfătuirea miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia (Praga, 30-31 octombrie a.c.) precum și al reflectării în aceste documente a propunerilor române, la inițiativa delegației noastre a avut loc o convorbire cu Semionov, la 23 octombrie, în ajunul consfătuirii adjuncților.

Cu acest prilej am expus din nou, conform instrucțiunilor primite, poziția noastră asupra conferinței europene, insistând pentru includerea cât mai completă a amendamentelor române în cele trei documente.

Semionov a menționat că partea sovietică a studiat cu atenție amendamentele române, este de acord cu unele din ele și a modificat în acest sens cele trei proiecte inițiale. Unele propuneri române nu pot fi acceptate, în consecință roagă partea română să renunțe la ele. Semionov a argumentat în sensul că includerea tuturor amendamentelor române, care în fond sunt juste, susținute de țările socialiste, ar complica, îngreuna documentele creând pretexte de refuz sau tergiversarea conferinței pentru acele guverne occidentale care au început să lucreze împotriva conferinței.

Adjunctul ministrului de Externe al URSS a menționat că țările mici occidentale se arată în general favorabile conferinței europene, în timp ce, după informațiile oficiale și neoficiale, de care dispune partea sovietică, SUA, Anglia, RFG, Franța și parțial Italia au început în ultimul timp să acționeze în culise împotriva Conferinței europene.

Printre propunerile care sunt complet inacceptabile pentru URSS, Semionov a menționat amendamentele referitoare la indivizibilitatea păcii pe motiv că aceasta ar însemna condamnarea SUA (Vietnam) și a Israelului (Orientul Mijlociu), retragerea trupelor străine, lichidarea blocurilor, renunțarea la demonstrații de forță.

Cât privește principiile pe care România cere ca documentele să le menționeze în mod explicit, Semionov a spus că partea sovietică a ținut seama în mare măsură de acest lucru și, în consecință, propune ca principiile noastre să fie

inserate la sfârșitul paragrafului IV al documentului referitor la nefolosirea forței.

Nu am acceptat această soluție întrucât locul în care urma să fie incluse principiile putea să permită interpretarea că ele operează numai în relațiile Est-Vest. Am insistat ca principiilor să li se consacre un paragraf aparte. Totodată, am cerut ca și alte propuneri române să fie ținute în seamă, urmărind ca la consfătuirea adjuncților să pot renunța la unele din ele în schimbul introducerii principiilor.

Cu prilejul convorbirii, adjunctul ministrului de Externe sovietic m-a informat că la insistențele Poloniei și RDG s-a introdus în textul inițial cu privire la nefolosirea forței un paragraf nou în care se proclamă recunoașterea integrității teritoriale a statele europene în frontierele lor actuale.

Considerând că o asemenea formulă corespunde poziției române expusă în documentele de partid și de stat, m-am declarat de acord cu includerea ei în document.

Convorbirea s-a terminat fără a se fi ajuns la un acord în ceea ce privește inserarea în documente a principiilor în cadrul unui paragraf special.

II. Consfătuirea adjuncților de miniștri (24 octombrie)

A fost prezidată în ordinea alfabetului rus, înainte de prânz de Bulgaria, iar după-masă de Ungaria.

La începutul consfătuirii Semionov a expus pe larg punctul de vedere sovietic cu privire la convocarea conferinței europene și documentele care urmează să fie adoptate de consfătuirea miniștrilor de Externe, reiterând în esență argumentarea folosită în convorbirea cu delegația română.

Scopul vizibil al intervenției sovietice a fost acela de a obține ca textele în noua formulare sovietică să fie adoptate fără alte modificări. În luările de cuvânt care au urmat, toate delegațiile, cu excepția celei a României, au sprijinit această tactică, invocând variate argumente.

Delegația română a insistat să se treacă la discutarea textelor, paragraf cu paragraf. Am luat cuvântul și am prezentat amendamentele noastre care au fost difuzate în scris tuturor delegațiilor.

În ședința de după-amiază s-a trecut la discutarea pe texte și după dezbateri îndelungate în care delegația română a trebuit să-și susțină punctul de vedere în repetate rânduri, s-a acceptat în cele din urmă inserarea principiilor în documentul cu privire la nefolosirea forței, așa cum a cerut delegația română.

S-a reușit de asemenea, inserarea principiilor egalității în drepturi, egalității suverane și a avantajului reciproc în documentul cu privire la dezvoltarea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice. Totodată, s-au acceptat de către consfătuire în cea mai mare parte propunerile române la declarațiile miniștrilor de Externe, inclusiv dreptul statelor semnatare de a acționa, **individual și în colaborare cu alte state**, în problemele securității europene.

Apreciem că textele celor trei documente corespund poziției române și nu știrbesc posibilitățile de acțiune ale țării noastre în problemele în cauză.

Pentru orice eventualitate, delegația română a declarat în mod expres că este de acord cu documentele sub rezerva aprobării lor de către guvernul român.

III. Consfătuirea de la Praga a miniștrilor de Externe:

a) Reprezentantul Ungariei a propus să fie publicat în presa tuturor țărilor participante un comunicat cu privire la convocarea la 30 octombrie a.c., la Praga, a unei consfătuiri a miniștrilor de Externe „pentru examinarea unor probleme legate de pregătirea conferinței pentru general-europene”.

Proiectul de comunicat nu suscită observații.

S-a convenit ca în presa țărilor participante din 28 octombrie să apară comunicatul, iar la radio să se dea (cu începere de la ora șase dimineața) în aceeași zi.

MAE va lua măsurile necesare pentru publicarea comunicatului.

b) reprezentantul Poloniei a propus ca la consfătuirea de la Praga să se discute, eventual, crearea unui grup de experți economici care să elaboreze în amănunțit ideile cuprinse în documentul referitor la dezvoltarea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice.

Elaborarea unor documente care să concretizeze o serie de cereri juste ale țărilor socialiste în domeniul relațiilor economice intereuropene ar putea prezenta interes pentru România în condițiile în care prin cadrul organizatoric creat nu se vor aduce atingeri libertății de acțiune a României.

c) Șeful delegației cehoslovace a mulțumit, în numele guvernului său, țărilor socialiste pentru acceptarea propunerii ca apropiata consfătuire a miniștrilor de Externe să aibă loc la Praga.

A difuzat unele informații de natură organizatorică.

S-a convenit ca toate problemele de organizare a consfătuirii miniștrilor să fie tratate cu MAE cehoslovac.

IV. Principiile de bază ale tratatului de securitate europeană și colaborare:

Polonezii au difuzat un proiect intitulat „Principiile de bază ale tratatului de securitate europeană și colaborare”. Șeful delegației poloneze a menționat că proiectul a fost distribuit cu scopul informativ, menționând, totodată, că efortul principal trebuie dirijat spre adoptarea documentelor propuse de URSS. El nu a precizat modul în care Polonia își propune să acționeze mai departe în această privință. A luat imediat cuvântul Semionov care a arătat că URSS sprijină ideile cuprinse în proiectul polonez, că el nu va fi prezentat conferinței europene în numele țărilor socialiste și numai o inițiativă a Poloniei, că scopul principal constă în ținerea conferinței europene și în adoptarea de către aceasta a celor două documente ce urmează a fi propuse de țările socialiste.

Am declarat că vom studia cu toată atenția și considerația documentul polonez.

MAE va prezenta conducerii superioare observațiile sale la acest proiect.

V. Securitatea internațională:

Din repetate sublinieri ale lui Semionov a reieșit că inițiativa URSS la ONU

privind securitatea internațională urmărește scopuri propagandistice, în timp ce inițiativa convocării conferinței europene trebuie să ducă la rezultate concrete.

În aprecierile mele am subliniat că noi atribuim o mare importanță securității internaționale și în această optică privim inițiativa URSS.

AMAE, Problema 23. 9V3.1969. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, f. 65-69.

5. [...] octombrie 1969, București. Lista consfătuirilor miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Lista consfătuirilor miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Iunie 1966	Moscova	Securitatea europeană
2. Februarie 1967	Varșovia	Securitatea europeană
3. Decembrie 1967	Varșovia	Orientul Apropiat

Din partea RS România s-a participat la nivel de adjunct de ministru, întrucât ministrul Afacerilor Externe a avut obligații în străinătate anterior.

Lista consfătuirilor adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Februarie	1966	Berlin	Securitatea europeană
2. Septembrie	1966	Budapesta	Sesiunea a XXI-a a ONU
3. Septembrie	1967	Sofia	Sesiunea a XXII-a a ONU
4. Februarie	1967	Berlin	Neproliferarea armelor nucleare
5. Martie	1969	Budapesta	Securitatea europeană
6. Mai	1969	Berlin	Securitatea europeană
7. Septembrie	1969	Praga	Sesiunea a XXVI-a a ONU
8. Octombrie	1969	Moscova	Securitatea europeană

AMAE, Problema 23. 9V3.1969. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, f. 33-34.

VI. CONSFĂȚUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 30-31 OCTOMBRIE 1969, PRAGA

1. 6 octombrie 1969, București. Notă a MAE referitoare la poziția României față de propunerile URSS privind organizarea conferinței pentru securitatea europeană; nivelul de participare; ordinea de zi, data, locul; convocarea unei conferințe a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre ale Tratatului de la Varșovia care să analizeze propunerile sovietice.

Ministerul Afacerilor Externe
[Direcția de Sinteză]

Strict Secret

Nota

Referitor: poziția României față de propunerile URSS privind conferința pentru securitate europeană și organizarea unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor părți la Tratatul de la Varșovia

I. La 27 septembrie, L.F. Ilciiov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, a expus din însărcinarea conducerii superioare a URSS, primului adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, [George Macovescu], următoarele considerente ale părții sovietice în legătură cu unele aspecte ale pregătirii Conferinței pentru securitate europeană.

a. Participarea:

După părerea părții sovietice, la conferința europeană trebuie să participe toate statele europene interesate.

În convorbirile cu guvernele țărilor vestice, având în vedere dorința acestora și pentru a netezi calea spre conferință, guvernele țărilor socialiste să lase să se înțeleagă că nu au obiecții în ceea ce privește participarea SUA și Canadei. În același timp, să se arate clar necesitatea participării RD Germane pe aceleași baze, cu aceleași drepturi și îndatoriri ca și RF a Germaniei și, în general, ca oricare alt stat european.

b. Ordinea de zi:

Pentru a asigura succesul conferinței, după părerea părții sovietice, aceasta nu ar trebui să discute problemele delicate din Europa, ci probleme politice de ordin general a căror soluționare ar contribui în viitor și la abordarea punctelor nevralgice ale agendei europene. În acest sens, partea sovietică propune ca la conferință să se discute următoarele două probleme:

1. Renunțarea la folosirea forței și amenințarea cu forța în relațiile dintre statele europene;

2. Dezvoltarea relațiilor economice, comerciale și tehnico-științifice, în scopul îmbunătățirii colaborării politice între statele europene.

L.F. Ilciov a arătat că guvernul sovietic consideră util ca la Conferința pentru securitatea europeană să se adopte, cu privire la fiecare dintre aceste probleme, câte un document cu caracter maximal de obligativitate, care să fie semnat de participanții la conferință, ceea ce ar conferi documentelor valoarea necesară din punct de vedere politic, moral și juridic.

Diplomatul sovietic a remis părții române proiectele elaborate de guvernul URSS cu privire la conținutul de bază al acestor două documente.

Adjunctul ministrului de Externe al URSS a subliniat că, dacă se va cădea de acord asupra acestei ordini de zi, ar urma ca o serie de probleme importante în suspensie între statele europene să fie abordate ulterior. În acest scop, conducerea URSS consideră indicat să se promoveze permanentizarea Conferinței securității europene sau chiar înființarea unei organizații regionale europene pentru problemele securității și cooperării în Europa.

c. Locul:

Partea sovietică este de părere că propunerea guvernului finlandez privind convocarea Conferinței pentru securitatea europeană la Helsinki trebuie susținută. Totodată, URSS ar accepta orice altă capitală europeană asupra căreia s-ar cădea de acord.

d. Data:

Guvernul URSS propune ca țările socialiste să se pronunțe pentru organizarea conferinței europene în prima jumătate a anului 1970.

În vederea punerii de acord a pozițiilor țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, MAE al URSS propune ca, în luna octombrie a.c., să aibă loc o întâlnire a miniștrilor Afacerilor Externe ai acestor țări, la o dată și în una din capitalele asupra cărora ar urma să se convină pe baza contactelor bilaterale.

Întâlnirea ar urma să adopte o scurtă declarație care să conțină o chemare către guvernele europene în vederea intensificării eforturilor pentru convocarea conferinței europene.

L.F. Ilciov a predat proiectul conținutului de bază al acestei declarații, elaborat de partea sovietică.

La 26 septembrie a.c., Z. Trhlik, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovace, a comunicat însărcinatului cu afaceri român la Praga că MAE al RS Cehoslovace propune țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia ca întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe, cu o durată de 2-4 zile, să aibă loc în Cehoslovacia, eventual în perioada 10-16 octombrie sau 29 -3 octombrie a.c.

II. MAE consideră că demersul URSS constituie o nouă etapă a trecerii de la stadiul unor declarații și propuneri de ordin general, la acțiuni concrete, în direcția realizării conferinței pentru cooperare și securitate europeană.

Propunerile sovietice au drept scop să mențină inițiativa în organizarea Conferinței securității europene în ajunul Consiliului NATO (decembrie 1969) și să

canalizeze pregătirea conferinței pe făgașul discuțiilor de la bloc la bloc.

Documentele înmânate de L.F. Ilciov sunt redactate într-un ton moderat și atribuie obiectivelor conferinței europene un caracter relativ limitat.

Ideea renunțării la folosirea forței sau la amenințarea cu forța în relațiile reciproce dintre statele europene a constituit deja obiectul unor negocieri, îndeosebi între URSS și RF a Germaniei, ceea ce ar putea facilita obținerea unei adeziuni generale în vederea abordării acestei chestiuni la conferința europeană și, eventual, adoptarea unui document. De asemenea, dezvoltarea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice în scopul îmbunătățirii colaborării politice între statele continentului nostru răspunde unor cerințe obiective ale cooperării inter-europene, ceea ce ar putea înlesni supunerea acestui punct dezbaterii conferinței.

De remarcat că ultimul alineat din proiectul sovietic privind renunțarea la folosirea forței sau amenințarea cu forța, potrivit căruia adoptarea documentului propus de URSS nu afectează în nici un fel obligațiile cu caracter defensiv pe care statele participante la conferința europeană și le-au asumat prin tratate și înțelegeri în sensul că Tratatul Atlanticului de Nord are un caracter defensiv.

Punctul de vedere prezentat de URSS cu privire la data, locul, participarea și ordinea de zi a conferinței nu suscită, în principiu, obiecții. România a răspuns favorabil la memorandumul guvernului finlandez, inclusiv organizarea conferinței europene în orașul Helsinki și nu este împotriva participării SUA și Canadei dacă se va ajunge în acest sens la o înțelegere între statele europene. Țara noastră nu s-a pronunțat însă în mod public pentru participarea SUA și Canadei și nici cu privire la ordinea de zi.

În ceea ce privește intenția URSS de a susține ideea unui număr mare de conferințe și chiar a instituționalizării acestora, în favoarea ei se poate aduce argumentul că înfăptuirea securității europene constituie un proces de durată care nu poate fi finalizat prin organizarea unei singure conferințe. Instituirea unui organism general-european în acest domeniu ar putea duce la crearea unui cadru de acțiune propice pentru toate statele europene, depășind schema scindării continentului în blocuri și permițând astfel desfășurarea eforturilor generale pe plan bi și multilateral în vederea realizării securității europene.

III. Ministerul Afacerilor Externe consideră că cele trei documente prezentate de partea sovietică conțin o serie de idei și principii utile a căror aplicare în raporturile dintre statele europene ar contribui în mod efectiv la îmbunătățirea atmosferei politice pe continent, la sporirea securității statelor europene.

Documentul cu privire la renunțarea la folosirea forței și la amenințarea cu forța nu conține însă o serie de principii de bază ale relațiilor și dreptului internațional contemporan. MAE apreciază că este necesar ca acest document să fie întregit prin includerea următoarelor idei:

- întemeierea relațiilor dintre statele europene pe principiile respectării suveranității și independenței naționale, neamestecului în treburile altuia, respectul și avantajul reciproc, egalitate deplină în drepturi;
- indivizibilitatea păcii și securității internaționale;

- egalitatea tuturor statelor în dreptul lor la pace și securitatea internațională;
- abținerea de la acțiuni de natură a înrăutăți climatul politic european;
- străduința statelor de a rezolva litigiile și diferendele intereuropene prin mijloace exclusiv pașnice (nu numai de a folosi în rezolvarea litigiilor mijloace exclusiv pașnice, așa cum se prevede în proiectul URSS);
- folosirea mijloacelor de influențare a opiniei publice (presă, radio, televiziune), în special a tineretului, pentru promovarea spiritului securității europene.

Ideile cuprinse în proiectul de document referitor la cooperarea comercială, economică și tehnico-științifică sunt corespunzătoare poziției noastre cu privire la dezvoltarea relațiilor între state și pot fi acceptate.

Din document lipsesc, însă, idei importante cum sunt:

- întemeierea raporturilor comerciale, economice și tehnico-științifice pe principiile fundamentale ale relațiilor internaționale;
- promovarea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice stabile (pe termen lung);
- încurajarea cooperării în domenii noi (aplicațiile pașnice ale energiei nucleare, cibernetice, electronica etc.);
- facilitarea schimburilor turistice.

Includerea acestor idei ar îmbogăți substanțial documentul propus de partea sovietică și ar corespunde, totodată, unor cerințe de seamă, de natură a asigura desfășurarea normală, reciproc avantajoasă, a cooperării intereuropene în domeniul comercial, economic și tehnico-științific.

Cât privește declarația consfătuirii miniștrilor de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, proiectul sovietic conține idei corespunzătoare poziției României (satisfacerea față de examinarea activă a problemei securității europene care are loc în prezent; exprimarea voinței de a consolida securitatea europeană; convingerea că problemele legate de pregătirea conferinței vor fi rezolvate cu succes; propuneri cu privire la ordinea de zi, locul și data conferinței).

Adoptarea unei declarații a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia ar putea fi invocată în sprijinul ideii de permanentizare a consfătuirilor miniștrilor de Externe care să devină astfel un nou organ al Tratatului de la Varșovia. Menționăm că, în anul 1965, RD Germania a propus în mod expres instituirea unui organ permanent al Tratatului de la Varșovia, compus din miniștrii Afacerilor Externe sau locuitorii lor, care să se întrunească de cel puțin două ori pe an pentru a se putea consulta asupra problemelor de politică externă.

România s-a opus acestei tendințe, dar a participat la consfătuiri ale miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia (iunie 1966, Moscova și februarie 1967, Varșovia). De asemenea, România a participat, în decembrie 1967, la Varșovia la consfătuirea miniștrilor de Externe ai țărilor socialiste din Europa, consacrată problemelor Orientului Mijlociu, la care a fost reprezentată și Iugoslavia.

Adoptarea unei declarații a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia va marca o continuare a pregătirii conferinței europene în cadrul relațiilor de la bloc la bloc, începută prin Declarația de la București (iulie 1966) și reluată prin Apelul de la Budapesta (martie 1969).

Din analiza proiectului sovietic de declarație (alineatele 2 și 8) se poate deduce că țările semnatare își mențin latitudinea de a acționa în continuare în mod individual, desfășurând inițiative proprii, în chestiunile cooperării și securității europene. Pentru a nu se lăsa însă nici un dubiu în această privință, este indicat să se insereze în Declarație, în mod expres, ideea că statele semnatare vor acționa individual sau în colaborare cu alte state, în problemele securității europene.

Este necesar, de asemenea, ca textul Declarației să fie îmbunătățit și în ceea ce privește formulările care au nuanțe polemice sau de proces de intenții. Astfel, nu este indicat ca declarația să se adreseze numai „statelor interesate în viitorul pașnic al continentului”, ci tuturor statelor europene; trebuie să se exprime mai explicit ideea receptivității țărilor participante la Tratatul de la Varșovia față de eventualele propuneri ale altor state privind ordinea de zi și data conferinței.

Propunerile MAE, de îmbunătățire a textelor celor trei documente înaintate de partea sovietică, sunt prezentate în anexele I, II și III.

MAE consideră că înființarea unui grup de inițiativă, deschis participării oricărui stat european ar contribui, de asemenea, la scoaterea pregătirii conferinței europene din schema „bloc la bloc”.

IV. Față de cele de mai sus, MAE propune:

Să se accepte organizarea unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, în perioada 29 octombrie-3 noiembrie (cealaltă dată propusă, 10-16 octombrie, nu este acceptabilă părții române deoarece între 13-18 octombrie va avea loc vizita în India a președintelui Consiliului de Stat și a președintelui Consiliului de Miniștri, care vor fi însoțiți de ministrul Afacerilor Externe).

Din motive cunoscute, MAE apreciază că nu ar fi indicată organizarea în Cehoslovacia a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe și propune să se sugereze ca această consfătuire să aibă loc la București sau într-o altă țară socialistă, eventual la Sofia.

Să se accepte, în principiu, propunerile URSS, privind participarea, locul, data și ordinea de zi a conferinței. În problema datei și a ordinii de zi să se sublinieze necesitatea de a se manifesta mai explicit receptivitate față de eventuale propuneri ale altor state, fără a se renunța la ideea fixării, cel puțin orientative, a unei alte date.

De asemenea, trebuie să rezulte clar că la conferință vor fi invitate toate statele europene. În cazul în care s-ar ivi obstacole cu caracterul de obligativitate al documentelor propuse spre adoptare conferinței europene, să se supună discuției documente cu un conținut de idei asemănător, însă cu o obligativitate mai redusă (o declarație sau chiar numai un apel).

În eventualitatea în care nu s-ar ajunge la un consens asupra unui document privind interzicerea folosirii forței, să se propună adoptarea unei declarații cu

privire la normele care trebuie să stea la baza relațiilor dintre statele europene.

Să se susțină utilitatea înființării unui grup de inițiativă pentru pregătirea conferinței europene, deschis oricărui stat european care dorește să participe la activitatea lui.

Să se exprime acordul nostru de principiu cu ideea „permanentizării sau instituționalizării” conferinței europene.

România să intensifice, înainte și după consfătuirea miniștrilor de Externe, acțiunile bilaterale și pe planul „celor 10” în promovarea cooperării și securității europene.

6 octombrie 1969

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar 128/1969, f. 41-49.

2. 9 octombrie 1969, București. Notă de audiență dintre primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, referitoare la propunerile sovietice pentru convocarea conferinței privind securitatea europeană.

Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret

Notă de audiență

La 7 octombrie a.c., George Macovescu, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a invitat în audiență pe A.V. Basov, ambasadorul URSS la București. El a fost însoțit de V.G. Pozdniakov, secretar II al ambasadei sovietice.

A participat I. Ene, secretar II la Direcția I Relații.

Spunând că a invitat în audiență pe ambasadorul URSS pentru a-l informa despre răspunsul nostru la propunerile sovietice în legătură cu convocarea conferinței privind securitatea europeană, George Macovescu a arătat următoarele:

Suntem de acord cu organizarea unei întâlniri a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia. Propunem ca întâlnirea respectivă să aibă loc la sfârșitul lunii octombrie a.c. De asemenea, propunem ca loc de întâlnire a miniștrilor de Externe orașul București.

În legătură cu locul de convocare a conferinței privind securitatea europeană, nu avem obiecții ca lucrările ei să se desfășoare la Helsinki.

În ceea ce privește ordinea de zi a conferinței europene, considerăm, așa cum am arătat și în timpul recentei întâlniri cu L. Iliciș, adjunct al ministrului de Externe al URSS, că punctele propuse spre dezbateră sunt realiste, pot constitui o bază de discuție, astfel că există toate șansele ca ele să fie acceptate de țările europene participante la conferința respectivă.

Proiectele documentelor prezentate de partea sovietică se află încă în studiu. Intenționăm să venim cu unele propuneri de îmbunătățire a acestora. De aceea, am dori ca, înainte de întâlnirea miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, să avem convorbiri cu partea sovietică în legătură cu proiectele propuse de ea.

Precizând, la o întrebare a ambasadorului sovietic, că cele expuse reprezintă punctul de vedere al guvernului român, primul adjunct al ministrului a rugat ca aceste considerente să fie aduse la cunoștința organelor sovietice competente.

La referirea **ambasadorului sovietic** că în unul dintre proiectele sovietice se menționează și participarea la conferința europeană a SUA și Canadei, George Macovescu a arătat că partea română are aceeași părere cu aceea exprimată de L. Iliciov în întâlnirea de la București din 27 septembrie a.c. Primul adjunct al ministrului a subliniat că la conferința europeană trebuie invitate toate statele europene.

Arătând că dorește unele precizări, **A.V. Basov** a întrebat ce propuneri concrete intenționează să avanseze partea română la proiectele sovietice. Repetând că studiul proiectelor sovietice nu s-a încheiat și, în consecință, nu se pot da detalii, **primul adjunct al ministrului** a arătat că, printre altele, va trebui precizată baza pe care se va desfășura colaborarea între țările europene, principiile pe care trebuie să se fundamenteze această colaborare.

La remarcă **ambasadorului sovietic** că înțelege că partea română nu intenționează să vină cu propuneri care să schimbe fondul proiectelor sovietice, **George Macovescu** a spus că, așa cum a menționat și la întâlnirea recentă cu L. Iliciov, propunerile sovietice pentru organizarea conferinței europene sunt constructive. Cât privește documentele prezentate de tovarășul L. Iliciov, partea română dorește să aducă îmbunătățiri care vor fi cunoscute în convorbirile româno-sovietice ce vor avea loc.

A urmat apoi un schimb de păreri în legătură cu perioada în care vor avea loc discuțiile româno-sovietice, înainte de întâlnirea miniștrilor de Externe ai țărilor membre al Tratatului de la Varșovia. În cadrul acestui schimb de păreri, **ambasadorul sovietic** a prezentat problema unei vizite la Moscova a primului adjunct al ministrului de Externe român în așa fel încât a reieșit că partea română ar fi aceea care insistă pentru această deplasare.

George Macovescu, după ce a făcut o relatare a faptelor, așa cum s-a desfășurat în timp, a precizat, între altele, că, în ceea ce privește o deplasare a sa la Moscova, din partea sovietică nu s-a primit nici până în prezent un răspuns concret la sugestia de acum aproape un an. Recent, ambasadorul sovietic a reluat problema și a vorbit despre o posibilă invitare la Moscova. S-a dat răspunsul, dar iarăși nu s-a primit nici o precizare.

A.V. Basov s-a declarat de acord cu afirmațiile primului adjunct al ministrului.

În încheiere, a mulțumit pentru comunicare făcută și a spus că o va aduce la cunoștința MAE al țării sale.

9 octombrie 1969

AMAE, Problema 23. 9V3.1969. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, f. 39-41.

3. 19 octombrie 1969, Moscova. Punctajul convorbirilor dintre primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe al României, George Macovescu, și adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS, L.F. Iliciov, referitoare la problemele securității europene, Moscova (17-18 octombrie); data; locul; participanți; ordinea de zi; permanentizarea conferinței europene; caracterul obligatoriu al documentelor adoptate; grupul de inițiativă.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Sinteză

Strict Secret

Punctaj

Convorbirile dintre tovarășul George Macovescu, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS România, și L.F. Iliciov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, în chestiunile securității europene (Moscova, 17-18 octombrie 1969)

I. În conformitate cu indicațiile și aprobările conducerii de partid și de stat am expus considerentele noastre cu privire la Consfătuirea miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, organizarea conferinței pentru securitatea europeană (**data, locul, participanți, ordinea de zi, permanentizarea conferinței europene, obligativitatea documentelor ce se vor adopta și grupul de inițiativă**)¹ și am prezentat amendamentele noastre la cele trei proiecte de documente înmânate de partea sovietică prin L.F. Iliciov (a. Renunțarea la folosirea forței și amenințarea cu forța; b. Cooperarea economică, comercială și tehnico-științifică și c. Declarația consfătuirii miniștrilor de Externe).

Am subliniat necesitatea îmbogățirii documentelor cu principii și poziții exprimate de țările socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia atât în documente comune, cât și în documente individuale. Inserarea propunerilor române în cele trei documente ar duce, pe de o parte, la reafirmarea principiilor recunoscute pe plan internațional, iar, pe de altă parte, ar crea o bază mai bună pentru negocieri cu viitorii noștri parteneri din Occident.

Am subliniat de repetate ori că, după părerea noastră, este absolut necesar ca principiile și tezele de bază susținute de țările socialiste în chestiunile păcii și securității europene și internaționale, ale nefolosirii forței, neamenințării cu forța, neamestecului în treburile interne sub orice pretext, lichidării blocurilor, retragerii

---

¹ Subliniere document original [n. ed.].

trupelor în limitele granițelor lor naționale **trebuie să-și găsească reflectarea în documentele pe care urmează să le adopte miniștrii de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia**².

În aceeași ordine de idei am argumentat necesitatea îmbogățirii și îmbunătățirii documentelor cu teze și principii susținute de țările socialiste în ceea ce privește colaborarea comercială, economică și tehnico-științifică.

Il. L.F. Iliciov a subliniat încă de la începutul convorbirilor semnificația și importanța pe care sovieticii o acordă însăși consultărilor cu țara noastră în chestiunile europene, menționând că ei privesc cu deosebită satisfacție și interes asemenea schimburi de păreri sincere și tovarășești.

Am expus poziția noastră favorabilă consultărilor între țările socialiste în probleme de interes comun.

L.F. Iliciov a declarat în prima ședință, după prezentarea punctului nostru de vedere, că partea sovietică va examina cu atenție propunerile prezentate de noi, conducându-se după principiul căutării unor soluții reciproc acceptabile. **A subliniat de repetate ori necesitatea elaborării unor poziții comune.**

Cu aceeași ocazie a exprimat mulțumirea părții sovietice pentru acordul nostru față de propunerile URSS privind întrunirea consfătuirii miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia și organizarea conferinței europene.

III. Primirea la Gromîko:

În după-amiaza zilei de 17 octombrie am făcut o vizită protocolară lui A.A. Gromîko. Ministrul de Externe sovietic a subliniat că până la Consfătuirea miniștrilor de Externe a rămas puțin timp și ar fi bine ca până atunci țările participante să se pună de acord asupra tuturor documentelor. Astfel miniștrii de Externe ar fi puși într-o situație dificilă, iar prelungirea consfătuirii lor ar avea ecouri nefavorabile în Occident în sensul că se vor face din nou fel și fel de speculații cu privire la divergențele existente între țările socialiste.

Ministrul de Externe sovietic a subliniat că de altfel și occidentalii se pun de acord în prealabil, iar întrunirile miniștrilor de Externe sau la alt nivel sunt consacrate în fapt unor consultări suplimentare.

El a avansat ideea că probabil va fi nevoie, în vederea punerii de acord a pozițiilor, de o întrunire a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, menționând că partea sovietică nu are deocamdată un punct de vedere ferm în această chestiune.

În ceea ce privește convocarea conferinței europene, A.A. Gromîko a declarat că după consfătuirea miniștrilor de Externe va trebui să se acționeze cât mai repede în rândul occidentalilor pentru a asigura convocarea conferinței.

Țările socialiste – a spus A.A. Gromîko – trebuie să manifeste atât principialitate, cât și elasticitate pentru a se asigura încheierea conferinței europene cu rezultate pozitive.

Am subliniat pe scurt atenția pe care o acordă guvernul român securității europene, menționând că noi contribuim, după posibilitățile noastre, la succesul

---

² Subliniere document original [n. ed.].

conferinței europene. Am arătat că trebuie acționat în această direcție cu toată hotărârea.

IV. Convocarea consfătuirii miniștrilor de Externe de la Praga:

L.F. Iliciov a menționat că forurile sovietice privesc cu respect propunerea noastră privind găzduirea la București a consfătuirii miniștrilor de Externe. Pe de altă parte, sovieticii trebuie să țină seama de poziția celorlalte țări socialiste care sunt de acord cu ținerea consfătuirii la Praga.

În această situație, fără a dori să argumenteze în favoarea organizării consfătuirii la Praga, partea sovietică roagă să examinăm cu atenție și înțelegere propunerea cehilor.

Am spus că voi aduce acest lucru la cunoștința conducerii noastre.

V. Comentariile sovietice la propunerile noastre:

L.F. Iliciov a subliniat la început că țările membre ale Tratatului de la Varșovia și-au exprimat deja poziția în amănunțime în problema păcii și securității în Europa și în alte chestiuni internaționale (Declarația de la București, din 1955, Apelul de la Budapesta, Karlovy-Vari etc.). Așadar, poziția țărilor socialiste este deja cunoscută.

În această situație, în fața sovieticilor s-a pus problema dacă există rațiuni să se meargă pe calea propunerii unor documente complicate care în final să nu fie acceptate de occidentali.

Ținând seama de situația actuală din Europa, de pozițiile diferitelor state, sovieticii au ajuns la concluzia că documentele propuse de ei ar fi cele mai adecvate întrucât reafirmă, pe de o parte, ideile cele mai importante (renunțarea la război, *statu quo* teritorial, recunoașterea principiilor coexistenței pașnice, rezolvarea pașnică a diferendelor, dezvoltarea colaborării și a relațiilor de bună vecinătate, menținerea acordurilor defensive), iar pe de altă parte, ar putea fi mai ușor adoptate de occidentali care nu se pot ridica împotriva acestor idei de bază ale dreptului internațional.

Pornind de la aceste considerente, partea sovietică se teme că propunerile noastre ar putea complica obținerea adeziunii occidentalilor. Partea sovietică nu are obiecții de ordin principal față de propunerile noastre, ci numai de ordin tactic.

Am argumentat inserarea propunerilor noastre, menționând că și din punct de vedere tactic ele sunt motivate, întrucât este necesar ca să venim la occidentali cu o platformă negociabilă, având astfel posibilitatea renunțării la unele lucruri în schimbul altora etc.

Renunțarea la folosirea forței:

L.F. Iliciov a arătat că sovieticii au meditat mult asupra acestui document. Ei au ajuns la concluzia că documentele lor satisfac cerințele țărilor socialiste. În același timp au examinat propunerile noastre și crede că pot fi acceptate ideile:

a) indivizibilității păcii și securității internaționale și egalității tuturor statelor, fără nici o discriminare sau excepție în dreptul la pace și securitate internațională (paragraful 4). Ar dori o reformulare fără a se pierde sensul.

b) în orice domeniu de colaborare pașnică statele europene ar putea găsi posibilități pentru noi pași reciproc avantajoși (paragraful VI).

c) dezvoltarea colaborării **între toate țările europene** (paragraful VI).

L.F. Ilciov a argumentat împotriva includerii:

a) referiri la „echilibrul forțelor”, lichidării bazelor militare străine, retragerii trupelor, desființării blocurilor și a celorlalte propuneri române de la paragraful IV.

A argumentat în principal că nu vor fi acceptate de occidentali.

b) referiri directe la principii, argumentând că principiile pe care dorim să le înscriem sunt cuprinse în Carta ONU. Pe de altă parte, occidentalii ar accepta mai ușor forma propusă de sovietici.

c) referiri la principiul neamestecului în treburile interne, direct sau indirect, pentru orice rațiuni (paragraful VII și VIII). **A spus că sunt împotriva acestor formulări.**

Dezvoltarea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice.

Titlul: s-au gândit la observația noastră care nu este lipsită de sens. Se poate găsi o reformulare acceptabilă. A propus „...**în scopul dezvoltării colaborării între state europene**” (fără politice).

Au acceptat:

a) extinderea cooperării trebuie să slujească procesului dezvoltării multilaterale a fiecărei țări (prima parte din paragraful I);

b) la paragraful III – ideea cooperării între toate statele europene;

c) la paragraful IV – cuvântul „popoarelor” în locul „populației”;

d) la paragraful VI – modificări introduse, fără completările noastre.

S-au declarat împotriva:

a) celei de-a II-a părți din propunerea noastră la paragraful I (ideea sprijinirii eforturilor proprii ale popoarelor continentului european pentru progres economic și social);

b) referire directă la principii (paragraful II);

c) importanța cooperării pentru statornicirea unui climat de securitate internațională (paragraful IV), pe motiv că se repetă această idee;

d) la paragraful VI referirile directe cu privire la domeniile de cooperare economică, menționând că se intră în detalii. Sunt însă cerințe juste ale țărilor socialiste.

Declarația Consfătuirii miniștrilor de Externe:

Au acceptat:

a) propunerile la paragraful I privind împlinirea a 25 de ani de la terminarea războiului și hotărârea popoarelor de a trăi în bună înțelegere, pace și securitate;

b) ideea dreptului statelor participante de a acționa, individual sau în colaborare cu alte state, în direcția securității europene și nu ar fi împotriva precizării privind întărirea climatului de încredere;

c) la paragraful III, ideea privind existența posibilităților pentru organizarea conferinței europene (poate cu o anumită îmbunătățire a redactării);

d) la paragraful IX – „în interesul viitorului pașnic al continentului”;

S-au declarat împotriva:

a) paragraful II (partea care se adaugă) pe motiv că ar îngreuna textul;

b) la paragraful VII, reuniunea pregătitoare, pe motiv că finlandezii au

renunțat la această idee;

c) la paragraful VII (propunerea a II-a) pe motiv că se repetă ideea.

VI. Precieri:

Cele mai mari dificultăți și rezerve se ridică la primul document.

La celelalte două documente dacă se cade de acord cu inserarea principiilor se poate obține aproape varianta maximă.

Ne-am creat impresia că sovieticii se pronunță cel mai hotărât împotriva lichidării în texte a ideilor referitoare la excluderea, sub orice formă, a intervenției în treburile interne.

Nu am finalizat documentele B și C, deși variantele aprobate ne permiteau, întrucât am dorit să obținem și mai mult la documentul A. În această situație, sovieticii continuă să fie în așteptare pentru un document comun, iar perspectiva unor divergențe îi îngrijorează.

Am rugat să examineze cu atenție amendamentele noastre asupra cărora nu există încă un acord de principiu, menționând că și noi vom examina considerentele lor.

Din afirmațiile lui L.F. Iliciov am tras concluzia că în prezent au loc consultări și cu alte țări socialiste în această chestiune. Au fost la Moscova și polonezii cu care a avut convorbiri Semionov. Se pare că până în prezent nu există un acord unanim. L.F. Iliciov a spus că există deja „acordul majorității” statelor membre ale Tratatului de la Varșovia asupra documentelor lor.

VII. Propuneri:

a) să acceptăm în final orașul Praga pentru consfătuirea miniștrilor de Externe, în zilele 30-31 octombrie;

b) să continuăm negocierile cu sovieticii la Moscova sau București pentru a obține maximul posibil;

c) să ne declarăm de acord cu o întrunire a adjuncților miniștrilor în scopul finalizării documentelor dacă se va propune acest lucru.

19 octombrie 1969

AMAE, Problema 23. 9V3.1969. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, f. 55-62.

4. 30-31 octombrie 1969, Praga. Discursul ministrului român al Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, referitor la acțiunile comune pentru pregătirea și organizarea Conferinței statelor europene în problemele securității și cooperării; susținerea rezoluției adoptate de Adunarea Generală a ONU cu privire la „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene, aparținând unor sisteme social-politice diferite”.

Intervenția tovarășului C. Mănescu la consfătuirea de la Praga
(30-31 octombrie 1969) a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la
Tratatul de la Varșovia

Stimați tovarăși,

Permiteți-mi, înainte de toate, să mă alătur antevorbitorilor mei, mulțumind Republicii Socialiste Cehoslovace, tovarășului Marko și colaboratorilor săi, pentru primirea ospitalieră și condițiile create în vederea desfășurării lucrărilor consfătuirii.

Ne-am întrunit pentru a realiza un schimb de păreri cu privire la pregătirea și organizarea Conferinței statelor europene în problemele securității și cooperării. Acțiunile pe care le inițiem reprezintă o expresie a preocupării țărilor noastre de a găsi căi concrete în promovarea cauzei păcii și securității pe continentul european și în lumea întreagă, preocupare care își găsește o sursă de inspirație în năzuința tuturor popoarelor europene de a trăi în raporturi de bună vecinătate, încredere și prietenie. Ele așteaptă în mod firesc, din partea țărilor socialiste semnatare ale Tratatului de la Varșovia, acțiuni și măsuri concrete, întemeiate pe baze principiale, conforme comandamentelor eticii și legalității internaționale.

Mentținând inițiativa în promovarea păcii și securității în Europa, țările noastre sunt în măsură să ofere, prin acțiunile și poziția lor, o perspectivă largă instaurării unui climat de destindere și încredere în Europa, sporind astfel prestigiul și puterea de atracție a socialismului.

O condiție fundamentală a înfăptuirii securității europene, așa după cum se arată în Declarația de la București, din 1966, o constituie afirmarea și dezvoltarea între state a unor relații normale, bazate pe respectarea principiilor suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc. Prin însuși conținutul lor aceste principii își afirmă vocația de universalitate, fiind chemate să cârmuiască relațiile dintre toate statele lumii.

În concepția noastră, securitatea europeană implică un sistem de angajamente clare, lipsite de orice echivoc din partea tuturor statelor, indiferent de potențialul lor economic, militar, uman, precum și de măsuri economice concrete care să genereze încredere, certitudine deplină pentru fiecare stat în ceea ce privește securitatea sa, integritatea teritorială, garanția că se află la adăpost de orice primejdie de agresiune sau de alte acte de folosire a forței sau amenințare cu forța.

Pentru statornicirea unui asemenea sistem este nevoie de acțiuni stăruitoare, multiforme, convergente ale tuturor statelor europene.

Securitatea europeană presupune o rețea tot mai activă de relații bi și multilaterale între țările continentului în domeniul comercial, economic, tehnico-științific, cultural, tehnic, turistic, menite să slujească procesul dezvoltării fiecărei țări pe calea progresului economic și social; înseamnă depunerea unor eforturi susținute pentru înlăturarea piedicilor existente în calea instaurării unei asemenea cooperări.

În abordarea eficientă a problemelor securității europene trebuie să se

pornească de la luarea în considerare și recunoașterea realităților statornicite după cel de-al doilea război mondial, a inviolabilității frontierelor existente, inclusiv a graniței Oder-Neisse, precum și a frontierei dintre RD Germană și RF a Germaniei.

Așa cum am avut prilejul să subliniem în repetate rânduri, o cerință importantă, în acest sens, o constituie recunoașterea existenței RD Germane și a RF a Germaniei, stabilirea și dezvoltarea unor relații normale cu cele două state germane în vederea participării lor, în condiții de egalitate cu celelalte state, la rezolvarea tuturor problemelor europene.

O deosebită importanță pentru securitatea continentului ar avea înfăptuirea măsurilor preconizate de *Declarația de la București*, din 1966, și în Apelul de la Budapesta din anul acesta, cum ar fi: lichidarea bazelor militare străine, retragerea tuturor trupelor de pe teritoriile altor state în limitele frontierelor lor naționale, lichidarea divizării Europei în grupări militare și altele.

Aceluiași scop îi pot servi unele înțelegeri regionale, inclusiv crearea de zone lipsite de arme nucleare, ca de pildă statornicirea unor relații de bună înțelegere între statele din Balcani.

În promovarea ideilor de securitate și colaborare în Europa este util, în concepția noastră, să se folosească toate posibilitățile existente, inclusiv forumul de prestigiu pe care îl oferă organismele cu vocație de universalitate și, în primul rând, Organizația Națiunilor Unite. Un element prețios care, credem, poate fi valorificat în continuare, este faptul că, la inițiativa unui grup de nouă state europene, printre care patru țări socialiste, Adunarea Generală a ONU a adoptat în unanimitate rezoluția cu privire la „Acțiuni pe plan regional în vederea îmbunătățirii relațiilor de bună vecinătate între state europene, aparținând unor sisteme social-politice diferite”.

Clădirea securității europene pe bazele principiale pusă în lumină prin documente ale țărilor noastre se va răsfrânge pozitiv nu numai asupra climatului politic din Europa, dar și asupra situației din alte părți ale lumii, corespunzând intereselor păcii generale.

Stimați tovarăși,

Apreciem că aplicarea ideilor conținute în documentele supuse atenției noastre va contribui la obținerea unor succese pe calea înfăptuirii securității în Europa, fiind o mărturie a dorinței țărilor noastre de a aborda cu răspundere această acțiune deosebit de importantă.

Considerăm de mare utilitate pentru însănătoșirea atmosferei politice din Europa și în lumea întreagă supunerea spre dezbaterea statelor europene, la viitoarea conferință, a unui document care să reafirme cu precizie și să întărească principiile relațiilor interstatale consacrate în Carta Națiunilor Unite, repudiind războiul, folosirea forței și amenințarea cu forța. Socotim, de asemenea, că promovarea unor relații normale, de bună vecinătate între statele europene, de securitate și cooperare va fi facilitată într-o măsură considerabilă prin așezarea fermă a schimburilor economice, comerciale și tehnico-științifice pe temeiul egalității în drepturi și avantajului reciproc.

În ceea ce privește proiectul de Tratat privind securitatea în Europa și

cooperarea, care ne-a fost înmănat de partea poloneză, guvernul român, așa cum am mai declarat, va studia cu atenție și considerație acest document.

Suntem de acord cu concepția de bază pe care guvernul sovietic a prezentat-o în cursul pregătirii actualei consfătuiri, în sensul că țările socialiste să-și propună scopuri relativ restrânse, dar realizabile, pentru prima conferință europeană, să manifeste receptivitate față de propunerile și ideile altor țări.

Multiplele probleme care s-au acumulat în Europa nu sunt susceptibile de a fi soluționate într-o singură etapă. Înfăptuirea securității europene este un proces complex a cărui finalizare reclamă eforturi perseverente, continui, din partea tuturor statelor continentului. A se pretinde unei conferințe europene să rezolve toate probleme care s-au acumulat în decursul vremii în Europa sau cele mai grele dintre ele, ar însemna a o îndrepta spre un eșec sigur. În același timp, a amâna întrunirea conferinței până la rezolvarea chestiunilor europene în suspensie ar echivala de fapt cu renunțarea la conferință, cu lipsirea ei de valoare și utilitate practică.

Apare în consecință necesitatea ca rezolvarea problemelor legate de crearea unui sistem de securitate europeană să fie rezultatul unui șir întreg de conferințe. În această concepție ni se pare logică ideea permanentizării sau chiar a instituționalizării conferinței europene.

Guvernul român consideră că la conferință trebuie să participe, pe baze egale, fără nici un fel de discriminări, toate statele europene, inclusiv Republica Democrată Germană. Pentru a nu îngreuna întrunirea conferinței, s-ar putea vădi utilă acceptarea participării SUA și Canadei.

Intrăm acum într-o etapă nouă a pregătirii Conferinței europene. După schimbul prilejuit de această consfătuire fiecare dintre țările participante își va intensifica, desigur, activitatea individual și împreună cu alte state, în direcția întrunirii Conferinței pentru securitate europeană.

Eforturile consacrate înfăptuirii securității europene nu pot fi circumscrise la un număr limitat de state. Fiecare țară europeană trebuie să-și aducă o contribuție proprie, în funcție de posibilitățile, experiența și tradițiile sale, la elaborarea celor mai adecvate căi de realizare a acestui deziderat, formulând propuneri constructive. Aceasta postulează că țările noastre, urmărind cu toată fermitatea înfăptuirea obiectivelor lor principiale, să dea dovadă de receptivitate față de orice propuneri, indiferent din partea cui ar veni ele, de natură să ne apropie de instaurarea securității pe continentul nostru.

În ceea ce o privește, România își propune să acționeze în vederea întrunirii conferinței și asigurării succesului lucrărilor ei, folosind în acest scop toate contactele și legăturile sale, întreaga gamă de mijloace politico-diplomatice și de influențare a opiniei publice de care dispune.

În raportul prezentat la cel de-al X-lea Congres al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Consiliului de Stat, arată că „Partidul Comunist Român și guvernul Republicii Socialiste România consideră că trebuie întreprinse noi acțiuni concrete pe calea

securității în Europa, a dezarmării și asigurării păcii; oricât de mici ar fi progresele la început, trebuie să perseverăm pentru că numai astfel putem salvarda pacea și securitatea popoarelor. România va acționa cu toată consecvența în acest spirit, aducându-și în viitor contribuția la înlăptuirea acestor înalte deziderate ale poporului nostru, ale tuturor popoarelor”.

Nu aș vrea să închei expunerea mea fără a exprima satisfacția pentru atmosfera de lucru care a caracterizat pregătirea acestei consfătuiri și care a influențat pozitiv desfășurarea lucrărilor noastre.

De asemenea, vă rog să-mi permiteți să mulțumesc, încă o dată, în numele delegației române, tovarășilor cehoslovaci pentru calda lor ospitalitate.

AMAE, Problema 23. 9V3.1969. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, f. 145-151.

5. 31 octombrie 1969, Praga. Procesul verbal al consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe referitor la pregătirea și organizarea Conferinței general-europene.

[Traducere din limba rusă]

Consfătuirea de la Praga a miniștrilor Afacerilor Externe
ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

Proces verbal

La 30 octombrie 1969, la Praga, la Castelul Lany, s-a deschis consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor socialiste, semnatare ale Apelului de la Budapesta – RP Bulgaria, RP Ungară, RD Germană, RP Polonă, RS România, URSS, RS Cehoslovacă – consacrată dezbaterii câtorva probleme legate de pregătirea Conferinței general-europene.

La consfătuire au participat: din partea RP Bulgaria, tov. I. Bașev, ministrul Afacerilor Externe; din partea RP Ungare, tov. K. Erdély, adjunct al ministrului Afacerilor Externe; din partea RD Germane, tov. O. Winzer, ministrul Afacerilor Externe; din partea RP Polone, tov. St. Jedrychowski, ministrul Afacerilor Externe; din partea RS România, tov. C. Mănescu, ministrul Afacerilor Externe; din partea URSS, tov. A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe; din partea RS Cehoslovace, tov. J. Marko, ministrul Afacerilor Externe.

Prima ședință, la 30 octombrie, a fost deschisă de tov. Marko, ministrul Afacerilor Externe al RSC, care a rostit în fața participanților un cuvânt de salut.

Participanții la consfătuire au ales în unanimitate pe tov. Marko în calitate de președinte al ședinței de dimineață și au aprobat următoarea ordine de zi a consfătuirii:

1. Discuții generale;
2. Examinarea și aprobarea proiectelor de documente înaintate.

Participanții la consfătuire au convenit asupra textului unei scurte informații pentru presă despre deschiderea consfătuirii miniștrilor, text propus de tov. Marko.

La ședință au luat parte tovarășii: A.A. Gromîko, St. Jedrychowski, O. Winzer și K. Erdély.

Președinte al ședinței de după amiază a fost tov. Bașev, ministrul Afacerilor Externe al Bulgariei.

La ședință au luat cuvântul tovarășii: J. Marko, C. Mănescu și I. Bașev.

În urma consfătuirii au fost puse de acord următoarele documente:

1. Declarația consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia;
2. Proiectul documentului privind renunțarea la folosirea forței sau la amenințarea cu folosirea acesteia în relațiile reciproce dintre statele din Europa.
3. Proiectul Documentului privind lărgirea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice pe baza egalității în drepturi, în scopul dezvoltării colaborării politice între statele europene.

Pentru elaborarea amănunțită a problemelor legate de punctul doi al ordinei de zi a conferinței general-europene, miniștrii au convenit să supună spre examinare guvernelor lor problema creierii unui grup de experți economici în componența reprezentanților statelor participante la prezenta consfătuire. La rugămintea participanților la consfătuire, Ministerul Afacerilor Externe al RP Ungare va prezenta date și informații necesare în legătură cu această inițiativă.

La 31 octombrie, la Praga, la Palatul Cernin, miniștrii s-au întrunit într-o scurtă ședință de încheiere (președinte K. Erdély) în cadrul căreia au tras unele concluzii pe marginea lucrărilor și au convenit asupra textului informației pentru presă privind încheierea lucrărilor consfătuirii.

A avut loc, apoi, semnarea Declarației miniștrilor Afacerilor Externe.

Praga, 31 octombrie 1969

AMAE, Problema 23. 9V3.1969. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, f. 96-97.

6. 6 noiembrie 1969, Sofia. Telegramă a ambasadorului român la Sofia, N. Blejan, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, referitoare la reacțiile înregistrate în mediile diplomatice privind propunerea statelor membre ale Tratatului de la Varșovia de a se organiza conferința general-europeană.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Sofia, nr. 66.896

Secret
6 noiembrie 1969

Tovarășului Nicolae Ecobescu
adjunct al ministrului,

Recenta întâlnire de la Praga a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia continuă să stea în centrul atenției diplomaților străini de la Sofia:

1. Diplomații occidentali (ambasadorii american, francez, turc, grec, consilierii francez, american, italian, englez etc.) au exprimat păreri favorabile cu privire la necesitatea și oportunitatea inițiativei țărilor socialiste, privind stabilirea unei ordini de zi, în general acceptabilă, pentru viitoarea conferință europeană. Au apreciat propunerile de la Praga ca fiind un pas concret pe calea convocării acestei conferințe.

Ei au exprimat însă și păreri după care, o viitoare conferință europeană ar trebui să se ocupe nu numai de problemele renunțării la forță și lărgirea colaborării economice dintre țările europene, ci și de rezolvarea unor probleme spinoase care barează încă drumul spre o securitate europeană reală. Se menționează astfel problema germană, relațiile dintre cele două blocuri militare, respectarea independenței și suveranității tuturor statelor etc.

Diplomații americani, francezi și italieni au exprimat, sub diferite forme, îndoieli cu privire la sinceritatea poziției URSS față de problema securității europene, arătând că, în condițiile în care URSS va realiza un acord cu RP Chineză, la actualele tratative de la Pekin și își va asigura astfel securitatea frontierelor sale cu China, interesele guvernului sovietic față de securitatea europeană vor scădea, poziția URSS va rămâne inconciliabilă, iar perspectivele ajungerii la o securitate europeană efectivă vor fi foarte reduse.

Ei au făcut, de asemenea, referiri la teoria lui L. Brejnev, a „suveranității limitate” care, prin esența ei, torpilează însăși esența ideii de securitate europeană.

Este de remarcat că diplomații occidentali manifestă un deosebit interes pentru a cunoaște deosebirile de păreri care ar fi existat la întâlnirile de la Moscova și Praga, între delegațiile țărilor participante. Ei se interesează mai ales asupra căror probleme au existat divergențe de păreri între delegațiile române și cele ale URSS, sau a celorlalte țări socialiste. Ei au subliniat convingerea lor că RS România privește cu un real interes și sinceritate problema securității europene, pentru înfăptuirea căreia depune eforturi susținute.

2. Diplomații țărilor socialiste participante la întâlnirile de la Moscova și Praga se abțin, în general, să comenteze rezultatele acestor întâlniri, limitându-se în convorbirile cu noi, la aprecieri cu totul generale, dar pozitive. Deducem că aceștia nu au fost încă informați despre desfășurarea celor două întâlniri.

3. Diplomații chinezi și vietnamezi se interesează insistent de faptul dacă la întâlnirile de la Praga s-a ajuns la un acord privind participarea SUA și Canadei la viitoarea conferință europeană.

Însărcinatul cu afaceri a.i. al RP Chineze la Sofia, Van Ben-cijo, în convorbirile ocazionale avute cu diplomații oficiului nostru, a afirmat că are cunoștință din surse pe care nu a vrut să le menționeze, despre convocarea unei consfătuiri a țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, pe problema securității europene, de data aceasta la cel mai înalt nivel. I s-a răspuns că nu cunoaștem, dacă s-a pus sau nu la Praga, o astfel de problemă. El și-a exprimat părerea că participarea SUA și Canadei la viitoarea conferință europeană nu ar fi indicată, deoarece aceste țări nu fac parte din continentul european.

Diplomații vietnamezi, de asemenea, s-au arătat sensibili la această problemă, apreciind politica SUA prin prisma războiului agresiv pe care-l duce împotriva poporului vietnamez.

4. Personalitățile oficiale bulgare, cu care am venit în contact, nu manifestă interes și inițiativă în a aborda problema securității europene și a celor două întâlniri de la Moscova și Praga. Aceasta nu reprezintă însă poziția reală a guvernului bulgar, deoarece, după informațiile pe care le avem, rezultă că în convorbirile lui Todor Jivkov, prim-secretar al CC al PCB, cu președintele Consiliului de Miniștri al Finlandei, M. Koivisto, schimbul de păreri în problema securității europene și a proiectatei conferințe de la Helsinki a ocupat un loc central. Directori din MAE bulgar au afirmat că președintele [Mauro Henrik] Koivisto, în convorbirile sale cu T. Jivkov, a expus aceeași idee și poziții pe care le-a expus la București președintele U. Kekkonen.

În toate ocaziile, atât în discuțiile cu diplomați occidentali și socialiști, cât și cu personalitățile bulgare, diplomații noștri au expus pe larg poziția țării noastre față de problema securității europene.

N. Blejan

AMAE, Problema 241/9S7.1969. Direcția de sinteză. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 30-31 octombrie 1969, vol I, f. 102-106.

7. 9 noiembrie 1969, Viena. Telegramă a ambasadorului D. Bârcea către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Corneliu Vlad, privind aprecierile consilierului francez Jacques Lecompt, față de evoluția relațiilor internaționale după evenimentele din Cehoslovacia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Viena, nr. 79.196

Secret
9 noiembrie 1969

Tovarășului Corneliu Vlad,

În ziua de 7 noiembrie a.c. am oferit o masă consilierului francez Jacques

Lecompt. Cu acest prilej, acesta mi-a spus următoarele:

1. Comunicatul țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia referitor la conferința general-europeană, așa după cum prezintă problema renunțării la forță și amenințarea cu forța, constituie un fapt pozitiv și corespunde năzuințelor către care tind toate țările din lume, nu numai cele din Europa.

Din păcate însă acest comunicat a apărut la foarte puțin timp după ce Brejnev, într-o declarație făcută cu privire la conversațiile pe care le-a avut cu Husak, a calificat ocuparea prin forță a Cehoslovaciei drept „un ajutor prietenesc”.

În această situație orice om avizat sau mai puțin avizat își pune întrebarea dacă renunțarea la forță sau la amenințarea cu forța se referă numai la jumătatea de vest a Europei, în timp ce în cea de Est ar urma ca în viitor orice agresiune să poarte denumirea de „ajutor prietenesc”.

În situația ocupării în continuare a Cehoslovaciei de către URSS, sub orice titlu, este greu de conceput că țările din Vest vor fi dispuse să-și pună semnătura pe un act care ar permanentiza ocuparea unei țări europene prin forță și, implicit, ar da girul lor pentru eventuale asemenea agresiuni în viitor.

Cel puțin în cazul URSS, semnarea unei declarații ca cea de la Praga, îmbracă haina unei îndrăzneli puțin obișnuite.

Securitatea europeană nu poate fi despărțită, de asemenea, de discuțiile sovieto-americane de la Helsinki privind limitarea armamentului strategic. După cum se știe, aceste discuții se vor referi la o eventuală limitare a armelor nucleare cu bătaie lungă, intercontinentală și la sistemul de rachete anti-rachetă care se dovedește foarte costisitor pentru cele două mari puteri.

Limitarea discuțiilor numai la acest fel de armament dovedește intenția celor două țări (URSS și SUA) de a se pune la adăpost de o eventuală agresiune reciprocă intercontinentală în timp ce fiecare din ele ar urma să-și păstreze intacte bazele lor de arme atomice cu bătaie mijlocie, cu care au împânzit Europa.

URSS poate atinge orice punct al Franței, Spaniei, Portugaliei cu bombele sale atomice instalate în cele peste 100 de baze care se întind de la Minsk până la granița cu RF a Germaniei. Statele Unite ale Americii pot face același lucru cu toate țările din Est, inclusiv cu o bună parte din URSS. În această situație se pune o altă întrebare și anume dacă nu cumva SUA și URSS sunt pe cale să-și delimiteze (dacă n-au făcut-o până acum) și să instituționalizeze la Helsinki sferile lor de influență pe continentul european, permanentizând astfel împărțirea Europei în blocuri.

Franței nu-i poate fi indiferentă o înțelegere între cele două puteri (URSS și SUA) de natură să le permită acestora rezolvarea problemelor europene pe deasupra Franței și în detrimentul intereselor sale.

În dorința de a întări colaborarea între țările europene, pentru rezolvarea problemelor apărute după cel de-al doilea război mondial în conformitate cu interesele Europei și pentru a se scutura de tutela americană, care așa după cum s-a

dovedit, ignoră interesele naționale ale popoarelor, Franța a întreprins la momentul potrivit măsurile cunoscute cu privire la apartenența sa la NATO. Aceste măsuri au fost salutate atunci de URSS pentru că relațiile sale cu SUA erau în continuă deteriorare.

În situația actuală când colaborarea dintre SUA și URSS capătă noi dimensiuni și-și definește contururile, Franța este nevoită să-și revizuiască unele puncte de vedere, în principal, în ce privește relațiile sale cu SUA. Acest lucru îl va face fără prea mare entuziasm, dar îl va face. Pentru aceasta vinovată este URSS, care, după părerea francezilor, în dorința de a-și menține influența în jumătatea de Est a Europei, aruncă în brațele americanilor cealaltă jumătate.

Nu trebuie uitat că bombele nucleare care sunt îndreptate spre Franța sunt cele sovietice.

2. Din motive arhicunoscute, o mare importanță pentru Franța o are situația din RF a Germaniei.

Prin politica de „deschidere spre Est” promovată de Franța de multă vreme și prin discuții bilaterale s-a reușit atragerea RF a Germaniei la discutarea problemelor europene în „spirit european” într-o perioadă când URSS dădea dovadă de o lipsă totală de suplețe în politica sa față de această țară. Pe atunci, cu prilejul diverselor contacte franco-sovietice, problema germană a făcut obiectul unor discuții aprofundate.

Or, se observă, că în ultima vreme (cum a fost, spre exemplu în timpul vizitei la Moscova a ministrului de Externe francez) sovieticii sunt foarte rezervați în a discuta despre viitorul relațiilor sovieto-vest-germane, lucru care a cam indispus partea franceză.

Franța, a spus diplomatul francez, urmărește cu atenție jocul pe două planuri dus de URSS (unul pe plan european pentru europeni și altul pe plan mondial de concert cu SUA) și va adopta măsurile convenite față de situațiile în care va fi pusă.

În răspunsul meu i-am expus poziția de principiu a țării noastre cu privire la securitatea europeană și căile prin care guvernul român apreciază că s-ar putea înlăptui. M-am referit la consecvența cu care conducerea României militează și acționează în relațiile sale cu alte țări, precum și în cadrul organizațiilor internaționale în scopul îmbunătățirii atmosferei din Europa și din lume și că de multe ori România și Franța s-au aflat împreună.

Despre comunicatul de la Praga am arătat că el reprezintă un lucru pozitiv și că ajungerea la un acord în cele două probleme propuse în ordinea de zi a conferinței general-europene ar constitui un pas important în realizarea securității pe continentul nostru.

Guvernul român, așa după cum a declarat în repetate rânduri, este gata să examineze cu toată atenția și alte propuneri și că în acest caz va continua contactele sale bilaterale cu toate țările interesate în realizarea dezideratului tuturor popoarelor europene, securitatea.

Diplomatul francez nu s-a referit în nici un fel la zvonurile apărute în presa occidentală cu privire la unii diplomați români.

Discuția a decurs într-o atmosferă destinsă, prietenească.

D. Bârcea

AMAE, Problema 241/9S7.1969. Direcția de sinteză. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 30-31 octombrie 1969, vol I, f. 32-35.

8. 8 noiembrie 1969, Köln. Telegramă a ambasadorul român în RFG, Constantin Oancea, referitoare la ecourile pe care le-a avut în cercurile diplomatice și ziaristice întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Köln, nr. 40.096

8 noiembrie 1969

Tovarășului Corneliu Vlad,

În cercurile politico-diplomatice și ziaristice din capitala vest-germană se fac următoarele comentarii în legătură cu conferința europeană de securitate și recenta întâlnire a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia și conferința NATO de la Bruxelles.

În luările de poziție publice, ministrul [Walter] Scheel a apreciat pozitiv tonul nepolemic și sublinierea necesității contactelor bilaterale în declarația de la Praga, dar, în același timp, a repetat cunoscutele rezerve vest-germane (bună pregătire, participarea SUA și a Canadei, discuții preliminare intergermane). Prima jumătate a anului 1970, ca dată pentru ținerea conferinței, este considerată nerealistă.

În comentariile presei vest-germane se subliniază următoarele elemente:

- locul (Praga) și data declarației miniștrilor de Externe ai țărilor Tratatului de la Varșovia (imediat după declarația guvernului Brandt) indică intenția URSS de a folosi sistemul de securitate european pentru „sanționarea” și „legitimarea” internațională a rezultatelor „doctrinei Brejnev”.
- formularea scurtă și generală a declarației de la Praga ar arăta diferențe de păreri între URSS și alte țări participante (România, Polonia, RSC) în legătură cu procedura și țelul conferinței de securitate. Cu excepția RDG, țările mici ar fi interesate în reducerea și retragerea trupelor străine în limitele frontierelor naționale, în timp ce URSS nu ar dori acest lucru;

- URSS ar fi interesată să țină cât mai repede posibil conferința, care să consfințească *status quo*-ul, în timp ce SUA ar dori un „dezangajament militar” în Europa, prin măsuri de reduceri echilibrate a forțelor militare, între NATO și Tratatul de la Varșovia și garanții pentru Berlinul occidental;
- statele mici din NATO – Belgia, Olanda – s-ar teme că discutarea unor asemenea probleme complicate ar face să eșueze conferințe, să ducă la noi tensiuni și curse de înarmare, în loc să creeze măcar o atmosferă de destindere;
- guvernul federal este interesat să câștige timp, pentru a putea demara contactele bilaterale cu Polonia și, eventual, cu RDG de „compensațiuni” din partea Poloniei.

Franța continuă politica lui de Gaulle și respinge tratativele între blocuri.

Secretarul de Stat, Egon Bahr, de la Cancelaria federală, consilier personal al cancelarului Brandt, mi-a relatat că guvernul federal apreciază tonul constructiv al declarației miniștrilor de Externe de la Praga. Rezultatul cel mai important, după părerea sa, este că s-a lăsat deschisă calea contactelor bilaterale, ceea ce va permite noi consultări și îndeosebi între RFG și țările socialiste care pun probleme mai complicate în procesul destinderii Est-Vest.

Guvernul federal manifestând în continuare interes față de conferința europeană, apreciază ca realistă data prevăzută pentru convocarea acesteia. Bahr a apreciat că atunci chiar vor putea fi terminate convorbirile cu URSS privind nefolosirea forței, care vor începe la Moscova în decembrie, la nivelul ambasadurilor, și se vor termina, probabil, în luna aprilie.

De asemenea, RFG a propus RD Germane convorbiri secrete. Deși până în prezent n-are nici o reacție din partea guvernului din Berlinul de Est, speră că acestea vor putea începe în decembrie a.c. sau ianuarie 1970. Dacă se pornește de la poziția afirmată de guvernul federal, de a se întreprinde unii pași, cât de mărunți, în problemele intergermane, se poate aprecia data prevăzută ca fiind nerealistă.

Ambasadorul Spaniei la Bonn mi-a relatat că guvernul Franco, cu care a discutat imediat după conferința de la Budapesta, s-a declarat încă de pe atunci entuziasmat de ideea unei conferințe de securitate europeană, considerând că trebuie depuse toate eforturile pentru convocarea cât mai grabnică. Deși pare paradoxal, generalul Franco apreciază că toate țările europene ar trebui să nu aibă ezitări pentru a ajuta URSS să realizeze această conferință, considerând că „numai o Europă unită ar putea fi opusă pericolului chinez” și că, în situația începerii unui război de către RP Chineză împotriva URSS, ar fi greu Europei, după ocuparea Uniunii Sovietice, să mai poată rezista singură.

Apreciază, de asemenea, că țările socialiste și, în primul rând URSS, RDG și RP Polonă ar trebui să manifeste mai multă înțelegere pentru poziția RFG și personală a lui Brandt care, oricât de bune intenții ar avea, nu va putea recunoaște *de jure* RDG. Aceasta ar însemna, după părerea sa, sinuciderea actualului cabinet federal, care printr-un asemenea gest ar fi a doua zi obligat să demisioneze. De

aceea, Brandt ar trebui ajutat și din afară și în primul rând de URSS. Prin poziția sa, România ar putea aduce o contribuție directă, insistând atât la Moscova, cât și în Berlinul de Est pentru mai mult realism și elasticitate.

Ambasadorul sovietic, la rândul său, a arătat foarte mult interes pentru a cunoaște reacțiile cercurilor vest-germane. M-a informat că, din constatările sale, declarația de la Praga a fost cu prudență comentată, partea vest-germană fiind chiar reținută. Se insistă pentru a se merge pe etape spre această conferință, se apreciază ca realistă dată preconizată și se invocă necesitatea unei bune pregătiri. RFG ar dori să discute mai întâi cu URSS, Polonia și RDG. Cam acestea ar fi și aprecierile [asupra] reuniunii NATO de la Bruxelles din 5-6 noiembrie. Ambasadorul Țarapkin consideră că trebuie desfășurată o amplă campanie în favoarea ținerii conferinței, majoritatea țărilor europene declarându-se favorabile. Țarapkin a apreciat că foarte bună atmosfera de lucru de la Praga.

C. Oancea

AMAE, Problema 241/9S7.1969. Direcția de sinteză. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 30-31 octombrie 1969, vol. I, f. 18-21.

9. 11 noiembrie 1969, București. Sinteza prezentată Comitetului Central al PCR de ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, privind conferința miniștrilor Afacerilor Externe; planul de măsuri pentru convocarea Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa; în anexe, documentele adoptate.

Partidul Comunist Român
Comitetul Central

11 noiembrie 1969

Prezidiul Permanent al CC al PCR a aprobat propunerile cuprinse în materialul anexat, referitoare la Consfătuirea de la Praga a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în legătură cu pregătirea Conferinței europene. Ministerul Afacerilor Externe va informa despre lucrările consfătuirii și documentele adoptate de aceasta, RP Chineză, RSF Iugoslavia, Franța, Italia, RF a Germaniei, India, Iran, Turcia, Tunisia, precum și alte țări cu care RS România întreține relații apropiate.

Cancelaria CC al PCR

Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 08/00985

Strict Secret

Notă

Privind: Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la
Tratatul de la Varșovia în legătură cu pregătirea Conferinței europene
Praga 30-31 octombrie

I. Documente adoptate

Au fost adoptate următoarele documente:

1. Declarația miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia;
2. Proiectul conținutului de bază al documentului privind renunțarea la folosirea forței sau la amenințarea cu forța în relațiile reciproce dintre statele europene;
3. Proiectul conținutului de bază al documentului despre extinderea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice pe baza egalității în drepturi în scopul dezvoltării colaborării politice între statele europene.

Declarația miniștrilor de Externe a fost dată publicității. S-a convenit ca documentele referitoare la nefolosirea forței și dezvoltarea relațiilor economice să nu fie publicate în prezent. Publicarea lor ar putea să aibă loc în viitor, atunci când țările semnatare ale Apelului de la Budapesta o vor hotărî.

De menționat că delegația URSS a adus în sprijinul propunerii sale să fie dată publicității numai Declarația miniștrilor de Externe argumentul că s-ar fi convenit în acest sens la Consfătuirea de la Moscova a adjuncților de miniștri (23-24 octombrie a.c.), ceea ce nu corespunde realității. Contestându-se existența unui asemenea acord, S. Semionov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, a spus tovarășului G. Macovescu, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe, că „partea sovietică a avut impresia că delegația română la Moscova a înțeles că între adjuncții de miniștri s-a convenit să fie dată publicității numai Declarația”.

Semionov a convenit ca RS Cehoslovacă, în calitate de țară gazdă a Consfătuirii Miniștrilor de Externe, să asigure transmiterea, pe cale diplomatică, către guvernele țărilor europene a documentelor. Declarația urma să fie prezentată țărilor europene, vineri 31 octombrie, iar celelalte două documente în cursul zilelor de 6 și 7 noiembrie a.c. Franța, Iugoslavia și Finlanda vor fi informate mai devreme de către URSS (care a cerut expres aceasta) asupra celor două documente.

Despre documentele adoptate vor fi informate, de asemenea, SUA și Canada.

Delegația română a declarat că transmiterea documentelor de către țara gazdă nu afectează cu nimic, ca și în cazul Apelului de la Budapesta, dreptul fiecărei țări participante la Consfătuire de a informa alte țări asupra acestor documente.

Menționăm că nu s-au adus și nu s-au propus modificări celor trei texte convenite la întâlnirea adjuncților de miniștri de la Moscova din 23 și 24 octombrie.

II. Propunerile prezentate în cadrul Consfătuirii

1. Crearea unui grup de experți economici în componența reprezentanților țărilor semnatare ale Apelului de la Budapesta.

Propunerea a fost avansată de Polonia. Grupul de experți economici ar urma să elaboreze în detaliu problemele cooperării comerciale, economice, tehnico-științifice la care se referă documentul adoptat la Consfătuire în această problemă.

Delegația RDG a propus ca înființarea grupului de experți să se realizeze în strânsă colaborare cu Comitetul Executiv CAER, iar MAE al RP Ungare să manifeste inițiativă în finalizarea propunerii.

Propunerea poloneză a fost prezentată ca fiind convenită la Consfătuirea de la Moscova a adjuncților de miniștri și s-a propus ca în protocolul consfătuirii să se insereze o formulă din care să rezulte că miniștrii de Externe au hotărât înființarea grupului de experți economici.

Delegația română a arătat că la Moscova adjuncții de miniștri nu au examinat pe fond această propunere pe care delegația poloneză doar a enunțat-o. Ea a reafirmat, de asemenea, poziția de principiu a guvernului român potrivit căreia adoptarea unor hotărâri este de competența fiecărei țări participante, menționând că are mandat să se pronunțe numai asupra chestiunilor convenite la Moscova. Orice propuneri noi vor fi aduse la cunoștința guvernului român care va lua măsurile de rigoare.

În final, s-a ajuns la următoarea formulă, care corespunde poziției României:

„În scopul elaborării detaliate a problemelor legate de punctul doi al ordinii de zi a Conferinței europene, miniștrii au convenit să supună examinării guvernelor lor problema creierii unui grup de experți economici în componența reprezentanților țărilor participante la prezenta Consfătuire. La rugămintea participanților, Ministerul Afacerilor Externe al RP Ungare va prezenta date și informații necesare în legătură cu această inițiativă”.

2. Participarea SUA și Canada la Conferința europeană.

La propunerea delegației sovietice s-a convenit ca în contactele cu occidentalii țările semnatare ale Apelului de la Budapesta să exprime, în esență, următorul punct de vedere care corespunde de fapt poziției României.

Ținând seama de dorința unui șir de state europene, țările socialiste nu vor obiecta față de participarea SUA și Canadei la Conferința europeană; se înțelege că va fi respectată condiția *sine qua non* a desfășurării Conferinței europene și anume participarea la conferință a RD Germane pe aceleași temeuri ca și RFG și cu drepturi egale cu celelalte țări europene.

Formula nu a fost inserată în Protocolul consfătuirii. Delegația noastră a precizat că în acest caz nu este vorba de o obligație juridică, ci doar de un schimb de păreri cu privire la modul de a prezenta poziția țărilor participante la Consfătuire în cadrul acestor elemente.

3. Delegația RP Ungare a propus o nouă întâlnire a miniștrilor de Externe în

decembrie a.c., la Budapesta, pentru examinarea situației create în urma alegerilor din RP a Germaniei.

URSS a declarat că nu este principial împotriva acestei propuneri, dar a sugerat ca propunerea să fie reluată mai târziu când vor exista mai multe elemente de apreciere. Celelalte delegații nu au reluat propunerea ungară.

4. RP Ungară a propus o întâlnire a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, în ianuarie 1970, spre a face schimb de informații și păreri asupra reacțiilor țărilor NATO (sesiunea NATO din decembrie a.c.) și a altor țări la inițiativele statelor socialiste.

Celelalte delegații s-au pronunțat, în principiu, favorabil, dar nu s-a stabilit nimic ferm.

Notă: delegația română nu a luat cuvântul față de propunerile ungare (punctele 3 și 4).

III. Propunerea poloneză privind adoptarea unui tratat de securitate în Europa și colaborare:

Delegația poloneză a reafirmat poziția exprimată la Moscova de a supune, în numele său, Conferinței europene un proiect de tratat de securitate și colaborare în Europa și a cerut sprijinul țărilor participante la Consfătuire.

Celelalte delegații nu au exprimat obiecții la propunerea poloneză.

Delegația română a declarat că guvernul țării noastre va examina cu atenție propunerea și va comunica guvernului polonez la răspunsul său.

IV. Concluzii:

1. A reieșit cu claritate intenția URSS de a accentua eforturile de coordonare a poziției țărilor participante în chestiunile cooperării și securității europene și de a canaliza pregătirea Conferinței de la bloc la bloc.

2. S-a desprins interesul URSS pentru relațiile sale cu RF a Germaniei, ceea ce s-a reflectat și în modul în care a reacționat A. Gromîko la propunerea RPU privitor la examinarea situației din RFG. În intervenția sa, A.A. Gromîko nu a reluat acuzațiile la adresa RFG în intensitatea cunoscută.

De asemenea, în intervențiile celorlalte delegații, în special a delegației poloneze, s-au făcut unele aprecieri pozitive cu privire la forțele realiste din RFG.

3. S-a vădit preocuparea poloneză ca nu cumva cooperarea Est-Vest în Europa să se realizeze pe seama sacrificării principiului intangibilității frontierei Oder-Neisse.

De observat că ministrul de Externe polonez a declarat că țara sa acceptă și sprijină documentul cu privire la renunțarea la forță în funcție de apărarea de către toate statele participante a integralității textului.

V. Propuneri:

1. Având în vedere că acțiunea diplomatică întreprinsă de România prin Apelul de la Budapesta a fost hotărâtă într-o ședință comună a Consiliului de Stat și a Consiliului de Miniștri, supunem atenției propunerea ca ministrul Afacerilor Externe să facă o expunere în cadrul Consiliului de Miniștri care să adopte o hotărâre cu privire la aprobarea activității delegației și a Declarației de la Praga. Hotărârea Consiliului de Miniștri ar urma să fie dată publicității.

MAE și misiunile diplomatice române vor prezenta această hotărâre țărilor europene, precum și altor state cu care România are relații diplomatice, după modul cum s-a procedat în cazul Apelului de la Budapesta, acordând prioritate țărilor care întrețin raporturi mai apropiate cu România.

MAE va instrui misiunile diplomatice române asupra modului în care vor trebui să prezinte Hotărârea Consiliului de Miniștri, precum și poziția Republicii Socialiste România privind pregătirea conferinței europene și promovarea securității continentului.

Până la adoptarea acestei hotărâri, MAE va da indicații misiunilor diplomatice române spre a folosi posibilitățile create prin Consfătuire în scopul unei largi și susținute explicări a poziției noastre în problema securității europene.

2. Să se informeze organele centrale de presă, precum și radioul și televiziunea asupra lucrărilor Consfătuirii și, în special, cu privire la punctele noastre de vedere referitoare la problemele discutate.

3. MAE va prezenta observații și propunerile sale cu privire la proiectul polonez de tratat de securitate europeană, precum și la celelalte propuneri prezentate la Consfătuire pe măsura concretizării lor.

4. Informarea RP Chineze și RSF Iugoslavia despre lucrările Consfătuirii și a documentelor adoptate.

5. MAE va prezenta propuneri cu privire la noi acțiuni politice și diplomatice pe care ar urma să le întreprindă România până la întrunirea Conferinței europene, în scopul promovării colaborării și securității europene.

Noiembrie 1969

Anexe

I. Declarația Consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia (Praga, 31 octombrie 1969);

II. Proiectul conținutului de bază al documentului privind renunțarea la folosirea forței sau la amenințarea cu forța în relațiile reciproce dintre statele europene.

III. Proiectul conținutului de bază al documentului despre extinderea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice;

IV. Comunicat cu privire la ședința Consiliului de Miniștri cu privire la aprobarea Declarației Consfătuirii de la Praga, din 30-31 octombrie 1969, a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, consacrată discutării unor probleme legate de pregătirea conferinței general-europene.

VI. Proiect de instrucțiuni pentru șefii misiunilor diplomatice române în vederea prezentării Hotărârii Consiliului de Miniștri.

VII. Lista țărilor a căror guverne propunem să fie informate asupra Hotărârii Consiliului de Miniștri.

Anexa I

Declarația Consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia (Praga, 31 octombrie 1969)

În zilele de 30 și 31 octombrie 1969, la Praga a avut loc Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, la care au participat: din partea RP Bulgaria, I. Bașev; din partea RS Cehoslovace, J. Mark; din partea RD Germane, O. Winzer; din partea RP Polone, S. Jedrychowski; din partea Republicii Socialiste România, C. Mănescu; din partea RP Ungare, K. Erdélyi, adjunct al ministrului Afacerilor Externe; din partea URSS, A. Gromîko.

Guvernele reprezentate la consfătuire au subliniat năzuința și voința lor de a întreprinde noi pași, individual și în colaborare cu alte state, în scopul destinderii, al consolidării securității și al dezvoltării colaborării pașnice în Europa. Ele reafirmă viabilitatea prevederilor Apelului de la Budapesta, din 17 martie 1969, al statelor participante la Tratatul de la Varșovia către toate țările europene.

Participanții la consfătuire au acordat cu acest prilej o atenție deosebită pregătirii convocării conferinței general-europene în problemele securității și colaborării în Europa. Ei au constatat cu satisfacție că propunerea de ținere a unei noi conferințe general-europene s-a bucurat de un larg ecou pozitiv din partea majorității statelor europene. Această propunere a devenit obiectul unei examinări active de lucru în Europa, în cursul căreia s-au exprimat considerente concrete în diverse probleme legate de pregătirea conferinței, ceea ce creează posibilități reale pentru organizarea conferinței și realizarea securității europene, prin eforturi comune, în interesul tuturor statelor și popoarelor Europei.

A fost, de asemenea, întâmpinată în mod favorabil inițiativa prețioasă a guvernului Finlandei din 5 mai 1969, care a declarat că este gata să contribuie la pregătirea și ținerea conferinței general-europene. Toate țările semnatare ale Apelului de la Budapesta au răspuns pozitiv.

În ceea ce-i privește, miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, acționând din însărcinarea guvernelor lor, propun următoarele probleme pentru includerea în ordinea de zi a conferinței general-europene:

1. Asigurarea securității europene și renunțarea la folosirea forței sau la amenințarea cu folosirea acesteia în relațiile reciproce dintre statele din Europa.

2. Lărgirea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice pe baza egalității în drepturi, în scopul dezvoltării colaborării politice între statele europene.

Statele socialiste semnatare ale prezentei declarații sunt atât de convinse că discutarea fructuoasă a problemelor menționate și realizarea unui acord în legătură cu ele ar contribui la destinderea încordării în Europa, la creșterea înțelegerii reciproce, la dezvoltarea unor relații pașnice și prietenești între state și, în același timp, la înfăptuirea securității în care sunt în mod vital interesate toate popoarele Europei. Succesul unei conferințe general-europene ar constitui un eveniment istoric în viața continentului nostru și în viața popoarelor întregii lumi. El ar

deschide calea spre examinarea în continuare și a altor probleme care interesează statele europene, a căror rezolvare ar corespunde întăririi păcii în Europa, ar contribui la dezvoltarea unei largi colaborări reciproc-avantajoase între toate statele europene și la asigurarea în Europa, așa cum s-a statornicit și există ea astăzi, a unei securități trainice bazate pe principii colective și pe eforturile comune ale participanților la conferința general-europeană a statelor.

Guvernele țărilor participante la prezenta consfătuire propun, în scopul pregătirii conferinței general-europene, să se examineze aceste considerente în cursul unor consultări bilaterale sau multilaterale între statele interesate. Ele sunt desigur gata să examineze și orice alte propuneri spre pregătirea practică și asigurarea succesului conferinței general-europene.

Miniștrii Afacerilor Externe au exprimat, în numele guvernelor lor, convingerea că, în ciuda unor greutăți neînălțurate încă, toate problemele legate de pregătirea și ținerea conferinței general-europene – fie probleme legate de ordinea de zi, de cercul de participare sau de modalitatea de convocare – vor putea fi rezolvate dacă față de aceste probleme se va manifesta bunăvoință și năzuință sinceră spre înțelegere reciprocă.

Guvernele statelor RP Bulgaria, RS Cehoslovacă, RD Germană, RP Polonă, RS România, RP Ungară, URSS cheamă toate statele europene, în interesul viitorului pașnic al continentului, să depună eforturi pentru convocarea cât mai urgentă a conferinței general-europene, care, după părerea lor, ar putea să aibă loc la Helsinki, în prima jumătate a anului 1970.

I. Bașev	ministrul Afacerilor Externe al RP Bulgaria
J. Marko	ministrul Afacerilor Externe al RS Cehoslovace
O. Winzer	ministrul Afacerilor Externe al RD Germane
S. Jedrychowski	ministrul Afacerilor Externe al RP Polone
C. Mănescu	ministrul Afacerilor Externe al RS România
K. Erdélyi	adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare
A. Gromíko	ministrul Afacerilor Externe al URSS.

31 octombrie 1969

Anexa II

Proiectul conținutului de bază al documentului privind renunțarea la folosirea forței sau la amenințarea cu forța în relațiile reciproce dintre statele europene

Întruniți la Helsinki la Conferința general-europeană privind problemele securității și colaborării în Europa (urmează enumerarea statelor), ..., reprezentanții au expus într-o discuție liberă opiniile lor cu privire la căile de realizare a destinderii încordării, de întărire a păcii și securității și de dezvoltare a cooperării în Europa.

Participanții la conferință animați de hotărârea de a exclude războiul pentru totdeauna din viața popoarelor continentului european, ținând cont că situația din Europa are importanță primordială și pentru soarta păcii generale,

profund conștienți că în orice domeniu de colaborare pașnică statele europene ar putea să găsească posibilități noi pentru pași reciproc avantajoși, că în fața popoarelor stă sarcina de a întări relațiile reciproc pașnice și prietenești, de a dezvolta neobosit colaborarea multilaterală și buna înțelegere între toate statele europene, indiferent de deosebirile în orânduirea social-politică și de atitudinea față de problemele internaționale existente,

bazându-se pe respectarea principiilor suveranității, integrității teritoriale și independenței tuturor statelor, precum și neamestecului în treburile lor interne,

conducându-se după principiile Cartei ONU și, în special, după prevederile art. 2 și ale capit. 8 din Cartă, declară în mod solemn în numele statelor și popoarelor renunțarea la folosirea forței sau amenințarea cu forța în relațiile lor reciproce, în rezolvarea oricăror litigii și diferende între care vor fi folosite exclusiv mijloace pașnice,

proclamă că ele vor recunoaște și vor respecta necondiționat integritatea teritorială a tuturor statelor europene în frontierele lor actuale.

Prezentul document nu afectează în nici un fel obligațiile pe care statele participante la conferința general-europeană și le-au asumat prin tratate și înțelegeri bi sau multilaterale.

Anexa III

Proiectul conținutului de bază al documentului despre extinderea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice pe baza egalității în drepturi în scopul dezvoltării colaborării politice între statele europene

Statele participante la conferința general-europeană (urmează enumerarea statelor), convinse că dezvoltarea relațiilor pe baza egalității în drepturi a statelor fără nici un fel de discriminare în domeniul comerțului, legăturilor economice și tehnico-științifice, facilitează realizarea destinderii încordării, normalizarea relațiilor între toate statele europene, consolidarea păcii și securității în Europa;

– considerând că deosebirile de sisteme economice și sociale nu constituie o piedică în lărgirea relațiilor internaționale comercial-economice și tehnico-științifice, bazate pe egalitatea **suverană** și avantaj reciproc;

– dându-și seama că schimbările importante în relațiile economice ale țărilor europene, revoluția tehnico-științifică în curs de desfășurare, care cuprinde toate domeniile vieții societății, necesită dezvoltarea și perfecționarea colaborării comercial-economice și tehnico-științifice între statele europene, de care depinde într-o măsură importantă creșterea bunăstării populației continentului european și păstrarea rolului Europei ca unul dintre cele mai importante focare ale civilizației mondiale;

– împărtășind părerea că lărgirea relațiilor comercial-economice și tehnico-științifice între statele europene ar aduce avantaje tuturor participanților și ar facilita dezvoltarea economiei și ridicare nivelului de trai al popoarelor acestor țări;

– luând în considerare că starea relațiilor comercial-economice și tehnico-științifice între țările europene exercită o mare influență asupra situației economice

în celelalte părți ale lumii și

– ținând seama de hotărârile Adunării Generale a ONU, Conferinței ONU pentru comerț și dezvoltare și Comisiei Economice pentru Europa, care cheamă guvernele statelor europene să depună eforturi constructive pentru îmbunătățirea relațiilor lor reciproce și dezvoltarea în continuare a colaborării reciproc avantajoase pe baza abținerii de la discriminări în politica comercială;

– declară că sunt gata să depună în continuare eforturi îndreptate spre dezvoltarea unei mai largi colaborări economice, comerciale și tehnico-științifice între toate statele europene și să ia măsurile necesare pentru înlăturarea piedicilor existente în calea instaurării unei asemenea cooperări, ceea ce va contribui la întărirea încrederii reciproce și la dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate între statele europene.

Anexa IV

La 13 noiembrie a avut loc o ședință a Consiliului de Miniștri, prezidată de tovarășul Ion Gheorghe Maurer, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România. În cadrul ședinței, tovarășul Corneliu Mănescu, ministrul Afacerilor Externe, a prezentat o informare asupra lucrărilor Consfătuirii de la Praga, din 30-31 octombrie a.c., a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, consacrată discutării unor probleme legate de pregătirea Conferinței general-europene.

Consiliul de Miniștri a adoptat o Hotărâre prin care aprobă activitatea desfășurată de Ministrul Afacerilor Externe, la Consfătuirea de la Praga, din 30-31 octombrie a.c.

Anexa V

Hotărâre cu privire la aprobarea Consfătuirii de la Praga, din 30-31 octombrie 1969, a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, consacrată discutării unor probleme legate de pregătirea conferinței general-europene

În urma examinării informării privind Consfătuirea de la Praga, din 30-31 octombrie 1969, a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, consacrată discutării unor probleme legate de pregătirea conferinței general-europene, Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România hotărăște să aprobe documentele adoptate la consfătuire, precum și activitatea pe care a desfășurat-o delegația română condusă de ministrul Afacerilor Externe.

Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România consideră că Declarația miniștrilor de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia adoptată de Consfătuirea de la Praga constituie o nouă expresie a eforturilor constate ale țărilor socialiste din Europa consacrate soluționării uneia din cele mai importante probleme ale vieții internaționale actuale – stabilirea unui climat de pace și securitate pe continentul european. Dând glas aspirațiilor legitime ale

popoarelor europene de a trăi în pace, țările socialiste semnatare ale Tratatului de la Varșovia au întreprins numeroase inițiative care s-au bucurat de un larg ecou în opinia publică mondială. Ideile cuprinse în Declarația de la București, din iulie 1966 și în Apelul de la Budapesta din martie 1969 s-au impus atenției guvernelor și popoarelor din întreaga lume și, în primul rând, celor de pe continentul european. Un număr tot mai mare de state s-au pronunțat în favoarea pregătirii și organizării unei Conferințe general-europene, preconizată în documentele de la București și Budapesta. Este semnificativ în acest sens faptul că Memorandumul guvernului finlandez, care s-a declarat gata să contribuie la pregătirea și organizarea conferinței europene și să o găzduiască, a avut un ecou pozitiv.

Constituind un nou pas pe linia eforturilor consacrate promovării păcii și securității pe continentul european, Declarația de la Praga formulează propuneri concrete, constructive privind organizarea și desfășurarea conferinței general-europene.

Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România consideră că examinarea și adoptarea unor documente corespunzătoare privind renunțarea la folosirea forței, precum și lărgirea relațiilor economice, ar crea premise favorabile pentru soluționarea treptată și a altor probleme majore preconizate în Declarația de la București, din iulie 1966, cum sunt: reducerea cursei înarmărilor, lichidarea bazelor militare de pe teritoriile altor state și retragerea trupelor străine în limitele frontierelor naționale, desființarea concomitentă a grupărilor militare etc.

Securitatea europeană reclamă un sistem de angajamente clare din partea tuturor statelor, indiferent de mărimea și potențialul lor, precum și de măsuri concrete care să ofere fiecărui stat garanția deplină că se află la adăpost de orice primejdie de agresiune sau de alte acte de folosire a forței sau amenințare cu forța. Statornicirea unui asemenea sistem implică acțiuni stăruitoare, multiforme, convergente ale tuturor statelor continentului european.

Afirmarea și dezvoltarea unor relații normale între aceste state europene, bazate pe respectarea principiilor suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, constituie, după părerea guvernului român, o condiție a înlăturării securității europene.

O mare importanță pentru îmbunătățirea climatului politic și înlăturarea unei securități trainice în Europa ar avea recunoașterea realităților statornicite după cel de-al doilea război mondial, a inviolabilității frontierelor existente, inclusiv a graniței Oder-Neisse, precum și a frontierei dintre RD Germană și RF a Germaniei.

Ca țară europeană, Republica Socialistă România a militat perseverent pentru dezvoltarea multilaterală a relațiilor dintre țările europene, pentru eliminarea focarelor de încordare, pentru înlăturarea metodelor și practicilor politicii de forță și a amenințării cu forța, pentru respectarea strictă și fără condiții a dreptului inalienabil al popoarelor de a dispune de soarta lor.

Guvernul român consideră că la pregătirea și desfășurarea conferinței general-europene trebuie să participe toate statele europene, inclusiv Republica Democrată Germană, fără nici un fel de discriminări, pe baze egale cu celelalte

state europene. La conferință ar putea lua parte și alte state care sunt interesate să-și aducă contribuția la statornicirea securității în Europa. Eforturi pentru înfăptuirea securității europene nu pot fi limitate la un anumit număr de state. Este de datoria fiecărei țări europene să-și aducă o contribuție proprie, să dea dovadă de receptivitate și maleabilitate față de orice propuneri constructive.

Guvernul Republicii Socialiste România se pronunță consecvent pentru dezbaterea largă a căilor și mijloacelor de natură să ducă la statornicirea păcii și securității în Europa, este deschis la orice propuneri constructive îndreptate în acest scop pe care le va analiza cu deosebită atenție, fiind hotărât, totodată, să acționeze cu fermitate pentru întrunirea conferinței și asigurarea succesului ei.

Anexa VI

Strict Secret

Tovarășe șef de misiune,

Vă rugăm să solicitați de urgență o audiență la ministrul Afacerilor Externe din țara dv. de reședință, sau la adjunctul acestuia care coordonează problemele europene, în cadrul căreia veți face o scurtă expunere, arătând că la 13 noiembrie 1969, Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România a aprobat activitatea delegației române care a participat la întâlnirea de la Praga din 30-31 octombrie a.c. și a adoptat, pe baza raportului prezentat de ministrul Afacerilor Externe, „Hotărârea cu privire la aprobarea Declarației consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia”, din 31 octombrie a.c.

Veți arăta atenția pe care guvernul nostru o acordă acestui document, faptul că decizii în astfel de probleme de interes deosebit pentru activitatea statului, guvernului și poporului român sunt emanația organelor constituționale, singure în drept să hotărască și să adopte asemenea acte.

Veți prezenta textul Hotărârii în limba română și o traducere neoficială a acestuia, în limba țării de reședință sau într-o limbă de circulație internațională, la aprecierea dv. (traducerea textului urmând a fi făcută de dv.).

Veți expune, pe scurt, conținutul Hotărârii, poziția guvernului român cu privire la cooperarea și securitatea europeană, menționând că, după părerea noastră, Declarația de la Praga intervine într-un moment în care există condiții favorabile pentru a se face pași concreți pe calea convocării conferinței europene, a promovării cauzei securității continentului.

Expunând concepția română asupra cooperării și securității europene, veți insista asupra următoarelor idei:

- securitatea europeană implică un sistem de angajamente, lipsite de orice echivoc, din partea tuturor statelor, precum și măsuri concrete care să genereze încredere, certitudine deplină pentru fiecare stat în ceea ce privește securitatea sa, integritatea teritorială, garanția că se află la

adăpost de orice primejdie de agresiune sau de alte acte de folosire a forței sau amenințare cu forța;

- principala modalitate pentru consolidarea păcii și securității europene în dezvoltarea relațiilor bilaterale și multilaterale economice, politice, tehnico-științifice și culturale între toate statele continentului, indiferent de orânduirea lor social-politică;
- temelia sigură a dezvoltării cooperării rodnice între state, a statornicirii unui climat de securitate, a întăririi încrederii reciproce, rezidă în respectarea neabătută a dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, a principiilor suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc;
- în abordarea eficientă a problemelor securității europene trebuie să se pornească de la luarea în considerare și recunoașterea realităților statornicite după cel de-al doilea război mondial, a existenței celor două state germane, a inviolabilității frontierelor, inclusiv Oder-Neisse;
- importanța unor măsuri care ar favoriza statornicirea securității europene; desființarea blocurilor militare, a bazelor străine, retragerea trupelor străine, măsuri de dezarmare etc.

Cât privește ordinea de zi a conferinței europene, țara noastră apreciază că propunerile avansate la consfătuirea de la Praga sunt realiste, abordând probleme de mare importanță pentru viitorul continentului nostru și a căror dezbateră ar putea conduce la înțelegeri acceptabile pentru toate statele europene. Considerăm de mare utilitate pentru însănătoșirea atmosferei politice din Europa și în lumea întreagă supunerea spre dezbateră statelor europene a unui document care să reafirme cu precizie și să întărească principiile relațiilor interstatale consacrate în Carta Națiunilor Unite, repudiind războiul, folosirea forței și amenințarea cu forța. România apreciază, de asemenea, că promovarea unor relații normale, de bună vecinătate între statele europene, de securitate și cooperare va fi facilitată într-o măsură considerabilă prin așezarea fermă a schimburilor economice, comerciale și tehnico-științifice pe temeiul egalității în drepturi și avantajului reciproc.

Multiplele probleme care s-au acumulat în Europa nu sunt susceptibile de a fi soluționate într-o singură etapă, dar se pot crea condiții prielnice ca în viitor să fie abordate și soluționate, pas cu pas, chestiunile mai dificile, în care astăzi pozițiile diferitelor state sunt încă distante. Rezolvarea tuturor problemelor litigioase în Europa ar putea fi rezultatul unui șir de conferințe consacrate securității europene.

În ceea ce privește data convocării conferinței europene, veți arăta că România consideră realistă propunerea avansată la Consfătuirea de la Praga ca ea să aibă loc în prima jumătate a anului 1970. De asemenea, țara noastră este de acord ca locul de desfășurare a conferinței să fie la Helsinki, dacă se va ajunge la o astfel de înțelegere.

Cu privire la participanți, veți arăta că România nu va obiecta față de participarea SUA și Canadei la conferință dacă țările europene vor fi de acord în

acest sens; se înțelege că va fi respectată condiția *sine qua non* a desfășurării Conferinței europene și anume participarea RD Germane pe aceleași temeuri ca și RFG cu drepturi egale cu celelalte țări europene.

Se va sublinia că România consideră că soluționarea problemelor europene trebuie să fie rezultatul eforturilor tuturor statelor europene, ca reglementările la care se va ajunge să aibă aplicabilitate între toate statele, iar principiile pe baza cărora se reglementează problemele privind securitatea să funcționeze între toate statele europene, indiferent de orânduirea lor socială și politică, indiferent de forța lor economică și militară.

Țara noastră este receptivă la ideile și inițiativele celorlalte guverne, este gata să participe la un schimb cât mai larg de opinii. Propunerile pe care țările participante la întrunirea de la Praga le-au avansat nu sunt considerate de partea română ca fiind intangibile, închise unor negocieri cu celelalte state europene, ele fiind susceptibile unor îmbogățiri prin eforturi comune.

Conform politicii sale consecvente, conform însași Hotărârii adoptate, România va acționa și în viitor pentru a dezvolta colaborarea cu toate statele, fără deosebire de orânduirea socială, pe baza principiilor eticii și legalității internaționale. În acest spirit, guvernul român înțelege să acționeze și în problema securității europene, dorind să aibă un intens schimb de păreri cu toate guvernele interesate.

Prezentând poziția noastră, se va urmări stimularea unui dialog, a unui schimb de idei și aprecieri cu interlocutorul, pentru a obține cât mai multe detalii asupra poziției țării gazdă față de problemele expuse.

Raportați asupra desfășurării întrevederii și a părerilor exprimate de interlocutor.

Anexa VII

Lista țărilor a căror guverne propunem să fie informate asupra Hotărârii Consiliului de Miniștri

- toate țările socialiste;
- toate țările europene nesocialiste (inclusiv Portugalia și Irlanda, cu care nu avem relații);
- America: SUA, Canada, Argentina, Brazilia, Chile, Venezuela;
- Africa: Algeria, Congo–B, Congo–K, Etiopia, Ghana, Guineea, Maroc, Nigeria, RAU, Tanzania, Tunisia;
- Asia: Birmania, Cambodgia, India, Indonezia, Iordania, Iran, Israel, Japonia, Liban, Pakistan.

Propunem să mai fie informat și secretarul general al ONU.

Notă: se propun a fi informate aceleași țări cărora li s-au prezentat documentele adoptate la ședința comună a Consiliului de Miniștri din 10 aprilie a.c., mai puțin Siria și Sudan și, în plus, și Venezuela.

AMAE, Problema 241/9S7.1969. Direcția de sinteză. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 30-31 octombrie 1969, f. 183-200.

10. 13 noiembrie 1969, Praga. Sineză prezentată Consiliului de Miniștri de către ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, referitoare la conferința miniștrilor Afacerilor Externe; proiectele adoptate; promovarea și susținerea, în cursul negocierilor cu celelalte delegații, a amendamentelor și propunerilor guvernului de la București.

Discursul tovarășului C. Mănescu la Consiliul de Miniștri, 13 noiembrie 1969

Tovarășe președinte,
Tovarășii miniștri,
Tovarășii,

La 31 octombrie, Consfătuirea de la Praga a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a adoptat următoarele documente, care vă sunt prezentate:

1. Declarația miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

2. Proiectul conținutului de bază al documentului privind renunțarea la folosirea forței sau la amenințarea cu forța în relațiile reciproce dintre statele europene.

3. Proiectul conținutului de bază al Documentului despre extinderea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice, pe baza egalității în drepturi, în scopul dezvoltării politice între statele europene.

Potrivit înțelegerii intervenite între țările participante, documentele privind renunțarea la folosirea forței și extinderea relațiilor economice nu a fost dată publicității. RS Cehoslovacă, în calitate de țară gazdă a Consfătuirii, a fost autorizată să prezinte oficial, pe cale diplomatică, guvernelor europene, SUA și Canadei, documentele Consfătuirii, așa cum s-a procedat după Consfătuirea de la Budapesta³.

Textele celor trei documente pregătite inițial de guvernul Uniunii Sovietice au constituit obiectul unor consultări bilaterale româno-sovietice și au fost definitivare cu prilejul unei întruniri a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, care a precedat consfătuirea de la Praga. Îmbunătățirea prin încorporarea unor propuneri prezentate de țara noastră, precum și de alte state, documentele dau expresie, după părerea Ministerului

---

³ Referire la Apelul lansat la Budapesta, la 17 martie 1969, de către Comitetul Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, prin care era reînnoită propunerea pentru convocarea conferinței pentru securitate și cooperare în Europa [n. ed.].

Afacerilor Externe, principiilor care trebuie să guverneze raporturile dintre țările europene, fără îngrădiri sau excepții.

Aceste documente au fost adoptate la Consfătuirea de la Praga fără nici o modificare.

Declarația de la Praga a miniștrilor de Externe formulează propuneri privind întrunirea și desfășurarea Conferinței europene. Țările reprezentate la Consfătuire propun ca pe agenda viitoarei conferințe europene să fie înscrise două probleme și anume renunțarea la folosirea forței și amenințării cu forța, precum și extinderea relațiilor comerciale, economice și tehnico-științifice în scopul dezvoltării colaborării politice între statele europene.

Ministerul Afacerilor Externe apreciază că supunerea spre dezbaterea statelor europene a unui document care să reafirme și să întărească principiile cardinale ale relațiilor interstatale, repudiind războiul, folosirea forței și amenințării cu forța ar contribui într-o măsură importantă la însănătoșirea atmosferei politice în Europa și în întreaga lume. Aceluiași obiectiv i-ar sluji adoptarea unui instrument inter-european menit să așeze schimburile economice pe temeiul egalității în drepturi și avantajului reciproc, să înlăture barierele și discriminările artificiale care stau încă în calea dezvoltării nestânjenite a colaborării între statele europene. Totodată, materializarea acestor propuneri ar deschide perspectiva pentru abordarea treptată, cu șanse sporite de reușită, și a altor probleme care preocupă țările continentului nostru.

Declarația de la Praga afirmă hotărârea țărilor semnatare de a examina orice alte propuneri vizând pregătirea și asigurarea succesului Conferinței, precum și voința lor de a întreprinde noi pași, individual și, în colaborare cu alte state, în scopul destinderii, al consolidării securității și al dezvoltării pașnice în Europa. În aceste condiții, după părerea Ministerului Afacerilor Externe, se mențin neștirbite posibilitățile de acțiune ale guvernului român în promovarea, pe căile și prin mijloacele pe care le va considera necesare, a poziției sale în chestiunea cooperării și securității europene.

În cadrul consfătuirii miniștrilor de Externe s-a convenit ca la Conferința pentru colaborare și securitate în Europa să participe toate statele europene, după cum ar putea să ia parte și alte state care sunt interesate să-și aducă contribuția la realizarea securității europene.

În întreaga sa activitate, aplicând directivele și indicațiile conducerii de partid și de stat, delegația a promovat poziția Republicii Socialiste România cu privire la înfăptuirea securității și colaborării în Europa, precum și față de aspectele concrete pe care le ridică organizarea Conferinței europene.

Tovarășe președinte,

Tovarășii miniștri,

Tovarășii,

Conform hotărârilor stabilite de partid, de Marea Adunare Națională, dreptul de a decide asupra problemelor privind securitatea țării, activitatea de politică internațională revine în mod exclusiv organelor constituționale ale Republicii Socialiste România.

Având în vedere prevederile articolului 70 din Constituția Republicii Socialiste România, Ministerul Afacerilor Externe, apreciază că pentru aprobarea activității delegației române la Consfătuirea de la Praga a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia este necesară o hotărâre a Consiliului de Miniștri.

Dacă sunteți de acord, vă rugăm să aprobați, prin hotărârea dv. care ar urma să fie publicată în Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România, activitatea delegației române la Consfătuire.

După cum s-a procedat și în urma aprobării Apelului de la Budapesta, Ministerul Afacerilor Externe și misiunile diplomatice române vor transmite oficial guvernelor țărilor europene și ale altor state Hotărârea Consiliului de Miniștri, prezentând, totodată, poziția României față de problemele securității și colaborării în Europa, precum și față de aspectele concrete ale pregătirii și desfășurării Conferinței statelor europene.

MAE, Problema 241/9S7.1969. Direcția de sinteză. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 30-31 octombrie 1969, f. 200-204.

11. 12 noiembrie 1969, Londra. Telegramă a ambasadorului român, Vasile Pungan, către Direcția I Relații din MAE, referitoare la discuțiile purtate de ambasadorii statelor comuniste privind problema convocării conferinței pentru securitate și colaborare în Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Londra, nr. 42.702

Secret
12 noiembrie 1969

În cadrul întâlnirii lunare obișnuite a ambasadorilor țărilor socialiste, din 11 noiembrie, a fost abordată și problema convocării conferinței pentru securitate în Europa.

1. La început, ambasadorul cehoslovac a făcut o informare despre înmânarea documentelor întâlnirii de la Praga a miniștrilor de Externe. În completare la cele comunicate de noi anterior (telegramele nr. 42686 și nr. 42693)⁴ ambasadorul cehoslovac a subliniat insistența Foreign Office asupra următoarelor aspecte:

– limitarea conferinței numai la cele două probleme propuse de țările socialiste ar da acesteia un caracter prea general, propagandistic, fără importanță pentru întărirea securității;

– cele două propuneri pentru discuții sunt și acestea prea generale, neelaborate suficient;

---

⁴ Documentele nu au fost identificate în arhivă [n. ed.].

– participarea SUA și Canadei ca parteneri egali și de la începutul lucrărilor nu este lămurită;

– nu este clar cum se vor realiza contactele și schimburile de păreri între țările europene pentru adâncirea celor arătate la Praga și pregătirea multilaterală a conferinței. Legat de aceasta, reprezentanții englezi s-au interesat cu insistență dacă în luna decembrie va avea loc o nouă întâlnire a miniștrilor de Externe ai țărilor Tratatului de la Varșovia.

2. Din cele discutate cu ceilalți ambasadori, pe marginea reacției britanice la propunerile țărilor socialiste, s-au desprins următoarele aspecte mai importante:

a. Guvernul englez este conștient că o conferință pentru securitate europeană va avea loc și de aceea este bine să manifeste interes pe această linie. Ținerea conferinței a devenit inevitabilă nu numai din cauza susținerii ei cu consecvență de către țările socialiste, ci și ca urmare a presiunii crescânde din partea țărilor mici din NATO.

b. Anglia susține ca preocuparea pentru convocarea conferinței să fie neapărat coordonată prin NATO, să nu fie încurajată nici o inițiativă a partenerilor vestici care n-ar fi discutată și însușită de această organizație.

c. Guvernul britanic ar dori să obțină o anumită prioritate în abordarea problemelor europene. Astfel, ar vrea ca mai întâi să fie primită Anglia în Piața Comună și după aceea să se țină conferința europeană pentru securitate. Din aceste motive, fără a se respinge ideea convocării, menținându-se chiar contacte Est-Vest pregătitoare, conferința să fie amânată spre sfârșitul anului viitor sau poate mai mult.

Intențiile de amânare a conferinței s-ar datora și faptului că încă nu este clară politica externă a noului guvern de la Bonn. Există teama că după o conferință de securitate care s-ar termina cu unele declarații generale, W. Brandt ar trece la discutarea concretă a problemelor germane direct cu URSS unde s-ar putea să se meargă prea departe.

d. De asemenea, se consideră că ar fi mai bine pentru Vest să se aștepte unele rezultate mai precise din negocierile chino-sovietice și să se cunoască mai mult din intențiile URSS în negocierile cu SUA.

În general, se apreciază că guvernul britanic va intensifica preocuparea și activitatea legată de securitatea în Europa, iar în scopuri electorale va face mult zgomot în jurul acestei activități.

3. Ambasadorul polonez a arătat că din constatările sale, Foreign Office desfășoară o largă activitate pentru a cunoaște mai bine intențiile țărilor socialiste în problema securității în Europa și deosebirile de păreri care ar exista între țările socialiste.

Identificând asemenea deosebiri, vestul ar intenționa să le folosească în negocierile pentru pregătirea conferinței. El a dat ca exemplu speculațiile după care Polonia ar avea unele propuneri deosebite de ale celorlalte țări socialiste și pe care ar vrea să le introducă pe lista preocupărilor unei conferințe europene.

Polonezul a arătat, de asemenea, că a căpătat o largă circulație ideea lansată de Foreign Office după care Uniunea Sovietică nu ar urmări rezolvarea unor

probleme concrete de care depinde realmente securitatea în Europa și ar dori numai să obțină o recunoașterea *status quo*-ului pe acest continent pentru a se putea ocupa în voie de negocierile cu China și cu Statele Unite. Polonezul a adăugat că această idee i-a fost spusă în câteva ocazii când a încercat să discute cu reprezentajii englezi convocarea conferinței.

Tot el a venit cu câteva propuneri de coordonare a preocupărilor ambasadurilor țărilor socialiste în problema securității europene.

În urma comentariilor făcute de mine și ambasadorul sovietic, propunerile polonezului n-au fost acceptate.

Ambasadorul URSS a menționat că are instrucțiuni să insiste la Foreign Office, cu orice ocazie pe care o are, pentru a obține o angajare mai serioasă a Marii Britanii în pregătirea conferinței europene.

V. Pungan

AMAE, Problema 23. 9V3.1969. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, f. 188-191.

12. 16 noiembrie 1969, Washington. Telegramă a ambasadurului Corneliu Bogdan către Direcția I Relații din MAE referitoare la poziția SUA față de organizarea conferinței general-europene; evoluția relațiilor sovieto-american; propuneri românești pentru influențarea cercurile diplomatice ale SUA în vederea promovării cooperării și securității europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Washington, nr. 80.774

Strict secret
16 noiembrie 1969

La telegrama dv. nr. 08/00988⁵:

I. Poziția SUA față de conferința general-europeană în domeniul securității și colaborării europene și față de ultimele propuneri prezentate de țările socialiste semnatare ale Apelului de la Budapesta în urma întâlnirii de la Praga⁶.

1. SUA continuă să privească aceste probleme în primul rând prin prisma concepției de bloc (a intereselor sale în NATO) și a intereselor majore ale relațiilor sale cu URSS. Astfel apare din discuții că, înaintea luării unei hotărâri mai precise cu privire la inițiativele țărilor socialiste, SUA ar trebui să cunoască:

⁵ Documentul nu a fost identificat în arhivă [n. ed.].

⁶ Subliniere document original [n. ed.].

a) Cum vor evolua negocierile cu privire la limitarea armelor strategice (SALT) și eventual cu privire la alte probleme internaționale (Orientul Mijlociu).

b) Până unde intenționează noul guvern vest-german să meargă în relațiile cu URSS.

De asemenea, există păreri printre oficialitățile americane că raportul de forțe în Europa este oarecum favorabil SUA după evenimentele din Cehoslovacia și că această situație ar putea fi folosită pentru a obține unele concesii mai mari din partea URSS în schimbul unei conferințe europene (de exemplu în problema Berlinului).

În acest cadru, problema trupelor străine din Europa are un caracter special. Există un interes real american (determinat atât de realități economice și politice interne, cât și de presiunile aliaților) în reducerea efectivelor sale din Europa, după cum este și un interes propagandistic evident, determinat de lipsa evidentă de interes a URSS într-o măsură care aduce în discuție printre altele prezența trupelor sovietice în Cehoslovacia.

De aceea este de așteptat, după cum am mai arătat, că această problemă să capete o oarecare amploare în contrapropunerile occidentale.

Preocuparea SUA de a-și asigura un loc permanent în Europa, ca o contrapondere a URSS, explică și nemulțumirile față de modul în care este abordată de țările socialiste, și în special de URSS, participarea SUA la eventuala conferință. SUA nu sunt satisfăcute ca prezența lor la conferință să fie legată de participarea RDG sau de orice altă condiție, ci să fie considerată ca o participare de drept.

Totuși, ni se pare că problema participării la conferință este exagerată în public artificial de reprezentanții americani și că în realitate motivele reale care determină lipsa de entuziasm a SUA pentru conferința europeană sunt cele expuse înainte.

2. Situația din Vietnam absoarbe aproape întreaga atenție a administrației și aceasta împiedică, de asemenea, înprospătarea și inovațiile în politica europeană a SUA.

3. Există anumiți factori care acționează totuși în direcția unei mai mari flexibilități americane față de problemele europene și în primul rând:

a) Presiunile aliaților vest-europeni ai SUA.

b) Unele interese americane și în primul rând cele legate de reducerea unor obligații militare americane peste hotare, cauză foarte populară în opinia publică din SUA.

c) Înțelegerea, chiar dacă limitată, care există în anumite cercuri oficiale cu privire la necesitatea, din punctul de vedere al intereselor SUA, a unei atenții sporite față de țările mici și mijlocii europene atât occidentale, cât și socialiste.

4. Menționăm că observațiile de mai sus vor trebui verificate în special în discuții cu reprezentanții americani direct implicați în activitatea europeană și în primul rând cu subsecretarul Richardson și asistentul secretarului de Stat pentru Europa, [Martin] Hillenbrand, care nu s-au întors încă la Washington.

II. Perspectivele conferinței europene în opinia cercurilor politice și diplomatice de la Washington.

1. Cu toate rezervele și reținerile lor, SUA nu vor lua o poziție negativă față de ideea conferinței și curentul în favoarea ei va crește. Se exprimă însă îndoieli serioase că această conferință va putea fi organizată în prima jumătate a anului 1970, având în vedere nu numai divergențele cu privire la ordinea de zi dintre țările socialiste și țările occidentale, dar chiar și diferențele de vederi din sânul țărilor NATO. Potrivit informațiilor noastre, la recenta întâlnire de la Bruxelles a miniștrilor țărilor NATO s-a apreciat unanim că prima parte a anului 1970 nu poate fi luată în considerație pentru conferință; nu s-a reușit totuși să se adopte o poziție comună asupra unei alte perioade când aceasta ar putea fi convocată. Această problemă urmează să fie discutată și la sesiunea Consiliului NATO din decembrie a.c. Se exprimă îndoieli însă că și în cadrul acestei sesiuni se va putea stabili o poziție comună, datorită diferențelor de vederi care există între țările nordice, Belgia, Italia, care privesc mai favorabil organizarea conferinței, și Anglia, SUA și RFG, care au o atitudine mai rezervată.

Menționăm că unii diplomați, printre care ambasadorul finlandez, au exprimat părerea că referirea din comunicatul de la Praga la o dată foarte apropiată pentru conferința europeană, precum și lipsa din comunicat a unei mențiuni mai explicite cu privire la necesitatea unei pregătiri temeinice a acesteia, ar putea furniza un argument în plus adversarilor convocării conferinței.

III. Propuneri:

1. Perioada până la sesiunea Consiliului NATO din decembrie să fie folosită activ de diplomații noștri pentru explicarea punctului de vedere românesc în problemele cooperării și securității în Europa, pentru continuarea dialogului în aceste probleme, organizându-se în acest cadru convorbiri la nivelul conducerii Ministerelor de Externe din țările europene, SUA și Canada.

2. O atenție specială să fie acordată RFG și SUA a căror atitudine devine hotărâtoare pentru progresul ideii cooperării și securității europene. Din acest punct de vedere, în afară de oficialități, ar trebui avute în vedere și contacte de natură a avea influență asupra opiniei publice. Pentru SUA s-ar putea avea în vedere vizita unui conferențiar român, specialist în probleme europene, sau o întâlnire între specialiști americani și români în aceeași probleme.

3. În convorbirile noastre, expunând poziția noastră, să avem în vedere combaterea principalelor argumente care se opun propunerilor noastre și anume:

a) Declarațiile generale de principiu adoptate de o conferință europeană sau în cadrul unei organizații internaționale nu au valoare practică în absența rezolvării problemelor concrete ale securității europene, în primul rând a problemei germane.

b) O conferință europeană ar consacra diviziunea Germaniei sau ar însemna o acceptare tacită a acțiunii sovietice în Cehoslovacia.

4. Examinarea posibilității unei forme multilaterale de pregătire a conferinței europene (un grup restrâns de state europene), ca formă intermediară între contactele bilaterale și conferința propriu-zisă, la care ar participa toate statele europene.

Menționăm că presa din 15 noiembrie a.c. anunță posibilitatea unei propuneri americane (occidentale) privind inițierea unor negocieri între NATO și Tratatul de la Varșovia cu privire la reducerea trupelor și armamentelor convenționale în Europa, negocieri care s-ar desfășura în paralel cu negocierile SALT. Vom verifica veridicitatea și semnificația acestor informații, dar de pe acum ea apare ca o tendință de a consacra blocurile existente în Europa.

S-ar putea însă, eventual, propune crearea unui grup mai larg (inclusiv țări neutre) care să examineze un grup mai larg de probleme menite să formeze obiectul ordinii de zi a conferinței europene.

5. În ceea ce privește SUA, în afară de discuția cu Richardson și Hillenbrand, ne propunem o întâlnire cu consilierul prezidențial, Kissinger, între 1-10 decembrie a.c. și dacă sunt indicații speciale pentru această întâlnire, vă rugăm să ni le comunicați.

6. Considerăm că acțiunile de mai sus, contribuind la promovarea ideii cooperării și securității europene, vor ajuta concret și relațiile bilaterale ale țării noastre cu țările respective.

C. Bogdan

AMAE, Problema 241/9S7. Tratatul de la Varșovia. 1969. Direcția de sinteză. Dosar referitor la Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (30-31 octombrie 1969) Praga, vol. I, f. 59-63.

13. [...] noiembrie 1969, București. Sinteza a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la reacțiile și comentariile cercurilor diplomatice străine privind propunerile țărilor Tratatului de la Varșovia de organizare a conferinței europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția de Sinteza
nr. 08/0407

Secret

Sinteza

reacțiilor și comentariilor cu privire la propunerile țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu organizarea conferinței europene

Declarația consfătuirii de la Praga a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia și proiectele de documente remise guvernelor europene, SUA și Canadei au fost vii și larg comentate în cercurile politico-diplomatice din Europa și din alte părți ale lumii.

Din declarațiile oficiale, aprecieri diplomatice și informațiile MAE, se

desprinde concluzia că marea majoritate a statelor europene a adoptat o atitudine favorabilă, cu unele nuanțări, față de ideea conferinței pentru securitatea europeană.

I. Țările socialiste:

Țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia desfășoară o acțiune de susținere a propunerilor de la Praga prin declarații oficiale, mijloace de informare în masă și în contacte politico-diplomatice.

Primul ministru al RD Germane, W[illi] Stoph și ministrul de Externe, O. Winzer, au subliniat în articole de presă că pregătirea conferinței creează noi posibilități pentru includerea generală și cu drepturi egale a RDG și RFG în relațiile paneuropene, s-au pronunțat pentru o participare cu drepturi egale a celor două state germane la un acord european privind renunțarea la folosirea forței și propun stabilirea de relații (între cele două state germane) „în conformitate cu dreptul internațional”.

J. Winiewicz, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone, într-un interviu acordat televiziunii, a menționat că inițiativa convocării unei conferințe europene aparține Poloniei încă din 1964, iar cele două propuneri privind ordinea de zi a conferinței sunt la origine tot idei poloneze, exprimate pentru prima oară în 1963. Audiența largă pe care o au astăzi aceste propuneri, dovedește justetea și caracterul realist al politicii PMUP în problemele europene și mondiale. S-a remarcat, totodată, sublinierea lui Winiewicz că Polonia concepe viitoarea conferință a statelor europene nu ca un dialog între cele două blocuri militare, ci ca „o operă comună a tuturor statelor europene, al cărui rezultat final trebuie să-l constituie menținerea garantată a *statu quo*-ului existent pe harta politică a Europei, în sensul că actualul *statu quo* nu va fi modificat niciodată de către nimeni”.

Din informațiile MAE rezultă că Polonia urmărește să obțină adeziunea țărilor socialiste față de proiectul de Tratat de securitate în Europa și colaborare. Ea a inițiat consultări asupra proiectului de tratat și cu unele țări capitaliste (Suedia), urmând ca, după cum a spus St. Jedrychowski, ambasadorului român, acest document să fie transmis „tuturor țărilor europene, cât mai curând posibil”.

Iugoslavia și-a definit public poziția față de conferința europeană, ceva mai târziu. Într-o cuvântare din 26 noiembrie a.c., Mirko Tepavaț, secretar de Stat pentru Afaceri Străine, a apreciat că pentru crearea securității sunt necesare „cooperarea generală și depășirea treptată a actualei divizări în blocuri”, că viitoarea conferință europeană ar trebui să discute „principiile de bază” ale colaborării și securității europene care ar urma să fie definite într-un document acceptat de toți. În acest context, M. Tepavaț a declarat că ar fi util să se găsească posibilități de progres și în unele probleme, cum ar fi „manevrele militare pe teritoriile altor state, existența bazelor militare pe teritoriile altor state, precum și adoptarea unei serii de măsuri mai largi care ar determina începerea unui proces de dezangajare și reducere reciprocă a înarmărilor în Europa”.

Cu ocazia consultărilor diplomatice româno-iugoslave (11-12 noiembrie a.c.), A. Vratușa, subsecretar de Stat, a informat că guvernul iugoslav se pronunță

în favoarea conferinței europene, nu are obiecții cu privire la ordinea de zi, este de acord cu participarea tuturor statelor europene, a SUA și Canadei. El a subliniat că Iugoslavia se pronunță împotriva concepției urmărind convocarea conferinței prin acțiuni de la bloc la bloc.

Albania a respins expres ideea convocării conferinței europene și a refuzat să primească documentele Consfătuirii de la Praga. Într-o convorbire cu ambasadorul român la Tirana, Reis Malile, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a apreciat că organizarea conferinței europene constituie „o manevră a imperialismului american și a social-imperialismului sovietic de dominare a sferelor de influență”. Aprecieri similare au fost expuse și în ziarul „Zeri i Popullit” din 19 noiembrie a.c.

II. Țări capitaliste:

Analiza reacțiilor țărilor occidentale relevă o mare varietate de poziții, inclusiv în rândul membrilor NATO și o evoluție pozitivă față de ideea unei conferințe europene.

Austria și Finlanda au adoptat oficial poziția favorabilă propunerile formulate la Praga, fără a exclude posibilitatea unor sugestii și inițiative proprii și ale altor state. Receptive la ideea Conferinței europene se arată, cu unele particularități, țările mici (Belgia, Elveția, țările nordice), precum și Spania. Țările mici manifestă interes în a contribui la pregătirea Conferinței în care văd un mijloc de promovare a intereselor lor și de întărire a securității proprii.

Franța a reacționat cu prudență față de propunerile țărilor socialiste, dovedind preocupare pentru evitarea pregătirii conferinței „de la bloc la bloc”, precum și unele rezerve în ce privește participanții. Consultările recente româno-franceze permit aprecierea că Franța continuă să se mențină pe o poziție de expectativă, urmărind evoluția evenimentelor fără a întreprinde, deocamdată, inițiative.

Declarațiile cancelarului Willy Brandt și ale ministrului de Externe W. Scheel relevă că guvernul RF a Germaniei are o atitudine pozitivă față de Conferința europeană. Cei doi oameni de stat și-au exprimat dorința ca organizarea conferinței să fie precedată de o serie de acțiuni în relațiile cu RF a Germaniei cu țările socialiste europene, în special cu URSS, Polonia, RDG.

Cu ocazia hotărârii guvernului român, din 13 octombrie a.c.⁷, G.F. Duckwitz, secretar de Stat pentru probleme politice din MAE vest-german, a arătat că guvernul său „nu dorește sub nici un chip ca viitoarea conferință europeană să eșueze datorită contradicțiilor inter-germane” sau ca „relațiile dintre cele două state germane să devină obiect principal al dezbaterilor”.

În ceea ce privește participarea RD Germane la conferință, W. Scheel a declarat că nu consideră o dificultate deosebită prezența la conferință a „doi miniștri germani, unul din Est, iar celălalt din Vest”. Ministrul vest-german a apreciat că ar fi bine ca SUA, Anglia, Franța, URSS, RFG, RDG să discute împreună, din timp, despre participarea celor două state germane.

---

⁷ Vezi doc. nr. 9.

În poziția Angliei s-a observat o anumită deplasare în direcția acceptării ideii unei conferințe europene. În același timp, în convorbirile oficiale cu reprezentanți diplomatici români și ai altor țări socialiste, partea engleză prezintă o serie de observații critice privind documentele de la Praga, ordinea de zi a conferinței, modul în care este concepută participarea SUA, Canadei și RDG, precum și în legătură cu scopurile urmărite de URSS prin inițierea conferinței europene.

Italia este, în principiu, favorabilă conferinței europene, evitând în prezent să adopte o poziție bine definită.

În poziția SUA se observă rezervele cele mai pronunțate față de problemele securității și conferinței europene. La consfătuirea ambasadourilor americani din Europa (10-13 noiembrie a.c.) E. Richardson, secretar de Stat, a afirmat că administrația SUA are rezerve față de inițiativele țărilor socialiste și o privește cu suspiciune. În același timp, presa americană a adoptat, în ansamblu, o atitudine critică la adresa propunerilor de la Praga.

Rezervele SUA sunt determinate de considerente de ordin politico-strategic, de preocuparea de a-și asigura un loc permanent în Europa, ca o contrapondere a URSS. SUA privesc securitatea și conferința europeană în contextul raporturilor est-vest și, îndeosebi, prin prisma politicii de bipolarism. Astfel, într-o convorbire cu ambasadourul român, H. Sonnenfeldt, consilier personal al președintelui Nixon, a menționat că, înainte de a se organiza o asemenea conferință este important de văzut cum vor evolua discuțiile sovieto-americane de la Helsinki, viitoarele negocieri sovieto-vest-germane referitoare la încheierea unui acord privind nefolosirea forței, precum și contactele dintre cele patru mari puteri în problema Berlinului.

III. Poziții și aprecieri privind unele aspecte concrete ale pregătirii și convocării conferinței pentru securitatea europeană.

1. Scopurile urmărite:

Țările occidentale sunt preocupate să stabilească scopurile pe care le urmăresc unele țări socialiste, în primul rând URSS, prin inițierea și organizarea conferinței europene. În acest sens, în comentariile oficialităților și diplomaților occidentali se apreciază că URSS ar urmări: consacrarea juridică a *statu quo*-ului în Europa, diminuarea influenței americane pe continent, asigurarea liniștii la granițele apusene ale țărilor socialiste europene în condițiile în care perspectiva îmbunătățirii raporturilor sovieto-chineze rămâne incertă, consolidarea poziției negocierilor duse cu SUA și China, precum și recunoașterea, cel puțin *de facto*, a RD Germane de către țările occidentale. După aprecierile lui Alfred Adam, purtătorul de cuvânt al ministrului pentru relațiile intergermane, graba URSS și RDG în convocarea conferinței europene ar releva și intenția lor de a împiedica abordarea și soluționarea problemelor în suspensie între RFG și Polonia, pe cale bilaterală.

La oficialitățile și diplomații occidentali se constată în continuare rezerve cu privire la sinceritatea poziției URSS.

Diplomații chinezi afirmă că prin organizarea conferinței europene SUA și URSS urmăresc instaurarea dominației lor, împărțirea lumii, inclusiv a Europei.

2. Ordinea de zi:

În declarațiile oficiale și în convorbiri cu diplomați români, reprezentanți ai Finlandei, Austriei, Elveției, Spaniei, Vaticanului s-au declarat de acord cu ordinea de zi propusă la Praga, apreciindu-se drept realistă. Țările NATO nu și-au definit încă oficial poziția. Fără a respinge *de plano* ordinea de zi propusă, reprezentanții unor țări NATO au formulat însă rezerve și obiecțiuni. Astfel, subsecretarul permanent al MAE englez a apreciat că ordinea de zi propusă are un caracter general, propagandistic.

Țările NATO au încercat la reuniunea preliminară de la Bruxelles, din noiembrie a.c., să stabilească un punct de vedere unitar față de conferința europeană.

Reprezentanții unor țări participante, inspirându-se din „planul Harmel”, au sugerat ca la conferința europeană să fie examinate două categorii de probleme „concrete” și anume: cooperarea europeană în domeniul economic, cultural, al drepturilor omului etc., probleme selective de securitate.

Din prima categorie ar face parte dezvoltarea colaborării economice, liberalizarea călătoriilor, lărgirea comunicațiilor (un sistem european pe șosele, canale și căi ferate), facilitarea schimbului de idei, măsuri de interes comun (combaterea poluării apelor și aerului, stabilirea unui sistem european de energie electrică), diminuarea barierelor între Piața Comună și CAER etc. Între măsurile selective de securitate ar fi incluse numai acele chestiuni special asupra cărora, potrivit părerii oficialităților americane, s-ar putea ajunge la un acord în momentul de față: renunțarea la folosirea și dezangajarea în Europa centrală, aspecte specifice ale problemei germane (de exemplu, viitorul statut al Berlinului).

La întrunirea de la Bruxelles nu s-a ajuns la un punct de vedere comun, urmând ca acest lucru să fie realizat la sesiunea Consiliului NATO din decembrie a.c. După părerea lui George Thomson, ministru în cabinetul britanic, s-a conturat deja o contrapunere a țărilor NATO cu privire la ordinea de zi și anume chestiunea reducerii forțelor militare și a armamentelor în Europa.

3. Documentele adoptate la Praga:

Multe țări occidentale, în special cele mici, s-au declarat de acord cu ideile renunțării la folosirea forței, rezolvării pașnice a litigiilor, dezvoltării colaborării economice și tehnico-științifice. În același timp, oficialitățile și diplomații unor țări occidentale (de exemplu, Anglia, Norvegia, Olanda, Italia etc.) au apreciat că documentele au un caracter general, că partea dispozitivă se reduce la o simplă enunțare a problemelor de fond, că nu aduc elemente noi față de principiile formulate în Carta ONU.

La aproape toți reprezentanții diplomatici din țările NATO s-a observat preocuparea de a cunoaște cât mai exact semnificația și rațiunile pentru care a fost inclus în documentul cu privire la renunțarea la folosirea forței ultimul paragraf (documentul nu afectează în nici un fel obligațiile pe care statele participante la conferința general-europeană și le-au asumat prin tratate și înțelegeri bi și multilaterale).

E. Davignon, director general politic din MAE belgian, a arătat că, după părerea sa, ultimul paragraf ar anula valoarea întregului document, iar Oldenburg, director general în MAE danez și Arnsteesen, directorul Direcției politice în MAE norvegian, au apreciat că formularea redă esența „doctrinei Brejnev” a suveranității limitate.

Din informațiile transmise de ambasadorul iugoslav la București, rezultă că Denis Healey, ministrul Apărării al Marii Britanii, a exprimat părerea că la conferința europeană problema nerecurgerii la forță ar putea fi abordată sub aspectul relațiilor de la bloc la bloc; Marea Britanie ar putea accepta realizarea unei înțelegeri de nerecurgere la forță între cele două blocuri. Menționăm însă că în cursul vizitei efectuate în Anglia de tovarășul Ion Gheorghe Maurer⁸, președintele Consiliului de Miniștri, primul ministru britanic, Harold Wilson, a declarat, în cadrul convorbirilor oficiale, că guvernul său nu agreează abordarea securității europene prin prisma concepției de la bloc la bloc și consideră că relațiile dintre statele aceluiași bloc nu constituie o problemă care interesează exclusiv alianța respectivă.

Reprezentanții MAE belgian au apreciat, totodată, că principiile independenței, suveranității și neamestecului în treburile interne ale altor state nu și-au găsit locul convenit în documentele consfătuirii de la Praga, că aceste principii nu pot fi substituite în nici un caz de angajamentul cu privire la nerecurgerea la forță.

În ceea ce privește documentul referitor la colaborarea economică, s-a remarcat opinia mai multor reprezentanți în sensul că nu ar apare necesară crearea de către conferința europeană a unor mecanisme în domeniul colaborării economice, tehnico-științifice, fiind posibil ca aceste sarcini să fie realizate prin întărirea Comisiei Economice a ONU pentru Europa.

4. Participanții la conferința europeană:

S-a remarcat că aproape toate țările capitaliste europene au legat, cu diferite nuanțe, conferința de participare la lucrările ei, de la început, cu drepturi depline a SUA și Canadei. S-a criticat faptul că în documentele consfătuirii de la Praga nu se prevăd expres nimic în acest sens. Un reprezentant al ministrului de Externe al Angliei a arătat ambasadorului cehoslovac că s-ar putea înțelege că țările socialiste fac din „participarea SUA și a Canadei o chestiune de târguială pentru admiterea RD Germane la conferință”.

Din informațiile ambasadei române la Washington, rezultă că SUA au fost nemulțumite de faptul că participarea lor este legată de admiterea RD Germane, considerând că le revine de drept locul la conferință.

Cu prilejul consultării româno-franceze a reieșit că Franța, care inițial manifestă unele ezitări, apreciază în prezent ca necesară participarea SUA și a Canadei. Semnalăm, totodată, că unii diplomați francezi au exprimat părerea potrivit căreia participarea SUA alături de URSS ar fi de natură a spori suspiciunile RP Chineze.

---

⁸ Referire la vizita din 24-29 noiembrie 1969, când Ion Gheorghe Maurer a fost primit de regina Elisabeta a II-a și de către primul ministru Harold Wilson [n. ed.].

În ceea ce privește participarea RDG, menționăm că, după părerea exprimată de E. Davignon, director general politic în MAE belgian, „țările NATO sunt de acord cu participarea la conferință a RD Germane cu drepturi egale cu cele ale altor state participante, inclusiv cu RF a Germaniei”.

Dacă RDG își va spori pretențiile, a adăugat Davignon, intenționând ca participarea la conferință să fie interpretată ca o recunoaștere de drept, atunci nu va fi conferință. O poziție similară a fost exprimată și de Luns, ministrul de Externe al Olandei, la 19 noiembrie a.c.

5. Locul și data conferinței:

Oficialitățile și diplomații finlandezi exprimă în continuare dorința și interesul țării lor de a găzdui conferința europeană. Aprecierile diplomaților occidentali indică o poziție favorabilă față de ținerea conferinței la Helsinki.

Cu privire la data convocării conferinței, aprecierile occidentale converg spre ideea că nu este realistă. Menționăm că și reprezentanții unor țări socialiste au exprimat îndoieli asupra posibilității organizării conferinței în perioada propusă. În acest sens, St. Jedrychowski a remarcat că SUA nu sunt pregătite actualmente să angajeze discuții serioase pe tema securității europene, întrucât acordă o mare atenție tratatelor de la Helsinki. St. Jadrychowski a adăugat că organizarea conferinței „va depinde într-o mare măsură de rezultatele convorbirilor bilaterale sovieto-americane în problema dezarmării”.

A. Gromîko, ministrul de Externe al URSS, a spus ambasadorului român că „termenul propus de noi este bun, fie și numai pentru a exercita presiuni”. Dacă noi am fi propus un termen mai îndepărtat, a observat Gromîko, alții ar fi venit cu o dată și mai îndepărtată.

6. Modalități de convocare a conferinței:

Oficialități și diplomați, în special din țările mici și mijlocii (Elveția, Austria, Finlanda, Suedia, Belgia, Spania etc.), își exprimă îngrijorarea față de tendințele vizând convocarea conferinței pe calea contactelor de la bloc la bloc. Astfel, ambasadoarea Suediei la Praga și-a pus întrebarea care ar fi rolul și locul țărilor europene neparticipante la alianțe militare în condițiile securității bazate pe împărțirea Europei în blocuri.

Franța și Iugoslavia se pronunță cel mai categoric împotriva unei asemenea perspective.

Partizanii concepției de la bloc la bloc sunt în primul rând SUA. Aceleași tendințe apar, uneori atenuat, și în comentariile diplomaților din alte țări NATO (spre exemplu: Anglia, Olanda, Norvegia, Danemarca etc.).

Oficialități din unele țări NATO (de exemplu Grecia) au menționat în convorbirile cu diplomați români că nu împărtășesc ideea pregătirii conferinței de la bloc. Ele au ținut însă să precizeze că, având în vedere experiența desprinsă din acțiunile URSS, securitatea țărilor lor este garantată prin apartenența la NATO.

IV. Prezentarea hotărârii Consiliului de Miniștri al RS România din 13 octombrie 1969:

MAE și misiunile diplomatice române au remis oficial hotărârea Consiliului

de Miniștri privind Conferința pentru securitatea europeană unui număr de 38 de state, secretarului general ONU, precum și secretarului Comisiei Economice a ONU pentru Europa. Hotărârea urmează să fie transmisă încă altor 21 de state, majoritatea neeuropene.

Prezentarea hotărârii a prilejuit expunerea temeinică a poziției țării noastre în chestiunile securității și cooperării europene, cât și cu privire la aspectele concrete ale organizării conferinței.

Reacțiile preliminare au fost favorabile. Numeroși interlocutori au subliniat preocuparea consecventă a guvernului român pentru a-și aduce contribuția la statornicirea în Europa a unei securități trainice, sinceritatea și principialitatea poziției României. Mulți interlocutori au relevat eforturile țării noastre pentru a găsi idei și acțiuni de natură să întrunească o largă adeziune.

Poziția României este privită cu atenție și interes. Ministerele de Externe ale Iugoslaviei și ale unor țări occidentale au solicitat consultări cu MAE român, iar șefii sau diplomații unor misiuni diplomatice din București (Danemarca, Austria, RAU, Japonia etc.) au cerut să le fie prezentată concepția țării noastre privind securitatea și organizarea conferinței general-europene.

AMAE, Problema 23. 9V3.1969. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, f. 229-240.

14. 18 noiembrie 1969, Moscova. Telegramă transmisă de ambasadorul Teodor Marinescu, către ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, referitoare la convorbirea avută cu ministrul Afacerilor Externe al URSS, Andrei Gromîko, privind problemele organizării conferinței general-europene

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 47.082

Strict Secret
18 noiembrie 1969

Tovarășului Corneliu Mănescu
Ministrul Afacerilor Externe

La 18 noiembrie a.c., orele 10, am fost primit de Andrei Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al URSS, pe care l-am informat despre ședința Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie a.c., transmițându-i conform indicației dv., textul Hotărârii guvernului român privind aprobarea activității delegației noastre la Consfătuirea de la Praga a miniștrilor de Externe.

Gromîko a mulțumit pentru informare și textul transmis, spunând că îl va aduce neîntârziat la cunoștința guvernului sovietic.

În continuarea convorbirii, ministrul de Externe sovietic a relatat că după consfătuirea de la Praga a informat Comitetul Central și guvernul despre rezultatele consfătuirii. Bilanțul acesta a fost apreciat în mod pozitiv de conducerea sovietică, care consideră că declarația adoptată și documentele puse de acord la Praga „crează o bază favorabilă pentru activitatea noastră de viitor în direcția convocării conferinței europene”.

În ceea ce privește reacțiile la documentele consfătuirii de la Praga, Gromîko a apreciat că „în general ele sunt favorabile”, dar că din partea unor guverne se observă rezerve. El a subliniat că este vorba „în special de guvernul SUA, mai precis de luările de poziție ale unor reprezentanți americani și nu ale guvernelor ca atare”. Aceștia afirmă că în documentele consfătuirii de la Praga nu este clar formulată problema privind participarea SUA și Canadei la conferința europeană.

Ministrul de Externe sovietic și-a exprimat speranța că demersurile pe care le fac „ambasadorii noștri, ai dv., și ai celorlalte țări” participante la consfătuirea de la Praga „vor ajuta, probabil, să se clarifice această problemă pentru că noi suntem de acord cu participarea SUA și Canadei la conferința europeană”.

SUA și Canada – a adăugat Gromîko – se prefac că nu observă acest lucru, dar fac aceasta tocmai pentru că manifestă rețineri față de conferință.

Personal este convins că SUA sunt împotriva conferinței europene, dar ele trebuie să țină totuși seama de părerea și dorințele popoarelor și statelor europene.

Există informații, a continuat Gromîko, că țările NATO examinează, în prezent, problemele care ar urma să fie aduse în dezbateră conferinței europene însă deocamdată nu există nici o propunere concretă.

Din informațiile sovietice, a spus el, rezultă că țările occidentale ar dori să prezinte conferinței două serii de probleme: semieconomice și semipolitice.

Din prima serie de probleme, Gromîko a amintit propunerea de creare a unui sistem unic de transport între țările europene, despre care i-a vorbit la New York ministrul Afacerilor Externe al Angliei.

Pe de altă parte, a spus el, țările occidentale ar dori să aducă în discuția conferinței europene problemele mari, cum ar fi „reducerea trupelor” sau „unificarea Germaniei. Gromîko a apreciat că în spatele acestor propuneri se ascund „planuri de complicare, de subminare” a conferinței europene, întrucât aceste probleme, dacă ar fi luate în dezbateră, ar duce de la început la ciocniri între participanți și la eșecul conferinței. „Trebuie să fim vigilenți și să parăm aceste manevre îndreptate împotriva conferinței”.

La întrebarea mea, care sunt reacțiile în legătură cu termenul de convocare și cu cele două puncte propuse a fi incluse pe ordinea de zi a conferinței, Gromîko a evitat un răspuns concret.

A spus că, după datele de care dispune partea sovietică, „majoritatea țărilor” consideră că aceste puncte sunt binevenite, dar „unele țări” socotesc că pe lângă aceste probleme importante mai trebuie incluse și altele. Din partea acestor țări, oficial nu există nici o propunere, „poate acestea vor fi făcute în decembrie”, după sesiunea Consiliului NATO.

În ceea ce privește termenul, unele țări consideră data propusă ca prea apropiată, că pentru a fi bine pregătită conferința ar trebui convocată „mai târziu”. El sublinia că „termenul propus de noi este bun chiar numai pentru a exercita presiuni”. Dacă noi am fi propus un termen mai îndepărtat, alții ar fi venit cu o dată și mai îndepărtată privind ținerea conferinței.

Gromîko a subliniat că partea sovietică consideră că între țările noastre este util să se facă „din mers” schimb de informații privind conferința europeană, în această nouă fază a pregătirii ei.

T. Marinescu

AMAE, Problema 23. 9V3.1969. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe (Moscova) și a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 23-24 și 30-31 octombrie 1969, f. 197-199.

15. 18 noiembrie 1969, Washington. Telegramă transmisă de secretarul ambasadei României în SUA, Gh. Ioniță, către primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, privitoare la demersurile guvernului cehoslovac pentru convocarea conferinței general-europene; reacțiile administrației americane față de propunerile avansate de statele Tratatului de la Varșovia la Consfătuirea de la Praga.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Washington, nr. 80.786

Strict Secret
18 noiembrie 1969

Tovarășului George Macovescu
Prim-adjunct al ministrului

La 18 noiembrie a.c., Jaroslav Zantovsky, ministru consilier la ambasada Cehoslovaciei din Washington, mi-a făcut o vizită de răspuns la vizita protocolară pe care i-am făcut-o acum trei săptămâni. În cadrul discuției mi-a spus următoarele în legătură cu problema conferinței pentru securitate și colaborare în Europa:

1. În urma Consfătuirii de la Praga a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, ambasada cehoslovacă din Washington a purtat mai multe discuții la Casa Albă, la Departamentul de Stat și la Congres privind posibilitatea organizării unei conferințe general-europene, cu scopul de a cunoaște cât mai exact poziția guvernului SUA față de această întâlnire și reacția față de Consfătuirea de la Praga. Atât la Casa Albă, cât și la Departamentul de Stat s-au făcut următoarele aprecieri:

- perioada sugerată de Consfătuirea de la Praga pentru convocarea conferinței general-europene este prea apropiată. În prezent nu sunt condiții

prielnice organizării unei astfel de conferințe în prima parte a anului 1970 și nici chiar în cea de-a doua parte. La ora actuală sunt multe probleme dificile în Europa, care împiedică pregătirea și desfășurarea conferinței într-un timp scurt;

- o eventuală conferință general-europeană ar putea fi organizată după ce țările NATO în ansamblu și cele ale Tratatului de la Varșovia vor cădea de acord asupra modalităților de pregătire și asupra problemelor care ar putea fi discutate. O asemenea conferință nu poate fi pregătită și organizată de un grup de țări, ci de țările celor două organisme militare în ansamblu;
- tematica propusă de Consfătuirea de la Praga pentru a fi discutată la o eventuală conferință europeană este prea generală și vastă prin problemele pe care le cuprinde și nu ar fi de natură să asigure un succes al întrunirii. S-ar putea lua în discuție însă pregătirea și organizarea unei conferințe – de la bloc la bloc – într-o anumită perioadă de timp care să discute probleme concrete cum ar fi, de exemplu, reducerea armamentului convențional, reglementarea căilor de acces în Berlin etc.;
- Consfătuirea de la Praga, ca de altfel și materialele adoptate de aceasta, ar avea mai mult un caracter propagandistic.

Uniunea Sovietică are desigur motive pentru a se bucura de ele și a le considera ca un succes al țărilor socialiste europene în politica pe care o promovează față de Occident.

2. Pe baza discuțiilor oficiale și neoficiale purtate la Casa Albă, Departamentul de Stat și la Congres, ambasada Cehoslovaciei a tras anumite concluzii și a nume:

- guvernul american nu manifestă interes, cel puțin în condițiile internaționale actuale, pentru organizarea unei conferințe general-europene în spiritul Consfătuirii de la Praga. Pledarea pentru o pregătire temeinică a conferinței, pentru o perioadă mai mare de pregătire, precum și aprecierile că tematica propusă de Consfătuirea de la Praga este prea generală și vastă nu au o bază temeinică, ci constituie doar motive și forme de a respinge organizarea conferinței în prima parte a anului viitor;
- administrația Nixon manifestă interes și preocupare pentru reducerea trupelor sale în Europa și a contribuției americane privind armamentul convențional în cadrul NATO.

De aceea ar fi de așteptat ca SUA să se pronunțe pentru o conferință europeană care să discute însă cu precădere această problemă.

Partea americană dorește să vadă mai întâi cum evoluează negocierile SALT și la ce rezultate s-ar putea ajunge și numai după aceea să ia o hotărâre definitivă privind limitarea armamentului convențional. Potrivit informațiilor pe care le are ambasada cehoslovacă, administrația SUA ar dori să discute în cadrul negocierilor generale SALT și probleme legate de o eventuală reducere a armamentului clasic în Europa.

Având în vedere interesul pe care SUA îl au față de reducerea armelor convenționale și a trupelor din Europa, precum și speranța care există în

Departamentul de Stat că Uniunea Sovietică ar fi dispusă să-i vină în întâmpinare, este de așteptat ca sesiunea Consiliului NATO, din decembrie a.c., să adopte o declarație prin care să cheme la organizarea unei conferințe care să discute în primul rând problema reducerii armamentului convențional. De fapt, la recenta întâlnire a grupului de planificare nucleară al NATO, care a avut loc la Washington (SUA), delegația americană a ridicat problema stabilirii unor proporții juste în cadrul NATO între armele nucleare strategice și cele convenționale, mai ales în perspectiva încheierii unui acord în urma negocierilor SALT. Delegația vest-germană fiind de acord cu importanța acestei probleme, a cerut însă părții americane ca la negocierile SALT să insiste și asupra limitării rachetelor cu rază mică și medie, de care RFG se teme mult într-un conflict militar.

Ambasada Cehoslovaciei a primit indicații speciale din țară să urmărească îndeaproape evoluția poziției americane în problema conferinței general-europene, să intensifice contactele cu Casa Albă, Departamentul de Stat și la Congres. În cadrul ambasadei, ministrul consilier Zantovsky are sarcina ca în perioada următoare să se ocupe special de aceste probleme.

Gh. Ioniță

AMAE, Problema 241.9S7.1969. Direcția de sinteză. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 30-31 octombrie 1969, vol I, f. 85-87.

16. 18 noiembrie 1969, Washington. Telegramă trimisă de la ambasada României în SUA către primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la demersurile ambasadorului Corneliu Bogdan de a transmite Departamentului de Stat, Hotărârea Consiliului de Miniștri, din 13 noiembrie, privitoare la acțiunile guvernului de la București pentru convocarea conferinței general-europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Washington, nr. 80.789

Strict Secret
18 noiembrie 1969

Tovarășului George Macovescu,
prim-adjunct al ministrului,

Urmare a telegramei dv. nr. 08/001027⁹.

1. Potrivit indicațiilor primite, tovarășul ambasador C. Bogdan a solicitat audiență secretarului Departamentului de Stat, iar în cazul în care acesta nu poate la

---

⁹ Documentul nu a fost identificat în arhivă [n. ed.].

asistentul secretarului pentru problemele europene. Ni s-a răspuns că secretarul William Rogers este extrem de ocupat în această perioadă, iar asistentul secretarului, Martin Hillenbrandt, este plecat din localitate și se întoarce la Washington tocmai la sfârșitul săptămânii viitoare. Deoarece s-a considerat urgentă prezentarea hotărârii Consiliului de Miniștri al RS România, din 13 noiembrie și discuția pe această problemă, tovarășul ambasador a acceptat o audiență la George Springsteen, adjunct al asistentului secretarului pentru afacerilor europene, care se ocupă direct de problemele securității europene. S-a stabilit însă ca după 1 decembrie a.c. tovarășul ambasador să aibă o discuție cu Martin Hillenbrandt și cu [Henry] Kissinger, consilierul lui Nixon.

2. La audiența care a avut loc la George Springsteen, la 19 noiembrie a.c. a luat parte și subsemnatul.

Tovarășul ambasador, potrivit discuțiilor primite, a înmânat textul hotărârii în limba română și o traducere neoficială a acestuia în limba engleză.

În același timp s-a prezentat pe scurt conținutul hotărârii, poziția guvernului nostru privind cooperarea și securitatea europeană, făcând totodată menționările și sublinierile potrivit indicațiilor primite prin telegrama dv.

3. George Springsteen, după ce a ascultat cu atenția expunere și a citit textul hotărârii, a pus următoarele trei întrebări:

- dacă partea română consideră că trebuie organizată numai o conferință sau mai multe;
- dacă în concepția României Statele Unite pot participa la pregătirea și desfășurarea conferinței;
- dacă România se gândește ca atunci când o eventuală conferință europeană s-ar organiza și ar discuta problema nefolosirii în relațiile dintre state ar trebui discutată în acest context și problema neamestecului în treburile interne.

La aceste întrebări s-au dat, în esență, următoarele răspunsuri:

- asigurarea unui sistem de securitate europeană nu este o problemă simplă, ci este complexă și cuprinde multiple aspecte. Ca urmare, rezolvarea problemelor litigioase în Europa, respectiv făurirea unui sistem de securitate europeană, ar putea fi rezultatul unui șir de conferințe consacrate acestei teme;
- România nu are obiecții la participarea Statelor Unite la conferință; desigur, dacă țările europene ar fi de acord în acest sens. Noi considerăm că la conferință ar putea lua parte și alte state care sunt interesate să-și aducă contribuția la realizarea securității europene;
- temelia singură a statorniciei unui climat de securitate rezidă în respectarea strictă a dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, a principiilor suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc. Nefolosirea forței în relațiile dintre state presupune în mod logic neamestec străin în treburile interne.

George Springsteen a spus că se îndoiește că URSS va fi de acord să discute probleme legate de neamestec în treburile interne, având în vedere „teoria lui Brejnev” privind „suveranitatea limitată”. În același timp, el a făcut mențiunea că o eventuală conferință europeană ar trebui să discute probleme concrete, legate într-adevăr de securitate. La intervenția noastră a dat ca exemplu problema reducerii trupelor și a armelor convenționale.

El a spus că la conferința de la Bruxelles a miniștrilor adjuncți ai țărilor NATO din 5-6 noiembrie a.c. s-au discutat probleme legate de o eventuală conferință europeană și că acestea vor fi reluate la sesiunea Consiliului NATO din decembrie a.c.

4. În aceeași zi tovarășul ambasador Cornel Bogdan a făcut o vizită ambasadorului canadian, cu care ocazie s-a procedat la fel ca în audiența la Springsteen. După ce a mulțumit pentru documentul primit și pentru prezentarea făcută privind poziția noastră în problemele securității europene, ambasadorul canadian a spus că va informa guvernul său despre aceasta și va transmite documentul primit. El s-a interesat dacă România consideră că țara sa trebuie să ia parte la conferință. La aceasta s-a dat un răspuns similar cu cel privind participarea Statelor Unite ale Americii.

Vom urmări în continuare reacția SUA și a Canadei și vom informa.

Gh. Ioniță

AMAE, Problema 241/9S7.1969. Direcția de sinteză. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 30-31 octombrie 1969, vol. I, f. 91-93.

17. 27 noiembrie 1969, Geneva. Telegramă a ambasadorului român, I. Datcu, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Mircea Malița, referitoare la reacțiile secretarului executiv al Comisiei economice pentru Europa, Stanovnik, față de organizarea conferinței general-europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Geneva, nr. 30571

Strict secret
27 noiembrie 1969

Tovarășului Mircea Malița,
adjunct al ministrului,

La 27 noiembrie a.c., am înmănat secretarului executiv al Comisiei economice pentru Europa, Stanovnik, textul Hotărârii Consiliului de Miniștri din 13 noiembrie în problema securității europene¹⁰ și i-am expus poziția noastră conform indicațiilor.

---

¹⁰ Vezi doc. nr. 9.

Stanovnik a reținut ca importante ideile referitoare la sistemul de angajamente clare și adoptarea de măsuri concrete. A exprimat deplinul acord cu ideea că securitatea europeană trebuie să fie emanația tuturor statelor europene, pe baza principiilor dreptului internațional, că aceasta nu poate fi circumscrisă la blocuri sau la raporturile dintre blocuri.

Stanovnik a exprimat, în continuare, următoarele idei:

1. Documentele de la Praga sunt formulate în termeni prea generali. Aceasta este și principala critică ce li se aduce de către țările occidentale. Până acum circa o săptămână, reacțiile SUA și Angliei au fost destul de rezervate față de conferință. Din informațiile recente rezultă însă o evoluție relativ mai flexibilă din partea acestor două țări.

2. Din discuțiile avute la Helsinki cu guvernul finlandez a reieșit că aici conferința este sprijinită cu foarte mult entuziasm. Finlanda consideră ținerea conferinței, de importanță majoră pentru promovarea intereselor sale, politice, economice și militare.

Majoritatea țărilor mici și mijlocii din Europa sprijină ideea unei conferințe, fiecare din considerente proprii.

Stanovnik a exprimat părerea că este greu de găsit două țări europene care să urmărească atingerea unor obiective identice prin participarea la conferință.

Astfel, Italia urmărește consolidarea poziției sale față de Franța și RFG, Belgia pornește de la considerentele aderenței sale la blocul NATO. Austria pentru întărirea statutului său de neutralitate. Alte țări doresc, din diverse motive, slăbirea blocurilor militare.

3. Problema care trebuie tratată cu toată atenția pentru a nu torpila însăși ideea conferinței este aceea a relațiilor RFG-RDG.

Personal a avut și va avea contacte cu aceste două guverne, cărora le atrage atenția că timpul nu mai lucrează în prezent în favoarea nici uneia din ele și că trebuie să se grăbească cu adoptarea unei poziții reciproc rezonabile.

RFG urmează să înțeleagă că dacă nu va adopta o atitudine cât mai realistă față de RDG, va pierde inițiativa și comunitatea internațională ar putea să impună Germaniei Federale soluții care s-ar putea să nu-i fie cele mai favorabile.

RDG, la rândul său, va trebui să renunțe la obstinția cu care susține soluția „dreptului internațional” și cu care respinge ideile avansate de Brandt.

În cazul în care cancelarul vest-german nu va putea să-și materializeze ideile avansate, el ar putea pierde în fața unei opoziții puternice. Situația s-ar reîntoarce astfel la punctul de plecare și atât RDG, cât și cooperarea europeană ar avea de pierdut.

4. De altfel, din câte cunoaște, în ultimul timp cele două guverne au trecut de la discuția „prin intermediul presei” la „dialogul direct”.

5. Stanovnik a rezumat astfel situația existentă.

Fără a fi excesiv de optimiști, există unele elemente pozitive, care folosite acum ar putea duce la o soluție menită să îmbunătățească situația europeană.

Va trebui făcut totul pentru acceptarea de către toate țările vizate a ideii ținerii conferinței.

6. Comisia economică pentru Europa trebuie consolidată pentru a juca rolul sporit în problemele cooperării economice, comerciale și tehnico-științifice.

Din discuțiile pe care le-a avut cu majoritatea țărilor rezultă că nu este cazul să se pună în discuție crearea – pentru problemele de mai sus – a unui nou mecanism internațional. Acest mecanism există în cadrul sistemului ONU, iar CEE s-a dovedit până acum viabilă și utilă.

Stanovnik a insistat îndelung asupra acestui punct.

7. A reiterat poziția asupra căreia am mai informat – referitor la utilitatea participării miniștrilor Afacerilor Externe la sesiunea a 25-a a Comisiei economice pentru Europa, subliniind ca astfel s-ar putea da o nouă dimensiune politică rolului CEE.

Se va avea în curând o nouă discuție cu guvernul belgian care, în principiu, susține această idee. Președintele Finlandei i-a declarat că este gata să-l trimită pe ministrul său de Externe la Geneva, cu condiția „să nu fie singurul”.

8. I-am spus lui Stanovnik că în ce ne privește, poziția noastră este cunoscută – aceea de întărire a rolului și eficienței CEE ca organism de stimulare a cooperării economice și tehnico-științifice între toate țările europene. Am exprimat opinia că a venit momentul, inclusiv în lumina celor relatate de el, ca în comisie să fie reflectate realitățile din Europa, în primul rând existența celor două state germane.

Stanovnik mi-a răspuns că el personal va face tot ce este posibil ca problema participării RDG să se rezolve cât mai curând, fără a putea anticipa însă asupra rezultatelor.

I. Datcu

AMAE, Problema 241/9S7.1969. Direcția de sinteză. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 30-31 octombrie 1969, vol I, f. 166-169.

VII. CONSFĂTUIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE DIN ȚĂRILE PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 26-27 IANUARIE 1970, SOFIA

1. 23 ianuarie 1970, Moscova. Telegrama ambasadorului român Teodor Marinescu cu privire la ordinea de zi a consfătuirii adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 46061

Secret
23 ianuarie 1970

Tovarășului Nicolae Ecobescu,
adjunct al ministrului,

În legătură cu Consfătuirea de la Sofia a adjuncților miniștrilor de Externe din țările membre ale Tratatului de la Varșovia, din surse sovietice, dispunem numai de informațiile date de A.S. Astavin, șeful Direcției a 5-a din MAE al URSS, despre care s-a informat anterior¹. Din convorbirile ocazionale cu ambasadorii RD Germane, Ungariei și miniștrii consilieri polonez și cehoslovac, a reieșit că perfectarea consfătuirii s-a făcut în capitalele țărilor respective și că ordinea de zi comunicată atât de sovietici, cât și de bulgari se referă la problemele securității europene, la pregătirea în continuare a conferinței.

În exploatarea interesului sovietic pentru a se convoca acum Consfătuirea de la Sofia, credem că ar trebui să se aibă în vedere faptul că, în prezent, a devenit clară poziția față de conferința europeană a principalelor țări membre în NATO – SUA, Anglia, RF a Germaniei etc. Din acest punct de vedere, se poate vorbi de o nouă etapă, caracterizată prin aceea că, practic, este exclusă posibilitatea ținerii conferinței europene în prima jumătate a acestui an.

Însărcinatul cu afaceri a.i. finlandez, Karpimen, spune că, deocamdată, Finlanda nu va veni cu nici o inițiativă nouă în legătură cu conferința europeană, întrucât, pe de o parte, convocarea ei în viitorul apropiat este nerealistă, iar pe de altă parte, guvernul finlandez este foarte ocupat cu campania electorală. După părerea primului secretar al ambasadei americane la Moscova, S. Polansky (exprimată într-o convorbire cu I. Georgescu, secretar I) nici URSS, în ciuda declarațiilor oficiale, nu ar mai manifesta același interes față de convocarea rapidă a conferinței din următoarele considerente:

---

¹ Documentul nu a fost identificat în arhivă [n. ed.].

URSS dorește ca înaintea conferinței statelor să se organizeze, sub egida sa, congresul popoarelor din Europa. Întâlnirea recentă de la Moscova a celor 28 de partide ar fi fost, după informațiile ambasadei SUA, convocată în mare grabă, de unde deducerea că o hotărâre privind convocarea congresului respectiv ar fi fost luată la sfârșitul anului 1969, când conducerea sovietică și-ar fi dat seama că nu este posibilă ținerea conferinței în anul în curs.

Sovieticii doresc să convoace, înaintea conferinței general-europene, un Congres al sindicatelor din Europa.

Despre această intenție i-ar fi vorbit Șelepin lui H. Vetter, președintele Uniunii Sindicatelor din RFG, cu prilejul vizitei făcută de acesta în decembrie 1969, la Moscova.

URSS este angrenată în acțiuni importante în acest an, pe plan internațional, în special în tratative complicate cu China, RF a Germaniei și SUA.

Sovieticii sunt extrem de ocupați cu centenarul nașterii lui Lenin, aniversarea a 25 de ani de la terminarea războiului cu Germania, Congresul al 24-lea al PCUS, alegerile din Sovietul Suprem și sovietele locale etc.

Situația din Europa, mai ales după venirea la putere în RFG a lui Willy Brandt, a devenit mult mai liniștită și stabilă față de alte regiuni ale lumii, ceea ce nu ar justifica grăbirea unei asemenea acțiuni de amploare, cum este conferința europeană, într-un moment când tensiunea în Europa a scăzut simțitor.

În condițiile în care convocarea, în viitorul apropiat, a conferinței general-europene este lipsită de perspectivă, prin organizarea consfătuirii de la Sofia, sovieticii, după părerea noastră, urmăresc în principal:

1. Ca URSS să păstreze inițiativa pregătirii conferinței general-europene și să se asigure, de asemenea, de pozițiile coordonate ale țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia; în felul în care acestea vor acționa în contactele lor cu țările occidentale, îndeosebi față de propunerile ce ar putea veni din partea altor țări, inclusiv față de propunerea, conturată deja, privind dezarmarea dezechilibrată în Europa, precum și față de problema raportului dintre convocarea conferinței și rezultatele negocierilor sovieto-vest-germane, polono-vest-germane și în legătură cu Berlinul occidental.

Este plauzibil ca, atât din interesul de a păstra inițiativa, cât și din motive propagandistice legate de anul jubiliar, sovieticii să aprecieze că este necesară o nouă acțiune a țărilor socialiste – la nivelul miniștrilor de Externe sau pe linie de partid – care să preceadă sesiunea Consiliului NATO de la Roma din vara acestui an;

2. Ținând seama de practica sovietică cunoscută, ne putem aștepta ca la Sofia să nu se discute numai problemele conferinței și ale tacticii de urmat, în cazul că aceasta nu va putea avea loc în anul 1970. Este posibil să se folosească consfătuirea și în scopul de a menține sub control și a frâna angajarea prea mare a altor țări socialiste europene – Polonia, Ungaria etc. – în tratative cu RF a Germaniei. În legătură cu aceasta am reținut o înăsprire, în ultimele zile, a criticilor din presa sovietică la adresa RF a Germaniei, în cadrul cărora guvernul vest-german nu este în întregime ocultat.

3. Este posibil să se folosească cadrul oferit de consfătuire pentru a obține un plus de informații din partea noastră și din partea altor țări participante, îndeosebi informații rezultate în urma contactelor avute cu țările occidentale.

4. Printre scopurile urmărite de sovietici prin organizarea Consfătuirii de la Sofia un loc aparte îl ocupă intenția de „regularizare” a unor astfel de întâlniri, convocate la intervale apropiate.

Cu alte cuvinte, este vorba de încercări de reînviere a ideii mai vechi de transformare a Tratatului de la Varșovia într-un centru de „coordonare” și de „alinare a politicii externe a țărilor socialiste”.

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Sofia a adjunctilor miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 26-27 ianuarie 1970, f. 4-7.

2. 26 ianuarie 1970, Sofia. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, referitor la acțiunile întreprinse de România pentru menținerea securității europene; propunerea de a se convoca, din inițiativa țărilor comuniste, Conferința pentru securitate și cooperare în Europa.

Intervenția tovarășului Nicolae Ecobescu,
adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS România,
la consfătuirea reprezentanților țărilor participante
la Tratatul de la Varșovia
Sofia, 26 ianuarie 1970

Delegația română dorește în primul rând să exprime grațitudinea sa guvernului țării gazdă, Republica Populară Bulgaria, pentru condițiile bune pe care le-a asigurat desfășurării lucrărilor Consfătuirii, pentru caldă ospitalitate de care ne bucurăm.

Am dori, de asemenea, să exprimăm satisfacția noastră în legătură cu inițiativa tovarășilor sovietici de a avea un schimb de păreri și informații asupra evoluției recente a unei probleme care deține un loc central în preocupările de politică externă ale partidelor și guvernelor țărilor noastre – cooperarea și securitatea în Europa.

Aș vrea să amintesc, în câteva cuvinte, activitatea României, după Consfătuirea de la Praga a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor noastre, în promovarea ideii securității europene, a propunerii noastre comune, de convocare a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

După cum sunteți desigur informați, la 13 noiembrie 1969, Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România a adoptat o Hotărâre privind aprobarea activității delegației române la Consfătuirea de la Praga. În acest document se arată

că, în concepția guvernului român, „securitatea europeană reclamă un sistem de angajamente clare din partea tuturor statelor, precum și de măsuri concrete care să ofere fiecărui stat siguranța deplină că se află la adăpost de orice primejdii de agresiune sau de alte acte de folosire a forței sau de amenințare cu forța și să asigure dezvoltarea lor pașnică, într-un climat de destindere, înțelegere și colaborare”.

Poziția Partidului Comunist Român și a guvernului Republicii Socialiste România în ceea ce privește ansamblul problematicii securității continentului este cunoscută și a fost clar exprimată de secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la întâlnirea conducătorilor de partid și de stat ai țărilor socialiste, care a avut loc la Moscova, la începutul lunii decembrie a anului trecut. Ca și până acum, România va milita în mod statornic și își va aduce contribuția la edificarea unei securități trainice și a unei cooperări fructuoase între toate statele Europei.

Noi pornim de la concepția fundamentală după care securitatea europeană trebuie să fie întemeiată pe respectarea strictă a principiilor generale, unanim recunoscute ale legalității și eticii internaționale și anume a suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, a neamestecului în treburile altor state, a dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta, conform cu principiile sale, năzuințe și interese, a repudierii folosirii forței și amenințării cu forța din relațiile între state. De aceea, așa cum se arată și în documentele elaborate în comun la Praga, pregătirea Conferinței europene trebuie să fie opera tuturor statelor continentului care, în raport cu posibilitățile de care dispun, dând dovadă de inițiativă, individual și împreună cu alte state, prin acțiuni bi și multilaterale, să asigure condițiile cele mai bune convocării și desfășurării Conferinței și eliminarea tuturor obstacolelor din calea împlinirii dezideratului major al securității în Europa.

Considerăm că statornicirea securității europene nu poate fi rezultatul unui gest, unui act, să se epuizeze prin însăși săvârșirea lui și nici nu se poate realiza printr-o simplă declarație sau altă manifestare de bunăvoință. Împlinirea securității continentului constituie un proces, un proces dialectic contradictoriu, ceea ce implică necesitatea de a se asigura o tendință generală ascendentă, urmărindu-se progresul continuu, înaintarea pas cu pas către acest obiectiv. Aceasta reclamă eforturi stăruitoare, acțiuni și inițiative concrete, îndrăzneală și inventivitate în identificarea căilor și mijloacelor optime de abordare și selecționare a problemelor, răbdare și perseverență și luciditate în aprecierea realităților. Este vorba de o operă comună în care meritul inițiativei aparține țărilor socialiste și de care trebuie să beneficieze toate statele Europei, fără excepție, îngrădiri sau discriminări; de aceea, se impune luarea în considerare, cu maximă receptivitate, a tuturor intereselor legitime și a pozițiilor manifestate prin diferite sugestii și inițiative.

Având în vedere obiectivul unei cât mai vaste popularizări a ideilor și propunerilor adoptate la Praga, Hotărârea guvernului român din 13 noiembrie 1969 a fost prezentată de șefii misiunilor noastre diplomatice, guvernelor statelor europene și altor state cu care România întreține relații diplomatice. În acest cadru

a fost expusă pe larg poziția noastră în problemele securității europene, au fost explicate și argumentate amplu propunerile privind organizarea Conferinței europene, care, în concepția țărilor socialiste, urmează să joace un rol important în promovarea procesului de înfăptuire a unei securități reale pe continent.

Din discuțiile purtate cu această ocazie, din contactele avute cu reprezentanți ai diferitelor state, precum și din alte informații de care dispune Ministerul Afacerilor Externe, se desprind anumite constatări, în ceea ce privește poziția celorlalte state față de problema securității europene și, în special, față de propunerea țărilor socialiste de a se convoca în prima jumătate a anului în curs, o Conferință pentru securitate și cooperare în Europa.

Țările occidentale, membre ale NATO, cum sunt Austria, Elveția, Finlanda, Suedia, Spania, văd în Conferință un mijloc de promovare a securității proprii, manifestă interes în a contribui la pregătirea ei, afirmă preferință pentru acele formule care implică depășirea în această acțiune a cadrului relațiilor de la bloc la bloc. Guvernele acestor țări apreciază ordinea de zi propusă prin Declarația de la Praga; ele își rezervă, totodată, dreptul de a veni cu sugestii și propuneri proprii.

În pozițiile țărilor membre ale NATO se constată o mare varietate de nuanțe, pe fundalul general al consolidării tendințelor favorabile convocării unei conferințe europene. Considerăm întemeiată aprecierea că, în ansamblu, aceste țări manifestă dorința de principiu de a se ajunge la organizarea unei conferințe pentru securitate și cooperare în Europa, într-un viitor mai mult sau mai puțin apropiat, funcție, evident, de viziunea lor asupra modalităților de pregătire și scopurilor pe care ar urma să le atingă Conferința.

Apare semnificativ faptul că în documentele adoptate de sesiunea Consiliului NATO de la Bruxelles este admisă necesitatea și utilitatea unor discuții concrete în problemele cooperării și securității europene. Se recunoaște, totodată, în mod explicit necesitatea întemeierii relațiilor între toate statele continentului și respectarea strictă a principiilor generale ale dreptului internațional, inclusiv eliminarea forței, neamestecul în treburile interne, integritatea teritorială, principii promovate de țările socialiste ca bază a concepției securității europene în toate documentele dedicate acestui deziderat major, începând cu Declarația de la București (iulie 1966) și până la Declarația de la Praga (octombrie 1969).

Alături de aceste elemente pozitive, de natură să încurajeze eforturile noastre în direcția materializării obiectivelor propuse, este necesar să ținem seama și de unele împrejurări care vădesc inițiativa de a tergiversa convocarea Conferinței europene. În acest context, se impune constatarea că documentele finale ale sesiunii de la Bruxelles a Consiliului NATO reflectă un oarecare regres față de pozițiile exprimate anterior de fiecare dintre țările participante. Din informațiile de care dispunem reiese că la această situație s-a ajuns în special datorită influenței atitudinii adoptate de SUA asupra luărilor de poziție ale altor state occidentale.

Notăm în acest sens formularea unor dubii cu privire la obiectivele reale urmărite de țările socialiste prin lansarea inițiativei de a se organiza o conferință pentru securitate și cooperare în Europa. Cel mai bun răspuns pe care îl putem da

unor atitudini de acest fel va consta, după părerea noastră, în acțiunile noastre concrete de natură a face posibilă și a urgenta pregătirea întrunirii și desfășurarea cu succes a unei sau a unor conferințe, a căror tematică să corespundă pe deplin năzuințelor majore ale popoarelor Europei.

În al doilea rând, se poate observa la multe țări occidentale preocuparea ca pregătirea și desfășurarea Conferinței europene să nu favorizeze cantonarea discuțiilor asupra securității europene în cadrul relațiilor de la bloc la bloc. Se știe însă că țările socialiste s-au pronunțat întotdeauna în mod clar și consecvent în sensul că securitatea europeană nu poate fi decât opera comună a tuturor statelor continentului și trebuie să ofere fiecărui stat garanția clară că nu va fi expus primejdiei de agresiune, de folosire a forței sau a amenințării cu forța. Și din acest punct de vedere ni se pare că răspunsul nostru cel mai bun față de asemenea aprehensiuni constă în măsurile concrete pe care le vom întreprinde pentru a asigura contribuția efectivă și plenară a tuturor statelor europene, indiferent de natura raporturilor dintre ele, la toate acțiunile legate de pregătirea și desfășurarea Conferinței.

În al treilea rând, la unii interlocutori occidentali, se observă încercarea de a stabili o legătură – uneori chiar condiționată – între convocarea conferinței europene și concluziile ce ar putea rezulta din tratativele bilaterale dintre URSS și RFG, Polonia și RFG, RDG și RFG. Suntem de părere că nu există nici un fel de incompatibilitate între desfășurarea în paralel a negocierilor bilaterale, în scopul rezolvării totale sau parțiale a unora dintre problemele în suspensie și a activităților pe linia pregătirii Conferinței general-europene de securitate și cooperare, orice succes realizat pe planul îmbunătățirii relațiilor favorizând în mod firesc obținerea de progrese pe calea afirmării obiectivelor securității generale. Socotim că și aici pot fi de mare folos acțiuni concrete de natură a permite atât parcurgerea de noi etape în ambele direcții, cât și clarificarea necesității de a nu condiționa una din ele de succesul celeilalte.

Una din ideile care apar deosebit de frecvent în argumentarea reprezentanților occidentali o constituie sublinierea necesității unei bune pregătiri a Conferinței, afirmarea dorinței de a evita un eșec care ar putea avea urmări negative asupra întregii evoluții ulterioare a situației din Europa. Se au în vedere, în primul rând, elementele de pregătire politică, adică înlăturarea obstacolelor din calea rezolvării unor importante probleme intereuropene, dar și o serie de aspecte tehnice, legate, desigur, de cele politice. După părerea noastră, trebuie să se facă o distincție, între aceia care, ca și țările socialiste, doresc în mod sincer ca, printr-o pregătire corespunzătoare, să se asigure succesul Conferinței europene și cei care folosesc pretextul pregătirii pentru a amâna adoptarea unor măsuri concrete. Cel mai bun răspuns la acest fel de argument este, după convingerea noastră, acela de a pune toate statele europene, inclusiv țările NATO, în situația de a dezbate în mod efectiv aspectele legate de pregătirea Conferinței, ceea ce ar permite identificarea atât a punctelor de convergență, cât și a greutăților existente și ar oferi cadrul propice pentru armonizarea principală și constructivă a punctelor de vedere.

Ca urmare a intenselor contacte și discuții care au avut loc în ultimul timp asupra tematicii complexe a securității europene, se poate conchide că etapa simplei informări reciproce, a studierii pozițiilor și nuanțelor poate fi, în linii mari, considerată ca încheiată. A sosit momentul, după părerea noastră, să se treacă la o fază calitativ nouă, de canalizare a preocupărilor generale pe făgașul unor realizări practice, corespunzătoare scopurilor noastre – promovarea colaborării și securității în Europa prin repudierea forței și amenințării cu forța, prin lărgirea continuă a colaborării comerciale, economice și tehnico-științifice între toate statele europene, prin întemeierea fermă a raporturilor intereuropene pe principiile suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi și avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne ale altor state. Avem convingerea că există posibilitatea reală de a se păși cu încredere în această nouă etapă.

Pornind de la analiza situației existente, apreciem că în prezent, sunt întrunite condițiile necesare, prielnice, desfășurării unei activități mai intense, în vederea organizării Conferinței statelor europene pentru cooperare și securitate.

Mutațiile survenite pe scena politică europeană, circumstanțele calitativ noi apărute pe parcurs, reclamă, după părerea noastră, eforturi continue și susținute din partea țărilor socialiste, amplificarea și intensificarea acțiunilor în vederea organizării Conferinței statelor europene. După formularea propunerilor noastre pentru ordinea de zi a Conferinței, este acum timpul să se precizeze căile și metodele practice de pregătire a acestui important eveniment.

Este clar că, mergând la Conferința general-europeană cu dorința de a obține rezultate pozitive, suntem interesați să asigurăm o bună pregătire prealabilă, ceea ce presupune folosirea integrală a posibilităților oferite de contactele și întâlnirile bi și multilaterale în vederea clarificării problemelor existente și a înlăturării anumitor dificultăți și obstacole.

Ocazii multiple, pe această linie, ne sunt oferite și de diferitele reuniuni internaționale care urmează să aibă loc în cursul acestui an, cu participarea statelor europene. Una dintre acestea este viitoarea sesiune a Consiliului Economic ONU pentru Europa, care ar putea fi valorificată în mod util pentru afirmarea obiectivelor noastre. Țările socialiste ar putea, de pildă, să determine participarea la sesiune la un nivel mai înalt decât cel obișnuit, sporind și pe această cale rolul acestui organism de vocație europeană în promovarea cauzei cooperării și securității în Europa.

Sesiunea jubiliară a Adunării Generale a ONU, marcând împlinirea a 25 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial, război izbucnit pe continentul european, reprezintă un prilej deosebit pentru promovarea ideii securității în Europa, parte integrantă a securității mondiale. Suntem, de aceea, de părere că este necesar să determinăm ținerea Conferinței general-europene înainte de începerea celei de-a XXV-a sesiuni jubiliare a Adunării Generale ONU și că eforturile țărilor noastre trebuie să se concentreze cu insistență asupra realizării acestui obiectiv.

Având în vedere stadiul actual al discuțiilor în jurul Conferinței general-europene și necesitatea deschiderii unei noi perspective constructive, guvernul

român consideră necesar și util să se ajungă la organizarea unei reuniuni pregătitoare, cu participarea statelor interesate în edificarea securității în Europa. În acest cadru, ar urma să fie examinate atât ordinea de zi și materialele ce vor fi puse în dezbatere, cât și celelalte probleme organizatorice, inclusiv tehnice, legate de pregătirea Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa. La această întâlnire ar urma să participe reprezentanții Ministerelor de Externe ai statelor respective, de exemplu, la nivel de director sau chiar de adjunct al ministrului. Este de la sine înțeles că o premisă necesară și, după părerea noastră, realizabilă o constituie participarea Republicii Democrate Germane, în condiții de deplină egalitate cu celelalte state europene.

Precizăm că este vorba de o reuniune cu caracter pregătitor, consacrată dezbaterii problemelor practice ale convocării conferinței: ea nu se va confunda și nici nu se va transforma într-o Conferință europeană propriu-zisă. Totodată, se impune observația că lansarea inițiativei unei reuniuni pregătitoare și acceptarea acestei idei duce, prin implicație, la acceptarea ideii Conferinței însăși.

Din numeroasele contacte și discuții pe care le-am avut în ultimul timp s-a desprins nu numai oportunitatea unei asemenea acțiuni, ci și faptul că s-ar putea ajunge la concretizarea ei într-un termen de aproximativ două-trei luni. În acest sens, dorim să vă aducem la cunoștință că România ar fi gata să găzduiască la București această reuniune pregătitoare, făcând, se înțelege, tot ceea ce este necesar pentru organizarea și buna ei desfășurare.

Convocarea reuniunii pregătitoare, din inițiativă socialistă, ar constitui o nouă dovadă a interesului activ pe care îl manifestăm pentru realizarea Conferinței general-europene, a dorinței noastre sincere de a aduce o contribuție efectivă la reușita acestei acțiuni deosebit de importante. În felul acesta, ar fi întărită poziția celor care, împreună cu noi, se pronunță în favoarea conferinței și, totodată, ar fi anihilate pretextele invocate de adversarii Conferinței. Nu încapе îndoială că propunerea de a ține o reuniune pregătitoare va avea un larg ecou, cu certe efecte pozitive, și aceasta atât în rândul opiniei publice, cât și în cercurile politice oficiale din statele Europei.

Suntem convinși că dacă Uniunea Sovietică – cu prestigiul și influența de care se bucură – toate țările noastre ar acționa în sprijinul acestei propuneri, se poate asigura realizarea ei, fructificând astfel eforturile depuse până acum și menținând inițiativa socialismului în problemele securității europene.

Am fi recunoscători reprezentanților țărilor frățești dacă ne-ar putea prezenta considerentele lor pe marginea inițiativei propuse, pe care o considerăm ca un pas necesar, corespunzător cerințelor momentului actual, de natură să promoveze obiectivele comune ale țărilor socialiste pe linia înfăptuirii securității și colaborării statelor din Europa.

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Sofia a adjuncților miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 26-27 ianuarie 1970, f. 24-33.

3. 3 februarie 1970, Londra. Telegramă a ambasadorului V. Pungan către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, referitoare la propunerea românească de convocare a unei preconferințe europene, destinată să pregătească lucrările finale de la Helsinki.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Londra, nr. 42092

Secret
3 februarie 1970

Tovarășului Nicolae Ecobescu,
adjunct al ministrului,

Într-o discuție avută la 2 februarie de Gh. Gustea cu N. Makarov, secretar I la ambasada sovietică de la Londra, acesta a întrebat pe diplomatul român dacă cunoaște rezultatul întâlnirii de la Sofia a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia în legătură cu securitatea europeană.

La răspunsul negativ al diplomatului român, N.A. Makarov a arătat că Uniunea Sovietică apreciază ca foarte utilă această întâlnire și că din informațiile primite de la Moscova rezultă că reprezentantul român la această întâlnire, N. Ecobescu, a făcut o propunere foarte interesantă privind organizarea unei preconferințe europene cu participarea reprezentanților Ministerelor Afacerilor Externe la nivel de director sau director adjunct din toate țările europene, care să discute pregătirea conferinței propriu-zise². Diplomatul sovietic a arătat că URSS apreciază ca utilă o asemenea pre-conferință și favorizează convocarea ei.

El a arătat, ca o părere personală, că propunerea română are câteva merite de necontestat și anume:

1. Contribuie la menținerea și stimularea preocupărilor pe linia conferinței securității europene care în ultimul timp, datorită atitudinii unor țări occidentale, înregistrează un declin.

2. Scoate discuțiile despre securitatea europeană din cadrul restrâns și intern al celor două organisme militare europene și le plasează într-un context corespunzător european, prin aceasta și le plasează într-un context corespunzător european, prin aceasta dându-se posibilitatea și țărilor care nu fac parte din blocuri să-și aducă contribuția lor la concretizarea ideii securității europene.

3. Atrăgând ca participanți cadre medii din Ministerele de Externe, conferința nu ar fi prea angajantă pentru guverne, însă, în același timp, dă certitudinea că participanții la conferință vor acționa pe baza instrucțiunilor guvernelor, iar cele discutate vor fi raportate cu exactitate acestor guverne, fapt care contribuie la sporirea valorii unei asemenea acțiuni.

Din discuție a reieșit că diplomații sovietici erau bine informați și aveau indicații să comenteze favorabil întâlnirea de la Sofia.

V. Pungan

---

² Vezi doc. nr. 2.

AMAE. Problema 23.9V.3.1970. Tratat Varșovia. DR.I relații, Consfătuirea de la Sofia a adjuncților miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 26-27 ianuarie 1970, f. 9-10.

4. [...] februarie 1970, București. Sinteza a MAE referitoare la pozițiile pe care le-au avut delegațiile statelor aliate cu privire la oportunitatea convocării Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 08/00211

Strict Secret

Informare

Referitor: Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia (Sofia, 26-27 ianuarie 1970)

I. Organizarea și desfășurarea consfătuirii:

În zilele de 26 și 27 ianuarie 1970 a avut loc la Sofia o consfătuire a adjuncților miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia, în vederea discutării problemelor legate de pregătirea Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa.

Inițiativa convocării consfătuirii (comunicată la 13 ianuarie 1970 pe cale diplomatică) a aparținut guvernului Uniunii Sovietice. Ulterior, partea bulgară, a transmis propunerea sa de a găzdui consfătuirea.

La consfătuire au participat: L.F. Ilicișov, URSS, M. Klusak, Cehoslovacia, O. Fischer, RD Germană, J. Winiewicz, Polonia, R. Grigorov, Bulgaria. România a fost reprezentată de Nicolae Ecobescu, adjunct al ministrului, însoțit de doi consilieri. Ambasadorii sau alți diplomați acreditați la Sofia nu au participat la lucrările consfătuirii.

Consfătuirea s-a desfășurat în trei ședințe de lucru; în primele două (26 ianuarie) au fost prezentate expunerile generale de poziții ale delegațiilor, iar în cea de-a treia (27 ianuarie) au avut loc discuții pe marginea propunerilor prezentate. Președinția la toate ședințele a fost asigurată de reprezentantul țării gazdă (R. Grigorov).

Lucrările au fost deschise de I. Bașev, ministrul Afacerilor Externe al RP Bulgaria, care a rostit un scurt cuvânt de salut, fără a se referi la probleme de fond.

Ordinea de zi a consfătuirii – „Schimb de informații și păreri cu privire la convocarea Conferinței general-europene în problemele securității și colaborării” – a fost adoptată fără obiecții, în formularea propusă inițial de partea sovietică.

Intervențiile generale au fost prezentate, în ordine, de delegațiile URSS, României (Anexa I), Ungariei, RD Germane, Cehoslovaciei, Poloniei și Bulgariei.

Delegatul URSS (L. Iliciuv), într-un discurs amplu, caracterizat prin absența oricăror invective și printr-un ton ponderat a făcut o analiză a situației politice din Europa, schițând o imagine optimistă prin accentul pus pe elementele pozitive și selecționarea corespunzătoare a materialului informativ.

L. Iliciuv a subliniat succesele obținute prin acțiunea coordonată a țărilor socialiste europene, faptul că ele mențin inițiative, reușind să creeze un interes stabil față de ideea Conferinței statelor europene. Etapa actuală a fost caracterizată prin necesitatea „de a se trece de la discuțiile generale în jurul ideii Conferinței europene la abordarea directă a problemelor concrete”, de a se muta centrul de greutate al acțiunii asupra consultărilor cu toți participanții posibili la Conferință.

Discursul a conținut, de asemenea, o analiză amănunțită a desfășurării și rezultatelor sesiunii Consiliului NATO de la Bruxelles, precum și a pozițiilor adoptate de principalele state occidentale față de problemele securității și colaborării în Europa. Au fost respinse ca inacceptabile încercările țărilor NATO de a condiționa convocarea Conferinței europene de: includerea pe ordinea de zi a problemelor strategico-militare (reducerea simultană și echilibrată a forțelor militare și a înarmărilor în Europa etc.) întrucât aceasta ar duce la avantaje unilaterale pentru NATO); abordarea problemei germane (în direcția reunificării) și a Berlinului (în sensul modificării statutului actual), întrucât aceste chestiuni sunt de alte competențe; realizarea de progrese în discuțiile bilaterale la probleme de fond ale securității europene (URSS-SUA, RDG-RFG, RFG-URSS, RFG-Polonia etc.).

Totodată, în discurs au fost relevate deosebirile care s-au manifestat între statele membre ale NATO, cu observația că apare necesar ca țările socialiste să folosească în mod leninist contradicțiile sau divergențele inter-occidentale și să valorifice în mod constructiv elementele pozitive. Astfel, s-ar putea accepta includerea pe ordinea de zi a Conferinței a unui punct referitor la amplificarea schimburilor culturale (idee la care ține în mod deosebit Franța), cu condiția de a nu se promova penetrația ideologică reacționară, contrarevoluționară, amestecul în treburile interne ale țărilor socialiste.

De asemenea, ar putea fi examinate în spirit favorabil propunerile relative la ameliorarea mediului înconjurător (combaterea poluării apelor și a aerului etc.).

Sublinierea eficacității acțiunii coordonate a țărilor socialiste a fost repetată de mai multe ori pe parcursul discursului, fără a constitui însă un capitol separat.

În intervențiile delegațiilor Cehoslovaciei și Bulgariei aprecierile în ceea ce privește situația politică din Europa au fost sumare; s-a exprimat acordul deplin cu analiza prezentată de delegația URSS.

Discursul delegației RDG s-a concentrat asupra criticii politicii RFG, cu ample citate din Bundestag, referi la cuvântările politice ale conducătorilor vest-germani, articole din presa occidentală.

Unele accente mai rezervate în aprecierea momentului politic, marcând o atitudine intermediară între pozițiile exprimate de URSS și RDG, au fost conținute în discursul reprezentantului Ungariei.

Reprezentantul Poloniei a relevat contribuția constructivă pe care o pot aduce în promovarea ideilor securității europene țările neutre și nealiniat,

subliniind repetat rolul țărilor mici și mijlocii în rezolvarea problemelor europene, interesul activ manifestat de acestea față de înfăptuirea unor măsuri practice de dezarmare regională, inclusiv în ceea ce privește armele nucleare.

În cadrul intervențiilor generale ale delegațiilor au fost formulate propuneri și sugestii cu privire la acțiunile ce ar urma să fie întreprinse în continuare.

Delegația URSS:

1. Atragerea țărilor occidentale în discutarea concretă a proiectelor de documente reprezentate de țările socialiste; combaterea criticilor cu privire la caracterul vag, neconcret al proiectelor.

2. Avansarea în contactele cu țările occidentale a ideii creării unor formule organizatorice adecvate pentru discutarea și rezolvarea problemelor securității europene. Ar fi util să se sublinieze: nu o Conferință, ci o serie; caracterul de permanență al acțiunii; se are în vedere crearea unei organizații regionale în problemele securității și colaborării în Europa.

3. Menținerea insistenței asupra convocării Conferinței în prima jumătate a anului 1970, cu precizarea că „problema datei nu este privită ca ceva imuabil” și ar mai putea fi discutată, ținându-se seama și de alte păreri.

4. Posibilitatea ținerii unei noi consfătuirii la nivelul miniștrilor de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, înainte de sesiunea Consiliului NATO de la Roma (26-27 iunie 1970).

Scopul consfătuirii: „îmbunătățirea coordonării acțiunilor țărilor socialiste în promovarea obiectivelor comune privind urgentarea convocării Conferinței europene”.

5. „Ar fi, de asemenea, posibil să apară propunerea cu privire la organizarea unei Conferințe pregătitoare. Acesta este o chestiune la care trebuie să ne gândim de pe acum; nu credem că ea poate fi respinsă *de plano*”.

Delegația RS România:

1. Folosirea integrală a posibilităților oferite de contactele bi și multilaterale pentru elucidarea problemelor existente și depășirea unor dificultăți și piedici.

2. Valorificarea reuniunilor internaționale care au loc în acest an cu participarea statelor europene. De exemplu, utilizarea viitoarei sesiuni a Comisiei Economice ONU pentru Europa, determinarea unei participări la sesiune la un nivel mai înalt ca de obicei în vederea sporirii și pe această cale a rolului CEE în promovarea cauzei colaborării și securității în Europa.

3. Necesitatea concentrării stăruitoare a eforturilor țărilor socialiste pentru convocarea Conferinței europene înainte de sesiunea a XXV-a (jubiliară) a Adunării Generale a ONU.

4. Ținerea unei reuniuni pregătitoare a reprezentanților Ministerelor de Externe din țările interesate în vederea examinării problemelor organizatorice legate de convocarea Conferinței europene. Termen, 2-3 luni; loc, București.

Organizarea, în vederea discutării detaliate a acestei probleme, a unei noi întâlniri a adjuncților miniștrilor de Externe din țările socialiste, în termen de două-trei săptămâni.

Delegația RP Ungare:

1. Crearea unui Consiliu sau Comitet de politică externă, ca organ subsidiar al Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Incluziunea acestei propuneri pe ordinea de zi a următoarei Consfătuiri a miniștrilor de Externe.

2. Reluarea pe larg a propunerii sovietice privind convocarea unei consfătuiri la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe. Avansarea de propuneri concrete cu privire la dată (mai 1970) și loc (Budapesta).

În prealabil, ținerea unei consfătuiri la nivel de adjuncți ai ministrului, care să discute comunicatul consfătuirii miniștrilor și alte documente ale consfătuirii.

3. Alte teme legate de conferința europeană ce ar putea fi examinate la viitoarea consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste, în vederea adoptării unei poziții comune:

- completarea punctului 2 la ordinea de zi cu o referire la relațiile culturale și științifice (pentru a da satisfacție Franței);
- eventuala includere a unui punct 3, în funcție de ceea ce va fi acceptabil din propunerile țărilor occidentale;
- examinarea problemei instituționalizării Conferinței europene sau creării unui organ permanent;
- anunțarea publică a acordului țărilor socialiste cu participarea la Conferință a SUA și a Canadei;
- prezentarea în comun a documentelor în problemele economice pregătite de Ungaria (documentul urmează să fie difuzat țărilor socialiste în timp util);
- transmiterea către alte state a documentelor viitoarei consfătuiri a miniștrilor de Externe din țările socialiste cu o notă însoțitoare, așa cum au procedat țările NATO cu comunicatul de la Bruxelles;
- folosirea mai largă a mijloacelor de propagandă (presă, radio etc.) pentru popularizarea ideii Conferinței europene;
- ținerea, la sfârșitul consfătuirii viitoare, a miniștrilor de Externe, a unei conferințe de presă colective;
- dezbateri largă a problemelor securității europene prin folosirea posibilităților contactelor multilaterale (de exemplu, mese rotunde) în vederea mobilizării opiniei publice.

Delegația RD Germane:

1. Organizarea vizitelor unor delegații parlamentare ale RDG în țările Europei occidentale, în scopul discutării problemelor securității europene;

2. Difuzarea unui Memorandum adresat guvernelor statelor europene, cuprinzând poziția RDG în problemele securității și colaborării în Europa.

(Ambele sunt inițiative proprii, însoțite de rugămintea de a fi sprijinite de celelalte țări socialiste).

Delegația RS Cehoslovace:

1. Reluarea propunerii de a se convoca o nouă consfătuire a miniștrilor de

Externe, cu o nuanță în ceea ce privește perioada – sfârșitul lunii aprilie sau începutul lunii mai.

2. Eventualitatea publicării, cu prilejul consfătuirii miniștrilor, a documentelor adoptate la Praga pentru ordinea de zi a Conferinței europene (nefolosirea forței și colaborarea economică).

3. Folosirea rezultatelor întâlnirii reprezentanților partidelor comuniste și muncitorești de la Moscova (ianuarie 1970) în legătură cu Congresul popoarelor din Europa (fără alte detalii).

4. Utilizarea eficientă, în sprijinul efortului de promovare a securității europene, a „celor două mari aniversări ale anului”: 25 de ani de la încheierea celui de-al doilea război mondial și înfrângerea fascismului german; 15 ani de la semnarea Tratatului de la Varșovia.

5. Urgentarea convocării la nivel înalt de experți economici, convenită la Consfătuirea de la Praga, pentru examinarea amănunțită a propunerilor țărilor socialiste privind dezvoltarea colaborării economice între statele europene.

Delegația RP Polone:

1. Polonia va elabora propuneri proprii în problemele dezarmării regionale în Europa. „Aceasta ar urma, desigur, să fie discutate întâi într-un cadru intern, între țările socialiste”.

2. Folosirea posibilităților oferite de Comisia Economică ONU pentru Europa (prezentând acest punct, delegatul polonez și-a exprimat acordul cu considerentele formulate anterior de reprezentantul României).

3. Necesitatea utilizării divergențelor între țările occidentale și a atragerii, prin contacte sporite, a partizanilor vestici ai Conferinței europene, în special țările mici și mijlocii.

Delegația RP Bulgaria:

Nu a venit cu propuneri proprii, a sprijinit propunerile sovietice și principalele propuneri ungare.

În cea de-a doua zi a Consfătuirii (27 ianuarie) au avut loc discuții pe mărimea propunerilor formulate de delegații în cadrul intervențiilor regulate.

1. Crearea unui Consiliu sau Comitet de politică externă, ca organ auxiliar al Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Avansând propunerea delegația ungară s-a referit la scrisoarea trimisă recent de J. Kádár conducătorilor de partid din țările participante și a cerut ca discutarea acestei probleme să fie inclusă pe ordinea de zi a următoarei consfătuirii a miniștrilor de Externe. Scopul acestui organ, care ar urma să aibă întâlniri regulate, la nivel de ministru sau adjunct al ministrului Afacerilor Externe ar fi: a) pregătirea măsurilor de politică externă ale Comitetului Politic Consultativ (CPC); b) elaborarea de propuneri în domeniul politicii externe pentru a fi supuse CPC; c) crearea unui cadru permanent pentru consultări și schimburi de păreri în diferite probleme, în special cele legate de pregătirea conferinței europene.

Delegația română care, la solicitarea reprezentantului ungar (F. Puja), îi comunicase punctul de vedere al României într-o convorbire ocazională încă din seara primei zile a consfătuirii (26 ianuarie), în ședința din 27 ianuarie a subliniat că România nu a fost de acord în trecut și nu este de acord cu crearea unui asemenea organ al Tratatului de la Varșovia, întrucât crearea unui Comitet de politică externă al țărilor socialiste nu este necesară; cadrul existent și experiența curentă vădesc ample posibilități pentru consultări și schimburi de păreri ori de câte ori este nevoie.

Referindu-se la propunerea delegației ungare, delegatul URSS a arătat în cadrul discuțiilor: „Cred că trebuie să avem o atitudine pozitivă față de propunerea tovarășilor unguri referitoare la perfecționarea mecanismului Tratatului de la Varșovia, în conformitate cu hotărârile deja adoptate de Comitetul Politic Consultativ (referire la hotărârea din 1956). Ar fi util ca această problemă să mai fie discutată, să fie pregătite documentele necesare în vederea examinării la următoarea consfătuire a reprezentanților țărilor noastre”. După intervenția delegației române la această problemă, L. Iliciov nu a mai luat cuvântul în legătură cu propunerea ungară și nici nu a mai discutat-o în convorbiri particulare.

Delegațiile Cehoslovaciei și Bulgariei au „salutat cu bucurie” și au exprimat sprijinul lor total față de inițiativa Ungariei, atât în discursurile din prima zi, cât și în intervențiile ulterioare.

Delegația RD Germane (O. Fischer) nu s-a referit sub nici o formă la propunerea ungară, nici în discurs și nici în cadrul discuțiilor.

Delegația Poloniei (J. Winiewicz) s-a limitat la confirmarea primirii scrisorii lui J. Kádár: „Tot ce pot spune este că în prezent conducerea noastră examinează această problemă”.

2. Organizarea unei noi consfătuirii a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Ideea unei noi consfătuirii a fost formulată de delegația sovietică, dar prezentată ca propunere, cu detalii și argumente, de delegația Ungariei. Celelalte delegații s-au pronunțat în favoarea unei Consfătuirii a miniștrilor, precedată de o reuniune a adjuncților de miniștri, în cadrul căreia să fie pregătite problemele și elaborate documentele comune ce urmează a fi adoptate.

Modul de prezentare a propunerii privind organizarea unei noi consfătuirii a miniștrilor de Externe din partea Ungariei, URSS și Cehoslovaciei vădește preocuparea de a se încadra toate acțiunile întreprinse de fiecare dintre țări în „programul colectiv de acțiune al Tratatului”.

Se remarcă faptul că delegațiile Poloniei și RDG au menționat existența unor idei sau intenții de acțiuni proprii.

În intervențiile delegației URSS, dar mai ales ale Ungariei și Cehoslovaciei, s-a insistat asupra caracterului periodic, regulat, planificat al consfătuirilor la nivel de miniștri sau adjuncți ai miniștrilor de Externe, prin analogie și în conexiune cu sesiunile Consiliului NATO. Astfel, delegatul cehoslovac (M. Klusak) a declarat în

acest context: „Am putea spune că încercăm chiar un sentiment de invidie față de cei din NATO, care au posibilitatea...” etc.

Delegația României a luat notă de propunerea privind ținerea unei noi consfătuirii a miniștrilor, precizând că va informa guvernul român asupra tuturor propunerilor și sugestiilor făcute. S-a subliniat, totodată, că guvernele sunt cele care trebuie să hotărască asupra oportunității acestei consfătuirii și să convină asupra aspectelor organizatorice, ordinea de zi, data, locul etc.

3. Convocarea unei reuniuni pregătitoare în vederea discutării aspectelor organizatorice ale Conferinței europene pentru colaborare și securitate.

Propunerea a fost făcută în discursul principal al delegației române³; s-a revenit cu detalii în intervențiile ulterioare, în funcție de observațiile formulate de celelalte delegații.

Propunerea română a fost singura care a constituit obiectul unor discuții efective. Nici o delegație nu s-a pronunțat împotriva acestei idei; în această fază nu au fost aduse argumente substanțiale, de fond. Numitorul comun al pozițiilor exprimate de celelalte delegații a fost tendința de temporizare.

Reținem ca elemente pozitive înregistrate în luările de cuvânt ale celorlalte delegații următoarele:

Delegația Bulgariei a citat declarațiile făcute de ministrul de Externe al Olandei, J. Luns, în timpul recente sale vizite la Sofia, în sensul că „trebuie ieșit din actualul cerc vicios și ar fi oportună o întâlnire a specialiștilor pentru discutarea documentelor propuse pentru ordinea de zi a Conferinței europene”;

Delegația RDG a spus că propunerea românească ar putea fi discutată și clarificată pe deplin la o viitoare întâlnire a adjuncților miniștrilor de Externe din țările socialiste;

Principalele observații făcute de celelalte delegații pe marginea propunerii române au fost:

- abordarea problemelor concrete ale convocării unei reuniuni pregătitoare ar fi prematură (toate delegațiile);
- nu s-au epuizat posibilitățile oferite de contacte bilaterale (URSS, reluată apoi de RDG și Bulgaria);
- inițiativa României ar deranja acțiunea Finlandei, care se preocupă mai mult de problemele organizatorice ale pregătirii Conferinței (Ungaria, RDG);
- Finlanda ar intenționa să organizeze ea însăși o întâlnire pregătitoare (Cehoslovacia) și, invers, Finlanda s-ar pronunța, după unele informații, împotriva ideii convocării conferinței pregătitoare (Ungaria);
- propunerea de a se ține reuniunea pregătitoare într-o țară socialistă nu este realistă (Polonia). În convorbiri particulare, reprezentanții polonezi au sugerat ca o posibilitate Viena.

---

³ Vezi doc. nr. 2.

Delegația română a intervenit de două ori în cadrul discuțiilor, furnizând argumente de fond și răspunzând obiecțiilor ridicate de celelalte delegații. De asemenea, delegația română a precizat că în această problemă nu au fost contactate alte guverne și a sugerat ca, în termen de două-trei săptămâni, să aibă loc o nouă întâlnire a adjuncților miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, care să discute toate problemele legate de inițiativa română. Delegația română a arătat, în acest sens, că guvernul român ar putea să se adreseze oficial guvernelor celorlalte țări socialiste.

În timpul consfătuirii a domnit o atmosferă de lucru, tonul intervențiilor a fost moderat, vădind dorința participanților de a demonstra o atitudine constructivă.

Nu s-au semnalat încercări de a modifica ordinea de zi convenită în prealabil sau de a introduce oficial puncte noi. Deși în intervenții au apărut unele probleme care depășesc cadrul ordinei de zi adoptate nu s-a insistat pentru ca ele să facă obiectul unei dezbateri speciale.

Informația pentru presă, adoptată fără obiecții de substanță, pe baza unui proiect difuzat de partea bulgară, dar, în fapt pregătită de delegația sovietică, este de natură formală, urmând tiparul celor adoptate la reuniuni similare anterioare. Nu s-a propus de către nici o delegație adoptarea vreunui document final cu caracter intern (protocol, proces verbal, minută etc.) și nu s-a încercat să se introducă în textul informației pentru presă referiri la probleme de fond sau formulări controversate.

Nu s-a căutat să se determine adoptarea de hotărâri sau chiar stabilirea unui consens asupra problemelor în discuție. A rămas clar înțeles că fiecare delegație va raporta guvernului respectiv asupra desfășurării și conținutului consfătuirii.

O mențiune specială comportă străduința organizatorilor de a asigura condiții bune pentru desfășurarea consfătuirii, corectitudinea președintelui (R. Grigorov), deosebita atenție manifestată de gazdele bulgare față de delegația română.

Februarie 1970

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Sofia a adjuncților miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 26-27 ianuarie 1970, f. 11-23.

VIII. CONSFĂTUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE DIN ȚĂRILE PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 21-22 Iunie 1970, BUDAPESTA

1. 18 mai 1970, București. Sinteză a MAE privitoare la propunerea de a se înființa o comisie permanentă de politică externă, căreia să i se subordoneze actele de politică externă ale Comitetului Politic Consultativ.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I-a Relații
Nr. 01/04939

Secret

Notă

Referitor: propunerile unor state participante la Tratatul de la Varșovia privind crearea Comisiei permanente pentru problemele de politică externă

Hotărârea în legătură cu înființarea Comisiei permanente pentru problemele de politică externă a fost consemnată în comunicatul consfătuirii de la Praga a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia (27-28 ianuarie 1956).

Problema creării comisiei a fost reluată opt ani mai târziu, în scrisoarea din 2 ianuarie 1964, al CC al PCUS¹. La consfătuirea de la Varșovia (19-20 ianuarie 1965) a Comitetului Politic Consultativ, delegația RD Germane a propus un proiect de hotărâre care viza transformarea consfătuirilor miniștrilor Afacerilor Externe sau ale adjuncților acestora într-un organism cu caracter permanent și cu un statut juridic propriu (despre această intenție, partea est-germană informase în scrisoarea din 13 ianuarie 1965 a CC al PSUG).

Necesitatea înființării comisiei a fost evocată ulterior în scrisoarea din 7 ianuarie 1966 a CC al PCUS cu referiri la hotărârea din 1956 a Comitetului Politic Consultativ.

Chestiunea constituirii comisiei a fost, apoi, discutată la consfătuirea de la Berlin a adjuncților miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia (februarie 1966) și la consfătuirea de la Moscova a miniștrilor Afacerilor Externe (iunie 1966).

În concepția inițiatorilor, Comisia permanentă pentru problemele de politică externă, ca organ auxiliar al Comitetului Politic Consultativ, ar urma să aibă următoarele sarcini:

---

¹ Documentul nu se publică [n. ed.].

a. să elaboreze recomandări de politică externă pentru Comitetul Politic Consultativ;

b. să înfăptuiască, din însărcinarea Comitetului Politic Consultativ sau la rugămintea oricărui stat participant, consultări asupra diferitelor probleme de politică externă care afectează interesele comune ale statelor participante la Tratat;

c. să elaboreze și să examineze măsurile care ar contribui la traducerea în viață a hotărârilor Comitetului Politic Consultativ în problemele de politică externă.

Consfăturile comisiei ar urma să se țină periodic, cel puțin de două ori pe an; nivelul de participare la consfătuiri, miniștrii de Externe sau adjuncții acestora.

Datorită poziției părții române, care a arătat că nu consideră utilă crearea comisiei, în această problemă nu a fost adoptată nici o hotărâre.

În susținerea poziției sale, partea română a folosit următoarele argumente:

- numai partidul și guvernul din fiecare țară au dreptul suveran de a-și elabora în mod de sine stătător politica lor externă;
- miniștrii Afacerilor Externe sau adjuncții lor pot acționa numai în limitele competenței pe care le-o conferă legile de organizare ale statului respectiv. Din această cauză, ei nu pot participa la activitatea unui organism suprastatal menit să facă recomandări asupra politicii externe a partidelor și guvernelor;
- constituirea comisiei ar da o anumită rigiditate consultărilor dintre reprezentanții statelor participante la Tratat. Schimburile de păreri, așa cum a arătat practica, se desfășoară în diverse locuri, la diferite niveluri, în raport cu nevoile concrete pe care participanții la Tratat le resimt. A îngrădi astfel de consultări în forme fixe, organizatorice, cu anumite reguli în privința nivelului de participare sau a periodicității înseamnă a lipsi colaborarea dintre statele participante la Tratat de flexibilitatea și operativitatea necesare;
- inutilitatea unui organism special, de genul celui propus, a rezultat și din faptul că în anii care s-au scurs de la examinarea acestei chestiuni în 1956, consultările privind diferite probleme de politică externă s-au desfășurat nu în cadrul vreunui organism cu caracter permanent, ceea ce nu a împiedicat obținerea rezultatelor dorite.

În răspunsul la scrisoarea din 16 ianuarie 1970, a lui J. Kádár, în care primul secretar al CC al PMSU relansa propunerea de constituire a comisiei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, a expus considerentele pentru care partea română nu consideră utilă înființarea comisiei, prezentând, totodată, punctul de vedere al partidului și guvernului nostru în legătură cu consultările și schimburile de informații dintre țările socialiste.

Propunerea lui J. Kádár a fost reluată de delegația ungară la consfătuirea de la Sofia (26-27 ianuarie 1970) a adjuncților de Externe și a fost susținută de delegațiile sovietică, bulgară și cehoslovacă.

Delegația ungară a arătat că înființarea comisiei ar urma să figureze pe ordinea de zi a următoarei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe, fapt

subliniat și de F. Puja prim-adjunct la ministrului de Externe al Ungariei, cu prilejul consultărilor pe care le-a avut la MAE român în perioada 29 martie - 1 aprilie 1970.

18 mai 1970

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970, f. 1-4.

2. 4 iunie 1970, București. Notă de propuneri referitoare la participarea delegației României la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe; definitivarea ordinii de zi a Conferinței pentru cooperare și securitate în Europa; susținerea propunerilor românești.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția de Sinteză
Nr. 08/00284

Strict Secret

Notă de propuneri

Referitor: Participarea Republicii Socialiste România la Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Ambasadorul URSS la București a comunicat, la 4 iunie 1970, în cadrul unei ședințe la Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, că guvernul sovietic este de acord cu propunerile RP Ungare și RS Cehoslovace de a se convoca la Budapesta, în luna iunie a.c., o întâlnire a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Scopul întâlnirii ar fi efectuarea unui schimb de păreri cu privire la definitivarea ordinii de zi a Conferinței pentru cooperare și securitate în Europa, precum și în legătură cu data convocării ei.

L.F. Iliciov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, a comunicat ambasadorului român la Moscova că în cadrul pregătirii consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe, se are în vedere convocarea unei întâlniri a adjuncților acestora. O propunere concretă în acest sens ar urma să fie făcută numai după obținerea acordului prealabil al tuturor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

2. Menționăm că din partea RP Ungare și RS Cehoslovace nu s-au făcut, până în prezent, demersuri oficiale pe lângă MAE român privind înrăutățirea sau propunerea de participare la o consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe în probleme ale Conferinței pentru cooperare și securitate în Europa.

De asemenea, partea română nu a fost informată asupra ordinii de zi sau a

eventualelor proiecte de documente care ar urma să fie elaborate pentru a fi supuse adoptării de către consfătuirea miniștrilor de Externe.

Față de cele de mai sus, propunem:

a) Republica Socialistă România să participe la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia în probleme ale conferinței pentru cooperare și securitate în Europa, și la o eventuală întâlnire prealabilă a adjuncților miniștrilor;

b) Delegația română la consfătuirea miniștrilor de Externe și la reuniunea pregătitoare a adjuncților de miniștri să promoveze în discuții poziția partidului și statului nostru în problemele securității și cooperării europene și să militeze pentru reflectarea ei corespunzătoare în documentele Consfătuirii.

Să sublinieze necesitatea urgentării convocării Conferinței europene și faptul că ea nu trebuie grevată de nici un fel de condiții prealabile.

c) În legătură cu modalitățile de pregătire a Conferinței, să se reafirme necesitatea participării tuturor statelor interesate în toate fazele acestui proces și a evitării abordării de la bloc la bloc.

În acest context să se promoveze ideea unor acțiuni pregătitoare în cadru multilateral, general european. Se va aminti sugestia făcută de România privind organizarea unei reuniuni pregătitoare, cu participarea reprezentanților Ministerelor de Externe din statele interesate.

Să se cadă de acord cu formule de genul propunerii finlandeze (reuniune oficială la nivelul ambasadurilor) față de care partea sovietică are o atitudine favorabilă, sau propunerii belgiene (reuniune neoficială la nivelul ambasadurilor) care asigură participarea tuturor statelor interesate în pregătirea Conferinței.

d) În eventualitatea în care la consfătuire se va pune problema definitivării proiectului de document pregătit de RP Ungară privind cooperarea economică general-europeană, să se acționeze în conformitate cu indicațiile Prezidiului Permanent al CC al PCR în această chestiune.

e) În cazul în care la consfătuire se vor lua în discuție propunerile conținute în documentele Consiliului NATO adoptate la Roma, partea română să prezinte punctul de vedere supus spre aprobare în Nota MAE referitoare la această chestiune.

f) Delegația română atât la conferința miniștrilor, cât și la reuniunea adjuncților de miniștri, să sublinieze că documentele ce urmează a fi adoptate în comun de țările socialiste nu trebuie să constituie un răspuns formal la propunerile statelor membre ale NATO, ci să se adreseze tuturor țărilor interesate, marcând o atitudine de receptivitate față de orice alte sugestii constructive.

g) Delegația română să accepte, așa cum s-a procedat în cazul Apelului de la Budapesta și în urma consfătuirii de la Praga, ca țara gazdă să înmâneze statelor interesate eventuale documente ce vor fi adoptate la Conferința de la Budapesta a miniștrilor de Externe. Să se reafirme, totodată, punctul de vedere potrivit căruia transmiterea documentelor de către țara gazdă nu afectează cu nimic dreptul țărilor participante la Conferința miniștrilor de Externe de a informa alte state asupra acestor documente.

h) Delegația română la reuniunea adjuncților de miniștri să fie de acord cu publicarea unei scurte știri de presă, conform practicii existente.

i) Ministerul Afacerilor Externe să fie autorizat să clarifice problemele organizatorice privind consfăturile propuse (data, ordinea de zi, caracterul și modul de elaborare a documentelor) și în acest scop să întreprindă consultări bilaterale prealabile cu Ministerele de Externe ale Uniunii Sovietice și ale altor țări socialiste.

Director
Ion Covaci

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-22 iunie 1970, f. 16-19.

3. 9 iunie 1970, Moscova. Telegramă a ambasadorului român Teodor Marinescu către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, referitoare la organizarea, la Budapesta, a unei întâlniri a miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 46.599

Secret
9 iunie 1970

Tovarășului Nicolae Ecobescu,
adjunct al ministrului,

Cu prilejul unei vizite făcute lui L.F. Iliciov, adjunct al ministrului de Externe, acesta m-a informat despre faptul că ambasadorii sovietici în țările socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia au comunicat acordul și considerentele părții sovietice în legătură cu propunerea RP Ungare și RS Cehoslovace de a organiza, în luna iunie, o reuniune a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratat. Adjunctul ministrului sovietic a expus considerentele prezentate de ambasadorii în capitalele țărilor menționate. În plus, el a arătat că „așa cum s-a convenit anterior”, reuniunea ar urma să fie organizată la Budapesta. Întrucât partea ungară va fi gazda și se va ocupa de organizarea reuniunii, de la ea este de așteptat să se vină în continuare cu propuneri concrete, inclusiv data ținerii reuniunii. Fără a face vreo precizare, Iliciov a lăsat clar să se înțeleagă că, în scopul pregătirii reuniunii, se are în vedere convocarea unei întâlniri a adjuncților de miniștri; el a spus că o propunere concretă în acest sens ar putea fi făcută numai după ce toate țările își vor fi exprimat acordul privind ținerea reuniunii miniștrilor în luna iunie.

În ce ne privește, Iliciov a spus că „am înțeles din cele arătate de tovarășul Nicolae Ceaușescu” (se referea la întâlnirea din 19 mai), că partea română este în

principiu de acord cu organizarea acestei reuniuni.

Rugăm să ne informați despre răspunsul nostru, precum și despre orice alte elemente ce le veți considera utile în legătură cu această propunere.

T. Marinescu

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970, f. 12.

4. 11 iunie 1970, Budapesta. Telegramă a ambasadorului român la Budapesta, Dumitru Turcuș, către primul adjunct al ministrului, George Macovescu, referitoare la oportunitatea organizării unei întâlniri pregătitoare a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe; reacțiile țărilor occidentale față de stadiul negocierilor privind convocarea conferinței general-europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Budapesta, nr. 20559

Secret
11 iunie 1970

Tovarășului George Macovescu,
prim-adjunct al ministrului,

La 10 iunie a.c., am fost invitat la MAE ungar de către primul adjunct al ministrului, Frigyes Puja. M-a însoțit Pavel Platona, secretar III.

Exteriorizând o atitudine amicală, Frigyes Puja a arătat că, bazat pe faptul că RS România nu este împotriva, dorește, în mod neoficial, să ridice din nou problema întâlnirii miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia și să reia inițiativa în acest sens.

Având în față o telegramă a arătat că, în cadrul unei vizite din 10 iunie a.c., a ambasadorului maghiar la București, Martin Ferenc, la MAE, tovarășul prim-adjunct al ministrului, George Macovescu, ar fi spus că, principial, partea noastră nu are nimic împotriva organizării întâlnirii miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

F. Puja a spus, apoi, că întrucât se ocupă de problemele securității europene și înainte de a întreprinde vreo acțiune oficială privind organizarea întâlnirii, ar dori să cunoască părerea RS România privind data convocării ei, chiar în luna iunie a.c.: „Având în vedere programul tovarășului ministru Corneliu Mănescu, în măsura în care este cunoscut de partea ungară, întâlnirea ar putea avea loc în zilele de 19-22 iunie la Budapesta”, a menționat F. Puja.

În acest caz, ea ar trebui precedată de o întâlnire pregătitoare, la nivelul adjuncților de miniștri, în capitala uneia din țările participante. Partea ungară

consideră că timpul este potrivit, iar întâlnirea este necesară, având în vedere și faptul că a avut deja loc sesiunea NATO, față de care este bine să se adopte o poziție comună a țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia. Deocamdată MAE ungar nu a informat oficial celelalte țări despre această propunere; va face acest lucru după ce va cunoaște părerea României.

F. Puja m-a rugat să informez MAE despre cele de mai sus și să transmit rugămintea sa de a primi un răspuns, urmând ca în funcție de aceasta să facă propunerea către conducerea de partid și de stat ungară și, apoi, să informeze și să convoace pe ceilalți parteneri.

Am promis lui F. Puja că voi informa conducerea MAE și de îndată ce voi avea un răspuns îl voi comunica.

La interesul manifestat de mine F. Puja a arătat că, până în prezent, mai multe țări membre ale NATO au înmănat părții ungare documentele sesiunii de la Roma ale Consiliului NATO (unele la Budapesta, altele în capitalele țărilor respective).

Cu acest prilej Aldo Moro ar fi spus ambasadorului ungar, sub forma unui mesaj către János Péter, că ar fi bine dacă membrii Tratatului de la Varșovia ar răspunde cel puțin în viitoarele trei luni la documentele de la Roma, întrucât prin aceasta s-ar crea condiții pentru reluarea acestor probleme pe agenda următoarei sesiuni a NATO din decembrie a.c.

Marea Britanie este cam de aceeași părere a spus Puja.

Din partea SUA, documentele au fost înmănate atât ambasadorului ungar la Washington de către M. Hillenbrandt, subsecretar de Stat pentru Europa, cât și la Budapesta. Cu acest prilej Hillenbrandt ar fi condiționat: convocarea conferinței de actualele tratative dintre URSS-RFG, RDG-RFG, Polonia-RFG și SALT. El a precizat însă că în acest sens nu are în vedere obținerea de rezultate în toate aceste tratative, fiind suficient soluționarea numai a unora din ele.

Belgia și Olanda au înmănat aceste documente ambasadorilor unguri din capitalele respective.

Privind reducerea forțelor armate din Europa, Puja F. este de părere că Franța se împotrivesc acestei propuneri pentru a lovi în interesele SUA, care, oricum, au în plan reducerea forțelor militare clasice din Europa și deci le-ar conveni dacă acest lucru l-ar face și țările Tratatului de la Varșovia. SUA sunt însă împotriva reducerii armelor atomice din Europa.

După părerea lui Puja, față de sesiunea anterioară a NATO, aceasta din urmă a înregistrat unele elemente pozitive. Este vorba de faptul că au acordat atenție problemei conferinței europene și propunerile formulate pentru agenda acesteia de către miniștrii de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia, chiar dacă ele nu sunt acceptate în totalitate și în forma cunoscută.

Se constată, de pildă, că se acordă mai mult atenție relațiilor spirituale decât celor economice dintre țările europene.

În legătură cu vizita lui János Péter în România, Puja F. a menționat că mă informează oficial că perioada convenită pentru zilele de 3, 4 și 5 iulie a.c. îi convine ministrului de Externe maghiar.

Referindu-se la ideea exprimată de tovarășul prim-adjunct al ministrului, George Macovescu, în convorbirea avută cu Ferenc Martin, de a cunoaște sugestii și dorințe ale lui János Péter, pentru programul vizitei acestuia în țara noastră, Puja F. a arătat că, deocamdată, nu poate să răspundă acestei solicitări.

Ne vor informa însă imediat ce aceste dorințe ar fi formulate.

Dumitru Turcuș

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970, f. 36-39.

5. 13 iunie 1970, București. Notă de audiență dintre ministrul Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, și ambasadorul Uniunii Sovietice la București, A.V. Basov, referitoare la programul vizitei în România a unei delegații de partid și guvernamentale sovietice; probleme organizatorice ale consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe; definitivarea ordinii de zi a conferinței pentru securitate și colaborare europeană.

Ministerul Afacerilor Externe
Cancelaria

Secret

Notă de audiență

La 4 iunie 1970, **Corneliu Mănescu**, ministrul Afacerilor Externe, a primit în audiență, la cerere, pe A.V. Basov, ambasadorul Uniunii Sovietice la București.

Au fost de față V. Demenciuk, secretar III al ambasadei sovietice și M. Roșianu, referent la Direcția I Relații.

I. După un schimb de cuvinte protocolare, **A.V. Basov**, abordând problema apropiatei vizite în România a delegației de partid și guvernamentale sovietice², s-a referit la programul concret al acestei acțiuni și a arătat că tovarășii sovietici se gândesc la două variante. În prima variantă, sosirea delegației ar urma să aibă loc la data de 5 iulie seara (orele 20.00), iar plecarea în ziua de 7 iulie la aceeași oră. În cea de-a doua variantă, delegația ar sosi în dimineața zilei de 6 iulie, urmând ca plecarea să aibă loc în ziua de 8 iulie (orele 10.00–11.00).

Cu prilejul vizitei, ambasada sovietică la București dorește să organizeze o recepție (500-600 persoane), în timpul căreia se vor rosti toasturi.

A.V. Basov a menționat că presa celor două țări va trebui să participe cât

---

² Referire la vizita, la București, a premierului A.N. Kosîghin din 6-8 iulie 1970, când a fost reînnoit Tratatul de prietenie, colaborare și asistența mutuală româno-sovietic [n. ed.].

mai larg la pregătirea acestei acțiuni, prin publicarea de materiale consacrate realizărilor României și Uniunii Sovietice în diferite domenii.

Corneliu Mănescu și-a exprimat satisfacția față de înțelegerea intervenită între conducerile celor două țări privind realizarea vizitei și a arătat că partea română acordă o deosebită atenție pregătirii acestei acțiuni.

Răspunzând unei întrebări referitoare la data la care s-ar putea publica în presă comunicarea privind anunțarea vizitei, **Corneliu Mănescu** a propus data de 10 iunie.

A.V. Basov, menționând că nu poate da un răspuns pe loc, a promis că va comunica luni, 8 iunie, punctul de vedere al părții sovietice.

II. În cadrul audienței, ambasadorul sovietic a arătat că este însărcinat să comunice următoarele:

Prieteni unguri și cehoslovaci propun convocarea în luna iunie a.c. a unei consfătuirii a miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia. Scopul consfătuirii respective l-ar constitui definitivarea ordinii de zi a Conferinței de securitate și colaborare, precum și stabilirea datei convocării ei. Partea sovietică, a adăugat **A.V. Basov**, acordă o mare importanță unei abordări de pe poziții comune, de către țările participante la Tratatul de la Varșovia, a problemelor securității europene. În felul acesta țările socialiste vor putea conveni asupra pașilor ce urmează a fi întreprinși în continuare, vor putea menține inițiativa convocării Conferinței, nepermițând adversarilor să manevreze. Trebuie avute în vedere și rezultatele recente sesiuni a Consiliului ministerial NATO (Roma, mai a.c.).

Partea sovietică este de acord cu propunerea tovarășilor unguri ca întâlnirea miniștrilor de Externe să se desfășoare la Budapesta, în luna iunie a.c.

În continuare, **A.V. Basov** a arătat că ambasadorul finlandez itinerant, Enckell, care a discutat la Moscova problemele securității europene, a exprimat părerea că, în urma consultării reprezentanților mai multor țări, s-a conturat ideea că ar fi util ca ambasadorii acreditați la Helsinki să poarte discuții în vederea pregătirii conferinței. Țările interesate, care nu au reprezentanți diplomatici în Finlanda, sau au reprezentanți la un alt nivel decât cel de ambasador, vor trimite la Helsinki împuterniciți speciali. Enckell a arătat că această părere va fi supusă spre aprobare guvernului finlandez la întoarcerea sa la Helsinki. El a adăugat, de asemenea, că în cadrul discuțiilor cu MAE belgian, ar fi fost exprimată opinia că astfel de consultări s-ar putea realiza între reprezentanții statelor interesate, într-una din capitalele țărilor neutre.

A.V. Basov a afirmat că partea sovietică ar dori să cunoască punctul de vedere al guvernului român asupra celor comunicate.

Corneliu Mănescu, mulțumind pentru informarea prezentată, l-a întrebat pe **A.V. Basov** ce legătură există între Consfătuirea miniștrilor de Externe preconizată a avea loc la Budapesta și propunerile ambasadorului finlandez, respectiv, dacă la Budapesta vor fi examinate și aceste propuneri. Ministrul Afacerilor Externe s-a interesat, totodată, dacă la consultările ce se prevăd a se desfășura la Helsinki vor participa toate țările interesate, inclusiv SUA și Canada.

A.V. Basov a răspuns că propunerile prezentate de ambasadorul finlandez nu sunt încă aprobate de guvernul finlandez și nu vor fi examinate în cadrul consfătuirii de la Budapesta. În ceea ce privește consultările de la Helsinki, ambasadorul sovietic a arătat că la acestea urmează să participe toate țările interesate.

Corneliu Mănescu a reafirmat interesul și preocuparea constantă a României față de problemele securității și colaborării în Europa. În acest sens, el a amintit discuțiile și schimbul de opinii pe care partea română le-a avut cu reprezentanții mai multor state europene. După cum se știe, România a avansat propunerea privind organizarea unei consfătuirii pregătitoare pentru Conferința europeană, cu participarea largă a reprezentanților tuturor statelor interesate.

În ceea ce privește convocarea consfătuirii de la Budapesta, Corneliu Mănescu, menționând că, personal, nu vede dificultăți în organizarea ei, a arătat că la începutul săptămânii viitoare, după informarea conducerii, va comunica lui A.V. Basov răspunsul părții române la propunerea menționată. Totodată, a precizat că în luna iunie programul său este foarte încărcat (îl însoțește pe tovarășul Nicolae Ceaușescu în vizita în Franța, participă la festivitățile ocazionate de cea de-a 25-a aniversare a semnării Cartei ONU).

Răspunzând unei întrebări a ambasadorului sovietic, Corneliu Mănescu a arătat că în timpul vizitei în România a ministrului de Externe canadian Mitchell Sharp au fost discutate probleme interne de interes comun, printre care și securitatea europeană.

Ulterior, ambasadorului sovietic i s-a comunicat că partea română este de acord cu cea de-a doua variantă propusă de partea sovietică pentru vizita în România a delegației de partid și guvernamentale a URSS, adică 6-8 iulie a.c.

Totodată, lui A.V. Basov i s-a adus la cunoștință acordul nostru cu privire la organizarea unei consfătuirii a miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, urmând ca ordinea de zi și data să se precizeze în viitorul apropiat.

13 iunie 1970

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970, f. 7-11.

6. 17 iunie 1970, București. Notă telefonică transmisă de șeful departamentului România din MAE ungar, Nemeth Jozsef, referitoare la ordinea de zi a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe; proiectele de documente care vor fi adoptate.

Ministerul Afacerilor Externe
Cabinet

Secret
Direcția I Relații

Notă telefonică

Referitor: întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la
Tratatul de la Varșovia

La 17 iunie a.c., orele 12.30, tovarășul Nemeth Jozsef, șeful departamentului referendurii România din MAE ungar, a transmis următorul mesaj din partea tovarășului János Péter, ministrul Afacerilor Externe al RP Ungare.

„1. Partea maghiară propune ca Consfătuirea Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia să aibă loc la Budapesta.

În ceea ce privește ordinea de zi a consfătuirii, partea maghiară continuă contactele cu celelalte țări membre în vederea coordonării acestei acțiuni.

După datele primite până în prezent, ni se pare că conferința ar putea avea loc între 21-22 iunie. Ea ar putea începe în după-amiaza zilei de 21 iunie.

La ordinea de zi a consfătuirii miniștrilor propunem:

– schimb de informații și adoptarea documentelor despre problemele legate de consfătuirea generală pentru securitatea europeană;

Propunem ca consfătuirea miniștrilor să adopte o declarație politică și un comunicat final.

Propunem ca, după ce părțile vor cădea de acord, să se dea publicității un comunicat despre convocarea consfătuirii. Asupra acestui comunicat de presă ar urma să cadă de acord în prealabil adjuncții miniștrilor.

2. Propunem ca, pentru pregătirea consfătuirii miniștrilor, la 19 iunie, să se reunească la Budapesta adjuncții miniștrilor. Propunem ca la întâlnirea adjuncților miniștrilor de Externe să se discute:

– care trebuie să fie ordinea de zi a consfătuirii miniștrilor;

– ce fel de documente trebuie să adopte consfătuirea miniștrilor. Adjuncții miniștrilor ar urma să trateze proiectele acestor documente;

– alte probleme privind consfătuirea miniștrilor.

Vă rugăm să ne comunicați, cât mai urgent posibil, dacă partea română este de acord cu propunerile părții maghiare.

Totodată, vă rugăm să ne informați când sosește la Budapesta adjunctul dv. și de cine va fi însoțit.

Notă: Tovarășul Nemeth Jozsef a comunicat că despre problemele relatate mai sus a fost informat astăzi tovarășul ambasador Turcuș.

17 iunie 1970

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970, f. 52-53.

7. 17 iunie 1970, București. Notă de sinteză elaborată de Direcția I Relații din MAE referitoare la procedurile de desfășurare a întâlnirilor miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I
NR. 01/06088

Secret
Ex[emplar] unic

Nota

Referitor: aspecte privind procedura de desfășurare a întâlnirilor miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia

1. Reuniunile miniștrilor Afacerilor Externe se intitulează **consfătuiri**. Această denumire au avut-o ultimele întâlniri (Moscova, iunie 1966; Varșovia, februarie și decembrie 1967; Praga, octombrie 1969) și corespunde naturii reuniunilor, prin analogie cu consfăturile Comitetului Politic Consultativ.

2. Potrivit practicii, ședințele sunt prezidate prin rotație, în ordinea alfabetului rus, începând cu reprezentantul statului care urmează celui ce a prezidat ultima ședință a consfătuirii precedente.

Întrucât ultima ședință a consfătuirii de la Praga (30-31 octombrie 1969) a fost prezidată de reprezentantul RP Ungare, urmează ca prima ședință a viitoarei consfătuirii să fie prezidată de reprezentantul RD Germane, în cazul în care nu se va cădea de acord, în unanimitate, ca președinte al primei ședințe să fie reprezentantul Ungariei care, în calitate de gazdă, va deschide prima ședință. Așa s-a întâmplat la Praga.

3. De regulă, se întocmește un scurt proces verbal al consfătuirii.

4. Comunicatul (declarația) consfătuirii trebuie să întrunească acordul tuturor participanților.

5. De asemenea, textul comunicatului de presă trebuie să întrunească acordul tuturor participanților.

17 iunie 1970

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970, f. 5-6.

8. 19 iunie 1970, Budapesta. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, privind proiectele de documente propuse și adoptate la reuniunea adjunctilor de miniștri.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Budapesta, nr. 20594

Strict Secret
19 iunie 1970

Azi, 19 iunie a.c., orele 15.00, a început reuniunea adjuncților de miniștri. S-a convenit, până la ora la care vă telegrafiez, asupra următoarelor:

1. Textul comunicatului de presă cu privire la întâlnirea miniștrilor de Externe care v-a fost transmis telefonic, în clar, după cum urmează:

- a) adoptarea proiectului comunicatului de presă cu privire la convocarea consfătuirii miniștrilor de Externe;
- b) punerea de acord a ordinii de zi a consfătuirii miniștrilor de Externe;
- c) examinarea și punerea de acord a proiectelor de documente care urmează să fie prezentate consfătuirii miniștrilor;
- d) alte probleme referitoare la consfătuirea miniștrilor.

2. Ordinea de zi a consfătuirii miniștrilor de Externe în următoarea formulare: „Schimb de informații și adoptarea de documente privind pregătirea conferinței general-europene pentru securitate și cooperare în Europa”.

La această ordine de zi a consfătuirii miniștrilor de Externe, reprezentantul RD Germane, O. Fischer, a propus să se adauge următorul punct nou: „Lupta pentru întărirea poziției internaționale a RDG și relațiile dintre RD Germană și RF a Germaniei”.

La această propunere nu a luat nimeni cuvântul în afară de L.F. Iliciov, care a sugerat să se analizeze dacă nu ar fi indicat ca această problemă să fie examinată în cadrul ordinii de zi mai sus-menționate. În orice caz, L.F. Iliciov a remarcat dreptul delegației sovietice să revină în ședința de mâine, 20 iunie, asupra propunerii RD Germane.

Vă rugăm să ne transmiteți instrucțiunile conducerii privind poziția noastră față de propunerea RDG. Delegația consideră că nu ar fi bine ca propunerea RD Germane să apară ca un punct separat al ordinii de zi, întrucât aceasta ar putea obliga la adoptarea unui document în chestiunea germană. Am putea fi de acord ca ministrul de Externe al RDG și alții care doresc să facă eventuale informări în cadrul punctului convenit al ordinii de zi.

3. S-a căzut de acord ca miniștrii să adopte următoarele documente:

- a) Comunicatul consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.
- b) Un comunicat în probleme privind convocarea conferinței general-europene.
- c) Conținutul documentului referitor la extinderea relațiilor comerciale, economice, tehnico-științifice și culturale în scopul colaborării politice între țările europene (completarea documentului adoptat la Praga).

Proiectul de comunicat al consfătuirii miniștrilor de Externe a fost pregătit de sovietici și unguri, iar proiectele celorlalte două documente de către sovietici.

În cursul serii vă vom transmite textele acestor proiecte de documente.

4. Șeful delegației ungare, F. Puja, a propus să se treacă la examinarea de fond a celor trei documente pe care urmează să le adopte miniștrii. Noi am arătat că întrucât am primit numai cu două ore înainte cele trei proiecte de documente, vom fi în măsură să ne pronunțăm, pe fond, numai în ședința de mâine dimineață.

Vă rugăm să ne transmiteți indicațiile conducerii la problemele ridicate în telegramă și cu privire la cele trei documente, dacă este posibil, până mâine dimineață la orele 10 (ora Budapestei).

Noi examinăm cu atenție documentele.

Vă rugăm să ne scuzați pentru graba cu care solicităm delegările, dar trebuie să înțelegeți că ea este determinată de faptul că organizatorii și-au definit poziția numai înainte de începerea reuniunii adjuncților de miniștri.

G. Macovescu

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970, f. 55-57.

9. 21 iunie 1970, Budapesta. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, referitor la necesitatea convocării unei reuniuni multilaterale a tuturor statelor interesate în pregătirea conferinței general-europene; dezvoltarea unui program de dezarmare și colaborare tehnico-științifică; crearea în cadrul conferinței a unui organism permanent pentru problemele securității și cooperării în Europa.

Intervenția tovarășului Corneliu Mănescu la consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia (21-22 iunie 1970)

Tovarăși,

Permiteți-mi, vă rog, în primul rând, să dau expresie sentimentelor de grațitudine ale delegației române pentru ospitalitatea guvernului Republicii Populare Ungare și să subliniez eforturile depuse de către tovarășii maghiari, personal de tovarășul ministru János Péter, pentru a asigura condiții optime de lucru consfătuirii noastre.

Delegația română participă la această consfătuire cu intenția de a proceda la un schimb de păreri în problemele actuale ale pregătirii și organizării conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. Ea este animată de dorința de a contribui, alături de delegațiile celorlalte țări prietene, la identificarea și promovarea celor mai adecvate acțiuni, în spiritul poziției statelor noastre, exprimată în Declarația de la București, Apelul de la Budapesta și documentele de la Praga, de natură să contribuie la înfăptuirea practică a inițiativei noastre comune privind convocarea conferinței europene.

Partidul Comunist Român și Guvernul Republicii Socialiste România atribuie, după cum este cunoscut, o importanță deosebită cauzei securității și colaborării în Europa, înfăptuirii aceluși sistem de angajamente ferme din partea tuturor statelor precum și de măsuri concrete care să ducă la excluderea forței și amenințării cu folosirea forței în relațiile internaționale, să ofere tuturor țărilor garanții depline că se află la adăpost de orice agresiune.

Angajat activ în promovarea acestui țel, guvernul român a inițiat numeroase contacte cu guvernele țărilor europene și ale altor state interesate, din care a desprins convingerea că în prezent este necesar și posibil ca pregătirea conferinței pentru securitate și cooperare în Europa să fie pusă pe baze practice, concrete. Paralel cu eforturile și contactele desfășurate pe plan bilateral, se impune trecerea la forme multilaterale de pregătire, care să asigure participarea tuturor statelor interesate, fără nici o îngrădire sau excepție, în toate fazele organizării și desfășurării conferinței europene în condiții de deplină egalitate în drepturi. Trebuie ca în edificarea securității europene, în organizarea și desfășurarea conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, să fie evitate orice acțiuni care ar purta amprenta abordării de la bloc la bloc.

Este convingerea fermă a guvernului român că acestor exigențe le-ar răspunde organizarea unei reuniuni sau întâlniri, preconizată în Apelul de la Budapesta, având drept scop pregătirea conferinței europene. În același timp, noi suntem receptivi față de orice alte propuneri de pregătire multilaterală a Conferinței, cu participarea tuturor statelor interesate. Avem în vedere, în acest stadiu, sugestia privind întâlnirea ambasadurilor din capitala Finlandei, precum și formula „salonului deschis” avansată de ministrul de Externe al Belgiei.

Împărtășim părerile exprimate în jurul acestei mese, care concordă, de altfel, și cu informațiile noastre, în sensul că în perioada care a trecut de la ultima noastră întâlnire s-au conturat deplasări pozitive în direcția soluționării unor probleme importante legate de organizarea conferinței. Am în vedere consensul în ceea ce privește componența participanților, reacția favorabilă față de propunerea guvernului finlandez ca viitoarea conferință să aibă loc la Helsinki, unele rezultate obținute în stabilirea ordinei de zi, convingerea tot mai larg împărtășită că organizarea conferinței nu trebuie pusă în legătură cu rezolvarea prealabilă a unor probleme sau alte condiții.

Suntem convinși că aceasta se datorează, în mare măsură activității țărilor socialiste, faptului că se manifestă flexibilitate, receptivitate și atenție față de sugestiile și propunerile celorlalte țări europene. Apreciem că este necesar să procedăm în acest mod și în viitor, ceea ce ar trebui să-și găsească reflectarea corespunzătoare și în documentele pe care urmează să le adoptăm la actuala consfătuire. Trebuie să se spună cu toată claritatea că țările noastre înțeleg să promoveze un dialog efectiv cu celelalte state interesate, că ele sunt hotărâte să examineze cu toată atenția și înțelegerea orice sugestii constructive privind problematica organizării și desfășurării conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

Delegația română a examinat propunerile cuprinse în proiectul de memorandum supus consfătuirii de către delegația sovietică, referitoare la completarea documentului economic adoptat la Praga și includerea unui punct pe ordinea de zi a conferinței europene.

Suntem de acord ca punctul doi al ordinii de zi să fie extins prin includerea unor referiri la relațiile culturale. Am reținut cu interes, având în vedere importanța pe care o au relațiile culturale în cunoașterea și apropierea dintre popoare, părerile exprimate aici în legătură cu elaborarea unei declarații având drept scop promovarea raporturilor culturale dintre statele europene.

În ceea ce privește mediul înconjurător, trebuie să ținem seama de rolul sporit pe care îl joacă în viața oamenilor, de interesul țărilor europene pentru rezolvarea corespunzătoare a acestei probleme și de perspectivele de cooperare pe care ea le deschide. Este semnificativ, după părerea noastră, faptul că în anul viitor urmează să aibă loc în Republica Socialistă Cehoslovacă o conferință internațională consacrată mediului înconjurător. Credem că problema mediului înconjurător ar necesita să fie reflectată într-o măsură sporită în documentele consfătuirii noastre. Socotim că nu ar trebui să ne limităm la menționarea ei numai ca un element al unuia din punctele ordinii de zi a Conferinței europene.

Delegația română este de acord ca țările noastre să propună un nou punct pe ordinea de zi a conferinței europene, respectiv, crearea unui organism pentru problemele securității și cooperării în Europa. Este necesar ca acest organism să fie creația conferinței, să fie al tuturor statelor interesate și să-și desfășoare activitatea în conformitate cu principiile generale ale dreptului internațional și cu prevederile corespunzătoare ale Cartei Organizației Națiunilor Unite. El ar urma, după părerea noastră, să examineze și să contribuie la soluționarea unor probleme importante pentru promovarea securității și cooperării în Europa.

În ceea ce privește problemele dezarmării, care incontestabil nu se confundă cu securitatea europeană, dar în același timp, sunt strâns legate de aceasta, Republica Socialistă România sprijină orice măsuri, inițiative și propuneri de natură să promoveze înfăptuirea dezarmării generale, în primul rând a dezarmării nucleare. În acest spirit, țara noastră militează pentru măsuri concrete, inclusiv regionale, de dezarmare, cum sunt, între altele, înghețarea și reducerea bugetelor militare ale tuturor statelor; renunțarea la efectuarea de manevre militare pe teritoriul altor state; interzicerea creării a noi baze militare și a amplasării de noi arme nucleare pe teritorii străine; măsuri de lichidare a bazelor militare străine; crearea de zone denuclearizate în diferite părți ale lumii, inclusiv în regiunea Balcanilor; asumarea printr-un document internațional cu forță obligatorie și vocație universală a unor angajamente ferme de nerecurgere la forță sau la amenințarea cu forța, de neamestec, sub nici o formă, în nici o împrejurare, în treburile interne ale altor state, precum și alte asemenea măsuri. După cum se știe, România a prezentat, în luna martie a.c., în Comitetul pentru dezarmare de la Geneva propuneri concrete în acest sens.

Suntem întru-totul de acord cu părerea exprimată de tovarășul Jedrychowski cu privire la importanța măsurilor de dezarmare regională pe plan european. În acest cadru, efectuarea unor măsuri concrete de reducere a forțelor armate străine de pe teritoriul statelor europene ar contribui, după părerea noastră, la destinderea pe continent, la promovarea cauzei dezarmării.

Aș dori, în continuare, să mă refer la problema remiterii țărilor interesate a documentelor ce urmează a fi adoptate la consfătuirea noastră. Ne pronunțăm pentru continuarea, și de această dată, a practicii la care s-a recurs în cazul documentelor elaborate la Praga și care a dat satisfacție atât țării gazdă, cât și celorlalte părți. Cred că este bine să precizăm că în concepția noastră toate statele reprezentate la această consfătuire vor depune eforturile pe care le consideră necesare, pentru ca documentele acestei întâlniri și măsurile ce vor fi adoptate să fie aduse la cunoștința guvernelor țărilor interesate.

În cursul ședinței de ieri s-au exprimat păreri în favoarea publicării memorandumului pe care îl vom adopta. Observăm că o asemenea măsură ar schimba practica adoptată la Praga în privința documentelor relative la repudierea forței și extinderea colaborării economice. Știm că la timpul respectiv în favoarea practicii urmate la Praga s-a adus și argumentul că publicarea celor două documente ar risca să fie interpretată ca o acțiune propagandistică. Credem că judecata emisă în acel timp își păstrează deplina valabilitate. Nu poate fi un argument în favoarea publicării memorandumului faptul că în acest fel a procedat NATO. Delegația română se pronunță, din aceste motive, împotriva publicării memorandumului, insistând pentru continuarea practicii de la Praga.

Stimați tovarăși,

Am încercat să expun, pe scurt, punctul nostru de vedere față de unele probleme de ordin principial, legate de documentele care ne sunt supuse, fiind convingși că prin aceasta ne aducem contribuția la succesul acțiunii noastre comune, în interesul păcii și securității în Europa. Socotim că este necesar ca documentele și măsurile asupra cărora vom conveni să fie rezultatul eforturilor noastre conjugate. Avem credința că procedând în acest fel vom reuși să dezvoltăm inițiativa importantă a țărilor noastre.

Vă mulțumesc pentru atenție.

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970, f. 125-129.

10. 21-22 iunie, Budapesta. Memorandumul adoptat de statele participante la Tratatul de la Varșovia prin care se solicită pregătirea și convocarea Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa, prin participarea tuturor statelor europene, inclusiv a RDG și RFG.

Memorandum

[Text acceptat de cele șapte delegații]

1. Guvernele Republicii Populare Bulgaria, Republicii Socialiste Cehoslovacia, Republicii Democrate Germane, Republicii Populare Polone, Republicii Socialiste România, Republicii Populare Ungare, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, consideră necesar să aducă la cunoștința guvernelor interesate considerentele care, după părerea lor, ar răspunde intereselor pregătirii și convocării **Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa**.

2. Ele observă cu satisfacție că în cursul consultărilor bi și multilaterale și al schimbului de păreri a avut loc o apropiere a pozițiilor statelor interesate într-o serie de probleme importante privind conferința general-europeană. Rezultatele consultărilor și a schimbului de păreri arată că propunerile promovate la Praga, în octombrie 1969, au creat baza pentru a se trece deja, în viitorul apropiat, la pregătirea conferinței general-europene pe o temelie practică. S-a clarificat problema privind componența participanților la conferință, la ea pot participa toate statele europene, inclusiv RDG și RFG, pe baze egale între ele și condiții de egalitate în drepturi cu celelalte state europene, precum SUA și Canada. Inițiativa guvernului Finlandei cu privire la ținerea conferinței la Helsinki este întâmpinată favorabil. Se manifestă înțelegere asupra faptului că convocarea conferinței nu trebuie pusă în dependență de nici o condiție prealabilă.

În multe țări este împărtășită părerea că succesul primei conferințe general-europene ar deschide calea spre examinarea, în comun, în continuare, a altor probleme europene. În legătură cu aceasta ar fi utilă organizarea unei serii de conferințe general-europene și crearea unui organism corespunzător în problemele securității și cooperării în Europa.

4. Continuă examinarea problemelor privind conținutul activității conferinței general-europene, precum și a ordinei de zi. Cele două puncte propuse la Praga pentru ordinea de zi a conferinței corespund intereselor înfăptuirii securității și dezvoltării cooperării în Europa, constituie probleme cu privire la care există posibilitatea de a se obține un consens larg. Aceste propuneri nu ridică obiecții de principiu. Totodată, mai multe state se pronunță pentru lărgirea ordinei de zi a conferinței.

[Text acceptat de șase delegații]

5. Călăuzindu-se de dorința de a obține acordul final asupra ordinei de zi a Conferinței general-europene, acceptabile tuturor statelor interesate, guvernele (urmează enumerarea) propun ca ea să fie completată cu probleme:

– cu privire la crearea la Conferința general-europeană a unui organism pentru problemele securității și cooperării în Europa.

6. Guvernele care au adoptat acest memorandum consideră că examinarea problemei referitoare la reducerea forțelor străine de pe teritoriul statelor europene ar servi intereselor destinderii și securității în Europa. În scopul creării condițiilor celor mai prielnice în vederea dezbaterii problemelor corespunzătoare la conferința general-europeană și în interesul examinării eficiente a problemelor privind reducerea forțelor armate străine, această problemă ar putea fi dezbătută în organul care se propune a fi creat la Conferința general-europeană sau într-un alt cadru acceptabil statelor interesate.

7. În afară de acestea, ele consideră că ar putea fi extins cadrul celui de-al doilea punct al ordinei de zi, propus la Praga, prin includerea unor prevederi referitoare la dezvoltarea legăturilor culturale.

8. În felul acesta, la Conferința general-europeană ar putea fi supuse examinării următoarele probleme:

- cu privire la înfăptuirea securității europene și renunțarea la folosirea forței sau amenințării ei în relațiile mutuale dintre statele din Europa;
- cu privire la lărgirea legăturilor comerciale, economice, tehnico-științifice, în scopul dezvoltării colaborării politice între statele europene;
- cu privire la crearea la Conferința general-europeană a unui organ pentru problemele securității și cooperării în Europa.

[Text acceptat de toate cele șapte delegații]

Guvernele Republicii Populare Bulgaria, Republicii Socialiste Cehoslovacia, Republicii Democrate Germane, Republicii Populare Polone, Republicii Socialiste România, Republicii Populare Ungare, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, exprimă speranța că propunerile cuprinse în Memorandum, în care sunt luate în considerare părerile expuse de multe state interesate, se bucură de o primire favorabilă din partea guvernului [...]³. Ele sunt convinse că convocarea Conferinței general-europene ca rezultat al eforturilor comune al tuturor statelor interesate ar constitui o contribuție însemnată la realizarea destinderii, întărirea securității și dezvoltarea colaborării pașnice în Europa.

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970, f. 103-105.

11. 22 iunie 1970, Budapesta. Comunicatul consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe referitor la necesitatea organizării și convocării, prin participarea tuturor statelor europene interesate, a conferinței general-europene.

---

³ Așa document original.

Comunicatul consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la
Tratatul de la Varșovia
(Budapesta, iunie 1970)

La 21-22 iunie a avut loc la Budapesta consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. La consfătuire au participat: din partea Republicii Populare Bulgaria, I. Bașev, ministrul Afacerilor Externe; din partea Republicii Socialiste Cehoslovacia, I. Marko, ministrul Afacerilor Externe; din partea Republicii Democrate Germane, O. Winzer, ministrul Afacerilor Externe; din partea Republicii Populare Polone, St. Jedrychowski, ministrul Afacerilor Externe; din partea Republicii Socialiste România, Corneliu Mănescu, ministrul Afacerilor Externe; din partea Republicii Populare Ungare, J. Péter, ministrul Afacerilor Externe; din partea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, A.A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe.

La consfătuire, care s-a desfășurat într-o atmosferă de prietenie și înțelegere reciprocă, a avut loc un schimb de păreri asupra unor probleme actuale privind evoluția situației din Europa.

Miniștrii au confirmat convingerea guvernelor lor că organizarea Conferinței general-europene ar fi o contribuție importantă la realizarea destinderii, întărirea securității și extinderea colaborării pașnice în Europa. În legătură cu aceasta, o atenție deosebită a fost acordată problemelor privind activizarea pregătirii Conferinței general-europene.

S-a efectuat un schimb de informații asupra contactelor și consultărilor bilaterale și multilaterale care au avut loc în ultimele luni între statele interesate în problemele organizării Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

Guvernele țărilor reprezentate la consfătuire au evidențiat ecoul larg și, în general, pozitiv al propunerilor avansate la Praga în octombrie 1969, ceea ce atestă realismul și viabilitatea acestor propuneri care răspund intereselor înfăptuirii securității și dezvoltării colaborării în Europa. Ele au examinat, de asemenea, cu atenția cuvenită, considerațiile exprimate în această chestiune de diferite părți și au ajuns la concluzia că în prezent se creează condiții favorabile pentru a trece la pregătirea Conferinței general-europene pe baze practice.

A fost subliniat faptul că este de dorit participarea directă a statelor interesate în toate fazele pregătirii și organizării Conferinței general-europene în formele ce vor fi considerate indicate, inclusiv reuniunii pregătitoare corespunzătoare ale reprezentanților acestor state.

Pornind de la aceste considerente, miniștrii au ajuns la o înțelegere cu privire la următorii pași importanți, având drept scop asigurarea convocării, desfășurării rodnice și succesului Conferinței general-europene. Ei urmăresc, în special, obținerea acordului asupra adoptării ordinii de zi acceptabile tuturor statelor interesate, precum și cu privire la metodele de pregătire a Conferinței general-europene la care se poate trece deja în viitorul apropiat.

Participanții la consfătuire așteaptă ca, în procesul pregătirii și organizării conferinței, toate statele interesate să acționeze într-un spirit de cooperare în examinarea propunerilor constructive, pentru a facilita găsirea unor soluții acceptabile pentru toți participanții la Conferința general-europeană.

Miniștrii au subliniat hotărârea guvernelor de a acționa în continuare, individual și în colaborare cu alte țări, în scopul promovării destinderii, securității și colaborării pașnice pe continentul european.

A fost aprobat, în unanimitate, un document corespunzător, care va fi adus la cunoștința guvernelor tuturor statelor interesate.

AMAE, Problema 23. 9V3.1970. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 21-21 iunie 1970, f. 93-105.

IX. CONSFĂȚUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 18-19 FEBRUARIE 1971, BUCUREȘTI

1. 9 februarie 1971, București. Notă de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, și ambasadorul URSS la București, A.V. Basov, privind organizarea la București a unei consfături a miniștrilor Afacerilor Externe din țările socialiste pentru problemele dezarmării.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații
Nr. 01/01285

Secret

Nota de audiență

La 9 februarie 1971, Nicolae Ecobescu, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit în audiență, la cerere, pe A.V. Basov, ambasadorul URSS la București.

Au fost de față V. Demenciuk, secretar II al ambasadei sovietice și M. Roșianu, atașat la Direcția I Relații.

A.V. Basov a arătat că a solicitat audiența pentru a transmite răspunsul părții sovietice la propunerea părții române din 19 ianuarie a.c., privind convocarea la București a unei consfături a miniștrilor Afacerilor Externe din țările socialiste în problemele dezarmării.

În răspuns se arată următoarele:

„Partea sovietică a examinat cu atenție propunerea părții române transmisă la 19 ianuarie a.c., prin ambasada sovietică la București, privind convocarea unei consfături a miniștrilor Afacerilor Externe din țările socialiste în problemele dezarmării. Noi privim cu înțelegere propunerea tovarășilor români privind consultările preliminare sovieto-române în această chestiune.

Așa cum s-a dovedit și în trecut, schimbul de păreri între țările socialiste în problemele dezarmării ar fi util, ar putea să traseze în comun acele sarcini practice în rezolvarea cărora ar fi rațional să se concentreze eforturile în viitorul apropiat.

După părerea noastră, a devenit oportună examinarea poziției viitoare a țărilor socialiste în problema interzicerii producției, perfecționării și stocării armelor chimice și bacteriologice (biologice) și distrugerea stocurilor existente care, datorită inițiativelor comune ale țărilor frățești, a constituit un punct central la cea de-a XXV-a sesiune a Adunării Generale a ONU și care, fără îndoială, va ocupa un loc important

la viitoarea sesiune a Comitetului pentru dezarmare. Această problemă ar putea fi examinată la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe, despre a cărei organizare s-a convenit în principiu, așa cum tovarășii români cunosc, la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, care a avut loc, la Berlin, în decembrie 1970.

Partea sovietică transmite în prezent considerentele sale privind convocarea consfătuirii miniștrilor de Externe, așa cum s-a stabilit la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ”.

Ambasadorul sovietic a arătat că are sarcina, de asemenea, să transmită următoarele:

„În timpul Consfătuirii de la Berlin a Comitetului Politic Consultativ, în principiu, s-a convenit ca în viitorul apropiat să fie organizată o consfătuire a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia pentru a analiza mersul pregătirii conferinței general-europene pentru securitate și pentru a face un schimb corespunzător de informații. Tovarășii bulgari și-au exprimat atunci dorința ca această consfătuire să se desfășoare la Sofia.

În timpul ultimelor consultări de la Moscova, ministrul de externe al RDG, Otto Winzer, a exprimat părerea ca miniștrii de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia să examineze problema privind consolidarea în continuare a pozițiilor internaționale ale RDG. Tovarășii germani au în vedere că miniștrii ar putea să facă un schimb de informații și considerente privind posibila coordonare a eforturilor externe ale țărilor frățești, în scopul lărgirii frontului recunoașterii politice a RDG și pregătirea condițiilor pentru participarea la ONU și alte organisme internaționale.

Tovarășii germani se referă la faptul ca participanții la Consfătuirea de la Berlin a Comitetului Politic Consultativ s-au pronunțat în favoarea întreprinderii de noi pași pentru sprijinirea RD Germane. Partea sovietică consideră că la consfătuirea miniștrilor de Externe ar fi util să se examineze propunerea tovarășilor germani. De asemenea, ar fi utilă discutarea chestiunii privind poziția viitoare a țărilor socialiste în cadrul examinării, la negocierile de dezarmare, a problemei referitoare la interzicerea producției, perfecționării și stocării armelor chimice și bacteriologice (biologice) și distrugerea stocurilor existente.

Necesitatea convenirii asupra cursului viitor și asupra pașilor practici în această problemă, ai cărei inițiatori au fost țările socialiste, este legată de concluziile ce s-au desprins din examinarea ei la cea de-a XXV-a sesiune a Adunării generale a ONU.

În felul acesta, dacă toți participanții vor fi de acord, ordinea de zi a consfătuirii ar putea fi următoarea:

1. Cu privire la desfășurarea pregătirii în vederea convocării Conferinței general-europene de securitate și colaborare (schimb de informații).
2. Cu privire la consolidarea în continuare a pozițiilor internaționale ale RD Germane.
3. Cu privire la poziția viitoare a țărilor socialiste în cadrul examinării la

tratativele de dezarmare a problemei privind interzicerea producției, perfecționării și stocării armelor chimice și bacteriologice (biologice) și distrugerea stocurilor existente.

În ce privește perioada consfătuirii, partea sovietică apreciază ca utilă convocarea ei, dacă acest lucru ar fi convenabil și celorlalți participanți, la mijlocul lunii februarie a.c. Data concretă ar putea fi definitivată prin consultări pe canale diplomatice.

Partea sovietică susține propunerea Bulgariei ca Sofia să fie locul de desfășurare al consfătuirii. La Moscova, se exprimă speranța că partea română va fi de acord cu considerentele noastre.

Dacă tovarășii români apreciază ca fiind utilă abordarea la această consfătuire și a altor probleme din domeniul dezarmării, ei pot, firește, face acest lucru.

Organizarea în viitor a unei consfătuirii speciale a miniștrilor de Externe din țările socialiste în problema dezarmării, pe un plan larg, va necesita o pregătire aprofundată. În legătură cu aceasta partea sovietică ar fi gata să studieze cu interes propuneri ale tovarășilor români referitor la modul în care ei concep această pregătire. În scopul pregătirii și asigurării eficienței consfătuirii în problemele dezarmării, s-ar putea avea în vedere organizarea de consultări între direcțiile corespunzătoare din Ministerele de Externe ale țărilor noastre.

Nicolae Ecobescu, luând notă de răspunsul transmis de ambasadorul sovietic, a menționat că va fi adus la cunoștința conducerii noastre.

În continuare, adjunctul ministrului a adresat lui A.V. Basov o serie de întrebări pentru a clarifica unele aspecte din comunicarea făcută.

Expunând poziția de principiu a țării noastre în problemele dezarmării, N. Ecobescu s-a interesat de ce se propune ca la consfătuirea miniștrilor de Externe să se discute numai chestiunea privind interzicerea armelor chimice și bacteriologice și nu și altfel de probleme, deosebit de importante și actuale, cum sunt, dezarmarea generală, dezarmarea nucleară, înfăptuirea unor măsuri parțiale în domeniul dezarmării. A întrebat, apoi, când și în ce cadru partea bulgară a propus Sofia ca loc de desfășurare a viitoarei întâlniri. Adjunctul ministrului a reamintit, de asemenea, propunerea părții române ca întrunirea miniștrilor de Externe în problemele dezarmării să aibă loc la București, arătând că în răspunsul sovietic nu se face nici o referire la acest aspect.

În legătură cu partea din comunicarea sovietică potrivit căreia „dacă tovarășii români apreciază ca fiind utilă abordarea în cadrul consfătuirii și a altor probleme din domeniul dezarmării, ei pot, firește, face acest lucru”, adjunctul ministrului a arătat că este normal ca fiecare participant la consfătuire să abordeze acele probleme pe care le consideră necesare. Din modul în care este însă formulat punctul referitor la dezarmare, rezultă că se are în vedere discutarea exclusiv a aspectelor legate de interzicerea armelor chimice și bacteriologice, fără să se preconizeze efectuarea unui schimb larg de păreri pe ansamblul problemelor dezarmării, așa cum a propus partea română.

În continuare, adjunctul ministrului l-a întrebat pe ambasadorul A. Basov dacă la punctul 1 propus de partea sovietică se are în vedere efectuarea unui schimb

larg de păreri între participanți în problemele legate de pregătirea convocării conferinței general-europene pentru securitate și colaborare sau numai „un schimb de informații”. S-a interesat, totodată, dacă partea sovietică intenționează să propună adoptarea, în această chestiune, a unui document oficial și, în caz afirmativ, dacă are pregătit un proiect.

Răspunzând la întrebările adjunctului de ministru, A.V. Basov a reluat ideile cuprinse în comunicarea făcută și a menționat că nu dispune de alte elemente .

Nota s-a trimis:

Membrilor Prezidiului Permanent al CC al PCR

AMAE, Problema 23/9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la București a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 18-19 februarie 1971, f. 4-9.

2. 13 februarie 1971, București. Stenograma ședinței conducerii Ministerului Afacerilor Externe privind problemele organizatorice ale conferinței; ordinea de zi; proiectele de documente; pregătirea delegației române pentru consfătuire.

Ministerul Afacerilor Externe
Cancelarie
Nr. 14/00187

Strict Secret
Direcția I Relații

Minuta ședinței care a avut loc la conducerea MAE în ziua de 12 februarie 1971

Au participat tovarășii: Corneliu Mănescu, ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, prim-adjunct al ministrului, Marin Mihai, Vasile Gliga, Petre Burlacu și Nicolae Ecobescu, adjuncți ai ministrului.

Au fost prezenți, de asemenea, George Marin și Ion Covaci, directori în MAE.

Cu acest prilej au fost examinate problemele legate de organizarea la București, în zilele de 18-19 februarie 1971, a Consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia: ordinea de zi, documentele ce urmează a fi adoptate, pregătirea delegației române pentru consfătuire, probleme organizatorice etc.

A. Ordinea de zi sugerată de URSS:

1. Cu privire la desfășurarea pregătirilor în vederea convocării conferinței general-europene de securitate și colaborare (schimb de informații).

2. Consolidarea, în continuare, a pozițiilor internaționale ale RD Germane.

3. Cu privire la poziția viitoare a țărilor socialiste în cadrul examinării la tratativele de dezarmare a problemei privind interzicerea producției, perfecționării și stocării armelor chimice și bacteriologice (biologice) și distrugerea stocurilor existente.

Ministrul Afacerilor Externe a informat că la Moscova, cu prilejul convorbirilor avute cu A.A. Gromîko, a fost discutată și intenția părții române de a propune o reuniune a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor socialiste, membre în Comitetul de dezarmare de la Geneva, pentru a avea un schimb de păreri asupra problemelor de ansamblu ale dezarmării. Din discuții a reieșit că actuala consfătuire este consacrată, în principal, problemelor securității europene, dar că partea sovietică n-are obiecții ca partea română să prezinte la consfătuire și alte aspecte ale dezarmării decât cele care se referă la armele chimice și bacteriologice.

În ceea ce privește punctul 2 din ordinea de zi, discuțiile vor avea loc pe baza unui material ce urmează a fi transmis participanților, la 15 februarie 1971, de către Ministerul de Externe al RD Germane.

B. Documentele consfătuirii: Partea sovietică a întocmit un proiect orientativ de comunicat care a fost pus la dispoziția miniștrilor Afacerilor Externe. Nu se preconizează adoptarea altor documente.

Conducerea MAE, având în vedere aceste date și ținând seama de necesitatea stabilirii punctului de vedere al părții române față de problemele ce urmează a fi discutate la consfătuire, precum și de obligațiile ce revin țării noastre în calitate de gazdă a reuniunii, a hotărât următoarele:

1. Să se supună aprobării conducerii de partid propunerea de a se accepta ordinea de zi sugerată de partea sovietică.

2. Direcția de Sinteză, Direcția I Relații și Direcția Organizațiilor Internaționale, sub îndrumarea tovarășului George Macovescu, prim-adjunct al ministrului, și a tovarășului Nicolae Ecobescu, adjunct al ministrului, vor întocmi în zilele de 13 și 14 februarie 1971 proiectul de directive al delegației și proiectul discursului pe care ministrul Afacerilor Externe urmează să-l rostească la consfătuire. Se va arăta că delegația va acorda o importanță deosebită problemei dezarmării expunând pe larg poziția României. În discursul ministrului Afacerilor Externe se va sublinia că partea română intenționează să propună organizarea unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Comitetului de la Geneva.

Cu privire la documentele ce ar urma să fie adoptate la consfătuire, conducerea MAE a examinat posibilitatea a două variante:

a. adoptarea unui comunicat mai cuprinzător, ca singurul document al consfătuirii sau

b. adoptarea unui scurt comunicat și a unei declarații cu privire la conferința europeană pentru securitate și colaborare.

Din discuții a rezultat că prima variantă ar satisface partea română întrucât proiectul de comunicat prezentat de URSS conține, în general, prevederi care pot fi acceptate, cu unele îmbunătățiri pe care ar urma să le propună delegația noastră,

Notă:

Propunerile formulate la punctul 1, 2 și 3 vor fi discutate de conducerea MAE cu tovarășul Paul Niculescu-Mizil, membru al Prezidiului Permanent.

4. Direcția de Sinteză, Direcția I Relații și DOI vor întocmi, apoi, un proiect de notă de propuneri pentru Prezidiul Permanent, care urmează a fi discutat în ședința din 15 februarie 1971. Nota va cuprinde, în afară de directivele delegației, principalele prevederi ale programului (primirea miniștrilor de Externe la președintele Consiliului de Stat, oferirea unei recepții de către ministrul Afacerilor Externe român etc.) și măsurile organizatorice pentru care este necesară aprobarea conducerii de partid și de stat (cazarea, locul unde se vor desfășura lucrările consfătuirii, suportarea cheltuielilor de către Secretariatul General al Consiliului de Miniștri, reflectarea în presă a consfătuirii etc.). Totodată, se vor prezenta în anexă amendamentele părții române la proiectul de comunicat sugerat de URSS.

5. După aprobarea directivelor delegației de către Prezidiul Permanent și pe baza indicațiilor date de conducerea MAE, direcțiile menționate la punctul 4 vor definitiva, până cel mai târziu marți, 16 februarie a.c., discursul ministrului Afacerilor Externe la consfătuire.

6. Alte probleme organizatorice:

a. Ținând seama de practica urmată până în prezent, s-a propus ca adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe să se întrunească la București, cu o zi înainte de începerea reuniunii miniștrilor pentru a conveni asupra unor probleme organizatorice legate de desfășurarea consfătuirii și, eventual, asupra textului proiectului de comunicat.

b. Tovarășul adjunct al ministrului Nicolae Ecobescu va lua măsuri pentru întocmirea unui plan de măsuri concrete legate de organizarea și desfășurarea Consfătuirii (formarea de colective de muncă cu sarcini și responsabilități precise) pe care îl va prezenta spre aprobare ministrului Afacerilor Externe, luni 15 februarie 1971.

c. Conducerea MAE a stabilit, de asemenea, măsuri privind informarea, la momentul oportun, a misiunilor diplomatice române, precum și a RP Chineze și RSF Iugoslavia (eventual și a altor state) asupra consfătuirii.

13 februarie 1971

AMAE, Problema 23/9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la București a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 18-19 februarie 1971, f. 10-13.

3. 15 februarie 1971, București. Propunerile MAE referitoare la organizarea conferinței miniștrilor Afacerilor Externe; problemele convocării conferinței pentru securitate și colaborare în Europa; statutul internațional al RDG; poziția statelor comuniste în cadrul tratatelor privind dezarmarea; interzicerea și limitarea producției armelor chimice și bacterologice.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Direcția de Sinteză
Nr. 08/00289

Strict Secret

Referitor: organizarea la București a unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia

I. În zilele de 18-19 februarie 1971, urmează să aibă loc, la București, o consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

În cadrul unei audiențe la MAE, partea sovietică a sugerat următoarea ordine de zi:

1. Cu privire la desfășurarea pregătirilor în vederea convocării conferinței general-europene de securitate și colaborare (schimb de informații);
2. Cu privire la consolidarea în continuare a pozițiilor internaționale ale RD Germane;
3. Cu privire la poziția viitoare a țărilor socialiste în cadrul examinării tratatelor de dezarmare a problemei privind interzicerea producției, perfecționării și stocării armelor chimice și bacteriologice (biologice) și distrugerea stocurilor existente.

Observăm că ultimul punct al ordinei de zi se referă numai la un singur aspect al dezarmării și anume la chestiunea armelor chimice și bacteriologice. Menționăm că la 19 ianuarie a.c., partea română a informat guvernul sovietic că intenționează să propună organizarea unei consfătuiri a miniștrilor de Externe ai țărilor socialiste membre ale Comitetului de la Geneva în scopul efectuării unui schimb de păreri asupra problemei dezarmării și că în legătură cu această întrunire ar dori să cunoască părerea părții sovietice. Răspunsul transmis la această propunere de ambasadorul A.V. Basov, într-o audiență la adjunctul ministrului N. Ecobescu, atestă că, în etapa actuală, guvernul URSS nu este interesat în efectuarea unui schimb de păreri între țările socialiste asupra ansamblului problemelor dezarmării.

Chestiunea convocării unei consfătuiri în problema dezarmării a fost reluată de ministrul de Externe român cu prilejul semnării Tratatului, cu privire la interzicerea amplasării armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă pe fundul mărilor și oceanelor. A.A. Gromîko a arătat că, în prezent, partea sovietică nu are de spus lucruri deosebite în chestiunile dezarmării, dar că nu obiectează ca tovarășii români, să ridice la viitoarea consfătuire a miniștrilor de Externe în

problemele securității europene și alte aspecte ale dezarmării, în afara celor privind armele chimice și bacteriologice.

II. În legătură cu mandatul delegației române, Ministerul Afacerilor Externe propune următoarele:

1. Să se accepte ordinea de zi sugerată de partea sovietică;

2. În ceea ce privește cooperarea și securitatea europeană, delegația să reafirme poziția partidului și guvernului nostru, evidențiind contribuția României la realizarea acestor obiective.

Delegația să dea o apreciere pozitivă a evoluției situației din Europa, subliniind că în prezent, așa cum se desprinde și din contactele largi pe care le-a avut partea română cu reprezentanții multor state europene, există condiții pentru a se trece în mod practic la organizarea conferinței de securitate și cooperare în Europa. Este necesar ca țările socialiste să mențină inițiativa în această chestiune și să se facă totul pentru a se trece de la simple declarații de intenții la măsuri concrete în ceea ce privește pregătirea și organizarea conferinței, pentru depășirea dificultăților create în calea conferinței.

Delegația să releve necesitatea ca țările socialiste să acționeze pentru trecerea la etapa negocierilor multilaterale a reuniunii pregătitoare, la care să participe toate statele interesate ca, de altfel, la toate fazele organizării și desfășurării Conferinței. Se impune intensificarea eforturilor în vederea realizării inițiativei guvernului finlandez privind o întrunire a ambasadorilor, astfel ca, în cel mai scurt timp posibil, să înceapă negocieri multilaterale la care ar urma să se pună de acord ordinea de zi, procedura de convocare și desfășurare, precum și alte aspecte legate de organizarea conferinței. În acest sens, delegația va arăta că, după părerea guvernului român, ar fi de dorit ca fiecare țară participantă la consfătuire să întreprindă măsuri politico-diplomatice concrete cum ar fi:

- efectuarea unor demersuri diplomatice pe lângă guvernele tuturor țărilor interesate în vederea determinării lor să dea curs inițiativei finlandeze și să accepte participarea reprezentanților lor la reuniunea pregătitoare;
- folosirea cadrului oferit de organizații și reuniuni internaționale (Comisia Economică pentru Europa, UNESCO, Organizația Internațională a Muncii, Organizația Mondială a Sănătății și altele), pentru inițierea de acțiuni menite să sprijine ideea convocării conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, inclusiv prin adoptarea unor rezoluții;
- lărgirea activităților pe plan parlamentar și pe linia altor manifestări neguvernamentale (tineret, organizații obștești, colocvii și seminarii științifice, întâlniri ale ziariștilor).

3. Cu privire la consolidarea poziției RD Germane pe plan internațional, delegația să reafirme poziția de principiu a țării noastre, relevând sprijinul politico-diplomatic acordat de România. Se va arăta că partidul și guvernul nostru vor sprijini și pe viitor RDG, pentru recunoașterea ei de către alte state, pe baza principiilor dreptului internațional și stabilirea de relații diplomatice, pentru primirea RDG și a altor state în ONU și în alte organizații internaționale.

4. Cu acest prilej, delegația să acorde o atenție deosebită problematicii dezarmării, prezentând poziția și acțiunile întreprinse de țara noastră în scopul realizării dezarmării generale, eliminării armelor de distrugere în masă, precum și îmfăptuirii altor măsuri efective de dezarmare. Să arate că rezultatele obținute nu sunt satisfăcătoare, că negocierile de la Geneva se desfășoară într-un ritm lent și nu atacă problemele esențiale; în același timp, cursa înarmărilor ia proporții tot mai mari, amplificând primejdiile care amenință omenirea. Se impune ca țările socialiste, toate statele să acționeze cu hotărâre pentru adoptarea unor măsuri concrete de dezarmare, în primul rând de dezarmare nucleară, pentru încetarea înarmărilor și reducerea cheltuielilor militare.

În ceea ce privește interzicerea armelor chimice și bacteriologice, delegația să releve că România, coautoare la proiectul de convenție prezentat în comun de țările socialiste, va milita în continuare pentru rezolvarea pozitivă a acestei probleme, în conformitate cu interesele tuturor popoarelor. România consideră, totodată, că trebuie să se intensifice eforturile pentru interzicerea și distrugerea stocurilor tuturor armelor de nimicire în masă.

Delegația să propună organizarea unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste membre ale Comitetului de la Geneva în scopul realizării unui schimb larg de păreri asupra problemelor de ansamblu ale dezarmării. La consfătuire ar putea fi invitate și celelalte țări socialiste. Delegația să informeze că țara noastră va acționa în continuare în Comitetul de la Geneva pentru adoptarea unor măsuri urgente de încetare a cursei înarmărilor și de dezarmare și că intenționează să prezinte propuneri concrete în acest scop.

III. Pentru actuala Consfătuire a miniștrilor de Externe, partea sovietică a întocmit un proiect orientativ de comunicat. Proiectul conține, în general, prevederi care pot fi acceptate cu unele îmbunătățiri.

MAE consideră că ar fi necesar ca proiectul orientativ de comunicat să fie întărit în spiritul ideilor cuprinse în mandatul delegației, îndeosebi prin sublinierea hotărârii țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, de a milita activ, în continuare, pentru destindere, cooperare și securitate în Europa, pentru învingerea obstacolelor și începerea acțiunilor practice de pregătire a Conferinței.

Se anexează alăturat proiectul orientativ de comunicat întocmit de partea sovietică, ca propuneri de îmbunătățire ale părții române.

IV. Având în vedere practica urmată până în prezent și timpul necesar punerii de acord a documentelor consfătuirii, partea română a propus ca adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe să se întrunească la București cu o zi înainte de începerea consfătuirii miniștrilor.

V. MAE propune ca tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Consiliului de Stat, să primească pe miniștrii Afacerilor Externe și să-i rețină la dejun în ziua de joi, 18 februarie sau, în funcție de durata lucrărilor consfătuirii, vineri, 19 februarie.

VI. În conformitate cu practica urmată la consfătuiri de acest fel, ministrul Afacerilor Externe al României să ofere în seara zilei de 18 februarie, o recepție pentru toți participanții la Consfătuire.

VII. În legătură cu unele probleme organizatorice privind Consfătuirea, MAS propune:

1. Lucrările Consfătuirii să se desfășoare în clădirea Marii Adunării Naționale;
2. Delegațiile să fie cazate în Casa de oaspeți din strada Tolstoi, nr. 22-24;
3. Secretariatul General al Consiliului de Miniștri să asigure mijloacele de transport și conducătorii auto pe perioada prezenței la Consfătuire a delegațiilor participante;
4. Ministrul Afacerilor Externe să ofere, potrivit practicii urmate la reuniuni similare, cadouri simbolice;
5. Cheltuielile prilejuite de organizarea Consfătuirii să fie acoperite din fondurile Secretariatului General al Consiliului de Miniștri;
6. Consfătuirea să fie reflectată în mod corespunzător în presa, radioul și televiziunea română.

În cazul în care sunteți de acord cu propunerile din prezenta notă, MAS va întreprinde măsurile necesare pentru a asigura desfășurarea în bune condiții a Consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe.

MAE va informa conducerea de partid și de stat în legătură cu problemele noi care vor apare și va prezenta propuneri.

15 februarie 1971

AMAE, Problema 23/9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la București a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 18-19 februarie 1971, f. 14-20.

4. [...] februarie 1971, București. Sinteza discuțiilor miniștrilor Afacerilor Externe privitoare la întărirea statutului internațional al RDG, prin admiterea în ONU și în Comisia economică a Națiunilor Unite pentru Europa (CEE).

[Traducere neoficială]

Minuta

În conformitate cu rezultatele Sesiunii Comitetului Politic Consultativ al statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, care a avut loc, la Berlin, în ziua de 2 decembrie 1970, miniștrii Afacerilor Externe ai Republicii Populare Bulgaria, Republicii Populare Ungare, Republicii Democrate Germane, Republicii Populare Polone, Republicii Socialiste România, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste și Republicii Socialiste Cehoslovace au convenit să acorde o deosebită atenție următoarelor activități privind întărirea pe mai departe a pozițiilor pe plan internațional ale RDG:

I

Organizația Națiunilor Unite

Statele membre ale Tratatului de la Varșovia își intensifică activitatea diplomatică pentru a antrena un număr mare de state în soluționarea cât mai grabnică a problemei admiterii RDG în ONU și în instituțiile ei speciale.

Activitățile diplomatice vor fi îndreptate spre:

- a câștiga un număr cât se poate de mare de state care, în cadrul dezbaterii generale a celei de a 26-a Adunări Generale a ONU, să ia poziție în favoarea admiterii RD Germane în ONU;
- a spori numărul acelor state care militează activ pentru participarea, cu drepturi egale, a RDG la conferințe, convenții și alte activități ale ONU și care se opun discriminării RD Germane.

În interesul universalității, destinderii pe plan internațional și al normalizării relațiilor dintre RDG și RFG – state suverane, independente unul de altul –, această activitate va fi îndreptată spre soluționarea cât mai grabnică a admiterii RD Germane în ONU.

În cadrul acestor activități diplomatice, secretarul general U Thant trebuie invitat din nou de către reprezentanții țărilor socialiste și ai altor state membre ale ONU, să reglementeze admiterea unui observator al RDG.

Pornindu-se de la dreptul RD Germane de a deveni membră a ONU, trebuie cerut ca RDG să fie tratată similar altor state care nu sunt membre ale ONU, având statut de observator. Trebuie arătat că acreditarea de observatori este în exclusivitate de competența Secretarului general.

Un astfel de demers ar veni în sprijinul cererii RD Germane și va juca un rol esențial și în întreprinderea prevăzută să aibă loc la Geneva, în luna aprilie 1971, între ministrul de Externe al RDG și secretarul general U Thant.

Discuțiile ce se duc în rândul opiniei publice internaționale în favoarea admiterii RD Germane în ONU vor fi activate prin activități propagandistice corespunzătoare în organele de presă și alte mijloace de informare în masă ale statelor membre ale Tratatului de la Varșovia și, cu ajutorul acestor state, în publicațiile de masă ale unor state nesocialiste.

Statele socialiste membre ale ONU care nu fac parte din Tratatul de la Varșovia (RP Mongolă, Cuba, RSP Iugoslavia) vor fi rugate, din partea RD Germane, să acționeze, de asemenea, în spiritul acestei minute.

Informațiile cu privire la activitățile diplomatice și rezultatele lor vor fi schimbate pe bază bilaterală. Modificările care se vor dovedi necesare pentru modul de acțiune în comun vor fi dezbătute și stabilite cu ocazia unei noi consfătuiri a miniștrilor de Externe – sau a adjuncților lor – ai statelor membre ale Tratatului de la Varșovia.

II

Instituții specializate

Statele membre ale Tratatului de la Varșovia vor sprijini energic eforturile depuse în vederea obținerii de către RDG a calității de membru în instituțiile

specializate. În această luptă, atenția principală este îndreptată în prezent la Organizația Mondială a Sănătății (OMS).

În conformitate cu înțelegerile ce urmează a fi stabilite în cadrul unor consultări bilaterale între statele membre ale Tratatului de la Varșovia și RDG, statele menționate vor influența, pe calea diplomatică, statele neangajate pentru a câștiga un număr cât de mare de state pentru susținerea cererii RDG de a fi admisă ca membră a OMS, la cea de-a 24-a Adunare Mondială a Sănătății.

III

Comisia economică a Națiunilor Unite pentru Europa (CEE)

În pregătirea celei de-a 26-a sesiuni a CEE, urmează să se exercite influență asupra statelor nesocialiste membre ale CEE pentru ca acestea să consimtă la o reglementare practică privind participarea RDG la această sesiune.

Premisele unei asemenea reglementări practice sunt: RDG trebuie să fie invitată de către secretarul executiv al CEE, să nu se facă referiri la articolul 10 al mandatului Comisiei și RDG să nu fie expusă la nici o discriminare.

Eforturile în favoarea unei asemenea reglementări a participării RDG pot fi extinse și la alte activități ale CEE, în special, la Conferința de la Praga cu privire la mediul înconjurător.

În funcție de rezultatele sondajelor pe lângă statele nesocialiste membre ale CEE, hotărârile definitive cu privire la tactica care urmează să fie aplicată, în problema participării RDG la cea de-a 26-a sesiune a CEE, vor fi luate de statele membre ale Tratatului de la Varșovia, cel mai târziu la începutul lunii aprilie 1971.

În cazul în care statele nesocialiste membre ale CEE vor respinge o reglementare practică, lipsită de discriminări, pentru participarea RDG la cea de-a 26-a sesiune a CEE, se consideră oportun să se solicite, la începutul lunii aprilie 1971, includerea unui punct suplimentar pe ordinea de zi provizorie a celei de-a 26-a sesiuni. Un asemenea punct al ordinii de zi trebuie folosit pentru a susține energic temeinicia necesității ca RDG să obțină calitatea de membru egal în drepturi în CEE. În această ordine de idei trebuie arătat în mod deosebit că, în interesul colaborării general-europene, RDG a manifestat din nou un deosebit spirit de compromis.

IV

Stabilirea de relații diplomatice între RDG și alte state

Pornind de la interesul comun în largirea relațiilor diplomatice între RDG și alte state, statele membre ale Tratatului de la Varșovia își vor intensifica eforturile:

a) În țările în care RDG are numai bănci sau reprezentanțe comerciale, respectiv consulate, ele vor acționa pentru ridicarea statutului relațiilor RD Germane.

b) În țările în care RDG nu este reprezentată, ele vor acționa pentru stabilirea de relații cu RDG și vor mijloci contactele corespunzătoare între RDG și aceste țări.

c) Ele vor informa RDG despre argumentele aduse împotriva stabilirii de relații diplomatice cu RDG, în vederea înfăptuirii cât mai eficiente a activităților comune de propagandă și a răspândirii informațiilor despre RDG.

d) RD Germană va transmite statelor membre ale Tratatului de la Varșovia informațiile necesare pentru fiecare țară în parte și va conveni cu ele ce fel de activități concrete ar putea fi organizate.

AMAE, Problema 23/9V3. 1971. Tratat Varșovia, Direcția I Relații, Consfătuirea de la București a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 18-19 februarie 1971, f. 66-70.

5. 18 februarie 1971, București. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Corneliu Mănescu, referitor la acțiunile guvernului român privind convocarea conferinței pentru cooperare și colaborare în Europa; intensificarea contactelor politice cu statele occidentale și folosirea unor organizații internaționale precum Comisia economică a ONU pentru Europa, UNESCO, Comitetul pentru dezarmare, Organizația Internațională a Muncii, Organizația Mondială a Sănătății pentru activizarea negocierilor.

Intervenția ministrului Afacerilor Externe al RS România, Corneliu Mănescu

Stimați tovarăși,

Vă rog să-mi permiteți să aduc mulțumirile sincere ale delegației române pentru cuvintele prietenești rostite la adresa țării mele. Vă asigur că vom face tot ceea ce depinde de noi pentru desfășurarea în condiții cât mai bune a lucrărilor consfătuirii noastre. Țin, în același timp, să mă alătur aprecierilor pe care le-ați făcut în legătură cu utilitatea realizării acestui schimb de vederi în probleme care ne interesează pe toți.

Delegația română este animată de dorința de a contribui, alături de celelalte delegații prietene, la identificare unor căi practice de acțiune privind convocarea conferinței europene, în conformitate cu poziția exprimată în documente comune, deosebit de importante și pe deplin actuale, adoptate de conducătorii de partid și de stat ai țărilor noastre. În același spirit, înțelegem să abordăm și celelalte două probleme care fac obiectul schimbului nostru de vederi, consolidarea în continuare a poziției internaționale a RD Germane, precum și chestiunea interzicerii armelor chimice și bacteriologice.

Suntem convinși că elementele ce se vor desprinde din acest schimb de informații și păreri vor permite o apreciere realistă a situației politice actuale în Europa și, pe această bază, găsirea modalităților celor mai eficiente de a acționa pentru asigurarea păcii, extinderea cooperării și statornicirea securității în Europa și în lume.

În cei aproape cinci ani care au trecut de la prezentarea propunerilor noastre comune privind organizarea conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, în urma eforturilor stăruitoare ale țărilor socialiste și ca urmare a poziției constructive

adoptate de multe state interesate s-au înregistrat progrese importante în relațiile intereuropene, pe linia creării unui climat de destindere și înțelegere pe continentul nostru. Totuși, trebuie să constatăm că eforturile depuse până în prezent nu au dus încă la realizarea unor măsuri concrete în vederea pregătirii și convocării conferinței, nu au reușit să determine trecerea de la intenții și declarații la fapte.

Credem că a sosit timpul ca, o dată cu reafirmarea poziției țărilor noastre în problemele înfăptuirii securității și extinderii cooperării în Europa, să inițiem noi acțiuni, variate și eficiente, pentru a păși cât mai urgent în stadiul pregătirii practice, într-un cadru multilateral, a conferinței europene.

Evoluția evenimentelor pe arena politică europeană, astfel cum se conturează în lumina aprecierilor conducerii partidului și guvernului nostru și din informațiile de care dispunem, ne duce la convingerea că, în prezent, există condiții pentru a se întreprinde asemenea acțiuni. Bine orientate, ele pot contribui la urgentarea convocării conferinței pentru securitate și colaborare în Europa, prin valorificarea adeziunii generale a opiniei publice europene și a interesului obiectiv al multor state pentru promovarea destinderii, păcii și securității pe continent, precum și prin folosirea contradicțiilor existente, deloc neglijabile, în cadrul blocului NATO.

În ultimele luni, noi am avut contacte și întâlniri la diferite niveluri cu reprezentanții unui număr important de state europene, iar recent, cu ocazia prezentării răspunsului guvernului român la *Aide-memoire*-ul finlandez, din noiembrie 1970, am putut să întregim acest tablou. Contactele noastre confirmă aprecierea că utilitatea și oportunitatea conferinței nu mai sunt puse sub semnul îndoielii. Dificultățile care persistă sunt legate, îndeosebi, de tendințele manifestate de SUA și unii dintre principalii lor aliați din NATO, în special Marea Britanie, de a tergiversa convocarea ei prin formularea cunoscutelor condiții prealabile.

În același timp, din convorbirile pe care le-am avut cu reprezentanții unor state mici și mijlocii din Europa, inclusiv membre ale NATO, am reținut, în special din partea țărilor nordice, unele rezerve și chiar manifestări de nemulțumire față de poziția Statelor Unite.

Se constată o activizare în favoarea conferinței a statelor europene neutre sau nealiniate. Avem în vedere de exemplu, Austria, cât și unele nuanțe pozitive, deși timide, în poziția Elveției și a altor țări.

Ni se pare încurajatoare dorința, care ar trebui stimulată, a unor state occidentale – Belgia, Danemarca, Suedia și altele – de a se depăși momentul actual de stagnare în pregătirea practică a Conferinței.

În condițiile actuale, când se observă, pe de o parte, menținerea interesului multor state față de conferința europeană, iar pe de altă parte, se manifestă rezerve și ezitări, existând pericolul slăbirii activității practice pentru pregătirea și convocarea ei, țărilor socialiste – ca inițitoare și promotoare consecvente a aceste idei – le revine, după părerea noastră, o mare răspundere. Conducerea partidului și guvernului nostru apreciază că este de datoria noastră, a tuturor, să acționăm și mai intens pentru a face să progreseze pregătirea practică a conferinței, să se urgenceze convocarea ei.

Considerăm necesar să se treacă fără întârziere la convocarea unor reuniuni pregătitoare la care să participe toate statele interesate. În acest sens, apreciem ca utilă inițiativa finlandeză din noiembrie anul trecut, care reprezintă un pas pozitiv în direcția pregătirii conferinței. Este necesar, după părerea delegației române, să menținem un contact strâns cu guvernul finlandez, să insistăm pentru materializarea inițiativei sale, astfel ca, în cel mai scurt timp posibil, să începă negocierile multilaterale la care ar putea fi puse de acord ordinea de zi, procedura convocării și desfășurării, precum și alte aspecte legate de organizarea conferinței.

În același timp, guvernul nostru este de părere că ar fi oportun ca fiecare din țările noastre să întreprindem demersuri pe lângă guvernele celorlalte state interesate, pentru a le determina să dea curs inițiativei finlandeze și să accepte participarea reprezentanților lor la reuniunile pregătitoare propuse a avea loc la Helsinki.

Considerăm că este necesar, mai mult ca oricând, să intensificăm contactele politice cu celelalte state, să folosim toate ocaziile potrivite – vizite, tratative, consultări – pentru a marca interesul nostru activ față de conferința europeană și pentru a încuraja tendințele realiste ce se manifestă în cadrul guvernelor respective.

Avem credința, totodată, că nu au fost epuizate posibilitățile de promovare a cauzei securității și colaborării în Europa și în întreaga lume pe care le oferă organizațiile și reuniunile internaționale, cum ar fi Comisia economică a ONU pentru Europa, UNESCO, Comitetul pentru dezarmare, Organizația Internațională a Muncii, Organizația Mondială a Sănătății etc., inclusiv prin inițierea de rezoluții și alte documente care să reflecte aceste preocupări.

În același timp, paralel cu acțiunile pe care guvernele noastre urmează să le întreprindă, ar fi de mare utilitate practică să se inițieze noi măsuri pe plan parlamentar. Va trebui, desigur, să ne gândim ce acțiuni pot fi întreprinse, având în vedere că unele inițiative au fost deja avansate. Aș dori să reamintesc, în această privință, propunerea făcută la începutul anului trecut de Marea Adunare Națională a RS România, în cadrul unei consfătuiri a parlamentarilor din țările socialiste, de a se organiza o conferință consacrată securității și colaborării pe continent. Este convingerea noastră că parlamentele pot și trebuie să ajute într-o măsură sporită la urgentarea convocării conferinței, la influențarea în acest sens a factorilor guvernamentali.

În această perspectivă credem că ar fi util să fie explorate și posibilitățile de acțiune ale țărilor noastre în cadrul Uniunii Interparlamentare.

Există, desigur, și alte căi pe care țările socialiste ar putea să acționeze pentru a grăbi concretizarea inițiativei noastre comune privind convocarea conferinței europene. Esențialul constă în aceea de a identifica acele măsuri și acțiuni ce ar putea fi întreprinse pentru a înlătura obstacolele existente și a determina angajarea efectivă a tuturor statelor interesate în pregătirea practică și organizarea în cel mai scurt timp a conferinței.

Este o realitate că trecutul ne-a lăsat probleme multe și complicate, care își așteaptă încă soluții deopotrivă acceptabile tuturor părților. S-au întreprins încercări

și sunt în curs acțiuni care urmăresc reglementarea unora sau altora dintre aceste probleme. Desigur, treptat și în timp se vor înregistra progrese noi în această direcție. Securitatea europeană presupune însă și o privire în viitor, pornind de la realitățile prezente. Conferința europeană, ca prima dintr-un șir de reuniuni internaționale, se va înscrie fără îndoială ca o etapă importantă în instituirea aceluși sistem de angajamente ferme din partea tuturor statelor și măsuri concrete care să transforme securitatea europeană din deziderat în realitate.

Avem convingerea că statornicirea securității europene are drept obiectiv central punerea la adăpost a fiecărei țări de orice primejdie de agresiune sau de orice act de folosire a forței sau amenințare cu forța. Finalitatea ei apare, în acest fel, ca întruchipând asigurarea unor raporturi în care toate statele europene să colaboreze pașnic, într-un climat de încredere și înțelegere, pe temeiul principiilor fundamentale ale dreptului internațional – respectarea suveranității și independenței, egalității în drepturi și avantajului reciproc, neamestecului în treburile interne.

În spiritul opoziției sale constante, guvernul nostru va milita în continuare pentru stabilirea unor relații de destindere, încredere și cooperare între toate țările continentului nostru. El va căuta să-și intensifice contactele cu statele interesate și va folosi toate posibilitățile sale de acțiune în scopul stabilirii și dezvoltării unui climat de pace și securitate, al convocării cât mai urgente a conferinței.

Partidul și guvernul nostru vor acorda și pe viitor o atenție deosebită instaurării unor raporturi de colaborare și bună vecinătate în Balcani. Avem convingerea că transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și înțelegerii, lipsită de arme nucleare, ar avea o influență pozitivă asupra evoluției situației din Europa în ansamblul său și în lumea întreagă.

Ne vom strădui, odată cu dezvoltarea pe multiple planuri a relațiilor bilaterale, să acționăm pentru realizarea, în colaborarea cu toate țările din regiune, a unor acțiuni guvernamentale interbalcanice. Ni se pare potrivit ca, în măsura în care se creează condițiile necesare, să luăm în considerare posibilitatea organizării unei întâlniri a miniștrilor de Externe ai țărilor balcanice care să exprime împreună posibilitățile concrete de conlucrare pașnică și de continuă îmbunătățire a raporturilor dintre statele și popoarele acestei zone. Vom sprijini, de asemenea, amplificarea contactelor și manifestărilor interbalcanice pe plan neguvernamental. Apreciem că rezultatele obținute în ultima perioadă în această privință sunt încurajatoare.

Stimați tovarăși,

Delegația română este de acord cu proiectul de comunicat pregătit de adjuncții miniștrilor și de ceilalți colaboratori ai noștri, cărora dorim să le exprimăm mulțumirile noastre pentru activitatea lor fructuoasă.

Este bine, după părerea noastră, că în comunicat se evidențiază încă o dată adeziunea deplină a țărilor noastre la cauza securității europene, subliniindu-se hotărârea lor de a acționa neabătut pentru a se trece neîntârziat la faza concretă de

pregătire a conferinței general-europene, fără nici un fel de condiții prealabile. În mod deosebit, aş vrea să relev importanța reafirmării acordului și sprijinului guvernelor noastre față de ideea realizării grabnice a unei reuniuni pregătitoare multilaterale, cu participarea tuturor statelor interesate, pentru a se urgenta punerea în practică a propunerii finlandeze precum și faptul că, în acest scop, țările socialiste sunt gata să participe la tratativele de la Helsinki și să-și numească reprezentanții lor.

Dorim, de asemenea, să relevăm ca un alt element pozitiv al proiectului de comunicat, aprecierea succintă a dezvoltărilor pozitive intervenite în climatul politic european ca rezultat al eforturilor consecvente depuse de-a lungul anilor, de țările socialiste și ca urmare a poziției constructive a altor state europene, pentru înfrângerea opoziției cercurilor imperialiste și pentru afirmarea intereselor reale ale tuturor națiunilor europene.

Acestea sunt, stimați tovarăși, pe scurt, informațiile și considerentele pe care am dorit să vi le împărtășim în îndeplinirea indicațiilor conducerii de partid și de stat, cu prilejul întâlnirii noastre, în ceea ce privește problema statornicirii securității și cooperării pe continentul nostru, a convocării conferinței general-europene.

Vă mulțumesc.

AMAE, Problema 23/9V3. 1971. Fond Tratatul de la Varșovia. Direcția I Relații. Secret. Conșfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 18–19 februarie 1971. Cuvântări, f. 46–52.

6. 18 februarie 1971, București. Discursul ministrului Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko, referitor la negocierile inițiate de Uniunea Sovietică pentru organizarea conferinței general-europene cu Franța, Anglia, RFG, Italia, Statele Unite, Finlanda; alte probleme internaționale.

Intervenția ministrului Afacerilor Externe al Uniunii Sovietice, A.A. Gromîko

Tovarăși președinte,

Tovarăși,

Cursul discuției noastre arată că noi am procedat corect incluzând pe ordinea de zi a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe problema conferinței general-europene, din punct de vedere al informațiilor pe care le avem la dispoziție. Ceea ce s-a spus aici de către cei care au luat cuvântul și ceea ce eu, din partea Uniunii Sovietice, mă pregătesc să spun, demonstrează că discuțiile noastre răspund spiritului și conținutului hotărârilor Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. În hotărârile corespunzătoare adoptate începând cu consfătuirea de la București, apoi în Apelul de la Budapesta, a fost dată o apreciere a situației din Europa și au fost elaborați pași corespunzători, în îndeplinirea cărora,

după convingerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia, ar corespunde intereselor securității nu numai a țărilor socialiste, dar și a întregii Europe.

Perioada care a trecut de la adoptarea primelor hotărâri cu privire la convocarea conferinței europene permite să facem deja câteva aprecieri asupra importanței pașilor întreprinși de către țările socialiste. Prima concluzie, care se impune, din ceea ce este cunoscut de către noi toți, este că inițiativa țărilor socialiste a atras atenția nu numai tuturor țărilor europene, ci și a altor state din lume. Nemijlocit, propunerea se referă la Europa și la situația din Europa, adică la situația securității europene. Dar, întrucât, această problemă are o importanță nu numai europeană, ci de fapt mondială, fiecare stat se interesează care este evoluția problemei privind convocarea conferinței europene. Fiecare dintre noi este întrebat de reprezentanții statelor îndepărtate: cum stau lucrurile la voi, în Europa, cum se desfășoară pregătirea conferinței general-europene și care este poziția anumitor țări. De aceea, este de la sine înțeles că majoritatea statelor lumii își dau seama de importanța și seriozitatea acestei probleme, precum și de faptul că avansând această propunere, statele socialiste s-au condus nu după considerente propagandistice, deși întotdeauna propaganda în interesul păcii a fost și va fi un lucru bun, ci după interesele largi ale securității europene, ale popoarelor europene și nu numai europene.

Putem deci înscrie ca un element pozitiv în activitatea țărilor noastre, a partidelor noastre, a celor care au făcut propunerea respectivă, lupta care se desfășoară în jurul problemei conferinței. Aceasta demonstrează că nu există contradicții între acțiunile și cuvintele țărilor socialiste, spre deosebire de ceea ce constatăm când analizăm politica și alte acțiuni de politică externă ale țărilor imperialiste: SUA, Anglia și aliații lor din blocurile militare.

Acum, pe scurt, despre poziția diferitelor state față de propunerea țărilor socialiste cu privire la conferința general-europeană, pe baza informațiilor de care dispune CC al PCUS și guvernul sovietic.

Franța

Cu francezii am avut multe contacte și discuții pe această temă și la Paris și la Moscova. Ultima dată am avut discuții largi când președintele Franței a vizitat Moscova. Cum poate fi apreciată poziția Franței? Pe plan principial, guvernul francez și președintele Pompidou, iar la timpul său generalul de Gaulle, sunt pentru convocarea Conferinței. Aș repeta: pe plan principial Franța nu a exprimat nici un fel de rezerve. După părerea noastră, putem crede acest lucru. Franței, ca mare țară europeană, îi convine convocarea conferinței general-europene, din orice punct de vedere s-ar aprecia politica ei: din punct de vedere al situației în Europa, sau din punct de vedere al calității Franței, ca mare putere a lumii, ca membru permanent al Consiliului de Securitate.

Aceasta, după părerea noastră, corespunde, de asemenea, liniei promovate de Franța pentru destindere în Europa, pentru îmbunătățirea relațiilor între statele europene. Nu trebuie să pomenim de faptul că, adoptând această poziție, Franța are în vedere, în primul rând, să-și consolideze locul și influența pe care le ocupă în problemele europene, în Europa. Această poziție este indiscutabilă și de la sine înțeleasă.

Când vine vorba despre aspectele concrete ale convocării conferinței, poziția Franței nu este așa de simplă, are părți complexe și aceasta ne-a frapat nu astăzi și nici ieri. Și în perioada lui de Gaulle am observat unele rezerve. Într-o măsură și mai mare atrage atenția astăzi politica Franței față de unele aspecte ale problemei. Despre ce este vorba? Cu toții știm că unele țări occidentale, mai ales Statele Unite, leagă problema convocării conferinței general-europene de succesul convorbirilor cu privire la Berlinul occidental. Francezii spun că ei, în general, nu sunt autorii ideii de a lega aceste două chestiuni. Ei ne-au încredințat că la ultima sesiune de la Bruxelles a Consiliului NATO nu au dorit acest lucru și au depus eforturi ca hotărârea în această problemă să nu fie adoptată. Dar, pentru a trage o concluzie asupra politicii franceze într-o anumită problemă, nu trebuie să ne ghidăm numai după declarațiile politicianilor francezi, ci să luăm în considerare și o seamă de informații. Noi, ca și conducerea și guvernele tuturor țărilor reprezentate aici, dispunem de suficiente informații care ne permit să tragem concluzia că dintr-un anumit punct de vedere, francezilor le-a fost impusă legătura care se face între convocarea conferinței și succesul sau insuccesul tratatelor cu privire la Berlinul occidental. În mod inevitabil, constatarea respectivă nu conduce la importanța pe care francezii o acordă diferitelor probleme care consolidează, dacă se poate spune așa, influența Franței în chestiunile privind Berlinul occidental sau RFG, sau cum numesc ei – noi nu acceptăm formula lor –, problema germană. Nu există o problemă germană abstractă. Ei consideră că, din acest punct de vedere, lor le convin unele concesii din partea URSS, a RDG și, în general, din partea statelor socialiste în problema Berlinului occidental.

Nouă ni se pare că, apreciind atitudinea Franței față de conferința general-europeană, trebuie să avem în vedere și un aspect și altul al problemei. Poziția Franței în această chestiune este contradictorie. De aceea, părerea mea este că țările noastre în nici un caz nu trebuie să-și micșoreze eforturile în munca cu Franța, cu politicianii francezi și guvernul francez.

Dacă analizăm politica Franței în problemele europene într-o anumită perioadă, observăm că, în general, această muncă a dat roadele scontate. Consider că această muncă trebuie să conducă – sigur că nu există un laborator care să permită verificarea acestei afirmații – la întărirea unor aspecte ale politicii Franței și la diminuarea altora. Cred că Franța trebuie să aibă un punct de vedere logic în problemele europene și cred că acest punct de vedere ar trebui să se consolideze. Așa stau lucrurile cu Franța. Dacă am adoptat alt punct de vedere, ar trebui să recunoaștem că însăși baza relațiilor cu Franța este nesigură. Considerăm că această părere ar fi neîntemeiată. După tratativele cu Pompidou, Uniunea Sovietică apreciază că există o bază bună pentru dezvoltarea în continuare a relațiilor cu Franța și noi considerăm că toate statele socialiste participante la Tratatul de la Varșovia au o asemenea bază. Trebuie însă să muncim în continuare.

M-am referit la această chestiune, în primul rând pentru că, în lumina dezvoltării evenimentelor, pe prim plan s-a reliefat într-un fel legătura între conferință și tratativele cu privire la Berlinul occidental.

Anglia

Am avut multe contacte cu politicienii englezi. Nu demult, în drum spre New York, am făcut la Londra o scurtă vizită oficială. Am ridicat și problema atitudinii cu privire la convocarea conferinței general-europene. Din punct de vedere al abordării oficiale a problemei, și premierul [Edward] Heath – este vorba de actualul guvern – și [Alec Douglas] Home, ministrul Afacerilor Externe, au afirmat că ei sunt pentru conferință și chiar au spus că, în orice caz, Anglia nu trebuie considerată ca un adversar al convocării conferinței.

Caracteristic pentru Anglia – aici se pot spune lucruri mult mai clare decât despre Franța – este că, exprimându-se pozitiv pe plan general, la ea se observă o serie de rezerve. În primul rând cu privire la Berlinul occidental. Englezii declară, bineînțeles, că între cele două probleme nu există o legătură juridică, dar există și una politică și una *de facto*. Uneori însă uită declarațiile anterioare și afirmă că între cele două probleme nu există vreo legătură juridică și politică, dar există o legătură *de facto*. Dacă ar fi să ne legăm de cuvinte, atât ale englezilor, cât și ale altora, am putea să le prezentăm un buchet de contradicții. Iată declarațiile voastre: astăzi afirmați una, mâine altceva. Ce rezerve mai are guvernul englez? După cum se știe, noi avem o poziție clară și logică în ceea ce privește includerea sau neinclusiunea problemei dezarmării pe ordinea de zi a conferinței general-europene. Noi nu suntem împotriva discutării sau rezolvării problemei dezarmării. Parcă e nevoie să ne convingă cineva că problema dezarmării trebuie rezolvată? Considerăm însă că dacă includem această chestiune pe ordinea de zi a conferinței general-europene ca problemă de sine stătătoare se vor găsi doritori care să declare: pentru ca conferința să aibă succes trebuie să rezolvăm pozitiv problema respectivă, dar rezolvarea pozitivă ei o văd în sensul lor. De aceea, vor încerca să lege toate acestea într-un mănunchi, iar lipsa unei rezolvări sau mai degrabă a ceea ce se va adopta în problema dezarmării ar putea duce la eșecul conferinței sau în orice caz la eșecul măsurilor pozitive în problemele pe care noi le propunem pentru ordinea de zi. Dacă se va crea o asemenea situație, convocarea conferinței va fi subminată. Acest lucru l-am spus și guvernului englez.

După cum știm, francezii au o altă poziție în problema dezarmării. De exemplu, la sesiunea de la Roma, ei au fost capabili să se opună includerii acestei chestiuni în documentul de bază. Și în prezent, potrivit informațiilor noastre, poziția Franței nu corespunde cu poziția Angliei, SUA și a altor țări. Anglia însă are o altă poziție; ea leagă cele două probleme. Acest lucru englezii ni l-au spus în timpul contactelor de la Londra și în cadrul altor contacte sporadice, pe care le-am avut la nivel de ambasadori atât la Londra, cât și la Moscova.

În legătură cu dezarmarea echilibrată propusă de ei, noi le spunem că rezolvarea acestei probleme se poate face pe căile propuse. La conferință se poate crea un organ special care să funcționeze după conferință și pe care să-l însărcinăm să discute o sarcină mai îngustă: despre posibilitatea reducerii trupelor aflate pe teritorii străine. Când le-am amintit acest lucru, premierul și ministrul de Externe au afirmat „foarte bine”. Noi le-am amintit că însăși Anglia a propus crearea unui

astfel de organ, că până a se naște la noi această idee, englezii au propus o asemenea formulă. Home s-a mirat, dar după ce s-a consultat cu colaboratorii, și-a amintit că într-adevăr o asemenea propunere a făcut Anglia. Este adevărat că propunerea a fost făcută în timpul guvernului laburist, dar și actualul guvern a confirmat acum patru luni că formula propusă poate fi o soluție. Apoi, am primit informații că englezii pun la îndoială această variantă atât de apropiată de poziția noastră. În ultimele zile am primit informații contradictorii. Unele confirmă că englezii își mențin poziția, iar altele că și-au revizuit punctul de vedere. În prezent deci nu putem afirma cu siguranță care este poziția Angliei în această problemă. Dacă englezii și-au revizuit poziția, înseamnă că au dat înapoi și au căzut sub influența și presiunea Statelor Unite.

O a treia rezervă care chiar dacă nu este formulată clar, englezii au exprimat-o de câteva ori și ne temem că ea are pentru ei o importanță mai mare decât își închipuie. Ei afirmă că conferința europeană este un lucru bun. Dar, adaugă ei, mai există și alte probleme nerezolvate atât în Europa, cât și în afara Europei. Întrebând care este evoluția problemei vietnameze, ei au și deviat de la problema conferinței general-europene, au trecut la problemele Vietnamului. Înțelegem toți ce înseamnă a lega conferința general-europeană de rezolvarea altor probleme, mai ales de încetarea războiului declanșat de SUA împotriva Vietnamului. Noi credem că în prezent în politica engleză un loc important îl ocupă concepția obstrucției. Public acest lucru nu întotdeauna se poate spune, dar această concepție ocupă un loc determinant în politica engleză față de conferința general-europeană. Cred că nimeni dintre participanții la consfătuirea noastră nu trage concluzia că, din acest punct de vedere, cu Anglia nu se mai poate face nimic, că nici o muncă cu ea în această problemă nu va da rezultate. Ar fi o concluzie mult prea fatalistă și nu cred că ar fi justificată.

Ni se pare că trebuie muncit cu Anglia; noi continuăm contactele și ne străduim să arătăm ce câștig ar avea Anglia de pe urma convocării conferinței și a reglementării unor probleme ale securității europene.

RFG

Când aveau loc tratativele cu privire la încheierea tratatului, reprezentanții vest-germani și nu numai vest-germani afirmău că, dacă tratatul se va încheia, chestiunea convocării conferinței va avea o evoluție mai simplă, iar pentru Germania occidentală nu se vor mai ivi probleme.

Tratatul a fost semnat. Din păcate, nu se poate spune că în poziția guvernului RFG față de conferința europeană au intervenit elemente pozitive sau în orice caz mai pozitive decât înainte de semnarea tratatului; mai mult, în unele probleme, cum ar fi aceea a Berlinului occidental, în legătură cu care se duc tratative, se observă chiar o înăsprire. Desigur, cu toții înțelegem că tratatul nu a intrat în vigoare și în mod formal politicienii subliniază acest lucru atât în legătură cu problema conferinței, cât și cu alte probleme legate de poziția internațională a RDG. S-ar putea totuși ca RFG să adopte o poziție mai constructivă – și noi am fi îndreptățiți să așteptăm acest lucru – dacă-vest germanii ar fi mai sinceri, mai consecvenți. Se

simte însă în poziția RFG față de convocarea conferinței general-europene influența unor forțe interne, ca și SUA.

Și în cazul RFG se impune aceeași concluzie ca și în cazul Franței și Angliei. Trebuie să lucrăm cu guvernul, a influența nu numai fiecare țară în parte, nu numai SUA, dar și guvernul RFG și posibilitățile noastre de influențare trebuie să le folosim în întregime. Ni se pare că dacă tratatul va intra în vigoare – și noi trebuie să luptăm pentru aceasta – în poziția RFG față de conferința europeană vor apare elemente pozitive. Însă și în situația actuală există speranțe. Credem că, influențând guvernul RFG și anumite forțe din Germania occidentală, poziția noastră va avea de câștigat.

Italia

Cu italienii am avut contacte, poate nu așa de multe, dar am avut o serie de întâlniri la nivel de ministru, la alte nivele și pe canale diplomatice obișnuite. Italienii au făcut declarații pozitive în problema convocării de rezervă. Dar și italienii au început, apoi, să aibă unele rezerve, dându-ne de înțeles de mai multe ori că acest lucru este rezultatul influenței altora. Desigur că este o recunoaștere sinceră. Dar o mărturisire cinstită despre influența altora nu ne este suficientă. Noi avem nevoie de o atitudine pozitivă a Italiei față de convocarea conferinței general-europene. Se simte însă că, în general, poziția Italiei este mai degrabă favorabilă convocării conferinței. Italienii consideră că țara lor va câștiga de pe urma conferinței, mai ales că rezultatele pozitive ale conferinței sunt mai multe decât cele negative. De fapt, ei nici n-au vorbit despre minusuri.

Caracteristic e că atunci când am discutat această chestiune, italienii nu au legat-o nici de problema dezarmării (ca Anglia), nici de problema Berlinului occidental, deși ne întrebau care este evoluția problemelor respective. Mai mult, italienii nu au legat chestiunea convocării conferinței europene de rezolvarea altor probleme globale. Aceasta spune deja ceva.

De aceea, ni se pare că posibilitățile de care dispun țările noastre, în sensul influențării Italiei, trebuie folosite până la capăt.

Despre alte state europene – Belgia, Olanda, Luxemburg, țările nordice – deși poziția fiecărei țări are anumite nuanțe – se poate spune că, în general, ele sunt favorabile convocării conferinței general-europene. Aceasta este părerea pe care ne-am format-o. Mai clar și-a exprimat atitudinea pozitivă țări ca Suedia, Danemarca, Belgia. Trebuie să spun, și aceasta merită interes, că și Olanda a exprimat destul de des un punct de vedere apropiat. Spun că acest lucru merită atenție pentru că altă dată în anumite probleme chiar europene, Olanda a adoptat, nu se știe de ce și cred că nici Olanda nu prea își dă seama de ce, o poziție destul de rigidă. Se pare că în prezent în anumite chestiuni lucrurile merg spre bine. Prin urmare, munca cu aceste state aduce și trebuie să aducă și în viitor rezultate pozitive.

Nu vreau să mă opresc în mod special asupra poziției unor țări ca Grecia, Turcia. Părerea noastră este că aceste țări nu aparțin grupului de inițiatori ai înăspririi atitudinii față de conferință. Sigur, regimul din Grecia este cunoscut și acest regim îi va urma pe cei care adoptă o poziție rigidă.

Câteva cuvinte despre Spania. Cu spaniolii noi nu întreținem relații diplomatice normale, deși avem acolo o agenție maritimă și se pare că este în curs de rezolvare înființarea în Spania a unei Agenții TASS.

În contactele sporadice pe care le-am avut, spaniolii au exprimat următorul punct de vedere: conferința trebuie să aibă loc cât mai curând, fără întârziere. Este adevărat că Spania are și ea anumite interese pe arena europeană, dar dacă se adoptă o atitudine favorabilă față de conferință, noi, de asemenea, trebuie să întreprindem unele măsuri pentru a influența poziția Spaniei. Iar posibilitățile noastre sunt mari: însăși problema privind normalizarea relațiilor diplomatice, indiferent când va fi rezolvată, este o chestiune care poate fi folosită în scopul influențării poziției Spaniei. Nouă ni se pare că țările reprezentante la consfătuirea noastră vor folosi, într-o măsură sau alta, posibilitățile de acest gen.

Despre Portugalia putem spune puține lucruri, întrucât nu avem nici un fel de contacte. Poate cineva dintre dv. are mai multe informații în ceea ce privește Portugalia.

Statele Unite

Exprimându-mă cu indulgență, poziția SUA este destul de ciudată. Întrucât însă se discută în mediul nostru comunist, putem spune că poziția SUA este obstrucționistă.

În general, Statele Unite sunt adversarii convocării conferinței general-europene. Dacă aducem la un numitor comun toate rezervele lor: și asupra pregătirii convocării – chiar ei sunt autorii ideii privind pregătirea conferinței – și asupra problemei dezarmării și Berlinului occidental, putem spune fără nici o rețineră că poziția SUA este obstrucționistă.

La început, în cursul unui an-doi, guvernul SUA, politicienii americani, la întrebarea care este poziția lor, răspundeau că în principiu sunt în favoarea convocării conferinței. Însă de îndată ce tema respectivă se dezvoltă, în cadrul aceleiași discuții apar clar argumente, păreri din care rezultă că ei sunt adversari ai conferinței; fac tot ce e posibil pentru ca problema conferinței să nu fie urnită din loc.

Recent, într-o discuție, Nixon ne-a pus următoarea întrebare: „Bine, dar când propuneți reducerea trupelor străine pe teritoriile statelor europene, propunerea se referă și la Uniunea Sovietică sau nu?”. Am răspuns că, desigur, când punem problema reducerii trupelor străine pe teritoriile statelor străine subînțelegem și Uniunea Sovietică. Nixon a luat la cunoștință răspunsul nostru, dar nu a făcut nici o promisiune din care să rezulte că SUA sunt gata să sprijine propunerea privind convocarea conferinței general-europene. Care este deci concluzia care se trage? Cred că fără nici o greutate, putem trage următoarea concluzie importantă: SUA se tem că pozițiile pe care le-am ocupat în Europa, ca participante la războiul împotriva Germaniei hitleriste, pot fi subminate.

Dacă SUA s-ar posta pe o poziție a păcii în problemele europene, dacă într-adevăr ar dori destinderea, întărirea păcii și îmbunătățirea relațiilor între statele europene problema s-ar rezolva simplu. În acest caz, SUA nu ar trebui să se opună problemei convocării conferinței, ci s-o salute. Dar, întrucât, în ultimii 25-30 de ani

linia politică a americanilor nu este îndreptată spre destindere, ci spre încordare, nu urmărește întărirea păcii fiind o linie agresivă în politica externă, americanii se leagă de orice posibilitate pentru a-și menține trupele și bazele în Europa și a nu slăbi lațul pe care l-au aruncat în jurul unor state europene. Acestea sunt principalele elemente care trebuie luate în considerare când noi ne explicăm poziția SUA. Aceasta este în realitate poziția americanilor, dar ei nu o exprimă nici în discuții cu reprezentanții noștri sau cu reprezentanții dv., nici în declarații publice.

Totuși, organe de presă și unii politicieni se apropie de exprimarea unei asemenea poziții. Dar public ei prezintă lucrurile astfel: prima cauză datorită căreia ei nu pot susține propunerea – cel puțin în forma în care ea a fost făcută de participanții la Tratatul de la Varșovia – este că conferința nu e pregătită. Pe urmă, același lucru au început să-l repete și aliații SUA. Atunci când sunt întrebați cât trebuie după părerea lor, să dureze pregătirea conferinței – luni sau ani – ei nu răspund. Se limitează că conferința nu este pregătită bine. I-am întrebat cum s-o pregătim. Cum propuneți dv. s-o pregătim? Cel mai eficace mijloc de pregătire ar fi întâlnirea reprezentanților, la care să se discute ordinea de zi, participanții, problemele de procedură, aspectele organizatorice. Acest lucru nu le convine. Există deci obstrucție în pregătirea conferinței. Mai departe, tot o idee americană este legătura care se face între conferința europeană și dezarmarea echilibrată, Berlinul occidental, problemele globale nerezolvate, problema Vietnamului și Orientului Apropiat.

Ne-a mirat mult declarația lui [Bruno] Kreisky. Nu am vorbit despre Austria care, în general, are o atitudine favorabilă față de convocarea conferinței. Kreisky afirmase că la conferința general-europeană trebuie să fie discutată și problema Orientului Apropiat și chiar problema Berlinului occidental. Astfel de declarații corespund spiritului poziției americane. Când ministrul de Externe al Austriei, [Rudolf] Kirchschräger, a vizitat Uniunea Sovietică i-am spus că Kreisky a făcut declarații chiar mai negative decât țările NATO și l-am întrebat dacă acest lucru este întâmplător sau nu. Kirchschräger a spus că Kreisky a exprimat o părere personală, că poziția Austriei trebuie dedusă din memorandumul său. Ce concluzii se pot trage din analiza poziției americane, deoarece administrația Nixon este o administrație care nu numai că nu a făcut nici o cotitură pozitivă în politica externă a SUA de după Johnson, ci mai degrabă a venit cu destule aspecte negative. Despre Nixon și despre alți politicieni se poate spune că nu sunt oameni de cuvânt în problemele politice. Au fost cazuri când, deși nu promiteau, lăseau să se înțeleagă că promit pe jumătate pentru ca peste câteva zile sau săptămâni să uite totul, iar acțiunile lor să vină în contradicție cu promisiunile, cu afirmațiile lor. Noi, dacă se poate spune așa, nu tragem concluzia fatală că dacă SUA, cel mai influent membru al NATO, sunt împotriva convocării conferinței, înseamnă că nu se va realiza nimic. Nu, după părerea noastră, o astfel de concluzie ar fi nejustă.

Experiența arată că în politica americană se observă influența altor state: și a statelor noastre socialiste și a aliaților lor uneori. Se poate spune că și SUA pot fi influențate. În primul rând direct, iar în al doilea rând prin intermediul aliaților lor.

Prin urmare, cred că nimeni dintre noi nu va trage concluzia că conferința europeană nu poate fi realizată din cauza poziției SUA. Trebuie să pornim de la faptul că nu am folosit toate posibilitățile, că există posibilități de influențare și presiune și asupra SUA.

Berlinul Occidental

Tratativele în problema Berlinului occidental se desfășoară foarte greu. Greutatea constă în aceea că, chiar dacă declară că trebuie să se pornească de la acordurile cvadripartite pentru că nici o putere din cele patru să nu obțină vreun drept juridic nou și pentru ca nici unei puteri să nu i se aducă prejudicii, puterile occidentale vor, în realitate, să folosească situația dată, în primul rând interesul Uniunii Sovietice, al Poloniei și în general al țărilor socialiste, de a ratifica tratatele sovieto-vest-germane și polono-vest-germane, pentru a obține ceva. Ce înseamnă acest „ceva”. Este vorba despre problema tranzitului civil. Se cunoaște că problema tranzitului civil și lumea exterioară nu se va reglementa și nu se reglementează prin acordurile cvadripartite. Dar cele trei puteri occidentale, chiar dacă în aparență încearcă să-și mai „înfrumusețeze” poziția, manevrează în așa fel încât să obțină în problema tranzitului drepturi noi, pe care ele nu le au. De aici, tapajul pe care îl fac în legătură cu tranzitul; uneori nu fac deosebire între tranzitul civil și cel militar. Iar diferența este principială, pentru că acordurile cvadripartite, despre care am vorbit reglementează tocmai tranzitul militar în sensul că la timpul său răspunderea revenea Uniunii Sovietice și, în prezent, conform tratatului cu RDG, pornind de la această problemă acționează obligațiile pe care Uniunea Sovietică și le-a asumat. RDG respectă aceste obligații, ele acționează, noi nu negăm acest lucru și nimeni nu atentează la ele. Eșaloanele militare circulă; în această chestiune nu apar probleme.

O altă problemă privește prezența politică a RFG în Berlinul occidental. Dacă în legătură cu prima problemă puterile occidentale vor să obțină ceea ce nu au, în legătură cu cea de a doua, ele vor să-și păstreze obligațiile pe care le-au transferat ilegal RFG, ceea ce contravine acordurilor cvadripartite. Când în mod legitim le-am acuzat de poziția adoptată, puterile occidentale au răspuns că au transferat ceea ce aveau. Puterile occidentale se prefac numai că au dreptate; în realitate, ele au încălcat acordurile. Dacă e să judecăm în acest mod, ele ar putea spune că drepturile lor asupra Berlinului occidental le-au transferat împăratului Japoniei sau altcuiva. Din punct de vedere al acordurilor cvadripartite, acest lucru este o absurditate. De aceea noi – aceasta este poziția noastră comună, iar cu RDG avem mereu contacte în problema respectivă – admițând posibilitatea unei rezolvări corespunzătoare, practice, a problemei tranzitului civil, rezolvare care să nu contravină naturii obligațiilor juridice ce decurg din acordurile cvadripartite, punem problema în mod întemeiat, pentru a elimina prezența politică a RFG în Berlinul occidental. Am avansat unele propuneri și le concretizăm. Adică atât RFG, cât și aliații săi trebuie să facă cutare și cutare lucru, adică să înceteze încălcarea acordurilor cvadripartite. Acestea sunt manevrele la care recurge cele trei puteri. Vor să facă ceva, dar în realitate să mențină poziția Germaniei occidentale în Berlinul de vest. Ca și în legătură cu prima problemă și în această problemă se duce

o luptă. Nu putem spune care va fi rezultatul ei. Noi cunoaștem poziția lor, ei pe a noastră. Ei știu că nu vom accepta o rezolvare a problemei care să contravină intereselor radicale ale RDG, ale Uniunii Sovietice și ale altor state socialiste. Desigur nu putem spune că poziția lor actuală reprezintă ultimul cuvânt. Dacă ar fi așa, se pune întrebarea ce se va întâmpla cu tratativele. Viitorul ne va arăta probabil ce propuneri mai au puterile occidentale.

Există însă o limită a posibilităților noastre și acest lucru l-am adus la cunoștința lor. Este vorba de chestiuni fundamentale de tactică. Nu voi adânci această problemă. Am vrut doar să dau o imagine a evoluției tratatelor RFG cu Polonia și cu Uniunea Sovietică, precum și a tratatelor referitoare la Berlinul occidental care au devenit obiectul unei lupte încordate. Noi negăm această legătură, lucru pe care l-am declarat și în timpul negocierilor în vederea încheierii tratatului; i-am prevenit pe reprezentanții RFG că ei pot cădea în cursă, cursa se poate încheia și ei înșiși vor fi probabil dezamăgiți. Dar nu prea ne-au ascultat. Viitorul va arăta cu ce se va încheia această luptă încordată cu Germania occidentală.

În legătură cu Berlinul occidental și cu cele două tratate încheiate – și Cehoslovacia se pregătește să ducă în viitor tratative cu RFG – trebuie pornit de la ceea ce s-a discutat la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ, anume că în prezent cea mai imperioasă și actuală sarcină pe plan european constă în a contribui prin toate mijloacele la ratificarea celor două tratate deja semnate. Uniunea Sovietică, Comitetul nostru Central și guvernul sovietic se străduiesc să realizeze acest lucru. Știm bine că așa procedează și Polonia și pornim de la faptul că similar acționează și ceilalți participanți la Tratatul de la Varșovia. Aceasta activitate comună are efecte mult mai mari decât în cazul în care nu ne-am coordona-o.

Finlanda

Inițiativa finlandeză este bine cunoscută. Cred că procedăm just când apreciem pozitiv această inițiativă la consfătuiri de genul celei actuale, la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ și în declarații publice. Într-adevăr, dacă analizăm poziția unor țări, chiar neutre (Suedia, Austria, Elveția), Finlanda are o atitudine din cele mai favorabile față de conferința europeană; și-a asumat chiar o sarcină suplimentară și guvernul finlandez a procedat just. Nouă, ca vecini ai Finlandei, ne este cunoscut faptul că personal Urho Kekkonen a jucat un rol hotărâtor în această problemă, de altfel ca și în problemele politicii externe finlandeze.

Ar fi bine ca finlandezii să fie mai consecvenți, mai inventivi, mai principiali. Știm că în politica externă a Finlandei sunt lumini și umbre, dar sarcina noastră este de a folosi cât mai mult aspectele luminoase.

Aș vrea să formulez unele propuneri, nu un program referitor la apropiatele acțiuni, ci doar unele idei, despre sarcinile apropiate, concrete în legătură cu pregătirea conferinței, ținând cont de poziția Finlandei în problema pregătirii conferinței general-europene.

1. Noua noastră acțiune în jurul căreia s-ar putea desfășura activitatea trebuie s-o constituie declarația publică a conferinței noastre, declarația publică a miniștrilor de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, conținând

aprecierea situației ce se creează în evoluția pregătirii conferinței general-europene, intențiile privind linia noastră viitoare. Prevederile formulate în proiect vor atrage atenția Finlandei, a altor țări europene și neeuropene. Având în vedere practica noastră, cel puțin așa s-a întâmplat după consfătuirea de la Budapesta a miniștrilor de Externe, cred că comunicatul consfătuirii noastre ar putea fi transmis tuturor țărilor din Europa occidentală, precum și Statelor Unite și Canadei. Ni se pare că acest lucru ar putea să-l facă tovarășii români, ținând cont de faptul că consfătuirea are loc la București. Apoi, tot în virtutea experienței, ni se pare că toți participanții la consfătuire trebuie – la nivelul pe care îl vom găsi indicat – să discute cu Finlanda, cu guvernele altor state din Europa și cu alte guverne ale statelor din afara Europei, participanți potențiali la conferință.

2. Ar fi indicat ca toate statele participante la Tratatul de la Varșovia să-și intensifice activitatea pe canale diplomatice, pe baza declarației privind problemele întăririi securității și dezvoltării cooperării pașnice în Europa, adoptată de Consfătuirea de la Berlin a Comitetului Politic Consultativ și a comunicatului adoptat de prezenta consfătuire a miniștrilor de Externe. Canalul diplomatic trebuie să fie un canal cu activitate permanentă. Avantajul lui constă tocmai în faptul că, în fiecare zi, fiecare țară participantă la Tratatul de la Varșovia poate întreprinde un pas corespunzător, fără să abordeze întotdeauna o gamă largă de probleme.

3. Ar trebui studiat în ce mod să se realizeze prima parte a propunerii Finlandei privind posibilitatea ca guvernele interesate să-i însărcineze pe șefii misiunilor lor diplomatice la Helsinki sau să numească alți reprezentanți în vederea unor consultări cu MAE finlandez pe tema organizării conferinței general-europene. Asemenea consultări cu MAE finlandez, desfășurate la început de către unele țări socialiste, și posibil și de către alte țări, ar permite ca ulterior să se treacă la consultări multilaterale. Desigur, problema trebuie studiată; aici unii tovarășii au exprimat părerea că poate fi vorba de consultări multilaterale sub diferite forme. Poate că așa este, dar e greu să discutăm la modul abstract problema aceasta; întotdeauna trebuie să avem în vedere o anumită combinație în legătură cu un aspect sau altul al problemei.

Interesul statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru consultări cu MAE finlandez poate fi adus la cunoștința părții finlandeze pe calea înmânării la Helsinki a comunicatului consfătuirii noastre. Țările noastre au adoptat o poziție foarte elastică în problema componenței conferinței multilaterale. Este un lucru just. Pot fi ambasadori, pot fi reprezentanți speciali, pot fi și ambasadori și reprezentanți speciali. Este treaba guvernelor cine le va reprezenta la Helsinki. Pentru ca pregătirii conferinței să i se dea o orientare concretă, ar fi bine să intensificăm în prezent activitatea noastră, pentru că cine altcineva va manifesta inițiativă? Dacă acest lucru nu-l face Finlanda, sarcina respectivă revine țărilor noastre. Putem chiar spune: la data de ... să facem schimb de păreri cu Finlanda. Sau: de la ... până la ... să ne întâlnim la orice nivel. Poate că e bine ca la început să ne întâlnim nu pentru a discuta întregul complex al pregătirii conferinței: ordinea de zi, participanții, dacă se va dezbate sau nu dezarmarea etc., ci de acord. Se poate

spune și așa: prima conferință să dureze trei zile, pentru ca să fie deja clar că, deși formal, problema participanților la conferință este rezolvată. Problema locului este, de asemenea, rezolvată. Chiar dacă numai aceste două probleme s-ar rezolva – nu există îndoială că s-ar rezolva într-o zi două – s-ar face deja un pas înainte.

Ideea respectivă trebuie propusă Finlandei. Cred că această sarcină revine țărilor noastre: să înceapă tovarășii români, când vor transmite comunicatul, urmând ca același lucru, să fie adus la cunoștința finlandezilor de către reprezentanții sovietici și ai altor țări socialiste.

4. Considerăm că ar fi indicat ca în viitor să facem un schimb sistematic de informații în legătură cu evoluția pregătirii convocării conferinței general-europene și să stabilim măsurile comune necesare ale țărilor frățești, măsurile impuse de situația creată. Poate că ar fi mai bine ca peste câteva luni să organizăm încă o consfătuire: sau poate mai bine să nu hotărâm de pe acum. Ne vom înțelege ca ea să fie organizată peste șase luni pentru ca apoi să ne trezim că trebuie convocată peste două-trei luni la nivel, la nivelul asupra căruia vom cădea de acord. În fiecare zi, săptămână, lună vor apare elemente și este util să analizăm situația.

Punctul de vedere al Comitetului nostru Central și al guvernului nostru – și suntem convinși că el corespunde părerilor și dorinței comitetelor centrale ale tuturor partidelor frățești și guvernelor țărilor reprezentate la această masă – este că problema respectivă are o importanță atât de mare încât nu trebuie să ne dezamăgească faptul că evoluția nu este rapidă sau nu atât de rapidă cum am dori-o. Miza este foarte mare și în această problemă se confruntă interese foarte serioase. Știm bine că, nu întâmplător, după război nu a avut loc nici o conferință general-europeană.

Este adevărat, în vederea încheierii tratatului de pace s-au reunit reprezentanții multor state, s-au rezolvat probleme importante, dar nici în acest caz nu a fost vorba de conferința europeană. Așa că convocarea conferinței general-europene aparține aceluși grup de probleme care se rezolvă printr-o activitate asiduă, zilnică, chiar microscopică, dar, cum se zice, scopul scuză mijloacele și scopul corespunde politicii noastre de întărire a securității tuturor popoarelor europene, întăririi păcii în lume. Este un scop nobil, pentru care trebuie să continuăm lupta.

Trebuie să cer scuze pentru intervenția care poate s-a cam lungit, dar am inclus această problemă pe ordinea de zi pentru a face un schimb de informații care prezintă interes și informații care s-au acumulat multe.

AMAE, Problema 23/9V3, 1971. Fond Tratatul de la Varșovia, Direcția I Relații. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 18–19 februarie 1971. Cuvântări, f. 52-71.

7. 18 februarie 1971, București. Stenograma ședinței de după-amiază a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe referitoare la negocierea proiectului de comunicat; discutarea propunerilor delegației RDG privind convocarea conferinței pentru securitate și cooperare în Europa; problemele dezarmării.

**Ședința adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe,
din 18 februarie 1971, seara**

N. Ecobescu: Pe ordinea de zi a ședinței noastre sunt două probleme. Una legată de comunicatul comun și a doua de minuta pregătită de tovarășii germani. Cu ce începem? Toți sunt de acord să începem cu comunicatul? Cred că toți au amendamentele tovarășilor cehi. Dacă dorește cineva să-și spună părerea?

Bușniak: Dimineața am lăsat problema amendamentelor noastre deschisă, cu înțelegerea ca în cursul zilei miniștrii noștri vor încerca să rezolve această problemă.

Unele delegații, unii tovarășii, dimineață, au declarat că ei nu au obiecții împotriva amendamentelor prezentate dimineața.

S-au exprimat doar îndoieli dacă locul unde noi am propus să-l includem este cel mai potrivit. În vederea obținerii unui acord cât mai rapid în această privință, noi am mai studiat această chestiune și așa cum am propus dimineața, acum am încercat să simplificăm puțin și anume (această simplificare a noastră am distribuit-o deja). După părerea noastră, aici, în comparație cu amendamentul de dimineață, este o diferență destul de mare.

Ne-am condus după dorința de a obține un acord cât mai rapid. Acum propunem la pag. 3. par[agraful] 1: „pentru promovarea unei asemenea linii și desfășurarea în continuare a cursei înarmărilor”.

N. Ecobescu: Cu permisiunea dv., eu aș dori să spun câteva cuvinte.

Atunci propunem să adăugăm într-un loc un nou paragraf referitor la hotărârea țărilor noastre cu privire la încetarea cursei înarmărilor și adoptarea măsurilor hotărâte în privința dezarmării în Europa și în lumea întreagă. De altfel, aceasta ar fi în concordanță cu celelalte măsuri incluse în Declarația adoptată de către țările noastre, la București, în anul 1966.

Acestea sunt considerațiile pe care am dorit să vi le expun. Pentru a fi mai ușor, peste vreo două minute am putea da citire unei propuneri prealabile.

Tarabanov: Aș dori să vă pun o întrebare. Tovarășul Ecobescu a spus că dacă se face o constatare, trebuiesc spuse și măsurile care se impun. Aici, nu ne-am ocupat de problema cursei înarmărilor, ci numai am constatat că există cursa înarmărilor. Dacă noi vom da răspuns la toate constatările, atunci nu mai ieșim la capăt.

Ecobescu: Aș vrea să răspund mai concret la întrebarea tovarășului Tarabanov pentru a fi mai clar cum vedem noi rezolvarea posibilă a acestei probleme. Nu am spus că este absolut necesar să dăm răspuns la toate constatările, dar mai ales la această problemă, pentru a prezenta corect și clar linia noastră

comună, poziția noastră comună. Noi putem să vă dăm un text prealabil. „Ele subliniază din nou hotărârea lor de a obține încetarea cursei înarmărilor și înfăptuirea măsurilor concrete de dezarmare în Europa și în lume și cheamă toate statele să-și intensifice eforturile pentru obținerea acestui scop”.

După părerea noastră, această prevedere ar corespunde poziției noastre principiale permanentă, pe care au ocupat-o țările noastre în această problemă. Această prevedere ar fi în conformitate cu declarația pe care au adoptat-o statele noastre cu cinci ani în urmă și în care sunt inserate măsurile concrete. Și, în sfârșit, aceasta ar fi în deplină conformitate cu unele rezoluții care au fost adoptate cu câteva luni în urmă la New York de către Adunarea Generală și în favoarea cărora au votat toate țările noastre. Aș putea adăuga că aceasta ar fi folositor și pentru Comitetul de dezarmare de la Geneva.

Tarabanov: Aș vrea să spun o altă variantă. Trebuie să găsim o soluție de compromis. Aș vrea să spun că ar trebui să ne referim mai mult la securitatea europeană decât la dezarmare. De exemplu, la sfârșitul amendamentului ceh, să mai adăugăm ceva care să facă un echilibru. „Ca statele NATO să pună capăt cursei înarmărilor, să întreprindă măsuri pentru încetarea cursei înarmărilor”. Cred că aceasta ar corespunde și tovarășilor cehi și tovarășilor români. Aceasta este numai o sugestie. Poate să ne gândim cum s-o formulăm mai bine.

Fischer: Eu mă gândesc numai la faptul de ce ne-am adunat aici. Mă alătur părerii tovarășului Tarabanov că ne-am adunat aici pentru a da un impuls sarcinii noastre de înfăptuire a securității europene și conferinței pentru securitate europeană. În această problemă nu sunt nici un fel de îndoieli și astăzi așa s-au desfășurat lucrurile. Cred că tovarășii cehi au dreptate când indică rolul sesiunii NATO de la Bruxelles și această idee a fost cuprinsă în intervenția miniștrilor. Eu pot să spun că eu susțin ideea exprimată de tovarășii cehi.

Pe de altă parte, înțeleg și poziția tovarășului Ecobescu, că ne trebuie și o măsură. Nu se teme că nu ar fi clar în comunicat, dar tov. Ecobescu se teme că nu se va respecta această idee. De aceasta trebuie ținut cont. Dar ceea ce propune tovarășul Ecobescu ne îndepărtează de la început de la scopul nostru și ne complică intențiile care sunt clar exprimate.

Problemele care vor fi discutate sunt clar expuse în ordinea de zi și nu putem chema toate statele să contribuie la dezarmare pentru că astfel nu am concentra atenția asupra scopului care stă în fața noastră. În afară de aceasta, în zilele următoare, Comitetul de dezarmare își va începe lucrările chiar asupra acestei probleme. Iar pentru a ține seama și de părerea tovarășilor cehi și de părerea tovarășilor români, am sprijini ideea tovarășului Tarabanov. Eu cred că putem acorda atenție spiritului de ieri a discuției noastre, când am adoptat o serie de amendamente, ceea ce arată că am abordat constructiv.

Rodionov: Când am ascultat astăzi dimineață amendamentul tovarășilor cehi ni s-a părut acceptabil, dar am rugat să fie pus în alt loc, sau să fie o formulă mai elastică. Ceea ce au propus acum se pare că e o formulă mai bună. Propunerea tovarășului Tarabanov este și mai bună. Eu consider că aceasta ne satisface pe toți

și corespunde aprecierii oficiale pe care o dăm lucrărilor noastre. Nimeni din cei prezenți nu se poate pronunța împotriva cursei înarmărilor, dar problema se pune că trebuie neapărat să ne ocupăm de această problemă, când discutăm despre problema securității europene să vorbim și despre dezarmare. Aceasta ar distra atenția. De aceea, eu susțin propunerea tovarășului Tarabanov, care satisface și partea cehă și partea română.

Tarabanov: Eu am propus partea a doua, pentru a face echilibru și aceasta ne-ar permite să ne referim și la problema securității europene și la dezarmare. Este o sugestie care poate fi acceptată.

Ecobescu: Poate să mă exprim în același spirit. Cu formula putem fi de acord. Dar cu aceasta problema nu se rezolvă, pentru că și mai mult se subliniază necesitatea adoptării măsurilor împotriva cursei înarmărilor. Prima parte se întărește și nu se oferă și medicamentul. Eu consider că vorbim în general despre dezarmare. Primim formularea tovarășului Tarabanov, la sfârșitul paginii a...: „Statele socialiste reprezentate la consfătuire...”. Poate aici să aducem modificări sau să adăugăm un paragraf cam așa: „Și au subliniat necesitatea adoptării măsurilor efective pentru întărirea securității și îndeplinirea dezarmării în Europa și au reafirmat actualitatea și importanța propunerii avansate în acest sens în *Declarația de la București* din 1966”. Destinderea este cuprinsă în paragraful precedent.

Tarabanov: Să vedem ce spune *Declarația de la București*, să știm ce includem.

Ecobescu: Îmi permiteți să citesc un paragraf: „Țările semnatare ale prezentei declarații consideră este coaptă posibilitatea de a se întreprinde măsuri pentru slăbirea, în primul rând, a încordării militare în Europa”. Și apoi urmează un paragraf despre dezarmare.

Tarabanov: Eu dacă am propus să echilibrăm această frază, tocmai pentru a nu pune problema dezarmării. Dacă vorbim despre dezarmare, dăm posibilitate statelor occidentale de a înainta noi condiții. Acesta este pericolul, de aceea trebuie să evităm acest pericol. Scopul unic pe care îl urmăresc este de a avea un echilibru și a spune cui servește acest curs, nu cum să-l eliminăm. Dacă spunem acest lucru, atunci le facem jocul. Am ruga pe tovarășii români să nu introducă.

Bușniak: Pentru a nu complica lucrările ședinței noastre, noi suntem de acord cu propunerea tovarășului Tarabanov. Să o acceptăm. În ceea ce privește propunerea tovarășilor români care este îndreptată spre dezarmare, nu văd o legătură logică, nici politică, de ce trebuie să legăm aceste două prevederi: propunerea tovarășului Tarabanov și propunerea tov. români. Cu atât mai mult nu văd această legătură, cu cât în propunerea tovarășului Tarabanov nu există o critică la adresa NATO, ci doar o constatare. Printre altele, comunicatul conține apelul la toate statele europene pentru ca ele să lucreze și să contribuie la destinderea încordării în Europa și să facă tot ce depinde de ele pentru a permite convocarea conferinței general-europene. În aceasta și constă apelul la toate statele; că întărirea cursei înarmărilor este inacceptabilă. Pentru a nu complica lucrările noastre, aș vrea să subliniez că noi acceptăm propunerea tovarășului Tarabanov.

Fischer: Aș vrea să mă refer la ceea ce am spus. Cred că nu putem fi de acord cu includerea unui nou paragraf în comunicat. Aș vrea să subliniez că sarcina noastră este conferința pentru securitatea europeană, căreia vrem să-i dăm un impuls. Există o posibilitate, nu știu dacă sunt de acord și ceilalți tovarăși. Să fim de acord cu propunerea tovarășului Tarabanov și luând în considerare poziția tovarășilor români, poate ar fi posibil să modificăm ultima frază a acestui paragraf. Toate acestea contravin tendinței

Iaroșek: Noi împărtășim aprecierea dată de tovarășul Rodionov că formularea propusă de tovarășii cehi este bună, denotă linia dată dimineța. În principiu este o constatare, care nu scapă sensul politic și spiritul acestui document și de aceea noi ne pronunțăm pentru a accepta formularea tovarășilor cehi așa cum a fost propusă de ei.

Pe de altă parte, înțeleg intenția tovarășilor români prezentată de tovarășul Ecobescu. Am propune să se accepte ideea tovarășului Fischer, în sensul unei idei constructive și de aceea propunem ca în ultimul rând, la pag. 3, să adăugăm formula: „Se vor pronunța pentru promovarea și statornicirea unui climat de pace împotriva cursei înarmărilor”. Aceasta, în înțelegerea noastră, ar însemna că noi ne pronunțăm activ împotriva cursei înarmărilor.

Ecobescu: Înainte de toate, aș vrea să subliniez faptul că dacă noi propunem ideea în legătură cu dezarmarea, aceasta nu are nici o legătură cu faptul că există sau nu în comunicat critici la adresa NATO. Noi am criticat și vom critica NATO, noi nu ne opunem, ci suntem pentru propunerea tovarășilor cehi. Dar, în același timp, am încercat să explic de ce considerăm necesară și a doua parte. După părerea noastră profundă, nimeni nu poate să reproșeze țărilor socialiste pentru că ele vorbesc din nou și din nou despre dezarmare. Am spus că am putea fi de acord cu propunerea tovarășului Tarabanov. Eu am înțeles efortul tovarășului Tarabanov în această direcție. Dar tovarășul Tarabanov merge în această direcție în care este și propunerea tovarășilor cehi și mie mi se pare că nu a venit în întâmpinarea propunerii noastre. Au fost făcute alte idei, a tovarășului Fischer, tovarășii polonezi. Eu cred că am putem să ne străduim să găsim o ieșire acceptabilă luând ca bază propunerea tovarășilor polonezii: „... se vor pronunța pentru statornicirea și întărirea unui climat de pace, pentru încetarea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării, pentru...”

Aș ruga pe tovarăși să citească cu atenție această propuneri.

Fischer: Ca să fie clar: să fim de acord mai întâi cu propunerea tovarășului Tarabanov și apoi cu propunerea dv.

Ecobescu: Am spus că pe baza propunerii cehoslovace, cu acest amendament cred că am putea fi de acord.

Rodionov: În ce constă problema? Tovarășii cehi au propus să adăugăm cuvintele „întărirea cursei înarmărilor” și tovarășii polonezi au propus „împotriva cursei înarmărilor”. Cred că echilibrul există.

A. Dienesch: După părerea mea așa ar trebui să fie întrucât problema dezarmării este o problemă mai completă, nu trebuie să fie inclusă aici. Să figureze

problema cursei înarmărilor și să scoatem cuvintele „dezarmare”. Aceasta va echilibra propunerea cehoslovacă cu cea română.

Ecobescu: Eu aş putea să vă prezint încă o formulare. Văd că cuvântul dezarmare nu vă convine. Am putea să facem așa: „...se vor pronunța pentru adoptarea măsurilor efective în vederea încetării cursei înarmărilor”.

Tarabanov: Tovarășul Ecobescu întreabă de ce suntem împotriva dezarmării. Noi nu suntem împotriva dezarmării. Nu suntem nici împotriva cuvântului „dezarmare”, nici împotriva dezarmării. Suntem împotriva faptului de a oferi adversarilor noștri o armă împotriva convocării conferinței europene. Ei se vor lega de dezarmarea echilibrată. Noi nu suntem împotriva cuvintelor, ci împotriva faptului de a pomeni dezarmarea în acest context, iar formularea „pentru măsuri efective împotriva cursei înarmărilor” tocmai la dezarmare se referă. Propunerea mea, m-am gândit tocmai să termin ideea tovarășilor cehi, fără a fi nevoie să se formuleze argumente. Acum, în cea pe care a propus-o tovarășul Ecobescu, chiar dacă nu există cuvântul dezarmare, se referă la dezarmare și astfel va oferi posibilitatea de a se lega de această problemă. Cred că propunerea poloneză elimină constatarea tovarășilor cehi. Noi suntem împotriva amintirii problemei dezarmării.

Iarošek: Formularea noastră împotriva cursei înarmărilor cuprinde tot la ceea ce se referă tovarășul Ecobescu și, în același timp nu permite să se lege de vreun motiv, ca dezarmarea, pentru a târăgăna problema convocării conferinței.

Ecobescu: Pentru mine nu este clar cum se poate lupta împotriva cursei înarmărilor, fără a lua măsuri hotărâte pentru încetarea cursei înarmărilor.

Tarabanov: Ne-am adunat aci pentru a discuta despre securitatea europeană și deci trebuie să ne limităm la această problemă și nu la alte probleme care sunt legate, pentru că toate problemele internaționale sunt legate între ele. Țările occidentale leagă problema securității europene de problema dezarmării și astfel pun condiții prealabile care împiedică convocarea conferinței europene. Punând problema dezarmării le vom da un motiv de a se lega de această problemă. Formulări ca „cursa înarmărilor” măresc încordarea în Europa. Dacă dv. doriți să propuneți ceva la Geneva, noi vă sprijinim, v-am sprijinit întotdeauna.

Ecobescu: Eu am mai spus această formulare a tovarășilor cehi se referă la întărirea cursei înarmărilor. Noi considerăm că trebuie să echilibrăm.

Rodionov: Această problemă este epuizată. Dv., tovarășe Ecobescu, ne distrageți de la obiect. Vă rog să mă iertați pentru aceste cuvinte aspre. De aceea ne este și greu să vă înțelegem.

Ecobescu: Eu cred că nu este cazul să folosim cuvinte aspre. Am spus de la început, întrucât această propunere există, au am propus această formulare, întrucât propunerea ca „adoptarea măsurilor hotărâte” nu este acceptată, poate atunci „pentru încetarea cât mai curând posibil a cursei înarmărilor”. Expresia „împotriva cursei înarmărilor” nu exprimă partea activă de a lupta împotriva cursei înarmărilor. De aceea, cred că, având în vedere toate considerațiile care au fost exprimate ar fi o formulare echilibrată. Este a cincea formulare pe care o propun.

Tarabanov: Noi vorbim despre cursa înarmărilor din partea NATO. Dacă noi ne pronunțăm pentru încetarea imediată a cursei înarmărilor, parcă și noi am duce cursa înarmărilor. De aceea nu este bine. Când ne-am adunat aici nu am spus că întărim armatele noastre. Aș ruga să se înțeleagă că noi dorim să-i condamnăm pentru că ei intensifică cursa înarmărilor care contribuie la încordarea în Europa. Eu nu aș vrea ca noi să fim sub același numitor cu ei. Republica Populară Bulgaria nu dorește acest lucru. Nixon oferă Greciei 50 mil. \$, Turciei 100 mil. \$. În comunicatul lor se constată acest lucru.

Noi trebuie să constatăm acest lucru. Am putea să nu punem problema înarmărilor, însă toți miniștri au constatat existența înarmărilor.

Ecobescu: Mie nu mi se pare că dacă noi declarăm că țările noastre sunt pentru încetarea cursei înarmărilor, înseamnă că noi punem semnul de egalitate între țările NATO și țările noastre. Există documente comune care constată acest lucru. Putem spune „pentru încetarea cursei înarmărilor”. Este o formulare care, dacă va fi acceptabilă pentru ceilalți tovarăși, va fi acceptabilă și pentru noi. Totuși, trebuie să spun că eu trebuie să aduc la cunoștința ministrului nostru. Deci se vor pronunța pentru încetarea cursei înarmărilor?

Am primit textul scris al propunerii cehoslovace: „pentru promovarea acestei linii și pentru intensificarea cursei înarmărilor în Europa sunt îndreptate hotărârile...”.

Tarabanov: Și eu va trebui să informez [pe] ministrul nostru, pentru că mă tem că această formulare cu „încetarea cursei înarmărilor” nu ne va conveni, deoarece ar permite unora să se lege de ceva.

Ecobescu: Acum putem trece la problema următoare: proiectul german. Dacă îmi permiteți voi spune câteva cuvinte în legătură cu propunerile părții române.

După convingerea noastră profundă, această propunere nu aduce nici un prejudiciu în ceea ce privește activitatea noastră, pentru că toate acțiunile pe care tovarășii germani le au în vedere vor fi sprijinite. Astăzi acest lucru a reieșit foarte clar din dezbateri. Dar dacă propunerile noastre vor fi acceptate, noi putem evita urmări de altă natură și trebuie să avem în vedere că fiecare țară, după posibilitățile ei, poate contribui la promovarea acestor acțiuni. Așa că aș ruga și pe tovarășii germani să reflecteze asupra propunerilor noastre, despre spiritul și direcția în care sunt îndreptate.

Rodionov: Să ascultăm ce vor spune tovarășii germani.

Fischer: Eu am înțeles cele spuse de tovarășul Ecobescu. Am ascultat astăzi cu atenție expunerea tovarășului Mănescu. Mi-am notat în agendă și pot cita ceea ce a spus dânsul așa cum nimeni din noi nu poate spune mai bine: „Recunoașterea RDG este problema centrală a situației din Europa și România va acorda RDG sprijinul său în continuare”. Poziția dv. ne este cunoscută și nu necesită explicații.

Trebuie să fiți convinși că am ascultat amendamentele dv. cu multă atenție și acum nu vreau să mă refer la acele amendamente care sunt introduse la paragrafe, ci numai la acele unde propuneți să fie scoase paragrafe, de la pag. 2. Eu nu înțeleg

de ce propuneți să fie scos acest paragraf. Aici este o măsură concretă de a acorda sprijin nouă, în afară de acel sprijin pe care l-a amintit tovarășul Mănescu, când a spus că problema recunoașterii RDG este o problemă centrală a normalizării situației din Europa și pentru nici un stat reprezentat aici nu se specifică ce trebuie să facă, ci ceea ce poate să facă, ce va hotărî fiecare țară să facă. Aceasta pentru că noi nu putem acționa prin mijloacele noastre, întrucât nu suntem membri ONU. Nu pot să înțeleg propunerea dv. de a scoate acest paragraf, având în vedere ceea ce a declarat astăzi dimineața tov. Mănescu.

La pag. 3. Schimb de informații. Sprijinul concret constă în faptul că noi aflăm de la dv. ceea ce s-a întâmplat, că primim recomandări cum să procedăm în continuare, iar dv. propuneți să-l scoatem. Noi nu ne întâlnim pentru prima dată și întâlnirile noastre chiar dacă au durat ore întregi, au fost utile. De ce să nu punem problema ca miniștrii, miniștrii adjuncți să se întâlnească din când în când pentru schimbul de informații.

Ref[eritor] la amendamentele de la pag. 4, cu privire la tactica de urmat pentru atingerea scopului nostru. Este necesar acest lucru, deoarece nu suntem reprezentați în ONU.

Aceasta este părerea mea cu privire la eliminarea paragrafelor întregi. Eu cred că, dacă este vorba de schimbarea formulărilor, aici putem proceda mai repede decât până acum.

Ecobescu: Dacă am înțeles bine, dv. mi-ați pus întrebarea de ce am făcut aceste propuneri?

De la început aș vrea să spun că tovarășul Fischer a citat foarte bine pe tov. Mănescu și aprecierea de bază care este conținută în discursul său.

În ceea ce privește pag. 2, noi considerăm că fiecare stat are nu numai dreptul, dar și anumite posibilități, și până acum fiecare din țările noastre s-au pronunțat în sprijinul RDG, și în presă și în alte domenii. Eu sunt convins că așa va fi și în viitor. Dar vorbesc despre poziția noastră în această problemă.

Poziția noastră este că vom sprijini pe toții germani prin posibilitățile noastre de propagandă, dar nu vedem necesitatea să includem o astfel de prevedere, pentru că mijloacele sunt diferite, posibilități diferite. Aceasta depinde de fiecare țară și fiecare din țările noastre poate să facă acest lucru și în ONU și în alte organizații internaționale. Nu este nici un fel de contradicție între declarația tov. Mănescu și acest amendament. Eu prima dată aud așa ceva. Parcă toții germani nu ar fi mulțumiți față de contribuția modestă la această activitate.

În legătură cu propunerea pentru pag. 3, aceasta se explică prin faptul că posibilitățile de acțiune sunt diferite. Noi considerăm că nu pot fi numai acelea despre care se spune aici și că nu e bine să le fixăm în sensul că pot fi și schimbări. Dacă un stat poate face mai mult, nu se poate? Apoi, în toate aceste probleme este clar că în fiecare țară, partidul și guvernul fiecărei țări este acela care hotărăște cum să acționeze, prin ce metode, prin ce mijloace, ce pași să întreprindă ș.a. Și, de aceea, ni se pare că această formulare vine în contradicție cu această poziție principială.

La pag. 4, nu am înțeles sensul paragrafului. Înainte de fiecare sesiune este un obicei, delegațiile noastre se întâlnesc, acționează.

Poate să facem o pauză? [...]

Ecobescu: Deși a fost pauză, noi am lucrat și am dori să vă informăm despre activitatea noastră. În prima parte, am căzut de acord ca fiecare din țările reprezentate la prezenta consfătuire să acorde atenție deosebită înlăptuirii următoarelor măsuri (începutul primului paragraf, pct. 1). Asupra primei pagini am căzut de acord. Rămâne de discutat

Fischer: Aș ruga sa se repete formularea, pentru că mi se pare foarte complicată.

Mendelevici: „Fiecare din țările participante la consfătuire va informa în viitor opinia publica mondială cu privire la problema admiterii RDG în ONU”.

Rodionov: Această formulare a fost propusă în consultări?

Fischer: Mi se pare foarte inteligentă.

Ecobescu: Noi o vom studia. Aș dori să spun că tovarășul Mendelelici a propus această formulare neoficial. La pag. 3: „Schimbul de informații și consultări în privința unor noi posibilități va avea loc cu acordul reciproc”.

Paragraful următor, după ONU, „țările reprezentate la consfătuire”. La pag. 4, în leg[ătură] cu par[agraful] 3, noi propunem următoarea formulare:

„Țările participante la consfătuire au căzut de acord să aibă consultări înainte de sesiunea XXV-a a CEE cu privire la problema participării RDG la lucrările acestei Comisii”.

La pag. 5: „Țările participante la consfătuire au căzut de acord să facă schimb de informații cu privire la argumentele referitoare la stabilirea relațiilor diplomatice ale RDG cu alte state”.

Acest paragraf înlocuiește paragraful „ele vor informa mai departe”. RDG va transmite fiecărui stat participant la Tratatul de la Varșovia informațiile necesare și va cădea de acord asupra măsurilor concrete care ar putea fi întreprinse”.

Mai întâi, aș vrea să întreb care este părerea dv.¹ [...]

AMAE, Problema 23/9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la București a miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 18-19 februarie 1971, f. 109-126.

8. 18 februarie 1971, București. Stenograma discuțiilor dintre secretarul general al PCR, Nicolae Ceaușescu, cu miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind problemele convocării conferinței pentru securitate și cooperare în Europa; problemele dezarmării și statutul internațional al RDG.

---

¹ Lipsă document original.

Stenograma primirii de către tovarășul Nicolae Ceaușescu a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia din ziua de 18 februarie 1971

Au participat tovarășii: Ion Gheorghe Maurer, Emil Bodnăraș, Paul Niculescu-Mizil, Corneliu Mănescu.

Au fost prezenți tovarășii: Ivan Bașev, ministrul Afacerilor Externe al RP Bulgaria, Jan Marko, ministrul Afacerilor Externe al RS Cehoslovace, Otto Winzer, ministrul Afacerilor Externe al RD Germane, Stefan Jedrychowski, ministrul Afacerilor Externe al RP Polone, Andrei Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al URSS, János Péter, ministrul Afacerilor Externe al RP Ungare.

Au mai fost prezenți ambasadorii: RP Bulgaria, Spas Gospodov, RS Cehoslovace, Miroslav Sulek, RD Germane, Hans Voss, RP Ungare, Ferenc Martin și Uniunii Sovietic, A.V. Basov.

Convorbirea a avut loc între orele 12.30–13.00.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Eu aș dori în numele Comitetului Central și al Consiliului de Stat, al guvernului să salut pe miniștrii de Externe ai țărilor care s-au adunat aici, la această consfătuire. Aș dori să exprim speranța și convingerea conducerii noastre că această consfătuire se va desfășura în spiritul unei colaborări și înțelegeri care caracterizează, de altfel relațiile dintre țările și partidele noastre.

Problemele care sunt la ordinea de zi sunt probleme care preocupă de multă vreme partidele și țările noastre. S-a discutat mult într-un șir de întâlniri despre securitatea europeană, de aceea putem spune că lucrurile vor merge bine în această privință și că se vor face pași concreți în direcția apropierii datei unei conferințe asupra problemelor securității.

Eu aș dori să vă urez să vă simțiți cât mai bine în România și să stați cât mai mult, bineînțeles nu în ședințe, ca să puteți vedea câte ceva din București și din alte localități. Deoarece problema securității ați început să o discutați și o veți discuta și în continuare eu nu aș dori să mă amestec în această problemă a consfătuirii. Nu vreau să fiu acuzat că vreau cumva să influențez rezultatele.

Tov. Ion Gheoghe Maurer: Fără influență nu sunt discuții libere (ilaritate).

Tov. A.A. Gromîko: Dacă este în sensul pozitiv este chiar util.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Poate au tovarășii anumite lucruri de spus, poate îi interesează ceva despre România, pentru că despre securitate vă va vorbi și tovarășul Mănescu, privind poziția noastră.

Tov. Corneliu Mănescu: Eu nu mai am probleme, întrucât am vorbit.

Tov. A.A. Gromîko: Mai sunt trei vorbitori la primul punct.

Tov. Ion Gheoghe Maurer: Deci ați ajuns la jumătatea drumului.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Mai durează mâine, sâmbătă este liber, duminică este duminică, așa că luni mai aveți timp.

Tov. Ion Gheoghe Maurer: Trebuie să aibă și un program adecvat.

Tov. Corneliu Mănescu: Se poate organiza.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Atunci eu aș dori să vă urez încă o dată bun venit în România și să vă urez ca lucrările consfătuirii să se încheie cu rezultate cât mai bune.

În sănătatea dvs.

Tov. A. A. Gromiko: Aș dori ca în numele meu și al celorlalți tovarăși participanți, oaspeți ai dvs., să vă mulțumesc, în primul rând pentru ospitalitatea pe care ne-ați arătat-o. Acest lucru îl simțim aici și trebuie să spunem că și aceasta prezintă o importanță.

În esență, în ce privește consfătuirea noastră, și noi avem speranțe că se va încheia cu rezultate pozitive. Putem face acest lucru dacă vom realiza pași în direcția convocării consfătuirii propuse. Câți asemenea pași vom trebui să facem până la convocarea conferinței nu pot spune cu precizie, dar cred că este just ceea ce se spune că o picătură poate să înfrângă o stâncă de granit, deci putem să facem acest lucru cu convingerea că vom ajunge și noi să facem o consfătuire. Vom continua pe acest drum.

Avem trei puncte pe ordinea de zi. Cred că și în celelalte probleme vom realiza unele avansări; dorim să ajungem în toate aceste lucruri la un limbaj comun; punctele respective se referă la întărirea Republicii Democrate Germane în pozițiile internaționale, precum și unele probleme ale dezarmării.

Tov. Nicolae Ceaușescu:

Este o ordine de zi destul de interesantă. Noi credem că într-adevăr va trebui să obținem ceva mai mult în această problemă a securității europene. Va trebui să ajungem să începem anumite întâlniri și cu alte state, la Helsinki sau în altă parte, unde să organizăm această reuniune care să iasă din cadrul acestor întâlniri dintre țările socialiste.

Apreciem că discutarea celorlalte probleme, acordarea în continuare de ajutor pentru întărirea pozițiilor internaționale ale RDG este importantă și că trebuie să acționăm în continuare pentru a ridica în toate organismele internaționale problema relațiilor acesteia cu alte state. Și al treilea punct al ordinea de zi este important – cel al armelor chimice și bacteriologice –, dar noi am fi de părere și privim acest lucru mai larg și să nu ne oprim numai la aceste probleme. Acum, desigur, și aceștia sunt pași însemnați pentru dezarmare, dar problema aceasta este mult mai vastă și preocupă mult mai mult popoarele. Trebuie să vă spun cinstit că noi considerăm că aici am putea să facem mai mult. Cheltuielile pentru înarmare cresc, ele devin o povară tot mai grea pentru popoarele lumii, inclusiv popoarele noastre socialiste, de aceea noi considerăm că problemei acesteia ar trebui să-i acordăm o atenție mai mare. Știu că nu figurează această problemă pe ordinea de zi și știu că nu sunteți pregătiți pentru discutarea acestei probleme, dar ar trebui să ne gândim la această problemă și asta într-un viitor nu prea îndepărtat. Ceea ce aș ruga eu pe tovarăși este de a transmite conducătorilor lor de partid și de stat că Comitetul nostru Central și guvernul român ar dori ca într-un timp nu prea îndepărtat să analizăm aceste probleme într-o reuniune specială și nu numai cu țările participante la Tratatul de la Varșovia, ci cu toate țările socialiste pentru a putea să ne gândim cum să acționăm și la Geneva și pe plan internațional în problema aceasta a

dezarmării. Nu este un secret pentru nimeni că popoarele așteaptă de la țările socialiste inițiative în acest domeniu și ar trebui, într-adevăr, să se acorde o atenție mai mare acestei probleme.

Noi avem în vedere ca asupra acestei probleme să ne adresăm în viitor tuturor țărilor socialiste, conducerilor de partid și de stat pentru a pune această problemă la ordinea de zi a unei reuniuni, pentru că considerăm că trebuie să acționăm mai hotărât, să întreprindem lucruri mai concrete. Știm că nu este o problemă ușoară, sunt destule forțe care se opun acestui curs în viața internațională, dar tocmai aceste lucruri impun țărilor socialiste, mișcării noastre revoluționare în general să luăm inițiativa și de a acționa astfel încât să demascăm aceste forțe și să le izolăm pe plan internațional și să unim eforturile popoarelor în direcția efectuării de pași concreți.

Iată tovarăși ceea ce aș fi vrut eu să transmit conducerilor partidelor dvs. În afara ordinii de zi, care sunt convins că prin dezbaterile dvs. va avea un rezultat bun.

St. Jedrychowski: Aveți în vedere o consfătuire a țărilor socialiste cu participarea Chinei?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Cu toate statele socialiste care vor dori.

St. Jedrychowski: Aveți vreo premisă că Republica Populară Chineză ar dori să participe la această conferință?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Nu am discutat încă această problemă și nu știu dacă ar avea în vedere să participe; însă, nu demult, tovarășii chinezi au declarat că sunt gata să participe chiar la un congres al tuturor popoarelor în problema dezarmării, inclusiv a dezarmării nucleare. Noi nu gândim că trebuie să condiționăm neapărat participarea tuturor, dar de a ne adresa tuturor considerăm că este necesar. Cine dorește să participe, să participe, cine nu, nu. Nimeni nu este obligat să participe la anumite reuniuni.

St. Jedrychowski: În măsura în care cunoaștem noi poziția chineză, atitudinea lor în problema dezarmării se reduce la acordul cu acele măsuri cu care sunt cele mai hotărâte măsuri în materie de dezarmare și anume interzicerea armelor nucleare și lichidarea acestora însă, pe de altă parte, ei nu sunt de acord cu măsuri parțiale de dezarmare, iar acest program maximal de interzicere a armamentului nuclear nu poate fi considerat că există condiții pentru acceptarea lor în momentul de față de către imperialiștii americani. Dacă imperialismul este în prezent oarecum de acord să meargă la discutarea unor măsuri parțiale, tovarășii chinezi vor să meargă la discutarea unui program maximal.

Tov. A.A. Gromîko: Acum câțiva ani s-a discutat la ONU o rezoluție privind interzicerea dezarmării mondiale. Atunci tovarășii chinezi au refuzat să participe și au înjurat pe cei cu inițiativa și chiar pe cei din țările socialiste. Au adoptat această poziție fără să se gândească că ei înșiși au adoptat o asemenea părere cândva. Deci aceasta este situația.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Sigur că problema dezarmării nu este ușoară și nu putem aștepta ca mâine imperialismul să fie de acord, dar dacă nu vom acționa și nu vom mobiliza opinia publică nu vom determina niciodată o schimbare, ori noi

trebuie să acționăm astfel încât să avem inițiativa în această problemă și să determinăm cercurile imperialiste să vină și să-și clarifice pozițiile, inclusiv în ce privește dezarmarea și să demascăm caracterul demagogic al pozițiilor lor. De exemplu, Nixon a declarat nu demult că el dorește să ajungă la o lume a păcii, fără război. Activitatea noastră, deci, va avea mare influență politică în întreaga lume.

Tocmai de aceea este necesar să ne întâlnim și să discutăm aceste probleme și să stabilim o orientare comună asupra felului cum să acționăm.

Eu aș dori să rog pe tovarășii miniștri să transmită și conducerilor de partid și de stat, primilor secretari, președinților Consiliilor de Stat, președinților Consiliilor de Miniștri un salut cordial din partea Comitetului nostru Central, al Comitetului Executiv, al Comitetului de Stat al guvernului, din partea mea, a tovarășului Maurer, cele mai bune urări de succes în activitatea pe care o desfășoară.

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Relații Externe, dosar 7/1971, f. 2-7.

**X. CONSFĂTUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE
DIN ȚĂRILE PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA.
30 NOIEMBRIE-1 DECEMBRIE 1971, VARȘOVIA**

1. 30 iulie 1971, Moscova. Telegramă a secretarului I al ambasadei României în URSS, Ilie Georgescu, către Direcția I Relații referitoare la informațiile parvenite Departamentului de Stat al SUA privind convocarea unei consfătuiri speciale a țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia în problemele securității europene; relațiile dintre statele din Balcani; vizita delegației de partid și guvernamentale române în RP Chineză.

Ambasada Republicii Socialiste România
Telegramă Moscova, nr. 0272

Secret
30 iulie 1971

Direcția I Relații

Nota de convorbire

Diplomații ambasadei SUA din Moscova, Sol Polanski și Mark Garrison, prim-secretari, au spus, într-o convorbire avută la 15 iulie a.c. cu Ilie Georgescu, secretar I, că la Departamentul de Stat al SUA ar fi parvenit unele informații, se pare de la ambasada americană de la Budapesta, potrivit cărora în curând ar urma să fie convocată o consfătuire a țărilor Tratatului de la Varșovia. La consfătuirea respectivă s-ar intenționa discutarea unor probleme ale securității europene, aspecte ale relațiilor dintre țările din Balcani. Polanski a spus că surse maghiare ar fi lăsat să se înțeleagă că la o asemenea consfătuire ar urma să fie ridicate și unele probleme legate de vizita delegației de partid și guvernamentale române în China, care a produs nemulțumirea celorlalte țări socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia. Diplomatul american a menționat, printre acestea, rolul statelor mici și mijlocii, a superputerilor, precum și unele aprecieri pozitive date revoluției culturale din China, care a fost și este considerată de URSS și alte țări socialiste europene ca un instrument folosit de conducerea actuală a Chinei pentru desființarea partidului comunist din această țară.

Diplomatul nostru a răspuns că nu a auzit despre intenția convocării unei consfătuiri a țărilor Tratatului de la Varșovia. În ce privește România, politica ei externă este deosebit de clar expusă în documentele de partid și de stat, în cuvântările secretarului general al PCR. România promovează o politică independentă, suverană de adâncire a relațiilor de prietenie cu toate țările socialiste, de dezvoltare a relațiilor de prietenie cu toate țările socialiste, de dezvoltare a

colaborării cu celelalte state ale lumii indiferent de orânduirea social-politică. România nu a admis și nu va admite dacă cineva, indiferent cine, ar încerca să-i pună în discuție politica, să se amestece în treburile ei interne.

Secretar I,
Ilie Georgescu

AMAE, Problema 23/9V3, Fond Tratatul de la Varșovia, Direcția I Relații, 1972, dosar 2803, f. 2-3.

2. 11 octombrie 1971, București. Notă de audiență dintre primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, și însărcinatul cu afaceri a.i. al Uniunii Sovietice, V. S. Tikunov, referitoare la convocarea unei consfătuiri a miniștrilor Afacerilor Externe privind organizarea consultărilor multilaterale la Helsinki ca urmare a încheierii Acordului cvadripartit în problema Berlinului occidental; consensul țărilor occidentale asupra componenței participanților, locul desfășurării, probleme ale ordinii de zi.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Secret

Tovarășului
George Macovescu
Prim-adjunct al ministrului

Nota de audiență

La 11 octombrie 1971, George Macovescu, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit în audiență, la cerere, pe V.S. Tikunov, însărcinat cu afaceri a.i. al Uniunii Sovietice la București.

Au fost de față V. Deviatkin, secretar I la ambasada sovietică, și M. Roșianu, atașat la Direcția I-a Relații.

I. V.S. Tikunov a arătat că are sarcina să aducă la cunoștința părții române următoarele:

„După încheierea acordului cvadripartit privind problemele Berlinului occidental au apărut noi posibilități de intensificare a activității în vederea pregătirii Conferinței europene pentru securitate și colaborare. Pe plan concret, este vorba de organizarea unor consultări multilaterale la Helsinki. În acest sens, guvernul Finlandei a făcut la 24 august a.c. o propunere utilă. Potrivit informațiilor de care dispune partea sovietică, Franța, statele scandinave și alte țări au întâmpinat favorabil propunerea finlandeză.

Având în vedere situația din Europa și sesiunea Consiliului NATO, ce va avea loc în decembrie a.c., părerea părții sovietice este ca ar fi util ca la o consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia să se facă un schimb de informații și păreri în problemele legate de intensificarea în continuare a pregătirii conferinței general-europene pentru securitate și colaborare. O astfel de consfătuire ar putea avea loc în a doua jumătate a lunii noiembrie a.c. în cazul în care celelalte țări ale Tratatului de la Varșovia vor fi de acord”.

II. În cadrul audienței, V.S. Tikunov a informat, de asemenea, asupra instrucțiunilor date ambasadorilor sovietici pentru a fi transmise guvernelor din țările NATO posibil participante la Conferința general europeană:

„Urmare a propunerii țărilor participante la Tratatul de la Varșovia privind convocarea Conferinței general-europene, în timpul numeroaselor contacte și discuții între țările interesate, s-a ajuns la o apropiere a poziției părților și s-a obținut un anumit consens pe un cerc larg de probleme referitor la convocarea conferinței, componența participanților, locul desfășurării și eventuale probleme ale ordinii de zi.

Acordul cvadripartit în problema Berlinului occidental este apreciat pretutindeni ca un pas important pe calea întăririi păcii și destinderii în Europa. El a contribuit la sporirea încrederii între state și a creat o atmosferă favorabilă consolidării păcii și securității în Europa. După părerea guvernului sovietic, este necesar să nu fie scăpate condițiile favorabile pentru continuarea destinderii politice și însănătoșirea situației în Europa.

Ca rezultat al încheierii Acordului cvadripartit în problema Berlinului occidental, dispar acele condiții și îndoieli pe care URSS le-a socotit întotdeauna artificiale, dar care, în virtutea împrejurărilor cunoscute, au frânat pregătirea conferinței. Uniunea Sovietică împărtășește considerentele guvernului Finlandei din 24 august a.c. în legătură cu dorința de a se trece la faza multilaterală a pregătirii conferinței.

Guvernul sovietic ar dori să expună unele considerente în legătură cu activitatea viitoare de pregătire a Conferinței general-europene.

Pornim de la faptul că locul nimerit pentru consultări multilaterale ar fi orașul Helsinki, în ceea ce privește perioada organizării acestor consultări, partea sovietică se pronunță pentru ca ele să aibă loc în cel mai scurt timp.

După părerea noastră, pentru a asigura eficiența întâlnirilor și consultărilor multilaterale ar fi de dorit ca la ele să participe reprezentanți la nivelul adjuncților de miniștri sau la nivelul șefilor de departamente. Evident, alte guverne în cazul în care vor dori, vor putea să-și împuternicească ambasadorii de la Helsinki pentru a lua parte la astfel de consultări. În cadrul consultărilor s-ar putea discuta data concretă a convocării conferinței, propunerile privind ordinea de zi și procedura. În tot cazul, interesele cauzei reclamă ca întâlnirile multilaterale să fie organizate în așa fel încât să reducă la minimum perioada de pregătire a conferinței. Considerăm că nu este indicată includerea pe ordinea de zi a Conferinței general-europene a

problemei privind reducerea forțelor armate în Europa. Excludem că problema respectivă poate fi discutată până la convocarea Conferinței general-europene sau în cadrul unui organ care ar putea fi creat la conferință. Noi credem că această chestiune trebuie discutată de sine stătător, în conformitate cu înțelegerea la care vor ajunge statele interesate. Condițiile, puse în legătură cu trecerea la forme multilaterale de consultări sunt inventate și au un caracter artificial. Sperăm că, în lumina ultimelor schimbări pozitive survenite în situația din Europa și după semnarea acordului cvadripartit în problema Berlinului occidental, apropiata sesiune de la Bruxelles, din decembrie a.c., a Consiliului NATO va renunța la unele din aceste condiții și se va pronunța cu claritate în favoarea convocării conferinței într-un viitor nu prea îndepărtat”.

George Macovescu a mulțumit pentru informarea făcută și a arătat că o va aduce la cunoștința conducerii române. Totodată, l-a întrebat pe diplomatul sovietic asupra locului unde ar urma să se desfășoare propusa întâlnire a miniștrilor de Externe, problemele concrete care vor fi discutate și dacă partea sovietică se gândește la adoptarea unor documente oficiale la această consfătuire.

V.S. Tikunov a arătat că nu este în măsură să dea un răspuns la întrebările puse întrucât nu a fost informat în acest sens.

octombrie 1971

AMAE, Problema 23. 9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 30 noiembrie-1 decembrie 1971, f. 1-4.

3. 1 noiembrie 1971, Moscova. Telegramă a secretarului I, I. Ciubotaru, către primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la convorbirea avută cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe sovietic, N.N. Rodionov, privind procedurile de organizare a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe; probleme ale ordinii de zi a conferinței general-europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 46 988

Secret
1 noiembrie 1971

Tovarășului George Macovescu
Prim-adjunct al ministrului

Conform indicațiilor transmise de dv. prin telegrama nr. 08/01755¹, am solicitat vizita la adjunctul ministrului de Externe sovietic, N.N. Rodionov, fiind

---

¹ Documentul nu a fost identificat în arhivă.

primit de acesta la 1 noiembrie, la orele 16.00. Conform indicațiilor, am informat despre acordul părții române cu propunerea sovietică privind convocarea unei consfătuirii a miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, cât și cu propunerea poloneză ca reuniunea să aibă loc la Varșovia. Totodată, am ridicat și celelalte probleme indicate în telegrama amintită.

Rodionov a ascultat cu atenție; nu a pus nici o întrebare; a mulțumit pentru cele comunicate, pentru poziția părții române. A arătat că și celelalte țări socialiste interesate și-au comunicat acordul atât cu propunerea părții sovietice, cât și cu inițiativa polonezilor. În continuare, Rodionov a exprimat următoarele considerații:

1. În ce privește data ținerii consfătuirii, Rodionov a evidențiat unele dificultăți, menționând programul încărcat al tovarășului ministru Corneliu Mănescu, comunicat însărcinatului cu afaceri a.i. sovietic la București, plenarele Comitetelor Centrale ale Partidelor Comuniste din Bulgaria, 18 noiembrie; Uniunea Sovietică, 22-23 noiembrie. Prin urmare, a spus el, în cursul lunii noiembrie este greu de găsit o dată acceptabilă tuturor părților interesate. Arătând că problema nu a discutat-o încă cu A.A. Gromîko, care se întoarce din RD Germană astăzi, interlocutorul a exprimat părerea, cu titlu personal, că întâlnirea ar putea avea loc între 30 noiembrie și 2 decembrie. După această ultimă dată sunt prevăzute o serie de alte acțiuni, menționând Plenara CC al PC Cehoslovac și Congresul PMUP.

2. În legătură cu textele eventualelor documente, Rodionov a spus că nu cunoaște încă ce se va propune, o declarație sau un comunicat; a asigurat însă că acestea vor fi distribuite din timp țărilor participante.

3. Interlocutorul a fost de acord că este o practică bună ca reuniunile miniștrilor să fie precedate de întâlniri ale adjuncților de miniștri. În ce privește partea sovietică, arată Rodionov, „ne vom strădui ca atât problemele de bază, cât și documentele să fie discutate la reuniunea adjuncților de miniștri, încât consfătuirea miniștrilor să se desfășoare în cele mai bune condiții și cât mai operativ”.

4. Rodionov a spus că tematica ordinii de zi a consfătuirii de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia este cea anunțată, adică schimb de păreri și informații privind securitatea europeană și pregătirea convocării conferinței general-europene. El a promis, însă, că propunerile concrete privind ordinea de zi vor fi transmise din timp participanților. În continuare, răspunzând unor întrebări, Rodionov a apreciat că în ce privește conferința general-europeană fiecare zi aduce ceva nou. El arăta că după încheierea tratatelor intergermane, care se vor termina probabil până la sfârșitul lunii noiembrie, mai rămâne problema ratificării tratatelor sovieto-vest-german și polono-vest-german, precum și intrarea în vigoare a acordului cvadripartit în problema Berlinului, acțiuni ce se vor încheia în primele luni ale anului viitor.

După aceasta se va putea trece la tratative multilaterale în vederea pregătirii conferinței general-europene. În cadrul acestor tratative ar urma să fie discutate probleme de procedură. În cadrul reuniunii pregătitoare, a spus el, ar fi bine să fie discutate numai probleme privind ordinea de zi și perioada convocării conferinței. Dacă s-ar discuta și probleme de conținut, reuniunea pregătitoare s-ar prelungi prea

mult, ceea ce ar duce, implicit, la amânarea conferinței general-europene.

În legătură cu ordinea de zi a viitoarei conferințe general-europene, Rodionov arăta că se conturează două grupe de probleme:

a) Probleme referitoare la securitatea europeană, inclusiv renunțarea la forță și la amenințarea cu forță;

b) Probleme referitoare la cooperarea economică, științifică și culturală între țările europene.

Referitor la cel de-al doilea punct, Rodionov arăta ca problemele cooperării, conform tendinței generale ce se conturează, vor putea fi abordate în general, sub aspect major, urmând ca, după conferință, să fie discutate și abordate aspectele concrete, cum ar fi, de exemplu, rețeaua canalelor europene, sistemul energetic european, mediul înconjurător etc.

A reținut atenția că, în contextul considerentelor privind pregătirea conferinței general-europene, adjunctul ministrului a menționat ca problema majoră și reducerea forțelor și armamentelor în Europa. El a precizat, însă, că nimeni nu mai insistă pentru discutarea acestei probleme în cadrul conferinței europene. A precizat că aceasta este o problemă complicată, delicată, care necesită un timp îndelungat și o analiză mai amănunțită. De aceea ar trebui să se discute în afara conferinței europene.

I. Ciubotaru

AMAE, Problema 23. 9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 30 noiembrie-1 decembrie 1971, f. 27-30.

4. 3 noiembrie 1971, Moscova. Telegramă transmisă de secretarul I, Ion Ciubotaru, către primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la informațiile preluate de diplomații români din mediile oficiale sovietice privind intenția URSS de a convoca întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe ai Tratatului de la Varșovia înaintea sesiunii consiliului ministerial al NATO.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 46992

Secret
3 noiembrie 1971

Tovarășului George Macovescu
Prim-adjunct al ministrului

În afara celor relatate de N.N. Rodionov, adjunct al ministrului de Externe sovietic, și despre care am informat anterior, transmitem următoarele elemente, rezultate din convorbirile ocazionale avute de noi până în prezent cu cadre cu

munci de răspundere din MAE al URSS și diplomați ai țărilor socialiste europene, în legătură cu propunerea sovietică privind convocarea unei reuniuni a miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia:

1. Ambasadorii și alți diplomați polonezi, cehoslovaci și bulgari afirmă, în discuții ocazionale, că încă nu s-a concretizat nimic în legătură cu data când ar putea avea loc reuniunea, din cauza programului extrem de aglomerat pe luna noiembrie. Interlocutorii înclină să considere că cea mai posibilă perioadă ar fi 30 noiembrie-1 decembrie. În orice caz, rezultă intenția inițiatorilor de a nu amâna reuniunea după 2 decembrie, întrucât, după aprecierea lor, ea trebuie să preceadă sesiunea consiliului ministerial NATO de la Bruxelles, care începe pe 8 decembrie. Se motivează prin aceea că este necesar ca țările socialiste să mențină în continuare inițiativa în problemele securității europene și, în special, în legătură cu convocarea conferinței general-europene pentru securitate și colaborare, care se va discuta sigur și la sesiunea NATO.

2. În ce privește ordinea de zi a reuniunii, interlocutorii menționați se rezumă la ceea ce partea sovietică a informat atunci când a transmis propunerea de convocare a reuniunii, adică situația din Europa, în urma elementelor noi intervenite de la întâlnirea de la București – acordul cvadripartit în problema Berlinului occidental, întâlnirea din Crimea dintre Brejnev și W. Brandt, vizita secretarului general al CC al PCUS în Franța etc. – și, în acest context, despre pregătirea conferinței general-europene pentru securitate și colaborare.

Există unele elemente din care rezultă că s-ar intenționa ca la reuniunea miniștrilor Afacerilor Externe să se discute și despre propunerea sovietică privind reducerea forțelor armate și înarmărilor în Europa, deși în continuare se susține că această problemă nu trebuie să se discute la conferință, ci în afara conferinței. În legătură cu aceasta, am reținut aprecierea lui N.N. Sikaciov, șeful Direcției a V-a europene din MAE al URSS care spunea că reuniunea miniștrilor de Externe nu poate să nu discute, sub o formă sau alta, despre propunerea privind reducerea forțelor armate, aceasta fiind o problemă deosebit de importantă și actuală, față de care manifestă interes toate popoarele europene.

Ministrul consilier polonez Rihlovski era mult mai categoric, afirmând că aceasta va fi a doua problemă importantă ce va face obiectul schimbului de păreri și informații la care vor proceda miniștrii de Externe ai țărilor socialiste la Varșovia.

Discutarea acestei probleme de către miniștrii de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia este argumentată atât de polonezi, cât și de unii sovietici, printre care Gribanov, șeful Departamentului pentru probleme internaționale din MAE al URSS, prin aceea că este necesar „s-o luăm înaintea țărilor NATO, să menținem inițiativa în mâinile noastre și în această problemă”, cu atât mai mult cu cât se cunoaște sigur că la sesiunea NATO, din decembrie, această problemă se va discuta și se va exprima o anumită poziție. Întrucât se consideră că țările NATO nici de această dată nu-și vor dezvălui intențiile concrete și nu vor face propuneri de conținut, se poate presupune că și sovieticii vor proceda la fel în

cadrul reuniunii miniștrilor de Externe, abordând problema în general, repetându-se elementele cunoscute privind discutarea reducerii forțelor armate naționale și străine din centrul Europei în afara conferinței, iar pentru liniștirea francezilor se va arăta că problema trebuie abordată nu de la bloc la bloc. Credem că din partea sovietică există interes să se afirme o poziție comună pozitivă a țărilor participante la întâlnirea de la Varșovia față de propunerea URSS.

Am reținut ca semnificativă speranța exprimată de I.I. Ceprov, șeful Serviciului dezarmării din cadrul Direcției organizației internaționale din MAE al URSS, că la apropiata întâlnire a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, A.A. Gromîko „va aduce unele elemente noi, proaspete în legătură cu activitatea viitoare a țărilor socialiste europene” în problema reducerii forțelor armate și înarmărilor în Europa.

I. Ciubotaru

AMAE, Problema 23. 9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 30 noiembrie-1 decembrie 1971, f. 21-24.

5. 18 noiembrie 1971, Moscova. Telegramă a ambasadorului Teodor Marinescu către primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la informarea adjunctului ministrului Afacerilor Externe sovietic, N.N. Rodionov, privind propunerile sovietice pentru ordinea de zi a consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 47032

Secret
18 noiembrie 1971

Tovarășului George Macovescu,
prim-adjunct al ministrului,

Astăzi, 18 noiembrie, orele 16,00, am făcut o vizita lui N.N. Rodionov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe sovietic, pentru a-l informa despre vizita în Turcia a tovarășului ministru Corneliu Mănescu. În convorbirea avută cu acest prilej am abordat și apropiata consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia. Din discuție au reieșit următoarele elemente:

1. La Moscova s-a aflat, în ultimele zile, Czyrek, adjunctul ministrului de Externe polonez. Czyrek a informat partea sovietică că toate țările și-au dat asentimentul cu data și locul organizării consfătuirii. Totodată, el a informat partea sovietică cu mențiunea că în curând vor fi informate și celelalte țări, că partea poloneză propune ca reuniunea pregătitoare a adjuncților de miniștri să aibă loc în

ziua de 29 noiembrie, la orele 16.00 (Rodionov spunea că delegația sovietică va pleca în dimineața zilei de 29 noiembrie, pentru a fi la Varșovia înainte de prânz).

În ce privește consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe se propune să înceapă pe 30 noiembrie, la orele 11.00 dimineața, având pe ordinea de zi două probleme: a) măsuri pentru grăbirea convocării conferinței general-europene pentru securitate și cooperare, și schimb de informații despre situația relațiilor dintre India și Pakistan.

Rodionov a spus că în cursul zilei de azi, partea sovietică a transmis prin ambasadorii Mendelevici, Tarapkin și Zorin ce vor vizita capitalele țărilor participante, proiectul comunicatului propus să fie adoptat la sfârșitul consfătuirii de către miniștrii Afacerilor Externe.

Rodionov a exprimat părerea că consfătuirea își va termina discuțiile în prima zi, urmând ca în a doua zi să fie discutat documentul consfătuirii, comunicatul.

Proiectul este difuzat din timp spunea Rodionov, pentru a se putea studia și pune de acord la sesiunea adjuncților de miniștri încât la consfătuire să nu mai existe nici o problemă legată de comunicat. După afirmația lui, acesta ar fi singurul document ce ar urma să fie adoptat.

2. În legătură cu primul punct al ordinii de zi a consfătuirii, Rodionov a spus că la Varșovia, printre altele, va trebui să se stabilească și ce vrem de la consultările multilaterale și cât de departe vor trebui să meargă discuțiile în acest cadru. El spunea că, în nici un caz, aceste consultări nu trebuie să se transforme într-o preconferință, ci să discute numai probleme organizatorice.

3. În legătură cu al doilea punct al ordinii de zi a consfătuirii, Rodionov a spus că acesta va fi discutat separat, intenționându-se efectuarea unui schimb de informații și păreri în această problemă.

Răspunzând la o întrebare a mea, Rodionov a spus că nu se intenționează adoptarea unui document separat în cea de-a doua chestiune la ordinea de zi. El arăta că va fi posibil ca în comunicatul final „să fie incluse câteva cuvinte” și despre această problemă, fără însă a se intra în amănunte sau a se face o analiză a cauzelor și motivelor ce au determinat situația existentă. Cele „câteva cuvinte” să se refere, arăta interlocutorul, la faptul că participanții se pronunță pentru rezolvarea politică a problemei și evitarea izbucnirii unui război pentru rezolvarea problemei refugiaților, pentru rezolvarea problemelor interne din Pakistan, fapt care ar permite întoarcerea refugiaților și ar contribui la reducerea problemelor dintre India și Pakistan.

4. Rodionov, răspunzând la unele întrebări, a spus că nu se întrevede să existe și alte propuneri privind problemele de pe ordinea de zi, ca de exemplu, discutarea problemei reducerii forțelor armate din Europa. Această problemă nu va fi abordată întrucât nu intră în cadrul tematicii conferinței europene, iar o serie de țări europene opinează ca ea să nu fie discutată de la bloc la bloc.

5. În această ordine de idei, Rodionov a spus că partea sovietică încă nu a comunicat răspunsul său pentru venirea la Moscova a lui Brosio. Enumerând acțiunile ce vor avea loc în zilele următoare: Plenara CC al PCUS, sesiunea Sovietului

Suprem – interlocutorul opinia că „fizic nu vede cine l-ar putea primi pe Brosio înaintea consfătuirii de la Varșovia”. Însă, a continuat el, nu pot să vă spun nimic definitiv, pentru că, în această problemă, nu s-a luat o hotărâre, dacă și când va fi primit.

T. Marinescu

AMAE, Problema 23. 9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 30 noiembrie-1 decembrie 1971, f. 88-91.

6. 19 octombrie 1971, Moscova. Telegramă a ambasadorului român, Teodor Marinescu, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Vasile Gliga, referitoare la informarea șefului de sector al Secției Relațiilor Externe a CC al PCUS, L.S. Mosin, privind organizarea, în luna decembrie, a unei întâlniri a miniștrilor Afacerilor Externe, consacrată problemelor securității europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 46936

Secret
19 octombrie 1971

Tovarășului Vasile Gliga,
adjunct al ministrului,

Într-o convorbire avută recent cu tovarășul I. Georgescu, secretar I, și I. Râpan, secretar II, L.S. Mosin, șef de sector la Secția Relațiilor Externe a CC al PCUS, în contextul unor aprecieri generale privind politica externă a URSS, a menționat că se simte necesitatea intensificării întâlnirilor și consultărilor bilaterale și multilaterale între țările membre ale Tratatului de la Varșovia. El a arătat că hotărârile luate la consfăturile de la București, Budapesta, Berlin au arătat justetea orientării țărilor Tratatului de la Varșovia în direcția destinderii încordării internaționale, a dezvoltării colaborării dintre țările europene. Pe această linie, URSS consideră oportun organizarea unei întâlniri, deocamdată a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor Tratatului de la Varșovia, în luna decembrie, la care să se discute probleme ale securității europene, îndeosebi măsurile ce vor trebui luate de țările noastre în vederea convocării conferinței pentru securitate și colaborare în Europa, cu atât mai mult cu cât climatul european actual este favorabil unor asemenea măsuri. La această întâlnire, a spus el, ar trebui să se discute o serie de probleme concrete, inclusiv despre locul unde urmează să se desfășoare conferința general-europeană, deoarece „nu este indiferent locul unde ea se va ține”.

Locul unde va fi convocată conferința europeană are „importanță politică”. De aceea nu este același lucru dacă ea se va desfășura, de exemplu, la Londra, Viena sau Helsinki.

T. Marinescu

AMAE, Problema 23. 9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 30 noiembrie-1 decembrie 1971, f. 9-10.

7. 19 noiembrie 1971, Moscova. Proiectul de comunicat al consfătuirii miniștrilor Afacerilor de Externe, remis de partea sovietică, referitor la apelul statelor comuniste de a urgenta convocarea Conferinței general-europene; apel către comunitatea internațională pentru rezolvarea problemei refugiaților din Pakistanul de Est.

Traducere din limba rusă
Proiectul părții sovietice transmis la 19 noiembrie
1971 de ambasadorul cu însărcinări speciale
M.I. Mendelevici

Comunicatul consfătuirii miniștrilor de Externe ai statelor participante
la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 30 noiembrie-1 decembrie 1971 a avut loc la Varșovia, Consfătuirea miniștrilor de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia: Republica Populară Bulgaria, Republica Socialistă Cehoslovacă, Republica Democrată Germană, Republica Populară Polonă, Republica Socialistă România, Republica Populară Ungară și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste.

Miniștrii au examinat problema pregătirii pentru convocarea conferinței general-europene în problemele securității și colaborării.

Ei au constatat cu satisfacție că acțiunile puse de acord ale țărilor socialiste, precum și eforturile altor state contribuie la însănătoșirea situației politice în Europa, la întărirea încrederii în relațiile reciproce dintre statele europene aparținând unor sisteme sociale diferite. Semnarea acordului cvadripartit asupra unor probleme referitoare la Berlinul occidental, adâncirea colaborării politice dintre URSS și Franța, amplificarea contactelor bilaterale dintre țările socialiste și celelalte state europene constituie jaloane importante în această privință. Tratatul semnat, în 1970, între URSS și RFG, între RPP și RFG, contribuie de pe acum la îmbunătățirea climatului politic în relațiile dintre aceste state, exercită o influență pozitivă asupra evoluției evenimentelor din Europa. Guvernele statelor participante la aceste tratate desfășoară pregătiri în vederea ratificării lor. A început schimbul

de păreri între guvernele RSC și RFG, privind normalizarea relațiilor dintre cele două țări pe baza recunoașterii nevalabilității de la început a Acordului de la München. Progresează tratativele dintre RDG și RFG în probleme legate de reglementările privind Berlinul occidental. Miniștrii își exprimă speranța că ele se vor încheia cu rezultate pozitive.

Miniștrii au constatat, de asemenea, că se lărgeste consensul statelor interesate în ceea ce privește oportunitatea convocării cât mai grabnice a Conferinței general-europene pentru securitate și colaborare. Se întărește înțelegerea faptului că organizarea Conferinței general-europene corespunde obiectivului transformării treptate a relațiilor dintre statele europene, ceea ce va permite să se depășească divizarea continentului în grupări politico-militare. S-a conturat o apropiere substanțială a punctelor de vedere în privința conținutului lucrărilor Conferinței, care va trebui să contribuie la crearea unui sistem de angajamente care să excludă orice amenințare cu forța sau folosirea ei în relațiile reciproce dintre statele din Europa și să asigure respectarea principiilor integrității teritoriale a statelor, respectarea suveranității lor, neamestecului în treburile interne, egalității și independenței tuturor statelor.

Ținând seama de această desfășurare a evenimentelor, guvernele statelor Tratatului de la Varșovia au ajuns la concluzia că se creează o situație favorabilă pentru ca Conferința general-europeană să poată avea loc în anul 1972. Totodată, ele au luat în considerație faptul că anumite forțe se manifestă încă împotriva convocării Conferinței general-europene și fac încercări de a complica situația în Europa. Ele sunt însă convinse că măsurile active ale tuturor celor interesați în trecerea de la o Europă a încordării și conflictelor la o Europă a păcii trainice sunt capabile să înfrângă influența acestor forțe.

Miniștrii au efectuat un schimb de păreri asupra modalităților de pregătire a convocării Conferinței general-europene. În numele guvernelor lor, ei au reafirmat că consideră că este de dorit înfăptuirea propunerii guvernului Finlandei privind realizarea, în acest scop, a unor consultări pregătitoare multilaterale ale tuturor statelor interesate. În cadrul unor asemenea consultări se va putea conveni asupra conținutului ordinii de zi a Conferinței general-europene, asupra procedurii lucrărilor sale, asupra termenului concret și a modului de convocare a acesteia. Miniștrii au declarat că guvernele lor sunt gata să-și numească reprezentanții împuterniciți pentru a participa, împreună cu reprezentanții împuterniciți ai celorlalte state, la consultările multilaterale. Ei pornesc de la considerentul că consultările trebuie să se desfășoare în așa fel încât să contribuie la urgentarea convocării Conferinței general-europene și la reușita lucrărilor sale.

Din însărcinarea guvernelor lor, miniștrii cheamă guvernele tuturor statelor interesate să procedeze neîntârziat la pregătirea practică a Conferinței general-europene pentru a asigura convocarea Conferinței în anul 1972.

Efectuând un schimb de păreri într-o serie de alte probleme internaționale actuale, participanții la consfătuire și-au îndreptat în mod deosebit atenția asupra situației încordate din Peninsula Hindustan, creată în legătură cu evenimentele din Pakistanul de est și afluența în masă a refugiaților de acolo în India.

Statele reprezentate la consfătuire consideră necesar, în scopul înlăturării amenințării pentru pace în această regiune, să fie asigurată o reglementare politică cât mai rapidă în Pakistanul de est, ținându-se seama întru-totul de drepturile legitime ale populației sale și, de asemenea, să se creeze condițiile pentru reîntoarcerea refugiaților est-pakistanezi, în condiții de securitate și demnitate. Participanții la consfătuire cheamă toate statele să dea dovada unei abordări responsabile în legătură cu situația din Peninsula Hindustan și să nu întreprindă măsuri care ar duce la agravarea în continuare a situației în această parte a lumii.

AMAE, Problema 23. 9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 30 noiembrie-1 decembrie 1971, f. 57-59.

8. 25 noiembrie 1971, București. Nota de propuneri a MAE referitoare la mandatul delegației române pentru Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe; acceptarea ordinii de zi propuse de partea sovietică, exceptând situația relațiilor dintre India și Pakistan; promovarea acțiunilor României pentru convocarea conferinței general-europene; propuneri românești pentru numirea de reprezentanți proprii la reuniunile pregătitoare multilaterale de la Helsinki.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Strict Secret

Tovarășului Nicolae Ceaușescu
Secretar General al Partidului Comunist Român
Președintele Consiliului de Stat
al Republicii Socialiste România

Nota de propuneri

Referitor: mandatul delegației RS România la Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

I. La data de 11 octombrie 1971, guvernul sovietic prin ambasada URSS la București, a transmis propunerea de a se organiza, în a doua jumătate a lunii noiembrie a.c., o consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, la care să se efectueze un schimb de informații și păreri în problemele urgentării pregătirii Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

Guvernul polonez s-a oferit să găzduiască această consfătuire, la Varșovia. În urma consultațiilor cu ceilalți participanți s-a convenit ca această consfătuire să aibă loc în zilele de 30 noiembrie-1 decembrie a.c. și să fie precedată de o reuniune la nivel de adjuncți ai miniștrilor de Externe (29 noiembrie).

II. În zilele de 19-25 noiembrie, s-a aflat la București, M.I. Mendelevici, ambasador cu însărcinări speciale în MAS al URSS, care a prezentat propunerile părții sovietice pentru ordinea de zi a consfătuirii :

a. Măsuri pentru urgentarea convocării Conferinței general-europene pentru securitate și cooperare ;

b. Schimb de informații despre situația relațiilor dintre India și Pakistan.

Totodată, M.I. Mendelevici a remis proiectul părții sovietice de Comunicat al consfătuirii.

În cadrul discuțiilor care au avut loc, George Macovescu, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a transmis, pe baza indicațiilor conducerii de partid și de stat, acceptarea primului punct al ordinei de zi, precum și observațiile de principiu ale părții române la partea din proiectul de comunicat referitoare la securitatea europeană. În același timp, s-a subliniat că partea română nu este de acord cu înscrierea pe ordinea de zi, ca punct separat, a situației relațiilor dintre India și Pakistan și nici cu discutarea oficială a acestei chestiuni în cadrul consfătuirii. S-a arătat, totodată, că după examinarea problemelor securității europene, care formează obiectul consfătuirii, s-ar putea face un schimb de păreri și asupra altor probleme internaționale, dar nu în cadrul oficial al consfătuirii. În comunicatul final s-ar putea accepta numai includerea unei fraze generale, în care să se menționeze că un asemenea schimb de păreri a avut loc, fără a se nominaliza însă problemele discutate.

III. În vederea participării delegației RS România la Consfătuirea de la Varșovia, propunem:

1. Delegația să fie împuternicită :

a. Să susțină punctul de vedere al guvernului român, comunicat la București părții sovietice, cu privire la ordinea de zi și conținutul dezbaterilor consfătuirii;

b. Ministrul Afacerilor Externe să prezinte o intervenție, conținând poziția guvernului român în problemele securității europene și aprecierea stadiului actual al pregătirii Conferinței pentru securitate și cooperare pe continent,

În intervenție:

– se vor relua ideile principale ale demersului oficial al guvernului RS România, prezentat guvernelor statelor interesate în a doua jumătate a lunii noiembrie a.c.;

– se vor prezenta, într-o formă generală, concluziile ce se desprind în urma efectuării demersului, în ceea ce privește evoluția atitudinii statelor interesate față de începerea pregătirii practice a Conferinței, într-un cadru multilateral;

– se va insista asupra necesității ca guvernele statelor interesate și în primul rând țările socialiste să hotărască numirea reprezentanților lor împuterniciți la reuniunile pregătitoare multilaterale;

c. Să acționeze pentru reflectarea corespunzătoare, în comunicatul consfătuirii, a poziției RS România în problemele securității și cooperării europene;

d. În eventualitatea abordării, în cadrul schimbului de păreri cu caracter

neoficial, a altor probleme internaționale, să reafirme, pe scurt, poziția țării noastre, în conformitate cu documentele de partid și de stat.

2. Corneliu Mănescu, ministrul Afacerilor Externe, să fie însoțit de George Macovescu, prim-adjunct al ministrului, precum și de patru membri ai delegației, doi experți și o stenodactilografă.

Cheltuielile ocazionate de deplasarea delegației la Varșovia, în perioada 28 noiembrie-2 decembrie a.c., să fie suportate din fondurile Secretariatului General al Consiliului de Miniștri.

25 noiembrie 1971

George Macovescu

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Relații Externe, dosar 124/1971, f. 6-9.

9. 21 decembrie 1971, București. Nota de audiență dintre primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, cu ambasadorii țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, referitoare la demersurile guvernului român în capitalele statelor europene, în SUA și Canada, pentru pregătirea Conferinței general-europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 14/0854

Secret

Direcției I Relații

Notă de audiență

La 17 noiembrie 1971, George Macovescu, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a invitat, separat, în audiență pe Boris Konstantinov, însărcinatul cu afaceri a.i. al RP Bulgaria, Miroslav Sulek, ambasadorul RS Cehoslovace, Hans Voss, ambasadorul RD Germane, Jaromir Ocheduszko, ambasadorul RP Polone, Martin Ferenc, ambasadorul RP Ungare și V. I. Drozdenko, ambasadorul Uniunii Sovietice.

Cu acest prilej, George Macovescu a informat despre demersul guvernului României pe lângă guvernele țărilor europene (mai puțin guvernele statelor participante la Tratatul de la Varșovia), Statelor Unite și Canadei, privind întreprinderea de noi acțiuni în vederea accelerării procesului de pregătire și convocării Conferinței general-europene pentru securitate și cooperare. Primul adjunct al ministrului a precizat că demersul respectiv a fost făcut verbal, prin intermediul ambasadorilor români acreditați în țările respective și conține următoarele idei:

1. În urma acordului referitor al Berlinul occidental și a apropierii punctelor de vedere privind convocarea Conferinței europene, s-a creat un moment favorabil

care permite să înceapă, imediat, fără nici o amânare, pregătirea practică a Conferinței.

În aceste condiții, este necesar să se treacă direct la pregătirea efectivă a Conferinței, în cadrul unor reuniuni multilaterale, la Helsinki, cu participarea tuturor statelor interesate; se consideră indicat ca reprezentarea la aceste reuniuni să fie la nivel de adjuncți ai miniștrilor Afacerilor Externe.

Orice încercare de a avansa, într-o formă sau alta, noi condiții, de a tergiversa abordarea concretă a problemelor ce țin nemijlocit de activitatea de pregătire, dăunează însăși ideii Conferinței.

Conferința este chemată să joace un important rol politic, să marcheze o treaptă calitativ nouă în așezarea relațiilor inter-europene pe baze noi, principiale și democratice. Este, de aceea, necesară combaterea încercărilor de a goli Conferința de conținutul său politic, de a o abate spre discutarea unor aspecte colaterale, subsidiare ale problematicii europene.

2. Guvernul român reiterează, în acest demers, punctul său de vedere, potrivit căruia la reuniunea pregătitoare, ca și la Conferință, trebuie să participe, în condiții de deplină egalitate, toate statele europene, inclusiv RDG și RFG, precum și Statele Unite și Canada; trebuie să ofere cadrul adecvat pentru manifestarea, în condiții de deplină egalitate, a inițiativei și contribuției directe a fiecărui stat interesat la dezbateri și la elaborarea soluțiilor. Orice abordare de la bloc la bloc sau având un caracter limitativ sau restrictiv nu poate decât să dăuneze scopului propus.

3. De asemenea, în demers se arată că guvernul român consideră că propunerile țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia privind ordinea de zi a Conferinței sunt pe deplin valabile și corespund obiectivelor dezbaterii problematicii europene în cadrul primei Conferințe. În același timp, guvernul român este de părere că atât în etapa pregătitoare, cât și la Conferință, este necesar să se manifeste receptivitate față de orice alte propuneri constructive, de natură să întrunească consensul tuturor statelor.

4. Avându-se în vedere că, în contextul discuțiilor asupra securității europene și organizării Conferinței, sunt evocate adesea propunerile privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa, demersul exprimă aprecierea guvernului român că:

a) în ceea ce privește cadrul în care ar urma să se discute și să se elaboreze soluții cu privire la reducerea trupelor și armamentelor în Europa, așa cum se arată și în documentele Consfătuirii de la Budapesta (iunie 1970) a statelor participante la Tratatul de la Varșovia, această problemă ar putea fi dezbătută în organul care se propune a fi creat la Conferința general-europeană sau într-un alt cadru, stabilit de statele interesate;

b) discuțiile preliminare în problema reducerii forțelor armate și armamentelor în Europa și eventuala lor evoluție nu trebuie să reprezinte o condiție pentru convocarea Conferinței europene de securitate și cooperare, iar diferitele soluții privind data, cadrul și evoluția negocierii unor asemenea măsuri să nu constituie piedici și să nu întârzie organizarea acestei conferințe.

Ambasadorul cehoslovac a mulțumit pentru comunicarea făcută și a exprimat satisfacția de a avea posibilitatea să informeze MAE cehoslovac asupra demersului întreprins de guvernul român. A apreciat că, prin conținutul și menirea sa, demersul izvorăște din documentele adoptate în comun de către statele participante la Tratatul de la Varșovia.

Ambasadorul RD Germane, Hans Voss, referindu-se la apropiata întâlnire a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, a întrebat dacă există vreo legătură între această reuniune și demersul guvernului român.

George Macovescu a arătat că la întâlnirile miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, care au avut loc la Praga (1969), Budapesta (1970) și București (1971), s-a hotărât ca, în problemele privind securitatea europeană și convocarea Conferinței pentru securitate și cooperare, țările participante să acționeze atât împreună, cât și separat, pentru urgentarea soluționării acestora. După cum se vede, demersul guvernului român se încadrează întocmai în hotărârile adoptate.

Ambasadorul RD Germane, vizibil crispat, a arătat că a pus întrebarea de mai sus gândindu-se că ar fi posibil ca la apropiata întâlnire a miniștrilor de Externe să se discute tocmai unele măsuri concrete vizând urgentarea convocării Conferinței europene, pentru securitate și cooperare.

Primul adjunct al ministrului a repetat ambasadorului RDG că demersul guvernului român se încadrează în hotărârile adoptate până acum în cadrul întâlnirilor miniștrilor Afacerilor Externe. La viitoarea întâlnire, se va stabili ce trebuie făcut în continuare pentru promovarea securității europene și urgentarea convocării Conferinței. De altfel, partea română nu a primit, până în prezent, nici un fel de informații în legătură cu ceea ce ar urma să se discute în mod concret la această întâlnire.

Hans Voss a mulțumit pentru comunicarea făcută pe care o va transmite de urgență guvernului RD Germane.

Ambasadorul polonez a solicitat un text scris al demersului, menționând că dorește să transmită exact conținutul său MAE al RP Polone.

Primul adjunct al ministrului a arătat că în toate celelalte cazuri, demersul guvernului român a fost făcut verbal, nefiind vorba de un document scris.

Răspunzând la o întrebare a ambasadorului sovietic, în legătură cu faptul dacă ambasadorii români acreditați în țările participante la Tratatul de la Varșovia au avut discuții sau schimb de păreri cu Ministerele de Externe din aceste țări înainte de a se hotărî întreprinderea demersului, George Macovescu a menționat că în documentele adoptate la Praga, Budapesta și București se arată că țările noastre trebuie să acționeze atât împreună, cât și fiecare în parte, pentru pregătirea și convocarea Conferinței. Întrucât demersul nostru se înscrie pe linia elaborată în comun, asemenea consultări cu Ministerele de Externe nu au avut loc.

Ambasadorul sovietic, V. Drozdenko s-a interesat, de asemenea, asupra eventualelor reacții din partea guvernelor cărora li s-a prezentat deja informația.

Institutul Diplomatic Român

George Macovescu a răspuns că, până în prezent, nu s-au primit reacții din partea guvernelor cărora li s-a prezentat deja informarea.

Ceilalți șefi ai misiunilor diplomatice au mulțumit pentru comunicarea părții române, fără a face comentarii mai semnificative.

21 decembrie 1971

AMAE, Problema 23. 9V3. 1971. Tratat Varșovia. Direcția I Relații. Consfătuirea de la Varșovia a miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, 30 noiembrie-1 decembrie 1971, f. 98-102.

XI. PROBLEME GENERALE ALE TRATATULUI DE LA VARȘOVIA. 1972

1. [...] [mai] 1972, București. Sinteză a Direcției I Relații din MAE referitoare la colaborarea României în cadrul Tratatului de la Varșovia; respingerea propunerii URSS și a RDG de înființare a unei comisii permanente pentru problemele de politică externă.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

Secret

Unele aspecte al colaborării României în cadrul Tratatului de la Varșovia

Întruniți la Varșovia, în mai 1955, la a doua conferință a statelor europene pentru asigurarea păcii și securității în Europa, reprezentanții a opt state socialiste (Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, RD Germană, Polonia, România, Ungaria și URSS), examinând schimbările survenite în situația internațională în legătură cu ratificarea Acordurilor militare de la Paris și constatând că ratificarea acordurilor respective agravează primejdia unui nou război și periclitează securitatea națională a țărilor iubitoare de pace, au hotărât să ia măsurile necesare pentru asigurarea securității și în interesul menținerii păcii în Europa în care scop au încheiat, la 14 mai 1955, Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală (Albania a făcut cunoscută, în septembrie 1968, decizia de a se retrage din Tratat¹).

În vederea realizării consultărilor între statele participante asupra tuturor problemelor internaționale majore care afectează interesele lor comune (art. 3) și pentru examinarea problemelor ivite în legătură cu realizarea Tratatului a fost creat un Comitet Politic Consultativ (art. 6).

Ca membru fondator al Tratatului, România și-a îndeplinit și își îndeplinește îndatoririle ce-i revin în cadrul acestei alianțe. Țara noastră a participat activ și și-a adus întreaga contribuție constructivă la elaborarea documentelor adoptate în comun în țările participante la Tratat, a desfășurat și desfășoară o vie activitate pentru transpunerea în viață a acestora, atât în interesul sporirii influenței socialismului în lume, cât și al întăririi forțelor care se pronunță pentru destindere internațională, pace și progres social.

---

¹ Documentul nu se publică.

Colaborarea politică între statele participante la Tratat se realizează prin consultări, schimburi de păreri în raport cu nevoile concrete pe care participanții la Tratat le resimt.

În legătură cu acest aspect, comunicatul consfătuirii de la Praga (ianuarie 1956) a Comitetului Politic Consultativ a consemnat înființarea Comisiei permanente, având ca sarcină elaborarea de recomandări în problemele de politică externă.

Problema creării comisiei a fost reluată opt ani mai târziu, în scrisoarea din 2 ianuarie 1964 a CC al PCUS. La consfătuirea de la Varșovia (19–20 ianuarie 1965) a Comitetului Politic Consultativ, delegația RD Germane a propus un proiect de hotărâre care viza transformarea consfătuirilor miniștrilor de Externe sau ale adjuncților acestora într-un organism cu caracter și cu statut juridic propriu.

Necesitatea înființării comisiei a fost ulterior relevată în scrisoarea din 7 ianuarie 1966 a CC al PCUS, cu referiri la hotărârea din 1965 a Comitetului Politic Consultativ.

Despre înființarea Comisiei s-a discutat, apoi, la Consfătuirea de la Berlin (februarie 1966) a adjuncților miniștrilor de Externe din țările Tratatului de la Varșovia².

În concepția inițiatorilor, sarcinile comisiei permanente ar fi următoarele:

- să elaboreze recomandări de politică externă pentru Comitetul Politic Consultativ;
- din însărcinarea Comitetului Politic Consultativ sau la rugămintea oricărui stat participant, să înfăptuiască consultări asupra diferitelor probleme de politică externă care afectează interesele comune ale statelor participante la Tratat;
- să elaboreze și să examineze măsurile care ar contribui la traducerea în viață a hotărârilor Comitetului Politic Consultativ în problemele de politică externă.

Consfătuirile comisiei ar urma să se țină periodic, cel puțin de două ori pe an; nivelul de participare – miniștrii de Externe sau adjuncții lor.

Datorită poziției părții române, care a arătat că nu consideră utilă crearea comisiei, nu s-a adoptat nici o hotărâre. Argumentele părții române au fost următoarele:

- numai partidul și guvernul din fiecare țară au dreptul suveran de a-și elabora în mod de sine stătător politica lor externă;
- miniștrii de Externe sau adjuncții lor pot acționa numai în limitele competenței pe care le-o conferă legile de organizare ale statului respectiv. Din această cauză, ei nu pot participa la activitatea unui organism menit să facă recomandări asupra politicii externe a partidelor și guvernelor;

---

² Vezi documentele consfătuirii adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din 10–12 februarie 1966, de la Berlin, precum și pe cele ale întâlnirii miniștrilor de Externe din 6-17 iunie 1966, de la Moscova, reunite în prezentul volum.

- schimburi de păreri se desfășoară în raport cu nevoile concrete pe care participanții la Tratat le resimt. A îngrădi astfel de consultări în forme fixe, organizatorice, cu anumite reguli în privința nivelului de participare sau a periodicității înseamnă a lipsi colaborarea dintre statele participante la Tratat de flexibilitatea și operativitatea necesară;
- inutilitatea unui organism special, de genul celui amintit, a rezultat și din faptul că, în perioada în care s-a scurs de la examinarea acestei chestiuni în 1956, consultările privind diferite probleme de politică externă s-au desfășurat nu în cadrul vreunui organism cu caracter permanent, ceea ce nu a împiedicat obținerea rezultatelor dorite.

Considerentele pentru care partea română nu apreciază utilă înființarea comisiei și punctul de vedere al partidului și guvernului nostru în legătură cu consultările și schimburile de informații dintre țările noastre au fost, de asemenea, expuse în răspunsul secretarului general al PCR, la scrisoarea din ianuarie 1970 a primului secretar la CC al PMSU în care acesta relansa propunerea de constituire a comisiei.

La ședința Comitetului Politic Consultativ de la Moscova (20 august 1970), delegația sovietică a propus din nou crearea unui organ permanent în vederea coordonării politicii externe, alcătuit din miniștrii de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. Ideea a fost susținută de delegațiile poloneză, cehoslovacă și ungară care au arătat că, dacă partea română nu este de acord cu crearea acestui organ, să se convină ca ședințele miniștrilor de Externe să aibă loc mai des.

În cuvântul său, tovarășul Nicolae Ceaușescu a reafirmat poziția CC al PCR, expusă și cu alte ocazii, în sensul că nu consideră necesară și nici utilă crearea unui organism pentru afacerile externe pe lângă Comitetul Politic Consultativ; miniștrii de Externe se pot întruni atunci când comitetele centrale sau guvernele hotărăsc.

În consecință, propunerea delegației sovietice nu a fost adoptată.

AMAE, Fond Tratatul de la Varșovia. Direcția I Relații. Problema 23/9V3. 1972. Dosar referitor la unele aspecte ale activității în cadrul Tratatului de la Varșovia, mai-noiembrie 1972, f. 1-4.

2. 1 iunie 1972, București. Sinteza a Direcției I Relații din MAE referitoare la consecințele întâlnirii la nivel înalt sovieto-americane asupra relațiilor dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații
nr. 01/1763

Secret

Notă

Referitor: implicații ale întâlnirii la nivel înalt sovieto-americeane asupra raporturilor dintre țările participante la Tratatul de la Varșovia

1. În documentele adoptate ca urmare a discuțiilor de la Moscova nu se fac referiri la necesitatea desființării blocurilor militare. În același timp, se enunță ideea purtării unor tratative pe baze bilaterale și multilaterale, în scopul limitării armamentelor.

Așa cum se arată în art. 6 al documentului privind „Bazele....” părțile vor „depune eforturi deosebite pentru limitarea înarmărilor strategice. În cazul în care acest lucru va deveni posibil, ele vor încheia acorduri concrete, îndreptate spre realizarea acestor obiective”.

2. În situația în care opoziția dintre cele două țări se atenuază într-o serie de domenii de confruntare politică și militară, ca urmare a intrării în vigoare a acordurilor convenite, însoțită de dorința fiecăreia din părți de a menține blocurile respective, de care nu se pot dispensa în această etapă, este de presupus că se vor depune eforturi, atât din partea SUA, cât și din partea URSS, de a găsi modalități de adaptare la noile condiții a blocurilor militare; în același sens va acționa și dorința țărilor occidentale membre ale NATO de a menține Organizația Atlanticului de Nord, atât timp cât nu vor dispune de garanții ferme din partea URSS în ceea ce privește respectarea securității lor.

3. Faptul că din documentele semnate nu rezultă în ce măsură URSS și SUA ar fi dispuse să încurajeze discuțiile directe între statele membre ale celor două tratate militare, lasă să se întrevadă dorința lor de a canaliza abordarea problemelor în care sunt interesate, la nivelul blocurilor militare ca entitate. În acest fel, se va menține tendința de a coordona prin intermediul alianțelor militare activitatea statelor membre.

4. În lumina experienței anterioare, este de presupus că factorii de conducere sovietici vor propune convocarea, în perioada următoare, a unei întâlniri a Consiliului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, pentru a prezenta, într-o formă sau alta, rezultatele vizitei președintelui Nixon în Uniunea Sovietică și a documentelor semnate.

1 iunie 1972

AMAE, Problema 23/9V3. 1972. Fond Tratatul de la Varșovia. Direcția I Relații. Dosar referitor la unele aspecte ale activității în cadrul Tratatului de la Varșovia, mai-noiembrie 1972, f. 8-9.

XII. CONSFĂȚUIREA MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 15-16 IANUARIE 1973, MOSCOVA

1. 31 decembrie 1972, Moscova. Telegramă transmisă de ambasadorul român, Gheorghe Badrus, către ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la informarea ministrului adjunct al Afacerilor Externe al URSS, N.N. Rodionov, privind convocarea conferinței miniștrilor Afacerilor Externe în problema reducerii forțelor armate și armamentelor în Europa; considerentele părții sovietice referitoare la convorbirile preliminare privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa, propuse de țările NATO; participarea la tratative a tuturor țărilor europene interesate, inclusiv SUA și Canada.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 054.489

Secret
31 decembrie 1972

Tovarășului George Macovescu
Ministrul Afacerilor Externe

Astăzi, 31 decembrie 1972, la orele 18.00, am fost invitat la MAE al URSS, de N.N. Rodionov, adjunct al ministrului de Externe sovietic pentru a-mi transmite propunerile părții sovietice privind o întâlnire a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, pentru a discuta problema reducerii forțelor armate și armamentelor în Europa.

Informarea făcută de Rodionov, după un text dactilografiat, a conținut următoarele elemente:

1. Partea sovietică consideră că reuniunea de la Praga, din ianuarie 1972, a elaborat poziția principială a țărilor socialiste în problema dezarmării, inclusiv a dezarmării în Europa, poziție ce și-a găsit reflectarea în declarația adoptată.

În prezent, este necesar ca țările participante la Tratatul de la Varșovia să-și pună de acord, să-și elaboreze poziția în problema reducerii forțelor armate și a armamentelor în Europa, să discute problemele organizatorice ale convorbirilor preliminare ce vor avea loc în legătură cu această chestiune.

Pornind de la aceste considerente, partea sovietică propune să aibă loc o consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia care să se țină la Moscova, la 15 ianuarie 1973, dacă această dată va fi convenabilă părților. Partea sovietică, a spus interlocutorul, așteaptă răspunsul

țărilor participante în legătură cu data propusă, comunicarea făcută fiind, totodată, și invitația părții sovietice.

După ce se va primi răspunsul țărilor participante, partea sovietică va confirma data ținerii consfătuirii.

2. În continuare, interlocutorul a făcut referiri la considerentele părții sovietice în chestiunea convorbirilor preliminare privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa, propuse de țările NATO.

a) Data începerii convorbirilor. „Noi, a spus interlocutorul, considerăm că propunerea țărilor NATO de a începe convorbirile preliminare la 31 ianuarie 1973 poate fi acceptată”.

b) Locul convorbirilor. Nu există un punct de vedere comun decât în ce privește ca acestea să nu aibă loc la Helsinki, pe considerente cunoscute.

Recent, a continuat Rodionov, Olanda, din însărcinarea țărilor NATO, a propus Geneva ca loc al convorbirilor preliminare.

Partea sovietică apreciază că Geneva nu este potrivită, deoarece aici au loc tratativele SALT și pentru că s-au mai dus și alte tratative pentru dezarmare, neîncununate de succes.

„Noi, a spus interlocutorul, propunem ca aceste convorbiri să aibă loc la Viena”. Guvernul austriac, care a fost consultat, este de acord și, ceva mai mult, manifestă interes față de ținerea acestor convorbiri la Viena. Pe de altă parte, Austria, ca țară gază, ar putea să trimită invitațiile de participare țărilor europene interesate, ceea ce ar evidenția că aceste discuții nu se duc de la bloc la bloc – „așa cum au subliniat și au cerut țările socialiste”.

c) Componenta participanților. Rodionov a amintit propunerea din 15 noiembrie a țărilor NATO, care au propus ca șapte țări ale NATO (RFG, Belgia, Olanda, Luxemburg, SUA, Anglia și Canada) și cinci țări ale Tratatului de la Varșovia (RDG, Polonia, Ungaria, Cehoslovacia și URSS) să participe direct la tratative. S-a mai propus ca, alături de țările vestice amintite, să participe la lucrări, însă nu și la luarea hotărârilor, Danemarca sau Norvegia, plus Italia, Grecia sau Turcia.

„Uniunea Sovietică consideră, a spus Rodionov, că la convorbirile preliminare trebuie să participe toate țările europene care, desigur, vor manifesta interes, plus SUA și Canada”.

Propunerea noastră, a continuat interlocutorul, ni se pare mai rațională și democratică, ea pornind de la ideea că tratativele în aceste probleme trebuie să se desfășoare în afara blocurilor militare.

Dacă unele țări vor dori, din diferite considerente să participe ca observatori, aceasta este o chestiune ce le privește, însă „invitațiile de participare vor trebui trimise, de la bun început, tuturor țărilor”.

d) Țările NATO, a spus el în continuare, au propus ca numărul invitațiilor la convorbirile preliminare să nu însemne și numărul țărilor care vor participa la tratativele de fond.

Convorbirile preliminare nu vor putea determina țările Europei centrale că vor participa ca semnatare la documentele ce se vor încheia, ca părți la acestea. Noi, a spus Rodionov, suntem în general de acord cu această propunere; ea ar putea fi luată în discuție la convorbirile preliminare și adoptată o hotărâre corespunzătoare în acest sens.

e) Sarcina reuniunii preliminare preconizată pentru 31 ianuarie ar fi de a discuta probleme organizatorice și procedurale ale tratatelor în problema reducerii forțelor armate și a armamentelor în Europa. Ca atare, la convorbirile preliminare se vor stabili: data și locul tratatelor în problema reducerii forțelor armate și armamentelor; componența țărilor ce vor participa la tratative; propuneri privind ordinea de zi și modalitatea de desfășurare a lucrărilor și luării hotărârilor.

Pe marginea celor ce mi-au fost comunicate am pus unele întrebări. Din răspunsuri au rezultat următoarele:

a) În concepția sovietică, consfătuirea miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia ar urma să ia în discuție numai problemele legate de convorbirile preliminare de la 31 ianuarie 1973.

b) Atât la consfătuirea miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, cât și la convorbirile preliminare nu se va discuta problema reducerii forțelor armate și armamentelor pe întregul continent, ci numai în zona Europei centrale. Rodionov a arătat că „Europa centrală este o noțiune strategică, nedefinită clar din punct de vedere geografic, considerent pentru care la convorbirile preliminare va trebui precizată, în funcție și de țările care se vor arăta interesate să participe la reducerea efectivelor militare și armamentelor”. Totodată, el a făcut referiri la documentele comune și ale părții sovietice, în care, în primul rând se pune accent pe reducerea încordării și angajării militare în zona Europei centrale, presupunându-se că va exista și o a doua etapă a dezarmării europene, care ar putea cuprinde restul Europei, alte probleme ale dezarmării.

c) Rodionov a spus că pregătirea și desfășurarea tratatelor pentru reducerea forțelor armate și armamentelor ar putea avea loc „în mod analog, dar nu identic”, cu modul în care se preconizează ținerea conferinței general-europene pentru securitate și colaborare.

d) Este semnificativ că, deși în textul pe care îl avea în față era scris „reducerea forțelor armate și armamentelor”, Rodionov s-a referit în timpul expunerii la „dezarmare”. La întrebarea mea de precizare, Rodionov a arătat că prin dezarmare avea în vedere numai reducerea forțelor armate și armamentelor.

Gh. Badrus

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția Sinteze. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu problemele securității europene, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 2-7.

2. 31 decembrie 1972, București. Notă de propuneri privind participarea României la conferința miniștrilor Afacerilor Externe, consacrată discutării problemelor organizatorice ale convorbirilor preliminare privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa; mandatul delegației române.

Ministerul Afacerilor Externe

Secret

Tovarășului George Macovescu
ministrul Afacerilor Externe

Notă de propuneri

Referitor: Participarea RS România la întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, 15 ianuarie 1973)

I. La 31 decembrie 1972, Ministerul Afacerilor Externe al Uniunii Sovietice a transmis, prin ambasada RS România în URSS, propunerea de a se organiza la Moscova, în ziua de 15 ianuarie 1973, o consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia pentru discutarea „problemelor organizatorice ale convorbirilor preliminare ce vor avea loc în legătură cu reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa”.

La 3 ianuarie 1973, ambasadorul Uniunii Sovietice la București a comunicat că la consfătuirea propusă se are în vedere și efectuarea unor consultări privind continuarea reuniunii multilaterale de la Helsinki pentru pregătirea Conferinței europene de securitate și colaborare.

II. În legătură cu convorbirile preliminare privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa, MAE al URSS a expus următoarele considerente:

a. Data propusă de NATO, 31 ianuarie 1973, poate fi acceptată;

b. URSS propune ca locul convorbirilor preliminare să fie Viena. Invitațiile să fie transmise de țara gazdă pentru a se evidenția că discuțiile nu au loc de la bloc la bloc.

c. URSS consideră că la convorbirile preliminare trebuie să participe toate țările europene interesate, plus SUA și Canada (NATO a propus să participe șapte țări din NATO și cinci din Tratatul de la Varșovia).

d. URSS este, în general, de acord cu punctul de vedere al țărilor NATO ca desemnarea invitațiilor la convorbirile preliminare să nu prestabilească sfera țărilor din Europa Centrală care vor participa la tratativele de fond și la semnarea documentelor finale. Problema participării la negocieri va trebui discutată și rezolvată în cadrul convorbirilor preliminare.

e. Convorbirile preliminare vor avea ca sarcină să stabilească problemele organizatorice și procedurale ale negocierilor de fond în problema reducerii forțelor armate și armamentelor în Europa: data, locul, componența participanților, ordinea de zi, modalitatea de desfășurare a lucrărilor și luării hotărârilor.

Din „explicațiile suplimentare date de partea sovietică rezultă că, la negocierile de fond, se are în vedere discutarea chestiunii reducerii forțelor armate și armamentelor nu pe întregul continent, ci musai în zona Europei Centrale. De asemenea, s-a arătat că atât convorbirile pregătitoare, cât și negocierile de fond pot avea loc în mod analog, dar nu identic cu felul în care se preconizează ținerea Conferinței europene.

III. În legătură cu participarea Republicii Socialiste România la întâlnirea de la Moscova a miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia **propunem:**

A. Să se comunice **acordul părții române de a participa** la consfătuirea care urmează a avea loc la Moscova, la 15 ianuarie 1973 și de a se adopta ordinea de zi propusă.

B. În cadrul consfătuirii, delegația să exprime următorul punct de vedere cu privire la problemele dezangajării militare și dezarmării în Europa:

1. Să reafirme **poziția de fond a României privind raportul dintre securitate și dezarmare**, legătura dintre măsurile de dezangajare militară și de dezarmare în Europa și Conferința europeană pentru securitate și cooperare, așa cum a fost expusă în documentele Plenarei CC al PCR din 20-21 noiembrie 1972 și în cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la sesiunea jubiliară a MAN din 29 decembrie 1972.

2. În privința propunerilor concrete legate de organizarea convorbirilor pregătitoare:

a. Să se accepte **data de 31 ianuarie 1973** pentru începerea convorbirilor pregătitoare și **Viena** ca loc de desfășurare a acestora;

b. Să se dea acordul față de propunerea ca **la convorbirile pregătitoare să participe toate țările europene interesate**, plus SUA și Canada;

c. Să se accepte propunerea ca **obiectul convorbirilor pregătitoare să fie punerea de acord a elementelor legate de organizarea negocierilor de fond:** data, locul, componența participanților, ordinea de zi, procedura;

d. Să se susțină ca **pentru problemele de procedură să se ia bază formula convenită**, la 20 noiembrie 1972, în cadrul reuniunii multilaterale de la Helsinki pentru pregătirea Conferinței europene.

3. În problemele, ce vor constitui **obiectul** dezbaterilor la convorbirile pregătitoare de la Viena:

a. Să se sublinieze necesitatea de a se asigura **dreptul de participare a tuturor statelor** europene interesate, a SUA și Canadei la toate fazele lucrărilor, **atât la convorbirile pregătitoare, cât și la negocierile de fond**. Se va arăta că aceasta a fost poziția constantă a țărilor socialiste, confirmată și în Declarația de la Praga, în care se precizează, de asemenea, că discutarea și rezolvarea acestei probleme „**nu trebuie să fie prerogativa alianțelor militar-politice în Europa**”.

b. Convorbirile să nu se rezume numai la problema reducerii forțelor armate într-o anumită zonă a Europei, ci să aibă ca obiect elaborarea unui **program**

complex și cuprinzător de măsuri de dezangajare militară și de dezarmare în ansamblul continentului și în diferite zone ale Europei.

Să se argumenteze această poziție pe baza documentelor comune adoptate de țările participante la Tratatul de la Varșovia, începând cu Declarația de la București din 1966, în care s-au avansat propuneri realiste care își mențin valabilitatea și corespund intereselor țărilor socialiste. În acest sens, vor fi prezentate măsurile practice conținute în documentele plenarei CC al PCR din noiembrie 1972 și anume: retragerea trupelor străine și lichidarea bazelor militare aflate pe teritoriile altor state; renunțarea la manevre militare pe teritorii străine și la masarea de trupe sau alte demonstrații de forță în vecinătatea frontierelor altor state; reducerea bugetelor militare; trecerea treptată la reducerea trupelor și armamentelor aflate în dotarea armatelor naționale; favorizarea acțiunilor vizând crearea de zone denuclearizate în diferite părți ale Europei, inclusiv în regiunea Balcanilor; crearea condițiilor pentru desființarea blocurilor militare.

c. În ceea ce privește **cadrul organizatoric pentru purtarea tratatelor de fond**, să se susțină formula unei întâlniri plenare (conferințe) a tuturor statelor europene, plus SUA și Canada.

Întâlnirea plenară (conferința) ar urma să înființeze, potrivit necesităților, **comitete speciale**, fie pe regiuni, fie pe tipuri de armament, pentru examinarea și negocierea grupelor de măsuri concrete. Aceste comitete ar urma să fie compuse din statele interesate în măsurile respective.

Comitetele speciale trebuie să aibă **obligația de a raporta periodic întâlnirii plenare** (conferinței) asupra mersului negocierilor.

d. Referitor la stabilirea unei legături între forumul de negocieri privind măsurile de dezangajare militară și dezarmare în Europa și Conferința pentru securitate și cooperare, să se susțină necesitatea de a se ajunge la forme și modalități practice pentru ca organismul de **negocieri privind dezarmarea să informeze Conferința europeană** asupra măsurilor convenite.

e. **Data la care să înceapă negocierile de fond trebuie stabilită prin consensul tuturor participanților la consultările prealabile**, în funcție de finalizarea lucrărilor pregătitoare.

În ceea ce privește locul de organizare a lucrărilor întâlnirii plenare (conferinței), cât și ale comitetelor speciale, să se adopte **principiul rotației**;

f. **Procedura de organizare a negocierilor de fond** trebuie să fie flexibilă, bazată pe principii democratice și să servească desfășurarea eficientă a lucrărilor. Ea va trebui să se inspire din normele de procedură ce vor fi convenite pentru Conferința europeană.

C. În cadrul **schimbului de păreri cu privire la continuarea reuniunii multilaterale de la Helsinki** pentru pregătirea Conferinței europene, se va expune punctul de vedere al RS România, conform directivelor aprobate pentru activitatea delegației române la reuniune.

În cazul în care se vor face **încercări de a prezenta în mod denaturat sau de a pune în discuție poziția României** sau activitatea delegației române în prima

fază a reuniunii de la Helsinki, se vor respinge categoric orice asemenea încercări, pe un ton calm, dar ferm.

D. Dacă se va pune **problema adoptării unui comunicat** comun, conform practicii stabilite la întâlnirile miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, delegația să susțină reflectarea corespunzătoare în document a poziției RS România, conform mandatului.

În ipoteza că nu ar fi posibil să se cadă de acord asupra unui document corespunzător, să se accepte publicarea unei simple știri de presă.

E. Să se aprobe ca ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, George Macovescu, să fie însoțit de: Romulus Neagu, consilier în MAE; Ovidiu Ionescu, consilier în MAE; Marian Chirilă, instructor la Secția Relațiilor Externe a CC al PCR; o stenodactilografă de limba rusă.

În ipoteza că ceilalți miniștri de Externe vor fi însoțiți de un adjunct al ministrului, din delegație să facă parte și tovarășul Nicolae Ecobescu.

La convorbiri să participe, de asemenea, Gheorghe Badrus, ambasadorul RS România la Moscova.

F. Cheltuielile legate de deplasarea delegației la Moscova să fie suportate din fondurile Secretariatului general al Consiliului de Miniștri.

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția de Sinteză. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu problemele securității europene, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 18-21.

3. 6 ianuarie 1973, Moscova. Telegramă transmisă de ambasadorul Gh. Badrus, secretarului general al MAE, Nicolae Ghenea, referitoare la acceptul părții române de a participa la consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 048018

Secret
6 ianuarie 1973

Tovarășului Nicolae Ghenea
Secretar general al MAE
Direcției de Sinteză
Direcției I Relații

La 6 ianuarie, orele 20.00, am fost primit de N.N. Rodionov, adjunct al ministrului de Externe sovietic, căruia i-am comunicat că tovarășul ministru George Macovescu va participa la întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, precum și celelalte date transmise de conducerea ministerului nostru.

Rodionov a primit cu satisfacție cele comunicate, apreciind că i-am comunicat o „vestă bună”. El a asigurat că va informa pe ministrul său despre cele transmise.

Din discuția care a urmat și răspunsurile la întrebările mele, au reieșit următoarele:

1. La propunerea sovietică privind organizarea întâlnirii au răspuns toate țările participante la Tratatul de la Varșovia. RDG a comunicat acordul său pe loc, iar celelalte țări au răspuns pe 1 și 2 ianuarie.

2. În legătură cu desfășurarea întâlnirii:

Se presupune că aceasta va dura două zile (15 și 16 ianuarie), luând sfârșit în după-amiaza zilei de 16 ianuarie.

Întâlnirea va fi deschisă de A.A. Gromîko, ministrul de Externe sovietic, printr-un cuvânt de câteva minute, după care conducerea lucrărilor va fi preluată de ministrul de Externe polonez, căruia îi vine rândul, în ordine alfabetică, după ultima întâlnire a miniștrilor de Externe. În prima jumătate a zilei de 16 ianuarie, continuând rotația, lucrările vor fi conduse de tovarășul ministru George Macovescu.

3. În prima zi, la primul punct al ordinii de zi, se vor discuta problemele privind consultările preliminare referitoare la reducerea forțelor armate și a armamentelor din Europa. Se presupune a avea un al doilea punct al ordinii de zi, în cadrul căruia se va efectua un schimb de păreri privind cea de-a doua rundă a convorbirilor preliminare de la Helsinki.

În problema reducerii forțelor armate și armamentelor vor lua cuvântul toți miniștrii și se presupune că fiecare va vorbi aproximativ 30 minute; proiectul cuvântării lui A.A. Gromîko are 10 pagini dactilografiate.

4. Rodionov a arătat că nu se are în vedere adoptarea unui document final sau a altor documente în problema reducerii forțelor armate și armamentelor. Partea sovietică are în vedere adoptarea unui scurt comunicat pentru presă în care să se arate că a avut loc întâlnirea miniștrilor de Externe, să se enumere participanții și să se menționeze că s-au discutat chestiuni legate de organizarea convorbirilor preliminare privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa, cât și alte probleme.

Totodată, el a spus că nu se intenționează publicarea de informații în presă privind sosirea și plecarea participanților la întâlnire.

5. Interlocutorul a spus că partea sovietică va răspunde la nota în problema reducerii forțelor armate și armamentelor după întâlnirea de la Moscova a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

La întâlnire nu se intenționează elaborarea proiectului notei pe care țările participante la Tratatul de la Varșovia ar urma să o trimită țărilor NATO în problema reducerii; însă, în cadrul întâlnirii, se vor elabora ideile principale ale acestei note.

6. Lucrările întâlnirii se vor desfășura la vila MAE de pe strada Tolstoi, dar delegațiile vor fi cazate în vilele guvernamentale.

În cea de-a doua zi, partea sovietică va organiza un prânz.

7. Vă rugăm să ne comunicați din timp numele persoanelor care vor însoți pe tovarășul George Macovescu, deoarece accesul în clădirea unde se vor ține ședințele se va face pe baza de permis.

Gh. Bradus

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția Sinteze. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu problemele securității europene, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 35-37.

4. 8 ianuarie 1973, București. Telegramă a secretarului de Stat în MAE, Nicolae Ghenea, către secretarul CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la conținutul discuțiilor dintre Emil Bodnăraș și ambasadorul sovietic la București, V.I. Drozdenko, privind negocierile sovieto-franceze pentru convocarea conferinței general-europene; pregătirea unui proiect sovietic de „Declarație generală asupra bazelor securității europene și a principiilor relațiilor între statele din Europa”; propuneri sovietice privind pregătirile conferinței general-europene.

[Ministerul Afacerilor Externe]
Telegramă Islamabad, nr. 08/00228

Strict Secret
8 ianuarie 1973

Direcția de Sinteză

Pentru informarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele Consiliului de Stat.

În cadrul unei audiențe la 8 ianuarie la tovarășul E. Bodnăraș, ambasadorul sovietic la București, V.I. Drozdenko, a arătat că, apreciind situația care se creează în legătură cu pregătirea Conferinței general-europene, conducerea PCUS consideră că a sosit momentul când apare util să se întreprindă noi pași în vederea transpunerii în viață a liniei puse de acord a țărilor socialiste frățești în această problemă importantă. Tovarășul L.I. Brejnev are în vedere să discute în mod temeinic probleme legate de conferința general-europeană cu președintele Pompidou în cadrul apropiatei întâlniri ce va avea loc la 11-12 ianuarie a.c. lângă Minsk. Se are în vedere să i se transmită în mod confidențial, în numele Uniunii Sovietice Socialiste, proiectul „Declarației generale asupra bazelor securității europene și a principiilor relațiilor între statele din Europa”. Acest proiect a fost transmis și părții române și în legătură cu definitivarea sa, vor avea loc convorbiri bilaterale spre sfârșitul lunii ianuarie a.c. la București și, apoi, eventual, la Moscova.

De asemenea, se are în vedere ca proiectul sovietic de Declarație să fie transmis în mod strict confidențial lui Brandt și lui Nixon.

Drozdenko a arătat că lansarea propunerilor documentului sovietic urmărește punerea în centrul pregătirii conferinței general-europene a platformei politice a țărilor socialiste și să se exercite influență asupra celor trei puteri occidentale de care depinde în măsură însemnată succesul acțiunii.

Proiectul definitiv al Declarației generale va fi examinat de țările frățești – așa cum s-a convenit – înainte de a fi propus la conferința europeană.

Ambasadorul sovietic a prezentat și unele propuneri ale părții sovietice legate de pregătirile conferinței general-europene care urmează să fie transmise conducerii Ministerului Afacerilor Externe al României.

1. Ordinea de zi propusă de URSS ar putea fi precizată prin completarea primului punct al ordinii de zi cu mențiunea referitoare la destinderea militară. În noua redactare, primul punct ar fi: „Cu privire la întărirea securității europene și principiile relațiilor între statele din Europa, inclusiv destinderea militară”.

Prin destindere militară URSS are în vedere prevenirea reciprocă cu privire la manevrele militare în raioane stabilite, schimbul de observatori la manevre militare, informarea reciprocă cu privire la mari deplasări de trupe în raioane stabilite.

2. În spiritul raportului tovarășului Brejnev la cea de-a 50-a aniversare a creării URSS, este posibil să se adopte o poziție ofensivă în ceea ce privește discutarea la conferința europeană a problemelor colaborării culturale, contactelor între oameni și extinderii informațiilor. În acest scop, după părerea URSS, această problemă ar putea fi detașată într-un punct de sine stătător la ordinea de zi și care să fie formulat : „Cu privire la extinderea colaborării culturale, a contactelor între organizații și oameni și difuzarea informațiilor”.

3. În interesul înlăturării piedicilor din calea convocării conferinței general-europene, partea sovietică consideră posibil să se prevadă posibilitatea elaborării de scurte proiecte de sarcini („mandate”), conținând enumerarea temelor și direcțiilor principale pentru activitatea comisiilor în cel de-al doilea stadiu al pregătirii conferinței general-europene. Proiectul de sarcini pentru comisii, elaborat de URSS va fi transmis părții române.

8 ianuarie 1973

Nicolae Ghenea

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția Sinteze. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu problemele securității europene, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 38-40.

5. 15 ianuarie 1973, Moscova. Nota de convorbire dintre ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, și primul adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, V.V. Kuznețov, referitoare la transmiterea cu titlu confidențial a unor informații privitoare la continuarea lucrărilor de pregătire a Conferinței general-europene și atitudinea țărilor occidentale în contextul difuzării documentului sovietic intitulat „Proiecte de sarcini pentru comisiile Conferinței general-europene”.

Nota de convorbire

La 15 ianuarie a.c., tovarășul George Macovescu s-a întâlnit, la reședința delegației române cu V.V. Kuznețov, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, la cererea sa. La întrevvedere au participat Gheorghe Badrus, M. Chirilă.

A tradus Teofil Ionescu, secretar I la Ambasada RS România din Moscova.

După ce a exprimat felicitările sale tovarășului George Macovescu pentru numirea recentă în funcția de mare răspundere de ministru al Afacerilor Externe, V.V. Kuznețov a arătat că dorește să prezinte – în mod confidențial – unele probleme legate de continuarea lucrărilor de pregătire a conferinței general-europene.

Din constatările părții sovietice rezultă că țările occidentale intenționează ca, în scopul ridicării de noi obstacole în calea pregătirii cu succes și convocării conferinței, să insiste în mod nejustificat de mult pe elaborarea unor proiecte de mandat cât mai detaliate pentru comisiile ce urmează să se constituie și să activeze în faza a doua a conferinței.

Ținând seama de experiența pe care a acumulat-o în ceea ce privește o asemenea tactică de tergiversare, adoptată de țările occidentale cu prilejul altor negocieri purtate sau propuse a avea loc, partea sovietică a elaborat un proiect de document cu caracter confidențial intitulat „Proiecte de sarcini pentru comisiile conferinței general-europene”, pe care l-a transmis zilele trecute și României. V.V. Kuznețov a reafirmat cu această ocazie că motivul elaborării acestuia constă în dorința părții sovietice de a îndepărta obstacolele ce ar putea apărea în pregătirea conferinței. Conținutul său pornește de la concepția URSS că mandatele pentru comisii trebuie să fie concise, să traseze cadrul general al obiectivelor urmărite și problemele ce urmează a forma obiectul negocierilor.

Primul adjunct de ministru sovietic a spus în continuare că, în scopul promovării acestei poziții a URSS, cu ocazia întâlnirii recente dintre L.I. Brejnev și G. Pompidou s-a predat părții franceze acest proiect de document care, la rândul său, a promis că-l va studia și va transmite părerile sale pe cale diplomatică; partea sovietică consideră că, până la urmă, Franța, una dintre țările occidentale care insistă cel mai mult pentru detalierea mandatelor comisiilor, putând deci influența și celelalte state menționate, își va nuanța poziția în acest domeniu.

Având în vedere ca aceste probleme au încă un caracter confidențial, partea sovietică roagă delegația română să nu expună eventuale considerente asupra documentului respectiv în cadrul consfătuirii actuale, întrucât aceasta ar fi de natură să permită difuzarea prematură a inițiativei sovietice și ar permite, în consecință, statelor occidentale să adopte măsuri corespunzătoare. Vor fi și alte ocazii când se va discuta, pe cale bilaterală, despre aceste propuneri, între care viitoarele consultări de la sfârșitul lunii ianuarie a.c., când fie A. Kovaliov, adjunct al ministrului, se deplasează la București, fie un tovarăș din partea MAE, român vine la Moscova.

Răspunzând, tovarășul George Macovescu a arătat că, în conformitate cu informațiile primite anterior de la partea sovietică, al doilea obiectiv al consfătuirii actuale îl reprezintă efectuarea unui schimb de păreri în legătură cu continuarea lucrărilor pregătitoare de la Helsinki.

După părerea noastră, etapa ce urmează are o deosebită importanță pentru realizarea unor progrese hotărâtoare în direcția încheierii lucrărilor pregătitoare și convocarea conferinței; delegația română intenționează să-și expună punctele de vedere asupra problemelor legate de îndeplinirea acestui obiectiv și, în acest context, nu intenționăm să facem considerații pe marginea problemelor la care s-a referit tovarășul V.V. Kuznețov. De altfel, așa cum s-a menționat, curând urmează să avem consultări bilaterale la București, în cadrul cărora vor fi discutate proiectele sovietice, ce urmează să fie adoptate la conferința general-europeană, predate de partea sovietică în cursul lunii noiembrie 1972, precum și recente propuneri de mandate pentru comisii.

Desigur, problema mandatelor comisiilor prezintă o importanță distinctă din punctul de vedere al rezultatelor pe care le așteptăm de la conferință. Ca o părere personală, tovarășul George Macovescu a exprimat opinia că, în actualul stadiu al lucrărilor reuniunii de la Helsinki, nu se pune încă problema elaborării amănunțite a acestor mandate, cu atât mai mult cu cât nu a fost decisă nici constituirea comisiilor înseși; o asemenea hotărâre implică, evident, realizarea în prealabil a unui consens în ceea ce privește formularea ordinei de zi. Definitivarea mandatelor pentru comisii nici nu poate constitui, de altfel, sarcina actualei reuniuni pregătitoare de la Helsinki; decizia finală în legătură cu aceasta urmează să fie luată în mod firesc, de către Conferință, mai precis în cadrul primei sale faze.

Împărtășind părerile exprimate de tovarășul George Macovescu, V.V. Kuznețov a exemplificat afirmațiile sale anterioare prin evidențierea necesității ca mandatele comisiilor să cuprindă principiile pe care – a spus el – atât URSS, cât și România, în diverse comunicate încheiate, le proclamă în raporturile dintre state. El și-a exprimat părerea că actuala consfătuire va reprezenta un aport însemnat pentru colaborarea fructuoasă a țărilor socialiste în direcțiile edificării sistemului de securitate europeană.

La rândul său, tovarășul George Macovescu a arătat că delegația română participă la această consfătuire animată de dorința de a contribui, alături de

celelalte state socialiste frățești, la identificarea căilor practice de înlăptuire a obiectivului securității pe continent.

Întrevederea a durat cca. 40 de minute.

AMAE, Problema 241. 1973. 9S7. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 13-15.

6. 15 ianuarie 1973, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, privind considerentele României în problemele dezangajării militare și dezarmării în Europa; reducerea și retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state; lichidarea bazelor militare aflate pe teritoriile altor state; renunțarea la manevre militare; reducerea bugetelor militare; crearea de zone denuclearizate în diferite părți ale Europei; crearea condițiilor pentru desființarea blocurilor militare; discuții și tratative privind participarea la negocieri a tuturor statelor europene, inclusiv SUA și Canada; organizarea unei conferințe internaționale.

Intervenția tovarășului George Macovescu în ședința din 15 ianuarie
a Consfătuirii de la Moscova

Stimați tovarăși,

Aș dori, în primul rând, să prezint tovarășilor sovietici, distinselor noastre gazde care au inițiat această întâlnire și au asigurat premisele pentru desfășurarea sa în bune condiții, caldele mulțumiri ale delegației române.

De asemenea, aș dori să exprim mulțumiri tovarășului ministru A. Gromîko pentru salutul transmis din partea conducerii de partid și de stat a URSS și să vă prezint cele mai calde urări de sănătate și succese în activitate la începutul acestui an nou.

Considerăm deosebit de util faptul că ne-am întrunit pentru a avea un schimb de păreri cu privire la o chestiune de importanță majoră, parte integrantă a luptei țărilor socialiste pentru înlăptuirea securității pe continentul nostru – dezangajarea militară și dezarmarea în Europa. Participăm la consfătuire animată de dorința de a contribui, alături de celelalte delegații ale statelor socialiste frățești, la identificarea modalităților și căilor practice de acțiune în vederea promovării acestui obiectiv.

Din însărcinarea guvernului meu, voi prezenta unele considerente ale RS România în legătură cu abordarea și înlăptuirea unor măsuri de încetare a cursei înarmărilor, de dezangajare militară și dezarmare – probleme inseparabil, organic

legate de eforturile ce se depun actualmente în direcția edificării sistemului de securitate și colaborare în Europa.

Excluderea forței și amenințării cu folosirea forței în raporturile dintre state în Europa, instaurarea unui climat de colaborare, înțelegere și pace între toate popoarele continentului sunt direct legate de realizarea unor măsuri reale de dezangajare militară și de dezarmare. Prin vocația și obiectivele sale, însăși Conferința pentru securitate și colaborare în Europa va trebui să abordeze, într-o formă sau alta, aspectele militare ale înfăptuirii sistemului de securitate pe continent.

Așa cum s-a propus, în cursul întâlnirii noastre urmează să facem un schimb de vederi cu privire la consultările preliminare asupra problemelor dezangajării militare și dezarmării, preconizate să aibă loc la Viena.

După părerea noastră, este necesar ca negocierile pe plan european în problemele care formează obiectul consfătuirii noastre să aibă drept scop final elaborarea și transpunerea în practică a unui program complex și cuprinzător de măsuri de dezangajare militară și de dezarmare atât pe ansamblul continentului, cât și în diferite zone ale sale.

Trebuie, de altfel, relevat faptul că, de-a lungul anilor, țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia au militat consecvent pentru adoptarea unor măsuri efective de dezarmare și au prezentat, prin documente semnate în comun, precum și fiecare dintre ele, în diverse ocazii sau în foruri internaționale, propuneri corespunzătoare, care s-au impus prin realismul și esența lor rațională. Se poate, cu just temei, afirma că în aceste probleme deosebit de importante pentru securitatea europeană inițiativa a aparținut constant țărilor socialiste. Este, de asemenea, cunoscut largul ecou și primirea pozitivă de care s-au bucurat propunerile formulate de țările frățesti.

În lumina acestor considerente, noi apreciem că s-au creat condițiile pentru a se trece de la declarații la fapte concrete, că este momentul să ne intensificăm eforturile, că trebuie să găsim cele mai potrivite căi de a avansa idei și propuneri privind dezangajarea militară și dezarmarea pe continentul nostru. În felul acesta, vom menține în continuare de partea țărilor socialiste inițiativa, puterea de influențare și este cert că vom obține rezultate valoroase în direcția scopului final urmărit de noi: securitatea europeană, securitatea internațională.

După părerea noastră, viitorul program de dezangajare militară și de dezarmare în Europa trebuie să cuprindă asemenea măsuri importante cum sunt: reducerea și, până la urmă, retragerea tuturor trupelor străine de pe teritoriile altor state în limitele frontierelor lor naționale, lichidarea bazelor militare aflate pe teritoriile altor state, renunțarea la manevre militare, la demonstrații de forță, la concentrarea de trupe la frontierele altor state, reducerea bugetelor militare, trecerea treptată la reducerea trupelor și armamentelor aflate în dotarea armatelor naționale, crearea de zone denuclearizate în diferite părți ale Europei și asumarea de către puterile ce posedă arma nucleară a obligației de a nu folosi această armă împotriva statelor participante la astfel de zone, crearea condițiilor pentru desființarea blocurilor militare. Desigur, este pe

deplin posibil să se ia în considerare și alte măsuri menite să asigure înaintarea perseverență spre atingerea acestui obiectiv major.

Se impune, în același timp, să se acționeze energic și cu perseverență pentru adoptarea neîntârziată a unor măsuri eficiente de interzicere a armelor nucleare și a tuturor celorlalte arme de distrugere în masă, încetarea producției, reducerea stocurilor existente și eliminarea întregului arsenal de arme de nimicire în masă: nucleare, chimice, bacteriologice și de alt tip. Se înțelege că dezarmarea generală rămâne în continuare obiectivul nostru principal, dezideratul vital spre înfăptuirea căruia trebuie să acționăm neîncetat.

Parte integrantă a securității mondiale, securitatea europeană, în toate componentele sale, nu este îndreptată împotriva nimănui. Înfăptuirea măsurilor de dezangajare militară și de dezarmare, ca și celelalte acțiuni menite să conducă la statornicirea unui sistem trainic de securitate în Europa, trebuie să corespundă intereselor țărilor socialiste, ale celorlalte popoare europene, intereselor tuturor țărilor, națiunilor lumii.

Pornind de la o viziune de ansamblu, singura de natură să definească cu precizie rolul și finalitatea fiecărei acțiuni pe care o întreprindem, nu putem să nu constatăm că reducerea parțială a forțelor armate și armamentelor – oriunde, oricând și oricum s-ar produce ea – nu constituie decât una din măsurile menite să ne ducă spre realizarea scopului final.

Se cuvine să subliniem încă o dată că elaborarea și înfăptuirea unui plan cuprinzător de măsuri în această direcție care interesează toate țările europene, trebuie să fie rezultatul eforturilor conjugate ale tuturor acestor state. Ele au dreptul – și, în consecință, trebuie să se asigure posibilitatea exercitării efective a acestui drept – de a-și prezenta punctele de vedere și de a-și apăra interesele legitime în cadrul negocierilor de dezarmare privind Europa.

Afirmând aceasta, ne călăuzim după aprecierea comună a țărilor noastre, cuprinsă în *Declarația de la București*, care își păstrează pe deplin valabilitatea: „Statele reprezentate la Consfătuire pornesc de la premisa că fiecare stat european este chemat să joace un rol important în problemele internaționale, să devină un participant cu drepturi depline la construirea în Europa a unui asemenea sistem de raporturi între popoare și de relații interstatale în care securitatea fiecăruia să fie în același timp securitatea tuturor”.

Este important ca și în aceste probleme de interes vital să se afirme poziția principială susținută în mod constant de țările socialiste, confirmată și în Declarația din ianuarie 1972 de la Praga care precizează că discutarea și rezolvarea lor „nu trebuie să fie prerogativa alianțelor militar-politice în Europa”.

Credem că ar fi deosebit de util ca noi, țările socialiste, să convenim asupra unei întâlniri a reprezentanților (experților) noștri care să elaboreze proiectul unui program cuprinzător de măsuri în domeniul dezangajării militare și dezarmării în Europa. Propunerile puse de acord de partidele și guvernele noastre vor constitui cadrul nostru de acțiune în acest domeniu. Propunerile acestea ar urma să fie prezentate oficial de către diferite țări socialiste, fiecare în numele său propriu.

Celelalte state socialiste, fiecare prin mijloacele pe care le consideră cele mai adecvate, vor acționa pentru susținerea, promovarea și înfăptuirea propunerilor convenite de comun acord.

Înțelegând că un atare program se poate realiza pe etape, ne-am pronunțat și acționăm pentru luarea în discuție, convenirea și punerea în aplicare cât mai grabnică a unor măsuri parțiale de dezangajare militară și dezarmare în Europa.

Apreciem că, acum, cadrul organizatoric pentru discuțiile și tratativele pregătitoare și de fond privind problemele de ansamblu ale dezangajării militare și dezarmării pe întregul continent trebuie să-l reprezinte o întâlnire sau o conferință cu participarea tuturor statelor europene, precum și a SUA și Canadei. Pentru a rezolva, practic, această chestiune, apreciem că negocierile trebuie duse pe un front larg, atât în reuniunea plenară a statelor europene, cât și în comisii sau grupe de lucru ale acesteia, create pentru examinarea și negocierea unor măsuri, fie de interes general, fie pe diferite domenii sau zone ale continentului.

În mod firesc, examinarea măsurilor de interes general-european privind dezangajarea militară și dezarmarea pe continent trebuie încredințată forului plenar de negociere. Măsurile care interesează în mod nemijlocit numai o regiune sau anumite țări trebuie să formeze obiectul negocierilor în comisii sau grupe de lucru cu participarea țărilor interesate.

De exemplu, s-ar putea avea în vedere formarea de către reuniunea plenară a unei comisii pentru ducerea de tratative cu privire la crearea în Balcani a unei zone de pace, bună vecinătate, prietenie și colaborare, lipsită de arme nucleare și baze militare străine. În acest sens, țările noastre ar putea lua inițiativa înființării unei asemenea comisii.

Esențial este ca în toate cazurile când se abordează unele categorii de măsuri parțiale, fie că este vorba de cele cu caracter general-european sau de cele preconizate pe plan sub-regional, toate statele europene să fie informate, pentru a putea aprecia evoluția negocierilor și implicațiile care decurg pentru promovarea intereselor securității și păcii pe continent, convenind – într-un spirit de cooperare – asupra viitorilor pași ce urmează a fi întreprinși pe această cale. Aceasta presupune stabilirea unor modalități precise de legătură între forul plenar și comisiile sau grupele sale specializate, constituite pe baza acordului tuturor statelor participante, inclusiv prezentarea unor informații sau rapoarte asupra mersului convorbirilor și a rezultatelor obținute.

În mod firesc, România este interesată în clarificarea tuturor aspectelor organizatorice și procedurale legate de negocierile vizând adoptarea unor măsuri de dezangajare militară și de dezarmare în Europa și înțelege să-și aducă contribuția la această acțiune de mare importanță politică.

În continuare, doresc să prezint unele considerente în legătură cu sugestiile tovarășilor sovietici referitoare la negocierile care se preconizează să înceapă în curând.

Împărtășim punctul de vedere care, evidențiind semnificația deosebită pe care o au aceste negocieri pentru examinarea și definirea modalităților de acțiune

în direcția angajării ferme a procesului de dezangajare militară și dezarmare pe continent, susține necesitatea ca la lucrările pregătitoare să ia parte toate țările europene, precum și Statele Unite și Canada. Este un aspect important asupra căruia, așa cum se cunoaște, țările noastre au realizat deja un acord de principiu.

În privința locului propus pentru aceste convorbiri pregătitoare, amintit în cuvântul tovarășului A.A. Gromîko, considerăm că poate fi acceptat orașul Viena.

După părerea noastră, data de 31 ianuarie pentru începerea negocierilor este prea apropiată, pentru a exista certitudini că toate țările vor avea timpul necesar să se pregătească și să dea curs acestei propuneri. Din acest punct de vedere, apreciem că ar fi mai potrivit să se aibă în vedere o altă dată care să permită tuturor statelor participante să se pregătească în mod corespunzător. Dacă, însă, data de 31 ianuarie va întruni consensul statelor, România va fi de acord și va participa la întrunirea de la Viena.

Și noi considerăm că modalitatea cea mai potrivită de inițiere oficială a acestei întâlniri o constituie lansarea invitațiilor de participare de către guvernul austriac, adresate tuturor statelor europene, precum și SUA și Canadei;

Ni se pare, de asemenea, justificată propunerea pe care o sprijinim, ca în cursul convorbirilor pregătitoare, toate chestiunile organizatorice și procedurale privind desfășurarea acestor convorbiri, cât și definirea orientărilor de bază ale negocierilor de fond asupra dezangajării militare și dezarmării în Europa (între care ordinea de zi, participanții, procedura de lucru, data și locul de desfășurare) să fie stabilite pe bază de consens.

După părerea noastră, organizarea negocierilor, procedura și metodele de lucru trebuie să fie întemeiate pe principii democratice, astfel încât să servească interesele țărilor socialiste, ale tuturor statelor participante și să asigure desfășurarea eficientă a lucrărilor. Pe această linie, apreciem că stabilirea prin consens a regulilor de procedură ale convorbirilor pregătitoare trebuie realizată pe baza principiilor convenite în cadrul reuniunii multilaterale de la Helsinki.

Cu privire la răspunsul ce urmează a fi dat unor țări membre ale NATO la propunerea lor privind organizarea reuniunii pregătitoare la 31 ianuarie, considerăm potrivit ca fiecare țară socialistă care a primit această propunere să răspundă, în numele său, în forma în care socotește de cuviință, ținând seama de pozițiile asupra cărora ne vom pune de acord aici. Considerăm că apare necesar ca celelalte țări socialiste să fie informate asupra conținutului acestor răspunsuri, înainte ca ele să fie transmise.

Stimați tovarăși,

Acestea sunt considerentele delegației române în cadrul schimbului nostru de vederi pe această temă.

Înainte de a încheia, țin să subliniez încă o dată hotărârea fermă a României socialiste de a participa în continuare, activ, la eforturile pentru edificarea unui sistem de securitate și cooperare europeană, de a contribui, ca și până acum, împreună cu celelalte țări socialiste frățești, alături de toate statele europene, la dezbateră și soluționarea problemelor politice, militare și de altă natură, care

confruntă Europa, pentru ca aceasta să devină cu adevărat un continent al păcii, securității și colaborării.

AMAE, Problema 241. 1973. 9S7. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 29-37.

7. 16 ianuarie 1973, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitor la acțiunile comune ale statelor comuniste privind încheierea fazei a doua a Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa; prezentarea proiectului românesc „Înfăptuirea securității europene și renunțarea la folosirea forței sau amenințarea cu forța în relațiile reciproce dintre state în Europa; principiile fundamentale ale relațiilor mutuale între state în Europa”.

Intervenția rostită de ministrul Afacerilor Externe al RS România în ședința din 16 ianuarie 1973 a Consfătuirii de la Moscova

Stimați tovarăși,

Începerea, în noiembrie 1972, a lucrărilor reuniunii pregătitoare a Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa a constituit, în opinia guvernului Republicii Socialiste România, o victorie însemnată a țărilor noastre frățești pe calea afirmării în viața politică a continentului a unei concepții înaintate cu privire la așezarea relațiilor dintre state în Europa pe baze noi. Lansată cu ani în urmă, de către țările noastre, ideea Conferinței general-europene a intrat pe făgașul transpunerii sale în practică tocmai datorită perseverenței și eforturilor neobosite pe care Uniunea Sovietică, celelalte țări socialiste, le-au depus pentru realizarea acestui obiectiv.

Apreciem că prima fază a reuniunii pregătitoare de la Helsinki s-a desfășurat în condiții bune, soldându-se, în ansamblu, cu rezultate pozitive. Astfel, s-a dovedit că, prin discuții constructive și spirit de cooperare, este pe deplin posibil să se ajungă la înțelegeri care să întrunească acordul tuturor participanților. O ilustrare elocventă în acest sens o reprezintă aranjamentul de procedură, convenit prin consens în primele patru zile de lucru, care consemnează principii deosebit de importante pentru desfășurarea în continuare a lucrărilor cum sunt egalitatea în drepturi a tuturor statelor participante la reuniune, consensul, rotația, ș.a.

De asemenea, apreciem că în cursul dezbaterilor au fost avansate numeroase idei pozitive, s-au elaborat proiecte de documente în legătură cu structura Conferinței, ordinea de zi, participanții, nivelul de reprezentare, locul, data și altele.

Aceste realizări oferă posibilități sporite pentru a iniția noi acțiuni în cea de-a doua fază a reuniunii vizând încheierea cu succes a lucrărilor, astfel ca viitoarea Conferință europeană să fie convocată cât mai curând posibil.

Referindu-mă la problemele care trebuie să fie soluționate în cea de-a doua fază a convorbirilor multilaterale de la Helsinki, consider că realizarea unui acord asupra ordinei de zi prezintă o importanță particulară.

În acest sens, apreciem că este necesar să fie continuate eforturile pentru a obține înscrierea pe agendă a punctelor convenite în comun de către țările socialiste, prin promovarea activă a prevederilor elaborate la Praga (1969) și Budapesta (1970). Tocmai în acest scop și pornind de la o asemenea bază, delegația română a prezentat propuneri concrete sub forma unui document oficial de lucru, la 14 decembrie 1972, care prevede pentru primul punct următoarea formulare: „Înfăptuirea securității europene și renunțarea la folosirea forței sau amenințarea cu forța în relațiile reciproce dintre state în Europa; principiile fundamentale ale relațiilor mutuale între state în Europa”. Am considerat și considerăm că este deosebit de important să insistăm și să acționăm energic în continuare pentru includerea în formularea acestui punct a prevederii exprese cu privire la nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, știut fiind că aceasta constituie piatra unghiulară a noului sistem de relații în Europa, pentru a cărei promovare țările socialiste au militat neobosit. Astfel, așa după cum cunoaștem cu toții, la Praga, în anul 1969, a fost convenită următoarea formulare, care a fost reafirmată la Budapesta, în 1970: „Cu privire la înfăptuirea securității europene și renunțarea la folosirea forței sau amenințării cu folosirea ei în relațiile mutuale dintre statele din Europa”. De asemenea, în ianuarie 1972, la Praga, conducătorii partidelor noastre au arătat în mod expres că „securitatea și colaborarea europeană reclamă crearea unui sistem de angajamente care să excludă orice folosire a forței sau amenințarea cu folosirea ei în relațiile reciproce între state în Europa...”. Este o sarcină a noastră, a tuturor, să milităm neabătut pentru traducerea în viață a acestor poziții convenite și incluse în documentele noastre comune.

Din datele de care dispunem, reiese că aceste propuneri câștigă teren, bucurându-se de un sprijin crescând din partea opiniei publice, ceea ce a determinat deplasări importante și în rândul guvernelor occidentale.

Credem că nu ar fi în interesul comun al țărilor socialiste ca, acum când, în baza eforturilor lor susținute, imperativul renunțării la forță în relațiile dintre state în Europa își croiește drum cu perseverență, să se treacă pe plan secundar preocuparea pentru promovarea sa în continuare, să se omită o asemenea prevedere din enunțul primului punct al ordinii de zi.

În același timp, socotim oportună și sprijinim propunerea URSS ca formularea primului punct să fie completată cu o prevedere vizând destinderea militară în Europa.

În ceea ce privește problemele colaborării dintre state în Europa în diverse domenii, partea română are în vedere „extinderea legăturilor comerciale, economice și tehnico-științifice, a relațiilor culturale, artistice, a schimburilor de

informații, turistice, sportive, precum și a colaborării în domeniul protejării și îmbunătățirii mediului uman”. Ținând seama de pozițiile elaborate în comun am cuprins în această formulare acele elemente pe care țara noastră le consideră necesare și pozițiile de realizat în cadrul Conferinței și care ar facilita dezvoltarea independentă a fiecărei națiuni europene, conform propriei voințe, intensificarea circuitului de valori materiale și spirituale în scopul unei mai bune cunoașteri reciproce, al apropierii și înțelegerii între toate popoarele continentului. Se înțelege că nu putem fi de acord și va trebui să ne opunem hotărât oricăror încercări tinzând la propovăduirea ideilor rasiste sau fasciste, precum și a oricăror alte concepții care ar duce la învrăjbirea între popoare, contravenind intereselor țărilor socialiste, intereselor păcii, securității și colaborării pe continentul european. Considerăm că există condiții prielnice pentru o dezbatere care să se finalizeze cu rezultate pozitive în privința extinderii schimburilor și colaborării în diferite domenii, ceea ce presupune și progrese pe calea obiectivului major, urmărit de țările socialiste, de lichidare a discriminărilor și a barierelor artificiale menținute de țările occidentale.

O altă inițiativă a țărilor socialiste care, din informațiile pe care le deținem, reține tot mai mult atenția celorlalte state, este aceea privind crearea unui organism pentru problemele securității și colaborării în Europa, cu participarea tuturor statelor interesate. În formularea acestui punct n-am mai insistat asupra caracterului permanent pe care ar trebui să-l aibă acest for pentru a se obține pe această cale o diminuare și chiar înlăturarea unor reticențe manifestate de statele occidentale. Aș vrea însă să evidențiez faptul că pentru asigurarea succesului deplin este necesară intensificarea eforturilor pentru promovarea cu perseverență a poziției comune a țărilor noastre, explicarea convingătoare a momentelor definitorii ale organismului preconizat. În acest sens credem că ar trebui argumentat pe larg faptul că se are în vedere un mecanism suplă cu caracter consultativ, de lucru, care să creeze un cadru adecvat și, evident, puțin costisitor pentru continuarea dialogului și promovarea colaborării între toate statele participante.

În ceea ce privește structura și organizarea lucrărilor Conferinței, delegația noastră la reuniunea de la Helsinki a prezentat, după cum se știe, două documente de lucru: unul cu privire la etapele și nivelul de participare la lucrări, iar celălalt asupra locului Conferinței. Am pornit de la premisa că formula franceză de desfășurare a Conferinței pe trei etape întrunește sprijinul aproape unanim al participanților. Astfel, considerăm că prima etapă poate avea loc la nivelul miniștrilor de Externe, comisiile să lucreze la nivel de experți, urmând ca nivelul celei de-a treia etape să se stabilească de către miniștrii de Externe. Desigur, dorim ca această ultimă fază să aibă loc la nivelul șefilor de state sau guverne, ceea ce ar avea o mare însemnătate politică și ar conferi o mare valoare documentelor ce urmează a fi adoptate. Acesta este și sensul în care acționăm, iar datele de care dispunem ne permit să constatăm că această idee este privită cu mai mult interes decât în trecut de către țările occidentale.

Considerăm că aplicarea principiului rotației în stabilirea locului Conferinței (în sensul ca prima etapă a lucrărilor să aibă loc la Helsinki, comisiile să-și

desfășoare lucrările în diferite țări, iar ultima etapă a Conferinței sa fie convocată într-un alt oraș) are meritul de a antrena activ și direct mai multe state în pregătirea și organizarea Conferinței. De asemenea, aceasta ar reprezenta o nouă manifestare concretă a principiului egalității statelor. Firește, comisiile ar putea să-și desfășoare lucrările în țările socialiste sau în alte țări care ar manifesta interes în acest sens. Aceasta este o chestiune care, după opinia noastră, merită toată atenția, promovarea ei activă fiind în interesul statelor noastre. Evidențiind rezultatele obținute în urma primei runde a consultărilor de la Helsinki și condițiile favorabile existente la începutul celei de-a doua runde, apreciem că prin eforturile sporite ale țărilor socialiste, conjugate cu cele ale celorlalte state participante, există premise pentru obținerea în această fază de rezultate pozitive în evoluția consultărilor într-un ritm mai susținut decât în prima, pe care îl dorim cu toții. Delegația română va continua activ și îndeaproape să colaboreze cu delegațiile celorlalte țări socialiste pentru ca pozițiile convenite de conducătorii de partid și de stat ai țărilor noastre, înscrise într-o suită de documente comune, începând cu Declarația de la București din 1966 și terminând cu Declarația de la Praga din ianuarie 1972 să aibă câștig deplin de cauză.

AMAE, Problema 241. 1973. 9S7. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 114-119.

8. 16 ianuarie 1973, Moscova. Nota de convorbire dintre ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, și ministrul Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko, referitoare la „rezervele tactice” sovietice din cadrul negocierilor pentru definitivarea conferinței pentru securitate și cooperare în Europa; negocieri româno-sovietice privind adoptarea unei poziții comune în susținerea primului punct al ordinii de zi a conferinței prin includerea unei formule convenabile tuturor delegațiilor.

Nota de convorbire

În pauza ședinței din dimineața zilei de 16 ianuarie 1973, a Consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, tovarășul ministru George Macovescu a avut o convorbire cu A. A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al URSS, la inițiativa acestuia din urmă.

A tradus Teofil Ionescu, secretar I la Ambasada RS România din Moscova.

I. Ministrul sovietic a spus că dorește să facă cunoscut tovarășului G. Macovescu unele considerente în legătură cu intervenția pe care a rostit-o la cel de-al 2-lea punct al ordinii de zi a consfătuirii.

În acest sens, Gromîko a spus că, după cum tovarășul George Macovescu a observat, în cuvântul său, a făcut unele propuneri privind ordinea de zi a viitoarei conferințe general-europene, care merg mai departe decât poziția cunoscută până acum și în legătură cu aceasta ar vrea să expună unele considerente.

1. În ce privește primul punct al ordinei zi de a viitoarei conferințe general-europene s-a propus completarea lui cu analizarea „unor măsuri privind consolidarea stabilității și încrederii”, în loc de măsuri pentru reducerea încordării militare. S-a făcut această propunere deoarece, din convorbirile avute cu țările occidentale (în cadrul consultărilor multilaterale de la Helsinki, cât și în cadrul bilateral) a reieșit că o asemenea redactare elastică ar veni în întâmpinarea poziției țărilor amintite, ar reduce diferențierile de poziții existente până în prezent, fără să aducă vreun prejudiciu poziției de principiu a țărilor socialiste.

Această redactare ar permite, totodată, să nu fie confundate problemele ce vor fi discutate, pe acest plan la conferința general-europeană cu cele care vor fi dezbătute în cadrul convorbirilor privind reducerea forțelor armate și armamentelor din Europa. Pe de altă parte, discutarea unor măsuri privind întărirea stabilității și încrederii ar corespunde în mai mare măsură scopurilor puse în fața conferinței general-europene: de a spori stabilitatea și încrederea pe continent în condițiile reducerii încordării.

În continuare, ministrul sovietic a spus că „descifrând sensul propunerii sovietice” se are în vedere prevenirea reciprocă privind marile manevre militare în unele zone determinate și schimbul de observatori, pe baza unor invitări reciproce, la manevre militare de acest gen. Dacă „o parte” va lansa invitația pentru observatori la aplicațiile militare întreprinse de ea, a spus Gromîko, atunci și cealaltă parte, în cazuri similare, va proceda la fel, deoarece nu se poate aștepta o altă reacție. El a mai spus că printre măsurile amintite nu ar fi necesar să fie inclusă și anunțarea despre marile dislocări de trupe, întrucât aceasta se subînțelege din redactarea propusă.

Explicarea pe larg a sensului propunerii sovietice, a acțiunilor subînțelese și menționate de dânsul acum, numai cu caracter confidențial, va avea loc mai târziu, în funcție de necesități, fie în cadrul consultărilor multilaterale de la Helsinki sau în cadrul unor consultări bilaterale cu celelalte țări. Ministrul sovietic a rugat ca, până atunci, să nu se facă referiri la aceste acțiuni, deoarece ele constituie o rezervă tactică.

În continuare, A.A. Gromîko s-a referit la intervenția sa de a separa cel de-al doilea punct al ordinei de zi în componentele sale principale: colaborarea economică și cea culturală, problema colaborării culturale, inclusiv a contactelor între organizații și persoane, schimbul de informații propunându-se a deveni un nou punct – al treilea – pe ordinea de zi a viitoarei conferințe general-europene.

Pe această linie, ministrul sovietic a făcut referiri la existența posibilităților necesare, așa cum a reieșit și din cuvântarea tovarășului L.I. Brejnev la adunarea festivă cu prilejul celei de-a 50-a aniversări a URSS, de a ne posta pe o poziție ofensivă în ce privește dezbaterile la conferința general-europeană a problemelor

privind relațiile culturale, contactele între persoane și dezvoltarea schimbului de informații. Totodată, el a arătat că din consultările avute de partea sovietică cu diferite țări, inclusiv cu Franța (în cadrul convorbirilor L.I. Brejnev–G. Pompidou) a reieșit că țările occidentale nu vor renunța la poziția lor de principiu privind aceasta problemă.

G. Pompidou în convorbirile sale cu L.I. Brejnev a arătat că partea franceză, din multe considerente, nu poate să renunțe la poziția sa, însă s-a arătat gata, în cazul când propunerea sa ar fi acceptată, să țină seama și să influențeze și celelalte țări occidentale, de opinia exprimată de partea sovietică că dezvoltarea relațiilor culturale și contactelor între organizații și persoane, schimbul de informații trebuie să aibă loc în condițiile respectării stricte a suveranității, legilor și obiceiului fiecărei țări.

Credem, a spus ministrul sovietic, că putem fi de acord să facem o concesie Franței și să includem problema relațiilor culturale ca un punct separat pe ordinea de zi în redactarea propusă.

3. În continuare, ministrul sovietic s-a referit la organul permanent al conferinței general-europene și propunerea părții sovietice de a preciza că aceasta va avea funcții pur consultative. În acest context, el a făcut referiri la faptul că până acum la Helsinki, țările occidentale nu s-au pronunțat în această problemă, la rezervele pe care ele le manifestă în legătură cu organul respectiv, la teama că acesta ar putea deveni un for al adoptării de hotărâri. Având în vedere toate acestea, spunea A.A. Gromîko, considerăm necesar să precizăm – ceea ce noi, țările socialiste am avut în vedere de la început – că organul permanent al conferinței, fie că se va denumi comitet sau secretariat, va fi un organ cu funcții consultative, o verigă de legătură cu viitoarele conferințe europene.

II. Tovarășul George Macovescu a mulțumit ministrului sovietic pentru explicațiile date, spunând că poziția țărilor noastre este, cu excepția unui punct, identică în chestiunile legate de ordinea de zi. Partea română va studia cu toată atenția intervenția ministrului sovietic și explicațiile sale și va face tot ce-i stă în putință ca pozițiile asupra cărora se va cădea de acord să fie susținute și promovate.

În continuare, tovarășul George Macovescu a arătat că poziția celor două țări este diferită în ce privește primul punct al ordinea de zi. El a arătat că este greu de înțeles – și mulți nu vor înțelege – de ce acum se renunță cu atâta ușurință la includerea discutării în cadrul primului punct a principiului renunțării la folosirea forței și amenințării cu forța, după ce ani de zile aceasta a constituit poziția constantă și fermă a țărilor socialiste. Ministrul român a amintit documentele adoptate în comun de țările socialiste pe această problemă, insistența și eforturile Uniunii Sovietice pentru promovarea largă a principiului respectiv, referindu-se și la o propunere anterioară a părții sovietice de a se adopta o declarație specială în acest sens în perioada când se duceau tratative cu RFG. El a spus că ar fi bine dacă partea sovietică ar proceda la o reconsiderare, menținându-se pe pozițiile precedente, susținute și promovate în comun ani la rând. Modificarea poziției

cunoscute a țărilor socialiste va face ca multe țări să-și pună întrebări asupra motivărilor care au determinat aceasta.

Ministrul sovietic a răspuns că partea sovietică, lansând propunerile cunoscute, a avut în vedere că acestea fiind flexibile vor avea o mai mare audiență, se vor bucura de un mai mare sprijin din partea țărilor europene.

Ministrul român i-a spus că, după părerea părții române, poziția precedentă se bucura de o mai largă audiență și sprijin care-i asigură acceptarea de către toate celelalte țări. El a precizat că aceasta este poziția delegației române, care va fi reflectată și în intervenția ce va urma.

A.A. Gromîko a spus că părții sovietice i s-a creat impresia, conform căreia tovarășii români cred că URSS neglijează în prezent principiul renunțării la întrebuintarea forței și amenințarea cu forța, ceea ce nu este adevărat. Partea sovietică, dimpotrivă, dorește ca acest principiu să-și găsească o consfințire și abordare largă în documentul final, Declarația conferinței general-europene. Totodată, ea nu dorește ca problema renunțării la folosirea și amenințarea cu forța să fie ruptă de respectarea frontierelor, așa cum a fost ea reflectată și în documentele încheiate de URSS cu RFG, declarațiile comune cu Franța și SUA, în documentele celorlalte țări socialiste, Polonia și RDG, cu RFG, Franța și alte state. Ministrul sovietic a rugat ca această poziție a Uniunii Sovietice să fie explicată de ministrul român după întoarcerea sa la București,

Tovarășul George Macovescu, după ce a asigurat că va informa despre considerentele expuse de ministrul sovietic, a exprimat părerea că ar fi mai bine ca redactarea amintită a primului punct din ordinea de zi să fie completată, prin includerea problemei respectării frontierelor existente. Această redactare va avea, după părerea sa, toate șansele să fie acceptată tocmai pe considerentele expuse de ministrul sovietic.

A.A. Gromîko a obiectat, spunând că în felul acesta ar complica mult întreaga activitate legată de adoptarea ordinea de zi, întrucât vor apare tot felul de intervenții și comentarii și se va pune întrebarea de ce unul din principiile relațiilor dintre state să fie scos mai mult în evidență decât celelalte și de ce să nu le trecem pe toate, sau numai pe cele mai importante. În felul acesta, elaborarea primului punct al ordinea de zi ar putea periclita întreaga activitate legată de întocmirea ordinea de zi

Aici discuția s-a întrerupt, datorită încheierii pauzei.

AMAE, Problema 241. 1973. 9S7. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 8-12.

9. 16 ianuarie 1973, Moscova. Protocolul Consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe referitor la decizia statelor membre ale Tratatului de la Varșovia de a accepta nota țărilor NATO, din 15 noiembrie 1972, privind consultările pregătitoare în vederea tratativilor pentru reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa.

[A fost pus de acord între secretarii delegațiilor la 16 ianuarie 1973, orele 16.30]

Protocol

La 15 ianuarie 1973, la ora 15.00, la Moscova s-a deschis Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Republicii Populare Bulgaria, Republicii Populare Ungare, Republicii Democratice Germane, Republicii Populare Polone, Republicii Socialiste România, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Republicii Socialiste Cehoslovace.

La Consfătuire au luat parte: din partea Republicii Populare Bulgaria, tovarășul P. Mladenov; din partea Republicii Populare Ungare, tovarășul J. Péter; din partea Republicii Democratice Germane, tovarășul O. Winzer; din partea Republicii Populare Polone, tovarășul S. Olszowski; din partea Republicii Socialiste România, tovarășul G. Macovescu; din partea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, tovarășul A. Gromîko, din partea Republicii Socialiste Cehoslovace, tovarășul B. Chnoupek.

Prima ședință, la 15 ianuarie, a fost deschisă de tovarășul A.A. Gromîko, care a rostit o cuvântare de salut.

La ședință, care s-a desfășurat sub președinția tovarășului S. Olszowski, a fost adoptată în unanimitate următoarea ordine de zi a Consfătuirii:

1. Cu privire la consultările pregătitoare în vederea tratativilor referitoare la reducerea forțelor armate și a armamentelor în Europa;

2. Probleme legate de consultările multilaterale privind convocarea conferinței general-europene pentru securitate și cooperare.

Participanții la consfătuire au adoptat programul de desfășurare a Consfătuirii.

La primul punct al ordinei de zi, în ședința din 15 ianuarie, au luat cuvântul tovarășii A.A. Gromîko; G. Macovescu, B. Chnoupek, P. Mladenov, I. Peter, O. Winzer, S. Olszowski.

Ședința din 18 ianuarie, care s-a deschis la ora 9.30, s-a desfășurat sub președinția tovarășului G. Macovescu.

În legătură cu nota țărilor NATO, din 15 noiembrie 1972, referitoare la consultările pregătitoare în vederea tratativilor privind reducerea forțelor armate și

armamentelor în Europa, s-a convenit ca țările participante la Consfătuire, care au primit această notă, să răspundă fiecare în numele său, în spiritul schimbului de păreri efectuat.

Consfătuirea a dezbătut probleme de la al doilea punct al ordinii de zi.

La acest punct al ordinii de zi au luat cuvântul tovarășii: A.A. Gromîko, S. Olszowski, B. Chnoupek, P. Mladenov, O. Winzer, I. Péter, G. Macovescu.

AMAE, Problema 241. 1973. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 127-128.

10. 20 ianuarie 1973, București. Sinteza convorbirilor purtate de primul secretar al CC al PCUS, L.I. Brejnev, cu miniștrii Afacerilor Externe, referitoare la stadiul negocierilor URSS cu Franța, RFG și SUA, asupra problemelor securității europene; critica față de decizia guvernului român de a declanșa negocieri separate la Helsinki.

Strict Secret
Exemplar unic

Notă

La 16 ianuarie 1973, la ora 16.00, L.I. Brejnev a primit la Kremlin pe miniștrii de Externe ai Bulgariei, Cehoslovaciei, Poloniei, României, RD Germane și Ungariei, care au luat parte la consfătuirea de la Moscova a reprezentanților statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

La primire au fost prezenți C. Katuşev, secretar CC al PCUS și A. Gromîko, ministru de Externe al Uniunii Sovietice.

La început, L.I. Brejnev a transmis cel mai cordial salut pentru Birourile Politice și Prezidiile Permanente ale Partidelor Comuniste și Muncitorești din țările respective și, personal, tuturor secretarilor generali și primilor secretari ai partidelor.

Apoi, L.I. Brejnev a făcut o expunere a situației internaționale, declarând că socialismul înaintază, lumea nu bate pasul pe loc, că țările socialiste merg toate împreună: „Am putea întoarce lumea pe dos într-un singur an, noi, socialiștii”.

În același timp, se observă o evoluție în atitudinea tuturor statelor, au loc transformări în aceste state în sens pozitiv. Din păcate însă, nu sunt stinse focarele de război care există încă în lume. Dar fără noi nu este posibilă nici o reglementare a problemelor internaționale. Oriunde intervenim noi avem o deosebită influență asupra mersului evenimentelor.

Ne interesează Europa, în primul rând, un continent unde au apărut două mari războaie mondiale. Ultimul război a reprezentat ciocnirea a două ideologii, dar, în același timp, a fost și o încercare de a distruge continentul nostru. Europa prezintă o deosebită importanță pentru europeni, pentru Uniunea Sovietică, pentru țările socialiste. Aici, pe acest continent, este concentrat un mare potențial economic, un mare potențial militar, se manifestă o cultură înaltă. Sunt state mari, cum ar fi Franța, Germania, Italia, după cum sunt state mici și mijlocii. Constatăm că statele mari ocupă în ansamblul european locuri speciale. Pe de altă parte, constatăm că Statele Unite ale Americii și Canada manifestă interes deosebit pentru Europa. Apariția NATO-ului nu a fost întâmplătoare. Imperialiștii și-au strâns rândurile în Europa.

Însă noi am fost și suntem în acțiune, în ofensivă, am militat pentru conferința europeană și concluzia este că astăzi 32 de state europene au acceptat politica noastră și a dumneavoastră. Desigur, nu trebuie să facem acum zgomot despre acest fapt, nu trebuie să ne lăudăm. Însă este necesar să recunoaștem că i-am convins că avem o situație bună.

În pregătirea conferinței de securitate există diferite nuanțe, dar timpul va arăta cine are dreptate. Acum vorbim de pace și nu de război. Desigur, să nu subapreciem pericolul reprezentat de forțele reacționare, dar, împreună cu dumneavoastră și cu unele state burgheze mergem spre destindere. Acesta este rezultatul politicii noastre, nu a lui Husák sau a lui Brejnev, ci a partidelor noastre, a sutelor de milioane de oameni din țările noastre. Aproape 300 de milioane de oameni din statele socialiste susțin această politică, în România, în Bulgaria, în Ungaria, în toate celelalte state. Deși noi călătorim, discutăm, ne întâlnim cu fel de fel de oameni, nu trebuie să ne desprindem de partidele noastre, de popoarele noastre. Avem reuniuni ale Consiliului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, reuniuni ale miniștrilor de Externe. Toate acestea constituie practica noastră și trebuie s-o continuăm. Suntem puternici. Această forță a noastră este datorită unității noastre. Noi nu complotăm unii împotriva altora, nu avem secrete unul față de celălalt. Ne întrunim, ne consultăm, publicăm comunicate. De la NATO vin pe la noi unele rândunele, unii viruși, care ne mai spun câte ceva, mai îndrăgă prostii și vor să ne despartă. Dar viața arată că Pactul de la Varșovia a fost necesitate. Existența mea este legată de acest tratat și să dea Dumnezeu să pot continua această activitate. Am purtat multe pe umerii mei. Am văzut de toate, dar a învins realismul și ideea că singur este foarte greu să muncești. Oricât ai fi de bine pregătit, totuși, trebuie să te sprijini pe prietenii tăi.

Fără să ne lăudăm, trebuie să constatăm că adversarii noștri au început să ne respecte, dar mai este nevoie să luptăm. Să nu credem că toți oamenii sunt frați și că acum nu ne-a mai rămas decât să ne așezăm și să mâncăm blinți.

În domeniul colaborării noastre guvernează principiile suveranității, independenței, ajutorului reciproc și toate celelalte, se manifestă unitatea țărilor noastre, a partidelor noastre. De aceea, am vrut să ne întâlnim cu dumneavoastră să vă spun toate acestea. Vă rog să transmiteți conducătorilor de partide că le

mulțumesc pentru unitatea noastră comună în strategia și în tactica noastră. Dumneavoastră, ca miniștri de Externe, trebuie să înțelegeți bine aceasta.

Desigur, pot fi situații diferite pentru țări diferite. Iată, să vorbim despre RDG. Au apărut probleme cu RFG. În ultima vreme s-a impus ideea că și cu anumite partide social-democrate și cu Brandt trebuie să lucrăm, ca să le dăm ce li se cuvine pentru ca ei să se poată orienta politicește cu noi. Lupta noastră a fost justă. Tratatul pe care RFG le-a semnat cu noi, cu Polonia și cu RDG reprezintă un bun rezultat, dar nu putem crede că în continuare va fi un proces ușor. Acum ne găsim într-o nouă situație. Politica noastră față de RFG nu trebuie răcită, desigur ca o politică de clasă, principială. Am spus deseori, și public, și lui Honecker și celorlalți tovarăși, însă politica noastră trebuie să fie realistă. A fi închistat înseamnă a îngheța ca un mamut prins în gheață. Trebuie să ne întrunim, să ne consultăm. Se întâlnesc comuniștii, se consultă comuniștii, ajungem la hotărâri comune și noi acționăm corect.

Sunt convins că avem acordul tuturor țărilor socialiste și al multor țări europene pentru principiile pe care le promovăm la conferința de securitate europeană. Este cert că nu toți sunt pe de-a întregul de acord cu noi, însă să lucrăm împreună uniți și să-i câștigăm pentru cauza noastră. Asemenea dezacorduri există în mai multe domenii. Iată cazul cu Cehoslovacia. S-a spus că s-a încălcat suveranitatea, s-a vorbit despre suveranitate limitată, dracul mai știe despre ce se tot spune. Toate sunt povești. Aici este vorba de socialism și nu de povești și mărunțișuri ca acestea. Chiar și unele partide comuniste frățești nu au înțeles de la început că ceea ce este mai periculos pentru ei este forța noastră, a Uniunii Sovietice și a țărilor socialiste. Forța noastră este decisivă (bate cu pumnul în masă).

Programul Congresului al XXIV-lea al PCUS și declarațiile noastre de la Praga sunt documente ale noastre foarte puternice. Pot fi între noi unele deosebiri, dar avem și vom avea documente puternice care ne unesc și care se impun tuturor. De aceea, trebuie să avem grijă de tot ce vom face după consfătuirea aceasta a dumneavoastră, care a avut loc la Moscova. Putea să aibă loc la Praga, la București, oriunde, dar nu cu fleacuri de acestea ne ocupăm. Trebuie să ținem seama de ceea ce este pozitiv în relațiile europene – politice, militare, economice – deoarece un domeniu se completează cu celălalt. Noi nu zăngănim armele, însă trebuie să ne folosim de forța noastră. Să discutăm cu occidentalii liniștiți, dar ferm. Adversarii noștri știu ce este forța noastră și țin seama de ea. În același timp, ei ne studiază și trag concluzii. Sensul luptei noastre este să câștigăm cât mai multe avantaje pentru noi. Dar ei caută să ne folosească pe unii contra altora. Să zicem că Ungaria contra Cehoslovaciei, Uniunea Sovietică contra altora ș.a.m.d. Și cu China se petrec lucrurile în acest fel, dar să nu mai vorbesc. În politica noastră să nu ne pierdem în amănunte, să păstrăm unitatea și suntem siguri că vom reuși să avem o nouă situație în Europa, o situație mai liniștită. Să facem în Europa un comerț mai principial, să avem relații culturale mai bune, să nu mai trăim într-o Europă ca acum 100 de ani. Apariția unui nou Napoleon nu mai este posibilă. Pozițiile comune sunt importante, ele sunt de neînfrânt. Să nu dăm atenție amănuntelor,

cuvintelor, literelor unui text, să nu ne pierdem în frazeologie. Din cauza goanei după o frază, după o problemă mărunță poți pierde și inima. Dumneavoastră sunteți popoare mai mici ca acelea ale Uniunii Sovietice, de aceea sunteți mai sensibili față de pașii făcuți de Uniunea Sovietică în politica externă și, uneori, nu-i înțelegeți, dar orice întreprinde Uniunea Sovietică este în interesul comunității socialiste, nu împotriva cuiva dintre dumneavoastră. Nu vrem să jignim pe nimeni, nu luăm măsuri împotriva nimănui. Din relațiile mele cu toți tovarășii, din convorbirile mele cu ei, mai ales în ultimii ani, eu simt că am acordul tuturor.

Și consfătuirea dumneavoastră a fost bună, desfășurată într-o atmosferă de încredere și flexibilitate. Nici un fel de dictat nu trebuie impus nimănui. Principiile trebuie să constituie baza relațiilor noastre.

În ultimele zile circulă comentarii despre întâlnirea mea cu Pompidou. Am primit din țară 3.000 de scrisori de aprobare a discuțiilor mele cu președintele francez. Și în acest caz există un factor principal: am găsit cu Pompidou un limbaj comun. Am discutat cu el două zile.

Problema principală, discutată de altfel și cu Brandt, a fost aceea a conferinței europene. Pompidou și-a exprimat dorința de a despărți problemele de conținut și de procedură în mai multe categorii. Noi am privit lucrurile simplu și i-am spus: ce importanță are dacă punem problemele în doi saci sau în patru saci? Nu am făcut concesii.

Au reînceput lucrările de la Helsinki, iar la 31 ianuarie vom începe și la Viena. Ordinea de zi de la Helsinki a fost formulată. Am adăugat ceva la punctul 1 de pe ordinea de zi și anume, stabilitatea în Europa. Am vorbit cu Pompidou și despre cele trei etape ale desfășurării conferinței și i-am spus: ce este rău dacă se adună șefii la cel mai înalt nivel, chiar dacă nu semnăm documente? Ne vom spune unii altora că dorim să trăim în bune relații în Europa. Iar dacă semnăm documente bune nu este bine aceasta? Desigur, se vor crea comisii, organismul permanent (aici pledează pentru înființarea comisiilor și a organismului permanent).

Am desprins de la Pompidou că problema reducerii trupelor nu trebuie legată de conferința pentru securitate europeană. Una, cea a reducerii trupelor, va fi mai grea decât cealaltă. De aceea să nu le legăm. Eu i-am spus clar lui Pompidou că la consultările de la Viena nu vor fi abordate probleme de conținut, ci de formă, de organizare. Pompidou mi-a răspuns că se va gândi la toate considerentele mele și, în curând, îmi va da un răspuns.

Desigur, în convorbiri cu Vestul nu trebuie să abordăm problemele de la bloc la bloc. Am fi putut să o facem. Franța nu este în bloc și, totuși, face parte din NATO. Eu cred să nu încurcăm conferința europeană cu convorbirile de la Viena. În fond, este în interesul nostru să lăsăm mărunțișurile la o parte ca acelea unde mergem să discutăm. Să discutăm ce trebuie la Helsinki și ce trebuie la Viena. Nu mărunțișurile au importanță. Când vesticii se vor convinge că suntem uniți și cinstiți, vom putea merge înainte. Nu a fost util când românii la Helsinki au intrat în discuții pe chestiuni fără importanță. Aceasta, tovarășii, nu trebuie să însemne ca voi să fiți împotriva românilor. Nu, Doamne ferește! De altfel, i-am spus și lui Ceaușescu,

prietenește, tovarășește, când ne-am întâlnit ultima dată. Occidentalii abia așteaptă să întindem pelteaua și să le dăm pretexte ca ei să amâne totul. Noi suntem gata să ne consultăm între noi. Vrem să primim informații de la voi, de la toți, vrem să știm cum gândesc tovarășii noștri, vor ca să găsim soluții. Trebuie să muncim împreună. Dacă apar crăpături, atunci vom avea greutăți. Consultările între țările noastre trebuie să fie un schimb de păreri, dar trebuie să pornim de la documentele de la București (1966), Praga (1969), Budapesta (1970), Praga (1972), însă să nu le dăm apă la moară occidentalilor încât să gândească că nu avem unitate.

Mie mi se pare că Franța dorește un anumit loc în Europa. Franța este o țară care a luptat împotriva fascismului, care are meritele ei. Franței îi place să i se facă curte și să-i facem dacă este nevoie. Franța se uită acum la RFG.

Eu trebuie să spun că Brandt și-a îndeplinit foarte ferm promisiunile făcute la Moscova și în Crimeea. Să nu ne legăm de mărunțișuri și cu Brandt. La un moment dat, el l-a trimis pe Bahr la mine să tatoneze anumite chestiuni privind RDG. Nu a reușit să ne schimbe poziția. Bahr ne-a spus atunci că nu se aștepta la o poziție așa de dură. Vroiau mai mult decât obținuseră. Cred însă că RDG este mulțumită. Noi am făcut tot ce era posibil, dar acum să ne oprim la jumătatea drumului în relațiile cu RFG. Desigur, RDG trebuie să-și consolideze poziția. Eu am discutat cu tovarășul Honecker ca chestiunile ideologice în relațiile cu RFG să fie rezolvate cu fermitate, dar cu calm astfel încât să nu forțăm lucrurile.

Acum trebuie să-i ajutăm și pe tovarășii cehoslovaci să lichideze problema München. Noi toți trebuie să stabilim relații diplomatice și să dezvoltăm relații economice cu RFG. Aceasta ar consolida forțele progresiste din RFG și ne va ajuta pe toți, dar în relația cu RFG să procedăm cu grijă, să nu ne grăbim, să nu sărim mai sus de masă, că atunci când faci asta îți rupi oasele. Cine nu respectă această zicală o pățește. Iată cât de departe au mers lucrurile în Iugoslavia. Eu nu am închis pe nimeni, însă Tito a fost forțat să închidă atâția pentru că nu avea altă ieșire. Vă rog foarte insistent să nu vorbiți cu alții despre aceasta, dar ce v-am spus, tovarăși, le-am spus și lui Ceaușescu și lui Kádár și lui Jivkov și lui Honecker și lui Gierek, tuturor. Noi așa gândim, și eu și Biroul Politic. Avantajele vor veni pentru fiecare dintre noi, însă la vreme (aici întrebă pe Katushev și pe Gromîko dacă nu a spus prea mult).

I-am vorbit lui Pompidou despre dificultățile în ceea ce privește comerțul. I-am spus că ne gândim împreună la o integrare. Am vorbit despre relațiile dintre CAER și Piața Comună. După cât vă amintiți, la ultima consfătuire de la Praga, noi am spus că trebuie să milităm pentru desființarea barierelor. I-am spus acest lucru și lui Pompidou și i-am precizat că dacă nu merge, vom căuta alte piețe. Desigur nu i-am spus despre ce piețe este vorba. Eu cred că Piața comună și CAER trebuie să se înțeleagă. Fiecare dintre noi gândește singur. Este mai bine să gândim împreună și, apoi, să gândim cu francezii și ceilalți pentru a găsi soluții. Lui Pompidou i-a plăcut această idee. A promis să se gândească la Paris și să ne dea răspuns.

După câte știți, Franța este inspiratoarea ideilor în Piața Comună. La sfârșitul lui 1973, voi merge din nou la Paris pentru noi consultații și sper ca până atunci să se ajungă să dăm un nou impuls ideilor noastre. Piața Comună nu este o sperietoare. Să

cântărim toate avantajele și toate dezavantajele și să acționăm împreună.

L-am criticat pe Pompidou pentru poziția Franței privind problema reducerii armamentelor. I-am vorbit despre China, aceasta la o întrebare a lui. I-am spus că noi dorim relații bune cu China, care este o țară socialistă, dar conducerea chineză a uzurpat puterea și acolo nu există un partid comunist. Conducătorii chinezi luptă împotriva socialismului, a Uniunii Sovietice. De altfel, toate acestea s-au discutat în congresele partidelor dumneavoastră.

I-am vorbit lui Pompidou despre Vietnam și am afirmat că țările socialiste și Uniunea Sovietică au jucat și vor juca un mare rol în rezolvarea problemelor din Extremul Orient. Noi am sprijinit și vom sprijini Vietnamul. Sperăm că în curând se va ajunge la rezolvarea problemei.

Cât privește Orientul Apropiat, i-am spus lui Pompidou că trebuie să activizăm pe toți oamenii, toate guvernele, opinia publică pentru găsirea unei soluții politice și cred că rezoluția ONU este baza rezolvării. I-am spus că trebuie să milităm pentru unitatea și prietenia dintre țările arabe. Certurile dintre ele aduc mari pagube cauzei lor. După câte știți Gaddafi înjură Uniunea Sovietică. Ce dracu o mai fi și asta, ce fel de om politic este acesta?

La întoarcerea la Paris, Pompidou a organizat o conferință de presă. Desigur, a ținut seama de campania electorală.

I-am vorbit lui Pompidou și despre necesitatea stabilirii de relații de către Franța cu RDG. L-am strâns bine. După câte știu, vor începe curând tratative.

Cam acestea ar fi ce am vrut eu să vă spun în legătură cu convorbirile cu Pompidou (Gromîko îi aduce aminte că s-a discutat și despre relațiile sovieto-americe).

A, da. Este adevărat că Pompidou s-a interesat de legăturile dintre noi și Statele Unite. Am constatat că Pompidou se teme că Franța rămâne în urmă. I-am spus că vom continua linia asupra căreia ne-am înțeles cu Nixon la Moscova:

- a) pace pe pământ;
- b) nici o înțelegere pe seama nimănui.

Poate că mă voi duce în Statele Unite, în 1973. Vom vedea. Contactele cu Nixon și cu americanii sunt permanente. În timpul întrevederilor cu francezii a domnit o atmosferă calmă. Pompidou a fost liniștit. Nu s-a arătat deloc nervos. Francezii vor să organizeze turism acolo în Bielorusia, unde ne-am întâlnit (descrie cu lux de amănunte locul și casa unde au avut loc întâlnirile).

Aș dori să lucrez mai mult, dar munca aceasta de partid și de stat este foarte grea. Am ajuns să nu mai dorm și mă gândesc și noaptea. Cândva, istoria va vorbi despre această muncă.

După câte știți am avut un an greu în domeniul agriculturii, dar Siberia ne-a salvat. Acolo oamenii au muncit eroic și aceasta este un rod al activității politice a partidului nostru. Cu cereale am fost ajutați de români, de cehoslovaci, de unguri, de germani. Ne descurcăm bine în alimentația populației. În construcții este necazul nostru.

Mă chinuie un gând. Poate să mai așteptăm, poate să căutăm un moment potrivit, dar să ne întâlnim în Comitetul Politic Consultativ. După câte știți, am fost foarte ocupat, am avut foarte multe vizite, însă s-ar putea să ne vedem, poate, după sfârșitul consultărilor de la Helsinki.

Știți că la Praga, la ultima întâlnire, și la aceea din Crimeea, a domnit o atmosferă bună. Acum este rândul Varșoviei, mergem oriunde, nu aceasta are importanță. La întâlnire să muncim, dar să ne simțim și bine. Fiecare aduce câte ceva. Jivkov, vin bulgăresc, Gierek o mâncare bună, Ceaușescu un urs mic.

Ar trebui să iau concediu. Toți m-au rugat să petrec concediul în țara lor. Nicolae Ceaușescu, Gierek, dar nimeni nu-mi spune de unde să iau timp. Iar suntem ocupați. Acum trebuie să vedem ce este cu Orientul Apropiat.

La 19 februarie avem o consfătuire cu secretarii de regiuni. Știți că nu avem zăpadă și trebuie să vedem ce este cu agricultura. Toți mă așteaptă. Mă așteaptă și urșii lui Ceaușescu. Ce faci cu cei pe care i-ați trimis aici? Trăiesc? Trăiesc bine?

Tovarăși, acestea au fost lucrurile pe care am vrut să vi le spun.

Vă rog, să transmiteți încă o dată cele mai călduroase salutări tovarășilor din conducerea dumneavoastră.

La despărțire mi-a spus: „Transmite lui Nicolae Andreevici cele mai calde salutări și îmbrățișări din partea mea”.

Audiența a durat două ore.

NB: Informarea aceasta a fost redactată pe bază de note și nu de stenogramă.

20 ianuarie 1973

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Relații Externe, dosar 289/1973, f. 1-13.

11. 20 ianuarie 1973, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ecobescu, transmisă oficiilor diplomatice ale României referitoare la rezultatele consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe de la Moscova; inițiativele românești pentru finalizarea conferinței general-europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară
Direcția de sinteză

Secret
20 ianuarie 1973

Tovarășe șef de misiune

I. În zilele de 15 și 16 ianuarie 1973 a avut loc la Moscova o consfătuire a miniștrilor Afacerilor Externe din țările socialiste participante la Tratatul de la

Varșovia (Bulgaria, Cehoslovacia, RD Germană, Polonia, România, Ungaria și URSS).

La 16 ianuarie a.c., șefii delegațiilor au fost primiți de secretarul general al CC al PCUS, L.I. Brejnev.

Consfătuirea a fost convocată din inițiativa URSS pentru un schimb de vederi asupra problemei reducerii forțelor armate și armamentelor în Europa. Ulterior, s-a propus și discutarea unor probleme legate de reuniunea pregătitoare de la Helsinki.

Ordinea de zi a consfătuirii a fost următoarea:

1. Cu privire la consultările pregătitoare în vederea tratatelor referitoare la reducerea forțelor armate și a armamentelor în Europa:

2. Probleme legate de consultările multilaterale privind convocarea Conferinței general-europene pentru securitate și cooperare.

Prima ședință din 15 ianuarie a.c. a fost deschisă de ministrul Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko și, apoi, a fost prezidată de ministrul de Externe cehoslovac, S. Olszowski. Cea de-a doua ședință, din 16 ianuarie a.c., a fost prezidată de ministrul Afacerilor Externe al României.

II. 1. La punctul 1 al ordinei de zi primul a luat cuvântul A. Gromîko care a spus, în esență, următoarele:

- datorită eforturilor țărilor socialiste, s-a reușit desprinderea chestiunii reducerii forțelor armate și armamentelor de Conferința europeană și discutarea ei ca o mare problemă independentă;
- spre deosebire de țările NATO care au propus includerea în componența participanților la consultările pregătitoare numai un cerc restrâns de state, URSS consideră că la acestea trebuie să ia parte, pe baza egalității în drepturi, toate statele europene care doresc aceasta, precum și SUA și Canada;
- participarea tuturor statelor la convorbirile pregătitoare nu anticipează rezolvarea problemei privind țările care vor fi parte la acordurile propriu-zise în acest domeniu;
- începerea consultărilor la 31 ianuarie a.c. la Viena;
- alegerea Vienei ar elimina posibilitatea desfășurării în acest oraș a Conferinței europene (dorința URSS de a menține Helsinki ca loc de desfășurare a conferinței, n.a.);
- rolul de organizator al convorbirilor pregătitoare să revină guvernului austriac, care ar urma să fie sondat de URSS dacă acceptă să facă oficiul transmiterii invitațiilor tuturor statelor europene;
- convorbirile pregătitoare ar avea ca sarcină stabilirea componenței statelor care participă la reducerea forțelor armate și armamentelor, data, locul, procedura, precum și propuneri privind ordinea de zi a negocierilor propriu-zise;
- țările socialiste care au primit invitații din partea NATO ar urma să transmită țărilor pe care le-au invitat răspunsuri în sensul celor de mai sus;

- pentru început se are în vedere reducerea trupelor și armamentelor numai în Europa centrală, problemă pentru care ar putea fi creat un organism de lucru format din statele direct interesate;
  - după ce organismul va adopta acorduri concrete s-ar putea organiza o nouă ședință sau ședințe plenare (toate statele europene interesate) la care participanții să fie informați asupra rezultatelor obținute;
  - tratativele de fond ar urma să aibă loc în toamna anului 1973;
  - în stabilirea procedurii s-ar putea folosi aranjamentul de procedură pentru desfășurarea convorbirilor pregătitoare de la Helsinki (el a menționat, ca exemplu, consensul);
2. Următorul a luat cuvântul tovarășul George Macovescu, care a expus punctul de vedere al țării noastre în această chestiune, pe linia documentelor plenarei CC al PCR din 20-21 noiembrie 1972 și ultimele cuvântări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu. Au fost relevate următoarele aspecte:
- legătura organică dintre măsurile de încetare a cursei înarmărilor, dezangajare militară și dezarmare și sistemul de securitate și colaborare în Europa;
  - scopul final trebuie să fie elaborarea și transpunerea în practică a unui program complex și cuprinzător de măsuri atât pe ansamblul continentului, cât și în diferite zone ale sale (s-au enumerat propunerile de măsuri concrete prezentate în discursul tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenara din noiembrie);
  - discutarea și rezolvarea acestor probleme nu trebuie să fie prerogativa alianțelor militare;
  - reducerea forțelor armate și armamentelor într-o regiune a Europei ar reprezenta numai o parte a acestui plan;
  - la tratativele pregătitoare și de fond privind problemele de ansamblu ale dezangajării și dezarmării în Europa să participe toate statele europene, plus SUA și Canada;
  - tratativele s-ar putea duce atât în cadrul unei reuniuni plenare (sau conferințe), cât și în diferite comisii sau grupe de lucru create special (cu participarea plenară pentru măsuri care interesează toate statele europene sau numai a statelor interesate, în cazul unor măsuri mai restrânse), care să raporteze reuniunii plenare asupra rezultatelor obținute;
  - acceptarea orașului Viena ca loc de desfășurare a convorbirilor pregătitoare, cât și a datei de 31 ianuarie, dacă această dată este convenabilă tuturor statelor (deși data apare prea apropiată);
  - hotărârile să se adopte prin consens.
3. Ceilalți participanți au sprijinit, în totalitatea lor, punctele de vedere exprimate de ministrul de Externe sovietic.

În urma schimbului de vederi s-a convenit că țările socialiste care au primit scrisoarea NATO să răspundă individual și în nume propriu în spiritul discuțiilor de la consfătuire.

Răspunsul transmis de URSS și de celelalte țări socialiste invitate diferă de discursul pronunțat la consfătuire de ministrul de Externe sovietic. Astfel, se afirmă că „guvernul sovietic consideră că la consultări pot participa pe baze egale toate statele europene care vor manifesta interes, precum și SUA și Canada”, în timp ce în discurs se afirmă că aceste țări „trebuie să participe”.

III. La punctul 2 al ordinei de zi, primul a luat cuvântul din nou A.A. Gromîko, care a abordat următoarele chestiuni principale:

- aprecierea pozitivă a primei părți a convorbirilor pregătitoare de la Helsinki;
- inițiativa la aceste convorbiri a aparținut ferm țărilor socialiste;
- sarcina comună a țărilor socialiste este să realizeze convocarea conferinței general-europene nu mai târziu de sfârșitul lunii iunie a.c.;
- problemele limitării forțelor armate și armamentelor în Europa trebuie studiate într-un for separat de conferința europeană. În același timp, pentru conferința general-europeană s-ar putea completa primul punct al ordinei de zi cu discutarea unor măsuri privind întărirea stabilității și încrederii (în cadrul acestor măsuri, A. Gromîko a menționat numai notificarea reciprocă asupra manevrelor militare masive în anumite regiuni și schimbul de observatori la asemenea manevre);
- URSS propune în prezent ca problemele colaborării economice și culturale să fie discutate în cadrul a două puncte distincte.

Ordinea de zi propusă de URSS ar arăta astfel :

1. Cu privire la asigurarea securității europene și principiile relațiilor dintre state în Europa, inclusiv unele măsuri cu privire la întărirea stabilității și încrederii;

2. Cu privire la lărgirea, pe baza egalității în drepturi, a legăturilor comerciale, economice, tehnico-științifice, inclusiv colaborarea pentru ocrotirea mediului înconjurător.

3. Cu privire la lărgirea colaborării culturale, a contactelor între organizații și persoane și difuzarea informațiilor.

4. Cu privire la crearea Comitetului Consultativ în problemele securității și colaborării în Europa.

URSS nu favorizează discutarea în această fază în amănunțime a mandatelor comisiilor general-europene.

URSS va acționa pentru ținerea conferinței în trei etape, ultima urmând a fi organizată la nivel înalt.

2. Ceilalți oratori au sprijinit în întregime punctul de vedere sovietic; menționăm că nici unul dintre vorbitori nu s-a referit la aportul delegației române, mai ales la realizarea aranjamentului de procedură – singurul rezultat concret al primei etape a consultărilor de la Helsinki.

3. Tovarășul George Macovescu, prezidând ședința, a luat cuvântul ultimul. El a expus punctul de vedere al României cu privire la lucrările reuniunii pregătitoare de la Helsinki în lumina Plenarei CC al PCR din 21-22 noiembrie a.c. și a cuvântărilor tovarășului Nicolae Ceaușescu.

- dând o apreciere pozitivă rezultatelor primei etape a convorbirilor de la Helsinki, a arătat că acestea dau posibilitatea ca la etapa a doua a reuniunii pregătitoare să se ajungă la hotărâri importante, dintre care se detașează ordinea de zi;
- în ordinea de zi trebuie incluse punctele asupra cărora statele socialiste au căzut de acord la Praga, în 1969, Budapesta și Praga 1972. Pe linia acestor puncte comune delegația română a propus la Helsinki următoarea formulare a primului punct „Înfăptuirea securității europene și renunțarea la folosirea forței sau amenințarea cu folosirea forței în relațiile dintre statele Europei; principiile de bază ale relațiilor dintre statele Europei”.
- renunțarea la folosirea forței constituie piatra unghiulară a noului sistem de relații în Europa. Aceste idei câștigă din ce în ce mai mult teren. Nu ar fi în favoarea țărilor socialiste plasarea acestui punct pe un plan secundar;
- a sprijinit intenția delegației sovietice de a introduce în primul punct al ordinii de zi a unei prevederi privind destinderea militară în Europa;
- a expus punctul de vedere românesc cu privire la dezvoltarea relațiilor economice și culturale în formularea ordinii de zi propuse de România la Helsinki, fără să obiecteze la inițiativa sovietică de a se despărți aceste chestiuni în două puncte distincte;
- apreciind pozitiv inițiativa țărilor socialiste de a se înființa un organ al Conferinței și a milita activ pentru realizarea acestuia, a accentuat necesitatea definirii precise a funcțiilor sale (organism simplu, consultativ, util pentru continuarea dialogului);
- sprijinirea fermă a organizării conferinței în trei etape, ultima urmând a fi organizată la nivel înalt;
- principiul rotației în organizarea lucrărilor conferinței (prima etapă la Helsinki, comisiile în alte țări, inclusiv în țări socialiste, iar ultima etapă într-o altă țară);
- aprecierea că există perspective bune pentru a dobândi noi succese pe calea convocării într-un timp scurt a Conferinței general-europene.

IV. Comunicatul de presă a fost publicat în „Scânteia” din 17 ianuarie a.c.

V.1. În contactele pe care le veți avea cu diplomații țărilor socialiste participante la consfătuirea de la Moscova exprimați satisfacția pentru schimbul util de informații și păreri, care a avut loc într-o atmosferă bună, de lucru. Fără a intra în detalii, sau a face referire la intervențiile tovarășului ministru George Macovescu, folosiți în discuțiile dv. ideile de bază din acest cuvântări.

În cazul în care interlocutorii vor afirma că s-a realizat un acord deplin asupra tuturor problemelor discutate, arătați că s-au înregistrat numeroase puncte de contact (măsurile privind dezarmarea în Europa, punctele 2 și 3 al ordinii de zi etc.), dar și diferențieri privind anumite aspecte, în special privind punctul 1 al ordinii de zi.

2. În relațiile cu ceilalți diplomați arătați caracterul obișnuit al consfătuirii (schimb de vederi periodic).

Menționați problemele discutate: destinderea militară și dezarmarea în Europa și Conferința pentru securitate și cooperare.

Folosiți, fără a cita, considerentele expuse în intervențiile delegației române la Consfătuirea de la Moscova.

Vă rugăm să ne informați operativ asupra reacțiilor înregistrate, precum și asupra oricăror aspecte legate de cele două probleme discutate la Moscova.

N. Ecobescu

20 ianuarie 1973

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția Sinteze. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu problemele securității europene, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 77-87.

12. [...] ianuarie 1973, București. Raport al directorului a.i. al Direcției de Sinteză din MAE, Sergiu Celac, referitor la desfășurarea ședinței CMAE de la Moscova; calendarul ședinței și ordinea de zi; tendințele sovietice de coordonare a politicii externe a statelor aliate; încercările delegației sovietice de modificare a textului comunicatului; relațiile cu RP Chineză.

Raport asupra consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, 15-16 ianuarie 1973)

Între 15 și 16 ianuarie 1973, la Moscova s-au desfășurat lucrările consfătuirii miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia: RP Bulgaria, RS Cehoslovacă, R.D Germană, RP Polonă, RS România, RP Ungară și Uniunea Sovietică. Miniștrii au fost însoțiți de adjuncți ai ministrului, consilieri și experți.

Reuniunea a fost convocată la sugestia URSS pentru un schimb de păreri în problema reducerii forțelor armate și armamentelor în Europa la care, ulterior, a fost adăugată tema pregătirilor în vederea convocării Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa.

Ordinea de zi adoptată a cuprins două puncte:

a) Cu privire la consultările pregătitoare în vederea tratativilor referitoare la reducerea forțelor armate și a armamentelor în Europa:

b) Probleme legate de consultările multilaterale privind convocarea Conferinței general-europene pentru securitate și cooperare.

A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al URSS, a rostit un scurt cuvânt de salut după care Olszowski, ministrul Afacerilor Externe al RP Polone, a preluat președinția primei ședințe. Cea de-a doua ședință, care a avut loc în dimineața zilei

de 16 ianuarie, a fost condusă de George Macovescu, ministrul Afacerilor Externe al RS România.

Miniștrii de Externe, participanți la Consfătuire, au fost primiți de L.I. Brejnev, secretar general al CC al PCUS, în după-amiaza zilei de 16 ianuarie a.c. Întâlnirea a durat cca. două ore.

1. Punctul unu al ordinii de zi:

Primul a luat cuvântul A. Gromîko (Anexa I)¹. Imediat după aceea a vorbit George Macovescu (Anexa II)². Apoi, au intervenit, în ordine: B. Chnoupek (Cehoslovacia), P. Mladenov (Bulgaria), J. Péter (Ungaria), O. Winzer (R.D. Germană) și S. Olszowski (Polonia), care, în general, au sprijinit poziția sovietică.

La începutul ședinței de a doua zi, George Macovescu, în calitate de președinte, a spus următoarele, pentru încheierea discuțiilor la acest punct: „Din luările de cuvânt, am ajuns la concluzia că acele țări socialiste, care au primit note din partea unor țări NATO, vor răspunde la acestea, fiecare în parte, în spiritul convorbirilor noastre din ședința de ieri”. În protocolul reuniunii, această idee a fost cuprinsă în modul următor: „În legătură cu nota țărilor NATO din 15 noiembrie 1972, referitoare la consultările pregătitoare în vederea tratativelor privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa, s-a convenit ca țările participante la Consfătuire, care au primit această notă, să răspundă, fiecare în numele său, în spiritul schimbului de păreri efectuat”³.

Cu titlu consultativ și neoficial, partea română a primit la Consfătuire proiectele sovietic și polonez ale notelor URSS și RP Polone către cele 12 țări ale NATO (textele notelor au fost date publicității la 18 ianuarie a.c.). Remarcăm că acestea sunt confuze, atât în ceea ce privește participarea în condiții de egalitate a tuturor statelor interesate, cât și modul de invitare a statelor europene, SUA și Canadei, existând o netă discrepanță între conținutul acestora și modul de abordare a problemelor în luările de cuvânt ale miniștrilor de Externe respectivi.

2. Punctul doi al ordinii de zi:

Din nou, primul a vorbit A. Gromîko (Anexa III)⁴, după care au luat cuvântul, miniștrii de externe ai Poloniei, Cehoslovaciei, Bulgariei, RDG, Ungariei. George Macovescu a rostit intervenția sa (Anexa IV)⁵ la sfârșit, având în vedere că deținea președinția ședinței respective.

Toți interlocutorii au evidențiat rezultatele pozitive obținute în prima fază a reuniunii pregătitoare de la Helsinki. Nici un vorbitor dintre aceștia n-a amintit însă aportul delegației române, faptul că aranjamentul de procedură – singurul rezultat concret al dezbaterilor respective a fost adoptat pe baza propunerilor țării noastre.

În legătură cu opoziția URSS ca în formularea primului punct de pe ordinea de zi a Conferinței să fie inclusă prevederea nerecurgerii la forță, L. Mendelevici –

---

¹ Documentul nu a fost identificat în arhivă.

² Vezi document nr. 6.

³ Vezi document nr. 9.

⁴ Documentul nu a fost identificat în arhivă.

⁵ Vezi document nr. 7.

ambasador, membru al delegației sovietice la consfătuire și la reuniunea de la Helsinki – a evocat, într-o discuție particulară, posibilitatea ca primul punct să fie redactat lapidar: „Problema securității europene”, urmând ca în mandatul comisiei respective să se facă o referire expresă la nefolosirea forței. De asemenea, el a exprimat „dorința părții sovietice ca cele două delegații – ale URSS și României – să nu se antreneze în polemică”.

De asemenea, diplomatul sovietic a spus că opoziția URSS față de mandatele comisiilor, cuprinsă în cuvântarea lui A. Gromîko este promovată din motive tactice. În final, delegația sovietică la reuniune va accepta ideea mandatelor. Uniunea Sovietică dorește însă ca formularea acestora să fie cât mai restrânsă.

3. Cu privire la coordonarea pozițiilor țărilor participante:

Toți interlocutorii au insistat asupra necesității unei coordonări cât mai strânse a pozițiilor țărilor reprezentate la Consfătuire în activitatea de politică externă. În acest context, ministrul de Externe polonez a încercat și o aluzie la pozițiile țării noastre pe plan internațional. El a declarat: „În cursul tratativelor, deosebit de importantă și hotărâtoare, din punctul de vedere al eficacității argumentării noastre în problema dezarmării, este elaborarea în comun a documentelor și a pozițiilor noastre, care nu pot fi slăbite de concepțiile sau proiectele individuale... Condiția indispensabilă pentru realizarea efectivă a scopurilor noastre va fi întotdeauna păstrarea poziției unice a comunității socialiste”.

De asemenea, într-o discuție particulară, E. Semionov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS a dezvoltat pe larg tema pozițiilor unice ale țărilor comunității socialiste, repetând că această poziție unică este determinantă în raportul de forțe pe plan mondial. Când i s-a replicat însă că un aspect vital al promovării eficiente a pozițiilor convenite în comun de către țările socialiste este respectarea de către toți a acordurilor stabilite și i s-a dat ca exemplu poziția convenită în comun de a se include prevederea nefolosirii forței în formularea primului punct al ordinii de zi a Conferinței, interlocutorul s-a limitat să spună: „S-au schimbat condițiile”. El a evitat să facă vreo precizare în legătură cu această afirmație.

4. Încercarea abuzivă de a modifica textul convenit al comunicatului de presă:

MAE al URSS a transmis părții române un proiect de comunicat de presă încă înainte de consfătuire, care arată că „la consfătuirea, care s-a desfășurat într-o atmosferă prietenească și de lucru, au fost examinate probleme referitoare la securitatea în Europa și la acele măsuri care constituie obiectul schimbului de păreri între statele respective”.

La Moscova, deși partea română, la nivel de experți, a ridicat problema punerii de acord a textului, partea sovietică a evitat o discuție de lucru pe această temă, sub motiv că ea revine plenului miniștrilor.

Cu o oră înainte de închiderea lucrărilor consfătuirii un expert al delegației sovietice a transmis propunerea ca tovarășul George Macovescu, în calitate de președinte al ședinței, să supună adunării textul propus de URSS. S-a răspuns însă că partea română are unele amendamente și, în urma unor discuții care au avut loc prin intermediul experților celor două delegații, s-a convenit asupra modificării

textului inițial în sensul că schimbul de păreri se referă la „statele interesate”, **nu** „respective”.

Când s-a dat însă citire textului dactilografiat de secretariatul tehnic, s-a observat că acesta este denaturant: în loc să se arate că la „consfătuire ....s-au discutat probleme...” noul text prevedea că „consfătuirea a demonstrat acordul participanților asupra problemelor discutate...”. La protestul părții române, s-a revenit la textul convenit.

Remarcăm că la această consfătuire nu s-a propus, ca de obicei, adoptarea unui document asupra problemelor discutate, de unde reiese dorința URSS de a nu se angaja, în nici un fel, prin poziții convenite în comun.

5. Alte aspecte de ordin general ale discuțiilor:

a) Legat de obiectivul coordonării pozițiilor, s-a încercat să se acrediteze ideea că „Programul păcii” al PCUS este și programul de politică al celorlalte țări socialiste. O. Winzer a declarat în ședință: „Platforma comună pentru aceasta a fost și rămâne programul păcii adoptat de cel de-al XXIV-lea Congres al PCUS”.

b) Polonia, urmată de Bulgaria și Ungaria, au atacat RP Chineză în mod direct. „Conducătorii RP Chineze, a declarat S. Olszowski, ar dori, de asemenea, să întârzie și să complice procesul aflat în progres al destinderii încordării și creării bazelor unei securități trainice în Europa. Acest lucru îl demonstrează declarațiile și acțiunile lor antisovietice și cele îndreptate împotriva destinderii, care corespund în formă și conținut cu poziția celor mai reacționare forțe din Europa occidentală și din SUA”. P. Mladenov a afirmat că „politica antisovietică, antisocialistă a conducătorilor chinezi” ar fi „îndreptată spre întărirea forțelor care acționează împotriva politicii iubitoare de pace în Europa și în întreaga lume a comunității socialiste internaționale”. J. Péter a adăugat că „China acționează ca și cum ar sugera puterilor occidentale idei pe care acestea le-ar putea folosi împotriva țărilor socialiste”.

c) S-a insistat, mai mult decât în trecut, asupra coexistenței pașnice în sensul reducerii securității europene la asigurarea coexistenței pașnice între țări cu sisteme sociale diferite.

d) Din modul în care URSS și-a prezentat pozițiile a reieșit intenția evidentă de a prelua inițiativa în toate problemele importante ale securității europene. Amintim că Uniunea Sovietică a prezentat la reuniunea de la Helsinki formulări pentru toate punctele de pe ordinea de zi și a transmis părții române proiectele sale de documente pe cele trei teme ale Conferinței: principiile, cooperarea și organismul.

e) J. Péter a fost singurul vorbitor care a legat problema vietnameză și cea a Orientului Apropiat de securitatea europeană, într-un context care a atras atenția participanților. Încercând să demonstreze necesitatea destinderii și colaborării în ciuda războiului din Vietnam, el a spus: „Dacă Uniunea Sovietică, îmbunătățindu-și relațiile cu Statele Unite, ar fi așteptat până când s-ar fi rezolvat problema vietnameză, atunci îmbunătățirea situației internaționale, care s-a obținut, n-ar fi avut loc”.

f) P. Mladenov s-a referit la Balcani, în contextul enumerării factorilor negativi pe arena europeană. El a citat „măsurile adoptate în ultimul timp cu privire la înarmarea accelerată a Greciei și Turciei, acordul referitor la crearea unor baze noi ale Flotei a 6-a americane în Grecia și încercările permanente din partea NATO

de a schimba situația politică din insula Cipru”.

g) O. Winzer și S. Olszowski au combătut evocarea necesității de a se încheia un Tratat de pace în Europa, sub motiv că „toate problemele, care ar urma să fie reglementate prin tratatul de pace, sunt deja soluționate” (O. Winzer) sau că „sunt rezolvate aproape toate problemele care au fost prevăzute să fie incluse în tratatul de pace cu Germania” (S. Olszowski), ministrul de Externe polonez a adăugat că reluarea, în prezent, a problemei unui tratat de pace, ar conveni „în mod obiectiv forțelor revizioniste”.

h) Din modul în care A. Gromîko a formulat pozițiile sovietice cu privire la securitatea europeană a reieșit în mod evident că URSS, nu vrea să se angajeze în ceea ce privește nefolosirea forței în Europa.

Propuneri de difuzare:

Tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele Consiliului de Stat;

Tovarășului Ștefan Andrei, secretar al CC al PCR;

Secției Relațiilor Externe a CC al PCR.

În MAE: tovarășului Vasile Gliga, adjunct al ministrului; tovarășului Nicolae Ghenea, secretar general; Direcției I Relații; Direcției III Relații; Direcției IV Relații; DOI.

Director a.i.,
Sergiu Celac

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția de Sinteză. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu problemele securității europene, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 89-96.

13. [...] ianuarie 1973, București. Raport al Direcției de Sinteză din MAE referitor la problemele de procedură ale reuniunii pregătitoare de la Helsinki; ordinea de zi; raportul dintre securitatea europeană și dezarmare; problemele reducerii trupelor și armamentelor în Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția de Sinteză
Nr. 08/0343

Secret

Fișă

1. Cu privire la problemele de procedură la reuniunea pregătitoare de la Helsinki:

Adoptarea hotărârilor prin consens și aplicarea principiului rotației, în ceea ce privește deținerea funcțiilor de conducere și stabilirea locului de desfășurare a

întâlnirilor, constituie o practică curentă în cadrul întâlnirilor pe linia CAER și a Tratatului de la Varșovia. Generalizarea acestei practici democratice, înaintate a țărilor socialiste, ar reprezenta o contribuție de seamă la însănătoșirea climatului politic pe continent. Trebuie ținut seama, totodată, de faptul că țările socialiste formează doar circa o treime din numărul total al statelor europene. Ca atare, aplicarea consensului și rotației permite evitarea pericolului impunerii prin vot majoritar a unei soluții nedorite.

2. În legătură cu ordinea de zi:

În intervenția prezentată de reprezentantul român la reuniunea de la Helsinki sunt reluate, în esență, propunerile promovate în comun de țările socialiste încă din ianuarie 1970, la Consfătuirea de la Budapesta, și confirmată în toate documentele ulterioare, inclusiv în Declarația de la Praga din 26 ianuarie 1972.

A atras atenția, însă, faptul că, în intervențiile și în dezbaterile generale, delegațiile altor țări socialiste participante la Tratatul de la Varșovia au omis în formularea primului punct al ordinii de zi a Conferinței orice referire la nerecurgerea la forță, ceea ce constituie o îndepărtare de la cele convenite în comun.

3. În privința raportului dintre securitatea europeană și dezarmare:

a. În Declarația de la București din iunie 1966, țările socialiste au prezentat în comun un program de măsuri de dezangajare și dezarmare în Europa. Aceste propuneri au fost reconfirmate expres în Apelul de la Budapesta, adoptat în martie 1969. În Declarația de la Praga, din ianuarie 1972, în enumerarea principiilor securității europene, se atribuie dezarmării un loc esențial.

b. Referitor la problemele reducerii trupelor și armamentelor în Europa:

Nici unul din documentele adoptate în comun de țările socialiste, inclusiv Declarația de la Praga din ianuarie 1972, nu restrânge aria de aplicare la partea centrală a Europei. Dimpotrivă, toate documentele se referă la ansamblul continentului.

c. Din cele de mai sus, rezultă clar că țările socialiste nu au avut niciodată în vedere abordarea problemelor dezangajării militare și dezarmării în Europa, inclusiv reducerii trupelor și armamentelor, într-un cadru restrâns, limitat la câteva țări. De altfel, în Memorandumul de la Budapesta, din iunie 1970⁶, s-a propus pentru prima dată ca negocierile să aibă loc în cadrul organismului permanent al tuturor statelor interesate, propus a fi creat de către Conferința europeană sau în alt for convenit de toate statele interesate.

d. Țările socialiste au susținut constant că orice negociere privitoare la Conferința europeană sau la aspectele referitoare la dezangajarea militară și dezarmare în Europa nu trebuie să aibă loc de la bloc la bloc. În acest sens, în Declarația de la Praga, din ianuarie 1972, se arată că „examinarea și definirea căilor de rezolvare a acestei probleme nu trebuie să fie prerogativa alianțelor militar-politice în Europa”.

---

⁶ Vezi doc. nr. 10 din Consfătuirea miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia. 21-22 iunie 1970, Budapesta.

4. Partea română a prezentat pe larg punctul său de vedere în problemele de mai sus cu ocazia întâlnirilor care au avut loc atât pe plan bilateral, cât și multilateral, ultima dată la întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia care a avut loc la Moscova, la 15 noiembrie 1972.

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția Sinteze. Consfătuirea miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu problemele securității europene, Moscova, 15-16 ianuarie 1973, f. 48-50.

XIII. CONSFĂTUIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE PRIVIND PRIMA FAZĂ A CONFERINȚEI PENTRU SECURITATE ȘI COOPERARE ÎN EUROPA, DE LA HELSINKI. 21 MAI 1973, MOSCOVA

1. 15 mai 1973, Moscova. Telegramă a ambasadorului Gh. Badrus privind informarea adjunctului ministrului Afacerilor Externe al URSS, N.N. Rodionov, referitoare la convocarea întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe pentru a analiza proiectele de documente ale Conferinței general-europene în cea de-a doua etapă.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 0048.520

Strict Secret
15 mai 1973

La 15 mai a.c., cu prilejul unei vizite la MAE al URSS, N.N. Rodionov, adjunct la ministrului de Externe, mi-a spus ieri, 14 mai, că tovarășii polonezi – prin ambasada lor la Moscova – au adus la cunoștința MAE al URSS propunerea lor ca la începutul săptămânii viitoare să aibă loc o întâlnire a adjunctilor miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia pentru a discuta proiectele de documente care urmează a fi elaborate de comisiile Conferinței general-europene în cea de-a doua etapă.

Cerându-i precizări, N.N. Rodionov a afirmat că se vor discuta proiectele numai pentru punctele 2 și 3. În general, a menționat interlocutorul, proiectele de documente vor cuprinde conținutul celui care a fost predat de partea sovietică la 15 noiembrie 1972, urmând ca pentru fiecare dintre ele să se elaboreze preambulul și partea finală.

N.N. Rodionov, răspunzând la o întrebare a mea, a spus că, deocamdată, nici partea sovietică și, după cunoștința sa, nici cea poloneză nu dispun de proiecte separate pentru cele două puncte ale ordinii de zi a conferinței general-europene. Am solicitat lui N.N. Rodionov ca, în cazul în care vor avea, totuși, asemenea proiecte de documente, acestea să ne fie transmise înainte de întâlnirea adjunctilor miniștrilor de Externe, pentru a ușura munca.

Interlocutorul sovietic a afirmat că tovarășii polonezi se vor adresa cu propunerea lor celorlalte țări participante la Tratatul de la Varșovia. Ei consideră oportun ca întâlnirea să se desfășoare la Moscova; partea sovietică nu are nimic împotriva.

N.N. Rodionov a spus că este de presupus ca – dacă toți vor fi de acord – întâlnirea să înceapă la 21 mai a.c. și să dureze o zi, o zi și jumătate; ținând cont de

orarul avioanelor, s-ar putea ca întâlnirea să înceapă în a doua jumătate a zilei de 21 mai a.c.

Gh. Badrus

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatul de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 3-4.

2. [...] mai 1973, București. Telegramă circulară a Ministerului Afacerilor Externe către oficiile diplomatice ale României din statele participante la Tratatul de la Varșovia referitoare la întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe; pregătirea proiectelor de documente ale comisiilor conferinței general-europene.

Ministerul Afacerilor Externe

Telegramă circulară D[irecția] I R[elații]

Către: Helsinki, Berlin, Budapesta, Praga, Varșovia, Sofia

Tovarășe ambasador,

1. Pentru stricta dv. informare, vă comunicăm că la 15 mai a.c. partea poloneză a propus statelor participante la Tratatul de la Varșovia organizarea, în a doua jumătate a lunii mai a.c., a unei întâlniri, la nivel de adjunct de ministru, pentru a discuta proiectele de documente care urmează a fi elaborate de comisiile Conferinței general-europene, care se vor ocupa de punctele 2 și 3 ale ordinii de zi (cooperarea economică și mediul înconjurător, respectiv cooperarea culturală).

În aceeași zi, N.N. Rodionov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, ne-a informat că partea sovietică este de acord cu organizarea unor asemenea întâlniri și a sugerat ca aceasta să înceapă la 21 mai a.c., la Moscova.

2. Vă rugăm să ne comunicați de urgență informațiile pe care le aveți în legătură cu întâlnirea menționată. Ne interesează îndeosebi dacă MAE al țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia au pregătit proiecte de documente finale pentru comisiile Conferinței general-europene care se vor ocupa de punctele 2 și 3 ale ordinii de zi, data la care urmează să aibă loc întâlnirea adjuncților miniștrilor de Externe, compoziția delegațiilor etc.

Nicolae Ghenea

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatul de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 11.

3. 17 mai 1973, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ghenea, cu ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al Republicii Populare Polone în RS România, Jaromir Ocheduszko, referitoare la motivațiile părții române de a nu considera oportună întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații
Nr. 169

Proiect
Secret de serviciu
Tovarășului Nicolae Ghenea
Adjunct al ministrului

Notă de audiență

La 17 mai 1973, tovarășul **Nicolae Ghenea**, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a invitat în audiență pe **Jaromir Ocheduszko**, ambasador extraordinar și plenipotențiar al Republicii Populare Polone.

Au participat D. Stănescu, consilier la DR III, și M. Mihălăchioaie, atașat la Direcția pentru Cultură și Presă.

Nicolae Ghenea a arătat că l-a invitat pe ambasadorul polonez pentru a-i transmite răspunsul la propunerea părții poloneze de a se organiza o întâlnire, la Moscova, la nivel de adjuncti ai ministrului Afacerilor Externe în legătură cu prima fază a Conferinței europene pentru securitate și colaborare.

Adjunctul ministrului a arătat că MAE al URSS a comunicat, prin intermediul ambasadorului român la Moscova, că întâlnirea menționată ar urma să aibă loc în zilele de 21 și 22 mai la Moscova în scopul discutării documentelor care vor fi elaborate în faza a doua Conferinței europene pentru securitate și colaborare.

Partea română apreciază că în momentul de față trebuie să depunem toate eforturile în vederea grăbirii încheierii lucrărilor Reuniunii pregătitoare multilaterale de la Helsinki și să ne pregătim pentru prima fază a Conferinței (întâlnirea miniștrilor de Externe).

În această situație MAE român apreciază că nu este oportun să aibă loc o întâlnire a adjunctilor miniștrilor de Externe pentru a aborda probleme în legătură cu care nu există încă proiecte de documente. A adăugat că delegațiile țărilor noastre la Reuniunea de la Helsinki se consultă sistematic și colaborează în vederea încheierii cu succes a lucrărilor pregătitoare.

Ambasadorul polonez a mulțumit pentru răspunsul primit, în legătură cu care va informa imediat conducerea MAE polonez.

El și-a exprimat surprinderea față de propunerea tovarășilor sovietici, remarcând că o discuție eficientă asupra unor proiecte de documente nu poate avea loc decât după ce acestea au fost studiate în prealabil cu atenție.

A adăugat că în concepția MAE polonez întâlnirea urma să aibă loc spre sfârșitul părții a doua a lunii mai, în scopul discutării unor chestiuni privind programul și tactica la prima fază a Conferinței.

Audiența a durat 20 minute.

Propuneri:

1. Nota de audiență să fie înaintată tovarășilor:
  - George Macovescu, ministrul Afacerilor Externe;
  - Ștefan Andrei, secretar al CC al PCR;
  - Secției Relațiilor Externe a CC al PCR;
  - conducerii MAE.

2. Misiunile diplomatice din țările socialiste europene și delegația română la Helsinki să fie informate despre răspunsul dat părții poloneze.

17 mai 1973

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatul de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 3-4.

4. 19 mai 1973, Berlin. Telegramă transmisă de ambasadorul român, Vasile Vlad, referitoare la convorbirea avută cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Oskar Fischer, privind motivațiile convocării, la Moscova, a întâlnirii adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe
Berlin, nr. 018.298

Secret
19 mai 1973

La telegrama 01/05172¹, informez:

Astăzi 19 mai a.c., am fost primit de Oskar Fischer, adjunct al ministrului Afacerilor Externe.

Fischer mi-a comunicat că va participa la întâlnirea de la Moscova care va începe luni, la orele 16.30 și din câte cunoaște va dura câteva ore.

Din discuție a rezultat că MAE al RDG nu avea cunoștință de obiectul precis al consfătuirii așa cum a fost acesta prezentat părții române (documentele care ar urma să fie elaborate în faza a doua a conferinței pentru securitate și colaborare).

---

¹ Documentul nu a fost identificat în arhivă.

Fischer a făcut chiar sublinierea ca din convorbirea cu mine rezultă clar că „tovarășii români sunt mult mai bine informați asupra scopului întâlnirii”.

Interlocutorul a afirmat că, din câte a înțeles, întâlnirea de la Moscova ar urma să discute probleme legate de grăbirea lucrărilor reuniunii pregătitoare multilaterale de la Helsinki și începerea neîntârziată a primei faze a conferinței.

Fischer a arătat că pleacă la Moscova fără nici un document și fără să fi pregătit vreo cuvântare, urmând să asculte ce se va discuta și să intervină în discuție numai dacă din punctul de vedere al RDG va avea ceva de spus. Desigur, în cazul în care s-ar prezenta și propuneri privind viitoarele faze ale Conferinței, ele vor fi înregistrate și MAE al RDG va reflecta asupra acestora.

Personal, am rămas cu impresia că în cadrul conducerii MAE al RDG nu există suficientă claritate în legătura cu întâlnirea de la Moscova, mai ales în privința obiectului și scopului acesteia. A reieșit clar că Fischer a fost derutat tocmai datorită confuziei care există în legătură cu problemele care ar urma să fie abordate la întâlnire.

Vasile Vlad

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 3-4.

5. [...] mai 1973, București. Notă de propuneri referitoare la participarea delegației RS România la întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; negocieri sovieto-române și polono-române pentru stabilirea ordinii de zi.

Ministerul Afacerilor Externe

Tovarășului George Macovescu
Ministrul Afacerilor Externe

Notă de propuneri

Referitor: participarea RS România la întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. La 15 mai a.c., Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone a transmis, prin ambasada poloneză la București, propunerea de a se organiza la Moscova, în a doua jumătate a lunii mai a.c., o întâlnire a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, pentru a face un schimb de vederi în legătură cu „programul și tactica” pe care ar trebui să le adopte țările socialiste la Conferința pentru securitate și colaborare.

Ulterior, partea poloneză ne-a comunicat că a acceptat sugestia MAE al URSS ca întâlnirea menționată să aibă loc la 22 mai a.c.

2. În aceeași zi, N. Rodionov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, ne-a comunicat că partea sovietică este de acord cu organizarea întâlnirii propusă de MAE polonez și a sugerat ca aceasta să aibă loc în zilele de 21-22 mai, la Moscova. El a precizat că întâlnirea ar urma să discute proiectele documentelor care vor fi elaborate de comisiile Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa care se vor ocupa de punctele 2 și 3 ale ordinii de zi (cooperarea economică și mediul înconjurător și, respectiv, cooperarea culturală). A menționat că, deocamdată, partea sovietică și, după cunoștința sa, nici partea poloneză nu dispun de documente separate. În această situație, discuțiile ar urma să se poarte pe baza documentului sovietic care a fost transmis, la 15 noiembrie 1972, părții române.

3. La 16 și, respectiv, 17 mai a.c., MAE român a comunicat părților sovietică și poloneză că, după părerea sa, în momentul de față eforturile trebuiesc concentrate în vederea grăbirii încheierii lucrărilor Reuniunii pregătitoare multilaterale de la Helsinki și pregătirii primei faze a Conferinței pentru securitate și colaborare. A adăugat că discutarea proiectelor de documente care urmează a fi elaborate în faza a doua a Conferinței ar fi oportună numai după examinarea prealabilă a acestora de către Ministerele de Externe.

Adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS a răspuns că este întru-totul de acord cu considerentele părții române și apreciază că principalul punct al ordinii de zi la întâlnirea propusă ar trebui să-1 constituie efectuarea unui schimb de vederi în legătură cu actualele consultări de la Helsinki. În ce privește documentele pentru punctele 2 și 3 care urmează a fi elaborate la Conferință, în faza a doua, se gândește să se procedeze la un schimb de păreri pe marginea documentului sovietic din 15 noiembrie 1972, care să servească definitivării proiectelor corespunzătoare.

4. La 17 mai a.c., ambasadorul URSS la București a transmis propunerea MAE sovietic ca întâlnirea adjunctilor de miniștri, consacrată efectuării unui schimb de păreri în legătură cu unele probleme practice care se discută în prezent la Helsinki, să înceapă la 21 mai, orele 16.30, la Moscova.

5. Față de cele de mai sus, propunem:

Să se deplaseze, la Moscova, Nicolae Ghenea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, însoțit de tovarășii Romulus Neagu și Valeriu Tudor, consilieri în MAE;

Delegația să acționeze potrivit elementelor de fond cuprinse în directivele pentru delegația romană la Reuniunea multilaterală pregătitoare de la Helsinki;

Cheltuielile prilejuite de această deplasare să fie suportate din fondurile Secretariatului General al Consiliului de Miniștri.

Adjunct al ministrului
Nicolae Ghenea

Director
D. Stănescu

Mai 1973

MAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 25-27.

6. 21 mai 1973, Moscova. Telegramă transmisă de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ghenea, referitoare desfășurarea întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; negocieri cu delegația poloneză pentru susținerea proiectului de înființare, în cadrul conferinței general-europene, a unui organism consultativ rezervat problemelor dezarmării.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 048.556

Secret
21 mai 1973

Consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe a început azi, 21 mai 1973, în condiții puțin obișnuite. Majoritatea participanților, inclusiv reprezentantul polonez, care a fost prezentat de N.N. Rodionov ca inițiator al acțiunii, ne-au relatat că nu au putut să se pregătească în mod corespunzător. Aceasta a făcut ca, după ce reprezentantul sovietic a prezentat poziția URSS în ceea ce privește desfășurarea pregătirilor de la Helsinki pentru organizarea conferinței și a expus unele considerente cu privire la proiectul sovietic de document în problemele cooperării economice și ale schimburilor culturale, n-a putut lua cuvântul decât adjunctul ministrului Afacerilor Externe al Poloniei, J. Bisztyga. N. Rodionov, care conduce lucrările, a întrebat de mai multe ori cine vrea să ia cuvântul. În lipsă de vorbitori, el a propus să se ia o pauză, în cursul căreia să aibă loc un schimb neoficial de păreri în legătură cu continuarea discuțiilor. După pauză, a anunțat că, din consultările pe care le-a avut, a reieșit opțiunea ca ședința de azi să fie încheiată și următoarea ședință să aibă loc mâine, 22 mai, orele 10.00 dimineața.

În discuția pe care am avut-o cu N. Rodionov în cursul pauzei, eu am arătat că pot vorbi azi, însă dacă ceilalți participanți doresc să continuăm discuțiile a doua zi, eu sunt de acord cu această propunere.

La încheierea ședinței, partea sovietică a difuzat textul cuvântării lui N. Rodionov. Reprezentantul polonez nu a difuzat textul intervenției sale. El a vorbit după fișe, pe care și le-a selectat, după ce a ascultat intervenția reprezentantului sovietic. A reieșit că își pregătise diferite variante.

Din discuția cu partea poloneză a reieșit că propunerea lui I. Bisztyga ca viitorul organism consultativ, care ar fi creat de conferință, să se ocupe și de probleme ale dezarmării, inclusiv reducerea forțelor armate și armamentelor, nu a fost coordonată cu partea sovietică. I. Vejak, directorul Direcției de Sinteză din MAE al Poloniei, a intervenit pe lângă delegația noastră ca la această consfătuire să nu ne referim la această propunere și să n-o sprijinim, deoarece o asemenea reacție

din partea României ar putea prejudicia efortul Poloniei de promovare a inițiativei sale. A rugat ca eventualul sprijin din partea țării noastre să fie manifestat după ce URSS și alte țări participante vor fi manifestat o atitudine pozitivă.

Vom căuta să obținem elemente suplimentare privind această problemă și vom informa.

Prin telegrama noastră informăm asupra aspectelor mai importante cuprinse în cele două cuvântări menționate mai sus.

Nicolae Ghenea

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatul de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 38-39.

7. [22] mai 1973, Moscova. Discursul adjunctului Ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ghenea, referitor la acțiunile de politică externă ale României pentru susținerea organizării și convocării Conferinței de la Helsinki; dezvoltarea relațiilor cu statele occidentale; invitarea SUA și Canadei în susținerea proiectului conferinței europene.

Intervenția șefului delegației române la Consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, 21-22 mai 1973)

Stimați tovarăși,

Aș dori ca, înainte de a aborda unele chestiuni legate de obiectul întâlnirii noastre, să adresez tovarășilor polonezi, inițiatorii consfătuirii, cât și ospitalierelor noastre gazde sovietice, care au asigurat condițiile pentru desfășurarea ei, mulțumirile delegației române.

Această întâlnire, care urmează consfătuirii din ianuarie a.c. a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor noastre, oferă prilejul unui schimb de păreri util și fructuos, cu privire la o chestiune de importanță majoră pentru edificarea securității pe continent – convocarea primei conferințe pentru securitate și colaborare în Europa.

Dezvoltările pozitive, care au avut loc pe plan european și mondial, după 1966, au făcut posibilă cristalizarea unui curs nou spre destindere, pace și colaborare, conducând la începerea procesului de pregătire a Conferinței general-europene.

S-au creat condiții reale de natură să favorizeze statornicirea unor relații noi, superioare în Europa.

O contribuție substanțială la acest proces au avut-o țările socialiste prin inițiativele și eforturile lor.

Țara noastră și-a adus propria contribuție la acest proces prin dezvoltarea contactelor la nivelul cel mai înalt, schimburi de vizite și vederi, din care unele au avut ca rezultat documente comune, în care se consacră principiile fundamentale pentru întărirea securității și dezvoltarea colaborării în Europa. Am dori să menționăm, în legătură cu aceasta, declarațiile solemne comune semnate cu prilejul vizitelor efectuate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, în Belgia, Luxemburg, Olanda. În prezent, se desfășoară vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în Italia.

Paralel cu eforturile țărilor socialiste, asistăm cu satisfacție la o activizare a interesului celorlalte state europene față de întărirea securității și dezvoltarea cooperării pe continent. Statele europene, fie ele mari sau mici, sunt chemate să-și spună cuvântul și să participe activ la soluționarea tuturor problemelor internaționale cu care sunt confruntate. Și noi împărtășim părerea că marile probleme ale lumii nu se pot soluționa decât cu participarea tuturor popoarelor interesate.

În aceste condiții, considerăm că există premise favorabile pentru obținerea în continuare de rezultate pozitive în realizarea securității europene.

După părerea noastră, lucrările Consultărilor multilaterale de pregătire a Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa demonstrează acest lucru. La Helsinki, s-au realizat o serie de pași pozitivi care pot fi caracterizați ca foarte importanți în direcția pregătirii Conferinței. Cele patru runde ale Consultărilor au marcat o linie ascendentă, din ce în ce mai laborioasă, tocmai ca urmare a contribuției active a țărilor socialiste și participării largi la dezbateri a celorlalte state. Este deja un bun câștigat faptul că la lucrări au prevalat principiile democratice promovate de țările socialiste, cum sunt, de exemplu, participarea tuturor statelor în condiții de deplină egalitate, ca state independente și suverane, în afara alianțelor militare, ceea ce marchează un eșec al încercărilor cercurilor NATO de a canaliza pregătirile pe făgașul relațiilor de la bloc la bloc. S-a consacrat principiul adoptării hotărârilor prin consens. De asemenea, a fost acceptat principiul rotației la conducerea lucrărilor.

Împărtășim aprecierea exprimată aici că lucrările sunt pe sfârșite în ceea ce privește elaborarea directivelor pentru Comisia care urmează să se ocupe de problemele securității. După cum se știe, a mai rămas să se convină textul de preambul, care să specifice obiectivul major al securității și colaborării în Europa: excluderea sub orice formă a forței sau amenințării cu forța în relațiile reciproce dintre state în Europa, potrivit celor stabilite la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ de la Praga, într-o formă corespunzătoare stilului și spiritului în care sunt, în general, redactate directivele la consultări, pentru a obține consensul participanților. Deja delegațiile noastre la Helsinki au avut unele schimburi de vederi pe această temă și suntem convinși că, prin eforturi comune, vom reuși să găsim, cât mai curând posibil, o formulare care să asigure atât păstrarea ideii, cât și acordul celorlalte delegații participante.

Credem că s-a făcut o muncă bună în privința specificării principiilor care trebuie să guverneze relațiile dintre state în Europa. Vor trebui însă continuate

eforturile pentru prevederea clară și precisă a principiului inviolabilității frontierelor, distinct de principiul nerecurgerii la forță și amenințare. Considerăm că delegațiile noastre au colaborat bine pentru apărarea și promovarea acestei poziții importante a țărilor socialiste la consultări.

Apreciem rezultatele obținute în elaborarea formulărilor referitoare la respectarea principiilor, încurajarea contactelor politice între statele participante, examinarea de propuneri destinate să facă efectivă renunțarea la folosirea forței și amenințării cu forța și studierea de propuneri privind elaborarea de mijloace pentru reglementarea pașnică a disputelor între statele participante.

Paralel cu aceasta, se cunoaște că directivele urmează să includă și aspecte militare ale securității, să prevadă măsuri de creștere a încrederii și întărire a stabilității pe continent și să dea expresie interesului statelor participante în alte măsuri de destindere, dezangajare militară și dezarmare pe continent.

De asemenea, se cer intensificate eforturile pentru punerea la punct a directivelor în problemele cooperării economice, tehnico-științifice și ale mediului înconjurător. Ne pronunțăm pentru includerea în aceste directive a prevederii înlăturării discriminărilor, restricțiilor și obstacolelor de orice natură, în scopul lărgirii schimburilor comerciale. Împreună cu celelalte țări socialiste vom acționa în continuare pentru crearea unor premise favorabile realizării de acțiuni de cooperare industrială, îndeosebi în ramurile de vârf. Credem că trebuie insistat pentru includerea unei prevederi referitoare la facilitarea accesului tuturor statelor la cuceririle științei și tehnicii moderne. Am dori, de asemenea, să se stabilească o legătură între dezvoltarea economică și protecția mediului înconjurător.

Și noi apreciem că trebuie să se depună eforturi mărite pentru punerea de acord a directivelor asupra cooperării culturale. Sprijinim formula avansată de delegația sovietică de referire la principiile care trebuie să guverneze relațiile dintre state, precum și propunerile celorlalte țări socialiste privind relațiile culturale, educația și schimburile de informații. Ne asociem la părerile exprimate de antevorbitori privind activizarea eforturilor delegațiilor noastre la consultări pentru depășirea dificultăților create de unii reprezentanți occidentali în elaborarea directivelor la acest punct, care întârzie finalizarea lucrărilor.

Împărtășim aprecierea că directivele care se conturează la Consultările de la Helsinki, referitoare la cooperarea economică și la cea culturală, reflectă pozițiile de bază ale țărilor socialiste și sunt de natură să ofere cadrul pentru promovarea ideilor noastre în dezbaterile din comisii, inclusiv elaborarea documentelor corespunzătoare, care ar urma să fie adoptate în faza finală a Conferinței. Suntem de acord că este bine să ne gândim încă de pe acum la formularea și conținutul acestor documente.

Am luat cunoștință cu interes de proiectul sovietic privind „Declarația-program comună privind dezvoltarea comerțului, colaborării economice, tehnico-științifice și culturale în Europa” și credem că el poate constitui o bază bună pentru discuții.

Este firesc ca el să fie reactualizat, în formă și fond, pornind de la evoluția

care a avut loc la Helsinki în abordarea problemelor economice și culturale, precum și de la ceea ce se cunoaște din contactele de lucru cu celelalte delegații.

Tovarășul N. Rodionov, precum și alți tovarăși, au evidențiat deja acest lucru, inclusiv necesitatea de a se elabora două proiecte distincte, corespunzătoare celor două puncte de pe ordinea de zi. Eu n-am să mă mai opresc asupra acestui aspect. Desigur, atunci când vom primi cele două proiecte de documente despre care a vorbit tovarășul Rodionov, privind colaborarea economică și respectiv culturală, noi le vom studia cu cea mai mare atenție.

Doresc să-mi exprim speranța că se va ajunge la texte îmbunătățite, care să poată fi supuse atenției comisiilor și pe care delegația română să le sprijine. Asemenea texte ar putea fi depuse atât de URSS, cât și de alte țări socialiste în numele lor propriu.

Ar fi potrivit să folosim și alte prilejuri, inclusiv cele pe plan bilateral, pentru a discuta detaliat proiectele respective de documente.

Ne exprimăm speranța că documentele URSS sau ale altor țări socialiste participante vor ține seama și de părerile noastre.

În cazul că vom conveni, de comun acord, asupra unor astfel de proiecte de documente, la unul sau altul din puncte, partea română va examina dacă mai este cazul să depună documente de lucru proprii.

Sprijinim ideea că obiectivul major al dezbaterilor asupra consecințelor instituționale ale Conferinței, respectiv crearea unui organism consultativ, trebuie să-l constituie introducerea pe ordinea de zi a punctului, chiar dacă formularea va avea o formă mai generală. Considerăm însă că elaborarea și adoptarea unor directive – chiar într-o formă succintă – este absolut necesară, deoarece numai în acest mod se poate asigura crearea unei comisii pentru examinarea problemei.

După cum se știe, este unanim acceptată ideea ținerii Conferinței în trei faze: reuniunea miniștrilor, desfășurarea lucrărilor în comisii și sesiunea solemnă de încheiere, la un nivel care urmează a fi stabilit. Noi ne pronunțăm ca cea de-a treia fază să se țină la nivelul cel mai înalt. Considerăm însă că nu este realist să se insiste ca o asemenea hotărâre să se ia la consultări. Această problemă ar putea fi deferită miniștrilor de Externe sau chiar Comitetului de coordonare.

Pe scurt, aș vrea să-mi spun părerea și în alte chestiuni care fac obiectul dezbaterilor la consultări.

Suntem de acord că nu sunt dificultăți în ceea ce privește participanții. La Conferință ar urma să fie invitate toate statele europene, SUA și Canada. Nu favorizăm ideea instituirii statutului de observator. Împărtășim însă părerea exprimată de o serie de țări că ar fi potrivit ca la Conferință să fie invitați în calitate de oaspeți de onoare, secretarul general al ONU, secretarul executiv al Comisiei Economice ONU pentru Europa și șefii unor instituții specializate ale ONU, cu activități general-europene.

Există premise pentru convenirea unor reguli de procedură corespunzătoare, care să includă substanța dobândită prin adoptarea aranjamentului pentru

consultări: principiile suveranității, independenței și egalității statelor, rotația integrală la conducere în toate formele de activitate, consensul și altele.

De asemenea, apreciem că sunt condiții favorabile pentru aplicarea principiului rotației în ceea ce privește fixarea locului Conferinței.

După ținerea, timp de o jumătate de an, a consultărilor la Helsinki, suntem de acord ca prima fază a Conferinței, la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe, să aibă loc tot în capitala Finlandei. Delegația română a și depus un document de lucru oficial în acest sens. Astfel, sunt recunoscute și apreciate eforturile depuse de Finlanda pentru pregătirea și ținerea Conferinței.

Din consultările avute cu alte delegații la Helsinki, reiese că există un curent majoritar ca cea de-a doua fază a Conferinței să aibă loc la Geneva. Partea română sprijină această tendință, pornind de la premisa că în acest fel se dă satisfacție aplicării principiului rotației – expresie a egalității statelor – și se asigură condiții corespunzătoare desfășurării unei activități atât de ample cum este aceea a comisiilor.

Cea de-a treia fază ar urma să aibă loc în altă țară. Nu avem obiecții în ceea ce privește propunerea ca hotărârea asupra acestui loc să se ia în cadrul Comitetului de coordonare.

În concluzie, apreciem cu satisfacție că s-au creat condiții reale ca prima fază a Conferinței să-și înceapă lucrările la finele lunii iunie sau începutul lunii iulie. În acest scop, ni se pare potrivit să acționăm pentru urgentarea procesului de redactare a mandatelor, astfel ca aceste Consultări să se încheie la începutul lunii iunie 1973, conform consensului realizat.

Delegația română are instrucțiuni să conclueze cu delegațiile celorlalte țări socialiste, în vederea definitivării cât mai curând a elaborării unor formulări, pentru prevederile rămase în suspensie, care să includă punctele de vedere promovate de fiecare din delegațiile țărilor socialiste participante, manifestând, totodată, receptivitate față de pozițiile tuturor participanților.

Dorim să contribuim activ, împreună cu celelalte țări socialiste, la pregătirea și ținerea Conferinței în cele mai bune condiții, la realizarea în Europa a unor relații bazate pe principii noi, care să asigure o pace îndelungată și o conlucrare fructuoasă între toate națiunile continentului, cu efecte pozitive asupra cauzei păcii și colaborării în întreaga lume.

Mai 1973

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatul de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 80-88.

8. 21 mai 1973, Moscova. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe al URSS, N.N. Rodionov, referitor la problemele securității europene; recunoașterea de către toate statele participante la conferință a realităților teritoriale și politice stabilite în Europa după cel de-al doilea război mondial.

Intervenția tovarășului N.N. Rodionov

Stimați tovarăși,

Permiteți-mi să exprim recunoștință prietenilor polonezi, care au făcut propunerea organizării acestei Consfătuiri.

Problemele securității europene au fost de nenumărate ori dezbătute la ședințele Comitetului Politic Consultativ al țărilor Tratatului de la Varșovia, la consfăturile miniștrilor de Externe și ale adjunctilor lor. Noi suntem convinși că actuala întâlnire va servi, de asemenea, coordonării eforturilor țărilor frățești în interesul cauzei comune – convocarea cât mai urgentă a Conferinței general-europene și asigurarea desfășurării ei cu succes.

În prezent, ca urmare a eforturilor țărilor frățești, problema convocării Conferinței general-europene s-a plasat pe primul plan al politicii europene. Plenara din aprilie a CC al PCUS a remarcat că s-au statornicit premisele pentru crearea în Europa a unui sistem trainic de securitate și colaborare, care să devină un viu exemplu al coexistenței pașnice.

Pe parcursul consultărilor de la Helsinki pe baze multilaterale s-a confirmat că, convocarea Conferinței este considerată de către toți ca o problemă în fond soluționată. Treptat, s-a constatat coincidența sau, cel puțin, apropierea părerilor într-o serie întregă de probleme examinate. Se poate, de asemenea, constata că, consultările se desfășoară în genere într-o atmosferă de lucru.

Statele socialiste mențin ferm inițiativa la consultările multilaterale și lucrează într-o interacțiune activă unul cu altul.

Se înțelege, există și greutatea la aceste consultări. Lucrurile nu merg așa de repede, cum ar fi de dorit. Aceste greutatea au loc din cauza poziției pe care se postează anumite cercuri ale NATO și CEE. Aceste cercuri încearcă să târăgăneze consultările. Trebuie, desigur, să se țină seama și de aceea că a aduce la numitor comun părerile a 32 de state europene, precum și cele ale SUA și Canadei, nu este simplu, cu atât mai mult cu cât este vorba despre state cu orânduirii sociale diferite, cu mari deosebiri între ele în ceea ce privește poziția și interesele lor. Însă principalul constă în aceea că noi reușim să înfrângem opoziția Occidentului în problemele cheie ale destinderii în continuare în Europa și cauza pregătirii Conferinței merge înainte.

În legătură cu trecerea consultărilor multilaterale de la Helsinki în faza finală și apropierea termenului de convocare a Conferinței, după părerea noastră, ar urma să se încheie lucrările de pregătire a proiectelor de documente ale Conferinței. Între țările noastre a avut loc un schimb de păreri în legătură cu principalul document politic al Conferinței. Probabil, că va fi nevoie să i se aducă precizări în legătură cu mersul discuțiilor de la Helsinki, ceea ce s-ar putea face mai aproape de începerea Conferinței.

În noiembrie 1972, la Consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, noi v-am transmis proiectul documentului „Declarația programatică comună privind dezvoltarea colaborării comerciale, economice, tehnico-științifice și culturale din Europa”. Atunci am convenit să dezbaterem acest document pe baze colective.

În prezent, ca urmare a Consultărilor de la Helsinki, complexul respectiv de probleme este împărțit în două puncte independente ale ordinii de zi. Punctul 2, colaborarea economică și punctul 3, colaborarea culturală și economică. După părerea noastră, noi ar trebui să ne înțelegem cum să procedăm cu proiectele de documente în legătură cu aceste două puncte de pe ordinea de zi. Acum, evident, trebuie să pregătim două documente separate la punctele 2 și 3, de pe actuala ordine de zi. Totodată, nouă ni se pare că nu este necesar să se facă anumite schimbări principiale în această abordare comună a problemelor respective. Noi pornim de la aceea că colaborarea în domeniul economiei și culturii trebuie să contribuie la consolidarea securității europene, dezvoltării în continuare a economiei țărilor socialiste, pătrunderii ideologiei noastre în Occident. Firește, proiectul de Declarație programatică comună, remis de dv. fie el un document unic ca și înainte, sau divizat în două părți, necesită precizări în lumina aceluși schimb de păreri, care se desfășoară în prezent la Helsinki în legătură cu proiectele corespunzătoare de directive. Pornind de la aceste considerente, noi lucrăm în momentul de față la împărțirea documentului.

Așa cum arată mersul consultărilor de la Helsinki, în cadrul dezbaterii directivelor pentru cel de-al 2-lea punct al ordinii de zi, ideile țărilor socialiste legate de problemele colaborării economice, în ansamblu se bucură de sprijin. Acesta se referă la problemele generale ale colaborării economice și comerciale, ale colaborării în domeniul științei și tehnicii, mediului înconjurător. Noi am dori astăzi să ne oprim doar la două-trei probleme principiale.

Propunerea noastră privind includerea în document într-o formă expresă a principiilor națiunii celei mai favorizate și nediscriminării în comerț mai provoacă încă obiecții din partea țărilor NATO și a unui șir de state neutre. Acești participanți la consultări fac referire la faptul că prevederile respective sunt de obicei obiectul tratatelor bilaterale și, chipurile, nu pot fi formulate drept norme generale ale relațiilor economice. Noi trebuie să ne gândim la aceea că, neschimbându-se poziția pe problemele de fond, să o exprimăm într-o formă elastică.

În legătură cu problemele colaborării industriale, țările occidentale militează pentru includerea unor prevederi referitoare la regimul cel mai avantajos pentru activitatea formelor, companiilor și organizațiilor în țările partenere și la legături directe între firmele și întreprinderile din diferite state.

Această abordare reflectă dorința lor de a pătrunde în economia țărilor socialiste, împotriva căreia noi trebuie să obiectăm și în continuare. Totodată, după părerea noastră s-ar putea concepe o formulare care, asigurând apărarea intereselor economice ale statelor socialiste, ar merge cumva în întâmpinarea dorințelor occidentalilor. Asemenea formulări ar putea conține referiri la unele măsuri ale guvernelor, dacă acestea le consideră potrivite, asemenea măsuri privind acordarea de sprijin companiilor și firmelor, care participă la colaborarea industrială în țările

respective. În același timp, formele concrete ale unei asemenea colaborări trebuie să fie stabilite pe linie bilaterală pe bază de acorduri.

După părerea noastră, nu reprezintă mare greutate găsirea unor formulări reciproc acceptabile și în legătură cu alte probleme în această ordine de idei ne și gândim să ducem la bun sfârșit documentul final la cel de-al doilea punct pe care apoi vi l-am putea transmite.

Acum despre documentul la cel de-al treilea punct al ordinei de zi (colaborarea culturală, schimbul de informații, contactele).

Mersul consultărilor de la Helsinki arată că țările occidentale încearcă în legătură cu acest punct să sondeze fermitatea țărilor socialiste față de canalele de pătrundere a ideologiei ostile nouă. Pentru noi ar fi indicat să pornim și mai departe de la aceea că dezvoltarea colaborării culturale și a contactelor între organizații și oameni corespunde liniei noastre principiale, însă, firește, cu condiția apărării intereselor orânduirii socialiste. Occidentul obiectează împotriva faptului ca documentul să conțină o referire justă cu privire la necesitatea respectării legilor și obiceiurilor țării sau la respectarea principiilor neamestecului și suveranității. Din partea Occidentului s-a făcut propunerea ca în locul acesteia să existe o referire la toate acele principii, care vor fi expuse în directivele la primul punct din ordinea de zi. Acum, când se conturează acordul cu privire la enumerarea acestor principii și la separarea în calitate de principiu independent a inviolabilității granițelor noi, nerenunțând la interesele noastre, putem merge la aceasta. Se înțelege de la sine, că noi pornim de la acea noțiune cum că colaborarea culturală, contactele și schimbul de informații se vor înfăptui în baza relațiilor dintre state care vor fi adoptate de Conferință și, prin urmare, pe baza respectării normelor juridice ale fiecărui stat.

La o asemenea abordare noi am putea fi de acord cu aceea că la elaborarea definitivă a documentului s-ar putea ține seama de considerentele țărilor occidentale, de asemenea, și în legătură cu asemenea probleme ca, călătoriile cetățenilor unei țări în altă țară pe motive personale și profesionale, îmbunătățirea condițiilor pentru căsătoria între cetățenii diferitelor state, acordarea de ajutor pentru reîntregirea familiilor, facilitarea extinderii și accesului la literatura și informațiile străine etc., totuși, firește, în formulări care ar corespunde intereselor țărilor socialiste.

Acestea sunt considerentele noastre, pe care am dori să vi le expunem în legătură cu documentele la punctul 2 și 3 din ordinea de zi și v-am fi recunoscători pentru observațiile dv. Ținând seama de concluziile consultărilor de la Helsinki, noi vom fi gata să finalizăm proiectele de documente și să vi le transmitem.

În ceea ce privește starea generală de lucruri de la Helsinki, după părerea noastră, astăzi nu este necesar să dezbatem în detaliu această problemă, întrucât delegațiile noastre lucrează acolo în strâns contact și interacțiune. Totuși, este de dorit să se facă un schimb de informații cu privire la cele mai importante și principiale probleme și, în primul rând, în legătură cu chestiunea referitoare la încheierea cât mai urgentă a consultărilor.

Pe plan politic principala activitate de la Helsinki s-a desfășurat în jurul problemei privind inviolabilitatea frontierelor europene. Împreună cu țările comunității socialiste noi ne pronunțăm cu fermitate pentru ca principii

inviolabilității granițelor să fie confirmat cu toată precizia la Conferința general-europeană, calitate de cel mai important principiu independent al relațiilor dintre state în Europa. Se înțelege ce mare sens politic ascunde acest lucru. În esență, este vorba despre recunoașterea de către toți participanții la conferință a realităților teritoriale și politice ale Europei actuale, cu alte cuvinte, despre recunoașterea cuceririlor socialismului. În aceasta, precum și într-o serie de alte probleme promovate de țările socialiste, pur și simplu fiecare metru de înaintare se obține cu destul de multă muncă.

În această ordine de idei delegația noastră își concentrează principala atenție asupra faptului ca principiul inviolabilității granițelor existente în Europa să fie inclus în proiectul directivelor corespunzătoare în calitate de prevedere independentă și de prim rang, ceea ce ar sublinia rolul lui ca principiu major al relațiilor reciproce dintre statele europene.

Din partea tuturor țărilor frățești atât la Helsinki, cât și pe parcursul contactelor bilaterale au fost necesare eforturi mari pentru a abate NATO de pe poziția ocupată inițial referitoare la punerea principiului inviolabilității granițelor într-o situație de subordonare față de principiul nerecurgerii la forță. Occidentul înclină acum înspre a fi de acord cu separarea principiului inviolabilității granițelor în calitate de principiu independent. Totuși, nu este exclus ca la etapa finală a consultărilor, noi împreună cu dv., să fim nevoiți să mai lucrăm în această direcție.

Țările socialiste au respins, de asemenea, încercările unor state occidentale de a însoți acest principiu cu anumite rezerve care i-ar fi diminuat importanța. Acordul occidentului cu separarea principiului inviolabilității granițelor în calitate de principiu independent, facilitează, firește, găsirea unor soluții și în legătură cu celelalte probleme.

Acum se poate merge în întâmpinarea Occidentului și poate fi acceptată o anumită extindere a enumerării principiilor în textul directivelor în comparație cu acea enumerare a principiilor de bază, care a fost propusă de noi inițial.

Este indicat după părerea noastră, să se obiecteze, ca și înainte împotriva includerii în directive a unor prevederi speciale cu privire la „legătura reciprocă” a tuturor principiilor având în vedere, că aceasta este îndreptată asupra slăbirii importanței principiului inviolabilității granițelor. Poziția noastră constă în aceea că diferitele principii tocmai pentru aceea vor fi adoptate de către Conferința general-europeană, pentru ca ele să se respecte cu strictețe de către toți participanții la Conferință. Probabil că soluția acestei probleme va fi găsită.

Un alt grup de probleme care apar în legătură cu punerea de acord a directivelor comisiei pentru primul punct de pe ordina de zi privește măsura în care trebuie abordate problemele militare la Conferința general-europeană.

Propunerea noastră privind examinarea unor măsuri de întărire a stabilității și încrederii în Europa (încunoștiințarea reciprocă despre marile manevre militare în zone determinate, posibilitatea schimbului de observatori, la invitație, la asemenea manevre) a fost întâmpinată în ansamblu pozitiv. Unele țări occidentale, însă, exprimă dorința de a lărgi această formulă și de a introduce în ea prevederi referitoare la încunoștiințarea despre marile mișcări de trupe.

Urmează așa cum s-a spus la Consfătuirea miniștrilor de Externe din ianuarie a.c., să se respingă încercările de a introduce în proiectul de directive problema privind încunoștiințarea despre marile mișcări de trupe.

Din partea multor țări occidentale se exprimă, de asemenea, dorința ca în proiectul de directive să fie reflectată prevederea în legătură cu interdependența dintre aspectele politice și militare ale securității în Europa. Această dorință ascunde tendința de a ridica într-o oarecare măsură la Conferința general-europeană problemele dezarmării, inclusiv problema privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală. Poziția noastră comună pusă de acord în această chestiune a constat de la bun început în a separa problemele reducerii forțelor armate și armamentelor în Europa într-o problemă de sine stătătoare, având în vedere importanța și complexitatea ei. Această linie a noastră s-a bucurat de sprijin și, în prezent, la Viena, au loc consultări pregătitoare în această problemă.

După părerea noastră, noi trebuie să continuăm și în viitor linia de a nu împovăra Conferința general-europeană cu probleme militare. În același timp, pentru a lua în considerare ideile ale țărilor occidentale, delegațiile noastre de la Helsinki acționează în direcția găsirii unor formulări reciproc acceptabile. După părerea noastră se poate accepta ca în proiectul de directive să se exprime într-o formă generală ideea privind intercomplementarea aspectelor politice și militare ale securității. În mod corespunzător, în proiectul de directive s-ar putea reflecta prevederea că succesele în domeniul securității europene și în cel al destinderii militare se vor completa unele pe altele.

Ne putem, de asemenea, exprima pentru introducerea în proiectul de directive a unei formulări generale care să reflecte interesul statelor participante la Conferință față de colaborarea în domeniul limitării înarmărilor și dezarmării, inclusiv în Europa.

În timp consultărilor de la Helsinki o serie de țări au fost de acord cu noi că în hotărârile Conferinței general-europene trebuie să-și găsească exprimarea ideea privind continuitatea eforturilor comune ale statelor participante pentru întărirea securității și colaborării în Europa și că de aceea abordarea problemelor în legătură cu consecințele organizatorice posibile ale Conferinței este fundamentată.

După părerea noastră, este indicat să continuăm a insista asupra examinării la Conferință a problemelor legate de crearea unui organism cu caracter consultativ, înțelegând prin aceasta că prevederea respectivă va putea fi formulată într-o formă mult mai generală.

În ceea ce privește ordinea de zi a Conferinței europene, credem că în urma convenirii în legătură cu directivele privind ordinea de zi nu va fi greu să găsim formulări reciproc acceptabile.

Este necesar să ne oprim asupra altei probleme.

Multe țări occidentale nu și-au conturat definitiv poziția față de propunerea noastră în legătură cu desfășurarea celei de-a treia etape a Conferinței general-europene la nivel înalt. Totuși, treptat, se formează părerea că dacă Conferința general-europeană va duce la rezultate politice însemnate, etapa a treia a Conferinței va putea avea loc la nivel înalt. Se înțelege, noi vom continua și în viitor să milităm

pentru a asigura desfășurarea etapei finale a Conferinței la nivel înalt.

Nu m-am referit aici la unele probleme tehnico-organizatorice cum ar fi de pildă procedura Conferinței, propunerea privind crearea comitetului de coordonare, aspectele financiare ale Conferinței.

În toate aceste probleme, delegațiile noastre la Helsinki se află într-un strâns contact și probabil în aceste chestiuni nu se întâmpină greutăți mari.

Acestea sunt considerentele noastre în legătură cu unele probleme practice care se dezbate la consultările multilaterale de la Helsinki.

Astfel, la Helsinki, se apropie de sfârșit, deși există încă multe greutăți pe care noi trebuie să le depășim prin eforturi comune. După părerea noastră, ar trebui să acționăm în direcția încheierii consultărilor de la Helsinki nu mai târziu de primele zile ale lunii iunie, prin adoptarea unui raport final pus de comun acord de către participanții la consultările multilaterale. Este necesar să continuăm linia de a menține termenele puse de comun acord între noi privind convocarea Conferinței înseși, la sfârșitul lunii iunie.

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatul de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 64-73.

9. [...] mai 1973, București. Raport al delegației române trimis spre informare secretarului CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, și șefului Secției Relații Externe al CC al PCR, Ștefan Andrei, privind problematica convocării conferinței pentru securitate europeană și domeniile de interes: cooperarea economică, culturală, înființarea unui organism consultativ, a unui comitet de coordonare, calendarul desfășurării conferinței.

Tovarășe ministru,
sub semnătura tovarășului Vasile Gliga, adjunct
al ministrului, nota a fost trimisă tovarășilor:
Nicolae Ceaușescu, Ștefan Andrei și Secției Relațiilor
Externe a CC al PCR².

Raport cu privire la consfătuirea de la Moscova (21–22 mai)
a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste participante la
Tratatul de la Varșovia

Organizarea consfătuirii: Reprezentantul URSS, N. Rodionov și ceilalți participanți au remarcat că inițiativa convocării consfătuirii ar aparține părții polone.

---

² Notă marginală.

În discuții particulare, însă, a reieșit că propunerea a venit din partea URSS.

Ordinea de zi: N. Rodionov a subliniat „necesitatea stabilirii unui acord asupra conținutului documentului de lucru, elaborat de Uniunea Sovietică, asupra cooperării economice și culturale”, difuzat în noiembrie 1972. Practic, participanții au abordat întreaga problematică a consultărilor de la Helsinki și, în acest cadru, au făcut referiri la proiectul sovietic.

Scopul întâlnirii:

a) Din intervenția lui Rodionov și, în special, din discuții avute cu membri ai delegației sovietice, a rezultat că obiectivul principal a fost intenția de a obține acordul participanților pentru ca documentele și inițiativele țărilor socialiste, pe toate cele patru puncte ale ordinei de zi, să fie monopolul exclusiv al URSS.

În finalul consfătuirii, reprezentantul sovietic a consimțit ca, eventual, unele din aceste documente și inițiative să fie prezentate în mod coordonat de diferite țări socialiste. El a insistat însă că „nu ar fi bine ca țările socialiste să acționeze pe cont propriu”.

b) De asemenea, a reieșit că, prin convocarea întâlnirii, s-a urmărit „accentuarea coordonării acțiunilor țărilor socialiste”. Această teză exprimată de N. Rodionov a fost preluată de ceilalți reprezentanți care au subliniat că „lipsa coordonării va fi folosită de dușmani” (RP Polonă), că „URSS are un rol primordial în coordonarea politicii externe a comunității socialiste” (RP Ungară) și că „această coordonare are o influență deosebită asupra raportului de forțe pe plan mondial” (RD Germană); referirile de acest gen nu au fost ostentative și s-au încadrat în afirmațiile că întâlnirea a fost organizată pentru schimburi de vederi.

S-a propus organizarea unei noi consfătuirii, la nivelul adjuncților de miniștri, în preajma primei faze a conferinței (RD Germană, URSS), sau în august a.c. (RP Ungară, URSS).

c) Referindu-se la propunerea unor participanți, Rodionov a spus că publicarea unei știri de presă, la încheierea consfătuirii, nu ar fi oportună, deoarece „țările occidentale ar interpreta aceasta întâlnire ca un efort de a conveni unele concesi din partea țărilor socialiste”.

Consultările de la Helsinki: în general, reprezentanții Bulgariei, Cehoslovaciei, RD Germane, Poloniei și Ungariei au susținut punctul de vedere exprimat de reprezentantul sovietic:

a) S-a evidențiat cursul pozitiv al relațiilor pe continent. În legătură cu aceasta, au fost citate Programul păcii adoptat la cel de-al 24-lea Congres al PCUS, rolul URSS și al lui L. Brejnev personal, vizitele conducătorului sovietic în RFG și, în special, întâlnirea preconizată cu președintele Nixon.

Reprezentantul RD Germane a arătat că, în comunicatul oficial publicat în urma primirii unei delegații de ziariști chinezi de către J. Strauss, președintele UCS din RFG, se menționează că UCS sprijină drepturile Chinei de a participa la soluționarea problemelor europene.

b) S-a apreciat că lucrările Consultărilor de la Helsinki se desfășoară bine, într-o atmosferă de lucru, deși „mai sunt unele dificultăți”, ca urmare a piedicilor

puse de Belgia, Luxemburg, Italia, Anglia, Olanda, Danemarca (RP Ungară), care tergiversează realizarea consensului.

c) Insistând pentru încheierea consultărilor, cel mai târziu în primele zile ale lunii iunie a.c. (URSS), interlocutorii au sugerat să fie continuată tactica de până acum, să se manifeste răbdare și elasticitate (RP Ungară); urgentarea nedorită ar putea dăuna intereselor noastre (RP Ungară, URSS).

Problematica securității europene: în ansamblu, au fost reiterate pozițiile cunoscute. O atenție deosebită s-a acordat includerii inviolabilității frontierelor, ca principiu independent și prioritar ca loc. Adoptarea acestui principiu a fost interpretată ca o „recunoaștere a cuceririlor socialismului în Europa” (URSS, RD Germană), ca „problema păcii și războiului” pe continent (RD Germană).

S-a reliefat, de asemenea, opoziția față de reflectarea pe larg în directivele comisiei a aspectelor militare, motivându-se că prin aceasta s-ar împovăra și prelungi consultările (RP Bulgaria, RD Germană, URSS).

Propunerea poloneză ca viitorul organism consultativ să se ocupe și de problemele dezarmării a fost primită cu reticență și chiar ostilitate. Reprezentantul cehoslovac, pe baza unei notițe date de delegația URSS, a declarat în ședință că „trebuie să fim atenți ca să nu prejudiciem negocierile de la Viena”.

În discuții particulare cu noi, adjunctul ministrului de Externe al URSS, Zemskov, a spus că polonezii „au sărit peste cal”; reprezentantul RD Germane a afirmat că personal are rezerve și că propunerea ar trebui abordată mai târziu.

Cooperarea economică:

Au fost reafirmate pozițiile delegațiilor respective la Helsinki. S-a subliniat necesitatea convenirii unor formule generale de compromis.

Cooperarea culturală: Toți interlocutorii au apreciat că în cadrul acestui punct continuă să existe cele mai mari dificultăți, menționând, însă, că propunerea sovietică privind referirea la principiile incluse la punctul 1 ar fi de natură să faciliteze depășirea acestor greutăți.

Organismul consultativ: Referirile interlocutorilor au avut un caracter general. Delegația sovietică nu a amintit nimic despre documentul pe care l-a circulat neoficial la Helsinki înaintea Consfătuirii.

Comitetul de coordonare: Interlocutorii s-au pronunțat pentru acceptarea propunerii franceze privind crearea acestui organism în faza a doua a Conferinței; s-a exprimat opinia preliminară ca, în Comitet, țările socialiste să fie reprezentate la nivel de adjunct al ministrului.

Convocarea și desfășurarea Conferinței:

a) Toți vorbitorii au pornit de la premisa că prima fază va începe la finele lunii iunie. În concepția lor, prima fază nu prezintă dificultăți deosebite.

b) Faza a doua este considerată cea mai complicată, hotărând finalitatea Conferinței. Se preconizează că țările occidentale vor relua „ideile care au provocat dificultăți la consultări” (contactele umane și schimbul de informații).

c) Toți participanții s-au pronunțat pentru **ținerea primelor două faze la Helsinki**. A rezultat că nu au o poziție definită privind localul celei de-a treia faze.

Schimbul de vederi s-a desfășurat într-o atmosferă de lucru. Fiecare reprezentat și-a expus o singură dată punctul de vedere, cu excepția reprezentantului sovietic, care a rostit scurte alocuțiuni la început și la sfârșit în calitate de gazdă. În cuvântul de închidere și în toast, a mulțumit pentru aprecierile celor care s-au referit la activitatea internațională a PCUS și personal a lui L. Brejnev.

În ceea ce ne privește, am expus poziția țării noastre potrivit mandatului primit. Intervenția română a fost apreciată, în particular, constructivă, cu caracter de lucru.

Mai 1973

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 74-79.

10. 21-22 mai 1973, Moscova. Sinteza discuțiilor consfătuirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor privind problemele legate de consultările de la Helsinki.

Rezumatul intervențiilor rostite la consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, 21 și 22 mai 1973)

Ședința din 21 mai 1973:

N.N. Rodionov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS.

Vă rog să-mi permiteți, în calitate de gazdă, să deschid lucrările întâlnirii noastre.

După cum cunoașteți, la consfătuirea la nivel de adjuncți ai miniștrilor, în noiembrie 1972, partea sovietică a difuzat țărilor frățești proiecte de documente pentru punctele 2 și 3.

Atunci ne-am înțeles să ne consultăm pe o bază colectivă asupra lor.

Suntem datori față de acest punct din planul nostru pe care nu l-am realizat.

Întâlnirea noastră se datorește inițiativei tovarășilor polonezi.

Cu acest prilej vom discuta proiectele de documente pentru punctele 2 și 3 și alte câteva probleme legate de consultările de la Helsinki.

Aș dori să cunosc părerea dv. asupra organizării lucrărilor noastre.

I. Bisztyga, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone:

Propun ca primul să ia cuvântul tovarășul N. Rodionov.

N.N. Rodionov: nefiind chestiuni, în continuare dă citire intervenției sale (se anexează integral).

I. Bisztyga: Cursul spre destindere în Europa, ca și succesele dobândite la Helsinki reprezintă un indiciu al stabilității tuturor țărilor socialiste și a fiecăruia, dintre ele.

În lume și în Europa au avut loc numeroase dezvoltări, pe care trebuie să le analizăm în lumina Plenarei CC al PCUS, din aprilie a.c.

Noi suntem solidari cu hotărârea Plenarei și suntem gata să contribuim la linia generală de acțiune a comunității țărilor socialiste.

Convorbirile avute recent de tovarășii L. Brejnev și E. Gierek au o importanță deosebită. Polonia se află sub puternica influență a acestei vizite. Noi pornim de la ideea că poziția activă a URSS are un rol hotărâtor pentru politica noastră. Un exemplu în această privință îl constituie politica față de RF Germania, care a dus la rezolvarea unor probleme importante și la creșterea autorității RD Germane.

Noi adresăm, din toată inima, felicitări pentru rezultatele vizitei tovarășului L. Brejnev în RF Germania. Ea se înscrie în mod logic pe linia Congresului 24 al PCUS, fiind o dovadă a forței acțiunilor PCUS și comunității socialiste la evoluția europeană și mondială. În prezent ne apropiem de sfârșitul consultărilor. Este cazul să ne gândim ce va trebui să întreprindem mai departe.

Situația actuală în Europa ne este favorabilă. Consultările au avut un rol complementar în convorbirile celor două tabere pentru îmbunătățirea atmosferei pe continent. Există voința politică pentru rezolvarea problemelor europene, iar autoritatea țărilor socialiste în rândul țărilor occidentale este în creștere.

În lagărul occidental se manifestă divergențe între SUA și „cei nouă”. Este bine să acționăm pentru accentuarea acestor divergențe, făcând deosebiri convenite în pozițiile țărilor respective. În acest sens, ar fi bine să inițiem, la Helsinki, unele amendamente împreună cu țările occidentale, rupând astfel tactica poziției disciplinate a „celor nouă”. Până acum ei au folosit tactica „junctim”. La Helsinki, delegațiile noastre trebuie să lupte pentru subminarea acestei tactici.

În același timp, se impune extinderea contactelor bilaterale.

În privința principiului inviolabilității frontierelor, s-a realizat un progres, deoarece occidentalii acceptă acum să fie inclus independent în directive. Occidentalii refuză însă acceptarea acordurilor bilaterale (cu RF Germania) ca sursă de inspirație pentru principii. Va trebui să acționăm cu o linie unică pentru a înfrânge această poziție.

La consultări ar fi bine să exprimăm acordul cu ideea sublinierii intereselor pentru securitate ale tuturor statelor europene, conținută în amendamentul austriac la documentul polonez.

În legătură cu problemele dezarmării, ar trebui să găsim o formulă moderată.

Partea polonă este de acord cu propunerile tovarășului Rodionov, privind documentele pentru punctele 2 și 3. Am dori să facem unele observații la proiect:

- a) documentul elaborat, în noiembrie 1972, să fie divizat în două;
- b) conținutul proiectului să fie adaptat la stadiul actual al consultărilor.

Din punct de vedere tactic este nevoie să ținem seama că în faza a doua a Conferinței țările NATO vor forța adoptarea concepțiilor lor diversioniste în privința contactelor umane și schimburilor de informații, care vizează sistemul nostru de stat și alianța noastră. Să luăm deci poziție împotriva, obținând, totodată, acceptarea pozițiilor noastre care pleacă de la respectarea prevederilor legislației interne.

În acest sens dezbaterile de la coșul 1 vor avea o influență certă asupra coșului 3.

În privința punctului 4, ar fi bine să ne îmbogățim argumentarea pentru crearea organului permanent. În acest cadru este bine să ne întoarcem la propunerea conținută în Memorandumul de la Budapesta (1970), în sensul ca organul consultativ ce va fi creat să se ocupe și de problemele dezarmării. Aceasta ar stârni interesul țărilor neutre.

Referitor la faza a doua a conferinței, aceasta va avea loc în toamnă, iar a treia, la nivel înalt, este posibil să aibă loc până la sfârșitul anului 1973. Pregătirea lor va fi dificilă. Lipsa de coordonare va fi folosită de dușman. De unitatea noastră va depinde rezultatul pe planul securității europene.

N.N. Rodionov: Mai sunt doritori să vorbească? Întrucât văd că nu mai sunt, să facem o pauză.

După pauză s-a decis reluarea lucrărilor la 22 mai, orele 10.00.

Ședința din 22 mai 1973:

N. N. Rodionov: Permiteți-mi să reluăm discuțiile întâlnirii noastre. Propun să continuăm schimbul de păreri în problema securității europene. Dorește cineva să ia cuvântul?

Tovarășul Nestorov.

K. Nestorov, adjunct al ministrului de Externe al RP Bulgaria:

Salutăm inițiativa tovarășilor polonezi de a convoca această consfătuire pentru pregătirea Conferinței europene. Totodată, mulțumim cordial tovarășilor sovietici pentru buna organizare a acestei întâlniri.

Vrem să subliniem că pregătirile pentru conferință se desfășoară în noile condiții din Europa, care se dezvoltă sub influența transpunerii în viață a programului păcii al PCUS. Bulgaria, ca și alte țări socialiste, privește acest program drept propria sa politică. Înfăptuirea programului duce la destindere în Europa și în lume. Politica activă sovietică a găsit un larg ecou în lumea întreagă. Plenara din aprilie a CC al PCUS a dat un nou imbold pentru destinderea europeană. Pentru aceasta, mulțumim tovarășilor sovietici.

Bulgaria dă o înaltă apreciere vizitei tovarășului L. Brejnev în RF Germania³.

---

³ Vizita s-a desfășurat în perioada 18-22 mai 1973, fiind semnat, cu acest prilej, Acordul interguvernamental sovieto-vest-german valabil pentru o perioadă de 10 ani, prin care se prevedea dezvoltarea colaborării economice, industriale și tehnice între URSS și RF Germania [n. ed.].

Suntem de acord cu părerea tovarășului Rodionov asupra utilității acestui schimb de păreri care se desfășoară acum când se apropie de sfârșit consultările de la Helsinki. Suntem, de asemenea, de acord cu tovarășul Bisztyga că la conferința propriu-zisă ne așteaptă greutăți și mai mari. De aceea, este necesară acțiunea noastră coordonată.

Ca urmare a activității de la Helsinki lucrările pregătitoare se apropie de sfârșit, dar au mai rămas probleme în legătură cu care nu s-a realizat acordul.

Dorim să ne expunem punctul nostru de vedere în legătură cu problema colaborării economice și culturale. Apreciem mult documentul sovietic care a fost difuzat.

Suntem pentru promovarea în continuare a principiului națiunii celei mai favorizate care a întâmpinat numeroase obiecții din partea țărilor occidentale. Este necesar să depunem mai multe eforturi pentru realizarea tezelor noastre. Să facem o formulare mai largă care să cuprindă aceste probleme fără a renunța la concepțiile noastre, întrucât nu este realist să ne așteptăm la consens față de punctul nostru de vedere inițial.

Împărtășim considerentele tovarășului Rodionov privind colaborarea industrială (proponere occidentală). Așteptăm cu recunoștință documentul pe care îl elaborează în prezent tovarășii sovietici.

În urma convorbirilor s-a dovedit că în domeniul colaborării culturale pot apărea greutăți mari. Noi avem un punct de vedere al nostru, al țărilor socialiste, în ceea ce privește contactele între oameni și schimbul de informații. Putem merge în întâmpinarea unor propuneri privind reîntregirea familiilor, facilitarea căsătoriilor cu cetățeni străini etc., dar nu putem accepta schimbul de idei care se îndreaptă împotriva țărilor socialiste.

Doresc să exprim câteva păreri și în legătură cu alte probleme:

Problema inviolabilității granițelor statornicite în Europa și în lume după cel de-al doilea război mondial și ca urmare a dezvoltării postbelice. Considerăm justă poziția sovietică în această problemă și o sprijinim în întregime. De altfel, poziția noastră comună este coordonată și exprimată în documentele consfătuirii de la Praga din ianuarie 1972. Pentru noi principiul inviolabilității granițelor este cel mai important principiu și el trebuie să-și găsească reflectarea în documentele Conferinței. Există și o serie întreagă de alte documente care conțin acest principiu. De aceea, considerăm că în ultimă instanță țările occidentale vor accepta principiul inviolabilității frontierelor ca principiu independent în relațiile dintre state.

Măsuri de întărire a stabilității și încrederii pe continent. Trebuie să ne înmulțim eforturile în această direcție, evitând însă propuneri care ar duce la prelungirea consultărilor. Este necesar să fim atenți la cerințele partenerilor occidentali privind încunoaștințarea despre dislocările mari de trupe, pentru a nu ne slăbi poziția.

Având în vedere aspectele militare ale securității, am fi de acord să se găsească o formulare generală care să reflecte colaborarea statelor în domeniul dezarmării.

F. Puja, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare.

Dragi tovarăși, permiteți-mi să exprim mulțumiri tovarășilor sovietici care, ca de obicei, au asigurat condiții foarte bune pentru desfășurarea întâlnirii.

Viața internațională se dezvoltă neconținut, impunând țărilor socialiste necesitatea coordonării permanente a politicii externe. Una din laturile coordonării care și-a dovedit viabilitatea o constituie întâlnirile de genul celei de azi. Tema consfătuirii noastre de astăzi – pregătirea Conferinței pentru securitate europeană – justifică aceste întâlniri, lucru dovedit și de desfășurarea ultimei consfătuirii a adjuncților miniștrilor de Externe, din 15 noiembrie 1972, și a miniștrilor de Externe, din 15 ianuarie 1973. Scopul consfătuirii noastre de astăzi este de a face un schimb de păreri în legătură cu consfătuirea pentru securitate europeană, cu privire la experiența acumulată la Helsinki și în legătură cu alte probleme; să discutăm și despre modul, cum să acționăm în viitor. Noi suntem satisfăcuți de felul cum se desfășoară Consultările de la Helsinki. Activitatea de pregătire a mers destul de departe, încât în prezent nici o țară occidentală nu se mai opune deschis desfășurării conferinței pentru securitate. Unele țări occidentale nu se pronunță deschis, dar nu și-au spus ultimul cuvânt. Această concluzie a fost constatată la tratativele avute de MAE ungar cu ministerele de Externe din Belgia, Norvegia, Austria și Elveția. Există țări occidentale care se opun desfășurării Conferinței în iunie, iulie a.c.

Putem fi satisfăcuți, de asemenea, de apariția unor păreri apropiate în ceea ce privește asigurarea securității pe Continent, de faptul că în multe privințe ale liniilor generale ale securității avem text deja convenit. După câte se pare, există consens în legătură cu locul de desfășurare, nivelul de participare și desfășurarea conferinței pe etape.

Trebuie să ne gândim la desfășurarea unor acțiuni pozitive pentru pregătirea etapei a doua a Conferinței etc. În același timp, trebuie să acționăm pentru a influența poziția unor țări occidentale la Helsinki, care mai continuă să târăgăneze consultările. Este vorba în special de unele țări din Piața Comună ca Italia, Danemarca, Anglia, Belgia, Olanda, Luxemburg. Aceste țări au o poziție clar exprimată pentru tergiversarea conferinței.

O anumită influență pozitivă asupra mersului Consfătuirii de la Helsinki o au și consultările de la Viena.

Fără discuție că vor influența și vor contribui la cauza organizării Conferinței activitatea țărilor socialiste față de țările capitaliste, în special asemenea acțiuni cum este vizita tovarășului Brejnev în RFG, precum și preconizata lui călătorie în SUA.

În ansamblu, suntem convinși că consultările se vor încheia la timp. Probabil că conferința ar putea fi convocată la sfârșitul lunii iunie ori începutul lunii iulie. Aceasta nu este o problemă atât de simplă. Noi trebuie să o abordăm cu răbdare, deoarece încercarea de accelerare ar putea crea suspiciuni din partea țărilor occidentale și duce la tergiversarea începerii Conferinței. Părerea noastră este că la Helsinki trebuie să continuăm așa cum am lucrat și până acum și că nu este necesar

să ne schimbăm tactica. Trebuie să dăm dovadă de elasticitate, mai ales acum când timpul de încheiere se apropie. Deci, considerăm că nu este necesar să întreprindem măsuri de accelerare pentru a nu ne face singuri rău. În legătură cu ambele probleme care au fost abordate aici, suntem de acord cu cele ce a spus tovarășul Rodionov ieri. Suntem întru-totul de acord cu părerea exprimată de tovarășul Rodionov în legătură cu propunerile la punctele 2, 3 și 4.

Desigur, este posibil ca pe parcursul consultărilor la unele puncte, occidentalii să reia unele din părerile lor. Dacă va fi nevoie, noi vom putea schimba punctele de vedere, prin consultări, la fața locului.

Înainte de încheierea Consultărilor de la Helsinki considerăm foarte importantă pregătirea etapei a 2-a a Conferinței de securitate și, în această privință, împărtășim punctul de vedere exprimat de adjunctul ministrului de Externe polonez.

Organizarea și desfășurarea etapei I a Conferinței de Securitate va fi o treabă mai ușoară. Însă trebuie să ne pregătim foarte serios pentru cea de-a doua etapă, care așa cum se preconizează va avea loc în septembrie 1973, pentru că de desfășurarea ei depinde întregul succes al Conferinței. În această privință trebuie avute în vedere unele probleme. În etapa a doua se vor desfășura lucrările de redactare a documentelor unde se va discuta în jurul fiecărui cuvânt. Probabil că unele țări NATO vor încerca să readucă în discuție problemele care pe parcursul consultărilor de la Helsinki nu le-au putut promova. Se poate prevedea că în această etapă ei vor încerca să-și avanseze punctele de vedere privind libera circulație a oamenilor și ideilor, încercând să înăsprească din nou atmosfera. Evident, unele țări NATO vor continua să pună accentul pe legarea securității și a celei de-a doua etape a Conferinței de Consultări de la Viena. Noi nu considerăm întâmplător faptul că țările NATO propun să înceapă în septembrie–octombrie negocierile de fond pentru reducerea trupelor și armamentelor, pentru că doresc să se obțină anumite rezultate la Viena pentru a influența Conferința pentru securitatea europeană în etapa a doua. După cum am arătat, experiența acumulată la Helsinki demonstrează că mai sunt destule obstacole în cadrul Conferinței.

Probabil că aceasta este legată și de unele prejudecăți față de țările socialiste existente în statele capitaliste, care se tem că apropierea dintre URSS și SUA va duce la scăderea ponderii politice a acestor țări occidentale. Guvernele țărilor Pieței Comune sunt nemulțumite de faptul că SUA au exercitat presiuni asupra lor ca să se ajungă la înțelegeri parțiale la Viena.

Țările socialiste procedează bine, la Helsinki, folosind aceste contradicții dintre țările capitaliste. Experiența noastră arată că schimbul de păreri, legătura pe linia Ministerelor de Externe cu țările capitaliste trebuie folosite de țările socialiste pentru a influența poziția acestor țări. În același timp, este necesar să ținem seama de poziția țărilor neutre din Europa, a căror poziție este apropiată de cea a țărilor occidentale din NATO. Trebuie folosită perioada de vară pentru organizarea de consultări în scopul intensificării contactelor cu țările occidentale pentru a le influența poziția.

În legătură cu unele acțiuni privind Conferința pentru securitatea europeană, salutând consfătuirea de astăzi, noi am propune ca în luna august să aibă loc o nouă consfătuire a adjunctilor miniștrilor de Externe pentru coordonarea acțiunilor referitoare la etapa a întâia a Conferinței. La consfătuire s-ar putea prezenta unele elemente noi privind Conferința, elabora considerente în legătură cu cea de-a doua etapă a Conferinței europene, examina proiectele de documente care ar urma să fie prezentate la etapa a doua sau pregătirea unor contraproiecte în cazul că occidentalii vor prezenta documente la punctul 3. Este necesar să elaborăm propunerile noastre comune și să declanșăm ofensiva la Conferință.

Cu toții am fost de acord că Conferința trebuie să se desfășoare în trei etape: prima fază la nivelul miniștrilor de Externe, la Helsinki. Noi trebuie să privim ca loc de desfășurare a etapei a doua orașul Helsinki pentru că un alt loc ar fi prea dificil din mai multe puncte de vedere, cum ar fi considerentele de ordin financiar. Etapa a treia nu este o chestiune principială. Ne putem ghida după majoritate. Pentru desfășurarea cu succes a etapei a doua considerăm că ar fi bine să fim de acord cu propunerea franceză privind crearea Comitetului de Coordonare.

Nivelul de reprezentare în Comitet trebuie să-l hotărască fiecare țară. Țările occidentale, probabil, îi vor desemna pe reprezentanții lor la Helsinki; indiferent de aceasta, țările socialiste ar putea trimite acolo adjunctii ai miniștrilor de Externe, care să coordoneze întreaga activitate. Ungaria va accepta soluția ce va fi convenită.

O. Fischer, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RDG.

Ceea ce se petrece în momentul de față în lume, în special în Europa, este o consecință a schimbării raportului de forțe în favoarea țărilor socialiste. Acest fapt se observă la Helsinki și prin lichidarea blocadei față de RDG. Folosesc prilejul întâlnirii noastre pentru a vă exprima mulțumiri pentru sprijinul acordat țării noastre. Vă pot spune că noi ne vom îndeplini toate cerințele manifestate față de RDG.

După părerea noastră, actuala situație este o urmare a politicii ferme a statelor Tratatului de la Varșovia și a URSS. Uniunea Sovietică are un rol deosebit în coordonarea politicii externe.

Suntem pe de-a întregul de acord cu propunerea tovarășului Rodionov în legătură cu terminarea consultărilor. Nu doresc să repet problemele respective, însă să relievez câteva probleme de mare importanță, după părerea noastră.

La punctul 1: Inviolabilitatea granițelor. Este necesar să se includă în materialele Conferinței principiul inviolabilității frontierelor, aceasta însemnând recunoașterea realităților politice din Europa după cel de-al doilea război mondial și a rezultatelor pozițiilor socialismului în Europa. Aceasta este problema păcii sau a războiului. La Conferință sunt anumite greutăți cu privire la îndeplinirea cererilor anumitor țări occidentale referitoare la relațiile culturale și contacte.

Aspecte militare. Părerea noastră cu privire la această problemă a fost consfințită în documentele noastre comune. Nu trebuie îngreunată Conferința cu probleme militare. Aceasta ar duce la o tergiversare nedorită a Conferinței. Noi nu

trebuie să acceptăm propunerea privind fixarea unei prevederi referitoare la intercomplemeritatea aspectelor politice și militare ale securității.

Trebuie să obiectăm împotriva pretenției țărilor occidentale de a include în documente prevederi privind încunoștiințarea despre marile dislocări de trupe. Aceasta este o problemă care trebuie discutată la Viena.

La punctul 2: în ceea ce privește colaborarea industrială propusă de țările vestice s-ar putea găsi o formulare care să afirme că o asemenea colaborare se face pe baza acordurilor bilaterale interstatale. În rest, să găsim formulări fără a ceda din poziții.

La punctul 3: referitor la colaborarea culturală, contacte și schimburi de informații, considerăm că aceasta trebuie să se desfășoare pe baza respectării legilor fiecărei țări. Trebuie să se găsească o modalitate de exprimare că această colaborare se desfășoară pe baza principiilor enumerate la punctul 1.

În ceea ce privește punctul 4, urmările instituționale ale Conferinței, suntem de acord cu cele exprimate în cadrul întâlnirii.

Apreciem faptul că tovarășii sovietici lucrează acum la împărțirea documentului în două. Este necesar ca acest document să fie reactualizat conform rezultatelor obținute la Helsinki, îndeosebi la problemele culturale.

În această ordine de idei, noi am exprimat o idee privind propunerea făcută în legătură cu o nouă Consfătuire colectivă. Probabil că luna august propusă de delegația ungară ar fi un termen prea târziu, întrucât foarte curând urmează faza a doua a Conferinței. Noi credem că ar fi bine dacă această Consfătuire, la nivelul adjuncților, ar fi organizată înainte de prima fază. La această întâlnire ar urma să discutăm componența delegațiilor, cine va însoți pe miniștrii de Externe, unele idei care trebuie să fie conținute în declarațiile generale ale miniștrilor.

Ar fi bine să se ajungă și la stabilirea unui punct de vedere comun în legătură cu locul de desfășurare a Conferinței. Sunt de acord cu tovarășul Puja că aceasta nu este o problemă principială. Sunt de acord că există diferite puncte de vedere. Dar mutarea locului este legată de cheltuieli mari. Cred că Helsinki trebuie să fie locul de desfășurare a Conferinței. Prima fază ar urma să aibă loc la Helsinki la sfârșitul lunii iunie sau începutul lunii iulie.

Cu zece zile în urmă a avut loc o întâlnire între J. Strauss, președintele UCS și redactorul șef al ziarului „Poporul” din Pekin. După această întâlnire s-a publicat un comunicat pe probleme internaționale, din care rezultă că Strauss a declarat că UCS sprijină dreptul RP Chineze de a participa la discutarea problemelor europene. Să fim atenți, să mai discutăm pentru a vedea cum evoluează toată situația, pentru că sunt posibile complicații la începerea Conferinței.

În problema observatorilor la Conferință, trebuie să acționăm de așa manieră, încât să nu înrăutățim relațiile cu țările arabe.

N. Ghenea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS România (intervenția se anexează).

M. Rujak, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RSC.

Aș dori, de asemenea, să adresez mulțumiri tovarășilor sovietici și polonezi pentru organizarea și inițierea consfăturii.

Consultările noastre de acest gen sunt foarte utile, de aceea trebuie să ne gândim, să ne consultăm mai des.

Împărtășesc punctul de vedere al tovarășului Puja și al altor tovarăși că la etapa a doua activitatea va fi mult mai grea. Întrucât multe depind de etapa a doua, noi trebuie să pregătim tactica acțiunilor noastre comune. Noi nu trebuie să uităm că acțiunile noastre pe linia guvernelor nu sunt singure. În Europa există multe organizații obștești, se amplifică acțiunile clasei muncitoare din diferite țări europene. În mai multă măsură este necesar să acționăm pe linia opiniei publice, a organizațiilor neguvernamentale, să întărim contactele pe linia partidelor socialiste, având în vedere existența multor partide socialiste la conducerea țărilor occidentale și posibilitatea câștigării alegerilor de către alte partide socialiste, cum ar fi laburiștii. Să îmbinăm mai mult acțiunile multilaterale cu cele bilaterale.

Trebuie să desfășurăm și mai multe acțiuni bilaterale. În acest sens dăm o înaltă apreciere vizitei tovarășului Brejnev în RFG, precum și preconizatei lui vizite în America. Apreciem pozitiv faptul că la Helsinki delegațiile țărilor noastre mențin relații de lucru. Aceasta demonstrează că activitatea tuturor delegațiilor noastre, în special a delegației sovietice, a dus la acest mod de lucru al consultărilor.

Probleme practice ale documentelor. Ni se pare importantă împărțirea documentului în două. Cu acest prilej, ar fi bine ca partea generală a documentului privind relațiile culturale să aibă în vedere sprijinirea unor organizații și oameni de cultură occidentali, care ar putea fi folosiți, pentru discuții, ar putea fi utilă și folosirea opiniei publice culturale occidentale. Trebuie să câștigăm sprijinul unor asemenea oameni de cultură occidentali.

La punctul 1, suntem de acord cu propunerea tovarășilor sovietici și poziția celorlalte țări socialiste în ceea ce privește principiul inviolabilității. Din punct de vedere al activității noastre, cred că enumerarea principiilor trebuie să se facă elastic.

O problemă foarte complexă este legătura între toate principiile. Noi sprijinim în întregime părerea că aceasta trebuie formulată într-o manieră elastică.

În ceea ce privește problemele militare suntem de acord cu ceea ce s-a spus aici. Recent, am avut schimburi de vederi cu suedezi. Ei sunt de acord să nu se întreprindă nimic care ar deranja negocierile de la Viena.

În ceea ce privește aspectele militare, considerăm că ele trebuie prevăzute foarte general pentru a nu incomoda lucrările de la Viena. Trebuie prevăzut ceva general în această privință pentru ca simplii cetățeni, citind documentul, să aibă o imagine generală și să nu rămână nedumeriți de lipsa unei asemenea probleme.

La punctul 2, în ceea ce privește problema cooperării industriale, suntem într-un tot de acord cu cele spuse aici.

La punctul 3, **colaborarea culturală**, suntem de părere să se facă referire la principiile de la punctul 1.

Aș dori să remarc că există tendința de a trata principiile de la punctul 1 ca ceva independent. În acest caz, este posibil ca unele țări, de exemplu, riverane

Mediterranei, să declare că acceptă aceste principii.

Punctul 4, organismul permanent. În această privință există cele mai mari divergențe. NATO susține amânarea dezbaterii. Trebuie să depunem și în continuare eforturi pe linia organizațiilor neguvernamentale, având în vedere reacția Occidentului. Trebuie să găsim argumente, suntem de acord cu părerea tovarășilor polonezi privind reluarea unor argumente de la consfătuirea de la Budapesta din 1970.

Conferința propriu-zisă. Activitatea guvernului finlandez poate fi apreciată ca pozitivă. Să sprijinim orașul Helsinki ca loc de desfășurare a tuturor etapelor conferinței, aceasta avându-și importanța sa din diferite puncte de vedere: probleme financiare, problema coordonării acțiunilor noastre (organizarea Conferinței în diferite locuri nu ne-ar ajuta să ne coordonăm acțiunile). Englezii ne-au spus că austriei încearcă să aducă etapa a doua a Conferinței la Viena (occidentalii se gândesc la Geneva și Viena). Trebuie să luptăm ca toate etapele Conferinței să se desfășoare la Helsinki.

În ceea ce privește etapa I, trebuie să ne gândim la ansamblul ei, două părți ne sunt clare – declarații generale, un program care să cuprindă și pregătirea etapei a doua, ce comisii trebuie să se organizeze.

Încheierea lucrărilor:

N. Rodionov: În primul rând, doresc să-mi exprim satisfacția în legătură cu faptul că ne-am întâlnit și am efectuat acest schimb de păreri pe probleme care depășesc Consultările de la Helsinki.

Mulțumesc celor care au luat cuvântul, pentru înaltele aprecieri făcute la adresa PCUS și guvernului sovietic, politiciii lor externe, contribuției la pace și destindere în Europa și pentru aprecierea rolului vizitei lui L.I. Brejnev în RFG. Exprim, de asemenea, mulțumiri pentru sprijinirea considerentelor noastre în legătură cu activitatea de la Helsinki.

Cele șase luni care au trecut de la începerea Consultărilor multilaterale s-au caracterizat prin obținerea multor rezultate pozitive. Totuși, au rămas numeroase probleme nerezolvate. Trebuie să luptăm pentru desfășurarea activității la un nivel mai înalt. Nu trebuie scăpat nici un prilej pentru a putea promova poziția noastră principială.

Sperăm că unele probleme vor putea fi rezolvate în cadrul etapei a doua.

Nu putem da anticipat nici un fel de garanție că țările occidentale ar fi de acord cu punctele noastre de vedere. Considerentele exprimate în legătură cu punctele 2 și 3 trebuie să stea la baza activității delegațiilor noastre de la Helsinki. Partea sovietică este gata să ia asupra sa generalizarea tuturor considerentelor expuse aici și, apoi, pe canalele cunoscute să le transmită la Helsinki.

Cred că și în continuare și la prima fază, trebuie să acționăm în comun cu forțe unite pentru a putea contraveni obstrucțiilor făcute de țările occidentale. Orice divergență este folosită de dușmani, așa cum arăta tovarășul Bisztyga.

Nu va fi bine ca fiecare țară să depună proiecte proprii. Sigur, nu putem limita acest drept, dar mai bine este să depunem documente comune. Când vom

ajunge la Conferința propriu-zisă, nu putem înțelege ca o țară să prezinte un document la punctul unu, altă țară frățească la punctul doi etc.

Suntem de acord să ne mai întâlnim încă o dată. Este clar că o asemenea întâlnire o vom folosi pentru a ne elabora linia noastră. Cred că șefii noștri, miniștrii de Externe și Comitetele Centrale ale partidelor noastre nu vor obiecta împotriva unei noi întâlniri la nivelul adjuncților de Externe.

Unii tovarăși ni s-au adresat cu întrebarea dacă nu trebuie dat un comunicat de presă. După părerea noastră, comunicatul de presă nu ar fi oportun, întrucât occidentalii ar interpreta această întâlnire ca un efort de a conveni unele concesii din partea țărilor socialiste.

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjuncților miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 47-63.

11. 24 mai 1973, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Nicolae Ghenea, către misiunile diplomatice ale României referitoare la întâlnirea la Moscova a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe; demersurile sovietice pentru a se obține acordul unanim al participanților astfel încât documentele și inițiativele țărilor socialiste, pe toate cele patru puncte ale ordinii de zi ale Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa, să fie prezentate exclusiv de URSS.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară
Fulger,
D[irecția] I R[elații]

Secret
24.05.1973

Tovarășe șef de misiune,

Pentru stricta dumneavoastră informare, vă comunicăm următoarele în legătură cu consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, 21-22 mai a.c.).

I. Participanții la consfătuire au abordat în cadrul ordinii de zi întreaga problematică a consultărilor pregătitoare de la Helsinki și, cu acest prilej, au făcut referiri la documentul difuzat de MAE al URSS, la 15 noiembrie 1972, intitulat „Declarația-program comună referitoare la dezvoltarea comerțului, colaborării economice, tehnico-științifice și culturale în Europa”.

Din intervenția lui N.N. Rodionov, adjunct al ministrului de Externe al URSS și din discuțiile delegației române cu membri ai delegației sovietice a rezultat că pentru partea sovietică, inițiativa de fapt a consfătuirii, obiectivul principal l-a constituit **obținerea acordului participanților pentru ca**

documentele și inițiativele țărilor socialiste, pe toate cele patru puncte ale ordinii de zi a Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa, să fie prezentate exclusiv de URSS⁴.

De asemenea, s-a urmărit „accentuarea coordonării acțiunilor țărilor socialiste”, propunându-se organizarea unei noi consfătuiri, la nivelul adjunctilor miniștrilor de Externe, în ajunul începerii Conferinței.

În general, reprezentanții Bulgariei, Cehoslovaciei, RD Germane, Poloniei și Ungariei au susținut punctul de vedere exprimat de reprezentantul sovietic.

În ceea ce privește problemele aflate pe agenda consultărilor multilaterale de la Helsinki, au fost prezentate pozițiile delegațiilor sus-menționate la Helsinki, acordându-se o atenție deosebită următoarelor: includerea în lista principiilor relațiilor dintre state, pe loc prioritar și independent, de nerecurgere la forță, a principiului inviolabilității frontierelor; opoziția față de reflectarea pe larg în directivele Comisiei I a aspectelor militare ale securității.

Propunerea delegației poloneze ca viitorul organism consultativ să se ocupe și de problemele dezarmării a fost primită cu mari rezerve.

Schimbul de vederi s-a desfășurat într-o atmosferă de lucru. Nu s-a dat un comunicat de presă.

II. Delegația română în intervenția sa, remarcând dezvoltările pozitive din ultimii ani din Europa și pe plan mondial, precum și rezultatele pozitive obținute la consultările multilaterale de la Helsinki, s-a pronunțat pentru activizarea eforturilor în vederea depășirii dificultăților care întârzie finalizarea lucrărilor, pentru urgentarea procesului de redactare a mandatelor comisiilor. A prezentat, de asemenea, o analiză a stadiului lucrărilor diferitelor comisii de la Helsinki.

Referitor la proiectele de documente sovietice, s-a arătat că acestea vor fi studiate cu cea mai mare atenție când vor fi primite. A subliniat că asemenea texte ar putea fi depuse atât de URSS, cât și de alte țări socialiste în numele lor proprii.

În ceea ce privește locul celei de-a II-a faze a Conferinței, România sprijină tendința majoritară manifestată la consultări în favoarea Genevei.

Delegația URSS și ale celorlalte țări socialiste s-au pronunțat în favoarea ținerii primelor două faze ale Conferinței de la Helsinki.

III. În convorbirile ocazionale cu ambasadorii țărilor socialiste menționate vă veți exprima satisfacția pentru schimbul util de vederi realizat cu ocazia consfătuirii de la Moscova.

Veți prezenta și explica pozițiile de principiu ale țării noastre privind problemele securității europene, subliniind dorința părții române de a contribui activ, împreună cu celelalte țări socialiste la pregătirea și ținerea Conferinței în cele mai bune condiții.

Nicolae Ghenea

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatul de la Varșovia (ținută la

---

⁴ Subliniere document original.

Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 94-96.

12. 3 iunie 1973, Helsinki. Telegramă transmisă de miniștrii României în Finlanda, M. Bălănescu și V. Lipatti, privitoare la rezultatele întâlnirii adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe de la Moscova; îmbunătățirea relațiilor româno-sovietice în vederea promovării unor proiecte comune pentru conferința general-europeană.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Helsinki, nr. 035624

Secret
3 iunie 1973

Tovarășului George Macovescu,
Ministrul Afacerilor Externe,

Informăm că după consfătuirea de la Moscova a adjuncților de miniștri ai Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia și pe măsură ce consultările se apropie de sfârșit, delegația sovietică – urmată de alte delegații socialiste – manifestă un spirit crescut de cooperare, în general, și de conlucrare cu delegația noastră, în particular.

L. Mendelevici a depus eforturi susținute pentru găsirea unei formulări acceptabile părților interesate, în ceea ce privește propunerea României ca principiul „egalității suverane” să aibă o redactare care să permită dezbaterea la conferință a posibilității de includere distinctă a „dreptului statelor la existență liberă, independență și suveranitate” și „egalitate în drepturi a statelor”.

2. Delegația sovietică a contribuit efectiv la elaborarea unei soluții de compromis cu privire la „alte aspecte militare ale securității”, acceptând ca viitoarea comisie a conferinței să dea expresie interesului statelor participante în aceste aspecte. Numai opoziția fermă a delegației franceze împiedică realizarea consensului.

3. La o întâlnire a conducătorilor delegațiilor țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia care a avut loc la ambasada Ungariei, sâmbătă, 2 iunie, seara, L. Mendelevici – spre deosebire de cazurile similare anterioare – a apreciat contribuția delegației române și personal a tovarășului V. Lipatti pentru soluționarea convenabilă țărilor socialiste a unor probleme importante.

Această atitudine a ieșit cu atât mai mult în evidență cu cât nu a făcut referiri similare la adresa celorlalți participanți.

Cu această ocazie s-a procedat, fără nici un fel de controversă la un schimb de păreri asupra unor chestiuni concrete, care au mai rămas în suspensie la consultări.

a) Comentând insistențele reprezentantului Maltei asupra cererii sale de a se prevedea posibilitatea participării cu drept de consens a țărilor arabe la conferință, L. Mendelevici a apreciat că aceste insistențe s-ar putea datora presiunilor Libiei.

Avem unele informații, a spus el, că liderul libian, Gaddafi, ar dori să vină la conferință.

L. Mendelevici a subliniat că formula sovietică permite prezența, în calitate de observatori, a Algeriei și Tunisiei – în general – precum și, eventual, a altor țări arabe, la dezbaterile unor probleme cum este aceea a mediului ambient. „Dacă însă țările arabe doresc să folosească conferința în alte scopuri, noi ne opunem. Chestiunea Orientului Apropiat se dezbate în Consiliul de Securitate al ONU și nu are ce căuta la Conferință.

b) L. Mendelevici a sprijinit ideea tovarășului V. Lipatti ca țările socialiste să acționeze cu fermitate pentru includerea unui punct distinct și a directivelor respective cu privire la urmările instituționale ale Conferinței pe ordinea de zi. Până acum, a spus el, au fost obținute rezultate foarte bune, ca urmare, în special, a colaborării cu delegația română și trebuie insistat pentru consolidarea acestor rezultate.

c) L. Mendelevici a arătat că în ceea ce privește chestiunile militare, delegația sovietică a avut schimburi de vederi permanente, încă din noiembrie trecut, cu delegația franceză, „însă niciodată nu ni s-a spus clar că Franța nu poate accepta nici un fel de discuție asupra altor probleme decât cele specificate la capitolul «Măsuri de creștere a stabilității». Acum, delegația franceză ne-a comunicat că a primit noi instrucțiuni ferme să nu accepte un al doilea paragraf în dispozitiv, decât cel privind măsurile de creștere a încrederii și stabilității. Singura posibilitate de compromis ar fi aceea că unele referiri la aspectele conținute în paragraful rămas în suspensie să fie trecut în preambul.

Delegația sovietică poate accepta paragraful în suspensie, însă, având în vedere interesul major al URSS de a lua în considerare poziția Franței în aceste chestiuni și dezvoltarea relațiilor sovieto-franceze, delegația sovietică se va pronunța să se țină seama de poziția delegației franceze, cu atât mai mult cu cât URSS s-a pronunțat de la început că nu consideră necesar un asemenea paragraf.

d) V. Lipatti a evidențiat ideea ca la eventuala ședință a plenarei de luni, 4 iunie, când ar urma să se confirme consensul asupra locurilor conferinței, să se hotărască și data convocării conferinței.

L. Mendelevici a fost de acord cu ideea, însă a sugerat ca ședința să aibă loc marți 5 iunie, „deoarece, până atunci delegația sovietică nu va avea instrucțiunile necesare de la Moscova”.

Într-o discuție particulară, L. Mendelevici, a spus tov. R. Neagu, că delegația sovietică a primit instrucțiuni să evite polemicile și controversele la consultări și să promoveze spiritul de colaborare pentru ca lucrările să se încheie într-o atmosferă de optimism și prietenie.

M. Bălănescu, V. Lipatti

AMAE, Problema 241. 1973. Direcția I Relații. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia (ținută la Moscova la 21 mai) privind prima fază a conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, Helsinki, 1973, f. 101-104.

XIV. PROBLEME GENERALE ALE COLABORĂRII ROMÂNIEI ÎN CADRUL TRATATULUI DE LA VARȘOVIA. 1974

1. 20 februarie 1974, Londra. Telegramă a ambasadorului Pretor Popa către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Cornel Pacoste, referitoare la discuțiile purtate cu diplomații occidentali privind extinderea sferei de aplicare a Tratatului de la Varșovia în cazul reînnoirii acestuia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Londra, nr. 047161

20 februarie 1974

Tov. adjunct al ministrului [Afacerilor Externe]
Cornel Pacoste

Invocând informații provenind din surse sovietice, maghiare și cehoslovace, diplomații occidentali din Londra afirmă că este „iminentă” o reînnoire a Tratatului de la Varșovia. Conform spuselor lor, în noua versiune, tratatul ar urma să prevadă o serie de modalități de natură să asigure o mai strânsă coordonare politică și integrare militară între țările membre. Uniunea Sovietică ar intenționa, de asemenea, să lărgască sfera de aplicare a Tratatului, în sensul că prevederea referitoare la acordarea de asistență militară reciprocă să fie extinsă și la conflicte ce ar avea loc în afara Europei. Argumentul principal pentru justificarea acestui obiectiv ar fi „caracterul global” al confruntării cu imperialismul.

Diplomații occidentali se interesează, în discuții cu colegii lor români, dacă știrile de mai sus au vreo bază și, în acest context, care este atitudinea țării noastre față de eventuala reînnoire a Tratatului. Ei încearcă, de asemenea, să facă anumite legături între recenta întâlnire de la București a miniștrilor Apărării ai țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia și posibilitatea reînnoirii Tratatului.

Diplomații români interpelați au replicat că nu sunt în posesia unor date care să confirme zvonurile respective.

Rugăm indicațiile dvs.

Ambasador
Pretor Popa

AMAE, Problema 241/1974, 9V3. Tratat Varșovia. Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia (17–18 aprilie 1974), vol. I, f. 1b–1c.

2. [...] aprilie 1974, București. Sinteză a MAE referitoare la aspectele politico-juridice ale colaborării României în cadrul Tratatului de la Varșovia; condițiile în care pot fi îndeplinite prevederile art. 4 din Tratat, referitoare la acordarea de ajutor militar Bulgariei din partea Uniunii Sovietice și României în cazul unui atac.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
01/05068

Nota

Referitor: unele aspecte politico-juridice ale colaborării României
în cadrul Tratatului de la Varșovia

Întruniți, în mai 1955, la Varșovia la a II-a „Conferință a statelor europene pentru asigurarea păcii și securității în Europa”, reprezentanții a opt state socialiste (Albania¹, Bulgaria, Cehoslovacia, RD Germană, Polonia, România, Ungaria și URSS), examinând schimbările survenite în situația internațională în legătură cu ratificarea acordurilor militare de la Paris și constatând că ratificarea acordurilor respective agravează primejdia unui nou război și periclitează securitatea națională a țărilor iubitoare de pace, au semnat, la 14 mai, Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

În vederea realizării consultărilor între statele participante asupra tuturor problemelor internaționale majore care afectează interesele lor comune (art. 3) și pentru examinarea problemelor ivite în legătură cu realizarea Tratatului, a fost creat Comitetul Politic Consultativ (art. 6).

1. Colaborarea politică între statele participante la Tratat se realizează sub formă de consultări, schimb de păreri în raport cu situațiile concrete, în principal în cadrul Comitetului Politic Consultativ.

În perioada mai 1955-noiembrie 1975 au avut loc 16 consfătuiri ale Comitetului Politic Consultativ², una dintre acestea fiind consemnată ca întâlnire (Moscova, 3-4 decembrie 1969).

Între anii 1955-1961, la Consfăturile Comitetului Politic Consultativ a existat practica participării, în calitate de observatori, și a reprezentanților altor state socialiste. Astfel, între anii 1955-1961, la toate Consfăturile Comitetului Politic Consultativ au participat, în calitate de observatori, reprezentanții RP Chineze, iar la cea din anul 1960 (Moscova, 4 februarie), au luat parte, de asemenea, reprezentanții Republicii Populare Democrate Coreene și Republicii Populare Mongole. Reprezentanți ai RP Mongole au participat și la consfătuirea

---

¹ RP Albania a făcut cunoscută, la 12 septembrie 1968, decizia sa de a se retrage din Tratat [n.a.].

² Nu sunt incluse întâlnirile din Crimeea, care au avut loc în august 1971, august 1972 și iulie 1973 [n.a.].

din anul 1961 (Moscova, 28-29 martie).

Începând cu anul 1962, la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ, reprezentanții RP Albania nu au mai participat.

Consfătuirile Comitetului Politic Consultativ au avut loc la Moscova de șapte ori (1958, 1960, 1961, 1962, 1963, 1969 și 1970), la Varșovia de trei ori (1955, 1965 și 1974), la Praga de două ori (1956 și 1972) și la București (1966), Budapesta (1969), Berlin (1970), Sofia (1968).

În perioada 1956-1975, ca urmare a consfătuirilor Comitetului Politic Consultativ au fost date publicității 16 comunicate însoțite de 18 declarații în problemele securității europene și alte aspecte internaționale.

În trei comunicate nu se menționează că a participat și comandantul suprem al Forțelor Armate Unite (1962, 1970, august și decembrie), iar în alte două cazuri se precizează că acesta a prezentat rapoarte (1958, 1963).

În anii 1959, 1964, 1967, 1971 și 1973 nu au avut loc consfătuiri ale Comitetului Politic Consultativ.

2. Comunicatul consfătuirii Comitetului Politic Consultativ de la Praga (ianuarie 1956) a consemnat înființarea **comisiei permanente**, având ca sarcină elaborarea de recomandări în problemele de **politică externă** și un secretariat unit, ambele cu sediile la Moscova.

Problema creării comisiei a fost reluată opt ani mai târziu prin scrisoarea din 2 ianuarie 1964 a CC al PCUS.

La consfătuirea de la Varșovia (19-20 ianuarie 1965) a Comitetului Politic Consultativ, delegația RD Germane a propus un proiect de document care viza transformarea consfătuirilor miniștrilor de Externe sau ale adjuncților acestora într-un organism permanent și cu un statut juridic propriu.

Necesitatea înființării comisiei a fost ulterior subliniată în scrisoarea CC al PCUS din 7 ianuarie 1966 cu referiri la cele consemnate în comunicatul consfătuirii de la Praga din 1956.

Înființarea comisiei a mai fost adusă în discuție cu prilejul întâlnirii adjuncților miniștrilor de Externe de la Berlin (februarie 1966) ca și la consfătuirile de la Moscova (1966 și 1972) ale miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratat.

Considerentele pentru care partea română nu apreciază utilă înființarea comisiei și punctul de vedere al conducerii de partid și de stat au fost expuse în răspunsul tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, la scrisoarea din ianuarie 1970 a primului secretar al CC al partidului Muncitoresc Socialist Ungar, János Kádár, în care se relua propunerea de constituire a comisiei.

La consfătuirea Comitetului Politic Consultativ care a avut loc la Moscova (august 1970), delegația sovietică a propus din nou crearea unui organ permanent în vederea coordonării politicii externe, format din miniștrii de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Propunerea sovietică a fost susținută de delegațiile poloneză, cehoslovacă și ungară.

Din partea română s-a reafirmat poziția Comitetului Central al Partidului Comunist Român, expusă și cu alte ocazii, în sensul că nu se consideră necesară și nici utilă crearea unui organism pentru afacerile externe pe lângă Comitetul Politic Consultativ; miniștrii de Externe se pot întruni atunci când Comitetele Centrale sau guvernele hotărăsc.

Argumentele părții române au fost următoarele:

- numai partidul și guvernul din fiecare țară au dreptul suveran de a-și elabora în mod de sine stătător politica lor externă;
- miniștrii de Externe sau adjuncții lor pot acționa numai în limitele competenței pe care le-o conferă legile de organizare ale statului respectiv. Din această cauză, ei nu pot participa la activitatea unui organism menit să facă recomandări asupra politicii externe a partidelor și guvernelor;
- schimburile de păreri se desfășoară în raport cu nevoile concrete pe care participanții la Tratat le resimt. A îngrădi astfel de consultări în forme fixe, organizatorice, cu anumite reguli în privința nivelului de participare sau a periodicității, înseamnă a lipsi colaborarea dintre statele participante la Tratat de flexibilitatea și operativitatea necesare;
- inutilitatea unui organism special, de genul celui amintit, a rezultat și din faptul că, în perioada care s-a scurs de la examinarea acestei propuneri în 1956, consultările privind diferite probleme de politică externă s-au desfășurat nu în cadrul vreunui organism cu caracter permanent, ceea ce nu a împiedicat obținerea rezultatelor dorite.

În perioada 1959-1975 au avut loc nouă consfătuiri ale miniștrilor Afacerilor Externe, după cum urmează: patru consfătuiri la Varșovia (aprilie 1959, februarie 1967, decembrie 1967, decembrie 1971), două la Moscova (iunie 1966, ianuarie 1973) și respectiv la București (februarie 1971), Budapesta (iunie 1970) și Praga (octombrie 1969).

La consfătuirea de la Varșovia, din aprilie 1959, a participat și adjunctul Afacerilor Externe al RP Chineze. Au fost adoptate nouă comunicate, o declarație (Praga 1969) și un memorandum (Budapesta 1970) în probleme ale securității și cooperării în Europa.

3. Au existat încercări de extindere a **ariei geografice a Tratatului de la Varșovia**³ și asupra altor zone. Poziția părții române a fost clar expusă, fiind subliniat caracterul regional, european, al Tratatului de la Varșovia, conform prevederilor Cartei ONU, aspect înscris și în Tratatatele de prietenie, colaborare și asistență mutuală, încheiate între Republica Socialistă România și alte țări socialiste.

---

³ Subliniere document original.

4. **Articolul 4 al Tratatului** de la Varșovia prevede că „în cazul unui atac armat în Europa din partea vreunui stat sau grup de state împotriva unuia sau mai multor state semnatare ale Tratatului, fiecare stat semnatar al Tratatului, în cadrul exercitării dreptului de autoapărare individuală sau colectivă, în conformitate cu articolul 51 al Cartei Organizației Națiunilor Unite, va acorda statului sau statelor care au fost supuse unui asemenea atac ajutor imediat, în mod individual, în înțelegere cu celelalte state semnatare ale Tratatului și prin toate mijloacele care i se par necesare, inclusiv folosirea forței armate”.

Ținând seama de aceste stipulații ale Tratatului, în unele documente militare se prevede posibilitatea acordării de ajutor militar Republicii Populare Bulgaria de către armata sovietică și forțele armate ale României.

Acordarea unui asemenea ajutor implică trecerea, staționarea temporară și dislocarea temporară, pe teritoriul României, a unor trupe sovietice.

Totodată, aceasta implică și deplasarea, concentrarea, staționarea temporară, dislocarea temporară și ducerea unor acțiuni de luptă de către trupele române pe teritoriul Bulgariei.

Partea română consideră că pentru a se asigura aplicarea prevederilor articolului 4 din Tratat, este necesară încheierea unei Convenții între RS România și URSS și respectiv RS România și RP Bulgaria care să reglementeze în detaliu aceste probleme.

Propunerea a fost transmisă prin scrisori personale, adresate în ianuarie 1972, de prim-ministrul român, președinților Consiliilor de Miniștri ai RP Bulgaria și URSS.

5. Articolul 11 al Tratatului de la Varșovia prevede: „Prezentul Tratat va rămâne în vigoare timp de 20 de ani. Pentru părțile contractante care cu un an înainte de expirarea acestui termen (iunie 1974. n.n.)⁴ nu vor prezenta guvernului Republicii Populare Polone o declarație de denunțare a Tratatului, el va rămâne în vigoare și în următorii zece ani.

În cazul când în Europa va fi creat un sistem de securitate colectivă și va fi încheiat în acest scop un Tratat general-european de securitate colectivă, lucru spre care părțile contractante vor tinde neîncetat, prezentul Tratat își va pierde valabilitatea în ziua intrării în vigoare a Tratatului general-european.”

aprilie 1974

AMAE, Problema 241. 9V3. Tratat Varșovia. 1974. Consfătuirea CPC al statelor participante Tratatul de la Varșovia, 17-18 aprilie 1974, vol. I, f. 44-51.

---

⁴ Notă autor document.

3. 23 noiembrie 1974, Moscova. Sinteza realizată de ambasadorul Gh. Badrus referitoare la tendințele URSS de accelerare a coordonării politicii externe a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

Ambasada Republicii Socialiste România
Moscova
[23 noiembrie 1974]

Strict Secret

Unele considerente în legătură cu tendințele URSS de accelerare și aprofundare a coordonării politicii externe a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia

În documentele sovietice pe probleme de politică externă, în cuvântări ale conducătorilor de partid și de stat, un accent tot mai mare se pune în prezent pe consolidarea în continuare a unității și coeziunii țărilor socialiste, pe necesitatea adâncirii coordonării acțiunilor de politică externă ale statelor participante și lărgirii sferei de cuprindere a acestei coordonări.

1. În fundamentarea teoretică a necesității extinderii coordonării politicii externe și, în general, a activității internaționale a țărilor socialiste, se susțin îndeosebi, următoarele teze și argumente mai importante:

- internaționalizarea activității economice, a forțelor de producție – tendință obiectivă și, în același timp, globală, accelerată și mai mult de revoluția tehnico-științifică contemporană – reclamă dezvoltarea raporturilor și colaborării internaționale și în celelalte domenii. Internaționalizarea vieții economice în lumea socialistă, dezvoltându-se pe baze principiale noi, deosebite de cele din lumea capitalistă, duce în mod inevitabil la întărirea unității țărilor socialiste, la coeziunea dintre ele. Pe planul relațiilor de ansamblu dintre țările socialiste, integrarea economică – înfăptuirea concretă a tendinței internaționalizării vieții economice și bazei tehnico-materiale a apropierii țărilor socialiste – impune în mod obiectiv forme și căi mai profunde de colaborare și pe planul relațiilor politice, culturale, ideologice etc.;
- deși se recunoaște că fiecare stat socialist, aflându-se pe o anumită treaptă de dezvoltare istorică și neavând o situație internațională asemănătoare, promovează o politică externă de sine stătătoare în conformitate cu interesele sale național-specifice, se accentuează asupra faptului că identitatea orânduirii social-economice din țările socialiste condiționează identitatea obiectivă a intereselor vitale de lungă durată ale țărilor și popoarelor respective, ceea ce presupune promovarea unei politici externe corespunzător intereselor generale ale statelor socialiste. În etapa actuală, când procesul de apropiere dintre țările socialiste este în creștere, datorită factorilor de mai sus, se impune trecerea la elaborarea în comun a problemelor construcției socialiste și comuniste, a activității interne și externe a țărilor respective;

- în condițiile când rolul și influența sistemului mondial socialist pe arena internațională cresc tot mai mult, când se dezvoltă procesul de destindere, țările socialiste trebuie să folosească circumstanțele favorabile pentru intensificarea acțiunilor îndreptate spre întărirea păcii și securității internaționale, spre promovarea intereselor socialismului pe plan mondial – obiective care se pot îndeplini numai de către frontul unit al comunității socialiste printr-o activitate global orientată și coordonată.

2. Coordonarea politicii externe este chemată, după părerea oamenilor politici și teoreticienilor sovietici, să răspundă unor cerințe concrete ale dezvoltării țărilor socialiste, ale vieții contemporane. Însușind opiniile exprimate în documente și în articole sau cuvântări ale conducătorilor sovietici, rezultă că coordonarea politicii externe are ca scop următoarele obiective mai importante:

- să apere cuceririle socialismului, să consolideze coeziunea și unitatea țărilor socialiste, să sporească influența comunității socialiste asupra evoluției situației internaționale, să ducă la creșterea prestigiului socialismului în lume. După cum afirma L.I. Brejnev, „noi vrem ca sistemul mondial al socialismului să constituie o familie strâns unită de popoare care construiesc și apără împreună societatea nouă... o familie unită și puternică în care oamenii de pe pământ să vadă prototipul viitoarei comunități mondiale de popoare libere”;
- să contribuie la întărirea păcii și securității internaționale, să consolideze cursul spre destindere cu scopul de a face ireversibile mutații pozitive intervenite în lume; să ducă la afirmarea principiilor coexistenței pașnice, la recunoașterea lor ca normă generală a raporturilor dintre statele cu orândurii social-politice diferite. Într-un articol de fond din revista „Pravda” se menționa: „Cursul lor convenit (al țărilor comunității socialiste, n.n.)⁵ a înscris noi succese ale ofensivei de pace a socialismului mondial, ale destinderii internaționale, ale afirmării principiilor coexistenței pașnice între state cu orândurii sociale diferite” („Pravda”, 16.XII.1973);
- să susțină lupta revoluționară a clasei muncitoare din țările capitaliste, acțiunile sale ofensive împotriva pozițiilor imperialismului;
- să sprijine politica tinerelor state naționale de obținere a independenței economice totale, să faciliteze atragerea lor în circuitul relațiilor internaționale în calitate de state suverane egale în drepturi; să susțină lupta de eliberare a popoarelor împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului etc.;
- deși nu apare pregnant subliniat decât rareori, se poate conchide că unul din obiectivele nedecarate public ale coordonării politicii comunității socialiste îl constituie contracararea politicii RP Chineze. În acest sens, ne referim la mențiunea din anuarul pe 1973, „Probleme ale mișcării

---

⁵ Notă autor document.

comuniste”, în care se susține că „este necesar să se depună mari eforturi economice, politice și de altă natură care să contribuie, dacă nu la paralizarea în întregime, în orice caz la neutralizarea într-o formă însemnată a consecințelor negative ale sciziunii pe care politica Chinei o introduce în mișcarea mondială revoluționară” (p. 26), precum și la afirmația dintr-un articol de fond din „Pravda”, potrivit căreia, „politica convenită a țărilor socialiste a permis compensarea prejudiciului adus pozițiilor politice, prestigiului moral al socialismului, de acțiunile scizioniste ale maoiștilor” („Pravda”, 5.VI.1974).

3. Coordonarea politicii externe este o parte componentă a conceputului general sovietic cu privire la configurarea viitoare a raporturilor dintre țările socialiste, potrivit căruia procesul de apropiere va duce la integrarea economică, culturală, spirituală, la depășirea frontierelor, la ștergerea granițelor între națiuni ca entități distincte.

Accentul pe care în prezent URSS îl pune pe problema coordonării politicii externe, la fel ca și pe integrarea ideologică, decurge din preocupări actuale pe planul raporturilor interne dintre republicile unionale, precum și din interesele sale de mai îndelungată perspectivă în sfera politicii internaționale. Politica internă a PCUS de contopire economică a republicilor unionale într-un tot unitar, de apropiere spirituală în vederea creării noii comunități declarată „poporul sovietic”, reclamă promovarea unei politici similare și pe planul relațiilor dintre statele socialiste, ca factor de justificare și stimulare a procesului intern menționat.

În condițiile accentuării cursului de destindere, al înfăptuirii securității și cooperării europene, ale tendințelor de democratizare a relațiilor internaționale, URSS manifestă preocupare de a găsi modalități de a-și asigura și în viitor rolul principal în rândul țărilor socialiste, de a exercita influență asupra politicii și acțiunilor lor. În această direcție poate fi folosită, credem, în continuare și teza promovată în momentul de față, anume că rezolvarea marilor probleme depinde de potențialul economic și militar al Uniunii Sovietice. După cum se arată în unele lucrări teoretice „în prezent, în condițiile revoluției în domeniul tehnicii și al științei militare, forța economică și militară a Uniunii Sovietice reprezintă, mai mult ca oricând, garanția hotărâtoare a apărării comunității socialiste, garanția apărării păcii în lumea întreagă” („Anuarul 1973. Probleme ale mișcării comuniste”, p. 240).

Accentul care în prezent este pus pe accelerarea și aprofundarea procesului de integrare politică și ideologică pornește, între altele, de la aprecierea că pe planul integrării economice au fost făcute deja progrese, există adoptat un program de perspectivă, în timp ce pe planul relațiilor politice, ideologice, culturale situația a rămas în urmă, lipsind un program bine definit, global și de lungă perspectivă.

După părerea sovietică, coordonarea ar trebui să cuprindă elaborarea în comun a pozițiilor țărilor socialiste pe probleme internaționale, a acțiunilor care să fie întreprinse de acestea atât în viața internațională în ansamblu, cât și în relațiile cu terțe state, adică, în general, a strategiei și tacticii politicii externe a „comunității

socialiste”. De asemenea, coordonarea politicii externe ar trebui strâns legată de integrarea ideologică a țărilor socialiste, aceasta după părerea sovietică, fiind necesară atât pentru fundamentarea științifică a acțiunilor și pozițiilor țărilor socialiste, cât și pentru a asigura succesul confruntării de idei cu lumea capitalistă, în special în condițiile în care, după cum afirma L.I. Bejnev, procesul de destindere „lărgeste sfera contactelor, schimbul de valori spirituale, de informații, duce la dezvoltarea legăturilor între opinia publică din diferite țări”.

4. În prezent, potrivit opticii sovietice, cadrul în care să se desfășoare coordonarea politicii cunoaște câteva forme, între care:

a) Organizația Tratatului de la Varșovia, considerată atât în raportul la Congresul al 24-lea al PCUS, cât și în alte documente sovietice, centrul principal de convenire a pozițiilor comune, „chemată să coordoneze în mod eficient activitatea de politică externă și diplomatică a țărilor socialiste”;

b) întâlnirile multilaterale la nivelul conducătorilor de partid care, devenind o practică în activitatea partidelor comuniste și muncitorești din comunitatea socialistă, capătă un caracter sistematic;

c) întâlnirile bilaterale la diferite niveluri. În acest sens, „Pravda” din 5.VI.1974 sublinia că „a fost pus la punct un mecanism eficient de elaborare a cursului politic comun – ședințele regulate ale Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, întâlnirile din Crimeea .... alte întâlniri multilaterale și bilaterale etc.”. În același sens, „Pravda” din 13.X.1974 menționa că „o mare importanță politică o au întâlnirile bi și multilaterale dintre conducătorii partidelor și țărilor frățești, consfăturile Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia”, iar A.A. Gromîko arăta la întâlnirea cu alegătorii, în iunie a.c., că „fiecare asemenea întâlnire (între conducătorii țărilor socialiste) permite să se determine linia comună de acțiune în diferite probleme, de la cele ideologice, până la cele internaționale, dă un nou impuls înfăptuirii acestei linii”.

5. Pentru dezvoltarea în continuare a mecanismului coordonării, partea sovietică consideră necesară lărgirea cadrului existent. În acest sens, este de așteptat că se vor avansa idei care privesc fie aplicarea în practică a unor hotărâri mai vechi ale Comitetului Politic Consultativ (de exemplu, Secretariatul Tratatului de la Varșovia să nu funcționeze numai ad-hoc, de la consfătuire la consfătuire, ci permanent, urmând ca eventual funcția de secretar general să fie ocupată, prin rotație, de reprezentantul țărilor participante), fie de crearea unor organisme cu caracter permanent de lucru, cum ar fi Comitetul Miniștrilor de Externe din țările Tratatului (așa cum există Comitetul Miniștrilor Apărării), a căror activitate să fie concentrată pe probleme de politică externă.

Ideile de mai sus sunt legate, după părerea noastră, de preocuparea URSS de a crea în cadrul Tratatului organisme de lucru pe problemele politicii externe, cu caracter permanent, care în eventualitatea realizării dezideratului lichidării blocurilor militare, ar urma să asigure continuitatea existenței Tratatului sub formă de organism politic internațional al țărilor socialiste, menținerea funcțiilor de

coordonator în problemele de politică externă. De altfel, în lucrări ale unor cercetători pe probleme internaționale, se găsește prezentă ideea că după înfăptuirea securității europene, inclusiv după reducerea forțelor armate și desființarea bazelor militare străine, a blocurilor etc., Europa va continua să rămână un continent divizat, pe de o parte pe plan economic, iar pe de altă parte, pe plan politic, date fiind deosebirile de orânduire social-politică, de ideologie și implicite de interese politice dintre țări.

În vederea accelerării și aprofundării procesului de coordonare a politicii externe, partea sovietică promovează tendința ca întâlnirile multilaterale la nivel înalt să fie completate cu întâlniri de lucru și consultări la alte niveluri ale conducerii de partid, începând cu secretarii comitetelor centrale pe probleme internaționale și ideologice, idee care a stat la baza consfătuirii de la Moscova, din decembrie 1973 (propaganda externă). Este de așteptat ca partea sovietică să caute să imprime un caracter sistematic acestor întâlniri, iar ulterior să le instituționalizeze.

Probabil, URSS va încerca să inițieze asemenea acțiuni de coordonare în probleme de politică externă și cu parlamentarii din țările socialiste.

În ceea ce privește elaborarea pozițiilor comune, în actuala etapă o mare atenție se acordă acelor forme care au un caracter pregătitor pentru realizarea coordonării, cum sunt simpoziioanele, conferințele teoretice, pregătirea și editarea în comun a unor lucrări pe probleme internaționale, trimiterea de oameni de știință și conferențieri pentru schimb de informații și experiență, pregătirea și reciclarea cadrelor de partid și din domeniul politicii externe superioare de partid etc.

În rol important în problema coordonării acțiunilor de politică externă se atribuie Ministerelor de Externe, mai ales sub aspectul elaborării și punerii de acord a modalităților concrete de acțiune pentru transpunerea în practică a liniei și hotărârilor convenite, atât pe căi bilaterale, cât și în cadrul organizațiilor, organismelor și conferințelor internaționale. Este de prevăzut în această direcție intensificarea insistențelor părții sovietice pentru consultări bi și multilaterale între conducerile Ministerelor de Externe, la alte niveluri, precum și întâlniri frecvente între diferite departamente, mergându-se până la schimb de experiență, inclusiv pe linia organizațiilor de partid din Ministerele de Externe, așa cum MAE al URSS a început să practice cu RP Ungară și RP Polonă.

În ceea ce privește propunerile țărilor socialiste în organizațiile și organismele internaționale, sau în raporturile cu terțe state, se va accentua, după părerea noastră, tendința URSS de a le prezenta fie ca emanație a comunității socialiste în ansamblu, fie chiar numai a Uniunii Sovietic, cu scopul disimulat de a limita inițiativa uneia sau alteia dintre țările socialiste sau de a le canaliza în direcțiile în care ea este interesată.

În etapa actuală, premergătoare congreselor partidelor de guvernământ din țările socialiste, la care ar urma să fie adoptate directivele dezvoltării economico-sociale, ca și orientările de politică externă pentru perioada următoare de perspectivă, URSS este interesată ca în problemele respective punctele de vedere și pozițiile exprimate să fie unitare, să ducă astfel la proclamarea unei platforme

comune de politică externă de genul „Programului Păcii”, considerat în momentul de față ca „program comun al țărilor comunității socialiste”. „În curând – arăta L.I. Brejnev, la dejunul oferit cu ocazia prezenței la Moscova a lui J. Kádár (septembrie a.c.) – vor avea loc congresele ordinare ale partidelor comuniste și muncitorești, evenimente importante. Și, desigur, pregătindu-ne pentru problemele de mâine, noi ne sfătuim unul cu altul, căutăm împreună soluțiile optime ale problemelor care vor apărea în viitor... Putem să nu ne îndoim că anii viitori vor aduce noi dovezi ale activității comune de mare importanță pe care partidele frățești o desfășoară în vederea apropierii continue a țărilor comunității socialiste și a întăririi unității lor de acțiune. Aceasta privește și problemele internaționale, în care interacțiunea dintre statele socialiste a dat deja rezultate salutare pentru țările noastre și pentru cauza păcii generale”.

AMAE, Problema 220/1974. URSS. Dosar referitor la considerente în legătură cu tendințele URSS de accelerare și aprofundare a coordonării politicii externe a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, f. 4-7.

XV. CONSFĂTUIREA ADJUNCTILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 29-30 IANUARIE 1975, MOSCOVA

1. [29] ianuarie 1975, București. Proiectul de discurs al adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Cornel Pacoste, referitor la poziția României față de inițiativele statelor aliate de a organiza sărbătorirea celei de-a 20 aniversări a Tratatului de la Varșovia; înființarea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit.

Punctajul expunerii adjunctului Afacerilor Externe, Cornel Pacoste, la întrunirea Secretariatului Unit al Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia (Moscova, 29-30 ianuarie 1975)

Dorim ca, înainte de toate, să exprimăm sincere mulțumiri tovarășilor sovietici pentru condițiile create în vederea desfășurării în bune condiții a consfătuirii noastre, pentru grija și atenția manifestate față de delegația română.

Dorim, de asemenea, să mulțumim tovarășilor polonezi, tovarășului [Stanisław] Trepczynski, personal, pentru propunerile de manifestări și acțiuni privind marcarea aniversării semnării Tratatului de la Varșovia transmise anterior reuniunii noastre. Noi am analizat cu atenție și grijă materialul transmis de tovarășii polonezi. De la bun început dorim să subliniem că noi suntem de acord cu principalele acțiuni incluse în acest material.

Înainte de a exprima părerile și propunerile delegației noastre, doresc să rețin atenția dv. asupra unor considerente de ordin general privind marcarea a 20 de ani de la semnarea Tratatului de la Varșovia.

Reuniunea prezentă are loc pe baza hotărârii consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia care a avut loc, în aprilie 1974, în capitala Republicii Populare Polone.

În primul rând, se va arăta că, în conformitate cu hotărârea Comitetului Politic Consultativ, noi, adjunctii miniștrilor de Externe prezenți la această reuniune, trebuie să elaborăm **recomandări corespunzătoare în legătură cu marcarea a 20 de ani de la semnarea Tratatului de la Varșovia care să fie, apoi, aduse „la cunoștința Comitetelor Centrale ale partidelor frățești pentru examinarea și convenirea lor ulterioară”¹.**

După cum se cunoaște, încheierea Tratatului de la Varșovia a fost determinată de existența Pactului NATO, de starea de încordare existentă atunci pe

---

¹ Sublinierea document original.

continent, de faptul că multe probleme nu erau încă soluționate. De atunci s-au produs multe schimbări în Europa și în lume, ca urmare a activității țărilor noastre socialiste, a tuturor forțelor progresiste, antiimperialiste și iubitoare de pace.

Ținând seama de întreaga desfășurare a vieții internaționale din ultimii ani și pornind de la marile schimbări petrecute în cele două decenii de la înființarea Tratatului de la Varșovia, acum, când se pune cu stringență la ordinea zilei ca un obiectiv vital popoarelor, adoptarea de măsuri concrete de dezarmare, când vorbim de destindere, de conferința pentru securitate și cooperare în Europa, despre activitatea URSS și a celorlalte țări socialiste în pregătirea și desfășurarea cu succes a acestei conferințe, considerăm că nu ar fi bine să întreprindem acțiuni care ar conduce lumea să vadă în acestea imagini false ale activității noastre. Considerăm, de asemenea, că nu trebuie să întreprindem nici în comun, nici individual, acțiuni care ar permite forțelor reacționare imperialiste de a denatura dorința noastră comună, eforturile depuse de noi pentru a instaura un climat de destindere, de înțelegere, de încredere reciprocă.

Suntem împotriva oricăror demonstrații de forță, oricăror demonstrații militare. Considerăm că recomandările ce le vom conveni trebuie să aibă un caracter prioritar politic, să fie nu numai în concordanță cu spiritul principiilor proclamate de țările noastre socialiste, de celelalte state la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, ca să fie ele însele o contribuție la consolidarea încrederii între state.

Manifestările pe care le vom organiza cu ocazia celei de-a 20-a aniversări a Tratatului de la Varșovia să ne prilejuiască întărirea solidarității cu toate forțele antiimperialiste, lărgirea colaborării cu mișcările de eliberare națională, cu statele care se dezvoltă independent, unirea eforturilor maselor populare pentru obținerea de noi succese pe calea transformării revoluționare, sociale și naționale, a întăririi independenței și suveranității statelor, pe calea înfăptuirii unei politici noi de egalitate și respect între națiuni.

După cum am arătat, noi am analizat cu atenție și grijă materialul tovarășilor polonezi. Ținând seama de considerentele de ordin general pe care le-am expus mai înainte și de manifestările pe care le avem în vedere să le organizăm în România, pe plan intern, doresc să exprim unele sugestii și propuneri.

I. La capitolul „acțiuni politico-organizatorice”:

1. Confirmăm acordul părții române privind organizarea ședinței jubiliare a Comitetului Politic Consultativ, așa cum se propune în materialul tovarășilor polonezi, considerând aceasta drept principala, cea mai importantă acțiune politică comună a țărilor noastre, organizată cu ocazia aniversării evenimentului.

Delegația noastră este împuternicită să exprime acordul său cu propunerea ca reuniunea să recomande conducerilor partidelor noastre ca ședința jubiliară să adopte o declarație.

Propunem să se prevadă ca proiectul declarației să fie pregătit în cadrul unei reuniuni preliminare a miniștrilor Afacerilor Externe din țările noastre.

2. Aș vrea să vă spun, tovarăși, că delegația noastră nu are mandat pentru a fi

de acord cu propunerile privind organizarea de întâlniri ale reprezentanților parlamentelor, sindicatelor, organizațiilor de tineret, veterani de război și asociații de prietenie din țările participante la Tratatul de la Varșovia. Avem în vedere următoarele considerente:

- atenția principală trebuie să-o acordăm întrunirii jubiliare a conducătorilor partidelor și statelor noastre;
- întâlnirile parlamentarilor, reprezentanților altor organizații de masă și obștești, acțiuni care nu au legătură directă cu evenimentul aniversar ar diminua din importanța politică majoră a ședinței jubiliare;
- nu credem că ar fi bine să se organizeze asemenea acțiuni și prin faptul că s-ar putea să fie interpretate în mod greșit de opinia publică ca încercări ale organizațiilor respective din țările noastre de a se izola de parlamentele și organizațiile corespunzătoare din celelalte țări europene.

Propunem, de aceea, să renunțăm la asemenea recomandări. În orice caz, vă informăm că noi nu le putem accepta.

II. La capitolul „Acțiuni politice de masă”:

Vrem să precizăm că acțiunile ce se vor desfășura pe plan național sunt și rămân de competența și la latitudinea fiecărei țări. Acest lucru rugăm să se precizeze în Protocolul privind recomandările. În ceea ce o privește, partea română are în vedere să organizeze, pe plan intern, acțiuni și manifestări cu prilejul aniversării Tratatului de la Varșovia cum ar fi:

- organizarea în garnizoana București a unei adunări festive;
- publicarea în presa centrală și transmiterea la radio și televiziune a unor materiale dedicate evenimentului;
- publicarea unei culegeri de documente selective ale Tratatului de la Varșovia;
- editarea, în volum, a materialelor ședinței jubiliare a Comitetului Politic Consultativ.

Satisfacerea cererilor de articole despre marcarea celor 20 de ani de la semnarea Tratatului de la Varșovia, în vederea publicării lor în presa unor țări socialiste.

În ceea ce privește propunerile din materialul tovarășilor polonezi:

1. Adunări jubiliare festive în țările Tratatului de la Varșovia cu participarea unor remarcabili oameni politici și de stat, a reprezentanților opiniei publice ai forțelor armate.

Suntem de acord cu propunerea. După cum am informat, noi avem în vedere organizarea unei asemenea adunări jubiliare la București. Participarea la adunare rămâne la latitudinea fiecărei țări.

2. Pregătirea și editarea în comun a unei culegeri de materiale documentare, reflectând activitatea Organizației Tratatului de la Varșovia (se va avea în vedere actualitatea acestor documente).

Suntem de acord și cu această propunere. Partea română are în vedere editarea unei culegeri de documente selective ale Tratatului de la Varșovia.

Considerăm că în recomandări să se prevadă editarea, **în fiecare țară în parte**, de documente selective ale Tratatului de la Varșovia. Desigur, dacă va fi necesar, în legătură cu selectarea documentelor, editurile din țările noastre se pot consulta.

3. Editarea materialelor ședinței jubiliare a Comitetului Politic Consultativ.

Suntem de acord cu această propunere. Dorim să precizăm că editarea culegerii de documente să se facă de către fiecare țară în parte și că partea română nu va publica materialele care ar contraveni Congreselor partidului nostru în problemele relațiilor dintre țările socialiste.

4. Realizarea unor filme documentare comune: despre principalele etape din activitatea Tratatului de la Varșovia, despre sărbătorirea celui de-al 20-lea jubileu.

Considerăm că în realizarea acestei acțiuni ar exista mari greutăți, mai ales de ordin tehnic și al selecționării momentelor. Propunem să se renunțe la această recomandare. După părerea noastră este suficientă transmiterea la radio și televiziune a lucrărilor adunării jubiliare. De aceea, nu considerăm că trebuie turnat un film comun despre această ședință.

5. Emiterea în țările Tratatului de la Varșovia de mărci poștale jubiliare (și posibil a unei medalii).

Nu considerăm indicată emiterea de mărci poștale și medalii jubiliare. Ne pronunțăm împotriva ei.

6. Organizarea la Varșovia, într-una din zilele ședinței jubiliare a CPC, a unui concert festiv prezentat de artiști de seamă din țările participante la Tratatul de la Varșovia, cu transmiterea concertului la Televiziune și radio.

Partea română consideră că nu este necesară organizarea unui concert festiv comun.

III. La capitolul „Acțiuni pe linia Comandamentului Unit”:

1. Suntem de acord cu primele trei propuneri, așa cum sunt ele formulate în materialul tovarășilor polonezi, adică: Ședința Consiliului Militar al Forțelor Armate Unite (la Varșovia) cu efectuarea bilanțului activității organelor militare ale Tratatului de la Varșovia; adunări festive la Statul Major al Forțelor Armate Unite și în cadrul armatelor aliate: conferința militar-științifică la Statul Major al Forțelor Armate Unite, cu participarea reprezentanților armatelor aliate.

2. Întâlniri ale militarilor în zonele, garnizoanele și grupele de trupe de graniță cu populație și garnizoanele armatelor țărilor aliate.

În principiu suntem de acord cu includerea unei asemenea recomandări, dar cu precizarea ca ele să rămână la latitudinea părților interesate și să se stabilească pe cale bilaterală, cu respectarea reglementărilor interne din fiecare țară.

3. Acțiuni sportive comune.

Acceptăm această propunere.

4. Schimb de filme, lectori, ansambluri militare și participarea la săptămâna filmului artistic.

Acceptăm această propunere, dar rugăm să se precizeze că asemenea acțiuni se vor desfășura pe baza înțelegerilor bilaterale existente. În legătură cu organizarea săptămânii filmului artistic, suntem în principiu de acord, dar rugăm să

se precizeze că aceasta rămâne la latitudinea fiecărei părți. Noi, partea română, nu preconizăm organizarea unei asemenea săptămâni în România. Dorim, însă, să vă informăm că dacă vom fi invitați la o astfel de manifestare în altă țară, se va da curs invitației.

5. Publicarea în presă de articole și organizarea unor emisiuni la radio și televiziune cu participarea reprezentanților Comandamentelor naționale și Unit.

Suntem în principiu de acord. După cum am informat, presa, radioul și televiziunea din România vor reflecta corespunzător acest eveniment. De asemenea, se va da curs favorabil solicitărilor de articole pentru publicarea în presa altor țări participante la Tratatul de la Varșovia. Considerăm, însă, că invitarea la aceste emisiuni de radio și televiziune a reprezentanților comandamentelor naționale și Comandamentului Unit nu este indicată.

6. Editarea lucrării „Comunitatea de luptă a popoarelor și armatelor”, precum și a culegerii de articole scrise de cadrele de conducere din armatele aliate consacrate celei de-a 20-a aniversări a Organizației Tratatului de la Varșovia.

Suntem de acord cu editarea unei lucrări, rugându-vă să acceptați următorul titlu: „Prietenia și colaborarea țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia”.

În ceea ce privește editarea unei culegeri de articole, propunem să se renunțe la o asemenea acțiune. Va apare numărul jubiliar al buletinului informativ al Statului Major și Comitetului Tehnic al Forțelor armate Unite, în care se vor publica articole ale cadrelor din conducerea Ministerelor Forțelor Armate ale țărilor noastre.

7. Realizarea unui film documentar despre comunitatea de luptă a armatelor aliate.

Nu putem fi de acord. Am propune s-o înlocuim cu recomandarea de a se realiza schimburi de filme documentare.

IV. În ceea ce privește capitolul „Perfecționarea mecanismului colaborării politice a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia”, delegația noastră este de acord, în principiu, cu ambele idei, dar concretizată în felul următor:

Crearea unui Comitet al Miniștrilor Afacerilor Externe ca organ consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Acest organ ar urma să se întrunească prin rotație, în statele participante la Tratat, de 2-3 ori pe an sau ori de câte ori apare necesar.

La reuniunile respective ar urma să se efectueze schimburi de păreri și informații în vederea întăririi colaborării politice a statelor participante la Tratat.

În ceea ce privește Secretariatul Unit, ca organ auxiliar al CPC, avem în vedere următoarele:

a) Constituirea unui Secretariat Unit, ca organ auxiliar al CPC, format din reprezentanții statelor participante la Tratat, cu sarcina de a asigura pregătirea tehnico-organizatorică și deservirea reuniunilor CPC. Secretariatul Unit ar putea, în caz de necesitate, să se întrunească și în perioada dintre ședințele CPC.

Secretariatul Unit va avea un secretar general, funcție ce va fi îndeplinită de reprezentantul țării gazdă a fiecărei reuniuni a CPC până la sesiunea următoare a CPC.

Țara gazdă va asigura materialele și aparatul tehnic necesare Secretariatului Unit, inclusiv în cazurile când acesta se reunește în perioada dintre reuniunile CPC;

b) În cazul în care formula asigurării funcției de secretar general prin rotație, la fiecare sesiune, nu va fi acceptată, se va propune următoarea variantă: secretarul general va fi desemnat de CPC pentru o perioadă de doi ani, fără a putea fi reales sau urmat de un reprezentat al aceluiași stat, Secretariatul Unit urmând să funcționeze așa cum se propune la punctul „a”.

V. Să se exprime din nou mulțumiri organizatorilor sovietici și tovarășilor polonezi.

VI. În cazul în care nu se va putea ajunge la un consens, privind atribuțiile, funcțiile, normele de organizare și activitatea celor două organisme, sugerăm următorul text:

– Crearea unui Comitet al Miniștrilor Afacerilor Externe ca organ consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia;

– Constituirea unui Secretariat unit ca organ auxiliar al Comitetului Politic Consultativ, format din reprezentanții statelor participante la Tratat.

Atribuțiile, funcțiile, principiile de organizare și activitatea vor fi convenite ulterior.

AMAE, Problema 241. 1975. 9V3. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 29-30 ianuarie 1975, f. 100-111.

2. 29 ianuarie 1975, Moscova. Sinteza discuțiilor întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe privind aniversarea a 20 de ani de la înființarea Tratatului de la Varșovia; propuneri de înființare a unei comisii de politică externă care să pregătească reuniunile Comitetului Politic Consultativ; crearea Secretariatului Unit; atitudinea diferită a reprezentantului român.

Moscova,
29 ianuarie 1975 (orele 15.00)

Consfătuirea a fost prezidată de S. Trepczynski,
adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone

S. Trepczynski mulțumește cordial gazdelor, personal lui N. N. Rodionov, adjunct la ministrului Afacerilor Externe al URSS, pentru condițiile excelente create lucrărilor consfătuirii. După ce a spus că la consfătuirea CPC de la Varșovia, din aprilie 1974, s-a hotărât să se aniverseze festiv 20 de ani de la crearea

Tratatului de la Varșovia, a arătat că sarcina Secretariatului Unit a fost aceea de a face propuneri în acest sens, de a centraliza propunerile primite de la alte Minister de Externe și de a le înainta spre examinare, ca recomandări, Comitetelor Centrale ale partidelor comuniste și muncitorești din țările Tratatului de la Varșovia.

Activitatea în acest sens s-a desfășurat cu participarea secretarului general al CPC. După ce au fost centralizate propunerile au fost transmise la 10 ianuarie a.c. Ministerelor de Externe din țările participante la Tratat. A exprimat speranța că materialul transmis a redat cu maximum de precizie propunerile făcute.

În continuare, a spus că cea de-a 20-a aniversare a Tratatului de la Varșovia este strâns legată de situația politică actuală din lume, îndeosebi din Europa; este necesar să folosim toate mijloacele pentru a consolida destinderea care în ultimii ani este precumpănitoare. Primii secretari ai partidelor noastre au spus că sărbătorirea a 20 de ani de la crearea Tratatului trebuie astfel organizată încât să demonstreze forța imensă a Tratatului nostru, a rolului său în promovarea principiului coexistenței pașnice; trebuie să facem totul pentru ca liderii țărilor occidentale să recunoască principiul leninist al coexistenței pașnice între state cu orânduri social-politice diferite.

În continuare, Trepczynski a dezvoltat următoarele idei principale:

- istoria scurtă, de 20 de ani, a Tratatului a constituit istoria „dezlegării lanțurilor războiului rece”;
- este necesar ca pregătirile pentru sărbătorirea și desfășurarea acesteia să arate clar rolul pe care Tratatul l-a avut și îl are în asigurarea securității, să sublinieze posibilitățile pe care Tratatul le-a asigurat dezvoltării pașnice a fiecărui stat participant la Tratat în limitele frontierelor stabilite după cel de-al doilea război mondial;
- cu toate că situația internațională s-a îmbunătățit în comparație cu perioada de acum 20 de ani, noi ne sprijinim, ca și înainte, pe forța noastră, pe armata noastră; fără aceasta existența noastră actuală și viitoare nu sunt posibile;
- tratatul a contribuit și contribuie la unitatea de acțiune și la coeziunea comunității noastre pe arena internațională;
- având în vedere situația internațională actuală și perspectiva scopurilor noastre, pornind de la principiile politicii noastre, de la perspectivele acesteia, este oportun să subliniem latura politică a Tratatului de la Varșovia, alianța strânsă de state de tip nou, organism internațional colectiv având la bază principiile egalității și suveranității, prieteniei și înțelegerii reciproce, consultări de lucru și coordonarea politicii externe, principiile internaționalismului proletar;
- Tratatul este necesar nu numai participanților săi, dar și tuturor celor care se pronunță pentru pacea și securitatea popoarelor.

În legătură cu propunerile privind sărbătorirea aniversării Tratatului, Trepczynski a arătat următoarele:

- în proiect au fost incluse numai acțiunile ce se preconizează a se organiza

în comun; desigur fiecare țară este liberă să organizeze și alte acțiuni pe plan intern;

- dacă organizațiile obștești vor conveni acțiuni suplimentare, programul nostru va fi și mai bogat;
- unele acțiuni trebuie să aibă loc în țări diferite și în perioada diferite;
- fiecare țară poate fi inițiatoră și a altor acțiuni comune;
- la consfătuirea CPC, din aprilie 1974, am convenit să organizăm, la Varșovia, ședința jubiliară a CPC și noi suntem bucuroși să o găzduim. În ceea ce privește perioada tinereii ei, propun să nu hotărâm această problemă la actuala consfătuire, întrucât nu știm când se va încheia faza a treia a conferinței europene pentru securitate și cooperare, când va avea loc conferința partidelor comuniste și muncitorești din Europa.

Problema perioadei organizării ședinței jubiliare urmează a fi reluată când se vor crea premisele necesare. În tot cazul, ședința jubiliară trebuie să aibă loc în 1975. Având în vedere cele de mai sus, partea polonă propune organizarea la Varșovia, la 14 mai 1975, a unei adunări solemn-festive la care să participe parlamentarii din țările frățești. Seimul polonez îi va primi cu bucurie.

Pe baza discuțiilor avute în ultima vreme cu dv., ne-am gândit să repartizăm acțiunile în felul următor:

- adunarea reprezentanților organizațiilor obștești (sindicate, tineret, veterani de război, asociații de prietenie etc.) să se desfășoare la București;
- culegerea documentelor Tratatului să o organizeze URSS, în colaborare cu celelalte țări participante;
- Bulgaria să organizeze pe linia academiilor de științe un simpozion științific privind istoria creării și activității tratatului;
- materialele ședinței jubiliare a CPC să le pregătească și să le editeze RDG, cu participarea secretarului general al CPC;
- RSC să realizeze film documentar despre prietenia dintre țările Tratatului;
- RPU să emită o medalie jubiliară care va fi decernată participanților la ședința jubiliară.

Punctul culminant al tuturor acțiunilor îl va constitui ședința jubiliară a CPC, a cărei perioadă de desfășurare o vom stabili ulterior.

În ceea ce privește acțiunile pe linie militară, acestea au fost puse de acord între Comandamentul Unit și reprezentanții comandamentelor armatelor țărilor frățești.

În legătură cu perfecționarea mecanismului Tratatului de la Varșovia, toți conducătorii partidelor noastre s-au pronunțat, în aprilie 1964, pentru îmbunătățirea acestuia. Considerăm că dezvoltarea și îmbunătățirea structurii organizatorice a Tratatului trebuie să fie un proces permanent; este necesar ca și în viitor să folosim acele forme care s-au dovedit a fi bune și în plus propunem crearea unor organisme ajutoare a căror lipsă am resimțit-o în activitatea noastră.

Avem în vedere crearea Comisiei de politică externă ale cărei sarcini să fie: pregătirea consfătuirilor CPC, consultarea în probleme internaționale, convenirea

întâlnirilor la nivel înalt, la nivelul miniștrilor de Externe sau al adjuncților acestora. Comisia să se întrunească cel puțin de două ori pe an și nu neapărat, cum s-a exprimat unul din conducătorii noștri, la New York.

Avem, de asemenea, în vedere crearea Secretariatului Unit, ca organ auxiliar al Tratatului în atribuțiile căruia să intre pregătirea și deservirea consfătuirilor CPC și a Comisiei de politică de externă.

Propun ca concluziile discuțiilor noastre să fie formulate într-un protocol – avem deja și un proiect – și conform mandatului consfătuirii CPC, din aprilie 1974, să-l înaintăm spre examinare Comitetelor Centrale ale partidelor noastre.

N.N. Rodionov, după ce a spus că a ascultat cu mare atenție și interes cuvântul lui Trepczynski, a arătat că, după părerea sa, propunerile poloneze constituie o bază foarte bună pentru pregătirea și marcarea aniversării a 20 de ani de la crearea Tratatului pentru perfecționarea mecanismului colaborării politice în cadrul Tratatului.

Sarcina noastră este ușurată, întrucât unele dintre propuneri au fost hotărâte la consfătuirea CPC, din aprilie 1974.

Plecăm de la premiza că Tratatul de la Varșovia are un rol de frunte în lumea contemporană. Putem afirma că Tratatul a jucat un rol hotărâtor în întărirea pozițiilor noastre, în apărarea intereselor noastre de clasă, în asigurarea condițiilor externe favorabile construcției socialismului și comunismului în țările noastre. Este o alianță de tip nou, un scut al păcii și securității nu numai pentru noi, ci și pentru alte state din Europa. Un rol însemnat în acest sens l-a avut linia principială a țărilor noastre. Constatăm cu satisfacția că sărbătorirea a 20 de ani de la crearea Tratatului are loc în condițiile depășirii în lume a confruntării; întărirea continuă a Tratatului a fost și este un factor important de influențare a puterilor occidentale.

La dezarmare nu am ajuns, cu atât mai puțin la lichidarea blocurilor militare; dimpotrivă, Occidentul nici nu se gândește la așa ceva și chiar întărește NATO, care are o linie comună, unică, bine determinată față de țările socialiste, în ceea ce privește sporirea și perfecționarea forțelor sale și armamentelor.

Noi vom acționa împotriva divizării Europei; nu ne retragem propunerea privind desființarea concomitentă a blocurilor militare, dar este limpede că în prezent nu putem avea altă linie decât să întărim alianța noastră politică și militară, Organizația Tratatului de la Varșovia.

Foarte important este ca în prezent să întărim latura politică a Tratatului de la Varșovia, să ne consultăm mai intens.

Exprimând acordul total cu propunerile poloneze, Rodionov a subliniat că acțiunea centrală a programului privind marcarea aniversării Tratatului îl constituie ședința jubiliară a CPC. Aceasta ar putea să se încheie cu adoptarea unei declarații, a altor documente. De asemenea, s-ar putea organiza și o ședință închisă a CPC, la care să se hotărască perfecționarea mecanismului colaborării politice în cadrul Tratatului și să se efectueze un schimb de păreri în probleme de interes reciproc.

Având în vedere că la jumătatea anului 1975 se vor sărbători 30 de ani de la victoria asupra fascismului, că se prevede posibilitatea încheierii conferinței

general-europene pentru securitate și colaborare, că apoi va avea loc conferința partidelor comuniste și muncitorești din Europa, considerăm că problema perioadei organizării ședinței jubiliare a CPC va trebui examinată ulterior.

Afară de ședința jubiliară, considerăm că sunt bine venite propunerile privind organizarea întâlnirii parlamentarilor, a reprezentanților organizațiilor obștești, realizarea de filme, editarea de culegeri de documente, emiterea medaliei jubiliare etc.

În legătură cu acțiunile pe linie militară, nu putem decât să salutăm organizarea lor. Mai complexă este problema acțiunilor comune, pentru că trebuie să avem în vedere și climatul internațional.

Referitor la acțiunile care se vor organiza pe plan național, fiecare țară are latitudinea să întreprindă ceea ce dorește.

Propunerile privind crearea Comisiei de politică externă și a Secretariatului Unit corespund în întregime cu considerentele exprimate de conducătorii noștri în aprilie 1974. Avem nevoie de contacte la diferite niveluri și acestei necesități îi corespunde crearea Comisiei. În funcțiile ei ar intra: pregătirea consfătuirilor CPC, a proiectelor de documente pentru ședințele CPC, îndeplinirea hotărârilor CPC, coordonarea acțiunilor noastre pe arena internațională, acest lucru fiind necesar având în vedere dinamismul lumii contemporane.

Crearea Secretariatului Unit este, de asemenea, în conformitate cu sarcina perfecționării colaborării noastre. Secretariatul ar urma să asigure latura tehnico-organizatorică a activității noastre, să difuzeze documentele CPC la ONU și alte organizații internaționale, lucrări și alte materiale referitoare la politica noastră comună.

F. Krajcir a subliniat importanța Tratatului pentru securitatea țărilor socialiste, pentru pace în Europa;

- în timpul marcării aniversării să fie subliniată atât latura politică, cât și cea militară a Tratatului;
- întrucât se marchează paralel cu aniversarea victoriei împotriva Germaniei hitleriste, să se sublinieze rolul istoric al URSS în război și, apoi, în lume, în întărirea comunității țărilor socialiste;
- sprijină toate propunerile prezentate în proiectul de protocol;
- sprijinind propunerile privind perfecționarea colaborării politice a menționat că primul organ – comisia de politică externă – trebuie să coordoneze acțiunile pe plan extern ale țărilor participante la Tratat.

J. Marjai: De acord pe deplin cu propunerile privind perfecționarea colaborării politice.

De acord cu propunerile privind marcarea Tratatului de la Varșovia.

În diferite forme aceste propuneri vor mai fi completate și cu alte acțiuni comune.

Dacă Seimul polonez va invita, parlamentul ungar va da curs invitației.

Foarte rațională împărțirea acțiunilor pe țări.

Partea ungară își asumă emiterea medaliei.

A. Traikov: Marcarea să ofere prilejul de a sublinia importanța Tratatului pentru relațiile internaționale, pentru politica de destindere, colaborare.

Rolul deosebit al URSS.

De acord în întregime cu propunerile de marcare, inclusiv, cu întâlnirea parlamentarilor, tineretului etc.

Ar fi bine ca lucrarea despre Tratat să fie tipărită și în limbi occidentale pentru popularizare.

Partea bulgară își asumă obligația de a organiza o conferință științifică.

De acord cu propunerile privind perfecționarea colaborării politice în cadrul Tratatului așa cum s-a propus în proiectul de protocol.

C. Pacoste [a se vedea proiectul de discurs]².

H. Krolikowski: De acord cu toate propunerile de marcare.

Marcarea – mare eveniment istoric, deosebit de important pentru comunitatea țărilor socialiste, meritul lui istoric pentru condițiile de pace în vederea construirii socialismului în țările noastre.

Importanța activității pașnice a URSS în cei 20 de ani.

Manifestările să se desfășoare sub semnul coeziunii țărilor comunității socialiste.

Întregul acord cu acțiunile de marcare propuse, inclusiv cu întâlnirea parlamentarilor, întrucât Tratatul este o „organizație nu numai a statelor, dar și a popoarelor”.

Sprijină propunerile de perfecționare pentru „coordonarea pașilor noștri în politica externă”.

Secretarul general al CPC, N. Firiubin: De acord cu propunerile.

Să se sublinieze rolul Tratatului în apărarea cuceririlor revoluționare în țările socialiste.

Importanța Tratatului ca cel mai eficient instrument pentru coordonarea acțiunilor de politică externă.

Crearea Comisiei de politică externă va permite perfecționarea activității de coordonare.

N. N. Rodionov: Din câte a înțeles din cuvântarea tov. Pacoste, partea română are obiecții în legătură cu întâlnirea parlamentarilor, a reprezentanților organizațiilor obștești, emiterea unei medalii și a mărcilor poștale, realizarea filmelor.

Problemele trebuie privite în complexul lor; de la consfătuirea CPC, din aprilie 1974, au trecut nouă luni, timp în care s-a lucrat la propuneri și li s-a acordat mare atenție. De exemplu, Seimul polonez ne-a invitat. Acesta este dreptul său. Eu declar că noi vom răspunde la invitație. De asemenea, vom răspunde și la invitațiile pe linia organizațiilor de tineret. Dacă tovarășii români nu vor să participe, aceste este dreptul lor, dar de ce să respingem propunerile făcute?

Marca poștală este o treabă a fiecărei țări.

Medalia jubiliară cred că nu trebuie să aibă un tiraj prea mare; desigur, vom vedea modelul medaliei. Nu avem timp să organizăm un concurs, dar cred că

---

² Vezi document nr. 1.

prietenii unguri se vor achita de sarcină și ne vor prezenta modelul.

Mi-a plăcut expresia tov. Krolikowski că Tratatul de la Varșovia este o cauză a întregului popor.

A exprimat rugămintea stăruitoare ca până la următoarea întâlnire plenară (30 ianuarie a.c.) să fie folosite toate mijloacele, inclusiv consultările cu capitalele, pentru a încheia lucrările la timp.

Să se treacă la elaborarea protocolului, întrucât nu s-a obiectat împotriva întocmirii lui.

Propunerile făcute au fost repartizate pe țări. Am înțeles că tovarășii români obiectează în legătură cu organizarea întâlnirii reprezentanților organizațiilor obștești; de aceea, să ne gândim unde se va organiza întâlnirea respectivă și cine își asumă pregătirea ei.

Cu aceasta ședința plenară din 29 ianuarie a.c. s-a încheiat.

AMAE, Problema 241. 1975. 9V3. Consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 29-30 ianuarie 1975, f. 165-173.

3. 30 ianuarie 1975, Moscova. Protocolul întâlnirii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe referitor la pregătirea celei de-a 20-a aniversări a Tratatului de la Varșovia; perfecționarea mecanismului de colaborare politică din cadrul organizației.

Protocol

Între 29-30 ianuarie 1975, la Moscova, a avut loc întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai RP Bulgaria, RS Cehoslovace, RD Germane, RP Polone, RS România, RP Ungare, URSS. La întâlnire, desfășurată în cadrul Secretariatului Unit, care a funcționat din însărcinarea consfătuirii de la Varșovia a CPC (1974), au participat:

- din partea RP Bulgaria, A. Traikov;
- din partea RS Cehoslovace, F. Krajcir;
- din partea RD Germane, H. Krolikowski;
- din partea RP Polone, S. Trepczynski;
- din partea RS România, C. Pacoste;
- din partea RP Ungare, J. Marjai;
- din partea URSS, N.N. Rodionov.

La întâlnire a luat parte N.P. Firiubin, secretar general al CPC al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

În conformitate cu sarcina trasată de Comitetul Politic Consultativ, la reuniune au fost examinate propunerile prezentate de partea polonă privind

pregătirea și desfășurarea celei de-a 20-a aniversări a Tratatului de la Varșovia și perfecționarea mecanismului de colaborare politică a Organizației Tratatului de la Varșovia. S. Trepczynski, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone, a prezentat o comunicare în legătură cu aceste probleme.

Călăuzindu-se după cuvântările șefilor de delegații la consfătuirea din aprilie (1974) a CPC, participanții la întâlnire au subliniat că în pregătirea și organizarea jubileului Tratatului de la Varșovia trebuie să se pună accentul pe latura politică a activității acestuia, să se arate că acesta este o alianță a unor state de un nou tip istoric, a cărei politică iubitoare de pace corespunde în ultimă instanță nu numai intereselor participanților ei, ci și ale altor popoare de pe continent. Organizația Tratatului de la Varșovia, care a jucat un rol hotărâtor, în apărarea cuceririlor socialiste, în lupta țărilor socialiste pentru consolidarea păcii și securității în Europa, continuă și astăzi să servească în mod eficient scopurilor securității acestora, este un instrument de coordonare a acțiunilor de politică externă ale țărilor frățesti pe arena internațională în interesul socialismului și păcii.

I. Participanții la reuniune pornesc de la faptul că evenimentul central al festivităților privind cea de-a 20-a aniversare a Tratatului de la Varșovia trebuie să devină ședința Comitetului Politic Consultativ de la Varșovia. Organizarea acestei ședințe și a acțiunilor legate de ea și le asumă RP Polonă.

S-a convenit ca după cuvântările șefilor de delegații, ședința CPC va adopta o declarație. Ședința va purta un caracter deschis (transmiterea directă la radio, televiziune, filmare, fotografiere, accesul corespondenților, inclusiv al celor din țările capitaliste, la festivitățile oficiale etc.).

Este indicat să se organizeze, de asemenea, o ședință închisă a Comitetului Politic Consultativ, la care să se soluționeze problema privind perfecționarea mecanismului colaborării politice a Organizației Tratatului de la Varșovia, precum și dacă va apare necesitatea să se facă un schimb de păreri în legătură cu problemele actuale de politică externă.

După părerea participanților la reuniune, problema privind perioada organizării consfătuirii jubiliare a CPC urmează a fi rezolvată mai târziu, ținând seama de graficul unor asemenea acțiuni mari ca cea de-a 30-a aniversare a victoriei asupra fascismului, conferința general-europeană pentru securitate și cooperare, conferința europeană a partidelor comuniste și muncitorești.

II. Participanții la întâlnire au făcut un schimb de păreri cu privire la alte acțiuni principale de sărbătorire a celei de-a 20-a aniversări a Organizației Tratatului de la Varșovia. Se prevede:

- o întâlnire la Varșovia, la propunerea RP Polone, a reprezentanților parlamentelor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia; Seimul RP Polone va trimite tuturor parlamentelor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia invitațiile corespunzătoare;
- RS Cehoslovacă își asumă organizarea întâlnirii reprezentanților opiniei publice (sindicate, organizații de tineret, organizații ale veteranilor de război, asociații de prietenie etc.);

- adunări jubiliare solemne în țările Tratatului de la Varșovia;
- publicarea în zilele jubileului de articole în presa din țările frățești;
- pregătirea și editarea unei culegeri de materiale documentare, care să reflecte etapele principale din activitatea Organizației Tratatului de la Varșovia. În această ordine de idei, se propune crearea unei comisii de redactare a culegerii în care să intre reprezentanții tuturor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia la nivel de adjuncți ai miniștrilor Afacerilor Externe. URSS ia asupra sa organizarea activității comisiei;
- editarea materialelor ședinței jubiliare a CPC. Pregătirea și editarea acestor materiale le ia asupra sa RDG, cu participarea secretarului general al CPC;
- RS Cehoslovacă își asumă sarcina realizării unor filme documentare privind principalele etape din activitatea Tratatului de la Varșovia și marcarea a 20 de ani ai Tratatului de la Varșovia cu participarea cineaștilor din celelalte țări ale Tratatului de la Varșovia;
- RP Bulgaria își asumă organizarea unui simpozion științific pe linia Academiei de Științe consacrat istoriei creierii Organizației Tratatului de la Varșovia și activității acesteia. La simpozion vor fi invitate țările participante la Tratat;
- RP Ungară ia asupra sa emiterea unei medalii jubiliare consacrată celei de-a 20-a aniversări a Tratatului de la Varșovia;
- emiterea, în țările Tratatului de la Varșovia, de mărci poștale jubiliare;
- Republica Populară Polonă organizează, în zilele ședinței jubiliare a CPC, un concert festiv cu transmiterea lui la televiziune și radio. RP Polonă va invita să participe la concert artiști de frunte din celelalte țări participante la Tratatul de la Varșovia.

S-a subliniat că proporțiile și caracterul acțiunilor jubiliare naționale vor fi stabilite de fiecare țară în parte.

III. Participanții la reuniune au luat cunoștință de faptul că pe linie militară se prevede organizarea următoarelor acțiuni:

- ședința Consiliului Militar al Forțelor Armate Unite cu efectuarea bilanțului activității organelor militare ale Tratatului de la Varșovia;
- adunări solemne la Statul Major al Forțelor Armate Unite și în armatele aliate;
- conferința militar-științifică la Statul Major al FAU cu participarea reprezentanților armatelor aliate;
- întâlniri ale militarilor din zonele, garnizoanele armatelor țărilor aliate;
- acțiuni sportive comune;
- schimb de filme, lectori, ansambluri militare și participarea la săptămâna filmului artistic;
- publicarea în presă de articole și organizarea unor emisiuni radio și de televiziune cu participarea reprezentanților comandamentelor naționale și Unit;

- editarea lucrării „Comunitatea de luptă a popoarelor și armatelor”, precum și a culegerii de articole scrise de cadre de conducere din armatele aliate, dedicate celei de-a 20-a aniversări a Organizației Tratatului de la Varșovia;
- realizarea unui film documentar despre comunitatea de luptă a armatelor aliate.

S-a remarcat că acțiunile naționale pe linie militară se organizează potrivit planurilor comandamentelor armatelor aliate, iar cele multilaterale sunt coordonate de Statul Major al Forțelor Armate Unite.

IV. La întâlnire a avut loc un schimb de păreri privind perfecționarea mecanismului colaborării politice a Organizației Tratatului de la Varșovia. Având în vedere că la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ de la Varșovia (1974), toți conducătorii de delegații s-au pronunțat pentru intensificarea colaborării în domeniul activității de politică externă a țărilor frățești și au propus să se înfăptuiască, în acest scop, pași concreți, s-a considerat oportun să se supună examinării Comitetului Politic Consultativ propunerea privind crearea următoarelor organe:

- Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe, ca organ consultativ al Tratatului de la Varșovia;
- Secretariatul Unit, ca organ auxiliar al CPC, compus din secretarul general al CPC și reprezentanții fiecărui stat participant la Tratat. Secretariatul Unit asigură pregătirea tehnico-organizatorică și deservirea lucrărilor CPC și ale Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe. Secretariatul Unit ar putea, în caz de necesitate, să funcționeze și în perioada dintre ședințe.

Delegația română consideră că nu este oportună inserarea în prezentul protocol a unui preambul conținând aprecieri politice în problemele respective, întrucât asemenea aprecieri se fac la nivelul cel mai înalt.

Delegația română consideră că nu este indicată și utilă organizarea următoarelor acțiuni, consacrate celei de-a 20 aniversări a Tratatului: întâlnirile reprezentanților parlamentelor și reprezentanților organizațiilor obștești (tineret, sindicate, organizații ale veteranilor de război, asociații de prietenie etc.). (În locul acestora se propune organizarea, la Varșovia, a unei întâlniri a reprezentanților opiniei publice din țările participante la Tratatul de la Varșovia, inclusiv parlamentari, consacrată problemelor întăririi securității și colaborării în Europa); crearea comisiei de redactare în vederea editării comune a unei culegeri de documente ale Tratatului de la Varșovia; publicarea în comun a materialelor ședinței jubiliare a CPC; realizarea în comun de filme documentare, emiterea unor medalii jubiliare și de mărci poștale jubiliare.

La partea privind măsurile pe linie militară, delegația română consideră necesar să precizeze că întâlnirile militarilor din zonele, garnizoanele și grupele de trupe de graniță cu populație și garnizoanele armatelor țărilor aliate trebuie să rămână de competența părților interesate și se realizează pe bază bilaterală, cu

respectarea reglementărilor interne din fiecare țară; că schimbul de filme, lectori, ansambluri militare trebuie să se desfășoare pe baza înțelegerilor bilaterale, iar problema organizării săptămânii filmului artistic trebuie soluționată de către fiecare țară. Publicarea în presă de articole și organizarea unor emisiuni radio și televiziune cu participarea reprezentanților Comandamentelor naționale și Unit trebuie să rămână în competența fiecărei țări. De asemenea, ea a propus schimbarea titlului lucrării ce se editează, intitulându-l „Prietenia și colaborarea armatelor țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia” și s-a pronunțat împotriva editării culegerii de articole semnate de cadre de conducere din armatele aliate, întrucât va fi tipărit „Buletinul jubiliar al Statului Major și al Comitetului tehnic al FAU”. Delegația română a propus ca, în locul realizării filmului despre comunitatea de luptă a armatelor aliate, să se facă schimb de filme documentare pe baza înțelegerilor bilaterale.

În conformitate cu sarcina trasată de consfătuirea CPC (1974), participanții la întâlnire vor înainta prezentul protocol spre examinare și aprobare Comitetelor Centrale ale PCB, PCC, PSUG, PMUP, PCR, PMSU, PCUS.

Participanții la întâlnire au mulțumit prietenilor polonezi pentru activitatea desfășurată în legătură cu pregătirea celei de-a 20-a aniversări a Tratatului de la Varșovia și prietenilor sovietici pentru crearea de condiții optime lucrărilor consfătuirii.

Întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia s-a desfășurat într-un spirit de colaborare rodnică și constructivă, prietenie și unitate.

Întocmit la 30 ianuarie 1975, Moscova.

Semnat:

N. Firiubin, secretar general al CPC al statelor participante la Tratatul de la Varșovia;

A. Traikov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria;

F. Krajcir, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovace;

H. Krolkowski, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RD Germane;

S. Trepczynski, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone;

C. Pacoste, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS România;

J. Marjai, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare;

N. Rodionov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS.

AMAE, Problema 241. 1975. 9V3. Consfătuirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 29-30 ianuarie 1975, f. 48-56.

4. 3 februarie 1975, București. Informare a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, adresată secretarului CC al PCR, Ștefan Andrei, referitoare la rezultatele consfătuirii de la Moscova a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; opoziția delegației române față de tendințele sovietice de monopolizare a activității din cadrul Tratatului.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 01/01301

Secret

Tovarășului Ștefan Andrei
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv
Secretar al CC al PCR

Informare

Ref[eritor]: întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe din țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, 29-30 ianuarie 1975)

În perioada, 29-30 ianuarie 1975, la Moscova, a avut loc reuniunea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe din țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia pentru elaborarea recomandărilor privind acțiunile ce urmează să fie organizate în vederea marcării a 20 de ani de la semnarea Tratatului și îmbunătățirea colaborării politice între țările participante. La reuniune a mai luat parte N.A. Firiubin, secretar general al Comitetului Politic Consultativ.

I. Desfășurarea reuniunii:

În prima ședință, St. Trepczynski, adjunct al ministrului Afacerilor Externe polonez, președintele reuniunii, a expus conținutul unui proiect de protocol final, difuzat în timpul ședinței. Spre deosebire de materialul trimis la 10 ianuarie de partea poloneză, proiectul de protocol conținea următoarele elemente:

- un preambul cu aprecieri politice privind importanța marcării Tratatului de la Varșovia, rolul „hotărâtor” avut de organizație „în apărarea cuceririlor socialiste”, subliniindu-se că ea și astăzi continuă să „servească eficient scopurilor securității statelor socialiste”, „este un instrument de coordonare a acțiunilor de politică externă ale țărilor frățești pe arena internațională în interesul socialismului și păcii”;
- ideea amânării ședinței jubiliare a Comitetului Politic Consultativ;
- împărțirea „acțiunilor comune multilaterale” pe țări, în așa fel încât cel puțin o manifestare comună să aibă loc în fiecare țară;
- organizarea unui simpozion de către Academia de Științe din Bulgaria, la care partea bulgară intenționează să invite țările participante la Tratat.

După Trepczynski au luat cuvântul toți șefii de delegații, precum și secretarul general al Comitetului Politic Consultativ, N.A. Firiubin.

Din cuvântul șefilor celorlalte delegații, conținutul proiectului de protocol și convorbirile bilaterale au rezultat următoarele elemente mai deosebite:

1. Toate celelalte delegații, în afară de delegația română, au fost în întregime de acord cu proiectul de protocol final, rezultând clar, chiar și din cuvântul unor vorbitori, că anterior reuniunii între țările respective a existat o deplină coordonare.

2. Despre intenția părților de a amâna ședința jubiliară a Comitetului Politic Consultativ s-a aflat din convorbirile bilaterale cu St. Trepczynski și N.N. Rodionov, reieșind că inițiativa amânării aparține Uniunii Sovietice.

3. Accentul pus, în primul rând de sovietici, pe organizarea de acțiuni comune în vederea marcării aniversării Tratatului și împărțirea acțiunilor pe țări, României, fiindu-i repartizată fără a fi consultată, organizarea întâlnirii reprezentanților organizațiilor obștești din țările participante la Tratat.

4. Deși aproape toți șefii de delegații au vorbit de necesitatea accentuării laturii politice a organizației, această apreciere a fost în disonanță cu multe din acțiunile propuse și cu sublinierile repetate privind importanța militară a Tratatului, fără de care „existența noastră actuală și viitoare nu sunt posibile” (St. Trepczynski) sau „nu putem avea altă linie decât să întărim alianța noastră politică și militară” (N.N. Rodionov).

5. Propunerile privind perfecționarea colaborării politice au constat în reluarea celor stabilite la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ de la Praga din 1956 – crearea Comisiei de politică externă și a Secretariatului Unit. După părerea celorlalți participanți, scopul principal, fundamental, al Comisiei ar trebui să fie coordonarea politicii externe a țărilor participante și punerea de acord a acțiunilor lor în domeniul relațiilor internaționale. În cadrul convorbirilor bilaterale avute cu delegația noastră, N.N. Rodionov a subliniat că în această problemă „sunt două abordări cu desăvârșire diferite. Dumneavoastră doriți să facem schimb de păreri și informații, iar, apoi, fiecare să acționeze așa cum crede de cuviință, ceea ce pentru noi este inacceptabil. Noi, desigur, dorim să ne întâlnim, să facem schimb de păreri și informații, dar, după aceasta, prin organisme pe care le vom crea, trebuie să acționăm coordonat, pentru realizarea liniei noastre de politică externă elaborată în comun”.

S-a arătat, din partea adjunctului ministrului de Externe român, că noi ne pronunțăm nu numai pentru un schimb de păreri și informații; în același timp, ne pronunțăm și acționăm pentru îmbunătățirea colaborării politice între țările participante la Tratat, a consultărilor pe probleme internaționale, că pornind tocmai de la această dorință partea română a propus crearea Comitetului miniștrilor Afacerilor Externe, ca organ consultativ al Tratatului de la Varșovia. În același timp, însă, avem în vedere ca acest Comitet, ca și celelalte organisme ale Tratatului, să nu împietzeze în vreun fel asupra dreptului inalienabil al partidelor și guvernelor noastre de a-și elabora și adopta ele însele, în mod independent, linia politică generală.

6. Insistența pentru a se include în preambul aprecieri politice care nu intrau în sarcina reuniunii adjunctilor, stabilită de Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ din aprilie 1974 de la Varșovia.

7. Încercarea de a prezenta manifestările stabilite de reuniunea adjunctilor de miniștri ca definitive.

În cuvântul său, șeful delegației române a expus, la început, unele considerații de ordin general:

- s-a arătat că, în conformitate cu hotărârea Comitetului Politic Consultativ, adjuncții miniștrilor de Externe prezenți la reuniune trebuie să elaboreze recomandări în legătură cu marcarea a 20 de ani de la semnarea Tratatului de la Varșovia, care să fie, apoi, aduse la „cunoștința Comitetelor Centrale ale partidelor frățești pentru examinarea și convenirea lor ulterioară”;
- s-a menționat că încheierea Tratatului de la Varșovia a fost determinată de existența Pactului NATO, de starea de încordare existentă atunci pe continent, de faptul că multe probleme nu erau încă soluționate. De atunci s-au produs multe schimbări în Europa și în lume, ca urmare a activității țărilor noastre socialiste, a tuturor forțelor progresiste, antiimperialiste și iubitoare de pace.
- ținând seama de întreaga desfășurare a vieții internaționale din ultimii ani și pornind de la marile schimbări petrecute în cele două decenii de la înființarea Tratatului de la Varșovia, acum, când se pune cu stringență la ordinea zilei, ca un obiectiv vital al popoarelor, adoptarea de măsuri concrete de dezarmare care să ducă în perspectivă și la desființarea blocurilor militare, când vorbim de destindere, când se desfășoară conferințe pentru securitate și cooperare în Europa, considerăm că nu este bine să întreprindem acțiuni numeroase și mai ales acțiuni care ar conduce lumea să vadă în ele imagini false ale activității noastre. Socotim că nu trebuie să întreprindem nici în comun, nici individual, acțiuni care ar permite forțelor reacționare imperialiste să denatureze dorința noastră comună, eforturile depuse de noi pentru a instaura un climat de destindere, de înțelegere, de încredere reciprocă între țări și popoare;
- delegația s-a pronunțat împotriva oricăror acțiuni care ar putea fi interpretate ca demonstrații de forță. Recomandările ce vor fi convenite trebuie să aibă un caracter prioritar politic, să fie numai în concordanță cu spiritul principiilor proclamate de țările noastre socialiste, de celelalte state la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, ci să fie ele însele o contribuție la consolidarea încrederii între state;
- s-a arătat că manifestările pe care le vom organiza cu ocazia celei de-a doua 20-a aniversări a Tratatului trebuie să prilejuiască întărirea solidarității cu toate forțele antiimperialiste, cu statele care se dezvoltă independent, unirea eforturilor maselor populare pentru obținerea de noi succese pe calea transformărilor revoluționare, sociale și naționale, a întăririi independenței și suveranității statelor, pe calea înfăptuirii unei politici noi de egalitate și respect între națiuni.

În continuare, pe baza mandatului, au fost expuse punctele noastre de vedere.

După ce toți șefii delegațiile au luat cuvântul, s-a creat un secretariat însărcinat să definitiveze protocolul final al sesiunii.

În cadrul lucrărilor secretariatului a reieșit și mai clar tendința sovieticilor de a impune părții române să accepte toate acțiunile comune și atragerea ei, într-o formă sau alta, dacă nu la organizarea acestora, cel puțin la participarea la ele, în mod deosebit la întâlnirile parlamentarilor și reprezentanților organizațiilor obștești; acestea ca și alte propuneri fiind prezentate ca acțiuni fără mare importanță, nevinovate etc. De asemenea, toate recomandările din proiectul de protocol privind acțiunile militare multilaterale au fost prezentate ca fiind deja puse de acord între conducerile Ministerelor Forțelor Armate din țările participante, reuniunea miniștrilor adjuncți de Externe urmând „numai să ia cunoștință de ele”. În ceea ce privește îmbunătățirea colaborării politice între țările participante la Tratat, partea sovietică a insistat ca să includă în calitate de atribuție principală a Comisiei de politică externă (Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe) „coordonarea acțiunilor privind probleme internaționale concrete, în conformitate cu linia generală convenită la ședințele Comitetului Politic Consultativ”.

După o convorbire bilaterală dintre șefii delegațiilor română și sovietică, s-a ajuns la o formulare acceptabilă pentru toți – „Comitetul miniștrilor Afacerilor Externe, ca organ consultativ al Tratatului de la Varșovia”, fără să se mai enumere atribuțiile, urmând ca acestea, ca și regulamentul de funcționare să se convină ulterior. În aceeași convorbire, partea sovietică a arătat că este dispusă să analizeze propunerea noastră de a se renunța la întrunirile reprezentanților parlamentelor și organizațiilor obștești și, în locul acestora, să se organizeze o reuniune a reprezentanților opiniei publice. N.N. Rodionov a spus: „Este cam complicat, întrucât propunerile privind întâlnirile parlamentarilor și reprezentanților organizațiilor obștești aparțin celorlalte țări; s-ar putea să fie acceptată, să vorbim cu celelalte delegații, să vedem ce spun”.

Cu toate acestea, reprezentanții sovietici în secretariat au susținut în continuare vechile propuneri. În această situație, partea română a solicitat insistent ca proiectul de protocol, în această formă, să fie prezentat șefilor de delegații, ca – apoi – să se supună aprobării în ședința plenară. Cu toate insistențele, nu s-a procedat în acest fel. În ședința din 30 ianuarie s-a făcut numai o informare verbală scurtă din care reieșea, în mod eronat, că partea română ar bloca lucrările reuniunii și că, în această situație, trebuie găsită o soluție. Într-o stare deosebită de iritare și foarte nervos, a luat cuvântul șeful delegației sovietice, acuzând partea română în secretariat că este vinovată pentru faptul că nu s-a elaborat un proiect de protocol. A apreciat ca fiind nedemocratic faptul că, în timp ce toți sunt de acord, numai delegația română are observații, face opoziție și cere să fie luate în considerare punctele sale de vedere. A încercat să exercite presiuni asupra delegației române, propunând ca protocolul inițial să fie semnat numai de celelalte șase delegații, care l-au acceptat integral, așa cum a fost prezentat, iar delegația română să facă o declarație separată. Încercarea gazdelor de a exercita o presiune colectivă asupra delegației române nu a reușit.

După sovietic, a luat cuvântul șeful delegației române care, pe un ton calm și într-un mod constructiv, a arătat, printre altele, că delegația română a venit la

reuniune cu dorința de a se ajunge la înțelegere și la semnarea protocolului, că în acest spirit a acționat, că la această dorință se menține și în prezent. Delegația română a arătat de câteva ori că a studiat cu atenție și privește cu grijă propunerile celorlalte delegații, dar cere aceeași grijă și față de considerațiile noastre, să ni se permită și nouă dreptul de a fi sau nu de acord cu o propunere sau alta. S-a pronunțat împotriva încercării de a readuce în colaborarea dintre țările socialiste vechea practică a etichetărilor și presiunilor, a respins acuzațiile la adresa părții române în secretariat, solicitând reuniunii să nu fie de acord cu propunerea lui N.N. Rodionov. El a arătat că, în ce o privește delegația română consideră că protocolul poate să fie semnat de toate delegațiile. Pentru aceasta, însă, trebuie ca el să corespundă punctelor de vedere exprimate de șefii tuturor delegațiilor în ședința plenară. A vorbit, de asemenea, reprezentantul părții române în secretariat, care a informat ședința asupra adevăratei stări de lucruri în legătură cu lucrările și pozițiile părților în acest organ, respingând încercarea sovietică de a învinui partea română că ar fi blocat lucrările reuniunii.

Discuțiile s-au oprit aici. Deși președintele reuniunii a întrebat insistent dacă cineva mai dorește să ia cuvântul, nimeni nu a sprijinit poziția sovietică. S-a luat o pauză de circa o oră și jumătate, timp în care Secretariatul și-a reluat lucrările și protocolul a fost definitivat. Punctele de vedere ale delegației române față de propunerile inacceptabile din proiectul de protocol au fost incluse ca parte componentă a documentului, urmând ca, în această formulă, să fie prezentat „spre examinare și aprobare” Comitetelor Centrale ale partidelor noastre.

II. Considerații finale:

1. În prima parte a șederii la Moscova, partea sovietică a avut o atitudine corectă și atentă față de delegația română. Prima convorbire avută cu N.N. Rodionov s-a desfășurat într-o atmosferă prietenească, destinsă. În aceeași atmosferă au decurs lucrările primei ședințe plenare. În această etapă, partea sovietică a încercat să convingă delegația română să accepte propunerile de acțiuni comune, solicitând ca rugămintea ei să fie transmisă și la București. Pe măsura apropierii închiderii lucrărilor și în condițiile în care partea română s-a opus organizării reuniunilor parlamentare și reprezentanților organizațiilor obștești, reprezentanții sovietici manifestau din ce în ce mai multă nervozitate și iritare, culminând cu încercarea de a exercita, în ședința plenară din 30 ianuarie, presiune asupra delegației române.

O atitudine corectă și atentă a avut N.N. Rodionov și după adoptarea Protocolului. El a condus delegația română la aeroport. De altfel, N.P. Firiubin, într-o convorbire particulară, a apreciat că adjunctul de ministru sovietic s-a pripit. Alte persoane sovietice au făcut aprecieri pozitive asupra relațiilor dintre România și URSS, s-au referit la marcarea, pe o scară mai largă decât în 1974, a aniversării, la 4 februarie 1975, a semnării primului tratat de prietenie.

2. Nu excludem posibilitatea ca, în concepția sovietică, organizarea reuniunii reprezentanților parlamentelor țărilor participante la Tratat să constituie începutul instituționalizării lor în perspectivă. În legătură cu aceasta, ne-a reținut atenția

afirmația lui N.N. Rodionov, pentru a ne convinge să acceptăm propunerea lor: „Prin organizarea acestei reuniuni nici nu urmărim un gând ascuns, nu urmărim crearea vreunui organism permanent al parlamentelor țărilor noastre”.

3. Atenție și considerație față de delegația română au manifestat de la început celelalte delegații.

Șeful delegației române a avut convorbiri amicale cu colegii săi. Primul adjunct al ministrului de Externe cehoslovac a invitat pe adjunctul ministrului de Externe român să facă o vizită în Cehoslovacia pentru consultări și schimb de păreri. Primul adjunct al ministrului de Externe bulgar a arătat că va da curs invitației de a vizita România în luna aprilie. Primul adjunct al ministrului RDG a vorbit în termeni elogioși despre vizita președintelui Consiliului de Miniștri al RD Germane, H. Sindermann, în România, a arătat că dorește să dea curs invitației de a veni în țara noastră în primăvară și că, în toamnă, îl așteaptă pe adjunctul ministrului Cornel Pacoste în RDG pentru continuarea consultărilor. Primul adjunct al ministrului de Externe ungar a vorbit despre dorința părții ungare de a avea contacte cu Ministerul Afacerilor Externe al României, arătând că, în curând, adjunctul ministrului, Roska, va da curs invitației din 1974 de a veni la București pentru consultări. Ne-a reținut, de asemenea, atenția faptul că nici în ședințele plenare, nici în convorbiri bilaterale, șefii celorlalte delegații, în afară de sovietic, nu au făcut nici un fel de referiri la poziția delegației române în cadrul reuniunii.

4. Este de așteptat o intensificare a încercărilor insistente ale URSS pe linia coordonării acțiunilor de politică externă. Se întrevăd discuții dificile pentru stabilirea și convenirea atribuțiilor și regulamentelor de funcționare ale Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și Secretariatului Unit.

5. Va fi folosită marcarea Tratatului de la Varșovia pentru sublinierea cunoscutelor concepții privind rolul acestuia în apărarea țărilor socialiste, importanța URSS etc.

6. O atenție foarte mare vor acorda URSS și celelalte țări participante la Tratat, marcării a 30 de ani de la victoria împotriva Germaniei hitleriste.

G. Macovesscu

3 februarie 1975

Nota s-a trimis:

- tovarășului Nicolae Ceaușescu;
- S[ecția] de R[elații] E[xterne] a CC al PCR.

AMAE, Problema 241. 1975. 9V3. Conșfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 29-30 ianuarie 1975, f. 26-36.

XVI. ÎNTÂLNIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA CONSACRATĂ RELAȚIILOR CU ȚĂRILE DIN NORDUL EUROPEI. 19–20 MARTIE 1975, VARȘOVIA

1. [...] martie 1975, București. Notă de propuneri adresată de ambasadorul RP Polone la București privind invitarea, la Varșovia, a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Vasile Gliga, pentru participarea la consfătuirea adjunctilor miniștrilor consacrată relațiilor cu țările din nordul Europei (Finlanda, Suedia, Norvegia, Danemarca și Islanda).

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Tovarășului Nicolae Ceaușescu
Secretar General al Partidului Comunist Român,
Președintele Republicii Socialiste România

Notă de propuneri

Referitor: întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia (19–20 martie 1975)

În cadrul unei ședințe la ministrul Afacerilor Externe al RS România, ambasadorul RP Polone la București a adresat invitația de a lua parte la o întâlnire consultativă la nivelul miniștrilor adjuncti ai Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, în perioada 19–20 martie a.c., la Varșovia.

La întâlnire urmează să se realizeze un schimb de informații privind relațiile dintre țările participante la întâlnire și țările din Nordul Europei (Finlanda, Suedia, Norvegia, Danemarca și Islanda).

La sfârșitul întâlnirii, se va publica o scurtă știre în care se va menționa pe scurt că au avut loc consultări asupra unor probleme de interes comun.

Propunem:

1. Să se probeze participarea unei delegații condusă de Vasile Gliga, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, însoțit de doi lucrători politico-diplomatici din MAE, pentru schimb de păreri și informații privind relațiile dintre țările socialiste participante la consfătuire și statele din Nordul Europei.

2. Delegația română să prezinte la reuniune o scurtă informare asupra desfășurării relațiilor României cu țările nordice în domeniile politic, economic, tehnico-științific și cultural-artistic.

3. La informarea delegației poloneze privind poziția RP Polone față de propunerea președintelui Finlandei, Urho Kekkonen, de transformare a nordului Europei într-o zonă lipsită de arme nucleare, delegația română să exprime poziția de principiu a țării noastre privind crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale globului.

4. Delegația română să nu accepte nici o încercare de coordonare a pozițiilor țărilor participante atât în problema care face obiectul întâlnirii, cât și în alte probleme care, eventual, ar putea fi ridicate de delegațiile participante.

5. Să se accepte publicarea în presă a unei scurte știri despre reuniunea de la Varșovia, fără a se face vreo mențiune asupra obiectului acesteia.

6. Cheltuielile ocazionate de această acțiune vor fi suportate din bugetul Ministerului Afacerilor Externe.

Martie 1975

AMAE, Problema 214/1975. Tratat Varșovia. Întâlnirea de la Varșovia (19–20 martie 1975) a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia consacrată relațiilor cu țările din nordul Europei, f. 4–5.

2. 25 martie 1975, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Vasile Gliga, către oficiile diplomatice ale României referitoare la rezultatele consfătuirii de la Varșovia, privind dezvoltarea relațiilor cu țările din Nordul Europei.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția III
Telegramă circulară, nr. 03/05349

Secret

25 martie 1975

Tovarășe șef de misiune,

Pentru stricta dv. informare și a lucrătorilor politico-diplomatici ai oficiului, vă comunicăm următoarele:

Din inițiativa părții poloneze, în zilele de 19 și 20 martie 1975, a avut loc la Varșovia o consfătuire a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, consacrată relațiilor cu țările din Nordul Europei.

Din partea română a fost prezentă o delegație condusă de Vasile Gliga, adjunct al ministrului.

Scopul întâlnirii, așa cum l-au prezentat inițiatorii la deschiderea consfătuirii, a fost de „a trece în revistă sarcinile ce ar putea constitui obiectul unei mai strânse colaborări ale statelor socialiste cu țările nordice, în spiritul bunei vecinătăți” și a avansa „pe calea coordonării celor mai importante acțiuni ale comunității țărilor socialiste cu țările din Nordul Europei”.

Intervențiile participanților au cuprins o gamă variată de aspecte.

1. Reprezentanții statelor socialiste din zona Mării Baltice au subliniat următoarele:

a) Echilibrul de forțe stabilit în zona din Nordul Europei evidențiază premise favorabile continuării procesului de destindere în relațiile intereuropene și aplicării hotărârilor ce urmează a se lua la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa. Caracterul deosebit al politicii Finlandei și neutralitatea Suediei au fost considerate ca un sprijin în politica europeană a statelor socialiste;

b) Inițiativa finlandeză de creare a unei zone denuclearizate în Nordul Europei a fost amintită în intervențiile delegațiilor URSS, RP Ungare și RP Polone, fără a se insista asupra ei. Reprezentantul URSS a reafirmat poziția cunoscută, declarând că partea sovietică este gata să garanteze denuclearizarea acestei zone și a respins cererea unor țări nordice, ca URSS să lichideze bazele militare din zonă (în speță arsenalul nuclear strategic din Peninsula Kola). În acest context, delegatul sovietic a criticat încercările de a crea forțe comune de pază a zonei petroliere de pe coastele Norvegiei, apreciindu-se drept o „provocare pusă la cale de NATO”.

c) Delegația poloneză a insistat în mod deosebit asupra măsurilor care ar trebui luate pentru intensificarea cooperării bi și multilaterale în bazinul Mării Baltice.

2. Intervențiile de substanță s-au referit la relațiile bilaterale, fiecare delegație informând despre evoluția raporturilor țării sale cu statele din Nordul Europei.

Delegația sovietică a subliniat caracterul complex al relațiilor URSS cu Finlanda, unde există forme organizatorice elaborate în toate sectoarele de cooperare. Reprezentantul URSS a ținut, de altfel, să declare că „relațiile sovieto-finlandeze au un caracter special, de strânsă colaborare prietenească și ele nu (repetăm nu) se bazează pe neutralitate, așa cum încearcă să demonstreze unele cercuri finlandeze, care ar dori o schimbare a liniei politice Paasikivi-Kekkonen”.

Intervenția delegației RP Polone a scos, de asemenea, în evidență existența unor relații strânse între Polonia și unele țări nordice.

În ce privește celelalte țări socialiste, a reținut atenția aprecierea delegatului cehoslovac, că relațiile țării sale cu statele scandinave au înregistrat un regres pe plan politic, după evenimentele din 1968.

Delegația română a prezentat o scurtă intervenție despre relațiile dintre România și țările nordice prin prisma posibilităților de a promova, pe baza principiilor politicii externe a țării noastre, raporturi de bună colaborare cu toate statele europene, inclusiv cu țările nordice.

3. În cadrul discuțiilor, delegația sovietică s-a referit, de asemenea, la chestiunea insulelor Spitzbergen, solicitând tuturor statelor socialiste membre ale Convenției de la Paris din 1920 (Bulgaria, România, Polonia) să nu permită norvegienilor să încalce această convenție prin afirmarea pretențiilor lor de consolidare a suveranității asupra arhipelagului.

4. În cursul intervențiilor, mai multe delegații (sovietică, poloneză, cehă, RDG, bulgară) au cerut să se intensifice colaborarea și coordonarea dintre țările

socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, în relațiile cu țările nordice. Nu s-a luat însă nici o hotărâre în acest sens.

5. Atmosfera din cadrul consfătuirii a fost bună. S-a evitat orice polemică, iar gazdele au propus un comunicat de presă care nu a ridicat probleme.

Vasile Gliga

25 martie 1975

AMAE, Problema 214/1975. Tratat Varșovia. Întâlnirea de la Varșovia (19-20 martie 1975) a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia consacrată relațiilor cu țările din nordul Europei, f. 38-39.

3. 27 martie 1975, București. Informare transmisă ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, referitoare la consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe consacrată relațiilor cu statele din nordul Europei; propuneri pentru intensificarea colaborării cu statele din zona Mării Baltice.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Tovarășului George Macovescu
Ministrul Afacerilor Externe

Informare

În zilele de 19 și 20 martie 1975 a avut loc, la Varșovia, din inițiativa MAE al RP Polone, o consfătuire la nivel de adjuncti de miniștri ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, consacrată relațiilor cu statele din nordul Europei.

Din partea română a fost prezentă o delegație condusă de Vasile Gliga, adjunct al ministrului Afacerilor Externe.

Scopul consultării, așa cum l-au prezentat inițiatorii, la deschiderea lucrărilor, a fost de „a trece în revistă sarcinile ce ar putea constitui obiectul unei colaborări mai strânse ale țărilor socialiste cu statele nordice, în spiritul bunei vecinătăți” și a avansa „pe calea coordonării celor mai importante acțiuni ale comunității țărilor socialiste cu țările din Europa nordică”.

Lucrările au fost conduse de Josef Czyrek, adjunct la ministrului Afacerilor Externe al RP Polone. Cuvântul a fost luat în ordine alfabetică, delegația țării gazde vorbind ultima.

Intervențiile delegațiilor au cuprins o gamă variată de aspecte multilaterale și bilaterale.

I. Reprezentanții statelor socialiste din zona Mării Baltice (URSS, RP Polonă, RD Germană) au adus în discuție unele aspecte multilaterale în colaborarea cu statele din nordul Europei, subliniind următoarele:

a. echilibrul de forțe stabilit în zona din nordul Europei (apartenența la NATO și Piața Comună a unor țări; neutralitatea și colaborarea activă cu statele socialiste a altora) evidențiază premise favorabile continuării procesului de destindere în relațiile intereuropene și aplicării hotărârilor ce urmează a se lua la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa. Caracterul deosebit al politicii Finlandei și neutralitatea Suediei au fost considerate ca un sprijin în politica europeană a statelor socialiste;

b. inițiativa finlandeză de creare a unei zone denuclearizate în nordul Europei a fost amintită în intervențiile delegațiilor URSS, RP Ungare și RP Polone fără a se insista asupra ei. Reprezentantul URSS a reafirmat poziția cunoscută arătând că partea sovietică este gata să garanteze denuclearizarea acestei zone și a respins, totodată, cererea unor țări nordice ca URSS să lichideze bazele militare din zona respectivă (arsenalul nuclear strategic din Peninsula Kola). În acest context, el a critica încercările de creare a unor forțe comune de pază a zonei petroliere de pe coastele Norvegiei, apreciindu-se drept o „provocare pusă la cale de NATO”.

c. delegația poloneză a insistat în mod deosebit asupra măsurilor care ar trebui luate pentru intensificarea cooperării bi și multilaterale în bazinul Mării Baltice. Adjunctul ministrului de Externe polonez a informat delegațiile despre unele idei în curs de elaborare la MAE polonez privind relațiile pe plan regional; au reținut atenția: construirea unei autostrăzi care să lege țările baltice de centrul și sudul Europei; amenajarea unui sistem de navigație între Marea Baltică și Dunăre prin fluviul Odra, încheierea unui tratat de navigație între țările din zonă în vederea asigurării securității navigației, înțelegeri multilaterale privind organizarea serviciilor de salvare pe mare, precum și colaborarea între principalele porturi, interconectarea sistemelor energetice ale țărilor socialiste baltice cu cele ale țărilor scandinave.

II. Intervențiile de substanță s-au referit la relațiile bilaterale, fiecare delegație prezentând evoluția raporturilor țării sale cu statele din nordul Europei. Delegația URSS a făcut trei intervenții pe această temă: au fost expuse separat, de specialiști de la Comitetul de Stat al Planificării și Comitetul de Stat pentru Știință și Tehnologie, informări privind schimburile economice, tehnice și științifice. A rezultat caracterul complex al relațiilor URSS cu Finlanda, unde există forme organizatorice elaborate în toate sectoarele de cooperare. Reprezentantul URSS a ținut, de altfel, să declare că „relațiile sovieto-finlandeze au un caracter special, de strânsă colaborare prietenească și ele nu se bazează pe neutralitate, așa cum încearcă să demonstreze unele cercuri finlandeze care ar dori o schimbare a liniei politice «Paasikivi-Kekkonen»”.

Intervenția delegației RP Polone a scos, de asemenea, în evidență existența unor relații strânse între Polonia și unele țări nordice (după datele statistice, Polonia ocupă locul doi în schimburile economice ale statelor scandinave cu țările socialiste). Printre formele cele mai semnificative au fost amintite cooperarea polono-norvegiană în construcția de nave, existența unui important institut polonez de cultură în Suedia, forme interesante pe linia contactelor de informare (charters

săptămânale pentru ziariștii scandinavi și polonezi în vederea petrecerii în cealaltă țară a sfârșitului săptămânii de lucru) etc.

În ce privește celelalte țări socialiste, a reținut atenția aprecierea delegatului cehoslovac că relațiile țării sale cu statele scandinave au înregistrat un regres pe plan politic, după evenimentele din 1968, deși pe plan economic ele se mențin la un nivel acceptabil. Relațiile RDG cu statele nordice sunt de dată recentă și ca atare, de nivel încă scăzut, deși partea RDG speră că ele vor cunoaște o dezvoltare substanțială în viitor.

Delegatul RP Ungare a subliniat caracterul tradițional al relațiilor maghiaro-finlandeze, relațiile RP Ungare cu celelalte țări din zona nordică a Europei fiind restrânse.

Delegația română a prezentat o scurtă intervenție despre relațiile dintre România și țările nordice prin prisma responsabilităților de a promova, pe baza principiilor politicii externe a țării noastre, raporturi de bună colaborare cu toate statele europene, inclusiv cu țările nordice. Au fost evidențiate aspecte semnificative ale relațiilor din ultimii ani cu Finlanda, Suedia, Danemarca și Islanda, insistându-se asupra acțiunilor mai importante care au avut loc pe linia contactelor politice și făcându-se aprecieri cu caracter general asupra schimburilor economice, culturale, consulare și turistice.

III. În cadrul discuțiilor, delegația sovietică a mai făcut o informare asupra stadiului negocierilor de la Geneva privind conferința de securitate și cooperare europeană, fără a aduce elemente deosebite. Ea s-a referit, de asemenea, la chestiunea insulelor Spitzbergen, solicitând tuturor statelor socialiste, membre ale Convenției de la Paris din 1920 (Bulgaria, România, Polonia) să nu permită norvegienilor să încalce această convenție prin afirmarea pretențiilor lor de consolidare a suveranității asupra arhipelagului.

IV. În cursul intervențiilor, mai multe delegații (sovietică, poloneză, cehă, RDG, bulgară) au cerut să se intensifice colaborarea și coordonarea dintre țările socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, în relațiile cu țările nordice, emițându-se următoarele idei:

a) continuarea consultărilor la nivelul adjuncților de miniștri, a directorilor și experților în legătură cu problemele dezvoltării relațiilor cu țările scandinave și cu problematica baltică. Reprezentantul cehoslovac a propus ca partea poloneză să aibă rolul de coordonator al acestor acțiuni;

Propunerea nu a fost preluată de majoritatea vorbitorilor și delegatul polonez a spus în încheiere că „inițiativa în chestiunea continuării consultărilor trebuie să o manifeste toate părțile, dar că, în ce o privește, partea poloneză este gata să participe oricând la asemenea consultări”.

b) inițierea unei consultări în scopul coordonării acțiunilor pentru aplicarea viitoarelor hotărâri ale conferinței pentru securitate și cooperare în Europa. Propunerea a fost făcută de reprezentantul RDG și susținută de reprezentanții polonez și sovietic, însă nu s-a finalizat printr-o cerere expresă de a se lua o hotărâre.

c) îndrumarea ambasadelor țărilor socialiste din țările nordice în vederea intensificării consultărilor și „coordonării” activității lor, atât în ce privește relațiile economice, cât și propaganda (propunere RDG, susținută în discuții de sovietici și cehi, dar nereluată în concluzii de delegația poloneză).

V. Atmosfera lucrărilor consfătuirii a fost bună. Nu au existat întreruperi în timpul cuvântului delegaților, nu s-au pus întrebări; s-a evitat orice polemică, iar gazdele au manifestat grijă și au propus un comunicat de presă care nu ridica probleme.

În încheierea consfătuirii, ministrul de Externe polonez, S. Olszowski, a oferit un dejun în onoarea delegațiilor prezente la consfătuire.

27 martie 1975

AMAE, Problema 214/1975. Tratat Varșovia. Întâlnirea de la Varșovia (19–20 martie 1975) a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia consacrată relațiilor cu țările din nordul Europei, f. 43–48.

4. [...] martie 1975, București. Sinteza a Direcției a III-a Relații din MAE pentru adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Vasile Gliga, referitoare la relațiile Uniunii Sovietice și ale statelor din blocul comunist cu țările nordice.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția a III-a Relații

Secret

Tovarășului Vasile Gliga,
Adjunct al ministrului

I. URSS acordă în ultimul timp o atenție din ce în ce mai mare țărilor nordice, deținătoare a unei importante poziții strategice. Recentele descoperiri a mari zăcăminte petrolifere în Marea Nordului au amplificat și precipitat interesul sovietic pentru această parte a Europei, cu atât mai mult cu cât și NATO manifestă un interes crescut față de aceeași zonă.

Conform unui tratat încheiat imediat după cel de-al doilea război mondial, URSS are relații de o natură specială cu **Finlanda**, care este obligată să nu întreprindă măsuri ce ar aduce în vreun fel atingere intereselor majore ale Uniunii Sovietice.

Principalele partide politice din Finlanda, cercurile industriale, președintele finlandez, personal, sprijină în continuare acest specific în politica externă a Finlandei. Relațiile economice finlandezo-sovietice se dezvoltă an de an (în 1973, 777 milioane de ruble, iar în 1974, 1000 milioane de ruble). Schimburile culturale și științifice între cele două țări sunt, de asemenea, dezvoltate.

Semnificativ este faptul că Finlanda caută să convingă și celelalte țări nordice despre necesitatea și avantajul dezvoltării relațiilor cu URSS. Astfel, la recenta sesiune de la Reykjavik, a Consiliului Nordic, un deputat finlandez a propus antrenarea Uniunii Sovietice în colaborarea internordică. Deputații din Danemarca și Norvegia, țări membre ale NATO, au reacționat negativ la această propunere, iar cei din Suedia au respins-o pe motiv că URSS nu este o țară nordică.

De o atenție specială a oficialităților și presei sovietice se bucură **Suedia**, țară cu un potențial industrial și tehnologic deosebit de puternic și care deține un rol influent nu numai în rândul celorlalte țări nordice, dar și în cel al țărilor nealiniat.

Unele aspecte ale politicii externe suedeze au produs în ultimul timp o nemulțumire din partea URSS: schimburi de informații de tehnologie militară cu Canada, consolidarea relațiilor cu țările membre ale Pieței comune, participarea la Clubul petrolului, încercarea de a vinde avioane militare țărilor NATO. Mai recent, un raport politico-strategic al generalului Synngren (privind potențialul militar sovietic din Europa și îmbunătățirea rețelei de comunicații din nordul Finlandei) a suscitât comentarii speculative privind relațiile dintre URSS și țările nordice.

O serie de elemente de ordin bilateral ca renunțarea la achiziționarea de gaze naturale din Uniunea Sovietică, refuzul Suediei de a încheia o înțelegere care să permanentizeze consultările politice dintre cele două țări s-au adăugat ansamblului de acțiuni care au nemulțumit pe sovietici.

Pentru a contracara aceste atitudini, URSS a căutat o dezvoltare mai rapidă a relațiilor comerciale (641 milioane \$, în 1974), teren pe care a găsit o receptivitate din partea Suediei. Paralel, URSS a luat unele măsuri de presiune ca nelivrarea de produse petroliere într-o perioadă grea pentru Suedia, refuzul de a primi o delegație militară suedeză, târăgănarea fixării datei pentru vizita lui Gromîko etc.

În ciuda controverselor existente, Suedia este interesată să mențină relații bune cu URSS și să realizeze un echilibru în raporturile sale cu SUA și Piața Comună.

De o atenție specială din partea URSS se bucură Norvegia, stat membru al NATO, și cel mai mare beneficiar al importanțelor zăcăminte de petrol din Marea Nordului.

Prin prezența acestor zăcăminte de petrol flancul nordic al NATO capătă o dimensiune importantă și de aceea această organizație încearcă în prezent să obțină asentimentul țărilor membre din zonă și, în primul rând al Norvegiei, pentru a i se încredința asigurarea protecției zăcămintelor respective.

În intenția de a evita concentrarea atenției și a forțelor NATO și ale Tratatului de la Varșovia spre această zonă, Norvegia preferă, deocamdată, să-și apere singură zăcămintele de petrol.

Pe de altă parte, ea manifestă o atenție deosebită de a nu irita Uniunea Sovietică cu care are și așa destule probleme de reglementat (delimitarea platoului continental, „drepturile economice” sovietice în insulele Spitzberg etc.).

Din informațiile ambasadei Oslo rezultă că URSS ar manifesta maleabilitate în rezolvarea acestor probleme dacă Norvegia n-ar accepta protejarea zonelor sale petroliere de către NATO.

Relațiile economice sovieto–norvegiene nu sunt prea dezvoltate (schimburile comerciale în 1974, cca. 60 milioane ruble).

Având în vedere că Danemarca este membră a Pieței comune și a NATO, precum și faptul că prin poziția sa geografică această țară nu prezintă un interes deosebit, strategic pentru URSS, ea nu se bucură de o prea mare atenție și, ca atare, nici relațiile economice și de altă natură nu sunt prea dezvoltate.

De o atenție mai mare se bucură Islanda al cărei teritoriu cu o poziție strategică importantă este, deocamdată, controlat și folosit (prin prezența unei baze militare americane) de către NATO.

URSS cumpără aproape întreaga cantitate de pește pe care o exportă Islanda.

II. Polonia acordă o atenție deosebită relațiilor cu țările nordice, folosind dezvoltarea acestora atât pentru rezolvarea unor probleme economice interne, cât mai ales ca un cadru de afirmare a politicii de colaborare regională între state cu sisteme social-politice diferite.

După aprecierile ambasadei Varșovia, există o anumită similitudine între preocupările României în Balcani și preocupările Poloniei în regiunea Mării Baltice.

RP Polonă întreține cu țările nordice un dialog activ, schimburile de vizite la diferite niveluri, inclusiv la nivel înalt, în ultimul timp, și existând perspectiva să se intensifice și mai mult.

Beneficiind de distanțe geografice mici și de o economie complementară cu cea a țărilor nordice, relațiile economice cu aceste țări sunt foarte dezvoltate. Ca volum, Polonia deține locul 1 în schimburile comerciale ale Danemarcei cu țările socialiste și locul 2 în relațiile cu celelalte patru țări nordice.

Există perspectiva dezvoltării acestor relații prin dorința Poloniei de a cumpăra din Norvegia petrol și gaze și de a juca un rol politic din ce în ce mai mare în zonă. La rândul lor, țările nordice sunt interesate să cumpere din Polonia cărbuni și să aibă relații bune cu cel mai popular stat de la Marea Baltică după URSS.

III. Republica Democrată Germană a acordat țărilor nordice, în cadrul preocupărilor de politică externă, o atenție constantă și un loc de seamă în dezvoltarea raporturilor cu țările capitaliste.

Țările nordice reprezintă pentru RDG parteneri economici importanți sub aspectul potențialului, structurii schimburilor și apropierii geografice.

RDG urmărește cu atenție acțiunile din zonă dar, deocamdată, lasă inițiativa acestora sau riposta la acțiunile NATO, altor țări și, în special URSS și Finlandei.

IV. Republica Socialistă Cehoslovacă are relații economice cu țările nordice. Relațiile politice, după stagnarea survenită în urma evenimentelor din 1968, încep în prezent să fie reactivate.

V. Relațiile Ungariei și Bulgariei cu țările nordice se situează la un nivel modest atât în domeniul politic, cât și în cel economic și cultural.

AMAE, Problema 214/1975. Tratat Varșovia. Întâlnirea de la Varșovia (19–20 martie 1975) a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia consacrată relațiilor cu țările din nordul Europei, f. 28–30.

**XVII. PROBLEME GENERALE ALE COLABORĂRII ROMÂNIEI
ÎN CADRUL TRATATULUI DE LA VARȘOVIA.
EVOLUȚIA RELAȚIILOR ROMÂNNO-SOVIETICE. 1976**

1. 2 februarie 1976, București. Informare a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la convorbirile avute cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS, N.N. Rodionov, la Moscova, la 29-30 ianuarie, privind relațiile bilaterale româno-sovietice; intenția României de a deveni membră a Grupului 77; organizarea conferinței pentru securitate în Balcani; probleme ale reuniunii Consiliului de Securitate.

Republica Socialistă România

Cab[inetul] Ministrului
nr. 0590/2 II/ 76
Secret

Tovarășului George Macovescu
Ministrul Afacerilor Externe

Informare

privind unele aspecte mai deosebite rezultate din convorbirile dintre Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS România, și N.N. Rodionov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS
Moscova, 29-30 ianuarie 1976

Agenda convorbirilor a cuprins un schimb de păreri privind: relațiile celor două țări cu țările în curs de dezvoltare și informarea părții sovietice asupra participării pe o bază permanentă a României la activitatea „Grupului celor 77”; aplicarea prevederilor Actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa; conferința pentru cooperare economică în Balcani; unele aspecte privind reuniunea Consiliului de Securitate (ianuarie 1976).

1. Relațiile cu țările în curs de dezvoltare și participarea României la activitatea „Grupului celor 77”.

După ce s-a interesat de modul în care urmează să participe România la activitatea „Grupului celor 77”, ca membru cu drepturi depline sau observator, N.N. Rodionov a menționat următoarele:

A exprimat satisfacția că România pune pe prim plan dezvoltarea relațiilor multilaterale cu țările socialiste.

A arătat că, la rândul ei, Uniunea Sovietică dezvoltă o colaborare largă, bilaterală și multilaterală cu țările în curs de dezvoltare, reușind să găsească, din

afara grupului, un limbaj comun cu ele în redactarea unor documente importante la ONU și în alte organisme internaționale, neintrând niciodată în confruntări cu ele. URSS sprijină și încurajează orientările antiimperialiste și anticolonialiste manifestate la nivelul ansamblului țărilor în curs de dezvoltare și, în acest cadru, sprijină și încurajează și activitatea „Grupului celor 77”. Având în vedere însă caracterul extrem de eterogen din punct de vedere **economic și politic** al acestor țări, **în relațiile bilaterale** ține seama de orientarea regimului politic din fiecare țară și sprijină țările cu orientare progresistă.

În ce privește **participarea țării noastre la activitatea „Grupului celor 77”**, Uniunea Sovietică își amintește de apelul adresat încă din 1972 de A.N. Kosîghin primului ministru român¹, în care se exprima îndoiala în legătură cu oportunitatea întreprinderii unui asemenea pas de către România. După părerea URSS, argumentația de atunci își menține actualitatea, neoportunitatea întreprinderii acestui pas decurgând, printre altele, și din faptul că datorită ritmului său rapid de dezvoltare, România nu va mai putea fi considerată în curând țară în curs de dezvoltare.

N.N. Rodionov a exprimat părerea că, prin intrarea în „Grupul celor 77”, România va întâmpina o serie de greutăți, în primul rând de ordin ideologic, trebuind să adopte poziții diferite (unele în grupul țărilor socialiste și altele în „Grupul celor 77”), întrucât **„una este să colaborezi și alta este să intri organizat în «Grupul celor 77»”**. În acest context, el a făcut referire la poziția acelor comuniști din țările capitaliste care sunt în același timp și membri ai partidelor social-democrate, neputând justifica această dublă apartenență.

N.N. Rodionov a conchis că „în orice caz, hotărârea de a intra în «Grupul celor 77» aparține părții române; Uniunea Sovietică nici nu va împinge, nici nu va împiedica România să intre în «Grupul celor 77». În capul nostru nu se așează bine această idee a dv. și de aceea ne exprimăm îndoiala asupra oportunității intrării în «Grupul celor 77»”.

În același context, N.N. Rodionov a criticat poziția acelor conducători ai țărilor în curs de dezvoltare care, vorbind despre problemele subdezvoltării și mișcarea nealiniaților, nu pornesc de la înțelegerea de clasă și raporturile de forță din lume. URSS nu poate agree solicitarea egală a țărilor capitaliste dezvoltate și a țărilor socialiste în rezolvarea problemelor subdezvoltării, țările socialiste neputând fi răspunzătoare pentru jaful bogățiilor naturale exercitat în trecut și continuat încă și astăzi în aceste țări.

Uniunea Sovietică consideră că mișcarea cea mai progresistă a lumii contemporane nu este mișcarea nealiniaților, ci socialismul, iar contradicția fundamentală este cea dintre socialism și capitalism.

Față de fiecare dintre „considerentele” și „rezervele” părții sovietice, exprimate de N.N. Rodionov, adjunctul ministrului român al Afacerilor Externe a expus detaliat poziția partidului și statului nostru în legătură cu dezvoltarea

---

¹ Referire la Ion Gheorghe Maurer, prim ministru al României în perioada 1961-1974 [n. ed.].

relațiilor cu țările în curs de dezvoltare și participarea României, pe o bază permanentă, la activitatea „Grupului celor 77”, subliniind îndeosebi următoarele:

Hotărârea României de a solicita intrarea în „Grupul celor 77” aparține conducerii partidului și statului nostru. Partea română a dorit să informeze partea sovietică asupra acestei hotărâri pentru ca URSS să cunoască direct de la sursă considerentele care au stat la baza ei.

Situația obiectivă a României este aceea de țară în curs de dezvoltare din punct de vedere economic și de țară socialistă din punct de vedere a naturii orânduirii și politicii sale. Țara noastră a pus întotdeauna în centrul politicii sale dezvoltarea în primul rând a colaborării cu țările socialiste și nu pot fi îndoiești că în cadrul „Grupului celor 77” România va susține alte poziții decât cele ale socialismului.

România consideră, așa cum arată și practica, că este mai ușor să influențezi dinăuntru grupul eterogen al acestor țări în orientările lor progresiste, decât atunci când ești în afara lui. Totodată, este în interesul socialismului de a realiza o convergență a influențelor exercitate asupra grupului de țări socialist atât în afara (cum este URSS țară socialistă dezvoltată), cât și în interiorul grupului. În „Grupul celor 77” existând deja țări socialiste; prin intrarea României în grup se vor întări pozițiile socialismului, atitudinile antiimperialiste, progresiste.

Având în vedere că și celelalte țări în curs de dezvoltare și țările dezvoltate vor progresa în anii următori, România se va situa probabil la **limita superioară a stratificării țărilor în curs de dezvoltare**, dar decalajul față de țările dezvoltate se va menține.

Referitor la analogia cu unii comuniști din țările capitaliste care fac parte și din partidele social-democrate, am apreciat-o ca fiind cu totul nepotrivită, arătând că partidul și țara noastră navighează într-o singură barcă, cea a socialismului.

2. Aplicarea Actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

Subliniind identitatea, în general, existentă în modul de apreciere și aplicare a prevederilor Actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa de către România și URSS, N.N. Rodionov a menționat evaluarea pozitivă pe care o acordă conducerea de partid și de stat a URSS, în frunte cu L.I. Brejnev, secretarul general al PCUS, urmărilor conferinței.

Marcând grija pentru abordarea ca un **complex unitar** de măsuri și **aplicarea completă** a prevederilor Actului final, el a exprimat nemulțumirea Uniunii Sovietice față de poziția acelor țări occidentale care, neasigurând informarea largă a maselor printr-o difuzare corespunzătoare a documentelor Conferinței (în unele țări documentele Conferinței nici nu s-au tipărit sau au fost editate numai pentru folosința funcționarilor unor instituții guvernamentale), abat atenția acestora de la problemele de fond în direcția numai a aspectelor umanitare. În acest sens este îndreptat și focul presei și radio-televiziunii din țările menționate.

URSS consideră ca o primă îndatorire a sa **difuzarea largă, în mase**, a documentelor Conferinței, militând în același timp pentru promovarea ideilor

Conferinței în **planul contactelor bilaterale** la toate nivelurile, precum și **multilaterale**, în cadrul unor organisme cu vocație universală, cum ar fi CEE/ONU.

Referitor la activitatea CEE/ONU, el a sugerat necesitatea **unor acțiuni comune ale „prienilor socialiști” în aplicarea prevederilor Actului final în cadrul acestei organizații**. Această aplicare nu ar trebui concepută însă în sensul unei transformări mari, structurale, a Comisiei și al adoptării unor orientări principiale noi în activitatea sa, ci al concentrării atenției asupra problemelor de colaborare în domeniul transporturilor, energiei electrice, cercetării științifice, lichidării barierelor artificiale din calea relațiilor comerciale normale dintre state. Desigur, aceste probleme se vor rezolva în cadrul unui proces îndelungat, printr-o activitate comună.

N.N. Rodionov a evidențiat că **stabilirea de relații oficiale între CAER și Piața comună constituie o măsură concretă de transpunere în practică a prevederilor Actului final**; a arătat că în documentele CSCE nu există o prevedere de identificare a țărilor socialiste membre ale CAER cu țările capitaliste, ci numai o prevedere foarte clară că țările socialiste respective să nu fie discriminate în raport cu terțe țări.

N.N. Rodionov s-a declarat de acord cu necesitatea pregătirii din vreme și temeinice a celei de-a II-a Conferințe pentru securitate și cooperare în Europa, care urmează să aibă loc la Belgrad, în 1977. Conferința de la Belgrad **nu trebuie să fie nici un „birou de prezentare de jalbe”, dar nici un „organ de control”**, care să pună sub semnul îndoielii politica vreunui stat. Pentru preîntâmpinarea acestei tendințe este necesar ca **țările socialiste să acționeze în colectiv**, astfel încât să nu se furnizeze pretexte pentru **„atacarea, criticarea sau condamnarea liniei noastre politice”**.

În această privință, URSS va căuta să organizeze vizite ale ziariștilor străini, ale unor personalități, va facilita acordarea vizelor, realizarea contractelor etc., fără ca prin acestea să se aducă atingere atributelor suveranității sale de stat și politici sale.

Tot în direcția materializării hotărârilor CSCE, N.N. Rodionov a relevat necesitatea **completării destinderii politice cu destinderea militară**, respectiv finalizarea pozitivă a tratativilor sovieto-americane privind dezarmarea strategică, precum și a negocierilor de dezarmare de la Viena, cu respectarea fermă a principiului de a nu se aduce daune capacității de apărare al nici uneia dintre părțile contractante, prin crearea de avantaje unilaterale.

3. Conferința pentru cooperare economică în Balcani:

Exprimând recunoștință față de prezentarea punctului de vedere al țării noastre, N.N. Rodionov a arătat că hotărârea de stabilire a unei cooperări bi și multilaterale, în domeniul economic, între țările balcanice, nu poate aparține decât acestor țări; el a menționat unele rezerve privind posibilitatea practică de realizare a cooperării și a accentuat necesitatea încadrării acestei acțiuni în spiritul Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

Colaborarea preconizată a țărilor balcanice trebuie să permită atragerea și a altor țări europene interesate, să nu creeze primejdia izolării economice a țărilor balcanice și nici să nu conducă la crearea unor organisme economice, politice de genul celor ale Pieței comune. În acest sens, colaborarea trebuie „să meargă în cadrul general-european”, multitudinea problemelor economice de colaborare depășind sfera de interes exclusiv numai a țărilor balcanice (transferul de tehnologie, protecția mediului înconjurător – Marea Mediteraneană, Marea Neagră, turismul, transporturile etc.).

3. Activitatea Consiliului de Securitate - ianuarie 1976:

N.N. Rodionov a arătat că neadoptarea proiectului de rezoluție în problema **Orientului Mijlociu**, deși a produs decepția majorității țărilor, nu era de neașteptat, dat fiind sprijinul nelimitat oferit Israelului de către SUA.

După ședința Consiliului de Securitate, K. Waldheim, a adresat copreședinților Conferinței de la Geneva (URSS și SUA) o scrisoare, subliniindu-și neliniștea în legătură cu gravitatea situației din Orientul Mijlociu și întrebând dacă nu-i pot împărtăși intențiile de viitor, fără ca el însuși să facă vreo propunere.

N.N. Rodionov a exprimat convingerea că în această problemă, Consiliul de Securitate nu poate înlocui Conferința de la Geneva. Pe de altă parte, Consiliul de Securitate nici nu permite discutarea detaliată a problemelor, influențând și situația preelectorală din SUA, asupra capacității acestuia de a face pași prea departe pe calea rezolvării politice a problemelor Orientului Apropiat. **De aceea, la Geneva se poate conta mai mult pe faptul că se va putea acționa în favoarea țărilor arabe.**

Privitor la **chestiunea Namibiei**, N.N. Rodionov a menționat identitatea de păreri a RSR și URSS.

N.N. Rodionov a exprimat dorința ca în problemele înscrise în agenda Consiliului de Securitate, să se colaboreze pe parcursul desfășurării lucrărilor cu delegația română, pentru realizarea unor schimburi regulate și exhaustive de păreri, având în vedere că echipa sovietică are o experiență îndelungată în această privință.

Totodată, Rodionov s-a declarat de acord să se continue pe linia Ministerelor de Externe consultările la București sau Moscova.

Activitatea Organizației Internaționale a Muncii (OIM):

Arătând că provoacă o mare **îngrijorare intențiile manifestate de SUA de a ieși din Organizația Internațională a Muncii**, N.N. Rodionov a respins părerea acelor care privesc aceasta ca o încercare de șantaj și presiune politică din partea SUA, spunând că orice s-ar întâmpla, SUA nu vor părăsi organizația.

Având în vedere că această hotărâre a fost luată cu aprobarea lui G. Ford, că organizația a întreprins o serie de acțiuni care contravin principiilor ideologice promovate de SUA (condamnarea juntei militare din Chile, admiterea OEP ca membru etc.), se poate aștepta exercitarea unor presiuni serioase asupra țărilor socialiste privind poziția lor în OIM, inclusiv prin elaborarea unor documente antisocialiste și influențarea altor țări de a se situa pe poziții antisocialiste în timpul apropiatei Conferințe a OIM privind ocuparea forței de muncă.

N.N. Rodionov a propus organizarea, la o dată și la un nivel care se vor conveni ulterior, a unor **consultări bilaterale privind activitatea generală a OIM**, măsurile ce trebuie întreprinse în cadrul acestei organizații, luând în considerare și eventuala ieșire din organizație a SUA. Interlocutorul a menționat că SUA va mai rămâne în OIM, conform statutului, încă doi ani de zile, fiind prevăzut ca în această perioadă să încerce să transforme organizația dintr-o arenă de ciocniri politice într-un loc de exercitare de presiuni și transferare a propriei lor politici. În această perspectivă se impune o acțiune comună a țărilor socialiste.

De menționat că aceasta este singura problemă ridicată de partea sovietică în timpul convorbirilor în afara celor abordate din inițiativa părții române.

În câteva rânduri, adjunctul ministrului sovietic a exprimat recunoștință față de inițiativa părții române de cunoaștere și consultare mai largă asupra unor probleme de interes reciproc față de schimbul bogat de păreri avut.

Convorbirile cu N.N. Rodionov s-au desfășurat într-o atmosferă deschisă, prietenească. Atât adjunctul ministrului sovietic de externe, cât și ceilalți colaboratori ai săi (directorul și directorul adjunct al Direcției țări socialiste) prezenți la convorbiri, au urmărit și notat cu multă atenție opiniile și argumentele părții române.

Gazdele au întocmit și un program atent, la desfășurarea căruia adjunctului ministrului N.N. Rodionov a fost prezent tot timpul.

februarie 1976

AMAE, Problema 220. URSS-România. 1976, f. 42-52.

2. 13 martie 1976, Moscova. Sintează a ambasadorului Gheorghe Badrus referitoare la raportul prezentat de L.I. Brejnev la Congresul XXV al PCUS privind acțiunile URSS în problemele dezarmării; reacții ale diplomaților străini față de programul de politică externă al Uniunii Sovietice („Programul Păcii“).

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova
Nr. 057.280

Secret
13.03.1976

Referitor la poziția URSS expusă de L.I. Brejnev la Congresul al XXV-lea al PCUS, față de problematica dezarmării

Cu toate că raportul CC al PCUS acordă un spațiu relativ larg unor aspecte ale dezarmării, observatorii diplomatici au remarcat faptul că raportul nu reprezintă o concepție de ansamblu a URSS în problemele dezarmării. S-a remarcat lipsa din

raport a unui plan încheiat de măsuri care să ducă la realizarea obiectivului final enunțat – dezarmarea generală și totală – și să contribuie, totodată, la scoaterea negocierilor de dezarmare din imobilismul actual. Abordarea sovietică a problematicii dezarmării a trezit sentimente de dezamăgire la reprezentanții diplomați ai unor state mai mici, precum Austria, Suedia, Turcia, Luxemburg, Iordania etc. După cum aprecia ministrul consilier al ambasadei Suediei, poziția actuală sovietică este o dare înapoi în privința angajării URSS la un program complex de dezarmare.

De asemenea, este de semnalat că raportul CC al PCUS nu are în vedere propuneri, idei pentru elaborarea unor principii generale, pe baza cărora să se ducă negocierile de dezarmare, și stabilirea atât a conținutului dezarmării, cât și a cadrului organizatoric al negocierilor. Nu se amintește nimic, la fel ca și la Congresul XXIV al PCUS, despre necesitatea negocierii și încheierii unui tratat de dezarmare generală și totală, sub control internațional. Se desprinde orientarea părții sovietice spre a se acționa în vederea adoptării, cu precădere, a unor măsuri parțiale ale dezarmării fiind ocolite problemele acute și cardinale de dezarmare, în primul rând cele ale dezarmării nucleare. Aceasta a făcut pe mulți observatori diplomați să conchidă că următorii ani vor fi ani nu de stăvilire, ci de continuare a cursei înarmărilor, de eforturi în dorința „controlării procesului înarmărilor”, îndeosebi între URSS și SUA și nu de acțiuni de dezarmare efectivă.

1. A atras atenția faptul că în problematica dezarmării, prezentată de L.I. Brejnev la actualul congres, nu au fost reluate o serie de propuneri de substanță, cuprinse în programul de politică externă, adoptat de congresul anterior al PCUS, cum sunt: încheierea de tratate de interzicere a armelor nucleare; crearea de zone denuclearizate în diverse regiuni ale lumii; lichidarea bazelor militare străine, cu excepția unei referiri concrete la Oceanul Indian.

Atrage atenția că, de această dată nu s-a mai reafirmat ca la Congresul XXIV, poziția privind desființarea simultană a Tratatului de la Varșovia și a Pactului NATO, ci s-a vorbit numai de faptul că URSS este împotriva „împărțirii lumii în blocuri militare opuse”, accentul punându-se pe necesitatea întăririi Tratatului de la Varșovia. De asemenea, nu a mai fost amintită propunerea privind desființarea organizațiilor militare ale celor două alianțe din Europa.

Eliminarea unor astfel de propuneri din programul sovietic de politică externă pentru următorii ani a trezit nedumeriri, determinând pe o serie de observatori diplomați pakistanezi, arabi, chinezi etc. să se întrebe dacă aceasta nu ar semnala schimbări în strategia politico-militară a URSS, schimbări ce ar putea să contureze o orientare spre creșterea prezenței militare sovietice în diverse zone ale lumii, spre o mai mare folosire a capacității militare a URSS pentru realizarea obiectivelor sale.

2. Din cuprinsul raportului CC al PCUS referitor la problemele dezarmării rețin atenția următoarele orientări:

a. Partea sovietică își va concentra eforturile, ca și până în prezent, spre realizarea unor acorduri bilaterale sovieto-americane în domeniul limitării

armamentelor strategice, spre convenirea unor măsuri vizând interzicerea creării de noi sisteme de arme. Remarcăm sublinierea făcută de L.I. Brejnev, potrivit căreia în viitor va apare necesară atragerea și a altor puteri nucleare la procesul negocierilor de limitare a armamentelor strategice;

b. În problema neproliferării armelor nucleare a trezit interes preocuparea deosebită de a se adopta în continuare „măsuri eficiente” pentru a preveni răspândirea armelor nucleare, preocupare prezentată a fi „una din sarcinile cele mai importante” în domeniul dezarmării;

c. În poziția sovietică față de convorbirile de la Viena, referitoare la reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală, nu apar elemente noi. Evidențierea de către secretarul general al CC al PCUS a „necesității unor eforturi pentru activizarea” acestor convorbiri a fost interpretată de diplomații occidentali drept „un posibil semnal” pentru noi idei sovietice în vederea realizării unor progrese concrete. Ambasadorul Luxemburgului era de părere că mersul negocierilor de la Viena depinde, de fapt, de rezultatul tratatelor SALT.

d. Propunerea făcută la Congresul al XXV-lea de a se încheia un tratat mondial de nefolosire a forței în relațiile internaționale, cu precizarea că între participanți trebuie să fie puterile nucleare care și-ar asuma obligația „de a se abține de la folosirea oricăror tipuri de arme, inclusiv cele nucleare, în rezolvarea disputelor dintre ele”, este o continuare a ideii enunțate la congresul precedent de a se semna tratate bilaterale sau regionale asupra renunțării la folosirea forței.

După cum aprecia un diplomat francez „propunerea respectivă nu poate avea șanse de realizare pe plan multilateral atât timp cât un astfel de tratat nu a fost încheiat, de pildă, pe plan bilateral între URSS și RP Chineză”. Am constatat scepticism și la ambasadorii grec, suedez și alți diplomați.

e. Referirile din raportul CC al PCUS ca „regiunea Oceanului Indian să nu devină o arenă a creării de baze militare ale unor state sau altora” și apelul către SUA de a se alătura intențiilor URSS de a nu construi astfel de baze în zona respectivă, constituie un semn al atenției pe care URSS o acordă acestei zone în planurile sale militar-strategice și o evitare de a se pronunța asupra propunerilor cunoscute de transformare a Oceanului Indian într-o zonă a păcii, lipsită de arme nucleare.

Ținând seama de poziția cunoscută a SUA de a nu renunța la stabilirea unor baze militare în zona Oceanului Indian, diplomații chinezi, francezi, pakistanezi, egipteni se întrebau dacă nu cumva atitudinea sovietică, exprimată de Brejnev la congres, nu reflectă mai degrabă dorința URSS de a avea propriile baze militare în regiune, folosind drept pretext prezența americană.

Lipsa oricăror referiri la denuclearizarea zonei Oceanului Indian este interpretată, îndeosebi de diplomații chinezi și pakistanezi, drept indiciu al dorinței URSS de a asigura prezența vaselor sale militare, înzestrate cu armament nuclear, în Oceanul Indian și de a continua sprijinirea eforturilor Indiei de a deveni o putere nucleară.

f. Celelalte sarcini, conținute în raportul CC al PCUS, cum sunt cele privind încetarea experiențelor nucleare, interzicerea armelor chimice, a creării de noi

sisteme de armamente și a folosirii mediului natural în scopuri militare, reducerea bugetelor militare și convocarea conferinței mondiale de dezarmare, reprezintă reluări ale unor propuneri sovietice mai vechi.

Sinteza întocmită de I. Râpan, secretar 1, pe baza analizei noastre și a convorbirilor mele, ale sale și ale altor diplomați români cu diplomați din țările amintite.

Gh. Badrus

AMAE, Problema 220. 1976. Problemele dezarmării în activitatea de politică externă a URSS după Congresul al XXV-lea al PCUS, f. 3-7.

3. 30 iunie 1976, Berlin. Nota de convorbire dintre secretarul CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, și primul secretar al CC al PCUS, Leonid I. Brejnev, referitoare la intenția României de a participa ca observator la reuniunile țărilor nealiniat; refuzul părții sovietice.

Nota de convorbire la întâlnirea dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și
Leonid Ilici Brejnev,
Berlin, 30 iunie 1976

La 30 iunie 1976, la Berlin, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, a avut o întâlnire cu tovarășul Leonid Ilici Brejnev, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

L. Brejnev: Cum merg lucrurile?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Bine, în general, și cu părțile bune și cu lipsuri. Așa este viața.

L. Brejnev: Eu am obosit de atâtea discursuri. Toți sunt pentru pace, pentru securitate, pentru independență, împotriva războiului. Câți au luat cuvântul au vorbit despre aceasta. Și Tito a vorbit bine, deși poate că a exagerat rolul nealiniatilor. Noi nu am fost niciodată dușmani ai nealinierii, dar el a prezentat această mișcare ca un factor determinant al dezvoltării mondiale.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Și eu am întrebat ce se va întâmpla când nu vor mai fi blocurile.

L. Brejnev: Eu doresc să-ți mulțumesc pentru faptul că ai fost de acord să vii la noi la odihnă. Desigur, voi găsi timpul pentru ca să ne întâlnim. Nu știu ce probleme te preocupă.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Nu sunt probleme deosebite. De fapt, sunt simple: cum să dezvoltăm mai bine colaborarea.

L. Brejnev: Este adevărat că schimburile economice sunt mai scăzute, în privința ritmului. Putem îndrepta această situație. Trebuie să vină la voi ministrul Energiei.

Tov. Nicolae Ceaușescu: A fost, am discutat cu el.

L. Brejnev: Apoi și Skaciokov. Pot însărcina și pe alții, miniștri, să vadă. Chiar voi da indicați să se examineze.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Este posibil să se mai găsească câte ceva.

L. Brejnev: Desigur, întotdeauna se întâmplă așa.

Am apreciat mult acțiunea recentă, discuțiile avute la București cu Katușev, precum și faptul că reprezentantul Moldovei, Lucinski, a fost primit de un membru al Comitetului Politic Executiv. Acestea sunt fapte plăcute, care contribuie la îmbunătățirea relațiilor noastre.

Tov. Nicolae Ceaușescu: I-am spus tovarășului Katușev că noi suntem pentru ca toate aceste probleme să nu creeze motive de încordare. În definitiv, nu este nici un motiv ca aceste probleme să rămână, trebuie date la o parte.

L. Brejnev: Desigur.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Principalul este să lărgim schimbul de experiență, să extindem colaborarea.

L. Brejnev: Cred că trebuie să lărgim și schimbul de delegații pe linie de partid.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Eu mă gândesc să vin în concediu la începutul lunii august.

L. Brejnev: Mi s-a spus. Ce v-am putea propune? Ați putea vedea Baikalul, Novisibirskul, tot ce doriți. Se poate merge la Leningrad.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În sud, la Pitunda, să văd Armenia și Gruzia, pentru că la Leningrad am fost de multe ori, iar la Baikal aș merge când sunt posibilități de vânătoare.

L. Brejnev: Dacă este vorba de vânătoare, apoi este mai bine la noi, la Zavidavo.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Sigur, mă pot opri și la Moscova.

L. Brejnev: Cred că ne vom întâlni în sud.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Vom avea atunci prilejul să discutăm problemele colaborării bilaterale și alte probleme.

Până atunci, eu am o problemă pe care i-am spus-o și lui Katușev, dar poate că împreună o lămurim mai bine. Noi intenționăm să participăm la acțiunile nealiniaților. Desigur, ca observatori, nu ca membri, nu ne gândim la așa ceva. Considerăm că este în interesul țărilor socialiste să participăm ca observator pentru a contribui la orientarea antiimperialistă a mișcării. Știu că Uniunea Sovietică are rezerve.

L. Brejnev: De fapt, avem o atitudine negativă.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Știu și poate renunțați la ea.

L. Brejnev: Nu renunțăm. Poate că vă supără aceasta, dar nu pot altfel. Când a fost Indira Gandhi la noi, a spus că România are această intenție, dar că India este împotriva.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Atunci renunț să insist. Vom vedea.

L. Brejnev: Acolo va fi o luptă grea.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Pornesc de la necesitatea ca țările socialiste să fie mai active în relațiile cu Lumea a Treia. Așa cum a spus și Lenin: că trebuie să ne

aflăm în rândul popoarelor, iar țările lumii a treia sunt foarte numeroase.

L. Brejnev: Știi că în sufletul tău ai adesea sentimentul că nu respect îndeajuns România, sau pe Ceaușescu, că nu vin la voi și așa mai departe. În acest context, doresc să-ți spun că am o atitudine sincer bună față de Partidul Comunist Român și față de tine. De aceea spun că nu ar fi bine să mergi acolo. Nu trebuie. Ești membru al Tratatului de la Varșovia, care reprezintă un colectiv mai apropiat al comunității socialiste.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Ne vom gândi.

A propos, când faceți vizita în România?

L. Brejnev: Numai în toamna acestui an m-aș putea gândi.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Aș vrea să veniți într-o perioadă cu timp frumos, pentru a putea face o primire corespunzătoare. Mai târziu, toamna, este mai greu, încep ploile. Vreau ca primirea să fie o manifestare a prieteniei.

L. Brejnev: Bine, vom vedea.

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Relații Externe, dosar 85/1976, f. 2-4.

4. 3 august 1976, Crimeea. Nota de convorbire dintre secretarul CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, și primul secretar al CC al PCUS, Leonid I. Brejnev, referitoare la colaborarea statelor din blocul comunist; evoluția relațiilor româno-sovietice; probleme ale colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia; relațiile Uniunii Sovietice cu statele occidentale (Germania Federală, SUA, Franța); perspectivele colaborării statelor din Balcani.

Nota de convorbire cu prilejul întâlnirii tovarășului Nicolae Ceaușescu cu tov. Leonid Ilici Brejnev secretar general al CC al PCUS în Crimeea la 3. VIII 1976

La 3 august 1976 a avut loc la Ialta, în Crimeea, întâlnirea dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, aflat la odihnă în URSS și Leonid Ilici Brejnev, secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Convorbirea a început la ora 18.05.

L. Brejnev: Cum a fost în Moldova?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Bine, deși timpul a fost scurt.

L. Brejnev: Este o republică interesantă. Moldovenii au lucruri interesante în domeniul cooperării intercolhoznice și, în general, în agricultură. Am lucrat acolo și știu.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Am văzut o asemenea asociație și mi-a făcut o impresie bună.

L. Brejnev: Bodiul este un om dinamic, plin de ambiție. Ieri i-am felicitat cu

ocazia aniversării formării RSS Moldovenești. Consilierul meu le-a transmis telegrama telefonic. Aseară m-a sunat Bodiul, mi-a povestit despre primire, despre cuvântul pe care l-ai rostit la uzină, nu stenografic, ci așa, principalele elemente. Eu cred că a fost bine. Mi-a spus și despre dineul tovărășesc. Ieri am vorbit cu el o singură dată. Azi nu l-am mai sunat.

Cum stau ei acolo cu recolta?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Le-am adus noi ieri niște ploaie.

L. Brejnev: Este un semn bun când oaspeții aduc ploaie.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Se plânseseră că aveau secetă.

L. Brejnev: Anul acesta se pare că avem un an mai bun, dar cam inegal. Iarna a fost foarte grea. Ucraina cam scârțâie. Porumbul este bun, dar cam mic. În regiunea Poltava, de pildă, recolta se anunță bună, în regiunea Harkov, este bunicică, dar în regiunile Hersona, Zaporojie, Dnepropetrovsk nu este bine deloc.

Am acum la mine pe birou datele pe ultimii trei ani – 1973, 1974 și 1975. Eu nu măsoz în tone, ci în puduri (1 pud = 16 kg, n.t.²): așa m-am obișnuit și parcă arată mai mult. Uite, de exemplu, în regiunea Kubîșev am avut, în 1973, 100 milioane puduri, în 1974 – 60 milioane, iar în 1975 – 12 milioane. L-am întrebat pe primul secretar cât va da anul acesta. I-am spus: prietene, nu te oblig la nimic, rămâne între noi, dar tu ești acolo, vezi, discuții... El mi-a ținut o conferință: că din răsărit a venit cutare, din apus cutare... Eu l-am întrebat iar: bine, dar ce cifră îmi spui? Iar el a început din nou: că a fost secetă, că pe urmă a dat o ploaie torențială și a culcat totul și tot așa. Deci, tabloul este încă nițel cam contradictoriu. Este greu de spus ce va fi. Pe ansamblu, tendința la cereale este spre o recoltă mai bună ca cea de anul trecut.

Tot așa, nu știu cum va fi în Kazahstan, deși cunosc faptul că primul secretar, Kunaev, țintește la o cifră mare. Dar, când discut cu el, îmi spune că nu știe încă situația din Altai, că una-alta și nu îmi dă cifre.

Știi de pe acum că bine – în orice caz nu mai puțin decât anul trecut – va fi la bumbac. Am discutat cu primii secretari din republicile producătoare și se pare că doresc și pot să dea mai mult. Trebuie să spun că la bumbac am avut în acest cincinal o creștere permanentă, dat tot nu ne ajunge. Nu acoperim integral nici nevoile propriei noastre industrii textile. În plus, bumbac dăm în multe țări – în Polonia, Ungaria, RDG, Cehoslovacia. Voi luați?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Vreo 30 mii tone.

L. Brejnev: Fibre? Atunci trebuie înmulțit cu trei.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Nu, bumbac.

L. Brejnev: Deci, cam așa stau lucrurile.

Zilele trecute, când m-am întâlnit cu Gierek nu am început cu începutul discuției, ci cu sfârșitul. Pentru a prinde televiziunea și presa de mâine trebuie și noi să vedem mai întâi știrea despre întâlnire. Așa că la întâlnirea cu Gierek am început cu știrea de presă. I-am citit-o, iar el a spus că nu are observații, așa că am

---

² Nota traducătorului. Așa document original.

transmis-o la Moscova. Apoi am băut un pahar de coniac, o cafea. Deci, se poate în diferite feluri.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În ce privește recolta la noi, până acum la grâu și orez se pare că este bine, mai bine ca anul trecut.

L. Brejnev: Cum spun rușii: să dea Dumnezeu! Ne bucurăm când prietenii au recoltă bună.

În general, trebuie să spun că noi, în Biroul Politic al CC, fără să mai vorbesc de mine personal, urmărim cu atenție dezvoltarea României socialiste. Ca prieteni, ne bucurăm de succesele voastre, ne întristăm de eșecuri. Se întâmplă în toate felurile. Cunoașteți caracterul meu, așa că în această privință nu voi spune nimic nou. Noi lucrăm în colectiv și examinăm lucrurile împreună.

Zilele trecute am avut un mic incident. Alexei Nicolaevici (Kosîghin, n.t.³) s-a dus la vila lui de lângă Moscova cu skiful pe lac și s-a răsturnat. S-au băgat băieții după el în apă și l-au dezlegat, l-au scos de acolo. Dar a înghițit ceva apă și acum este la spital.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Te rog să îi transmiți salutările mele și urări de sănătate.

L. Brejnev: Acum încă nu se poate, dar când se va mai întrema o voi face cu plăcere.

Cum spuneam, cu recolta mai este încă multă incertitudine. Regiunea Krasnodar ne promite un plus mare de recoltă, dar Crimeea va da mai puțin. La Celeabinisc a trebuit să ducem trei ani la rând paie ca să salvăm animalele. Regiunea Orenburg a dat în 1973 - 209 milioane puduri, în 1974 - 231 milioane puduri, iar anul trecut - 3 milioane. Aseară târziu am vorbit cu ei și mi-au confirmat că anul acesta vor da 300 milioane puduri.

La orez stăm bine peste tot, dar mai avem o problemă cu apa. În Kazahstan avem suprafețele pregătite, dar nici n-am apucat să semănăm pentru că nu era apă; a nins prea puțin la munte.

Într-un cuvânt, rezultă că am făcut foarte bine că am dat o atenție sporită agriculturii. Am investit sume de bani colosale în irigații, în îmbunătățiri funciare. Acum avem un program adoptat pentru ameliorarea zonei podzolice. Acolo avem umezeală destulă, dar solul este mai slab. Ce să spun, treabă avem destulă.

Să vedem știrea de presă (Se dă citire proiectului).

Tov. Nicolae Ceaușescu: Am o mică observație. În contextul Conferinței de la Berlin să scoatem referirea la unitatea și coeziunea țărilor socialiste. Acolo nu am vorbit despre relațiile dintre țările socialiste, ci despre colaborarea dintre partidele comuniste participante.

L. Brejnev: Noi ce avem în vedere? Să subliniem că, totuși, elementul dominant și hotărâtor în politica mondială îl constituie coeziunea țărilor socialiste. La Berlin nimeni nu a negat aceasta.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Eu aș propune să punem un paragraf separat în

---

³ Nota traducătorului.

care să spunem că am avut, de asemenea, un schimb de păreri asupra colaborării dintre țările socialiste, fără a lega aceasta de Conferință. Am putea stârni obiecții din partea altor partide, mai ales din țările capitaliste.

L. Brejnev: Dar acolo țările socialiste nu s-au întâlnit separat.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Tocmai de aceea. Să spunem separat că am avut un schimb de păreri privind căile de transpunere în viață a Programului complex, în scopul întăririi în continuare a colaborării țărilor socialiste.

L. Brejnev: Nu este nimic rău în text, așa cum este.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În documentul de la Berlin nu se vorbește în nici un loc despre țările socialiste și relațiile dintre ele.

L. Brejnev: Dar toți vorbitorii au subliniat că tendința dominantă în viața internațională o reprezintă țările socialiste. Și Tito a spus asta. Eu nu zic să evidențiem rolul PCUS...

Tov. Nicolae Ceaușescu: Nu asta am în vedere. Nu ar fi bine să se interpreteze că noi suntem de părere că Conferința ar fi servit, în primul rând, țărilor socialiste. De aceea, propun să vorbim despre partidele comuniste din Europa, care includ și partidele noastre. Și separat, să punem un paragraf despre țările socialiste.

L. Brejnev: Poate să dăm textul, să-l mai examineze tovarășii...

Sunt bucuros că ai reușit să te rupi de treburi și să vii la noi la odihnă. Ne este plăcut acest lucru. Cred că și programul șederii a fost bun. La Pitunda vă veți putea odihni bine. Iar Gruzia este Gruzia, știi doar.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Am fost acolo mai demult.

L. Brejnev: Este o republică ospitalieră. Să ai grijă că te vor pune să bei vin din corn.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Nu prea am voie să beau.

L. Brejnev: Te vor convinge gruzinii. Avem acolo un prim secretar bun. La Erevan primul secretar este relativ tânăr, dar este un om capabil, rațional.

Tov. Nicolae Ceaușescu: La Erevan nu am fost niciodată.

L. Brejnev: Este un oraș interesant, situat pe coline. Te vor duce la muzeele lor de manuscrise vechi. Trebuie mers, altfel se supără: țin mult la ele, fiecare are o poveste a lui. Armenii sunt cam porniți împotriva turcilor. Și-au construit un monument impresionant, unde cântă din când în când o muzică funerară. Orașul Erevan este chiar frumos: străzile principale sunt largi, iar în jur sunt numai serpentine.

În anii trecuți am avut necazuri cu armenii, au avut loc pogromuri la comemorarea zilei în care turcii au ucis mulți armeni. Pentru ziua respectivă pregăteam în mod special organizațiile de partid. Acum este liniște: nu se mai fac excese.

Conform tradiției, noi dăm întâi cuvântul oaspeților.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Credeam că s-a schimbat tradiția.

L. Brejnev: Am mai făcut unele schimbări: ți-am povestit cum am început cu Gierek. Ai mei îmi dau întotdeauna un vraf de hârtii. Ca și cum nu aș cunoaște problemele. Dar eu știu totul.

Ca să spun sincer, între noi au fost multe lucruri diferite. Țin minte întâlnirea noastră când am venit la voi pe timpul lui Hrușciiov, atunci când vă învăța cum să creșteți porcii. De atunci s-au petrecut multe lucruri.

În orice caz, elementul dominant este că sunt relații normale, bune între România și noi. Sunt, desigur, unele asperități, păreri separate într-o problemă sau alta, sunt diferențe asupra unor probleme, dar la bază suntem totuși apropiați. În primul rând, suntem partide de guvernământ, în al doilea rând, suntem participanți ai Pactului defensiv de la Varșovia.

Nu știu cum privești tu lucrurile, dar nu am mai ținut demult o consfătuire a Comitetului Politic Consultativ. Acolo am putea veni cu noi teze în favoarea păcii, pentru dezvoltarea rezultatelor Conferinței de la Helsinki, pentru a duce mai departe lupta pentru pace și securitate. Acesta este principalul, să preîntâmpin un război nuclear. Dacă te gândești mai atent, războiul este un lucru îngrozitor. Deci, cu atât mai mult sunt necesare eforturi.

Există unele probleme organizatorice ale Comitetului Politic Consultativ, care pot fi rezolvate. Urmând practica și ordinea stabilită, ar urma ca această consfătuire să aibă loc la București. Cred că voi, ca țară gazdă, ar trebui să acționați. Sigur, trebuie pus de acord și cu alte țări socialiste. Poate, totuși, să ne întâlnim spre sfârșitul anului. Eu aș considera că este bine să ne întâlnim după alegerile din Statele Unite. Atunci vom ști cu cine stăm de vorbă, spre cine dăm cu piatra, ca să spun așa. Nu prea folosesc termeni diplomatici.

(Se aduce textul modificat al știrii de presă).

Tov. Nicolae Ceaușescu: Mai este un cuvânt. Să nu spunem „programul”, ci documentul adoptat la Berlin. Altfel ne critică toată lumea.

L. Brejnev: Ce am eu nevoie să fiu criticat?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Noi am dat o apreciere foarte bună Conferinței, chiar la Plenara CC.

L. Brejnev: Și noi. Am hotărât în Biroul Politic, am dat și în presă că, după aprecierea noastră, Conferința s-a desfășurat bine și noi o aprobăm.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În ceea ce privește natura relațiilor dintre noi. Doresc să spun deschis că relațiile noastre au început foarte bine. Și înainte, când era prim-secretar Hrușciiov, lucrurile mergeau bine. A avut loc vizita mea în Uniunea Sovietică, atunci când am devenit prim-secretar, am discutat un șir de probleme și am ajuns la înțelegeri foarte bune. Când ai fost la București ne-am înțeles, de asemenea, foarte bine.

Pe parcurs, nu știu cum au apărut anumite probleme, dar consider că ceea ce este caracteristic este că relațiile dintre partidele și țările noastre s-au dezvoltat. Am avut împreună mai multe întâlniri și până la urmă ne-am înțeles bine. Adevărat, au fost și discuții, dar consider că, în fond, esențial este să ajungem la concluzii comune. În fond, și în relațiile bilaterale, și în problemele internaționale, punctele noastre de vedere pornesc de la necesitatea întăririi colaborării. Eu apreciez că în momentul de față între partidele noastre și între țările noastre nu există probleme care să poată crea vreun motiv de fricțiune sau de neînțelegere.

Problemele construirii societății socialiste sunt destul de complexe. Esențial este să colaborăm. Uniunea Sovietică este o țară mare, iar România este o țară mai mică, dar se poate realiza o colaborare reciproc avantajoasă. Să facem astfel ca conclucrarea noastră să ducă și la dezvoltarea cooperării în CAER, inclusiv în cadrul Pactului de la Varșovia, atâta timp cât există acesta. Desigur, probabil că va mai exista un timp.

L. Brejnev: Probabil, deși cunoașteți politica noastră, noi suntem pentru desființarea blocurilor.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Ținând seama de desfășurarea evenimentelor în Europa occidentală, de creșterea influenței comuniștilor, a altor forțe democratice, problema blocurilor militare va fi discutată tot mai mult. După părerea mea, desființarea celor două blocuri militare ar fi în avantajul țărilor socialiste.

L. Brejnev: Și eu cred așa.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Din acest punct de vedere, nu văd să existe probleme între noi. Avem aceeași abordare. De aceea, doresc să vă adresez chemarea ca împreună să acționăm în așa fel încât să lăsăm la o parte problemele care au creat asperități în trecut.

L. Brejnev: Eu sunt pentru.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Și să facem totul pentru dezvoltarea unor raporturi comuniste, frățești între partidele și țările noastre.

L. Brejnev: Noi prețuim foarte mult tot ce este bun și pozitiv din ceea ce s-a făcut în ultimul timp de către partidul vostru, de Comitetul Central și personal de către tine în direcția îmbunătățirii relațiilor dintre noi.

Revenind la blocuri, nu trebuie să uităm că America trimite deschis în Grecia nave și armament, inclusiv nuclear. Giscard d'Estaing este acum prietenul lui Schmidt. Sub forma auto-apărării își sporește și el arsenalul nuclear. America face presiuni asupra Italiei. „Cei șapte” au declarat un boicot economic împotriva Italiei.

În aceste probleme noi am luat deschis poziție în răspunsurile pe care eu le-am dat la întrebările ziarului „Pravda”. Nu știu care este atitudinea ta față de aceste declarații.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Cred că a fost un interviu bun.

L. Brejnev: Sunt probleme arzătoare, importante pentru partidele comuniste, pentru țările socialiste. Judecând după reacția ziarelor americane, ecoul este bun, fără a mai vorbi de PC din SUA. Cred că a fost un lucru bun.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Sigur că vom mai avea timp să discutăm aceste probleme. Chestiunea blocurilor, fără a fi acum actuală este în Europa mai mult o problemă politică, privește mobilizarea popoarelor din țările NATO împotriva acestei politici.

L. Brejnev: De acord.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În ce privește ședința Comitetului Politic Consultativ sunt de acord să aibă loc la noi.

L. Brejnev: Ultima ședință a avut loc în aprilie 1974, la Varșovia; au trecut trei ani.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Sunt de acord ca, în orice caz, să așteptăm alegerile din Statele Unite, dar și pe cele din Germania Federală. Atunci vom putea avea mai multe date pentru a face o apreciere mai bună. Cred că spre sfârșitul anului va putea avea loc. Va trebui, desigur, să ne punem de acord cu celelalte țări.

L. Brejnev: Clar!

Tov. Nicolae Ceaușescu: Și să ne pregătim din timp.

L. Brejnev: În legătură cu relațiile dintre partide, am început o serie de întâlniri la diferite niveluri. Cred că este un lucru util. Consider că trebuie adusă această practică și la nivelul cel mai înalt, să ne întâlnim mai des. Să nu așteptăm mult. Se pot întâlni întâi miniștrii adjuncți, apoi miniștrii, apoi secretari și CC. Cu cât ne întâlnim mai des, cu atât ne cunoaștem mai bine. Ca și astăzi cu comunicatul, am discutat și am găsit un limbaj comun.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Trebuie, totuși, să convenim când faci vizita în România.

L. Brejnev: În această problemă ai dreptate, nu am mai fost demult la voi. Dar, dacă suntem de acord cu ținerea Comitetului Politic Consultativ, voi fi acolo. Sunt de acord să mai stau vreo două zile, să ne vedem separat.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Cred că nu este bine cu ocazia Comitetului Politic Consultativ. Trebuie să aibă loc o vizită oficială, ca să putem face și o primire corespunzătoare. Ședința Comitetului Politic Consultativ are alt caracter. Cred că două zile se pot găsi.

L. Brejnev: Când a fost ultima vizită.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În 1964, când am fost eu.

L. Brejnev: Am vrut să vin în vizită pentru semnarea Tratatului de prietenie, dar atunci am fost operat. Am să mă mai gândesc în aceste zile.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Pentru a putea face o primire așa cum trebuie, este bine să vii într-o perioadă mai caldă a anului. Eu sunt de acord să ne întâlnim și la vânătoare, și cu alte ocazii, dar este important să aibă loc o vizită oficială, cu o primire corespunzătoare din partea populației, o vizită care să nu fie legată de ședința Comitetului Politic Consultativ. S-ar putea găsi în septembrie două sau trei zile. Sigur, eu aș vrea și cinci, și 10 zile, dar înțeleg că sunt probleme multe. Drumul până la București durează exact două ore.

L. Brejnev: Aceasta nu este o problemă. Dracu știe cum o să aranjăm! Poate îmi dai timp să mă gândesc, doar mai stai aici vreo două săptămâni.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Zece zile.

L. Brejnev: De ce numai zece zile?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Am stat deja două. Avem multe probleme și acasă. Se apropie 23 August, am și multe probleme economice de rezolvat. S-ar putea și de 23 august, dar nu este o dată rotundă.

L. Brejnev: Nu mai face presiuni. Am zis că o să mă gândesc.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Sigur se poate și de 23 August, dar pentru a putea face o primire bună trebuie venit cu cel puțin 2 zile înainte pentru că în ajun avem adunarea festivă; este și duminică. Să facem așa încât vizita să fie o manifestare puternică a prieteniei dintre partidele și popoarele noastre. În septembrie ar fi bine.

L. Brejnev: Bine, cât timp stai aici, mă voi sfătui, voi vedea cum este cu calendarul. Cred că nu trebuie să te superi dacă te rog să mai aștepți câteva zile.

Am vrut să-ți spun de la început că venirea ta împreună cu Elena are pentru noi un sens profund, îi acordăm însemnătate și pe plan politic.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În afară de ședința Comitetului Politic Consultativ, ne-am putea gândi și la un schimb de păreri la nivelul secretarilor generali asupra problemelor economice. Desigur, cu același prilej, am putea rezerva o zi pentru aceste probleme, dar se poate și separat.

L. Brejnev: Cred că am convenit mai demult să discutăm problemele economice la cel mai înalt nivel, dar apoi s-a amânat. Nici eu nu am fost pregătit, eram în convalescență. Știu că tovarășul Kádár și alți tovarăși manifestă un anumit interes în această privință. Trebuie să spun că, în ansamblu, am avansat destul de bine în relațiile noastre din cadrul CAER. În această privință și România a făcut mari pași înainte. Aceasta nu ne aduce tuturor altceva decât avantaje. La început și voi ați avut o anumită atitudine, apoi s-au limpezit lucrurile. Dorim ca ambele părți să tindă spre extinderea și adâncirea schimburilor de mărfuri, de informații în domeniul economic, spre lărgirea integrării.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Noi am dori să realizăm o serie de obiective împreună în România.

L. Brejnev: Nu știu ce ai în vedere în mod concret, dar într-un șir de probleme care de mai mult timp nu fuseseră soluționate noi i-am ajutat pe tovarășii români. Vreau să spun că, pe măsura posibilităților, noi suntem gata să colaborăm și să ajutăm România.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Vreau să spun, Leonid Ilici, că relațiile economice dintre România și Uniunea Sovietică au mers în jos, mă refer la pondere, care acum reprezintă 18-20 procente din comerțul exterior al României. În trecut a fost 30 la sută și mai mult. După acordul încheiat recent, dacă nu se vor găsi noi posibilități de creștere a schimburilor, ponderea va scădea la 15-16 la sută. De aceea, noi am propus să găsim împreună posibilități pentru a menține cel puțin o pondere în jur de 18-20 la sută.

L. Brejnev: Din informațiile pe care le-am primit rezultă că în cincinalul următor colaborarea economică dintre țările noastre va înregistra o creștere. Volumul fizic al comerțului va crește cu aproximativ 25 la sută, iar în prețuri curente cu 70 la sută. Desigur, și noi și voi suntem cu toții interesați ca ritmul de creștere a schimburilor economice să fie și mai rapid. Știu și despre inițiativele corespunzătoare ale tovarășilor români, de rugămințile făcute în privința vânzării unor cantități de mărfuri de mare căutare. Dacă în cursul îndeplinirii celui de-al zecelea cincinal vor apare noi posibilități, vom depăși volumul stabilit.

N-aș dori să intru acum în discutarea problemelor economice de detaliu ale relațiilor dintre cele două țări, dar vreau să spun că pentru prima dată au fost date însărcinări oficiale în acest sens organelor competente de la noi. Am în vedere o hotărâre corespunzătoare care a fost adoptată de Biroul Politic.

Aș spune acum că trebuie să ne gândim și la elaborarea unor planuri puse de acord pentru organizarea colaborării economice în anii de dincolo de actualul

cincinal pentru ca ambele părți să vadă încotro mergem și ce anume putem face. Trebuie ca în cincinalul 1980-1985 să asigurăm un ritm înalt de creștere a schimbului reciproc de mărfuri.

Aici cred că vei fi de acord că trebuie să se acorde o atenție deosebită pentru a lărgi legăturile de cooperare între unele ramuri ale industriei din țările noastre, metalurgia cu metalurgia, construcțiile de mașini cu construcțiile de mașini etc. sunt posibilități mari de adâncire a colaborării economice și în legătură cu elaborarea programelor de obiective pe termen lung asupra cărora – spre satisfacția noastră – s-a căzut de acord la sesiunea a 30-a a CAER.

Aceasta este linia noastră de politică în domeniul economic.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Complet de acord, Leonid Ilici.

Nici eu nu vreau să intru în probleme de amănunt. Nu noi suntem cei care trebuie să le rezolve. Dar dacă vom da indicații organizațiilor economice și miniștrilor să găsească soluții cred că vom reuși ca ponderea relațiilor noastre economice să nu scadă, cel puțin să se mențină. Să-i punem să ne raporteze ce soluții au găsit și atunci sunt sigur că vor găsi soluții. Și noi suntem de acord să dezvoltăm cooperarea. Până acum s-au discutat câteva probleme importante.

Continuarea diminuării schimburilor economice nu prezintă pentru noi, desigur, o problemă deosebită, văzut în ansamblu. Dar, din punct de vedere politic acest lucru poate fi interpretat în fel și chip. Eu nu aș vrea să se meargă pe o scădere a ponderii.

L. Brejnev: Sunt de acord.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În privința relațiilor dintre partidele noastre și eu apreciez că în ultimul timp s-au intensificat schimburile de delegații. Noi suntem pentru lărgirea în continuare a schimbului de delegații, a colaborării în diferite alte forme. Acum are loc în România un colocviu pe linie de tineret. În definitiv, oamenii trebuie să se întâlnească, să se cunoască, să învețe să colaboreze.

L. Brejnev: Repet – și vorbesc în numele Biroului Politic și al meu personal – că noi dăm o înaltă prețuire tuturor celor ce se fac de ambele părți, personal de tine, pentru îmbunătățirea în continuare a relațiilor dintre partidele și țările noastre.

Am colaborat bine în preajma Conferinței partidelor comuniste și muncitorești din Europa. Apreciem faptul că între noi s-a ajuns la un acord cu privire la încetarea publicării de materiale care pot aduce atingerea sentimentelor naționale ale popoarelor noastre. Împărtășim pe deplin declarațiile tale clare privind absența oricăror probleme teritoriale între Uniunea Sovietică și România și inviolabilitatea frontierelor sovieto-române, privind legăturile tradiționale dintre popoarele noastre atât în trecut, cât și în prezent, și perspectiva extinderii și adâncirii lor în viitor.

Acum, noi considerăm că trebuie acționat pentru ca acordurile pe care le avem, pozițiile principale pe care le-am consemnat împreună în timpul discuțiilor noastre constructive să fie însușite de toți oamenii din Uniunea Sovietică și din România și să fie îndeplinite integral. Aceasta este dorința noastră. Nu trebuie permis ca din inerție să se continue anumite prostii sau să apară publicații nedorite.

Partidul nostru va face tot ce este necesar pentru ca relațiile sovieto-române să devină tot mai strânse, cu adevărat internaționaliste. Suntem gata să dezvoltăm colaborarea frățească cu România, respectând cu strictețe egalitatea în drepturi, neamestecul în treburile interne, suveranitatea fiecăruia.

Tov. Nicolae Ceaușescu: De acord. Când am plecat de acasă, mi s-a dat și mie un dosar. Eu sunt de acord cu ce scrie aici.

L. Brejnev: Ți-am citit din exemplarul corectat de mine. Față de ce am primit la început am mai tăiat, am mai îndreptat.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Din păcate, au mai continuat, chiar până în ultimele două zile, să apară anumite articole în presa sovietică.

L. Brejnev: Ce fel de articole?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Legate de problemele discutate cu Katușev la București. N-aș vrea să mă refer acum la ele. Trebuie, însă, înțeles că și la noi oamenii citesc. La noi vine practic, toată presa sovietică. Ne vine foarte greu să le răspundem. Ce doresc eu să subliniez? Tocmai ce ai citit acum: să se acționeze de ambele părți pentru a se pune capăt unor asemenea articole. Nu are rost să discutăm tot felul de lucruri care nu fac decât să agite situația. Ultimul articol a apărut într-o revistă de istorie.

L. Brejnev: Ai timp să citești asemenea lucruri?

Tov. Nicolae Ceaușescu:

Nu eu, istoricii. Au rezolvat toate problemele, nu mai au acum ce face și discută ce a făcut Ștefan ce Mare acum 500 de ani. S-a spus că el a fost omul turcilor, când el a purtat 46 de războaie cu turcii. Toată viața s-a bătut cu turcii. El a avut relații bune cu tătarii și cu rușii. Aceasta creează la oameni o anumită reacție.

Nu vreau să discut aceste probleme, am dat numai un exemplu. Trebuie să punem capăt unor asemenea lucruri. Suntem de acord ca istoricii să se întâlnească, să discute între ei, să discute, desigur, istoria de pe poziții de clasă și să ne pună în evidența ceea ce ne interesează acum, pentru întărirea prieteniei și colaborării.

Acum este o altă situație. Există Uniunea Sovietică care construiește societatea comunistă, există România care construiește socialismul. Dorim să colaborăm strâns, să găsim și să punem în valoare ceea ce ne este comun. De aceea am salutat ceea ce ai citit, dar cred că realmente trebuie acționat pentru ca toți cei ce lucrează în acest domeniu să țină seama de aceste păreri.

Am fost acum în Moldova sovietică. Am căutat să acționăm pentru a dezvolta relațiile de bună vecinătate. Am căpătat impresia că și conducătorii moldoveni – potrivit declarațiilor lor publice – au fost mulțumiți. Ei au ridicat problema – și, desigur, eu am fost de acord – să creăm condițiile pentru ca oamenii să se întâlnească mai des. Noi nu avem obiecții. Cu bulgarii, iugoslavii, ungurii avem relații foarte largi. Periodic au loc întâlniri la graniță, târguri comune. Nu este o problemă. De ce să nu avem și cu Uniunea Sovietică? Am făcut asemenea relații în trecut. Nu este nici un pericol acum ca românii să-i convingă pe sovietici să construiască comunismul, pentru că fac aceasta. Și la noi se construiește socialismul: cu lipsuri, cu greutate, dar se merge înainte. Cred că este bine ca oamenii să se întâlnească, să discute. Vor

vedea că în Uniunea Sovietică poate că unele lucruri se fac mai bine, iar la noi mai prost, sau invers. În definitiv, ce interesează? Cum se cresc porcii, oile, cum se îngrijește via, cum se lucrează în fabrică.

L. Brejnev: Trebuie salutat acest lucru.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Dimpotrivă, oamenii trebuie ajutați să se întâlnească. Aici suntem complet de acord. Noi am discutat și în Comitetul Politic Executiv, care a aprobat unanim poziția mea în convorbirile cu Katushev. În raportul la Congresul educației politice și culturii am menționat aceasta. Suntem hotărâți să acționăm și în viitor în această direcție. Dorim să facem totul pentru dezvoltarea unei colaborări cât mai bune între partidele și popoarele noastre.

Vreau să spun, Leonid Ilici, că chiar dacă într-o problemă sau alta mai apar unele deosebiri de păreri, acestea pornesc de la dorința de a contribui la întărirea forțelor socialismului pe plan internațional. Întotdeauna România va fi consecventă în politica sa de solidaritate cu țările socialiste, cu Uniunea Sovietică, cu partidele comuniste, cu toate forțele antiimperialiste.

L. Brejnev: Este o teză foarte justă, este o politică justă.

La Jocurile Olimpice, fetișcana aceea de la ține, Nadia, a fost strălucită. V-ați prezentat bine. Totuși nu e în ordine că ne-ați luat-o înainte, deși pe ansamblu am ieșit pe primul loc. Glumesc, desigur. Și RDG a ieșit foarte bine, și America. Dar trebuie să spun că la multe sporturi România s-a afirmat. La box noi am fost mai slabi. Mi-a părut rău că cubanezul nu l-a bătut pe american.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Dacă ar fi să ne plângem, noi ar trebui să zicem de ce ne-ați bătut la hanbal.

L. Brejnev: Dar la diferență mică.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Ai noștri au jucat mai slab, de la început. Așa că am luat numai argintul.

L. Brejnev: Mă descurc mai greu în reguli; văd doar că aleargă de colo până colo. Acest sport nu prea este popular la noi. Cele mai populare sunt fotbalul și hokey-ul.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Și ați pierdut la amândouă.

L. Brejnev: Ne-a scos RDG-ul din cursă.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Ce fel de internaționalism e acesta?

L. Brejnev: Am să-i trimit o notă de protest lui Honecker.

Cred că va fi o mare bătălie la Colombo, la nealiniați. Nu știu dacă va merge Castro; cred că șansa este de 90 la sută că nu va merge. Nu mi-a răspuns încă la scrisoare. Cred că până la urmă va merge Rodrigues. În orice caz așteptăm să vedem cum va evolua situația.

Cu privire la Angola, cubanezii au spus și public și ne-au declarat și nouă că își vor îndeplini întocmai angajamentul de a-și retrage treptat personalul de acolo.

Angolezii ni s-au adresat nouă să îi ajutăm în organizarea unui partid. În acest sens ei s-au adresat și tovarășilor cubanezi.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În Angola problemele sunt încă complicate. Ei mai au multe de făcut.

L. Brejnev: Imens.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Totuși, problema realizării unei înțelegeri interne nu a fost rezolvată. La ei sunt încă triburi, nu este situația din Europa. Iar partidele, așa cum sunt, sunt pe bază tribală. Situația aceasta există, în general, în întreaga Africă neagră.

L. Brejnev: Și greutatea respective.

Dar Agostinho Neto vrea să-și organizeze partidul.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Îl cunosc bine.

L. Brejnev: La noi nu a fost. Ne-a comunicat că vrea să vină.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Eu îl știu demult, de când era în mișcarea de eliberare.

L. Brejnev: Gustați din prăjitura aceasta; se numește „Napoleon”.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Se poate numi astfel; a trecut destul timp.

L. Brejnev: Totuși, Napoleon a fost o mare personalitate.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În momentul în care a renunțat la principiile revoluției burghezo-democratice, el și-a pierdut influența în Europa.

L. Brejnev: Trebuie, totuși, să gustați din prăjitură. Este făcută de soția mea.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Vă rog să-i transmiteți cele mai bune urări din partea mea și a soției. Trebuie să vină și dânsa în România.

L. Brejnev: Trebuie să spun sincer că i-ar place și și-ar dori să mă însoțească în fiecare din călătoriile mele, dar nu se simte prea bine. Este cu un an mai tânără decât mine. Eu anul acesta împlinesc 70 de ani.

Tov. Nicolae Ceaușescu: La mulți ani!

L. Brejnev: Este o vârstă! Nu știu cum va fi, dar cred că tovarășii vor marca această dată, ca și în alte cazuri.

Am avut, totuși o viață bogată. Mă trag dintr-o familie muncitorească. Când aveam 11 ani a început revoluția. Mai târziu am început să lucrez în uzină. Era o perioadă tulbură, erau lupte, tot felul de bande. Uzina a fost oprită; rămăseseră numai maiștri și meșterii șefi. Pe atunci erau protejate cadrele. Eu cu mama și cu toți copiii am trebuit să plecăm în zona Kursk, în satul tatei. Interesant este că în satul meu, care se află la 18-19 km de Kursk, toți locuitorii sunt Brejnevi, iar satul se numește Brejnevos. În satul alăturat, Potapovo, toți locuitorii sunt Potapovi, iar la zece kilometri mai încolo este satul Graniavino, iar locuitorii se numesc Graniavin. Este o istorie veche; nu știu de unde provine. În perioada aceea am lucrat cu plugul, am simțit gustul pământului. Apoi, am urmat școala medie tehnică de ameliorări funciare, dar până la urmă m-am simțit din nou atras de vechea profesiune – metalurgia.

Dar acestea sunt amintiri. Am văzut că aveți o creștere rapidă, un ritm înalt al producției industriale.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Cu toate acestea suntem încă o țară în curs de dezvoltare. În CAER suntem, totuși, țara cea mai rămasă în urmă, în afară de Mongolia. De aceea, suntem nevoiți să dăm 33 la sută din venitul național pentru acumulare. Suntem singura țară unde se lucrează 8 ore zilnic, 6 zile pe săptămână. La noi săptămâna de lucru este încă de 48 de ore. În acest cincinal dorim să trecem

la săptămâna de 44 de ore. Dacă în toate celelalte țări nu s-ar fi trecut la săptămâna de 44 și 42 de ore, noi am mai fi menținut sistemul de 48 de ore pe săptămână.

L. Brejnev: Am căzut de acord să discutăm frățește, sincer, deschis, fără a încerca să umbrim lucrurile. Ai exprimat păreri și în unele probleme care nu sunt simple. Dar și eu vreau să fim prieteni.

La recepția de la Varșovia, după încheierea ședinței Comitetului Politic Consultativ, am vorbit în cuvântul meu despre desființarea simultană a NATO și a Tratatului de la Varșovia. Am spus atunci că desființarea Tratatului de la Varșovia este legată de rezerva pe care o reprezintă crearea unui sistem de securitate în Europa. Am amintit aceasta pentru a sublinia că esențialul constă tocmai în această rezervă. Noi năzuim spre ziua când vom reuși să reducem substanțial cheltuielile militare, să frânăm cursa înarmărilor, visăm momentul când vom reuși să lichidăm NATO, ceea ce ne va permite și nouă să renunțăm la Tratatul de la Varșovia – alianța militară a țărilor socialiste. Dar pe calea spre acest obiectiv există încă foarte multe obstacole pe care le vom depăși cu atât mai ușor cu cât este mai puternică conlucrarea noastră, cu cât va fi mai puternic Tratatul de la Varșovia, scutul de nădejde al țărilor socialiste care ne ferește de amenințările imperialismului. Cred că ești de acord cu aceasta?

Tov. Nicolae Ceaușescu: În principiu, da.

L. Brejnev: Atitudinea față de Tratatul de la Varșovia este o problemă în legătură cu care este foarte important să acționăm cu toții în mod coordonat. Din păcate, nu întotdeauna a fost așa. Uneori tovarășii de la voi pun problema lichidării blocurilor în așa fel încât diferența dintre Tratatul defensiv de la Varșovia și blocul agresiv al NATO devine imperceptibilă.

Probabil că nu este întâmplător că presa occidentală a remarcat faptul că noul ministru al Apărării Naționale, Ion Coman, a efectuat la numai o săptămână după numirea sa, în iunie a.c., o vizită în Anglia, iar nu într-o țară membră a Tratatului de la Varșovia. Eu nu vreau să spun nimic de tovarășul Coman, nici nu îl cunosc, dar presa occidentală a observat că, în calitatea sa anterioară de prim adjunct al ministrului și șef al Marelui Stat Major, el nu a fost niciodată în nici o țară din Tratatul de la Varșovia. Așa scrie presa occidentală. Aceasta dă presei burgheze prilejul de a face speculații și trezește anumite îngrijorări la noi și la alți membri ai Tratatului.

Noi credem că ar trebui intensificat procesul de destindere, trebuie întărită latura politică a activității alianței noastre, fără a uita, însă, latura militară a colaborării. Considerăm că singura cale pentru consolidarea rezultatelor destinderii este de a completa, în ultimă instanță, destinderea politică printr-o destindere pe plan militar.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Îmi pare rău că ați dat citate din presa occidentală, care conțin neadevăruri. Nu doresc să intru într-o discuție pe această problemă. Dacă am lua tot ce scrie în presa străină, ne-ar trebui o zi întreagă să ne descurcăm în aceste probleme.

L. Brejnev: Adevărat, dar...

Tov. Nicolae Ceaușescu: Am început cu aceasta pentru a se ajunge la Tratatul de la Varșovia. În primul rând, Coman a fost în mai multe țări socialiste și ca șef al Marelui Stat Major și ca șef al Direcției Politice Militare, fără a mai vorbi de consfăturile comune pe linia armatelor, inclusiv recent.

L. Brejnev: Voi verifica.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Dar nu aceasta este problema. El a fost în Anglia în locul fostului ministru, care acceptase invitația de acum doi ani. Dar, independent de toate acestea, cred că relațiile dintre țările socialiste, inclusiv pe linie militară, nu pot să fie influențate de o vizită făcută într-o țară sau alta, sau de un comentariu de ziar – probabil reacționar – pe marginea unei asemenea acțiuni.

În legătură cu Tratatul de la Varșovia, suntem, desigur, de acord cu toții că trebuie acționat pentru dezarmare, pentru destindere și pentru crearea condițiilor politice de securitate pentru toate țările și, în acest cadru, pentru a se ajunge și la desființarea celor două blocuri militare, așa cum au afirmat nu o dată țările participante la Tratat. Este evident caracterul deosebit al blocului NATO față de Tratatul de la Varșovia. Când am vorbit despre desființarea blocurilor militare niciodată, nici măcar în comunicatele comune, nu s-a simțit nevoia să se dea o explicație asupra diferențelor dintre o alianță și cealaltă. Se înțelege evident că NATO este un pact creat de țările imperialiste, iar Pactul de la Varșovia a fost creat ca un tratat defensiv al țărilor socialiste care își apără cuceririle revoluționare și independența. Dar a repeta acest adevăr de fiecare dată când este vorba de o măsură de dezarmare este un nonsens. Este evident că, cel puțin noi, românii, nu ne gândim să propunem desființarea Pactului de la Varșovia înainte de desființarea NATO.

L. Brejnev: Înțeleg.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Noi considerăm că, din punct de vedere politic, trebuie acționat pentru crearea condițiilor în vederea desființării simultane a blocurilor militare. Între timp, însă, trebuie acționat pentru dezvoltarea colaborării între țările socialiste pe plan politic, economic, inclusiv pe plan militar. Întărirea capacității comune de apărare presupune și întărirea fiecărei țări și a fiecărei armate.

L. Brejnev: Așa am spus și noi: fiecare armată națională trebuie să fie puternică. Altfel contează numai pe noi.

Tov. Nicolae Ceaușescu: La fel spunem și noi. Îți garantez că, în orice împrejurări, armata română, atât cât va fi în stare, va lupta alături de Uniunea Sovietică, de celelalte țări socialiste. Facem și vom face totul pentru a nu se ajunge la război; nu dorim războiul, dar, dacă va fi nevoie, vom lupta alături.

L. Brejnev: Alături vom lupta!

Tov. Nicolae Ceaușescu: Anul viitor se împlinesc 100 de ani de când armatele române și rusești au luptat împotriva turcilor, și au luptat bine.

Trebuie să fie clar că România, ca țară socialistă, Partidul Comunist Român vor face totul pentru a ridica nivelul de pregătire și de luptă al armatei române. Fie că va exista Pactul de la Varșovia sau nu, noi vom fi alături de țările socialiste, de Uniunea Sovietică, în lupta împotriva imperialismului. Așa se pune problema.

L. Brejnev: Salut această declarație.

În altă ordine de idei, cred că punerea problemei unei uniuni sau alianțe balcanice nu are nici o bază solidă. Țările din zonă sunt România, Iugoslavia, Bulgaria, Turcia, Grecia, mă rog, și Albania. Două țări fac parte din NATO – Turcia și Grecia. Prin aceasta, o asemenea uniune nu se justifică.

Cunosc dorința ta de a avea ceva în această regiune. Trebuie să amintesc un lucru care poate părea ironic, dar Churchill numea această zonă „pântecele moale al Europei”. Această expresie are un sens profund. Eu consider că aici avem de-a face cu o problemă principială. Nu știu dacă mai trebuie să dezvolt idea. Am expus numai punctul nostru de vedere.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Cred că problema nu se pune în felul acesta. Trebuie să spun, Leonid Ilici, că această problemă nu este înțeleasă cum trebuie. În primul rând, nimeni nu pune problema unei uniuni balcanice. Acest lucru ar fi cu totul nerealist. În al doilea rând, îmbunătățirea relațiilor și dezvoltarea colaborării dintre țările balcanice este nu numai în interesul țărilor din Balcani, ci și al țărilor socialiste, așa putea spune că și în interesul Uniunii Sovietice.

Ce au de pierdut țările socialiste dacă în domeniul transporturilor s-ar realiza aici o serie de acțiuni comune? Iar noi suntem în situația de a dezvolta colaborarea în acest domeniu. Practic nu putem asigura transporturile pe măsura necesităților nici prin Bulgaria, nici prin România, nici prin Turcia, nici prin Grecia sau Iugoslavia. Este în interesul tuturor să rezolvăm unele probleme de acest fel.

În al treilea rând, a mobiliza opinia publică din Grecia și Turcia împotriva blocului NATO este un lucru pozitiv. În general România nu este pentru nici un fel de uniune și cu atât mai puțin pentru o uniunea balcanică, dar îmbunătățirea relațiilor și colaborării între țările balcanice considerăm că ar fi necesară. Aceasta ar servi și cauzei destinderii și securității în Europa. Personal, nu sunt pentru crearea unei uniuni a statelor balcanice nici acum, și nici atunci când Grecia și Turcia vor fi și ele țări socialiste.

L. Brejnev: Voi puneți problema lărgirii și adâncirii colaborării regionale în Balcani.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Sigur, pentru că dorim să rezolvăm, printre altele, problema transporturilor în Balcani. Toate țările sunt interesate în rezolvarea acestor probleme. Trebuie să extindem căile ferate, șoselele. Aceasta cere investiții. În afară de aceasta va trebui să colaborăm mai activ în domeniul energiei electrice, al combaterii poluării și în alte domenii care interesează toate țările din zonă.

L. Brejnev: Care este interesul nostru, ca țară socialistă? Înainte de toate să slăbim legăturile Greciei și Turciei cu NATO.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Dar pentru aceasta trebuie să îmbunătățim relațiile noastre cu ele. Aceste țări trebuie să capete încredere în țările socialiste.

L. Brejnev: Trebuie să limităm amestecul imperialist al NATO în Grecia și Turcia. Aceasta este esența problemei. Trebuie să creem pas cu pas condițiile pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii. Pornind de la acest obiectiv considerăm că este lipsit de perspectivă să se urmărească în prezent constituirea unui organism de colaborare închis. Este mai bine să se dezvolte colaborarea

bilaterală. Dacă se merge pe ideea unei organizații regionale separate, pur balcanice, desprinse de celelalte țări, acest lucru nu ar fi realist. Construirea colaborării numai pe baza atragerii Greciei și Turciei – ambele țări capitaliste – nu ar corespunde intereselor statelor socialiste. Colaborarea în Balcani trebuie să fie deschisă și pentru participarea celorlalte țări socialiste. În acest fel ar avea de câștigat și România socialistă, și Bulgaria socialistă, și Iugoslavia socialistă, și Ungaria, și Uniunea Sovietică, și cauza noastră comună.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Probabil că această chestiune necesită o discuție mai lungă.

L. Brejnev: Posibil.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Cred, însă, că nu este bine înțeleasă această problemă. Desigur, trebuie luptat pentru desprinderea Greciei și Turciei din NATO. Dar acest lucru nu este realist până la desființarea blocurilor. Dar putem câștiga influență în rândul maselor populare din Grecia și Turcia și în anumite cercuri politice care ne vor sprijini în lupta pentru desființarea NATO. Dar pentru aceasta, pentru a ajunge la transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii – și eu sunt de acord cu această orientare – trebuie să îmbunătățim continuu relațiile cu Grecia și Turcia, inclusiv în domeniul economic, unde există posibilități în prezent.

Este clar că nu putem apuca să discutăm despre desființarea blocurilor militare numai în Balcani, dar putem discuta despre îmbunătățirea colaborării în domenii unde există interese comune. Aceasta nu înseamnă o uniune a țărilor balcanice, ci soluționarea unor probleme între țări vecine, care, evident, au asemenea probleme.

Am dat ca exemplu problema transporturilor. Noi am transmis și Ungariei unele propuneri în sensul că, dacă sunt interesați în transporturile pe Dunăre și Marea Neagră, să vină să discute. Dacă vor o rezolvare pe o bază permanentă, trebuie să facă și investiții. Noi dezvoltăm porturile la Marea Neagră, dar dacă cineva dorește să aibă acces permanent trebuie să plătească. Până acum nu am primit răspuns. Am propus și Austriei același lucru.

L. Brejnev: Mai este și problema Chinei. Situația din China știți cum este. Noi am fost mereu în dezacord cu poziția tovarășilor români care transmit de fiecare dată felicitări, telegrame. Punctul nostru de vedere este ca România să-și modifice într-o oarecare măsură cursul, câștigând astfel ea însăși în prestigiu.

Noi nu suntem împotriva poporului chinez, după cum am declarat și la Congresul partidului, dar suntem împotriva politicii Pekinului și în acest sens ne-am pronunțat întotdeauna. Aceasta este o chestiune principială.

Acum apare o situație nouă. Lui Mao i s-a interzis să primească oaspeți. Starea sa fizică este grea, stă la pat, nu se mai mișcă. Ne putem aștepta în orice zi la o modificare a situației.

Nu-mi fac iluzii că lucrurile se vor schimba dintr-o dată în ce privește atitudinea Chinei față de Uniunea Sovietică, dar este un fapt că în China există și alte forțe. Am încredere că, treptat, China va reveni în familia noastră. Pentru aceasta sunt necesare multe eforturi și mult timp.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Pe scurt, voi spune doar atât. Eu am 58 de ani, iar

tu ai anul acesta 70. Vom mai lucra împreună. Am deplina convingere că relațiile dintre Uniunea Sovietică și China se vor îmbunătăți.

L. Brejnev: Îmi amintesc că atunci, de mult, la Congresul vostru, îmi spuneai la aeroport, mai rabdă, mai rabdă că se vor îmbunătăți relațiile. De atunci au trecut mulți ani.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Trebuie văzut că întotdeauna pentru o înțelegere este nevoie de doi. N-aș vrea să discut acum această problemă. România nu a făcut și nu va face nimic care să ducă la înăsprirea relațiilor dintre Uniunea Sovietică și China. Dorim ca aceste relații să se îmbunătățească. Suntem convinși că se va ajunge la aceasta. Dacă putem contribui la o asemenea îmbunătățire, suntem gata să o facem.

L. Brejnev: Tu ești comunist și eu sunt comunist. Gierek ți-e prieten și Honecker ți-e prieten. Iar chinezii înjură „, clica lui Gierek”, îl sprijină pe renegatul Myal, împrășcă cu noroi RDG.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Uite care este problema. Trebuie gândit cum să se procedeze pentru a nu adăuga lucruri noi care să ducă la înrăutățirea relațiilor dintre Uniunea Sovietică și China.

Aș adăuga ceva în glumă, dar este și o realitate. Prin 1700 și ceva, când relațiile dintre Rusia și China erau destul de încordate, a fost un român, Spătarul Milescu, care a ajutat la aplanarea situației.

L. Brejnev: Să mergem sus, să ne vedem la televizor. Eu îți urez concediu plăcut, ție și soției, sănătate multă.

(Convorbirea s-a încheiat la ora 21,00).

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Relații Externe, dosar 108/1976, f. 1-40.

5. 13 noiembrie 1976, Moscova. Informare a ministrului consilier Gheorghe Colț privind activitatea de politică externă a URSS după Congresul XXV al PCUS.

Ambasada Republicii Socialiste România
Moscova
0223 / 13.XI. 1976 Ministerul Afacerilor Externe

Secret

Direcția I Relații

Notă

Referitor: problemele dezarmării în activitatea de politică externă
a URSS după Congresul al XXV-lea al PCUS

1. Lupta pentru încetarea cursei înarmărilor, pentru dezarmare, a fost considerată la cel de-al XXV-lea Congres al PCUS și reafirmată de Plenara CC al

PCUS din 25–26 octombrie a.c. ca una din direcțiile principale ale activității de politică externă a partidului și statului sovietic. La plenara din octombrie a CC al PCUS, L.I. Brejnev releva că „în lupta pentru o pace trainică nu există în prezent o problemă mai importantă decât încetarea cursei înarmărilor... trecerea la dezarmare”.

În „Programul luptei în continuarea pentru pace și colaborare internațională, pentru libertatea și independența popoarelor”, adoptat de Congresul al XXV-lea al PCUS, problematica dezarmării cuprinde, în ordine, următoarele „sarcini stringente”:

A milita pentru curmarea cursei crescânde a înarmărilor, care prezintă pericolul pentru pace și pentru trecerea la reducerea stocurilor de armament, la dezarmare. În acest scop:

a) să se facă tot posibilul pentru finalizarea pregătirii unui nou acord între URSS și SUA asupra limitării și reducerii armamentelor strategice, pentru încheierea unor tratate internaționale privind încetarea generală și totală a experiențelor cu arme nucleare, interzicerea și distrugerea armelor chimice, interzicerea elaborării de noi tipuri și sisteme de arme de exterminare în masă, precum și a influențării asupra mediului natural în scopuri militare sau alte scopuri dușmănoase;

b) să se depună noi eforturi în vederea activizării tratatelor privind reducerea efectivelor trupelor și armamentelor din Europa Centrală. După ce se va conveni asupra primilor pași concreți în această direcție, să se continue, în anii următori, opera de destindere militară în zona sus-menționată;

c) să se obțină ca, în locul actualei creșteri necontenite a cheltuielilor militare din multe state, să se practice reducerea lor sistematică;

d) să se ia toate măsurile în vederea convocării cât mai urgente a Conferinței mondiale pentru dezarmare.

A se obține încheierea unui tratat mondial cu privire la nerecurgerea la forță în relațiile internaționale.

Din cele mai sus rezultă că în fapt URSS nu prezintă un program de dezarmare complex, ci mai mult preconizează anumite obiective, acțiuni spre înfăptuirea cărora își orientează atenția. Documentele oficiale sovietice prevăd o abordare treptată, pas cu pas, a acelor părți componente ale dezarmării care au anumite șanse de realizare și corespund cel mai bine propriilor interese în cadrul strategiei globale și al concepției sovietice privind raportul de forțe pe plan mondial.

2. După Congresul al XXV-lea al PCUS, așa cum releva L.I. Brejnev, Biroul Politic al CC al PCUS a dezbătut nu o dată problema dezarmării, a căilor de impulsioneare a acesteia. Ca urmare, URSS a întreprins unele acțiuni noi sau a continuat promovarea altora prezentate sau antamate anterior.

Dintre acțiunile noi menționăm:

a) Propunerea la actuala sesiune a Adunării generale a ONU a încheierii unui „Tratat mondial cu privire la nerecurgerea la forță în relațiile internaționale”;

b) Înaintarea, spre examinare sesiunii Adunării generale a ONU, a Memorandumului guvernului sovietic „în problemele încetării cursei înarmărilor și

dezarmării”, conținând, după aprecierea lui L.I. Brejnev, „un program larg, cuprinzător de acțiuni de dezarmare – cele mai actuale în prezent ... elemente noi, care țin seama de părerile multor state într-o serie de probleme”;

c) Încheierea cu SUA a acordului privind experiențele nucleare subterane în scopuri pașnice, completându-se astfel acordul sovieto-american din 1974 referitor la limitarea plafonului experiențelor nucleare subterane;

d) Semnarea cu Franța a acordului privind prevenirea folosirii întâmplătoare sau nesancționate a armelor nucleare.

Dintre acțiunile avansate anterior și promovate în continuare menționăm:

a) Reluarea propunerii din 1975 vizând încheierea Tratatului privind interzicerea totală și generală a experiențelor cu arme nucleare, în continuarea Tratatului de la Moscova din 1963, care interzice efectuarea experiențelor cu arme nucleare în trei medii – atmosferă, spațiu cosmic și sub apă.

b) În cadrul Comitetului de dezarmare de la Geneva a impulsionat discuțiile pe marginea pregătirii proiectului de convenție privind interzicerea utilizării mijloacelor de influențare a mediului înconjurător în scopuri militare sau în orice alte scopuri ostile.

c) Intensificarea examinării proiectului de Acord privind interzicerea elaborării și producției de noi tipuri de arme de distrugere în masă și de noi sisteme de asemenea arme.

d) Continuă să susțină convocarea conferinței mondiale de dezarmare. În această chestiune se remarcă însă o atitudine mai elastică. Ținând seama de curentul de opinie majoritar în favoarea unei sesiuni speciale a Adunării generale, URSS a acceptat acum ideea respectivă, cu precizarea că sesiunea menționată trebuie privită ca „o etapă pregătitoare a conferinței mondiale”.

e) URSS continuă, de asemenea, să susțină ideea sa de reducere a bugetelor militare. A.A. Gromîko, la sesiunea actuală a Adunării generale a ONU, referindu-se la o rezoluție adoptată în urmă cu trei ani privind reducerea cu 10% a bugetelor militare ale statelor membre permanente ale Consiliului de Securitate, a declarat că „URSS este gata să convină cifre reciproc convenabile cu care să înceapă reducerea. Ca prim pas, s-ar conveni pentru 1977 atât o cifră cât mai mare de 10%, cât și una mai mică, însă să se înceapă negocieri în această chestiune”.

La recenta sesiune a Sovietului Suprem al URSS a fost anunțată o reducere a sumei destinată în bugetul apărării de la 17,4 în 1976 la 17,2 miliarde ruble în anul 1977, confirmându-se declarația din cuvântarea lui L.I. Brejnev la Congres că „Uniunea Sovietică nu-și mărește bugetul militar”. Reducerea, chiar și simbolică, cu 1%, a propriului buget militar constituie pentru URSS un argument cu putere de exemplu pentru a ridica în continuare această problemă.

f) URSS propune, în continuare, interzicerea totală și distrugerea tuturor mijloacelor chimice de purtare a războiului. Se arată că „dacă nu toate statele sunt gata pentru un asemenea pas, atunci urmează să se înceapă cu tratative privind interzicerea și lichidarea celor mai periculoase, ucigătoare, feluri de arme chimice”.

3. În aprecierea rezultatelor dobândite ca urmare a eforturilor în direcția

dezarmării, conducătorii URSS și propaganda sovietică tind să prezinte exagerat importanța acestora. În concluzia formulată de L.I. Brejnev la Plenara CC al PCUS din octombrie a.c. se arată: „Dacă ar fi să vorbim despre esențialul obținut în afacerile externe, atunci am putea spune cu conștiința curată, ca rezultat al eforturilor noastre, împreună cu cele ale altor țări socialiste și cu sprijinul tuturor forțelor clarvăzătoare iubitoare de pace, am reușit să îndepărtăm pericolul unui război nuclear, să asigurăm o pace mai trainică, mai solidă. Cu toții putem să ne bucurăm, să ne mândrim cu acest bilanț”.

Abordând problemele majore ale dezarmării aproape în exclusivitate în cadrul tratatelor cu SUA, partea sovietică acordă o importanță exagerată unor acorduri sovieto-americane din acest domeniu. Însuși faptul că în „Programul luptei în continuare pentru pace ... „adoptat de Congresul al XXV-lea, prima sarcină concretă la capitolul curmarea cursei înarmărilor și dezarmării este „finalizarea pregătirii unui nou acord între URSS și SUA asupra limitării și reducerii armelor strategice”, reflectă concepția sovietică de a circumscrie acțiunile sale în domeniul dezarmării în cadrul raporturilor generale sovieto-americane, al stabilirii sau menținerii unui asemenea echilibru de forțe pe plan mondial în care URSS să aibă asigurată o posibilitate prioritară de acțiune. De altfel, L.I. Brejnev a arătat la congres că tratativele pentru limitarea în continuare a armelor strategice ar avea o însemnătate foarte mare atât pentru dezvoltarea relațiilor URSS cu SUA, pentru consolidarea încrederii reciproce, cât și pentru întărirea păcii generale; la actuala sesiune, numărul acestora depășește substanțial limitele intereselor numai a două țări”.

Negocierile sovieto-americane pentru încheierea unui nou acord privind limitarea armelor strategice au fost caracterizate de L.I. Brejnev la plenară ca fiind „blocate”, deși conținutul de bază al acestora a fost pus de acord la nivelul cel mai înalt încă din 1974.

Continuând să accentueze laturile pozitive ale realizărilor de până acum, partea sovietică exprimă în ultima vreme aprecieri mai nuanțate asupra stadiului actual în domeniul dezarmării. Odată cu satisfacția față de cele obținute, L.I. Brejnev constata, la plenara din octombrie a CC al PCUS, că „cele realizate se cer a fi consolidate și dezvoltate în continuare pentru ca în mod efectiv să se pună capăt noii curse a înarmărilor”. Se accentuează tot mai mult că acordurile semnate trebuie să fie traduse în fapt, întrucât – după cum este cazul celor referitoare la armele strategice – ritmul actual al negocierilor este situat sub cel al apariției de noi arme, ceea ce duce practic la anularea celor convenite.

4. Cu excepția Memorandumului prezentat la actuala sesiune a Adunării generale a ONU, dezarmarea nucleară nu apare ca o sarcină primordială în concepția sovietică de dezarmare. Ea este fixată în „Programul luptei în continuare pentru pace ...” adoptat la Congresul al XXV-lea al PCUS, alături de cele privind alte arme de exterminare în masă și influențare a mediului ambiant, cărora URSS le acordă prioritate. Concepția URSS privind realizarea dezarmării nucleare este expusă în Memorandumul înaintat în octombrie a.c. la ONU.

În abordarea acestui subiect, URSS consideră că în primul rând „puterile

nucleare – la care ar putea să se alătore și alte state – trebuie să se așeze la masa tratativilor pentru a analiza multilateral problema dezarmării nucleare și să stabilească în comun căile de soluționare”. Totodată, „încetarea experiențelor cu arma nucleară trebuie să se realizeze de către toți și pretutindeni”.

URSS este deosebit de sensibilă față de ideea neproliferării armelor nucleare, apreciată la Congresul al XXV-lea ca „una dintre cele mai importante sarcini”, în soluționarea căreia URSS este gata să colaboreze cu alte state. În primul rând este preocupată să determine aderarea plenară a statelor la „Tratatul de neproliferare a armelor nucleare”, respectiv ratificarea acestui tratat de către toate statele semnatare.

Se manifestă evident preocuparea URSS de a preîntâmpina pe bază de negocieri perfecționarea armei nucleare, de a se limita producerea acesteia de către actualii posesori, cât și dorința de a nu apare alte puteri nucleare. În același timp, URSS nu se angajează să nu folosească prima arma nucleară.

Preocuparea URSS de a preîntâmpina proliferarea armei nucleare se manifestă concret și pretutindeni unde este posibil atât în cadrul bilateral, cât și multilateral. Un exemplu în acest sens îl oferă colaborarea URSS cu alte state semnatare ale Convenției de la Londra din noiembrie 1974 privind controlul asupra proliferării tehnologiei nucleare.

Problema comerțului cu materiale nucleare este privită cu îngrijorare. A.A. Gromîko aprecia la sesiunea ONU că „nu există siguranță suficientă că obținerea de materiale fisionabile nu poate fi folosită în scopuri periculoase, că mijloacele pentru crearea armei nucleare nu nimeresc în mâinile unor oameni iresponsabili, aventurieri sau, pur și simplu alienați mintali. Aceasta nu este o problemă a comerțului, ci a politicii și securității”.

Problema controlului reciproc – ca garanție a îndeplinirii angajamentelor asumate în negocierile pe probleme nucleare – a fost vreme îndelungată exagerată în mod artificial; A.A. Gromîko a arătat că, dacă folosirea tehnicii seismologice nu înlătură îndoielile partenerilor, URSS este sigură că „va putea fi găsită o cale reciproc acceptabilă”.

5. Proclamând completarea destinderii politice cu destinderea militară ca un obiectiv actual al politicii sale, URSS consideră că pentru înfăptuirea lui este necesar să se realizeze progrese la negocierile de la Viena privind reducerea trupelor și armamentelor în Europa centrală.

Propunerile avansate până acum de țările socialiste participante directe la tratative sunt prezentate ca fiind singura ieșire din situația existentă în Europa Centrală, unde se află cea mai mare concentrare de trupe aparținând celor două blocuri militare opuse. S-a făcut o publicitate largă propunerii din februarie a.c. (reducerea trupelor în două faze, urmând ca în prima etapă să fie reduse numai trupele sovietice și americane) și acțiuni din iunie a.c., când țările socialiste au comunicat partenerilor date privitoare la forțele armate ale URSS, RDG, RSC, RPP staționate în Europa Centrală, inclusiv date despre trupele terestre ale statelor respective. Rămâne, de asemenea, actuală propunerea din februarie 1975 ca

participanții direcți la negocieri să-și asume obligația de a nu spori forțele armate pe perioada tratatelor.

Pornind de la concepția că în prezent raportul de forțe în Europa Centrală se caracterizează printr-un echilibru apropiat, propunerile avansate de URSS și cele trei țări socialiste au scopul de a menține acest echilibru, esența lor constând potrivit părerii țărilor respective, în respectarea principiului conform căruia reducerea nu trebuie să afecteze securitatea vreunui stat participant la negocieri.

La plinara CC al PCUS din octombrie a.c., L.I. Brejnev a afirmat: „Propunem soluții concrete ... fără să se aducă prejudicii nici uneia dintre părți. Suntem gata să examinăm și contrapropuneri, bazate pe aceleași principii”. Din aceeași cuvântare a secretarului general al CC al PCUS, se degajă disponibilitatea părții sovietice de a continua căutările constructive împreună cu partenerii și, ca un element nou, de a se trece la „negocieri ... la orice nivel, inclusiv la nivelul cel mai înalt”.

6. În problema creării de zone sau regiuni ale păcii fără baze militare străine, fără arme nucleare, poziția URSS decurge din interesul propriu, concret. Uniunea Sovietică sprijină ideea transformării Oceanului Indian într-o regiune a păcii, fără baze militare străine, ea nefiind prezentă aici cu baze militare, însă nu se pronunță împotriva plecării flotelor militare străine. Fiind de acord în principiu cu propunerile lui U. Kekkonen de a transforma nordul Europei într-o zonă denuclearizată, URSS nu acceptă ca la țările nordice să se alătore și o porțiune a propriului teritoriu adiacent. URSS a adoptat, în primul rând alături de Cuba, o poziție negativă față de ideea denuclearizării. URSS este gata să dea garanțiile necesare că Africa va deveni continent situat în afara sferei de folosire a armei nucleare, dacă și SUA și alte puteri nucleare vor proceda la fel.

Este cunoscută, de asemenea, poziția reținută a URSS față de propunerile privind transformarea Balcanilor într-o regiune a păcii, liberă de arma nucleară. Una din cauzele acestei poziții a URSS decurge, după părerea noastră, și din concepția sa cu privire la crearea zonelor denuclearizate. În acest sens, în lucrarea *URSS și problema dezarmării* de I.G. Usaciov, apărută în mai 1976, se spune: „Având în vedere faptul că, potrivit convențiilor de creare de zone denuclearizate, statele posesoare de arme nucleare trebuie să-și asume importante obligații în ceea ce privește aceste zone, după părerea Uniunii Sovietice, statelor nucleare trebuie să li se creeze condiții de a participa la tratativele privind încheierea convențiilor de creare a oricărei zone denuclearizate” (p. 125). În această viziune, la eventuale tratative asupra Balcanilor ar trebui să participe atât URSS, cât și SUA, RP Chineză, Anglia și Franța. Se remarcă faptul că în capitolul din lucrarea citată privind crearea de zone denuclearizate nu se spune nici un cuvânt despre zonele balcanică și scandinavă, unde interesele URSS sunt cele mai mari.

7. Problema lichidării bazelor militare de pe teritoriile altor state nu este abordată, de regulă, în politica externă a URSS. De asemenea, în legătură cu desființarea blocurilor militare referirile din materialele publice sovietice sunt extrem de rare. O atare menționare nu este inclusă în „Programul luptei în continuarea pentru

pace ...”, adoptat de Congresul al XXV-lea al PCUS, iar în raportul lui L.I. Brejnev la congres se precizează numai că „suntem adversari hotărâți atât ai împărțirii lumii în blocuri militare opuse, cât și ai cursei înarmărilor”

8. Concomitent cu lucrările de poziție în favoarea dezarmării, URSS continuă să-și întărească uriașul său potențial militar, să facă eforturi pentru dotarea forțelor armate cu armamentul cel mai modern. Totodată, URSS continuă să practice vânzarea de armament diferitelor țări, în primul rând celor unde are interese.

Se remarcă tendința URSS de a vorbi și în problemele de apărare în numele celorlalte țări socialiste.

La recenta plenară a CC al PCUS, L.I. Brejnev a arătat că „în ceea ce privește apărarea noastră, pentru aceasta cheltuim atât cât este necesar securității Uniunii Sovietice, pentru a apăra împreună cu țările frățești cuceririle socialismului; pentru ca agresorii noștri potențiali să nu fie ispitiți de a încerca cu forța să rezolve în folosul lor disputa istorică între sistemele sociale opuse”. El a arătat că „a menține și în continuare la nivel înalt forțele armate ale țării, pentru ca militarii sovietici să dispună de cea mai modernă armă, de care să nu poată să nu țină seama imperialiștii – aceasta este datoria noastră față de popor și noi o îndeplinim cu sfințenie”.

Mareșalul D.F. Ustinov, ministrul Apărării, la parada și demonstrația de la 7 noiembrie din Piața Roșie a adăugat acestor cuvinte ale lui L.I. Brejnev aprecierea că armata sovietică „se găsește într-o stare permanentă de luptă și, împreună cu militarii țărilor comunității socialiste, este gata să-și îndeplinească cu cinste datoria sa patriotică și internaționalistă”.

9. Constatăm în ultima vreme un interes sporit al părții sovietice de a consulta și a face schimburi de păreri cu partea română pe probleme ale dezarmării. Prima consultare, care a avut loc, la Moscova, în iulie a.c., a fost apreciată pozitiv de partea sovietică, subliniindu-se, îndeosebi, faptul că aceasta a dus la o mai bună cunoaștere a pozițiilor. Această consultare, ca și celelalte schimburi de păreri realizate în ultima vreme între reprezentanți ai României și Uniunii Sovietice, a evidențiat existența unor poziții comune în problematica dezarmării. Înalți funcționari din conducerea MAE sovietic au subliniat pozițiile asemănătoare ale celor două țări în numeroase probleme, între care: desființarea blocurilor militare; necesitatea unei sesiuni speciale a Adunării generale a ONU ș.a., au relevat utilitatea continuării contactelor bilaterale, a colaborării pe plan internațional în acest domeniu, văzând posibilă chiar acționarea pe baza „unui program comun” în problemele dezarmării.

În același timp, se mențin importante deosebiri între poziția URSS și conceptul țării noastre cuprins în Programul PCR, în documentele celui de-al XI-lea Congres al partidului, în propunerea țării noastre în problema dezarmării prezentată la ONU.

Ministru consilier,
Gh. Colț

AMAE, Problema 220. 1976. Problemele dezarmării în activitatea de politică externă a URSS după Congresul al XXV-lea al PCUS. 1976, f. 15-24.

6. 23 noiembrie 1976, București. Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv privind rezultatele primei părți a convorbirilor româno-sovietice la nivel înalt; probleme economice; colaborarea militară în cadrul Tratatului de la Varșovia; poziția României în cadrul CAER.

Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
din ziua de 23 noiembrie 1976

Au participat tovarășii Ceaușescu Nicolae, Bobu Emil, Burtică Cornel, Ceaușescu Elena, Cioară Gheorghe, Ciobanu Lina, Dincă Ion, Drăgănescu Emil, Fazekas Janoš, Ioniță Ion, Lupu Petre, Manea Mănescu, Niculescu Paul, Oprea Gheorghe, Pană Gheorghe, Pășan Ion, Popescu Dumitru, Rădulescu Gheorghe, Răutu Leonte, Uglar Iosif, Verdeț Ilie, Voitec Ștefan, Andrei Ștefan, Banc Iosif, Coman Ion, Coman Teodor, Dalea Mihai, Dobrescu Miu, Gere Mihai, Giosan Nicolae, Ursu Ioan.

Au fost invitați tovarășii Dăscălescu Constantin și Duma Aurel.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Tovarăși,

Am vrut să vă informez, desigur pe scurt, de prima parte a convorbirilor cu Brejnev și cu ceilalți, și cam în ce spirit urmează să le răspundem, ținând seama că de dimineață de abia au vorbit ei, aproape două ore.

Despre problemele Uniunii Sovietice o să citiți; de fapt, a fost foarte puțin, câteva minute, că totul merge bine, că este cea mai mare creștere din istoria Uniunii Sovietice și niciodată situația n-a fost așa de bună ca în prezent.

Pe urmă, s-au ocupat ceva de relațiile bilaterale dintre țările noastre, de faptul că am conlucrat bine la Conferința de la Berlin. A enunțat întâlnirea din Crimeea și importanța pe care ei o acordă acestei întâlniri și faptul că totuși relațiile economice dintre România și Uniunea Sovietică n-au crescut în ritm corespunzător, și ca atare, ponderea a scăzut de la 38 la 18,6%.

Că, desigur, trebuie examinate perspectivele de creștere, dar că aceasta este legat de cooperarea în producție, de acțiuni comune de piese de schimb și subansamble și, desigur, și unele produse realizate în comun. Că pe această bază au realizat creșteri cu alte țări socialiste.

Că în această privință știu că România a făcut un șir de propuneri, dar că după vizită vor putea fi adoptate noi măsuri concrete.

Pe urmă s-a ocupat de problema coordonării în CAER, de programele complexe și că aici ar trebui să realizăm mai mult și că se pot soluționa și problemele legate de energia electrică și de petrol și alte materii prime.

Sigur, eu spun oarecum în ordinea în care a vorbit el.

Că în același timp este necesară o conlucrare multilaterală a țărilor socialiste cu țările în curs de dezvoltare.

Că trebuie să facem totul pentru dezvoltarea unei colaborări active.

Că Uniunea Sovietică n-are nici un fel de idei preconcepute în această privință.

Că, de exemplu, se poate realiza colaborarea în domeniul Cosmosului, în a zbura în comun, și când se vor încheia acorduri corespunzătoare o să ne dea fotografiile pe care le-au făcut deasupra teritoriului României. Americanii ni le-au dat de un an de zile, fără acorduri.

Și din nou a revenit asupra necesității conlucrării strânse cu țările socialiste, pentru integrarea cât mai activă. Că aceasta necesită dezvoltarea încrederii pentru a se putea permite depășirea unor probleme din trecut, că trebuie realizat respectul față de părerile altora.

Că au salutat declarația mea cu privire la granițe, făcută la Congresul educației politice și culturii socialiste⁴ cât, și în Moldova, că ei acordă acestei probleme importanță.

Că, de asemenea, înțeleg cele ce am spus eu în legătură cu colaborarea militară; că România dorește să lărgescă colaborarea și că dorește să meargă pe calea colaborării cu țările din Pactul de la Varșovia. Că au avut convorbiri Ustinov cu Coman. Că ele se referă la precizarea într-un șir de planuri comune de colaborare militară între care, mi se pare că este vorba și de apărarea antiaeriană. Pe urmă, de participarea armatei române la manevre și de reprezentantul Comandamentului CPC al Tratatului de la Varșovia. Că ei acordă atenție foarte mare conlucrării în problemele de ordin militar și coordonării activității în această privință.

În ce privește activitatea de coordonare pe plan internațional, să inițiem acțiuni, să le punem de acord. Că în diferite probleme România a adoptat poziții separate și că aceasta n-a adus folos țărilor socialiste.

Că – iar a revenit – și vreau să spun tot ce a spus el – desigur, ei ar dori ca și în această problemă și că este necesar să realizăm o conlucrare cu țările în curs de dezvoltare, unele acțiuni comune cum ar fi colaborarea multilaterală și unele acțiuni chiar în cadrul CAER, în Vietnam, și că, dacă a înțeles bine, România s-a pronunțat că dorește să participe în Laos. Adresându-se tovarășilor, tov. Nicolae Ceaușescu spune: se pare că n-ați explicat bine ceea ce urmează să facem în Laos, că ei au înțeles greșit.

Că dacă în același spirit vom merge în CAER se vor deschide largi perspective. Și în același spirit va trebui să facem și în celelalte țări slab dezvoltate, acțiuni în comun.

Să ne apropiem pozițiile în problema dezarmării. A vorbit de pașii întreprinși de Uniunea Sovietică, dar, este adevărat că realizările sunt modeste.

Scopul nostru dezarmarea. În această privință Declarația de la Berlin dă un program. Cu toate acestea, românii se detașează de alte țări socialiste și nu țin

---

⁴ Lucrările acestui prim congres s-au desfășurat la București, în perioada 2-4 iunie 1976 [n.ed.].

seama de realitate. Au pretenții prea mari. Sunt maximaliști; vor să realizeze peste noapte dezarmarea. Că în focul polemicii, câteodată diminuează eforturile altora în această privință. Și s-au referit la tratativele care au loc la Viena, pe care România le privește cu scepticism și rece și că ar dori ca să ajutăm la activitatea aceasta.

Că are un mare rol opinia publică, și tocmai ținând seama de aceasta, România nu înțelege ce rol are opinia publică mondială și nu s-a angajat să strângă semnături pe apelul pentru pace de la Stockholm.

Pe urmă, când se elaborează diferite documente și inițiative internaționale, să fie neapărat pus de acord. Și România să manifeste mai multă loialitate față de tovarășii din Tratatul de la Varșovia. Și din nou, ca să întărim încrederea, să întărim colaborarea și ei așteaptă ca și din partea noastră să se acționeze în același spirit pentru întărirea colaborării dintre partidele și popoarele noastre.

Că chiar dacă sunt diferențe de păreri, ele nu trebuie să ducă la divergențe.

Pe urmă, a vorbit de politica externă a URSS, de relațiile cu Polonia, de greutățile pe care le are Polonia, de ce au spus diferenții cu care s-a întâlnit.

Și a venit la Tratatul de la Varșovia și a vorbit de faptul că documentele sunt puse de acord și că trebuie să dea o perspectivă nouă pentru securitate și că în această privință va fi important să se cunoască dacă noi suntem de acord cu tratatul propus de ei, de a se renunța de țările participante la Conferința de la Helsinki la folosirea armamentului atomic. Dar noi susținem numai că nu avem arme atomice, și în această situație nu știm ce angajament ne putem lua. Să spunem: dacă ne dați armament atomic, suntem de acord să ne luăm angajamentul că nu-l vom folosi.

Pe urmă, a vorbit de Orientul Mijlociu, de alegerile din SUA, de situația complexă din RFG, despre China că așteaptă dar, sigur, că ei își mențin poziția de critică față de poziția lui Mao.

Să ne pregătim pentru întâlnirea de la Belgrad de anul viitor.

Că Uniunea Sovietică se pronunță pentru lărgirea colaborării în toate domeniile.

Că în ce privește colaborarea economică, trebuie, nu neapărat în cincinalul acesta, dar în viitorul cincinal să găsim domenii de colaborare.

Că este necesară o coordonare activă în domeniul ideologic. În acest sens să se întâlnească secretarii cu problemele de propagandă.

Să sărbătorim în comun cucerirea independenței de către România și Bulgaria.

Și încă o dată, să dezvoltăm încrederea, să ne coordonăm în politica internațională și să acționăm în direcția colaborării strânse între partidele și popoarele noastre.

Cam acesta este spiritul celor spuse. Noi am bătut deja stenograma.

Sigur, ca să spun așa, noi am putea termina foarte iute și să spunem: toate aceste lucruri le-am mai ascultat. Deoarece avem un poet comun, adică o parte din cetățenii noștri au un poet comun, pe Eminescu, și vă răspund cu două versuri din Eminescu: voi cereți libertatea noastră pentru un pumn de petrol; dar pe calea ce ați propus nu vom merge niciodată! Și cu aceasta am putea termina.

Eu mi-am făcut un punctaj în timpul pauzei.

Sigur, să le vorbim și noi câteva lucruri despre România, și pe urmă o să explicăm poziția României față de colaborarea cu Uniunea Sovietică, că aceasta este o poziție permanentă și că nu acum România se apropie și caută să-și dezvolte relațiile cu Uniunea Sovietică.

Sigur, o să apreciem întâlnirea și ce s-a făcut. O să arătăm că s-au redus schimburile economice și că noi dorim, într-adevăr, în perspectivă, până în 1980 ca acestea să crească. Dacă ne luăm după actualele acorduri, ponderea se va diminua, că aceasta este realitatea. Că noi nu dorim aceasta, dar, desigur nu depinde numai de noi, și că dacă împreună vom acționa, vom putea rezolva.

Că România are o economie care se dezvoltă, că este interesată să colaboreze și caută să-și soluționeze problema materiilor prime și de altă natură pe bază de egalitate și fără considerații politice. Sigur, am dori să facem mai mult cu Uniunea Sovietică în această privință.

La CAER, poziția noastră, cum vedem colaborarea și celelalte.

Pe problemele cu Vietnam, Laos și Angola suntem pentru colaborare bilaterală, avem acorduri.

Suntem gata, acolo unde suntem interesați, să mergem și la unele acțiuni comune, pe baza înțelegerilor și acordurilor dintre state, nu pe baza unor acorduri prin CAER, deoarece CAER nu poate avea și nu este nevoie să aibă acest rol. În același spirit și cu țările în curs de dezvoltare. Eu am grupat problemele, să nu revin asupra lor. Și, sigur, arătăm atenția pe care o acordăm țărilor în curs de dezvoltare și ce ar trebui să facă țările socialiste în această privință, inclusiv în ce privește noua ordine economică.

Sigur, o să spun ceva și de Tratatul de la Varșovia, în spiritul nostru. Avem poziția noastră în legătură cu fondurile.

În ce privește colaborarea militară, cum o înțelegem noi și, sigur, să răspund la toate aceste probleme în spiritul poziției cunoscute, să nu rămână iluzia sau neînțelegerea că le-am fi acceptat cumva. Sigur, noi pornim de la întărirea fiecărei armate; colaborarea, pregătirea comună, participarea la manevre, numai în spiritul Constituției, pe bază de acorduri guvernamentale.

Că conlucrarea trebuie privită ca un mijloc de dezvoltare a fiecărei armate, și o să ridicăm și problema dotărilor corespunzătoare și conlucrării în această privință.

Cu celelalte probleme internaționale n-o să intrăm în amănunt, o să explicăm câteva lucruri și aici o să mă ocup de felul cum vedem noi relațiile cu China. Statele Unite ale Americii le lăsăm la o parte, mai cu seamă că aici nici nu avem deosebiri de păreri.

Pe urmă, problemele în legătură cu Tratatul de la Varșovia, cu ședința. Într-adevăr, declarația este pusă de acord. Cu tratatul, în principiu, noi am propus un proiect, dar, sigur, în forma în care este nu poate avea mare importanță și nu va fi înțeles de nimeni. Cum își pot lua angajamentul cei care nu au armament nuclear, că din 34, 30 de participanți nu au armament nuclear, și atunci cum își vor lua acest

angajament, că nu vor folosi unul împotriva altuia? Ar fi mult mai normal să se spună că vor renunța la forță și la amenințarea cu forța, iar cei care au, că nu vor folosi armamentul împotriva țărilor care au participat la Conferință și că vor acționa în direcția aceasta. Sigur, până la urmă vom putea fi de acord, dar este ridicol felul cum este propus. Sigur, o să le și spunem că aceasta poate avea și un alt înțeles, că cei care au arme nucleare au în vedere ca și ceilalți care nu au să devină posesori de armament nuclear, și în felul în care am propus noi preîntâmpinăm posibilitatea folosirii acestuia. Că altfel o să râdă toată lumea, deși ei spun că este un acord de mare importanță, dar este făcut fără cap. Desigur, poziția noastră în ce privește dezarmare este cunoscută.

În încheiere: dorim ca într-adevăr să căutăm să colaborăm pornind de la ceea ce a spus și el, să acționăm să întărim colaborarea și să prospere toată lumea.

Cam în spiritul acesta.

Toți tovarășii:

Este foarte bine!

Tov. Nicolae Ceaușescu: Sigur, el a citit toate acestea; pe parcurs îi mai dădeau colaboratorii notițe.

Tov. Aurel Duma: Și acela care le traducea puțin le modifica.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Cu aceasta, ridicăm ședința, tovarăși.

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar 106/1976, f. 2-6.

7. 24 noiembrie 1976, București. Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv privind rezultatele convorbirilor la nivel înalt româno-sovietice; propunere de decorare a secretarului CC al PCUS, Leonid I. Brejnev, cu ordinul „Steaua Republicii”, clasa I.

Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
din ziua de 24 noiembrie 1976

Au participat tovarășii Nicolae Ceaușescu, Bobu Emil, Burtică Cornel, Ceaușescu Elena, Cioară Gheorghe, Ciobanu Lina, Dincă Ion, Drăgănescu Emil, Fazekas Janos, Ioniță Ion, Lupu Petre, Manea Mănescu, Niculescu Paul, Oprea Gheorghe, Pană Gheorghe, Pășan Ion, Popescu Dumitru, Rădulescu Gheorghe, Răutu Leonte, Uglar Iosif, Verdeț Ilie, Voitec Ștefan, Andrei Ștefan, Banc Iosif, Coman Ion, Dalea Mihai, Dobrescu Miu, Gere Mihai, Giosan Nicolae, Ursu Ioan, Dăscălescu Constantin, Duma Aurel.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Ați auzit convorbirile. Pe total cred că sunt bune și aprecierile lui, și ale noastre, și recunoașterea contribuției României la cauza păcii și colaborării. A mai dat el cu imperialiștii care caută să ne învrăjbească dar ce să faci, acesta este rolul lor și reușesc să ne mai prindă în politica lor.

Tov. Paul Niculescu: A spus că nici noi nu suntem naivi.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Din păcate ne mai lăsăm prinși în plasa lor.

Tov. Gheorghe Rădulescu: Și a spus despre relațiile cu toate țările socialiste, fără excepție.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Da. Ne-a întrecut pe noi care spunem că este în interesul tuturor și au spus „fără excepție”.

Astăzi am mai avut cu el o scurtă convorbire și i-am spus că ieri am discutat lucrurile generale, dar nu am putut să discutăm lucruri concrete. Nu mai avem timp, dar ar fi bine să dăm sarcină miniștrilor de Externe și secretarilor cu propaganda să soluționeze un șir de probleme, tocmai în spiritul celor ce am declarat, că nu sunt probleme teritoriale între noi și aceasta se referă, în primul rând la problema platoului continental, a comisiei Dunării, la unele probleme de navigație și ar trebui acestea să le soluționăm pentru că ele nu mai funcționează încă din 1956 și să clarificăm lucrurile. El s-a declarat de acord, dar a spus că este imposibil ca în două zile să se rezolve. I-am spus că nu este vorba de a se rezolva în două zile, ci după ce se duce acasă. Am stabilit ca miniștrii de Externe să discute și a spus că atunci când vom face noi vizita în Uniunea Sovietică, până atunci să se soluționeze și trebuie să vedem un program și să ne ținem de el. Am mai discutat după aceea – pentru că ei au insistat – despre colaborarea ideologică-culturală și am spus să facem concursuri de masă, de teatru, de muzică cu mai multe țări socialiste, când într-o țară, când în alta, să schimbăm programe de televiziune, să facem programe de informare mai multe despre ce se face în țările noastre. El a ținut să sublinieze că ei dau mult despre România și am spus că și noi dăm mult. În felul acesta, într-adevăr, dezvoltăm colaborarea și va trebui să facem un program.

Am discutat că trebuie să dăm sarcină organelor economice și a spus că imediat ce se ajunge acasă va da această sarcină. În general ei sunt mulțumiți.

Pe urmă i-am propus că, împlinind 70 de ani, să-i acordăm un ordin și de aceea v-am chemat. Eu i-am propus fiind convins că sunteți de acord și am propus să-i dăm „Steaua Republicii” clasa I. De acord? (Toți tovarășii sunt de acord).

Trebuie să vedem să-i dăm una bună. Fiind la vârsta de 70 de ani să-i dăm de aur. A zis el ceva dacă este un fel de stea, dar i-am spus că este o decorație.

Tov. Paul Niculescu: Lui Tito i-am dat „Victoria socialismului”.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Am făcut o greșală. Între noi fie vorba era bine să nu i-o dăm, dar acum recunoaștem că am făcut o greșală, ne facem autocritica.

Și acum să spunem așa: „Cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani și pentru contribuția la dezvoltarea prieteniei și colaborării dintre partidele și popoarele noastre, sau dintre poporul român și popoarele Uniunii Sovietice, se conferă ordinul, sau înalta distincție „Steaua Republicii” clasa I.

Eu o să pregătesc o cuvântare de vreo două pagini și el la fel și la ora 6,00 să nu vedem, tot la Consiliul de Stat.

I-am spus că aceasta să nu se încadreze în cadrul vizitei pentru că nu facem schimb de decorații – ei au spus că la ei nu se obișnuiește așa – dar întrucât

mitingul a fost ținut, lucru care marchează într-un fel sfârșitul vizitei oficiale să facem acest lucru.

Și atunci rămâne în afara vizitei. Ne întâlnim atunci la ora 18,00 cu toții, să vină și presa, televiziunea, așa cum a fost la semnare.

De acord? (Toți tovarășii sunt de acord).

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar 107/1976, f. 2-4.

XVIII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 25-26 MAI 1977, MOSCOVA

1. 11 aprilie 1977, București. Notă de propuneri transmisă MAE de ambasadorul URSS la București, V.I. Drozdenko, referitoare la convocarea primei ședințe a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe privind problemele securității europene; pregătirea Reuniunii Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa de la Belgrad; alte probleme internaționale de interes comun.

Ministerul Afacerilor Externe
nr.14/S/193

[Secret de serviciu]

Tovarășului Nicolae Ceaușescu
Secretar General al Partidului Comunist Român
Președintele Republicii Socialiste România

Notă de propuneri

Referitor: Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (creat prin hotărârea adoptată de Comitetul Consultativ la București în noiembrie 1976)

Ambasadorul URSS la București, V.I. Drozdenko, a transmis propunerea părții sovietice ca prima ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia să aibă loc la Moscova, în a doua jumătate a lunii mai 1977 (probabil în zilele de 23-25 mai).

Partea sovietică sugerează ca miniștrii de Externe să discute, în principal, problemele pregătirii Reuniunii de la Belgrad din 1977. Este probabil să fie puse în discuție și alte probleme internaționale de interes comun. Se preconizează ca la sfârșitul ședinței Comitetului să se dea publicității un scurt comunicat.

Având în vedere hotărârea adoptată la București privind natura și atribuțiile Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ale Secretariatului Unit, precum și concepția țării noastre privind activitatea acestor organisme, propunem:

1. Ministerul Afacerilor Externe să răspundă Ambasadei URSS că partea română este de acord cu ținerea primei ședințe a Comitetului la Moscova, în perioada propusă, pentru a efectua un schimb de păreri cu privire la problemele securității europene și pregătirea Reuniunii de la Belgrad și la alte probleme internaționale de interes comun.

2. La această ședință, ministrul de Externe român să fie însoțit de tovarășii: Valentin Lipatti, ambasador; Ion Ciubotaru, director; Ion Diaconu, consilier; un interpret.

În ipoteza că în alte delegații vor fi incluși și ambasadorii acreditați la Moscova, din delegația română să facă parte și Gheorghe Badrus, ambasadorul României la Moscova.

3. Ministrul Afacerilor Externe să prezinte concepția Republicii Socialiste România privind problemele securității europene și desfășurarea Reuniunii de la Belgrad, pe baza expunerilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a documentelor de partid și de stat, a mandatului pentru consultările de lucru cu alte țări europene aprobat de conducerea de partid (14/0226 din 21 ianuarie 1977).

De asemenea, să insiste ca, în cazul în care comunicatul reuniunii va cuprinde aprecieri de fond, acesta să reflecte pozițiile statelor participante privind problemele securității europene și Reuniunea de la Belgrad.

4. În cazul în care se va pune problema stabilirii ședinței următoare a Comitetului, va insista ca aceasta să aibă loc într-o țară participantă pe bază de rotație, în anul 1978, la o dată ce se va conveni ulterior.

5. Va insista ca Secretariatul Unit să fie format și să funcționeze pe perioada ședinței, în conformitate cu hotărârea Comitetului Politic Consultativ.

În acest scop, va desemna să facă parte din Secretariatul Unit personalul diplomatic român necesar.

6. Menționăm că cheltuielile de ședere vor fi suportate de țara gazdă, partea română urmând a suporta cheltuielile de transport internațional.

11 aprilie 1977

AMAE, Problema 241. 1977. 9V3. Ședința Comitetului Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 25-26 mai 1977, f. 6-7.

2. 13 aprilie 1977, Moscova. Telegramă a ambasadorului Gh. Badrus către ministrul Afacerilor Externe, George Macovescu, și adjunctul acestuia, Constantin Oancea, privind propunerea adjunctului ministrului Afacerilor de Externe al URSS, N.N. Rodionov, de a se convoca ședința CMAE, referitoare la pozițiile țărilor participante la Tratatul de la Varșovia față de Reuniunea CSCE de la Belgrad.

Institutul Diplomatic Român

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 056498

Secret
13.04.1977, ora 15.00

Tovarășului George Macovescu,
Tovarășului Constantin Oancea,

Ref: organizarea primei reuniuni a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe al
Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia.

La 13 aprilie 1977, șefii misiunilor diplomatice ale Bulgariei, Cehoslovaciei, RD Germane, Poloniei, României și Ungariei au fost invitați la N.N. Rodionov, adjunct al ministrului de Externe al URSS.

Arătând că toate țările participante la Tratatul de la Varșovia și-au dat acordul cu organizarea la Moscova a primei reuniuni a Comitetului Miniștri de Externe, care să aibă la ordinea de zi: discutarea problemelor legate de întâlnirea de la Belgrad a țărilor participante la CSCE, N.N. Rodionov a spus că, răspunzând solicitării de a se preciza data convocării acesteia, partea sovietică propune ca lucrările să se desfășoare în zilele de 24-25 mai a.c. Se vine astfel în întâmpinarea dorinței exprimate de mai mulți miniștri de Externe ca reuniunea să aibă loc în ultima săptămână a lunii mai a.c.

Se are în vedere ca lucrările să înceapă la 24 mai, ora 16.00, când ar dura circa două ore, urmând să fie reluate a doua zi, la orele 10.00-11.00, după cum vor conveni participanții. Pentru seara zilei de 24 mai se prevede vizionarea unui spectacol. Participanții care vor dori, ar putea pleca în seara zilei de 25 mai. În legătură cu ședința comitetului, se propune publicarea unei știri de presă și adoptarea unui document. Ambele proiecte vor fi transmise de partea sovietică în timp util, cu circa 10 zile înainte de începerea lucrărilor comitetului.

În ceea ce privește caracterul documentului, care ar urma să fie adoptat, N.N. Rodionov a spus că, după părții sovietice, nu este necesar ca acesta să fie mare, de amploare, cu atât mai mult cu cât există declarația adoptată recent la ședința de la București a Comitetului Politic Consultativ.

Documentul reuniunii Comitetului Miniștrilor de Externe ar urma „să fie cât se poate de concis, să exprime în principal pozițiile convenite ale țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu întâlnirea de la Belgrad”: „Poziția țărilor noastre față de reuniunea de la Belgrad este în general clară, a mai spus N.N. Rodionov, astfel încât nu ar fi nevoie decât să o precizăm”.

Adjunctul ministrului de Externe sovietic a arătat că, desigur, este posibil ca miniștrii de Externe să abordeze și alte probleme, ale vieții internaționale, să se refere la „unele puncte fierbinți” existente în lume. Aceasta rămâne la latitudinea miniștrilor. În acest caz, în comunicat s-ar include în mod corespunzător o mențiune scurtă despre discutarea problemei sau problemelor respective.

N.N. Rodionov a rugat ca cele de mai sus să fie aduse la cunoștința miniștrilor de Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia, solicitând să

se comunice părții sovietice acordul cu data propusă pentru desfășurarea lucrărilor comitetului. Răspunzând la unele întrebări, N.N. Rodionov a mai arătat: convenirea documentului s-ar putea face de către reprezentanții desemnați ai fiecărei delegații, fie în cursul zilei de 23 mai, fie în timpul reuniunii miniștrilor.

În privința componenței delegațiilor, N.N. Rodionov a lăsat să se înțeleagă că din acestea nu vor face parte în mod obligatoriu adjuncți ai miniștrilor, ci mai curând directori, ambasadori care se ocupă de problemele securității europene, urmând ca, desigur, fiecare țară să hotărască asupra structurii delegației sale.

Referindu-se la Secretariatul Unit, N.N. Rodionov a spus că acesta se va ocupa de „deservirea tehnică tradițională”. Se înțelege că fiecare țară participantă va delega în secretariat, ca și înainte, un reprezentant pe perioada desfășurării lucrărilor Comitetului miniștrilor de externe.

În legătură cu unele probleme de procedură care decurg din faptul că aceasta este prima ședință a unui organ nou creat, Rodionov a exprimat părerea că, desigur pe baza practicii acumulate la ședințele anterioare ale miniștrilor de Externe, lucrările vor fi deschise de ministrul de Externe al țării gazdă, urmând ca, apoi, ședințele să fie conduse pe rând de alți miniștri, în ordinea alfabetică a țărilor, după alfabetul rus. De aceste probleme, a adăugat Rodionov, se va ocupa probabil N.P. Firiubin, secretar general al Comitetului Politic.

Gh. Badrus

AMAE, Problema 241. 1977. 9V3. Ședința Comitetului Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 25-26 mai 1977, f. 7-9.

3. 18 mai 1977, București. Notă a Direcției I Relații din MAE referitoare la problemele care ar putea fi abordate de partea sovietică în cursul convorbirilor cu membrii delegație române participante la ședința CMAE de la Moscova.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

Notă

Referitor: probleme care ar putea fi ridicate de partea sovietică, cu prilejul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe al statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, 25-26 mai a.c.)

I. Relații bilaterale:

1. Vizita în URSS, pentru a-și petrece concediul de odihnă, a tovarășului George Macovescu, ministrul Afacerilor Externe.

În cadrul întâlnirii, din martie a.c. a tovarășilor Constantin Oancea și N.N.

Rodionov, s-a comunicat că ministrul Afacerilor Externe al RS România acceptă invitația adresată de a-și petrece o parte din concediul de odihnă în URSS, împreună cu familia.

A.A. Gromîko ar putea să insiste pentru precizarea perioadei când va avea loc vizita.

2. Vizita în URSS, pentru a-și petrece concediul de odihnă, a tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, împreună cu soția.

Cu prilejul vizitei la Moscova (martie a.c.), tovarășul adjunct al ministrului Constantin Oancea a comunicat lui N.N. Rodionov acceptarea invitației.

Urmează ca partea română să precizeze perioada când această vizită se va realiza.

3. Adoptarea unei declarații cu privire la platoul continental al Mării Negre.

În 1974, partea sovietică a propus ca țările riverane la Marea Neagră să adopte o declarație cu privire la platoul continental al acestei mări.

Partea română este, în principiu, de acord dacă toți riveranii la Marea Neagră vor participa la adoptarea acestei declarații.

4. Deschiderea unor noi linii aeriene între localități din RS România–Leningrad sau Kiev.

Propunerea a fost înaintată de Ministerul Aviației Civile al URSS printr-o scrisoare adresată comandamentului aviației civile TAROM. Prin noul Acord aerian, semnat la 22 decembrie 1976, s-a convenit în principiu să se deschidă linii aeriene, urmând ca traseul acestora să fie stabilit ulterior.

5. Acordarea unui teren pentru construirea unei noi clădiri cu spații de lucru și locuit a reprezentanței comerciale sovietice.

Solicitarea a fost făcută în august 1975, prin ambasada URSS la București. În mai 1976, ODCD a comunicat acordul de principiu al părții române, cu mențiunea că terenul respectiv va putea fi pus la dispoziție în următorii 2-3 ani.

Ambasada sovietică a intervenit, inclusiv la cel mai înalt nivel, pentru urgentarea rezolvării problemei.

6. Marcarea în RS România a celei de-a 60-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

Diplomați ai ambasadei URSS la București s-au interesat, în repetate rânduri, despre acțiunile care vor fi organizate în țara noastră cu acest prilej.

18 mai 1977

AMAE, Problema 241/1977/9V3, Reuniunea Miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, f. 42-43.

4. [...] mai 1977, București. Sinteză a Direcției I Relații din MAE referitoare la problemele care au figurat în convorbirile ministrului Afacerilor Externe al RS România, George Macovescu, cu ministrul Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko; aspecte politice; schimburi economice, culturale; clarificarea situației juridice a Administrației Fluviale a Dunării de Jos; reînnoirea Tratatului de comerț și navigație dintre România și URSS (semnat în februarie 1947); delimitarea platoului continental al Mării Negre etc.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații
S/01/217

Secret de serviciu

Nota

Referitor: probleme ale relațiilor bilaterale care ar putea fi abordate în convorbiri cu A.A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al URSS, cu prilejul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, 25-26 mai a.c.)

I. Doresc să-mi exprim satisfacția pentru evoluția mereu ascendentă a relațiilor de prietenie și colaborare dintre România și Uniunea Sovietică în toate domeniile de activitate.

Între cele două țări se desfășoară o largă colaborare pe tărâm politic, economic, științific, tehnic, cultural etc. Se realizează un număr tot mai mare de vizite reciproce, de delegații de partid, de stat, pe linia organizațiilor obștești – sindicat, tineret, femei – se extinde și se perfecționează permanent cadrul juridic al relațiilor româno-sovietice.

O importanță hotărâtoare pentru dezvoltarea și adâncirea raporturilor de prietenie și colaborare multilaterală dintre partidele, țările și popoarele noastre a avut-o întâlnirea dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele RS România și tovarășul L.I. Brejnev, secretar general al CC al PCUS, îndeosebi, convorbirile prilejuite de vizita în URSS a tovarășului Nicolae Ceaușescu și tovarășei Elena Ceaușescu, pentru a-și petrece o parte din concediu de odihnă, precum și vizita de prietenie, în țara noastră, a tovarășului L.I. Brejnev. Declarația privind dezvoltarea continuă a colaborării și prieteniei frățești între PCR și PCUS, între România și Uniunea Sovietică, semnată de conducătorii celor două partide, deschide o perspectivă largă, orizonturi noi relațiilor dintre partide, țările și popoarele noastre.

Doresc să exprim hotărârea părții române de a acționa perseverent pentru realizarea înțelegerilor stabilite, a hotărârilor decurgând din convorbirile dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul L.I. Brejnev, precum și din Declarația semnată cu prilejul vizitei în țara noastră a secretarului general al CC al PCUS.

Acționăm pentru intensificarea contactelor reciproce la toate nivelele și în toate domeniile, pentru schimb de păreri, de experiență și consultări în probleme ale relațiilor româno-sovietice și probleme internaționale de interes comun.

1. Avem convingerea că de o deosebită importanță și utilitate ar fi **realizarea, în acest an, a întâlnirii dintre conducătorii guvernelor celor două țări**. Partea română ar saluta o vizită oficială în țara noastră a tovarășului A.N. Kosîghin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS.

Notă: ultima vizită oficială în țara noastră a lui A.N. Kosîghin a avut loc în iulie 1970, cu prilejul semnării noului Tratat de prietenie, colaborare și asistență mutuală. Tovarășul prim-ministru Manea Mănescu a vizitat URSS în august 1975, pentru a participa la deschiderea expoziției naționale „România azi”.

2. Îmi exprim speranța că în acest an vom avea plăcerea să primim **vizita oficială de prietenie, în țara noastră, a dv., stimate tovarășe A.A. Gromîko**.

3. Vom fi, de asemenea, bucuroși să salutăm **vizitele în țara noastră ale altor membri din conducerea guvernului sovietic**, membri ai guvernului, organizațiilor de masă și obștești etc.

4. Constatăm cu satisfacție **dezvoltarea contactelor și schimburilor de păreri și consultări între ministerele Afacerilor Externe** din cele două țări, atât la nivelul conducerii ministerelor, cât și între diverse direcții. În anul 1976 și începutul acestui an asemenea contacte au fost numeroase, fiind abordate probleme ale relațiilor bilaterale, precum și aspecte ale situației internaționale, de interes reciproc.

Apreciem pozitiv rezultatele acestor întâlniri și schimburi de păreri și afirmăm dorința noastră de a le dezvolta în continuare.

Între membri ai conducerii Ministerelor de Externe ca și între conducătorii unor direcții există deja invitații reciproce pe care dorim să la realizăm.

Notă: cu prilejul convorbirilor de la Moscova (23-27 martie 1977) dintre tovarășul Constantin Oancea, adjunct al ministrului și N.N. Rodionov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe sovietic, au fost reînnoite invitațiile pentru: N.N. Rodionov, împreună cu familia, la odihnă; N.N. Rodionov, însoțit de 2-3 colaboratori pentru o vizită de lucru; V.F. Grubiakov, directorul Direcției a V-a; I.I. Ippolitov, directorul Direcție consulare; V.L. Israelian, directorul Direcției organizații internaționale.

Dorim să continuăm colaborarea bună între delegațiile celor două țări la lucrările diverselor organizații și organisme internaționale, ca și informarea reciprocă practică prin ambasadele noastre.

II. Relațiile economice s-au dezvoltat pe o linie ascendentă, ce și-a găsit reflectarea în creșterea, an de an, a volumului schimburilor comerciale și a cooperării și specializării în producție. Creșterea de cca. 53,8% a schimburilor de mărfuri, convenită pentru acest cincinal, față de realizările cincinalului precedent, este importantă. Apreciem însă că ea încă nu reflectă în totalitate posibilitățile de care dispun economiile țărilor noastre.

Ponderea acțiunilor de cooperare și specializare în producție în ansamblul colaborării economice româno-sovietice, se află, de asemenea, cu mult sub nivelul posibilităților reale existente.

Reafirmăm și cu această ocazie dorința părții române de a acționa pentru lărgirea schimburilor comerciale dintre țările noastre, pentru extinderea numărului acțiunilor de cooperare și specializare în producție cu Uniunea Sovietică.

Sperăm că discuțiile care au loc între reprezentanții instituțiilor și organelor noastre economice vor duce la dezvoltarea colaborării economice româno-sovietice, la lărgirea schimburilor comerciale peste nivelul convenit până în 1980 și la dublarea acestora în perspectiva cincinalului următor.

Partea română dorește ca cea de-a X-a sesiune a Comisiei interguvernamentale româno-sovietice de colaborare economică, care va avea loc, la București, să se încheie cu rezultate cât mai concrete pe linia extinderii colaborării economice și comerciale, în special a convenirii unor noi acțiuni de cooperare și specializare în producție, între cele două țări.

Avem convingerea că și Ministerele Afacerilor Externe ale țărilor noastre pot să-și aducă contribuția lor în sprijinirea activității organelor economice îndreptată spre dezvoltarea raporturilor economice dintre cele două țări.

Aș dori să subliniez, stimate tovarășe A.A. Gromîko, că conducerea partidului și guvernului nostru consideră că dezvoltarea colaborării economice cu Uniunea Sovietică are și o însemnătate politică. Dorim ca ponderea URSS, în ansamblul comerțului exterior al RS România să crească și mai mult, colaborarea noastră să se bazeze pe angajamente substanțiale de durată. Participăm și vom participa și în viitor la realizarea de obiective economice în URSS, în cadru bi- și multilateral. Suntem interesați ca și URSS să participe la dezvoltarea și construirea unor capacități de producție în România. Astfel de forme de colaborare ar corespunde intereselor și necesităților dezvoltării economice ale țărilor noastre, ar crea o bază largă pentru extinderea substanțială a colaborării economice dintre cele două țări.

Folosesc și acest prilej pentru a reafirma aprecierea deosebită pe care conducerea partidului și statului nostru, întregul nostru popor o dă ajutorului prompt și eficient acordat de Uniunea Sovietică, considerându-l ca o expresie elocventă a sentimentelor de solidaritate ale popoarelor sovietice față de poporul român, a relațiilor bune de prietenie și colaborare dintre România și Uniunea Sovietică, dintre Partidul Comunist Român și Partidul Comunist al Uniunii Sovietice.

III. O dezvoltare mereu ascendentă a cunoscut și colaborarea tehnico-științifică româno-sovietică. Ne exprimăm speranța că apropiata sesiune a Comisiei mixte de colaborare tehnico-științifică, care urmează să aibă loc în perioada următoare, va prilejui convenirea unor noi acțiuni care să ducă la lărgirea și sporirea eficienței schimburilor noastre în acest domeniu.

IV. Relațiile în domeniul științei, învățământului, culturii și artei s-au extins și s-au diversificat an de an.

Planul de colaborare pe perioada 1977-1980, semnat la începutul acestui an, prevede schimburi largi în numeroase domenii de interes reciproc, asigură realizarea a numeroase și importante schimburi de valori spirituale, a contactelor dintre instituțiile culturale, uniunile de creație și edituri, dintre oameni de știință, cultură și artă etc.

Sărbătorirea, în acest an, de către popoarele noastre a unor evenimente importante din istoria lor (centenarul independenței de stat a României; 70 de ani de la răscoala din 1907; 30 de ani de la proclamarea Republicii; 60 de ani de la

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie) au prilejuit și prilejuiesc organizarea în ambele țări a numeroase acțiuni, care contribuie la o mai bună cunoaștere a realizărilor noastre, constituie o reflectare a relațiilor prietenești, tradiționale dintre popoarele noastre.

Sunt convins că **crearea Comisiei mixte guvernamentale româno-sovietice, de colaborare culturală**, va contribui la lărgirea și diversificarea continuă a colaborării cultural-artistice dintre RS România și URSS.

Notă: În martie a.c. s-a predat părții sovietice un proiect de protocol și regulament privind înființarea Comisiei. Se așteaptă răspunsul părții sovietice.

V. Alte probleme ale relațiilor bilaterale.

1. Clarificarea situației juridice a Administrației Fluviale a Dunării de Jos.

În cadrul întâlnirii din februarie a.c. a secretarilor CC al PCR și CC al PCUS, cu probleme internaționale, partea sovietică a sugerat ca prin intermediul unei declarații a guvernelor României și Uniunii Sovietice să se aducă la cunoștința celorlalte țări membre ale Comisiei Dunării că articolul 20, așa cum este el formulat în Convenția Dunării, este nul, că URSS a transmis funcțiile sale privind Administrația fluvială a Dunării de Jos guvernului român, care le îndeplinește din 1957.

La întâlnirea de la Moscova din martie a.c. a adjuncților Miniștrilor Afacerilor Externe, s-a convenit ca partea română să prezinte un proiect de declarație care urmează a fi negociat de specialiștii celor două țări.

Proiectul de declarație se află în curs de elaborare.

2. Reînnoirea Tratatului de comerț și navigație dintre România și URSS (semnat în februarie 1947).

În cadrul întâlnirii dintre secretarii CC ale celor două partide (februarie a.c.) și între adjuncții Miniștrilor Afacerilor Externe (martie a.c.), partea sovietică a fost de acord să examineze un proiect de tratat, care urmează a fi transmis de partea română. A apreciat, însă, că conținutul actualului tratat nu și-a pierdut valabilitatea.

Proiectul de tratat se află în curs de elaborare.

3. Încheierea unei înțelegeri privind micul trafic de frontieră (de mărfuri și persoane), dezvoltarea schimburilor în zona de frontieră.

În cadrul întâlnirii din martie a.c. a adjuncților Miniștrilor Afacerilor Externe, partea română a prezentat un proiect de acord. Se așteaptă răspunsul părții sovietice privind negocierea acestui acord.

4. Deschiderea unor noi puncte de frontieră și lărgirea activității celor existente.

În martie a.c., partea sovietică s-a declarat, în principiu, de acord, urmând să se stabilească perioada când reprezentanții organelor de specialitate din cele două țări se vor întâlni pentru negocieri.

5. Regularizarea cursului râului Prut pe tot traseul, sectorul comun, contra inundațiilor și pentru navigație.

Partea sovietică a fost de acord cu propunerea de a se întreprinde măsuri comune în această problemă și a menționat că va da instrucțiuni în acest sens, împuternicitei guvernului lui URSS pentru râul Prut.

6. Extinderea circumscripției consulatului român de la Kiev asupra RSS Moldovenești.

În cadrul întâlnirii, din martie a.c., a adjuncților Miniștrilor Afacerilor Externe, partea sovietică a arătat că nu există greutate de soluționare acestei probleme. S-a convenit ca ea să fie examinată de directorii direcțiilor consulare din cele două Ministere de Externe, care urmează să se întâlnească la București.

7. Delimitarea platoului continental al Mării Negre.

Partea sovietică a fost de acord cu continuarea negocierilor, la nivel guvernamental. A sugerat ca acestea să aibă loc la Moscova, eventual în luna iulie a.c.

8. Conservarea și protecția resurselor biologice în Marea Neagră.

La întâlnirea, din martie a.c., a adjuncților Miniștrilor Afacerilor Externe, partea sovietică a exprimat părerea ca în această problemă să nu se manifeste grabă și ca după examinarea ei de către organele competente din cele două țări, specialiștii români și sovietici să se întâlnească pentru a efectua un schimb de păreri, pe plan mai concret.

9. Reînnoirea Convenției privind desființarea vizelor.

În martie a.c., s-a convenit ca această problemă să fie negociată cu prilejul întâlnirii directorilor direcțiilor consulare care urmează să aibă loc la București.

10. Încheierea unei convenții de colaborare privind protejarea mediului înconjurător.

La 10 mai a.c., prin ambasada RS România la Moscova, s-a transmis, la MAE sovietic, un proiect de convenție al părții române.

Suntem gata să negociem acest proiect, la București sau Moscova, într-un viitor apropiat.

11. Încheierea unei convenții româno-sovietice pentru preîntâmpinarea cazurilor de dublă cetățenie.

La 10 mai a.c., prin ambasada RS România din Moscova, s-a transmis la MAE sovietic un proiect de convenție și s-a propus ca data negocierilor să fie stabilită cu prilejul întâlnirii dintre directorii direcțiilor consulare din cele două Ministere de Externe, care va avea loc la București.

12. Înființarea, la București și Moscova a unor Case ale științei și tehnicii.

În cadrul întâlnirii din februarie a.c. a tovarășilor Ștefan Andrei și K.F. Kатушев, partea sovietică a arătat că nu are asemenea case cu nici o țară socialistă.

La întâlnirea din martie a.c., a adjuncților Miniștrilor Afacerilor Externe, partea română nu a mai ridicat această problemă.

Într-o discuție cu ambasadorul român la Moscova, P.N. Demicev, ministrul Culturii al URSS a menționat că „pentru partea sovietică nu este o problemă dacă și alte țări vor solicita să înființeze și ele case de cultură, pe bază de reciprocitate, cu URSS”. El a spus că după crearea Comisiei mixte de colaborare culturală, părțile vor putea discuta și problema înființării de case de cultură.

AMAE, Problema 241. 1977. 9V3. Ședința Comitetului Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 25-26 mai 1977, f. 38-42.

5. 31 mai 1977, București. Raportul Sectorului pentru securitatea europeană privind activitatea delegației române participante la ședința CMAE de la Moscova; acțiuni comune ale statelor membre ale Tratatului de la Varșovia pentru întărirea securității și dezvoltării cooperării europene; pregătirea Reuniunii CSCE de la Belgrad; negocierile sovieto-americane privind limitarea armamentelor strategice; reglementarea conflictelor internaționale.

Ministerul Afacerilor Externe S/01/235/02.06.1977

Sectorul pentru securitatea europeană

[Secret de serviciu]

nr.14/S/260

D[irecția] I R[elații]

Tovarășului

George Macovescu

Ministrul Afacerilor Externe

Raport

privind ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe
ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 25-26 mai 1977 a avut loc, la Moscova, ședința Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Au participat miniștrii de Externe ai Bulgariei, Cehoslovaciei, RD Germane, Poloniei, României, Ungariei și URSS. La încheierea lucrărilor, miniștrii de Externe au fost primiți de L.I. Brejnev, secretarul general al PCUS.

Pe ordinea de zi a ședinței a fost schimbul de păreri și informații cu privire la unele aspecte ale întăririi securității și dezvoltării cooperării în Europa și ale Reuniunii de la Belgrad din 1977.

I. Pozițiile expuse de miniștrii Afacerilor Externe:

1. În cuvântarea sa A.A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al URSS, a subliniat că țările NATO fac pregătiri militare și au luat hotărâri pentru creșterea cheltuielilor în acest domeniu și că de aceea fiecare țară socialistă se îngrijește de pregătirea mijloacelor sale de apărare și întărire a forțelor armate unite ale Tratatului de la Varșovia

În ceea ce privește realizarea hotărârilor Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, reafirmând atașamentul URSS față de aplicarea deplină a principiilor și înțelegerilor de la Helsinki, ministrul de Externe sovietic a subliniat că aceasta depinde de situația generală a relațiilor politice între state, de nivelul destinderii.

Partea sovietică apreciază Reuniunea de la Belgrad ca o reuniune de lucru, intermediară, pe drumul inițiat de Conferință. Ea consideră că Reuniunea trebuie să treacă în revistă experiența pozitivă a aplicării Actului final; ea are numai un caracter consultativ și pașii pe care i-ar conveni pentru viitor trebuie să se refere la problemele stabilite în Actul final și să aibă forma unor recomandări.

În concepția URSS, atmosfera constructivă la Reuniune depinde în mare măsură de negocierile cu SUA privind limitarea armamentelor strategice, de evoluția situației în Orientul Apropiat și de relațiile bilaterale ale Uniunii Sovietice cu țările capitaliste mari.

Partea sovietică se pronunță împotriva acordării unei importanțe prea mari Reuniunii de la Belgrad, astfel încât aceasta să nu ducă la modificarea rezultatelor Conferinței, la răsturnarea echilibrului Actului final.

În stadiul actual, fără să considere necesară prezentarea de propuneri concrete, partea sovietică apreciază că la Belgrad ar trebui evocate următoarele probleme:

- continuarea eforturilor pentru creșterea importanței principiilor și intensificarea aplicării lor;
- în domeniul militar, propunerile prezentate de URSS la București, la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ din 1976 (încheierea unui tratat privind nefolosirea armei nucleare primele unul împotriva altuia și abținerea de la orice acțiune de lărgire a NATO și a Tratatului de la Varșovia).
- în domeniul economic, propunerile sovietice de convocare a conferințelor general-europene în domeniile mediului, transporturilor și energiei, precum și chestiunea măsurilor discriminatorii în domeniul comerțului;
- lărgirea colaborării în domeniul culturii, învățământului, contactelor între oameni, difuzării informației.

În ceea ce privește ținerea de reuniuni viitoare, poziția părții sovietice va depinde de rezultatele Reuniunii de la Belgrad.

2. Miniștrii de Externe ai altor țări socialiste au aprobat tezele expuse de A.A. Gromîko și le-au dezvoltat în intervențiile lor. Unii dintre ei au insistat asupra unor aspecte specifice, prezentând poziții mai concrete. Astfel, miniștrii de Externe bulgar, cehoslovac și ungar au susținut că Reuniunea de la Belgrad nu trebuie să examineze măsuri de încredere în domeniul militar sau probleme ale dezarmării, nefiind competentă în acest domeniu. De asemenea, ministrul bulgar s-a pronunțat împotriva stabilirii periodicității reuniunilor multilaterale după Belgrad. Ministrul de Externe al RD Germane a insistat asupra creșterii rolului RF Germania și al forțelor sale armate în NATO și a implicării SUA, RFG și altor țări occidentale în conflictele din Africa, Orientul Apropiat, America Latină. El a prezentat pe larg creșterea forțelor de dreapta în RF Germania și a susținut că atitudinea puterilor occidentale în Berlinul de Vest contravine Acordului cvadripartit din 1971.

În cuvântul său, ministrul de Externe polonez a subliniat necesitatea ca Reuniunea de la Belgrad să se pronunțe pentru completarea destinderii politice cu măsuri pe plan militar, pentru activizarea negocierilor în forurile existente. În același timp, însă, el a susținut că nu s-a realizat o experiență suficientă în aplicarea Actului final, pentru a se putea trece la notificarea mișcărilor de trupe.

Ministrul de Externe cehoslovac a insistat asupra campaniei duse în Occident în legătură cu „Carta 77”, susținând că prin aceasta se urmărește izolarea Cehoslovaciei și înrăutățirea relațiilor sale cu alte țări.

Ministrul de Externe ungar, pronunțându-se pentru ca țările socialiste să aibă în continuare inițiativa, s-a referit la propuneri privind studierea limbilor mai puțin răspândite, lărgirea colaborării între agenții de presă, de radio și televiziune, crearea unui birou european de turism pentru tineret, precum și la propunerile cunoscute privind crearea unui forum științific european (RF Germania) și organizarea între 1978-1979 a anului culturii europene (Iugoslavia).

3. Ministrul de Externe român a prezentat concepția țării noastre privind problemele securității europene și desfășurarea Reuniunii de la Belgrad, pe baza expunerilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a documentelor de partid și stat.

II. Comunicatul comun.

Proiectul de comunicat transmis de partea sovietică dădea expresie concepției despre Reuniunea de la Belgrad ca o reuniune consultativă, care să generalizeze experiența de până acum a aplicării Actului final și să nu adopte hotărâri, ci eventuale recomandări care, apoi, să fie supuse individual guvernelor spre aprobare.

În ceea ce privește propunerile care ar urma să fie examinate la Reuniune, proiectul sovietic enunța în mod limitativ propunerile URSS privind încheierea unui tratat general-european de nefolosire a armelor nucleare primii, unul împotriva celuiilalt, și de convocare a unor conferințe privind mediul înconjurător, transporturile și energia.

De asemenea, proiectul sovietic cuprindea ideea acordării de competență Comitetului Miniștrilor de Externe, în sensul de a examina problemele Reuniunii de la Belgrad și a stabili unitatea de vederi a țărilor socialiste, linia comună a politicii acestora.

Ca urmare a negocierilor care au avut loc între reprezentanții Ministerelor de Externe român și sovietic, textul convenit prevede că miniștrii au efectuat un schimb de vederi și informații, iar Reuniunea de la Belgrad trebuie să aibă un caracter constructiv și să convină propuneri și recomandări concrete în problemele întăriri securității și colaborării viitoare. În ceea ce privește propunerile care ar urma să fie examinate la Reuniunea de la Belgrad, Comunicatul se referă la măsuri concrete care să reprezinte o contribuție importantă la reducerea confruntării militare și la dezarmare și să devină obiectul unei examinări practice, cu participarea tuturor statelor interesate. De asemenea, Comunicatul se referă la ținerea de reuniuni general-europene privind cooperarea economică.

III. Opinii privind activitatea viitoare a Comitetului Miniștrilor.

Unii miniștri ai Afacerilor Externe au prezentat sugestii privind tematica și organizarea ședințelor viitoare ale Comitetului Miniștrilor.

Astfel, ministrul de Externe polonez a propus ca ședința viitoare a Comitetului Miniștrilor să aibă loc la sfârșitul anului 1977, începutul anului 1978 și să examineze inițiativele sovietice și propunerile altor țări socialiste în problemele dezarmării, în vederea pregătirii sesiunii speciale a ONU pentru dezarmare.

De asemenea, el a susținut ca la una dintre ședințele Comitetului Miniștrilor să se efectueze un schimb de experiență privind aplicarea acordurilor de normalizare a

relațiilor cu RF Germania și „stabilirea liniei comune” pentru viitor, arătând că partea poloneză este gata să găzduiască o asemenea ședință.

Ministrul de Externe polonez a exprimat interesul țării sale ca la una din ședințele Comitetului Miniștrilor să se examineze și relațiile țărilor socialiste cu țările în curs de dezvoltare și nealiniat.

Ministrul de Externe al RD Germane a propus ca pe ordinea de zi a viitoarei ședințe să figureze „convenirea pozițiilor și acțiunilor” țărilor socialiste privind țări africane ca Angola, Mozambic și mișcările de eliberare.

Ministrul de Externe cehoslovac a susținut ca în fiecare an să aibă loc două ședințe ale Comitetului, să aibă loc întâlniri ale adjuncților de miniștri și șefilor de direcții și să se creeze comisii pe probleme.

Aceste idei nu au fost susținute de partea sovietică și nu au fost prezentate ca propuneri oficiale asupra cărora Comitetul Miniștrilor să ia atitudine.

IV. Lucrările ședinței s-au desfășurat într-o atmosferă de înțelegere și cooperare. Partea sovietică a acordat o atenție deosebită negocierii și convenirii proiectului de comunicat cu partea română, găsirii de soluții acceptabile în toate chestiunile abordate.

Propunem ca raportul să fie înaintat:

- tovarășului Nicolae Ceaușescu;
- tovarășului Ștefan Andrei.

În MAE:

- tovarășului adjunct al ministrului Vasile Gliga;
- tovarășului adjunct al ministrului Cornel Pacoste;
- tovarășului adjunct al ministrului Constantin Oancea.
- D[irecția] I;
- Direcția Sinteză;
- DJOI;
- SSE;

31 mai 1977

AMAE, Problema 241. 1977. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 25-26 mai 1977, f. 57-63.

6. 31 mai 1977, București. Telegramă circulară a ministrului Afacerilor Externe, George Macovescu, către oficiile diplomatice ale României referitoare la rezultatele ședinței CMAE de la Moscova convocată pentru întărirea securității și dezvoltării cooperării în Europa și pentru elaborarea unei linii politice comune privind Reuniunea CSCE de la Belgrad.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară

Secret
31 mai 1977

Tovarășe șef de misiune,

În legătură cu ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, vă comunicăm următoarele:

Ședința a avut drept obiect schimbul de păreri și informații cu privire la unele aspecte ale întăririi securității și dezvoltării cooperării în Europa și ale Reuniunii de la Belgrad din 1977.

În luările de poziție și în propunerile prezentate de miniștrii de Externe ai altor țări s-au făcut referiri la „coordonare, stabilirea liniei politice unice, comune etc.”; comunicatul adoptat arată în mod clar că ședința a efectuat numai un schimb de vederi. În consecință, la ședință nu s-a luat nici o hotărâre privind poziția la Reuniunea de la Belgrad a țărilor socialiste participante.

De asemenea, nu s-a luat nici o hotărâre privind data și tematica unor viitoare ședințe ale Comitetului Miniștrilor. Secretariatul Unit a îndeplinit rolul tehnico-organizatoric, stabilit prin hotărârea de creare a acestuia.

2. Potrivit concepției expuse de miniștrii celorlalte țări participante, Reuniunea de la Belgrad ar trebui să aibă caracter consultativ, să îmbrace forma unui schimb de vederi și să nu adopte hotărâri, ci recomandări, care să fie supuse ulterior aprobării guvernelor.

În ceea ce privește propunerile care ar urma să fie abordate la Reuniunea de la Belgrad, reprezentanții celorlalte țări au făcut referiri mai ales la propunerile sovietice referitoare la încheierea unui tratat general-european de nefolosire a armei nucleare, primele, unul împotriva altuia, renunțarea la orice acțiune de extindere a grupărilor politico-militare existente și convocarea conferințelor europene în domeniul mediului, transporturilor și energiei. Au mai fost evocate unele propuneri în domeniul colaborării cultural-științifice.

Comunicatul adoptat prevede că Reuniunea de la Belgrad trebuie să fie constructivă și să convină propuneri și recomandări concrete în problemele întăririi securității și colaborării viitoare. În ceea ce privește domenii mai precise în care ar urma să fie examinate propunerile,

Comunicatul se referă la măsuri concrete care să reprezinte o contribuție importantă la reducerea confruntării militare și la dezarmare și să devină obiectul unei examinări practice, cu participarea tuturor statelor interesate. De asemenea, Comunicatul se referă la ținerea de reuniuni general-europene privind cooperarea economică și în alte domenii decât energia, transporturile și mediul.

3. Am prezentat concepția României despre eforturile pentru întărirea securității în Europa și Reuniunea de la Belgrad din 1977, pe baza pozițiilor cunoscute, a cuvântărilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, în special cea din 28 martie.

4. Veți folosi cele arătate mai sus în discuțiile dv. cu reprezentanți ai țării de reședință, diplomați, ziariști, în legătură cu ședința Comitetului Miniștrilor, în cazul în care vi se pun întrebări privind caracterul ședinței și rezultatele acesteia.

În discuțiile cu reprezentanți ai țărilor socialiste participante la Tratatul de Varșovia, veți sublinia atmosfera de lucru, construcția în care s-a desfășurat ședința și utilitatea schimbului de vederi efectuat.

George Macovescu

AMAE, Problema 241. 1977. 9V3. Ședința Comitetului Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 25-26 mai 1977, f. 37-38.

7. [...] mai 1977, București. Notă a Direcției I Relații din MAE referitoare la stadiul relațiilor bilaterale româno-sovietice; întâlniri la nivel înalt; relațiile politico-diplomatice; raporturile economice ș.a.

Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 01/03349

Secret

Notă

Referitor: stadiul relațiilor româno-sovietice

Raporturile de colaborare dintre RS România și URSS înregistrează o dezvoltare permanentă în toate domeniile de activitate. Se realizează în bune condiții prevederile acordurilor, convențiilor și înțelegerilor în vigoare. Cadrul juridic al relațiilor s-a extins prin încheierea, în anul 1976, a peste 30 de noi documente politice și instrumente de colaborare bilaterală în domeniul relațiilor politice, schimburilor de mărfuri, cooperării și specializării în producție, construcțiilor de mașini, chimiei, metalurgiei, agriculturii, științei, tehnicii, culturii, artei, învățământului, sportului, turismului etc.

Până la 1 mai 1977 au fost încheiate alte noi instrumente de colaborare bilaterală. S-a efectuat un număr important de întâlniri și contacte reciproce la diferite niveluri și pe cele mai diverse linii.

O contribuție hotărâtoare la dezvoltarea pe multiple planuri a relațiilor româno-sovietice au adus-o contactele nemijlocite și convorbirile tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, cu L.I. Brejnev, secretar general al CC al PCUS (august 1973, în Crimeea, aprilie 1974, la Varșovia, august 1975, la Helsinki, iunie 1976 la Berlin). O mare însemnătate pentru relațiile româno-sovietice a avut-o participarea delegației Partidului Comunist Român, condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul al XXV-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice (februarie-martie 1976), ca și convorbirile purtate de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu L.I. Brejnev în cadrul vizitei făcute în luna august 1976, în Uniunea Sovietică, unde și-a petrecut, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, o parte a concediului de odihnă, la invitația CC al PCUS¹.

¹ Vezi doc. nr. 4 din Probleme generale ale colaborării României în cadrul Tratatului de la Varșovia. Evoluția relațiilor româno-sovietice. 1976.

Un moment remarcabil în evoluția ascendentă a legăturilor de prietenie și colaborare multilaterală dintre partidele, țările și popoarele noastre îl reprezintă convorbirile dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și L.I. Brejnev cu prilejul vizitei de prietenie făcută în România de secretarul general al CC al PCUS, în noiembrie 1976. Rezultatele convorbirilor de la București dintre conducătorii celor două partide, „Declarația privind dezvoltarea continuă a colaborării și prieteniei frățești între PCR și PCUS, între România și Uniunea Sovietică”, semnată cu acest prilej, deschid o perspectivă largă, orizonturi noi relațiilor dintre partidele, țările și popoarele noastre.

Pe această linie se înscrie și vizita, la Moscova, din decembrie 1976, a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu prilejul împlinirii de către L.I. Brejnev a vârstei de 70 de ani.

La dezvoltarea colaborării româno-sovietice au contribuit, de asemenea, participarea delegației de partid și guvernamentale a URSS, condusă de A.N. Kosîghin, președintele Consiliului de Miniștri, la a 30-a aniversare a eliberării României de sub dominația fascistă, și a delegației PCUS, condusă de A.P. Kirilenko, la Congresul al XI-lea al PCR, vizita în România a delegației Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, condusă de președintele Prezidiului Sovietului Suprem al RSS Ucrainene, vicepreședinte al Prezidiului Sovietului Suprem al URSS, vizita în Uniunea Sovietică a președintelui Marii Adunări Naționale (martie 1976), întâlnirile dintre primii miniștri ai celor două țări (Varșovia, aprilie 1974, Sofia, iunie 1974, Budapesta, iunie 1975, Moscova, august 1975, Berlin, iulie 1976).

Întâlnirile dintre secretarii CC al PCR și CC al PCUS pe probleme internaționale (Moscova, decembrie 1973, Varșovia, octombrie 1974, București, noiembrie 1974, Moscova, februarie 1975, Budapesta, iunie 1975, București și Moscova, octombrie 1975, București, mai 1975, București, mai 1976, Moscova, februarie 1977), și dintre secretarii cu probleme ideologice (Moscova, august 1974, Sofia, martie 1977), ca și vizita oficială de prietenie în URSS a ministrului Afacerilor Externe al RS România (decembrie 1974) au constituit momente însemnate în evoluția relațiilor româno-sovietice.

Mesajele adresate de tovarășii Nicolae Ceaușescu și Leonid Brejnev cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la constituirea ARLUS, distincțiile acordate cu acest prilej celor două asociații de prietenie reprezintă o contribuție la dezvoltarea raporturilor dintre România și URSS.

Ca momente importante în cadrul bunelor relații româno-sovietice ale dezvoltării continue a legăturilor tradiționale de prietenie, solidaritate și colaborare tovarășească dintre partidele, țările și popoarele noastre se înscriu Conferința unională a APSR (noiembrie 1975), Conferința națională a ARLUS (octombrie 1976), ca și întâlnirea prietenească a reprezentanților tineretului român și ai tineretului sovietic, care a avut loc în România în luna august 1976.

1. Relațiile politico-diplomatice româno-sovietice au continuat să se dezvolte. În afara contactelor la nivel înalt, au avut loc numeroase întâlniri între factori de răspundere în diferite domenii de activitate, au continuat schimbul de

experiență și consultări bilaterale și în cadrul multilateral. În anul 1976, 72 de delegații române au vizitat Uniunea Sovietică, iar 48 de delegații sovietice au venit în țara noastră, în afara celor 11 delegații sovietice sosite în România cu prilejul zilei de 23 august și a celor 10 delegații române care au vizitat URSS cu prilejul aniversării Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, în cadrul schimburilor pe linie de partid.

S-a evidențiat, de asemenea, îndeplinirea în condiții bune, de ambele părți, a prevederilor planurilor anuale de schimburi dintre cele două partide. Un rol însemnat în cadrul acestor schimburi l-au avut vizitele delegațiilor de activiști pentru studierea reciprocă a experienței organelor și organizațiilor de partid din diferite domenii ale construcției socialismului și comunismului, ca și schimbul de lectori pentru expuneri. S-au intensificat consultările între secțiile de relații externe ale celor două partide pe probleme de interes reciproc.

În cadrul practicii schimburilor la odihnă la nivelul conducerii de partid și de stat, în anul 1976, tovarășul Ion Pățan și Ion Ursu și-au petrecut o parte din concediul de odihnă în URSS. În ultimii trei ani, nici un membru al conducerii de partid și de stat din URSS nu a dat curs invitației de a-și petrece concediul de odihnă în țara noastră. În 1976, V.I. Konotop, membru al CC al PCUS, prim-secretar al Comitetului regional Moscova al PCUS, președintele conducerii centrale a Asociației de prietenie V.V. Zagladin, prim-adjunct al șefului Secției Internaționale a CC al PCUS sovieto-română și-au petrecut o parte din concediul de odihnă în țara noastră.

Planurile de schimburi pe linia organizațiilor de tineret, sindicale, a comitetelor naționale ale femeilor, comitetelor naționale pentru apărarea păcii, asociațiilor de prietenie au fost îndeplinite în condiții corespunzătoare de ambele părți.

Partea sovietică a acordat atenție marcării celei de-a 31-a și 32-a aniversări a eliberării României de sub dominația fascistă.

Aniversarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie a prilejuit organizarea în 1976, în țara noastră, a unor ample manifestări.

În preajma celui de-al XXV-lea Congres al PCUS în țara noastră au avut loc o serie de acțiuni, printre care expunerea ambasadorului sovietic de la Casa prieteniei româno-sovietice cu privire la direcțiile dezvoltării economiei naționale a URSS în anii 1976-1980, întâlnirea ambasadorului sovietic cu studenții și cursanții Academiei „Ștefan Gheorghiu”, editarea lucrării *Planificarea și conducerea economiei URSS* etc.

Pentru marcarea în URSS a 55 de ani de la crearea PCR au fost organizate, din inițiativa părții române sau a părții sovietice, două adunări festive, o expoziție de fotografii trimisă din România, publicarea în ziarul „Pravda” a unei corespondențe din București, o conferință de presă la ambasada română din capitala sovietică. S-a constatat o încercare de minimalizare a semnificației evenimentului, îndeosebi prin faptul că atât adunările festive, cât și organizarea de expoziții au fost patronate nu de organele de partid, ci de Asociația de prietenie sovieto-română, precum și prin absența reprezentanților organelor de partid la acțiunile ce au avut loc, inclusiv la conferința de presă organizată de ambasada

română. Partea sovietică a justificat această atitudine prin faptul că în URSS se sărbătoresc, de obicei, aniversările decenale.

Pe bază de reciprocitate, au fost întreprinse acțiuni cu prilejul aniversării Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre România și URSS, a 30 de ani de la restabilirea a relațiilor diplomatice dintre cele două țări.

Cu prilejul aniversării centenarului proclamării independenței de stat a României, în URSS au fost organizate numeroase manifestări cultural-științifice, adunări festive, seri ale prieteniei etc.

Au continuat contactele și consultările pe linia Ministerelor de Externe. Ministrul Afacerilor Externe al RS România s-a întâlnit cu A.A. Gromîko, la sesiunile Adunării Generale a ONU și, în trecere prin Moscova, în drum spre RP Mongolă (iulie 1975); în decembrie 1974, ministrul Afacerilor Externe al RS România a făcut o vizită oficială de prietenie în URSS, iar în noiembrie 1976, ministrul Afacerilor Externe sovietic a însoțit pe secretarul general al CC al PCUS, L. I. Brejnev, în vizita de prietenie făcută în țara noastră. De asemenea, au avut loc mai multe consultări, la Moscova și București, la nivelul adjuncților miniștrilor de Externe; au continuat, de asemenea, întâlnirile și consultările dintre delegațiile române și sovietice, în diferite forumuri internaționale.

2. Raporturile economice româno-sovietice au continuat să se extindă. Volumul schimburilor de mărfuri realizat în perioada 1971–1975, de 5.809 mil. ruble (3.111 mil. ruble la export și 2.690 mil. ruble la import), reprezintă o creștere cu 44% față de realizările din cincinalul anterior.

Ritmul de creștere al comerțului româno-sovietic din ultimii ani a fost mai lent decât ritmul de creștere al comerțului exterior global al țării. Ca urmare, ponderea Uniunii Sovietice în comerțul exterior românesc s-a redus de la 27% în 1970, la 21% în 1974 și cca. 18% în 1976.

Acordul comercial pe perioada 1976–1980 prevede un volum al schimburilor de 8.935 mil. ruble (4.372 mil. ruble la export și 4.563 mil. ruble la import). Această cifră reprezintă o majorare de 53,8% față de realizările din perioada 1971–1975. Sporul procentual menționat rezultă din modificările de preț ale mărfurilor care fac obiectul comerțului reciproc și parțial din majorări ale volumului fizic.

Volumul convenit se situează sub obiectivul minim propus cu insistență de partea română, respectiv atingerea plafonului de 10 miliarde ruble.

În perioada 28 februarie–4 martie a.c., la Moscova, au avut loc discuții între reprezentanții organelor de planificare din cele două țări pentru examinarea posibilităților de lărgire a schimburilor comerciale româno-sovietice pe perioada 1977–1980, peste prevederile ALD, pe baza propunerilor părții române formulate la sesiunea a IX-a specială a comisiei interguvernamentale româno-sovietică, de colaborare economică și în notele memoriale transmise la 4 august 1976.

Partea sovietică a menționat că are în vedere luarea măsurilor maxime pentru găsirea de resurse suplimentare de export și lărgirea livrărilor de mărfuri în România, peste prevederile Acordului de lungă durată, cu prilejul încheierii protocoalelor comerciale anuale pe anii 1978–1980.

La 31 decembrie 1976, contractările în contul protocolului comercial reprezentau 97,1% la exportul românesc și 102, 5% la import. Având în vedere și operațiunile cu plata în devize libere, încheiate până în octombrie, volumul total al contractelor încheiate în contul anului 1976 se ridicau la peste 100% în raport cu prevederile protocolului pe anul 1976.

Volumul schimburilor de mărfuri prevăzut pe anul 1977 este de 1.800 mil. ruble (921 mil. ruble la export și 879 mil. ruble la import). Având în vedere și livrările de mărfuri în devize libere convenite până la data încheierii Protocolului comercial (14 ianuarie 1977), de 80 mil. ruble (70 mil. ruble la export și 10 mil. ruble la import), volumul schimburilor de mărfuri prevăzute pentru 1977 este cu 17% mai mare decât realizările din 1976.

La 30 aprilie 1977, volumul global al contractelor încheiate în contul protocolului pe 1977 era de cca. 5.986.992 mii lei valută, la export și 5.945.638 mii lei valută la import, reprezentând cca. 95,2% din valoarea convenită a protocolului pe anul în curs. În luna ianuarie a.c. s-au încheiat contracte la importul din URSS de coals metalurgic, cupru, nichel și laminate neferoase, asigurându-se astfel continuitatea livrărilor la importul tuturor materiilor prime de bază din URSS. În luna februarie a.c. s-a contractat din URSS, 40 mii tone fontă (acoperindu-se întreg contingentul pentru acest an). De asemenea, a fost semnat contactul privind importul din URSS a unei cantități de 500.000 tone țitei, cu plata în devize libere.

La 25 martie 1976, a fost semnat, la Moscova, Acordul interguvernamental privind livrările din URSS de utilaje și acordarea de asistență tehnică pentru construirea a 50 de obiective (cca. 16) au fost contractate, iar altele se află în diferite stadii de tratative.

Relațiile de specializare-cooperare în producție au cunoscut o dezvoltare mai sensibilă în ultimii ani.

În prezent, sunt încheiate și se găsesc în derulare 17 acțiuni de cooperare economică și specializare în producție, printre care menționăm: colaborarea în valorificarea zăcămintului de gaze condensate de la Orenburg; colaborarea în dezvoltarea producției de materii prime feroase (pelete) din URSS; dezvoltarea pe teritoriul URSS a producției unor tipuri de feroaliaje; colaborarea în construirea fabricii de celuloză la Ustlim; colaborarea în construirea combinatului minier de preparare a azbestului de la Kiembai; cooperarea în fabricația, în RS România, a transportorului amfibie pe roți blindat BTR-70; cooperarea în fabricația, în RS România a avionului școală și antrenament IAK-52; specializarea și cooperarea în producție și livrările reciproce de tractoare și mașini agricole; cooperarea în producția de subansamble și accesorii pentru mașina de găurit radială tip 2M55; colaborarea în construirea în RS România a unei uzine de sodă caustică, clor și produse clorate; specializarea în producție și livrările reciproce de produse chimice; specializarea în producție și livrările reciproce de medicamente; colaborarea în construirea în RS România a unei centrale nucleare electrice tip VVER; colaborarea în realizarea nodului hidrotehnic Stânca-Costești, pe Prut.

În luna februarie a.c., s-a convenit graficul întâlnirilor reprezentanților ministerelor constructoare de mașini din cele două țări în semestrul I a.c., în

vederea elaborării de propuneri de dezvoltare a cooperării și specializării în producție pentru perioada 1980.

În scopul asigurării și diversificării sursele de materii prime, țara noastră participă pe bază de acorduri bi și multilaterale la dezvoltarea extracției și producției unor materii prime în URSS (minereu de fier, aliaje feroase, gaze naturale, azbest, celuloză), primind în schimb cantități convenite din aceste produse.

Unul din obiectivele urmărite constant de partea română în comerțul cu Uniunea Sovietică este echilibrarea balanței de plăți. La 30 aprilie 1977, soldul balanței de plăți înregistrat la BICE, era de aproape 20.677 lei valută (3,1 milioane ruble) în favoarea țării noastre înregistrând o scădere în raport cu nivelul lunii precedente. La sfârșitul anului 1975 (29 decembrie), soldul era de 246 mil. lei valută.

Un moment semnificativ pentru relațiile economice bilaterale l-a constituit sesiunea a IX-a (specială) a Comisiei mixte interguvernamentale de colaborare și cooperare economică și tehnică, desfășurată, în iulie 1976, la Moscova. Prin nivelul participării (nouă miniștri sovietici ai unor ramuri din construcția de mașini, precum și o serie de adjuncți de miniștri), prin caracterul accentuat de lucru și prin rezultatele convorbirilor care au fost consemnate în 14 protocoale, sesiunea specială a creat o bază bună pentru pregătirea sesiunii a X-a ordinare, care urmează să aibă loc la București în primul semestru al anului curent. În cadrul acesteia urmează să se semneze noi convenții de colaborare pentru lărgirea comerțului reciproc peste prevederile acordului de lungă durată. În prezent au loc acțiuni pentru finalizarea unor proiecte de convenții referitoare la domeniul construcțiilor de mașini (utilaje pentru fabricarea articolelor tehnice și din cauciuc, mașini-unelte generale ș.a.).

Partea sovietică a acționat operativ, în urma solicitărilor părții române, pentru înlăturarea efectelor avariei în slebingul combinatului din Galați, în vara anului 1976. De asemenea, este de menționat ajutorul imediat acordat de URSS țării noastre pentru lichidarea urmărilor cutremurului din 4 martie a.c., estimat de partea sovietică la valoarea globală de peste 10 milioane ruble. Partea sovietică manifestă receptivitate în ce privește solicitarea părții române privind lichidarea întârzierilor și livrările în avans ale unor mărfuri necesare economiei noastre aflate în această situație.

Declarația comună româno-sovietică, adoptată cu ocazia vizitei în țara noastră a lui L.I. Brejnev (22-24 noiembrie), menționează acordul celor două părți de a trece la elaborarea programului de perspectivă al colaborării economice pe perioada de după 1980.

În prezent se află în curs de desfășurare un program de consultații între organele centrale de planificare din cele două țări, referitoare la coordonarea planurilor economiilor naționale pe cincinalul 1981-1985. În luna decembrie 1976, s-au desfășurat consultații privitoare la colaborarea în domeniul construcțiilor de mașini pentru perioada de după 1980.

Colaborarea tehnico-științifică dintre RS România și URSS se desfășoară în cadrul Comisiei româno-sovietice de colaborare tehnico-științifică (înființată la 17

februarie 1950), între ministerele sau alte instituții centrale de resort din cele două țări (12 ministere românești și 20 sovietice), precum și pe linia CNST din RS România și CSST al Consiliului de Miniștri al URSS.

În cadrul Comisiei româno-sovietice de colaborare tehnico-științifică și al colaborării directe între ministere sau alte instituții centrale de resort în perioada 1971-1975, cca. 65 de obiective de cercetare-dezvoltare au constituit obiectul colaborării și cooperării între organizațiile de cercetare-proiectare interesate românești și sovietice. Au fost efectuate, pe bază de programe comune, cercetări în cadrul a 30 de obiective din domeniile industria chimică și petrochimică, forajul și extracția țițeiului și gazelor, siderurgie, electrotehnică, construcția de mașini, agricultură, construcții ș.a.

Prin planul de cooperare tehnico-științifică româno-sovietică pe anii 1976-1980 și documentele încheiate ulterior, între organele centrale pentru știință și tehnică din RS România și URSS, s-a convenit un număr de cca. 120 de acțiuni de colaborare și cooperare din diverse ramuri ale economiei naționale din cele două țări ca prezentând interes pentru ambele părți. Acțiunile convenite se referă, în principal, la elaborarea unor tehnologii de valorificare complexă a unor materii prime, a unor produse tehnologice noi în industria chimică și petrochimică, metode și procedee noi pentru forajul sondelor și extracția țițeiului, creșterea factorului de recuperare a țițeiului din zăcăminte, crearea de noi materiale și procese tehnologice în construcțiile de mașini, electronică și electrotehnică etc.

O importanță deosebită pentru lărgirea colaborării în domeniul științei și tehnicii au avut-o convorbirile prilejuite de vizita în URSS a tovarășului Ion Ursu, președintele CNST (august 1976) și vizita în RSR a tovarășului V.A. Kirilin, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, președintele Consiliului de Stat pentru Știință și Tehnică al URSS (septembrie 1976).

Cu prilejul ultimei vizite a fost semnat un protocol conținând o listă de 11 obiective, convenite suplimentar pentru colaborarea în perioada 1976-1980. Cu același prilej s-a stabilit ca partea sovietică să examineze posibilitatea colaborării pentru alte 31 obiective propuse de partea română.

3. Relațiile în domeniul culturii, științei și presei.

Relațiile culturale au îmbrăcat forme mai variate de manifestare. S-a realizat, în 1973, pentru prima dată o acțiune românească de amploare și eficiență sporită cum a fost „Festivalul dramaturgiei românești”, care a prilejuit 56 de premiere cu 25 de piese de autori români, la 51 de teatre din Moscova și mai multe republici unionale. A avut loc, de asemenea, „Festivalul dramaturgiei sovietice” în țara noastră. Cu prilejul celei de-a 31-a și 32-a aniversări a eliberării patriei, în URSS au fost organizate numeroase acțiuni și manifestări culturale ca: decada cărții și discului, săptămâna filmului românesc, expoziții de carte, turnee artistice, expoziții de artă etc. De asemenea, manifestări similare au fost organizate în țara noastră cu prilejul celei de-a 58-a și 59-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie.

În 1976, pentru prima dată a fost organizat Festivalul muzicii românești în URSS și Festivalul muzicii ruse și sovietice în România.

La 12 ianuarie 1977, a fost semnat la Moscova, Planul de colaborare culturală și științifică dintre RS România și URSS pe perioada 1976-1980.

Colaborarea științifică dintre Academia RS România, Academia de Științe Sociale și Politice a RS România, Academia de Științe a URSS, se desfășoară pe baza Protocolului semnat la 25 decembrie 1975, care prevede schimburi de cercetători științifici, invitarea reciprocă de oameni de știință la congrese, conferințe, simpozioane, organizarea de simpozioane bilaterale, expoziții ale cărții științifice etc.

Făcând bilanțul ultimei perioade, se constată o extindere sensibilă a colaborării științifice, didactice și cultural-artistice, o creștere a volumului schimburilor de delegați pentru studierea reciprocă a experienței, pentru documentarea și specializarea pe diverse linii. De asemenea, s-a intensificat participarea la manifestările științifice și culturale naționale și internaționale, organizate în RS România și URSS. Acțiunile și manifestările științifice și cultural-artistice au dus la o anumită îmbunătățire a prezenței românești în URSS, deși în unele domenii, cum ar fi traducerea de carte, filmul, situația este nesatisfăcătoare comparativ cu prezența sovietică în țara noastră.

În legătură cu reflectarea României în presa și la radioteleviziunea sovietică, este de remarcat că, după vizita în URSS a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele RS România și a tovarășei Elena Ceaușescu (august 1976) și după vizita lui L.I. Brejnev în RS România (noiembrie 1976) se observă o prezență mai intensă a României în mijloacele de propagandă sovietice și o selecție mai bună a materialului informațional, cu accent mai mare pe fapte și momente semnificative din viața și munca poporului român, precum și din politica externă a partidului și statului nostru. Cu toate acestea, popularizarea României în URSS continuă să rămână sub nivelul prezentării prin aceleași mijloace a Uniunii Sovietice în țara noastră, cât și în comparație cu reflectarea altor țări socialiste din Europa. Presa, radio și televiziunea din URSS informează încă insuficient despre acțiunile de politică externă a partidului și statului nostru. Comparativ cu ultimii ani, în a doua parte a anului 1976 și începutul acestui an s-a constatat o diminuare a propagandei sovietice în legătură cu RSS Moldovenească. A continuat, însă, publicarea, în presa sovietică, în special în cea din RSS Moldovenească, a unor studii și articole care prezintă denaturat, tendențios, momente cruciale din istoria poporului român.

AMAE, Problema 241. 1977. 9V3. Ședința Comitetului Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 25-26 mai 1977, f. 22-37.

**XIX. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR
EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA
VARȘOVIA. 24-26 APRILIE 1978, SOFIA**

1. [...] aprilie 1978, București. Notă de propuneri transmisă de MAE secretarului general al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la organizarea, la Sofia, a ședinței CMAE, unde să fie analizate problemele participării la sesiunea specială a Adunării Generale a ONU, consacrată dezarmării; securitatea europeană și rezultatele Reuniunii de la Belgrad.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 01/03173
Secret

Tovarășului Nicolae Ceaușescu
Secretar General al Partidului Comunist Român
Președintele Republicii Socialiste România

Nota de propuneri

Referitor: ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante
la Tratatul de la Varșovia

Între 24-26 aprilie a.c., va avea loc, la Sofia, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, cu următoarea ordine de zi:

- pregătirea în vederea participării la sesiunea specială a Adunării Generale a ONU, consacrată dezarmării;
- cu privire la securitatea și cooperarea europeană, în legătură cu rezultatele Reuniunii de la Belgrad.

Având în vedere cele de mai sus propunem:

Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România să participe la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe pentru a efectua un schimb de vederi cu privire la problemele înscrise pe ordinea de zi.

Pe baza aprecierilor politice și a indicațiilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a recentelor documente de partid și de stat, ministrul Afacerilor Externe va prezenta concepția țării noastre privind problemele dezarmării și obiectivele sesiunii speciale a Adunării Generale a ONU, precum și cu privire la securitatea și cooperarea europeană, în legătură cu rezultatele Reuniunii de la Belgrad.

Se anexează tezele proiectului de intervenție a ministrului Afacerilor Externe.

2. În cazul în care se va propune publicarea unui comunicat cu aprecieri politice de fond, să se acționeze ca acesta să reflecte în mod corespunzător pozițiile țării noastre cu privire la problemele discutate.

Ministrul de Externe să fie însoțit de:

Valentin Lipatti – ambasador;

Ion Ciubotaru – directorul Direcției I Relații

Romulus Neagu – directorul Direcției juridice și a organizațiilor internaționale.

Cheltuielile ocazionate de șederea delegațiilor la Sofia vor fi suportate de partea bulgară, participanților revenindu-le numai cheltuielile de transport.

aprilie 1978

AMAE, Problema 241/1978, 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Sofia, 24-26 aprilie 1978, nepăginat.

2. [...] aprilie 1978, București. Proiectul de discurs al ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitor la planul de acțiuni al statului român în problemele dezarmării; propuneri de creștere a rolului Adunării Generale a ONU; aprecieri asupra procesului de întărire a securității și cooperării în Europa în urma Reuniunii CSCE de la Belgrad.

Teze

pentru intervenția ministrului Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

Problemele dezarmării:

1. Înfăptuirea dezarmării generale și totale, în primul rând a dezarmării nucleare este înscrisă ca un obiectiv prioritar în programul Partidului Comunist Român, în documentele de partid și de stat, în acțiunile politice inițiate și promovate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România.

Pornind de la pozițiile sale de principiu, țara noastră a acordat și acordă o atenție permanentă negocierilor pentru dezarmare, conlucrării active cu alte state pentru găsirea de soluții care să deschidă căile spre oprirea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării.

2. România acordă importanță schimbului de vederi între țările socialiste în problematica dezarmării și, în mod concret, în legătură cu sesiunea specială în

scopul ca fiecare țară socialistă să adopte o poziție activă, constructivă, novatoare la această sesiune.

3. Situația prezentă pe planul înarmărilor și al negocierilor de dezarmare se caracterizează prin expansiunea continuă a cursei înarmărilor, în ciuda faptului că s-au purtat negocieri și s-au adoptat unele acorduri. Aceste acorduri însă nu au oprit cursa înarmărilor, îndeosebi în domeniul armelor nucleare.

Aceasta reclamă adoptarea unor măsuri hotărâte de oprire a cursei înarmărilor și de trecere la înlăturarea dezarmării. Problemele dezarmării sunt complexe și ele nu pot fi soluționate dintr-o dată, în mod global. Este însă nevoie de acțiuni ferme din partea tuturor statelor pentru a se ajunge la încetarea cursei înarmărilor, deoarece aceasta creează pericole tot mai mari pentru pace, pentru viața popoarelor.

4. România apreciază pozitiv faptul că s-a obținut consensul în convocarea sesiunii speciale a ONU, consacrată dezbaterii problemei dezarmării. Încă în 1970, la sesiunea jubiliară a Adunării Generale a ONU, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat rolul și răspunerile ce revin Națiunilor Unite în înlăturarea dezarmării, iar, în 1975, România a propus convocarea unei sesiuni extraordinare a Adunării Generale a ONU dedicată dezarmării.

5. În concepția României, sesiunea specială a Adunării Generale a ONU ce se va tine la New York în mai-iunie a.c. trebuie să reprezinte un moment de cotitură în negocierile de dezarmare, să marcheze o etapă nouă pe calea trecerii la măsuri concrete de dezarmare, în special de dezarmare nucleară. Pentru aceasta, documentelor ce vor fi adoptate la sesiunea specială (Declarația de principii, programul de acțiune, mecanismul de negocieri) trebuie să li se asigure un conținut care să dea un impuls concret negocierilor pentru dezarmare, precum și adoptării altor măsuri de dezarmare a căror aplicare este posibilă încă de pe acum.

În acest context, socotim că trebuie stimulată voința politică a statelor și canalizate eforturile spre măsuri care să conducă la oprirea cursei înarmărilor, reducerea cheltuielilor militare, a efectivelor militare și armamentelor, realizarea dezangajării militare în Europa și în alte zone ale lumii, precum și spre alte măsuri care să netezească terenul și să contribuie la crearea climatului și a condițiilor necesare pentru trecerea practică la dezarmarea generală, în toată complexitatea ei, în primul rând la oprirea producerii de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă, la dezarmarea nucleară.

În acest sens, România își menține propunerile făcute în cadrul negocierilor de dezarmare de-a lungul anilor, înmănunchiate în documentul de poziție prezentat, în anul 1975, la ONU și se gândește să formuleze și alte propuneri adecvate.

6. România subliniază încă o dată poziția sa favorabilă creșterii continue a rolului ONU în negocierea, realizarea, punerea în aplicare și controlul acordurilor de dezarmare. În concepția noastră, ar fi de dorit ca sesiunea specială să ajungă la adoptarea de măsuri cu acordul tuturor statelor participante privind instrumentele de lucru ale ONU în problemele dezarmării.

7. Împreună cu țările socialiste, cu alte state, România este decisă să depună toate eforturile necesare pentru reușita sesiunii speciale, pentru ca aceasta, să se încheie

cu rezultate concrete, să reprezinte un moment de cotitură în negocierile de dezarmare.

8. În legătură cu toate acestea, România apreciază că pentru a da substanță dezbaterilor din cadrul sesiunii speciale a Adunării Generale a ONU și a se putea conveni asupra unor măsuri eficiente, ar fi indicată participarea la nivelul cel mai înalt la această sesiune.

Problemele securității și cooperării în Europa:

Aprecieri asupra importanței semnării, în 1975, a Actului final de la Helsinki, precum și asupra evoluției ulterioare a evenimentelor pe plan european.

Mentținerea și accentuarea unor elemente de încordare, de insecuritate, de înrăutățire a relațiilor dintre state în Europa; apariția unor probleme noi și complicate care împietesc asupra destinderii și colaborării; destinderea rămâne încă fragilă și posibil reversibilă.

2. Aprecierea rezultatelor Reuniunii de la Belgrad ca nesatisfăcătoare, întrucât nu s-au adoptat măsuri concrete în problemele fundamentale ale dezvoltării cooperării economice, culturale, științifice, și, mai ales, în problemele dezangajării militare în Europa; aceasta trebuie să constituie un semnal de alarmă cu privire la obstacolele care se ridică în calea securității și păcii în Europa și în lume.

3. Necesitatea de a intensifica eforturile pentru aplicarea deplină a măsurilor Conferinței general-europene, astfel încât aceasta să devină o realitate în relațiile dintre toate statele participante. Se impun noi eforturi, mai ales pentru dezvoltarea colaborării în toate domeniile între state în Europa, pentru eliminarea folosirii forței și a amenințării cu forța, pentru amplificarea cooperării economice, științifice, culturale, pentru cultivarea încrederii între state.

4. Importanța primordială a încetării cursei înarmărilor în Europa, a dezangajării militare pe continent, a reducerii concentrării de forțe armate și armamente, a limitării activităților militare, a adoptării altor măsuri pe acest tărâm, fără de care nu se poate vorbi de o securitate reală.

5. Necesitatea pregătirii corespunzătoare a Reuniunii de la Madrid din 1980, oarecum și a grupurilor de experți create în cadrul urmărilor CSCE, astfel încât acestea să se desfășoare în mod constructiv, să examineze și să adopte măsuri concrete pentru aplicarea Actului final, pentru întărirea securității și dezvoltarea cooperării în Europa.

6. Importanța dezvoltării colaborării bilaterale și multilaterale în Balcani, ca parte integrantă la procesul de edificare a securității pe continent.

7. Sublinierea răspunderii și rolului care revin fiecărui guvern, popoarelor înseși, pentru a determina înfăptuirea unei securități trainice în Europa, în lume. Hotărârea Partidului Comunist Român, a guvernului și poporului român de a-și aduce contribuția deplină la realizarea acestui deziderat vital al națiunilor europene, al întregii omeniri.

AMAE, Problema 241/1978, 9V3, Dosar referitor la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Sofia, 24-26 aprilie 1978, nepaginat.

3. 15 aprilie 1978, Sofia. Telegramă a ambasadorului Traian Simescu către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la proiectul de comunicat bulgar al ședinței CMAE, privind acțiunile comune ale statelor membre ale Tratatului de la Varșovia pentru organizarea sesiunii speciale a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării; apelul statelor comuniste privind încheierea între toți participanții la Conferința general-europeană a unui tratat cu privire la nefolosirea primii, unul împotriva altuia, a armei nucleare; realizarea unei înțelegeri de a nu se lărgi grupările și alianțele militar-politice existente.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă, Sofia, nr. 073.168 / 15. 04. 1978

Secret

Tov. Oancea,
Direcția I Relații,

Transmitem „Proiectul de comunicat privind ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la tratatul de la Varșovia”, care ne-a fost remis de MAE bulgar la 14 aprilie a.c.

Între 24-25 aprilie 1978, la Sofia, a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală de la Varșovia. La ședință au luat parte...¹

La ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe au fost examinate unele probleme internaționale și în acest cadru problemele întăririi securității și dezvoltării colaborării pe continentul european.

Miniștrii Afacerilor Externe ai RPB, RPU, RDG, RPP, RSR, URSS, RSC au examinat situația acțiunilor privind viitoarea sesiune specială a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării. S-a subliniat că, în prezent, nu există o sarcină mai importantă și mai urgentă decât oprirea cursei înarmărilor, trecerea la măsuri reale de dezarmare și îndreptarea spre dezarmarea generală și totală. În acest sens, sesiunea specială a Adunării Generale a ONU dedicată dezarmării este chemată să joace un rol important în pregătirea condițiilor pentru un progres hotărâtor în domeniul limitării cursei înarmărilor. După părerea lor, sesiunea specială a Adunării Generale a ONU dedicată dezarmării va trebui să devină un forum important pentru o dezbatere largă privind atât abordarea principială a soluționării problemelor dezarmării, cât și direcțiile principale ale eforturilor prioritare ale statelor în acest domeniu, să joace un rol important în mobilizarea eforturilor tuturor statelor pentru îndeplinirea sarcinilor dezarmării. Participanții la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe declară hotărârea fermă a statelor participante la Tratatul de la Varșovia de a contribui la succesul sesiunii speciale a Adunării Generale privind dezarmarea, de a-și aduce contribuția constructivă la activitatea acesteia, de a se obține rezultate concrete.

---

¹ Așa este documentul original.

Încheierea cu rezultate pozitive a sesiunii speciale ar contribui în mare măsură la convocarea conferinței mondiale de dezarmare, în privința necesității acesteia existând acord între state, precum și o hotărâre a ONU.

Participanții la ședință au relevat că eforturile statelor Tratatului de la Varșovia, pașii lor practici pentru realizarea sarcinilor indicate de Comitetul Politic Consultativ, în noiembrie 1976, la București, exercită o influență pozitivă asupra situației din Europa, reprezintă o contribuție constructivă la întărirea securității și dezvoltarea colaborării în această parte a lumii. Țările socialiste participante la tratat acționează pentru introducerea în practica relațiilor internaționale a principiilor și înțelegerilor adoptate la conferința de la Helsinki pentru securitate și cooperare în Europa, la nivel politic înalt.

Totodată, la ședință a fost subliniat faptul că în calea întăririi încrederii între statele europene și a însănătoșirii climatului politic pe continent continuă să se ridice obstacole serioase. Sub pretexte artificiale, cercuri influente ale NATO se străduiesc să obțină sporirea în continuare a forțelor armate și armamentelor. Mijloace uriașe din bugetele naționale sunt destinate cheltuielilor militare. Se creează tot mai multe forțe de distrugere, se elaborează noi mijloace inumane de distrugere în masă.

La ședință a fost subliniată importanța principială a adoptării de măsuri menite să completeze destinderea politică cu cea militară și astfel să se înainteze simțitor în direcția asigurării unei securități reale pentru popoarele Europei. Acestor scopuri le corespund propunerile făcute, în noiembrie 1976, de către Comitetul Politic Consultativ, concretizate și completate de statele Tratatului de la Varșovia în inițiativele lor ulterioare.

În deplină concordanță cu prevederile Actului final privind interdependența aspectelor politice și militare ale securității, miniștrii Afacerilor Externe s-au pronunțat, în numele țărilor lor pentru întreprinderea cât mai grabnică a unor pași concreți și eficienți îndreptați spre reducerea confruntării militare, întărirea încrederii și consolidarea păcii. Pași reali în această direcție ar constitui adoptarea propunerilor Comitetului Politic Consultativ referitoare la încheierea între toți participanții la Conferința general-europeană a unui tratat cu privire la nefolosirea primii unul împotriva altuia a armei nucleare și realizarea unei înțelegeri de a nu se lărgi grupările și alianțele militar-politice existente și de a nu se crea altele noi, precum și propunerile lor constructive vizând măsuri de întărire a încrederii.

Statele reprezentate în Comitetul miniștrilor declară că sunt gata să examineze în mod practic propunerile menționate concomitent cu propunerile altor state în acest domeniu atât în cadrul stabilit prin Actul final, cât și prin consultări speciale, forma și nivelul acestora putând fi stabilite de comun acord.

Miniștrii Afacerilor Externe au reafirmat hotărârea statelor Tratatului de la Varșovia de a promova activ realizarea propunerilor privind crearea unei baze trainice și de lungă durată pentru dezvoltarea colaborării economice reciproc avantajoase la scara întregului continent.

La ședință s-a relevat că colaborarea în domeniile umanitare constituie unul din mijloacele importante de îmbunătățire a climatului politic în Europa. După părerea participanților la ședință, prin respectarea riguroasă a principiului neamestecului în treburile interne ale altora, respectarea legilor și a reglementărilor administrative aflate în vigoare în fiecare țară, există premise bune pentru extinderea continuă a colaborării în sferele prevăzute în Actul final.

În contextul problemelor legate de înfăptuirea procesului multilateral început la Helsinki, miniștrii Afacerilor Externe au efectuat un schimb de vederi privind rezultatele Reuniunii de la Belgrad a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa. A fost exprimată părerea că Reuniunea de la Belgrad, adoptând hotărâri corespunzătoare, a demonstrat voința statelor participante de a continua acest proces. Totodată, rezultatele Reuniunii de la Belgrad ar fi putut fi mai consistente dacă nu s-ar fi făcut încercări de a abate atenția acesteia de la problemele principale ale securității și cooperării.

Participanții la ședință consideră că mersul înainte spre țelurile stabilite de conferința general-europeană, folosirea tot mai deplină a posibilităților de lungă durată care stau la baza hotărârilor acesteia pot fi asigurate numai prin realism politic, prin respectarea strictă a spiritului și literei Actului final, prin luarea în considerare a intereselor tuturor statelor semnatare, a năzuinței reale de asigurare a sarcinii principale – întărirea securității și dezvoltarea colaborării în Europa.

La ședință s-a subliniat că în ceea ce le privește, statele Tratatului de la Varșovia vor acționa și în viitor în așa fel încât să respecte și să traducă riguros în viață toate prevederile Actului final care constituie un tot unitar.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia s-a desfășurat într-o atmosferă de deplină înțelegere reciprocă, de prietenie frățească și colaborare constructivă”.

T. Simedrea

AMAE, Problema 241/1978, 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Sofia, 24-26 aprilie 1978, nepaginat.

4. 19 aprilie 1978, București. Nota adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la problemele care ar putea fi abordate în convorbiri bilaterale cu reprezentanții Ministerelor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, prezenți la ședința CMAE (vizite oficiale, invitații pentru petrecerea concediilor de odihnă, prelungirea unor înțelegeri bilaterale).

Ministerul Afacerilor Externe

Secret de serviciu

Tovarășului Ștefan Andrei
Membru supleant al Comitetului
Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe

Nota

Referitor: probleme care ar putea fi abordate în convorbiri bilaterale cu prilejul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia (Sofia, 24-26 aprilie 1978)

URSS:

1. Vizita în țara noastră a tovarășului A.N. Kosîghin, președintele Consiliului de Miniștri al URSS.

În întâlnirea cu tovarășul prim-ministru Manea Mănescu la sesiunea a XXXI-a a CAER (Varșovia, iunie 1977), A.N. Kosîghin a spus că va da curs cu plăcere invitației și va veni neapărat în România.

În februarie 1978, ambasadorul URSS la București a spus tovarășului prim-ministru Manea Mănescu că ar fi bine dacă întâlnirea cu tovarășul A.N. Kosîghin ar avea loc înainte de sesiunea CAER din iunie 1978, de la București.

Tovarășul prim-ministru Manea Mănescu a subliniat utilitatea unei astfel de întâlniri și a exprimat dorința ca aceasta să aibă loc fie la București, fie la Moscova.

2. Reînnoirea invitației ca A.A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al URSS să facă o vizită oficială în RS România.

Ministrul Afacerilor Externe sovietic a fost invitat, începând din 1968, în fiecare an, să efectueze o vizită oficială în RS România. Până în prezent nu a făcut nici o vizită oficială în țara noastră.

Cu prilejul vizitei în URSS, pentru odihnă, a ministrului Afacerilor Externe al RS România (august 1977), A.A. Gromîko a manifestat interes să vină în România pentru a-și petrece o parte a concediului la mare sau la munte și a participa la o vânătoare.

Ultima vizită oficială în URSS a ministrului Afacerilor Externe al RS România a avut loc în decembrie 1974.

3. Dezvoltarea, în continuare, a contactelor de lucru între Ministerele Afacerilor Externe din cele două țări.

a) În anul 1978 au avut loc următoarele contacte: vizita la București a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, N.N. Rodionov (ianuarie 1978); consultări în problemele dezarmării, la nivelul directorilor direcțiilor organizații internaționale (Moscova, ianuarie); consultări între directorii direcțiilor consulare (București, februarie-martie).

b) În luna mai a.c. este așteptat la București P.S. Kozîrev, adjunct al ministrului Afacerilor Externe sovietic, pentru consultări privind dreptul mării.

De asemenea, este așteptată vizita la București a lui L.M. Maxudov, directorul direcției informații.

4. Urgentarea rezolvării unor probleme ale relațiilor bilaterale.

RP BULGARIA:

2. Vizita în RS România a ministrului Afacerilor Externe al RP Bulgaria pentru a-și petrece concediul de odihnă, împreună cu familia.

Cu prilejul vizitei oficiale de prietenie în țara noastră 1-4 februarie a.c. ministrul Afacerilor Externe al RP Bulgaria, Petăr Mladenov, împreună cu familia, a fost invitat să-și petreacă în acest an, concediul de odihnă în țara noastră.

Petăr Mladenov a arătat că dorește să dea curs invitației.

Ar urma să i se reînnoiască invitația din partea tovarășului ministru Ștefan Andrei.

2. Continuarea consultărilor pe linia Ministerelor Afacerilor Externe ale celor două țări.

a) În ultimul an, au avut loc consultări la nivelul adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe (București, mai 1977) între directorii direcțiilor pentru cultură și presă (București, martie 1978), directorii direcțiilor consulare (București, februarie 1978), șefii serviciilor pentru securitatea europeană, precum și schimburi de păreri între directorii direcțiilor de relații cu diferite ocazii, prilejuate de negocierea unor documente bilaterale, fie la București, fie la Sofia,

b) Pentru acest an se are în vedere continuarea consultărilor la nivelul adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, la Sofia, într-o perioadă convenabilă ambelor părți și între directorii direcțiilor juridice și tratatelor.

3. Deschiderea la București și Sofia a centrelor de cultură.

Partea bulgară a acceptat clădirea propusă de partea română pentru Centrul de cultură bulgară din București, dar întârzie cu oferirea unui imobil adecvat pentru deschiderea Centrului de cultură română la Sofia.

RP UNGARĂ:

1. Vizita oficială de prietenie în RS România a ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare, Puja Frigyes.

Invitația a fost lansată în decembrie 1975, cu ocazia vizitei ministrului Afacerilor Externe al RS România în RP Ungară.

Convenită în principiu pentru luna aprilie a.c., vizita a fost amânată la cererea părții ungare, pentru cea de-a doua parte a anului 1978.

Urmează a fi reînnoită invitația.

2. Deschiderea consulatelor generale, român la Debrețin și ungar la Cluj Napoca.

Este în curs de soluționare problema sediilor. Partea română a făcut cunoscut ambasadei RP Ungare la București că autoritățile locale din Cluj Napoca vor pune la dispoziție un alt imobil și nu cel din str. E. Racoviță 16, invocat de autoritățile ungare drept proprietatea statului ungar. Urmează ca partea ungară să transmită necesitățile de spațiu, în funcție de care se va pune la dispoziție un imobil.

La 17 martie a.c., ambasada ungară din București a transmis patentă consulară de numire a consulului general al RP Ungare la Cluj Napoca. Întrucât în patentă denumirile județelor care constituie circumscripția consulară sunt trecute în limba ungară, urmează să se propună părții ungare refacerea acesteia.

3. Încheierea noului plan de colaborare culturală între RS România și RP Ungară, pe perioada 1978-1980.

Prima rundă a negocierilor a avut loc la Budapesta în perioada 20-24 februarie a.c.

S-a căzut de acord asupra continuării convorbirilor la o dată ce urmează a fi propusă de partea română.

4. Deschiderea caselor de cultură română la Budapesta și respectiv, ungară la București

La ambele imobile sunt în curs de desfășurare lucrări de reparații și amenajări. S-a căzut, în principiu, de acord ca cele două Case de cultură să fie deschise în august a.c.

5. Deschiderea unui nou punct internațional de frontieră la Petea-Csengerșima.

În iunie 1977, s-a hotărât ca specialiștii să stabilească condițiile și data deschiderii acestui punct.

După convorbirile specialiștilor din decembrie 1977 și februarie a.c., partea ungară a informat că mai devreme de anul 2010 nu vede posibilă deschiderea.

RD GERMANĂ:

1. Vizita în RD Germană a ministrului Afacerilor Externe al RS România.

Cu prilejul vizitei în RS România a ministrului Afacerilor Externe al RD Germane (aprilie 1976) a fost adresată ministrului Afacerilor Externe al RS România invitația de a efectua o vizită în RD Germană.

Partea est-germană a comunicat că vizita ar putea avea loc în trim. IV/1978.

Este necesară reînnoirea invitației pentru tovarășul ministru Ștefan Andrei.

2. Vizita în RD Germană, pentru consultări și la odihnă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe al RS România

Acțiunea ar reprezenta răspunsul la vizita în RS România, în aprilie 1977, a primului adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RD Germane. S-a convenit ca acțiunea să aibă loc în anul 1977, dar a fost amânată pentru 1978.

3. Consultări pe linia Ministerelor Afacerilor Externe.

Pentru anul în curs, partea RDG a propus organizarea de consultări, la nivelul directorilor, pe teme: probleme privind ONU, relațiile culturale și de presă, relațiile cu țările capitaliste dezvoltate, probleme privind Orientul Apropiat și relațiile cu principalele state din această zonă.

Propunerile au fost acceptate în principiu, urmând ca răspunsul definitiv să se dea ulterior.

4. Probleme rezultând din Declarația comună semnată cu prilejul vizitei la nivel înalt din iunie 1977:

Înființarea Comisiei mixte de istorici.

În noiembrie 1977 a fost înființată la București Comisia mixtă de istorici. S-au stabilit programul și metodele de colaborare;

Înființarea Comisiei mixte, guvernamentale, de colaborare culturală.

În ianuarie a.c. s-a făcut schimb de proiecte. Urmează să se stabilească perioada negocierilor.

Încheierea unui nou Acord de colaborare culturală și științifică.

În martie a.c., au avut loc negocieri la București, însă nu s-a reușit convenirea textului. La 11 aprilie a.c., partea RDG a transmis un nou proiect de acord. Textul lui nu diferă esențial de proiectul anterior, conținând în continuare formulări inacceptabile pentru partea română (coordonarea activității ideologice, acțiuni comune de propagandă externă ș.a.). Urmează să se reia negocierile la o dată ce se va conveni;

Încheierea unui nou Acord de asistență juridică.

Problema a fost discutată în noiembrie 1977 de miniștrii Justiției din cele două țări. Urmează să se procedeze la schimbul de proiecte și să se stabilească perioada negocierilor.

Încheierea Convenției privind prevenirea cazurilor de dublă cetățenie.

Partea română a transmis proiectul său de convenție.

Problema a fost discutată și cu prilejul consultărilor din noiembrie 1977 pe linie consulară și s-a convenit începerea negocierilor în sem. I a.c.

RP POLONĂ:

1. A avut loc vizita oficială în RP Polonă a ministrului Afacerilor Externe al RS România, ca răspuns la vizita efectuată în țara noastră, în martie 1977, de către ministrul Afacerilor Externe al RP Polone.

La 10 aprilie a.c., cu prilejul primirii în vizită de rămas bun a ambasadorului român la Varșovia, referindu-se la vizită, Emil Wojtaszek a arătat următoarele: „Cred că în acest an vom avea plăcerea să-l avem pe tovarășul Ștefan Andrei ca oaspete în Polonia. În prima parte a anului va fi, probabil, foarte ocupat. Vom găsi, însă, de comun acord, o perioadă convenabilă, spre sfârșitul anului. Despre aceasta vom discuta poate și la Sofia”.

2. Realizarea integrală a prevederilor Acordului comercial de lungă durată și ale Protocolului adițional de largire a acestuia, semnat la 19 mai 1977.

Aceste documente prevăd că în perioada 1976-1980 schimburile de mărfuri româno-polone să însumeze 313 miliarde ruble. În primii doi ani ai cincinalului au fost realizate schimburi de 800 milioane ruble. Protocolul comercial pe anul 1978 prevede schimburi de 560 milioane ruble, cu 120 milioane ruble sub nivelul stabilit pentru acest an prin documentele menționate.

3. Deschiderea centrelor de cultură și informații la București și Varșovia.

Convenția guvernamentală a fost semnată în 1972. Până în prezent nu s-a putut rezolva problema găsirii unor localuri corespunzătoare. În ultimul timp, s-au făcut noi propuneri reciproce, care se află în studiu.

Numirea unui corespondent al Agerpres la Varșovia.

În decembrie 1976 a fost rechemat corespondentul Agerpres de la Varșovia. Până în prezent, nu a fost numit un alt corespondent.

Partea polonă are acreditați trei corespondenți în țara noastră pe linia Agenției PAP, Ziarului „Tribuna Ludu”, organ al CC al PMUP și a Radioteleviziunii.

RS CEHOSLOVACĂ:

1. Vizita oficială de prietenie a președintelui guvernului cehoslovac, Lubomir Strougal.

Cu prilejul întâlnirii de la Moscova (noiembrie 1977) cei doi prim-miniștri au convenit ca data vizitei să fie stabilită cu ocazia sesiunii CAER de la București, din iunie 1978,

2. Vizita în concediu de odihnă, a președintelui guvernului federal cehoslovac, L. Strougal.

Invitația i-a fost adresată, în 1977, și reînnoită cu prilejul întâlnirii de la Moscova din noiembrie 1977.

3. Vizita oficială a ministrului Afacerilor Externe, Bohuslav Chnoupek.

Invitația a fost adresată în aprilie 1974. În februarie 1978, ambasadorul român la Praga a reînnoit invitația pentru acest an. B. Chnoupek a promis că va da răspuns în curând. Cu titlu preliminar a spus că vizita ar putea avea loc în iulie sau august.

Este necesar să i se reînnoiască invitația.

4. Vizita oficială în RS Cehoslovacă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, pentru consultări.

Invitația a fost adresată în februarie 1977, cu prilejul consultărilor de la București. În anul 1978, partea cehoslovacă a revenit de mai multe ori, pentru a se preciza perioada de realizare a consultărilor.

5. Deschiderea caselor de cultură cehoslovacă la București și română la Praga.

Acordul între cele două guverne a fost semnat în martie 1971. Partea română a acceptat imobilul oferit de partea cehoslovacă la Praga. Partea cehoslovacă n-a acceptat nici unul din cele două imobile care i-au fost oferite și așteaptă noi propuneri.

6. Înființarea unei comisii guvernamentale mixte de colaborare culturală.

S-a hotărât crearea comisiei guvernamentale mixte de colaborare culturală. Partea română a prezentat un proiect de convenție, după a cărui negociere și semnare urmează să se treacă la alcătuirea comisiilor.

19 aprilie 1978

AMAE, Problema 241/1978, 9V3, Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Sofia, 24-26 aprilie 1978, nepaginat.

XX. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 14-15 MAI 1979, BUDAPESTA

1. 3 mai 1979, București. Notă a Direcției I Relații referitoare la observațiile și propunerile părții române privind proiectul de comunicat al ședinței CMAE, transmis MAE de ministrul de Externe al RP Ungare, Puja Frigyes.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

Notă de propuneri

Referitor: proiectul de Comunicat al Ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care va avea loc la Budapesta, în perioada 14-15 mai 1979

Cu ocazia vizitei sale la București, P. Frigyes, ministrul de Externe al RP Ungare, a înmănat proiectul de Comunicat al ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care va avea loc la Budapesta, în perioada 14–15 mai 1979 și a propus ca la începutul lunii mai să aibă loc, la București, consultări bilaterale cu un reprezentant al MAE ungar asupra acestui document. Din analiza textului propus de partea ungară rezultă că scopul Reuniunii de la Budapesta ar urma să fie promovarea, în numele țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, a propunerilor prezentate de L. I. Brejnev în cuvântarea rostită la 2 martie a.c., privind încheierea unui „Tratat privind nefolosirea primului, unul împotriva altuia, atât a armelor nucleare, cât și a celor clasice” și notificarea prealabilă a deplasărilor importante de trupe în Europa și a marilor manevre militare maritime desfășurate în apropierea apelor altor state participante la CSCE. Acestor propuneri le este consacrat punctul nr. 2, care ocupă locul principal în document. În proiect sunt redată fragmentar și unele din propunerile cuprinse în Declarația de la Moscova prezentate anterior de URSS.

Structura comunicatului este subordonată evidențierii propunerilor lui L.I. Brejnev, fără să respecte nici ordinea de zi a reuniunii, nici o altă ordine logică a problemelor. Astfel sunt înșiruite, după punctul nr. 2 menționat, problema negocierilor de la Viena (punctul 3), acțiunile NATO de intensificare a cursei înarmărilor (punctul 4), Reuniunea de la Madrid (punctul 5), problema dezarmării (punctul 6) și un paragraf în esență antichinez (punctul 7).

a) Principala propunere cuprinsă în Comunicat privește convocarea, în 1979, a unei Conferințe la nivel politic, cu participarea tuturor statelor europene, a SUA

și a Canadei, pentru a examina propunerile menționate mai sus, îndeosebi cele formulate de L.I. Brejnev. „Conferința” propusă este concepută în afara cadrului creat de Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa. Problema Reuniunii de la Madrid este abordată sumar și extrem de general la punctul nr. 5, iar succesul ei este condiționat de fapt de „lucrările rodnice ale Conferinței general-europene pe problemele destinderii militare propusă mai sus”.

b) În legătură cu negocierile de la Viena sunt reluate formulările unilaterale cunoscute, subliniindu-se că este „necesar ... ca și participanții occidentali să manifeste bunăvoință”.

c) În același spirit sunt reluate acuzațiile împotriva NATO pentru „noi pași de intensificare a cursei înarmărilor, subliniindu-se pericolul deosebit pe care îl prezintă planurile de amplasare în țări vest-europene a armelor racheto-nucleare cu rază medie de acțiune.

Se formulează avertismentul că, dacă țările NATO nu vor fi receptive la chemarea de a merge pe calea limitării armelor racheto-nucleare și a armamentelor clasice, pe bază de reciprocitate, „statelor Tratatului de la Varșovia nu le va rămâne altă ieșire decât să adopte măsurile necesare pentru asigurarea securității lor”.

d) În ce privește măsurile de dezarmare, comunicatul include numai propunerile sovietice cunoscute (SALT, încetarea producției de arme nucleare și reducerea treptată a stocurilor, interzicerea totală a experiențelor cu arma nucleară, garanțiile de securitate a statelor nenucleare). Sunt omise pozițiile de principiu (în problema dezarmării și propunerile privind măsurile reale în domeniul dezarmării, cuprinse în Declarația de la Moscova.

e) Comunicatul cuprinde un paragraf care se referă la „noile încercări de a opri procesul destinderii, de a crea noi focare de pericol de război, de a ațâța vrajba dintre popoare”. Deși nu face nominalizări, acest text vizează RP Chineză.

II. Propunem ca, în discuțiile cu reprezentantul MAE ungar, partea română să prezinte următoarele observații și propuneri:

1. Documentul să fie structurat în mod corespunzător, grupând într-o logică clară problemele securității și cooperării în Europa și problemele dezarmării. În acest sens, problema Reuniunii de la Madrid să fie tratată împreună cu celelalte probleme europene.

2. Nu se poate accepta scoaterea problemelor referitoare la aspectele militare ale securității din cadrul creat de conferința general-europeană, așa cum de altfel se precizează și în Declarația de la Moscova din noiembrie 1978.

În acest sens, măsurile avute în vedere să fie examinate în cadrul Conferinței general-europene propuse pe problemele „destinderii militare” ar trebui să fie discutate chiar la Reuniunea de la Madrid. Țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia să acționeze împreună pentru promovarea lor în cadrul acestei reuniuni. Numai în cazul că la Madrid nu se va ajunge la un acord asupra acestor măsuri, reuniunea să convină convocarea ulterioară a unei conferințe speciale pe aceste teme, dar cu precizarea că va avea loc în cadrul următorilor CSCE. Evident atât la Madrid, cât și ulterior, trebuie discutate și alte propuneri de măsuri de încredere și de dezangajare militară.

3. Textul referitor la NATO să fie formulat în spiritul Declarației de la Moscova, eliminându-se orice formulări care încearcă să justifice creșterea bugetelor militare ale țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia.

4. Comunicatul să reafirme pozițiile de principiu privind dezarmarea și, în primul rând dezarmarea nucleară, și propunerile de măsuri concrete privind dezarmarea, în concordanță cu Declarația de la Moscova.

5. Să se elimine paragraful nr. 7 care vizează China și să se înlocuiască eventual cu un text privind nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța și necesitatea soluționării tuturor conflictelor și problemelor internaționale pe calea tratatelor.

6. Să se elimine referirile la pericol de război și să se includă formulări corespunzătoare referitoare la caracterizarea situației internaționale.

7. Comunicatul să precizeze încă de la început că miniștrii de Externe au efectuat un schimb de păreri asupra problemelor păcii, securității și destinderii în Europa.

3 mai 1979

AMAE, Problema 241.1979. 9V.3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. II, f. 166-167.

2. 4 mai 1979, Moscova. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Badrus către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind comentariile reprezentanților sovietici față de programul ședinței CMAE de la Moscova.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 057.051, din 4.05. 1979

Secret

Tovarășului ministru Ștefan Andrei
Direcția Relații I

Referitor: opinii și pregătiri ale părții sovietice pentru ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor Tratatului de la Varșovia, 14-15 mai, Budapesta.

La 4 mai 1979, am avut o întrevedere cu L. I. Mendelevici, ambasador cu însărcinări speciale, care se ocupă din partea MAE de problemele legate de apropiata ședință de la Budapesta a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din țările participante la Tratatul de la Varșovia.

Din convorbire au rezultat următoarele:

1. MAE sovietic a primit la 26 aprilie proiectul de comunicat al ședinței, întocmit de partea ungară. El a fost analizat cu atenție și concluziile au fost raportate ministrului de Externe A.A. Gromîko, acestea fiind în esență următoarele:

a) Partea sovietică nu are obiecții de principiu față de proiect. Este un document bun, care se întemeiază pe Declarația din noiembrie 1978 a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. A fost întocmit în mod rațional: la început sunt abordate problemele destinderii militare în Europa, apoi, cele privind Reuniunea de la Madrid, iar la sfârșit, problemele generale referitoare la dezarmare. După părerea interlocutorului, o asemenea construcție corespunde și punctului de vedere al părții române, privind succesiunea problemelor care se includ în astfel de comunicate.

Proiectul ungar, a remarcat L.I. Mendelevici, este mai mare (are șase pagini), decât documentul adoptat la ședința anterioară a CMAE, fiind totodată mai bogat în conținut.

Propunerea din proiect privind convocarea unei conferințe general-europene, care să examineze problemele destinderii militare în Europa și reducerii nivelului de confruntare militară pe continent, a fost discutată de partea maghiară cu cea sovietică la sfârșitul lunii martie a.c., când la Moscova s-a aflat pentru consultații, J. Roska, adjunct al ministrului de Externe al RPU.

Partea sovietică împărtășește propunerea ungară și consideră că la o asemenea conferință ar putea fi discutate următoarele probleme:

- diminuarea confruntării militare în Europa și unele din propunerile avansate de L.I. Brejnev în cuvântarea sa preelectorală din 2 martie a.c., cum este încheierea unui tratat care să interzică folosirea de către statele europene primelele unu împotriva celuilalt a armei nucleare și a armelor convenționale;
- notificarea marilor mișcări de trupe și a manevrelor militare navale;
- neextinderea blocurilor militare (propunerea CPC din 1976)

Alte propuneri pe care URSS este dispusă să le examineze.

Exprimând părerea că este puțin probabil ca o asemenea conferință să fie organizată în 1979, cum se propune în proiectul de comunicat, Mendelevici a arătat că partea sovietică apreciază că este bine ca această conferință să înceapă înaintea Reuniunii de la Madrid.

URSS, a continuat L.I. Mendelevici, este de acord cu propunerea maghiară ca problema convocării și a ordinii de zi a conferinței menționate să formeze ulterior obiectul unor consultări între statele participante la CSCE.

Interlocutorul a apreciat că propunerea privind conferința europeană consacrată diminuării confruntării militare este o idee care este capabilă să prindă teren, poate avea un ecou pozitiv în rândul țărilor occidentale, ca de exemplu din partea Franței, având în vedere că programul de dezvoltare în continuare a colaborării între URSS și Franța o asemenea idee a fost exprimată.

Notă:

Mendelevici a apreciat că problema armelor racheto-nucleare cu rază medie de acțiune („zona cenușie”) nu va face obiectul conferinței pan-europene propuse, ci va intra în curând, în sfera negocierilor SALT 3, așa cum se discută în prezent. Este încă devreme să se spună care vor fi participanții la negocierile privind aceste arme.

L.I. Mendelevici a mai subliniat importanța propunerii din proiectul ungar ca comunicatul ședinței CAME să fie înmânat pe căi potrivite tuturor participanților la CSCE.

2. În proiectul ungar de comunicat este inclusă și problema Reuniunii de la Madrid.

Interlocutorul nu s-a oprit mai mult asupra acestei chestiuni, din convorbire rezultând că partea sovietică nu are încă o concepție prea clară asupra conținutului problemelor ce urmează a fi abordate la reuniunea respectivă.

La întrebarea mea cum vede corelația dintre conferința pan-europeană pentru diminuarea confruntării militare și Reuniunea de la Madrid, L.I. Mendelevici a arătat că, după părerea sa, acțiunile respective nu se contrazic, ci merg în direcții convergente, că nu este obligatoriu ca Reuniunea de la Madrid să preceadă conferința. Dimpotrivă, este bine ca Reuniunea de la Madrid să se țină în condițiile când are loc aplicarea în continuare a prevederilor Actului final: desfășurarea conferinței propuse în proiectul de comunicat al CMAE, ținerea congresului european privind mediul ambiant, a forumului științific, avansarea pregătirilor pentru congresul european în domeniul energetic. În aceste condiții – a spus L.I. Mendelevici – Reuniunea de la Madrid ar face un bilanț al activității depuse pentru transpunerea în viață a Actului final de la Helsinki, ar da un impuls unor noi acțiuni. Dacă unele din documentele ce ar putea fi adoptate la conferința propusă în proiectul ungar de comunicat ar fi elaborate, ele ar putea fi semnate la Madrid.

3. L.I. Mendelevici a arătat că ministrul de Externe sovietic A.A. Gromîko va sosi la Budapesta în a doua jumătate a zilei de 13 mai a.c. Ei sunt de acord ca adjunctii miniștrilor de Externe să se reunească în zilele de 12-13 mai, iar experții în perioada 10-11 mai. L.I. Mendelevici personal va sosi la Budapesta, împreună cu ceilalți experți, la 10 mai a.c.

El a spus că, desigur, în cadrul multilateral al întâlnirii experților, vor mai fi „șlefuiți” ale formulărilor din proiectul de comunicat.

4. Din alte surse, am aflat că, împreună cu A.A. Gromîko, din delegația sovietică va mai face parte V.F. Maļev, prim-adjunct al ministrului de Externe. După cum mi-a spus V.F. Grubiakov, șeful Direcției a V-a europene, este posibil ca el să nu se deplaseze la Budapesta, având în vedere că este ocupat cu pregătirile legate de vizita în URSS a președintelui I.B. Tito, care începe la 16 mai a.c. N.P. Firiubin, adjunct al ministrului de Externe, secretar al Tratatului de la Varșovia, mi-a spus că nu va participa la ședința CMAE.

Redactat: Gh. Badrus și I. Ene, secretar I, care m-au însoțit la întrevvedere.

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. I, f. 10-13.

3. 4 mai 1979, Moscova. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Badrus transmisă Direcției I Relații din MAE referitoare la poziția URSS față de unele măsuri de sporire a încrederii și completare a destinderii politice cu destinderea militară.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 057.051

Secret
4.05. 1979

Direcția I Relații
DCP, Grupul pentru securitatea europeană

Referitor: poziția URSS față de unele măsuri de sporire a încrederii și completare a destinderii politice cu destinderea militară

În continuare la informările transmise de ambasada noastră pe această temă și în legătură cu măsurile preconizate în cuvântarea lui L.I. Brejnev din 2 martie 1979, vă comunicăm unele elemente și aprecieri, rezultate dintr-o convorbire avută de I. Mielniciou, ministru consilier și I. Sbârnă, secretar II, cu M.N. Vasiliev, director adjunct la Direcția generală pentru probleme internaționale majore din MAE al URSS.

1. Cuvântarea pre-electorală a lui L.I. Brejnev, din 2 martie a.c., și măsurile avute în vedere de URSS pentru sporirea încrederii reciproce și încheierea unui pact de neagresiune, incluzând interdicția folosirii atât a armelor nucleare, cât și a celor convenționale între statele participante la CSCE, au fost primite cu interes și au avut, în general, un ecou pozitiv în țările occidentale, cu excepția SUA, care până în prezent s-au abținut de la orice comentariu.

Partea sovietică se așteaptă ca țările membre ale NATO să adopte o poziție mai clară față de aceste idei, ca și față de propunerile cuprinse în Declarația CPC a statelor participante la Tratatul de la Varșovia, cu prilejul sesiunii din mai a Consiliului NATO.

2. Până în prezent, nu au fost elaborați parametri tehnici ai noțiunii mișcărilor militare de anvergură și ale manevrelor militare navale. Asupra acestor parametri lucrează experți de la MAE și Ministerul Apărării ale URSS.

3. În ceea ce privește încheierea unui tratat între statele participante la CSCE prin care să se interzică folosirea sau amenințarea cu folosirea armelor nucleare și convenționale, primele unul împotriva altuia, interlocutorul a spus că aprecierile unor cercuri politice occidentale despre așa-zisul caracter propagandistic al propunerii făcute de L.I. Brejnev sunt complet neîntemeiate. În context, el a subliniat că în timp ce principiile neintervenției și nefolosirii forței în relațiile dintre state, stipulate în Actul Final și în documente ale ONU, au caracterul unor recomandări, Pactul de neagresiune ar avea menirea de a le consacra sub o formă juridică obligatorie pentru toate statele semnatare. Încheierea unui pact de neagresiune este dictată și de necesitatea de a anihila politica unor cercuri

militariste vest-europene care se opun procesului destinderii și recurg la măsuri practice de pregătire a unei confruntări militare cu țările socialiste.

4. Interlocutorul a subliniat că măsurile sugerate de L.I. Brejnev, la 2 martie a.c., reprezintă o continuare firească a acțiunilor de până acum ale URSS îndreptate spre completarea destinderii politice cu destinderea militară, fiind în concordanță cu documentele adoptate în cadrul Tratatului de la Varșovia.

El a arătat că, deocamdată, nu există o concepție elaborată cu privire la modalitățile de promovare a acestor măsuri. Personal, consideră că măsurile vizând sporirea încrederii reciproce ar putea fi prezentate de URSS, spre examinare, viitoarei Reuniuni de la Madrid. În ceea ce privește ideea încheierii unui pact de neagresiune, M.N. Vasilev nu a exclus posibilitatea ca URSS să acționeze, încă înainte de Reuniunea de la Madrid, prin consultări bilaterale și multilaterale pentru promovarea ideii respective. Asupra acestor modalități URSS se va consulta, în prealabil, cu țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia.

Credem că cele de mai sus pot fi utile pentru pregătirea în vederea reuniunii de la Budapesta a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Gh. Badrus

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. I, f. 7-9.

4. 7 mai 1979, Moscova. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Badrus către Direcția I Relații din MAE referitoare la problemele pe care delegația sovietică le-ar putea include în agenda discuțiilor ședinței CMAE de la Budapesta: politica RP Chineze și conflictul chino-vietnamez; situația din Orientul Apropiat după semnarea Tratatului de pace egipteano-israelian; măsurile de înarmare adoptate de NATO; situația din Afganistan.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 057.062

Secret
7.05. 1979

Direcția Relații I
Referitor: ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

După părerea noastră, ținând seama de luările de poziție ale URSS din ultimul timp, se poate aștepta ca, la ședința respectivă, partea sovietică să se refere, în afara problemelor despre care v-am informat anterior, și la alte aspecte ale vieții internaționale, vă transmitem unele considerații ale noastre în această privință.

1. Politica RP Chineze și conflictul chino-vietnamez.

Este posibil ca ministrul de Externe sovietic să evoce politica „agresivă” a RP Chineze ca un pericol pentru pacea mondială, să îndemne la concentrarea eforturilor participanților pentru a împiedica țările Europei occidentale să vândă armament și să intensifice relațiile cu RP Chineză. El va prezenta, credem, poziția cunoscută a țării sale de condamnare a „agresiunii” chineze împotriva Vietnamului. Va sublinia necesitatea adoptării unei atitudini comune față de politica RP Chineze în Asia de sud-est; va aprecia hotărârea părții chineze de a nu prelungi valabilitatea Tratatului sovieto-chinez de prietenie, alianță și asistență mutuală drept un act care denotă intenții ostile față de URSS.

Remarcăm că după declanșarea conflictului armat chinez-vietnamez, URSS a încercat să folosească orice reuniune multilaterală pentru a obține o condamnare a Chinei. În același mod a procedat și pe plan bilateral în cadrul vizitelor, consultărilor, convorbirilor pe care le-a avut cu alte țări în ultima perioadă.

2. Situația din Orientul Apropiat după semnarea Tratatului de pace egipteano-israelian.

Reafirmarea poziției cunoscute negative a URSS față de tratat și semnării acestuia. Aceasta ar fi o continuare a atitudinii celor șase țări din Tratatul de la Varșovia, care au adoptat, în noiembrie 1978, cunoscuta declarație cu privire la situația din Orientul Apropiat.

Adoptarea unei poziții critice, de condamnare a Tratatului egipteano-israelian, este concepută de URSS ca un sprijin pentru țările arabe care se opun politicii promovate de Egipt.

3. Măsurile de înarmare adoptate de NATO.

Este de așteptat ca reprezentanții sovietici să critice măsurile luate de NATO de intensificare a cursei înarmărilor, de perfecționare a armamentului nuclear tactic, intenția de a instala în Europa occidentală rachete cu rază medie de acțiune, sporirea cheltuielilor militare, evocând în acest sens și declarațiile făcute de reprezentanții unor țări din NATO cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la crearea alianței nord-atlantice. Observațiile critice vor fi drept argumente care să justifice necesitatea ca țările din Tratatul de la Varșovia să adopte, de asemenea, la rândul lor, măsuri de întărire a capacității de apărare, inclusiv de sporire a cheltuielilor militare.

4. Considerăm, de asemenea, că nu ar fi exclus ca ministrul sovietic să se refere și la alte probleme cum sunt: situația din Afganistan, lupta împotriva elementelor contrarevoluționare care s-ar bucura de sprijinul Pakistanului și Chinei. Evenimentele din Iran, în sensul că URSS urmărește cu atenție evoluția situației din această țară, consideră că toate statele trebuie să se abțină de la orice ingerințe în treburile interne ale poporului iranian.

Gh. Badrus

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. I, f. 31 bis.

5. 10 mai 1979, Budapesta. Discursul ambasadorului Vasile Șandru la deschiderea lucrărilor grupului de experți și consilieri din Ministerele Afacerilor Externe ale statelor Tratatului de la Varșovia, referitor la organizarea unei reuniuni pregătitoare la nivel de adjuncți ai miniștrilor din statele semnatare ale Actului final de la Helsinki; propunere de înființare a unui organism permanent de negocieri în cadrul CSCE.

Cuvântul tov. ambasador Vasile Șandru, la ședința de deschidere a lucrărilor grupului de experți și consilieri, 10 mai 1979

Tovarășe Președinte,
Stimați tovarăși,

Aș dori să exprim satisfacția noastră de a ne întâlni și cu acest prilej și să mulțumesc tovarășilor unguri pentru caldă ospitalitate pe care ne-au rezervat-o.

Conducerea noastră de partid și de stat acordă o mare importanță acestei ședințe a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, care trebuie să efectueze un schimb de păreri asupra problemelor actuale ale securității europene și dezarmării și să examineze măsuri concrete pentru aplicarea obiectivelor și prevederilor Declarației adoptate la Moscova în noiembrie 1978, în unanimitate.

În politica partidului și statului nostru, înfăptuirea obiectivelor reafirmate în această Declarație, privind edificarea securității și dezvoltarea colaborării în Europa ocupă un loc important.

De aceea, noi acordăm o deosebită însemnătate Reuniunii de la Madrid din 1980, care trebuie să dea un nou impuls aplicării integrale a Actului final de la Helsinki, să adopte măsuri concrete de dezvoltare a colaborării economice, tehnico-științifice și culturale, și îndeosebi măsuri efective de dezangajare militară și dezarmare în Europa.

Considerăm că întâlnirea miniștrilor noștri de Externe trebuie să sublinieze importanța deosebită pe care țările socialiste participante o acordă Reuniunii de la Madrid și necesitatea ca ea să examineze și să adopte asemenea măsuri.

De asemenea, considerăm că pornind de la prevederile Declarației de la Moscova, la această ședință trebuie să se examineze măsuri și obiective concrete privind dezarmarea.

Prin această prismă privește delegația noastră documentul pe care trebuie să-l elaboreze și să-l adopte ședința miniștrilor.

Considerăm că acest document trebuie să reprezinte poziția unanimă a țărilor membre ale Tratatului de la Varșovia pentru promovarea țelurilor Declarației de la Moscova și, în acest scop, avem în vedere ca el să conțină propuneri concrete, care să evidențieze hotărârea țărilor socialiste de a face tot ce depinde de ele pentru ca Reuniunea de la Madrid să se soldeze cu rezultate substanțiale, în primul rând pe planul măsurilor de dezangajare militară și dezarmare. Documentul trebuie să acorde ponderea corespunzătoare Reuniunii de la Madrid, iar prin structura sa să reflecte mai bine importanța acordată acestei reuniuni.

În acest sens, apreciem eforturile tovarășilor unguri pentru elaborarea acestui proiect de document. Fără îndoială, el conține unele idei și inițiative care corespund poziției promovate consecvent de partidul și statul nostru pentru întărirea securității în Europa.

Ne gândim, totodată, că, pentru ca acest document să răspundă pe deplin cerințelor actuale ale luptei pentru securitatea europeană, el trebuie să cuprindă o serie de propuneri concrete de natură să promoveze obținerea de către Reuniunea de la Madrid a rezultatelor așteptate de popoarele continentelor.

În acest sens, considerăm necesar ca documentul să promoveze propunerea ca Reuniunea de la Madrid să se desfășoare la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe. De asemenea, este foarte important să se sublinieze necesitatea unei pregătiri temeinice a reuniunii. De aceea, am prezentat propunerea unei întâlniri a adjuncților miniștrilor de Externe din țările semnatare ale Actului final pentru a avea un schimb de vederi și consultări pe plan multilateral asupra problemelor Reuniunii de la Madrid.

Având în vedere că experiența acumulată după Conferința de la Helsinki a evidențiat necesitatea unui organism permanent care să poată asigura examinarea în orice moment a oricărei inițiative, propuneri, preocupări, pe linia întăririi securității și dezvoltării cooperării în Europa, v-am prezentat și o propunere în acest sens, care de fapt reia o idee pentru care țările socialiste prezente s-au pronunțat și au acționat în cadrul lucrărilor CSCE.

Considerăm, de asemenea, necesar ca documentul nostru să ia poziție fermă împotriva încercărilor forțelor fasciste și neofasciste de a ridica din nou capul și să reafirmăm, așa cum s-a făcut în Declarația de la Moscova, cerința statornicirii în relațiile dintre state a principiilor fundamentale.

Pornind de la cele arătate mai sus, am pregătit propuneri concrete și le-am dat tovarășilor unguri pentru completarea proiectului de document; aș vrea să vă spun cu toată claritatea că noi considerăm aceste completări esențiale, absolut necesare pentru a fi incluse în documentul pe care-l elaborăm.

Totodată, trebuie asigurat ca documentul care va fi elaborat să nu creeze impresia unei dări înapoi față de țelurile și conținutul Declarației de la Moscova. Din acest punct de vedere, proiectul trebuie completat, astfel încât să întărească tendința țărilor socialiste de a veni cu inițiative și propuneri, să cuprindă o gamă mai largă de propuneri. Acest lucru este valabil pentru problemele securității europene, ca și pentru cele ale dezarmării.

În cadrul acestei concepții, noi considerăm că ceea ce este scris în proiect poate fi în linii mari acceptat, în condițiile în care și propunerile noastre, la care m-am referit, și poate și alte îmbunătățiri care se vor aduce în aceeași direcție, vor fi reflectate în mod corespunzător.

Desigur, noi avem în vedere ca documentul nostru să se mențină în cadrul preocupărilor statelor noastre ca membre ale Tratatului de la Varșovia.

În consultările avute, stimatul nostru coleg, tovarășul Petran, a fost informat în mod detaliat de conducerea Ministerului nostru de Externe despre acest punct de

vedere; i s-au înmânat chiar unele texte și pe parcursul lucrărilor noastre vom prezenta propuneri concrete de amendamente pe text.

Subliniem de la început că privim documentul pe care-l elaborăm ca un tot și că poziția definitivă a delegației române față de document va fi stabilită în funcție de conținutul său în ansamblu, în sensul că el trebuie să țină seama și să reflecte ansamblul inițiativelor și propunerilor prezentate, care nu vin în contradicție cu interesele și pozițiile țărilor participante

Desigur, suntem gata să trecem la redactarea textului, pentru a facilita progresul negocierii; precizăm însă că nici un text nu poate fi considerat acceptat decât în contextul ansamblului textelor asupra cărora vom discuta, ținând seama de propunerile prezentate asupra tuturor problemelor.

În acest spirit, delegația română este gata să-și aducă toată contribuția la lucrările de elaborare a documentului, în spiritul relațiilor prietenești dintre țările noastre.

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. II, f. 174-179.

6. 10 mai 1979, Budapesta. Notă a grupului de experți români desemnat să negocieze proiectele de documente ale ședinței CMAE referitoare la problemele rămase în suspensie în textul comunicatului; negocierea amendamentelor românești referitoare la Reuniunea CSCE; refuzul reprezentanților sovietici privind propunerea delegației române de a se organiza, la Madrid, o consultare multilaterală a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai tuturor statelor semnatare ale Actului final.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Relații I

Nota

Referitor: desfășurarea negocierilor pentru convenirea textului comunicatului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

La 10 mai au început la Budapesta negocierile pentru elaborarea textului proiectului de comunicat al ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

În general au fost acceptate propunerile prezentate de partea română, pentru primele 11 paragrafe parcurse până în prezent.

Au rămas în suspensie:

- notificarea prealabilă a marilor manevre aeriene;
- asumarea angajamentului de a nu disloca noi trupe și armamente, inclusiv nucleare, pe teritoriile altor țări;
- reducerea și încetarea manevrelor militare în apropierea frontierelor altor țări (delegatul sovietic ca și cei din RDG și Polonia au arătat că ei nu pot accepta în nici un caz propunerea română).

Reprezentanții celorlalte țări insistă să se mențină textul: „Ele consideră că interesele păcii și securității cer ca țările membre ale NATO să fie receptive la această chemare, să renunțe la măsurile de intensificare a cursei înarmărilor, să meargă ferm pe calea dezarmării, pentru crearea unui climat de pace, înțelegere reciprocă și încredere între toate statele participante la Conferința general-europeană”.

Într-o discuție separată pe care tovarășul ambasador Vasile Șandru a avut-o cu ambasadorul sovietic, L.I. Mendelevici, au rezultat următoarele în legătură cu poziția părții sovietice față de propunerile noastre privind Reuniunea de la Madrid:

1. În momentul de față, conducerea sovietică nu este de acord să promoveze propunerea ca la Reuniunea de la Madrid statele să fie reprezentate la nivel de ministru de Externe. Mendelevici consideră că după un anumit timp, când mai multe state se vor fi pronunțat pentru acest nivel (nu numai Austria), conducerea sovietică va accepta și va susține această propunere, dar la ședința actuală a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe este imposibil să se obțină acordul URSS. De aceea, el propune să se găsească o formulă care să nu explicitizeze nivelul reuniunii, dar care să nu excludă participarea miniștrilor de Externe, urmând ca, dreptat, să se obțină schimbarea poziției sovietice.

2. Partea sovietică apreciază că în comunicat trebuie pus un accent mai puternic pe necesitatea pregătirii temeinice a Reuniunii de la Madrid, dar nu este de acord cu propunerea de a se organiza o consultare multilaterală a tuturor statelor semnatare ale Actului final la nivel de adjuncți ai miniștrilor de Externe. Consideră că prezentarea unei asemenea propuneri ar „dramatiza” problema organizării Madridului, în mod nejustificat, deoarece, după aprecierea sovietică, evoluția actuală în Europa se deosebește substanțial de cea dinaintea Belgradului și nu există nici un motiv să recurgem la măsuri organizatorice speciale în afara consultărilor bilaterale și a procedurii prevăzute conform Actului final (reuniunea pregătitoare obișnuită care ar urma să aibă loc în septembrie 1980). Tovarășii sovietici consideră că încheierea SALT II este iminentă (a mai rămas literalmente „un milimetru”), ceea ce va determina schimbarea atitudinii SUA și la negocierile privind interzicerea totală a experiențelor cu arma nucleară, la negocierile privind arma radiologică, aflate într-un stadiu foarte avansat, la cele privind comerțul cu arme convenționale, Oceanul Indian etc. În plus, țările din Europa occidentală nu doresc în prezent o nouă confruntare cu țările socialiste, astfel încât factorii care au afectat Reuniunea de la Belgrad s-au diminuat sau au dispărut”.

Partea sovietică ar fi de acord cel mult ca în comunicat să menționăm necesitatea efectuării pregătirilor în diferite forme, inclusiv prin consultări multilaterale.

3. Propunerea privind înființarea unui mecanism permanent este absolut inacceptabilă pentru URSS, care consideră că prin aceasta s-ar oferi „o tribună permanentă” țărilor occidentale să critice țările socialiste.

L.I. Mendelevici a afirmat că aceste puncte de vedere sunt aprobate la nivelul conducerii sovietice care a fost informată despre propunerile transmise de partea română delegatului RPU la București. El nu vede nici o posibilitate de a se obține mai mult în momentul de față.

4. Ambasadorul Mendelevici a spus că se are în vedere să se organizeze, până la sfârșitul acestui an, încă o ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și atunci s-ar putea discuta din nou propunerile noastre.

Tovarășul Vasile Șandru a prezentat argumentele în sprijinul celor trei propuneri și a subliniat că partea română va insista în continuare pentru includerea lor în comunicatul actualei ședințe, urmând ca în funcție de rezultat, conducerea noastră să hotărască asupra poziției pe care o va lua față de ansamblul comunicatului.

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. II, f. 180-183.

7. 12 mai 1979, Budapesta. Notă referitoare la evoluția negocierilor privind definitivarea textului comunicatului ședinței CMAE; respingerea propunerilor grupului de experți români privind participarea miniștrilor Afacerilor Externe la Reuniunea CSCE; propunere de înființare a unui organism permanent de negocieri.

[Ministerul Afacerilor Externe]
Direcția I Relații

Nota

După două zile de negocieri, a fost parcurs textul comunicatului Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Am transmis prin telefon textele elaborate.

1. Singurele probleme asupra cărora nu s-a ajuns la nici o apropiere a pozițiilor sunt propunerile române privind Reuniunea de la Madrid (participarea la nivelul miniștrilor de Externe, organizarea unei reuniuni pregătitoare la nivel de adjuncți ai miniștrilor, crearea unui organism permanent de negocieri).

Am insistat asupra propunerilor noastre, argumentând pe larg și am subliniat că neacceptarea lor va cântări în mod hotărâtor în adoptarea deciziei părții române cu privire la ansamblul comunicatului.

Ceilalți delegați au declarat că propunerile române au fost aduse la cunoștința conducerilor lor de partid și de stat, care au hotărât că în etapa actuală

nu pot accepta ideea participării statelor la Reuniunea de la Madrid, la nivelul miniștrilor. Au arătat că nu pot accepta în nici un fel organizarea unei întâlniri pregătitoare la nivelul adjuncților de miniștri. De asemenea, s-au opus ideii creării unui organism permanent de negocieri, afirmând că această idee nu ar fi conformă cu Actul final și ar fi periculoasă, permițând țărilor occidentale să pună în discuție problema privind drepturile omului.

A rezultat, în special în legătură cu reprezentarea statelor la nivelul miniștrilor de Externe, că rămâne deschisă posibilitatea ca mai târziu URSS și celelalte state socialiste să susțină această idee.

2. Într-o discuție separată cu reprezentantul sovietic, L. Mendelevici, acesta a arătat că în etapa actuală s-ar putea include o formulare care să conțină ideea promovării consultărilor bilaterale și multilaterale cu toate statele participante la CSCE, pentru pregătirea temeinică a Reuniunii de la Madrid și să prevadă că una din tema consultărilor va fi nivelul Reuniunii.

Printr-o astfel de formulare, s-ar lăsa deschisă posibilitatea ca, ulterior, URSS și celelalte țări socialiste să sprijine ideea reprezentării la nivel de miniștri de Externe.

L. Mendelevici a subliniat că aceasta va necesita o activitate susținută a părții române, îndeosebi pe lângă URSS, de explicare și de informare pentru a se obține, treptat, schimbarea favorabilă a poziției oficiale sovietice în această problemă. El a afirmat că în prezent poziția sovietică e categorică și că nu există nici o perspectivă ca A. Gromîko să accepte mai mult decât formularea sugerată mai sus.

I-am subliniat lui L. Mendelevici importanța pe care conducerea noastră o acordă acestor propuneri, arătând că este de neînțeles că partea sovietică nu consideră posibil să susțină nici măcar una din cele trei propuneri române referitoare la Reuniunea de la Madrid, în timp ce partea română a acceptat practic fără rezerve propunerile avansate de URSS în proiectul de comunicat.

Am menționat că în aceste condiții problema aprobării finale a comunicatului în ansamblu de către conducerea noastră rămâne deschisă.

3. Făcând un bilanț privind propunerile prezentate de partea română, relevăm următoarele:

a. În legătură cu Conferința general-europeană propusă s-a prevăzut în mod clar că aceasta va examina orice propuneri care vor fi avansate privind dezangajarea militară; între măsurile propuse acum spre examinare s-au înscris notificarea manevrelor militare și aeriene și ideea limitării nivelului manevrelor militare, cu posibilitatea reducerii lor ulterioare.

b. În ceea ce privește măsurile de dezarmare, s-au introdus completările propuse de partea română privind interzicerea definitivă a folosirii armei nucleare, renunțarea la folosirea armelor nucleare împotriva statelor care nu posedă asemenea arme și nu o dețin pe teritoriul lor, ideea renunțării la sporirea trupelor și armamentelor pe teritoriul altor state, încheierea de acorduri de reducere a forțelor armate și armamentelor, lichidarea bazelor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state, crearea de zone denuclearizate, desființarea concomitentă a celor două alianțe militare.

4. Au fost întărite formulările privind Reuniunea de la Madrid, prevăzându-se clar că aceasta este chemată să contribuie la întărirea securității, dezvoltarea cooperării, să obțină rezultate, să se concentreze asupra măsurilor pozitive privind aplicarea Actului final, inclusiv măsuri hotărâte de dezangajare militară și de dezvoltare a unei largi colaborări pe bază de egalitate în domeniile economic, tehnico-științific și cultural.

5. A fost eliminată fraza privind creșterea cheltuielilor militare ale NATO, prin care se încerca să se justifice măsuri similare ale țărilor socialiste; s-a adoptat o formulare pozitivă, care cheamă la renunțarea de către NATO la măsurile de intensificare a cursei înarmărilor.

6. Propunerea noastră referitoare la pericolul activității elementelor și curentelor fasciste și-a găsit reflectarea într-o formulare mai scurtă, după discuții îndelungate, în care celelalte delegații au insistat să nu fie menționată această problemă.

7. În ce privește includerea principiilor, după discuții îndelungate, ca urmare a opoziției unor delegații față de formularea propusă de noi, s-a recurs la enumerarea tuturor principiilor din Actul final.

Așa cum rezultă din textul transmis, și-au găsit reflectarea, de asemenea, și celelalte propuneri prezentate de noi.

12 mai 1979

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. II, f. 194-197.

8. 15 mai 1979, Budapesta. Comunicatul ședinței Miniștrilor Afacerilor Externe referitor la convocarea unei conferințe generale și încheierea unui tratat privind nefolosirea primului, unul împotriva altuia, a armelor nucleare și a celor clasice.

Comunicatul ședinței Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la
Tratatul de la Varșovia

În zilele de 14-15 mai 1979, la Budapesta, a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au luat parte: Petăr Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, Bohuslav Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, Oskar Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, Emil Wojtaszek, ministrul Afacerilor Externe al

Republicii Populare Polone, Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, Frigyes Puja, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, Andrei Andreevici Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

În conformitate cu însărcinarea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Comitetul Miniștrilor, efectuând un schimb de păreri asupra problemelor securității și cooperării în Europa, încetării cursei înarmărilor și ale dezarmării, a examinat, ținând seama de evoluția situației, măsurile pentru îndeplinirea sarcinilor cuprinse în Declarația adoptată la ședința Comitetului Politic Consultativ de la Moscova, la 23 noiembrie 1978.

1. În numele statelor lor, miniștrii au subliniat că evoluția evenimentelor internaționale a confirmat în întregime actualitatea concluziilor și importanța propunerilor conținute în Declarația din 23 noiembrie 1978, orientate spre asigurarea unor progrese reale în soluționarea problemelor radicale ale contemporaneității și, înainte de toate, a problemelor încetării cursei înarmărilor și ale dezarmării, lichidării conflictelor militare și a focarelor de încordare, adâncirii destinderii.

Miniștrii au reafirmat hotărârea fermă a statelor reprezentate la ședință de a continua să militeze pentru transpunerea în viață a acestor propuneri, conlucrând strâns în acest sens cu alte țări iubitoare de pace, cu forțele democratice și progresiste. Calea spre realizarea unor asemenea rezultate practice constă în tratative constructive între statele interesate, în căutarea stăruitoare și elaborarea unor soluții general-acceptabile. În această activitate spre binele păcii este necesar să se manifeste insistență, să se întreprindă măsuri practice active, să se depășească orice greutate, neadmițându-se nici un fel de întârzieri sau târăgănări.

2. În acest context, participanții la ședință au analizat sarcinile cele mai urgente, legate de întărirea păcii și securității în Europa. Ei au subliniat că, în condițiile de astăzi, o acțiune majoră în această direcție, care corespunde întru-totul Actului final al Conferinței pentru securitate și colaborare în Europa ar constitui-o încheierea, între toate statele participante la această conferință, a unui tratat privind nefolosirea primului, unul împotriva altuia atât a armelor nucleare, cât și a celor clasice.

Încheierea unui asemenea tratat va întări în mod radical fundamentul politic și juridic al respectării în Europa a principiului nefolosirii forței sau amenințării cu forța, va spori eficacitatea acestuia și astfel va crea noi garanții împotriva declanșării de conflicte armate pe continentul european.

În prezent, s-au copt, de asemenea, premisele pentru extinderea măsurilor de întărire a încrederii între state pentru acțiuni concrete în domeniul dezangajării militare în Europa, în spiritul Actului final al Conferinței general-europene.

În completarea măsurilor care se înfăptuiesc în prezent, în conformitate cu Actul final al Conferinței general-europene, statele reprezentate la ședință sunt gata să cadă de acord asupra notificării prealabile a deplasărilor importante de trupe în această regiune, a marilor manevre militare aeriene în această regiune și a marilor manevre militare navale desfășurate în apropierea apelor teritoriale ale altor state

participante la Conferința general-europeană. Statele reprezentate la ședință sunt, de asemenea, gata să cadă de acord cu privire la neextinderea grupărilor politico-militare în Europa, limitarea nivelurilor manevrelor militare, cu posibilitatea reducerilor ulterioare și cu privire la extinderea măsurilor de încredere asupra regiunii Mării Mediterane. Ele sunt gata să examineze în modul cel mai atent și alte propuneri îndreptate spre întărirea încrederii între state și spre dezangajarea militară (convenit ad-referendum).

Sarcina constă în aceea ca, deja în viitorul apropiat, să se treacă la dezbateră și convenirea măsurilor practice de acest gen, ceea ce ar contribui la întărirea încrederii între state în Europa, la slăbirea confruntării militare, la diminuarea ulterioară a concentrării și la reducerea armamentelor pe continent. Statele reprezentate la ședință propun să se convoace, în acest scop, o conferință la nivel politic, cu participarea tuturor statelor europene, a SUA și Canadei. Ele consideră oportun ca o astfel de conferință să aibă loc încă în anul 1979. Locul și data desfășurării conferinței s-ar putea conveni între toate statele interesate pe calea consultărilor, la care țările participante la Organizația Tratatului de la Varșovia sunt gata să treacă neîntârziat.

În numele statelor lor, miniștrii au exprimat insatisfacția față de lipsa unui progres real la negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa centrală. Ei au remarcat că, în propunerile lor din 8 iunie 1978, țările socialiste au dat răspunsuri realiste la problemele cheie ale negocierilor, ținând seama pe larg de considerentele altor participanți și, în acest fel, au contribuit la o apropiere simțitoare a pozițiilor. Totuși, de aproape un an, statele NATO nu dau un răspuns de fond la aceste propuneri constructive.

Miniștrii au subliniat că, pentru a înainta rapid și cu succes la negocierile de la Viena, este necesar, de asemenea, ca și participanții occidentali să manifeste bunăvoință.

4. Miniștrii au declarat, de asemenea, că noii pași de intensificare a cursei înarmărilor, întreprinși în ultimul timp pe linia blocului NATO, se afla în directă contradicție cu interesele destinderii și ale adâncirii acesteia. În această privință, un pericol deosebit îl constituie planurile de amplasare pe teritoriile unor țări vest-europene a armelor racheto-nucleare cu rază medie de acțiune, îndreptate împotriva obiectivelor de pe teritoriile statelor socialiste europene, precum și activizarea planurilor de creare și desfășurare a armei cu neutroni.

Statele reprezentate la ședință sunt convinse că întărirea securității tuturor statelor în Europa trebuie căutată nu pe calea intensificării în continuare a cursei înarmărilor, ci pe calea limitării armelor racheto-nucleare și a armamentelor clasice, pe baza deplinei reciprocități. Ele consideră că în prezent există condițiile necesare pentru aceasta și, așa cum au afirmat în Declarația din 23 noiembrie 1978, sunt gata să depună eforturi împreună cu alte state în această direcție.

Trebuie să fie clar, însă, că pentru obținerea unor rezultate pozitive în această direcție, este necesară o abordare constructivă din partea tuturor. De aceea, statele reprezentate la ședință cheamă statele membre ale NATO ca, în interesul

reciproc al țărilor europene, să nu ducă lucrurile spre înrăutățirea relațiilor în Europa și creșterea încordării militare, să renunțe la măsurile de intensificare a cursei înarmărilor, să pășească ferm pe calea dezangajării militare și dezarmării.

5. Miniștrii au reafirmat punctul de vedere al statelor lor, potrivit căruia viitoarea Reuniune de la Madrid din 1980 a reprezentanților statelor la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, este chemată să contribuie la consolidarea și adâncirea destinderii, întărirea securității și dezvoltării cooperării în Europa. Țările membre ale Tratatului de la Varșovia sunt gata să-și aducă contribuția lor constructivă la asigurarea desfășurării cu succes a reuniunii.

În legătură cu aceasta, ei au subliniat că de cea mai mare importanță pentru succesul Reuniunii de la Madrid este ca ea să se desfășoare într-o atmosferă de lucru, constructivă, care trebuie să se caracterizeze, înainte de toate, prin interesul tuturor participanților în realizarea unor rezultate practice. În conformitate cu acestea, statele reprezentate la ședință se pronunță pentru ca lucrările Reuniunii de la Madrid să fie concentrate asupra convenirii unor măsuri pozitive, concrete privind aplicarea principiilor și înțelegerilor Actului final ca un tot unitar, inclusiv măsuri hotărâte de dezangajare militară, precum și de dezvoltare și extindere a colaborării egale, reciproc avantajoase în domeniile economic, tehnico-științific și cultural.

(Propuneri românești privind Reuniunea de la Madrid)

(Propunere maghiară)

O importanță deosebită pentru succesul Reuniunii de la Madrid ar avea-o pregătirea constructivă și lucrările rodnice ale Conferinței general-europene pe problemele destinderii militare propuse mai sus.

6. Exprimând poziția principială a statelor lor privind necesitatea încetării cursei înarmărilor și a trecerii hotărâte la măsuri reale de dezarmare, îndeosebi nucleare, miniștrii s-au pronunțat în unanimitate pentru intensificarea maximă a eforturilor în scopul realizării cât mai rapide a unor înțelegeri practice referitoare la:

- încheierea și intrarea în vigoare a noului acord sovieto-american privind limitarea armamentelor strategice ofensive și trecerea la următorul stadiu al tratatelor privind reducerea acestora;
- data și modul de desfășurare a tratatelor privind încetarea producerii de arme nucleare de toate tipurile și reducerea treptată a stocurilor acestora până la lichidarea lor totală;
- interzicerea definitivă a folosirii armei nucleare, simultan cu renunțarea de către toate statele la folosirea forței în relațiile dintre ele (convenite ad-referendum de delegația română);
- încheierea tratatului privind interzicerea totală și generală a experiențelor cu arma nucleară;
- adoptarea de măsuri privind întărirea garanțiilor de securitate a statelor nenucleare, inclusiv renunțarea la folosirea armei nucleare împotriva statelor care nu posedă arme nucleare și pe teritoriul cărora nu există astfel de arme în prezent.

Participanții la reuniune au reafirmat că țările lor se pronunță hotărât pentru reducerea cheltuielilor militare de către statele deținătoare de cel mai important potențial militar și economic. Ei cheamă să se treacă fără întârziere la tratative privind dimensiunile concrete ale unor asemenea reduceri, ca un prim pas pentru următorii doi ani sau o altă perioadă inițială convenabilă pentru toți. Statele reprezentate la ședință se pronunță împotriva sporirii trupelor și armamentelor pe teritoriile altor state. Ele se pronunță pentru încheierea de acorduri privind reducerea trupelor și armamentelor, pentru întreprinderea de noi eforturi pe scară internațională, vizând lichidarea bazelor militare de pe teritoriile străine, retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state, crearea de zone denuclearizate și zone ale păcii în diferitele regiuni, inclusiv în Europa.

Ele reafirmă că sunt gata să desființeze Organizația Tratatului de la Varșovia, simultan cu desființarea Organizației Tratatului Nord-Atlantic și, ca un prim pas, lichidarea organizațiilor lor militare, începând cu reducerea reciprocă a activităților militare.

7. Miniștrii Afacerilor Externe au remarcat că, în ultimul timp, se fac noi încercări de a submina progresul destinderii, de a crea noi focare de pericol de război, de a dezlănțui campanii dușmănoase împotriva țărilor socialiste, de a ațâța vrajba între popoare. Deosebit de periculoasă este, de asemenea, înviorarea în unele țări a activităților organizațiilor și curentelor neofasciste și neonaziste.

Statele reprezentate la ședință sunt ferm convinse că toate aceste încercări sunt sortite eșecului, dacă statele iubitoare de pace și popoarele vor manifesta vigilența necesară, dacă le vor da riposta cuvenită și își vor activa prin toate mijloacele acțiunile lor în lupta pentru înaintarea în continuare spre o pace trainică în Europa și în întreaga lume.

Statele reprezentate la ședință cheamă toate statele să edifice relațiile lor reciproce pe baza respectării stricte a principiilor adoptate la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa; egalitatea suverană, respectarea drepturilor inerente suveranității; nefolosirea forței sau amenințării cu forța; inviolabilitatea frontierelor; integritatea teritorială a statelor; neamestecul în treburile interne; respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului; egalitatea în drepturi și dreptul fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta; colaborarea între state; îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor de drept internațional.

Statele socialiste reprezentate la ședință vor acționa, ca și până acum, consecvent și neabătut în interesul păcii, destinderii și colaborării internaționale.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia s-a desfășurat într-o atmosferă de prietenie frățească și înțelegere reciprocă.

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. II, f. 185-193.

9. 15 mai 1979, Budapesta. Protocolul ședinței CMAE prin care s-a decis ca guvernul RP Ungare să difuzeze comunicatul adoptat drept document oficial al ONU; distribuirea acestuia tuturor guvernelor statelor europene, inclusiv SUA și Canadei.

Protocol

În zilele de 14-15 mai 1979 a avut loc, la Budapesta, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

La lucrările ședinței au participat: P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al RP Bulgaria, F. Puja, ministrul Afacerilor Externe al RP Ungare, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al RD Germane, E. Wojtaszek, ministrul Afacerilor Externe al RP Polone, Șt. Andrei, ministrul Afacerilor Externe al RS România, A.A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al URSS, B. Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al RS Cehoslovace.

Prima ședință a avut loc la 14 mai, de la 9.30 la 12.45. Tov. F. Puja a rostit un scurt cuvânt de salut.

La prima ședință, care a avut loc sub președinția tov. Șt. Andrei, s-a adoptat următoarea ordine de zi:

1. Sarcinile cele mai importante în lupta pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru dezarmare;

2. Pregătirea pentru Reuniunea de la Madrid a statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa.

La această ședință au luat cuvântul tovarășii: A.A. Gromîko, B. Chnoupek, F. Puja, P. Mladenov.

A doua ședință a avut loc în aceeași zi, de la 15.30 la 17.20, sub președinția tovarășului A.A. Gromîko.

La ședință au luat cuvântul tovarășii: Șt. Andrei, E. Wojtaszek, O. Fischer.

A treia ședință a avut loc la 15 mai, de la 9.30 la 10.00 sub președinția tov. B. Chnoupek. S-a adoptat comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. S-a convenit ca MAE al RPU, în capitala căreia a avut loc ședința CMAE, să difuzeze comunicatul adoptat drept document oficial al ONU și să-l aducă la cunoștința guvernelor tuturor statelor europene, SUA și Canadei.

Tov. B. Chnoupek a rostit un cuvânt de încheiere al ședinței.

Reprezentanții în Secretariatul Unit:

Republica Populară Bulgaria

Republica Populară Polonă

Republica Democrată Germană

Republica Populară Ungară

Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

Republica Socialistă Cehoslovacă

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. II, f. 116-117.

10. [...] mai 1979, București. Sinteză a Direcției I Relații din MAE referitoare la calendarul organizării ședinței CMAE; consultările româno-ungare privind proiectul comunicatului; definitivarea documentului; desfășurarea ședinței.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații
Nr.1

Secret de serviciu

Notă

Referitor: organizarea și desfășurarea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia
(Budapesta, 14-15 mai 1970)

La 4 aprilie 1979, în audiență la tovarășul ministru Ștefan Andrei, ambasadorul RP Ungare la București, Sándor Rajnai, a transmis din partea ministrului Afacerilor Externe ungar Frigyes Puja propunerea ca, în conformitate cu hotărârea din noiembrie 1978 a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să aibă loc la Budapesta, în zilele de 14-15 mai a.c. Partea ungară a propus ca ordinea de a ședinței să cuprindă:

- a) Sarcinile cele mai importante în lupta pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru dezarmare;
- b) Pregătirea pentru Reuniunea de la Madrid a statelor participante la conferința pentru securitate și cooperare în Europa.

În ziua de 5 aprilie 1979, din indicația tovarășului ministru Ștefan Andrei s-a comunicat ambasadorului RP Ungare acordul cu data și ordinea de zi propusă¹.

La 25 aprilie a.c., ambasadorul RP Ungare a transmis la MAE, din partea ministrului Afacerilor Externe al țării sale, precizări cu privire la modul de desfășurare a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

II. Prezentarea de către partea ungară a proiectului de comunicat și consultările româno-ungare asupra lui.

La 26 aprilie 1979, Frigyes Puja, ministrul Afacerilor Externe al RP Ungare, aflat în vizită oficială în România, a înmănat proiectul de comunicat (pregătit de

---

¹ Documentul nu se publică.

partea ungară, pe baza consultărilor cu partea sovietică) și proiectul știrii de presă privind anunțarea ședinței.

Știrea de presă privind anunțarea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a fost difuzată la RTV în seara zilei de 7 mai și publicată în presa din 8 mai 1979.

La 3 mai 1979, a sosit la București János Petran, ambasador în MAE al RP Ungare, pentru a avea convorbiri în legătură cu proiectul de comunicat².

În convorbirile din 5 mai, J. Petran a dat unele explicații în legătură cu concepția documentului transmis.

La 5 mai, pe baza mandatului preliminar adoptat, tovarășul adjunct al ministrului, C. Oancea i-a prezentat lui J. Petran considerentele părții române în legătură cu proiectul de comunicat și propunerile de îmbunătățire a textului. Ambasadorul ungar a luat notă de observațiile făcute. Nu s-au purtat negocieri pe text.

La 5 mai, J. Petran s-a reîntors la Budapesta.

III. Întâlnirea multilaterală de la Budapesta a experților pentru convenirea comunicatului (10-11 mai 1979).

Pentru negocierea proiectului de comunicat, în cadru multilateral, la 9 mai s-a deplasat la Budapesta tovarășul ambasador V. Șandru însoțit de alți lucrători din MAE³.

La 10 mai a.c., au început negocierile asupra proiectului de comunicat pregătit de partea ungară. Lucrările grupului de experți au fost conduse de J. Petran, șeful delegației ungare.

Într-o scurtă alocuțiune, tovarășul Vasile Șandru, în numele delegației române de experți, a prezentat poziția de ansamblu a părții române asupra proiectului de comunicat propus⁴.

Lucrările pe text ale grupului de experți s-au desfășurat în zilele de 10-11 mai 1979. În cele două zile a fost convenit aproape tot textul comunicatului cu excepția a două probleme.

La 12 mai 1979, a sosit la Budapesta tovarășul adjunct al ministrului C. Oancea, care a luat parte, în zilele de 12 și 13 mai, la întâlnirea adjuncților de miniștri ai Afacerilor Externe din țările participante la ședință.

În urma consultărilor din zilele de 12-14 mai, în după-amiaza zilei de 14 mai a fost convenit tot textul comunicatului ședinței.

IV. Aspecte privind desfășurarea ședinței Comitetului miniștrilor Afacerilor Externe

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe s-a desfășurat în zilele de 14-15 mai 1979, în trei ședințe plenare.

---

² Janos Petran a fost oaspete al părții române. A fost cazat la Hotel Triumf. Tovarășul ambasador D. Aninoiu i-a oferit o masă. [n.a.]

³ I. Diaconu, consilier, Al. Coroianu, secretar I, I. Bistreanu, secretar II; P. Bădescu, referent relații. Toți au fost oaspeți ai părții ungare. [n.a.]

⁴ Vezi doc. nr. 5.

Prima ședință a avut loc la 14 mai 1979 (între orele 9.30–12.45). Ministrul Afacerilor Externe al RP Ungare, Frigyes Puja, a rostit un scurt cuvânt de salut. Ședința a fost prezidată de șeful delegației române, tovarășul ministru Ștefan Andrei (ședința s-a desfășurat după un protocol pregătit de secretariat).

A fost adoptată ordinea de zi, așa cum a fost propusă anterior. În cursul primei ședințe au luat cuvântul: A.A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al URSS; B. Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al RSCS; P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al RP Bulgaria.

A doua ședință a avut loc în aceeași zi (între orele 15.30–17.20), sub președinția lui A.A. Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al URSS. Au luat cuvântul: tovarășul Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe al RS România; E. Wojtaszek, ministrul Afacerilor Externe al RP Polone, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al RD Germane.

În seara zilei de 14 mai 1979, miniștrii Afacerilor Externe, participanți la ședință, au fost primiți de J. Kádár, prim-secretar al CC al PMSU⁵.

În aceeași seară, G. Lásár, președintele Consiliului de Miniștri al RP Ungare a oferit un dîneu în onoarea participanților la ședință⁶.

A treia ședință a avut loc în ziua de 15 mai (între orele 9,00–9,20) sub președinția lui B. Chnoupek, care a rostit un scurt cuvânt de încheiere.

A fost adoptat comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe. S-a convenit ca MAE al RP Ungare (ca gazdă a ședinței) să difuzeze comunicatul adoptat, la ONU ca document oficial, și guvernelor tuturor statelor europene, SUA și Canadei.

În cadrul secretariatului a fost discutat protocolul sesiunii, care a fost, apoi, semnat de reprezentanții delegațiilor participante la ședință.

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. II, f. 119-125.

11. 18 mai 1979, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către oficiile diplomatice ale României referitoare la intenția statelor participante la Tratatul de la Varșovia de a impulsiona organizarea Reuniunii CSCE de la Madrid, privind încetarea cursei înarmărilor și dezarmarea.

---

⁵ Miniștrii de Externe nu au fost însoțiți de alți membri ai delegațiilor. Translația a fost asigurată de partea ungară. [n.a.]

⁶ Au luat parte toți membrii delegațiilor, cu excepția personalului tehnic. [n.a.]

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară D[irecția] I R[elații]

18.V.1979

Tovarășe șef de misiune

După cum vă este cunoscut, în zilele de 14-15 mai a.c., la Budapesta a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în cadrul căreia s-a făcut un schimb de păreri privind problemele păcii și securității în Europa, pregătirii Reuniunii de la Madrid, încetarea cursei înarmărilor și dezarmarea (ideile de bază ale comunicatului adoptat la ședință v-au fost transmise imediat după publicare lor în presă).

În cadrul ședinței s-a subliniat în mod unanim dorința de a se pregăti cât mai temeinic Reuniunea de la Madrid, în așa fel încât aceasta să se concentreze asupra convenirii unor măsuri pozitive, concrete privind aplicarea principiilor și prevederilor Actului final ca un tot unitar, inclusiv măsuri hotărâte de creștere a încrederii între state și dezangajare militară.

În comunicat au fost incluse o seamă de propuneri, multe dintre ele fiind menționate și în Declarația Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Moscova, noiembrie 1978).

Lucrările ședinței s-au desfășurat într-o atmosferă de lucru, constructivă și a permis convenirea unui comunicat corespunzător, luându-se în considerare pozițiile și propunerile care au întrunit consensul participanților. Nu s-au discutat și nu s-au adoptat alte documente în afară de comunicatul dat publicității.

I. În legătură cu propunerile noi, conținute în comunicat, vă precizăm, pentru informarea dv. și a colectivului politico-diplomatic, următoarele:

1. România a sprijinit inițiativa URSS de a se convoca o conferință la nivel politic, cu participarea tuturor statelor europene, SUA și Canadei, consacrată măsurilor de sporire a încrederii dintre state și de dezangajare militară. Propunerea corespunde poziției de principiu a țării noastre, în sensul că problemele militare ale securității trebuie să fie discutate cu participarea tuturor statelor semnatare ale Actului final de la Helsinki. Țările socialiste participante la ședința de la Budapesta au propus o seamă de măsuri care să facă obiectul ordinii de zi a conferinței respective, unele dintre ele propuse și promovate anterior de țara noastră. Ordinea de zi va putea fi completată, bineînțeles, cu alte propuneri.

2. Participanții la ședință au subliniat importanța pe care ar avea-o încheierea între toate statele participante la CSCE a unui tratat privind nefolosirea primului, unul împotriva altuia, atât a armelor nucleare, cât și a celor clasice. Încheierea unui asemenea tratat ar contribui la afirmarea mai puternică a principiului nefolosirii forței sau amenințării cu forța în relațiile interstatuale.

Menționăm că o astfel de propunere a fost făcută de tovarășul Nicolae Ceaușescu încă din 1976 și promovată constant.

(Pentru stricta dumneavoastră informare: la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ din 1976, propunerea română nu a întrunit consensul celorlalți

participanți, care susțineau doar nefolosirea armelor nucleare. Pozițiile lor au evoluat, identificându-se, practic, cu propunerea țării noastre din 1976).

3. În scopul pregătirii temeinice a Reuniunii de la Madrid, țările socialiste s-au pronunțat pentru întreprinderea de consultări bi și multilaterale cu toate statele semnatare ale Actului final, în cadrul cărora va putea fi examinată și problema nivelului de reprezentare la reuniune.

Delegația română a subliniat că pentru stimularea interesului tuturor guvernelor statelor semnatare ale Actului final și pentru crearea unui climat politic propice abordării constructive a problematicii reuniunii, România consideră necesară organizarea unei întâlniri a statelor participante la CSCE, la nivel de adjunct al ministrului de Externe; în cadrul acestei întâlniri s-ar putea efectua un schimb de păreri cu privire la tematica Reuniunii de la Madrid și o cât mai bună organizare a acesteia, astfel încât să se evite neajunsurile care au impietat asupra rezultatelor Reuniunii de la Belgrad.

Celelalte țări socialiste nu și-au însușit această propunere concretă, acceptând doar o formulare generală, privind consultările multilaterale, formulare care include, practic, și posibilitatea unei asemenea întâlniri.

4. Având în vedere importanța Reuniunii de la Madrid, delegația română a susținut că ar fi deosebit de util ca, încă din această fază, să ne pronunțăm pentru reprezentarea statelor la nivel de ministru de Externe, ceea ce ar ridica într-o măsură importantă autoritatea Reuniunii de la Madrid, ar întări responsabilitatea guvernelor și capacitatea reuniunii de a dezbate problemele actuale, fundamentale, ale dezvoltării colaborării și edificării securității europene și de a conveni măsuri corespunzătoare.

Celelalte țări socialiste participante la ședință au considerat că este prematură o decizie în acest sens și au acceptat doar menționarea faptului că problema nivelului va putea fi examinată în cadrul consultărilor bi și multilaterale. România va promova, în continuare, ideea ca la Reuniunea de la Madrid statele să fie reprezentate de miniștrii de Externe.

II. În convorbirile cu privire la tematica și rezultatele ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe diplomații români se vor rezuma la conținutul comunicatului.

În activitatea generală de relații, în problemele privind securitatea și cooperarea europeană, Reuniunea de la Madrid și problemele dezarmării vor fi promovate, în continuare, pozițiile și propunerile partidului și statului nostru.

(Cu privire la organizarea unei consultări multilaterale la nivel de adjunct al ministrului de Externe și reprezentarea statelor la Reuniunea de la Madrid la nivel de ministru de Externe, veți primi ulterior instrucțiuni).

III. Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe va fi difuzat de Ungaria (țara gazdă) la ONU, tuturor statelor europene, SUA și Canadei.

IV. Rugăm să ne informați asupra comentariilor mai semnificative în legătură cu ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. I, f. 20-21.

12. 18 iunie 1979, Budapesta. Aide-mémoire al MAE ungar referitor la reacțiile pe care le-a produs în capitalele europene, în SUA și Canada, difuzarea Comunicatului CMAE privind propunerea de convocare a unei noi conferințe pentru stabilitate în Europa.

Confidențial

Aide-mémoire

Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, în ședința de 14-15 mai 1979, de la Budapesta a convenit ca guvernul RP Ungare să difuzeze Comunicatul adoptat ca document oficial al ONU, respectiv, să-l transmită pe cale diplomatică guvernelor tuturor statelor europene, SUA și Canadei.

1. Ca urmare, la 22 mai 1979, reprezentanța RP Ungare la ONU a transmis Comunicatul secretarului general al Organizației Națiunilor Unite, cu cererea de a fi difuzat ca document al Adunării Generale și Consiliului de Securitate.

Comunicatul a fost difuzat ca document al Adunării Generale și Consiliului de Securitate la New York, la 23 mai nr. A/34/275-s/13344.

La 22 mai, respectiv în zilele următoare, RP Ungară a transmis, pe cale diplomatică, Comunicatul guvernelor tuturor statelor europene, Statelor Unite ale Americii și Canadei.

2. MAE albanez a returnat documentele ce i-au fost transmise prin curier. Nota însoțitoare a Comunicatului a fost respinsă de partea albaneză, invocând că nu întreține nici un fel de relații cu Tratatul de la Varșovia.

3. La MAE al RF Germania documentele au fost preluate de reprezentanța noastră diplomatică de către dr. Blech, director general de relații. El a mulțumit pentru informare și a relatat că au început deja studierea comunicatului pe baza celor publicate în presă. A lăsat a se înțelege că după punerea de acord cu aliații, vor reveni la propunerile din Comunicat.

4. Ambasadorul nostru acreditat în SUA a fost primit, la 22 mai, de Newson, secretar de Stat cu probleme politice. La convorbire a asistat consilierul Nimetz Goodby, șef de grup și colaboratorul său Cornblum.

După preluarea documentului, Newson a declarat că acesta va fi studiat cu seriozitatea corespunzătoare importanței lui și după punerea de acord cu aliații vor reveni. A subliniat că și SUA acordă o mare importanță întâlnirii de la Madrid, dar a făcut remarcă că deși importanța măsurilor militare și de securitate este mare, ei

în pregătirea Madridului doresc să acorde aceeași importanță problemelor din cele trei coșuri.

Newson a menționat și faptul că noile propuneri nu ar trebui să împingă pe plan secundar nici tratativele de la Viena, privind reducerea forțelor armate.

5. În Austria, la 22 mai, Comunicatul a fost preluat de ministrul de Externe, Pahr, care a mulțumit pentru primirea lui și a promis să-l studieze cu atenție.

Ministrul de Externe austriac a întrebat dacă comunicatul conține și propunerile cuprinse în cuvântarea secretarului general Brejnev, din 2 martie 1979 și a menționat că i se pare scurt timpul pentru a organiza Conferința propusă înainte de întâlnirea de la Madrid. În același timp, ministrul de Externe a declarat că guvernul său acceptă cu satisfacție orice apropiere care este de natură să întretină încrederea reciprocă.

În comunicatul comun privind vizita în Austria a președintelui Consiliului Prezidențial al RP Ungare, Pal Lasonczi, se va arăta:

„Partea ungară a subliniat importanța propunerilor cuprinse în Comunicatul Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, din 15 mai, pe care partea austriacă le-a luat la cunoștință cu interes. Partea austriacă va studia aceste propuneri cu atenție și în spirit pozitiv.

6. În Belgia, ambasadorul nostru a predat Comunicatul directorului general Schumaker. Acesta l-a asigurat pe ambasadorul nostru că cele cuprinse în comunicat vor fi studiate temeinic și ne vor comunica părerea lor despre propuneri la o dată ulterioară. Directorul general a apreciat pozitiv faptul că cele cuprinse în comunicat doresc să sprijine continuarea destinderii.

7. Ambasadorul nostru în Canada a predat la 22 mai a.c. Comunicatul lui Godlieb, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe, care a declarat că îl vor studia cu atenție și seriozitate, vor elabora punctul de vedere canadian și, apoi, se vor consulta cu aliații. Deocamdată nu ar putea fi discutate, la propusa conferință, respectiv cine ar fi participanții la aceasta.

Directorul adjunct al direcției pentru țările socialiste, prezent în audiență, a spus că textul Comunicatului este deja studiat de mai multe grupe de lucru din MAE canadian.

8. Ambasadorul nostru la Nicosia a predat Comunicatul, la 25 mai, lui Rolandis, ministrul de Externe cipriot, care a apreciat propunerile ca foarte importante și pozitive și care corespund cu străduințele de politică externă ale guvernului cipriot. A declarat că Ciprul, corespunzător posibilităților sale modeste, se străduiește să promoveze realizarea propunerilor și este gata să participe printre primii la consultările propuse și la Conferința general-europeană.

9. La Copenhaga, Comunicatul a fost transmis directorului general Bierring, de Nagy Janos, adjunct al ministrului ungar al Afacerilor Externe. Directorul general a declarat că partea daneză recunoaște importanța comunicatului și că va studia urgent propunerile cuprinse în el. Cu ocazia primirii Comunicatului, directorul danez a pus următoarele întrebări:

- nu se gândesc statele membre ale Tratatului de la Varșovia că e prea scurt timpul pentru organizarea, în 1979, a unei Conferințe la nivel politic?
- propunerea Tratatului de la Varșovia nu modifică echilibrul îndeplinirii Actului final de la Helsinki?
- propusa Conferință general-europeană nu împinge pe un plan secundar importanța întâlnirii de la Madrid?
- Conferința se va ocupa cu toate propunerile ce figurează în Comunicat sau numai cu măsurile de întărire a încrederii?
- ce formă ar urma să ia propusa Conferință și cu ce rezultate ar urma să se încheie, cu o declarație politică sau cu semnarea unui acord?
- aplicarea măsurilor ce ar urma să fie adoptate de propusa Conferință s-ar aplica la întreaga Europă sau numai la teritoriul geografic care privesc măsurile de sporire a încrederii MBFR?
- care ar fi granițele geografice de anunțare preliminară a manevrelor militare?
- în ce raport se află propunerea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe membre ale Tratatului de la Varșovia față de cunoscutele propuneri franceze?
- de ce lipsește din propuneri hotărârea nivelului obligației anunțării manevrelor militare sub 25.000 de oameni și reglementarea detaliată a modalității de invitare a observatorilor?
- ce înțeleg miniștrii de Externe ai Tratatului de la Varșovia prin pregătirea multilaterală a întâlnirii de la Madrid. La ce se referă propunerea de a nu lărgi numărul membrilor grupărilor militaro-politice? Numai la NATO și la Tratatul de la Varșovia sau și la Piața Comună și CAER?
- propunerea Tratatului de neagresiune în forma actuală răspunde la unele temeri mai vechi ale țărilor occidentale. Îi preocupă însă faptul că în Carta ONU și în alte documente figurează deja abținerea de la agresiune și de aceea acest Tratat ar putea diminua greutatea Cartei ONU.

10. La Madrid, Comunicatul a fost preluat, la 22 mai a.c., de secretarul de stat Puig. Secretarul de Stat a spus că îl vor examina cu atenția necesară. A declarat că și guvernul spaniol este pentru dezvoltarea destinderii și va face totul ca întâlnirea de la Madrid să servească cât mai bine acestui scop comun.

11. La Helsinki ambasadorul nostru a predat, la 23 mai, Comunicatul ministrului Afacerilor Externe finlandez care a declarat că acesta contribuie la destinderea internațională. A declarat că studiază materialul și vor reveni pentru a împărtăși punctul lor de vedere oficial.

12. La Paris, Jaques Viat, șeful de cabinet al ministrului Afacerilor Externe a preluat comunicatul la 22 mai. El a subliniat că Franța își continuă eforturile în interesul destinderii. A declarat că Comunicatul se află în studiu și că într-un viitor apropiat vor putea informa asupra poziției oficiale.

Șeful de cabinet al ministrului Afacerilor Externe francez a întrebat prin ce se deosebește propunerea statelor membre ale Tratatului de la Varșovia pentru o conferință europeană de propunerea franceză. A declarat că după aprecierea

Franței, unul din elementele principale ale Conferinței de dezarmare ar fi reducerea armamentelor în Europa și aceasta ar aduce după sine întărirea încrederii.

13. Ambasadorul nostru la Londra a predat Comunicatul la 22 mai lui Peter Blaker, ministru de Stat la Externe care a pus următoarele întrebări:

- comunicatul va fi transmis tuturor guvernelor europene?
- propusa conferință europeană se alătură procesului îndeplinirii propunerilor de la Helsinki sau este independentă de aceasta?

14. La 22 mai, ambasadorul nostru la Atena a predat documentul adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Zajmis, în prezența secretarului general al ministrului Teodoropoulos. Locțiitorul ministrului a mulțumit pentru transmiterea comunicatului și a promis studierea atentă a acestuia și un răspuns ulterior.

15. La Ministerul Afacerilor Externe al Irlandei, ambasadorul nostru a predat documentul, la 25 mai, secretarului de Stat Orouke care a pus întrebarea:

- cum se încadrează propusa conferință cu procesul pregătirii întâlnirii de la Madrid?

16. În Islanda ambasadorul nostru a predat, la 25 mai, ministrului de Externe Gröndal, comunicatul ședinței miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Ministrul de Externe a promis să studieze documentul și să-și facă cunoscută părerea ulterior.

17. În Italia, comunicatul a fost preluat de directorul general în MAE, Malfatti, care a declarat că Italia va analiza cu bună credință propunerile. La 31 mai, directorul general adjunct în MAE italian a relatat ambasadorului nostru că declarația miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre a Tratatului de la Varșovia va fi examinată de miniștrii Afacerilor Externe ai comunității europene, împreună cu propunerea franceză și vor da un răspuns comun.

18. La Berna, Comunicatul a fost predat pe 23 mai, ambasadorului Liechtensteinului în Elveția.

19. În Luxemburg, Comunicatul a fost predat, la 28 mai, directorului general politic Reichling, care a promis studierea temeinică a documentului și comunicarea ulterioară a părerii lui. Totodată, el a întrebat în ce măsură ar influența conferința europeană ținerea întâlnirii de anul viitor de la Madrid.

20. La 23 mai, ambasadorul nostru a predat Comunicatul secretarului de Stat din MAE, Abela, care a promis în termen de o săptămână răspunsul guvernului maltez. S-a interesat, de asemenea, care state din zona mediteraneană ar putea lua parte la Conferința preconizată.

21. Ambasadorul din Monaco, la Paris, a preluat Comunicatul la 25 mai.

22. La 25 mai, la MAE norvegian, Comunicatul a fost preluat de secretarul de Stat Stoltenberg, care a promis studierea cu cea mai mare atenție a comunicatului întrucât Norvegia își asumă un rol activ în acțiunile de întărire a încrederii.

23. La 23 mai, ambasadorul nostru la Haga a predat Comunicatul lui Van Der Klaauw, ministrul Afacerilor Externe olandez. Ministrul de Externe a declarat că vor studia propunerile, se vor consulta cu Alianții și vor examina și la Conferința miniștrilor NATO aceste propuneri. El a pus următoarele întrebări:

- propusa Conferință europeană ar înlocui Tratatul de la Viena?
- participanții la această Conferință vor fi numai statele membre NATO și ale Tratatului de la Varșovia?
- prin ce se deosebește această propunere de cunoscuta propunere franceză?

24. În Portugalia, Comunicatul a fost predat, la 24 mai, ministrului Afacerilor Externe, Freitas Krausz, care a promis că după o studiere atentă va comunica punctul de vedere oficial al guvernului portughez.

25. Consulul nostru general la San Marino a predat Comunicatul la 23 mai, directorului a.i. al Secretariatului de Stat pentru Externe, dr. Maria Antuanetta Benelli.

26. La 22 mai, s-a predat ministrului de Externe suedez Comunicatul, care a promis să-l studieze temeinic și cu atenție. Blix a apreciat că tonul și conținutul Comunicatului sunt încurajatoare și servesc adâncirii procesului destinderii. A apreciat ca utilă și actuală propunerea de convocare a unei Conferințe general-europene.

27. În Elveția, Comunicatul a fost predat, la 23 mai, lui Wietnaur, secretar de Stat la Externe. În legătură cu propunerea Conferinței general-europene, secretarul de Stat a spus următoarele:

- apare problema paralelismului cu întâlnirea de la Madrid care va discuta aceleași probleme;
- se pune întrebarea, sunt deja probleme pregătite pentru a fi rezolvate?
- e problematic dacă, discutarea renunțării la folosirea armelor nucleare într-un cerc unde numai patru state dispun de ele, are sens;
- se pare că propunerea statelor membre ale Tratatului de la Varșovia seamănă foarte mult cu propunerea franceză;
- nu este clar cum își imaginează statele membre ale Tratatului de la Varșovia pregătirea Conferinței.

28. La Ankara, la 28 mai, Comunicatul a fost primit de Okcün, ministrul de Externe turc. El a declarat că lupta dusă pentru securitatea europeană corespunde cu interesele turcești. A apreciat ca interesantă și importantă propunerea ca statele europene să încheie tratate de neagresiune. A menționat, de asemenea, că consideră scurt timpul pentru a convoca în acest an conferința propusă. A reproșat faptul că documentul nu acordă atenție temelor din celelalte coșuri ale Actului final de la Helsinki.

29. La Vatican, la 22 mai, Comunicatul a fost predat secretarului cu probleme generale Silvestrini.

30. La 23 mai, ambasadorul nostru la Belgrad a predat Comunicatul primului adjunct al ministrului Afacerilor Externe, M. Pesici. Acesta a arătat că vor studia propunerile cu o atenție deosebită și își vor comunica punctul de vedere ulterior.

Budapesta, 18 iunie 1979

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. II, f. 37-43.

13. [...] septembrie 1979, București. Notă referitoare la reacțiile statelor europene privind propunerile cuprinse în Comunicatul de la Budapesta.

[Anexa]

Nota

Consilierul György Kalmár, însărcinat cu afaceri a.i. al RPU, în audiența din 7 septembrie a.c. a informat că, la demersurile repetate ale MAE ungar, în sensul de a se urgenta primirea unor răspunsuri oficiale, în scris, din partea statelor s-a primit verbal următoarele reacții:

1. **Partea austriacă** a făcut cunoscut că participanții la întâlnirea de la Viena a **țărilor neutre și nealiniate** au adoptat o atitudine pozitivă în legătură cu Comunicatul ședinței miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Potrivit acestora, Conferința europeană propusă comportă o pregătire. Ei au fost de acord cu necesitatea unei întâlniri pregătitoare care ar trebui să stabilească precis ordinea de zi și să delimiteze exact sfera sarcinilor acesteia în raport cu celelalte negocieri în curs de desfășurare.

Participanții la Reuniunea de la Viena au apreciat că, la Madrid, în cadrul discuțiilor cu privire la aspectele militare ale destinderii, este de presupus că se va adopta o hotărâre și în legătură cu mandatul conferinței propuse de țările participante la Tratatul de la Varșovia. În același timp, au fost de părere că trebuie înlăturate încă multe piedici din cauza poziției franceze, îndeosebi care dorește să delimiteze (se pare) armele atomice de întregul complex al problemei.

2. În cursul vizitei la Budapesta (iunie a.c.) **ministrul de Externe suedez** a reafirmat că nu dorește să dea un răspuns oficial, în scris.

3. **Partea elvețiană**, deși a promis, în iunie, că în câteva zile va da un răspuns scris, în iulie a.c., conducerea MAE elvețian a făcut cunoscut că, pentru a-și formula un punct de vedere este necesar să se aștepte un timp mai îndelungat. S-a motivat cu faptul că, în Elveția, Marele Stat Major al armatei joacă un rol mai important în problemele de acest gen decât în cazul Austriei sau Finlandei și ca urmare în elaborarea răspunsului trebuie să se aștepte și părerea acestui organ.

4. Diplomatul ungar a menționat că, la revenirile repetate ale părții ungare, RSF Iugoslavia a ocolit transmiterea acestui răspuns, deși în iulie a.c. a promis că îl va da. Inițial, partea iugoslavă a făcut referire la necesitatea consultărilor dintre țările neutre și nealiniate de la Viena, iar ulterior, invocând vacanța de vară, au menționat că nu au format încă un punct de vedere oficial.

5. Secretarul de Stat pentru afacerile externe ale Vaticanului a promis, cu ocazia primirii documentului, în mai a.c., un răspuns în luna iulie. În iulie, la demersul ungar, secretarul de Stat a menționat că Vaticanul s-a consultat, în această problemă, cu mai multe state și că s-au desprins următoarele aprecieri: părerea țărilor europene neutre și nealiniate a fost „mai mult decât favorabilă”, o parte a manifestat o anumită „rețineră”, iar o minoritate a considerat că documentul „trebuie respins”. Punctul de vedere al Vaticanului este apropiat cu cel al neutrilor.

După părerea reprezentantului Vaticanului, trebuie analizată posibilitatea punerii de acord a propunerilor Tratatului de la Varșovia cu cele franceze.

În ce privește data proiectatei conferințe, el a remarcat că doresc să discute acest lucru cu președintele sau succesorul său. A afirmat, de asemenea, că Vaticanul dorește ca prin mijloacele ce-i stau la dispoziție să-și aducă contribuția la dezarmare și la extinderea măsurilor de întărire a încrederii. Vaticanul nu intenționează să dea un răspuns oficial, în scris, la inițiativa statelor membre la Tratatul de la Varșovia.

6. Lichtenstein a comunicat că nu poate preciza când va fi în măsură să dea un răspuns, dar că, probabil, acesta va fi similar celui comunicat de austrieci și finlandezi.

7. Partea cipriotă nu a reacționat la demersurile repetate ale părții ungare. Partea ungară ar dori ca răspunsul pozitiv primit verbal să fie reafirmat în scris.

8. Secretarul de stat maltez (Abella) deși a promis, la primirea documentului, un răspuns în cca. o săptămână, la demersurile urgente ale părții ungare nu a mai reacționat.

Potrivit părerii ambasadorului ungar de la Roma, partea malteză nu s-a ocupat de această problemă decât în urma ultimelor demersuri ungare.

9. Din cele informate de ambasadorul ungar la Viena, țările membre ale Consiliului Europei participante la Consfătuirea de la Strasbourg, din 18 iunie a.c., s-au ocupat în mod separat de propunerile ședinței de la Budapesta a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

Reprezentanții statelor neutre au fost de părere că, înaintea Conferinței de la Madrid, ar putea avea loc o Conferință pregătitoare pentru a stabili mandatul propusei conferințe. Potrivit țărilor membre NATO acest lucru nu este cu putință. Convocarea unei atari conferințe putând fi stabilită, în cel mai fericit caz, de Conferința de la Madrid, la nivelul miniștrilor de Externe.

Inițiativa Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a fost apreciată pesimist numai de către observatorul american, prezent la ședința Consiliului Europei. A fost generală părerea că proiectata conferință nu poate fi ruptă de cadrul Actului final și că aceasta „nu ia nici pâinea negociatorilor de la Viena”.

Statele membre ale NATO au emis următoarele puncte de vedere.

10. Ministrul de Externe portughez a informat în iulie a.c. că un punct de vedere preliminar este supus atenției guvernului. După opinia sa însă, în 1979, conferința propusă nu poate fi realizată. Întrevede însă posibilitatea organizării ei înaintea Conferinței de la Madrid, cu o lună. În iulie, directorul Direcției politice din MAE portughez a informat că încă înainte de septembrie se va notifica un răspuns la propunerea Tratatului de la Varșovia. Cu privire la conținutul răspunsului părții portugheze, în august, preliminar s-a făcut doar cunoscut că, în 1979, din cauza programului internațional încărcat nu sugerează o asemenea conferință.

11. La convorbirile ungaro-olandeze din iulie a.c., directorul Direcției politice din MAE olandez (Rutten) a arătat că partea olandeză analizează temeinic propunerea Tratatului de la Varșovia însă nu a ajuns încă la o concluzie. A promis că într-un viitor nu prea îndepărtat se va putea da un răspuns. Referindu-se la conținutul propunerilor a remarcat că cea referitoare la Tratatul de neagresiune coincide cu măsurile cuprinse în Actul final de la Helsinki și cu documentele de bază ale ONU. Rutten a observat, de asemenea, că potrivit învățămintelor istoriei niciodată un atacant nu recunoaște faptul că el a fost agresor. Pentru aceasta un asemenea tratat nu ar duce la sporirea securității. În locul acesteia ar fi mai normal reducerea efectivă a armamentelor și forțelor armate, cu un control corespunzător. După părerea părții olandeze, aceasta privește și măsurile de întărire a încrederii. El a spus că, fără pași concreți de dezarmare, această securitate nu ar face decât să înșele sentimentele. A menționat că analizează în continuare propunerea țărilor socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia, dar că le creează greutăți raportul dintre această propunere și Reuniunea de la Madrid și propunerea franceză.

Rutten a mai declarat că punctul 4 al Comunicatului dat publicității, privitor la staționarea armamentelor cu rază medie de acțiune în Europa occidentală nu este acceptabil având în vedere rachetele sovietice SS-20.

12. În cursul vizitei la Budapesta a ministrului Afacerilor Externe belgian, Simonet, a menționat, că principial nu este împotriva propunerilor de la Budapesta a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. Deocamdată nu s-a format un punct de vedere definitiv, dar propunerile țărilor socialiste sunt, în parte, apreciate ca având caracter propagandistic. După părerea sa nu poate fi blocată o Conferință, cum sunt convorbirile de la Viena, și înlocuirea ei cu o altă conferință, deoarece, în acest caz și aceasta poate să aibă aceeași soartă.

13. Din partea MAE italian s-a comunicat că, până la finele lunii septembrie, nu se va putea da un răspuns oficial. Este de așteptat ca răspunsul italian – în spiritul propunerii franceze – să conțină o contrapropunere care poate servi continuării dialogului.

14. Directorul Direcției politice din MAE danez (Bierring) a apreciat că propunerea cu privire la măsurile de întărire a încrederii ar trebui discutate la Madrid, deoarece, pe de o parte, a rămas puțin timp pentru organizarea conferinței propuse înainte de Madrid, iar, pe de altă parte, nu este indicat ca alături de convorbirile paralele de la Madrid și Viena să fie inițiat un nou forum de negocieri. În legătură cu încheierea unui Tratat de neagresiune nu s-a conturat un punct de vedere. Înclină spre a lega propunerea țărilor socialiste de cea franceză.

15. Partea canadiană, în iulie a.c., a promis un răspuns pozitiv. În august, în cadrul consultărilor bilaterale la nivelul adjuncților miniștrilor de Externe, de la Budapesta, făcând referire la necesitatea punerii de acord în cadrul NATO, a amânat transmiterea răspunsului. În mod preliminar a menționat că propunerea privind măsurile de întărire a încrederii sunt apreciate pozitiv. Propunerea privind Conferința ar trebui discutată la Madrid sau pe baza unei înțelegeri stabilite acolo să fie abordată ulterior.

16. Cercurile guvernamentale franceze au propus partenerilor occidentali să nu respingă, dar nici să nu accepte propunerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind Conferința general-europeană la nivel politic. În acest fel s-ar câștiga timp pentru consultări bi și multilaterale, de asemenea, în mod indirect, s-ar putea îmbunătăți situația dezavantajoasă în ce privește raportul (echilibrul) actual pe plan militar.

După părerea franceză propunerea privind Conferința, în cel mai bun caz ar putea fi avută în vedere după întâlnirea de la Madrid.

17. Partea irlandeză a informat că propunerea privind organizarea unei Conferințe în acest an pare imposibilă. A apreciat Comunicatul de la Budapesta ca foarte serios și a considerat ca important faptul că, ședința Consiliului NATO de la Haga, nu a adoptat, principial, un punct de vedere negativ în această problemă. A menționat ca pozitiv că Tratatul de la Varșovia propune dezvoltarea, în continuare, a măsurilor de întărire a încrederii. Ambasadorul irlandez a afirmat că din câte cunoaște, țările europene neutre, la Conferința de la Madrid, vor face propunerea ca actualele măsuri privind întărirea încrederii să fie mai bine respectate, măsurile cu caracter facultativ să devină obligatorii, de asemenea, să se elaboreze noi măsuri pentru întărirea încrederii.

După opinia ambasadorului ungar, partea irlandeză se ocupă serios, în continuare, de elaborarea unui răspuns, dar nu poate preciza exact data când îl va putea transmite.

Răspunsurile oficiale ale Spaniei, Monaco și San Marino au fost transmise MAE român la 8 septembrie a.c. cu notele verbale nr. 43/40 din 6 august, 2001/A/618 din 9 iulie și 1565/79/YP din 11 iulie 1979⁷.

Septembrie 1979

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta, 14-15 mai 1979, vol. I, f. 31-36.

---

⁷ Documentele nu au fost identificate în arhivă.

XXI. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚĂRILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 5-6 DECEMBRIE 1979, BERLIN

1. [...] octombrie 1979, București. Notă a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la propunerile RD Germane privind ordinea de zi a ședinței CMAE; remiterea către partea română a proiectului de comunicat.

[Ministerul Afacerilor Externe]
[Direcția I Relații]

[Notă]

Conform înțelegerii intervenite la sesiunea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, din mai 1979, de la Budapesta, pentru ca următoarea sesiune periodică să aibă loc, în 1979, la Berlin, RD Germană propune ca cea de-a patra reuniune a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să aibă loc, la 5-6 decembrie 1979, în capitala RDG.

RD Germană propune următoarea ordine de zi:

1. Noi pași în vederea realizării inițiativei statelor Tratatului de la Varșovia pentru convocarea unei conferințe privind problemele destinderii militare în Europa și în legătură cu desfășurarea pregătirilor Reuniunii general-europene de la Madrid.

2. Măsuri în legătură cu cea de-a 25-a aniversare a creerii Tratatului de la Varșovia, în mai 1980.

RDG pregătește un proiect pentru Comunicatul celei de-a patra sesiuni a Comitetului, care va fi înmănat miniștrilor Afacerilor Externe, la momentul potrivit.

A sugerat ca ambele puncte să fie tratate de către miniștrii Afacerilor Externe într-un singur referat, subliniind că aceasta nu va împiedica ca vorbitorii să abordeze în intervențiile lor și alte probleme pe care le consideră oportune.

Ministrul secretar de Stat, Herbert Krolikowski, a menționat că partea est-germană pregătește un proiect de comunicat, care va fi înmănat țărilor membre în cursul lunii noiembrie a.c.

Invocând practica bună care s-a statornicit, a exprimat dorința de a realiza cu partea română un schimb de păreri în legătură cu conținutul acestuia, pentru ca în acest fel documentul să poată fi definitivat, pe baza consultațiilor și cu celelalte state membre, până la reuniunea miniștrilor de Externe.

H. Krolkowski a precizat că în legătură cu perioada propusă pentru reuniunea miniștrilor de Externe s-a ținut seama de data la care are loc cel de-al XII-lea Congres al PCR, precum și de faptul că începând cu data de 13-14 decembrie a.c., au loc plenarele comitetelor centrale ale altor partide frățești, care vor stabili planurile economiilor naționale pe perioada anului viitor.

A rugat ca partea română să analizeze cu înțelegere data propusă, arătând că partea est-germană ar fi deosebit de recunoscătoare dacă această dată ar fi acceptată.

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 5-6 decembrie 1979, f. 99-100.

2. 23 octombrie 1979, Varșovia. Notă a însărcinatului cu afaceri Gh. Gustea transmisă Direcției I Relații referitoare la propunerea directorului în MAE polonez, J.W. Natorf, de a include pe ordinea de zi a CMAE a unui al treilea punct privind regulamentul de funcționare și perfecționare a activității Secretariatului Unit.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Nota

La 23 octombrie a.c., J. Natorf, director în MAE al RP Polone, a prezentat propunerea părții poloneze privind includerea pe ordinea de zi a lucrărilor reuniunii Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Berlin, decembrie 1979) a unui al treilea punct privind regulamentul de funcționare a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și perfecționarea activității Secretariatului Unit.

Propunerea poloneză pornește de la constatarea că Secretariatul Unit și Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe nu lucrează destul de organizat, din care cauză suferă, de regulă, cinci țări, în afară de țara gazdă și URSS (cu care aceasta se pune de acord). De aceea, partea poloneză ar dori să se introducă ordine în activitatea celor două organe, care să ușureze activitatea tuturor țărilor participante. Propunerile sale „nu încalcă cu nimic hotărârea Comitetului Politic Consultativ, adoptată, în noiembrie 1976, la București”.

Natorf a precizat că dacă va exista un acord de principiu asupra discutării celor două proiecte de regulamente, acestea pot fi definitivitate la reuniunea de la Berlin a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și înaintate spre aprobare Comitetului Politic Consultativ. Dacă se va considera că trebuie mai mult timp pentru analiza chestiunilor propuse, să se creeze o grupă de lucru formată din împuterniciți ai miniștrilor Afacerilor Externe care să pregătească propuneri

privind ridicarea în continuare a eficienței activității și perfecționarea funcționării Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit. În acest sens, partea poloneză propune un proiect de Hotărâre.

Reprezentantul MAE polonez a menționat că partea poloneză va contacta partea est-germană în vederea includerii acestui nou punct pe ordinea de zi a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe numai după ce va primi acordul de principiu al tuturor celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia. Fără răspunsul părții române, partea poloneză nu va întreprinde nici un pas. Dacă acest răspuns va fi negativ, discutarea problemei se va amâna.

Până în prezent au avut loc consultări la MAE al URSS și la MAE al RPU. Partea sovietică a menționat că înțelege preocuparea părții poloneze, dar că nu este partizana unor schimbări esențiale în activitatea celor două organe. În principiu, s-au declarat de acord cu îmbunătățirea funcționării acestora într-un spirit mai organizat, mai democratic. Partea ungară s-a declarat, în principiu, de acord cu propunerile poloneze.

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 5-6 decembrie 1979, f. 86-87.

3. 25 octombrie 1979, București. Notă adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind propunerile MAE al RP Polone referitoare la elaborarea unor noi regulamente de funcționare a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit; proiectele poloneze și răspunsul părții române în anexe.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Tovarășului Ștefan Andrei
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe

Nota de propuneri

Referitor: propunerile MAE al RP Polone privind elaborarea unor regulamente de funcționare a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit, organe ale Comitetului Politic Consultativ ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

La 23 octombrie 1979, un reprezentant al MAE al RP Polone a transmis la MAE al RS România propunerea ca la reuniunea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Berlin 5-6 decembrie 1979), să se examineze elaborarea unor regulamente pentru funcționarea

Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și Secretariatului Unit, înființate prin hotărârea Comitetului Politic Consultativ din 26 noiembrie 1976.

Propunerile prezentate de partea poloneză prevăd, în plus față de atribuțiile stabilite prin hotărârea menționată, următoarele:

a) Pentru Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe:

– să aprecieze situația internațională; să se întrunească de două ori pe an; statul-gazdă al ședinței Comitetului Miniștrilor, cu posibila participare a Secretariatului Unit, să propună ordinea de zi a ședinței și proiectele de comunicat pentru presă; să se stabilească, la fiecare ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, data exactă a ședinței următoare.

b) Pentru Secretariatul Unit: permanentizarea activității acestuia, în perioadele dintre ședințele organelor Tratatului de la Varșovia, urmând ca fiecare țară să-și desemneze un reprezentant permanent din rândul personalului său diplomatic aflat la Moscova (ambasador, locțiitorul acestuia sau alt reprezentant); să organizeze arhiva Comitetului Politic Consultativ și a organelor acestuia; între ședințele Comitetului Politic Consultativ să se consulte, la cererea statelor participante, cu celelalte țări asupra oportunității convocării ședințelor, a datei și locului de desfășurare a acestora; pe baza unei hotărâri corespunzătoare a Comitetului Politic Consultativ, să transmită documente guvernelor statelor care nu sunt participante la Tratat sau organizațiilor internaționale.

(Cele două proiecte poloneze de regulament se anexează).

Reprezentantul MAE polonez a arătat că în cazul în care timpul este prea scurt pentru a se lua o decizie de fond asupra acestor propuneri, partea poloneză propune ca la ședința de la Berlin a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să se adopte o hotărâre privind crearea unui grup de lucru pentru elaborarea unor propuneri – în sensul celor prezentate de partea poloneză – care ar urma să fie înaintate ulterior de Comitetul Miniștrilor, spre aprobare, Comitetului Politic Consultativ (proiectul polonez de hotărâre se anexează).

Reprezentantul polonez a informat că până în prezent au avut consultări cu URSS și RPU care au fost de acord, în principiu, ca la ședința din decembrie a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să se examineze propunerile RP Polone. Totodată, el a menționat că dacă partea română nu va fi de acord cu propunerile menționate, partea poloneză nu va face demersuri pentru includerea lor pe ordinea de zi a ședinței de la Berlin a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

Având în vedere că propunerile poloneze nu se încadrează în hotărârea Comitetului Politic Consultativ privind crearea și atribuțiile Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și Secretariatului Unit și că aceste propuneri vizează acordarea unor competențe sporite, incompatibile cu prevederile Tratatului de la Varșovia și ale hotărârii menționate, **propunem:**

Să se comunice părții poloneze că partea română, examinând cu atenție propunerile prezentate, consideră că aplicarea corectă a prevederilor Tratatului de la Varșovia și ale hotărârii Consfătuirii de la București, din noiembrie 1976, a Comitetului Politic Consultativ, creează condițiile necesare pentru desfășurarea

normală a activității Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit. În această situație, nu sunt necesare reglementări suplimentare și acordarea unor atribuții noi acestor organe.

Având în vedere cele de mai sus, partea poloneză să fie rugată să nu insiste asupra examinării propunerilor sale la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

25 octombrie 1979

Proiect 1 polonez

Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe

1. În competența Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, ca organ al Comitetului Politic Consultativ, intră:

- schimb de păreri și informații pe probleme internaționale; aprecierea situației internaționale;
- pregătirea de propuneri pentru CPC; elaborarea de propuneri în problema realizării hotărârilor CPC, precum și studierea problemelor cu care este însărcinat.

Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe poate fi convocat la nivelul: miniștrilor Afacerilor Externe; adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe; reprezentanților împuterniciți ai miniștrilor (experți).

2. Ședința Comitetului la nivelul miniștrilor se desfășoară, de regulă, de două ori pe an, în capitalele statelor membre, pe rând, conform alfabetului rus.

3. Statul gazdă al ședinței planificate a Comitetului, de comun acord cu celelalte state membre, cu posibila participare a Secretariatului Unit, propune, cu cel puțin o lună înaintea ședinței, ordinea de zi, și de asemenea, pregătește proiectele de comunicat pentru presă.

4. În cursul punerii de acord a ordinea de zi se iau hotărâri dacă se vor pregăti proiecte de documente pe conținut, precum și dacă ele se vor publica sau nu.

5. Ședințelor Comitetului Miniștrilor le premerg posibile întâlniri ale experților pentru convenirea textelor comunicatelor, hotărârilor sau a altor documente.

6. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe determină modul de publicare și posibila transmitere către părți terțe a hotărârilor adoptate.

7. Comitetul stabilește, la fiecare ședință a sa, data exactă a ședinței sale următoare.

8. La ședințele Comitetului prezidează pe rând conducătorii delegațiilor statelor membre, conform alfabetului rus.

9. Comitetul la nivelul miniștrilor stabilește tematica, locul și data întâlnirilor Comitetului la nivele mai scăzute.

Proiect 2 polonez

Regulamentul Secretariatului Unit al Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia

1. Secretariatul Unit este condus de secretarul general, numit de țările participante la Tratatul de la Varșovia.

În componența Secretariatului Unit intră reprezentanții tuturor statelor membre:

- a) în **timpul** ședințelor Comitetului Politic Consultativ și Comitetului Miniștrilor

Afacerilor Externe – persoanele desemnate din componența fiecărei delegații;

b) în perioada dintre ședințele Comitetului Politic Consultativ și ale organelor sale – ambasadorii, locuitorii lor sau alți reprezentanți aflați la Moscova, numiți de statele membre.

2. Personalul tehnic al Secretariatului Unit este selectat în special din rândul lucrătorilor serviciului diplomatic sovietic. Secretarul general, de comun acord cu Ministerele Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, poate să atragă suplimentar personalul necesar din rândul cetățenilor statelor membre ale Tratatului de la Varșovia.

3. Secretariatul Unit asigură pregătirea tehnico-organizatorică și deservirea ședințelor Comitetului Politic Consultativ și ale organelor sale;

- asigură pentru delegații proiectele de hotărâri, comunicatele și celelalte documente;
- întocmește procesele verbale ale ședințelor;
- organizează corpul de traducători;
- împreună cu statul-gazdă al întâlnirii, asigură condițiile organizatorice corespunzătoare pentru ședințe;
- examinează posibile probleme organizatorice și de procedură, cu care ar putea fi însărcinat de Comitetul Politic Consultativ sau de organul său aflat în ședință;
- elaborează procesul verbal final al fiecărei ședințe a Comitetului Politic Consultativ sau a organului acestuia;
- prezintă țărilor membre copii ale documentelor adoptate.

4. Secretariatul Unit face arhiva Comitetului Politic Consultativ și a organelor sale. La dorința guvernelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Secretariatul le pune la dispoziție materialele necesare.

5. Între ședințele Comitetului Politic Consultativ și ale organelor sale, Secretariatul Unit – la dorința statelor membre – se consultă cu celelalte țări asupra oportunității convocării ședințelor, a datei, locului de desfășurare ș.a.

La dorința statului gazdă, Secretariatul acordă ajutor în pregătirea ședinței următoare a Comitetului Politic Consultativ sau a organului său.

6. În cazul unei hotărâri corespunzătoare a Comitetului Politic Consultativ sau a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Secretariatul Unit transmite documentele corespunzătoare (hotărâri, aprobări ș.a.) guvernelor statelor, care nu sunt membre ale Tratatului sau organizațiilor internaționale.

Proiect 3

Hotărâre în problema pregătirii propunerilor referitoare la perfecționarea în continuare a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit al Comitetului Politic Consultativ al Organizației Tratatului de la Varșovia (adoptată la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia...)

Pe baza hotărârii Comitetului Politic Consultativ din 26 noiembrie 1976, Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe însărcinează reprezentanții împuterniciți

ai miniștrilor Afacerilor Externe, cu participarea reprezentantului Secretariatului Unit al CPC, să pregătească propuneri privind ridicarea în continuare a eficienței activității și perfecționarea funcționării Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit al Comitetului Politic Consultativ.

Reprezentanții împuterniciți ai miniștrilor Afacerilor Externe elaborează propuneri referitoare, în special, la următoarele probleme;

1. În legătura cu Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe:

- frecvența ședințelor Comitetului și a întâlnirilor la alte niveluri în cadrul Comitetului;
- organizarea pregătirilor pentru ședințele Comitetului, inclusiv ordinea stabilirii datelor întâlnirilor și a ordinii de zi a acestora;
- ordinea pregătirii și punerii de acord a proiectelor de documente ale ședințelor Comitetului;
- procedura internă de lucru a Comitetului.

2. În legătura cu Secretariatul Unit:

- modalitatea de realizare a Hotărârilor CPC, privind constituirea Secretariatului Unit în scopul asigurării funcționării sale permanente;
- regulamentul de activitate al Secretariatului Unit în care să fie stabilite:
- sarcinile în timpul ședinței CPC și a organelor sale;
- sarcinile între ședințe;
- obligațiile față de statele participante la Tratatul de la Varșovia;
- funcții tehnico-organizatorice externe.

Reprezentanții împuterniciți ai miniștrilor prezintă statelor participante propunerile elaborate de ei pentru examinarea lor în următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și elaborarea recomandărilor corespunzătoare pentru ședința CPC a Tratatului de la Varșovia.

Organizatorul întâlnirii reprezentanților împuterniciți ai miniștrilor Afacerilor Externe va fi Republica Democrată Germană gazdă a ședinței ordinare a Comitetului Afacerilor Externe.

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 5-6 decembrie 1979, f. 74-83.

4. 7 noiembrie 1979, Moscova. Telegramă a ambasadorului Gh. Badrus către ministrul adjunct al Afacerilor Externe, Constantin Oancea, privind convocarea ședinței CMAE; evoluția relațiilor româno-sovietice în problemele dezarmării.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 057.868
Tovarăşului Constantin Oancea
Direcţiei I Relaţii

7 noiembrie 1979

Referitor: pregătirile pentru şedinţa Comitetului Miniştrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varşovia

Într-o convorbire, în timpul recepţiei de la Kremlin din 7 noiembrie a.c., L.I. Mendelevici, ambasador cu însărcinări speciale, mi-a spus că a primit misiunea din partea conducerii MAE al URSS să se ocupe de problemele pregătirii şedinţei Comitetului Miniştrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varşovia.

În legătură cu aceasta a arătat:

1. S-a convenit ca şedinţa să aibă loc în zilele de 5-6 decembrie la Berlin cu 7-8 zile înainte de reuniunea Consiliului NATO.

2. Din convorbirea avută de reprezentanţii Ungariei şi RDG cu tovarăşul adjunct al ministrului Constantin Oancea nu a rămas clară părerea părţii române cu privire la înscrierea pe ordinea de zi a punctului referitor la aniversarea a 25 de ani de la crearea Tratatului de la Varşovia: „Desigur, a spus L.I. Mendelevici, tovarăşii din Ungaria şi RDG se ocupă de pregătirea şedinţei, dar noi dorim, de asemenea, să cunoaştem care este părerea României în legătură cu acest punct al ordinea de zi”. A rugat ca atunci când va fi o asemenea clarificare, să fie comunicată şi părţii sovietice, lui personal, întrucât se ocupă acum de aceste probleme.

3. Probabil pe la mijlocul acestei luni, reprezentanţii RDG vor difuza participanţilor proiectul de comunicat, urmând ca înainte cu o săptămână de ţinerea şedinţei comitetului să aibă loc o întâlnire la Berlin pentru convenirea textului.

L.I. Mendelevici, făcând aprecieri cu privire la actuala situaţie din Europa, a arătat că, după părerea sa, comunicatul trebuie să promoveze în continuare propunerile anterioare ale ţărilor Tratatului de la Varşovia în domeniul dezarmării şi, mai ales, să determine ţările NATO să nu adopte hotărârea de a amplasa rachetele americane cu rază medie de acţiune în Europa occidentală: „Acum, spunea L.I. Mendelevici, invocând declaraţia din 6 noiembrie a lui L.I. Brejnev, este necesar să silim ţările NATO să înceapă negocieri în această problemă”.

4. Remarcând poziţiile adoptate de România, îndeosebi sprijinul exprimat în recentul comunicat româno-iugoslav de tovarăşul preşedinte Nicolae Ceauşescu împreună cu tovarăşul Iosif Broz Tito faţă de propunerile făcute de L.I. Brejnev la Berlin, interlocutorul aprecia că „acum deosebirile de păreri în problemele dezarmării între URSS şi România sunt mult mai mici decât cu un an în urmă, când se pregătea consfătuirea Comitetului Politic Consultativ. Sunt premise favorabile ca la Berlin să fie elaborat un comunicat bun al şedinţei Comitetului Miniştrilor de Externe”.

Gh. Badrus

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 5-6 decembrie 1979, f. 6.

5. 15 noiembrie 1979, București. Telegramă a directorului Direcției I Relații Ion Ciubotaru către însărcinatul cu afaceri a.i. la Varșovia, Gh. Gustea, referitoare la propunerile poloneze de elaborare și adoptare a unor noi regulamente pentru funcționarea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit.

Ministerul Afacerilor Externe

Secret

Telegramă a Direcției I către Varșovia, nr. 1/09039

15 noiembrie 1979

Tovarășe însărcinat cu afaceri a.i.

1. După cum am informat ambasada la timpul respectiv, în timpul șederii sale la București, W. Natorf, directorul Direcției URSS din MAE al RP Polone, a transmis propunerea ca pe ordinea de zi a reuniunii de la Berlin a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia să se înscrie un al treilea punct, privind elaborarea și adoptarea unor regulamente pentru funcționarea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și Secretariatului Unit. În încheierea prezentării propunerii poloneze și pe parcursul convorbirilor, reprezentantul polonez a menționat că dacă partea română nu va fi de acord cu propunerile menționate, partea poloneză nu (repetăm, nu) va face demersuri pentru includerea lor pe ordinea de zi a ședinței de la Berlin a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

2. În legătură cu cele de mai sus, vă rugăm să solicitați de urgență o întrevvedere cu directorul W. Natorf, în cadrul căreia să-i transmiteți următoarele:

Atât în cadrul primirii la adjunctul ministrului Constantin Oancea, cât și în convorbirile cu ambasadorul Vasile Șandru, reprezentantului polonez i s-a spus că propunerile pe care el le-a prezentat au fost examinate cu atenție de partea română. Noi considerăm că aplicarea corectă a prevederilor Tratatului de la Varșovia și ale hotărârii Consfătuirii de la București, din noiembrie 1976, a Comitetului Politic Consultativ asigură condițiile necesare pentru desfășurarea normală a activității Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit. În această situație nu (repetăm, nu) sunt necesare reglementări suplimentare și acordarea unor atribuții noi acestor organe.

Arătați că sunteți împuternicit să-l informați că acesta este răspunsul oficial și definitiv al părții române la propunerile poloneze privind activitatea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Secretariatului Unit. În încheiere, menționați că partea română roagă partea poloneză să nu (repetăm, nu) insiste asupra examinării propunerilor sale la ședința de la Berlin a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

3. În cazul în care interlocutorul va încerca să vă antreneze în discuții și comentarii în legătură cu această problemă, subliniați foarte clar că dumneavoastră ați fost împuternicit să transmiteți numai răspunsul oficial și definitiv al părții române la propunerile părții poloneze.

I. Ciubotaru

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 5-6 decembrie 1979, f. 9.

6. 17 noiembrie 1979, Varșovia. Telegramă a însărcinatului cu afaceri a.i. Gh. Gustea către Direcția I Relații a MAE, referitoare la reacțiile directorului MAE polonez, J. W. Natorf, privind refuzul părții române de a include pe ordinea de zi a ședinței de la Berlin reorganizarea CMAE și a Secretariatului Unit.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Varșovia, nr. 082.160

Secret
17 noiembrie 1979, ora 8.00

MAE
Direcția I-a

La telegrama dv. nr. 1/09039¹ informez că am transmis tovarășului W. Natorf răspunsul părții române la propunerile poloneze privind activitatea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și Secretariatului Unit.

W. Natorf a arătat că deși răspunsul primit nu oferă motive de satisfacție pentru partea polonă, ține foarte mult să mulțumească pentru promptitudinea și claritatea răspunsului.

M-a asigurat că deși această problemă va mai fi discutată și cu reprezentanții celorlalte țări membre ale Tratatului de la Varșovia, de la care încă nu s-a primit răspuns, delegația poloneză nu va insista la Berlin pentru discutarea propunerilor sale, deoarece, așa cum a comunicat personal în timpul discuțiilor de la București, partea polonă avea în vedere examinarea propunerilor sale numai în cazul în care acestea întruneau acordul tuturor statelor membre. Este posibil, totuși, ca aceste propuneri să fie menționate în treacăt în discursul de poziție al ministrului de Externe polonez, E. Wojtaszek. Desigur, hotărârea ultimă în această privință aparține guvernului polonez, dar personal, nu crede ca va interveni vreo schimbare față de poziția declarată la București.

Oricum, răspunsul părții române va da o anumită satisfacție MAE al RDG care, în calitate de gazdă, și-a exprimat deja îngrijorarea că datorită timpului scurt

---

¹ Vezi document nr. 5.

care a mai rămas până la întâlnirea miniștrilor, nu vede posibil întreprinderea demersurilor și obținerea acordului participanților pentru schimbarea ordinii de zi a întâlnirii.

Subliniez că W. Natorf nu a încercat să mă convingă sau să mă antreneze în discuții, iar convocarea a avut loc într-o atmosferă corectă, prietenească.

Gh. Gustea

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 5-6 decembrie 1979, f. 10-11.

7. [...] noiembrie 1979, București. Notă a ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la structura proiectului de comunicat al CMAE, axat pe promovarea actelor de politică externă ale Uniunii Sovietice (tratatul SALT II și negocierile pentru SALT III); existența unor accente critice la adresa NATO privind planurile de instalare a rachetelor cu rază medie de acțiune; propuneri de îmbunătățire prin includerea amendamentelor românești.

[Ministerul Afacerilor Externe]

[Direcția I Relații]

Nota

Referitor: proiectul de comunicat al ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia
(Berlin, 5-6 decembrie 1979)

Ministerul Afacerilor Externe al RDG a transmis proiectul de comunicat al ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care va avea la ordinea de zi „noi pași în vederea realizării inițiativei statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru convocarea unei conferințe privind problemele dezarmării militare în Europa și în legătură cu desfășurarea pregătirilor Reuniunii general-europene de la Madrid”, precum și un schimb de păreri asupra marcării celei de-a 25-a aniversări a semnării Tratatului de la Varșovia.

Din analiza proiectului de comunicat transmis de MAE al RDG rezultă următoarele:

1. Textul este astfel conceput și structurat încât pune în prim plan promovarea poziției Uniunii Sovietice în legătură cu tratatul SALT II și negocierile SALT III, propunerile lui L. I Brejnev privind negocierile în domeniul armelor racheto-nucleare cu rază medie de acțiune, extinderea măsurilor de creștere a

încrederii în Europa. În acest sens, locul central în document este atribuit dezvoltării propunerii formulate în comunicatul ședinței de la Budapesta a miniștrilor Afacerilor Externe privind convocarea unei conferințe general-europene la nivel politic pentru examinarea unor măsuri de întărire a încrederii și de dezangajare militară.

Pornindu-se de la aprecierea că interesul față de convocarea unei astfel de conferințe „crește pretutindeni în Europa” în proiectul de comunicat se propune ca această conferință să fie organizată în mai multe etape. Prima etapă ar urma să aibă la ordinea de zi numai măsurile de creștere a încrederii formulate de L.I. Brejnev în cuvântările din martie și octombrie a.c. (enumerare concret în document), precizându-se că statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt gata să convină cu celelalte state semnatare ale Actului final asupra aplicării acestora. Propunerile privind măsuri de dezangajare militară și dezarmare ar urma să fie examinate în etape ulterioare, neprecizate ale conferinței.

Pentru pregătirea primei etape se propune organizarea în primăvara anului 1980 a unei consfături consultative multilaterale cu participarea tuturor statelor semnatare ale Actului final de la Helsinki. Rezultatele acestei consfături ar urma să fie transmise Reuniunii de la Madrid care să hotărască definitiv asupra ținerii primei etape a conferinței general-europene pentru dezangajarea militară.

2. Reuniunea de la Madrid este situată în ultimul plan și ocupă un loc cu totul minor în proiectul de comunicat, iar modul în care este tratată reprezintă o dare înapoi față de pozițiile convenite la Budapesta (nu se mai reiau ideile necesității unei pregătiri temeinice, consultărilor bi și multilaterale și examinării nivelului de desfășurare pornind de la importanța acestei reuniuni). Mai mult, printr-o formulare ambiguă, succesul Reuniunii de la Madrid este pus în legătură cu progresele care se vor realiza în prealabil în pregătirea primei etape a conferinței propuse pentru dezangajarea militară, deși asupra convocării acesteia nu s-a obținut încă acordul mării majorități a semnatărilor Actului final.

3. Proiectul de comunicat conține referirile critice cunoscute la adresa NATO în legătură cu planurile de instalare a rachetelor cu rază medie de acțiune și un apel ca țările acestui bloc militar să-și reexamineze poziția și să treacă imediat la negocieri asupra propunerilor lui L.I. Brejnev.

4. Proiectul conține aprecierea potrivit căreia „destinderea, în ciuda împotrivirii adversarilor ei, rămâne tendința dominantă în evoluția situației internaționale”.

5. În proiect nu mai sunt reafirmate aprecierile generale și principiile Declarației de la Moscova din 23 noiembrie 1978, precum și pozițiile convenite în legătură cu dezarmarea generală, în primul rând dezarmarea nucleară.

6. Modul în care este reflectat punctul doi al ordinei de zi (măsuri în legătură cu aniversarea Tratatului de la Varșovia) nu ridică probleme deosebite.

În cadrul convorbirilor avute la MAE cu ministrul secretar de Stat al MAE al RDG, acesta, în susținerea proiectului de comunicat transmis, a subliniat că s-au condus după aprecierea că în momentul de față este de cea mai mare urgență să se împiedice adoptarea de către Consiliul ministerial al NATO a hotărârii privind

producerea și amplasarea în Europa occidentală a rachetelor americane cu rază medie, sau cel puțin să se influențeze conținutul hotărârii care va fi adoptată. El a arătat că conducerea de partid și de stat a RDG nu și-a stabilit încă poziția în legătură cu propunerea conducerii noastre de partid privind reducerea unor efective militare și armamente de către statele participante la Tratatul de la Varșovia.

Menționăm că, potrivit informațiilor obținute de ambasada noastră de la Bruxelles din surse ale MAE belgian, rezultă că se are în vedere ca la ședința Consiliului ministerial al NATO de la mijlocul lunii decembrie a.c., să se convină răspunsul acestor țări la propunerile Uniunii Sovietice și ale Tratatului de la Varșovia. Țările NATO ar urma să răspundă pozitiv la propunerea lui L.I. Brejnev de a începe neîntârziat negocierile în legătură cu rachetele cu rază medie în contextul negocierilor SALT III, iar hotărârea privind producerea și amplasarea rachetelor americane în Europa occidentală să fie înghețată până la cunoașterea rezultatului acestor negocieri. Statele NATO ar urma, de asemenea, să își exprime acordul cu trecerea la negocieri asupra extinderii măsurilor de încredere, iar într-o etapă ulterioară să se treacă la negocierea de măsuri de dezangajare militară și de dezarmare. Asupra modalităților de organizare și începere a acestor negocieri, se are în vedere să se convină la Reuniunea de la Madrid.

Având în vedere cele de mai sus, **propunem:**

1. În conformitate cu poziția adoptată de partidul nostru față de propunerile lui L.I. Brejnev, să se accepte conținutul primei părți a proiectului de comunicat, în care să fie inclusă și hotărârea adoptată de celelalte state participante la Tratatul de la Varșovia în urma propunerii conducerii noastre de partid și de stat privind reducerea unor efective militare și armamente (câte 5-10 mii militari, 100-150 tancuri și alt armament din dotare). Să se includă, de asemenea, reafirmarea pozițiilor convenite privind necesitatea opririi cursei înarmărilor și trecerea la adoptarea unor măsuri concrete de dezarmare, în primul rând de dezarmare nucleară.

2. În legătură cu negocierile pentru măsurile de încredere, de dezangajare militară și de dezarmare, să se insiste asupra necesității ca, odată cu abordarea măsurilor de încredere, să se formuleze angajamentul ferm de a se continua neîntârziat, sau chiar în paralel, negocierile asupra măsurilor de dezangajare militară și de dezarmare pe continent în cadrul Conferinței general-europene cu participarea tuturor statelor semnatare ale Actului final, propusă de statele participante la Tratatul de la Varșovia.

3. Să se insiste ca problematica Reuniunii de la Madrid să fie abordată substanțial, reliefându-se necesitatea pregătirii temeinice, aprofundate a acesteia, efectuarea în acest scop de consultări bilaterale și multilaterale, inclusiv o reuniune consultativă cu participarea tuturor statelor semnatare ale Actului final, desfășurarea Reuniunii de la Madrid la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe, necesitatea găsirii unei forme organizatorice de permanentizare a contactelor. Să se insiste, de asemenea, pentru includerea în comunicat a propunerii privind convocarea unei noi conferințe pentru securitate și cooperare în Europa la nivel înalt, până în 1984. Să se sublinieze necesitatea de a se acționa împotriva manifestărilor forțelor reacționare,

neofasciste, național-șovine, iredentiste, pentru respectarea strictă a principiilor de drept internațional în relațiile dintre statele europene.

4. Să se elimine aprecierea potrivit căreia destinderea este tendința dominantă în evoluția situației internaționale și să se reafirme, în această privință, pozițiile convenite în Declarația de la Moscova din noiembrie 1978.

Ștefan Andrei

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 5-6 decembrie 1979, f. 88-93.

8. 29 noiembrie 1979, Berlin. Telegramă a șefului delegației române în grupul de experți, Vasile Șandru, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și adjunctului ministrului, Constantin Oancea, privind refuzul URSS de a accepta reducerea unilaterală a efectivelor militare și convocarea unei întâlniri pregătitoare multilaterale pentru Reuniunea CSCE de la Madrid; evoluția negocierilor sovieto-franceze privind organizarea unei conferințe pentru dezarmare în două etape.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr.019.889

29 noiembrie 1979, 22.00

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe,
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,

După sosirea la Berlin, am avut în după-amiaza zilei de 29 noiembrie, întâlnirea cu delegatul sovietic L.I. Mendelevici, la inițiativa mea, și cu delegatul RDG în grupa de experți, ambasadorul Krabatsch, la propunerea acestuia.

Mendelevici era informat despre discuțiile de la București cu H. Krolkowski și Krabatsch. I se transmisese o imagine destul de rigidă asupra poziției noastre.

A urmărit cu mult interes prezentarea pe care am făcut-o asupra considerentelor noastre pe marginea proiectului de comunicat, despre care am menționat, pe parcursul discuției, că a fost redactat în cadrul unor „consultări” avute la Moscova cu reprezentanții MAE al RDG.

La rândul său a exprimat următoarele păreri:

1. M-a informat că ambasadorul V.I. Drozdenko a primit sarcina să informeze conducerea PCR că Biroul Politic al CC al PCUS a adoptat o poziție negativă față de propunerea de a se efectua reduceri unilaterale de efective militare, tancuri și echipament militar.

În această situație, nu poate lua în discuție includerea în textul comunicatului a unei formulări referitoare la această problemă.

2. Referitor la Reuniunea de la Madrid a arătat că poziția URSS a evoluat în ultimul timp în sensul că acum acordă importanță acestei acțiuni. Pe această bază este de acord să căutăm împreună formulări care să îmbogățească întrucâtva conținutul textului propus de proiectul de comunicat, menționând însă actuala structură a documentului.

A precizat, totodată, că nu poate accepta ideea unei întâlniri pregătitoare multilaterale, deoarece din consultările avute cu alte țări a reieșit că acestea nu sunt de acord cu propunerea avansată de țara noastră. Ambasadorii la Moscova ai unor țări neutre și membre ale NATO ar fi susținut la MAE al URSS că această propunere ar fi contrară procedurii stabilite prin Actul final și ar dubla întâlnirea pregătitoare prevăzută să înceapă în luna septembrie 1980.

În legătură cu nivelul la care să se desfășoare Reuniunea de la Madrid, L.I. Mendelevici a explicat că prin formularea propusă în proiectul de comunicat a dorit să releve faptul că URSS nu mai insistă asupra menținerii „nivelului de lucru” prevăzut în Actul final și care a fost realizat la Belgrad, ci este dispusă să examineze un alt nivel. Aceasta ar fi un pas înainte față de poziția exprimată în comunicatul de la Budapesta.

El apreciază că în momentul de față nu poate merge mai departe din cauza poziției SUA care continuă să mențină aceeași concepție ca la Belgrad și exercită presiuni în acest sens asupra aliaților săi din NATO. Există deci, după părerea sa, pericolul ca la Madrid să se repete ceea ce s-a întâmplat la Belgrad (atacuri în problema „drepturilor omului”). De aceea, nu ar fi oportun să ne angajăm acum că vor participa miniștrii de Externe. S-a declarat însă de acord să colaboreze pentru îmbunătățirea formulării din proiectul de comunicat.

3. În legătură cu conferința pentru dezangajare militară, L.I. Mendelevici a arătat că în această problemă URSS menține un contact strâns cu Franța. Din consultările avute cu MAE francez și cu țările neutre și nealiniate, a rezultat că se creează un curent de opinie tot mai pronunțat în favoarea îmbinării propunerii franceze privind organizarea conferinței pentru dezarmare în două etape – prima fiind consacrată măsurilor de creștere a încrederii – și propunerea formulată în comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe de la Budapesta privind conferința la nivel politic pentru dezangajare militară.

El a fost însă receptiv față de ideea de a se găsi o formulare care să asigure legătura strânsă între abordarea măsurilor de creștere a încrederii și a măsurilor de dezangajare militară și dezarmare.

A insistat în mod deosebit să se acorde o atenție deosebită acestei conferințe în cadrul comunicatului și asupra întâlnirii pregătitoare a acesteia.

4. În legătură cu alte probleme (aprecierea destinderii, includerea unor obiective privind dezarmare ș.a.) L.I. Mendelevici s-a declarat de acord să colaboreze pentru găsirea unor formulări convenabile.

5. Mi-a înmănat un text pe care îl propune pentru a fi adăugat după alineatul 3 în următoarea formulare: „Totodată trebuie să fie perfect clar că adoptarea în cadrul NATO a hotărârilor privind producerea și amplasarea pe teritoriul Europei

occidentale a unor tipuri de noi mijloace nucleare cu rază medie și trecerea la îndeplinirea acestei hotărâri ar distruge baza pentru astfel de negocieri. Aceasta ar însemna punerea unei condiții politice prealabile, ceea ce este principal inacceptabil pentru statele Tratatului de la Varșovia. Guvernele țările NATO nu pot să nu știe acest lucru”.

A precizat că acest text a fost elaborat în urma vizitei lui A.A. Gromîko la Bonn.

6. Ne propunem ca pe parcursul lucrărilor să promovăm textele elaborate la București.

Rugăm urgent indicații dacă este cazul să insistăm la acest nivel asupra propunerii reducerii unilaterale, având în vedere poziția adoptată de URSS.

Vasile Șandru

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 5-6 decembrie 1979, f. 17-19.

9. [...] decembrie 1979, București. Informare prezentată de directorul Direcției I Relații, Vasile Șandru, ministrului secretar de Stat, Aurel Duma, privind reacțiile înregistrate în țările europene occidentale cu prilejul difuzării comunicatului ședinței CMAE de la Berlin.

Ministerul Afacerilor Externe

Tovarășului Aurel Duma
Ministru Secretar de Stat

Informare prezentată de ambasada RD Germane
cu privire la reacțiile înregistrate cu prilejul difuzării comunicatului ședinței
Comitetului miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la
Tratatul de la Varșovia (Berlin, 5-6 decembrie 1979)

Comunicatul a fost remis țărilor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și altor state, precum și secretarului general al ONU, solicitându-se difuzarea acestuia ca document oficial al organizației. RDG a transmis documentul și unor oameni politici de seamă din mai multe țări occidentale.

Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Democratice Germane apreciază că, în ansamblu, luările de poziție de până acum vădesc că rezultatele ședinței de la Berlin se bucură de o mare atenție pe plan internațional. În majoritatea statelor, noua ofertă în legătură cu începerea neîntârziată de tratative privind armele cu rază medie de acțiune, iar într-o serie de state și propunerile referitoare la convocarea

unei conferințe general-europene privind dezangajarea militară și dezarmarea, precum și părerile asupra Reuniunii de la Madrid, sunt apreciate ca o expresie a dorinței statelor participante la Tratatul de la Varșovia de a se continua și adânci procesul destinderii.

Din partea **Republicii Populare Mongole** s-a arătat că se va lua poziție printr-o declarație guvernamentală. J. Tedenbal a exprimat sprijinul deplin pentru noile inițiative, pe care le-a apreciat ca fiind deosebit de importante și oportune pentru continuarea procesului destinderii și în condițiile internaționale devenite tot mai complicate.

Secretarul federal pentru Afacerile Externe al RSFI, J. Vrhoveț, a declarat că inițiativele privind reducerea cursei înarmărilor și măsurile în vederea consolidării încrederii între state și popoare se bucură de sprijinul Iugoslaviei. Conținutul comunicatului va fi analizat în mod serios din acest punct de vedere. RSFI concepe Reuniunea de la Madrid drept o contribuție importantă în consolidarea destinderii, deși nu are sarcina de a aborda probleme speciale privind reducerea înarmărilor.

Reprezentantul Ministerului de Externe al RP Coreene a apreciat eforturile statelor participante la Tratatul de la Varșovia în vederea consolidării păcii și securității în Europa.

Însărcinatul cu afaceri al Albaniei în RDG a refuzat să primească textul comunicatului, dar a prezentat, cu titlu personal, fără a se referi direct la comunicat, punctul de vedere al țării sale privind necesitatea desființării blocurilor militare, retragerii tuturor trupelor de pe teritoriile străine, înfăptuirii dezarmării generale imediate și condamnarea planurilor agresive ale NATO.

Reprezentanții oficiali ai statelor NATO au primit cu interes comunicatul, evitând exprimarea unor poziții concrete; ei au arătat că documentul trebuie examinat profund. În același timp, au încercat să justifice cursul politic al NATO și să minimalizeze urmările negative ale hotărârii sesiunii Pactului nord-atlantic. Au arătat că ședința de la Berlin a creat posibilități pentru tratative.

Adjunctul Departamentului de Stat al SUA, Newson, a declarat că Statele Unite examinează cu atenție propunerile. A arătat că nu sunt necesare nici nu fel de noi forumuri de tratative, deoarece există convorbirile de la Viena și că în cadrul reuniunilor pentru Reuniunea de la Madrid, se va putea discuta asupra unor măsuri care să ducă la creșterea încrederii.

Un alt reprezentat al Departamentului de Stat a declarat că guvernul SUA interpretează comunicatul de la Berlin în sensul că statele de participante la Tratatul de la Varșovia sunt dispuse să ia parte la tratative privind armele nucleare cu rază medie de acțiune și după hotărârea cunoscută luată de NATO, SUA sunt împotriva propunerii de a se ține consultările multilaterale neoficiale în vederea pregătirii unei „Conferințe privind măsuri de creștere a încrederii” și se pronunță pentru consultări bilaterale. După părerea SUA, adoptarea unei hotărâri cu privire la convocarea unei noi Conferințe general-europene pentru securitate și cooperare depinde de rezultatele Reuniunii de la Madrid. Nu este indicată o conferință

general-europeană ca forum de tratative pentru probleme care depășesc măsurile de creștere a încrederii. Problema reducerii forțelor armate va trebui să fie negociată între alianțele militare. Invocându-se un angajament deja existent în cadrul ONU, a fost respinsă propunerea de a se încheia un Tratat prin care statele să se angajeze de a nu folosi primul, unul împotriva altuia, a armelor nucleare și convenționale. A fost apreciată ca nefiind oportună propunerea de a nu se lărgi, respectiv, de a se dizolva concomitent NATO și Organizația Tratatului de la Varșovia.

Senatori cu poziții realiste, cum ar fi McGovern, privesc inițiativele statelor participante la Tratatul de la Varșovia ca fiind o expresie neechivocă a disponibilității acestora de a se realiza „înțelegeri eficiente privind limitarea înarmărilor” în Europa și ca o expresie a interesului lor pentru preîntâmpinarea înarmării nucleare în continuare a Europei occidentale. McGovern s-a pronunțat pentru începerea de urgență a unor tratative cu Uniunea Sovietică și s-a declarat împotriva amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa.

Secretarul de Stat din Ministerul Afacerilor Externe al Franței, Stirn, a calificat comunicatul ca fiind un document important, care reflectă că statele Tratatului de la Varșovia sunt dispuse să continue și să adâncească destinderea. Cu privire la convocarea unei conferințe general-europene asupra dezangajării militare, el a declarat că între poziția Franței și cea a statelor socialiste există concordanță în ce privește:

- recunoașterea principiului că la această conferință trebuie să participe cele 35 de state semnatare ale Actului final de la Helsinki;
- abordarea graduală a problemelor;
- măsuri de creștere a încrederii în probleme ale dezarmării.

Totodată, el a menționat că există și deosebiri de vederi privitor la:

- definiția și conținutul măsurilor de creștere a încrederii;
- extinderea geografică și
- includerea armelor nucleare.

Reprezentantul francez a menționat că o apropiere a punctelor de vedere este necesară. Franța este de părere că este încă prea devreme să se organizeze consultări multilaterale. Acestea ar trebui să aibă loc mai întâi pe plan bilateral.

Reprezentanții oficiali ai guvernului RFG au apreciat ședința ca fiind un semn important privind disponibilitatea generală a statelor socialiste de a purta negocieri chiar și după hotărârea NATO referitoare la amplasarea de noi arme cu rază medie de acțiune în Europa. S-a subliniat că RFG privește cu „satisfacție” posibilitățile favorabile pentru continuarea politicii de destindere. Ministrul de Externe Genscher a anunțat că RFG, împreună cu partenerii săi din NATO, va lua poziție față de fiecare problemă din comunicat numai după o examinare minuțioasă a acestuia. El a interpretat unele idei ale comunicatului drept expresie a disponibilității statelor participante la Tratatul de la Varșovia ca Reuniunea de la Madrid să aibă loc la nivelul miniștrilor de Externe și a salutat declarațiile privind pregătirea unei conferințe europene asupra unor probleme ale dezangajării militare și dezarmării pe continent.

Șeful referendumii Conferinței pentru cooperare și securitate în Europa din cadrul Ministerului de Externe al RFG a declarat că RFG este puternic interesată într-o „echilibrare” a aplicării Actului final de la Helsinki. Abordarea problemelor dezarmării nu trebuie să ducă la o subapreciere a celorlalte teze. RFG se alătură mai ales sugestiilor franceze ca Reuniunea de la Madrid să dea mandate pentru o conferință asupra dezarmării în Europa. Deși există interes pentru a se ajunge la un acord în prealabil, practic se manifestă ezitări față de organizarea unei întâlniri pregătitoare în prima jumătate a anului 1980.

Ministrul de stat Blaker a declarat că Marea Britanie este dispusă să discute toate propunerile în vederea continuării procesului destinderii, măsurile de dezarmare și să poarte dialog cu statele participante la Tratatul de la Varșovia. Anglia acordă o atenție deosebită acelor propuneri de măsuri de creștere a încrederii care sunt asemănătoare într-o mai mare măsură cu părerile britanice. În ce privește Reuniunea de la Madrid trebuie să fie create premise pentru ca acestea să dea rezultate practice. El a declarat că hotărârea NATO din decembrie 1979 lasă deschis spațiul pentru tratative.

Secretarul general al Ministerului de Externe al Italiei, Malfatti, a declarat că este necesară inițierea urgentă de tratative privind rachetele cu rază medie de acțiune. Hotărârea NATO nu distruge baza de negocieri. Cu privire la pregătirea Reuniunii de la Madrid, și-a exprimat punctul de vedere conform căruia greșelile de la Belgrad nu mai trebuie repetate.

Secretarul de Stat din Ministerul de Externe, Joergensen, a relevat că Danemarca se pronunță pentru ca după hotărârea NATO să fie inițiate imediat tratative cu statele participante la Tratatul de la Varșovia. El a declarat că Danemarca este gata să examineze propunerea privind convocarea unei conferințe asupra dezangajării militare, subliniind că guvernul danez se alătură mai ales propunerilor franceze. Danemarca este interesată în realizarea de progrese la negocierile de la Viena și este gata să-și aducă contribuția la aceasta.

Ministrul de Externe al Norvegiei, Frydenlund, a exprimat interesul pentru propunerile ședinței de la Berlin și intenția guvernului norvegian de a se pronunța ca hotărârea să ofere posibilitatea de a începe neîntârziat tratative privind dezarmare. A evitat o luare de poziție concretă. Secretarul de Stat în Ministerul de Externe a ridicat obiecții împotriva organizării unei conferințe cu privire la problemele dezangajării militare și dezarmării în Europa, argumentând prin aceea că este necesară concentrarea atenției asupra tratativelor SALT III, de la Viena și Madrid.

Reprezentanți ai Parlamentului și ai Ministerului de Externe din Olanda au subliniat necesitatea organizării de negocieri în diferite domenii cu statele socialiste și s-au pronunțat în principiu, pentru realizarea unor pași în direcția dezangajării militare și dezarmării, îndeosebi în domeniul nuclear.

Consilierul de politică externă al președintelui Portugaliei, Martins, a legat aderarea acestei țări la hotărârea NATO de dorința ei de a se realiza negocieri urgente „pentru ca la Madrid să poată fi luate hotărâri concrete”.

Şeful Direcţiei Securitate și dezarmare din Ministerul de Externe al Turciei a relevat că măsurile de creștere a încrederii sunt privite ca primi pași în direcția dezangajării militare. După părerea sa personală, propunerile concrete din Comunicatul de la Berlin ar putea suscita interesul guvernului turc. O conferință europeană pentru dezangajarea militară și dezarmare nu trebuie să se substituie tratatelor de la Viena. În timpul Reuniunii de la Madrid ar putea fi format un grup de experți pentru măsuri de creștere a încrederii.

Statele neutre și nealiniat participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa au evidențiat eforturile statelor socialiste de a continua procesul de destindere în condiții complicate. Ele au acordat o atenție deosebită măsurilor propuse privind creșterea încrederii și pregătirea Reuniunii de la Madrid.

Ministrul de Externe al Finlandei, Väyrynen, a declarat că propunerile statelor participante la Tratatul de la Varșovia constituie un „factor foarte important, care trebuie examinat cu grijă și de care trebuie să se țină seama”. Guvernul finlandez este, totodată, de părere că „trebuie începute neapărat tratative pentru a evita o nouă rundă de înarmări”.

Subsecretarul de Stat în Ministerul de Externe al Suediei, Leifland, a caracterizat hotărârea NATO ca fiind „nefericită”. El a subliniat interesul pentru Reuniunea de la Madrid și pentru ca această reuniune să elaboreze un „mandat acceptabil în vederea viitoarelor negocieri de dezarmare în Europa”.

Secretarul general din Ministerul de Externe al Austriei, Reitbauer, a dat asigurări – menționând în acest sens și declarațiile cancelarului Kreisky – că guvernul său este dispus să participe activ la toate activitățile bi și multilaterale în vederea consolidării procesului de destindere. Deși Reuniunea de la Madrid nu poate fi desprinsă de problemele militare, Austria pune preț mai ales pe obținerea de rezultate concrete în adâncirea colaborării internaționale.

Directorul general pentru Europa din Ministerul de Externe al Spaniei a declarat că va examina atent conținutul comunicatului și că se va da un răspuns. A menționat că pentru Spania problema principală constă în a nu avea loc nici o altă conferință înainte de Reuniunea de la Madrid. Această reuniune nu trebuie să se ocupe exclusiv de probleme ale dezarmării, „însă această problemă va ocupa un loc important”.

Secretarul de Stat în Ministerul de Externe al Elveției, Wietnauer, a repetat că rezolvarea problemei dezarmării constituie în primul rând o treabă a celor două blocuri militare, mai ales a marilor puteri. Reuniunea de la Madrid nu trebuie să devină o conferință a dezarmării, ci trebuie să adopte hotărâri concrete în toate părțile componente ale Actului final.

Majoritatea statelor din afara Europei, de la care au parvenit până acum informații, au salutat propunerile statelor participante la Tratatul de la Varșovia. **Ministrul de Externe în funcție al Tunisiei, Sihbani**, a declarat că țara sa, precum și celelalte țări riverane la Marea Mediterană, ar trebui să aibă în continuare posibilitatea de a participa active la Reuniunea de la Madrid.

Vasile Șandru

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 5-6 decembrie 1979, f. 128-134.

10. 3 decembrie 1979, Berlin. Telegramă a reprezentanților români în comisia de experți, Vasile Șandru și Gheorghe Tache, privind redactarea textului comunicatului ședinței CMAE; respingerea de către URSS a propunerii românești de a reduce simbolic efectivele militare și de armament de pe continentul european.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 019.899

3 decembrie 1979, 2.00

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe,

Azi, 2 decembrie, seara, s-a încheiat redactarea *ad referendum* a textului de proiect al comunicatului, pe baza propunerilor inițiale prezentate de țara gazdă, elaborate de partea sovietică și a amendamentelor românești. Proiectul comun are o introducere și șapte puncte referitoare la: SALT I, SALT III și SALT III, propunerile recente ale Uniunii Sovietice, planurile NATO de amplasare a noi rachete cu rază medie de acțiune, conferința de dezangajare militară și dezarmare în Europa, negocierile de la Viena, Reuniunea de la Madrid și promovarea unor relații de respect reciproc între state în Europa.

Discuțiile au decurs de la început și până la sfârșit într-o atmosferă de lucru, deși au fost încercări de deviere de la acest curs din partea unor participanți, îndeosebi al celui din RPU. Reprezentantul sovietic s-a arătat însă tot timpul interesat în păstrarea climatului de cooperare, ceea ce a permis elaborarea unui text de substanță.

În cadrul acestor discuții, precum și al convorbirilor directe a reieșit mai clar obiectivele sesizate din lectura proiectului inițial, precum și unele deficiențe în viziunea URSS asupra evoluției dialogului general-european.

1. În primul rând, a reieșit preocuparea reală a URSS față de evoluția situației militare pe continent și speranța celorlalte state participante la întâlnire în reducerea trupelor străine și a eforturilor de înarmare. Practic, discuțiile s-au purtat exclusiv asupra aspectelor militare ale securității pe continent, iar textul este străbătut de această idee centrală de la un capăt la altul. În acest context, reacția negativă a părții sovietice față de propunerea conducerii noastre privind reducerea de efective militare și armamente a creat o impresie grea.

2. Pe de altă parte, se remarcă tendința sovietică spre proliferarea forurilor de dezbateri în problemele militare, cu grija ca negocierile propriu-zise să rămână în mâinile URSS și SUA, cu eventuala atragere a Franței și a altora pe anumite

aspecte. Discuțiile cu participarea tuturor ar urma să se refere numai la aspectele militare minore (unele măsuri de încredere) sau la aspectele politice ale securității: CSCE și conferința politică de dezangajare militară și dezarmare (a apărut clar de ce URSS insistă ca această conferință să fie la „nivel politic”).

Nu există însă o viziune suficient de clară asupra sarcinilor tuturor acestor foruri, urmând ca unele clarificări să fie aduse pe parcurs, eventual după primăvara anului viitor, când se așteaptă ratificarea SALT II și ajungerea la anumite înțelegeri cu SUA.

3. În mod clar s-a manifestat tendința de a frâna și reduce rolul CSCE în problematica militară. Reprezentantul sovietic a declarat de mai multe ori că la Madrid nu se pot discuta decât anumite măsuri simple de încredere (diminuarea parametrilor în ceea ce privește notificarea manevrelor militare terestre), urmând ca notificarea manevrelor navale și aeriene să facă obiectul dezbaterilor la conferința de dezangajare militară și dezarmare, unde soluționarea lor ar necesita în jur de doi ani.

Potrivit declarației lui L.I. Mendelevici, șeful delegației sovietice, această conferință a fost propusă inițial să aibă loc în 1979, ca „un balon de încercare”. Rezultă că obiectivul principal a fost de a deplasa dezbaterile de la pregătirea Reuniunii de la Madrid, ceea ce a și făcut ca în proiectul actual de comunicat spațiul rezervat acestei conferințe să fie disproporționat de mare în raport cu locul rezervat pregătirilor pentru Madrid.

Un alt scop al acestei inițiative este acela de a se eluda, în discutarea aspectelor militare, regulile de procedură ale CSCE, prevăzute de Actul final. În acest sens, conferința era concepută în afara CSCE.

4. Astfel, principala confruntare de idei a avut loc tocmai cu privire la definirea locului conferinței de dezarmare, ca parte a procesului început de CSCE, și scoaterea din umbră a problemelor pregătirilor și desfășurării Reuniunii de la Madrid.

Noul text convenit pune această conferință în contextul CSCE. De altfel, comunicatul se deschide cu sublinierea rolului Reuniunii de la Madrid și se încheie cu o secțiune largă privind atribuțiile acestei Reuniuni. Încă în preambul, se subliniază că la întâlnire s-a acordat o atenție deosebită problemelor dezangajării militare și dezarmării în Europa și problemelor legate de Reuniunea de la Madrid. În secțiunea dedicată acestei probleme, se evidențiază necesitatea ca la Madrid să se acorde o atenție specială realizării de înțelegeri efective pe aspectele militare ale securității.

S-a întâmpinat însă rezistență față de propunerea noastră de a se include ținerea acestei reuniuni la nivel de ministru. Formularea convenită reprezintă însă un anumit progres față de Budapesta, dar chiar și față de această formulare delegația sovietică și cea ungară au exprimat rezerve oficiale. Mendelevici a exprimat în acest sens temerea că Gromîko nu va fi de acord. Motivul prezentat a fost acela că SUA, Canada și Anglia intenționează să reia polemica de la Belgrad și, în aceste condiții, Gromîko nu vrea să fie prezent. S-a recunoscut însă că țările

neutre și nealiniat și chiar și țările mai mici din NATO, favorizează nivelul miniștrilor. Remarcăm faptul că delegatul polonez a pledat pentru formularea înregistrată care, arătând o anumită disponibilitate a unor țări occidentale, să exercite presiuni asupra SUA, în sensul unei abordări constructive a Reuniunii de la Madrid. Ministrul sovietic a rugat confidențial pe polonez ca ministrul Wojtaszek să insiste pe lângă Gromîko pentru acceptarea acestei formulări.

S-a manifestat opoziție fermă față de propunerea noastră privind organizarea unei reuniuni consultative. Formularea de compromis ne oferă însă o anumită satisfacție.

De asemenea, s-a întâmpinat opoziție față de includerea propunerii ca până în 1984 să fie convocată o nouă reuniunea la nivel înalt, deși ideea ca atare nu a fost respinsă. Reprezentantul polonez a susținut că având în vedere că este vorba de o nouă conferință la nivel înalt, această chestiune ar putea fi reluată la ședința Comitetului Politic Consultativ.

6. Considerăm că s-a realizat un progres important față de textul inițial în ceea ce privește încadrarea conferinței de dezangajare militară și dezarmare în procesul CSCE și depășirea condiției ca ea să se ocupe numai de măsuri de încredere. Astfel, se dă denumirea expresă de conferință pentru dezangajare militară și dezarmare în Europa, care corespunde concepției elaborate la Congresul al XII-lea al PCR. Se constată chiar creșterea interesului față de „organizarea unei conferințe pentru examinarea problemelor dezangajării militare și dezarmării pe continentul european”. Se prevede clar că conferința pentru dezangajare militară și dezarmare ar putea să examineze atât măsuri îndreptate spre diminuarea concentrării și reducerii forțelor armate și a armamentelor pe continent.

Am estompat limitarea numai la măsurile de încredere chiar și la prima etapă a conferinței, lăsând posibilitatea de a se prezenta și examina propuneri și în ceea ce privește dezangajarea militară sau dezarmarea pe continent.

Este bine reflectată pentru prima dată concepția noastră privind caracterul procesual al eforturilor de dezarmare, în sensul de a se începe cu măsuri mai simple și, mergând pas cu pas, spre măsuri tot mai complexe și mai profunde. S-a introdus teza continuității de la o etapă la alta și legătura de condiționare reciprocă care există între măsurile de încredere, cele de dezangajare și cele de dezarmare propriu-zisă.

S-a consacrat ideea ca hotărârea privind conținutul și desfășurarea conferinței să fie luată la Madrid.

Mendelevici, recunoscând că partea sovietică n-a elaborat suficient problema conferinței, s-a arătat receptiv la argumentele țării noastre, dar a precizat că nu este sigur că Gromîko va accepta formulările convenite cu noi, mai ales în problema încadrării conferinței în procesul CSCE.

7. El a manifestat receptivitate și în ceea ce privește renunțarea la aprecierea că destinderea este dominantă. Această apreciere a fost înlocuită cu necesitatea de a se acționa pentru destindere.

8. Deși a renunțat în mare parte la tonul polemic față de NATO, delegatul sovietic a prezentat suplimentar, pe baza indicațiilor exprese primite de la

Gromîko, textul transmis de noi la București. Am exprimat dezacordul nostru ferm, dar Mendelevici a afirmat că textul nu poate fi modificat decât cu acordul lui Gromîko.

9. Menționându-se în prima parte propunerile sovietice recente, textul prevede, totodată, că rămân în vigoare celelalte propuneri ale statelor participante (nu ale tratatului) și se așteaptă transpunerea lor cât mai grabnică în viață.

10. S-a introdus clar teza românească asupra echilibrului, în sensul că „echilibrul de forțe pe continentul european poate și trebuie să fie menținut nu pe calea intensificării în continuare a cursei înarmărilor, ci pe calea încetării acesteia, a diminuării nivelului de confruntare militară, a trecerii hotărâte la măsuri concrete de dezarmare, îndeosebi de dezarmare nucleară”.

În încheiere apreciem că, deși la redactarea pe text au fost înregistrate o serie de progrese față de proiectul inițial, rămâne problema de fond, reliefată îndeosebi prin respingerea de către URSS a propunerii românești primită inițial cu simpatie de ceilalți participanți, privind reducerile simbolice de efective militare și armament. Aceasta, ca și discuțiile asupra aspectelor militare, arată că URSS nu are în vedere angajarea sa în realizarea unor acțiuni efective de dezangajare militară și dezarmare în viitorul previzibil. Pentru perioada următoare, Uniunea Sovietică intenționează să se limiteze la negocierile cu SUA asupra SALT și rachetele cu rază medie de acțiune, și la discuții fără o finalitate reală privind măsurile de dezangajare militară.

Gheorghe Tache

Vasile Șandru

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 5-6 decembrie 1979, f. 33-37.

XXII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 19-20 OCTOMBRIE 1980, VARȘOVIA

1. 15 septembrie 1980, București. Notă de audiență dintre directorul Direcției I Relații, Vasile Șandru, și consilierul ambasadei polone la București, Kornel Henschke, privind modificarea programului ședinței CMAE la cererea părții române.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Relații I
nr. 1/2625

Tovarășului Constantin Oancea
Adjunct al ministrului

Notă de audiență

La 15 septembrie 1980, Vasile Șandru, directorul DR I, a primit în audiență, la cerere, pe Kornel Henschke, consilier al ambasadei polone la București.

A asistat Ilie Ivan, secretar II.

Kornel Henschke a arătat că ținând cont de rugămintea părții române, MAE polonez, în calitate de gazdă a reuniunii Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, s-a consultat cu ceilalți parteneri, care au fost de acord ca programul lucrărilor reuniunii să fie modificat astfel încât să se țină seama de obligațiile tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe al RP România. Conform noului program, lucrările ar urma să se desfășoare în întregime în ziua de 21 octombrie a.c., în două ședințe – una dimineața, începând cu ora 9.00 și cealaltă după amiază, urmând a se încheia în jurul orei 18.00. Între cele două ședințe va avea loc primirea miniștrilor Afacerilor Externe de către tovarășul Stanislaw Kania, prim-secretar al CC al PMUP.

Diplomatul polonez a rugat să se comunice, în timp util, dacă această propunere de program este acceptată, ținând cont de faptul că, în conformitate cu principiul rotației la președinția lucrărilor, ședința de dimineață va fi prezidată de ministrul polonez al Afacerilor Externe, iar cea de după-amiază de către tovarășul ministru Ștefan Andrei, ceea ce presupune prezența domniei sale până la terminarea reuniunii.

Tovarășul Vasile Șandru a mulțumit pentru preocuparea părții polone de a veni în întâmpinarea cererii noastre, dictate de altfel de considerente majore, și l-a asigurat pe diplomat că va informa pe tovarășul ministru Ștefan Andrei. Cu titlu personal, a sugerat și posibilitatea ca lucrările reuniunii să înceapă luni, 19 octombrie, după amiază și să se încheie la 21 octombrie, astfel încât tovarășul Ștefan Andrei să se poată reîntoarce în patrie în seara aceleiași zile.

Totodată, s-a interesat când vom primi proiectul de document al reuniunii pe care urmează să-l elaboreze țara gazdă, menționând că România ar fi gata să accepte chiar și o reuniune fără document final. Dar dacă ceilalți participanți doresc, totuși, ca reuniunea să se încheie cu un document este necesar să se ofere în timp util proiectul respectiv.

K. Henschke a mulțumit pentru primire și a dat asigurări că va transmite imediat, la Varșovia, această sugestie și cele referitoare la proiectul de document.

AMAE, Fond Tratatul de la Varșovia, Problema 9V3, 1980. Ședința Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Varșovia, 19-20 octombrie 1980), f. 54.

2. 11 octombrie 1980, București. Telegramă circulară transmisă de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, oficiilor diplomatice ale României referitoare la convocarea, la Varșovia, în a doua jumătate a lunii octombrie, a unei ședințe a CMAE, privind problematica securității și cooperării în Europa; instrucțiuni privind situația politică din Polonia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară
DR I din 11 octombrie 1980
Secret

Tovarășe șef de misiune

La 11 octombrie a.c., s-a anunțat oficial, în presă, că în a doua jumătate a lunii octombrie a.c. va avea loc la Varșovia, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Conform celor stabilite de Comitetul Politic Consultativ, în mai a.c., la ședința Comitetului Miniștrilor se va face un schimb de păreri asupra pregătirilor și desfășurării Reuniunii de la Madrid și convocării conferinței europene pentru dezangajare militară și dezarmare.

În cazul în care vi se vor pune întrebări de către diplomați și ziariști străini, veți arăta următoarele:

– ședința de la Varșovia are loc în conformitate cu hotărârea din noiembrie 1976, privind crearea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, care prevede întruniri periodice ale acestui Comitet. Aceste ședințe se țin, prin rotație, în ordinea alfabetului rus, în capitalele statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

În legătură cu ordinea de zi, veți exprima, cu titlu personal, părerea că în cadrul ședinței va avea loc, probabil, un schimb de păreri în legătură cu problematica actuală a securității și cooperării în Europa.

În cazul în care vi se vor pune întrebări în legătură cu posibilitatea discutării, în cadrul ședinței, a situației actuale din Polonia, veți sublinia cu claritate că nu intră în competența Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, și nici în competența vreunui alt organ al Tratatului de la Varșovia, discutarea unor probleme interne dintr-o țară participantă la Tratat.

Pentru informarea dv., presa poloneză va publica un articol în care va aduce precizări privind tematica ședinței, tocmai pentru a elimina posibilitățile de speculații în sensul că miniștrii de Externe ar putea aborda probleme ale situației interne din țara gazdă.

Vă rugăm să înregistrați cu atenție comentariile mai semnificative – atât înainte, cât și după desfășurarea ședinței de la Varșovia – și să le transmiteți operativ la MAE.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241.1979.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Varșovia, 19-20 octombrie 1980, f.11.

3. 15 octombrie 1980, Londra. Telegramă a ambasadorului Vasile Gliga transmisă ministrului secretar de Stat în MAE, Aurel Duma, referitoare la opiniile înregistrate în mediile oficiale britanice privind convocarea ședinței CMAE de la Varșovia, în contextul reuniunii pregătitoare CSCE-Madrid; situația politică din Polonia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Londra, nr. 044.474 / 15 octombrie 1980

Secret

Tovarășului Aurel Duma, ministru secretar de Stat

Ref[eritor]: opinii britanice privind ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

Anunțarea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia este comentată cu interes în cercurile politice britanice.

În aceste cercuri se vehiculează opinia că indiferent de ce se va declara public, participanții la reuniunea de la Varșovia nu vor putea evita abordarea fie și tangențială a evenimentelor din Polonia în contextul discuțiilor oficiale sau neoficiale despre CSCE-Madrid, dată fiind conexiunea în timp dintre cele două momente.

Pe linia afirmațiilor de mai sus se subliniază următoarele:

Lucrările reuniunii pregătitoare CSCE-Madrid deși au intrat în cea de-a șasea săptămână continuă să se afle în impas. Poziția de până acum, precum și ultimele propuneri avansate de RDG, indică faptul că URSS se situează în continuare pe o poziție intransigentă eliminând orice posibilitate de compromis imediat.

Această poziție se explică – în opinia surselor britanice – prin aceea că URSS este convinsă că evenimentele din Afganistan, problema drepturilor omului, la care se adaugă recentele evenimente din Polonia ar putea să domine lucrările CSCE-Madrid și astfel întreaga acțiune să devină riscantă pentru ea încă de la început.

Partea occidentală nu dorește să ridice în cadrul CSCE-Madrid problema evenimentelor din Polonia, dar având în vedere impactul lor asupra vieții politice din Est, cât și asupra celei din Vest, participanții la CSCE-Madrid vor fi și sub aspectul semnificației acestor evenimente.

Deși este greu de imaginat – afirmă sursele britanice – că URSS ar putea abandona destinderea în Europa și procesul CSCE într-un mod dramatic, este evident faptul că URSS nu mai este interesată în CSCE-Madrid. Chiar și recentele măsuri luate de RDG pentru limitarea accesului vest-germanilor și care pot fi interpretate ca o îndepărtare și chiar o încălcare a spiritului Actului Final de la Helsinki au fost adoptate după consultarea URSS și indică o nervozitate a acestor țări în lumina evenimentelor din Polonia și în ajunul CSCE-Madrid.

În acest context, rezultatele ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia sunt așteptate cu interes pentru a se putea aprecia în lumina acestor hotărâri șansele de succes ale reuniunii Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Red. Nicu Bujor, consilier, pe baza convorbirilor avute cu N. Hamilton, directorul Oficiului Internațional al Partidului Conservator.

Vasile Gliga

AMAE, Fond Tratatul de la Varșovia, Problema 9V3, 1980, Ședința Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Varșovia, 19-20 octombrie 1980), f. 14.

4. 19 octombrie 1980, Varșovia. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitor la reducerea tensiunilor pe continentul european prin respectarea Acordurilor de la Helsinki; dezvoltarea colaborării între statele din Balcani; pregătirea Reuniunii de la Madrid prin participarea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor semnatare ale CSCE.

Alocuțiunea tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, la reuniunea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (19-20 octombrie 1980)

Stimate tovarășe președinte, stimați tovarășii miniștri

Mai întâi doresc să exprim calde mulțumiri gazdelor întâlnirii noastre, personal tovarășului ministru Czyrek, pentru primirea și ospitalitatea tovarășească de care ne bucurăm, pentru condițiile de lucru create.

Doresc, de asemenea, să exprim satisfacția delegației române pentru posibilitatea de a participa, ca urmare a celor stabilite la nivel înalt, la un schimb de vederi cu delegațiile celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia, în problemele de deosebită actualitate pe care le reprezintă pregătirea Reuniunii de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și convocarea unei conferințe pentru dezangajare militară și dezarmare în Europa.

Această consfătuire are o semnificație aparte, în condițiile în care au rămas numai trei săptămâni până la începerea reuniunii propriu-zise de la Madrid, iar lucrările întâlnirii pregătitoare bat, în mare măsură pasul pe loc.

Pregătirea și desfășurarea Reuniunii de la Madrid are loc în condițiile perpetuării și accentuării tensiunilor intervenite în raporturile internaționale.

În contextul adâncirii crizei economice, lumea este confruntată cu intensificarea politicii de reîmpărțire și consolidare a sferelor de influență și de dominație, de ascuțire a contradicțiilor dintre state și grupări de state, accelerarea cursei înarmărilor, tergiversarea soluționării unor stări conflictuale, menținerea unor focare deschise de război și apariția unor noi conflicte.

Totodată, se poate constata că opinia publică mondială, un mare număr de state și popoare, s-au ridicat cu hotărâre împotriva politicii de încordare, nu s-au lăsat antrenate în acțiuni extreme, au refuzat să accepte pe teritoriul lor baze militare străine, să se transforme într-un instrument al politicii de dominație, pronunțându-se pentru soluționarea prin tratative politice a problemelor litigioase, pentru continuarea politicii de destindere și pace, de respect a independenței naționale, al dreptului popoarelor de a-și hotărî singure soarta.

Ca urmare a acestor acțiuni, are loc un început de reducere a tensiunii, menținându-se, totuși, pericolele grave la adresa păcii, securității și independenței, întrucât problemele acumulate și stările conflictuale care au dus la agravarea situației internaționale nu au fost încă soluționate. Aceasta impune să se acționeze

cu hotărâre pentru soluționarea politică a tuturor problemelor litigioase, pentru a se întreprinde toate măsurile necesare în direcția reluării și dezvoltării politicii de destindere, bazată pe respectarea independenței și suveranității tuturor statelor, pe eliminarea forței și a amenințării cu forța, a oricărei forme de amestec și intervenție din afară în treburile interne ale altor state, pentru consolidarea păcii și dezvoltarea colaborării între toate națiunile lumii pe bază de egalitate.

O mare răspundere și un rol deosebit de important în menținerea păcii în lume, asigurarea continuării și aprofundării procesului de destindere și colaborare, revine țărilor socialiste.

În acest context al vieții internaționale, o atenție deosebită reclamă situația din Europa, unde evoluția evenimentelor după semnarea Actului final de la Helsinki nu a corespuns așteptărilor și speranțelor popoarelor. Pe continent sunt concentrate cele mai mari forțe de distrugere din lume, se acumulează noi arme, inclusiv nucleare, care măresc insecuritatea și pericolul de război pentru toate popoarele europene.

După aprecierea noastră, această situație se datorează faptului ca nu s-a acționat cu fermitate, energie și perseverență de către toate statele pentru aplicarea în viață a celor convenite la Helsinki. S-a manifestat o stare de expectativă și chiar de pasivitate, care a împiedicat mobilizarea forțelor în acțiuni concrete pentru îndeplinirea hotărârilor adoptate.

În condițiile agravării raporturilor internaționale și deteriorării situației pe continent, un rol primordial pentru reluarea politicii de destindere și deschidere a unui proces real de dezangajare militară revine Reuniunii de la Madrid a statelor participante la CSCE, care își va începe lucrările la 11 noiembrie a.c.

Dacă nu se poate nega faptul că evoluția situației internaționale va avea influența ei asupra lucrărilor Reuniunii, în același timp, trebuie relevat faptul ca succesul acestei Reuniuni, adoptarea unor măsuri concrete, eficiente în direcția aplicării consecvente a Actului final, ca un tot unitar, vor avea o înrăurire pozitivă, indiscutabilă, asupra întregii evoluții a situației internaționale, inclusiv în ceea ce privește promovarea soluționării pe cale pașnică, prin tratative, a marilor probleme cu care este confruntată omenirea, a conflictelor internaționale, ceea ce corespunde, desigur, intereselor tuturor popoarelor lumii. De aceea, România, alături de celelalte state socialiste, de toate statele participante la Reuniune, va acționa, așa cum a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, pentru ca Reuniunea de la Madrid să poată să obțină maximum de rezultate în direcția impulsivității politicii de destindere, îndeplinirii documentelor semnate la Helsinki și, mai cu seamă, pentru trecerea la dezarmare, la dezangajare militară.

În acest sens – după cum se cunoaște – Marea Adunare Națională, Consiliul de Stat și Guvernul Republicii Socialiste România au adresat o „declarație-apel” către toate parlamentele, organele supreme și șefii de stat, către guverne și șefii de guverne, către toate popoarele țărilor participante la Conferința general-europeană de la Helsinki de a-și mobiliza toate forțele pentru realizarea aspirațiilor vitale ale

popoarelor de pe continentul nostru, de a trăi în bună înțelegere, colaborare și pace, într-o lume bazată pe deplina egalitate, pe respectul neabătut al libertății și independenței tuturor națiunilor.

Considerăm că Reuniunea de la Madrid trebuie să asigure reafirmarea puternică și clară a hotărârii tuturor statelor participante de a respecta neabătut, atât în relațiile lor reciproce, cât și în raporturile cu alte state, principiile suveranității și independenței naționale, egalității în drepturi, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, integrității teritoriale și inviolabilității frontierelor, neamestecului în treburile interne, toate principiile consacrate în Actul final al CSCE, ceea ce constituie premisa indispensabilă a realizării oricărui progres pe calea destinderii, edificării securității și dezvoltării colaborării internaționale.

Avem în vedere, de asemenea, ca în spiritul înțelegerilor de la Helsinki, să se ajungă la aranjamente pentru intensificarea colaborării și cooperării economice, lichidându-se – așa cum prevede Actul final – orice fel de bariere și îngrădiri artificiale, pentru trecerea la soluționarea cu forțe comune a unor probleme esențiale ale dezvoltării economico-sociale pe continent. Este necesar ca Reuniunea de la Madrid să adopte măsuri concrete privind intensificarea cooperării industriale care să permită promovarea progresului tehnic, accesul larg al tuturor țărilor la cuceririle științei și tehnicii. Se cere găsirea de modalități pentru asumarea angajamentului statelor participante de a facilita schimbul liber de mărfuri, obținerea mijloacelor de plată în condiții reciproc avantajoase, crearea de societăți mixte de producție și comercializare, cooperarea pe terțe piețe.

De mare importanță și actualitate este cooperarea în domeniul energiei, unde, de asemenea, prin eforturile comune ale statelor participante pot fi identificate și introduse în circuitul economic noi surse de energie și economisite resursele existente. În acest scop, s-ar putea conveni inițierea și realizarea de programe de cercetare, asigurarea unei circulații mai largi, neîngrădite a rezultatelor cercetării, precum și a noilor procedee tehnice. De mare utilitate ar fi, după părerea noastră, organizarea unor întâlniri și simpozioane științifice. Exprimăm sprijinul nostru pentru convocarea unei conferințe ministeriale pan-europene în domeniul energiei.

Considerăm, în același timp, că Reuniunea de la Madrid va trebui să adopte hotărârea de a convoca un nou forum științific care să dezbată și să decidă măsuri concrete de cooperare menite să asigure difuzarea largă și aplicarea în sfera producției a cuceririlor științei și tehnicii moderne.

De asemenea, va trebui ca Reuniunea să încurajeze, așa cum prevede și Actul final, cooperarea multilaterală pe plan subregional. În acest sens, România sprijină dezvoltarea colaborării, cooperării și buneii vecinătăți în Balcani, ca parte integrantă a securității europene. Acționăm pentru ca între toate țările din această regiune să se dezvolte largi relații, atât bilaterale, cât și multilaterale, în scopul soluționării pe calea tratativelor a diverselor probleme existente între țările balcanice, al folosirii mai complete și mai eficiente a potențialului economic în domeniile transporturilor, tehnic, științific și turistic al țărilor respective,

ameliorării și protejării mediului înconjurător. Sprijinim, de asemenea, colaborarea multilaterală și în alte părți ale Europei, crearea pe continent a unor zone ale păcii, lipsite de baze militare străine și de arme nucleare.

După părerea noastră, Reuniunea de la Madrid este chemată să examineze și să adopte unele prevederi care să permită accelerarea dezvoltării cooperării pe multiple planuri între țările semnatare ale Actului final și țările în curs de dezvoltare din celelalte zone, ca o contribuție concretă la eforturile de instaurare a unui ordinii economice internaționale.

La Madrid se poate întări baza dezvoltării schimburilor în domeniile culturii, învățământului și informației în vederea unei mai bune cunoașteri reciproce dintre popoarele continentului, a creației lor materiale și spirituale, care să ducă la întărirea încrederii și prieteniei între națiuni. Avem în vedere organizarea de schimburi și manifestări culturale general-europene care să contribuie la punerea în valoare a patrimoniului cultural și a avuției artistice contemporane din toate țările participante la CSCE.

În abordarea problematicii umanitare trebuie să se pornească după părerea noastră, de la dreptul fundamental al omului de a trăi liber, de a trăi în pace. Numai astfel, fiecare națiune, fiecare popor, fiecare societate își va putea rezolva problemele așa cum consideră că este mai bine. Numai astfel se va putea asigura dezvoltarea socială și materială, o viață demnă și liberă a popoarelor, prietenia și egalitatea între toate națiunile.

Fără îndoială că, la Reuniunea de la Madrid, atât în timpul evaluării modului în care se îndeplinește Actul final, cât și în cadrul examinării noilor măsuri și elaborării documentului final, pe prim plan trebuie să se situeze aspectele militare ale securității, acțiunile concrete îndreptate spre dezangajarea militară și dezarmare, fără de care nu pot fi concepute încrederea, pacea și securitatea, atât în Europa, cât și în întreaga lume. Interesele vitale supreme ale popoarelor europene cer să se treacă neîntârziat la înghețarea bugetelor militare, urmată de reducerea continuă a acestora, la retragerea tuturor trupelor de pe teritoriul altor state și lichidarea bazelor militare străine, la reducerea substanțială a efectivelor militare și armamentelor, la restrângerea activității blocurilor militare.

Acționând temeinic în această direcție, fidelă preocupărilor și pozițiilor sale, România a hotărât recent, după cum se știe, pentru a treia oară consecutiv, o reducere a bugetului său militar anual. Pentru anul 1980, această reducere este de 16%, fondurile economisite fiind folosite pentru dezvoltarea economică și socială. Totodată, s-au întreprins măsuri efective de întărire a capacității de apărare a patriei noastre socialiste.

Reuniunii de la Madrid îi revine sarcina de a hotărî convocarea unei conferințe consacrate întăririi încrederii și dezarmării în Europa, ca parte esențială a procesului multilateral general-european început de Conferința pentru securitate și cooperare în Europa,

Constatăm cu satisfacție că ideea convocării unei astfel de conferințe se bucură de un sprijin tot mai larg în rândul statelor participante la CSCE, este privită

cu încredere și optimism de alte state din lume. Desigur, având în vedere că este vorba de un proces de durată, pentru atingerea obiectivului final al dezangajării militare și dezarmării pe continent, abordarea problemelor va putea să aibă loc numai de la simplu la complex, începându-se cu măsuri modeste, pentru ca, treptat, să se treacă la acțiuni de tot mai largă anvergură. De aceea, împărtășim ideea privind desfășurarea pe etape a lucrărilor, care să fie astfel organizate încât să se asigure continuitatea de la o etapă la alta.

Suntem de acord ca, în prima etapă, dezbaterile la conferință să se concentreze asupra măsurilor de încredere urmând ca, ulterior, conferința să se ocupe de convenirea unor măsuri de dezangajare militară și dezarmare, inclusiv reducerea forțelor armate și armamentelor, lichidarea bazelor militare străine și altele.

Fiind vorba de măsuri care vizează direct interese esențiale, de securitate, ale tuturor statelor participante la CSCE, este necesar ca în toate etapele și în toate formele de lucru preconizate, să participe toate statele, lucrările desfășurându-se în mod strict, potrivit regulilor de procedură convenite la Helsinki.

Sprijinim propunerea tovarășilor polonezi ca prima reuniune a acestei conferințe să aibă loc la Varșovia.

Oricât de însemnate ar fi rezultatele Reuniunii de la Madrid, este evident faptul că această Reuniune nu poate și, de altfel, nici nu-și propune să epuizeze toate problemele legate de edificarea securității și dezvoltarea cooperării pe continent, care reclamă eforturi permanente și susținute, o lungă perioadă de timp. În consecință, asigurarea continuității conlucrării statelor semnatare ale Actului final pentru soluționarea concretă a problemelor securității și colaborării are o importanță vitală pentru procesul CSCE. În conformitate cu înțelegerile de la Helsinki, continuitatea acestui proces urmează să-și găsească realizarea prin convenirea de reuniuni periodice ale reprezentanților statelor participante la CSCE, reuniuni de experți și alte forme de negociere a problemelor, precum și a unei noi conferințe pentru securitate și cooperare în Europa.

Iată de ce considerăm că Reuniunea de la Madrid va trebui să stabilească data și locul următoarei reuniuni. România este gata, așa cum a afirmat recent tovarășul Nicolae Ceaușescu, să găzduiască la București viitoarea reuniune pentru securitate și cooperare a statelor europene. Această propunere a fost primită cu interes și simpatie de numeroase state, dintre care o serie și-au exprimat sprijinul în mod oficial. Suntem convinși că această propunere va întruni sprijinul direct și activ al tuturor țărilor frățești participante la prezenta consfătuire.

Pornind de la importanța pe care Reuniunea de la Madrid o are, în condițiile internaționale actuale, precum și de la contribuția pe care succesul acesteia îl poate aduce la dezamorsarea tensiunii din relațiile dintre state, România s-a pronunțat și consideră necesar ca această reuniune să aibă loc la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe. Desigur, nu avem în vedere ca miniștrii de Externe să fie prezenți la Madrid pe toată durata Reuniunii. După părerea noastră, acest nivel ar urma să fie asigurat la începutul dezbaterilor când s-ar prezenta pozițiile de principiu ale statelor și la încheierea reuniunii când s-ar adopta documentul final.

Popoarele europene, toate popoarele din lume aşteaptă ca Reuniunea de la Madrid să deschidă noi perspective pentru stoparea creşterii tensiunii internaţionale, pentru reluarea şi continuarea politicii de destindere, independenţă, pace şi colaborare pe continent şi în lume, pentru eliminarea definitivă din relaţiile dintre state a forţei şi a ameninţării cu forţa, pentru reglementarea exclusiv pe cale paşnică a tuturor diferendelor. România, preşedintele său, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, desfăşoară o amplă şi intensă activitate pentru ca, într-adevăr, forumul de la Madrid să se încheie cu rezultate care să răspundă acestor aşteptări. Suntem hotărâţi să conlucrăm strâns, în acest scop cu ţările socialiste, cu toate statele participante la Reuniune pentru convenirea de soluţii general acceptabile, pentru angajarea Europei într-o epocă de reală colaborare, destindere şi pace.

Exprimăm convingerea că eforturile susţinute pe care ţările noastre le vor desfăşura alături de alte state participante vor permite ca Reuniunea de la Madrid să marcheze un moment de reală importanţă în dinamizarea procesului de edificare a securităţii şi cooperării în Europa.

În condiţiile saturării Europei cu arme moderne de distrugere în masă considerăm că trebuie acţionat cu toată hotărârea pentru oprirea instalării unor noi rachete nucleare cu rază medie de acţiune pe continent sau care sunt aţintite asupra ţărilor europene.

România sprijină propunerile Uniunii Sovietice privind angajarea de tratative legate de oprirea amplasării şi dezvoltării de noi rachete nucleare în Europa.

Considerăm că este în interesul tuturor popoarelor şi, în primul rând, al popoarelor europene, de a nu mai admite noi rachete nucleare în această zonă în care există deja o concentrare de mijloace de distrugere fără egal în lume şi fără precedent în istorie. Sperăm că negocierile dintre URSS şi SUA vor duce la realizarea unor înţelegeri care să asigure reducerea şi, în ultima instanţă, lichidarea armelor racheto-nucleare din Europa.

Un rol pozitiv ar avea, de asemenea, concretizarea cât mai rapidă în măsuri practice a negocierilor privind reducerea reciprocă a forţelor armate şi armamentelor în Europa Centrală. Aceste negocieri pot şi trebuie să se înscrie, prin rezultatele lor, în eforturile generale de realizare a unor paşi concreţi în direcţia dezangajării militare şi dezarmării pe continent. Până în prezent, însă, rezultatele înregistrate sunt nesemnificative, devenind tot mai evident faptul că pentru a fi atinse scopurile propuse este necesară o abordare constructivă din partea tuturor participanţilor la negocieri şi, în primul rând, voinţa politică de a ieşi din impasul în care lucrările reuniunii de la Viena se găsesc de mulţi ani, cu atât mai mult, cu cât, de fapt, este vorba de reduceri simbolice.

Doresc să exprim, în încheiere, convingerea noastră profundă că schimbul de opinii la care participăm, ca şi documentul care urmează a fi adoptat, se vor înscrie în direcţiile indicate de şefii partidelor şi ţărilor noastre în Declaraţia de la Varşovia privind destinderea, pacea şi cooperarea în Europa şi în lume.

Vă mulţumesc pentru atenţie.

AMAE, Problema 241.1980.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Varșovia, 19-20 octombrie 1980, f. 92-104.

5. 20 octombrie 1980, Varșovia. Comunicatul ședinței CMAE referitor la pregătirea Reuniunii de la Madrid de către reprezentanții statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa; convocarea Conferinței pentru dezangajare militară și dezarmare în Europa; apelul statelor comuniste de reducere reciprocă a forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală.

[Proiect polonez]

Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe
statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 19-20 octombrie 1980, la Varșovia a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au luat parte...

În conformitate cu însărcinarea Comitetului Politic Consultativ, Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a examinat probleme legate de pregătirea pentru Reuniunea de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și de convocarea Conferinței pentru dezangajare militară și dezarmare în Europa.

1. În cursul schimbului de păreri care a avut loc în legătură cu aceasta, s-a remarcat în mod unanim că evoluția din ultimul timp a evenimentelor în Europa și în lume confirmă temeinicia profundă a aprecierilor situației internaționale actuale, exprimate în Declarația de la Varșovia a Comitetului Politic Consultativ din 15 mai 1980, și conferă o și mai mare actualitate propunerilor avansate în declarație privind măsurile concrete îndreptate spre menținerea și adâncirea destinderii în Europa, spre frânarea cursei înarmărilor și însănătoșirea climatului politic mondial.

Cu toate complicațiile care se mențin în viața internațională, o influență crescândă exercită asupra mersului evenimentelor linia principală și consecventă a țărilor socialiste frățești spre întărirea păcii, apărarea destinderii și dezvoltarea colaborării internaționale. Eforturile lor active în această direcție se bucură de înțelegerea multor state, preocupate de înăsprirea atmosferei și care manifestă o abordare responsabilă a sarcinii menținerii și consolidării păcii și securității popoarelor. Au eșuat încercările celor mai agresive cercuri de a distruge sistemul contactelor și legăturilor politice normale dintre state, care s-a format în ultimele decenii. Practic, în toate țările europene se întărește conștiința că politica de

destindere nu are o alternativă rațională, acceptabilă, crește interesul pentru continuarea acestei politici, pentru dezvoltarea procesului început de Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa.

Totodată, cercurile conducătoare ale blocului militar NATO și ale câtorva state care fac parte din acesta înfăptuiesc acțiuni de desfășurare în continuare a cursei înarmărilor, căutând să frângă echilibrul militar existent și stabilitatea strategică, să obțină superioritatea militară. Continuă să crească nivelul bugetelor militare ale acestor state; a fost lansată doctrina nesăbuită a „războiului nuclear limitat”; se încropesc forțele intervenționiste „de desfășurare rapidă”; se creează noi baze militare pe teritorii străine. Toate acestea nu pot să nu genereze noi pericole pentru destindere, amenință interesele păcii, ale popoarelor europene și ale tuturor celorlalte popoare

2. Participanții la ședință au subliniat că statele reprezentate de ei sunt hotărâte să acționeze pentru încetarea cursei înarmărilor, întărirea destinderii internaționale și extinderea ei asupra tuturor regiunilor lunii. Ei reafirmă disponibilitatea statelor lor pentru contacte și dialog în aceste scopuri cu toate statele din Europa și din lume. Ei sunt convinși că Actul final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa oferă o bază trainică pentru eforturile comune ale statelor și popoarelor, îndreptate spre depășirea complicațiilor apărute în relațiile internaționale, spre înaintarea în continuare pe calea consolidării securității și extinderii colaborării în Europa.

În întreaga lor activitate, statele reprezentate la ședință pornesc de la faptul că nu există probleme care să nu poată fi soluționate prin mijloace pașnice, nu există asemenea tipuri de arme a căror limitare și reducere să nu poată fi convenită pe bază de reciprocitate cu respectarea strictă a principiului egalității și securității identice, al neprejudicierii securității nici unui stat.

3. Participanții la ședință consideră că în actuala situație internațională complexă sporește însemnătatea reuniunii reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, care își va începe lucrările la 11 noiembrie a.c. la Madrid. Ei se pronunță pentru ca posibilitățile care se deschid în legătură cu Reuniunea de la Madrid să fie folosite pentru confirmarea cursului destinderii ca direcție principală a formării climatului în Europa, pentru ca la reuniune să fie elaborate înțelegeri privind măsurile practice de viitor în toate direcțiile de bază ale întăririi securității și colaborării pe continentul european.

În legătură cu aceasta, statele reprezentate la ședință consideră necesar să atragă atenția tuturor statelor care vor participa la Reuniunea de la Madrid asupra faptului că succesul acesteia va depinde în mare măsură de atmosfera politică în care ea se va desfășura, respectiv dacă aceasta va fi o atmosferă de colaborare și năzuință comună spre realizarea unor înțelegeri unanim acceptabile sau participanților li se va impune o atmosferă de confruntare politică.

În ceea ce le privește, statele reprezentate la ședință vor fi gata să-și aducă, la Reuniunea de la Madrid, contribuția atât la asigurarea desfășurării ei într-o atmosferă politică pozitivă, cât și la elaborarea unor înțelegeri practice privind esența problemelor supuse examinării.

4. Pornind de la faptul că în condițiile actuale o însemnătate hotărâtoare pentru înaintarea relațiilor interstatale în direcția păcii și destinderii o are slăbirea încordării militare, participanții la ședință consideră deosebit de important ca la Reuniunea de la Madrid să se adopte hotărârea privind convocarea conferinței pentru dezangajare militară și dezarmare, modalitatea, data și locul desfășurării acesteia.

Participanții la ședință au remarcat că se creează anumite premise pentru adoptarea unei asemenea hotărâri la Madrid. Deși asupra unor aspecte ale problemei privind convocarea și sarcinile conferinței pentru dezangajare militară și dezarmare în Europa deocamdată se mențin deosebiri în opiniile statelor, nu puține sunt momentele care pot favoriza apropierea pozițiilor. Un larg cerc de state se pronunță, în principiu, pentru convocarea conferinței, pentru desfășurarea ei în etape, pentru ca în prima etapă a acesteia lucrările să se concentreze asupra extinderii măsurilor de încredere în domeniul militar. Se conturează o înțelegere comună în ceea ce privește faptul că, ulterior, conferința va putea să se ocupe de convenirea unor măsuri în domeniul diminuării nivelului și densității confruntării militare în Europa, inclusiv limitarea activităților militare și reducerea forțelor armate și armamentelor.

Ținând seama de considerentele exprimate de diferite state privind conținutul lucrărilor conferinței pentru dezangajare militară și dezarmare în Europa, participanții la ședință pornesc de la faptul că înțelegerea privind convocarea acesteia trebuie să ofere tuturor participanților la conferință drepturi și posibilități egale de a prezenta în cadrul ei propuneri practice. Propunerile statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind dezangajarea militară și dezarmarea în Europa sunt cunoscute. Ele sunt gata să examineze, de asemenea, la conferință propunerile corespunzătoare ale altor state.

Participanții la ședință consideră, totodată, necesar să remarce faptul că încercările care au loc deja la Reuniunea de la Madrid, adică încă înainte de începerea conferinței și de examinarea în cadrul ei a fondului propunerilor diferitelor state, de a determina caracterul concret al hotărârilor pe care trebuie să le adopte conferința, ar complica serios convocarea ei, întrucât aceasta ar fi echivalent cu punerea unor condiții prealabile, cu care nu pot fi de acord nici țările socialiste, nici, evident, alți participanți la conferință.

Miniștrii au exprimat din nou sprijinul țărilor lor față de propunerea ca conferința pentru dezangajare militară și dezarmare în Europa să se desfășoare la Varșovia.

5. Participanții la ședință au reafirmat intenția statelor lor de a-și aduce contribuția pentru realizarea la Reuniunea de la Madrid, a unor înțelegeri în cadrul tuturor capitolelor Actului final. Aceasta se referă, de exemplu, la problema privind colaborarea în domeniul energiei și convocarea unei conferințe general-europene în această problemă majoră. Ei consideră posibil și de dorit ca la Reuniunea de la Madrid să se înainteze în realizarea înțelegerilor de la Helsinki în domeniul culturii, învățământului, informației, contactelor pe baza principială determinată de Actul final, care reprezintă un tot unitar.

În numele statelor lor, miniștrii s-au pronunțat ferm ca hotărârile Reuniunii de la Madrid să aibă un caracter constructiv și echilibrat. Numai pe o asemenea cale, numai printr-un astfel de conținut și direcții ale procesului general-european care sunt determinate de Actul final se pot asigura continuarea și dezvoltarea progresivă a acestui proces.

6. Statele participante la Tratatul de la Varșovia, conducându-se după interesele înlăturării pericolului unui război nuclear, preocupate de asigurarea unei vieți pașnice popoarelor europene, sprijină unanim propunerea Uniunii Sovietice privind negocierile asupra armelor nucleare cu rază medie de acțiune în Europa concomitent și în legătură organică cu mijloacele nucleare americane amplasate pe baze avansate. Participanții la ședință au remarcat cu satisfacție că între Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii a început examinarea practică a acestor probleme și și-au exprimat speranța că aceasta se va desfășura cu succes, ceea ce ar avea o însemnătate excepțională pentru pacea europeană și generală.

7. Participanții la ședință au subliniat că statele socialiste participante la negocierile de la Viena privind reducerea reciprocă a forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală au făcut, prin propunerile lor din 10 iulie 1980, noi pași mari în întâmpinarea poziției țărilor occidentale. Numai de voința politică a țărilor occidentale depinde dacă la negocierile de la Viena va avea loc, în sfârșit, un progres în direcția obținerii unor înțelegeri reciproc acceptabile. E rândul participanților occidentali la negocieri să răspundă.

8. Participanții la ședință au subliniat, de asemenea, importanța celorlalte propuneri concrete în problemele limitării cursei înarmărilor, întăririi păcii și consolidării securității internaționale, conținute în Declarația de la Varșovia a Comitetului Politic Consultativ din 15 mai 1980. Toate aceste propuneri rămân în vigoare și statele Tratatului de la Varșovia sunt gata să treacă la negocieri serioase de lucru asupra fiecăreia din aceste propuneri cu alte state interesate.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a avut loc într-o atmosferă de prietenie frățească și strânsă colaborare tovarășească.

AMAE, Fond Tratatul de la Varșovia, Problema 9V3, 1980. Ședința Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Varșovia, 19-20 octombrie 1980), f. 55-62.

6. 22 noiembrie 1980, București. Telegramă circulară a ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, către oficiile diplomatice ale României privind rezultatele ședinței CMAE de la Varșovia în direcția convocării unei Conferințe de dezangajare militară și dezarmare în Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară

Secret
22 noiembrie 1980

Tovarășe șef de misiune

Referitor ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia vă comunicăm următoarele:

1. Ordinea de zi după cum se cunoaște a fost stabilită la reuniunea la nivel înalt din luna mai a.c.;

2. Pe primul plan al discuțiilor s-a situat problema bunei pregătiri a Reuniunii de la Madrid și continuarea procesului deschis de Conferința pentru securitatea și cooperare în Europa prin adoptarea de măsuri efective la această reuniune și stabilirea unei noi reuniuni. S-a înregistrat un consens general asupra necesității de a se face totul pentru ca lucrările reuniunii propriu-zise de la Madrid să se desfășoare într-o atmosferă constructivă și să se finalizeze cu rezultate pozitive care să dea un nou impuls înfăptuirii Actului final de la Helsinki. Toți participanții au subliniat, în acest cadru, importanța aspectelor militare ale securității și convocării Conferinței de dezangajare militară și dezarmare în Europa.

Din partea interlocutorilor s-a prezentat teza cunoscută a condiționării fixării datei și locului noii reuniuni general-europene de modul în care se vor desfășura și finaliza lucrările de la Madrid, având în vedere apropiatele alegeri din SUA și faptul că SUA, sprijinite de Anglia și Canada, merg pe linia confruntării (problema Afganistanului, drepturile omului, Polonia). În final, însă, s-a ajuns la punctul de vedere comun, reflectat în Comunicat, ca urmare a insistenței delegației române, care a condiționat adoptarea comunicatului de reflectarea în textul acestuia a necesității continuității procesului CSCE. După cum ați văzut, din textul adoptat, s-a obținut și sprijinul tuturor participanților pentru propunerea noastră ca viitoarea reuniune să se țină la București.

În ceea ce privește aspectele militare, din partea română s-a prezentat necesitatea reducerii bugetelor militare, a forțelor armate și armamentelor, a reducerii activităților blocurilor militare. În acest sens, s-a evidențiat importanța adoptării la Madrid a unor noi măsuri, potrivit Actului final de la Helsinki.

S-a conturat acordul ca eforturile să fie continuate la Conferința de dezangajare militară și dezarmare, care ar avea în vedere întregul complex al problematicii militare pe continent, începând cu măsuri mai simple de încredere și trecând treptat la probleme tot mai complexe ale reducerii forțelor armate și armamentelor. În acest sens, conferința ar urma să se desfășoare pe etape, în prima etapă eforturile fiind concentrate asupra măsurilor de încredere. (Revedeți formulările folosite de tovarășul Nicolae Ceaușescu referitoare la întrunirea unei Conferințe de încredere și dezarmare).

Rețineți pasajul din Comunicat care se referă la asigurarea continuității de la o etapă la alta, ca parte esențială a evoluției procesului multilateral general-european început de Conferința de la Helsinki.

Delegația sovietică a arătat că pentru Uniunea Sovietică sunt inacceptabile propunerile Franței ca măsurile de încredere să fie extinse asupra întregului teritoriu european al URSS (de la Atlantic la Urali), să devină obligatorii și să fie supuse controlului.

4. Din nou s-a reafirmat concepția statelor participante că Actul final constituie un tot unitar și că el trebuie să-și găsească înfăptuirea în toate componentele sale. Au fost evidențiate pozițiile cunoscute privind dezvoltarea cooperării economice și eliminarea barierelor – așa cum prevede Actul final – continuarea conlucrării în domeniul umanitar în scopul unei mai bune cunoașteri și înțelegeri reciproce. S-a luat atitudine față de tendințele de a se supradimensiona și denatura prevederile din Actul final în ceea ce privește domeniul umanitar, subliniindu-se în același timp dorința de conlucrare constructivă în problemele respective, respectându-se principiile de drept internațional și legislația internă a fiecărei țări, așa cum s-a stabilit la Helsinki.

Pentru informarea dumneavoastră, vă comunicăm că la Madrid delegația română pe lângă propunerile cunoscute, va lua poziție și va cere luarea de măsuri împotriva manifestărilor fasciste și neonaziste care au loc în Europa occidentală, va releva consecințele grave ale șomajului atât pentru condițiile de viață ale oamenilor muncii, cât și în ceea ce privește degradarea omului, va sublinia condițiile de mizerie, foamete și înapoiere care se perpetuează și chiar se adâncesc în Lumea a Treia ca rezultat al exploatării coloniale și neocoloniale.

5. În discuțiile care au avut loc pentru elaborarea textului Comunicatului, o serie de participanți au manifestat nemulțumire față de poziția rigidă adoptată de delegația sovietică la lucrările pregătitoare de la Madrid. Ca urmare, A. Gromîko a arătat că la aceste lucrări, precum și la reuniunea propriu-zisă, este necesar să se adopte poziții flexibile, care să evite izolarea.

6. În privința nivelului de reprezentare la reuniune, din partea noastră s-a prezentat importanța participării miniștrilor de Externe la începutul și încheierea lucrărilor. Ceilalți participanți nu s-au pronunțat definitiv, arătând că așteaptă să vadă cum se profilează pregătirile.

7. Discuțiile s-au desfășurat într-o atmosferă de lucru, fără polemici.

8. A fost acceptată invitația din partea română ca viitoarea reuniune a Comitetului să aibă loc la București.

9. Suntem convinși că schimbul de vederi în cadrul Comitetului și Comunicatul adoptat constituie un pas în demararea lucrărilor care au loc în prezent la Madrid.

10. În discuții cu reprezentanți ai țărilor participante exprimați satisfacția față de modul cum a decurs și rezultatele pe care le-a înregistrat această reuniune a Comitetului.

11. În discuțiile cu alți reprezentanți subliniați hotărârea la care s-a ajuns ca țările participante să depună toate eforturile pentru asigurarea unei conlucrări active la Madrid în vederea reluării cursului destinderii și îndeplinirii celor convenite la Helsinki. Folosiți prilejul pentru prezentarea argumentată a pozițiilor țării noastre,

așa cum acestea sunt clar expuse în prezentările tovarășului Nicolae Ceaușescu. Revedeți cuvântările din 1 august, 12 septembrie, 15 octombrie, precum și Apelul-declarație din august.

2. Informați operativ asupra aspectelor mai importante pe care le rețineți din discuții.

Ștefan Andrei

AMAE, Fond Tratatul de la Varșovia, Problema 9V3, 1980. Ședința Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Varșovia, 19-20 octombrie 1980), f. 29-30.

**XXIII. ÎNTÂLNIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR
AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA
TRATATUL DE LA VARȘOVIA PRIVIND REUNIUNEA CSCE
DE LA MADRID. 19-20 IANUARIE 1981, BERLIN**

1. [...] decembrie 1980, București. Notă de propuneri a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Gheorghe Dolgu, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei referitoare la participarea delegației române la lucrările ședinței adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe convocată la Berlin, la 19-20 ianuarie 1981, privind problemele legate de etapa a doua a Reuniunii CSCE de la Madrid.

Ministerul Afacerilor Externe
nr.1/3466

Tovarășului Ștefan Andrei
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe

Notă de propuneri
Referitor: întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe din statele
participante la Tratatul de la Varșovia

Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane a propus ca în zilele de 19-20 ianuarie 1981 să aibă loc, la Berlin, o întâlnire a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia, care să examineze probleme legate de etapa a doua a Reuniunii de la Madrid.

Propunem:

1. Să se accepte data propusă de MAE al RDG;
2. La întâlnire să participe Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS România, însoțit de Ion Datcu, ambasador și 1-2 diplomați din MAE.

Ministerul Afacerilor Externe va prezenta propuneri de mandat pentru delegația română care va participa la această întâlnire.

Adjunct al ministrului
Gheorghe Dolgu

Director
Vasile Șandru

Decembrie 1980

- tovarășului Nicolae Ceaușescu;
- tovarășului Virgil Cazacu;
- tovarășului Ștefan Andrei.

AMAE, Problema 241. 1980-1981. 9V3. Întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind Reuniunea de la Madrid, Berlin, 19-20 ianuarie 1981, f. 2.

2. [...] ianuarie 1981, București. Sinteză referitoare la calendarul organizării și desfășurării ședinței adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe

Nota

Referitor: întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia, Berlin, 19–20 ianuarie 1981

1. În discursul rostit la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (octombrie 1980, Varșovia), O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al RDG, a declarat că țara sa este gata să găzduiască, în pauza dintre cele două faze ale Reuniunii de la Madrid, o întâlnire a reprezentanților statelor participante la Tratat, în vederea unor consultări privind desfășurarea lucrărilor acestei reuniuni.

2. La 18 decembrie 1980, ambasadorul RDG la București a transmis la MAE propunerea MAE al RDG ca întâlnirea să se desfășoare la Berlin, la nivel de adjuncți ai miniștrilor Afacerilor Externe, în zilele de 19-20 ianuarie 1981.

3. Conducerea superioară de partid a aprobat, la 23 decembrie 1980 (H 5475) participarea la această întâlnire și data propusă de MAE al RDG. Ambasada RDG a fost informată, la 24 decembrie 1980, asupra hotărârii luate.

4. La 10 ianuarie 1981, s-a comunicat organizatorilor componența delegației române: Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, Ion Datcu, ambasador, Ion Ciubotaru, ministru plenipotențiar, Ion Bistreanu, secretar I.

5. Întâlnirea de la Berlin s-a desfășurat în zilele de 19–20 ianuarie 1981 (programul se anexează).

În deschidere a luat cuvântul (cca. 10 min.) O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al RDG.

În prima zi a lucrărilor, au luat cuvântul adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe ai URSS, Bulgariei.

În ziua a doua a lucrărilor au vorbit adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe ai Cehoslovaciei, Poloniei și RDG.

Ședințele au fost conduse, conform practicii, de reprezentantul țării gazdă, H. Krolikowski, secretar de Stat, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RDG. Acesta nu a mai rostit un cuvânt de închidere a lucrărilor, ci a spus doar câteva fraze de circumstanță.

6. La propunerea gazdelor, nu s-a convenit o știre de presă, lăsându-se la latitudinea fiecărei țări participante de a difuza, prin agenția națională de presă, o scurtă informație. (Informația privind întâlnirea de la Berlin a apărut în presa română din 21 ianuarie 1981).

7. Probleme tehnice:

Delegațiile țărilor participante au fost compuse din câte patru persoane (cu excepția delegației URSS, care a cuprins șase diplomați și o stenodactilografă).

Delegațiile au fost întâmpinate, la sosire și conduse, la plecare de H. Krolikowski, secretar de stat, prim adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RDG.

La dispoziția delegației române au fost puse câte două autoturisme (sosire și plecare) și un autoturism în timpul șederii la Berlin.

Delegația română a fost cazată (împreună cu cea bulgară) la un hotel din cartierul Pankowo-Niederschönhausen. Delegația sovietică a fost cazată la o vilă, iar celelalte la un alt hotel din același cartier.

Țara gazdă – RDG – a suportat cheltuielile de cazare și masă pe tot timpul șederii la Berlin. În seara primei zile a lucrărilor, ministrul Afacerilor Externe al RDG a oferit un dineu, la care au participat membrii delegațiilor la întâlnire, plus ambasadorii (sau primii colaboratori) ai țărilor participante. Din partea RDG au luat parte mai mulți adjuncți de miniștri din Ministerul Afacerilor Externe. Un scurt cuvânt de salut (cca. 3 min.) a fost rostit de ministrul Afacerilor Externe al RDG. Cuvântul de răspuns (cca. 15 min.) a fost rostit de L. Ilciiov, șeful delegației sovietice.

La lucrările întâlnirii au fost invitați să participe și ambasadorii din RDG ai țărilor reprezentate.

Pe timpul lucrărilor s-a asigurat aparatura pentru traducerea sincron la cască (fiecare delegație desemnând propriul său translator).

Pe lângă fiecare delegație a fost detașat câte un reprezentant al MAE al RDG, de regulă de la referenturile de spațiu.

AMAE, Problema 241. 1980-1981. 9V3. Întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind Reuniunea de la Madrid, Berlin, 19-20 ianuarie 1981, f. 8-9.

3. 19 ianuarie 1981, Berlin. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, privind măsurile politico-juridice și militare de întărire a securității, și convocarea, în cadrul Reuniunii de la Madrid, a Conferinței pentru întărirea încrederii și dezarmare în Europa; propunerile românești referitoare la problemele umanitare și ale drepturilor omului, ale

dezvoltării colaborării în domeniile educației și culturii, informației și contactelor umane.

Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe, tovarășul Constantin Oancea, la întâlnirea de la Berlin a reprezentanților statelor participante la Tratatul de la Varșovia (19–20 ianuarie 1981)

Stimați tovarăși,

Aș dori, mai întâi, să-mi exprim satisfacția pentru ocazia de a ne întâlni, chiar la început de An nou, pentru posibilitatea de a participa la un schimb de vederi cu dumneavoastră în legătură cu desfășurarea de până acum și perspectivele lucrărilor Reuniunii de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa – eveniment de primă importanță în viața politică a continentului.

Doresc, totodată, să adresez mulțumiri călduroase amabilelor noastre gazde, personal tovarășului ministru Oskar Fischer, tovarășului secretar de Stat, Herbert Krolikowski, pentru primirea și ospitalitatea tovarășească de care ne bucurăm, pentru condițiile de lucru create.

Schimbul de vedere pe care îl realizăm are o semnificație deosebită în condițiile în care peste numai câteva zile se vor relua lucrările Reuniunii de la Madrid, unde vor fi examinate propunerile statelor participante, vor începe negocierile în vederea elaborării documentului final și urmează a fi convenite noi măsuri, care să contribuie la creșterea încrederii, la consolidarea păcii și securității, la dezvoltarea colaborării în Europa și în lume.

Iată de ce noi acordăm importanță întâlnirii noastre, fiind convinși că schimbul de opinii la care participăm se va înscrie în direcțiile indicate de conducătorii partidelor și statelor noastre și inserate în documentele noastre comune privind asigurarea succesului celei de-a doua etape a Reuniunii de la Madrid, pentru ca aceasta să se încheie cu rezultate pozitive pe linia destinderii, întăririi păcii și securității în Europa.

Se știe că Reuniunea de Madrid și-a început lucrările într-un moment internațional complex, marcat de o profundă încordare a situației internaționale, ca urmare a politicii imperialiste de forță și dictat, de reîmpărțire a zonelor de influență. Aceasta s-a răsfrânt în mare măsură și asupra forumului european. Lucrările întâlnirii pregătitoare au fost mai mult timp blocate, existând la un moment dat pericolul ca însăși începerea reuniunii să fie pusă sub semnul întrebării. Până la urmă, însă, au triumfat înțelepciunea, rațiunea, lucrările și dezbaterile ulterioare înscriindu-se într-un climat de lucru, propice căutărilor îndreptate spre identificarea măsurilor de întărire a securității și de dezvoltare a cooperării multilaterale intereuropene.

În aceasta și-au găsit expresia eforturile țărilor noastre, ale majorității statelor participante, acelor neutre și nealiniat, voința popoarelor europene de a se asigura înfăptuirea securității europene ca una din premisele fundamentale ale păcii

și securității în întreaga lume. În acest context, aș reaminti preocuparea și contribuția României, personal a tovarășului Nicolae Ceaușescu, care în momentele grele, de impas ale întâlnirilor pregătitoare, a delegat un reprezentant personal cu sarcina de a acționa pentru înlăturarea obstacolelor și realizarea, în vederea începerii reuniunii la data stabilită.

Noi considerăm că însăși participarea la reuniune a 22 de miniștri de Externe ca și a unor personalități din conducerea unor Ministere de Externe evidențiază interesul major al popoarelor și guvernelor europene pentru a conferi un grad mai înalt de autoritate și responsabilitate reuniunii în vederea asigurării unui progres real pe calea procesului început de Conferința pentru securitate și cooperare în Europa.

Apreciem pozitiv și conținutul, tonul constructiv al discursurilor și punctelor de vedere exprimate de marea majoritate a țărilor participante. Desigur, s-a manifestat și tendința, în special din partea unor delegații din țările NATO, de a crea momente de polemică sterilă și confruntare, de a aduce în dezbatere aspecte neesențiale sau care nu au nimic comun cu spiritul Acordului final de la Helsinki, tendință pe care România, ca de altfel majoritatea statelor participante, o apreciază ca fiind străină de țelurile reale ale reuniunii și a acționat pentru renunțarea la astfel de abordări.

Apreciem, totodată, că cele 85 de propuneri, care acoperă întreaga problematică a Actului final, atestă interesul și disponibilitatea țărilor respective de a contribui la încheierea reuniunii cu rezultate concrete. O mare parte din aceste propuneri oferă o bună bază de negociere, de convenire a unor noi măsuri care să ducă la impulsivitatea aplicării Actului final. Desigur, sunt și unele propuneri care nu țin seama de cerințele reale ale edificării securității și dezvoltării colaborării, sau sunt în contradicție cu unele din principiile și prevederile Actului final de la Helsinki.

Prevalarea unei atmosfere de lucru, nivelul angajant de participare, ne întăresc convingerea că este necesar ca țările noastre, în spiritul celor convenite împreună, să acționeze pentru a asigura participarea miniștrilor Afacerilor Externe la faza finală, hotărâtoare, a reuniunii, în care se vor adopta documentele acesteia. Este convingerea noastră fermă că aceasta va evidenția în fața opiniei publice europene consecvența politicii țărilor socialiste de întărire a destinderii și securității în Europa, ar fi de natură să imprime un caracter mai angajant documentelor ce se vor adopta.

Dând expresie atașamentului ei față de cauza securității și cooperării în Europa, conform concepției tovarășului Nicolae Ceaușescu și obiectivelor programatice stabilite de Partidul Comunist Român privind edificarea securității și dezvoltării cooperării în Europa, România a acționat pentru asigurarea reușitei Reuniunii de la Madrid, pentru desfășurarea acesteia într-un climat de lucru, de responsabilitate față de interesele popoarelor europene și a întregii lumi.

Nutrim convingerea că adoptarea de măsuri concrete, eficiente, în direcția aplicării consecvente a Actului final, ca un tot unitar, va avea o înrâurire pozitivă nu numai în Europa, ci și asupra întregii evoluții a situației internaționale. Dacă toate statele, înțelegând imperativele impuse de realitățile vieții internaționale și

conștiente de răspunderile pe care le au în fața popoarelor lor, vor coopera în spirit constructiv, de înțelegere și respect reciproc, se vor putea obține rezultate pozitive în cadrul acestui forum democratic general european. România este convinsă că o mare răspundere și un rol important în menținerea păcii, asigurarea continuării și aprofundării procesului de destindere și colaborare în Europa, în încheierea cu rezultate pozitive a Reuniunii de la Madrid revine, fără îndoială, țărilor socialiste.

În acest spirit, țara noastră a prezentat, după cum cunoașteți, un ansamblu de propuneri vizând toate capitolele Actului final, menite să servească obiectivului comun al participanților la Reuniunea de la Madrid.

Considerăm că atenția statelor participante trebuie concentrată, în primul rând, asupra problemelor de substanță de care depind pacea, securitatea, dezvoltarea cooperării și continuarea procesului început de CSCE. Sunt necesare, îndeosebi, măsuri politico-juridice și militare de întărire a securității, în primul rând de dezangajare militară și dezarmare în Europa, domeniu în care nu s-a făcut practic nimic. Dimpotrivă, a crescut gradul de insecuritate, pericolul unui război nuclear, ca urmare a intensificării cursei înarmărilor, a acumulării celor mai mari efective militare și arsenale de arme, inclusiv nucleare și îndeosebi a amplasării și dezvoltării de noi rachete nucleare, care pun în pericol însăși viața tuturor națiunilor continentului nostru, a tuturor popoarelor. România a prezentat, după cum cunoașteți, o propunere concretă privind convocarea Conferinței pentru întărirea încrederii și dezarmare în Europa, care să contribuie la negocierile ce vor avea loc pe această temă la Reuniunea de la Madrid. La fel ca celelalte țări socialiste și în spiritul documentelor noastre comune, înscriem această conferință ca parte integrantă, esențială, a procesului CSCE, obiectivul ei fundamental trebuie să fie înlăturarea dezarmării și considerăm că este necesar ca țările socialiste să acționeze pentru reafirmarea acestei poziții comune.

Noi considerăm că Reuniunea de la Madrid trebuie să decidă convocarea Conferinței pentru întărirea încrederii și dezarmare în Europa; o asemenea conferință va trebui să dezbată – cu participarea egală a tuturor statelor semnatare ale Actului final – aspectele militare ale securității și să ajungă la acorduri concrete, începând cu măsuri de creștere a încrederii și de stabilitate și trecând, treptat, la măsuri de dezangajare militară și dezarmare, care să poată duce, în final, la obiectivul convenit la Helsinki – dezarmare generală și completă. Desigur, dat fiind caracterul de durată al procesului de dezarmare, abordarea diferitelor sale aspecte se va realiza de la simplu la complex, mergând la acțiuni de tot mai largă anvergură, asigurându-se continuitatea de la o etapă la alta. Conferința cu obiectivele sale va trebui să rămână însă un tot organic oferind perspectiva necesară eforturilor noastre în acest domeniu. Propunerea României, care reflectă pozițiile și punctele de vedere exprimate în documentele comune ale țărilor noastre, preconizează ca, în prima parte, dezbaterile Conferinței să se concentreze asupra măsurilor de creștere a încrederii. Considerăm însă, deosebit de important ca acest proces să nu se limiteze la măsurile de încredere; Conferința va trebui în continuare să convină măsuri concrete de dezangajare militară și dezarmare, inclusiv reducerea forțelor armate și armamentelor, lichidarea bazelor militare străine și altele.

Apreciem că ar avea o importanță deosebită convenirea în cadrul Reuniunii de la Madrid a unui acord de principiu ca echilibrul forțelor militare să fie asigurat nu prin creșterea armamentelor și efectivelor militare, nu prin crearea și producerea de noi arme de distrugere în masă, tot mai periculoase, ci prin adoptarea unor măsuri efective de dezarmare, în primul rând de dezarmare nucleară, sub un control internațional strict și eficient.

Reafirmăm, și cu această ocazie, sprijinul pentru propunerea tovarășilor polonezi ca prima etapă a acestei conferințe să aibă loc la Varșovia, în 1981.

Calea spre crearea unui climat de încredere propice trecerii la măsuri de dezangajare militară și dezarmare în Europa ar putea fi deschisă și consolidată dacă chiar la Reuniunea de la Madrid s-ar conveni unele măsuri cum sunt: încetarea demonstrațiilor militare de forță la frontierele altor state, notificarea marilor mișcări de trupe, renunțarea la sporirea bugetelor militare, la instalarea de noi baze militare, inclusiv de arme nucleare și la dislocarea de noi trupe pe teritoriul altor state din Europa, notificarea manevrelor aeriene și navale. Un asemenea scop urmărește propunerea României referitoare la măsuri de creștere a încrederii.

România, ca și celelalte țări socialiste, consideră că în condițiile complexe ale evoluției lumii contemporane, trebuie făcut totul pentru a exclude din relațiile internaționale folosirea forței sau amenințarea cu forța, pentru a reglementa toate problemele litigioase dintre state numai pe calea negocierilor, evitând cu orice preț calea militară, confruntările armate, care nu pot aduce decât mari prejudicii păcii și destinderii pe continentul nostru și în lume. În acest spirit, România a prezentat la Reuniunea de la Madrid, o propunere privind convocarea, în cadrul „urmărilor CSCE”, a unei reuniuni de experți care să examineze elaborarea unui tratat general-european de nerecurgere la forță și la amenințarea cu forța.

Noi apreciem că elaborarea și adoptarea unui asemenea instrument juridic este în spiritul documentelor noastre comune, în care ne-am pronunțat pentru întărirea fundamentului politic și juridic al respectării în Europa a principiului nefolosirii forței sau amenințării cu forța.

România a prezentat, de asemenea, trei propuneri privind intensificarea cooperării și schimburilor economice, prin lichidarea oricăror bariere și îngrădiri artificiale, pentru trecerea la soluționarea, prin eforturi comune, a unor probleme esențiale ale dezvoltării economice și sociale a țărilor europene în domeniile industriei, agriculturii, științei și tehnicii. Avem în vedere, în mod concret, extinderea unor forme superioare de cooperare industrială, inclusiv crearea unui centru sau birou de cooperare industrială în cadrul CEE-ONU, convocarea unui grup de experți care să identifice căi și modalități concrete de colaborare în domeniul științei și tehnicii moderne, promovarea unor forme de cooperare în domenii de actualitate și interes comun în agricultură și altele.

Ne exprimăm convingerea că aceste propuneri, care corespund, de altfel, și preocupărilor țărilor dv., se vor bucura de sprijinul țărilor prietene.

Țara noastră sprijină propunerile URSS și Poloniei privind convocarea, fără precondiții, a unei conferințe ministeriale paneuropene în domeniul energiei.

Apreciem, de asemenea, conținutul realist și obiectivele importante ale propunerilor prezentate în aceste domenii de Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria și RDG pe care le susținem.

În general, noi considerăm că marea majoritate a propunerilor prezentate la acest capitol nu se contrazic, ci se completează reciproc, oferă o bună bază de discuții pentru convenirea unor măsuri și adoptarea unor documente de substanță care să întrunească consensul tuturor participanților și de natură să ducă la diversificarea colaborării economice, a cooperării tehnico-științifice.

Așa cum s-a subliniat și în cuvântarea șefului delegației noastre la Madrid, ministrul Afacerilor Externe al României, noi considerăm că se impune adoptarea unei atitudini cât mai hotărâtoare și active în promovarea concepției noastre profund umaniste în problemele drepturilor omului.

În acest spirit, România a prezentat la Madrid trei propuneri, izvorâte din viziunea noastră de țară socialistă, asupra problemelor umanitare și ale drepturilor omului, ale dezvoltării colaborării în domeniile educației și culturii, informației și contactelor umane. Vă sunt cunoscute aceste propuneri și aș dori să folosesc acest prilej pentru a reafirma încrederea că ele vor fi sprijinite de țările socialiste frățești. În abordarea lor am pornit de la dreptul fundamental al omului de a trăi liber și demn, de la importanța respectării dreptului său la viață muncă, cultură și educație, de a-și realiza aspirațiile și a-și desăvârși personalitatea.

Expresie a preocupărilor constante pe care țara noastră le-a manifestat pentru promovarea în rândurile tineretului a idealurilor de pace, prietenie și înțelegere între popoare, propunerea României referitoare la activități general-europene în domeniul contactelor și schimburilor între tineri, vine în întâmpinarea preocupărilor legitime ale tinerei generații de a participa la soluționarea problemelor fundamentale ale lumii contemporane.

Fidelă pozițiilor sale de principiu, precum și punctelor de vedere înscrise în documentele comune ale țărilor noastre, România a propus și la Reuniunea de la Madrid adoptarea unor măsuri de eradicare a tuturor manifestărilor de recrudescență a fascismului și rasismului, a actelor de violență și terorism care au căpătat proporții îngrijorătoare în tot mai multe țări occidentale, amenință viața cetățenilor, perturbând desfășurarea normală a vieții sociale, înveninează atmosfera în raporturile dintre state, reprezintă un pericol tot mai mare pentru liniștea popoarelor europene, pentru pacea și colaborarea internațională.

Desfășurarea primei părți a Reuniunii de la Madrid a scos în evidență încă o dată importanța fundamentală a asigurării continuității procesului început de CSCE pentru edificarea securității și dezvoltarea cooperării pe continent. Esențial pentru asigurarea acestei cerințe, asupra căreia statele participante au convenit prin Actul Final, este ca Reuniunea de la Madrid să adopte o hotărâre clară privind convocarea următoarei reuniuni a reprezentanților statelor semnatare ale Actului final, stabilirea datei și locului acesteia. Hotărâtă să-și aducă contribuția la promovarea în continuare a procesului edificării securității și dezvoltării colaborării în Europa, România s-a oferit să găzduiască viitoarea reuniune la București.

În conformitate cu acordurile de la Helsinki, continuitatea procesului urmează să-și găsească realizarea prin convenirea de reuniuni de experți și alte forme de negociere și soluționare a problemelor, inclusiv convocarea unei noi conferințe pentru securitate și cooperare în Europa. Propunerea României referitoare la capitolul „urmările CSCE” din Actul final readuce în actualitate aceste aspecte ale continuității procesului de edificare a securității și dezvoltarea cooperării pe continent, concretizând unele dintre ele și sugerând, în același timp, crearea unui mecanism permanent, suplu și care să nu implice eforturi financiare, compus din reprezentanții plenipotențiarilor ai tuturor statelor semnatare ale Actului final, care să confere un caracter de permanență activităților și eforturilor în cadrul procesului CSCE.

Noi suntem conștienți de importanța majoră pe care o au dialogul și cooperarea pentru edificarea sistemului de securitate și colaborare în Europa pe care popoarele continentului și-au propus să-l realizeze și am constatat cu satisfacție și în timpul primei faze a lucrărilor Reuniunii de la Madrid interesul pe care și celelalte țări participante îl manifestă față de continuarea, diversificarea și multiplicarea formelor de dialog și contacte între țările semnatare ale documentelor.

Folosim și acest prilej pentru a aduce mulțumiri călduroase tuturor țărilor frățești prezente la întâlnirea noastră pentru sprijinul acordat ca următoarea reuniune să aibă loc la București, capitala României socialiste, și ne exprimăm convingerea că vom beneficia în continuare de susținere activă a propunerii prezentate de țara noastră în acest sens. Suntem încredințați că adoptarea unei asemenea hotărâri la Reuniunea de la Madrid va fi în interesul tuturor țărilor socialiste, punând în evidență rolul activ și contribuția majoră pe care statele noastre le-au avut de-a lungul anilor și înțeleg să-l joace în continuare în promovarea procesului destinderii, securității, și cooperării în Europa.

Acordăm o deosebită importanță ca în documentul final al Reuniunii de la Madrid, care va reflecta propunerile constructive ale țărilor participante, să se reafirme puternic și clar angajamentul tuturor statelor semnatare ale Actului final de a respecta neabătut atât în relațiile reciproce, cât și în raporturile cu alte state, principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, respectarea dreptului fiecărui popor la dezvoltare liberă, fără nici un amestec din afară, precum și a celorlalte principii înscrise în documentele de la Helsinki.

Stimați tovarăși,

Propunerile pe care România le-a supus atenției Reuniunii de la Madrid sunt menite să contribuie, alături de ideile, propunerile și sugestiile altor state și în primul rând al țărilor socialiste, la convenirea și adoptarea la Madrid de hotărâri în direcția convocării unei conferințe consacrate încrederii și dezarmării în Europa, extinderii și intensificării cooperării economice, tehnico-științifice și culturale, a amplificării schimburilor, continuării procesului început la Helsinki, întăririi păcii și securității pe continent.

Noi credem că în această fază, care începe la 27 ianuarie și este hotărâtoare pentru asigurarea succesului Reuniunii de la Madrid, este extrem de important ca

să nu se permită repetarea situației dificile din finalul lucrărilor pregătitoare.

Considerăm că se impune o abordare de fond a tuturor propunerilor, căutându-se cu răbdare și perseverență formulări acceptabile, că este necesar să se întrețină o atmosferă constructivă, de lucru, să se evite polemicile, tendințele de confruntare și de abatere a dezbaterilor de la problemele de fond ale securității și cooperării în Europa. După părerea noastră, condiționarea acceptării unor propuneri de obținerea unor concesiuni în legătură cu alte propuneri nu numai că nu ar facilita succesul Reuniunii de la Madrid, dar ar putea chiar avantaja forțele ostile destinderii.

Având în vedere importanța deosebită a acestei faze pentru asigurarea succesului Reuniunii de la Madrid, aș dori să subliniez încă o dată convingerea țării noastre privind necesitatea participării miniștrilor Afacerilor Externe la încheierea lucrărilor, când se vor adopta documentele finale. Această poziție a fost, de altfel, exprimată în documentele noastre comune.

În ceea ce o privește, România va face totul pentru ca Reuniunea de la Madrid să se încheie cu succes, pentru a convoca o conferință de întărire a încrederii și dezarmare pe continent, pentru convenirea de noi măsuri de dezvoltare a colaborării economice, tehnico-științifice și culturale, pentru a asigura continuitatea procesului CSCE și stabilirea unei noi reuniuni pe care ne-am oferit să o găzduim în București. Suntem hotărâți să conlucrăm strâns în acest scop cu țările socialiste, cu celelalte state participante la reuniune. Exprimăm convingerea că eforturile susținute pe care țările noastre le vor desfășura alături de alte state participante, vor permite ca Reuniunea de la Madrid să marcheze un moment de reală importanță în dinamizarea procesului de edificare a securității și cooperării în Europa.

În încheiere, doresc să exprim convingerea delegației române că schimbul nostru de opinii, care se înscrie în practica și tradiția relațiilor noastre frățești, în spiritul și în direcțiile indicate de șefii partidelor și țărilor noastre, în Declarația de la Varșovia și alte documente comune, ne va fi de certă utilitate în acțiunea țărilor noastre la Reuniunea de la Madrid, pentru asigurarea succesului acestuia în interesul cauzei păcii, securității și dezvoltării colaborării în Europa și în întreaga lume.

Vă mulțumesc pentru atenție!

AMAE, Problema 241. 1980-1981. 9V3. Întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind Reuniunea de la Madrid, Berlin, 19-20 ianuarie 1981, f. 10-25.

4. [...] ianuarie 1981, București. Sinteza discuțiilor adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe privind problemele securității europene; atitudinea URSS față de convocarea conferinței de dezangajare militară și dezarmare în Europa; tendința de coordonare a politicii externe a statelor din Tratatul de la Varșovia.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Nota

Referitor: întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 19-20 ianuarie 1981, la Berlin a avut loc o întâlnire a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, pentru un schimb de păreri privind desfășurarea Reuniunii de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa.

Din expunerile prezentate de participanții la întâlnire au rezultat următoarele:

I. Evaluarea, în general pozitivă, a desfășurării lucrărilor de până acum, cu sublinierea de către reprezentantul sovietic, susținut de ceilalți vorbitori, a faptului că delegațiile SUA, Angliei, Canadei au urmărit „torpilarea reuniunii și, prin aceasta, întreruperea procesului inaugurat de Conferința de la Helsinki, încercând să arunce responsabilitatea unui asemenea deznodământ asupra țărilor socialiste”. S-a evidențiat că, în ultima parte a primei faze a reuniunii, atmosfera lucrărilor a fost mai constructivă, aceasta datorându-se, în principal, poziției țărilor socialiste, care au evitat confruntarea și polemica, manifestând calm, răbdare și elasticitate; țărilor neutre și nealiniat, care au jucat un rol mai activ decât la Belgrad, precum și unor țări vest-europene, inclusiv din rândul membrilor NATO, interesate în continuarea politicii de destindere pe continent. Au fost menționate, ca elemente pozitive: începerea reuniunii la data preconizată; concentrarea dezbaterilor asupra problemelor securității și cooperării în Europa, inclusiv asupra problemelor dezangajării militare și dezarmării pe continent, activizarea țărilor neutre și nealiniat, avansarea unui număr mare de propuneri care vizează toate capitolele Actului final de la Helsinki etc.

II. Atât reprezentantul URSS, cât și ceilalți vorbitori au dedicat o bună parte din expunerile lor analizei propunerilor avansate la reuniune. În general, au fost reafirmate pozițiile cunoscute ale URSS și ale altor țări socialiste privind obiectivele Reuniunii de la Madrid.

1. Toți au subliniat în mod insistent că obiectivul principal al reuniunii trebuie să-l constituie adoptarea hotărârii privind convocarea conferinței de dezangajare militară și dezarmare în Europa, aceasta constituind „criteriul fundamental al aprecierii succesului sau insuccesului reuniunii”. Ei au arătat că vor sprijini **propunerea avansată în acest sens de Polonia**, care „constituie o inițiativă comună” a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

S-a apreciat că, dintre celelalte propuneri în această problemă, **cele ale Suediei și Iugoslaviei conțin elemente pozitive. Propunerea franceză a fost calificată ca inacceptabilă**, întrucât pune precondiții, subliniindu-se, însă, utilitatea căutării apropierii pozițiilor cu Franța. Delegația sovietică a informat că, în acest scop, în următoarele zile vor avea loc la Moscova consultări cu reprezentanți ai MAE francez.

În legătură cu cele de mai sus a reținut atenția poziția delegației Poloniei care a arătat că „noi suntem de acord cu fiecare cuvânt spus de L. Iliciiov în această problemă”, că propunerea poloneză „a fost concepută de la început ca o propunere a tuturor statelor participante la Tratatul de la Varșovia”. În același timp, însă, el a subliniat că „nu acum este momentul să căutăm soluții de compromis cu Iugoslavia, Suedia și Franța. Acum este important să fie promovat proiectul nostru inițial”.

2. Reprezentantul sovietic a reafirmat că la Madrid s-ar putea adopta unele măsuri de încredere, numai dacă acestea sunt în conformitate cu Actul final de la Helsinki. Delegația RDG a reiterat propunerile conținute în comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia din decembrie 1979, menționând că față de aceste propuneri manifestă interes atât țările neutre și nealiniat, cât și unele țări mici și mijlocii din Europa Occidentală.

3. Aprecierea generală a fost că **majoritatea propunerilor privind colaborarea economică și tehnico-științifică** nu ridică probleme deosebite și că ele pot întruni consensul după anumite îmbunătățiri de redactare. Dintre aceste propuneri a fost detașată cea sovietică, **privind convocarea unei conferințe pan-europene în problemele energiei**.

4. S-a apreciat că și în faza a doua a Reuniunii de la Madrid este de așteptat **o puternică confruntare în problemele umanitare, ale contactelor și informațiilor. Propunerile avansate de țările occidentale** în aceste probleme au fost calificate ca inacceptabile, ele fiind „provocatoare”, o „încercare de amestec în treburile interne ale țărilor socialiste”, de „pătrundere a ideologiei reacționare în aceste țări”, „de subminare a orânduirii sociale existente”.

5. În ceea ce privește **asigurarea continuității procesului început de CSCE a prevalat ideea condiționării stabilirii datei și locului viitoarei reuniuni de adoptarea unei hotărâri privind convocarea conferinței pentru dezangajare militară și dezarmare în Europa**. Adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS a declarat că „numai în cazul în care la Madrid se va realiza un progres, înainte de toate în problema convocării conferinței de dezangajare militară și dezarmare, se va putea deschide calea stabilirii datei viitoarei reuniuni la Madrid. **În acest context, suntem gata să sprijinim propunerea tovarășilor români ca această reuniune să aibă loc la București**”.

Șeful delegației RDG a arătat chiar că, în activitatea lor internă, țările socialiste trebuie să pornească de la a pune adoptarea unei hotărâri privind convocarea viitoarei reuniuni tip Madrid „în dependență de poziția statelor occidentale față de inițiativa noastră privind convocarea conferinței de dezarmare” și că problema adoptării unei asemenea hotărâri „trebuie în continuare folosită ca o pârghe în vederea încheierii cu succes a reuniunii”. Atitudinea față de această problemă reiese și din aprecierea **adjunctului de ministru sovietic**, reluată de alte delegații, că „**forțele imperialiste folosesc asemenea reuniuni pentru a exercita presiuni asupra țărilor socialiste și a se amesteca în treburile lor interne**”.

III. Aprecierile privind perspectivele celei de-a doua faze a Reuniunii de la Madrid au fost **prudente și rezervate**. S-a pornit de la ideea că și în această fază

vor fi readuse în discuții **problemele Afganistanului și „drepturilor omului”** și, în legătură cu acestea, apariția unor momente de încordare, de confruntare. În același timp s-a arătat că **nu trebuie să se subaprecieze interesul majorității țărilor participante în asigurarea succesului reuniunii.**

În ceea ce privește **modul de acțiune a țărilor socialiste**, s-a arătat că acestea trebuie „**să dea o ripostă hotărâtă**” oricăror încercări de abatere a lucrărilor reuniunii de la problemele securității și cooperării, să „**respingă provocările**” etc. Totodată, s-a subliniat că **sunt necesare o poziție constructivă, o atitudine calmă, elastică, disponibilitate pentru cooperare și compromisuri.**

A reținut atenția faptul că **au fost evitate aprecierile negative la adresa poziției noi administrații a SUA** față de Reuniunea de la Madrid. Reprezentantul RPU nu a exclus posibilitatea ca președintele Reagan „să adopte o atitudine mai favorabilă decât cea a președintelui Carter”.

Spre deosebire de alte întâlniri de acest gen, la Berlin, toate delegațiile celorlalte țări **au relevat „rolul independent și mai activ decât la Belgrad” al țărilor nealinate și neutre**, precum și necesitatea conlucrării mai strânse la Madrid a țărilor socialiste cu aceste state.

S-a sugerat, de asemenea (**reprezentantul RDG**), ca statele socialiste să vină cu **noi propuneri** cum ar fi: **difuzarea mai largă a Actului final de la Helsinki, renunțarea la amenințarea cu măsuri de boicot economic sau cu aplicarea lor, precum și promovarea concepției socialiste privind drepturile omului.**

În mod deosebit reprezentanții URSS și RDG au subliniat necesitatea ca **țările socialiste „să-și pună de acord” și să-și „coordoneze strâns pozițiile și acțiunile”**, să realizeze o anumită „diviziune a muncii în discutarea și redactarea propunerilor”, să efectueze între ele „un schimb permanent de informații”. Rețin atenția considerentele exprimate de șeful delegației RDG privind:

a) **pregătirea de către țările socialiste a unui proiect de document final**, care să fie prezentat într-un moment corespunzător al lucrărilor Reuniunii de la Madrid. În convorbiri bilaterale, secretarul de stat al MAE al RDG a arătat că un asemenea document ar urma să fie prezentat de una sau două din țările socialiste, în așa fel încât să nu poată fi interpretat că ar fi o propunere a Tratatului de la Varșovia;

b) necesitatea ca **principalele propuneri să fie puse de acord între Ministerele Afacerilor Externe.**

IV. În ceea ce **privește propunerile prezentate de România la Reuniunea de la Madrid, rețin atenția următoarele aprecieri și considerații exprimate de șeful delegației sovietice:**

1. În contextul aprecierii propunerilor privind convocarea unei conferințe pentru dezarmare în Europa a arătat că „**propunerea tovarășilor români nu ar trebui să fie contrapusă propunerii poloneze. Pornim de la considerentul că în procesul negocierii acestei probleme vor putea fi preluate unele prevederi din documentul românesc**”. În același context, **reprezentantul RDG a chemat țările socialiste „să sprijine propunerea poloneză și să se abțină de la avansarea de**

propuneri proprii” în problema conferinței de dezarmare. În același timp, însă, el a subliniat că **„acceptul ca această conferință să aibă loc în cadrul CSCE sau să fie pregătită la o întâlnire a experților**, ar putea constitui una din căile posibile de realizare a scopurilor noastre”.

2. Reprezentantul sovietic a declarat că URSS consideră că nu este **„nici oportună, nici realistă în această etapă”** propunerea privind crearea unui **grup de experți pentru elaborarea unui tratat general european privind renunțarea la forță și la amenințarea cu forța**. A reiterat argumentul sovietic cunoscut că examinarea adoptării pe plan regional a unui asemenea tratat ar complica dezbaterile care au loc de mai mulți ani la ONU. Subliniind că nimeni nu se poate pronunța împotriva principiului nefolosirii forței sau amenințării cu forța, el a **sugerat ca această problemă să fie eventual discutată în prima etapă a conferinței de dezangajare militară și de dezarmare în Europa**. O poziție similară a adoptat și delegația RDG.

3. Propunerea privind crearea unui **mecanism permanent** a fost apreciată de reprezentantul sovietic ca **„inopportună, nerealistă și inacceptabilă”** pentru URSS.

4. Numai delegațiile URSS, RP Polone și RD Germane s-au pronunțat în cuvântări în sprijinul propunerii României ca viitoarea reuniune a reprezentanților statelor participante la CSCE să aibă loc la București. A rezultat, însă, clar, că **o hotărâre în ceea ce privește locul viitoarei reuniuni este pusă în dependență de stabilirea datei reuniunii, care la rândul său, este condiționată de adoptarea hotărârii privind convocarea conferinței de dezangajare militară și dezarmare în Europa**.

V. Din desfășurarea întâlnirii de la Berlin se degajă o serie de **concluzii** în ceea ce privește acțiunile viitoare ale URSS și ale celorlalte state socialiste.

1. Este de așteptat ca **în prima parte a celei de-a doua faze** a Reuniunii de la Madrid în poziția URSS **să nu intervină schimbări esențiale**. Atitudinea sovietică va depinde în mare măsură de **poziția pe care o va adopta noua administrație americană**, atât față de relațiile cu Uniunea Sovietică, cât și față de problemele Reuniunii de la Madrid.

2. **Interesul URSS față de continuitatea procesului CSCE** și, îndeosebi față de ținerea unor noi reuniuni tip Madrid, a scăzut. De aici, tendința de a condiționa consensul în unele probleme importante aflate pe agenda reuniunii, în primul rând în problematica continuității, de stabilirea convocării Conferinței pentru dezangajare militară de dezarmare în Europa.

3. Se degajă, atât la URSS, cât și la celelalte țări socialiste, **temerea ca răspunderea pentru o eventuală nereușită a reuniunii să fie atribuită Uniunii Sovietice și țărilor socialiste**. De aceea, se poate întrevădea o anumită elasticitate și disponibilitate în convenirea unor propuneri, îndeosebi în problemele cooperării economice, tehnico-științifice și culturale.

În legătură cu cele de mai sus, credem că ar fi oportun ca în perioada imediat următoare:

1. **Să se intensifice consultările la nivelul conducerii Ministerului Afacerilor Externe** cu statele participante la Reuniunea de la Madrid, îndeosebi cu

URSS, RSFI, SUA, Franța, RFG, Austria etc. insistându-se pe asigurarea sprijinirii organizării la București a următoarei reuniuni general-europene.

2. Să se elaboreze un proiect românesc de document final al Reuniunii de la Madrid, oportunitatea și modalitatea difuzării lui urmând să fie hotărâtă ulterior în funcție de mersul lucrărilor fazei a doua.

AMAE, Problema 241. 1980-1981. 9V3. Întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind Reuniunea de la Madrid, Berlin, 19-20 ianuarie 1981, f. 26-34.

5. 23 ianuarie 1981, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către oficiile diplomatice ale României referitoare la rezultatele ședinței adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, reuniți, la Berlin, 19-20 ianuarie, privind prima fază a Reuniunii CSCE de la Madrid; rolul țărilor neutre și nealiniat; dezangajarea militară și dezarmarea din Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară

Secret
23.I.1981

Tovarășe Ambasador,

Pentru stricta dumneavoastră informare și a celorlalți lucrători politico-diplomatici, vă transmitem următoarele elemente rezultate din expunerile adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia la întâlnirea care a avut loc la Berlin în zilele de 19-20 ianuarie a.c.

I. 1. Desfășurarea primei faze a Reuniunii de la Madrid a fost evaluată, în general, pozitiv, evidențiindu-se că în ultima parte a lucrărilor atmosfera a fost constructivă, datorită poziției țărilor socialiste, rolului mai activ al țărilor neutre și nealiniat, precum și interesului manifestat de unele țări europene din NATO pentru continuarea politicii de destindere pe continent. S-au adus critici delegațiilor SUA, Angliei, Canadei, acuzate că ar fi urmărit torpilarea reuniunii, întreruperea procesului inaugurat de CSCE și atribuirea responsabilității unui asemenea deznodământ țărilor socialiste.

2. S-a stabilit că obiectivul principal al reuniunii trebuie să-l constituie adoptarea hotărârii privind convocarea conferinței de dezangajare militară în Europa, exprimându-se sprijinul pentru propunerea avansată în acest sens de Polonia. S-a apreciat că propunerile Suediei și Iugoslaviei conțin elemente pozitive. Propunerea franceză a fost calificată ca inacceptabilă, dar s-a remarcat utilitatea căutării apropierei pozițiilor cu Franța.

3. S-a apreciat că majoritatea propunerilor privind colaborarea economică și tehnico-științifică nu pot întruni consensul după anumite îmbunătățiri de redactare.

S-a insistat mult pe propunerea sovietică privind convocarea unei conferințe paneuropene în problemele energiei.

4. Propunerile occidentale privind problemele umanitare, ale contactelor și informațiilor au fost calificate ca inacceptabile, constituind o încercare de amestec în treburile interne ale țărilor socialiste. S-a arătat că și în faza a doua este de așteptat o confruntare în aceste probleme.

5. A prevalat ideea condiționării stabilirii datei și locului viitoarei reuniuni tip Madrid de adoptarea unei hotărâri privind convocarea conferinței pentru dezangajare militară și dezarmare. În termenii cunoscuți, delegațiile URSS, Poloniei și RDG au exprimat sprijinul pentru propunerile României ca următoarea reuniune să aibă loc la București.

6. În aprecierea perspectivelor celei de-a doua faze a reuniunii s-a manifestat prudență. Nu s-a exclus posibilitatea readucerii în discuție a problemei Afganistanului și „drepturile omului”, dar s-a remarcat că nu trebuie subapreciat interesul majorității participanților în succesul reuniunii.

7. Au fost evitate aprecierile negative la adresa poziției noi administrații a SUA față de Reuniunea de la Madrid.

8. Spre deosebire de alte prilejuri de acest gen, s-a vorbit mai mult despre „rolul independent și activ” al țărilor neutre și nealiniat și necesitatea conlucrării statelor socialiste cu aceste țări.

II. Întâlnirea de la Berlin a avut loc la inițiativa MAE al RDG. Conform poziției sale de principiu, țara noastră a participat la această întâlnire pentru un schimb de păreri și opinii. În cuvântarea sa, reprezentantul Ministerului nostru de Externe a expus poziția României în legătură cu problematica Reuniunii de la Madrid și propunerile avansate de țara noastră la această reuniune. S-a insistat în mod deosebit asupra necesității adoptării de măsuri de dezangajare militară și dezarmare în Europa, inclusiv convocarea în acest scop a unui Conferințe, concepută ca parte integrantă, esențială a procesului început de CSCE; asigurarea continuității acestui proces, înainte de toate prin adoptarea unei hotărâri clare privind data și locul viitoarei reuniuni tip Madrid, făcându-se apel ca, în sprijinul documentelor comune adoptate, să se sprijine în mod efectiv candidatura României de a găzdui viitoarea reuniune la București; dezvoltarea colaborării economice, tehnico-științifice și culturale etc.

III. În convorbirile cu interlocutorii străini, diplomații români să nu abordeze, din proprie inițiativă, problemele legate de întâlnirea de la Berlin. În cazul că vor fi întrebați, să răspundă în sensul celor arătate la punctul II din prezenta telegramă, subliniind că am luat parte la această întâlnire pentru un schimb de păreri în legătură cu Reuniunea de la Madrid.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241. 1980-1981. 9V3. Întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind Reuniunea de la Madrid, Berlin, 19-20 ianuarie 1981, f. 27-28.

XXIV. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 1-2 DECEMBRIE 1981, BUCUREȘTI

1. [...] *ianuarie 1981, București*. Notă de propuneri întocmită de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și directorul Direcției Relații I, ambasador Vasile Șandru, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind organizarea, la București, în a doua jumătate a lunii aprilie, a ședinței CMAE; negocierea ordinii de zi cu reprezentanții celorlalte delegații.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Tovarășului Ștefan Andrei,
membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC AL PCR
ministrul Afacerilor Externe

Notă de propuneri

Referitor la: organizarea la București a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În conformitate cu aprobarea conducerii superioare de partid (nr. H.4483/21 octombrie 1980), în primul semestru al anului 1981 urmează să aibă loc la București, potrivit principiului rotației, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Propunem:

Ministerul Afacerilor Externe să efectueze consultări cu Ministerele Afacerilor Externe din URSS și celelalte state participante la Tratatul de la Varșovia asupra ordinii de zi și a perioadei convenabile pentru organizarea ședinței Comitetului.

În cursul consultărilor, partea română să propună ca ședința să aibă loc în a doua jumătate a lunii aprilie 1981.

2. Ordinea de zi să cuprindă un schimb de păreri cu privire la rezultatele Reuniunii de la Madrid și acțiunile ce trebuie întreprinse, în spiritul documentelor Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, pentru promovarea în continuare a procesului de edificare a securității și cooperării în Europa, și îndeosebi pentru trecerea la măsuri concrete de dezangajare militară și dezarmare pe continent.

3. În cazul în care, potrivit practicii de până acum, ceilalți participanți vor insista să se adopte un comunicat final, partea română să fie de acord, urmând ca Ministerul Afacerilor Externe să pregătească în timp util și un proiect.

4. După convenirea datei și ordinei de zi, Ministerul Afacerilor Externe să înainteze propuneri privind mandatul delegației române, programul și modalitatea de desfășurare a ședinței, precum și devizul estimativ de cheltuieli ocazionate de organizarea acestei acțiuni.

Adjunct al ministrului,
Constantin Oancea

Director,
Vasile Șandru

Ianuarie 1981

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 3.

2. 20 iulie 1981, București. Notă de audiență dintre ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și ambasadorul URSS la București, V.I. Drozdenko, referitoare la organizarea în partea a doua a anului, în capitala României, a ședinței CMAE; propunerile Uniunii Sovietice de menținere a păcii în zona Mării Mediterane, prin încheierea unor acorduri între statele riverane.

Ministerul Afacerilor Externe

Notă de audiență

La 20 iulie 1981, tovarășul Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe, a primit, la cerere, pe V.I. Drozdenko, ambasadorul URSS la București. Au fost prezenți Vasile Șandru, directorul DR I, L.B. Polșciuk, secretar I la Ambasada URSS, și I. Ene, consilier la DR I.

1. V.I. Drozdenko, referindu-se la audiența din 6 iulie 1981, în care adjunctul ministrului C. Oancea i-a transmis dorința părții române de a cunoaște sugestiile ale ministrului Afacerilor Externe al URSS în legătură cu proxima ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, a arătat următoarele:

După părerea conducerii MAE a URSS, ordinea de zi a ședinței ar urma să fie formulată mai târziu, în funcție de evoluția situației internaționale și a lucrărilor Reuniunii CSCE de la Madrid. În ceea ce privește perioada, partea sovietică consideră că ar fi bine ca ședința Comitetului să se țină spre sfârșitul anului în curs,

adică după 15 noiembrie. Data concretă va putea fi convenită ulterior cu partea română și cu celelalte țări.

2. În continuare, din însărcinarea conducerii MAE sovietic, V.I. Drozdenko a informat despre apelul adresat de URSS țărilor din zona Mării Mediterane, arătând:

Ambasadorii sovietici din țările mediteraneene au primit indicația să se adreseze șefilor de state sau guverne din țările respective în legătură cu propunerile conținute în cuvântarea din 9 iunie 1981 a lui L.I. Brejnev, privind transformarea Mării Mediterane dintr-o zonă de confruntări politico-militare într-o zonă de pace durabilă și cooperare.

În intervenția lor, ei au subliniat următoarele:

Făcând aceste propuneri, Uniunea Sovietică pleacă de la premisa că asigurarea păcii în regiunea Mării Mediterane este o sarcină de importanță excepțională nu numai pentru țările din zona respectivă. De menținerea păcii în regiunea Mării Mediterane depinde situația în lumea întreagă. Aici se află unul din principalele noduri internaționale de relații reciproce între state. Situația actuală în această regiune este agravată de lipsa de reglementare a numeroaselor situații conflictuale, în intensificarea eforturilor militare ale unor state. O influență serioasă asupra zonei o are agravarea de ansamblu a situației internaționale.

Popoarele din zona Mării Mediterane – regiune din care fac parte peste 20 de state – au dreptul să trăiască în condiții de pace și securitate, să beneficieze pe deplin de binefacerile unei cooperări reciproc avantajoase.

Interesul Uniunii Sovietice pentru soluționarea problemelor din zonă este generat de faptul că Marea Mediterană comunică cu Marea Neagră, care scaldă coastele părții europene a URSS. Prin Marea Mediterană, trec importante căi comerciale care leagă URSS de toate continentele. Marea Mediterană este o cale de acces spre frontierele de sud ale URSS.

După părerea Uniunii Sovietice, pentru transformarea Mării Mediterane într-o zonă de pace durabilă și cooperare ar fi necesar să se ajungă la o înțelegere în următoarele probleme: extinderea asupra acestei regiuni a măsurilor de încredere în domeniul militar, care s-au justificat deja în practica internațională; reducerea convenită a forțelor armate aflate în această zonă; retragerea din Marea Mediterană a navelor purtătoare de arme nucleare; renunțarea la amplasarea de arme nucleare pe teritoriul statelor mediteraneene nenucleare; asumarea de către puterile nucleare a angajamentului de a nu folosi armele nucleare împotriva oricărei țări mediteraneene, care nu permite amplasarea unor astfel de arme pe teritoriul său.

URSS este gata să examineze cu toate țările interesate orice alte inițiative și idei care merg în direcția menționată. Pașii întreprinși de URSS în legătură cu zona Mării Mediterane corespund spiritului Actului Final de la Helsinki. Partea sovietică ar privi cu interes considerentele țărilor din zonă pe marginea problemelor ridicate în apelul său și este gata să examineze căile practice de realizare a acestor măsuri.

Ambasadorul V.I. Drozdenko a arătat că informarea părții române despre apelul URSS se face în spiritul Declarației din 15 mai 1980 a statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în care s-a exprimat disponibilitatea țărilor participante

la Tratat pentru contacte și dialog în problemele destinderii militare în zona Mării Mediterane. URSS își exprimă speranța că și România va întreprinde pași în vederea promovării propunerilor privind transformarea Mării Mediterane într-o zonă de pace durabilă și cooperare.

Tovarășul Ștefan Andrei a mulțumit pentru răspunsul în legătură cu ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia și pentru informarea prezentată de ambasadorul sovietic.

3. Ministrul Afacerilor Externe a reamintit că la 6 iulie a.c. s-a transmis lui A.A. Gromîko propunerea de a face o vizită în România, cu câteva zile înainte de ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

V.I. Drozdenko a spus că propunerea a fost transmisă la Moscova și crede că va primi un răspuns la timpul potrivit.

4. Tovarășul Ștefan Andrei, referindu-se la invitația adresată tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele RS România, de a-și petrece o parte din concediul de odihnă în URSS, a solicitat ambasadorului să comunice conducerii sovietice că vizita ar putea avea loc spre sfârșitul luni iulie a.c. și că tovarășul secretar general Nicolae Ceaușescu dorește să viziteze și alte regiuni din RS Ucraineană decât Crimeea. În legătură cu aceasta, așteptăm sugestiile tovarășilor de la Moscova.

V.I. Drozdenko a dat asigurări că cele de mai sus vor fi transmise de îndată la Moscova.

5. La o întrebare a ambasadorului sovietic despre rezultatele vizitei în Angola a ministrului Afacerilor Externe al României, tovarășul ministru Ștefan Andrei a arătat că a vizitat această țară în calitate de președinte al părții române în Comisia mixtă interguvernamentală de cooperare economică și tehnică româno-angoleză.

Menționând pe scurt câteva acțiuni de cooperare bilaterală româno-angoleză (o fermă agricolă, o școală de aviație), a relevat succint unele preocupări ale conducerii Angolei, care traversează o perioadă grea, datorită, pe de o parte, politicii grosolane promovate de RSA, iar pe de alta – activizării în interiorul țării a FNLA și a acțiunilor teroriste ale lui Sawimbi, sprijinite atât de RSA cât și de SUA.

Audiența a durat 30 minute.

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 26-28.

3. 16 octombrie 1981, București. Notă de audiență dintre directorul Direcției I Relații din MAE, Vasile Șandru, și însărcinatul cu afaceri a. i. al URSS, L. Boiko, referitoare la propunerile sovietice privind ordinea de zi a ședinței CMAE; organizarea de consultări româno-sovietice pentru negocierea proiectelor de documente; probleme organizatorice.

Institutul Diplomatic Român

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr.1/2524

Tovarășului
Ștefan Andrei
membru supleant al Comitetului Politic Executiv al PCR
ministrul Afacerilor Externe

Notă de audiență

La 16 octombrie 1981, **Vasile Șandru**, directorul Direcției I Relații I-a primit, la cerere, pe **L. Boiko**, însărcinatul cu afaceri a. i. al URSS.

A asistat Iuliu Dobroiu, consilier la DR I.

Diplomatul sovietic a fost însoțit de un translator.

L. Boiko, referindu-se la propunerile părții române privind ordinea de zi a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a arătat următoarele, în baza indicațiilor primite de la conducerea MAE sovietic:

După părerea părții sovietice ar fi bine ca, în baza înțelegerilor intervenite între miniștrii de Externe ai URSS și României la New York, ordinea de zi a ședinței să fie formulată după cum urmează:

Punctul 1. Cu privire la stadiul negocierilor asupra limitării înarmărilor și dezarmării.

Punctul 2. Cu privire la desfășurarea Reuniunii de la Madrid a reprezentanților țărilor participante la CSCE. În cadrul discutării punctului 1 al ordinii de zi se are în vedere, așa cum s-a discutat și la New York, să se convină o poziție comună în legătură cu cea de-a II-a Sesiune specială a Adunării Generale ONU consacrată dezarmării, care va avea loc în 1982.

MAE al URSS împărtășește părerea tovarășilor români referitoare la organizarea, ca și în alte ocazii similare, de consultări bilaterale sovieto-române, având ca obiect problemele practice ale organizării ședinței. Asemenea consultări ar putea avea loc fie la Moscova, fie la București la sfârșitul lunii octombrie a.c. între reprezentanții celor două Ministere de Externe, la nivel de lucru. În timpul acestei consultări s-ar putea conveni și în ceea ce privește pregătirea documentului final al ședinței miniștrilor Afacerilor Externe.

Vasile Șandru a arătat că va informa conducerea Ministerului Afacerilor Externe.

Audiența a durat 30 de minute.

16. X. 1981

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 137-138.

4. 12 noiembrie 1981, București. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, transmisă ambasadorului român de la Berlin, privind cererea părții est-germane de a introduce în comunicatul CMAE o serie de referiri la politica agresivă promovată de SUA și NATO în Europa; instrucțiuni ale centralei de respectare a cadrului ședințelor CMAE.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă
Destinatar Berlin
Expedito DR I

Secret

12.XI.1981

Tovarășe ambasador,

Vă informez că, la 9 noiembrie a.c., am primit în audiență pe ambasadorul S. Bock care, din însărcinarea ministrului O. Fischer, a prezentat următoarele considerente în legătură cu documentul final al ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia:

Pornind de la actuala evoluție din viața internațională, tovarășul O. Fischer roagă ca în document să se introducă și o parte distinctă care să se refere la situația complexă din lume și care să cuprindă aprecieri corespunzătoare reflectând caracterul foarte serios și primejdios al acesteia, să se facă astfel o legătură și mai strânsă între cele două puncte ale ordinii de zi și lupta pentru dezarmare și apărarea păcii. Tovarășul O. Fischer exprimă convingerea că o asemenea analiză nu s-ar putea face fără să se spună și ceva despre politica de înarmare și confruntare promovată de SUA, de administrația Reagan, despre hotărârea NATO de a instala în Europa noi rachete americane cu rază medie de acțiune și bombă cu neutroni. S-a menționat că aceste referiri sunt de mare importanță pentru RD Germană, ținând seama de poziția ei geografică și de confruntarea politică și ideologică permanentă căreia trebuie să-i facă față.

În legătură cu documentul final l-am informat pe ambasador că, având în vedere vizitele la nivel înalt care au avut și au loc în țara noastră, nu suntem încă în măsură să prezentăm țărilor participante un proiect. Probabil, săptămâna viitoare se va putea trece la redactarea lui. MAE român se va strădui să-l predea Ministerelor de Externe din țările participante, înainte de plecarea experților spre București. Cu privire la conținutul documentului am arătat că acesta trebuie să se refere la cele două puncte de pe ordinea de zi, să nu se depășească sfera de competență a Comitetului Miniștrilor de Externe ai țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia, stabilită prin hotărârea Comitetului Politic Consultativ. Desigur, el va fi negociat și va reflecta acele poziții care vor întruni consensul tuturor participanților.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 125.

5. [...] noiembrie 1981, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, cu șefii misiunilor diplomatice ale țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, referitoare la proiectul comunicatului ședinței CMAE; relevarea poziției României în susținerea procesului de dezarmare, destindere și colaborare între statele din Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Relații I
nr. 1/2823

Tovarășului Constantin Oancea,
adjunct al ministrului

Notă de audiență

La 21 noiembrie 1981, Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a invitat pe șefii misiunilor diplomatice ale țărilor participante la Tratatul de la Varșovia: ambasadorii S. Bock (RD Germană), B. Koperski (Polonia), S. Rajnai (Ungaria), însărcinații cu afaceri a.i. V. Vaclavik (Cehoslovacia) și L. I. Boiko (URSS) și M. Malcev, ministru plenipotențiar la ambasada Bulgariei.

Au participat Vasile Șandru, ambasador, directorul Direcției Relații I, I. Dobroiu și I. Ene, consilieri la DR I.

C. Oancea a înmănat șefilor misiunilor menționate proiectul de comunicat al ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care urmează să aibă loc la București în zilele de 1-2 decembrie a.c. și a rugat ca acesta să fie transmis cu maximum de operativitate Ministerelor de Externe din țările respective.

A menționat, totodată, că s-au luat măsuri, în funcție și de orarul curselor aeriene, ca proiectul de comunicat să parvină și prin ambasadele române din capitalele țărilor participante la Tratat. În continuare, făcând o succintă prezentare a proiectului, C. Oancea a arătat următoarele:

1. Proiectul de document corespunde ordinei de zi convenite de miniștrii Afacerilor Externe. În abordarea situației internaționale în ansamblu, el reafirmă aprecierile făcute la nivel înalt la Varșovia, în mai 1980, și la Moscova, în decembrie 1980; fără a încerca să dea o caracterizare generală, ceea ce, de altfel, nici nu intră în sarcina Comitetului miniștrilor, am căutat să relevăm elementul specific pentru ultima perioadă legat de ordinea de zi a ședinței și anume creșterea pericolului pe care-l reprezintă intensificarea cursei înarmărilor și îndeosebi programele de înarmare ale SUA și NATO.

2. Atenția principală este concentrată asupra propunerilor țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia privind trecerea la măsuri concrete pentru oprirea cursei înarmărilor și dezarmare, în primul rând nucleară. Pe primul plan se situează, cum este și firesc, problema cea mai acută – negocierile privind rachetele nucleare cu rază medie de acțiune din Europa.

Am căutat, totodată, să reafirmăm întregul ansamblu de propuneri ale țărilor socialiste privind dezarmarea, pentru a evidenția modul constructiv în care țările noastre doresc să acționeze pentru realizarea unor progrese reale în toate direcțiile negocierilor pentru dezarmare. Datorită complexității acestei problematice și acuității sarcinilor în domeniu, cea mai mare parte din textul proiectului de comunicat este consacrată acestei teme.

3. Problema privind desfășurarea Reuniunii de la Madrid, deși situată în partea finală a proiectului și ocupă un spațiu modest, am încercat să o prezentăm la nivelul importanței deosebite pe care o dobândește această reuniune în actualul context al vieții internaționale.

Reafirmând pozițiile constante ale țărilor noastre privind necesitatea obținerii la această reuniune a unor rezultate pozitive în toate domeniile prevăzute în Actul final, în proiect este evidențiată îndeosebi necesitatea adoptării unei hotărâri privind convocarea în cadrul procesului general european a Conferinței pentru întărirea încrederii și dezarmare în Europa. Este subliniată, de asemenea, necesitatea reafirmării hotărârii statelor participante de a respecta riguros principiile consacrate în Actul final, de a dezvolta colaborarea reciprocă în toate domeniile și de a asigura continuitatea procesului edificării securității și dezvoltării cooperării europene.

4. Ne-am condus după dorința de a prezenta un proiect de document care să răspundă cerințelor momentului actual, în care cea mai stringentă sarcină o constituie lupta pentru pace, pentru dezarmare, pentru destindere și colaborare. Am căutat ca prin tonul său, proiectul să reflecte politica constructivă de pace a țărilor noastre. Evidențiind pericolul pe care îl reprezintă politica imperialistă, intensificarea cursei înarmărilor, planurile NATO și ale SUA de instalare de noi arme distrugătoare pe continentul european, am căutat, totodată, să subliniem perspectiva pe care o oferă lupta popoarelor împotriva acestei politici, pentru pace, dezarmare și progres și locul important pe care îl ocupă țările socialiste, inițiativele și propunerile lor în această luptă, precum și contribuția de seamă a altor țări, îndeosebi a țărilor nealiniat.

5. În alegerea formulărilor am folosit la maximum documentele comune adoptate în cadrul Tratatului de la Varșovia. Am ținut seama, de asemenea, de părerea exprimate de țările participante prin intermediul ambasadurilor sau în contactele bilaterale. Deși îl prezentăm ca proiect românesc, documentul nu poartă de fapt o amprentă unilaterală, ci ne-am străduit să-l facem în așa fel încât să corespundă pozițiilor adoptate în hotărârea țărilor noastre de a acționa pentru pace, destindere, dezarmare și colaborare internațională.

Apreciam că proiectul elaborat este bază corespunzătoare pentru elaborarea unui proiect comun care să poată fi însușit de miniștrii Afacerilor Externe.

Nu au fost puse întrebări.

Audiența a durat 30 de minute.

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 201-202.

6. 22 noiembrie 1981, Moscova. Telegramă a ambasadorului Traian Dudaș, către adjunctul Ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și directorul Direcției I Relații, ambasadorul Vasile Șandru, privind propunerile sovietice de modificare a proiectului de comunicat al ședinței CMAE.

Ministerul Afacerilor Externe Secret

Telegramă

Expedito Moscova, nr. 051799

21.11.1981/ 17,45

Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului

Tovarășului ambasador Vasile Șandru, directorul Direcției I

La 21 noiembrie a.c., m-am întâlnit cu L.I. Mendelevici, ambasador cu înputerniciri speciale în MAE al URSS, căruia i-am comunicat propunerile de modificări ale textului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care ne-au fost transmise de la București în seara de 20 noiembrie a.c.

L.I. Mendelevici a arătat următoarele:

1. Conducerea sovietică a examinat și a aprobat textul proiectului de comunicat convenit cu partea română și a indicat că el poate constitui o bază pentru convenirea textului final al documentului.

2. Un număr de cinci propuneri privesc aspecte de redactare a textului. Ca urmare, partea sovietică nu va ridica obiecții în legătură cu ele, formularea concretă urmând să se facă în cursul procesului redactării multilaterale. Interlocutorul, precizând că urmează să sosească la București în dimineața zilei de 26 noiembrie a.c., a arătat că punctele respective va putea să le convină cu tovarășul ambasador V. Șandru, înaintea ședinței multilaterale de redactare, la care va adopta o poziție comună cu partea română.

3. Un număr de trei modificări propuse, pagina trei, paragraful doi, pagina patru, paragraful trei, paragraful doi, pagina patru, paragraful trei și pagina cinci, paragraf nou, se referă la problemele principiale și din considerentele prezentate în cursul consultărilor de la Moscova. Ele sunt inacceptabile pentru partea sovietică.

a. Eliminarea completă a paragrafului doi de la pagina trei este inacceptabilă în condițiile în care propunerea sovietică în această problemă prezentată la ONU se bucură de un larg sprijin, inclusiv din partea României și este de așteptat ca Adunarea Generală să adopte o rezoluție, care, într-o formă sau alta, să fie favorabilă acestei propuneri. Dacă s-ar renunța la paragraful respectiv, aceasta ar crea o situație „ciudată și de neînțeles”.

b. În legătură cu paragraful trei de la pagina patru, au fost discutate două variante: prima, cea largă, reflectă întocmai poziția pe care URSS o va adopta la apropiatele negocieri cu SUA de la Geneva, care pornește de la luările de poziții oficiale ale tovarășului L.I. Brejnev, hotărâte pentru mandatul delegației sovietice

la aceste negocieri. Ținând seama de precizarea tovarășului Vasile Șandru că această variantă largă va crea greutăți, s-a elaborat o variantă mai scurtă, care, deși nu a fost agreată de conducerea MAE, ea nu „a fost complet înmormântată”. S-a explicat delegației române necesitatea adoptării primei variante și s-a exprimat rugămintea ca în cazul în care acesta nu va fi acceptată, să se dea acordul cu varianta scurtă. În această situație, L.I. Mendelevici urma să revină la conducere cu o variantă scurtă.

Ideea delegației române privind elaborarea unei variante de mijloc nu a putut fi acceptată. Textul propus acum constituie tocmai o asemenea variantă, este mai amănunțit, dar se referă la problema respectivă în alți termeni. Partea română este rugată să înțeleagă că acest text nu este acceptabil pentru URSS, care nu poate ca la 30 noiembrie, la Geneva, să declare americanilor o poziție, iar a doua zi, la 1 decembrie, să accepte un text, în aceeași problemă, dar în care se folosesc alți termeni.

Aceasta ar însemna, practic, o subminare a poziției URSS la negocierile cu SUA.

Pe baza unui răspuns al părții române că acceptă varianta scurtă, L.I. Mendelevici va reveni cu această variantă la conducerea sovietică pentru a obține aprobările necesare. Pentru a reuși în această tentativă, apreciază că este necesar ca partea română să renunțe la celelalte modificări de conținut.

c. Problema abordată în noul paragraf, la p. 5, a fost examinată de conducerea sovietică care, așa cum s-a comunicat, a apreciat propunerea privind participarea de observatori la negocierile sovieto-americane ca nerealistă. L.I. Mendelevici a adăugat că o asemenea propunere este inoportună, având în vedere că, din punct de vedere procedural, ea ar duce la amânarea cu 6 până la 12 luni a începerii negocierilor sovieto-americane, timp care ar fi folosit pentru pregătirea punerii în aplicare a hotărârii NATO. Participarea altor țări ca observatori ar fi de natură să creeze greutăți de fond în procesul negocierilor. Obstacolele pe care le-ar crea aliații SUA, ar fi folosite de acestea pentru a sabota încheierea cu succes a negocierilor.

4. L.I. Mendelevici a rugat ca partea română să țină seama de înțelegerea realizată în timpul consultărilor de la Moscova privind forma sub care va fi difuzat proiectul de document celorlalte țări. A reamintit că, dacă va renunța la modificările propuse, proiectul de document poate fi difuzat cu mențiunea că a fost întocmit pe baza consultării cu partea sovietică.

5. Interlocutorul a subliniat că va informa imediat conducerea MAE sovietică despre propunerile părții române. Personal, nu vede posibilitatea altor răspunsuri, pentru că, în toate cele trei probleme de fond, poziția a fost aprobată de conducerea sovietică.

Traian Dudaș

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 206–208.

7. 23 decembrie 1981, Washington. Telegramă transmisă de însărcinatul cu afaceri, N. Ionescu, adjuncților ministrului Afacerilor Externe, Maria Groza și Constantin Oancea, referitoare la discuțiile avute în cadrul unei întrevederi la Departamentul de Stat cu directorul pentru țările est-europene, John Davis, și adjunctul acestuia, John Scanlan, privind rezultatele ședinței CMAE de la București; poziția României față de evenimentele din Polonia.

Ministerul Afacerilor Externe

Secret

Telegramă

Expeditor Washington, nr. 074383

23.12.1981/19,00

Tovarășei Maria Groza, adjunct al ministrului

Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului

1. În legătură cu indicațiile primite prin telegrama 1/010897¹, la 22 decembrie a.c., am avut o întrevedere la Departamentul de Stat cu John Scanlan, adjunct al asistentului secretarului Stat John Davis, director pentru țările est-europene. Am prezentat, pe baza aprecierii tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele Republicii, rezultatele bune cu care s-a încheiat ședința de la București a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Am prezentat ideile principale conținute în comunicatul ședinței și în acest context, stadiul negocierilor în problema dezarmării, Reuniunea de la Madrid, pozițiile noastre față de acestea.

Scanlan și Davis au avut cuvinte de apreciere referitoare la poziția României față de problemele discutate în cadrul ședinței Comitetului. Ei au arătat că poziția României evidențiază odată în plus importanța pe care țara noastră o acordă continuu discuțiilor destinate să contribuie la destindere, la pace, la dezarmare, la crearea unui climat care să facă posibilă dezvoltarea unor bune relații între state.

Interlocutorii au subliniat că Statele Unite – ca și România – consideră negocierile de dezarmare, de reducere a armamentelor ca având o mare importanță și doresc ca aceste negocieri, inclusiv cele în curs de la Geneva, să se încheie cu rezultate pozitive. Totodată, au menționat Scanlan și Davis, desfășurarea evenimentelor din Polonia creează „pericole și amenințări” la adresa tratativilor în general, a celor de dezarmare în cazul de față.

Referindu-se la negocierile de la Geneva referitoare la armele nucleare cu rază medie de acțiune, interlocutorii au apreciat că evenimentele „tragice” din Polonia pot afecta tonul și conținutul respectivelor negocieri.

De asemenea, au spus interlocutorii, introducerea stării de asediu și a legii marțiale în Polonia aduc o atingere directă Actului de la Helsinki a cărui semnatară este și Polonia.

---

¹ Document neidentificat în arhivă.

2. În cursul discuțiilor, Scanlan și Davis s-au interesat de poziția noastră față de evenimentele din Polonia. Am expus poziția noastră în legătură cu evenimentele din Polonia, folosind indicațiile primite prin telegramele 7/06730 și 1/011197². Am subliniat că este dreptul și datoria poporului polonez de a rezolva cu forțe proprii problemele complexe și grave în care este confruntat și că, indiferent de măsurile care au fost adoptate, ele sunt de preferat unei intervenții armate din afară, soluție pentru a cărei evitare trebuie să se acționeze și în viitor.

Scanlan și Davis au spus că salută poziția adoptată de România, în special necesitatea de a se reveni cât mai curând la o situație normală în Polonia, ceea ce ar da posibilitatea reluării dialogului între diferite forțe politice poloneze și continuarea procesului de reforme promise chiar de guvernul militar. Au subliniat, totodată, că deocamdată există puține dovezi că s-ar intenționa în curând reîntoarcerea la o situație normală în Polonia.

La întrebarea mea privind măsurile pe care guvernul american le are în vedere în legătură cu desfășurarea evenimentelor din Polonia, Scanlan și Davis au arătat că au fost deja luate o serie de măsuri destinate să exprime „respingerea de către SUA a cursului evenimentelor”. Astfel, a fost suspendată livrarea către Polonia de produse lactate, pe bază de credite.

Au continuat exporturile din SUA către Polonia de produse alimentare din partea persoanelor particulare, a organizațiilor particulare și a unor organizații finanțate de guvernul american. Explicând distincția făcută în continuarea unui gen de livrări și stoparea altuia, interlocutorii au subliniat că administrația a apreciat ca „necorespunzătoare” continuarea ajutorului și a livrărilor directe către guvernul polonez atâta timp cât acesta este autorul măsurilor respective cunoscute care afectează un mare număr de cetățeni polonezi. În prezent, guvernul american examinează adoptarea și a altor măsuri care vor fi anunțate în curând.

Ambasada va informa asupra noilor măsuri ce vor fi luate de administrație.

N. Ionescu

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 99-101.

8. 23 decembrie 1981, Copenhaga. Telegrama însărcinatului cu afaceri Stana Drăgoi, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la întrevvedere avută cu șeful Departamentului politic din MAE danez, Peter Dyvig, privind înmânarea comunicatului ședinței CMAE de la București; informații privind situația din Polonia.

---

² Documente neidentificate în arhivă

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Copenhaga, nr. 025717

Secret
23.XII.1981

Tovarăşului Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe,

Referitor: comunicatul Comitetului Miniştrilor Afacerilor Externe ai ţărilor participante la Tratatul de la Varşovia.

Conform indicaţiilor dumneavoastră, am înmănat domnului Peter Dyvig, şeful Departamentului politic, Comunicatul Comitetului Miniştrilor de Externe ai ţărilor participante la Tratatul de la Varşovia. Ministrul de Externe şi secretarul general s-au scuzat că sunt ocupaţi cu problemele pentru rezolvarea situaţiei interne. După ce am expus elementele principale ale conţinutului comunicatului, poziţia României în problema dezarmării şi securităţii europene, dl. Dyvig a făcut următoarele comentarii:

1. Guvernul danez apreciază ca pozitiv conţinutul comunicatului şi, îndeosebi, felul cum sunt abordate problemele dezarmării şi, în special, [ale] dezarmării nucleare. Danemarca este direct interesată şi angajată în problema dezarmării. A remarcat că s-a dovedit justă poziţia Danemarcei la consiliul NATO care, contrar voinţei ei, a hotărât amplasarea de către SUA a rachetelor cu rază medie de acţiune în Europa. Consideră ca deosebit de importantă poziţia României privind dezarmarea nucleară în special, poziţie care se reflectă cu constanţă atât în activitatea şefului statului preşedintele Nicolae Ceauşescu, cât şi în organismele internaţionale, îndeosebi la ONU şi la Madrid.

Guvernul danez apreciază pozitiv că s-a reuşit începerea negocierilor URSS–SUA la Geneva şi după cât este informat au demarat într-un spirit constructiv de ambele părţi, deşi până în prezent au fost abordate numai problemele de ordin general şi de procedură. Guvernul danez va face tot ce depinde de el pentru a influenţa asupra SUA de a da dovadă de flexibilitate şi a se ajunge la măsuri concrete, măsuri în care, a remarcat interlocutorul, este interesată nu numai Danemarca, dar şi toate statele europene, îndeosebi cele mici şi mijlocii, remarcând preocuparea permanentă a României. De aceea, atât ţările din vest, cât şi celelalte ţări din estul Europei trebuie să influenţeze mai mult pentru a se ajunge în următorii doi ani la soluţii constructive. Danemarca participă permanent la consultările ambasadurilor ţărilor NATO şi îşi va menţine poziţia proprie şi anume că se impune în prezent mai mult ca oricând ca o necesitate vitală, dezarmarea şi asigurarea unor condiţii prielnice destinderii şi dezarmării militare în Europa, inclusiv crearea de zone denuclearizate. Din însărcinarea guvernului [danez], domnul Peter Dyvig a rugat să se transmită Ministerului de Externe al RS România că regina Margareta a II-a şi primul ministru Anker Jorgensen au primit mesajele tovarăşului Nicolae Ceauşescu, preşedintele RS România, şi vor răspunde la acestea numai la începutul lunii ianuarie 1982, datorită activităţii şi preocupării de rezolvare a crizei politice interne.

2. Referindu-se la Reuniunea de la Madrid, consideră că s-a ajuns la unele rezultate care trebuie apreciate și este optimist în ce privește finalul acesteia. După părerea sa, mandatul pentru conferința de dezangajare militară și încredere și probleme ale drepturilor omului pot fi soluționate, deși sunt încă multe dificultăți și poziții controversate. Ca și România, Danemarca are tot interesul ca documentul final să fie un document de substanță, acceptabil pentru toate statele participante și să se continue cursul început la Helsinki. În ce privește candidatura României, ca viitoarea reuniune să aibă loc la București, Danemarca este gata să delibereze favorabil. Mai există însă și candidatura Belgiei. Vor analiza această problemă și în funcție de evoluția evenimentelor, având în vedere că și conferința pentru dezangajare militară și încredere este propusă să aibă loc la Varșovia. Consideră că ambele conferințe să aibă loc în două țări ale Tratatului de la Varșovia este o problemă mai sensibilă. Deocamdată, evenimentele din Polonia ridică unele probleme referitor la ținerea unei conferințe la Varșovia.

3. Domnul Peter Dyvig a întrebat dacă cu prilejul aniversării a 75 de ani a tovarășului Brejnev și la care a participat și tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, s-a discutat și situația din Polonia. Am răspuns că din câte cunosc, vizita tovarășului secretar general Nicolae Ceaușescu la Moscova a fost legată de aniversarea lui Leonid Brejnev și am prezentat poziția conducerii partidului și statului nostru față de evenimentele din Polonia. Domnul Dyvig a exprimat îngrijorarea guvernului danez față de situația din Polonia. Că și în această problemă deosebit de gravă poziția României este similară. Că polonezii pot și trebuie să-și rezolve singuri această problemă fără nici un amestec din afară, că independența și suveranitatea Poloniei trebuie păstrată. Speră că starea de asediu va înceta cât mai curând posibil și că se vor crea condiții pentru a se relua dialogul între forțele responsabile pentru realizarea reformelor preconizate.

Din punctul de vedere al guvernului danez, „Solidaritatea” trebuie să dea dovadă de mai multă prudență, deoarece elemente iresponsabile au creat situația la care s-a ajuns în viața politică și cea socială. Îngrijorează știrile că în Polonia sunt mulți cetățeni arestați și chiar răniți. Speră că generalul Jaruzelski va găsi o soluție care să determine revenirea Poloniei la o activitate normală, democratică. Pentru a veni în sprijinul populației poloneze, guvernul danez a acordat prin Crucea Roșie daneză un ajutor de două milioane de coroane. Însă în Polonia trebuie să se reia activitatea economică, să-și valorifice potențialul de care dispune, deoarece nu este o țară în curs de dezvoltare care să trăiască din ajutoarele altor țări.

Stana Drăgoi

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 95-97.

9. 23 decembrie 1981, Köln. Telegramă a însărcinatului cu afaceri Ion Râmbu către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la întrevvedereă avută cu șeful compartimentului „Securitatea Europeană” din MAE al RF Germania, dr. Joetze, privind comunicatul ședinței CMAE; consecințele evenimentelor din Polonia asupra Reuniunii CSCE de la Madrid.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Köln, nr. 039/ 002

Secret
23.XII.1981/22.00

Tovarășe adjunct al ministrului, Constantin Oancea,
La telegrama dvs. nr. 1/ 010897:

1. Am înmânat la MAE al RF Germania, dr. Joetze, șeful compartimentului „Securitatea Europeană”, textul comunicatului adoptat la recenta ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Cu acest prilej, am făcut o prezentare în legătură cu acest document, în conformitate cu instrucțiunile dvs. Interlocutorul a remarcat că MAE al RFG a obținut deja textul comunicatului, difuzat de Agerpres, care a fost studiat cu atenție. În consecință, partea vest-germană constată cu satisfacție că acest comunicat, spre deosebire de cel de la ședința precedentă, este redactat într-un spirit care invită la dialog. A apreciat, de asemenea, că, în mare măsură, comunicatul conține reafirmări ale unor poziții cunoscute, la care RFG și țările NATO au răspuns la momentul respectiv. RF Germania este dezamăgită că URSS nu manifestă spirit de cooperare în ceea ce privește zona de aplicare a măsurilor de creștere a încrederii, care urmează să fie adoptate la preconizata conferință europeană pentru încredere și dezarmare. RFG ar fi așteptat o schimbare a poziției URSS în această problemă, după vizita lui Leonid Brejnev la Bonn.

2. În cursul convorbirii, Joetze s-a referit pe scurt și la situația din Polonia, reafirmând poziția cunoscută a guvernului RFG. A remarcat, totodată, că poziția SUA în această problemă este excesiv de dură și că americanii încearcă să exercite presiuni asupra aliaților lor, pentru a adopta poziții similare.

Interlocutorul a remarcat că și RFG consideră că autoritățile poloneze au adoptat măsuri excesive, care nu se justificau și care au fost invocate de cercuri din țările occidentale pentru a adopta o atitudine complet negativă față de eforturile guvernului polonez. Și la nivelul guvernului RFG se apreciază că sindicatul „Solidaritatea” a depășit limitele rezonabile, formulând cereri excesive, de natură politică, care nu aveau șanse de realizare în actualele împrejurări geopolitice. Dacă s-ar fi mers mai încet, cu măsuri mai modeste, raționale, procesul de reînnoire și democratizare din Polonia ar fi avut șanse de succes. În prezent, guvernul RFG este preocupat și dorește ca în Polonia să nu se ajungă la folosirea forței, la acte de represiune militară, deoarece, dacă s-ar întâmpla așa, nu ar mai exista nici o deosebire între „o soluție internă” și „o intervenție militară din afară”. Pe de altă

parte, guvernul RFG nu dorește ca, prin aplicarea măsurilor decise la 13 decembrie a.c., în Polonia să se ajungă la situația de dinainte de august 1980.

Dimpotrivă, în RFG s-ar aprecia foarte mult dacă autoritățile poloneze ar da semne concrete că doresc reluarea procesului de reînnoire prin negociere și dialog cu toate forțele social-politice poloneze.

3. Joetze a apreciat că evenimentele din Polonia au avut un impact negativ foarte puternic asupra perspectivelor Reuniunii de la Madrid. În actualele condiții, șansele de reușită la reluarea reuniunii în ianuarie sunt foarte mici, dacă nu nule. A relevat că la reuniunea din 21 decembrie, la Bruxelles a țărilor CEE la nivel de experți, Franța a propus ca la 8 ianuarie, când vor fi reluate lucrările de la Madrid, țările occidentale să determine întreruperea imediată a reuniunii până în luna octombrie. Această propunere nu a fost acceptată, RFG opunându-se ferm.

Ion Râmbu

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 102-103.

10. 31 decembrie 1981, Belgrad. Telegramă a însărcinatului cu afaceri, Nicolae Mihai, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, privind demersurile SUA de a convoca o Reuniune a CSCE la Madrid, care să analizeze situația politică din Polonia.

Ministerul Afacerilor Externe Secret
Telegramă Belgrad
nr. 106163

31.12.1981/9.00

Tovarășului Constantin Oancea,

Conform indicațiilor, am transmis lui Savo Obradovici, adjunct al secretarului federal pentru Afacerile Externe, comunicatul reuniunii miniștrilor de Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. Mulțumind, Savo Obradovici s-a referit numai la Reuniunea de la Madrid, subliniind că în aceste zile, SUA încearcă să determine convocarea, în 6 ianuarie 1981, a Reuniunii de la Madrid pentru a discuta situația din Polonia. Savo Obradovici a spus că Iugoslavia consideră că acțiunea SUA nu este în concordanță cu prevederile Actului Final de la Helsinki pentru că ceea ce s-a întâmplat în Polonia este o competență internă a acestei țări și nu de competența Reuniunii CSCE de la Madrid.

Iugoslavia a intrat deja în contact cu țările neutre și nealiniat participante la Reuniunea de la Madrid pentru a-și explica poziția defavorabilă convocării unei

reuniuni pe tema Poloniei. După opinia iugoslavă se fac tot mai multe eforturi de a se internaționaliza problema poloneză. Din analizele efectuate rezultă impresia că SUA nu sunt mulțumite că nu s-a ajuns la o intervenție sovietică în Polonia. Dacă se producea o intervenția sovietică, SUA și-ar fi îmbunătățit poziția față de țările nealiniat și, în general, față de Lumea a Treia. Acțiunile americane se concentrează în acest moment în direcția demonstrării unei intervenții sovietice sub forma presiunilor.

Din informațiile pe care le deține MAE, turneul asistentului secretarului de Stat al SUA, Eagleburger, n-a dat rezultatele scontate. Europa Occidentală, spre deosebire de SUA, nu este interesată în suspendarea destinderii. Nu se exclude totuși ca la pozițiile americane să se alăture Marea Britanie și politic, dar nu economic, Franța. Poziția țărilor occidentale față de Polonia se înăsprește, însă înăsprirea reprezintă mai degrabă un semnal pentru Moscova că Occidentul va avea o altă poziție în cazul intervenției Tratatului de la Varșovia în Polonia.

Deocamdată, a spus Savo Obradovici, generalul Jaruzelski a dat dovadă că dispune de forță și poate rezolva singur problemele. „Să sperăm că așa se va termina pentru că va apărea o situație deosebit de grea și pentru noi”.

Nicolae Mihai

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 122-123.

11. [...] decembrie 1981, București. Informare a directorului Direcției I Relații din MAE, Vasile Șandru, privind ședința CMAE; evoluția relațiilor sovieto-americane în contextul tratatelor de la Geneva pentru limitarea înarmărilor și dezarmării; rezultatele Reuniunii CSCE de la Madrid; intenția părții sovietice de a coordona acțiunile de politică externă ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia; situația din Polonia.

Cabinetul Ministrului
nr. S/1/399

Secret de serviciu
9.XII.1984

Informare
privind lucrările ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. (București, 1-2 decembrie 1981)

Ordinea de zi a ședinței a cuprins:

1. Stadiul negocierilor în problemele limitării înarmărilor și ale dezarmării și
2. Desfășurarea Reuniunii de la Madrid a reprezentanților statelor participante la CSCE.

Deși nu a figurat în ordinea de zi, caracterizarea situației internaționale a fost prezentă în toate cuvântările. Ministrul sovietic, care a luat cuvântul primul, a apreciat că situația negocierilor asupra limitării înarmărilor și dezarmării este nefavorabilă și că răspunderea pentru aceasta ca și pentru agravarea încordării internaționale o poartă în exclusivitate Statele Unite și NATO. Acest punct de vedere a fost susținut și de ceilalți miniștri cu excepția reprezentantului român.

În spiritul cunoscut de abordare unilaterală s-a subliniat în contrast „politica consecventă de pace a URSS, programul păcii elaborat de Congresul al 26-lea al PCUS” pe care „și l-au însușit celelalte state socialiste”.

A.A. Gromîko a caracterizat poziția SUA, pe un ton pronunțat polemic, drept „agresivă”, „aventuristă”, „o politică îndreptată spre confruntare militaro-politică”. El a afirmat: „Unii ar vrea să vadă în cuvântarea cunoscută a lui Reagan (cuprinzând propunerile privind reducerea rachetelor cu rază medie de acțiune, n.n.) cel puțin o schimbare a tonalității în favoarea păcii. Însă în această cuvântare, ca și în recentul mesaj al lui Reagan către L.I. Brejnev, nu se descoperă elemente noi și cu atât mai puțin elemente pozitive, care să permită să considerăm că în poziția SUA ar fi avut loc vreo deplasare într-o direcție mai bună”.

Ministrul sovietic a apreciat cu scepticism perspectivele negocierilor sovieto-americane de la Geneva. El a arătat: „N-avem certitudine că SUA vor negocia cu acel grad de responsabilitate, pe care îl reclamă importanța problemei. Se pare că ele sunt mai interesate în amplasarea rachetelor lor în Europa Occidentală, decât în obținerea unui acord echilibrat... De aceea nu se poate exclude că SUA vor căuta să târăgăneze negocierile, până când se împlinește termenul fixat de NATO pentru amplasarea rachetelor”.

Este respinsă „opțiunea zero” propusă de SUA, dar ideea unei adevărate „opțiuni zero”, în sensul lichidării totale a armei nucleare în Europa, deși „nu poate deveni în curând o realitate”, trebuie păstrată „în arsenalul nostru”.

A rezultat, în general, că URSS nu așteaptă rezultate pozitive de la negocierile care au început la Geneva, la 30 noiembrie. Acest lucru a fost exprimat și mai direct în convorbiri neoficiale de N.P. Firiubin, adjunct al ministrului de Externe și de alți membri ai delegației sovietice.

În aceeași notă de scepticism s-a referit ministrul sovietic și la negocierile sovieto-americane în problema limitării și reducerii armelor strategice care ar urma să înceapă în primăvara anului 1982. El a subliniat că încă nu există nici o înțelegere fermă, ci doar o „semipromisiune” a guvernului american privind începerea acestor negocieri, afirmând totodată că „cuvântul” administrației Reagan „este adeseori foarte ieftin”.

A.A. Gromîko a arătat în același timp că nu trebuie văzute numai aspectele negative ale situației. El a apreciat că politica SUA nu are perspectivă de succes nici sub aspect militar, nici pe plan politic: „Noi am declarat în repetate rânduri, inclusiv guvernului SUA, că URSS nu va permite încălcarea echilibrului militar creat în lume. Dacă va fi necesar, vom face totul, pentru a anihila încercările SUA de a obține superioritate militară. Avem încredere deplină în posibilitățile și forțele

noastre. Sub aspect politic, linia confruntării întâmpină multe piedici. Așa cum arată faptele, influența politicii de pace a URSS, a altor state socialiste frățești asupra problemelor lumii nu se reduce, ci dimpotrivă crește”.

Toți vorbitorii au salutat începerea negocierilor sovieto-americane de la Geneva cu privire la rachetele cu rază medie de acțiune. Nici un vorbitor însă nu s-a referit, cu excepția ministrului român, la rezultatele concrete cu care ar trebui să se încheie aceste negocieri. Numai ministrul ungar a mai arătat că „așteptăm de la negocierile sovieto-americane întărirea securității popoarelor europene la un nivel mai redus al înarmărilor nucleare”.

Problemele ridicate de partea română privind necesitatea participării într-o formă sau alta și a celorlalte țări europene la negocierile de la Geneva precum și crearea unui comitet consultativ special al statelor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu aceste negocieri, nu au fost abordate de ceilalți miniștri în cadrul ședinței. A.A. Gromîko a declarat însă că „problema mijloacelor nucleare cu rază medie de acțiune privește nemijlocit interesele de securitate ale tuturor țărilor frățești; se înțelege, noi vom informa permanent pe aliații noștri și vom face schimburi de păreri”. El nu a precizat însă cadrul și modalitățile în care intenționează Uniunea Sovietică să realizeze aceasta.

Ministrul de Externe bulgar a arătat că rolul celorlalte țări participante la Tratatul de la Varșovia, în afară de URSS, în legătură cu negocierile sovieto-americane, ar consta în „demascarea manevrelor și conținutului adevărat al propagandei imperialiste, care încearcă să manevreze opinia publică cu scopul de a reduce intensitatea mișcării antirăzboinice din Europa occidentală, de a orienta tășul acesteia împotriva URSS și altor țări ale comunității socialiste”.

În legătură cu celelalte domenii ale dezarmării ministrul sovietic a reafirmat că URSS este gata să negocieze toate aspectele limitării armamentelor și dezarmării. A subliniat necesitatea ca negocierile care se desfășoară deja să fie intensificate, cele care au fost întrerupte de SUA să fie reluate, iar în acele probleme în care până în prezent nu au avut loc negocieri, ele să fie începute fără întârziere.

În ce privește cea de-a doua sesiune specială a Adunării generale ONU consacrată dezarmării, cuvântările s-au limitat, în general la sublinierea necesității buneii ei pregătiri. A.A. Gromîko a propus efectuarea de consultări în legătură cu pregătirea sesiunii în cadrul Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia sau la nivel de adjuncți ai miniștrilor.

Nu au apărut elemente semnificative în legătură cu alte forme de negociere cum sunt Comitetul pentru dezarmare de la Geneva și negocierile de la Geneva.

A.A. Gromîko a subliniat importanța recenteii vizite a lui L.I. Brejnev în RF Germania, dar în ciuda spațiului mare abordat acestei teme, cât și a asigurărilor date că „informează cu titlu confidențial”, ministrul sovietic a menționat doar unele din datele și aprecierile cunoscute din presă, relevând că ambele părți au căzut de acord asupra necesității dialogului internațional. A apreciat că între SUA și aliații lor în Europa Occidentală există contradicții crescânde care trebuie exploatare.

Importanța vizitei lui L.I Brejnev în RFG a fost subliniată și de alți miniștri. O nuanță aparte a avut aprecierea ministrului de Externe al RP Polone, care a subliniat în acest context că în RFG „se păstrează puternice forțe revizioniste și revanșiste precum și tendința de a folosi destinderea pentru realizarea scopului strategic, și anume schimbări politico-teritoriale în Europa sub lozinca unificării Germaniei”.

Delegația sovietică a încercat, prin intermediul delegației bulgare, să introducă în textul comunicatului final al ședinței o apreciere a „importanței deosebite” a dialogului sovieto-vest-german la nivel înalt „pentru întreaga evoluție a vieții internaționale”. Ca urmare a poziției principale a delegației române, referirea în cadrul comunicatului la acest eveniment a fost redusă la aprecierea sa ca „o contribuție la întărirea premiselor” pentru desfășurarea negocierilor de la Geneva.

Mișcarea de masă din Europa occidentală împotriva rachetelor și războiului a fost apreciată unilateral în cuvântarea lui A.A. Gromîko drept „un exemplu al influenței politicii noastre de pace care încurcă cărțile strategilor atlantici, îngreunează realizarea planurilor lor militare, în special în Europa”. Urmând această orientare, miniștrii bulgar, ungar și est-german au insistat asupra folosirii acestor demonstrații în sprijinul politicii sovietice; după cum a spus ministrul de Externe al RDG, ele „deschid posibilități mai mari pentru ofensiva politică și ideologică a țărilor socialiste”. A reieșit că Uniunea Sovietică nu acordă importanță mișcărilor de masă ca un factor de natură să determine trecerea efectivă la măsuri de dezarmare, ci are în vedere doar folosirea lor pentru presiuni asupra SUA.

Atât ministrul de Externe sovietic, cât și alți miniștri au subliniat importanța creării zonelor denuclearizate în diferite părți ale Europei, inclusiv în Balcani. Făcând abstracție de poziția negativă, pe care s-a situat URSS până nu de mult față de inițiativele României în această problemă, ministrul de Externe sovietic a afirmat: „Am acordat și acordăm cel mai activ sprijin creării zonelor denuclearizate – fie în nordul Europei, în Balcani, în Africa, în Orientul Apropiat sau în alte părți ale lumii. Propunerea prietenilor bulgari privind zona denuclearizată este constructivă”.

Ministrul de Externe bulgar a scos în evidență „propunerile prezentate de tovarășul Todor Jivkov la tribuna Congresului al XII-lea al PC Bulgar privind întărirea păcii și securității în zona noastră, precum și dezvoltarea în continuare a colaborării cu țările vecine. Acestui scop deservește crearea zonei denuclearizate în Balcani, precum și propunerea privind convocarea unei întâlniri a conducătorilor statelor balcanice, pentru discutarea acestei probleme”. Nu au fost menționate elemente noi privind modul în care se intenționează promovarea concretă a propunerii șefului statului bulgar. Din discuțiile avute a rezultat că nici partea bulgară, nici cea sovietică nu și-au precizat încă poziția cu privire la măsurile practice care ar trebui întreprinse.

În acest context menționăm și declarația ministrului polonez, care a arătat că guvernul RP Polone examinează posibilitatea ca, în funcție de desfășurarea negocierilor sovieto-americane de la Geneva să promoveze ideea „limitării

armamentelor nucleare în Europa Centrală, care să servească prevenirii și escaladării în continuare a înarmărilor nucleare și înlăturării lor treptate din această zonă”.

Ceilalți vorbitori nu s-au referit la această problemă, dar din convorbiri neoficiale a rezultat că partea sovietică privește cu rezerve ideea poloneză, considerând că punerea ei în discuție ar complica negocierile de la Geneva și chiar pe cele de la Viena. Urmează ca între RP Polonă și URSS să aibă loc consultări pe această temă. Adjunctul ministrului de Externe al RP Polone a arătat, în afara ședinței, că guvernul polonez are nevoie pe plan intern să se afirme cu o inițiativă proprie și întrucât consideră că planul Rapacki sau planul Gomulka nu mai pot fi readuse în discuție, în condițiile actuale, s-au limitat la o idee care ar putea avea mai multe șanse să se bucure de un ecou și să devină un obiect de dialog internațional.

Atitudinea ministrului sovietic față de desfășurarea Reuniunii de la Madrid a fost reținută. El a subliniat că „poziția noastră convenită, fermă și în același timp flexibilă s-a justificat”, că SUA nu a reușit să „lipsească reuniunea de orice conținut constructiv și să o transforme într-un forum pur polemic”. Evaluând progresele realizate și dificultățile existente, el a apreciat că perspectivele reuniunii nu trebuie văzute „numai într-o lumină sumbră” și că Statele Unite și aliații lor nu vor putea să rupă această reuniune, fără a suferi mari daune politice. A reiterat declarațiile făcute de L.I. Brejnev în RFG privitor la mărirea zonei de partea occidentală asupra căreia ar urma să fie extinse măsurile de încredere. El a precizat că URSS nu are în vedere tot Oceanul Atlantic, dar nici numai apele teritoriale ale țărilor vest-europene, spațiu în care „abia dacă poți să stai cu undița”.

Ministrul bulgar a subliniat necesitatea atragerii în mai mare măsură a țărilor neutre și nealiniat „la o muncă și mai activă pentru a lichida dificultățile”, dar ministrul RDG a apreciat că „activitatea țărilor nealiniat necesară pentru succesul reuniunii de la Madrid se reduce, deocamdată, la aceea de a împinge țările socialiste la noi concesii”.

Ministrul de Externe sovietic nu a abordat problema continuării procesului CSCE. În general, însă, nu s-a mai accentuat ca în trecut, condiționarea convocării unei noi reuniuni a statelor participante la CSCE de încheierea cu succes a Reuniunii de la Madrid.

Ministrul de Externe ungar a apreciat că dacă la Madrid nu s-ar reuși convocarea conferinței de încredere și dezarmare în Europa „ar fi mai util pentru noi dacă problema convocării conferinței ar fi transferată la negocierile ulterioare, eventual dacă am reuși să determinăm convocarea unei întâlniri a experților în acest scop. Dacă însă, nici acest lucru nu ar reuși, considerăm că merită să ne gândim, în acest caz, și la amânarea hotărârii până la următoarea reuniune de tip Madrid”.

Ministrul de Externe cehoslovac a subliniat însă: „Noi nu trebuie să permitem luarea hotărârii privind convocarea noii reuniuni până când nu va fi adoptat un document final solid, conținând acordul asupra convocării conferinței pentru încredere și dezarmare în Europa”.

În cuvântările ministrului sovietic și ale celorlalți care urmează poziția URSS, a fost subliniată necesitatea intensificării coordonării politicii externe a

țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. Cel mai mult a insistat în acest sens ministrul de Externe al RDG, care a repetat de câteva ori „necesitatea extremă ca să trecem de la linia comună, la acțiuni ferme convenite în detaliu”, pentru a asigura și mai bine ca „socialismul real să rămână un factor hotărâtor în politica mondială”.

Ministrul de Externe sovietic s-a referit la cuvântarea sa, care numai parțial a fost rostită pe baza textului scris, și la alte aspecte ale situației internaționale:

El a apreciat că politica Franței sub conducerea socialiștilor marchează o înclinare în favoarea atlantismului. În unele probleme, însă, Franța se distanțează de SUA (atitudinea față de țările în curs de dezvoltare, Salvador). Uneori Mitterrand face declarații pozitive ambasadorului sovietic la Paris, pronunțându-se pentru contacte și dialog cu URSS, dar peste câteva zile tot ambasadorului sovietic i se fac declarații în problema Kampuchiei, Afganistanului și armelor nucleare în Europa, pe linia politicii SUA.

Apreciind că Partidul Socialist Francez nu și-a cristalizat încă politica, Uniunea Sovietică va manifesta tact și răbdare pentru a menține și dezvolta colaborarea cu Franța.

Aderarea Spaniei la NATO a fost apreciată ca o problemă serioasă care pune o amprentă negativă asupra situației în Europa. A.A. Gromîko a subliniat că „URSS va fi nevoită să tragă concluziile care se impun și să cântărească posibilitățile pentru măsuri corespunzătoare... Acest lucru privește toate statele noastre ca membre ale organizației Tratatului de la Varșovia și necesită acțiuni coordonate”.

Situația în Orientul Mijlociu a fost caracterizată ca fiind explozivă ca urmare a „acțiunilor agresive neîntrerupte” ale Israelului și „demonstrațiilor militare masive ale SUA cu intenția evidentă de a-și lărgi influența lor militară în această regiune”.

Punctul slab, „flagelul” arabilor îl constituie lipsa de unitate. Deși conducătorii arabi au promis în convorbiri cu partea sovietică că vor acționa pentru unitate, în realitate nu au făcut nimic, iar la Fez nu au putut să se înțeleagă nici măcar asupra problemelor care trebuie discutate.

Referindu-se la întâlnirea pe care a avut-o la New York cu ministrul israelian de Externe, ministrul sovietic a relatat că la propunerea acestuia privind restabilirea relațiilor diplomatice dintre cele două țări, a răspuns că nu sunt condiții pentru aceasta, întrucât Israelul duce o politică agresivă împotriva arabilor și URSS condamnă, în continuare, acordurile de la Camp David.

Uniunea Sovietică se pronunță pentru convocarea unei conferințe internaționale cu „participarea largă a tuturor părților interesate” și consideră irealizabilă „dorința de a fi pe placul agresorului și victimelor acestuia, de a recunoaște tranzacția de la Camp David și o reglementare globală radicală”.

Ministrul sovietic s-a referit la China, menționând că aceasta încă nu a răspuns la propunerile sovietice de reluare a negocierilor privind frontiera comună. A acuzat conducerea chineză de șovinism de mare putere, de servilism față de SUA și NATO. De remarcat că ceilalți miniștri nu s-au referit în nici un fel la China, cu

excepția ministrului polonez, care a menționat-o alături de țările occidentale care duc o „politică obstrucționistă” în Comitetul de dezarmare de la Geneva.

Ministrul de Externe sovietic a arătat că între URSS și SUA au avut loc contacte în legătură cu „presiunea și provocările SUA” împotriva Cubei. URSS a „avertizat în mod ferm” SUA că „Cuba este prietena noastră”. În prezent tensiunea a mai scăzut, însă „normalizarea situației este încă departe”: „Este necesară o mare vigilență și să fim gata, acționând în contact cu prietenii cubanezi, pentru luarea de măsuri corespunzătoare, dacă va fi necesar”.

În privința situației din Polonia, ministrul de Externe sovietic a reiterat poziția exprimată de L.I. Brejnev la Congresul al 26-lea al PCUS și a citat din comunicatul întâlnirii conducătorilor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, din decembrie 1980.

Nici un alt ministru, cu excepția celui polonez, nu s-a referit la situația din Polonia. Acesta a citat din rezoluția Congresului al IX-lea extraordinar al PMUP: hotărârea Poloniei de a-și „aduce contribuția și în viitor la alianță defensivă a Tratatului de la Varșovia și la realizarea politicii coordonate a statelor socialiste” și s-a referit la situația din țară, fără a aduce elemente noi.

În cuvântări sau în discuții cu membrii delegației române nu s-au făcut referiri sau aprecieri necorespunzătoare cu privire la politica externă sau internă a României.

Toți miniștrii participanți la ședință au exprimat mulțumiri conducerii de partid și de stat și ministrului Afacerilor Externe ale țării noastre pentru condițiile create în vederea bunei desfășurări a ședinței.

În discuții cu membrii delegației noastre, membri ai delegațiilor celorlalte state au subliniat că datorită poziției principiale, înțelepte a părții române, această ședință a Comitetului Miniștrilor de Externe a fost cea mai calmă și a avut un caracter deosebit de constructiv.

Propuneri conținute în cuvântările miniștrilor de Externe:

URSS a propus ca într-un moment mai apropiat de cea de-a doua sesiune specială a Adunării a ONU consacrată dezarmării să aibă loc consultări în această problemă, fie la următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, fie la o întâlnire a adjuncților de miniștri ai Afacerilor Externe. Propunerea a fost sprijinită și de alte delegații. În convorbiri neoficiale, membri ai delegației sovietice au arătat că se are în vedere ca următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să aibă loc în primăvara anului 1982, în luna aprilie.

RDG a propus, fără a preciza cadrul și perioada în care să aibă loc, realizarea de consultări privind desfășurarea activității în rândurile opiniei publice și propaganda convenită, folosirea propunerilor țărilor socialiste privind prevenirea războiului nuclear, în scopul stimulării forțelor păcii în Europa, unirea eforturilor țărilor socialiste cu acțiunile mișcării antirăzboinice, noi inițiative multilaterale menite să stimuleze progresul CSCE, pregătirea în vederea celei de-a doua sesiuni speciale a ONU consacrată dezarmării, a „proiectului programului socialist global

de dezarmare”, problemele Lumii a Treia în contextul problemelor cardinale ale omenirii.

Din discuții neoficiale la nivelul experților a rezultat preocuparea părții sovietice pentru elaborarea și convenirea unor forme de instituționalizare pentru crearea unui organism permanent al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în care să se poată efectua consultări permanente și coordonarea acțiunilor de politică externă ale statelor participante. Ei nu au manifestat însă receptivitate față de propunerea părții române privind crearea unui comitet consultativ special în problemele negocierilor sovieto-americane de la Geneva.

Vasile Șandru

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 78-91

12. 7 ianuarie 1982, București. Sinteza a Direcției I Relații adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind reacțiile din capitalele europene față de comunicatul ședinței CMAE de la București; aprecieri referitoare la politica externă a României; consecințele evenimentelor din Polonia asupra Reuniunii CSCE de la Madrid.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe Secret de serviciu
Direcția I Relații

Tovarășului Ștefan Andrei,
membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR,
ministrul Afacerilor Externe

Informare

Referitor: aprecieri cu privire la Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (București, 1-2 decembrie 1981)

Potrivit indicațiilor date, oficiile diplomatice ale Republicii Socialiste România în țările semnatare ale Actului final de la Helsinki, cu excepția celor din statele participante la Tratatul de la Varșovia, au început acțiunea de înmânare a textului Comunicatului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Până în prezent, documentul a fost înmânat Ministerelor de Externe în 16 țări, din 28.

Din informațiile transmise de oficiile noastre diplomatice rezultă următoarele elemente mai deosebite:

1. Nivelul de primire a șefilor misiunilor diplomatice ale RS România a fost în general ridicat: subsecretar de Stat (Londra), secretar de Stat (Lisabona), adjunct de ministru (Belgrad, Atena), subsecretar de Stat adjunct (Ottawa), secretar general (Helsinki) și secretar general adjunct (Ankara), adjunct al asistentului secretarului de Stat (Washington), directori generali, ambasadori și directori din ministerele Afacerilor Externe.

2. Toți interlocutorii, fără excepție, au făcut aprecieri pozitive la adresa politicii externe a RS România, activității neobosite desfășurate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în sprijinul dezarmării nucleare, al întăririi securității în Europa. S-au exprimat păreri în sensul că această poziție a României a imprimat un caracter constructiv, pozitiv și Comunicatului ședinței de la București a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

„Ideile și acțiunile întreprinse de România, personal de președintele Nicolae Ceaușescu – spunea adjunctul ministrului Afacerilor Externe al Greciei – și-au pus amprenta pe documentul adoptat, făcându-l mai accesibil și mai popular opiniei publice internaționale”. Reprezentantul Canadei a subliniat că „spiritul constructiv al Comunicatului este fără îndoială și rezultatul eforturilor României, al cărei prestigiu internațional și-a pus amprenta asupra ansamblului documentului”. Șeful departamentului politic din MAE al Danemarcei aprecia că „poziția României privind dezarmarea, în special dezarmarea nucleară, se reflectă cu constanță atât în activitatea președintelui Nicolae Ceaușescu, cât și în organismele internaționale, îndeosebi la ONU și la Reuniunea de la Madrid”. Din partea MAE al Elveției s-a apreciat „rolul moderator exercitat fără îndoială de România” și efortul țării gazdă pentru „imprimarea unui ton constructiv” la un gen de „texte ale alianțelor ce nu se disting prin flexibilitatea lor”. Din informațiile pe care MAE al Spaniei le deține, „[...] rezultă că textul echilibrat al Comunicatului, dat îndeosebi de nuanțările ce atenuează unele redactări specific sovietice, precum și de unele adăugiri pertinente, constituie și rezultatul eforturilor părții române, depuse în timpul negocierilor prealabile” (ședinței Comitetului, n.n.)³. În Portugalia, spunea secretarul de Stat al Ministerului de Externe al acestei țări, „[...] se dă o înaltă apreciere poziției și inițiativelor României în domeniul relațiilor internaționale”. Subsecretarul de Stat englez menționa că „poziția României în problemele dezarmării corespunde, în esență, cu pozițiile și dorințele Marii Britanii”, iar reprezentantul Departamentului de Stat al SUA evidenția „[...] importanța pe care România o acordă negocierilor destinate să contribuie la destindere, pace, dezarmare, la crearea unui climat care să facă posibilă dezvoltarea unor relații bune între state”.

3. În ceea ce privește conținutul Comunicatului, pozițiile interlocutorilor sunt diferite. Reprezentanții Departamentului de Stat al SUA, Secretariatului federal pentru afaceri interne al RSFI și Ministerului Afacerilor Externe al Finlandei nu au făcut nici un comentariu. Subsecretarul de Stat de la Ministerul Afacerilor Externe al Angliei s-a rezumat să aprecieze că „[...] problemele sunt importante”. În același

---

³ Notă autor document.

timp, reprezentantul RFG a mers mai departe, arătând că a constatat „cu satisfacție” că acest comunicat „este redactat într-un limbaj moderat, într-un spirit care invită la dialog”. Aprecieri asemănătoare a făcut și reprezentantul Ministerului de Externe canadian, care a ținut, însă, să sublinieze că „eficacitatea documentului va fi probată și prin acțiunile ulterioare” ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Aprecieri, de ansamblu, pozitive, au făcut reprezentanții unor țări mici și mijlocii, în sensul că documentul conține „[...] idei prețioase” (Grecia); „În ciuda unor aprecieri din Comunicat pe care partea spaniolă, în principiu, nu le împărtășește, la MAE spaniol există în general o părere pozitivă asupra conținutului acestuia”; „apreciem pozitiv conținutul Comunicatului și îndeosebi felul cum sunt abordate problemele dezarmării și în special ale dezarmării nucleare”(Danemarca) ș.a.

În afară de reprezentanții Ministerelor de Externe ale Turciei, Greciei, Portugaliei, Suediei, ceilalți interlocutori din partea țărilor cărora li s-a înmănat documentul, au abordat, într-o formă sau alta, problemele care au făcut obiectul ordinii de zi a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. S-au observat și aici nuanțe și chiar deosebiri de păreri în pozițiile exprimate.

După aprecierea reprezentantului Departamentului de Stat, „SUA [...] consideră negocierile de dezarmare, de reducere a armamentelor ca având o mare importanță și doresc ca aceste negocieri, inclusiv cele în curs de la Geneva, să se încheie cu rezultate pozitive.”

„Începerea negocierilor de la Geneva, aprecia secretarul de Stat englez, reprezintă un eveniment important și un progres în aceste negocieri va fi binevenit și salutat. El a adăugat: „Datoria celorlalte state este de a sprijini aceste negocieri, fără a le grăbi, astfel ca cele două superputeri să avanseze spre realizarea unor înțelegeri, chiar dacă acest proces se va desfășura lent”. Fără să se refere la propunerile URSS în legătură cu aceste negocieri, el a elogiat pe cele lansate la 18 noiembrie de R. Reagan. În legătură cu Reuniunea de la Madrid, s-a arătat că „[...] delegația britanică acționează pentru elaborarea unui document echilibrat și plin de conținut, în care să fie reflectate toate aspectele, inclusiv problemele umanitare”.

În general, aproape toți interlocutorii au apreciat pozitiv începerea negocierilor sovieto-americane de la Geneva. Mai mult, reprezentantul MAE al Danemarcei a arătat că guvernul danez „[...] va face tot ce depinde de el pentru a influența asupra SUA de a da dovadă de flexibilitate și de a se ajunge la măsuri concrete, în care este interesată nu numai Danemarca, dar și toate statele europene, îndeosebi cele mici și mijlocii [...]”. Danemarca consideră că „atât țările din Vest, cât și cele din Estul Europei trebuie să influențeze mai mult asupra celor două superputeri pentru a ajunge în următorii doi ani la soluții constructive”. În ceea ce o privește, Danemarca, participantă activă la consultările ambasadurilor țărilor NATO, „își va menține poziția proprie și anume că în prezent, se impun, mai mult ca oricând, ca o necesitate vitală, dezarmarea și asigurarea unor condiții prielnice destinderii și dezangajării militare în Europa, inclusiv pentru crearea de zone

denuclearizate”. În legătură cu această ultimă problemă o atitudine aparte a avut reprezentantul suedez: „Cum s-ar putea realiza, se întreba el, o zonă denuclearizată în Nordul Europei atâta timp cât există arme nucleare în Marea Baltică?”.

Pozițiile exprimate în legătură cu Reuniunea de la Madrid nu au adus elemente noi față de cele expuse până acum. Reține atenția „dezamăgirea” reprezentantului MAE al RFG că „URSS nu manifestă spirit de cooperare în ce privește zona de aplicare a măsurilor de creștere a încrederii”, arătând că o schimbare a poziției URSS în această problemă era de așteptat după vizita lui L. I. Brejnev la Bonn.

4. Cu excepția reprezentantului MAE al Turciei, reprezentanții celorlalte Ministere de Externe au legat evoluția situației din Europa și din lume de ultimele evenimente din Polonia.

O poziție dură au exprimat reprezentanții Departamentului de Stat al SUA, („desfășurarea evenimentelor din Polonia creează pericole și amenințări la adresa negocierilor, în general, a celor de dezarmare în cazul de față [...]”), „evenimentele tragice din Polonia pot afecta tonul și conținutul negocierilor de la Geneva”, („aduc o atingere directă Actului final de la Helsinki” etc.). O atitudine asemănătoare a fost exprimată și de reprezentanții Ministerelor de Externe englez și suedez („[...] problema cea mai importantă și mai arzătoare este, în momentul de față, situația din Polonia”).

Deși și din partea celorlalți reprezentanți s-a exprimat dezacordul cu introducerea stării de asediu în Polonia, pozițiile exprimate evidențiază nuanțe semnificative și chiar dezacorduri față de poziția SUA. Astfel, se exprimă „regretul că evenimentele din Polonia împing pe plan secundar unele din prețioasele idei” ale Comunicatului ședinței de la București a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Grecia); „Polonia să-și rezolve problemele”, „evenimentele din Polonia ridică unele probleme în legătură cu ținerea la Varșovia a Conferinței pentru măsuri de creștere a încrederii și dezarmare”, „speranța că starea de asediu va fi ridicată” etc. (Danemarca) „Situația din Polonia a creat îngrijorare în rândul țărilor vest-europene”; „guvernul se menține pe poziția de neamestec în treburile Poloniei”, dar „[...] recurgerea la forță exprimă falimentul oricărui guvern, în cazul de față al celui polonez” (Olanda); guvernul portughez nu dorește să se amestece în treburile interne ale Poloniei, dar consideră că situația creată „nu poate să nu afecteze procesul de destindere”. Reține atenția faptul că reprezentantul MAE al RFG, după ce a expus poziția cunoscută a țării sale în legătură cu ultimele evenimente din Polonia, a apreciat că „poziția SUA în această problemă este excesiv de dură” și că SUA „încearcă să exercite presiuni asupra aliaților lor pentru ca aceștia să adopte poziții similare”.

„Evenimentele din Polonia și declarațiile președintelui american în legătură cu aceste evenimente ar putea duce la mari complicații la Reuniunea de la Madrid”. Dacă nu se vor liniști lucrurile în Polonia, în sensul eliberării persoanelor arestate și reluării negocierilor cu „Solidaritatea”, ședințele Reuniunii de la Madrid „vor fi consacrate unei aspre polemici, iar guvernele occidentale nu vor putea accepta un

document în paralel cu o situație care contrazice tot ceea ce scrie în acesta” (Elveția).

În legătură cu cele de mai sus, propunem:

1. DPC să includă prezenta informare într-un buletin special pentru conducerea de partid și de stat.

2. DR I să trimită prezentul material, după introducerea modificărilor corespunzătoare (fără pct. 2), oficiilor diplomatice din statele participante la Tratatul de la Varșovia, pentru ca, pe baza lui, acestea să informeze verbal Ministerele de Externe din țările respective. O informare similară să se facă și după încheierea acțiunii de transmitere a Comunicatului tuturor țărilor semnatare ale Actului final de la Helsinki.

7 ianuarie 1982

AMAE, Problema 241.1981. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. București, 1-2 decembrie 1981, f. 32-34.

**XXV. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR
EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA
VARȘOVIA. 21-22 OCTOMBRIE 1982, MOSCOVA**

1. 23 septembrie 1982, București. Notă a ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, către secretarul general al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la propunerile sovietice privind ordinea de zi a ședinței CMAE de la Moscova, din 21-22 octombrie.

Ministerul Afacerilor Externe
nr. 2304

Tovarășului Nicolae Ceaușescu
Secretar general al Partidului Comunist Român
Președintele Republicii Socialiste România

Nota

La 23 septembrie 1982, însărcinatul cu afaceri a.i. al URSS la București a transmis din partea ministrului Afacerilor Externe A.A. Gromîko propunerea ca ordinea de zi a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, din 21-22 octombrie 1982, să cuprindă următoarele puncte:

1. Cu privire la reluarea apropiată a lucrărilor Reuniunii de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa.

2. Alte probleme actuale ale securității internaționale îndeosebi în Europa.

Se propune ca schimbul de păreri asupra punctului 2 să aibă caracter de pregătire a Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care va avea loc în luna decembrie a.c. la Praga.

Partea sovietică are în vedere ca, așa cum s-a procedat și la alte ședințe ale comitetului, cele două puncte de pe ordinea de zi să fie examinate împreună.

Ștefan Andrei
23.09.1982

AMAE, Problema 241/1982, 9VI. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 21-22 octombrie 1982, f. 19-20.

2. [...] [octombrie], București. Proiect de mandat pentru delegația română desemnată să negocieze cu partea sovietică ordinea de zi și proiectul de comunicat al ședinței CMAE.

[Ministerul Afacerilor Externe]
Direcția Relații I

Proiect

Mandat

pentru consultările cu partea sovietică în vederea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 21-22 octombrie 1982, Moscova

I. Se va comunica acordul părții române cu ordinea de zi propusă de partea sovietică.

Partea sovietică, în calitate de țară gazdă a ședinței, să prezinte propuneri pentru ordinea de zi a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

Partea română să se pronunțe pentru ca aceasta să cuprindă probleme privind:

a) Reluarea și încheierea lucrărilor Reuniunii de la Madrid a CSCE inclusiv conferința pentru încredere și dezarmare în Europa;

b) Dezarmarea, îndeosebi, dezangajarea militară și dezarmarea în Europa.

II. Structura și conținutul Comunicatului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe:

a) Comunicatul să nu conțină aprecieri generale privind situația internațională, ci să se limiteze la problematica Reuniunii de la Madrid și a dezarmării îndeosebi în Europa.

b) Referitor la Reuniunea de la Madrid să se sublinieze următoarele idei:

- necesitatea ca această Reuniune prin rezultatele sale să constituie un factor important de destindere în Europa și în lume.
- Reuniunea să se desfășoare într-o atmosferă constructivă de lucru, într-un spirit de colaborare. În acest scop statele participante la Tratatul de la Varșovia să cheme toate statele participante la CSCE să manifeste responsabilitate pentru pacea și securitatea popoarelor europene, să dea dovadă de voință politică și de dorința de a conlucra pentru asigurarea unor rezultate care să corespundă așteptărilor popoarelor continentului.
- desfășurarea de până acum a Reuniunii a arătat că deși există deosebiri de poziții s-a creat o bază corespunzătoare pentru realizarea unei înțelegeri. S-a realizat o apropiere a pozițiilor în problemele majore aflate în atenția Reuniunii, iar în multe probleme s-a realizat deja un consens prealabil. Există deci posibilitatea ca într-un timp scurt Reuniunea să se încheie cu adoptarea unui document substanțial și echilibrat.
- țările participante la Tratatul de la Varșovia sunt hotărâte să-și aducă contribuția la aceasta.
- ele consideră necesar să se ajungă la o înțelegere privind convocarea

conferinței pentru creșterea încrederii și dezarmare în Europa și sunt gata să colaboreze cu celelalte țări pentru soluționarea problemelor care au mai rămas deschise legate de această conferință;

- în contextul aspectelor militare ale securității europene să se sublinieze necesitatea renunțării la politica de forță și confruntare, a adoptării unor măsuri de creștere a încrederii, eventual chiar de către Reuniunea de la Madrid;
- să se intensifice, de asemenea, eforturile pentru soluționarea, în conformitate cu principiile și prevederile Actului final, a celorlalte probleme asupra cărora nu s-a ajuns încă la consens, privind colaborarea în domeniile culturii, învățământului, informațiilor, umanitar ș.a.
- să se sublinieze importanța continuării procesului CSCE și poziția țărilor socialiste privind convenirea la Madrid a datei și locului următoarei reuniuni; să se reafirme sprijinul pentru propunerea RS România ca următoarea reuniune să aibă loc la București.
- să se reafirme dorința țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia de a intensifica colaborarea pe bază de egalitate în toate domeniile cu statele participante la CSCE, de a acționa pentru realizarea unei Europe unite în care să fie asigurată independența și securitatea fiecărei națiuni, dreptul său de a-și alege calea dezvoltării economico-sociale fără nici un amestec din afară.

c) Reafirmarea poziției țărilor participante față de problemele dezarmării și, în primul rând, a dezarmării nucleare.

Dezarmarea în Europa:

- reafirmarea poziției României ca tratativele sovieto-americean privind rachetele cu rază medie de acțiune să ducă la rezultate pozitive, la oprirea amplasării și dezvoltării de noi rachete nucleare în Europa, retragerea și distrugerea celor existente, eliminarea definitivă a armamentelor nucleare în Europa. Necesitatea participării într-o formă sau alta a țărilor europene la aceste negocieri.
- sprijinirea altor negocieri privind dezarmarea în special în cadrul Comitetului de la Geneva, precum și negocierile sovieto-americean privind limitarea și reducerea armamentelor strategice.
- depunerea de noi eforturi pentru a se ajunge cât mai curând posibil la un prim acord în cadrul negocierilor de la Viena, privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală. Există posibilități pentru apropierea pozițiilor și disponibilitatea părților participante la Tratatul de la Varșovia de a acționa în această direcție.
- sprijinirea creării de zone denuclearizate în diferite regiuni ale Europei. Transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, fără arme nucleare.
- necesitatea începerii unor negocieri și în alte domenii ale dezarmării (reducerea bugetelor, retragerea trupelor de pe teritorii străine, desființarea bazelor militare, spațiul cosmic etc.).

Reafirmarea pozițiilor privind desființarea concomitentă a blocurilor militare, reducerea activităților lor militare, neextinderea asupra altor zone etc.

AMAE, *Problema 241/1982, 9VI. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 21-22 octombrie 1982, f. 75-78.*

3. 2 octombrie 1982, București. Notă a directorului Direcției I Relații din MAE, Vasile Șandru, către ministrul secretar de Stat, Aurel Duma, referitoare la consultările româno-sovietice privind comunicatul ședinței CMAE; dezacordul părții române față de includerea în document a unor referiri la situația din Polonia și Orientul Mijlociu.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

Tovarășului Aurel Duma
Ministru secretar de Stat

Văzut
adjunct al ministrului
Constantin Oancea

Nota

Referitor: consultări româno-sovietice privind ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

Ambasadorul Mendelevici a prezentat ideile principale ale proiectului de comunicat al ședinței, care conține următoarele elemente principale:

1. Exprimându-se îngrijorarea pentru agravarea situației internaționale se subliniază că aceasta se datorează SUA și NATO care au intensificat cursa înarmărilor în scopul obținerii superiorității militare asupra țărilor socialiste, au blocat negocierile pentru soluționarea problemelor internaționale, sau folosesc aceste negocieri ca un paravan pentru obținerea unor avantaje unilaterale, se amestecă în treburile interne ale altor țări și recurg la sancțiuni, presiuni și măsuri discriminatorii. Se subliniază îndeosebi și se condamnă poziția SUA și NATO față de Polonia și se exprimă sprijinul pentru poporul polonez.

În contextul aprecierii situației internaționale se evidențiază importanța mesajului lui L.I. Brejnev adresat sesiunii speciale a Adunării Generale ONU consacrată dezarmării, prin care se proclamă hotărârea URSS de a nu recurge prima la folosirea armei nucleare; se face, totodată, apel la celelalte puteri nucleare de a urma exemplul URSS.

2. În legătură cu Reuniunea de la Madrid se subliniază că țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia sunt hotărâte să acționeze pentru încheierea

acesteia prin adoptarea unui document de conținut și echilibrat în ciuda încercărilor unor forțe care nu sunt nominalizate, de a folosi Reuniunea în scopuri potrivnice destinderii și de a împiedica încheierea ei cu rezultate pozitive.

Se reafirmă poziția privind necesitatea convocării conferinței pentru întărirea încrederii și dezarmării în Europa, dar nu se exprimă în mod clar cerința asigurării continuității și convocării unei noi reuniuni europene.

3. Din problematica dezarmării sunt abordate negocierile de la Geneva privind euro-rachetele nucleare și limitarea și reducerea armelor strategice, precum și tratativele de la Viena. În toate aceste probleme se formulează critici la adresa SUA și NATO și se subliniază sprijinul pentru propunerile prezentate de URSS.

4. Într-un alineat special se exprimă sprijinul pentru propunerea formulată de L.I. Brejnev în ziua de 20 septembrie a.c. privind angajamentul celor două blocuri militare de a nu-și extinde sfera de acțiune în Asia, Africa și America Latină.

5. Imediat după acest paragraf se abordează problema Orientului Mijlociu, formulându-se condamnări la adresa politicii SUA și Israelului și acuzații de genocid și agresiune; se exprimă sprijinul pentru propunerile prezentate de L.I. Brejnev privind soluționarea problemei Orientului Mijlociu.

6. În încheierea documentului se exprimă atașamentul țărilor participante la Tratatul de la Varșovia pentru politica de pace, destindere, securitate și colaborare și se precizează că următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor de Externe va avea loc la Praga.

De partea română s-a subliniat că, având în vedere că peste puțin timp va avea loc consfătuirea Comitetului Politic Consultativ, comunicatul ședinței Miniștrilor Afacerilor Externe trebuie să fie cât mai scurt. Acest document nu trebuie să conțină o apreciere de ansamblu a situației internaționale, ci să se concentreze asupra problematicii europene și, îndeosebi, asupra Reuniunii de la Madrid pe care să o abordeze în termeni constructivi.

S-a atras atenția că este inacceptabilă abordarea unor probleme din afara Europei și ca atare nu se poate include nimic despre Orientul Mijlociu. De asemenea, nu este acceptabilă abordarea problemei Poloniei.

Partea sovietică a arătat că va difuza proiectul documentului la 6 octombrie a.c. simultan în capitalele țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

Se propune, totodată, că la 14 octombrie să se întrunească, la Moscova, grupa de lucru pentru negocierea textului proiectului de comunicat.

În ziua de 19 octombrie urmează să sosească la Moscova adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe.

În ziua de 6 octombrie va sosi la București ambasadorul L.I. Mendelevici care va rămâne până la 10 octombrie a.c.

2 octombrie 1982

AMAE, Problema 241/1982, 9VI. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 21-22 octombrie 1982, f. 7-9.

4. 16 octombrie 1982, Moscova. Telegramă transmisă de Directorul Direcției I Relații, Vasile Șandru, și ambasadorul Traian Dudaș, referitoare la propunerea delegației poloneze de a include în textul comunicatului CMAE a unei formule privind „încercările de subminare a bazelor politico-juridice ale ordinii de pace în Europa”; refuzul delegației române.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 051597 / 16.10. 1982

Tovarășului ministru Ștefan Andrei,
Tovarășului adjunct al ministrului Constantin Oancea.

În cursul negocierilor de azi, 16 octombrie, în cadrul discutării aprecierii situației din Europa, delegatul polonez a prezentat propunerea de a se lua poziție împotriva „încercărilor de subminare a bazelor politico-juridice ale ordinii de pace în Europa”.

La întrebările care i s-au pus de către unele delegații și de delegația noastră a explicat că are în vedere integritatea teritorială a Poloniei, existența celor două state germane și a Berlinului occidental și împiedicarea accesului RF Germania la arma nucleară.

Întrucât am arătat ca pentru aceste probleme nu este necesară o astfel de formulare pe care delegația noastră nu o poate accepta, delegatul polonez o încercat să promoveze aceeași idee prin alte formulări, „împotriva subminării realităților teritoriale și politice”, sau a „structurii de pace”, sau a „ordinii de pace” din Europa, „împotriva subminării tratatelor și înțelegerilor care definesc realitățile teritoriale și politice din Europa” ș.a. În aceste eforturi a fost ajutat activ de delegatul sovietic, L.I. Mendelevici. Celelalte delegații au intervenit foarte sporadic, iar delegatul ungar nu a luat cuvântul în aceste probleme.

Noi am explicat că nici una din aceste formulări nu este acceptabilă. Am arătat că dacă delegația poloneză dorește o formulare care să sprijine integritatea teritorială și orânduirea sa socială putem elabora un text care să se bazeze pe afirmarea principiilor corespunzătoare ale dreptului internațional, dar în nici un caz nu vom putea accepta o formulă nebuloasă care poate fi interpretată într-un mod inacceptabil pentru noi.

Delegatul sovietic a încercat să promoveze aceeași idee propunând formula „au subliniat importanța caracterului imuabil al recunoașterii fie către toate statele europene a realităților teritorial-politice din Europa statornicite ca urmare a victoriei popoarelor în războiul antifascist și a evoluției postbelice”, formulă inspirată din declarația adoptată Varșovia în luna mai 1980 (cap. I, al.7). Am arătat că nu vedem rostul unei asemenea teze în comunicat, care ar putea doar să provoace mirare în opinia publică și să determine discuții nedorite și nu am acceptat nici această formulare.

În cadrul unor discuții personale în timpul unei pauze, L.I. Mendelevici a spus tovarășului R. Neagu că Uniunea Sovietică este interesată în reafirmarea valabilității

înțelegerilor postbelice dintre marile puteri cu privire la Europa, întrucât, profitând de situația din Polonia, SUA caută să pună sub semnul întrebării aceste înțelegeri, iar în prezent problema nu este de a se obține schimbări favorabile în Europa Occidentala, ci de a nu pierde ceea ce s-a obținut în Europa Răsăriteană.

Delegatul polonez ne-a spus că are mandat ferm din partea conducerii de partid și de stat să includă o prevedere care să corespundă acestui țel și a insistat să acceptăm o formulă care să includă oricare din termenii menționați mai sus.

Am arătat atât lui Mendelevici, cât și delegatului polonez că nu putem accepta în nici o formă o astfel de idee, dar putem să includem poziții ferme privind necesitatea respectării stricte a integrității teritoriale a tuturor statelor europene și a dreptului fiecărui popor de a-și hotărî destinele fără nici un amestec din afară. Ei nu au acceptat acest mod de a soluționa problema.

A reieșit clar că ridicarea de către polonez a acestei probleme a fost determinată de partea sovietică.

Această problemă s-a reflectat și în modul în care se urmărește formularea în comunicat a alineatului referitor la Polonia, când s-a ajuns la discutarea acestei probleme, noi am difuzat propunerea noastră, precizând că este doar un cadru în care vedem posibilă prezentarea acestei probleme și că așteptăm propunerea părții poloneze. Delegatul polonez a cerut să se amâne discutarea problemei. În pauză ne-a explicat că este într-o situație delicată, deoarece personal, ar fi preferat formularea noastră, dar are mandat ferm să nu accepte nici o modificare la formularea din proiectul sovietic, care a fost pusă de acord între conducerile celor două țări înainte de a fi inclusă în proiect. Menționăm că L. Mendelevici ne-a declarat în repetate rânduri că până la difuzarea proiectului în ziua de 6 octombrie, nu au consultat partea poloneză și că aceasta a acceptat în principiu formularea când a primit proiectul, urmând să se pronunțe definitiv în cadrul negocierilor.

Delegatul polonez a insistat să acceptăm o formulare în care pornind de la problema poloneză să se promoveze în fond aceeași idee a imuabilității acordurilor postbelice. Am reafirmat poziția de principiu exprimată inițial.

Urmează ca în cursul zilei de duminică delegatul polonez să prezinte, dacă va primi eventuale instrucțiuni, propuneri privind formularea concretă. Până acum el nu a prezentat nici o alternativă la textul din proiectul sovietic.

AMAE, Problema 241/1982, 9VI. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 21-22 octombrie 1982, f. 32-34.

5. 26 octombrie 1982, București. Sintează realizată de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la ședința CMAE; evaluarea situației internaționale, din perspectiva negocierilor Reuniunii CSCE de la Madrid; tratativele sovieto-americane pentru

reducerea armamentelor nucleare în Europa; situația din Polonia; efectele schimbării guvernului RFG asupra relațiilor Est-Vest.

Ministerul Afacerilor Externe
Cabinetul ministrului
Direcția I Relații
nr. S/1/310

Secret de serviciu
26 octombrie 1982

Tovarășului Ștefan Andrei
membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Străine

Informare

privind lucrările ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor
participante la Tratatul de la Varșovia.
(Moscova, 21-22 octombrie 1982)

Ordinea de zi a ședinței a cuprins două puncte:

1. Cu privire la reluarea apropiată a lucrărilor Reuniunii de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa.
2. Alte probleme actuale ale securității internaționale îndeosebi în Europa.

Deși nu a figurat în ordinea de zi ca punct distinct, caracterizarea situației internaționale a fost prezentă în toate cuvântările. Ministrul de Externe sovietic, care a luat primul cuvântul, a apreciat că răspunderea pentru ascutirea situației internaționale o poartă „linia militaristă, aventuristă promovată de administrația Reagan”. Această apreciere a fost împărtășită de ceilalți miniștri de Externe, într-o formă mai mult sau mai puțin polemică.

În acest context ceilalți miniștri au subliniat sprijinul țărilor lor față de „programul păcii elaborat de congresul al XXVI-lea al PCUS” și față de celelalte propuneri sovietice.

Ministrul de Externe ungar a arătat că singura alternativă la catastrofa nucleară și la războiul rece o constituie coexistența pașnică și că Ungaria acționează pe plan bilateral pentru menținerea relațiilor economice, care s-au stabilit în ultimii zece ani. El s-a pronunțat pentru intensificarea contactelor politice și a dialogului, pentru dezvoltarea relațiilor economice și de altă natură cu țările occidentale.

Ministrul de Externe sovietic a reiterat poziția cunoscută a URSS față de Reuniunea de la Madrid, arătând că țara sa se pronunță ferm pentru încheierea cu succes a reuniunii, pentru un document final de substanță, care să prevadă convocarea conferinței pentru măsuri de încredere, securitate și dezarmare în Europa, pentru continuarea consecventă a procesului general-european. A.A. Gromîko a apreciat că SUA folosește reuniunea pentru campania anti-poloneză și anti-socialistă,

și că, de fapt, SUA nu vor succesul reuniunii, și amenință continuitatea procesului început la Helsinki. În acest sens Washingtonul exercită o puternică presiune asupra țărilor Europei occidentale, în care, însă, sunt forțe interesate în destindere, cu interese economice diferite de ale SUA. Când, însă, se pune problema luptei politice și ideologice, țările vest-europene sunt alături de SUA.

Ministrul sovietic a evitat să facă aprecieri în privința deznodământului de la Madrid. El s-a pronunțat pentru proiectul prezentat de țările neutre și nealiniat ca bază pentru documentul final, pentru contacte cu aceste țări pentru ca ele să adopte o poziție fermă în apărarea acestui proiect, împotriva încercărilor SUA de a-l submina. A.A. Gromîko a apreciat că față de țările occidentale este necesară o atitudine nuanțată, considerând că diferența de poziții între SUA și aceste țări constituie „o rezervă pentru țările socialiste”. El a chemat la „coordonarea și în viitor” a acțiunilor țărilor socialiste, arătând că există posibilitatea unor răsturnări bruște ale situației și că „acționând pentru menținerea și continuarea procesului general-european, pentru îmbunătățirea situației în Europa, desigur, nu putem accepta nici o concesie de principiu. Linia noastră o vom menține consecvent”.

Ministrul de Externe polonez a apreciat că sunt șanse reale de terminare cu succes a reuniunii, dar că aceasta depinde de SUA. El a propus ca țările socialiste participante la reuniune să respingă orice discuție, mai ales legată de măsurile legale adoptate în Polonia, să evite confruntări inutile, dar să demaște acțiunile SUA, și la nevoie, și ale altor țări occidentale, să nu admită nici o schimbare în textul deja convenit al proiectului de document final, să se insiste asupra continuării redactării proiectului de document al țărilor neutre și nealiniat, să se păstreze structura de lucru, să se insiste asupra finalizării mandatului pentru conferința privind măsurile de încredere, securitate și dezarmare în Europa, să lege acordul pentru convocarea următoarei reuniuni de obținerea de rezultate la Madrid și să nu admită discutarea problemei ridicate de Malta, privind schimbarea regulilor de procedură. Ministrul polonez a declarat că forma scurtă a documentului final este inacceptabilă.

Întreaga problematică a **opririi cursei înarmărilor, evitarea războiului nuclear și dezarmării** a fost abordată în cuvântările miniștrilor de Externe în lumina răspunderii SUA pentru intensificarea cursei înarmărilor, a încercării acestei țări de a obține supremația militară. În același timp au fost apreciate pozitiv propunerile țărilor socialiste prezentate în diferite foruri de negociere. În acest context miniștrii mai sus menționați au subliniat „importanța istorică” a angajamentului URSS de a nu folosi prima arma nucleară precum și propunerea sovietică privind **neextinderea sferelor de acțiune ale NATO și a Tratatului de la Varșovia** asupra Asiei, Africii și Americii Latine.

În acest context, ministrul RD Germane, sprijinind propunerea sovietică, a evidențiat necesitatea mobilizării statelor și popoarelor acestor continente împotriva extinderii sferei de influență a SUA și NATO. El a considerat că ar trebui coordonată tot mai mult poziția țărilor participante la Tratatul de la Varșovia față de țările eliberate. Drept exemplu pozitiv în acest sens s-a amintit schimbul de

părerii și informații la nivelul de adjunct de ministru privind Orientul Apropiat.

În legătură cu **tratatul sovieto-american privind reducerea armamentelor** nucleare în Europa, ministrul de Externe sovietic s-a limitat la a arăta că nici după reluarea negocierilor, SUA nu au făcut nici un pas constructiv, menținându-se pe poziția „opțiunii zero” și că americanii urmăresc târăgănarea negocierilor până la termenul stabilit pentru instalarea noilor rachete. El s-a pronunțat pentru folosirea mișcării antirăzboinice din Occident.

Ministrul de Externe ungar a arătat că este necesar ca de pe acum „să ne gândim ce vom face dacă americanii își vor instala rachetele”. El a propus elaborarea unei poziții comune pentru această situație.

Ministrul de Externe al RDG a apreciat că, ținând cont de interesele naționale ale țărilor din Europa occidentală, trebuie să li se explice că relațiile bilaterale nu pot fi rupte de situația în lume și că, aceste relații nu se pot dezvolta în „lumea rachetelor”.

A.A. Gromîko a arătat că la **negocierile privind limitarea și reducerea armelor strategice**, SUA continuă să meargă pe linia lichidării rezultatelor obținute la SALT 2, urmărind obținerea de avantaje unilaterale. El a reiterat poziția URSS de „întărire a stabilității strategice la nivele cât mai joase ale armelor nucleare”.

Ministrul de Externe bulgar a subliniat importanța reactualizării ideii creării **de zone denuclearizate** în diferite zone ale Europei. El a amintit, fără a face precizări, propunerile lui T. Jivkov privind transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare, care s-ar fi bucurat de un larg ecou. A apreciat că situația în Balcani rămâne liniștită, însă SUA exercită, în ultima vreme, presiune asupra Greciei și Turciei. Țările NATO urmăresc destabilizarea în această zonă.

Referirile la **negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală** s-au limitat la criticarea proiectului de acord prezentat de țările occidentale și la sublinierea caracterului constructiv al proiectului de acord al țărilor socialiste.

Toți miniștrii, cu excepția ministrului bulgar s-au referit la **schimbarea guvernului RFG**. A.A. Gromîko a arătat că în primele contacte cu reprezentanții sovietici atât cancelarul Kohl, cât și ministrul de Externe Genscher au dat asigurări în privința continuării liniei de politică externă promovată de guvernul H. Schmidt, a respectării acordurilor existente. Cu toate că noul guvern este forțat să țină cont de raportul de forțe real în Europa și în lume, el va fi mai dispus decât guvernul precedent să asculte de SUA, să contribuie la întărirea alianței militaro-politice cu Washingtonul, la întărirea forței militare a NATO. Uniunea Sovietică va acționa pentru ca guvernul Kohl să abordeze cu grijă relațiile cu țările socialiste și va da „ripostă cuvenită încercărilor de a leza interesele legitime ale comunității socialiste”. Ministrul sovietic a subliniat importanța acțiunii în comun față de RFG.

Toți miniștrii au împărtășit aprecierile ministrului sovietic.

Ministrul de Externe al RDG a acordat un spațiu larg acestei probleme, insistând asupra importanței pe care o au pentru stabilitatea în Europa relațiile

RDG–RFG și asupra consecințelor negative ale schimbării guvernului vest-german asupra situației pe continent.

La rândul lui, ministrul de Externe polonez s-a referit la faptul că noul guvern vest-german „și-a înăsprit tonul față de Polonia” și a declarat că „acordul vest-germano-polonez din 1970 va fi îndeplinit în măsura posibilului”. Schimbarea guvernului vest-german, a arătat ministrul polonez, este în favoarea acelor cercuri, care pun sub semnul întrebării *statu quo*-ul în Europa, ceea ce convine forțelor care urmăresc să „submineze fundamentul păcii europene creat la Ialta și Potsdam”.

Ca și ministrul RDG, ministrul polonez a chemat la coordonarea acțiunilor față de RFG.

Ministrul de Externe al URSS a condamnat încercările de amestec ale SUA în problemele interne ale **Poloniei**. El a luat poziție împotriva încercărilor SUA de a se amesteca în treburile interne și ale altor state socialiste, urmărind „**schimbarea orânduirii sociale din aceste țări**, ceea ce nu poate fi lăsat fără un răspuns ferm”. Aprecierile sovietice au fost împărtășite și de ceilalți participanți.

Oriental Mijlociu. După ce a reiterat poziția cunoscută a URSS față de politica SUA și acordurile de la Camp David, A.A. Gromîko a subliniat necesitatea unei soluționări atotcuprinzătoare și juste. El a evocat coincidențele dintre planul arab și cel sovietic care „permit colaborarea nu numai cu țările arabe progresiste, dar și cu celelalte state arabe”.

A.A. Gromîko, subliniind importanța Consiliului de Securitate, care trebuie să elaboreze și adopte garanțiile punerii în aplicare a reglementării crizei, a arătat că URSS continuă să explice arabilor că ar fi o greșeală să se bazeze numai pe ONU, întrucât SUA pot oricând să blocheze în Consiliul de Securitate orice hotărâre, care nu ar fi favorabilă Israelului. Folosind în cel mai înalt grad posibilitățile ONU în scopul exercitării de presiuni politice asupra SUA și Israelului, este necesar, în același timp, să se acționeze pentru convocarea conferinței internaționale cu participarea tuturor părților interesate.

A.A. Gromîko s-a referit cu titlul informativ la relațiile **URSS cu Franța**, arătând că politica de colaborare și consecvență în relațiile cu Franța dau rezultate. În ultima vreme Parisul dorește mai multe contacte, inclusiv politice. Probabil că relațiile dintre cele două țări vor mai cunoaște încă dificultăți.

Ministrul sovietic a informat pe scurt, de asemenea despre stadiul relațiilor **sovieto-chineze**, arătând că URSS dorește normalizarea relațiilor cu RP Chineză. Deocamdată este prematur să se tragă concluzii privind rezultatele negocierilor la nivel de adjunct de ministru, dar că URSS este dispusă să procedeze cu răbdare. Partea sovietică va încerca să afle dacă partea chineză are intenții pozitive, care să înlesnească normalizarea relațiilor, sau totul se reduce la manevre.

Propuneri conținute în cuvântările miniștrilor de Externe:

RDG a propus, fără a preciza cadrul și data, coordonarea pozițiilor în legătură cu evenimentele din America Centrală, precum și în problemele mișcării de realiniere, mai ales în contextul apropiatei întâlniri la nivel înalt a acestor țări.

A propus de asemenea:

Consultări speciale privind stimularea luptei împotriva amplasării de noi rachete americane în Europa occidentală și un schimb de păreri în legătură cu stabilirea acelor propuneri ale țărilor socialiste care ar trebui să aibă prioritate pentru a fi promovate în activitatea politico-diplomatică.

Convenirea modalităților cele mai eficiente privind sprijinirea proiectului de document final al Reuniunii de la Madrid elaborat de țările neutre și nealiniate.

Analiza comună a problemelor pe care le înfruntă țările în curs de dezvoltare și mai ales cele de orientare socialistă și elaborarea de concluzii pentru colaborarea cu statele Africii, Asiei și Americii Latine. Această propunere se referă și la probleme ca Piața Comună, Berlinul occidental și altele.

Elaborarea de concluzii care decurg din analiza făcută la ședința de A.A. Gromîko privind situația actuală în Orientul Apropiat, în scopul realizării de acțiuni coordonate în primul rând pentru sprijinirea propunerilor sovietice de soluționarea problemelor din zonă.

Intensificarea informației reciproce și a consultărilor în general.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241/1982, 9VI. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 21-22 octombrie 1982, f. 246-255.

6. [21] octombrie 1982, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitor la liniile de politică externă ale conducerii de la București, în direcția destinderii internaționale, prin implicarea în evoluția negocierilor sovieto-americane de la Geneva; cooperarea în Europa și respectarea Acordurilor de la Helsinki; finalizarea Reuniunii CSCE de la Madrid; reducerea armamentelor nucleare și desființarea concomitentă a bazelor militare existente în Europa; propunerea ca viitoarea reuniune a CSCE să se organizeze la București; convocarea unei conferințe internaționale prin care să se reglementeze situația din Orientul Mijlociu.

Stimați tovarăși,

Doresc, în primul rând, să adresez calde mulțumiri gazdelor noastre, tovarășului Andrei Gromîko, pentru condițiile de lucru care ne-au fost create, pentru ospitalitatea și atenția cu care am fost înconjurați.

Îmi exprim convingerea că întâlnirea noastră, schimbul de vederi pe care îl vom avea, vor contribui la colaborarea țărilor noastre în lupta pentru pace, dezarmare, securitate și cooperare în Europa, pentru încheierea cu succes a Reuniunii de la Madrid, pentru soluționarea în interesul tuturor popoarelor a marilor probleme cu care omenirea este în prezent confruntată.

Întâlnirea noastră are loc în condițiile în care în viața internațională s-a ajuns la o gravă încordare. Se intensifică politica imperialistă de dominație, de menținere și reîmpărțire a sferelor de influență, de încălcare a dreptului națiunilor la libertate și suveranitate. Au loc conflicte militare care provoacă victime omenești și mari pierderi materiale, crește pericolul unui nou război mondial. Continuă într-un ritm fără precedent, cursa înarmărilor, în special a celor nucleare; se adâncește criza economică mondială, se măresc decalajele dintre țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare. În lume s-au amplificat vechile contradicții și au apărut altele noi. Se dezvoltă și se accentuează contradicția dintre țările bogate și cele sărace, care devine tot mai mult o contradicție fundamentală a timpului nostru.

Concomitent, se manifestă tot mai puternic voința popoarelor de a acționa pentru a se pune capăt politicii imperialiste de forță și dictat, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru trecerea la dezarmare, pentru independență și colaborare. Are loc o puternică conștientizare a popoarelor care refuză de a mai accepta pasiv o politică externă ce le prejudiciază interesele pe toate planurile, care reclamă dreptul la viață, la libertate, pace și progres.

Suntem, în fond, într-o perioadă de reșezare a raportului de forțe ca urmare a profundelor transformări revoluționare care au loc în lume și de realizare pe această bază, a unui nou echilibru mondial între diferite state și grupări de state. România consideră că, în aceste condiții, cheia de boltă a păcii, securității internaționale și independenței popoarelor o constituie respectarea strictă în relațiile dintre toate statele a principiilor egalității în drepturi, independenței și suveranității naționale, renunțării la forță și la amenințarea cu folosirea forței, neamestecului în treburile interne ale altor popoare.

România consideră că în actualele împrejurări de o deosebită încordare internațională se impun continuarea și intensificarea luptei pentru reducerea tensiunii dintre state, pentru stingerea conflictelor existente și prevenirea apariției altora noi, pentru reluarea politicii de pace, destindere și respect al independenței naționale, pentru soluționarea exclusiv prin mijloace pașnice, prin negocieri, a problemelor existente. Este deosebit de important să se acționeze în mod hotărât pentru ca folosirea forței sau a amenințării cu forța să fie definitiv eliminate din viața internațională. Viața demonstrează că nu există probleme, oricât de complicate, care să nu poată fi rezolvate pe cale pașnică, prin tratative, dacă se pornește de la respectarea dreptului fiecărui popor de a se dezvolta liber și independent, de la interesele generale ale păcii și securității mondiale: „Oricât de grele și anevoioase ar fi tratativele, arăta recent tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie să se meargă numai și numai pe această cale în soluționarea problemelor, renunțându-se cu desăvârșire la soluțiile militare, la acțiunile armate, care duc întotdeauna la distrugeri de bunuri materiale, de vieți omenești, provoacă popoarelor mari pierderi și suferințe”.

În spiritul acestor cerințe majore ale lumii contemporane, România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, acționează cu perseverență pentru oprirea și diminuarea încordării internaționale, pentru îmbunătățirea climatului internațional,

pentru soluționarea politică, în interesul tuturor popoarelor, a marilor probleme cu care este confruntată omenirea, pentru așezarea raporturilor dintre state pe principii noi, democratice și echitabile. Întreaga activitate externă a României este îndreptată în mod consecvent spre conlucrarea și înțelegerea dintre state, spre conjugarea eforturilor tuturor națiunilor în scopul eliminării cu desăvârșire a forței din raporturile interstatale, al apărării libertății și independenței popoarelor, al dreptului fundamental al omenirii, al națiunilor de a trăi în pace, într-o lume a colaborării și înțelegerii, fără arme și fără războaie.

Stimați tovarăși,

Este cunoscută îngrijorarea tot mai puternică pe care o manifestă popoarele europene față de acumulările fără precedent de armamente și efective militare din Europa, față de încordarea tot mai mare pe continentul nostru. Această preocupare a crescut și mai mult odată cu planurile NATO de dezvoltare și amplasare în Europa a unor noi tipuri de rachete nucleare, ceea ce face să sporească primejdia unui război nuclear pe continent. Față de acest pericol popoarele din Europa au luat o poziție fermă prin ample manifestări pentru pace și dezarmare, ce au avut loc în numeroase țări europene, inclusiv în țări socialiste.

România a salutat începerea tratativilor dintre URSS și SUA în problemele mijloacelor nucleare cu rază medie de acțiune în Europa, ca și pe cele referitoare la armamentele strategice. După cum se cunoaște, tovarășul Nicolae Ceaușescu s-a adresat personal tovarășului Leonid Ilici Brejnev și președintelui Reagan, tuturor conducătorilor de stat ai țărilor care au semnat Actul Final de la Helsinki, cu apelul de a se face totul pentru înlăturarea pericolului pe care îl creează amplasarea de noi rachete cu rază medie pentru Europa. Răspunsurile pe care le-am primit din partea celor mai multe dintre state atestă că această preocupare a noastră, a poporului român, este împărtășită de națiunile europene.

Considerăm că este absolut necesar să se acționeze cu hotărâre de ambele părți pentru asigurarea succesului negocierilor de la Geneva, pentru oprirea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa, pentru reducerea și distrugerea celor existente, pentru eliminarea de pe continent a tuturor armelor nucleare.

Ținând seama de faptul că obiectul negocierilor sovieto-americane de la Geneva constituie o problemă de interes vital pentru toate țările continentului și le afectează propria lor securitate, România a considerat și consideră necesar ca toate statele europene să participe, într-o formă sau alta, la aceste negocieri.

Suntem, de asemenea, de părere că trebuie acționat pentru impulsivarea negocierilor de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală, căutându-se în mod constructiv elemente de apropiere între propunerile existente. Realizarea unui prim acord în cadrul negocierilor de la Viena, chiar cu o valoare simbolică, ar avea un impact pozitiv asupra opiniei publice, asupra climatului european și a procesului de dezarmare.

Stimați tovarăși,

Condițiile existente în Europa fac mai necesar decât oricând să acționăm cu

fermitate pentru o politică de destindere, de pace și dezarmare, de securitate și cooperare pe continent.

În acest context, continuarea și adâncirea procesului multilateral, început acum zece ani la Helsinki, dobândește o semnificație și o însemnătate deosebită pentru însuși viitorul popoarelor europene. De aceea, partidul și statul nostru au acordat de la început o importanță deosebită Reuniunii de la Madrid, care este chemată să contribuie la reluarea politicii de destindere, să dea un nou impuls înfăptuirii Actului final de la Helsinki, conceput ca un tot unitar.

Considerăm că este necesar ca țările socialiste să acționeze împreună cu celelalte state pentru încheierea cu rezultate de substanță, într-un timp cât mai scurt, a lucrărilor Reuniunii, pentru ca aceasta să nu mai fie prelungită și să nu cadă din nou pradă unor polemici sterile și unor confruntări care nu servesc cauza securității și colaborării între statele participante.

Și noi apreciem că proiectul de document prezentat de țările neutre și nealiniat constituie o bază pe care se poate lucra, pentru convenirea textului final.

Aș dori să subliniez că noi considerăm însă că este deosebit de important ca, indiferent de forma și întinderea documentului final, să acționăm pentru ca Reuniunea de la Madrid să convină asupra câtorva chestiuni esențiale :

- să convenim convocarea, în cadrul procesului multilateral inițiat la Helsinki, a Conferinței pentru măsuri de încredere și dezarmare în Europa. Tocmai plecând de la situația internațională actuală și pericolele grave pe care le implică politica de înarmare în Europa, trebuie să acționăm ca la Madrid să se situeze pe primul plan adoptarea de înțelegeri care să contribuie la creșterea încrederii, să deschidă calea opririi cursei înarmărilor și trecerii la măsuri de dezangajare militară și de dezarmare. Aceasta ar răspunde și cererii tot mai puternice a maselor populare, manifestațiilor tot mai numeroase care au loc pentru oprirea cursului periculos al evenimentelor și trecerea la măsuri de dezarmare în Europa;
- să reafirmăm angajamentul statelor participante de a aplica strict în relațiile reciproce și în raporturile cu alte țări principiile stipulate în Actul final;
- să adoptăm înțelegeri care să ducă la dezvoltarea relațiilor politice, economice, tehnico-științifice, culturale și în alte domenii între statele participante, să convină măsuri menite să stimuleze aplicarea integrală a Actului final al CSCE;
- să asigurăm continuitatea CSCE, a aceluia cadru organizat, în care statele europene să poată discuta problemele de interes comun, de întărire a încrederii și colaborării, de întărire a păcii.

În acest scop, este foarte important ca țările socialiste să acționeze pentru ca la Madrid să se stabilească data și locul următoarei reuniuni. După cum cunoașteți, România s-a oferit să găzduiască la București viitoarea reuniune a reprezentanților statelor participante la CSCE și îmi exprim încrederea că celelalte țări participante la Tratatul de la Varșovia vor continua să sprijine această candidatură, acționând alături de noi în această privință.

Considerăm că la Madrid ar trebui, de asemenea, să se discute și să se convină și modul în care se va marca împlinirea a zece ani de la semnarea Actului Final, eventual prin ținerea unei ședințe festive în 1985.

Va trebui să vedem, totodată, ce grupe de experți pe teme de interes comun ar urma să funcționeze până la reuniunea următoare și cum vom putea să stabilim un mecanism de concertare și conlucrare între statele participante.

Este, după părerea noastră, deosebit de important ca în dialogul cu celelalte state participante să subliniem caracterul total nefertil și dăunător al aducerii în cadrul Reuniunii a problemelor care ies din problematica europeană propriu-zisă sau al oricărei abordări a problemelor interne dintr-o țară sau alta și care, în spiritul Actului final, sunt de competența exclusivă a poporului din țara respectivă.

Actul final de la Helsinki a plecat tocmai de la luarea în considerare a realităților postbelice din Europa, unde, așa cum se știe există state cu orânduirii sociale diferite și unde problemele coexistenței pașnice nu sunt o chestiune teoretică, iar respectarea principiilor coexistenței pașnice, inclusiv al neamestecului în treburile interne, constituie o condiție *sine qua non* a unei colaborări și securități reale. În acest sens, încercările de a cere unei țări socialiste sau alteia sau tuturor țărilor socialiste să schimbe ori să-și organizeze o latură sau alta a activității politice și economico-sociale după măsura și caracterul organizării capitaliste a societății este nu numai total inacceptabilă și de neconceput și ca atare trebuie respinsă în mod ferm, dar creează obstacole insurmontabile pe calea orientării eforturilor comune în direcția destinderii, securității și colaborării pe continent.

Aș dori, de asemenea, să menționez că și în problema drepturilor omului este important să dovedim o poziție ofensivă și activă și să menționăm că nu avem nici un motiv să dovedim teamă de a aborda această problemă. Trebuie avut însă în vedere că, așa cum a reieșit și din cuvântările șefilor de state și guverne la Conferința de la Helsinki, în acest domeniu există o diferență fundamentală de abordare, țările socialiste punând accentul și asigurând dreptul la muncă și nu la șomaj, la pregătire, formare și instruire, deplina egalitate în drepturi a femeii și bărbatului, lichidarea oricăror discriminări, garantarea dreptului la viață, libertate și pace.

Considerăm necesar, stimați tovarăși, ca în vederea atingerii acestor obiective, atât în consultările pe care le vom avea, cât și la Reuniune, țările socialiste să acționeze ca lucrările să decurgă într-o atmosferă de lucru pozitivă, pentru a se lăsa deoparte problemele care nu fac obiectul ordinii de zi a Reuniunii.

Respingând tendințele de scindare a Europei, considerăm că este necesar să orientăm toate eforturile pentru a se ajunge la reluarea politicii de destindere, pentru relații de încredere reciprocă și cooperare între toate statele, pentru o Europă unită, bazată pe respectul orânduirii sociale și al independenței fiecărei țări, în care toate statele să conlucreze rodnic, pe bază de egalitate și respect reciproc, iar fiecare națiune să se poată dezvolta liber, fără nici un amestec din afară.

În cadrul procesului de edificare a securității și înfăptuire a dezarmării în Europa, România acționează cu consecvență pentru dezvoltarea colaborării și creșterea înțelegerii în Balcani, pentru instaurarea unui climat de prietenie și de

bună vecinătate în relațiile dintre țările din regiune, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă lipsită de arme nucleare, de baze militare și de trupe străine.

Amplul dialog pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu îl are cu conducătorii celorlalte țări balcanice, formele de colaborare bilaterală și multilaterală între țările din această regiune se înscriu, în mod firesc, în procesul inițiat de Conferința de la Helsinki, constituind o contribuție semnificativă la edificarea securității și cooperării pe continentul nostru.

În acest context, aș dori să reamintesc inițiativa secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la realizarea unei întâlniri la nivel înalt a statelor din regiune, pentru a discuta împreună căile de întărire a încrederii, a colaborării și păcii în Balcani, de transformare a acestei regiuni într-o zonă fără arme nucleare.

Stimați tovarăși,

Necesitatea încheierii cu rezultate pozitive a Reuniunii de la Madrid, a eforturilor pentru reluarea politicii de destindere, pace și colaborare dobândește întreaga sa semnificație pe fondul situației internaționale actuale care confirmă cu deosebită pregnanță faptul că încetarea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare, și în primul rând la dezarmarea nucleară, au devenit un imperativ, constituie problema centrală a timpului nostru. În lume s-au acumulat cantități de armamente ce depășesc cu mult orice necesități raționale de apărare, punând în pericol existența vieții pe pământ, a civilizației umane.

După cum se știe, forumurile de negocieri în domeniul dezarmării nu au reușit să obțină rezultate de natură să pună capăt cursei înarmărilor, care și-a accelerat continuu ritmul. Cea de-a doua sesiune specială a ONU consacrată dezarmării nu a putut adopta nici ea hotărâri de fond. Trebuie apreciat însă că la sesiunea specială s-au formulat propuneri de o deosebită importanță. După cum am arătat recent și la ONU, considerăm că propunerile prezentate trebuie examinate cu cea mai mare atenție pentru a se identifica elementele lor comune, care să stea la baza elaborării programului global de dezarmare, a activității în toate forurile de negociere în problemele dezarmării.

Din înputernicirea tovarășului Nicolae Ceaușescu și în baza mandatului încredințat de către Marea Adunare Națională, delegația română a prezentat la sesiunea specială poziția și propunerile României cu privire la problemele dezarmării, propuneri care au fost reafirmate și la actuala sesiune a Adunării Generale a ONU.

Dorim să subliniem că România acordă cea mai înaltă prioritate opririi înarmărilor în domeniul nuclear și dezarmării nucleare. Avem în vedere, în primul rând, încetarea producției de arme nucleare și trecerea la reducerea treptată a stocurilor existente până la lichidarea lor totală, interzicerea definitivă a tuturor armelor nucleare și a celorlalte arme de distrugere în masă. Noi am propus ca procesul să înceapă prin reducerea substanțială a armamentelor nucleare de către puterile care dețin cele mai mari arsenale nucleare, de exemplu cu 50% în prima fază, ca un pas spre eliminarea totală a armelor nucleare. În cadrul eforturilor

îndreptate în această direcție considerăm că, alături de angajamentul de a nu folosi primul arma nucleară și alte inițiative formulate de Uniunea Sovietică, se înscriu și recente propuneri avansate de URSS, la cea de-a 37-a sesiune a Adunării generale a ONU, privind încetarea generală a experiențelor cu arma nucleară și înlăturarea primejdiei unui război nuclear și asigurarea dezvoltării în securitate a energiei nucleare, pe care țara noastră le sprijină.

România consideră că este de o mare importanță să se asigure înghețarea cheltuielilor militare la nivelul anului 1982 și trecerea la reducerea lor până în 1985 cu 10-15%, iar fondurile astfel eliberate să fie folosite, o parte, pentru sprijinirea eforturilor țărilor în curs de dezvoltare, iar cealaltă parte, pentru dezvoltarea economică și socială a țărilor care efectuează această reducere. Ne exprimăm speranța că țările socialiste vor sprijini și se vor angrena în eforturile vizând înghețarea și reducerea bugetelor militare și elaborarea principiilor care să guverneze activitățile statelor în acest domeniu și dorim să realizăm o strânsă colaborare pe această linie.

Acordăm, de asemenea, o deosebită însemnătate adoptării unor măsuri eficiente de reducere a armamentelor convenționale, de creștere a încrederii între state care dobândesc o proeminență din ce în ce mai mare în negocierile de dezarmare și pot avea o înrăurire pozitivă și asupra negocierilor în domeniul armelor nucleare. În acest sens, România s-a pronunțat pentru convenirea între cele două blocuri militare principale existente în lume, în general între cele două părți, a unui plafon cât mai redus pentru principalele armamente – avioane, tancuri, nave de luptă, rachete, tunuri grele și altele.

Pornind de la faptul că în viața internațională s-a accentuat lipsa de încredere, care se răsfrânge negativ și asupra climatului în care se desfășoară negocierile din domeniul dezarmării, România consideră că ar avea o importanță deosebită pentru stimularea acestor negocieri garanțiile că măsurile vizând oprirea cursei înarmărilor vor asigura securitatea egală pentru toate statele, cu luarea în considerare a cerinței legitime de realizare a echilibrului militar, însă nu pe calea creșterii înarmărilor, ci la nivele cât mai reduse, prin trecerea la dezarmare sub control internațional corespunzător. Acesta este sensul în care ne-am pronunțat pentru crearea în cadrul ONU a unui organism internațional investit cu dreptul de a controla și inspecta realizarea măsurilor de dezarmare adoptate.

Totodată, este necesar să se acționeze conform înțelegerilor convenite între statele noastre pentru retragerea trupelor și lichidarea bazelor militare de pe teritoriile străine, reducerea forțelor armate și armamentelor, restrângerea activității militare a blocurilor și desființarea lor concomitentă, începând cu lichidarea organismelor militare.

Stimați tovarăși,

În prezent, când situația internațională este marcată de o gravă încordare, considerăm că este necesar ca țările socialiste, promotoare consecvente ale destinderii și dezarmării, să-și intensifice eforturile pentru a nu permite ca situația să se deterioreze și mai mult, pentru a se pune capăt cursei înarmărilor și a se

demara procesul dezarmării, venind, în acest scop, cu propuneri concrete, păstrând permanent inițiativa.

România apreciază că pentru a se crea condiții prielnice dezarmării trebuie să se acționeze în același timp cu hotărâre pentru eliminarea din viața internațională a tuturor factorilor care generează tensiuni.

Situația gravă din Orientul Mijlociu, îndeosebi ca urmare a acțiunilor agresive ale Israelului împotriva Libanului și populației palestinienilor din această țară, creează o profundă preocupare.

România a condamnat ferm invazia militară israeliană în Liban și atrocitățile săvârșite împotriva populației civile din taberele de refugiați din Beirutul de vest, în condițiile ocupării acestei părți a orașului de către trupele israeliene.

Ne pronunțăm cu tărie pentru retragerea urgentă a trupelor israeliene din Liban, pentru garantarea independenței și suveranității naționale, a unității și integrității teritoriale a Libanului, pentru o largă reconciliere a tuturor forțelor politice din Liban, în vederea reconstrucției țării, instaurării păcii și libertății ei.

În condițiile actuale, este necesar să se intensifice eforturile pentru o reglementare pașnică globală în zonă, care să ducă la retragerea Israelului din teritoriile ocupate în 1967 și la soluționarea problemei poporului palestinian pe baza dreptului la autodeterminare și constituirea unui stat palestinian independent, la garantarea independenței și integrității tuturor statelor din această regiune.

România se pronunță pentru convocarea unei conferințe internaționale sub auspiciile ONU, cu participarea tuturor statelor interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei, ca reprezentant unic al poporului palestinian.

Considerăm necesar, de asemenea, să înceteze luptele între Iran și Irak, ca trupele ambelor părți să fie retrase la frontierele internaționale dinaintea începerii războiului și să se treacă la soluționarea politică a problemelor dintre cele două țări.

Consecventă poziției sale de principiu, de sprijinire a luptei popoarelor pentru lichidarea deplină a dominației coloniale, a discriminării rasiale, România își manifestă solidaritatea activă cu poporul namibian, care, sub conducerea SWAPO, luptă pentru redobândirea independenței naționale depline. Condamnăm actele de agresiune ale Republicii Sud-Africane împotriva statelor vecine.

Suntem preocupați de problema subdezvoltării, a împărțirii lumii în țări bogate și sărace ca rezultat al politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, al persistenței unor raporturi economice interstatale inechitabile, care determină adâncirea decalajelor economice dintre țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare, generează instabilitate și tensiune în viața internațională, agravează criza economică mondială.

Considerăm de aceea necesar să se acționeze cu mai multă hotărâre pentru lichidarea subdezvoltării, pentru accelerarea progresului economico-social al țărilor sărace, pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale. În această direcție acționăm pentru angajarea fără întârziere a negocierilor globale pentru examinarea și soluționarea problemelor fundamentale ale cooperării economice internaționale.

Aceasta se impune cu atât mai mult cu cât economia mondială cunoaște o evoluție deosebit de gravă, care, în condițiile interdependenței crescânde, afectează toate popoarele lumii. Este deci în interesul tuturor statelor, indiferent de mărime, orânduire socială sau grad de dezvoltare, să acționeze prin eforturi comune pentru eliminarea factorilor ce amplifică artificial criza, pentru găsirea unor soluții rezonabile conflictelor și contradicțiilor economice, pentru așezarea raporturilor economice dintre state pe baze noi, echitabile.

Stimați tovarăși,

Complexitatea deosebită a problemelor internaționale necesită participarea activă a tuturor statelor la viața internațională. Avem în vedere în mod deosebit rolul tot mai mare pe care trebuie să-l aibă în viața internațională țările mici și mijlocii, țările nealiniat, țările în curs de dezvoltare, vital interesate în soluționarea democratică a problemelor, în asigurarea independenței și securității fiecărei națiuni.

Considerăm că ONU, care oferă cadrul organizatoric necesar participării tuturor popoarelor la soluționarea problemelor internaționale, are o misiune importantă. Se impune ca hotărârile ONU să fie respectate și să se aducă îmbunătățiri Organizației, în așa fel încât aceasta să poată asigura îndeplinirea funcțiilor sale în soluționarea problemelor pe calea pașnică a tratatelor, în asigurarea colaborării între toate statele, în realizarea unei păci trainice în lume.

În încheiere, doresc din nou să exprim convingerea că schimbul de păreri pe care îl efectuăm în cadrul acestei ședințe ca și documentul pe care îl vom adopta se vor înscrie ca o contribuție constructivă a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia la eforturile pentru edificarea securității și cooperării în Europa, pentru destindere, dezarmare, pace și cooperare pe continentul nostru și în întreaga lume.

Vă mulțumesc pentru atenție.

AMAE, Problema 241/1982, 9VI, Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 21-22 octombrie 1982, f. 168-183.

7. [22] octombrie 1982, Moscova. Comunicatul ședinței CMAE referitor la apelul statelor membre ale Tratatului de la Varșovia privind destinderea internațională și limitarea armelor nucleare din Europa; respectarea Acordului final de la Helsinki și condamnarea sancțiunilor economice americane față de Polonia; finalizarea Reuniunii de la Madrid prin convocarea unei Conferințe pentru măsuri de creștere a încrederii, securității și dezarmare în Europa; propunerea ca cele două blocuri militare să nu-și extindă sfera de influență în Asia, Africa și America Latină; reluarea negocierilor sovieto-americane SALT II de la Viena; reglementarea situației din Orientul Apropiat.

Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 21-22 octombrie 1982 a avut loc, la Moscova, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală de la Varșovia.

La ședință au participat: Petăr Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, Bohuslav Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, Oskar Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, Ștefan Olszowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, Frigyes Puja, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, Andrei Gromîko, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Au fost examinate probleme ale întăririi păcii și securității în Europa, continuării procesului destinderii și dezvoltării colaborării internaționale, îndeosebi în legătură cu apropiata reluare a lucrărilor Reuniunii de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa. A avut loc, de asemenea, un schimb de vederi cu privire la alte probleme actuale ale securității internaționale.

1. Participanții la ședință au relevat cu mare îngrijorare că situația internațională a devenit tot mai complexă ca urmare a intensificării acțiunilor periculoase ale cercurilor imperialiste și în primul rând ale imperialismului american, a politicii acestora de forță, amenințare și dictat, de consolidare și reîmpărțire a sferelor de influență, de amestec în treburile interne ale statelor independente, de intensificare a cursei înarmărilor în scopul deteriorării stabilității internaționale și obținerii superiorității militare. Această politică subminează singura bază reală de reglementare a problemelor acumulate în viața internațională, pe calea tratativilor, bazate pe respectul reciproc al independenței și suveranității, egalității în drepturi și intereselor legitime ale tuturor țărilor. A fost exprimată, de asemenea, neliniștea în legătură cu izbucnirea unor noi conflicte militare și situații de criză în diferite regiuni, precum și cu agravarea problemelor economice cu care se confruntă omenirea în prezent.

Toate acestea provoacă o creștere însemnată a pericolelor la adresa păcii, independenței popoarelor, destinderii și colaborării între state, asupra cărora s-a atras atenția în Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia, din 15 mai 1981.

În același timp, participanții la ședință au evidențiat hotărârea popoarelor de a desfășura tot mai amplu lupta pentru pace și oprirea cursei înarmărilor, pentru dezvoltare independentă și progres, pentru colaborare internațională pe bază de egalitate.

În numele țărilor lor, ei au declarat că statele participante la Tratatul de la Varșovia vor depune și în viitor toate eforturile pentru oprirea procesului agravării încordării în înlăturarea pericolului de război, obținerea de progrese în domeniul limitării și reducerii armamentelor, în special nucleare.

În acest context, statele reprezentate la ședință, fiind convinse că asumarea de către toate puterile nucleare a angajamentului de a nu folosi primele arma nucleară ar avea, în condițiile actuale, o importanță excepțională pentru prevenirea unui război nuclear, au salutat și au sprijinit angajamentul asumat în acest sens de Uniunea Sovietică, despre adoptarea căruia s-a anunțat, în mesajul adresat de L.I. Brejnev celei de-a II-a sesiuni speciale a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării. Ele consideră necesar ca angajamente similare să fie asumate de toate celelalte puteri nucleare care nu au făcut aceasta până în prezent.

La ședință s-a subliniat că interesele păcii și securității cer imperios ca toate statele să dea dovadă de o înaltă răspundere și de voință politică pentru a se ajunge la înțelegeri constructive în problemele internaționale actuale, pentru a se renunța la orice tendință de a obține avantaje unilaterale, pentru a se respecta cu strictețe principiile și normele general-acceptate ale dreptului internațional, tratatele și acordurile încheiate.

2. Examinând situația din Europa, participanții la ședință au relevat accentuarea liniei anumitor forțe din Occident spre confruntare, în condițiile când pe continent sunt concentrate uriașe forțe armate și armamente, inclusiv arme de distrugere în masă, îndeosebi nucleare. În acest context, ei au atras din nou atenția asupra pericolului deosebit pe care îl prezintă hotărârile NATO privind amplasarea în Europa occidentală de noi rachete nucleare americane cu rază medie de acțiune, pentru care, în unele țări, au început deja pregătirile.

Ei s-au pronunțat în mod hotărât împotriva oricăror acțiuni îndreptate spre subminarea valorii tratatelor și acordurilor încheiate care definesc realitățile teritorial-politice din Europa spre încălcarea Actului final de la Helsinki, deteriorarea dialogului politic și a contactelor intereuropene, a legăturilor economice și comerciale, științifice și tehnice, care s-au statornicit și s-au dezvoltat în ultimele decenii, precum și spre amestecul în treburile interne și adoptarea de măsuri discriminatorii împotriva țărilor socialiste.

Statele reprezentate la ședință condamnă ferm orice forme de amestec din afară în treburile interne ale Republicii Populare Polone, „sanctiunile” întreprinse împotriva ei de către SUA și alte țări occidentale și resping încercările de a folosi problemele sale interne pentru a agrava situația internațională și a îngreuna colaborarea în Europa. Numai Polonia are dreptul suveran și inalienabil de a rezolva problemele poloneze. În numele țărilor lor, participanții la ședință au reafirmat sprijinul pentru Polonia socialistă.

Participanții la ședință și-au exprimat convingerea că interesele comune ale țărilor și popoarelor europene, ale partidelor și organizațiilor progresiste și democratice, ale tuturor cercurilor realiste pentru o pace trainică și securitate, pentru menținerea și aprofundarea destinderii, pentru colaborare și bună vecinătate

vor prevala asupra politicii de forță și confruntare. Țările participante la Tratatul de la Varșovia vor contribui și în viitor la aceasta prin politica lor, prin inițiative de pace, prin propuneri concrete.

3. La ședință a fost acordată o mare atenție Reuniunii de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, în legătură cu reluarea lucrărilor sale la 9 noiembrie 1982.

S-a relevat cu satisfacție că, în ciuda greutăților serioase, cu care se confruntă încă de la început această reuniune, țările europene îi acordă un loc important în eforturile de îmbunătățire a situației din Europa pe calea definită de Actul final de la Helsinki și sunt interesate în succesul acesteia. Participanții la ședință au subliniat importanța deosebită pe care Reuniunea de la Madrid trebuie să o aibă în actualele condiții pentru însănătoșirea climatului politic în Europa și în întreaga lume.

Statele reprezentate la ședință se pronunță pentru încheierea cât mai grabnică a Reuniunii de la Madrid cu adoptarea unui document final substanțial și echilibrat, care să reafirme angajamentul ferm al statelor participante de a respecta și aplica cu strictețe toate principiile și prevederile Actului final și care să cuprindă înțelegeri privind traducerea lor continuă în viață. O importanță deosebită trebuie să aibă adoptarea de către Reuniunea de la Madrid a hotărârii privind convocarea, în cadrul procesului general-european, a Conferinței pentru măsuri de creștere a încrederii și securității și dezarmare în Europa și convenirea mandatului acesteia. O asemenea hotărâre, care ar favoriza elaborarea unor măsuri concrete în acest domeniu, ar constitui o contribuție esențială la continuarea destinderii și întărirea securității pe continentul european.

Participanții la ședință s-au pronunțat, de asemenea, pentru includerea în documentul final al Reuniunii de la Madrid a unor prevederi referitoare la dezvoltarea colaborării în domeniile economic și umanitar și la asigurarea continuității procesului general-european început la conferința de la Helsinki.

În acest context, documentul final trebuie să conțină o înțelegere privind locul și data următoarei reuniuni a reprezentanților statelor participante la Conferința general-europeană.

Participanții la ședință confirmă sprijinul lor pentru propunerea Republicii Socialiste România ca aceasta să aibă loc la București.

Participanții la ședință consideră că proiectul documentului final prezentat de țările neutre și nealiniat, la 16 decembrie 1981, oferă baza pentru o asemenea încheiere a Reuniunii, iar pentru aceasta este nevoie în prezent de voința politică a tuturor participanților. În ceea ce îi privește, ei declară că sunt gata să examineze, într-un spirit constructiv, în cadrul proiectului respectiv, problemele rămase încă nesoluționate și să acționeze pentru rezolvarea lor.

Pronunțându-se pentru continuarea procesului de întărire a securității și de dezvoltare a cooperării în Europa, împotriva intențiilor forțelor potrivnice destinderii de a discredita și întrerupe acest proces, care să răspundă intereselor profunde, de durată, ale tuturor statelor și popoarelor europene, țările socialiste vor

acționa consecvent, ca și până acum, pentru ca Reuniunea de la Madrid să devină o etapă importantă și fructuoasă pe această cale. Ele așteaptă ca și celelalte state participante la Reuniune să pornească de la înțelegerea faptului că succesul acesteia are, în mod obiectiv, o importanță egală pentru toți participanții.

4. Statele reprezentate la ședință acordă o mare importanță reducerii și limitării armamentelor nucleare în Europa, în interesul consolidării bazelor păcii pe continent și în întreaga lume. Aceasta ar apropia realizarea țelului în care sunt vital interesate statele și popoarele europene și spre care tind neabătut statele participante la Tratatul de la Varșovia – eliberarea completă a Europei de arma nucleară, atât cu rază medie de acțiune, cât și tactică, de pericolul unui conflict nuclear.

În acest context, la ședință a avut loc un schimb de vederi privind situația la tratativele sovieto-americane asupra armelor nucleare din Europa. A fost exprimată opinia generală că succesul acestor tratative depinde de faptul dacă în cadrul lor se va acționa pentru elaborarea unui acord pe baza principiului legalității și securității egale, care să asigure reducerea radicală și limitarea efectivă a armelor nucleare din Europa, la nivele cât mai joase posibil. Uniunea Sovietică tinde tocmai spre o asemenea înțelegere.

Participanții la ședință au arătat că hotărârea Uniunii Sovietice de a opri desfășurarea rachetelor cu rază medie de acțiune capabile să atingă obiective din țările Europei occidentale și de a reduce un număr însemnat de astfel de rachete creează condiții favorabile realizării de progrese la negocierile sovieto-americane asupra armamentelor nucleare din Europa.

Totodată, participanții la ședință s-au pronunțat ferm împotriva oricăror acțiuni care ar putea să complice situația la aceste negocieri. Ei cheamă din nou țările NATO să renunțe la planurile de amplasare în Europa occidentală de noi rachete nucleare americane cu rază medie de acțiune. Aceasta ar favoriza și îmbunătățirea climatului politic, întărirea încrederii și dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate pe continent.

S-a reafirmat, de asemenea, că soluția problemei armelor nucleare din Europa nu poate fi convenită pe baza unor condiții în care s-ar încălca stabilitatea strategică pe continent, s-ar acorda avantaje militare unilaterale țărilor NATO în dauna intereselor securității țărilor socialiste. În ceea ce le privește țările participante la Tratatul de la Varșovia nu au urmărit niciodată și nu urmăresc obținerea, în favoarea lor, a unor avantaje militare unilaterale.

Având în vedere că reducerea și limitarea armelor nucleare cu rază medie de acțiune în Europa, ar avea o importanță vitală pentru toate popoarele europene, participanții la ședință exprimă speranța că toate statele europene vor acționa pentru realizarea de progrese la tratativele sovieto-americane în această problemă și pentru încheierea lor cu succes,

5. Participanții la ședință relevă însemnătatea pozitivă a reluării tratativilor sovieto-americane asupra limitării și reducerii armelor strategice. Este necesar, totodată, ca aceste negocieri să se îndrepte pe un făgaș constructiv și să ducă la înțelegeri pe baza principiului egalității și securității egale. Aceasta ar servi

reducerii treptate a nivelului echilibrului strategic, diminuării și, în ultimă instanță, înlăturării pericolului unei catastrofe nucleare. Tocmai în această direcție acționează Uniunea Sovietică în cadrul negocierilor.

6. Examinând situația la negocierile de la Viena asupra reducerii reciproce a forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală, participanții la ședință au remarcat că, în ciuda eforturilor persistente ale țărilor socialiste de a se ajunge la înțelegeri, aceste negocieri se prelungesc de mulți ani fără să se realizeze un progres real.

Ei consideră, cu toate acestea, că la negocierile de la Viena există posibilitatea de a se înregistra progrese, că există baza pentru a se trece la pregătirea practică a unui acord corespunzător. În acest context ei au subliniat importanța proiectului de acord prezentat, la 8 februarie 1982, de țările socialiste

Statele reprezentate la ședință așteaptă din partea țărilor occidentale să adopte o atitudine constructivă față de acest proiect, ceea ce ar deschide calea ajungerii la un acord. Țările socialiste și-au exprimat deja, în cadrul tratativelor atitudinea lor critică cu privire la propunerea prezentată la 8 iulie 1982, de către țările occidentale.

A fost subliniată importanța faptului că în Europa Centrală să nu se efectueze sporirea forțelor armate și armamentelor și să nu se întreprindă alte acțiuni, care ar putea îngreuna adoptarea de hotărâri general-acceptabile la negocierile de la Viena.

7. La ședință a avut loc, de asemenea, un schimb de păreri asupra ansamblului problematicii limitării și reducerii armamentelor, în lumina rezultatelor celei de a doua sesiuni speciale a ONU consacrată dezarmării și ținând seama de examinarea acestor probleme la cea de a 37-a sesiune a Adunării generale ONU care are loc în prezent.

S-a constatat că majoritatea covârșitoare a statelor membre ale ONU, cercurile largi ale opiniei publice mondiale, popoarele lumii, se pronunță, pentru adoptarea unor măsuri eficace, pentru prevenirea unui război nuclear, pentru intensificarea negocierilor privind încetarea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, pentru realizarea cât mai rapidă a unor rezultate practice la aceste negocieri, inclusiv în cadrul Comitetului de la Geneva pentru dezarmare. Spre acest scop este orientat și complexul de propuneri promovate de țările socialiste cu privire la un sector larg de probleme din domeniul dezarmării, în primul rând al dezarmării nucleare.

Participanții la ședință consideră necesar ca dintre aceste probleme să evidențieze problema interzicerii generale și complete a experiențelor cu arma nucleară, având în vedere însemnătatea ei pentru încetarea cursei înarmărilor nucleare și faptul că negocierile în această problemă au fost aproape de finalizare. Statele reprezentate la ședință se pronunță ferm pentru reluarea neîntârziată a negocierilor în această problemă, întrerupte de guvernul SUA, și cheamă insistent toate părțile interesate să acționeze în spirit de bunăvoință și responsabilitate politică, pentru încheierea cât mai rapidă a unui tratat corespunzător.

Participanții la ședință au reafirmat de asemenea importanța pe care statele lor o acordă creării de zone denuclearizate, zone ale păcii și colaborării în diferite regiuni ale lumii, inclusiv în Europa, îndeosebi în Europa de nord și în Balcani.

8. Miniștrii Afacerilor Externe ai RPB, RSCS, RDG, RPP, RSR, URSS și RPU au făcut un schimb de păreri cu privire la alte probleme internaționale actuale, în primul rând în legătură cu regiunile în care se continuă conflictele militare, și se menține o încordare periculoasă.

În legătură cu aceasta ei au exprimat neliniștea deosebită a țărilor lor față de situația actuală din Orientul Apropiat. Statele reprezentate la ședință condamnă cu asprime invazia Israelului în Liban, agresiunea israeliană împotriva popoarelor palestinian și libanez, exterminarea sălbatică a populației civile în Beirutul de Vest. Ei au menționat că Israelul a fost încurajat în aceasta de ajutorul și sprijinul din afară. Miniștrii au reafirmat poziția țărilor lor, care se pronunță pentru retragerea deplină și neîntârziată a trupelor israeliene din Liban, pentru respectarea independenței, suveranității, unității și integrității teritoriale a Libanului.

Statele reprezentate la ședință sunt convinse că o reglementare într-adevăr trainică, justă și globală în Orientul Apropiat, reclamă retragerea totală a trupelor israeliene din toate teritoriile arabe ocupate din 1967, inclusiv din partea răsăriteană a Ierusalimului, recunoașterea drepturilor legitime ale poporului arab al Palestinei, inclusiv dreptul său la crearea unui stat propriu, independent, asigurarea dreptului tuturor statelor din această regiune la o existență independentă în condiții de securitate, încetarea stării de război și instaurarea păcii între statele arabe și Israel, elaborarea și adoptarea unor garanții internaționale pentru asemenea reglementare. Ele se pronunță pentru convocarea cât mai grabnică, în vederea soluționării acestor probleme, a unei conferințe internaționale la care să participe toate părțile interesate, inclusiv Organizația pentru Eliberarea Palestinei, ca singurul reprezentant legitim al poporului arab palestinian; în aceasta privință, un rol util și important este chemată să joace Organizația Națiunilor Unite.

Miniștrii au subliniat convingerea fermă a țărilor lor că oricât de complicate ar fi problemele litigioase dintre state nu pot fi justificate încercările de a găsi soluția lor prin folosirea forței sau amenințarea cu forța. Toate problemele litigioase internaționale trebuie să fie soluționate numai prin mijloace politice, pe calea negocierilor, în conformitate cu principiile și normele dreptului internațional.

9. În dorința de a contribui la slăbirea generală a tensiunii internaționale statele reprezentate la ședință, amintind poziția lor principială în favoarea desființării concomitente a celor două alianțe politico-militare – NATO și Tratatul de la Varșovia –, se pronunță pentru ca aceste două alianțe să nu-și extindă acțiunea asupra unor noi regiuni, în Asia, Africa, America Latină. La ședință s-a reafirmat că statele participante la Tratatul de la Varșovia nu au intenția de a extinde sfera de acțiune a alianței lor și așteaptă ca și țările membre ale NATO să adopte o poziție similară.

10. Lucrările ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe au fost caracterizate de hotărârea comună a statelor lor de a promova consecvent o politică de pace, destindere și securitate internațională. Această politică este îndreptată spre eliminarea pericolului unei catastrofe nucleare, îmbunătățirea relațiilor dintre state, dezvoltarea dialogului constructiv, a legăturilor comerciale și economice, tehnico-

științifice și altor legături pașnice, reciproc avantajoase, ceea ce corespunde năzuințelor tuturor popoarelor.

Ședința s-a desfășurat într-o atmosferă tovarășească, de înțelegere reciprocă și strânsă colaborare.

Următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia va avea loc la Praga. Perioada concretă va fi stabilită de comun acord.

AMAE, Problema 241/1982, 9VI. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 21-22 octombrie 1982, f. 223-234.

8. 30 octombrie 1982, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către oficiile diplomatice ale României, referitoare la rezultatele ședinței CMAE de la Moscova; evoluția relațiilor sovieto-americane; acțiunile de politică externă ale guvernului de la București în direcția respectării Actului final de la Helsinki; propunerea RP Bulgare de creare a unei zone denuclearizate în Balcani; consecințele schimbării guvernului din RFG; situația din Orientul Apropiat.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară
Expeditor DR I

30.X.1982

Tovarășe șef de misiune,

În legătură cu ședința Comitetului Miniștrilor de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia din 21-22 octombrie de la Moscova vă comunicăm pentru stricta dv. informare și a diplomaților români:

1. Ministrul de Externe sovietic a apreciat că răspunderea pentru înrăutățirea situației internaționale o poartă în exclusivitate „linia militaristă, aventuristă promovată de administrația Reagan și cercurile conducătoare ale NATO”. Această părere a fost împărtășită și de miniștrii de Externe ai RPB, RSCS, RPP, RDG și RPU. S-au remarcat, însă, anumite nuanțe în atitudinea delegației RPU, care s-a pronunțat împotriva tonului polemic în relațiile cu Occidentul și pentru intensificarea contactelor politice, a dialogului, pentru dezvoltarea relațiilor economice și de altă natură.

Ministrul de Externe al țării noastre a prezentat aprecierea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al PC Român, președintele RS România, subliniind îndeosebi grava încordare ce are loc pe plan internațional, intensificarea politicii imperialiste de dominație, de menținere și reîmpărțire a sferelor de

influență, de încălcare a dreptului națiunilor la libertate și suveranitate, accentuarea contradicțiilor dintre țările bogate și cele sărace, reșezarea raportului de forțe ca urmare a profundelor transformări revoluționare și realizarea pe această bază a unui nou echilibru mondial între diferite state și grupări state. A fost evidențiată necesitatea respectării principiilor care trebuie să guverneze relațiile dintre state, a reducerii tensiunii, reglementării numai prin mijloace pașnice a problemelor litigioase și a eliminării folosirii forței și amenințării cu forța.

2. Ministrul de Externe sovietic s-a pronunțat pentru încheierea cu succes a Reuniunii de la Madrid, pentru un document final de substanță, care să prevadă convocarea conferinței pentru încredere, securitate și dezarmare în Europa, pentru continuarea consecventă a procesului general-european. A acuzat SUA pentru încercarea de subminare a reuniunii, pentru campania anti-poloneză și anti-socialistă. Partea sovietică și-a reafirmat atitudinea pozitivă față de proiectul de document final prezentat de țările neutre și nealiniate, drept bază pentru negocieri. Această poziție a fost împărtășită și de miniștrii de Externe menționați la punctul 1. Ministrul polonez a arătat, în același timp, că acordul pentru convocarea următoarei reuniuni trebuie să fie legat de obținerea de rezultate la Madrid. El s-a pronunțat pentru neacceptarea formei scurte a documentului final.

Ministrul de Externe român a evidențiat necesitatea ca țările socialiste, împreună cu celelalte state, să acționeze pentru încheierea cu succes a Reuniunii de la Madrid, a evitării polemicii sterile și confruntării. Indiferent de forma și întinderea documentului final trebuie acționat ca acesta să cuprindă convocarea, în cadrul multilateral inițiat la Helsinki, a conferinței pentru măsuri de încredere și dezarmare; reafirmarea angajamentului pentru aplicarea cu strictețe a principiilor stipulate în Actul final; adoptarea de înțelegeri care să ducă la dezvoltarea relațiilor economice, tehnico-științifice, culturale și în alte domenii; asigurarea continuității CSCE. S-a arătat caracterul dăunător al aducerii în forumul european a problemelor care ies din problematica europeană propriu-zisă sau a problemelor interne dintr-o țară sau alta.

3. Problematika opririi cursei înarmărilor, evitarea războiului nuclear și dezarmării a fost abordată în cuvântările miniștrilor de Externe menționați la punctul 1 în lumina răspunderii SUA pentru intensificarea cursei înarmărilor, a încercării acestei țări de a obține supremația militară. Ei au subliniat „importanța istorică” a angajamentului URSS de a nu folosi prima arma nucleară precum și propunerea sovietică privind neextinderea sferelor de acțiune ale NATO și a Tratatului de la Varșovia asupra Asiei, Africii și Americii Latine.

În legătură cu tratativele sovieto-americane privind reducerea armamentelor nucleare în Europa, ministrul de Externe sovietic s-a limitat la a arăta că nici după reluarea negocierilor SUA nu au făcut nici un pas constructiv, menținându-se pe poziția „opțiunii zero”.

Ministrul sovietic a apreciat că la negocierile privind limitarea și reducerea armelor strategice, SUA continuă să meargă pe linia lichidării rezultatelor obținute la SALT 2, urmărind avantaje unilaterale. El a reiterat poziția URSS de întărire a stabilității strategice la nivele cât mai joase ale armelor nucleare.

4. Ministrul de Externe bulgar a subliniat importanța reactualizării creării de zone denuclearizate în diferite părți ale Europei. El a reamintit, fără a face precizări, propunerile lui T. Jivkov privind transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare, care s-ar fi bucurat de un larg ecou. A apreciat că situația în Balcani rămâne liniștită, însă SUA exercită, în ultima vreme, presiune asupra Greciei și Turciei, țările NATO urmărind destabilizarea în această zonă.

Referirile la negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală s-au limitat la criticarea proiectului de acord prezentat de țările occidentale și la sublinierea caracterului constructiv al proiectului de acord al țărilor socialiste direct participante.

Ministrul român al Afacerilor Externe a exprimat îngrijorarea țării noastre în legătură cu acumularea fără precedent a armamentelor și forțelor armate în Europa și încordarea existentă pe continent. În legătură cu negocierile sovieto-americane privind mijloacele nucleare cu raza medie de acțiune în Europa, ministrul român a subliniat necesitatea ca să se acționeze cu hotărâre de ambele părți pentru asigurarea succesului negocierilor, pentru oprirea amplasării de noi rachete cu raza medie de acțiune, pentru reducerea și distrugerea celor existente, pentru eliminarea de pe continent a tuturor armelor nucleare. A fost reiterată poziția țării noastre că, ținând cont de faptul că obiectul negocierilor constituie o problemă de interes vital pentru toate țările continentului, România consideră necesar ca toate statele europene să participe, într-o formă sau alta la aceste negocieri. România consideră că trebuie acționat pentru impulsivarea negocierilor de la Viena, căutându-se în mod constructiv elemente de apropiere între propunerile existente. A fost reamintită inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la realizarea unei întâlniri la nivel înalt a statelor din Balcani pentru a discuta împreună căile de întărire a încrederii, colaborării și păcii, pentru transformarea acestei regiunii într-o zonă fără arme nucleare.

5. Toți miniștrii de Externe menționați la punctul 1 cu excepția celui bulgar s-au referit la schimbarea guvernului RFG exprimându-și părerea că noul guvern va fi mai receptiv față de SUA și va acționa mai mult pentru întărirea NATO. Ministrul de Externe polonez a apreciat că această schimbare politică în RFG este în favoarea acelor cercuri care pun sub semnul întrebării *statu quo*-ul în Europa, ceea ce convine forțelor, care urmăresc să submineze „fundamentul păcii creat la Ialta și Potsdam”.

6. Ministrul sovietic a reiterat poziția cunoscută a URSS față de politica SUA în Orientul Mijlociu. El a evocat coincidențele dintre planul arab și cel sovietic de soluționare a crizei, care „permit o colaborare nu numai cu țările arabe progresiste, dar și cu celelalte state arabe”. URSS se pronunță pentru convocarea conferinței internaționale cu participarea tuturor părților interesate. El a considerat că ar fi o greșală dacă arabii s-ar baza numai pe ONU, întrucât, acolo, SUA pot bloca orice hotărâre nefavorabilă Israelului.

Ministrul român a reiterat poziția țării noastre în această problemă.

În convorbiri cu reprezentanții țării de reședință sau cu diplomați străini, diplomații români nu (repetăm, nu) vor face referiri la pozițiile exprimate de

participanții la ședință. Veți folosi însă activ orice prilej pentru a promova pozițiile partidului și statului nostru cuprinse în cuvântările și interviurile tovarășului Nicolae Ceaușescu.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241/1982, 9VI. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 21-22 octombrie 1982, f. 59-61.

XXVI. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 6-7 APRILIE 1983, PRAGA

1. [...] *februarie 1983, București.* Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, cu ambasadorul URSS la București, E.M. Tiajelnikov, privind modalitățile de îndeplinire de către CMAE a dispozițiilor Comitetului Politic Consultativ, de la Praga, din ianuarie 1983, referitoare la desfășurarea tratatelor cu țările NATO în problemele dezarmării, reducerii cheltuielilor militare, încheierii unui tratat de nefolosire reciprocă a forței militare, întăririi încrederii, securității și cooperării în Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Relații I
nr. 1/332

Notă de audiență

La 4 februarie 1983, Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit pe E. M. Tiajelnikov, ambasadorul URSS la București. Au participat L.I. Boiko, ministru-consilier la ambasada sovietică și I. Ene, consilier la DRI.

C. Oancea s-a referit la sarcina Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de a examina în termen de 3-4 luni propunerile cuprinse în cuvântările conducătorilor delegațiilor la Consfătuirea din 4-5 ianuarie de la Praga a Comitetului Politic Consultativ și de a conveni măsuri practice pentru tratativele cu țările NATO și cu alte state în problemele dezarmării, nesporirii și reducerii cheltuielilor militare, pregătirii și încheierii unui tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice, întăririi încrederii, securității și cooperării în Europa, precum și sprijinirii încheierii cu succes a tratatelor pentru limitarea armelor nucleare în Europa. Sarcina respectivă a fost înscrisă în Protocolul Consfătuirii de la Praga. A trecut deja o lună și este necesar să se purceadă la măsuri de îndeplinire a acesteia. Partea română ar fi interesată să cunoască modul în care partea sovietică vede modalitățile practice de transpunere în viață a sarcinii menționate.

E. Tiajelnikov a arătat că va informa de îndată conducerea MAE sovietic. Eventualul răspuns va fi comunicat MAE român.

AMAE, Problema 241.1983.9V.3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Praga, 6-7 aprilie. Organizatoric, desfășurare, negociere documente, f. 4.

2. 19 februarie 1983, București. Notă de propuneri adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind organizarea ședinței CMAE, la Praga, în perioada 5-6 aprilie; probleme organizatorice.

Ministerul Afacerilor Externe

Tovarășului
Ștefan Andrei,
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC AL PCR,
Ministrul Afacerilor Externe

Notă de propuneri

Referitor: organizarea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe
ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia

Ambasadorul cehoslovac a transmis propunerea ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovace, Bohuslav Chnoupek, ca ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia să aibă loc la Praga, marți 5 și miercuri 6 aprilie 1983. Sosirea la Praga să fie marți dimineața, iar ședința să înceapă la orele 15.00. Ar putea fi avută în vedere și perioada 8-9 aprilie, însă fiind vineri și sâmbătă, Bohuslav Chnoupek să fie de acord cu prima variantă.

Propunem să se opteze pentru prima variantă (marți 5 dimineața și miercuri 6 aprilie 1983) și să se obțină aprobarea de participare la ședința de la Praga a Comitetului miniștrilor afacerilor externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

Adjunct al ministrului,
Constantin Oancea

Director
Lucian Petrescu

19 februarie 1983

AMAE, Problema 241.1983.9V.3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Praga, 6-7 aprilie. Organizatoric, desfășurare, negociere documente, f.60.

3. 2 martie 1983, Praga. Scrisoarea ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovace, B. Chnoupek, adresată ministrului Afacerilor Externe RS România, Ștefan Andrei, referitor la difuzarea Declarației politice a CPC, ca document oficial al ONU; propunerea statelor membre ale Tratatului de la Varșovia de încheiere a unui Tratat de nefolosire reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale Pactului Nord-Atlantic; invitarea ministrului român la ședința CMAE.

Ministerul Afacerilor Externe
al Republicii Socialiste Cehoslovace

Praga, 2 martie 1983

Stimate tovarășe ministru,

Așa cum vă este cunoscut, Republicii Socialiste Cehoslovace, în calitate de organizator al consfătuirii din ianuarie a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, i-a revenit sarcina de onoare să difuzeze Declarația Politică, ca document oficial al ONU și să facă cunoscută, în mod deosebit, propunerea de încheiere a Tratatului de nefolosire reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale Pactului Nord-Atlantic, tuturor statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa. Cehoslovacia și-a îndeplinit această sarcină. La solicitarea noastră, secretarul general al ONU, Javier Pérez de Cuéllar, a difuzat Declarația politică ca document oficial al ONU. Textul Declarației politice a fost transmis de către șefii misiunilor diplomatice cehoslovace, nu numai tuturor țărilor semnatare ale Actului final al Conferinței de la Helsinki, dar și statelor socialiste neeuropene, precum și altor state ale lumii și organizațiilor internaționale. Odată cu textul au fost prezentate și explicațiile de rigoare. În decursul unei luni Declarația politică a fost predată reprezentanților a 134 de state la un nivel relativ ridicat. De asemenea, documentul a fost predat partidelor comuniste și muncitorești frățești, partidelor socialiste și social-democrate, mișcărilor de eliberare naționale și mișcărilor pentru pace.

Declarația de la Praga s-a bucurat, de un larg ecou în lume, în majoritatea cazurilor pozitiv, în primul rând din partea țărilor neutre și nealiniat. Ea a fost înțeleasă de opinia publică internațională ca o dovadă a politicii iubitoare de pace a statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Reprezentanții statelor NATO, după primele încercări de a respinge propunerea privind încheierea Tratatului, sub pretextul că acesta nu aduce nimic nou, sau că repetă principiile cuprinse în Carta ONU și Actul final al Conferinței de la Helsinki, au fost nevoiți să recunoască că Declarația conține unele elemente noi și realiste care cer să fie studiate cu atenție înainte ca NATO să comunice răspunsul său oficial.

În spiritul mandatului acordat de Consfătuirea de la Praga a Comitetului Politic Consultativ, la Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să fie

incluse probleme, care în prezent sunt cele mai actuale și cele mai importante și asupra cărora se concentrează în primul rând atenția opiniei publice mondiale. Aceste probleme se referă la realizarea propunerii de încheiere a Tratatului și la lichidarea armelor chimice din Europa, care după cele nucleare sunt cele mai periculoase arme de distrugere în masă.

Deși în cuvântările prezentate de conducătorii delegațiilor la Consfătuirea din ianuarie a CPC de la Praga au fost formulate multe alte idei și propuneri, din motive practice examinarea tuturor acestora, în cadrul unei singure ședințe a Comitetului nu pare posibilă. Este evident că acestea trebuie să fie analizate treptat, luând în considerare actualitatea și urgența fiecăreia dintre ele. Comitetul Miniștrilor ar trebui să aprecieze în ce mod și în ce ordine să fie examinate aceste probleme.

Propun de aceea ca, în conformitate cu părerile care decurg din Consfătuirea CPC al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, la ședința de la Praga a Comitetului Miniștrilor de Externe să fie examinate noi măsuri privind realizarea propunerii de a se încheia între țările participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale Pactului Nord-Atlantic un tratat de nefolosire reciprocă a forței și de menținere de relații pașnice și să se efectueze, totodată, un schimb de păreri în problema lichidării armei chimice din Europa.

Din consultările preliminare cu ceilalți colegi ai noștri, a rezultat că data cea mai potrivită pentru desfășurarea ședinței de la Praga a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, ar fi 6-7 aprilie 1983. De aceea, propun ca ședința să aibă loc în aceste zile.

Propun ca despre ședința Comitetului Miniștrilor să fie publicat un comunicat al cărui proiect partea cehoslovacă îl pregătește și îl va transmite tuturor participanților până la 22 martie 1983. În acest context, propun ca întâlnirea experților pentru negocierea proiectului de Comunicat să înceapă la 28 martie 1983, iar întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe să aibă loc la 5 aprilie 1983.

Stimate tovarășe ministru,

Îmi permit să vă invit să participați la ședința de la Praga a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și aș fi bucurat dacă mi-ați transmite acordul Dumneavoastră cu ordinea de zi propusă și cu data ședinței. Îmi exprim speranța că în curând vă voi putea saluta la Praga.

Cu salutări tovarășești,

B. Chnoupek

AMAE, Problema 241.1983.9V.3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Praga, 6-7 aprilie. Organizatoric, desfășurare, negociere documente, f. 24-27.

4. [...] [martie] 1983, București. Notă a MAE referitoare la problemele care vor sta pe agenda de discuții a ședinței CMAE de la Praga; poziția delegației române față de propunerile celorlalte state ale Tratatului de la Varșovia privind perfecționarea cadrului de colaborare Est-Vest; declanșarea de negocieri directe cu NATO pentru dezarmare și reducerea efectivelor militare; îmbunătățirea mecanismului de colaborare între statele Alianței.

[Ministerul Afacerilor Externe]
[Direcția Relații I]

Notă

Referitor: problemele care se ridică în legătură cu pregătirea apropiatei ședințe a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

I. În Declarația Politică și în Protocolul Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia au fost incluse următoarele propuneri:

1. Tratatative directe în vederea încheierii în mod practic a unui acord între statele participante la Tratatul de la Varșovia și la NATO privind oprirea creșterii bugetelor militare și reducerea lor ulterioară în procente sau în expresie absolută.

(Declarația Politică, propunerea României)

2. Intensificarea negocierilor de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală și realizarea unui acord într-un interval care să nu depășească doi ani.

(Declarația Politică, propunerea României)

3. Constituirea unei comisii din reprezentanții țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, ai țărilor membre NATO și ai țărilor neutre și nealiniat, care să acționeze împreună cu Uniunea Sovietică și SUA pentru realizarea, în 1983, a unui acord corespunzător privind oprirea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune, retragerea și distrugerea celor existente.

(Această propunere a României a fost cuprinsă indirect în Protocolul Consfătuirii)

4. Negocieri corespunzătoare privind crearea de zone libere de arme nucleare în nordul Europei, în Balcani și în alte regiuni ale continentului pentru transformarea Mării Mediterane într-o zonă a păcii și colaborării.

(Declarația Politică, propunerea tuturor statelor participante)

5. Începerea de negocieri privind dizolvarea celor două alianțe, Tratatul de la Varșovia și NATO și – ca un prim pas – pentru lichidarea organizațiilor lor militare pentru a se ajunge la un acord corespunzător, pentru început privind problema reducerii reciproce a activităților militare.

(Declarația Politică, propunerea tuturor statelor participante)

6. Încheierea unui tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice.

(Declarația Politică)

II. În afara propunerilor de mai sus care au fost incluse în unul din cele două documente, în cuvântările conducătorilor de delegații au fost cuprinse următoarele propuneri:

Republica Socialistă România:

1. Reducerea de către țările membre ale NATO și ale Tratatului de la Varșovia a cheltuielilor militare, adoptarea de către aceste țări a unei hotărâri de înghețare a cheltuielilor militare, cu cel puțin 20% până în anul 1985.

2. Începerea de tratative directe între țările Tratatului de la Varșovia și țările NATO cu privire la dezarmare și la înlăturarea pericolului de război. Adresarea în acest sens a unei scrisori țărilor din NATO în care să se propună începerea, în 1983, a acestor tratative.

3. Angajamentul solemn de a nu amplasa armament nuclear, de nici un fel pe teritoriul altor state, acordarea de garanții statelor care renunță la armament nuclear că, în nici o împrejurare, nu vor fi folosite asemenea arme împotriva lor.

4. Renunțarea la manevrele de mare amploare, la demonstrații de forță la granițele altor state.

5. Reducerea cu cel puțin 40-50.000 de oameni și cu armamentele corespunzătoare de către țările socialiste membre ale Pactului de la Varșovia, și cu 20-30.000 de oameni și armamentele corespunzătoare de către țările NATO.

6. Hotărârea unilaterală a tuturor țărilor socialiste să nu mai crească cheltuielile militare până în 1985 față de 1983.

7. Constituirea unei comisii comune a țărilor Tratatului de la Varșovia, care să elaboreze un program detaliat cu privire la acțiunile în vederea dezarmării și asigurării păcii, care să trateze cu țările NATO, cu alte state din Europa, în realizarea acestor obiective.

8. Constituirea unei comisii din reprezentanții țărilor din Tratatul de la Varșovia, din pactul NATO și ai țărilor neutre și nealiniat din Europa, care să acționeze împreună cu Uniunea Sovietică și Statele Unite pentru realizarea, în cursul anului 1983, a unui acord corespunzător pentru a opri amplasarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune și pentru trecerea la retragerea și distrugerea celor existente.

9. Constituirea unei comisii speciale a țărilor socialiste din Pactul de la Varșovia care să acționeze în direcția reducerii cursei înarmărilor, a trecerii la dezarmare, să elaboreze măsuri de dezarmare și, în primul rând, de dezarmare nucleară.

10. Să se acorde în cadrul Comitetului Politic Consultativ mai multă atenție problemelor de ordin economic.

RP Bulgaria:

1. Întreprinderea unei serii de acțiuni convenite care să aibă o largă rezonanță internațională, să propage ideile și propunerile țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în cele mai largi cercuri ale opiniei publice.

Poziția părții române:

Fiecare țară participantă la Tratatul de la Varșovia să aibă deplină libertate asupra măsurilor de propagandă privind acțiunile adoptate în comun în cadrul Tratatului de la Varșovia.

2. În asemenea cazuri ca al Poloniei și acum al Bulgariei, instituțiile de politică externă și de propagandă ale țărilor participante la Tratatul de la Varșovia să dea o ripostă mult mai eficientă diversiunilor ideologice și politice ale imperialismului.

Poziția părții române:

Fiecare țară să hotărască suveran asupra măsurilor de adoptat în asemenea cazuri.

3. Sprijinirea propunerii ca Comitetul Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia să se întrunească cel puțin odată pe an, iar dacă va fi necesar și mai des.

Poziția părții române:

Consfăturile Comitetului Politic Consultativ să fie stabilite, ca și până acum, de la caz la caz. Să nu se accepte un eventual program de consfătuiri pe o perioadă mai lungă de timp.

RS Cehoslovacă:

1. Sprijinirea propunerii de a realiza o înțelegere privind amplasarea armei chimice pe teritoriul RSCS, RPP, RDG, pe de o parte, și pe teritoriile RFG, Belgiei, Olandei și Luxemburgului, pe de altă parte. Propunerea este concepută ca un pas spre încheierea unui acord general privind interzicerea totală și lichidarea armei chimice.

Poziția părții române:

Propunerea să fie sprijinită numai în contextul general european.

2. Întărirea și dezvoltarea în viitor a colaborării, perfecționarea activității mecanismului politic și militar al Tratatului de la Varșovia și adâncirea coordonării activității comune pe arena internațională.

Poziția părții române:

Să se stabilească în funcție de conținutul unor propuneri concrete.

RD Germană:

1. Mai mare operativitate în privința colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia. Folosirea mai activă a mecanismului existent, atât pentru asigurarea coordonării regulate a conținutului muncii, cât și pentru dezvoltarea în continuare a colaborării operative. Includerea în coordonare a unui cerc mai larg de probleme. Politica principalelor state imperialiste și a organizațiilor lor, precum și măsurile pe termen lung, planurile SUA îndreptate spre destabilizarea politică a țărilor socialiste, poziția comună față de focarele internaționale ale conflictelor, colaborarea cu statele Africii, Asiei, Americii Latine și cu mișcarea statelor nealinate să constituie, de asemenea, obiectul punerii de acord între statele participante la Tratatul de la Varșovia.

Convenirea abordării coordonate în scopul de a da o ripostă ațâțărilor imperialiste față de dezvoltarea progresistă în Africa de Sud.

Se propune ca metodă, schimbul de păreri și informații de genul celui organizat la Moscova privind Orientul Apropiat.

Poziția părții române:

Să se stabilească după ce se va cunoaște ce se are în vedere prin „folosirea mai activă a mecanismului existent”.

Să se mențină poziția de principiu a țării noastre privind caracterul tratatului (consultare nu coordonare).

2. În calitate de prim pas (spre eliminarea armii chimice din Europa) RDG, RPP și RSCS declară că sunt gata să intre în componența unei zone libere de această armă, dacă RFG, Belgia și Olanda și Luxemburgul vor fi de acord să facă din această zonă.

Poziția părții române:

Propunerea să fie sprijinită numai în contextul general european.

3. Ministerele de Externe ale țărilor participante la Tratatul de la Varșovia să convină căile de colaborare privind menținerea și consolidarea pozițiilor antiimperialiste ale țărilor nealiniat. Ele să se întâlnească după Conferința a 7-a a șefilor de stat și guvern ale statelor nealiniat care va avea loc la Delhi în luna martie a.c. cu scopul de a proceda la convenirea necesară a continuării politicii noastre față de țările nealiniat.

Poziția părții române:

Partea română să fie de acord cu un schimb de păreri după conferința statelor nealiniat de la Delhi.

URSS:

1. Munca Comitetului Politic Consultativ să fie activă și sistematică. Consfăturile acestuia să aibă loc mai des, în orice caz nu mai rar decât odată pe an.

Poziția părții române:

Consfăturile să fie stabilite ca și până acum, de la caz la caz. Să nu se accepte un eventual program de consfătuiri pe o perioadă mai lungă de timp și o anumită periodicitate.

2. Să se dea mandat miniștrilor Afacerilor Externe privind examinarea sarcinilor și ordinei de lucru a Secretariatului Unit.

Propunerea este cuprinsă în Protocolul Consfătuirii la nivel înalt.

3. Să se acționeze mai activ în interesul îmbunătățirii colaborării cu statele socialiste care nu participă la Tratatul de la Varșovia.

Poziția românească:

Reafirmarea poziției de principiu a României, de dezvoltare a relațiilor cu toate statele socialiste.

4. Informarea, în spiritul punctului precedent, ca pentru început, a țărilor sistemului socialist mondial, inclusiv China, despre lucrările actualei Consfătuirii. Aceasta ar contribui într-o anumită măsură la o mai bună înțelegere cu ele. În continuare se poate gândi și la alți pași în această direcție.

RP Ungară:

1. În toate domeniile unde este posibil, sprijinirea și manifestarea de inițiative în dialogul și în colaborarea cu diferite forțe politice din Europa occidentală, cu cercuri capitaliste, care gândesc în mod realist, cu partide și mișcări care își propun ca scop apărarea păcii, cu toți aceia care sunt gata să acționeze pentru cauza păcii și întărirea securității.

Poziția românească:

Reafirmarea poziției de principiu a României de dezvoltare a dialogului, contactelor și colaborării cu toate forțele politice care se pronunță pentru pace și colaborare.

2. Toate statele participante la Tratatul de la Varșovia, coordonându-și și divizându-și între ele activitatea, să folosească propriile posibilități în domeniul relațiilor bilaterale și, în cadrul contactelor să determine statele membre ale NATO să-și spună părerea și să dea răspuns (la propunerile și inițiativele cuprinse în Declarația Politică, n.n.)¹.

Poziția românească:

România folosește contactele sale pentru a aborda aceste probleme. Nu vedem utilitatea unei „diviziuni a muncii” pe țări.

III. În Protocolul Consfătuirii s-a prevăzut:

„Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a fost însărcinat ca în termen de trei-patru luni să examineze propunerile cuprinse în cuvântările conducătorilor delegațiilor la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ și să convină măsuri practice pentru tratative cu țările NATO și cu alte state în problemele dezarmării, nesporirii și reducerii cheltuielilor militare, pregătirii și încheierii unui Tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice, de întărire a încrederii, securității și colaborării în Europa, precum și contribuind la încheierea cu succes a tratatelor privind limitarea armamentelor nucleare în Europa.

Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a fost însărcinat, de asemenea, să examineze propunerile privind sarcinile și regulamentul de lucru al Secretariatului Unit, precum și alte probleme privind mecanismul de lucru al colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia”.

IV. La 4 februarie, prin ambasadorul URSS la București, partea sovietică a fost solicitată să facă cunoscute ideile sale asupra modalităților practice de transpunere în viață a sarcinilor stabilite pentru Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe menționate la cele două paragrafe precedente.

Până în prezent partea sovietică nu a dat nici un răspuns.

Ulterior, însă, prin ambasadorul Tiajelnikov, partea sovietică a informat că ambasadorii sovietici au primit indicații să acționeze în sensul explicării și argumentării propunerii de încheiere a tratatului cu privire la nefolosirea forței militare și menținerea de relații pașnice. Partea sovietică a sugerat să se desfășoare consultări bilaterale cu țările NATO pe linia Ministerelor de Externe în scopul „explicării necesității încheierii Tratatului” și „depistării particularităților pozițiilor diferitelor state membre NATO, a deosebirilor între pozițiile lor și atragerii țărilor NATO la negocieri de fond”. Rezultatele consultărilor ar putea fi înlocuite la elaborarea în continuare a proiectului de tratat.

În concepția sovietică la apropiata ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe s-ar putea ca, ținând cont de activitatea desfășurată până atunci,

---

¹ Notă autor document.

să se examineze măsurile ce urmează a fi întreprinse în continuare pentru transpunerea în viață a inițiativei țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

În perspectivă, URSS vede posibilă organizarea de consultări multilaterale cu participarea statelor din cele două grupări politico-militare.

IV. Promovarea propunerilor românești:

Din cele de mai sus se desprinde că partea sovietică își va concentra toată atenția asupra propunerii privind încheierea Tratatului de nefolosire a forței militare. De aceea, ar fi indicat ca la stabilirea ordinei de zi să se insiste ca aceasta să includă în mod explicit, așa cum de altfel este cuprins și în protocol, un punct în cadrul căruia să fie examinate în condiții de egalitate toate propunerile cuprinse în Declarația Politică și în cuvântările conducătorilor delegațiilor.

Așa cum rezultă și din Declarația Politică principala problemă a zilelor noastre o constituie evitarea războiului și dezarmarea.

În consecință, întreaga activitate a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ar fi indicat să fie orientată în această direcție.

1. Negocierile sovieto-americane privind armele nucleare cu rază medie de acțiune.

Datorită perspectivei instalării, începând din 1983, a noilor rachete SUA în Europa Occidentală ar fi firesc ca **problema negocierilor sovieto-americane** în această problemă să aibă prioritate.

În acest context, partea română ar putea să insiste asupra propunerii sale de constituire a unei comisii din reprezentanții țărilor din Tratatul de la Varșovia, din NATO și ai țărilor neutre și nealiniat din Europa, care să acționeze împreună cu Uniunea Sovietică și SUA pentru realizarea în cursul anului 1983 a unui acord corespunzător.

Această comisie ar putea fi constituită din adjuncți ai miniștrilor Afacerilor Externe sau grade echivalente, ajutați de trei-patru experți, președinția fiind asigurată prin rotație.

Comisia ar putea:

- a) să fie informată periodic de URSS și SUA asupra mersului negocierilor;
- b) să elaboreze recomandări care să fie prezentate URSS și SUA.

Crearea acestei comisii ar putea fi declanșată prin președintele Comisiei comune a statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care ar putea fi (așa cum rezultă mai jos) adjunctul ministrului de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia și care să contacteze ambasadorii țărilor NATO și neutre și nealiniat.

O asemenea contactare ar urma să aibă loc după consultări bilaterale pe care statele Tratatului de la Varșovia le-ar întreprinde cu țările NATO și țările neutre și nealiniat din Europa.

2. Negocierile directe cu NATO:

Partea română ar putea să se pronunțe pentru ca aceste negocieri să se refere la:

- înghețarea și reducerea bugetelor militare;
- încheierea Tratatului de nefolosire a forței militare și eventual un

program detaliat cu privire la acțiunile în vederea dezarmării și asigurarea păcii; organul de negociere din partea statelor participante la Tratatul de la Varșovia ar putea fi Comisia comună propusă de partea română (cap. II, punctul 7). Practic, ea ar fi aceeași ca și comisia alcătuită pentru negocierile sovieto-americeane privind armele nucleare cu rază medie de acțiune.

Pentru promovarea propunerii unor negocieri directe, partea română să reafirme ideea conținută în cuvântarea conducătorului delegației RS România la Consfătuirea de la Praga de a se adresa o scrisoare (apel) țărilor NATO.

V. Unele observații:

Este necesar ca în procesul de pregătire a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din aprilie a.c. să se studieze diferitele aspecte ale propunerilor ce vor fi examinate:

- raporturile dintre negocierile în diferite forme propuse la Consfătuire și alte foruri de negociere de dezarmare (conferința pentru încredere și dezarmare din cadrul CSCE).
- implicațiile pe care mecanismele de negociere propuse le vor avea asupra viitorului Tratatului de la Varșovia, mai cu seamă în lumina expirării acestuia în 1985.
- caracterul negocierilor de la bloc la bloc.

AMAE, Problema 241.1983.9V.3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Praga, 6-7 aprilie. Organizatoric, desfășurare, negociere documente, f. 6-16.

5. 29 martie 1983, Praga. Telegramă a ambasadourilor Cornel Pânzaru și Constantin Ene referitoare la dificultățile pe care grupa de experți români le întâmpină în timpul negocierilor cu celelalte delegații pentru definitivarea comunicatului CMAE.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Praga, nr. 058.639

29. 03. 1983/01.00

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe,
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe.

Discuția prelungită de la începutul lucrărilor, privind caracterul și, în consecință, structura comunicatului, nu s-a încheiat odată cu trecerea la redactarea pe file separate a textelor celor opt teme care ar urma să formeze conținutul documentului: introducere, eurorachete, Tratatul de nerecurgere la forță, cheltuieli militare, zone denuclearizate, arma chimică, negocierile de la Viena, Madrid.

Discuția a continuat în procesul de redactare a introducerii, despre care informăm separat, și tinde să se accentueze odată cu abordarea celorlalte probleme menționate mai sus. De asemenea, aceasta va fi proeminentă atunci când se va trece la convenirea ordinii în care să fie asamblate textele astfel elaborate.

Delegația sovietică urmată de celelalte delegații, cu care purtăm negocierile, caută cu insistență ca documentul să fie practic un mini manifest, în care textul să se reducă, pe de o parte, la acuzarea SUA și NATO pentru actuala încordare internațională și perpetuarea cursei înarmărilor, iar pe de altă parte, la chemarea ca acestea să răspundă pozitiv la propunerile URSS. În acest sens, cea mai mare parte a textului ar urma să fie rezervată problemelor Tratatului de nerecurgere la forță și armelor chimice.

La remarcile noastre repetate că sarcina directă și imediată, trasată la Consfătuirea din ianuarie², este aceea ca la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din aprilie a.c. să se convină măsuri practice pentru tratative cu țările NATO și cu alte state în problemele dezarmării, nesporirii și reducerii cheltuielilor militare, pregătirii și încheierii tratatului de nerecurgere la forță, s-a răspuns că, practic la Consfătuire s-ar fi adoptat trei grupe distincte de hotărâri privind: a. încheierea Tratatului de nerecurgere la forță; b. măsuri de încredere și dezarmare; c. perfecționarea mecanismului de conlucrare în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Dintre acestea, însă, la această sesiune poate fi abordată efectiv numai problema Tratatului de nerecurgere la forță, deoarece celelalte măsuri nu ar întruni acordul celorlalți participanți la reuniune, iar aspectele organizatorice de conlucrare vor fi obiectul discuțiilor „grupelor de lucru ce ar putea să fi create”.

Mai mult decât atât, ne-a atras atenția faptul că nici în problema Tratatului de nerecurgere la forță, partea sovietică nu dorește o conlucrare efectivă în cadrul țărilor participante la Tratatul de la Varșovia pentru a se putea prezenta țărilor membre NATO, celorlalte state europene, propuneri concrete în acest sens. O inițiativă personală a șefului delegației bulgare în vederea elaborării unei poziții detaliate și unitare în ceea ce privește acest tratat, a fost respinsă, așa cum am informat, de către delegația sovietică, sugerându-se ca eventual pe tema respectivă să se efectueze doar un schimb de vederi la o eventuală reuniune a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe.

Constatăm o adevărată aversiune față de orice încercare de a se concretiza cele stabilite cu privire la convenirea măsurilor pe care țările participante la Tratatul de la Varșovia să le propună statelor membre NATO, celorlalte state europene, asupra opririi curselor înarmărilor și trecerii la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară în Europa.

Ca urmare, munca de redactare înaintează anevoios, la toate propunerile noastre îndreptate spre concretizarea măsurilor, trecerea la negocieri efective cu țările NATO și celelalte țări europene, făcându-se încercări de a le îneca în fraze declarative și, dacă se poate, acuzatoare la adresa celeilalte părți.

---

² A Comitetului Politic Consultativ [n. ed.].

Reprezentantul bulgar și cehoslovac au declarat deschis că sarcina ședinței ar fi exclusiv aceea de a sprijini „cu toții” propunerile și pozițiile sovietice.

Discuții foarte aprinse, care nu s-au încheiat, prilejuiește cererea noastră de înlocuire a frazei prin care se exprimă sprijin față de propunerile URSS din decembrie 1982, privind rachetele cu rază medie, cu formularea care să afirme poziția comună de țările socialiste în Declarația politică de la Praga. Sovieticii împreună cu celelalte delegații consideră că o referire la propunerile lui Andropov este absolut indispensabilă, lipsa ei implicând că URSS ar renunța la acea poziție într-o etapă decisivă a negocierilor.

Șeful delegației bulgare a făcut o declarație oficială în care a arătat că partea bulgară nu va accepta comunicatul dacă acesta nu va cuprinde o referire la propunerile lui Andropov din 21 decembrie 1982.

Ambasador
Cornel Pânzaru

[Ambasador]
Constantin Ene

AMAE, Problema 241.1983.9V.3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Praga, 6-7 aprilie. Organizatoric, desfășurare, negociere documente, f. 62-64.

6. 31 martie 1983, Praga. Telegramă a ambasadorilor Cornel Pânzaru și Constantin Ene adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și adjunctului ministrului, Constantin Oancea, referitoare la negocierile grupelor de experți pentru definitivarea comunicatului ședinței CMAE; criticarea de către reprezentantul sovietic, L.I. Mendelevici, a atitudinii delegației române.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Praga, nr.058.651

31.03.1983/23.00

Tovarășului ministru Ștefan Andrei,
Tovarășului adjunct al ministrului Constantin Oancea.

La 31 martie a continuat activitatea de redactare pe tema Conferinței de la Madrid, în urma textului propus inițial de țara gazdă, cu amendamentele prezentate de partea română.

1. La cererea expresă a delegației noastre ca în comunicat să se reafirme sprijinul pentru ținerea viitoarei reuniuni a CSCE la București, au luat cuvântul, pe rând, delegațiile RSC, URSS, RDG, RPP și RPB, care au dat asigurări că în poziția țărilor lor nu au intervenit modificări, că sprijină ca și înainte, propunerea ca viitoarea reuniune să aibă loc la București. Au arătat că afirmațiile autorilor

proiectului de document al țărilor neutre și nealiniat de la Madrid în sensul că „reprezentantul țărilor socialiste” ar fi spus că nu are dificultăți față de candidatura Vienei, nu corespunde realității. Șeful delegației sovietice, Mendelevici, a declarat că delegația URSS la Madrid are instrucțiuni să acționeze ferm în sprijinul candidaturii Bucureștiului, considerând aceasta ca „o obligație de alianță”, chiar dacă nu se poate anticipa cum se va rezolva în final problema locului reuniunii. A comentat chiar că reuniunile CSCE nu trebuie să se țină toate în țări neutre și nealiniat, întrucât nici un grup de state nu trebuie să dețină vreun privilegiu în această privință. În ceea ce privește documentul ședinței miniștrilor de Externe – a arătat el – nu este însă necesar să se facă o nouă referire asupra sprijinului țărilor socialiste față de candidatura Bucureștiului, deoarece aceasta ar evidenția un singur element din toate aspectele pe care le implică Reuniunea de la Madrid. Problema ar putea fi soluționată printr-un paragraf cu conținut general care să indice că țările socialiste își mențin „toate pozițiile”, prezentate în Declarația Politică de la Praga. El a propus următorul text: „Participanții la Consfătuire au reafirmat în întregime pozițiile statelor lor, în toate problemele, așa cum acestea sunt cuprinse în Declarația Politică de la Praga”.

2. În continuare au luat cuvântul șefii celorlalte delegații pentru a susține poziția sovietică. Ei au introdus în discuție, într-un mod evident organizat dinainte, teme privind reciprocitatea și solidaritatea statelor socialiste, modul în care România a răspuns la solicitări similare de sprijin din partea altor țări socialiste etc. Delegatul bulgar a întrebat dacă țara noastră intenționează să sacrifice Conferința de la Madrid în situația în care Bucureștiul nu va fi totuși acceptat ca loc al reuniunii următoare. Șeful delegației RDG a subliniat că la Madrid hotărârile se iau prin consens și, de aceea, nu trebuia să se arunce răspunderea pentru propunerea austriacă asupra țărilor socialiste. Unii dintre vorbitori au făcut referire la răspunsul pe care țările lor l-au dat la demersul pentru sprijin întreprins de noi la București.

Reprezentantul RP Polone a făcut o largă pledoarie privind modul corect în care ar trebui să funcționeze solidaritatea între țările socialiste, cu referire directă la faptul că delegația noastră nu a sprijinit, cu prilejul acestor negocieri, solicitarea sa ca în proiect să fie inclusă problema revanșismului în RFG, care este o chestiune de interes național pentru Polonia: „Noi sprijinim pe tovarășii români, a arătat el, dar nu am observat până acum un interes egal din partea lor de a ține seamă de pozițiile altor țări socialiste”.

Reprezentantul sovietic a reluat cu insistență tema solidarității, exemplificând prin diverse situații internaționale care s-ar fi rezolvat prin solidaritatea statelor socialiste. A menționat printre acestea recunoașterea RD Germane de către statele occidentale ca urmare a solidarității „unor țări socialiste”. Continuând exemplificările, el s-a referit la situațiile în care delegația română, la actualele negocieri, nu a sprijinit propunerea poloneză privind revanșismul și textul referitor la propunerile URSS, din 21 decembrie 1982, referitoare la rachetele din Europa. A implicat, în mod vizibil, faptul că între opoziția față de includerea referirii la București în proiectul de comunicat și rezervele noastre la cele două propuneri de mai sus este o legătură directă, deși a negat că ar avea în vedere o soluție pachet.

În încheierea pledoariei sale, delegatul sovietic a arătat că pentru a veni totuși în întâmpinarea delegației române propune o completare la paragraful pe care îl prezentase mai înainte, în sensul că reconfirmarea pozițiilor statelor socialiste din declarația de la Praga se extinde și asupra „problemei locului viitoarei reuniuni”.

3. În discuțiile pe această temă delegația română a prezentat considerentele pentru care reafirmarea expresă a sprijinului față de candidatura Bucureștiului în comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe este absolut necesar în stadiul în care se află la Reuniunea de la Madrid. În acest fel se va materializa într-un moment decisiv sprijinul promis în trecut de statele socialiste și care până în prezent nu s-ar putea concretiza. A respins, totodată, în termeni fermi, insinuările celorlalte delegații privind pretinsa lipsă de solidaritate din partea țării noastre. În final, a cerut ca paragraful propus de URSS privind reafirmarea pozițiilor conținute în Declarația de la Praga să fie reformulat astfel încât să prevadă expres sprijinul față de candidatura Bucureștiului. Delegația URSS nu a fost de acord cu aceasta, propunând ca amendamentul românesc să fie pus în paranteze.

4. Discuțiile pe această temă au durat toată ședința de dimineață.

A rezultat că delegația sovietică condiționează rezolvarea parantezei privind candidatura Bucureștiului de acceptarea în comunicat a referirii la propunerile sovietice din 21 decembrie 1982, la problema rachetelor. La rândul ei, delegația poloneză condiționează includerea în comunicat a referirii la București ca și a propunerii noastre privind bugetele militare de acceptarea paragrafului în problema revanșismului.

Transmitem separat textul convenit preliminar în problema Conferinței de la Madrid.

Anexă: Reuniunea de la Madrid.

„În cadrul examinării situației internaționale la Reuniunea de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința de securitate și colaborare în Europa, miniștrii au subliniat necesitatea de a se concentra în etapa actuală, hotărâtoare, toate eforturile asupra terminării cât mai rapide a convenirii documentului final substanțial și echilibrat. În ceea ce privește conținutul concret al unui asemenea document, participanții la ședință au reconfirmat în întregime pozițiile statelor lor în toate problemele, așa cum acestea sunt cuprinse în Declarația Politică de la Praga, inclusiv în problema privind desfășurarea la București a următoarei reuniuni a reprezentanților statelor participante la Conferința general-europeană.

Ei au procedat la un schimb de păreri în legătură cu documentul final revizuit, prezentat de statele neutre și nealiniat la 15 martie 1983. Ei apreciază acest proiect drept o contribuție importantă la terminarea lucrărilor asupra convenirii documentului final. S-a exprimat părerea că există posibilități în acest sens și că aceste posibilități trebuie folosite acum.

În cazul convenirii cu succes a documentului final al Reuniunii de la Madrid, inclusiv a problemei privind convocarea Conferinței asupra măsurilor de întărire a

încrederii și securității și dezarmării în Europa, statele reprezentate la ședință ar fi gata să examineze, în mod pozitiv, propunerea unora dintre participanții la Reuniune cu privire la adoptarea acestui document la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe.

Participanții la ședință și-au exprimat convingerea lor fermă, că în Europa se păstrează toate premisele necesare pentru ca statele și popoarele acestui continent să trăiască în pace, securitate și în colaborare. Aceasta depinde, înainte de toate, de eforturile statelor europene însele.

[...]

Ședința s-a desfășurat în atmosfera unei depline înțelegeri reciproce și a dorinței comune a statelor participante de a depune în continuare eforturi în lupta pentru pace și destinderea încordării în Europa și în lumea întreagă. În ceea ce le privește, ele sunt gata, ca întotdeauna, să examineze în spirit constructiv propunerile altor state îndreptate spre acest scop.

Următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe va avea loc la ... Sofia”.

Cornel Pânzaru

Constantin Ene

AMAE, Problema 241.1983.9V.3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Praga, 6-7 aprilie. Organizatoric, desfășurare, negociere documente, f. 84-88.

7. [...] aprilie 1983, București. Proiectul cehoslovac al comunicatului CMAE, cu amendamentele românești, referitor la încheierea Tratatului de nefolosire reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre NATO; reluarea negocierilor sovieto-americane de la Geneva privind dezarmarea; propunerea ca România să găzduiască noua reuniune a CSCE.

[Proiect cehoslovac cu amendamentele românești]

Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 6-7 aprilie 1983, a avut loc la Praga ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au participat: (lista participanților).

La ședință a avut loc un schimb de păreri privind evoluția situației din Europa – într-un context mai larg a situației generale din lume – în perioada ce a

trecut de la Consfătuirea de la Praga a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, și au fost examinate probleme legate de promovarea în continuare a propunerilor și inițiativelor avansate de statele participante pentru preîntâmpinarea primejdiei unui război nuclear, pentru reluarea și consolidarea destinderii, înfăptuirea dezarmării, întărirea securității și dezvoltarea colaborării pe continentul european și în întreaga lume.

Varianta I:

„În cursul schimbului de păreri s-a evidențiat că evoluția din ultimul timp a evenimentelor din Europa și în lume confirmă justetea aprecierilor asupra situației internaționale exprimate în Declarația politică adoptată la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ și conferă o și mai mare actualitate propunerilor formulate în această Declarație și căilor de acțiune preconizate la Consfătuire”.

Varianta II (după paragraful de mai sus se adaugă):

„Miniștrii au subliniat că situația internațională se menține deosebit de gravă și complexă. Climatul politic mondial, raporturile dintre state sunt puternic afectate de neîncrederea și încordarea care s-a acumulat în lume ca rezultat al politicii imperialiste de forță și confruntare, de consolidare și reîmpărțire a zonelor de influență, de amestec în treburile interne ale altor state, al perpetuării vechilor conflicte și apariției altora noi. Ei au subliniat consecințele grave pe care le are cursa înarmărilor și pericolele existente de declanșare a unui nou ciclu, deosebit de periculos al înarmărilor nucleare. Se amplifică și se adâncește criza economică, se accentuează continuu decalajele economice. Toate acestea creează o amenințare reală la adresa libertății și independenței popoarelor, sporesc primejdia unui război nuclear nimicitor, complică considerabil situația internațională.

Totodată, la ședință s-a menționat activizarea în continuare a forțelor care se pronunță pentru oprirea cursului spre confruntare și război, pentru o politică hotărâtă de destindere, pace și colaborare internațională, de respectare riguroasă a principiilor independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, nefolosirii forței sau amenințării cu forța în relațiile dintre state.

În legătură cu aceasta, participanții la ședință au subliniat importanța fundamentală a concluziei Consfătuirii de la Praga în sensul că preîntâmpinarea războiului depinde, înainte de toate, de coeziunea și orientarea acțiunilor forțelor păcii care sunt în prezent mai puternice decât forțele războiului.

La ședință s-a subliniat că statele participante la Tratatul de la Varșovia doresc neabătut să-și aducă contribuția maximă la lupta amplă desfășurată de forțele păcii pe multiple planuri pentru oprirea actualei evoluții periculoase a evenimentelor, pentru soluționarea sarcinilor urgente privind oprirea înarmărilor și reducerea armamentelor, în special ale celor nucleare, pentru asigurarea reglementării pe cale pașnică a situațiilor conflictuale.

În legătură cu aceasta, miniștrii au subliniat că țările lor sunt gata să contribuie la înfăptuirea de acțiuni concrete în vederea opririi cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare în primul rând dezarmarea nucleară, considerând că anul 1983 este hotărâtor în această privință. Ei au relevat importanța primordială pe care o au

în condițiile actuale realizarea de măsuri practice care, ducând la creșterea încrederii, ar crea condiții pentru acorduri mai substanțiale în viitor, precum și menținerea și dezvoltarea dialogului politic interstatal la toate nivelurile asupra celor mai actuale probleme europene și internaționale.

În lumina situației create, participanții la ședință au examinat din însărcinarea Comitetului Politic Consultativ, problema pașilor următori îndreptați spre transpunerea în viață a propunerilor și inițiativelor de pace ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

În legătură cu propunerea de încheiere a Tratatului cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale Tratatului Atlanticului de Nord, deschis tuturor celorlalte țări, miniștrii au efectuat un schimb de păreri (informații) despre contactele și consultările țărilor lor cu alte state pentru promovarea acestei propuneri constructive.

Miniștrii au ajuns la concluzia că propunerea de a se încheia un Tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice s-a bucurat de o mare atenție în întreaga lume, atât la nivelul guvernelor, cât și în cercurile sociale și politice.

Ideea unui astfel de Tratat s-a dovedit în consonanță cu gândurile și aspirațiile tuturor acelor care manifestă îngrijorare în legătură cu intensificarea încordării în domeniul militar, politic și în alte domenii și care sunt conștienți că perspectivele evoluției situației din Europa, și, în general în lume, depind în mare măsură de faptul dacă se va reuși să se diminueze gradul de confruntare între cele două alianțe politico-militare cele mai puternice, deoarece un conflict armat între ele ar avea urmări catastrofale pentru toate popoarele.

Participanții la ședință au exprimat speranța că statele membre ale Alianței nord-atlantice, cărora le-a fost adresată în primul rând propunerea privind tratatul, vor examina temeinic și fără prejudecăți această propunere de pe poziții constructive ale intereselor întăririi păcii și securității în Europa și în întreaga lume.

În ceea ce le privește statele participante la Tratatul de la Varșovia ar dori să ofere posibilitatea tuturor statelor interesate de a-și forma o imagine cât mai completă și obiectivă asupra celor mai importante aspecte ale propunerii privind tratatul, să poate aprecia profund și multilateral orientarea și concordanța acestuia cu cerințele momentului actual în evoluția situației. De aceea, ele se declară gata să contribuie la examinarea rodnică a propunerii lor de către țările Alianței nord-atlantice și de către alte state, la examinarea, în special, a unor probleme cum sunt conținutul și sfera unor posibile angajamente asumate pe baza Cartei ONU, a Actului final de la Helsinki, precum și a altor tratate și acorduri bilaterale și multilaterale, conlucrarea pentru asigurarea respectării angajamentelor asumate prin tratat. Ele sunt gata să efectueze un schimb de păreri și considerații și în legătură cu alte probleme care apar sau pot apărea în procesul examinării propunerii privind Tratatul.

În acest scop, participanții la ședință consideră că este utilă și de dorit continuarea contactelor bilaterale de lucru cu statele membre ale Tratatului nord-

atlantic și cu celelalte state, având în vedere că după aceea s-ar putea trece la examinarea problemelor corespunzătoare și pe bază multilaterală, în forme acceptabile pentru toți.

Participanții la ședință au examinat în continuare problema căilor și mijloacelor posibile să ducă la eliberarea Europei de arma chimică, în favoarea căreia țările lor s-au pronunțat în Declarația politică a Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ.

Statele reprezentate la ședință consideră ca și până acum că încheierea unei Convenții internaționale de interzicere și distrugere a armelor chimice, în legătură cu care se poartă negocieri în Comitetul de dezarmare de la Geneva, trebuie să devină o soluție radicală a acestei probleme și, în acest sens, se pronunță pentru urgentarea negocierilor și convenirea textului unei asemenea Convenții în cel mai scurt timp. Totodată, statele reprezentate la ședință presupun că ar fi util să se întreprindă, în paralel, pași practici care să conducă spre același scop în limitele continentului european.

Statele reprezentate la ședință își exprimă disponibilitatea de a intra în contacte de lucru cu țările membre ale Alianței nord-atlantice, cu toate statele interesate pentru examinarea în comun a problemelor practice legate de sarcina eliberării Europei de arma chimică.

În cadrul schimbului de păreri privind căile și modalitățile de traducere în viață a celorlalte propuneri și inițiative avansate de statele participante, miniștrii au acordat o atenție deosebită necesității de a se adopta măsuri urgente pentru prevenirea intensificării și mai grave a cursei înarmărilor nucleare de natură să amplifice pericolul unui război.

O deosebită îngrijorare provoacă faptul că guvernele unor țări NATO intensifică acum campania pentru amplasarea încă în acest an în Europa occidentală a unor noi rachete americane cu rază medie de acțiune. Dacă aceste planuri ar începe într-adevăr să se realizeze, aceasta ar duce la apariția unei situații militare noi în Europa plină de consecințe periculoase pentru popoarele europene.

Miniștrii și-au exprimat profunda îngrijorare în legătură cu faptul că la negocierile sovieto-americane privind limitarea înarmărilor nucleare în Europa continuă, ca și până acum, să nu se facă nici un progres.

Totodată, la ședință, s-a subliniat că există posibilitatea obiectivă de realizare în cadrul negocierilor de la Geneva a unui acord de limitare a armelor nucleare în Europa pe baza principiului egalității și securității egale. Această posibilitate trebuie folosită.

Participanții au subliniat contribuția pe care o reprezintă, în acest sens, propunerile Uniunii Sovietice din 21 decembrie 1982.

Statele reprezentate la ședință continuă să considere că cea mai bună rezolvare ar constitui-o eliberarea totală a Europei de armele nucleare atât cu rază medie de acțiune, cât și tactice. Până la realizarea acestui obiectiv ele apreciază însă posibil și necesar să se meargă pe calea unor măsuri parțiale, de reducere a mijloacelor nucleare cu rază medie de acțiune în Europa, pornindu-se de la un echilibru al armamentelor existente în cele două alianțe militare.

Examinând consecințele grave pe care le are creșterea cheltuielilor militare pentru toate popoarele, miniștrii reînnoiesc propunerea avansată de țările lor de a se începe în cel mai scurt timp tratative directe între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale NATO pentru discutarea problemei opririi creșterii bugetelor militare și reducerii lor ulterioare, în procente sau în expresie absolută, în vederea încheierii unui acord corespunzător în această problemă, așa cum a fost formulată această propunere în Declarația politică adoptată la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ.

Participanții la ședință au relatat interesul crescând pe care îl manifestă popoarele europene față de problema creării de zone libere de arme nucleare în nordul Europei, în Balcani și în alte regiuni ale continentului, precum și propunerea de realizare a unei zone cât mai largi, fără arme nucleare, care să separe cele două blocuri militare în Europa.

Ei reafirmă că statele lor sunt gata să examineze împreună cu alte state interesate toate căile și mijloacele posibile, menite să ducă la realizarea acestui obiectiv și să treacă la negocieri corespunzătoare.

În legătură cu negocierile de la Viena participanții la ședință au subliniat că noua abordare pentru soluționarea problemei reducerii forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală, propusă recent de țările socialiste, participante directe la negocieri, permite să se întreprindă pași reali în acest domeniu într-un viitor apropiat. Dacă participanții occidentali la negocierile de la Viena vor răspunde pozitiv la această propunere se va deschide drumul către o slăbire substanțială a încordării militare pe continentul european. În acest context, miniștrii au reafirmat poziția statelor lor conținută în Declarația de la Praga privind necesitatea accelerării negocierilor pentru a se realiza o reducere reciprocă a forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală cât mai substanțială, subliniind că țările lor sunt gata să acționeze pentru realizarea acestui obiectiv.

În cursul examinării situației existente la Reuniunea de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, participanții la ședință au subliniat necesitatea ca în actuala etapă de mare răspundere a acesteia toate forțele să fie concentrate pentru încheierea cât mai grabnică cu rezultate pozitive a reuniunii și hotărâri care să fie acceptabile tuturor, prin convenirea unui document final substanțial și echilibrat, care să țină seama de interesele și pozițiile legitime ale tuturor statelor participante.

După părerea lor, în prezent există posibilități în acest sens și ele trebuie să fie pe deplin folosite.

Miniștrii declară că statele lor vor contribui ca și până acum la realizarea acestor obiective. Ele își reafirmă poziția în sprijinul ținerii viitoarei reuniuni a reprezentanților statelor participante la Conferința general-europeană la București.

În cazul încheierii cu succes a activității de convertire a documentului final al Reuniunii de la Madrid, inclusiv în problema convocării conferinței asupra măsurilor de creștere a încrederii și securității și de dezarmare în Europa, statele reprezentate la ședință ar fi gata să examineze favorabil propunerea câtorva dintre

participanții la reuniune privind adoptarea acestui document la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe.

Participanții la ședința au exprimat convingerea lor fermă că în Europa se mențin toate premisele necesare pentru ca statele și popoarele acestui continent să trăiască în condiții de pace, securitate și colaborare. Mai mult decât orice și înainte de toate aceasta depinde de înseși statele europene.

Ședința s-a desfășurat într-o atmosferă de deplină înțelegere reciprocă și dorință comună a statelor participante de a-și intensifica în continuare eforturile în lupta pentru pace și de tindere a încordării în Europa și în întreaga lume.

Următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia va avea loc la Sofia.

AMAE, Problema 241. 1983. 9V.3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Discursuri, vol. II, f. 28-37.

8. [...] aprilie 1983, Praga. Discursul ministrului Afacerilor Externe al RS România, Ștefan Andrei, referitor la poziția României față de problemele internaționale; dezarmarea și încheierea unui tratat de nefolosire a forței; finalizarea Reuniunii de la Madrid și propunerea ca România să găzduiască următoarea reuniune a CSCE; reglementarea situației din Orientul Apropiat prin convocarea unei conferințe internaționale.

Stimați tovarăși,

Doresc, înainte de toate, să exprim calde mulțumiri gazdelor noastre cehoslovace, tovarășului Bohuslav Chnoupek, pentru condițiile de lucru care ne-au fost create, pentru ospitalitatea cu care suntem înconjurați.

Întâlnirea noastră are loc la scurt timp după Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ din ianuarie a.c. Declarația politică adoptată cu acel prilej s-a bucurat de un puternic ecou internațional, deoarece, printr-o abordare echilibrată a problemelor, prin propunerile constructive, realiste prezentate, a răspuns aspirațiilor popoarelor pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri practice de dezarmare, pentru preîntâmpinarea izbucnirii unui război nuclear, pentru reluarea politicii de destindere, pentru întărirea securității și dezvoltarea colaborării în Europa și în lume.

Evoluția evenimentelor internaționale în perioada de după Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ a confirmat justetea aprecierilor și actualitatea propunerilor conținute în Declarația politică.

După Consfătuire, în cuvântările publice, în întâlnirile cu diferite delegații de partid și de stat, parlamentare, ale diferitelor forțe politice, tovarășul Nicolae

Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a subliniat importanța și justetea propunerilor formulate în Declarație, relevând că acestea constituie o bază de discuție și negociere cu țările NATO pentru a se acționa în vederea opririi cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare, și în primul rând la dezarmarea nucleară, pentru înghețarea și reducerea cheltuielilor militare, pentru accelerarea activității forurilor de dezarmare din Europa, de la Geneva și de la Viena, pentru pregătirea și încheierea unui tratat cu privire la nerecurgerea la forță pe continent, pentru menținerea de relații pașnice, întărirea încrederii, securității și colaborării în Europa.

Poziția României privind situația internațională și în legătură cu ceea ce trebuie întreprins pentru oprirea încordării dintre state și reluarea politicii de pace, destindere, colaborare și respect al independenței naționale a tuturor popoarelor a fost expusă pe larg la Consfătuirea de la Praga de către tovarășul Nicolae Ceaușescu și de aceea mă voi opri numai asupra câtorva probleme.

În prezent, problema fundamentală a omenirii o constituie oprirea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare, și în primul rând la dezarmare nucleară. Cursa înarmărilor a luat proporții foarte mari; s-au acumulat uriașe cantități de armament, și cu deosebire de armament nuclear; planurile NATO de instalare a noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa constituie un grav pericol la adresa păcii; bugetele militare au atins o cifră record; există planuri de modernizare a armamentului nuclear; are loc o escaladare, în continuare, a cursei înarmărilor.

De aceea, în prezent trebuie să folosim orice prilej, orice mijloc pentru a oferi lumii o alternativă înarmărilor și războiului prin inițiative și acțiuni concrete, constructive, de natură să fie sprijinite de toate forțele iubitoare de pace de pretutindeni.

O altă problemă fundamentală a zilelor noastre o constituie lichidarea subdezvoltării, a decalajelor economice dintre țările bogate și țările sărace și instaurarea unor relații noi între state, bazate pe echitate și egalitate, care să asigure progresul economic și social și prosperitatea tuturor țărilor și popoarelor, și în primul rând al celor rămase în urmă.

De altfel, problema dezarmării, a instaurării unei noi ordini economice și politice mondiale s-a aflat și în centrul dezbaterilor recentei Conferințe la nivel înalt a statelor nealinate de la New Delhi, care a întrunit reprezentanți ai marii majorități a țărilor lumii.

Oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, lichidarea subdezvoltării constituie o cerință a asigurării stabilității politice și economice internaționale și nu pot fi despărțite de criza economică mondială care afectează într-o formă sau alta toate statele.

Dragi tovarășii,

În viziunea României, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, trebuie să punem pe prim plan oprirea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa, trecerea la retragerea și distrugerea celor existente, realizarea în Europa a

unor relații bazate pe încredere, pe colaborare, care să ducă – în perspectivă – la eliminarea totală a armamentelor nucleare pe continent, a tuturor armelor de distrugere în masă, ca și la o reducere substanțială a armamentelor convenționale. O astfel de abordare a problemelor răspunde intereselor tuturor popoarelor europene, ca de altfel ale întregii omeniri, de a trăi în pace și colaborare.

În acest spirit, România a adoptat o atitudine fermă în legătură cu planurile NATO de a amplasa noi tipuri de arme racheto-nucleare cu rază medie de acțiune în Europa. Punerea în aplicare a acestor planuri duce la o puternică escaladare a cursei înarmărilor în Europa și în lume, cu consecințe deosebit de grave pentru pacea și securitatea popoarelor europene, a tuturor popoarelor.

Având în vedere importanța deosebită a acestei probleme, considerăm că trebuie să facem totul pentru încheierea cu succes a tratatelor de la Geneva dintre Uniunea Sovietică și SUA, pentru a nu se trece în acest an la amplasarea de noi rachete. După părerea noastră, este necesar să se ajungă la înțelegeri reciproc acceptabile, care să ducă la o reducere cât mai mare a numărului de rachete și să deschidă calea eliminării totale a rachetelor nucleare de orice fel în Europa. În legătură cu aceasta, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia recent că „până la realizarea acestui obiectiv, considerăm că trebuie acceptate și soluții intermediare, a unor măsuri care să ducă, însă, la o reducere substanțială a rachetelor existente și să oprească amplasarea de noi rachete”.

Având în vedere că problema rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune preocupă deopotrivă toate popoarele europene, România consideră că ar fi necesar ca, în paralel cu negocierile sovieto-americe de la Geneva, să se întrunească în paralel și celelalte state participante la Tratatul de la Varșovia cu celelalte state membre ale NATO, pentru a discuta și căuta împreună soluții care să ajute la încheierea cu succes a negocierilor menționate. Această propunere se înscrie și în spiritul Declarației politice adoptată la Praga, care subliniază necesitatea ca toate statele europene să acționeze pentru realizarea de progrese la negocierile sovieto-americe și încheierea lor cu succes.

Consfătuirea de la Praga a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia a pus pe primul plan necesitatea intensificării eforturilor pentru dezarmare, și în primul rând pentru dezarmare nucleară. Pentru realizarea acestui obiectiv, considerăm necesar ca țările noastre să acționeze cu toată vigoarea pentru punerea în aplicare a propunerii de a se trece la negocieri directe între statele participante la Tratatul de la Varșovia și țările membre ale NATO în vedere opririi cursei înarmărilor și a trecerii la dezarmare, precum și de a se încheia un acord privind înghețarea bugetelor militare și reducerea lor ulterioară, în procente sau în expresie absolută.

Având în vedere că statele celor două blocuri militare dețin peste 80% din armamente și aproape totalitatea armamentelor nucleare, un asemenea acord ar avea o importanță hotărâtoare pe plan mondial pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare. De aceea, noi considerăm că este necesar să se facă totul pentru realizarea unor înțelegeri corespunzătoare între statele din cele două blocuri militare.

Închețarea și reducerea bugetelor militare constituie un punct fundamental de referință în acțiunea perseverentă a României pentru desfășurarea procesului de negocieri militare care apasă tot mai greu pe umerii tuturor popoarelor. Doresc în acest sens să reamintesc aici că, în decembrie 1982, Conferința Națională a Partidului Comunist Român a hotărât menținerea cheltuielilor militare ale țării noastre până în 1985 la nivelul anului 1982. Este cunoscută propunerea prezentată de țara noastră privind închețarea cheltuielilor militare la nivelul anului 1982 și trecerea la reducerea lor treptată, urmând ca fondurile astfel eliberate să fie folosite pentru progresul economic și social al țărilor care efectuează astfel de reduceri, precum și pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare.

Apreciem că, totodată, trebuie făcute eforturi pentru activizarea negocierilor de la Viena. Așa cum se subliniază și în Declarația de la Praga, este necesar să se acționeze astfel încât în următorii 1-2 ani să se ajungă la înțelegeri concrete pentru reducerea substanțială a armamentelor în Europa Centrală. O mare însemnătate ar avea, după părerea partidului nostru, ajungerea la o înțelegere între URSS și SUA privind inițierea unei anumite reduceri a trupelor și armamentelor din Europa Centrală, pe baza exemplului reciproc, urmând ca după această primă etapă să se continue negocierile și să se treacă la o nouă reducere și mai substanțială.

În același timp, pornind de la marea însemnătate a propunerii cu privire la încheierea între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre NATO a unui tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice, tratat deschis tuturor celorlalte state, ne pronunțăm pentru întreprinderea de pași concreți în vederea începerii negocierilor care să ducă la încheierea unui asemenea tratat.

În cadrul preocupărilor pentru înfăptuirea dezarmării și securității în Europa, România acordă o importanță deosebită creării de zone denuclearizate pe continent. În acest sens, sprijinim recenta propunere făcută de Suedia cu privire la crearea unei zone denuclearizate în centrul continentului. De asemenea, acționăm pentru dezvoltarea colaborării balcanice, pe plan bilateral și multilateral. În această direcție, dorim să se treacă neîntârziat la pregătirea temeinică a unei întâlniri la nivel înalt a țărilor balcanice, care să permită pași pozitivi pe calea transformării regiunii într-o zonă a păcii, a încrederii și buneii vecinătăți, a colaborării rodnice, o zonă lipsită de arme nucleare.

Având în vedere importanța excepțională a problemelor dezarmării, a dezvoltării colaborării și încrederii, Republica Socialistă România dă o apreciere deosebită marilor manifestări pentru pace din Europa. Considerăm că se impune intensificarea acțiunilor pentru pace, precum și colaborarea între mișcărilor care se pronunță în favoarea păcii din toate statele, pentru a determina trecerea la măsuri concrete de dezarmare. După părerea noastră, aceasta constituie o cerință esențială a dreptului popoarelor la existență, la libertate, independență și pace.

Stimați tovarăși,

Ținând seama de situația gravă din Europa, considerăm că în această etapă este necesar să depunem eforturi susținute pentru încheierea în cel mai scurt timp, cu

rezultate pozitive, a Reuniunii de la Madrid. După cum s-a scos în evidență și la Consfătuirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor noastre, pe care România a găzduit-o în ianuarie a.c.³, convenirea unui document final substanțial și echilibrat care să țină seama de interesele și pozițiile legitime ale tuturor statelor ar reprezenta o contribuție importantă la reluarea dialogului și ameliorarea climatului politic în Europa. Acordăm, după cum cunoașteți, importanță convocării Conferinței pentru încredere și dezarmare în Europa, reafirmării angajamentului statelor participante de a respecta și aplica în relațiile lor mutuale și în relațiile cu alte state principiile înscrise în Actul final, asigurării continuității procesului CSCE.

Ca rezultat al ultimelor evoluții, la Madrid s-a ajuns la un moment de mare responsabilitate față de modul în care se va încheia Reuniunea și conținutul documentului final, ce urmează să fie adoptat. Apreciem că varianta revizuită a proiectului de document final, pe care țările neutre și nealiniat au prezentat-o la 15 martie, ne va permite să ajungem într-un timp relativ scurt la rezultate pozitive. Din analiza preliminară pe care am făcut-o, multe părți ale acestei variante sunt în ansamblu corespunzătoare: ca, de exemplu, principiile, convocarea Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și dezarmare în Europa, cooperarea economică și culturală, asigurarea continuității procesului multilateral început la Helsinki. Alte prevederi referitoare la drepturile omului, contactele umane, circulația informației, regimul ziariștilor străini etc. vor mai trebui însă amendate, pentru ca textul să poată fi acceptabil. În ceea ce privește organizarea concretă a programului de reuniuni de după Madrid, provoacă preocupare faptul că, deși în noul document se fac referiri la cel puțin șapte reuniuni de diverse tipuri, nici una dintre acestea nu este prevăzută să aibă loc într-o țară socialistă. Noi nu putem accepta o asemenea abordare, menită să izoleze țările socialiste, și nici ca politica de presiuni să se extindă și în cadrul reuniunilor CSCE. Considerăm că țările socialiste, care au avut contribuția hotărâtoare în convocarea Conferinței general-europene trebuie să continue să joace un rol decisiv în impulsivarea cursului pozitiv al evenimentelor pe continentul european și în lume.

În ce privește chestiunea găzduirii viitoarei reuniuni a CSCE de către România s-a procedat incorect. A fost propusă o altă candidatură în locul orașului București, sub pretext că ea ar reprezenta o soluție de compromis, înainte să fi avut loc negocieri în cadrul Reuniunii asupra candidaturilor existente și fără consultarea prealabilă a delegației române. Prin ambasadele țărilor socialiste de la București a fost comunicată poziția României în această chestiune, pe care am mandat să o reafirm și la această întâlnire. În spiritul celor stabilite în documentele comune ale statelor noastre convenite la cel mai înalt nivel, sprijinul față de candidatura orașului București ca loc al viitoarei reuniuni trebuie să exprime acum, adică în acele momente când el poate deveni efectiv. Dorim ca țările socialiste care în fapt nu au avut până în prezent ocazia la Madrid să se pronunțe public în sprijinul Bucureștiului să-și onoreze angajamentul pe care și l-au asumat atât în

---

³ Documente neidentificate în arhivă.

documentele adoptate în comun, cât și pe linie bilaterală, în discuțiile și negocierile asupra locului viitoarei reuniuni.

Stimați tovarăși,

Analiza situației actuale din Europa și din lume, efectuată de conducătorii de partid și de stat ai țărilor noastre la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ, s-a distins prin orientarea spre acțiune. Aceasta s-a exprimat prin inițiativele de pace care au fost avansate în Declarația politică, cât și prin propunerile concrete pentru începerea de tratative directe cu statele membre ale NATO. În aceeași orientare, așa cum am arătat, Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a fost însărcinat să convină măsuri practice pentru tratative cu țările NATO și cu alte state.

De aceea, considerăm că trebuie să discutăm concret în Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe modalitățile de traducere în viață a orientărilor date și însărcinările primite.

În acest sens, suntem de acord cu constituirea unor grupuri de lucru privind cheltuielile militare și mecanismul de lucru al colaborării în cadrul Tratatului. Nu avem obiecțiuni în legătură și cu crearea unui grup pe problemele armei chimice.

Suntem gata să găzduim la București lucrările grupului privind cheltuielile militare și suntem de acord ca grupul privind mecanismul de lucru al colaborării în Tratat să-și desfășoare lucrările la Sofia, iar cel privind armele chimice la Moscova.

Totodată, consider că ar fi bine ca la următoarea ședință a Comitetului să discutăm crearea unui grup de lucru al țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia în cadrul căruia problemele dezarmării să fie abordate în ansamblul lor, să se efectueze pe baze sistematice schimburi de păreri și informații asupra negocierilor în curs, să se examineze căile și modalitățile de promovare a propunerilor țărilor socialiste pentru reducerea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare și asigurarea păcii, să se elaboreze propuneri noi de dezarmare, în primul rând de dezarmare nucleară.

Un asemenea grup de lucru ar oferi un bun cadru de consultări și conlucrare a țărilor socialiste într-un domeniu fundamental al vieții internaționale așa cum este dezarmarea.

El ar putea asigura și examinarea unor concluzii ce se vor desprinde din activitatea celor trei grupuri de lucru specializate, menționate mai înainte. De asemenea, ar putea servi și pentru negocierile directe cu țările membre ale NATO în problemele dezarmării și asigurarea păcii, propuse de șefii partidelor și statelor noastre.

Îmi exprim convingerea că schimbul de vederi pe care îl vom efectua în cadrul întâlnirii noastre va contribui la examinarea problemelor legate de promovarea propunerilor și inițiativelor avansate de statele socialiste participante pentru preîntâmpinarea pericolului izbucnirii unui război nuclear, reluarea și consolidarea politicii de destindere, dezarmare, securitate și cooperare în Europa, în vederea soluționării, în interesul tuturor popoarelor, a marilor probleme ce confruntă omenirea în prezent.

Dragi tovarăși,

În legătură cu alte probleme internaționale, în spiritul Declarației Comitetului Politic Consultativ de la Praga, se impune ca țările membre ale Tratatului de la Varșovia să acționeze, împreună cu celelalte țări socialiste, cu statele în curs de dezvoltare și nealiniat, cu toate forțele progresiste și democratice, pentru reglementarea pe cale pașnică, prin tratative, a tuturor stărilor de încordare și război și conflictelor militare existente, pentru soluționarea problemelor litigioase dintre state exclusiv prin negocieri, pornind de la convingerea că oricât de lungi și grele ar fi aceste tratative, ele sunt incomparabil mai bune și reprezintă singura alternativă care asigură pacea și colaborarea internațională.

România a acționat întotdeauna pentru soluționarea problemelor din Orientul Mijlociu pe calea tratativilor pașnice și pentru retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate în urma războiului din 1967, pentru soluționarea problemei palestinienilor pe baza dreptului la autodeterminare, inclusiv la constituirea unui stat palestinian independent.

În noua situație creată, considerăm că se impune și mai mult să se facă totul pentru a se trece la soluționarea problemelor din Orientul Mijlociu pe calea tratativilor pașnice între părțile direct interesate. În primul rând, considerăm că este necesar să se ajungă la retragerea cât mai rapidă a trupelor israeliene din Liban, a tuturor trupelor străine, să se ajungă la o reglementare generală, la măsuri care să respecte unitatea, independența, integritatea teritorială și suveranitatea Libanului.

După părerea noastră, este necesar să se facă totul pentru începerea negocierilor reale, încă în acest an. Orice amânare poate să complice și mai mult situația din Orientul Mijlociu. Pentru aceasta este însă nevoie să se asigure un cadru corespunzător în vederea desfășurării acestor tratative. De aceea, noi ne-am pronunțat și în trecut și ne pronunțăm și în prezent pentru o conferință internațională, sub egida sau cu participarea Organizației Națiunilor Unite, care să permită participarea la tratative a tuturor țărilor interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei, precum și a altor state – desigur, în primul rând Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii. La o asemenea conferință ar trebui asigurate dreptul și posibilitatea părților direct interesate să-și prezinte propunerile, iar acestea să fie luate în considerație și să se acționeze pentru a se ajunge la concluzii acceptabile pentru ambele părți. Soluția care va rezulta în cadrul acestei conferințe trebuie să țină seama de necesitatea de a se asigura poporului palestinian dreptul la autodeterminare, la realizarea unui stat propriu, independent. Cum se va realiza aceasta, desigur, este o problemă care poate să îmbrace forme diferite. Însăși propunerile de la Fez au în vedere o asemenea posibilitate, dar esențial este ca propunerile ce se vor face să fie acceptate de către părțile interesate – inclusiv deci de către palestinieni, să răspundă năzuințelor lor de a-și avea o patrie proprie.

În Orientul Mijlociu trebuie să existe și să trăiască în pace și bună vecinătate atât un stat palestinian, cât și statul Israel. Numai pe această bază se poate realiza o pace trainică, numai astfel se poate asigura posibilitatea fiecărei națiuni de a-și concentra forțele în direcția dezvoltării economico-sociale, a asigurării bunăstării tuturor popoarelor.

Considerăm că în condițiile actuale trebuie să se acționeze cu toată fermitatea pentru reglementarea cât mai urgentă a problemei namibiene, pe baza rezoluțiilor Națiunilor Unite, pentru înlăturarea manevrelor obstructioniste și a obstacolelor create în calea trecerii la aplicarea planului ONU privind accesul Namibiei la independență, pentru sprijinirea luptei poporului namibian, sub conducerea SWAPO, pentru realizarea aspirațiilor sale legitime la libertate și independență.

Apreciem, totodată, că este necesar să intensificăm participarea țărilor noastre la eforturile în direcția instaurării noii ordini economice internaționale bazate pe egalitate, pe respectul independenței naționale, neamestecului în treburile interne și avantajul reciproc. Suntem de părere că trebuie să sprijinim activ lansarea neîntârziată a negocierilor globale propuse de țările în curs de dezvoltare în cadrul ONU, pentru a se ajunge la tratative reale, la înțelegeri corespunzătoare, cu participarea tuturor statelor.

Stimați tovarăși,

În încheiere, reliefând utilitatea actualei reuniuni a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, sunt încredințat că lucrările noastre vor marca un nou pas pe calea traducerii în viață a hotărârilor și înțelegerilor convenite între conducătorii partidelor și statelor noastre.

AMAE, Problema 241. 1983. 9V.3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Discursuri. vol. III, f. 1-14.

9. [...] aprilie 1983, Praga. Notă a Ministerului Afacerilor Externe referitoare răspunsul delegației românești față de la propunerile sovietice de înființarea a unor grupe de lucru pentru îmbunătățirea mecanismului de lucru în cadrul Tratatului de la Varșovia; organizarea, la Sofia, a unei noi sesiuni a CMAE.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Notă

În cadrul negocierilor de la Praga, delegația sovietică a propus oficial crearea unui **grup de lucru** privind îmbunătățirea **mecanismului de lucru al colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia** și a arătat, totodată, că s-ar mai putea avea în vedere crearea unui **grup de lucru** privind **cheltuielile militare** (care ar putea să-și desfășoare lucrările la București) și a altui **grup de lucru** privind **arma chimică**. Aceste grupe de lucru ar urma să țină fiecare câte trei reuniuni până în septembrie-octombrie a.c., când ar urma să prezinte rapoartele lor următoarei ședințe de la Sofia a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

Propunem să se dea indicații delegației române la negocierile de la Praga să acționeze pentru crearea unui **grup de lucru** în vederea **elaborării de propuneri concrete care să fie transmise țărilor NATO privind înghețarea și reducerea bugetelor militare** și pentru ca acest grup să-și desfășoare lucrările la București. Totodată, să acționeze și pentru crearea unui grup de lucru în problema **opririi amplasării rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune și trecerii la retragerea și distrugerea celor existente.**

Crearea acestor grupe de lucru ar putea facilita realizarea propunerii făcute de țara noastră la Consfătuirea de la Praga a CPC cu privire la crearea unei comisii comune a țărilor Pactului de la Varșovia, care să elaboreze un program detaliat cu privire la acțiuni în vederea dezarmării și asigurării păcii, pentru negocieri cu țările NATO, cu alte state din Europa.

Propunem, de asemenea, să se dea indicații pentru acceptarea grupelor de lucru privind **îmbunătățirea mecanismului de lucru al colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia** și privind arma chimică, în condițiile în care va fi acceptată crearea grupelor de lucru pentru cheltuielile militare și pentru rachete.

Delegația bulgară a propus ca următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să aibă loc la Sofia, în luna octombrie a.c.

Menționăm că ar fi pentru prima dată când s-ar include în comunicat data la care va avea loc următoarea ședință a comitetului. Locul de desfășurare a ședinței este stabilit în ordinea alfabetului rusesc.

Propunem să se accepte includerea în comunicat a perioadei de desfășurare a următoarei ședințe a Comitetului.

AMAE, Problema 241.1983.9V.3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Praga, 6-7 aprilie. Organizatoric, desfășurare, negocieri documente, f. 42-43.

**XXVII. ÎNTÂLNIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR
AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA
TRATATUL DE LA VARȘOVIA ÎN PROBLEMA ÎNCHEIERII UNUI
TRATAT CU PRIVIRE LA NEFOLOSIREA FORȚEI MILITARE ȘI
MENȚINERII DE RELAȚII PAȘNICE. 20-21 IUNIE 1983, BERLIN**

1. [...] *februarie 1983, București*. Notă de audiență a [adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea], cu ambasadorul sovietic la București, E.M. Tiajelnikov, referitoare negocierile dintre URSS și țările NATO privind încheierea unui tratat de nefolosire a forței; susținerea demersurilor sovietice de către celelalte state ale Tratatului de la Varșovia.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Nota

În audiență la conducerea Ministerului Afacerilor Externe, E.M. Tiajelnikov, ambasadorul URSS la București, a prezentat următoarele considerente ale părții sovietice în legătură cu pregătirea unui tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale NATO, propunere avansată la recenta consfătuire de la Praga a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

„Declarația politică a consfătuirii a constituit o inițiativă importantă a țărilor socialiste frățești în problemele păcii. Un interes deosebit în Europa occidentală l-a avut propunerea privind încheierea Tratatului.

Având în vedere că, pe de o parte, au respins de-a lungul anilor propunerile vizând încheierea unui tratat de nefolosire a forței, iar pe de alta, în prezent, le vine greu să respingă propunerea actuală, guvernele țărilor NATO au fost puse într-o situație dificilă și de aceea manevrează: declară că este necesar să studieze propunerea și să convină pozițiile în cadrul alianței, scontând că odată cu trecerea timpului, să minimalizeze importanța și actualitatea propunerii. Este o abordare impusă de SUA aliaților lor.

Țările socialiste au trecut la activitatea de promovare a ideilor privind încheierea tratatului: RSCS difuzează Declarația politică; MAE al URSS a indicat ambasadorilor sovietici să acționeze în sensul explicării și argumentării propunerilor.

În opinia URSS, ar fi util ca, ținând cont de situația actuală, să se mențină pași suplimentari pentru a menține propunerea în atenție, folosindu-se și declarațiile țărilor NATO că este necesar ca aceasta să fie „studiată”.

În prezent, accentul trebuie pus pe consultări bilaterale, de lucru, pe linia Ministerelor Afacerilor Externe la diferite niveluri: adjuncți de ministru, șefi de direcții, reprezentanți speciali, în cadrul cărora să se explice necesitatea încheierii Tratatului. Consultările ar sublinia caracterul de lucru, practic al modului în care țările socialiste abordează această problemă și ar duce la depistarea particularităților pozițiilor diferitelor state membre ale NATO, a deosebirilor între pozițiile lor și ar atrage țările NATO la negocieri pe fond.

Este indicat ca aceste consultări să se desfășoare în primul rând cu țările NATO, întrucât ideea principală o reprezintă nefolosirea forței între statele aparținând celor două blocuri politico-militare. Nu se exclude, probabil, nici posibilitatea unor consultări cu americanii, dacă din partea SUA se va observa o asemenea disponibilitate. Rezultatele consultărilor bilaterale ar fi utile și sub aspectul elaborării în continuare a proiectului de Tratat sau prevederile viitorului document.

La următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe s-ar putea ca, ținând cont de activitatea desfășurată până atunci, să se examineze măsurile ce ar putea fi întreprinse în continuare pentru transpunerea în viață a inițiativelor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

În perspectivă, URSS vede posibilă organizarea unor consultări multilaterale cu participarea statelor din cele două grupări politico-militare.

Informând țările frățești despre considerentele sale, URSS pleacă de la necesitatea de a conferi o mai mare eficiență activității de aplicare în viață a hotărârilor consfătuirii de la Praga a Comitetului Politic Consultativ”.

Răspunzând la o serie de întrebări, E.M. Tiajelnikov a făcut următoarele precizări:

- considerentele de mai sus ale URSS se referă exclusiv la pregătirea încheierii Tratatului între țările dintre cele două alianțe politico-militare și nu vizează celelalte probleme înscrise în Protocolul consfătuirii de la Praga;
- consultările bilaterale pe care le are în vedere partea sovietică urmează să se desfășoare între țările socialiste și țările NATO în primul rând;
- în cazul în care consultările bilaterale vor da rezultate pozitive și se va observa că majoritatea țărilor NATO sunt gata să examineze cu seriozitate problema încheierii Tratatului, se va putea trece la o anumită formă de consultări multilaterale între statele aparținând celor două alianțe politico-militare;
- partea sovietică cunoaște în principiu că în țările occidentale sunt numeroase vocile care se pronunță nu numai pentru studierea propunerii țărilor socialiste, ci și în favoarea unor acțiuni menite să ducă la transpunerea în practică a propunerii respective;
- considerentele prezentate nu sunt un răspuns la solicitarea părții române asupra modului în care partea sovietică vede aplicarea în viață a sarcinilor cuprinse în Protocolul de la Praga.

S-a precizat ambasadorului sovietic că partea română ar aprecia dacă ar fi informată cât mai urgent despre căile prin care URSS intenționează să acționeze și

pentru promovarea altor probleme din Protocolul consfătuirii: dezarmarea, înghețarea și reducerea bugetelor militare, reducerea activității militare a celor două blocuri ș.a.

Februarie 1983

AMAE, Problema 241. 1983. 9V3. Întâlnirea de lucru a adjunctilor de miniștri ai Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problema încheierii unui tratat cu privire la nefolosirea forței militare și menținerii de relații pașnice, Berlin, 20-21 iunie 1983, f. 1-4.

2. [...] aprilie 1983, București. Nota de propuneri a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe de la Berlin; mandatul delegației române de a accelera ritmul negocierilor cu statele NATO pentru dezarmarea nucleară și reducerea cheltuielilor militare.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr.1/918

Tovarășului Ștefan Andrei,
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
Ministru al Afacerilor Externe

Nota de propuneri

1. Recent ambasadorul Republicii Democrate Germane la București a transmis propunerea ca în zilele de 20-21 iunie a.c. să aibă loc la Berlin o întâlnire de lucru a adjunctilor de miniștri ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problema încheierii între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele NATO, precum și alte state interesate, a unui tratat privind nefolosirea forței militare și menținerea de relații pașnice.

În vederea pregătirii întâlnirii partea RDG va transmite tuturor participanților un document de bază pentru orientarea discuțiilor.

2. Ideea unei astfel de întâlniri a fost enunțată recent de ministrul Externe al RDG, în discursul său la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia din aprilie a.c.

Delegațiile URSS și ale altor state participante la ședință și-au dat acordul cu organizarea întâlnirii, arătând că, schimbul de păreri propus ar prezenta utilitate pentru examinarea modalităților de promovare în continuare a inițiativei privind încheierea Tratatului. URSS consideră, totodată, că în prezent nu este încă oportună

prezentarea unui proiect de text al Tratatului. Acest text ar putea fi prezentat ulterior în funcție de evoluția situației și a consultărilor cu țările occidentale.

Propunem:

1. Să se accepte participarea la întâlnirea de lucru de la Berlin propusă de Ministerul de Externe al RDG.

La întâlnire să ia parte tovarășul Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe.

2. Delegația română să se mențină în limitele unui schimb de păreri, reafirmând poziția favorabilă a țării noastre față de nefolosirea forței militare.

Să se sublinieze în același timp urgența pe care o prezintă realizarea de pași practici pe calea dezarmării, și în primul rând a dezarmării nucleare, în care scop este necesar ca țările socialiste să acționeze pentru determinarea angajării de negocieri directe cu țările membre ale NATO, cu alte state europene pentru adoptarea unor măsuri concrete în domeniul înghețării și reducerii cheltuielilor militare și în alte domenii de importanță hotărâtoare pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare.

3. Cheltuielile legate de această acțiune să fie suportate din bugetul MAE.

Adjunct al ministrului
Constantin Oancea

Director
Lucian Petrescu

Aprilie 1983
Tovarășului Nicolae Ceaușescu
Tovarășului Miu Dobrescu

AMAE, Problema 241. 1983. 9V3. Întâlnirea de lucru a adjunctilor de miniștri ai Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problema încheierii unui tratat cu privire la nefolosirea forței militare și menținerii de relații pașnice, Berlin, 20-21 iunie 1983, f. 7-8.

3. [...] iunie 1983, București. Notă de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al RD Germane la București, Siegfried Bock, referitoare la convocarea, la Berlin, a unei întâlniri a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe privind realizarea unui schimb de informații asupra reacțiilor altor state față de posibilitatea încheierii între Tratatul de la Varșovia și NATO a unui pact de nefolosirea a forței militare.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Notă de audiență

La 10 iunie 1983, Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, l-a primit în audiență, la cerere, pe Siegfried Bock, ambasadorul RD Germane la București.

A asistat Iuliu Dobroiu, consilier la Direcția I Relații.

S. Bock a arătat că a primit indicații să comunice, în două probleme, părerea părții RDG privitor la întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care urmează să aibă loc la 20-21 iunie a.c. la Berlin, și anume:

1. Unele țări și-au exprimat părerea ca la această întâlnire să fie discutate și alte probleme decât cea privind promovarea propunerii de încheiere a unui tratat de nefolosire a forței militare și menținerea de relații pașnice.

Partea RDG este de părere ca la această întâlnire să fie discutată numai problema tratatului, așa cum a fost preconizată, aceasta fiind o sarcină trasată de Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

2. Partea RDG anunțase, inițial, că în vederea întâlnirii adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe va pregăti o „hârtie de lucru” care să înlesnească discuțiile. Tovarășul K. Krolikowski, secretar de Stat, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a rugat să se transmită tuturor participanților că MAE al RDG nu va mai pune la dispoziție, în prealabil, o astfel de „hârtie”. Partea RDG a ajuns la această concluzie pornind de la faptul că la întâlnire urmează să aibă loc un schimb de informații și de aprecieri privind reacțiile altor state privind încheierea tratatului de nefolosire a forței militare, precum și în legătură cu acțiuni ce ar urma să fie întreprinse în viitor. O „hârtie” elaborată de RDG nu ar putea să conțină decât părerea părții RDG, ceea ce nu ar fi indicat.

C. Oancea a arătat că împărtășește părerea exprimată de partea RDG în sensul că la întâlnirea în cauză urmează să figureze o singură problemă, pentru care ea a fost convocată și pentru care s-a obținut și mandatul corespunzător din partea conducerii noastre de partid și de stat.

Partea română nu avea și nu are intenția să accepte „hârtii”, întrucât de la bun început s-a stabilit că la întâlnire va avea loc un schimb de păreri, urmând ca pe baza părerilor exprimate, conducerea fiecărui partid să-și elaboreze poziția și să ia măsurile pe care le consideră necesare. De altfel, în cadrul Tratatului de la Varșovia există o practică în acest sens.

S. Bock a spus că partea RDG împărtășește acest punct de vedere.

S-a interesat când și cu ce mijloc de transport va sosi la Berlin tov. C. Oancea și de cine va fi însoțit.

C. Oancea a arătat că intenționează să sosească la Berlin la 19 iunie, fiind însoțit de un consilier și un translator de limba rusă.

AMAE, Problema 241. 1983. 9V3. Întâlnirea de lucru a adjuncților de miniștri ai Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problema încheierii unui tratat cu privire la nefolosirea forței militare și menținerii de relații pașnice, Berlin, 20-21 iunie 1983, f. 101.

4. 1 iunie 1983, București. Scrisoarea ambasadorului extraordinar și plenipotențiar al RD Germane, Siegfried Bock, către ministrul Afacerilor Externe al RS România, Ștefan Andrei, referitoare la invitarea, la consfătuirea de la Berlin, a delegației române condusă de adjunctului ministrului, Constantin Oancea.

Ambasadorul Extraordinar și Pelenipotențiar al Republicii Democratice Germane
în Republica Socialistă România

Ministrul Afacerilor Externe al
Republicii Socialiste România
Tovarășului Ștefan Andrei
București

București, 1 iunie 1983

Stimate tovarășe ministru,
Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democratice Germane, tovarășul
Oskar Fischer, m-a însărcinat să vă transmit următoarea invitație:

Tovarășului Ștefan Andrei
Ministrul Afacerilor Externe al
Republicii Socialiste România
București

Stimate tovarășe Andrei,

La sesiunea de la Praga a Comitetului Miniștrilor de Eterne ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia s-a convenit ca în luna iunie a.c. să aibă loc la Berlin o consfătuire a miniștrilor adjuncți ai Afacerilor Externe privind probleme ale continuării inițiativei noastre comune pentru încheierea între Tratatul de la Varșovia și NATO a unui tratat de renunțare la forță. Prin urmare, Ministerul Afacerilor Externe al RD Germane, consultându-se cu toate statele participante, a stabilit zilele de 20-21 iunie 1983 pentru realizarea acestei consfătuiri.

Permiteți-mi ca prin prezenta să vă transmit invitația pentru participarea la consfătuirea sus menționată a adjunctului dv. Se ia în considerare că șeful delegației va fi însoțit de unul-doi experți. Delegația Republicii Democratice Germane va fi condusă de secretarul de Stat și prim-adjunct al ministrului, tovarășul Herbert Krolkowski.

Vă rugăm ca delegația să sosească la Berlin pe data de 19 iunie, întoarcerea în țară s-ar putea prevedea pentru ziua de 21 iunie. În anexă vă transmit programul consfătuirii. V-aș fi foarte recunoscător dacă ați putea să ne informați cu privire la componența delegației dv. precum și la data sosirii ei la Berlin.

Oskar Fischer

Primiți, vă rog, stimate tovarășe Ministru, expresia deosebitei mele considerațiuni.

Prof. dr. Siegfried Bock

AMAE, Problema 241. 1983. 9V3. Întâlnirea de lucru a adjunctilor de miniștri ai Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problema încheierii unui tratat cu privire la nefolosirea forței militare și menținerii de relații pașnice, Berlin, 20-21 iunie 1983, f. 10-11.

5. [...] iunie 1983, București. Notă de sinteză a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la întâlnirea de la Berlin; prezentarea motivațiilor sovietice pentru declanșarea de negocieri bilaterale și multilaterale care să ducă la încheierea tratatului de nefolosirea a forței militare.

Tovarășului Ștefan Andrei
Ministrul Afacerilor Externe

Notă privind întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor
participante la Tratatul de la Varșovia
Berlin, 20 iunie 1983

La această întâlnire a avut loc un schimb de păreri în legătură cu reacțiile țărilor NATO și a altor state față de propunerea din Declarația de la Praga privind încheierea unui tratat de nefolosire a forței militare și de menținere a unor relații de pace și cu modalitățile de promovare în continuare a acestei inițiative.

Din schimbul de păreri se desprind următoarele concluzii mai semnificative:

1. Delegația sovietică s-a arătat deosebit de satisfăcută de organizarea întâlnirii, apreciind că ea reprezintă, împreună cu cele trei grupuri de lucru create în aprilie a.c., o formă însemnată de perfecționare a mecanismului Tratatului de la Varșovia. Ea și-a exprimat părerea că asemenea întâlniri ar trebui organizate cu regularitate în legătură și cu alte probleme politice de interes comun. Delegația bulgară a sugerat crearea la momentul oportun a unui grup de lucru pentru elaborarea proiectului tratatului propus.

2. În condițiile conspirației tăcerii cu care statele membre NATO, cu excepția Greciei, au primit propunerea țărilor socialiste, sovieticii au privit întâlnirea ca un prilej de readucere a inițiativei în atenția opiniei publice, de a încuraja intensificarea acțiunilor diplomatice și de propagandă pentru promovarea în continuare a inițiativei. S-a apreciat că este prematur să se elaboreze un proiect de tratat, că este necesar să se creeze mai întâi condiții favorabile pentru prezentarea unui asemenea proiect și că în această fază acțiunea de promovare a propunerii ar trebui să se desfășoare, ca și până acum, **pe cale bilaterală**. Când se vor crea condiții internaționale mai favorabile, s-ar putea avea în vedere trecerea la consultări multilaterale pentru pregătirea negocierilor. Delegația bulgară a subliniat că propunerea va fi tratată amplu în discursul ministrului de Externe bulgar la sesiunea Adunării Generale a ONU.

3. Sovieticii s-au arătat interesați să cunoască reacțiile înregistrate de alte țări socialiste în contactele lor bilaterale privind tratatul propus, spre a elabora argumente mai temeinice față de rezervele occidentale. A fost evident, totodată, efortul sovietic de a sugera celorlalte țări socialiste răspunsuri față de rezervele occidentale. În acest sens, delegația sovietică a prezentat un Aide-mémoire, conținând răspunsurile date de URSS la diferitele întrebări ale țărilor NATO în legătură cu inițiativa socialistă. Sugestiile sovietice nu au fost primite cu prea mult entuziasm: numai delegația RDG s-a referit la Aide-mémoirul sovietic.

4. Delegația sovietică a subliniat că drumul spre încheierea unui tratat de nefolosire a forței este un proces de durată și a reconfirmat că nu consideră oportun prezentarea unui proiect de tratat în actuala etapă. Sovieticii consideră că prezentarea unui proiect de tratat, în condițiile când toate negocierile cu americanii se află în impas, nu ar face decât să lărgescă aria de dezacord. Toți participanții au fost de acord că încheierea cu rezultate pozitive a Reuniunii de la Madrid ar contribui la crearea unui climat favorabil pentru promovarea tratatului.

5. Din schimbul de păreri nu au rezultat elemente deosebit de semnificative cu privire la tratatul propus. Totuși, din opiniile exprimate, s-a desprins o imagine cât mai clară referitor la atitudinea URSS și a celorlalte țări socialiste față de modalitățile de promovare în continuare a propunerii și față de conținutul tratatului. În concepția lor, negocierile asupra textului unui tratat trebuie să fie precedate de o fază de discuții bilaterale între fiecare din autorii propunerii și țările NATO, precum și alte state, urmată, când condițiile o vor permite, de o fază de consultări multilaterale de pregătire a negocierilor. Sovieticii au sugerat că, într-un anumit stadiu al acestui proces, ar putea fi folosite servicii de bune oficii și mediere din partea unor state europene neutre, în special a Austriei, Finlandei și Suediei.

Sub forma relatării unor rezerve exprimate de țări occidentale față de propunere, Cehoslovacia și RDG au sugerat că tratatul trebuie să se aplice și în relațiile dintre statele din aceeași alianță.

6. Delegația noastră s-a bucurat de o atenție deosebită din partea delegației țării gazdă, cât și din partea celorlalte delegații. Discursul nostru a fost primit cu mult interes, el aducând elemente suplimentare atât în ce privește situația efortului

de încheiere a Tratatului de nefolosire a forței în contextul evoluției situației internaționale, cât și în ce privește conținutul politico-juridic al unui asemenea tratat (interzicerea folosirii forței sub toate aspectele, sublinierea aspectelor teritoriale ale nefolosirii forței, caracterul deschis al tratatului, necesitatea ca și propunerile privind negocierile directe asupra problemei dezarmării și bugetelor militare să fie promovate cu aceeași intensitate¹.

7. Tovarășul Oskar Fischer a transmis calde salutări tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe, și și-a manifestat dorința ca perioada vizitei sale în țara noastră să fie stabilită prin discuții între cei doi miniștri cu ocazia sesiunii generale a ONU.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241. 1983. 9V3. Întâlnirea de lucru a adjuncților de miniștri ai Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problema încheierii unui tratat cu privire la nefolosirea forței militare și menținerii de relații pașnice, Berlin, 20-21 iunie 1983, f. 101-104.

---

¹ Documentul nu a fost identificat în arhivă.

XXVIII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 13-14 OCTOMBRIE 1983, SOFIA

1. [...] septembrie 1983, București. Nota de propuneri a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la organizarea, la Sofia, în perioada 13-14 octombrie, a unei ședințe a CMAE, privind evoluția situației internaționale; activitatea celor trei grupe de lucru la nivel de experți pentru pregătirea negocierilor în problema înghețării și reducerii cheltuielilor militare, a eliberării Europei de arma chimică.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 1/2041

Tovarășului Ștefan Andrei
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
ministrul Afacerilor Externe

Nota de propuneri

Referitor: ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

La propunere părții bulgare, în calitate de țară gazdă, s-a convenit ca următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia să aibă loc la Sofia, în zilele de 13 și 14 octombrie 1983.

Partea bulgară a propus ca la ședință să se efectueze un schimb de păreri și informații în probleme actuale ale situației internaționale și, în primul rând, din Europa și, în conformitate cu înțelegerea intervenită anterior, să fie examinate rapoartele celor trei grupe de lucru la nivel de experți privind pregătirea de măsuri practice de negocieri în problema înghețării și reducerii cheltuielilor militare și în problema eliberării Europei de arma chimică și pentru examinarea propunerilor referitoare la sarcinile și regulamentul de lucru ale Secretariatului Unit. De asemenea, la ședință vor putea fi dezbătute și alte probleme pe care miniștrii ar dori să le ridice.

Pentru convenirea proiectului Comunicatului ședinței ar urma să se întrunească adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe în ziua de 12 octombrie, iar grupul de lucru de negociere începând din 3 octombrie.

Propunem:

1. Să se aprobe participarea ministrului Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România la ședința de la Sofia a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în perioada 13-14 octombrie a.c.

2. Partea română să fie de acord cu ordinea de zi propusă, cu precizarea ca schimbul de păreri și informații să se refere la „situația din Europa, precum și la alte probleme internaționale”.

3. La reuniunea adjunctilor miniștrilor Afacerilor de Externe să participe Constantin Oancea, adjunct al ministrului.

4. Cheltuielile ocazionate de această acțiune să fie suportate din bugetul MAE.

Adjunct al ministrului
Constantin Oancea

Director
Lucian Petrescu

Septembrie 1983

AMAE, Problema 241.1983. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia. Organizatoric. Negocieri documente. Diverse, f. 53.

2. 10 octombrie 1983, Sofia. Telegramă a ambasadorului Romulus Neagu către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei și ministrul secretar de Stat, Aurel Duma, privind refuzul ambasadorului sovietic, L.I. Mendelevici, de a accepta propunerea românească de înființare în cadrul Tratatului de la Varșovia a unei grupe de lucru în problemele dezarmării.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Sofia, nr. 063952

Secret
10.X.1983, 23.30

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe
Tovarășului Aurel Duma, ministru secretar de Stat
Direcția I Relații

În legătură cu propunerea românească de a se crea un grup de lucru pe problema dezarmării, ambasadorul L. Mendelevici, după procedul său cunoscut, mi-a prezentat cu titlu „personal” și „confidențial” următoarele:

Din cauza mecanismului greoi de lucru al hotărârilor în URSS și susceptibilitatea față de inițiativa românești, este necesar ca la convenirea de poziții comune privind asemenea inițiativa să se meargă pas cu pas. La nivel de lucru, Mendelevici a lăsat să se înțeleagă că este vorba despre el. Este însă clar că fără a se

ține seama și de unele dorințe ale părții române este greu de realizat o conlucrare efectivă în cadrul Tratatului. Ca atare, la acest nivel, s-a încercat ca în problema menționată să se înainteze pas cu pas. Astfel, avându-se în vedere că din problematica generală a dezarmării, România este în primul rând interesată să se organizeze consultări în cadrul Tratatului în problema negocierilor cu privire la oprirea cursei înarmărilor nucleare și dezarmarea nucleară, îndeosebi rachetele, s-a propus și conducerea sovietică a aprobat, ca la această ședință a miniștrilor Afacerilor Externe să se creeze un grup de lucru privind „preîntâmpinarea pericolului unui război nuclear”: „Astfel, a continuat zâmbind Mendelevici, s-a născut propunerea cehoslovacă”.

Prezentând cele de mai sus, șeful delegației sovietice a sugerat ca partea română să accepte această propunere, urmând ca pe parcurs grupul să-și extindă tematica pe linia urmărită de partea română. El a căutat să explice că trebuie înțeleasă și partea sovietică, care are demnitatea și orgoliul ei. Deocamdată, conducerea sovietică nu împărtășește opinia creierii unui grup de lucru global, căruia să-i fie subordonate alte grupuri de lucru. Însă tematica avută în vedere de România poate fi acoperită de mai multe grupuri de lucru.

I-am mulțumit lui Mendelevici pentru confidență. I-am arătat însă că și partea sovietică trebuie să înțeleagă că pentru a se bucura de sprijinul nostru, inițiativele și propunerile sovietice trebuie discutate în perioada elaborării lor în cadrul alianței. În asemenea probleme, nimeni nu poate pretinde că are monopolul înțelepciunii. În plus, este larg cunoscută și apreciată înțelepciunea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român. Contactele largi pe care le are țara noastră cu alte țări, informațiile dobândite în aceste contacte și concluziile ce se desprind din convorbirile respective pot fi de mare folos în procesul elaborării de propuneri în cadrul negocierilor de dezarmare.

Mendelevici a rugat să transmit la București considerentele sale și dacă primesc vreo reacție să i-o comunic.

Romulus Neagu

AMAE, Problema 241/1983. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia. Organizatoric, negocieri documente, diverse, f. 81-82.

3. [...] octombrie 1983, București. Proiectul bulgar al comunicatului ședinței CMAE de la Sofia, privind inițiativa statelor Tratatului de la Varșovia de a debloca negocierile sovieto-americane de la Geneva asupra limitării înarmărilor nucleare în Europa; excluderea amplasării pe continent de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune și reducerea armamentelor nucleare existente; declanșarea de negocieri Est-Vest pentru înlăturarea pericolului unui război nuclear; respectarea Acordurilor de la Helsinki etc.

[Proiect bulgar]

Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 13-14 octombrie 1983, a avut loc la Sofia, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au participat:...

În lumina aprecierilor și concluziilor conținute în Declarația politică din 5 ianuarie 1983, adoptată de Comitetul Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia și în Declarația Comună, din 28 iunie 1983, adoptată de conducătorii de partid și de stat din șapte state socialiste la întâlnirea de la Moscova, miniștrii au efectuat un schimb de păreri și informații privind evoluția ulterioară a situației, în primul rând în Europa.

1. La ședință, s-a constatat cu îngrijorare și neliniște că în ultimele luni situația a devenit și mai încordată și periculoasă.

Cele mai agresive cercuri ale imperialismului, în primul rând american, întreprind noi pași în domeniul intensificării cursei înarmărilor, care sporesc pericolul unei catastrofe nucleare. Se realizează acțiuni îndreptate spre înăsprirea în continuare a confruntării politice între state. Nu numai că nu se curăță căile spre înțelegeri în actualele probleme internaționale, de care depind pacea și securitatea popoarelor, dar se ridică noi obstacole în fața realizării unor asemenea înțelegeri.

Pentru a impune voința lor popoarelor din diferite regiuni ale lumii, se trimit trupe înzestrate cu cele mai moderne arme. Împotriva palestinienilor și libanezilor continuă să se folosească forța militară, acum aceasta fiind nemijlocit americană. Se largesc războaiele nedeclarate împotriva Nicaraguăi, Angolei, Mozambicului și a unui șir de state independente.

În același timp, participanții la ședință au subliniat că o amploare tot mai mare capătă lupta popoarelor, a tuturor forțelor progresiste și iubitoare de pace pentru înlăturarea amenințării cu războiul nuclear, încetarea cursei înarmărilor, asigurarea dezvoltării tuturor statelor în condiții de pace și securitate, într-o atmosferă de respectare a suveranității și independenței naționale, egalitate în drepturi și colaborare.

2. La ședință, un loc deosebit de important în schimbul de păreri au ocupat problemele apărute în legătură cu intenția SUA și a aliaților lor din NATO de a trece în curând la amplasarea practică în Europa occidentală a unor noi sisteme americane racheto-nucleare cu rază medie de acțiune capabile să lovească obiective pe teritoriile statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

S-a remarcat că realizarea practică a acestui plan, la baza căruia se află tendința de a modifica în folosul NATO echilibrul nuclear european global, ar duce inevitabil la o înrăutățire accentuată a situației pe continentul european, a întregii situații internaționale. Ar fi perturbată stabilitatea strategică, ar căpăta un caracter ascuțit amenințarea la adresa securității popoarelor europene și nu numai europene.

La ședință s-a subliniat în continuare că, așa cum este deja absolut clar, tocmai tendința de a realiza mai rapid acest plan deosebit de periculos, punând Europa în fața faptului împlinit, este principalul obstacol în calea deblocării negocierilor sovieto-americane de la Geneva privind limitarea înarmărilor nucleare în Europa.

La ședință, s-a declarat din nou că statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță ferm în favoarea realizării la aceste negocieri, care intră în faza hotărâtoare, a unei înțelegeri bazate pe principiul egalității și securității egale, pe menținerea echilibrului de forțe la un nivel cât mai scăzut. Ele consideră că există încă posibilitatea unei asemenea înțelegeri, deși – nu din vina lor – s-a pierdut deja mult timp. Ele confirmă sprijinul pentru propunerile și inițiativele avansate cu consecvență de Uniunea Sovietică îndreptate spre realizarea acestora.

Pornind de la însemnătatea deosebit de mare a înlăturării pericolului confruntării nucleare pe continentul european, statele participante la Tratatul de la Varșovia se adresează statelor membre ale NATO cu chemarea insistentă să cântărească din nou – obiectiv și nepărtinitor – realitățile și perspectiva politico-militară, să-și concentreze eforturile astfel încât să excludă amplasarea în Europa de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune, să asigure reducerea mijloacelor nucleare de acest fel existente.

Ele sunt convinse că o abordare cinstită, obiectivă, poate să asigure progresul și la negocierile dintre URSS și SUA privind limitarea și reducerea armamentelor strategice, care au o uriașă însemnătate pentru pacea și securitatea popoarelor, dar care până acum, de asemenea, nu avansează. Respectându-se strict principiul egalității și securității egale, la aceste negocieri, se pot găsi soluții reciproc acceptabile.

În același timp, miniștrii au reamintit declarația participanților la întâlnirea de la Moscova, din 28 iunie 1983, că statele lor nu vor admite în nici un caz supremația militară asupra lor. Guvernele statelor membre NATO ar comite o greșeală serioasă dacă nu ar aprecia la justa lor valoare importanța acestei declarații a țărilor socialiste, refuzând să răspundă pozitiv la chemarea acestora de a contribui și la realizarea unor înțelegeri juste.

3. La ședință s-a subliniat că în Declarația politică de la Praga, iar ulterior într-o serie de alte luări de poziții comune și individuale, statele participante la Tratatul de la Varșovia au prezentat un larg complex de propuneri, îndreptate spre înlăturarea pericolului războiului nuclear, oprirea cursei înarmărilor, spre dezarmare. Aceste propuneri, care au trezit un ecou larg, pozitiv, în cercurile politice și sociale din multe țări, mai ales în Europa, sunt adresate în primul rând statelor membre ale NATO.

Însă, din partea acestora, până în prezent nu a urmat o reacție constructivă la aceste importante propuneri ale țărilor socialiste. Aceasta se referă înainte de toate la asemenea propuneri, care nu suferă amânare, privitoare la:

- asumarea de către toate puterile nucleare, care nu au făcut încă acest lucru a obligației de a nu folosi primele arma nucleară;
- înghețarea concomitentă de către toate puterile nucleare și, în primul rând

de către URSS și SUA, a armamentelor lor nucleare atât sub raport cantitativ, cât și sub raport calitativ;

- încetarea totală și generală a experiențelor cu arma nucleară;
- interzicerea amplasării în spațiul cosmic a armamentelor de orice fel;
- nesporirea și reducerea ulterioară a cheltuielilor militare ale statelor aparținând ambelor alianțe principale politico-militare;
- eliberarea Europei de arma chimică ca un prim pas spre interzicerea totală și lichidarea acestei arme la scară mondială;
- reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală pe baza unei abordări care, înlăturând problema creată artificial a „impasului cifrelor”, mută accentul pe ceea ce este principal, rezultatul final al reducerii;
- crearea de zone lipsite de arme nucleare în nordul Europei, în Balcani și în alte părți ale continentului european.

Participanții la ședință au subliniat că, după convingerea lor, toate aceste propuneri cer o examinare de fond cât mai urgent comună la negocieri corespunzătoare, cu participarea statelor interesate. De aceasta depinde în multe privințe posibilitatea de a preveni creșterea în continuare a amenințării nucleare, intensificarea cursei înarmărilor, care acum trece deja într-o fază calitativ nouă, deosebit de periculoasă.

Ca întotdeauna, statele reprezentate la ședință sunt deschise pentru contacte și dialog privind fiecare din propunerile prezentate de ele. În ce le privește, ele sunt gata consecvent să examineze propunerile altor state, îndreptate spre înlăturarea pericolului războiului nuclear, spre frânarea și oprirea înarmărilor, spre dezarmare.

4. Participanții la ședință au menționat că statele membre NATO, declarând că au intenția să studieze propunerea prezentată în Declarația politică de la Praga, cu privire la încheierea unui acord asupra nefolosirii reciproce a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale Tratatului Atlanticului de Nord nu au dat până acum răspuns la această importantă propunere.

Între timp, în actuala atmosferă internațională încărcată, crește tot mai mult actualitatea acestei propuneri. Încheierea între statele aparținând celor două importante alianțe politico-militare a Tratatului privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice ar corespunde intereselor tuturor țărilor din Europa și din lume în general și nu numai unei anumite grupări de state. Traducerea în viață a acestei propuneri ar contribui la o însemnată slăbire a încordării politice, la reducerea nivelului confruntării politice din Europa.

A nu-și defini poziția în această problemă înseamnă a manifesta dezinteres în însănătoșirea atmosferei politice internaționale.

Luând în considerare aceste împrejurări și cu speranța că statele membre ale NATO își vor da seama de pericolele actualei orientări a relațiilor internaționale, statele reprezentate la ședință declară din nou că sunt gata să contribuie prin toate mijloacele la studierea propunerii lor de către statele membre ale Tratatului Atlanticului de Nord și de către toate celelalte țări, să dezvolte schimburi de păreri cu ele, pe bază bilaterală și multilaterală, asupra diferitelor aspecte ale acestei propuneri.

5. La ședință, s-a subliniat că dacă statele, chiar dacă apreciază diferit cauzele actualei intensificări a încordării, manifestă suficientă voință politică și realismul necesar, sunt capabile ca și în aceste condiții să ajungă la înțelegeri pozitive reciproc acceptabile în problemele complexe ale relațiilor interstatale. Recent, aceasta s-a confirmat convingător prin obținerea unor rezultate importante la Reuniunea de la Madrid a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa.

Statele reprezentate la ședință, care și-au adus contribuția la succesul Reuniunii de la Madrid, și-au exprimat satisfacția față de rezultatele acesteia, care demonstrează forța vitală a procesului general european început la Helsinki. Statele socialiste sunt partizane convinse ale continuării și dezvoltării acestui proces.

În legătură cu aceasta a fost confirmată hotărârea statelor participante la Tratatul de la Varșovia de a transpune în viață înțelegerile realizate la Madrid, cuprinse în documentul final al întâlnirii, de a participa la măsurile preconizate, cu caracter multilateral, contribuind la o cât mai înaltă productivitate a acestora și la continua materializare a principiilor și prevederilor Actului final al Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa.

În contextul rezultatelor întâlnirii de la Madrid, la ședință au fost analizate probleme referitoare la viitoarea Conferință pentru măsuri de întărire a încrederii, securitate și dezarmare în Europa, care își va începe lucrările, la 17 ianuarie 1984, la Stockholm.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia pornesc de la aceea că Conferința de la Stockholm, a cărei primă etapă va fi consacrată analizării și convenirii măsurilor de întărire a încrederii și securității, este chemată să devină un factor important în consolidarea bazelor păcii europene. Ele se pronunță ca lucrările acesteia să se desfășoare de la început într-un spirit pozitiv, de lucru, înscriindu-se în eforturile îndreptate spre reducerea încordării militare pe continentul european, spre reducerea pericolului confruntării militare în Europa.

S-a subliniat că pentru asigurarea succesului conferinței este necesară, firește, contribuția tuturor participanților, și aceasta, începând chiar cu întâlnirea pregătitoare care se deschide la 25 octombrie 1983, la Helsinki. În ceea ce privește statele reprezentate la ședință, intenționează să-și aducă o astfel de contribuție. Același lucru ele așteaptă din partea celorlalte state.

6. Participanții la ședință consideră că în favoarea posibilității depășirii actualei etape în evoluția situației internaționale vorbesc, de asemenea, dezbaterile în problemele cardinale ale războiului și păcii care se desfășoară, în prezent, la cea de-a XXXVIII-a sesiune a Adunării Generale a ONU. Aceste dezbateri demonstrează îngrijorarea profundă a mării majorități a statelor lumii față de creșterea confruntării și a amenințării nucleare. Dezbaterile confirmă faptul că ele sunt gata să facă tot posibilul pentru preîntâmpinarea unui rău și mai mare.

Participanții la ședință au făcut, în legătură cu aceasta, un schimb de păreri asupra unor serii întregi de probleme care urmează să fie examinate la Adunarea Generală a ONU. Ei au evidențiat în mod deosebit propunerea prezentată de Uniunea Sovietică privind încheierea tratatului de interzicere a folosirii forței în

spațiul cosmic și din cosmos față de pământ. După convingerea lor generală, măsuri practice în această direcție, măsuri politico-juridice și cu caracter material trebuie să fie luate fără întârziere, atât cât mai este timp pentru aceasta. Militarizarea cosmosului ar avea urmări mult prea periculoase pentru omenire. Aceasta nu trebuie admisă.

Statele reprezentate la ședință pornesc de la faptul că trebuie condamnat în mod necondiționat și pentru totdeauna războiul nuclear, ca fiind cea mai gravă crimă care poate fi comisă împotriva umanității, ca cea mai brutală încălcare în picioare a dreptului fundamental al omului, dreptul la viață. Ei sunt convinși că, unindu-și forțele, statele și popoarele sunt în stare să salveze omenirea de pericolul distrugerii nucleare.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe s-a desfășurat într-o atmosferă de înțelegere profundă a gravității momentului actual în dezvoltarea situației din Europa și din întreaga lume, a uriașei responsabilități ce revine acum fiecărui stat în lupta pentru înlăturarea pericolului nuclear pentru menținerea păcii și slăbirea încordării.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt gata să conlucreze în această luptă cu toate statele și popoarele iubitoare de pace, cu toate statele lumii, fără deosebire de sistemele lor social-politice, de participarea sau neparticiparea la alianțele militare.

Ședința următoare a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a statelor participante la Tratatul de la Varșovia va avea loc în a doua jumătate a lunii aprilie 1984, la Budapesta.

AMAE, Problema 241.1983. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia. Organizatoric, negocieri documente, diverse, f. 150-160.

4. [...] octombrie 1983, București. Notă internă a MAE referitoare la propunerile de completare a proiectelor de documente ale ședinței CMAE.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

[notă internă]

Notă privind proiectele bulgare de documente ale ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

A. COMUNICATUL:

1. Se încearcă o **abordare „globală”** a problemelor, incluzându-se în prima parte referiri la marile probleme internaționale și mențiuni exprese la palestinieni, libanezi, Nicaragua, Angola, Mozambic. Problematika dezarmării în lume și în cosmos este introdusă în mijlocul problemelor europene.

2. Întregul text este **unilateral**, toate dezvoltările negative fiind puse exclusiv pe seama „celor mai agresive cercuri ale imperialismului, în primul rând ale imperialismului american”. Se fac referiri frecvente la NATO.

3. Deși cea mai mare parte a textului se referă la Europa, **se estompează situația deosebit de gravă existentă pe continent**. Reiese chiar că în Europa ar fi „stabilitate”.

4. Se vorbește numai **despre amplasarea rachetelor americane**, pe când la consfătuirea de la Praga s-a menționat și faptul că la Geneva nu s-au înregistrat progrese. **Nu se spune nimic despre armamentele existente** pe continent și și pericolul pe care acestea îl reprezintă.

5. Problema armelor nucleare în Europa se limitează la aprecierea că **planurile SUA și NATO de amplasare a noilor rachete schimbă echilibrul** în favoarea NATO și perturbă „stabilitatea strategică”, urmărindu-se supremația militară. Statele participante „reafirmă sprijinul lor pentru propunerile și inițiativele prezentate în mod consecvent de Uniunea Sovietică”. Nu se spune nimic despre trecerea la retragerea și distrugerea rachetelor existente.

Concluzia la care se ajunge este **adoptarea măsurilor de răspuns**.

6. În ceea ce privește măsurile de dezarmare și actuala sesiunea a Adunării generale a ONU se reamintesc propunerile vechi ale URSS.

Propunem:

- să se evite abordarea „globală” din prima parte a textului, care trebuie să trateze exclusiv problematica europeană;
- să se elimine abordarea unilaterală;
- să se evidențieze situația critică din Europa și măsurile concrete ce se impun pentru neamplasarea de noi rachete și trecerea la retragerea și distrugerea celor existente (propunerile românești din mesajele recente către I. Andropov și R. Reagan¹);
- să se adreseze un apel către popoarele și guvernele europene ale SUA și Canadei de a se face totul pentru renunțarea la amplasarea noilor rachete și trecerea la retragerea și distrugerea celor existente. Statele care admit amplasarea rachetelor pe teritoriul lor își asumă o mare răspundere în fața propriilor popoare, în fața tuturor popoarelor;
- să se reafirme importanța reducerii cheltuielilor militare. Țările participante la Tratatul de la Varșovia să se adreseze cu o scrisoare țărilor membre ale NATO pentru începerea de negocieri directe pe această temă;
- să se evite notele polemice;
- la problematica mondială să se reliefeze cele trei mari probleme:
  - a. soluționarea pe cale pașnică a disputelor (renunțarea la politica de forță) și așezarea relațiilor pe principii;
  - b. dezarmarea, în primul rând dezarmarea nucleară;
  - c. noua ordine economică internațională.

---

¹ Documentele nu au fost identificate în arhivă.

B. Protocolul:

1. Ca și în cazul ședinței de la Praga a Comitetului când protocolul a consemnat înțelegerea dintre miniștri de creare a grupelor de lucru și de această dată protocolul este un document pur tehnic. El consemnează aprobarea de către Comitetul Miniștrilor a concluziilor și recomandărilor convenite în grupele de lucru.

2. Pentru grupele de lucru privind pregătirea de măsuri practice pentru negocieri în problema înghețării și reducerii cheltuielilor militare și în problema eliberării Europei de arma chimică se propune ca, pe baza și în cadrul concluziilor și recomandărilor convenite în grupe, Ministerele de Externe ale țărilor unde s-au desfășurat lucrările grupelor – inclusiv România și URSS – să pregătească în termen de două săptămâni proiecte de apeluri ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele membre ale NATO și, după convenirea pe cale diplomatică a textelor acestor apeluri, să le adreseze, în numele tuturor statelor participante la Tratatul de la Varșovia, tuturor statelor membre ale NATO.

Deși în proiectul de protocol nu se prevede nimic în legătură cu modalitatea de promovare a propunerii referitoare la Tratatul privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la cele două alianțe, s-ar putea ca și în această problemă să apară ideea transmiterii unui apel către statele membre ale NATO, folosindu-se aceeași procedură.

3. Pentru grupul de lucru privind mecanismul de lucru al colaborării în cadrul Tratatului se consemnează că recomandările acestuia întăresc și precizează practica existentă și că această practică se va aplica și în viitor.

Propunem:

- să se accepte întreprinderea de demersuri către statele membre ale NATO în problema înghețării și reducerii cheltuielilor militare și în problema eliberării Europei de arma chimică, având în vedere că ideea negocierilor directe cu statele NATO are la origine o propunere românească;
- să se acționeze însă ca aceste demersuri să fie sub formă de scrisori pentru a li se da un conținut adecvat și să fie semnate de toate statele participante la Tratatul de la Varșovia, eventual la nivel de miniștri de Externe. Transmiterea lor către statele membre ale NATO să o facă, așa cum se propune în proiectul bulgar de protocol, țările în care și-au desfășurat lucrările grupele de lucru, respectiv România pentru cheltuielile militare și URSS pentru arma chimică;
- să se accepte ca cele două țări să pregătească proiectele respective în termen de două săptămâni, urmând ca textele să fie convenite pe cale diplomatică;
- să se accentueze referirea propusă în legătură cu mecanismul de lucru al colaborării în cadrul Tratatului, în sensul că se va continua practica existentă.

AMAE, Problema 241. 1983. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia. Organizatoric. Negocieri documente. Diverse, f. 161-163.

5. 14 octombrie 1983, Sofia. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, privind poziția României față de problemele securității europene; apelul guvernului de la București pentru realizarea unui echilibru militar între cele două blocuri și reluarea negocierilor sovieto-americane de la Geneva; începerea de tratative directe între țările membre ale NATO și cele participante la Tratatul de la Varșovia în vederea dezarmării generale.

Cuvântarea tovarășului Ștefan Andrei la ședința CMAE, Sofia,
13-14 octombrie 1983

Stimați tovarăși,

Doresc, în primul rând să adresez mulțumiri Republicii Populare Bulgaria, tovarășului Petăr Mladenov, pentru ospitalitatea de care ne bucurăm și pentru condițiile de lucru care ne-au fost create.

Delegația României a participat la pregătirea și buna desfășurare a ședinței noastre animată de dorința ca schimbul de vederi, concluziile și comunicatul ședinței să contribuie la intensificarea colaborării țărilor noastre pentru reluarea destinderii, a politicii de pace, dezarmare, securitate și cooperare în Europa, să răspundă intereselor popoarelor europene, să dea un nou impuls mișcărilor populare contra amplasării de noi rachete nucleare cu rază medie, înfăptuirii unor măsuri practice în domeniul dezarmării și în primul rând al dezarmării nucleare.

Actuala noastră reuniune se desfășoară în condiții deosebit de complexe și contradictorii ale situației internaționale. Are loc o intensificare fără precedent a cursei înarmărilor și, în primul rând, a înarmărilor nucleare. Se mențin focare de tensiune și conflicte în diferite regiuni ale lumii. În condițiile manifestării puternice a crizei economice mondiale, se adâncesc decalajele dintre țările dezvoltate și țările în curs de dezvoltare. Se întăresc pozițiile complexului militar industrial, ale forțelor militare cele mai reacționare. S-a ajuns la o foarte gravă tensiune și confruntare în viața internațională.

În același timp se amplifică lupta popoarelor, a forțelor progresiste antiimperialiste din întreaga lume împotriva politicii de forță și dictat, pentru independență, pentru încetarea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare și, în primul rând, la dezarmarea nucleară, pentru reluarea politicii de destindere, pentru pace și colaborare între toate națiunile lumii.

Poziția principală a României cu privire la procesele și tendințele care se manifestă pe plan mondial, la evoluția situației internaționale și măsurile ce trebuie întreprinse pentru oprirea încordării dintre state și reluarea politicii de pace, destindere, colaborare și respect al independenței naționale a tuturor popoarelor a fost expusă pe larg de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, la consfătuirea de la Praga a Comitetului Politic Consultativ și la întâlnirea de la Moscova din acest an a conducătorilor de partid și de stat din țările noastre.

România consideră că problema fundamentală a epocii noastre este preîntâmpinarea războiului și asigurarea păcii, oprirea cursei înarmărilor, trecerea

la dezarmare și în primul rând la dezarmarea nucleară, realizarea unui echilibru militar nu pe calea acumulărilor de noi armamente, ci prin reducerea celor existente la un nivel cât mai scăzut.

Conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în cuvântările publice, în convorbirile cu șefi de stat sau guvern din numeroase state, cu alte personalități politice influente din diferite state, subliniază de fiecare dată necesitatea intensificării eforturilor pentru oprirea creșterii încordării internaționale, pentru trecerea la măsuri concrete, practice pe calea dezarmării și, în primul rând, a dezarmării nucleare, pentru soluționarea pe cale pașnică a tuturor problemelor litigioase dintre state, pentru o politică de pace, destindere, colaborare și securitate în Europa și în întreaga lume.

În momentul de față, problema crucială pentru Europa o constituie pericolul amplasării în unele țări vest-europene în acest an a noilor rachete nucleare americane cu rază medie de acțiune, ceea ce ar deschide calea intensificării cursei înarmărilor, ar crește primejdia unui război nuclear care ar pune în primejdie viața popoarelor continentului.

După părerea României, trebuie făcut totul, cât mai este timp, pentru a se evita acest pas foarte grav. Nu există nici o justificare pentru a accepta ca un fapt împlinit amplasarea noilor rachete nucleare. Este încă posibil ca la tratativele sovieto-americe să se ajungă la un acord în problema rachetelor cu rază medie și ca prin eforturi noi, prin tratative desfășurate într-un spirit de conlucrare, acționându-se cu întreaga răspundere și de o parte și de alta, să se poată ajunge la un acord corespunzător, care să asigure oprirea amplasării de noi rachete, retragerea și distrugerea celor existente. Statele, guvernele care vor amplasa rachete pe teritoriul lor își asumă o mare răspundere în fața propriilor popoare, a întregii omeniri.

După cum se știe, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adresat recent, mesaje tovarășului Iuri Vladimirovici Andropov, secretar general al CC al PCUS și președintelui SUA, Ronald Reagan, privind negocierile sovieto-americe de la Geneva.

România consideră absolut necesar să se facă totul pentru a se ajunge la un acord în cadrul negocierilor. În cazul că, până la sfârșitul acestui an nu se va ajunge la o înțelegere, să se continue negocierile până la sfârșitul anului 1984, începutul anului 1985, urmând ca în acest răstimp să nu fie amplasate noi rachete cu rază medie de acțiune. Ar avea o mare importanță ca URSS să dea garanții, în sensul declarațiilor sale anterioare, că în perioada continuării negocierilor va opri desfășurarea de noi rachete cu rază medie de acțiune și modernizarea lor și va reduce în mod unilateral o parte a acestora aflate în zona europeană a teritoriului URSS.

În condițiile asigurării parității și securității egale, s-ar putea avea în vedere ca rachetele franceze și britanice să fie luate într-un calcul general în raportul global de forțe dintre cele două părți și nu neapărat în cadrul negocierilor privind rachetele nucleare cu rază medie de acțiune.

În cazul în care, cu toate eforturile, nu se va ajunge la un acord, să se aibă în vedere cel puțin ca o măsură intermediară până la realizarea unei înțelegeri finale în cadrul negocierilor de la Geneva, să nu fie amplasate rachete nucleare cu rază medie de acțiune pe teritoriile RF Germania, RD Germania, RS Cehoslovace și altor state.

Având în vedere că problemele rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune preocupă deopotrivă popoarele europene, că rachetele ce urmează a fi amplasate pe teritoriul unor state afectează în cel mai înalt grad nu numai viitorul statelor respective, ci al tuturor popoarelor europene, care sunt vital interesate în realizarea de acorduri corespunzătoare, România a propus ca statele europene să participe la tratative sau cel puțin să se întâlnească celelalte state membre ale NATO și participante la Tratatul de la Varșovia pentru a discuta problemele care fac obiectul negocierilor sovieto-americeane de la Geneva.

Aceasta nu ar complica desfășurarea negocierilor și ar constitui o angajare și o contribuție pozitivă și a celorlalte state la încheierea cu succes a acestor negocieri.

Ținând seama de gravitatea pe care ar reprezenta-o instalarea noilor rachete, o întâlnire la nivel înalt sovieto-americană, chiar dacă s-ar solda numai cu oprirea amplasării de noi rachete, reducerea și distrugerea corespunzătoare a celor existente, ar avea o importanță deosebită și ar fi salutată de popoarele europene.

La prezenta reuniune urmează să analizăm împreună măsurile concrete pentru punerea în aplicare a propunerilor cuprinse atât în Declarația de la Praga, cât și în Declarația de la Moscova. Există, totodată, propunerile făcute de cealaltă parte, care pot, de asemenea, să fie luate în considerație și, pe aceste baze, să se acționeze pentru realizarea de acorduri corespunzătoare.

În acest sens, o importanță deosebită prezintă propunerea privind începerea de tratative directe între țările membre ale NATO și cele participante la Tratatul de la Varșovia în vederea dezarmării generale, în primul rând nucleare, sub un control internațional corespunzător, care oferă o bază pentru soluționarea problemelor dezarmării și altor probleme internaționale. Reducerea armamentelor de către țările din cele două blocuri militare va fi hotărâtoare pentru dezarmarea generală, pentru asigurarea păcii în întreaga lume.

În Declarația de la Moscova a țărilor socialiste s-a făcut propunerea ca țările din cele două alianțe să treacă la înghețarea cheltuielilor militare și la reducerea corespunzătoare a acestora în viitor. După cum este cunoscut, România a luat, timp de trei ani la rând, măsuri de reducere a cheltuielilor militare, iar, în 1982, a hotărât ca până în 1985 să nu mai sporească cheltuielile militare. Oprirea creșterii cheltuielilor militare are o importanță deosebită pentru stăvilirea cursei înarmărilor, pentru diminuarea gradului de insecuritate, dar și pentru a ușura povara care apasă tot mai greu pe umerii tuturor popoarelor.

După cum cunoașteți, tovarășul Nicolae Ceaușescu a formulat propunerea ca Statele Unite ale Americii și Uniunea Sovietică, ca cele mai mari puteri, să dea un exemplu, hotărând unilateral, fiecare, înghețarea cheltuielilor militare pe viitorii doi

ani la nivelul anului 1983 și în această perioadă să se desfășoare negocieri în vederea trecerii la reducerea lor. Aceasta nu va dezavantaja pe nimeni și va da un puternic stimulent luptei popoarelor pentru a cere și a impune reducerea în toate țările a cheltuielilor militare, va deschide calea reducerii reale a acestor cheltuieli. O astfel de măsură, pe care credem că ar trebui să o promoveze țările socialiste, ar avea, după părerea noastră, o mare importanță politică, ar fi o contribuție practică la politica de dezarmare, la creșterea încrederii și securității internaționale.

România susține recente propuneri ale URSS la actuala sesiune a Adunării generale a ONU privind condamnarea războiului nuclear și înghețarea armamentelor nucleare, în primul rând de către SUA și URSS. Ar fi, totodată, în folosul și spre binele umanității ca, în locul programelor de amplasare de noi rachete, de transformare a cosmosului într-un poligon al morții, să se convină măsuri privind folosirea cosmosului pentru protecția mediului înconjurător, de folosire a spațiului extra-atmosferei numai în scopuri pașnice. Dar esențialul este să se renunțe la amplasarea în Europa a unor noi rachete nucleare și să se treacă la reducerea celor existente. Noi, țările socialiste, trebuie să facem totul pentru eliminarea lor din Europa și de pe întreaga planetă.

Acordăm o mare însemnătate propunerii cu privire la încheierea între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre NATO a unui tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice, deschise tuturor celorlalte state. Apreciem ca util schimbul de vederi dintre adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor noastre, care a avut loc la Berlin, asupra modalităților de promovare a propunerii respective din Declarația politică de la Praga.

Așa cum țările noastre au subliniat în multe rânduri, în cadrul procesului de înfăptuire a dezarmării pe continentul european, o deosebită însemnătate are crearea, până la completa eliberare a continentului de orice arme nucleare, a unor zone denuclearizate în Balcani, în nordul Europei, ca și în alte zone. În spiritul propunerii cunoscute prezentată de tovarășul Nicolae Ceaușescu privind organizarea unei întâlniri la nivel înalt a țărilor balcanice, România este hotărâtă să participe la buna pregătire și la succesul reuniunii de experți din țările balcanice care urmează să aibă loc în capitala Greciei, în cursul lunii ianuarie 1984.

România acordă o mare însemnătate marilor mișcări din țările europene, ca și din SUA, care își manifestă opoziția lor față de amplasarea noilor rachete pe continent, pentru dezarmare și, în primul rând, pentru dezarmarea nucleară. Răspunzând chemării tovarășului Nicolae Ceaușescu, apelului pentru dezarmare și pace al Adunării reprezentanților organizațiilor de masă și obștești și ai celorlalte organizații componente ale FDUS, din 20 septembrie a.c., în România au loc mari manifestări la care participă milioane de cetățeni care cer oprirea amplasării de noi rachete cu rază medie, reducerea și distrugerea celor existente, adoptarea de măsuri concrete care să ducă la eliminarea pericolului de război, la înfăptuirea dezarmării, la salvagardarea păcii.

Considerăm că prin propuneri și inițiative vizând măsuri concrete de dezarmare nucleară, de reducere a cheltuielilor militare și alți pași concreți pe calea

dezarmării, pronunțându-se ferm pentru succesul negocierilor și pentru deschiderea altora noi, acționând perseverent pentru reducerea tensiunii și reluarea politicii de pace și destindere, țările socialiste dau un puternic impuls și un sprijin însemnat mișcărilor din Europa care organizează largi acțiuni pentru neinstalarea de noi rachete nucleare pe continent și reducerea și distrugerea celor existente pe calea eliberării continentului de orice fel de arme nucleare. Țările socialiste dau speranță și încredere popoarelor care doresc să trăiască la adăpost de orice amenințare, să-și asigure dreptul vital la viață, pace și libertate.

Stimați tovarăși,

Desigur, condițiile internaționale sunt dificile, s-a ajuns la o încordare extremă a relațiilor dintre state. Considerăm că tocmai în aceste condiții este necesar să se manifeste inițiativă și dinamism, să se formuleze propuneri în direcția păcii, dezarmării și securității internaționale și să se dea dovadă de spirit constructiv pentru a se realiza înțelegeri și acorduri. Trebuie folosită orice posibilitate, orice moment care ar putea favoriza un dialog internațional rodnic, intensificarea relațiilor internaționale. În acest sens, în actualele condiții internaționale, România își intensifică relațiile cu țările socialiste și, în primul rând cu statele vecine, cu celelalte țări europene, cu toate statele lumii și depune eforturi să aducă o contribuție activă la găsirea de soluții pentru principalele probleme ale vieții contemporane.

Se impune să folosim încheierea cu rezultate pozitive a Reuniunii de la Madrid pentru intensificarea eforturilor consacrate reluării politicii de destindere, de întărire a încrederii și colaborării în Europa și în întreaga lume. Adoptarea prin consensul celor 35 de state participante a Documentului final demonstrează că nu există probleme, oricât de complicate, care, chiar și în condiții internaționale complexe și dificile, să nu poată fi rezolvate pe calea tratativelor, cu participarea tuturor statelor mari și mici, atunci când se dă dovadă de rațiune politică, de spirit constructiv, de dorință de cooperare, când se pornește de la interesele majore ale popoarelor, ale păcii și securității întregii lumi. Reuniunea de la Madrid poate fi considerată într-adevăr cu un pas înainte, ca începutul unei noi etape pe calea adâncirii și consolidării procesului început la Helsinki.

Considerăm deosebit de pozitiv faptul că la Reuniunea de la Madrid s-a realizat consensul asupra convocării Conferinței pentru măsuri de creștere a încrederii, securității și dezarmare în Europa și s-a convenit un program bogat de acțiuni menite să asigure continuitatea procesului multilateral început la Helsinki. Pentru prima oară în istoria continentului va exista un for de negocieri cu participarea tuturor statelor semnatare ale Actului final în vederea adoptării de măsuri de încredere și dezarmare, fără de care nu pot fi concepute progrese reale în direcția destinderii, colaborării și înțelegerii pe continentul nostru.

Această conferință trebuie să fie temeinic pregătită și organizată ca parte integrantă a procesului de securitate și cooperare în Europa, să se desfășoare în strictă conformitate cu regulile de procedură ale CSCE, cu spiritul și litera Actului final.

În acest sens, considerăm utilă propunerea de a se organiza o consfătuire a adjunctilor de miniștri ai țărilor noastre de la Varșovia pe probleme legate de Conferința pentru măsuri de încredere și dezarmare.

Noi considerăm că hotărârile Reuniunii de la Madrid vor trebui să constituie un imbold pentru toate statele participante de a acționa pentru transpunerea în viață a neînțelegerilor, că trebuie să mobilizăm guvernele, forțele politice, popoarele, opinia publică la întreprinderea de acțiuni concrete care să ducă la întărirea încrederii și securității, la dezarmare, înțelegere și colaborare pe continent.

Chiar la începutul acestei săptămâni, Comitetul Executiv al CC al PCR a aprobat activitatea delegației române la Reuniunea de la Madrid și a reafirmat hotărârea României de a participa activ la pregătirea și desfășurarea Conferinței pentru încredere și dezarmare pe continent, de a-și intensifica eforturile, de a întreprinde noi acțiuni, de a lua noi inițiative și de a conlucra strâns cu celelalte state europene pentru întărirea încrederii și securității pe continent, pentru o Europă unită, fără arme nucleare, pentru o Europă a păcii și colaborării.

Stimați tovarăși,

În baza orientărilor date Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe de către Comitetul Politic Consultativ și conform celor convenite la precedenta ședință, în perioada iulie-septembrie a.c. și-au desfășurat activitatea grupele de lucru pentru pregătirea de măsuri practice în vederea negocierilor privind înghețarea și reducerea cheltuielilor militare, eliberarea Europei de arma chimică și pentru examinarea propunerilor privind sarcinile și regulamentul de lucru al Secretariatului Unit, precum și alte probleme referitoare la mecanismul de lucru al colaborării în cadrul Tratatului. Rapoartele ce ne-au fost prezentate demonstrează că în aceste grupe s-a desfășurat o activitate utilă.

În legătură cu aceasta, România acordă o deosebită importanță problemei înghețării și reducerii cheltuielilor militare. Apreciem că raportul grupului de lucru respectiv poate constitui punctul de plecare în vederea începerii de tratative directe cu statele membre ale NATO în această problemă. În acest sens, România a fost de acord să pregătească și să convină cu celelalte state participante la Tratatul de la Varșovia textul care să fie înmănat țărilor membre ale NATO.

Stimați tovarăși,

Doresc, în încheiere, să mă refer pe scurt și la alte probleme ale vieții internaționale. În actualele împrejurări, considerăm că se impune ca, în spiritul Declarației de la Praga și a celei de la Moscova, să se intensifice eforturile pentru reglementarea pe cale pașnică, prin tratative, a tuturor stărilor de încordare și război și a conflictelor militare, pentru soluționarea problemelor litigioase dintre state exclusiv prin negocieri.

România s-a pronunțat și acționează pentru soluționarea pe calea tratativilor a problemelor din Orientul Mijlociu, și, în primul rând, a drepturilor poporului palestinian la autodeterminare.

În acest sens, milităm activ pentru organizarea în cadrul ONU a unei conferințe internaționale cu participarea tuturor părților interesate, inclusiv a

Organizației pentru Eliberarea Palestinei, precum și a URSS și SUA, în vederea soluționării globale, trainice și juste a conflictului din Orientul Mijlociu care să ducă la retragerea Israelului din toate teritoriile ocupate în urma războiului din 1967, la rezolvarea problemei poporului palestinian pe baza dreptului său la autodeterminare, inclusiv la construirea unui stat propriu independent, la asigurarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a tuturor statelor din zonă.

Considerăm că în prezent se impune intensificarea eforturilor pentru retragerea deplină a trupelor israeliene din Liban, pentru menținerea încetării focului și realizarea unei largi reconcilierii a tuturor forțelor politice libaneze, pentru asigurarea independenței, suveranității, unității naționale și integrității teritoriale a Libanului.

România acordă o mare importanță lichidării subdezvoltării economice, construcției unor noi raporturi economice internaționale bazate pe deplină egalitate și echitate, împotriva dobânzilor înalte și a măsurilor protecționiste, pentru raporturi juste între prețurile materiilor prime și ale produselor industrializate, pentru lansarea unui program vast de dezvoltare economică și socială a țărilor în curs de dezvoltare. Apreciem că este necesar ca țările noastre să sprijine tot mai activ țărilor în curs de dezvoltare în lupta lor justă pentru a elimina politica imperialistă, neocolonialistă de exploatare, pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, pentru a determina trecerea de urgență la negocieri pe probleme economice majore, pentru găsirea de soluții unanim acceptabile, condiție *sine qua non* a însănătoșirii durabile a economiei mondiale, a asigurării stabilității politice și economice mondiale.

În încheiere, doresc să-mi reafirm convingerea că reuniunea noastră se va înscrie ca o contribuție constructivă a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia la traducerea în viață a propunerilor și inițiativelor cuprinse în Declarațiile de la Praga și de la Moscova, pentru oprirea amplasării noilor rachete cu rază medie de acțiune, reducerea și distrugerea celor existente, la edificarea securității și cooperării în Europa, la o politică de dezarmare, pace și cooperare pe continentul nostru și în întreaga lume.

AMAE, Problema 241/1988, 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia, Cuvântări, f. 10-22.

6. 25 octombrie 1983, București. Informare adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la activitatea delegației române la ședința CMAE de la Sofia, privind problemele dezarmării și oprirea cursei înarmărilor; stadiul negocierilor sovieto-americane privind amplasarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune; definitivarea comunicatului; aprobarea activității grupelor de experți referitoare la îmbunătățirea mecanismului de colaborare în cadrul Tratatului de la Varșovia.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Informare

privind cuvântările rostite la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de către miniștrii de Externe al RPB, RSCS, RDG, RPP, RPU și URSS
Sofia 13-14 octombrie 1983

1. Toți vorbitorii au împărtășit aprecierilor făcute de ministrul de Externe sovietic **A.A. Gromîko** privitor la **situația internațională actuală**. Astfel s-a apreciat în unanimitate că această situație este deosebit de încordată și periculoasă. Vorbitorii au considerat că răspunderea pentru aceasta la revine în exclusivitate SUA și NATO, care deschid o nouă etapă în escaladarea cursei înarmărilor. Prin crearea de noi generații de rachete SUA periclitează posibilitatea realizării unui acord privind limitarea și reducerea acestor arme. Administrația Reagan pune piedici și complică relațiile internaționale și respinge examinarea propunerilor constructive. Conducerea SUA folosește tot mai deschis forța militară.

Ministrul de Externe al **Poloniei** a subliniat în plus față de ceilalți miniștri de Externe, măsurile economice și financiare luate de țările occidentale împotriva Poloniei și a relevat în mod deosebit, referindu-se la recente declarații ale vicepreședintelui SUA la Viena, pericolul pe care îl reprezintă punerea sub semnul întrebării a înțelegerilor de la Ialta și Potsdam. El a insistat, de asemenea, asupra amenințării revanșismului din RFG.

Rețin atenția cuvintele folosite de ministrul de Externe al **RPU** care pe lângă obișnuitele critici la adresa SUA și NATO a ținut să arate că: în ciuda situației încordate nu trebuie renunțat la dialogul politic și la colaborarea reciproc avantajoasă.

Citind declarația politică adoptată la consfătuirea de la Praga a Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, ministrul de Externe ungar a arătat: „Pe baza experienței obținute de diplomația ungară pot să spun că această abordare echilibrată a trezit un ecou pozitiv în lume”.

În timp ce ceilalți miniștri au împărtășit pe deplin aprecierile lui Gromîko, P. Várkonyi s-a limitat la a arăta că „a ascultat cu interes cuvântarea ministrului de Externe sovietic și că este de acord cu ideile și aprecierile de bază cuprinse în aceasta”. Citând pe János Kádár, ministrul maghiar a spus: „Scopul nostru constă în aceea ca relațiile dintre state să revină pe făgașul destinderii și colaborării constructive. Noi credem că încă nu este prea târziu”.

A.A. Gromîko a dat o apreciere pozitivă mișcării pentru pace și dezarmare, unor cercuri politice și sociale din occident, considerând că sarcina cea mai importantă în prezent constă „în trezirea acelor care răspund pentru politica NATO și în ajutorarea opiniei publice largi din Occident pentru a înțelege pericolul politicii agresive a lui Reagan și să fie împinsă la acțiuni hotărâte”.

2. În ceea ce privește **negocierile de la Geneva în problema mijloacelor nucleare cu rază medie de acțiune**, **A.A. Gromîko** a repetat poziția sovietică

cunoscută de condamnare a SUA și de subliniere a divergențelor existente între SUA și unele state NATO în această problemă, ceea ce, după părerea URSS, merită să fie exploataată.

Aceste idei au fost expuse și în cuvântările celorlalți miniștri. **Delegația RDG** a insistat în mod deosebit asupra analizei atitudinii RFG, declarând că amplasarea rachetelor în această țară se va răsfrânge negativ și asupra relațiilor dintre cele două state germane.

3. În contextul rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune, ministrul de Externe sovietic a insistat asupra **necesității unității statelor participante la Tratatul de Varșovia**.

„În aceste condiții – a spus Gromîko – este important mai mult ca niciodată ca țările socialiste aliate să determine SUA să realizeze hotărârea noastră de a se opune planurilor periculoase ale acestora. Trebuie ca la Washington și în alte capitale ale țărilor NATO să se audă că noi vorbim la unison, să se convingă că țările noastre au aceeași orientare, acționează unit, ferm și hotărât. Chiar și cele mai mici neînțelegeri în rândurile noastre pot aduce numai rău. Logica luptei politice se reduce la un singur lucru: dacă adversarii noștri ar putea să descopere o disonanță cât de mică, ei ar vedea în aceasta un spațiu convenabil de manevre și neîndoind ar încerca să beneficieze de aceasta în defavoarea intereselor comune ale țărilor Tratatului de la Varșovia”.

Această poziție a fost susținută de miniștrii de Externe ai **RDG, Bulgariei, Poloniei și Cehoslovaciei**, care au făcut și propuneri concrete de coordonare mai riguroasă a acțiunilor de politică externă, mai ales în domeniul perfecționării mecanismului de lucru al colaborării.

Astfel, reprezentantul **RDG** a declarat: „Noi privim strânsa coordonare a pozițiilor noastre comune în vederea acestei confruntări politico-diplomatice de durată și aprigă cu țările NATO ca una din sarcinile centrale ale mecanismului colaborării politice în viitorul apropiat”.

Toate cuvântările conțin referiri, într-o formă sau alta, la existența divergențelor dintre SUA și aliații lor și la necesitatea ca aceste divergențe să fie folosite în scopul exercitării de presiuni asupra SUA, mai ales în ce privește renunțarea la instalarea rachetelor americane cu rază medie de acțiune în Europa occidentală.

4. În toate cuvântările s-a subliniat că în cazul în care SUA își vor instala rachetele în Europa Occidentală, se impun **măsuri de răspuns**. Astfel A.A. Gromîko a declarat: „Pot să informez că în cazul amplasării rachetelor americane, se examinează, în câteva variante, cu luarea în considerare a tuturor condițiilor posibile, măsurile corespunzătoare atât în domeniul politic, cât și în cel militar. Încălcarea echilibrului de forțe care ar periclita securitatea URSS, a tuturor statelor aliate, nu va fi admisă”.

Această poziție a fost împărtășită de ceilalți participanți, însă, cu anumite nuanțe:

RSCS s-a declarat gata „să ia parte la acțiuni de înfăptuire a măsurilor necesare pentru menținerea echilibrului strategic în Europa și apărarea securității comunității noastre”.

RPB: „Nu ne vom îndepărta de la coexistența pașnică și destindere, dar nici nu vom face așa parcă nu s-ar fi întâmplat nimic”.

Poziția RPU a fost mai nuanțată, ministrul ungar arătând că: „Suntem conștienți de asemenea că dacă, în ciuda eforturilor noastre rachetele americane vor fi amplasate în Europa, la aceasta trebuie dat un răspuns potrivit”. El a declarat în același timp că: „... noi sprijinim toate inițiativele care sunt îndreptate spre aceea de a împiedica amplasarea de arme nucleare, în acele țări în care aceste arme nu există în prezent, și de a nu mări cantitatea armelor nucleare acolo unde asemenea mijloace există deja”.

5. Problematicii **Reuniunii de la Madrid**, dar mai ales pregătirii **Conferinței pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și dezarmare în Europa** le-au fost consacrate spații largi în toate cuvântările. Aprecierile converg în aceea că încheierea cu succes a Reuniunii de la Madrid în pofida situației internaționale a fost posibilă „datorită acțiunilor coordonate, dinamice ale țărilor socialiste, datorită sesizării deosebirilor între SUA și aliații lor” (A.A. Gromîko).

Toți vorbitorii s-au pronunțat pentru coordonarea pozițiilor, elaborarea de tactici comune în vederea conferinței de la Stockholm. Această acțiune de coordonare apare din cuvântări ca „o sarcină de mare importanță practică...”.

6. Referitor la problemele legate de desfășurarea **negocierilor de la Viena în problema limitării și reducerii armamentelor și forțelor armate în Europa Centrală** precum și **negocierile privind limitarea armelor strategice de la Geneva**, apar doar în cuvântarea **ministrului de Externe sovietic**. Sunt reiterate cunoscutele poziții sovietice insistând-se asupra necesității ca la Viena occidentalii să fie forțați să dea răspunsuri clare la propunerile țărilor socialiste. În ce privește negocierile de la Geneva, A.A. Gromîko a arătat că URSS „va manifesta fermitate și elasticitate” și că în caz de nevoie partea sovietică va „răspunde în mod corespunzător”.

Toți vorbitorii au subliniat că pentru țările lor principiul egalității și securității egale constituie singura bază acceptabilă la toate negocierile privind limitarea înarmărilor și dezarmare.

7. În ce privește **zonele de conflict** numai **A.A. Gromîko** a dezbătut mai larg această, temă referindu-se în termeni cunoscuți la **Orientul Mijlociu**, America Centrală și Sudul Africii. El a chemat pe ceilalți participanți să ajute pe arabi în scopul depășirii divergențelor existente între aceștia, stimulând în această direcție „țările arabe prietene, progresiste”.

În privința **Americii Centrale**, ministrul de Externe sovietic a făcut apel la celelalte țări participante la Tratatul de la Varșovia ca pe lângă ajutorul acordat Cubei și Nicaraguei, să intensifice propaganda de demascare a acțiunilor SUA în zonă. El s-a adresat de asemenea participanților pentru sprijinirea Angolei pe toate liniile: „militar, economic și diplomatic”.

8. **Ministrul de Externe sovietic** a făcut o scurtă informare despre **relațiile URSS cu SUA, RFG și Franța**.

El a caracterizat relațiile cu SUA ca fiind cele mai încordate în ultimii 10-15 ani și a reiterat cunoscuta poziție a URSS față de **administrația Reagan**, afirmând că „URSS și țările comunității socialiste vor da oricăror acțiuni dușmănoase o ripostă hotărâtă”.

În ce privește relațiile cu **RFG**, Gromîko a subliniat că în această țară acționează forțe contradictorii ceea ce se reflectă și în politica guvernului cancelarului Kohl. Ministrul de Externe sovietic a declarat că linia principală a URSS față de RFG constă în „menținerea acestei țări în cadrul respectării tratatelor încheiate cu statele socialiste”. Amplasarea rachetelor americane pe teritoriul RFG este în directă contradicție cu Tratatul de la Moscova încheiat între URSS și RFG și va atrage după sine înrăutățirea relațiilor dintre cele două țări.

A.A. Gromîko a apreciat că **Franța** s-a îndepărtat de linia sa politică independentă, dar că „dorește întrucâtva îmbunătățirea relațiilor cu URSS”.

9. Ministrul de Externe sovietic a făcut o scurtă prezentare a **relațiilor dintre URSS și RP Chineză**, arătând că după părerea părții chineze există o coincidență a punctelor de vedere ale celor două țări în unele probleme internaționale ca: sprijinirea luptei popoarelor arabe și a celui palestinian împotriva agresiunii israeliene, a poporului Namibiei pentru independență, a poporului coreean pentru reunificarea țării sale și retragerea trupelor americane din Coreea de Sud, iar a țărilor Americii Centrale – pentru independență, suveranitate și împotriva amestecului străin.

În același timp, a arătat A.A. Gromîko, partea chineză continuă să „insiste asupra aprecierilor ei greșite privind sursele încordării internaționale precum și asupra cererilor inacceptabile care privesc interesele Vietnamului, Kampuchiei, Mongoliei și Afganistanului. Dialogul politic cu China îl considerăm util și îl vom continua”.

Problema relațiilor cu China a fost abordată în afară de ministrul sovietic, numai de ministrul de Externe cehoslovac, care a arătat că în actualele condiții este deosebit de important crearea unui front cât mai larg care să-și îndrepte eforturile în direcția păcii, colaborării și politicii de destindere și că relațiile RSCS cu China sunt abordate din acest punct de vedere. El a vorbit despre semne ale îmbunătățirii relațiilor și de lărgire a colaborării economice, care „trebuie folosite în mod coordonat, iar spațiile în care sunt create prin această colaborare să fie folosite în comun”.

10. Ministrul de Externe al Bulgariei a abordat problema denuclearizării Balcanilor, arătând că în ciuda eforturilor crescânde ale SUA și NATO de a exercita presiuni asupra Turciei și Greciei cu scopul de a le lega mai puternic de Occident, în ciuda încercărilor de a ațâța țările balcanice unele împotriva altora și a slăbi socialismul din zonă, situația în Balcani este liniștită și se dezvoltă relații de colaborare dintre aceste țări: „În dialogul politic la toate nivelele este prezentă ideea creării în Balcani a unei zone libere de arme nucleare”.

AMAE, Problema 241.1983. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia. Organizatoric, negocieri documente, diverse, f. 219-223.

7. [...] octombrie 1983, Sofia. Propunerile miniștrilor Afacerilor Externe avansate la ședința CMAE referitoare la încheierea unui Tratat privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerii de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia cu țările membre NATO; elaborarea unei linii comune de politică externă a statelor Alianței în vederea pregătirii Conferinței pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și dezarmare în Europa, de la Stockholm; perfecționarea mecanismului de lucru în cadrul Tratatului.

Propuneri conținute în cuvântările miniștrilor Afacerilor Externe ai RPB, RSCS, RDG, RPP, RPU și URSS rostite la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Sofia, 13-14 octombrie 1983

RP Bulgaria: „O importanță deosebită o are propunerea privind încheierea unui Tratat asupra nefolosirii reciproce a forței militare și menținerii relațiilor pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia cu țările membre NATO. Credem că eforturile noastre trebuie să se concentreze în două direcții:

- pe de o parte, nu trebuie să admitem slăbirea interesului față de acest tratat și trecerea lui sub tăcere, ceea ce speră adversarii săi din NATO. Ideea Tratatului trebuie să trăiască și să-și cucerească un sprijin tot mai larg atât la nivel oficial, cât și din partea opiniei publice. Ar trebui exploatat la maximum interesul și atitudinea binevoitoare a unor țări neutre și nealiniat din Europa, disponibilitatea lor de a-și oferi „bunele oficii” în realizarea acestei propuneri.
- pe de altă parte, este necesar să fie folosită lipsa unității de poziție ale statelor NATO, ceea ce nu le-a permis până acum să dea un răspuns negativ comun. Astfel, ușile pentru contacte și dialog pe baze bilaterale rămân deschise. Această posibilitate trebuie folosită pentru a atrage și alte state NATO. În mod deosebit este important să nu se permită ca ele să adopte o poziție negativă comună și să se obțină de la ele, în final, un răspuns pozitiv.

La ședința grupului de lucru care s-a ocupat de problema mecanismului a fost abordată dezvoltarea colaborării în domeniul parlamentar în cadrul Tratatului de la Varșovia în interesul activizării în continuare a luptei pentru întărirea păcii și securității. Actualitatea acestei propuneri se confirmă prin viitoarea întâlnire de la Sofia a reprezentanților parlamentelor ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru discutarea problemelor securității în Europa în momentul de față”.

RS Cehoslovacă: „Pornind de la convingerea comună și înțelegerea noastră reciprocă că proiectul Tratatului (Tratat privind nefolosirea reciprocă a forței militare, n.n.)² trebuie să fie în permanență la ordinea zilei, noi trebuie să-l păstrăm în conștiința opiniei publice mondiale și nu trebuie să permitem încercările țărilor

---

² Notă autor document.

NATO de a subaprecia importanța lui și de a-l elimina din ordinea de zi a negocierilor. Credem că în interesul înaintării în continuare în această problemă ar fi util în prezent să trecem de la stadiul de sondaj la generalizarea datelor primite și la analiza acestora. În același timp, ar trebui să spunem ce intenționăm să facem în continuare. Am putea să ne gândim, cum am putea folosi acest proiect în legătură cu conferința de la Stockholm... Noi considerăm că a venit vremea să începem negocieri concrete. În acest scop este necesar să creăm un grup de lucru, care să elaboreze pașii următori.

Desigur va fi potrivit – așa cum se arată în raportul respectiv (raportul grupului de lucru la nivel de experți care în perioada iunie-august 1983 a examinat problemele legate de funcționarea Secretariatului Unit și a mecanismului de colaborare, n.n.)³ ca peste un interval de timp să analizăm datele obținute ca urmare a introducerii unei noi practici pe care ar trebui să le edificăm din nou. Considerăm că trebuie să ne întoarcem și să examinăm din nou problema creării unui grup multilateral pentru schimb de informații”.

RF Germană: „[...] considerăm indicat să acordăm mai mare atenție propunerilor noastre privind nefolosirea primului arma nucleară precum și încheierea unui Tratat privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice... Noi considerăm să ne gândim de pe acum la măsuri politico-diplomatice ce ar putea fi întreprinse în această privință pe baze multilaterale și bilaterale.

Expunerea tovarășului A.A. Gromîko, a pozițiilor față de Helsinki și Stockholm (pregătirea și respectiv desfășurarea Conferinței pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și dezarmare în Europa) coincid în totalitate cu părerile noastre... După părerea noastră ar trebui să ne gândim la elaborarea de către statele socialiste a unui «program de măsuri urgente» care să includă propuneri cât mai pe înțelesul tuturor, bazate pe principiul egalității și securității egale. O pondere deosebită ar trebui să aibă propunerile privind măsurile în domeniul juridico-politic, conținute în documentele noastre comune.

În cazul amplasării rachetelor (rachetele americane cu rază medie de acțiune în Europa) pe prim plan vor apărea planurile de perspectivă privind consecințele acestui pas pentru politica noastră iubitoare de pace... De aceea considerăm necesar să tragem concluzii convenite corespunzătoare pentru schimbarea sau stabilirea din nou a strategiei la negocieri”.

RP POLONĂ: „Încheierea cu succes a Reuniunii de la Madrid pune în fața noastră sarcina: elaborarea liniei unite la Conferința pentru măsurile de întărire a încrederii și securității și dezarmare în Europa care va avea loc la Stockholm.

Avem în vedere ca colaborarea noastră politică să dobândească un caracter tot mai sistematic și operativ. Aceasta am avut în vedere propunând transformarea Secretariatului Unit al Organizației Tratatului de la Varșovia într-un organ ajutător permanent al Comitetului Politic Consultativ, îndeplinind funcții atât de conținut, cât și organizatorico-tehnice, cu sediul permanent la Moscova. În legătură cu aceasta, noi sprijinim proiectul creării unui grup de lucru permanent format din

---

³ Notă autor document.

reprezentanții ambasadelor țărilor frățești la Moscova, care ar avea drept sarcină schimbul de informații curente mai ales privind realizarea înțelegerilor adoptate de organele politice ale alianței noastre.

Un rol mai important decât până acum în colaborarea politică a alianței noastre, mai ales în cucerirea sprijinului pentru linia politică iubitoare de pace și inițiativele statelor participante la Tratatul de la Varșovia îl pot avea întâlnirile dintre reprezentanții parlamentelor noastre. Asemenea lucruri așteptăm noi de la Conferința planificată în viitorul apropiat la Sofia a președinților parlamentelor țărilor socialiste.

Propun Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să adopte hotărârea privind convocarea la sfârșitul lunii decembrie 1983 sau în prima jumătate a lunii ianuarie 1984 a unei întâlniri a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, la care ar urma să fie elaborată linia comună față de Conferința de la Stockholm. Am fi bucuroși dacă ați accepta invitația de a participa la această întâlnire la Varșovia. Noi am lua asupra noastră și rolul de coordonator permanent al întâlnirilor statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind problemele acestei conferințe.

În timpul conferinței de la Stockholm ar putea fi folosite și rezultatele pozitive ale grupurilor noastre de lucru – privind arma chimică și cheltuielile militare.

La întâlnirea de la Berlin din iunie a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia au fost prezentate două inițiative în această problemă (Tratat de nefolosire reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice, n.n.)⁴ – inițiativa poloneză privind dezvoltarea ideii referitor la măsuri practice de prevenire a atacului prin surprindere și inițiativa prietenilor noștri din RD Germană referitor la concretizarea obligațiilor statelor de a duce negocieri în problema dezarmării în spiritul bunăvoinței. Tactica convenită îndreptată spre atragerea atenției partenerilor occidentali asupra propunerilor din ianuarie ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia prin dezvoltarea părților sale componente sunt corecte. Considerăm că ar fi util să creiem un grup de lucru corespunzător pentru aceste probleme”.

RP UNGARĂ: „Discuția în cadrul grupului de experți a confirmat că periodic este util să examinăm problemele legate de mecanismul de lucru. Multe delegații au expus păreri conform cărora la timpul potrivit ar fi util să facem ceva asemănător și în privința Comitetului Politic Consultativ și Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe. Cât ne privește sprijinim aceste păreri.

[...] Noi am făcut propunerea ca la următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din primăvara 1984 de la Budapesta să adoptăm un astfel de «apel» în care public am chema țările interesate să începem pregătirea Tratatului privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și NATO. Noi am propus, de asemenea, ca din reprezentanții tuturor țărilor noastre să creiem un grup de lucru, având drept mandat pregătirea textului apelului în cauză. În acest

---

⁴ Notă autor document.

document noi am putea propune țărilor interesate ca în scopul realizării inițiativei noastre comune adoptată la Consfătuirea de la Praga a Comitetului Politic Consultativ de a trece la consultări directe, multilaterale între statele participante la Tratatul de la Varșovia și NATO.

Folosind acest prilej, permiteți-mi să confirm, dacă cu această propunere a Republicii Populare Ungare sunt de acord toate statele participante la Tratatul de la Varșovia, că suntem gata să convocăm la Budapesta un grup de lucru în acest scop. Acest grup și-ar desfășura activitatea conform metodelor de lucru ale grupelor de lucru din trecut”.

URSS: „Urmează să ne gândim împreună cum să folosim mai bine tema tratatului (Tratatul de nefolosire reciprocă a forței militare) la Conferința de la Stockholm. Ce loc ar putea ocupa la aceasta. Adjuncții noștri vor avea posibilitatea să discute aceasta la Varșovia. În general, se consideră că trebuie în așa fel procedat pentru ca propunerea noastră comună să ocupe și în viitor un loc prioritar pe agenda problemelor internaționale.

Ne-a fost prezentat un raport care cuprinde recomandări convenite care consolidează și precizează practica existentă (în mecanismul de colaborare și Secretariatul Unit). Vreau să menționez că una din aceste recomandări prevede ca în viitor, pe măsura acumulării unei experiențe practice va fi oportun să se revină la problema privind mecanismul nostru de lucru. Aceasta este o abordare corectă, care creează perspective perfecționării în continuare a formelor și metodelor de lucru în cadrul alianței”.

AMAE, Problema 241.1983. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia. Organizatoric, negocieri documente, diverse, f. 224-227.

8. 11 octombrie 1983, Sofia. Telegramă a ambasadorului Romulus Neagu către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și ministrul secretar de Stat, Aurel Duma, referitoare la proiectul textului de protocol adoptat la ședința CMAE.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Sofia, nr. 063956

Secret
11 .X.1983, 00.30

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe
Tovarășului Aurel Duma, ministru secretar de Stat
Direcția I Relații

Urmare la telegrama noastră 063951⁵, transmitem alăturat textul proiectului protocolului ședinței miniștrilor Afacerilor Externe.

---

⁵ Documentul nu se publică.

Protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

1. Cea de-a noua ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a avut loc la Sofia, la 13-14 octombrie 1983. Ședința din 13 octombrie a fost deschisă de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, P. Mladenov, care a adresat un cuvânt de salut. Lucrările au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, Ștefan Andrei. Au luat cuvântul miniștrii Afacerilor Externe ai Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, A.A. Gromîko, Republicii Populare Polone, St. Olszowski, Republicii Socialiste Cehoslovace, B. Chnoupek, secretar de stat și prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Republicii Democratice Germane, H. Krolikowski.

La ședința din 14 octombrie, lucrările au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, A.A. Gromîko. Au luat cuvântul miniștrii Afacerilor Externe ai Republicii Populare Ungare, P. Várkonyi, Republicii Socialiste România, Ștefan Andrei, Republicii Populare Bulgaria, P. Mladenov.

Cuvântul de închidere a fost rostit de A.A. Gromîko.

2. În lumina aprecierilor și concluziilor conținute în Declarația Politică de la Praga, din 5 ianuarie 1983 și în Declarația comună de la Moscova din 28 iunie 1983, la ședință au fost examinate probleme legate de evoluția desfășurării generale a evenimentelor internaționale.

3. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a analizat rapoartele grupelor de lucru la nivel de experți, create la ședința anterioară a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, din 6-7 aprilie 1983.

a. Comitetul a aprobat concluziile și recomandările convenite ale grupeii de lucru la nivel de experți cu privire la pregătirea măsurilor practice pentru negocieri pe problema înghețării și reducerii cheltuielilor militare, așa cum sunt prevăzute aceste negocieri în punctul 4 al Comunicatului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din 7 aprilie 1983⁶.

S-a realizat înțelegerea ca, pe baza și în cadrul acestor concluzii și recomandări convenite, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România să pregătească în viitorul apropiat un proiect de apel al statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele membre ale Tratatului Nord-Atlantic, să convină acest proiect pe canale diplomatice cu Ministerele Afacerilor Externe ale tuturor celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia. Forma acestui apel, data și modalitatea înmânării și publicării vor fi convenite între Ministerele Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

b. Comitetul a aprobat concluziile și recomandările convenite de grupa de lucru la nivel de experți cu privire la pregătirea măsurilor practice pentru negocieri în problema eliberării Europei de arma chimică, așa cum sunt prevăzute aceste

---

⁶ Vezi doc. nr. 7 din Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. 6-7 aprilie 1983, Praga.

negocieri la punctul 6 al Comunicatului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din 7 aprilie 1983.

S-a realizat înțelegerea ca, pe baza și în cadrul acestor concluzii și recomandări convenite, Ministerul de Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste să pregătească în viitorul apropiat un proiect al statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele membre ale Tratatului Nord-Atlantic, să convină acest proiect pe canale diplomatice cu Ministerele Afacerilor Externe ale tuturor celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia. Forma acestui apel, data și modalitatea înmânării și publicării vor fi convenite între Ministerele Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

c. Comitetul a examinat recomandările convenite de grupa de lucru la nivel de experți pentru studierea propunerilor privind sarcinile și regulamentul de lucru ale Secretariatului Unit, precum și probleme privind mecanismul de lucru al colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia. Ținând seama că aceste recomandări consolidează și precizează practica existentă, Comitetul pornește de la faptul că regulamentul respectiv se va aplica și în viitor. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe supune aceste recomandări consfătuirii următoare a Comitetului Politic Consultativ pentru aprobare.

4. Propunerea poloneză.

5. Noi grupe de lucru:

a. propunerea ungară;

b. propunerea românească;

c. propunerea cehoslovacă.

6. Având în vedere că postul de secretar general este în prezent vacant și că secretarul general va fi numit la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ care va avea loc la Sofia, la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a fost realizată înțelegerea conform căreia conducerea activităților tehnico-organizatorice ale pregătirii și desfășurării consfătuirii menționate a Comitetului Politic Consultativ să se realizeze de către adjunctul ministrului Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, Mari Ivanov.

7. Ca document final al ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a fost adoptat un comunicat. Conform procedurii adoptate, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, în calitate sa de țară gazdă, va asigura difuzarea comunicatului miniștrilor Afacerilor Externe ca document oficial al ONU și-l va aduce la cunoștința guvernelor tuturor statelor participante la CSCE.

La ședință a fost adoptat și prezentul protocol, care nu se va da publicității.

Romulus Neagu

AMAE, Problema 241/1988, 9V3, Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia. Organizatoric, negocieri documente, diverse, f. 89-92.

9. 12 octombrie 1983, Sofia. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la discuțiile avute cu ambasadorul sovietic, L.I. Mendelevici, privind propunerile românești de organizare a unei întâlniri la nivel înalt între URSS și SUA; demararea de negocieri Est-Vest prin care să se prevină amplasarea de noi rachete; retragerea și distrugerea celor existente; înființarea unei grupe de lucru, în cadrul Tratatului de la Varșovia, în problemele dezarmării.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Sofia, nr. 063959

Secret
12.X.1983, 02.45

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe

Potrivit indicațiilor primite, astăzi am avut o convorbire de trei ore și jumătate cu ambasadorul L. Mendelevici, în cursul căreia i-am prezentat pe larg cele trei propuneri referitoare la realizarea unei întâlniri la nivel înalt între URSS și SUA, organizarea cât mai grabnică a unor negocieri concomitente cu cele sovieto-americeane de la Geneva ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia și din NATO în vederea ajungerii la un acord prin care să se prevină amplasarea noilor rachete, retragerea și distrugerea celor existente, înghețarea armamentelor nucleare de către cele două mari puteri pe o bază bilaterală.

Cu acest prilej i-am prezentat și propunerile părții române în vederea definitivării textului comunicatului.

Mendelevici a spus următoarele:

a. toate cele trei probleme sunt de mare importanță, cu larg ecou internațional și delegația sovietică nu ar putea acționa decât în baza unor instrucțiuni exprese din partea conducerii sovietice. Mendelevici s-a referit pe larg la faptul că procesul de luare a hotărârilor la Moscova în asemenea probleme este destul de greu și din această cauză, personal, apreciază că este imposibil ca în timpul care a mai rămas până la adoptarea comunicatului să aibă un punct de vedere oficial. Ca atare el nu poate să prezinte decât opinii personale. El a apreciat că o insistență din partea română ca problemele respective să fie reflectate întocmai în comunicat ar fi interpretată la Moscova ca o încercare deliberată de a submina adoptarea documentului.

b. cu privire la propunerea de organizare a unei întâlniri la nivel înalt sovieto-american, Mendelevici a susținut că partea sovietică nu dispune de informații care să ateste că o asemenea propunere ar avea vreo șansă de reușită. Referindu-se la declarația lui Gromîko din 28 iunie a.c., pentru avansarea unei asemenea propuneri este nevoie de premise corespunzătoare.

– o anumită înțelegere pe marile probleme ale relațiilor dintre URSS și SUA și a situației din lume;

3. dorință din partea ambelor părți de a acționa pentru obținerea de rezultate pozitive.

Asemenea perspective nu existau în iunie: politica SUA în ceea ce privește relațiile cu URSS nu avea scopuri constructive, dimpotrivă, ea mergea în direcția contrară. Acum aceste tendințe sunt mai accentuate.

Propunerea privind organizarea unei întâlniri la nivel înalt sovieto-americană va putea fi lansată numai atunci când vor apare semne reale că SUA sunt gata să discute în mod constructiv. În prezent, o asemenea propunere nu este realistă. Mendelevici s-a interesat, totodată, dacă partea română deține unele informații că partea americană ar manifesta interes pentru o asemenea întâlnire, menționând că partea sovietică nu deține. El a făcut remarca că chiar dacă la o astfel de întâlnire s-ar ajunge numai la un acord privind oprirea amplasării de noi rachete și reducere a celor existente s-ar putea limita sfera înțelegerilor sovieto-americane și importanța acestei întâlniri. A subliniat, totodată, că Uniunea Sovietică este de acord ca distrugerea tuturor mijloacelor nucleare să se refere numai la rachete. El a afirmat că propunerea românească în formularea prezentată ar merge pe linia opțiunii zero americane, deoarece în schimbul renunțării de către SUA la amplasarea noilor rachete se cere ca URSS să retragă și să distrugă toate rachetele sale situate pe teritoriul european al Uniunii Sovietice. A dorit să facă această remarcă deoarece s-a observat că în ultimele cuvântări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu s-a ținut seama de unele poziții ale URSS transmise de partea sovietică, ceea ce a produs satisfacție deosebită la nivelul conducerii sovietice.

Mendelevici a arătat că ar fi fost de dorit ca pentru lansarea unei inițiative de o asemenea amploare să fi avut loc anterior consultări bilaterale la un nivel corespunzător.

Mendelevici a arătat atât în convorbirea pe care am avut-o cu el, cât și ulterior în ședință, că el va transmite la Moscova această propunere românească, împreună cu considerentele pe care i le-am prezentat. Se îndoiește că la Moscova se va putea lua o hotărâre până la încheierea ședinței miniștrilor.

2. În legătură cu propunerea ca să se întâlnească celelalte state ale celor două alianțe pentru a examina problemele care fac obiectul negocierilor sovieto-americane de la Geneva, Mendelevici a arătat că deși cunoștea această idee românească este surprins că problema este ridicată la această ședință. După cum se cunoaște, la întâlnirea de la Moscova, tovarășul I. Andropov s-a pronunțat împotriva unei asemenea idei. El a arătat că „fiind vorba de un sistem de negocieri paralele, la care SUA și URSS sunt lăsate deoparte, Uniunea Sovietică nu ar putea promova o asemenea propunere”.

Ca atare, delegația sovietică nu poate fi de acord cu includerea în comunicat a propunerii românești. El va raporta însă la Moscova și va aștepta răspuns. Se îndoiește însă că acest răspuns va putea să parvină curând.

Totuși, în cadrul mandatului pe care îl are ar putea să accepte includerea următoarei fraze la sfârșitul paragrafului privind pericolul confruntării nucleare pe continentul european:

„În momentul actual de mare răspundere, nici un stat nu are dreptul să se sustragă de la contribuția pozitivă pe care trebuie să o aducă la aceasta”.

3. În problema înghețării armamentelor nucleare de către cele două mari puteri, Mendelevici s-a arătat dispus să participe la elaborarea unui text care să fie inclus la punctul 5. A precizat însă că prima parte a textului românesc este complet inacceptabilă, deoarece ar pune pe același plan declarațiile pline de grijă pentru pace și securitate ale URSS cu „declarațiile false și fățarnice, mincinoase ale SUA”.

El a propus următorul text: „Pronunțându-se pentru înghețarea sub raport cantitativ, cât și calitativ a armamentelor nucleare ale tuturor statelor posesoare de asemenea arme, participanții la ședință au subliniat disponibilitatea URSS ca angajamentul privind înghețarea armamentelor nucleare să se aplice, în primul rând, între URSS și SUA pe bază bilaterală ca exemplu pentru celelalte puteri nucleare, înțelegându-se că celelalte state posesoare de arme nucleare vor proceda în mod similar și urmând aceeași cale, vor îngheța arsenalele lor nucleare”.

Menționez că la toate remarcile și întrebările lui Mendelevici am dat răspunsurile cuvenite. Am luat poziție fermă față de unele încercări insinuante, argumentând pe larg pozițiile țării noastre în toate aceste probleme.

Mendelevici a notat cu atenție toate considerentele noastre și a dat asigurări că le va transmite fidel la Moscova.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241/1988. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia. Organizatoric. Negocieri documente, diverse, f. 95-98.

10. 12 octombrie 1983, Sofia. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la discuțiile purtate cu ambasadorul, L.I. Mendelevici, privind motivațiile sovietice de a nu înființa un grup de lucru în problemele dezarmării.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Sofia, nr. 063957

Secret
12.X.1983, 00.50

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe

Din discuțiile cu L. Mendelevici privind grupul de lucru propus de noi pentru dezarmare, redăm reacțiile și comentariile interlocutorului.

1. Crearea unui grup de lucru pe întreaga gamă a problematicii nucleare este de neconceput de către partea sovietică, deoarece la lucrările acestuia, din partea URSS – unde problemele sunt tratate foarte „departamental” – ar trebui să participe zeci de experți. Ca atare, la Moscova, s-a luat hotărârea de principiu ca asemenea

grupe, în măsura necesităților și propunerilor celorlalte țări participante la Tratatul de la Varșovia, să fie create numai cu caracter ad-hoc pe probleme limitate, concrete. În acest sens, la Moscova, s-a acceptat ca la această ședință să se creeze o grupă pentru problema prevenirii războiului nuclear. Mendelevici a sugerat ca în cadrul acestei grupe, pas cu pas, să se ajungă la teme care ar putea interesa România. El a subliniat însă că actualmente partea sovietică nu ar putea fi de acord cu asemenea teme cum ar fi „negocierile sovieto-americe de la Geneva privind armele nucleare cu rază medie de acțiune în Europa”. La Moscova, a arătat el, „nu vor să audă de o asemenea temă”.

Atrage atenția că la Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, Uniunea Sovietică, împreună cu alte țări socialiste caută să creeze un grup de lucru al comitetului tocmai pe tema „preîntâmpinării unui război nuclear” (document c.d. 355, din 21 martie 1983). Într-un document de lucru în cadrul Comitetului (c.d. 406, din 4 august 1983) RD Germană a și propus temele care să fie abordate într-un asemenea grup de lucru: renunțarea tuturor statelor posesoare de arme nucleare la folosirea primele a armelor nucleare; încheierea unei convenții privind interzicerea folosirii armei nucleare; înghețarea de către toate statele, posesoare de arme nucleare, a producției și extinderii armei nucleare și mijloacelor de transport la țintă, precum și producerea materialelor fizionabile pentru crearea diferitelor tipuri de arme nucleare ca prim pas pe calea reducerii și, în final, a distrugerii arsenalelor lor nucleare; moratoriul asupra exploziilor pe perioada de până la încheierea acordului privind interzicerea totală și completă a experiențelor armei nucleare; măsuri menite să preîntâmpine folosirea accidentală sau nesancționată a armei nucleare și evitarea posibilității unui atac nuclear prin surprindere și altele.

Un document de lucru în cadrul comitetului privind preîntâmpinarea războiului nuclear a difuzat și Grupul celor 21 (c.d. din 4 februarie). Acest document a fost sprijinit de URSS.

Țările occidentale se opun însă atât creierii unui grup de lucru, cât și abordării acestei probleme, considerând că ar fi un exercițiu de propagandă fără finalitate practică.

Probabil că prin inițiativa creierii unui grup de lucru în cadrul Tratatului de la Varșovia, privind preîntâmpinarea războiului nuclear, URSS să urmărească prezentarea în grup a țărilor tratatului la Comitetul de dezarmare și la ONU, în condițiile când statele occidentale se opun dezbaterii temei menționate.

În plus, după cum se vede din tematica prezentată de RDG la Comitetul de dezarmare, discuțiile ar avea un caracter academic.

Totuși, așa cum arată Mendelevici, grupul de lucru din cadrul Tratatului ar putea fi axat pe probleme de interes pentru țările noastre. El a spus că, dacă delegația română este de acord, el poate aranja ca hotărârea să fie prezentată de președintele bulgar, pierzându-se autoratul cehoslovac.

2. Mendelevici a mai arătat că pentru crearea unui alt grup la această ședință a Comitetului nu se poate obține aprobarea organelor competente, procedura respectivă durând câteva luni. El a arătat însă că partea sovietică este gata să aibă

consultări detaliate cu partea română pentru crearea unui grup care ar putea prezenta interes pentru România. Propunerea României ar putea fi prezentată, cu sprijinul URSS, la următoarea ședință a miniștrilor de Externe la Budapesta, în aprilie 1984. În acest scop, s-ar putea deplasa la București o delegație de specialiști sovietici pentru o perioadă de circa două săptămâni, eventual în februarie 1984.

3. Mendelevici a informat că propunerea bulgară de a se crea un grup de lucru în problema zonelor denuclearizate nu a fost acceptată la Moscova, deși referatul prezentat de MAE al URSS a fost pozitiv. Se consideră că angajarea Tratatului de la Varșovia la asemenea discuții în zona nordică sau în Balcani n-ar fi primită pozitiv de alte state din zonele respective, îndeosebi state neutre sau nealiniat. URSS nu are interes, pentru că în calitate sa de putere nucleară participă la garantarea zonelor respective. De aceea, delegația sovietică se găsește în imposibilitatea de a putea susține crearea acestui grup la actuala reuniune.

În urma unor discuții detaliate pe care le-am avut astăzi cu Mendelevici a rezultat că ar fi gata să acționeze pentru a fi lăsată deoparte, în această etapă, și propunerea cehoslovacă privind preîntâmpinarea războiului nuclear în scopul de a se găsi o formulare potrivită în protocol atât pentru propunerea României, cât și pentru cea cehoslovacă.

Mendelevici a sugerat, în acest sens, ca în protocol să se prevadă că „reuniunea, luând cunoștință de propunerea României privind crearea unui grup de lucru pe problemele dezarmării, s-a realizat o înțelegere pentru ca în urma consultărilor ce vor avea loc pe canale diplomatice (se au în vedere consultările româno-sovietice, n.n.)⁷, Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe va analiza la următoarea reuniune de la Budapesta propunerile ce-i vor fi prezentate cu privire la tematica de care se va ocupa acest grup”.

O formulare asemănătoare se are în vedere și pentru propunerea cehoslovacă.

Mendelevici a afirmat că aceasta ar reprezenta o cale pentru depășirea dificultăților apărute în prezent în legătură cu crearea unor noi grupe de lucru.

Așteptăm indicațiile dumneavoastră.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241/1988. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia. Organizatoric. Negocieri documente. Diverse, f. 101-104.

11. 25 octombrie 1983, București. Informare adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la activitatea delegației române la ședința CMAE de la Sofia, privind problemele dezarmării și oprirea cursei

---

⁷ Nota autor document.

înarmărilor; stadiul negocierile sovieto-americane privind amplasarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune; definitivarea comunicatului; aprobarea activității grupelor de experți referitoare la îmbunătățirea mecanismului de colaborare în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Republica Socialistă România

Ministerul Afacerilor Externe
nr. S/1/260

Cabinetul Ministrului

25.X.1983

Secret de serviciu

Tovarășului

Ștefan Andrei

Membriu supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Străine

Informare

Referitor: Ședința de la Sofia a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (13-14 octombrie 1983)

La ședință au fost examinate probleme legate de evoluția situației din Europa în contextul desfășurării generale a evenimentelor internaționale.

Au fost, de asemenea, analizate rapoartele grupelor de lucru la nivel de experți, create la ședința anterioară a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din 6-7 aprilie 1983 (în legătură cu pregătirea de măsuri practice pentru negocieri cu țările NATO în problemele reducerii cheltuielilor militare și eliberării Europei de arma chimică și în legătură cu mecanismul de lucru al colaborării în cadrul Tratatului).

A. În cuvântarea rostită la ședință de conducătorul delegației române s-a arătat că România consideră drept problemă fundamentală a epocii noastre preîntâmpinarea războiului și asigurarea păcii, oprirea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare și, în primul rând, la dezarmarea nucleară, realizarea unui echilibru militar nu pe calea acumulărilor de noi armamente, ci prin reducerea celor existente la un nivel cât mai scăzut.

Au fost menționate principalele tendințe care se manifestă pe plan mondial.

Relevându-se că problema crucială pentru Europa în momentul de față o constituie pericolul amplasării în unele țări vest-europene, în acest an, a noilor rachete americane cu rază medie de acțiune, în cuvântare se arată că, după părerea României, trebuie făcut totul, cât mai există timp, pentru a se evita acest pas foarte grav, că nu există nici o justificare pentru a se accepta ca un fapt împlinit amplasarea noilor rachete.

Au fost prezentate pe larg ideile cuprinse în mesajele adresate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele

Republicii Socialiste România, conducătorilor URSS și SUA. Legat de conținutul acordului care ar trebui să asigure oprirea amplasării de noi rachete, retragerea și distrugerea celor existente s-a precizat că în condițiile asigurării parității și securității egale s-ar putea avea în vedere ca rachetele franceze și britanice să fie luate într-un calcul general în raportul global de forțe dintre cele două părți și nu neapărat în cadrul negocierilor privind rachetele nucleare cu rază medie de acțiune.

În cuvântare a fost reamintită propunerea ca statele europene să participe la aceste tratative sau cel puțin să se întâlnească celelalte state participante la cele două alianțe pentru a discuta problemele care fac obiectul negocierilor sovieto-americane de la Geneva.

S-a arătat, de asemenea, că ținând seama de gravitatea pe care ar reprezenta-o instalarea noilor rachete, o întâlnire la nivel înalt sovieto-americană, chiar dacă s-ar solda numai cu oprirea amplasării de noi rachete, reducerea și distrugerea corespunzătoare a celor existente, ar avea o importanță deosebită și ar fi salutăată de popoarele europene.

A fost prezentată pe larg poziția României cu privire la înghețarea și reducerea cheltuielilor militare reamintindu-se propunerea formulată de tovarășul Nicolae Ceaușescu ca cele două mari puteri, SUA și URSS, să dea un exemplu hotărând unilateral, fiecare, înghețarea cheltuielilor militare pe viitori doi ani la nivelul anului 1983 și în această perioadă să se desfășoare negocieri în vederea trecerii la reducerea lor.

S-a reafirmat poziția cunoscută a țării noastre în legătură cu crearea unor zone denuclearizate în Balcani, în nordul Europei și în alte regiuni și s-a arătat că, în spiritul propunerii sale privind organizarea unei întâlniri la nivel înalt a țărilor balcanice, România va participa la buna pregătire a reuniunii de experți din țările balcanice care urmează să aibă loc în capitala Greciei în ianuarie 1984.

Subliniindu-se marea însemnătate a mișcărilor pentru preîntâmpinarea războiului nuclear, pentru dezarmare și pace, în cuvântare s-a relevat amploarea numeroaselor manifestări ce au loc în România, la chemarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, și la care participă milioane de cetățeni.

A fost prezentată poziția țării noastre în legătură cu Reuniunea de la Madrid și Conferința pentru măsuri de creștere a încrederii și securității și dezarmarea pe continent, precum și cu privire la alte câteva probleme majore ale vieții internaționale (soluționarea pe cale pașnică, prin tratative, a problemelor litigioase, reglementarea conflictului din Orientul Mijlociu, lichidarea subdezvoltării economice).

În cuvântările lor toți ceilalți vorbitori au apreciat că răspunderea pentru situația deosebit de încordată și periculoasă din viața internațională revine SUA și NATO, care au deschis o nouă etapă în escaladarea cursei înarmărilor. Ministrul de Externe sovietic a arătat că prin crearea de noi generații de rachete SUA pun sub semnul întrebării posibilitatea realizării în viitor a unui acord privind limitarea și reducerea acestor arme. Miniștrii de Externe polonez și cehoslovac au subliniat pericolul deosebit pe care îl reprezintă declarațiile și intențiile de a pune la îndoială înțelegerile de la Ialta și Potsdam și au relevat amenințarea revanșismului în

creștere din RFG. O anumită nuanță a exprimat ministrul de Externe ungar care a arătat că în ciuda situației încordate nu trebuie renunțat la mijloacele pașnice, la dialogul politic și la colaborarea reciproc avantajoasă.

În contextul problemei rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune în Europa, ministrul sovietic a insistat asupra necesității unității statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care trebuie să arate lumii că „vorbesc la unison, au aceeași orientare, acționează unit, ferm și hotărât”. Susținând această poziție miniștrii de Externe ai RDG, RSCS, RPB, RPP au făcut și propuneri concrete de coordonare mai riguroasă a acțiunilor de politică externă și de perfecționare a mecanismului de lucru al colaborării în cadrul Tratatului.

În toate cuvântările s-a subliniat că în cazul în care SUA își vor instala rachetele în Europa occidentală se impun măsuri de răspuns. Și de această dată ministrul ungar a prezentat o poziție nuanțată arătând că „în același timp țara sa sprijină toate inițiativele îndreptate spre împiedicarea amplasării de arme nucleare în acele țări, în care aceste arme nu există în prezent, sau care urmăresc să nu se mărească cantitatea armelor nucleare acolo unde asemenea mijloace există deja”.

În cuvântarea sa ministrul sovietic a informat și despre relațiile URSS cu principalele state occidentale și cu China, precum și despre politica URSS în diferite regiuni ale lumii.

B. În cadrul negocierilor pentru convenirea comunicatului ședinței ceilalți participanți au urmărit condamnarea fermă a SUA și NATO pentru politica promovată atât pe plan european, cât și în lume, în ansamblu, care ar fi singura vinovată de înrăutățirea situației internaționale. O asemenea abordare ar fi impus evident concluzia că țările socialiste sunt nevoite să adopte măsuri de răspuns. Ei au arătat că menirea ședinței ar fi de a atenționa asupra acestor măsuri, pe care sunt obligate să le ia țările socialiste în fața pericolului pe care îl reprezintă amplasarea noilor rachete americane și de a demonstra unitatea statelor participante la Tratatul de la Varșovia în aceste împrejurări deosebite.

Ca urmare a poziției promovate de delegația română s-a reușit să se convină un document echilibrat. S-a eliminat orice referire la măsurile de răspuns pe care URSS și alte țări socialiste au declarat că intenționează să le adopte în cazul începerii amplasării noilor rachete americane. În comunicat, într-o formă sau alta, sunt cuprinse principalele idei din mesajele adresate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, conducătorilor URSS și SUA în problema preîntâmpinării pericolului războiului nuclear.

Astfel:

a) Sunt prezentate principalele cauze ale înrăutățirii situației internaționale într-o formulă care elimină abordarea unilaterală și aruncarea răspunderii pentru cursa înarmărilor exclusiv „pe seama celor mai agresive cercuri ale imperialismului american”.

Este evidențiată cu claritate în acest context amploarea pe care o capătă lupta popoarelor, a forțelor progresiste și iubitoare de pace pentru înlăturarea pericolului unui război nuclear, încetarea cursei înarmărilor, asigurarea dezvoltării tuturor

statelor în condiții de pace și securitate, precum și cerința imperioasă ca raporturile dintre toate statele să fie edificate pe baza principiilor fundamentale ale dreptului internațional.

b) Ocupă un loc central problema eforturilor ce trebuie depuse pentru preîntâmpinarea amplasării în Europa a noilor rachete nucleare cu rază medie de acțiune, trecerea la eliberarea deplină a continentului european de armele nucleare. Acționând pentru promovarea liniei de stăvilire a competiției militare, delegația română a făcut din această problemă, a preîntâmpinării amplasării noilor rachete, o condiție a adoptării comunicatului ședinței. S-a ajuns la formularea că înțelegerea la care ar trebui să se ajungă în cadrul negocierilor sovieto-americe de la Geneva în această problemă ar trebui să prevadă renunțarea la amplasarea în Europa de noi rachete nucleare cu rază medie de acțiune, reducerea corespunzătoare a mijloacelor nucleare cu rază medie de acțiune existente, precum și distrugerea rachetelor retrase. Se menționează că înțelegerea respectivă trebuie să se bazeze pe principiul securității egale, să contribuie la stabilitatea echilibrului de forță și se subliniază că acest echilibru trebuie să se realizeze nu prin sporirea armamentelor nucleare, ci prin reducerea lor la niveluri tot mai scăzute. Este relevată și necesitatea ca negocierile să fie continuate și în situația în care până la sfârșitul anului în curs nu se va realiza un acord la negocieri.

Toate aceste idei au fost convenite în formule apropiate propunerilor românești din mesajele către I. Andropov și R. Reagan.

Cu claritate este prezentată în comunicat chemarea de a se face totul pentru renunțarea la amplasarea noilor rachete și distrugerea celor existente, de a contribui activ la succesul negocierilor sovieto-americe de la Geneva în această problemă. Ideea participării și altor state la aceste negocieri este subînțeleasă în formularea din finalul paragrafului respectiv, în sensul că nu trebuie să rămână nefolosită nici o posibilitate de a se obține un acord care să corespundă intereselor tuturor popoarelor.

c) Reamintindu-se propunerile avansate de statele participante la Tratatul de la Varșovia în Declarația politică de la Praga și în alte luări de poziții comune și individuale, îndreptate spre înlăturarea pericolului războiului nuclear, dezarmare și destindere, se pune pe primul plan propunerea privind reducerea cheltuielilor militare și se subliniază necesitatea de a se acționa pentru începerea neîntârziată de negocieri directe.

d) Rezultatele Reuniunii de la Madrid sunt tratate în concordanță cu aprecierile din documentele noastre de partid, la fel ca și importanța pe care România o acordă pregătirii viitoarei Conferințe pentru încredere și dezarmare pe continent.

e) În capitolul privind problematica mondială au fost eliminate referirile exprese la diverse țări sau zone. În contextul sublinierii importanței înghețării cantitative și calitative a armamentelor nucleare ale tuturor statelor care dispun de astfel de armamente se relevă poziția exprimată de URSS ca obligațiile privind înghețarea să intre în vigoare în primul rând pentru URSS și SUA pe bază bilaterală și prin aceasta să se dea un exemplu pentru celelalte state nucleare.

C. Analizând rapoartele grupelor de lucru la nivel de experți, create la ședința anterioară a Comitetului, s-a convenit ca MAE român să pregătească

proiectul de apel către țările NATO în problema reducerii cheltuielilor militare, iar MAE sovietic în problema eliberării Europei de arma chimică. Forma, data și modalitatea înmânării și publicării acestor apeluri vor fi convenite între Ministerele Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Au fost aprobate recomandările adoptate de grupa de lucru la nivel de experți în problema mecanismului de lucru al colaborării în tratat, recomandări care consolidează și precizează practica existentă. Ele vor fi supuse consfătuirii următoare a Comitetului Politic Consultativ pentru confirmare.

S-a realizat înțelegerea de a se organiza la Varșovia o întâlnire consultativă a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru schimb de păreri și informații în probleme legate de pregătirea Conferinței pentru măsuri de creștere a încrederii și securității și dezarmare în Europa, de la Stockholm, precum și cu privire la crearea unei grupe de lucru la nivel de experți pentru examinarea problemelor legate de promovarea propunerii referitoare la încheierea unui tratat privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice. Activitatea acestei grupe se va desfășura la Budapesta.

Propunerea românească de înființare a unei grupe de lucru în problema dezarmării a dat naștere la discuții aprinse și a întâmpinat opoziția celorlalte delegații, în primul rând a delegației sovietice. În final s-a convenit să se organizeze consultări între Ministerele de Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu propunerile privind crearea unor grupe de lucru la nivel de experți în unele probleme referitoare la dezarmare (având în vedere că în cadrul discuțiilor s-au avansat și alte teme – preîntâmpinarea războiului nuclear, crearea de zone denuclearizate – care să constituie obiect de analiză în grupele respective).

Întrucât postul de secretar general este vacant, s-a convenit ca un adjunct al ministrului Afacerilor Externe ale RP Bulgaria să conducă activitatea tehnico-organizatorică de pregătire și desfășurare a viitoarei consfătuirii de la Sofia a Comitetului Politic Consultativ, când va fi numit noul secretar general. Menționăm că în conformitate cu cele convenite în grupa de lucru privind mecanismul de lucru al colaborării în tratat, în viitor postul de secretar general va fi ocupat prin rotație.

Proiectul bulgar de comunicat al ședinței a fost transmis părții române la 26 septembrie 1983, iar proiectul de protocol la 1 octombrie. Negocierile pentru convenirea comunicatului au avut loc în perioada 3-11 octombrie, iar pentru convenirea protocolului în zilele de 9, 10 și 11 octombrie. Adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe s-au întâlnit în zilele de 12 și 13 octombrie, iar ședința Comitetului Miniștrilor a avut loc în zilele de 13 și 14 octombrie.

Protocolul ședinței se anexează⁸.

AMAE, Problema 241.1983. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 13-14 octombrie 1983, Sofia. Organizatoric, negocieri documente, diverse, f. 214-218.

---

⁸ Vezi documentul nr. 8.

**XXIX. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR
EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA
VARȘOVIA. 19-20 APRILIE 1984, BUDAPESTA**

1. 12 martie 1984, București. Scrisoarea ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare către ministrul Afacerilor Externe al RS România, referitoare la invitarea părții române la lucrările ședinței CMAE de la Budapesta; inițierea de acțiuni comune pentru încheierea unui Tratat între statele participante la Tratatul de la Varșovia și cele membre NATO privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice.

Republica Populară Română
Ministerul Afacerilor Externe

Traducere din limba rusă

Tovarășului Ștefan Andrei,
membru supleant al Comitetului Politic Executiv
al Partidului Comunist Român,
ministrul Afacerilor Externe al
Republicii Socialiste România

București

Stimate tovarășe ministru,

La ședința de la Sofia a Comitetului Afacerilor Externe¹, s-a adoptat hotărârea privind ținerea ședinței ordinare a Comitetului Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia la Budapesta în săptămâna care începe la 16 aprilie.

Pe baza consultărilor preliminare, permiteți-mi să folosesc ocazia pentru a confirma că data de 19-20 aprilie a.c. este acceptabilă pentru miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

La ședință, potrivit practicii statornicite, va avea loc un schimb de păreri și informații asupra problemelor actuale ale situației internaționale, cu o atenție deosebită asupra Europei. În conformitate cu înțelegerea realizată preliminar, miniștrii vor examina raportul grupului de lucru la nivel de experți în problema realizării propunerii de încheiere a unui tratat între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale NATO privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice.

---

¹ Referire la ședința din 13-14 octombrie 1983. [n.ed.]

La propunerea tovarășilor miniștri ai Afacerilor Externe, la ședință vor putea, firește, să fie dezbătute și alte probleme.

Proiectul de comunicat al ședinței Comitetului Afacerilor Externe destinat publicării va fi pregătit de partea ungară și, prin împuterniciții speciali, va fi distribuit tuturor statelor participante la Tratatul de la Varșovia la sfârșitul lunii martie, nu mai târziu de 2 aprilie.

Stimate tovarășe ministru,

Prin prezenta, vă invit să luați parte la ședința Comitetului Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, la 19-20 aprilie, la Budapesta. Voi fi foarte bucuros să vă salut la Budapesta.

Cu salutări tovarășești
Dr. Péter Várkonyi

Budapesta, 12 martie 1984

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie 1984, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, f. 12.

2. [...] aprilie 1984, București. Notă privind observațiile MAE față de proiectul ungar al comunicatului ședinței CMAE.

Notă

Referitor: proiectul ungar al comunicatului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Budapesta (19–20 aprilie 1984)

Observații generale (pe structura textului):

1. Analiza situației internaționale se reduce la afirmarea că aceasta s-a înrăutățit în continuare ca urmare a instalării în unele state NATO a rachetelor americane, precum și a activității „cercurilor cele mai reacționare ale SUA și altor țări NATO” îndreptate spre obținerea superiorității militare.

2. Ca un fapt pozitiv remarcăm că proiectul subliniază necesitatea dialogului. În multe locuri este folosit un ton polemic. Aceasta apare mai cu seamă la referirile la Declarația NATO din decembrie 1983.

3. În diferite locuri este reluată ideea nefolosirii primului a armei nucleare și angajamentul URSS asumat unilateral în acest sens. Această idee apare ca unul din scopurile principale urmărite de comunicat.

Proiectul reia și subliniază importanța propunerilor URSS privind „reducerea confruntării racheto-nucleare în Europa” și reiterează poziția sovietică de „întoarcere la situația existentă înaintea începerii instalării rachetelor americane în Europa occidentală”.

Proiectul nu aduce nici un element nou în direcția unor pași constructivi spre reluarea negocierilor sovieto-americane.

4. Este prezentată disponibilitatea statelor participante la Tratatul de la Varșovia, de a duce negocieri privind unele aspecte ale limitării cursei înarmărilor.

5. Referirile la Conferința de la Stockholm sunt generale. Nu se amintesc propunerile avansate la conferință și se estompează voința politică demonstrată de statele participante la Tratatul de la Varșovia în prima fază a lucrărilor conferinței.

6. Referirile la negocierile de la Viena și la zonele denuclearizate nu ridică probleme deosebite.

În cazul zonei denuclearizate din Balcani nu este însă cuprinsă ideea colaborării multilaterale balcanice.

7. În problema încheierii unui Tratat privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice ar fi indicat să se elimine din text referirile la apelul privind consultările multilaterale și afirmația că acesta se publică separat, întrucât apelul ar trebui prima dată înmănat destinatarilor și abia după aceea publicat, așa cum s-a procedat și cu armele chimice și cheltuielile militare.

8. În finalul proiectului se face referire la „unitatea statelor socialiste aliate, participante la Tratatul de la Varșovia”, formulă nefolosită în documentele din ultimii ani.

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie 1984, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, f. 84-85.

3. 12 aprilie 1984, Budapesta. Telegramă a reprezentanților români în grupa de experți, Victor Bolojan și Romulus Neagu, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și adjunctul ministrului, Constantin Oancea, privind oportunitatea măsurilor de răspuns sovietice în condițiile amplasării noilor rachete americane în Europa.

Ministerul Afacerilor Externe

Telegramă Budapesta, nr. 022.336

12.04.1984/23.50

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe

Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului

Pentru informare, redăm unele argumente pe care le-am folosit pentru introducerea pozițiilor românești în paragraful privind măsurile pentru oprirea amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa și eliminarea celor existente.

Așa cum s-a evidențiat și în textul convenit, începerea amplasării rachetelor nucleare americane cu rază medie de acțiune în unele țări ale NATO, adoptarea de

către Uniunea Sovietică a unor măsuri de răspuns și întreruperea negocierilor privind armele nucleare în Europa, au dus la escaladarea cursei înarmărilor, sporind în mod deosebit pericolul unui război nuclear, cu consecințe catastrofale pentru omenire, pentru însăși viața pe planeta noastră.

În consecință, sarcina principală în momentul de față este oprirea amplasării noilor rachete americane pe continent și a măsurilor de răspuns sovietice. Logica simplă arată că înainte de a se întoarce înapoi aceste evoluții este necesar ca ele să fie oprite. Cu cât această oprire are loc mai curând, cu atât va fi mai scurt drumul de înapoiere la situația existentă înainte de începerea amplasării rachetelor americane. Dimpotrivă, cu fiecare zi care trece, drumul de întoarcere devine tot mai anevoios și sporește pericolul la adresa țărilor noastre. Cu atât mai mult cu cât așa cum a arătat L. I. Mendelevici, măsurile sovietice de răspuns nu sunt de natură să neutralizeze acest pericol. Este vorba de răspunderea pe care o avem față de popoarele noastre.

Eliminarea rachetelor americane din Europa poate fi obținută numai pe calea negocierilor. Altă cale, respectiv forța, este de neconceput.

Cu cât aceste negocieri încep mai curând, cu atât șansele de succes ale negocierilor vor fi mai mari.

Este iluzorie impresia că retragerea rachetelor americane va veni de la sine, se va produce fără acțiunea noastră fermă, prin propuneri concrete și angajarea de negocieri efective.

De asemenea, este lipsită de realism afirmația că această problemă ar putea fi rezolvată pentru noi de către mișcările pentru pace sau de către statele vest-europene, membre ale NATO. Aceste mișcări pot fi numai un sprijin pentru acțiunile noastre.

Este depășită faza declarațiilor de ordin general cu privire la necesitatea negocierilor. Acum trebuie să prezentăm propuneri concrete de trecere imediată la negocieri. Ne preocupă faptul că, frecvent, când cerem trecerea de la poziții generale, de principiu, convenite în comun, la măsuri concrete de punere în aplicare a acestor poziții, întâmpinăm greutăți.

Este nerealistă ideea că, în condițiile în care SUA nu au acceptat să renunțe la amplasarea rachetelor americane în Europa, înainte de luarea contramăsurilor sovietice, acum când aceste măsuri au devenit o realitate, NATO va consimți să-și retragă rachetele americane din Europa și numai după aceea să reînceapă negocierile.

Singura cale realistă de obținere a eliminării rachetelor americane de pe continent o constituie chemarea la oprirea amplasării simultane a acestor rachete și a aplicării măsurilor de răspuns sovietice și trecerea la negocieri pentru începerea și desăvârșirea, tot simultan, a retragerii rachetelor americane și renunțării la măsurile sovietice de răspuns deja îmfăptuite.

Am folosit negocierile când pericolul la adresa țărilor noastre era mai mic, iar acum când pericolul este mai mare refuzăm negocierile. Nu este logic.

La inițiativa Uniunii Sovietice am introdus în documentele noastre comune în ultimii ani necesitatea înghețării programelor de înarmare nucleară, pentru a se

putea trece la reducerea arsenalelor respective, iar acum când venim cu propunerea de a concretiza această poziție generală, de principiu la situația critică din Europa, prin chemarea de a se spori, de ambele părți, măsurile și contramăsurile, delegația sovietică refuză să-și dea acordul.

Victor Bolojan
Romulus Neagu

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie 1984, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, f. 140-142.

4. 12 aprilie 1984, Budapesta. Telegramă a reprezentanților români în grupa de experți, desemnată să negocieze documentele CMAE, Victor Bolojan și Romulus Neagu, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, și adjunctul ministrului, Constantin Oancea, referitoare la impasul negocierilor sovieto-americe în problema amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune în Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Budapesta, nr. 022.337

Secret
12.04.1984/23.50

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului

În cadrul discuțiilor din grupul de experți, șeful delegației sovietice L.I. Mendelevici, prezentând poziția URSS în problema rachetelor nucleare, a căutat, prin diverse explicații și argumente, să justifice imobilismul care caracterizează politica actuală sovietică în acest domeniu. Eforturile lui au fost îndreptate spre redactarea unor formulări cât mai generale și neangajante care să nu depășească cadrul declarațiilor oficiale cunoscute, evitând orice concretizări.

Esența poziției sovietice a fost prezentată de L.I. Mendelevici ca fiind „oprirea și retragerea rachetelor americane, ceea ce va permite URSS să oprească și să anuleze măsurile de răspuns pe care le-a adoptat și pe această bază să revină la negocieri”. În același timp, L.I. Mendelevici a dat unele explicații astfel:

1. URSS nu poate separa oprirea și retragerea rachetelor americane, ca două etape distincte, față de care să poată reacționa tot pe etape. De exemplu, mai întâi prin oprirea desfășurării contramăsurilor și, apoi, prin anularea lor, întrucât programul de instalare a rachetelor americane se desfășoară după un anumit grafic, care prevede până în anul 1986 și pauze în care nu se instalează rachete. În prezent, nu se mai instalează rachete, dar instalarea va fi reluată în luna octombrie. URSS nu ar putea să considere asemenea perioadă ca având vreo semnificație în ce privește atitudinea politică a SUA. De asemenea, această perioadă nu ar putea

influența programul de desfășurare a contramăsurilor sovietice, întrucât aceasta decurge după un alt grafic decât programul american. În plus, contramăsurile sovietice nu sunt echivalente cu rachetele americane. Deși afectează securitatea pe ansamblu a SUA și a unor aliați ai acestora, ele nu sunt în măsură să neutralizeze efectele instalării noilor rachete americane.

Rezultă că sovieticii sunt interesați în prezent în continuarea programului lor de contramăsuri și nu în întreruperea lui, cu atât mai mult cu cât, așa cum arăta L.I. Mendelevici, unele prevederi ale programului sunt încă „în curs de realizare”. Iar între timp politica oficială sovietică caută să evite orice angajare concretă în acțiuni care ar putea afecta realizarea programului de contramăsuri. Șeful delegației sovietice a arătat, de asemenea, că deși URSS se pronunță pentru înghețarea armelor nucleare ale SUA și URSS, acest obiectiv trebuie privit global. El nu ar putea fi realizat pe regiuni. O înghețare a rachetelor nucleare la nivel european ar echivala cu „înghețarea pericolului care planează asupra URSS”.

În această viziune, sovieticii privesc anularea contramăsurilor nu ca problemă care să fie negociată.

Contramăsurile ar urma să fie anulate, printr-o decizie politică a URSS, de îndată ce SUA ar retrage din Europa rachetele sale cu rază medie instalate începând din noiembrie 1983.

2. L.I. Mendelevici a arătat că reluarea negocierilor în problema rachetelor cu rază medie continuă să rămână un obiectiv al politicii SUA. A te pronunța pentru negocieri, nu înseamnă că negocierile pot fi începute oricând. Trebuie să fie asigurate mai întâi condiții pentru ca astfel de negocieri să fie productive.

Dacă s-ar accepta reluarea negocierilor acum, înainte ca SUA să-și retragă rachetele, URSS „ar cădea în capcană”. Ar însemna ca indirect să legalizeze prezența rachetelor americane pe continent chiar dacă, deocamdată, ele sunt limitate ca număr și, implicit, să accepte „soluția intermediară”, propusă de Reagan, pe care URSS a respins-o cu hotărâre la Geneva.

Teza sovietică este aceea că, în asemenea situație este nevoie de „nervi tari”, „nu trebuie arătate cărțile prea devreme”, „până la urmă vor fi negocieri”, a arătat L.I. Mendelevici, dar nu a sosit momentul. Nu se poate proceda cu americanii ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. De aceasta ar beneficia doar Reagan în campania electorală”.

La întrebarea noastră, ce alte căi există pentru înlăturarea rachetelor americane din Europa, dacă URSS refuză să negocieze cu SUA, atât timp cât americanii refuză să-și retragă rachetele instalate, L.I. Mendelevici s-a referit la unele exemple din istoria relațiilor sovieto-americane. Când americanii au renunțat unilateral la unele acțiuni luate anterior, retragerea, în 1963, din Europa a rachetelor „Thor” și „Jupiter”, fără negocieri cu URSS, renunțarea, în 1978, la fabricarea bombei cu neutroni, retragerea chiar în acest an a trupelor americane din Liban. Asemenea măsuri au fost luate ca urmare a unor situații politice care s-au creat sau la cererea guvernelor europene. În ce privește rachetele cu rază medie, retragerea lor fără negocieri, este de asemenea posibilă dacă se ține seama de teama

pe care o au guvernele vest-europene față de cursul periculos pe care l-au declanșat pentru Europa instalarea primelor rachete americane și de mișcările de pace care au loc în Europa de vest. Contramăsurile sovietice constituie, de asemenea, un factor important care să poată influența atitudinea guvernelor vest-europene.

3. În ce privește formula ambiguă folosită de URSS în sensul că va fi gata să anuleze contramăsurile și să revină la negocieri dacă SUA vor arăta „disponibilitatea de a reveni la situația existentă înainte de trecerea la amplasarea rachetelor”, L.I. Mendelevici a explicat că prin „disponibilitate” sovieticii înțeleg nu „declarații”, ci „fapte”.

În Occident, s-a crezut, la un moment dat, că URSS s-ar mulțumi chiar și numai cu o declarație din partea americanilor. Sovieticii au decis, de aceea, să fie mai expliciti și în ultima cuvântare a lui K.U. Cernenko se vorbește de „luarea de măsuri” care să ducă la restabilirea situației dinaintea instalării rachetelor. Prin asemenea măsuri concrete, URSS înțelege retragerea rachetelor americane de pe continent și conducerea sovietică a apreciat faptul că în comunicatul româno-bulgar publicat la Sofia această poziție s-a bucurat de sprijin.

Victor Bolojan
Romulus Neagu

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie 1984, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, f. 144-146.

5. 12 aprilie 1984, București. Instrucțiuni ale adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către directorul Direcției juridice și a organizațiilor internaționale, Romulus Neagu, referitoare la includerea în proiectul comunicatului CMAE a propunerilor românești privind problemele dezarmării, ale reducerii bugetelor militare și începerea de negocieri directe între statele participante la Tratatul de la Varșovia și cele NATO.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară
Destinatar Budapesta
Expeditor D[irecția] R[elații] I
12.IV.1984

Tovarășe ambasador,
Rog transmiteți tovarășului director Romulus Neagu următoarele:
1. În legătură cu telegrama dv. nr. 022325, 022317 și 022323², delegația să-

---

² Documentele nu se publică.

și concentreze toate eforturile pentru elaborarea unui proiect de comunicat cât mai substanțial, acționând pentru ca acesta să reflecte cât mai bine pozițiile țării noastre privind cauzele agravării situației internaționale, problemele dezarmării și, în primul rând, ale dezarmării nucleare, ale rachetelor, reducerii bugetelor militare și începerea de negocieri directe între statele participante la Tratatul de la Varșovia și cele ale Alianței Atlantice, precum și în celelalte probleme importante care fac obiectul discuțiilor, în spiritul indicațiilor primite la plecarea din țară.

2. Delegația nu (repetăm, nu) va accepta nici un fel de discuții și nici o referire în comunicat cu privire la pregătirea prelungirii valabilității Tratatului de la Varșovia. Arătați că această problemă, prin importanța ei cu totul deosebită, nu poate fi abordată în cadrul reuniunii și nu este de competența miniștrilor de Externe; ea va putea fi abordată numai (repetăm, numai) la nivelul cel mai înalt. Arătați ambasadorului Mendelevici că un răspuns în acest sens a fost dat și părții poloneze cu ocazia vizitei la București a ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Olszowski. De aceea, nu sunteți împuternicit și nu puteți accepta nici un fel de discuții pe această temă.

3. Așa cum ați primit indicații la plecarea din țară, nu veți accepta să vă angajați în activitatea de definitivare a apelului privind nefolosirea forței militare și stabilirea de relații pașnice înainte de a conveni textul proiectului privind rachetele.

Acționați în spiritul celor de mai sus și manifestați poziție fermă, informând în continuare despre desfășurarea negocierilor, argumentele care se aduc în motivarea pozițiilor și transmiteți imediat textul convenit ad referendum pentru a putea să-l prezentăm la timp spre aprobare conducerii superioare și primirea indicațiilor necesare încă înainte de plecarea mea spre Budapesta (luni după amiază, orele 14.00).

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie 1984, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, f. 131.

6. 14 aprilie 1984, Budapesta. Telegramă a reprezentanților români în grupa de experți, Victor Bolojan și Romulus Neagu, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei și adjunctul ministrului, Constantin Oancea, privind refuzul părții române de a se crea un grup de lucru pe problematica prelungirii valabilității Tratatului de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Expeditor Budapesta, nr. 022.342

Secret
14.04.1984/00.15

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului

Astăzi, 13 aprilie, la cererea delegației poloneze, s-a convocat o nouă ședință a șefilor de delegații „pentru comunicarea răspunsurilor din capitale privind propunerea de a se crea un grup de lucru pe problematica prelungirii valabilității Tratatului de la Varșovia”.

1. Pe rând, reprezentanții Bulgariei, RD Germane, Cehoslovaciei, Ungariei și URSS au declarat în termeni identici că au primit instrucțiuni să comunice sprijinul pentru propunerea poloneză și includerea textului respectiv în protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor.

Am răspuns conform instrucțiunilor primite.

2. Reprezentantul polonez, urmărind un text scris, a spus următoarele:

a. Mulțumește tuturor delegațiilor pentru operativitatea cu care s-a acționat;
b. Mulțumește delegațiilor care au comunicat sprijinul pentru propunerea poloneză;

c. Regretă că partea română nu poate accepta această propunere. Într-adevăr această poziție a fost prezentată clar la București, ministrului Afacerilor Externe al Poloniei, Ștefan Olszowski. Ca atare, comunicarea de acum nu reprezintă o surpriză pentru partea poloneză. Se constată însă că, de la vizita la București a lui Ștefan Olszowski, nu a intervenit nici o schimbare. Noi luăm în considerare această poziție.

3. În continuare, reprezentantul polonez a arătat că, având în vedere răspunsurile primite, are instrucțiuni să se transmită în capitalele respective o nouă propunere de text din partea Poloniei pentru a fi inclus în protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor. În acest sens, el a difuzat următorul text: „În legătură cu propunerea părții poloneze, ca depozitar al Tratatului de la Varșovia, de a se crea un grup de lucru la nivel de experți pentru pregătirea proiectului de protocol privind prelungirea valabilității Tratatului de la Varșovia, s-a ajuns la înțelegerea de a se exprima această propunere la proximal for politic al statelor participante la Tratatul de la Varșovia”.

La diverse întrebări pentru clarificarea textului confuz pe care l-a prezentat (despre ce for este vorba, care este semnificația termenului de „for politic” etc.), reprezentantul polonez a arătat că nu este în măsură să dea explicații, deoarece el îndeplinește numai funcția de „poștaș”. Înțelege însă că nu se are în vedere „un for militar”, ci o reuniune „la un anumit nivel politic”.

4. Am reafirmat că nici textul anterior, nici acest nou text și nici vreo altă formă de punere în discuție la acest nivel sau la alt nivel decât cel al șefilor de partid și de stat nu se pot accepta în nici un caz de către partea română.

Această problemă, prin importanța ei cu totul deosebită, nu poate fi abordată în cadrul ședinței Comitetului Miniștrilor și cu atât mai puțin la nivel de experți.

5. Într-o discuție particulară, L.I. Mendelevici a susținut că ceilalți miniștri ai Afacerilor Externe nu vor putea să fie opriți să abordeze și să discute această problemă. În luarea hotărârilor va trebui însă să se țină seama și de poziția părții române. Important este însă, a repetat el, ca lucrurile să nu fie dramatizate.

Victor Bolojan
Romulus Neagu

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie 1984, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, vol. II, f. 147-148.

7. 17 aprilie 1984, Budapesta. Telegramă a reprezentanților români în grupa de experți, Victor Bolojan și Romulus Neagu, către ministrul Afacerilor Externe, Ștefan Andrei și adjunctul ministrului, Constantin Oancea, referitoare la negocierile proiectului de comunicat; orientările politicii externe sovietice.

Ministerul Afacerilor Externe
Expeditoarea Budapesta, nr. 022.355

Secret
17.04.1984/02.00

Tovarășului Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe,
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,

Conform instrucțiunilor primite la plecare, prezentăm mai jos unele concluzii, care se desprind din dezbaterile prilejuite de negocierea proiectului de comunicat, precum și din discuțiile cu L.I. Mendelevici și alți participanți la lucrări.

1. Activitatea de redactarea a decurs într-o atmosferă pronunțată de lucru, caracterizată mai mult decât în trecut prin preocuparea delegației sovietice de a evita încordarea și discuții în contradictoriu prelungite. Cu câteva excepții, șeful delegației sovietice, Mendelevici, a arătat de fiecare dată să se treacă la formulări de compromis, imediat ce apăreau diferențe între pozițiile și abordările noastre și cele ale delegației sovietice, fără insistențe deosebite pentru acceptarea punctelor sale de vedere. A făcut referiri frecvente la faptul că în cadrul Tratatului de la Varșovia nu se pune problema ca o delegație sau alta să fie obligată să-și modifice poziția.

În mai multe cazuri a avut dificultăți cu celelalte delegații, în special delegația bulgară, care continua să mențină pozițiile la care ei renunțaseră.

Faptul că din primul moment a fost adusă în atenție chestiunea expirării în anul viitor a Tratatului de la Varșovia, grija evidentă pentru discutarea cu multă prudență a acestei probleme, poate explica moderația delegației sovietice.

2. În ce privește problemele de fond, au reieșit eforturile delegației sovietice de a evita orice formulări angajante din partea URSS că ar fi gata să intre în negocieri concrete pe vremea din problemele militare. Aceasta a și fost principala cauză a prelungirii procesului de redactare a comunicatului.

Sovieticii sunt dispuși să facă declarații generale privind disponibilitatea lor pentru negocieri, însă devin rigizi de îndată ce se pune problema concretizării acestei disponibilități pentru cazuri specifice. Explicațiile pe care le dau sunt necorespunzătoare. Rezultă că diplomația sovietică are mai degrabă sarcina de a menține imaginea URSS liniștitoare pentru opinia publică, decât de a căuta căile pentru reluarea dialogului cu SUA. În măsura în care declarațiile generale de bune intenții sunt însoțite de aprecieri că „URSS nu poate purta negocieri de pe poziții de slăbiciune în domeniul militar” sau că în ce privește măsurile de răspuns la rachetele americane cu rază medie de acțiune „programele militare sovietice au început mai târziu decât cele ale SUA” se poate deduce că politica sovietică este orientată în prezent mai ales spre clarificarea raporturilor militare și de politică globală cu SUA. Rezultă, de asemenea, că pentru sovietici „măsurile de răspuns” sunt mai largi decât domeniul militar, cuprinzând și înghețarea sau cel puțin ținerea sub control a relațiilor politice. Aceasta dă politicii sovietice o aparență de imobilism. Această orientare urmărește acumularea unor presiuni asupra lui Reagan în contextul campaniei prezidențiale, inclusiv prin câștigarea de timp pentru realizarea fizică a unei părți cât mai mari din programul de contramăsuri.

3. URSS nu este pregătită și nu dorește reluarea negocierilor în problema rachetelor cu rază medie atât din considerente militare (programele de contramăsuri în Europa nu s-au încheiat, iar alte programe nici măcar nu au început), cât și din rațiuni politice, așteptând o clarificare de ansamblu a relațiilor sale cu SUA. În acest sens și gradul de alarmare în ce privește amenințarea pe care o prezintă noile rachete americane pentru securitatea URSS apare mult mai redus decât înainte.

La Cehoslovacia și RD Germania se observă mai degrabă o de stare de incertitudine în ce privește cursul în care s-au angajat prin acceptarea noilor rachete sovietice pe teritoriul lor. În cazul RSC, delegația cehoslovacă a făcut referiri la dificultățile interne pe care le are conducerea cehoslovacă cu populația, în special cu intelectualii.

Delegația bulgară s-a manifestat foarte activ în această problemă, susținând că nu sunt condiții pentru reluarea negocierilor. Pe parcurs, a făcut în mai multe rânduri referiri ca pericolul pe care îl prezintă rachetele nucleare din Turcia pentru Bulgaria. Pe de altă parte, Polonia a fost reținută în discuțiile pe această temă. Ea explică, de asemenea, reticența pe care o manifestă față de propunerea noastră că, la negocierile sovieto-americane să participe și alte țări din cele două blocuri, ca derivând din dorința sa de a menține în afara oricăror angajamente în care ar putea fi atrasă și care ar putea implica și teritoriul polonez. Rezerva delegației poloneze în dezbaterile de substanță poate fi explicată și prin cerințele rolului care i-a fost conferit Poloniei de a obține angajamentul în privința prelungirii Tratatului.

În ce privește Conferința de la Stockholm a rezultat clar că sovieticii nu au în vedere începerea de negocieri concrete într-un viitor apropiat. Ei vorbesc de

necesitatea stabilirii mai întâi a unei baze de înțelegere reciprocă și mai mult de o „tactică” a țărilor socialiste la conferință decât de obținerea de rezultate. De altfel, deși au încercat să obțină nominalizarea în comunicat a propunerilor URSS de la Stockholm privind tratatul de nefolosire a forței militare și angajamentul de nefolosire primul a armei nucleare, delegația sovietică nu a insistat prea mult asupra lor, deși la Stockholm arătau că din punctul lor de vedere, adoptarea acestor propuneri este singura rațiune de a fi a conferinței. Un membru al delegației sovietice ne-a spus că, în ce privește tratatul de nefolosire a forței militare, URSS nu rămâne blocată cu el la conferința de la Stockholm: „Este important însă ca această conferință să fie folosită pentru promovarea lui”. Pentru URSS propunerile pe care le-au prezentat la Stockholm rămân o piesă politică „pentru stabilirea unei baze de înțelegere cu SUA și alte țări occidentale” și nu pentru negocieri.

4. În același timp delegația sovietică a fost mai moderată în ce privește polemica cu SUA. A manifestat un interes mult mai redus pentru nominalizarea SUA și a NATO în comparație cu alte ședințe ale Tratatului de la Varșovia. Asemenea cereri au venit mai degrabă de la aliați (RS Cehoslovacă). În mai multe rânduri sovieticii au menționat necesitatea sprijinirii tendințelor centrifuge ale unor țări europene ale NATO și stimulării divergențelor existente în cadrul alianței. „Să turnăm gaz pe foc”. Ideea unui răspuns din partea statelor participante la Tratatul de la Varșovia la Declarația NATO, din decembrie 1983, a fost explicată și prin aceea că această declarație a fost adoptată de NATO la insistențele unor țări europene și împotriva voinței SUA. Credem însă că această existență este legată și de calculul că un dialog cu NATO prin comunicate și declarații oficiale reprezintă un capitol acumulat pentru prelungirea Tratatului de la Varșovia.

Victor Bolojan
Romulus Neagu

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie 1984, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, vol. II, f. 169-172.

8. 20 aprilie 1984, Budapesta. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitor la principiile politicii externe ale guvernului de la București; apel pentru reluarea negocierilor sovieto-americane și oprirea amplasării rachetelor cu rază medie în Europa; înghețarea și reducerea bugetelor militare; deschiderea de negocieri cu statele membre NATO în problemele dezarmării; dezvoltarea relațiilor dintre statele din Balcani; prelungirea valabilității Tratatului de la Varșovia, după consultări la nivel înalt.

[Cuvântarea tov. Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe, la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 20 aprilie 1984]

Stimați tovarăși,

Doresc, în primul rând, să adresez gazdelor noastre, tovarășului Péter Várkonyi, calde mulțumiri pentru condițiile de lucru care ne-au fost create, pentru ospitalitatea și atenția cu care am fost înconjurați.

De la ultima noastră întâlnire, în Europa au avut loc evenimente, care au condus la o agravare fără precedent a situației pe continent și pe plan mondial. Trecerea la amplasarea de către Statele Unite ale Americii a rachetelor cu rază medie de acțiune în unele state din vestul Europei a constituit un factor de intensificare a cursei înarmărilor. Aceasta a determinat Uniunea Sovietică să adopte contramăsuri nucleare. Au fost întrerupte negocierile sovieto-americane în problema armelor nucleare cu rază medie de acțiune.

Se poate spune că acum cursa înarmărilor nucleare a intrat într-o nouă fază deosebit de periculoasă. Creșterea substanțială a armamentelor nucleare acumulate pe continent a creat noi pericole la adresa păcii, destinderii și securității, sporind primejdia unui război nuclear cu consecințe catastrofale pentru întreaga omenire.

Aceasta are loc în condițiile în care, în epoca contemporană însăși problema echilibrului militar, a războiului și a păcii se pune într-un mod cu totul nou. Este un adevăr incontestabil că folosirea fie și numai a unei fracțiuni din arsenalele nucleare existente ar duce nu numai la distrugerea unui număr uriaș de vieți omenești sau de obiective economico-sociale, ci și la distrugerea a însăși a vieții pe planeta noastră. Nu poate fi ignorat avertismentul foarte sever al savanților care au demonstrat că folosirea doar a unei mici părți a uriașelor arsenale existente, va declanșa o „iarnă nucleară” care va duce la dispariția umanității.

La agravarea situației mondiale contribuie faptul că în promovarea politicii sale de consolidare și reîmpărțire a sferelor de dominație și influență, de subminare a independenței naționale a diferitelor state, imperialismul recurge la intervenții militare, încurajează conflictele între țările care și-au cucerit de curând independența, pune la cale lovituri de stat, se dedă direct la acțiuni agresive împotriva unor state independente.

Interesele păcii, ale reluării politicii de destindere, colaborare și securitate impun să se facă totul și să se manifeste fermitate pentru respectarea neabătută în relațiile între state a principiilor independenței și suveranității naționale, egalității depline în drepturi, integrității teritoriale și neamestecului în treburile interne, eliminării forței și amenințării cu forța.

În actualele condiții internaționale, de o gravitate deosebită, întâlnirea noastră, schimbul de vederi pe care îl efectuăm și documentele pe care le vom adopta, trebuie să ducă la intensificarea eforturilor țărilor socialiste, ale tuturor forțelor progresiste democratice de pretutindeni pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la măsurile practice în domeniul dezarmării și, în primul rând, al dezarmării nucleare, pentru soluționarea problemelor existente între state pe calea dialogului, a negocierilor, pentru reluarea politicii de pace, destindere, colaborare și respect al independenței naționale a tuturor popoarelor. Trebuie spus cu claritate că realizarea și amplasarea de noi arme nucleare nu constituie un mijloc de întărire a

securității și păcii, ci dimpotrivă, că orice nouă armă nucleară mărește pericolul de distrugere a civilizației, a omenirii.

Tocmai de aceea, oprirea acestei evoluții periculoase a cursei înarmărilor în general și trecerea la măsuri efective de dezarmare, în primul rând, de dezarmare nucleară, asigurarea și întărirea păcii, constituie problema fundamentală a vieții internaționale în momentul de față.

În acest spirit, considerăm că rolul întâlnirii noastre – prima care are loc după evenimentele grave care au marcat ultimele luni ale anului trecut și începutul acestui an – trebuie să fie acela de a iniția noi acțiuni politice în vederea schimbării cursului evenimentelor, reorientării acestuia de la confruntare și neîncredere spre tratative și soluții politice, a realizării de acorduri pe calea dezarmării, în primul rând a dezarmării nucleare, a opririi drumului spre catastrofă.

România acționează cu fermitate în această direcția. Conducătorul partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se pronunță cu hotărâre, așa cum a făcut-o recent la Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român, pentru oprirea cursei înarmărilor nucleare, subliniază de fiecare dată că nu există nici o justificare pentru a accepta ca o fatalitate amplasarea de noi rachete nucleare pe continent, că trebuie făcut totul pentru apărarea dreptului suprem al oamenilor la existență și viață.

O nouă și semnificativă manifestare în acest sens a constituit-o Apelul Marii Adunări Naționale a Republicii Socialiste România adresat recent Sovietului Suprem al URSS, Congresului SUA, parlamentelor din țările europene pe teritoriul cărora se amplasează rachete nucleare cu rază medie de acțiune, parlamentelor din celelalte țări europene și din Canada, de a-și uni eforturile și a acționa pentru determinarea opririi amplasării de noi rachete nucleare americane pe teritoriul european și a aplicării contramăsurilor nucleare anunțate de URSS și pentru reluarea pe această bază a negocierilor în vederea realizării de acorduri corespunzătoare care să ducă la eliminarea de pe continentul european a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune, a oricăror arme nucleare. În apel se propune organizarea unei întâlniri a reprezentanților parlamentelor din țările europene, SUA și Canada, care dezbătând situația extrem de gravă creată pe continent, să formuleze și să propună căi și soluții corespunzătoare în vederea atingerii acestui obiectiv major, care răspunde aspirațiilor legitime și așteptărilor tuturor popoarelor.

În această problemă de importanță vitală pentru destinele continentului nostru, pentru pacea și securitatea întregii omeniri, conducerea partidului și statului nostru, a intensificat în ultima perioadă contactele și schimbările de vederi cu șefi de state și guverne, membri ai guvernelor și parlamentelor, conducători de partide, oameni politici de diferite orientări din Europa și din alte părți ale lumii. De fiecare dată, tovarășul Nicolae Ceaușescu a accentuat necesitatea de a se acționa cu fermitate pentru oprirea amplasării rachetelor nucleare americane cu rază medie de acțiune în unele țări vest-europene și a contramăsurilor anunțate de Uniunea Sovietică, pentru reluarea negocierilor dintre Uniunea Sovietică și SUA care să ducă la eliberarea continentului de armele nucleare cu rază medie de acțiune, de orice armament nuclear.

România consideră că țările europene pe teritoriul cărora s-a început amplasarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune sau se are în vedere amplasarea de asemenea arme au o răspundere deosebită față de soarta popoarelor lor, a păcii în Europa și în lume. Ele sunt primele care ar trebui să acționeze cu hotărâre pentru oprirea amplasării rachetelor americane, anularea măsurilor de răspuns și reluarea negocierilor dintre URSS și SUA.

Deoarece instalarea rachetelor nucleare privește viața și existența tuturor popoarelor europene, apreciem necesar ca toate statele continentului să se angajeze și să participe activ la realizarea acordurilor și înțelegerilor privind eliminarea rachetelor din Europa, oprirea drumului spre catastrofa nucleară. În acest sens, am propus ca la negocierile în problemele armelor nucleare cu rază medie să participe, într-o formă sau alta, și țările din cele două blocuri militare, precum și alte state europene, care să-și aducă contribuția la realizarea unui acord, a unor înțelegeri corespunzătoare.

Considerăm că propunerile țărilor socialiste pentru ajungerea la asemenea acorduri țin seama de interesele tuturor popoarelor. În același timp, trebuie luate în considerație și propunerile constructive formulate de alte state, de șefii de state și guverne, personalități ale vieții politice internaționale.

În actuala situație internațională, după părerea noastră o deosebită importanță are, de asemenea, menținerea în actualitate și promovarea cu hotărâre a propunerilor formulate de țările noastre, colectiv sau individual, în vederea adoptării de măsuri concrete și eficiente pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la înfăptuirea unui program efectiv de dezarmare, în primul rând, de dezarmare nucleară, sub un control internațional eficient. În acest sens, își păstrează actualitatea propunerile țărilor noastre cuprinse atât în Declarația Comitetului Politic Consultativ adoptată la Praga, în ianuarie 1983, cât și în Declarația adoptată la Moscova, în iunie 1983. Considerăm că, pe baza acestor propuneri, precum și a propunerilor altor țări care pot, de asemenea, să fie luate în considerare, trebuie să acționeze pentru realizarea de acorduri corespunzătoare.

Este necesar să acționăm și mai ferm în continuare pentru realizarea de tratative directe între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale NATO într-o serie de probleme privind reducerea înarmărilor, îmbunătățirea climatului internațional.

Înghetearea și reducerea bugetelor militare constituie, în concepția noastră, un element de bază pentru desfășurarea procesului de negocieri în domeniul dezarmării, pentru ușurarea poverii cheltuielilor militare care apasă tot mai greu pe umerii tuturor popoarelor. Propunerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele membre ale NATO pentru negocieri privind înghețarea și reducerea cheltuielilor militare, transmisă, în conformitate cu înțelegerea convenită la Sofia, de România statelor membre ale NATO constituie expresia unei politici constructive a țărilor noastre, menite să contribuie la realizarea unuia dintre obiectivele prioritare ale contemporaneității. Înghetearea cheltuielilor militare de către toate statele și în primul rând de către statele mari, puternic înarmate și, apoi,

trecerea la reducerea lor ar avea o mare însemnătate în ce privește limitarea cursei înarmărilor, trecerea la dezarmare, reprezentând, în același timp, o măsură de întărire a încrederii reciproce. Aceste măsuri ar elibera resurse importante care s-ar putea utiliza pentru soluționarea problemelor economice și sociale ale fiecărei țări, pentru sprijinirea eforturilor țărilor în curs de dezvoltare. De aceea, considerăm că este necesar să acționăm pentru promovarea hotărâtă a acestei inițiative pentru a angaja statele membre ale NATO la consultări și, apoi, la negocieri concrete. Sunt cunoscute pozițiile unor state occidentale care, invocând necesitatea unui schimb mai larg de informații, caută să amâne examinarea de fond a acestei inițiative. Credem că este în interesul promovării inițiativei noastre, să examinăm și noi, deschis, această problemă, legând, desigur, schimbul de informații de realizarea unui acord de înghețare și reducere a cheltuielilor militare. În ceea ce ne privește, pronunțându-ne în mod hotărât pentru realizarea unui echilibru întemeiat nu pe creșterea armamentelor, a efectivelor și cheltuielilor militare, ci, dimpotrivă, pe reducerea lor continuă considerăm că fructificarea eforturilor îndreptate în această direcție cere ca statele să contribuie cu bună credință, furnizând elementele necesare pentru cunoașterea și măsurarea bugetelor și efectivelor militare, ca și a armamentelor. Potrivit înțelegerii realizate la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe care a avut loc la Sofia, Ministerul Afacerilor Externe al Uniunii Sovietice a transmis statelor membre ale NATO și cealaltă propunere a statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind eliberarea Europei de arma chimică. Apreciem că s-a trecut astfel la concretizarea unor inițiative importante care demonstrează disponibilitatea țărilor noastre de a realiza cât mai curând posibil negocieri de fond cu statele membre ale NATO.

Am participat, de asemenea, activ la concretizarea, sub forma unui apel, a inițiativei conținute în Declarația de la Praga cu privire la încheierea între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale NATO a unui tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice, deschis tuturor celorlalte state. Acordul la care am ajuns ca Republica Populară Ungară să transmită guvernelor statelor NATO acest apel ne va da prilejul să acționăm concret și în această direcție.

În general, subliniind importanța deosebită a propunerilor prezentate de țările noastre considerăm că în prezent nu este suficient numai să le prezentăm țărilor NATO, ci este necesar să acționăm insistent și consecvent pentru a determina începerea de consultări și negocieri cu țările membre ale NATO. În acest spirit România va acționa și în viitor în relațiile sale internaționale în legătură cu propunerea privind înghețarea și reducerea bugetelor militare și cu celelalte propuneri.

Considerăm că țările socialiste trebuie să se manifeste, de asemenea, activ și constructiv, în conformitate cu cerințele păcii și interesele fundamentale ale popoarelor, în cadrul forurilor de negocieri existente.

România acordă o mare importanță desfășurării Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa. Apreciem pozitiv faptul că la

deschiderea ei au participat miniștrii de Externe, constituind un prilej pentru dialog politic în vederea opririi actualului curs periculos. Considerăm, de asemenea, pozitiv că, în prima etapă a acestei conferințe, s-au formulat o serie de propuneri importante. În continuare, va trebui acționat pentru a se ajunge în etapele următoare la înțelegeri corespunzătoare, astfel încât Conferința de la Stockholm să reprezinte un moment important în întărirea securității și cooperării în Europa, pe calea dezarmării. În acest sens, considerăm că trebuie acționat pentru convenirea de măsuri efective, vizând diminuarea activităților militare în zonele de frontieră și alte regiuni sensibile; restrângerea și renunțarea la activitățile militare care generează neîncredere și încordare; reducerea continuă a ariei geografice a competiției militare, în special restrângerea zonelor în care sunt amplasate arme nucleare; extinderea informării și consultării reciproce în domeniul militar.

Apreciem ca binevenită propunerea de a se organiza o nouă consfătuire a adjuncților de miniștri din țările noastre pe probleme legate de desfășurarea Conferinței de la Stockholm.

După opinia noastră, este necesar să fie intensificate eforturile pentru realizarea unui acord corespunzător în cadrul negocierilor de la Viena, care au fost reluate recent, în vederea reducerii armamentelor și a efectivelor militare în Europa Centrală. Considerăm că, dacă de cele două se va acționa constructiv, cu răspundere, se poate ajunge într-un timp scurt la o înțelegere care deși n-ar duce la reduceri substanțiale a efectivelor armate și armamentelor ar avea o influență pozitivă asupra climatului european și ar putea deschide calea privind reducerea semnificativă a efectivelor armate și armamentelor.

În cadrul procesului de edificare a securității pe continent, și, în primul rând, a dezarmării nucleare, România acordă o însemnătate deosebită dezvoltării colaborării multilaterale dintre țările din Balcani, pentru transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii și buneii vecinătăți, colaborării și înțelegerii, lipsită de arme nucleare, de baze militare și forțe armate străine. Apreciem pozitiv rezultatele primei conferințe de la Atena la nivel de experți din țările balcanice. Considerăm că în acest cadru multilateral trebuie să se discute atât problemele dezvoltării colaborării balcanice, cât și denuclearizarea Balcanilor, aceste discuții, înscriindu-se ca o etapă pe calea pregătirii unei întâlniri la nivel înalt. În acest sens, ne-am oferit să găzduim la București următoarea conferință a experților din țările balcanice. România sprijină, de asemenea, crearea de zone denuclearizate în nordul, centrul și alte părți ale Europei, ca parte componentă a procesului de securitate și dezarmare pe continent.

Pentru intensificarea acțiunilor țărilor socialiste în legătură cu situația gravă creată ca urmare a continuării și accelerării cursei înarmărilor, considerăm că este necesar, așa cum România a mai propus, ca țările noastre să se consulte mai mult, să vină permanent cu propuneri concrete, să păstreze mereu inițiativa politică.

În legătură cu propunerea prezentată de tovarășul Stefan Olszowski privind constituirea unui grup de experți care să convină un protocol de prelungire a Tratatului de la Varșovia aș dori să menționez că tovarășul Stefan Olszowski a

cunoscut personal la București poziția partidului nostru și cred că au fost informate corect și conducerile celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

România consideră că această problemă de o deosebită importanță politică nu este de competența Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și ea trebuie să fie discutată la nivelul conducerilor noastre de partid și de stat.

De aceea, delegația română nu a fost de acord cu includerea acesteia în Protocolul acestei ședințe a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

În ce privește poziția Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat, în discuția cu tovarășul Stefan Olszowski, că această problemă va fi dezbătută și se va lua hotărârea corespunzătoare de Comitetul Central, de Comitetul Politic Executiv.

Stimați tovarăși,

În legătură cu alte probleme internaționale doresc în încheiere să arăt că, având în vedere continuarea și chiar agravarea diferitelor conflicte militare, este necesar să se facă totul pentru încetarea acestora și trecerea la soluționarea lor și a altor probleme litigioase dintre state numai și numai prin tratative, pentru excluderea forței și a amenințării cu forța din relațiile internaționale. În acest sens, România se pronunță și acționează pentru reglementarea pe calea tratativelor, a conflictului din Orientul Mijlociu, care să ducă la asigurarea dreptului la autodeterminare al poporului palestinian, inclusiv la crearea unui stat palestinian independent. Ne pronunțăm și acționăm pentru soluționarea pe cale politică a tuturor conflictelor existente și în alte zone ale lumii.

România consideră că trecerea la realizarea înțelegerilor dintre unele țări africane din prima linie și Africa de Sud constituie un rezultat al luptei popoarelor din sudul Africii, a popoarelor din zonă, a forțelor care se pronunță împotriva politicii agresive a Africii de Sud. Apreciind în ansamblu ca pozitiv aceste înțelegeri, considerăm că în trecerea la realizarea lor, trebuie să se facă totul pentru ca Africa de Sud să respecte angajamentele asumate. În același timp, este necesar să susținem și să intensificăm sprijinul acordat luptei poporului sud-african împotriva politicii de discriminare rasială și apartheid.

Se impune, de asemenea, să intensificăm sprijinul acordat luptei dusă de poporul namibian, sub conducerea SWAPO, pentru accelerarea obținerii independenței în spiritul Rezoluției 435 a Consiliului de Securitate al ONU.

România este solidară cu lupta popoarelor din America Centrală împotriva dominației și exploatării de către imperialismul SUA, pentru progres economic și social, pentru independență.

Am condamnat și condamnăm acțiunea de minare de către SUA a porturilor Nicaragului, încălcarea brutală a normelor dreptului internațional.

În activitatea sa pe plan internațional, țara noastră ține seama de înrăutățirea considerabilă a situației economice a țărilor în curs de dezvoltare, ca rezultat al crizei economice mondiale, al accentuării măsurilor protecționiste, al folosirii de către imperialism a politicii dobânzilor excesiv de înalte, capitalului financiar ca o pârghe pentru promovarea politicii sale de dominație și asuprire, în condiții în care toate

marile negocieri internaționale din ultimii ani în problemele cooperării între țările în curs de dezvoltare, inclusiv UNCTAD VI, s-au încheiat practic fără rezultate.

Considerăm, că se impune ca țările socialiste să acționeze și mai energetic, pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare în lupta lor împotriva politicii imperialiste și neocolonialiste de exploatare, împotriva politicii dobânzilor înalte și amestecului capitalului financiar în treburile interne ale statelor, pentru adoptarea de măsuri urgente în vederea asigurării reluării creșterii economice în țările în curs de dezvoltare, pentru trecerea la negocieri în cadrul ONU pe probleme economice majore și pentru realizarea unor înțelegeri care să ducă la lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale.

Acordăm o însemnătate deosebită reglementării marilor probleme internaționale cu participarea pe bază de egalitate a tuturor statelor, pentru creșterea rolului țărilor mici și mijlocii, a țărilor în curs de dezvoltare și nealiniat. Ne pronunțăm și acordăm o mare însemnătate sporirii în continuare a rolului Organizației Națiunilor Unite și al altor organisme internaționale în interesul unei politici de pace, colaborare și destindere.

Doresc să-mi exprim din nou convingerea că schimbul de păreri pe care îl efectuăm în cadrul acestei ședințe, ca și documentele pe care le vom adopta, vor reprezenta o etapă importantă în colaborarea dintre țările noastre pentru oprirea amplasării noilor rachete cu rază medie de acțiune, reducerea și distrugerea celor existente, care să deschidă calea eliberării complete a continentului de orice arme nucleare, la realizarea unei Europe unite, a păcii și colaborării,

Vă mulțumesc pentru atenție.

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, vol. III, f. 1-14.

9. [20] aprilie 1984, Budapesta. Comunicatul ședinței CMAE privind apelul statelor Tratatului de la Varșovia pentru destinderea climatului internațional; dezvoltarea dialogului Est-Vest; realizarea unor măsuri efective de dezarmare nucleară în Europa.

Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 19-20 aprilie, la Budapesta, a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au luat parte: Petăr Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, Bohuslav Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al

Republicii Socialiste Cehoslovace, Oskar Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, Stefan Olszowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, Péter Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, Andrei Gromîko, prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al URSS, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

1. Miniștrii au examinat, în mod aprofundat problemele legate de situația din Europa, în contextul mai larg al situației generale a problemelor mondiale.

S-a constatat că aprecierile și concluziile privind cursul îngrijorător al evenimentelor, cuprinse în Declarația Politică de la Praga, din 5 ianuarie 1983, și în Declarația comună de la Moscova, din 28 iunie 1983, sunt confirmate pe deplin de evoluția situației în ultimul timp. Starea de încordare a devenit și mai gravă ca urmare a începerii amplasării rachetelor nucleare americane cu rază medie de acțiune în unele țări ale NATO, care a deschis o nouă fază, deosebit de periculoasă, a cursei înarmărilor nucleare pe continentul european. Aceasta a determinat Uniunea Sovietică să adopte o serie de măsuri de răspuns. Negocierile privind armele nucleare în Europa au fost întrerupte.

În urma acestei escaladări a cursei înarmărilor, împotriva căreia se pronunță cu consecvență statele participante la Tratatul de la Varșovia, a crescut în mod deosebit pericolul unui război nuclear, cu toate consecințele catastrofale ale unui asemenea război pentru omenire, pentru însăși viața pe planeta noastră. Se aduc daune serioase securității europene, a fost zdruncinată încrederea în relațiile dintre state.

Provoacă îngrijorare prin pericolul pe care îl prezintă pentru pace concepțiile ce pun în discuție frontierele existente printre statele europene, sistemul social al acestora, alte realități teritorial-politice statornicite în Europa. Introducerea unor limitări discriminatorii în relațiile economice, încercările de amestec în treburile interne ale statelor complică, de asemenea, relațiile internaționale.

Evoluția tot mai periculoasă a evenimentelor pe continentul european și în întreaga lume sporește îngrijorarea în rândul celor mai largi cercuri ale opiniei publice, ceea ce își găsește expresia în acțiuni și mișcări antirăzboinice de masă, precum și în rândul oamenilor politici, al oamenilor de știință, al medicilor. Toate aceste forțe cer încetarea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării, în primul rând a dezarmării nucleare, dezvoltarea colaborării între state în interesul păcii și stabilității, reluarea politicii de destindere a încordării internaționale. Împotriva politicii de confruntare, de intensificare a cursei înarmărilor și pentru oprirea acestei curse se pronunță și oameni de stat din diverse țări.

Popoarele Europei și ale întregii lumi se pronunță împotriva politicii imperialiste și cer ca relațiile dintre state să se întemeieze pe respectarea principiilor independenței și suveranității naționale, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, inviolabilității frontierelor, integrității teritoriale,

neamestecului în treburile interne, egalității în drepturi și a celorlalte principii fundamentale ale realităților dintre state.

2. La ședință a fost subliniată convingerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia că îmbunătățirea climatului internațional, revenirea la destindere reclamă dezvoltarea dialogului între state în problemele fundamentale ale menținerii și consolidării păcii, un dialog serios, pe bază de egalitate, pătruns de spiritul responsabilității.

În acest sens participanții la ședință au exprimat ferma lor convingere că nu există probleme care să nu poată fi rezolvate pe calea tratativilor dacă se dă dovadă de abordare constructivă și dacă se ține seama pe deplin de interesele vitale ale popoarelor, de interesele păcii și securității internaționale. Acest adevăr este confirmat de viața internațională.

Statele reprezentate la ședință sunt gata să poarte astfel de negocieri în toate problemele de interes comun ale asigurării păcii în Europa. Aceste negocieri trebuie să aibă drept scop ajungerea la înțelegeri, bazate pe principiul egalității și securității egale.

Așa cum au declarat în repetate rânduri, statele participante la Tratatul de la Varșovia nu tind spre obținerea supremației militare și nu vor admite supremația militară asupra lor; ele se pronunță cu hotărâre pentru asigurarea echilibrului de forțe la niveluri tot mai scăzute.

3. Statele participante la Tratatul de la Varșovia pornesc de la faptul că locul cel mai important în dialogul politic actual trebuie să-l ocupe problemele înlăturării pericolului unui război nuclear, găsirea de căi practice pentru încetarea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmarea nucleară.

Considerând că actuala evoluție a evenimentelor internaționale nu este ireversibilă, ele subliniază că problema reducerii armamentelor nucleare în Europa, atât cu rază medie de acțiune, cât și tactice, până la eliminarea lor completă, poate fi soluționată prin negocieri constructive și eficiente.

În condițiile actuale, cerința arzătoare pentru pace și securitate în Europa o constituie oprirea acumulării de noi mijloace nucleare pe continent. În legătură cu aceasta, statele reprezentate la ședință se pronunță cu insistență pentru oprirea amplasării rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune în Europa occidentală și declară că, dacă vor fi luate aceste măsuri care să ducă la retragerea rachetelor deja amplasate, simultan se va acționa pentru anularea măsurilor de răspuns. Aceasta va crea baza pentru reluarea negocierilor în vederea realizării de acorduri corespunzătoare pentru eliberarea Europei de armele nucleare, atât cu rază medie de acțiune, cât și tactice. Nu trebuie pierdută nici o posibilitate, nici o șansă pentru întoarcerea la calea tratativilor.

Totodată, participanții la ședință au relevat marea răspundere ce revine statelor pe teritoriul cărora s-a început amplasarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune sau se are în vedere amplasarea de asemenea rachete, pentru soarta propriilor lor popoare și a tuturor popoarelor europene, pentru pacea în Europa și în lume. Este necesar ca în primul rând aceste state să adopte neîntârziat

măsuri care să asigure oprirea amplasării pe teritoriul lor a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune și retragerea celor existente.

Deoarece acumularea de arme nucleare în Europa afectează interesele vitale și existența tuturor popoarelor europene, statele reprezentate la ședință consideră extrem de important ca toate statele Europei să acționeze cu consecvență pentru înlăturarea pericolului unui război nuclear și să contribuie activ la realizarea acestor obiective. Trebuie oprit cursul spre războiul nuclear în Europa și la aceasta trebuie să-și aducă contribuția – într-o formă sau alta – toate statele europene.

În acest sens, statele participante la Tratatul de la Varșovia adresează statelor membre ale NATO un apel insistent la conlucrare în vederea opririi amplasării noilor rachete nucleare cu rază medie de acțiune și retragerii celor deja amplasate, a realizării unor măsuri efective de dezarmare nucleare în Europa.

4. Pornind de la premisa că originea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând de dezarmare nucleară, constituie problema fundamentală a zilelor noastre, statele reprezentate la ședință își reafirmă voința lor constantă de a purta negocieri pe toate problemele actuale privind limitarea cursei înarmărilor și reducerea armamentelor.

În acest context, participanții la ședință consideră necesar să reafirme propunerea, prezentată în Declarația politică de la Praga din 5 ianuarie 1983, de a se încheia un Tratat privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale Tratatului Atlanticului de Nord. Ei reamintesc, de asemenea, propunerile lor adresate recent statelor membre ale NATO pentru organizarea de negocieri directe privind eliberarea Europei de arma chimică, precum și înghețarea și reducerea cheltuielilor militare.

Statele reprezentate la ședință sunt gata să treacă la consultări preliminare cu țările membre ale NATO în legătură cu pregătirea și organizarea negocierilor în toate aceste probleme. Ele așteaptă din partea statelor membre ale NATO reacții pozitive cât mai curând posibil, la aceste propuneri.

Ele subliniază, totodată, necesitatea stringentă ca acele state nucleare care nu au făcut încă acest lucru, să-și asume angajamentul de a nu folosi primele arma nucleară. Ele se pronunță cât mai curând la examinarea concretă și la soluționarea unor asemenea probleme importante cum sunt: interzicerea totală și generală a experiențelor cu arma nucleară; înghețarea cantitativă și calitativă a armamentelor nucleare; interzicerea militarizării spațiului cosmic, a folosirii forței în cosmos și din cosmos în direcția Pământului; interzicerea și lichidarea armei chimice la scara mondială. Toate propunerile și inițiativele statelor participante la Tratatul de la Varșovia, pe aceste teme, făcute în comun sau individual, rămân în vigoare.

Un răspuns pozitiv din partea țărilor NATO la aceste propuneri ar reprezenta o manifestare concretă a interesului lor pentru asigurarea unor relații constructive, exprimată în Declarația de la Bruxelles din 9 decembrie 1983.

Totodată, la ședință, statele participante au reafirmat că sunt gata să examineze cu atenție, în spirit constructiv, propunerile altor țări îndreptate spre

diminuarea și înlăturarea pericolului unui război nuclear, oprirea cursei înarmărilor, realizarea dezarmării și întărirea securității internaționale, să efectueze un schimb de păreri asupra unor astfel de propuneri cu toate statele interesate.

Examinând situația la negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală, participanții la ședință au reamintit noul mod de abordare propus de statele socialiste direct participante la negocieri, potrivit căruia absența unei evaluări identice a nivelului actual al trupelor nu ar trebui să împiedice ajungerea la o înțelegere cu privire la reducerea acestor trupe. Prin luarea în considerare a acestei abordări și prin eforturile tuturor participanților la negocieri se poate și trebuie să se ajungă, fără noi amânări, la un acord pentru reducerea substanțială a forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală. Realizarea în actualele condiții a unui acord la aceste negocieri ar avea o însemnătate deosebită pentru situația din Europa, pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare.

Considerând crearea de zone denuclearizate ca un pas important în direcția eliberării Europei de arma nucleară și a întăririi încrederii, participanții la ședință au reafirmat poziția consecventă a statelor lor în favoarea creării de astfel de zone în Balcani, în nordul Europei și în alte părți ale continentului. Ei sprijină activ eforturile care se întreprind în acest sens.

La ședință a fost exprimată convingerea că la Conferința pentru dezarmare de la Geneva pot fi realizate înțelegeri importante pentru securitatea internațională, dacă toți participanții la conferință vor acționa hotărât în această direcție.

5. O atenție deosebită a fost acordată la ședință lucrărilor Conferinței de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa. S-a exprimat satisfacția că deschiderea Conferinței, la a cărei convocare statele participante de la Tratatul de la Varșovia și-au adus o însemnată contribuție, a avut loc la un nivel politic corespunzător importanței pe care o are această conferință.

S-a relevat, de asemenea, că la prima sesiune a Conferinței de Stockholm, s-a făcut un schimb de păreri în legătură cu fondul problemelor pe care le are de rezolvat conferința și au fost prezentate o serie de propuneri și inițiative. Acum este important pentru toți participanții să depună eforturi pentru aprofundarea înțelegerii reciproce, pentru negocieri pe probleme concrete în scopul obținerii de rezultate efective. Pentru ca aceste negocieri să fie cât mai productive este necesar să se manifeste voință politică și receptivitate reciprocă.

Statele reprezentate la ședință consideră că, la Conferință, trebuie să fie elaborate măsuri de încredere și securitate completare între ele, care să răspundă cerințelor stringente ale situației actuale în Europa, să ducă la diminuarea pericolului de război, la evitarea unei confruntări militare. Ele vor acționa la lucrările și negocierile din cadrul Conferinței de la Stockholm pentru convenirea unor asemenea măsuri.

Ele se pronunță, de asemenea, pentru ca de îndată ce se vor încheia lucrările privind măsurile de încredere și securitate, Conferința să treacă, fără nici un fel de amânare, în conformitate cu prevederile documentului final al Reuniunii de la Madrid, la examinarea de măsuri de dezarmare în Europa.

6. Participanții la ședință au reafirmat hotărârea statelor lor de a acționa neabătut pentru lichidarea focarelor de încordare și a conflictelor militare și preîntâmpinarea apariției altora noi, pentru reglementare tuturor conflictelor dintre state pe cale pașnică, prin tratative. A fost exprimată din nou solidaritatea cu popoarele care luptă pentru libertate, independență și progres social, pentru dezvoltare economică, împotriva politicii imperialiste de agresiune, a colonialismului și rasismului.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe s-a desfășurat într-o atmosferă de înțelegere tovarășească și dorință de a contribui la o schimbare radicală a cursului politicii internaționale.

Următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia va avea loc, în luna noiembrie 1984, la Berlin.

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, vol. III, f. 9-17.

10. 20 aprilie 1984, Budapesta. Protocolul ședinței CMAE unde au fost discutate probleme ale situației din Europa și s-a adoptat proiectul de Apel al statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele membre ale Tratatul Atlanticului de Nord referitor la încheierea unui Tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice.

Protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Cea de-a 10-a ședință a Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a avut loc la Budapesta, la 19-20 aprilie 1984.

Ședința din 19 aprilie a fost deschisă printr-un cuvânt de salut adresat de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, P. Várkonyi. Lucrările au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovacia, B. Chnoupek. Au luat cuvântul miniștrii Afacerilor Externe ai URSS, A.A. Gromîko, RP Polone, S. Olszowski, RP Bulgaria, P. Mladenov, RD Germane, O. Fischer, RP Ungare, P. Várkonyi.

La ședința din 20 aprilie, lucrările au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, P. Mladenov. Au luat cuvântul miniștrii Afacerilor Externe ai RS România, Ștefan Andrei, RS Cehoslovace, B. Chnoupek.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a fost închisă de P. Mladenov.

2. La ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe au fost examinate probleme legate de situația din Europa în contextul mai larg al situației internaționale generale.

3. Ca rezultat al schimbului de păreri, Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a adoptat un comunicat, care se dă publicității.

Potrivit procedurii adoptate, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare va asigura difuzarea comunicatului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ca document oficial al Organizației Națiunilor Unite și-l va aduce la cunoștința guvernelor tuturor statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa.

4. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a examinat raportul grupei de lucru la nivel de experți, creat conform celor convenite la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din 13-14 octombrie 1983 pentru examinarea problemelor legate de măsuri practice în continuare pentru realizarea propunerii de încheiere a unui tratat privind nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale Tratatului Atlanticului de Nord, inclusiv pregătirea apelului către membrii NATO de a începe examinarea concretă, în comun, a acestei propuneri.

Participanții la ședință au adoptat proiectul convenit al Apelului statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele membre ale Tratatului Atlanticului de Nord referitor la încheierea unui Tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice.

S-a realizat înțelegerea ca Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare să transmită oficial, nu mai târziu de prima decadă a lunii mai, acest Apel guvernelor statelor membre ale Tratatului Atlanticului de Nord, ca document comun al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. A doua zi după transmitere, Apelul va fi dat publicității în toate statele participante la Tratatul de la Varșovia.

5. La ședință s-a realizat înțelegerea de a se organiza la Varșovia o întâlnire consultativă de lucru a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru schimb de păreri și informații în probleme legate de lucrările Conferinței pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și pentru dezarmare în Europa.

Data concretă a întâlnirii va fi pusă de acord de Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone pe canale diplomatice.

6. La ședință a fost adoptat, de asemenea, prezentul protocol, care nu se dă publicității.

Budapesta, 20 aprilie 1984

Prezentul protocol a fost certificat de reprezentanții în Secretariatul Unit:
Republica Populară Bulgaria, Budin Keremidarov
Republica Socialistă Cehoslovacia, Frantisek Peneajka
Republica Democrată Germană, Peter Günter

Republica Populară Polonă, Erzi Smolinski
Republica Socialistă România, Iuliu Dobroiu
Republica Populară Ungară, Gyula Nemet
Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste, G.S. Golovenkov

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie 1984, Budapesta. Documente, f. 18-20.

11. 23 aprilie 1984, București. Telegramă circulară a ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, către oficiile diplomatice ale României referitoare la rezultatele ședinței CMAE de la Budapesta; inițiativele statului român pentru promovarea dialogului politic și deschiderea negocierilor directe cu țările NATO în cele trei probleme principale: înghețarea și reducerea bugetelor militare, eliminarea armelor chimice, încheierea unui Tratat de nerecurgere la forță.

Ministerul Afacerilor Externe
Expeditor Cabinetul [Ministrului]

23.04.1984

Tovarășe șef de oficiu,

În legătură cu ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia vă comunicăm următoarele pentru informarea dumneavoastră și a colectivului diplomatic al ambasadei:

1. S-au adoptat un Comunicat, dat publicității; un Apel al statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele membre ale Tratatului Atlanticului de Nord referitor la încheierea unui tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice, ce va fi remis guvernelor statelor NATO de MAE al RP Ungare (la 7 mai a.c.) și va fi dat publicității a doua zi (8 mai a.c.), așa cum a procedat URSS în ceea ce privește eliminarea armelor chimice din Europa și România în ceea ce privește înghețarea și reducerea bugetelor militare (potrivit celor convenite la reuniunea la nivel înalt de la Praga din ianuarie 1983); și un Protocol intern, care nu se dă publicității (unde se dau detaliile de mai sus privind Apelul menționat).

2. Aceasta a fost prima ședință a Comitetului după începerea amplasării rachetelor nucleare americane cu rază medie de acțiune și aplicării contramăsurilor anunțate de către URSS. Pe baza orientărilor cuprinse cu deosebire în cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președinte al Republicii Socialiste România, la recenta Plenară a CC al PCR, și în apelul cunoscut al Marii Adunări Naționale, din partea română s-a acționat ca pe

primul plan al dezbaterilor să se pună tocmai evidențierea gravității care s-a creat ca urmare a acestei escaladări a cursei înarmărilor nucleare de pe continent și avansarea măsurilor ce se impun pentru oprirea acestui curs periculos. Toate statele participante au susținut că într-adevăr aceasta este problema principală, și în Comunicat se apreciază în mod expres că în urma escaladării la care s-a ajuns ca rezultat al începerii amplasării rachetelor americane și contramăsurilor sovietice, „a crescut în mod deosebit pericolul unui război nuclear, cu toate consecințele catastrofale ale unui asemenea război pentru omenire, pentru însăși viața pe planeta noastră”.

Unele deosebiri au apărut numai în ceea ce privește modul de soluționare a problemei. Este cunoscută declarația părții sovietice în sensul că imediat ce SUA și celelalte state ale NATO vor lua măsuri pentru restabilirea situației existente înainte de amplasarea noilor rachete americane în Europa occidentală, Uniunea Sovietică nu va rămâne mai prejos.

Din partea română, s-au evidențiat eforturile depuse, actele multiple ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, în care s-a accentuat necesitatea de a se acționa cu fermitate pentru oprirea amplasării rachetelor americane cu rază medie de acțiune în unele țări vest-europene și a contramăsurilor anunțate de Uniunea Sovietică, pentru reluarea negocierilor dintre Uniunea Sovietică și SUA, care să ducă la eliberarea continentului de arme nucleare cu rază medie de acțiune, de orice armament nuclear. De asemenea, s-a arătat că țările europene pe teritoriul cărora s-a început amplasarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune sau se are în vedere amplasarea de asemenea arme cu o mare răspundere și ele trebuie să fie cele care să acționeze cu hotărâre pentru oprirea acestui curs.

Rețineți formularea convenită de comun acord din Comunicat, potrivit căreia, în condițiile în care SUA opresc amplasarea, URSS este gata să acționeze simultan pentru anularea măsurilor de răspuns, urmând, ca pe această bază, să fie reluate negocierile în vederea realizării de acorduri corespunzătoare pentru eliberarea de armele nucleare, atât cu rază medie de acțiune, cât și tactice. De asemenea, acordați atenție paragrafului referitor la ponderea ce revine statelor pe teritoriul cărora s-a început amplasarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune.

În general, din partea noastră, s-a pus accent pe dialogul politic, pe negocieri, care, practic, trec ca un fir roșu prin întregul comunicat: oprirea măsurilor și contramăsurilor și trecerea la negocieri; negocieri directe cu țările NATO pe cele trei probleme cunoscute propuse de țările participante la Tratatul de la Varșovia (înghețarea și reducerea bugetelor militare, eliminarea armelor chimice, încheierea unui Tratat de nerecurgere la forță).

Partea română a reliefat importanța pe care o are în prezent trecerea la negocieri efective la Stockholm pentru convenirea unor măsuri concrete vizând diminuarea activităților militare, restrângerea și renunțarea la activitățile militare care generează neîncredere și încordare, reducerea continuă a ariei geografice a competiției militare, extinderea informării și consultări reciproce în domeniul militar. S-a convenit ca pe această temă, înainte de reluarea lucrărilor la Stockholm să aibă loc și o consfătuire specială la nivelul adjuncților de ministru.

Au fost prezentate pozițiile cunoscute ale țărilor noastre privind negocierile de la Viena, Balcanii, soluționarea diferendelor pe cale pașnică, prin negocieri.

S-a arătat că trecerea la realizarea înțelegerilor dintre țările africane din prima linie și Africa de Sud constituie un rezultat al luptei popoarelor din sudul Africii, a popoarelor din zonă, a forțelor care se pronunță împotriva politicii agresive a Africii de Sud. Apreciind, în ansamblu, pozitiv aceste înțelegeri România consideră că în trecerea la realizarea lor trebuie să se facă totul pentru ca Africa de Sud să respecte angajamentele asumate. În același timp, este necesar să susținem și să intensificăm sprijinul acordat luptei poporului sud-african împotriva politicii de discriminare rasială.

Au fost reafirmate pozițiile țării noastre privind Namibia (SWAPO), Nicaragua.

Au fost expuse pozițiile privind edificarea unei ordini economice.

3. În discuții cu reprezentanți ai statelor participante exprimați satisfacția față de schimbul de vederi prilejuit de ședința Comitetului, întrevederile cu miniștrii de Externe respectivi, comunicatul adoptat și acordul de a transmite țărilor NATO Apelul privind încheierea unui Tratat nerecurgere la forță.

În alte discuții, în cuvinte potrivite, ținând seama de interlocutor, evidențiați importanța Apelului pentru oprirea măsurilor americane și a contramăsurilor sovietice, reluarea negocierilor în problema rachetelor, accentul ce se pune pe dialog, pe tratative. Folosiți aceste discuții pentru a prezenta argumentat pozițiile țării noastre așa cum aceste poziții au fost prezentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta plenară a CC al PCR, în Apelul Marii Adunări Naționale.

Informați operativ asupra ecourilor înregistrate.

Ștefan Andrei

AMAE, Problema 241. 1984, 9V3, Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, vol. II, f. 210-213.

12. [...], aprilie 1984, București. Informare a delegației române participantă la lucrările CMAE de la Budapesta referitoare la discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, precum și la cel al ministrului de Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko; evidențierea responsabilității SUA pentru tensionarea relațiilor sovieto-americane; respingerea propunerii poloneze de includere în textul comunicatului a prelungirii valabilității Tratatului de la Varșovia.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Informare

Referitor: ședința de la Budapesta a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (19-20 aprilie 1984)

La ședință au fost examinate probleme legate de situația din Europa în contextul mai larg al situației generale a problemelor mondiale.

A fost, de asemenea, analizat raportul grupului de lucru la nivel de experți creat la ședința anterioară a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, din 13-14 octombrie 1983, pentru măsuri practice de realizare a propunerii de încheiere a unui Tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale NATO. A fost adoptat proiectul Apelului statelor participante la Tratatul de la Varșovia în această problemă.

S-a convenit să aibă loc o întâlnire de lucru a adjunctilor miniștrilor Afacerilor de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia în cadrul căreia să se procedeze la un schimb de păreri și informații pe probleme legate de lucrările Conferinței de la Stockholm pentru întărirea încrederii și pentru dezarmare în Europa.

A. În cuvântarea rostită la ședință, conducătorul delegației române a prezentat punctul de vedere al României față de agravarea fără precedent a situației în Europa ca urmare a trecerii la amplasarea de către SUA a rachetelor cu rază medie de acțiune și a contramăsurilor anunțate de URSS.

S-a subliniat pericolul deosebit pe care îl reprezintă noua fază a cursei înarmărilor mai cu seamă a celor nucleare. A fost reliefată pe larg concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, privind dezarmarea, soluționarea problemelor litigioase pe calea dialogului, reluarea politicii de destindere, colaborare și respect al independenței naționale a tuturor popoarelor.

Au fost prezentate ideile cuprinse în Apelul Marii Adunări Naționale pentru determinarea opririi amplasării rachetelor cu rază medie de acțiune și a aplicării contramăsurilor nucleare anunțate de URSS și pentru reluarea pe această bază a negocierilor în vederea realizării de acorduri corespunzătoare care să ducă la eliminarea de pe continentul european a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune, a oricăror arme nucleare.

A fost reliefată necesitatea ca toate statele continentului nostru să se angajeze și să participe activ la realizarea acordurilor și înțelegerilor privind eliminarea rachetelor nucleare din Europa.

Șeful delegației române a subliniat necesitatea ca statele participante la Tratatul de la Varșovia să acționeze în continuare pentru realizarea de tratative directe între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale NATO într-o serie de probleme privind reducerea înarmărilor și îmbunătățirea

climatului internațional. În acest cadru a fost evidențiată importanța pe care România o acordă înghetării și reducerii cheltuielilor militare. A fost exprimat punctul de vedere al României conform căruia, în interesul promovării acestei inițiative, statele participante la Tratatul de la Varșovia ar trebui să examineze deschis problema unui schimb mai larg de informații în legătură cu cheltuielile militare, legând, desigur, schimbul de informații de realizarea unui acord de înghetare și reducere a cheltuielilor militare.

A fost prezentată poziția României în legătură cu importanța Conferinței de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa subliniindu-se necesitatea de a se acționa pentru a se ajunge în etapele următoare la înțelegeri concrete astfel încât această conferință să reprezinte un moment important în întărirea securității și cooperării în Europa, pe calea dezarmării

S-a reafirmat poziția cunoscută a țării noastre în legătură cu crearea unor zone denuclearizate în Balcani, în nordul Europei și în alte regiuni, au fost apreciate pozitiv rezultatele primei conferințe de la Atena de experți din țările balcanice și s-a arătat că, pornind de la însemnătatea acestor discuții pentru pregătirea unei întâlniri la nivel înalt, consacrate dezvoltării colaborării balcanice și denuclearizării zonei, România s-a oferit să găzduiască următoarea conferință de experți din aceste țări.

Conducătorul delegației române a prezentat poziția țării noastre referitoare la soluționarea problemelor conflictuale numai și numai prin tratative, pentru excluderea forței și a amenințării cu forța din relațiile internaționale. S-a menționat că țara noastră consideră că trecerea la realizarea înțelegerilor dintre unele țări africane din prima linie și Africa de Sud constituie un rezultat al luptei popoarelor din sudul Africii, a popoarelor din zonă, a forțelor care se pronunță împotriva politicii agresive a Africii de Sud. Au fost apreciate pozitiv aceste înțelegeri și s-a exprimat părerea că trebuie făcut totul pentru ca Africa de Sud să respecte angajamentele asumate.

S-a prezentat poziția României în problema lichidării subdezvoltării și în legătură cu necesitatea participării pe bază de egalitate a tuturor statelor la soluționarea problemelor internaționale.

B. În cuvântarea sa ministrul de Externe al URSS, A.A. Gromîko ca și în cuvântările celorlalți miniștri de Externe, a fost reiterată poziția cunoscută a acestor țări privind răspunderea care le revine Statelor Unite ale Americii pentru întreruperea negocierilor privind armele nucleare strategice și cele referitoare la rachetele cu rază medie de acțiune în Europa.

A fost reafirmată poziția URSS conform căreia reluarea negocierilor privind rachetele cu rază medie de acțiune în Europa va fi posibilă numai după revenirea la situația dinaintea începerii instalării rachetelor americane în Europa occidentală.

A.A. Gromîko a criticat în termenii cunoscuți Statele Unite pentru înrăutățirea în general a situației internaționale, pentru amestecul în treburile interne ale altor state.

Au fost pozitiv apreciate acțiunile forțelor din Occident care se pronunță pentru dezarmare, pentru a împiedica instalarea rachetelor americane.

Ministrul de Externe sovietic, invocând situația internațională actuală, a subliniat „necesitatea mai mare decât oricând a realizării consecvente a liniei de politică externă a partidelor noastre”. El a arătat că „aceasta înseamnă să manifestăm insistență, să fim fermi în apărarea intereselor vitale ale comunității socialiste, să dăm riposta hotărâtă încercărilor de a ne îndepărta de bazele principiale ale pozițiilor noastre. Între timp, trebuie, desigur, să abordăm rezolvarea problemelor actuale în mod constructiv și elastic”.

În privința Conferinței de la Stockholm pentru măsuri de întărire a încrederii și dezarmare, A.A. Gromîko a insistat asupra importanței realizării la această conferință a unui acord privind nefolosirea primului a armei nucleare. Au fost enunțate în linii foarte generale direcțiile în care URSS intenționează să acționeze la conferință.

A.A. Gromîko a trecut în revistă **negocierile de la Viena** privind reducerea armamentelor și forțelor armate în Europa Centrală, **Conferința de la Geneva privind dezarmarea**, precum și **relațiile URSS cu principalele state occidentale** fără a aduce elemente noi față de poziția cunoscută a Uniunii Sovietice.

Aceeași apreciere este valabilă pentru referirile făcute în discursul lui A.A. Gromîko la **situațiile conflictuale din zona Golfului Persic, bazinul Caraibelor și sudul Africii**.

La sfârșitul expunerii sale A.A. Gromîko s-a referit la negocierile sovieto-chineze declarând că URSS dorește continuarea acestora. Ministrul de Externe sovietic a menționat însă caracterul antisovietic al vizitei la Beijing a primului ministru japonez, precum și al pregătirilor întâlnirii la nivel înalt chinez-american.

În cuvântările lor ceilalți miniștri de Externe au sprijinit aprecierile și concluziile cuprinse în cuvântarea lui A. Gromîko. Este de reținut că în legătură cu Conferința de la Stockholm, miniștrii de Externe ai RP Ungare și RD Germane au arătat că este timpul ca și țările socialiste să prezinte propuneri concrete sub formă de document scris.

C. În cadrul negocierilor pentru convenirea comunicatului s-a manifestat preocuparea delegației sovietice de a evita încordarea și discuțiile contradictorii prelungite. Delegația sovietică a manifestat o disponibilitate evidentă de a găsi formulări de compromis și a subliniat în repetate rânduri că în cadrul Tratatului de la Varșovia nu se pune problema ca o delegație sau alta să fie obligată să-și modifice poziția.

În mai multe cazuri delegația sovietică a avut dificultăți cu alte delegații în special cu cea bulgară, care continuau să mențină pozițiile la care sovieticii renunțaseră.

Delegația sovietică a evitat orice formulări angajante în sensul că URSS ar fi gata să intre în negocieri concrete pe vreuna din problemele militare.

Din negocieri a rezultat că URSS nu este pregătită și nu dorește reluarea negocierilor în problema rachetelor cu rază medie de acțiune, așteptând o

clarificare de ansamblu a relațiilor sale cu SUA.

În ce privește Conferința de la Stockholm a rezultat că URSS nu are în vedere începerea de negocieri concrete într-un viitor apropiat.

Delegația sovietică a fost mai moderată în ce privește polemica cu SUA. Cererile de a nominaliza SUA și NATO au venit mai degrabă din partea altor delegații (RS Cehoslovacă). În același timp sovieticii au insistat asupra necesității stimulării divergențelor existente în cadrul NATO.

D. O problemă distinctă de mare interes pentru delegația sovietică și celelalte delegații a constituit-o expirarea valabilității Tratatului de la Varșovia, la 14 mai 1985.

De la începutul negocierilor delegația poloneză, invocând calitatea de depozitar al Tratatului, a făcut propunerea prezentând în acest sens și formulări în ce privește includerea în protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe de a se crea un grup de lucru la nivel de experți în vederea pregătirii proiectului de protocol pentru prelungirea valabilității Tratatului de la Varșovia.

Delegația română a arătat că această problemă de o deosebită importanță politică nu este de competența Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și că ea trebuie să fie discutată la nivelul conducerilor de partid și de stat.

În această situație delegația poloneză, sprijinită activ de toate celelalte delegații, a încercat să obțină crearea grupului de lucru la nivelul adjuncților de miniștri și, în ultimă instanță, ridicând problema în cuvântarea ministrului de Externe polonez în plenul Comitetului Miniștrilor de Externe. Delegația poloneză a încercat să difuzeze în plenul ședinței miniștrilor ca hârtie separată referirea din cuvântarea lui St. Olszowski la problema „prelungirii”, text care nu a fost primit de delegația română.

AMAE, Problema 241. 1984. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 19-20 aprilie 1984, Budapesta. Organizatoric. Negocierea documentelor, vol. II, f. 193-200.

XXX. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI ȚARILOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 3-4 DECEMBRIE 1984, BERLIN

1. [...] *iulie 1984, București*. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Traian Pop, cu ambasadorul RD Germane, Siegfried Bock, referitoare la organizarea ședinței CMAE, la Berlin, în zilele de 15-16 decembrie.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 1/1687

Tovarășului Ștefan Andrei
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv
Ministrul Afacerilor Externe

Notă de audiență

La 25 iulie 1984, Traian Pop, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit pe Siegfried Bock, ambasadorul RD Germane, la cererea acestuia.

A asistat Marin Cârțumaru, secretar I la DR II.

S. Bock a transmis din partea conducerii MAE al RD Germane propunerea ca ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia să aibă loc la Berlin, în perioada 15-16 decembrie 1984. A precizat că a existat și ideea ca ședința să fie organizată în luna octombrie a.c., însă se consideră că ar fi mai bine să se convină o perioadă după alegerile din SUA. Această propunere de dată a fost discutată cu titlu preliminar de către tovarășul Herbert Krolkowski, secretar de Stat, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RDG, cu reprezentanți ai Ministerelor de Externe din țări socialiste care au făcut parte din delegațiile prezente la recenta consfătuire de la Praga a secretarilor cu probleme internaționale și ideologice. Din delegația română nu a făcut însă parte nici un reprezentant al MAE. Din sondajele efectuate, partea RDG și-a format impresia că această propunere ar putea fi acceptată.

Cunoscându-se că data respectivă este în imediata apropiere a Congresului al XIII-lea al PCR, conducerea MAE al RDG roagă pe tovarășul Ștefan Andrei, ministru al Afacerilor Externe, să analizeze această propunere și să dispună transmiterea unui răspuns cât mai curând posibil.

Traian Pop a arătat că a luat notă de propunere și îl va informa neîntârziat pe tovarășul ministru Ștefan Andrei. Așa după cum a menționat și ambasadorul, data pe care partea RDG o propune (15-16 decembrie 1984) coincide cu zilele imediat

premergătoare Congresului al XIII-lea al partidului.

A asigurat că ambasadorul RDG va fi informat asupra răspunsului.

Audiența a durat 15 minute.

AMAE, Problema 241. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 3-4 decembrie, Berlin, f. 1-2.

2. 9 noiembrie 1984, București. Notă de propuneri adresată ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitoare la ordinea de zi a ședinței CMAE de la Berlin; probleme organizatorice.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 1/2259

Tovarășului Ștefan Andrei
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv
Ministrul Afacerilor Externe

Notă de propuneri

Referitor: ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

La propunerea Republicii Democrate Germane, în calitate de țară gazdă, s-a convenit ca următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia să se desfășoare la Berlin în zilele de 3-4 decembrie 1984.

La ședință urmează să aibă loc un schimb de păreri și informații asupra problemelor internaționale actuale, ținându-se seama îndeosebi de situația din Europa.

Pentru convenirea proiectului comunicatului ședinței și a protocolului acesteia urmează să se întrunească adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe și grupul de negocieri, la datele care vor fi stabilite ulterior.

Propunem:

1. Să se aprobe participarea ministrului Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia în zilele de 3-4 decembrie 1984.

2. Partea română să fie de acord cu tema ședinței.

3. La reuniunea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe să participe Constantin Oancea, adjunct al ministrului.

4. Cheltuielile ocazionate de această acțiune să fie suportate din bugetul MAE.

9 noiembrie 1984

AMAE, Problema 241. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 3-4 decembrie, Berlin, f. 15.

3. [...] decembrie 1984, [Berlin]. Notă a MAE privind observațiile delegației române față de textul proiectului de comunicat al ședinței CMAE remis de partea ungară.

Nota

Proiectul de comunicat al ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe

1. În aprecierea situației din Europa, în problema rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune se reia abordarea unilaterală cunoscută. Se face o strânsă legătură între desfășurarea rachetelor americane și activizarea forțelor revanșarde.

2. Se aduc învinuiri SUA și aliaților pentru subminarea și lipsa de rezultate la negocierile de la Geneva și Viena, pentru planurile de înarmare a cosmosului, cărora li se atribuie un spațiu larg. Sunt subliniate în mod repetat propunerile URSS și sprijinul participanților la Tratat pentru acestea, precum și faptul că țările NATO nu au răspuns la propunerile avansate.

Se reafirmă disponibilitatea pentru dialog cu condiția ca și cealaltă parte să manifeste interes, responsabilitate și atitudine constructivă.

3. În problema măsurilor ce trebuie întreprinse pentru oprirea cursei înarmărilor se pune pe prim plan înghețarea arsenalelor nucleare, interzicerea experiențelor cu arma nucleară și numai după aceea negocierile privind limitarea și reducerea armamentelor strategice și armamentelor nucleare cu rază medie de acțiune în Europa.

4. Se prezintă într-un punct separat importanța propunerilor avansate la actuala sesiune a Adunării generale a ONU de statele participante la ședință și îndeosebi a propunerii URSS privind inadmisibilitatea politicii terorismului, apreciindu-se că atitudinea ONU împotriva unei asemenea politici ar servi cauzei păcii.

5. Într-un paragraf distinct sunt subliniate rolul Tratatului de la Varșovia ca instrument de realizare a politicii externe a statelor respective și necesitatea adoptării de măsuri de apărare la un nivel corespunzător în fața agresivității cercurilor NATO.

6. În legătură cu aniversarea a 40 de ani de la victoria asupra fascismului se apreciază că este de datoria popoarelor și guvernelor să marcheze această dată prin intensificarea eforturilor în vederea întăririi păcii.

7. Este utilizată de mai multe ori formula „statele socialiste aliate”.

AMAE, Problema 241. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 3-4 decembrie, Berlin, f. 105-107.

4. 3 decembrie 1984, Berlin. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ștefan Andrei, referitor la reluarea negocierilor sovieto-americane pentru oprirea amplasării rachetelor nucleare în Europa; dezvoltarea colaborării între statele din Balcani; rezolvarea crizei din Orientul Mijlociu, prin retragerea trupelor israeliene din teritoriile arabe; soluționarea problemei datoriilor externe a țărilor în curs de dezvoltare; acordul României de a se prelungi valabilitatea Tratatului de la Varșovia.

[Cuvântarea tov. ministru Ștefan Andrei la ședința CMAE, Berlin, decembrie 1984]

Stimați tovarăși,

Aș dori înainte de toate să exprim vii mulțumiri gazdelor, tovarășului Oskar Fischer, pentru ospitalitatea de care ne bucurăm și pentru condițiile de lucru care ne-au fost create.

După cum cunoașteți, recent a avut loc cel de-al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român¹, eveniment de însemnătate istorică din viața partidului, a poporului român. Raportul Comitetului Central prezentat marelui forum al comuniștilor români de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, face o analiză multilaterală a realităților economico-sociale din Republica Socialistă România, a realizărilor obținute în actualul cincinal, fundamentează direcțiile principale spre care trebuie concentrate prioritar eforturile partidului, ale întregului popor în cincinalul 1986-1990 și în deceniul următor, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea fermă a României spre comunism. Pornind de la strânsa unitate dialectică între politica internă și cea internațională, raportul face o analiză a situației internaționale, a tendințelor de prezentare a lumii contemporane, tratează în mod ferm direcțiile politicii externe a partidului și statului pentru soluționarea constructivă a problemelor ce confruntă continentul nostru și întreaga lume, pentru apărarea păcii, pentru dezarmare, destindere și colaborare.

România își exprimă profunda preocupare față de încordarea deosebită la care s-a ajuns în viața internațională și în mod deosebit în Europa.

Intensificarea cursei înarmărilor și, în primul rând a celor nucleare, a făcut ca pe continentul european și în întreaga lume, să se acumuleze uriașe arsenale de arme. Este pusă astfel în pericol însăși existența vieții, a civilizației pe planeta noastră. Creșterea pericolului unui nou război mondial, a unui catastrofe nucleare, cere tuturor popoarelor să se facă totul pentru a opri cursul periculos al evenimentelor. Oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară, apărarea vieții și păcii popoarelor constituie problema fundamentală a epocii contemporane.

---

¹ Lucrările s-au desfășurat între 19-22 noiembrie 1984 [n. ed.].

De la înalta tribună a celui de-al XIII-lea Congres, tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat: „Față de situația gravă care s-a creat, față de pericolul catastrofei nucleare care va duce la distrugerea omenirii, a însăși condițiilor vieții pe planeta noastră, nimic nu poate justifica continuarea cursei înarmărilor. Atunci când se dispune de arme nucleare în stare să distrugă de mai multe ori întreaga omenire nu se mai poate susține că un număr de câteva sute de rachete în plus sau în minus ar afecta raportul de forțe dintre cele două părți. Dimpotrivă, orice noi arme nucleare fac să crească și mai mult pericolul declanșării războiului nuclear. Iată de ce toate guvernele, toți șefii de state, toate forțele politice au o mare răspundere în fața popoarelor, în fața întregii omeniri”.

Ca țară europeană suntem preocupați de situația deosebit de gravă care s-a creat în Europa datorită trecerii la amplasarea, în unele țări vest-europene, de rachete americane cu rază medie de acțiune, ceea ce a determinat Uniunea Sovietică și alte țări socialiste să adopte contramăsuri nucleare. În actualele condiții considerăm că trebuie să se facă totul pentru a se opri amplasarea rachetelor nucleare americane cu rază medie de acțiune în unele state vest-europene și a contramăsurilor nucleare luate de către Uniunea Sovietică și unele țări socialiste din Europa, pentru eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune de pe continentul nostru și, apoi, a tuturor armelor nucleare.

Ținând seama că tratatul nostru are ca scop principal salvagardarea păcii în Europa, trebuie să punem în centrul activității noastre problema fundamentală a Europei și anume oprirea amplasării de noi arme nucleare, trecerea la reducerea celor existente pe calea eliminării tuturor armelor nucleare.

Pornind de la situația existentă pe continent, de la faptul că au fost întrerupte negocierile sovieto-americane, România s-a pronunțat consecvent pentru reluarea acestora și, în acest spirit, pentru o întâlnire între miniștrii de Externe ai URSS și SUA. România a salutat și a exprimat satisfacția pentru acordul intervenit privind întâlnirea, la începutul anului 1985, între ministrul de Externe al URSS și secretarul Departamentului de Stat al SUA pentru a se ajunge la o înțelegere comună referitoare la obiectul și scopurile noilor convorbiri sovieto-americane asupra întregului ansamblu de probleme privind armamentele nucleare și cosmice. Considerăm însă, că pentru Europa, pentru țările membre ale Tratatului de la Varșovia, este esențial ca, în cadrul acestor negocieri, să fie definită în mod expres și explicit necesitatea ajungerii la o înțelegere pentru oprirea amplasării de noi arme nucleare în Europa, reducerea radicală a celor existente și, în continuare, a eliminării continentului european de orice arme nucleare.

Întrucât rachetele cu rază medie de acțiune privesc în primul rând țările europene, apreciem că este necesar ca statele de pe continentul nostru, în primul rând țările membre ale NATO și cele participante la Tratatul de la Varșovia, să nu stea de o parte, să nu adopte o poziție de așteptare, ci să-și asume răspunderea corespunzătoare, să-și aducă contribuția într-o formă sau alta la apărarea popoarelor lor, la apărarea Europei de o catastrofă nucleară, la soluționarea problemei fundamentale a continentului – eliminarea rachetelor cu rază medie de

acțiune, reducerea tuturor tipurilor de arme nucleare. O mare răspundere revine pentru soarta păcii în Europa și în lume statelor pe teritoriul cărora se amplasează sau se are în vedere amplasarea de rachete cu rază medie de acțiune.

În vederea adoptării de măsuri concrete și eficiente pentru oprirea cursei înarmărilor și realizarea dezarmării generale, o importanță deosebită au propunerile țărilor noastre cuprinse atât în Declarația Comitetului Politic Consultativ, adoptată la Praga, în ianuarie 1983, cât și în Declarația adoptată la Moscova în iunie 1983 și în Declarația țărilor membre ale CAER din iunie 1984.

În actualele condiții, o importanță excepțională va avea ședința Comitetului Politic Consultativ al țărilor noastre care va avea loc la Sofia în ianuarie anul viitor, chemată să vină cu noi inițiative care să relanseze politica de dezarmare și, în primul rând, de dezarmare nucleară.

Referindu-se la necesitatea intensificării luptei pentru înfăptuirea dezarmării generale, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, a menționat importante propuneri formulate în ultimul timp de tovarășul Cernenko, secretar general al CC al PCUS. El a relevat, totodată, că și țările NATO au prezentat anumite propuneri, care oferă posibilitatea unui dialog constructiv. În același timp, chiar și președintele Reagan, chiar imediat după alegeri, a formulat propuneri care pot constitui o bază de discuții. Sunt și alte propuneri formulate de diferite state sau organizații internaționale. Toate acestea reflectă preocuparea tuturor statelor, a popoarelor de a pune capăt cursului periculos al evenimentelor, de a opri cursa înarmărilor și de a trece la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară.

Considerăm că este necesar să acționăm în continuare pentru realizarea de tratative și încheierea de acorduri corespunzătoare într-o serie de probleme privind reducerea înarmărilor, însănătoșirea climatului internațional.

Interesele păcii și securității popoarelor cer să se treacă de la declarațiile de intenții la fapte. Se impune să se oprească creșterea cheltuielilor militare și să se treacă de îndată la reducerea cu cel puțin 10% a acestor cheltuieli, urmând ca, în viitor, să se stabilească un program concret și real de reducere anuală a cheltuielilor militare.

După cum se știe, potrivit înțelegerii convenite la Sofia, România a transmis propunerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele membre ale NATO pentru negocieri privind înghețarea și reducerea cheltuielilor militare. S-a trecut, de asemenea, la concretizarea și a altor inițiative importante, care demonstrează disponibilitatea țărilor noastre, cum sunt: eliberarea Europei de arma chimică, propunerea referitoare la încheierea unui Tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice. Să acționăm perseverent și consecvent, cu receptivitate la dialog, pentru a determina începerea de consultări și negocieri cu țările membre ale NATO.

România acordă o mare însemnătate Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa, care constituie un prilej important pentru realizarea unor măsuri eficiente care să contribuie la creșterea încrederii și

securității pe continent, astfel încât să se poată trece în cel mai scurt timp la negocieri la probleme de fond pe care le ridică situația din Europa, adoptarea unor măsuri concrete de dezarmare. România va acționa și în continuare pentru desfășurarea cu succes a Conferinței de la Stockholm. Considerăm că adoptarea, încă din cursul anului viitor, a unui prim acord la Conferința de la Stockholm ar avea o mare însemnătate pentru politica de destindere și colaborare, pentru întărirea prieteniei între țările continentului nostru. Ne exprimăm acordul față de propunerea privind schimbul de păreri și informații în probleme legate de activitatea Conferinței de la Stockholm.

Considerăm, totodată, că în cadrul Conferinței de dezarmare de la Geneva este necesar să se intensifice negocierile în vederea realizării unor acorduri general-acceptabile. Sprijinim propunerea URSS de a se ține periodic consfătuiri de experți pe tematica conferinței.

Apreciem că este necesar să se depună toate eforturile pentru realizarea unui acord corespunzător la negocierile de la Viena privind reducerea reciprocă a armelor și efectivelor militare în Europa Centrală. Dacă de cele două părți se va acționa cu răspundere, cu voință politică necesară, s-ar putea ajunge la înțelegeri care, chiar dacă nu ar asigura reduceri substanțiale, s-ar bucura de ecouri pozitive în rândul popoarelor. S-ar demonstra astfel că este posibil să se inverseze tendința de escaladare a cursei înarmărilor, să se meargă în direcția construirii unui echilibru bazat nu pe creșterea, ci pe diminuarea efectivelor armate și armamentelor.

În cadrul procesului de edificare a securității în Europa și în primul rând al eforturilor pentru realizarea dezarmării nucleare, România acordă o însemnătate deosebită situației din Balcani, se pronunță ferm pentru dezvoltarea unei largi colaborări bilaterale și multilaterale în această regiune, pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și a bunei vecinătăți, colaborării și înțelegerii, fără arme nucleare și fără baze militare străine. Apreciind pozitiv rezultatele primei Conferințe la nivel de experți care a avut loc la Atena, România va începe activitatea de pregătire și organizare la București a următoarei conferințe a experților din țările balcanice, care să discute problemele colaborării multilaterale balcanice în domenii de interes comun și denuclearizarea regiunii.

Salutăm propunerile și eforturile pentru realizarea de zone fără arme nucleare în Nordul și Centrul Europei. Susținem propunerea Bulgariei privind constituirea unui grup de lucru la nivel de experți pentru pregătirea unui apel al statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problema creierii de zone denuclearizate în Europa.

Pericolul unei catastrofe nucleare este mărit considerabil de intensificarea măsurilor de militarizare a spațiului cosmic. În general, folosirea abuzivă a cosmosului, fără nici un control, reprezintă un grav pericol pentru echilibrul ecologic, pentru viața omenirii, a planetei noastre. Sprijinim propunerile Uniunii Sovietice cu privire la oprirea militarizării spațiului cosmic, la începerea de tratative în acest scop.

De asemenea, considerăm necesar să se oprească orice acțiune de folosire a spațiului cosmic, care constituie un bun comun al tuturor statelor și națiunilor, în scopuri militare. Se impune o reglementare generală a folosirii cosmosului de diferite țări în scopuri pașnice și pentru aceasta trebuie ca ONU să-și asume răspunderea realizării unui tratat internațional cu privire la spațiul cosmic. S-ar putea avea în vedere organizarea unei conferințe mondiale și, eventual, crearea în cadrul ONU a unui organism special pentru apărarea spațiului cosmic.

Pentru a asigura o perspectivă de pace popoarelor continentului, colaborare, securitate și înțelegere, România consideră că trebuie să se pornească de la realitățile stabilite după cel de-al doilea război mondial.

Sub nici un motiv nu se poate admite nici un fel de încercare de a pune în discuție aceste realități, de a pune în discuție frontierele stabilite în urma războiului. În apărarea păcii, o uriașă mișcare a popoarelor se dezvoltă în Europa. Această puternică mișcare a obținut de pe acum o serie de rezultate importante, multe orașe hotărând să se declare zone fără arme nucleare. Poporul român, puternic angajat în marele front al păcii, nutrește ferma convingere că stă în puterea popoarelor ca, acționând în deplină unitate, să determine oprirea cursei înarmărilor, în primul rând a înarmărilor nucleare, să determine reluarea politicii de destindere și colaborare.

Stimați tovarăși,

Referindu-mă în cuvântul meu la problemele continentului european, doresc să subliniez că în întreaga sa activitate internațională, România s-a pronunțat și se pronunță ferm pentru soluționarea conflictelor și problemelor litigioase dintre state numai și numai pe calea pașnică a tratatelor. Oricât de îndelungate și de grele ar fi acestea, ele reprezintă singura cale rațională de soluționare a problemelor litigioase dintre state, singura alternativă la conflicte și războaie.

În spiritul acestei politici România a acționat cu toată hotărârea pentru realizarea unei soluții globale în Orientul Mijlociu, pentru o pace justă și durabilă bazată pe retragerea Israelului din teritoriile arabe ocupate în urma războiului din 1967 și asigurarea dreptului la autodeterminare al poporului palestinian, la întemeierea unui stat propriu independent, pe garantarea dreptului la existență liberă, independentă a tuturor statelor din această zonă. Ne pronunțăm pentru o conferință internațională sub egida ONU, cu participarea URSS și SUA, a tuturor părților interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei.

România sprijină activ lupta popoarelor pentru lichidarea deplină a colonialismului, pentru apărarea și consolidarea independenței naționale, pentru dezvoltarea liberă pe calea progresului economic și social.

Milităm activ pentru independența Namibiei și acordăm în acest sens întregul sprijin SWAPO în lupta pe care o desfășoară. Ne pronunțăm pentru încetarea politicii rasiste și de apartheid din Africa de Sud. Considerăm necesar să se pună capăt oricărui amestec al Africii de Sud în treburile interne ale țărilor din Africa Australă.

Ne exprimăm solidaritatea cu poporul Republicii Nicaragua. Considerăm că problemele din America Centrală trebuie să fie soluționate pe baza propunerilor

grupului de la Contadora, pe calea tratatelor, pornindu-se de la respectarea drepturilor fiecărui popor la dezvoltare liberă, independentă, fără nici un amestec din afară.

Suntem de acord cu propunerea RDG de a avea loc o întâlnire a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe pentru schimb de păreri privind problemele actuale ale Asiei, Africii și Americii Latine.

În soluționarea problemelor complexe ale vieții internaționale trebuie să se pornească de la renunțarea cu desăvârșire la politica de forță și amenințarea cu forța, să se respecte neabătut, în relațiile dintre state, principiile deplinei egalități în drepturi, independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc.

În raportul la Congres, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat o deosebită importanță problemelor țărilor în curs de dezvoltare. Suntem profund preocupați de situația economică gravă existentă în lume, de adâncirea decalajelor dintre țările bogate și cele sărace. Tratatul purtat până în prezent sub denumirea Nord-Sud nu au dus, de fapt, la nici un rezultat real. Sunt necesare tratative reale între țările în curs de dezvoltare, țările dezvoltate, băncile și organismele sistemului bancar-financiar, inclusiv ale sistemului financiar internațional, pentru realizarea unei soluții globale a datoriilor țărilor în curs de dezvoltare.

România consideră că o importanță deosebită o are soluționarea problemei datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare. O asemenea reglementare ar trebui să aibă în vedere anularea datoriilor pentru țările cu un venit național de până la 500-600 de dolari pe locuitor, o reducere importantă a acestora pentru țările cu un venit național până la 1.000-1.200 dolari pe locuitor și reducerea generală, de la 30 până la 50% a datoriilor pentru toate țările în curs de dezvoltare.

Se impune, de asemenea, ca odată cu reducerea hotărâtă a dobânzilor, să se acorde noi credite cu dobânzi raționale pentru a sprijini dezvoltarea economico-socială a țărilor în curs de dezvoltare. În acest sens este necesar ca Fondul Monetar Internațional să renunțe la politica sa de a impune condiții economice țărilor în curs de dezvoltare, aceasta constituind un amestec inadmisibil în treburile interne ale acestor state.

Având în vedere gravitatea situației economice și financiare mondiale, se impune o restructurare a sistemului monetar financiar, o participare cu drepturi egale, a tuturor statelor la activitatea organismelor financiare internaționale.

Soluționarea globală a problemelor economico-financiare, realizarea unei noi ordini economice mondiale constituie o necesitate obiectivă pentru depășirea crizei economice actuale, pentru stabilitatea economiei mondiale și dezvoltarea economică a tuturor statelor.

Pornind de la complexitatea vieții internaționale, România consideră că este necesar ca la soluționarea acestora să participe toate statele, fără deosebire de orânduirea socială și se pronunță consecvent pentru creșterea rolului țărilor mici și mijlocii, al țărilor în curs de dezvoltare și statelor nealiniat care sunt cele mai interesate în promovarea unei politici de colaborare, independentă și pace.

Considerăm că, în actualele condiții internaționale, se impune să acționăm în continuare pentru creșterea rolului Organizației Națiunilor Unite, al altor organisme internaționale, care trebuie să contribuie tot mai activ la asigurarea participării cu drepturi egale a tuturor statelor la viața internațională, în interesul destinderii și securității internaționale, colaborării și păcii, la democratizarea întregii vieți internaționale.

Stimați tovarăși,

Popoarele țărilor noastre, popoarele continentului vor cinsti în 1985 împlinirea a 40 de ani de la victoria împotriva Germaniei naziste, care a marcat încheierea celui de-al doilea război mondial, deschizând o nouă eră în viața Europei și a întregii lumi. Vom sărbători, de asemenea, un deceniu de la încheierea cu succes a Conferinței de la Helsinki și semnarea Actului final.

Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român a adoptat recent hotărârea de principiu privind acordul României cu prelungirea valabilității Tratatului de la Varșovia.

Prin inițiativele și propunerile vizând oprirea cursei înarmărilor și în primul rând a celor nucleare în Europa, prin acțiuni menite să contribuie la reluarea cursului destinderii, țările noastre își aduc contribuția la împlinirea aspirațiilor popoarelor noastre, ale tuturor popoarelor, de pace și colaborare.

Îmi exprim convingerea că schimbul tovarășesc de păreri, desfășurat într-o atmosferă de stimă și respect reciproc, va contribui la dezvoltarea colaborării dintre țările noastre, a conlucrării dintre statele europene, la făurirea unei Europe unite pe baza respectării orânduirilor sociale, a dreptului fiecărui popor de a-și alege orânduirea pe care o dorește fără nici un amestec din afară, a unei Europe a păcii și colaborării. Totodată, va constitui un nou prilej de a impulsiona activitatea noastră comună pentru o politică de pace și destindere, pentru oprirea cursei înarmărilor și, în primul rând a înarmărilor nucleare, pentru oprirea acumulării de noi arme nucleare, pentru trecerea la reducerea celor existente și pentru eliberarea continentului de orice arme nucleare, pentru a înlătura pericolul unei catastrofe atomice.

Vă mulțumesc pentru atenție.

AMAE, Problema 241. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 3-4 decembrie, Berlin, vol. II, f. 5-20.

5. 4 decembrie 1984, Berlin. Comunicatul ședinței CMAE referitor la măsurile de răspuns ale Uniunii Sovietice și ale statelor membre ale Tratatului de la Varșovia privind amplasarea rachetelor americane cu rază medie de acțiune în unele țări vest-europene membre ale NATO; decizia Consiliului Uniunii Europene Occidentale de a anula interdicția ca RFG să producă rachete cu rază lungă de acțiune și bombardiere cu destinație strategică; oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare.

Proiect negociat

( ) texte propuse de delegația română

(( )) texte propuse de alte delegații

Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor
participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 3-4 decembrie, la Berlin, a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au participat: Petăr Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, Bohuslav Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, Oskar Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, Stefan Olszowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, Ștefan Andrei, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, Péter Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, Andrei Gromîko, prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri al URSS, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

1. Miniștrii au acordat atenția principală situației din Europa în contextul general al situației internaționale. S-a relevat că evenimentele din ultimul timp confirmă pe deplin justetea aprecierilor și concluziilor colective privind evoluția problemelor europene și situației în lume cuprinse în Declarația politică de la Praga din 5 ianuarie 1983, Declarația comună de la Moscova din 28 iunie 1983 și în Declarația țărilor membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc din 14 iunie 1984.

Participanții la ședință au exprimat îngrijorarea în legătură cu încordarea periculoasă care se menține în Europa și în lume.

Situația din Europa s-a agravat ca rezultat al continuării amplasării rachetelor americane cu rază medie de acțiune în unele țări vest-europene membre ale NATO, ceea ce a deschis o nouă fază, deosebit de periculoasă, a cursei înarmărilor pe continent. Aceasta a determinat Uniunea Sovietică și unele țări socialiste să adopte o serie de măsuri de răspuns.

Participanții la ședință au subliniat, de asemenea, pericolul pe care îl reprezintă pentru pace și securitate concepțiile ce pun în discuție frontierele existente între statele europene, orânduirea social-politică a acestora, precum și alte realități teritorial-politice statornicite după cel de-al doilea război mondial. Frontierele postbelice din Europa sunt de neclintit. Activizarea forțelor revanșarde din RFG și sprijinirea revanșismului, oriunde s-ar manifesta, dăunează climatului politic din Europa, înțelegerii între popoarele europene. Provoacă o serioasă îngrijorare recenta hotărâre a Consiliului Uniunii Europene Occidentale privind anularea interdicției ca RFG să producă rachete cu rază lungă de acțiune și bombardiere cu destinație strategică.

Statele reprezentate la ședință au exprimat îngrijorarea în legătură cu intensificarea de către cercurile imperialiste a politicii de forță și dictat, escaladarea fără precedent a cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare, creșterea pericolului catastrofei nucleare, producerea și acumularea de noi tipuri de arme nucleare tot mai distrugătoare, doctrinele militare periculoase care pornesc de la posibilitatea declanșării unui război nuclear, lansarea în producție a unor sisteme noi de arme convenționale care, prin puterea lor de distrugere, se apropie de armele de nimicire în masă. SUA și unii din aliații acestora nu ascund ei înșiși că, prin acțiunile lor, urmăresc să obțină supremația militară.

Agravarea situației determină creșterea îngrijorării popoarelor din Europa și de pe alte continente. Ele se manifestă activ împotriva pericolului războiului nuclear, pentru oprirea cursei înarmărilor și însănătoșirea climatului internațional. O mărturie elocventă în acest sens o constituie mișcările antirăzboinice de masă din Europa și alte zone din lume.

Statele reprezentate la ședință se pronunță pentru ca în raporturile dintre state să fie respectate cu strictete principiile independenței și suveranității naționale, inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale, neamestecului în treburile interne, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, soluționării pașnice pe calea tratativelor a tuturor problemelor litigioase dintre state și a celorlalte principii fundamentale ale relațiilor internaționale.

2. Statele reprezentate la ședință consideră că problema fundamentală a epocii contemporane este oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând la dezarmare nucleară. Este necesar, până nu este prea târziu, să se facă totul pentru a se trece la reducerea pericolului de război, readucerea relațiilor internaționale pe calea destinderii și colaborării dintre state pe bază de egalitate și avantaj reciproc.

Există posibilități pentru a schimba în bine situația. Se impune în acest scop trecerea la o politică realistă și la conlucrarea efectivă în vederea soluționării problemelor cu care se confruntă popoarele din Europa și de pe alte continente. Sunt necesare negocieri serioase de la egal la egal între state, indiferent de sistemul social, în cadrul cărora părțile să dea dovadă de înaltă răspundere și să acționeze pentru a se ajunge la rezultate pozitive. În ceea ce le privește, statele socialiste participante la Tratatul de la Varșovia sunt gata să se angajeze în astfel de negocieri. Ele insistă pentru organizarea acestora și pentru realizarea de înțelegeri bazate pe principiul egalității și securității egale. Propunerile pe care le-au prezentat pentru oprirea cursei înarmărilor și preîntâmpinarea războiului rămân în vigoare.

În același timp, statele participante la Tratatul de la Varșovia subliniază că ele nu tind să obțină supremația militară și nu vor admite supremația militară asupra lor. Ele se pronunță pentru asigurarea echilibrului de forțe la nivelul cel mai scăzut.

3. Statele reprezentate la ședință salută înțelegerea la care s-a ajuns între Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii privind organizarea de negocieri asupra întregului ansamblu de probleme referitoare la armele nucleare și cosmice și îi acordă o mare importanță. Statele participante la Tratatul de la Varșovia se

pronunță pentru definirea clară, de la început, a tematicii și obiectivelor acestor negocieri, care trebuie să ducă la întărirea stabilității strategice, preîntâmpinarea militarizării spațiului cosmic, diminuarea pericolului unui război nuclear în Europa și în lume, prin reducerea armelor nucleare, atât a celor strategice, cât și a celor cu rază medie de acțiune, până la lichidarea completă a armelor nucleare

4. În condițiile actuale, interesele vitale ale tuturor popoarelor europene impun să se acționeze pentru oprirea acumulărilor de noi arme pe continentul european, pentru reducerea lor radicală până la eliberarea totală a Europei de armele nucleare, atât cu rază medie, cât tactice. Este necesar să nu se întreprindă nici o acțiune îndreptată spre obținerea superiorității militare a unei părți asupra celeilalte.

Având în vedere amenințarea pe care o reprezintă cursa înarmărilor nucleare din Europa pentru toate popoarele europene, statele reprezentate la ședință consideră necesar ca toate statele continentului, în primul rând statele membre ale NATO și cele participante la Tratatul de la Varșovia să contribuie activ la eforturile îndreptate spre eliminarea pericolului unui război nuclear.

În legătură cu aceasta, ele au subliniat marea răspundere care revine, pentru soarta păcii în Europa și în lume, statelor pe teritoriul cărora se amplasează sau se are în vedere amplasarea de rachete nucleare cu rază medie de acțiune.

Participanții la ședință susțin activ eforturile îndreptate spre crearea de zone denuclearizate în Balcani, în nordul Europei, precum și în alte regiuni ale continentului.

Statele reprezentate la ședință se pronunță pentru realizarea în cel mai scurt timp a unui acord la negocierile de la Viena privind reducerea reciprocă a forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală. Propunerile țărilor socialiste participante direct la negocieri constituie o bază bună pentru un asemenea acord.

Ele reamintesc propunerile pe care le-au adresat statelor membre ale NATO privind eliberarea Europei de arma chimică, înghețarea și reducerea cheltuielilor militare și încheierea unui tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice pe care le-au adresat statelor membre ale NATO și cheamă la începerea cât mai grabnică de negocieri concrete în aceste probleme.

Statele reprezentate la ședință relevă că evoluția lucrărilor Conferinței de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa reclamă trecerea urgentă la negocieri concrete. Ele se pronunță pentru desfășurarea acestor negocieri în spirit constructiv în vederea realizării de înțelegeri de substanță asupra unor măsuri complementare de întărire a încrederii și securității în Europa, atât cu caracter politic și juridic, cât și militar. Aceste înțelegeri trebuie să aibă la bază egalitatea în drepturi, reciprocitatea și echilibrul, respectarea egală a intereselor de securitate ale tuturor statelor participante și să ducă la diminuarea pericolului de război și reducerii încordării militare.

La ședință, statele participante la Tratatul de la Varșovia au subliniat că ele s-au pronunțat și se pronunță pentru continuarea și aprofundarea procesului general-european, pentru destindere, întărirea securității și dezvoltarea colaborării în Europa, pe baza stabilită prin Actul Final de la Helsinki.

5. Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră imperios necesar să se adopte măsuri concrete, eficiente pentru preîntâmpinarea unui război nuclear, limitarea și reducerea armamentelor nucleare până la lichidarea lor completă.

Ca un prim pas în această direcție, ele propun înghețarea calitativă și cantitativă a armamentelor nucleare și așteaptă un răspuns la această propunere din partea țărilor NATO. Ele relevă disponibilitatea Uniunii Sovietice de a întreprinde un asemenea pas împreună cu SUA, ca exemplu pentru celelalte puteri nucleare.

Statele reprezentate la ședință se pronunță, de asemenea, pentru încheierea grabnică a unui tratat privind interzicerea totală și generală a experiențelor cu arma nucleară și organizarea în acest scop de negocieri corespunzătoare.

Făcând aceste propuneri, ele pornesc de la faptul că acumularea și perfecționarea în continuare a armelor nucleare sunt nu numai periculoase, ci și iraționale.

Participanții la ședință cheamă cu insistență statele posesoare de arme nucleare, care nu au făcut încă aceasta, să-și asume angajamentul de a nu folosi primele aceste arme. Ei consideră necesar ca toate statele nucleare să facă totul pentru prevenirea războiului nuclear. Obiectul principal al politicii lor externe, al acțiunilor lor practice, trebuie să devină eliberarea popoarelor de pericolul nuclear.

Statele reprezentate la ședință evidențiază faptul că militarizarea spațiului cosmic, în cazul în care nu ar fi preîntâmpinată, va spori considerabil riscul declanșării unui război nuclear, va atrage după sine o creștere fără precedent a cursei înarmărilor nucleare. Ele se pronunță cu fermitate pentru preîntâmpinarea militarizării cosmosului, încetarea oricăror acțiuni care au drept scop extinderea cursei înarmărilor în spațiul cosmic, pentru folosirea acestuia exclusiv în scopuri pașnice, ca un bun al întregii omeniri, pentru soluționarea radicală a acestor probleme prin încheierea cât mai grabnică atât în cadrul bilateral, cât și multilateral, a unor acorduri internaționale sub un control eficient. A fost exprimată speranța că toate statele, în primul rând cele care posedă tehnică spațială, vor înțelege că trebuie să acționeze pentru preîntâmpinarea militarizării cosmosului. S-a evidențiat rolul care revine Organizației Națiunilor Unite în rezolvarea acestor probleme.

Miniștrii s-au pronunțat pentru negocieri concrete în toate problemele care fac obiectul Conferinței de dezarmare de la Geneva în vederea realizării de acorduri efective în cadrul acestui forum internațional. Ei consideră că, printr-o atitudine constructivă a țărilor participante la conferință se poate ajunge la elaborarea într-un termen scurt a Convenției privind interzicerea și lichidarea armelor chimice.

6. Pronunțându-se cu consecvență pentru creșterea rolului ONU în menținerea păcii și întărirea securității internaționale, statele reprezentate la ședință au pus în centrul atenției celei de-a 39-a sesiuni a Adunării Generale a ONU probleme fundamentale ale relațiilor internaționale actuale. Ele reamintesc propunerile pe care le-au prezentat la ONU pentru oprirea cursei înarmărilor și dezarmare, în primul rând dezarmare nucleară, reglementarea prin negocieri a focarelor de criză și conflict în diverse zone ale lumii, instaurarea unei noi ordini economice internaționale,

împotriva politicii de amestec în treburile interne ale statelor, a oricăror acțiuni de subminare a sistemului social-politic din alte state. Ele au subliniat că recurgerea la limitări discriminatorii și relațiile economice și la orice alte forme de presiune contravine principiilor de bază ale relațiilor dintre state.

Statele reprezentate la ședință condamnă politica imperialistă de forță și exprimă solidaritatea și sprijinul lor față de popoarele care luptă pentru libertate, întărirea independenței și progres social-economic.

Ele relevă rolul important al mișcării țărilor nealiniat în lupta pentru înlăturarea pericolului de război, oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, pentru îmbunătățirea relațiilor politice și economice internaționale, împotriva oricăror forme de dominație și exploatare.

7. Miniștrii Afacerilor Externe au procedat la un schimb de păreri în legătură cu apropiata aniversare a 40 de ani de la victoria asupra fascismului. Ei au exprimat convingerea că popoarele și guvernele au datoria de a marca această dată memorabilă prin intensificarea eforturilor în vederea menținerii și întăririi păcii generale.

8. Miniștrii Afacerilor Externe au subliniat importanța Tratatului de la Varșovia ca instrument eficient al asigurării securității statelor participante, al elaborării și înlăturării în comun a politicii lor externe iubitoare de pace, ca factor important al menținerii și întăririi păcii în Europa, îndeosebi în actuala situație internațională complicată.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia s-a desfășurat într-o atmosferă de colaborare și deplină înțelegere.

Următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia va avea loc în iunie 1985, la Varșovia.

AMAE, Problema 241. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 3-4 decembrie, Berlin. Documente, vol. III, f. 1-11.

6. 4 decembrie 1984, Berlin. Protocolul a celei de-a 11-a ședințe a CMAE referitor la calendarul reuniunii, ordinea de zi, acțiunile consacrate celei de-a 30-a aniversări a Tratatului de la Varșovia (plus anexa); înființarea unei grupe de experți pentru prelungirea valabilității tratatului.

Protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Cea de-a 11-a ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a avut loc la Berlin, în zilele de 3-4 decembrie 1984.

Ședința din 3 decembrie a fost deschisă de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, O. Fischer, care a rostit un cuvânt introductiv. Lucrările ședinței au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, P. Várkonyi. Au luat cuvântul miniștrii Afacerilor Externe ai Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, A.A. Gromîko, Republicii Populare Polone, St. Olszowski, Republicii Socialiste Cehoslovace, B. Chnoupek, Republicii Populare Bulgaria, P. Mladenov.

Lucrările ședinței din 4 decembrie au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, O. Fischer. Au luat cuvântul miniștrii Afacerilor Externe ai Republicii Populare Ungare, P. Várkonyi, Republicii Socialiste România, Șt. Andrei, Republicii Democrate Germane, O. Fischer.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a fost închisă de O. Fischer.

La 4 decembrie, miniștrii Afacerilor Externe au fost primiți de tovarășul Erich Honecker, secretar general al Comitetului Central al Partidului Socialist Unit din Germania, președintele Consiliului de Stat al Republicii Democrate Germane.

2. La ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe atenția principală s-a acordat situației din Europa în contextul general al situației internaționale.

În urma schimbului de vederi s-a adoptat un comunicat care se dă publicității.

Potrivit procedurii adoptate, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane va asigura difuzarea comunicatului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, ca document oficial al Organizației Națiunilor Unite, și îl va aduce la cunoștința guvernelor tuturor statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și participanților la Conferința pentru dezarmare de la Geneva.

3. A avut loc un schimb de păreri și informații privind problema desfășurării de acțiuni în 1985, în legătură cu aniversarea a 30 de ani a Tratatului de la Varșovia. Au fost adoptate însemnări de protocol (anexă).

4. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe recomandă să se continue activitatea grupului de lucru, la nivel de experți, la Varșovia, în scopul convenirii cât mai curând posibil a proiectului de protocol de prelungire a valabilității Tratatului de la Varșovia.

5. A fost realizată înțelegerea de a se organiza în măsura necesității, la începutul anului 1985, la Berlin, o întâlnire consultativă de lucru a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru un schimb de păreri și informații privind problemele legate de activitatea Conferinței pentru măsuri de întărire a securității și dezarmare în Europa.

Data concretă a întâlnirii va fi convenită de către Ministerul Afacerilor Externe al RD Germane cu Ministerele Afacerilor Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

6. A fost realizată înțelegerea de a se organiza, la Berlin, o întâlnire a adjuncților Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

pentru un schimb de păreri privind probleme actuale ale Asiei, Africii și Americii Latine.

7. A fost realizată înțelegerea privind constituirea unui grup de lucru la nivel de experți pentru pregătirea unui Apel al statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problema creării de zone denuclearizate în Europa.

Lucrările grupului se vor desfășura la Sofia. Problemele organizatorice (data sesiunilor, ordinea de lucru etc.) vor fi convenite de Ministerele Afacerilor Externe ale Republicii Populare Bulgaria cu Ministerele Afacerilor Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia. Grupul va prezenta un raport despre rezultatele activității sale ședinței următoare a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ce va avea loc la Varșovia.

8. S-a realizat înțelegerea de a se ține periodic consfătuiri de experți pe tematica Conferinței de dezarmare de la Geneva. Astfel de consfătuiri vor avea loc, pe rând, în statele aliate. Problemele organizatorice legate de acestea (datele și locul desfășurării consfătuirilor, modul de lucru etc.) vor fi convenite pe canale diplomatice între Ministerele Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

9. La ședință a fost adoptat prezentul protocol care nu se publică.

Berlin, 4 decembrie

Prezentul protocol a fost certificat de reprezentanții în Secretariatul Unit ai:

Republicii Populare Bulgaria

Republicii Socialiste Cehoslovacia

Republicii Democrate Germane

Republicii Populare Polone

Republicii Socialiste România

Republicii Populare Ungare

Republicii Republicilor Sovietice Socialiste

[Anexa la punctul 3 al protocolului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 3-4 decembrie, Berlin]

Însemnări la protocol

1. S-a realizat înțelegerea ca, în cadrul lucrărilor Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, care va avea loc la Varșovia, în iunie 1985, să se desfășoare o ședință festivă.

2. S-a recomandat:

- să se propună parlamentelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia desfășurarea la Budapesta a unei întâlniri a reprezentanților acestor parlamente cu prilejul aniversării a 30 de ani a Tratatului de la Varșovia;
- să se desfășoare o conferință științifică, la Moscova, consacrată aniversării a 30 de ani a Tratatului de la Varșovia;

- să se editeze în fiecare stat participant la Tratatul de la Varșovia o culegere de documente ale Tratatului de la Varșovia.

Fiecare stat participant la Tratatul de la Varșovia va hotărî asupra participării sale la diferite acțiuni.

3. Participanții la ședință au informat despre acțiunile pe plan național, consacrate aniversării a 30 de ani a Tratatului de la Varșovia.

AMAE, Problema 241. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 3-4 decembrie, Berlin, vol. III, f. 21-25.

7. [...] decembrie 1984, București. Informare a MAE referitoare la reacțiile oficiale înregistrate în diverse capitale ca urmare a difuzării comunicatului ședinței CMAE de la Berlin; relevarea importanței discuțiilor dintre ministrul Afacerilor Externe al URSS, A.A. Gromîko, și secretarul de Stat american, G. Shultz, de la Geneva, în problemele dezarmării nucleare; noi perspective pentru detensionarea relațiilor internaționale.

Informare cu privire la reacțiile oficiale înregistrate până acum asupra ședinței de la Berlin a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Comunicatul a fost înmănat oficial de ambasadorii RDG tuturor statelor socialiste care nu sunt membre ale Tratatului de la Varșovia, tuturor statelor CSCE, secretarului general al ONU, predat la Conferința de la Stockholm și negocierilor de la Viena, iar ca document oficial la ONU, la New York și Geneva.

RDG a transmis Comunicatul ședinței miniștrilor de Externe, unor politicieni, personalități ai vieții publice și organizații obștești din alte state și a informat opinia publică despre conținutul său. RDG va continua schimbul de păreri asupra acestui lucru.

Luările de poziție de care dispunem demonstrează că rezultatele ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe s-au bucurat de un viu interes internațional. Atenție deosebită s-a acordat declarațiilor cu privire la discuțiile planificate să aibă loc între miniștrii de Externe ai URSS și SUA la Geneva, ca și cu privire la posibilitatea îmbunătățirii situației internaționale.

2. În statele socialiste care nu sunt membre ale Tratatului de la Varșovia s-a acordat atenție mare rezultatelor ședinței.

Marele Hural Popular al RPM a subliniat la cea de-a șasea sesiune a sa că sprijină fără rezerve rezultatele ședinței Comitetului.

Șeful Secției a IV-a a CC al PC din Vietnam a declarat că RS Vietnam a înregistrat cu mare satisfacție hotărârea principală privind menținerea coaliției

militare socialiste. Prin aceasta s-au spulberat iluziile dușmanului privind o slăbire posibilă a socialismului la scară mondială.

Ministrul de Externe în exercițiu al RPDC a apreciat ședința ca o contribuție importantă în direcția evitării pericolului unui război mondial și consolidării securității internaționale. În acest sens, a declarat că RPDC va întreprinde în continuare toate eforturile de sprijinire a statelor Tratatului de la Varșovia.

Primul adjunct al secretarului federal pentru Afacerile Externe al RSFI a declarat că Iugoslavia acordă o mare importanță ședinței. Comunicatul arată că statele Tratatului de la Varșovia continuă cursul lor de politică externă. RSFI consideră că este deosebit de important faptul că ședința sprijină intenția URSS de a purta negocieri complexe cu SUA.

3. Reprezentanți ai Ministerelor de Externe ale statelor NATO au salutat îndeosebi disponibilitatea statelor Tratatului de la Varșovia ca și cele declarate în legătură cu discuțiile Gromîko-Schultz de la Geneva. Statele NATO vest-europene au subliniat că pentru ele este deosebit de important ca înaintea sesiunii NATO să cunoască, prin Comunicatul de la Berlin, punctul de vedere oficial al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Comunicatul a fost apreciat ca fiind echilibrat și pozitiv. Miniștrii de Externe ai Belgiei, Italiei, Danemarcei și Portugaliei au declarat expres că ei vor acționa în direcția unui răspuns pozitiv din partea sesiunii NATO de la Bruxelles.

Directorul în exercițiu al Direcției Europa Centrală din cadrul Departamentului de Stat, Thompson, a apreciat că tonul Comunicatului privind dezvoltarea în continuare a dialogului Est-Vest este optimist. În ceea ce privește conținutul documentului el s-a limitat la observația că guvernul SUA pornește de la faptul că sesiunea Consiliului NATO va da un răspuns constructiv la ședința Miniștrilor de Externe ai statelor Tratatului de la Varșovia.

Adjunctul subsecretarului de Stat, Goodall, a arătat că Marea Britanie împărtășește îngrijorarea exprimată în Comunicat cu privire la situația internațională și nu vede dificultăți de a se alătura scopurilor enunțate de statele Tratatului de la Varșovia. Probleme există numai atunci când este vorba de realizarea lor. Lipsește încrederea reciprocă și este deosebit de dificil să se constate dacă există echilibru militar.

Marea Britanie este împotriva confruntării și speră la un curs pozitiv al discuțiilor Gromîko-Schultz de la Geneva.

Reprezentanți oficiali ai guvernului RFG apreciază că ședința semnalizează disponibilitatea de negocieri. RFG a înregistrat tonul pozitiv de bază al Comunicatului și salută aprecierea că o schimbare spre bine în relațiile internaționale este posibilă. Această schimbare în raportul Est-Vest ar fi facilitată dacă s-ar fi renunțat să fie atacat „revanșismul care chipurile ar exista” în RFG.

Ministrul Federal Schäuble a declarat că guvernul RFG sprijină aprecierea ședinței privind posibilitatea unei evoluții pozitive în relațiile Est-Vest. Este salută și împărtășită disponibilitatea de dialog. În ceea ce privește propunerile statelor Tratatului de la Varșovia, Schäuble și-a exprimat speranța că negocierile

care vor avea loc la Geneva între URSS și SUA le vor da un răspuns. RFG sprijină negocierile pentru ca procesul de promovare a încrederii să continue.

Adjunctul ministrului de Externe al Danemarcei și-a exprimat satisfacția cu privire la tonul moderat, constructiv al Comunicatului. Este de așteptat ca sesiunea NATO să răspundă în același fel. S-a luat la cunoștință cu satisfacție de disponibilitatea URSS de a purta negocieri complexe cu SUA.

Împiedicarea militarizării cosmosului constituie și în concepția Danemarcei problema cheie care este rezolvabilă dacă ambele părți o tratează realist. Partea daneză acordă importanță realizării de progrese la Geneva și Stockholm. Trebuie să se plece de la luarea în considerare a intereselor de securitate, îndreptățite ale tuturor părților, și de la raportul existent între încrederea politică și cea militară.

Din partea **Francei** nu există încă luări de poziție oficiale cu privire la conținutul Comunicatului.

Reprezentanții francezi au luat la cunoștință cu mare atenție de înțelegerea URSS–SUA. S-a subliniat cerința ca țelurile și problemele negocierilor să fie stabilite clar de la început. Acestea ar trebui să fie orientate spre consolidarea stabilității strategice, împiedicarea militarizării cosmosului, ca și reducerea armelor nucleare strategice și cu rază medie de acțiune.

Aceste declarații sunt apreciate ca fiind principalul rezultat al ședinței. S-a accentuat în mod deosebit faptul că s-ar fi renunțat la cerința ca rachetele SUA cu rază medie de acțiune să fie retrase din Europa occidentală înaintea „reluării” negocierilor.

Deputați **belgieni** au salutat disponibilitatea declarată în comunicat a statelor Tratatului de la Varșovia de a se ajunge la rezultate de dezarmare concrete.

Au fost scoase în evidență declarațiile că noile negocieri URSS–SUA ar trebui să servească stabilizării echilibrului strategic, împiedicării militarizării cosmosului, reducerii nivelului confruntării nucleare, prin reducerea armelor nucleare – atât strategice, cât și cu rază medie de acțiune – până la lichidarea totală a armelor nucleare.

Cadre cu funcții de conducere din MAE **italian** au apreciat Comunicatul ședinței ca principal pozitiv. Prin aceasta calea pentru un dialog Est-Vest – chipurile blocat până acum de țările socialiste – este liberă. Ca element principal al Comunicatului este relevat sprijinul celorlalte state ale Tratatului de la Varșovia pentru tratativele URSS–SUA. De aceasta nu se leagă însă așteptări prea mari. Din partea Italiei s-a declarat că staționarea rachetelor americane cu rază medie de acțiune să fie continuată atâta timp cât nu există nici o șansă pentru încheierea cu succes a tratativelor URSS-SUA. În ceea ce privește propunerile statelor Tratatului de la Varșovia, Italia arată un interes neschimbat față de împiedicarea militarizării cosmosului. Față de celelalte propuneri, nu există în continuare nici o reacție.

Ministrul de Externe al Luxemburgului și-a exprimat speranța că climatul internațional se va îmbunătăți. În prezent, ar exista premise pozitive pentru începerea unui dialog privind măsuri de destindere și de dezarmare. El speră că sesiunea Consiliului NATO va da semnale pozitive pentru normalizarea raporturilor Est-Vest.

4. Din partea **statelor neutre și nealiniat din cadrul CSCE** s-a recunoscut că statele Tratatului de la Varșovia sunt pregătite pentru o cotitură reală în relațiile Est-Vest. De aceasta se leagă speranța că acum poate fi stimulat dialogul pozitiv și că acesta se va răsfrânge pozitiv asupra Conferinței de la Stockholm și a celorlalte tratative.

Ministrul de Externe în exercițiu al **Spaniei** a declarat, referindu-se la Comunicat, că Spania este pregătită permanent pentru un dialog deschis și va sprijini toate propunerile care servesc pe o perioadă îndelungată menținerii păcii, reducerii confruntării militare și dezvoltării colaborării.

Secretarul diplomatic al ministrului de Externe al Elveției, Jaccard, a arătat la înmânarea Comunicatului că Elveția privește cum mare îngrijorare evoluția situației internaționale. El a arătat că Elveția, în cazul unui război nuclear, este și mai lipsită de apărare decât statele nealiniat. A apreciat ca deosebit de importantă împiedicarea înarmării cosmosului și disponibilitatea pentru tratative. Elveția va face tot ceea ce îi stă în putință pentru a promova reîntoarcerea la destindere și reluarea convorbirilor de dezarmare. Apropiatele convorbiri Gromîko–Shultz de la Geneva sunt privite ca un început plin de speranță al contactelor între URSS și SUA. Elveția își concentrează în prezent acțiunile sale politico-diplomatice în special asupra obținerii de rezultate la tratativele de la Stockholm și consideră că există premise în acest sens.

Ministrul de Externe al **Suediei** a apreciat disponibilitatea pentru tratative și și-a exprimat speranța că dialogul se va înviora și va duce la rezultate concrete.

Ministrul de Externe al Austriei, primind Comunicatul, a arătat că salută inițiativa URSS vizând noi tratative cu SUA. S-a pronunțat hotărât împotriva militarizării cosmosului. Prin formarea de grupe de lucru la Stockholm s-a făcut un important pas pentru a se ajunge la tratative concrete.

Directorul general în exercițiu al Ministerului de Externe al **Ciprului** a caracterizat sesiunea ca o expresie a eforturilor serioase ale statelor Tratatului de la Varșovia vizând slăbirea tensiunilor internaționale și asigurarea păcii. El a subliniat îndeosebi importanța apropiatelor tratative URSS–SUA care permit să se spere că se va face un pas înainte pe calea destinderii.

5. **Secretarul general al ONU** a apreciat Comunicatul ca un document important care cuprinde problemele fundamentale ale situației internaționale actuale și a exprimat satisfacția că propunerile statelor Tratatului de la Varșovia, îndeosebi cele privind împiedicarea unui război nuclear, sunt în concordanță cu eforturile ONU și pentru faptul că se subliniază în mod corespunzător rolul ONU.

6. Reprezentanți ai Ministerelor de Externe din țări nealiniat relevă îndeosebi abordarea constructivă a statelor Tratatului de la Varșovia vizând reducerea pericolului care rezultă pentru pace din confruntare. Au fost apreciate în mod expres pasajele din Comunicat care se referă la pericolele rezultate din continuarea cursei înarmărilor precum și cele care cuprind disponibilitate pentru un dialog serios privind problemele cele mai stringente ale asigurării păcii în scopul reîntoarcerii la destindere. Sprijinul pentru țările în curs de dezvoltare în special

pentru crearea unei noi ordini economice internaționale și respingerea măsurilor de constrângere economică vizând obiective politice a fost primit cu atenție deosebită.

Reprezentanți ai guvernului **Indiei** și-au exprimat satisfacția față de abordarea constructivă de către statele Tratatului de la Varșovia a reducerii pericolului rezultând din confruntare. Pornind de la aprecierea că există posibilitatea unei schimbări spre bine, India consideră convorbirile între Gromîko–Shultz ca un pas important în această direcție.

Tendința promovată de SUA de a schimba echilibrul militar în favoarea imperialismului limitează totuși acest proces. India se străduiește să-și aducă o contribuție la destinderea situației. Comunicatul ședinței evidențiază identitatea, respectiv, marea asemănare a multor poziții în această luptă.

AMAE, Problema 241. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 3-4 decembrie, Berlin, vol. I, f. 189-166 (numerotare inversă).

8. 6 decembrie 1984, București. Sinteza a discuțiilor purtate în cadrul ședinței CMAE de la Berlin, din 3-4 decembrie, privind evoluția raporturilor sovieto-americe; liniile de politică externă ale Uniunii Sovietice; relațiile statelor Tratatului de la Varșovia cu RFG; aniversarea a 30 de ani de la înființarea Alianței.

Informare CMAE, 3-4 decembrie 1984, în forma în care a fost prezentată
tovarășului ministru Ștefan Andrei

1. Potrivit acordului între statele participante, tema întâlnirii a fost „situația din Europa, în contextul situației internaționale”, cum se menționează și în Comunicatul dat publicității. Totuși, proiectul de comunicat atât prin structură, cât și prin modul de tratare, pune în centrul atenției probleme ale raportului de forțe în lume, prin prisma raporturilor sovieto–americane (cosmosul, echilibrul strategic, încetarea experimentelor cu arma nucleară, nefolosirea primului a armei nucleare, norme de conduită ale puterilor nucleare și altele), cu accent pe aprecierea că Statele Unite poartă întreaga răspundere pentru continuarea cursei înarmărilor și înrăutățirea situației internaționale. Problemele europene nu numai că erau foarte restrâns tratate, dar, în același timp, erau și dispersate în locuri diferite ale celei de-a doua părți a textului, ca elemente subordonate abordării globale.

Despre rachetele cu rază medie de acțiune se amintea numai în contextul evidențierii înrăutățirii situației, fără ca această problemă să mai fie abordată în partea din document privind măsurile. De asemenea, în formularea despre convorbirile sovieto-americe, ce urmează să aibă loc la Geneva, nu se făcea nici o referire la Europa și rachetele cu rază medie de acțiune, specificându-se numai

cosmosul, armele nucleare în general și echilibrul strategic între SUA și URSS.

Totodată, în proiect se utilizau expresii care aminteau de „războiul rece”.

Pornind de la ideile formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în Raportul prezentat la Congresul al XIII-lea al PCR și de la mandatul primit, delegația română a reușit să obțină oglindirea corespunzătoare în Comunicat a pozițiilor țării noastre privind situația în Europa și în lume. A fost schimbată însăși structura textului, pe primul plan punându-se rachetele cu rază medie de acțiune. Problemele europene au fost grupate compact și tratate în mod corespunzător, atât în partea preambulară, cât și în prezentarea măsurilor. Formularea despre negocierile sovieto-americane a fost completată cu referiri la Europa și rachetele cu rază medie de acțiune.

Pe baza indicațiilor primite de la tovarășul Nicolae Ceaușescu, delegația română a insistat și până la urmă a reușit să obțină prevederea clară a necesității **opririi** acumulărilor de noi arme nucleare pe continent, **reducerii** radicale a acestor arme și **eliberării** complete a Europei de armele nucleare, atât cu rază medie de acțiune, cât și tactice. De asemenea, s-a reușit reflectarea corespunzătoare a pozițiilor României privind **participarea** tuturor statelor europene, în primul rând a celor din NATO și Tratatul de la Varșovia, la eforturile îndreptate spre eliminarea pericolului unui război nuclear, precum și **răspunderea** statelor pe teritoriul cărora se amplasează sau se are în vedere amplasarea de noi arme nucleare pe continent.

S-a introdus un paragraf privind respectarea cu strictețe în raporturile dintre state a principiilor independenței și suveranității naționale, inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale, neamestecului în treburile interne, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, soluționării pe cale pașnică, prin tratative, a tuturor problemelor litigioase dintre state. Au fost contracarate încercările de diminuare a importanței acestor principii și de restrângere a aplicabilității lor.

Au fost îmbunătățite, în lumina pozițiilor noastre, formulările privind zonele denuclearizate, negocierile de la Viena, Conferința de la Stockholm, Conferința de dezarmare de la Geneva.

Au fost reafirmate propunerile țărilor participante la negocieri directe cu țările NATO privind eliminarea armelor chimice, înghețarea și reducerea cheltuielilor militare și încheierea unui tratat de nerecurgere la forță.

Tratarea cosmosului, care ocupă mai mult de o pagină, a fost redusă la o treime și s-a asigurat o formulare corespunzătoare, reflectându-se pozițiile exprimate la Congresul partidului în raportul prezentat de tovarășul secretar general.

Au fost eliminate formulările unilaterale privind responsabilitatea pentru intensificarea cursei înarmărilor și impasul la diferite negocieri și s-a asigurat, în întregul text, o tratare sobră, fără etichetări și expresii ale războiului rece (terorism de stat, diversiuni ideologice și propagandistice, război psihologic). S-a reușit, de asemenea, scoaterea din text a referirilor la stabilirea de „norme de conduită” pentru puterile nucleare, altele decât principiile democratice ale relațiilor internaționale.

S-a convenit organizarea, în continuare de consultări la nivel de lucru pe problemele Conferinței de la Stockholm și Comitetului de dezarmare de la Geneva, precum și în cadrul unui grup de lucru, pentru elaborarea unui Apel în problema zonelor denuclearizate.

3. Din cuvântările rostite în cadrul ședinței, din convorbirile cu Gromîko și cu adjunctul ministrului de Externe sovietic, precum și din discuțiile care au avut loc pentru elaborarea Comunicatului a reieșit că pentru URSS problema cheie în următoarele negocieri o constituie prevenirea demilitarizării cosmosului, și în acest cadru preîntâmpinarea realizării proiectelor americane privind armele antisatelit, precum și „consolidarea” echilibrului strategic. Despre rachetele cu rază medie, amplasate în Europa, Gromîko nici măcar nu amintit în cuvântul său. Delegația sovietică a încercat să justifice opoziția față de introducerea în comunicat a unor referiri clare la problema rachetelor cu rază medie în Europa prin aceea că în discuțiile preliminare dintre cele două mari puteri, aceste chestiuni „nu au fost amintite nici de o parte, nici de alta”, iar menționarea lor ar putea fi interpretată de americani ca o condiție pentru viitoarele negocieri. De asemenea, delegația sovietică a susținut ca formularea sa privind noile negocieri să rămână neschimbată, deoarece ea ar fi fost elaborată „împreună cu militarii, cu toate instituțiile interesate în purtarea negocierilor cu americanii”.

Sovieticii au subliniat în repetate rânduri că negocierile de la Geneva privind rachetele cu rază medie de acțiune sunt „moarte” și că recenta înțelegere cu americanii, la care s-a ajuns „la propunerea URSS”, se referă la negocieri principial noi, în cadrul cărora problemele armelor cosmice și ale celor nucleare – strategice și cu rază medie – „ar urma să fie negociate și soluționate în interdependența lor”.

A rezultat că sovieticii consideră existența armelor nucleare cu rază medie de acțiune în Europa ca un fenomen de durată, ca o problemă care nu poate fi rezolvată într-un termen scurt, fiind, în prezent, legată de celelalte categorii de arme nucleare: strategice și cosmice. În consecință, s-a renunțat la cerința eliminării noilor rachete americane din Europa, vorbindu-se de reducerea lor, în contextul reducerii în general a armelor nucleare în lume.

În legătură cu aceasta, a atras atenția remarca făcută de E. Honecker, la primirea miniștrilor de Externe, că grupele de rachetiști sovietici „s-au instalat cu familiile și se simt bine”.

Totodată, când se pronunță pentru înghețarea cantitativă și calitativă a armelor nucleare, sovieticii au în vedere numai nivelul strategic mondial și nu includ în acest concept și rachetele cu rază medie. În discuțiile asupra proiectului de comunicat ei au invocat, în această privință, argumentul că, în aplicarea contramăsurilor se află circa șase luni în urma americanilor și au nevoie de un anumit timp pentru „redresarea lucrurilor”.

A. Gromîko, precum și miniștrii de Externe din alte state participante la Tratat, au subliniat importanța contramăsurilor, a poziției ferme adoptate de Uniunea Sovietică care, în concepția lor, au determinat presiuni din partea aliaților SUA în favoarea începerii de negocieri cu URSS, o stimulare a mișcărilor pentru

pace din țările occidentale și, în final, acceptarea începerii de noi negocieri de către SUA. Reluând și dezvoltând această idee, ministrul de Externe bulgar a subliniat că, în anii care vin, împiedicarea americanilor să obțină superioritatea militară va cere din partea statelor membre ale Tratatului de la Varșovia eforturi și mai mari. Atât A. Gromîko, cât și alți miniștri de Externe au subliniat că în politica Washingtonului nu s-a schimbat nimic, SUA urmând în continuare cursul ruperii echilibrului militar-strategic.

Se poate aprecia că, în ceea ce privește rachetele cu rază medie de acțiune și, în general, viitoarele negocieri cu SUA, sovieticii susțin teze contradictorii și se situează pe poziții de expectativă. Această atitudine oarecum confuză a fost explicată prin faptul că nu știu încă „cu ce vor veni americanii: vor merge pe linia celor declarate a negocierilor serioase sau vor continua linia dură a escaladării necontrolate a înarmărilor”.

4. În prezentarea relațiilor cu țările vest-europene unele acuzații au fost aduse guvernului Kohl. Ministrul de Externe sovietic și alți vorbitori au subliniat că guvernul RFG reprezintă principalul promotor în Europa al cursului agresiv al politicii externe americane, că există o interdependență între amplasarea de rachete americane și tendințele de revanșism, care sunt sprijinite de guvernul Kohl.

Asupra relațiilor sovieto-chineze s-a referit, în termenii cunoscuți, numai ministrul de Externe sovietic.

Nici o delegație prezentă la ședință, cu excepția delegației române, nu s-a referit la problemele cu care se confruntă țările în curs de dezvoltare și la necesitatea soluționării acestora.

5. Toți ceilalți participanți la ședință s-au pronunțat pentru definitivarea protocolului privind prelungirea valabilității Tratatului de la Varșovia, astfel încât acesta să fie aprobat și semnat cu prilejul reuniunii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care avea loc la Sofia, în zilele de 15-16 ianuarie 1985.

A. Gromîko și ceilalți miniștri de Externe au subliniat necesitatea ca, în acțiunile din anul viitor ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, să se folosească din plin prilejul oferit de următoarele trei evenimente: aniversarea a 40 de ani de la victoria asupra fascismului, aniversarea a 30 de ani de la semnarea Tratatului de la Varșovia și aniversarea a 10 ani de la semnarea Actului final de la Helsinki.

În ceea ce privește aniversarea Tratatului de la Varșovia s-a convenit ca în cadrul lucrărilor Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe (Varșovia, iunie 1985), să aibă loc o ședință festivă. Toate celelalte acțiuni propuse de diferite țări participante au fost înscrise în anexa la Protocol, la propunerea delegației române, recomandări. Tot la propunerea delegației române s-a precizat că: „Fiecare stat participant la Tratatul de la Varșovia va hotărî asupra participării sale la diferite acțiuni”.

6. În actualele condiții, capătă o importanță excepțională apropiata reuniune a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia,

care trebuie să clarifice probleme de bază privind oprirea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri efective de dezarmare, în primul rând de dezarmare nucleară și, în mod deosebit, privind oprirea amplasării de noi arme nucleare în Europa, reducerea celor existente, până la eliberarea deplină a continentului de asemenea arme.

AMAE, Problema 241. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 3-4 decembrie, Berlin, vol. I, f. 183-188 .

**XXXI. ÎNTÂLNIREA DE LUCRU A ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR
AFACERILOR EXTERNE DIN STATELE PARTICIPANTE LA
TRATATUL DE LA VARȘOVIA ÎN LEGĂTURĂ CU NEGOCIERILE
SOVIETO-AMERICANE ÎN PROBLEMELE ARMELOR NUCLEARE
ȘI COSMICE DE LA GENEVA. 1 MARTIE 1985, MOSCOVA**

1. [...] *februarie 1985, București.* Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, cu ambasadorul URSS la București, E.M. Tiajelnikov, referitoare la organizarea la Moscova, la 1 martie, a unei întâlniri a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, privind problemele apărute în cadrul negocierilor sovieto-americe de la Geneva.

Ministerul Afacerilor Externe
nr. 1/405

Tovarășului Traian Pop
adjunct al ministrului

Notă de audiență

La 20 februarie 1985, Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit pe E.M. Tiajelnikov, ambasadorul URSS la București. Au fost prezenți E.I. Vorobiov, secretar I la ambasada sovietică și I. Ene, diplomat în MAE.

1. Din însărcinările conducerii sovietice, **E.M. Tiajelnikov** a comunicat că partea sovietică propune ca întâlnirea de lucru a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, în legătură cu apropiatele negocieri sovieto-americe de la Geneva, să aibă loc la Moscova în ziua de 1 martie 1985.

Delegația sovietică va fi condusă de C.M. Kornienko, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe.

Adjunctul ministrului Afacerilor Externe român este așteptat la Moscova la 28 februarie a.c., însoțit de 1-2 colaboratori. La întâlnire poate participa și ambasadorul T. Dudaș.

Se prevede ca întâlnirea respectivă să se desfășoare pe parcursul unei singure zile.

Ambasadorul sovietic a adresat rugămintea să fie informat în timp util despre componența delegației române și data sosirii acesteia la Moscova.

Răspunzând unor întrebări, Tiajelnikov a arătat că întâlnirea de lucru are ca temă „schimb de păreri în legătură cu noile negocieri sovieto-americe de la Geneva”.

Din câte cunoaște, se are în vedere ca C. Kornienko să prezinte, la început, o informare asupra problemei respective, urmând ca ceilalți adjuncți de miniștri să prezinte considerentele țărilor lor. Nu se prevede elaborarea nici unui document; se poate avea în vedere o scurtă știre de presă.

Constantin Oancea a mulțumit pentru informare și a spus că o va aduce de îndată la cunoștința conducerii noastre. A precizat că întâlnirea adjuncților de miniștri nu anulează valabilitatea propunerii conducerii PCR de a se organiza, la nivelul conducerilor de partid din țările participante la Tratatul de la Varșovia, o întâlnire multilaterală sau, dacă acest lucru nu este posibil, o întâlnire bilaterală. Precizarea respectivă se face tocmai pentru a se sublinia importanța deosebită pe care conducerea noastră o acordă acestei probleme. De aceea, sperăm că la mesajul tovarășului Nicolae Ceaușescu, adresat tovarășului Konstantin Cernenko, va fi dat un răspuns corespunzător.

2. E. Tiajelnikov a reînnoit rugămintea de a fi informat în legătură cu vizita în țara noastră a ministrului de Externe al Mozambicului, partea sovietică fiind interesată îndeosebi în a primi informații despre situația internă din această țară.

Audiența a durat 15 minute.

AMAE, Problema 124. 1985. Tratat Varșovia. Întâlnirea de lucru a adjuncților miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu negocierile sovieto-americe în problemele armelor nucleare și cosmice de la Geneva, Moscova, 1 martie 1985, f. 5-6.

2. [...] [februarie] 1985, București. Notă a MAE referitoare la problemele care vor fi abordate de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, la întâlnirea de la Moscova, din 1 martie; propuneri pentru: organizarea unei întâlniri la nivel înalt a statelor Tratatului de la Varșovia înainte începerii negocierilor de la Viena; cunoașterea inițiativelor sovietice; oprirea amplasării armelor nucleare odată cu începerea negocierilor sovieto-americe; înființarea unei comisii consultative; formularea unui program al statelor Tratatului pentru conferințele de la Geneva și Stockholm; propuneri pentru negocierile de la Viena.

Notă privind problemele care vor fi prezentate la întâlnirea de la Moscova a adjuncților miniștrilor [Afacerilor] Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, 1 martie a.c.

1. Am salutat înțelegerea la care s-a ajuns privind începerea noilor negocieri sovieto-americe.

2. Problemele care vor face obiectul negocierilor interesează toate țările noastre, au o importanță deosebită: de aceea am propus și insistăm pentru o

întâlnire la nivelul secretarilor Comitetelor Centrale și al miniștrilor de Externe încă înainte de începerea negocierilor de la Geneva.

Ar putea fi avută în vedere chiar o **întâlnire a primilor miniștri**: ca aliați, este necesar să ne consultăm pentru a ajunge la concluzii comune și a acționa ca negocierile să ducă rezultate pozitive. În trecut s-au făcut greșeli.

3. Întrucât problemele care vor fi discutate privesc toate țările alianței, am dori să cunoaștem:

– ce propuneri și inițiative concrete va prezenta Uniunea Sovietică la negocieri;

– în legătură cu cele trei grupe de probleme care se vor discuta la Geneva, noi considerăm că trebuie să se acționeze pentru soluționarea acestora, iar pe măsura ajungerii la înțelegeri într-un domeniu sau altul, să se încheie acordurile corespunzătoare, fără să aștepte până la soluționarea tuturor.

4. Este important și noi susținem că odată cu începerea negocierilor:

– să se oprească producerea și amplasarea de noi arme nucleare și orice acțiuni de militarizare a spațiului cosmic;

– să fie oprite amplasarea rachetelor nucleare americane cu rază medie de acțiune în unele țări vest-europene și contramăsurile nucleare ale Uniunii Sovietice;

– nu se poate concepe desfășurarea tratatelor și continuarea, în același timp, a programelor de amplasare de noi arme nucleare în Europa. Oprirea acestora, înghețarea lor la nivel actual, ar fi o dovadă a responsabilității și seriozității tratatelor, ar influența pozitiv rezultatul negocierilor.

5. Noi propunem și susținem ca în cadrul negocierilor de la Geneva să aibă **prioritate problemele privind oprirea amplasării rachetelor americane în Europa și a contramăsurilor sovietice.**

6. Reînnoim și susținem propunerea de a se constitui o **comisie consultativă a statelor participante la Tratatul de la Varșovia** în cadrul căreia țările noastre să discute, să exprime păreri și să contribuie la elaborarea de propuneri în problemele care fac obiectul acestor negocieri.

Ar fi posibil, de asemenea, și propunem ca țările noastre să-și desemneze reprezentanții speciali la Geneva care să se aple în contact cu conducerea delegației sovietice.

7. Este necesar ca statele europene să participe, într-o formă potrivită, la negocieri. Insistăm să cădem de acord pentru a se ajunge la o înțelegere între noi în legătură cu organizarea acestei întâlniri.

8. În același timp, se impune intensificarea activității consacrate dezarmării din diferite organisme și conferințe internaționale.

9. La Conferința de la Geneva este necesar ca țările noastre să acționeze cu mai multă hotărâre, să manifeste mai multă inițiativă pentru scoaterea acestora din impasul care persistă de mai mulți ani. În acest sens, propunem:

– să acționăm pentru crearea comitetelor speciale de negociere în problemele prioritare ale dezarmării nucleare, prevenirii riscului unui război nuclear și nemilitarizării spațiului cosmic;

- țările noastre să prezinte propuneri concrete de negociere cu privire la **oprirea producerii de noi arme nucleare și reducerea treptată a stocurilor existente** de asemenea arme până la eliminarea totală a armelor nucleare;
- să insistăm pentru reluarea negocierilor în cadrul Conferinței, **pentru încheierea unui Tratat de interzicere a tuturor experiențelor cu arma nucleară**;
- țările noastre să prezintă propuneri noi, de substanță, în vederea trecerii la negocieri concrete asupra unor **măsuri de prevenire a riscului declanșării unui război nuclear**;
- să acționeze pentru realizarea unei **convenții internaționale în domeniul acordării de garanții de securitate țărilor nenucleare**.

10. La Conferința de la Stockholm țările noastre ar trebui să acționeze pentru realizarea încă în acest an a unui prim acord care să cuprindă pentru început un număr de măsuri care să poată întruni consensul participanților și care să prevadă:

- obligații concrete privind nerecurgerea la forță și amenințarea cu forța în raporturile dintre state;
- măsuri de notificare prealabilă cu cel puțin 30 zile înainte a manevrelor și mișcărilor de trupe și altor activități militare;
- măsuri de limitare a efectivelor participante la manevre la maxim 40.000 oameni, precum și a duratei manevrelor;
- autoreținere în efectuarea de manevre susceptibile să agraveze unele situații de tensiune;
- stabilirea unui sistem de consultări și de comunicări între cele 35 de state.

11. La negocierilor de la Viena, pe baza propunerilor avansate de cele două părți să se treacă de îndată la elaborarea unui **acord special** care să prevadă:

- reducerea în prima etapă a efectivelor militare ale SUA și URSS la nivelul propus de ambele părți, cu corective ușor de acceptat (13.000 trupe SUA și 25.000 pentru URSS, în loc de 30.000 cerut de SUA și 20.000 acceptat de URSS);
- înghețarea efectivelor militare aflate în centrul Europei;
- angajamentul continuării negocierilor pentru reduceri ulterioare în anii imediat următori, până la nivelul convenit în principiu de cele două părți (900.000 de fiecare parte);
- acceptarea măsurilor de control propuse de cele două părți cu corective care să nu afecteze securitatea lor.

12. Date fiind diversitatea și complexitatea problemelor, propunem ca țările noastre să aibă întâlniri și consultări, cu o anumită regularitate, în legătură cu problemele care fac obiectul tratativelor de la Geneva, Stockholm și Viena, pentru găsirea unor soluții care să ducă la obținerea de rezultate în aceste foruri.

13. Se impune, totodată, ca țările noastre să acționeze mai intens pentru ca ONU să aibă un rol mai activ în soluționarea problemelor dezarmării.

AMAE, Problema 124. 1985. Tratat Varșovia. Întâlnirea de lucru a adjuncților miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu negocierile sovieto-americe în problemele armelor nucleare și cosmice de la Geneva, Moscova, 1 martie 1985, f. 5-9.

3. [...] februarie 1985, București. Notă a MAE privind propunerile prezentate de delegația României participantă la Reuniunea CSCE de la Stockholm, din ianuarie 1984, asupra colaborării dintre statele NATO și cele ale Tratatului de la Varșovia; renunțarea la manevre militare multinaționale; stabilirea unui culoar liber de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă; limitarea forțelor armate participante la manevre militare; notificarea prealabilă obligatorie a manevrelor și mișcărilor militare de anvergură; stabilirea unui sistem de informare reciprocă și de consultări sistematice în probleme privind securitatea statelor europene; prevenirea și rezolvarea situațiilor de criză; încheierea unui Tratat general-european de nerecurgere la forță și la amenințarea cu forța etc.

Propunerile prezentate de România la Conferința de la Stockholm (ianuarie 1984)

1. Renunțarea la manevre militare multinaționale de-a lungul frontierelor dintre state.

Se are în vedere abținerea statelor de la efectuarea de manevre multinaționale într-o zonă de cca. 110 km lățime de-a lungul frontierelor cu alte state. Această propunere a fost prezentată de România și la Reuniunile CSCE de la Belgrad și Madrid.

2. Crearea de-a lungul frontierelor dintre statele europene a unei zone de 50-100 km lățime, în care să nu aibă loc manevre, deplasări și concentrări de forțe armate și armamente

Se are în vedere ca în această zonă să nu se desfășoare activități militare cu participarea a mai mult de: un regiment pentru trupele de uscat; o escadrilă pentru forțele aeriene; cinci-șase nave de luptă; o divizie în cazul alarmărilor.

3. Stabilirea de-a lungul frontierelor dintre țările NATO și statele participante la Tratatul de la Varșovia a unui culoar liber de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă.

Se are în vedere interzicerea amplasării de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă într-o zonă de 150 km de-a lungul frontierelor dintre state participante la NATO și la Tratatul de la Varșovia.

4. Interzicerea efectuării de manevre sau deplasări cu nave sau avioane având la bord arme nucleare într-o zonă de 50-100 km de-a lungul frontierelor terestre sau maritime cu alte state.

Măsura propusă are mai mult o importanță politică, întrucât nu se poate controla. Ea ar angaja politic statele nucleare să ia măsuri pentru reducerea riscurilor unor accidente nucleare.

5. Limitarea forțelor armate participante la manevre militare.

Se are în vedere ca efectivele militare participante la manevre să nu depășească, în funcție de natura manevrelor: 40.000 - 50.000 trupe de uscat; 80-100 avioane de luptă; 20 de nave de luptă de suprafață cu un deplasament total de maximum 90-100.000 tone; două portavioane.

6. Notificarea prealabilă obligatorie a manevrelor și mișcărilor militare de anvergură.

Se are în vedere notificarea, cu cel puțin 30 de zile înainte, a manevrelor și a mișcărilor de trupe și armamente, la care participă:

a) în cazul manevrelor militare: trupe de uscat sau forțe combinate de peste 18.000 - 20.000 de oameni; forțele speciale (desant-parășutare, desant maritim) de peste 5.000 de oameni; peste 10-12 nave militare de suprafață cu un deplasament de 50.000 - 60.000 tone sau un port-avion; unități de aviație cu peste 45-50 avioane de luptă.

b) în cazul mișcărilor de trupe și armamente: minimum două divizii sau echivalentul lor; transporturi mari de armament greu sau alte materiale de război cu care s-ar putea înzestra cel puțin două divizi sau echivalentul lor.

Notificarea ar urma să conțină informații cu privire la scopul și durata manevrei sau mișcării de trupe și armamente, tipul de forțe militare angajate, numărul forțelor, armamentul, tehnica de luptă și mijloacele de transport, zona de desfășurare.

7. Notificarea obligatorie a alarmării forțelor armate naționale sau străine aflate pe teritoriul unor state.

Se are în vedere notificarea, cu cinci zile înainte sau cât mai curând posibil în situațiile de urgență, a alarmării forțelor armate naționale sau străine la care participă minimum un corp de armată sau o armată.

8. Stabilirea unui sistem de informare reciprocă și de consultări sistematice în probleme privind securitatea statelor europene, prevenirea și rezolvarea situațiilor de criză.

Se au în vedere următoarele: stabilirea unui sistem de legături telefonice pentru consultări între șefii de stat și de guvern și organizarea de întâlniri la nivel înalt în situații de urgență; organizarea de consultări periodice între reprezentanții guvernamentali; constituirea unui organism consultativ permanent.

9. Convenirea de măsuri pentru prevenirea unui conflict nuclear din eroare sau accident.

Se are în vedere crearea unui mecanism de comunicare rapidă între guverne, precum și adoptarea unor proceduri de urgență, inclusiv dezvoltarea de mijloace tehnice pentru prevenirea unui conflict nuclear din eroare sau accident.

10. Încheierea unui Tratat general-european de nerecurgere la forță și la amenințarea cu forța.

Un asemenea tratat ar trebui să conțină prevederi și măsuri concrete de natură să asigure respectarea strictă a obligației statelor privind nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forță în relațiile dintre ele. În acest fel, tratatul ar apărea ca un corolar al măsurilor concrete de încredere și securitate adoptate de Conferință.

11. Nedislocarea de noi trupe și neamplasarea de noi baze militare pe teritoriile altor state în Europa.

Prin această propunere se are în vedere și încetarea dezvoltării și modernizării bazelor militare străine existente în Europa.

România a prezentat această propunere și la Reuniunea CSCE de la Belgrad.

12. Închețarea cheltuielilor militare ale statelor participante la nivelul anului 1984.

Se propune ca închețarea acestor cheltuieli să rămână în vigoare până la negocierea unui acord de reducere a lor.

13. Încurajarea și sprijinirea eforturilor vizând crearea de zone denuclearizate în Europa.

Se are în vedere adoptarea de către Conferință a unei declarații de sprijinire politică a eforturilor îndreptate spre crearea de zone ale păcii, cooperării și buneii vecinătăți, fără arme nucleare, în Balcani, în nordul Europei și în alte regiuni ale continentului.

14. Interzicerea propagandei de război.

Se are în vedere includerea în documentul cu care să se încheie Conferința, a unei prevederi pe această temă.

15. Informarea opiniei publice asupra progreselor realizate la Conferință.

Dat fiind momentul politic în care s-a deschis Conferința, s-a avut în vedere, în special, să se atragă atenția opiniei publice asupra semnificației noului for de negocieri care a luat ființă și să se sublinieze necesitatea urmării activității pe care o va desfășura.

Februarie 1985

AMAE, Problema 124. 1985. Tratat Varșovia. Întâlnirea de lucru a adjuncților miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu negocierile sovieto-americane în problemele armelor nucleare și cosmice de la Geneva (Moscova, 1 martie 1985), f. 26-32.

4. [...] februarie 1985, București. Notă a MAE referitoare la stadiul negocierilor conferinței de la Geneva privind dezarmarea nucleară; interzicerea tuturor experiențelor cu armele nucleare; prevenirea riscului unui război nuclear; prevenirea extinderii cursei înarmărilor în spațiul cosmic; acordarea de garanții de securitate statelor neposesoare de arme nucleare; interzicerea armelor chimice; interzicerea armelor radiologice; propuneri de acțiuni pentru intensificarea negocierilor Est-Vest.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Notă privind stadiul lucrărilor
Conferinței de dezarmare de la Geneva

I. Problemele aflate pe ordinea de zi.

1. Dezarmare nucleară:

Până în prezent au avut loc numai dezbateri generale. Nu au avut loc negocieri propriu-zise. Nu există proiecte de acorduri în curs de negociere.

2. Interzicerea tuturor experiențelor cu armele nucleare.

Se are în vedere interzicerea experiențelor nucleare subterane. Prin tratatul din 1963 s-au interzis experiențele din mediile aerian, terestru și subacvatic. În perioada 1977-1979 au avut loc negocieri tripartite, în afara Conferinței, între URSS, SUA și Marea Britanie. În aceste condiții, discuțiile de la Conferință aveau un caracter formal. Din 1980, discuțiile pe această temă s-au întrerupt, atât în cadrul tripartit, ca și la Conferință.

3. Prevenirea riscului unui război nuclear.

Discuțiile au început în 1983, dar până în prezent nu s-a conturat conținutul exact pe care ar trebui să-l aibă această temă.

URSS caută să limiteze tema la nefolosirea primului a armei nucleare și stabilirea unor reguli de conduită între puterile nucleare.

Țările occidentale privesc tema mai larg, considerând că trebuie abordată problema prevenirii războiului în general atât nuclear, cât și convențional.

4. Prevenirea extinderii cursei înarmărilor în spațiul cosmic.

La ultima sesiune a Adunării generale a ONU s-a adoptat recomandarea privind crearea în cadrul Conferinței de la Geneva a unui comitet special pentru negocieri concrete asupra unui tratat în această problemă. SUA s-au opus acestei recomandări. La Conferința de la Geneva există un acord de principiu în ceea ce privește utilitatea unui asemenea comitet, dar există divergențe în legătură cu mandatul acestuia. Țările occidentale nu vor să se angajeze în acest stadiu în negocierea unui acord.

5. Acordarea de garanții de securitate statelor neposesoare de arme nucleare.

Problema se dezbate de mai mulți ani. Există un acord din partea tuturor statelor nucleare privind asumarea unui angajament din partea lor că nu vor folosi armele împotriva statelor nenucleare. Fiecare putere nucleară are însă o formulă proprie, care exclude de la garanții unele state nenucleare (anexa). Un alt punct de divergență privește forma în care garanțiile de securitate să dobândească forță juridică. Țările nucleare occidentale consideră că declarațiile lor unilaterale sunt suficiente. URSS și majoritatea țărilor nealiniat insistă pentru o convenție internațională care să consacre aceeași formulă de garanții din partea tuturor puterilor nucleare.

6. Interzicerea armelor chimice.

Încheierea unui acord de interzicere a armelor chimice se discută din 1971, pe baza unor proiecte separate depuse de URSS și SUA. Până în prezent s-au convenit anumite elemente de acord privind categoriile de substanțe chimice care să fie interzise și distruse, precum și durata procesului de distrugere (10 ani). Se mențin însă divergențe substanțiale în legătură cu modalitățile de efectuare a controlului. De asemenea, SUA insistă ca restricțiile pe care le va stabili convenția să se aplice numai întreprinderilor de stat, lăsând afară companiile particulare.

7. Interzicerea armelor radiologice.

În 1979, URSS și SUA au prezentat în comun elementele de bază ale unui tratat în acest domeniu. Țările nealiniat și neutre au primit inițiativa comună sovieto-americană cu rezervă. Negocierile s-au complicat odată cu propunerea din 1981 a Suediei, sprijinită de majoritatea țărilor nealiniat, de suplimentare a proiectului sovieto-american cu prevederi referitoare la interzicerea atacurilor asupra instalațiilor nucleare pașnice, care ar crea pericol de radiații masive.

II. Acțiuni posibile în cadrul conferinței pentru intensificarea negocierilor.

1. Pentru concentrarea discuțiilor asupra **problematicii nucleare** care, până în prezent, au avut un caracter general și nesistematizat, să se propună și să acționeze pentru **crearea de comitete speciale** pe: a) dezarmare nucleară; b) prevenirea riscului unui război nuclear.

Crearea unor asemenea structuri de negociere ar permite organizarea și sistematizarea discuțiilor pentru identificarea unor posibile elemente de acord în aceste domenii.

2. Pentru depășirea impasului existent în legătură cu mandatul pe care să-l aibă comitetul special privind prevenirea cursei înarmărilor în spațiul cosmic, să se manifeste flexibilitate în privința stabilirii mandatului acestuia. În acest fel, s-ar asigura concentrarea discuțiilor în cadrul unor structuri, în vederea identificării elementelor care ar putea forma obiectul unor negocieri concrete în acest domeniu.

3. Pentru depășirea impasului în negocierile privind **acordarea de garanții de securitate statelor nenucleare** să se acționeze pentru încheierea unei convenții internaționale care, până la realizarea unei formule unice de acordare a garanțiilor din partea statelor nucleare, să încorporeze declarațiile unilaterale ale acestora așa cum au fost formulate de fiecare dintre ele. Aceasta ar conferi declarațiilor unilaterale caracterul unui angajament juridic internațional.

Anexa

Declarațiile unilaterale ale puterilor nucleare prin care se acordă garanții de securitate statelor neposesoare de arme nucleare

URSS: se obligă să nu recurgă prima la folosirea armelor nucleare; este gata să încheie, în plus, acorduri bilaterale cu statele neposesoare de arme nucleare și care nu au asemenea arme pe teritoriul lor.

China: nu va fi niciodată prima care va folosi armele nucleare și nu va folosi armele nucleare împotriva statelor nenucleare în nici o împrejurare.

Franța: se angajează că nu va folosi armele nucleare împotriva unui stat care nu posedă arme nucleare și care s-a angajat să nu dobândească asemenea arme.

SUA: se angajează să nu folosească arme nucleare împotriva oricărui stat neposesor de arme nucleare parte la Tratatul de neproliferare sau la orice alte aranjamente internaționale comparabile, cu forță juridică obligatorie, cu excepția cazului unui atac asupra SUA, a teritoriului său sau forțele sale armate de către un stat aliat cu un stat nuclear sau asociat cu un stat nuclear în întreprinderea sau ducerea atacului.

Marea Britanie: formulă similară cu SUA.

Februarie 1985

AMAE, Problema 124. 1985. Tratat Varșovia. Întâlnirea de lucru a adjuncților miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu negocierile sovieto-americe în problemele armelor nucleare și cosmice de la Geneva Moscova, 1 martie 1985, f. 23-25, 41.

5. [...] februarie 1985, București. Notă a MAE referitoare la stadiul lucrărilor Conferinței de la Stockholm, consacrată problemelor colaborării dintre statele europene, 17 ianuarie 1984.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Notă privind stadiul lucrărilor
Conferinței de la Stockholm

1. Conferința de la Stockholm și-a început lucrările la 17 ianuarie 1984.

Până în prezent au fost examinate, într-un mod mai detaliat, cele aproximativ 50 de propuneri de măsuri de încredere prezentate în cursul anului trecut de **țările occidentale, URSS, România și țările neutre și nealiniate.**

2. Din discuțiile care au avut loc până în prezent se desprind **elemente de apropiere a pozițiilor** în următoarele domenii:

a) dezvoltarea și îmbunătățirea măsurilor de încredere și securitate prevăzute în Actul final de la Helsinki (notificarea prealabilă a manevrelor și altor activități militare și invitarea de observatori la asemenea activități);

b) stabilirea unor proceduri de consultări și comunicare între cele 35 de state, mai ales în situații de criză.

Există, de asemenea, o înțelegere generală că la Conferință trebuie să se avanseze treptat, începându-se cu măsuri mai simple și continuându-se negocierile asupra problemelor mai complexe.

3. În același timp, se mențin **divergențele de fond:**

a) Statele Unite și celelalte țări NATO pun accentul pe extinderea schimbului de informații în domeniul militar și pe exercitarea unui control strict asupra aplicării măsurilor convenite.

URSS este de acord să examineze posibilitatea transmiterii de informații mai ample, în contextul notificării prealabile a unor activități militare, ca și a unor forme adecvate de control asupra aplicării măsurilor stabilite, însă se opune propunerilor occidentale privind transmiterea de informații asupra structurii forțelor armate și formelor de control care implică inspecția la fața locului.

b) URSS insistă pe asumarea de către puterile nucleare a obligației de a nu folosi primele arma nucleară și pe încheierea unui tratat de nerecurgere la forța militară.

SUA și alte țări occidentale consideră asemenea măsuri ca lipsite de substanță și ineficiente pentru prevenirea unui atac prin surprindere. SUA s-au declarat însă gata să examineze alte modalități concrete de reaffirmare și, eventual, de întărire a obligației nerecurgerii la forță sau la amenințarea cu forța.

c) Țările socialiste și cele neutre și nealiniat se pronunță pentru unele măsuri care să restrângă amploarea manevrelor militare. Țările occidentale consideră că asemenea măsuri nu țin de etapa actuală a Conferinței, consacrată adoptării unor măsuri de încredere, ele intrând în categoria măsurilor de dezarmare.

4. Pentru a ajunge la unele rezultate concrete încă în cursul acestui an, o soluție posibilă ar consta în reunirea în cadrul unui prim acord a câtorva măsuri, chiar mai limitate ca amploare, care ar putea întruni consensul în stadiul actual. Acordul ar putea conține:

a) o declarație care să cuprindă modalități concrete de traducere în viață a obligației nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța în raporturile dintre state;

b) măsuri de notificare prealabilă obligatorie a manevrelor, mișcărilor de trupe și altor activități militare, la parametri care să fie conveniți pe baza propunerilor existente (numărul efectivelor, termenul de prenotificare ș.a.);

c) măsuri referitoare la invitarea de observatori care să asiste la activitățile militare notificate;

d) prevederi de limitare a duratei manevrelor și altor activități militare și de autoreținere în efectuarea de manevre susceptibile să agraveze unele situații de tensiune;

e) proceduri de consultări între cele 35 de state și eventual, un sistem de comunicare prin telex sau telefon;

Acordul ar urma, de asemenea, să conțină angajamentul de continuare a negocierilor asupra celorlalte măsuri propuse.

AMAE, Problema 124. 1985. Tratat Varșovia. Întâlnirea de lucru a adjuncților miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu negocierile sovieto-americanе în problemele armelor nucleare și cosmice de la Geneva, Moscova, 1 martie 1985, f. 27-30.

6. [...] februarie 1985, București. Notă a MAE referitoare la stadiul negocierilor de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în regiunea Europei Centrale (Cehoslovacia, Polonia, RDG, RFG, Belgia, Olanda, Luxemburg).

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

[Secret]

Notă privind stadiul negocierilor de la Viena

1. Negocierile de la Viena au început la 30 octombrie 1973. Obiectivul lor este reducerea forțelor armate și armamentelor în regiunea Europei Centrale (Cehoslovacia, Polonia, RDG, RFG, Belgia, Olanda, Luxemburg).

Până în prezent, s-a ajuns **la un punct de vedere comun**, în sensul ca forțele armate în această zonă să fie reduse până la un plafon colectiv de 900 000 de oameni de fiecare parte și ca procesul de reducere să înceapă cu forțele militare ale URSS și SUA.

2. Principalele divergențe care persistă privesc următoarele probleme:

a) Stabilirea efectivelor care urmează a fi reduse pentru a se ajunge la plafonul de 900 000 de oameni. Există un dezacord în ceea ce privește efectivele reale de trupe ale celor două părți aflate în zonă.

Țările occidentale consideră că URSS și celelalte țări socialiste au în regiunea Europei Centrale o superioritate militară de cca. 180 000 de oameni. URSS apreciază că diferența este mult mai mică și că, de fapt, există un echilibru aproximativ de forțe în zonă.

b) Structura forțelor din plafonul de 900 000 de oameni.

URSS consideră că efectivul de 900 000 de oameni trebuie să fie alcătuit din 700 000 trupe de uscat și 200 000 forțe aeriene.

Țările occidentale nu sunt de acord cu această structură, întrucât doresc să dispună de forțe aeriene de peste 200 000, ca mijloc de echilibru față de trupele de uscat sovietice.

c) modalitățile de efectuare a controlului.

Principala deosebire constă în faptul că procedurile de control la fața locului, propuse de URSS, ar urma să se aplice numai în situații de îndoieli serioase în legătură cu respectarea acordului și numai cu consimțământul expres al părții vizate pentru fiecare caz.

Țările occidentale susțin ca fiecare parte să aibă dreptul de a efectua anual un număr determinat de inspecții la fața locului, pe teritoriul celeilalte părți.

3. La 14 februarie a.c., URSS a prezentat o nouă propunere, care prevede încheierea, într-o primă etapă, a unui acord privind reducerea în decurs de un an a forțelor terestre ale URSS cu 20 000 de oameni, iar ale SUA cu 13 000 de oameni, împreună cu tehnica militară aferentă, urmată de înghețarea, pe o perioadă de doi ani, a nivelului forțelor armate și armamentelor tuturor statelor din zona Europei Centrale. Verificarea acestor reduceri ar urma să se facă prin crearea de fiecare

parte a trei-patru puncte de control și prin invitarea reciprocă de observatori care să asiste la retragerea efectivelor supuse reducerii.

Menționăm că o propunere anterioară a țărilor occidentale prevedea ca, în prima etapă, URSS să reducă 30 000 de oameni, iar SUA 13 000 de oameni. Această reducere ar fi urmat să constituie parte integrantă a unui tratat mai larg, încheiat pentru o perioadă de cinci ani, prin care forțele armate din Europa Centrală ar fi reduse la 900 000 de oameni de fiecare parte.

4. Prin noua sa propunere, Uniunea Sovietică ia în considerare insistențele țărilor occidentale ca aceste prime reduceri să fie convenite printr-un tratat și acceptă unele dintre măsurile de control preconizate de țările occidentale.

Propunerea sovietică nu prevede însă măsuri ulterioare, așa cum preconizează țările occidentale, pentru efectuarea de noi reduceri până la plafonul de 900 000 de oameni.

O soluție posibilă pentru a se ajunge la o primă înțelegere în cadrul negocierilor ar putea consta în realizarea **unui acord special** care să includă: a) o reducere simbolică, în cel mai scurt timp, a efectivelor militare ale URSS și SUA; b) prevederi referitoare la înghețarea efectivelor militare ale țărilor din zonă; c) angajamente de negociere a unor noi reduceri succesive, într-un interval de timp determinat, pentru a se ajunge la un plafon colectiv de 900 000 de oameni de fiecare parte; d) măsuri de încredere care să faciliteze, pe parcurs, convenirea reducerilor.

AMAE, Problema 124. 1985. Tratat Varșovia. Întâlnirea de lucru a adjuncților miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu negocierile sovieto-americane în problemele armelor nucleare și cosmice de la Geneva, Moscova, 1 martie 1985, f. 42-44.

7. 12 februarie 1985, București. Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv al CC al PCR referitoare la răspunsul CC al PCR privind propunerea Uniunii Sovietice de prelungire a valabilității Tratatului de la Varșovia cu 25 de ani; în anexă scrisoarea secretarului CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, către primul secretar al CC al PCUS, K.U. Cernenko, privind evoluția relațiilor economice dintre România și URSS; acceptul prelungirii Alianței pe o durată de o 20 de ani.

Stenograma ședinței Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
din ziua de 12 februarie 1985

Au participat tovarășii Banc Iosif, Bobu Emil, Ceaușescu Elena, Constantin Nicolae, Dăscălescu Constantin, Dincă Ion, Dobrescu Miu, Fazekas Ludovic, Mănescu Manea, Olteanu Constantin, Oprea Gheorghe, Pană Gheorghe, Popescu Dumitru, Verdeț Ilie, Andrei Ștefan, Bîrlea Ștefan, Ceaușescu Nicu, David

Gheorghe, Enache Petru, Gere Mihai, Giosan Nicolae, Gâdea Suzana, Mureșan Ana, Postelnicu Tudor, Radu Ion, Stoian Ion, Totu Ioan, Ursu Ion.

Au fost invitați tovarășii Constantin Radu și Silviu Curticeanu.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Am primit un mesaj din partea sovieticilor, semnat de K. U. Cernenko și am pregătit și noi un răspuns. Este vorba de unele probleme economice.

Să dea cineva citire mesajelor.

(Tovarășul Silviu Curticeanu dă întâi citire mesajului tovarășului Cernenko și, apoi, mesajul din partea Comitetului Politic Executiv al CC al PCR).

Tov. Elena Ceaușescu: La prezentarea schimburilor de mărfuri de plată, o stângăcie au avut-o și oamenii noștri.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Sfârșitul mesajului nostru trebuie puțin îmbunătățit. Sigur, sunt unele lucruri care nu corespund realității. Spre exemplu, nerealizarea schimburilor de petrol se datorează faptului că de abia în luna octombrie s-au încheiat acordurile. Pe urmă este și problema pretinsă de ei, ca în prealabil să se plătească petrolul cu o lună înainte și pe urmă ei să ni-l livreze. M-am gândit la un moment dat să le punem și acest lucru, dar lăsăm pentru altă dată. Mai era practica aceasta.

Tov. Elena Ceaușescu: Sunt obișnuiți ca înainte, că noi le dădeam uraniu și ei nu ne dădeau nimic.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Să lăsăm asta acum. Sunteți de acord să trimitem acest mesaj?

(Toți tovarășii sunt de acord).

Deocamdată asta a fost problema pentru care am convocat ședința Comitetului Politic Executiv, pentru că noi o să avem vineri ședința Comitetului Politic Executiv al CC al PCR.

Tov. Nicu Ceaușescu: În legătură cu prelungirea Tratatului de la Varșovia, 10+15+25 ani. Mai bine să fie 20 de ani maximum. Este mai simplu așa.

Tov. Elena Ceaușescu: După 10 ani, se va prelungi cu câte 5 ani până la 25 de ani.

Tov. Nicu Ceaușescu: Problema este să fie maximum până la 20 de ani.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Dar ei insistă pentru 30 de ani.

Tov. Elena Ceaușescu: 20 de ani este suficient ca să se clarifice lucrurile.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Ar urma să se semneze prelungirea tratatului pentru încă 10 ani și apoi din 5 în 5 ani până la 25 de ani.

Tov. Nicu Ceaușescu: Prolungirea cu de 3 ori câte 5 ani înseamnă mai mult decât 10 ani, adică mai mult decât Tratatul.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Dar noi nu semnăm tratatul. Ei propun să-l semnăm pe durata care a fost în trecut. Noi propunem să nu-l semnăm ca atare.

Tov. Ilie Verdeț: Aceasta este nuanța. Noi nu suntem pentru o semnare din nou, ci pentru o prelungire pe 10 ani și pe urmă prelungirea din 5 în 5 ani până la 25 de ani.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Noi nu semnăm prelungirea.

Tov. Ilie Verdeț: Aceasta este nuanța propunerii românești.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Pe urmă, din 5 în 5 ani, se poate prelungi în mod automat. Vom vedea cum merg discuțiile. Mai aveți ceva de spus, tovarăși?

Dacă nu mai sunt alte probleme, ridicăm ședința.

Anexa

Tovarășului Konstantin Ustinovici Cernenko, Secretar General al
Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice

Stimate tovarășe Konstantin Cernenko,

Comitetul Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român a analizat mesajul ce mi-a fost adresat în numele Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și al dumneavoastră personal, în legătură cu unele probleme referitoare la perspectivele colaborării sovieto-române.

În spiritul bunelor raporturi existente între partidele și popoarele noastre, doresc să vă prezint considerentele mele, ale Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român în legătură cu problemele ridicate în mesajul pe care mi l-ați trimis.

De la început țin să subliniez că eu personal și Comitetul Politic Executiv apreciem că întâlnirea la nivel înalt din luna iunie 1984, înțelegerile la care am ajuns împreună cu acel prilej au o importanță deosebită pentru dezvoltarea în continuare a relațiilor dintre partidele și statele noastre, pentru întărirea colaborării româno-sovietice în toate domeniile.

Apreciem, îndeosebi, înțelegerile la care am ajuns cu privire la dezvoltarea relațiilor în domeniul economic.

În acest sens, noi considerăm că încheierea Protocolului pentru schimburile economice pe anul 1985 și reafirmarea, prin scrisoarea recentă a celor convenite cu privire la livrarea de către Uniunea Sovietică a 5 milioane tone petrol anual, începând din anul 1986, reprezintă un pas important pe linia dezvoltării acestei colaborări reciproc avantajoase.

Pornind de la dorința de a face totul pentru dezvoltarea cât mai puternică a relațiilor dintre partidele și statele noastre, și ținând seama de posibilitățile reale ale celor două țări, Comitetul Politic Executiv consideră necesar să fie clarificate, într-un termen cât mai scurt, toate problemele aflate încă în discuție în legătură cu livrarea petrolului, precum și cu acordul de lungă durată pe perioada 1986-1990.

În legătură cu livrarea petrolului la nivelul la care ne-am înțeles, vrem să menționăm faptul că în ultimul timp s-au făcut, de către organele de planificare sovietică, tot felul de modificări la acordul care fusese convenit la un moment dat, inclusiv pe lista mărfurilor românești ce urmează să fie livrate, ceea ce ne determină să credem că există tendința de a tărgăna lucrurile și de a nu se realiza înțelegerile stabilite.

În ceea ce privește nelivrarea în întregime, în anul 1984, a petrolului în cadrul barterului, vreau să menționez că aceasta nu se datorează lipsei de mărfuri românești, ci nerealizării din timp a unui acord cu partea sovietică cu privire la prețurile și condițiile de livrare a mărfurilor.

Doresc să vă informez că partea română dispune de mărfurile necesare pentru a asigura realizarea plății petrolului și a celorlalte produse și a luat măsurile pentru livrarea acestora la termenele convenite.

În ce privește problema cincinalului viitor, 1986-1990, considerăm că propunerea privind realizarea unui volum de schimburi de minimum 30 miliarde ruble este pe deplin posibilă și se bazează pe o apreciere reală a potențialului celor două țări.

În această privință, luând ca bază Protocolul de schimburi comerciale dintre cele două țări pe anul 1985, inclusiv barterul privind petrolul, prin care se realizează un volum de schimburi de circa 5,5 miliarde ruble și adăugând, conform celor convenite, 2 milioane tone petrol în plus, începând din anul 1986, înseamnă că volumul schimburilor va depăși 6 miliarde ruble anual și se va realiza, pe întreaga perioadă de 5 ani, un schimb de cel puțin 30 miliarde ruble.

În această situație, a semna un Protocol pentru 25 miliarde ruble înseamnă a ajunge sub ceea ce am convenit în anul 1985, înseamnă a nu se realiza nici ceea ce ați propus în recentul mesaj pe care mi l-ați trimis, tovarășe Cernenko, care prevede creșterea cu 30 la sută a volumului schimburilor economice dintre cele două țări.

Pentru clarificare acestor probleme și pentru asigurarea din timp, a fabricării și livrării tuturor produselor ce fac obiectul schimbului între cele două părți, considerăm necesar – așa cum de altfel, s-a stabilit – să se întâlnească primii miniștri ai celor două țări, și în acest sens, să aibă loc vizita primului ministru al Uniunii Sovietice în România, într-un termen cât mai scurt.

Cu acest prilej ar urma să fie lămurite toate problemele care mai sunt de clarificat și să se semneze documentele convenite.

Comitetul Politic Executiv reafirmă dorința de a acționa pentru realizarea în toate domeniile, a înțelegerilor convenite în cadrul întâlnirii la nivel înalt din iunie 1984. Noi considerăm că relațiile politice sunt strâns legate de colaborarea economică și este evident că dezvoltarea relațiilor economice româno-sovietice va determina îmbunătățirea relațiilor politice dintre partidele și țările noastre.

De altfel, aș dori să menționez că nu înțelegem de ce se continuă ca România să fie tratată altfel decât alte țări membre ale CAER sau din Tratatul de la Varșovia, ale căror relații economice cu Uniunea Sovietică sunt mult mai dezvoltate. De aceea, pornind de la cele ce am convenit la întâlnirea la nivel înalt din iunie anul trecut, considerăm că trebuie făcute eforturi de ambele părți – și România este hotărâtă să acționeze în această direcție – pentru a se atinge realizarea în cincinalul 1986-1990 a unui volum de schimburi de cel puțin 30 de miliarde ruble și să prevadă depunerea de eforturi comune pentru a se ajunge la un volum de 35-40 miliarde ruble al colaborărilor economice româno-sovietice. Considerăm că URSS și Republica Socialistă România, ca state socialiste, au datoria de a conlucra și coopera cât mai strâns, în spirit tovarășesc, în toate domeniile – și, în primul rând,

în domeniul economic – pentru edificarea cu succes a noii orânduiri în țările lor, pentru întărirea forței lor economice și sociale, și pentru creșterea prestigiului socialismului în lume.

În ceea ce privește problema prelungirii Tratatului de la Varșovia, România s-a pronunțat și este pentru prelungirea valabilității acestui tratat. Totodată, ne pronunțăm pentru desființarea concomitentă a celor două pacte militare – NATO și Tratatul de la Varșovia.

Noi considerăm că prelungirea Tratatului pe o durată mai limitată ar corespunde intereselor țărilor noastre și ar avea și o mare influență politică pe arena internațională, pentru o politică de destindere și dezarmare. De aceea, noi insistăm pentru prelungirea valabilității Tratatului de la Varșovia pe o perioadă de 10 ani, cu prevederea ca valabilitatea Tratatului să se prelungească în continuarea pentru perioade de câte 5 ani până la o durată totală de 20 de ani. După această perioadă, în funcție de evenimentele ce vor apărea, să se analizeze necesitatea valabilității și prelungirii Tratatului de la Varșovia. Noi considerăm că o asemenea hotărâre privind durata prelungirii valabilității Tratatul de la Varșovia ar corespunde intereselor țărilor noastre, a celorlalte țări socialiste, ar da perspectivă luptei pentru dezarmare, pentru o lume a păcii, fără blocuri militare și fără arme nucleare.

În legătură cu celelalte probleme privind viața politică internațională, ținând seama de problemele apărute în ultima perioadă, cât și de faptul că nu a putut avea loc o ședință Comitetului Politic Consultativ, noi credem că ar fi bine să se organizeze o întâlnire a reprezentanților conducerilor de partid și de stat – la nivel de membri ai Biroului Politic – din țările participante la Tratatul de la Varșovia care să aibă loc în perioada imediat următoare și în orice caz înainte de începerea negocierilor dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii de la Geneva. La această întâlnire ar urma să se facă un schimb de păreri și să se discute căile de intensificare a activității noastre în vederea asigurării succesului negocierilor sovieto-americane, ale celorlalte forumuri de dezarmare, a politicii noastre comune de pace, colaborare, securitate, destindere și dezarmare.

Dacă și dumneavoastră veți considera necesar s-ar putea avea în vedere o întâlnire prealabilă între reprezentanți ai Partidului Comunist Român și ai Partidului Comunist al Uniunii Sovietice.

Dacă nu va fi posibilă organizarea unei întâlniri a reprezentanților din țările participante la Tratatul de la Varșovia – deși noi o considerăm necesară am dori să se realizeze cel puțin întâlnirea dintre reprezentanții partidelor noastre, care am prefera, dacă este posibil, să aibă loc la București.

În încheiere, aș dori, încă o dată, să subliniez importanța deosebită ce o acordăm dezvoltării relațiilor româno-sovietice pe multiple planuri, îndeplinirii înțelegerilor convenite la întâlnirea noastră și să exprim convingerea că Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, dumneavoastră personal, tovarășe Cernenko, veți analiza problemele ce le-am ridicat și veți adopta hotărâri corespunzătoare intereselor ambelor noastre țări, care

să ducă la dezvoltarea în continuare a relațiilor dintre partidele și popoarele noastre, la întărirea prieteniei și colaborării româno-sovietice.

Cu salutări tovarășești,
Nicolae Ceaușescu,
Secretar General al Partidului Comunist Român

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar 6/1985, f. 1-4, 13-16.

8. [1 martie] 1985, Moscova. Discursul adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitor la apelul statului român de oprire a amplasării rachetelor americane în Europa și a contramăsurilor sovietice; desemnarea de reprezentanți speciali în comisiile de la Geneva, Stockholm și Viena; organizarea de consultări periodice între statele Tratatului de la Varșovia în problemele dezarmării și securității.

Stimați tovarăși,

Doresc, în primul rând, să exprim mulțumiri conducerii de partid și de stat a Uniunii Sovietice pentru invitația de a participa la această întâlnire de lucru, pentru ospitalitatea de care ne bucurăm la Moscova.

În prezent, ne aflăm într-un moment hotărâtor pentru evoluția viitoare a vieții internaționale. De felul cum se vor desfășura evenimentele în 1985 depinde foarte mult dacă se va reuși oprirea cursului periculos al acestora, sau omenirea va continua să alunece spre un război mondial, spre catastrofa nucleară.

După cum se cunoaște, conducerea partidului și statului nostru a salutat întâlnirea din ianuarie dintre tovarășul A.A. Gromîko și secretarul de stat al SUA, George Shultz și a apreciat că înțelegerea la care s-a ajuns privind începerea noilor negocieri sovieto-americane reprezintă un factor pozitiv.

Ca aliați și în conformitate cu cele convenite în multe documente majore adoptate cu prilejul întâlnirilor și consfăturilor la nivel înalt ale țărilor participante la Tratat, se impune să ne consultăm asupra tuturor problemelor internaționale importante care privesc interesele noastre comune.

Problemele care urmează să facă obiectul noilor negocieri sovieto-americane de la Geneva ne vizează în cel mai înalt grad și au o importanță deosebită pentru politica comună a țărilor noastre, de pace și securitate, de oprire a cursei înarmărilor, de trecere la dezarmare și, în primul rând, la dezarmarea nucleară. Pornind de la aceasta, considerăm că este necesar să ne consultăm și să ajungem la concluzii comune privind modul de a acționa pentru ca negocierile sovieto-americane de la Geneva, celelalte tratative consacrate dezarmării, să ducă la rezultate pozitive, la încheierea unor acorduri care să asigure oprirea actualului curs periculos al evenimentelor. În acest fel s-ar putea evita repetarea unor situații din

trecut, când netrăgându-se concluzii corespunzătoare, s-a adoptat o tactică greșită și nu s-au apreciat suficient consecințele unora dintre măsurile întreprinse de o parte sau alta.

Întrucât aceste probleme nu au putut fi discutate în cadrul Comitetului Politic Consultativ al țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, care ar urma să aibă loc în luna ianuarie, conducerea partidului nostru a propus și insistă ca înainte de începerea negocierilor sovieto-americe, să se organizeze o întâlnire la nivelul secretarilor Comitetelor Centrale și al miniștrilor de Externe. Ar putea fi avută în vedere chiar o întâlnire a primilor miniștri din țările noastre.

Am fost de acord să participăm la această întâlnire pe care o considerăm utilă. După părerea noastră, ea nu poate înlocui însă întâlniri la nivel ridicat de felul celor la care ne-am referit mai înainte.

Am ascultat cu multă atenție prezentarea făcută de tovarășul Kornienko. Începerea negocierilor asupra problemelor importante ale armelor nucleare și spațiale are, fără îndoială, o însemnătate deosebită.

Am reținut obiectivele pe care le va urmări Uniunea Sovietică la negocieri și salutăm disponibilitatea părții sovietice de a acționa pentru acorduri cât mai substanțiale.

Popoarele noastre, popoarele europene, ca și ale întregii lumi, așteaptă ca negocierile dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite să abordeze într-un spirit de înaltă responsabilitate problemele care privesc încetarea cursei înarmărilor nucleare, oprirea amplasării de noi arme nucleare în Europa și realizarea de înțelegeri corespunzătoare care să asigure retragerea rachetelor nucleare existente pe continent și eliberarea Europei de orice arme nucleare, oprirea oricăror acțiuni îndreptate spre militarizarea spațiului cosmic.

Întrucât problemele ce vor fi discutate la Geneva privesc toate țările alianței noastre și avem cu toții datoria de a ne aduce contribuția la succesul acestor tratative, am dori să cunoaștem ce propuneri și inițiative concrete vor prezenta tovarășii sovietici la negocieri. Știm din declarațiile publice ale conducătorilor sovietici că Uniunea Sovietică este gata să meargă foarte departe în negocierile de la Geneva. Ne-ar fi deosebit de utile unele precizări în acest sens.

O altă problemă importantă care, după opinia noastră ar necesita clarificări, este aceea a legăturii dintre cele trei grupe de negocieri.

Noi considerăm că trebuie să se acționeze pentru soluționarea tuturor problemelor. Pe măsura ajungerii la înțelegeri într-un domeniu sau altul, să se încheie acordurile corespunzătoare, fără a aștepta soluționarea globală a întregului ansamblu de probleme. Într-o asemenea abordare, s-ar crea condiții pentru continuarea dialogului și rezolvarea treptată a problemelor mai complicate.

Întrucât este posibil ca negocierile să dureze un timp mai îndelungat, România consideră că este necesar ca, o dată cu începerea tratativilor, să se oprească producerea și amplasarea de noi arme nucleare, orice acțiuni de militarizare a spațiului cosmic. În acest spirit, considerăm că se impune să fie oprită amplasarea rachetelor nucleare americane cu rază medie de acțiune în unele țări vest-europene și aplicarea contramăsurilor nucleare ale Uniunii Sovietice.

Nu se poate concepe desfășurarea tratativelor și continuarea, în același timp, a programelor de amplasare de noi arme nucleare în Europa. De altfel, cum s-ar putea înainta în identificarea soluțiilor, dacă producerea și amplasarea de noi arme vor continua, ceea ce ar determina o schimbare continuă a bazei de pornire pentru negocieri.

Oprirea amplasării de noi arme, înghețarea lor la nivelul actual, ar fi o dovadă a responsabilității și seriozității tratativelor, ar influența pozitiv rezultatul negocierilor. De aceea, este necesar să intensificăm eforturile pentru stăvilirea acestui curs periculos.

Încetarea oricăror acțiuni îndreptate spre militarizarea spațiului cosmic este, desigur, de o însemnătate deosebită pentru efortul de încetare a cursei înarmărilor nucleare. Extinderea cursei înarmărilor în cosmos va duce la intensificarea cursei înarmărilor în general, va crește pericolul unui război nuclear. Dar, întrucât armele nucleare cu rază medie de acțiune continuă să fie amplasate în Europa, ele reprezintă o problemă imediată, de importanță majoră pentru popoarele de pe continent.

De aceea, conducerea partidului și statului nostru propune ca în cadrul negocierilor de la Geneva să aibă prioritate problemele privind oprirea amplasării rachetelor nucleare americane cu rază medie de acțiune în unele țări vest-europene și a contramăsurilor sovietice, să se ajungă, așa cum a subliniat în repetate rânduri tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, la eliminarea rachetelor nucleare existente pe continent, la eliberarea Europei de orice arme nucleare.

Pornind de la aceste considerente, România reînnoiește propunerea să se constituie o comisie consultativă în cadrul căreia statele participante la Tratatul de la Varșovia să discute, să exprime păreri și să contribuie la elaborarea de propuneri în problemele care fac obiectul negocierilor de la Geneva.

În același timp, propunem ca țările noastre să-și desemneze reprezentanții speciali la Geneva, care să se afle în contact permanent cu conducerea delegației sovietice și să fie informați în mod curent asupra mersului negocierilor.

Oprirea cursei înarmărilor nucleare și trecerea la dezarmare ca și rezultatele negocierilor sovieto-americane privesc și preocupă, deopotrivă, toate țările și popoarele lumii, întrucât este în joc însăși existența lor.

Așa cum au arătat în numeroase rânduri țările noastre, pericolul unui conflict militar și, implicit, al unei catastrofe nucleare, este deosebit de grav în Europa, unde sunt concentrate marea majoritate a armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă. Evoluția situației pe continent afectează direct interesele vitale ale tuturor națiunilor europene. Considerăm, de aceea, că este necesar ca statele europene să participe, într-o formă potrivită, la negocierile de la Geneva dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii.

În acest sens, România a propus ca statele participante la Tratatul de la Varșovia și țările membre ale NATO să se întâlnească, să discute și să contribuie la succesul negocierilor sovieto-americane, la obținerea unor rezultate pozitive pe

planul dezarmării. Insistăm să cădem de acord pentru a se ajunge la o înțelegere între noi în legătură cu organizarea acestei întâlniri.

În același timp, considerăm că se impune ca, paralel cu negocierile dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite, să se intensifice activitatea diferitelor organisme și conferințe internaționale în domeniul dezarmării, pentru a se ajunge la acorduri corespunzătoare, ceea ce ar influența pozitiv desfășurarea și succesul negocierilor sovieto-americane.

La Conferința de la Geneva este necesar ca țările noastre să acționeze cu mai multă hotărâre, să manifeste mai multă inițiativă pentru scoaterea acesteia din impasul care persistă de mai mulți ani. În acest sens, propunem:

- să acționăm pentru crearea de comitete speciale pentru negocieri în problemele prioritare ale dezarmării nucleare, prevenirii riscului unui război nuclear și nemilitarizarea spațiului cosmic;
- țările noastre să prezinte propuneri concrete, pentru negocieri cu privire la oprirea producerii de noi arme nucleare și reducerea treptată a stocurilor existente ale unor asemenea arme până la eliminarea totală a armelor nucleare;
- să insistăm pentru reluarea negocierilor în cadrul Conferinței, în vederea încheierii unui Tratat de interzicere a tuturor experiențelor cu arma nucleară;
- țările noastre să prezinte propuneri noi, de substanță pentru trecerea la negocieri concrete asupra unor măsuri de prevenire a riscului declanșării unui război nuclear;
- să acționăm pentru accelerarea elaborării unei convenții internaționale în domeniul acordării de garanții de securitate țărilor nenucleare.

La Conferința de la Stockholm țările noastre ar trebui să acționeze pentru realizarea încă în acest an a unui prim acord care să cuprindă, pentru început, un număr de măsuri care să poată întruni consensul participanților și care să prevadă:

- obligații concrete privind nerecurgerea la forță și amenințarea cu forța în raporturile dintre state;
- măsuri de notificare prealabilă a manevrelor și mișcărilor de trupe și altor activități militare; România a propus în acest sens, ca termenul de notificare să fie de cel puțin 30 de zile.
- măsuri de limitare a efectivelor participante la manevre precum și a duratei manevrelor; țara noastră a făcut propunerea, ca și alte țări socialiste, ca aceste efective să fie limitate la 40 000 oameni;
- autorețineri în efectuarea de manevre susceptibile să agraveze unele situații de tensiune;
- stabilirea unui sistem de consultări și de comunicări între cele 25 de state.

La negocierile de la Viena apreciem că ar exista condiții ca, pe baza propunerilor avansate de cele două părți, să se treacă de îndată la elaborarea unui acord special, care să prevadă:

- reducerea în prima etapă a efectivelor militare ale SUA și URSS la nivelul propus de ambele părți, cu corective ușor de acceptat (13 000

trupe SUA și 25 000 pentru URSS, în loc de 30 000 cerut de SUA și 20 000 acceptat de URSS);

- înghețarea efectivelor militare aflate în centrul Europei;
- angajamentul continuării negocierilor pentru reduceri ulterioare în anii imediat următori, până la nivelul convenit în principiu de cele două părți (900 000 de fiecare parte);
- acceptarea măsurilor de control propuse de cele două părți cu corective care să nu afecteze securitatea lor.

Date fiind diversitatea și complexitatea problemelor care fac obiectul tratativelor de la Geneva, Stockholm și Viena, propunem ca țările noastre să stabilească organizarea de întâlniri și consultări, cu o anumită regularitate, în legătură cu aceste probleme pentru găsirea unor soluții care să ducă la obținerea de rezultate în aceste foruri.

Considerăm, totodată, că în prezent se impune ca țările noastre să acționeze mai intens, să vină cu noi propuneri și inițiative pentru ca Organizația Națiunilor Unite să aibă un rol mai activ în efortul de soluționare a problemelor dezarmării și, în primul rând, ale dezarmării nucleare, să aducă o contribuție efectivă la oprirea competiției militare și la asigurarea securității tuturor statelor.

Stimați tovarăși,

Am prezentat unele considerente ale țării noastre cu privire la apropiatele negocieri sovieto-americe de la Geneva. Complexitatea problemelor vieții internaționale și situația gravă care s-a creat în Europa, pun în fața tuturor țărilor alianței noastre o mare răspundere pentru a determina un nou curs în viața internațională, în direcția unei politici de pace și dezarmare și, în primul rând, de dezarmare nucleară.

Doresc să subliniez, încă o dată, că România va face totul și în viitor pentru a-și aduce contribuția la desfășurarea cu succes a negocierilor sovieto-americe de la Geneva, la impulsionearea celorlalte tratative privind dezarmarea, pentru triumful politicii de pace, securitate, destindere și colaborare internațională.

AMAE, Problema 124. 1985. Tratat Varșovia. Întâlnirea de lucru a adjuncților miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu negocierile sovieto-americe în problemele armelor nucleare și cosmice de la Geneva, Moscova, 1 martie 1985, f. 10-18.

9. [...] martie 1985, București. Notă de sinteză referitoare la discuțiile purtate la Moscova între adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe; informare a primului adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, G.M. Kornienko, asupra stadiului negocierilor sovieto-americe; prezentarea poziției sovietice în problemele dezarmării și reducerii efectivelor militare.

Notă cu privire la întâlnirea de la Moscova
1 martie 1985

1. Primul adjunct al ministrului G. M. Kornienko a făcut o informare asupra poziției URSS în legătură cu negocierile sovieto-americane care vor începe la 12 martie, reluând, în general, lucruri cunoscute, publice:

- a prezentat modul în care se vor desfășura lucrările din punct de vedere organizatoric (trei grupe de negociere, ședință plenară de deschidere etc.)
- URSS consideră că realizarea înțelegerilor privind începerea negocierilor reprezintă un succes al politicii sovietice.
- interconexiunea între cele trei categorii de probleme care se vor discuta la Geneva este necesară, întrucât între problemele respective există o legătură organică.

Pentru URSS problema principală este aceea că programele americane de militarizare a cosmosului vor lipsi URSS de posibilitatea de a riposta în cazul unei prime lovituri nucleare americane. De aceea dacă nu se va găsi o soluție de oprire a acestor programe, evoluțiile ulterioare vor duce, în mod necesar, la o sporire substanțială a armelor strategice pentru a fi în măsură să pătrundă prin „scutul” pe care l-ar crea o parte sau cealaltă.

- la negocieri URSS va propune, de aceea, următoarele:

a) interzicerea cercetărilor spațiale în scopuri militare și a „armamentelor cosmice de lovire”: prin „armă cosmică de lovire” se înțelege tot ceea ce constituie un mijloc de distrugere în sau din cosmos: mijloacele cu baza în cosmos, indiferent de principiile lor fizice, care pot distruge obiective aflate în cosmos; mijloace cu baza în cosmos, care pot distruge obiective aflate pe planetă; mijloace anti-satelit.

Programele americane spațiale reprezintă o încălcare evidentă a Tratatului ABM (1972) care interzice cercetările care ar putea duce la crearea de arme cosmice.

Nu este corectă afirmația americanilor că nu ar exista posibilitatea unui control asupra interzicerii cercetărilor întrucât, pe parcursul acestora, intervin totdeauna și elemente care sunt susceptibile de a fi controlate. Un exemplu de acest gen este modul în care se respectă Tratatul de neproliferare al cărui obiectiv este, de asemenea, greu de controlat.

b) reducerea radicală a armamentelor strategice existente și renunțarea la dezvoltarea unor arme noi strategice sau limitarea radicală a dezvoltării unor noi arme. Nu va fi posibilă, însă, nici o măsură în domeniul armelor strategice dacă nu se vor adopta, în paralel, măsuri radicale în domeniul nemilitarizării cosmice.

c) oprirea amplasării rachetelor americane cu rază medie în unele țări din Europa Occidentală, în care caz vor fi oprite și contramăsurile luate de URSS. URSS va acționa, de asemenea, pentru reducerea armelor cu rază medie de acțiune din Europa, cu luarea în calcul a armelor nucleare franceze și engleze. Nu se vor putea discuta numai rachetele, ci și celelalte arme cu rază medie de acțiune (avioane purtătoare de arme nucleare).

Armele cu rază medie vor fi legate de armele strategice întrucât ele au aceeași funcție ca și cele strategice. Din punctul de vedere al URSS nu ar fi rațional, de aceea, să se ajungă la reduceri în acest domeniu, fără rezultate și în domeniul armelor strategice.

URSS va reafirma totodată poziția sa favorabilă eliberării totale a Europei de armele cu rază medie de acțiune.

Deși URSS se pronunță ferm pentru interconexiunea între cele trei grupe de probleme, nu va absolutiza acest principiu și, dacă într-un domeniu sau altul ar apare o șansă de înțelegere, **vor fi gata să negocieze un acord separat dar, cu condiția ca domeniul respectiv să nu fie legat organic cu direcțiile de bază ale dezvoltării ansamblului armelor nucleare.**

S-a adresat țărilor socialiste cu rugămintea de a sprijini, pe cale diplomatică, poziția URSS și de a demasca „falsitatea pozițiilor americane”.

A arătat că în legătură cu desfășurarea negocierilor va avea ocazia să informeze, pe parcursul tratativelor, țările frățești.

2. Celelalte delegații, cu excepția României, s-au limitat la a susține poziția sovietică și a promite că vor acționa pentru promovarea acesteia. Nici una dintre ele nu s-a referit la necesitatea opririi amplasării de noi rachete în Europa.

3. Pozițiile și propunerile românești au fost ascultate cu atenție (toți au luat în seamă).

În răspunsul său șeful delegației sovietice a arătat următoarele:

URSS a făcut de fiecare dată, la începerea unei noi etape de negocieri, propunerea ca producția armelor la care se referă negocierile să fie oprită. Nu va face excepție nici de această dată.

Așa cum a arătat, URSS nu va absolutiza interconexiunea între cele trei grupe de probleme și va fi gata să semneze acorduri separate, fără a aștepta o soluționare globală, dar numai în condițiile în care domeniul respectiv nu este organic legat de direcțiile de dezvoltare în ansamblul armelor nucleare.

URSS se pronunță, ca și România, pentru intensificarea activității celorlalte organisme de dezarmare. Problema acestor organe nu este la URSS, ci la SUA și aliații acestora.

Unele probleme ridicate de delegația română, cum sunt întâlnirile la nivelul secretarilor Comitetelor Centrale și miniștrilor de Externe sau al primilor miniștri, depășesc cadrul întâlnirilor de față, de aceea nu pot fi discutate la această întâlnire. Delegația sovietică le-a reținut și va informa conducerea asupra lor.

Alte propuneri „organizatorice”, cum sunt crearea unei Comisii consultative în cadrul Tratatului de la Varșovia, numirea de reprezentanți speciali ai țărilor frățești la Geneva, pentru urmărirea negocierilor, propunerea de întâlnire între cele două blocuri militare vor fi examinate în detaliu, dar, ca părere personală, Kornienko crede că URSS ar putea fi de acord numai cu acele propuneri care ar fi de natură să ajute negocierile.

Pe ansamblu, G. Kornienko a căutat să mențină o atmosferă calmă, de colaborare.

AMAE, Problema 124. 1985. Tratat Varșovia. Întâlnirea de lucru a adjunctilor miniștrilor de Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu negocierile sovieto-americe în problemele armelor nucleare și cosmice de la Geneva, Moscova, 1 martie 1985, f. 19-22.

10. [...] septembrie 1985, București. Notă a ambasadorului sovietic la București, E.M. Tiajelnikov, transmisă Secției Externe a CC al PCR, referitoare la conținutul negocierilor sovieto-americe privind menținerea echilibrului strategic.

Nota

La 26 septembrie 1985, în cadrul unei audiențe la conducerea Secției Relații Externe și Cooperare Economică Internațională a CC al PCR, ambasadorul URSS la București, E.M. Tiajelnikov, a prezentat, din însărcinarea conducerii de partid și de stat sovietice, o informare privind apropiatele întâlniri sovieto-americe, cu rugămintea de a fi adusă la cunoștința tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, precum și celorlalți tovarăși din conducerea de partid și de stat română.

Informarea are următorul conținut: „În conformitate cu înțelegerea intervenită, la 27 septembrie a.c., la Washington va avea loc o convorbire între tovarășul E.A. Șevardnadze și președintele Ronald Reagan, pe care o apreciem ca o etapă importantă în cadrul pregătirii viitoarei întâlniri sovieto-americe la nivel înalt, din noiembrie.

Președintelui îi va fi transmis un mesaj din partea tovarășului Mihail Gorbaciov, în care se pune accentul pe problemele securității. În acest cadru, se subliniază ideea că, în pofida multor diferențe existente între URSS și SUA, ambele țări trebuie să coexiste pentru că în cazul în care lucrurile ar ajunge la o confruntare militară, aceasta ar fi catastrofală pentru toți.

În același timp, se spune în mesaj, țările noastre au un interes reciproc predominant privind preîntâmpinarea războiului nuclear, eliminarea pericolului de război – interes care trebuie să fie folosit pentru a schimba caracterul relațiilor sovieto-americe, pentru a le face constructive, stabile, contribuind prin aceasta la îmbunătățirea situației generale în lume.

În mesaj se propune să fie promovată activ această orientare, în lumina viitoarei întâlniri la nivel înalt și, legat de aceasta, se exprimă ideea că ar fi de dorit ca în cadrul întâlnirii să se ajungă la o înțelegere reciprocă temeinică privind neadmiterea unui război nuclear, să ne pronunțăm împreună împotriva tendinței spre supremația militară, împotriva încercărilor de știrbire a intereselor legitime de securitate ale celeilalte părți. Se arată, totodată, că o asemenea înțelegere reciprocă trebuie să se îmbine, în mod organic, cu intenția clar exprimată de către părți de a

întreprinde măsuri practice privind limitarea și reducerea armamentelor, oprirea cursei înarmărilor pe Pământ și prevenirea ei în cosmos.

Reafirmând cu hotărâre că o înțelegere privind nemilitarizarea cosmosului constituie singura cale spre cea mai radicală reducere a armamentelor nucleare, tovarășul M.S. Gorbaciov prezintă în mesaj o propunere, care merge departe, și potrivit căreia părțile s-ar înțelege să interzică total armamentele cosmice de șoc și în acest caz, într-adevăr, s-ar reduce radical – cu 50 la sută – armamentele nucleare respective.

Această propunere va fi expusă detaliat de către delegația sovietică la tratativele de la Geneva privind armamentele nucleare și cosmice. În speță, se are în vedere să se explice că reducerea ar include armamentele nucleare ale URSS și SUA, capabile să atingă teritoriul celeilalte părți. Aceasta înseamnă că URSS ar reduce rachetele balistice intercontinentale, rachetele balistice cu bază pe submarine și bombardierele strategice, iar SUA ar reduce, de asemenea, și mijloacele nucleare corespunzătoare cu bază avansată.

În acest caz, Statelor Unite le-ar rămâne cu ceva mai mulți vectori. Noi suntem gata să facem acest lucru întrucât menținerea echilibrului strategic aproximativ s-ar asigura pe seama stabilirii unor niveluri mult mai reduse, dar egale, privind cantitatea încărcăturilor de luptă, adică câte 6000 unități pentru fiecare parte. Noi vom insista, de asemenea, ca în acest caz toate rachetele americane cu rază medie de acțiune să fie retrase din Europa. Uniunea Sovietică ar fi atunci dispusă să aibă în Europa un număr de rachete cu rază medie de acțiune nu mai mare decât numărul armamentelor respective de care dispun Anglia și Franța (calculat în focoase).

În mesajul tovarășului Mihail Gorbaciov se subliniază, înainte de toate, necesitatea de a se ajunge la o înțelegere principială privind varianta soluției propusă de noi. Totodată, prezentând aceasta ca un obiectiv a cărui realizare va suscita timp și eforturi, noi propunem să convenim un șir de măsuri practice care merg în această direcție. În mod concret se propune să fie oprite lucrările privind crearea armamentelor cosmice de șoc și, în acest caz, să fie înghețate arsenalele nucleare ale părților la nivelul cantitativ existent în prezent, concomitent cu interzicerea creării unor noi tipuri și genuri de arme nucleare. În cadrul complexului general de măsuri practice de acest fel, noi propunem, de asemenea, să convenim asupra scoaterii din serviciul de luptă și a demontării unui număr convenit (și destul de considerabil) de arme strategice ale părților, precum și asupra asumării angajamentului reciproc de a ne abține de la amplasarea oricăror arme nucleare în aceste țări, unde ele nu există în prezent și de a nu spori stocurile de asemenea arme, de a nu le înlocui cu arme noi în acele țări în care ele sunt amplasate.

În felul acesta, acționând în conformitate cu linia principială convenită cu țările frățești, noi prezentăm din nou inițiative de mare perspectivă, demonstrăm în practică că suntem gata să căutăm soluții reciproc acceptabile, pe baza principiului egalității și securității egale. Prin aceasta, partea sovietică confirmă încă o dată poziția sa serioasă, constructivă și de lucru privind relațiile cu SUA, în general, și apropiata întâlnire la nivel înalt.

În mesajul tovarășului Mihail Gorbaciov se subliniază necesitatea și disponibilitatea de a se ajunge la înțelegeri într-o serie de alte probleme privind limitarea cursei înarmărilor și destinderea militară. În mod concret se reafirmă propunerea noastră ca SUA să adere la moratoriul asupra oricăror explozii nucleare, se supune atenției părții americane problemele încheierii cu succes a lucrărilor Conferinței de la Stockholm, precum și problema realizării unei prime reduceri a trupelor americane și sovietice în Europa Centrală, potrivit propunerilor cunoscute ale URSS.

Cu alte cuvinte, mesajul tovarășului Gorbaciov are un caracter concret și la obiect.

Probabil că partea americană va încerca să evite un răspuns constructiv la propunerile noastre, dar noi intenționăm să le promovăm activ, să contracarăm încercările Washingtonului de a induce în eroare opinia publică prin declarații de pace, cu caracter general, să-i îngreunăm promovarea liniei militariste.

Bineînțeles, că vom informa conducerile prietenilor despre rezultatele convorbirilor tovarășului Eduard Șevardnadze cu Ronald Reagan și George Shultz”.

I s-a mulțumit ambasadorului URSS pentru informare și a fost asigurat că aceasta va fi adusă imediat la cunoștința conducerii partidului și statului nostru.

ANIC, Fond CC al PCR, Secția Cancelarie, dosar nr. 6/1985, f. 18-19.

XXXII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 19-20 MARTIE 1986, VARȘOVIA

1. [...] martie 1986, București. Notă de propuneri adresată adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la organizarea ședinței CMAE privind problemele dezarmării; relațiile Est-Vest; procesul CSCE; întâlnirea sovieto-americană de la Geneva; inițiativele de pace ale secretarului general al CC al PCUS, M.S. Gorbaciov.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
nr. 1/470

Tovarășului Constantin Oancea
Adjunct al ministrului

Notă de propuneri
Referitor: ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante
la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 19-20 martie 1986 va avea loc la Varșovia ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

a. Partea polonă, gazda reuniunii, are în vedere ca în cadrul ședinței să se procedeze la o evaluare a situației din Europa în lumina aprecierilor făcute de conducătorii țărilor socialiste la Consfătuirea de la Sofia din octombrie 1985 și la întâlnirea de la Praga din noiembrie 1985. În concepția organizatorilor principalele teme fiind: dezarmarea, relațiile Est-Vest, procesul CSCE, întâlnirea sovieto-americană de la Geneva, ultimele inițiative de pace ale secretarului general al CC al PCUS etc.

b. La ședință se are în vedere adoptarea unui comunicat, care conform practicii, se dă publicității și a unui protocol cu caracter intern.

Cu circa 10 zile înainte de începerea ședinței urmează să se publice o știre de anunțare a acesteia.

c. În cadrul ședinței urmează a fi examinate și probleme referitoare la înfăptuirea hotărârilor adoptate la Consfătuirea de la Sofia.

Legat de aceasta, considerăm că s-ar putea folosi prilejul ședinței pentru a reactualiza unele propuneri românești incluse, la indicația conducerii noastre, în protocolul consfătuirii menționate în următoarea formulare:

„Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe i s-a propus:

– să se constituie un grup de experți care să studieze problema înghețării și reducerii bugetelor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia și să prezinte un raport asupra rezultatelor activității desfășurate;

– să se elaboreze proiectul unui document politic în problemele lichidării subdezvoltării și instaurării unei noi ordini economice internaționale”.

În același timp, este de așteptat ca la ședință să se acționeze pentru promovarea propunerii sovietice, inclusă în protocolul Consfătuirii de la Sofia, în următoarea redactare:

„Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe i s-a propus să studieze problema creării, funcțiile și modul de lucru ale unei grupe multilaterale, formate din reprezentanți ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care să se ocupe de informarea reciprocă curentă și să aibă întâlniri, cu o anumită periodicitate la Moscova”.

În protocolul menționat s-a mai prevăzut ca „în cadrul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să se studieze problema pregătirii pentru Reuniunea de la Viena din 1986 și a dezvoltării în continuare a procesului general-european”.

La ședință urmează să fie prezentat Apelul în problema creării de zone denuclearizate în Europa al grupului de lucru, care a fost creat ca urmare a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe de la Berlin, din decembrie 1984; textul elaborat în reuniunile ce au avut loc la Sofia în noiembrie 1985 și februarie 1986 va fi aprobat la actuala ședință a Comitetului și difuzat statelor europene, SUA și Canada”.

În legătură cu cele de mai sus **propunem:**

1. Partea română să fie de acord cu tematica avută în vedere pentru ședința de la Varșovia a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe;

2. Partea română să fie de acord cu elaborarea unui comunicat al ședinței și cu publicarea acestuia în presă. Observațiile și propunerile în legătură cu proiectul comunicatului pregătit de partea polonă, gazda reuniunii, vor fi înaintate separat spre aprobare, după primirea proiectului.

3. Să se aprobe textul Apelului în problema creării de zone denuclearizate în Europa, din anexă.

4. Ministrul român al Afacerilor Externe să prezinte în cadrul ședinței poziția și concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, în problemele opririi cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând dezarmarea nucleară, asigurarea păcii și securității pe continentul european și în întreaga lume, edificării unei lumi mai drepte, fără arme și fără războaie, a înțelegerii, colaborării și progresului general.

5. Delegația română să propună constituirea grupului de lucru care să studieze problema înghețării și reducerii bugetelor militare și a efectivelor trupelor de către statele participante la Tratatul de la Varșovia și începerea activității acestui grup de lucru la București, în trimestrul II a.c.

6. Delegația română să propună crearea unui grup de lucru pentru elaborarea proiectelor unei Declarații de principii privind relațiile dintre țările socialiste și țările în curs de dezvoltare și a unui Program de acțiune pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare, care să fie adoptate și aprobate în cadrul unei întâlniri la nivel înalt a țărilor socialiste membre ale CAER, precum și ale altor țări socialiste care vor dori să participe.

În situația în care participanții, pornind de la faptul că următoarea sesiune a CAER urmează a avea loc la București în iunie 1986, dată până la care președinte al Comitetului Executiv al CAER este reprezentantul guvernului român, ar propune ca lucrările pregătitoare să se desfășoare tot în capitala țării noastre, delegația noastră să fie de acord cu acest lucru.

7. Partea română să fie de acord cu propunerea sovietică de creare a unei grupe multilaterale de informare reciprocă curentă care să aibă întâlniri periodice la Moscova.

De asemenea, să fie de acord cu o eventuală propunere de organizare a unei întâlniri pentru schimbul de păreri și informații privind pregătirile pentru Reuniunea de la Viena din 1986 și dezvoltarea în continuare a procesului general-european.

8. Având în vedere că, potrivit principiului rotației, România urmează să fie gazda următoarei ședințe a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, ministrul român al Afacerilor Externe să fie împuternicit să adreseze omologilor săi invitația de participare la București, la ședința următoare a Comitetului în toamna acestui an.

9. Partea română să fie de acord cu publicarea în prealabil, conform practicii, a unei scurte știri de anunțare a ședinței.

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Varșovia, 19-20 martie 1986). Probleme organizatorice, vol. I, f. 55-57.

2. [...] martie, București. Notă de audiență dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și trimisul special al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone, Slawomir Dabrowa, privind participarea României la ședința CMAE de la Varșovia; observațiile părții române față de proiectul comunicatului remis de partea polonă.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

Tovarășului Aurel Duma
Ministru secretar de Stat

Notă de audiență

La 5 martie 1986, **Constantin Oancea**, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit pe **Slawomir Dabrowa**, trimis special al ministrului Afacerilor

Externe al RP Polone. Oaspetele a fost însoțit de Michal Szczerki, consilier al ambasadei polone la București.

La primire a participat Lucian Petrescu, directorul Direcției I Relații.

După un schimb de amabilități protocolare, S. Dabrowa a informat că a avut misiunea de a înmâna tovarășului Ilie Văduva, ministrul Afacerilor Externe al RS România, invitația oficială de participare la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, ce se va ține în capitala Poloniei, între 19 și 20 martie a.c.¹. Totodată, el a menționat că a adus și predat colegilor români proiectul comunicatului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, un proiect de înțelegere privind constituirea unei grupe multilaterale de informare reciprocă și proiectul de știre de presă prin care se va anunța ținerea ședinței Comitetului. În legătură cu ultimul document a rugat să i se comunice dacă partea română este de acord cu forma și conținutul său.

Constantin Oancea a mulțumit interlocutorului pentru amabilitatea de a-l informa asupra misiunii sale la București și pentru aducerea proiectelor de documente ale ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, elaborate de partea polonă, în calitate de gazdă a reuniunii.

Referindu-se la proiectele de documente, adjunctul ministrului a relevat că timpul scurt care a trecut de la primirea lor nu a permis aprofundarea conținutului acestora, dar după o primă lectură, se pot trage unele concluzii, pe care deocamdată, le va formula în mod neoficial, mai mult ca niște reflecții și păreri personale.

În ceea ce privește protocolul ședinței, a spus adjunctul ministrului, ar fi fost utilă dacă organizatorii l-ar fi putut prezenta odată cu proiectele celorlalte documente. Aceasta este, de fapt, documentul care nu creează dificultăți, întrucât el urmează linia documentelor de până acum, completat cu inițiativele ce se vor contura la ședința Comitetului, având în vedere și nivelul competențelor miniștrilor de Externe.

Referitor la proiectul de știre de presă, Constantin Oancea a arătat că, chiar dacă nu putem da imediat acordul cu conținutul acesteia, nu se văd dificultăți în convenirea lui.

O serie de reflecții trezește, însă, proiectul de comunicat, a menționat adjunctul ministrului, relevând, cu titlu personal și sub rezerva unor aprecieri neoficiale, următoarele:

- de la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, ținută în capitala Bulgariei, nu a trecut prea mult timp. De aceea, avem motive să facem un comunicat mai mic, să nu fie de dimensiunile celui cu privire la întâlnirea conducătorilor de partid și de stat;
- proiectul conține elemente de globalizare or, noi vedem Tratatul de la Varșovia în Europa, aria geografică pentru care a fost creat;

---

¹ Documentul nu se publică.

- limitarea privirii documentului doar prin prisma dialogului sovieto-american nu este în folosul acestuia; și alte țări își pot aduce contribuția la pace, dezarmare și securitate. De aceea, ar fi bine pentru optica documentului, să se menționeze și această idee;
- între cauzele înrăutățirii situației internaționale, care a fost tratată în mod cu totul unilateral, ar trebui menționată cursa înarmărilor și în primul rând a înarmărilor nucleare. La Sofia am reușit formulări echilibrate în ceea ce privește cauzele respective;
- problematica europeană nu poate fi limitată doar la rachetele americane cu rază medie de acțiune. În Europa mai sunt și alte rachete. Și în această materie am reușit să găsim formulări echilibrate la Sofia;
- abordând problematica dezarmării, ar trebui reflectate nu numai propunerile sovietice, ci și propunerile avansate de o parte și de cealaltă. Miniștrii de Externe sunt cei de la care trebuie să emane elementele de dialog, să stimuleze acest dialog prin soluțiile atractive de negociere pe care le propun. Ei sunt cei care întrupează calea spre dialog, nu să o închidă. Mai trebuie avut în vedere faptul că americanii au dat răspuns la propunerile tovarășilor sovietici și să nu facem abstracție de acest răspuns. Totodată, se observă că proiectul de document nu merge pe soluții până la capăt. Noi suntem pentru propunerile sovietice, ne-am manifestat public acest sprijin, dar credem că multe dintre cele cuprinse în proiect prin modul trunchiat cum sunt prezentate nu merg pe soluții până la capăt. În ce ne privește nu avem nici o rezervă în această materie. Secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a dat o caracterizare foarte exactă a acestor propuneri și a exprimat poziția față de ele și a prezentat și propuneri pentru completarea lor. De aceea, considerăm că ar trebui ca documentul să vină și cu soluții, inclusiv în problema reducerii armamentelor clasice, forțelor armate și bugetelor militare;
- proiectul nu reflectă căile de demilitarizare a cosmosului. Noi am reținut că reformulările în materie au fost preluate după documentele celui de-al XXVII-lea Congres al PCUS;
- la Sofia s-a hotărât elaborarea unui document politic privind lichidarea subdezvoltării, la care s-ar putea adăuga un program referitor la lichidarea subdezvoltării, inclusiv a datoriei externe și raporturilor țărilor socialiste cu țările în curs de dezvoltare. Aceste idei ar putea face parte și ele din document, ar putea fi reflectate corespunzător și cu Protocolul reuniunii;
- de asemenea, documentul nu cuprinde în totalitate principiile care stau la baza relațiilor dintre state, limitându-se doar la afirmarea unui singur principiu. Având în vedere importanța lor, considerăm că în ceea ce o privește, delegația română nu ar putea accepta un document din care să lipsească aceste principii în totalitatea lor.

Dar, a încheiat adjunctul ministrului, acestea nu sunt decât niște gânduri pe care vi le-am împărtășit în mod neoficial.

Experții noștri vor veni la Varșovia cu propuneri concrete, și vom lucra asupra documentului pentru a elabora un document care să reflecte pozițiile tuturor țărilor.

S. Dabrowa a mulțumit în termeni foarte cordiali pentru bogăția de idei cuprinsă în cele relatate de C. Oancea, relevând că ele constituie elemente prețioase de gândire și reflecție pentru cei care vor definitiva proiectul de comunicat.

În încheiere, oaspetele a arătat că are plăcuta misiune de a transmite tovarășului Constantin Oancea salutări cordiale și cele mai bune urări din partea tovarășului H. Jaroszek, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone.

Constantin Oancea a mulțumit și a rugat să se transmită aceleași gânduri și urări prietenești.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Probleme organizatorice. Varșovia, 19-20 martie 1986, vol. I, f. 49-50.

3. [...] [martie] 1986, București. Notă a MAE referitoare la observațiile și propunerile părții române cu privire la proiectul de comunicat al ședinței CMAE.

Nota

Referitor: proiectul de comunicat al ședinței Comitetului
Miniștrilor Afacerilor Externe

I. Prezentarea proiectului de document:

1. Proiectul cuprinde cinci capitole: oprirea cursei înarmărilor și dezarmarea în general; oprirea cursei înarmărilor și dezarmarea pe continentul european; eliminarea armei chimice și reducerea armamentelor convenționale și a forțelor armate și alte aspecte ale opririi cursei înarmărilor și dezarmării; politica imperialistă de forță, rolul mișcării de nealiniere și noua ordine economică internațională; unitatea și coeziunea țărilor socialiste și rolul Tratatului de la Varșovia.

2. Referitor la oprirea cursei înarmărilor și dezarmare se subliniază unilateral responsabilitatea SUA și a aliaților lor pentru forțarea cursei înarmărilor și planurile de extindere a acesteia în spațiul cosmic. Se face referire la propunerile de pace avansate la Consfătuirea de la Sofia, dar se pune pe prim plan programul lichidării complete a armelor nucleare, propus de URSS, care ar reprezenta în esență „un program comun al statelor participante la Tratatul de la Varșovia”.

Se apreciază că, în cadrul viitoarei întâlniri sovieto-americane la nivel înalt s-ar putea ajunge la înțelegeri în problemele încetării experiențelor nucleare și lichidării rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa

3. Referitor la problemele europene, în afară de problema lichidării rachetelor cu rază medie de acțiune, care se reia, sunt tratate: zonele denuclearizate, zonele libere de arma chimică, negocierile de la Viena, conferința de la Stockholm, reuniunea de la Berna privind contactele umane, Reuniunea CSCE de la Viena, respectarea realităților teritoriale politice postbelice.

4. Menționăm că din actualul proiect lipsesc orice referiri la contrapropunerile americane, prezentate recent de președintele Reagan.

II. Unele probleme mai deosebite din proiectul de comunicat:

1. Se exprimă dorința ca Reuniunea CSCE de la Viena din toamna acestui an să se deschidă la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe.

Este necesară o indicație specială a conducerii superioare.

2. Se reia propunerea făcută în raportul la Congresul PCUS privind „convocarea unui congres mondial în problemele securității economice”, a tovarășului M.S. Gorbaciov, secretar general al CC al PCUS. Fiind o propunere insuficient elaborată în această fază, considerăm că nu este oportun să se rețină în text această propunere.

III. Propunem:

1. Să se încerce o restructurare a documentului, în sensul ca problemele europene să fie aduse pe prim plan. În acest fel programul sovietic de dezarmare, propus în ianuarie a.c., ar putea fi tratat în capitolul 3 referitor la oprirea cursei înarmărilor și dezarmare în general, după capitolele privind evaluarea situației internaționale și problemele europene (p. 5).

În situația în care celelalte delegații vor insista să se mențină actuala structură, să se accepte, inclusiv inserarea în primul capitol a referirii la programul sovietic de dezarmare.

2. Să se prezinte în mod echilibrat aprecierea situației internaționale în spiritul documentelor partidului nostru (p. 2).

3. Să se introducă principiile relațiilor între state (p. 4 b).

4. Aprecierea importanței programului sovietic de dezarmare să fie completată cu: necesitatea de a se ajunge la acorduri corespunzătoare, pornind de la propunerile ambelor părți; necesitatea de a se acționa pentru oprirea cursei înarmărilor și dezarmare și în celelalte domenii (arme chimice, arme convenționale, reducerea cheltuielilor militare și a efectivelor) (p. 6).

5. Să se sublinieze și importanța soluționării globale a problemei datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare (p.18).

6. Să se echilibreze și nuanțeze formulările pe celelalte probleme, ținând seama de poziția țării noastre.

AMAE, Problema 241.1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Varșovia, 19-20 martie 1986, vol. II, f. 64-67.

4. [...] martie 1986, București. Sinteza a convorbirilor purtate, la Varșovia, la 19 martie, între ministrul Afacerilor Externe al RSR, Ilie Văduva, și ministrul Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze, privind propunerile românești de realizare a unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare; includerea lor în documentele finale ale ședinței CMAE; propunerea ministrului sovietic de a se organiza consultări bilaterale pe această temă.

Nota de convorbire

La 19 martie 1986, a avut loc, la Varșovia, întâlnirea ministrului Afacerilor Externe al RS România, Ilie Văduva, cu ministrul Afacerilor Externe al URSS, E. Șevardnadze.

Ministrul Afacerilor Externe român a prezentat principalele elemente privind considerentele și propunerile României în legătură cu realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare, de înlăptuire a dezarmării generale. A arătat că despre aceste probleme s-a discutat și în cadrul întâlnirii tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, cu tovarășul Mihail Gorbaciov, secretar general al CC al PCUS. A subliniat necesitatea ca pe baza acestor propuneri și considerente, a propunerilor altor țări din cadrul Tratatului, să se elaboreze un program cuprinzător de dezarmare, care să cuprindă o serie de măsuri vizând reducerea și a armelor clasice, efectivelor și cheltuielilor militare, precum și alte măsuri. A menționat că propunerile și considerentele au fost aprobate de Comitetul Politic Consultativ al CC al PCR și urmează să fie transmise, în scris, și părții sovietice, tovarășului M.S. Gorbaciov, așa cum s-a discutat și la întâlnirea de la Moscova. A făcut cunoscută dorința părții române ca propunerile și considerentele să fie reținute în documentele ședinței Comitetului Miniștrilor. A propus constituirea unui grup de experți pentru elaborarea proiectului unui program complex de dezarmare ca document al statelor participante la Tratat care să fie supus aprobării Consfăturii Comitetului Politic Consultativ. A solicitat ca această idee să fie reținută în Protocolul ședinței CMAE de astăzi.

A abordat în cursul întrevederii problema vizitei lui E. Șevardnadze în România.

Ministrul Afacerilor Externe sovietic a arătat următoarele:

A dat o bună apreciere raporturilor între partidele și popoarele țărilor noastre. S-a referit la importanța contactelor directe între conducătorii partidelor noastre, convorbirilor fructuoase, înțelegerilor stabilite cu acest prilej. Tovarășul Nicolae Ceaușescu a rostit la Congresul XXVII al PCUS o cuvântare foarte bună, principială, apreciată de conducerea sovietică. A avut loc o întâlnire foarte bună cu tovarășul Gorbaciov. Dânsul ne-a informat în Biroul Politic despre conținutul convorbirii, așa că suntem la curent cu aprecierile conducătorului partidului și statului român. Ele se regăsesc în intervenția ministrului român la ședința CMAE.

În același timp, în intervenție sunt și lucruri noi pentru partea sovietică. A ascultat intervenția cu atenție deosebită. Desigur că toate elementele, propunerile conținute în „considerente”, trebuie studiate cu mare atenție. De aceea apreciază că nu acum ar trebui luată o hotărâre în legătură cu aceste probleme. De altfel, multe din propunerile din „considerente” sunt comune cu propunerile avansate de M.S. Gorbaciov. Este vorba, de exemplu, de lichidarea armii nucleare, abordarea pe etape, lichidarea armelor chimice și a celorlalte arme de distrugere în masă. Desigur că sunt și elemente noi.

Situația propunerilor privind dezarmarea este următoarea: a fost elaborat programul cunoscut, a fost lansat și acum se analizează reacțiile. Practic, Ministerul Afacerilor Externe, Marele Stat Major, alte organe competente calculează toate variantele posibile în funcție de aceste reacții, care se înregistrează în cadrul negocierilor de la Geneva cu americanii, la Stockholm, la Viena și în alte părți. Calculăm care să fie următorul pas. În nici un caz nu se poate merge pe o linie care ar prejudicia securitatea URSS și a aliaților săi. Această orientare rămâne valabilă chiar dacă URSS și România se situează pe aceeași poziție de fond în privința necesității reducerii cheltuielilor militare, a dorinței comune de a se soluționa cât mai curând și problema reducerii armamentelor clasice. URSS este vital interesată în aceasta, dar trebuie spus din nou că datoria primordială o constituie asigurarea securității. Aceasta este valabil și în privința negocierilor în legătură cu situația din Europa Centrală.

Este bine ca în aceste probleme să aibă loc consultări româno-sovietice, de exemplu chiar înaintea Consfătuirii CPC de la Budapesta. De altfel, partea sovietică intenționează să răspundă problemelor ridicate de partea română, la Consfătuirea CPC de la Budapesta. Partea sovietică pregătește noi pași, noi idei și dorește să se adopte hotărâri comune în probleme în care sunt interesate URSS, România, în sensul propunerilor prezentate de alte țări socialiste aliate.

În ce privește problema rachetelor cu rază medie de acțiune din Extremul Orient, trebuie avut în vedere că în această zonă se află nu numai rachetele sovietice și americane, ci și rachetele unei alte puteri, a treia, și nu este posibil să nu se țină seama de aceasta. Echilibrul strategic trebuie evaluat și chibzuit cu multă grijă.

Programul sovietic ia în considerare interesele tuturor, este susținut de țările socialiste. Partea sovietică este de acord să se înscrie în protocol ideea propusă de partea română.

În ceea ce privește vizita sa în România, ministrul sovietic a arătat că programul său este strâns legat de pregătirea întâlnirii Reagan-Gorbaciov, în care scop va trebui să aibă cel puțin două runde de convorbiri cu Shultz, a căror dată nu a fost stabilită. Problema vizitei în România ar urma să fie discutată ulterior.

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Probleme organizatorice. Varșovia, 19-20 martie 1986, vol. I, f. 71-74.

5. [...] martie 1986, Moscova. Declarația-Apel a președintelui RSR, Nicolae Ceaușescu și a președintelui Consiliului de Stat al RPB, Todor Jivkov, cu privire la realizarea, în Balcani, a unei zone fără arme chimice; în anexă, comentariile ministrului Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze.

Declarație–Apel a președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, și a președintelui Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria, Todor Jivkov, cu privire la realizarea, în Balcani, a unei zone fără arme chimice

Președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, și președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria, Todor Jivkov, **examinând** evoluția situației internaționale, îndeosebi problemele privind asigurarea păcii și securității în Europa și exprimând profunda lor îngrijorare față de încordarea deosebită care se menține pe continent și în întreaga lume;

constatând pericolele grave pe care le implică continuarea cursei înarmărilor, a experimentării, producerii și amplasării de noi arme nucleare și a altor mijloace de distrugere în masă;

subliniind necesitatea de a se face totul pentru eliberarea Europei de armele nucleare și de orice alte arme de distrugere în masă,

reafirmând hotărârea țărilor lor de a acționa neabătut pentru transformarea Balcanilor într-o zonă lipsită de arme nucleare, a păcii și colaborării și pronunțându-se pentru inițierea și desfășurarea de noi acțiuni și inițiative în această direcție,

pornind de la realitatea că, în ultimii ani, au căpătat o tot mai mare amploare cercetările, experimentările și producerea de arme chimice și apreciind că aceasta sporește și mai mult primejdia distrugerii civilizației și vieții pe pământ,

considerând că încheierea unei convenții internaționale, eficace și supusă controlului, va contribui la interzicerea totală a armelor chimice, afirmă că țările lor sunt gata să ia parte la elaborarea acesteia și salută eforturile pentru crearea unei zone libere de arme chimică în Europa centrală,

călăuziți de năzuința de a întări pacea și securitatea în Balcani,

Declară că România și Bulgaria se pronunță în modul cel mai hotărât împotriva armelor chimice, ca mijloc de distrugere în masă.

Adresează un apel solemn șefilor de stat și de guvern din țările balcanice pentru unirea și conjugarea eforturilor tuturor statelor din această regiune în vederea transformării Balcanilor într-o zonă fără arma chimică,

Propun începerea neîntârziată de negocieri în vederea realizării unui acord între țările balcanice privind neexperimentarea, neproducerea, neobținerea și nestocarea oricăror arme chimice pe teritoriul lor.

Proclamarea Balcanilor în zonă lipsită de arme chimice ar constitui un pas important pe calea eliberării întregii Europe de o categorie deosebit de periculoasă de arme, ar contribui la întărirea încrederii și colaborării între țările și popoarele din această regiune.

Transpunerea în viață a acestui Apel ar fi de natură să contribuie efectiv la eforturile ce se întreprind pentru interzicerea generală și totală a armelor chimice și distrugerea stocurilor existente, la stimularea negocierilor care au loc în acest sens.

Președintele Republicii Socialiste România și președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria își exprimă convingerea că **Declarația-Apel** privind transformarea Balcanilor într-o zonă lipsită nu numai de arme nucleare, dar și de arme chimice, va găsi un ecou pozitiv în rândul șefilor de stat și guvern din această regiune, că – mai presus de orice deosebiri de orânduire sau de altă natură – vor fi puse răspunderea față de viața propriilor popoare, interesele generale ale păcii și securității în Balcani, în Europa și în întreaga lume.

[Anexa]

Comentariul ministrului de Externe al URSS cu privire la Declarația-Apel privind realizarea în Balcani a unei zone fără arme chimice

E.A. Șevardnadze a adresat mulțumiri pentru înmânarea oficială a Declarației-Apel și a arătat că ea va fi prezentată conducerii superioare. El a apreciat că este vorba de o inițiativă foarte importantă, un pas util pe care Uniunea Sovietică îl sprijină activ.

URSS, a menționat ministrul sovietic, este gata să respecte și să dea garanții pentru statutul de zonă lipsită de arme nucleare și chimice a Balcanilor, în situația creării acesteia și așteaptă ca aceeași atitudine să o aibă și SUA.

E.A. Șevardnadze a arătat că inițiativa României și Bulgariei trebuie să-și găsească reflectarea, ca un punct special, și în cadrul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care va avea loc în curând, unde, la nivelul miniștrilor să se exprime sprijinul pentru realizarea acestei propuneri. A exprimat, de asemenea, părerea că este necesar să se găsească forme de promovare, în continuare, a inițiativei româno-bulgare atât în cadrul negocierilor de dezarmare de la Geneva, cât și în alte forumuri și reuniuni internaționale.

Această inițiativă – a continuat E. Șevardnadze – ca și propunerile prezentate de tovarășul M.S. Gorbaciov în declarația din 15 ianuarie a.c., corespund liniei comune, convenite de conducătorii partidelor și statelor țărilor „comunității socialiste” și dovedesc că în prezent țările noastre dețin inițiativa pe plan internațional. Această inițiativă trebuie să fie păstrată și dezvoltată printr-o poziție activă, ofensivă a statelor „comunității socialiste”.

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Probleme organizatorice. Varșovia, 19-20 martie 1986, vol. I, f. 172-175.

6. [...] martie 1986, Varșovia. Hotărâre a CMAE referitoare la înființarea în cadrul Tratatului de la Varșovia a unei grupe multilaterale, cu sediul la Moscova, pentru informare reciprocă curentă în problemele de politică externă.

Cu privire la crearea grupe multilaterale pentru informare reciprocă curentă, compusă din reprezentanții statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În conformitate cu sarcina dată de Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, din 23 octombrie 1985, de la Sofia, Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a examinat problema creării, funcțiile și regulamentul de funcționare a grupe multilaterale pentru informare reciprocă curentă, compusă din reprezentanții statelor participante la Tratat și a adoptat următoarea hotărâre:

1. În scopul dezvoltării și perfecționării în continuare a mecanismului schimbului de informații de politică externă între statele aliate să se creeze grupa multilaterală pentru informare reciprocă curentă, compusă din reprezentanții tuturor statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

2. Ședințele grupe se vor ține la Moscova.

3. Reprezentanții statelor aliate în grupă pot fi fie reprezentanții special desemnați, fie ambasadorii în URSS ai statelor aliate. Reprezentanții la ședință pot fi însoțiți de consilieri și experți.

4. Funcțiile grupe vor consta din schimbul de informații și opinii:

– pe problemele legate de înfăptuirea inițiativelor Comitetului Politic Consultativ și ale Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, inclusiv informații privind consultările multilaterale pe aceste probleme cu alte țări;

– pe probleme actuale ale situației din Europa și din lume în ansamblu, încetării cursei înarmărilor și dezarmării, politicii statelor imperialiste față de țările socialiste aliate, precum și pe alte probleme de interes reciproc și care impun o conlucrare operativă.

Activitatea grupe nu va afecta modalitatea în vigoare de realizare a schimbului de informații de cea mai mare importanță privind politica externă, dintre statele aliate, pe bază bilaterală și multilaterală, ci va completa acest schimb.

5. Ședințele grupe vor avea loc o dată – de două ori pe lună.

Funcțiile secretariatului tehnic vor fi asigurate de partea sovietică.

Știrile privind activitatea grupe nu vor fi publicate decât cu acordul tuturor.

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Probleme organizatorice. Varșovia, 19-20 martie 1986, vol. I, f. 66-67.

7. [...] martie 1986, Varșovia. Propunerile României referitoare la realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare; extinderea măsurilor de dezarmare și asupra altor regiuni ale lumii; desființarea blocurilor militare; încheierea unui acord prin care să se oprească experimentele cu arma nucleară; încheierea unui tratat privind nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forță între Tratatul de la Varșovia și NATO.

Considerente și propuneri
ale României în legătură cu realizarea unui program complex de reducere și
lichidare a armelor nucleare, de înlăturare a dezarmării generale

Pe baza hotărârii Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, guvernul român dorește să prezinte unele considerente și propuneri în legătură cu programul privind reducerea armelor nucleare și lichidarea întregului arsenal de arme nucleare, până în anul 2000.

Partidul și statul nostru acordă o importanță deosebită programului propus de Uniunea Sovietică, în Declarația secretarului general al CC al PCUS, Mihail Gorbaciov, de la 15 ianuarie, precum și hotărârii Congresului al XXVII-lea al PCUS care a reafirmat necesitatea înlăturării unor măsuri ferme privind lichidarea, până la sfârșitul acestui secol, a tuturor armelor nucleare. Partidul Comunist Român, țara noastră, sprijină cu fermitate și acționează cu toată hotărârea în direcția înlăturării acestor măsuri, care ar avea o mare însemnătate pentru desfășurarea întregii vieți internaționale, pentru înlăturarea pericolului care amenință pacea și securitatea popoarelor, viața și civilizația umană. Asemenea propuneri sunt de natură să mobilizeze forțele progresiste, democratice, popoarele de pretutindeni, amplele mișcări antirăzboinice în lupta pentru pace și dezarmare, oferind în același timp, o bază reală pentru negocieri și exercitând o influență nemijlocită asupra desfășurării lor.

Popoarele așteaptă ca Statele Unite ale Americii și aliații lor din NATO să adopte o atitudine realistă și să treacă – pe baza propunerilor prezentate de ambele părți – la realizarea unor acorduri corespunzătoare pentru înlăturarea pericolului unui război nuclear și oprirea militarizării spațiului cosmic. Realizarea unui echilibru între cele două părți din punct de vedere militar trebuie înlăturată nu pe calea măririi arsenalelor militare, ci pe calea reducerii la cel mai scăzut nivel a înarmărilor. Aceasta corespunde intereselor popoarelor întregii lumi.

Apreciind importanța programului propus de URSS și necesitatea de a se face totul pentru realizarea lui, Comitetul Politic Executiv al CC al PCR, România, consideră că ar fi necesare unele precizări la acest program. Astfel, considerăm necesar ca, în prima etapă, măsurile privind lichidarea totală a rachetelor cu rază medie de acțiune ale URSS și SUA – atât a celor balistice, cât și a celor de croazieră – să vizeze, în afară de Europa, și celelalte zone geografice, respectiv să se prevadă lichidarea sau cel puțin limitarea acestor tipuri de arme și în Asia, Extremul Orient, precum și în alte regiuni ale lumii.

În ce privește măsurile preconizate pentru etapele a doua și a treia, apreciem că ele sunt bune, corespunzătoare. Considerăm că ar fi foarte important să se facă totul pentru ca până în anul 1990 să se ajungă la realizarea unui astfel de acord general privind oprirea, de către toate statele, a experiențelor cu arma nucleară.

Având în vedere că problemele dezarmării și asigurării păcii se pot realiza numai prin măsuri corespunzătoare vizând ansamblul problemelor dezarmării generale, considerăm că ar trebui avut în vedere ca, pe lângă programul de lichidare a armelor nucleare, să fie elaborat un program complex de dezarmare prin care să se prevadă și măsuri de reducere substanțială a armamentelor clasice, a efectivelor și cheltuielilor militare, de desființare a blocurilor militare, a bazelor militare străine, precum și alte măsuri de întărire a încrederii și securității popoarelor.

1. Programul ar trebui să prevadă, încă din prima etapă, trecerea concomitentă la reducerea armamentelor clasice, a efectivelor și cheltuielilor militare, ceea ce ar avea o mare importanță politică și ar deschide calea dezarmării nucleare preconizată în program. Practic, ar fi înlăturat pericolul ca, oprind producția de arme nucleare, cheltuielile militare să fie orientate spre dezvoltarea și perfecționarea celorlalte tipuri de arme, a armamentelor clasice sau spre crearea și producerea de noi sisteme și tipuri de arme nucleare.

Ținând seama de dezvoltarea puternică pe care deja au cunoscut-o în ultimii ani armamentele clasice, creșterea puterii lor de distrugere care, în unele privințe, se apropie de cea a armelor nucleare, considerăm că s-ar putea propune oprirea perfecționării acestora și reducerea lor cu 20-30% până în anul 1990. În cadrul acestei reduceri, să se limiteze numărul și tipul de avioane, nave și tancuri și alte categorii de arme ce pot fi deținute de țările care fac parte din cele două alianțe militare – NATO și Tratatul de la Varșovia – în primul rând de către SUA și URSS, precum și de alte state. În celelalte două etape ar urma să se efectueze noi reduceri, astfel încât până în anul 2000 reducerile efectuate în domeniul armelor clasice, în cele trei etape, să fie de cel puțin 50%.

2. Apreciem necesar, de asemenea, ca Programul să prevadă reduceri substanțiale ale efectivelor militare ale țărilor participante la cele două alianțe militare – și, în primul rând, ale SUA și URSS – precum și ale altor țări, urmând a se stabili, printr-o convenție, efectivele militare pe care le pot deține aceste țări. Această reducere – care să cuprindă toate genurile de arme – ar urma să fie efectuată în procente anuale, astfel încât să totalizeze 30% până în anul 1990 și 50% până în anul 2000, față de efectivele militare existente în prezent.

3. Programul să prevadă, de asemenea, reducerea anuală a cheltuielilor militare, astfel încât în prima etapă, până în anul 1990, aceste cheltuieli să fie diminuate cu 30%, iar până în anul 2000 cu 50% față de nivelul actual. O mare însemnătate ar avea adoptarea de măsuri unilaterale de înghețare și reducere a cheltuielilor militare, îndeosebi de către statele nucleare și alte state puternic înarmate.

4. În cadrul măsurilor de întărire a încrederii între state, o importanță deosebită ar avea realizarea unor acțiuni concrete vizând lichidarea tuturor bazelor militare amplasate pe teritoriul altor state și retragerea trupelor străine în limitele

teritoriului național. Această acțiune ar urma să se desfășoare în faze succesive, astfel încât ea să se încheie până la sfârșitul anului 1990. Se impune, de asemenea, ca toate statele să-și asume angajamentul ferm de a nu mai amplasa noi trupe și armamente pe teritoriul altor state, de a renunța la manevre militare de mare amploare, la demonstrații de forță și la orice alte acțiuni de această natură.

5. Un program cuprinzător de dezarmare trebuie să cuprindă și problema lichidării blocurilor militare. În acest sens considerăm necesar să se acționeze în vederea desființării concomitente a NATO și Tratatului de la Varșovia. În vederea creării condițiilor pentru realizarea acestui obiectiv se impune să se acționeze pentru diminuarea laturii militare a celor două blocuri, creșterea încrederii și amplificării colaborării politice, economice și în alte domenii între statele participante la aceste alianțe. În acest scop, o mare importanță ar avea organizarea de întâlniri între statele NATO și Tratatului de la Varșovia în cadrul cărora să se discute căi și modalități de îndeplinire a dezarmării și înlăturării pericolului de război, inclusiv să facă propuneri și să prezinte soluții de natură să contribuie la realizarea de înțelegeri corespunzătoare la tratativele sovieto-americane de la Geneva.

O deosebită importanță ar avea încheierea de către statele participante la cele două alianțe a unui tratat privind nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța și dezvoltarea de relații pașnice și de colaborare dintre ele.

Adoptarea și realizarea unor astfel de măsuri ar fi de natură să contribuie la crearea condițiilor pentru a se trece la desființarea simultană a NATO și a Tratatului de la Varșovia – obiectiv ce ar trebui realizat până, cel mai târziu, în anul 2000.

6. Aplicarea tuturor măsurilor vizând oprirea cursei înarmărilor și de îndeplinire a dezarmării să se facă sub un control strict și eficace. În acest sens este necesar ca în program să se prevadă concret forme, metode și mijloace de control corespunzător, reciproc acceptabile, care să asigure realizarea tuturor acestor măsuri.

Considerăm că este necesară crearea unui organism special al Organizației Națiunilor Unite, cu o participare larg reprezentativă, care să acționeze ca organ al ONU pentru efectuarea controlului asupra îndeplinirii de către toate statele a măsurilor de dezarmare generală.

7. Programul complex ar trebui să aibă în vedere ca, paralel cu măsurile de dezarmare, să se intensifice acțiunile pentru soluționarea rapidă, pe cale pașnică, prin tratative, a tuturor conflictelor existente în lume. Se impune, de asemenea, asumarea de angajamente ferme și stabilirea de măsuri hotărâte privind încetarea oricărui amestec în treburile interne ale altor state, renunțarea cu desăvârșire la recurgerea la forță și la amenințarea cu forța, la orice presiuni economice, politice și de orice altă natură.

Am prezentat unele propuneri ale României care, desigur, nu cuprind tot ceea ce s-ar putea include într-un program complex de dezarmare. După părerea noastră, includerea într-un program complex a unor astfel de măsuri ar întruni sprijinul larg al tuturor țărilor și popoarelor, ar uni și mai puternic eforturile acestora în lupta pentru înlăturarea pericolului unui război nuclear și îndeplinirea dezarmării generale.

Pornind de la aceste considerente, România propune să fie însărcinat Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe să pregătească pentru următoarea sesiune a Comitetului Politic Consultativ propuneri corespunzătoare care să stea la baza unui program complex de dezarmare care să fie dezbătut și adoptat ca program al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

În spiritul hotărârilor Congresului al XIII-lea și al liniei generale politice a partidului nostru, al hotărârilor adoptate în comun, în toamna anului trecut, la Sofia, Partidul Comunist Român, România socialistă, vor milita cu toată hotărârea și vor conlucra strâns cu țările socialiste, cu forțele înaintate și realiste de pretutindeni, pentru a asigura îndeplinirea programului de eliminare a armelor nucleare de pe planetă, de dezarmare generală, pentru edificarea unei lumi fără arme și războaie, a unei lumi a păcii, înțelegerii și colaborării între toate națiunile.

În același timp, pornind de la faptul că făurirea socialismului, realizarea programelor de dezvoltare economică și socială a tuturor statelor se pot asigura numai în condiții de pace, de reducere radicală a cheltuielilor militare, de dezarmare, este necesar să desfășurăm împreună o largă activitate politică de unire a eforturilor popoarelor, a tuturor forțelor iubitoare de pace pentru a se pune capăt cursei înarmărilor și a se trece la măsuri efective, la încheierea de acorduri și înțelegeri concrete care să ducă la înlăturarea pericolului unei catastrofe nucleare nimicitoare, la îndeplinirea dezarmării generale.

AMAE, Problema 241. 1986. 9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Probleme organizatorice, Varșovia, 19-20 martie 1986, vol. I, f. 154-161.

8. [...] martie 1986, Varșovia. Sinteza a grupului de experți desemnat să pregătească documentele ședinței CMAE referitoare la problemele rămase în suspensie în textul comunicatului și al protocolului reuniunii.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante
la Tratatul de la Varșovia

Probleme în suspensie:

I. În legătură cu Comunicatul ședinței.

1. Definierea tratatului de pace între cele două pakte militare. O soluție de compromis s-ar putea găsi numai pe baza Declarației politice de la Praga din 1983 în care, ca urmare a negocierilor româno-sovietice, s-a înscris următoarea formulare: „Statele participante la Tratatul de la Varșovia, prin reprezentanții lor la cel mai înalt nivel, se adresează statelor participante la Tratatul Atlanticului de Nord cu propunerea de a încheia un tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice”.

2. La propunerea delegației sovietice, susținută de celelalte delegații, în proiectul de Comunicat s-a înscris următorul paragraf: „Statele participante la Tratatul de la Varșovia s-au pronunțat pentru convocarea unui congres mondial în problemele securității economice, la care s-ar putea examina în mod complex tot ceea ce împovărează raporturile economice mondiale”.

Ideea este cuprinsă în programul lui M. Gorbaciov, față de care s-a exprimat sprijin, și reprezintă un pas înainte din partea celorlalte țări socialiste participante la Tratatul de la Varșovia în abordarea, într-un cadru internațional, a problemelor subdezvoltării și noii ordini economice internaționale.

Propunem să se accepte.

3. Celelalte delegații participante la ședință au propus ca la deschiderea viitoarei reuniuni a Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa, care va avea loc în toamna acestui an la Viena, țările participante la Tratatul de la Varșovia să fie reprezentate de miniștrii Afacerilor Externe. Ele au propus ca această idee să fie reflectată în Comunicat în următoarea formulare: „Participarea miniștrilor Afacerilor Externe la ședința de deschidere ar fi de natură să dea Reuniunii de la Viena impulsul convenit”.

Propunem să se aprobe participarea la nivelul ministrului Afacerilor Externe la ședința de deschidere a reuniunii de la Viena.

4. La inițiativa delegației sovietice, sprijinită de celelalte delegații, s-a inclus în proiectul de comunicat o formulare de sprijin a *Declarației* părții sovietice privind prelungirea moratoriului unilateral asupra exploziilor nucleare după 31 martie a.c., după cum urmează: „Participanții la ședință salută *Declarația* că și după 31 martie, când expiră moratoriul instituit unilateral, URSS nu va efectua explozii nucleare atât timp cât SUA se vor abține de la acestea”.

II. Modul de prezentare a programului complex de dezarmare.

Propunem ca ministrul Afacerilor Externe român să prezinte liniile directoare ale programului complex de dezarmare în cuvântarea la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe. O prezentare detaliată a acestuia să fie făcută în cadrul întâlnirii restrânse a miniștrilor Afacerilor Externe, cu care prilej ar putea fi difuzat și textul, acesta fiind ulterior promovat în perioada de pregătire a viitoarei consfătuiri a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

III. În legătură cu protocolul ședinței.

1. Referitor la documentul politic privind relațiile dintre țările socialiste și țările în curs de dezvoltare și programul de acțiune pentru sprijinirea acestora, care au fost propuse de partea română, celelalte delegații nu au fost de acord cu înscrierea în protocol a unei formulări privind elaborarea proiectului unui program de acțiune pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare, invocând că aceasta este o problemă de competență strictă a șefilor de state ai țărilor membre ale CAER, că o decizie în această privință nu se poate adopta în cadrul Tratatului de la Varșovia, că din partea Comitetului Politic Consultativ nu s-a trasat o asemenea sarcină Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe.

Propunem:

Să se insiste pentru menținerea în protocol a formulării referitoare la elaborarea proiectului unui document politic în problemele lichidării subdezvoltării și instaurării unei noi ordini economice internaționale;

Ministrul român al Afacerilor Externe să prezinte în linii generale propunerile românești privind proiectul documentului politic și al programului de acțiune în cuvântarea la ședința Comitetului și în detaliu la întâlnirea separată a miniștrilor Afacerilor Externe;

Ideile programului de acțiune pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare să fie promovate în continuare în cadrul contactelor pe linie de partid și de stat cu țările membre ale CAER și cu celelalte țări socialiste așa cum s-a procedat și în timpul pregătirii întâlnirii economice la nivel înalt a țărilor membre ale CAER din iunie 1984.

2. În protocolul Consfătuirii de la Sofia a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia s-a introdus următoarea recomandare: „Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe i s-a propus să studieze problema creării, funcțiile și modul de lucru ale unei grupe multilaterale, formate din reprezentanți ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care să se ocupe de informarea reciprocă curentă și să aibă întâlniri, cu o anumită periodicitate, la Moscova”.

Propunem:

- partea română să-și exprime acordul cu privire la crearea unei grupe multilaterale pentru schimb de păreri și informații;
- să se insiste ca grupa să nu aibă o formă instituționalizată permanent la Moscova, ci să se întrunească, prin rotație, în capitalele statelor participante la tratat, țara gazdă urmând să fie cea care pregătește următoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ; condițiile de desfășurare a lucrărilor grupei să fie asigurate de țara gazdă;
- întâlnirile grupei să aibă loc la inițiativa țării gazdă sau a celorlalte țări, lunar sau de câte ori este nevoie, iar statele să fie reprezentate de trimiși speciali sau de ambasadori în capitalele respective;
- în situația că partea sovietică va insista, partea română să fie de acord ca prima ședință, de constituire, a grupei să aibă loc la Moscova, reiterându-se poziția cu privire la organizarea întâlnirilor ulterioare după principiul rotației.

IV. După unele informații, partea sovietică intenționează să propună la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ca următoarea întâlnire a Comitetului Politic Consultativ să aibă loc în prima decadă a lunii iunie a.c. Față de această propunere ar exista o anumită rețineră numai din partea RPB motivând că în perioada respectivă vor avea loc alegeri parlamentare.

Este necesar ca ministrul român al Afacerilor Externe să aibă instrucțiuni cu privire la poziția de principiu pe care să o adopte în această problemă.

Probleme deschise la proiectul de comunicat.

Propunerile românești cu privire la necesitatea desființării simultane a celor două blocuri militare și a încheierii unui tratat general de pace.

Formularea propusă de delegația română: „Miniștrii au reafirmat poziția statelor lor privind desființarea simultană a la Tratatului de la Varșovia și a NATO și ca prim pas a organizațiilor militare ale acestora. Statele participante la Tratatul de la Varșovia propun statelor membre ale NATO negocieri directe referitoare la modalitățile și termenele de înlăptuire a acestor măsuri. Pentru a crea condiții prielnice desfășurării negocierilor de dezarmare, precum și măsurilor menite să ducă la lichidarea celor două blocuri militare opuse, ele propun, de asemenea, încheierea unui tratat general de pace între cele două blocuri”.

Comentariul șefului delegației sovietice: „În ceea ce privește prima fază, asupra desființării simultane a celor două blocuri, s-ar putea ajunge la acord, cu unele modificări redacționale. În legătură cu fraza a doua, referitoare la negocieri directe între cele două blocuri, s-ar putea ajunge la un acord, dacă s-ar avea în vedere sensul propunerii prezentate în Declarația de la Praga din ianuarie 1983 și s-ar folosi formulări corespunzătoare. Privitor la cea de a treia frază – tratatul de pace între cele două blocuri – reprezentantul sovietic a arătat că nu este clar ce se are în vedere. Dacă este o propunere diferită de Tratatul de nefolosire a forței și de menținere de relații pașnice, propus de țările noastre în 1983, o hotărâre este numai de competența conducerii superioare. În cazul unei inițiative diferite de cea din 1983, acestea ar apărea ca «o propunere paralelă, în concurență cu cea de la Praga»”.

Declarația politică de la Praga (ianuarie 1983): „Statele participante la Tratatul de la Varșovia s-au pronunțat cu mult timp în urmă pentru dizolvarea celor două alianțe și – ca un prim pas – pentru lichidarea organizațiilor lor militare. Această propunere rămâne în vigoare și ele subliniază că sunt gata să înceapă negocieri cu statele participante la NATO pentru a se ajunge la un acord corespunzător, pentru început privind problema reducerii reciproce a activităților militare. [...]

Statele participante la Tratatul de la Varșovia, prin reprezentanții lor la cel mai înalt nivel, se adresează statelor participante la Tratatul Atlanticului de Nord cu propunerea de a încheia un tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice”.

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Varșovia, 19-20 martie 1986), vol. II, f. 115-121.

9. [19] martie 1986, Varșovia. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ilie Văduva, referitor la realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare; înființarea, la București, a unui grup de experți care să studieze problema înghețării și reducerii bugetelor militare și efectivelor trupelor participante la Tratatul de la Varșovia; mediere internațională pentru rezolvarea crizelor din Orientul Mijlociu; crearea unui grup de lucru pentru dezvoltarea relațiilor dintre țările socialiste și cele în curs de dezvoltare.

Stimați tovarăși,

Aș dori, în primul rând, să adresez gazdelor noastre, tovarășului ministru Marian Orzechowski, cele mai sincere mulțumiri pentru condițiile de lucru create întâlnirii noastre, pentru ospitalitatea de care ne bucurăm în frumoasa capitală a Poloniei prietene.

Exprimând acordul față de proiectul ordinei de zi a Consfătuirii, apreciem că schimbul tovarășesc de păreri, concluziile și documentele la care vom ajunge au o semnificație deosebită pentru întărirea conlucrării dintre țările noastre, sporirea contribuției lor în vederea trecerii la măsuri practice de dezarmare, și în primul rând de dezarmare nucleară, în Europa, pentru asigurarea păcii și securității pe continent și în întreaga lume. Reuniunea noastră are loc în condițiile în care situația internațională se menține deosebit de gravă și încordată, ca urmare a cursei înarmărilor, îndeosebi a celor nucleare, a politicii imperialiste de forță și amestec în treburile interne ale altor state. Aceasta face să crească pericolul unui nou război mondial, ce s-ar transforma inevitabil într-o catastrofă nucleară, care ar duce la dispariția a înseși a condițiilor pentru existența vieții pe planeta noastră.

Continuarea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa, intensificarea acțiunilor de militarizare a cosmosului, existența în vecinătatea continentului a unor manifestări de amenințare cu forța – cum se întâmplă în Mediterana – provoacă, pe bună dreptate, profunda neliniște a popoarelor, au efecte nocive asupra politicii de destindere, de securitate și pace, impun mai mult ca oricând intensificarea luptei tuturor forțelor socialiste și progresiste, a tuturor popoarelor împotriva înarmărilor, pentru oprirea amplasării de noi rachete nucleare și trecerea la reducerea celor existente.

Iată de ce România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, consideră că problema fundamentală a lumii de astăzi o constituie apărarea păcii, oprirea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri concrete de dezarmare, la lichidarea armelor nucleare. Este în interesul suprem al țărilor noastre, al tuturor țărilor europene și din întreaga lume ca, în anul 1986, proclamat de ONU ca An internațional al Păcii, să se facă totul, până nu este prea târziu, pentru apărarea dreptului sacru al popoarelor, al oamenilor, la existență, la viață liberă și demnă, la pace, pentru ca umanitatea să pășească pe calea dezarmării, a înlăturării pericolului nuclear.

Opinia publică din România, ca de altfel din întreaga lume, a luat la cunoștință cu viu interes de programul de măsuri pe linia dezarmării propus de tovarășul Mihail Gorbaciov, secretar general al CC al PCUS.

În cuvântarea rostită la tribuna celui de-al XXVII-lea Congres al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, care a avut loc recent, conducătorul partidului și statului nostru a arătat: „Salutăm și sprijinim pe deplin inițiativele și propunerile Uniunii Sovietice în direcția reducerii cu 50% a armelor nucleare, a încetării experiențelor nucleare și opririi militarizării cosmosului. Apreciam deosebit de important programul propus de Uniunea Sovietică privind lichidarea, până la sfârșitul acestui secol, a întregului arsenal de arme nucleare și considerăm că nu trebuie precupețit nici un efort pentru realizarea lui.

Popoarele așteaptă ca Statele Unite ale Americii și aliații lor din NATO să adopte o atitudine realistă și să treacă, pe baza propunerilor prezentate de ambele părți, la realizarea unor acorduri corespunzătoare pentru înlăturarea pericolului unui război nuclear și oprirea militarizării spațiului cosmic”.

La prezenta reuniune urmează să procedăm la o evaluare a situației din Europa și a actualei situații internaționale, să găsim modalități practice pentru îndeplinirea dezarmării și, în primul rând a dezarmării nucleare, oprirea cursului politicii de confruntare militară, reluarea politicii de destindere și pace. Pornind de la faptul că aprecierile făcute de conducătorii statelor participante la Consfătuirea de la Sofia din octombrie 1985 și hotărârile adoptate își mențin pe deplin actualitatea, România consideră că țările noastre trebuie să-și intensifice colaborarea, să acționeze cu toată hotărârea pentru traducerea lor în viață.

România acordă o importanță deosebită înlăturării rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune din Europa, eliberării continentului de orice arme nucleare, ceea ce ar despovăra Europa de amenințarea unei catastrofe nucleare, contribuind, totodată, la înseninarea climatului politic, la afirmarea destinderii și colaborării în întreaga lume.

Pornind de la aceste considerente, în concepția României, un program complex de dezarmare, pe etape, ar trebui să prevadă, în afara măsurilor prioritare în direcția reducerii și eliminării armelor nucleare, acțiuni concrete și eficiente pentru reducerea armelor clasice, a efectivelor și cheltuielilor militare și alte măsuri de natură să contribuie la îndeplinirea dezarmării generale. În final voi prezenta pe scurt unele considerente și propuneri ale României în legătură cu realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare, de îndeplinire a dezarmării generale.

Accentuarea cursei înarmărilor constituie un factor principal al adâncirii crizei economice mondiale, alimentează propaganda de război, generează o psihoză de nesiguranță în viața internațională. În opoziție cu aceasta, un proces real de dezarmare pe lângă influența sa pozitivă asupra stabilității politice în lume, ar elibera importante resurse materiale și umane care ar putea fi folosite pentru accelerarea dezvoltării economice și sociale a tuturor statelor, îndeosebi a celor în curs de dezvoltare.

Ținând seama de aceasta și având în vedere prevederea din protocolul Consfătuirii la nivel înalt de la Sofia, care recomandă Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe constituirea unui grup de experți care să studieze problema înghețării și reducerii bugetelor militare și efectivelor trupelor participante la Tratatul de la Varșovia, propunem trecerea la constituirea acestui grup de lucru și începerea activității lui, la București, în trimestrul II al acestui an.

Considerăm că se impune activizarea și folosirea cât mai eficientă a tuturor forurilor de negocieri existente în problemele dezarmării, creșterea rolului și răspunderii ONU în aceste domenii. Trebuie să se facă totul în vederea încheierii cu succes a Conferinței de la Stockholm, consacrată întăririi încrederii și pentru dezarmare în Europa, a negocierilor de la Viena pentru reducerea trupelor și a armamentelor în centrul continentului.

Este necesar ca, în cadrul Conferinței pentru dezarmare de la Geneva, reprezentanții țărilor noastre să acționeze pentru a se ajunge la acorduri și înțelegeri privind prevenirea unui război nuclear, interzicerea tuturor experiențelor cu arma nucleară, preîntâmpinarea extinderii cursei înarmărilor în spațiul cosmic, interzicerea producerii și perfecționării armelor chimice și distrugerea stocurilor existente de astfel de arme, precum și în alte probleme deosebit de importante aflate pe ordinea de zi a conferinței.

România se pronunță cu consecvență pentru asigurarea continuității procesului general-european în care statele participante să discute și să rezolve împreună problemele comune ale păcii, securității și colaborării pe continent. În acest sens, acordăm întreaga atenție Reuniunii de la Viena, din acest an, a statelor participante la Conferință pentru securitate și cooperare în Europa. Ne exprimăm convingerea că, acționându-se în spirit constructiv și cu dorința de cooperare, la Reuniunea de la Viena se vor face pași înainte pe calea sporirii încrederii, securității și dezarmării pe continent, ceea ce va exercita o influență puternică asupra evoluției situației politice generale.

În cadrul procesului de edificare a securității în Europa și, în primul rând, al eforturilor pentru realizarea dezarmării, România acordă o însemnătate deosebită situației din Balcani, se pronunță și militează ferm pentru crearea unei zone denuclearizate și lipsite de arma chimică în Balcani, sprijină realizarea unor astfel de zone în nordul și centrul Europei, precum și în alte regiuni ale lumii. O contribuție importantă la eforturile vizând eliminarea armelor chimice din viața popoarelor europene o constituie apelul formulat de conducătorii de stat ai României și Bulgariei privind realizarea în Balcani a unei zone fără asemenea arme. În spiritul acestei politici, ne exprimăm acordul față de conținutul Apelului către statele europene, SUA și Canada în problema creării de zone denuclearizate în Europa, document care a fost convenit de grupul de lucru al statelor participante, urmând ca acesta să fie difuzat de către țara gazdă – Republica Populară Bulgaria.

În legătură cu prevederea cuprinsă în protocolul Consfătuirii la nivel înalt de la Sofia referitoare la crearea într-o formă simplă și suplă a unei grupe multilaterale de informare reciprocă curentă, ne exprimăm acordul cu constituirea unei grupe de lucru la nivel de experți, care să examineze problemele privind tematica și modalitățile concrete de funcționare a acesteia.

Stimați tovarăși,

În întreaga sa activitate internațională, România s-a pronunțat și se pronunță ferm pentru soluționarea, pe calea tratatelor, a conflictelor regionale existente, a tuturor problemelor litigioase dintre state, pentru eliminarea cu desăvârșire a forței și a amenințărilor cu folosirea forței din viața internațională. În acest spirit, considerăm că trebuie intensificate eforturile politice și diplomatice, promovate noi inițiative și acțiuni pentru soluționarea globală a problemelor din Orientul Mijlociu. În prezent s-a creat o situație care impune organizarea unei conferințe internaționale privind Orientul Mijlociu, convocată și desfășurată sub egida ONU, cu participarea tuturor părților interesate, inclusiv OEP, precum și a URSS și SUA,

a celorlalți membri permanenți ai Consiliului de Securitate, a altor state care pot aduce o contribuție pozitivă la procesul de pace în Orientul Mijlociu. În actualele condiții, o astfel de conferință este singura cale care poate duce la soluționarea politică a problemelor din zonă.

Este necesară, totodată, intensificarea eforturilor pentru a se ajunge la încetarea grabnică a războiului dintre Iran și Irak, pentru retragerea trupelor ambelor părți în interiorul granițelor recunoscute pe plan internațional, începerea de tratative între ele pentru soluționarea problemelor litigioase, restabilirea colaborării și buneii vecinătăți.

Ne pronunțăm, de asemenea, pentru soluționarea în același spirit, pe cale pașnică, prin negocieri, a problemelor litigioase din celelalte zone ale lumii.

Apreciem că este necesară o conlucrare mai activă a țărilor socialiste cu mișcarea țărilor nealiniate, pe baza respectării stricte a principiilor unanim recunoscute ale independenței și suveranității, egalității depline în drepturi, neamestecului în treburile interne, nefolosirii forței sau amenințării cu forța. Aceasta ar fi de natură să exercite o influență pozitivă asupra întregului ansamblu al relațiilor internaționale, să acționeze favorabil asupra raporturilor dintre țările nealiniate.

Crearea unui climat de pace și încredere internațională presupune eliminarea hotărâtă a oricăror elemente care afectează suveranitatea statelor, generează nesiguranță și instabilitate în raporturile internaționale. În acest cadru de preocupări se înscrie, după opinia noastră, combaterea și eliminarea acțiunilor teroriste, a terorismului de stat promovat de unele țări, practici cu desăvârșire străine concepției și viziunii noastre asupra metodelor de activitate internațională. În același timp, țara noastră condamnă și respinge cu toată hotărârea recurgerea la forță și la amenințarea cu forța de către unele state, motivând asemenea acțiuni reprobabile, periculoase pentru cauza păcii, prin combaterea manifestărilor teroriste individuale.

În concepția partidului și statului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, un imperativ major al zilelor noastre îl reprezintă lichidarea subdezvoltării și edificarea unei noi ordini economice internaționale. Situația care s-a creat în economia mondială necesită să se acționeze cu toată hotărârea pentru a determina o schimbare radicală în acest domeniu, pentru o nouă ordine economică internațională.

Preocupă în mod deosebit faptul că situația și așa grea a țărilor în curs de dezvoltare continuă să se înrăutățească. Deosebit de gravă este problema datoriei externe a acestor țări, implicațiile acesteia asupra economiilor țărilor debitoare și asupra economiei mondiale în ansamblu. Se impun măsuri care să constituie un sprijin efectiv pentru țările în curs de dezvoltare. În această privință România a avansat un ansamblu de propuneri.

Este necesar, în același timp, să fie eliminate măsurile discriminatorii, restricțiile și protecționismul pe care țările occidentale le practică față de țările în curs de dezvoltare.

Date fiind gravitatea și importanța acestor probleme, apreciem că țările socialiste trebuie să treacă neîntârziat la elaborarea unui program cuprinzător de sprijinire și colaborare largă și diversificată cu țările în curs de dezvoltare. Consfătuirea de la Sofia a Comitetului Politic Consultativ a propus elaborarea, de către Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe, a proiectului unui document politic. În acest sens, delegația română propune să hotărâm crearea unui grup de lucru, care să treacă de îndată la elaborarea proiectului unei delegații de principii privind relațiile dintre țările socialiste și țările în curs de dezvoltare. Așa cum s-a discutat și la reuniunea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe din ianuarie a.c. de la Berlin, ne gândim, de asemenea, la necesitatea elaborării unui program de acțiuni pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare, care să fie adoptat în cadrul unei întâlniri la nivel înalt a țărilor socialiste membre ale CAER, precum și a altor țări socialiste care ar dori să participe. Prin aceasta țările noastre și-ar manifesta în mod concret sprijinul și solidaritatea față de țările în curs de dezvoltare.

Stimați tovarăși,

Permiteți-mi să prezint, în continuare, unele considerente și propuneri ale României în legătură cu realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare, de înfăptuire a dezarmării generale.

Considerente și propuneri ale României în legătură cu realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare, de înfăptuire a dezarmării generale.

Pe baza hotărârii Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, guvernul român dorește să prezinte unele considerente și propuneri în legătură cu programul privind reducerea armelor nucleare și lichidarea întregului arsenal de arme nucleare, până în anul 2000.

Partidul și statul nostru acordă o importanță deosebită programului propus de Uniunea Sovietică, în Declarația secretarului general al CC al PCUS, Mihail Gorbaciov, de la 15 ianuarie, precum și hotărârii Congresului al XXVII-lea al PCUS care a reafirmat necesitatea înfăptuirii unor măsuri ferme privind lichidarea, până la sfârșitul acestui secol, a tuturor armelor nucleare. Partidul Comunist Român, țara noastră, sprijină cu fermitate și acționează cu toată hotărârea în direcția înfăptuirii acestor măsuri, care ar avea o mare însemnătate pentru desfășurarea întregii vieți internaționale, pentru înlăturarea pericolului care amenință pacea și securitatea popoarelor, viața și civilizația umană.

Aceste propuneri sunt de natură să mobilizeze forțele progresiste, democratice, popoarele de pretutindeni, amplele mișcări antirăzboinice în lupta pentru pace și dezarmare, oferind, în același timp, o bază reală pentru negocieri și exercitând o influență nemijlocită asupra desfășurării lor.

Popoarele așteaptă ca Statele Unite ale Americii și aliații lor din NATO să adopte o atitudine realistă și să treacă – pe baza propunerilor prezentate de ambele părți – la realizarea unor acorduri corespunzătoare pentru înlăturarea pericolului

unui război nuclear și oprirea militarizării spațiului cosmic. Realizarea unui echilibru între cele două părți din punct de vedere militar trebuie înfăptuită nu pe calea măririi arsenalelor militare, ci pe calea reducerii la cel mai scăzut nivel a înarmărilor. Aceasta corespunde intereselor popoarelor întregii lumi.

Apreciind importanța programului propus de URSS și necesitatea de a se face totul pentru realizarea lui, Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, România, consideră că ar fi necesare unele precizări la acest program. Astfel, considerăm necesar ca, în prima etapă, măsurile privind lichidarea totală a rachetelor cu rază medie de acțiune ale URSS și SUA – atât a celor balistice, cât și a celor de croazieră – să vizeze, în afară de Europa, și celelalte zone geografice, respectiv să se prevadă lichidarea sau cel puțin limitarea acestor tipuri de arme și în Asia, Extremul Orient, precum și în alte regiuni ale lumii.

În ce privește măsurile preconizate pentru etapele a doua și a treia, apreciem că ele sunt bune, corespunzătoare. Considerăm că ar fi important să se facă totul pentru ca până în anul 1990 să se ajungă la realizarea unui astfel de acord general privind oprirea, de către toate statele, a experiențelor cu arma nucleară.

Având în vedere că problemele dezarmării și asigurării păcii se pot realiza numai prin măsuri cuprinzătoare vizând ansamblul problemelor dezarmării generale, considerăm că ar trebui avut în vedere ca, pe lângă programul de lichidare a armelor nucleare, să fie elaborat un program complex de dezarmare în care să se prevadă și măsuri de reducere substanțială a armamentelor clasice, a efectivelor și cheltuielilor militare, de desființare a blocurilor militare, a bazelor militare străine, precum și alte măsuri de întărire a încrederii și securității popoarelor.

1. Programul ar trebui să prevadă, încă din prima etapă, trecerea concomitentă la reducerea armamentelor clasice, a efectivelor și cheltuielilor militare, ceea ce ar avea o mare importanță politică și ar deschide calea dezarmării nucleare preconizată în program. Practic, ar fi înlăturat pericolul ca, oprind producția de arme nucleare, cheltuielile militare să fie orientate spre dezvoltarea și perfecționarea celorlalte tipuri de arme, a armamentelor clasice sau spre crearea și producerea de noi sisteme și tipuri de arme nucleare.

Ținând seama de dezvoltarea puternică pe care deja au cunoscut-o în ultimii ani armamentele clasice, creșterea puterii lor de distrugere care, în unele privințe, se apropie de cea a armelor nucleare, considerăm că s-ar putea propune oprirea perfecționării acestora și reducerea lor cu 20-30% până în anul 1990. În cadrul acestei reduceri, să se limiteze numărul și tipul de avioane, nave, tancuri și alte categorii de arme ce pot fi deținute de țările care fac parte din cele două alianțe militare – NATO și Tratatul de la Varșovia – în primul rând de către SUA și URSS, precum și de alte state. În celelalte două etape ar urma să se efectueze noi reduceri, astfel încât până în anul 2000 reducerile efectuate în domeniul armelor clasice, în cele trei etape, să fie de cel puțin 50%.

2. Apreciem necesar, de asemenea, ca programul să prevadă reduceri substanțiale ale efectivelor militare ale țărilor participante la cele două alianțe militare – și, în primul rând ale SUA și URSS – precum și ale altor țări, urmând a

se stabili, printr-o convenție, efectivele militare pe care le pot deține aceste țări. Această reducere – care să cuprindă toate genurile de arme – ar urma să fie efectuată în procente anuale, astfel încât să totalizeze 30% până în anul 1990 și 50% până în anul 2000, față de efectivele militare existente în prezent.

3. Programul să prevadă, de asemenea, reducerea anuală a cheltuielilor militare, astfel încât în prima etapă, până în anul 1990, aceste cheltuieli să fie diminuate cu 30%, iar până în anul 2000 cu 50% față de nivelul actual. O mare însemnătate ar avea adoptarea de măsuri unilaterale de înghețare și reducere a cheltuielilor militare, îndeosebi de către statele nucleare și alte state puternic înarmate.

4. În cadrul măsurilor de întărire a încrederii între state, o importanță deosebită ar avea realizarea unor acțiuni concrete vizând lichidarea tuturor bazelor militare amplasate pe teritoriul altor state și retragerea trupelor străine în limitele teritoriului național. Această acțiune ar urma să se desfășoare în faze succesive, astfel încât ea să se încheie până la sfârșitul anului 1990. Se impune, de asemenea, ca toate statele să-și asume angajamentul ferm de a nu mai amplasa noi trupe și armamente pe teritoriul altor state, de a renunța la manevre militare de mare amploare, la demonstrații de forță și la orice alte acțiuni de această natură.

5. Un program cuprinzător de dezarmare trebuie să cuprindă și problema lichidării blocurilor militare. În acest sens considerăm necesar să se acționeze în vederea desființării concomitente a NATO și Tratatului de la Varșovia. În vederea creării condițiilor pentru realizarea acestui obiectiv se impune să se acționeze pentru diminuarea laturii militare a celor două blocuri, creșterea încrederii și amplificarea colaborării politice, economice și în alte domenii între statele participante la aceste alianțe. În acest sens, o mare importanță ar avea organizarea de întâlniri între statele NATO și Tratatului de la Varșovia în cadrul cărora să se discute căi și modalități de îndeplinire a dezarmării și înlăturării pericolului de război, inclusiv să facă propuneri și să prezinte soluții de natură să contribuie la realizarea de înțelegeri corespunzătoare la tratativele sovieto-americane de la Geneva.

O deosebită importanță ar avea încheierea de către statele participante la cele două alianțe a unui tratat privind nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forță și dezvoltarea de relații pașnice și de colaborare dintre ele.

Adoptarea și realizarea unor astfel de măsuri ar fi de natură să contribuie la crearea condițiilor pentru a se trece la desființarea simultană a NATO și a Tratatului de la Varșovia – obiectiv ce ar trebui realizat până, cel târziu, în anul 2000.

6. Aplicarea tuturor măsurilor vizând oprirea cursei înarmărilor și de îndeplinire a dezarmării să se facă sub un control strict și eficace. În acest sens este necesar ca în program să se prevadă concret forme, metode și mijloace de control corespunzător, reciproc acceptabile, care să asigure realizarea tuturor acestor măsuri.

Considerăm că este necesară crearea unui organism special al Organizației Națiunilor Unite, cu o participare larg reprezentativă, care să acționeze ca organ al ONU pentru efectuarea controlului asupra îndeplinirii de către toate statele a măsurilor de dezarmare generală.

7. Programul complex ar trebui să aibă în vedere ca, paralel cu măsurile de dezarmare, să se intensifice acțiunile pentru soluționarea rapidă, pe cale pașnică, prin tratative, a tuturor conflictelor existente în lume. Se impune, de asemenea, asumarea de angajamente ferme și stabilirea de măsuri hotărâte privind încetarea oricărui amestec în treburile interne ale altor state, renunțarea cu desăvârșire la recurgerea la forță și la amenințarea cu forța, la orice presiuni economice, politice și de orice altă natură.

Am prezentat unele propuneri ale României care, desigur, nu cuprind tot ceea ce s-ar putea include într-un program complex de dezarmare. După părerea noastră, includerea într-un program complex a unor astfel de măsuri ar întruni sprijinul larg al tuturor țărilor și popoarelor, ar uni și mai puternic eforturile acestora în lupta pentru înlăturarea pericolului unui război nuclear și înfăptuirea dezarmării generale.

Pornind de la aceste considerente, România propune să fie însărcinat Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe să pregătească pentru următoarea sesiune a Comitetului Politic Consultativ propuneri corespunzătoare care să stea la baza unui program complex de dezarmare care să fie dezbătut și adoptat ca program al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

În spiritul hotărârilor Congresului al XIII-lea și al liniei generale politice a partidului nostru, al hotărârilor adoptate în comun, în toamna anului trecut, la Sofia, Partidul Comunist Român, România socialistă, vor milita cu toată hotărârea și vor conlucra strâns cu țările socialiste, cu forțele înaintate și realiste de pretutindeni, pentru a asigura înfăptuirea programului de eliminare a armelor nucleare de pe planetă, de dezarmare generală, pentru edificarea unei lumi fără arme și războaie, a unei lumi a păcii, înțelegerii și colaborării între toate națiunile.

În același timp, pornind de la faptul că făurirea socialismului, realizarea programelor de dezvoltare economică și socială a tuturor statelor se pot asigura numai în condiții de pace, de reducere radicală a cheltuielilor militare, de dezarmare, este necesar să desfășurăm împreună o largă activitate politică de unire a eforturilor popoarelor, a tuturor forțelor iubitoare de pace pentru a se pune capăt cursei înarmărilor și a se trece la măsuri efective, la încheierea de acorduri și înțelegeri concrete care să ducă la înlăturarea pericolului unei catastrofe nucleare nimicitoare, la înfăptuirea dezarmării generale.

Stimați tovarăși,

În concluzie, doresc să subliniez că, acționând în conformitate cu hotărârile Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român, cu preocupările constante ale conducătorului partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, România socialistă este hotărâtă să-și aducă, împreună cu celelalte țări socialiste, cu forțele progresiste și iubitoare de pace de pretutindeni, întreaga contribuție la triumful rațiunii, la dezarmare, la pace, la asigurarea viitorului liber și independent al tuturor națiunilor lumii.

Îmi exprim convingerea că schimbul tovrășesc de păreri, desfășurat într-o atmosferă de stimă și respect reciproc, va contribui într-o măsură importantă la

dezvoltarea colaborării dintre țările noastre, a conlucrării lor în examinarea și soluționarea problemelor de interes comun privind pacea și securitatea în Europa, viața politică internațională.

Mulțumesc pentru atenție.

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Probleme organizatorice (Varșovia, 19-20 martie 1986), vol. III, f. 7-25.

10. 20 martie 1986, Varșovia. Comunicatul ședinței CMAE referitor la apelul statelor membre ale Tratatului de la Varșovia pentru înlăturarea pericolului războiului nuclear, oprirea cursei înarmărilor nucleare și trecerea la dezarmare în condițiile normalizării raporturilor sovieto-americane; constituirea de zone denuclearizate în Balcani și în nordul Europei, a unei zone libere de arme nucleare în Europa Centrală de-a lungul liniei care separă țările membre ale NATO de cele participante la Tratatul de la Varșovia; desființarea simultană a Tratatului de la Varșovia și a NATO și lichidarea organizațiilor lor militare.

Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor
Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 19-20 martie 1986, la Varșovia, a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au participat: P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, B. Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, M. Orzechowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, I. Văduva, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, P. Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, E.A. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicii Sovietice Socialiste.

1. Miniștrii au făcut un schimb de păreri privind situația din Europa în contextul general al situației internaționale și al perspectivelor evoluției viitoare a acesteia. Ei au constatat că situația internațională continuă să rămână încordată și periculoasă. A fost exprimată îngrijorarea față de intensificarea cursei înarmărilor, în special a celor nucleare, față de acțiunile întreprinse pentru extinderea acesteia în spațiul cosmic. SUA și aliații lor din NATO forțază cursa înarmărilor în toate direcțiile. O serioasă neliniște provoacă faptul că într-o serie de țări din Europa occidentală se amplasează în continuare rachete americane cu rază medie de

acțiune. Continuă să se manifeste politica imperialistă de forță și de amestec în treburile interne ale altor state. Toate acestea fac să crească pericolul unei catastrofe nucleare mondiale, care ar duce la dispariția vieții pe planeta noastră.

În același timp, datorită acțiunilor energice și perseverente ale țărilor socialiste, ale tuturor forțelor iubitoare de pace, a apărut speranța reală a unor schimbări spre bine în viața internațională, s-a întărit încrederea popoarelor într-un viitor pașnic.

Miniștrii au subliniat că propunerile formulate de statele participante la Tratatul de la Varșovia, la Consfătuirea de la Sofia, din octombrie 1985, a Comitetului Politic Consultativ, au drept țel soluționarea problemei arzătoare, fundamentale a contemporaneității – înlăturarea pericolului războiului nuclear, oprirea cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare și trecerea la dezarmare. Politica consecventă de pace a statelor participante la Tratatul de la Varșovia creează posibilități reale pentru îmfăptuirea acestui obiectiv, pentru un dialog constructiv asupra celor mai importante și mai urgente probleme ale relațiilor internaționale. Întâlnirea sovieto-americană la nivel înalt de la Geneva a creat premise pentru trecerea de la actuala stare de confruntare la normalizarea raporturilor dintre URSS și SUA, pentru însănătoșirea atmosferei internaționale. Prin acțiunea unită, energică și perseverentă a guvernelor și popoarelor, a tuturor forțelor cu vederi realiste, se poate asigura îmbunătățirea radicală a situației din Europa și din lume, reluarea politicii de destindere și de colaborare constructivă.

Statele reprezentate la ședință sprijină pe deplin programul propus în Declarația secretarului general al CC al PCUS, din 15 ianuarie 1986, privind lichidarea până la sfârșitul acestui secol a întregului arsenal de arme nucleare și chimice, interzicerea armelor cosmice de șoc. Subliniind însemnătatea deosebită a acestui program, ele își afirmă hotărârea de a depune toate eforturile pentru realizarea lui. Aceasta ar înlătura primejdia care amenință omenirea, ar duce la îmbunătățirea radicală a situației internaționale, ar permite eliminarea definitivă a armelor de distrugere în masă.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia adresează un apel insistent țărilor membre ale NATO, în primul rând SUA, Angliei și Franței, să adopte o atitudine realistă și plină de răspundere în scopul realizării de acorduri care să țină seama de interesele ambelor părți și ale tuturor celorlalte state privind reducerea substanțială a armelor nucleare și lichidarea în cele din urmă a acestora, prevenirea cursei înarmărilor în spațiul cosmic.

Lichidarea armelor de distrugere în masă trebuie să fie însoțită de reducerea corespunzătoare a armelor clasice și a efectivelor armate. Statele reprezentate la ședință reafirmă poziția lor principială și propunerile formulate în problemele dezarmării, întăririi păcii și securității internaționale. Ele se pronunță pentru respectarea cu strictețe a principiului egalității și al securității egale, pentru asigurarea echilibrului militar la nivelul cel mai scăzut.

S-a subliniat că în centrul viitoarei întâlniri sovieto-americane la nivel înalt trebuie să stea problemele legate de realizarea unor acorduri concrete pentru

încetarea cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare, pe pământ și prevenirea ei în cosmos. La întâlnire s-ar putea realiza înțelegeri cel puțin în problema încetării experiențelor nucleare, precum și în cea a lichidării rachetelor americane și sovietice cu rază medie de acțiune din zona europeană.

La ședință a fost subliniată necesitatea respectării cu strictețe de către toate statele a principiilor independenței și suveranității naționale, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale, soluționării pe cale pașnică a diferendelor, neamestecului în treburile interne, egalității în drepturi și a celorlalte norme unanim recunoscute ale relațiilor internaționale.

2. Statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță cu toată hotărârea împotriva acumulării de noi arme nucleare în Europa, pentru eliberarea deplină a continentului de armele nucleare, atât cu rază medie de acțiune, cât și tactice. Ele se pronunță pentru lichidarea deplină a rachetelor cu rază medie de acțiune ale URSS și SUA din zona europeană atât balistice, cât și de croazieră, ca un prim pas în această direcție. Realizarea acestui obiectiv presupune asumarea de către SUA a angajamentului de a nu livra altor state rachete strategice și cu rază medie de acțiune, iar de către Anglia și Franța – de a nu-și spori arsenalele nucleare corespunzătoare. Eliminarea rachetelor americane cu rază medie de acțiune din Europa va face să dispară și necesitatea ca rachetele operativ-tactice sovietice cu rază sporită de acțiune să mai fie menținute în țările în care au fost dislocate.

Participanții la ședință consideră că o măsură importantă pentru eliberarea Europei de armele nucleare ar constitui-o crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale continentului. Ei sprijină propunerile de creare a unor asemenea zone în Balcani și în nordul Europei, precum și a unei zone libere de arme nucleare de-a lungul liniei care separă, în Europa Centrală, țările membre ale NATO de statele participante la Tratatul de la Varșovia.

Statele reprezentate la ședință se pronunță pentru eliberarea deplină a continentului european de armele chimice. În legătură cu acestea ele sprijină propunerile Republicii Socialiste România și Republicii Populare Bulgaria, Republicii Democratice Germane și Republicii Socialiste Cehoslovace privind crearea în Balcani, și respectiv în Europa Centrală, a unor zone libere de arme chimice.

Miniștrii consideră că este necesară activizarea negocierilor de la Viena privind reducerea reciprocă a forțelor armate și a armamentelor în Europa Centrală spre a se ajunge cât mai curând la înțelegeri reciproc acceptabile. O contribuție la apropierea pozițiilor părților aduc propunerile prezentate, la 20 februarie 1986, de statele socialiste aliate, direct participante la negocieri. S-a exprimat speranța că aceste propuneri vor avea un ecou pozitiv.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță pentru continuarea cu perseverență a procesului general-european, pentru întărirea securității și dezvoltarea cooperării în Europa.

Pe baza analizei situației din cadrul Conferinței de la Stockholm pentru măsuri de încredere, securitate și pentru dezarmare în Europa, miniștrii au exprimat

părerea că se impune accelerarea lucrărilor acesteia, în scopul încheierii primei etape, prin adoptarea unui document final de substanță, care să fie prezentat Reuniunii de la Viena a reprezentanților statelor participante la Conferință pentru securitate și cooperare în Europa.

Miniștrii și-au exprimat speranța că apropiata reuniune de experți – din statele participante la CSCE – de la Berna, consacrată contactelor între persoane, instituții și organizații, se va desfășura într-o atmosferă constructivă. S-a subliniat că statele socialiste vor acționa cu consecvență și în viitor pentru asigurarea deplină, cu respectarea suveranității statelor, a drepturilor omului în toate domeniile și îndeosebi a dreptului la viață, în condiții de pace și libertate.

A avut loc un schimb de păreri și informații cu privire la pregătirile pentru viitoarea reuniune a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, care își va începe lucrările în toamna acestui an la Viena. Această reuniune trebuie să-și aducă o contribuție importantă la însănătoșirea climatului politic și reluarea politicii de destindere în Europa și în lume, la convenirea unor noi măsuri, de amploare, pentru diminuarea nivelului confruntării militare pe continentul european, la extinderea colaborării dintre statele europene. A fost subliniată necesitatea dezvoltării colaborării economice și tehnico-științifice, a întăririi încrederii în cadrul relațiilor economice.

Participarea miniștrilor Afacerilor Externe la ședința de deschidere ar fi de natură să dea Reuniunii de la Viena impulsul politic cuvenit.

Efectuând o analiză profundă a problemelor întăririi păcii și securității, precum și a dezvoltării colaborării pe continentul european, miniștrii au reafirmat cu hotărâre că inviolabilitatea frontierelor, respectarea realităților teritorial politice statornicite ca rezultat al celui de-al doilea război mondial și al evoluției postbelice constituie o condiție indispensabilă a menținerii păcii și securității în Europa. Ei au condamnat activitatea periculoasă a forțelor revanșarde, îndeosebi din Republica Federală Germania, subliniind că revanșismul și sprijinirea acestuia, oriunde s-ar manifesta, înveninează climatul politic, dăunează înțelegerii reciproce între popoarele europene, conțin în sine pericolul declanșării de conflicte militare.

3. Miniștrii au subliniat importanța accelerării lucrărilor la negocierile sovieto-americane privind armele nucleare și cosmice, în scopul soluționării practice a problemei prevenirii cursei înarmărilor în cosmos și a încetării ei pe pământ, pentru obținerea de rezultate de substanță în interesul tuturor popoarelor. Ei susțin poziția constructivă promovată în acest sens de Uniunea Sovietică la negocieri.

S-a reafirmat că se impun preîntâmpinarea extinderii cursei înarmărilor în spațiul cosmic, utilizarea acestuia în scopuri exclusiv pașnice, ca bun al întregii omeniri. Menținerea caracterului pașnic al spațiului cosmic este o premisă necesară pentru realizarea de reduceri substanțiale și lichidarea armelor nucleare. Au fost menționate răspunderea deosebită a inițiatorilor programului privind amplasarea de arme în cosmos și a celor care se alătură realizării acestuia, precum și pericolul pe care l-ar atrage după sine punerea în practică a proiectelor, elaborate în unele țări vest-europene, de genul „inițiativei de apărare europeană”.

Pornind de la necesitatea de a se pune capăt neîntârziat experiențelor nucleare și de la importanța acestei măsuri, a cărei realizare ar îmbunătăți climatul internațional și ar permite să se facă un mare pas înainte pe calea lichidării armelor nucleare, statele participante la Tratatul de la Varșovia cheamă SUA să înceteze orice explozii nucleare, așa cum a procedat Uniunea Sovietică. Participanții la ședință salută declarația URSS că – și după 31 martie a.c., când expiră moratoriul său instituit unilateral – nu va efectua explozii nucleare, atât timp cât SUA se vor abține de la aceasta. Este necesar să se facă totul pentru a se ajunge la încheierea unui acord de încetare a oricăror explozii nucleare. Ei se pronunță pentru începerea neîntârziată de negocieri bilaterale sovieto-americane sau pentru reluarea negocierilor trilaterale – cu participarea Angliei – privind interzicerea totală și generală a experiențelor cu arme nucleare și pentru purtarea de negocieri multilaterale în această problemă în cadrul Conferinței de dezarmare de la Geneva. A fost exprimat acordul cu propunerea țărilor nealiniat de a se organiza consultări în vederea extinderii valabilității Tratatului de la Moscova din 1963 – privind interzicerea experiențelor cu arme nucleare în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă – asupra experiențelor subterane, necuprinse în tratatul menționat.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră deplin realist obiectivul lichidării totale, încă în acest secol, a armelor chimice și a instalațiilor industriale pentru producerea acestora. Este necesară intensificarea negocierilor privind încheierea unei convenții internaționale de interzicere a armelor chimice și distrugere a stocurilor existente. Ele se pronunță pentru realizarea de înțelegeri multilaterale privind interzicerea transferului de arme chimice oricăror altor țări, precum și a amplasării de asemenea arme pe teritoriul altor țări. Acționând ele însele în acest fel, statele reprezentate la ședință cheamă țările NATO să manifeste aceeași atitudine de reținere.

Ele se pronunță pentru interzicerea creării de arme nenucleare bazate pe noi principii ale fizicii, care, prin capacitatea lor de distrugere, se apropie de mijloacele de distrugere în masă.

Statele reprezentate la ședință își reafirmă poziția în favoarea înghețării și reducerii cheltuielilor militare ale statelor, în primul rând ale celor care dispun de un potențial militar puternic.

Ele consideră necesar ca asupra aplicării diferitelor categorii de măsuri de limitare și de reducere a înarmărilor, precum și de dezarmare să se exercite un control operațional și eficient, care să corespundă volumului și caracterului angajamentelor asumate de părți.

În opinia participanților la ședință, măsurile de limitare a înarmărilor și cele de dezarmare trebuie nu numai să genereze o mai mare securitate, dar și să permită alocarea de resurse suplimentare pentru îmbunătățirea condițiilor de viață a oamenilor și pentru lichidarea subdezvoltării economice în numeroase țări. Această problemă trebuie să ocupe un loc de seamă la viitoarea conferință internațională de la Paris privind dezarmarea și dezvoltarea.

Miniștrii au reafirmat poziția statelor lor privind desființarea simultană a Tratatului de la Varșovia și a NATO și, ca prim pas, lichidarea organizațiilor lor militare.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță în continuare pentru negocieri cu statele membre ale NATO în vederea realizării de acorduri corespunzătoare, începând cu problema reducerii reciproce a activității militare.

Ele reînnoiesc propunerea lor de a încheia un Tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice care să fie deschis statelor europene și altor țări interesate.

4. Miniștrii au subliniat necesitatea de a se pune capăt politicii imperialiste de forță și de amestec în treburile interne ale altor țări și formele în care aceasta se manifestă – acte de agresiune, terorism de stat, campanii ostile de discreditare a politicii altor state, măsuri discriminatorii în raporturile economice.

Țările socialiste reprezentate la ședință își reafirmă hotărârea de a acționa pentru respectarea strictă a dreptului fiecărui popor de a-și hotărî destinele singur. Ele sunt gata să acționeze și în viitor pentru reglementarea situațiilor conflictuale și a diferendelor dintre state pe cale pașnică, prin negocieri.

Participanții la ședință au relevat rolul important al mișcării țărilor nealiniat, influența acesteia pe arena internațională, contribuția pe care o aduce la menținerea și consolidarea păcii în lume, la lupta antiimperialistă pentru lichidarea rasismului, neocolonialismului și discriminării economice, la dezvoltarea colaborării economice și politice internaționale pe bază de egalitate în drepturi.

O problemă de mare actualitate o constituie instaurarea noii ordini economice internaționale, lichidarea subdezvoltării, reglementarea echitabilă a problemei datoriei externe. La realizarea de progrese în această direcție ar putea contribui organizarea de negocieri concrete și eficiente în cadrul ONU, cu participarea tuturor statelor, în vederea soluționării globale a celor mai importante probleme economice internaționale. Statele participante la Tratatul de la Varșovia s-au pronunțat pentru convocarea unui forum mondial, la care s-ar putea examina în mod complex problemele securității economice, instaurării noii ordini economice internaționale, dezvoltării colaborării comerciale și tehnico-științifice, înlăturării a tot ceea ce împovărează raporturile economice mondiale.

5. Miniștrii au subliniat că în situația internațională complexă din zilele noastre o deosebită importanță are întărirea continuă a unității și coeziunii statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Statele reprezentate la ședință reafirmă importanța alianței lor defensive pentru securitatea și dezvoltarea lor pașnică, pentru consolidarea păcii în Europa și în lume. Ele vor conlucra strâns și în viitor în problemele internaționale, în elaborarea și înlăptuirea politicii convenite de pace, securitate și colaborare internațională. A fost subliniată importanța dezvoltării relațiilor economice reciproce, a adâncirii și perfecționării colaborării economice în cadrul CAER, a realizării Programului complex al progresului tehnico-științific, pentru îndeplinirea cu succes a planurilor de dezvoltare economico-socială, consolidarea pozițiilor internaționale ale statelor socialiste și realizarea obiectivelor politicii externe de pace promovate de acestea.

Statele reprezentate la ședință se pronunță pentru o colaborare constructivă cu guvernele, partidele, organizațiile și mișcările obștești, cu toate popoarele, în scopul creării unui sistem cuprinzător de securitate internațională, pentru afirmarea principiului coexistenței pașnice în relațiile internaționale. Ele subliniază că în prezent securitatea statelor reprezintă înaintea de toate o problemă politică și, în consecință, soluții la această problemă nu pot fi găsite decât pe cale politică.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia vor face totul pentru ca anul 1986 – proclamat de către Organizația Națiunilor Unite An Internațional al Păcii – să marcheze o îmbunătățire reală a situației în Europa și în lume.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe s-a desfășurat într-o atmosferă de prietenie și colaborare tovarășească. S-a convenit ca următoarea ședință să aibă loc la București.

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Varșovia, 19-20 martie 1986), f. 135-146.

11. 20 martie 1986, Varșovia. Protocolul ședinței CMAE referitor la intenția statelor membre ale Tratatului de la Varșovia de a lichida armele nucleare, de a interzice armele cosmice de șoc, încetarea experiențelor nucleare și lichidarea armelor chimice; măsuri organizatorice și planul de activități.

Protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe
ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

Cea de-a 12-a ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a avut loc la Varșovia, în zilele de 19-20 martie 1986.

Ședința din 19 martie a fost deschisă printr-un cuvânt introductiv de ministrul Afacerilor Externe al RP Polone, M. Orzechowski. Acesta a condus și lucrările primei ședințe. Au luat cuvântul miniștrii Afacerilor Externe ai URSS – E. Șevardnadze, RP Ungare – P. Várkonyi, RS România – I. Văduva, RD Germane – O. Fischer.

Lucrările celei de-a doua ședințe au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al RS România, I. Văduva. Au luat cuvântul miniștrii Afacerilor Externe ai RS Cehoslovace – B. Chnoupek, RP Bulgaria – P. Mladenov, RP Polone – M. Orzechowski.

Miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia au fost primiți, la 20 martie, de primul secretar al CC al PMUP, președintele Consiliului de Stat al RP Polone, Wojciech Jaruzelski.

2. Miniștrii au făcut schimb de păreri privind situația din Europa în contextul general al situației internaționale și al perspectivelor evoluției viitoare a acesteia. O

atenție deosebită a fost acordată examinării măsurilor privind realizarea practică a inițiativelor și propunerilor conținute în Declarația adoptată la Consfătuirea de la Sofia a Comitetului Politic Consultativ din octombrie 1985, în Comunicatul privind întâlnirea la nivel înalt de la Praga a conducătorilor statelor participante la Tratatul de la Varșovia din noiembrie 1985 și a inițiativelor ulterioare de pace ale statelor aliate, îndeosebi cele formulate în Declarația din 15 ianuarie 1986 a secretarului general al CC al PCUS, M. S. Gorbaciov.

3. În urma schimbului de păreri s-a adoptat un comunicat care se dă publicității.

Potrivit procedurii adoptate, Ministrul Afacerilor Externe al RP Polone va asigura difuzarea comunicatului ca document oficial al Organizației Națiunilor Unite și îl va aduce la cunoștința guvernelor tuturor statelor participante la CSCE și statelor participante la Conferința de dezarmare de la Geneva.

4. Miniștrii au convenit să fie intensificată conlucrarea politică reciprocă în cadrul ONU, Conferinței de dezarmare de la Geneva, negocierilor de la Viena, Conferinței de la Stockholm și al altor foruri internaționale, în scopul realizării propunerilor privind lichidarea deplină și totală a armelor nucleare, interzicerea armelor cosmice de șoc, încetarea experiențelor nucleare, lichidarea armelor chimice, precum și a altor propuneri și inițiative ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind reducerea armamentelor și dezarmarea, însănătoșirea radicală a situației internaționale.

5. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a examinat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința de la Berlin (3-4 decembrie 1984) a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, pentru pregătirea unui apel al statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problema creării de zone denuclearizate în Europa.

Participanții la ședință au adoptat proiectul convenit în grupul de lucru al Apelului statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele europene, SUA și Canada în problema creării de zone denuclearizate în Europa (se anexează).

S-a realizat înțelegerea ca Ministerul Afacerilor Externe al RP Bulgaria să transmită oficial, în prima decadă a lunii aprilie 1986, acest apel, guvernelor statelor europene, SUA și Canadei, ca document comun al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

6. În conformitate cu prevederile protocolului Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ (Sofia, 22-23 octombrie 1985), a fost examinată problema creării, funcțiilor și modul de lucru ale unei grupe multilaterale de informare reciprocă curentă și a fost exprimat un acord de principiu în legătură cu constituirea acesteia.

A fost realizată înțelegerea privind crearea unui grup de lucru la nivel de experți pentru examinarea problemelor legate de funcționarea grupei multilaterale de informare reciprocă curentă.

Activitatea grupului de experți se va desfășura la Praga. Problemele organizatorice legate de aceasta (perioadele de desfășurare ale ședințelor,

regulamentul de lucru și altele) vor fi convenite de MAE al RS Cehoslovace cu Ministerele de Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia. Grupul de experți va prezenta un raport despre rezultatele activității sale următoarei ședințe a Comitetului Afacerilor Externe.

7. A fost realizată înțelegerea privind organizarea la Varșovia a unei întâlniri consultative de lucru a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru schimb de păreri și informații în problemele legate de pregătirile pentru întâlnirea de la Viena (noiembrie 1986) a reprezentanților statelor participante la CSCE și de dezvoltarea în continuare a procesului general-european.

Data concretă a întâlnirii va fi pusă de acord de Ministerul Afacerilor Externe al RP Polone cu Ministerele de Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

8. A fost realizată înțelegerea privind organizarea la Moscova a unei întâlniri consultative de lucru a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe pentru schimb de păreri și informații în problemele privind Africa australă.

Data concretă a întâlnirii, lista participanților și alte probleme organizatorice vor fi puse de acord de Ministerul Afacerilor Externe al URSS cu Ministerele de Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

9. A fost realizată înțelegerea privind crearea unui grup de lucru la nivel de experți pentru studierea posibilităților de realizarea a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea bugetelor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Activitatea grupului de experți se va desfășura la București. Problemele organizatorice legate de aceasta (perioadele de desfășurare ale ședințelor, regulamentul de lucru și altele) vor fi convenite de MAE al RS România cu Ministerele de Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia. Grupa va prezenta un raport despre rezultatele activității sale următoarei ședințe a Comitetului Afacerilor Externe.

10. A fost realizată înțelegerea privind crearea grupului de lucru la nivel de experți pentru elaborarea proiectului unui document politic în problemele lichidării subdezvoltării și instaurării unei noi ordini economice internaționale.

Activitatea grupului de experți se va desfășura la București. Problemele organizatorice legate de aceasta (perioadele de desfășurare ale ședințelor, regulamentul de lucru și altele) vor fi convenite de MAE al RS România cu Ministerele de Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia. Grupul va prezenta un raport despre rezultatele activității sale următoarei ședințe a Comitetului Afacerilor Externe.

11. S-a realizat înțelegerea de a se constitui o grupă de lucru la nivel de experți, care pornind de la programul propus de URSS, privind lichidarea deplină până la sfârșitul secolului a întregului arsenal de arme nucleare și chimice, interzicerea creării armelor cosmice de șoc, precum și de la alte propuneri ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, să elaboreze considerente

suplimentare privind noi măsuri posibile în domeniul reducerii înarmărilor și dezarmării.

Data concretă a întâlnirii, lista participanților și alte probleme organizatorice vor fi puse de acord de Ministerele Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

12. La ședință a fost adoptat și prezentul protocol, care nu se dă publicității.

Varșovia, 20 martie 1986

Prezentul protocol a fost certificat de reprezentanții în Secretariatul Unit ai:

RP Bulgaria, B. Keremidarov
RS Cehoslovace, S. Buchlovski
RD Germane, K. Felberg
RP Polone E., Smolinski
RS România, M. Enescu
RP Ungare, S. Mesaros
URSS, G. Golovenkov

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Varșovia, 19-20 martie 1986), vol. II, f. 165-171.

12. [...] martie 1986, Varșovia. Proiect de apel al statelor participante la Tratatul de la Varșovia adresat tuturor statelor europene, SUA și Canadei, referitor la crearea de zone denuclearizate în Europa.

[Proiect]

Apelul statelor participante la Tratatul de la Varșovia
către statele europene, SUA și Canada în problema
creării de zone denuclearizate în Europa

În actuala situație internațională complexă, când în față popoarelor Europei și întregii omeniri se pune cu toată tăria problema de a trăi în pace sau de a pieri într-un război nuclear, statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră că este necesar ca oricând să fie întreprinse acțiuni hotărâte, să fie luate măsuri concrete pentru încetarea neîntârziată a cursei înarmărilor, în primul rând nucleare, pentru preîntâmpinarea extinderii ei în cosmos, pentru trecerea la dezarmare și înlăturarea amenințării nucleare.

În legătură cu aceasta, ele sprijină programul propus de Uniunea Sovietică privind lichidarea generală și totală până la sfârșitul acestui secol a armelor nucleare și chimice, precum și reducerea armamentelor convenționale și a forțelor armate. Ele nutresc convingerea că înlăturarea dezarmării nucleare ar conduce la crearea unei lumi a securității pentru toate popoarele europene și ale întregii planete. Un prim pas de însemnătate excepțională pentru eliberarea continentului european de arma nucleară și întărirea securității europene l-ar reprezenta lichidarea completă a rachetelor cu rază medie de acțiune ale URSS și SUA din Europa.

În direcția eforturilor generale îndreptate spre înlăturarea pericolului nuclear se înscriu propunerile privind crearea de zone libere de arma nucleară în diferite regiuni ale continentului european, în favoarea cărora statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță cu consecvență și insistență. Ele remarcă faptul că în unele regiuni ale lumii zonele denuclearizate constituie o realitate politică.

Crearea de zone denuclearizate în Europa devine în prezent mai actuală ca oricând. Aici, ca în nici o altă regiune, concentrarea forțelor armate și a armamentelor a atins limite periculoase, nivelul confruntării nucleare este ridicat, iar riscul izbucnirii unui război nuclear datorită unui accident este mare.

După convingerea statelor aliate, crearea de zone denuclearizate în Europa ar contribui la întărirea securității statelor participante la astfel de zone și, de asemenea, a securității europene și internaționale în ansamblu, la consolidarea stabilității și încrederii reciproce, la reluarea procesului destinderii, la reducerea forțelor armate și armamentelor, la întărirea regimului neproliferării armelor nucleare, la extinderea folosirii pașnice a energiei nucleare. Crearea de zone denuclearizate se află în strânsă interconexiune cu dezvoltarea bunei vecinătăți, înțelegerii reciproce și colaborării.

Guvernele altor state europene se pronunță, de asemenea, pentru crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale Europei. Această idee se bucură de sprijinul parlamentelor, partidelor politice, a unor largi cercuri ale opiniei publice. Propuneri privind crearea de zone denuclearizate pe continent au fost avansate, ca o măsură importantă de întărire a încrederii, la Conferința de la Stockholm și sunt, de asemenea, examinate în cadrul altor foruri internaționale. O mare importanță se atribuie creierii de zone denuclearizate de către Organizația Națiunilor Unite.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia pornesc de la premisa că realizarea propunerilor privind crearea în diferite regiuni ale Europei de zone complet libere de arma nucleară depinde de voința politică, de hotărârea comună a statelor interesate din regiunea respectivă. Sunt necesare noi eforturi din partea lor și creșterea aportului constructiv din partea altor state. Înțelegerile cu privire la crearea de zone denuclearizate trebuie să corespundă normelor general recunoscute ale dreptului internațional, să asigure respectarea strictă a statutului lor autentic de zonă denuclearizată în condițiile unui control adecvat.

Totodată, statele posesoare de arme nucleare trebuie să-și asume angajamentul de a respecta strict statutul zonelor denuclearizate, de a se abține de la folosirea sau amenințarea cu folosirea armei nucleare împotriva statelor din zonele respective.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt convinse că crearea și eficacitatea zonelor denuclearizate depind în mare măsură și de atitudinea altor state, în primul rând nucleare, față de asemenea zone. Ele rețin faptul că URSS sprijină hotărât crearea de zone denuclearizate în Europa și că ea este gata să ofere garanții corespunzătoare acestor zone; ele așteaptă ca SUA, Anglia și Franța să manifeste aceeași atitudine.

Statele aliate salută eforturile statelor respective vizând crearea unei zone denuclearizate în nordul Europei. Perspectiva consolidării actualului statut, în fapt de zonă denuclearizată, al acestei regiuni devine mai reală prin faptul că URSS este gata să ofere garanții corespunzătoare țărilor participante la această zonă, prin încheierea cu acestea a unui acord multilateral sau a unor acorduri bilaterale. La creșterea eficacității acestei zone ar contribui acordarea de garanții similare de către SUA, Anglia și Franța. Statele participante la Tratatul de la Varșovia remarcă, de asemenea, faptul că URSS este gata să întreprindă și alți pași concreți pentru transpunerea în viață a ideii creării unei zone denuclearizate în nordul Europei.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță, de asemenea, în sprijinul creării unei zone libere de arma nucleară în Balcani, al eforturilor de întărire a securității, dezvoltare a încrederii, bunei vecinătăți și colaborării dintre statele balcanice. Ele salută dialogul multilateral început în această problemă între statele balcanice și cheamă la continuarea și adâncirea acestuia.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia susțin propunerea Suediei de a se crea în Europa de-a lungul frontierei dintre statele Tratatului de la Varșovia și ale NATO, o zonă liberă de arme nucleare tactice. Ele consideră că, în scopul sporirii eficienței acesteia, zona trebuie extinsă de ambele părți, luându-se în considerare caracteristicile tactice și tehnice ale acestor arme. Crearea unei asemenea zone ar putea fi începută în Europa Centrală.

De o mare importanță pentru realizarea practică a ideii creării de zone denuclearizate în Europa ar fi asumarea de către Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii a angajamentului reciproc de a se abține de la amplasarea oricăror arme nucleare pe teritoriile statelor unde nu există astfel de arme și, de asemenea, de a nu spori stocurile de arme nucleare și de a nu le înlocui cu altele noi în țările unde acestea au fost deja amplasate. Totodată, este necesar ca statele nenucleare, care în prezent nu au pe teritoriul lor arme nucleare, să nu admită amplasarea unor asemenea arme pe teritoriul lor. Aceste măsuri ar contribui la prevenirea proliferării teritoriale a armelor nucleare, la limitarea cursei înarmărilor nucleare, la asigurarea echilibrului de forțe la nivelul cel mai scăzut, la menținerea statutului, în fapt de zonă denuclearizată, al acelor state pe teritoriul cărora nu există arme nucleare.

Pornind de la necesitatea eliberării Europei de pericolul nuclear, militar pentru înlăturarea completă a armei nucleare din viața popoarelor, având în vedere experiența acumulată în domeniul creării de zone denuclearizate, principiile și prevederile Actului Final de la Helsinki și în dorința dezvoltării în continuare a procesului general-european, statele participante la Tratatul de la Varșovia:

- se adresează statelor europene, SUA și Canadei cu chemarea de a întreprinde acțiuni energice pentru realizarea propunerilor privind crearea de zone libere de arme nucleare pe continentul european;
- cheamă la sprijinirea eforturilor statelor care se pronunță pentru crearea de zone denuclearizate, inclusiv în cadrul forurilor internaționale corespunzătoare;
- se declară gata să participe la un schimb aprofundat și concret de păreri între statele interesate respective, pentru a contribui la realizarea de măsuri practice privind crearea de zone denuclearizate în nordul Europei și în Balcani;
- se pronunță pentru începerea de negocieri între statele interesate în problema creării unei zone libere de arme nucleare tactice în centrul Europei.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt convinse că pericolul nuclear trebuie și poate să fie eliminat. Aceasta reclamă acțiuni energice și hotărâte din partea tuturor statelor, nucleare și nenucleare, participante la alianțe politico-militare, neutre și nealiniate. Crearea de zone denuclearizate pe continentul european trebuie să devină un pas important pe calea asigurării securității popoarelor acestui continent, a eliberării Europei de armele nucleare.

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Probleme organizatorice. Varșovia, 19-20 martie 1986, vol. I, f. 58-63.

13. [...] [martie] 1986, București. Raportul delegației române participantă la ședința CMAE de la Varșovia, adresat secretarului CC al PCR, Ion Stoian, privind propunerile prezentate de România pentru realizarea unui program complex al dezarmării generale; propuneri de desființare simultană a Tratatului de la Varșovia și a NATO; relațiile dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia; propunerile celorlalte state.

Tovarășului Ion Stoian
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv,
Secretar al CC al PCR

Raport privind activitatea delegației române la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 19-20 martie 1986 s-a desfășurat la Varșovia ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (CMAE).

La ședință s-a făcut un schimb de păreri privind situația din Europa în contextul general al situației internaționale și al perspectivei evoluției viitoare a acesteia. Au fost adoptate un comunicat, precum și o serie de hotărâri în legătură cu recomandările făcute de către Consfătuirea de la Sofia a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Delegația română a acționat potrivit indicațiilor primite din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, precum și mandatului aprobat.

1. Delegația română a promovat concepția secretarului general al Partidului Comunist Român privind necesitatea adoptării de măsuri și acțiuni concrete de dezarmare, într-o viziune unitară și cuprinzătoare, care să aibă în vedere ansamblul problemelor de dezarmare.

În acest sens au fost prezentate în mod integral și distinct, *Considerentele și propunerile României* în legătură cu realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare, de înlăptuire a dezarmării generale. Aceste considerente, elaborate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, cuprind propuneri suplimentare față de programul Uniunii Sovietice privind reducerea și eliminarea armelor nucleare, precum și propuneri principial noi referitoare la reducerea armamentelor clasice, efectivelor forțelor armate și cheltuielilor militare, desființarea blocurilor militare și măsuri tranzitorii până la lichidarea acestora, controlul asupra îndeplinirii măsurilor de dezarmare adoptate, eliminarea pe cale politică a focarelor de conflict etc.

Prezentarea *Considerentelor* a făcut ca intervenția română să se detașeze de ale celorlalte delegații, fiind de fapt singura care, la ședința CMAE, a prezentat elemente noi, de substanță, în ceea ce privește soluționarea problemei fundamentale a contemporaneității – oprirea cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare și trecerea la dezarmare.

Considerentele României au fost primite cu interes de celelalte delegații.

La insistențele delegației române, s-a convenit și înscris în Protocolul ședinței hotărârea să se constituie un grup de lucru care, pornind de la programul sovietic de lichidare a armelor nucleare și chimice, de la considerentele și propunerile prezentate de țara noastră și de la propunerile altor țări socialiste, să elaboreze considerentele suplimentare cu privire la reducerea înarmărilor și dezarmare. Problemele organizatorice privind datele sesiunilor și locul convocării grupeii de experți, precum și termenul încheierii lucrărilor acesteia și prezentării concluziilor urmează să fie convenite între Ministerele Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

2. S-a acționat, totodată, pentru transpunerea în viață a inițiativelor tovarășului Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea CPC de la Sofia. S-a hotărât crearea de două grupe de lucru la nivel de experți pentru studierea posibilităților de realizare a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea bugetelor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia, precum și pentru elaborarea unui document politic, de principii, privind relațiile dintre țările

socialiste și țările în curs de dezvoltare, lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale; activitatea ambelor grupe se va desfășura la București.

3. S-a asigurat reflectarea pozițiilor țării noastre în alte hotărâri:

CMAE a adoptat un Apel privind crearea de zone denuclearizate în Europa, cu un conținut corespunzător și care urmează să fie dat publicității în prima decadă a lunii aprilie.

În legătură cu recomandarea Consfătuirii de la Sofia a CPC de a se exprima problema creării unei grupe multilaterale de informare reciprocă curentă la Moscova, celelalte delegații s-au declarat de acord cu constituirea și funcționarea ei în capitala URSS și cu adoptarea unui regulament care, de fapt, mergea pe linia dezvoltării mecanismului de integrare.

Delegația noastră, potrivit indicațiilor, s-a pronunțat pentru forme flexibile, operative și bazate pe principiul egalității, de colaborare în acest domeniu. În final a fost exprimat un acord de principiu în legătură cu constituirea unei grupe de lucru, care urmează să studieze modalitățile de funcționare a acesteia și care își va desfășura lucrările la Praga.

4. În Comunicatul ședinței, la propunerea și insistențele delegației române:

Au fost introduse principiile care trebuie să guverneze relațiile dintre state și paragrafe referitoare la desființarea simultană a Tratatului de la Varșovia și a NATO, la măsurile tranzitorii, respectiv lichidarea organizațiilor lor militare și încheierea unui Tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice, precum și la necesitatea reducerii armamentelor clasice.

S-a schimbat substanțial structura inițială a proiectului de comunicat, asigurându-se o tratare corespunzătoare, în primul plan, a problemelor europene.

S-au evitat formulările care condiționau realizarea de acorduri pentru reducerea și lichidarea armelor nucleare de interzicerea armelor cosmice și s-a reafirmat necesitatea utilizării spațiului cosmic în scopuri exclusiv pașnice, ca bun al întregii omeniri.

S-a subliniat necesitatea ca la negocierile sovieto-americeane de la Geneva să se ajungă la rezultate de substanță, în interesul tuturor popoarelor.

S-a realizat o reflectare corespunzătoare a problemelor economice mondiale, inclusiv instaurarea noii ordini economice internaționale, problema datoriei externe și rolul pe care l-ar putea avea în această privință organizarea de negocieri concrete și eficiente în cadrul ONU. Referitor la propunerea de a se convoca un Congres mondial în problemele securității economice, inclusiv lichidarea subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale.

S-a evidențiat necesitatea ca la următoarea reuniune a CSCE de la Viena să se pună accentul convenit pe problemele cooperării economice și tehnico-științifice.

În general, în Comunicat au fost cuprinse formulări echilibrate, care țin seama de aprecierile tovarășului secretar general Nicolae Ceaușescu, de pozițiile României și au fost eliminate unele formulări unilaterale.

5. Toate celelalte delegații au sprijinit *Declarația-Apel româno-bulgară* privind crearea unei zone fără arme chimice în Balcani, ceea ce și-a găsit oglindirea și în Comunicat.

6. În cadrul ședinței, care s-a desfășurat atât în plenară, cât și în cadrul unei întâlniri restrânse a miniștrilor, s-au desprins o serie de trăsături și orientări:

Delegația sovietică a pus accent pe ideea că, după plenara din aprilie 1985 a CC al PCUS, în raporturile URSS cu celelalte țări socialiste membre ale Tratatului de la Varșovia ar fi apărut trăsături pozitive, calitativ noi, referindu-se între altele la respectul față de experiența și realizările fiecărui partid și fiecărei țări. A subliniat procesul de „democratizare” a raporturilor dintre statele „comunității socialiste”, dar a limitat principalele componente ale acestuia la informarea reciprocă, consultările în cadrul elaborării hotărârilor convenite și înlăptuirea hotărârilor comune.

S-au făcut încercări de a se elimina din comunicat poziții care au o importanță principală pentru politica statelor socialiste, cum ar fi: principiile relațiilor dintre state, desființarea simultană a blocurilor militare, motivându-se că acestea repetă teze cuprinse în documente comune anterioare și lungesc inutil textul comunicatului.

Atât în cadrul ședințelor oficiale, cât mai ales în cadrul restrâns al ședinței miniștrilor de Externe, reprezentanții celorlalte țări au pus accent deosebit pe ideea întăririi, pe toate căile, a coordonării și convenirii politicii externe prin: crearea unui mecanism permanent de coordonare în cadrul Tratatului de la Varșovia; stabilirea unei politici convenite și a unei diviziuni a muncii între țările participante la Tratat față de țările alianței atlantice, precum și față de țările în curs de dezvoltare; integrarea propagandei externe a țărilor participante la Tratat și înființarea unei stații de radio comune, „Radio Pacea”; adoptarea unor poziții publice identice în problemele externe, spre a se evita interpretarea că între țările noastre există deosebiri de păreri; elaborarea unui calendar de acțiuni ale CPC și CMAE.

7. În cadrul ședinței CMAE au fost prezentate o serie de propuneri, printre care: convocarea unui „forum economic”, a cărui idee de bază să fie că dezvoltarea colaborării economice contribuie la întărirea păcii și securității în Europa (RSCS); extinderea zonei lipsite de arme chimice în Europa Centrală spre a cuprinde și Belgia, Olanda, Luxemburgul și Polonia (RSCS); studierea posibilității integrării tuturor proiectelor referitoare la întărirea securității în Europa Centrală (RPP); prezentarea la următoarea Consfătuire a CPC a unei sinteze cuprinzând concluzii și propuneri rezultate din congresele partidelor comuniste și muncitorești din țările participante la Tratatul de la Varșovia (RPB); discutarea în cadrul CMAE a problemelor aflate pe ordinea de zi a Conferinței pentru dezarmare de la Geneva (RDG).

8. În afară de prezentarea integrală și distinctă a *Considerentelor și propunerilor României* în legătură cu realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare, de înlăptuire a dezarmării generale, în intervenția șefului delegației române, precum și în convorbirile cu alte delegații, au fost promovate activ concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, pozițiile României în problemele fundamentale ale vieții internaționale.

A fost exprimată poziția principială a conducerii noastre în legătură cu unele probleme în care au existat deosebiri de vederi.

În cadrul reuniunii restrânse, au fost prezentate reacțiile țărilor balcanice la *Declarația-Apel româno-bulgară* privind crearea unei zone lipsite de arme chimice în Balcani.

În cadrul unei întâlniri cu ministrul sovietic E.A. Șevardnadze a avut loc un schimb de păreri asupra *Considerentelor* României privind dezarmarea, iar cu ministrul bulgar P. Mladenov s-au discutat stadiul și modul de promovare a inițiativei româno-bulgare.

În conformitate cu principiul rotației, s-a convenit ca următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să aibă loc la București, în ultima parte a acestui an.

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Probleme organizatorice (Varșovia, 19-20 martie 1986), vol. I, f. 75-78.

14. [...] [martie] 1986, București. Informare a ministrului Afacerilor Externe, Ilie Văduva, adresată secretarului general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la activitatea delegației la lucrările ședinței CMAE de la Moscova; reacțiile ministrului Afacerilor Externe sovietic, E.A. Șevardnadze, față de propunerile guvernului de la București de a se realiza un program complex al dezarmării generale (*Considerentele* românești); colaborarea în cadrul Tratatului de la Varșovia; 16 anexe referitoare la problemele care au stat în atenția miniștrilor Afacerilor Externe.

1. Vă informez că Péter Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe ungar, a prezentat ca viitoare consfătuire a CPC de la Budapesta să aibă loc în zilele de marți 10–miercuri 11 iunie. A sugerat ca Declarația ce va fi adoptată să fie un document scurt, conținând numai probleme de actualitate.

2. Apreciez ca bună întâlnirea cu E.A. Șevardnadze. I-am înfățișat sensul propunerilor românești și l-am informat că propunerile și considerentele dumneavoastră vor fi transmise părții sovietice, așa cum v-ați înțeles cu tovarășul Gorbaciov. Șevardnadze a dat o apreciere bună raporturilor dintre partidele și statele noastre. S-a referit la cuvântarea dumneavoastră la Congresul PCUS ca la „o cuvântare foarte bună, principială, apreciată de conducerea sovietică”.

Nu a făcut aprecieri concrete asupra *Considerentelor*. Subliniind însă interesul lor pentru orice reacții față de programul lansat în ianuarie, a spus, fără legătură cu *Considerentele* României, că „în nici un caz nu putem merge pe o linie ce ar putea prejudicia securitatea noastră și a aliaților”. Aceasta este valabil chiar dacă noi (URSS și România) ne situăm pe aceleași poziții de fond – URSS este

„vital interesată” în problema reducerilor armamentelor clasice, dar „datoria primordială este menținerea securității. Aceasta este valabil și pentru reducerea armamentelor în Europa Centrală”. De altfel, nici în discursul în plenară, Șevarnadze nu s-a referit la necesitatea reducerii armamentelor convenționale.

În general, din cuvântarea lui s-a desprins o notă scepticism în legătură cu posibilitatea de a se ajunge la acorduri cu actuala administrație americană. Se remarcă, de asemenea, la sovietici, o înăsprire a tonului. De exemplu, că URSS va relua exploziile nucleare chiar a doua zi după o explozie americană. Ei acordă o importanță deosebită datei de 31 martie, când expiră moratoriul unilateral al Uniunii Sovietice.

Doresc să vă informez că sovieticii au apreciat gestul dumneavoastră în legătură cu textul privind exploziile nucleare din comunicat. La rândul lor au manifestat o atitudine atentă față de oglindirea în Protocol a *Considerentelor* românești și crearea grupului de experți.

3. Am constatat o tendință vădită ca în contextul preocupărilor de intensificare a coordonării politicii, tot mai multe activități să fie concentrate la Moscova și să li se dea un caracter permanent. Pe de altă parte, unii reprezentanți ai altor state privesc cu nemulțumire numărul mare de reuniuni pe diferite probleme și evită să se angajeze să le găzduiască (Polonia, RDG, Ungaria).

I

Delegația română a acționat potrivit indicațiilor primite din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, precum și a mandatului încredințat.

Au fost prezentate, ca parte distinctă și în mod integral, considerentele și propunerile României în legătură cu realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare, de înfăptuire a dezarmării generale. Acestea cuprind propuneri suplimentare privind procesul de reducere și eliminare a armelor nucleare, precum și propuneri principial noi, privind domenii neacoperite în mod practic de programul sovietic, cum sunt armele clasice, desființarea blocurilor militare.

Prezentarea *Considerentelor* a făcut ca intervenția română să se detașeze de ale celorlalte delegații, fiind de fapt singura care a venit cu elemente noi, de substanță, în ceea ce privește soluționarea problemei fundamentale a contemporaneității – oprirea cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare, și trecerea la dezarmare.

Considerentele și propunerile României au fost ascultate cu deosebit interes de toate delegațiile, în special de cea sovietică.

E. Șevarnadze a subliniat expres acest interes în cadrul unei convorbiri avute cu el. A arătat că M.S. Gorbaciov a informat Biroul Politic despre conținutul convorbirii cu tovarășul secretar general Nicolae Ceaușescu, astfel că este la curent cu multe din elementele *Considerentelor* prezentate. Deși a exprimat unele rezerve, s-a declarat de acord ca „asupra acestor probleme să mai lucrăm împreună, să ne mai consultăm, de exemplu, chiar înaintea consfătuirii CPC de la Budapesta”. A subliniat că partea sovietică va analiza cu grijă problemele ridicate și va ține seama de ele în pregătirea noilor idei, propuneri, acțiuni.

De asemenea, în cuvântarea ținută în ședința plenară, ministrul sovietic a reliefat că în elaborarea programului sovietic de dezarmare nucleară prezentat la 15 ianuarie a.c. s-a ținut seama de propunerile statelor participante la Tratatul de la Varșovia și că „ideile prezentate în declarația lui M.S. Gorbaciov s-au născut în cursul dialogului tovarășesc al Uniunii Sovietice cu liderii statelor frățești”.

Cu ocazia primirii de către tovarășul W. Jaruzelski a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Șevarnadze s-a referit la o serie de elemente concrete cuprinse în *Considerente*, precum și în intervenția delegației române.

CMAE a hotărât să constituie un grup de lucru care, pornind de la programul sovietic, de lichidare a armelor nucleare și chimice și de la propunerile altor țări socialiste, să elaboreze considerente suplimentare cu privire la reducerea înarmărilor și dezarmare. Hotărârea a fost înscrisă în Protocolul ședinței.

II

Urmarea a inițiativelor dumneavoastră la ședințele CPC de la Sofia au fost adoptate și alte hotărâri, înscrise în Protocolul ședinței, care permit promovarea unor poziții ale țării noastre.

1. S-a hotărât crearea grupului de lucru la nivel de experți pentru studierea posibilităților de realizare a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea bugetelor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Activitatea grupului se va desfășura la București.

2. S-a hotărât, de asemenea, constituirea unui grup de lucru la nivel de experți pentru elaborarea unui document politic, de principii, privind relațiile dintre țările socialiste și țările în curs de dezvoltare, lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale; activitatea grupului se va desfășura la București.

3. S-a adoptat de către CMAE un *Apel privind crearea unei zone denuclearizate în Europa*. Apelul, care urmează să fie dat publicității în prima decadă a lunii aprilie, oglindește corespunzător pozițiile țării noastre în această problemă.

4. Informez Comitetul Politic Executiv că toate celelalte delegații s-au referit în mod pozitiv și au afirmat sprijinul lor față de *Declarația Apel a României și Bulgariei* privind crearea în Balcani a unei zone fără arme chimice.

5. S-a adoptat o hotărâre referitoare la informarea reciprocă, curentă, pe probleme politice. Inițial s-a prezentat un proiect de constituire a unei grupe permanente cu sediul la Moscova. Delegația noastră, potrivit indicațiilor, s-a pronunțat pentru forme flexibile operative și bazate pe principiul egalității de colaborare în acest domeniu. A fost exprimat un acord de principiu în legătură cu constituirea grupeii de informare reciprocă, creându-se un grup de lucru, care să studieze modalitățile de funcționare a acestuia și care își va desfășura lucrările la Praga.

III

În ceea ce privește comunicatul ședinței, în acesta au fost introduse principiile care trebuie să guverneze relațiile dintre state și paragrafe referitoare la desființarea simultană a Tratatului de la Varșovia și a NATO, la măsurile

tranzitorii, respectiv lichidarea organizațiilor militare și încheierea unui tratat cu privire la nefolosirea reciprocă a forței militare și menținerea de relații pașnice.

Au fost convenite formulări echilibrate, care țin seama de poziția României și aprecierile tovarășului secretar general Nicolae Ceaușescu în legătură cu evaluarea situației internaționale, programul sovietic de dezarmare nucleară, reducerea armamentelor clasice, a forțelor armate și bugetelor militare, necesitatea ca la negocierile sovieto-americane de la Geneva să se ajungă la înțelegeri corespunzătoare intereselor ambelor părți și tuturor celorlalte state.

S-a schimbat structura inițială a proiectului de comunicat, asigurându-se o tratare corespunzătoare, în prim plan, a problemelor europene, respectiv cele privind eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa, crearea de zone denuclearizate și libere de arme nucleare, negocierile de la Viena privind reducerea reciprocă a forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală, Conferința de la Stockholm, procesul general-european.

S-a reușit convenirea de formulări care corespund poziției țării noastre în legătură cu reglementarea pe cale pașnică, prin negocieri a situațiilor conflictuale și a diferendelor dintre state, instaurarea noii ordini economice internaționale, lichidarea subdezvoltării și reglementarea echitabilă a problemei datoriei externe.

IV

În cadrul ședinței, care s-a desfășurat atât în plenară, cât și în cadrul unei întâlniri neoficiale a miniștrilor, s-au desprins o serie de trăsături și tendințe:

1. Ministrul sovietic a pus un deosebit accent pe ideea că după plenara din aprilie 1985 a CC al PCUS, în raporturile URSS cu celelalte țări socialiste, membre ale Tratatului de la Varșovia, ar fi apărut trăsături pozitive, calitativ noi, referindu-se, între altele, la respectul față de experiența și față de realizările fiecărui partid și fiecărei țări. El a subliniat procesul de „democratizare” a raporturilor interstatale „în cadrul comunității socialiste” ale cărei principale componente ar fi informarea reciprocă, largă și operativă, consultările în cadrul elaborării hotărârilor convenite și înlăturarea hotărârilor comune.

2. În cuvântările miniștrilor de Externe s-a remarcat tradiția de a face aprecieri deosebit de elogioase la adresa politicii interne și externe sovietice, de genul „Programul PCUS a devenit programul propriului nostru partid, al comuniștilor polonezi”; „aceasta se identifică cu gândurile și sentimentele poporului bulgar”.

3. Sub pretextul evitării repetărilor s-au făcut tentative de a se elimina din documentul politic public poziții care au o importanță principială pentru politica statelor socialiste, cum ar fi: principiile relațiilor dintre state, desființarea simultană a blocurilor militare și a fost afirmată, în mod repetat, necesitatea ca în viitor să fie evitată repetarea unor asemenea poziții.

4. Atât în cadrul ședințelor oficiale, cât mai ales în cadrul restrâns al ședinței miniștrilor de Externe, reprezentanții celorlalte țări au pus un accent deosebit de puternic pe ideea necesității întăririi, pe toate căile, a coordonării politicii externe prin: crearea unui mecanism permanent de coordonare în cadrul Tratatului de la

Varșovia; crearea la Moscova a unei grupe multilaterale cu caracter permanent de informare reciprocă curentă, stabilirea unei politici convenite față de țările alianței atlantice și instituirea unei diviziuni a muncii între țările participante la Tratat („așa cum în cadrul NATO, RFG se ocupă de Cehoslovacia“); instituirea unei asemenea diviziuni a muncii și față de țările în curs de dezvoltare; integrarea propagandei externe a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia și înființarea unei stații radio comune, Radio „Pacea”; adoptarea aceluiași poziții publice în probleme externe și evitarea oricăror manifestări care ar lăsa impresia că între țările noastre ar exista deosebiri de păreri; elaborarea unui calendar de acțiuni al CPC și CMAE.

În încheiere vă raportează tovarășe secretar general, că delegația română a făcut tot ceea ce depindea de ea pentru promovarea *Considerentelor* cu privire la un program complex, cuprinzător de dezarmare, elaborat de dumneavoastră, pentru promovarea și oglindirea corespunzătoare în documentele ședinței CMAE, potrivit indicațiilor pe care ni le-ați dat, a pozițiilor României în principalele probleme ale vieții internaționale.

Opis

1. Aprecieri asupra considerentelor;
2. Probleme în care au existat deosebiri de păreri;
3. Schimbările de structură a comunicatului;
4. Alte probleme din cuvântarea lui Șevarnadze;
5. Apelul privind crearea de zone denuclearizate;
6. Grupa de lucru privind programul complex de dezarmare;
7. Intensificarea conlucrării în problemele dezarmării;
8. Grupul de lucru privind reducerea cheltuielilor militare;
9. Grupul de lucru privind documentul economic. Cum se va proceda în continuare în acest grup;
10. Grupa multilaterală de informare reciprocă curentă;
11. Întâlnirea adjunctilor de miniștri privind Africa Australă;
12. Congresul mondial în problemele securității economice;
13. Ce este Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe;
14. România, viitoarea gazdă a CMAE;
15. Referiri la RP Chineză;
16. Aprecierile ministrului bulgar privind dechimizarea Balcanilor.

1. Aprecieri asupra *Considerentelor*:

Aceste *Considerente* reprezintă „politica înaltă”, astfel că este greu de spus o părere (convorbiri neoficiale la nivelul grupului de experți).

În *Considerente* sunt și elemente cunoscute din convorbirea tovarășului Nicolae Ceaușescu cu M. Gorbaciov, dar sunt și unele elemente noi. Este necesar ca în această privință să mai lucrăm împreună; conducerea sovietică intenționează să prezinte o reacție la aceste considerente în cadrul CPC de la Budapesta; și până acum s-a ținut seama de părerile liderilor partidelor frățești; propunerile din ianuarie ale lui M. Gorbaciov, oglindesc aceste păreri (E. Șevarnadze).

Programul sovietic reprezintă o construcție delicată; dacă scoți o piesă riscă să se dărâme totul. Aceasta se referă în special la propunerea cu privire la rachetele cu rază medie din Asia și Extremul Orient; acolo au rachete nu numai Uniunea Sovietică, ci și americanii și chinezii (convorbiri neoficiale la nivel grup experți).

2. În ce probleme în care au existat deosebiri de păreri:

Neincluderea principiilor, a referirilor la desființarea blocurilor, la respectarea granițelor și realităților teritoriale postbelice pe motiv că se repetă. Toți participanții au subliniat că pe conținut poziția partidelor și statelor lor în aceste probleme rămâne neschimbată.

Sublinierea în prea multe locuri și prea unilateral a răspunderii pentru cursa înarmărilor.

Formularea privind moratoriul sovietic unilateral asupra exploziilor nucleare.

Necesitatea de a se ajunge în cadrul negocierilor sovieto-americane la acorduri de substanță, pornind de la propunerile formulate de ambele părți.

3. De ce s-au efectuat schimbări de structură și s-a plasat Europa pe prim plan:

Obiectul Tratatului de la Varșovia îl reprezintă respingerea unei agresiuni imperialiste în Europa.

Pe continentul european există cea mai mare acumulare de arme, iar cele două blocuri militare stau față în față.

4. Ce alte probleme a mai ridicat E.A. Șevarnadze în cuvântul său:

Importanța Congresului al XXVII-lea al PCUS. Situația dificilă în care sunt puși americanii de propunerile sovietice. Deficiențele propagandei URSS și a țărilor socialiste. Nu s-a demonstrat satisfăcător falsitatea afirmației că URSS ar dispune de o enormă superioritate de arme convenționale în Europa.

Afganistan: pas înainte prin propunerile prezentate de partea afgană lui Cordobes, în care propuneri (coordonate de Moscova) se prezintă termene de retragere a trupelor sovietice în condițiile încetării intervenției din afară.

5. Apelul privind crearea de zone denuclearizate în Europa.

Elaborarea Apelului s-a hotărât la ședința de la Berlin a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe. Grupul de lucru care a pregătit proiectul de Apel a avut două reuniuni (în noiembrie 1985 și februarie 1986). Proiectul a fost aprobat de conducerea noastră (în martie a.c.).

La ședința de la Varșovia a CMAE a fost confirmat acordul tuturor statelor cu conținutul proiectului de apel. Acesta va fi transmis țărilor europene, SUA și Canada, de către Bulgaria, țară gazdă a grupului de experți (prima decadă a lunii aprilie a.c.). Se va publica și în presă după transmitere. Ulterior, MAE bulgar va informa asupra reacțiilor înregistrate.

6. Când, cum și unde va fi creată grupa de lucru privind programul cuprinzător, complex de dezarmare.

La inițiativa MAE din oricare țară participantă, urmează să se convină locul și data primei reuniuni a grupei de experți. Cu același prilej sau cu prilejul primei sesiuni a grupei de experți, urmează să se stabilească un termen pentru încheierea

activității și cum se va proceda cu concluziile la care se va ajunge, respectiv cărui organism îi vor fi înaintate. În mod normal, rapoartele grupelor de experți se prezintă ședinței CMAE.

7. Prevederea din protocol privind intensificarea conlucrării între statele participante la Tratat pe problemele dezarmării:

Corespunde poziției noastre de a întări conlucrarea cu țările socialiste pe arena internațională. La propunerea delegației române s-a scos referirea la conlucrarea în raporturile cu țările terțe. Și pe viitor România va participa la acțiuni pentru schimb de păreri și experiență, fără să accepte coordonarea și de regulă fără să devină coautor la proiecte de rezoluții prezentate la ONU și în alte organizații internaționale de celelalte țări membre ale Tratatului de la Varșovia.

8. Cum se va proceda în continuare cu grupul de lucru privind reducerea cheltuielilor militare:

Prima reuniune a grupului ar urma să aibă loc, la București, în trim. II a.c. Se are în vedere ca până la ședința de la București din toamnă, a CMAE, să se mai organizeze o întâlnire a grupului, astfel încât la ședința menționată să poată fi prezentat raportul respectiv al grupului de lucru.

9. Documentul politic de principii privind relațiile cu țările în curs de dezvoltare și programul de acțiuni:

La Consfătuirea CPC de la Sofia, din octombrie 1985, s-a înscris recomandarea către CMAE de a se pregăti un document politic privind lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale.

În ianuarie a.c., la reuniunea de la Berlin, a adjuncților de miniștri, convocată ca urmare a hotărârii CMAE, din decembrie 1984, delegația română a propus să se elaboreze un document de principii privind relațiile între țările socialiste și țările în curs de dezvoltare și un program de acțiuni pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare, care să fie examinate și adoptate de o reuniune la nivel înalt în cadrul CAER, la care să poată participa și alte state socialiste.

La Berlin s-a făcut numai un schimb de păreri, fără a se adopta hotărâri, întrucât reuniunile la nivel de adjuncți nu au această competență.

La Varșovia, în cadrul CMAE, a fost examinată recomandarea de la Sofia și s-a acceptat ideea unui document politic, corespunzător recomandării.

Programul de măsuri pentru sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare nu s-a acceptat întrucât:

- depășește cadrul recomandărilor de la Sofia;
- depășește competențele MAE, fiind vorba de o reuniune la nivel înalt pe linia altui organism (CAER) și de posibilitatea invitării altor state.

În consecință, în grupul de lucru constituit se va elabora un document politic care va fi prezentat CMAE, iar pentru programul de măsuri urmează să se prezinte o inițiativă nouă în cadrul CAER sau la Consfătuirea CPC.

10. Ce s-a propus în legătură cu grupa multilaterală de informare reciprocă curentă și ce s-a înscris în protocol:

Partea polonă a avut în vedere ca în protocolul ședinței să se înscrie următoarea hotărâre:

„1. În scopul dezvoltării și perfecționării în continuare a mecanismului schimbului de informații de politică externă între statele aliate să se creeze grupa multilaterală pentru informare reciprocă curentă, compusă din reprezentanții tuturor statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

2. Ședințele grupei se vor ține la Moscova.

3. Reprezentanții statelor aliate în grupă pot fi reprezentanți special desemnați, fie ambasadorii în URSS ai statelor aliate. Reprezentanții la ședință pot fi însoțiți de consilieri și experți.

4. Funcțiile grupei vor consta din schimbul de informații și opinii:

– pe problemele legate de înfăptuirea inițiativelor Comitetului Politic Consultativ și ale Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, inclusiv informații privind consultările multilaterale pe aceste probleme cu alte țări;

– pe probleme actuale ale situației din Europa și din lume în ansamblu, încetării cursei înarmărilor și dezarmării, politicii statelor imperialiste față de țările socialiste aliate, precum și pe alte probleme de interes reciproc și care impun o conlucrare operativă.

Activitatea grupei nu va afecta modalitatea în vigoare de realizare a schimbului de informații de cea mai mare importanță privind politica externă, dintre statele aliate, pe bază bilaterală și multilaterală, ci va completa acest schimb.

5. Ședințele grupei vor avea loc o dată, de două ori pe lună.

Funcțiile secretariatului tehnic vor fi asigurate de partea sovietică.

Știrile privind activitatea grupei nu vor fi publicate decât cu acordul tuturor.

În protocolul ședinței CMAE de la Varșovia s-au înscris următoarele:

„În conformitate cu prevederile protocolului consfățuirii Comitetului Politic Consultativ Sofia (22-23 octombrie 1985), a fost examinată problema creării, funcțiilor și modului de lucru ale unei grupe multilaterale de informare reciprocă curentă și a fost exprimat un acord de principiu în legătură cu constituirea acesteia.

A fost realizată înțelegerea privind crearea unui grup de lucru la nivel de experți pentru examinarea problemelor legate de funcționarea grupei multilaterale de informare reciprocă curentă.

Activitatea grupului de experți se va desfășura la Praga. Problemele organizatorice legate de aceasta (perioadele de desfășurare ale ședințelor, regulamentul de lucru și altele) vor fi convenite de MAE al RS Cehoslovace cu Ministerele de Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia. Grupul de experți va prezenta un raport despre rezultatele activității sale următoarei ședințe a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe”.

11. Întâlnirile adjunctilor de miniștri privind Africa Australă:

La propunerea delegației polone s-a propus ca la întâlnirea adjunctilor de miniștri din țările Tratatului să poată participa și alte țări socialiste.

La propunerea delegației române s-a prevăzut ca statele participante la Tratat să-și dea în prealabil acordul asupra listei participanților, iar reuniunea să nu apară ca având loc în cadrul Tratatului de la Varșovia.

12. Ce înțeleg inițiatorii prin congres mondial în problemele securității economice și cum vedem noi problema:

Delegația bulgară a arătat în cadrul grupului de experți că aceasta ar fi un forum internațional, la care în afară de guverne, ar participa diferite forțe, mișcări și organizații progresiste, lăsând să se înțeleagă că ar fi vorba mai curând de o acțiune de mobilizare a maselor, propagandistică.

În convorbiri neoficiale, experții sovietici au subliniat că s-ar putea ajunge la un proces mondial, de genul procesului general-european, început la Helsinki și care s-ar referi la securitatea economică (excluderea oricăror forme de discriminare, renunțarea la politica impunerii de blocaje și sancțiuni economice, soluționarea justă a problemei datoriei externe, instaurarea noii ordini economice internaționale).

La insistențele delegației române s-a convenit următoarea formulare: „Statele participante la Tratatul de la Varșovia s-au pronunțat pentru convocarea unui forum mondial, la care s-ar putea examina în mod complex problemele securității economice internaționale, dezvoltării colaborării comerciale și tehnico-științifice, înlăturării a tot ce împovărează raporturile economice mondiale”.

13. Ce este CMAE, când a fost înființat și ce sarcini are:

La consfătuirea CPC din 26 noiembrie 1976 de la București a fost adoptată hotărârea conform căreia a fost creat ca organ al CPC Comitetul Miniștrilor Afacerilor în atribuțiile căruia intră schimbul de păreri și informații cu privire la problemele de politică externă, pregătirea de recomandări pentru Comitetul Politic Consultativ, elaborarea de propuneri pentru realizarea hotărârilor acestuia, precum și examinarea unor probleme din însărcinarea Comitetului Politic Consultativ.

Comitetul Miniștrilor Afacerilor se întrunește, conform hotărârii, ori de câte ori este necesar, dar nu mai rar decât o dată pe an, pe rând în statele membre, în ordinea alfabetului rus (limba de lucru a Tratatului), dacă nu se convine altfel.

14. Ce obligație va avea România ca țară gazdă a CMAE:

Primirea miniștrilor de Externe de către tovarășul Nicolae Ceaușescu. O masă oferită de primul ministru român. Elaborarea proiectului de comunicat și a proiectului de protocol. Asigurarea cazării, mesei și mijloacelor de transport pentru delegații. Asigurarea condițiilor tehnice și organizatorice pentru organizarea ședinței.

15. Referiri la Republica Populară Chineză:

Nu s-au făcut nici un fel de referiri critice.

În legătură cu nemulțumirea americană privind faptul că sovieticii cer ca SUA să nu transfere armamente nucleare Angliei, Șevardnadze a pus în discursul său în cadrul Plenarei următoarea întrebare retorică: „Ce ar spune americanii dacă, admitând că relațiile noastre cu chinezii s-ar îmbunătăți, URSS ar transfera chinezilor câteva sute de rachete nucleare strategice?”

16. Aprecieri al ministrului bulgar al Afacerilor Externe în legătură cu transformarea Balcanilor într-o zonă lipsită de arme chimice:

Răspunsul Turciei la *Declarația-apel* nu a surprins, pornind de la apartenența acestei țări la NATO, de la faptul că această organizație nu este de acord cu

ideea respectivă. Era de așteptat și modul cum a reacționat Albania, având în vedere autoizolarea acesteia. Important este că aceasta a răspuns, deci am reușit să o atragem la dezbateră a ideii.

Trebuie ca acum să lucrăm pentru promovarea în continuare a inițiativei. Bulgaria nu a conceput și nici nu concepe ca posibilă dechimizarea Balcanilor fără Turcia; nu vede ca posibilă acum convocarea unei reuniuni la cel mai înalt nivel a țărilor balcanice; se pronunță pentru un început mai modest, la nivel de experți, a țărilor care sunt de acord, la care se vor adăuga ulterior și celelalte țări. Bulgaria are în vedere ca reuniunea multilaterală la nivel de experți să aibă loc la București, la mijlocul lunii iunie a.c.

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Probleme organizatorice. Varșovia, 19-20 martie 1986, vol. I, f. 79-118.

15. [...] [...] 1986, București. Sinteză a MAE referitoare la reacțiile cancelariilor țărilor socialiste și occidentale față de proiectul româno-bulgar de constituire în Balcani a unei zone fără arme chimice.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Reacții în legătură *Declarația-Apel* privind realizarea în Balcani a unei zone fără arme chimice

Țările balcanice:

Turcia:

La 21 ianuarie 1986, tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, a primit pe trimisul special al președintelui Republicii Turcia, Kenan Evren, care a înmănat un mesaj de răspuns din partea șefului statului turc.

Președintele Turciei apreciază că armele chimice, alături de armele nucleare, fac parte din arsenalul celor mai distrugătoare arme. Turcia nu are arme chimice pe teritoriul său și nici nu are intenția să obțină sau să producă asemenea arme în viitorul previzibil.

Totodată, șeful statului turc consideră că ideea stabilirii unor zone fără arme chimice în Europa Centrală, în Balcani, nu ar fi realistă. În plus, după părerea sa, asemenea inițiative ar putea să afecteze negocierile în curs de la Geneva privind armele chimice. În concepția turcă, această problemă poate fi abordată eficient numai la nivel global, cu participarea celor două mari puteri – SUA și URSS – deoarece numai în acest cadru ar putea fi stabilite și măsuri efective de inspecție.

Pentru aceste motive, președintele Evren apreciază că organizarea de negocieri privind crearea unei zone fără arme chimice în Balcani nu ar fi utilă.

La 18 februarie 1986, prin ambasadorul turc la București, s-a primit un mesaj verbal din partea președintelui Turciei.

În mesaj se arată că Turcia nu este împotriva ca, într-un viitor apropiat, să participe la discuții privind realizarea în Balcani a unei zone fără arme chimice. Partea turcă consideră că nu există impedimente în ce privește transformarea Balcanilor într-o zonă fără arma chimică.

Președintele Kenan Evren acordă o mare importanță opiniilor președintelui Nicolae Ceaușescu, pe care le apreciază în mod deosebit. Dar, având în vedere situația intervenită în relațiile bulgaro-turce, Turcia apreciază că nu pot fi luate în considerație și puse în discuție proiectele referitoare la transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare sau alte asemenea proiecte.

Ziarul turc „Milliyet” din 20 ianuarie 1986 a publicat: „În mesajul său scris, adresat președintelui Nicolae Ceaușescu, Kenan Evren apreciază că transformarea Balcanilor într-o zonă fără arma nucleară și arma chimică, cât și colaborarea între țările balcanice, sunt împiedicate în momentul de față de o serie de probleme complexe.

De asemenea, în mesajul președintelui Evren se afirmă că forțele armate turcești nu dispun de arma chimică și nu există intenția ca armata turcă să fie dotată cu arma chimică. Turcia, însă, se declară cu fermitate împotriva folosirii armei chimice, indiferent în ce parte a lumii ar fi”.

RSF Iugoslavia:

La 19 ianuarie 1986, tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, i-a fost adresat un mesaj de răspuns de către tovarășul Radovan Vlaičković, președintele Prezidiului Republicii Socialiste Federative Iugoslavia.

În mesaj se arată că Republica Socialistă Federativă Iugoslavia sprijină toate inițiativele care contribuie la dezvoltarea multilaterală a colaborării internaționale, la întărirea păcii și securității prin intermediul reducerii încordării și creării condițiilor pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru dezarmare. Este cunoscut faptul că Iugoslavia, în calitate de membru al Conferinței pentru dezarmare de la Geneva, se pronunță foarte activ pentru încheierea unei convenții privind interzicerea generală a armelor chimice.

După convingerea Iugoslaviei, este necesar să se facă noi eforturi hotărâte pentru ca în cel mai scurt timp să se ducă la bun sfârșit negocierile de la Conferința pentru dezarmare privind încheierea convenției de eliminare completă a armelor chimice. Aceasta cu atât mai mult cu cât se creează un climat tot mai favorabil și condiții pentru încheierea cu succes a negocierilor.

Pornind de la opțiunile enunțate, partea iugoslavă este încredințată că și realizarea unei zone fără arme chimice în Balcani ar reprezenta un pas important în direcția întăririi încrederii și promovării colaborării în spiritul bunei vecinătăți dintre țările acestei regiuni. De aceea, Iugoslavia este gata să participe activ la consultările cu celelalte țări balcanice privind căile și modul de realizare a acestei importante inițiative.

Revista iugoslavă „Danas” a publicat un comentariu în care se arată: „Inițiative de acest gen în Balcani sunt lipsite de obiect... În ciuda tuturor atributelor pozitive ale unei asemenea idei, forțarea lor în momentul de față în Balcani pare, mai degrabă, expresia nevoilor interne ale diferitelor țări decât analiza obiectivă a raporturilor de forțe existente în comunitatea internațională și în Balcani... Iugoslavia, care nu se află sub umbrela nucleară a cuiva și nici nu intenționează să fie, cu atât mai mult este de părere că formarea unei asemenea zone trebuie să rezulte din dezvoltarea de ansamblu a raporturilor în Balcani”.

RPS Albania:

La 28 februarie 1986, Președintele Prezidiului Adunării Populare a Republicii Populare Socialiste Albania, Ramiz Alia, a transmis un mesaj scris de răspuns la scrisoarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele RS România, prin care i-a fost adresată *Declarația-Apel*.

Partea albaneză consideră că angajamentele internaționale ale unor state balcanice, îndeosebi cele ce decurg din apartenența lor la blocurile NATO și Tratatul de la Varșovia, ar face irealizabilă propunerea actuală privind transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme chimice, ca și propunerea privind transformarea Balcanilor într-o zonă fără arme nucleare.

Concluzia este că, în condițiile actuale ale situației internaționale și ale forțelor existente în Balcani, problemele dezarmării, ale păcii și securității în Peninsula Balcanică nu ar putea fi privite separat de cele ale dezarmării generale, ale păcii și securității internaționale, în Europa și în lume. Se consideră că pentru crearea de condiții favorabile ținerii cu eficiență a unei asemenea reuniuni, înainte de toate trebuie întreprinse măsuri concrete pentru retragerea din zonă a trupelor, bazelor și armelor străine, pentru denunțarea blocurilor politico-militare NATO și Tratatul de la Varșovia.

Președintele albanez se pronunță pentru eforturi sincere și realizarea de pași concreți în direcția dezvoltării normale a colaborării dintre țările balcanice în spiritul politicii de bună vecinătate.

Albania se pronunță pentru încetarea fabricării și lichidarea totală a armelor nucleare și chimice.

Grecia:

Până în prezent nu s-a primit un răspuns oficial din partea primului ministru Andreas Papandreu.

Cu prilejul primirii ambasadorului român, la 31 decembrie 1985, primul ministru elen a declarat că aprobă pe deplin inițiativa președintelui Nicolae Ceaușescu și a președintelui Todor Jikov, considerând-o deosebit de actuală și de importantă; având în vedere marea primejdie pe care o reprezintă pentru umanitate armele chimice, este foarte important ca, concomitent cu eforturile vizând dezarmarea nucleară, să se acționeze pentru interzicerea armelor chimice. Pentru aceste rațiuni, guvernul grec a făcut cunoscută imediat poziția sa favorabilă acestei noi inițiative. Partea elenă este de acord să participe la negocieri concrete, la nivelul la care se va conveni de părțile interesate, în vederea încheierii unui Acord

privind neexperimentarea, neproducerea, neobținerea și nestocarea oricăror arme pe teritoriul țărilor din Balcani.

Presa greacă a reflectat amplu, favorabil, *Declarația-Apel*: „Grecia apreciază pozitiv *Apelul* României și Bulgariei adresat guvernelor statelor balcanice pentru unirea eforturilor în vederea transformării acestei regiuni în zonă lipsită de arma chimică. *Apelul* se încadrează în eforturile de colaborare balcanică ce includ și denuclearizarea acestei regiuni. Grecia este un susținător al acestei idei” (declarația purtătorului de cuvânt al guvernului grec, Adonis Kurtis).

„Grecia a salutat propunerea conducătorilor României și Bulgariei cu privire la crearea unei zone fără arme chimice în Balcani și o apreciază ca pozitivă” (Agenția elenă de presă).

Opinia publică din Grecia salută inițiativa de pace a președinților Nicolae Ceaușescu și Todor Jikov, privind realizarea în Balcani a unei zone fără arme chimice”. (Ziarele grecești „Ta Nea”, „Ethnos”, „Khronos” și „Rizospastis”).

Țări socialiste:

URSS:

V. Loghinov, adjunct al ministrului de Externe, a afirmat că partea sovietică cunoaște conținutul *Declarației-Apel* și sprijină inițiativa celor două țări socialiste.

Agenția sovietică TASS a publicat: „Două țări balcanice – România și Bulgaria – au adresat vecinilor lor chemarea de a transforma Balcanii într-o zonă lipsită de arma chimică. Acest *Apel* a fost formulat de Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov ca o dezvoltare a complexului de propuneri ale țărilor socialiste, care au răsunit de la tribunele diferitelor forumuri internaționale, inclusiv în recenta *Declarație* a consfătuirii de la Sofia a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

În ce o privește, URSS a declarat, nu o dată, că este gata să facă tot ce depinde de ea pentru crearea în Europa a unor zone denuclearizate și a unor zone libere de arma chimică.

Declarația-Apel a conducătorilor României și Bulgariei adresată vecinilor de a începe fără întârziere negocieri în scopul realizării unui acord între țările balcanice privind renunțarea la folosirea, producerea și stocarea de arme chimice pe teritoriul lor a răsunit extrem de actual”.

RP Chineză:

Qian Qichen, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a arătat că *Declarația-Apel* va fi analizată cu atenție de guvernul chinez, care va exprima o poziție oficială în legătură cu aceasta. Preliminar, reprezentantul chinez a subliniat că *Declarația-Apel* a conducătorilor României și Bulgariei abordează o problemă foarte importantă, de mare actualitate. Guvernul chinez s-a pronunțat și se pronunță cu hotărâre pentru lichidarea armei chimice, pentru încetarea experimentării, producerii, stocării, amplasării și proliferării acestei arme. În concepția guvernului chinez, arma chimică este o problemă nu numai regională sau continentală, ci o problemă mondială. De aceea, în activitatea sa externă, China se pronunță pentru

soluționarea acestei chestiuni la scară globală și sprijină orice inițiativă și acțiune care poate conduce la realizarea acestui obiectiv.

Partea chineză dorește să vadă ideile *Declarației-Apel* aplicate la scară mondială, având în vedere că, odată folosită arma chimică, aceasta nu se va limita la o zonă sau alta, ci va avea consecințe asupra întregii omeniri.

RPD Coreeană:

Kim Hianang Riul, adjunct al ministrului de Externe, a dat o înaltă apreciere *Declarației-Apel*, menționând că acest document reprezintă o nouă expresie a politicii consecvente a RS România și RP Bulgaria de instaurare în lume a unui climat de pace și securitate, de bună vecinătate între state, constituind, totodată, o contribuție de seamă la lupta țărilor socialiste, a forțelor antiimperialiste împotriva politicii agresive a imperialismului.

Ziarul „Nodom Sinmun” a publicat: „Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, și Todor Jivkov, președintele Consiliului de Stat al RP Bulgaria, au adresat un apel solemn șefilor de stat și de guvern din țările balcanice pentru conjugarea eforturilor lor în vederea transformării Balcanilor într-o zonă fără arme chimice. Aceasta este o nouă mărturie a dorinței de pace a României și Bulgariei, un pas important pe calea eliminării pericolului unui război chimic, paralel cu cel al unui război nuclear, contribuind la întărirea încrederii și colaborării între țările și popoarele din Peninsula Balcanică.

În condițiile în care pericolul unui război chimic crește pe zi ce trece atât în Europa Centrală, cât și în Peninsula Balcanică, din cauza pregătirilor SUA în acest domeniu, pentru eliminarea acestui pericol este necesară interzicerea experimentării, producerii, obținerii și stocării armelor chimice. Propunerea României și Bulgariei reflectă tocmai urgența acestei situații.

Dacă, pe baza acestei propuneri se trece la negocieri între țările Peninsulei Balcanice pentru realizarea unui acord privind neexperimentarea, neproducerea, neobținerea și nestocarea oricăror arme chimice pe teritoriul lor, aceasta va contribui în mare măsură la eliminarea pericolului unui război chimic, constituind, totodată, o garanție a păcii și securității nu numai în Balcani, ci și în întreaga Europă”.

RD Germană:

W. Krolikowsky, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a afirmat că inițiativa are un rol important în determinarea forțelor opuse dezarmării să-și revadă pozițiile și să treacă la un acord de interzicere a armelor chimice. RDG va sprijini atât la ONU, cât și în toate forurile internaționale inițiativa comună a RS România și RP Bulgaria.

RS Cehoslovacă:

Bohuslav Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe, a salutat *Declarația-Apel româno-bulgară*, menționând că a făcut referire la importanța acestui document în cadrul convorbirilor purtate de ministrul norvegian de Externe, în ianuarie 1986. RS Cehoslovacă va sprijini în continuare inițiativa româno-bulgară, pornind și de la faptul că guvernele RS Cehoslovacă și RD Germană au făcut o propunere similară, pentru crearea unei zone fără arme chimice în Europa Centrală.

Țări occidentale:

John Hawes, adjunct al asistentului secretarului de Stat pentru probleme politice al SUA, a apreciat preocuparea și eforturile României și ale altor țări din zonă, în domeniul eliminării armamentelor și asigurării unei păci trainice în lume. A manifestat rezerve privind posibilitatea realizării unei înțelegeri în Balcani privind interzicerea armelor chimice, deoarece, după cât cunoaște SUA, Turcia și Iugoslavia sunt sceptice în legătură cu convenirea unui asemenea acord. Administrația SUA, deși acționează pentru realizarea unui acord global de interzicere a armelor chimice, are rezerve serioase privind posibilitatea controlului fabricării, stocării, răspândirii și folosirii armelor chimice pe zone limitate, exemplificând cu conflictul Iran–Irak și alte zone de război.

Boris Biancheri, director general al afacerilor politice din MAE italian a declarat că, în principiu, Italia nu se pronunță pentru crearea de zone denuclearizate și fără arme chimice, considerând că este necesar ca aceste probleme să fie tratate și convenite la nivel global. În cazul în care crearea unor astfel de zone vizează ca obiectiv final un acord global pentru interzicerea totală a armelor chimice, atunci guvernul italian susține aceste inițiative.

J. Sanford, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Canadei, a dat o înaltă apreciere acestei inițiative, arătând că ea se înscrie și pe linia preocupărilor guvernului canadian pentru îmbunătățirea climatului internațional și menținerea păcii în lume.

Jan Eliasson, director general pentru probleme politice din MAE suedez a arătat că partea suedeză a avut o reacție pozitivă față de această inițiativă. Ea sprijină inițiativele zonale sau regionale în măsura în care acestea contribuie la soluția globală.

Philippe de Schoutheete, director general pentru probleme politice din MAE belgian a declarat că apreciază în mod deosebit această inițiativă. Documentul este valoros pentru țările balcanice. Poziția Belgiei în problema armelor chimice este cea stabilită de alianța nord-atlantică.

Maver Landrat, secretar de Stat în MAE al RF Germania, a declarat că țara sa este deosebit de interesată în lichidarea armelor chimice care se află depozitate și pe teritoriul său. A promis că va analiza inițiativa comună româno-bulgară, menționând că și pe calea unor pași mici se poate promova obiectivul securității și dezarmării. A reamintit faptul că delegațiile RF Germania, RD Germania și RS Cehoslovacia, la conferința pentru dezarmare de la Geneva, au contacte pe tema unei zone libere de arme chimice în Europa Centrală, ca o încercare de a contribui la lichidarea armelor chimice. Întrucât, în ce privește lichidarea armelor chimice, există o abordare mondială și una regională, RF Germania acordă prioritate primei, întrucât aceasta asigură o protecție totală, pe când țările care ar constitui o zonă liberă de arme chimice ar rămâne permanent sub amenințarea celor din afara zonei.

Herbert Tschefen, director în MAE al Austriei, a arătat că țara sa salută orice acțiuni care urmăresc eliminarea armelor chimice din arsenalele militare, dat

fiind pericolul deosebit pe care îl reprezintă aceste arme pentru omenire. El a subliniat că Austria dă o înaltă apreciere inițiativei președintelui Nicolae Ceaușescu și președintelui Todor Jivkov privind realizarea, în Balcani, a unei zone fără arme chimice.

Maximo Cajal, secretar general în MAE spaniol, a declarat că Spania, care nu posedă arma chimică, împărtășește țelul interzicerii și lichidării acestor arme. Consideră că inițiativele pe plan regional, în acest sens, sunt pozitive, însă sunt insuficiente, având în vedere necesitatea de a se elimina total această armă.

D. Thomas, adjunct al subsecretariatului de Stat pentru afaceri externe al Marii Britanii, a spus că, prin conținut, *Declarația-Apel* este foarte importantă. În ce privește negocierile pentru încheierea unei convenții, Marea Britanie acordă atenție deosebită acțiunilor de verificare și control, care să ofere certitudinea că obiectivele stabilite sunt respectate. Din acest punct de vedere, guvernul britanic consideră că cel mai potrivit cadru îl reprezintă conferința de la Geneva pentru încheierea unei convenții internaționale de interzicere a armelor chimice. Desigur, a declarat D. Thomas, excluderea armelor chimice chiar și din regiuni limitate constituie un obiectiv important, fapt pentru care Marea Britanie apreciază *Declarația-Apel*. Sub aspectul eficienței practice, o convenție internațională apare, însă, ca având o importanță deosebită.

Jacobovits de Szeged, director general al afacerilor politice din MAE olandez, a apreciat pozitiv eforturile guvernelor român și bulgar în domeniul reducerii înarmărilor chimice. Totodată, a arătat că în opinia guvernului olandez, față de mobilitatea deosebită a armei chimice, toate eforturile trebuie îndreptate spre o soluție globală, prin încheierea, la Geneva, a unei convenții multilaterale, angajante pentru toate statele. Tratatul pe plan regional „ar putea diminua importanța tratatelor multilaterale de la Geneva, deoarece ar focaliza atenția statelor asupra tratatelor zonele”.

Țări din Asia, Africa și America Latină:

Ahmed Cherkaoui, secretar de Stat la Ministerul Afacerilor Externe și cooperării din Maroc, a declarat că inițiativa României și Bulgariei, eforturile celor două țări în slujba cauzei păcii merită toată considerația. *Declarația-Apel* are calitatea de a atrage atenția comunității internaționale asupra primejdiei armelor chimice și constituie un îndemn pentru alte țări de a acorda atenția ce se cuvine înlăturării unei astfel de primejdii și de a se alătura eforturilor pentru crearea de zone libere de astfel de arme.

Fouad Turk, secretar general al MAE libanez, a mulțumit pentru decizia luată de a se transmite și guvernului libanez *Declarația-Apel* și a dat o apreciere deosebită activității neobosite și eforturilor depuse de tovarășul Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru interzicerea armelor chimice și a altor arme de distrugere în masă.

Sh Khan, adjunct al ministrului în MAE pakistanez, a afirmat că a luat la cunoștință de *Declarația-Apel*, căreia îi atribuie o deosebită importanță pentru

realizarea unui climat de pace și bună colaborare în zona balcanică, ceea ce va avea o influență foarte favorabilă asupra păcii și securității întregii lumi.

E. Mashingaidze, secretar permanent al MAE al Republicii Zimbabwe, a apreciat inițiativa României și Bulgariei, afirmând că țara sa o sprijină pe deplin. De asemenea, a subliniat că arma chimică trebuie interzisă complet.

AMAE, Problema 241. 1986.9V3. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Probleme organizatorice (Varșovia, 19-20 martie 1986), vol. I, f. 179-186.

16. 25 martie 1986, Moscova. Telegramă a ambasadorului Traian Dudaș către ministrul Afacerilor Externe, Ilie Văduva, referitoare la aprecierile adjunctului ministrului Afacerilor Externe sovietic, V.P. Loghinov, față de lucrările sesiunii CMAE de la Varșovia; stadiul relațiilor dintre URSS și statele participante la Tratatul de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 050.558

25.03.1986/19.30

Tovarășului Ilie Văduva,
Tovarășului C. Oancea
Direcția I

Cu prilejul acțiunii organizate de ambasadorul polonez la 24 martie a.c., V.P. Loghinov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe sovietic, a prezentat o informare despre desfășurarea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (19-20 martie a.c.). În esență el a spus următoarele:

Ședința a fost pregătită în conformitate cu hotărârile adoptate la Consfătuirea CPC de la Sofia (octombrie 1985). Ea a fost una din cele mai bune ședințe ale Comitetului Miniștrilor de Externe și s-a deosebit de toate celelalte, care au avut loc până în prezent, prin stilul nou în care s-a desfășurat. Astfel, a avut loc nu numai o simplă prezentare a poziției fiecărei țări participante, dar s-a procedat la un schimb activ de păreri. Nu au lipsit nici nuanțele critice și autocritice, care au determinat, inclusiv partea sovietică, să gândească dacă întotdeauna a procedat în modul cel mai potrivit.

Proiectele de documente pregătite de partea poloneză au constituit o bază bună de discuție. Experții au desfășurat o activitate fructuoasă elaborând un comunicat bun, amplu și bogat în conținut, care, supus atenției miniștrilor, a fost adoptat fără amendamente.

Locul central în dezbateri, ca și în comunicat, l-a ocupat problemele păcii și războiului. Partea sovietică este satisfăcută de faptul că în comunicat se reflectă în mod corespunzător tezele și propunerile din declarația lui M.S. Gorbaciov din 15 ianuarie a.c. Ea a subliniat, însă, că aceste propuneri s-au născut în procesul colaborării dintre statele participante la Tratatul de la Varșovia. Un mare rol, în acest sens, având întâlnirile la nivel înalt ale conducătorilor de partid și de stat de la Varșovia (aprilie) și Praga (noiembrie), precum și CPC de la Sofia (octombrie 1985).

Toate aceste reuniuni au contribuit la elaborarea unui vast program, care în prezent este considerat drept program colectiv al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

V.P. Loghinov a enunțat unele probleme care au fost abordate în cadrul ședinței restrânse a miniștrilor de Externe, precum și diverse propuneri prezentate de participanți, fără să nominalizeze pe autorii acestora. A menționat că aceste propuneri vor face obiectul activității grupelor de experți, urmând să fie supuse atenției ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, care va avea loc la București, în toamna acestui an. A arătat, de asemenea, că s-a hotărât crearea unei grupe de experți, care pornind de la propunerile cuprinse în declarația din 15 ianuarie, ca și de la alte propuneri ale altor țări participante la tratat, să pregătească noi propuneri în domeniul dezarmării, care să fie dezbătute și adoptate la CPC de la Budapesta.

Toți miniștrii – a relevat V.P. Loghinov – s-au pronunțat pentru perfecționarea colaborării statelor participante la Tratatul de la Varșovia pe arena internațională și pentru necesitatea coordonării eforturilor lor în ONU și alte organisme internaționale.

Adjunctul ministrului sovietic a menționat că rezultatele ședinței comitetului MAE, propunerile care au fost făcute în cadrul acesteia, urmează a fi dezbătute în curând în cadrul ședinței Biroului Politic al CC al PCUS.

Traian Dudaș

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (Varșovia, 19-20 martie 1986). Probleme organizatorice, vol. I, f. 10-11.

XXXIII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 14-15 OCTOMBRIE 1986, BUCUREȘTI

1. 1 august 1986, București. Notă de propuneri referitoare la organizarea la București, în zilele de 16-17 octombrie, a unei ședințe a CMAE privind situația din Europa și din lume; problemele dezarmării și ale colaborării economice dintre țările europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Nr.1/1658

Nota de propuneri

Referitor: organizarea la București a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În conformitate cu aprobarea conducerii superioare (nota Cancelariei H 685/8.III.1986), în toamna acestui an urmează să aibă loc la București, potrivit principiului rotației, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Vă adresăm rugămintea să aprobați următoarele propuneri:

1. Ministerul Afacerilor Externe să efectueze, pe canale diplomatice, consultări cu Ministerele Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia asupra perioadei concrete pentru organizarea ședinței și în legătură cu ordinea de zi a acesteia. În cadrul consultărilor să se propună:

Ședința să aibă loc în zilele de joi, 16, vineri, 17 octombrie 1986.

Ordinea de zi să cuprindă: efectuarea unui schimb de păreri și informații privind situația din Europa și din lume, locul central urmând să-l ocupe problemele dezarmării și acțiunilor țărilor socialiste pentru promovarea prevederilor din Apelul-program adoptat la Budapesta, precum și problemele colaborării economice dintre țările europene; examinarea îndeplinirii înțelegerilor realizate la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din 19-20 martie 1986, de la Varșovia.

Pentru pregătirea proiectelor de documente ale ședinței, adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe să se întâlnească în zilele de marți, 14, miercuri, 15 octombrie, iar grupul de negocieri în perioada miercuri, 8, luni, 13 octombrie.

La ședință să se adopte, în vederea publicării, un comunicat, care să constituie un document politic de substanță și să conțină poziția statelor participante la Tratatul de la Varșovia față de situația din Europa și din lume, în primul rând față de problemele dezarmării atât nucleare, cât și clasice; necesitatea

realizării întâlnirii sovieto-americane la nivel înalt, la care să se ajungă la înțelegeri concrete, corespunzător intereselor și așteptărilor tuturor popoarelor, a înfăptuirii propunerilor avansate la Consfătuirea de la Budapesta a Comitetului Politic Consultativ, îndeosebi în legătură cu contactele între statele participante la Tratatul de la Varșovia și cele membre ale NATO, evidențierea urgenței adoptării de măsuri privind reducerea cheltuielilor militare care să permită eliberarea sumelor necesare pentru relansarea procesului de dezvoltare și consolidare a economiilor naționale, în scopul lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale; angajarea fermă a țărilor socialiste pentru creșterea rolului ONU în soluționarea problemelor internaționale.

2. După efectuarea consultărilor, Ministerul Afacerilor Externe să înainteze propuneri privind mandatul delegației române pentru ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, programul și modalitatea de desfășurare a acesteia.

Nota s-a trimis:

Tovarășului Nicolae Ceaușescu,

Tovarășului Ion Stoian.

1 august 1986

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. II, f. 2-3.

2. 8 septembrie 1986, București. Informare a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la conținutul discuțiilor avute cu ambasadorul cu însărcinări speciale, director general în MAE al URSS, G. Gorinovici, privind agenda ședinței CMAE de la București; proiectul de comunicat ș.a.

Ministerul Afacerilor Externe
nr.1/1853

[8.09.1986]

Tovarășului Ioan Totu,
membru supleant al Comitetului Politic Consultativ al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe

Informare privind convorbirile cu G. Gorinovici, ambasador
cu însărcinări speciale, director general în MAE al URSS
București, 1-2 septembrie 1986

În cadrul primirii la adjunctul ministrului Afacerilor Externe și al convorbirilor cu directorul Direcției I Relații, reprezentantul sovietic a abordat probleme referitoare la:

1. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (București, 16-17 octombrie 1986).

Partea sovietică consideră că în centrul lucrărilor ședinței trebuie să se afle următoarele probleme: promovarea acțiunilor îndreptate spre oprirea cursei înarmărilor, crearea unui sistem cuprinzător de securitate internațională, însănătoșirea situației din lume; încetarea experiențelor nucleare, realizarea de înțelegeri privind armamentele nucleare și cosmice, eliminarea armelor chimice, reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, dezvoltarea în continuare a procesului general-european, un loc important urmând să-l ocupe și problemele economice, umanitare și celelalte; intensificarea eforturilor pentru a determina SUA să renunțe la confruntare și a se ajunge la înțelegeri în perspectiva întâlnirii sovieto-americane la nivel înalt; definirea liniei comune în problemele Reuniunii de la Viena și, în special, privind reducerea încordării militare în Europa, conferința de la Stockholm și măsurile de reducere a forțelor armate și armamentelor propuse la Consfătuirea CPC de la Budapesta, urmând ca în aceste probleme consultările să continue și după ședința de la București a CMAE; posibilitățile de convocare a unei conferințe de tip Helsinki privind securitatea și cooperarea în zona Mării Mediterane; căile de concretizare a propunerilor privind contactele directe dintre Tratatul de la Varșovia și NATO ca organizații; coordonarea acțiunilor în privința colaborării internaționale în legătură cu amplificarea terorismului; perfecționarea mecanismului de lucru al colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia, respectiv soluționarea problemelor privind grupa multilaterală de informare reciprocă curentă. Apreciind întâlnirile care au avut loc la nivelul adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe pe diferite probleme de interes comun, partea sovietică are în vedere ca la ședința CMAE să prezinte propuneri de teme și perioade de timp pentru noi asemenea întâlniri.

Partea sovietică consideră că documentul final al ședinței (comunicatul comun) trebuie să reflecte pozițiile statelor participante în problemele menționate. Acesta trebuie să fie cât mai scurt și concis, fără a depăși opt-nouă pagini. Reprezentantul sovietic a transmis un material de lucru cu propuneri pentru comunicatul ședinței (anexa 1)¹.

G. Gorinovici s-a interesat dacă este nevoie să trimită la București, în cadrul secretariatului unit, stenografe, dactilografe și traducători pentru lucrările ședinței CMAE.

Pe baza aprobării primite de la conducerea superioară, au fost expuse reprezentantului sovietic considerentele părții române privind lucrările ședinței CMAE și conținutul documentului politic care să fie adoptat la încheiere (anexele 2 și 3)².

S-a precizat că sunt în studiu problemele legate de activitatea tehnico-organizatorică în perioada ședinței CMAE și că partea sovietică va fi informată în timp util dacă va fi cazul ca pentru aceste sarcini să se deplaseze la București personal care să lucreze în cadrul secretariatului unit.

---

¹ Documentul nu a fost identificat în arhivă.

² Documentele nu au fost identificate în arhivă.

2. Grupurile de experți pentru studierea posibilităților de realizare a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea bugetelor militare și efectivelor și pentru elaborarea proiectului unui document politic în problemele lichidării subdezvoltării și instaurării unei noi ordini economice internaționale.

În legătură cu activitatea grupului privind cheltuielile militare, G. Gorinovici a reafirmat poziția sovietică în sensul că URSS se pronunță pentru reducerea reciprocă a cheltuielilor militare și a efectivelor trupelor, dar nu poate accepta măsuri unilaterale. Experții sovietici care vor participa la grupul de lucru vor acționa pornind de la această poziție.

A apreciat că partea română a depus o muncă intensă pentru pregătirea proiectului de document în problemele lichidării subdezvoltării, a datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare și instaurării noii ordini economice internaționale, pe care partea sovietică îl examinează. A remarcat, cu titlu personal, că problematica abordată este complexă și a exprimat îndoiala că se va reuși să se pregătească un text comun până la ședința CMAE.

Pe baza aprobărilor primite de la conducerea superioară, i-au fost prezentate argumentat reprezentantului sovietic considerentele părții române privind lucrările celor două grupuri de experți și i-a fost înmănat proiectul „Declarației privind poziția statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele lichidării subdezvoltării, datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare și instaurării noii ordini economice internaționale”, care fusese difuzat în prealabil statelor participante la Tratat o dată cu propunerea de convocare a grupului respectiv (anexele 4 și 5)³.

3. Grupa multilaterală de informare reciprocă curentă formată din reprezentanți ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

A remarcat existența unor deosebiri substanțiale de vederi, mai ales în privința locului de funcționare a grupei. A subliniat că funcționarea grupei de la Moscova este o poziție a conducerii sovietice care întrunește consensul conducătorilor de partid și de stat ai celorlalte țări participante la Tratat, acesta fiind înscris ca atare în protocolul Consfătuirii CPC de la Sofia. După părerea sa, în grupul de experți, la nivelul adjuncților de miniștri și la cel al miniștrilor Afacerilor Externe nu se poate reveni asupra acestei probleme, urmând a fi soluționate numai aspectele legate de funcționare ca atare a grupei. În acest sens, partea sovietică sprijină proiectul de document prezentat de Polonia la ședința CMAE de la Varșovia. În ce privește adoptarea hotărârii privind începerea activității grupei, a arătat că aceasta este o problemă care va putea fi soluționată mai târziu, după o examinare atentă de către juriști, dar a remarcat că adoptarea unei hotărâri la nivelul Consfătuirii CPC și nu la apropiata ședință a CMAE înseamnă că de fapt grupa multilaterală nu-și poate începe activitatea în timp scurt.

---

³ Documentele nu au fost identificate în arhivă

Conform notei aprobate, i-au fost expuse reprezentantului sovietic considerentele părții române în legătură cu această grupă (anexa 6)⁴.

4. Inițiativa părții bulgare de a se examina reacțiile la documentele Consfățuirii CPC de la Budapesta și măsurile ce trebuie întreprinse în continuare.

Partea sovietică privește pozitiv această inițiativă.

S-a răspuns că partea română nu primit nici o propunere în acest sens de la partea bulgară.

La încheierea convorbirilor, ambasadorul G. Gorinovici a exprimat dorința părții sovietice de a continua consultările bilaterale în problemele pregătirii ședinței CMAE de la București, inclusiv în legătură cu elaborarea concretă a proiectului de comunicat. În acest sens, dacă partea română va fi de acord, ar putea avea loc o nouă întâlnire de lucru la Moscova, urmând ca data să fie convenită de comun acord.

Propunem să se aprobe efectuarea unei noi runde de consultări la Moscova în ultima decadă a lunii septembrie 1986.

Adjunct al ministrului
Constantin Oancea

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. II, f. 8-10.

3. 24 septembrie 1986, Moscova. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către secretarul CC al PCR, Ion Stoian, și ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la convorbirea cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe, V.P. Loghinov, în problemele organizării, la București, a ședinței CMAE.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 051817

Secret
24.09.1986

Tovarășului Ion Stoian,
Tovarășului Ioan Totu,

În după amiaza zilei de 23 septembrie a.c., am continuat consultările cu V.P. Loghinov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS în legătură cu pregătirile pentru ședința de la București a Comitetului Miniștrilor Afacerilor externe (CMAE) ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

⁴ Documentul nu a fost identificat în arhivă.

I. Am prezentat unele considerente preliminare privind modul cum ne gândim să organizăm viitoarea reuniune a CMAE. Am arătat că, în esență, vom ține seama de practica statornicită și, îndeosebi, de modul cum a organizat partea română ședința CMAE de la București, în decembrie 1981⁵. Totodată, am prezentat punctul nostru de vedere referitor la necesitatea continuării activității de elaborare a documentului privind reducerea armamentelor, trupelor și bugetelor militare. Am arătat că și partea cehoslovacă, care la reuniunea de la București nu fusese în măsură să ne comunice poziția sa, ne-a transmis acordul cu întrunirea grupului de la București. La 6-7 octombrie a.c., am apreciat că, în acest fel, sunt create toate condițiile pentru definitivarea proiectului de document în vederea prezentării lui la ședința CMAE. În acest context, am prezentat din nou, esența propunerii românești privind reducerea unilaterală cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, insistând ca partea sovietică să facă un efort pentru a se alătura acestei propuneri.

În legătură cu stadiul lucrărilor grupului la nivel de experți, pentru elaborarea proiectului documentului în problemele lichidării subdezvoltării și edificarea noii ordini economice internaționale, am insistat ca partea sovietică să facă eforturi pentru ca în cadrul documentului problemele lichidării subdezvoltării, ale datoriei externe și convocării unei conferințe internaționale nord-sud, să fie abordate concret.

Am reiterat poziția părții române privind crearea grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă, subliniind că în problema care a rămas deschisă – aplicarea principiului rotației în organizarea grupului – țara noastră are o poziție fermă, de neclintit.

Am exprimat dorința noastră ca în pregătirea documentelor și în desfășurarea ședinței CMAE să existe o bună conlucrare cu delegația sovietică, pornind și de la practica statornicită între noi la ședințele precedente ale CMAE.

II. V.P. Loghinov a ascultat cu deosebită atenție considerentele expuse. A arătat că și Uniunea Sovietică se pronunță pentru realizarea unei strânse colaborări între delegațiile celor două țări în pregătirea documentelor și desfășurarea ședinței.

1. În legătură cu aspectele organizatorice, a apreciat pozitiv faptul că partea română are în vedere să respecte practica statornicită. A subliniat că ar fi bine, în situația în care miniștrii statelor participante vor dori, ca partea română să fie de acord cu ținerea, în afara ședinței oficiale, a unei întâlniri în cerc restrâns. S-a referit în acest context la practica ultimelor reuniuni de la Varșovia (CMAE) și Budapesta (CPC). A lăsat clar să se înțeleagă că partea sovietică dorește acest lucru.

V. Loghinov s-a interesat dacă partea română a discutat problemele organizatorice cu secretarul general în funcțiune al tratatului, respectiv cu H. Krolikowski, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RD Germane. A apreciat că ar fi bine să se procedeze în acest mod. A menționat că, astfel, s-ar putea clarifica și unele probleme specifice, îndeosebi privind asigurarea

---

⁵ Vezi documentele *Ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. 1-2 decembrie 1981, București.*

personalului tehnic necesar (stenodactilografe, interpreți pentru limbile oficiale, aparatura de multiplicat, mașini de scris etc.) și s-ar putea lua din timp măsurile legate de deplasarea personalului respectiv, de transportul materialelor.

2. În ceea ce privește pregătirea proiectului comunicatului ședinței CMAE, interlocutorul a menționat că la nivelul conducerii MAE sovietic s-a dat o bună apreciere consultării avute la București între directorii Lucian Petrescu și G. Gorinovici. La Moscova au fost analizate cu mare atenție cele prezentate la București lui G. Gorinovici. Pe baza acestora, s-au elaborat punctele de vedere ale MAE sovietic, cu caracter intern, de la care se va porni în următoarea rundă de consultări de la Moscova, cu tovarășul Lucian Petrescu. A exprimat părerea că documentul ședinței CMAE trebuie să aibă proporții „raționale” pentru a putea produce efectul scontat în rândurile opiniei publice internaționale. Un document lung nu ar servi scopului propus.

L-am informat pe Loghinov că și la noi în minister s-a pregătit un proiect de comunicat, cu caracter intern, pentru viitoarea rundă de consultări cu G. Gorinovici, urmând ca după aceasta, proiectul să fie definitivat și prezentat conducerii noastre de partid. Numai după aceea vom transmite proiectul în capitalele statelor participante la tratat.

Interlocutorul, invocând timpul foarte scurt rămas la ședința CMAE, a insistat ca runda de consultări Gorinovici–Petrescu să aibă loc cât mai curând, chiar în cursul săptămânii curente.

3. Referindu-se la activitatea celor trei grupuri de experți, V. Loghinov a subliniat că partea sovietică studiază cu mare atenție poziția părții române și a celorlalte țări. Ea își va adapta propria poziție, pornind de la necesitatea ca în cadrul grupelor să se adopte poziții acceptabile tuturor celor șapte țări membre ale Tratatului. În opinia părții sovietice, dată fiind problematica complexă a celor trei grupe, în acest moment este importantă pregătirea pentru ședința CMAE a unor rapoarte corespunzătoare care să reflecte stadiul lucrărilor. Pe această bază, urmează ca miniștrii să dea mandate corespunzătoare pentru continuarea activității în grupe. El a subliniat, totodată, necesitatea de a se manifesta toată grija în negocierile din grupele de lucru, să se asigure respectarea pozițiilor și intereselor fiecărei țări membre, fără a se forța realizarea consensului, mai ales că a rămas un timp scurt până la ședința CMAE. Dacă se pornește de la o asemenea poziție, se va putea lucra atât timp cât este necesar, pentru ca fiecare grupă să-și realizeze mandatul încredințat.

4. V. Loghinov a apreciat că proiectul protocolului ședinței ar putea fi realizat cu prilejul întâlnirii experților, care începe la 8 octombrie. Până atunci, reprezentanții țărilor ar putea să-și contureze mai bine pozițiile în legătură cu activitatea CMAE în următoarea perioadă și să vină astfel cu propuneri corespunzătoare.

În final, V. Loghinov a dat asigurări că opiniile și considerentele părții române, prezentate în cursul întâlnirii, vor fi analizate cu toată atenția și aduse la cunoștința conducerii MAE sovietic.

Constantin Oancea

Traian Dudaș

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. I, f. 34-37.

4. 26 septembrie 1986, București. Notă de propuneri a ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, adresată secretarului general al PCR, Nicolae Ceaușescu, referitoare la organizarea, la București, în zilele de 16-17 octombrie, a ședinței CMAE privind problemele dezarmării și modalitățile de promovare a Apelului-program adoptat la Budapesta; aspecte ale colaborării economice dintre țările europene; promovarea propunerii românești de reducere unilaterală cu 5% a armamentelor, forțelor armate și cheltuielilor militare.

Ministerul Afacerilor Externe

Tovarășului Nicolae Ceaușescu
Secretar general al Partidului Comunist Român
Președintele Republicii Socialiste România

Nota de propuneri

Referitor: ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor
Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia
(București, 16-17 octombrie 1986)

Conform aprobării conducerii superioare (nota Cancelariei H 2662/6.08.1986) la București urmează să aibă loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. În urma consultărilor cu celelalte state participante **s-a convenit ca ședința să se desfășoare în zilele de joi, 16, vineri, 18 octombrie 1986, iar ordinea de zi să cuprindă:** efectuarea unui schimb de păreri și informații privind situația din Europa și din lume, locul central urmând să-l ocupe problemele dezarmării și acțiunile țărilor socialiste pentru promovarea prevederilor din Apelul-program adoptat la Budapesta, precum și problemele colaborării economice dintre țările europene; examinarea îndeplinirii înțelegerilor realizate la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, din 19-20 martie 1986, de la Varșovia.

Ținând seama de practica reuniunilor de acest gen, **vă supunem spre aprobare următoarele propuneri:**

1. **Primirea de către dumneavoastră a miniștrilor Afacerilor Externe** participanți la ședință.

2. **Primul ministru** al guvernului Republicii Socialiste România, tovarășul Constantin Dăscălescu, să ofere o masă pentru delegațiile participante. La masă să se rostească scurte toasturi.

3. Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România să adreseze invitații scrise miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia să ia parte la ședința de la București a Comitetului.

4. La ședința Comitetului, ministrul Afacerilor Externe **să prezinte poziția României, considerentele tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, privind:** situația deosebit de gravă care se menține în viața internațională; necesitatea schimbării cursului periculos al evenimentelor, a opririi cursei înarmărilor, îndeosebi nucleare, și trecerii la dezarmare; încetarea imediată a experiențelor nucleare și a acțiunilor de militarizare a cosmosului; înlăturarea din Europa a armelor nucleare și chimice; înfăptuirea programului de dezarmare convențională, ca parte integrantă a dezarmării nucleare și generale; însemnătatea reducerii unilaterale a efectivelor, armamentelor și cheltuielilor militare, hotărârea României de a trece, până la sfârșitul anului, la reducerea cu 5% a acestora; necesitatea eforturilor pentru obținerea de rezultate concrete la Reuniunea general-europeană de la Viena și în celelalte foruri de negocieri; încetarea oricărui conflict militar și soluționarea tuturor problemelor litigioase pe cale pașnică, prin tratative; lichidarea subdezvoltării, soluționarea globală a datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare, instaurarea unei noi ordini economice internaționale; angajarea fermă a țărilor socialiste pentru soluționarea problemelor vitale ale omenirii, creșterea rolului ONU, dezvoltarea unei largi colaborări între state, bazată pe respectarea tuturor principiilor de relații.

Aceste poziții să fie reflectate în mod corespunzător și în comunicatul care se va adopta la încheierea ședinței.

5. Să se acționeze pentru promovarea pozițiilor țării noastre în legătură cu rezultatele activității grupelor de lucru create la ședința de la Varșovia (19-20 martie a.c.) a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, astfel:

– **grupul de lucru** pentru studierea posibilităților de realizare a propunerilor referitoare la **înghețarea și reducerea bugetelor militare și efectivelor trupelor** statelor participante la Tratatul de la Varșovia **să-și continue activitatea** și după ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe **dacă la reuniunea grupului**, prevăzută pentru zilele de 6-7 octombrie a.c., **nu se va ajunge la un consens** în problema adoptării de către statele participante la Tratat a unei hotărâri de reducere unilaterală cu 5% a armamentelor, forțelor armate și cheltuielilor militare.

Notă: În cadrul reuniunii de la București (11-12 septembrie a.c.) a acestui grup nu s-a putut întruni consensul în această problemă.

– **grupul de lucru** pentru elaborarea unui document politic **privind lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale să-și continue activitatea** și după ședința de la București a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, **pentru definitivarea documentului** respectiv.

Notă: În cadrul reuniunii de la București (16-17 septembrie a.c.) a acestui grup nu s-a putut conveni în întregime proiectul acestui document, îndeosebi datorită reținerii celorlalte delegații de a se include în text propuneri referitoare la căile concrete de soluționare globală a problemelor datoriei externe.

– în legătură cu **grupa multilaterală de informare reciprocă curentă**, delegația română la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să susțină în continuare ca aceasta **să se întrunească prin rotație**, în capitalele statelor participante la Tratat, țara gazdă fiind cea care pregătește următoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ.

Notă: La cele două reuniuni ale experților, care au examinat această problemă, delegațiile tuturor celorlalte țări au susținut ca locul de organizare a întrunirilor grupei multilaterale să fie Moscova.

În situația realizării unui consens față de propunerea românească, să se acționeze pentru ca recomandările cu privire la organizarea și activitatea grupei multilaterale de informare reciprocă curentă să fie confirmate de următoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ. În caz contrar, să se continue activitatea până la realizarea unui consens în această problemă.

6. În situația în care statele participante vor exprima dorințe exprese, să se organizeze o **întâlnire în cerc restrâns a miniștrilor de Externe**.

7. Să se convină cu celelalte țări participante **publicarea, cu circa 10 zile înainte, a unei știri** de anunțare a ședinței.

8. Pentru convenirea proiectului de comunicat și a protocolului ședinței să se **organizeze la București**, începând de miercuri **8 octombrie, întâlnirile grupului de negociere, la nivelul directorilor** din Ministerele de Externe, iar în zilele de **marți 14, miercuri, 15 octombrie întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe**.

La activitățile de secretariat să participe, ca și la ședințele precedente ale Comitetului, stenografe și dactilografe de limba rusă din cadrul Secretariatului unit.

9. Lucrările ședinței să se desfășoare **la Hotelul București**, unde vor fi cazați miniștrii și ceilalți participanți la ședință.

10. Să se pună la dispoziția delegațiilor mijloacele de transport necesare.

11. Organele Ministerului de Interne să asigure, pe plan local, măsurile de securitate și siguranța circulației.

12. La aeroport, la sosirea și la plecarea miniștrilor de Externe, precum și la locul de desfășurare a ședințelor, să fie arborate drapele de stat ale RS România și ale celorlalte state participante.

13. La deschiderea lucrărilor ședinței să se accepte accesul pentru câteva minute al fotoreporterilor și ziariștilor români și din țările participante.

14. Presa și radioteleviziunea română să reflecte principalele momente ale acestei acțiuni.

15. Pentru fiecare delegație să se ofere, conform practicii reuniunilor precedente, câte un set de fotografii și cadouri simbolice.

16. Cheltuielile legate de organizarea ședinței să fie suportate din bugetul Secretariatului General al Consiliului de Miniștri, care să se suplimenteze în mod corespunzător.

[Ioan Totu]

26 septembrie 1986

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. II, f. 48-51.

5. [...] octombrie 1986, București. Considerentele delegației române privind înghețarea, reducerea bugetelor militare și a efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia; propuneri de deschidere de negocieri cu statele membre ale NATO pentru înghețarea și reducerea cheltuielilor militare.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Considerente privind înghețarea și reducerea bugetelor militare și a efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia

Situația internațională actuală deosebit de complexă și gravă, creșterea pericolului unui nou război mondial ca urmare a intensificării cursei înarmărilor, îndeosebi a celor nucleare, a politicii imperialiste de forță și amestec în treburile interne ale altor state, impun să se pună pe prim plan lupta politică pentru dezarmare și pace, amplificarea activității politico-diplomatice în vederea adoptării unor măsuri concrete pentru încetarea neîntârziată a cursei înarmărilor, în primul rând nucleare, pentru prevenirea militarizării spațiului cosmic, pentru reducerea efectivelor forțelor armate și a cheltuielilor militare.

Țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia trebuie să-și intensifice eforturile pentru a se ajunge la reducerea bugetelor militare și a efectivelor armate, în care scop să întreprindă inițiative noi, îndrăznețe.

În Apelul adoptat la Consfătuirea de la Budapesta a Comitetului Politic Consultativ, statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță cu hotărâre pentru înfăptuirea unui program de reducere cu 25% până la sfârșitul actualului deceniu, a forțelor armate și armamentelor convenționale ale celor două alianțe din Europa, însoțită de reducerea corespunzătoare a cheltuielilor militare; aceasta ar permite să se treacă în continuare la noi măsuri, astfel încât, până la sfârșitul acestui secol, reducerile să ajungă la cel puțin 50% față de nivelul actual.

O mare importanță au noile propuneri ale Uniunii Sovietice, prezentate de secretarul general al CC al PCUS, Mihail Gorbaciov, privind prelungirea până la sfârșitul acestui an a moratoriului unilateral de încetare a experiențelor nucleare. Este necesar ca SUA să răspundă în mod corespunzător la hotărârea URSS, astfel încât să se ajungă cât mai curând, încă în cursul acestui an, la înțelegeri concrete, reciproc acceptabile, privind încetarea experiențelor nucleare.

Toate aceste propuneri permit țărilor socialiste să desfășoare o amplă ofensivă politico-diplomatică, să acționeze pentru mobilizarea opiniei publice, a

popoarelor, factor de seamă în lupta pentru a impune măsuri concrete de dezangajare militară și dezarmare.

Cheltuielile militare constituie un obstacol uriaș în realizarea programelor de dezvoltare economico-socială, de construcție a socialismului, de ridicare a nivelului de trai. Întărirea capacității de apărare a țărilor socialiste este determinată nu numai de puterea militară ci, înainte de toate, de dezvoltarea economico-socială a fiecăreia dintre ele, de edificarea cu succes a socialismului. Este necesar să se pornească de la teza revoluționară după care întrecerea între capitalism și socialism se va hotărî nu pe calea militară – și în era atomică nici nu se mai poate gândi la aceasta – ci în domeniul economiei, științei, culturii, al democrației socialiste.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia reafirmă propunerea lor din martie 1984, adresată statelor membre ale NATO, pentru negocieri privind înghețarea și reducerea cheltuielilor militare în vederea realizării de înțelegeri concrete în acest domeniu, urmând ca mijloacele eliberate să fie folosite pentru nevoile dezvoltării economico-sociale, inclusiv ale țărilor în curs de dezvoltare.

Ar fi deosebit de important dacă țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia ar întreprinde o nouă inițiativă în domeniul reducerii cheltuielilor militare și a efectivelor forțelor armate, care să faciliteze calea spre negocieri cu țările NATO în acest domeniu. Pentru a demonstra voința lor de pace, statele participante la Tratat să adopte măsura unilaterală de reducere cu 5-10 %, încă din acest an, a cheltuielilor militare, a armamentelor și a efectivelor lor armate, acționând în același timp pentru a determina și SUA și pe aliații lor să urmeze acest exemplu. Nivelul actual al înarmărilor, al efectivelor militare de care dispun țările participante la Tratatul de la Varșovia permite să se treacă la o astfel de reducere.

După părerea părții române, noua inițiativă a statelor participante la Tratatul de la Varșovia ar putea fi însoțită de o serie de precizări și anume: detalierea de către fiecare țară socialistă a reducerilor cheltuielilor militare; perioada de timp în care se va realiza reducerea efectivelor militare; menționarea tipurilor de unități care urmează a fi desființate sau demobilizate; posibilitatea verificării măsurilor anunțate, inclusiv prin invitarea de observatori.

Înțelegerea care se va realiza între țările socialiste cu privire la reducerea bugetelor militare și a efectivelor trupelor lor ar urma să fie dată publicității; odată cu anunțarea acestei inițiative, să se lanseze țărilor NATO chemarea de întreprinde și ele măsuri similare de reducere a forțelor lor armate și a cheltuielilor lor militare, astfel încât să contribuie la diminuarea tensiunii și întărirea încrederii, la însănătoșirea situației internaționale.

În cadrul grupului de lucru să se elaboreze și să se prezinte propuneri privind hotărârea statelor participante la Tratatul de la Varșovia de a proceda la reducerea cheltuielilor militare și a efectivelor trupelor lor, ca o expresie a dorinței lor de a contribui la oprirea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării.

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. II, f. 141-144.

6. [...] [octombrie] 1986, București. Notă a MAE referitoare la posibilitatea concretizării în cadrul ședinței CMAE a inițiativei românești de a elabora un document politic privitor la lichidarea subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Posibilitatea concretizării unor inițiative românești la ședința de la București a
Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la
Tratatul de la Varșovia.

Conform înțelegerilor realizate la ședința de la Varșovia a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe (19-20 martie 1986), în scopul concretizării inițiativelor românești privind reducerea cheltuielilor militare ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia și respectiv elaborarea unui document politic în problema lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale, au fost constituite două grupe de lucru, la nivel de experți, a căror activitate ar urma să se desfășoare la București.

S-au elaborat și urmează să se înainteze conducerii propuneri pentru organizarea în cursul lunii septembrie 1986 a ședințelor grupelor de lucru menționate.

Așa cum a rezultat și din lucrările Consfătuirii de la Budapesta a Comitetului Politic Consultativ, partea sovietică, în etapa actuală, manifestă opoziție și declară că nu este pregătită pentru discuții concrete în problema reducerii cheltuielilor militare.

În cadrul acțiunilor legate de promovarea la viitoarea sesiune a Adunării Generale a ONU a inițiativei sovietice privind crearea unui sistem cuprinzător de securitate internațională, problematicii subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale i se acordă o atenție mai mare decât în trecut.

Situația economică grea a țărilor în curs de dezvoltare, în special necesitatea rezolvării globale și juste a problemei datoriilor externe ale acestor țări vor ocupa un loc important și în cadrul lucrărilor apropiatei Conferințe la nivel înalt de la Harare a statelor nealinierte.

În aceste condiții, considerăm că în grupa de lucru pentru elaborarea documentului politic privind subdezvoltarea și noua ordine economică internațională, în urma unor eforturi susținute, s-ar putea acționa cu mai multe șanse de reușită pentru convenirea textului unei declarații în această problemă, urmând ca proiectul acestei declarații să fie confirmat de către miniștrii Afacerilor Externe la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe de la București și înaintat pentru a fi adoptat la nivel înalt la viitoarea Consfătuire a Comitetului Politic Consultativ.

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. II, f. 140.

7. [...] octombrie, București, 1986. Proiect de Declarație al statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind lichidarea subdezvoltării, rezolvarea globală a datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare și instaurarea unei noi ordini economice internaționale.

[Proiect]

Declarație

privind poziția țărilor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele lichidării subdezvoltării, datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare și instaurării noii ordini economice internaționale

1. Reprezentanții statelor participante la Tratatul de la Varșovia, constatând agravarea fără precedent a situației economice mondiale și starea de încordare existentă în lume, pornind de la factorii care contribuie la menținerea și accentuarea acesteia, au examinat în mod aprofundat situația economică deosebit de precară a țărilor în curs de dezvoltare, ca urmare a perpetuării subdezvoltării, creșterii datoriei externe a acestor țări, lipsei de progrese în instaurarea unei noi ordini economice internaționale. Ei au analizat, totodată, acțiunile care se impun pentru oprirea înrăutățirii în continuare a acestei situații, pentru edificarea unui sistem nou de relații economice între state, bazat pe deplină egalitate și echitate, care să asigure progresul mai rapid al tuturor țărilor și, în primul rând al țărilor rămase în urmă, să înlesnească accesul larg la cuceririle științei și tehnicii moderne.

2. Țările participante la ședință consideră că existența subdezvoltării este rezultatul exploatării colonialiste sub care s-au aflat vreme îndelungată țările în curs de dezvoltare. Apariția, după cel de-al doilea război mondial, a unui număr de state independente, a reprezentat un proces de o deosebită însemnătate pentru dezvoltarea liberă, de sine stătătoare, a popoarelor aflate sub dominație colonială. Multe din aceste state, însă, continuă să fie exploatare și în prezent, în forme noi, neocolonialiste, ceea ce a dus și duce la înrăutățirea situației lor pe plan economic și social. Îndeosebi, în anii din urmă, monopolurile transnaționale, capitalul financiar au intensificat aservirea țărilor în curs de dezvoltare din Asia, Africa și America Latină, frânând dezvoltarea economico-socială a acestora și aruncând asupra lor principala povară a crizei economice mondiale.

Sistemul financiar-bancar, politica dobânzilor înalte practicate de țările capitaliste dezvoltate, poartă principala răspundere pentru situația care s-a creat. De fapt, capitalul financiar s-a transformat astăzi în principalul factor de asuprire și exploatare neocolonialistă. Pozițiile adoptate în comun de unele state capitaliste industrializate arată că în continuare o orientare spre menținerea pozițiilor de dominație a capitalului financiar, a imperialismului și de nesocotire a intereselor altor popoare și, îndeosebi, ale țărilor în curs de dezvoltare.

În același timp, intensificarea continuă a cursei înarmărilor duce la irosirea de uriașe resurse financiare, materiale și umane, științifice și tehnice, care ar putea fi folosite pentru accelerarea progresului economico-social în toate țările și, în primul rând, în țările în curs de dezvoltare.

3. Țările socialiste participante consideră că, fără măsuri hotărâte pentru oprirea înrăutățirii situației țărilor în curs de dezvoltare și pentru lichidarea subdezvoltării, nu se va putea depăși criza gravă prin care trece economia mondială, nu se pot asigura stabilitatea economică și politică, pacea în întreaga lume. Este necesară o schimbare fundamentală a gândirii și practicilor internaționale, o nouă diviziune a muncii pe plan mondial, un nou raport de prețuri, rezolvarea accesului la noile tehnologii, instaurarea unei noi ordini economice internaționale.

În prezent, problema cea mai gravă a țărilor în curs de dezvoltare este aceea a datoriei externe, care a ajuns la aproape o mie de miliarde de dolari. Ca urmare a politicii capitalului financiar, a marilor bănci și instituțiilor financiare, creditul internațional s-a transformat într-o frână a creșterii economice. În prezent, problema datoriei externe a depășit cadrul strict economic și a devenit o problemă politico-economică destul de complexă. De aceea, această problemă trebuie urgent soluționată pentru a nu se ajunge la o situație explozivă, care să pună în pericol stabilitatea economiei mondiale, pacea și înțelegerea în lume. Orientarea spre soluționarea individuală, sau prin măsuri parțiale, a problemei datoriei externe ale unor țări sau altora – pe care încearcă să o promoveze în prezent țările capitaliste dezvoltate – nu poate da rezultate; ea urmărește, în fond, menținerea pozițiilor de dominație a capitalului financiar, a imperialismului, prin nesocotirea intereselor altor popoare, îndeosebi ale țărilor în curs de dezvoltare. De astfel, viața, evenimentele, au demonstrat și demonstrează, că problemele grave ale subdezvoltării nu se pot rezolva prin soluții parțiale, individuale, prin promisiuni vagi, la adăpostul cărora să continue vechea politică de asuprire și dominație neocolonialistă, ci prin înlăturarea cu desăvârșire a vechii politici și promovarea unei politici cu adevărat noi, de deplină egalitate și echitate în relațiile dintre state.

Pornind de la această realitate, țările socialiste participante consideră că problemele datoriei externe ale țărilor în curs de dezvoltare nu pot fi rezolvate decât printr-o soluționare globală politico-economică, care să aibă în vedere interesele de progres ale tuturor țărilor în curs de dezvoltare, ale dezvoltării stabile și armonioase a economiei mondiale. Aceasta presupune participarea tuturor țărilor în curs de dezvoltare, a țărilor dezvoltate, a FMI și BIRD și a reprezentanților marilor bănci. În acest scop, țările socialiste participante pronunțându-se pentru o rezolvare globală a problemelor datoriei externe, consideră necesară adoptarea unui ansamblu de măsuri, cu caracter gradual, după cum urmează:

- anularea datoriei pentru țările cele mai sărace, cu un venit național până la 500-600 dolari pe locuitor;
- o reducere de până la 50% a datoriei celorlalte țări în curs de dezvoltare, diferențiată pe două-trei grupe de țări în funcție de nivelul venitului național și al potențialului de care dispun;
- reeșalonarea pe 15-20 de ani a rambursării restului datoriei, cu o dobândă redusă sau fără dobândă și cu o perioadă de grație de 3-5 ani;
- stabilirea unui plafon pentru plățile anuale în contul datoriei externe, care să nu depășească circa 10% din încasările anuale obținute din exporturile țărilor în curs de dezvoltare;

- stabilirea unei limite maxime a dobânzilor pentru credite vechi, care să nu depășească 3-4%, iar sumele plătite peste această limită să fie reduse din volumul datoriei externe; această propunere are în vedere faptul că sumele plătite ca dobânzi la unele credite au depășit cu mult valoarea creditului inițial;
- să se continue acordarea de noi credite țărilor în curs de dezvoltare cu o dobândă de maximum 5%. La acordarea acestor credite, să se aibă în vedere, de la țară la țară, cerințele și obiectivele programelor de dezvoltare economică și socială a țărilor respective, prioritățile în valorificarea bogățiilor naturale de care dispun aceste țări, în cadrul cărora agricultura să ocupe un loc important.

În legătură cu aceasta, ar fi deosebit de important pentru țările în curs de dezvoltare, ca restituirea creditelor să se poată face, în general, prin produsele obținute în noile obiective construite cu aceste credite.

Țările socialiste apreciază că, în vederea soluționării globale politico-economice a problemei datoriei externe, este necesar ca Organizația Națiunilor Unite să-și asume o răspundere sporită, printr-o dezbatere aprofundată, sub toate aspectele, în vederea ajungerii la un acord în această problemă între toate țările atât dezvoltate, cât și în curs de dezvoltare, atât debitoare, cât și creditoare, cu participarea organismelor financiare internaționale.

În legătură cu aceasta, apare necesară crearea unui organism special în cadrul ONU pentru problemele datoriei externe, care să dezbată toate aspectele acestei probleme și să prezinte măsuri concrete de soluționare.

De asemenea, pentru a putea participa eficient la dezbaterile asupra problemei datoriei externe la ONU, țările în curs de dezvoltare ar trebui să-și elaboreze o platformă proprie, un punct de vedere comun care să întărească poziția lor în negocierile cu țările dezvoltate.

Totodată, țările socialiste participante consideră că este necesară reforma sistemului valutar-financiar internațional, astfel încât să se asigure democratizarea acestuia, dezvoltarea economică și socială armonioasă a tuturor statelor lumii, stabilitatea economiei mondiale.

4. În vederea îmbunătățirii radicale a situației țărilor în curs de dezvoltare, se impune să fie eliminate măsurile și practicile discriminatorii, barierele și restricțiile protecționiste îndreptate împotriva acestor țări. În acest cadru, este necesar să se asigure accesul neîngrădit al produselor țărilor în curs de dezvoltare pe piețele internaționale, stabilirea unui raport corespunzător între prețurile materiilor prime, produselor agroalimentare și cele ale produselor industriale, accesul țărilor în curs de dezvoltare la tehnologiile avansate și la cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. De asemenea, este necesar să se acorde țărilor în curs de dezvoltare un sprijin activ în pregătirea de cadre naționale calificate, să se adopte măsuri ferme de combatere a racolării acestora.

De o mare utilitate ar fi, în acest scop, elaborarea unor programe de colaborare tehnico-științifică pentru facilitarea transferului de noi tehnologii în

țările în curs de dezvoltare, care să țină seama și de nivelul lor de dezvoltare și de posibilitatea fiecărei țări de asimilare a acestor tehnologii.

5. Țările socialiste declară solemn că sunt gata ca, împreună cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii să facă tot ceea ce depinde de ele pentru soluționarea globală a problemelor care confruntă țările în curs de dezvoltare și în primul rând a datoriei externe a acestora, pentru lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice mondiale.

Reafirmându-și și cu acest prilej poziția lor principală privind respectarea riguroasă a dreptului fiecărui popor de a-și alege liber sistemul social-economic, calea de dezvoltare pe care o dorește, țările socialiste – care au sprijinit activ procesul de lichidare a colonialismului și accesul la independență a noi și noi state – consideră că este de datoria lor să sprijine, fără rezerve, în continuare, eforturile acestora pentru apărarea și consolidarea independenței lor economice și își reafirmă hotărârea de a promova activ o politică de largă cooperare economică cu toate țările în curs de dezvoltare, în vederea soluționării marilor probleme economice cu care sunt confruntate aceste țări, a asigurării progresului economic și social.

În acest cadru, țările socialiste participante, pornind de la orientările generale ale politicii lor externe, sunt gata să intensifice, în forme variate, cooperarea economică cu țările în curs de dezvoltare pe baza unor acorduri pe termen lung și a unor programe de măsuri care să țină seama de posibilitățile și necesitățile economiilor naționale ale statelor interesate, să confere durabilitate, stabilitate și perspectivă raporturilor economice dintre țările socialiste și țările în curs de dezvoltare.

Țările socialiste subliniază necesitatea și utilitatea elaborării unor programe de dezvoltare economico-socială, pe plan regional și subregional prin crearea unui cadru de cooperare reciproc avantajoasă, cu facilități economice reciproce, inclusiv prin folosirea largă a sistemului de compensație.

6. Hotărâte să conlucreze larg cu toate țările lumii pentru lichidarea subdezvoltării, țările socialiste apreciază că o importanță hotărâtoare are, în acest domeniu, sporirea efortului propriu al fiecărei țări în curs de dezvoltare pentru mobilizarea mai intensă a resurselor sale materiale și umane, a tuturor energiilor națiunii, pentru valorificarea maximă în interesul propriu, a resurselor de care dispun, pe baza unor programe naționale de dezvoltare economică și socială, care să pornească de la prioritățile, cerințele și posibilitățile concrete ale fiecărei țări. Țările socialiste sunt hotărâte să sprijine activ aceste eforturi printr-o largă colaborare și cooperare cu țările în curs de dezvoltare pe baze reciproc avantajoase, pe deplină egalitate.

Pornind de la realitatea că problemele lichidării subdezvoltării și în general problemele economice mondiale nu se pot soluționa de un grup sau altul de state, ci numai cu participarea tuturor statelor lumii, țările socialiste cheamă toate țările, indiferent de mărime sau de orânduire socială, să-și unească eforturile și să conlucreze activ pentru realizarea unor progrese reale pe calea lichidării subdezvoltării, a înlăturării acestui anacronism al epocii noastre care afectează nemijlocit două treimi din popoarele planetei.

7. Țările socialiste apreciază că ar avea o mare însemnătate organizarea unei conferințe speciale în cadrul Organizației Națiunilor Unite – după principii similare cu Conferința pentru dreptul mării – cu participarea țărilor în curs de dezvoltare și a țărilor dezvoltate, în vederea soluționării globale a problemelor subdezvoltării, a instaurării noii ordini economice mondiale, pentru a se ajunge la depășirea crizei economice actuale, pentru reluarea pe o bază largă a activității economice care să asigure dezvoltarea economico-socială mai rapidă a fiecărei națiuni, în primul rând a țărilor în curs de dezvoltare. Este în interesul tuturor statelor, inclusiv al țărilor capitaliste dezvoltate, să se ajungă cât mai grabnic la lichidarea subdezvoltării și la instaurarea unei noi ordini economice internaționale, la soluționarea, pe calea negocierilor, a problemelor grave ale situației economice mondiale.

8. Soluționarea problemelor cu care se confruntă în prezent țăările în curs de dezvoltare reclamă din partea acestora o strânsă colaborare, întărirea solidarității și unității lor. Neînțelegerile și diferendele care se manifestă între unele țări în curs de dezvoltare dăunează dezvoltării lor, le afectează independența, slujesc, în fond, interesele marelui capital. Tocmai de aceea, țăările socialiste se pronunță ferm pentru continua întărire a colaborării și solidarității dintre țăările în curs de dezvoltare și consideră imperios necesar de a se face totul pentru depășirea conflictelor și divergențelor dintre aceste țări, pentru a-și putea promova mai ușor, ele însele, propriile interese de progres, de dezvoltare liberă, independentă. În acest sens, o mare însemnătate ar avea organizarea unei conferințe la nivel înalt a țărilor în curs de dezvoltare, care să dezbată problemele lichidării divergențelor dintre unele din aceste țări, să ducă la întărirea puternică a colaborării economice dintre ele, la stabilirea unor poziții comune în negocierile cu țăările dezvoltate.

9. Pornind de la relația dintre dezarmare și dezvoltare, țăările socialiste participante, militând cu toată hotărârea pentru trecerea la măsuri reale și substanțiale de dezarmare generală și în primul rând de dezarmare nucleară, se pronunță ferm pentru reducerea cheltuielilor militare și pentru folosirea uriașelor fonduri și resurse materiale și științifice, astfel eliberate, în scopul accelerării progresului economic și social atât în țăările respective cât și, îndeosebi, pentru sprijinirea eforturilor de progres ale țărilor în curs de dezvoltare.

10. Dorind să-și aducă întreaga contribuție la lichidarea subdezvoltării și edificarea noii ordini economice mondiale, a unor relații noi de colaborare economică, țăările socialiste își reafirmă hotărârea lor de a participa activ la eforturile care se fac pe plan internațional și de a conlucra strâns cu toate statele pentru a se ajunge cât mai urgent posibil la progrese reale pe calea soluționării globale a problemelor economice grave cu care sunt confruntate țăările în curs de dezvoltare, inclusiv a problemei datoriei lor externe, pentru așezarea relațiilor economice dintre state pe baze noi, stabile și echitabile.

Statele socialiste participante își exprimă deplina lor convingere că lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice reprezintă, în actualele împrejurări internaționale, deosebit de complexe, o condiție esențială pentru asigurarea progresului economic și social al tuturor popoarelor, pentru triumful politicii de pace, destindere, dezarmare și largă cooperare între toate națiunile lumii.

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. II, f. 34-40.

8. [...] octombrie 1986, București. Notă a MAE referitoare la agenda întâlnirii adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, reuniți să definitiveze documentele ședinței CMAE.

Nota
probleme ridicate de adjuncții miniștrilor
Afacerilor Externe la întâlnirea din 12 octombrie 1986

Adjunctul ministrului Afacerilor Externe sovietic:

Aprecierea importanței întâlnirii sovieto-americane la nivel înalt de la Reykjavik să se convină ulterior, în funcție de cunoașterea rezultatelor acesteia.

Protocolul ședinței să fie definitivat ținându-se seama de problemele ce vor fi ridicate în cadrul schimbului de păreri ce va avea loc între miniștri.

Problemele rămase deschise pot fi soluționate prin eforturi comune.

Adjunctul ministrului Afacerilor Externe cehoslovac:

Importanța întâlnirii sovieto-americane de la Reykjavik să-și găsească o reflectare corespunzătoare în comunicat, care să dea expresie „poziției coordonate a statelor participante la ședință”.

În viitor să se caute posibilități de scurtare a comunicatelor ședințelor CMAE, punându-se accent în principal pe problemele de strictă actualitate, având în vedere că aceste ședințe au loc de două ori pe an, iar problemele majore ale vieții internaționale își găsesc o reflectare largă în documentele consfătuirilor la nivel înalt.

Nu este posibilă includerea în comunicat a ideii reducerii unilaterale a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare de către statele participante la Tratatul de la Varșovia; să fie consemnată propunerea formulată de aceste țări în Apelul-program de la Budapesta privind reducerea reciprocă, în decurs de 1-2 ani, a efectivelor militare ale statelor aparținând celor două grupuri militare opuse, cu câte 100-150 mii de oameni de fiecare parte, însoțită de micșorarea corespunzătoare a cheltuielilor militare.

Notă: Același punct de vedere l-au exprimat și adjuncții miniștrilor de Externe ai RDG, RPP, RPB.

Grupul de lucru pentru examinarea aspectelor legate de funcționarea grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă să-și continue activitatea, urmând să prezinte un raport ședinței următoare, de la Moscova, a Comitetului Miniștrilor.

Adjunctul ministrului de externe al RDG:

Problemele deschise pot fi soluționate întrucât nu sunt deosebiri fundamentale.

Nu s-a referit la problemele deschise din proiectul de protocol.

Adjunctul ministrului de Externe polonez:

Propunerile din Apelul de la Budapesta reprezintă un program pe termen lung care trebuie susținut prin acțiuni perseverente, desfășurate în comun de țările socialiste, în special la Reuniunea CSCE de la Viena.

Polonia are în vedere să propună la Reuniunea de la Viena organizarea la Varșovia în 1989, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la declanșarea celui de-al doilea război mondial, o întâlnire a statelor semnatare ale Actului final de la Helsinki, consacrată problemelor păcii, securității și colaborării.

Adjunctul ministrului de Externe ungar:

Delegația ungară are indicații să convină soluții, pe bază de compromisuri reale, la problemele deschise.

În proiectul de protocol sunt foarte multe propuneri de întâlniri ale adjunctilor de miniștri, care depășesc posibilitățile practice.

Adjunctul ministrului de Externe bulgar:

Proiectul de comunicat este bun, prezintă într-o abordare corespunzătoare problemele noi apărute după Consfătuirea de la Budapesta.

În protocol să nu ne stabilim sarcini care depășesc granița posibilităților noastre.

Notă: Toți adjunctii au dat o apreciere deosebită condițiilor create pentru desfășurarea ședinței Comitetului.

II. Probleme soluționate în urma ședinței adjunctilor de miniștri:

Introducerea în proiectul de comunicat a referirii la problemele economice internaționale ca obiect al ordinii de zi.

Eliminarea parantezelor la paragraful privind principiile relațiilor dintre state.

Renunțarea de către delegația poloneză la cererea de a include în proiectul de comunicat a propunerii de organizare la Varșovia în 1989, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la declanșarea celui de al 2-lea război mondial, a unei întâlniri a reprezentanților statelor semnatare ale Actului final de la Helsinki.

Îmbunătățiri de ordin redacțional.

III. Probleme rămase deschise la proiectul de comunicat:

Propunerea României privind reducerea unilaterală a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare.

Definitivarea paragrafelor privind întâlnirea de la Reykjavik și vizita lui M. Gorbaciov în SUA.

Propunerea sovietică privind organizarea unei conferințe pentru securitate și cooperare în Mediterana.

Organizarea în cadrul ONU de negocieri pentru soluționarea globală a problemelor economice.

Paragraful referitor la întâlnirile la nivel de experți care au avut loc după reuniunea CSCE de la Madrid (textul inițial a fost reformulat la propunerea delegațiilor RPP și URSS, atenuându-se aprecierea importanței acestora).

Propunerea delegației sovietice de a se completa paragraful privind terorismul cu o frază în care eradicarea acestui fenomen este pusă în legătură cu crearea unui sistem cuprinzător de securitate internațională.

Notă: Problemele deschise din proiectul de protocol sunt prezentate în notă separată.

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. II, 130-132.

9. [...] octombrie 1986, București. Propunerile delegației române pentru proiectul de comunicat al ședinței CMAE; crearea unui sistem de securitate internațională; eliberarea Europei prin lichidarea rachetelor cu rază medie de acțiune sovietice și americane; realizarea de înțelegeri pe baze reciproc acceptabile la tratativele de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală etc.

Teze pentru proiectul comunicatului ședinței Comitetului
Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia
(București, 16-17 octombrie 1986)

1. Evoluția evenimentelor internaționale confirmă aprecierile și concluziile formulate la Consfătuirea din iunie a.c. a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Ritmul cursei înarmărilor nu se reduce, ci se accentuează. A crescut pericolul escaladării ei în cosmos. Se desfășoară militarizarea accelerată a SUA și a întregului bloc NATO. În același timp crește și opoziția față de cursul periculos al imperialismului în problemele internaționale. Se afirmă tot mai mult pretutindeni în lume conștiința faptului că este pusă în joc însăși existența omenirii și că a sosit timpul să se întreprindă măsuri hotărâte și responsabile.

Inițiativele pașnice ale țărilor socialiste aliate se bucură în lume de sprijin tot mai mare, întrucât ele indică calea concretă și realistă pentru înlăturarea pericolului de război, oprirea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării, depășirea confruntării, restructurarea relațiilor dintre state pe bazele coexistenței pașnice. Este necesar ca SUA și alte țări din NATO să întreprindă pași pentru a veni în întâmpinare, înainte de toate în problemele internaționale majore care sunt hotărâtoare pentru soarta lumii contemporane.

2. Practic, a căpătat caracter general cerința încetării experiențelor nucleare. Aceasta este în prezent problema cheie a politicii mondiale. Uniunea Sovietică a demonstrat în mod convingător voința de a o rezolva, abținându-se unilateral mai mult de un an de zile de la efectuarea de experiențe nucleare. Recent, URSS a

prelungit până la 1 ianuarie 1987 moratoriul unilateral asupra experiențelor nucleare. Dacă și SUA s-ar alătura moratoriului sovietic, s-ar face un pas mare spre oprirea perfecționării armelor nucleare, a acumulării stocurilor de asemenea arme și a escaladării cursei înarmărilor. Un moratoriu bilateral ar contribui fără îndoială la interzicerea pe bază de acord a armelor nucleare. Această șansă istorică nu trebuie irosită. Țările Tratatului de la Varșovia adresează celorlalte state posesoare de arme nucleare chemarea de a opri experiențele nucleare și a acționa pentru ajungerea cât mai curând la un acord de interzicere totală a acestora.

Începerea neîntârziată a tratatelor bilaterale sovieto-americane și reluarea celor tripartite cu participarea Angliei, precum și purtarea de tratative multilaterale în cadrul conferinței de dezarmare de la Geneva în problema încetării experiențelor nucleare ar servi scopului realizării într-un termen cât mai scurt a acordului cu privire la interzicerea generală și totală a experiențelor cu arma nucleară sub cel mai strict control.

3. Un pas extrem de periculos îl reprezintă hotărârea Administrației SUA de a renunța în fapt la respectarea acordurilor sovieto-americane în domeniul limitării armamentelor strategice ofensive, întrucât deteriorarea actualului sistem de acorduri, care frânează cursa înarmărilor nucleare, ar submina eforturile care se depun în prezent pentru realizarea de noi înțelegeri în acest domeniu, ar ridica brusc gradul de amenințare a comunității mondiale de către pericolul nuclear. Interesele securității generale reclamă menținerea acordurilor sovieto-americane, care asigură stabilitatea strategică existentă.

Propunerile constructive de compromis puse de Uniunea Sovietică pe masa tratatelor de la Geneva privind armamentele nucleare și cosmice deschid calea spre înțelegeri pe întregul complex de probleme care constituie obiectul discuțiilor.

Fidelitatea insistentă a Administrației SUA față de planurile de amplasare în cosmos a armelor de șoc, activitatea desfășurată tot mai amplu pentru înfăptuirea lor practică, subminează perspectivele tratatelor privind armele nucleare și strategice, extind sfera neîncrederii. Statele reprezentate la ședință se pronunță pentru întărirea regimului Tratatului cu privire la apărarea antirachetă, pentru respectarea în întregime și neabătută a tuturor prevederilor acestui document nelimitat de timp, pentru interzicerea armelor cosmice de șoc și sistemelor antisatelit. Programul „pacea stelelor”, propus de Uniunea Sovietică pentru examinare în cadrul ONU, are ca scop excluderea completă a cosmosului din sfera pregătirilor militare, organizarea unei largi colaborări internaționale pentru folosirea acestuia numai în scopuri pașnice, crearea unei organizații cosmice mondiale.

Este necesar să se depună eforturi active pentru apropierea în continuare a pozițiilor părților la tratativele care se desfășoară în legătură cu arma chimică. Noile propuneri ale țărilor socialiste la aceste tratative permit ca într-un timp apropiat să se semneze convenția privind interzicerea armei chimice și lichidarea stocurilor, precum și a bazei industriale pentru producția de astfel de arme.

4. Sarcina primordială o constituie crearea, cu eforturi comune ale tuturor statelor, a unui sistem cuprinzător de securitate internațională, care să cuprindă atât

domeniile militar și politic, cât și economic și umanitar. Realizarea propunerii pe care țările socialiste au făcut-o la cea de-a 41-a sesiune a Adunării Generale a ONU cu privire la elaborarea în cadrul ONU a unui document fundamental, care să conțină principiile de edificare a unui asemenea sistem, ar servi la oprirea activității acesteia și ar contribui la însănătoșirea radicală a situației internaționale, la afirmarea coexistenței pașnice ca cel mai înalt principiu universal de relații interstatale.

Statele aliate vor continua și aprofunda dialogul politic cu statele occidentale în interesul reducerii armamentelor și al dezarmării, întăririi încrederii reciproce și a extinderii pe bază de egalitate a colaborării reciproc avantajoase.

O deosebită importanță o are continuarea întâlnirii sovieto-americane la nivel înalt. Noua întâlnire trebuie să servească normalizării relațiilor dintre URSS și SUA, însănătoșirii situației internaționale, accelerării tratativelor, reducerea armamentelor și să se încheie cu înțelegeri concrete ca de exemplu încetarea experiențelor nucleare.

Statele aliate sunt hotărâte să continue cu perseverență eforturile pentru ca între Estul și Vestul Europei să se dezvolte relații în spiritul destinderii, să se depășească barierele artificiale care împiedică colaborarea, să se înlăture suspiciunile reciproce și neîncrederea. Călăuzindu-se după aceste țeluri, ele vor dezvolta legăturile bilaterale cu țările occidentale, vor reglementa relațiile dintre CAER și CEE. Ele sunt gata să întreprindă pași practici în direcția stabilirii de contacte între Tratatul de la Varșovia și Alianța Nord-Atlantică, ca organizații.

5. Situația actuală din Europa reclamă măsuri urgente pentru diminuarea confruntării militare pe continent. O serioasă îngrijorare provoacă faptul că țările NATO, în pofida uriașelor acumulări de arme existente, continuă să sporească potențialul lor militar atât nuclear cât și nenuclear.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră că cel mai important obiectiv îl constituie lichidarea rachetelor sovietice și americane cu rază medie de acțiune, ca un prim pas în direcția eliberării Europei de armele nucleare. Se conturează posibilitatea soluționării acestei probleme ca urmare a recentelor propuneri făcute de URSS în această direcție. Dar provoacă nedumerire faptul că țările vest-europene, în dauna propriei lor securități, s-au situat pe o poziție pasivă, de așteptare, în loc să contribuie activ la găsirea de înțelegeri reciproc acceptabile.

O poziție contradictorie au și unele țări din Europa occidentală în privința planului „războiului stelelor”. Pronunțându-se în vorbe pentru menținerea Tratatului privind apărarea anti-rachetă, în fapt ele subminează bazele acestuia, participând la programul american al inițiativei de apărare strategică. Intențiile unor cercuri din țările NATO de a crea o variantă vest-europeană a inițiativei de apărare strategică, așa-numita inițiativă de apărare europeană, conțin în ele pericolul intensificării cursei înarmărilor pe continent.

(Dacă până la 19 septembrie a.c., Conferința de la Stockholm se va încheia cu un acord, atunci vor trebui subliniate marea importanță a noilor măsuri de întărire a încrederii și securității, ca și faptul însuși al realizării înțelegerilor care facilitează trecerea la examinarea problemelor dezarmării în Europa).

Țările aliate vor acționa pentru realizarea de înțelegeri pe baze reciproc acceptabile la tratativele de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală.

6. Apelul statelor participante la Tratatul de la Varșovia către statele membre ale NATO, către toate țările europene, pentru un program de reducere a forțelor armate și armamentelor clasice în Europa este îndreptat spre diminuarea substanțială a confruntării militare de la Atlantic până la Urali. Această inițiativă, care completează programul de lichidare generală și totală a armelor nucleare și a altor tipuri de arme de distrugere în masă, permite să se facă un pas mare înainte spre întărirea păcii și securității pe continentul european. Rezultatele consultărilor efectuate cu statele interesate asupra esenței propunerilor conținute în Apel demonstrează necesitatea imperioasă de a transpune această problemă pe planul tratatelor practice. Nu trebuie să se admită ca problema reducerii forțelor armate și armamentelor clasice în Europa să fie transformată în obiect de manevre politice. Se impune adoptarea de poziții clare, neechivoce. Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt gata să dea orice fel de explicații în legătură cu programul pe care l-au propus, inclusiv și grupei speciale create în cadrul NATO pentru problema armamentelor clasice. Ele sunt gata să treacă imediat la examinarea practică a propunerilor, precum și să discute orice alte inițiative constructive.

7. Procesul general-european, care cuprinde toate aspectele de bază ale relațiilor interstatale, exercită asupra acestora o influență favorabilă, a devenit o parte componentă solidă a vieții pe continent. Există posibilități de desfășurare cu succes a Reuniunii de la Viena. În acest scop, este necesar ca lucrările să se desfășoare în spirit constructiv, dinamic, să dea un nou impuls de lungă durată transpunerii în practică a prevederilor tuturor capitolelor Actului final de la Helsinki și documentului final al Reuniunii de la Madrid, să contribuie la reluarea destinderii și dezvoltarea ei către o fază mai stabilă, la asigurarea unei securități trainice pentru toate popoarele europene.

Este necesar a se acționa pentru punerea de acord a noi pași în direcția dezvoltării echilibrate a procesului general-european în toate domeniile colaborării, pe baza celor 10 principii fixate în Actul final de la Helsinki.

O atenție deosebită trebuie acordată completării mandatului Conferinței pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și dezarmare în Europa, care să asigure îndeplinirea în etapa ei următoare a noi acțiuni concrete și eficiente, îndreptate spre dezvoltarea progresului și întărirea încrederii și securității, reducerea substanțială a forțelor armate și armamentelor clasice în Europa.

Reuniunea de la Viena ar putea examina acțiuni vizând slăbirea încordării în zona Mării Mediterane, transformarea acesteia într-o zonă a păcii trainice și colaborării. Un pas important în această direcție l-ar constitui organizarea unei consfătuirii privind securitatea și colaborarea în Marea Mediterană, similară consfătuirii de la Helsinki privind securitatea și colaborarea în Europa.

Ar fi în interesul tuturor țărilor participante, dacă la Reuniunea de la Viena ar fi examinate problemele asigurării securității economice a statelor și

perspectivelor colaborării economice și tehnico-științifice între Vestul și Estul Europei, măsurile de dezvoltare în continuare a conlucrării pentru asigurarea drepturilor omului și libertăților lui fundamentale, pentru soluționarea pozitivă a problemelor umanitare, inclusiv contactele dintre oameni, respectând în întregime dreptul suveran al statelor.

8. Au o mare importanță hotărârile celei de-a 8-a conferințe a șefilor de state și guverne din țările nealinierte, de la Harare, privind înlăturarea pericolului de război și întărirea păcii, încetarea experiențelor nucleare, dezarmarea, apărarea independenței politice și economice a țărilor recent eliberate în lupta lor împotriva imperialismului, colonialismului, rasismului.

Participanții la ședință au condamnat escaladarea lipsită de rațiune a agresiunii americane împotriva Nicaragua, acordarea, în mod deschis și direct și în proporții tot mai mari, de ajutor militar contrarevoluționarilor.

9. Este necesară întărirea în continuare a unității și coeziunii statelor participante la Tratatul de la Varșovia, a alianței lor defensive, a conlucrării lor tot mai strânse în problemele internaționale. La ședință au fost examinate măsuri concrete privind perfecționarea mecanismului colaborării politice în cadrul Tratatului de la Varșovia.

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. II, f. 12-16.

10. 15 octombrie 1986, București. Protocolul celei de-a 13-a ședințe a CMAE referitor la rezultatele întâlnirii sovieto-americane la nivel înalt de la Reykjavik; situația din Europa și din lume; măsuri de oprire a cursei înarmărilor; realizarea dezarmării nucleare; aprobarea activității grupelor de lucru la nivel de experți.

Protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Cea de-a 13-a ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a avut loc la București în zilele de 14-15 octombrie 1986.

La 14 octombrie a.c. a avut loc o întâlnire în cerc restrâns a miniștrilor Afacerilor Externe, în cadrul căreia ministrul Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze, a informat despre rezultatele întâlnirii sovieto-americane la nivel înalt de la Reykjavik.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a fost deschisă printr-un cuvânt introductiv de ministrul Afacerilor Externe al RS România, Ioan Totu.

Lucrările primei ședințe a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe – 14 octombrie a.c. – au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze. Au luat cuvântul ministrul Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al RS Cehoslovaciei, B. Chnoupek.

Lucrările celei de-a doua ședințe – 14 octombrie a.c. – au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al RS Cehoslovaciei, B. Chnoupek. Au luat cuvântul ministrul Afacerilor Externe al RP Polone, ministrul Afacerilor Externe al RD Germane, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al RP Ungare, P. Várkonyi, prim-adjunctul ministrului Afacerilor Externe al RP Bulgaria, M. Ivanov, ministrul Afacerilor Externe al RS România, Ioan Totu.

Miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia au fost primiți, la 15 octombrie de secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

2. Miniștrii au efectuat un schimb de păreri și informații privind situația din Europa și din lume, acordând atenția principală problemelor opririi cursei înarmărilor și dezarmării, în primul rând ale dezarmării nucleare, eforturilor statelor participante la Tratatul de la Varșovia în vederea înlăturării Programului propus în Apelul de la Budapesta de reducere a forțelor armate și armamentelor convenționale din Europa, sarcinilor însănătoșirii situației din lume, inclusiv în domeniul relațiilor economice internaționale.

3. În urma schimbului de păreri s-a adoptat un comunicat, care se dă publicității.

Potrivit procedurii adoptate, Ministerul Afacerilor Externe al RS România va asigura difuzarea comunicatului ca document oficial al ONU și îl va aduce la cunoștința guvernelor tuturor statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și statelor participante la Conferința de dezarmare de la Geneva și, după posibilități, organelor lor legislative, secretarului general al NATO și președintelui Consiliului de Miniștri ai Comunităților Europene, președintelui mișcării țărilor nealiniat, secretarului general al Organizației Statelor Americane, președintelui Organizației Unității Africane, președintele Ligii Arabe și secretarului general al ASEAN.

4. Miniștrii au convenit ca delegațiile țărilor lor la Reuniunea general-europeană de la Viena să conlucreze strâns în toate problemele examinate la reuniune, să folosească posibilitățile de colaborare cu reprezentanții celorlalte state participante în scopul obținerii de rezultate pozitive, care să corespundă cerințelor de întărire a păcii și securității în Europa.

Delegația RP Polone a informat despre propunerea privind organizarea la Varșovia, în septembrie 1989, cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la începerea celui de-al doilea război mondial, a unei întâlniri a reprezentanților statelor semnatare ale Actului final de la Helsinki.

S-a convenit ca statele participante la Tratatul de la Varșovia să sprijine această propunere la Reuniunea general-europeană de la Viena.

5. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a examinat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința de la Varșovia (19-20 martie 1986) a Comitetului, pentru examinarea problemelor legate de funcționarea grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă. S-a convenit ca grupul de experți să-și continue activitatea.

6. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a examinat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința de la Varșovia (19-20 martie 1986) a Comitetului, pentru studierea posibilităților de realizare a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea bugetelor militare a efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia. S-a convenit ca grupul de experți să-și continue activitatea.

7. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a examinat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința de la Varșovia (19-20 martie 1986) a Comitetului, pentru elaborarea proiectului unui document politic în problemele lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale. S-a convenit ca acest grup să-și continue activitatea în vederea definitivării documentului respectiv.

8. S-a convenit să aibă loc următoarele întâlniri de lucru ale adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe sau reprezentanților corespunzători ai Ministerelor Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia:

8.1. În problemele Reuniunii de la Viena a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa. Să aibă loc la Varșovia;

8.2. În problemele întăririi păcii și securității în regiunea Orientului Apropiat. Să aibă loc la Moscova;

8.3. În problemele Conferinței de dezarmare de la Geneva. Să aibă loc la Berlin;

8.4. În problemele mișcării de nealiniere. Să aibă loc la Moscova;

8.5. În legătură cu drepturile omului și problemele umanitare. Să aibă loc la Sofia;

8.6. Referitor la negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală. Să aibă loc la Praga.

Datele concrete ale întâlnirilor și celelalte probleme organizatorice vor fi convenite de Ministerul Afacerilor Externe al țării gazdă cu Ministerele Afacerilor Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

S-a luat notă că Ministerul Afacerilor Externe al URSS are în vedere să organizeze la Moscova o întâlnire de lucru în problema întăririi păcii și securității în Asia și în zona Oceanului Pacific.

9. S-a realizat înțelegerea cu privire la crearea de grupe de lucru la nivel de experți din statele participante la Tratatul de la Varșovia:

9.1. Pentru studierea reacțiilor țărilor NATO, țărilor neutre și nealiniat față de Apelul de la Budapesta și discutarea acțiunilor posibile în scopul promovării acestuia. Activitatea grupeii de experți se va desfășura la Sofia, Budapesta sau în capitala altui stat aliat, la invitația acestuia.

9.2. Pentru elaborarea de propuneri privind intensificarea colaborării interstatale în problema lichidării terorismului internațional. Activitatea grupei de experți se va desfășura la Moscova;

9.3. Pentru elaborarea de propuneri privind dezvoltarea colaborării în vederea creșterii combativității activității politice în problemele dreptului omului, inclusiv în contextul pregătirii întâlnirilor adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia prevăzută la punctul 8.5. Activitatea grupei se va desfășura la Sofia.

9.4. Pentru examinarea problemelor legate de promovarea inițiativei țărilor socialiste la ONU referitoare la edificarea unui sistem cuprinzător de securitate internațională. Activitatea grupei de experți se va desfășura la Moscova.

Problemele organizatorice legate de activitatea grupelor de experți (datele întâlnirilor, modul de lucru și altele) vor fi convenite de Ministerele Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Grupele vor prezenta informații despre stadiul activității următoarei ședințe a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

10. La ședință a fost adoptat și prezentul protocol care nu se dă publicității.

Prezentul protocol a fost certificat de reprezentanți în Secretariatul Unit ai:

RP Bulgaria, B. Keremidarov

RS Cehoslovace, L. Moncol

RD Germane, M. Wegracht

RP Polone, E. Trzepizur

RS România, O. Gavriș

RP Ungare, A. Bereș

URSS, G. Golovenkov

București, 15 octombrie 1986

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Documente, vol. III, f. 171-174.

11. 16 octombrie 1986, București. Telegramă circulară a ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, către oficiile diplomatice ale României privind instrucțiunile pentru difuzarea comunicatului ședinței CMAE; promovarea inițiativelor guvernului de la București în domeniile dezarmării și ale reducerii armamentelor și efectivelor militare.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegrama circulară, nr. 015496

Secret
16.10.1986

Tovarășe șef de misiune,

După cum vă este cunoscut, în zilele de 14-15 octombrie a.c., a avut loc la București ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

1. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele Republicii Socialiste România, a primit pe miniștrii de Externe, prilej cu care a rostit o cuvântare de o deosebită importanță, în care au fost făcute aprecieri de cea mai mare însemnătate și actualitate în legătură cu problemele abordate la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, cât și cu rezultatele acesteia.

Conținutul acestei cuvântări v-a fost trimis de către Direcția pentru cultură și presă.

2. La încheierea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a fost adoptat un Comunicat care a fost dat publicității. Conform practicii, România, ca țară gazdă, asigură informarea unor state, a secretarului general al ONU, a conducătorilor altor organizații internaționale despre comunicatul adoptat.

În zilele următoare, veți primi textul Comunicatului, într-una din limbile internaționale de largă circulație (veți fi informat despre data expedierii). Documentul va fi înmănat de dv. personal la Ministerul Afacerilor Externe.

În acest scop, veți cere să fiți primit de către ministrul Afacerilor Externe sau de un adjunct al acestuia. Pentru înmânarea Comunicatului va trebui acționat cu maximum de operativitate.

3. La predarea documentului veți face o prezentare a acestuia, subliniind, în special, următoarele:

- aprecierea privind agravarea situației internaționale, problema fundamentală a epocii contemporane;
- întâlnirea sovieto-americană de la Reykjavik și chemarea adresată SUA celorlalte state ale NATO de a ține seama de seriozitatea actualei situații din lume și de a aborda în mod constructiv propunerile existente;
- hotărârea statelor participante la Tratatul de la Varșovia de a continua lupta activă pentru oprirea cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare;
- necesitatea unor acțiuni hotărâte și responsabile ale tuturor statelor, mari sau mici, fără deosebire de orânduire socială, care să pună capăt cursei înarmărilor pe Pământ, să preîntâmpine extinderea ei în cosmos, pentru trecerea la măsuri concrete de dezarmare, de reducere a cheltuielilor militare;
- aprecierile pozitive privind încheierea cu succes a Conferinței de la Stockholm;
- sprijinirea realizării programului propus de Uniunea Sovietică privind lichidarea totală și pretutindeni, până la sfârșitul secolului, a armelor nucleare și a celorlalte tipuri de arme de distrugere în masă;

- urgența încetării oricăror experiențe cu arme nucleare și a încheierii unui acord de interzicere totală a acestora.
- importanța Apelului adoptat la Consfătuirea de la Budapesta a Comitetului Politic Consultativ cu privire la un program de reducere cu 25% până la anul 1990, a forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, reducere care trebuie să fie însoțită de micșorarea proporțională a cheltuielilor militare a statelor;
- reafirmarea hotărârii de a analiza într-un spirit constructiv și alte măsuri asemănătoare care ar putea fi prezentate de statele membre ale NATO, de statele neutre și nealiniat, de celelalte țări europene.
- ministrul român al Afacerilor Externe a informat pe participanții la ședință despre recenta hotărâre a Republicii Socialiste România de a trece la reducerea cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor sale militare.
- necesitatea dinamizării lucrărilor Conferinței pentru dezarmare de la Geneva, a tuturor forumurilor și mecanismelor de negocieri în problemele dezarmării.
- reafirmarea necesității respectării cu strictețe a principiilor care trebuie să guverneze relațiile dintre toate statele.
- sublinierea situației deosebit de grave din Europa. Necesitatea încheierii în cel mai scurt timp a unui acord privind lichidarea rachetelor sovietice și americane cu rază medie din Europa. Importanța creării de zone libere de arme nucleare și chimice în Balcani, în centrul și nordul Europei.
- aprecierile privind desfășurarea apropiatei Reuniuni general-europene de la Viena, necesitatea adoptării de către aceasta a unei hotărâri privind organizarea celei de-a doua etape a Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa, de negocieri vizând reducerea substanțială a forțelor armate și armamentelor convenționale.
- dezvoltarea colaborării reciproc avantajoase cu țările Comunității Economice Europene și reafirmarea poziției în favoarea stabilirii de relații oficiale de către Consiliul de Ajutor Economic Reciproc și de fiecare țară membră a CAER cu Comunitatea Economică Europeană.
- sublinierea necesității soluționării pe calea negocierilor a conflictelor și focarelor de încordare existente în diferite regiuni ale lumii.
- problema terorismului.
- celelalte probleme internaționale, la care se referă Comunicatul, le veți sublinia și în funcție de interlocutor (conflictele din diferite zone ale lumii, Conferința țărilor nealiniat de la Harare, lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale, creșterea rolului ONU).

4. În discuțiile cu interlocutorii dv. după prezentarea Comunicatului, precum și la eventualele comentarii și întrebări ale acestuia, veți prezenta activ orientările și aprecierile tovarășului Nicolae Ceaușescu din cuvântarea rostită la primirea miniștrilor de Externe.

5. Veți acorda toată atenția îndeplinirii acestei sarcini într-un timp cât mai scurt posibil, veți înregistra cu toată atenția și cât mai exact reacția și aprecierile interlocutorilor și veți informa despre acestea, obligatoriu și cu promptitudine.

Ioan Totu

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Documente, vol. III, f. 5-8.

12. [...] octombrie 1986, București. Raport al MAE adresat secretarului CC al PCR, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, Ion Stoian, privind activitatea delegației române la lucrările ședinței CMAE; promovarea inițiativei României de a se realiza un program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare, a celor convenționale, a efectivelor forțelor armate și a cheltuielilor militare.

Ministerul Afacerilor Externe
nr. 1/2260

Tovarășului Ion Stoian
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv
Secretar al CC al PCR

Raport privind activitatea delegației române la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 14-15 octombrie 1986, s-a desfășurat la București ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (CMAE).

Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu, prezentată la 15 octombrie 1986, cu prilejul primirii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, cuprinzând aprecierile și considerentele cu privire la actuala situație internațională deosebit de gravă, concluziile ce se desprind în urma încheierii fără rezultate a întâlnirii sovieto-americane la nivel înalt de la Reykjavik și sarcinile ce stau în prezent în fața popoarelor, pentru soluționarea problemelor fundamentale complexe ale vieții internaționale, a fost apreciată în mod deosebit de către ministrul sovietic E. Șevardnadze și ceilalți participanți la ședință.

La ședință s-a făcut un schimb de păreri privind situația din Europa și din lume, locul central ocupându-l problemele dezarmării.

Au fost adoptate un comunicat, precum și o serie de hotărâri în legătură cu recomandările făcute de către consfăturile precedente ale Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

1. În conformitate cu mandatul aprobat, delegația română a promovat la ședință concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu privire la realizarea unui program complex de reducere și lichidare a armelor nucleare, reducere a armamentelor convenționale, efectivelor forțelor armate și cheltuielilor militare, și în acest context, hotărârea României privind reducerea cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor sale militare, însemnătatea Apelului adresat țărilor europene, SUA și Canadei de a trece, fiecare unilateral, la astfel de reduceri.

În intervenția șefului delegației române și în convorbirile cu alte delegații au fost promovate activ concepția și considerentele tovarășului Nicolae Ceaușescu, pozițiile țării noastre și în celelalte probleme ale vieții internaționale.

2. În comunicatul ședinței, la propunerea delegației române, au fost incluse formulări corespunzătoare aprecierilor tovarășului secretar general Nicolae Ceaușescu și au fost eliminate unele formulări unilaterale.

Astfel, comunicatul ședinței cuprinde:

- aprecierea evoluției evenimentelor în Europa și în lume, subliniind, ca problemă fundamentală a epocii noastre, apărarea păcii, oprirea cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare, înfăptuirea dezarmării, eliminarea pericolului unei catastrofe nucleare;
- sublinierea, în contextul referirilor la întâlnirea de la Reykjavik și la rezultatele acesteia, a hotărârii statelor reprezentate la ședință de a continua dialogul, lupta activă pentru oprirea cursei înarmărilor nucleare, asigurarea securității și păcii în lume;
- necesitatea unor acțiuni hotărâte și responsabile ale tuturor statelor, mari sau mici, fără deosebire de orânduire socială, pentru încetarea cursei înarmărilor pe pământ, preîntâmpinarea acesteia în cosmos, trecerea la măsuri concrete de dezarmare și de reducere a cheltuielilor militare, pentru a asigura tuturor popoarelor o securitate trainică și condiții de pace în vederea dezvoltării lor economico-sociale;
- aprecierea rezultatelor primei etape a Conferinței de la Stockholm, a înțelegerilor realizate prin consens, ca urmare a spiritului de colaborare, realism și înțelegere, cu sublinierea că, atunci când există voință politică și se depun eforturi de către toate statele interesate, se pot soluționa probleme importante din domeniul securității, corespunzător aspirațiilor popoarelor din Europa și din întreaga lume; necesitatea încetării oricăror acțiuni de militarizare a spațiului cosmic și folosirea acestuia în scopuri pașnice, ca bun al întregii omeniri;
- reafirmarea principiilor care trebuie să guverneze relațiile dintre state și a ideii referitoare la desființarea simultană a Tratatului de la Varșovia și a NATO și, ca prim pas, a organizațiilor lor militare;
- sublinierea importanței adoptării la Reuniunea de la Viena a unei hotărâri privind organizarea, în cea de-a doua etapă, a Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa, de negocieri vizând

reducerea substanțială a forțelor armate și armamentelor convenționale, întărirea încrederii și securității pe continent; finalizarea urgentă a lucrărilor de elaborare și încheiere a unei convenții internaționale privind interzicerea armelor chimice, necesitatea impulsivării celorlalte negocieri privind realizarea unor măsuri concrete de dezarmare;

- reflectarea în mod corespunzător a problematicii economice mondiale, îndeosebi cu privire la instaurarea noii ordini economice internaționale, lichidarea subdezvoltării, reglementarea globală și echitabilă a problemei datoriei externe, eliminarea din practica internațională a tuturor formelor de discriminare, inclusiv necesitatea ca la următoarea Reuniune CSCE de la Viena să se pună accentul cuvenit pe problemele cooperării economice și tehnico-științifice.

3. În protocolul ședinței s-a înscris hotărârea ca cele două grupe de lucru la nivel de experți, constituite potrivit inițiativei tovarășului Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea de la Sofia, să-și continue activitatea pentru studierea posibilităților de realizare a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea bugetelor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia, precum și pentru elaborarea unui document politic privind lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale.

S-a convenit, de asemenea, ca grupul de experți pentru examinarea problemelor legate de funcționarea grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă să-și continue activitatea. Ministrul Afacerilor Externe al URSS, în cuvântarea rostită în cadrul ședinței CMAE, a precizat că partea sovietică nu vede o greutate în a se accepta principiul rotației în ce privește organizarea acestei grupe.

De asemenea, s-au înscris în protocol prevederi privind organizarea de reuniuni pentru schimb de păreri, la nivel de adjuncți ai miniștrilor Afacerilor Externe sau experți, precum și crearea unor noi grupe de lucru pentru studierea reacțiilor țărilor NATO, țărilor neutre și nealiniat față de Apelul de la Budapesta și discutarea acțiunilor posibile de promovare a acestuia, intensificarea colaborării interstatale în problema lichidării terorismului internațional, dezvoltarea colaborării în vederea creșterii combativității activității politice în problemele drepturilor omului.

4. În cadrul ședinței plenare, la întâlnirea restrânsă și la negocierea comunicatului, reprezentanții celorlalte țări au susținut:

- ideea întăririi unității, a coordonării și convenirii politicii externe care, după ei, capătă o importanță sporită, mai ales în contextul rezultatelor întâlnirii la nivel înalt sovieto-americane de la Reykjavik (delegația URSS, sprijinită de celelalte delegații);
- eliminarea din comunicat a unor poziții principiale, sub pretextul că s-ar repeta teze cuprinse în alte documente anterioare, cum ar fi: principiile dintre state, respectarea realităților teritorial-politice statornicite ca rezultat al celui de-al doilea război mondial, condamnarea revanșismului oriunde s-ar manifesta (îndeosebi delegația RPU, care a motivat că acestea ar mări inutil textul comunicatelor);

- încercarea de a extinde, sub o formă indirectă, aria geografică a Tratatului, prin consultări cu reprezentanții RS Vietnam, RP Mongole, R Cuba, în problematica economică și schimb de păreri privind întărirea păcii și securității în Asia și zona Oceanului Pacific.

5. La întâlnirea în cerc restrâns, ministrul sovietic a făcut o informare asupra rezultatelor întâlnirilor la nivel înalt sovieto-americane de la Reykjavik.

6. În conformitate cu principiul rotației, s-a convenit ca următoarea ședință a CMAE să aibă loc la Moscova, în martie 1987.

Vă rugăm să aprobați următoarele propuneri:

1. MAE să fie autorizat să transmită, în conformitate cu practica statornică, Ministerelor Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia o sinteză privind principalele reacții ale țărilor și organizațiilor cărora le-a fost difuzat, prin ambasadele române, comunicatul ședinței CMAE.

2. MAE să fie împuternicit să propună statelor participante organizarea la București, în luna ianuarie 1987, a reuniunii grupului de lucru pentru studierea posibilităților de realizare a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea bugetelor militare și a efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia și în luna februarie 1987 a reuniunii grupului de lucru pentru elaborarea unui proiect de document politic în problemele lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale.

3. MAE să participe la acțiunile prevăzute în Protocolul ședinței CMAE, urmând să prezinte propuneri de mandat pentru fiecare acțiune în parte.

Potrivit procedurii adoptate, Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România a întreprins măsuri de difuzare, prin ambasadele române, a comunicatului, ca document oficial al ONU, de aducere a acestuia la cunoștința guvernelor tuturor statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și tuturor statelor participante la Conferința de dezarmare de la Geneva, secretarului general al NATO și președintelui Consiliului de Miniștri ai Comunității Europene, președintele mișcării țărilor nealiniat, secretarului general al Organizației Statelor Americane, președintele Organizației Unității Africane, președintelui Ligii Arabe și secretarului general al ASEAN.

Toate delegațiile participante la ședință au adresat mulțumiri conducerii noastre de partid și de stat, personal tovarășului Nicolae Ceaușescu, pentru intensa activitate pregătitoare depusă de partea română și pentru bunele condiții create în scopul desfășurării lucrărilor ședinței de la București a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. II, f. 115-118.

13. 18 octombrie 1986, Moscova. Telegramă a ambasadorului Traian Dudaș către secretarul CC al PCR, Ion Stoian, referitoare la rezultatele convorbirilor sovieto-americane de la Reykjavik în problemele dezarmării.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova
nr. 052019

18.10.1986

Tovarășului Ion Stoian, secretar al CC al PCR,
Tovarășului ministru Ioan Totu,
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,
D[irecției] R[elații] I,

Menționând că în timpul primirilor de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele RS România, a lui E.A. Șevardnadze, precum și la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia au avut loc convorbiri largi în legătură cu întâlnirea de la Reykjavik, V. Medvedev, secretar al CC al PCUS, a arătat:

1. Conducerea de partid și de stat a URSS a remarcat cu satisfacție că partea română a sprijinit pe deplin poziția exprimată la Reykjavik de M. Gorbaciov. După părerea părții sovietice este firesc acest lucru, întrucât poziția URSS nu a apărut în mod spontan. Ea s-a cristalizat din contactele și convorbirile cu țările socialiste frățești. Tocmai în aceasta constă solidaritatea poziției exprimate de URSS.

2. În lume au loc dezbateri active cu privire la convorbirile de la Reykjavik. Pentru multe țări occidentale rezultate întâlnirii au fost neașteptate. Chiar și pentru administrația SUA, propunerile prezentate de URSS pe toate aspectele dezarmării au fost neașteptate. De aceea, după o perioadă caracterizată, după părerea părții sovietice, de o anumită confuzie, Occidentul a trecut la o poziție mult mai activă. Practic asistăm la schimbări cu 180 de grade, comparativ cu reacțiile inițiale. Dacă la început s-a vorbit despre un eșec, a căror vină o purta, după părerea lor URSS, acum lucrurile se pun cu totul altfel. Occidentul și-a dat seama că nu are argumente prin care să demonstreze că neajungerea la rezultate imediate se datorează părții sovietice. În această situație, administrația americană a început să sublinieze că la Reykjavik nu a fost un eșec ci, dimpotrivă, un succes, dar care, zic ei, nu este o urmare a inițiativelor Uniunii Sovietice, ci un rezultat al tacticii SUA.

3. În Occident se fac eforturi de a delimita așa-zisa inițiativă de apărare strategică de celelalte aspecte ale dezarmării, prezentând această inițiativă ca o măsură nevinovată de apărare. Se argumentează și cu faptul că, în ianuarie a.c., URSS a propus acorduri separate. Acum lucrurile s-au schimbat radical. URSS consideră că propunerile pe care le-a făcut privind armamentul strategic, rachetele cu rază medie de acțiune, menținerea valabilității tratatului referitor la apărarea antirachetă, încetarea experiențelor nucleare și neadmiterea în cosmos a armelor nucleare constituie un tot unitar.

4. Administrația americană caută să diminueze rolul așa-zisei inițiative de apărare strategică. Conducerea URSS apreciază că realizarea acestui proiect, prin care SUA urmăresc obținerea unei superiorități militare, ar duce la o nouă spirală a înarmărilor, cu consecințe imprevizibile. Specialiștii sovietici cunosc contramăsura care ar trebui luată în legătură cu proiectul SUA, însă partea sovietică este conștientă de primejdia la care s-ar ajunge, în sensul că pământul s-ar afla sub o „cupolă nucleară”. În fapt, „războiul stelelor” este o iluzie în ceea ce privește apărarea, dar un pericol real la adresa păcii. De aceea, URSS are o poziție fermă față de proiectul american, poziție pe care a exprimat-o cu claritate M. Gorbaciov la Reykjavik.

5. V. Medvedev a arătat că la întâlnirea multilaterală la nivel înalt prevăzută a avea loc în zilele de 10-11 noiembrie a.c. se va face probabil un schimb de păreri și în legătură cu rezultatele convorbirilor sovieto-americane din Islanda.

6. În cadrul convorbirii, am subliniat aprecierile tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele RS România, la primirea miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Traian Dudaș.

AMAE, Problema 241/9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, București, 14-15 octombrie 1986. Probleme organizatorice, vol. I, f. 66-68.

14. 25 noiembrie 1986, Moscova. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către secretarul CC al PCR, Ion Stoian, și ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, privind conținutul discuțiilor avute cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS, V.P. Loghinov, în problemele colaborării dintre România și URSS în cadrul CAER și al Tratatului de la Varșovia; evoluția relațiilor sovieto-americane; inițiativa sovietică de a organiza o întâlnire pe linie militară cu Grupa de la Halifax, pentru reducerea armamentelor convenționale.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 052249

Secret
25.11.1986

Tovarășului Ion Stoian, membru supleant al CPEx, secretar al CC al PCR,
Tovarășului Ioan Totu, membru supleant al CPEx, ministrul Afacerilor Externe

La 25 noiembrie a.c., în cadrul întâlnirii de lucru cu V.P. Loghinov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, am abordat și unele aspecte ale colaborării între țările noastre, în cadrul CAER și al Tratatului de la Varșovia. Interlocutorul a informat că în cadrul Biroului Politic al CC al PCUS, s-a dat o

înalță apreciere convorbirilor cu prilejul primirilor de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele RS România, a lui N.I. Rîjkov, președintele Consiliului de Miniștri al URSS și E.A. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al URSS.

Conducerea sovietică a stabilit măsuri corespunzătoare pentru traducerea în viață a hotărârilor adoptate la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe (CMAE) ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia și la sesiunea CAER.

În legătură cu ședința CMAE, s-au dat indicații direcțiilor interesate din MAE sovietic pentru realizarea acțiunilor prevăzute în protocolul ședinței (reuniunile la nivelul adjuncților miniștrilor și al experților). Partea sovietică apreciază că programul respectiv de acțiuni nu trebuie privit rigid, ci ca un cadru. Ea este convinsă că o parte din acțiuni vor putea fi realizate numai după următoarea ședință a CMAE de la Moscova. De fapt, oportunitatea și eșalonarea acțiunilor vor depinde de evoluția situației din Europa și din lume.

Vorbind despre situația creată după întâlnirea sovieto-americană de la Reykjavik, V. Loghinov a subliniat inconsecvența pozițiilor SUA și aliaților acestora din NATO față de înțelegerile la care s-a ajuns în Islanda. Astfel, în prezent, occidentalii nu mai vorbesc despre dezarmarea nucleară, de eliminarea eurorachetelor, ci pun pe prim-plan teoria superiorității țărilor socialiste în domeniul armamentelor convenționale. Procedând în acest mod, SUA și aliații lor „uită” în mod voit programul avansat de statele participante la Tratatul de la Varșovia la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ de la Budapesta, din iunie 1986, privind reducerea armamentelor convenționale, a efectivelor militare și în mod corespunzător, a cheltuielilor militare; uită de propunerile URSS la negocierile de la Viena pentru reducerea trupelor și armamentelor în Europa Centrală. Potrivit opiniei părții sovietice, țările socialiste trebuie să acționeze în continuare ofensiv pentru a determina începerea de negocieri în domeniul armamentelor convenționale. Tocmai în acest context trebuiesc scrise adresa de mareșalul V. Kulikov, comandantul Forțelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, lui W. Rogers, comandantul forțelor NATO din Europa, în care se propune o întâlnire pe linie militară între cele două alianțe în scopul examinării raporturilor de forțe în Europa, precum și „inițiativa tovarășilor bulgari” privind trimiterea, de către grupul de lucru al statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru problemele reducerii forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, a unei scrisori grupului special NATO pentru reducerea armamentelor convenționale (grupa de la Halifax). În același sens trebuie examinat, a arătat V. Loghinov, și „contactul de sondaj” întreprins de partea sovietică, în nume propriu și nu al statelor participante la tratat, pe lângă M. Guidi, președintele grupei de la Halifax. De fapt, partea sovietică a discutat cu Andreotti care a avut o atitudine pozitivă față de ideea dialogului direct între cele două grupe din Tratatul de la Varșovia și cea din cadrul NATO. Urma ca partea italiană să informeze direct NATO pentru a lua o poziție oficială.

Potrivit interlocutorului sovietic, aceste inițiative trebuiesc promovate cu insistență; opinia publică internațională trebuie mobilizată în favoarea lor pentru a

se exercita presiuni asupra țărilor NATO, astfel ca la reuniunea din 11-12 decembrie a Consiliului Pactului Nord-Atlantic să se aprobe un răspuns la propunerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia. A subliniat necesitatea unei abordări elastice, dar ofensive, care să nu pună condiții pentru realizarea întâlnirii între cele două alianțe. A insistat că scopul unei astfel de întâlniri trebuie să-l constituie realizarea la masa tratativelor a unei parități a armamentelor. Uniunea Sovietică ar agree, desigur, ca problemele reducerii trupelor și armamentelor să fie aprobate în cadrul procesului general-european (Reuniunea CSCE de la Viena). O asemenea poziție ar fi aprobată de majoritatea țărilor neutre și nealinate din Europa, care se plasează mai aproape de țările socialiste în aceste probleme. Evoluția în acest sens este însă frânată de SUA, care promovează, în cadrul negocierilor de la Viena, teza limitării reducerilor numai la forțele armate, urmând ca armamentul disponibilizat să fie nu distrus, ci stocat.

Fiind favorabilă abordării problemei în cadrul general-european, Uniunea Sovietică apreciază însă că aspectele concrete ale reducerii armamentelor convenționale ar putea fi soluționate prin tratative între Tratatul de la Varșovia și NATO – acesta fiind și sensul propunerilor menționate (scrisoarea lui V. Kulikov și scrisoarea către grupul de la Halifax).

În legătură cu problemele controlului, invocată de americani, potrivit aprecierii Uniunii Sovietice, aceasta nu ar trebui să mai constituie un obstacol în condițiile în care, dispunând de mijloace avansate de verificare prin sateliți, fiecare parte cunoaște cu precizie armamentele pe care le deține cealaltă parte. Părțile vor trebui astfel să adopte un limbaj realist, să treacă la negocieri concrete. În acest scop, trebuie exercitate presiuni asupra SUA.

Referindu-se la problemele pe care le-am ridicat, privind procedura convocării grupului de experți de la Sofia, nerespectarea termenului în care trebuia adresată invitația de participare, potrivit procedurilor și mecanismelor de colaborare convenite între statele participante la Tratatul de la Varșovia, privind faptul că în cadrul unei conferințe de presă, V. Karpov, directorul direcției generale pentru reducerea armamentelor și dezarmare din MAE sovietic, a făcut publice existența grupului și hotărârile din cadrul acestuia, înainte ca ele să fie adoptate, V. Loghinov a arătat că astfel de situații trebuie evitate în viitor. A încercat însă să le justifice prin referiri la urgența problemei, prin faptul că era momentul cel mai oportun pentru lansarea unei inițiative în direcția promovării scopurilor înscrise în apelul Comitetului Politic Consultativ de la Budapesta. A solicitat să manifestăm înțelegere, apreciind că, de fapt, Karpov nu a dezvăluit secrete.

Din partea noastră, am atras cu fermitate atenția noastră necesității respectării cu strictețe a normelor de colaborare unanim convenite între statele participante la Tratat, care prevăd că hotărârile pot fi luate exclusiv prin consens. Am apreciat, totodată, că pentru a crea condiții mai propice promovării inițiativei stabilirii de contacte cu NATO, ar fi bine ca înaintea transmiterii scrisorii către M. Guidi, asupra căreia partea română urmează să-și precizeze poziția, partea bulgară să se informeze asupra disponibilității NATO de a accepta propunerea. În acest

mod, s-ar putea evita un eventual refuz formal al NATO și însăși compromiterea ideii de dialog între Tratatul de la Varșovia și NATO.

V. Loghinov a fost de acord cu aprecierile noastre de principiu, a împărtășit cu titlu personal, ideea consultării prealabile a NATO, pentru a nu compromite ideea dialogului între cele două alianțe. În acest sens, a apreciat că ar fi bine ca partea română să-și prezinte considerentele și părții bulgare, prin I. Ganev, adjunctul ministrului de Externe, prezent în aceste zile la Moscova.

Menționez că în cursul convorbirii m-am referit de mai multe ori și am prezentat inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele RS România, privind reducerea de către țara noastră cu 5% a armamentelor și cheltuielilor militare, referendumul organizat la 23 noiembrie a.c. privind reducerea. Am subliniat că este vorba de un pas concret al țării noastre pe calea materializării propunerilor conținute în Apelul-program adoptat la ultima consfătuire a Comitetului Politic Consultativ din iunie a.c. V. Loghinov a ascultat cu atenție, dar s-a abținut de la aprecieri privind inițiativa României sau cu privire la desfășurarea referendumului.

Constantin Oancea

Ion M. Nicolae

AMAE, Problema 241. 9V3. 1986. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (București, 14-15 octombrie 1986), vol. I, Probleme organizatorice, f. 77-81.

XXXIV. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 24-25 MARTIE 1987, MOSCOVA

1. 28 ianuarie 1987, Moscova. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și a ambasadorului Ion M. Nicolae, către secretarul CC al PCR, Ioan Stoian și ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la întâlnirea miniștrilor adjuncți ai Afacerilor Externe privind inițiativele strategice ale URSS pentru menținerea securității în zona Asiei și Pacificului.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 050137

Secret
28.01.1987

Tovarășului Ioan Stoian, membru supleant al CPEX, secretar al CC al PCR,
Tovarășului Ioan Totu, membru supleant al CPEX, ministrul Afacerilor Externe

În perioada 26-27 ianuarie a avut loc la Moscova, la invitația părții sovietice, o întâlnire de lucru a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe din țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu problemele întăririi securității și păcii în zona Asiei și Pacificului.

În concepția gazdelor, întâlnirea care a fost organizată la scurt timp după cea cu adjuncții miniștrilor de Externe din țările socialiste din Asia, a avut un dublu obiectiv: 1. pe de o parte să permită exprimarea unor poziții de sprijin față de inițiativele URSS privind securitatea în zona Asiei și Pacificului, în special față de propunerile din cuvântarea lui M.S. Gorbaciov de la Vladivostok din 28 iulie 1986 și față de propunerile altor țări socialiste din Asia, iar pe de altă parte, 2. de a cunoaște considerentele și propunerile țărilor participante în legătură cu situația din zonă.

1. Din prezentarea făcută de delegația URSS au rezultat următoarele:

a. Zona Asiei și Pacificului capătă pentru URSS o importanță primordială, din punct de vedere politic, economic și militar. URSS este tot mai preocupată de creșterea prezenței militare a SUA în zonă, acțiunile sale pentru atragerea Japoniei și Coreei de Sud la aceste eforturi.

b. O importanță deosebită pentru securitatea în Asia și Pacific o are adoptarea unor măsuri de control a înarmărilor și de dezarmare. La acest domeniu, sovieticii au în vedere acțiuni pentru încetarea amplasării și oprirea creșterii numărului de arme nucleare în Asia și Pacific (neacceptarea de arme nucleare pe teritoriul țărilor care nu posedă asemenea arme, ne-extinderea activităților blocurilor militare din Europa la Asia și necrearea de noi alianțe militare. Limitarea

prezenței militare în zonă și obținerea de garanții pentru transportul maritim și aerian prin realizarea inițiativei privind transformarea Oceanului Indian într-o zonă a păcii. Reducerea armamentelor convenționale, inclusiv retragerea de trupe sovietice din Mongolia, Afganistan. Măsuri de creștere a încrederii, inclusiv realizarea unui acord de nefolosire a forței, crearea de zone de securitate pentru submarinile nucleare ale SUA și URSS, în care acestea să nu fie atacate, crearea de zone pentru securitatea traficului maritim. Crearea de zone denuclearizate și demilitarizate în Pacificul de Sud, Peninsula Coreea, Asia de Sud-Est.

c. În concepția URSS, rezolvarea conflictelor din zonă poate reprezenta o contribuție de seamă la pacea și securitatea în Asia. Pentru Afganistan se are în vedere continuarea acțiunilor pe plan intern, rezultate din vizita tov. Șevardnadze și Dobrînin și a negocierilor de la Geneva prin intermediul ONU, care evoluează pozitiv. În Kampuchea guvernul se consolidează și există premise bune pentru constituirea unui guvern de coaliție fără reprezentanții lui Pol Pot. La aceasta ar putea contribui și normalizarea relațiilor dintre China și Vietnam, prin începerea unor negocieri directe, fără ca tovarășii chinezi să mai insiste pentru condiția retragerii trupelor vietnameze din Kampuchea, reducerea tensiunii în Peninsula Coreea.

d. Creșterea colaborării economice, mai ales cu țările socialiste din zonă, inclusiv prin aplicarea programului CAER pentru Mongolia și Vietnam, inclusiv Cuba.

e. O importanță deosebită are dezvoltarea colaborării cu RP Chineză, care deține o poziție esențială în problemele securității în Asia și Pacific și fără de care nu se poate concepe un sistem de pace în zonă, cooperarea mai strânsă cu India, cu țările ASEAN, cu alte țări, inclusiv cu Japonia.

f. Crearea unui mecanism pentru edificarea păcii și securității în Asia și Pacific. URSS a propus convocarea unei conferințe, fiind însă convins că aceasta se va realiza în cadrul unui proces îndelungat și care nu poate copia soluțiile din Europa, ci trebuie să elaboreze abordări specifice zonei.

2. Celelalte țări socialiste participante au exprimat în intervențiile lor sprijinul pentru propunerile URSS și în general pentru abordarea sa în legătură cu edificarea păcii și securității în Asia și Pacific. Au făcut, totodată, și unele propuneri concrete cum ar fi: convenirea unor întâlniri de lucru comune ale țărilor socialiste din Asia și Europa în problemele păcii și securității din zona Asiei și Pacificului (delegația RP Bulgaria). Definirea zonei Asiei și Pacificului, corelarea acțiunilor cu inițiativele țărilor socialiste la ONU și în alte foruri internaționale, coordonarea ambasadelor țărilor socialiste din zonă (RP Ungară). Crearea unor foruri de dezbatere a problemelor securității la care să participe țările din zonă (RP Polonă). Elaborarea unui plan complex de acțiuni coordonate pentru dezvoltarea relațiilor țărilor participante la consfătuire cu țările din zona Asiei și Pacificului și organizarea a 2-3 consultări anuale ale adjuncților de miniștri pe aceste probleme (RS Cehoslovacă). Delegația URSS a propus creșterea numărului de ambasade în țările din zonă, conduse de ambasadori, și mărirea personalului diplomatic al celor existente.

Mai multe delegații au subliniat necesitatea folosirii și intensificarea contactelor la nivel înalt cu țările din zonă pentru promovarea poziției în legătură cu crearea unui sistem de securitate în Asia și Pacific. În acest cadru au fost prezentate vizitele recente în zonă, la nivel înalt, ale șefilor de partid și de stat ai RDG și RP Polone și cele care vor fi făcute de T. Jivkov în China, precum și viitoarea vizită a șefului statului indonezian, a primului ministru malaezian și al Indiei în URSS.

3. Delegația țării noastre, în conformitate cu mandatul aprobat, a prezentat poziția României, concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist România, președintele Republicii Socialiste România, cu privire la conținutul și căile de realizare a securității internaționale, la scară mondială și regională, precum și importanța acesteia pentru edificarea unui climat de pace și colaborare în lume. A precizat că România nefiind situată în regiunea care face obiectul discuțiilor, concepe întâlnirea ca fiind destinată unui schimb de păreri. Delegația a arătat că a luat notă de diferitele propuneri prezentate, precizând că acestea nu pot face obiectul unor decizii sau acțiuni coordonate. Am exprimat, totodată, rezervele părții române cu privire la oportunitatea organizării unei reuniuni comune a adjuncților miniștrilor Afacerilor de Externe din țările socialiste din Europa și Asia în situația în care nu vor fi prezente toate țările socialiste din zona Asiei (RP Chineză, n.n.)¹ și prezența autorităților de la Phnom Phen.

4. La încheierea lucrărilor adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS, I.A. Rogaciov, a subliniat că întâlnirea s-a dovedit a fi foarte folositoare, permițând efectuarea unui schimb de păreri și informații. A exprimat mulțumiri pentru sprijinul față de propunerile URSS în legătură cu edificarea securității în zona Asiei și Pacificului.

A subliniat importanța deosebită a asocierii RP Chineze și a atragerii Indiei la acest proces. A apreciat că s-au exprimat multe idei interesante care necesită un studiu atent. În ce privește organizarea unor astfel de întâlniri pe această temă a împărtășit punctul de vedere exprimat de reprezentantul român privind necesitatea raționalizării și reducerii acestora, apreciind util să se organizeze anual o reuniune la nivelul adjuncților de miniștri, precizând că locul și data acesteia urmează să fie stabilite prin consultări prin canalul Ministerelor de Externe.

Constantin Oancea

Ion M. Nicolae

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987. Probleme organizatorice, vol. I, f. 13-17.

---

¹ Notă autor document.

2. 2 martie 1987, București. Notă de audiență dintre consilierii Direcției I Relații din Ministerul Afacerilor Externe, Mihail Enescu și Dragomir Eminescu, și consilierul ambasadei URSS de la București, L. Polisciuk, privind colaborarea bilaterală pentru crearea unei bănci de date referitoare la încălcările drepturilor omului în țările occidentale.

Direcția I Relații

[2 martie 1987]

Tovarășului Ioan Totu,

Membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe

Notă de audiență

La 27 februarie 1987, **Mihai Enescu** și **Eminescu Dragomir**, consilieri la D[irecția] R[elații] I, au primit în audiență pe **L. Polisciuk**, consilier la ambasada URSS la București, la cererea acestuia.

L. Polisciuk a făcut următoarele comunicări:

1. MAE al URSS propune ca în legătură cu ședința de la Moscova a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să se dea publicității știrea de presă anexată. Aceasta să fie transmisă la RTV în seara zilei de vineri, 13 martie 1987 și să fie publicată în presa din ziua de sâmbătă, 14 martie 1987.

Se solicită cât mai urgent răspunsul părții române.

2. Igor Andropov, ambasador cu misiuni speciale în MAE al URSS, este gata să efectueze un schimb de păreri cu tovarășii români în legătură cu crearea unei bănci de date privind încălcările drepturilor omului în țările capitaliste și cu alte probleme de colaborare în domeniul umanitar. Dacă partea română este de acord, consultările ar putea avea loc în perioada 6-9 martie.

Notă: diplomatul sovietic a precizat că I. Andropov se va deplasa în același scop la Sofia în perioada 3-6 martie.

Se așteaptă cât mai urgent răspunsul părții române.

3. Cu privire la organizarea la Moscova, în perioada 21-24 aprilie, a unei întâlniri a conducătorilor Direcțiilor de planificare și prognoză din Ministerele de Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în legătură cu care partea română nu și-a manifestat interesul în ce privește participarea, diplomatul sovietic a primit noi instrucțiuni de la MAE al URSS de a reitera invitația, subliniind următoarele:

„Întâlnirea menționată a fost propusă, pornindu-se de la aceea că tematica respectivă poate prezenta interes pentru toate țările aliate. Principalul constă în a se efectua un prim schimb de păreri și de experiență privind natura acestei activități, mai ales că în unele țări există deja anumite preocupări și rezultate în domeniul respectiv. În ce privește URSS, la MAE se întreprind în prezent măsuri de intensificare a activității pe planul planificării și prognozării politicii externe. Ideea unui schimb de păreri și experiență pe aceste probleme a găsit un ecou pozitiv din

partea bulgară, ungară, RDG, polonă și cehoslovacă. Întrucât întâlnirea urmează să aibă în atenție problemele majore ale vieții internaționale, se consideră că unele aspecte pot interesa și partea română. Este vorba de o întâlnire pur tovărășească, fără adoptarea de hotărâri sau de documente. Ținând seama de cele de mai sus, MAE al URSS transmite rugămintea ca partea română să reexamineze propunerea de participare a unui reprezentant al MAE român la această întâlnire”.

Diplomații români au arătat că vor informa conducerea MAE asupra problemelor ridicate. Totodată, a fost exprimată rugămintea de a se primi și alte elemente legate de ședința de la Moscova a CMAE (ordine de zi, proiecte de documente, datele de organizare a întâlnirilor de experți).

S-a comunicat că la reuniunea secretarilor generali ai comisiilor naționale pentru UNESCO care va avea loc la Moscova în perioada 3-4 martie 1987, va participa tovarășul Ion Drăgan, secretar general al Comisiei române pentru UNESCO.

AMAE, Problema 241. 9V3. 1987. Ședința CMAE ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova 24-25 martie 1987, vol. I, Probleme organizatorice, f. 85.

3. [...] [...] 1987, București. Propuneri ale MAE pentru delegația de experți desemnată să negocieze proiectul de comunicat al ședinței CMAE privind evoluția situației internaționale; demararea programului de dezarmare; destinderea relațiilor dintre state și respectarea Acordurilor de la Helsinki; susținerea propunerilor sovietice de lichidare a armelor nucleare și a celorlalte tipuri de arme de distrugere în masă, a încetării experiențelor nucleare etc.

Idei pentru comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

Sublinierea faptului că evoluția evenimentelor confirmă aprecierile privind situația din Europa și din lume exprimate la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ de la Budapesta.

Necesitatea ca toate statele să depună eforturi pentru soluționarea problemei fundamentale a epocii contemporane – apărarea păcii, oprirea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri concrete de dezarmare, în primul rând de dezarmare nucleară – pentru asigurarea securității trainice a popoarelor lor, condițiilor de pace necesare dezvoltării și progresului acestora.

Importanța continuării dialogului sovieto-american și răspunderea ce revine celor două mari puteri pentru realizarea de înțelegeri concrete în problemele dezarmării și asigurării păcii, în conformitate cu așteptările popoarelor din întreaga lume.

Realizarea unui acord privind încetarea amplasării de noi rachete cu rază medie de acțiune în Europa și stabilirea unui timp limită pentru eliminarea celor existente.

Organizarea unei conferințe speciale consacrate eliminării armelor nucleare din Europa și folosirii energiei nucleare exclusiv în scopuri pașnice, în deplină securitate.

Evaluarea rezultatelor primei faze a Conferinței de la Stockholm și aprecierea pozitivă a înțelegerilor convenite privind întărirea încrederii. Necesitatea ca la reuniunea general-europeană de la Viena să se acționeze de către toate statele în vederea adoptării de măsuri concrete de dezarmare.

Participarea miniștrilor Afacerilor Externe la ședința de deschidere a Reuniunii de la Viena ar fi de natură să dea lucrărilor acesteia impulsul politic cuvenit.

Sublinierea importanței aplicării Actului final de la Helsinki ca un tot unitar și echilibrat. Necesitatea ca la Reuniunea de la Viena să se acorde o atenție sporită problemelor cooperării economice, cărora până în prezent nu li s-a acordat atenția necesară. Prezentarea poziției statelor participante și în legătură cu celelalte probleme ale procesului de edificare a securității și de dezvoltare a cooperării în Europa, inclusiv aspectele umanitare.

Importanța înfăptuirii programului propus de Uniunea Sovietică privind lichidarea, până la sfârșitul secolului, a armelor nucleare și a celorlalte tipuri de arme de distrugere în masă, a încetării experiențelor nucleare, a neadmiterii cursei înarmărilor în cosmos, a interzicerii și lichidării armelor chimice.

Importanța recentelor propuneri ale Uniunii Sovietice, prezentate de secretarul general al CC al PCUS, Mihai Gorbaciov, privind prelungirea până la sfârșitul acestui an a moratoriului unilateral de încetare a experiențelor nucleare.

Chemarea către SUA și celelalte state posesoare de arme nucleare de a se alătura moratoriului sovietic. Necesitatea de a se depune eforturi pentru a se realiza cât mai curând, chiar în cursul acestui an, înțelegeri concrete, reciproc acceptabile privind încetarea experiențelor nucleare.

Intensificarea eforturilor în direcția realizării unui Tratat internațional cu privire la utilizarea spațiului cosmic exclusiv în scopuri pașnice.

Încheierea unei convenții internaționale în care să se prevadă oprirea producției și experimentării de arme chimice, lichidarea stocurilor existente, distrugerea sau dezafectarea instalațiilor producătoare de asemenea arme.

Necesitatea abordării complexe a problematicii dezarmării, a trecerii la reducerea substanțială a armamentelor clasice, a forțelor armate și cheltuielilor militare, corespunzător propunerilor din Apelul-program adoptat la Consfătuirea de la Budapesta a Comitetului Politic Consultativ.

Evidențierea atenției pe care toate statele europene participante la negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală trebuie să o acorde obținerii de rezultate concrete la aceste negocieri, care durează deja de 12 ani.

Necesitatea dinamizării tuturor forurilor de negocieri în problemele dezarmării, pentru ca acestea să se desfășoare eficient.

Continuarea eforturilor pentru realizarea de zone libere de arme nucleare și chimice pe continentul european.

Respectarea realităților teritorial politice postbelice. Edificarea unei Europe a păcii, colaborării prietenești și bune vecinătăți.

Importanța respectării stricte a principiilor de relații între state în vederea însănătoșirii situației din Europa și din lume, pentru reluarea procesului destinderii și colaborării internaționale.

Renunțarea cu desăvârșire la calea acțiunilor militare, a folosirii forței și amenințării cu forța în soluționarea problemelor dintre state, care trebuie reglementate exclusiv pe cale politică prin negocieri. Lichidarea conflictelor și focarelor de încordare din Orientul Mijlociu și din celelalte regiuni ale lumii.

Sublinierea rolului pe care trebuie să-l joace ONU în menținerea păcii și securității în lume, în rezolvarea problemelor grave care confruntă omenirea. Necesitatea ca la sesiunea Adunării Generale a ONU, statele membre să acționeze pentru întărirea rolului organizației.

Înscierea pe ordinea de zi a celei de-a 41-a sesiuni a Adunării Generale a ONU a inițiativei creării unui sistem cuprinzător de securitate internațională.

Lichidarea subdezvoltării și edificarea unei noi ordini economice internaționale – problemă fundamentală pentru asigurarea stabilității politice și economice în lume, pentru pacea și securitatea internațională. Necesitatea unei acțiuni hotărâte pentru schimbarea radicală a stărilor de lucruri din economia mondială, pentru rezolvarea problemei datoriei externe, pentru raporturi economice echitabile între state.

Organizarea în cadrul ONU a unei conferințe internaționale în care țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare să convină măsurile necesare în vederea soluționării globale a problemei subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale, inclusiv a problemei datoriei externe.

Necesitatea creării în cadrul ONU a unui mecanism special pentru problemele datoriei externe.

Relația dezarmare-dezvoltare. Necesitatea reducerii cheltuielilor militare și folosirii uriașelor fonduri și resurse materiale și științifice, astfel eliberate, în scopul accelerării progresul economic și social.

Încetarea politicii imperialiste de forță și amestec în treburile interne ale altor țări, respectarea dreptului fiecărui popor de a-și hotărî singur destinele.

Rolul important al mișcării țărilor nealiniat, contribuția pe care aceasta o aduce la menținerea și consolidarea păcii în lume, pentru dezvoltarea colaborării economice și politice internaționale pe bază de egalitate în drepturi.

Sublinierea importanței conlucrării tot mai active a statelor socialiste în problemele internaționale, pentru eliminarea pericolului de război nuclear, dezarmare și întărire a păcii generale. Reafirmarea politicii statelor participante privind desființarea simultană a Tratatului de la Varșovia și NATO.

Chemarea către toate statele de a realiza un dialog constructiv în problemele vitale pentru omenire, de a-și uni eforturile în scopul depășirii situației grave existente în lume, pentru întărirea păcii și securității internaționale.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987. Vol III, Cuvântări și documente, f. 131-136.

4. 11 martie 1987, Moscova. Telegramă a ambasadorului Lucian Petrescu, delegat în grupul de experți desemnat să negocieze documentele ședinței CMAE, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la consultările avute cu directorul Direcției generale pentru colaborarea cu țările socialiste din Europa a MAE al URSS, G. Gorinovici; dificultăți privind realizarea unui consens asupra amendamentelor românești și sovietice.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 050450

Secret
11.03.1987

Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,
D[irecția] R[elații] I

În după amiaza zilei de 11 martie a.c., am început consultările cu G. Gorinovici, directorul Direcției generale pentru colaborarea cu țările socialiste din Europa a MAE al URSS, abordând problemele legate de pregătirea proiectelor de documente ale ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (CMAE).

1. Potrivit instrucțiunilor, am prezentat considerentele noastre în legătură cu numărul documentelor care să fie adoptate, conținutul acestora, reiterând poziția care i-a fost expusă interlocutorului cu prilejul recente sale prezențe la București. Am arătat că suntem pregătiți pentru a prezenta, în scris, amendamente la proiectul de comunicat, precum și la proiectele celor două declarații. Am subliniat că dacă partea sovietică insistă și pentru adoptarea declarației privind Reuniunea de la Viena, aceasta va fi posibilă numai în măsura în care documentul va reflecta poziția românească privind reuniunea, precum și propunerile avansate în cadrul acesteia de țara noastră. Am apreciat că în forma actuală, proiectul sovietic este inacceptabil, datorită conținutului său, care nu reflectă corespunzător stadiul lucrărilor Reuniunii de la Viena și se referă numai la propunerile unei singure țări socialiste avansate la reuniune. Am arătat că și documentul privind arma chimică va putea fi adoptat doar dacă va reflecta și pozițiile noastre privind această problemă. Am ridicat problema oportunității adoptării celor două declarații, reiterând propunerea ca problemele respective – Reuniunea CSCE de la Viena și convenția privind interzicerea armei chimice – să-și găsească reflectarea, într-o formă potrivită, în comunicat, renunțându-se astfel la alte documente. Am propus ca în cazul în care se va ajunge la un consens și se vor elabora trei documente pe problemele de fond, să se

analizeze temeinic problema privind data la care ar trebui să fie publicate cele două publicații. Pentru a înlesni activitatea de pregătire a ședinței comitetului, am propus să se treacă mai întâi la elaborarea proiectului comunicatului, urmând ca în funcție de înțelegerea la care se va ajunge, să se treacă eventual și la elaborarea celorlalte două documente. În acest context, ne-am referit la faptul că hotărârile în cadrul tratatului se iau exclusiv prin consens. Am apreciat că dacă dificultățile în elaborarea proiectelor documentelor nu vor putea fi depășite – ne-am referit în mod special la proiectul declarației privind Reuniunea de la Viena – se poate avea în vedere și varianta unui singur document respectiv un comunicat scurt, cu caracter de serviciu, de două trei paragrafe.

Am cerut lui Gorinovici, ca președinte al lucrărilor grupului de experți ai țărilor membre, să acționeze pentru ca negocierile multilaterale să se desfășoare într-o atmosferă constructivă, de lucru, de respect pentru pozițiile fiecărei țări reprezentată, să nu permită aprecieri și calificative care să denatureze poziția unei țări sau alteia. Am dat asigurări că grupul de experți români are indicații să poarte negocieri în acest spirit, să contribuie efectiv la elaborarea unor texte constructive, de conținut, care să reflecte pozițiile țărilor participante. Corespunzător acestei poziții de principiu, delegația noastră a sosit mai devreme la Moscova pentru a se consulta și discuta deschis cu partea sovietică aceste probleme și conlucra în cele mai bune condiții cu aceasta pentru pregătirea și desfășurarea cu bune rezultate a ședinței.

II. G. Gorinovici a reținut considerentele prezentate, după care a arătat următoarele:

După întoarcerea sa de la București, a informat conducerea MAE asupra conținutului consultărilor avute cu partea română. A primit indicații să declare că partea sovietică se pronunță ferm pentru ca la ședința CMAE să fie adoptate cele trei documente. Deja alte țări au răspuns pozitiv. A dat ca exemplu RPP și RDG, care susțin în întregime propunerea și care au numai unele observații de ordin redacțional la proiectele avansate. A exprimat încrederea că și țările care până în prezent nu au răspuns, vor transmite un răspuns favorabil. A arătat că, din ceea ce i s-a spus la București și din considerentele pe care i le-am prezentat, înțelege că partea română este flexibilă în problema numărului de documente care să fie adoptate, în sensul că preferă un singur document (comunicatul), dar nu exclude nici posibilitatea a trei documente.

În legătură cu conținutul documentelor, a apreciat că pentru a evita dificultăți majore în redactare, se pot prelua formulări convenite, pe o problemă sau alta, în documente adoptate în cadrul tratatului (consfătuirea CPC de la Budapesta, iunie 1986; ședința CMAE de la București, octombrie 1986). În acest sens, a făcut apel la realism, în favoarea unor propuneri de texte acceptabile tuturor.

Activitatea de redactare poate să înceapă cu comunicatul. Amendamentele propuse la București de partea română sporesc însă substanțial volumul acestuia, de peste două ori. Pentru a evita aceasta, partea sovietică propune ca problemele privind Reuniunea de la Viena și arma chimică să fie reflectate pe fond numai în celelalte două documente (declarațiile). Ea nu împărtășește ideea că adoptarea celor

două declarații ar putea avea efecte nedorite asupra negocierilor în curs la Viena și, în legătură cu arma chimică, la Geneva. Apreciază ca oportună o declarație în problema armei chimice, acum când negocierile intră în etapa finală. Data publicării declarației pe această problemă mai poate fi însă discutată.

În legătură cu proiectul declarației privind Reuniunea de la Viena, a reluat argumentele pe care le-a prezentat la București, în sensul că proiectul sovietic nu este unilateral, reflectă linia convenită la întâlnirea adjuncților de miniștri (Varșovia, ianuarie 1987). La această remarcă, tovarășul L. Petrescu a explicat din nou de ce proiectul documentului, în forma prezentată, este inacceptabil, repetând că este de prevăzut ca în convenirea textului să fie dificultăți.

Referitor la conținutul observațiilor și amendamentelor ce i-au fost prezentate la București în legătură cu proiectul de comunicat, G. Gorinovici a arătat că partea sovietică va mai reflecta.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987, vol. II, Documente adoptate, f. 5-8.

5. 14 martie 1987, București. Telegramă a Direcției I Relații din MAE către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la negocierile purtate cu ambasadorul cu însărcinări speciale, G. Gorinovici, privind reformularea amendamentelor românești pentru documentele ședinței CMAE.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă D[irecția] R[elații] I, nr. 1/01539

Secret
14.03.1987

Tovarășe ministru,

Vă informăm că au fost prezentate delegației sovietice propunerile de amendamente la proiectul Declarației statelor participante la Tratatul de la Varșovia „Pentru dezvoltarea procesului general-european și încheierea cu succes a Reuniunii de la Viena”.

Delegația sovietică a exprimat părerea că amendamentele românești modifică *de facto* conținutul documentului și, ca urmare, elaborarea proiectului comun va constitui partea cea mai dificilă a pregătirii proiectelor de documente. G. Gorinovici a afirmat că, în calitate de președinte al grupului de experți, va face un apel pentru a se porni de la formulări comune, înscrise deja în alte documente adoptate pe linia Tratatului – cele de la CPC, Budapesta, iunie 1986, CMAE, București, octombrie 1986 –, precum și de la linia convenită între țările membre cu prilejul întâlnirii de la Viena a miniștrilor de Externe ai statelor din Tratat (noiembrie 1986) și al întâlnirii adjuncților de miniștri în această problemă (Varșovia, ianuarie 1987).

Tovarășul L. Petrescu a precizat că ministrul român de Externe nu (repetăm, nu) a participat la întâlnirea multilaterală de la Viena, iar la reuniunea de la Varșovia a adjuncților partea română a participat, potrivit poziției sale de principiu cunoscute, numai pentru schimb de păreri și informații.

Referindu-se concret la amendamentele noastre, G. Gorinovici a făcut următoarele comentarii:

- evaluarea rezultatelor primei părți a Reuniunii de la Viena: partea sovietică înțelege că fiecare țară are aprecieri proprii privind această problemă; pentru documentul comun trebuie convenită o formulă care să reflecte aprecierile tuturor participanților;
- includerea principiilor relațiilor între state: nu mai trebuie reluate în acest document, putând fi tratate în detaliu în comunicat;
- problema dezarmării: principala dificultate o prezintă referirea la „o conferință de dezarmare convențională în Europa”, simultan cu menținerea ideii privind completarea mandatului celei de-a doua faze a Conferinței de la Stockholm. Pentru partea sovietică, important este acum să sprijine clar și fără echivoc propunerea RP Polone privind completarea mandatului și reluarea Conferinței pentru măsuri de încredere și securitate și de dezarmare.

O altă dificultate privește menționarea rolului care revine Reuniunii CSCE în determinarea unor acțiuni practice pentru oprirea cursei înarmărilor (amendamentul nostru) în alte domenii, cum ar fi „lichidarea încă în acest an a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune din Europa, încetarea experiențelor nucleare, convocarea unei conferințe internaționale speciale privind interzicerea acestora”. După părerea părții sovietice, asemenea probleme nu (repetăm, nu) intră în competența CSCE și nu pot fi discutate la Reuniunea de la Viena. Se poate avea în vedere, cel mult, includerea în comunicat a unei referiri de ordin general la aceste probleme.

- realizarea în Balcani, Nordul și Centrul Europei de zone de pace, colaborare și bună vecinătate: nu se acceptă includerea în conceptul de zonă a referirilor la retragerea trupelor străine și desființarea bazelor militare, întrucât, de exemplu, în cazul creării unei astfel de zone în centrul Europei, URSS nu va putea accepta să-și retragă trupele din RDG și Cehoslovacia;
- cooperarea economică: partea sovietică are rezerve față de unele teme cum ar fi dezvoltarea colaborării în domeniul financiar-bancar, sprijinirea eforturilor țărilor în curs de dezvoltare, datoria externă, probleme ce nu ar intra în sfera de preocupări a Reuniunii de la Viena;
- problematica social-umanitară: se consideră că acceptarea reuniunilor propuse de delegația noastră ar face ca problematica coșului trei să dobândească o importanță mai mare decât îi revine în ansamblul CSCE, producându-se un dezechilibru în ansamblul documentelor. S-au manifestat rezerve față de formulări ca: „examinarea unor fenomene grave care se manifestă în unele țări, cum sunt criminalitatea,

alcoolismul, folosirea de droguri. După părerea părții sovietice, întregul paragraf privind problemele umanitare trebuie revăzut pentru a reflecta poziția tuturor țărilor socialiste;

- convocarea la Moscova a unei conferințe în domeniul umanitar: se consideră că inițiativa URSS este sprijinită de celelalte țări socialiste, care văd în aceasta o inițiativă majoră. A o pune pe picior de egalitate cu „alte conferințe și reuniuni”, inclusiv pe teme propuse de țări occidentale, ar echivala cu o slăbire considerabilă a importanței inițiativei URSS.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987, vol II. Documente adoptate, f. 16-17.

6. [...] [martie] 1987, București. Notă de propuneri a ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, adresată secretarului general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, privind mandatul delegației române pentru lucrările ședinței CMAE; promovarea pozițiilor guvernului de la București în problemele dezarmării nucleare; organizarea unei Conferințe de dezarmare convențională în Europa; respectarea inviolabilității frontierelor și a realităților teritorial-politice din Europa.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 1/425

Tovarășului Nicolae Ceaușescu
Secretar general al Partidului Comunist Român
Președintele Republicii Socialiste România

Nota de propuneri

Referitor: Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 24-25 martie 1987 va avea loc la Moscova ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

La această ședință urmează să se efectueze un schimb de păreri în legătură cu situația politică din Europa și din lume, acordându-se atenția principală problemelor dezarmării; să se examineze modalitatea de îndeplinire a înțelegerilor realizate la ședința de la București (14-15 octombrie 1986) a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, rezultatele activității desfășurate de grupele constituite pe diferite probleme.

În legătură cu cele de mai sus vă supunem spre aprobare următoarele propuneri:

1. Partea română să fie de acord cu tematica avută în vedere pentru ședința de la Moscova a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

2. Delegația română la lucrările ședinței să fie condusă de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România.

3. Ministrul român al Afacerilor Externe să prezinte în cadrul ședinței considerentele tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România și poziția țării noastre în problemele opririi cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară, înlăptuirii programului de dezarmare convențională, ca parte integrantă a dezarmării generale, asigurării păcii și securității pe continentul european și în lume, desfășurării cu rezultate concrete a Reuniunii general-europene de la Viena.

În acest context va fi subliniată necesitatea realizării unui acord între URSS și SUA cu privire la încetarea experiențelor nucleare, la retragerea, încă în acest an, a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune de pe continentul european și importanța ca toate statele să acționeze pentru realizarea acestor obiective și trecerea efectivă la tratative, în primul rând între URSS și SUA, cu participarea și a celorlalte state europene, în vederea eliminării de pe continent a tuturor armelor nucleare. Va fi relevată importanța constituirii unui Comitet al țărilor europene care să conlucreze cu țările posesoare la un acord privind retragerea rachetelor cu rază medie, eliminarea tuturor armelor și bazelor nucleare de pe continent.

Va fi subliniată cerința abordării complexe a problemelor dezarmării, în cadrul unui program cuprinzător care, odată cu măsurile de dezarmare nucleare, să vizeze reducerea substanțială a armamentelor convenționale, a efectivelor și bugetelor militare, astfel încât până în anul 2000, să se realizeze o reducere de cel puțin 50%. Va fi reiterată poziția țării noastre **cu privire la organizarea unei Conferințe de dezarmare convențională în Europa**, ale cărei lucrări să se desfășoare pe baza propunerilor cuprinse în Apelul-program al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, precum și a propunerilor țărilor membre ale NATO și la care să ia parte toate statele participante la CSCE. Se va arăta că România este prima țară din cele două alianțe militare care a procedat la reducerea armamentelor, efectivelor și cheltuielilor sale militare și va fi reamintită propunerea ca, până la realizarea unui acord privind convocarea Conferinței, fiecare țară să treacă în mod unilateral, la reducerea cu cel puțin 5% a armamentelor convenționale, efectivelor și cheltuielilor militare. Vor fi reafirmate pozițiile României cu privire la încetarea experiențelor nucleare, reducerea armamentelor nucleare strategice, interzicerea militarizării spațiului cosmic, realizarea de zone fără arme nucleare și chimice, dezvoltarea colaborării economice și tehnico-științifice pe plan european și în lume, soluționarea globală a problemei datoriei externe și instaurarea noii ordini economice internaționale, încetarea conflictelor militare și reglementarea problemelor litigioase dintre state pe cale pașnică, prin tratative.

Se va releva importanța respectării cu strictețe a principiilor relațiilor interstatale și se va sublinia că inviolabilitatea frontierelor și respectarea realităților teritorial-politice din Europa constituie condiția necesară pentru o pace durabilă pe continent. Vor fi condamnate concepțiile și practicile revanșarde, naționaliste, șovine care au un profund caracter reacționar, diversionist și constituie, totodată, o amenințare pentru pace și securitate. Se va sublinia necesitatea dezvoltării colaborării în domeniul umanitar, a amplificării schimbului de valori spirituale dintre națiuni, de natură să ducă la o mai bună cunoaștere și înțelegere reciprocă, a înfăptuirii drepturilor omului în toate domeniile și în mod deosebit a dreptului la viață, în condiții de pace și libertate.

Se va acționa ca aceste poziții să fie reflectate în mod corespunzător și în Comunicatul care se va adopta la încheierea ședinței și care, conform practicii, va fi publicat în presă. Observațiile și propunerile concrete în legătură cu proiectul comunicatului pregătit de partea sovietică, gazda reuniunii, vor fi înaintate spre aprobare, separat, după primirea proiectului respectiv.

4. În situația în care se va propune organizarea, cu prilejul ședinței, a unei întâlniri în cerc restrâns a miniștrilor de Externe, ministrul român să participe la această întâlnire.

5. La ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe **delegația română să acționeze pentru promovarea pozițiilor țării noastre în legătură cu activitatea grupelor de lucru pe linia Tratatului de la Varșovia, astfel:**

a) **să se adopte documentul conținând propunerea de instituire a unui moratoriu asupra cheltuielilor militare** de către statele celor două alianțe militare (anexa), elaborat la reuniunea de la București, din 21 ianuarie 1987, a grupului de lucru privind înghețarea și reducerea cheltuielilor militare și aprobat de conducerea superioară (nota Cancelariei CC al PCR nr. H 210/30.I. 1987)².

Să se convină ca acest document **să fie transmis țărilor membre ale NATO de către țara noastră**, urmând ca după transmitere să fie publicat integral în presa statelor participante la Tratatul de la Varșovia, așa cum s-a procedat și cu alte documente similare.

Să se determine adoptarea unei hotărâri privind continuarea activității grupului de lucru pentru studierea posibilităților de realizare a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea bugetelor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia și după ședința de la Moscova a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

b) **Să se confirme** de către miniștrii de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia **textul documentului politic privind lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale**, elaborat la reuniunile de la București ale grupului de lucru respectiv. Să se convină transmiterea acestui document, spre aprobare, viitoarei consfățuirii a Comitetului Politic Consultativ.

---

² Documentul nu se publică.

Notă: în cazul în care nu se va reuși definitivarea acestui document până la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, să se stabilească că grupul de lucru respectiv își va continua activitatea în vederea finalizării documentului, care să fie prezentat viitoarei consfătuirii a Comitetului Politic Consultativ.

c) În legătură cu grupa multilaterală de informare reciprocă curentă, având în vedere realizarea consensului asupra propunerii românești ca această grupă să se întrunească prin rotație în capitalele statelor participante la Tratat, să se convină ca recomandările cu privire la organizarea și activitatea grupei să fie confirmate de următoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ.

Ținând seama de insistențele celorlalte țări ca grupa să-și înceapă activitatea înainte de consfătuirea Comitetului Politic Consultativ, să se accepte ca, până atunci, aceasta să se întrunească cu titlu experimental.

d) Delegația română **să fie de acord cu continuarea activității grupelor de lucru** care, deși au avut reuniuni după ședința de la București a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, nu și-au finalizat activitatea, respectiv a grupelor de lucru pentru studierea reacțiilor față de Apelul de la Budapesta, elaborarea de propuneri privind intensificarea colaborării în problema lichidării terorismului internațional, elaborarea de propuneri pentru dezvoltarea colaborării în vederea creșterii combativității activității politice în problema drepturilor omului, promovarea inițiativelor cu privire la sistemul cuprinzător de securitate internațională.

6. Pornind de la experiența din ultima perioadă a activității grupelor de lucru și de la frecvența relativ mare a întâlnirilor la nivel de adjunct al ministrului de Externe, delegația română să sublinieze necesitatea raționalizării numărului de ședințe și a diversificării nivelului de participare la acestea pentru a se crea posibilitatea acoperirii tuturor acțiunilor. În același timp, tematica dezbaterilor să se limiteze la sfera de competență a Tratatului de la Varșovia, la aspectele legate de promovarea inițiativelor comune, urmărindu-se realizarea unei eficiențe sporite, cu cheltuieli financiare cât mai reduse.

7. Să se convină cu celelalte țări publicarea, cu circa 10 zile înainte, a unei știri de anunțare a ședinței.

8. Reprezentanți ai MAE român să participe la activitatea care se va desfășura la Moscova, cu 8-10 zile înainte de începerea ședinței, în vederea pregătirii proiectelor documentelor acesteia.

În situația în care, înainte de începerea acestor negocieri multilaterale, partea sovietică va manifesta interes pentru consultări bilaterale în legătură cu conținutul documentelor ce urmează a fi adoptate la ședință, să se accepte realizarea acestor consultări, la nivel de directori în MAE.

9. La întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe consacrată **definitivării proiectelor de documente**, să participe **Constantin Oancea**, adjunct al ministrului.

10. Cheltuielile ocazionate de pregătirea și desfășurarea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să fie suportate din bugetul MAE.

Ioan Totu

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987. Probleme organizatorice, vol. I, f. 77-80.

7. [...] [...] 1987, București. Proiect de declarație referitor la acțiunile Tratatului de la Varșovia privind dezarmarea, propus spre adoptare de partea română, ca document oficial al ședinței CMAE de la Moscova.

Document care urmează să fie prezentat Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță cu hotărâre și consecvență pentru acțiuni ferme și măsuri concrete în vederea opririi cursei înarmărilor, trecerii la o dezarmare reală și eliminării pericolului de război, pentru o abordare completă a problemei dezarmării, astfel ca lichidarea armelor nucleare și a altor mijloace de distrugere în masă să fie însoțită de reduceri ale forțelor armate și armamentelor convenționale și reducerea corespunzătoare a cheltuielilor militare.

Cheltuielile militare continuă să crească rapid. Ele stimulează cursa înarmărilor, ceea ce are urmări deosebit de periculoase pentru pacea și securitatea internațională, devin o grea povară pentru popoarele tuturor țărilor, indiferent de nivelul dezvoltării lor economice, frânează progresul economic și social. Statele participante la Tratatul de la Varșovia, profund îngrijorate de această situație, consideră că reducerea cheltuielilor militare, în primul rând de către statele posesoare de arme nucleare și alte state puternic înarmate, ar contribui efectiv la încetarea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare. Mijloacele eliberate ar urma să fie folosite pentru nevoile dezvoltării social-economice, inclusiv a țărilor în curs de dezvoltare.

2. Pornind de la aceste considerente, statele participante la Tratatul de la Varșovia, în Declarația lor politică, adoptată la 5 ianuarie 1983, de Consfătuirea de la Praga a Comitetului Politic Consultativ, au propus începerea de negocieri directe între statele participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale NATO, în scopul realizării unei înțelegeri practice privind înghețarea cheltuielilor militare și reducerea lor ulterioară în procente sau expresie absolută. Această inițiativă a fost confirmată și concretizată la întâlnirea de la Moscova din 28 iunie 1983 a conducătorilor de partid și de stat ai RPB, RSC, RDG, RPP, RSR, RPU și URSS, care s-au adresat din nou statelor membre ale NATO cu chemarea de a începe neîntârziat negocieri directe în vederea ajungerii la un acord privind înghețarea, de la 1 ianuarie 1984, a cheltuielilor militare și adoptarea de măsuri concrete de reducere reciprocă a acestora în perioada următoare.

La 5 martie 1984, statele participante la Tratatul de la Varșovia au adresat țărilor membre ale NATO propunerea de a începe neîntârziat negocieri directe în

problema înghețării și reducerii cheltuielilor militare. Cu acest prilej au fost indicate și unele măsuri posibile pe calea înfăptuirii acestui obiectiv.

În Declarația adoptată, la 24 octombrie 1985, la Consfătuirea de la Sofia a Comitetului Politic Consultativ, statele participante la Tratatul de la Varșovia au reafirmat propunerea lor privind începerea de negocieri directe cu țările membre ale NATO asupra înghețării și reducerii cheltuielilor militare.

3. La 11 iunie 1986, în Apelul adoptat la Consfătuirea de la Praga a Comitetului Politic Consultativ, către statele membre ale NATO, către toate țările europene, cu privire la un program de reducere a forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, statele participante la Tratatul de la Varșovia au propus ca măsurile concrete în domeniul dezarmării nucleare, reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale să fie însoțite de reducerea proporțională a cheltuielilor militare ale statelor. Mijloacele eliberate în urma reducerilor nu trebuie să fie orientate spre crearea de noi tipuri de arme sau în alte scopuri militare; ele trebuie să fie folosite pentru nevoile dezvoltării economice și sociale.

4. Pornind de la poziția lor principală în problema dezarmării, statele participante la Tratatul de la Varșovia se adresează țărilor membre ale NATO cu chemarea ca statele celor două alianțe să instituie, pe bază de reciprocitate, un moratoriu de 1-2 ani asupra cheltuielilor militare.

O asemenea măsură ar favoriza începerea de negocieri concrete în problema reducerii forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, ar crea condițiile necesare pentru trecerea ulterioară la reducerea efectivă a cheltuielilor militare ale statelor participante la cele două alianțe politico-militare. Ea ar contribui la întărirea încrederii între state, la îmbunătățirea situației politice și economice din lume.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia își exprimă speranța că țările membre ale NATO vor transmite un răspuns favorabil la această propunere, cât mai curând posibil.

AMAE, Problema 241. 9V3. 1987. Ședința CMAE ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova 24-25 martie 1987, vol. I, Probleme organizatorice, f. 81-82.

8. [24] martie 1987, Moscova. Discursul ministrului Afacerilor Externe al României, Ioan Totu, referitor la considerentele guvernului de la București față de problemele dezarmării generale; asigurarea securității pe continentul european; transformarea Balcanilor într-o zonă liberă de arme nucleare și chimice; angajamentul României de respectare a drepturilor omului și respingerea acuzațiilor referitoare la situația naționalităților conlocuitoare; rezolvarea prin medierea ONU a crizei din Orientul Mijlociu etc.

Stimați tovarășii,

Doresc să adresez, și în acest cadru, cele mai sincere mulțumiri guvernului sovietic, tovarășului Eduard Șevardnadze, pentru calda ospitalitate și pentru condițiile de lucru create întâlnirii noastre.

La actuala ședință urmează să efectuăm un schimb de păreri în legătură cu situația politică din Europa și din lume, cu accentul pe problematica complexă a dezarmării, să examinăm modalitățile de îndeplinire a înțelegerilor la care am ajuns la întâlnirea de la București din 14-15 octombrie 1986 și să facem o evaluare a rezultatelor activității desfășurate de grupele constituite pe diferite probleme. Delegația Republicii Socialiste România își exprimă convingerea că schimbul de opinii, idei și propuneri avansate, documentele pe care le vom adopta – Comunicatul ședinței, documentul „Pentru dezvoltarea procesului general-european și încheierea cu succes a Reuniunii de la Viena”, Declarația privind interzicerea armei chimice – vor contribui la întărirea colaborării, solidarității și unității statelor noastre, precum și la participarea mai activă la soluționarea marilor și gravelor probleme ale situației internaționale.

Din înputernicirea secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășului Nicolae Ceaușescu, am onoarea să prezint considerentele sale și poziția României în problemele privind oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară, înfăptuirea programului de dezarmare convențională ca parte integrantă a dezarmării generale, asigurarea păcii și securității pe continentul european și în întreaga lume, precum și în legătură cu desfășurarea Reuniunii general-europene de la Viena.

Analiza realistă a evenimentelor care au avut loc pe arena mondială în lunile care au trecut de la precedentă noastră întâlnire, duce în mod firesc la concluzia că situația internațională continuă să fie deosebit de gravă și complexă, îndeosebi ca rezultat al escaladării cursei înarmărilor, inclusiv a celor nucleare, al politicii de forță și de amestec în treburile interne ale altor state, al menținerii și chiar agravării unor stări de încordare și conflicte în diferite regiuni ale lumii, al crizei economice mondiale care a dus la adâncirea continuă a marilor decalaje dintre țările sărace și cele bogate. Toate acestea sporesc pericolul unui război mondial, care s-ar transforma inevitabil într-o catastrofă nucleară ce ar duce la distrugerea vieții pe planeta noastră. În aceste condiții, România consideră că problema fundamentală a epocii noastre o constituie oprirea hotărâtă a cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând la dezarmare nucleară, la apărarea păcii.

Interesul popoarelor noastre, ca de altfel al tuturor popoarelor, este de a face totul pentru oprirea cursului periculos al evenimentelor spre confruntare și război, pentru apărarea dreptului suprem al popoarelor, al oamenilor la viață, la pace, la existență liberă și demnă, la independență. De altfel, congresele tuturor partidelor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia au pus în centrul politicii lor internaționale lupta pentru dezarmare și pace și avem deci obligația să înaintăm cu hotărâre în această direcție.

Pornind de la aceste realități, România se pronunță și militează activ pentru trecerea la măsuri efective de dezarmare care să ducă la lichidarea pe etape a întregului arsenal nuclear, până la sfârșitul secolului și considerăm că trebuie depuse, în continuare, toate eforturile pentru a se ajunge într-un timp cât mai scurt la înțelegeri corespunzătoare care să deschidă calea lichidării armelor nucleare.

Republica Socialistă România, poporul român, au primit cu viu interes și au salutat Declarația secretarului general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, tovarășul Mihail Gorbaciov, prin care s-a propus detașarea problemei privind rachetele nucleare cu rază medie de acțiune din Europa de blocul de probleme care fac obiectul negocierilor sovieto-americane de la Geneva, și încheierea imediată a unui acord separat între URSS și SUA în acest domeniu.

De altfel, România, președintele său, tovarășul Nicolae Ceaușescu, s-au pronunțat nu o dată pentru rezolvarea în etape a problemei armelor nucleare, pentru înlăturarea pericolului nuclear care planează asupra Europei. Reamintesc, în acest sens, că la 15 octombrie anul trecut, cu prilejul primirii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia care au luat parte la ședința de la București, conducătorul partidului și statului nostru a arătat: „Noi considerăm că problemele armelor nucleare din Europa se pot soluționa fără a le lega de întregul pachet de probleme – și ele nu sunt în nici un fel legate nici de problema Tratatului din 1972 – și, ca atare, pot fi abordate și soluționate independent. Sunt alte probleme care într-adevăr au o strânsă legătură – înțelegem bine acest lucru – dar, după părerea noastră, trebuie să acționăm pentru soluționarea nu neapărat globală a tuturor problemelor, ci pe etape – și una din aceste etape ar fi soluționarea problemei eliminării rachetelor nucleare din Europa”.

Așteptăm ca și SUA să răspundă în mod corespunzător, astfel încât să se ajungă cât mai neîntârziat la semnarea unui acord în această problemă – ca un prim pas pentru eliminarea tuturor armelor nucleare de pe continent și pentru lichidarea totală a arsenalelor nucleare.

România va face totul pentru a se ajunge la încheierea unui astfel de acord și își exprimă speranța că se vor depune în continuare toate eforturile, de către ambele părți, de toate țările și popoarele iubitoare de pace din Europa. Considerăm că o importanță deosebită ar avea constituirea unui comitet al țărilor continentului nostru care să conlucreze cu țările posesoare de arme nucleare – în special cu SUA și URSS – pentru a se ajunge la un acord privind retragerea rachetelor cu rază medie de acțiune, eliminarea tuturor armelor și bazelor nucleare de pe continent.

Având în vedere pericolul grav pe care îl prezintă pentru întreaga omenire continuarea experiențelor cu arme nucleare care, pe lângă faptul că sporesc primejdia de război prin perfecționarea unor noi tipuri, provoacă mari daune umanității prin efectele negative pe care le au inclusiv asupra mediului înconjurător, apreciem că se impune angajarea de negocieri între puterile nucleare în vederea ajungerii la un acord internațional privind interzicerea totală a experiențelor cu arme nucleare. În același timp, este necesar să se acționeze pentru convocarea unei conferințe internaționale speciale referitoare la interzicerea acestor experiențe.

În concepția română, problemele dezarmării trebuie abordate în complexitatea lor, în cadrul unui program cuprinzător care să prevadă, paralel cu eliminarea și lichidarea armelor nucleare și trecerea la măsuri hotărâte de reducere substanțială a armamentelor convenționale, clasice, a efectivelor și cheltuielilor militare astfel încât, până în anul 2000 să se realizeze o reducere de cel puțin 50%. Ca parte semnatară a Apelului-Program adoptat la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ din iulie anul trecut, acționăm concret pentru îndeplinirea prevederilor acestuia în scopul reducerii cu 25% până în anul 1990 a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare. După cum se știe, România a trecut, pe baza unui referendum național în cadrul căruia și-a spus cuvântul întregul popor, la reducerea unilaterală cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare. România este prima țară din cele două alianțe militare existente pe continent care a procedat la o asemenea reducere. Am chemat toate statele, îndeosebi cele europene, unde sunt concentrate cele mai puternice arsenale militare, să treacă și ele, cât mai curând posibil, la asemenea măsuri. Am considerat și considerăm că situația este de așa natură, încât trebuie să se pășească în mod hotărât de la vorbe la fapte, la acțiuni și măsuri concrete de dezarmare. Prin măsura adoptată de România nu s-a afectat nici capacitatea de luptă a țării noastre și nici aceea de a ne îndeplini obligațiile pe care le avem în cadrul Tratatului de la Varșovia. Așa cum a declarat conducătorul partidului și statului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, „noi vom saluta și așteptăm ca și celelalte țări din Tratatul de la Varșovia să treacă, într-un moment potrivit, la reduceri corespunzătoare cu 5% sau chiar cu un procent mai mare”. Doresc să subliniez că în cadrul lucrărilor Reuniunii general-europene de la Viena, România a propus organizarea unei conferințe de dezarmare convențională pe continent, ale cărei lucrări să se desfășoare pe baza propunerilor cuprinse în Apelul-Program adoptat la cel mai înalt nivel de țările noastre, precum și a propunerilor țărilor membre ale NATO și la care să ia parte toate statele participante la CSCE. Până la realizarea unui acord privind convocarea respectivei conferințe, fiecare țară să treacă, în mod unilateral, la reducerea cu cel puțin 5% a armamentelor convenționale, efectivelor și cheltuielilor militare. Țara noastră participă la consultările care au avut loc la Viena între delegațiile țărilor participante la Tratatul de la Varșovia și ale țărilor membre ale NATO. Aceste consultări noi nu le concepem însă ca o abordare a problemei dezarmării convenționale în afara procesului CSCE.

Țara noastră consideră că se impune ca, până la realizarea unui acord corespunzător privind interzicerea militarizării spațiului extraatmosferic, să înceteze orice acțiune vizând înarmarea în cosmos. Pe această linie, se înscrie propunerea României cu privire la organizarea unei conferințe internaționale privind nemilitarizarea spațiului cosmic și folosirea acestuia exclusiv în scopuri pașnice de către toate statele și crearea în cadrul ONU a unui organism special. Ne-am pronunțat și ne pronunțăm cu fermitate pentru ca SUA să renunțe la programul privind așa-zisul „război al stelelor” împotriva căruia se pronunță, de altfel, mulți oameni politici, savanți, opinia publică, inclusiv din SUA. De asemenea, susținem

încheierea unei convenții internaționale privind oprirea producției și experimentării de arme chimice, lichidarea stocurilor existente, distrugerea sau dezafectarea instalațiilor producătoare de asemenea arme.

După convingerea României, o contribuție majoră la cauza securității și colaborării în Europa o reprezintă dezvoltarea bunei vecinătăți în Balcani, transformarea acestei regiuni într-o zonă liberă de arme nucleare și chimice, fără baze militare străine. În acest scop, între 22-23 decembrie 1986, a avut loc la București prima reuniune de experți din țările balcanice consacrată examinării modalităților de realizare a inițiativei comune româno-bulgare, la nivel înalt, privind crearea în Balcani a unei zone fără arme chimice. Sprijinim, totodată, propunerile privind crearea unor asemenea zone fără arme nucleare și chimice în nordul și centrul Europei, precum și în alte regiuni ale lumii.

Stimați tovarăși,

Pe ordinea de zi a actualei ședințe figurează și efectuarea unui schimb de păreri în legătură cu desfășurarea lucrărilor de până acum a Reuniunii general-europene de la Viena.

Doresc să subliniez de la bun început faptul că problemele securității și cooperării în Europa ocupă un loc central în activitatea internațională a României consacrată dezvoltării relațiilor politico-economice, a colaborării multilaterale cu toate statele, participării active la soluționarea problemelor complexe ale vieții continentului, prin dialog și negocieri, luptei pentru dezarmare și pace. În spiritul acestei politici și pe baza mandatului încredințat de președintele țării, delegația română a acționat și acționează pentru desfășurarea în cele mai bune condiții a lucrărilor Reuniunii, cu dorința sinceră de conlucrare. Pornind de la adevărul că nu se poate vorbi de o reală securitate fără înfăptuirea unor măsuri concrete de dezarmare, fără eliminarea pericolului nuclear din Europa, am pus pe prim plan problemele dezarmării. Noi vedem problemele asigurării securității și cooperării în deplina lor unitate dialectică și suntem ferm împotriva tendinței acelora care apreciază printr-o optică deformată Actul final, nesocotind prevederi importante cum sunt cele din domeniul dezarmării și al relațiilor economice și tehnico-științifice, punând accentul doar pe aspectele referitoare la așa zisele drepturi umane. După părerea noastră, este necesar ca la Viena, delegațiile țărilor participante să dezbată și să convină măsuri reale care să determine realizarea unor înțelegeri corespunzătoare pe calea înfăptuirii dezarmării nucleare și convenționale. În acest sens, România a prezentat o serie de propuneri concrete – atât în prima etapă, cât și în cea de a doua – și ne exprimăm încrederea că aceste propuneri se vor bucura de sprijinul delegațiilor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia. În ceea ce ne privește, vă asigur că manifestăm toată atenția față de propunerile celorlalte state prietene.

Având în vedere importanța deosebită pe care o are dezvoltarea cooperării economice și tehnico-științifice pentru progresul general al țărilor europene și considerând că aceasta reprezintă însăși o cerință esențială pentru pace și securitate pe continent, România a propus organizarea unei conferințe privind promovarea colaborării economice și a cooperării în producție între țările europene. În același

timp, ținând seama de rolul esențial al științei și tehnicii contemporane pentru progresul societății, țara noastră consideră necesară organizarea unei conferințe în problemele cooperării tehnico-științifice. Ne-am pronunțat și ne pronunțăm ferm pentru înlăturarea tuturor barierelor și restricțiilor din calea schimbărilor economice și comerciale, a transferului de tehnologie și suntem în favoarea stimulării schimburilor comerciale, a cooperării industriale, inclusiv pe terțe piețe. Pentru îndeplinirea acestor cerințe care considerăm că răspund necesității tuturor statelor continentului ar fi importantă, după părerea noastră, crearea unui Consiliu permanent al cooperării economice și tehnico-științifice europene care să acționeze pentru dezvoltarea neîngrădită a cooperării economice și tehnico-științifice, pentru înlăturarea oricăror obstacole care împiedică amplificarea armonioasă, reciproc avantajoasă, a raporturilor între țările Europei.

S-a discutat și se discută mult în cadrul Reuniunii de la Viena despre așa-zisa „dimensiune umanitară” a procesului de făurire a securității și cooperării în Europa. Reprezentanții țărilor occidentale își permit să se erijeze în apărători ai drepturilor omului, încearcă nu numai să reducă procesul complex și multilateral al CSCE la abordarea unor probleme marginale, ne semnificative, pentru a sustrage atenția de la gravele probleme nesoluționate în propriile țări, dar intervin în mod inadmisibil în treburile interne ale altor state.

Adevărata dimensiune umanitară o reprezintă asigurarea de drepturi egale pentru toți oamenii muncii, a drepturilor fundamentale la muncă, la educație, la existență liberă și demnă, la înlăturarea inechităților care lovesc milioane și milioane de oameni. În spiritul politicii sale umaniste, a principiului că noi făurim socialismul cu poporul și pentru popor, România a dobândit succese remarcabile în asigurarea deplinei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor fără deosebire de naționalitate. Pe această bază și pornind de la necesitatea convenirii la Reuniunea de la Viena a unor măsuri concrete menite să ducă la soluționarea efectivă a unor probleme majore, reale privind asigurarea drepturilor omului, schimburile în domeniul culturii, educației, informației, delegația țării noastre a prezentat o serie de propuneri. Doresc să amintesc în acest sens cele referitoare la largi categorii ale populației – organizarea unei Conferințe europene în cadrul căreia să se examineze situația tineretului în țările participante care să convină măsuri în vederea asigurării unor condiții de muncă, de instruire, educație și cultură, eliminării discriminărilor la care este supusă tânăra generație precum și organizarea unei conferințe europene care să examineze situația actuală a femeii și măsurile care trebuie luate pentru a asigura exercitarea drepturilor lor pe plan economic, social, politic și civil, în condiții de deplină egalitate. De asemenea, am făcut propuneri referitoare la problemele șomajului, asigurării cu locuințe a populației, combaterea alcoolismului, uzului de stupefiante, a violenței, situația muncitorilor imigranți precum și în domeniul schimbului de informații.

Noi am luat cunoștință cu viu interes de propunerile prezentate de celelalte țări socialiste.

Este cunoscut faptul că în ultima vreme are loc o intensificare a propagandei ostile dusă de cercurile imperialiste, reacționare, în legătură cu diferite aspecte

privind situația naționalităților. Se recurge la denaturări grosolane ale realității, inclusiv la falsificarea istoriei, promovându-se teze cu caracter iredentist, naționalist, revanșard. Asemenea acțiuni au avut loc și la Viena, încercându-se internaționalizarea discutării lor. Suntem în mod hotărât împotriva oricărui amestec în treburile interne. Nu am acceptat acest lucru în nici o împrejurare și nu vom accepta nici astăzi și nicicând. Problemele României, ale dezvoltării socialiste, inclusiv problema naționalităților, se rezolvă de către poporul român, în întregul său, în deplină unitate, de către forța sa conducătoare – Partidul Comunist Român.

După părerea noastră, este necesar ca acum când se trece la redactarea documentului, pe baza propunerilor făcute de către toate țările participante, delegațiile țărilor noastre să conlucreze activ pentru ca Reuniunea de la Viena să se desfășoare într-un spirit constructiv, să dezbată probleme majore care preocupă efectiv popoarele – dezarmarea, securitatea, colaborarea și pacea.

În ceea ce o privește, România este hotărâtă să-și aducă întreaga contribuție ca Reuniunea general-europeană să se încheie cu rezultate pozitive, să colaboreze cu toate statele participante pentru convenirea de măsuri concrete care să ducă la întărirea încrederii și securității pe continent, la edificarea unei Europe unite, a păcii și colaborării.

Stimați tovarăși,

În baza orientărilor date de Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe de către Comitetul Politic Consultativ și conform celor convenite la precedentele ședințe, la București și-au desfășurat activitatea grupa de lucru pentru studierea posibilităților de realizare a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea bugetelor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia, precum și grupa de lucru pentru elaborarea unui document politic privind lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale. Rapoartele ce ne-au fost prezentate demonstrează că în aceste grupe s-a desfășurat o activitate utilă.

Considerăm că adoptarea documentului conținând propunerea de instituire a unui moratoriu asupra cheltuielilor militare de către statele participante la Tratatul de la Varșovia și țările membre ale NATO, elaborat în cadrul grupei de lucru, ar reprezenta o nouă și importantă inițiativă, de natură să sublinieze încă o dată hotărârea țărilor noastre de a stăvili cursa cheltuielilor militare și a trece la măsuri concrete în domeniul dezarmării.

Ca gazdă a reuniunii grupei, România propune ca acest document să fie transmis ambasadorilor acreditați la București ai țărilor membre ale NATO, la 2 aprilie și să fie publicat în presa statelor participante la Tratatul de la Varșovia în ziua de 3 aprilie. În acest sens s-a procedat și cu alte documente similare. Apreciem, totodată, necesar ca această grupă să-și continue activitatea în vederea elaborării unor propuneri concrete în această materie, în conformitate cu hotărârile Comitetului Politic Consultativ în vederea reducerii cheltuielilor militare.

De asemenea, acordăm o importanță deosebită documentului politic privind lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale, elaborat la reuniunile grupei de lucru respective și propunem ca grupa să-și

continue activitatea pentru definitivarea textului Declarației statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru lichidarea subdezvoltării și edificarea unei noi ordini economice internaționale și transmiterea acestuia, spre aprobare, viitoarei consfătuirii a Comitetului Politic Consultativ.

Având în vedere gravitatea problemelor economice internaționale, înrăutățirea continuă a situației țărilor în curs de dezvoltare, a problemei datoriei externe și a decalajelor dintre țările în curs de dezvoltare și țările dezvoltate, cu implicații profunde pentru pacea și securitatea lumii, România consideră necesar ca țările noastre să sprijine în mai mare măsură eforturile de progres ale țărilor în curs de dezvoltare, pentru reducerea decalajelor, inclusiv pentru soluționarea globală a problemei datoriei externe, să acționeze pentru edificarea noii ordini economice internaționale.

În legătură cu grupa multilaterală de informare reciprocă curentă, urmează să convenim ca recomandările cu privire la organizarea și activitatea acesteia să fie confirmate de următoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ, astfel ca grupa să-și poată începe activitatea.

Pornind de la experiența din ultima vreme a activității grupelor de lucru și de la frecvența relativ mare a întâlnirilor la nivel de adjuncți ai miniștrilor Afacerilor Externe, apreciem necesar o mai bună raționalizare a numărului de ședințe și diversificarea nivelului de participare la acestea, pentru a se crea posibilitatea acoperirii tuturor acțiunilor. În același timp, considerăm că tematica dezbaterilor trebuie să se limiteze la sfera de competență a Tratatului de la Varșovia, la aspectele legate de promovarea inițiativelor comune, urmărindu-se realizarea unei eficiențe sporite, cu cheltuieli financiare cât mai reduse. În acest context, țara noastră subliniază necesitatea de a se respecta întocmai normele și practica statornicite în cadrul Tratatului de la Varșovia cu privire la organizarea și desfășurarea unor reuniuni, în sensul prezentării din timp a propunerilor de ținere a unor asemenea reuniuni, a anunțării exacte a ordinea de zi și a transmiterii proiectelor de documente care urmează să se dezbate în cadrul acestora.

Stimați tovarăși,

Doresc, în încheiere, să mă refer pe scurt și la alte probleme ale vieții internaționale. În actualele împrejurări, considerăm că se impune să se intensifice eforturile pentru reglementarea pe cale pașnică, prin tratative, a tuturor stărilor de încordare și război și a conflictelor militare, pentru soluționarea problemelor litigioase dintre state exclusiv prin negocieri.

România își exprimă ferma convingere că o pace justă și durabilă în Orientul Mijlociu trebuie să se bazeze pe retragerea Israelului din teritoriile ocupate în urma războiului din 1967, pe recunoașterea drepturilor legitime ale poporului palestinian, inclusiv a dreptului său la autodeterminare și la crearea unui stat propriu și independent, sub conducerea OEP, pe garantarea securității și independenței tuturor popoarelor din zonă. În acest sens, ne pronunțăm pentru organizarea unei conferințe internaționale, sub egida ONU, cu participarea tuturor statelor interesate, inclusiv a OEP, precum și a membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate.

De asemenea, se impune să fie intensificate acțiunile pentru a se ajunge la încetarea războiului dintre Irak și Iran și la trecerea la soluționarea prin negocieri a problemelor dintre aceste state. În mod corespunzător și alte conflicte din diferite zone ale lumii să fie rezolvate pe cale politică.

Ne pronunțăm, în general, pentru o abordare nouă a relațiilor dintre toate națiunile lumii, pentru a se renunța cu desăvârșire la calea forței, la amenințarea cu forța, la amestecul în treburile altor state. Considerăm că trebuie să nu precupețim nici un efort pentru a ne aduce contribuția la soluționarea problemelor care preocupă astăzi întreaga omenire, pornind de la principiile egalității, respectului suveranității și independenței, al dreptului fiecărei națiuni de a-și alege calea dezvoltării pe care o dorește.

Trebuie să întărim conlucrarea pentru sprijinirea luptei popoarelor împotriva imperialismului, colonialismului și neocolonialismului, a mișcărilor de eliberare națională, precum și eforturile lor pentru apărarea și consolidarea independenței naționale.

O condiție a păcii și securității internaționale, a depășirii situației grave existente în lume o constituie participarea tuturor statelor, fără deosebire de mărime și orânduire socială, la soluționarea problemelor mondiale și contribuția mai activă a țărilor în curs de dezvoltare și nealiniată la cauza destinderii, cooperării și păcii. În acest sens, trebuie să acționăm în continuare pentru creșterea rolului ONU, al altor organisme internaționale, în apărarea și promovarea principiului dreptului internațional, în dezbateră și reglementarea, cu participarea tuturor statelor, a problemelor care privesc pacea și progresul general, securitatea întregii omeniri.

În încheiere, doresc să-mi reafirm convingerea că reuniunea noastră se va înscrie ca o contribuție constructivă la traducerea în viață a propunerilor și inițiativelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind trecerea la măsuri concrete de dezarmare, în primul rând de dezarmare nucleară, înfăptuirea programului de reducere substanțială a armamentelor convenționale, la afirmarea politicii de destindere, colaborare și securitate în Europa și în lume.

Vă mulțumesc.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987, vol. III, Cuvântări și documente, f. 1-15.

9. 25 martie 1987, Moscova. Comunicatul ședinței CMAE referitor la realizarea unui acord general privind dezarmarea; semnarea unui acord separat între URSS și SUA, prin care rachetele americane și sovietice cu rază medie de acțiune din Europa să fie complet lichidate; reducerea radicală a forțelor armate și armamentelor convenționale pe continentul european; respectarea *status quo*-ului stabilit la sfârșitul celui de-al doilea război mondial; interzicerea armei chimice.

Comunicatul ședinței Comitetului miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 24-25 martie 1987, la Moscova, a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au participat: P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, B. Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, M. Orzechowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, P. Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, E. A. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Socialiste.

1. Miniștrii Afacerilor Externe au făcut un schimb de păreri cu privire la situația din Europa și din lume. În centrul discuțiilor s-au aflat problemele fundamentale ale contemporaneității – eliminarea pericolului nuclear, eliberarea omenirii de povara armelor nucleare și a celorlalte arme, întărirea securității europene și mondiale, dezvoltarea colaborării internaționale.

Participanții la ședință, exprimând îngrijorarea țărilor lor față de menținerea unei situații internaționale complexe, ca urmare a intensificării cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare, a acțiunilor SUA și NATO, au relevat necesitatea intensificării și unirii eforturilor tuturor statelor pentru înfăptuirea dezarmării, de a se acționa cu hotărâre pentru edificarea unei lumi lipsite de arme nucleare și de violență.

La ședință s-a evidențiat că propunerile de amploare prezentate de Uniunea Sovietică la Reykjavik reprezintă o abordare calitativ nouă a problemelor dezarmării, o dezvoltare a programului edificării unei lumi denuclearizate, conținut în Declarația secretarului general al CC al PCUS din 15 ianuarie 1986. Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt ferm hotărâte să militeze pentru dezvoltarea în continuare a rezultatelor la care s-a ajuns în capitala Islandei, să acționeze pentru reduceri substanțiale, radicale și lichidarea armelor nucleare, pentru prevenirea proliferării cursei înarmărilor în cosmos și respectarea riguroasă a prevederilor Tratatului cu privire la limitarea sistemelor antirachetă. Este necesar să se facă totul pentru ca înțelegerile conturate să fie transformate în acorduri concrete. În legătură cu aceasta s-au pronunțat din nou pentru continuarea și aprofundarea dialogului politic dintre state.

Statele reprezentate la ședință au subliniat necesitatea semnării neîntârziată a unui acord separat între URSS și SUA, conform căruia rachetele americane și sovietice cu rază medie de acțiune din Europa să fie complet lichidate. Ele sprijină propunerea Uniunii Sovietice în această problemă și salută disponibilitatea sa ca imediat după semnarea acordului să retragă din RDG și RSCS în înțelegere cu guvernele acestor țări, rachetele operativ-tactice cu rază sporită de acțiune. **În ce**

privește alte rachete cu destinație operativ-tactică, URSS este gata să treacă la negocieri în vederea reducerii și lichidării lor complete. Încheierea în cel mai scurt timp a acordului privind rachetele cu rază medie de acțiune ar deschide calea spre eliberarea deplină a Europei de armele nucleare.

Participanții la ședință s-au pronunțat pentru oprirea neîntârziată a înfăptuirii programului „inițiativei de apărare strategică”, precum și a elaborării proiectelor de genul „inițiativei de apărare europeană”, având în vedere consecințele extrem de periculoase pe care le-ar avea realizarea acestor planuri.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia își reafirmă hotărârea de a acționa pentru interzicerea generală și completă a experiențelor nucleare și se pronunță în favoarea începerii de negocieri pentru încheierea cât mai curând a unui acord în această problemă.

2. La ședință s-au exprimat în detaliu problemele privind promovarea propunerilor cuprinse în Apelul de la Budapesta al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. A fost exprimată hotărârea acestor state de a acționa pentru reducerea radicală a forțelor armate și armamentelor convenționale pe continentul european astfel încât pentru cele două alianțe politico-militare **aceste reduceri, însoțite de micșorarea proporțională a cheltuielilor militare ale statelor, să reprezinte, la începutul anilor '90, față de nivelul actual, 25% și pentru ca procesul acestor reduceri să continue și în viitor.**

3. Statele socialiste aliate se pronunță pentru reducerea, pe etape, a nivelului încordării militare în Europa, **în condițiile asigurării permanente a echilibrului militar, la niveluri tot mai scăzute.** Ele consideră că **inegalitatea, în orice domeniu, trebuie înlăturată, pe calea unor reduceri corespunzătoare.** Statele participante la Tratatul de la Varșovia acordă o mare importanță faptului că diminuarea nivelului tensiunii militare trebuie însoțită de măsuri în primul rând în domeniul reducerii armamentelor care ar permite, dacă nu eliminarea completă, cel puțin reducerea posibilității unui atac prin surprindere.

4. **Miniștrii au subliniat dorința statelor lor de a obține rezultate pozitive la negocierile de la Viena privind reducerea reciprocă a trupelor și armamentelor în centrul Europei.**

5. Participanții la ședință consideră că realizarea de zone libere de arme nucleare și chimice în Balcani, în centrul, nordul și alte părți ale continentului, ar răspunde scopurilor diminuării confruntării militare în Europa și ale întăririi securității general-europene. Ei au reafirmat hotărârea țărilor lor de a acționa pentru înfăptuirea propunerilor avansate în acest domeniu de RS România și RP Bulgaria, RD Germană și RS Cehoslovacă.

6. **Statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță pentru ca acordurile elaborate în problema dezarmării să prevadă un sistem strict și eficient de control, care să corespundă conținutului măsurilor de dezarmare, mergând până la inspecții la față locului.**

7. Participanții la ședință au subliniat că inviolabilitatea frontierelor, respectarea realităților teritorial-politice actuale, reprezintă o condiție necesară a

menținerii păcii în Europa. Activitatea forțelor revanșarde, îndeosebi din RFG, și încurajarea revanșismului, oriunde s-ar manifesta, constituie o amenințare pentru pacea și securitatea internațională.

8. Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt hotărâte să acționeze în conclurare cu alte țări pentru edificarea unui sistem cuprinzător de pace și securitate internațională, militând în acest scop pentru lărgirea și adâncirea colaborării în domeniile politic, militar, economic și umanitar. Promovarea unui dialog constructiv – bi și multilateral – pe plan internațional, în scopul asigurării unei păci trainice în lume ar ajuta la stabilirea celor mai eficiente căi și măsuri concrete de restructurare a relațiilor internaționale, corespunzător aspirațiilor și năzuințelor tuturor popoarelor, realităților erei nucleare-cosmice.

9. Participanții la ședință au subliniat din nou necesitatea respectării stricte de către toate statele a principiilor independenței și suveranității naționale, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale, soluționării pe cale pașnică a conflictelor, neamestecul în treburile interne, egalității în drepturi, și a celorlalte principii și scopuri prevăzute în Carta ONU și Actul final de la Helsinki și a normelor unanim recunoscute ale relațiilor internaționale.

10. Miniștrii au examinat în mod amănunțit evoluția Reuniunii de la Viena a reprezentanților statelor participante la CSCE, care este menită să dea un nou impuls procesului general-european și au adoptat o declarație în această problemă.

11. Participanții la ședință au analizat problema interzicerii armei chimice și au adoptat o declarație corespunzătoare.

12. Miniștrii au examinat și au convenit măsuri concrete în vederea întăririi unității și coeziunii statelor participante la Tratatul de la Varșovia, a relațiilor lor de prietenie și alianță, pentru intensificarea conlucrării dintre ele în înfăptuirea politicii lor convenite de dezarmare, pace și largă colaborare internațională.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a decurs într-o atmosferă de prietenie și colaborare tovărășească. Următoarea ședință va avea loc la Praga.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987. Cuvântări și documente, vol. III, f. 116-121.

10. 25 martie 1987, Moscova. Protocolul celei de-a 14-a ședințe a CMAE privitor la evoluția situației internaționale și îndeplinirea înțelegerilor convenite la ședința de la București din 14-15 octombrie 1986; acordul pentru difuzarea documentelor adoptate la ședință; aprobarea activității grupelor de experți.

Protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai
statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Ce-a de-a 14-a ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a avut loc la Moscova în zilele de 24-25 martie 1987.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a fost deschisă printr-un cuvânt introductiv de ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicii Sovietice Socialiste, E.A. Șevardnadze.

Lucrările primei ședințe din 24 martie au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, P. Mladenov.

A fost adoptată următoarea ordine de zi:

1. Schimb de păreri și informații cu privire la situația din Europa și din lume;
2. Cu privire la realizarea înțelegerilor convenite la ședința CMAE de la București din 14-15 octombrie 1986.

Au luat cuvântul ministrul Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al RP Polone, M. Orzechowski, ministrul Afacerilor Externe al RP Ungare, P. Várkony.

Lucrările celei de-a doua ședințe din 24 martie au fost conduse de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, P. Várkony.

Au luat cuvântul ministrul Afacerilor Externe al RP Bulgaria, P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al RD Germane, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al RS România, I. Totu, ministrul Afacerilor Externe al RS Cehoslovace, B. Chnoupek.

La 25 martie a avut loc o întâlnire a miniștrilor în cerc restrâns.

Miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia au fost primiți, la 25 martie, de secretarul general al CC al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, M.S. Gorbaciov.

2. În urma schimbului de păreri, la ședință s-au adoptat Comunicatul³, declarația „Pentru dezvoltarea procesului general-european și încheierea cu succes a Reuniunii de la Viena”⁴, „Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind problema interzicerii armei chimice”⁵, care se dau publicității.

Potrivit procedurii adoptate, Ministerul Afacerilor Externe al Uniunii Republicii Sovietice Socialiste va asigura difuzarea acestor documente ca documente oficiale ale ONU, le va înmâna secretarului general al acestei organizații, le va aduce la cunoștință guvernelor și, după posibilități, organelor legislative ale tuturor statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și ale țărilor participante la Conferința de dezarmare de la Geneva, secretarului general al NATO, președintelui Consiliului de Miniștri ai

---

³ Vezi doc. nr. 9.

⁴ Vezi doc. nr. 12.

⁵ Vezi doc. nr. 11.

Comunităților Europene, președintelui Parlamentului european, președintelui mișcării țărilor nealiniat, secretarului general al Organizației Statelor Americane, președintelui Organizației Unității Africane, președintelui Ligii Arabe și secretarului general ASEAN.

3. Miniștrii au apreciat pozitiv activitatea depusă pentru realizarea înțelegerilor practice convenite în documentele adoptate la ședința anterioară a CMAE. Ei au examinat și convenit, de asemenea, o serie de noi măsuri concrete privind conlucrarea între țările aliate în lupta pentru dezarmare, întărirea securității europene și internaționale și a colaborării, pentru promovarea inițiativelor lor.

4. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986), pentru examinarea practică a problemelor legate de funcționarea grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă.

S-a hotărât ca propunerile privind funcționarea grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă să fie prezentate, în vederea aprobării, următoarei consfătuirii a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

5. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986), pentru studierea posibilităților de îndeplinire a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea cheltuielilor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

S-a convenit ca MAE al RS România să transmită documentul „Propunerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia adresată statelor membre ale NATO în problema moratoriului asupra cheltuielilor militare” guvernelor țărilor membre ale NATO, în mod oficial, la 9 aprilie 1987, ca document comun al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Documentul se publică în presa din statele participante la Tratatul de la Varșovia, în ziua de 10 aprilie 1987.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

6. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986), pentru studierea reacțiilor țărilor NATO, țărilor neutre și nealiniat din Europa față de Apelul de la Budapesta al consfătuirii CPC și discutarea acțiunilor posibile în scopul promovării acestuia.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

7. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986), pentru elaborarea de propuneri privind intensificarea colaborării internaționale în problema lichidării terorismului internațional.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

8. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986), pentru examinarea problemelor legate

de promovarea inițiativei țărilor socialiste la ONU referitoare la edificarea unui sistem cuprinzător de securitate internațională.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

9. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986), pentru elaborarea de propuneri de dezvoltare a colaborării în vederea creșterii combativității activității politice în problemele drepturilor omului.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

10. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986), pentru elaborarea proiectului unui document politic în problemele lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

11. S-a realizat înțelegerea privind organizarea de întâlniri de lucru la nivelul adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe sau al reprezentanților corespunzători ai Ministerelor Afacerilor Externe statelor participante la Tratatul de la Varșovia:

11.1. În problemele reuniunii general-europene de la Viena. Va avea loc la Varșovia.

11.2. În problemele reducerii forțelor armate și armamentelor convenționale din Europa. Va avea loc la Budapesta.

11.3. În problemele promovării inițiativei țărilor socialiste la ONU privind edificarea unui sistem cuprinzător de pace și securitate internațională. Va avea loc la Moscova.

11.4. În problemele activității țărilor aliate privitoare la nordul Europei. Va avea loc la Moscova.

11.5. În problemele negocierilor de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală. Va avea loc la Praga.

Datele concrete ale întâlnirilor și celelalte probleme organizatorice vor fi convenite de Ministerele Afacerilor Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

12. S-a luat notă că MAE al RP Polone are în vedere să organizeze la Varșovia un schimb de păreri la nivel de experți în legătură cu unele aspecte privind rolul RFG în raportul de forțe pe plan european.

13. S-a luat notă că MAE al RS Cehoslovace are în vedere să organizeze la Praga un schimb de păreri pe problematica relațiilor cu țările arabe.

14. S-a luat notă că MAE al URSS are în vedere să organizeze la Moscova o întâlnire de lucru în problema raporturilor cu statele Americii Latine.

15. S-a realizat înțelegerea cu privire la crearea unui grup de lucru la nivel de experți ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru examinarea problemelor dezarmării nucleare, inclusiv cele privind crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni din Europa.

Grupul își va desfășura activitatea în capitalele statelor aliate, la invitația acestora.

16. La ședință a fost adoptat prezentul protocol, care nu se dă publicității. Se anexează textele rapoartelor menționate la punctele 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 din protocol⁶.

Prezentul protocol a fost certificat de reprezentanți în Secretariatul Unit ai: Republicii Populare Bulgaria, Republicii Populare Ungare, Republicii Democratice Germane, Republicii Populare Polone, Republicii Socialiste România, Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, Republicii Socialiste Cehoslovacia.

Moscova, 25 martie 1987

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987, vol. III, Cuvântări și documente, f. 210-216.

11. [25] martie 1987, Moscova. Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind interzicerea folosirii armei chimice, adoptată în cadrul ședinței CMAE.

Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia
privind problema interzicerii armei chimice

Statele participante la Tratatul de la Varșovia, pornind de la interesele întăririi păcii internaționale și securității generale, ale înlăturării dezarmării, se pronunță cu hotărâre pentru interzicerea armei chimice, lichidarea stocurilor existente de asemenea arme, precum și a bazei industriale pentru fabricarea acesteia. Unul din obiectivele principale ale politicii lor externe îl constituie încheierea cât mai curând a negocierilor privind interzicerea completă și generală a armei chimice.

Inițiativele majore avansate de țările socialiste în scopul accelerării și activizării negocierilor, propunerile altor țări participante la Conferința de dezarmare, au permis să se înlăture multe obstacole în calea elaborării unui acord reciproc acceptabil.

Au fost create premisele necesare pentru ca, pornind de la propunerile țărilor participante la Conferința de dezarmare de la Geneva, încă în cursul acestui an să se identifice soluții pentru problemele în suspensie, să se încheie convenția internațională care să asigure interzicerea deplină și pretutindeni a dezvoltării și producției de arme chimice, precum și lichidarea tuturor stocurilor în cel mai scurt timp, garantându-se astfel ca această armă nu va mai apare niciodată în lume.

---

⁶ Documentele nu au fost identificate în arhivă.

Posibilitatea reală de lichidare pentru totdeauna a armelor chimice și eliminare a pericolului chimic la adresa întregii omeniri trebuie folosită.

Un obstacol serios în înfăptuirea acestui obiectiv îl reprezintă planurile de producere și amplasare în Europa a variantei binare a armei chimice. Aceste planuri sunt în contradicție cu cerințele comunității mondiale și cu rezoluțiile ONU privind necesitatea lichidării armei chimice.

Statele socialiste aliate în ceea ce le privește fac tot ce depinde de ele pentru încheierea cât mai urgentă a convenției. În scopul identificării în cadrul negocierilor de soluții pentru problemele care împiedică încă definitivarea convenției, ele au avansat noi propuneri la Conferința de dezarmare, cu privire la declararea stocurilor de arme chimice, neproducerea acestei arme în industria chimică civilă, verificarea în general, precum și controlul internațional la fața locului, inclusiv inspecția la cerere.

Statele reprezentate la ședință se pronunță pentru eliberarea unor regiuni din Europa și a întregului continent de arma chimică. Ele își afirmă sprijinul față de inițiativele RS România și RP Bulgaria, RD Germane și RS Cehoslovace privind crearea în Balcani și respectiv în centrul Europei a unor zone libere de arma chimică unde să fie interzisă dezvoltarea, experimentarea, producerea, achiziționarea și stocarea unor asemenea arme și consideră că aceasta ar constitui o contribuție deosebită la eforturile pentru eliminarea pericolului pe care-l reprezintă folosirea armei chimice.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia, pornind de la poziția lor de principiu, se pronunță pentru instituirea unui control cât mai strict, inclusiv internațional, asupra respectării de către statele participante a angajamentelor decurgând din convenție. Ele își reafirmă disponibilitatea de a găsi, pe această bază, o rezolvare reciproc acceptabilă a problemelor legate de asigurarea îndeplinirii convenției de către toate părțile, de întărire a încrederii între participanții la aceasta.

Animate de dorința finalizării grabnice a convenției privind interzicerea și lichidarea armei chimice într-un termen cât mai scurt, a creării condițiilor necesare pentru aceasta, statele reprezentate la ședință cheamă toate statele să nu întreprindă nici un fel de pași care ar putea să complice realizarea de înțelegeri reciproc acceptabile la negocieri sau să încetinească desfășurarea acestora, să nu producă arme chimice, inclusiv binare sau cu componente multiple, să nu amplaseze arma chimică pe teritoriul altor state și să o retragă de pe teritoriile străine unde aceasta deja există, iar statele care nu dețin arme chimice să nu permită amplasarea acestora pe teritoriul lor.

Pentru asigurarea unui progres hotărât spre o înțelegere privind lichidarea arsenalelor chimice, este necesară, îndeosebi în prezent, manifestarea de voință politică, realism și înaltă răspundere din partea tuturor participanților la negocieri.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia fac un apel insistent la țările NATO, la toți participanții la Conferința de dezarmare să li se alăture pentru ca, prin eforturi comune, să depășească toate obstacolele care au mai rămas în cadrul

negocierilor, pentru a se finaliza în anul în curs elaborarea convenției privind interzicerea armei chimice, astfel ca în cel mai scurt timp să se treacă la lichidarea completă a armei chimice și a bazei industriale pentru fabricarea acesteia.

Statele reprezentate la ședință consideră că anul 1987 poate și trebuie să devină anul începerii dezarmării chimice generale și totale.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987, vol. III, Cuvântări și documente, f. 190-193.

12. [25] martie 1987, Moscova. Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia, adoptată în cadrul ședinței CMAE, referitoare la dezvoltarea procesului general-european și încheierea Reuniunii de la Viena; apelul statelor membre pentru declanșarea în cadrul conferinței CSCE de negocieri concrete de dezarmare convențională în Europa – de la Atlantic la Urali; dezvoltarea relațiilor economice dintre statele participante la CSCE; colaborarea în domeniul umanitar și stoparea acțiunilor anticomuniste.

Pentru dezvoltarea procesului general-european și încheierea cu succes a Reuniunii de la Viena

Miniștrii Afacerilor Externe ai RPB, RSCS, RDG, RPP, RSR, RPU și URSS remarcă faptul că Reuniunea de la Viena a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa (CSCE) a intrat în faza unor acțiuni și hotărâri importante pentru elaborarea și convenirea unor acorduri de substanță în toate domeniile, de natură să contribuie la punerea în aplicare a prevederilor Actului final de la Helsinki, conceput ca un tot unitar.

Miniștrii reafirmă atașamentul țărilor lor față de dezvoltarea și adâncirea în continuare a procesului general-european, capabil să ducă la consolidarea destinderii și să o facă atotcuprinzătoare. Aceasta ar permite să se edifice și să se dezvolte relațiile dintre statele participante pe baza fermă și trainică a principiilor Actului final de la Helsinki în scopul îmbunătățirii vieții tuturor popoarelor și a fiecărui om în parte, pentru ca aceștia să beneficieze de binefacerile păcii și să privească cu încredere în ziua de mâine.

În condițiile actuale ei consideră că sarcina principală a Reuniunii de la Viena constă în ridicarea procesului general-european pe o treaptă calitativ nouă, pentru a-l face mai dinamic prin dezvoltarea colaborării între statele participante la CSCE în problemele securității și în domeniile politic, economic și umanitar.

Miniștrii apreciază că propunerile avansate de către participanții la Reuniunea de la Viena trebuie să răspundă acestor sarcini, ca în acest forum să fie dezbătute problemele reale care preocupă în cel mai înalt grad popoarele

continentului și fiecare om – dezarmarea, asigurarea păcii și securității, întărirea încrederii și dezvoltarea colaborării în toate domeniile.

1. Miniștrii, subliniind necesitatea stringentă a dezarmării în Europa, a reducerii forțelor armate și armamentelor convenționale, au relevat că înțelegerile realizate în prima etapă a Conferinței de la Stockholm pentru măsuri de încredere și securitate și pentru dezarmare oferă statelor participante posibilitatea trecerii la o abordare pe multiple planuri a acestor probleme, incluzând măsuri de creștere a încrederii, securitate și dezarmare. Ei au examinat în detaliu aceste probleme în lumina Apelului de la Budapesta al statelor participante la Tratatul de la Varșovia și a propunerilor avansate în acest domeniu de țările socialiste la Reuniunea de la Viena, privind trecerea la negocieri concrete de dezarmare convențională în Europa – de la Atlantic la Urali – într-un cadru corespunzător, al unei conferințe. Ei apreciază că problemele securității și dezarmării trebuie examinate și soluționate în cadrul procesului general-european. În acest sens, a fost reafirmată propunerea avansată la Reuniunea de la Viena de către statele reprezentate la ședință privind completarea mandatului Conferinței de la Stockholm, astfel încât la aceasta să fie examinate în mod concret și problemele dezarmării.

Aceste negocieri ar avea loc paralel cu elaborarea măsurilor de încredere, asupra cărora nu s-a realizat un acord la prima fază a Conferinței de la Stockholm sau care vor fi prezentate în viitor, inclusiv reducerea treptată a activităților militare, îndeosebi ale celor două alianțe militare, notificarea manevrelor independente ale forțelor aeriene și navale, aplicarea măsurilor de încredere la teritoriile tuturor statelor participante la CSCE și alte măsuri de încredere și securitate. În același timp, ar trebui să fie examinate noi măsuri de încredere și de stabilitate militaro-strategică în Europa, legate nemijlocit de reducerea forțelor armate și armamentelor și, în mod corespunzător, a cheltuielilor militare, măsuri de natură să faciliteze convenirea unor acorduri în aceste probleme, să ducă la realizarea echilibrului militar la niveluri cât mai reduse.

Statele reprezentate la ședință se pronunță pentru participarea activă a statelor neutre și nealiniat la abordarea aspectelor militare ale securității europene în toate stadiile și consideră că aceste state, ținând seama de rolul lor pozitiv în procesul general-european, pot aduce o contribuție însemnată și la cauza dezarmării în Europa.

Un moment nou l-a reprezentat începerea consultărilor neoficiale între reprezentanții statelor participante la Tratatul de la Varșovia și statelor membre ale NATO, care iau parte la Reuniunea de la Viena. Statele reprezentate la ședință își exprimă speranța că aceste consultări vor contribui la soluționarea problemelor legate de trecerea la negocieri concrete în problemele reducerii forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, înțelegând că hotărârea finală privind mandatul acestor negocieri va fi adoptată în cursul Reuniunii de la Viena și reflectată în documentul final.

Pe baza egalității în drepturi, echilibrului și reciprocității, respectului egal pentru interesele de securitate ale tuturor țărilor participante la CSCE, statelor

participante la Tratatul de la Varșovia se declară gata să caute abordări reciproc acceptabile cu privire la viitoarele negocieri asupra reducerii forțelor armate și armamentelor la nivel european.

Încheierea Reuniunii de la Viena cu rezultate concrete, de substanță, ar crea o atmosferă mai favorabilă pentru realizarea de succese la negocierile consacrate examinării problemelor limitării și reducerii armamentelor nucleare, interzicerea amplasării armelor în cosmos și pentru înfăptuirea inițiativelor privind crearea pe continent de zone lipsite de arme nucleare și chimice.

II. Miniștrii au relevat că un element important al securității europene îl constituie dezvoltarea întregului complex al colaborării și relațiilor economice dintre statele participante la CSCE. Aceste relații constituie baza materială a destinderii, securității și păcii în Europa.

Inițiativele țării socialiste referitoare la convocarea Conferinței privind colaborarea în domeniul tehnico-științific la București, a Forumului economic la Praga și a Forumului ecologic reprezintă o contribuție la dezvoltarea și adâncirea în continuare a procesului general-european. În aceeași direcție sunt îndreptate și propunerile acestor țări privind lărgirea și îmbogățirea cu noi forme a colaborării economice și tehnico-științifice, a cooperării în producție și transferului de tehnologie, ca și cele privind eliminarea obstacolelor din calea schimburilor comerciale și economice dintre statele participante la CSCE.

Țările participante la Tratatul de la Varșovia iau notă de propunerile făcute de multe alte state participante la CSCE în toate domeniile „coșului doi” și sunt gata să se examineze cu atenție, în vederea adoptării unor hotărâri reciproc acceptabile.

III. Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră colaborarea în domeniul umanitar ca un element important al procesului general-european, al creării sistemului cuprinzător de securitate internațională și se pronunță pentru o largă conlucrare în acest domeniu. După convingerea lor, trebuie făcut totul pentru înfăptuirea dreptului omului la viață, la muncă în condiții de pace și libertate, a drepturilor lui politice, civile, economice, sociale și culturale, în complexitatea și interdependența lor, cu respectarea suveranității statelor.

Interesele păcii, ale edificării unui climat de încredere, respect reciproc și prietenie între popoare cer să se pună capăt oricăror încercări de încurajare a anticomunismului, de propovăduire a rasismului, de promovare a unor teze naționaliste și șovine.

În vederea realizării de progrese cu privire la ansamblul problematicii umanitare care privește toate țările participante la CSCE, în conformitate cu Actul final de la Helsinki, a fost propusă convocarea la Moscova a unei conferințe pentru dezvoltarea colaborării în domeniul umanitar, care ar permite examinarea în ansamblu a problemelor cooperării dintre statele participante în acest domeniu. Statele participante la Tratatul de la Varșovia cheamă statele participante la CSCE să manifeste o atitudine favorabilă cu privire la convocarea conferinței și se pronunță pentru desfășurarea unor discuții rodnice, pe multiple planuri, în cadrul acesteia.

În scopul dezvoltării și adâncirii în continuare procesului general-european în domeniul contactelor, informației, culturii și educației au fost avansate propunerile Republicii Socialiste România referitoare la convocarea unor conferințe privind educarea, pregătirea și formarea cadrelor, a unei conferințe asupra criminalității, alcoolismului și consumului de droguri și alte inițiative ale țărilor socialiste și a altor state, cum ar fi convocarea la Cracovia a unui simpozion privind patrimoniul cultural și propunerea RP Ungare privind promovarea traducerii, publicării și difuzării operelor literare, scrise în limbile mai puțin răspândite ale statelor participante.

În aceeași direcție se înscriu și celelalte propuneri ale țărilor socialiste care se referă la rezolvarea altor probleme actuale cum ar fi, de exemplu, șomajul, analfabetismul, situația tineretului, egalitatea în drepturi a femeilor, colaborarea în domeniul mijloacelor de informare în masă.

Statele reprezentate la ședință vor milita pentru convenirea în domeniul umanitar, împreună cu celelalte țări participante la CSCE, a unor măsuri reciproc acceptabile.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia adresează tuturor statelor participante la CSCE chemarea să depună eforturi pentru ca Reuniunea de la Viena să-și încheie activitatea prin adoptarea unor hotărâri echilibrate, de substanță. Ele vor face totul pentru ca acestea să reflecte o nouă abordare în problemele internaționale și să contribuie la întărirea păcii și securității, la dezvoltarea colaborării pe continentul european și în întreaga lume.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987, vol. III, Cuvântări și documente, f. 157-163.

13. 27 martie 1987, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către oficiile diplomatice ale României prin care informează asupra rezultatelor ședinței CMAE de la Moscova.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Direcția I, nr.1/01896

Secret
27 martie 1987

Tovarășe șef de Misiune,

În legătură cu ședința de la Moscova a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (CMAE) vă informăm următoarele:

1. În cadrul ședinței au fost prezentate pe larg considerentele tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele RPR, poziția țării noastre

în problemele opririi cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară, înfăptuirea programului de dezarmare convențională, asigurarea păcii pe continentul european și în lume, desfășurarea cu rezultate concrete a Reuniunii de la Viena. Au fost subliniate:

- necesitatea realizării unui acord între URSS și SUA cu privire la lichidarea rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune de pe continentul european;
- necesitatea realizării unui acord cu privire la încetarea experiențelor nucleare;
- cerința abordării complexe a problemelor dezarmării în cadrul unui progres corespunzător care odată cu măsurile de dezarmare nucleară să prevadă și reduceri substanțiale ale armamentelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare; în acest context s-a arătat că România este prima țară din cele două alianțe militare care a procedat la reducerea cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, propunând ca fiecare țară să treacă la asemenea reduceri unilaterale;
- necesitatea ca în cadrul Reuniunii de la Viena să se examineze problemele reale care preocupă popoarele europene – dezarmarea, asigurarea păcii și securității, dezvoltarea colaborării în toate domeniile și nu probleme imaginare, colaterale;
- importanța respectării cu strictețe de către toate statele a principiilor relațiilor interstatale;
- pericolul pe care îl reprezintă concepțiile și practicile revanșarde, revizioniste, naționaliste, șovine;
- necesitatea de a se acționa pentru soluționarea pe cale pașnică a diferendelor dintre state, pentru lichidarea subdezvoltării și instaurării unei noi ordini economice internaționale, pentru soluționarea globală și echitabilă a problemei datoriei externe.

2. Documentele adoptate la ședință – Comunicatul, declarația „Pentru dezvoltarea procesului general-european și încheierea cu succes a Reuniunii de la Viena” și „Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind problema interzicerii armei chimice asigură o reflectare corespunzătoare a acestor poziții, o tratare echilibrată a pozițiilor și propunerilor tuturor statelor reprezentate la ședință. În documentul privind Reuniunea de la Viena s-a reușit eliminarea abordării unilaterale din proiectul inițial, care se referea în special la propunerea delegației poloneze de completare a mandatului Conferinței de la Stockholm cu problemele dezarmării și la propunerea URSS de convocare la Moscova a conferinței pentru dezvoltarea colaborării în domeniul umanitar. Declarația adoptată la ședință, ca urmare a activității delegației române, asigură prezentarea echilibrată a problemelor pe cele trei coșuri și a propunerilor prezentate la Reuniune de țara noastră și de celelalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

3. Pentru informarea dvs. vă facem cunoscut că în cadrul ședinței s-a convenit ca documentul „Propunerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia

către statele membre ale NATO în problema moratorului asupra cheltuielilor militare”, elaborat în cadrul grupului de lucru constituit la inițiativa României, să fie transmis oficial guvernelor țărilor NATO de MAE al RSR la 9 aprilie și publicat în presă la 10 aprilie 1987.

4. Ministrul de Externe sovietic a subliniat în cuvântarea sa posibilitatea realizării încă în cursul acestui an a unui acord concret sovieto-american în problema lichidării din Europa a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune și a insistat și propus ca în actualele condiții internaționale să fie adâncită coordonarea politicii externe a statelor participante la Tratatul de la Varșovia, inclusiv prin reuniuni la nivel de adjuncți ai ministrului sau în cadrul unor grupe de experți. Celelalte delegații au sprijinit aceste propuneri.

5. În convorbirile dvs. referitoare la ședința CMAE de la Moscova veți prezenta activ poziția țării noastre în problemele abordate la ședință, pe baza considerentelor și aprecierilor formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu în recentele cuvântări și luări de poziție.

Vă rugăm să ne informați asupra comentariilor semnificative în legătură cu ședința menționată.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987. Probleme organizatorice, vol. I, f. 45.

14. 27 martie 1987, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României, referitoare la dificultățile întâmpinate de grupa de experți în cursul negocierilor cu celelalte delegații a documentelor ședinței CMAE.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară Direcția I, nr.1/01897

Secret
27 martie 1987

Tovarășe șef de Misiune,

În completarea circularei noastre nr. 1/01896⁷, pentru stricta dv. informare, vă comunicăm:

1. În cadrul negocierii documentelor ședinței dificultățile cele mai mari s-au întâmpinat în problema reflectării principiilor și condamnării acțiunilor forțelor revanșarde, naționaliste și șoviniste. În ce privește principiile, celelalte delegații au considerat că în condițiile actuale, și mai ales când s-a făcut propunerea de

---

⁷ Vezi doc. nr. 13.

organizare la Moscova a unei conferințe pe probleme umanitare, ar fi necesară prezentarea acestora într-o formă largă, care să includă cele 10 principii din Actul final, ceea ce ar fi constituit o modificare a formulărilor convenite anterior, inclusiv la Budapesta în iunie 1986, la nivel înalt. Foarte insistentă a fost în această problemă delegația ungară, care s-a bucurat în primul rând de sprijinul delegației țării gazdă. În final, la nivel înalt, s-a apelat la formularea din textul de la Budapesta, completată cu o referire la principiile și scopurile Cartei ONU și la principiile Actului final de la Helsinki.

În legătură cu sublinierea pericolului revanșismului, revizionismului și naționalismului, delegația ungară a încercat să modifice formulările convenite în documentele anterioare, prezentând propuneri de texte prin care se urmărea sublinierea faptului că asemenea concepte promovează numai cercurile imperialiste. În această problemă delegația ungară nu s-a bucurat de sprijin din partea nici unei delegații, în text înscriindu-se pozițiile promovate de țara noastră.

2. În cadrul ședinței s-a realizat înțelegerea ca grupurile de la București privind cheltuielile militare și lichidarea subdezvoltării – create la inițiativa țării noastre – să-și continue activitatea. Au fost, de asemenea, măsuri pentru continuarea activității grupurilor de lucru pe teme Apelului-Progam din iunie 1986, terorismului internațional, sistemul cuprinzător de securitate internațională și drepturile omului.

S-a realizat înțelegerea privind organizarea de întâlniri de lucru în problemele: Reuniunii de la Viena (Varșovia); reducerea forțelor armate convenționale în Europa (Budapesta); sistemul global de securitate internațională (Moscova); activitățile privitoare la nordul Europei (Moscova); negocierile de la Viena privind reducerea forțelor armate și armamentelor în Europa Centrală (Varșovia).

S-a convenit crearea unui grup de lucru pentru examinarea problemelor dezarmării nucleare, inclusiv cele privind crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni din Europa.

S-a luat notă de intențiile de organizare, de către unele Ministere de Externe din țările participante, a unor întâlniri în legătură cu: rolul RFG în raportul de forțe (MAE al RPP); relațiile cu țările arabe (MAE al RSCS); raporturile cu statele Americii Latine (MAE al URSS).

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987. Probleme organizatorice, vol. I, f. 48-49.

15. 16 aprilie 1984, Moscova. Telegramă circulară a ambasadorului Ion M. Nicolae adresată secretarului CC al PCR, Ion Stoian, ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la informarea adjunctului ministrului de Externe al URSS, A.A. Bessmertnîh, privind rezultatul convorbirilor sovieto-americeane la nivel înalt în problema armamentelor nucleare și cosmice.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară Moscova, nr. 050764

Secret
16. 04.1987, 11.30

Tovarășului Ioan Stoian, membru supleant al CPEX, secretar al CC al PCR,
Tovarășului ministru Ioan Totu, membru supleant al CPEX, ministrul
Afacerilor Externe,
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,
D[irecția] I [Relații]

În seara zilei de 15 aprilie a.c., în cadrul unei întâlniri cu șefii misiunilor diplomatice ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, A.A. Bessmertnîh, adjunct al ministrului de Externe ale URSS, a prezentat o informare despre rezultatele convorbirilor cu G. Shultz, secretarul de Stat al SUA. A fost prezent, de asemenea, V. P. Loghinov, adjunct al ministrului de Externe sovietic. În expunerea sa A.A. Bessmertnîh a arătat:

1. Propunerile URSS din 28 februarie a.c. privind rachetele cu rază medie de acțiune au dus la activizarea negocierilor sovieto-americeane, la creșterea interesului SUA pentru negocieri serioase, de conținut, privind această problemă. Partea sovietică dorește să folosească acest moment pentru a „influența în măsură maximă” administrația americană și a o determina la accelerarea negocierilor în vederea realizării unui acord în problema rachetelor cu rază medie de acțiune. Se are în vedere și faptul că administrația Reagan se află la sfârșitul mandatului său și că este necesar să i se acorde o șansă pentru ducerea de negocieri serioase, de conținut.

În acest condiții, vizita lui G. Shultz la Moscova a fost convenită operativ, cu ușurință.

2. În cadrul negocierilor, inclusiv cu prilejul primirii lui G. Shultz de către M.S. Gorbaciov, a fost abordat un cer larg de probleme. În proporție de cca. 90%, însă, negocierile s-au referit la problemele armamentelor nucleare și cosmice. Atenția a fost concentrată asupra rachetelor cu rază medie de acțiune.

a. Partea sovietică a reafirmat ideea rezolvării problemei rachetelor cu rază medie de acțiune pe baza înțelegerilor de la Reykjavik; varianta „0” în Europa și reducerea până la 100 de focoase a rachetelor sovietice în partea asiatică a teritoriului URSS și respectiv pe teritoriul național al SUA.

Partea americană nu a formulat obiecții în ce privește aplicarea variantei „0” în Europa, dar a avut rezerve în ce privește formularea reducerii reciproce până la

100 de unități a focoaselor rachetelor cu rază medie de acțiune în partea asiatică a URSS și respectiv pe teritoriul SUA. În acest sens, G. Shultz a arătat că SUA ar prefera să se aplice și în aceste zone varianta „0”, ca și în Europa. El a argumentat această poziție arătând că: lichidarea tuturor rachetelor cu rază medie ar fi mai ușor de controlat. Păstrarea unui număr de rachete de acest gen ar crea dificultăți în ce privește controlul, care în plus ar presupune cheltuieli prea mari. Unele state din Asia (Japonia, Coreea de Sud și China) ar manifesta îngrijorare în legătură cu prezența în Asia a rachetelor sovietice cu rază medie de acțiune.

În cadrul convorbirilor însă, G. Shultz nu a insistat asupra acestei probleme. Cele două părți convenind, în principiu, ca problema rachetelor cu rază medie de acțiune să fie rezolvată pe baza înțelegerilor de la Reykjavik.

b) Una din problemele dificile asupra căreia s-au purtat discuții intense a fost cea referitoare la rachetele tactico-operative, cu luarea în considerare a poziției statelor NATO și dorind să faciliteze realizarea acordului privind rachetele cu rază medie de acțiune, partea sovietică a venit cu o nouă inițiativă. M.S. Gorbaciov a declarat că URSS este gata să-și lichideze în mod unilateral rachetele sale tactico-operative, în decurs de cca. un an și să includă această obligație în textul acordului asupra rachetelor cu rază medie de acțiune.

În ce privește rachetele tactico-operative cu rază sporită de acțiune ale URSS aflate în RS Cehoslovacă și în RDG. În scopul anihilării propagandei occidentale, în sensul că URSS ar intenționa să transfere aceste rachete în alte zone, partea sovietică a declarat că ele vor fi distruse și nu amplasate în altă parte.

În problema rachetelor tactico-operative, în ciuda ofertei de a-și lichida rachetele sale, G. Shultz a insistat „să se recunoască măcar dreptul” SUA să aibă în Europa un număr egal de astfel de rachete, cu nivelul de care va dispune URSS după lichidarea rachetelor sale aflate în Cehoslovacia și RDG. G. Shultz a argumentat poziția sa arătând că nu toți aliații SUA din NATO sunt de acord cu aplicarea variantei „0” în ce privește rachetele tactico-operative.

În această problemă partea sovietică a declarat ferm că nu va putea fi de acord să-și lichideze unilateral rachetele sale din Europa și să admită că SUA să amplaseze astfel de rachete pe continent, cu atât mai mult cu cât, din discuții, a rezultat că SUA au în vedere un plafon foarte ridicat al rachetelor sale de acest tip. Totodată, URSS a insistat asupra faptului că nu poate accepta ideea transformării rachetelor americane cu rază medie în rachete cu rază scurtă de acțiune, sau să fie transferate de la bazele terestre pe nave, ele continuând deci să existe dar sub altă formă.

În ce privește rachetele tactico-operative în Asia și respectiv pe teritoriul SUA, în cadrul convorbirilor nu s-a discutat despre rezolvarea acestei probleme după principiul variantei „0”, ca în Europa. În acest sens, partea sovietică a sugerat să se meargă pe aceeași soluție, ca și în cazul rachetelor cu rază medie de acțiune, adică fiecare parte să dispună de un număr egal de rachete tactico-operative pe teritoriile lor naționale.

În ultima zi a convorbirilor, G. Shultz a declarat că el nu exclude nici varianta „0” în Europa, în ce privește rachetele tactico-operative, dar că nu se poate pronunța ferm în această problemă înainte ca SUA să se consulte cu aliații lor din NATO.

În textul acordului privind rachetele cu rază medie de acțiune va fi inclusă o prevedere, conținând o declarație de intenții, în sensul că cele două părți vor tinde spre rezolvarea problemei rachetelor cu rază medie de acțiune, până la lichidare deplină a acestora.

3. S-a convenit ca convorbirile asupra rachetelor cu rază medie de acțiune și rachetele tactico-operative să fie continuate la următoarea rundă de negocieri sovieto-americane de la Geneva (mai a.c.). În cadrul acestei runde partea sovietică va prezenta un „contraproiect de compromis”, discuțiile pentru elaborarea unui acord asupra rachetelor cu rază medie urmând să se desfășoare pe baza a două proiecte de document: cel american, prezentat anterior, și „contraproiectul de compromis” sovietic.

Părțile au convenit că este necesar să fie intensificate negocierile. Nu este exclusă realizarea unei noi întâlniri a miniștrilor de Externe din cele două țări. Nu s-a stabilit însă când și unde va avea loc o astfel de întâlnire.

Dacă în problema rachetelor cu rază medie există o apropiere mai mare a pozițiilor, nu același lucru se poate spune despre rachetele tactico-operative unde SUA și aliații lor invocă „principiul egalității”.

Rezolvarea acestei probleme apare dificilă, dar partea sovietică va continua eforturile în vederea găsirii de soluții care să facă posibilă încheierea acordului privind rachetele cu rază medie de acțiune și, totodată, să țină seama de interesele de securitate ale URSS și aliaților săi.

4. Partea sovietică apreciază că convorbirile cu G. Shultz au fost utile, consistente și necesare. Ele au ajutat la o înțelegere mai bună a pozițiilor la apropierea acestora în viitor. Totodată, convorbirile de la Moscova au creat premise necesare pentru activizarea în mai mare măsură a negocierilor de la Geneva.

5. Despre alte probleme care au făcut obiectul convorbirilor cu G. Shultz vom informa separat.

Ion M. Nicolae

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova, 24-25 martie 1987. Probleme organizatorice, vol. I, f. 66-69.

16. [...] aprilie 1987, București. Raport al adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către secretarul CC al PCR, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, Ioan Stoian, privind activitatea delegației române la ședința CMAE de la Moscova, din 24-25 martie; negocierile româno-sovietice pentru includerea amendamentelor românești în documentele oficiale ale reuniunii; pozițiile celorlalte delegații.

Ministerul Afacerilor Externe

Tovarășului Ion Stoian,
membru supleant al Comitetului Politic Executiv
secretar al CC al PCR

Raport privind activitatea delegației române la ședința Comitetului Miniștrilor
Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 24-25 martie 1987 s-a desfășurat, la Moscova, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (CMAE), cu următoarea ordine de zi:

- a) Schimb de păreri și informații în legătură cu situația politică din Europa și din lume, acordându-se atenția principală problemelor dezarmării;
- b) Cu privire la realizarea înțelegerilor convenite la ședința CMAE de la București din 14-15 octombrie 1986.

Au fost adoptate un comunicat, declarația „Pentru dezvoltarea procesului general-european și încheierea cu succes a Reuniunii de la Viena”, „Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind problema interzicerii armei chimice”, precum și un protocol cu caracter intern referitor la activitatea pe linia CMAE.

Delegația română a acționat potrivit indicațiilor primite din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, realizând mandatul încredințat.

1. În cadrul ședinței au fost prezentate considerentele secretarului general al Partidului Comunist Român și poziția țării noastre în problemele opririi cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară, înfăptuirii programului de dezarmare convențională, ca parte integrantă a dezarmării generale, asigurării păcii și securității pe continentul european și în lume, desfășurării cu rezultate concrete a Reuniunii general-europene de la Viena.

A fost subliniată necesitatea realizării unui acord între URSS și SUA cu privire la încetarea experiențelor nucleare, la retragerea, încă în acest an, a rachetelor nucleare cu rază medie de acțiune de pe continentul european și importanța pe care ar avea-o constituirea unui comitet al țărilor europene care să conlucreze cu țările posesoare de arme nucleare, în special cu SUA și URSS, pentru a se ajunge la un acord privind retragerea rachetelor cu rază medie, eliminarea tuturor armelor și bazelor nucleare de pe continent. Relevându-se cerința abordării complexe a problemelor dezarmării, în cadrul unui program cuprinzător care, odată cu măsurile de dezarmare nucleară să vizeze și reduceri substanțiale ale armamentelor convenționale, a fost reiterată poziția țării noastre cu privire la organizarea unei Conferințe de dezarmare convențională în Europa, ale cărei lucrări să se desfășoare pe baza propunerilor cuprinse în Apelul-program al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, precum și a propunerilor țărilor membre ale NATO și la care să ia parte toate statele participante la CSCE; s-a

arătat că România este prima țară din cele două alianțe militare care a procedat la reducerea cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor sale militare și a propus ca fiecare țară europeană să treacă la asemenea reduceri unilaterale.

Delegația română a reafirmat pozițiile țării noastre privind reducerea armamentelor nucleare strategice, interzicerea militarizării spațiului cosmic, realizarea de zone fără arme nucleare și chimice, dezvoltarea colaborării economice și tehnico-științifice pe plan european și în lume, soluționarea globală a problemei datoriei externe și instaurarea noii ordini economice internaționale, încetarea conflictelor militare și reglementarea problemelor litigioase dintre state pe cale pașnică, prin tratative.

Aceste poziții au fost prezentate, pe larg și în mod argumentat, în cadrul intervenției ministrului român al Afacerilor Externe, precum și în contactele cu miniștrii Afacerilor Externe ai celorlalte țări participante la ședință. Delegația română a acționat pentru o reflectare corespunzătoare a lor în documentele adoptate.

2. Problema includerii în comunicat a principiilor relațiilor interstatale a generat discuții îndelungate.

Delegația ungară, sprijinită de celelalte delegații, a căutat să justifice că nu mai este necesară prezentarea principiilor în formulările cuprinse în ultimele documente adoptate la nivel înalt pe linia Tratatului de la Varșovia: independența și suveranitatea națională, nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, inviolabilitatea frontierelor și integritatea teritorială, soluționarea pe cale pașnică a conflictelor, neamestecul în treburile interne, egalitatea în drepturi. Aceste delegații au insistat să se renunțe la includerea principiilor, sub pretextul că ele se repetă la fiecare reuniune, că înscrierea lor ar lungi documentul etc. În același timp, delegația ungară a adus pe prim plan principiile din Actul final de la Helsinki: egalitatea suverană și respectarea drepturilor inerente suveranității, nerecurgerea la forță sau la amenințarea cu forța, inviolabilitatea frontierelor, integritatea teritorială a statelor, reglementarea pașnică a diferendelor, neamestecul în treburile interne, respectarea drepturilor omului și libertății fundamentale, inclusiv a libertății de gândire, conștiință, religie sau de convingere, egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a dispune de ele însele, cooperarea între state, îndeplinirea cu bună credință a obligațiilor asumate, conform dreptului internațional.

Delegația română a acționat în legătură cu aceste probleme în conformitate cu indicațiile conducerii de partid și de stat. În comunicatul ședinței au fost înscrise principiile unanim recunoscute pe plan internațional și cuprinse în ultimele documente convenite la nivel înalt în cadrul Tratatului de la Varșovia.

3. Documentele adoptate au un caracter echilibrat și cuprind formulări corespunzătoare aprecierilor și poziției țării noastre în principalele probleme ale vieții internaționale:

- a) Astfel, comunicatul ședinței consemnează:
  - aprecierea situației din Europa și din lume, subliniind, ca probleme fundamentale ale contemporaneității, eliminarea pericolului nuclear, eliberarea omenirii de povara armelor nucleare și a celorlalte arme,

întărirea securității europene și mondiale, dezvoltarea colaborării internaționale;

- necesitatea semnării neîntârziată a unui acord separat între URSS și SUA, conform cărui rachetele americane și sovietice cu rază medie de acțiune din Europa să fie complet lichidate;
- hotărârea statelor participante la Tratatul de la Varșovia de a acționa pentru interzicerea generală și completă a experiențelor nucleare și începerea de negocieri pentru încheierea cât mai curând a unui acord în această problemă;
- exprimarea hotărârii de a se acționa pentru reducerea radicală a forțelor armate și armamentelor convenționale pe continentul european, astfel încât pentru cele două alianțe politico-militare aceste reduceri, însoțite de micșorarea proporțională a cheltuielilor militare, să reprezinte, la începutul anilor '90, față de nivelul actual, 25 la sută, iar procesul acestor reduceri să continue și în viitor;
- sublinierea faptului că inviolabilitatea frontierelor, respectarea realităților teritorial-politice actuale reprezintă o condiție a menținerii păcii în Europa și condamnarea activității de încurajare a revanșismului, oriunde s-ar manifesta;
- necesitatea respectării stricte de către toate statele a principiilor independenței și suveranității naționale, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale, soluționării pe cale pașnică a conflictelor, neamestecul în treburile interne, egalității în drepturi, și a celorlalte principii și scopuri prevăzute în Carta ONU și Actul final de la Helsinki și a normelor unanim recunoscute ale relațiilor internaționale.

b) În declarația privind dezvoltarea procesului general-european și încheierea cu succes a Reuniunii de la Viena au fost incluse propunerile și considerentele tovarășului Nicolae Ceaușescu, ale României prezentate la Viena.

În acest sens, documentul cuprinde formulări corespunzătoare privind: necesitatea ca reuniunea de la Viena să dezbată problemele reale care preocupă popoarele continentului – dezarmarea, asigurarea păcii și securității, întărirea încrederii și dezvoltarea colaborării; propunerea românească privind trecerea la negocieri de dezarmare convențională în Europa în cadrul unei conferințe; elaborarea de noi măsuri de încredere, inclusiv reducerea treptată a activității militare ale celor două alianțe; convocarea la București a conferinței privind colaborarea în domeniul tehnico-științific; celelalte propuneri privind lărgirea și îmbogățirea cu noi forme a colaborării economice și tehnico-științifice, a cooperării în producție și transferul de tehnologie, ca și cele privind eliminarea obstacolelor din calea schimburilor comerciale și economice dintre state; înfăptuirea drepturilor omului la viață, la muncă în condiții de pace și libertate, a drepturilor lui politice, civile, economice, sociale și culturale, în complexitatea și interdependența lor, cu respectarea suveranității statelor; necesitatea de a se pune capăt oricăror încercări

de promovare a unor teze naționaliste și șovine; propunerile avansate de România pentru convocarea unor conferințe privind educarea, pregătirea și formarea cadrelor, a unei conferințe asupra criminalității, alcoolismului și consumului de droguri; celelalte propuneri care se referă la rezolvarea unor probleme actuale cum sunt șomajul, analfabetismul, situația tineretului, egalitatea în drepturi a femeilor, colaborarea în domeniul mijloacelor de informare în masă.

c) Declarația în problema interzicerii armei chimice reafirmă sprijinul față de inițiativele RS România și RP Bulgaria, RD Germane și RS Cehoslovace privind crearea în Balcani și respectiv în centrul Europei a unor zone libere de arma chimică unde să fie interzisă dezvoltarea, experimentarea, producerea achiziționarea și stocarea unor asemenea arme.

4. Ședința CMAE a aprobat documentul conținând propunerea de instituire a unui moratoriu asupra cheltuielilor militare ale statelor celor două alianțe militare, elaborat la reuniunea de la București a grupului de lucru privind înghețarea și reducerea cheltuielilor militare. S-a convenit că acest document să fie transmis țărilor membre ale NATO, în mod oficial, de către țara noastră, la 9 aprilie 1987, ca document al statelor participante la Tratatul de la Varșovia și publicat în presa acestor state în ziua de 10 aprilie 1987.

A fost realizată înțelegerea ca acest grup și grupul de lucru pentru elaborarea proiectului unui document politic în problema lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale, creat tot la inițiativa României, să-și continue activitatea. Definitivarea documentului în problema lichidării subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale urmează să se facă în cadrul unei reuniuni a grupului de lucru, în luna aprilie a.c., la București.

Au fost rezolvate, în conformitate cu mandatul aprobat și cu indicațiile conducerii superioare, celelalte probleme privind protocolul ședinței CMAE.

5. În cadrul ședinței, care s-a desfășurat atât în plenară, cât și în cadrul unei întâlniri restrânse a miniștrilor, s-au desprins o serie de trăsături și orientări:

Delegația sovietică a pus accent pe necesitatea ca, în actualele condiții internaționale, să se adâncească „coordonarea politicii externe a statelor participante la Tratatul de la Varșovia și să se procedeze la o restructurare a mecanismului colaborării politice în cadrul Tratatului, inclusiv prin crearea unor organe și structuri permanente, deși acestea nu au fost definite. Asupra problemelor coordonării politicii externe, ale diviziunii muncii între statele participante și ale reorganizării și restructurării, s-a insistat mai ales la nivel de miniștri, în cadrul întâlnirii în cerc restrâns;

Încercările delegației ungare de a modifica aprecierile și formulările convenite în documente anterioare în problemele revanșismului, revizionismului, șovinismului și naționalismului au fost respinse de delegația română, susținută îndeosebi de delegațiile RP Polone și RD Germane.

Au fost avansate de o serie de idei și propuneri, printre care: trecerea la elaborarea în comun a elementelor pentru mandatul viitoarelor negocieri privind reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, precum și la

concretizarea propunerilor cuprinse în Apelul de la Budapesta (RDG, RPB, RPU); încheierea într-un timp cât mai scurt a negocierilor de la Viena privind reducerea forțelor armate și a armamentelor în Europa Centrală, chiar cu rezultate modeste, simbolice (RPP); punerea de acord a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în ceea ce privește exportul de substanțe chimice (RDG); creșterea gradului de coordonare a acțiunilor statelor participante la Tratat în relațiile cu RFG și Berlinul Occidental (RPP); discutarea și convenirea unor probleme practice în legătură cu grupa multilaterală de informare reciprocă curentă, cum sunt nivelul de reprezentare în grupă, planificarea activității acestuia, definirea locului ei în structura Tratatului de la Varșovia și în cadrul schimbului de informații și păreri care se realizează la diferite niveluri (RSCS, URSS).

Din partea celorlalte delegații atât în cadrul ședinței, cât și al negocierilor, s-a vădit o atitudine de evidențiere și de aprobare a schimbărilor care au loc în URSS, a acțiunilor de politică externă ale conducerii sovietice. A rezultat, totuși, că fiecare țară are preocupări și probleme specifice: RDG în relațiile cu RFG; RP Polonă în problema granițelor și a realităților teritorial-politice actuale; RP Ungară în legătură cu greutățile sale economice și cu dorința de a menaja relațiile cu SUA și alte țări occidentale, în scopul obținerii de credite.

În conformitate cu principiul rotației, s-a convenit ca următoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să aibă loc la Praga, în toamna acestui an.

Miniștrii Afacerilor Externe au fost primiți de secretarul general al CC al PCUS, M. Gorbaciov. În legătură cu această primire s-a întocmit o informare separată⁸.

[Constantin Oancea]
Aprilie 1987

AMAE, Problema 241. 1987. Ședința CMAE ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Moscova 24-25 martie 1987, vol I, Probleme organizatorice, f. 99-104.

---

⁸ Documentul nu a fost identificat în arhivă.

**XXXV. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR
AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA
TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 28-29 OCTOMBRIE 1987, PRAGA**

1. 22 iunie 1987, București. Notă a secretarului CC al PCR, Ion Stoian, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la informarea ambasadorului sovietic, E.M. Tiajelnikov, privind decizia de înființare a unei comisii speciale a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele dezarmării din care să facă parte reprezentanți ai Ministerelor Afacerilor Externe și ai Apărării Naționale.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Pentru tovarășul Ioan Totu
Ministrul Afacerilor Externe

Nota

La 6 iunie a.c., ambasadorul sovietic, într-o audiență la CC al PCR a transmis pentru conducerea Partidului Comunist Român, următoarea comunicare:

„La Consfătuirea de la Berlin a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia s-a hotărât crearea unei comisii speciale a statelor participante în problemele dezarmării, din care să facă parte reprezentanții Ministerelor Afacerilor Externe și ai Ministerelor Apărării Naționale, pentru schimb de păreri și informații în problemele limitării înarmărilor și dezarmării, în primul rând nucleare, inclusiv pentru examinarea inițiativelor statelor aliate și elaborarea de propuneri comune în acest domeniu.

Crearea comisiei este menită să determine o implicare și mai activă a tuturor statelor participante la Tratatul de la Varșovia la eforturile comune în domeniul limitării înarmărilor și dezarmării.

După cum se cunoaște, s-a stabilit ca problemele concrete legate de funcționarea acestei comisii să fie convenite ulterior.

În prezent se discută posibilitatea organizării în acest scop a unei întâlniri a adjunților miniștrilor Afacerilor Externe și ai Apărării.

La Moscova se interesează de părerea tovarășilor români în legătură cu următoarele aspecte: nivelul de reprezentare în această comisie, ordinea și locul desfășurării activității acesteia, raporturile cu grupările de experți create în diferite domenii ale dezarmării”.

În legătură cu cele de mai sus, în ziua de 22 iunie a.c., în baza aprobării (H. nr. 1863) s-a transmis ambasadorului sovietic următorul răspuns.

1. Nivelul de reprezentare a statelor în comisie să fie de cel de adjunct de ministru de la Ministerul Afacerilor Externe și Ministerul Apărării Naționale. În comisie, fiecare țară să desemneze directori și experți din cele două ministere.

2. Lucrările comisiei să se desfășoare prin rotație în capitalele țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, întrunirile comisiei urmând să aibă loc în capitala țării în care se ține ședința Comitetului Politic Consultativ.

3. Grupele de experți create în diferite domenii ale dezarmării să-și continue activitatea conlucrând însă cu comisia specială. De comun acord, statele participante pot hotărî, în funcție de problema în discuție, participarea grupelor de experți la întrunirile comisiei speciale în problemele dezarmării.

[Ion Stoian]

22 iunie 1987

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. I, f. 1.

2. [...] [...] 1987, București. Notă a MAE privind înființarea, din inițiativa României, a comisiei speciale în problemele dezarmării; consultări româno-sovietice pentru nivelul de reprezentare; organizarea primei sesiuni, la Praga, la nivelul Miniștrilor Afacerilor Externe.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Comisia specială a statelor participante
la Tratatul de la Varșovia în problemele dezarmării

1. La Consfătuirea de la Berlin (28-29 mai 1987) a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia s-a hotărât crearea comisiei. Inițiativa a aparținut României.

2. În zilele de 9 și 10 septembrie a.c., au avut loc consultări bilaterale, la Moscova, în legătură cu modul de funcționare a Comisiei.

Pozițiile României și ale URSS au coincis, cu excepția a două probleme: nivelul de reprezentare în comisie; modul de suportare a cheltuielilor.

3. În zilele de 18-19 septembrie a.c., a avut loc, la Sofia, o întâlnire la nivel de experți a tuturor țărilor participante la Tratat.

La această întâlnire s-au convenit toate aspectele legate de funcționarea comisiei, cu excepția problemei nivelului de reprezentare.

4. În urma unor noi consultări româno-sovietice – la București și la Moscova – s-a ajuns la o soluție și în problema nivelului de reprezentare, care a fost confirmată de partea română la MAE sovietic pe data de 12 octombrie a.c.

5. La 16 octombrie a.c., MAE bulgar a transmis celorlalte țări din Tratat soluția convenită de România și URSS în ce privește nivelul de reprezentare. Totodată, a propus ca **în zilele de 27-28 octombrie a.c.** să se țină la **Praga** sesiunea comisiei, **la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe.**

Partea bulgară așteaptă răspunsul nostru în legătură cu data și locul întrunirii comisiei.

Având în vedere că, potrivit modalităților convenite de funcționare a comisiei, ședințele acesteia ar urma să se țină în capitala țării care organizează viitoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ, respectiv la Varșovia, **propunem:**

- să se transmită părții bulgare acordul pentru întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe de la Praga, care va avea loc în perioada premergătoare ședinței Comitetului Miniștrilor;
- să se confirme de către toate statele participante la Tratat acordul cu modalitățile convenite de funcționare a comisiei;
- cu aceeași ocazie, să se stabilească data când ar urma să fie convocată prima ședință a comisiei, la Varșovia, de către partea poloneză, la nivel de adjunct de ministru, și, eventual, să se facă și un schimb de vederi asupra problemelor care ar urma să fie abordate la această ședință.

Discuțiile care vor avea loc la Praga, la nivelul adjuncților de miniștri, pe teme de mai sus să nu fie considerate ca reprezentând o ședință a comisiei de dezarmare.

Cele de mai sus să fie transmise și delegației noastre de la Praga.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. I, f. 146-148.

3. [...] [...] 1987, București. Notă a MAE referitoare la funcționarea comisiei speciale a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele dezarmării: nivelul de reprezentare, tematica reuniunilor, ritmul dezbaterilor; responsabilitățile statelor membre.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Cu privire la funcționarea comisiei speciale a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele dezarmării

1. În cadrul comisiei se va efectua schimb de păreri și informații în problemele limitării înarmărilor și dezarmării, în primul rând nucleare, inclusiv examinarea inițiativelor statelor aliate și elaborarea de propuneri comune în acest domeniu.

2. Ședințele comisiei speciale se vor organiza de 3-4 ori pe an. Pot fi organizate și ședințe suplimentare la propunerea oricărui stat participant la Tratatul de la Varșovia.

3. Ședințele comisiei vor avea loc potrivit principiul rotației, țara gazdă fiind cea care organizează următoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Ședințele vor fi prezidate de reprezentantul țării respective.

4. Nivelul de reprezentare a statelor în comisie va fi de adjunct al ministrului din Ministerul Afacerilor Externe și din Ministerul Apărării Naționale, comisia putând să dezbată problemele și la nivelul directorilor și experților din cele două ministere, desemnați de fiecare stat participant.

Reprezentanții la ședințe ai statelor aliate pot fi trimișii speciali ai Ministerelor Afacerilor Externe, iar atunci când este necesar adjunctii ai miniștrilor Afacerilor Externe al acestor state. Locuitorii ai lor vor fi reprezentanții Ministerelor Apărării (statelor majore) ai statelor aliate. La lucrările comisiei pot lua parte și alte persoane competente desemnate de fiecare dintre părți.

5. La ședințele comisiei va putea fi convenită tematica activității pentru următoarele 1-2 întâlniri.

Fiecare delegație are dreptul ca în cadrul ședințelor să supună spre examinare probleme din domeniul dezarmării, între care cele privind lichidarea armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă, reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa și în mod corespunzător reducerea cheltuielilor militare, activitatea forurilor bilaterale și multilaterale în problemele dezarmării.

6. Proiectele de documente supuse examinării comisiei vor fi distribuite din timp tuturor părților, de regulă cu cel puțin 15 zile înainte de începerea ședinței respective.

7. Comisia poate să însărcineze grupele de lucru existente, la nivel de experți, pe problemele dezarmării, să examineze problemele pe care ea le analizează, iar în cazul în care apare necesar să constituie, în acest scop, noi grupuri de experți, după principiul ad-hoc. Ea poate examina preliminar propunerile și proiectele de documente elaborate în cadrul unor asemenea grupe de lucru în vederea prezentării acestora conducerilor statelor participante. Comisia poate organiza ședințe comune cu grupele de lucru la nivel de experți.

8. Activitatea comisiei va avea la bază principiul consensului.

9. Condițiile organizatorice și tehnice pentru activitatea comisiei vor fi asigurate de partea al cărui reprezentat deține președinția ședințelor. Președintele poate să atragă în aceste scopuri personalul necesar dintre cetățenii altor state participante.

10. Cheltuielile de cazare, masă și transport intern pentru participanți vor fi suportate de țara gazdă.

11. Activitatea comisiei are caracter închis, știri de presă despre ea urmând a se publica numai cu acordul tuturor participanților.

12. Prezentele prevederi intră în vigoare în momentul aprobării lor de către toate statele participante.

Notă:

În componența comisiei vor intra cadre de conducere din Ministerele Afacerilor Externe și Ministerele Apărării Naționale ale statelor aliate. Ședințele comisiei vor avea loc la nivel de reprezentanți speciali ai Ministerelor Afacerilor Externe (iar în caz de acord general și, de regulă, de 1-2 ori de an), la nivel de adjuncți ai miniștrilor Afacerilor Externe. La lucrările comisiei pot lua parte și alte persoane competente desemnate de fiecare din părți.

AMAE, Problema 241/9V3. 1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. I, f. 151-153.

4. [21] [octombrie] 1987, București. Raport adresat ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitor la conținutul convorbirilor dintre adjunctul ministrului Afacerilor Externe al RS România, Constantin Oancea, și adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS, V.P. Loghinov, privind stadiul relațiilor româno-sovietice; îmbunătățirea colaborării economice; agenda ședinței CMAE de la Praga; Reuniunea CSCE de la Viena; convorbirile sovieto-americane; situația din Orientul Mijlociu.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

[21 octombrie 1987]

Tovarășului Ioan Totu
membru supleant al Comitetului
Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe

Raport

În zilele de 28 și 29 septembrie 1987, au avut loc la București consultări între Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS România și V.P. Loghinov, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS.

În cadrul consultărilor s-a procedat la un schimb de păreri cu privire la stadiul și perspectivele relațiilor româno-sovietice, precum și în legătură cu unele probleme internaționale actuale.

I. În legătură cu relațiile bilaterale, adjunctul ministrului Afacerilor Externe a prezentat importanța pe care conducerea de partid și de stat a țării noastre, personal

tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, o acordă colaborării multilaterale, relațiilor de prietenie și solidaritate dintre PCR și PCUS, dintre RS România și URSS, în spiritul stimei și încrederii reciproce, al principiilor care stau la baza raporturilor româno-sovietice.

A fost subliniat rolul determinant pe care îl au întâlnirile și convorbirile la nivel înalt, hotărârile și înțelegerile convenite cu aceste prilejuri în impulsivitatea și dezvoltarea colaborării dintre țările noastre.

Apreciindu-se perioada care s-a scurs de la întâlnirea la nivel înalt de la București, din mai 1987, cei doi adjuncți ai miniștrilor au reliefat cursul ascendent al relațiilor româno-sovietice, contactele și convorbirile pe linie de partid și de stat, precum și a organizațiilor de masă și obștești, care au contribuit la o mai bună cunoaștere a realizărilor și eforturilor depuse de oamenii muncii din cele două țări în îndeplinirea hotărârilor Congresului al XXVII-lea al PCUS. Au exprimat dorința de a se continua dialogul politic prin realizarea vizitelor pentru care există invitații reciproce.

În acest sens, partea română așteaptă cu interes vizitele în România ale președintelui Prezidiului Sovietului Suprem, președintele Consiliului de Miniștri al URSS, ale altor membri din conducerea de partid și de stat a Uniunii Sovietice. Se are, totodată, în vedere realizarea vizitei în URSS a ministrului Afacerilor Externe al RS România.

S-au făcut aprecieri pozitive cu privire la colaborarea, contactele și schimbul util de păreri existente pe linia Ministerelor de Externe ale celor două țări. S-a subliniat contribuția sporită pe care trebuie să o aducă Ministerelor de Externe, misiunile diplomatice ale celor două țări la realizarea sarcinilor decurgând din înțelegerile la nivel înalt, cu precădere în dezvoltarea **relațiilor economice bilaterale**.

În acest context, adjunctul ministrului Afacerilor Externe român a apreciat că, deși relațiile economice bilaterale în primii doi ani ai cincinalului în curs au marcat o creștere a volumului schimburilor de mărfuri, o lărgire a cadrului juridic, nivelul schimburilor este încă departe de a reflecta potențialul economic în continuă dezvoltare al celor două țări și de a atinge volumul de 37-38 miliarde ruble, convenit la nivel înalt. S-a arătat că se impun eforturi susținute pentru a se realiza corelarea corespunzătoare între ponderea URSS în comerțul exterior românesc și respectiv ponderea României în comerțul exterior sovietic, comparativ și cu cea deținută de alte țări socialiste în comerțul URSS. Rămâne, de asemenea, ca o problemă importantă, inclusiv din punct de vedere politic, asigurarea unui tratament egal în ceea ce privește contingentele de materii prime și prețurile practicate de Uniunea Sovietică în schimburile comerciale cu România, comparativ cu alte țări membre ale CAER.

Totodată, s-a subliniat necesitatea de a se depune eforturi pentru contractarea integrală a protocolului comercial pe anul în curs și urgentarea convenirii protocolului pentru anul 1988, precum și a concretizării unor propuneri de lărgire a cooperării economice în domenii de interes reciproc.

S-a arătat că în ansamblul relațiilor bilaterale există un cadru juridic corespunzător. În vederea perfecționării acestuia, au fost reafirmate propunerile părții române privind reînnoirea Tratatului de comerț și navigație (încheiat în 1947), modificarea articolului 20 din Convenția Dunării (privind administrația fluvială pentru Dunărea de Jos) și delimitarea platoului continental în Marea Neagră.

În domeniul **relațiilor consulare** s-au reafirmat propunerile anterioare ale părții române privind deschiderea unor noi puncte de frontieră, organizarea micului trafic de frontieră, desființarea vizelor pentru toate categoriile de pașapoarte, asigurarea reciprocității în legătură cu circulația de persoane și a autovehiculelor pe teritoriul celor două state, subliniindu-se că soluționarea acestor aspecte prin încheierea de înțelegeri corespunzătoare ar fi de natură să contribuie la extinderea colaborării reciproce.

Adjunctul ministrului sovietic a exprimat dorința de a se găsi în comun soluții pentru rezolvarea unor probleme existente pe agenda relațiilor bilaterale, cum sunt: precizarea limitelor zonelor de informare aeronautică în Marea Neagră, elaborarea unei convenții pentru combaterea poluării în Marea Neagră, redemarcarea unor sectoare ale frontierei terestre româno-sovietice, convenirea unor măsuri de colaborare pe linia Ministerelor Sănătății în scopul combaterii SIDA, precum și deschiderea la Iași a unui consulat sovietic. S-a adresat, totodată, rugămintea de a se urgenta efectuarea de reparații la clădirea aferentă școlii de pe lângă ambasada URSS la București.

Față de cele de mai sus, s-a arătat că propunerile sovietice se află în atenția organelor române competente.

În ce privește deschiderea de noi consultate, partea română este de părere că, în condițiile actuale, rezolvarea problemelor consulare bilaterale este asigurată în mod corespunzător de secțiile consulare ale ambasadelor română și sovietică, precum și de cele două consulat generale din Kiev și Constanța. Ca urmare, partea română nu consideră oportună deschiderea unor noi oficii consulare, măsură ce nu poate fi realizată decât pe bază de reciprocitate.

II. În cadrul schimbului de păreri cu privire la **situația internațională** s-au abordat aspecte referitoare la viitoarea ședință de la Praga a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (CMAE), Reuniunea de la Viena a CSCE, convorbirile sovieto-americane, zonele conflictuale și altele.

Adjunctul ministrului Afacerilor Externe sovietic a apreciat că, după întâlnirea la nivel înalt de la Berlin a Comitetului Politic Consultativ au avut loc numeroase întâlniri bi și multilaterale, care au contribuit la promovarea activă pe plan internațional a pozițiilor țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia. În prezent este necesar să se acționeze pentru buna pregătire a ședinței CMAE. Din consultările avute cu partea cehoslovacă a rezultat că schimbul de păreri se va concentra asupra problematicei nucleare, asigurării securității în Europa și în lume, promovării în continuare a inițiativelor țărilor socialiste. Partea sovietică, în principiu, a exprimat acordul cu tematica și conținutul politic al ședinței CMAE. Se are în vedere ca ministrul sovietic de Externe să facă o

informare despre rezultatele vizitei la Moscova a șefului Departamentului de Stat al SUA (22-23 octombrie a.c.). Desigur, în cadrul ședinței, se va acorda atenție și modului în care s-ar putea încheia Reuniunea de la Viena, urmărind ca, în cadrul acesteia, să fie promovate inițiativele și pozițiile țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia. Ar prezenta utilitate efectuarea unui schimb de păreri în legătură cu mandatul viitoarelor negocieri privind reducerea armamentelor convenționale în Europa, cu consultările în cadrul „grupului celor 23” de la Viena. În privința ordinii de zi, aceasta este cea devenită tradițională, urmând ca în încheierea ședinței CMAE să se adopte un comunicat. Există și ideea convenirii unui al doilea document – eventual sub formă de apel – în dorința de a se face mai eficientă activitatea Comitetului de dezarmare de la Geneva, care s-ar concentra asupra problemelor interzicerii armei chimice, experiențelor nucleare și ale perfecționării mecanismului de funcționare a Comisiei de dezarmare. La ședință ar urma să fie adoptat protocolul acesteia, cu caracter intern.

În procesul pregătirii ședinței CMAE, potrivit practicii, după primirea proiectelor de documente din partea gazdelor, se pot avea în vedere consultări româno-sovietice, ceea ce ar ușura activitatea de convenire și redactare a documentului ședinței.

Adjunctul de ministru sovietic a apreciat pozitiv activitatea grupei multilaterale de informare reciprocă curentă. A precizat că partea sovietică și-a desemnat, la nivel de director în MAE, reprezentantul său în grupă.

În ceea ce privește **comisia specială** a statelor participante la Tratatul de la Varșovia **în problemele dezarmării**, adjunctul sovietic a arătat că, în urma reuniunii de la Sofia (18-19 septembrie a.c.), s-a reușit elaborarea unui proiect bun de propuneri privind modul de funcționare a acesteia, rămânând să mai fie soluționat aspectul legat de nivelul de reprezentare (punctul 4). A precizat că partea sovietică poate accepta 1-2 reuniuni anuale ale comisiei, la nivel de adjuncți ai miniștrilor de Externe, celelalte urmând a se desfășura la alt nivel. A propus ca începerea activității comisiei să se facă la nivel de adjuncți ai miniștrilor de Externe, înaintea ședinței CMAE de la Praga. S-ar mai putea examina și ideea organizării reuniunilor comisiei la nivel de adjuncți de miniștri, imediat înaintea consfătuirilor Comitetului Politic Consultativ, când adjuncții se întâlnesc oricum pentru pregătirea consfătuirii. Pentru depășirea problemelor privind nivelul de reprezentare, partea sovietică a rugat ca partea română să propună o formulă de compromis, care să țină seama și de considerentele celorlalte țări socialiste.

În continuare adjunctul ministrului sovietic a prezentat unele aspecte ale convorbirilor sovieto-americane de la Washington dintre E. Șevardnadze și G. Shultz (informare separată).

De asemenea, a făcut unele aprecieri privind convorbirile ministrului de Externe al URSS cu ministrul de Externe al Israelului, Peres, referitoare la situația din Orientul Mijlociu și la raporturile sovieto-israeliene. După părerea lui Peres, nu există alternativă la Conferința internațională privind Orientul Mijlociu. Conferința internațională este însă concepută de Peres ca „o umbrelă”, la adăpostul căreia să se

desfășoare contactele și negocierile bilaterale între părțile interesate. Ideea conferinței internaționale nu este însă împărtășită de primul ministru al Israelului, Shamir, și de partidul Likud. În ce privește scopul final, Shamir se pronunță pentru „un Israel mare”, care să înglobeze atât populația arabă, cât și evreiască, în timp ce Peres este în favoarea unui stat israelian mai restrâns, cu frontiere sigure. Potrivit consilierului lui Peres, acesta se teme că într-un „Israel mare” ar avea loc „o arabizare” care ar duce la estomparea elementului etnic evreu. Guvernul israelian continuă să manifeste interes față de normalizarea relațiilor diplomatice cu URSS. În prezent însă, Uniunea Sovietică se limitează la contacte pe linie consulară și a unor organizații obștești. Normalizarea relațiilor diplomatice poate fi avută în vedere doar în măsura lichidării consecințelor care au determinat ruperea acestora, în primul rând eliberarea teritoriilor ocupate de Israel în războiul din 1967. În ceea ce privește situația din Iran, partea sovietică apreciază că în prezent se confruntă două orientări: una promovată de grupul extremist al fundamentalistilor, în frunte cu Komeiney, iar a doua – de grupul „pragmaticilor”, insuficient de puternic pentru a determina o schimbare a poziției în problema conflictului irano-irakian.

Adjunctul român al ministrului Afacerilor Externe a prezentat pe larg poziția și considerentele României, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu privind situația mondială actuală, realizarea dezarmării, în primul rând a celei nucleare, a întăririi păcii și securității în lume. A reafirmat sprijinul pe care România îl acordă propunerilor și inițiativelor URSS pe linia înfăptuirii dezarmării nucleare. În acest context, a subliniat însemnătatea pe care ar avea-o realizarea încă în acest an a acordului privind eliminarea din Europa și întreaga lume a rachetelor cu rază medie de acțiune și operativ tactice, precum și de interzicere a armelor chimice, de încetare a experiențelor nucleare, de trecere la dezarmarea generală. S-a insistat asupra necesității de a se face totul pentru încheierea în acest an a acordului sovieto-american privind eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune și a celor operativ-tactice din Europa și din Asia, pentru ca aceasta să fie urmată de noi pași pe calea dezarmării, în primul rând a celei nucleare. Statele participante la Tratatul de la Varșovia trebuie să folosească ședința CMAE pentru a afirma cu claritate această poziție. Forma concretă de exprimare urmează să fie convenită în cursul pregătirii documentelor ședinței.

Ședința Comitetului Miniștrilor trebuie să constituie, de asemenea, un prilej pentru a promova în continuare inițiativele statelor participante la Tratat privitoare la reducerea armamentelor convenționale, efectivelor și cheltuielilor militare. În acest fel, s-ar păstra și echilibrul necesar cu inițiativele țărilor noastre privind dezarmarea în domeniul nuclear, ar fi de natură să contracareze argumentele occidentalilor cu privire la superioritatea URSS, a statelor din Tratat în domeniul armamentelor convenționale.

Au fost prezentate eforturile țării noastre de soluționare pe calea tratatelor a stărilor conflictuale din diferite zone ale globului, propunerile privind lichidarea subdezvoltării și în acest cadru a datoriei externe a țărilor în curs de dezvoltare; contribuția României la întărirea păcii și securității în Europa, la promovarea unor relații de bună vecinătate în Balcani.

S-a subliniat că documentul sau documentele ce se vor adopta la ședința CMAE vor trebui să includă și pozițiile exprimate în considerentele și propunerile României, ale președintelui Nicolae Ceaușescu, privind principalele probleme ale vieții internaționale, precum și pe cele ale soluționării globale a problemelor datoriilor externe și dobânzilor excesive, adoptate de Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, în septembrie 1987. În acest context, s-a arătat că partea română este disponibilă să continue dialogul cu partea sovietică în legătură cu pregătirea viitoarei ședințe a Comitetului Miniștrilor.

În legătură cu grupa multilaterală de informare reciprocă curentă și cu comisia specială pentru problemele dezarmării, au fost prezentate pozițiile țării noastre, potrivit mandatelor aprobate de conducerea superioară. S-a insistat asupra faptului că grupa oferă cadrul unei informări asupra evenimentelor actuale, curente, și ca atare ar fi nepotrivit să se adopte o ordine de zi pe perioade de câte șase luni. S-a subliniat că reuniunile grupei trebuie să aibă loc în modalitățile convenite, fără întocmirea și, cu atât mai mult, adoptarea vreunui protocol sau orice alt document (reprezentantul sovietic a împărtășit acest poziții).

În ceea ce privește comisia, s-a remarcat că, dat fiind nivelul la care s-a decis crearea acesteia și importanța cu totul deosebită a problematicii care va fi discutată, este normal să se asigure un nivel de reprezentare corespunzător, de adjuncți de miniștri. Hotărârea, în ceea ce privește punctul de vedere al părții române, a fost luată de Comitetului Politic Executiv al CC al PCR și nu va fi modificată. S-a exprimat încrederea că se va ajunge la o soluție acceptabilă tuturor țărilor și s-a solicitat ca partea sovietică să conlucreze activ, într-un spirit constructiv, în această direcție.

Partea sovietică a exprimat o vie recunoștință conducerii României, personal tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al PCR, președintele RS România pentru sprijinul exprimat față de propunerile sovietice în domeniul dezarmării, pentru susținerea încheierii cât mai curând a acordului sovieto-american cu privire la rachetele cu rază medie de acțiune și operativ-tactice din Europa și Asia. Reprezentantul sovietic a reținut cu interes ideea ca la următoarea ședință CMAE, statele participante la Tratat să-și exprime poziția în această problemă. Va informa despre aceasta pe ministrul E. Șevardnadze. Concretizarea ideii va depinde în mare măsură de rezultatele convorbirilor care vor avea loc la Moscova cu G. Shultz.

Consultările româno-sovietice au fost apreciate de ambele părți ca utile, prilejuind o mai bună cunoaștere a stadiului actual al relațiilor bilaterale, a pozițiilor celor două țări pe plan internațional.

V.P. Loghinov a exprimat mulțumiri pentru modul și atmosfera prietenească de desfășurare a consultărilor, pentru atenția acordată, propunând ca o nouă rundă de consultări să aibă loc la Moscova la o dată asupra căreia se va conveni.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. I, f. 33-40.

5. 12 octombrie 1987, București. Notă de audiență a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, trimisă ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la conținutul informării prezentate de consilierul ambasadei RS Cehoslovace, V. Vaclavik, privind organizarea la Praga a ședinței CMAE; predarea proiectelor documentelor reuniunii; modificarea comunicatului în funcție de rezultatul negocierilor sovieto-americane de la Moscova; probleme organizatorice.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

Tovarășului Ioan Totu
membru supleant al Comitetului
Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe

Nota de audiență

La 10 octombrie a.c., la orele 19.30, **Lucian Petrescu**, directorul Direcției I Relații, l-a primit, la cerere, pe **V. Vaclavik**, consilier la ambasada RS Cehoslovacă.

A participat **M. Dinu**, secretar III.

V. Vaclavik a predat proiectele documentelor propuse de partea cehoslovacă pentru adoptarea în cadrul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, respectiv comunicatul și documentul cu privire la sporirea eficienței activității comisiei de dezarmare de la Geneva.

În ceea ce privește comunicatul, partea cehoslovacă a inclus o apreciere a situației internaționale, în lumina evoluției acesteia după ședința precedentă de la Moscova din martie a.c. În proiect se exprimă dorința încheierii cu succes a negocierilor sovieto-americane cu privire la semnarea acordului pentru lichidarea rachetelor cu rază medie de acțiune și operativ-tactice, ceea ce ar influența pozitiv situația internațională. O noutate a proiectului constă în reflectarea priorității acțiunilor îndreptate spre crearea sistemului cuprinzător de pace și securitate internațională. În același timp, ședința CMAE, prin documentele care vor fi adoptate, trebuie să constituie un impuls în activitatea care se desfășoară în cadrul actualei sesiuni a Adunării Generale a ONU. În comunicat se reflectă și propunerile recente ale secretarului general al CC al PCUS, M.S. Gorbaciov, cu privire la întărirea securității în nordul Europei și Arctica.

Partea cehoslovacă nu exclude modificări ale comunicatului, inclusiv în funcție de rezultatul negocierilor pe care le va purta secretarul de Stat al SUA, G. Shultz, la Moscova, la 22-23 octombrie.

În ceea ce privește documentul al doilea, destinat publicității, s-a avut în vedere importanța tot mai mare a acestui forum de negocieri, lucru valabil chiar dacă situația internațională va înregistra o evoluție pozitivă.

Partea cehoslovacă pregătește în prezent și proiectul protocolului ședinței CMAE, care va fi transmis grupului de experți din statele participante la tratat.

Se exprimă rugămintea ca partea română să transmită considerentele sale în legătură cu proiectele documentelor prezentate până la 14 octombrie a.c. Acestea pot fi transmise prin ambasada cehoslovacă la București. De asemenea, se solicită transmiterea eventualelor propuneri avute în vedere de partea română pentru includerea în protocolul ședinței, referitoare la acțiuni viitoare de colaborare în domeniul politicii externe după ședința CMAE de la Praga.

În ceea ce privește aspectele organizatorice ale ședinței, au fost reconfirmate următoarele:

- grupul reprezentanților speciali (experți) pentru negocierea proiectelor documentelor își va începe activitatea luni, 19 octombrie a.c., ora 9.00 la Hotel „Praga”. Sosirea experților în capitala cehoslovacă este prevăzută pentru 18 octombrie. Programul de lucru al experților va corespunde practicii;
- se propune ca adjuncții miniștrilor să sosească la Praga, la 26 octombrie, în a doua jumătate a zilei. Ei vor purta negocieri în zilele de 27 și 28 octombrie;
- se propune ca sosirea miniștrilor să aibă loc la 28 octombrie, în a doua parte a zilei. Propunerile privind ordinea sosirii vor fi transmise ulterior. În seara de 28 octombrie va avea loc o întâlnire neoficială a miniștrilor în legătură cu stadiul elaborării proiectelor documentelor. La 30 octombrie va avea loc întâlnirea în cerc restrâns a miniștrilor, potrivit practicii;
- ședința Comitetului se va desfășura în două ședințe plenare în cursul zilei de 29 octombrie. În prima parte a zilei vor lua cuvântul trei miniștri (va prezida ministrul de Externe al RD Germane), iar în a doua parte a zilei – patru miniștri (va prezida ministrul de Externe al RP Ungare). Se solicită propunerea privind luarea de cuvânt a ministrului Afacerilor Externe al RS România, pentru a fi convenită ordinea înscrierii.

În seara de 29 octombrie partea cehoslovacă va organiza un dineu oficial. În prima parte a zilei de 30 octombrie se prevede: întâlnirea în cerc restrâns a miniștrilor și primirea lor la tovarășului Gustáv Husák. Plecarea miniștrilor spre patrie este prevăzută pentru a doua parte a zilei de 30 octombrie a.c.

Lucian Petrescu a mulțumit pentru comunicări și pentru proiectele documentelor. A informat că partea română va participa la acțiunile prevăzute. A precizat că ministrul Afacerilor Externe al țării noastre va sosi la Praga cu o cursă obișnuită, ceea ce trebuie avut în vedere când se convine ordinea sosirilor.

Experții români vor sosi la Praga la 18 octombrie.

A dat asigurări că partea română va transmite reacțiile sale la proiectele de documente.

Audiența a durat 25 minute.

12 octombrie 1987

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. I, f. 50-52.

6. 12 octombrie 1987, București. Notă de propuneri adresată ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, de adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la mandatul delegației române desemnată să participe la lucrările ședinței CMAE de la Praga (28-29 octombrie); promovarea propunerilor românești pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare prin încheierea unui acord sovieto-american pus sub egida Adunării Generale a ONU; începerea de negocieri pentru oprirea experiențelor nucleare; probleme organizatorice.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Tovarășului Ioan Totu
membru supleant al Comitetului
Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe

Nota de propuneri

Referitor: ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai
statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 29-30 octombrie 1987 va avea loc la Praga ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Partea cehoslovacă, gazda reuniunii, a propus ca ordinea de zi a acesteia să cuprindă următoarele:

a) Schimb de păreri și informații cu privire la situația din Europa și din lume în ansamblu.

b) Cu privire la îndeplinirea sarcinilor stabilite de consfătuirea de la Berlin a Comitetului Politic Consultativ (mai 1987) și a hotărârilor adoptate de Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe la ședința de la Moscova (martie 1987).

La dorința părților, în cadrul ședinței pot fi examinate și alte probleme.

În legătură cu cele de mai sus, vă supunem spre aprobare următoarele **propuneri:**

1. Partea română să fie de acord cu tematica avută în vedere pentru ședința de la Praga a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

2. În cadrul ședinței să se prezinte considerentele și propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, privind problemele majore ale vieții internaționale, acțiunile țării noastre consacrate opririi cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare,

în primul rând la dezarmarea nucleară, asigurarea păcii și securității pe continentul european și în lume, reglementării pe cale pașnică a conflictelor armate și întăririi securității internaționale, lichidării subdezvoltării și edificării noii ordini economice internaționale.

Să se sublinieze propunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu ca actuala sesiune a Adunării Generale a ONU să adreseze un apel către URSS și SUA pentru încheierea încă în cursul acestui an a unui acord privind eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune și operativ-tactice din Europa și din lume, precum și un apel către țările care au pe teritoriul lor arme nucleare pentru a renunța la ele și a nu ridica obstacole în calea realizării unui acord. Salutând înțelegerea de principiu dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii cu privire la încheierea unui asemenea acord, să se exprime speranța că acesta va fi semnat cu prilejul întâlnirii la nivel înalt din toamna acestui an și convingerea că semnarea unui astfel de acord va deschide calea unor măsuri cât mai substanțiale în domeniul dezarmării, a reducerii armamentelor strategice, opririi acțiunilor de militarizare a cosmosului, adoptării altor măsuri care să contribuie la întărirea încrederii și securității statelor. Se va sublinia necesitatea ca toate statele, în primul rând cele participante la alianțele militaro-politice din Europa, să acționeze cu toată hotărârea pentru definitivarea și semnarea acordului încă în cursul acestuia an, pentru continuarea eforturilor în direcția lichidării complete a tuturor armelor nucleare.

Va fi evidențiată, de asemenea, propunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu ca Adunarea Generală a ONU să adreseze un apel în primul rând către SUA și URSS, precum și celorlalte state posesoare de arme nucleare pentru oprirea experiențelor nucleare și a oricăror activități menite să ducă la dezvoltarea și perfecționarea armelor nucleare. Salutându-se înțelegerea recentă sovieto-americană privind începerea negocierilor în problema experiențelor nucleare, vor fi prezentate pozițiile României cu privire la oprirea tuturor acestor experiențe și a oricăror activități menite să ducă la dezvoltarea și perfecționarea armelor nucleare, folosirea energiei nucleare exclusiv în scopuri pașnice. Se va sublinia, totodată, necesitatea începerii de tratative pentru reglementarea folosirii cosmosului numai în scopuri pașnice și stabilirea unui sistem rațional de utilizarea a acestuia ca bun al întregii omeniri.

Va fi exprimată speranța că viitoarea întâlnire la nivel înalt sovieto-americană va contribui la realizarea de progrese reale pe calea dezarmării, care să răspundă așteptărilor popoarelor lumii, va influența favorabil climatul internațional.

Va fi subliniată cerința ca, paralel cu acțiunile îndreptate spre eliminarea și lichidarea armelor nucleare, să se treacă la măsuri de reducere substanțială a armamentelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare. Pornind de la strânsa interdependență care există între dezarmare și dezvoltare, va fi relevată însemnătatea trecerii la negocieri, pregătite în mod temeinic, privind înghețarea și reducerea cheltuielilor militare, precum și a adoptării unor măsuri unilaterale de reducere a trupelor, armamentelor și cheltuielilor militare, prezentându-se acțiunile întreprinse de țara noastră în acest domeniu. Va fi prezentată poziția României cu privire la începerea cât mai posibil a negocierilor între statele din cele două blocuri

militare, cu participarea și a celorlalte țări europene, privind dezarmarea convențională. Se va prezenta, de asemenea, poziția țării noastre privind încheierea Reuniunii de la Viena cu înțelegeri și acorduri corespunzătoare, în probleme care preocupă în mod efectiv popoarele europene, care să contribuie la promovarea dezarmării, întărirea încrederii, securității și păcii în Europa și în lume, la dezvoltarea colaborării economice, științifice, culturale și în alte domenii pe continent.

Vor fi prezentate considerentele, acțiunile și propunerile României privind încetarea operațiunilor militare dintre statele aflate în conflict și trecerea la soluționarea problemelor litigioase și a diferendelor dintre ele pe cale pașnică, prin tratative.

Se va sublinia, totodată, necesitatea adoptării unor măsuri concrete vizând însănătoșirea vieții economico-financiare internaționale, soluționarea globală a problemelor dezvoltării, a datoriilor externe și dobânzilor excesive, renunțarea la măsuri protecționiste și discriminatorii, la orice bariere artificiale în cadrul schimburilor comerciale. În acest cadru vor fi prezentate propunerile concrete de acțiune promovate de România la ONU și la FMI–BIRD.

Va fi evidențiată importanța pe care o prezintă implicarea mai activă a Organizației Națiunilor Unite în rezolvarea acestor probleme, relevându-se necesitatea participării tuturor statelor la soluționarea problemelor majore ale lumii contemporane, în condiții de deplină egalitate, respectare a independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forță în relațiile dintre state.

Se va sublinia necesitatea conlucrării tot mai intense a țărilor socialiste pe arena internațională în lupta pentru cauza păcii și dezarmării, a libertății și independenței popoarelor.

Se va acționa ca aceste poziții să fie reflectate în mod corespunzător și în documentele publice ale ședinței: comunicatul și eventuale documente speciale pe anumite aspecte ale dezarmării (adoptarea acestora din urmă fiind avută în vedere în funcție de evoluția evenimentelor până la data convocării ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe). Observațiile, propunerile concrete în legătură cu proiectele de documente ale ședinței, vor fi înaintate spre aprobare separat, după primirea proiectelor respective.

3. Delegația română la lucrările ședinței să fie condusă de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România.

4. În situația în care se va propune organizarea, cu prilejul ședinței, a unei întâlniri în cerc restrâns a miniștrilor de Externe pentru consultări reciproce, ministrul român să participe la această întâlnire.

5. Delegația română să acționeze pentru stabilirea modalităților concrete legate de funcționare a comisiei speciale a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele dezarmării, din care să facă parte reprezentanți la nivel corespunzător ai Ministerelor Afacerilor Externe și ai Ministerelor Apărării Naționale. În situația în care se va propune întrunirea comisiei speciale în perioada premergătoare ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, partea română să fie de acord.

Delegația română să acționeze pentru ca grupa de lucru pentru studierea posibilităților de înfăptuire a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea cheltuielilor militare, înființată la propunerea țării noastre, să-și continue activitatea. În același timp, să fie de acord cu continuarea activității și a celorlalte grupe de lucru create în diferite domenii ale dezarmării.

Să se acționeze ca în documentele care se vor elabora în cadrul comisiei speciale sau în grupele care își desfășoară activitatea să-și găsească o reflectare corespunzătoare considerentelor și propunerilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, poziția țării noastre în problemele dezarmării.

6. În legătură cu activitatea grupelor de lucru existente, delegația română să acționeze pentru ca în cadrul acestora să fie abordate probleme limitate la aria de preocupări a Tratatului. În cazul în care se va propune înființarea de noi grupe pe probleme ce nu privesc Europa, delegația română să arate că asemenea schimburi de păreri și informații se pot realiza în grupa multilaterală de informare reciprocă curentă.

Delegația română să fie de acord cu continuarea activității grupelor de lucru la nivel de experți, pe linia Tratatului de la Varșovia, care nu și-au finalizat sarcinile prevăzute în mandatul încredințat, respectiv a grupelor de lucru pentru elaborarea de propuneri privind intensificarea colaborării în problema lichidării terorismului internațional, elaborarea de propuneri privind dezvoltarea colaborării în vederea creșterii combativității activității politice în problemele drepturilor omului, promovarea inițiativei cu privire la edificarea unui sistem cuprinzător de securitate internațională, precum și crearea de noi grupe în probleme de interes reciproc.

7. Reprezentanții ai MAE român să participe la activitatea care se va desfășura la Praga, cu 8-10 zile înainte de începerea ședinței, în vederea pregătirii proiectelor documentelor acesteia.

În situația în care, înainte de începerea acestor negocieri multilaterale, partea cehoslovacă, în calitate de țară gazdă, sau alte țări participante, vor manifesta interes pentru consultări bilaterale în legătură cu conținutul documentelor ce urmează a fi adoptate la ședință, să se accepte realizarea acestor consultări la nivel de director în MAE.

8. La întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, consacrată definitivării proiectelor de documente, să participe Constantin Oancea, adjunct al ministrului.

9. Cheltuielile ocazionate de pregătirea și desfășurarea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să fie suportate din bugetul MAE, care să fie suplimentat în mod corespunzător.

Adjunct al ministrului
Constantin Oancea

Director
Lucian Petrescu

Nota s-a trimis:

- tovarășului Nicolae Ceaușescu,
- tovarășului Ion Stoian.

12 octombrie 1987

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. I, f. 42-45.

7. [...] [octombrie] 1987, București. Raport al grupei de experți din Ministerul Afacerilor Externe participantă la întâlnirea la nivel de experți de la Varșovia, din 15 octombrie 1987, referitor la rolul RF Germania în raportul de forțe pe plan european; sinteză a relațiilor dintre RP Poloneză și RF Germania; rolul RFG în cadrul NATO.

Raport

Referitor: întâlnirea la nivel de experți din statele participante la Tratatul de la Varșovia, pentru schimb de păreri în legătură cu unele aspecte privind rolul Republicii Federale Germania în raportul de forțe pe plan european
Varșovia, 15 octombrie 1987

Întâlnirea a fost organizată la inițiativa părții poloneze, tema ei fiind înscrisă în protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe din statele participante la Tratatul de la Varșovia, desfășurată la Moscova în martie 1987.

1. Din schimbul de păreri am reținut o serie de factori economici și militari care determină rolul și locul pe care Republica Federală Germania îl ocupă în Europa și în lume, direcțiile principale ale politicii externe a guvernului vest-german.

Factori economici:

- în prezent, Republica Federală Germania ocupă primul loc în lume ca putere comercială și sunt perspective să-și mențină această poziție și în anul 1988;
- deține 50% din volumul schimburilor economice ale CEE, fiind forța motrice a integrării vest-europene;
- a depășit problemele legate de scăderea cursului dolarului american, a consolidat situația mărcii vest-germane, fiind singura țară occidentală care a reușit să mențină rata inflației aproape de zero;
- este principalul partener occidental al țărilor membre ale CAER;
- dispune de un potențial tehnologic de vârf, desfășoară o activitate bogată de cercetare științifică, inclusiv fundamentală.

Factori militari:

- Republica Federală Germania ocupă în NATO al doilea loc după SUA. Deține 50% din trupele de uscat, 50% din unitățile de apărare antiaeriană, 40% din totalul rachetelor, 30% din numărul de avioane de luptă, 40% din totalul rachetelor, 30% din numărul de avioane de luptă, 70% din flota militară din Marea Baltică și 100% din aviația NATO din zona Mării Baltice;
- din anul 1970, Republica Federală Germania ocupă locul doi, după SUA, ca nivel al cheltuielilor militare;
- 1.300 de ofițeri vest-germani funcționează în comandamentele NATO; actualul ministru al Apărării M. Wörner este un candidat potențial la postul de secretar general al NATO.

2. În expunerile participanților la întâlnire au fost relevate următoarele elemente semnificative:

Reprezentantul RP Polone a formulat o serie de critici la adresa Republicii Federale Germania, arătând că:

- manifestă tendințe de revanșism, punând în discuție frontierele stabilite în Europa după cel de-al doilea război mondial, înțelegerile de la Ialta și Potsdam. Aceste tendințe sunt de natură să destabilizeze situația din Europa;
- consideră, în continuare, reunificarea Germaniei ca problemă prioritară și acționează în acest sens în cadrul CSCE și ONU;
- face presiuni asupra aliaților săi occidentali pentru a ridica problema „modificării pașnice” a frontierelor actuale. Țări ca Franța, Canada, Norvegia au ridicat această problemă în unele foruri internaționale;
- Republica Federală Germania este prima țară care a acționat pentru amplasarea rachetelor nucleare americane în Europa occidentală. A sprijinit și s-a alăturat proiectului american de apărare strategică (SDI), a fost de acord cu amplasarea armelor chimice pe teritoriul său în situații de criză, ceea ce a încurajat SUA să treacă la producerea lor.
- a intensificat colaborarea militară cu Franța și cu alte state vest-europene, și-a modernizat armata, dotând-o cu arme „inteligente”;
- oamenii politici vest-germani se tem de perspectiva eliminării armelor nucleare din Europa și nu au renunțat la pretenția lor ca Republica Federală Germania să dobândească acest tip de arme.

Pe plan bilateral, Polonia nu a reușit să încheie o serie de acorduri și convenții cu Republica Federală Germania (de asistență juridică, consulară, garantarea reciprocă a investițiilor sale) datorită insistenței Republicii Federale Germania de a menține în textul documentelor respective termenul „german” (în loc de „vest-german”).

Republica Federală Germania încearcă să extindă legislația sa asupra unei părți din teritoriul Poloniei, pe care îl marchează, în continuare, pe hărți ca fiind „vremelnic ocupat”.

Reprezentantul RD Germane a subliniat că în ultimii 15 ani s-au obținut rezultate substanțiale în favoarea coexistenței pașnice dintre cele două state germane. Republica Federală Germania a recunoscut existența Republicii Democrate Germane ca stat independent și suveran. În ceea ce privește relațiile bilaterale s-au înregistrat progrese mari, dar nu s-a ajuns la o normalizare în toate domeniile, deoarece în Republica Federală Germania există încă forțe puternice care se opun acestui proces.

A apreciat că vizita tovarășului E. Honecker în Republica Federală Germania a constituit un succes al rațiunii și cel mai important eveniment care a avut loc de la semnarea în 1970 a Tratatului privind bazele relațiilor dintre Republica Democrată Germană și Republica Federală Germania.

Vizita a creat premise pentru atragerea Republicii Federale Germania la procesul de securitate și dezarmare în Europa. Este important faptul că actuala coaliție Kohl-Genscher a recunoscut că de pe pământul german nu mai trebuie să pornească niciodată război, ci doar inițiative de pace.

Reprezentantul URSS a calificat politica vest-germană drept contradictorie, dar a arătat că aceasta este determinată de factori obiectivi ca: așezarea geografică și vulnerabilitatea RF Germania în caz de conflict militar, interesele economice în Europa de Est. A apreciat că, față de URSS și alte țări socialiste, guvernul de la Bonn promovează o politică duplicitară și diferențiată. În relațiile sovieto-vest germane a intervenit un regres, după atacul neîntemeiat al cancelarului Kohl la adresa secretarului general al CC al PCUS, M. Gorbaciov (ale cărui cuvântări au fost asemuite cu cele ale lui Goebbels). Partea sovietică a dat un răspuns ferm la atacul lui Kohl, întrerupând orice contacte cu RF Germania. Vizita în RF Germania a lui A. Dobrînin, secretar CC al PCUS, a constituit reluarea dialogului cu această țară. Deși a fost oaspete al Partidului Social-Democrat, el a avut întâlniri cu cancelarul Kohl și cu ministrul de Externe Gescher. Din partea lui M. Gorbaciov s-a transmis un mesaj scris cancelarului Kohl care reprezintă punctul de vedere sovietic în legătură cu relațiile bilaterale. Până în prezent raporturile bilaterale s-au desfășurat inegal, cu întreruperi. Partea sovietică este gata să dea un conținut nou acestor relații, să stabilească o colaborare largă cu RF Germania, pe baza tratatului de la Moscova din 1970, care pornește de la recunoașterea realităților politico-teritoriale și de la respectarea intereselor de securitate reciprocă.

Reprezentantul sovietic a apreciat că în politica RF Germania au avut loc mutații pozitive, dând ca exemplu atitudinea guvernului de la Bonn în legătură cu rachetele Pershing-1A. A arătat că există numeroase puncte convergente, de interes comun, inclusiv în unele probleme în care pozițiile sunt diferite.

Ca o trăsătură pozitivă a politicii guvernului de la Bonn a evidențiat hotărârea cu care îndeplinește înțelegerile convenite și respectul pe care îl manifestă față de convingerile ferme ale partenerilor.

În problemele dezarmării, se remarcă accente noi. Recent, ministrul de Externe vest-german s-a declarat în favoarea continuării procesului de dezarmare, a lichidării armelor strategice. De asemenea, în negocierile de la Viena, în cadrul Grupului celor 23, RF Germania are o atitudine pozitivă.

Reprezentanții celorlalte țări: **Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria** nu au adus elemente noi. Expunerile lor s-au caracterizat printr-o notă echilibrată și prudentă. Nu au reluat aprecierile critice ale reprezentantului polonez.

3. Delegațiile participante la întâlnire, inclusiv cea poloneză, au subliniat necesitatea dezvoltării colaborării cu RF Germania în toate domeniile de interes comun, a continuării dialogului cu această țară, inclusiv la nivel înalt.

Reprezentantul MAE sovietic a informat că ministrul de Externe al URSS, E. Șevardnadze, urmează să facă o vizită oficială la Bonn în luna decembrie 1987 sau la începutul anului 1988. Deși partea vest-germană a reînnoit, în mai multe rânduri, invitația ca M. Gorbaciov să facă o vizită în RF Germania, partea sovietică adoptă, deocamdată, o atitudine de expectativă.

Reprezentantul cehoslovac a arătat că Genscher este așteptat în Cehoslovacia la începutul lunii noiembrie 1987, iar cancelarul Kohl în zilele de 26-27 ianuarie 1988.

Reprezentantul polonez a informat că Genscher se va deplasa la Varșovia la sfârșitul anului curent sau la începutul anului viitor, iar o eventuală întâlnire la nivel înalt va avea loc în funcție de rezultatele convorbirilor cu Genscher.

4. Delegația română a prezentat o expunere bazată pe mandatul aprobat de conducerea MAE.

A reliefat, în mod deosebit, concepția și inițiativele tovarășului președinte Nicolae Ceaușescu în legătură cu realizarea unei Europe unite, pentru instaurarea unui climat de pace, securitate, dezarmare și largă colaborare pe continent.

În expunere s-au făcut referiri și la relațiile dintre cele două state germane și în acest context, la vizita tovarășului Honecker în RF Germania.

5. Întâlnirea experților s-a desfășurat într-o atmosferă constructivă, de lucru. Nu au fost adoptate documente comune și nici nu s-au făcut încercări în acest sens. Delegația poloneză, susținută de delegațiile sovietică și cehoslovacă, a exprimat părerea că este oportun ca astfel de întâlniri (pe teme ale politicii externe a RF Germania) să aibă loc periodic. Este posibil ca o asemenea părere să fie susținută de ministrul polonez de externe la ședința CMAE de la Praga din 29-30 octombrie 1987.

Delegația bulgară s-a pronunțat pentru reluarea întâlnirilor consultative în problematica Berlinului Occidental. A sugerat ca următoarea întâlnire pe această temă să aibă loc la începutul anului viitor.

Delegația MAE român nu s-a pronunțat în legătură cu propunerile delegațiilor RP Bulgară și RP Polone privind organizarea e noi întâlniri.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. I, f. 253-255.

8. [...] [...] 1987, București. Notă a MAE referitoare la observațiile părții române la proiectul de comunicat comun; propuneri ca Tratatul de la Varșovia să se limiteze numai la problemele europene; reformularea paragrafelor privind la Reuniunea CSCE de la Viena, coșul III și problema drepturilor omului.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Observații de principiu la proiectul de comunicat comun

Este scris într-un limbaj sobru și, pe ansamblu, acoperă problematica.

Sunt însă probleme de concepție, structură și echilibru între diversele capitole:

1. Întregul document are la bază conceptul „sistemului cuprinzător de pace și securitate internațională”.

Or, acesta este un concept mondial, pe care țările noastre îl promovează la ONU, în colaborare cu alte state (chiar dacă își are originea într-o inițiativă comună a statelor Tratatului). Tratatul de la Varșovia trebuie să rămână centrat pe Europa și evoluțiile de pe continent.

2. Ca structură, problemele Europei (inclusiv Reuniunea de la Viena) trebuie grupate în prima parte.

Reuniunea de la Viena este expeditată în câteva rânduri. Or, această ședință a CMAE are loc în momentul decisiv al Reuniunii. Trebuie repetată concepția noastră privind rezultatele cu care să se încheie Reuniunea, condițiile în care să se desfășoare (neamestec, respectarea orânduirilor etc.) și necesitatea de a nu se prelungi.

3. Din punct de vedere al echilibrului (priorităților), capitolul „umanitar” este limitat la drepturile omului, care sunt prezentate obiectivist, făcându-se abstracție de încărcătura ideologică pe care i-o dau țările occidentale. Or, la Viena, în coșul III, problema drepturilor omului este doar una dintre probleme. Să fie tratată împreună cu celelalte aspecte ale coșului III și să i se dea o proeminență mai mare decât are.

De asemenea, se dă o extindere disproporționată cooperării în regiunea Arcticii, care depășește cadrul și competențele Tratatului. Să fie tratată la nivelul celorlalte regiuni europene.

AMAE, Problema 241/9V3.1987.Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. I, f. 82-83.

9. 28 octombrie 1987, Praga. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, și a ambasadorului în Cehoslovacia, Ion Pățan, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitoare la rezultatele ședințelor adjunctilor miniștrilor de Afacerilor Externe, privind problemele organizatorice ale CMAE (negocierea comunicatului) și funcționarea comisiei speciale pe problemele dezarmării.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Praga, nr. 05903

Secret
28.10.1987

Tovarășului Ioan Totu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, ministrul Afacerilor Externe

Vă informez că la 27 octombrie 1987 au avut loc două ședințe plenare ale adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, care s-au reunit și în două ședințe neoficiale pentru a discuta, în mod preliminar, unele probleme organizatorice referitoare la funcționarea comisiei speciale pe problemele dezarmării.

1. A continuat activitatea de consultări bilaterale a delegației noastre și de negociere în cadrul ședinței reprezentanților speciali a textelor comunicatului comun, a documentului privind conferința pentru dezarmare și a protocolului ședinței CMAE.

În paralel am avut consultări bilaterale cu adjunctul ministrului Afacerilor Externe al URSS, al RS Cehoslovacia, al RP Ungare și RP Bulgaria, promovând, pe baza mandatului aprobat, propuneri de convenire a unor soluții care să permită apropierea pozițiilor în problemele rămase în suspensie și elaborarea unor texte de consens.

2. A fost adoptat *ad referendum* textul documentului cu privire la creșterea eficienței conferinței pentru dezarmare, care include și ideile și propunerile avansate de delegația țării noastre (transmitem textul separat)¹.

3. În ce privește comunicatul comun s-au înregistrat unele progrese. Continuă însă negocierile bilaterale cu privire la propunerile delegației URSS referitoare la rezultatele vizitei la Moscova a secretarului de Stat al SUA (propunerile prezentate de delegația URSS despre care am informat). Delegația RP Bulgaria a propus elaborarea unui document separat cu privire la situația din Golful Persic. În urma reacțiilor înregistrate, a prezentat un proiect de paragraf pentru comunicatul comun care nu ridică probleme și propunem să-l acceptăm. Menționăm că delegațiile RS Cehoslovacia și RD Germane au propus includerea în comunicat a unui paragraf privind aniversarea Marii Revoluții Socialiste din octombrie, pe care ne propunem să-l acceptăm folosind formularea convenită pentru comunicatul sesiunii extraordinare a CAER.

Alăturat vă transmitem textul proiectului de comunicat astfel cum acesta se prezintă la încheierea negocierilor din ziua de 27 octombrie a.c.

---

¹ Documentul nu se publică.

În cadrul întâlnirii adjuncților de ministru, președintele reuniunii (RS Cehoslovacia) a informat asupra stadiului în care se află negocierile pe cele trei documente. S-a efectuat un schimb de păreri în care toți ceilalți adjuncți de miniștri s-au pronunțat pentru includerea în comunicat a paragrafelor propuse de delegația sovietică, în redactarea lor inițială, care să salute rezultatele înregistrate în convorbirile recente sovieto-americane de la Moscova și să exprime sprijin deplin pentru propunerile și pozițiile URSS în domeniul dezarmării.

În intervenția mea, exprimând disponibilitatea delegației române de a acționa în mod constructiv pentru găsirea de soluții la toate problemele unde se manifestă încă deosebiri de păreri, am prezentat și câteva idei cum ar fi: necesitatea unor aprecieri realiste în legătură cu situația existentă și perspectivele relațiilor internaționale, prioritatea ce trebuie acordată eforturilor pentru adoptarea unor măsuri concrete de dezarmare, mai ales în domeniul nuclear și necesitatea de a ne concentra în documente pe problemele fundamentale ale păcii și securității în Europa.

4. În ce privește comisia specială pentru problemele dezarmării, menționez că în contactele pe care le-am avut cu ceilalți adjuncți ai miniștrilor, am subliniat încălcările procedurale care au avut loc și necesitatea ca această primă ședință să nu depășească cadrul unui schimb de păreri de probleme organizatorice. Aceasta a determinat o abordare constructivă în ședința restrânsă a adjuncților de ministru din partea celorlalte delegații, deși delegația română nu (**nu**) a acceptat ca experți militari, prezenți la Praga, să fie prezenți la prima discuție.

În încheierea celei de-a doua ședințe de după-amiază în legătură cu aceste probleme, s-a conturat un consens ca la 28 octombrie a.c., sau după sosirea la Praga a miniștrilor de Externe, să fie continuată întâlnirea într-un cerc mai larg în care fiecare delegație să-și poată aduce consilieri și experți, inclusiv militari. De asemenea, s-a realizat o înțelegere de principiu pentru efectuarea unui schimb de păreri în legătură cu tematica primei ședințe a comisiei speciale și avizarea de către adjuncții de ministru a regulilor de funcționare a acestui organism care să fie prezentate miniștrilor Afacerilor Externe și consemnate în protocolul CMAE. Regulile de funcționare a comisiei ar urma să fie anexate la protocol. Intrarea în vigoare a regulamentului comisiei, stabilirea ordinii de zi și a datei primei ședințe, ar urma să fie decise de Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe.

Partea polonă a avansat ideea ca prima reuniune oficială a comisiei să aibă loc fie la mijlocul lunii decembrie a.c., fie la începutul anului viitor.

Referitor la ordinea de zi s-au propus în cadrul schimbului de păreri teme cum ar fi: perspectivele încheierii acordului sovieto-american privind rachetele nucleare cu rază medie și mai scurtă de acțiune (URSS); adoptarea unor măsuri de destindere în zona de contact dintre cele două blocuri militare (URSS); pregătirea unor propuneri cu privire la viitoarele negocieri din Europa pentru reducerea trupelor și armamentelor convenționale și măsurile de creștere a încrederii pe plan european (Polonia); elaborarea de măsuri pe tema prevenirii unui atac prin surprindere și retragerea din zona de contact a celor două blocuri militare a armelor ofensive (Polonia); elaborarea unor propuneri și poziții cu privire la conferința

pentru dezarmare de la Geneva și cu cea de-a treia sesiune specială a ONU consacrată dezarmării (Polonia).

5. În ceea ce privește protocolul ședinței, deși au avut loc mai multe ședințe de lucru nu (nu) s-au înregistrat progrese deosebite în lichidarea parantezelor. Delegația noastră insistă pentru promovarea mandatului încredințat și a propus ca definitivarea acestui document să fie lăsată deschisă până după prezentarea discursurilor miniștrilor de Externe. De asemenea, am ridicat necesitatea concentrării activității pe problemele prioritare care intră în competența Tratatului de la Varșovia și reducerea substanțială a numărului de reuniuni, îndeosebi cele speciale pentru dezarmare și, ținând seama de posibilitățile pe care le oferă pentru dezbaterea unor probleme, grupa multilaterală de informare reciprocă curentă.

În situația în care apreciați necesar, rog dispuneți să mi se transmită indicațiile dumneavoastră încă înaintea plecării spre Praga.

Constantin Oancea

Ion Pășan

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol II, Telegrama, f. 114-117.

10. [28] octombrie 1987, Praga. Discursul ministrului Afacerilor Externe al RS România, Ioan Totu, referitor la eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune și a celor operativ-tactice din Europa și din Asia; începerea negocierilor dintre cele două blocuri militare pentru dezarmarea convențională; transformarea Balcanilor într-o regiune fără arme nucleare și chimice; respingerea acuzațiilor statelor occidentale privind nerespectarea drepturilor omului în statele comuniste.

Stimați tovarăși,

Îmi este deosebit de plăcut să exprim și cu acest prilej cele mai vii mulțumiri guvernului Republicii Socialiste Cehoslovace, tovarășului Chnoupek, pentru ospitalitatea de care ne bucurăm și pentru condițiile create pentru desfășurarea întâlnirii noastre.

Din înputernicirea secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, îmi revine onoarea să prezint considerentele și propunerile sale privind problemele majore ale vieții internaționale din Europa și din lume, acțiunile consecvente ale țării noastre având ca țel major pacea, colaborarea și înțelegerea dintre toate statele.

Evoluția evenimentelor pe plan mondial, în perioada care a trecut de la precedenta noastră întâlnire, îndreptățește într-un tot al aprecierea că situația continuă

să fie deosebit de gravă și complexă. Cu toate că au apărut unele elemente încurajatoare, că au loc mari acțiuni în favoarea dezarmării și păcii care exprimă acțiunea fermă a forțelor progresiste de pretutindeni pentru relații noi între state, trebuie spus că, pe ansamblu, vechile stări de lucruri se mențin și unele dintre ele chiar se accentuează. Existența unui nivel ridicat al înarmărilor, continuarea experiențelor nucleare, persistența și amplificarea unor conflicte în diferite zone ale planetei sunt amenințări care provoacă mari îngrijorări în ce privește liniștea și securitatea omenirii.

Continuă politica de forță și amestec în treburile interne, de încălcare a independenței, suveranității și libertății altor state. S-a înrăutățit situația economiei mondiale, îndeosebi a țărilor în curs de dezvoltare.

Acționând cu nestăvilă energie pentru o nouă abordare la scară mondială a problemelor păcii și războiului, care pornește de la înțelegerea clară că un nou război mondial în epoca nucleară este de neconceput, pentru că el ar duce, practic, la distrugerea vieții pe pământ, a întregii omeniri, conducerea partidului și statului nostru apreciază că problema fundamentală a contemporaneității o constituie oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară, asigurarea dreptului vital al fiecărei națiuni, al întregii omeniri la existență, la libertate și independență.

Interesul popoarelor noastre, al tuturor popoarelor europene și din întreaga lume impun edificarea unor relații noi între state, acțiuni ferme care să conducă la soluționarea marilor probleme cu care se confruntă omenirea, așezarea în mod hotărât a raporturilor dintre state pe principiile egalității în drepturi, independenței și suveranității naționale, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, neamestecului în treburile interne, inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale, soluționării pe cale pașnică a diferendelor. În această direcție se înscrie și inițiativa comună a țărilor socialiste prezentată la cea de-a 42-a sesiune a Adunării Generale a ONU privind crearea unui sistem cuprinzător de pace și securitate internațională.

Pronunțându-se cu hotărâre pentru eliminarea totală a armelor nucleare, obiectiv fundamental al politicii sale externe, și pentru reducerea substanțială cu 50% a armamentelor convenționale, efectivelor și cheltuielilor militare, până la sfârșitul secolului, România a salutat cu satisfacție situația nouă care s-a creat în urma înțelegerii de principiu dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii cu privire la semnarea unui acord referitor la eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune și a celor operativ-tactice din Europa și din Asia. Considerăm semnarea unui asemenea acord ca un eveniment de însemnătate istorică și ne exprimăm dorința ca el să fie încheiat în cel mai scurt timp, încă în cursul acestui an.

România este încredințată că acest prim pas pe calea dezarmării nucleare va permite să se facă progrese și în domeniul încetării totale a experiențelor nucleare, ale reducerii armelor strategice, opririi militarizării cosmosului, eliminării armelor chimice, al trecerii la reducerea armamentelor convenționale și în mod corespunzător a cheltuielilor militare.

După cum este cunoscut, țara noastră a prezentat la deschiderea actualei sesiuni a Adunării Generale a ONU propunerea ca forul internațional să adreseze un apel către URSS și SUA pentru finalizarea cu succes a negocierilor în materie și semnarea acordului în problema eliminării rachetelor cu rază medie și a celor operativ-tactice. În același timp, pornind de la răspunderea care revine tuturor statelor, în primul rând a celor participante la alianțele politico-militare din Europa, am propus ca acestea să fie chemate să acționeze cu toată hotărârea, să sprijine realizarea acordului sovieto-american și să renunțe la orice ar putea împiedica atingerea acestui obiectiv.

Apreciem înțelegerea dintre URSS și SUA privind începerea de negocieri cuprinzătoare, pe etape, în cadrul unui for unic, pentru limitarea și, în final, încetarea completă a experiențelor nucleare și sperăm că se va ajunge la un acord corespunzător. Ne pronunțăm, totodată, pentru folosirea spațiului cosmic numai în scopuri pașnice de către toate statele lumii, ca bun al întregii omeniri, pentru realizarea unui acord privind interzicerea militarizării cosmosului.

Situând la loc central în cadrul acțiunilor sale de politică externă problemele dezarmării nucleare, România consideră că este necesar să se acționeze cu hotărâre pentru reducerea armamentelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare. După cum se știe, țara noastră a trecut încă din anul 1986 – în cadrul unui referendum național – la reducerea unilaterală cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, demonstrându-se astfel voința de a face totul pentru înfăptuirea dezarmării și păcii.

În același spirit de abordare a problemelor dezarmării, de folosire a tuturor posibilităților existente în acest domeniu, considerăm că trebuie intensificate eforturile pentru începerea cât mai curând a negocierilor între țările membre ale NATO și cele participante la Tratatul de la Varșovia privind dezarmarea convențională, cu participarea și a altor țări de pe continentul european care doresc.

Perspectivile pe care le deschid toate aceste serii de negocieri, permit țărilor socialiste să aibă un rol mai mare în impulsivitatea și intensificarea eforturilor tuturor celorlalte foruri de negocieri, la care participă și alte state, pentru soluționarea problemelor dezarmării. În acest context, ne pronunțăm pentru elaborarea în cadrul ONU și trecerea la transpunerea în practică a unui program complex de dezarmare, în centrul căruia să se afle eliminarea pe etape a tuturor armelor nucleare și care să cuprindă, totodată, reducerea substanțială a armamentelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare. Un asemenea Program ar trebui prezentat, spre adoptare, la cea de-a III-a sesiune a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării, preconizată a avea loc în 1988.

România susține, de asemenea, încheierea unei convenții internaționale privind oprirea producției și experimentării de arme chimice, lichidarea stocurilor existente, distrugerea sau defaectarea instalațiilor producătoare de asemenea arme.

În concepția guvernului român, înfăptuirea măsurilor de încetare a cursei înarmărilor și dezarmare trebuie să aibă loc în condiții de încredere reciprocă și de securitate egale, sub un strict control internațional.

Stimați tovarăși,

În cadrul schimbului de păreri pe care îl facem cu privire la situația din Europa este firesc să ne referim și la lucrările Reuniunii pentru securitate și cooperare de la Viena.

Această Reuniune este chemată să dezvolte procesul complex al edificării unui sistem trainic de securitate, înfăptuirii dezarmării și dezvoltării neîngrădite a cooperării pe continent, pornindu-se de la realitățile existente și de la interdependența tuturor componentelor Actului final. Din păcate, ritmul lent al lucrărilor și, mai ales încercările țărilor occidentale de a canaliza dezbaterile spre aspecte marginale și nu pe problemele esențiale care preocupă în mod real popoarele continentului, nu au făcut posibile rezultate concrete, trecerea la redactarea documentului final.

Delegația română acționează la această Reuniune în spiritul mandatului încredințat de conducerea de partid și de stat a țării, participă la lucrări prin propuneri principiale, manifestă receptivitate față de ideile constructive avansate de alte delegații și dorință de conlucrare.

Reafirmăm și în acest cadru dorința și hotărârea noastră fermă de a contribui la înfăptuirea unor înțelegeri și acorduri corespunzătoare, menite să ducă în primul rând la dezarmare nucleară și convențională pe continent, la îmbunătățirea relațiilor și colaborării între țările europene, în toate domeniile de activitate, la făurirea unei Europe unite în diversitatea orânduirilor sociale. Vom acționa în continuare pentru apropierea pozițiilor și găsirea de soluții general acceptabile în toate problemele, cu luarea în considerare a intereselor legitime ale tuturor țărilor participante, pentru încheierea Reuniunii până la sfârșitul acestui an cu un document substanțial și echilibrat.

O contribuție de prim ordin la dezangajarea militară, sporirea încrederii și securității în Europa ar constitui-o crearea de zone denuclearizate pe continent. În acest sens, acordăm o atenție deosebită regiunii Balcanilor. Dorim ca aceasta să devină o zonă a bunei vecinătăți, a înțelegerii, colaborării și păcii, o regiune fără arme nucleare și chimice, așa cum am propus împreună cu tovarășii bulgari, o regiune fără baze militare străine. Considerăm de mare însemnătate propunerea înscrisă în Declarația-Apel a președintelui Nicolae Ceaușescu și a primului ministru al Greciei, Andreas Papandreu, privind organizarea la București a unei conferințe la nivel înalt a șefilor de state și guverne ale țărilor balcanice, care să analizeze posibilitățile de dezvoltare a colaborării și conlucrării economice, politice, tehnico-științifice și culturale între toate țările din regiune, ceea ce ar avea o mare importanță pentru întărirea încrederii, securității și păcii.

Ne pronunțăm, totodată, în favoarea propunerilor formulate de Republica Socialistă Cehoslovacă și Republica Democrată Germană privind crearea unei zone denuclearizate în centrul Europei, după cum susținem realizarea unei asemenea regiuni în nordul Europei și salutăm recentele propuneri ale Uniunii Sovietice în acest sens, precum și crearea de asemenea zone în Mediterana, ca și în alte părți ale lumii.

O direcție prioritară a politicii externe a României este dezvoltarea puternică a schimburilor comerciale, a cooperării economice și tehnico-științifice cu țările europene, cu toate statele lumii, văzând în aceasta o garanție a progresului popoarelor, o cerință esențială a asigurării păcii și securității pe continent. Ne-am pronunțat și ne pronunțăm ferm pentru înlăturarea oricăror măsuri protecționiste și discriminatorii, a oricăror bariere artificiale care împiedică evoluția normală a relațiilor economice dintre state. Ar fi în interesul tuturor statelor europene dacă la Reuniunea de la Viena s-ar conveni măsuri concrete privind dezvoltarea neîngrădită a schimburilor și cooperării economice, promovarea unor noi forme și acțiuni de cooperare, convocarea unor conferințe speciale referitoare la cooperarea economică, tehnico-științifică și protecția mediului înconjurător.

După părerea noastră, este necesar ca delegațiile țărilor socialiste să conlucreze activ, să promoveze ideile și inițiativele avansate de fiecare țară. În acest sens, noi exprimăm încrederea că propunerea privind organizarea la București a Conferinței pentru cooperare în domeniul științei și tehnicii se va bucura în continuare de sprijinul țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia. În ce ne privește, susținem organizarea unui forum economic la Praga.

Acționând ferm pe planul politicii sale interne pentru continua înflorire a culturii, artei, științei și învățământului, pentru demnitatea personalității umane, România promovează, în același timp, o amplă colaborare și largi schimburi în aceste domenii cu toate statele de pe continent, cu toate țările lumii. Noi concepem această colaborare ca un mijloc de apropiere și mai bună cunoaștere între națiuni libere, suverane și independente, care să aibă loc într-un spirit de respect reciproc, pornind de la diversitatea orânduirilor sociale, fără nici un fel de presiune sau amestec în treburile interne.

În ceea ce privește problemele umanitare, trebuie spus limpede că, în cadrul Reuniunii de la Viena, reprezentanții țărilor occidentale nu numai că se erijează în apărători ai drepturilor omului, dar urmăresc o denaturare a realităților din țările socialiste, condiționarea elaborării a însuși Documentului final de satisfacere a punctelor lor de vedere tendențioase, de amestec fățiș în treburile interne. Iată de ce considerăm că este necesar ca țările socialiste să adopte o concepție clară și o poziție fermă fața de aceste tendințe. Orice așa-zisă elasticitate, orice compromisuri de la concepția noastră științifică privind drepturile omului vor fi speculate de cercurile reacționare, anticomuniste, vor conduce la ridicarea de noi cereri și pretenții, mai numeroase și mai îndrăznețe din partea țărilor occidentale cu caracter vădit de încălcare a suveranității de stat, de amestec în treburile interne.

De aceea, România consideră că în problemele umanitare trebuie să se acționeze cu toată hotărârea ca în Documentul final al Reuniunii de la Viena să fie reflectate problemele reale ale popoarelor europene, cum sunt: dreptul fundamental la viață, la pace, la muncă și educație, eliminarea șomajului, situația femeii și a tineretului, lipsa de locuințe, combaterea criminalității și a consumului de droguri, a alcoolismului, combaterea rasismului, naționalismului, șovinismului, a propagandei de război, fenomene grave din unele țări participante.

În acest cadru, vă informăm că România își va menține în continuare punctele sale de vedere privind drepturile omului, formele și modalitățile de colaborare în problemele umanitare, pe baza respectării riguroase a principiilor relațiilor dintre state, a legilor și reglementărilor interne.

Ne pronunțăm pentru un larg dialog în domeniile schimburilor culturale, umanitare, al educației și informației și sprijinim convocarea, în acest scop, a Conferinței de la Moscova, așa cum a propus delegația URSS.

Stimați tovarăși,

Existența și fabricarea continuă de armamente, constituie una din cauzele perpetuării stărilor de conflict în diverse regiuni ale lumii, cu consecințe deosebit de grave pentru popoarele din aceste regiuni, pentru pacea mondială. Interesele supreme ale popoarelor, ale păcii și securității internaționale cer să se pună capăt conflictelor și acțiunilor armate, să se treacă la soluționarea focarelor de încordare și conflict numai pe calea tratativelor. În mod deosebit, considerăm că trebuie sporite eforturile pentru realizarea unei păci globale, trainice și juste în Orientul Mijlociu, precum și pentru încetarea războiului dintre Iran și Irak, pe baza rezoluției Consiliului de Securitate al ONU, soluționarea prin tratative a problemelor dintre cele două țări. Aceasta este rațiunea pentru care România, la inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, a chemat ca și la actuala sesiune a Adunării Generale, Organizația Națiunilor Unite să adreseze un apel general către toate statele aflate în conflict pentru încetarea operațiunilor militare, precum și chemarea de a se așeza la masa negocierilor pentru a găsi soluții reciproc acceptabile, iar pe durata tratativelor să înceteze orice forme de operațiuni militare.

Conducerea noastră de partid și de stat a luat o poziție fermă în legătură cu ultimele evenimente din Golf, ca urmare a bombardării unor nave și a riposteii SUA prin bombardarea a două platforme petroliere iraniene. Asemenea acte pot, practic, să transforme în orice moment Golful într-o zonă de război cu implicații foarte mari pentru pacea întregii lumii. Considerăm că țările socialiste, participante la Tratatul de la Varșovia, trebuie să acționeze cu hotărâre în direcția aplicării rezoluției Consiliului de Securitate cu privire la încetarea războiului dintre Iran și Irak.

În actualele condiții ale economiei mondiale, zguduită de fenomene de criză, când situația țărilor în curs de dezvoltare s-a înrăutățit considerabil, în special ca urmare a poverii deosebit de grele a datoriei externe, apreciem că este de cea mai stringentă actualitate adoptarea unor măsuri concrete vizând restructurarea relațiilor economice internaționale și a sistemului financiar-valutar pe baze juste și democratice. În acest scop, ne pronunțăm pentru reluarea dialogului economic internațional, pentru convocarea unei conferințe speciale în cadrul ONU, la care să participe în condiții de egalitate atât țările în curs de dezvoltare, cât și cele dezvoltate, în vederea soluționării globale a acestor probleme, ale subdezvoltării, inclusiv a problemei datoriei externe și a dobânzilor excesiv de mari. Considerăm că prin tratative cu guvernele țărilor dezvoltate creditoare, cu băncile și instituțiile financiare internaționale, se pot stabili măsuri concrete care să ducă la reglementarea justă și echitabilă a problemelor economico-financiare, a politicii de credite și dobânzi.

În acest sens, documentul elaborat de țările noastre „Cu privire la lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale” și ecoul deosebit pe care l-a avut în rândurile țărilor în curs de dezvoltare a constituit un ajutor important la întărirea forțelor care se pronunță pentru o nouă cale de dezvoltare a popoarelor, pentru restructurarea actualelor raporturi economice inechitabile internaționale. Este necesar să acționăm în continuare pentru aplicarea de măsuri menite să contribuie la progresul și securitatea economică a tuturor statelor.

Stimați tovarăși,

În legătură cu unele probleme concrete ale colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia, doresc să exprim punctul nostru de vedere.

La Consfătuirea de la Berlin a Comitetului Politic Consultativ, conducătorii partidelor și statelor noastre au hotărât crearea comisiei speciale a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele dezarmării, din care să facă parte reprezentanți ai Ministerelor Afacerilor Externe și ai Ministerelor Apărării. În vederea soluționării problemelor concrete legate de funcționarea comisiei speciale, între țările noastre au avut loc consultări bilaterale și multilaterale, care au condus la elaborarea unor propuneri comune, consemnate în proiectul de document „Cu privire la funcționarea comisiei speciale a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele dezarmării”, asupra căruia urmează să convenim.

Ținând seama de importanța și amploarea pe care le capătă în prezent acțiunile în direcția dezarmării, de sarcinile încredințate comisiei speciale de conducătorii statelor noastre, am considerat și considerăm necesar ca activitatea acesteia să se desfășoare la nivel de reprezentare corespunzător, urmând ca cel puțin de 1-2 ori pe an să se întâlnească la nivel de adjunct al ministrului de Externe. Comisia să funcționeze ca un organism eficient, orientat spre acțiune și elaborarea de propuneri concrete de dezarmare.

În ceea ce privește grupele de experți create în diferite domenii ale dezarmării, considerăm că ele își pot continua activitatea, conlucrând însă cu comisia specială. În funcție de problemele în discuție putem avea în vedere participarea grupelor de experți la întrunirile comisiei speciale în problemele dezarmării.

În acest context, doresc să afirm interesul țării noastre pentru ca activitatea grupei de lucru pentru studierea posibilităților de realizarea a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea bugetelor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia să-și continue activitatea la București.

În legătură cu grupa multilaterală de informare reciprocă curentă, formată din reprezentanți ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, apreciem pozitiv începerea activității acesteia, schimbul util de informații și păreri în probleme de interes reciproc, realizat în cadrul grupei. Considerăm că activitatea pe care o desfășoară trebuie să răspundă unei mai bune și mai operative informări reciproce, fără a afecta celelalte modalități de informare pe cale bilaterală și multilaterală. După părerea noastră, grupa multilaterală trebuie să funcționeze în forme flexibile, de natură să-i consolideze caracterul de „informare curentă”, evitându-se abordările organizatorice și procedurale care pot să îngreuneze desfășurarea activității.

Referitor la reuniunile pe care le organizăm pe linia Tratatului de la Varșovia, aș dori să reamintesc poziția noastră de principiu, în sensul de a limita tematica abordată la cadrul care decurge din competențele și atribuțiile Tratatului, de a organiza un număr restrâns de acțiuni operative și eficiente care privesc problemele continentului european, respectând astfel indicațiile conducerilor noastre de a trece și în acest domeniu la o nouă calitate, de natură să asigure o creștere a dinamismului și contribuției țărilor noastre în soluționarea problemelor vieții internaționale. Apreciem că prin canalele Ministerelor de Externe pot fi convenite consultări la diverse niveluri și pe probleme de interes reciproc care depășesc problematica continentului nostru și care pot fi organizate și cu o participare mai largă, așa cum procedăm, de exemplu, în cazul reuniunilor care privesc ONU și la care participă toate țările socialiste interesate.

De asemenea, suntem de acord să-și continue activitatea grupelor de lucru la nivel de experți, pe linia Tratatului de la Varșovia, care nu și-au finalizat sarcinile prevăzute în mandatul încredințat, respectiv a grupelor de lucru cu privire la edificarea unui sistem cuprinzător de securitate internațională, pentru elaborarea de propuneri privind intensificarea colaborării în problema lichidării terorismului internațional, elaborarea de propuneri privind dezvoltarea colaborării în vederea creșterii combativității activității politice în problemele drepturilor omului, precum și cu crearea de noi grupe în probleme de interes reciproc.

Stimați tovarăși,

Apreciind ca deosebit de important, în actuala evoluție a vieții internaționale, schimbul de păreri pe care îl avem în cadrul întâlnirii noastre și ridicarea calității conlucrării noastre, în general, între țările participante la Tratatul de la Varșovia, doresc, în același timp, să subliniez necesitatea conlucrării tot mai intense între toate țările socialiste în lupta pentru dezarmare și pace, extinderea și aprofundarea colaborării noastre cu toate forțele progresiste, iubitoare de pace.

Recent, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Deși problemele sunt deosebit de grave, ținând seama și de acțiunile în direcția dezarmării, de intensificarea luptei forțelor progresiste, antiimperialiste, de creșterea conștiinței popoarelor – avem încredere deplină că, acționând unite, popoarele pot schimba cursul evenimentelor, pot asigura triumful rațiunii, dezarmarea, realizarea unei lumi mai bune, pot asigura un viitor pașnic și pentru generațiile viitoare, pentru toate națiunile lumii”.

Vă mulțumesc.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. III, Documente și cuvântări, f. 67-82.

11. 29 octombrie 1987, Praga. Comunicatul celei de-a 15-a ședințe a CMAE prin care statele participante la Tratatul de la Varșovia lansează un apel pentru încetarea experiențelor nucleare; destinderea climatului internațional; respectarea inviolabilității frontierelor și a realităților teritorial-politice existente; creșterea rolului Adunării Generale a ONU în reglementarea relațiilor dintre state; interzicerea completă a armelor chimice; reducerea substanțială a forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa etc.

Comunicatul ședinței Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. În zilele de 28-29 octombrie 1987, la Praga, a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au participat: P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, B. Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, M. Orzechowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, P. Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, E. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

1. Examinând situația din Europa și din lume, miniștrii Afacerilor Externe au relevat că aceasta continuă să fie complicată și contradictorie.

Participanții la ședință au constatat cu satisfacție că în viața internațională au apărut elemente încurajatoare. Pentru prima dată în istorie, ideea dezarmării nucleare s-a apropiat de etapa începerii traducerii sale în practică. Se află în curs de elaborare mandatul negocierilor cu privire la reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa. Negocierile privind interzicerea armelor chimice au înregistrat progrese. S-au intensificat eforturile pentru soluționarea pe cale politică, prin tratative, a conflictelor militare și a problemelor litigioase dintre state. Obiectivul restructurării relațiilor economice internaționale, pe baza egalității în drepturi și a avantajului reciproc, este promovat mai activ. Necesitatea soluționării prin eforturile comune ale tuturor statelor a problemelor globale, inclusiv a celor legate de protecția mediului înconjurător, este înțeleasă tot mai mult. Toate acestea constituie o expresie a noii gândiri politice, contribuie la edificarea unui nou tip de relații internaționale, la înțelegerea faptului că securitatea fiecăruia este posibilă numai prin asigurarea securității tuturor, stimulează preocupările de a găsi calea cea mai scurtă spre o lume fără arme nucleare și fără războaie.

În același timp, în lume se mențin probleme deosebit de grave, care trebuie să-și găsească soluționarea. Cursa înarmărilor a luat proporții îngrijorătoare, continuă încercările de a o extinde în cosmos. În pofida apelurilor și eforturilor țărilor socialiste, ale altor țări și ale opiniei publice mondiale, până în prezent nu s-a pus

capăt experiențelor nucleare. Continuă politica de forță și de amestec în treburile interne, de amenințări directe împotriva unor state suverane, de creștere a încordării în diferite zone ale lumii. Unele conflicte s-au agravat, generând noi amenințări la adresa păcii și securității internaționale. Se înrăutățește în continuare situația economică, în special a țărilor în curs de dezvoltare, cu consecințe grave pentru soarta păcii. Își mențin seriozitatea problemele energetice, ecologice și alte probleme.

Miniștrii au reafirmat poziția statelor lor conform căreia inviolabilitatea frontierelor, respectarea strictă a realităților teritorial-politice existente, a suveranității și integrității teritoriale a statelor reprezintă o condiție pentru realizarea de progrese reale pe calea întăririi păcii, securității și colaborării în Europa. Ei au subliniat că activitatea forțelor revanșarde, în primul rând din RFG, și încurajarea revanșismului, oriunde s-ar manifesta, contravin interesele destinderii și securității, spiritului și literei Actului final de la Helsinki. Asemenea acțiuni vor primi o ripostă hotărâtă și în viitor.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt convinse că îmbunătățirea substanțială a situației internaționale este necesară și posibilă. Tendințele pozitive conturate în relațiile internaționale trebuie consolidate și dezvoltate. Ele cheamă toate țările și popoarele să-și unească eforturile pentru soluționarea problemelor urgente care confruntă omenirea, să abordeze într-un mod nou problemele războiului și păcii, pornind de la faptul că armele nucleare pun în pericol însăși existența vieții pe pământ. Ele subliniază că problemă fundamentală a contemporaneității o constituie oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară. În vederea atingerii acestor obiective, statele participante își reafirmă hotărârea de a promova în continuare o politică de dialog constructiv cu celelalte state.

2. Ministrul Afacerilor Externe al URSS, E. Șevardnadze, a informat participanții la ședință cu privire la rezultatele negocierilor sovieto-americane, care au avut loc la Moscova în zilele de 22-23 octombrie 1987, în cursul cărora s-a realizat un progres în ceea ce privește definitivarea pregătirii tratatului referitor la lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune și au fost prezentate noi inițiative sovietice, orientate spre apropierea pozițiilor părților în problema reducerii cu 50% a armamentelor strategice ofensive, concomitent cu respectarea strictă a Tratatului privind apărarea antirachetă și nerenunțarea la acesta timp de cel puțin 10 ani, precum și despre propunerea privind instituirea de la 1 noiembrie a.c. a unui moratoriu asupra tuturor lucrărilor legate de producția, experimentarea și desfășurarea de rachete cu rază medie și mai scurtă de acțiune.

Statele reprezentate la ședință au exprimat sprijinul față de poziția sovietică în aceste probleme și speranța că acordul cu privire la lichidarea celor două clase de armament nuclear va fi semnat într-un viitor apropiat, că SUA vor accepta propunerea cu privire la moratoriu.

Ele au subliniat necesitatea ca în cadrul întâlnirii sovieto-americane la nivel înalt, pe baza propunerilor avansate, alături de semnarea tratatului cu privire la

rachetele cu rază medie și mai scurtă de acțiune, să se consemneze o înțelegere privitoare la prevederile de bază ale viitoarelor acorduri în domeniul armamentelor strategice ofensive și al preîntâmpinării amplasării de arme în cosmos.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță pentru interzicerea generală și totală, în cel mai scurt timp, a experiențelor nucleare, ca o măsură prioritară în vederea opririi dezvoltării, producției și perfecționării armamentelor nucleare. Ele apreciază semnificația înțelegerii dintre URSS și SUA referitoare la începerea, în viitorul apropiat, de negocieri cuprinzătoare, pe etape, în cadrul unui forum unic, pentru limitarea și, în final, încetarea completă a experiențelor nucleare, precum și a semnării acordului sovieto-american privitor la crearea de centre pentru diminuarea pericolului nuclear.

Statele participante la ședință consideră că încheierea acordului sovieto-american cu privire la lichidarea celor două categorii de rachete nucleare și realizarea înțelegerilor referitoare la armamentele strategice ofensive și la cosmos ar marca în mod efectiv începutul procesului dezarmării nucleare, ar oferi posibilitatea realizării de progrese și în celelalte domenii ale dezarmării și întăririi securității, pentru eliberarea deplină a Europei de arma nucleară, reducerea forțelor armate, armamentelor convenționale și în mod corespunzător a cheltuielilor militare.

Este deosebit de important să se renunțe la orice acțiuni care ar putea complica realizarea acestor înțelegeri. În legătură cu aceasta, provoacă o serioasă îngrijorare declarațiile unor oameni politici din Occident referitoare la „compensarea” rachetelor americane din Europa care ar urma să fie lichidate, prin dezvoltarea de noi arme nucleare și nenucleare, crearea de noi structuri militare.

3. Statele reprezentate la ședință își reafirmă hotărârea de a acționa pentru crearea unui sistem cuprinzător de pace și securitate. Ele se pronunță pentru edificarea unei securități egale pentru toate statele și în toate domeniile relațiilor internaționale.

Edificarea unei lumi a securității presupune, în primul rând, lichidarea armelor nucleare, chimice și a celorlalte arme de distrugere în masă, reducerea substanțială a forțelor armate, armamentelor convenționale și în mod corespunzător a cheltuielilor militare, desființarea blocurilor militare și lichidarea bazelor aflate pe teritorii străine, retragerea în interiorul frontierelor naționale a tuturor trupelor aflate în alte țări, constituirea unor mecanisme eficiente pentru prevenirea oricărei agresiuni, menținerea păcii în condițiile unui nivel cât mai redus al armamentelor.

O cerință importantă a asigurării securității popoarelor o reprezintă reglementarea urgentă, pe cale pașnică, a conflictelor regionale existente și preîntâmpinarea altora noi. O componentă însemnată o constituie, de asemenea, lupta eficientă împotriva terorismului internațional.

Securitatea economică egală pentru toate statele trebuie asigurată prin restructurarea relațiilor economice internaționale, inclusiv în domeniul valutar-financiar, pe baze juste și democratice, în interesul tuturor statelor, al celor în curs de dezvoltare, prin instaurarea noii ordini economice internaționale, lichidarea subdezvoltării, soluționarea globală și echitabilă a problemei datoriei externe. O

importantă contribuție la realizarea acestor obiective ar avea-o utilizarea mijloacelor eliberate în procesul unei dezarmări efective în scopul dezvoltării economice și sociale.

La edificarea sistemului de securitate internațională ar contribui statornicirea unei largi colaborări, bazate pe egalitatea în drepturi, în domeniul umanitar. Statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță pentru înfăptuirea deplină a drepturilor fundamentale ale omului la viață și muncă, a drepturilor sale politice, civile, economice, sociale și culturale, în complexitatea și interdependența lor, cu respectarea suveranității statelor, pentru eradicarea oricăror forme de discriminare, a apartheidului, rasismului, naționalismului și șovinismului și încetarea propagandei de război. Ele sunt în favoarea unui dialog larg în problemele umanitare, inclusiv în cadrul conferinței general-europene de la Moscova.

Statele reprezentante la ședință au subliniat din nou necesitatea respectării stricte de către toate statele a principiilor independenței și suveranității naționale, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forța, inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale, soluționării pe cale pașnică a diferendelor, neamestecului în treburile interne, egalității în drepturi și a celorlalte principii și scopuri înscrise în Carta ONU, Actul final de la Helsinki, a celorlalte norme general recunoscute ale relațiilor internaționale.

A fost evidențiată importanța examinării constructive, în cadrul celei de-a 42-a sesiuni a Adunării Generale a ONU, a inițiativei comune a țărilor socialiste privind edificarea prin eforturile colective ale tuturor statelor membre ale ONU a sistemului cuprinzător de securitate. Având în vedere că un asemenea sistem trebuie să funcționeze pe baza Cartei ONU și în cadrul acesteia, miniștrii s-au pronunțat pentru creșterea rolului Adunării Generale, al Consiliului de Securitate și al Secretarului general al ONU, pentru ca toate statele să acorde acestora sprijin maxim, să contribuie la ridicarea eficienței ONU și a organelor sale, a contribuției lor la soluționarea problemelor internaționale. Ei au exprimat speranța că Adunarea Generală a ONU va da un nou impuls promovării unui dialog internațional rodnic în problemele menționate, va contribui la aprofundarea și îmbogățirea conținutului acestuia.

4. Statele reprezentante la ședință cheamă participanții la negocierile cu privire la interzicerea completă a armelor chimice și lichidarea stocurilor acestor arme să manifeste voința politică necesară pentru a îndeplini mandatul ONU și a finaliza cât mai curând elaborarea unei convenții internaționale corespunzătoare.

5. Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră că reducerea substanțială a forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa reprezintă un obiectiv prioritar. În vederea înfăptuirii acestui obiectiv ele au prezentat în iunie 1986, la Budapesta, un program comun. În acest context, miniștrii au subliniat necesitatea accelerării elaborării mandatului viitoarelor negocieri, prin luarea în considerare a intereselor securității tuturor participanților și care, în conformitate cu documentul final al Reuniunii de la Madrid, ar asigura tuturor celor 35 de state participante la procesul general-european posibilitatea efectivă de a dezbate și soluționa problemele dezarmării, întăririi încrederii și securității în Europa și ar

permite începerea cât mai curând a negocierilor. Statele reprezentante la ședință au reiterat propunerea lor privind organizarea unei întâlniri a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la CSCE, în cadrul căreia să se adopte hotărârea cu privire la începerea de negocieri ample referitoare la reducerea substanțială a forțelor armate, armamentelor nucleare tactice și convenționale în Europa, însoțită de reducerea proporțională a cheltuielilor militare, la înlăturarea dezechilibrelor prin reduceri corespunzătoare, precum și la eliminarea pericolului unui atac prin surprindere. Întâlnirea ar contribui la soluționarea și altor probleme ale securității și colaborării în Europa.

Miniștrii au relevat cu satisfacție că trecerea la îndeplinirea prevederilor documentului adoptat în cadrul Conferinței de la Stockholm contribuie la o mai bună înțelegere reciprocă, servește cauzei întăririi încrederii și securității.

Realizarea propunerii pe care statele participante la Tratatul de la Varșovia au adresat-o la Berlin, în mai 1987, statelor membre ale NATO cu privire la organizarea de consultări în problema doctrinelor militare, ar avea o mare importanță pentru întărirea încrederii în Europa.

6. Crearea de zone libere de arme nucleare și chimice în Balcani, centrul și nordul Europei ar contribui la însănătoșirea situației pe continent, reprezentând, în același timp, pași importanți pe calea eliberării omenirii de astfel de arme de distrugere în masă. Participanții la ședință au reafirmat sprijinul față de propunerile RSR și RPB, RSCS și RDG în acest domeniu și au subliniat necesitatea transunerii lor în viață.

Ei au reafirmat că statele lor sunt gata să contribuie la realizarea planului propus de RPP de reducere a armamentelor și sporire a încrederii în Europa Centrală. Îndeplinirea acestuia ar constitui un factor important al întăririi păcii, stabilității și asigurării unei securități trainice pe continentul european.

Miniștrii s-au pronunțat pentru ca statele care se găsesc pe linia de contact dintre cele două alianțe politico-militare să adopte măsuri concrete de reducere a tensiunii militare și de sporire a încrederii, inclusiv retragerea reciprocă a celor mai periculoase categorii de armamente ofensive.

Statele reprezentante la ședință sprijină propunerile URSS cu privire la reducerea radicală a confruntării militare în nordul Europei și în Arctica, în ansamblu, la transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii și colaborării și începerea, în acest scop, de negocieri între statele interesate.

Ele salută eforturile țărilor nealiniat din bazinul Mării Mediterane pentru transformarea acesteia într-o zonă a colaborării pașnice. Miniștrii reamintesc propunerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia în această privință.

7. Statele reprezentante la ședință au subliniat necesitatea elaborării unui sistem de control strict și eficace atât național, cât și internațional, incluzând inspecții la fața locului. Sistemul de control ar urma să garanteze respectarea întocmai a tuturor acordurilor în domeniul dezarmării și să asigure că angajamentele asumate prin acestea nu vor fi încălcate în nici o împrejurare. El ar cuprinde toate domeniile dezarmării.

8. Statele participante la Tratatul de la Varșovia apreciază că în prezent se impune, mai mult ca oricând, intensificarea hotărâtă a eforturilor tuturor statelor în vederea înlăturării de măsuri concrete de dezarmare. În acest scop, este necesară intensificarea activității forumurilor internaționale corespunzătoare, în special a Conferinței pentru dezarmare de la Geneva. La ședință s-a adoptat un document în această problemă.

Pronunțându-se pentru abordarea complexă a problemelor dezarmării, statele aliate consideră deosebit de important ca lucrările celei de-a treia sesiuni speciale a Adunării Generale a ONU, consacrată dezarmării să dea un impuls pozitiv negocierilor care au loc cu privire la întreaga problematică a dezarmării, convenirii de măsuri concrete în acest domeniu. Sesiunea specială trebuie să fie orientată spre obținerea de progrese efective pe calea edificării unei lumi fără arme nucleare și fără războaie, să contribuie la crearea unui climat politic bazat pe încredere, sinceritate, spirit deschis și previziune în raporturile internaționale.

9. Statele reprezentante la ședință se pronunță pentru o Europă unită, a păcii și colaborării, pentru edificarea unui „cămin european”, în care să se afirme un climat de bună vecinătate și încredere, de coexistență și înțelegere.

Tendențele în domeniul securității și al colaborării oferă premise pentru a da un impuls procesului general-european. Statele reprezentate acordă o deosebită importanță faptului ca, în atmosfera de încredere sporită creată, dialogul multilateral să se desfășoare pe o bază trainică, ca procesul colaborării să se dezvolte și să se aprofundeze. Ele își reafirmă atașamentul față de dezvoltarea dinamică a procesului general-european și disponibilitatea ca prin eforturi comune să se deschidă o etapă nouă a destinderii în Europa.

Examinând desfășurarea Reuniunii de la Viena, miniștrii s-au pronunțat pentru convenirea de înțelegeri echilibrate în toate domeniile, pe baza principiilor Actului final de la Helsinki. În opinia lor, trebuie intensificate eforturile pentru realizarea cât mai curând de înțelegeri care să permită ridicarea procesului general-european pe o nouă treaptă, calitativă. Ei au subliniat importanța convocării forumului economic la Praga, a conferinței pentru colaborarea tehnico-științifică la București, a forumului ecologic la Sofia, a convocării la Cracovia a simpozionului privind patrimoniul cultural al Europei.

10. Miniștrii au efectuat un schimb de păreri cu privire la focarele de încordare și conflictele existente și au reafirmat hotărârea statelor lor de a contribui activ la soluționarea politică, justă a acestora.

O importanță deosebită pentru realizarea unei reglementări globale și asigurarea unei păci trainice în Orientul Mijlociu ar avea organizarea unei conferințe internaționale, sub egida ONU, cu participarea egală în drepturi a tuturor părților interesate, inclusiv a OEP, precum și a membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate.

Exprimând îngrijorarea lor față de creșterea încordării în zona Golfului, miniștrii au subliniat necesitatea încetării în cel mai scurt timp a războiului dintre Iran și Irak, îndeplinirii integrale și neîntârziate a rezoluției 598 a Consiliului de

Securitate al ONU, retragerii din Golf a flotelor militare străine și asigurării navigației libere în această regiune.

11. Statele socialiste aliate și-au reafirmat hotărârea de a întări coeziunea reciprocă și unitatea lor, de a spori dinamismul colaborării în domeniul politicii externe în scopul dinamismului colaborării în domeniul politicii externe în scopul eliminării pericolului de război, al întăririi securității în Europa și în lume. La ședință s-au examinat măsuri concrete, inclusiv legate de activitatea noilor organe permanente – grupa multilaterală de informare reciprocă curentă și comisia specială în problemele dezarmării.

Participanții la ședință, reunindu-se în ajunul celei de-a 70-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, au subliniat că aceasta a inaugurat o nouă eră în viața omenirii, deschizând calea eliberării sociale și naționale a popoarelor, făuririi unei lumi fără arme și fără războaie.

Victoria socialismului într-un număr important de țări a dus la formarea unui sistem mondial al țărilor socialiste, care au un rol tot mai important în lume ca forțele care mai înainte în lupta pentru pace și dezarmare, securitate internațională și progres social, pentru libertate, egalitate, respectarea independenței și suveranității fiecărei țări.

Ședință s-a desfășurat într-o atmosferă de prietenie și colaborare tovarășească. Următoarea ședință va avea loc la Sofia.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. III, Documente și cuvântări, f. 20-32.

12. 29 octombrie 1987, Praga. Protocolul celei de-a XV-a ședințe a CMAE, privind situația din Europa și din lume; stadiul îndeplinirii sarcinilor stabilite la ședințele CPC de la Berlin, mai 1987 și CMAE, Moscova, martie 1987; adoptarea comunicatului și a apelului „Cu privire la creșterea eficienței Conferinței pentru dezarmare de la Geneva”; aprobarea activității grupelor de experți.

Protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Cea de-a XV-a ședință a Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a avut loc la Praga, în zilele de 28-29 octombrie 1987.

Ședința Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a fost deschisă printr-un cuvânt introductiv de B. Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al RS Cehoslovace.

Prima ședință, care a avut loc la 29 octombrie a.c., a fost prezidată de O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al RD Germane.

A fost adoptată următoarea ordine de zi:

1. Examinarea situației din Europa și din lume în ansamblu.
2. Stadiul îndeplinirii sarcinilor stabilite de Consfătuirea de la Berlin, din mai 1987, a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia și a hotărârilor ședinței de la Moscova din martie a.c. a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

Au luat cuvântul: ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, E. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, M. Orzechowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, P. Várkonyi.

A doua ședință, care a avut loc la 29 octombrie a.c., a fost prezidată de M. Orzechowski, ministrul Afacerilor Externe al RP Polone.

Au luat cuvântul: ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democratice Germane, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovacia, B. Chnoupek.

La 28 octombrie a.c. a avut loc întâlnirea în cerc restrâns a miniștrilor Afacerilor Externe, în cadrul căreia, ministrul Afacerilor Externe al URSS, E. Șevardnadze a informat asupra rezultatelor convorbirilor de la Moscova cu secretarul de stat al SUA, G. Shultz și despre perspectivele dialogului sovieto-american în domeniul securității și dezarmării. Miniștrii au sprijinit propunerile URSS la negocierile cu SUA.

La 29 octombrie a.c., G. Husák, secretar general al CC al Partidului Comunist din Cehoslovacia, președintele RS Cehoslovace, a primit pe miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

2. În urma schimbului de păreri avut în cadrul ședinței au fost adoptate comunicatul și documentul „Cu privire la creșterea eficienței Conferinței pentru dezarmare de la Geneva”, care se dau publicității².

Potrivit procedurii, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace va asigura difuzarea acestor documente ca documente oficiale ale ONU, țărilor membre ale Conferinței pentru dezarmare de la Geneva, le va transmite secretarului general al ONU, le va aduce la cunoștința guvernelor și, pe măsura posibilităților, organelor legislative ale statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, secretarului general al NATO, președintelui Consiliului de Miniștri al Comunităților europene, președintelui Parlamentului european, reprezentanților Argentinei, Indiei, Tanzaniei, Suediei, Mexicului, Greciei, președintelui mișcării de nealinieri, secretarului general al Organizației statelor africane, președintelui Ligii statelor arabe și secretarului general ASEAN.

---

² Vezi doc. nr. 13.

3. Miniștrii au apreciat pozitiv activitatea privind îndeplinirea măsurilor practice convenite și înscrise în documentele finale ale Consfătuirii CPC de la Berlin și ale ședinței CMAE de la Moscova. Totodată, au fost analizate și convenite unele măsuri concrete privind dezvoltarea și adâncirea în continuare a conlucrării țărilor aliate în lupta pentru dezarmare, consolidarea păcii în Europa și în întreaga lume, securitate și colaborare, pentru promovarea inițiativelor lor convenite.

4. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a relevat cu satisfacție că grupa multilaterală de informare reciprocă curentă și-a început activitatea regulată imediat după Consfătuirea CPC de la Berlin (28-29 mai 1987).

Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a luat la cunoștință de încheierea activității pregătitoare, în legătură cu începerea activității comisiei speciale a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în problemele dezarmării. Se anexează regulile de funcționare.

S-a căzut de acord ca la prima ședință a comisiei speciale în problemele dezarmării, care va avea loc la Varșovia, în decembrie 1987 sau ianuarie 1988, la nivel de adjuncți ai miniștrilor Afacerilor Externe, să se examineze următoarele:

– cu privire la situația din domeniul dezarmării în lumina încheierii acordului dintre URSS și SUA privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune. Direcțiile principale ale eforturilor viitoare în domeniul dezarmării, în scopul prevenirii realizării planurilor „de supraînarmare” a NATO. Măsuri de reducere a forțelor armate, armamentelor convenționale și a armelor nucleare tactice în Europa;

– cu privire la măsuri de accelerare a negocierilor privind reducerea forțelor armate și a armamentelor convenționale în Europa cu reducerea corespunzătoare a cheltuielilor militare ale statelor; concretizarea concepției preîntâmpinării unui atac prin surprindere; retragerea din zona de contact dintre Tratatul de la Varșovia și NATO a celor mai periculoase genuri de armamente ofensive; reducerea aviației tactice de lovire și a armelor nucleare tactice și alte măsuri.

5. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a relevat că în urma rezultatelor activității grupului de experți creat potrivit înțelegerii intervenite la CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986), s-a elaborat documentul „Propunerea statelor participante la Tratatul de la Varșovia adresată statelor membre ale NATO în problema moratoriului asupra creșterii cheltuielilor militare”, difuzat și publicat în conformitate cu hotărârea ședinței CMAE de la Moscova (24-25 martie 1987).

S-a căzut de acord ca grupul să-și continue activitatea.

5.1. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a relevat că, în urma rezultatelor activității grupului de lucru la nivel de experți, creat potrivit înțelegerii la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986), s-a elaborat documentul „Cu privire la lichidarea subdezvoltării și instaurarea noii ordini economice internaționale”, care a fost difuzat și publicat în presă potrivit hotărârii Consfătuirii CPC de la Berlin (28-29 mai 1987).

S-a căzut de acord ca grupul să-și continue activitatea, în caz că va fi necesar.

5.2. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat potrivit înțelegerii convenite la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986), pentru elaborarea propunerilor privind întărirea colaborării în problema lichidării terorismului internațional.

S-a căzut de acord ca grupul să-și continue activitatea.

5.3. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat raportul grupului de lucru la nivel de experți, creat potrivit înțelegerii convenite la ședința CMAE de la Moscova (24-25 martie 1987), pentru examinarea problemelor dezarmării nucleare, inclusiv cele privind crearea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale Europei.

S-a căzut de acord ca grupul să-și continue activitatea.

5.4. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a luat cunoștință de raportul grupului de experți, creat potrivit înțelegerii convenite la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986), pentru examinarea problemelor legate de promovarea inițiativei țărilor socialiste la ONU referitoare la edificarea unui sistem cuprinzător de pace și securitate internațională.

S-a căzut de acord ca grupul să-și continue activitatea, în caz că va fi necesar.

5.5. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a luat cunoștință de activitatea grupului de experți, creat potrivit înțelegerii convenite la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986), pentru studierea reacțiilor țărilor NATO, țărilor neutre și nealiniat din Europa față de Apelul de la Budapesta al Consfătuirii CPC și discutarea acțiunilor posibile în scopul promovării acestuia, desfășurată în perioada care a trecut de la ședința CMAE de la Moscova (24-25 martie 1987).

S-a căzut de acord ca grupul să-și continue activitatea.

5.6. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a luat cunoștință de activitatea desfășurată în grupul de experți, creat la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986), pentru elaborarea de propuneri privind dezvoltarea colaborării în vederea creșterii combativității activității politice în problemele drepturilor omului.

S-a căzut de acord ca grupul să-și continue activitatea.

6. S-a convenit ca în cadrul activității grupei multilaterale de informare reciprocă curentă ar fi util să se procedeze la un schimb de păreri, inclusiv pe următoarele probleme: reuniunea general-europeană de la Viena; colaborarea statelor aliate față de mișcarea de nealiniere; activitatea țărilor aliate în regiunea nord-europeană; activitatea țărilor aliate în regiunea sud-europeană.

7. S-a luat la cunoștință că ministrul Afacerilor Externe al RPU a propus organizarea la Budapesta a unui schimb de păreri și informații la nivelul directorilor de protocol din MAE ale statelor aliate pentru simplificarea regulilor protocolare.

7.1. S-a luat notă că ministrul Afacerilor Externe al RPU a propus organizarea la Budapesta a unei întâlniri a directorilor direcțiilor consulare din MAE ale statelor aliate în problema studierii posibilităților de ameliorare a regimului vizitelor reciproce ale cetățenilor statelor aliate.

7.2. S-a luat notă de părerile exprimate în cadrul ședinței cu privire la oportunitatea elaborării de considerente în problema perfecționării în continuare a mecanismului de lucru al colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Se are în vedere ca problema locului și datei elaborării acestor considerente să fie convenite pe canale diplomatice.

8. S-a realizat înțelegerea de a se crea un grup de lucru la nivel de experți ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru elaborarea de considerente și propuneri privind căile de însănătoșire substanțială a situației din Marea Mediterană.

Activitatea grupului se va desfășura la Sofia.

Toate problemele organizatorice legate de activitatea grupului de lucru vor fi convenite de Ministerul de Externe al țării gazdă cu Ministerele Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

9. La ședință a fost adoptat prezentul protocol. Se anexează textele rapoartelor menționate la punctele 5.2., 5.3., 5.4. din Protocol³.

Prezentul Protocol se confirmă de reprezentanții RPB, RSCS, RDG, RPP, RSR, RPU, URSS.

Praga, 29 octombrie 1987

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. III, Documente și cuvântări, f.1-8.

13. [29] octombrie 1987, Praga. Apelul statelor participante la Tratatul de la Varșovia, reunite în cadrul ședinței CMAE, referitor la creșterea eficienței Conferinței pentru dezarmare de la Geneva prin elaborarea convenției cu privire la interzicerea și lichidarea armelor chimice; încheierea unui Tratat privind interzicerea generală și totală a experiențelor cu arma nucleară; transformarea Conferinței în organism permanent al dezarmării.

Cu privire la creșterea eficienței Conferinței pentru dezarmare de la Geneva

Pornind de la convingerea fermă că securitatea și pacea trainică în lume pot fi asigurate numai prin mijloace politice, statele participante la Tratatul de la Varșovia acordă o importanță principală sporirii eficienței tuturor negocierilor de dezarmare. În centrul negocierilor privind dezarmarea și securitatea atât pe plan bilateral, cât și multilateral, trebuie să stea problemele încetării cursei înarmărilor nucleare și dezarmării nucleare. În acest scop se impune intensificarea eforturilor tuturor statelor la edificarea unei lumi fără arme nucleare și războaie.

---

³ Documentele nu se publică.

În cadrul acestor eforturi, un loc deosebit îl ocupă Conferința pentru dezarmare de la Geneva, la care participă în condiții de deplină egalitate state de pe toate continentele, aparținând unor sisteme social politice diferite, membre ale unor alianțe politico-militare, țări nealiniat și neutre, toate statele posesoare de arme nucleare, precum și țări care nu posedă asemenea arme.

Acest forum multilateral a demonstrat că, atunci când există voința politică a statelor, poate acționa ca un organ de negocieri concrete și rodnice pentru elaborarea de măsuri și înțelegeri în domeniul dezarmării. Între rezultatele obținute se află documente de drept internațional, astfel cum sunt tratate cu privire la neproliferarea armelor nucleare, cu privire la neamplasarea armei nucleare pe fundul mărilor și oceanelor, convențiile referitoare la interzicerea armei bacteriologice și cea privind interzicerea modificării mediului înconjurător în scopuri militare.

În același timp, însă, rezultatele activității forumului de la Geneva sunt departe de a corespunde cerințelor timpului.

Având în vedere stadiul tratatelor la Conferința pentru dezarmare, statele reprezentate la ședință propun ca eforturile să se concentreze asupra rezolvării următoarelor sarcini prioritare:

Încheierea elaborării convenției cu privire la interzicerea și lichidarea armelor chimice.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră interzicerea și lichidarea, cât mai curând posibil, a armelor chimice ca unul din obiectivele principale ale politicii lor externe. În acest context, ele reafirmă propunerile din Declarația de la Moscova, din martie 1987, precum și celelalte inițiative importante în acest domeniu.

Activitatea cu privire la Convenție se află în faza de finalizare. Există toate premisele pentru a o încheia cu succes în perioada imediat următoare. Statele reprezentate la ședință sunt gata să colaboreze în mod constructiv și pe viitor cu ceilalți participanți la negocieri pentru depășirea obstacolelor care au mai rămas, astfel încât să se poată trece cât mai curând posibil la lichidarea generală și completă a armelor chimice și a bazei industriale pentru producerea acestora.

Înregistrarea de progrese pe calea interzicerii complete a experiențelor cu arma nucleară.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră încetarea și interzicerea generală și totală a experiențelor cu arma nucleară ca o măsură prioritară în vederea opririi cursei înarmărilor nucleare, ca un pas capabil să închidă definitiv căile de perfecționare a armelor nucleare. În acest context, ele reamintesc documentul lor prezentat în iunie 1987 la Conferința pentru dezarmare cu privire la „Propunerile fundamentale ale unui Tratat privind interzicerea generală și totală a experiențelor cu arma nucleară” și propun crearea unui grup special de experți științifici pentru elaborarea, cât mai curând, a unor propuneri practice referitoare la sistemul de control cu privire la neefectuarea experiențelor nucleare. Pregătirea unui astfel de tratat, în cadrul Conferinței pentru dezarmare, precum și negocierile de amploare sovieto-americane cu privire la limitarea și, în final, încetarea completă a experiențelor nucleare, se vor completa reciproc,

urmărind același obiectiv. Ele sunt gata să examineze în mod constructiv orice alte propuneri și considerente de natură să conducă la soluționarea cât mai curând a acestei probleme.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră că la Conferința pentru dezarmare s-a creat o bază bună care să permită o activitate concretă și utilă pentru prevenirea cursei înarmărilor în spațiul cosmic și reamintesc propunerile lor concrete în acest domeniu.

Statele reprezentate la ședință subliniază necesitatea intensificării activității Conferinței și în alte direcții prioritare, cu luarea în considerare a rezoluțiilor corespunzătoare ale Adunării Generale a ONU, care exprimă voința majorității covârșitoare a statelor lumii.

Ele propun ca, în cursul celei de-a treia sesiuni speciale a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării, să se dezbată multilateral toate aspectele legate de activitatea Conferinței, în scopul sporirii eficienței acesteia.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță pentru ca, prin eforturi comune, pe baza unui dialog concret și lipsit de confruntare, să se stabilească căile și mijloacele de creștere a eficienței practice a negocierilor la Conferința pentru dezarmare de la Geneva. Ele propun examinarea și convenirea următoarelor măsuri practice:

În primul rând, activitatea Conferinței să fie intensificată, desfășurându-se de-a lungul întregului an, cu două trei perioade de întrerupere. Să se convină funcționarea organelor subsidiare ale Conferinței, potrivit mandatului general al acesteia, nu numai pentru un an, ci până la încheierea activității lor.

În al doilea rând, la studierea problemelor de care se ocupă conferința să fie atrași într-o măsură mai mare experți și centre științifice din diferite țări. Pe măsura necesităților, să se recurgă cât mai mult la crearea de grupe de experți în domenii corespunzătoare. Să se examineze problema atragerii sub diferite forme, în primul rând prin crearea pe lângă Conferință a unui Consiliu Consultativ, a unor oameni de știință și personalități larg cunoscute, în scopul identificării de soluții în problemele cele mai complexe ale dezarmării, care fac obiectul Conferinței, cu luarea în considerare a factorilor de acțiune pe termen lung, de o importanță deosebită pentru întărirea securității.

În al treilea rând, să se organizeze, cu acordul participanților la Conferință, ședințe la nivelul miniștrilor de Externe, în perioade de deosebită importanță, spre exemplu când în cursul negocierilor apar dificultăți de ordin principal. Ședințele cu participarea miniștrilor ar urma să impulsioneze procesul unor asemenea negocieri importante.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră potrivit ca tuturor statelor, care nu sunt membre ale Conferinței pentru dezarmare, să li se asigure posibilitatea de a-și aduce contribuția la activitatea acestui organism. După părerea lor, în perspectivă, Conferința ar putea deveni un organ universal permanent pentru negocierile privind dezarmarea.

Statele reprezentate la ședință subliniază că negocierile privind dezarmarea și securitatea, care au loc pe plan bilateral și multilateral, se completează reciproc și exercită o influență pozitivă unele asupra celorlalte.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia declară că sunt gata să participe în mod constructiv la examinarea și realizarea tuturor propunerilor concrete din partea oricăror alte state urmărind activizarea și creșterea eficienței Conferinței pentru dezarmare.

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. III, Documente și cuvântări, f. f. 33-37.

14. [...] [noiembrie] 1987, București. Raport al ministrului Afacerilor Externe al României, Ioan Totu, privind activitatea delegației române la ședința CMAE; susținerea programului de dezarmare nucleară; crearea în Balcani a unei zone fără arme nucleare și chimice; intervenția ONU, FMI și BIRD pentru soluționarea globală a problemelor dezvoltării; limitarea presiunilor statelor occidentale asupra statelor comuniste privind respectarea drepturilor omului; perfecționarea mecanismului de lucru în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe

Raport privind activitatea delegației române la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În ziua de 29 octombrie 1987 s-a desfășurat la Praga ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (CMAE), cu următoarea ordine de zi:

a) Schimb de păreri și informații cu privire la situația din Europa și din lume în ansamblu;

b) Cu privire la îndeplinirea sarcinilor stabilite de Consfătuirea de la Berlin a Comitetului Politic Consultativ (mai 1987) și a hotărârilor adoptate de Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe la ședința de la Moscova (martie 1987).

Au fost adoptate un comunicat, documentul „Cu privire la creșterea eficienței Conferinței pentru dezarmare de la Geneva”, precum și un protocol cu caracter intern referitor la activitatea pe linia CMAE.

Delegația română a acționat potrivit indicațiilor primite din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, realizând mandatul încredințat.

1. În cadrul ședinței au fost prezentate considerentele și propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la problemele majore ale vieții internaționale, acțiunile țării noastre consacrate opririi cursei înarmărilor și trecerii la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară. S-a subliniat că, pronunțându-se cu hotărâre pentru eliminarea totală a armelor nucleare și reducerea substanțială a armamentelor convenționale, efectivelor și cheltuielilor militare, România a salutat cu satisfacție situația nouă care s-a creat în urma înțelegerii de principiu dintre Uniunea Sovietică și SUA cu privire la semnarea unui acord referitor la eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune și a celor operativ-tactice, fiind necesar ca acesta să fie semnat până la sfârșitul anului. S-a apreciat că realizarea acordului menționat va permite să se facă progrese și în domeniile încetării experiențelor nucleare, reducerii armelor strategice, opririi militarizării cosmosului, eliminării armelor chimice, trecerii la dezarmarea convențională. S-a relevat necesitatea ca toate statele să acționeze cu hotărâre pentru realizarea acordului sovieto-american, renunțând la orice ar putea împiedica atingerea acestui obiectiv.

Subliniindu-se cerința abordării complexe a problemelor dezarmării și necesitatea elaborării în cadrul ONU a unui program complex de dezarmare, a fost reiterată poziția țării noastre cu privire la începerea cât mai curând a negocierilor între țările celor două blocuri militare referitoare la dezarmarea convențională. În context, s-a arătat că țara noastră a trecut încă din anul 1986 – pe baza unui referendum național – la reducerea unilaterală cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, demonstrându-și astfel voința de a face totul pentru înfăptuirea dezarmării și asigurarea păcii.

Delegația română a prezentat pe larg poziția țării noastre în legătură cu desfășurarea Reuniunii de la Viena, hotărârea României de a contribui la înfăptuirea unor înțelegeri și acorduri corespunzătoare, menite să ducă în primul rând la dezarmare nucleară și convențională pe continent, la îmbunătățirea relațiilor și colaborării între toate țările europene, în toate domeniile, la făurirea unei Europe unite în diversitatea orânduirilor sociale. A subliniat necesitatea asigurării drepturilor fundamentale ale omului și a solicitat ca țările socialiste să adopte o concepție clară și o poziție fermă față de tendințele țărilor occidentale de denaturare a realităților și de amestec fățiș în treburile interne ale țărilor socialiste. S-a relevat că orice compromisuri în acest domeniu vor duce la ridicarea de noi cereri și pretenții nejustificate din partea țărilor occidentale.

Au fost explicate considerentele și propunerile României cu privire la încetarea operațiunilor militare dintre statele aflate în conflict și trecerea la soluționarea problemelor litigioase și a diferendelor pe cale pașnică, prin tratative. Au fost prezentate pe larg poziția și inițiativele României cu privire la crearea în Balcani a unei zone a păcii și colaborării, fără arme nucleare și chimice, precum și propunerile concrete de acțiune promovate de țara noastră la ONU, la FMI și BIRD pentru însănătoșirea vieții economico-financiare internaționale și soluționarea globală a problemelor dezvoltării, a datoriilor externe și dobânzilor excesive.

Aceste poziții au fost înfățișate detaliat și în mod argumentat în intervenția ministrului român al Afacerilor Externe, precum și în contactele cu delegațiile celorlalte țări participante la ședință. Delegația română a acționat pentru o reflectare corespunzătoare a lor în documentele ședinței.

2. Documentele adoptate au un caracter echilibrat și cuprind formulări care reflectă corespunzător considerentele președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și pozițiile țării noastre în principalele probleme ale vieții internaționale.

a) Astfel, comunicatul ședinței consemnează:

- faptul că problema fundamentală a contemporaneității este oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară;
- necesitatea abordării într-un mod nou a problemelor războiului și păcii;
- importanța semnării cât mai urgente a acordului sovieto-american privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune; necesitatea renunțării la orice acțiuni care ar putea complica realizarea acestei înțelegeri;
- hotărârea statelor participante la Tratatul de la Varșovia de a acționa pentru interzicerea generală și completă, în cel mai scurt timp, a experiențelor nucleare, ca o măsură prioritară în vederea opririi dezvoltării, producției și perfecționării armamentelor nucleare;
- necesitatea de a se depune eforturi susținute pentru realizarea de progrese și în alte domenii ale dezarmării;
- hotărârea de a se acționa pentru reducerea substanțială a forțelor armate, armamentelor convenționale pe continentul european și în mod corespunzător a cheltuielilor militare, desființarea blocurilor militare, lichidarea bazelor existente pe teritorii străine și retragerea în interiorul frontierelor naționale a tuturor trupelor aflate în alte țări;
- importanța respectării stricte de către toate statele a principiilor relațiilor internaționale;
- necesitatea edificării unei Europe unite, a păcii și colaborării, în care să se afirme un climat de bună vecinătate și încredere, de coexistență și înțelegere;
- necesitatea îndeplinirii depline a drepturilor fundamentale ale omului la viață și muncă, a drepturilor sale politice, civile, economice, sociale și culturale, în complexitatea și interdependența lor, cu respectarea suveranității statelor, a eradicării oricăror forme de discriminare, a apartheidului, rasismului, naționalismului și șovinismului și a încetării propagandei de război; condamnarea activității de încurajare a revanșismului, oriunde s-ar manifesta;
- hotărârea de a se acționa pentru soluționarea pe cale politică a conflictelor și, în acest context, pentru urgentarea convocării conferinței internaționale pentru Orientul Mijlociu;
- necesitatea restructurării relațiilor economice internaționale, inclusiv în domeniul valutar-financiar; a instaurării noii ordini economice internaționale și soluționării globale a problemei datoriei externe.

b) Documentul „Cu privire la creșterea eficienței Conferinței pentru dezarmare de la Geneva” subliniază necesitatea intensificării activității tuturor forurilor de negocieri, bi și multilaterale, în vederea adoptării unor pași concreți în direcția opririi cursei înarmărilor și dezarmării, în primul rând cea nucleară. Este reafirmată prioritatea pe care trebuie să o acorde Conferința de la Geneva negocierilor de dezarmare nucleară, prevenirii cursei înarmărilor în spațiul cosmic, interzicerii armelor chimice. A fost, de asemenea, înscrisă în document teza țării noastre cu privire la importanța creării condițiilor necesare pentru ca toate statele să-și poată aduce contribuția la negocierile de dezarmare, în care scop trebuie să se aibă în vedere rezoluțiile adoptate de Adunarea Generală a ONU, care exprimă voința majorității covârșitoare a statelor lumii.

3. Din luările de cuvânt ale miniștrilor, în plenara ședinței și la întâlnirea lor restrânsă, precum și din activitatea de negociere a documentelor, s-au desprins o serie de tendințe și orientări:

- interesul URSS în angajarea cât mai mult a actualei administrații a SUA, cu fixarea de obiective clare pentru fiecare etapă, în vederea continuării tratatelor bilaterale și pe alte probleme – limitarea și încetarea experiențelor nucleare, reducerea armamentelor nucleare strategice, consolidarea Tratatului privind apărarea antirachetă (ABM), prevenirea cursei înarmărilor în spațiul cosmic – manifestând grija să nu lase impresia condiționării diferitelor aspecte;
- tendința unei supraevaluări a rezultatelor care s-au obținut deja pe calea destinderii internaționale, faptul că „omenirea s-ar găsi într-o nouă etapă a destinderii”, care impune „noi structuri de pace” și în Europa, inclusiv în domeniul umanitar;
- preocupările URSS privind extinderea sistemului european de securitate și asupra Arcticii și Mediteranei, apreciate drept „zone strategice sensibile”;
- insistența pentru accelerarea dialogului cu statele NATO pe problemele comparării doctrinelor militare, lărgirea tematicii acestuia și aducerea în prim plan a principiului suficienței de apărare (delegațiile RDG, RPP, RPB);
- necesitatea ca, în contextul Reuniunii de la Viena, țările socialiste „să facă unele concesii” în problemele umanitare față de pozițiile promovate de țările occidentale, ceea ce ar putea determina pași asemănători din partea acestora în negocierile pentru reducerea trupelor și armamentelor convenționale. De menționat că delegația RPU, care în unele aspecte ale problematicii drepturilor omului s-a situat cu claritate, prin unele amendamente la proiectele de documente, pe pozițiile țărilor occidentale, a susținut teza că un factor important al destinderii în Europa și în lume îl constituie „componenta umanitară”.
- completarea inițiativelor pe plan balcanic prin încheierea unui acord de protecție ecologică a Peninsulei Balcanice și propunerea ca Forumul ecologic general-european să aibă loc la Sofia (delegația RPB);

- necesitatea creșterii rolului și atribuțiilor secretarului general al Comitetului Politic Consultativ prin atribuirea unor funcții de reprezentare la reuniuni internaționale (RPP, RPU, RDG), creării unui secretariat unit „permanent” (RPP), constituirii unui grup de lucru care să elaboreze noi propuneri de perfecționare a mecanismului colaborării în cadrul Tratatului (RPU), toate acestea în perspectiva ca Tratatul de la Varșovia să devină „organizația” permanentă a NATO.
- delegațiile celorlalte țări și-au exprimat satisfacția pentru crearea organelor de lucru permanente al Tratatului de la Varșovia (Comisia specială în problemele dezarmării și grupa multilaterală de informare reciprocă curentă), apreciind că activitatea acestora va deveni deosebit de importantă pentru „convenirea politicii statelor participante”.

4. În cadrul ședinței CMAE toate delegațiile au comunicat acordul țărilor lor cu modalitățile de funcționare a Comisiei speciale în problemele dezarmării (anexa), convenindu-se ca prima sesiune a acesteia să aibă loc la Varșovia, la propunerea țării noastre, la nivel de adjuncți ai miniștrilor Afacerilor Externe, în decembrie a.c. sau ianuarie 1988, pentru a examina situația din domeniul dezarmării, în lumina încheierii acordului dintre URSS și SUA privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune, precum și măsuri de accelerare a negocierilor privind reducerea forțelor armate și a armamentelor convenționale în Europa, cu reducerea corespunzătoare a cheltuielilor militare ale statelor.

Miniștrii au convenit, la propunerea delegației române, continuarea activității grupului de lucru în problema reducerii cheltuielilor militare. De asemenea, va putea să-și continue activitatea și grupul de lucru în problema lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale, în cazul în care evoluția situației economice internaționale va impune abordarea din nou a problematicii.

Delegația română a fost de acord cu continuarea activității grupurilor de lucru care nu și-au încheiat mandatul, respectiv în problemele dezarmării nucleare și creării de zone denuclearizate, promovării programului de dezarmare convențională, sistemului cuprinzător de securitate internațională, terorismului internațional, creșterii combativității politice în problemele drepturilor omului, precum și cu crearea unui grup de lucru pentru elaborarea unui document privind măsuri de însănătoșire a situației din Marea Mediterană.

Înțelegerile realizate pe problemele de mai sus au fost înscrise în protocolul ședinței.

Delegația țării noastre a acționat, în același timp, pentru raționalizarea unor activități din cadrul Tratatului și pentru ca unele propuneri care nu se refereau la Europa să nu fie incluse în documentele reuniunii (exemple: constituirea unui grup de lucru pe problematica nordului Europei și Arcticii, crearea unui grup de lucru pentru elaborarea de noi propuneri de perfecționare a mecanismului colaborării Tratatului). În acest fel, în protocolul ședinței s-a consemnat numai că s-a luat notă de părerea exprimate cu privire la oportunitatea elaborării unor considerente pe

această temă. În același mod s-a menționat numai că s-a luat cunoștință și de propunerile RPU privind organizarea unui schimb de păreri pentru „simplificarea regulilor protocolare” și a unei întâlniri pentru „studierea posibilităților de ameliorare a regimului vizitelor reciproce ale cetățenilor statelor aliate”.

Vă supunem spre aprobare următoarele **propuneri**:

1. Partea română să fie de acord cu organizarea la Varșovia, în decembrie 1987 - ianuarie 1988, a primei reuniuni a Comisiei speciale în problemele dezarmării, urmând să participe, la nivel de adjunct al ministrului Afacerilor Externe, potrivit hotărârii conducerii superioare (comunicarea Cancelariei CC al PCR nr. H3204/20 octombrie 1987).

2. MAE să fie împuternicit să propună organizarea la București, în primul trimestru al anului 1988, a reuniunii grupului de lucru în problema reducerii cheltuielilor militare pentru a efectua un schimb de păreri în legătură cu transmiterea oficială de date asupra bugetelor militare ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

3. MAE să fie autorizat să participe la acțiunile convenite prin protocolul ședinței CMAE de la Praga.

În conformitate cu principiul rotației, s-a convenit ca următoarea ședință a CMAE să aibă loc la Sofia, în ultima decadă a lunii martie 1988.

Noiembrie 1987

Ioan Totu

AMAE, Problema 241/9V3.1987. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, 28-29 octombrie 1987, Praga. Înființarea comisiei de dezarmare, vol. I, f. 185-189.

XXXVI. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 29-30 MARTIE 1988, SOFIA

1. [...] [...] 1988, Sofia. Notă a Ministerului Afacerilor Externe bulgar referitoare la invitarea MAE român de a participa la lucrările celei de-a XVI-a ședințe a CMAE, organizată în capitala bulgară, în zilele de 29-30 martie.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Nota MAE bulgar

După cum se știe în conformitate cu hotărârea ședinței de la Praga a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, la Sofia va avea loc cea de-a 16-a ședință a acestui for.

În cadrul consultărilor dintre miniștrii Afacerilor Externe de la ședința CMAE de la Praga și pe baza convenirii pe canale diplomatice, s-a clarificat că zilele de 29-30 martie a.c. sunt acceptabile pentru toate statele participante la Tratatul de la Varșovia.

În numele ministrului Afacerilor Externe al RP Bulgaria, tovarășul P. Mladenov, sunt împuternicit să vă transmit dvs. și, prin dvs., miniștrilor dvs., invitația oficială de a lua parte la ședința de la Sofia a Comitetului. Tovarășul Mladenov va fi bucuros să-i întâmpine pe 28 martie, după-amiază.

Partea bulgară a încercat să abordeze ședința într-un mod nou de lucru și, de aceea, a formulat o ordine de zi mai concretă, care este propusă în invitațiile adresate tovarășilor miniștri. Desigur, aceasta nu limitează în nici un caz discuția și, la propunerea miniștrilor țărilor aliate, pot fi dezbătute și alte probleme.

Urmând practica din cadrul Tratatului de la Varșovia, se propune, de asemenea, o întâlnire a miniștrilor în cerc restrâns, până la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, respectiv în seara zilei de 28 martie. În caz de nevoie, lucrările întâlnirii miniștrilor în cerc restrâns pot fi continuate în dimineața zilei de 30 martie.

Reamintim, de asemenea, că, în conformitate cu principiul rotației, miniștrii Afacerilor Externe ai RSR și URSS vor asigura, pe rând, președinția celor două ședințe. Totodată, pe baza principiului rotației, ministrul Afacerilor Externe al RPU va rosti toastul de răspuns la dejunul oficial în cinstea participanților la ședință.

Ordinea intervențiilor miniștrilor va fi întocmită pe măsura primirii cererilor din partea țărilor aliate.

Partea bulgară a adus la cunoștința reprezentanților statelor participante la Tratatul de la Varșovia proiectul celui de-al doilea document politic al Comisiei speciale în problemele dezarmării. Tot la acea ședință, au fost exprimate unele observații și completări, pe care le vom avea în vedere în cursul muncii ulterioare asupra proiectului inițial. Pregătim, de asemenea, un proiect inițial de comunicat. Ambele proiecte ne vom strădui să le înmânăm la timp, cel puțin 10 zile înaintea începerii întâlnirii multilaterale a reprezentanților speciali ai țărilor aliate.

Se are în vedere invitarea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, pentru convenirea proiectelor de documente, pe 25 martie, astfel ca prima ședință să se desfășoare în dimineața zilei de 26 martie.

Intenționăm să invităm pe reprezentanții speciali pe 16 martie, astfel ca activitatea de convenire a proiectelor de documente să înceapă în dimineața zilei de 17 martie.

MAE al RP Bulgaria vă va informa ulterior și asupra altor probleme organizatorice legate de ședința CMAE de la Sofia.

Partea bulgară este încredințată că ambasadele de la Sofia ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia vor contribui activ, ca și până în prezent, la pregătirea și desfășurarea acestui important for.

Cu ocazia predării acestei note, s-a mai adus la cunoștință că primirea miniștrilor Afacerilor Externe la tovarășul Todor Jivkov este prevăzută pentru dimineața zilei de 30 martie 1988.

AMAE, Problema 241. Tratatul de la Varșovia. Ședința CMAE, Sofia, 29-30 martie 1988. Organizatorice, negocieri de documente, vol. II, f. 13-14.

2. [...] [martie] 1988, Sofia. Scrisoarea ministrului Afacerilor Externe RP Bulgaria, Petăr Mladenov, către ministrul Afacerilor Externe al RS România, Ioan Totu, privind invitarea părții române la lucrările din capitala bulgară; comunicarea ordinii de zi.

Tovarășului Ion Totu,
membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România

Stimate tovarășe ministru,

În cadrul consultărilor noastre la ședința de la Praga a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a fost examinată posibilitatea ca următoarea ședință de la Sofia a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia să aibă loc în penultima sau ultima săptămână a lunii martie 1988.

Din discuțiile ulterioare, pe canale diplomatice, a rezultat că organizarea ședinței din zilele de 29-30 martie a.c. este acceptabilă pentru toți miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Folosesc acest prilej pentru a confirma această dată.

Se prevede ca la ședință să se facă un schimb de păreri referitor la situația din Europa și din lume, în ansamblu; considerăm că ar fi deosebit de important să ne concentrăm atenția, în acest cadru, asupra următoarelor probleme principale:

1. Sarcinile actuale, legate de reducerea forțelor armate și a armamentelor convenționale în Europa și dezvoltarea în continuare a procesului general-european.

2. Căile de reducere a încordării, de întărire a securității și dezvoltare a unor relații de pace și colaborare în nordul și sudul Europei.

Am putea, de asemenea, organiza o întâlnire în cerc restrâns a miniștrilor, la care să efectuăm un schimb de păreri și experiență privind practica călătoriilor reciproce ale cetățenilor țărilor socialiste frățești.

Proiectele documentelor finale ale următoarei ședințe vă vor fi transmise din timp, potrivit practicii stabilite. Veți fi informat pe canale diplomatice asupra tuturor problemelor referitoare la aspectele politico-organizatorice.

Stimate tovarășe Totu,

Prin prezenta scrisoare, vă invit să luați parte la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care va avea loc la Sofia, în zilele de 29-30 martie 1988. Voi fi deosebit de bucuros să vă salut în capitala Republicii Populare Bulgaria.

Cu salutări tovarășești

Petăr Mladenov

AMAE, Tratatul de la Varșovia. CMAE, Sofia, 29-30 martie 1988. Organizatorice, negocieri documente, vol. II, f. 6-7.

3. [...] martie 1988, București. Notă a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la conținutul proiectelor bulgare avansate pentru ședința CMAE de la Sofia; propuneri românești pentru pregătirea unui comunicat în care să se regăsească problemele dezarmării, crearea de zone libere de arme nucleare, situația efectivelor militare din Europa Centrală; restrângerea sferei de acțiune a Tratatului de la Varșovia numai la problemele europene.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe

Nota

Referitor: proiectele bulgare de documente pentru ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia
Sofia, 29-30 martie 1988

La 9 martie 1988, partea bulgară, gazdă a ședinței CMAE, a transmis patru proiecte de documente: comunicatul ședinței; apel către statele NATO, către toate țările participante la CSCE de a acționa pentru soluționarea problemelor prioritare ale dezarmării; memorandum cu privire la întărirea stabilității politico-militare în nordul și sudul Europei și în zona Mediteranei; declarație în legătură cu sesiunea specială a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării.

1. Se propune un comunicat mai scurt decât la alte ședințe, conținând aprecieri în legătură cu: situația din Europa și din lume; perspectivele negocierilor sovieto-americe; problema reducerii forțelor armate și a armamentelor convenționale; desfășurarea Reuniunii general-europene de la Viena; inițiativele statelor participante privind crearea de zone fără arme nucleare, chimice, de întărire a încrederii și securității în Balcani și centrul Europei; zonele conflictuale (Orientul Mijlociu, Iran-Irak, Afganistan); colaborarea țărilor participante.

Proiectul de comunicat necesită îmbunătățiri în special în ce privește caracterizarea situației internaționale, reafirmarea principiilor relațiilor dezarmării, renunțarea la planurile de perfecționare și dezvoltare a unor noi tipuri de arme.

2. Proiectul de apel prezintă problemele prioritare în domeniul dezarmării în care să fie concentrate eforturile după semnarea Tratatului sovieto-american privind rachetele cu rază medie și mai scurtă de acțiune: ratificarea tratatului menționat și trecerea la aplicarea lui, reducerea cu 50% a armamentelor strategice ofensive, interzicerea experiențelor cu arma nucleară; eliminarea armelor chimice, trecerea la negocieri în domeniul dezarmării convenționale, adoptarea de noi măsuri de întărire a încrederii, crearea de zone fără arme nucleare și chimice, lichidarea armelor nucleare tactice. Se face referire la necesitatea de a nu se admite ideea „compensării” armamentelor lichidate.

Proiectul de apel nu se referă la necesitatea desființării blocurilor militare, a reducerii cheltuielilor militare, desființarea bazelor militare și retragerea trupelor străine. Este tratată insuficient problema renunțării la programele de „compensare” a armamentelor ce ar urma să fie lichidate.

3. Proiectul de memorandum privind nordul și sudul Europei, precum și zona Mediteranei, reia pe larg propunerile URSS cu privire la organizarea de consultări între Tratatul de la Varșovia și NATO, cu participarea țărilor nordice neutre, în problema nediseminării activităților militare în nordul Europei și Arctica. În legătură cu Balcanii se propune statelor NATO efectuarea de consultări privind reducerea și limitarea activității militare în această zonă și în mările adiacente. Sunt

incluse propunerile prezentate de Bulgaria la reuniunea de la Belgrad a miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor balcanice în domeniul politico-militar. Se reafirmă pozițiile statelor participante în sprijinul transformării Mediteranei într-o zonă a păcii și securității și colaborării.

4. Proiectul de declarație în legătură cu sesiunea Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării este orientat în general spre sublinierea importanței Tratatului sovieto-american privind rachetele cu rază medie și mai scurtă de acțiune și necesității ca sesiunea specială să-și exprime sprijinul față de acesta, precum și în legătură cu acțiunile viitoare în domeniul dezarmării. Se pronunță pentru elaborarea la sesiune a unui document final cât mai concret. Difuzarea acestui document este preconizată să aibă loc în preajma sesiunii speciale.

În legătură cu cele de mai sus observăm următoarele:

a) Se propune pentru prima dată ca la o ședință a CMAE – care are loc de două ori pe an – să se adopte un număr așa de mare de documente (patru). În acest fel s-ar ajunge la o proliferare a documentelor ce se adoptă de către miniștrii de Externe.

b) Problemele care fac obiectul proiectelor de documente sunt de competența conducătorilor de partid și de stat ai țărilor participante. Adoptarea lor la un nivel mai scăzut ar fi de natură să le diminueze din importanță, miniștrii de Externe acționând în general pentru transpunerea în viață a orientărilor și hotărârilor adoptate la nivel înalt.

De menționat că peste circa trei luni urmează să aibă loc Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ.

c) Unele documente cum este Memorandumul privind nordul și sudul Europei și zona Mării Mediterane sunt neoportune întrucât:

- abordează de pe poziții de bloc și propun ca problematica acestor zone să facă obiectul consultărilor între Tratatul de la Varșovia și NATO;
- vin în contradicție cu spiritul în care s-a desfășurat recenta reuniune de la Belgrad a miniștrilor de Externe din țările balcanice, unde s-a găsit un limbaj comun, făcându-se abstracție de apartenența la grupări politico-militare și economice diferite; transpunerea acestei problematice la nivelul blocurilor, aprecierile și orientările printr-o asemenea prismă pot trezi reacții negative și dăuna procesului început;
- securitatea Europei, privită în ansamblu, în timp ce Memorandumul propus tratează numai „flancurile”, fără să se refere la regiunea Europei Centrale, în care există cea mai mare concentrație de armamente și forțe militare;
- extind sfera de preocupări nemijlocite a Tratatului de la Varșovia la zone din afara Europei (Artica, M[area] Barentz, Mediterana);

d) Unele din problemele abordate în proiectele de documente sunt de competența Comisiei speciale pentru dezarmare, creată de Comitetul Politic Consultativ. De altfel, documentul privind sesiunea specială a Adunării Generale a ONU este consacrată dezarmării, având în vedere stadiul incipient al pregătirilor, este elaborat în termeni foarte generali, fără să se poată aborda în această etapă

problemele de fond ce vor fi în atenția acestui forum. S-ar putea da sarcină Comisiei speciale să definitiveze acest document în timp util și să-l supună aprobării conducerilor de partid și de stat spre a fi dat publicității în preajma sesiunii speciale a Adunării Generale a ONU.

Ținând seama de elementele menționate, **propunem** ca în cadrul negocierilor preliminare să se acționeze pentru pregătirea unui document, respectiv comunicatul, în care să se facă referiri, într-o formă succintă, adecvată, și la problemele care fac obiectul proiectelor de documente prezentate.

Martie 1988

AMAE, Tratatul de la Varșovia. CMAE, Sofia, 29-30 martie 1988. Organizatorice, negocieri de documente, vol. II, f. 25-27.

4. 4 martie 1988, București. Notă de propuneri a ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, către secretarul CC al PCR, membru supleant al Comitetului Politic Executiv, Ion Stoian, privind amendamentele românești pentru ședința CMAE referitoare la desființarea blocurilor militare, lichidarea bazelor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state; realizarea unui coridor între cele două blocuri militare din care să fie retrase trupele și armamentele ș.a.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 1/574

Tovarășului Ion Stoian
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv
Secretar al CC al PCR

Nota de propuneri

Referitor: ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 29-30 martie 1988 va avea loc la Sofia ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Partea bulgară, gazda reuniunii, a propus ca, în cadrul ședinței, să se efectueze un schimb de păreri referitor la:

- a) Situația din Europa și din lume în ansamblu;
- b) Sarcinile actuale privind reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa și dezvoltarea în continuare a procesului general-european;

c) căile de reducere a încordării, de întărire a securității și dezvoltare a unor relații de pace și colaborare în nordul și sudul Europei.

S-a propus, de asemenea, organizarea unei întâlniri în cerc restrâns a miniștrilor, la care să se efectueze un schimb de păreri privind practica călătoriilor reciproce a cetățenilor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

La dorința părților, vor putea fi examinate și alte probleme.

În legătură cu cele de mai sus, vă supunem spre aprobare următoarele propuneri:

1. Partea română să fie de acord cu tematica avută în vedere pentru ședința de la Sofia a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

2. În cadrul ședinței să se prezinte considerentele și propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, privind problemele majore ale vieții internaționale, oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând dezarmarea nucleară, necesitatea unei noi abordări a problemelor păcii și războiului, asigurarea păcii și securității pe continentul european și în lume, reglementarea pe cale pașnică a conflictelor armate, edificarea noii ordini economice internaționale. Se va sublinia:

- actuala situație internațională se menține încă destul de gravă și complexă, deși s-au realizat unii pași în soluționarea unor probleme pe calea tratativilor;
- semnarea Tratatului sovieto-american privind eliminarea rachetelor nucleare cu rază medie și mai scurtă de acțiune a reprezentat, într-adevăr, un eveniment de importanță istorică, dar este necesar să se intensifice eforturile în direcția reducerii armelor nucleare strategice, opririi experiențelor nucleare, renunțării la militarizarea cosmosului și eliminării totale a armelor nucleare;
- necesitatea de a se renunța la perfecționarea și dezvoltarea unor noi arme nucleare în Europa, de a se acționa pentru înlăturarea tuturor acestor arme de pe continentul european și din întreaga lume;
- importanța definitivării în cel mai scurt timp a convenției cu privire la interzicerea și distrugerea armelor chimice;
- însemnătatea reducerii substanțiale a armamentelor convenționale. În acest cadru, delegația română va promova propunerile avansate de țara noastră cu privire la desființarea blocurilor militare, lichidarea bazelor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state, renunțarea la manevre și demonstrații militare de amploare și la orice manevre și demonstrații la granițele altor țări, realizarea unui coridor între cele două blocuri militare de 100-150 km, din care să fie retrase trupele și armamentele, îndeosebi tancurile, artileria, mijloacele mecanizate, aviația; începerea, în cel mai scurt timp, a tratativilor între cele două blocuri militare, cu participarea tuturor țărilor europene, în vederea realizării unor acorduri corespunzătoare de dezarmare, a unui echilibru

real de forțe pe baza reducerii substanțiale a armamentelor și înlăturării depline a armelor nucleare și chimice;

- necesitatea edificării unei Europe unite, în diversitatea orânduirilor sociale, a păcii, dezvoltării democratice și independente, a progresului economic și social al tuturor națiunilor. Va fi prezentată poziția României privind încheierea Reuniunii de la Viena cu înțelegeri și acorduri care să contribuie la promovarea dezarmării, la îmbunătățirea relațiilor și colaborării economice, tehnico-științifice și în alte domenii;
- importanța respectării cu strictețe a principiilor care trebuie să guverneze relațiile dintre state;
- însemnătatea dezvoltării colaborării dintre toate statele din Balcani, a transformării acestei regiuni într-o zonă a păcii și buneii vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare și trupe străine. În acest context, se va releva că recenta întâlnire a miniștrilor de Externe ai țărilor balcanice și înțelegerile la care s-a ajuns reprezintă un eveniment de importanță deosebită. Se va arăta, totodată, că întâlnirea la nivel înalt a șefilor de state și guverne din aceste țări, propusă de România și Grecia, constituie o necesitate vitală în vederea stabilirii unui program complex de dezvoltare a colaborării în diverse domenii, ca parte a realizărilor colaborării în Europa și în întreaga lume;
- sprijinul pe care țara noastră îl acordă propunerilor de realizare a unor zone ale păcii și cooperării în nordul Europei, precum și în alte părți ale continentului, pornind de la importanța pe care acestea ar avea-o în edificarea unui sistem trainic de securitate și colaborare în Europa și în lume.

Se va acționa ca aceste poziții să fie reflectate în mod corespunzător în comunicatul ședinței și eventuale documente separate. Observațiile și propunerile concrete în legătură cu conținutul acestora vor fi înaintate ulterior. În situația în care se va pronunța un document special cu privire la Nordul Europei, delegația română să acționeze ca această problemă să fie inclusă în comunicatul ședinței.

3. Delegația română la lucrările ședinței să fie condusă de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România.

4. Ministrul român să participe la întâlnirea în cerc restrâns, consacrată schimbului de păreri privind practica călătoriilor reciproce ale cetățenilor țărilor reprezentate la ședință.

În situația în care se va pune în discuție problema acordării unor facilități în acest domeniu să arate că România a soluționat, prin înțelegeri bilaterale, problemele privind desființarea reciprocă a vizelor, simplificarea formalităților de trecere a frontierei, facilitarea și încurajarea călătoriilor reciproce în zonele de frontieră, simplificarea formalităților și înlesnirea vizitelor reciproce între rude apropiate, fiind gata, dacă se simte nevoia, să analizeze cu fiecare parte interesată noi înțelegeri sau îmbunătățirea celor existente. Să sublinieze că propunerile cuprinse în proiectul sovietic de Memorandum în aceste probleme necesită o

examinare atentă, problematica respectivă neputând fi abordată global, întrucât implicațiile sunt diferite de la o țară la alta. Trebuie să se țină seama de caracterul independent și suveran al fiecărei legislații naționale, iar măsurile ce se vor conveni trebuie să contribuie la dezvoltarea relațiilor de prietenie dintre țările noastre și să nu fie folosite pentru „a acționa” unul împotriva altuia sau a altora.

5. În legătură cu activitatea comisiei speciale în probleme dezarmării, a grupurilor temporare de lucru și a grupei multilaterale de informare reciprocă curentă, delegația română să acționeze astfel:

- în comisia specială în problemele dezarmării să treacă la elaborarea cât mai urgentă a documentului privind poziția în cadrul negocierilor referitoare la reducerea armamentelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare în Europa;
- grupul de lucru în problema cheltuielilor militare, înființat la inițiativa țării noastre, să-și continue activitatea. Delegația să urgenteze transmiterea de către celelalte țări a considerentelor lor în legătură cu lista de teme concrete prezentată de partea română (comunicarea Cancelariei CC al PCR nr. H 464/1988)¹, astfel încât grupul de lucru să poată fi convocat cât mai curând;
- celelalte grupuri de lucru, create în diferite domenii ale dezarmării, precum și cele care nu și-au finalizat sarcinile încredințate, să-și continue activitatea;
- schimburile de păreri și informații la nivelul grupelor să se realizeze cu precădere în grupa multilaterală de informare reciprocă curentă, evitându-se astfel proliferarea organismelor temporare și a întâlnirilor.

6. În situația în care la ședință vor fi reluate ideile referitoare la „necesitatea perfecționării mecanismului de lucru și al colaborării în cadrul Tratatului”, în special prin lărgirea atribuțiilor secretarului general al Comitetului Politic Consultativ și se va iniția constituirea unui grup de lucru pentru elaborarea de propuneri, să se arate că până în prezent pentru elaborarea de propuneri, Comitetul Politic Consultativ nu a adoptat o hotărâre în acest sens.

7. Delegația română să ia notă de eventualele propuneri vizând simplificarea ceremonialului și protocolului reuniunilor pe linia Tratatului de la Varșovia și să fie de acord cu participarea la elaborarea de recomandări în acest domeniu.

8. Reprezentanți ai MAE român să participe la activitatea care se va desfășura la Sofia, cu 8-10 zile înainte de începerea ședinței, în vederea pregătirii proiectelor documentelor publice și a protocolului acesteia.

În legătură cu conținutul documentelor să se organizeze consultări la nivel de director în MAE cu partea bulgară și delegațiile altor țări participante.

9. La întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, consacrată definitivării proiectelor de documente, să participe Constantin Oancea, adjunct al ministrului.

---

¹ Documentul nu a fost identificat în arhivă.

10. Cheltuielile ocazionate de pregătirea și desfășurarea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să fie suportate din bugetul MAE, care să fie suplimentate în mod corespunzător.

Ioan Totu

4 martie 1988

AMAE, Tratatul de la Varșovia. CMAE, Sofia, 29-30 martie 1988. Organizatorice, negocieri de documente, vol. II, f. 32-35.

5. 29 martie 1988, Sofia. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitor la evoluția situației internaționale, problemele dezarmării, eliminarea armelor chimice, desființarea bazelor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state; crearea unei zone libere între cele două blocuri militare; deschiderea de negocieri între țările participante la Tratatul de la Varșovia și țările membre ale NATO privind dezarmarea convențională etc.

Stimați tovarăși,

Îmi este deosebit de plăcut să adresez, și în acest cadru, mulțumiri guvernului Republicii Populare Bulgaria, tovarășului Petăr Mladenov, personal, pentru atenția și ospitalitatea de care ne bucurăm, pentru condițiile organizatorice create bunei desfășurări a lucrărilor întâlnirii noastre.

În baza mandatului încredințat, am onoarea să prezint considerentele secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cu privire la principalele probleme ale evoluției vieții internaționale din Europa și din lumea contemporană, demersurile constructive ale României în direcția soluționării lor constructive, în interesul păcii, securității, cooperării și dezvoltării.

O analiză realistă a evenimentelor pe plan mondial impune concluzia că actuala situație internațională se menține încă gravă și complexă ca rezultat direct al nivelului înalt al înarmărilor, în special nucleare, persistenței și accentuării unor conflicte în diferite zone, adâncirii crizei economice la scară planetară, resimțită îndeosebi de țările în curs de dezvoltare, al continuării politicii de forță și de amenințare cu forța, de amestec în treburile interne și de încălcare a libertății și independenței unor state.

În aceste condiții, deși pe arena mondială au avut loc și unele evenimente încurajatoare, se poate spune însă că noul mod de soluționare a diferitelor probleme mondiale se află doar la început și își croiește drum cu foarte mare greutate. România consideră că este în interesul popoarelor noastre, al întregii comunități internaționale de a se intensifica eforturile pentru a determina o schimbare radicală

în viața internațională, pentru așezarea în mod ferm a relațiilor dintre state pe principiile deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale.

În actuala situație internațională, caracterizată prin existența uriașelor arsenale nucleare și a altor arme de distrugere în masă, problema fundamentală a contemporaneității o constituie oprirea cursei înarmărilor, în primul rând a celor nucleare, trecerea la măsuri concrete de dezarmare, de eliminare a pericolului nuclear.

În acest spirit, România s-a pronunțat și se pronunță consecvent, cu toată fermitatea, pentru eliminarea armelor nucleare, pentru lichidarea lor totală. Țara noastră a salutat cu satisfacție și a apreciat semnarea acordului dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii cu privire la rachetele nucleare cu rază medie și mai scurtă de acțiune, drept un eveniment de importanță istorică. Considerăm însă că el constituie numai un prim pas pe calea înlăturării uriașelor stocuri de arme nucleare existente astăzi în lume și, în special, în Europa. De aceea, este necesar să acționăm cu toată energia pentru a nu se crea o stare de automulțumire tuturor oamenilor politici, ale forțelor realiste ale popoarelor în vederea realizării de noi acorduri în direcția reducerii armelor nucleare strategice, să fie înlăturate barierele care se ridică încă în calea unui acord privind reducerea cu 50% a armamentelor strategice ofensive.

Teoria „descurajării nucleare” este profund nocivă, ea este în flagrantă contradicție cu interesele tuturor popoarelor, ale întregii omeniri și se situează împotriva cursului istoriei, a vieții. Iată de ce stârnesc nedumerire și sunt de neînțeles declarațiile unor oameni politici și intențiile unor state membre ale NATO de a continua, în pofida voinței propriilor popoare, a comunității internaționale, producerea și perfecționarea armelor nucleare. Intențiile SUA și NATO de a moderniza și menține în Europa 4000 de arme nucleare reprezintă în fapt o intensificare a cursei înarmărilor nucleare, sub masca modernizării, măresc pericolul unui război pustiitor, al distrugerii continentului nostru și a întregii omeniri.

În lumina politicii externe consecvente, România, președintele țării, consideră că, în condițiile actuale, țările participante la Tratatul de la Varșovia trebuie să acționeze ferm pentru a determina țările membre NATO să renunțe la perfecționarea și dezvoltarea unor noi arme nucleare în Europa, pentru înlăturarea tuturor acestor arme de pe continentul european și din întreaga lume.

Punând în centrul preocupărilor problemele dezarmării nucleare, România acționează, în același timp, pentru realizarea unor acorduri privind interzicerea totală a experiențelor cu arma nucleară, oprirea oricăror acțiuni de militarizare a spațiului cosmic, eliminarea definitivă a armelor chimice.

O atenție deosebită în cadrul acțiunilor de politică externă a României este acordată reducerii substanțiale a armamentelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare, asigurându-se astfel ca uriașele mijloace materiale ce se cheltuiesc astăzi pentru înarmări să fie folosite în scopul dezvoltării economico-sociale a țărilor în curs de dezvoltare, al soluționării unor grave probleme sociale, cum ar fi lichidarea șomajului, a subnutriției, a analfabetismului.

România s-a pronunțat și susține desființarea bazelor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state. De asemenea, în scopul întăririi încrederii, a climatului de securitate, este necesar să se renunțe la manevre și demonstrații militare de amploare la granițele altor țări.

După cum este cunoscut, președintele Republicii Socialiste România a prezentat, încă din anul 1978, la prima sesiune specială a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării, propunerea privind realizarea unei zone între cele două blocuri militare existente în Europa, de 100-150 km, din care să fie retrase trupele și armamentele, îndeosebi tancurile, artileria, mijloacele mecanizate, aviația. În strânsă legătură cu această inițiativă, salutăm recente propuneri ale Republicii Democratice Germane, Republicii Socialiste Cehoslovace și Republicii Populare Polone privind crearea unei astfel de coridor.

În concepția țării noastre, un rol deosebit de important în impulsivarea eforturilor privind trecerea la măsuri efective de dezarmare l-ar avea transpunerea în practică a unui program complex de dezarmare, având în centru dezarmarea nucleară și, totodată, reducerea substanțială a armamentelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare.

În acest sens, ne exprimăm speranța că a III-a sesiune specială a Adunării Generale a ONU, consacrată dezarmării, prevăzută să aibă loc în luna mai a acestui an, va adopta un asemenea program complex și general, cuprinzând măsuri concrete de dezarmare, sub un control internațional eficace.

Stimați tovarăși,

Ca țară europeană, România a acordat și acordă o atenție deosebită edificării securității și cooperării pe acest continent. Pornim de la convingerea că interesele tuturor națiunilor, chiar și în condițiile diversității orânduirilor sociale, cer să se asigure realizarea unei Europe unite, a păcii și dezarmării, a dezvoltării democratice și independente, a progresului economic și social al tuturor națiunilor.

Perioada care a trecut de la începerea lucrărilor Reuniunii general-europene de la Viena, de aproape un an și jumătate, nu a înregistrat însă nici un fel de progres substanțial, nu a permis trecerea la elaborarea și redactarea documentului final, conceput ca un tot unitar care să cuprindă, în mod corespunzător, toate componentele procesului de securitate și cooperare, datorită pozițiilor obstrucționiste ale țărilor capitaliste. În ceea ce privește aspectele militare, considerăm că trebuie intensificate eforturile pentru grăbirea elaborării mandatului și trecerea, încă din cursul acestui an, la negocieri între țările participante la Tratatul de la Varșovia și țările membre ale NATO privind dezarmarea convențională, cu participarea și a altor țări pe continentul european care o doresc. Țelul acestor negocieri trebuie să fie realizarea unor acorduri cuprinzătoare de dezarmare, de întărire a încrederii în Europa, pe baza unui echilibru real de forță și a unui control internațional strict.

Pronunțându-se ferm pentru dezvoltarea și diversificarea schimburilor și cooperării economice, a colaborării tehnico-științifice între statele continentului, apreciem că ar fi în interesul tuturor țărilor europene dacă la Reuniunea de la Viena

s-ar conveni măsuri concrete privind amplificarea schimburilor neîngrădite în acest domeniu, promovarea unor noi forme și acțiuni de cooperare, înlăturarea oricăror bariere artificiale și restricții care reprezintă o frână în calea schimburilor de valori materiale.

Având în vedere poziția țărilor occidentale la Reuniunea de la Viena în problemele umanitare, considerăm că țările socialiste trebuie să adopte o atitudine fermă față de încercările acestora de a se erija în apărători ai drepturilor omului, de a se amesteca în treburile interne ale altor țări. În ce o privește, România își va menține în continuare punctele sale de vedere privind drepturile omului, formele și modalitățile de colaborare în problemele umanitare, pe baza respectării riguroase a principiilor relațiilor dintre state, a legilor și reglementărilor interne.

Ne pronunțăm pentru abordarea și o soluționare justă a problemelor de ordin umanitar, pornind de la asigurarea drepturilor fundamentale ale oamenilor și, în primul rând, a dreptului la muncă, la învățătură, la viață. Totodată, apreciem oportună intensificarea acțiunilor țărilor noastre pentru a se ajunge la o înțelegere privind activitatea de educare a popoarelor și îndeosebi a tineretului, în spiritul prieteniei, al solidarității, al păcii și colaborării, pe baza deplinei egalități în drepturi.

Recrudescența activității unor organizații fasciste în unele țări europene evidențiază necesitatea întăririi conlucrării pe plan european în combaterea cu fermitate a manifestărilor neofasciste, șoviniste, revanșarde, care urmăresc învrăjbirea popoarelor, adâncirea divizării și neîncrederii pe continent și în întreaga lume. Popoarele europene trebuie să nu admită reeditarea experienței întunecate a trecutului, ci să acționeze cu toată hotărârea împotriva oricărei toleranțe, a oricărui sprijin față de aceste cercuri, să dea o ripostă fermă tuturor elementelor reacționare care pun în pericol independența și securitatea statelor, dezvoltarea lor democratică și independentă, pacea lumii.

Stimați tovarăși,

Una din trăsăturile definitorii ale politicii externe a Republicii Socialiste România o reprezintă promovarea constantă de acțiuni perseverente pentru dezvoltarea largă a relațiilor cu toate statele balcanice, extinderea raporturilor și conlucrării bi și multilaterale dintre ele, instaurarea unui climat trainic de înțelegere și largă colaborare, transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și cooperării, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare și trupe străine.

Conducerea partidului și statului nostru, secretarul general al partidului Nicolae Ceaușescu, au apreciat că întâlnirea miniștrilor Afacerilor Externe din țările balcanice și înțelegerile la care s-a ajuns reprezintă un eveniment de însemnătate deosebită pentru întărirea încrederii și securității, consolidarea păcii și colaborării în această zonă a lumii. Relevăm cu satisfacție și în acest cadru importanța deosebită a inițiativei româno-bulgare la nivel înalt, privind eliminarea armelor nucleare și chimice din Balcani.

Doresc să subliniez, totodată, faptul că la reuniune a fost prezentată propunerea româno-elenă privind organizarea, la București, a unei întâlniri la nivel înalt a șefilor de stat și guvern din țările balcanice. Considerăm că această întâlnire

este de mare actualitate și ar avea un rol hotărâtor în dezvoltarea relațiilor de prietenie și colaborare multilaterală și înțelegere între toate țările și popoarele din regiune, ar impulsiona puternic acțiunile de transformare a Balcanilor într-o zonă a păcii și colaborării, s-ar înscrie ca un important eveniment pozitiv și în viața continentului nostru, în lupta pentru destindere, dezarmare, securitate și largă colaborare internațională.

Republica Socialistă România sprijină în același timp crearea de zone fără arme nucleare și chimice în nordul și centrul Europei, în Mediterana, în Africa, precum și în alte regiuni ale lumii.

Stimați tovarăși,

Condițiile internaționale actuale constituie un imperativ pentru eliminarea forței și amenințării cu forța în relațiile internaționale, încetarea conflictelor existente în diferite regiuni ale lumii și soluționarea lor numai pe cale pașnică, prin tratative.

În legătură cu situația din Orientul Mijlociu, exprimând dezaprobarea față de actele de represiune israeliene împotriva populației arabe pașnice din teritoriile arabe ocupate, România consideră că este imperios necesar să se treacă la organizarea unei conferințe internaționale în problemele Orientului Mijlociu cu participarea tuturor țărilor interesate, inclusiv Organizația pentru eliberarea Palestinei și a Israelului. Situația creată în Orientul Mijlociu reclamă o soluție globală, care să asigure, în primul rând, soluționarea problemei poporului palestinian pe baza dreptului la autodeterminare, inclusiv crearea unui stat propriu, independent, precum și integritatea și suveranitatea tuturor statelor din zonă, inclusiv a Israelului.

Având în vedere evoluția periculoasă a evenimentelor din Golf și escaladarea așa-zisului „război al orașelor”, considerăm că este necesar să se pună cât mai curând capăt războiului dintre Iran și Irak, care a dus ambelor popoare mari pierderi materiale și umane. Țările socialiste participante la Tratatul de la Varșovia trebuie să acționeze cu hotărâre în direcția aplicării rezoluției Consiliului de Securitate cu privire la încetarea războiului dintre cele două țări.

În concepția României, problemele păcii și dezarmării sunt indisolubil legate de problemele dezvoltării economico-sociale. În acest sens, lichidarea subdezvoltării și instaurarea unei noi ordini economice internaționale, care să așeze relațiile dintre state pe bază de egalitate și echitate și care să ducă la însănătoșirea și stabilitatea economiei mondiale reprezintă un obiectiv primordial, a cărui îndeplinire ar fi de natură să contribuie în mod substanțial la îmbunătățirea climatului politic general din Europa și din întreaga lume.

Țara noastră se pronunță pentru organizarea unei conferințe internaționale, în cadrul ONU, cu participarea atât a țărilor dezvoltate, cât și a țărilor în curs de dezvoltare. Apreciem că un asemenea for ar putea elabora soluții reciproc acceptabile, inclusiv în problemele datoriilor externe destul de mari ale țărilor în curs de dezvoltare, pentru crearea condițiilor necesare în vederea dezvoltării echitabile, echilibrate a economiei mondiale, a lichidării subdezvoltării și realizării unei noi ordini economice mondiale, care să asigure progresul și bunăstarea fiecărei națiuni.

Stimați tovarăși,

Doresc să mă refer în continuare la unele probleme concrete ale colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia.

După cum se cunoaște, și-a început activitatea comisia specială în problemele dezarmării, creată în baza hotărârii de la Berlin a Comitetului Politic Consultativ, în scopul implicării și mai active a tuturor statelor participante la eforturile ce se depun în domeniul dezarmării. După părerea noastră, acest nou organism de colaborare oferă cadrul necesar pentru o examinare aprofundată a problemelor actuale ale cursei înarmărilor cu noile inițiative și acțiuni ale țărilor noastre în acest domeniu. Comisia este chemată să funcționeze ca un organism orientat spre acțiune și elaborarea de propuneri concrete de dezarmare.

În perioada imediat următoare, ținând seama de perspectivele începerii negocierilor referitoare la reducerea armamentelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare în Europa, considerăm că activitatea comisiei speciale trebuie să se concentreze în primul rând asupra elaborării cât mai urgente a documentului privind poziția țărilor noastre în cadrul viitoarelor negocieri, astfel încât acesta să poată fi prezentat la consfătuirea din luna iulie a Comitetului Politic Consultativ.

Apreciem pozitiv și util schimbul de informații și păreri care se realizează în probleme de interes reciproc, în cadrul grupei multilaterale de informare reciprocă curentă. Împărtășim la rândul nostru punctul de vedere că grupa trebuie folosită cât mai eficient, că schimburile de păreri și informații pe diferite probleme este bine să se realizeze cu precădere în cadrul acesteia, evitându-se astfel proliferarea organismelor temporare și a întâlnirilor pe diferitele linii, care nu întotdeauna se justifică. Se înțelege, în același timp, că activitatea grupei trebuie să se înscrie în mandatul care i-a fost încredințat, obiectul acestei activități constituindu-l nu elaborarea de documente, materiale etc., ci schimbul rodnic de păreri, informarea reciprocă curentă în problemele de politică externă.

Suntem de acord ca grupele de experți create în diferite domenii ale dezarmării, precum și cele care nu și-au finalizat sarcinile încredințate, să-și continue activitatea. În acest context, doresc să reafirm disponibilitatea țării noastre de a găzdui în continuare grupul de lucru în problema cheltuielilor militare. Așteptăm celelalte țări să ne comunice considerentele lor în legătură cu temele prezentate de partea română pentru o nouă întâlnire a grupului, astfel încât acesta să poată fi convocat cât mai curând.

Doresc să reafirm punctul nostru de vedere și în legătură cu ideile referitoare la „necesitatea perfecționării mecanismului de lucru al colaborării în cadrul Tratatului”. Se cunoaște că recomandările existente cu privire la sarcinile și regulamentul de lucru ale Secretariatului Unit, precum și în legătură cu alte probleme ale mecanismului de lucru au fost elaborate din însărcinarea Comitetului Politic Consultativ și aprobate de acesta. Fiind vorba de reglementări confirmate la acest nivel, considerăm că o eventuală reevaluare a lor nu poate fi făcută decât din însărcinarea Comitetului Politic Consultativ, care, până în prezent, nu a adoptat o hotărâre în acest sens. De altfel, de la adoptarea în comun a actualelor reglementări

privind mecanismul de lucru al colaborării în cadrul Tratatului nu au trecut decât doi ani și în ceea ce ne privește, nu vedem nici necesitatea și nici oportunitatea de a proceda deja la schimbarea lor.

Aș dori să supun atenției dumneavoastră tendința de a crește, an de an, numărul de documente supuse discuției, ceea ce este de natură să îngreuneze desfășurarea în bune condiții a întâlnirilor noastre. De altfel, trebuie spus că unele probleme depășesc atribuțiile Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

În ceea ce privește problema abordării unor facilități privind călătoriile reciproce, aceasta este soluționată de România prin înțelegeri bilaterale cu statele participante la Tratatul de la Varșovia. Dacă va fi necesar, suntem gata să analizăm cu fiecare țară participantă posibilitatea unor noi înțelegeri sau îmbunătățirea celor existente. După părerea noastră însă, problematica respectivă nu poate fi abordată global, întrucât implicațiile sunt diferite de la țară la țară și trebuie să se țină seama de practica fiecărei țări, de caracterul independent al legislațiilor naționale.

În ceea ce privește simplificarea ceremonialului și protocolului reuniunilor pe linia Tratatului, s-ar putea avea în vedere analizarea acestor probleme, precum și a implicațiilor decurgând din aceasta.

Stimați tovarăși,

Apreciem ca deosebit de util schimbul de păreri pe care îl realizăm în cadrul întâlnirii noastre. Lupta pentru pace și dezarmare, pentru afirmarea noii politici, a noii gândiri, a noului mod de acțiune în probleme majore ale contemporaneității impun intensificarea conlucrării între țările noastre, între toate statele socialiste, extinderea și aprofundarea conlucrării noastre cu toate forțele realiste și progresiste, interesate într-o politică de colaborare, de independență și pace.

„Avem deplina convingere – arăta recent tovarășul Nicolae Ceaușescu – că forțele care se pronunță pentru pace, popoarele de pretutindeni dispun de forța și capacitatea necesare pentru a determina, acționând în deplină unitate, schimbarea cursului periculos al evenimentelor, a modului vechi de gândire și acțiune, pentru trecerea efectivă la dezarmare și în primul rând la dezarmarea nucleară, pentru a asigura pacea, viața tuturor națiunilor, pentru dreptul fiecărui popor de a fi deplin stăpân pe destinele sale”.

Vă mulțumesc.

AMAE, Problema 241. Ședința CMAE, Sofia, 29-30 martie 1988. Organizatorice, negociere documente, vol. III, f. 4-15.

6. 30 martie 1988, Sofia. Comunicatul ședinței CMAE referitor la ratificarea Tratatului dintre URSS și SUA privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune; retragerea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune de pe teritoriul RD Germane și RS Cehoslovace; crearea unei zone fără arme nucleare și chimice în Balcani; reglementarea situației politice din Orientul Mijlociu și Afganistan.

Text negociat
Propunerea delegației române
Propunerea celorlalte delegații

Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor
participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 29-30 martie 1988, la Sofia, a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au participat; P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria; B. Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, M. Orzechowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, P. Várkony, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, E. A. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Socialiste.

1. În cadrul ședinței a fost examinat un cerc larg de probleme internaționale, în primul rând europene. Miniștrii au dezbătut pe larg sarcinile prioritare în vederea dezvoltării și consolidării în continuare a tendințelor pozitive ale evoluției internaționale. Constatând că situația din Europa și din lume continuă să fie încă destul de gravă și plină de contradicții, ei au subliniat necesitatea imperioasă de a se impulsiona procesul de dezarmare, de edificare a unei lumi fără arme nucleare și din care să fie eliminată folosirea forței. Este important ca toate statele din Europa și din lume să se abțină de la orice acțiuni care pot să dăuneze acestui proces. Nu se poate admite ca, paralel cu dezarmarea într-un domeniu, să continue cursa înarmărilor în alte domenii.

Le ședință a fost adoptat un apel adresat statelor membre ale NATO, tuturor țărilor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa.

2. Participanții la ședință s-au pronunțat pentru încheierea cât mai grabnică a procesului de ratificare a Tratatului dintre URSS și SUA privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune care, după aprecierea generală, are o importanță istorică.

S-a relevat că Tratatul privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune reprezintă doar un prim pas, după care trebuie să urmeze realizarea de noi acorduri în direcția reducerii armamentelor strategice ofensive, preîntâmpinării cursei înarmărilor în cosmos, interzicerii generale și complete a experiențelor nucleare, chimice și celorlalte arme de distrugere în masă, reducerii efectivelor armate și armamentelor convenționale în Europa, a cheltuielilor militare, soluționării altor probleme din domeniul securității și dezarmării.

Miniștrii au exprimat convingerea că o măsură importantă de dezarmare ar constitui-o încheierea unui acord între URSS și SUA privind reducerea cu 50% a

armamentelor lor strategice și ofensive, cu respectarea Tratatului privind apărarea antirachetă, în forma în care acesta a fost semnat în 1972 și nerenunțarea la el în decursul unui termen convenit. Ministrul Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze, a informat cu privire la stadiul negocierilor sovieto-americane de la Geneva privind armamentele nucleare și cosmice, precum și despre alte contacte în aceste probleme cu reprezentanții SUA. Poziția părții sovietice a fost pe deplin sprijinită.

Participanții la ședință au subliniat necesitatea de a se renunța la intențiile de a „compensa”, pe orice cale, armamentele nucleare supuse lichidării în conformitate cu Tratatul privind rachetele cu rază medie și mai scurtă de acțiune.

Retragerea, încă înainte de intrarea în vigoare a Tratatului privind rachetele cu rază medie și mai scurtă de acțiune, pe teritoriul RD Germane și RS Cehoslovace, pe baza înțelegerilor cu aceste țări, a rachetelor operativ tactice sovietice amplasate pe teritoriul statelor respective ca răspuns la desfășurarea în Europa occidentală a rachetelor nucleare americane este apreciată de țările reprezentate la ședință ca o manifestare a bunăvoinței și o acțiune concretă a URSS în procesul dezarmării nucleare.

3. Miniștrii au efectuat un schimb aprofundat de păreri în problemele dezarmării, întăririi securității și încrederii, precum și ale dezvoltării colaborării reciproc avantajoase în Europa, exprimând disponibilitatea statelor lor de a extinde în acest scop dialogul constructiv cu celelalte state.

Participanții la ședință au subliniat că o condiție a păcii și securității trainice în Europa o constituie inviolabilitatea frontierelor postbelice pe continent, respectarea actualelor realități teritorial-politice, a suveranității și integrității teritoriale a statelor, a principiilor și normelor general recunoscute de drept internațional. Orice încercări de a pune la îndoială aceste realități, caracterul lor ireversibil, vor primi și în viitor riposta cea mai hotărâtă. Ei au relevat că activitatea forțelor revanșarde și încurajarea revanșismului, oriunde s-ar manifesta, contravin intereselor destinderii și securității, tratatelor și acordurilor încheiate în anii '70, Actului Final de la Helsinki.

4. Participanții la ședință au exprimat hotărârea fermă a țărilor lor de a se ajunge la reduceri substanțiale ale forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, de la Atlantic la Urali și la începerea cât mai curând de negocieri corespunzătoare. În scopul diminuării pericolului unui atac prin surprindere, o atenție deosebită trebuie acordată reducerii acelor categorii de armamente care constituie baza capacității ofensive a forțelor armate. Din această categorie fac parte și armele nucleare tactice. Dezechilibrele și asimetriile la care s-a ajuns în domeniul armamentelor convenționale în Europa ar putea fi înlăturate pe calea unei reduceri reciproce a diferitelor categorii de armamente de către cel care se află în avans. Aceasta ar corespunde principiilor egalității în drepturi și securității egale, intereselor tuturor țărilor europene. Toate măsurile ar urma să se realizeze pe baza schimburilor de date necesare, în cadrul unui regim eficient de control și verificare.

Obiectul negocierilor l-ar constitui forțele armate, armamentele și tehnica militară convențională, inclusiv mijloacele cu dublă întrebuințare, fără componenta lor nucleară. Componenta nucleară a mijloacelor cu dublă întrebuințare ar constitui obiectul unor negocieri separate. Asemenea negocieri nu trebuie amânate pentru mult timp. Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt gata ca și până în prezent să poarte aceste negocieri concomitent cu cele privind armamentele convenționale și reafirmă scopul declarat de ele – lichidarea totală a armamentelor nucleare tactice din Europa.

5. Participanții la ședință au examinat activitatea desfășurată la Reuniunea de la Viena și au relevat că acest forum a intrat în etapa importantă a adoptării de decizii politice, care să asigure întărirea în continuare a securității și cooperării în Europa.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia și-au exprimat hotărârea de a acționa pentru încheierea Reuniunii de la Viena cu rezultate care să ridice procesul general-european în toate domeniile, la un nivel calitativ nou, pe baza principiilor și prevederilor Actului Final de la Helsinki, să impulsioneze dinamica dezarmării reale pe continent, să permită trecerea de la măsuri și mai substanțiale și eficiente de întărire a încrederii și securității, să dea un impuls puternic adâncirii colaborării economice și tehnico-științifice, culturale, în probleme umanitare, creierii unui climat de respect reciproc și înțelegere.

Țările reprezentate la ședință se pronunță pentru intensificarea Reuniunii de la Viena în toate domeniile și, în ce le privește, sunt gata să contribuie activ la elaborarea cât mai urgentă a unui document final echilibrat și de conținut.

Interesele tuturor popoarelor europene cer să se asigure realizarea unei Europe unite, a păcii și colaborării, a unui „cămin european” în care să se afirme un climat de bună vecinătate și încredere.

(Reafirmând poziția statelor lor cu privire la necesitatea depășirii divizării continentului în blocuri militare opuse, miniștrii s-au pronunțat din nou pentru desființarea concomitentă a NATO și Tratatului de la Varșovia și, ca prim pas, a organizațiilor lor militare – propunerea delegației române).

6. Miniștrii au relevat că progresele în domeniul dezarmării nucleare creează premise favorabile pentru adoptarea, la nivel regional, în Europa, de măsuri îndreptate spre reducerea tensiunii militare, întărirea încrederii și securității. În legătură cu aceasta ei au reafirmat însemnătatea deosebită a realizării propunerilor pe care țările lor le-au avansat colectiv sau individual.

Statele reprezentate la ședință sprijină pe deplin și sunt gata să contribuie la transpunerea în viață a propunerilor RS România și RP Bulgaria cu privire la crearea unei zone fără arme nucleare și chimice în Balcani, dezvoltarea relațiilor de bună vecinătate și colaborare între țările acestei regiuni; propunerile RD Germane și RS Cehoslovace cu privire la crearea unei zone libere de arme nucleare și chimice în Europa Centrală; planului RP Polone privind reducerea armamentelor și sporirea încrederii în Europa Centrală, ceea ce ar avea o mare importanță pentru diminuarea pericolului unui atac prin surprindere, dezvoltarea procesului de

dezarmare și întărire a încrederii pe continent; recenteii inițiative a RS Cehoslovace privind crearea de-a lungul liniei de contact dintre cele două alianțe a unei zone de încredere, colaborare și relații de bună vecinătate, îndreptate spre promovarea în continuare a procesului general-european. Miniștrii se pronunță pentru întărirea colaborării, (așa după cum au propus PMS Ungar, PS Italian și PSD Finlandez, propunerea delegației române) între țările care nu dispun de arme nucleare, în interesul promovării dezarmării în Europa.

7. Participanții la ședință au examinat amănunțit căile de întărire a încrederii și stabilității politico-militare în nordul și sudul Europei, precum și în zona Mării Mediterane. Miniștrii au reafirmat sprijinul statelor lor față de propunerile URSS cu privire la reducerea radicală a încordării militare în nordul Europei și în Arctica în ansamblu, la transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii și colaborării și începerea în acest scop de negocieri între statele interesate. A fost, de asemenea, subliniată necesitatea transformării Mării Mediterane într-o zonă a păcii trainice, securității și colaborării. În acest context, participanții la ședință salută disponibilitatea Uniunii Sovietice de a trece – dacă și SUA vor proceda în același fel – la eliminarea armamentelor nucleare din Mediterana, la reducerea efectivelor forțelor maritime și aeriene din această regiune.

8. Statele reprezentate la ședință apreciază pozitiv rezultatele Reuniunii de la Belgrad a miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor balcanice, ca o contribuție la reducerea încordării și crearea unei atmosfere de bună vecinătate și înțelegere în Balcani. Ele sprijină disponibilitatea exprimată la reuniune de a se continua și adânci dialogul bilateral și multilateral, la toate nivelurile și la nivel înalt, în scopul întăririi păcii, încrederii, securității și colaborării în această regiune.

9. Participanții la ședință acordă o însemnătate deosebită celei de-a treia sesiuni speciale a Adunării Generale ONU privind dezarmarea, ca forumul mondial cel mai reprezentativ în acest domeniu și pornesc de la faptul că lucrările acestei sesiuni vor reafirma concepția securității prin dezarmare și celelalte prevederi ale documentului final al primei sesiuni speciale a Adunării Generale a ONU consacrate dezarmării. Ei consideră că viitoarea sesiune specială – pe baza unei analize de fond asupra principalelor aspecte ale cursei înarmărilor și negocierilor de dezarmare – este chemată să traseze direcțiile principale ale dezarmării și întărirea securității, să dea un impuls pozitiv tuturor negocierilor bilaterale și multilaterale în acest domeniu, să adopte hotărâri cu privire la perfecționarea mecanismelor de consultări și negocieri, în primul rând, referitor la ridicarea eficienței Conferinței pentru dezarmare de la Geneva. Miniștrii s-au pronunțat pentru elaborarea unui document final al sesiunii, cât mai concret cu substanță.

10. Miniștrii au dat o apreciere pozitivă rezultatelor examinării în cadrul celei de-a 42-a sesiuni a Adunării Generale a ONU, a problemei privind edificarea sistemului cuprinzător de pace și securitate internațională, la care a fost adoptat un document fundamental pentru continuarea și adâncirea dialogului internațional în această problemă. Ei s-au pronunțat pentru continuarea consultărilor cu toate statele interesate în legătură cu diferite aspecte ale creării acestui sistem și au

subliniat importanța deosebită a soluționării, în acest scop, a problemelor concrete politico-militare, economice ecologice și umanitare.

11. Statele reprezentate la ședință au reafirmat necesitatea respectării stricte de către toate țările a principiilor independenței și suveranității naționale, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forță, inviolabilității frontierelor și integrității teritoriale, soluționării pe cale pașnică a diferendelor, neamestecului în treburile interne, egalității în drepturi și a celorlalte principii și scopuri înscrise în Carta ONU și Actul final de la Helsinki, a celorlalte norme general recunoscute ale relațiilor internaționale.

12. Participanții la ședință au efectuat un schimb de păreri în legătură cu conflictele și focarele de încordare din lume. Ei au subliniat necesitatea reglementării lor urgente, pe cale politică și au reafirmat hotărârea statelor lor de a contribui activ la aceasta.

Miniștrii au reafirmat poziția statelor lor cu privire la realizarea unei reglementări juste și globale și asigurarea unei păci trainice în Orientul Mijlociu. Ei consideră că este imperios necesară organizarea în acest scop a unei conferințe internaționale, sub egida ONU, cu participarea pe bază de egalitate a tuturor părților interesate, inclusiv a OEP și a statelor membre permanente ale Consiliului de Securitate. În legătură cu aceasta, participanții la ședință s-au pronunțat (în favoarea folosirii mecanismului Consiliului de Securitate al ONU pentru pregătirea și convocarea conferinței – propunerea celorlalte delegații – pentru asigurarea pregătirilor în vederea convocării conferinței cât mai curând posibil – propunerea delegației române). Miniștrii au condamnat acțiunile autorităților israeliene pe malul occidental al Iordanului și zona Gaza.

Miniștrii și-au exprimat îngrijorarea deosebită în legătură cu escaladarea conflictului dintre Iran și Irak. Ei se pronunță în favoarea intensificării eforturilor comunității internaționale, în scopul aplicării neîntârziată a rezoluției 598 a Consiliului de Securitate al ONU. În acest context, a fost relevat rolul deosebit al continuării misiunii de pace a secretarului general al ONU.

Miniștrii au făcut un schimb de păreri cu privire la situația creată la negocierile afgano-pakistaneze de la Geneva.

(Ei și-au exprimat sprijinul ferm față de poziția constructivă a Republicii Afganistan și negocierile de la Geneva și au subliniat necesitatea finalizării urgente a acestora, semnării neîntârziată a pachetului de documente referitoare la soluționarea politică a situației privind Afganistanul, în contextul cărora va fi stabilită data începerii retragerii trupelor sovietice. Statele reprezentate la ședință subliniază că rezolvarea problemelor interne din Afganistan constituie o problemă a afganilor înșiși – propunerea delegației sovietice. Delegația română să facă următoare propunere, pornind de la formulări convenite în documente anterioare. S-a exprimat sprijinul față de cursul realizării reconcilierii naționale din Afganistan, pentru o reglementare politică neîntârziată a situației, pe baza încetării oricărui amestec în treburile interne ale acestei țări, respectării independenței și suveranității ei. S-a exprimat interesul pentru realizarea într-un timp cât mai scurt a

înțelegerii sovieto-afgane cu privire la retragerea trupelor sovietice din Afganistan, în cadrul reglementării politice).

(Miniștrii s-au pronunțat pentru o soluționare justă a problemei cipriote, pe baza respectării independenței unității, integrității teritoriale și nealinierii Republicii Cipru. Calea cea mai scurtă spre realizarea acestui obiectiv o reprezintă organizarea unei conferințe internaționale reprezentative asupra Ciprului, în cadrul ONU, cu participarea tuturor țărilor interesate – propunerea delegației bulgare. Delegația română să propună următoarea formulare: miniștrii s-au pronunțat pentru soluționarea cât mai grabnică a problemei cipriote, exclusiv pe cale politică, prin negocieri între cele două comunități, care să conducă la asigurarea unității, integrității și independenței Ciprului la conviețuirea pașnică dintre ciprioții greci și ciprioții turci).

13. Participanții la ședință au examinat conlucrarea țărilor aliate pe plan internațional și s-au pronunțat pentru dezvoltarea și aprofundarea acesteia. În acest sens, miniștrii au examinat probleme curente ale colaborării operative a țărilor aliate, în domeniul politicii externe, inclusiv ale funcționării grupei multilaterale de informare reciprocă curentă și a Comisiei speciale în problemele dezarmării a statelor participante la Tratatul de la Varșovia și ale activității grupelor la nivel de experți.

Ședința s-a desfășurat într-o atmosferă de prietenie și înțelegere reciprocă. Următoarea ședință va avea loc la Budapesta.

AMAE, Problema 241. Ședința CMAE, Sofia, 29-30 martie 1988. Organizatorice, negocieri documente, vol. II, f. 53-65.

7. 30 martie 1988, Sofia. Protocolul celei de-a XVI-a ședințe a CMAE referitor la reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa; dezvoltarea procesului general-european; întărirea securității; dezvoltarea colaborării cu statele din nordul și sudul Europei; activitatea grupelor experți din cadrul Tratatului de la Varșovia.

Protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Cea de-a XVI-a ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a avut loc la Sofia, în zilele de 29-30 martie 1988.

Ședința a fost deschisă printr-un cuvânt introductiv de P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria.

Prima ședință, care a avut loc la 29 martie a.c., a fost prezidată de tov. Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România.

În cadrul ordinii de zi adoptate la ședință, miniștrii au efectuat un schimb de păreri cu privire la situația din Europa și din lume în ansamblu, acordând atenție

următoarelor probleme: sarcinile actuale privind reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa și dezvoltarea în continuare a procesului general-european; căile de reducere a încordării, de întărire a securității și dezvoltare a unor relații de pace și colaborare în nordul și sudul Europei.

Au luat cuvântul: ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, E. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, M. Orzechowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, B. Chnoupek, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, P. Várkony.

A doua ședință, care a avut loc la 29 martie a.c., a fost prezidată de E. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Au luat cuvântul: ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democratice Germane, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, P. Mladenov.

La 29 și 30 martie a.c. au avut loc întâlniri în cerc restrâns ale miniștrilor Afacerilor Externe. La prima întâlnire, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, E. Șevardnadze, a informat despre rezultatele convorbirilor purtate cu secretarul de Stat al SUA, George Schultz. La a doua întâlnire, miniștrii au avut un schimb de păreri și experiență privind practica călătoriilor reciproce ale cetățenilor din țările socialiste frățești, precum și în alte probleme. Ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, M. Orzechowski, a informat despre intenția RPP de a propune crearea unei organizații a parlamentelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

La 30 martie, miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia au fost primiți de Todor Jivkov, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist Bulgar, președintele Consiliului de Stat al Republicii Populare Bulgaria.

2. În urma schimbului de vederi avut în cadrul ședinței au fost adoptate: Comunicatul ședinței², Apelul adresat statelor membre ale NATO, tuturor țărilor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa³, care se dau publicității.

Potrivit procedurii, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria va asigura difuzarea acestor documente ca documente oficiale ale ONU, ale Conferinței pentru dezarmare de la Geneva, le va transmite secretarului general al ONU, le va aduce la cunoștință guvernelor și organelor legislative ale statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și ale statelor participante la conferința pentru dezarmare de la Geneva, secretarului general al NATO, președintelui Consiliului de Miniștri al Comunităților europene,

---

² Vezi doc. nr. 6.

³ Vezi doc. nr. 8.

președintelui Parlamentului european, reprezentanților Argentinei, Indiei, Tanzaniei, Suediei, Mexicului, Greciei, președintelui Mișcării de nealinieri, secretarului general al Organizației statelor americane, președintelui Organizației statelor africane, președintelui Ligii statelor arabe și secretarului general ASEAN.

3. Miniștrii au apreciat pozitiv activitatea privind îndeplinirea înțelegerilor practice convenite și înscrise în documentele finale ale Consfătuirii CPC de la Berlin și ale ședinței CMAE de la Praga. Totodată, au fost analizate și convenite unele măsuri concrete privind dezvoltarea și adâncirea în continuare a conlucrării țărilor aliate în lupta pentru dezarmare, consolidarea păcii și securității în Europa și în întreaga lume, pentru promovarea inițiativelor lor.

4. Miniștrii au apreciat pozitiv activitatea grupei multilaterale de informare reciprocă curentă, care a avut șapte ședințe la Varșovia, la care s-au efectuat schimburi utile de informații și păreri asupra unui cerc larg de probleme internaționale de interes comun, inclusiv probleme care au fost înscrise în protocolul ședinței CMAE de la Praga (28-29 octombrie 1987).

5. Miniștrii au constatat cu satisfacție începerea activității Comisiei speciale, la Varșovia, în problemele dezarmării care au fost înscrise în protocolul ședinței CMAE de la Praga (28-29 octombrie 1988). S-a luat notă de faptul că cea de-a doua ședință a Comisiei va avea loc în luna mai a.c., pentru examinarea în continuare a măsurilor privind accelerarea începerii negocierilor referitoare la reducerea forțelor armate, armamentelor convenționale și în mod corespunzător a cheltuielilor militare în Europa, elaborarea documentului privind poziția în cadrul acestor negocieri, discutarea altor probleme legate de activitatea comisiei și convenirea tematicii pentru următoarele reuniuni.

6. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat rapoartele următoarelor grupuri de lucru la nivel de experți create în conformitate cu:

6.1. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986) pentru elaborarea de propuneri privind intensificarea colaborării internaționale în problema lichidării terorismului internațional.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

6.2. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986) pentru studierea reacțiilor țărilor NATO, țărilor neutre și nealinate din Europa față de Apelul de la Budapesta al Consfătuirii CPC și discutarea acțiunilor posibile în scopul promovării acestuia.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

6.3. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986) pentru elaborarea de propuneri de dezvoltare a colaborării în vederea creșterii combativității activității politice în problemele drepturilor omului.

S-a realizat înțelegerea ca grupul de lucru să-și continue activitatea la Sofia sau în capitalele altor state participante la invitația acestora.

6.4. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Praga (28-29 octombrie 1987) pentru elaborarea de considerente și propuneri privind căile de însănătoșire substanțială a situației din Mediterana.

S-a realizat înțelegerea ca grupul de lucru să-și continue activitatea.

7. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a luat cunoștință de activitatea următoarelor grupuri de lucru la nivel de experți, create în conformitate cu:

7.1. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986) pentru studierea posibilităților de înlăturare a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea cheltuielilor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

S-a realizat înțelegerea ca grupul de lucru să-și continue activitatea.

7.2. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986) pentru elaborarea proiectului unui document politic în problema lichidării subdezvoltării și instaurării unei ordini economice internaționale.

S-a căzut de acord ca grupul de lucru să-și continue activitatea în scopul examinării pe mai departe a problematicii din acest domeniu.

7.3. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986) pentru examinarea problemelor legate de promovarea inițiativei țărilor socialiste la ONU referitoare la edificarea unui sistem cuprinzător de pace și securitate internațională.

S-a realizat înțelegerea ca grupul de lucru să-și continue activitatea

7.4. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Moscova (24-25 martie 1987) pentru examinarea problemelor dezarmării nucleare, inclusiv cele privind realizarea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale Europei.

S-a realizat înțelegerea ca grupul de lucru să-și continue activitatea.

8. S-a realizat înțelegerea privind organizarea de întâlniri de lucru la nivelul adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe sau al reprezentanților corespunzători ai Ministerelor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia cu privire la:

8.1. Dezvoltarea în continuare a procesului general-european. Va avea loc la Moscova.

8.2. Pentru examinarea, dacă va fi necesar, a considerentelor și propunerilor elaborate de grupul de lucru la nivel de experți menționat la punctul 6.4.

Datele concrete ale întâlnirilor și celelalte probleme organizatorice vor fi convenite de Ministerele Afacerilor Externe ale statelor organizatoare cu Ministerele de Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

9. S-a realizat înțelegerea de a se crea următoarele grupuri de lucru la nivel de experți ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia:

9.1. Pentru elaborarea de considerente și propuneri referitoare la consecințele cursei înarmărilor asupra mediului înconjurător și a altor aspecte ale securității ecologice.

Activitatea grupului se va desfășura la Praga.

9.2. Pentru examinarea problemelor referitoare la întărirea încrederii și securității în zona nordică.

Activitatea grupului se va desfășura la Moscova.

Problemele organizatorice privind activitatea grupelor vor fi convenite de către Ministerele Afacerilor Externe ale țărilor organizatoare cu Ministerele Afacerilor Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

10. La ședință a fost adoptat prezentul protocol care nu se dă publicității. Se anexează rapoartele grupelor de lucru menționate la punctele 6.1., 6.2., 6.3., 6.4. din protocol.

Prezentul protocol se confirmă de reprezentanții în Secretariatul Unit ai RPB, RSCS, RDG, RSR, RPU, URSS.

AMAE, Tratatul de la Varșovia. CMAE, Sofia, 29-30 martie 1988. Organizatorice, negocieri documente, vol. III, f. 173-181.

8. [30] martie 1988, Sofia. Textul negociat al Apelului către statele membre ale NATO și cele participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa, lansat de țările membre ale Tratatului de la Varșovia odată cu intrarea în vigoare a tratatului dintre SUA și URSS privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune.

Text negociat
Propunerea delegației române
Propunerea celorlalte delegații

Apel către statele membre ale NATO, către toate țările participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa

Semnarea Tratatului între URSS și SUA cu privire la lichidarea rachetelor lor cu rază medie și mai scurtă de acțiune a constituit un eveniment de importanță istorică în viața internațională, o victorie a politicii realiste. La realizarea acestuia au contribuit acțiunile multor state, manifestările mișcărilor antirăzboinice și ale forțelor iubitoare de pace de pe toate continentele. Tratatul confirmă posibilitatea dezarmării nucleare, a făuririi unei lumi fără arme nucleare și din care să fie exclusă folosirea forței.

(El a marcat începutul unei schimbări în evoluția situației internaționale și exercită deja o influență favorabilă asupra procesului de însănătoșire a acesteia. În prezent, important este ca, menținând și folosind toate elementele pozitive care au permis încheierea Tratatului [propunerea celorlalte delegații]. El constituie numai un început. În prezent, important este ca [propunerea delegației române] toate statele, împreună și individual, să-și sporească consecvent eforturile pentru a conferi procesului dezarmării un caracter continuu și ireversibil, pentru a se ajunge la noi acorduri, îndreptate spre reducerea în continuare a arsenalelor de armamente și realizarea unui echilibru militar la nivele tot mai scăzute, pentru înlăturarea pericolului de război în Europa și în lume.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt convinse că Europei i se oferă în prezent șansa istorică de a asigura o securitate trainică pe calea reducerii substanțiale a forțelor armate și armamentelor convenționale, lichidării potențialelor ambelor părți de a lansa un atac prin surprindere, eliberării complete a continentului de armele nucleare și alte categorii de arme de distrugere în masă.

În acest sens, ele consideră necesar ca eforturile tuturor statelor să fie concentrate, cu prioritate, în următoarele direcții:

Asigurarea intrării în vigoare a Tratatului dintre URSS și SUA cu privire la lichidarea rachetelor lor cu rază medie și mai scurtă de acțiune și realizarea prevederilor acestuia.

Încheierea, în prima jumătate a anului 1988, a Tratatului dintre URSS și SUA cu privire la reducerea cu 50% a armamentelor strategice ofensive și a Acordului cu privire la respectarea strictă a Tratatului de apărare antirachetă, așa cum a fost semnat, în 1972, și la nerenunțarea la acest Tratat în decursul unei perioade convenite.

Realizarea de progrese în direcția interzicerii complete și generale a experiențelor nucleare prin convenirea de înțelegeri în negocierile sovieto-americeane, privind experiențele nucleare, în ce privește unele măsuri suplimentare de control, în vederea ratificării urgente a tratatelor sovieto-americeane din 1974 și 1976 și încheierea – ca o etapă intermediară – a uneia sau mai multor înțelegeri între URSS și SUA cu privire la reducerea puterii și numărului exploziilor nucleare.

Încheierea elaborării în 1988 a convenției cu privire la interzicerea armei chimice și lichidarea stocurilor acesteia. Convenția trebuie să prevadă proceduri sigure de verificare și control. Inclusiv inspecții obligatorii la cerere, fără drept de refuz. La accentuarea caracterului deschis și la crearea unei atmosfere de încredere ar contribui organizarea cât mai curând, pe baze multilaterale, a unui schimb de date corespunzătoare cu privire la elaborarea convenției.

Intensificarea, în paralel cu negocierile dintre URSS și SUA, a activității practice și eficiente a Conferinței de dezarmare de la Geneva, în vederea adoptării de măsuri care să ducă la interzicerea completă și generală a experiențelor nucleare, la dezarmarea nucleară și preîntâmpinarea cursei înarmărilor în spațiul cosmic, astfel încât negocierile bi și multilaterale în aceste probleme să se completeze reciproc și să urmărească același obiectiv.

Convenirea cât mai curând în procesul consultărilor „în 23”, în cadrul Reuniunii de la Viena a statelor participante la CSCE, a mandatului negocierilor cu privire la reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, de la Atlantic la Urali și începerea acestor negocieri în 1988. Pronunțându-se pentru efectuarea unor reduceri substanțiale ale armamentelor convenționale, ale efectivelor și reducerea corespunzătoare a cheltuielilor militare, statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt gata să identifice și să lichideze în cadrul acestor negocieri, pe bază de reciprocitate, asimetriile și dezechilibrele existente atât la scară europeană, cât și pe diferite zone.

Reducerea, urmată de lichidarea armelor nucleare tactice din Europa, inclusiv a încărcăturilor destinate mijloacelor cu dublă întrebuițare.

Compararea de către reprezentanții statelor participante la Tratatul de la Varșovia și NATO a doctrinelor militare, cu luarea în considerare a aspectelor tehnico-militare, în scopul de a conferi doctrinelor și concepțiilor militare ale celor două blocuri și ale participanților la acestea o orientare strict defensivă.

Dezvoltarea în cadrul „Conferinței pentru măsuri de creștere a încrederii și securității și pentru dezarmare în Europa”, a măsurilor adoptate în prima etapă a acesteia, concomitent cu elaborarea de noi acțiuni de creștere a încrederii și securității, incluzând și forțele militare aeriene și navale.

Crearea de zone libere de arme nucleare și chimice, în Balcani, centrul și nordul Europei, reducerea armamentelor și creșterea încrederii în Europa Centrală, crearea unui coridor denuclearizat și a unei zone de încredere, cu un nivel redus al înarmărilor de-a lungul liniei de contact dintre Tratatul de la Varșovia și NATO, începerea procesului de limitare a activităților militare și de reducere a încordării în nordul continentului, în Arctica și sudul Europei, transformarea Mării Mediterane într-o zonă a păcii și colaborării.

Începerea negocierilor, cu participarea marilor puteri maritime, în special a statelor posesoare de arme nucleare, ca și a altor state interesate, cu privire la limitarea și interzicerea activităților militare navale în zone convenite, limitarea și reducerea armamentelor militare navale, extinderea măsurilor de încredere asupra mărilor și oceanelor, în scopul asigurării securității și libertății de navigație maritime.

Declararea – pe o perioadă de unu-doi ani – a unui moratoriu asupra sporirii cheltuielilor militare ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia și NATO, urmat de o reducere reală a acestora.

Pentru realizarea și îndeplinirea cu succes a unor înțelegeri în toate aceste domenii, o importanță deosebită ar avea-o asigurarea unei mai largi deschideri și publicități în sfera militară, efectuarea de schimburi de informații necesare și crearea unui sistem strict și eficace de control și verificare a angajamentelor asumate de părți.

Soluționarea sarcinilor menționate va contribui la îmbunătățirea în continuare a atmosferei pe continent, va reduce substanțial pericolul de război, va întări încrederea și va duce la amplificarea colaborării multilaterale în Europa.

Miniștrii reafirmă propunerile țărilor lor în domenii cum sunt lichidarea bazelor militare străine și retragerea trupelor străine de pe teritoriile altor state, desființarea concomitentă a NATO și Tratatului de la Varșovia și subliniază necesitatea realizării acestor propuneri, ceea ce ar reprezenta o contribuție substanțială la întărirea stabilității și securității în Europa și în lume.

În lume se întărește convingerea că războiul nuclear nu trebuie declanșat niciodată, într-un asemenea război neputând exista învingători, că edificarea unei lumi sigure impune o nouă gândire și un nou mod de abordare a problemelor războiului și păcii, presupune lichidarea totală a armelor nucleare în întreaga lume,

renunțarea la concepția descurajării nucleare, la politica de forță și de amenințare cu forță în relațiile dintre state, edificarea unui sistem cuprinzător de securitate internațională.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră că armamentele lichidate în procesul dezarmării și reducerii nu trebuie să fie înlocuite cu altele, că este necesar să se oprească dezvoltarea cursei înarmărilor în noi direcții. Realizarea ideilor de „compensare”, perfecționarea și crearea de noi mijloace, fie ele nucleare, chimice și convenționale, ar veni în contradicție cu interesele fundamentale ale popoarelor Europei, care doresc eliberarea continentului de armamentul acumulat aici.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia se adresează țărilor NATO, tuturor statelor europene, cu apelul stăruitor de a folosi posibilitatea care se oferă Europei ca, prin eforturi comune, să se persevereze pe calea dezarmării, întăririi, securității și colaborării în toate domeniile. În ce le privește, vor face tot ce depinde de ele pentru realizarea acestor obiective.

AMAE, Problema 241. Ședința CMAE, Sofia, 29-30 martie 1988. Organizatorice, negocieri de documente, vol. II, f. 103-109.

9. 4 aprilie 1988, București. Raport al delegației române privind includerea amendamentelor românești referitoare la dezarmare și securitatea europeană în documentele oficiale ale reuniunii CMAE; perfecționarea mecanismului de lucru în cadrul Tratatului de la Varșovia; aprobarea activității grupelor de lucru; stabilirea unui acord referitor la facilitarea călătoriilor reciproce în statele din cadrul alianței; simplificarea protocolului acțiunilor organizate pe linia Tratatului de la Varșovia.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
nr.1/824

Raport
privind activitatea delegației române la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 29 și 30 martie 1988, s-a desfășurat la Sofia ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (CMAE), cu următoarea ordine de zi:

- a) Situația din Europa și din lume în ansamblu;
- b) Sarcinile actuale privind reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa și dezvoltarea în continuare a procesului general-european;

c) Căile de reducere a încordării, de întărire a securității și dezvoltare a unor relații de pace și colaborare în nordul și sudul Europei.

Au fost adoptate Comunicatul ședinței, Apelul adresat statelor membre ale NATO, tuturor țărilor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și Protocolul, cu caracter intern, referitor la activitatea CMAE.

Delegația română a acționat potrivit indicațiilor primite din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, realizând mandatul încredințat.

1. În cadrul ședinței au fost prezentate considerentele și propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la problemele majore ale vieții internaționale, oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând la dezarmarea nucleară, necesitatea unui nou mod de abordare și acțiune în problemele păcii și războiului, asigurarea păcii și securității pe continentul european și în lume, reglementarea pe cale pașnică a conflictelor armate, edificarea noii ordini economice internaționale. Au fost relevate îndeosebi:

- aprecierea că situația internațională se menține încă destul de gravă și complexă;
- necesitatea intensificării eforturilor pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la reducerea armamentelor strategice, încetarea experiențelor cu arma atomică, renunțarea la militarizarea cosmosului și eliminarea totală a armelor nucleare;
- renunțarea la perfecționarea și dezvoltarea unor noi arme nucleare în Europa și eliminarea definitivă a armelor chimice;
- reducerea substanțială a armamentelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare;
- propunerile țării noastre cu privire la desființarea blocurilor militare, lichidarea bazelor militare și retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state, renunțarea la manevre și demonstrații de amploare la granițele altor țări, realizarea unei zone între cele două blocuri existente în Europa de 100-150 km, din care să fie retrase trupele și armamentele, îndeosebi tancurile, artileria, mijloacele mecanizate, aviația, realizarea unui echilibru real de forțe pe baza reducerii substanțiale a armamentelor și înlăturării depline a armelor nucleare și chimice;
- necesitatea edificării unei Europe unite, în diversitatea orânduirilor sociale;
- importanța încheierii Reuniunii de la Viena cu înțelegeri concrete în toate domeniile: dezarmării și securității, colaborării pe plan economic și tehnico-științific, în problemele umanitare. S-a subliniat necesitatea ca țările socialiste să adopte o atitudine fermă față de încercările țărilor occidentale de a se erija în apărători ai drepturilor omului. S-a precizat că România își menține punctele sale de vedere privind formele și modalitățile de colaborare în problemele umanitare, pe baza respectării principiilor relațiilor dintre state, a legilor și reglementărilor interne;

- însemnătatea dezvoltării colaborării dintre statele din Balcani, a transformării acestei regiuni într-o zonă a păcii și buneii vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare și trupe străine. Evidențindu-se rezultatele pozitive ale Reuniunii de la Belgrad a miniștrilor de Externe ai țărilor balcanice, s-a subliniat importanța convocării unei întâlniri la nivel înalt a șefilor de state și de guverne din aceste țări;
- necesitatea respectării cu strictețe a principiilor de relații interstatale.

Aceste poziții și aprecieri au fost înfățișate detaliat și în mod argumentat în intervenția ministrului român al Afacerilor Externe, precum și în contactele cu delegațiile celorlalte țări participante la ședință. Delegația română a acționat pentru o reflectare corespunzătoare a lor în documentele ședinței.

2. Din luările de cuvânt ale miniștrilor, în plenara ședinței și întâlnirile lor restrânse, precum și din activitatea de negociere a documentelor, s-au desprins o serie de aprecieri și orientări.

Având în vedere poziția SUA de tergiversare a lucrărilor pregătitoare ale tratatului privind reducerea cu 50% a armelor strategice – despre care ministrul sovietic a informat la întâlnirea în cerc restrâns – se impune o ofensivă a tuturor țărilor socialiste pentru a se ajunge la semnarea tratatului menționat.

Este necesar să se acționeze mai puternic pentru trecerea la dezarmarea convențională. Delegația sovietică a insistat să se publice, cât mai curând posibil, date privind nivelul forțelor convenționale ale celor două blocuri, să se elaboreze schema conceptuală privind negocierile de dezarmare convențională cu NATO și să se treacă la consultări bilaterale cu țările acestei organizații. De reținut că atât ministrul de Externe sovietic, cât și cel bulgar au menționat ideea inexistenței dezechilibrului în ce privește înarmarea convențională la nivelul celor două organizații militare.

Pentru prima dată ministrul sovietic a apreciat că se conturează ca tendință reducerea cheltuielilor militare, menționând că și în SUA se înțelege acest lucru, deoarece țări care nu fac mari cheltuieli militare au început să aibă un avans crescând în domeniul economic (RFG, Japonia).

Unii participanți, îndeosebi ministrul de Externe polonez, au subliniat îngrijorarea față de poziția revanșardă a unor cercuri din RFG față de noua axă Bonn-Paris și față de poziția militaristă a Franței.

S-a apreciat că la Reuniunea de la Viena rezultatele sunt nesatisfăcătoare, datorită poziției obstrucționiste a statelor capitaliste. În timp ce ministrul ungar a susținut ca țările socialiste să facă compromisuri, ministrul de Externe al RDG a subliniat că nu trebuie să se mai accepte concesiile deoarece aceasta încurajează cercurile imperialiste în încercarea de a scoate de sub suveranitatea statelor problema drepturilor omului și de a institui dreptul de amestec în treburile interne, sub forma unui mecanism multilateral de control. Aceste cercuri urmăresc să creeze o așa-zisă opoziție internă în țările socialiste și recunoașterea acesteia pe plan internațional.

Toți miniștrii de Externe ai celorlalte state participante au insistat asupra necesității perfecționării, în continuare, a mecanismului de lucru în cadrul Tratatului de la Varșovia. Ministrul cehoslovac s-a pronunțat, în mod deosebit, pentru acordarea unor atribuții suplimentare secretarului general al Comitetului Politic Consultativ și crearea unui organism politic cu sediul permanent la Moscova. În context, ministrul de Externe al RDG a exprimat părerea că principiul rotației, la nivel de lucru, ar fi ineficient și destul de costisitor. S-a subliniat necesitatea înnoirii activității grupului de lucru care, în baza hotărârii Comitetului Politic Consultativ, a elaborat recomandările în această problemă. În conformitate cu mandatul delegației noastre, deși s-a insistat de către celelalte delegații, inclusiv la nivelul miniștrilor, nu s-a înscris în Protocolul ședinței nici o prevedere privind „perfecționarea mecanismului de lucru al colaborării în cadrul Tratatului”.

Ministrul polonez de Externe a informat despre intenția RPP de a propune crearea unei organizații a parlamentelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

3. În cadrul ședinței, miniștrii au convenit ca în Comisia specială în problemele dezarmării să se elaboreze documentul privind poziția în cadrul negocierilor de dezarmare convențională în Europa.

4. La propunerea delegației române s-au realizat înțelegeri privind continuarea activității grupului de lucru în problema reducerii cheltuielilor militare, precum și a grupului de lucru privind subdezvoltarea, în vederea examinării pe mai departe a problematicii din acest domeniu.

5. S-a convenit, de asemenea, continuarea activității grupurilor de lucru create în diferite domenii ale dezarmării și a celor care nu și-au încheiat mandatul, precum și constituirea a două noi grupuri de lucru: pentru elaborarea de considerente și propuneri referitoare la consecințele cursei înarmărilor asupra mediului înconjurător și altor aspecte ale securității ecologice și pentru examinarea problemelor referitoare la întărirea încrederii și securității în zona nordică.

S-au realizat înțelegeri pentru organizarea, la nivel de adjunct al ministrului de Externe, de întâlniri cu privire la dezvoltarea în continuare a procesului de securitate general-european (la Moscova) și pentru examinarea situației din Mediterana (la Sofia).

Înțelegerile realizate pe problemele de mai sus au fost înscrise în Protocolul ședinței.

6. În ceea ce privește problema acordării unor facilități privind călătoriile reciproce, la întâlnirea în cerc restrâns a miniștrilor, la care s-a efectuat un schimb de păreri și experiență, cu excepția țării noastre și parțial RFG, toate celelalte state participante au susținut necesitatea adoptării recomandărilor conținute în proiectul de Memorandum, transmis de partea sovietică la întâlnirea directorilor Direcțiilor consulare de la Budapesta (1-2 martie a.c.). Ministrul de Externe român a arătat că România a soluționat aceste aspecte prin înțelegeri bilaterale cu statele participante la Tratatul de la Varșovia și a subliniat că, dacă va fi necesar, țara noastră este gata să analizeze cu fiecare țară participantă posibilitatea unor noi înțelegeri sau îmbunătățirea celor existente, problematica respectivă neputând fi abordată global

întrucât implicațiile sunt diferite de la țară la țară și trebuie să se țină seama de practica fiecărei țări, de caracterul independent al legislațiilor naționale. Toți ceilalți miniștri au insistat asupra utilității continuării schimbului de păreri pe această temă.

7. Miniștrii de Externe ai celorlalte țări participante au insistat, de asemenea, asupra necesității continuării schimbului de păreri în legătură cu simplificarea protocolului acțiunilor organizate pe linia Tratatului de la Varșovia.

Vă adresăm rugămintea să aprobați următoarele propuneri:

1. La ședința de la Varșovia din luna mai a.c. a comisiei speciale în problemele dezarmării, delegația română să acționeze pentru elaborarea documentului privind poziția în cadrul negocierilor referitoare la reducerea forțelor armate și a armamentelor convenționale din Europa.

2. MAE să intervină pe lângă Ministerele de Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia pentru transmiterea considerentelor lor în legătură cu propunerile prezentate de partea română în problemele cheltuielilor militare (comunicarea Cancelariei CC al PCR nr. H 464/1988)⁴, urmând ca, după primirea acestor considerente, să convoace la București grupul de lucru, până la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care va avea loc la 15-16 iulie a.c., la Varșovia.

3. În problema schimbului de date militare, având în vedere că se intenționează organizarea unei consfătuiri a țărilor socialiste pe această temă, în prima parte a lunii aprilie (aprobarea de participare a țării noastre a fost comunicată prin adresa Cancelariei CC al PCR nr. H 870 din 28.II. 1988), MAE, împreună cu MApN, să elaboreze propuneri privind datele militare care să facă obiectul informării reciproce între statele participante la cele două blocuri militare.

4. MAE să fie autorizat să participe la acțiunile convenite prin protocolul ședinței CMAE de la Sofia.

4 aprilie 1988

MAE, Tratatul de la Varșovia. CMAE, Sofia, 29-30 martie 1988. Organizatorice, negocieri de documente, vol. II, f. 184-188.

10. 6 aprilie 1988, București. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României, prin care informează asupra rezultatelor ședinței CMAE de la Sofia; includerea amendamentelor românești în textul comunicatului; stadiul negocierilor sovieto-americane privind pregătirea tratatului pentru reducerea cu 50% a armamentelor strategice; găsirea unor căi comune pentru respingerea presiunilor occidentale în problema respectării drepturilor omului.

---

⁴ Documentul nu a fost identificat în arhivă.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară nr. 1/02488
Direcția I

6.04.[19]88

Tovarășe șef de misiune,

În legătură cu ședința de la Sofia, din 29-30 martie a.c., a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, vă informăm următoarele:

1. În cadrul ședinței au fost prezentate considerentele și propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu privire la principalele probleme ale vieții internaționale, relevându-se îndeosebi: necesitatea unui nou mod de abordare și acțiune în problemele războiului și păcii; aprecierea că situația internațională se menține încă destul de gravă și complexă; necesitatea intensificării eforturilor pentru oprirea cursei înarmărilor și trecerea la reducerea armamentelor strategice, încetarea experiențelor nucleare, renunțarea la perfecționarea și dezvoltarea unor noi arme nucleare în Europa, renunțarea la militarizarea cosmosului, eliminarea totală a armelor nucleare și chimice; importanța reducerii substanțiale a armamentelor convenționale, a efectivelor și cheltuielilor militare; propunerile țării noastre privind desființarea blocurilor militare, lichidarea bazelor militare, retragerea trupelor străine de pe teritoriul altor state, renunțarea la manevre și la demonstrații de amploare la granițele altor țări, realizarea unei zone între cele două blocuri existente în Europa, de 100-150 km, din care să fie retrase trupele și armamentele, îndeosebi tancurile, artileria, mijloacele mecanizate, aviația, realizarea unui echilibru real de forțe pe baza reducerii substanțiale a armamentelor și înlăturării depline a armelor nucleare și chimice; necesitatea edificării unei Europe unite, în diversitatea orânduirilor sociale; importanța încheierii Reuniunii de la Viena cu înțelegeri concrete în toate domeniile; în context s-a subliniat necesitatea ca țările socialiste să adopte o atitudine fermă față de încercările țărilor occidentale de a se erija în apărători ai drepturilor omului și s-a precizat că România își menține punctele sale de vedere privind formele și modalitățile de colaborare în problemele umanitare, pe baza respectării principiilor relațiilor dintre state, a legilor și reglementărilor interne; însemnătatea dezvoltării colaborării dintre statele din Balcani, a transformării acestei regiuni într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare și trupe străine. Evidențiindu-se rezultatele pozitive ale Reuniunii de la Belgrad a miniștrilor de Externe ai țărilor balcanice, s-a subliniat importanța convocării unei întâlniri la nivel înalt a șefilor de state și de guverne din aceste țări; necesitatea respectării cu strictețe a principiilor de relații interstatale.

2. Aceste poziții și-au găsit o reflectare corespunzătoare în documentele adoptate la ședință: Comunicatul și Apelul adresat statelor membre ale NATO, tuturor țărilor participante la CSCE.

Pentru stricta dv. informare, menționăm că partea bulgară, gazda reuniunii, a avut în vedere adoptarea în cadrul ședinței a încă două documente: un Memorandum

privind nordul și sudul Europei și zona Mării Mediterane și o Declarație privind sesiunea specială a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării. În proiectul de Memorandum prezentat de organizatori, problemele regiunilor respective erau abordate de pe poziții de bloc. Se tratau de pe pozițiile cunoscute numai „flancurile”, în special nordul, fără să se vorbească de regiunea Europei Centrale, în care există cea mai mare concentrare de armament și forțe militare. Unele aprecieri veneau în contradicție cu spiritul în care s-a desfășurat Reuniunea de la Belgrad a miniștrilor de Externe din țările balcanice. Proiectul de Declarație privind sesiunea specială a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării, având în vedere stadiul incipient al pregătirilor, era elaborat în termeni foarte generali, cuprinzând doar ideea sistemului cuprinzător de securitate internațională, fără să abordeze problemele de fond ce vor fi în atenția acestui forum, măsurile care să fie adoptate.

În baza mandatului încredințat și a indicațiilor primite, delegația română la ședința CMAE a acționat și a reușit ca problemele abordate în proiectul de Memorandum, precum și în proiectul de Declarație, să fie tratate în mod adecvat în Comunicatul ședinței și în Apel.

3. Din lucrările de la Sofia ale CMAE s-au desprins următoarele aprecieri și orientări mai importante: SUA tergiversează lucrările pregătitoare ale tratatului privind reducerea cu 50% a armelor strategice. Aceasta impune o ofensivă a tuturor țărilor socialiste pentru a se ajunge la semnarea tratatului menționat;

Este necesar să se acționeze mai puternic pentru trecerea la dezarmarea convențională. Delegația sovietică a insistat să se publice, cât mai curând posibil, date privind nivelul forțelor convenționale ale celor două blocuri, să se elaboreze schema conceptuală privind negocierile de dezarmare convențională cu NATO și să se treacă la consultări bilaterale cu țările acestei organizații. De reținut că atât ministrul de Externe sovietic, cât și cel bulgar au menționat ideea inexistenței dezechilibrului în ce privește înarmarea convențională la nivelul celor două organizații militare.

Pentru prima dată ministrul sovietic a apreciat că se conturează ca tendință reducerea cheltuielilor militare, menționând că și în SUA se înțelege acest lucru deoarece țări care nu fac mari cheltuieli militare au început să aibă un avans crescând în domeniul economic (RFG, Japonia);

Unii participanți, îndeosebi ministrul de Externe polonez, au subliniat îngrijorarea față de poziția revanșardă a unor cercuri din RFG, față de noua axă Bonn-Paris și față de poziția militaristă a Franței;

La Reuniunea de la Viena rezultatele sunt nesatisfăcătoare datorită poziției obstrucționiste a statelor capitaliste. În timp ce ministrul ungar a susținut ca țările socialiste să facă compromisuri, ministrul de Externe al RDG a subliniat că nu trebuie să se mai accepte concesiile deoarece aceasta încurajează cercurile imperialiste în încercarea de a scoate de sub suveranitatea statelor problema drepturilor omului și de a institui dreptul de amestec în treburile interne, sub forma unui mecanism multilateral de control. Aceste cercuri urmăresc să creeze o așa zisă opoziție internă în țările socialiste și recunoașterea acesteia pe plan internațional;

Miniștrii de Externe ai celorlalte state participante au insistat asupra necesității perfecționării, în continuare, a mecanismului de lucru în cadrul Tratatului de la Varșovia.

4. Vă rugăm ca, în cadrul convorbirilor pe care dv. și colaboratorii dv. le veți avea în legătură cu ședința de la Sofia a CMAE, să prezentați activ poziția țării noastre în problemele majore ale vieții internaționale, pe baza elementelor menționate la punctul 1 din prezenta circulară.

Vă rugăm să ne informați operativ despre comentariile și aprecierile semnificative asupra rezultatelor ședinței de la Sofia a CMAE.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241/9V3. 1988. Dosar referitor la Tratatul de la Varșovia, nepaginat.

11. 6 aprilie 1988, București. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României, privind discuțiile care au avut loc în cadrul ședinței CMAE în problemele perfecționării mecanismului de funcționare a Tratatului de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară nr. 1/02489
Direcția I

6.04.[19]88

Tovarășe șef de misiune,

În continuare la circulara noastră nr. 1/02488, în legătură cu ședința de la Sofia a CMAE, vă transmitem pentru directă dv. informare și orientare a colectivului diplomatic următoarele elemente suplimentare:

1. Insistând asupra necesității perfecționării, în continuare, a mecanismului de lucru în cadrul Tratatului de la Varșovia, ministerul cehoslovac s-a pronunțat în mod deosebit pentru acordarea unor atribuții suplimentare secretarului general al Comitetului Politic Consultativ și crearea unui organism politic cu sediul permanent la Moscova. Ministerul de Externe al RDG a exprimat părerea că principiul rotației, la nivel de lucru, ar fi insuficient și destul de costisitor. Delegațiile celorlalte țări au susținut reluarea activității grupului de lucru care, în baza hotărârii Comitetului Politic Consultativ, a elaborat recomandări în problema mecanismului de lucru în Tratat (adoptate la Consfătuirea CPC din 1985). În conformitate cu mandatul delegației, inclusiv la nivelul miniștrilor, nu s-a înscris în Protocolul ședinței nici o prevedere privind „perfecționarea mecanismului de lucru al colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia”.

2. În cadrul ședinței, ministrul polonez de Externe a informat despre intenția țării sale de a propune crearea unei organizații a parlamentelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

3. Miniștrii au convenit ca în Comisia specială în problemele dezarmării (la ședința din luna mai a.c. de la Varșovia) să se elaboreze documentul privind poziția în cadrul negocierilor de dezarmare convențională în Europa.

4. S-au realizat înțelegeri privind continuarea la București a activității grupului de lucru în problema reducerii cheltuielilor militare, precum și a grupului de lucru privind lichidarea subdezvoltării, în vederea examinării pe mai departe a problematicii din acest domeniu. S-a convenit, de asemenea, continuarea activității grupurilor de lucru create în diferite domenii ale dezarmării și a celor care nu și-au încheiat încă mandatul, precum și constituirea a două noi grupuri de lucru: pentru elaborarea de considerente și propuneri referitoare la consecințele cursei înarmărilor asupra mediului înconjurător și al altor aspecte ale securității ecologice (activitatea grupului se va desfășura la Praga) și pentru examinarea problemelor referitoare la întărirea încrederii și securității în zona nordică (activitatea grupului se va desfășura la Moscova).

5. S-au realizat înțelegeri pentru organizarea, la nivel de adjunct al ministrului de Externe, de întâlniri cu privire la dezvoltarea în continuare a procesului de securitate general-european (la Moscova) și pentru examinarea situației din Mediterana (la Sofia).

6. În problema acordării unor facilități privind călătoriile reciproce, la întâlnirea în cerc restrâns a miniștrilor, la care s-a efectuat un schimb de păreri și experiență, cu excepția țării noastre și parțial a RDG, toate celelalte state participante au susținut necesitatea adoptării recomandărilor conținute în proiectul de Memorandum, transmis de partea sovietică la întâlnirea directorilor Direcțiilor consulare de la Budapesta (1-2 martie a.c.). Ministrul de Externe român a arătat că România a soluționat aceste aspecte prin înțelegeri bilaterale cu statele participante la Tratatul de la Varșovia și a subliniat că, dacă va fi necesar, țara noastră este gata să analizeze cu fiecare țară participantă posibilitatea unor noi înțelegeri sau îmbunătățirea celor existente, problematica respectivă neputând fi abordată global, întrucât implicațiile sunt diferite de la țară la țară și trebuie să se țină seama de practica fiecărei țări, de caracterul independent al legislațiilor naționale. Toți ceilalți miniștri au insistat asupra utilității continuării schimbului de păreri pe această temă.

7. Miniștrii de Externe ai celorlalte țări participante la Tratat au insistat, de asemenea, asupra necesității continuării schimbului de păreri în legătură cu simplificarea protocolului acțiunilor organizate pe linia Tratatului de la Varșovia.

Rugăm ca în discuțiile cu reprezentanții țării gazdă sau cu alți interlocutori să nu faceți uz de elementele de mai sus, vă veți limita la prezentarea pozițiilor țării noastre, așa cum v-am informat prin telegrama noastră nr.1/02488, semnalându-ne reacțiile mai semnificative.

AMAE, Problema 241/9V3. 1988. Dosar referitor la Tratatul de la Varșovia, nepaginat.

**XXXVII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR
AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA
TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 14 MAI 1988, BERLIN**

1. 13 mai 1988, Berlin. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Caranfil către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, privind informarea ministrului Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze, referitoare la rezultatul negocierilor sovieto-americane de la Geneva; „perestroika” și principiile politicii externe sovietice; soluționarea problemei Afganistanului; perspectivele întâlnirii Gorbaciov-Reagan de la Moscova; destinderea internațională prin controlul experiențelor nucleare etc.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 017205

13.05.1988

Tovarășului Constantin Oancea,
adjunct al ministrului,

Întâlnirea de la Berlin a miniștrilor de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a fost deschisă astăzi, 13 mai 1988, la orele 12,30 de către ministrul Afacerilor Externe al RDG, Oskar Fischer. El și-a exprimat satisfacția de a putea saluta la Berlin prezența miniștrilor de Externe la puțin timp după Reuniunea de la Sofia [a CPC]¹.

Convocarea într-un interval scurt a acestei întâlniri a fost determinată de necesitatea informării asupra convorbirilor recente desfășurate la Geneva de către E. Șevardnadze și G. Shultz. A propus să dea mandat ministrului de Externe al RSC, B. Chnoupek, să prezinte rezultatele întâlnirii la primirea participanților de către secretarul general al CC al PSUG, E. Honecker.

Mulțumind celor prezenți pentru participare a dat cuvântul lui E. Șevardnadze.

Ministrul de Externe sovietic, mulțumind pentru atenția acordată acestei întâlniri de către tovarășului E. Honecker și pentru ospitalitatea și condițiile asigurate de gazde, a prezentat următoarele:

S-a propus întâlnirea nu numai pentru a informa despre rezultatele discuțiilor cu Schultz, ci și pentru a prezenta unele considerente privind relațiile sovieto-americane, având în vedere apropiata întâlnire de la Moscova dintre Gorbaciov și Reagan.

---

¹ Nota editorului.

Arătând că în mai puțin de trei ani au avut loc trei întâlniri la nivel înalt și în curând va avea loc a patra, a exprimat satisfacția în legătură cu intensificarea contactelor și raporturilor bilaterale sovieto-americane. În această privință partea sovietică a avut inițiativa.

În această perioadă în care URSS și-a intensificat activitatea pe plan internațional, consultarea și informarea țărilor socialiste prietene a cunoscut și ea o îmbunătățire. Au avut loc patru reuniuni ale conducătorilor de partid și de stat ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia și cinci ședințe ale Comitetului Miniștrilor de Externe, precum și întâlniri la alte niveluri.

Menționând că la fiecare etapă a evoluției relațiilor URSS-SUA, „prieteni au fost informați”, a subliniat că „asta nu înseamnă că s-a făcut totul” și că acest mecanism nu poate fi perfecționat. Țările socialiste acționează în comun, inclusiv la ONU, în vederea îmbunătățirii climatului internațional, a destinderii și a asigurării securității internaționale. Noua gândire în politica sovietică este vizibilă și în edificarea complexă a relațiilor externe ale URSS. În ultimii doi ani URSS a acționat deosebit de intens, din Australia până în America, pentru îmbunătățirea relațiilor cu toate țările lumii. Astfel astăzi există relații bune cu India, relații normale cu China, cu Japonia perspectivele sunt bune, sunt contacte strânse cu țările CEE, ASEAN cu cele din Golf și din alte regiuni ale lumii.

Intensificarea dialogului internațional a dus la o îmbunătățire a climatului în interesul comun al țărilor socialiste. În cadrul restructurării („perestroika”) noua gândire politică a URSS se transformă dintr-o lozincă în fapte concrete. Procesul de normalizare a relațiilor cu China a fost determinat de această nouă gândire. A apreciat și eforturile și acțiunile celorlalte țări socialiste în normalizarea relațiilor cu RP Chineză.

Revenind la relațiile cu SUA, a arătat că după ce URSS a menținut timp de un an și jumătate moratoriul privind experiențele cu arme nucleare, în SUA au început să apară elemente de realism în politica administrației Reagan, schimbări într-o direcție favorabilă care nu mai pot fi oprite. La mijlocul anilor '80 a început să se afirme politica de dezarmare nucleară și s-au creat condiții obiective pentru a se ajunge la o nouă realitate în lume.

Programul de dezarmare propus la Reykjavik a demonstrat că este posibilă și realizabilă trecerea la lichidarea armelor nucleare. Cu acel prilej Reagan a declarat că lucrurile s-au desfășurat la Reykjavik conform dorinței SUA. În realitate conceptul de dezarmare discutat a fost propunerea comună a țărilor socialiste. În occident se mai menține ideea de „intimidare nucleară”. Între ei și noi există încă deosebiri. Succesul nostru depinde de modul cum vom găsi soluții împreună cu SUA și nu împotriva lor. Tratatul cu privire la eliminarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune a schimbat situația din Europa și din lume. Aceasta ne creează posibilitatea de a ne concentra eforturile pentru rezolvarea problemelor interne care sunt complicate și de lungă durată.

În relațiile noastre cu SUA nu am pierdut din vedere obiectivul de clasă, dar dorim să modificăm caracterul rivalității dintre socialism și capitalism, reducând componentele militare.

Amintind declarația lui Gorbaciov că URSS nu vrea să aibă soldați în afara teritoriului național, a arătat că această problemă a fost discutată cu SUA și NATO și că se acționează pentru transpunerea ei în practică. În problemele dezarmării dialogul cu SUA este esențial, dar nu trebuie neglijate nici flancurile. În acest sens, URSS apreciază inițiativele țărilor prietene începând din Balcani până în nordul Europei.

În contactele cu administrația Reagan s-a reușit să se câștige SUA ca garant în soluționarea problemei Afganistanului – lucru care nu s-a sperat. Realizarea înțelegerilor în legătură cu Afganistanul creează posibilitatea retragerii trupelor sovietice și consolidării regimului Najibulah. Nu întâmplător Gorbaciov a pus, ca importanță, pe același plan, soluționarea problemei Afganistanului cu încheierea tratatului privind eliminarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune. Atitudinea SUA în această problemă a fost expresia interesului concret al lui Reagan pentru realizarea întâlnirii de la Moscova. Se apreciază că modul în care s-a soluționat problema Afganistanului duce la slăbirea poziției SUA și a forțelor antisocialiste.

Analizând condițiile în care se desfășoară campania electorală din SUA se constată că, în prezent s-a redus propaganda antisocialistă și antisovietică. Aceasta înseamnă o schimbare de poziție care deschide perspectiva unei continuități în dezvoltarea relațiilor cu URSS și țările occidentale.

Întâlnirea la nivel înalt de la Moscova va fi pentru Reagan o „manifestare de rămas bun de la putere”. Nu ne îndoim deci că președintele american vrea să aibă succes. Tactica noastră constă – și le-am dat de înțeles acest lucru americanilor – în obținerea de rezultate substanțiale în domeniul securității internaționale – ca premiză a succesului. Le-am cerut americanilor să fie mai activi în procesul de convenire a acordului privind reducerea cu 50% a armelor strategice ofensive prin respectarea prevederilor Tratatului ABM. La ultima întâlnire Shultz a afirmat că nu pot face încă acest pas, deoarece mai sunt multe aspecte de clarificat și este nevoie de timp. Totuși până acum, a precizat Șevardnadze, avem un schelet al tratatului. Au fost discutate și probleme de detaliu (rachetele de croazieră cu bază maritimă, terestră și cele mobile, măsuri de control etc.). Au mai rămas însă cca. 1200 de paranteze de rezolvat. În negocierea tratatului, la Geneva s-a făcut tot ce a fost posibil, realizându-se în fond un acord-cadru. Doresc ca la întâlnirea de la Moscova să fixeze punctele convenite ca bază pentru continuarea negocierilor.

Întâlnirea cu Shultz la Geneva a dus la lămurirea unor probleme, însă astăzi este clar că la întâlnirea Gorbaciov-Reagan de la Moscova nu va fi gata un tratat privind armele strategice ofensive. Dorim ca, împreună cu americanii, să convenim cât mai mult din textul tratatului pentru ca ulterior SUA să nu mai revină asupra acestora. Mai sunt de precizat și convenit unele aspecte privind prevederile ABM, controlul, rachetele balistice etc. precum și alte detalii care nu sunt „de anvergură”, dar, totuși, importante. Acestea urmează să facă obiectul tratatelor viitoare – față de care Shultz și-a exprimat dorința de intensificare, având temerea că după întâlnirea de la Moscova, Reagan și-ar putea pierde o parte din competență.

În documentul sau documentele finale ale întâlnirii de la Moscova urmează să se consemneze cele convenite și să se stabilească un program de lucru ca mandat pentru tratativele viitoare.

La Geneva s-au făcut progrese în convenirea unui document privind controlul experiențelor nucleare și a unui protocol la tratatul privind exploziile nucleare subterane în scopuri pașnice (neratificat). În convorbirile cu Shultz s-a stabilit, de asemenea, ca la întâlnirea de la Moscova să se semneze 5-6 acorduri privind colaborarea bilaterală în diverse domenii. Shultz a salutat intenția părții sovietice de a prezenta la Reuniunea CSCE de la Viena noi idei în problemele umanitare.

Delegația sovietică a primit instrucțiuni în acest sens și urmează să se consulte, în următoarele zile, cu delegațiile celorlalte țări socialiste în această problemă.

Reuniunea de la Viena a intrat într-o fază hotărâtoare care, ca întotdeauna, comportă dificultăți, dar care pot fi depășite.

Cu Shultz s-a abordat și problema dezarmării convenționale. Pozițiile nu sunt prea diferite, dar trebuie făcuți pași energici în privința definirii obiectului tratativelor. S-a convenit o formulare care a fost transmisă delegațiilor de la Viena și care poate fi îmbunătățită. Formularea are următorul conținut:

„Obiectul negocierilor îl vor forma forțele armate convenționale care includ armamentul și tehnica convențională. Focoasele nucleare nu vor fi și nu vor forma obiectul examinării în negocieri. Forțele convenționale, armamentul și tehnica care pot utiliza, alături de munițiile clasice și alte muniții, nu vor fi nici excluse din obiectul negocierilor și nici nu vor fi examinate separat”.

[**Notă:** această formulare a provocat numeroase discuții și întrebări în rândul participanților.]

S-a propus părții americane să se procedeze la un schimb de date privind armamentele convenționale, iar Shultz a propus ca acest schimb să se facă după începerea negocierilor. Șevardnadze a afirmat că datele ce vor fi transmise vor fi discutate cu șefii statelor majore ai armatelor frățești, în săptămâna viitoare.

În problema conflictelor regionale nu au apărut elemente noi la întâlnirea de la Geneva.

Revenind la problemele umanitare, ministrul sovietic a exprimat, la Geneva, disponibilitatea URSS de a veni cu idei noi la Viena, pentru depășirea dificultăților.

În privința armelor chimice americanii nu sunt dispuși să încheie o convenție, dar nu se pot pronunța împotriva interzicerii armei chimice ținând seama de opinia publică internațională. Ei justifică această poziție prin dificultăți tehnice. Americanii nu vor să comunice stocurile de arme chimice și amplasamentele atât din SUA, cât și din alte țări NATO. Ținând seama de aversiunea populației față de arma chimică și de atmosfera favorabilă interzicerii ei, vor trebui făcute propuneri temeinice care să ducă la îndepărtarea obstacolelor. A apreciat inițiativele țărilor prietene privind crearea de zone lipsite de arme chimice.

În legătură cu ratificarea tratatului pentru eliminarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune (INF), Șevardnadze a spus că a existat pericolul

sabotării. În urma cererilor senatului american, la Geneva s-a convenit să fie controlate, pe bază de reciprocitate, toate obiectivele din cele trei uzine producătoare de rachete (nu numai halele de montaj vor fi supuse controlului mijloacele de transport, containere ale rachetelor purtătoare atât în SUA, cât și în URSS). Pe baza dimensiunilor treptelor rachetelor purtătoare s-a convenit mărimea containerelor ce urmează a fi controlate (uzinele respective produc și alte tipuri de rachete care nu intră sub incidența tratatului INF).

SUA a acceptat că rachetele Pershing 1 și 2 din RFG (21 unități, 6 rampe și 8 rachete de rezervă) să fie supuse inspecției la fața locului.

Șevardnadze a subliniat că problemele ridicate de Senat au fost rezolvate prin documentele semnate de Karpov și Kampelman, la 12 mai, la Geneva.

A remarcat că, deși unele probleme au fost rezolvate în ultimul moment, atmosfera a fost bună, de lucru și s-a convenit să se continue și să se intensifice negocierile dintre părți. S-a convenit să se continue dialogul dintre SUA și URSS.

După expunere, care a durat circa o oră, Oskar Fischer a mulțumit și a apreciat activitatea susținută a ministrului sovietic în vederea „traducerii în viață a politicii comune convenite în cadrul alianței noastre”. A apreciat că informarea a avut un caracter mai larg decât caracterul strict al convorbirilor de la Geneva.

Ministrul cehoslovac a întrebat care sunt ideile noi în problemele umanitare care urmează să fie prezentate la Reuniunea CSCE de la Viena.

Șevardnadze a spus că este vorba de libertățile religioase și că dacă nu se găsesc soluții în problemele umanitare nu se pot rezolva celelalte chestiuni.

Tot la întrebarea lui Chnoupek, privind perspectivele ratificării tratatului INF, ministrul sovietic a arătat că, după clarificările de la Geneva, nu mai sunt motive care să împiedice ratificarea. Evenimentul este foarte așteptat în opinia publică și neratificarea ar fi o lovitură serioasă dată politicii președintelui Reagan și a partidului său.

Ministrul de Externe polonez a întrebat dacă, în afară de Afganistan, s-au discutat și celelalte conflicte regionale.

Șevardnadze a răspuns că au fost discutate toate conflictele regionale, dar timpul a fost foarte scurt. Shultz a ridicat problema reglementării situației din Africa Australă și din America Centrală cerând URSS să nu mai livreze arme în Nicaragua. Discuțiile referitoare la celelalte zone s-au menținut într-un cadru normal.

În legătură cu perspectiva încheierii Reuniunii CSCE de la Viena, răspunzând la o întrebare a lui Chnoupek, ministrul sovietic a apreciat că, este dorit ca aceasta să se încheie în acest an – „cu cât mai repede, cu atât mai bine”.

Tot la întrebarea ministrului cehoslovac, Șevardnadze a arătat că acordul cu privire la reducerea cu 50% a armelor strategice ofensive nu va fi semnat la întâlnirea de la Moscova, dar nu se exclude ca documentul să fie convenit încă sub actuala administrație, ceea ce ar fi în favoarea republicanilor și a lui Bush.

P. Mladenov a arătat că ministrul austriac de Externe consideră că Reuniunea de la Viena se poate încheia la sfârșitul anului. A întrebat dacă

reuniunea nu s-ar putea finaliza până în toamnă. Șevardnadze a exprimat părerea că este de așteptat ca reuniunea să se încheie în cursul acestui an.

În încheiere, Oskar Fischer a subliniat că trebuie să se acționeze pas cu pas, să fie forțată administrația SUA să continue negocierile, că RDG își dă mandatul deplin lui Gorbaciov pentru întâlnirea de la Moscova și îi urează succes în realizarea obiectivelor comune.

Gheorghe Caranfil

AMAE, Problema 240. 1989. Acțiuni diverse pe linia Tratatului de la Varșovia în 1988, f. 64- 71.

2. 13 mai 1988, Berlin. Telegramă a ambasadorului extraordinar și plenipotențiar al RS România în RDG, Gheorghe Caranfil, către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, privind textul comunicatului de presă al reuniunii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 017205

Secret
13.05.1988

Tovarășului Constantin Oancea,
adjunct al ministrului,

Textul comunicatului de presă cu privire la întâlnirea de la Berlin este următorul:

„La 13 mai 1988 a avut loc la Berlin o întâlnire a miniștrilor de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Ministrul Afacerilor Externe, E. Șevardnadze, membru al Biroului Politic al CC al PCUS, a informat pe omologii săi în legătură cu convorbirile de la Geneva cu ministrul de Externe al SUA, G. Shultz, în vederea pregătirii întâlnirii la nivel înalt de la Moscova.

Miniștrii de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia au exprimat sprijinul lor deplin pentru modul de acționare a URSS în negocierile cu SUA și speranța că negocierile dintre M.S. Gorbaciov și R. Reagan vor duce la înțelegeri esențiale în domeniul înjumătățirii armelor strategice ofensive, al altor probleme de dezarmare, precum și pe plan bilateral.

Întâlnirea s-a desfășurat într-o atmosferă frățească.

La întâlnire au participat ministrul Afacerilor Externe al RP Bulgaria, P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al RP Ungar, P. Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe al RDG, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al RP Polone, M. Orzecowski, ambasadorul extraordinar și plenipotențiar al RS România în

RDG, Gheorghe Caranfil, în calitate de reprezentant al ministrului Afacerilor Externe al RS România, ministrul Afacerilor Externe al URSS, E. A. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al RSC, B. Chnoupek.

Secretarul general al CC al PSUG, președintele consiliului de Stat al RDG, Erich Honecker, a primit pe miniștrii de Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia într-o convorbire care s-a desfășurat într-o atmosferă frățească”.

Gheorghe Caranfil

AMAE, Problema 240. 1989. Acțiuni diverse pe linia Tratatului de la Varșovia în 1988, f. 72-73.

**XXXVIII. ÎNTÂLNIREA ADJUNCȚILOR MINIȘTRILOR
AFACERILOR EXTERNE CONSACRATĂ MODALITĂȚILOR DE
ÎNDEPLINIRE A HOTĂRÂRILOR COMITETULUI POLITIC
CONSULTATIV. 21 SEPTEMBRIE 1988, BUCUREȘTI**

1. 16 septembrie 1988, București. Telegramă a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, către ambasadorul României în URSS referitoare la organizarea unei întâlniri a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe privind convenirea calendarului acțiunilor statelor membre până la întrunirea sesiunii Comitetului Politic Consultativ.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă nr. 1/06380
Destinatar: Moscova
Expedito: Direcția I

16.09.1988

Tovarășe ambasador,

Pentru informarea dv. vă comunicăm următoarele:

Partea sovietică a propus organizarea la Moscova a unei întâlniri a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru convenirea calendarului acțiunilor până la următoarea consfătuire a Comitetului Politic Consultativ. S-a admis și posibilitatea organizării acestei întâlniri la București, dar s-a insistat ca întâlnirea să se țină în luna septembrie, respectiv în cursul săptămânii viitoare, întrucât ceilalți adjuncți ai miniștrilor Afacerilor Externe și-au dat deja acordul asupra perioadei propuse de partea sovietică. S-a mai arătat că în situația în care MAE român nu ar putea organiza întâlnirea în această perioadă, ținând seama de alte sarcini, partea sovietică ar dori s-o organizeze totuși la Moscova, la nivel de adjuncți ai miniștrilor, iar dacă partea română nu poate participa la acest nivel, să fie reprezentată la nivel de director în MAE.

În răspunsul dat ambasadorului sovietic la București s-a amintit că România va fi gazda viitoarei consfătuiri a Comitetului Politic Consultativ și, în aceste condiții, apare normal ca întâlnirea propusă să aibă loc la București. În ceea ce privește data organizării acesteia s-a menționat că nu poate avea loc în cursul săptămânii viitoare deoarece în aceeași săptămână este prevăzută desfășurarea la București, așa cum se cunoaște, a ședinței grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă, care presupune prezența adjunctului ministrului coordonator și a directorului DR I.

Ca o soluție de compromis, a fost sugerată organizarea de consultări privind programul acțiunilor pe linia Tratatului de la Varșovia cu prilejul ședinței grupeii multilaterale de informare, la nivel de directori, urmând ca aspectele care, eventual, nu vor putea fi clarificate în acest cadru, să fie discutate de adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe, în luna octombrie, cu prilejul reuniunii de la București a comisiei speciale în problemele dezarmării.

Ambasadorul sovietic a fost rugat să transmită la Moscova această sugestie și să informeze într-un timp cât mai scurt asupra răspunsului, pentru a se putea trece la informarea celorlalte țări participante și la întreprinderea măsurilor necesare în vederea organizării schimbului de păreri privind calendarul acțiunilor cu prilejul ședinței grupeii multilaterale de informare.

Lucian Petrescu

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe consacrată modalităților de îndeplinire a hotărârilor CPC, f. 21.

2. [...] septembrie 1988, București. Notă a Ministerului Afacerilor Externe privitoare la acțiunile și inițiativele României în cadrul Tratatului de la Varșovia în anii 1988-1989; realizarea unui program complex al dezarmării; adoptarea unei declarații referitoare la oprirea militarizării spațiului cosmic; reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa; înghețarea și reducerea cheltuielilor militare; desființarea blocurilor militare etc.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
6/3200

Nota

Referitor: acțiuni și inițiative ale țării noastre în cadrul Tratatului de la Varșovia, în anii 1988–1989

Pe baza hotărârii Consfătuirii de la Varșovia a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia (iulie 1988), următoarea consfătuire a acestui organism va avea loc, în vara anului viitor, la București.

În perioada până la următoarea consfătuire, România va găzdui ședințele Comisiei speciale pentru dezarmare, ale grupeii de informare reciprocă curentă și ale grupului de lucru în probleme bugetelor militare. De asemenea, în acest interval, vor avea loc două ședințe ale Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, o ședință comună specială a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și Comitetului Miniștrilor Apărării, precum și reuniuni ale unor grupuri de lucru în probleme

privind dezarmarea nucleară și zonele denuclearizate, dezarmarea convențională, edificarea unui sistem cuprinzător de pace și securitate internațională, consecințele cursei înarmărilor asupra mediului înconjurător și altele.

În vedere folosirii active a acestui cadru de lucru al Tratatului pentru promovarea propunerilor și pozițiilor României, a concepției și inițiativelor tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu privire la dezarmare și alte probleme internaționale și pornind de la propunerile formulate de România în legătură cu reorganizarea și îmbunătățirea activității de conducere a Tratatului de la Varșovia, vă adresăm rugămintea de a aproba următoarele acțiuni și inițiative pe care țara noastră să le promoveze, în perioada următoare, în cadrul Tratatului de la Varșovia:

I. În domeniul dezarmării, destinderii și colaborării în Europa și în lume:

1. Realizarea unui program complex de dezarmare care, având în centru dezarmarea nucleară, să prevadă măsuri de reducere a armamentelor convenționale, efectivelor și cheltuielilor militare, cu cel puțin 25% până în anul 1990 și 50% până în anul 2000.

În scopul promovării în continuare a acestei inițiative formulată pentru prima dată de România în martie 1986, să se acționeze, în cadrul Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și al grupurilor de lucru ale Tratatului, pentru elaborarea și prezentarea în comun, de către țările socialiste, a unor programe de acțiuni și măsuri în domeniile nuclear și convențional, care să contribuie la impulsivarea negocierilor de dezarmare.

În domeniul dezarmării nucleare:

Având în vedere că acordurile în curs de negociere vizează cu precădere reduceri cantitative ale armelor nucleare care nu sunt de natură să oprească și procesul de dezvoltare calitativă a acestor arme, să se propună elaborarea și prezentarea în forurile de negocieri, a unei concepții proprii a țărilor socialiste privind măsurile care să fie întreprinse pentru oprirea perfecționării armelor nucleare.

Ținând seama de faptul că tratativele de dezarmare nucleară prezintă interes egal pentru toate statele și că acestea trebuie să aibă posibilitatea de a lua parte activă la realizarea acordurilor corespunzătoare, să se propună ca țările socialiste să lanseze inițiativa creării unui organ special pentru negocieri în problemele nucleare, alcătuit din cele cinci state care posedă arma nucleară și dintr-un grup de sprijin, compus din țările participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre ale NATO, precum și țările neutre și nealiniat interesate.

În cadrul acestui organism ar urma să se continue negocierile pentru încheierea de acorduri în direcția eliminării totale a armelor nucleare (atât strategice, cât și tactice).

În vederea impulsivării negocierilor de dezarmare nucleară, să se propună ca țările socialiste să lanseze un apel privind retragerea armelor nucleare în limitele frontierelor naționale ale statelor care posedă asemenea arme, prin acte unilaterale ale acestor state. URSS să ia inițiativa în această direcție.

Având în vedere că, în procesul lichidării armelor nucleare, materialele fisionabile eliberate ar putea fi reintroduse în circuitul militar pentru producerea de alte arme, mai perfecționate, să se propună ca țările socialiste să inițieze la ONU crearea unui Fond internațional de materiale fisionabile rezultate în urma măsurilor de dezarmare nucleară, sub egida Agenției Internaționale pentru Energia Atomică, care să fie utilizat în scopuri pașnice, de dezvoltare, îndeosebi pentru stimularea progresului economic și social al țărilor rămase în urmă.

În ce privește încetarea totală a experiențelor cu arma nucleară:

Având în vedere că negocierile concrete în acest domeniu se poartă în prezent numai între SUA și URSS, să se propună ca țările socialiste să ia inițiativa lărgirii cadrului de desfășurare a acestora, astfel încât la negocieri să poată lua parte toate statele.

În acest sens, țările socialiste să propună ca în cadrul procesului de eliminare a armelor nucleare, să se treacă la negocierea, cu participarea tuturor statelor, a unui tratat universal privind interzicerea tuturor experiențelor cu arma nucleară și în toate mediile.

Să se propună ca țările socialiste să adreseze o chemare către statele care fac experiențe cu arma nucleară de a limita, pe timpul cât au loc negocieri în acest domeniu, efectuarea de experiențe de mare amploare, precum și frecvența experiențelor (prin stabilirea unor nivele limită) de a proclama, pe bază de exemplu reciproc, un moratoriu asupra efectuării de experiențe.

În legătură cu oprirea militarizării spațiului cosmic:

Să se propună ca țările socialiste să elaboreze în cadrul Tratatului de la Varșovia și să adopte o Declarație cu privire la renunțarea de către ele la orice acțiuni de militarizare a cosmosului (eventual pe calea unui moratoriu).

În Declarație să se lanseze, totodată, chemarea către celelalte state privind utilizarea cosmosului în scopuri exclusiv pașnice, în interesul întregii omeniri.

Având în vedere numărul mare de lansări de obiecte în spațiul cosmic și efectele imprevizibile ale acestora în ce privește echilibrul ecologic, să se propună ca statele participante la Tratatul de la Varșovia să prezinte inițiativa instituirii unui sistem de reglementare internațională a lansării de sateliți și alte obiecte în cosmos. Să se creeze în cadrul ONU un organism special pentru apărarea spațiului cosmic.

Având în vedere că, în afară de SUA și URSS, și alte state puternic industrializate încep să dispună de capacități tehnice pentru pătrunderea în spațiul cosmic, să se propună trecerea la negocierea cu participarea tuturor statelor, a unui Tratat global asupra spațiului cosmic care să stabilească principii de conduită obligatorii privind explorarea și utilizarea spațiului cosmic, în scopuri exclusiv pașnice, ca bun al întregii omeniri și abținerea de la orice acțiuni de militarizare a acestuia.

În domeniul dezarmării convenționale:

Să se propună ca țările socialiste să-și dezvolte în continuare concepția cu privire la negocierile pentru reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, elaborând modalități concrete de (a) identificare a asimetriilor și dezechilibrelor existente între cele două blocuri militare; (b)

eliminarea acestora și realizarea echilibrului militar în Europa; (c) întărire a securității și prevenirea confruntării militare între statele continentului.

În funcție de perspectiva începerii desfășurării negocierilor de dezarmare convențională în Europa, propunerile și considerentele statelor participante la Tratatul de la Varșovia să fie prezentate în forul de negocieri.

Să se propună elaborarea unei „scheme conceptuale” a țărilor socialiste cu privire la măsurile de creștere a încrederii și a securității în Europa, în perspectiva începerii negocierilor în cadrul Conferinței celor 35 de state participante la CSCE pe această temă (Stockholm II).

Să se propună elaborarea în cadrul Tratatului de la Varșovia a conceptului de „minim necesar” de armamente și efective militare pentru apărarea fiecărei țări, prin stabilirea de plafoane-limită (cantitative și diferențiate în funcție de situația fiecărei țări) în ce privește resursele care să fie alocate în scopuri militare.

2. Înghetarea și reducerea cheltuielilor militare:

În vederea promovării în continuare a inițiativelor țării noastre în acest domeniu, să se acționeze pentru ca țările socialiste să elaboreze și să prezinte noi propuneri care să conducă la înfăptuirea unor măsuri concrete de înghețare și reducere a cheltuielilor militare.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia să reia propunerea adresată anterior țărilor membre ale NTO privind începerea de negocieri directe în problema înghețării și reducerii bugetelor militare. Cu acest prilej să declare că, în vederea începerii de negocieri, ele sunt gata să furnizeze datele inițiale necesare care să constituie baza negocierilor.

Având în vedere că în paralel cu reducerea unor tipuri de armamente convenționale și efective militare unele state ar putea trece la modernizări în alte domenii, să se propună ca din momentul începerii negocierilor de dezarmare convențională în Europa, statele participante la negocieri să instituie un moratoriu cu privire la creșterea de ansamblu a cheltuielilor lor militare.

Să se propună ca, țările socialiste să elaboreze o „schemă conceptuală” privind proiecții de reducere treptată a cheltuielilor militare, corespunzător reducerii forțelor armate și armamentelor, în cadrul negocierilor privind dezarmarea convențională în Europa, care ar urma să înceapă la Viena.

3. Desființarea blocurilor militare:

În vederea promovării în continuare a acestei inițiative formulate de țara noastră în Raportul la Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român și reluată, ulterior, în forurile internaționale, să se acționeze pentru intensificarea dialogului între cele două blocuri militare.

Țările socialiste să propună statelor membre ale NATO să înceapă negocieri privind condițiile lichidării simultane a Tratatului de la Varșovia și a NATO.

Să se propună statelor membre ale NATO stabilirea de contacte la diverse niveluri între statele participante la cele două blocuri militare: nivel de secretari generali ai alianțelor, șefi ai comandamentelor militare ale acestora etc.

4. Lichidarea bazelor militare străine și retragerea trupelor în interiorul frontierelor naționale.

Țările socialiste să adreseze statelor membre ale NATO o chemare privind desființarea bazelor militare străine și retragerea trupelor în interiorul frontierelor naționale, pe bază de exemplu reciproc.

5. Crearea de-a lungul frontierelor dintre state a unei zone de 50-100 km în care să nu aibă loc manevre militare, deplasări și concentrări de forțe armate și armamente.

În vederea promovării în continuare a acestei inițiative, formulată pentru prima dată de țara noastră la prima sesiune specială a Adunării Generale a ONU consacrată dezarmării, din 1978, și reluată la Conferința pentru dezarmare de la Geneva, la Reuniunile CSCE și la Conferința de la Stockholm, să se acționeze pentru ca această propunere să devină obiect de negociere în cadrul conferinței privind dezarmarea convențională în Europa și a fazei a II-a de la Stockholm.

În acest scop, țările socialiste să includă ideea creării unor asemenea zone de securitate în propunerile pe care le vor elabora pentru cele două foruri de negocieri.

6. Stabilirea de-a lungul frontierelor dintre țările NATO și cele ale Tratatului de la Varșovia a unui culoar de securitate, demilitarizat, liber de arme nucleare și alte arme de distrugere în masă.

Propunerea a fost prezentată de țara noastră la prima sesiune specială a Adunării Generale a ONU consacrate dezarmării, în 1978 și reluată la Conferința pentru dezarmare de la Geneva.

Pentru începerea de tratative concrete pe această temă, propunerea să fie prezentată de țările socialiste în cadrul negocierilor privind reducerea armamentelor convenționale în Europa, dintre țările participante la cele două alianțe militare.

7. Reglementarea pe cale pașnică a diferendelor și instaurarea unor relații de bună vecinătate între toate statele.

România a propus la ONU, în 1975, stabilirea unor norme și principii referitoare la reglementarea pașnică a diferendelor și crearea unei Comisii a ONU pentru bune oficii, mediere sau conciliere. În 1981, a fost înscrisă pe ordinea de zi a ONU și problema bunei vecinătăți.

Țările socialiste să propună celorlalte țări de pe continent adoptarea de măsuri pentru întărirea relațiilor de prietenie, cooperare, înțelegere și bună vecinătate și pentru a nu admite pe teritoriul lor acte și manifestări de natură să creeze ostilitate și învrăjbire între state și popoare.

II. Ținând seama de recente propuneri ale Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la democratizarea și perfecționarea organizării și funcționării organelor Tratatului de la Varșovia și de necesitatea examinării și analizării în cadrul Tratatului de la Varșovia a problemelor legate de colaborarea multilaterală în domeniul politic și economic, **propunem:**

1. Realizarea unui schimb de experiență privind principalele probleme ale construcției socialismului în țările participante la Tratatul de la Varșovia; căi și modalități de dezvoltare a colaborării economice dintre țările socialiste.

România a promovat cu consecvență, în cadrul Tratatului de la Varșovia, necesitatea reducerii caracterului preponderent militar al acestuia și axarea

activităților Tratatului pe abordarea și discutarea problemelor de fond, esențiale, ale construcției socialiste.

Având în vedere importanța fundamentală a acestor probleme, să se propună organizarea în acest scop de întâlniri la nivelul conducerilor partidelor, la nivel de secretari ai Comitetelor Centrale și la alte niveluri care se vor considera oportune.

2. Organizarea unui schimb de păreri privind problemele democrației socialiste și direcțiile principale ale adâncirii acesteia.

Să se propună convocarea în acest scop a unei întâlniri la București, sub egida Biroului Executiv al Consiliului Național al Oamenilor Muncii, la care să participe reprezentanți ai unor organisme similare din celelalte țări.

3. Dezvoltarea conlucrării dintre țările participante la Tratatul de la Varșovia pentru întărirea relațiilor de bună vecinătate și educarea popoarelor lor, a tineretului, în spiritul respectului reciproc și colaborării, neamestecului în treburile interne, al egalității și respectării independenței și suveranității.

Să se propună înscrierea pe ordinea de zi a uneia din ședințele Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe a unui punct special pentru examinarea acestei probleme.

4. Dezvoltarea cooperării între țările europene în domeniul științei și tehnicii.

România a promovat această inițiativă în cadrul Reuniunilor CSCE și al Comisiei economice a ONU pentru Europa (CEE/ONU).

Țările socialiste să propună convocarea unei conferințe la nivel european, a miniștrilor care răspund de problemele științei și elaborarea în cadrul acesteia a unui program de acțiune comune.

5. Colaborarea economică dintre țările socialiste europene și țările Pieței Comune:

Având în vedere stadiul actual al cooperării și schimburilor economice dintre țările europene, precum și noua situație creată prin stabilirea de relații oficiale între CAER și Piața Comună, să se propună efectuarea unei analize aprofundate în cadrul Tratatului de la Varșovia asupra problemelor existente în ce privește colaborarea economică dintre țările socialiste europene și țările Pieței Comune, pe baza căreia să se identifice căi și mijloace de acțiune pentru impulsivarea acesteia.

Această analiză să se efectueze în cadrul unui grup de lucru special care să prezinte concluzii și recomandări.

6. Prevenirea poluării mediului înconjurător prin deșeuri toxice și radioactive:

România a înscris pe ordinea de zi a celei de a 43-a sesiuni a Adunării Generale a ONU un punct pe această temă.

Țările socialiste să propună încheierea, la nivel european, a unei convenții privind prevenirea și controlul tranzitării și depozitării ilicite de substanțe toxice sau radioactive pe teritoriile altor state. Să se interzică, totodată, deversarea unor asemenea deșeuri în mările și oceanele adiacente Europei.

7. Acțiuni ale țărilor participante la Tratatul de la Varșovia pentru organizarea unei conferințe în cadrul ONU la care să participe, în condiții de egalitate atât țările în curs de dezvoltare, cât și cele dezvoltate, în vederea

reglementării globale a problemelor subdezvoltării, inclusiv a datoriilor externe ale țărilor în curs de dezvoltare, precum și a instaurării unei noi ordini economice mondiale.

Această inițiativă a fost promovată cu consecvență de țara noastră la ONU și în alte foruri internaționale, urmărind reluarea negocierilor între țările dezvoltate și cele în curs de dezvoltare în aceste probleme.

Să se propună elaborarea în cadrul Tratatului de la Varșovia și lansarea unei chemări din partea statelor participante la Tratat, pentru reluarea dialogului Nord-Sud în cadrul ONU, cu participarea în condiții de egalitate a tuturor țărilor.

[...]

Septembrie 1988

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe consacrată modalităților de îndeplinire a hotărârilor CPC, f. 48-54.

3. 20 octombrie 1988, București. Informare a Ministerului Afacerilor Externe privind organizarea acțiunilor pe linia Tratatului de la Varșovia; propunerile românești referitoare la democratizarea activității Tratatului și perfecționarea mecanismelor de colaborare; negocieri cu celelalte delegații privind intrarea în funcțiune a Memorandumului referitor la facilitarea călătoriilor reciproce; propuneri pentru elaborarea unei declarații privind drepturile omului în socialism.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Informare

Referitor: Schimbul de păreri cu privire la organizarea acțiunilor pe linia Tratatului de la Varșovia până la viitoarea consfătuire a CPC

Cu ocazia participării la lucrările Comisiei speciale în problemele dezarmării, adjuncții miniștrilor Afacerilor Externe au efectuat și un schimb de păreri cu privire la organizarea acțiunilor pe linia Tratatului de la Varșovia, până la viitoarea consfătuire de la București a Comitetului Politic Consultativ.

Adjunctul ministrului de Externe al țării noastre a evidențiat atenția pe care România – gazdă a viitoarei consfătuiri a CPC – o acordă realizării înțelegerilor convenite la nivel înalt, desfășurării în bune condiții a activităților care vor avea loc la București, precum și în alte țări până la consfătuirea din 1989. A subliniat importanța propunerilor de perfecționare și democratizare a activității Tratatului, cuprinse în scrisoarea CC al PCR adresată conducătorilor celorlalte partide și a arătat

că se așteaptă răspunsuri scrise din partea partidelor respective. Reprezentantul român a informat despre dorința țării noastre de a organiza la București ședința comună specială a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și Comitetului Miniștrilor Apărării consacrată elaborării de considerente în problemele perfecționării mecanismului de colaborare, propunere de care reprezentanții celorlalte țări au luat notă, fără să se facă comentarii.

În cadrul schimbului de păreri asupra acțiunilor care urmează a fi organizate în perioada următoare, ca urmare a poziției adoptate de adjunctul ministrului sovietic de Externe și reprezentanții celorlalte țări nu s-au pronunțat pe fond asupra propunerilor de perfecționare și democratizare a activității Tratatului de la Varșovia. Adjuncții miniștrilor de Externe ai RPP, RPU și RPB au arătat că rămân valabile propunerile și considerentele exprimate anterior de țările lor în acest domeniu. Reprezentantul polonez a precizat că partea polonă lucrează la un proiect de statut al „Secretariatului Unit ca organ permanent, cu sediu permanent și care să reprezinte statul major politic și organizatoric al Tratatului”. Acest proiect de statut ar urma să fie prezentat la ședința grupului de lucru în problema perfecționării mecanismului de colaborare care, după cum a propus la întâlnire reprezentantul sovietic, ar urma să se întrunească la Moscova în ultima decadă a lunii noiembrie. Unii vorbitori au insistat pentru o activitate „mai organizată și planificată” în cadrul Tratatului: reprezentantul RDG a susținut necesitatea unui plan de activitate pe termen lung a tuturor organelor de lucru, iar reprezentantul RDG a propus să se facă stenograme, inclusiv la întâlnirile în cerc restrâns, să se consemneze hotărârile și să funcționeze un mecanism de control al îndeplinirii acestora. Mai mulți reprezentanți (RPB, RDG, RSCS) au susținut ca sediul permanent al organului permanent de lucru (Secretariatul Unit) avut în vedere să fie orașul Moscova.

În legătură cu evoluția procesului general-european, în perspectiva încheierii Reuniunii de la Viena, s-a avansat propunerea organizării unei întâlniri la nivel de adjunct al ministrului, la care să se examineze în comun cu ce inițiative vor veni în continuare țările noastre. În acest context s-a relevat și interesul față de ideea căminului european, căruia, după părerea unor participanți (RPB, RSCS) i s-ar putea consacra o întâlnire separată.

O insistență deosebită s-a manifestat în legătură cu problemele integrării vest-europene. S-a propus organizarea unei întâlniri la nivel de experți, urmată în trimestrul I 1989, de un simpozion și o întâlnire la nivel de adjunct de ministru și, totodată, ca problematica respectivă să figureze ca un punct permanent pe ordinea de zi a ședințelor grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă.

Toți participanții au susținut necesitatea reluării activității grupului de lucru pe probleme ecologice, în cadrul căreia să se concentreze declarația pe această temă adoptată la consfătuirea de la Varșovia a CPC și să se studieze și problema conversiei unei părți din industria militară a celor două blocuri în mijloace pentru apărarea mediului.

Ideea adoptării unei declarații în legătură cu împlinirea a 50 de ani de la izbucnirea celui de-al doilea război mondial a fost susținută îndeosebi de

reprezentanții RPP și URSS, care au propus și convenirea unui plan de acțiuni propagandistice.

Reprezentantul URSS și ai altor țări au reluat cu insistență problema semnării Memorandumului privind facilitarea călătoriilor reciproce, propunând ca acesta să fie semnat de țările interesate, iar problemele specifice să se rezolve pe căi bilaterale. Reprezentantul RDG a arătat că circulația persoanelor reprezintă o problemă complexă ce trebuie examinată cu participarea instituțiilor de resort, iar reprezentanții RSCS și RPP au afirmat că Memorandumul respectiv nu trebuie să limiteze facilitățile decurgând din înțelegerile bilaterale. Reprezentantul RPU a arătat că ar trebui să se examineze și barierele ce există în circulația dintre țări, pentru că acestea nu au numai un caracter vamal și financiar. A propus o nouă întâlnire la Budapesta a directorilor direcțiilor consulare.

Majoritatea participanților au susținut necesitatea creării unei organizații a țărilor socialiste în problemele terorismului și narcoticelor. Reprezentantul RPU a arătat că această problemă trebuie examinată de instituțiile specializate, în contextul cunoașterii experienței acumulate deja de unele organizații internaționale în materie.

Reprezentanții celorlalte țări s-au pronunțat în favoarea elaborării unei declarații privind drepturile omului în socialism, cu excepția reprezentantului RDG, care a afirmat că ar fi bine să se organizeze mai întâi consultări bilaterale pentru a lămuri mai exact o serie de aspecte.

Toți participanții au exprimat acordul de principiu cu organizarea în acest an la București a ședinței grupului de lucru pe bugete cu precizarea că în acest grup ar trebui să se examineze problemele metodologice. Reprezentantul sovietic a arătat că aspecte concrete în acest domeniu vor putea fi abordate abia după 2-3 ani, când se va definitiva reforma prețurilor în URSS.

În încheierea schimbului de păreri, la propunerea reprezentanților sovietic și bulgar, sprijiniți și de reprezentanții celorlalte țări, s-a insistat să se consemneze în scris, într-un protocol, acordurile la care s-a ajuns în problemele discutate sau, cel puțin, ca la următoarea ședință a CMAE, adjunctul ministrului de Externe român, ca secretar general al CPC, să informeze pe miniștri, la întâlnirea lor în cerc restrâns, asupra rezultatelor schimbului de păreri. Din partea noastră s-a subliniat necesitatea respectării prevederilor documentelor normative și a practicii statornicite în ce privește caracterul diverselor reuniuni. S-a arătat că fiecare dintre participanți este cel mai în măsură să informeze pe ministrul său de Externe, asupra pozițiilor exprimate și a problemelor în legătură cu care există sau nu există consens, nuanțelor prezentate etc. S-a menționat că unele activități vor putea fi precizate și în protocolul apropiatei ședințe a CMAE, iar altele în protocolul ședinței CMAE din primăvara anului viitor.

Reprezentanții tuturor țărilor participante au relevat utilitatea schimbului de păreri.

20 octombrie 1988

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe consacrată modalităților de îndeplinire a hotărârilor CPC, f. 172-177.

4. [...] [octombrie] 1988, București. Notă de sinteză a MAE referitoare la agenda discuțiilor adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe; enumerarea acțiunilor care au întrunit consensul, a celor aflate în studiu și a celor asupra cărora nu s-a căzut de acord.

[Ministerul Afacerilor Externe]

**Puncte de vedere exprimate la întâlnirea adjuncților de miniștri
din 18 octombrie 1988**

Acțiuni care au întrunit consensul:

Întrunirea grupului de lucru în problema mecanismului colaborării, la Moscova, în ultima decadă a lunii noiembrie 1988.

Comisia specială în problemele dezarmării să se întrunească după convenirea mandatului negocierilor de dezarmare convențională.

Grupul de lucru în problema bugetelor militare să se întrunească în acest an și să discute aspecte metodologice.

Organizarea unei întâlniri la nivel de adjunct al ministrului, după încheierea Reuniunii de la Viena.

Organizarea în acest an a unei întâlniri de experți în legătură cu problematica integrării vest europene.

Acțiuni care mai necesită studiu:

Organizarea la București a ședinței comune speciale a CMAE și CMAp.

Tematica de dezbateri în grupul de lucru privind ecologia.

Tematica de dezbateri în grupul de lucru privind terorismul.

Tematica de dezbateri în grupul de lucru privind colaborarea în domeniul creșterii combativității privind drepturile omului.

Poziția față de fiecare acțiune propusă pe linia compartimentelor de planificare.

Acțiuni în care pozițiile nu au coincis:

În grupa multilaterală de informare reciprocă curentă să se elaboreze și aprecieri și considerente comune.

Crearea unei organizații a țărilor socialiste pentru combaterea terorismului și narcomaniei.

Elaborarea unei declarații privind drepturile omului în socialism.

Adoptarea unui memorandum în problema călătoriilor reciproce.

Adoptarea unei declarații cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la izbucnirea celui de al 2-lea război mondial și convenirea unui plan propagandistic comun.

Organizarea în tr.[imestrul] I 1989 a unui simpozion și a unei întâlniri la nivel de adjunct al ministrului în legătură cu problematica integrării vest europene.

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe consacrată modalităților de îndeplinire a hotărârilor CPC, f. 181.

5. [...] octombrie 1988, Moscova. Notă a Ministerului Afacerilor Externe referitoare la întâlnirea dintre ministrul Afacerilor Externe al RS România, Ioan Totu, cu ministrul sovietic al Afacerilor Externe, E.A. Șevardnadze în contextul vizitei în URSS a secretarului general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu; stadiul relațiilor româno-sovietice; colaborarea României în cadrul Tratatului de la Varșovia; problema drepturilor omului și Reuniunea CSCE de la Viena; colaborarea dintre statele europene.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații

Întâlnirea tovarășului Ioan V. Totu cu ministrul sovietic de Externe, E. Șevardnadze
(Moscova, 5 octombrie 1988)

E. Șevardnadze: Doresc să vă salut din nou, tovarășe ministru, în modul cel mai cordial la Moscova. Astăzi au început convorbiri româno-sovietice la nivel înalt foarte importante. Cu satisfacție remarc faptul că aceste convorbiri se desfășoară într-o atmosferă de lucru, tovarășească și de prietenie, ceea ce constituie o expresie a relațiilor tradiționale de largă colaborare dintre țările noastre. Aș putea să afirm că și Ministerele noastre de Externe și-au adus o contribuție în această direcție.

Îmi pare rău că nu ne-am întâlnit și la New York. Este și vina mea și a dv.: eu am plecat mai devreme, iar dv. ați venit mai târziu. Cred că și dv. ați fost informat.

Ioan V. Totu: Vă mulțumesc, tovarășe ministru, pentru urările de bun venit. Ne simțim bine la Moscova și sunt de acord cu dv. că discuțiile care au început se desfășoară într-o atmosferă de sinceră prietenie. Și înțelegerile la care s-a ajuns astăzi constituie pentru noi sarcini deosebite, chiar dacă unele probleme nu ne-au vizat direct. Noi trebuie însă să colaborăm strâns pentru a îndeplini aceste sarcini. Este adevărat că am ajuns noi târziu la New York, dar am cunoștință de informarea pe care dv. ați făcut-o tovarășilor noștri acolo. Sunt lucruri utile pentru colaborarea noastră.

E. Șevardnadze: Pentru discuția noastră de astăzi nu am o propunere concretă de probleme pe care să le abordăm. Poate ar trebui să vedem mai precis

rolul Ministerelor de Externe în colaborarea bilaterală. Ascultând discuția conducătorilor noștri am avut impresia că s-a degajat o anumită insatisfacție pentru faptul că problemele în legătură cu care există înțelegeri se rezolvă lent, mai ales în domeniile economic, tehnico-științific, cultural. Aceasta se referă atât la probleme operative, cât și la cele de lungă durată. Cred că ar trebui să acționăm mai intens, pe baza unui mecanism de lucru. Trebuie să înmulțim consultațiile pe probleme bilaterale și să acționăm mai activ în legătură cu acele probleme care îi preocupă pe conducătorii noștri. Avem experiență, pentru că asupra problematicii internaționale am avut un număr însemnat de consultații: 21 într-o perioadă de șase luni.

Ioan V. Totu: La tematica pe care dv. ați prezentat-o, aș mai adăuga două probleme: pregătirea viitoarei consfătuirii a Comitetului Politic Consultativ și Reuniunea de la Viena.

În ce privește aspectele colaborării bilaterale aș dori să subliniez utilitatea consultărilor pe care le-am avut atât la București, cât și la Moscova, asupra unor probleme importante. De exemplu, recent, a fost la București tovarășul L. Mendelevici, căruia i-am oferit posibilitatea de a avea convorbiri, inclusiv la nivelul secretarului CC al PCR. Din cele ce mi s-au relatat, am ajuns la concluzia că putem ajunge la un punct de vedere comun în problemele privind perfecționarea mecanismului colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia. Este bine să continuăm aceste consultări. De altfel, constat că am depășit perioada în care socoteam câte consultări au fost la Moscova și câte la București.

Referitor la consultările și întâlnirile multilaterale, mi se pare că sunt prea multe câteodată, iar uneori apare și formalismul. Nu există la toate delegațiile participante preocuparea de a veni cu lucruri noi, cu idei noi.

Am apreciat insistența dv. de a avea un schimb de păreri în legătură cu modul de promovare a propunerilor și inițiativelor avansate la consfătuirea CPC de la Varșovia. Așa cum s-a convenit, adjuncții de miniștri vor examina această chestiune peste puțin timp, la întâlnirea de la București cu ocazia ședinței Comisiei speciale în problemele dezarmării.

O altă chestiune pe care aș dori s-o abordez se referă la modul în care putem să-i ajutăm pe alții în soluționarea problemelor în vederea depășirii sentimentului de insatisfacție observat la conducătorii noștri și despre care dv. ați vorbit. Consider că multe aspecte au apărut și datorită insuficienței lămuriri din punct de vedere teoretic a unor termeni și noțiuni care privesc integrarea, problematica financiară și a prețurilor, piața comună etc. Desigur, nu putem rezolva noi aceste aspecte, dar în colectivele care se confruntă cu ele este bine să avem oameni cu funcții de răspundere în Ministerele de Externe care să insuflă încrederea înțelegerii politice ce există între conducătorii noștri. Astăzi, din nou, tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Mihail Gorbaciov au relevat că la temelia raporturilor noastre se află principiile cunoscute. S-a vorbit pe larg și de avantajul reciproc și de întrajutorare tovarășească, care constituie garanția realizării în viitor a unor importante obiective de colaborare. Există însă diferențe între lucrătorii politici și tehnicienii care lucrează în domeniul economic, al prețurilor etc. Aceștia

își pun multe întrebări concrete. Dacă vom reuși însă să dăm acestor tehnicieni încrederea politică, vom putea soluționa multe probleme. Noi apreciem că nu se pune problema unei piețe comune a țărilor socialiste, dar între aceste țări relațiile de piață trebuie să existe. Sarcina noastră constă în a imprima colectivelor din diverse domenii ale colaborării bilaterale – economice, tehnico-științifice, culturale – încrederea politică în evoluția continuu ascendentă a relațiilor, tonusul de muncă necesar.

În ce privește, ca ministru de Externe, începând cu acest an, am preluat sarcina de urmărire a modului în care se realizează acțiunile de cooperare convenite cu prilejul vizitelor la nivel înalt. Direcțiile de relații care se ocupă nemijlocit de acest aspect, urmăresc la ministerele economice și la centrale cum se îndeplinesc obligațiile asumate, fac intervenții pentru înlăturarea unor deficiențe, ne informează și fac propuneri în legătură cu modul de a acționa în continuare. Dorim să ne aducem o contribuție cât mai însemnată ca Minister de Externe la promovarea cooperării economice.

Doresc să vă mulțumesc, tovarășe ministru, pentru buna colaborare ce există între delegațiile noastre la organizațiile internaționale, în cadrul Reuniunii de la Viena. Aș remarca în acest context că, deși se fac multe speculații în legătură cu raporturile dintre țările socialiste, acestea nu se referă și la raporturile româno-sovietice. Consider că Ministerele noastre de Externe au contribuția lor în acest sens.

În ce privește viitoarea consfătuire a CPC am primit indicații din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu de a acționa încă de acum pentru buna ei pregătire.

Cred că, în cadrul grupei de informare, se poate realiza mai mult, în special în ce privește conținutul informărilor, cu condiția ca toate delegațiile să fie active.

În curând va avea loc ședința Comisiei speciale în problemele dezarmării. Apreciez că ar fi bine ca tovarășul adjunct al ministrului Aboimov să vină mai devreme, pentru consultări bilaterale în legătură cu problemele de pe agenda întâlnirii. Desigur nu avem în vedere înțelegeri în doi vis-à-vis de celelalte cinci state participante la Tratat. Noi simțim însă utilitatea consultărilor bilaterale.

În acest cadru aș dori să mă refer și să discutăm și problema comisiei pentru perfecționarea mecanismului colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia. Ar fi bine să stabilim data începerii activității comisiei. În ce privește propunerile de perfecționare a mecanismului, noi nu considerăm că este vorba de propuneri divergente. Pornim de la ideea că fiecare țară a plecat de la necesitatea perfecționării Tratatului. V-am fi recunoscători dacă delegația dv. care va participa la ședința Comisiei speciale în problemele dezarmării, se va putea pronunța și în legătură cu perioada începerii activității în problema perfecționării mecanismului colaborării. În același timp vă rugăm să fiți de acord să continuăm consultările bilaterale pe această temă.

În ce privește Reuniunea de la Viena, noi am prezentat acolo mai multe propuneri în problemele drepturilor omului și cu privire la colaborarea în domeniul științei și tehnicii.

Apreciez că ceea ce s-a realizat până acum la Viena este o denaturare a situației. Când există atâția șomeri, analfabeți și oameni fără locuință, când sunt inegalități flagrante pe bază de rasă și de sex, nu se poate să nu se scrie în document despre drepturile la muncă, învățatură și altele. În același timp se formulează instrucțiuni precise pentru state, privind circulația persoanelor. Nu se poate ca, la sfârșitul secolului XX, să se indice în detaliu cum se va organiza studiul religiei și cum se va face difuzarea cărților religioase, fără să nu se prezinte necesitatea formării concepției științifice despre lume. Este vorba de echilibru în document. Nu ne opunem religiei, dar modul de tratare în document a acestor aspecte reprezintă un anacronism. Ce se va spune peste 30 de ani despre document? Că în a treia etapă a revoluției tehnico-științifice, 35 de miniștri au semnat un document în care se preocupă de religie, dar nu au scris nimic în legătură cu concepția științifică despre lume. Țările capitaliste procedează așa din considerente practice. Vor să deschidă și mai multe canale pentru amestecul cercurilor reacționare în treburile interne ale statelor noastre. Pericolul constă în faptul că cercurile religioase sunt folosite împotriva comunismului. Noi nu vrem să oferim posibilități pentru lărgirea canalelor de amestec în treburile noastre interne. Delegația noastră are instrucțiuni să colaboreze cu toate delegațiile, să meargă la consens și să realizeze compromisuri, fără să aducă însă vreo atingere suveranității, intereselor noastre politice și ideologice. Nu ne sperie faptul că occidentalii spun că blocăm lucrările reuniunii. Aceste lucruri le-am spus și lui Genscher și lui Dumas.

E. Șevardnadze: Consider că așa cum ați spus și dv., tovarășe ministru, trebuie să examinăm practica consultărilor, eliminând ce este de prisos. Cred că trebuie să ne consultăm și asupra unor probleme conceptuale, să facem un program de cercetări comune în probleme ca subdezvoltarea, drepturile omului, Lumea a Treia. Și la noi, și la dv., sunt instituite și centre de cercetări de prestigiu. Adjuncții noștri să se consulte și în legătură cu aceste probleme.

Este bine să vedem și eficiența întâlnirilor multilaterale. Poate la o ședință CMAE să discutăm aceste probleme. În acest context, aș arăta că nu de mult Genscher îmi spunea că cele mai importante probleme economice divergente se discută și se hotărăsc la nivelul miniștrilor de Externe. Eu apreciez că în cadrul CMAE nu este deloc prezent acest aspect. Ar fi bine să vedem, la viitoarea ședință CMAE, astfel de probleme.

Sunt de acord cu dv. că în cadrul organismelor internaționale avem o bună colaborare.

În legătură cu pregătirea CPC avem multe probleme de discutat. Să se înțeleagă adjuncții cât mai repede, să examineze problemele și să ne raporteze la CMAE.

Noi considerăm că în Tratat e bine să avem un organism permanent. Poate va trebui să ne întoarcem la această problemă pentru că vrem să realizăm o eficiență mai bună a celor două organisme principale – CPC și CMAE – să urmărim mai bine cum se îndeplinesc propunerile avansate la CPC și CMAE. Noi, principial, suntem pentru perfecționarea CPC. Sunt însă unele principii de bază

care trebuie să se mențină. Spre exemplu, ne punem întrebarea cum să despărțim Comitetul Politic Consultativ de Tratat, pentru că dacă am merge pe această linie, ar însemna să desființăm de fapt acest organ al Tratatului și atunci organizația ar rămâne numai cu partea militară. Însă și noi și dv., vrem să lichidăm blocurile, și în primul rând organizațiile lor militare. De aceea democratizarea și perfecționarea Tratatului trebuie să le gândim bine.

Și în legătură cu aspectele de ordin militar ale Tratatului sunt probleme, dar asupra lor trebuie să lucreze militarii. De altfel, în curând va avea loc ședința Comitetului Miniștrilor Apărării.

În legătură cu negocierile sovieto-americe, aș vrea să subliniez, cu acest prilej, că cel mai important lucru este faptul că dialogul continuă. Noi dorim să păstrăm dinamismul înregistrat în acest domeniu în ultima perioadă.

Atât Bush, cât și Dukakis doresc continuarea dialogului. În prezent, în SUA se desfășoară singura campanie electorală care nu are accent antisovietic. Dacă se va termina Reuniunea de la Viena, voi mai avea încă o întâlnire cu secretarul de Stat al SUA, cu care vom definitiva activitatea asupra protocoalelor din 1974 și 1976.

În ce privește Reuniunea de la Viena, în prezent au loc discuții pentru convenirea mandatului negocierilor de dezarmare convențională. Nu insistăm ca în mandat să se facă referire la aviația de vânătoare, dar la negocierile propriu-zise vom pune această problemă. În privința zonei suntem flexibili. Până în prezent nu am primit observații de la dv. și de aceea considerăm că și dv. împărtășiți poziția noastră.

Eu consider că putem încheia Reuniunea de la Viena în acest an, pe baza unor compromisuri raționale. Noi dorim să înceapă cât mai curând negocierile de dezarmare convențională. De altfel, dv. ați redus cheltuielile militare, Ungaria gândește acest lucru. Problema nivelului cheltuielilor militare ne preocupă și pe noi. De aceea important este să înceapă negocierile de dezarmare convențională.

Asupra problemelor de la coșul doi se poate ajunge rapid la soluții.

Cunoaștem preocupările dv. referitoare la problemele umanitare și le privim cu înțelegere. Arta diplomației constă în găsirea de compromisuri, fără concesiile principiale care să afecteze interesele noastre. De aceea și noi am acționat mai îndrăzneț și am reușit să includem referirea la legislația națională, care este foarte importantă. Apreciem că astfel orice țară își stabilește ordinea interioară, fără amestec din afară. Considerăm că ceea ce ni se propune acum la Viena se înscrie în cadrul prevederilor Actului final. Pentru înscrierea drepturilor sociale va trebui să mai luptăm și să găsim soluții. Noi și lui Shultz, și altora le-am spus că în propunerile dv. sunt lucruri care trebuie avute în vedere. Apreciez că sunt perspective pentru a soluționa aceste probleme.

În același timp, trebuie avute în vedere anumite circumstanțe. Am citit nu demult o expunere a lui Dukakis. Acesta consideră că țările capitaliste nu fac bine că nu ridică, la convorbiri, și problemele sociale. El susține că „oamenii muncii din țările socialiste trebuie să înțeleagă că noi (țările occidentale, n.n.)¹, le apărăm și

---

¹ Notă autor document.

aceste drepturi – drepturile sociale”. Consider foarte periculoasă această gândire. Occidentalii vor începe să analizeze și să compare retribuțiile, diversele facilități ale oamenilor muncii. Dacă vor avea loc discuții pe aceste teme, nu știm dacă noi vom putea duce [...]² până la capăt. Un lucru este sigur – dacă va continua cursa înarmărilor, nu vom putea îndeplini programele noastre. Nu vom putea soluționa problema locuințelor, problema alimentară și altele cu care ne confruntăm. Toate acestea vor rămâne doar înscrisuri pe hârtie. De altfel și Dukakis a afirmat că și el vrea să soluționeze problema lipsei de locuințe. Întrebat pe ce cale, a arătat că prin reducerea cheltuielilor militare. În concluzie se poate aprecia că lumea este tot mai conștientă că fără oprirea cursei înarmărilor nu pot fi soluționate problemele sociale. De aceea și la Viena, fără a ceda la principii, trebuie să mergem pe calea compromisurilor.

Ioan V. Totu: Încă o dată aș dori să subliniez că, după părerea mea, între noi nu există deosebiri, chiar și în probleme importante ca aceea a perfecționării Tratatului de la Varșovia. Toate țările participante simt nevoia de a aduce mai mult în cadrul Tratatului problemele economice, politice, sociale. În orice caz, noi așa dorim. De altfel, chiar în articolul 8 al Tratatului este această prevedere. Analizând prin această prismă activitatea depusă în Tratat, rezultă că nu am făcut nimic în acest domeniu. De aceea am putea spune că începem activitatea de perfecționare a Tratatului tocmai în vederea îndeplinirii prevederilor articolului 8.

Referitor la Reuniunea de la Viena, mă bucur că ați folosit cuvântul „compromisuri” și nu „concesii”. Este clar că și în domeniul drepturilor omului țările noastre nu au de ce să se teamă, ele au realizări importante, soluționând probleme ca șomajul, analfabetismul, asistența medicală și socială, și că în documentul reuniunii de la Viena problemele respective trebuie să-și găsească o reflectare corespunzătoare, pentru ca acesta să aibă cu adevărat un caracter echilibrat.

La întâlnirea miniștrilor au fost prezenți, din partea sovietică: Aboimov, adjunct al ministrului, B. Poklad, director, V. Kulikov consilier și I. Lapsin secretar I, iar din partea română I. Petrescu, director, M. Ionescu consilier și M. Dinu, secretar II.

Întâlnirea a durat o oră și 20 minute.

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe consacrată modalităților de îndeplinire a hotărârilor CPC, f. 95-103.

---

² Neclar document original.

XXXIX. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 28-29 OCTOMBRIE 1988, BUDAPESTA

1. 10 octombrie 1988, Budapesta. Scrisoarea ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare, dr. Péter Várkonyi, adresată ministrului Afacerilor Externe al RS România, Ioan Totu, referitoare la invitarea părții române la lucrările ședinței CMAE de la Budapesta; propuneri pentru ordinea de zi și adoptarea unei „Declarații a statelor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu Conferința pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și dezarmare în Europa”.

Tovarășului Ioan Totu
Membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR
Ministru al Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România
București

Dragă tovarășe Totu,

La ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care a avut loc în martie a.c. la Sofia, am convenit ca următoarea ședință a CMAE să o organizăm în octombrie 1988, la Budapesta.

Sunt bucuros că perioada 28-29 octombrie, stabilită pe baza consultărilor prealabile, este acceptabilă pentru toți miniștrii Afacerilor Externe.

Propun ca pe ordinea de zi a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să fie incluse următoarele probleme:

1. Examinarea situației din Europa și din lume.
2. Sarcinile actuale, legate de reducerea forțelor armate și armamentului convențional în Europa, de măsurile de întărire a încrederii și securității, precum și de dezvoltarea multilaterală ulterioară a procesului general-european.
3. Îndeplinirea hotărârilor Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, care a avut loc în zilele de 15-16 iulie a.c., la Varșovia.

Propun discutarea celor trei probleme menționate împreună, la ședința plenară a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe. Desigur, la ședința plenară și la întâlnirile noastre tradiționale în cerc restrâns, vor putea fi puse pe ordinea de zi și alte teme propuse de către miniștrii Afacerilor Externe.

Considerăm că ar fi de dorit să adoptăm, la ședința de la Budapesta a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, „Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu Conferința pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și dezarmare în Europa”, precum și un scurt comunicat

despre lucrările ședinței și să le publicăm în presă. Proiectul acestor două documente vi-l trimit împreună cu prezenta scrisoare.

Folosesc acest prilej pentru a vă invita la ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, care va avea loc în zilele de 28 și 29 octombrie 1988 și voi fi fericit să vă salut în curând la Budapesta.

Cu salutări tovarășești
Dr. Péter Várkonyi

Budapesta, 10 octombrie 1988

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Organizatorice, negocieri de documente, vol. I, f. 71-72.

2. 12 octombrie 1988, București. Notă de propuneri a ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, secretarul general al CC al PCR, Nicolae Ceaușescu, privind organizarea ședinței CMAE, la Budapesta, în zilele de 28-29 octombrie; acceptarea ordinii de zi propusă de partea ungară; promovarea inițiativelor românești referitoare la dezarmare și securitatea europeană și încheierea Reuniunii CSCE de la Viena; simplificarea mecanismelor de funcționare ale Tratatului de la Varșovia.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 1/2262

Tovarășului Nicolae Ceaușescu
Secretar general al Partidului Comunist Român
Președintele Republicii Socialiste România

Notă de propuneri

Referitor: ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de **28-29 octombrie 1988**, va avea loc la **Budapesta ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe** ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Partea ungară, gazda reuniunii, a propus ca pe ordinea de zi a ședinței **să fie incluse următoarele probleme:**

1. Examinarea situației din Europa și din lume;
2. Sarcinile actuale, legate de reducerea forțelor armate și armamentului convențional în Europa, de măsurile de întărire a încrederii și securității, precum și de dezvoltarea multilaterală ulterioară a procesului general-european.

3. Îndeplinirea hotărârilor Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al Tratatului de la Varșovia, care a avut loc în zilele de 15-16 iulie a.c., la Varșovia.

La ședință, după părerea părții ungare, ar urma să se adopte „Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu Conferința pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa” și un scurt comunicat, care să fie publicate.

S-a propus, de asemenea, organizarea unei **întâlniri în cerc restrâns a miniștrilor**, la care să se efectueze schimburi de păreri în legătură cu problemele actuale ale procesului general-european, problematica economică internațională și, în special, a organizațiilor integraționiste din Europa occidentală, dezvoltarea sistemului de colaborare din cadrul Tratatului de la Varșovia. La dorința părților, pot fi abordate și alte probleme.

Se prevede organizarea, în ziua de 29 octombrie, a unei **conferințe de presă**, cu participarea miniștrilor Afacerilor Externe, la care, dacă va exista o dorință comună, secretarul general al Comitetului Politic Consultativ, adjunctul ministrului Afacerilor Externe al României, ar putea face o declarație în legătură cu ședința CMAE.

În vederea anunțării ședinței s-a propus publicarea în presă, la 21 octombrie a.c., a unei scurte știri de presă.

În legătură cu cele de mai sus, vă supunem spre aprobare următoarele **propuneri**:

1. Partea română să fie de acord cu tematica avută în vedere până la ședința de la Budapesta a CMAE.

2. **În cadrul ședinței să se prezinte considerentele și propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu**, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, privind problemele majore ale vieții internaționale, oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând dezarmarea nucleară, asigurarea unui nou mod de gândire și acțiune în problemele mondiale, întărirea securității și dezvoltarea colaborării pe continentul european și în lume, reglementarea pe cale pașnică a stărilor conflictuale, soluționarea problemelor economiei mondiale și edificarea noii ordini economice internaționale.

Se vor sublinia:

- aprecierea că situația din lume continuă să fie foarte complexă și cu multe contradicții, deși s-au făcut unii pași pozitivi – cu deosebire prin încheierea Tratatului sovieto-american privind eliminarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune și trecerea la realizarea lui – precum și prin acțiuni menite să ducă la soluționarea pe cale pașnică a unor conflicte;
- importanța unirii eforturilor în scopul realizării unei schimbări radicale în viața internațională pentru încetarea politicii de înarmare, forță și dictat, pentru soluționarea problemei fundamentale ale contemporaneității – înfăptuirea dezarmării, în primul rând a dezarmării nucleare, apărarea

dreptului suprem al popoarelor, al oamenilor, la viață, la pace, la existență liberă și demnă;

- necesitatea trecerii hotărâte la încheierea acordului de reducere cu 50% a armelor strategice nucleare, realizarea unui program complex de dezarmare, care să ducă la lichidarea totală a armelor nucleare, oprirea experiențelor nucleare și a militarizării cosmosului, lichidarea armelor chimice, reducerea substanțială a armamentelor convenționale și în mod corespunzător a cheltuielilor militare;
- rolul deosebit ce revine Europei în crearea unui climat de securitate, colaborare și pace; importanța încheierii cu succes a conferinței de la Viena, pentru a se ajunge la acorduri corespunzătoare privind dezvoltarea largă, neîngrădită a relațiilor reciproc avantajoase, economice, tehnico-științifice și în alte domenii, la un document care să dea o perspectivă nouă dezvoltării prieteniei și colaborării multilaterale între toate statele continentului;
- necesitatea edificării unei Europe unite în diversitatea orânduirilor sociale, o Europă a națiunilor independente și libere, care să colaboreze între ele în condiții de egalitate și avantaj reciproc, excluzând orice amestec în treburile interne;
- însemnătatea dezvoltării colaborării între toate statele din Balcani, a transformării acestei regiuni într-o zonă a păcii și buneii vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare și trupe străine; sprijinul pe care țara noastră îl acordă propunerilor de realizare a unor zone ale păcii și cooperării, lipsite de arme nucleare în nordul și centrul Europei, precum și în alte părți ale continentului;
- importanța respectării cu strictețe a principiilor care trebuie să guverneze relațiile dintre state.

3. Partea română **să fie de acord cu adoptarea** la ședința CMAE a „Declarației statelor participante la Tratatul de la Varșovia în legătură cu Conferința pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa” și **a unui scurt comunicat**. Propunerile referitoare la conținutul celor două documente vor fi înaintate separat.

4. Delegația română la lucrările ședinței să fie condusă de ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România.

5. Ministrul român să participe la întâlnirea în cerc restrâns și să prezinte aprecierile și considerentele tovarășului președinte Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu privire la: încheierea cât mai urgentă a Reuniunii de la Viena prin adoptarea unor documente echilibrate, care să dea o perspectivă nouă colaborării, securității și păcii pe continentul european; procesele de integrare din Europa occidentală; perfecționarea și democratizarea activităților Tratatului de la Varșovia în conformitate cu propunerile din scrisoarea CC al PCR.

6. **În legătură cu activitatea Comisiei speciale** în problema dezarmării, a **grupurilor temporare de lucru** și a grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă, delegația română să acționeze astfel:

- în Comisia specială în problemele dezarmării să se continue activitatea referitoare la dezvoltarea concepției țărilor socialiste cu privire la negocierile pentru reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa și asupra schemei conceptuale a țărilor socialiste cu privire la măsurile de creștere a încrederii și a securității pe continent;
- grupul de lucru în problema cheltuielilor militare, înființat la inițiativa țării noastre, să-și continue activitatea; celelalte grupuri de lucru, create în diferite domenii ale dezarmării, precum și cele care nu și-au finalizat sarcinile încredințate să-și continue, de asemenea, activitatea; să se accepte eventuala propunere de constituire a unui grup de lucru în legătură cu colaborarea economică între țările socialiste europene și țările Pieței Comune;
- în cadrul grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă să se organizeze cât mai multe schimburi de păreri și informații pentru a reduce numărul întâlnirilor multilaterale și proliferarea organismelor temporare de lucru.

7. Delegația română să fie de acord ca grupul de lucru, creat pentru pregătirea ședinței comune speciale a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și Comitetului Miniștrilor Apărării, în legătură cu perfecționarea mecanismului de colaborare, să-și **înceapă activitatea în luna noiembrie a.c. la Moscova**, urmând ca a doua ședință să se desfășoare la București, potrivit principiului rotației. Să se reafirme **dorința părții române de a găzdui ședința specială a CMAE și CMAp**.

8. În legătură cu **organizarea conferinței de presă** cu participarea miniștrilor de Externe, delegația țării noastre să susțină ca aceasta să se organizeze, în conformitate cu practica statornicită **de către țara gazdă**. În situația în care miniștrii de Externe ai celorlalte țări vor lua parte, să fie prezent și ministrul român al Afacerilor Externe.

9. Partea română să nu fie de acord cu conținutul și data publicării știrii de anunțare a ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

10. Reprezentanți ai MAE român să participe la activitatea care se va desfășura la Budapesta, cu opt zile înainte de începerea ședinței, în vederea pregătirii proiectelor documentelor publice și a protocolului acesteia.

11. La întâlnirea adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, consacrată definitivării problemelor de documente, să participe **Constantin Oancea**, adjunct al ministrului.

12. Cheltuielile ocazionate de participarea la lucrările ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe să fie suportate din bugetul MAE, care să fie suplimentat în mod corespunzător.

12 octombrie 1988

Ioan Totu

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Organizatorice, negocieri de documente, vol. I, f. 86-89.

3. 22 octombrie 1988, Budapesta. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Traian Pop și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, și adjunctul ministrului, Constantin Oancea, referitoare la negocierea documentelor ședinței CMAE; divergențe româno-sovietice în convenirea formulelor pentru comunicatul final.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Budapesta, nr. 082803

Secret
22.10.1988/00.30

Tovarășului Ioan Totu
Tovarășului Constantin Oancea
Direcția I Relații

1. La 21 noiembrie, a continuat activitatea de elaborare a proiectelor. S-a făcut o nouă discuție asupra proiectului comunicatului comun. Textul privind drepturile omului, formulat de delegația sovietică, a fost menținut în paranteze, ca propunere a celorlalte delegații. Am menținut în paranteze și textul cu privire la adoptarea declarației despre conferința pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa.

2. Au continuat negocierile asupra proiectului declarației. Se întâmpină dificultăți în special din partea delegației sovietice care este refractară la amendamentele delegației noastre. Am reamintit în discuții cu șeful delegației sovietice, cu șeful delegației ungare și cu alți reprezentanți, că partea română are rezerve în legătură cu oportunitatea publicării documentului, că soarta acestuia va depinde și de modul în care se va reuși o îmbunătățire a conținutului în cursul negocierilor, ceea ce se va putea realiza numai printr-o abordare constructivă din partea delegației sovietice și a celorlalte delegații. S-au continuat negocierile până seara târziu.

În cursul zilei de sâmbătă vom transmite textul proiectului declarației negociat.

3. Vineri au început discuțiile asupra problemelor care vor constitui obiectul protocolului. S-a efectuat un schimb de păreri în plenară, în cadrul căruia șefii delegațiilor au prezentat propunerile pe care le au în vedere pentru a fi incluse în proiectul de document. S-a convenit ca activitatea de negociere să înceapă la 22 octombrie dimineața în subgrupul de lucru, după ce țara gazdă va elabora, pe baza propunerilor scrise ale delegațiilor, proiectul de document.

Din intervențiile în plenară a rezultat că partea sovietică are în vedere ca grupul de lucru privind perfecționarea mecanismului colaborării în cadrul

Tratatului să-și înceapă activitatea la Moscova, în ultimele zile ale lunii noiembrie. Re prezentantul sovietic a reiterat ideea ca la activitatea grupului să fie atrași și delegați ai Statului Major al Forțelor Armate Unite.

Delegația RP Polone a ridicat și în acest cadru, problema convenirii de acțiuni pentru marcarea, în 1989, a împlinirii a 50 de ani de la începerea celui de-al doilea război mondial și a propus convocarea unei întâlniri în acest sens, a directorilor direcțiilor de presă din MAE.

A exprimat părerea ca în grupa multilaterală de informare reciprocă curentă să se procedeze nu numai la schimburi de informații, ci și la elaborarea de „analize și concluzii comune”. Delegatul polonez s-a referit și la problema călătoriilor reciproce și elaborarea unui document–memorandum, precizând că RP Polonă va propune continuarea la Budapesta a întâlnirii directorilor direcțiilor consulare. Re prezentantul ungar a reamintit intenția țării sale de a convoca această întâlnire.

Re prezentantul sovietic, polonez și bulgar au vorbit de reluarea activității la Sofia a grupului de lucru în problemele drepturilor omului. Remarcăm că delegatul polonez a abordat problema documentului privind drepturile omului în socialism. A precizat că țara sa nu este de acord cu elaborarea acestuia și consideră necesar ca statele socialiste să-și concentreze atenția asupra Reuniunii de la Viena. Nu s-a făcut referire la comisia propusă de RP Ungară în luna iulie a.c. la CPC.

Sâmbătă vom transmite textul proiectului de protocol după examinare.

Traian Pop
Lucian Petrescu

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Organizatorice, negocieri de documente, vol. I, f. 18-19.

4. 26 octombrie 1988, Budapesta. Telegramă a adjuncților ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea și Traian Pop, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan Totu, privind ritmul negocierilor documentelor ședinței CMAE; negocieri româno-poloneze pentru organizarea la Varșovia a unei întâlniri pentru „aniversarea a 50 de ani de la începerea războiului”.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Budapesta, nr. 082828

Secret
26.10.1988/00.30

Tovarășului Ioan V. Totu

1. După sosirea la Budapesta, am avut întâlniri în plenară și bilaterale cu toți adjuncții miniștrilor de Externe. Au continuat, de asemenea, să lucreze în plenară și în cerc restrâns grupul de experți. O discuție mai largă, bilaterală, am avut-o cu I.P. Aboimov, adjunctul ministrului de Externe al URSS.

2. Au fost convenite, la nivelul adjuncților de miniștri atât textul comunicatului, cât și cel al declarației.

În comunicat singura problemă rămasă în suspensie, respectiv referirea la drepturile omului, a fost soluționată prin următoarea formulare: „S-ar da un impuls lărgirii colaborării în domeniile economiei, comerțului, științei și tehnicii, securității ecologice, în sfera umanitară, precum și înfăptuirii drepturilor omului”.

În ce privește declarația s-au convenit soluții pentru toate problemele în suspensie și s-a definitivat proiectul documentului pe care l-am transmis prin telex la MAE. Delegația noastră, în plenara de astăzi a făcut în mod tactic o declarație cu privire la oportunitatea publicării în acest moment a unui asemenea document arătând că hotărârea finală trebuie adoptată la nivelul miniștrilor de Externe.

3. Continuă dezbaterile în legătură cu protocolul ședinței CMAE. Discuțiile cele mai largi privesc referirile la acțiunile preconizate în legătură cu perfecționarea mecanismului de colaborare în cadrul Tratatului. Față de pozițiile pe care le-am prezentat, potrivit mandatului, a produs preocupare îndeosebi insistența noastră de a se primi un răspuns scris la propunerile pe această temă ale CC al PCR înainte de convocarea grupului de lucru care ar urma să discute această chestiune. De asemenea, întâmpină rezerve serioase propunerea noastră ca la ședința de la Budapesta să se adopte o hotărâre în legătură cu ținerea la București a ședinței comune a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și a Comitetului Miniștrilor Apărării, în problema mecanismului, ca și a celei de a doua reuniuni a grupului de lucru în această problemă.

Adjunctul ministrului sovietic a arătat atât în plenară, cât și în discuțiile bilaterale, că actualul cadru al ședinței CMAE de la Budapesta nu ar avea competențe să decidă în legătură cu o întâlnire care privește și pe ministrul Apărării. De asemenea, a arătat că hotărârea privind locul unei a doua ședințe a grupului de lucru în problema mecanismului va trebui luată la Moscova la încheierea primei ședințe, în funcție de rezultate și cu respectarea principiului rotației alfabetice. La necesitatea respectării principiului rotației alfabetice s-au referit și ceilalți șefi de delegații care au reluat practic argumentele de mai sus ale lui I.P. Aboimov. Adjunctul ministrului cehoslovac a insistat ca, potrivit principiului rotației alfabetice, locul următoarei reuniuni a grupului trebuie să fie Praga.

În problema răspunsului la scrisoarea CC al PCR, atât Aboimov, cât și ceilalți adjuncți au susținut că această problemă nu este de competența CMAE, ci a comitetelor centrale și că, de altfel, la scrisoarea părții române Comitetul Politic Consultativ al Tratatului a reacționat deja prin hotărârea de stabilire a mecanismului – grup de lucru și ședință comună a CMAE, CMAp – pentru asigurarea problemei perfecționării cadrului colaborării. Aboimov a arătat că insistența de a se primi un răspuns scris la scrisoare CC al PCR înainte de ședința grupului de lucru ar echivala cu o „precondiție” ceea ce poate face imposibilă acceptarea protocolului CMAE.

De asemenea, față de rezerva tactică pe care ne-am luat-o în legătură cu oportunitatea publicării declarației convenite în acest moment, toate celelalte

delegații au luat cuvântul sprijinind cu insistență adoptarea documentului în acest moment, când lucrările Conferinței de la Viena se apropie de sfârșit. Îndeosebi, președintele ungar, dar și ceilalți, au subliniat că declarația privind măsurile de încredere constituie documentul de bază al ședinței. Adoptarea numai a unui comunicat scurt și modest ar ridica semne serioase de întrebare în legătură cu poziția țărilor socialiste, într-un moment foarte important al evoluțiilor care au loc pe plan european.

4. Delegația noastră atât în plenară, cât și în discuțiile bilaterale, a insistat asupra necesității ca toate pregătirile pentru viitoarea consfătuire a CPC de la București să aibă loc în capitala țării noastre, conform practicii urmate anterior. În cadrul acestor pregătiri intră nemijlocit și ședința comună a CMAE și CMAp, precum și cea de-a doua ședință a grupului de lucru în problema mecanismului care fac parte integrantă din procesul pregătirii CPC. S-a arătat că cererea noastră de a se primi un răspuns la scrisoarea CC al PCR pornește de la obligația firească a dialogului dintre partide, ea reprezintă, totodată, o necesitate pentru ca țara noastră să se poată pregăti în vederea participării corespunzătoare la ședința grupului de lucru de la Moscova.

În discuții, am arătat, de asemenea, că delegația română nu acceptă propunerile privind organizarea unei întâlniri la Varșovia pentru „aniversarea a 50 de ani de la începerea războiului”, precum și a întâlnirii în problema memorandumului pentru facilitățile reciproce în domeniul călătoriilor.

Într-o convorbire particulară cu adjunctul ministrului polonez de Externe, aceasta a insistat în mod deosebit ca România să fie de acord cu organizarea întâlnirii de la Varșovia, acesta manifestând disponibilitatea pentru o formulare cât mai elastică a obiectului întâlnirii, prin renunțarea la toate referirile la acțiuni comune, coordonări etc. Cu titlu strict confidențial, m-a informat că, în fapt, Polonia urmărește marcarea a 50 de ani de la împărțirea țării între Germania fascistă și URSS, în momentul declanșării războiului, precum și reamintirea condițiilor și cauzelor care au condus la dezlănțuirea acestuia.

În acest context, a menționat faptul că România se găsește, față de celelalte țări, în situația de a fi fost singura care a acordat sprijin Poloniei, în 1939, și de a fi adăpostit un număr important de patrioți. El a arătat că poziția adoptată în acele împrejurări de țara noastră ar trebui readusă în atenție prin organizarea unor seminarii ale istoricilor români și polonezi. Menționez că în această problemă Aboimov mi-a spus că „URSS nu ține în mod deosebit la includerea acțiunii propuse”, dar o acceptă, dată fiind insistența mare a delegației poloneze.

5. Întrucât cu excepția prevederii din protocol, referitoare la întâlnirea de la Praga pentru examinarea temei „tendențe ale lumii contemporane”, care a fost acceptată, toate celelalte probleme nesoluționate rămân în continuare în suspensie. Adjunctul ministrului sovietic a avansat neoficial, ca soluție, fie renunțarea la orice referire în protocol la propunerile care nu întrunesc consensul, inclusiv cele care privesc ședința comună a CMAE și CMAp precum și a grupeii de lucru în problema mecanismului, fie simpla menționare, la sfârșitul protocolului, a propunerilor avansate de fiecare țară în problemele respective.

Am realizat un acord de principiu, în discuțiile bilaterale, atât cu I.P. Aboimov, cât și cu țara gazdă, de a continua eforturile pentru găsirea de soluții la toate problemele rămase deschise care s-ar putea conveni prin consens, urmând ca restul problemelor să rămână în suspensie până după prima întâlnire în cerc restrâns.

Lucrările se desfășoară în general într-o atmosferă bună. Delegația acționează în continuare pentru promovarea mandatului încredințat.

Constantin Oancea

Traian Pop

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Organizatorice, negocieri de documente, vol. I, f. 41-44.

5. [28] octombrie, Budapesta. Discursul ministrului Afacerilor Externe al URSS, E.A. Șevardnadze referitor la schimbările din planul politicii externe sovietice și democratizarea relațiilor cu statele aliate; relansarea relațiilor cu RF a Germaniei și perspectivele colaborării Est-Vest pentru realizarea unui „cămin general-european”; destinderea în relațiile sovieto-americane; normalizarea relațiilor cu RP Chineză; adoptarea de către statele comuniste a unei politici flexibile în negocierile de la Viena privind „coșul trei” (drepturile omului).

Dragă tovarășe Várkonyi,
Dragi colegi,

Pregătindu-mă pentru Budapesta, am studiat reuniunile noastre. Numai în acest an ne întâlnim, în cadrul „echipei complete”, a cincea oară. S-ar părea că este o activitatea foarte intensă. Aproape că i-am ajuns pe miniștrii de Externe ai Comunității europene, dar dacă vezi cum lucrează aceștia, devine acută senzația necesității de a perfecționa și mai mult mecanismul reuniunilor noastre.

De fapt, vorbim despre aceasta la fiecare ședință a Comitetului. Și nu numai că vorbim. S-a făcut deja mult. Schimbul de păreri a devenit mai puțin formal, s-a consolidat practica întâlnirilor în cerc restrâns cu o ordine de zi deschisă.

Și totuși, nu știu cum vedeți dv., dar eu încerc o anumită insatisfacție. Suntem prea mult legați de evenimentele curente. Nu reușim să examinăm multe probleme importante, unele tendințe în evoluția lumii, să scrutăm viitorul.

Țin minte că în primăvară, la Sofia¹, s-a vorbit despre necesitatea unei discuții tovarășești cu privire la modul și condițiile în care vom trăi și acționa în viitor, pentru a putea face față fără greșală sfidării timpului.

---

¹ Vezi documentele Ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia. 29-30 martie 1988, Sofia.

După aceasta, după cum ne-am înțeles, au avut loc consultări între șefii direcțiilor de planificare și prognoză. Această primă întâlnire a fost desigur utilă, dar se pare că nu vom primi curând un raport solid sau vreo lucrare de cercetare. Nu critic pe tovarășii noștri. Ei au primit sarcina și au lucrat cu simț de răspundere. Dar, pe lângă însărcinarea noastră, ei trebuie să aibă și o bază de plecare, reprezentată de opiniile și vederile exprimate în cursul discuției neformale dintre noi.

De aceea, aș dori să vă propun spre examinare o idee: ce ar fi dacă am găsi două-trei zile, în primăvară sau la începutul verii, pentru a ne întâlni fără pompă și paradă, de preferință nu în capitală, ci într-un loc „liniștit”, care îndeamnă la discuții libere?

Dacă nu ați avea obiecții, s-ar putea deja încerca o astfel de formulă de reuniuni în următorul an. Pentru început vă invităm la noi. Dacă va reuși, am include în calendarele noastre încă o întâlnire pentru discuții libere, în intervalul dintre ședințele Comitetului miniștrilor.

Cred că o astfel de „odihnă cu caracter de lucru” ne va ajuta să desfășurăm mai rațional și acțiunile noastre oficiale.

Propunând colegilor o formulă atât de neobișnuită, am în vedere faptul că la jumătatea anului viitor va apare necesitatea obiectivă de a avea o asemenea discuție tovrășească.

Până atunci, ne gândim să finalizăm în linii mari reorganizarea sistemului nostru politic. Vor fi elaborate proceduri democratice de adoptare a hotărârilor în domeniul politicii externe. După cum ne așteptăm, MAE al nostru va începe să funcționeze în alt mediu intern, într-un alt regim.

Am dori – conducerea ne trasează o astfel de sarcină – să intensificăm conclucrarea noastră, să îmbunătățim coordonarea, să elaborăm un nou mecanism de convenire a acțiunilor în cadrul alianței noastre.

Indiferent dacă negocierile privind dezarmarea europeană vor începe sau nu, trebuie să facem un tur atent de orizont al perspectivelor.

S-ar putea, de exemplu, să facem un schimb de păreri pe un plan general, în legătură cu ce reprezintă noua administrație americană, cum să procedăm cu aceasta.

Se poate vorbi mai curent despre problemele economice, despre influența progresului tehnico-științific asupra politicii.

Noi demult resimțim o astfel de necesitate, dar nu reușim să stabilim când să procedăm în acest mod.

Cer scuze pentru că am început cu aspectele organizatorice ale activității noastre. Mi se pare că în etapa actuală, când în țările noastre se dezvoltă dinamic procesele construcției socialiste, când dorim să perfecționăm mecanismele colaborării noastre, această latură dobândește o importanță deosebită.

Interesele cauzei noastre comune impun o grijă permanentă de a evita neînțelegerile, întreruperile, pauzele în contacte. Aș spune că, în special azi, este necesar să simțim permanent alături umărul celuilalt și fizic și spiritual. Mi se pare că relațiile statornicite între noi permit să contăm pe aceasta.

În ceea ce privește ședința de azi, aș dori să abordez următoarele probleme. În ultimul timp, am obținut succese majore. Priceperea de a stabili relații cu toți, folosirea rațională a posibilităților oferite de ONU, au dus la mutații pozitive în problemele internaționale. Pericolul de război a fost îndepărtat.

Aceasta este o realizare comună a socialismului, a omenirii progresiste, care ne permite să înfăptuim mai în profunzime și în liniște planurile interne. Să înmulțim succesele generale ale comunității. Fără aceasta nu este posibil să se redea socialismului atractivitatea de idei și practică, caracterul său conducător în exprimare și realizarea năzuințelor general-umane de apărare a păcii ca valoare supremă.

Soluționarea sarcinilor care ne stau în față va depinde în mare măsură de succesele fiecărei țări a comunității în construcția socialismului, în evidențierea idealurilor și posibilităților sale.

Socialismul este deschis lumii în sens general-uman și nu prin simpla sa coexistență, ca sistem aparte și izolat, cu statele celuilalt sistem social-politic, ci oferind colaborare pentru soluționarea problemelor comune, măsurându-și succesele prin gradul de soluționare a principalelor sarcini social-economice. În final, aceasta este cea mai bună politică externă.

Tocmai în acest context trebuie meditat și la linia noastră comună față de Europa occidentală.

În ultima perioadă, noi am avut o serie de contacte cu lideri din Europa occidentală. Intensitatea acestora a fost determinată de actuala situație politică. Pe continent începe o nouă etapă a proceselor de integrare. Pentru țările socialiste interesele, scopurile și strategia lor nu este nici pe departe indiferent cum vor evolua aceste procese, ce orientare vor avea.

În ultimii doi ani, am reușit ca, prin eforturi comune, să îmbunătățim substanțial situația din Europa. Pentru fiecare din țările noastre aceasta reprezintă un câștig de timp și resurse. Și timpul și resursele ne sunt necesare pentru a intensifica ritmul construcției socialismului, pentru a soluționa problemele urgente în condiții mai favorabile.

Totodată, nu se poate să nu se vadă că tendințele pozitive nu au căpătat încă în Europa o dinamică proprie stabilă.

Dacă dorim să preîntâmpinăm o amplă modernizare militară, ceea ce este, fără îndoială în interesul nostru, atunci este necesar să dezvoltăm dialogul politic cu occidentalii și pe baza acestuia, să influențăm amploarea și ritmurile activităților lor militare, toate componentele militare din procese integraționiste.

În acest context, o atenție deosebită o au contactele cu RFG. În ultimă instanță, poziția acesteia va defini nivelul european al eforturilor militare ale Occidentului, volumele posibilei modernizări.

În același timp, în virtutea factorilor interni și externi, oricare guvern vest-german trebuie să promoveze o „politică estică” constructivă pentru a putea exista, pentru a avea un cuvânt corespunzător în cadrul NATO, pe arena internațională în ansamblu. Se impune amintit faptul că tocmai Bonnul a insistat cu consecvență

pentru realizarea vizitei cancelarului Kohl la Moscova și a vizitei de răspuns, în anul viitor, a lui M.S. Gorbaciov.

Această situație creează baza pentru un dialog realist cu RFG. Noi vedem scopul acestuia în aceea ca, necedând cu nici o iotă în fața vest-germanilor în problemele principiale, apărând realitățile instituite în Europa postbelică, pe baza reglementărilor de drept existente, să obținem o atragere mai activă a RFG în soluționarea problemelor general-europene.

Nu uităm în legătură cu aceasta cu cine avem de-a face. Ținem minte că RFG are cea mai mare și mai dotată armată de pe continent, că imperialismul vede în această țară forța sa de șoc, că ideile revanșismului sunt, în continuare, puternice în această țară. Dar, cu toate acestea, în RFG există cercuri influente care se pronunță de pe poziții antimilitariste, antirevanșiste, pentru participarea țării la integrarea pașnică a Europei. Punând accentul pe ele, încercăm să preîntâmpinăm o altă integrare, cu accent pe domeniul politico-militar, pe consacrarea divizării Europei.

Eforturile noastre de a atrage RFG în edificarea căminului general-european au limite precise, impuse de normele reglementării postbelice din Europa, de prevederile Tratatului de la Moscova și ale tratatelor dintre RFG și celelalte țări socialiste. Politicienii raționali de la Bonn înțeleg aceste elemente cu caracter restrictiv, aceste limite intangibile.

Claritatea care există în legătură cu aceasta ne dă posibilitatea de a identifica punctele de contact în domeniul înțelegerii, în cadrul procesului general-european și a unei colaborări bilaterale normale.

Tocmai astfel au și decurs convorbirile de la Moscova cu cancelarul Kohl.

Cu privire la Reuniunea de la Viena. Apropiata ei încheiere pune pe plan practic sarcina elaborării liniei noastre comune de lucru pentru perioada ce urmează reuniunii.

Ne-am înțeles că vom încheia reuniunea la nivelul miniștrilor. Și poate că ar trebui să examinăm posibilitatea ca, la același nivel, cu participarea miniștrilor, să începem, cum se spune, „din mers”, negocierile privind reducerea trupelor și armamentelor convenționale în Europa, ca și negocierile referitoare la măsurile de încredere și securitate pe continent.

Ca între tovarăși, aș dori să împărtășesc unele gânduri privind concepția de „cămin general-european”.

Convorbirile noastre cu conducătorii statelor occidentale europene arată că această idee se bucură de atenție, că ea poate deveni acea bază pe care vom dezvolta dialogul constructiv în Europa. Cu acea înțelegere, desigur, că partea sa componentă principală o va constitui reducerea nivelurilor de confruntare militară pe continent, lichidarea dezechilibrelor și asimetriilor în domeniul armamentelor convenționale și al forțelor armate.

Sincer vorbind, iar noi între noi așa putem să vorbim, nici nouă înșine nu ne-ar strica să concretizăm concepția de „cămin general-european”.

Permiteți-mi să expun unele considerente în legătură cu aceasta. Pornim de la deplina deschidere a Europei față de lumea exterioară, pe baza raporturilor

internaționale care deja s-au format sau se formează. Ne sunt străine intențiile de a distruge legăturile atlantice. Alături de țările europene, SUA și Canada constituie parteneri cu drepturi depline în edificarea căminului general-european.

Această idee nu presupune înălțarea unei clădiri absolut noi. Ea ține cont de tot ce s-a creat în Europa și în decursul secolelor și în ultimul timp, în primul rând de procesul general-european. Proiectul „căminului general-european” pleacă de la necesitatea de a conserva diversitatea Europei în parametrii ei economici, culturali, umanitari etc.

Și dacă suntem fermi în intenția de a renunța la tot ce ne împiedică să trăim în liniște, ca de exemplu confruntarea militară, atunci trebuie să realizăm aceasta prin eforturi comune.

Noi apreciem în mod realist gradul și probabilitatea pericolului militar din partea Europei occidentale ca atare și, în concordanță cu aceasta, intenționăm să ne elaborăm politica, inclusiv în domeniul apărării. Este necesar ca în Occident să predomină aceeași viziune realistă față de URSS, față de Organizația Tratatului de la Varșovia.

Se înțelege că este foarte important ca acest „cămin european” să fie construit în condiții de stabilitate. Pentru aceasta este necesară, între altele, conștiința faptului că procesele ce se desfășoară în diferite părți ale Europei nu au un caracter izolat, că ele se întrepătrund și se influențează reciproc.

Depășirea divizării Europei înseamnă, în interpretarea noastră, în primul rând depășirea confruntării politico-militare dintre cele două alianțe. Căminul general-european poate să stea pe picioare numai pe fundamentul realităților existente, inclusiv de ordin politico-teritorial. Berlinul occidental trebuie să-și găsească locul său în colaborarea europeană pe baza Acordului cvadripartit din 1971².

Trebuie început cu transformarea relațiilor dintre Organizația Tratatului de la Varșovia și NATO, pe baza stabilității politico-militare, apărării defensive, dezarmării europene, previzibilității, transparenței, măsurilor de încredere etc.

Scopul final este de a exclude însăși posibilitatea unui conflict armat în Europa, de a scoate pentru totdeauna războiul din politica europeană.

Pe lângă dominantele supraviețuirii, în Europa acționează în mod obiectiv și asemenea factori de unificare, cum ar fi economia, ecologia, energetica, transportul etc. Integrarea a făcut primii pași în această direcție, între CAER și CEE au fost stabilite relații oficiale.

Dar acesta este abia începutul drumului pe care trebuie să înaintăm numai împreună. Aici poate fi bună tactica pașilor treptați – organizarea luptei comune împotriva toxicomaniei, criminalității, terorismului, maladiilor – ca și strategiei de lungă durată, care are drept scop integrarea universală.

Încă de pe acum ni se vorbește despre construirea unei linii ferate transeuropene rapide, deschiderea unor canale suplimentare de comunicație între

---

² Referire la acordul semnat la 17 septembrie 1971, prin care se garantează Germaniei de Vest accesul liber în Berlinul Occidental. [n.ed.]

Estul și Vestul Europei, cu folosirea celor mai noi mijloace de transmitere a informațiilor.

Apar realiste propunerile vizând comunicațiile prin satelit pentru întreaga Europă, programul european de creare a unor noi tehnologii, ca și măsurile de folosire a energiei solare, de prelucrare prin îngropare a rezidurilor nucleare și de creștere a securității centralelor atomoelectrice.

Conceptia noastră de „cămin general-european” prevede o comunicare deschisă, liberă între popoare – singura care poate să le elibereze de atavismul temerilor și neîncrederii reciproce. De aceea, „cămin general-european” trebuie să fie orientat cu fațada spre problemele umanitare, spre drepturile omului. Punând astfel problema, noi subliniem că idealurile și valorile socialismului sunt identice cu valorile general-umane. Lichidarea obstacolelor din calea contactelor dintre oameni, facilitarea diferitelor schimburi (parlamentare, culturale, pe linie de tineret, ca și alte măsuri) constituie singura cale adevărată spre realizarea ideii „căminului general-european”.

În legătură cu toate acestea, noi subliniem că nu avem și nu poate exista proiectul definitiv al acestuia. Și proiectul și edificarea reprezintă o problemă colectivă, care necesită căutări comune și muncă comună. Trebuie creat un anumit acord, dimensiunea social-psihologică a acestei construcții în momentul în care însuși procesul identificării în comun a celor mai bune variante va reprezenta elementul ei esențial.

Mai înainte am spus deja câteva cuvinte despre negocierile privind reducerea trupelor și armamentelor convenționale în Europa. Acum, ceva mai amănunțit.

Se poate spune că mandatul negocierilor deja există.

La Varșovia, conducătorii țărilor noastre au expus abordarea comunității față de aceste negocieri.

Dar, probabil, va trebui încă o dată și la nivel de lucru și la nivel politic, să definim cum să ne formăm tactica la negocieri, atunci când ele vor începe.

Aici, trebuie să avem grijă în primul rând de o linie unică față de negocierile europene mari și mici, adică de negocierile europene ale celor 35 și celor 23. Occidentul, așa cum se vede încă de pe acum, va acționa pentru separarea lor. Noi trebuie să obținem o interdependentă strânsă.

Se pune întrebarea când să se facă schimbul de date privind efectivele forțelor armate la negocierile celor 23. Nouă ni se pare că, pronunțându-ne în continuare, în principiu, pentru un schimb de date timpuriu, nu trebuie să forțăm acest lucru, până când negocierile nu vor căpăta o desfășurare stabilă.

Cred că nu se va întâmpla nimic rău, dacă vom permite Occidentului să-și spună părerea și, apoi, să dăm răspunsul. Aici este o logică. Noi ne-am exprimat deseori ideile și încă în formă concretă. Și acum noi suntem îndreptățiți să așteptăm pașii lor în întâmpinare. Răspunsul trebuie să-l dea ei.

Aceasta este, probabil, cea împrejurare în care este mai bine să nu ne grăbim, ci să ne exprimăm poziția detaliată după ce vor deveni clare abordarea, intențiile și tactica Occidentului în stadiul de început al negocierilor.

Cu toate acestea, trebuie ținută caldă ideea organizării unei mari întâlniri general-europene la nivel înalt în problemele dezarmării, cu participarea SUA și Canadei.

Din câte putem să ne dăm seama, occidentalii manifestă interes față de propunerea privind crearea centrului european pentru diminuarea pericolului de război. În această direcție, putem să acționăm intens chiar de la începerea negocierilor și a celor 23 și al celor 35 de state.

Aceste probleme vor putea fi dezbătute mai concret când se va contura înțelegerea cu privire la începerea negocierilor.

Câteva cuvinte despre negocierile pentru măsuri de întărire a încrederii în Europa. În prezent, statele noastre își elaborează schema conceptuală. Mi se pare că promovarea de către statele aliate a declarației privind măsurile de încredere este justificată și utilă. Prin aceasta, inițiativa de la Varșovia de reducere a armamentelor capătă o completare necesară.

Mi se pare, de asemenea, corect că documentul nostru nu intră în detalii, ci doar indică direcția în care popoarele europene pot să sporească eficiența măsurilor de încredere.

Despre problemele sovieto-americane

În ele a intervenit în prezent o pauză, determinată de campania pre-electorală din SUA. Dar asta nu trebuie să neliniștească. Dialogul sovieto-american a fost pus pe o bază atât de solidă, încât este greu de mișcat. Pentru prima dată nu avem îndoieli în problema păstrării moștenirii în relațiile americanilor cu noi, după schimbarea stăpânului de la Casa Albă. Pentru prima dată în anii postbelici, campania electorală din SUA se desfășoară în esență fără gălăgie antisovietică. Ambii candidați la președinție vorbesc despre relațiile sovieto-americane într-un spirit pozitiv și constructiv.

Nu voi încerca să fac un pronostic în legătură cu cine va învinge. Noi suntem gata să avem de-a face atât cu Bush, cât și cu Dukakis. Așa că noi așteptăm liniștiți rezultatele alegerilor.

Ne vom strădui să stabilim fără rețineră contacte cu noul președinte, cu cei care vor intra în administrația sa. Ne propunem să lucrăm într-un ritm bun. Totodată, desigur, avem siguranța că încă de la început totul va decurge bine cu noul președinte. Cunoașteți „sindromul încercării președintelui”. În orice moment poate începe campania în jurul așa-zisei „fermități a președintelui”. Se strecoară în presă ideea că Moscova îl „încearcă”, „verifică” pe președinte, dar el, după cum arată experiența, reacționează imediat, se străduiește să dovedească că el nu se situează pe poziții dure. Dacă aceasta se va întâmpla, noi vom reacționa liniștiți, nu vom forța evenimentele, vom aștepta până trece criza „durității”. Experiența arată că aceasta este cea mai bună cale. Ați observat, desigur, că în SUA se manifestă o anumită nervozitate în legătură cu faptul că în problemele europene și asiatice noi suntem activi. Desigur ei înțeleg că, cu cât se va prelungi pauza în relațiile cu Uniunea Sovietică, cu atât mai mult aliații SUA vor beneficia de o mai mare libertate de acțiune.

Cred că însăși perspectivele întâlnirii sovieto-chineze la nivel înalt – și aceasta fără îndoială există – constituie un stimulent bun pentru americani.

În această privință un rol mare au jucat contactele conducătorilor țărilor frățești cu conducerea chineză, care într-o anumită măsură, au pregătit terenul pentru întâlnirea sovieto-chineză la nivel înalt.

Pot să afirm că linia generală dinamică a țărilor socialiste la ONU, în problemele regionale, îndeosebi în cele europene, determină neliniște la Washington.

Noi vă vom ține la curent cu contactele pe care le vom avea. Poate, la un moment dat, va apare necesar ca specialiștii noștri în problemele SUA să se întâlnească pentru a schimba impresii în legătură cu noua „echipă” din Washington.

Câteva considerente în legătură cu cooperarea dintre noi în câteva domenii.

Tot mai mult opinia publică europeană, inclusiv opinia publică din țările noastre, reacționează la **pericolul crescând pentru mediul înconjurător**.

La Consfătuirea CPC de la Varșovia, statele aliate au expus poziția lor de principiu în legătură cu asigurarea securității ecologice. La cea de-a 43-a sesiunea a Adunării Generale a ONU au fost prezentate o serie de propuneri pe această temă. La sesiune au fost prezentate idei interesante și de către statele aliate.

Cum să acționăm în continuare?

Propunerea noastră privind concepția unei securități internaționale ecologice este primită cu tot mai mare înțelegere. Cu toate acestea, unele țări occidentale manifestă prudență, suspectând că prin termenul „securitate” țările noastre ar dori să dobândească, prin intermediul ecologiei, anumite avantaje politico-militare. Se pare că trebuie să insistăm pe elaborarea unei strategii în domeniul ecologiei la nivel general-european, ca parte integrantă a strategiei mondiale.

Devine tot mai evident că problemele ecologice reclamă o analiză la nivel politic înalt. Am avut în vedere acest lucru atunci când am propus, la New York, un „triplu ciclu” de întâlniri extraordinare pentru coordonarea eforturilor pe linia apărării naturii la scară mondială. Am dori să ne apropiem cât mai repede de organizarea practică a unor asemenea întâlniri. De aceea, acordăm o importanță de prim ordin organizării, în 1989, a unei consfătuiri-consiliu a experților, pe tema sănătății Pământului.

În documentul CPC privind securitatea ecologică, țările noastre au propus organizarea unei întâlniri europene a miniștrilor care se ocupă de protecția mediului înconjurător. Cred că, împreună cu ei, la întâlnire ar trebui să ia parte și miniștrii Afacerilor Externe.

Există o propunere analoagă din partea Norvegiei, privind convocarea în 1990 a unei consfătuiri a miniștrilor din țările europene pentru examinarea modului de îndeplinire a recomandărilor Comisiei Brundtland pentru protecția mediului înconjurător și dezvoltare. Poate ar merita să fie unite aceste două propuneri, incluzându-le în pregătirea consfătuirii propuse de norvegieni și lărgind ordinea ei de zi.

La Varșovia, M.S. Gorbaciov a avansat ideea cu privire la conversiunea unei părți din industria militară a țărilor Tratatului de la Varșovia și ale NATO în scopul

producerii de utilaje, aparatură și materiale, destinate protecției și refacerii mediului înconjurător.

Nu ar merita să ne adresăm țărilor NATO cu propunerea de a studia în comun problema conversiunii, precum și problema controlului ecologic al procesului distrugerii armamentelor?

În ultimul timp, în domeniul umanitar au loc mutații încurajatoare. Eforturile țării noastre de a statornici un dialog deschis, care să suscite interesul, pe problemele umanitare, renunțarea la stereotipurile învechite, avansarea de propuneri concrete, contribuie la schimbarea atmosferei internaționale, sporesc autoritatea țărilor socialiste, creează un model atractiv al socialismului.

Poziția mai flexibilă și constructivă a statelor frățești în problemele „coșului al treilea” stimulează progresul Reuniunii de la Viena, al întregului proces de la Helsinki.

La Viena au fost convenite unele acțiuni comune importante în domeniul umanitar. Merită, totuși, să se mediteze și la alte proiecte de perspectivă, care prezintă interes pentru noi. De exemplu, crearea de centre ale culturii europene în țările continentului, organizarea de „mese rotunde” în legătură cu problematica căminului european. Merită să se chibzuiască și asupra ideii transmisiunilor din satelit la scară europeană pentru realizarea de schimburi culturale. În cercurile intelectualității din Europa occidentală ideea este susținută pentru a crea o contrapondere violenței culturale americane.

În țările noastre, în ultima perioadă multe se restructurează în domeniul umanitar. Evident că ar merita să stabilim un schimb regulat de păreri și informații în aceste probleme.

În perspectivă imediată trebuie să lucrăm asupra ideilor și propunerilor exprimate de conducătorii partidelor și statelor frățești la consfătuirea CPC de la Varșovia, să pregătim recomandările pentru transpunerea în practică a acestora. Săptămâna precedentă, adjuncții noștri au examinat aceste probleme la București³. Au fost stabilite direcțiile și formele principale ale activității comune. Acum aceste recomandări trebuie transpuse în practică.

Realizării însărcinării CPC cu privire la îmbunătățirea mecanismului colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia trebuie să-i acordăm o atenție deosebită.

În acest sens, au fost avansate idei și considerente concrete, din care rezultă dorința de perfecționare și raționalizare a activității noastre colective. Noi am pregătit, de asemenea, considerentele noastre. Scopul acestora – ridicarea randamentului mecanismului de colaborare, ordonarea acestuia, democratizarea lui.

După cum a arătat schimbul preliminar de păreri, munca nu va fi simplă. Trebuie folosite la maximum posibilitățile oferite de însuși Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală din 14 mai 1955, lăsând neatins textul acestuia.

---

³A se vedea documentele *Întâlnirii adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe consacrată modalităților de îndeplinire a hotărârilor Comitetului Politic Consultativ. 21 septembrie 1988, București.*

Mi-am început cuvântul cu o propunere concretă și doresc să termin în același mod. Cred că astăzi nu ne putem plânge de insuficiența contactelor dintre lucrătorii ministerelor noastre. Dar aceste contacte poartă în cea mai mare parte un caracter oficial și cuprind, de regulă diplomați de rang înalt. Ce-ar fi să încercăm să organizăm un gen de „masă rotundă” pentru un schimb liber de păreri, la care să ia parte tineri diplomați și cercetători din țările noastre?

Ideea a fost exprimată la conferința științifică practică a ministerului nostru, în iulie a.c., pe care am organizat-o imediat după cea de-a XIX-a Conferință a unională a partidului. Impulsul forumului de partid a fost atât de puternic, încât realmente tinerii noștri ne-au asaltat cu propuneri. Între ele și propunerea la care mă refer. Tinerii simt mai bine decât noi că ridicarea conlucrării dintre noi la un nivel nou nu este posibilă fără treptele pe care ei sunt gata să le urce, prin contacte directe.

O astfel de întâlnire ar fi utilă și din punct de vedere profesional și omenesc. Dacă ați fi de acord, am putea să o organizăm la Moscova în primul semestru al anului 1989, oferind participanților un program de conținut. Suntem interesați să cunoaștem părerea dv. în legătură cu aceasta.

În numele delegației sovietice, permiteți-mi să exprim sincere mulțumiri gazdelor, prietenilor unguri. Ei au făcut totul pentru a putea lucra într-o bună dispoziție.

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Documente și cuvântări, vol. II, f. 39-57.

6. [28] octombrie 1988, Budapesta. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, referitor la problemele dezarmării, ale securității și cooperării în Europa, soluționarea problemelor drepturilor omului la Reuniunea CSCE de la Viena; democratizarea și perfecționarea organizării și funcționării organelor Tratatului de la Varșovia.

Stimați tovarăși,

Din împuternicirea secretarului general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, am onoarea să prezint considerentele și propunerile sale în legătură cu problemele de o deosebită importanță pentru pacea și colaborarea pe continentul nostru, înscrise pe ordinea de zi.

În ultima perioadă, în situația internațională s-au produs o serie de schimbări dar, pe ansamblu, raportul dintre forțele socialismului, progresiste și ale păcii, și forțele imperialiste, reacționare se găsește într-un echilibru relativ. Această situație a determinat să se facă unii pași spre destindere, cu deosebire prin încheierea Tratatului sovieto-american privind eliminarea rachetelor cu rază medie și mai

scurtă de acțiune⁴ și trecerea la realizarea lui, precum și prin acțiunile menite să ducă la soluționarea pe cale pașnică, prin tratative a unor conflicte și stări de tensiune din diferite zone. Manifestarea acestor tendințe pozitive este, fără îndoială, un rezultat al politicii și acțiunilor țărilor socialiste, al luptei popoarelor, a forțelor realiste de pretutindeni pentru înfăptuirea dezarmării și apărarea păcii, pentru statornicirea unor relații noi de colaborare între state.

Analiza realistă a raportului de forțe pe plan mondial demonstrează însă că în lume nu s-a produs o schimbare radicală în direcția dezarmării, a destinderii, a colaborării și păcii. Faptele, realitățile, demonstrează că situația internațională continuă să fie gravă, complexă și contradictorie ca urmare a continuării cursei înarmărilor, a menținerii unor conflicte și focare de încordare în diferite zone ale globului, a perpetuării crizei economice mondiale care a dus la înrăutățirea situației țărilor în curs de dezvoltare, îndeosebi ca urmare a poverii datoriei externe. În același timp, continuă să se manifeste, sub diferite forme, politica de forță și de amenințare cu forța, de amestec în treburile interne și de încălcare a independenței și libertății altor țări și popoare.

În aceste condiții, România consideră că în prezent, mai mult ca oricând, țările socialiste, popoarele, forțele progresiste din întreaga lume, trebuie să-și unească eforturile și să conlucreze tot mai strâns pentru a se pune capăt cu desăvârșire politicii de înarmare, pentru afirmarea unei politici de pace, colaborare și înțelegere între toate națiunile.

În condițiile actualei situații internaționale, când cursa înarmărilor nu a fost stăvilită ci continuă atât pe plan cantitativ, cât și calitativ, prin perfecționarea și crearea de noi arme nucleare, când experiențele nucleare se țin încă lanț, iar cheltuielile militare sporesc într-o serie de state, România apreciază că trebuie intensificate eforturile pentru oprirea acestui curs, pentru încheierea de noi acorduri de dezarmare și în primul rând a acordului sovieto-american de reducere cu 50% a armelor strategice nucleare.

În concepția noastră, problemele dezarmării trebuie abordate în complexitatea lor, în cadrul unui program global de dezarmare nucleară și generală, cu luarea în considerare a propunerilor prezentate de toate statele la cea de-a treia sesiune specială a Adunării generale a ONU consacrată dezarmării. Deși această sesiune s-a încheiat fără adoptarea unui document final, ea a demonstrat cu putere hotărârea cvasiunanimă a statelor de a se pune capăt nefastei politici de înarmare, de a se trece cu fermitate, până nu este prea târziu, la măsuri concrete de dezarmare. Ne pronunțăm pentru interzicerea experiențelor cu arma nucleară și oprirea procesului de perfecționare a acestor arme, pentru oprirea extinderii cursei înarmărilor în spațiul cosmic și adoptarea de măsuri care să conducă la renunțarea

---

⁴ Negocierile sovieto-americane au început în noiembrie 1987 și s-au finalizat în timpul întâlnirii la nivel înalt, de la Washington, din decembrie același an, când cei doi președinți, M.S. Gorbaciov și R. Reagan au semnat Tratatul INF. El a fost ratificat, la 29 mai 1988, în timpul vizitei lui R. Reagan la Moscova.

la militarizarea cosmosului și să se asigure folosirea acestuia exclusiv în scopuri pașnice. De asemenea, susținem interzicerea și lichidarea armelor chimice în strânsă legătură cu acțiunile și măsurile de reducere și eliminare a armamentelor nucleare. Ca parte semnatară a Apelului-Program adoptat la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ din 1986⁵, acționăm pentru reducerea substanțială a armamentelor convenționale, efectivelor și cheltuielilor militare.

Considerăm că se impune intensificarea acțiunilor țărilor și inițiativelor noastre pentru transpunerea în practică a propunerilor țărilor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia cu privire la dezarmarea convențională, la o conlucrare mai activă în direcția dezarmării.

Stimați tovarăși,

În cadrul politicii externe active a partidului și statului nostru, problemele securității și cooperării în Europa ocupă un loc central.

În spiritul acestei orientări statornice, România a acordat și acordă o atenție deosebită Reuniunii general-europene de la Viena. Țara noastră participă activ la lucrările reuniunii, animată de dorința de a contribui, alături de celelalte țări la realizarea unor înțelegeri și acorduri corespunzătoare care să dea o perspectivă nouă colaborării, securității și păcii pe continentul nostru.

Lucrările Reuniunii CSCE de la Viena demonstrează că țările capitaliste n-au renunțat la politica lor anticomunistă. Orice disponibilitate a acestora în domeniul dezarmării este însoțită de o serie de condiții care au menirea să ducă la slăbirea forței politice și ideologice a țărilor socialiste. De aceea, noi considerăm că este necesar să se acționeze ferm împotriva noilor căi și mijloace anticomuniste folosite de țările capitaliste, pentru întărirea colaborării și solidarității țărilor socialiste.

Pe baza orientărilor secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, delegația română a prezentat în cadrul Reuniunii un set de propuneri privind problemele esențiale, decisive ale securității și cooperării în Europa. Ele vizează înfăptuirea unor măsuri reale, concrete de dezarmare convențională, dezvoltarea colaborării economice și cooperării în producție, tehnico-științifice, culturale. Totodată, România a prezentat un număr de propuneri în probleme umanitare și ale drepturilor fundamentale ale omului, care preocupă în mod real popoarele europene, cum sunt dreptul la muncă, instruire și ridicarea nivelului de cunoștințe, accesul larg la știință, artă și cultură, asigurarea unor condiții de muncă și viață corespunzătoare civilizației contemporane.

După cum cunoașteți, în cadrul lucrărilor Reuniunii s-au ivit momente de încordare datorită încercărilor de a se reglementa pe plan internațional probleme care privesc cadrul instituțional și legislativ intern al statelor, de a se elabora modele internaționale care să fie aplicate în toate statele, fără a se ține seama de identitatea, specificul și condițiile concrete ale fiecărei țări, de a se impune prin documentele internaționale modalități de acțiune în probleme care țin în mod exclusiv de suveranitatea fiecărui stat. România a subliniat în repetate rânduri

---

⁵ Documentul nu se publică.

inadmisibilitatea ingerințelor, sub nici o formă sau pretext, în treburile interne, necesitatea respectării dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și orândui viața așa cum o dorește. Aceasta este o cerință fundamentală și singura bază solidă pentru dezvoltarea unor relații sănătoase, de perspectivă între state. Respectarea acestui principiu nu este o chestiune conjuncturală, ci reprezintă viitorul însuși al Europei, al popoarelor continentului.

În actuala etapă, animată de dorința încheierii cu succes a lucrărilor Reuniunii, delegația română conlucrează strâns cu toate celelalte delegații pentru găsirea unor soluții general-acceptabile la toate problemele nerezolvate încă, pentru finalizarea unui document care să poată fi adoptat prin consens. În viziunea partidului și statului nostru, a poporului român, Europa de mâine trebuie să fie o Europă unită, în diversitatea orânduirilor sociale existente, o Europă a păcii, a dezvoltării democratice și independente, a progresului economic și social al tuturor popoarelor, un important factor al păcii mondiale. România a militat și va milita în continuare cu consecvență pentru realizarea acestui obiectiv.

O contribuție de seamă la sporirea încrederii și securității în Europa o constituie dezvoltarea colaborării între toate statele din Balcani. România militează susținut pentru transformarea Balcanilor într-o zonă a păcii și buneii vecinătăți fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine și consideră că, în eforturile ce se depun pentru atingerea acestui obiectiv, o mare importanță ar avea realizarea unei întâlniri la nivel înalt a șefilor de stat sau de guvern din țările acestei regiuni. Țara noastră, sprijină, totodată, propunerile de realizare a unor zone ale păcii și cooperării lipsite de arme nucleare în nordul și centrul Europei, precum și în alte părți ale continentului.

În cadrul politicii sale generale de pace și largă colaborare cu toate țările lumii, România se pronunță neabătut pentru eliminarea forței și amenințării cu forța din relațiile internaționale, pentru lichidarea conflictelor și soluționarea tuturor problemelor litigioase din diferite regiuni ale lumii numai pe cale politică, prin tratative, pornindu-se de la necesitatea respectării neabătute a dreptului fiecărui popor la independență, la dezvoltarea liberă, fără nici un amestec în treburile interne. În acest spirit ne pronunțăm și milităm ferm pentru soluționarea tuturor problemelor din Orientul Mijlociu, Africa, America Centrală, Indochina numai pe cale politică, prin tratative.

În același timp, având în vedere gravitatea deosebită a situației economice mondiale, considerăm că trebuie intensificate eforturile în direcția lichidării subdezvoltării, inclusiv a datoriei externe împovărătoare a țărilor în curs de dezvoltare, pentru instaurarea unei noi ordini economice internaționale, bazate pe relații de egalitate și echitate între state, care să asigure progresul mai rapid al tuturor țărilor și, în primul rând, al țărilor rămase în urmă. În acest sens, conducerea partidului și statului nostru a propus organizarea unei Conferințe internaționale în cadrul ONU, la care să participe atât țările în curs de dezvoltare, cât și cele dezvoltate, în vederea examinării problemelor economice, mondiale, în mod deosebit a celor cu care se confruntă țările în curs de dezvoltare, pentru a se găsi soluții care să răspundă intereselor tuturor țărilor, progresului general.

Reafirmăm punctul nostru de vedere că în acest domeniu țările socialiste trebuie să manifeste mai mult interes, mai multă inițiativă.

Stimați tovarăși,

Ca gazdă a viitoarei consfătuirii a Comitetului Politic Consultativ, România acordă cea mai mare atenție realizării înțelegerilor convenite la nivel înalt la Consfătuirea de la Varșovia a Comitetului. După cum se cunoaște, am organizat deja primele reuniuni ale Grupei multilaterale de informare reciprocă curentă și Comisiei speciale în problemele dezarmării, precum și o întâlnire consacrată modalităților de realizare și promovare a propunerilor și inițiativelor avansate la Consfătuirea de la Varșovia a Comitetului Politic Consultativ, acțiuni la care, după aprecierea noastră, s-au efectuat schimburi de păreri.

Aș dori, în acest context, să evidențiez importanța deosebită pe care noi o acordăm activității în legătură cu democratizarea și perfecționarea organizării și funcționării organelor Tratatului de la Varșovia, problemă în legătură cu care Comitetul Central al Partidului Comunist Român a formulat o serie de propuneri prin scrisoarea adresată Comitetelor Centrale ale celorlalte partide din țările participante la Tratat. Prezentând aceste propuneri, conducerea partidului nostru a avut în vedere schimbările care au avut loc în viața internațională și care impun un nou mod de gândire și abordare a problemelor majore cu care se confruntă omenirea, fac necesar ca acestea să-și găsească o reflectare corespunzătoare și în modalitățile de conlucrare pe linia Tratatului de la Varșovia, în concordanță cu cerința democratizării raporturilor dintre state, creșterii forței și prestigiului socialismului în lume. Totodată, propunerile făcute pornesc de la necesitatea întăririi conlucrării între țările noastre în direcția analizei problemelor de fond, esențiale, ale construcției socialismului, ale raportului de forțe pe plan politic și ideologic dintre socialism și capitalism. Apreciem că se impune o adaptare a mecanismului de conducere și colaborare din Tratat la aceste realități, democratizarea lui pe baza respectării cu strictețe a principiilor egalității, suveranității și independenței statelor participante. Cu acest prilej, pornind și de la calitatea de gazdă a viitoarei Consfătuirii a Comitetului Politic Consultativ, doresc să reafirm propunerea noastră de a găzdui la București ședința comună specială a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe și Comitetului Miniștrilor Apărării, care urmează să pregătească considerentele în legătură cu perfecționarea mecanismului de colaborare. Pornim de la faptul că aceste considerente vor constitui una din principalele teme ale viitoarei consfătuirii CPC și de aceea ședința comună a celor două organisme trebuie să se integreze organic în procesul de pregătire a consfătuirii.

În ce privește activitatea Comisiei speciale în problemele dezarmării – organ constituit printr-o hotărâre la nivel înalt și chemat să funcționeze ca un laborator al Comitetului Politic Consultativ, orientat spre acțiune și elaborarea de propuneri concrete de dezarmare – așa după cum a rezultat și la recenta sa sesiune de la București, în momentul de față în cadrul acesteia trebuie să stea pregătirile pentru începerea celor două noi serii de negocieri privind dezarmarea convențională pe continent și elaborarea unei noi generații de măsuri de creștere a încrederii și securității.

Împărtășim aprecierea că trebuie lărgită aria de dezbateri, din care să nu lipsească problematica nucleară, a dezarmării regionale, că sunt necesare eforturi comune mai mari pentru sporirea eficienței. O activitate mai organizată și mai eficientă, de natură să contribuie la reducerea numărului de întâlniri multilaterale și de organe temporare de lucru, la evitarea paralelismelor, se impune și în Grupa multilaterală de informare curentă. Atât în legătură cu activitatea acestei grupe, care trebuie să-și păstreze cadrul ei de informare curentă, cât și cu privire la alte reuniuni, considerăm că este necesară mai multă preocupare pentru respectarea prevederilor documentelor constitutive și a practicii statornice în ce privește caracterul întâlnirilor respective.

Prin protocolul ședinței actuale, pornind și de la schimbul de păreri realizat de adjuncții noștri în cadrul întâlnirii lor recente de la București, am convenit desfășurarea unor activități importante. Vom stabili, desigur, noi acțiuni și cu ocazia viitoarei ședințe de la Berlin a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe. La toate aceste întâlniri, partea română este hotărâtă să participe activ în vederea finalizării lor cu rezultate concrete, care să contribuie la adâncirea conlucrării dintre țările noastre în toate domeniile.

Stimați tovarăși,

În încheiere, adresez sincere mulțumiri guvernului ungar, tovarășului ministru Péter Várkonyi, pentru ospitalitatea care ne-a fost rezervată și pentru condițiile de lucru create întâlnirii noastre.

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Documente și cuvântări, vol. II, f. 3 -12.

7. 28 octombrie 1988, Budapesta. Declarația statelor membre ale Tratatului de la Varșovia cu privire la măsurile de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa; reluarea negocierilor Est-Vest pentru elaborarea de măsuri care se vor aplica tuturor categoriilor de forțe armate (trupe de uscat, forțe militare aeriene și forțe militare maritime).

Embargou

Vineri, 28 octombrie 1988, orele 19.00 la radio și televiziune.

Sâmbătă, 29 octombrie 1988, în presă.

Declarație în legătură cu măsurile de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră că măsurile de întărire a încrederii și securității constituie un mijloc important și un factor

stimulator pentru soluționarea problemelor legate de diminuarea pericolului militar și realizarea unei dezarmări reale, de întărire a păcii și stabilității în raporturile dintre state.

Însemnătatea acestor măsuri pentru îmbunătățirea climatului politic devine tot mai evidentă pe măsura realizării înțelegerilor consemnate în documentul Conferinței de la Stockholm, pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa, adoptat, în septembrie 1986. Adoptarea înțelegerilor de la Stockholm a demonstrat că, atunci când există voință politică și când se depun eforturi de către toate statele interesate, în spiritul unei noi abordări, se pot soluționa probleme importante care privesc securitatea lor. Reluarea Conferinței pentru măsuri de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa și traducerea cu consecvență în viață a prevederilor documentului de la Stockholm oferă largi perspective negocierilor pentru adoptarea unor măsuri mai substanțiale de întărire a încrederii și securității, precum și de reducere a efectivelor militare și armamentelor convenționale în Europa.

Adoptarea unor noi măsuri de întărire a încrederii și securității pe continentul european dobândește o deosebită importanță în prezent, când 23 de state participante la Tratatul de la Varșovia și membre ale NATO se pregătesc să treacă la negocieri, unice ca amploare și importanță, asupra forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, de la Atlantic la Urali. Statele socialiste aliante consideră că între măsurile de întărire a încrederii și securității în domeniul militar și eforturile vizând reducerea trupelor și armamentelor există o legătură organică. Progresele înregistrate în domeniul măsurilor de întărire a încrederii și securității vor facilita obținerea de rezultate în domeniul reducerii forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, soluționarea altor probleme de dezarmare care, la rândul lor, ar crea premise favorabile pentru întărirea în continuare a încrederii.

Miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia se pronunță în favoare reluării negocierilor cu privire la măsurile de întărire a încrederii și securității în Europa, încă în anul 1988. Acestea trebuie să contribuie, în final, la cuprinderea, în cadrul măsurilor care se vor elabora, a activității tuturor categoriilor de forțe armate (trupe de uscat, forțe militare aeriene și forțe militare maritime) ale statelor participante la CSCE, în scopul diminuării pericolului declanșării unui conflict armat în Europa, reducerii și eliminării pericolului unui atac prin surprindere, întărirea securității reciproce, conferirii unui caracter strict defensiv activităților militare, sporirii caracterului deschis și previzibil al acestora, facilitării îndeplinirii practice a măsurilor de dezarmare. Acelorași scopuri le-ar servi crearea unor mecanisme și proceduri pentru contacte și consultări pe bază de egalitate.

Măsurile de întărire a încrederii și securității vor trebui să se aplice la toate activitățile militare ale statelor participante, în cazul în care acestea privesc securitatea în Europa sau constituie o parte componentă a unei asemenea activități ce se desfășoară în limitele întregii Europe. Ele trebuie să fie substanțiale din punct de vedere al conținutului, eficiente din punct de vedere militar și obligatoriu din punct de vedere politic.

Măsurile de întărire a încrederii și securității în domeniul militar trebuie să fie elaborate și aplicate succesiv, avându-se în vedere realitățile militare și geografice din Europa, nivelul de înțelegere reciprocă dintre state.

Ca parte componentă a procesului general-european, negocierile trebuie să se desfășoare pe baza prevederilor mandatului de la Madrid, inclusiv în ce privește scopurile, principiile, obiectul negocierilor, zona de aplicare a măsurilor de încredere și securitate, regulile de procedură prevăzute prin acest mandat, precum și în conformitate cu documentul final al Reuniunii de la Viena.

Ar fi oportun ca în cadrul acestora să fie continuate eforturile în direcția dezvoltării și extinderii măsurilor de întărire a încrederii și securității, adoptate anterior și să se elaboreze un ansamblu de noi măsuri pe baza propunerilor statelor participante.

Înțelegerile, realizate între cele 23, și respectiv 35 de state, trebuie să se îmbine în mod armonios, să se completeze și să se impulsioneze reciproc.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră că elaborarea, în cadrul Conferinței, a unei noi generații de măsuri de întărire a încrederii și securității ar putea să vizeze următoarele direcții principale:

1. Măsuri de limitare:

Aceste măsuri s-ar referi la amploare, numărul de manevre concomitente, durata și periodicitatea manevrelor, ca și interzicerea marilor manevre, limitarea transferării de trupe și tehnică. Concomitent cu aceasta, s-ar prevedea limitarea numărului de exerciții de alarmă și a efectivului de trupe participante la acestea; nerealizarea unor serii de mari manevre care, prin obiectivul general urmărit, ar echivala cu o activitate unică; restrângerea activităților militare în apropierea frontierelor dintre statele participante.

2. Noi măsuri privind întărirea încrederii și securității:

Aceste măsuri ar cuprinde notificări cu privire la activități militare independente ale forțelor militare aeriene și ale forțelor militare maritime și invitarea de observatori, potrivit unor anumiți parametri; convenirea măsurilor de control și limitarea unor asemenea activități, precum și schimbul de planuri ale acestor activități; extinderea măsurilor de întărire a încrederii și securității asupra teritoriului tuturor țărilor participante la CSCE; crearea de zone de încredere și securitate în Europa și în zonele maritime adiacente; adoptarea unor măsuri de încredere și securitate care să prevadă un regim mai strict, pe măsura apropierii de linia de contact între cele două alianțe politico-militare, ca și între celelalte state. De asemenea, ar urma să fie convenite măsuri pentru prevenirea incidentelor în zonele maritime adiacente Europei, precum și în spațiul aerian de deasupra acestora.

La negocieri sau legat de acestea ar putea să se examineze și să se compare diferitele aspecte ale doctrinelor militare. De asemenea, într-un astfel de cadru ar putea fi examinată și problema înghețării și reducerii cheltuielilor militare.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră că un pas calitativ nou în direcția întăririi încrederii reciproce pe continent l-ar constitui crearea în Europa a centrului privind diminuarea pericolului militar și prevenirea unui atac

prin surprindere, căruia i s-ar putea atribui competențe în domeniul schimbului de informații, contactelor, efectuării de consultări vizând, în primul rând, elucidarea operativă a situațiilor care suscită temeri și suspiciuni.

3. Măsuri privind extinderea transparenței și a previzibilității în domeniul activităților militare: verificare, control, schimb de informații și consultări:

Astfel de măsuri ar include schimbul periodic de date cu privire la forțele armate și la activitatea acestora, inclusiv forțele amplasate în bazele din jurul Europei, precum și schimbul de informații referitor la structura și conținutul bugetelor militare; înghețarea forțelor armate și renunțarea la crearea de noi baze militare pe teritorii străine: crearea de posturi de observație în zona aplicării măsurilor de încredere și securitate în locuri (puncte) care vor fi convenite; stabilirea între țările interesate a unui canal special de comunicare operativă; perfecționarea condițiilor de desfășurare a inspecțiilor și activității observatorilor; folosirea celor mai noi mijloace tehnice de control cum ar fi senzorii și emițătorii automați; extinderea contactelor între reprezentanți ai țărilor participante pe linie politică și militară; lărgirea practicii schimburilor de reprezentanți politico-militari și a vizitelor de delegații militare.

Ar putea fi adoptate și alte măsuri îndreptate spre realizarea unei mai bune înțelegeri reciproce, întărirea încrederii și securității.

Ideile și propunerile statelor participante la Tratatul de la Varșovia cu privire la măsurile de creștere a încrederii și securității au la bază caracterul defensiv al doctrinei lor militare. Înfăptuirea lor ar fi de natură să contribuie la conferirea unei orientări strict defensive potențialelor militare ale statelor participante la negocieri.

În acest context, statele reprezentate la ședință s-au pronunțat pentru desființarea bazelor militare de pe teritorii străine și au reafirmat poziția lor consecventă în favoarea lichidării concomitente a alianțelor politico-militare.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră că la elaborarea și transpunerea în practică a unui nou ansamblu de măsuri de întărire a încrederii și securității ar contribui și organizarea unei conferințe general-europene, la nivel înalt, cu participarea SUA și a Canadei, pe tema examinării reducerii forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt gata să examineze și alte propuneri, de natură să conducă la întărirea încrederii reciproce și a securității, la accelerarea procesului dezarmării în Europa.

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Documente și cuvântări, vol. II, f. 118-124.

8. 29 octombrie 1988, Budapesta. Comunicatul ședinței CMAE referitor la dezvoltarea colaborării între state pentru încheierea Reuniunii CSCE de la Viena.

Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 28-29 octombrie 1988, la Budapesta, a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au participat; P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria; J. Johanes, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrate Germane, T. Olechowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, P. Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, E. A. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Miniștrii au examinat evoluția situației din Europa și din lume. Ei au relevat că își mențin actualitatea aprecierile cu privire la situația și perspectivele relațiilor internaționale, care au fost expuse la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ din iulie a.c. de la Varșovia. Statele participante la Tratatul de la Varșovia vor face și în viitor tot ce depinde de ele pentru asigurarea unei adevărate cotituri în politica mondială, în direcția întăririi păcii, dezarmării, în primul rând a dezarmării nucleare, dezvoltării unei largi colaborări reciproc avantajoase, pe baza egalității în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și a celorlalte principii și norme unanim recunoscute ale dreptului internațional.

A fost exprimată disponibilitatea pentru dialog cu toate statele și forțele politice și sociale, în interesul înlăturării acestor obiective.

La ședință s-a acordat o atenție deosebită problemelor întăririi păcii și colaborării în Europa, bazate pe inviolabilitatea frontierelor și respectarea realităților teritorial-politice existente. Participanții au subliniat din nou năzuința țărilor lor de a acționa pentru încheierea în scurt timp a Reuniunii de la Viena a CSCE cu rezultate pozitive, de conținut. Prin aceasta s-ar crea condiții pentru trecerea încă în 1988 la negocieri de reducere a forțelor armate și armamentelor convenționale, precum și la negocieri privind măsuri de întărire a încrederii și securității în Europa, s-ar da un impuls extinderii colaborării în domeniile economiei comerțului, științei și tehnicii, securității ecologice, în sfera umanitară, înlăturării drepturilor omului.

La ședință a fost adoptată Declarația în legătură cu măsurile de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa⁶.

---

⁶ A se vedea doc. nr. 7.

Miniștrii au constatat că se înregistrează pași în direcția reglementării conflictelor regionale, ceea ce exercită o influență favorabilă asupra situației din lume.

Participanții la ședință au exprimat hotărârea fermă de a dezvolta și adânci colaborarea dintre țările socialiste aliate în problemele internaționale.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe s-a desfășurat într-o atmosferă de prietenie și colaborarea tovărășească.

Următoare ședință va avea loc la Berlin.

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Documente și cuvântări, vol. II, f. 141-143.

9. 29 octombrie 1988, Budapesta. Protocolul celei de-a XVII-a ședințe a CMAE referitor la evoluția situației internaționale în contextul procesului general de dezarmare; aprobarea activității grupelor de experți și a comisiilor speciale din cadrul Tratatului.

Protocolul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. Cea de-a XVII-a ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia a avut loc la Budapesta, în zilele de 28-29 octombrie 1988.

Ședința a fost deschisă printr-un cuvânt introductiv de P. Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare.

Prima ședință, care a avut loc la 28 octombrie a.c., a fost prezidată de J. Johanes, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace.

A fost convenită următoarea ordine de zi:

1. Examinarea situației din Europa și din lume.
2. Sarcinile actuale, legate de reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, de măsurile de întărire a încrederii și securității, precum și de dezvoltarea multilaterală ulterioară a procesului general-european.

3. Îndeplinirea hotărârilor Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care a avut loc în zilele de 15-16 iulie a.c., la Varșovia.

Au luat cuvântul: E. A. Șevardnadze, ministrul Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, T. Olechowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democrată Germane.

A doua ședință, care a avut loc la 28 octombrie a.c., a fost prezidată de P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria.

Au luat cuvântul: Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, J. Johanes, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, P. Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare.

La 27 și 29 octombrie a.c. au avut loc întâlniri în cerc restrâns ale miniștrilor Afacerilor Externe.

La 28 octombrie, miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia au fost primiți de Károly Grosz, secretar general al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Ungare.

2. În urma schimbului de păreri avut în cadrul ședinței au fost adoptate: Comunicatul ședinței și „Declarația în legătură cu măsurile de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa”, care se dau publicității.

Potrivit procedurii, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare va asigura difuzarea acestor documente ca documente oficiale ale ONU, ale Conferinței pentru dezarmare de la Geneva, le va transmite secretarului general al ONU, le va aduce la cunoștință guvernelor și organelor legislative ale statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa și ale statelor participante la Conferința pentru dezarmare de la Geneva, secretarului general al NATO, președintelui Consiliului de Miniștri al Comunităților europene, președintelui Parlamentului european, reprezentanților Argentinei, Indiei, Tanzaniei, Suediei, Mexicului, Greciei, președintelui Mișcării de nealinere, secretarului general al Organizației Statelor Americane, președintelui Organizației Unității Africane, președintelui Ligii statelor arabe și secretarului general al ASEAN.

Totodată, la ședință, au fost analizate și convenite unele măsuri concrete privind dezvoltarea și adâncirea în continuare a conlucrării țărilor aliate în lupta pentru dezarmare, consolidarea păcii și securității în Europa și în întreaga lume, pentru promovarea inițiativelor lor.

3. Miniștrii au analizat activitatea desfășurată pentru îndeplinirea înțelegerilor consemnate în documentele finale ale Consfătuirii CPC de la Varșovia și ale ședinței CMAE de la Sofia.

Dând curs inițiativei delegației RS România, miniștrii au examinat problema locului de desfășurare a ședinței comune a CMAE și CMAp pentru analizarea problemelor privind perfecționarea mecanismului colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia și au convenit să propună organizarea ei la București.

În conformitate cu însărcinarea Consfătuirii CPC (Varșovia, iulie 1988), s-a hotărât convocarea, în noiembrie 1988, la Moscova, a primei ședințe a grupului de experți pentru elaborarea problemelor legate de pregătirea ședinței comune a CMAE și CMAp, format din reprezentanți ai Ministerelor Afacerilor Externe și Ministerelor Apărării ale statelor aliate și care funcționează pe baza principiului rotației în capitalele statelor aliate, începând cu Moscova.

Pornind de la propunerea delegației RS România, a doua ședință a grupului de experți ar urma să aibă loc la București, până la sfârșitul lunii ianuarie 1989.

Aceasta se realizează în afara rotației și nu creează un precedent. Ulterior, grupul de experți își va desfășura activitatea pe baza principiului rotației, în conformitate cu hotărârea Consfătuirii CPC de la Varșovia, în capitalele statelor aliate, în ordinea alfabetului rus, începând cu Praga.

Toate problemele organizatorice legate de activitatea grupului vor fi convenite de țara organizatoare cu celelalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

4. Miniștrii au constatat cu satisfacție că Grupa multilaterală de informare reciprocă curentă și Comisia specială în problemele dezarmării și-au continuat activitatea la București, unde au avut loc ședința Grupei de informare și reuniunea comisiei speciale.

S-a căzut de acord ca Grupa multilaterală de informare reciprocă să fie folosită cât mai eficient pentru lărgirea și adâncirea schimbului de păreri și informații în probleme de interes comun.

S-a luat notă de faptul că la cea de-a patra ședință a Comisiei speciale în problemele dezarmării, se are în vedere ca principala atenție să se concentreze asupra dezvoltării concepției statelor participante la Tratatul de la Varșovia cu privire la negocierile pentru reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa și asupra schemei conceptuale cu privire la măsurile de creștere a încrederii și securității pe continent.

5. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a aprobat rapoartele următoarelor grupuri de lucru la nivel de experți, create în conformitate cu:

5.1. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986) pentru studierea reacțiilor țărilor NATO, țărilor neutre și nealiniat din Europa față de Apelul Consfătuirii CPC și discutarea acțiunilor posibile în scopul promovării acestuia.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea în scopul examinării unor pași practici, în strânsă legătură cu Comisia specială în problema dezarmării, privind reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale și măsuri de întărire a încrederii și securității în Europa, precum și alte probleme legate de realizarea ideilor Apelului Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ din anul 1986.

5.2. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986) pentru examinarea problemelor legate de promovarea inițiativei țărilor socialiste la ONU referitoare la edificarea unui sistem cuprinzător de pace și securitate internațională.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

5.3. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Sofia (29-30 martie 1988) pentru elaborarea de considerente și propuneri referitoare la consecințele cursei înarmărilor asupra mediului înconjurător și alte aspecte ale securității ecologice.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea în scopul concretizării și dezvoltării ideilor și propunerilor cuprinse în documentul „Consecințele cursei înarmărilor asupra mediului înconjurător și alte aspecte ale securității ecologice”.

6. Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe a luat cunoștință de activitatea următoarelor grupuri de lucru la nivel de experți, create în conformitate cu:

6.1. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986) pentru studierea posibilităților de îmfăptuire a propunerilor referitoare la înghețarea și reducerea cheltuielilor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

6.2. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Varșovia (19-20 martie 1986) pentru elaborarea unui document politic în problema lichidării subdezvoltării și instaurării noii ordini economice internaționale.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea în scopul examinării problemelor actuale ale economiei mondiale, eliminării subdezvoltării și edificării noii ordini economice internaționale.

6.3. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986) pentru elaborarea de propuneri privind intensificarea colaborării internaționale în problema lichidării terorismului internațional.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

6.4. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la București (14-15 octombrie 1986) pentru elaborarea de propuneri de dezvoltare a colaborării în vederea creșterii combativității activității politice în problemele drepturilor omului.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea pe baza principiului rotației, în capitalele statelor aliate, începând cu Sofia.

6.5. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Moscova (24-25 martie 1987) pentru examinarea problemelor dezarmării nucleare, inclusiv cele privind realizarea de zone denuclearizate în diferite regiuni ale Europei.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

6.6. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Praga (28-29 octombrie 1987) pentru elaborarea de considerente și propuneri privind căile de însănătoșire substanțială a situației din Mediterana.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

6.7. Înțelegerea realizată la ședința CMAE de la Sofia (29-30 martie 1988) pentru examinarea problemelor referitoare la întărirea încrederii și securității în zona nordică.

S-a realizat înțelegerea ca grupul să-și continue activitatea.

7. S-a realizat înțelegerea referitoare la organizarea de întâlniri de lucru la nivelul adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe privind:

7.1. Rezultatele Reuniunii de la Viena și dezvoltarea în continuare a procesului general-european.

Va avea loc la Varșovia.

7.2. Examinarea, dacă va fi necesar, a considerentelor și propunerilor elaborate de grupul de lucru la nivel de experți menționat la punctul 6.6.

Va avea loc la Sofia.

7.3. Examinarea, dacă va fi necesar, a considerentelor și propunerilor elaborate la întâlnirea de lucru la nivel de experți, menționată la punctul 8.2.

Datele concrete ale întâlnirilor și celelalte probleme organizatorice vor fi convenite de Ministerele Afacerilor Externe ale statelor organizatoare cu Ministerele Afacerilor Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

8. S-a realizat înțelegerea de a se organiza întâlniri de lucru ale reprezentanților corespunzători din Ministerele Afacerilor Externe ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru:

8.1. Examinarea temei „Tendințe ale lumii contemporane și perspectivele dezvoltării statelor socialiste europene”.

Va avea loc la Praga.

8.2. Examinarea problemelor legate de procesele de integrare din Europa Occidentală.

Va avea loc la Moscova.

Datele concrete ale întâlnirilor și celelalte probleme organizatorice vor fi convenite de Ministerele Afacerilor Externe ale statelor organizatoare cu Ministerele Afacerilor Externe ale celorlalte state participante la Tratatul de la Varșovia.

9. S-a luat notă că:

MAE al RPP intenționează să organizeze o întâlnire de lucru a reprezentanților corespunzători ai Ministerelor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia pentru un schimb de păreri în legătură cu împlinirea a 50 de ani de la declanșarea celui de-al doilea război mondial și cu învățămintele ce reies din aceasta;

MAE al RPU intenționează să organizeze o întâlnire a directorilor serviciilor consulare ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia în probleme privind simplificarea și facilitarea regimului de călătorii reciproce ale cetățenilor statelor aliate.

Ministerele Afacerilor Externe ale statelor organizatoare vor face propuneri concrete cu privire la data întâlnirilor și alte probleme organizatorice.

10. La ședință a fost adoptat prezentul protocol, care nu se dă publicității. Se anexează textele rapoartelor menționate la punctele 5.1, 5.2 și 5.3⁷ din protocol.

Prezentul protocol se confirmă de reprezentanții în Secretariatul Unit ai RP Bulgaria, RS Cehoslovace, RD Germane, RS Polone, RS România, RP Ungare, URSS.

Budapesta, 29 octombrie 1988

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Documente și cuvântări, vol. II, f. 131-140.

---

⁷ Documentele nu au fost identificate în arhivă.

10. [...] octombrie 1988, București. Sinteză a Ministerului Afacerilor Externe privitoare la propunerile avansate de miniștrii Afacerilor Externe la ședința CMAE de la Budapesta; dezarmarea nucleară; destinderea internațională; organizarea periodică a unor întâlniri ale miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor membre ale CSCE; dezvoltarea colaborării Est-Vest; elaborarea unei declarații privind drepturile omului în țările socialiste; securitatea ecologică; instituționalizarea colaborării între CAER și Piața Comună.

[Ministerul Afacerilor Externe]

Aprecieri și propuneri cuprinse în cuvântările miniștrilor la ședința CMAE de la Budapesta (28-29 octombrie 1988)

Aprecieri generale

RP Bulgaria:

Europa a intrat într-o perioadă de negocieri permanente, intense, cu caracter bilateral și multilateral. Spre deosebire de anii '70, în prezent acestea se desfășoară în condițiile în care, în politică, este în creștere rolul factorilor nemilitari, au devenit mai favorabile premisele pentru destinderea militară.

Țările noastre au reușit să pună în centrul vieții politice a Europei problemele securității. Trec pe primul plan negocierile de reducere a forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa. Se creează o situație favorabilă pentru lărgirea breșei realizate în domeniul dezarmării nucleare.

RS Cehoslovacă:

RS Cehoslovacă consideră că în ultimul timp s-a reușit nu numai să se mențină, dar și să se adâncească dinamica dezvoltării tendințelor pozitive în relațiile internaționale. S-a diminuat pericolul declanșării unui război. Scade încordarea, crește încrederea între state. Treptat, ia naștere o situație internațională calitativ nouă.

RP Polonă:

Ultimele luni au adus rezultate palpabile în îmbunătățirea relațiilor dintre URSS și SUA și în climatul Est-Vest. S-au înregistrat progrese în reglementarea unor conflicte regionale pe bază de acorduri. Să nu cădem însă în extaz, căci procesele pozitive încă nu s-au consolidat și mai avem multe de făcut.

RP Ungară:

Perioada care a urmat celui de-al doilea război mondial și care s-a caracterizat printr-o confruntare ascutită între cele două sisteme sociale opuse, precum și prin politica orientată spre distrugerea reciprocă, se apropie de sfârșit. Continuarea unei asemenea politici a intrat inevitabil în impas întrucât pune în pericol existența omenirii. A început cotitura de la confruntare la colaborare.

Dezarmarea în Europa și în lume

RS Cehoslovacă:

Acum este necesar, după adoptarea Declarației privind măsurile de încredere și securitate, să transpunem intențiile noastre conceptuale pe planul unor propuneri concrete pentru ambele conferințe de dezarmare. Comisia specială de dezarmare sau grupele corespunzătoare de experți vor trebui să înceapă imediat pregătirea lor [...].

Împărtășim punctul de vedere al ședinței Comitetului Miniștrilor Apărării de la Praga, că nu este bine să ne grăbim cu publicarea datelor privind situația militară în Europa [...].

Trebuie să acordăm o atenție sistematică propunerii privind crearea Centrului de diminuare a pericolului militar și al unui atac prin surprindere. Această propunere are o încărcătură politică și practică profundă.

RD Germană:

În vederea promovării propunerilor țărilor socialiste referitoare la doctrinele militare, pe baza documentului adoptat la Berlin, ar trebui elaborate mai în detaliu teme cum ar fi conferirea unui caracter defensiv doctrinelor strategice, dislocării și structurii forțelor armate și armamentelor [...].

Sprăjinim propunerea miniștrilor Apărării, convenită la reuniunea de la Praga, de a nu se efectua pentru moment schimbul de date cu privire la situația militară din Europa, pentru a nu se crea obstacole în calea convenirii mandatului viitoarelor negocieri de dezarmare convențională în Europa.

În același timp, activitatea de pregătire a acestor date trebuie continuată pentru a fi oricând în măsură să le publicăm [...]. Este necesar să se continue elaborarea propunerilor cu privire la măsurile de informare reciprocă cu privire la limitarea activităților militare care privesc armele nucleare și chimice.

RP Polonă:

Trebuie să venim cu propuneri concrete, detaliate și în ce privește dezarmarea convențională. Să nu ne facem iluzii că acestea vor fi ușoare. Trebuie să luăm în considerare și preocupările țărilor occidentale. Trebuie să avem în vedere și unele alternative, inclusiv posibilitatea adoptării de măsuri unilaterale de dezarmare [...].

Importanță prezintă și problema doctrinelor militare. Partea polonă a contactat RDG pentru o inițiativă comună de organizare a unui seminar cu privire la doctrinele militare, la care să participe toate cele 35 de state participante la procesul CSCE.

RP Ungară:

Propun Comisiei speciale în problemele dezarmării să urgenteze elaborarea concepțiilor negocierilor. Pentru aceasta este necesar ca organele militare competente, statele majore să-i furnizeze parametri și datele reale, iar după aceasta să se definească împreună poziția și propunerile necesare pentru începerea negocierilor. Din lipsa colaborării între organele politice și militare, delegațiile noastre se pot găsi într-o situație grea la începutul negocierilor care ne-au fost propuse [...].

Conducerea politică ungară a exprimat, în mai multe rânduri, interesul cu privire la înfăptuirea, într-un timp cât mai scurt, a măsurilor de dezarmare, precum și dorința ca prima etapă a reducerii forțelor armate să cuprindă și trupele amplasate pe teritoriul Ungariei [...].

Acordăm o mare importanță urgentării pregătirii datelor necesare pentru negocieri și examinării lor în Comisia specială în problemele dezarmării. Este de dorit ca, înainte de publicare, să fie examinate la nivelul experților noștri [...].

În conformitate cu înțelegerea realizată la ședința CMAE al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, desfășurată la Sofia, partea ungară a elaborat principalele direcții ale propunerii noastre privind organizarea, o dată la doi ani, a unor întâlniri ale miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la CSCE. În esență, propunerea noastră vizează crearea unui asemenea forum, care să devină parte componentă a CSCE și să dea posibilitatea organizării de consultări regulate lipsite de formalități.

Reuniunea de la Viena

RP Bulgaria:

La Reuniunea de la Viena s-a manifestat cu claritate tendința unor state occidentale de a restrânge colaborarea economică și tehnico-științifică, de a o rupe de scopurile politice ale procesului de la Helsinki, de a menține divizarea economică și tehnologică a Europei.

RS Cehoslovacă:

Datorită eforturilor noastre comune, Reuniunea de la Viena a intrat în etapa finală. Noi am avansat cu consecvență spre începerea negocierilor privind reducerea armamentelor convenționale pe continent și spre elaborarea de măsuri de întărire a încrederii.

RD Germană:

Sarcina cea mai actuală a politicii europene o constituie încheierea cu succes a Reuniunii CSCE de la Viena. Trebuie să se pună însă în gardă faptul că SUA și alții fac tot posibilul pentru a folosi Reuniunea CSCE în vederea influențării procesului de dezvoltare a țărilor socialiste. Occidentalii ne propun dezarmarea în schimbul acceptării „drepturilor omului”, care le-ar oferi dreptul de a se amesteca în treburile interne. Trebuie să acționăm împotriva unor asemenea încercări. Totodată, deja de pe acum trebuie să ne gândim cum vom aplica în practică documentul de la Viena.

Propunem ca la viitoarea ședință a CMAE de la Berlin să dedicăm un punct al ordinii de zi acestei probleme, incluzând și convenirea unei abordări comune față de pașii care vor fi întreprinși după reuniunea de la Viena.

RP Polonă:

La Viena au rămas de rezolvat câteva probleme reale. Amânarea rezolvării lor nu va ușura realizarea unui compromis care trebuie să provină din ambele părți.

În ceea ce o privește, Polonia este gata să accepte documentul propus de țările neutre și nealiniat. Asta înseamnă că este satisfăcută. În special în domeniul colaborării economice nu se înregistrează nici un fel de deschideri.

Va trebui ca după Reuniunea de la Viena să elaborăm propuneri mai îndrăznețe cu privire la dimensiunea economică a procesului general-european, în care să folosim și posibilitățile oferite de CSCE.

RP Ungară:

Principalul nostru interes este elaborarea documentului final. Dacă încheierea reuniunii s-ar târăgăna sau ar fi pusă sub semnul întrebării, aceasta ar putea să submineze dezvoltarea colaborării între Est și Vest. Ar fi compromise acțiunile a căror desfășurare a fost planificată pentru perioada după încheierea reuniunii, între care negocierile de dezarmare convențională și cu privire la măsuri de creștere a încrederii și securității. Îngreunarea reuniunii de la Viena ar avea un impact negativ asupra raporturilor dintre Est și Vest, ar putea slăbi încrederea între state și, prin aceasta, ar încetini mersul înainte în toate domeniile securității internaționale. Și toate acestea ar avea o influență nefavorabilă asupra procesului de transformări care au loc în țările socialiste.

Problematika drepturilor omului

RS Cehoslovacă:

Considerăm util să începem elaborarea platformei noastre comune în domeniul umanitar, având în vedere și împrejurarea că occidentalii vor condiționa și în viitor progresul în sfera dezarmării de rezolvarea problemelor umanitare.

Ar fi oportun, ca după încheierea reuniunii, să se convoace o consfătuire a miniștrilor adjuncți, care nu numai să analizeze experiența dobândită ci, în primul rând, să examineze modul în care trebuie să acționăm în vederea îndeplinirii hotărârilor reuniunii [...].

Recomandăm să se continue eforturile pentru elaborarea unei declarații privind drepturile omului în țările socialiste.

RP Polonă:

Țările occidentale nu încetează încercările de a ne contrapune pe unii altora, utilizând în acest scop o abordare „diferențiată” față de țările socialiste. Nu ar trebui să ne împăcăm cu o asemenea politică și să permitem ca oricine din occident să aibă monopolul de apărător al intereselor lor în contactele cu comunitatea țărilor noastre.

RP Ungară:

În legătură cu drepturile omului trebuie să mă refer la minoritățile naționale. Pornind de la faptul că cea mai importantă minoritate națională din Europa o formează ungurii și ținând seama de rolul de punte pe care îl joacă minoritățile naționale, de misiunea lor de legătură în cadrul colaborării dintre state, RPU este profund interesată ca în documentul final să fie fixate obligațiile referitoare la păstrarea și dezvoltarea apartenenței naționale, a limbii, culturii și posibilității de menținere a legăturii cu poporul a naționalității respective.

Securitatea ecologică:

RS Cehoslovacă:

Prezintă în continuare importanță problematica protecției mediului înconjurător. Trebuie continuată activitatea grupei de lucru pe această temă, care ar

urma să analizeze posibilitățile conversiunii producției militare spre utilizări în vederea protecției mediului înconjurător.

RP Polonă:

Este tot mai evident că încă nu a fost soluționată problema ecologică. Inițiativa noastră de la Varșovia a dat un important impuls colaborării în acest domeniu. Ea trebuie însă dezvoltată și concretizată.

Conceptul de „cămin european”

RP Polonă:

Conceptia „casei europene” este bună, dar trebuie adâncită și concretizată. Ea se opune, în practică, tendinței izolaționiste a integrării occidentale. Sprijină propunerea URSS de se organiza o întâlnire la nivel de experți pe această temă [...].

Conceptia Europei de mâine trebuie să aibă în vedere premisele stabilității – inviolabilitatea frontierelor, a ordinii politico-teritoriale.

Integrarea vest-europeană

RP Bulgaria:

Fiind vorba de integrarea vest-europeană, trebuie arătat că, crearea în 1992 a pieței interne unice a țărilor CEE ne pune în fața unei situații calitativ noi. Aceasta necesită o analiză multilaterală. Fără unirea eforturilor noastre, nu vom putea limita tendințele nefavorabile pentru noi. În afară de aceasta, va trebui să căutăm căi care să deschidă această piață pentru statele noastre. Pe de altă parte, instituționalizarea colaborării între CAER și Piața Comună presupune punerea de acord a concepției țărilor frățești privind această colaborare.

RD Germană:

RDG se pronunță pentru continuarea elaborării strategiei țărilor socialiste, a acțiunilor noastre politice și economice față de procesul de integrare din țările occidentale. Ar trebui să ne gândim și la modul în care s-ar putea implica și CAER în acest proces.

Sprijinim propunerile URSS, care urmăresc realizarea acestei probleme.

RS Cehoslovacă:

Ne pronunțăm pentru elaborarea unei linii de conduită în legătură cu integrarea vest-europeană.

RP Polonă:

Nu trebuie dramatizate consecințele integrării vest-europene, dar nici să nu le neglijăm. Va trebui să le analizăm mai în adâncime în activitatea noastră viitoare.

Mecanismul colaborării în Tratat

RP Bulgaria:

Situația actuală și nivelul relațiilor dintre țările aliate determină oportunitatea și actualitatea creării unui organ politic de lucru al Tratatului de la Varșovia cu sediul permanent. Pornind de la aceleași considerente, noi sprijinim și propunerea privind acordarea de funcții politice secretarului general.

RS Cehoslovacă:

Ne pronunțăm cu consecvență pentru crearea unui organism politic permanent de lucru al Tratatului. Acesta a devenit acum o problemă stringentă.

RD Germană:

RDG sprijină propunerile URSS cu privire la perfecționarea pe mai departe a formelor și metodelor colaborării politice dintre țările Tratatului de la Varșovia.

RDG se pronunță, încă de pe acum, în favoarea creierii unui organ de lucru permanent în probleme politice.

În general, sprijinim ideea ca activitatea Tratatului de la Varșovia să capete un caracter mai conceptual.

RP Polonă:

Situația internațională reclamă acțiuni rapide și eficiente. Trebuie să examinăm posibilitățile de perfecționare a mecanismului de colaborare.

O idee care ar putea fi concretizată este cea expusă de tovarășul W. Jaruzelski, care a propus la CPC-Varșovia crearea unui organism politic de lucru, cu caracter permanent și cu reprezentanți acreditați cu sediu permanent.

Sunt necesare și măsuri de perfecționare a activității CMAE, a Grupei de informare multilaterală reciprocă curentă.

RP Ungară:

Vom lua parte la întâlnirea experților de la Moscova în luna noiembrie 1988. Delegația ungară va merge la întâlnire cu mandatul de a sprijini sarcinile și directivele îndreptate spre întărirea caracterului de lucru al mecanismului activității Tratatului de la Varșovia, care favorizează schimbul de păreri neformal, neprotocolar și, prin aceasta, modifică și dezvoltă formele organizatorice și structurale. Delegația noastră va acționa pentru înfăptuirea propunerii privind crearea unei comisii speciale a Tratatului de la Varșovia în problemele drepturilor omului și umanitare. Pentru noi această problemă este cu atât mai actuală cu cât RPU s-a alăturat recent Protocolului facultativ al Pactului internațional privind drepturile cetățenești și politice. Rolul crescând al forurilor internaționale în problemele umanitare și ale drepturilor omului îndreptățește schimbul de experiență și de păreri, elaborarea de propuneri comune în cadrul unui forum permanent la nivel de experți ai Ministerelor Afacerilor Externe și Ministerelor Justiției, sub conducerea adjuncților de miniștri corespunzători.

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Documente și cuvântări, vol. II, f. 156-167.

11. [...] noiembrie 1988, București. Raport al ministrului Afacerilor Externe, Ioan Totu, privind activitatea delegației române la ședința CMAE, de la Budapesta; promovarea inițiativelor guvernului de la București în vederea opririi cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare; colaborarea dintre statele europene după încheierea Reuniunii CSCE de la Viena; perfecționarea mecanismului colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Republica Socialistă România
Ministerul Afacerilor Externe
Nr. 1/2425

Raport privind activitatea delegației române la ședința Comitetului Miniștrilor
Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

În zilele de 28 și 29 octombrie 1988 s-a desfășurat, la Budapesta, ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (CMAE), cu următoarea ordine de zi:

- a) Examinarea situației din Europa și din lume;
- b) Sarcinile actuale legate de reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa, de măsurile de întărire a încrederii și securității, precum și de dezvoltare multilaterală în continuare a procesului general-european.
- c) Îndeplinirea hotărârilor Consfătuirii Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de Varșovia, care a avut loc în zilele de 15-16 iulie 1988, la Varșovia.

Au fost adoptate Comunicatul ședinței, „Declarația în legătură cu măsurile de întărire a încrederii și securității și de dezarmare în Europa” și Protocolul cu caracter intern, referitor la activitatea CMAE.

Delegația română a acționat potrivit indicațiilor primite din partea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, realizând mandatul încredințat.

1. În cadrul ședinței au fost prezentate considerentele și propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la problemele majore ale vieții internaționale, oprirea cursei înarmărilor și trecerea la dezarmare, în primul rând dezarmarea nucleară, asigurarea unui nou mod de gândire și acțiune în problemele mondiale, întărirea păcii și securității și dezvoltarea pe cale pașnică a stărilor conflictuale, soluționarea problemelor economiei mondiale și edificarea noii ordini economice internaționale. Au fost relevate îndeosebi:

- aprecierea că situația în lume continuă să fie foarte complexă și contradictorie, deși s-au făcut unii pași pozitivi cum sunt încheierea Tratatului privind eliminarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune și trecerea la realizarea lui, precum și desfășurarea de acțiuni menite să ducă la soluționarea pe cale pașnică a unor conflicte din diferite zone ale lumii;
- importanța unirii eforturilor în scopul realizării unei schimbări radicale în viața internațională, pentru încetarea politicii de înarmare, forță și dictat, pentru soluționarea problemei fundamentale a contemporaneității – înfăptuirea dezarmării, în primul rând a dezarmării nucleare, apărarea dreptului suprem al popoarelor, al oamenilor, la viață, la pace, la existență liberă și demnă;

- necesitatea trecerii hotărâte la încheierea acordului de reducere cu 50% a armelor strategice nucleare, la realizarea unui program complex de dezarmare, care să ducă la lichidarea totală a armelor nucleare, oprirea experiențelor nucleare și a militarizării cosmosului, lichidarea armelor chimice, reducerea substanțială a armamentelor convenționale și în mod corespunzător a cheltuielilor militare;
- rolul deosebit ce revine Europei în crearea unui climat de securitate, colaborare și pace; importanța încheierii cu succes a Conferinței de la Viena, printr-un document care să dea o perspectivă nouă întăririi securității și colaborării între statele continentului, să contribuie la dezvoltarea largă, neîngrădită a relațiilor reciproc avantajoase – economice, tehnico-științifice și în alte domenii;
- necesitatea edificării unei Europe unite în diversitatea orânduirilor sociale, o Europă a națiunilor independente și libere, care să colaboreze între ele în condiții de egalitate și avantaj reciproc, excluzând orice amestec în treburile interne;
- însemnătatea dezvoltării colaborării între toate statele din Balcani, a transformării acestei regiuni într-o zonă a păcii și buneii vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare și trupe străine; sprijinul pe care țara noastră îl acordă propunerilor de realizare a unor zone ale păcii și cooperării, lipsite de arme nucleare în Nordul și Centrul Europei, precum și în alte părți ale continentului;
- importanța respectării cu strictețe a principiilor care trebuie să guverneze relațiile dintre state.

Aceste poziții și aprecieri au fost înfățișate detaliat și în mod argumentat în intervenția ministrului român al Afacerilor Externe, precum și în contactele cu delegațiile celorlalte țări participante la ședință.

2. Din luările de cuvânt ale miniștrilor, în ședințele plenare și la întâlnirea în cerc restrâns, precum și din activitatea de negociere a documentelor, s-au desprins o serie de concluzii și orientări:

a) În aprecierea situației internaționale actuale, toți participanții au reliefat, odată cu progresele obținute în direcția destinderii și soluționării pe cale pașnică a unor conflicte, și pericolul pe care-l reprezintă politica de înarmare promovată de țările capitaliste, care are ca esență teza „pace prin descurajare și înarmare”, precum și acțiunile întreprinse de acestea împotriva țărilor socialiste.

Față de reuniunile precedente, când euforia destinderii – sub impulsul tratatelor sovieto-americane – caracteriza intervențiile miniștrilor de Externe ai celorlalte țări socialiste, la recenta reuniune s-a remarcat o apreciere mai realistă.

Ministrul de Externe sovietic a arătat că în condițiile campaniei electorale din SUA, în relațiile sovieto-americane a intervenit în prezent o pauză. Partea sovietică consideră, însă, că dialogul dintre cele două țări va putea continua indiferent care din cei doi candidați la președinție va fi ales. În același timp, el a arătat că din partea RF Germania sunt promovate idei revanșarde, că țările

occidentale continuă politica de înarmare și de modernizare a armelor nucleare, iar înțelegerile militare dintre Franța și RF Germania prezintă un pericol pentru procesul de dezarmare.

Delegația URSS a insistat asupra necesității ca țările socialiste să procedeze la o examinare atentă a aspectelor integrării vest-europene și să convină măsuri practice de contracarare a planurilor integraționiste pe linie militară și de modernizare a armamentelor.

Toate delegațiile au subliniat că în perioada care urmează, un obiectiv prioritar trebuie să-l constituie începerea negocierilor de reducere a forțelor armate și armamentelor convenționale, precum și pentru convenirea unor noi măsuri de creștere a încrederii și securității în Europa. În problema schimbului de date privind situația militară de pe continent, delegația sovietică și celelalte delegații au susținut punctul de vedere exprimat la recenta ședință de la Praga a Comitetului Miniștrilor Apărării, în sensul că „nu trebuie grăbit acest lucru”, ci așteptat să se cunoască intențiile și poziția țărilor occidentale în cadrul negocierilor celor 23 de state.

Referindu-se la discuțiile purtate cu cancelarul Kohl la Moscova și la vizita pe care urmează să o facă M. Gorbaciov la Bonn, ministrul sovietic a dat asigurări că în problemele „sensibile” cum sunt reunificarea Germaniei și statutul Berlinului occidental, URSS nu-și va modifica poziția.

În cuvântul său, ministrul de Externe sovietic a arătat că pentru viața internațională prezintă importanță normalizarea relațiilor dintre URSS și China. El a subliniat că în prezent există perspective reale pentru îmbunătățirea în continuare a relațiilor sovieto-chineze și realizarea întâlnirii la nivel înalt, în cursul anului 1989. În acest context, ministrul de Externe sovietic a relevat sprijinul dat de România și de alte țări socialiste în dezvoltarea contactelor sovieto-chineze.

b) Referitor la Reuniunea CSCE de la Viena, delegațiile URSS, RPP, RPU, RSCS s-au pronunțat pentru o poziție „flexibilă” în problemele drepturilor omului („coșului trei”) și pentru acceptarea, în forma actuală, a proiectului de document elaborat de țările membre și nealiniat.

Delegația RDG a evidențiat necesitatea de a se acționa împotriva tendințelor SUA și NATO de legalizare a amestecului în treburile interne și de încurajarea forțelor de opoziție din țările socialiste. Ministrul de Externe al RD Germane a arătat că nu trebuie condiționată dezarmarea de concesiuni în problema „drepturilor omului”, care oferă posibilitatea de ingerințe în treburile interne ale țărilor socialiste.

Aproape toate delegațiile au relevat tendința statelor occidentale de a restrânge colaborarea economică și tehnico-științifică, golind procesul general-european de una din componentele sale de bază și punând accent numai pe aspectele politice și umanitare ale colaborării dintre statele continentului.

Ministrul român a prezentat poziția țării noastre, subliniind necesitatea ca statele socialiste să nu meargă pe calea concesiilor, să nu admită încălcarea principiilor relațiilor dintre state și încercările de a se impune, prin documente internaționale, modalități de acțiune în probleme care țin în mod exclusiv de suveranitatea fiecărui stat. A relevat inadmisibilitatea ingerințelor, sub nici o formă

sau pretext, în treburile interne, necesitatea respectării dreptului inalienabil al fiecărui popor de a-și orândui viața așa cum o dorește, excluzând orice instituții și mecanisme de control cu caracter supranațional.

c) Un loc important în intervențiile miniștrilor și în activitatea de negociere a protocolului ședinței l-a ocupat problemele perfecționării mecanismului colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Delegația română a scos în evidență importanța deosebită pe care țara noastră o acordă perfecționării și democratizării activității organelor Tratatului de la Varșovia, relevând propunerile prezentate în scrisoarea adresată de CC al PCR conducerilor de partid din celelalte țări participante. S-a subliniat că, formulând aceste propuneri, conducerea partidului nostru a avut în vedere schimbările care au loc în viața internațională și care impun un nou mod de gândire și abordare a problemelor majore cu care se confruntă omenirea, fac necesar ca acestea să-și găsească reflectarea corespunzătoare și în modalitățile de conlucrare pe linia Tratatului de la Varșovia, în concordanță cu cerința democratizării raporturilor dintre state, creșterii forței și prestigiului socialismului în lume.

Delegația sovietică s-a pronunțat în principiu pentru perfecționarea și democratizarea organismelor Tratatului, însă, „fără a se aduce modificări textului acestuia”. A reafirmat propunerile URSS privind crearea unui organism politic permanent în care statele să fie reprezentate de ambasadori acreditați, precum și cele referitoare la creșterea rolului secretarului general al Comitetului Politic Consultativ, care ar urma să devină secretar general al Tratatului. A subliniat că în prezent în activitatea Tratatului latura organizatorică capătă o importanță deosebită, fiind necesar să se acționeze astfel încât „să nu rămânem în urma NATO”.

Celelalte delegații au susținut aceste puncte de vedere. Delegația RPU a reiterat propunerea privind crearea unei comisii speciale în problemele drepturilor omului.

Ministrul E. Șevardnadze a avansat ideea ca în afara ședințelor cu caracter oficial ale Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, să aibă loc, în principiu o dată pe an, întâlnirea miniștrilor de Externe, pentru un schimb de păreri, fără o ordine de zi prestabilită.

În legătură cu perfecționarea mecanismului de colaborare, miniștrii au convenit să propună organizarea la București a ședinței comune speciale a comitetelor miniștrilor Afacerilor Externe și ai Apărării. Potrivit înțelegerii realizate la consfătuirea de la Varșovia a CPC, prima reuniune a grupului de lucru pentru pregătirea acestei ședințe va avea loc la Moscova. La ședința CMAE s-a convenit organizarea la București, până la sfârșitul lunii ianuarie 1989, a celei de-a doua reuniuni a grupului de lucru.

3. S-au realizat înțelegeri asupra activității Comisiei speciale pe problemele dezarmării, continuării activității grupeii multilaterale de informare reciprocă și a grupurilor de lucru create la inițiativa țării noastre, privind reducerea cheltuielilor militare, examinarea problemelor actuale ale economicei mondiale, eliminarea subdezvoltării și edificarea noii ordini economice internaționale.

Înțelegerile realizate au fost înscrise în protocolul ședinței.

Vă adresez rugămintea să aprobați următoarele **propuneri**:

1. În vederea examinării aspectelor concrete legate de dezarmarea convențională și de noi măsuri de creștere a încrederii și securității, să se propună celorlalte țări participante la Tratat organizarea la București, în prima jumătate a lunii decembrie 1989, a unei noi reuniuni a Comisiei speciale în problemele dezarmării.

2. MAE să acționeze pentru convocarea la București, în cursul lunii decembrie 1988, a grupului de lucru privind cheltuielile militare, iar în primul trimestru al anului 1989, a unei reuniuni a grupului de lucru privind subdezvoltarea, în vederea examinării aspectelor actuale ale economiei mondiale și instaurării noii ordini economice.

3. MAE să fie împuternicit să acționeze în continuare pentru convocarea la București a ședinței comune a CMAE și CMAp în legătură cu perfecționarea mecanismului colaborării, precum și pentru realizarea hotărârii ședinței CMAE privind ținerea la București a celei de a doua ședințe a grupului de experți în această problemă.

4. MAE să fie autorizat să participe la celelalte acțiuni convenite prin protocolul ședinței de la Budapesta a CMAE.

Ioan Totu

Noiembrie 1988

AMAE, Problema 241. 1988. Tratat Varșovia. Ședința CMAE, Budapesta, 28-29 octombrie 1988. Organizatorice, negocieri de documente, vol. I, f. 133-138.

**XL. ÎNTÂLNIREA PE LINIA TRATATULUI DE LA VARȘOVIA
PRIVIND REUNIUNEA DE LA VIENA.
16 DECEMBRIE 1988, BUCUREȘTI**

1. [...] noiembrie 1988, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, cu ambasadorul URSS la București, E.M. Tiajelnikov, privind convocarea la București a unei reuniuni a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, care să analizeze rezultatele Reuniunii de la Viena; demararea negocierilor de la „opțiunea zero” prin respingerea propunerii americane de includere pe agenda Reuniunii de la Viena de cereri suplimentare privind respectarea drepturilor omului în țările din blocul comunist.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații
Nr. 1/2557

Tovarășului Ioan V. Totu
Membru supleant al Comitetului
Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe

Nota de audiență

La 21 noiembrie a.c., tovarășul Constantin Oancea, adjunct al ministrului, a primit în audiență pe E.M. Tiajelnikov, ambasadorul URSS la București. Au participat: B. Poklad, director în MAE al URSS, S. Zotov, director adjunct în MAE al URSS, și G. Polișciuc, consilier al Ambasadei URSS la București. A participat, de asemenea, Eugen Ionescu, secretar I la Direcția Relații I.

Ambasadorul URSS a arătat că a solicitat audiență, deoarece partea sovietică dorește să primească precizări în legătură cu două probleme: principalul scop al întâlnirii la nivel de miniștri sau de adjuncti ai miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, precum și poziția României în legătură cu actualul moment al lucrărilor Reuniunii de la Viena.

Tovarășul Constantin Oancea a menționat că scopul întâlnirii a fost precizat în mod clar cu ocazia audienței din 19 noiembrie a.c. În ceea ce privește poziția României, ea va fi prezentată, din însărcinarea conducerii de partid și de stat a țării noastre, de către tovarășul ministru Ioan V. Totu la întâlnirea cu colegii săi. Dacă acest lucru ar fi făcut în cadrul prezentei audiențe, atunci nu ar mai avea rost întâlnirea miniștrilor.

B. Poklad a apreciat că, într-adevăr, lucrările Reuniunii de la Viena se află într-un moment important.

Referindu-se la acest moment, **S. Zotov**, care este director adjunct al Direcției pentru securitate și colaborare în Europa, a spus că și partea sovietică este îngrijorată de situația intervenită la Reuniunea de la Viena, apreciind că există greutatea pentru încheierea ei până la sfârșitul acestui an. În același timp, însă, este pozitiv faptul că s-a conturat totuși un document. Chiar dacă nu toate lucrurile din acest document sunt convenabile și nu toate pozițiile țărilor socialiste își găsesc reflectarea în el, acesta totuși are meritul de a nu conține punctele de vedere extremiste exprimate de țările NATO la reuniune. De aceea, în stadiul actual, se poate găsi acel compromis necesar pentru încheierea cu succes a reuniunii.

Diplomatul sovietic a menționat că trebuie să discutăm cu țările socialiste să nu vină cu noi cereri de consolidare a unor prevederi din documentul țărilor neutre și nealiniat referitoare la drepturile omului și, în general, la problemele umanitare. Din informațiile pe care le deține partea sovietică, SUA au pregătite cel puțin 20 de cereri suplimentare, iar dacă le vor prezenta, aceasta va duce la o nouă rundă de negocieri, deosebit de grea. Țările socialiste nu trebuie în acest moment să dea argumente SUA și aliaților lor din NATO de a rupe negocierile de dezarmare. Din aceste considerente, URSS este de părere că documentul trebuie adoptat în forma sa actuală, iar țările socialiste să se ralieze apelului țărilor neutre și nealiniat de a se accepta „opțiunea zero”, adică de a nu se prezenta, de către nici una dintre părți, cereri suplimentare. Șeful delegației sovietice la Reuniunea de la Viena a primit joi indicații în acest sens.

În continuare **S. Zotov** a spus că ministrul sovietic de Externe a primit răspuns la scrisoarea adresată lui Schultz în legătură cu necesitatea de a se depune eforturi pentru înregistrarea de progrese la Reuniunea de la Viena. Răspunsul nu dă temei să se considere că SUA sunt pe deplin de acord cu aprecierea privind stadiul reuniunii și aspectele ce frânează încheierea ei cu succes. Răspunsul confirmă pozițiile anterioare ale SUA și insistă asupra rezolvării acelor probleme pe care partea americană le-a ridicat la reuniune. Astfel, acceptarea forumului de la Moscova în problemele umanitare este condiționată de schimbarea situației din URSS în domeniul drepturilor omului. SUA așteaptă ca URSS să îndeplinească cererile privind eliberarea tuturor deținuților politici, încetarea bruiajului posturilor de radio „Libertatea”, „Europa Liberă” și „Radio Israel” și să reglementeze toate cazurile familiale din relațiile sovieto-americane. De asemenea, se cer garanții că la forumul de la Moscova se va permite accesul tuturor celor care doresc să participe, inclusiv foști cetățeni sovietici.

URSS nu a dat nici un fel de asigurări în acest sens, subliniind că nu se poate să i se impună condiții. În același timp, partea sovietică este de părere că aceste cerințe sunt ridicate în mod artificial. Probabil că propaganda sovietică nu știe să prezinte destul de convingător în Occident marile transformări ce au loc în URSS, reformele în curs de pregătire. În acest context, diplomatul sovietic a menționat că în URSS se lucrează la elaborarea unui nou cod penal, prin care se urmărește să se

definească mai clar noțiunea de delict politic, ca și pe cea de delict de drept comun. De asemenea, se prevede reducerea de la 15 la 5 ani a pedepsei maxime, precum și abolirea condamnării la moarte și a pedepsei prin exilare. Vor fi, de asemenea, revizuite și prevederi din codul familiei.

Toate acestea le facem – a subliniat **S. Zotov** – nu pentru a obține acordul Occidentului pentru forumul de la Moscova, ci pentru că ele se înscriu în cadrul noului proces de democratizare ce are loc în URSS. Se pare că Occidentul se teme de faptul că forumul va avea loc la Moscova. Partea sovietică nu este dispusă să renunțe la propunerea de găzduire a acestui forum și a declarat clar că în cazul în care Occidentul nu o va accepta, atunci nici URSS nu va fi de acord cu forumul de informare de la Londra (aprilie 1989) și nici cu conferințele de la Paris și Copenhaga în probleme umanitare.

În altă ordine de idei, S. Zotov a arătat că s-au dat indicații delegației sovietice de la Viena pentru o soluție acceptabilă părții turce în problema zonei. URSS va face o declarație de interpretare, prin care va defini înțelegerea sovietică asupra scoaterii teritoriului Turciei de sub incidența zonei (renunțarea la sporirea arsenalului militar și la introducerea de noi trupe, în afara celor 10-12 brigăzi declarate de partea turcă), precum și condiția ca în zonă să fie incluse și insulele pe care există baze militare ale țărilor NATO.

Poziția Franței – a spus diplomatul sovietic – constituie un moment nou, dar fără a ne amesteca în diferendul franco-american, apreciem că aceasta este mai aproape de țările socialiste. În ce ne privește, va trebui să avem în vedere ca țările neutre și nealiniat să fie informate asupra desfășurării negocierilor de dezarmare.

Referindu-se la problemele prezentate de interlocutor, adjunctul ministrului de Externe, **Constantin Oancea**, a arătat că toate evaluările părții sovietice asupra desfășurării lucrărilor Conferinței de la Viena întăresc convingerea părții române asupra necesității și oportunității convocării reuniunii preconizate a se desfășura în zilele de 24-25 noiembrie a.c.

Constantin Oancea a amintit ambasadorului sovietic apelul tovarășului ministru Ioan V. Totu adresat ministrului de Externe al URSS, Eduard A. Șevardnadze, de a ne comunica răspunsul dacă-i este posibil în cursul zilei de astăzi sau cel târziu în cursul dimineții de mâine 22 noiembrie a.c.

E.M. Tiajelnikov a dat asigurări că va transmite imediat această solicitare.

AMAE, Problema 241/1988. Tratat Varșovia. Întâlnirea pe linia Tratatului de la Varșovia privind Reuniunea de la Viena, f. 24-26.

2. [...] noiembrie 1988, București. Notă de audiență a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, cu ambasadorul RP Polone în România, Jerzy Wozniak, referitoare la tematica reuniunii adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe; evaluarea rezultatelor Reuniunii CSCE de la Viena.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția I Relații
Nr. 1/2565

Tovarășului Ioan V. Totu
Membru supleant al Comitetului
Politic Executiv al CC al PCR
Ministrul Afacerilor Externe

Notă de audiență

La 22 noiembrie 1988, Constantin Oancea, adjunct al ministrului Afacerilor Externe, a primit în audiență pe ambasadorul RP Polone, Jerzy Wozniak.

La audiență au participat: O. Gavriș, consilier la DR I, și translatorul ambasadei polone la București.

J. Wozniak a arătat că a solicitat audiența pentru a transmite unele întrebări suplimentare ale părții polone în legătură cu propunerea părții române privind organizarea la București în zilele de 24 și 25 XI a.c., a întâlnirii, la nivel de miniștri ai Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, pe problematica Reuniunii CSCE de la Viena. Astfel, partea polonă ar dori să cunoască mai bine scopul și forma de desfășurare a întâlnirii, respectiv dacă întâlnirea va fi doar o consultare, rezumându-se la un schimb de păreri, ori se are în vedere ca în finalul acesteia să se dea un comunicat, o declarație sau un alt document oficial și, în acest caz, dacă partea română va prezenta materiale scrise. De asemenea, pe plan organizatoric, se dorește să se cunoască dacă participanții sunt invitați ai guvernului român sau fiecare își suportă cheltuielile de ședere, precum și precizări în legătură cu ziua, respectiv, ora începerii și încheierii întâlnirii.

Ambasadorul RP Polone a arătat că oficial dorește să comunice că o decizie nu a fost încă luată. Neoficial, poate asigura că partea polonă va participa, dacă această întâlnire va avea loc, la nivel de adjunct al ministrului Afacerilor Externe în persoana lui H. Jarozsek, întrucât ministrul de Externe are deja angajată o acțiune în această perioadă. S-a interesat dacă s-au primit răspunsuri din partea altor țări.

Constantin Oancea a mulțumit pentru cele comunicate și răspunzând la întrebările formulate, a arătat următoarele: așa cum s-a precizat și în cadrul audienței din 19 noiembrie a.c., scopul întâlnirii, propuse din indicația conducerii superioare de partid și de stat, îl constituie efectuarea unui schimb de păreri în legătură cu stadiul actual al Reuniunii CSCE de la Viena și de a discuta împreună modalitățile de a acționa, ca state participante la Tratatul de la Varșovia, pentru încheierea cât mai curând posibil a acestei reuniuni cu rezultate care să răspundă așteptărilor popoarelor continentului nostru, păcii și securității în Europa. S-a precizat că este vorba de o întâlnire operativă, cu un caracter neformal, în cadrul căreia nu se au în vedere prezentarea de materiale, adoptarea unui comunicat sau alte documente. Întâlnirea este axată pe problemele rămase deschise la Reuniunea de la Viena, la coșurile 1, 2 și 3 și fiecărei țări, pe baza informațiilor propriilor delegații îi sunt cunoscute aceste probleme deschise.

În cadrul ședinței CMAE de la Budapesta, partea polonă a propus ca o asemenea întâlnire să aibă loc la Varșovia, după încheierea Reuniunii de la Viena. Nu dorim să facem concurență propunerii avansate de partea polonă. Această propunere își păstrează valabilitatea și, în ceea ce o privește, partea română va da curs, când o asemenea întâlnire se va organiza.

La Reuniunea de la Viena au apărut noi elemente care vădesc intenții de a tergiversa lucrările și acestea nu din cauza României, a Cehoslovaciei. Țările occidentale sunt interesate și se vorbește despre continuarea reuniunii și în anul viitor.

În această perspectivă, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a dat indicații ca România, în calitate de țară gazdă a viitoarei Consfătuiri a Comitetului Politic Consultativ, să vină cu propunerea organizării întâlnirii miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, pentru a da un impuls lucrărilor și a păstra inițiativa și a nu se putea afirma că țările socialiste tergiversează încheierea reuniunii.

În ceea ce privește poziția României, aceasta este cunoscută; România nu are probleme care să o determine să se opună încheierii reuniunii cu rezultate echilibrate. „Dacă mâine se cade de acord, mâine suntem gata pentru încheierea reuniunii. Este în interesul comun al țărilor noastre de a se da un impuls lucrărilor pentru a nu se amâna încheierea, întrucât nu dorim ca în acest fel să se blocheze negocierile privind dezarmarea. Americanii vorbesc deja despre amânarea deschiderii negocierilor privind armamentele convenționale pentru anul viitor”.

Răspunzând și la celelalte întrebări, s-a precizat că participanții la întâlnire sunt oaspeții părții române, imediat ce vom fi în posesia tuturor răspunsurilor, vom reveni cu toate precizările necesare privind programul desfășurării întâlnirii.

J. Wozniak a mulțumit pentru cele prezentate și a promis transmiterea lor operativă la Varșovia, precizând că întrebările au fost formulate de secretarul cu problemele internaționale al CC al PMUP, care le așteaptă. A asigurat că Polonia va participa la această întâlnire, la nivel de adjunct al ministrului, întrucât ministrul de Externe nu va fi în țară.

Audiența a durat 20 minute.

AMAE, Problema 241/1988. Tratat Varșovia. Întâlnirea pe linia Tratatului de la Varșovia privind Reuniunea de la Viena, f. 27-29.

3. 8 decembrie 1988, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României de la Sofia, Praga, Berlin, Budapesta, Varșovia, privind convocarea în capitala României a unei întâlniri a adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe, în zilele de 16-17 decembrie, referitoare la problemele deschise la Reuniunea de la Viena.

Institutul Diplomatic Român

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară Sofia, Praga, Berlin, Budapesta, Varșovia
nr.1/08315
Expeditor: DR I

8.12.1988

Tovarășe șef de misiune,

La 7 decembrie 1988, s-a comunicat șefilor misiunilor diplomatice ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia că (urmare a consultărilor cu partea sovietică) propunerea ca întâlnirea pentru schimb de păreri în legătură cu Reuniunea de la Viena, să aibă loc la nivel de adjunct al ministrului. S-a propus ca aceasta să aibă loc, la București, în zilele de 16-17 decembrie, urmând ca delegațiile să sosească la data de 15 decembrie a.c.

S-a precizat că în cadrul întâlnirii se va realiza un schimb de păreri pe toate problemele deschise la Reuniunea de la Viena, în dorința comună de a se găsi soluții pentru încheierea cu succes a acesteia, prin elaborarea unui document de substanță, echilibrat. S-a mai subliniat că la întâlnirea de la București nu se are în vedere adoptarea vreunui document sau comunicat.

Șefii misiunilor diplomatice au fost rugați să informeze operativ conducerile Ministerelor lor de Externe și să comunice în cel mai scurt timp răspunsul la această propunere, componența delegațiilor, data sosirii, precum și mijlocul de transport.

Vă rugăm să acționați și dumneavoastră pe lângă Ministerul de Externe al țării de reședință în vederea obținerii cât mai urgente a răspunsului la propunerea noastră, pentru a se putea trece la organizarea întâlnirii.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 241/1988. Tratat Varșovia. Întâlnirea pe linia Tratatului de la Varșovia privind Reuniunea de la Viena, f. 15.

4. [...] decembrie 1988, București. Discursul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitor la importanța programului de dezarmare pentru securitatea europeană; prelungirea Reuniunii CSCE de la Viena ca urmare a unor noi propuneri occidentale privind respectarea drepturilor omului; respingerea de către România a prevederilor referitoare la înființarea de grupuri de control „tip Helsinki” pentru supravegherea modului de aplicare a documentelor CSCE; respingerea prevederilor din documentele de la Viena referitoare la călătorii, libertatea de circulație și libertatea religioasă.

Stimați tovarăși,

Îmi este deosebit de plăcut să vă transmit în acest cadru, din partea conducerii Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, un călduros salut și să exprim satisfacția de a ne întâlni, din nou, la București.

Doresc să vă adresez mulțumiri pentru faptul că ați acceptat invitația părții române de a participa la aceste consultări de lucru, pentru a proceda la un schimb de păreri cu privire la stadiul lucrărilor Reuniunii de la Viena și la modul în care să acționeze țările noastre în vederea încheierii acesteia în cel mai scurt timp, cu rezultate care să răspundă așteptărilor popoarelor, intereselor păcii și colaborării pe continent.

Permiteți-mi, totodată, să folosesc și acest cadru pentru a exprima delegației URSS, tovarășului adjunct al ministrului I.V. Aboimov, în numele delegației române și, sunt convins, al nostru, al tuturor, sentimentele noastre de profundă compasiune pentru grelele pierderi de vieți omenești și enormele daune materiale suferite de Armenia Sovietică, de popoarele Uniunii Sovietice, ca urmare a cutremurului devastator care a avut loc în RSS Armeană. Așa cum este cunoscut, conducerile de partid și de stat ale țărilor noastre au exprimat aceste simțăminte la cel mai înalt nivel. Aș dori ca și din partea noastră să-i asigurăm pe tovarășii sovietici de profunda solidaritate a țărilor noastre și exprim convingerea că Uniunea Sovietică, făcând apel la resursele și imensul potențial uman de care dispune, la unitatea și spiritul de într-ajutorare care au animat întotdeauna popoarele Uniunii și pe comuniștii sovietici, va trece peste aceste momente de grea încercare.

Stimați tovarăși,

În cadrul politicii externe a partidului și statului nostru, problemele securității și cooperării în Europa au ocupat și continuă să ocupe un loc de prim ordin. În acest sens, România, președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au acordat și acordă atenție deosebită Reuniunii general-europene de la Viena și participă activ la lucrările acesteia, animată de dorința de a contribui, alături de celelalte țări, la realizarea unor înțelegeri corespunzătoare, care să dea o perspectivă nouă colaborării, securității și păcii pe continentul nostru.

Întâlnirea noastră se desfășoară în condiții favorabile pentru promovarea securității și cooperării în Europa. Am în vedere politica activă pe care o promovează toate țările noastre pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru adoptarea unor măsuri reale de dezarmare, pentru crearea unui climat nou de securitate și cooperare în Europa și în lume.

Toate țările noastre au prezentat propuneri importante, al căror efect pozitiv se simte deja pe scena internațională. În ce privește România, aș dori să reamintesc, între altele, propunerile noastre privind: reducerea efectivelor, armamentelor convenționale și cheltuielilor militare cu cel puțin 50% până în anul 2000; începerea unor negocieri directe de dezarmare convențională între țările participante la Tratatul de la Varșovia și statele membre NATO; adoptarea de măsuri unilaterale de reduceri ale forțelor, armamentelor și cheltuielilor militare. În acest sens, așa cum se cunoaște, România a aplicat, în 1986, în mod unilateral,

măsura practică de reducere a acestora cu 5%. Propunerile și acțiunile concrete ale României s-au înscris pe linia activă a țărilor socialiste în direcția înfăptuirii dezarmării prin propuneri importante, cum au fost: propunerile prezentate de URSS în legătură cu lichidarea completă a armelor nucleare până în anul 2000, încheierea acordului pentru eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune și a celui pentru reducerea cu 50% a armelor nucleare strategice ale URSS și SUA; în același sens, un loc important au avut propunerile conținute în Apelul de la Budapesta al țărilor socialiste privind reducerea cu 25% a armelor convenționale, efectivelor și cheltuielilor militare până la începutul anilor 1990.

Și alte țări socialiste au acționat în mod susținut, avansând propuneri de creare de zone de securitate și colaborare, a unor zone în care să se asigure diminuarea treptată a confruntării militare prin reducerea forțelor și armamentelor sau a unor coridoare de-a lungul frontierelor dintre state membre ale celor două alianțe, precum și pentru crearea de zone denuclearizate și lipsite de arme chimice în Balcani, Nordul și Centrul Europei.

Cu câteva zile în urmă, URSS a prezentat în cadrul ONU un ansamblu concret de măsuri, inclusiv măsuri unilaterale cu privire la reducerea trupelor și armamentelor în Europa. Noi apreciem că adoptarea în practică a acestor măsuri, ca și a propunerilor celorlalte țări socialiste, va contribui la crearea condițiilor pentru începerea și succesul rapid al negocierilor de dezarmare convențională în Europa, al căror mandat se discută la Reuniunea de la Viena.

Trebuie, în același timp, să recunoaștem că au avut loc unele dezvoltări și în ce privește pozițiile țărilor NATO, care au prezentat unele propuneri concrete, inclusiv recente propuneri de la Bruxelles referitoare la dezarmarea convențională în Europa, dintre care unele sunt destul de precise. După părerea României, și aceste propuneri constituie o contribuție la eforturile pentru înfăptuirea obiectivului dezarmării și trebuie avute în vedere la elaborarea propunerilor și pozițiilor noastre.

În același timp, trebuie avut în vedere că nu numai acestea sunt caracteristice pentru evoluția preocupărilor în domeniul securității în Europa. Cercurile NATO discută, totodată, planuri de „compensare” a eliminării rachetelor cu rază medie de acțiune, de modernizare a armamentului convențional, ca și alte idei în direcția continuării cursei înarmărilor pe continent.

La Reuniunea de la Viena se manifestă, în rândul țărilor membre ale NATO, abordări care reflectă și tendința spre dezarmare, dar și pe cea spre menținerea cursei înarmărilor și orientarea reducerilor de armamente și forțe armate numai spre țările socialiste. De asemenea, se manifestă și alte tendințe de orientare unilaterală a procesului general-european, de limitare a acțiunii componentei sale economice și orientare a unor prevederi împotriva pozițiilor și intereselor țărilor socialiste.

Stimați tovarăși,

România a propus această întâlnire a adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe, în calitate sa de țară gazdă a viitoarei Consfătuiri a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, considerând că

Reuniunea de la Viena se află într-o etapă hotărâtoare a lucrărilor. Țările socialiste, care s-au aflat la originea procesului de securitate și cooperare în Europa și care, pe parcurs, au reprezentat principala forță motrice a orientării procesului CSCE într-o direcție care să răspundă cât mai deplin intereselor popoarelor europene, trebuie, după părerea noastră, să mențină permanent inițiativa, să dea impulsuri pentru depășirea momentelor mai dificile pe care acesta le poate traversa.

Partea română propune ca la întâlnirea noastră să facem un schimb de vederi aprofundat asupra problemelor existente la Reuniunea de la Viena, să identificăm dificultățile care au apărut și împreună să găsim soluțiile care se impun.

Pentru desfășurarea consultărilor noastre, dispun de o listă de vorbitori, în care s-au înscris tovarășii care vor să ia cuvântul, și care, evident, rămâne deschisă.

Ca parte inițiatoare a întâlnirii, România s-a înscris prima la cuvânt și, cu permisiunea dvs., aș dori să prezint considerentele delegației române asupra stadiului în care se află lucrările reuniunii și problemele existente.

Stimați tovarășii,

Reuniunea de la Viena durează de peste doi ani și, după informațiile pe care le avem, nu se va putea încheia până la sfârșitul acestui an. Aceasta înseamnă și amânarea deschiderii negocierilor de dezarmare convențională în Europa.

După cum este cunoscut, din partea țărilor socialiste s-a manifestat constant dorința de a se găsi soluții la problemele existente, pe bază de compromisuri rezonabile și de consens. Țările socialiste au luat poziție împotriva tendințelor de prelungire artificială a lucrărilor Reuniunii de la Viena și au depus eforturi pentru încheierea ei cât mai rapidă.

Situația la Reuniune nu este clară, nu se exprimă deschis motivele stagnării lucrărilor.

Țările occidentale, în special SUA, au declarat că forma revizuită a proiectului de document final elaborată de țările neutre și nealiniat nu conține suficiente prevederi în domeniul drepturilor omului și acționează pentru a obține noi concesiuni din partea unor țări socialiste, în domenii care țin de suveranitatea și structurile lor politice și sociale interne.

În cadrul consultărilor pentru elaborarea mandatului viitoarelor negocieri privind dezarmarea convențională în Europa, Franța s-a aflat în opoziție cu SUA referitor la caracterul acestor negocieri, insistând ca ele să nu se desfășoare de la bloc la bloc, ci între state independente și suverane, și să se încadreze în procesul CSCE al celor 35 state participante. Din informații primite de la Viena, rezultă că în cadrul NATO s-ar fi convenit noi texte, care ar da într-o anumită măsură satisfacție Franței, lăsând însă multe lucruri neclare. Țările NATO ar urma să prezinte o nouă „viziune globală” a lor privind mandatul acestor negocieri.

După cum este cunoscut, sunt încă probleme în legătură cu zona geografică la care se vor referi negocierile. Se mențin unele interpretări diferite și în legătură cu obiectul negocierilor care, dacă vor rămâne neclarificate, vor face mai târziu dificilă demararea reală a negocierilor.

Prin poziția și propunerile URSS referitoare la reducerile forțelor armate și armamentelor în Europa, prin propunerile altor țări socialiste, inclusiv ale României, ca și prin propunerile țărilor NATO, la care ne-am referit, s-a creat o situație nouă în legătură cu viitoarele negocieri de dezarmare convențională pe continent, care nu poate să nu se reflecteze în consultările celor 23, în documentul final de la Viena.

Acest lucru se impune cu atât mai mult cu cât în cadrul Comisiei speciale de dezarmare care și-a încheiat chiar ieri lucrările, tot aici în București, au continuat să se exprime unele rezerve cu privire la oportunitatea conceptului de măsuri unilaterale.

Tovarășul Gorbaciov s-a referit la reduceri cu 500 mii de oameni, cu 10 mii de tancuri, cu un număr de piese de artilerie și avioane de luptă, ca și la alte măsuri. Este evident că aceste măsuri pot afecta modul cum se vor aborda unele probleme la negocierile de la Viena.

Noi credem că ar fi de dorit să avem o gândire mai clară, să cunoaștem cum doresc tovarășii sovietici să-și promoveze aceste poziții, ce concepție avem față de criteriile de reduceri de forțe promovate de NATO, față de criteriile de reduceri diferențiate preconizate, ținând seama că aceste criterii ar urma să fie diferite în funcție de potențialul fiecărei țări. Asemenea propuneri și inițiative nu trebuie să rămână impulsuri exterioare Reuniunii de la Viena, ci să se reflecte în lucrările acesteia. De asemenea, ar fi important să cunoaștem când se are în vedere începerea concretă a procesului de reduceri.

Considerăm necesar să ne consultăm pe aceste probleme, să avem o concepție clară, având în vedere momentul important pe care-l parcurgem și, mai ales, impactul lor asupra Reuniunii de la Viena. Aceste probleme nu se discută deschis, nu fac obiectul negocierilor în cadrul oficial al reuniunii, se așteaptă găsirea de soluții în afara acesteia.

Practic, se constată că la Reuniunea de la Viena negocierile au încetat demult, lucrările desfășurându-se de câteva luni sub formă de discuții cu așa-zii coordonatori, care nu mai vor sau nu mai pot să asigure negocieri reale. Se procedează prin indicarea așa-numitelor „zone de interes”, fără a se face propuneri concrete, lăsând uneia sau mai multor delegații libertatea de a examina dacă să aducă sau nu modificări textelor existente ale neutrilor și nealiniaților, considerate ca „opțiunea zero”, de care nu ar trebui să ne atingem.

Această situație falsifică procesul negocierilor. Ea împiedică eforturile pentru a se găsi soluții de compromis la diferitele probleme care sunt inacceptabile unei țări sau alteia, vizând domeniile care țin de suveranitatea statelor sau care depășesc cadrul colaborării prevăzut de Actul final de la Helsinki. Încercările de a se impune soluții sau de a le căuta în afara reuniunii constituie, după părerea noastră, o direcție care, în ultimă instanță, se poate dovedi în detrimentul colaborării dintre state suverane și egale în drepturi. Istoria atestă că soluțiile la care nu participă țările chemate să le aplice nu au viitor.

În ceea ce privește România, după cum se știe, noi am prezentat la Reuniunea de la Viena unele propuneri de acțiuni și prevederi care să fie reflectate în documentul final, în probleme de interes vital pentru popoarele Europei, pentru pacea și colaborarea pe continent.

Țările neutre și nealiniat au avansat formule de compromis acceptabile în legătură cu propunerile noastre, considerăm că și în actuala formă a documentului se menține un dezechilibru în ce privește ponderea acordată și nivelul de aprofundare a diverselor categorii de probleme. Avem, în primul rând, în vedere reflectarea inadecvată a propunerilor și ideilor promovate de țările socialiste.

Proiectul de document acordă unor aspecte ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului o pondere disproporționată în ansamblul prevederilor documentului. Deși, în ceea ce ne privește, prevederile respective nu pun probleme pentru România, referindu-se la drepturi și libertăți care se realizează în mod curent în țara noastră, este evident că această tendință este de natură să afecteze caracterul echilibrat și unitar al conceptului securității și cooperării europene, așa cum a fost statuat în Actul final și, în perspectivă, va conduce la orientarea acestuia într-o direcție unilaterală.

În problemele cooperării economice, apreciem că prevederile conținute în proiectul de document sunt, în mare măsură, declarative, de ordin general, nu se concretizează în angajamente de eliminare a restricțiilor și discriminărilor din calea schimbărilor comerciale și economice, de lărgire a colaborării în producție, a cooperării tehnico-științifice, a transferului de tehnologie.

În problemele drepturilor omului și libertăților fundamentale ale omului, considerăm că se acordă un spațiu prea larg libertăților religioase, în comparație cu educația, în special a tineretului, în spiritul concepțiilor științifice despre viață și societate, precum și reglementărilor care să fie introduse de către state în materie de exercitare a cultelor religioase.

Se cere statelor să permită crearea de organizații (grupuri de control tip Helsinki) ale unor persoane particulare care să supravegheze modul de aplicare în țările respective a angajamentelor asumate de guverne pe baza documentelor CSCE, ignorându-se faptul că fiecare stat are legi și structuri legale proprii pentru realizarea acestui obiectiv.

În document sunt incluse prevederi repetate referitoare la dreptul pe care l-ar avea orice persoană de a pleca în altă țară, prin aceasta urmărindu-se stimularea emigrării cetățenilor.

În ceea ce privește domeniul informației, se stabilesc pentru ziariștii străini drepturi neîngrădite, fără nici o obligație din partea lor, precum și dreptul persoanelor particulare de a produce și difuza materiale de informare în afara prevederilor legale.

Se prevede un mecanism de control asupra modului de îndeplinire a prevederilor în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, care duce la încălcarea drepturilor suverane ale statelor.

II

În această situație, delegația României continuă să promoveze la Viena pozițiile partidului și statului nostru cu privire la căile de înfăptuire a securității și cooperării în Europa, pentru soluționarea problemelor deschise și găsirea de formule de compromis care să nu afecteze drepturile și interesele fundamentale ale statelor suverane și egale în drepturi, să contribuie la definitivarea unui document echilibrat și de substanță, care să poată oferi un cadru principal de desfășurare a relațiilor dintre țările europene și care să răspundă intereselor păcii, securității și colaborării pe continent.

În ce privește mandatul negocierilor dintre statele participante la Tratatul de la Varșovia și țările membre ale NATO privind dezarmarea convențională în Europa:

România s-a pronunțat de la început pentru negocieri care să se desfășoare între state independente și suverane, nu între blocuri de state, în cadrul procesului CSCE și cu respectarea normelor și procedurilor de lucru ale acesteia.

Țara noastră consideră, de asemenea, că organizarea acestor negocieri nu trebuie să conducă la izolarea țărilor care nu fac parte din alianțele militare. De aceea, trebuie găsite modalități practice de informare sistematică a țărilor neutre și nealiniat din Europa asupra modului în care vor evolua negocierile, iar aceste țări să aibă posibilitatea de a-și expune părerile și, atunci când vor considera necesar, să se poată chiar asocia negocierilor.

Este necesar să se găsească o soluție general-acceptabilă în ce privește zona geografică la care se vor referi negocierile, care să răspundă intereselor legitime ale fiecărei țări, precum și ale securității și colaborării în Europa.

În ceea ce privește obiectivul viitoarelor negocieri, considerăm că acesta trebuie să fie formulat cât mai clar și precis, întrucât redactările ambigue într-un asemenea document sunt de natură să ducă la dificultăți în procesul negocierilor.

În ce privește problemele coșului II:

România insistă ca în documentul final să se introducă prevederi prin care statele să se angajeze că vor elimina restricțiile și obstacolele discriminatorii în calea schimburilor comerciale și economice, pentru lărgirea colaborării în producție și a cooperării tehnico-științifice, a transferului de tehnologie.

În acest scop și pentru asigurarea echilibrului necesar între diferitele capitole ale procesului CSCE, să se accepte și să se asigure organizarea conferințelor propuse pentru dezvoltarea cooperării economice, tehnico-științifice și cu privire la protecția mediului înconjurător, în cadrul cărora să se convină măsuri concrete de impulsioneare a schimburilor și colaborării între statele europene în aceste domenii.

Considerăm că țările socialiste nu trebuie să facă noi concesii acceptând reducerea numărului reuniunilor în problemele economice și tehnico-științifice.

În ceea ce privește domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, al schimburilor culturale și informației:

România se opune prevederilor referitoare la crearea de grupuri de control tip Helsinki, alcătuite din persoane particulare, pentru supravegherea modului de aplicare a documentelor CSCE.

Este evident că, prin crearea unor asemenea organizații, țările capitaliste urmăresc înființarea de grupuri de opoziție, cu care să stabilească legături permanente, pentru subminarea ordinii interne din țările socialiste.

În legătură cu prevederile din proiectul de document referitoare la călătorii și libertatea de circulație, țara noastră se pronunță împotriva stimulării emigrării cetățenilor, dar consideră necesar să se acorde atenția cuvenită soluționării cazurilor umanitare de reîntregire a familiilor.

În ce privește dispozițiile referitoare la așa-zisele libertăți religioase, constatăm că în proiectul de document problema libertății de gândire și conștiință este tratată unilateral și limitată mai ales la convingerile religioase. Se prevăd drepturi nelimitate pentru organizațiile religioase de a importa și difuza publicații și materiale religioase, de a face educație, de a solicita și a primi contribuții financiare, dreptul credincioșilor de a participa la adunări și pelerinaje etc. În schimb, este foarte vag reflectată necesitatea afirmării și dezvoltării convingerilor științifice despre lume și viață ale oamenilor. Nu se acordă atenția necesară sprijinirii și încurajării activității de ridicare a nivelului de cunoștințe științifice și culturale al oamenilor și îndeosebi al tineretului, creării condițiilor materiale pentru realizarea educației științifice.

Din punctul de vedere al României, proiectul de document conține prevederi anacronice referitoare la educația religioasă și este de neînțeles cum în actuala etapă, când cuceririle de excepțională importanță ale noii revoluții tehnico-științifice au devenit factorul determinant al progresului social și economic, se pot accepta concepte și abordări proprii secolului XVI.

Deși în actuala formă în proiectul de document s-au operat unele modificări redacționale, proiectul conține încă prevederi care au caracter de instrucțiuni sau regulamente pe care să le pună în aplicare statele.

De aceea, acționăm pentru eliminarea acelor prevederi care stabilesc norme de conduită pentru state, cum ar fi: cererea de anulare a schimbului obligatoriu de valută de către turiștii străini sau de a se permite cetățenilor străini să locuiască în locuințe particulare; cererea de a se permite persoanelor particulare să reproducă și să difuzeze materiale de informare, sau oficiilor diplomatice să distribuie fără nici o limită materiale și buletine oficiale; prevederile din document care reclamă drepturi exagerate, fără nici un fel de obligații, cum este modul în care se propune să fie tratați ziariștii.

Totodată, România se pronunță ca în proiectul de document să se prevadă că întâlnirile bilaterale pentru examinarea unor „cazuri și situații concrete” cu caracter umanitar, concepute ca parte a mecanismului de control asupra modului de îndeplinire a prevederilor în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, să aibă loc numai pe bază de acord reciproc cu privire la toate aspectele lor, inclusiv tematica și publicitatea și să se refere la respectarea ansamblului drepturilor omului, inclusiv a drepturilor fundamentale în domeniul politic, economic și social.

Delegația română acționează, de asemenea, pentru ca documentul final să prevadă angajamentul statelor de a promova înțelegerea, prietenia și bună-vecinătate în relațiile cu toate celelalte state participante, de a dezvolta cooperarea

dintre ele în toate domeniile pe baza principiilor dreptului internațional, a egalității în drepturi și respectului reciproc.

În condițiile arătate, noi considerăm necesar ca țările socialiste să acționeze împreună pentru eliminarea sau reformularea acestor prevederi, incluse în documentul final la insistența țărilor occidentale în scopul amestecului în treburile interne ale țărilor socialiste, să adopte o poziție fermă față de orice noi încercări de a se introduce în document și alte prevederi urmărind aceleași scopuri.

În concepția noastră, ansamblul problemelor securității și cooperării în Europa trebuie să fie examinate cu respectarea strictă a principiilor relațiilor dintre statele participante, în cadrul constituțional al fiecărei țări și al sistemului politico-social ales în mod liber de poporul său.

Experiența arată că orice concesii în asemenea probleme vor atrage noi cereri din partea țărilor occidentale, urmărind să creeze dificultăți interne țărilor socialiste.

Stimați tovarăși,

România este hotărâtă să facă totul pentru ca Reuniunea de la Viena să se încheie cât mai curând posibil, cu adoptarea prin consens a unui document de substanță, echilibrat, care să asigure începerea negocierilor de dezarmare convențională în Europa, dezvoltarea în continuare a cooperării economice, tehnico-științifice, culturale, și în alte domenii.

Pentru a promova acest obiectiv împreună, prin eforturi comune, și ținând seama de interesele noastre ca țări socialiste participante la procesul general-european, am luat inițiativa organizării acestui schimb de păreri cu privire la stadiul Reuniunii de la Viena și modul de acțiune în vederea finalizării acesteia.

Vă mulțumesc pentru atenție.

AMAE, Problema 241/1988. Tratat Varșovia. Întâlnirea pe linia Tratatului de la Varșovia privind Reuniunea de la Viena, f. 42-59.

5. 21 decembrie 1988, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României privind întâlnirea adjunctilor miniștrilor Afacerilor Externe în contextul finalizării Reuniunii CSCE de la Viena; discuții asupra coșului trei și problematica drepturilor omului.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară nr. 1/08600
D[irecția] I Relații

21.12.1988

Tovarășe șef de misiune,

La propunerea țării noastre, în ziua de 16 dec.[embrie] 1988 s-a desfășurat la București o întâlnire de lucru la nivel de adjuncti ai miniștrilor Afacerilor Externe

ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în cadrul căreia s-a efectuat un schimb de păreri cu privire la stadiul lucrărilor Reuniunii de la Viena.

1. Delegația țării noastre a prezentat considerentele României cu privire la stadiul în care se află lucrările Reuniunii de la Viena și modul în care să acționeze țările socialiste în vederea încheierii acesteia în cel mai scurt timp, cu rezultate care să răspundă așteptărilor popoarelor, intereselor păcii și colaborării pe continent. A subliniat că țările socialiste trebuie să mențină în continuare inițiativa, să contribuie la depășirea situației de stagnare în care se află lucrările reuniunii, ca rezultat al acțiunilor țărilor occidentale. A arătat că se impune să se acționeze în vederea valorificării condițiilor favorabile create pentru începerea de negocieri vizând trecerea la dezarmarea convențională în Europa. În acest context, a reamintit propunerile avansate de România pe parcursul anilor în problemele dezarmării, precum și acțiunile concrete inițiate de țara noastră în acest domeniu, ale căror realism și actualitate au fost confirmate de evoluțiile ulterioare.

Delegația a prezentat pozițiile pe care țara noastră le promovează la reuniune, pentru soluționarea problemelor deschise și găsirea de formule de compromis, dar care să nu afecteze drepturile și interesele fundamentale ale statelor suverane și egale în drepturi, să contribuie la definitivarea unui document echilibrat și de substanță. A arătat că România acționează pentru elaborarea mandatului viitoarelor negocieri privind dezarmarea convențională în Europa și al celor pentru adoptarea de noi măsuri de încredere și securitate care să asigure că acestea se vor desfășura ca negocieri între state independente și suverane, nu între blocuri de state, în cadrul procesului CSCE, cu respectarea normelor și procedurilor de lucru ale acesteia.

Delegația a subliniat necesitatea de a se acționa pentru ca în cadrul cooperării dintre țările europene să fie promovate cu mai multă hotărâre valorile proprii socialismului, să nu se facă noi concesii care ar dezechilibra și mai mult documentul reuniunii.

2. Toate delegațiile au subliniat că Reuniunea de la Viena se află în etapa finală și au insistat ca, în această etapă, chiar dacă proiectul de document prezentat de țările neutre și nealiniat nu dă satisfacție deplină, să nu se redeschidă discuțiile asupra conținutului lui, întrucât aceasta ar pune în pericol încheierea lucrărilor cu un document sau ar conduce la întârzierea începerii negocierilor în problemele dezarmării, care constituie principala realizare a reuniunii.

Majoritatea delegațiilor participante au fost de acord că nu trebuie acceptată nici o nouă cerere din partea țărilor occidentale de a introduce în proiectul de document prevederi suplimentare care ar accentua dezechilibrul, sau de a elimina din proiect texte acceptate de țările neutre și nealiniat, la propunerea țărilor socialiste.

Ele au subliniat că trebuie să se definitiveze cât mai curând mandatul viitoarelor negocieri privind reducerea forțelor armate și armamentelor convenționale în Europa. Acestea să se desfășoare în cadrul procesului CSCE și să se asigure o legătură cât mai strânsă între aceste negocieri și cele dintre cele 35 de state participante privind adoptarea de noi măsuri de încredere și securitate.

Pornind de la faptul că prevederile referitoare la problemele coșului doi, în comparație cu celelalte capitole, au un caracter mai declarativ și nu conțin măsuri angajante, s-a arătat că vor trebui folosite reuniunile propuse să aibă loc după Reuniunea de la Viena în domeniile cooperării economice, științei și tehnologiei și mediului, pentru a determina unele acțiuni concrete în aceste domenii.

În ce privește problemele coșului trei, s-a subliniat că prevederile din proiectul de document vor trebui aplicate potrivit legilor din fiecare țară, iar instituirea de grupuri tip Helsinki, unele aspecte ale așa-ziselor libertăți religioase, precum și dreptul persoanelor de a părăsi țara nu pot fi acceptate întrucât acestea ar putea să fie folosite pentru subminarea ordinii interne din țările socialiste.

În același timp, fiecare delegație și-a exprimat pozițiile cunoscute, diferite mai ales în ceea ce privește coșul 3.

Reprezentanții Ungariei și Poloniei, au susținut că prevederile proiectului de document „reflectă stadiul relațiilor Est-Vest existente pe continent”, precum și „transformările care au loc în țările socialiste.

Nu a rezultat o perspectivă clară privind data încheierii lucrărilor reuniunii. În orice caz, se pornește de la constatarea că administrația americană actuală nu dorește să deschidă negocierile de dezarmare convențională, pe care să le continue guvernul următor.

3. În cadrul luărilor de cuvânt toate delegațiile au subliniat utilitatea schimbului de vederi și a întâlnirii de lucru de la București și au apreciat inițiativa țării noastre ca fiind oportună.

Cele de mai sus sunt pentru informarea și orientarea dv. și a colaboratorilor politico-diplomatici. În contactele pe care le aveți cu reprezentanții țării de reședință, veți promova activ poziția și considerentele țării noastre privind încheierea Reuniunii de la Viena într-un timp cât mai scurt, cu un document echilibrat și de substanță.

AMAE, Problema 241/1988. Tratat Varșovia. Întâlnirea pe linia Tratatului de la Varșovia privind Reuniunea de la Viena, f. 18-19.

**XLI. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR
AFACERILOR EXTERNE AI STATELOR PARTICIPANTE LA
TRATATUL DE LA VARȘOVIA. 11-12 APRILIE 1989, BERLIN**

1. 16 martie 1989, Berlin. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Caranfil către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la pregătirea ședinței CMAE, în zilele de 11-12 aprilie; probleme organizatorice (adoptarea documentelor, sosirea delegațiilor).

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 017133

Secret
16.03.1989

Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,

În legătură cu stadiul pregătirii reuniunii Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia (11-12 aprilie) comunicăm următoarele elemente din partea organizatorilor:

Urmează să fie elaborate și adoptate două documente: o declarație privind armele nucleare tactice și un comunicat care va cuprinde capitole referitoare la: situația internațională, Reuniunea CSCE de la Viena, dezarmarea, mai ales reducerea cu 50% a armelor strategice ofensive, conferința de la Paris privind interzicerea armelor chimice, 75 de ani de la izbucnirea primului război mondial și 50 de ani de la cel de-al doilea război mondial, situația din Afganistan, probleme ale alianței.

Ambasadele RDG înmânează în aceste zile invitațiile cuprinzând informațiile necesare și, la sfârșitul acestei săptămâni sau începutul celei viitoare, proiectele de documente.

Desfășurarea: la 3 aprilie sunt așteptați experții care își încep activitatea la 4 aprilie, ora 9; la 8 aprilie sosesc adjuncții miniștrilor de Externe care se întâlnesc a doua zi la ora 10.00.

Sosirea miniștrilor este prevăzută pentru 10 aprilie, după-amiază. În aceeași zi, la ora 23.30, are loc o întâlnire de informare.

Reuniunea se desfășoară la 11 aprilie. La 12 aprilie, miniștrii sunt primiți de Erich Honecker. După-amiază este prevăzută plecarea.

Gazdele roagă să se comunice urgent componența delegațiilor.

Gheorghe Caranfil

AMAE, Problema 240. 1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin 11-12 aprilie 1989, f. 1-2.

2. 4 aprilie 1989, Berlin. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Caranfil și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, referitoare la negocierea proiectului Declarației statelor participante la Tratatul de la Varșovia cu privire la armamentul nuclear tactic din Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 0017178

Secret
4.04.1989

Tovarășului ministru Ioan V. Totu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, ministrul Afacerilor Externe,
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,
DR I

Referitor: Proiectul Declarației statelor participante la Tratatul de la Varșovia cu privire la armamentul nuclear tactic din Europa.

1. În cursul zilei de marți, 4 aprilie 1989, în cadrul subgrupeii create pentru negocierea declarației, a avut loc o primă trecere în revistă a textului proiectului, în cadrul căreia delegațiile participante și-au prezentat pozițiile și propunerile lor.

2. Delegația română, în conformitate cu mandatul aprobat, a prezentat toate propunerile de amendare a textului declarației. Din primele reacții pe care le-am înregistrat față de amendamentele noastre menționăm:

a) Se conturează posibilitatea convenirii unor formulări general-acceptabile care să includă propunerile țării noastre cu privire la: participarea tuturor statelor interesate la negocierile pentru eliminarea armelor nucleare tactice (p. 5 din textul stânga/dreapta); includerea ideii creării unei zone denuclearizate în Balcani (p. 8); respectării principiului securității egale pentru toate statele (p. 10)¹.

b) Propunerile referitoare la abordarea mai largă a problemicii dezarmării nucleare, care să includă și alte arme nucleare, în afara celor tactice (p. 2), a fost întâmpinată cu rezerve de delegația URSS și de cele ale altor țări socialiste care au argumentat că declarația trebuie să se concentreze pe ideea începerii unor negocieri cu privire la armele nucleare tactice.

De asemenea, propunerea de introducere a unor referiri la concentrările de arme nucleare tactice nu numai în zona Europei Centrale, ci și în alte părți ale continentul (p. 7) a fost primită cu rezerve, delegația sovietică ne-a spus că, după părerea sa, concentrarea de arme nucleare tactice prezintă pericol în Europa Centrală. Existența, de exemplu, pe teritoriul URSS a unor asemenea concentrări nu are o implicație directă asupra securității europene.

3. Dintre propunerile mai semnificative prezentate de celelalte delegații menționăm:

---

¹ Proiectele textului declarației negociat de membrii delegațiilor participante la ședință nu au fost identificate în arhivă [n.ed.].

a) Delegația RP Ungare a propus introducerea în declarație a ideii de lichidare, într-o primă etapă, a asimetriilor existente în ce privește arsenalele de arme nucleare tactice. Această propunere nu a fost sprijinită de URSS și de celelalte delegații având în vedere că țările Tratatului de la Varșovia dispun de o superioritate netă față de țările NATO în ce privește aceste mijloace.

b) Delegațiile RP Polone, RP Bulgare și RP Ungare au făcut mai multe propuneri cu privire la abordarea zonală a măsurilor de reducere a armelor nucleare tactice. Delegația poloneză este preocupată de includerea unor referiri la „crearea de zone cu un nivel redus de armamente și cu o încredere sporită” („planul Jaruzelski”). Delegația RP Bulgare a sprijinit propunerea noastră cu privire la includerea Balcanilor în negocierile viitoare. Delegația RP Ungare a propus să se folosească ideea de creare a unei zone libere de arme nucleare tactice în Europa Centrală, care să includă și teritoriul Ungariei.

Ambasador,
Gheorghe Caranfil

Director,
Lucian Petrescu

AMAE, Problema 240. 1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin, 11-12 aprilie 1989, f. 12-13.

3. 5 aprilie 1989, Berlin. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Caranfil și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, privind lucrările grupului de experți desemnat să negocieze documentele ședinței CMAE; opoziția delegației române față de includerea unui nou proiect de document referitor la marcarea aniversării celui de-al doilea război mondial.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 0017179

Secret
5.04.1989

Tovarășului ministru Ioan V. Totu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, ministrul Afacerilor Externe,
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,
DR I,

La 4 aprilie au început lucrările grupului de experți pentru pregătirea ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe al Tratatului de la Varșovia ce se va desfășura la Berlin la 11-12 aprilie a.c.

I. Întrunirea a fost deschisă de adjunctul ministrului Afacerilor Externe al RDG, E. Krabaci, care în cuvântul rostit a apreciat că întâlnirea apropiată are loc în condițiile în care pe plan internațional asistăm la trecerea de la confruntare la colaborare. În acest context, țara gazdă a avut în vedere elaborarea, negocierea și

publicarea unor documente în care să poată fi reflectat momentul actual al situației internaționale. În acest scop a prezentat cele trei proiecte, respectiv: comunicatul, declarația și apelul.

E. Krabaci a afirmat că, în general, reacțiile statelor participante la Tratatul de la Varșovia la aceste propuneri au fost pozitive; s-a limitat la această apreciere.

El s-a referit la proiectul de declarație, spunând că prin acest document statele participante la Tratatul de la Varșovia vor adăuga un element nou la programul de dezarmare.

Vorbind despre proiectul apelului, adjunctul ministrului Afacerilor Externe a arătat că țara gazdă a inițiat adoptarea unui asemenea document având în vedere aniversarea evenimentului și dorința ca de la Berlin, de pe teritoriul RDG, să fie lansată chemarea către popoarele lumii pentru menținerea păcii pe planeta noastră. De aceea, partea organizatoare acordă mare atenție acestui document.

Proiectul de comunicat trebuie să se concentreze asupra principalelor evenimente și sarcini ce stau în fața statelor participante la Tratatul de la Varșovia, iar protocolul să fie planul de muncă și activitate al acestora în perioada următoare.

II. În cuvântările rostite de șefii delegațiilor statelor participante s-a insistat asupra necesității adoptării celor patru documente. S-a pus accent îndeosebi, asupra apelului care să fie adresat de pe teritoriul de unde au izbucnit cele două războaie mondiale (RSC și RPB). Reprezentantul RP Polone s-a referit la proiectul de document elaborat la întâlnirea de la Varșovia care, împreună cu proiectul RDG să constituie baza negocierilor. Reprezentantul RPU a afirmat că apelul ar putea fi negociat „dacă va mai rămâne timp”, iar reprezentantul sovietic, după ce s-a referit la semnificația celor trei documente, a afirmat că URSS acordă mare importanță protocolului.

Reprezentantul RDG, în calitatea sa de președinte, a constatat că în ceea ce privește al treilea document (Apelul) nu există consens și în consecință va fi necesară continuarea consultărilor între delegații și a propus începerea negocierilor, în grupe separate, asupra proiectelor de comunicat și declarației.

III. În cuvântul rostit am prezentat, conform mandatului, aprecierile țării noastre, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, cu privire la situația internațională actuală, problema fundamentală și alte câteva probleme majore ale contemporaneității. Am expus pe scurt părerea declarației cu privire la cele două proiecte de documente (comunicatul și declarația), referindu-mă la unele din problemele asupra cărora trebuie să ne concentrăm atenția.

Am arătat că delegația română nu are mandat pentru negocierea Apelului, fiind considerată neoportună elaborarea și publicarea unui asemenea document; am reamintit că poziția noastră în această problemă a fost făcută cunoscută în câteva rânduri în 1987 și 1988 la ședințele CMAE și cu prilejul CPC din iulie 1988. Am precizat care sunt și rezervele noastre de principiu privind fondul acestei probleme.

Date fiind insistențele delegației RP Polone asupra acestui document, îndeosebi asupra proiectului elaborat la întâlnirea de la Varșovia „acceptat de

aproape toate delegațiile”, am intervenit, apreciind că la Varșovia a fost comisă o încălcare grosolană a principiilor și practicii activității în cadrul Tratatului de la Varșovia, că deși nu a existat consensul s-a elaborat un proiect de document care nu poate fi considerat ca bază pentru negocieri. Am reamintit că țara organizatoare a difuzat un proiect al Apelului, că la București s-a primit și un proiect al RP Polone, că cel elaborat la Varșovia este al treilea. Potrivit regulilor, singurul proiect de Apel ce ar putea constitui o bază de discuție ar putea fi cel elaborat de RDG. Am reamintit că delegația română nu are mandat să negocieze un asemenea document. Totodată, am arătat că în scrisoarea de invitație a ministrului O. Fischer, transmisă prin ambasadorul de la București, au fost menționate proiectele comunicatului și declarației, al treilea document fiind elaborat ulterior întocmirii scrisorii.

IV. Reprezentantul RDG m-a abordat, în câteva rânduri, în cursul zilei, întrebându-mă când cred că voi primi mandatul pentru al treilea document. Am răspuns că nu nutresc vreo speranță în acest sens.

În seara de 4 aprilie, ambasadorul M. Vegriht m-a informat că a transmis instrucțiuni ambasadorul RDG la București să solicite audiență la dumneavoastră pentru a vă adresa rugămintea de a-mi indica să accept începerea negocierilor asupra Apelului.

În cursul zilei de miercuri 5 aprilie, în funcție de mersul negocierilor asupra proiectului comunicatului, voi aprecia când am putea începe discuțiile asupra apelului.

Despre negocierile asupra celor două documente vom informa separat.

Ambasador,
Gheorghe Caranfil

Director,
Lucian Petrescu

AMAE, Problema 240. 1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin, 11-12 aprilie 1989, f. 17-19.

4. 5 aprilie 1989, București. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către ambasadorul Gheorghe Caranfil, privind acordul conducerii de la București de a accepta cererea RDG ca delegația română de experți să negocieze Apelul în legătură cu marcarea declanșării celui de-al II-lea război mondial.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Direcția I București, nr. 02360
Destinatar Berlin

05.04.1989

Tovarășe ambasador,
Pentru informarea dv. și a tovarășului director Lucian Petrescu, vă comunicăm că ambasadorul RDG la București a făcut un demers, transmițând rugămintea MAE

al RDG ca delegația română care se află la tratative pentru documentele ședinței CMAE să fie împuternicită să negocieze Apelul în legătură cu marcarea declanșării celui de-al II-lea război mondial. În ce privește conținutul documentului a menționat că părerile exprimate de tovarășului ministru Ioan Totu la primirea proiectelor de documente pentru ședința CMAE corespund și poziției RDG. Având în vedere relațiile bune dintre cele două țări, MAE al RDG face acest demers și din considerentul că nu ar fi bine ca între delegațiile celor două țări să se ajungă la o dispută în prezența și a experților care participă și din celelalte țări ale Tratatului.

I s-au prezentat detaliat ambasadorului considerentele pentru care delegația română nu a primit mandat să negocieze Apelul, subliniindu-se în mod deosebit încălcările regulilor de procedură ale Tratatului în cadrul Reuniunii de la Varșovia, reprezentantul RDG fiind printre promotorii acestora. Aflându-se în fața a trei proiecte de documente pe aceeași temă, dintre care pe ultimul nici nu a avut posibilitatea să-l cunoască, delegația română nu a mai putut obține din partea conducerii mandat pentru negocierea unui document pe această problemă la Berlin. S-a arătat însă ambasadorului RDG că se ia act de demersul făcut și va fi informat tovarășul ministru Ioan Totu. S-a menționat că singura cale de a obține mandat din partea conducerii pentru negocierea Apelului este începerea discuțiilor numai pe baza proiectului difuzat de țara gazdă la care să se aducă amendamente potrivit considerentelor exprimate de tovarășul ministru Ioan Totu. S-a arătat, de asemenea, că problema va fi analizată și în funcție de hotărârea ce se va lua, se vor da instrucțiuni delegației române.

Tovarășul director Lucian Petrescu, în contactele cu reprezentanții țării gazdă, referindu-se la demersul de mai sus, să arate că acesta a fost examinat în spiritul bunelor relații existente între cele două țări și că a primit mandat să înceapă negocierile asupra Apelului numai dacă vor porni de la proiectul difuzat de RDG ca țară gazdă a ședinței CMAE.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 240. Tratatul de la Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin 11-12 aprilie 1989, f. 20-21.

5. 6 aprilie 1989, Berlin. Telegramă a ambasadorului Gheorghe Caranfil și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, privind proiectul de protocol al ședinței CMAE; propuneri de încetare a activității grupelor de lucru; întâlniri la nivel de adjuncți ai miniștrilor pentru discutarea problemelor mișcării de nealiniere; întâlniri ale reprezentanților Ministerelor de Externe pentru analizarea Reuniunii CSCE de la Paris pentru „dimensiunea umană” și conferința general-europeană pentru protecția mediului înconjurător.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 0017188

Secret
6.04.1989

Tovarășului ministru Ioan V. Totu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, ministrul Afacerilor Externe,
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,
D[irecția] R[elații] I,

La 6 aprilie a.c. a fost difuzat proiectul protocolului ședinței CMAE.

Textul ridică probleme în legătură cu următoarele aspecte:

1. Includerea în lista adresanților, cărora țara gazdă urmează să le difuzeze documentele ședinței, președintelui Comitetului Miniștrilor Consiliului Europei și președintelui Adunării Parlamentare a Consiliului Europei.

2. Introducerea următorului paragraf privind problemele mecanismului de colaborare; a fost examinat stadiul pregătirii ședinței comune a CMAE și CMAP pentru examinarea problemelor privind perfecționarea mecanismului colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia. Miniștrii au relevat necesitatea intensificării activității grupului respectiv de experți, format din reprezentanții Ministerelor Afacerilor Externe și ai Ministerelor Apărării din statele aliate și creat în conformitate cu hotărârea consfătuirii CPC de la Varșovia, în vederea convenirii de considerente concrete pentru ședința menționată.

3. Aprecierea că „s-a realizat înțelegerea ca la ședința grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă să fie examinate, cu regularitate, stadiul realizării înțelegerilor de la Viena, modul de îndeplinire a reglementării pașnice și globale a problemei afgane. S-a exprimat părerea unanimă privind necesitatea sporirii rezultatelor practice ale activității grupeii”.

4. Încetarea activității grupului de lucru pentru problemele lichidării subdezvoltării și instaurării noi ordini economice internaționale, sau schimbarea denumirii în grup de lucru pentru examinarea problemelor actuale ale economiei mondiale, eliminării subdezvoltării și edificării noi ordini economice internaționale.

5. Încetarea activității grupului pentru examinarea problemelor referitoare la întărirea încrederii și securității în zona nordică, problematică ce ar putea fi transferată la grupa multilaterală.

6. Încetarea mandatelor grupurilor de lucru privind înghețarea și reducerea cheltuielilor militare și efectivelor trupelor statelor participante la Tratatul de la Varșovia, Apelul de la Budapesta și examinarea problemelor dezarmării nucleare, urmând ca problematica lor să fie transferată Comisiei Speciale de Dezarmare.

7. Includerea în protocol a întâlnirii de la Berlin (6-7 martie a.c.) la nivelul adjunctilor de miniștri în problemele Americii Latine.

8. Se propun întâlniri la nivel de adjuncți ai miniștrilor pentru discutarea problemelor actuale ale mișcării de nealinieră, precum și, în caz de necesitate,

pentru examinarea considerentelor și propunerilor pregătite la întâlnirea de lucru în problemele integrării vest-europene.

9. La nivelul altor reprezentanți ai Ministerelor de Externe, se propun întâlniri pe teme privind: Reuniunea de la Paris a conferinței CSCE pentru „dimensiunea umană”, conferința general-europeană pentru protecția mediului înconjurător, aprofundarea elaborării temei „principalele tendințe ale contemporaneității și sarcinile țărilor aliate într-o lume aflată în schimbare”, continuarea studierii temei referitoare la integrarea vest-europeană.

10. Includerea unui paragraf cu privire la organizarea în luna mai a.c., la Moscova, a unui simpozion al oamenilor de știință din țările aliate, cu participarea reprezentanților Ministerelor Afacerilor Externe, pentru dezbateră, în secțiuni, a temelor privind principalele tendințe ale contemporaneității și sarcinile țărilor aliate într-o lume în mișcare, precum și integrarea vest-europeană”.

Ambasador,
Gheorghe Caranfil

Director,
Lucian Petrescu

AMAE, Problema 240. 1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin, 11-12 aprilie 1989, f. 34-35.

6. 9 aprilie 1989, Berlin. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea către ministrul Afacerilor Externe, Ioan V. Totu, privind proiectul de apel „Pentru o lume fără războaie” adoptat în cadrul ședinței CMAE.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 017196

9.04.1989

Tovarășului ministru Ioan V. Totu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, ministrul Afacerilor Externe,
Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,
DR I,

Vă transmitem textul proiectului de apel „Pentru o lume fără războaie”, Apel adoptat de Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, întruniți la Berlin, capitala Republicii Democrate Germane, în ajunul împlinirii a 50 de ani de la declanșarea celui de-al doilea război mondial, consideră necesar să declare următoarele:

Cu o jumătate de secol în urmă, Germania fascistă, atacând Polonia, a început cel mai tragic conflict din istoria omenirii. Războiul a avut la bază politica agresivă, revanșardă, de cotopire și reîmpărțire a lumii, de dominație mondială, promovată de cele mai reacționare cercuri ale imperialismului. El a demonstrat gravele consecințe pe care le poate avea politica de concesiuni în spiritul celei de la München. Pământul a fost îmbibat de sângele celor căzuți, ori asasinați. Victoria asupra fascismului a fost obținută grație eforturilor uriașe ale popoarelor și statelor, care au făcut parte din marea coaliție anti-hitleristă, precum și ale mișcărilor antifasciste, de rezistență.

Evenimentele tragice din septembrie 1939 și din timpul celui de-al doilea război mondial trebuie rememorate nu pentru a redeschide rănilor. Amintirea celei mai mari tragedii din istoria omenirii trebuie să determine să se depună eforturi neobosite pentru a asigura oamenilor dreptul de a trăi în pace.

Învățămintele războiului confirmă adevărul că pentru omenire nu există obiectiv mai important decât asigurarea păcii. Acestui scop trebuie să-i fie subordonate toate acțiunile și năzuințele popoarelor. Prezentul și viitorul popoarelor Europei, securitatea lor sunt indisolubil legate de menținerea păcii pe continent.

Condiția fundamentală a menținerii unei păci trainice și stabile în Europa o constituie respectarea strictă de către toate statele a realităților teritoriale și politice existente, a tuturor principiilor și scopurilor înscrise în Carta ONU, a prevederilor Actului Final de la Helsinki și celorlalte norme general recunoscute ale relațiilor internaționale. O deosebită importanță o au reducerea și lichidarea deplină a armelor nucleare și chimice, reducerea substanțială a forțelor armate și armamentelor convenționale, edificarea securității generale, întărirea colaborării reciproc avantajoase dintre state pentru soluționarea problemelor stringente cu care se confruntă popoarele continentului.

Rezultatele obținute pe această cale, inclusiv începerea negocierilor privind forțelor armate convenționale și, respectiv, măsuri de întărire a încrederii și securității în Europa, trebuie să determine noi eforturi în vederea edificării unei păci trainice. Experiența coaliției antihitleriste demonstrează că și în prezent este posibilă formarea unui front larg de colaborare în direcția asigurării unei dezvoltări pașnice a Europei.

Miniștrii au subliniat necesitatea unei riposte hotărâte împotriva oricăror manifestări ale revanșismului, șovinismului și naționalismului, oricăror forme de învrăjbire a popoarelor, încercărilor de a pune în discuție integritatea teritorială a statelor. Ei relevă cu deosebită îngrijorare proliferarea crescândă a neofascismului într-o serie de țări din Europa. Indiferent de forma și locul de manifestare a unor asemenea fenomene, ele reprezintă un pericol la adresa păcii și securității internaționale. Aflându-se pe teritoriul german, miniștrii Afacerilor Externe subliniază răspunderea istorică a ambelor state germane pentru ca de pe teritoriul german să nu mai fie niciodată declanșat un război.

Omenirea trebuie să pășească în secolul următor cu încrederea într-un viitor pașnic. Pentru aceasta sunt necesare acțiuni hotărâte din partea tuturor statelor și

popoarelor, a tuturor oamenilor. Amintirea a ceea ce s-a întâmplat în Europa cu 50 de ani în urmă trebuie să devină un imbold permanent pentru noi acțiuni și mai eficiente în vederea edificării unei lumi fără arme și războaie.

Miniștrii Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia adresează chemarea de a se face totul pentru menținerea păcii, dezarmare, înțelegere reciprocă, dezvoltarea colaborării, asigurarea progresului economic și social al fiecărei națiuni, pentru ca niciodată Europa, planeta noastră, să nu mai cunoască grozăviile unei noi conflagrații mondiale”.

Menționăm că cele patru paranteze ar urma să constituie obiectul unui compromis, pe care în linii generale l-am discutat în această seară la nivelul adjunctilor miniștrilor și considerăm că ar putea fi finalizat în cursul dimineții, prin menținerea referirii la „dezvoltarea procesului general-european” și eliminarea textului din celelalte trei paranteze.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 240. 1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin 11-12 aprilie 1989, f. 48-50.

7. 10 aprilie 1989, Berlin. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea către ministrul Afacerilor Externe, Ioan V. Totu, referitoare la „Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia cu privire la armamentul nuclear tactic din Europa”; Apel către statele membre NATO de începere de negocieri separate privind limitarea armamentului nuclear tactic din Europa; încetarea modernizării rachetelor nucleare tactice (URSS); crearea de zone denuclearizate în Balcani.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 017197

Secret
10. 04.1989

Tovarășului ministru Ioan V. Totu, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al CC al PCR, ministrul Afacerilor Externe,
DR I,

Vă transmitem mai jos textul convenit al proiectului intitulat „Declarația statelor participante la Tratatul de la Varșovia cu privire la armamentul nuclear tactic din Europa”.

I

Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt hotărâte să facă tot ce depinde de ele pentru realizarea de progrese la negocierile care au început cu privire la forțele armate convenționale din Europa. Fără îndoială că obținerea de

rezultate pozitive la aceste negocieri și reducerea substanțială a forțelor armate și armamentelor convenționale, îndeosebi a celor mai destabilizatoare, vor diminua considerabil pericolul unui atac prin surprindere și al unor acțiuni ofensive de mare amploare.

Statele socialiste aliate sunt convinse că asigurarea stabilității și securității în Europa și lichidarea deplină a pericolului unui atac prin surprindere nu pot fi realizate în condițiile menținerii pe continentul european a armamentului nuclear tactic, care dispune de o mare putere de distrugere și ar putea declanșa un conflict nuclear generalizat, cu toate consecințele care ar decurge din acesta. În cazul în care în Europa ar fi folosite armele nucleare, continentul s-ar transforma într-un pustiu radioactiv. Menținerea, modernizarea și cu atât mai mult acumularea în continuare a armelor nucleare tactice în masă ar exercita o influență tot mai destabilizatoare asupra situației militare strategice din Europa și ar fi incompatibile cu eforturile ce se întreprind în direcția dezarmării pe continentul european.

Având în vedere cele de mai sus, statele participante la Tratatul de la Varșovia propun statelor membre ale alianței Nord-Atlantice să înceapă cât mai repede posibil negocieri separate privind armamentul nuclear tactic din Europa, inclusiv componența nucleară a mijloacelor cu dublă întrebuintare. Ele sunt convinse că măsurile practice de reducere a armamentelor convenționale și a armamentului nuclear tactic s-ar completa și influența reciproc, în procesul de reducere a nivelului tensiunii militare dintre cele două alianțe.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt încredințate că odată cu lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune, reducerea pe etape și apoi lichidarea armamentului nuclear tactic din Europa ar contribui la diminuarea pericolului de război, la întărirea încrederii și edificarea unei situații mai stabile pe continent. Rezolvarea acestei probleme ar favoriza și realizarea de progrese în vederea unor reduceri substanțiale ale armamentului nuclear strategic și înfăptuirea în perspectivă, a obiectivului lichidării generale și complete a armelor nucleare.

II

Pregătirea negocierilor propuse, a mandatului acestora și componența participanților, ar putea fi examinate în cadrul unor consultări speciale pe care statele socialiste aliate sunt gata să le înceapă în cel mai scurt timp. La aceste consultări ar putea lua parte statele posesoare de arme nucleare din NATO și Tratatul de la Varșovia, precum și toate celelalte state interesate de aceste alianțe, îndeosebi cele care dispun de armament nuclear tactic capabil să folosească muniție nucleară, precum și pe cele pe teritoriul cărora sunt amplasate asemenea arme.

S-ar putea conveni, încă de la început, ca reducerea armamentului nuclear tactic și lichidarea acestuia să se realizeze pe etape.

La negocieri ar urma să fie examinate măsuri eficiente de control internațional asupra reducerii și lichidării armamentului nuclear tactic, precum și un complex de măsuri de încredere și securitate care să vizeze atât aceste mijloace, cât și angajarea lor în activități militare. S-ar putea analiza și posibilitatea creării unei comisii internaționale de control, cu atribuții corespunzătoare.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia consideră că renunțarea reciprocă de către părți la modernizarea armamentului nuclear tactic ar contribui la crearea unei situații politice favorabile pentru asemenea negocieri, precum și la întărirea încrederii. Părțile ar urma să nu-și perfecționeze, de exemplu, rachetele tactice cu baza la sol, rachetele forțelor aeriene militare și artileria, capabile să folosească muniție nucleară, precum și componentele nucleare ale acestor mijloace. Totodată, ar urma ca aceste mijloace să nu sporească nici din punct de vedere cantitativ. În acest context, statele participante la Tratatul de la Varșovia au luat cunoștință de semnificația declarației URSS cu privire la hotărârea de a nu continua modernizarea rachetelor sale nucleare tactice.

La realizarea obiectivului reducerii și lichidării armelor nucleare ar putea contribui și adoptarea de măsuri reciproce, cu caracter multilateral și unilateral.

III

Statele participante la Tratatul de la Varșovia apreciază că un pericol deosebit pentru stabilitatea în Europa îl reprezintă gradul înalt de concentrare pe continent a armamentului nuclear tactic, îndeosebi în Europa Centrală, precum și în partea sudică, la linia de contact dintre cele două alianțe. Ele consideră că reducerea importantă a forțelor armate sovietice din regiunea Europei Centrale, inclusiv retragerea și desființarea de către Uniunea Sovietică a șase divizii de tancuri, reducerea substanțială a armamentului și tehnicii de luptă, inclusiv a armamentului nuclear tactic, precum și celelalte măsuri unilaterale adoptate de statele participante la Tratatul de la Varșovia de reducere a forțelor armate și armamentelor creează pe continent condiții de natură să favorizeze realizarea propunerilor privind edificarea unor zone cu o concentrare redusă de armamente și cu încredere sporită, a unor zone denuclearizate în Europa Centrală, în Balcani și alte regiuni ale continentului, din care să fie retrase toate armele nucleare.

În cadrul acestor zone urmează a fi convenit un regim care să prevadă măsuri de control reciproc, inclusiv prin inspecții la fața locului și care să conțină garanții corespunzătoare din partea statelor posesoare de arme nucleare.

IV

Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt gata să examineze și alte propuneri și măsuri vizând reducerea și lichidarea armamentului nuclear tactic din Europa, care să contribuie la întărirea stabilității pe continent la un nivel tot mai scăzut al potențialelor militare, în condițiile respectării principiilor egalității și securității egale, și asigurării unui control eficient asupra îndeplinirii acordurilor încheiate”.

Menționăm că delegația RP Ungare a renunțat la propunerea asimetriilor existente în domeniul armamentului nuclear tactic, întregul text putând fi astfel convenit *ad referendum*.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 240. 1989. Tratatul de la Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin, 11-12 aprilie 1989, f. 51-54.

8. 11 aprilie 1989, Berlin. Comunicatul ședinței CMAE prin care statele membre ale Tratatului de la Varșovia propun măsuri de întărire a securității europene prin lărgirea sferei de colaborare între state; continuarea procesului de dezarmare și reducerea nivelului tensiunii militare; încheierea unui tratat între URSS și SUA cu privire la reducerea cu 50% a armamentului strategic ofensiv; reglementarea conflictelor regionale din Orientul Mijlociu, Asia, Africa, America Centrală, situația din Afganistan.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Berlin, nr. 017201

Secret
11.04.1989

DR I,

Vă transmitem mai jos textul definitiv al comunicatului ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia:

„În zilele de 11 și 12 aprilie 1989, la Berlin, a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au participat: P. Mladenov, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Bulgaria, J. Johanes, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste Cehoslovace, O. Fischer, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Democratice Germane, T. Olechowski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Polone, Ioan Totu, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Socialiste România, P. Várkonyi, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Populare Ungare, A.A. Bessmertnîh, prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste.

Miniștrii au relevat cu satisfacție realizarea de progrese în direcția întăririi păcii și dezarmării, ceea ce creează premise favorabile dezvoltării colaborării dintre state și popoare. În același timp, ei au constatat că situația din lume continuă să fie complexă și contradictorie. Statele participante la Tratatul de la Varșovia sunt ferm hotărâte să promoveze în continuare o politică orientată spre însănătoșirea radicală a situației din Europa și din lume și așteaptă ca și alte state să manifeste spirit constructiv și realismul necesar. Participanții la ședință s-au pronunțat pentru extinderea în continuare a dialogului politic în problemele majore ale dezvoltării mondiale, bazat pe o abordare atotcuprinzătoare a întăririi păcii și securității internaționale, în conformitate cu Carta ONU și avându-se în vedere creșterea permanentă a rolului și eficienței acestei organizații mondiale.

Participanții la ședință s-au pronunțat pentru intensificarea eforturilor în vederea continuării procesului de dezarmare. Ei au reafirmat poziția statelor lor cu privire la necesitatea reducerii substanțiale a forțelor armate și armamentelor convenționale și în mod corespunzător a cheltuielilor militare.

Examinând problemele europene, participanții la ședință au efectuat un schimb de păreri în legătură cu rezultatele Reuniunii de la Viena și au relevat că documentul final al Reuniunii de la Viena conține prevederi a căror realizare va contribui la întărirea păcii și securității în Europa, la o mai bună înțelegere și la dezvoltarea cooperării pe continent.

Este necesar ca toate statele participante la conferința pentru securitate și cooperare în Europa să înfăptuiască înțelegerile la care s-a ajuns, în mod individual, în relațiile bi și multilaterale pe baza unei largi colaborări reciproc avantajoase în domeniile politic, militar, economic, tehnico-științific, ecologic, cultural și umanitar și al drepturilor omului cu respectarea egalității în drepturi, independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne și a celorlalte principii și scopuri ale Cartei ONU, Actului Final de la Helsinki, precum și a celorlalte principii și norme general recunoscute ale relațiilor internaționale. Ei au exprimat hotărârea statelor lor de a milita în această direcție.

Miniștrii au salutat începerea negocierilor referitoare la forțele armate convenționale și la măsurile de întărire a încrederii și securității în Europa și au subliniat voința fermă a țărilor lor de a adopta o poziție constructivă la aceste negocieri, de a acționa pentru a se obține, într-un timp scurt, rezultate concrete. O manifestare convingătoare a acestei voințe au constituit-o măsurile unilaterale de reducere a forțelor armate, armamentelor și bugetelor militare, întreprinse de statele aliate.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia cheamă statele membre ale NATO, toate statele europene, la realizarea de pași concreți, care să contribuie la reducerea nivelului tensiunii militare în Europa. Ele cheamă, de asemenea, la abținerea de la orice fel de acțiuni de natură să submineze ceea ce s-a obținut pozitiv în însănătoșirea atmosferei internaționale sau să complice negocierile care au început la Viena. În prezent devine tot mai evidentă necesitatea stabilirii între Tratatul de la Varșovia și NATO a unor raporturi lipsite de spirit de confruntare și a creierii condițiilor corespunzătoare în vederea desființării concomitente a ambelor alianțe, începând cu organizațiile lor militare. Miniștrii și-au exprimat speranța că aceste considerente se vor bucura de înțelegere și sprijin.

Relevând importanța îndeplinirii cu exactitate a Tratatului sovieto-american privind lichidarea rachetelor cu rază medie și mai scurtă de acțiune, miniștrii au subliniat inadmisibilitatea oricăror măsuri „compensatorii”, inclusiv sub pretextul modernizării armamentului nuclear tactic. A fost adoptată o declarație separată în legătură cu armamentul nuclear tactic din Europa.

În cadrul ședinței s-a subliniat că încheierea cât mai curând posibil a unui tratat între URSS și SUA cu privire la reducerea cu 50% a armamentului strategic ofensiv, în condițiile respectării tratatului referitor la apărarea antirachetă, așa cum a fost

semnat în 1972, continuă să fie un obiectiv de importanță primordială, a cărui realizare ar constitui o contribuție de seamă la crearea unei lumi fără arme nucleare. Totodată, s-a relevat necesitatea întreprinderii de eforturi pentru lichidarea totală a armelor nucleare, chimice și a celorlalte arme de distrugere în masă.

Miniștrii au relevat că măsurile multilaterale, bilaterale și unilaterale de reducere a forțelor armate și armamentelor aduc în actualitate problema conversiunii industriei militare în scopuri civile. Aceasta este o problemă dificilă și complexă, a cărei rezolvare reclamă eforturi pe plan național și internațional. Un rol important în soluționarea acestei probleme poate reveni și Organizației Națiunilor Unite.

În scopul sporirii în continuare a transparenței în domeniul militar, participanții la ședință s-au pronunțat în favoarea continuării eforturilor pentru elaborarea criteriilor de comparare a bugetelor militare, prin folosirea procedurii internaționale de raportare a cheltuielilor militare, adoptate de ONU.

Participanții la ședință au relevat că respectarea strictă a realităților politico-teritoriale existente, a principiilor inviolabilității frontierelor, suveranității și integrității teritoriale ale statelor, nefolosirii forței sau amenințării cu forța și a principiilor și normelor relațiilor internaționale constituie condiția fundamentală a unei păci trainice în Europa, garanția dezvoltării și aprofundării procesului general-european.

Îmbunătățirea climatului politic, ca și creșterea interdependențelor în lumea contemporană creează premise favorabile pentru activizarea legăturilor economice dintre state cu sisteme social-economice diferite, ceea ce reprezintă un factor esențial al continuării și dezvoltării procesului general-european pe o bază echilibrată. La ședință s-a relevat necesitatea dezvoltării comerțului, a cooperării în producție și tehnico-științifice, asigurarea accesului la tehnologia modernă, eliminându-se restricțiile și obstacolele discriminatorii de orice fel.

În cadrul schimbului de păreri cu privire la conflictele regionale din Orientul Mijlociu, Asia, Africa, America Centrală și alte regiuni, miniștrii au reafirmat hotărârea statelor lor de a contribui activ la reglementarea politică a acestora, cu luarea în considerare a intereselor legitime ale părților și respectând dreptul fiecărui popor de a-și hotărî singur soarta. Miniștrii s-au pronunțat pentru un Afganistan independent, nealiniat, democratic, pentru asigurarea dezvoltării sale libere, pe baza reconcilierii naționale, fără nici un fel de amestec din afară. Ei au subliniat necesitatea întreprinderii de noi eforturi în direcția soluționării problemei afgane. Participanții la ședință au relevat cu satisfacție progresul înregistrat în soluționarea pe cale pașnică a conflictelor din alte regiuni și eforturile ONU în această direcție.

A fost adoptat apelul „pentru o lume fără războaie”. La ședință s-a exprimat hotărârea de a dezvolta și aprofunda colaborarea multilaterală dintre statele socialiste aliante.

Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe s-a desfășurat într-o atmosferă de prietenie și conlucrare tovarășească.

Următoarea ședință va avea loc la Varșovia”.

Ambasador,
Gheorghe Caranfil

Director,
Lucian Petrescu

AMAE, Problema 240. 1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin, 11-12 aprilie 1989, f. 60-64.

9. 14 aprilie 1989, Bruxelles. Telegramă a ambasadorului George Ciucu către directorul Direcției I Relații, Gheorghe Roșu, privind reacțiile oficialilor NATO față de propunerea statelor membre ale Tratatului de la Varșovia de reducere și limitare a armelor nucleare tactice.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Bruxelles, nr. 018130

Secret
14.04.1989

Tovarășului director Gheorghe Roșu,

Din surse apropiate mediilor NATO, vă informăm că propunerile făcute de Pactul de la Varșovia cu privire la reducerea și chiar eliminarea armelor nucleare tactice sunt „întâmpinate cu răceală de autoritățile nord-atlantice. În acest sens se subliniază că din punct de vedere nord-atlantic prioritățile sunt:

1. Realizarea unei parități a numărului de unități nucleare tactice între URSS și NATO, prin reducerea unilaterală a numărului acestora de către URSS;
2. Realizarea unor progrese substanțiale în negocierile privind reducerea armamentelor convenționale, aflate în curs de desfășurare.

În același sens, se menționează că în această problemă statele membre NATO au discutat deja asupra „triplei opțiuni zero”, concluzionându-se că nu este momentul să se procedeze la reduceri ale arsenalului tactic sub limita unităților de care dispune în prezent.

George Ciucu

AMAE, Problema 240. Tratat Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin, 11-12 aprilie 1989, f. 67.

10. 19 aprilie 1989, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României privind rezultatele ședinței CMAE de la Berlin; includerea, după negocieri, a amendamentelor românești referitoare la dezarmare și crearea de zone denuclearizate în Balcani, Europa Centrală și alte regiuni ale continentului; elaborarea unui document separat privind rezultatele Reuniunii CSCE de la Viena (drepturile omului).

Ministerul Afacerilor Externe
Telegrama circulară, nr. 02710
Direcția I

Secret
19.04.1989

Tovarășe șef de misiune,

În legătură cu ședința de la Berlin, din aprilie a.c., a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, vă transmitem următoarele:

1. În cadrul ședinței au fost prezentate considerentele și propunerile României, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, privind problemele dezarmării, întăririi încrederii și securității pe continentul european, necesitatea participării tuturor statelor în condiții de deplină egalitate, la soluționarea problemelor internaționale majore, în mod deosebit a celor privind pacea și securitatea. S-a subliniat că în abordarea problemelor dezarmării, destinderii și păcii trebuie să se pornească de la realitatea că, deși în ultimul timp s-au îndeplinit unii pași pozitivi, cursa înarmărilor continuă, în special sub forme noi de modernizare și perfecționare a armamentelor nucleare, chimice și convenționale, ceea ce face ca problema cardinală a lumii, a continentului european să fie în continuare oprirea cursei înarmărilor, trecerea la o dezarmare efectivă. S-a arătat că problemele eliminării armelor de distrugere în masă – nucleare, chimice și de altă natură – trebuie abordate în mod unitar, în strânsă legătură, pentru a preveni concentrarea puterii militare în câteva centre care să-și impună dominația asupra lumii.

În legătură cu negocierile militare de la Viena s-a apreciat că deschiderea celor două foruri de tratative – asupra forțelor armate convenționale din Europa și, respectiv, pentru adoptarea de noi măsuri de încredere și securitate – constituie unul din rezultatele concrete, pozitive ale reuniunii general-europene, care a fost posibil printr-o conlucrare constructivă, susținută a tuturor statelor semnatare ale Actului Final, cu luarea în considerare a intereselor legitime și pozițiilor tuturor și pe bază de respect reciproc. În acest context, a fost reafirmată poziția României privind necesitatea de a se acționa cu fermitate pentru ca reducerile prevăzute să fie cât mai substanțiale, de cel puțin 50% până în anul 2000 și să cuprindă atât forțele armate și armamentele convenționale, cât și cheltuielile militare, mijloacele economisite urmând să fie folosite în scopul dezvoltării economico-sociale.

S-a insistat, totodată, asupra importanței continuării eforturilor pentru ca, în paralel cu desfășurarea negocierilor de dezarmare convențională, să înceapă tratative având ca obiect armele nucleare tactice, eliberarea continentului european de armele nucleare, pentru oprirea modernizării și perfecționării armamentelor nucleare și renunțarea la amplasarea de noi arme nucleare pe continent, astfel încât popoarele europene să se afle la adăpost de pericolul unui război nimicitor.

În ceea ce privește rezultatele Reuniunii de la Viena, s-a apreciat că, pe ansamblu, prin eforturile tuturor statelor, aceasta a reușit să adopte unele prevederi importante a căror traducere în viață va fi de natură să contribuie la o mai bună înțelegere și colaborare între popoare, la întărirea păcii și securității în Europa.

Totodată, s-a arătat că în desfășurarea lucrărilor și în însuși documentul adoptat la Viena, și-au găsit loc și abordări în contradicție cu Actul Final de la Helsinki, că în acest document se reflectă insuficient problemele fundamentale ale drepturilor omului, cum sunt dreptul la muncă, la învățătură, la sănătate, la locuință și altele. În schimb, și-au găsit reflectarea unele poziții care deschid calea neamestecului în treburile interne ale altor state. Pornind de la aceasta, România, asociindu-se consensului la adoptarea documentului, și-a formulat rezervele sale, într-o declarație specială.

S-a relevat rolul deosebit ce revine Europei în problemele păcii și dezarmării, ca de altfel în toate marile probleme ale contemporaneității, necesitatea edificării unei Europe unite în diversitatea orânduirilor sociale, a concepțiilor filosofice și politice, a națiunilor libere, independente, care să acționeze pentru pace, dezarmare și înțelegere, pentru colaborare, progres economic și social. S-a subliniat că interesele asigurării păcii, ale edificării unui climat de încredere, respect reciproc și prietenie cer să se pună capăt oricăror încercări de încurajare a neofascismului, revanșismului, anticomunismului, de promovare a unor teze și concepte naționaliste și șovine, precum și acțiunilor care contribuie la învrăjbiră între state

2. Documentele ședinței, care au fost îmbunătățite prin introducerea amendamentelor prezentate de delegația noastră, prezintă unele poziții ale țărilor participante față de probleme internaționale actuale.

În comunicat sunt înscrise caracterizări echilibrate în legătură cu situația din Europa și din lume, aprecieri corespunzătoare în legătură cu rezultatele Reuniunii de la Viena și necesitatea de a se acționa pentru înfăptuirea înțelegerilor la care s-a ajuns, pe baza unei largi colaborări, cu respectarea egalității în drepturi, independenței și suveranității, neamestecului în treburile interne ale statelor și a celorlalte principii ale relațiilor internaționale. Este subliniată importanța eliminării tuturor armelor de distrugere în masă – nucleare, chimice și de altă natură – a participării tuturor statelor, în condiții de deplină egalitate, la soluționarea problemelor internaționale majore. Se menționează că un factor esențial al dezvoltării procesului european pe o bază echilibrată îl constituie activizarea legăturilor economice dintre state cu sisteme social-economice diferite, în condițiile eliminării restricțiilor și obstacolelor discriminatorii de orice fel.

În declanșarea privind armamentul nuclear tactic din Europa au fost incluse prevederi clare cu privire la participarea la negocieri a tuturor statelor interesate ale celor două alianțe, necesitatea opririi modernizării și perfecționării armamentului nuclear tactic, creării de zone denuclearizate în Balcani, Europa Centrală și alte regiuni ale continentului.

Apelul adoptat la ședința CMAE, legat de împlinirea a 50 de ani de la declanșarea celui de-al doilea război mondial, relevă cu claritate că acesta a avut la bază politica agresivă, revanșardă, de cotropire și reîmpărțire a lumii, de dominație mondială, promovată de cele mai reacționare cercuri ale imperialismului, demonstrând gravele consecințe pe care le poate avea politica de concesi.

Subliniind importanța respectării realităților teritoriale și politice existente și a principiilor relațiilor internaționale, apelul relevă, totodată, necesitatea unei riposte hotărâte oricăror forme de învrăjbire a popoarelor. Se menționează că indiferent de forma și locul de manifestare asemenea fenomene reprezintă un pericol la adresa păcii și securității internaționale.

3. În cuvântările rostite la ședință, miniștrii din celelalte țări au urmărit, în general, sublinierea necesității continuării procesului de dezarmare și justificarea acțiunilor întreprinse, trecându-se cu vederea concesiile făcute și menționându-se că, prin activitatea desfășurată, țările socialiste au preluat inițiativa și au câștigat pe plan politic, militar și economic. Problematika negocierilor de la Viena asupra forțelor armate convenționale din Europa și, respectiv, adoptarea de noi măsuri de încredere și securitate este privită în continuare de celelalte țări prin prisma negocierilor sovieto-americane în domeniul dezarmării.

În ce privește evoluția situației din Europa în perioada post-Viena, delegațiile URSS, Poloniei, Bulgariei și Cehoslovaciei s-au pronunțat pentru continuarea politicii de concesiuni, care ar fi de natură să creeze condiții favorabile pentru promovarea acțiunilor țărilor socialiste în domeniul dezarmării și securității, al „restructurării și proceselor de înnoire din aceste țări”. În perspectiva organizării la Moscova a conferinței CSCE pe probleme umanitare, aceste țări au în vedere modificări în legislația internă privind problematica umanitară, precum și o serie de măsuri în materie de vize, trecerea frontierei și circulația persoanelor, care să fie adoptate de țările socialiste, astfel încât la conferința menționată aceste țări să poată evita cât mai mult criticile ce li s-ar putea aduce. Delegația ungară, susținând această orientare, s-a pronunțat pe fond pentru integrarea cu țările occidentale și a cerut ca „între țările socialiste să existe o aplicare mai largă a drepturilor omului decât pe plan general-european, în materie de călătorii, religie sau minorități naționale”.

În legătură cu evoluția în continuare a procesului general-european, delegația RG Germane la ședință s-a situat pe poziția susținută cu fermitate de delegația română, în sensul de a nu se merge în continuare pe calea concesiunilor și de a fi combătute orice tendințe de amestec în treburile interne ale statelor, sub masca aplicării prevederilor documentului final de la Viena, de a fi respectate cadrul constituțional, legislația și reglementările interne din fiecare țară.

4. În ce privește colaborarea reciprocă dintre statele participante la Tratat, la ședință s-a manifestat preocuparea URSS și a altor țări (RPB, RSCS, RPP) pentru o cât mai pronunțată integrare, pentru adoptarea de poziții unitare în relațiile cu alte state, apreciindu-se că în prezent există posibilități largi pentru o conlucrare tot mai strânsă cu țările occidentale și „depășirea situației de bloc”.

În activitatea de relații veți prezenta poziția țării noastre în problemele actuale ale situației internaționale, pe baza elementelor de la pct.1 din prezenta circulară.

Vă rugăm să ne informați asupra comentariilor semnificative în legătură cu ședința de la Berlin a CMAE.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 240. 1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin, 11-12 aprilie 1989, f. 71-73.

11. 19 aprilie 1989, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României de la Sofia, Praga, Berlin, Budapesta, Varșovia referitoare la negocierile purtate cu celelalte delegații în cadrul ședinței CMAE de la Berlin privind perfecționarea mecanismului de colaborare în cadrul Tratatului de la Varșovia; opoziția delegației române față de modificările regulilor de procedură.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară Berlin, Budapesta,
Sofia, Praga, Varșovia, Moscova
nr. 02709

Secret

19.04.1989

Tovarășe șef de misiune,

Pentru orientarea dv. în discuțiile cu reprezentanții țării gazdă și ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, în completarea circulara noastră nr. 1/02710 vă transmitem următoarele²:

1. La ședință, o atenție deosebită s-a acordat în cuvântările miniștrilor problemelor perfecționării mecanismului de colaborare în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Delegația română a subliniat necesitatea intensificării conlucrării în vederea realizării dezarmării, întăririi securității și dezvoltării colaborării pe continentul european și în lume, afirmării unui nou mod de gândire și acțiune. A reafirmat importanța deosebită pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu o acordă, personal, activității de democratizare și perfecționare a organizării și funcționării organelor Tratatului de la Varșovia, problemă în legătură cu care CC al PCR a formulat propunerile cunoscute prin scrisoarea adresată Comitetelor Centrale ale celorlalte partide comuniste și muncitorești din statele participante la Tratat și la care se așteaptă răspuns oficial la nivelul conducerilor de partid. Au fost reiterate considerentele de la care a pornit conducerea noastră de partid și de stat în prezentarea acestor propuneri. S-a subliniat că examinarea în cadrul ședinței comune a CMAE și CMAp a considerentelor privind perfecționarea mecanismului de colaborare în cadrul Tratatului va avea loc în funcție de finalizarea și rezultatele activității grupului de lucru.

Delegațiile celorlalte țări, insistând în mod deosebit asupra necesității adoptării unor poziții comune în raporturile cu alte state, au subliniat, și de această

---

² Vezi doc. nr. 10.

dată, importanța întăririi laturii organizatorice a conlucrării, prin crearea unui organism politic permanent și sporirea rolului și atribuțiilor secretarului general al CPC. Referindu-se la faptul că lucrările grupului de lucru pe problemele mecanismului de colaborare nu înregistrează progrese, unele delegații au relevat cerința de a se acționa pentru depășirea situației la care s-a ajuns.

Menționăm că, în contextul prezentării considerentelor sale cu privire la evoluția procesului general-european, delegația bulgară a avansat ideea înființării unui organism permanent al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care să elaboreze și să promoveze concepția „căminului general-european”.

2. În cadrul negocierilor asupra proiectului de protocol al ședinței au ieșit din nou în evidență încercările de modificare a regulilor de procedură, prin renunțarea la consens și trecerea și în cadrul Tratatului la principiul țărilor interesate. Delegația ungară a propus ca în finalul protocolului să se înscrie poziția sa referitoare la „sublinierea interdependenței dintre toate principiile relațiilor interstatale, precum și a importanței respectării drepturilor omului”, aspecte care, în opinia sa, nu și-ar fi găsit reflectare corespunzătoare în documentele publice ale ședinței. Delegația noastră nu a acceptat procedura înscrierii de poziții separate, indiferent de conținutul acestora. Celelalte delegații nu s-au asociat propunerii ungare și în consecință, protocolul ședinței nu a fost semnat de nici una din țările participante, deși, cu excepția paragrafului menționat, se convenise conținutul acestuia. Acest document, care are caracter orientativ, cuprinde prevederi referitoare la activitatea Comisiei speciale pe problemele dezarmării, continuarea activității grupeii multilaterale de informare reciprocă curentă și a grupurilor de lucru, create la inițiativa țării noastre, privind reducerea cheltuielilor militare, examinarea problemelor actuale ale economiei mondiale, eliminării subdezvoltării și edificării noii ordini economice internaționale, precum și a celorlalte grupe de lucru existente și care nu și-au finalizat mandatul.

În situația în care veți avea convorbiri pe teme mai sus menționate, acționați în conformitate cu poziția adoptată la ședința de delegația română.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 240. 1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Berlin, 11-12 aprilie 1989, 69-70.

XLII. ȘEDINȚA COMITETULUI MINIȘTRILOR AFACERILOR EXTERNE. 26-27 OCTOMBRIE 1989, VARȘOVIA

1. 11 august 1989, București. Telegramă a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, către ambasadorul României la Varșovia, Ion Teșu, privitoare la organizarea ședinței CMAE, la Varșovia, în zilele de 26-28 octombrie 1989; acordul de participare al părții române.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Direcția I, nr. 1/05391

Secret
11. 08.1989

Tovarășe ambasador,

În scrisoarea adresată tovarășului ministru Ioan V. Totu de T. Olechowski, ministrul Afacerilor Externe al RPP, s-a propus ca viitoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia, care va avea loc în capitala polonă, să se desfășoare în zilele de 26-28 octombrie 1989, cu următoarea ordine de zi:

1. Probleme legate de realizarea hotărârilor consfătuirii Comitetului Politic Consultativ de la București.

2. Aprecieri și desfășurări negocierilor de la Viena, în contextul noilor propuneri privind dezarmarea convențională. Problematicele întăririi securității și cooperării în Europa.

3. Problemele cooperării economice general-europene.

Din indicațiile tovarășului ministru Ioan V. Totu, vă rugăm să comunicați părții polone, la nivel corespunzător, acordul de principiu cu perioada și ordinea de zi ale ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

Pentru informarea și orientarea dv., menționăm că în scrisoarea ministrului polonez se precizează că la ședință ar urma să fie adoptate următoarele documente: Comunicatul, care ar cuprinde referiri la situația internațională actuală, precum și problematica celui de-al doilea punct al ordinii de zi; un Memorandum privind cooperarea economică europeană; Protocolul ședinței.

De asemenea, în scrisoare se arată că, la propunerea părții sovietice, se are în vedere ca pentru cel de-al treilea punct al ordinii de zi să fie invitați la ședința CMAE și miniștrii colaborării economice cu străinătatea (Comerțul Exterior) din statele participante la Tratat.

În legătură cu cele de mai sus, menționăm că MAE va înainta conducerii superioare, cu circa o lună de zile înainte de ședința CMAE, propuneri de mandat privind activitatea delegației române, inclusiv în legătură cu proiectele de documente ce vor fi transmise de țara gazdă. Totodată, MAE are în vedere să

propună includerea în delegație a unui adjunct al ministrului Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale.

În comunicarea pe care o veți face MAE polon, vă veți limita la confirmarea acordului părții române cu perioada și ordinea de zi ale ședinței CMAE.

11 august 1989

Lucian Petrescu

AMAE, Problema 240.1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Varșovia, 26-27 octombrie 1989, f. 1-2.

2. 9 septembrie 1989, Moscova. Telegramă a însărcinatlui cu afaceri Ion Bucur către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la poziția părții sovietice privind colaborarea în cadrul Tratatului de la Varșovia; înființarea unui organism permanent de lucru; tendințele sovietice de intensificare a integrării economice, politice și militare, a coordonării politicii externe a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 051762

Secret
9.09.1988

Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,
DR I,

Prezentăm unele elemente referitoare la poziția părții sovietice în legătură cu unele aspecte ale colaborării în cadrul Tratatului de la Varșovia, rezultate din convorbiri cu cadre de la MAE al URSS:

Conducerea sovietică a acordat o importanță deosebită prelungirii valabilității Tratatului de la Varșovia. Fără el – a spus Mihail Gorbaciov – este greu de imaginat în prezent politica mondială în ansamblu.

Conceput ca un instrument de perfecționare a coordonării politicii externe a statelor membre, Uniunea Sovietică manifestă, în acest sens, un interes sporit pentru creșterea eficacității organizației, a calității acțiunilor care au loc în cadrul acesteia. Studiază, totodată, diversele propuneri avansate de țările participante pe linia perfecționării mecanismului de funcționare a Tratatului.

Propunerile României de perfecționare a mecanismului de funcționare a Tratatului sunt considerate ca deosebit de importante. Ele necesită o studiere foarte aprofundată. Fiind formulate, în etapa actuală, doar în termeni generali, aceste propuneri ca, de altfel și ale altor țări, necesită a fi explicate, detaliate. În acest scop, vor fi necesare mai multe reuniuni ale reprezentanților statelor membre. Una dintre acestea va avea loc, în noiembrie 1988, la Moscova.

Un element nou intervenit în cadrul Tratatului, constă în întâlnirile periodice ale conducătorilor de partid din țările membre. În cursul acestora se acordă o atenție deosebită schimbului de păreri cu privire la colaborarea economică și construcția socialistă din fiecare țară. Această formă de conlucrare este de natură să contribuie, de asemenea, la perfecționarea și creșterea eficienței Tratatului.

Ținând seama de experiența de până acum, Uniunea Sovietică a propus și va continua să insiste pentru crearea în cadrul tratatului a unui organism permanent de lucru. Se are în vedere un organism cu un aparat simplu, cu o birocrație redusă, dar care s-ar impune pentru facilitarea și rezolvarea diverselor sarcini curente, organizatorice și tehnice, de urmărire a evoluției diverselor propuneri formulate de Tratatul de la Varșovia. Din păcate, nu întotdeauna, propunerile și inițiativele tratatului sunt urmărite până la capăt.

În ce o privește, Uniunea Sovietică nu manifestă un interes deosebit pentru creșterea numărului de întruniri și comisii în cadrul tratatului. Pe linia amplificării activității s-ar putea concepe, în locul unor reuniuni de informare curentă, realizarea de schimburi de materiale de informații asupra unor teme de interes comun.

Pornind de la noua gândire de politică externă, de la realitățile pe continentul european, conducerea sovietică este în favoarea perfecționării activității politice și militare a Tratatului de la Varșovia. Rolul acestuia, însă, nu trebuie să scadă.

Analizele făcute de specialiștii sovietici duc la concluzia că Europa va continua să fie divizată încă vreme îndelungată, că organizațiile militare și economice ale Occidentului se vor menține și chiar întări, iar confruntarea dintre capitalism și socialism poate căpăta multiple forme, nu numai de ordin pașnic, ci și militar. Toate acestea, dar mai ales soluționarea pe cale politică a diferendelor internaționale, impun cu necesitate creșterea rolului politic al Tratatului de la Varșovia.

După cum se știe, Uniunea Sovietică a făcut mari sacrificii pentru obținerea parității militare cu SUA. În vederea realizării acestui obiectiv, însă, au fost neglijate prea mult, de-a lungul anilor, mijloacele politice de soluționare a diverselor fenomene de criză apărute în viața internațională. Cursa înarmărilor și echilibrul militar au ajuns astfel la un nivel exagerat de mare, cu consecințe extrem de negative nu numai la adresa păcii, în lume, ci și a dezvoltării economice și sociale a popoarelor, inclusiv a Uniunii Sovietice.

Pornind de la ideea că socialismul nu și-a legat niciodată viitorul de soluționarea pe cale militară a problemelor internaționale și că politica de forță s-a epuizat din punct de vedere istoric, Uniunea Sovietică își propune, în spiritul noii gândiri de politică externă, să se angajeze tot mai mult în căutarea și promovarea de soluții pașnice în viața internațională, să manifeste flexibilitate, iar la nevoie să facă chiar, pe bază de reciprocitate, și unele concesii atât de ordin militar, cât și politic.

Pornind de la datele de care dispunem, de la analiza făcută de ambasada noastră, este de așteptat ca Uniunea Sovietică, în ciuda diferitelor declarații făcute de actuala conducere, să manifeste în continuare mult interes pentru intensificarea integrării economice, politice și militare a țărilor socialiste, a coordonării politicii externe îndeosebi a țărilor participante la Tratatul de la Varșovia.

Ion Bucur

AMAE, Problema 240. 1989. Acțiuni diverse pe linia Tratatului de la Varșovia în 1988, f. 85-87.

3. 24 septembrie 1989, Varșovia. Telegramă a directorului adjunct al Direcției I Relații, Marcel Mămularu, către ministrul adjunct al Afacerilor Externe, Constantin Oancea, referitoare la propunerea poloneză privind includerea pe ordinea de zi a ședinței CMAE a problemelor cooperării economice în cadrul CAER.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Varșovia, nr. 064576

Secret
24.09.1989

Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,
D[irecția] R[elații] I,

În cadrul vizitei la conducerea D[irecției] R[elații] I din MAE polonez, directorul Jerzy Makosa referindu-se la viitoarea ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia a informat următoarele:

1. Partea polonă își exprimă satisfacția pentru faptul că, la Moscova, adjuncții miniștrilor de Externe au acceptat propunerea poloneză ca în cadrul punctului trei al ordinii de zi să fie abordate și problemele cooperării economice în cadrul CAER în afara documentelor finale asupra elaborării cărora s-a căzut de acord. Partea polonă va insista pentru adoptarea unei declarații-apel, care să confirme stadiul și perspectivele colaborării economice între țările membre ale CAER.

2. J. Makosa a informat că reprezentanții polonezi au propus, la Moscova, ca la reuniunea miniștrilor de Externe să fie organizate două conferințe de presă.

Prima care ar urma să fie organizată înaintea reuniunii, de către partea polonă, va fi condusă de B. Kulski, ministru secretar de Stat, care va informa în legătură cu lucrările grupelor de experți și problemele ce vor fi discutate de către miniștri.

La cea de-a doua conferință de presă vor participa numai adjuncții miniștrilor de Externe, care doresc, și ar urma să informeze în legătură cu desfășurarea reuniunii și va răspunde la eventuale întrebări.

Directorul Makosa a precizat că URSS și RPB și-au dat acordul încă de la Moscova, în legătură cu organizarea conferințelor de presă, și a exprimat speranța că și partea română va răspunde favorabil la această propunere.

A menționat că în actuala situație din Polonia un asemenea mod de desfășurare a lucrărilor ar avea un efect deosebit pe plan internațional, iar pe plan polonez ar contribui la crearea unei opinii favorabile PMUP, în legătură cu poziția în CAER.

Marcel Mămularu

AMAE, Problema 240.1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Varșovia, 26-27 octombrie 1989, f. 4-5.

4. 19 octombrie 1989, Varșovia. Telegramă a ambasadorului Ion Teșu și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan V. Totu, privind desfășurarea negocierilor proiectelor ședinței CMAE; divergențe cu celelalte delegații.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Varșovia, nr. 064617

Secret
19.10.1989

Tovarășului ministru Ioan V. Totu,
Tovarășului adjunct al ministrului, Constantin Oancea,
DR I,

La 18 octombrie a.c., a început activitatea de negociere a proiectului de documente pentru ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la tratatului de la Varșovia (26-27 octombrie 1989).

Din partea țării gazdă, întâlnirea a fost deschisă printr-un cuvânt prezentat de B. Kulski, secretar de Stat la Ministerul Afacerilor Externe. Reprezentantul polonez a asigurat că RPP, în calitatea sa de gazdă, va depune eforturi ca reuniunea miniștrilor Afacerilor Externe să se desfășoare în condiții normale, într-o atmosferă de înțelegere. Totodată, a relevat că aceasta are loc într-un moment în care în viața internă din Polonia intervin schimbări importante.

S-a convenit să se treacă la activitatea de negociere a proiectului de comunicat, pe baza proiectului transmis de partea polonă, urmând să se decidă dacă se va lucra asupra celui de-al doilea document – declarația privind colaborarea economică general-europeană.

În cadrul negocierilor cu privire la proiectul de comunicat au avut loc discuții îndelungate asupra punctului referitor la aprecierea situației actuale din Europa și din lume. S-a acceptat înscrierea în comunicat a ideii că evoluția evenimentelor confirmă pe deplin aprecierile și concluziile cuprinse în documentele adoptate și semnate la consfătuirea de la București, din vara acestui an, a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. În același timp, delegațiile polonă și ungară au insistat pentru includerea în proiectul de comunicat a unor așa-zise „fenomene noi” intervenite pe plan european și mondial, promovând tezele „demilitarizării”, „dezideologizării” și „umanizării” relațiilor internaționale.

Delegația noastră a intervenit cu fermitate în discuții, subliniind netemeinicia și caracterul complet inacceptabil al unor asemenea teze. Pe o poziție asemănătoare s-a situat delegația RDG. Aceasta a relevat că între „fenomenele noi” trebuie scoase în evidență, amestecul în treburile interne ale statelor socialiste din partea imperialismului și acțiunile de destabilizare a situației din aceste țări. Delegația URSS a adoptat o poziție echivocă, propunând ca paragraful asupra situației internaționale să fie cât mai scurt și să se evite menționarea celor două tendințe care se manifestă în lume.

A suscitât dezbateri largi și paragraful privind Europa, realitățile teritorial-politice actuale și problema granițelor postbelice. S-a acceptat amendamentul delegației noastre privind o Europă în diversitatea orânduirilor sociale și de stat. Delegația polonă a arătat că pentru ea nu mai sunt acceptabile formulările anterioare din documentele adoptate în cadrul Tratatului de la Varșovia privind realitățile „teritorial-politice”, în noile condiții ea putându-se angaja numai la formulări care se referă la „ordinea teritorială postbelică” și nu la realitățile politice.

Delegația RDG a propus includerea în proiectul de comunicat a unui paragraf în care să se sublinieze necesitatea respectării prerogativelor statelor suverane. Inclusiv în problema cetățeniei și să se condamne manifestările de neonazism și revanșism din țările Europei Occidentale. Propunerea RDG a fost luată în paranteze de delegațiile ungară și polonă, împreună cu amendamentul delegației române privind necesitatea de a se da o ripostă fermă oricăror încercări de ațâțare a vrajbei între popoare. Delegațiile URSS, RCS și RPB au declarat că sprijină în principiu propunerea RDG, sunt solidare cu aceasta în respingerea acțiunilor de amestec din partea RFG și a țărilor NATO, dar au rezerve asupra textului propus și și-au rezervat dreptul de a mai reflecta asupra acestuia și-a veni cu amendamente de ordin redacțional. Menționăm că negocierile se desfășoară într-o atmosferă de lucru.

Ion Teșu

Lucian Petrescu

AMAE, Problema 240.1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Varșovia 26-27 octombrie 1989, f. 17-18.

5. 19 octombrie 1989, Varșovia. Telegramă a ambasadorului Ion Teșu și a directorului Direcției I Relații, Lucian Petrescu, către ministrul Afacerilor Externe, Ioan V. Totu, referitoare la proiectul negociat al comunicatului ședinței CMAE; apel al statelor membre ale Tratatului de la Varșovia pentru democratizarea relațiilor internaționale; realizarea unei Europe unite prin respectarea inviolabilității frontierelor, a integrității teritoriale, independenței și suveranității statelor.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Varșovia, nr. 064619

Secret
19.10.1989

Tovarășului ministru Ioan V. Totu,
Tovarășului adjunct al ministrului Constantin Oancea,
DR I,

Transmitem textul proiectului de comunicat negociat în cursul zilei de 18 octombrie a.c.:

„Comunicatul ședinței Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia

1. În zilele de 26 și 27 octombrie 1989, la Varșovia a avut loc ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia de prietenie, colaborare și asistență mutuală.

La ședință au participat .....

2. Miniștrii au examinat situația actuală și tendințele evoluției relațiilor internaționale. Ei au relevat actualitatea aprecierilor cuprinse în documentele consfătuirii Comitetului Politic Consultativ ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia din 7-8 iulie 1989, de la București. În evoluțiile pozitive participanții la ședință au menționat întărirea încrederii reciproce, dezvoltarea dialogului și a colaborării, începerea procesului de dezarmare. Totodată, ei au relevat că aceste fenomene nu au încă un caracter ireversibil, că situația din lume continuă să se mențină complexă și contradictorie. În legătură cu aceasta [propunere de compromis, pe baza textului românesc], miniștrii au subliniat hotărârea statelor lor de a acționa în continuare pentru înfăptuirea dezarmării, întărirea păcii, securității și încrederii, democratizarea (demilitarizarea, dezideologizarea, umanizarea) raporturile dintre state, dezvoltarea unei largi colaborări internaționale.

3. Examinând situația din Europa, miniștrii au apreciat că se creează premise pentru realizarea unei schimbări radicale în relațiile dintre țările continentului, înlăturarea treptată a orientărilor de divizare, îndepărtarea definitivă a rămășițelor „războiului rece”. Ei au subliniat că una din condițiile de bază ale edificării unei Europe unite, a păcii și securității o constituie respectarea dreptului fiecărui popor de a-și alege în mod liber soarta, de a-și alege în mod liber calea dezvoltării sale sociale, politice și economice, fără amestec din afară.

O importanță fundamentală pentru edificarea unui „cămin european”, în diversitatea orânduirilor sociale și de stat, o are respectarea strictă a inviolabilității frontierelor existente, a integrității teritoriale, independenței și suveranității statelor, respectarea principiilor și normelor general recunoscute ale dreptului internațional, a prevederilor Actului final al CSCE și altor documente, adoptate în cadrul procesului de la Helsinki. Ei au menționat că orice încercări de a pune la îndoială ordinea teritorială postbelică – realitățile teritorial-politice actuale – și de a

relua discuțiile referitoare la granițe vor aduce daune nu numai procesului de întărire a încrederii, dar și stabilității în Europa. Participanții la ședință au subliniat necesitatea respectării prerogativelor statelor suverane, inclusiv în problema cetățeniei, în interesul asigurării stabilității și securității pe continentul european. În legătură cu aceasta ei au atras atenția asupra tendințelor periculoase ale intensificării a neonazismului și revanșismului în unele țări din Europa Occidentală și necesitatea de a se da o ripostă hotărâtă oricăror încercări de ațâțare a vrăjbiei între popoare [proponere RDG completată cu propunerea românească de la cuvintele „și necesitatea de a se da o ripostă hotărâtă”].

4. Participanții la ședință au relevat importanța pe care o are dezvoltarea procesului general-european în toate domeniile, inclusiv realizarea strictă a înțelegerilor adoptate la Reuniunea de la Viena, pentru crearea unor baze trainice de apropiere și colaborare a tuturor părților continentului. Participanții la ședință au relevat importanța pe care o are pentru crearea unor baze trainice ale securității și cooperării dezvoltarea procesului general-european în toate domeniile. În acest context, a fost reconfirmată hotărârea de a contribui activ la înfăptuirea Actului final de la Helsinki, în scopul întăririi păcii și securității, unei mai bune înțelegeri și colaborări pe continent.

Miniștrii au subliniat cu satisfacție evoluția pozitivă a negocierilor celor 23 de state din Tratatul de la Varșovia și NATO privind forțele armate convenționale în Europa. Ei au exprimat hotărârea de a depune toate eforturile pentru ca primele înțelegeri privind o reducere substanțială a forțelor armate convenționale să fie realizate încă în anul viitor. Iar reducerea să se efectueze în decurs de doi-trei ani. Aceasta ar permite să se reducă în măsură însemnată nivelul înarmărilor și al cheltuielilor militare, să se elibereze importante resurse materiale și umane în scopul dezvoltării social-economice, să se creeze condiții favorabile pentru stabilitatea și securitatea continentului.

Ion Teșu

Lucian Petrescu

AMAE, Problema 240.1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Varșovia, 26-27 octombrie 1989, f. 23-25.

6. 25 octombrie 1989, Varșovia. Telegramă a adjunctului ministrului Afacerilor Externe și a ambasadorului Ion Teșu către ministrul Afacerilor Externe, Ioan V. Totu, referitoare la stadiul negocierilor privind comunicatul ședinței CMAE; dificultăți în găsirea unei formule privind diferendul bulgaro-turc.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Varșovia, nr. 064637

Secret
25.10.1989

Tovarășului ministru Ioan V. Totu,

I. La 24.10.1989 a continuat ședința plenară la nivelul adjuncților de miniștri ai Afacerilor Externe, în cadrul căreia a fost definitivat *ad referendum*, textul comunicatului, cu excepția punctelor referitoare la tendințele neonaziste și revanșiste, de destabilizare a situației din diferite state ale lumii și cel privind diferendul bulgaro-turc, asupra cărora nu s-a realizat un consens.

În legătură cu primul punct delegația noastră, împreună cu cea a RDS și a RP Polone, au convenit un text de compromis a cărei ultimă parte nu este însă acceptată de către delegația maghiară, respectiv, „necesitatea de a se da o ripostă hotărâtă oricărui încercări de ațâțare a vrajbei între popoare, de destabilizare a situației din diferite state ale lumii”. Menționăm, totodată, că textul propus de delegația română nu este susținut nici de delegația sovietică care apreciază că aceste idei sunt cuprinse și în paragraful precedent al punctului 3.

În ceea ce privește diferendul bulgaro-turc, adjunctul ministrului de Externe al RP Bulgare, Ivan Ganev, a depus insistențe deosebite în cadrul plenarei pentru acceptarea variantei restrânse care a fost transmisă la MAE, întrucât textul prezentat inițial de delegația bulgară nu a întrunit acordul nici unei delegații. În discuțiile din plenară, delegația URSS a propus ca delegația bulgară să renunțe la menționarea declarației secretarului general al NATO din 9 august a.c. sugerând următorul text: „Miniștrii au exprimat convingerea că încercările de amestec în treburile interne din partea blocurilor militar-politice nu contribuie la rezolvarea problemelor care apar în relațiile dintre anumite state. Calea pentru rezolvarea unor astfel de probleme se realizează numai printr-un dialog constructiv, pe baza egalității în drepturi, între țările interesate”. Adjunctul ministrului de Externe bulgar nu a acceptat acest text, făcând apeluri insistente la toate delegațiile să fie de acord cu textul conținând și referirea la declarația secretarului general NATO. Acesta a menționat, totodată, că ministrul de Externe bulgar, Petăr Mladenov va insista asupra acestei probleme și la nivelul miniștrilor de Externe.

Vă informez că în discuții bilaterale cu delegația română adjuncții miniștrilor de Externe ai URSS, RDG, Poloniei și Cehoslovaciei au împărtășit opinia noastră că nu este oportună nici o referire la acest diferend, arătând însă că ar trebui menajate sensibilitățile delegației bulgare, căutându-se o soluție de compromis, acceptabilă tuturor participanților. Menționăm că ambele probleme rămase deschise vor fi reluate în plenara adjuncților de miniștri de miercuri orele 09.00, ora 10.00, București.

În eventualitatea că apreciați oportună transmiterea unor indicații suplimentare, acestea ne-ar fi utile până la începerea ședinței plenare.

II. În cadrul ședinței plenare de marți s-a făcut un schimb de păreri cu privire la declarația pe probleme economice. Delegația română a prezentat pe larg poziția

țării noastre, în conformitate cu mandatul încredințat. La apelul insistent al adjunctului de ministru de Externe sovietic, sprijinit de către delegațiile Bulgariei și Ungariei, s-a convenit continuarea activității de redactare la nivelul șefilor grupelor de experți, urmând ca în ședința plenară de miercuri să se continue discuțiile la nivel de adjunct al ministrului. [...]

Vă informez că în discuțiile pe care le-am avut cu șefii delegațiilor RDG, Cehoslovaciei, Poloniei aceștia au manifestat, în continuare, îndoieli cu privire la posibilitatea realizării unui text substanțial la actuala reuniune CMAE. Se observă, în același timp, o mobilizare evidentă a celorlalte delegații de către cea sovietică.

III. A continuat activitatea de redactare a protocolului unde se întrevăd posibilități pentru promovarea pozițiilor țării noastre, prevăzute în mandatul delegației.

Ca acțiuni noi se remarcă insistența delegației bulgare pentru crearea unui grup de lucru la nivel de experți ai statelor participante la Tratat pentru studierea dezvoltării proceselor de integrare în Europa. De asemenea, delegația ungară acționează, în continuare, pentru includerea în protocol a propunerii privind crearea unei grupe de experți pentru drepturile omului.

Menționăm că întreaga activitate în cadrul structurilor de lucru pentru pregătirea reuniunii CMAE se desfășoară într-o atmosferă constructivă, de lucru.

Ion Teșu

Constantin Oancea

AMAE, Problema 240. Tratatul de Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Varșovia 26-27 octombrie 1989, f. 77-79.

7. 31 octombrie 1988, Moscova. Telegramă a însărcinatlui cu afaceri Ion Bucur către adjunctul ministrului Afacerilor Externe, referitoare la aprecierile adjunctului ministrului sovietic de Externe, I. Aboimov, privind relațiile dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia; decizia Poloniei și a Ungariei de a-și respecta obligațiile asumate în cadrul alianței; renunțarea la „doctrina Brejnev”.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Moscova, nr. 067386

Secret
31.10.1989

Tovarășului Constantin Oancea, adjunct al ministrului,
D[irecția] R[elații] I,
DREETOI,

În legătură cu recenta ședință a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (26-27 octombrie) vă informăm următoarele:

1. La 30 octombrie, I. Aboimov, adjunct al ministrului sovietic de Externe, a avut o întâlnire cu reprezentanții presei, în cadrul căreia a făcut o scurtă prezentare a lucrărilor ședinței. Din relatările sale reținem atenția:

Uniunea Sovietică acordă o atenție primordială relațiilor cu țările participante la Tratatul de la Varșovia. Este pentru prima dată când în ședința CMAE participă și miniștrii Comerțului Exterior. Aceasta se înscrie pe linia orientărilor de la București a Comitetului Politic Consultativ de întărire a caracterului politic al Tratatului de la Varșovia și de transmitere, treptată, a acestuia într-o alianță politico-militară.

Țările participante au reafirmat dorința comună de a acționa atât pentru realizarea de noi măsuri în domeniul dezarmării și securității, cât și în direcția punerii bazelor materiale ale casei comune europene.

Din analiza Actului final de la Helsinki se constată că prevederile coșului doi se îndeplinesc mai lent, ceea ce poate impieta asupra întregului proces general-european. Cu toate acestea, țările aliate sunt hotărâte să acționeze în continuare pentru accelerarea negocierilor de dezarmare în Europa atât convențională, cât și nucleară. În cadrul schimbului de păreri din capitala polonă s-au discutat și problemele de ordin umanitar.

O particularitate a actualei ședințe constă și în faptul că aceasta a avut loc într-o țară aliată în care s-au înregistrat schimbări importante. După cum se știe, schimbări importante au avut loc și în alte țări. Indiferent însă dacă au sau nu loc schimbări pe plan intern, țările respective continuă să rămână aliate și prietene ale URSS. De altfel, toți participanții la ședință și-au reafirmat hotărârea de a-și îndeplini în continuare obligațiile asumate în cadrul alianței; aceasta constituind un element esențial al întrunirii de la Varșovia.

În ceea ce privește soarta de viitor a Tratatului, URSS are în vedere desființarea concomitentă a celor două blocuri, în procesul general-european de colaborare și securitate.

Răspunzând întrebărilor formulate de corespondenții occidentali (BBC, Reuter, Danemarca și SUA), referitoare la o eventuală ieșire a Ungariei și Poloniei din Tratat, Aboimov a arătat că, în această problemă trebuie avută în vedere poziția oficială a celor două țări, potrivit căreia acestea își mențin angajamentele luate în cadrul alianței, așa încât nu există motive pentru a examina lucrurile într-o altă direcție.

2. Potrivit relatărilor făcute de V. Lapșin, șef de sector în Direcția țări socialiste în MAE al URSS, există constatarea că, în dezbaterile problemelor de ordin economic, la ședința de la Varșovia, miniștrii de Externe ai Uniunii Sovietice, Poloniei și Ungariei ar fi avut o poziție similară, în timp ce colegii lor din celelalte țări au exprimat o poziție puțin diferită. În ce privește Polonia și Ungaria, din partea acestora s-a exprimat în ultima perioadă, în mod repetat, că doresc să conlucreze în cadrul Tratatului de la Varșovia, cu precizarea însă că, în cadrul acestuia să nu mai fie examinate problemele legate de situația internă a țărilor membre, ci numai acelea care privesc direct aspectele de ordin militar și de securitate externă.

3. Buletinul TASS, de uz intern, a preluat unele comentarii apărute în presa occidentală, americană mai ales, potrivit cărora la Varșovia s-ar fi adoptat un comunicat istoric, în care se recunoaște dreptul fiecărui stat membru de a-și hotărî soarta fără nici un amestec din afară, ceea ce ar însemna, de fapt, sfârșitul „doctrinei Brejnev”. Au fost totodată, preluate aprecierile făcute la Varșovia și Budapesta la încheierea ședinței CMAE.

Ion Bucur

AMAE, Problema 240. Tratatul de la Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Varșovia, 26-27 octombrie 1989, f. 86-88.

8. 1 noiembrie 1989, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României privind rezultatele ședinței CMAE de la Varșovia, referitoare la problemele dezarmării și ale cooperării economice general-europene; viitorul Tratatului de la Varșovia, în contextul evoluției situației politice din Ungaria și Polonia.

Ministerul Afacerilor
Telegramă circulară, nr. 014198

1.11.1989

Tovarășe șef de misiune,

În legătură cu ședința de la Varșovia a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe ai statelor participante la Tratatul de la Varșovia (26-27 octombrie 1989), vă comunicăm următoarele:

1. Pe ordinea de zi s-au aflat următoarele probleme:

a) Cu privire la realizarea hotărârilor Consfătuirii de la București a Comitetului Politic Consultativ;

b) Aprecierea desfășurării negocierilor de la Viena în contextul noilor propuneri privind dezarmarea convențională. Problematika întăririi securității și cooperării în Europa;

c) Problemele cooperării economice general-europene.

2. În cadrul ședinței au fost prezentate considerentele și propunerile României, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, privind actuala situație din Europa și din lume și direcțiile de acțiune în vederea realizării unor schimbări radicale în viața internațională, pentru soluționarea problemelor lumii contemporane. S-a relevat că evoluția evenimentelor internaționale confirmă aprecierile cuprinse în documentele Consfătuirii de la București din iulie a.c. a Comitetului Politic Consultativ, atrăgându-se îndeosebi atenția asupra încercărilor cercurilor reacționare, imperialiste de a menține și crea noi stări de confruntare și încordare în diferite părți ale lumii, de continuare a cursei înarmărilor, de destabilizare a țărilor

socialiste și subminare a socialismului în general, de promovare a politicii de dominație și asupra, de amestec în treburile interne și de încălcare a independenței și suveranității popoarelor.

S-a subliniat că problema fundamentală a epocii contemporane continuă să fie oprirea cursei înarmărilor și trecerea la măsuri efective de dezarmare, în primul rând nucleară. A fost evidențiată necesitatea intensificării eforturilor pentru promovarea unei gândiri și a unui nou mod de soluționare a problemelor, care să pornească de la abordarea relațiilor dintre state pe baze noi, de respectare a egalității în drepturi, a independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu forță, avantajului reciproc.

În legătură cu negocierile militare de la Viena s-a relevat că se impune a se acționa în direcția clarificării tuturor aspectelor pe care le ridică conținutul viitoarelor acorduri, ale căror elemente de bază încep să se contureze și au fost reiterate poziția și propunerile României îndreptate spre ajungerea la înțelegeri care să ducă efectiv la reducerea substanțială a armamentelor convenționale și trupelor existente pe continent, însoțită de diminuarea corespunzătoare a cheltuielilor militare, la creșterea reală a încrederii și securității.

A fost reafirmată poziția țării noastre cu privire la edificarea unei Europe unite, a păcii trainice și colaborării în diversitatea orânduirilor sociale și de stat ale țărilor continentului și s-a evidențiat cerința înlăturării oricăror acte și forme de intervenție care urmăresc impunerea unui anumit mod de producție și de viață.

3. Desfășurarea ședinței, luările de cuvânt ale miniștrilor Afacerilor Externe și activitatea de negociere a documentelor au evidențiat următoarele:

a) În cuvântările tuturor miniștrilor Afacerilor Externe s-a subliniat că documentele adoptate la Consfătuirea de la București a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia își păstrează actualitatea, desfășurarea evenimentelor internaționale confirmând aprecierile conținute în acestea.

b) În legătură cu situația internațională abordările au fost, în general, mai realiste, punându-se accent nu atât pe evoluțiile pozitive, cât mai ales pe relevarea pericolelor la adresa stabilității și păcii în lume. S-a subliniat că nu există încă certitudinea renunțării la forță, nu a dispărut riscul unor ciocniri și conflicte, inclusiv prin folosirea armei nucleare. A fost scos în evidență faptul că statele participante la Tratatul de la Varșovia trebuie să ia poziție împotriva renașterii neonazismului și revanșismului în RFG. Miniștrii Afacerilor Externe ai RDG, RSCS și RPB au subliniat și faptul că încercările și acțiunile de destabilizare a situației din țările socialiste sunt de natură să influențeze negativ climatul din Europa.

Miniștrii Ungariei și Poloniei au apreciat că pentru situația din Europa și din lume caracteristică ar fi, înainte de toate, destinderea, dialogul și trecerea de la confruntare la colaborare, evidențiind că „o componentă esențială a politicii țărilor membre ale NATO, inclusiv a SUA, o constituie faptul că acestea nu folosesc schimbările care au loc în țările socialiste în scopuri ostile”.

c) În ce privește problematica dezarmării și perspectivele negocierilor în acest domeniu au fost făcute, de asemenea, aprecieri mai puțin optimiste decât în trecut. Ministrul sovietic de Externe a relevat că URSS va reacționa, prin măsuri corespunzătoare, în cazul în care SUA vor crea arme antirachetă cu baza în cosmos. Totodată, el a arătat că, deși se menține perspectiva definitivării tratatului sovieto-american privind reducerea cu 50% a armamentului strategic ofensiv, negocierile nu se desfășoară în ritmul pe care l-ar dori URSS. A rezultat, de asemenea, că la negocierile militare de la Viena, URSS condiționează efectuarea unor reduceri substanțiale ale forțelor armate și armamentelor convenționale de convenirea unor măsuri care să nu permită sporirea forțelor militare navale, în care SUA și NATO dețin superioritatea. Un minim ce ar putea satisface URSS în etapa actuală îl reprezintă extinderea măsurilor de încredere și asupra forțelor militare navale, în așa fel încât NATO să nu poată transfera cursa înarmărilor de pe uscat pe mare.

d) A reieșit preocuparea URSS în legătură cu viitorul Tratatului de la Varșovia, ținând seama de evoluția situației din Ungaria și Polonia. Ministrul sovietic de Externe a relevat, în acest context, că deși nu poate fi vorba de o criză, în cadrul alianței există probleme care reclamă găsirea unui echilibru între interesele naționale și cele colective. Ministrul de Externe al RPP a dat asigurări că Polonia își va respecta obligațiile asumate prin Tratatul de la Varșovia, subliniind însă că funcțiile acestuia trebuie să se limiteze numai la securitatea externă a statelor participante și să nu lezeze în nici un fel ordinea politică și economică internă a acestora. Ministrul ungar al Afacerilor Externe a arătat că, în noile condiții, se cere o reevaluare a rolului, sarcinilor și activității Tratatului de la Varșovia.

4. În ce privește colaborarea economică general-europeană, s-a evidențiat existența unor abordări diferite în probleme principiale privind căile dezvoltării economice interne și a colaborării pe plan extern. Reprezentanții Ungariei, Poloniei și URSS s-au pronunțat pentru transformări structurale care să corespundă cerințelor sistemului economic occidental de piață. Ei au încercat să demonstreze rolul pozitiv al proceselor integraționiste, necesitatea „deschiderii” economiilor țărilor socialiste în relațiile cu țările occidentale, adaptarea structurală a acestora la cerințele proceselor de integrare, apropierea dintre cele două grupări economice și crearea „spațiului social-economic și de drept unic” în Europa, încurajarea firmelor mici și mijlocii, restructurarea sistemului bancar și de credit, stimularea formelor de proprietate privată.

Reprezentanții români, subliniind importanța dezvoltării unei largi cooperări economice pe continent, au relevat necesitatea eliminării din raporturile economice a obstacolelor și restricțiilor de orice natură, a practicii condiționării dezvoltării schimburilor comerciale și cooperării economice, de impunere a unor măsuri de restructurări interne, de reprivatizare a sectorului public, introducerea mecanismului de piață liberă și realizare a altor schimbări economice structurale specifice economiei capitaliste.

S-a subliniat că principiile fundamentale actuale ale colaborării dintre țările socialiste trebuie să stea și în viitor la baza relațiilor dintre acestea, acționând,

totodată, pentru perfecționarea continuă a formelor și mecanismelor cooperării pe baze socialiste. În același timp, s-a arătat că nu se poate pune problema copierii modelelor de cooperare dintre țările occidentale și considerarea acestora ca o precondiție pentru conlucrarea cu țările Pieței Comune. S-a menționat că țările socialiste trebuie să se orienteze spre dezvoltarea colaborării cu aceste țări, cu identitatea lor proprie, pe bază de egalitate și avantaj reciproc.

5. În urma unor negocieri îndelungate a fost convenit Comunicatul ședinței, de care ați luat cunoștință din presă. Nu a putut fi pus de acord proiectul unei declarații cu privire la colaborarea economică general-europeană, datorită pozițiilor și orientărilor net capitaliste ale reprezentanților ungari. S-a convenit să se continue negocierile la nivel de experți în această problemă.

Cele de mai sus sunt pentru informarea și orientarea dv. și a colaboratorilor politico-diplomatici.

În contactele pe care le aveți cu reprezentanții altor țări, veți promova activ pozițiile și considerentele țării noastre, ale tovarășului Nicolae Ceaușescu privind actuala situație din Europa și din lume și direcțiile de acțiune în vederea întăririi încrederii și securității, înfăptuirii dezarmării, dezvoltării colaborării dintre state, pe baza documentelor pentru cel de-al XIV-lea Congres al partidului, a expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu la recenta plenară a CC al PCR. În contactele cu reprezentanții statelor participante la Tratatul de la Varșovia, ai celorlalte țări socialiste veți sublinia că partidul și statul nostru vor acorda și în viitor o atenție deosebită colaborării cu aceste țări, întăririi unității și conlucrării lor, evidențiind că în actualele împrejurări, țările socialiste sunt chemate să-și asume o responsabilitate sporită în viața internațională, să nu cedeze în fața încercărilor forțelor reacționare de a abate popoarele de pe calea socialismului.

Informați operativ asupra reacțiilor semnificative la lucrările ședinței CMAE de la Varșovia.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 240. Tratatul de la Varșovia. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Varșovia 26-27 octombrie 1989, f. 90-92.

9. 1 noiembrie 1989, București. Telegramă circulară a adjunctului ministrului Afacerilor Externe, Constantin Oancea, către misiunile diplomatice ale României de la Sofia, Praga, Berlin, Budapesta, Varșovia referitoare la cuprinsul protocolului ședinței CMAE; funcționarea Comisiei speciale pe problemele dezarmării, continuarea activității grupei multilaterale de informare reciprocă curentă și a grupurilor de lucru privind reducerea cheltuielilor militare și problemele economiei mondiale; propunere de înființare a unui secretariat permanent al Tratatului de la Varșovia cu sediul la Moscova sau la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Sofia, Budapesta,
Varșovia, Berlin, Moscova, Praga
Expedito DRI, nr. 014199

Secret

1.11.1989

Tovarășe ambasador,

În continuarea telegramei noastre nr. 20/014198 vă comunicăm următoarele¹:

1. Protocolul cu caracter intern adoptat la ședință cuprinde înțelegeri asupra Comisiei speciale pe problemele dezarmării, continuării activității grupei multilaterale de informare reciprocă curentă și a grupurilor de lucru create la inițiativa țării noastre privind reducerea cheltuielilor militare și problemele economiei mondiale. Se prevede, de asemenea, continuarea activității grupului de lucru în problemele perfecționării mecanismului de colaborare în cadrul Tratatului, în conformitate cu înțelegerea realizată la ședința comună a CMAE și CMAp de la București, precum și a activității celorlalte grupuri de lucru existente.

2. Delegația URSS, susținută de alte delegații, a insistat pentru adoptarea unei hotărâri de principiu privind crearea unui secretariat permanent, cu sediul la Moscova sau Varșovia, format din reprezentanți cu grad de ambasador, ajutați de un aparat restrâns care să funcționeze în cadrul ambasadelor țărilor respective. Înființarea unui asemenea mecanism, ajutat eventual și de un organ consultativ, ar fi impusă atât cerințelor coordonării operative a pozițiilor statelor participante la Tratat, cât și de necesitatea stabilirii de contacte directe cu NATO.

Ministrul Afacerilor Externe al țării noastre a reiterat importanța pe care România o acordă activității privind perfecționarea organizării și funcționării organelor Tratatului, transformării acestuia în organism politico-militar, democratizării și întăririi caracterului său politic, subliniind, totodată, că această problemă trebuie abordată în complexitatea ei și că nu poate fi soluționată separat numai o singură problemă, respectiv crearea secretariatului permanent. A menționat că, înainte de a se putea lua o hotărâre cu privire la această problemă, este necesară clarificarea atribuțiilor și competențelor ce ar urma să-i revină organului de lucru permanent.

În final, s-a convenit ca problema să fie reluată în grupul de lucru privind perfecționarea mecanismului de colaborare, care ar urma să se întrunească în luna decembrie a.c. la Budapesta.

Constantin Oancea

AMAE, Problema 240.1989. Ședința Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Varșovia, 26-27 octombrie 1989, f. 89-90.

---

¹ Vezi doc. nr. 8.

XLIII.
DESFIINȚAREA TRATATULUI DE LA VARȘOVIA: 1990-1992

1. 16 iunie 1990, Praga. Telegramă a ambasadorului Vasile Șandru către ministrul Afacerilor Externe, Adrian Năstase, secretarul de Stat, Romulus Neagu și ambasadorul Lucian Petrescu referitoare la informarea adjunctului ministrului Afacerilor Externe sovietic, I.A. Kvitinski, privind întâlnirea la nivel înalt sovieto-americană unde s-a discutat reglementarea relațiilor dintre Tratatul de la Varșovia și NATO; asigurarea unor noi structuri de colaborare și securitate în Europa; respectarea obligațiilor asumate prin Carta ONU și CSCE; crearea unor organisme permanente de consultări pe linie politică și militară; reunificarea Germaniei și sincronizarea cu procesul de negocieri în formula „2+4”.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Praga, nr. 045140

Secret
16.06.1990, 07.30

Domnului Adrian Năstase, ministrul Afacerilor Externe
Domnului Romulus Neagu, adjunct al ministrului,
Domnului ambasador Lucian Petrescu,
DEE, DOI, DPS

În ziua de 15.06.90, la orele 15.00, adjunctul ministrului de Externe sovietic I.A. Kvitinski a invitat [pe] șefii misiunilor diplomatice ai țărilor participante la Tratatul de la Varșovia cărora le-a prezentat pentru informarea guvernelor respective, conținutul scrisorii adresate de E.A. Șevardnadze secretarului de Stat al SUA, James Baker, cu privire la „ideile discutate la întâlnirea la nivel înalt de la Washington referitor la o nouă reglementare a relațiilor dintre Organizația Tratatului de la Varșovia și NATO și dintre țările participante la cele două alianțe, de natură să permită continuarea pe noi trepte a dezvoltării procesului CSCE”.

Scrisoarea urma să fie înmănată destinatarului în cursul zilei de 15.06.90.

Conținutul scrisorii ne-a fost prezentat oral și cuprinde următoarele:

În introducere se apreciază că ideile care au stat inițial la baza creierii celor două alianțe cu spiritul lor de confruntare trebuie părăsite și înlocuite cu idei noi care să joace un rol motor în dezvoltarea unor noi relații de colaborare. În acest sens se evocă conținutul declarației din 7 iunie a țărilor participante la Tratatul de

la Varșovia și ideile pozitive din comunicatul Reuniunii din Scoția a miniștrilor de Externe ai țărilor membre ale NATO.

Pentru edificarea noilor raporturi dintre cele două alianțe se propun următoarele principii:

- Organizația Tratatului de la Varșovia și NATO, țările membre ale celor două alianțe, nu se mai consideră adversari; ele își declară hotărârea de a trece la relații de conlucrare în crearea unor noi structuri de colaborare și securitate în Europa;
- OTV și NATO, țările lor membre, sunt gata să colaboreze în toate direcțiile de edificare și dezvoltare a procesului general european;
- ele recunosc dreptul fiecărei țări participante la CSCE de a face parte sau de a nu face parte dintr-o alianță sau alta, respectiv de a se declara neutră; apartenența la o alianță nu poate să împiedice apartenența și la cealaltă;
- OTV și NATO, țările lor membre, se angajează să respecte integritatea teritorială și inviolabilitatea frontierelor tuturor statelor participante la CSCE;
- ele se obligă să nu recurgă sub nici o formă la forță sau la amenințarea cu forța, nici între alianțe, nici față de țările aparținând celorlalte alianțe; singurele cazuri în care folosirea forței este admisibilă sunt cele prevăzute expres în Carta ONU;
- încheierea unei înțelegeri cu privire la renunțarea la folosirea primului a armei nucleare;
- angajamentul de a nu acorda sub nici o formă ajutor militar, economic sau de altă natură unei țări care a recurs la forță în condiții neconforme cu Carta ONU, indiferent dacă face parte din aceeași sau din cealaltă alianță; cel care folosește forța să fie condamnat de toate celelalte țări;
- în cazul izbucnirii unui conflict să se treacă neîntârziat la consultări între OTV și NATO, între țările membre, cu scopul de a controla situația creată și de a se lua măsuri pentru restabilirea păcii;
- convenirea și adoptarea de măsuri energice de reducere în continuare a forțelor armate în Europa, așezarea doctrinelor militare pe principiul suficienței raționale;
- continuarea negocierilor pentru lichidarea tuturor armelor nucleare din Europa, indiferent de amplasamentul lor, inclusiv a celor amplasate pe mare și pe avioane;
- crearea de zone de dezangajare militară pe linia de contact dintre cele două blocuri; retragerea din aceste zone a tuturor armamentelor și materialelor pentru operațiuni ofensive și atacuri prin surprindere, eliberarea acestor zone de arme nucleare; cuprinderea în aceste zone a Ecuatorului, Mării Baltice și Mediteranei;
- crearea unor organisme permanente de consultări pe linie politică și militară între cele două alianțe, inclusiv un organism permanent militar; aceste organisme să nu aibă un caracter închis, la ele putând să participe

și țările neutre și nealiniat; ele ar urma să acționeze în strâns contact cu centrul de informare și urmărire a aplicării măsurilor de încredere preconizat cu sediul la Berlin;

- convenirea de noi măsuri de sporire a încrederii, peste cele ce vor fi convenite în negocierile în curs de la Viena, extinderea lor la forțele armate maritime și aeriene, la bugetele militare, aplicații ș.a.
- crearea unor forțe armate multinaționale cu participarea țărilor celor două alianțe și a țărilor neutre și nealiniat, pentru a fi utilizate în situații de conflict, la cererea părților, pentru combaterea terorismului, lichidarea urmărilor calamităților naturale etc.
- stabilirea unor linii de telecomunicații directe permanente între centrele OTV și NATO;
- extinderea colaborării dintre țările celor două alianțe în sfera civilă – economie, ecologie, știință, cultură – prin eliminarea barierelor și restricțiilor, crearea de fonduri speciale pentru sprijinirea dezvoltării economico-sociale în vederea depășirii inegalităților, folosind în acest scop și fondurile rezultate din reducerea cheltuielilor militare;
- intensificarea relațiilor pe linie parlamentară, inclusiv crearea unei adunări parlamentare a celor două alianțe care să urmărească și să sprijine implementarea înțelegerilor convenite între ele și între țările membre;

În cazul realizării unei înțelegeri bazată pe principiile de mai sus între OTV și NATO, această înțelegere ar urma să fie deschisă pentru participarea și a țărilor neutre și nealiniat care ar dori.

În scrisoare sunt reiterate principiile discutate cu SUA privind reunificarea Germaniei; sincronizarea procesului de unificare cu procesul de creare a noilor structuri de securitate europeană și în acest sens, sincronizarea înțelegerilor propuse mai sus cu procesul de negocieri în formula „2+4”; stabilirea plafonului forțelor armate ale Germaniei; obligația Germaniei de a nu poseda arme nucleare și alte arme de distrugere în masă; angajamentul său de a respecta frontierele; stabilirea statutului teritoriului RDG ca neintrând sub incidența NATO; stabilirea statutului forțelor militare ale URSS în teritoriul actualei RDG și al forțelor militare străine în teritoriul RFG și modalitatea de reducere treptată paralelă a acestor forțe.

I.A. Kvitinski a precizat că aceste idei au fost discutate de E. Șevardnadze cu ministrul vest-german Genscher la Brest, care a avut o atitudine în general pozitivă.

URSS va informa despre conținutul scrisorii și țările membre ale NATO și a promis că va ține la curent țările participante la T[ratatul] de la V[arșovia] cu reacțiile acestora. Dorința Uniunii Sovietice este să se treacă în timpul cel mai scurt de la discuțiile de ordin conceptual la examinarea măsurilor practice pentru crearea unor raporturi noi între cele două alianțe și statele membre ale acestora, eventual chiar în cadrul unui organism creat anume în acest scop.

Adjunctul ministrului sovietic a exprimat convingerea că ideile enunțate în scrisoarea lui E.A. Șevardnadze se înscriu în cadrul concepțiilor comune ale statelor participante la T[ratatul] de la V[arșovia] și că ele vor fi primite pozitiv.

Vasile Șandru

MAE, Problema Dezarmare. Tratatul de la Varșovia. 1990, f. 41-45.

2. 29 iunie 1990, Praga. Telegramă a ambasadorului Ion Ciubotaru către secretarul de Stat în MAE, Romulus Neagu și directorul Direcției I Relații din MAE, Lucian Petrescu, privind organizarea, la Praga, a sesiunii Comisiei împuterniciților guvernamentali pentru „reevaluarea caracterului, funcțiilor și activității Tratatului de la Varșovia”; informare asupra ordinei de zi propusă de partea cehoslovacă; reorganizarea politică și militară a alianței; colaborarea cu NATO și crearea de noi structuri de securitate în Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Praga, nr. 051849

Secret
29.06.1990, 20.00

Domnului Romulus Neagu, secretar de Stat,
Domnului director Lucian Petrescu,

La 29 iunie a.c., Svatopluk Buchlovsky, directorul Direcției pentru problemele securității europene și Tratatului de la Varșovia, din MAE al RSCS, a predat primilor colaboratori ai ambasadorilor țărilor participante la Tratatul de la Varșovia, scrisoarea adjunctului ministrului Afacerilor Externe cehoslovac, Zdenek Matejka, adresată omologilor din țările respective, în legătură cu sesiunea de la Praga din 15-17 iulie a.c., a Comisiei împuterniciților guvernamentali privind „reevaluarea caracterului, funcțiilor și activității Tratatului de la Varșovia”. Totodată, a înmănat un proiect de text conținând propunerile cehoslovace privind „transformarea organizației Tratatului de la Varșovia”.

În scrisoare se propune următoarea ordine de zi:

1. Discutarea problemelor organizatorice ale activității comisiei;
2. Examinarea propunerilor privind reorganizarea Tratatului de la Varșovia în domeniul militar;
3. Examinarea propunerilor privind reorganizarea Tratatului de la Varșovia în domeniul politic;
4. Examinarea propunerilor privind activitatea Tratatului de la Varșovia în domeniul dezarmării și creării de noi structuri de securitate în Europa, inclusiv contactele cu NATO;
5. Stabilirea locului, datei și a programului celei de-a doua sesiuni a comisiei.

Delegația cehoslovacă va fi condusă de S. Buchlovsky în calitate de împuternicit guvernamental și va mai cuprinde câte doi experți de la Ministerul Afacerilor Externe și Ministerul Apărării Naționale, în total cinci persoane.

În ce privește delegațiile străine, partea cehoslovacă asigură cheltuielile de ședere pentru cinci persoane. În cazul în care acestea apreciază necesar să vină cu un număr mai mare de persoane, partea cehoslovacă va asigura cazarea și masa pentru persoane în plus, dar contra cost.

Delegațiile sunt așteptate să sosească la Praga în cursul zilei de sâmbătă, 14 sau în dimineața zilei de duminică, 15 iulie a.c. Deschiderea sesiunii va avea loc duminică 15 iulie, ora 15.00, când șefii delegațiilor vor prezenta pozițiile țărilor lor în problema reorganizării Tratatului de la Varșovia (intervenții de câte 20-30 minute) și vor discuta unele aspecte legate de programul de lucru al comisiei.

La deschidere va fi prezent Zdenek Matejka, adjunct al ministrului.

În zilele de luni, 16 și marți, 17 iulie, lucrările comisiei se vor desfășura între orele 09.00-13.00 și 15.00-18.00.

În seara zilei de 16 iunie, Z. Matejka va oferi un dineu, la care sunt invitați și ambasadorii țărilor participante la tratat.

S. Buchlovsky a sugerat ca la formarea delegațiilor să se aibă în vedere și posibilitatea desfășurării discuțiilor nu numai în plen, ci și în două subgrupe. A rugat, totodată, ca delegațiile să aibă mandat pentru convenirea datei următoarei sesiuni, care ar urma să aibă loc la Sofia, în cursul lunii august a.c.

Partea cehoslovacă roagă să primească cât mai curând posibil componența delegațiilor și data sosirii la Praga.

Sugerăm ca delegația noastră să sosească la Praga sâmbătă, 14 iulie a.c., cu avionul Tarom.

Prin curierul Tarom de luni, 2 iulie a.c., vom trimite la Direcția Europa Centrală și de Est, scrisoarea adjunctului ministrului Z. Matejka și textul cuprinzând propunerile cehoslovace (pe care îl transmitem separat și pe cale operativă).

Ion Ciubotaru

AMAE, Problema Dezarmare. Tratatul de la Varșovia. 1990, f. 26-28.

3. 29 iunie 1990, Praga. Telegramă a ambasadorului Ion Ciubotaru către secretarul de Stat, Romulus Neagu și directorul Direcției I Relații, Lucian Petrescu, referitoare la proiectul cehoslovac de reorganizare a Tratatului de la Varșovia; reorganizarea Comitetului Politic Consultativ; propunere de desființare a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, Comitetului Miniștrilor Apărării, Comandamentului Forțelor Armate Unite și a Grupei multilaterale pentru informare reciprocă.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Praga, nr. 051851

Secret
29.06.1990

Domnului Romulus Neagu, secretar de Stat,
Domnului director Lucian Petrescu,

Redăm mai jos, traducerea proiectului de text cehoslovac privind reorganizarea Tratatului de la Varșovia.

„Transformarea Organizației Tratatului de la Varșovia

Comisia provizorie a împuterniciților guvernamentali, constituită la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ de la Moscova, din 7 iunie 1990, supune consfătuirii extraordinare a Comitetului Politic Consultativ al statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, care are loc la Budapesta, propunerea următoarei transformări a organizației Tratatului de la Varșovia.

1. Principalul organ politic al Tratatului de la Varșovia este Comitetul Politic Consultativ, care se întrunește, de regulă, odată la doi ani, la nivelul șefilor de state și guverne. Comitetul Politic Consultativ se întrunește, de asemenea, la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe, cel puțin odată pe an.

2. Sarcina Comitetului Politic Consultativ este de a analiza problemele actuale și de perspectivă ale politicii europene, în primul rând de a se consulta asupra posibilelor acțiuni comune al statelor membre ale Tratatului de la Varșovia la negocierile de dezarmare referitoare la Europa și la crearea structurilor de securitate general-europeană. De asemenea, poate analiza formele și metodele eventualei colaborări dintre Tratatul de la Varșovia și NATO.

3. Comitetul Politic Consultativ, analizează de asemenea și adoptă hotărâri referitoare la colaborarea necesară în domeniul militar.

4. Organul specializat de experți, al Comitetului Politic Consultativ este Comisia pentru dezarmare, în care, statele sunt reprezentate, de regulă, la nivelul adjuncților miniștrilor Afacerilor Externe sau împuternicitului guvernamental desemnat în acest scop. Ministerele Apărării din țările membre ale Tratatului de la Varșovia desemnează împuterniciții lor în Comisia pentru dezarmare.

Sesiunile Comisiei pentru dezarmare au loc în funcție de necesități, iar rolul lor este de a analiza desfășurarea și rezultatele negocierilor de dezarmare, de a propune acțiuni viitoare ale statelor membre și de a prezenta Comitetului Politic Consultativ propuneri și recomandări în acest sens.

5. Comitetul Politic Consultativ și Comisia de dezarmare sunt singurele organe în cadrul cărora, statele membre se pot consulta reciproc pe bază multilaterală, asupra posibilităților unor acțiuni comune în domeniul dezarmării în Europa.

6. Comitetul Politic Consultativ și Comisia de dezarmare, în îndeplinirea sarcinilor lor, pot forma organe ajutătoare de lucru.

7. Se desființează Comitetul Miniștrilor de Externe, Comitetul Miniștrilor Apărării, Comandamentul Forțelor Armate Unite ale Tratatului de la Varșovia și Gruparea multilaterală pentru informare reciprocă.

De asemenea, se desființează statutul Forțelor Armate Unite ale statelor membre ale Tratatului de la Varșovia și organele lor de comandă în timp de pace, precum și statutul Forțelor Armate Unite ale statelor membre ale Tratatului de la Varșovia și organele lor de comandă în timp de război.

8. Se instituie Comitetul militar ca organ ajutător, de specialitate al Comitetului Politic Consultativ. Acest comitet, se întrunește, de regulă, odată pe an la nivelul șefilor de Stat Major sau a altor reprezentanți militari ai statelor membre ale Tratatului de la Varșovia. Sarcina comitetului este de a coordona colaborarea

militară a statelor membre ale Tratatului de la Varșovia și de a supune spre aprobare, Comitetului Politic Consultativ, propunerile sale.

9. Se constituie Grupa de coordonare a Comitetului Politic Consultativ, formată dintr-o parte civilă și una militară. Activitatea Comisiei de coordonare este condusă de secretarul general al Comitetului Politic Consultativ, care este numit întotdeauna pe o perioadă de un an pe baza înțelegerilor dintre statele membre.

10. Partea civilă a grupei de coordonare funcționează ca secretariat în pregătirea administrativă, organizatorică a sesiunii Comitetului Politic Consultativ și asigură desfășurarea în bune condițiuni a acestuia.

Activitatea sa se desfășoară la locul de reședință a secretarului general al Comitetului Politic Consultativ, care se stabilește prin rotație.

11. Partea militară a grupei de coordonare funcționează ca organ de lucru ajutător al Comisiei pentru dezarmare și al Comitetului militar. Sediul părții militare a grupei de coordonare este Moscova. În fruntea părții militare a grupei de coordonare este un comandant numit de secretarul general al Comitetului Politic Consultativ, conform înțelegerilor statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, pe baza propunerii comune a Comisiei de dezarmare și al Comitetului militar. Durata misiunii sale este de un an și se respectă principiul rotației.

12. Secretarul general al Comitetului Politic Consultativ prezintă Comitetului Politic Consultativ, o dată pe an, raportul privind activitatea părții militare a Comisiei de coordonare și recomandă încheierea activității acesteia sau prelungirea activității ei pentru încă un an”.

Ion Ciubotaru

AMAE, Problema Dezarmare. Tratatul de la Varșovia. 1990, f. 19-21.

4. 16 iulie 1990, Praga. Telegramă a împuterniciților guvernamentali pentru examinarea caracterului, funcțiilor și activității Tratatului de la Varșovia, Lucian Petrescu și Ion Ciubotaru, către ministrul Afacerilor Externe, Adrian Năstase, și secretarul de Stat, Romulus Neagu, referitoare la statutul alianței în noul context geopolitic; propuneri de menținere a alianței cu modificări de formă, dar și de fond.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Praga, nr. 051892

Secret
16.07.1990, 23.45

Domnului Adrian Năstase, ministrul Afacerilor Externe,
Domnului Romulus Neagu, secretar de Stat,
DEE, DOI, DPS,

Comisia împuterniciților guvernamentali a început lucrările la Praga, la 15 iulie, pentru a elabora propuneri în vederea revizuirii caracterului, funcțiilor și

activității Tratatului de la Varșovia, în conformitate cu hotărârile adoptate de consfătuirea la nivel înalt, din iunie a.c., de la Moscova.

Discuțiile generale au evidențiat orientări și poziții diferite în ce privește preocupările cu privire la evoluția situației internaționale, îndeosebi la sistemul de securitate și încredere în Europa, în acest context, față de Tratatul de la Varșovia.

În legătură cu situația internațională, se evidențiază pozițiile și aprecierile Cehoslovaciei și Ungariei potrivit cărora este general recunoscut și confirmat de documentele de la Moscova ale CPC și de la Londra ale NATO. Faptul că a fost depășită perioada în care o parte considera dușman pe cealaltă, că posibilitatea unui conflict armat între blocuri poate fi, în mod practic, exclusă, și că trăsătura esențială a actualei perioade, în care se evidențiază trecerea de la situația anormală trebuie să devină crearea noilor relații în Europa Unită (RFCS); calea spre unirea și securitatea Europei trece prin lichidarea divizării continentului (R[epublica] U[ngară]).

S-a insistat asupra aprecierii că, îndeosebi după declarația NATO de la Londra, se constată că țările membre ale NATO nu mai amenință, ci ajută în rezolvarea problemelor dificile ce confruntă unele țări; în consecință, Tratatul de la Varșovia, îndeosebi organele militare ale acestuia, au devenit anacronice și a venit timpul ca acesta să fie reformat (R[epublica] U[ngară]).

În abordarea problemelor privind Tratatul de la Varșovia se constată trei orientări: una care caută găsirea unor soluții pentru a putea efectua modificări de formă și chiar de fond, dar care să permită menținerea alianței, a posibilităților de a continua influența acestuia, a căilor de control și de a o salva de la prăbușire (URSS, Bulgaria și, în parte, Polonia); o a doua care exprimă dorința unor state membre de a se descătușa și de a crea condițiile pentru a se alinia politicii occidentale (RFSC, R[epublica] U[ngară]) și cea de a treia, RDG, care are o situație specială, datorită apropiatei și inevitabilei unificări.

I. A. Delegația sovietică a declarat că Tratatul de la Varșovia nu constituie pentru URSS un scop în sine; cu toate acestea, ea vede și în prezent în acesta un factor însemnat, în primul rând politic, care permite menținerea echilibrului și stabilității în Europa. Tratatul, restructurat și adaptat la noile realități, poate îndeplini rolul de instrument de trecere mai facilă la un sistem nou de securitate generală europeană. URSS este dispusă să transforme Tratatul de la Varșovia într-un tratat al unor state membre, egale în drepturi, constituit pe baze democratice, pentru a-l face o alianță preponderent politică, nerenunțând, totuși, la unele funcții militare.

Pe un ton care a sunat mai mult a rugămintă, șeful delegației sovietice, G. Gorinovici, a subliniat că politizarea Tratatului de la Varșovia nu se poate îndeplini doar pe seama diminuării sau lichidării colaborării militare și desființării structurilor militare, ci este necesară și perfecționarea mecanismului interacțiunii politice.

În acest context, sovieticul a apreciat că nu este necesară introducerea unor modificări în textul tratatului din 1955, sugerând ca aspectele noi ce urmează a fi convenite să fie formulate într-o hotărâre specială a statelor participante la alianță; a insistat pentru menținerea Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, pentru a nu se îngusta competențele actuale ale Comitetului Politic Consultativ și Comitetului

MAE, și a argumentat în favoarea creării unui organ politic de lucru permanent, restrâns ca număr, în cadrul căruia ar intra, pe lângă reprezentanții civili, și reprezentanții militari; pentru a dovedi flexibilitate, partea sovietică ar fi dispusă ca organul permanent să ia ființă, prin transformarea grupei multilaterale de informare reciprocă curentă, justificând că pentru URSS este importantă prelucrarea în comun, în cadrul Tratatului de la Varșovia, a orientării țărilor general europene de fond.

B. Delegația bulgară a declarat că, în contextul rolului important pe care NATO și Tratatul de la Varșovia îl pot juca în stabilizarea și sincronizarea proceselor de adaptare ce au loc în Europa, în Bulgaria, cu luarea în considerare a intereselor naționale, există consensul forțelor politice privind menținerea garanțiilor rezultate din Tratatul de la Varșovia, în perioada până la crearea sistemului general-european de securitate. A atras atenția că, în etapa actuală, asigurarea apărării și a intereselor naționale ale Bulgariei pot fi garantate, numai în cadrul Tratatului de la Varșovia, prin eforturile comune ale statelor participante la alianță. În pofida îmbunătățirii treptate a climatului internațional, este necesară menținerea Tratatului de la Varșovia într-o formă acceptabilă tuturor, până la realizarea unui sistem eficace al securității europene.

C. Delegația poloneză a abordat problema mecanismului și a modificărilor structurale strict prin prisma prevederilor statutului Tratatului de la Varșovia, mecanismul de lucru urmând să fie, în concepția sa, în concordanță cu rolul și funcțiile, așa cum acestea sunt consemnate în textul tratatului. A făcut referire la Carta ONU, în sensul că Tratatul de la Varșovia este o înțelegere încheiată în scopul apărării colective. A apreciat că Tratatul de la Varșovia, împreună cu NATO poate juca un anumit rol în discutarea și edificarea securității europene și în rezolvarea unor probleme ale dezarmării. Deși alianța nu este singura și cea mai efectivă platformă de colaborare, totuși, facilitează lărgirea contactelor cu comunitatea europeană.

Polonia, fiind membră a Tratatului de la Varșovia, nu are scopuri politice care ar putea diferenția de statele membre ale NATO sau Piața Comună.

Poziția poloneză a fost redată exact în finalul intervenției în care s-a arătat că atât timp cât Tratatul de la Varșovia există, el trebuie să fie așa cum rezultă din textul acestuia, un tratat de apărare colectivă, în conformitate cu articolul 51 din Carta ONU. Nu mai mult, nu mai puțin.

II. A. Delegația Ungariei s-a referit la hotărârea Parlamentului privind ieșirea din Tratatul de la Varșovia, argumentând poziția în această problemă și afirmând că Ungaria va opri încercările și eforturile menite să ducă la perfecționarea, democratizarea și motivarea eficienței alianței; în schimb, Ungaria dorește să-și concentreze eforturile în direcția dezvoltării colaborării cu toate statele Europei. A precizat că negocierile începute la 15 iulie la Praga, în cadrul Comisiei împuterniciților speciali, le consideră drept cadru pentru îndeplinirea parțială a mandatului încredințat de Parlament. Organele politice ale alianței vor trebui să joace numai rolul unor forumuri consultative. Elementul cardinal al politicii externe a guvernului ungar îl constituie dorința de a fi aliat nu numai al Europei de răsărit, dar și al tuturor statelor Europei.

B. Delegația cehoslovacă a reiterat poziția prezentată la Moscova, în cadrul CPC, de președintele V. Havel, potrivit căruia obligațiile de aliați ale statelor participante se rezumă la apărarea propriilor teritorii. A adăugat că trăsătura principală a etapei actuale constă în crearea unor noi relații în Europa unită. Preocupările privind dezarmarea, unificarea Germaniei și altele trebuie să se reflecte și în structura alianței.

Șeful delegației cehoslovace a menționat preocuparea unor state privind securitatea lor, în noile condiții din Europa. A atras atenția indirect URSS că nimănui nu-i este permis să impună o înțelegere limitată a securității care să convină numai unuia dintre parteneri, reamintind posibilitatea, menționată de Gorbaciov la CPC, de elaborare a unor variante diverse de participare la pacte, ca urmare a contextului nou internațional. A menționat, în acest sens, tendința ce se manifestă în Europa Centrală și de Est de a rezolva această problemă prin încheierea unor tratate bilaterale, în conformitate cu structurile europene în curs de creare, și care ar fi parte componentă a acestora. Asemenea tratate nu ar veni în contradicție cu obligațiile ce decurg din calitatea de state participante la Tratatul de la Varșovia.

Reprezentantul cehoslovac a afirmat că țara sa presupune că alianța trebuie să acționeze în relațiile sale externe ca o organizație care nu va întări structurile bipolare ale securității, de exemplu prin stabilirea și dezvoltarea de relații între blocuri și, în parte, între organizațiile militare ale acestora.

III. Delegația RDG a declarat că, în conformitate cu *pacta sunt servanda*, RDG, atât cât va mai exista, va îndeplini toate obligațiile asumate prin Tratatul de la Varșovia și va participa la transformarea alianței. A reafirmat dreptul RDG de a decide, împreună cu RFG, cu privire la apartenența la oricare alianță. S-a referit cu precădere la modul în care Tratatul de la Varșovia ar trebui să procedeze pentru realizarea unor pași în vederea depășirii rezultatelor precedente din domeniul dezarmării, elaborarea structurilor europene de securitate în scopul creării condițiilor desființării blocurilor militare, instituționalizării procesului CSCE; a propus adoptarea unui document politic de către întâlnirea la nivel înalt a CSCE din 1990. Printre măsurile sugerate a fi întreprinse de alianță pentru întărirea și instituționalizarea procesului CSCE, delegația RDG a menționat confirmarea catalogului principiilor Actului Final de la Helsinki și consemnarea altor principii ca: dreptul la alegeri libere, recunoașterea și acceptarea pluralismului și drepturile minorităților.

Pentru dezvoltarea colaborării între Tratatul de la Varșovia și NATO, RDG a propus încheierea unei înțelegeri între cele două alianțe, precum și crearea unor forumuri deasupra blocurilor.

Transmitem separat alte elemente rezultate din prezentarea pozițiilor și negocierilor ce au urmat.

Ion Ciubotaru

Lucian Petrescu

5. 16 iulie 1990, Praga. Telegramă a împuterniciților guvernamentali pentru examinarea caracterului, funcțiilor și activității Tratatului de la Varșovia, Lucian Petrescu și Ion Ciubotaru, către ministrul Afacerilor Externe, Adrian Năstase, și secretarul de Stat, Romulus Neagu, referitoare la propunerile sovietice de restructurare a organismelor politice și militare ale alianței; înființarea unui „Comitet al apărării” (Comitet Militar); perfecționarea mecanismului colaborării politice la nivelul Comitetului Politic Consultativ și al Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă Praga, nr. 051893

16.07.1990

Domnului Adrian Năstase, ministrul Afacerilor Externe,
Domnului Romulus Neagu, secretar de Stat,
DEE, DOI, DPS,

Din intervențiile conducătorilor de delegații și din dezbaterile în Comisia împuterniciților guvernamentali pentru examinarea caracterului, funcțiilor și activității Tratatului de la Varșovia.

1. Delegația sovietică a propus ca restructurarea organelor militare ale Tratatului de la Varșovia să se realizeze în esență prin:

- transformarea actualului Comitet al Miniștrilor Apărării în „Comitet al apărării” sau „Comitet militar”, din care să facă parte miniștrii Apărării sau, după caz, comandanții armatelor naționale și șefii marilor state majore. Nu ar mai face parte din acest organ comandantul șef și șeful Statului Major al Forțelor Armate Unite, ale căror funcții se desființează. Comitetul apărării (Comitetul militar) ar urma să se reunească de 1-2 ori pe an pentru a examina problemele situației militar-politice din Europa și din diferite zone ale continentului, aspectele militare ale dezarmării, reducerii forțelor armate și armamentelor, măsuri de întărire a încrederii și securității, problemele colaborării în domeniul industriei militare și conversiunii acesteia;
- instituționalitatea întâlnirilor șefilor Marilor State Majore, care au avut loc și până în prezent, constituindu-se „Consiliul șefilor Marilor State Majore”, care să se reunească de 1-2 ori pe an. La aceste întâlniri s-ar examina problemele strict militare și s-ar elabora recomandări pentru Comitetul apărării (Comitetul militar).
- crearea, în cadrul „grupeii de coordonare” a Tratatului de la Varșovia, propusă de partea cehoslovacă, a unui organ de lucru cu caracter militar, denumit „centrul militar de coordonare”, care să înlocuiască actualul Stat Major al Forțelor Armate Unite și comitetul tehnic al acestora.
- desființarea comandamentului unificat al Forțelor Armate Unite (Statului Major al Forțelor Armate Unite, Consiliului militar și a Comitetului

tehnice), a funcțiilor de comandant șef al Forțelor Armate Unite și de locțiitori ai acestuia.

Încetarea activității acestor organe s-ar face pe etape: până la 1 iulie 1991, s-ar reduce cu 20-30% efectivul Comandamentului Unificat; în perioada iulie-decembrie 1991 s-ar realiza transformarea acestora în noile organe; de la 1 ianuarie 1992 ar înceta oficial să mai existe Forțele Armate Unite și Comandamentul Unificat în timp de pace.

Partea sovietică consideră necesar să fie menținut sistemul unic al apărării antiaeriene al statelor participante la Tratatul de la Varșovia, pornind de la faptul că acesta are un caracter strict defensiv.

Delegațiile participante la reuniune nu s-au pronunțat încă asupra propunerilor sovietice privind restructurarea organelor militare ale tratatului. Principalul element al acestora îl prezintă desființarea forțelor armate unite și a organelor lor de comandă.

Reprezentantul Cehoslovaciei ne-a spus că propunerile sovietice sunt inacceptabile pentru țara sa, întrucât mențin o structură militară greoaie.

2. În ceea ce privește structurile politice ale tratatului, se conturează consensul asupra ideii ca principalul organ al acestuia trebuie să rămână Comitetul Politic Consultativ, în a cărui sarcină să intre analiza problemelor actuale și de perspectivă ale politicii europene. De asemenea, nu există rezerve cu privire la menținerea Comisiei pentru dezarmare și adaptarea funcțiilor secretarului general al Comitetului Politic Consultativ la necesitățile de dialog cu NATO și alte organizații internaționale.

Delegația Poloniei a propus ca reprezentarea statelor în Comitetul Politic Consultativ să se realizeze la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe, iar atunci când este necesar consfăturile CPC să se organizeze la nivelul șefilor de stat și de guvern.

În ceea ce privește propunerea cehoslovacă de dizolvare a Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe, și preluarea funcțiilor acestuia de către Comitetul Politic Consultativ, delegația sovietică a argumentat că desființarea unui asemenea organ politic nu s-ar justifica într-un moment în care asistăm la o intensificare a vieții internaționale, sunt în curs de desfășurare sau urmează să înceapă noi negocieri de dezarmare, precum și în legătură cu noile structuri de securitate și cooperare în Europa. În general, delegația sovietică susține că politizarea Tratatului de la Varșovia nu se poate îndeplini numai prin restrângerea sau renunțarea la colaborarea în domeniul militar și prin demontarea structurilor militare, ci este necesar să fie întărit și perfecționat mecanismul colaborării politice, în primul rând la nivelul Comitetului Politic Consultativ și al Comitetului Miniștrilor Afacerilor Externe.

Delegația URSS s-a pronunțat pentru existența în tratat a unui organ politic de lucru restrâns, în a cărui sarcină să intre schimbul de informații și păreri în probleme curente. Acesta ar funcționa prin rotație în capitalele statelor participante. În aceste condiții, și-ar înceta activitatea grupa multilaterală de informare reciprocă curentă.

Din pozițiile celorlalte delegații a reținut atenția declarația reprezentantului ungar în sensul că locul colaborării politice în cadrul Tratatului de la Varșovia va trebui să-l ia colaborarea „de tip regional și bilateral”.

3. Toate delegațiile au susținut importanța materializării într-un timp cât mai scurt a propunerii reuniunii la nivel înalt a Consiliului NATO de la Londra, privind adoptarea unei declarații comune a statelor din cele două blocuri, la care să poată adera și celelalte țări participante la CSCE. În afara obligației de neagresiune, o asemenea declarație ar urma să prevadă consultări în cazul apariției situațiilor de criză; negocierea de măsuri de dezarmare și de limitare a înarmărilor, soluționarea litigiilor și stărilor conflictuale prin mijloace pașnice.

S-a exprimat părerea că s-ar putea trece la elaborarea, la nivel de lucru, de prevederi care să fie incluse în viitoarea declarație a Tratatului de la Varșovia și NATO, în care scop să se organizeze consultări pe linia Tratatului de la Varșovia.

4. Reprezentantul polonez a ridicat problema ca, în viitor, la reuniunile Tratatului de la Varșovia să nu mai fie folosită numai limba rusă, ci să se asigure traducerea simultană în limbile tuturor țărilor participante. A precizat că între limbile oficiale ale tratatului figurează și limba polonă.

5. Activitatea de negocieri se desfășoară pe baza proiectului de document transmis pe partea cehoslovacă, în calitate de gazdă a reuniunii.

Delegația română participă la negocieri în conformitate cu mandatul încredințat.

Lucian Petrescu

Ion Ciubotaru

AMAE, Problema Dezarmare. Tratatul de la Varșovia. 1990, f. 6-9.

6. 30 octombrie 1990, București. Telegramă circulară referitoare la amânarea sesiunii Comitetului Politic Consultativ, programată să se desfășoare la Budapesta, în contextul rezultatelor Reuniunii CSCE de la Paris; stabilirea unor noi structuri de securitate și cooperare din Europa.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară
DOE

Secret
30 octombrie 1990

Domnule șef de misiune,

În legătură cu consfătuirea extraordinară a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia privind revizuirea Tratatului, care urma să aibă loc la Budapesta, la 4 noiembrie a.c., vă comunicăm, spre informare, următoarele:

1. Consfătuirea a fost amânată la propunerea lui Mihail Gorbaciov, care a rugat ca întâlnirea respectivă să aibă loc după Reuniunea CSCE la nivel înalt de la Paris, având în vedere că această reuniune va adopta hotărâri importante privind

viitoarele structuri general-europene de securitate și cooperare, care au relevanță directă pentru revizuirea Tratatului de la Varșovia.

Cu prilejul transmiterii propunerii de amânare a Consfătuirii, însărcinatul cu afaceri a.i. al URSS la București a menționat, referindu-se la proiectul de declarație politică, propus de Cehoslovacia spre a fi adoptat la Consfătuirea extraordinară a CPC de la Budapesta, că pentru partea sovietică acest proiect „nu este convenabil”. Între altele, în proiectul cehoslovac de declarație se aprecia că „procesele democratice și transformările economice din țările Europei Centrale și de Est exclud, prin însăși esența lor, menținerea organizațiilor moștenite din timpurile bipolarismului rigid și întemeiate pe dominația unuia din membrii acestora”. În proiectul ceh se sublinia, de asemenea, că Tratatul de la Varșovia „își aroga dreptul de a se amesteca brutal în treburile interne ale altor state participante, servind ca instrument de asigurare a unității ideologice a țărilor blocului”.

2. Cea de-a treia reuniune a Comisiei împuterniciților guvernamentali pentru examinarea propunerilor privind revizuirea caracterului, funcțiilor și activității Tratatului (Varșovia, 22-23 octombrie 1990), deși a fost marcată de amânarea consfătuirii extraordinare a CPC, a făcut unele progrese în direcția definitivării proiectului de document ce va fi prezentat la consfătuire. Potrivit acestui proiect de document:

a. Structurile politice ale Tratatului ar urma să conștie din Comitetul Politic Consultativ (cu două consfături pe an, din care una la nivelul șefilor de stat și de guvern și cealaltă la nivelul miniștrilor Afacerilor Externe); Comisia specială în problemele dezarmării; secretarul general al CPC.

De la 1 ianuarie 1991, se desființează: Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe, Grupa multilaterală pentru informare reciprocă curentă, alte grupe de experți create anterior.

b. Structurile militare cu caracter permanent urmează să fie desființate până la 1 iulie 1991, iar structurile nepermanente (Comitetul Miniștrilor Apărării, Comitetul Militar al Forțelor Armate Unite și Consiliul tehnico-științific al FAU). În examinare propunerea de constituire a unei Grupe consultative militare (susținută de partea sovietică), pentru care reprezentantul Ungariei și-a dat acordul, însă numai în condițiile în care activitatea grupei va fi axată pe aspectele financiare și tehnice decurgând din desființarea treptată a organelor și structurilor militare ale Tratatului. Partea sovietică insistă ca grupa consultativă militară să aibă preocupări mai largi.

Delegația română a susținut, în cadrul reuniunii de la Varșovia, ideile și propunerile vizând transformarea Tratatului de la Varșovia într-un tratat între state suverane, egale în drepturi, cu atribuții de natură consultativă, desființarea treptată a organelor militare, care să accelereze crearea noilor structuri de securitate și colaborare în Europa.

3. Cu prilejul recente vizite oficiale în Luxemburg, dl. Petre Roman, prim-ministru al României, referindu-se la poziția țării noastre față de Tratatul de la Varșovia, între altele, a arătat că, după părerea guvernului român, componența

militară a Tratatului ar trebui abandonată, dar că o componentă politică a acestei alianțe ar putea rămâne, punându-se, însă întrebarea dacă această componentă politică este cu adevărat utilă, realistă, și dacă ea poate contribui cu adevărat la stabilitatea în Europa.

4. Rugăm oficiile din țările participante la Tratatul de la Varșovia să urmărească cu toată atenția aprecierile care se fac în legătură cu Consfătuirea extraordinară a Comitetului Politic Consultativ ai statelor participante la Tratat și să informeze asupra aspectelor semnificative. Ne interesează în special pozițiile oficiale exprimate în aceste țări cu privire la activitatea de până acum și de perspectivă a Tratatului.

Rugăm de asemenea, să ni se trimită fotocopii ale materialelor semnificative care apar în presa țării de reședință cu privire la Tratatul de la Varșovia.

Romulus Neagu

AMAE, Problema 241. 1990. Tratatul de la Varșovia. Diverse, f. 41-42.

7. 7 februarie 1991, București. Telegramă circulară a directorului DOE, Romulus Neagu, adresată oficiilor diplomatice din statele membre ale Tratatului de la Varșovia privind poziția României față de desființarea structurilor militare ale alianței.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară Budapesta,
Moscova, Praga, Sofia, Varșovia

Secret

7 februarie 1990

Domnule șef de misiune,

1. La 6 februarie 1991, sub conducerea domnului Ion Iliescu, președintele României, a avut loc ședința Consiliului Suprem de Apărare a Țării. Consiliul a luat în discuție unele evoluții ale relațiilor politico-militare atât în plan general-european, cât și în cadrul Tratatului de la Varșovia. A fost aprobat conținutul Declarației MAE referitoare la Tratatul de la Varșovia, pe care v-am transmis-o integral prin radio.

2. Vă rugăm să prezentați activ conținutul acestuia, atât la MAE al țării de reședință, la nivelele pe care le apreciați cele mai potrivite, cât și în corpul diplomatic.

În convorbiri, subliniați importanța pe care România, ca și alte state, o acordă dezvoltării noilor structuri de securitate și cooperare general-europene, ca principal garant al afirmării libere și independente a tuturor țărilor europene, al prevenirii oricăror acte de forță sau amenințare cu forța în spațiul de la Atlantic la Urali, și pe plan internațional în general. De asemenea, subliniați că noile realități

și spiritul esențialmente nou care se afirmă în raporturile dintre statele de pe continentul european reclamă, evident reconsiderarea fundamentală a tot ceea ce s-a creat în anii de tristă amintire ai războiului rece, ca instrument al neîncrederii și scindării Europei în grupări ostile. Reliefați că această reconsiderare este determinată și de abandonarea principiilor ideologice care au stat la baza împărțirii Europei în blocuri militare opuse.

Evidențiați necesitatea ca, în condițiile noilor realități din Europa, consacrate în documentele CSCE, toate structurile militare ale Tratatului de la Varșovia să fie desființate cât mai curând, cel mai târziu până la jumătatea acestui an. În convorbirile la MAE, precum și în cele cu diplomați din țările participante la Tratatul de la Varșovia, menționați că în comisia împuterniciților guvernamentali, creată după consfătuirea CPC de la Moscova din 7 iunie 1990, s-a convenit să se propună viitoarei Consfătuiri a CPC, ca structurile militare ale Tratatului să fie desființate până la 1 iulie 1991. În context, reliefați participarea limitată a țării noastre la activitățile suplimentare militare ale Tratatului de la Varșovia.

Subliniați dorința părții române ca lucrările Consfătuirii extraordinare a CPC, consacrate revizuirii Tratatului de la Varșovia să aibă loc la o dată cât mai apropiată.

3. Informați prompt asupra reacțiilor și aprecierilor semnificative ale MAE și ale membrilor corpului diplomatic în legătură cu această declarație. Informați, de asemenea, asupra pozițiilor oficiale exprimate în țara respectivă cu privire la Tratatul de la Varșovia, asupra oricăror elemente noi care apar pe această temă.

Romulus Neagu

AMAE, Problema 241. 1990. Tratatul de la Varșovia. Diverse, f. 57.

8. 27 februarie 1991, București. Telegramă circulară a directorului DOE, Romulus Neagu, referitoare la hotărârea Comitetului Politic Consultativ de desființare a structurilor militare ale Tratatului de la Varșovia.

Ministerul Afacerilor Externe
Telegramă circulară
DOE

Secret
27 februarie 1990

Domnule șef de misiune,

În legătură cu consfătuirea Comitetului Politic Consultativ (CPC) al Tratatului de la Varșovia, din 25 februarie 1991, de la Budapesta, vă informăm:

1. Miniștrii Afacerilor Externe și miniștrii Apărării au semnat un protocol, care nu se dă publicității, în baza căruia, începând cu 31 martie 1991, își încetează

valabilitatea documentele prin care au fost înființate organele și structurile militare în cadrul Tratatului, precum și toate celelalte documente adoptate în legătură cu aplicarea, modificarea sau completarea hotărârilor inițiale. De la aceeași dată se lichidează toate organele și structurile militare și încetează toată activitatea militară desfășurată în cadrul Tratatului. Prevederile Protocolului au intrat în vigoare din momentul semnării.

S-au adoptat, de asemenea, o succintă declarație și un comunicat de presă, care se dă publicității.

2. La consfătuire au rostit cuvântări succinte comandantul șef al Forțelor Armate Unite, P. Lușev și miniștrii Afacerilor Externe ai celor șase țări.

P. Lușev a reliefat „locul important” ocupat în Europa după război de Tratatul de la Varșovia, ca „factor al păcii și stabilității”, eforturile statelor aliate în realizarea echilibrului militaro-strategic între Tratatul de la Varșovia și NATO, „avantajul reciproc” al multor direcții ale colaborării militare. A apreciat că drumul spre crearea unui sistem nou de securitate europeană „nu va fi simplu și facil” că, lichidând structurile militare ale Tratatului, statele participante „ar putea dezvolta relații”, în primul rând, pe bază bilaterală, inclusiv în problemele securității și ale colaborării tehnico-militare”.

Reprezentanții Bulgariei, Cehoslovaciei, Poloniei și Ungariei au evitat, în general, să facă aprecieri cu privire la Tratatul de la Varșovia, insistând asupra evoluțiilor actuale din Europa Răsăriteană și de pe continent în general, asupra necesității trecerii de la structurile de bloc la politica de securitate general-europeană, evidențiind, în context, importanța pe care o acordă documentelor Reuniunii CSCE la nivel înalt de la Paris. A rezultat cu claritate că țările menționate consideră esențial ca raporturile dintre statele participante la consfătuire să se dezvolte în continuare pe baze bilaterale, cu precizarea că nu sunt avute în vedere alianțe militare, ci numai documente de bună vecinătate.

Ministrul de Externe cehoslovac a reliefat dorința țării sale de a lărgi contactele și raporturile cu NATO și cu Uniunea Europei Occidentale. A apreciat că Pentagonala și colaborarea tripartită polono-ungaro-cehoslovacă contribuie la formarea noilor structuri de colaborare și înțelegere europeană, nu sunt îndreptate împotriva nimănui și nu sunt marcate de politica de izolare. Aprecieri similare au formulat miniștrii de Externe din Ungaria și Polonia.

În cuvântul său, ministrul de Externe al URSS s-a situat pe o poziție de mijloc între pozițiile adoptate de generalul Lușev și reprezentanții celorlalte țări participante la consfătuire. El s-a referit în termeni mai generali la rolul Tratatului de la Varșovia, precizând că „istoria va depune lucrurile la locul lor”. A subliniat și a insistat ca și în declarația adoptată la consfătuire să se consemneze că „trecerea de la structurile de bloc la cele general-europene de securitate” este în spiritul Reuniunii CSCE la nivel înalt de la Paris. A relevat necesitatea dezvoltării legăturilor dintre statele reprezentate la consfătuire și după lichidarea structurilor militare ale Tratatului de la Varșovia. A apreciat că „înființarea unor structuri regionale politico-militare de alternativă în Europa Centrală și de Sud-Est ar

destabiliza situația strategică în Europa, ar genera în perspectivă pericolul revenirii la situația antebelică a competiției militaro-politice; consecințe și mai negative ar avea-o realizarea planurilor de asociere la NATO a fostelor state participante la Tratatul de la Varșovia”.

3. În cuvântarea sa, domnul ministru Adrian Năstase a relevat însemnătatea lichidării structurilor militare ale Tratatului, subliniind necesitatea ca, în condițiile noilor realități din Europa, interesele de securitate ale țărilor din această parte a Europei să fie întemeiate pe cu totul alte baze, pe respectarea strictă a principiilor înscrise în Actul Final de la Helsinki și reafirmarea în Carta de la Paris, singurele în măsură să asigure relații de încredere și bună vecinătate între state.

A fost evidențiată importanța majoră pe care partea română o acordă edificării, în cadrul CSCE, a unui sistem general-european de securitate, care este un obiectiv pe termen lung. Un rol deosebit în perioada până la realizarea acestui obiectiv îl va avea așezarea raporturilor bilaterale dintre țările participante la Tratatul de la Varșovia pe baze noi. În acest sens, este necesar ca vechile tratate de prietenie, colaborare și asistență mutuală să fie înlocuite cu tratate noi, de colaborare și bună vecinătate, care să ofere cadrul politic și juridic de natură să stimuleze conlucrarea dintre țările din această parte a continentului, în deplin acord cu prevederile documentelor CSCE. S-a arătat că România își propune să încheie asemenea acorduri în primul rând cu țările vecine, dar și cu celelalte țări participante la Tratatul de la Varșovia, precum și cu țări occidentale, inclusiv dintre cele aparținând NATO.

Un alt plan de acțiune pe linia întăririi înțelegerii și securității în perioada următoare este acela al cooperării sub-regionale.

În acest context, au fost prezentate acțiunile și propunerile României privind dezvoltarea colaborării multilaterale în Balcani, disponibilitatea țării noastre de a se angaja în proiectul stabilirii unei zone de cooperare între țările riverane la Marea Neagră, precum și interesul pentru intensificarea contactelor și dialogului cu organisme europene, inclusiv NATO.

4. S-a convenit ca următoarea consfătuire ordinară a CPC să aibă loc la Praga nu mai târziu de începutul lunii iulie 1991. Data exactă va fi convenită ulterior, pe canale diplomatice.

Ministrul de Externe cehoslovac a insistat ca la această consfătuire să se convină un document privind încetarea valabilității Tratatului de la Varșovia. Delegația sovietică nu a fost de acord să se stabilească de pe acum ce documente vor fi elaborate și adoptate la consfătuirea de la Praga.

5. Atmosfera la întâlnirea de la Budapesta a fost sobră, de lucru, fără incriminări, acuzații sau tensiuni. S-a constatat din partea tuturor atenție, circumspecție și chiar preocupare pentru asigurarea unui climat destins.

Ofițerii sovietici din cadrul Tratatului, precum și în general delegația sovietică, s-au aflat într-o situație oarecum jenantă. Delegația sovietică nu a participat, alături de celelalte delegații, la conferința de presă organizată de gazde după consfătuire și prevăzută în program.

Rugăm să informați operativ asupra comentariilor semnificative care se fac în țara de reședință și în corpul diplomatic în legătură cu reuniunea CPC de la Budapesta.

Romulus Neagu

9. 30 mai 1991, București. Notă de propuneri a secretarului de Stat, Constantin Ene, și a directorului Direcției Juridice a Tratatelor, Ion Diaconu, către ministrul Afacerilor Externe, Adrian Năstase, privind consultările de la Praga, la nivel de directori MAE pentru elaborarea documentelor în vederea încetării valabilității Tratatului de la Varșovia și desființarea completă a mecanismului său politic.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Juridică a Tratatelor
Nr. 14/1568

30.05.1991

Domnului Adrian Năstase
Ministrul Afacerilor Externe

Nota de propuneri

În zilele de 11-12 iunie 1991 vor avea loc, la Praga, consultări la nivel de director pentru elaborarea documentelor în vederea încetării valabilității Tratatului de la Varșovia, din 1955, și deci a desființării complete a mecanismului său politic (cel militar fiind desființat cu data de 1 martie 1991).

Pentru aceste consultări, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Federative Cehe și Slovace a trimis un proiect de „Protocol privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și ajutor reciproc, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955.”

Protocolul cuprinde drept clauze ieșirea din vigoare a Tratatului pe data intrării în vigoare a Protocolului și declarația părților că nu au, una față de alta, pretenții patrimoniale decurgând din Tratat.

Se prevede ratificarea Protocolului și intrarea lui în vigoare în ziua depunerii ultimului instrument de ratificare .

În legătură cu aceste consultări și cu proiectul de Protocol, **propunem:**

a) Să se încerce, prin discuții preliminare cu delegația RF Cehe și Slovace și alte delegații, modificarea proiectului de Protocol, în sensul ca aceasta să intre în vigoare la data semnării, chiar dacă va fi supus ulterior ratificării.

b) Să se discute cu partea cehoslovacă (cu ocazia negocierilor asupra proiectului de Tratat de colaborare, bună vecinătate și prietenie, perioada 5-7 iunie) posibilitatea adoptării unei declarații, conform proiectului alăturat.

Obiectivul urmărit ar fi reafirmarea spiritului Cartei de la Paris, al eliberării de moștenirea trecutului și eliminării diviziunii pe continent, precum și afirmarea voinței statelor respective de a se considera pe mai departe prietene și a construi relații bazate pe parteneriat și cooperare, de a declara că acordurile lor de securitate militară nu sunt și nu vor fi concepute pentru a dăuna securității altor state.

Dacă partea cehoslovacă va fi de acord, ar urma să se prezinte propunerea respectivă.

Din comunicarea primită de la Moscova, rezultă că partea sovietică ar fi de acord cu adoptarea unei asemenea declarații.

Secretar de Stat,
Constantin Ene

Director,
Ion Diaconu

AMAE, Problema 23. 1993. Tratat Varșovia. Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală – Varșovia, 14 mai 1955, semnat la Praga la 1 iulie 1991, f. 1-2.

10. 31 mai 1991, București. Notă de audiență a directorului cabinetului ministrului Afacerilor Externe, ambasadorul Traian Chebelev, cu ministrul consilier al Ambasadei URSS, V.G. Pozdneakov, privind consfătuirea de la Praga a Comitetului Politic Consultativ; relațiile dintre statele membre ale Tratatului de la Varșovia după încetarea valabilității acestuia.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Juridică a Tratatelor

Nr. 14/1612
Domnului Adrian Năstase
Ministrul Afacerilor Externe

Nota de audiență

În ziua de 31 mai 1991, Traian Chebelev, ambasador, directorul cabinetului ministrului Afacerilor Externe a primit în audiență pe domnul V.G. Pozdneakov, ministrul consilier la ambasada URSS.

Au participat Ion Diaconu, directorul Direcției Juridice și a Tratatelor și I.S. Ceremisin, secretar I la Ambasada URSS.

V.G. Pozdneakov a arătat că ambasada sovietică a transmis Ministerului Afacerilor Externe al URSS considerentele prezentate de domnul Traian Chebelev ambasadorului sovietic în legătură cu Consfătuirea de la Praga a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia.

Partea sovietică apreciază că opiniile părții române referitoare la Consfătuirea de la Praga prezintă interes și sunt pe deplin întemeiate.

Desființarea Tratatului de la Varșovia nu pune punct colaborării dintre statele din această zonă. Trebuie să ne gândim toți împreună la viitor.

Partea sovietică gândește aproximativ în aceeași direcție ca și partea română. Consideră important ca în documentul final al Consfătuirii de la Praga să se fixeze ideea că, după desființarea Tratatului de la Varșovia, statele părți încetează de a fi aliate, dar nu devin adversare, că ele nu vor recurge la forță sau la amenințarea cu forța și se vor strădui să păstreze și să dezvolte capitalul pozitiv acumulat în relațiile lor timp de câteva decenii.

În acest sens partea sovietică a propus părții cehoslovace completarea proiectului de protocol trimis de aceasta cu următoarele teze:

1. „Despre intenția părților contractante de a acționa în spiritul prieteniei, colaborării, în scopul dezvoltării și întăririi în continuare a relațiilor reciproce.”
2. „Despre obligația lor de a se abține de la folosirea forței și amenințarea cu forța”.
3. „Despre năzuința lor vizând formarea spațiilor europene unice, crearea structurilor general europene de securitate și cooperare”.
4. „Despre ținerea, în caz de necesitate, de consultări între ele pe problemele internaționale importante, care afectează interesele lor comune”.

Diplomatul sovietic a arătat că potrivit primei reacții a părții cehoslovace și la Praga se consideră că desființarea Tratatului de la Varșovia nu înseamnă încetarea colaborării bilaterale și multilaterale.

Partea cehoslovacă a promis că va examina propunerile sovietice și va comunica punctul său de vedere.

Consultările de la Praga au avut loc între ambasadorul Gorinovici din MAE sovietic și directorul Direcției CSCE din MAE cehoslovac, Buhlovschi. La consultări, Buhlovschi ar fi întrebat dacă se are în vedere includerea acestor idei sovietice în Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de la Varșovia sau într-un document separat.

V.G. Pozdneakov a arătat că partea sovietică nu a răspuns la această sugestie, dar personal consideră că poate fi avută în vedere și ipoteza unui document separat.

Partea cehoslovacă nu ar fi primit până în prezent alte propuneri sau completări în legătură cu proiectul de Protocol trimis.

Cu privire la unele din sugestiile părții sovietice, reprezentantul cehoslovac nu a reacționat pozitiv la propunerile referitoare la nerecurgerea la forță și la amenințarea cu forța, afirmând că acestea figurează deja în multe documente și tratate internaționale și vor figura în tratate bilaterale dintre țările în cauză, și că în consecință ar trebui prezentate temeieri suplimentare pentru a fi incluse în document.

De asemenea, fără a se opune la ideea organizării de consultări, reprezentantul cehoslovac a spus că acestea trebuie să fie mai curând bilaterale, iar dacă va fi necesar multilaterale, acestea nu trebuie să aibă un caracter obligatoriu.

Partea cehoslovacă a exprimat temerea ca prin asemenea prevederi să nu se lase impresia că se creează un organism nou, în locul Tratatului de la Varșovia, sau că rămâne ceva din acesta pe vechea bază.

Partea cehoslovacă a exprimat opinia că Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de la Varșovia ar trebui să fie un document strict juridic și că asemenea idei ar depăși cadrul documentului respectiv.

Diplomatul sovietic a exprimat opinia că delegațiile sovietică și română ar putea colabora și s-ar putea sprijini reciproc la întâlnirea experților din 11 iunie 1991 de la Praga. Partea sovietică este gata să sprijine propuneri ale României de completare a Protocolului, care ar merge în aceeași direcție ca și propunerile sale.

Este de dorit ca, dacă partea română pregătește anumite texte sau propuneri, acestea să fie transmise părții sovietice pentru a putea fi cunoscute înainte de reuniunea experților.

Traian Chebeleu a transmis mulțumiri pentru atenția acordată de partea sovietică ideilor transmise din partea domnului Adrian Năstase, ministrul Afacerilor Externe, în audiența din 25.05.1991 cu ambasadorul URSS.

A arătat că informațiile comunicate de partea sovietică sunt foarte importante pentru pregătirea participării delegației române la Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ. Ideile părții române nu au fost comunicate altor țări, tocmai pentru a cunoaște, în prealabil, poziția URSS.

Delegația română, care se va afla la Praga săptămâna viitoare, va avea consultări cu partea cehoslovacă și în ceea ce privește întâlnirea experților din 11.06.1991, în scopul de a evita implicații neplăcute, contraproductive, prin prezentarea unor propuneri la această întâlnire.

Ca o primă reacție, a arătat că tezele propuse de partea sovietică sunt importante. Este necesar să înceteze valabilitatea Tratatului de la Varșovia nu numai printr-un acord juridic, tehnic, ci și printr-un document politic în care să reafirmăm cel puțin ceea ce ne-am angajat în cadrul CSCE.

A exprimat convingerea că delegațiile română și sovietică vor colabora în acest scop la Consfătuirea de la Praga.

În prezent, partea română pregătește ideile și propunerile sale, urmând să se stabilească sub ce formă ar putea să fie prezentat. De îndată ce ideile vor fi formulate mai precis, vom informa și partea sovietică. De asemenea, delegațiile celor două țări vor ține legătura direct la întâlnirea de experți de la Praga.

Audiența a durat 30 minute.

31 mai 1991

AMAE, Problema 23. 1993. Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală – Varșovia, 14 mai 1955, semnat la Praga la 1 iulie 1991, f. 5-9.

11. 15 iunie 1991, București. Notă de informare a secretarului de Stat în MAE, Constantin Ene, către ministrul Afacerilor Externe, Adrian Năstase, privind întâlnirea la nivel de experți, de la Praga, pentru pregătirea proiectelor de documente de încetare a valabilității Tratatului de la Varșovia; colaborarea dintre statele membre după încetarea existenței alianței.

Ministerul Afacerilor Externe
Direcția Juridică a Tratatelor

Nr. 14/1808
Domnului Adrian Năstase
Ministrul Afacerilor Externe

Nota

1. La 11 iunie 1991, a avut loc la Praga, întâlnirea la nivel de experți în vederea pregătirii proiectelor de documente privind încetarea valabilității Tratatului de la Varșovia, care vor fi adoptate la ultima consfătuire a Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratat, prevăzută a avea loc la 1 iulie a.c.

a) Au fost convenite două proiecte de documente:

Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și ajutor reciproc, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955 și a Protocolului referitor la prelungirea duratei valabilității acestuia, semnat la Varșovia, la 26 aprilie 1985 (anexa 1)¹.

Protocolul semnat de șefii delegațiilor la consfătuire, va fi supus ratificării statelor participante. El va intra în vigoare în ziua în care ultimul instrument de ratificare va fi înmănat guvernului cehoslovac, depozitarul Protocolului.

b) În timpul consfătuirii CPC, pe lângă cele două documente menționate, se va elabora, potrivit practicii, un proces-verbal al reuniunii, care are caracter intern și se semnează de secretarii de Stat din Ministerele de Externe. S-a convenit ca în procesul-verbal să se menționeze că, în termen de două luni de la semnarea Protocolului privind încetarea valabilității Tratatului de la Varșovia din 1955 și a Protocolului din 1985 de prelungire a Tratatului, fiecare guvern va supune Parlamentului țării sale spre ratificare acest Protocol.

2. În legătură cu Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de la Varșovia și a protocolului de prelungire a acestuia, au existat unele discuții referitoare la problema relațiilor viitoare dintre statele participante. Delegația sovietică a insistat pentru punerea colaborării multilaterale pe același plan cu colaborarea bilaterală. S-a ajuns la o formulă de compromis, potrivit căreia, în viitor, în raporturile dintre țările respective accentul se va pune pe relații bilaterale și, în funcție de interes, se vor dezvolta și relații pe o bază multilaterală.

De asemenea, delegația sovietică a propus ca în Protocol, în afara renunțării la pretenții patrimoniale, să se menționeze că statele participante renunță la „orice

---

¹ Documentul nu a fost identificat în arhivă [n.ed.].

alte pretenții”, decurgând din Tratatul de la Varșovia. S-a opus îndeosebi delegația Ungariei, care a apreciat că, printr-o astfel de formulare, s-ar anticipa soluția la negocierile bilaterale în legătură cu retragerea trupelor URSS din Republica Ungară. În cele din urmă, delegația sovietică a renunțat la propunerea sa.

3. În ceea ce privește proiectul Comunicatului, care va fi adoptat și dat publicității la încheierea consfătuirii CPC, a rămas în discuție o referire la formarea spațiilor europene în diferite domenii, propusă de delegația URSS, la care s-au opus delegațiile poloneză și ungară. Acestea au arătat că nu pot accepta conceptele privind crearea spațiului european politic și economic, propunând o formulare vagă privind colaborarea general-europeană. Au rămas în paranteză ambele formulări.

Discuții mai lungi a provocat o propunere făcută de delegațiile poloneză și ungară privind dreptul fiecărei țări de a participa sau nu la tratate de alianță, care nu avea nici o legătură cu paragraful în discuție, referitor la consultările bilaterale și multilaterale în viitor. S-a opus delegația sovietică, propunând un text în sensul că nici o țară nu va încheia tratate de alianță împotriva altei țări. În final, s-a convenit să se facă o referire la Declarația adoptată la consfătuirea extraordinară a CPC de la Budapesta, din februarie 1991.

4. În discuțiile pe cele două proiecte de documente s-a constatat că delegațiile cehoslovacă, poloneză și ungară au manifestat atenție față de propunerile delegației sovietice, inclusiv cele privind consultațiile multilaterale. Delegațiile din Polonia și Ungaria au colaborat strâns între ele și au participat activ la negocieri. Delegația cehoslovacă nu a manifestat inițiativă.

În convorbiri, diplomații cehi apreciază că V. Havel și L. Walesa, care până în 1989 s-au aflat în relații amicale, în prezent se distanțează tot mai mult, fiecare din cei doi dorind să se manifeste ca lider în cadrul colaborării polono-ungaro-cehoslovace și, în general, în colaborarea și problematica est-europeană.

Delegația de experți români a participat la negocieri în spirit constructiv, acționând pentru găsirea unor formulări general-acceptabile și finalizarea, fără prevederi controversate, a celor două proiecte de documente.

5. La încheierea lucrărilor întâlnirii, delegația țării gazdă a comunicat propunerile preliminare ale părții cehoslovace privind organizarea și programul consfătuirii de la Praga, din 1 iulie 1991, a CPC (anexa 3)².

15.06.1991

Secretar de Stat,
Constantin Ene

Director,
Ion Diaconu

AMAE, Problema 23. 1993. Tratat Varșovia. Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală – Varșovia, 14 mai 1955, semnat la Praga la 1 iulie 1991, f. 36-38.

---

² Documentul nu a fost identificat în arhivă.

12. 1 iulie 1991, Praga. Comunicatul statelor participante la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ prin care statele semnatare ale Tratatului de la Varșovia decid încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, încheiat la Varșovia, la 14 mai 1955, și a Protocolului din 26 aprilie 1985, referitor la prelungirea duratei valabilității alianței.

[Adoptat 1 iulie 1991]

Comunicat

La 1 iulie 1991 a avut loc la Praga consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de la Varșovia. La consfătuire au participat:

Din partea Republicii Bulgaria: Jeliu Jeleu, președintele Republicii Bulgaria, Dimităr Popov, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Bulgaria, Victor Vîlkov, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Bulgaria;

Din partea Republicii Federative Cehe și Slovace: Vaclav Havel, președintele Republicii Federative Cehe și Slovace, Marian Calfa, președintele Guvernului Republicii Federative Cehe și Slovace, Jiri Dienstbier, vicepreședinte al Guvernului, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Federative Cehe și Slovace;

Din partea Republicii Polone: Lech Walesa, președintele Republicii Polone, Jan Krzysztof Bielecki, președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Polone, Krzysztof Skubiszewski, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Polone;

Din partea României: Ion Iliescu, Președintele României, Petre Roman, prim-ministru al României, Adrian Năstase, ministrul Afacerilor Externe al României;

Din partea Republicii Ungare: Jozsef Antall, prim-ministru al Republicii Ungare, Geza Jeszenszky, ministrul Afacerilor Externe al Republicii Ungare, Ferenc Somogyi, secretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Ungare;

Din partea Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste: G.I. Ianaev, vicepreședinte al URSS, A.A. Bessmertnîh, ministrul Afacerilor Externe al URSS

La consfătuire a fost semnat Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, încheiat la Varșovia, la 14 mai 1955, și a Protocolului din 26 aprilie 1985, referitor la prelungirea duratei valabilității Tratatului menționat. Documentul semnat la consfătuire va fi supus ratificării.

Participanții la consfătuire au declarat următoarele.

Ei au fost de acord că actuala situație din Europa reclamă relații calitativ noi de bună vecinătate, parteneriat, respect reciproc și colaborare prietenească între statele egale în drepturi și suverane, reprezentate la consfătuire. Plecând de la aceasta, ei se pronunță pentru dezvoltarea raporturilor lor în toate domeniile pe baze juridice bilaterale reînnoite.

Ei s-au pronunțat pentru promovarea în continuare a procesului general-european, în interesul creării noilor structuri de securitate și cooperare pe continent,

în conformitate cu înțelegerile realizate la reuniunea la nivel înalt a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa din noiembrie 1990, pentru formarea cadrului general-european de colaborare în domeniile securității, economiei, dreptului, culturii, ecologiei și umanitar, așa cum s-a stabilit în Carta de la Paris pentru o nouă Europă.

După părerea statelor reprezentate la consfătuire, stabilitatea și bunăstarea în țările Europei Centrale și de Est, precum și dezvoltarea în continuare în aceste țări a democrației, bazată pe respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, corespund intereselor tuturor statelor participante la procesul CSCE.

Participanții la consfătuire au constatat disponibilitatea țărilor lor de a realiza, în funcție de interesul lor, pe o bază ad-hoc, consultări bilaterale sau multilaterale, pe probleme actuale de interes comun, inclusiv pe probleme legate de îndeplinirea Tratatului privind forțele armate convenționale în Europa. Ei au reafirmat prevederile Declarației statelor participante la Tratatul de la Varșovia, adoptată la consfătuirea extraordinară de la Budapesta, din 25 februarie 1991, a Comitetului Politic Consultativ.

1. Părțile contractante vor acționa în spiritul prieteniei și colaborării în scopul dezvoltării și întăririi în continuare a legăturilor politice, economice, culturale și umanitare dintre ele, conformându-se principiilor respectului reciproc al independenței și suveranității lor și neamestecului în treburile lor interne.

2. Părțile contractante se angajează în conformitate cu Carta ONU să se abțină în raporturile lor internaționale de la amenințarea cu forța sau folosirea ei și să soluționeze litigiile lor internaționale prin mijloace pașnice în așa fel încât să nu pună în pericol pacea și securitatea internațională.

3. Conducându-se după Actul final al CSCE, Carta de la Paris pentru o nouă Europă și după celelalte documente ale CSCE și evidențiind necesitatea mișcării treptate în perspectivă spre un tratat general de securitate și cooperare în Europa, părțile contractante vor năzui spre formarea spațiilor europene unice în domeniile securității, economiei, dreptului, culturii, ecologiei, în sfera umanitară, vor sprijini crearea structurilor general-europene de securitate și cooperare.

4. Părțile contractante se vor consulta între ele, pe măsura necesităților, asupra problemelor internaționale importante care afectează interesele lor, conducându-se după țelurile întăririi păcii europene și generale.

Obiect al consultărilor pot fi întărirea securității, stabilității și colaborării în regiune și în Europa în ansamblu, continuarea procesului reducerii forțelor armate și a armamentelor, dezarmării și întăririi încrederii pe continent, dezvoltarea colaborării regionale și general-europene, precum și orice alte probleme internaționale, de interes reciproc.

Părțile vor năzui spre apropierea maximă posibilă a pozițiilor în scopul înfăptuirii unor acțiuni comune sau convenite.

Părțile vor colabora în domeniul analizei și prognozării tendințelor principale ale dezvoltării regionale, general-europene și mondiale prin efectuarea unor consultări speciale și cercetări în comun.

Nivelul consultărilor va fi stabilit prin înțelegere între părți.

AMAE, Problema 23. 1993. Tratat Varșovia. Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, Varșovia, 14 mai 1955, semnat la Praga la 1 iulie 1991, f. 24-35.

13. 1 iulie 1991, Praga. Declarația comună a șefilor delegațiilor statelor membre ale Tratatului de la Varșovia, participante la consfătuirea Comitetului Politic Consultativ, referitoare la încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală semnat la Varșovia, la 14 mai 1955.

Declarație comună

Șefii delegațiilor Republicii Bulgaria, Republicii Cehă și Slovacă, Republicii Polonia, României, Republicii Ungare și URSS au semnat astăzi, 1 iulie 1991, Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală semnat la Varșovia la 14 mai 1955.

Luând această decizie istorică, conformă spiritului „Cartei de la Paris pentru o nouă Europă”, statele semnatare ale acestui Protocol au dovedit prin fapte că și această parte a Europei se eliberează de moștenirea trecutului. Profunde schimbări care au loc în țările semnatare permit înfăptuirea speranțelor și așteptărilor pe care popoarele lor le-au nutrit de decenii: construirea unui sistem de guvernământ democratic, întemeiat pe respectarea drepturilor omului și realizarea prosperității prin libertate economică și echitate socială.

Actul semnat astăzi confirmă că era de confruntare și de scindare a Europei a luat sfârșit. Statele semnatare reafirmă angajamentul luat de ele la Paris, când au declarat că relațiile lor se vor întemeia, de acum înainte, pe respect și cooperare. Ele se vor considera mai departe ca state prietene și vor construi relații noi, de parteneriat și cooperare, cu toate statele europene.

Era de democrație, pace și unitate în care au intrat țările Europei presupune practicarea toleranței și a respectului reciproc, eliminarea spiritului de adversitate și confruntare.

Statele semnatare reafirmă solemn angajamentul lor de a respecta pe deplin cele zece Principii ale Actului final de la Helsinki, ca bază a relațiilor dintre ele ca și a relațiilor cu celelalte state participante la CSCE.

Ele își exprimă hotărârea de a contribui la edificarea structurilor general-europene de securitate, în spiritul acordurilor realizate la reuniunea CSCE de la Paris.

Ele își reafirmă angajamentul, conform Cartei ONU și Actului final de la Helsinki, de a se abține de la amenințarea cu forța sau folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a oricărui stat și de la acțiuni incompatibile în orice alt mod cu principiile sau scopurile documentelor semnate la Paris.

Reafirmând că securitatea este indivizibilă, iar securitatea fiecărui stat participant la CSCE este legată în mod indisolubil de cea a tuturor celorlalți, ele declară că acordurile lor de securitate militară, existente sau viitoare, nu sunt și nu vor fi concepute pentru a dăuna securității statelor vecine sau a altor state.

AMAE, Problema 23. 1993. Tratat Varșovia. Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală – Varșovia, 14 mai 1955, semnat la Praga la 1 iulie 1991, f. 3-4.

14. 1 iulie 1991, Praga. Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955 și a Protocolului referitor la prelungirea duratei valabilității acestuia, semnat la Varșovia, la 26 aprilie 1985

[Semnat 1 iulie 1991]

Protocol

privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955 și a Protocolului referitor la prelungirea duratei valabilității acestuia, semnat la Varșovia, la 26 aprilie 1985

Statele Părți contractante la Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955,

Luând în considerare profundele schimbări care au loc în Europa și care înseamnă încetarea confruntării și scindării continentului,

Intenționând ca, în noua situație, să dezvolte în mod activ între ele relații pe bază bilaterală și, în funcție de interesul lor, pe bază multilaterală,

Subliniind importanța Declarației comune a celor 22 de state semnatare ale Tratatului privind forțele armate convenționale în Europa, prin care au declarat că ele nu mai sunt adversare și că vor construi relații noi de parteneriat și colaborare,

Hotărâte să contribuie la trecerea treptată către structurile general-europene de securitate, pornind de la înțelegerile realizate la Reuniunea la nivel înalt de la Paris, din noiembrie 1990, a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa,

Au convenit asupra următoarelor:

Articolul 1

Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955 (denumit în continuare Tratatul de la Varșovia) și Protocolul, semnat la Varșovia la 26 aprilie 1985, cu privire la prelungirea duratei de valabilitate a Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, își încetează valabilitatea în ziua intrării în vigoare a prezentului Protocol.

Articolul 2

Părțile la prezentul Protocol declară că ele nu au, una față de cealaltă, nici un fel de pretenții patrimoniale, decurgând din Tratatul de la Varșovia.

Articolul 3

1. Prezentul Protocol va fi supus ratificării.
2. Originalul Protocolului și instrumentele de ratificare vor fi depozitate spre păstrare la Guvernul Republicii Federative Cehe și Slovace. Guvernul Republicii Federative Cehe și Slovace va informa celelalte Părți la prezentul Protocol despre transmiterea spre păstrare a fiecărui instrument de ratificare.

Articolul 4

Protocolul va intra în vigoare în ziua care va fi transmis depozitarul spre păstrare ultimul instrument de ratificare.

Întocmit la Praga, la 1 iulie 1991, într-un exemplar în limbile română, bulgară, cehă, polonă, rusă și ungară, toate textele având aceeași valoare. Guvernul Republicii Federative Cehe și Slovace va înmâna tuturor celorlalte Părți la prezentul Protocol copii conforme cu originalul Protocolului.

Pentru România

ION ILIESCU
Președintele României

Pentru Republica Bulgaria

JELIU JELEV
Președintele Republicii Bulgaria

Pentru Republica Federativă Cehă și Slovacă

VACLAV HAVEL
Președintele Republicii Federative Cehe și Slovace

Pentru Republica Polonă

LECH WALESZA
Președintele Republicii Polone

Pentru Republica Ungară

JOZSEF ANTALL
Prim-ministru al Republicii Ungare

Pentru Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

G.I. IANAIEV
Vicepreședinte al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste

AMAE, Problema 23. 1993. Tratatul de la Varșovia. Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală – Varșovia, 14 mai 1955, semnat la Praga la 1 iulie 1991, f. 20-23.

15. 27 iulie 1991, București. Expunere de motive la proiectul de lege privind ratificarea Protocolului de la Praga din 1 iulie 1991 referitor la încetarea valabilității Tratatului de la Varșovia.

[Cabinetul Ministrului]
nr. 3442 din 16.07.1991

Expunere de motive

La 1 iulie 1991, a fost semnat, la Praga, de șefii de stat sau guvern din România, Bulgaria, Cehoslovacia, Polonia, Ungaria și URSS, „Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955 și a Protocolului referitor la prelungirea duratei valabilității acestuia, semnat la Varșovia la 26 aprilie 1985”.

Protocolul de la Praga consfințește încetarea valabilității Tratatului de la Varșovia și stingerea pretențiilor patrimoniale decurgând din acest tratat.

Totodată, în Protocol sunt evocate o serie de constatări, direcții și modalități de acțiuni privind relațiile noi dintre statele respective și dintre statele europene în general, cum sunt:

- constatarea profundelor schimbări care au avut loc în Europa, cu sublinierea că acestea înseamnă încetarea confruntării și scindării continentului;
- sublinierea importanței Declarației comune a celor 22 de state semnatare ale Tratatului privind forțele armate convenționale în Europa prin care au declarat că ele nu mai sunt adversare și că se vor construi relații noi de parteneriat și colaborare;
- exprimarea hotărârii statelor semnatare ale Protocolului de a contribui la trecerea treptată către structurile general-europene de securitate, pornind de la înțelegerile realizate la Reuniunea la nivel înalt de la Paris din noiembrie 1990 a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa;
- ideea ca, în noua situație, țările respective să dezvolte în mod activ între ele relații pe bază bilaterală și, în funcție de interesul lor, pe bază multilaterală.

Clauzele finale ale Protocolului prevăd procedura ratificării și intrarea lui în vigoare la data depunerii ultimului instrument de ratificare, la guvernul cehoslovac, în calitate de depozitar.

Institutul Diplomatic Român

În vederea ratificării Protocolului de la Praga din 1 iulie 1991, a fost întocmit alăturatul proiect de Lege pe care vă rugăm să-l adoptați.

Prim-ministru
Petre Roman

26.07.1991

AMAE, Problema 23. 1993. Tratat Varșovia. Protocolul privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală – Varșovia, 14 mai 1955, semnat la Praga la 1 iulie 1991, f. 51-52.

16. 27 noiembrie 1991, București. Decret lege semnat de președintele României Ion Iliescu și contrasemnat de primul ministru Theodor Stolojan pentru supunerea spre ratificare Parlamentului a Protocolului de la Praga din 1 iulie 1991 privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955 și a Protocolului referitor la prelungirea duratei valabilității acestuia, semnat la Varșovia la 26 aprilie 1985.

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI

DECRET

pentru supunerea spre ratificare Parlamentului a Protocolului de la Praga din 1 iulie 1991 privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955 și a Protocolului referitor la prelungirea duratei valabilității acestuia, semnat la Varșovia, la 26 aprilie 1985.

În temeiul art. 82 alin.1 lit. h din Decretul-lege nr.92/1990 pentru alegerea Parlamentului și a Președintelui României, precum și al art.1 și 4 din Legea nr.4/1991 privind încheierea și ratificarea tratatelor,

Președintele României decretează:

Articolul unic. Se supune spre ratificare Parlamentului României Protocolul de la Praga din 1 iulie 1991 privind încetarea valabilității Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală, semnat la Varșovia, la 14 mai 1955 și a

Protocolului referitor la prelungirea duratei valabilității acestuia, semnat la Varșovia la 26 aprilie 1985.

PREȘEDINTELE ROMÂNIEI

Ion Iliescu

În temeiul art. 82 alin.2 din Decretul
lege nr.92/1990 pentru alegerea Parlamentului și
a Președintelui României, contrasemnăm acest decret.

PRIM-MINISTRU,
Theodor Stolojan

București, 27 noiembrie 1991

*AMAE, Problema 23. 1993. Protocolul privind încetarea valabilității
Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală – Varșovia, 14 mai 1955,
semnat la Praga la 1 iulie 1991, f. 50.*

INDEX¹

---

¹ Trimiterile sunt la pagină și se referă doar la documente.

INDEX

A

- Abela** [...], secretar de Stat, Ministerul Afacerilor Externe, Malta (1979), 569, 572
- Aboimov**, Ivan Pavlovici, (1936-), adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1988-1990), 1105, 1108, 1115-1118, 1159, 1199-1201
- Academia „Ștefan Gheorghiu“**, 522
- Acordurile de la Camp David** (1979), 653, 670
- Acordul cvadripartit** (1971), 326-329, 331, 335-336, 339, 517, 1122; și negocierile sovieto-vest-germane, 309-310
- Acordul de la Ialta** (1945), 670, 688, 745, 761, 1015
- Acordurile de la Paris** (1947), 91, 95, 162, 343
- Acordul de la Potsdam** (1945), 62, 79, 670, 688, 745, 761, 1015
- Acordul de la München** (1938), 336, 376, 1177
- Actul final de la Helsinki** (1975) (vezi CSCE)
- Adam**, Alfred, purtător de cuvânt al ministrului pentru afacerile intergermane, RFG (1969), 234
- Adunarea Generală a ONU** (vezi ONU) dezarmarea
- Afganistan**, 547-548, 653, 748, 1051, 1063, 1181; și URSS, 602, 613, 628, 631, 898, 951, 1068-1069, 1087, 1175; și Pakistan, 1068
- Africa**, 223, 497, 517, 651, 664, 668, 671, 679, 685, 687, 695, 805, 813, 908, 924, 1061, 1130, 1181, 1183
- Africa Australă**, 804, 900
- Africa de Sud**, 696, 747, 782, 792, 794, 804
- Agenția TASS**, 905, 1201
- Agerpres**, 647
- AIEA** [Agenția Internațională pentru Energia Atomică], 146, 167-168, 1095
- Albania** (Republica Populară), 6, 90, 97-99, 343, 490; și conferința de dezangajare militară (1979), 591; și Declarația-Apel (1986), 904; și OTV, 5, 30-32; și retragerea din Tratatul de la Varșovia (1961), 2, 20, 68, 343, 425-426; și România ~, 20, 22, 40
- Algeria**, 423
- ALD** (Acordul de lungă durată), 524
- Alia**, Ramiz (1925-), președinte al RPS Albania (1985-1992), 904
- Altai**, regiune, 477
- America Centrală**, 670, 747-748, 782, 804, 908, 1130, 1181, 1183
- America Latină**, 497, 517, 664, 668, 671, 679, 685, 687, 696, 805, 813, 924, 980
- Andrei**, Ștefan (1931-), șef al Secției Relații Externe a CC al PCR (martie 1977); ministru al Afacerilor Externe (1978-1985), 387, 393, 407, 451, 499, 503, 515, 519, 530-532, 535, 543, 556, 560-562, 577, 585-588, 595, 599-600, 603-608, 612-616, 633-635, 655, 660, 665, 667, 671-680, 691-692, 700, 702, 710-717, 721, 724-725, 727-729, 738-744, 752-753, 755, 757, 759, 767, 769, 774, 776-783, 788, 790-792, 797-798, 800-807, 812, 818, 835
- Andreotti**, Giulio (1919-), prim-ministru al Italiei (1972-1973, 1976-1979, 1989-1992), și al Afacerilor Externe (1983-1989), 947
- Andropov**, Iuri Vladimirovici (1914-1984), președinte al Comitetului Securității Statului/KGB (1967-1982), secretar general al PCUS (1982-1984), 702, 739, 756, 763,
- Andropov**, Igor Iurievici, (1941-2006), fiul lui I.V. Andropov, ambasador cu misiuni speciale în Ministerul Afacerilor Externe al URSS și, ulterior, al Federației Ruse (1985-1997), 953
- Anglia** (vezi Marea Britanie)
- Angola**, 486-487, 502, 635, 731, 735, 737; și FNLA (Frontul Național pentru Eliberarea Angolei), 635
- Ankara**, 570, 656
- Antall**, József (1932-1993), prim-ministru al Republicii Ungare (1990-1993), 1230, 1234
- Apelul de la Budapesta** (1969), 183, 192, 197, 203, 212-213, 215-216, 220, 226, 267, 277-278, 301, 334, 340-341, 365, 376, 426

- Apostol**, Gheorghe (1913-), prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1961-1967), ambasador al României în Argentina (1977-1983), Uruguay (1981-1988) și Brazilia (1983-1988), 27, 107
- Argentina**, 223, 1036, 1071, 1138
- ARLUS** (Asociația română pentru strângerea legăturilor cu URSS), 522
- Armenia** (Republica Socialistă Sovietică), 475, 1159
- Arnsteesen**, [...], director al Direcției politice din Ministerul Afacerilor Externe al Norvegiei (1969), 236
- ASEAN**, 936, 944, 951, 979, 1036, 1071, 1086, 1138
- Asia**, 97, 135, 223, 664, 668, 671, 679, 685, 687, 696, 805, 813, 862, 874, 898, 908, 924, 937, 944, 950-951, 991, 1006-1007, 1021, 1181, 1183
- Astavin**, S.T. (1918-), șef al Biroului 5 pentru Afaceri Europene din cadrul MAE al URSS (1986-1991), 247
- Atena**, 569, 656, 781, 803
- Australia**, 1086
- Austria**, 233, 235, 238, 245, 251, 298, 308, 310, 414, 472, 491, 552, 567, 571, 594, 726, 817; și conferința de dezangajare militară (1979), 594; și Declarația-Apel (1986), 907-908
- B**
- Badrus**, Gheorghe (1927-), ambasador al României la Moscova (1972-1980), 347-349, 353-355, 357, 390-391, 507-509, 543-548, 581-582; și politica externă a URSS, 429-434,
- Bahr**, Egon (1922-), secretar de Stat, Cancelaria RF Germania, 210, 375
- Baikal**, lac, 475
- Baker**, James (1930-), secretar de Stat al SUA (1989-1992); și E. Șevardnadze, 1206
- Balcani**, regiune, 352, 792, 1051-1052, 1223; și Albania, 904; și Austria, 907-908, și Belgia, 907; și Bulgaria, 686, 688, 748, 803, 976, 981, 996, 1033, 1066; și Canada, 907; și Cehoslovacia, 906, 976, 981, 996, 1033, 1066; și China, 905-906; și Conferința pentru cooperarea în ~, 325, 362, 386, 365, 476, 469-470, 490, 1052, 1066, 1078, 1081, 1130; și Coreea, 906; și denuclearizarea ~, 651, 662, 694, 708, 733, 741, 759, 766, 787, 794, 809, 829, 871, 877, 879, 888-889, 897, 940, 960, 976, 1006, 1033, 1063, 1066, 1075, 1160, 1180, 1186; și Declarația-Apel româno-bulgară (1986), 859-860, 871, 892-893, 895, 901-902; și dezarmarea în ~, 497, 684; și RDG, 906, 976, 981, 996, 1033, 1066; și RFG, 907; și Grecia, 123, 490-491, 669, 688, 748, 904-905, 1024; și Iugoslavia, 903-904; și Italia, 907; și Liban, 908; și Marea Britanie, 908; și Maroc, 908; și NATO, 490-491, 669, 748; și Olanda, 908; și Pakistan, 908; și România, 605-606, 651, 675-676, 688, 741, 761, 776, 781, 803, 966, 970, 976, 981, 996, 1024, 1033, 1042-1043, 1060-1061, 1066, 1112; și Spania, 908; și Suedia, 907; și SUA, 907; și Turcia, 902-903; și URSS, 905, 1087; și Zimbabwe, 908
- Banc**, Iosif (1921-), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1965-1972), 499, 503, 835
- Basov**, A.V., ambasador al URSS la București (1966-1971), 43-48, 100-107, 125-127, 181, 183, 193-194, 271-273, 285-288, 291, 321
- Bașev**, Ivan (1916-1971), ministru al Afacerilor de Externe al RP Bulgaria (1962-1971), 76-77, 91, 203-204, 216-217, 256, 283, 321
- Bădescu**, Paraschiva (1942-), referent, secretar III, Ministerul Afacerilor Externe (1961-1981), 562
- Bălănescu**, Mircea (1910-2001), director în Ministerul Afacerilor Externe (1950-1956), ambasador la Paris (1956-1960), Grecia (1960-1967), Finlanda (1968-1973), 422-423
- Bârcea**, Dumitru, ambasador al României la Viena (1969), 206
- Bârlădeanu**, Alexandru (1911-1997), prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1965-1967); președinte al Senatului României (1990-1992), 11, 27
- Beirutul de Vest**, 678, 685
- Belgia**, 101, 105, 174, 210, 230, 233, 237, 245, 270, 298, 348, 398, 567, 697, 815, 882; și amplasarea rachetelor, 695; și CSCE, 278, 306, 409, 414, 645; și

- negocierile de la Geneva, 816; și negocierile de la Viena (1985), 834-835
- Belgrad**, (vezi și Reuniunea CSCE de la ~) 501, 570, 626, 628, 647, 656, 1052, 1066, 1078, 1081-1082
- Bereș**, A. reprezentant al RP Ungare în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1986), 938
- Berlin**, 1, 4-5, 8, 14-15, 21-24, 27, 33-35, 42, 48, 52, 57, 66, 91, 99, 103-105, 107, 110, 112, 121, 133-135, 166, 177, 187, 241, 286, 294, 311, 334, 391, 393-348, 350-351, 360, 363, 374, 379, 426, 474, 478-480, 499, 521-522, 575-578, 582-585, 588, 590-591, 594-595, 616-619, 626, 628, 630-631, 719, 721, 722-725, 741, 751, 788, 797-800, 806, 811-813, 816, 818, 873, 884, 899, 998, 1036-1037, 1042, 1062, 1071, 1085, 1090, 1132, 1137, 1143, 1158, 1169-1171, 1173-1174, 1176, 1178, 1181, 1185, 1187-1188, 1204
- Berlinul de Est**, 210-211
- Berlinul Occidental** (vezi Berlinul de Vest)
- Berlinul de Vest**, 96, 102, 210, 303-307, 665, 671, 997, 1017, 1122, 1150; și problema ~, 96, 229, 234-235
- Berna**, 569, 856, 880
- Bessmertnîh**, Aleksandr Ivanovici (1933-), prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1988); ambasador al URSS la Washington (1990-1991) ministru al Afacerilor Externe al URSS (1991), 990, 1181, 1230
- Biancheri**, Boris, director general al afacerilor politice din Ministerul Afacerilor Externe al Italiei (1985-1987), 907
- Bielecki**, Jan Krzysztof, președinte al Consiliului de Miniștri al Poloniei (1991), 1230
- Bielorusia** (Republica Socialistă Sovietică), 377
- BIRD** (Banca Internațională de Reconstrucție și Dezvoltare), 925, 1012, 1042-1043
- Birmania**, 223
- Bierring**, [...], director general în cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Danemarcei (1979), 567, 573
- Bistreanu**, Ion (1942-), secretar II, Ambasada României la Moscova (1978), 562, 617
- Biszyga**, Jan, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone (1973), 396, 411-413, 419
- Blaker**, Peter (1922-2009), ministru al Afacerilor Externe al Marii Britanii (1974, 1979-1981); ministru de stat în Ministerul Apărării (1981-1983), 569, 593
- Blech**, [...], director general, Ministerul Afacerilor Externe al RF Germania (1979), 566
- Blejan**, Nicolae (1919-), ambasador al României la Sofia (1967-1973), 8, 10, 204, 206
- Blix**, Hans (1928-), ministru al Afacerilor Externe al Suediei (1978); director general al AIEA (1981-1997), 570
- Bobu**, Emil (1927-), ministru de Interne (1973-1975); vicepreședinte al Consiliului de Stat (1975-1979), 499, 503, 835
- Bock**, Siegfried (1926-), ambasador al RD Germania la București (1977-1984), 637, 639, 722-724, 797-798
- Bodiul**, Ivan (1918-), prim secretar al Partidului Comunist al RSS Moldovenești (1961-1980), 476-477
- Bodnăraș**, Emil (1904-1976), general de armată; ministru al Forțelor Armate (1950-1955); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1965-1967), 27, 33, 321, 355
- Bogdan**, Corneliu (1921-1989), director, Direcția Europei Occidentale din Ministerul Afacerilor Externe (1961-1964); ambasador în SUA (1967-1976) și Canada (1967-1970), 228-231, 242, 244
- Boiko**, L. I., ministru-consilier, însărcinat cu afaceri al Ambasadei URSS la București (1981), 635-636, 638, 690
- Bolojan**, Victor (1922-), consilier MAE; ambasador în RP Ungaria (1976-1984) și în Cuba (1985-1989), 767-776
- Bonn**, 105-106, 117, 145, 590, 646, 1150; și guvernul de la ~, 106, 108, 117, 130, 153-156, 227, 1016-1017, 1078, 1120-1121
- Brandt**, Willy (1913-1992), cancelar al RF Germania (1969-1974), ministru federal pentru Afaceri Speciale al RFG (1972-1974), 102, 154, 210-211, 227, 233, 245, 248, 356; și L. Brejnev, 331, 374-375; și guvernul ~, 209; și URSS, 374
- Bratislava**, 172

- Brazilia**, 223
- Brejnev**, Leonid Ilici (1906-1982), secretar general al CC al PCUS (1966-1982), președinte al Prezidiului Sovietului Suprem (1977-1982), 3-5, 7, 82, 127, 205, 207, 356, 368, 372-379, 384, 408, 410-411, 430, 431-432, 434, 468, 471, 516, 524, 526, 528, 567, 582, 585-586-588, 640, 645, 663-664, 673, 681; și W. Brandt, 331, 374; și N. Ceaușescu, 7, 100, 103-104, 474-492, 521-522, 482, 499-505, 511; și doctrina ~, 209, 236, 244, 1201; și RFG (1973), 411-412, 414, 418-419, 646, 650-652, 658; și pactul de neagresiune între statele CSCE, 541-542, 544, 546-547; și G. Pompidou (1973), 355, 357, 369, 375-377; și Polonia, 654; și „Programul Păcii“, 471-474, 493-498, 649; și R. Reagan, 649
- Brejnevos**, sat în URSS, 487
- Brosio**, Manlio Giovanni (1897-1980), diplomat italian, secretar general al NATO (1964-1971), 333-334
- Bruntland**, Gro Harlem, prim-ministru al Norvegiei (1981; 1986-1989); președinte al Comisiei Mondiale pentru mediu și dezvoltare; și comisia ~, 1125
- Bruxelles**, 209, 211, 230, 235, 251, 257, 259, 303, 587, 647, 786, 1160, 1184
- Bucur**, Ion, însărcinat cu afaceri Ambasada României la Moscova (1989), 1191-1192, 1199-1201
- BUCUREȘTI**, 1, 4, 7-8, 10, 12, 27, 33-34, 43, 45, 51, 57-58, 65-67, 69-70, 77, 89, 100, 103-104, 106-108, 112, 114-115, 117-118, 120-121, 123, 125, 127-129, 131-132, 134, 137, 147, 155, 166, 172, 174, 177, 188, 192-194, 197, 200-201, 206, 211, 220, 224, 231, 236, 238, 251, 254, 256, 258, 266, 271, 273, 275, 277, 285, 287-288, 290, 293-294, 297, 301, 311-313, 320, 321, 326, 329, 331, 334, 337-338, 341, 343, 345, 350, 355, 358, 370, 374, 378, 383, 387, 394, 407, 420, 426-427, 435, 437, 442, 456-458, 460, 466, 480, 482, 499, 503, 506, 509, 511, 515-516, 519, 521-523, 529-530, 535-537, 540-541, 561, 563, 571, 575-577, 583-585, 588, 590, 599-600, 607, 612-614, 623, 625, 627, 629, 631-633, 635-638, 640, 642-643, 645, 648, 655-656, 660-661, 663-664, 666, 671, 686, 690, 702, 704-705, 714-715, 717, 719, 725, 730, 735, 759, 765, 771-773, 776, 790, 797-798, 803, 814, 818, 823-824, 827, 829, 832, 834-835, 844, 847, 851-853, 855, 857, 889, 893, 895, 899, 910-913, 916-918, 920-921, 923, 929, 931, 935, 938, 941, 944, 953-954, 957-959, 961, 966, 977, 985-986, 1000, 1008-1010, 1014, 1018, 1027, 1038, 1042, 1053, 1076, 1080, 1083, 1092-1093, 1099, 1102, 1104, 1110, 1126, 1131-1132, 1138-1140, 1142, 1151-1153, 1155, 1157-1158, 1162, 1166, 1173, 1188, 1190, 1194, 1196, 1201, 1204, 1218, 1224, 1228
- Buchlovsky**, Svatopluk, director, Direcția pentru problemele securității europene, Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Federative Cehe și Slovace (1990), 886, 1209-1210
- Budapesta**, 11, 101, 111, 187, 210, 214, 224, 264, 266, 268-275, 277, 280, 283-284, 311, 325, 388, 391, 419, 426, 522, 541, 543, 545, 549, 551, 555, 561-562, 564, 566, 570-571, 573, 575, 735, 751, 759, 764-767, 769, 772, 776, 783, 788-789, 793, 813, 858, 893-894, 897, 911-912, 937, 947-948, 954, 958, 980, 989, 1038, 1079, 1084, 1109-1110, 1113-1116, 1118, 1136-1137, 1142, 1148, 1152, 1157-1158, 1188, 1204, 1218-1221, 1223, 1229
- Bujor**, Nicu (1932-), ministru consilier Ambasada României la Londra (1991-1992), 602
- Bulgaria** (Republica Populară), 34-35, 39, 41, 43, 76-77, 82, 90-92, 107, 135, 150, 162, 177-178, 185, 203, 216-217, 249, 256-257, 260-261, 262, 283, 287, 294, 318, 321, 329, 335, 339, 343, 371-373, 379, 383-384, 386, 425, 428, 442, 446, 450, 465, 490-491, 501, 516, 533, 555, 560, 562, 623, 638, 680, 685-686, 738, 745-748, 753, 783, 788-789, 807, 812-813, 853, 877, 886, 898, 929, 936, 938, 951, 965, 975, 978, 981, 983, 1017, 1029, 1036, 1039, 1057, 1064, 1069, 1073, 1090, 1136-1137, 1181; și Balcanii, 651, 669, 686, 688, 748, 803, 859-860, 871, 905-906, 909, 976, 981, 996, 1033, 1066; și CSCE, 257, 260-

- 261, 281-284, 412-413, 421, 617, 652, 702, 1144, 1187; și Declarația-Apel (1986), 901-902; și dezarmarea, 695, 879, 884; și OTV, 529- 530, 730-737, 754, 762, 773, 1019, 1048-1057, 1100,1141-1142, 1146, 1171, 1195, 1199, 1213-1214, 1222, 1230, 1232, 1235; și România, 537; și Tratatul de nediseminare, 150-152; și Turcia, 775, 1198
- Burla**, [...], adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovace (1968), 144,
- Burlacu**, Petru (1924-), secretar general în Ministerul Afacerilor Externe (1962-1967); adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1967-1972), 44, 112-113, 288
- Burtică**, Cornel (1931-), membru al CPEX (1974-1982) și al Secretariatului CC al PCR (1974-1979); ministru al Comerțului Exterior (1969-1972), 499, 503
- Bush**, George H.W. (1924-), președinte american (1989-1993), 1089, 1107, 1124
- C**
- CAER** (Consiliul Economic de Ajutor Reciproc), 43, 45-46, 172, 213, 235, 376, 388, 469, 536, 568, 802, 807, 852, 866-867, 873, 882, 933, 940, 946-947, 951, 1003, 1014, 1019, 1098, 1122, 1146, 1193; și colaborarea româno-sovietică, 481, 483-484, 487, 499-500, 502, 838
- Cajal**, Maximo (1935-), diplomat, secretar general în Ministerul Afacerilor Externe al Spaniei (1986), 908
- Calfa**, Marian, președinte al guvernului Republicii Federative Cehe și Slovace (1989-1992), 1230
- Cambodgia**, 223, 653, 748, 951
- Canada**, 212, 223, 230, 239, 373, 464, 542, 563-567, 613, 656, 851,1015; și CSCE, 188, 194, 202, 205-206, 213, 222, 227, 234, 236, 239, 244, 259, 272, 311, 340, 400, 402, 596, 626, 630, 1135; și Declarația-Apel (1986), 907; și dezarmarea, 348, 350-352, 359, 362-363, 379-380, 384, 778, 898, 942; și limitarea armamentelor, 557
- Cantadora**, 804
- Caranfil**, Gheorghe (1930-), ambasador al României la Berlin (1984-1988), 1085-1091, 1169-1176
- Carter**, Jimmy (1924-), președinte al Statelor Unite ale Americii (1977-1981), 628
- Castro**, Fidel Ruz (1926-), prim-ministru al Republicii Cuba (1959-1976), președinte al Partidului Comunist din Cuba (din 1965), 486
- Cazacu**, Virgil (1927-), ambasador al României în Iugoslavia (1974-1978), 616
- Cârciumaru**, Marin (1941-), secretar II, Ambasada României la Bonn (1977-1981); secretar I Ministerul Afacerilor Externe (1981-1987), 798
- Ceașescu**, Elena (1919-1989), prim-viceprim-ministru al guvernului (1980-1989); președinte al Comisiei pentru probleme de partid și de stat a CC al PCR (1976-1989), 499, 503, 511, 521, 528, 835-836
- Ceașescu**, Nicolae (1918-1989), secretar general al PCR (1965-1989), președinte al RSR (1974-1989), 2, 4-7, 27, 33-34, 66, 100-103, 105, 107, 114, 121, 126-127, 132, 172-173, 202, 268, 273, 293, 345, 351, 355, 375-376, 378, 380-381, 387, 398, 407, 456, 507, 518-520, 528-531, 564, 582, 604, 607-608, 613, 615-616, 620, 635, 642, 644, 656, 660, 672-673, 676, 686, 688-689, 710-712, 730, 738-741, 756, 760-762, 778, 782, 790-793, 805, 819, 824, 842, 847, 851, 854, 869, 872, 893-894, 896, 901, 904-906, 908, 912, 918-919, 936, 939-947, 949, 952, 961-962, 967-969, 986, 988, 993, 1003, 1007, 1013-1014, 1021, 1026, 1028, 1044, 1057, 1063, 1076, 1081, 1094, 1105, 1110-1112, 1127, 1129, 1148, 1157, 1159, 1172, 1188, 1201, 1204; și Balcanii, 675-676, 761, 1024; și L. Brejnev (1966); 7, 474-492, 499-505, 511, 521-522, 645; și K. Cernenko, 835-840; și Comitetul Politic Consultativ; 49-58, 265, 426-427; și CSCE, 321-324; și Declarația-Apel (1986), 859-860, 892-893, 895, 902-903; și dezarmarea, 800-

- 802, 876, 890-891, 892, 962, 968, 1006, 1010-1011, 1042-1043, 1111, 1185; și M. Gorbaciov, 857-858, 894, 897, 1003, 1103-1104; și I. Iliuhin, 4-7, 45-46 și A. Kosîghin, 108-111; și W. Ulbricht, 48-49
- Ceașescu**, Nicu (1951-1996), ministru pentru Problemele Tineretului (1983-1987), 835
- Cehoslovacia** (Republica Socialistă), 35, 39, 41, 43, 76-77, 82, 89-91, 93, 102, 107-108, 129, 134-135, 144, 172-173, 177-178, 189, 200, 203, 207, 209, 212, 216-217, 241, 256-257, 261, 266, 268, 279, 283, 294, 310, 321, 335, 336, 339, 343, 348, 371-372, 374, 379, 383-384, 425, 442, 446-448, 450, 456, 465, 477, 496, 516, 533, 555, 560, 562, 623, 638, 680, 685-686, 692, 702, 719, 726, 745-746, 748-750, 753, 776, 784, 788, 807, 812-813, 877, 883, 884, 886, 900, 936, 938, 951, 975, 978, 981, 983, 1017, 1021, 1029, 1035, 1039, 1064, 1070, 1073, 1090, 1136-1138, 1181, 1198; și amplasarea rachetelor, 695, 740; și Balcanii, 907, 976, 981, 996, 1033, 1066; și „Carta 77”, 517; și CSCE, 240-242, 257, 259-260, 281-282, 417-419, 421, 617, 652, 1144, 1187; și contramăsurile nucleare, 746, 775; și Declarația-Apel (1986), 906; și dezarmarea, 697, 879, 892, 965, 1024, 1059, 1143; și drepturile omului, 1145, 1150; și invazia sovietică, 207, 228, 230, 374; și negocierile de la Viena (1985), 834-835; și neproliferarea, 144-146; și OTV, 691-693, 703, 705-710, 750-751, 762, 773, 897, 1008-1009, 1019-1020, 1079, 1073, 1083, 1100, 1141-1142, 1146, 1171, 1195, 1198-1199, 1209-1215, 1217, 1222, 1224 1226-1227, 1230, 1232, 1235; și retragerea rachetelor URSS, 975-976, 991, 1063, 1065; și România, 540
- Celac**, Sergiu (1939-), secretar III, director, Direcția Politică de Sinteză a Ministerului Afacerilor Externe (1961-1973); ministru al Afacerilor Externe (1989-1990), 43, 47, 132, 383, 387
- Celiabinsk**, oraș în URSS/Federația Rusă; capitala Uralului de Sud; centru administrativ al Regiunii Celiabinsk, 478
- Ceprov**, I.I., șef al Serviciului dezarmării din cadrul Direcției organizații internaționale din Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1971), 332
- Ceremisîn**, I.S., secretar I, Ambasada URSS la București (1991), 1225
- Cernenko**, Konstatin Ustinovici (1911-1985), secretar general al PCUS (1982-1984), 771, 802, 824; și N. Ceașescu, 835-840
- Chebeleu**, Traian, ambasador, director al cabinetului ministrului Afacerilor Externe (1991), 1225-1226
- Cherkaoui**, Ahmed, secretar de Stat, Ministerul Afacerilor Externe și Cooperării din Maroc (1986), 908
- Chile**, 223, 470
- China** (Republica Populară), 28, 68, 95-96, 211, 215, 228, 234, 236, 290, 323, 325, 383, 386, 408, 417, 425, 497, 697, 897, 952, 991; și Declarația-Apel (1986), 905-906; și dezarmarea, 832; și România, 502; și URSS, 12, 205-206, 210, 248, 430-431, 473, 491-492, 501, 542-543, 547, 653, 670, 748, 762, 821, 901, 1086, 1125, 1150; și Vietnam, 548, 951
- Chirilă**, Marian (1939-), instructor Secția Relații Externe a CC al PCR (1966-1989), 353, 357
- Chivu**, Stoica (1908-1975), președinte al Consiliului de Stat (martie 1965-decembrie 1967), 4, 27, 34, 105, 107
- Chnoupek**, Bohuslav, (1925-2004), ministru al Afacerilor Externe al RS Cehoslovace (1971-1988), 371, 384, 540, 555, 560, 562, 680, 691-693, 710, 753, 783, 788, 807, 812, 877, 883, 906, 936, 975, 978, 1021, 1029, 1035, 1064, 1070, 1089, 1091
- Churchill**, Winston (1874-1965), prim ministru al Marii Britanii (1940-1945, 1951-1955), 490
- Cioară**, Gheorghe (1924-1933), ministru al Comerțului Exterior (1965-1969), 109, 499, 503; și vizita în RFG, 48
- Ciobanu**, Lina (1929-), viceprim-ministru al guvernului (1987-1989), 499, 503
- Cipru**, 387, 567, 817, 1069
- Ciu En-lai** (1898-1976), ministru al Afacerilor Externe al RP Chineze (1958-1958), președinte al Consiliului de Stat (1954-1976), 44

- Ciubotaru, Ioan** (1932-), ministru consilier în Ministerul Afacerilor Externe (1978-1982); ambasador al României la Praga (1990), 328-332, 507, 530, 583-584, 617, 1209-1212, 1216-1218
- Ciucu, George**, ambasador al României la Bruxelles (1989), 1184
- Cluj-Napoca**, 537
- Colombo**; și întrunirea țărilor nealiniat ~, 486
- Colț, Gheorghe**, ministru consilier Ambasada României la Moscova (1976), 492-498
- CNST** (Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie), 527
- Coman, Ion** (1926-), ministru al Apărării Naționale (1976-1980); și vizita în Marea Britanie, 488-489, 499-500, 503
- Coman, Teodor**, (1928-), ministru de Interne (1975-1978); ambasador în Regatul Hașemit al Iordaniei (1986-1989), 499
- Comăneci, Nadia** (1961-), gimnastă, 486
- Comunicatul de la Budapesta** (1979), 555-558, 573, 575, 586, 589, 596
- Conferința partidelor comuniste și muncitorești din Europa** (1976), 442, 478-480, 484-485, 499-500
- CSCE** (Conferința pentru colaborare și securitate în Europa), 207, 211-219, 231-240, 238-240, 247, 276, 459-460, 480, 506, 541, 546, 550, 569, 590, 596-597, 600-601, 604, 606-607, 621, 627, 629, 630, 675, 687, 700, 703, 714, 742, 754, 812, 814, 817, 850, 1015, 1133, 1143-1144; și Actul final de la Helsinki, 466, 468-469, 517-518, 534-535, 545-546, 549-550, 552, 554-555-556, 558, 564-565, 568, 570, 572, 573, 586-587, 589, 592, 596, 602, 604-607, 609, 611-612-614, 620-621, 623, 626-628, 634, 639, 642, 647, 655, 662, 671, 673-675, 681-682, 692, 707, 714, 734, 742, 806, 809, 821, 832, 888, 901, 934, 936, 954-955, 970, 977, 983, 985, 989, 993, 995, 1024, 1030, 1032, 1034, 1065-1066, 1068, 1107, 1126, 1162-1163, 1177, 1182, 1185-1186, 1196, 1200, 1215, 1222, 1231-1232; și Bulgaria, 257, 260-261, 281-284, 412-413, 421, 617, 652, 702, 1144, 1187; și Canada, 626, 630; și Carta de la Paris (1991), 1222-1224, 1231; și Cehoslovacia, 240-242, 257, 259-260, 281-282, 417-419, 421, 617, 652, 1144, 1187; și Conferința de la Stockholm (1984), 734, 747, 750-751, 764, 766, 775-776, 781, 787, 791, 794-795, 803, 809, 814-815, 817, 819-820, 824, 826-829, 832-833, 843, 849, 856, 870, 879, 884, 887, 896, 913, 933, 939, 942, 955, 960, 984, 987, 1033, 1096-1097, 1133; și Declarația de la Praga (octombrie 1969), 216-217, 224; și drepturile omului, 613, 628, 631, 1088-1089, 1150, 1161; și Finlanda, 190, 193, 207, 212, 216-217, 222, 233-235, 237, 245-247, 251, 255, 262, 272-273, 278, 281, 298-299, 301, 310-312, 326, 401, 457, 458, 462, 571, 656, 726; și Franța, 115, 124, 233, 236-237, 247, 245, 257, 302-303, 326, 357, 369, 37-376, 626-627, 630, 648; și RDG, 233-234, 236-237, 245, 257, 259, 262, 280-282, 313, 340, 408, 416-417, 421, 616-618, 629, 631, 652-654, 702-703, 795, 1082, 1144; și RFG, 233, 237, 245, 247-248, 280-281, 305-306, 340, 616; și Italia, 306; și Marea Britanie, 227-228, 234-237, 239, 245, 247, 304-306, 409, 414, 596, 626, 630, 651; și NATO, 331, 411-412, 415, 419, 572-574, 620, 626, 630; și „opțiunea zero”, 1153; și OTV, 203-206, 209-211, 255-263, 272, 276-277, 280-284, 311-312, 325-326, 329-330, 331-332, 335-337, 340, 383, 390-391, 420-421, 436, 506-509, 549, 551-561, 563-565-570, 609-614, 616-618, 626-634, 636, 660-664, 667, 680-683, 687, 734, 751, 786, 959-961, 983-986, 1038, 1051, 1064, 1066, 1134-1137, 1153-1157, 1169-1171, 1181-1183; și Polonia, 186, 213-214, 248, 257-258, 260, 262, 281-284, 390-391, 394-397, 408, 410-412, 617, 626-627, 647-648, 1144-1145, 1150, 1187; și reuniunile pregătitoare, 262-263, 272-273, 299, 329-330, 339, 350-352, 354, 358, 363-366, 368-369, 374, 378-379, 381-382, 384-389, 387-389, 390, 392-395, 398-407, 408-409, 411, 413-421; și Reuniunea de la Belgrad (1977), 469, 506-509, 516-520, 529, 532, 535, 552, 565, 589, 593, 596, 626, 628, 827, 829; și Reuniunea de la Madrid (1980), 532, 541-542, 544-545, 547, 549-550, 552-555, 558, 560-

561, 563-573, 575, 585-589, 591-597, 600-614, 616-631, 633, 639, 642, 644-645, 647-648, 652, 655-656, 658, 661-664, 671, 674-675, 679, 682-683, 687, 700, 702, 704, 709, 714, 726, 734, 742-743, 747, 761, 763, 787, 827, 930, 1032, 1134; și Reuniunea de la Paris (1989), 1174-1176, 1218, 1222-1224, 1232, 1235; și Reuniunea de la Viena, 943, 948, 955, 957-962, 966, 970-972, 977, 980, 983-987, 989, 993, 995, 1004-1005, 1012, 1018, 1024-1025, 1034, 1038, 1043, 1045, 1051, 1055, 1059-1060, 1065-1066, 1077-1078, 1081-1082, 1088-1089, 1096, 1100, 1102, 1104-1108, 1112, 1115, 1117, 1121, 1126, 1129, 1134-1137, 1140, 1144-1145, 1150, 1153-1158, 1160-1162, 1165-1166, 1175, 1182, 1185-1187, 1197; și România, 184-193, 195-203, 213, 219-226, 237-238, 242-244, 249-255, 258, 262-263, 266-267, 277-284, 292, 297-301, 313-320, 338-342, 352, 358, 364-368, 382, 395, 397-401, 422-423, 549-551, 603-608, 613-614, 618-625, 628-629, 639, 662, 671, 674, 687, 702-705, 709-710, 714, 781, 794, 803, 827-829, 832-833, 843, 970, 993, 995, 1024-1025, 1055, 1077, 1081, 1096, 1098, 1112, 1129-1130, 1149, 1158-1168; și SUA și Canada (1969), 190, 194, 202, 205-206, 209, 213-214, 222, 224, 236, 239, 244, 259, 272, 281, 311, 397, 400, 402, 1135; și SUA, 228-231, 234, 240-244, 247, 307-308, 626, 628, 630, 668, 833; și Ungaria, 248, 259, 269-270, 274, 281-284, 414-416, 558, 1145, 1150, 1187; și URSS, 186-199, 214, 247-248, 257-258, 281-284, 301-312, 326-328, 338, 355-358, 368-370, 381, 386-387, 396, 400, 402-410, 422-423, 602, 626-629, 652, 667, 687, 752, 795, 11121-11122, 1150, 1187

Conferința de la Harare a statelor nealiniat
(1986), 935, 940

Copenhaga, 567, 643-644

Constantin, Nicolae (1925-), reprezentant permanent al României la CAER (din 1981); viceprim-ministru al guvernului (1984-1987), 835

Constanța, 1004

Coreea, Peninsula, 951

Coreea RPD (Republica Populară Democrată), 68, 96, 425, 591, 748, 815, 950, 991; și Declarația-Apel (1986), 906

Coroianu, Al[exandru], secretar I, Ministerul Afacerilor Externe (1979), 562

Cosma, Ion (1923-), președinte al Comitetului Executiv al Consiliului Popular orășenesc București (1965-1966); 107

Covaci, Ion (1930-), director, Ministerul Afacerilor Externe (din 1964), 268, 288

Cuba (Republică), 68, 295, 497, 747, 944, 951; și criza rachetelor, 14, 17, 21, 30-31; și SUA, 654

Convenția de la Paris (1920), 459

Cracovia, 986, 1034

Crimeea, 331, 425, 476, 521, 635

Cyrankiewicz, Józef (1911-1989), prim ministru al RP Polone (1947-1952, 1954-1970), președinte al Consiliului de Stat (1970-1972), 128

de Cuéllar, Javier, Pérez (1920-), secretar general al ONU (1982-1991), 692

Curticeanu, Silviu (1933-), șef al Secției Cămară a CC al PCR (1982-1989), 836

Czyrek, Jozef (1928-), adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone (1975), ministrul Afacerilor Externe (1980-1982), 332, 460, 603

D

Dabrowa, Sławomir, trimis special al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone la București (1984), 852-854

Dalea, Mihai (1917-1980), director al Direcției Relații Externe a CC al PMR (din 1965), 27, 44, 499, 503

„Danas”, revistă iugoslavă, 904

Danemarca, 116, 237-238, 298, 306, 409, 414, 457, 462, 464-465, 645, 656-658, 815, 1200; și cooperarea Est-Vest, 123; și conferința de dezangajare militară (1979), 593; și dezarmarea, 348, 644; și negocierile de la Geneva, 815-816

Datcu, Ion (1930-), ambasador al României ONU-New York (1971-1978) și în Elveția (1982-1986), 246, 616-617

- David**, Gheorghe (1932-1999), ministru al Agriculturii (1985-1989), 835-836
- David**, Václav, ministru al Afacerilor Externe al RS Cehoslovace (1953-1968), 76-77, 87
- Davignon**, E., director general în Ministerul Afacerilor al Belgiei (1969), 236-237
- Davis**, John, secretar, Departamentul de Stat al SUA, director pentru țările est-europene (1981), 642-643
- Dăscălescu**, Constantin (1923-), membru al Consiliului de Stat (din 1972), prim-ministru al guvernului (1982-1989), 499, 503, 835, 918
- Debrețin**, 537
- „Declarația cu privire la întărirea păcii și securității în Europa”** (Declarația de la București, iulie 1966), 58, 103-104, 114-122, 128-129, 131, 147, 156, 192, 197, 200-201, 220, 251, 277, 301, 313, 315, 352, 361, 367, 375, 382, 388; și divergențe româno-sovietice; 78-83; și observații românești, 59-65, 69-71; și proiectul sovietic, 46-47; 49, 59, 77
- Declarația de la Moscova** (noiembrie 1978), 542-543, 546-547, 549-550, 556, 564, 586, 588,
- Declarația de la Moscova** (iunie 1983), 740, 743-744, 779, 784, 802, 807
- Declarația de la Praga** (octombrie 1969), 208-212, 215-217, 221, 224-225, 230, 232, 234-236, 245, 249, 251, 267, 279-283, 341, 365, 376, 382, 427
- Declarația de la Praga** (1972), 361, 367, 376, 382, 388, 413
- Declarația de la Praga** (ianuarie 1983), 692, 703, 704, 706, 708-710, 712-713, 716, 719, 725, 732-733, 740-741, 743-745, 753, 763, 779, 780, 784-785, 790, 802, 807, 865, 868, 965
- Demenciuk**, V. A., secretar III, Ambasada URSS de la București (1966), 45, 271, 275
- Demicev**, Piotr Nilovici, (1918-), ministru al Culturii al URSS (1974-1986), 515
- Deviatkin**, V. secretar I, Ambasada URSS la București (1971), 326,
- Dezarmarea**, 313-320, 322-323, 406; și amplasarea rachetelor în Europa, 587-590, 592, 637, 639, 642, 644, 649, 653, 681, 699, 708, 739, 750, 777-778, 784-785, 791, 801, 807, 825, 840; și Apelul pentru crearea zonelor denuclearizate (1986), 886-889, 891, 895, 897-898; și Balcanii, 497, 651, 662, 694, 708, 733, 741, 759, 766, 787, 794, 809, 829, 871, 877, 879, 888-889, 897, 940, 960, 976, 1006, 1033, 1063, 1066, 1075, 1160, 1180, 1186; și conferința pentru măsuri de încredere și dezarmare (1982), 674, 750; și conferința de dezangajare militară (1979), 575, 585-588, 590, 595, 597, 603, 609, 611, 619, 621-622, 625, 627-630, 652, 687; și Comitetul celor 18 state de la Geneva (1968), 133, 135-142, 150, 152, 154, 157-161, 163-164-165, 167, 171, 246, 279, 289, 314; și Conferința de la Geneva, 808-813, 819, 824-826, 829-831, 843, 871, 884, 903, 907-908, 932, 944, 978, 981, 1021, 1034, 1036, 1039-1042, 1045, 1067, 1068, 1074, 1085-1091, 1087-1088, 1097, 1138; și Convenția de la Londra (1974), 496; și contra-măsurile sovietice, 769-771, 775, 778, 784, 790-791, 793, 806, 841; și RDG, 552, 669, 671, 697, 751, 758, 834-835, 879, 965, 1024, 1059, 1143; și Grupa de la Halifax (grup special NATO pentru reducerea armamentelor convenționale, 1986), 947-948; și „grupul celor 23” de la Viena, 1005, 1008, 1016, 1074, 1123-1124, 1133, 1197; și înghețarea efectivelor militare, 826, 828, 851-852; și limitarea armamentelor, 556-557, 592, 649, 657, 728, 768; și Marea Britanie, 348, 497, 878-879, 881, 888, 832; și NATO, 371-372, 379, 384, 683; și negocierile de la Geneva, 493-495, 558, 640-641, 644, 649-650, 655, 657, 662, 664, 668, 673, 683-684, 688, 694, 698, 705, 708, 712-713, 732-733, 739-741, 745-747, 755-763, 770, 777-779, 790, 799-801, 803, 808-809, 814, 818-820, 824-826, 829-830, 839-842, 844, 848-849, 896, 959, 968, 992, 1085-1091, 1087-1088; și negocierile de la Reykjavik, 929-930, 933, 935, 939, 941-947, 975, 990-991, 1086; și negocierile de la Viena, 348, 350-351, 360, 363, 374, 414-415, 417, 469, 541, 557, 560, 571-573, 593-595, 608, 612, 662, 664, 669, 673, 683, 688, 694, 700, 709, 711, 713, 747, 766, 781, 787, 792, 795, 799, 803, 809, 814, 819, 824, 826,

- 834-835, 843-844, 851, 856, 866, 870-871, 879-880, 884, 896, 913, 919, 930-931, 934, 936-937, 940, 942, 947, 955, 976, 1202-1203; și NATO, 347-350, 363, 371-372, 379-380, 384, 640-641, 649, 657, 664, 860, 873-875, 931, 975, 991-992, 1058; și OTV, 558, 383, 388, 585, 660-662, 664, 693, 705-710, 730-735, 749-753, 801-802, 825-826, 843, 851-852, 866-868, 877-886, 913-914, 931-935, 946-949, 965-966, 1018, 1064-1069, 1109-1110, 1148-1152; și Polonia, 651-642, 697, 882, 996-997, 1020, 1033, 1059, 1066, 1143; și „Programul Păcii”, 471-474, 493-498, 649, 667; și reducerea armamentelor în Europa Centrală: 473, 493, 496-497, 608, 612, 651, 662, 669, 683, 688, 694, 709, 713, 733, 747, 781, 787, 795, 803, 809, 834-835, 849, 858, 877, 879, 882, 894, 896, 902, 906-907, 934, 961, 989, 996-997, 1033, 1050, 1061, 1066, 1075, 1170, 1180, 1186; și România, 289, 293, 351-352, 359-364, 380-382, 384, 388, 501, 530-532, 554, 606-607, 662, 676-677, 688, 695-696, 698, 710-713, 715, 737, 739-743, 755-757, 764, 767, 771-772, 778, 800, 841-842, 844, 862-864, 866, 869-871, 873-877, 889-891, 893-899, 921-922, 940, 942, 962, 966-969, 1006, 1010-1011, 1054-1059, 1077, 1081, 1094-1095, 1112; și sesiunea specială ONU (1978), 529, 531, 533-534; și SUA, 348, 350-352, 359, 362-363, 379-380, 384, 640-642, 644, 648-650, 664, 668-669, 695, 740, 778, 799, 832, 862, 866, 870, 873-875, 879, 907, 931-932, 942, 975; și Ungaria, 544, 561; și URSS, 242, 285-288, 291, 331, 347-354, 379-381, 384, 471-474, 542-543, 586, 588-590, 640-641, 644, 648-650, 663, 668-669, 677, 681, 695, 740, 747, 766, 778, 802-803, 803, 831, 855, 866, 873-875, 879, 887, 914, 931-932, 954-956, 1119
- Diaconu**, Ion (1938-), director al Direcției Drept Internațional și Tratatate, Ministerul Afacerilor Externe (1990-1992), 507, 562, 1224-1225, 1228-1229
- Dincă**, Ion (1928-2007), prim-viceprimistru al guvernului al guvernului (1980-1989), 499, 503, 835
- Dienstbier**, Jiri (1937-) ministru al Afacerilor Externe al Republicii Federative Cehe și Slovace (1989-1992), 1230
- Dinu**, M., secretar III, Ministerul Afacerilor Externe (1987), 1008
- Drăghici**, Alexandru (1913-1993), ministru al Afacerilor Interne (1957-1965), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1961-1965, 1967-1968), 4, 27
- Drăgoi**, Stana (1922-), ambasador al României în Danemarca și Islanda (1978-1985), 643-645
- Dresda**, 172-173
- Dobrescu**, Miu (1927-1994), membru al CC al PCR (1969-1989), 499, 503, 835
- Dobroiu**, Iuliu (1933-), director în MAE (1981-1986), ambasador în Polonia (1990), 636, 638, 723, 790
- Dolgu**, Gheorghe (1929-), adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1980-1984), ambasador în Elveția (1986-1990), 616
- Dong Pham Van** (1906-2000), prim-ministru al RD Vietnam (1954-1976), ministru al Afacerilor Externe (1954-1961), 6
- Dnepropetrovsk**, regiune; și problemele agriculturii (1976), 477
- Dobrînin**, Anatoli Fedorovici (1919-), ambasador al URSS în SUA (1961-1986), director al Departamentului Internațional al CC al PCUS (1986-1988), 951, 1016
- Dragomir**, Eminescu (1934-), consilier, Direcția I Relații I din Ministerul Afacerilor Externe; consilier, Ambasada României la Sofia (1977-1985), 953-954
- Drăgănescu**, Emil (1919-), viceprim-ministru al guvernului (1975-1978), 499, 503
- Drozdenco**, Vasili Ivanovici (1924-1982), ambasador al URSS la București (1971-1982), 339, 341, 355-356, 506-507, 588, 633-635
- Duckwitz**, G.F., secretar de stat pentru probleme politice, Ministerul Afacerilor Externe al RF Germania (1969), 233
- Dudaș**, Traian (1927-), ambasador al României în URSS (1980-1985), 640-641, 665-666, 823, 909-910, 915-917, 945-946
- Dukakis**, Michael (1933-), guvernator de Massachussetts, candidat al Partidului

- Democrat la alegerile din SUA (1988), 1107-1108, 1124
- Duma**, Aurel (1919-1993), ambasador al României la Beijing (1966-1972), adjunct și prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1979-1989), 499, 503, 590, 601, 663, 729, 752, 852
- Dunăre**, fluviu, 461; și administrația fluvială, 514, 1002
- Dyvig**, Peter, diplomat, director al Departamentului politic din Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei, ambasador în SUA (1981), 643-645
- E**
- Eagleburger**, Lawrence Sidney (1930-), diplomat, secretar Departamentul de Stat al SUA, ambasador în Iugoslavia (1977-1980), 648
- Ecobescu**, Nicolae (1931-), ambasador, adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1969-1973), șef al Protocolului de stat (1973-1983), 204-205, 247, 268, 285-289, 291, 353, 378-382; și CSCE, 249-256, 313-320
- Elisabeta a II-a** (1926-), regină a Regatului Unit al Marii Britanii, 236
- Eliasson**, Jan (1940-), diplomat, director general pentru probleme politice, Ministerul Afacerilor Externe al Suediei (din 1965), 907
- Elveția**, 233, 235, 237, 251, 298, 310, 414, 569, 571, 656; și conferința de dezangajare militară (1979), 594; și negocierile de la Geneva, 817
- Eminescu**, Mihai (1850-1889), poet, 501
- Enache**, Petru (1934-1987), vicepreședinte al Consiliului de Stat (1980-1987), 836
- Enckell**, Ralph, diplomat, ambasador al Finlandei la ONU (1959-1965), 272
- Ene**, Constantin (1932-), diplomat, șef al Misiunii Permanente a României pe lângă Oficiul Națiunilor Unite din Geneva (1972-1980), 183, 700-704, 1224-1225, 1228-1229
- Ene**, Ioan (1937-), consilier Ambasada României la Moscova (1973-1980), consilier Ministerul Afacerilor Externe (1980-1986), 193, 633, 638, 690, 823
- Enescu**, Mihail (1940-), secretar II, Ministerul Afacerilor Externe (1969-1971), consilier (1979-1989); reprezentant al României în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1986), 886, 953-954
- Erdélyi**, Károly, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare (1968), 147, 150, 152, 156, 161-163, 166, 203-204, 216-217
- Erevan**, 479
- „Ethnos”**, ziar grecesc, 905
- Europa**, continent, 60-61, 69-70, 81, 88, 95, 114-115, 118, 123-124, 127-130, 145, 147, 197, 200, 203, 207, 210, 216, 221-222, 227-229, 231, 234-238, 240, 245, 248-249, 251, 253-254, 257, 260, 270, 273, 278-283, 292, 298, 301-302, 305, 307-308, 313, 315, 317-318, 326, 328, 330-331, 333, 335-336, 340, 343, 355, 364-366, 380-381, 386-387, 397-398, 402, 412, 428, 461, 487, 490, 520, 528, 532, 549, 587, 606, 608-612, 620-625, 639, 644, 651, 653, 656, 658, 660, 665, 667-669, 673-675, 682, 684, 690, 706-711, 714-715, 731, 732, 735-736, 738-739, 743-744, 760, 765, 777, 783-786, 789, 798, 800, 806-807, 812, 818, 822, 859, 911, 947, 950, 954, 966, 970, 974, 978, 993, 1001, 1018, 1050, 1064, 1120, 1160; și amplasarea rachetelor în ~, 587-590, 592, 637, 639, 642, 644, 649, 653, 681, 699, 708, 739, 750, 777-778, 784-785, 791, 801, 807, 825, 840; și contramăsurile sovietice, 801, 807, 840-841; și frontierele, 65, 413, 416, 804, 807, 976-977, 1015, 1065, 1136, 1195-1196; și relațiile Est-Vest, 61-65, 70, 79, 214, 373-375, 382, 405, 412, 419-418, 464, 481, 556, 705, 755, 783, 815, 817, 829-831, 850, 918, 933, 935, 955, 1123, 1132, 1142
- Europa Centrală**, 129, 235, 349-351, 380, 406; și reducerea armamentelor în ~, 473, 493, 496-497, 608, 612, 651, 662, 669, 683, 688, 694, 709, 713, 733, 747, 781, 787, 795, 803, 809, 834-835, 849, 858, 877, 879, 882, 894, 896, 902, 906-907, 934, 961, 989, 996-997, 1033, 1050, 1061, 1066, 1075, 1170, 1180, 1186
- Europa de Est**, 208, 666

Europa Occidentală, 123, 128, 311, 481, 588, 614, 627, 648, 650-651, 666, 669, 671, 681, 697, 719, 784

Evren, Kenan Ahmet (1917-), președinte al Republicii Turcia (1980-1989), 902-903

Etiopia, 124, 223

Extremul Orient, 862, 874, 898

F

Fazekaș, Janoš (1926-2004), viceprim-ministru al guvernului (1975-1982), 499, 503

Fazekaș, Ludovic (1925-), viceprim-ministru al guvernului (1982-1989), 835

Felberg, K., reprezentant al RD Germania în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1986), 886

Ferenc, Martin, ambasador al Ungariei la București (1971), 321, 339

Firiubin, Nikolai Pavlovici (1908-1983), prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1964-1969); secretar general al Comitetului Politic Consultativ al statelor membre ale Tratatului de la Varșovia; 47, 67, 445-446, 450-451, 455, 509, 545, 649

Finlanda, 212, 216, 233, 235, 245-246, 262, 272, 278, 401, 458, 462, 571, 656, 726; și CSCE, 190, 193, 207, 212, 216-217, 222, 233-235, 237, 245-247, 251, 255, 262, 272-273, 278, 281, 298-299, 301, 310-312, 326, 401, 457, 458, 462, 571, 656, 726; și conferința de dezangajare militară (1979), 594; și denuclearizarea Nordului Europei, 459, 461, 497; și OTV, 459, 461; și URSS, 459, 461, 463-464

Fischer, Oskar (1923-), adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RD Germania și ministru (1975-1990), 31-32, 34, 256, 261, 276, 316, 318-320, 393-394, 416-417, 555, 560, 562, 617, 619, 637, 680, 724-725, 727, 784, 788, 800, 807, 812, 877, 883, 936, 975, 978, 1029, 1036, 1064, 1070, 1085, 1089-1090, 1136-1137, 1173, 1181

Flitan, Constantin (1928-1990), adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1967-1968), ambasador al României în Franța (1968-1977), 4, 31

Ford, Gerald Rudolph jr. (1913-2006), președinte al SUA (1974-1977), 470

Foreign Office, 226-227

FMI (Fondul Monetar Internațional), 805, 925, 1012, 1042-1043

Franco, Francisco (1892-1975), general, președinte al Spaniei (1939-1975); și guvernul ~, 210

Franța, 116, 174, 184, 207, 211- 212, 273, 301, 304, 373, 476, 647, 816. 1015, 1078, 1081, 1055, 1161; și conferința de dezangajare militară (1979), 592; și dezarmarea, 497, 568-569, 878-879, 888; și RDG, 377; și RFG, 375, 1150; și negocierile de la Geneva, 816, 832, 848; și politica de deschidere spre est (1969), 208; și NATO, 208; și SUA, 208, 653; și securitatea europeană (CSCE), 115, 124, 233, 236-237, 247, 245, 257, 302-303, 326, 357, 369, 37-376, 626-627, 630, 648; și URSS, 208, 302-303, 331, 335, 370, 377, 544, 589, 595-596, 614, 626, 653, 670, 747-748

Frydenlund, Knut (1927-1987), diplomat, ministrul al Afacerilor Externe al Norvegiei (1973-1981 și 1986-1987), 593

G

Gaddafi, Muammar al- (1942-), președinte al Republicii Arabe Libiene (din 1969), 377, 423

Gandhi, Indira (1917-1984), prim-ministru al Indiei (1966-1977, 1980-1984), 475

Ganev, Ivan, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Bulgaria (1986), 949, 1198

Garrison, Mark, diplomat, prim-secretar Ambasada SUA de la Moscova (1971), 325

Gaspodov, Spas, ambasador al RP Bulgaria la București (1971), 321

Gaulle, Charles de (1890-1970), președinte al Franței (1959-1969), 210, 302-303

Gavriș, O., reprezentant al României în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1986); 938, 1156

Gâdea, Suzana (1919-1996), ministru al Educației și Învățământului (1976-1979), 836

- Geneva** (vezi și dezarmarea), 20, 38, 148-150, 153, 166, 168, 244, 279, 295, 317, 419, 421, 470, 814; și
- Gere, Mihai** (1919-1997), vicepreședinte al Consiliului de Stat (din 1969), 499, 503, 836
- Genscher, Hans Dietrich** (1927-), ministru al Afacerilor Externe al RF Germania (1974-1992), 592, 669, 1016-1017, 1106; și discuțiile sovieto-vest germane de la Brest (1990)
- Germania**, 91-93, 96-97, 130, 230, 248, 307, 373, 444, 806, 1117
- Germania Occidentală** (vezi RFG)
- Germania** (Republica Democrată), 27, 35, 39, 41, 43, 65, 72, 76-77, 80, 82, 84, 86-90, 95, 98, 102, 110, 113, 116-117, 119-120, 133-136, 143, 177-178, 185, 188, 191, 200, 202-203, 209-211, 213, 216-217, 220, 223, 229, 232-233, 246-248, 254, 256-257, 261, 275-276, 283, 286, 288, 294, 321, 329, 335-336, 339, 341, 343, 348, 370-372, 379, 383-384, 393, 425, 442, 446, 448, 456, 459, 462-463, 477, 486, 496, 508, 516, 519, 533, 555, 560, 562, 575, 581-582, 584-585, 587-588, 590, 602, 623, 627-628, 638, 651, 680, 685-686, 703, 721, 723-724, 726, 745, 753, 784, 788-789, 798, 807, 812-814, 877, 883, 886, 916, 929, 936, 938, 952, 975, 978, 981, 983, 1009, 1029, 1036, 1039, 1064, 1070, 1073, 1136-1137, 1181, 1198; și amplasarea rachetelor, 637, 696, 740, 746; și Balcanii, 907, 976, 981, 996, 1033, 1066; și CSCE, 233-234, 236-237, 245, 257, 259, 262, 280-282, 313, 340, 408, 416-417, 421, 616-618, 629, 631, 652-654, 702-703, 795, 1082, 1144; și contra-măsurile, 775, 820; și Declarația-Apel (1986), 906; și dezarmarea, 552, 669, 671, 697, 751, 758, 834-835, 879, 965, 1024, 1059, 1143; și drepturile omului, 1101; și Franța, 377; și RFG, 210, 245, 252, 257, 270, 276, 305, 309-310, 374-375, 462, 517, 669-670, 747-748, 907, 997, 1016; și negocierile de la Viena (1985), 834-835; și ONU, 294-297, 320; și OTV, 48-49, 51-58, 66-67, 83-84, 343, 599-600, 637, 695, 722-725, 762, 773, 798-799, 894, 1046, 1079, 1083, 1100, 1141, 1146, 1169, 1171-1176, 1195, 1198-1199, 1213, 1215, 1230, 1232, 1235; și reunificarea, 83, 1208; și retragerea rachetelor URSS, 975-976, 991, 1063, 1065; și România, 110-111, 113, 132, 298-300, 538-539; și statele nordice, 465; și statutul internațional, 291-292, 294-297, 318-319, 322; și tratatul de nediseminare, 152-156
- Germania** (Republica Federală), 28, 33, 48, 60, 65, 71, 79-82, 88, 90-91, 100-102, 104, 108, 116, 117-119, 129-132, 136, 145-149, 151-156, 159, 162, 165, 174, 188-189, 200, 211, 213-214, 220, 223, 230, 245, 248, 301, 303, 335-336, 348, 369, 347, 476, 482, 517-518, 566, 657-658, 669, 688, 697, 703, 807, 815, 989, 1030, 1149, 1195; și accesul la arma nucleară (1967, 1968); 81, 119, 136-137, 139, 145, 147-148, 155-156, 207, 665, 806-807; și amplasarea rachetelor, 696, 740, 746, 748, 801; și Cehoslovacia, 907; și conferința de dezagajare militară (1979), 592-593; și CSCE, 233, 237, 245, 247-248, 280-281, 305-306, 340, 616; și Declarația-Apel (1986), 907; și RDG, 210, 245, 252, 257, 270, 276, 305, 309-310, 374-375, 462, 517, 669-670, 747-748, 907, 997, 1016; și Franța, 208, 1150; și NATO, 688, 897, 1014-1015; și negocierile de la Geneva, 815-816; și negocierile de la Viena (1985), 834-835; și OTV, 818; și Polonia, 234, 248, 257, 270, 518-519, 646-647, 651, 658, 665, 670, 745, 1014-1015, 1017, 1078, 1081; și reunificarea, 83, 1208; și România, 105-106, 113, 117-121; și SUA, 688; și statele comuniste, 129-130, 210, 880; și URSS, 210, 214, 234, 248, 257, 270, 309-310, 326-327, 374, 411-412, 414, 418-419, 501, 647, 650, 652, 658, 669, 747, 1016, 1120-1121.
- Georgescu, Ilie**, secretar I, Ambasada României de la Moscova (1970), 247, 325-326, 334
- Ghana**, 223
- Ghenea, Nicolae** (1927-), ambasador al României la Berlin (1966-1972), adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1973-1974), 353, 355-356, 387, 391-393, 395-396, 417, 420-421; și CSCE, 397-401

- Gierek**, Edward (1913-2001), prim-secretar al PMUP (1970-1980), 376, 378, 411, 477, 479, 492
- Giosan**, Nicolae (1921-1990), membru al CPEx (1974-1989), vicepreședinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie (din 1980), 499, 503
- Giscard**, d'Estaing, Valerie (1926-), președinte al Franței (1974-1981), 481
- Gliga**, Vasile (1924-), adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1966-1980), 44, 288, 334, 387, 407, 457-460, 463, 519, 601-602
- Goebbels**, Joseph (1897-1945), ministrul Propagandei în cel de-al Treilea Reich, 1016
- Golovenkov**, G. S., reprezentant al URSS în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1984), 790, 886, 938
- Gomulka**, Wladislaw (1905-1982), prim-secretar al PMUP (1956-1970), 127-128; și planul Gomulka, 129, 131, 652
- Goodall**, [David], diplomat, adjunct al subsecretarului de Stat al Ministerului Afacerilor Externe din Marea Britanie, înalt comisar pentru India (1987-1991), 815
- Goodbye**, Nimetz, consilier Departamentul de Stat al SUA (1979), 566
- Gorbaciiov**, Mihail (1931-), secretar general al CC al PCUS (1985-1991), 847-850, 860, 893, 895, 910, 922, 945-946, 950, 955, 968, 978, 990, 997, 1087, 1090, 1125, 1162, 1191, 1215, 1218; și N. Ceaușescu, 857-858, 894, 897, 1003, 1103-1104; și dezarmarea, 862, 866, 869, 873, 878, 884, 991, 1008; și H. Kohl, 1016-1017, 1121, 1150; și „perestroika”, 1085-1086; și R. Reagan, 858, 930, 1085, 1087, 1090
- Gorinovići**, G., ambasador cu însărcinări speciale, director general în MAE al URSS (1986), 912-915, 917, 957-961
- Gotlieb**, [Allan] (1928-), subsecretar de stat, Ministerul Afacerilor Externe al Canadei (1974-1971), ambasador în SUA (1981-1989), 567
- Grabek**, Witold, secretar II, ambasada Poloniei la București (1967), 112
- Graniavino**, localitate în URSS, 487
- Grecia**, 116, 237, 306, 318, 386, 481, 657-658, 726, 761, 1036, 1071, 1138; și Balcanii, 123, 490-491, 669, 688, 748, 904-905, 1024; și Declarația-Apel (1986), 904-905; și dezarmarea, 348
- Gribanov** [...], șef al Departamentului pentru relații internaționale din MAE al URSS (1971), 331
- Grigorov**, R., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Bulgariei (1970), 256
- Gromîko**, Andrei A. (1909-1989), ministru al Afacerilor Externe al URSS (1957-1985), președinte al Prezidiului Sovietului Suprem (1985-1988), 69, 76-77, 82, 84, 97, 117, 120, 122, 126, 196, 203-204, 214, 216-217, 237-240, 283, 288, 321-323, 329, 332, 354, 359, 363, 371-372, 376, 379, 384-385, 387, 464, 494, 496, 510, 516-517, 524, 536, 543, 545, 554-555, 560, 562, 590, 596-598, 614, 635, 649-651, 653, 660, 667-671, 680, 745-747, 750, 753, 755, 784, 788, 792, 794-795, 807, 812, 820-821; și CSCE, 301-312, 381; și G. Macovescu (1973), 367-370, 511-515; și G. Shultz, 814-818, 840, 849
- Grósz**, Károly (1930-1996), secretar general al PMSU (1988-1989), președinte al Consiliului de Miniștri (1987-1988), 1138
- Gröndal**, [Benedikt] (1924-), ministru al Afacerilor Externe al Islandei (1978-1980), prim-ministru (1979-1980), 569
- Groza**, Maria, adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1981), 642
- Grubiatov**, V.F. director al Direcției a V-a din Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1977), 512, 545
- „Grupul celor 77”**; și admiterea României în ~, 466-468, 475
- Gruzia**, 475, 479
- Guidi**, M., președinte al Grupei de la Halifax (1986), 947-948
- Guinea**, 223
- Gustea**, Gheorghe (1932-), diplomat, însărcinat cu afaceri a.i. la Varșovia (1974-1981), 255, 575, 583-585
- Guttenberg**, von, [...] secretar de Stat în guvernul RF Germania (1968), 154
- Günter**, Peter, reprezentant al RD Germania în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1984), 789

H

- Haga**, 569, 575
- Halstein**, Walter (1901-1982), secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe al RFG, președinte al CEE (1958-1967); și doctrina~, 116-117, 120
- Harkov**, regiunea; și problemele agriculturii (1976), 477
- Hamilton**, N., director al Oficiului Internațional al Partidului Conservator din Marea Britanie (1980), 602,
- Hangan**, Nicolae (1933-), secretar I Ministerul Afacerilor Externe (1979-1986), consilier Ambasada României la Praga (1986-1988)
- Harmel**, Pierre (1911-), ministru al Afacerilor Externe al Belgiei (1966-1968); și „planul Harmel” (decembrie 1967), 235
- Havel**, Václav (1936-), președinte al Republicii Federative Cehe și Slovace (1989-1992), 1215, 1229-1230, 1234
- Hawes**, John, adjunct al asistentului secretarului de Stat pentru probleme politice al SUA (1986), 907
- Helsinki** (vezi și CSCE), 190, 193, 207, 217, 222, 234, 237, 245, 255, 272-273, 278, 281, 299, 311, 322, 326-327, 335, 348, 379, 391, 411, 422, 516, 521, 568-569, 604, 607, 611, 614, 621, 624, 645, 656, 668, 674, 687, 714, 734, 742
- Healey**, Denis (1917-), secretar de stat în Ministerul Apărării, Marea Britanie (1964-1970), 236
- Heath**, Edward (1916-2005), prim-ministru al Marii Britanii (1970-1974), 304
- Henschke**, Kornel, consilier al ambasadei RP Polone la București (1980), 599-600
- Hillenbrandt**, M[artin] J. (1915-2005), ambasador al SUA la Budapesta (1967-1969), asistent al secretarului de Stat pentru afaceri europene și Canada (1969-1972); ambasador în RFG (1972-1976), 229-230, 243, 270
- Hindustan**, Peninsula, 336-337
- Hitler**, [Adolf] (1889-1945), cancelar al Germaniei (1933-1945), 33
- Hitrov**, A., secretar II al Ambasadei URSS la București (1967), 104, 125
- Hodicsko**, Tibor, consilier al Ambasadei RP Ungare la București (1984)

- Honecker**, Erich (1912-1994), secretar general al CC al PSUG (1971-1989), președinte al Consiliului de Stat (1976-1989), 374-376, 486, 811, 820, 1016-1017, 1085, 1169
- Home**, Alec Douglas, ministru al Afacerilor Externe al Marii Britanii, 304-305
- Hrușciiov**, [Nichita, Sergheevici] (1894-1971), prim secretar al CC al PCUS (1953-1964), 480
- Humphrey**, [Hubert] (1911-1978), vicepreședinte al SUA (1965-1969), și războiul din Vietnam, 6
- Husák**, Gustáv (1913-1991), prim-secretar al CC al PC din RS Cehoslovacia (1969-1989), președintele RS Cehoslovace (1975-1989), 207, 373, 1009, 1036

I

- Ialta**, 476
- Iakubovski**, Ivan Ignatievici, (1912-1976), mareșal sovietic, comandant suprem al Forțelor Armate Unite ale Tratatului de la Varșovia (1967-1976); și România, 180-182
- Ianaev**, Ghenadi Ivanovici (1937-), vicepreședinte al URSS (1990-1991), 1230, 1234
- Irak**; și Iran, 678, 872, 907, 974, 1006, 1026, 1034-1035, 1051, 1061
- Iași**, 1004
- Ierusalim**, 685
- Ilie**, Ivan (1939-), secretar II, Ambasada României la Varșovia (1981-1985), 599
- Iliescu**, Ion (1930-), președinte al României (1990-1996, 2000-2004), 1220, 1230, 1234, 1236-1237
- Iliciov**, L.F. (1906-1990), secretar al CC al PCUS (1961-1965), adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1965-1989), 22, 24, 27-32, 126, 188-190, 193, 195-199, 256-257, 266, 268, 276, 618, 627
- Iliuhin**, I.A., ministru consilier al ambasadei URSS la București (1966), și N. Ceaușescu (1966), 4-7, 45-46
- India**, 139, 211, 223, 333, 337-338, 475, 951-952, 1036, 1071, 1086, 1138; și negocierile de la Geneva, 818

Indochina, 1130
Indonezia, 102
Ionel, Vasile (1927-), general, adjunct al ministrului Forțelor Armate (1963-1980), șef al Marelui Stat Major (1989-1991), 181
Ionescu, Eugen (1938-), secretar I, Ambasada României la Moscova (1978-1981), consilier, director al Direcției Presă (1981-1990), 1108, 1153
Ionescu, Nicolae (1940-), diplomat, secretar I, Ministerul Afacerilor Externe, consilier Direcția America (1987-1989), 642-643
Ionescu, Ovidiu, consilier, Ministerul Afacerilor Externe (1973), 353
Ionescu, Teofil, secretar I, Ambasada României la Moscova (1973), 357, 367
Ioniță, Gheorghe, secretar Ambasada României la Washington (1969), 240-244
Ioniță, Ion (1924-) general, ministru al Forțelor Armate (1966-1972), viceprim-ministru al guvernului (1976-1982), 499, 503
Iordania, 223, 472
Ippolitov, Ivan I., director al Direcției consulare din Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1977), 512
Iran, 47, 124, 211, 223, 548; și Irak, 678, 872, 907, 974, 1006, 1026, 1034-1035, 1051, 1061
Irlanda, 223, 569
Islanda, 457, 462, 947, 975
Israelian, Viktor Levonovici (1919-2005), director al Direcției organizației internaționale din Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1977), 512
Israel, 184, 223, 664, 670, 678, 688, 804, 1005-1006, 1061; și Acordurile de la Camp David (1979) 653, 670; și Liban, 678, 685, 716, 744; și SUA, 688, 770; și URSS, 653, 1006
Italia, 116, 149, 174, 184, 211, 230, 234-235, 245, 301, 373, 398, 481, 569, 815; și conferința de dezangajare militară (1979), 593; și CSCE, 306, 409, 414; și Declarația-Apel (1986), 907; și dezarmarea, 348; și negocierile de la Geneva, 816
Ivanov, Mari, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Bulgaria (1983), 754, 936
Iugoslavia (Republica Socialistă Federativă), 191, 211- 212, 215, 237, 295, 376,

490, 518, 571, 647, 656, 907; și Balcanii, 903-904; și conferința de dezangajare militară (1979), 591; și CSCE, 626-627, 630; și Declarația-Apel (1986), 903-904; și negocierile de la Geneva, 815

J

Janos, Nagy, ministru adjunct, Ministerul Afacerilor Externe al RP Ungare (1979), 567
Japonia, 136, 151, 160, 223, 238, 309, 950-951, 991, 1078, 1081, 1086
Jaroszek, Henryk, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone (1986), 855, 1156
Jaruzelski, Wojciech (1923-), general, prim-secretar al CC al PMUP (1981-1989), președinte al Consiliului de Stat al RP Polone (1985-1989), președinte al RP Polone (1989-1990), 645, 648, 883, 895
Jedrychowski, Stefan (1910-), ministru al Afacerilor Externe al RP Polone (1968-1971), 203-204, 216-217, 232, 237, 280, 283, 321, 323
Jelev, Jeliu (1935-), președinte al Bulgariei (1990-1997), 1230, 1234
Jeszenszky, Géza (1941-), ministru al Afacerilor Externe al Republicii Ungare (1990-1994), 1230
Jivkov, Todor (1911-1998), secretar al CC al PCB (1954-1989), președinte al Consiliului de Stat (1971-1989), 206, 376, 378, 651, 669, 688; și Declarația-Apel (1986), 859-860, 871, 892-893, 895, 904-906, 952, 1049, 1070
Joetze, [Günter] dr., director al Departamentului Securitatea Europeană din Ministerul Afacerilor Externe al RF Germania (1975-1984), 646-647
Jorgensen, Anker (1922-), prim-ministru al Danemarcei (1972-1973, 1975-1982), și ministru al Afacerilor Externe (1978), 644
Joergensen, [Ole], [Fester], diplomat, secretar de Stat, Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei (1979), 593
Johaness, Jaromir (1933-), ministru al Afacerilor Externe al RS Cehoslovace (1988-1989), 1136-1138, 1181

Johnson, Lyndon B. (1908-1973), președinte al SUA (1963-1969), 308

K

Kádár, János (1912-1989), prim-ministru al RP Ungare (1956-1958, 1961-1965), prim-secretar al CC al PMSU (1956-1988), 8-9, 11, 260, 265, 376, 426, 434, 483, 562, 745

Kalmár, György, însărcinat cu afaceri a.i. al RP Ungare la București (1979), 571

Kania, Stanislaw (1927-), prim-secretar al CC al PMUP (1980-1981), 599

Kampelman, Max (1920-), ambasador al SUA la CSCE (1980-1983), șef al delegației americane pentru negocierile cu URSS pentru limitarea prezenței armelor nucleare în spațiu, Geneva (1985-1989), 1089

Károly, Erdély, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare (1966), 8

Klaauw, Christoph van der, ministru al Afacerilor Externe al Olandei (1977-1981), 569

Karjalainen, Ahti (1923-1990), ministru al Afacerilor Externe al Finlandei (1967), 101,

Karlovy Vary, 137, 197

Karpinen [...], însărcinat cu afaceri a.i. al Finlandei la Moscova (1970), 247

Karpov, V., director al Direcției generale pentru reducerea armamentelor și dezarmare din Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1986), 948, 1089

Katușev, Konstantin Feodorovici (1927-), secretar CC al PCUS (1968-1977), 372, 376, 475, 485-486, 515

Kazahstan (Republica Sovietică Socialistă), 477-478

Kekkonen, Urho (1900-1986), președinte al Finlandei (1956-1981), 206, 310, 458, 497

Keremidarov, Budin, reprezentant al RP Bulgare în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1984), 789, 886, 938

„**Khronos**”, ziar grecesc, 905

Kiesinger, Kurt, Georg (1904-1988), cancelar al RFG (1966-1969), 130, 148, 154; și Kiesinger-Brandt (guvern); 102, 104

Kiev, 510, 515, 1004

Kirchschläger, Rudolf, ministru al Afacerilor Externe al Austriei, 308

Kissinger, Henry (1923-), secretar de Stat al SUA (1969-1977), 243

Kirilenko, Andrei Pavlovici (1906-1990), membru al Biroului Politic; secretar al CC al PCUS (1966-1982), 522

Kirillin, Vladimir Alekseevici (1913-1999), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și președinte al Consiliului de Stat pentru Știință și Tehnică al URSS (1965-1980), 527

Klusak, [Miroslav], adjunct al ministrului Afacerilor Externe din Cehoslovacia (1970), 256, 261

Kohl, Helmut (1930-), cancelar al RF Germania (1982-1988), 669, 748, 821, 1016; și guvernul ~, 821; și Gorbaciov, 1016-1017, 1121, 1150

Koivisto, Mauro Henrik, prim ministru al Finlandei (1968-1970, 1979-1982), președinte (1982-1994), 206

Kola, Peninsula, 459, 461

Komeiney, [Ruholah] [Musavi] (1902-1989), lider suprem al Republicii Islamice a Iranului (1979-1989), 1006

Komocsin, Zoltan (1923-), membru al Biroului Politic al CC al PMSU (1966), 8-9

Konotop, V.I., membru al CC al PCUS, președinte al Asociației de prietenie sovieto-română, 522

Konstantinov, Boris, însărcinatul cu afaceri a.i. al Bulgariei la București (1971), 339

Koperski, B., ambasador al RP Polone la București (1981), 638

Kornienko, C.M., prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1985), 823-824, 841, 844-846

Kornblum, [John] (1943-), diplomat, director al Biroului pentru afaceri central-europene din cadrul Departamentului de Stat al SUA (1981-1985), 566

Kort, [...], adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RD Germania (1968), 134, 152-156, 165

Kosighin, Andrei N. (1904-1980), președinte al Consiliului de Miniștri al URSS (1964-1980), 3, 113, 167, 271, 466, 478, 512, 522, 536; și N. Ceaușescu (1967), 108-

- 111; și întrevedere Humphrey-Rusk (1966), 6; și Vietnam, 6
- Kovaliov**, A., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1973), 358
- Kozîrev**, P.S., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1978), 536
- Köln**, 209, 646
- Krabaci**, E., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RD Germania (1989), 1171-1172
- Krabatsch**, [Ernst], ambasador, director al Departamentului de Planificare Politică din Ministerul Afacerilor Externe al RD Germania (1979), 588
- Krajcir**, F., prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovace (1975), 444, 446, 450
- Krasnodar**, regiune, 478
- Krausz**, Freitas, ministru al Afacerilor Externe al Portugaliei (1979), 570
- Kreisky**, Bruno (1911-1990), cancelar al Austriei (1970-1983), 308, 594
- Krolikowski**, Herbert, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RD Germania (1975), 445-446, 575-576, 588, 618-619, 723-724, 753, 798, 906, 916
- Kvitinski**, I.A. adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1990), 1206, 1208
- Kuibîșev**, regiunea, și problemele agriculturii (1976), 477
- Kulski**, [Boleslaw], prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone (1989), 1193-1194
- Kulikov**, [Victor] G. (1921-), mareșal sovietic, comandant al Forțelor Armate Unite ale statelor participante la Tratatul de la Varșovia (1977-1991), 947-948, 1108
- Kunaev**, [Dinmukhamed] (1912-1993), prim-secretar al PC din Kazahstan (1964-1986), 477-478
- Kurtis**, Adonis, purtător de cuvânt al guvernului grec (1986), 905
- Kursk**, regiune, 487
- Kuznețov**, Vasili (1901-1990), adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1955); președinte al Prezidiului Sovietului Suprem (1982-1983, 1984, 1985), 133-134, 136-144, 150-151, 155-161, 163, 165, 180-182, 357-358
- L**
- Lahr**, [Rolf] (1908-1985), secretar de Stat, Ministerul Afacerilor Externe al RFGermania, 101,
- Landrat**, Maver, secretar de stat, Ministerul Afacerilor Externe al RF Germania (1986), 907
- Laos**, 500, 502
- Lapșin**, V., șef de sector în Direcția țări socialiste Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1988), 1108, 1200
- Lázár**, György (1924-) președinte al Consiliului de Miniștri al RP Ungare (1975-1987), 563
- Lasonczi**, Pál (1919-2005), președinte al Consiliului Prezidențial al RP Ungare (1967-1987), 567
- Lecompt**, Jacques, consilier, Ministerul Afacerilor Externe al Franței (1969), 206-209
- Leifland**, Leif, subsecretar de Stat, Ministerul Afacerilor Externe al Suediei, ambasador în Marea Britanie (1982-1991), 594
- Lenin**, Vladimir, Ilici (1870-1924), 475
- Leningrad**, 475, 510
- Liban**, 223; și Declarația-Apel (1986), 907; și Israel, 678, 685, 716, 744
- Libia**, 422
- Liechtenstein**, 572
- Liga Arabă**, 936, 944, 951, 979, 1036, 1071, 1138
- Likud**, partid, 1006
- Lipatti**, Valentin (1923-1999), ambasador, delegat permanent al României la UNESCO (1968-1971), 422-423, 507, 530
- Lisabona**, 656
- Loghinov**, V.P. adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1986), 909-910, 915-917, 946-949, 990; și C. Oancea, 1002-1007
- Londra**, 226, 255, 304, 335, 424, 568, 601, 656, 1055, 1213, 1218
- Lucinski**, Petru (1940-), prim-secretar al Comitetului Orășenesc Chișinău al PC din Moldova (1976-1978), șef adjunct de secție al CC al PCUS (1978-1986), 475
- Luns**, Joseph (1911-2002), ministru al Afacerilor Externe al Olandei (1957-

- 1971), 237; și vizita în România (1966), 123, 262
- Lupu**, Petre (1920-1989), ministru al Muncii (1969-1976), ambasador în Venezuela (1984-1988), 499, 503
- Lușev**, Piotr Gheorghievici (1923-1997), militar sovietic; general de armată; comandant al Forțelor Armate Unite ale OTV (1989-1991), 1222
- Luxemburg**, 174, 306, 348, 398, 409, 414, 472-473, 569, 696- 697, 816, 882, 834-835, 1219
- M**
- Macovescu**, George (1913-2002), adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1961-1967), prim-adjunct (1967-1972), ministru (1972-1978), 43, 45-48, 101, 104-107, 133-134, 140-144, 150, 155, 163-166, 183, 188, 195-199, 212, 240, 242, 269, 271, 275-277, 288-289, 326-328, 330, 332, 338-342, 349, 353-355, 357-359, 371, 382-385, 393, 422, 451, 456, 460, 466, 507, 509, 519-521; și dezarmarea, 359-367, 380-381; și A. Gromîko, 367-370, 511-515; și P. János, (1973), 367-370, 384, 386
- Madrid** (vezi și CSCE), 573, 575, 614, 616, 675, 703
- Malcev**, M., ministru plenipotențiar ambasada Bulgariei la București (1981), 638
- Malfatti**, [Franco] [Maria] (1927-1991), director general, Ministerul Afacerilor Externe al Italiei, ministru al Afacerilor Externe (1979-1980), 569, 593
- Makarov**, N., secretar I, Ambasada URSS la Londra (1970), 255
- Makosa**, Jerzy, director, Ministerul Afacerilor Externe al Poloniei (1989), 1193
- Malta**, 422, 668
- Malîța**, Mircea (1927-), adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1962-1970); ambasador în SUA (1982-1985); 4, 10, 44, 72, 109, 112, 125-127, 244; și mecanismul colaborării în OTV, 14-27; și raport Berlin (februarie 1966), 27-34; și securitatea europeană (1967), 114-125
- Malțev**, V. F., prim-adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS, ambasador în Finlanda, 545
- Malile**, Reis (1924-2003), adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Albania, 233
- Mao Tze-dun** (1893-1976), lider al PC Chinez, președinte al RP Chineze (1949-1959), 491, 501
- Marea Baltică**, 459-461, 465, 658, 1015
- Marea Britanie**, 98, 124, 174, 184, 227, 230, 233, 236, 270, 298, 301-302, 613, 648, 656; și conferința de dezangajare militară (1979), 593; și CSCE, 227-228, 234-237, 239, 245, 247, 304-306, 409, 414, 596, 626, 630, 651; și Declarația-Apel (1986), 908; și dezarmarea, 348, 497, 878-879, 881, 888, 832; și negocierile de la Geneva, 815, 830, 832, 848, 881; și Tratatul de ne-proliferație a armelor nucleare, 167-168
- Marea Mediterană**, 419, 594, 694, 867, 913, 1024, 1033, 1046, 1051-1052, 1061, 1071, 1075, 1079; și URSS, 634-635, 1045, 1067
- Marea Neagră**, 491, 510, 634; și delimitarea platoului continental, 514, 1004
- Marea Nordului**, 463-464
- Margareta a II-a** (1940-), regină a Danemarcei, 644
- Marin**, Ferenc, Ambasador al RP Ungare la București (1970), 271,
- Marin**, George, secretar I, Ministerul Afacerilor Externe, ambasador în Turcia (1971-1978), 288
- Marin**, Gaston Gheorghe (1918-), vice-președinte al Consiliului de Miniștri (1962-1969); și vizita în SUA (1964), 107
- Marin**, Mihai (1923-), diplomat, adjunct al ministrului Afacerilor Externe (din 1966), 44-46, 288
- Marinescu**, Teodor (1922-), ambasador al României la Moscova (1966-1972), 238-240, 268-269, 332-335
- Marko**, Ján, ministru al Afacerilor Externe al RS Cehoslovace (1969-1971), 200, 203-204, 216-217, 283, 321
- Marjai**, Jozsef, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare (1975), 444, 446, 450
- Maroc**, 223; și Declarația-Apel (1986), 908
- Mashingaidze**, E., secretar permanent al Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Zimbabwe (1986), 909

- Matejka**, Zdenek (1935-), adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovace (1990), 1209-1210
- Maurer**, Ion Gheorghe (1902-2000), președinte ale Consiliului de Miniștri al RSR (1961-1974), 4, 9, 11, 27, 34, 107, 123, 219, 321, 324, 467; și vizita în Marea Britanie, 236
- Maxudov**, L.M., director al Direcției informații din Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1978), 537
- Mazowiecki**, T[adeusz] (1927-), președinte al Consiliului de Miniștri al RP Polone (1989-1991)
- Mănescu**, Corneliu (1916-2000), ministru al Afacerilor Externe al României (1961-1972), 1, 27, 47, 73-74, 76-78, 102, 105, 109, 203-204, 211, 216-217, 238, 269, 271-273, 318-319; și securitatea europeană (1969), 69-71, 199-203, 224-226, 277-280, 283, 288, 297-301, 321, 329, 332, 339; și activitatea la ONU (1969), 180-181
- Mănescu**, Manea (1916-2009), prim-ministru al guvernului (1975-1979), 499, 503, 512, 536, 835
- Mămularu**, Marcel, Ionel (1929-), director adjunct Ministerul Afacerilor Externe (1973-1978), 1193
- McGovern**, George (1922-), senator american (1963-1981), 592
- Mesaros**, S., reprezentant al RP Ungare în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1986), 886
- Medvedev**, Vadim Andreevici (1929-), adjunct al Biroului pentru știință și instituții de învățământ superior al CC al PCUS (1983-1986); membru al Biroului Politic al CC al PCUS și președinte al Comisiei pentru ideologie de pe lângă CC al PCUS (1988-1990), 945-946
- Mezincescu**, Eduard (1909-), adjunct al ministrului Afacerilor Externe (din 1966); ambasador în Suedia (1966-1973), 44
- Memorandumul de la Budapesta** (1970), 280-282, 412
- Mendelevici**, L., ambasador cu însărcinări speciale în Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1971), 333, 335, 338, 384, 422-423, 543-545, 552-554, 582, 588-589, 596-598, 640-641, 663-666, 702-703, 729-730, 755-759, 768-772, 774, 1104
- Mexic**, 1036, 1071, 1138
- Mihai**, Nicolae (1925-1999), ambasador al României la Belgrad (1978-1983), 647-648
- Mihălăchioaie**, M., atașat la Direcția pentru Cultură și Presă (1973), 392,
- Mielnicioiu**, Ion (1934-), ministru consilier la Ambasada României la Moscova (1977-1986), 546
- Milescu**, Nicolae [Spătarul], 492
- „Milliyet”**, ziar turc, 903
- Minsk**, 207, 355
- Mitterand**, François (1916-1996), președinte al Franței (1981-1995), 653
- Mladenov**, Petăr (1936-2000), ministru al Afacerilor Externe al RP Bulgaria (1971-1989), 371, 386, 537, 555, 560, 562, 680, 738, 753, 783, 788, 807, 812, 877, 893, 975, 978, 1029, 1036, 1048, 1057, 1064, 1069, 1089, 1136-1137, 1181, 1198; și Totu, 1049-1050
- Moldova** (Republica Sovietică Socialistă), 475-477, 485, 500, 528
- Monaco**, 569, 575
- Moncol**, L., reprezentant al RS Cehoslovace în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1986), 938
- Moro**, Aldo (1916-1978), ministru al Afacerilor Externe al Italiei (1970-1974), președinte al Consiliului de Miniștri (1974-1976), 270
- Moscova**, 2-5, 8, 12, 29, 39, 43-47, 57-58, 65-66, 68-69, 72, 74, 76-78, 85, 91, 95-99, 103, 105, 108, 111, 128, 132, 172, 175, 177-178, 180, 184, 187, 195, 199, 203, 205-206, 208, 210-211- 213, 228, 238, 247-248, 260, 268, 287, 289, 302, 304, 325, 328, 330, 334, 350-351, 353, 355, 357-359, 364, 367, 371, 374, 382-383, 389-396, 407, 410, 420-423, 425-427, 433, 435, 446, 451, 455, 471, 475, 478, 507, 509, 514-515, 522, 524-525, 527-528, 536, 540, 543, 578, 581, 588, 626, 635-636, 638-639, 641, 645, 648, 660-661, 664-665, 671, 679-680, 686, 696, 715, 731, 738, 750-751, 755-756, 757-758, 823, 840, 857, 861, 895, 900, 909, 915, 917, 920, 937-938, 944-947, 949-950, 954, 957, 961, 966, 974-975, 977-

- 978, 981, 983, 986, 988-989, 992-993, 999, 1007-1008, 1032, 1036-1037, 1079, 1084, 1090, 1092, 1104, 1113, 1115, 1117, 1121, 1125, 1138, 1150-1151, 1191, 1199, 1213, 1220, 1221
- Mosin**, L.S., șef de sector în cadrul Secției Relații Externe a CC al PCUS (1971), 334
- Mongolia** (Republica Populară), 96, 295, 487, 524, 591, 748, 814, 944, 951; și admiterea în OTV, 68-69, 98, 425-426
- Mozambic**, 731, 735, 824
- Mureșan**, Ana (1925-), membru supleant al CPEX (1979-1989), ministru al Comerțului Interior (1980-1989), 836
- N**
- Najibullah**, Mohammad (1947-1996), președinte al Republicii Democratice a Afganistanului (1987-1992), 1087
- Namibia**, 470, 748; și SWAPO, 678, 717, 782, 792, 804
- Napoleon**, [Bonaparte] (1769-1821), împărat al Franței (1804-1814, 1815), 487
- Naszkowski**, Marian, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone (1966), 30, 33, 76-77, 134, 143, 147-150, 161, 163, 165
- NATO** (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord), 26, 33, 37, 61-63, 80, 83-84, 89-91, 123-124, 136-137, 145, 148, 159-160, 174-176, 190, 208, 210, 214, 227-228, 230, 233, 235, 237, 239-240, 241-242, 244-245, 247-248, 251-252, 261-262, 270, 280, 298, 308, 315-316, 318, 346, 373, 386, 398, 402-403, 405, 435, 443, 459, 472, 481, 516, 541-542, 546, 573, 589, 597, 644, 647, 653, 668-669, 685, 687-688, 695, 736, 745, 762, 768, 877, 904, 978, 996, 1036, 1125-1126, 1138, 1160; și amplasarea rachetelor, 548, 552, 555, 582, 586-590, 595, 609, 637-639, 644, 649, 663, 673, 681, 683, 699, 708, 711-712, 731, 736, 739, 741, 750, 763, 766, 777, 784-785, 790, 801, 807, 825; și Apelul OTV (aprilie 1984), 788-790, 813; și Apelul OTV (martie 1988), 1073-1076; și Balcanii, 490-491, 669, 748; și conferința de dezangajare militară (1979), 569, 572-575, 591-594; și CSCE, 331, 411-412, 415, 419, 572-574, 620, 626, 630; și consiliul de la Roma (iunie 1970), 258, 267, 270, 272; și dezarmarea, 347-350, 363, 371-372, 379-380, 384, 640-641, 649, 657, 664, 860, 873-875, 931, 975, 991-992, 1058; și RFG, 688, 897, 1014, 1015; și limitarea armamentelor, 557, 649; și OTV, 488-489, 517, 582, 683, 690, 692-694, 698, 701, 707-709, 711-713, 715, 718-726, 732-733, 737, 740-741, 743, 749-752, 754, 760, 765, 771-772, 779-780, 786, 793, 801, 809, 815, 819, 839, 842, 863-865, 868, 877, 881-882, 895-896, 912, 922, 934, 952, 947-949, 956, 965-966, 969, 982, 984, 993, 1023, 1033, 1037-1038, 1045, 1059, 1182, 1184, 1206-1208, 1213; și reuniunile de la Bruxelles, 209, 211, 230, 235, 251, 257, 259, 303, 314, 327-328, 331, 815; și statele nordice, 460-461, 463-465; și URSS, 726, 796
- Natorf**, Y., director în Ministerul Afacerilor Externe al RP Polone (1979), 576, 583-585
- Năstase**, Adrian (1950-), ministru al Afacerilor Externe (1990-1992), 1206, 1212, 1216, 1223-1224-1225, 1227, 1230
- Neagu**, Romulus (1930-), director al Direcției juridice și a organizațiilor internaționale; secretar de Stat, Ministerul Afacerilor Externe (1990), 353, 395, 423, 530, 665, 729-730, 752-754, 767-776, 1205, 1209, 1212, 1218-1224
- Nemeth**, Gyula, reprezentant al RP Ungare în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (aprilie 1984), 790
- Nemeth**, Jozsef, șef al departamentului referendurii România din Ministerul Afacerilor Externe al RP Ungare (1970), 273-274,
- Nestorov**, K., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Bulgare (1973), 412-413
- „**Neues Deutschlands**”, și campania de presă împotriva României (1967), 113
- New Delhi**, și conferința statelor nealiniate (1983), 696, 711
- New York** (vezi și ONU), 124, 239, 304, 313, 443, 531, 566, 636, 653, 814, 1103, 1125

- Newsom**, [...], secretar de Stat cu probleme politice; adjunct al Departamentului de Stat al SUA (1979), 566-567, 591
- Nicaragua**, 731, 735, 737, 792, 804
- Nicolae**, Ion M. (1923-), ambasador al României la Moscova (1986-1987), 946-952, 990-992
- Niculescu-Mizil**, Paul (1923-2008), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1972-1975), viceprim-ministru al guvernului (1975-1981), 4, 27, 107, 290, 321, 499, 503-504
- Nigeria**, 223
- „Nodom Sinmun”**, ziar sud-coreean, 906
- Novosibirsk**, 475
- Nixon**, Richard (1913-1994), președinte al SUA (1969-1974), 243, 308, 318, 324, 346, 356; și administrația, 241, 308; și vizita la Moscova, 377
- Norvegia**, 235, 237, 414, 457, 459, 461, 464-465, 569, 1015, 1125; și conferința de dezangajare militară (1979), 593; și dezarmarea, 348
- O**
- Oancea**, Constantin (1928-), ambasador al României la Bonn (1967-1974), adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1975-1990), 209-211, 466, 507, 509-510, 512, 519, 562-565, 581-583, 588, 599-601, 616-617, 632-633, 637-640, 642-646, 647, 663, 666-671, 686-691, 700, 702, 719-724, 719-729, 755-759, 767, 769, 771-772, 774, 798, 823-824, 840-844, 850, 852-854, 909, 912-917, 945-952, 957, 964, 986-990, 992-997, 1010, 1013, 1019-1020, 1056, 1080-1085, 1090, 1113-1118, 1153-1168, 1173-1174, 1176-1178, 1184-1189, 1191, 1193-1194, 1196-1999, 1201-1205; și drepturile omului, 623; și Loghinov, 1002-1007; și Reuniunea de la Madrid, 618-625, 630-631
- Oceanul Atlantic**, 614, 652, 834, 984, 1065, 1133, 1220
- Oceanul Indian**, și denuclearizarea zonei, 472-473, 552, 951; și propunerile sovietice, 497
- Oceanul Pacific**, 937, 944; și denuclearizarea ~, 950-951
- Obradovici**, Savo, adjunct al secretarului federal pentru Afacerile Externe al RFS Iugoslavia (1981), 647-648
- Ocheduszko**, Jaromir, ambasador al RP Polone la București (1968-1973), 339, 392-393
- Oder-Neisse**, frontieră, 106, 130, 200, 214, 220, 222
- Odra** (fluviu), 461
- OEP** (Organizația pentru Eliberarea Palestinei), 470, 678, 685, 716, 744, 804, 871, 973, 1034, 1061, 1068
- Ökcün**, [Ahmet], [Gündüz], ministru al Afacerilor Externe al Turciei (1977), 570
- Olanda**, 116, 123, 174, 210, 235, 237, 262, 270, 306, 348, 398, 409, 414, 658, 697, 882; și amplasarea rachetelor, 696; și conferința de dezangajare militară (1979) 593; și Declarația-Apel (1986), 908; și negocierile de la Viena (1985), 834-835;
- Oldenburg**, [...], director general, Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei (1969), 236,
- Olechowski**, Tadeusz (1926-2001), ministru al Afacerilor Externe al RP Polone (1988-1989), 1136-1137, 1181
- Olszowski**, Stefan (1931-), ministru al Afacerilor Externe al RP Polone (1982-1985), 371, 379, 384, 386-387, 463, 680, 753, 772-773, 781-782, 784, 788, 796, 807, 812
- Olteanu**, Constantin (1928-), general, ministru al Apărării Naționale (1980-1985), 835
- Oprea**, Gheorghe (1927-1998), prim-viceprim-ministru al guvernului (1978-1989), 499, 503
- Orenburg**, regiune, 478, 525
- ONU** (Organizația Națiunilor Unite), 17, 20, 23-24, 38, 64, 103, 124, 129-130, 137, 141, 155-156, 167-168, 171, 180-181, 186-187, 199, 201, 219, 223, 236, 238, 246, 252, 258, 285-286, 292, 318, 323, 377, 400, 444, 467, 524, 546, 590, 629, 640, 654, 677, 679, 681, 692, 726-727, 754, 783, 804, 806, 810-812, 814, 817, 830, 867, 882-883, 899, 936, 939, 944, 978, 981, 1012, 1015, 1022, 1032, 1036, 1042, 1138; și Adunarea Generală ~, 518, 529, 531, 533-534, 636, 644, 650, 663, 676, 684, 711, 826,

- 864, 870, 891, 919, 969, 1011, 1023, 1032, 1034, 1038, 1059, 1066, 1070, 1082, 1097, 1120, 1128, 1160, 1183; și admiterea RDG, 294-297, 320; și Asia și Pacific, 950-951; și Apelul pentru crearea zonelor denuclearizate (1986), 886-889, 891, 897-898; și Carta ~, 92-93, 139, 198, 201, 218, 222, 235, 273, 279, 286, 427-428, 692, 707, 717, 734-735, 995, 1068, 1177, 1181, 1206; și Consiliul de Securitate al ~, 423, 470; și Comunicatul de la Budapesta (mai 1979), 555-560, 563, 565-566, 575; și Comitetul pentru dezarmare de la Geneva, 299, 314, 322, 650, 662, 673, 684, 708, 758, 787, 803, 820, 875, 1005, 1039-1042, 1045; și CEE (Comisia Economică a Națiunilor Unite pentru Europa), 244, 246, 258, 260, 292, 296-297, 299, 318, 402, 469, 622, 647, 933, 940, 1014, 1086, 1098, 1122, 1146; și Memorandumul sovietic (1976), 493-496, 498; și Orientul Mijlociu, 423, 470, 670, 716, 743, 782, 804, 871-872, 956, 966, 973, 1026, 1034, 1068; și OIM (Organizația Internațională a Muncii), 292, 297, 299, 470-471; și OMS (Organizația Mondială a Sănătății), 292, 296; și țările în curs de dezvoltare, 926, 928, 956; și URSS, 736, 741, 799, 932-933
- Organizația Tratatului de la Varșovia** (vezi Tratatul de la Varșovia)
- Orientul Apropiat**, 184, 308, 386, 423, 517, 651, 679, 696, 937; și crizele din ~, 148, 668, 685; și intervenția sovietică, 377-378, 671; și România, 710; și Tratatul de pace egipteano-israelian, 547-548
- Orientul Îndepărtat**, 148
- Orientul Mijlociu**, 191, 229, 501, 653, 663-664, 716, 800, 868, 956, 1034, 1051, 1063, 1068, 1181, 1183; și Israel, 716; și România, 671, 678, 716, 743, 761, 782, 804, 871, 966, 973-974, 1044, 1061; și URSS, 670, 688, 716, 744, 747; și SUA, 670, 688, 716, 744
- Orourke**, [...], secretar de stat, Ministerul Afacerilor Externe al Irlandei (1979), 569
- Orzechowski**, Marian, ministru al Afacerilor Externe al RP Polone (1985-1988), 867, 877, 883, 975, 978, 1029, 1036, 1064, 1070, 1090
- Ottawa**, 656
- P**
- Paasikivi**, Juho, Kusti (1870-1956), președinte al Finlandei (1946-1956); și politica Paasikivi-Kekkonen, 459, 461
- Pacoste**, Cornel (1930-1999), adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1973-1980), 424, 435-440, 445-446, 450, 456, 519
- Pactul Atlanticului de Nord** (vezi NATO)
- Pahlavi**, Mohammad, Reza (1919-1980), șahișah al Iranului (1941-1979); și vizita în România (1966), 47
- Pahr**, Willibald P. (1930-), ministru al Afacerilor Externe al Austriei (1976-1983), 567
- Pakistan**, 223, 333, 338, 548; și Afganistan, 1068; și Declarația-Apel (1986), 908; și refugiații, 337
- Pană**, Gheorghe (1927-), președinte al Uniunii Generale a Sindicatelor din România (1975-1979), 499, 503, 835
- Papandreu**, Andreas (1919-1996), prim-ministru al Greciei (1981-1989, 1993-1996), 904, 1024
- Papkin**, A.V., secretar II al Ambasadei URSS la București (1967), 132
- Paris**, 102, 302, 376-377, 568-569, 653, 670, 1078
- PCB** (Partidul Comunist Bulgar), 450, 651, 1070
- PCC** (Partidul Comunist Cehoslovac), 44, 450, 1036
- PCC** (Partidul Comunist Chinez), 10
- PCR** (Partidul Comunist Român), 15, 107, 114-116, 140, 172, 182, 202, 211, 278, 325, 351-352, 381, 450, 474, 476, 498, 511, 513, 518, 521-522, 576, 588, 597, 604, 620, 642, 711, 730, 738, 743, 760, 778, 790, 792-793, 797, 824, 835-837, 847, 857, 862, 869, 873, 876, 894, 949, 952, 961, 966, 986, 993, 1003, 1007, 1021, 1043, 1057, 1077, 1081, 1094, 1104, 1111, 1116-1117, 1127, 1131, 1148, 1172; și Congresul XIII (1984), 800-801, 806, 819; și PCUS, 1-5, 15; și PSUG, 48-58

- PCUS** (Partidul Comunist al Uniunii Sovietice); 1, 15, 100, 102, 104, 108, 344, 355, 374, 379, 384, 402, 410-411, 431, 450, 468, 476, 511, 513, 521-522, 588, 654, 739, 837, 854, 857, 862, 869, 873, 884, 893, 896, 978, 1003; și OTV (1966), 1-5, 57, 264; și PMA, 5-6; și „Programul Păcii”, 386, 408, 412, 434, 471, 492-498, 649, 667
- PMA** (Partidul Muncii din Albania), 5-6
- PMSU** (Partidul Muncitoresc Socialist Ungar), 8-9, 265, 345, 562
- PMUP** (Partidul Muncitoresc Unit Polonez), 232, 329, 450, 599, 1157, 1193
- PSUG** (Partidul Socialist Unit din Germania), 48-49, 72, 450; și OTV, 49-58, 264
- Pățan**, Ion (1926-), ambasador al României la Praga (1987-1989), 499, 503, 523, 1019-1020
- Pânzaru**, Cornel (1927-), ambasador al României la Praga (1981-1987), 700-704
- Pele**, Gheorghe, adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1966), ambasador al României în Austria (1966-1969), 8-12
- Pekin**, 205, 491
- Peneajka**, Frantisek, reprezentant al Cehoslovaciei în Secretariatul Unit al OTV (1984), 789
- Peres**, Shimon (1923-), ministru al Afacerilor Externe al Israelului (1986-1988); și Conferința Internațională pentru Orientul Mijlociu, 1005-1006
- Pesić**, M., prim adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RFS Iugoslavia (1979), 570
- Petea-Csengerșima**, punct de frontieră, 538
- Péter**, János, ministru al Afacerilor Externe al RP Ungare (1961-1973), 76-77, 270-271, 274, 277, 321, 371; și G. Macovescu (1973), 367-370, 384, 386
- Petran**, János, diplomat, Ministerul Afacerilor Externe al RP Ungare (1979), 550, 562
- Petrescu**, Lucian (1932-) director în Ministerul Afacerilor Externe (din 1973), 691, 722, 729, 853, 917, 957-959, 961, 1008-1013, 1092-1093, 1114-1115, 1170-1176, 1190-1191, 1194-1197, 1206, 1209, 1212, 1216-1218
- Pitești**, 83
- Pitunda**, 475, 479
- Phnom Phen**, 952
- Platona**, Pavel, secretar III, Ambasada României la Budapesta (1970), 269
- Poklad**, B., director, Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1988), 1108, 1153-1153
- Pol Pot** (1928-1998), secretar general al Partidului Comunist din Cambodgia (1963-1979), premier (1976-1979), 951
- Polansky**, Sol, prim-secretar al Ambasadei SUA la Moscova (1970), 247, 325
- Polisciuk**, L., consilier, ambasada URSS la București (1987), 633, 953
- Polonia** (Republica Populară), 30, 35-36, 39, 41, 43-44, 76-77, 88-91, 93, 112-113, 135, 147, 177-178, 203, 210-211, 213, 216-217, 232-233, 256-257, 283, 294, 321, 335, 339, 341, 343, 348, 370-372, 379, 383-384, 386, 392, 394, 425, 428, 433, 435, 446-448, 450, 457-460, 477, 496, 508, 516, 533, 555, 560, 562, 576, 622, 638, 680, 685, 695, 745-746, 753, 788-790, 807, 811, 813, 853, 877, 883-884, 886, 929, 936, 938, 975, 978, 981, 983, 1029, 1036, 1039, 1064, 1070, 1073, 1090, 1117, 1136-1137, 1181, 1198; și amplasarea rachetelor, 696, 775; și Brejnev, 654; și criza din ~; 601-602, 613, 642-643, 645-648, 654-655, 658, 663-664, 666-668, 670, 679, 681; și CSCE, 214, 262, 281-282, 394-397, 408, 411-412, 617, 626-627, 629, 630-631, 703, 960, 1144-1145, 1168, 1187; și dezarmarea, 651-642, 697, 882, 996-997, 1020, 1033, 1059, 1066, 1143; și drepturile omului, 1115, 1145, 1150; și frontierele, 185, 552, 666; și RFG, 234, 248, 257, 270, 309, 374, 518-519, 651, 658, 665, 670, 745, 1014-1015, 1017, 1078, 1081; și OTV, 576-581, 576- 581, 583-585, 609-612, 626-627, 630, 762, 773-774, 781, 792, 852-854, 894, 900, 914, 1046, 1079, 1084, 1100, 1141-1142, 1146, 1171-1173, 1190-1191, 1193-1195, 1198-1199, 1200-1204, 1213-1214, 1217, 1222, 1229-1230, 1232, 1235; și problema germană (1967); 102, 131, 252; și România, 539-540, 1117; și SUA, 642-643, 645-648, 658, 663, 666-668, 670, 679, 681, 745; și

- securitatea europeană; 127-131, 209, 232; și „Solidaritatea”, 645-646, 658; și statele nordice, 459, 461, 465; și tratatul de nediseminare, 148-150; și URSS, 411, 501, 602, 652, 670
- Pompidou**, Georges (1911-1974), președinte al Franței (1969-1974), 303; și L.I. Brejnev, 302, 355, 357, 369, 375-377
- Pop**, Ioan, secretar III, Ministerul Afacerilor Externe (1967), 113,
- Popa**, Pretor (1922-), ambasador al României la Londra (1972-1980), 424
- Pop**, Traian (1924-), ambasador în Olanda (1975-1984) și în Ungaria (1988-1990), adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1984), 797-798, 823, 1114-1118
- Popescu**, Dumitru (1935-), adjunct al ministrului Energiei Electrice (din 1976), 499, 503, 835
- Popov**, I., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Bulgaria (1968), 135-136, 140, 142-144, 150-152, 161, 163, 1230
- Popov**, Dimităr I. (1927-), președinte al Consiliului de Miniștri al Bulgariei (1990-1991)
- Portugalia**, 207, 223, 307, 570, 656-657, 815; și conferința de dezangajare militară (1979), 593
- Postelnicu**, Tudor (1931-), ministru de Interne (1987-1989), 836
- Pozdneakov**, V.G., ministru consilier, Ambasada URSS la București, 43, 193, 1225-1226
- Potapovo**, sat în URSS, 487
- Praga**, 85-86, 95, 97, 108, 133, 135, 142, 144, 173, 180, 183, 186-187, 189, 197, 203-207, 211, 219, 222-224, 227, 233, 237-241, 250, 275, 374, 378, 391, 540, 660, 686, 690-693, 700, 702, 704, 712, 717-718, 720, 736-737, 752, 798, 850, 884, 891, 895, 900, 910, 937, 966, 977, 980, 985, 998, 1000, 1005, 1008-1010, 1019-1020, 1025, 1029, 1034, 1039, 1042, 1047-1048, 1071, 1084, 1116-1117, 1139, 1143, 1158, 1188, 1204, 1206, 1209, 1212, 1216, 1224, 1228, 1235-1236
- „Pravda”**, ziar, 430-432, 481, 522
- Prut**, 514, 525
- Pudlak**, Jan, ambasador cu însărcinări speciale în Ministerul Afacerilor Externe al RS Cehoslovace (1983), 134,
- Puig**, [...], secretar de Stat, Ministerul Afacerilor Externe al Spaniei (1979), 568
- Puja**, Frigyes, (1921-2008) prim adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1968-1973); ministru al Afacerilor Externe al RP Ungare (1973-1983), 269, 261, 265, 270, 277, 537, 541, 561-562, 680; și CSCE, 414-416, 418, 555, 560; și România, 537, 561
- Pungan**, Vasile (1926-1995), ambasador al României în Marea Britanie și Islanda (1966-1973) și în Bulgaria (1986-1990), 226-228, 255

R

- Radu**, Constantin (1926-), viceprim-ministru al guvernului (1987-1988), 836
- Radu**, Ion (1934-1995), secretar pentru probleme organizatorice al CC al PCR (1984-1985), 836
- Rapacki**, Adam (1909-1970), ministru al Afacerilor Externe al RP Polone (1956-1968), 43-44, 115, 122-123, 128, 130; și planul ~, 129, 131, 652
- Rajnai**, Sandor, ambasador al RP Ungare la București (1978), 561, 638
- Rădulescu**, Gheorghe (1914-1991), ministru al Comerțului Exterior (1962-1963), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1963-1975), 27, 34, 499, 503-504
- Răutu**, Leonte (1910-1993), membru al CPEx (1974-1981), rector al Academiei de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (1972-1981), 499, 503
- Râpan**, I., secretar II, Ambasada României la Moscova (1971), 334, 474
- Râmbu**, Ion, însărcinat cu afaceri Ambasada României la Bonn (1981), 646-647
- Reagan**, Ronald (1911-2004), președinte al SUA (1981-1989), 628, 649, 657, 667, 673, 770, 802; și administrația, 637, 649, 686, 739, 745, 748, 763, 775, 1086-1087; și Brejnev, 649; și Gorbaciov, 858, 1085, 1087, 1090; și Șevardnadze, 847-849

- Reichling**, [...], director general Ministerul Afacerilor Externe din Luxemburg (1979), 569
- Reykjavik**, 464, 929-930
- Republica Sud-Africană**, 136, 678
- Richardson**, [...], subsecretar, Departamentul de Stat al SUA pentru afaceri europene (1969), 229-230, 234
- Riul**, Kim Hianang, adjunct al ministrului de Externe al RPD Coreene (1986), 906
- „Rizospastis”**, ziar grecesc, 905
- Rîjkov**, Nikolai I., președinte al Consiliului de Miniștri al URSS (1986), 947
- Rîhlovski**, [...], ministru consilier, Ambasada RP Polone la Moscova (1971), 331
- Rodionov**, N.N. adjunct al Ministrului Afacerilor Externe al URSS, 314-315, 317, 328-330, 332-333, 347-349, 353-354, 390-391, 395-396, 400, 415, 419, 420, 443, 445-446, 450, 452, 454-455, 466, 508-510, 512, 536; și admiterea României în „G77”, 466-468; și CSCE, 402-413
- Rodrigues**, [...], secretar, PC Cubanez (1976), 486
- Rogaciov**, I. A., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1987), 952
- Rogers**, [Bernard] W. (1921-2008), comandant al forțelor NATO din Europa (1979-1987), 243, 947
- Rolandis**, [Nicos] (1934-) ministru al Afacerilor Externe al Republicii Cipru (1978-1983), 567
- Roma**, 148, 248, 267, 270, 304, 572
- Roman**, Petre (1946-), prim-ministru al României (1989-1991), 1219, 1230, 1236
- România** (Republica Socialistă), 34-35, 43, 46, 76-77, 80, 90, 92, 95, 107-109, 111-113, 133-134, 162, 172-173, 177, 180, 183, 186-188, 191, 203, 208-209, 211, 216-217, 269-270, 277, 283, 294, 325, 335, 343, 362, 371, 373, 379, 383, 394, 425, 446, 450, 457, 476, 478, 490, 501, 508, 533, 536, 556, 560, 564, 577, 599-600, 603, 612, 620, 633, 640, 645, 654-656, 673, 680, 685, 711, 735, 737-738, 753, 788, 797-798, 807, 811, 813, 832, 857, 859, 877, 883, 886, 919-921, 935-936, 938, 944-945, 949, 952, 961, 978, 981, 983, 986, 1036, 1039, 1069, 1073, 1077, 1081, 1091, 1136, 1138, 1181; și admiterea în „G 77”, 466-468, 475; și Albania, 20, 22, 31-32; și Balcanii, 605-606, 675-676, 688, 741, 761, 776, 781, 803, 859-860, 871, 904-906, 908-909, 970, 981, 996, 1024, 1043, 1060-1061, 1066, 1081, 1112, 1130; și Bulgaria, 537; și Cehoslovacia, 540; și China, 492, 502; și conferința de dezangajare militară (1979), 597; și CSCE, 188-193, 195-203, 213-215, 219-226, 237-238, 242-244, 249-255, 260, 262-263, 266-267, 273, 277-282, 291-292, 297-301, 313-320, 337-342, 358, 364-367, 382, 385, 397, 421-423, 520, 532, 549-551, 554, 564-565, 603-608, 618-625, 628-629, 631-632, 639, 656, 662, 674, 687, 702-705, 709, 714, 763, 781, 794, 803, 827-829, 832, 843, 969-970, 993, 995, 1024-1025, 1055, 1077, 1081, 1096, 1098, 1112, 1129-1130, 1149, 1158-1168; și dezarmarea, 351-353, 359-364, 498, 501, 530-532, 554, 587, 606-607, 642, 644, 650, 656, 671, 673, 676-677, 688, 695-696, 698-699, 710-713, 715, 737, 739-743, 755-757, 760, 764, 767, 771-772, 778, 780, 790, 800, 862-864, 866, 869-871, 873-877, 879, 889-891, 893-899, 966-969, 1006, 1010-1011, 1043-1044, 1054-1059, 1077, 1081, 1094-1096, 1127-1129; și desființarea blocurilor militare, 1096; și drepturile omului, 605, 623, 675, 953-954, 966, 971-972, 987, 1025-1026, 1045, 1060, 1080, 1116, 1161, 1163, 1165; și RDG, 110-111, 113, 132, 298-300, 538-539; și RFG, 105-107, 113, 117-121; și înghețarea cheltuielilor militare, 740, 768, 776, 779, 790, 794, 802, 916, 918-919, 921-923, 940, 942, 962, 965, 969, 987, 994, 995, 1022-1023, 1043, 1058, 1094, 1096, 1112, 1149, 1159-1160, 1185; și negocierile de la Geneva, 841-842, 844, 846, 858; și OTV, 15-21, 33, 79-94, 172-173, 262, 343-345, 453-455, 488-489, 500, 502-503, 578-579, 582, 642, 694, 698-701, 717-718, 729-730, 753, 757-759, 772, 781-782, 800, 806, 819, 835-840, 851-852, 855-856, 891-893, 901, 916, 923, 957-959, 964, 969, 988-989, 992-997, 1013, 1019-1020, 1027-1028, 1042, 1048, 1052-1057, 1062-1063, 1080, 1093-1101, 1110-

- 1118, 1131, 1141, 1148-1152, 1188-1189, 1191-1192, 1200-1205, 1220-1221, 1225-1227, 1230, 1232, 1235; și Orientul Apropiat, 710; și Orientul Mijlociu, 671, 678, 743, 761, 782, 804, 871, 966, 973-974, 1026, 1044, 1061, 1130; și Polonia, 538-539, 642-643, 645, 1117; și problema germană, 100-102, 117, 119-120, 318-319, 322; și statele nordice, 459, 462; și Ungaria, 537-538, 561; și URSS, 429-434, 455-456, 480-481, 483-486, 498-505, 510-515, 521-528, 729, 755-757, 837-840, 858, 893-894, 990-992, 1002-1004, 1103-1108; și tratatul de nediseminare, 134, 137-138, 140-143, 149-150, 161-162, 166-171; și Tratatul de nerecurgere la forță, 790, 792, 802, 828-829; și Vietnam, 11, 500, 502; și țările în curs de dezvoltare, 805, 872-873, 916, 972-973, 1012, 1026-1027, 1130
- Roska**, [...], adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Ungare (1975), 456, 544
- Roșianu**, M., referent Ministerul Afacerilor Externe (1966), 9, 271, 285
- Roșu**, Gheorghe, director, Direcția I Relații Ministerul Afacerilor Externe (1989), 1184
- Rujak**, M., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovice (1973), 417-419
- Rusk**, Dean (1909-1994), secretar de stat al SUA (1961-1969), și războiul din Vietnam, 6
- Rutten**, [...], director, Direcția afaceri politice din Ministerul Afacerilor Externe al Olandei (1979), 573
- Q**
- Qichen**, Qian (1928-), adjunct al ministrului Afacerilor Externe RP Chineze (1982-1988), ministru (1988-1998), 905
- S**
- SALT, I, II, III** (Strategic Arms Limitations Talks), 229-230, 241-242, 270, 348, 473, 542, 544, 552, 558, 585-588, 593, 595-596, 669, 679, 687
- Salvador**, 653
- San Marino**, 570, 575
- Sándor**, Argyelán, însărcinat cu afaceri a.i. al RP Ungare la București (1967), 112-113
- Sanford**, [Wendell] J., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Canadei (1986), 907
- Săulescu**, Gheorghe, director, Direcția Tratată din Ministerul Afacerilor Externe, 176, 180
- Sbârnă**, Ion (1938-), secretar II, consilier, Ambasada României la Moscova (1972-1984), 546
- Scanlan**, John (1927-), adjunct al asistentului secretarului Stat al SUA pentru afaceri europene (1981-1983), ambasador în Iugoslavia (1985-1989), 642-643
- „Scânteia”**, 6, 172, 382
- Schäuble**, Wolfgang (1942-), ministru al RF Germania (1984-1989), 815-816
- Scheel**, Walter (1919-), prim-ministru al RF Germania (1974-1979), 209, 233
- Schmidt**, Helmut (1918-), cancelar german (1974-1982), 481; și guvernul H. Schmidt, 669
- Schoutheete**, Philippe, ambasador, director general pentru probleme politice din Ministerul Afacerilor Externe al Belgiei (1986), 907
- Shultz**, George (1920-), secretar de stat al SUA (1982-1989), 858, 990-992, 1008, 1107, 1154; și A. Gromîko, 814-818, 840; și E. Șevardnadze, 1005, 1007, 1036, 1070, 1085, 1087-1091
- Schumakher**, [...], director general Ministerul Afacerilor Externe al Belgiei (1979), 567
- SDI** (proiect american de apărare strategică), 1015
- Secariu**, Gheorghe, șef de serviciu Direcția Tratată, MAE (1967), 112,
- Semionov**, V.S., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1966), 80, 184, 186, 199, 211, 385
- Shamir**, Ytzhak (1915-), prim-ministru al Israelului (1983-1984, 1986-1992), 1006
- Sharp**, Mitchell (1911-2004), secretar de stat Ministerul Afacerilor Externe al Canadei (1968-1974), 273
- Siberia**, 377

- Sikaciou**, N.N., șef al Direcției a V-a europene din Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1971), 331
- Silvestrini**, Achille (1923-), cardinal, secretar cu problemele generale ale Vaticanului, 570
- Sihbani**, [...], ministru al Afacerilor Externe al Tunisiei (1979), 594
- Simedrea**, Traian (1924-), ambasador în Bulgaria (1973-1978), 533-535
- Simonet**, Henry (1931-1996) ministru al Afacerilor Externe al Belgiei (1977-1980), 573
- Sindermann**, Horst (1915-1990), președinte al Consiliului de Miniștri al RD Germania (1973-1976), 456,
- Siria**, 223
- Skubiszewski**, Krzysztof (1926-), ministru al Afacerilor Externe al Poloniei (1989-1993), 1230
- Smolinski**, Erzi, reprezentant al RP Polone în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1986), 790, 886
- Sobierajski**, Wieslaw (1913-1986), ambasadorul RP Polone la București (1963-1968), 112
- Sofia**, 108, 133-137, 140-143, 147, 150, 164-166, 172, 204-205, 247, 249, 255-256, 262-263, 265, 286-287, 391, 426, 522, 529-530, 533, 537, 705, 710, 715, 717, 728-729, 731, 738, 745, 749, 751-753, 755, 771, 779-780, 802, 813, 821, 850, 861, 865, 870, 873, 878, 884, 890, 899, 909, 914, 937-938, 943, 948, 953, 999, 1005, 1034-1035, 1039, 1047, 1049-1050, 1053, 1056-1057, 1063-1064, 1069, 1076, 1079-1081, 1083-1084, 1118, 1139-1140, 1144, 1158, 1188, 1204, 1210, 1220
- Soldatov**, A.A., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1967), 126-127
- Somalia**, 105
- Somogyi**, Ferenc (1945-), secretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe al Republicii Ungare (1991), 1230
- Sonnenfeldt**, Helmut (1926-), director al Biroului pentru Uniunea Sovietică și Estul Europei din cadrul Departamentului de Stat al SUA (1963-1969), consilier (1974-1977), 234
- Spania**, 207, 210, 233, 235, 237, 251, 307, 575, 656, 817; și aderarea la NATO (1981), 653; și conferința de dezangajare militară (1979), 594; și Declarația-Apel (1986), 908
- Spitzbergen**, insule, 359
- Springsteen**, George, adjunct al secretarului de stat pentru afaceri europene, Departamentul de Stat al SUA (1969), 243-244
- Stanovnik**, [...], secretar executiv al CEE (1969), 244-246
- Stănescu**, Dimitrie (1932-), consilier diplomatic, director al Direcției Africa din MAE (1980-1989, 392, 395
- Stânea**, Nicolae (1934-), consilier, Ambasada României la Moscova (1979-1990)
- Stoian**, Ion (1927-), secretar al CC al PCR (1984-1989), ministru al Afacerilor Externe (noiembrie-decembrie 1989), 836, 889, 912, 915, 941, 945-946, 950, 990, 992-993, 998-999, 1014, 1053
- Stoica**, Gh[eorghe], secretar III, Direcția I Relații din MAE (1967), 126
- Stolojan**, Theodor, prim-ministru al României (1991), 1237
- Strätling**, Erich, reprezentant diplomatic al RF Germania la București (1967), 106
- Strasbourg**, 572
- Strougal**, Lubomir (1924-), prim-ministru al RS Cehoslovace (1970-1988), 540
- Stockholm** (vezi CSCE), 501, 734
- Stoltenberg**, [Thorvald] (1931-) secretar de Stat, Ministerul Afacerilor Externe al Norvegiei, ministru (1987-1989, 1990-1993), 569
- Stoph**, Willi (1914-1999), prim-ministru al RD Germania (1964-1973, 1976-1989), 232
- SUA** (Statele Unite ale Americii), 71, 124, 107, 112, 128, 139, 146, 154, 156-157, 163, 175, 184, 207, 212, 223, 228, 233, 248, 270, 298, 339, 386, 470-471, 476, 480, 482, 542, 563-566, 613, 635, 656, 687, 695, 701, 719-720, 741, 745, 782, 798, 855, 877, 955, 1200; și amplasarea rachetelor, 639, 644, 649, 663, 699, 708, 731, 736, 745, 750, 762-763, 766, 790, 793, 801, 807, 840; și China, 653; și conferința de dezangajare militară (1979), 591-592; și CSCE, 188, 194, 202, 205-206, 213, 222, 228-231, 234,

- 236-237, 239, 241, 243-245, 247, 251, 259, 272, 301-302, 304-309, 311, 340, 400, 402, 596-597, 628, 630-631, 647, 652, 668, 776, 832-833, 1135; și Declarația-Apel (1986), 907; și dezarmarea, 348, 350-352, 359, 362-363, 379-380, 384, 640-642, 644, 648-650, 664, 668-669, 695, 740, 778, 799, 832, 862, 866, 870, 873-875, 879, 907, 931-932, 942, 975; și RFG, 303, 688; și Franța, 208; și Israel, 688; și înghetarea efectivelor militare, 826; și nediseminarea, 150-151, 159, 166, 168; și negocierile de la Reykjavik, 929-930, 933, 935, 939, 941-947, 975, 990-991, 1086; și negocierile de la Viena (1985), 834-835, 843-844, 896, 913, 931, 934, 936, 1202-1203; și Orientul Mijlociu, 670, 688, 716, 744, 871; și politica europeană (1967), 123, 210, 229, 373, 411, 481, 637-638, 669, 688, 748, 808, 818, 1058; și Polonia, 642-643, 647-648, 658, 666-668, 679, 681, 745; și „războiul stelelor“, 933, 946, 969; și reducerea armamentelor, 862-863, 887, 1078, 1082; și reunificarea Germaniei, 1208; și SALT, 229-230, 241-242, 270, 348, 473, 542, 544, 552, 558, 585-588, 595, 669, 687; și URSS, 228-229, 234, 248, 257, 307-309, 346, 370, 377, 414, 471, 493-495, 497, 517, 595-596, 608, 612, 636, 649, 654, 667, 747-748, 755-756, 763, 769-771, 775-776, 794, 799, 810, 818-819, 847-849, 921, 962, 974-975, 987, 993, 1011, 1020, 1022-1023, 1030-1031, 1044-1045, 1064, 1074, 1086, 1124, 1181; și Ungaria, 997; și Vietnam, 6, 229, 305
- Sudan**, 223
- Suedia**, 43, 149, 237, 251, 298, 306, 310, 457, 464, 472, 657, 726, 817, 1036, 1071, 1138; și conferința de dezangajare militară (1979), 594; și Declarația-Apel (1986), 907; și CSCE, 626-627, 630; și dezarmarea, 713, 831; și OTV, 459, 461-462
- Suharto**, (1921-2008), președinte al Indoneziei (1967-1998); și guvernul Suharto-Malik, 102
- Sukarno**, [Ahmed] (1901-1970), președinte al Indoneziei (1949-1966), 102
- Sulek**, Miroslav, ambasadorul RS Cehoslovace la București (1971), 321, 339
- Szczerski**, Michal, consilier al Ambasadei RP Polone la București (1986), 853
- Szeged**, Jacobovits de (1935-), director general al Afacerilor Politice din Ministerul Afacerilor Externe al Olandei (1982-1986), 908
- Ș**
- Șandru**, Vasile, ambasador în Iugoslavia (1969-1974); adjunct al ministrului Afacerilor Externe (1969), 549-553, 562, 583, 588-600, 616, 632-633, 635-636, 638, 640-641, 648-655, 663-666, 1206-1208
- Șelepin**, Alexandr N. (1919-1994), vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și președinte al Comitetului pentru Controlul de partid și de stat al CC al PCUS (din 1962), 248
- Șevardnadze**, Eduard. A. (1928-), ministru al Afacerilor Externe al URSS (1985-1991), 859-860, 877, 883, 897-898, 901, 935-936, 945, 947, 951, 967, 975, 978, 1017, 1029-1030, 1036, 1064-1065, 1070, 1085, 1090, 1118-1127, 1136-1137, 1151, 1155, 1208; și J. Baker, 1206; și R. Reagan, 847-849; și G. Shultz, 1005, 1007, 1036, 1070, 1085, 1087-1091; și I. Văduva, 857-858, 893-895; și I. Totu, 1103-1108
- Ștefan cel Mare**, domn al Moldovei (1457-1504), 485
- T**
- Tache**, Gheorghe (1928-), ambasador al României la Berlin (1978-1984) și Paris (1985-1986), 595-598
- Tanzania**, 223, 1036, 1071, 1138
- Tarabanov**, [...], 313-318
- „Ta Nea”**, cotidian grecesc, 905
- TASS**, agenție de presă sovietică, 6, 307
- Tepavaț**, Mirko, secretar de stat pentru afaceri străine, Ministerul Afacerilor Externe al RSF Iugoslave (1969), 232
- Teodoropoulos** [...], secretar general, Ministerul Afacerilor Externe al Greciei (1979), 569

- Teșu, Ion** (1929-), ambasador al României la Varșovia (1984-1989), 1190, 1194-1199
- Thomas, D.**, adjunct al Subsecretariatului de stat pentru Afaceri Externe al Marii Britanii (1986), 908
- Thompson, [...]**, director al Direcției Europa Centrală din cadrul Departamentului de Stat al SUA (1984), 815
- Tiajelnikov, Evghenii M.**, ambasador al URSS la București, 690, 698, 719-720, 823-824, 847-849, 998, 1153-1155
- Tikunov, V. S.**, însărcinat cu afaceri a.i. al Uniunii Sovietice la București (1971), 326-328
- Tirana**, 233
- Tito, I. B.** (1892-1980), președinte al RFS Iugoslavia (1953-1980), 376, 478, 504, 545, 582
- Totu, Ioan**, (1931-1992), ministru al Afacerilor Externe (1986-1989), 836, 912, 915, 918-920, 935-936, 938-941, 946, 950, 953, 959, 961-964, 966-975, 978, 990, 998, 1002, 1008, 1010, 1019, 1021-1029, 1036-1048, 1053-1064, 1069, 1109-1113, 1127-1132, 1136-1137, 1147-1153, 1155-1156, 1170-1171, 1174-1175, 1181, 1190, 1194-1196; și Mladenov, 1049-1050; și Șevardnadze, 1103-1108
- Traikov, A.**, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Bulgaria (1975), 445-446, 450
- Tratatul ABM** (Tratatul privind apărarea antirachetă, 1972), 167, 845, 1045, 1087
- Tratatul de nediseminarea armelor nucleare**, 126, 133, 144-146, 154, 156-161, 164; și Bulgaria, 150-152; și Cehoslovacia, 144-146; și RD Germania, 152-156; și negocieri sovieto-americane, 166-171; și Polonia, 147-148; și România, 137-138, 140-143, 149-150, 155, 161-162, 164-168, 292; și OTV, 133, 135-173; și URSS, 136-140, 146, 150, 156-162, 166-171; și Ungaria, 161-163; și tratativele de la Geneva, 1968; 135-137, 141, 147-150, 152-153, 160, 289, 291-292
- Tratatul de la Varșovia**, 90-95, 155, 174-176, 188-189, 190, 199-200, 203-204, 206-207, 209-210, 212, 215-216, 219, 221, 224, 230-232, 241, 248, 258, 263, 266, 268, 270, 276, 286, 288, 293, 295-297, 301-303, 308, 310, 320, 322, 334, 348-350, 353-354, 372, 379, 383, 388-391, 425, 451-456, 472, 476, 480, 547, 566, 568-569, 573, 575, 582, 584, 587, 599, 603, 637-640, 642, 644, 646-648, 653-654, 657, 659, 674, 679, 685-687, 695, 697, 699, 710, 717, 723, 814, 904; și Albania, 2, 5; și amplasarea rachetelor nucleare, 582, 587-590, 699, 708, 731, 736, 750, 777, 784-785, 801, 807, 825, 840; și aniversarea ~, 435-456, 582, 586, 811-812, 814, 818; și Apelul pentru crearea zonelor denuclearizate (1986), 886-889, 891, 895, 897; și Apelul-program de la Budapesta (1986), 918, 921, 923, 929, 936, 940, 943, 949, 955, 962, 964, 969, 976, 979, 984, 989, 993, 1038, 1071, 1129, 1139, 1160; și Apelul către statele NATO (martie 1988), 1073-1076; și Apelul „pentru o lume fără războaie” (1989), 1176-1178; și Apelul ~ (aprilie 1984), 788-790, 813; și Bulgaria, 529- 530, 730-737, 754, 762, 773, 1019, 1048-1057, 1100,1141-1142, 1146, 1171, 1195, 1199, 1213-1214, 1222, 1230, 1232, 1235; și Cehoslovacia, 691-693, 703, 705-710, 750-751, 762, 773, 897, 1008-1009, 1019-1020, 1079, 1073, 1083, 1100, 1141-1142, 1146, 1171, 1195, 1198-1199, 1209-1215, 1217, 1222,1224 1226-1227, 1230, 1232, 1235; și comisia dezarmării (1987), 998-1002, 1005, 1007, 1019-1020, 1027, 1037, 1046, 1052-1053, 1056, 1062, 1069, 1071, 1079, 1102, 1104-1105, 1113, 1131, 1175; și conferința de dezangajare militară (1979), 543-544, 570-575, 590-595, 597, 609, 613-614, 627, 630; și Conferința pentru dezarmare de la Geneva, 1039-1042, 1045, 1067, 1070, 1076, 1084, 1097, 1138; și CMAE (Comitetul Miniștrilor Afacerilor Externe), 2-3, 20, 23-24, 28, 34-38, 55-56, 66-67, 72-73, 86, 99, 177-178, 180, 191, 260-261, 264, 343-345, 426, 432, 440, 442-445, 449, 576-581, 698-699, 901, 1188-1189; și Comandamentul Unit al Forțelor Armate Unite, 1-2,14, 19, 41, 53-54,

59, 69, 426, 438-439, 1115; și CPC (Comitetul Politic Consultativ), 2-3, 12-21, 24-28, 34-37, 45-46, 67-69, 74-75, 84-86, 103-104, 108, 133-135, 137, 140-144, 146-147, 152, 155, 164, 172, 177-179, 183, 187, 210, 214, 224, 260, 264-265, 275, 286, 294, 301, 310-311, 344-345, 373, 402, 425-426, 432, 435, 442, 447, 449, 452, 481-483, 488, 517, 534, 544, 556, 564, 578, 583, 600, 609, 612, 660, 690, 692-695, 697, 706-707, 710-711, 715, 718-719, 724, 731, 752, 764, 802, 821, 850, 853-855, 857-858, 861, 867, 870, 873, 878, 884, 890-891, 894, 899-900, 909, 912, 920, 947, 964, 966, 972, 979, 1062-1063, 1080, 1092-1093, 1104, 1106-1107, 1109, 1111, 1117, 1126-1127, 1131, 1136-1138, 1148, 1190, 1194, 1196, 1218-1221, 1230-1233; și contramăsurile, 762, 768-771, 777-778, 784, 791, 793, 800, 806, 820, 825, 840-841, 845; și CSCE, 325-326, 329-330, 340, 422, 469, 501, 506-509, 516-520, 529, 532, 535, 541-542, 544-545, 547, 549-550, 552-561, 563-565, 609-614, 616-618, 626-634, 636, 652-653, 660-664, 667, 680-683, 687, 751, 787, 826, 959-961, 1038, 1051, 1064, 1066, 1121-1122, 1153-1157, 1169-1171, 1181-1183; și Declarația privind interzicerea armei chimice (1987), 981-983, 993; și Declarația privind încheierea Reuniunii de la Viena, 983-986, 993; și Declarația privind măsurile de întărire a încrederii și securității în Europa, 1132-1135, 1138, 1148; și Declarația privind armamentul nuclear tactic (1989), 1170-1171, 1178-1180; și desființarea, 1225-1237; și dezarmarea, 347-353, 360, 371-372, 378-380, 383-384, 533-535, 563-565, 650, 681, 683, 695, 705-710, 715, 764, 766, 784-788, 801-802, 807-810, 825-826, 851-852, 861, 866-868, 873-875, 877-886, 899, 913-914, 931-935, 946-949, 965-966, 974-977, 1018, 1029-1035, 1069-1073, 1109-1110, 1162; și divergențe româno-sovietice, 385-386, 704; și drepturile omului, 961, 985, 1018, 1102, 1107-1108, 1116; și RDG, 48-49, 51-58, 66-67, 83-84, 343, 599-

600, 637, 695, 722-725, 762, 773, 798-799, 894, 1046, 1079, 1083, 1100, 1141, 1146, 1169, 1171-1176, 1195, 1198-1199, 1213, 1215, 1230, 1232, 1235; și înghețarea armamentelor, 810, 828, 914; și înghețarea cheltuielilor militare, 921-923, 965, 976, 979, 1032; și Memorandumul privind colaborarea economică (1989), 1190; și NATO, 582, 586, 683, 690, 692-694, 698, 701, 707-709, 711-713, 715, 718-726, 732-733, 737, 740-741, 743, 749-752, 754, 760, 765, 771-772, 779-780, 786, 793, 801, 809, 815, 819, 839, 842, 863-865, 868, 877, 881-882, 895-896, 912, 922, 934, 942, 947-949, 956, 965-966, 969, 982, 984, 993, 1023, 1033, 1037-1038, 1045, 1051, 1059, 1182, 1184, 1206-1208; și negocierile de la Geneva, 823-825, 839-842, 844, 848-849, 878, 881, 891, 896, 992, 1085-1091, 1087-1088; și negocierile de la Reykjavik, 929-930, 933, 935, 939, 941-947, 975, 990-991, 1086; și Orientul Mijlociu, 191, 229, 501, 653, 663-664, 716, 800, 868, 956, 1034, 1051, 1063, 1068, 1181, 1183; și Polonia, 576-581, 576-581, 583-585, 609-612, 626-627, 630, 762, 773-774, 781, 792, 852-854, 894, 900, 914, 1046, 1079, 1084, 1100, 1141-1142, 1146, 1171-1173, 1190-1191, 1193-1195, 1198-1199, 1200-1204, 1213-1214, 1217, 1222, 1229-1230, 1232, 1235; și réinnoirea ~, 424, 772-774, 781, 792, 796, 800, 806, 811, 821, 835-840; și reorganizarea, 1209-1224; și retragerea rachetelor din RSC și RDG, 975-976, 991, 1063, 1065; și România, 3, 12-21, 24-27, 28-31, 40-42, 49-58, 66, 72-76, 84-87, 89, 177-178, 180, 261, 425-434, 439, 453-455, 488-489, 500, 502-503, 507, 578-579, 582, 642, 694, 697-698, 701, 717-718, 729-730, 753, 757-759, 772-774, 781-782, 800, 819, 835-840, 851-852, 855-856, 891-892, 901, 916, 923, 957-959, 964, 988-989, 992-997, 1013, 1019-1020, 1027-1028, 1042, 1048, 1052-1057, 1062, 1080, 1093-1101, 1110-1118, 1131, 1148-1152, 1188-1189, 1191-1192, 1200-1205; și Secretariatul Unit, 2, 18, 26, 28-30, 34, 38-40, 51,

- 56-58, 67, 73, 75, 85-87, 177-179, 426, 440-441, 443-444, 449, 509, 520, 576-581, 697, 728, 750, 789, 1062, 1073, 1100; și statele din Nordul Europei, 457-463; și Tratatul de nerecurgere la forță, 790, 792, 793, 802, 809, 819, 828-829; și Ungaria, 8-10, 29, 259, 261, 266, 269-270, 273-274, 276-277, 465, 541-543, 751-752, 773, 894, 1046-1048, 1100, 1109-1110, 1115, 1141-1142, 1146, 1171-1172, 1180, 1199, 1200-1204, 1213-1214, 1222, 1229-1230, 1232, 1235; și URSS, 1-5; 28, 89, 100-104, 261, 261, 264, 326-333, 391-392, 443-444, 452, 697, 720, 752, 754, 854, 892, 896, 913-914, 916-917, 947, 1019, 1048, 1092-1093, 1114-1115, 1141, 1191-1192, 1195, 1201-1202, 1213-1214, 1216-1218, 1230, 1232, 1235; și țările în curs de dezvoltare, 924-928, 937, 963, 972-973, 1030, 1037
- Tratatul privind apărarea antirachetă (1972)**, 932-933, 1065, 1076, 1128, 1182-1183
- Tratatul sovieto-american privind rachetele cu rază medie și mai scurtă de acțiune INF (decembrie 1987)**, 1051-1052, 1058, 1063-1065, 1073-1074, 1088-1089, 1111, 1128, 1203
- Trepczynski**, Stanislaw (1924-2002), adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RP Polone, 435, 440-443, 446-447, 450-452
- Trzepizur**, E., reprezentant al RP Polone în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1986), 938
- „Tribuna Ludum”**, ziar al CC al PMUP, 130, 540
- Tschefen**, Herbert, director în Ministerul Afacerilor Externe al Austriei (1986), 907-908
- Tunisia**, 105, 124, 211, 223, 423; și conferința de dezangajare militară (1979), 594
- Turcia**, 116, 211, 306, 332, 386, 472, 657-658, 1055; și Balcanii, 123, 300, 490-491, 669, 688, 748, 907; și Bulgaria, 775, 1198; și conferința de dezangajare militară (1979), 594; și dezarmarea în, 348, 362; și Declarația-Apel (1986), 901-903
- Turcuș**, Dumitru (1919-), ambasador al României la Budapesta (1966-1971), 269, 271, 274
- Turk**, Fouad, secretar general al Ministerul Afacerilor Externe al Libanului (1986), 908
- Trhlik**, Zdenek, adjunct al ministrului Afacerilor Externe al RS Cehoslovace (1969), 189
- Tudor**, Valeriu, consilier în Ministerul Afacerilor Externe (1973), 395

Ț

- Țedenbal**, Jumjaaghiin, președinte al RS Mongolia (1952-1984), 591

U

- Ucraina** (Republica Sovietică Socialistă), 477, 522, 635
- UEO** (Uniunea Europei Occidentale), 90, 174-176, 235, 376, 414, 460, 464, 469-470, 568, 670-671, 807, 1098, 1146
- Uglar**, Iosif (1920-), membru al CPEX (1974-1979), membru al Consiliului de Stat (din 1974), 499, 503
- Ulbricht**, Walter (1893-1973), prim-secretar al PSUG (1950-1971), președinte al Consiliului de stat al RDG (1960-1973), 29, 33, 66-67, 78, 102; și N. Ceaușescu, 48-51; propuneri de reorganizare a OTV, 48-49, 51-58, 66-67, 83-84
- UNCTAD VI**, 783
- UNESCO**, 292, 297, 299, 954; și a XIV-a conferință (1966), 124,
- Ungaria** (Republica Populară), 35-36, 41, 43, 76-77, 82, 90, 92, 107-108, 113, 135, 147, 177, 186, 203-204, 213-214, 216-217, 247-248, 256-257, 261-262, 266, 268, 274-275, 277, 294, 321, 339, 343, 348, 371-374, 379, 383-384, 386, 408, 422, 425, 433, 442, 446, 450, 459, 477, 491, 508, 516, 533, 541, 556, 560, 562-563, 577-578, 582, 595, 623, 638, 680, 685-686, 697, 745, 747, 752, 780, 784, 788-790, 807, 812, 877, 883, 886, 936, 943, 951, 975, 978, 981, 983, 986, 1009, 1017, 1029, 1036, 1038-1039, 1064, 1070, 1073, 1136-1138, 1181; și OTV, 8-10, 29, 259, 261, 266, 269-270, 273-274, 276-277, 465, 541-543,

- 751-752, 773, 894, 1046-1048, 1100, 1109-1110, 1115, 1141-1142, 1146, 1171-1172, 1180, 1199, 1200-1204, 1213-1214, 1222, 1229-1230, 1232, 1235; și CSCE, 259, 267, 409, 414-416, 421, 628, 652, 795, 1145, 1168, 1187; și contramăsurile nucleare, 747; și dezarmarea, 544, 561, 566, 965, 1143-1144; și drepturile omului, 1045, 1145, 1150; și România, 537-538; și SUA, 997; și statele din nordul Europei, 462; și tratatul de nediseminare, 161-163
- Urali**, 614, 934, 984, 1065, 1133
- Ursu**, Ion (1928-), prim-vicepreședinte al Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie (1980-1989), 499, 503, 523, 527, 836
- URSS** (Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste), 4, 6, 35-36, 39, 41, 43-44, 47, 72, 76-77, 90, 93, 104, 107, 116, 125-126, 135, 146, 155-156, 163, 175, 177, 183, 184, 186-188, 203, 207, 212, 216-217, 224, 228, 233, 244, 256-257, 261, 266, 268, 283, 285, 290-291, 294, 308, 321, 325, 330-331, 334-335, 343, 359, 365, 368, 371, 374, 379, 383, 391, 407-408, 425, 428, 433, 445-446, 450, 456, 459-460, 479, 516, 533, 536, 545-547, 552, 554, 556, 560, 576-578, 582, 598, 618, 622, 627, 635, 638, 680, 685, 698, 701-702, 719, 726, 737, 745, 753, 784, 788, 790, 807, 812-813, 857, 877, 883, 886, 900, 935-936, 938, 945, 953, 975, 978, 981, 983, 1029, 1036, 1039, 1064, 1070, 1073, 1136-1137, 1181, 1198; și Afganistan, 602, 613, 628, 631, 898, 951, 1068-1069, 1087, 1175; și amplasarea rachetelor, 588-590, 608, 649, 699, 708, 736, 750, 777, 785, 793, 801, 807, 825, 840; și Balcanii, 1087; și „căminul general-european”, 1118, 1121-1123, 1146; și Cehoslovacia, 207, 228, 230, 374; și China (1969); 12, 210, 205, 248, 377, 430-431, 473, 491-492, 501, 542-543, 547-548, 653, 670, 748, 762, 821, 901, 951, 1086, 1118, 1125, 1150; și conferința de dezangajare militară, 592, 595-598, 625, 629; și CSCE, 188-193-199, 210, 214, 233, 237-240, 247-248, 254-255, 257-258, 262, 281-282, 301-312, 326-328, 355-358, 381, 385-387, 402-410, 420-421, 468-469, 602, 626-631, 652, 667, 702, 752, 795, 832-833, 1121-1122, 1187; și contramăsurile nucleare, 746, 762, 768-771, 775, 777-778, 784, 790-791, 793, 801, 806-807, 820, 825, 840-841, 845; și dezarmarea, 242, 285-288, 291, 331, 347-354, 379-381, 384, 471-474, 542-543, 586, 588-590, 640-641, 644, 648-650, 663, 668-669, 677, 681, 695, 740, 747, 766, 778, 802-803, 831, 855, 866, 873-875, 879, 887, 914, 931-932, 954-956, 965, 974, 1119, 1162; și Declarația-Apel (1986), 905; și drepturile omului, 602, 628, 953-954, 1118, 1150; și Finlanda, 459, 461, 463-464; și Franța, 208, 302-303, 331, 335, 370, 377, 544, 589, 595-596, 614, 626, 653, 670, 747-748; și RFG, 117, 211, 214, 227, 257, 270, 309-310, 326-327, 370, 647, 658, 669, 747-748, 1016, 1118, 1120-11121; și Israel, 653, 1006; și înghețarea efectivelor militare, 826, 828; și Marea Mediterană, 634-635, 1046, 1051, 1067; și NATO, 726, 754, 764, 796; și negocierile de la Geneva, 640-641, 644, 649-650, 655, 668, 673, 683-684, 687, 698, 705, 708, 712-713, 732-733, 739-740, 745-746, 755-761, 763, 770, 777-779, 790, 794-795, 800-801, 808-809, 814-821, 825, 830-831, 839-842, 844-846, 848-849, 878, 881, 891, 896, 968, 992, 1085-1091, 1087-1088; și negocierile de la Reykjavik, 929-930, 933, 935, 939, 941-947, 975, 990-991, 1086; și negocierile SALT, 229-230, 241-242, 270, 348, 473, 542, 544, 552, 558, 585-588, 595, 669, 687; și negocierile de la Viena (1985), 834-835, 843-844, 856, 858, 896, 913, 931, 934, 936, 942, 955, 1202-1203, 1202-1203; și ONU, 736, 741, 799; și OTV, 1-5; 28, 89, 100-104, 261, 261, 264, 326-333, 391-392, 443-444, 452, 697, 720, 752, 754, 854, 892, 896, 913-914, 916-917, 947, 1019, 1048, 1092-1093, 1114-1115, 1141, 1191-1192, 1195, 1201-1202, 1213-1214, 1216-1218, 1230, 1232, 1235; Orientul Mijlociu, 670, 688, 716, 744, 747, 871; și Polonia, 411, 501, 602, 652, 670; și problema

- germană, 97, 252, 303; și programul „pacea stelelor”, 932; și reducerea armamentelor, 862-863, 887, 947, 1180; și retragerea din RDG și RSCS, 975-976; și România, 132, 181-182, 429-434, 455-456, 480-481, 483-486, 498-505, 510-515, 521-528, 729, 755-757, 837-840, 858, 893-894, 1002-1004, 1103-1108; și securitatea europeană, 59-65, 79-83, 89, 91, 96, 209; și securitatea în Asia și Pacific, 950-952; și statele nordice, 463-465; și SUA, 228-229, 234, 257, 307-308, 346, 377, 472, 493-495, 497, 517, 595-596, 608, 612, 636, 649, 654, 667, 747-748, 755-756, 763, 769-771, 775-776, 794, 799, 810, 818-819, 847-849, 921, 962, 974-975, 987, 990-993, 1011, 1020, 1022-1023, 1030-1031, 1044-1045, 1064, 1074, 1086, 1124, 1181; și tratatul de nediseminare, 136-140, 146, 150, 156-162, 166-171; și Vietnam; 6, 377; și țările în curs de dezvoltare, 956
- Ustinov**, Dmitri F. (1908-1984), mareșal sovietic; ministru al Apărării (1976-1984); secretar al CC al PCUS (1965-1976), 498, 500
- U Thant** (1909-1974), secretar general ONU (1961-1971), 295
- Ustlim**, localitate în URSS, 525
- V**
- Vaclavik**, V., însărcinat cu afaceri a.i. al RS Cehoslovace la București (1981), 638, 1008-1009
- Várkonyi**, Péter (1931-), ministrul Afacerilor Externe al RP Ungare (1983-1989), 745, 753, 765-766, 777, 784, 788, 807, 812, 877, 883, 893, 936, 975, 978, 1029, 1036, 1064, 1070, 1109-1110, 1118, 1132, 1136-1138
- Varșovia** (vezi Tratatul de la Varșovia), 95-98, 109, 111-114, 125, 130, 137, 378, 391, 425-427, 438, 442, 457-458, 465, 481, 521-522, 539, 575, 584, 600-603, 607, 609, 611, 622, 625, 638, 645, 658, 665, 743, 811, 850, 857, 861-862, 865, 877, 883, 898-900, 910, 937, 980, 989, 1071, 1093, 1109, 1111, 1117, 1123, 1131, 1137-1138, 1140, 1158, 1181, 1188, 1190, 1193-1194, 1204, 1220
- Vasiliev**, M.N., director adjunct Direcția generală pentru probleme internaționale majore Ministerul Afacerilor Externe al URSS (1979), 546-547
- Vatican**, 235, 570-572
- Văduva**, Ilie (1934-), ministru al Afacerilor Externe al RS România (1985-1986), 853, 868-877, 883, 893-897; și Șevardnadze, 857-858, 893-895
- Väyrynen**, [Paavo] (1946-) ministru al Afacerilor Externe al Finlandei (1977-1982, 1983-1987, 1991-1993), 594
- Vejak**, I., director, Direcția de Sinteză Ministerul Afacerilor Externe al Poloniei (1973), 396,
- Venezuela**, 223
- Verdeț**, Ilie (1925-2001), prim-ministru al guvernului (1979-1982), 107, 499, 503, 835-837
- Vetter**, H., președinte al Uniunii Sindicatelor din RF Germania (1970), 248
- Viat**, Jaques, șef de cabinet Ministerul Afacerilor Externe al Franței (1979), 568
- Vlad**, Corneliu, ambasador, director, Ministerul Afacerilor Externe, 207, 209
- Vlad**, Vasile (1929-1997) șef al Secției Relații Externe a CC al PCR (din 1965), ambasador al României în RD Germania (până în 1978), 4, 27, 393-394
- Vladivostok**, 950
- Vlaikovici**, Radovan (1922-), președinte al Prezidiului RSF Iugoslavia (1985-1986), 903
- Viena** (vezi și CSCE), 206-207, 335, 348, 350-351, 360, 363, 374, 379-380, 409, 414-415, 417, 469, 473, 496, 501, 541, 557, 560, 571-573, 593, 608, 612, 662, 669, 673, 683, 688, 694, 700, 709, 711, 713, 747, 766, 781, 787, 792, 795, 799, 803, 809, 814, 819, 824, 826, 843, 851, 856, 866, 870-871, 879-880, 884, 896, 913, 919, 930, 934, 936-937, 942, 947, 955, 976
- Vietnam**, (Republica Democrată), 134-135, 142, 144, 147, 165, 184, 305, 308, 748, 814, 944; și războiul din ~ (1966), 6, 9-11; 68, 386; și România, 11, 500, 502; și China, 951

- Vince**, József, ambasador al RP Ungare la București (1966), 8-12
- Vilkov**, Victor, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, ministru al Afacerilor Externe al Republicii Bulgaria (1991), 1230
- Vratușa**, A., subsecretar de Stat în Ministerul Afacerilor Externe ale RSFI (1969), 232-233
- Voitec**, Ștefan (1900-1984), membru al CPEX (1974-1984), vicepreședinte al Consiliului de Stat (din 1961), 499, 503
- Vorobiov**, E. I., secretar I, Ambasada URSS la București (1985), 823
- Voss**, Hans, ambasador al RD Germania la București (1971), 321, 339, 341
- Vrhoveț**, J., secretar federal pentru Afacerile Externe al RSFI (1979), 591

Z

- Zagladin**, V.V., prim-adjunct al șefului Secției Internaționale a CC al PCUS (1976), 522
- Zajmis**, [...], adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Greciei (1979), 569
- Zantovsky**, Jaroslav, ministru consilier, Ambasada Cehoslovaciei din Washington (1969), 240-242
- Zaporojie**, regiune; și problemele agriculturii (1976), 477
- Zavu**, Costache, secretar II în MAE (1966), 45, 104
- „Zeri i Popullit”**, cotidian albanez, 233
- Zemskov**, I.N., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1973), 409
- Zimbabwe**, Republică; și Declarația-Apel (1986), 909
- Zorin**, Valerian (1902-1986), adjunct al ministrului Afacerilor Externe al URSS (1956-1965), ambasador în Franța (1965-1971), ambasador cu misiuni speciale (din 1971), 91, 333
- Zotov**, S., director adjunct al Direcției pentru securitate și colaborare în Europa, MAE al URSS (1988), 1153-1155

W

- Walesa**, Lech (1943-), președinte al Republicii Polone (1990-1995), 1229-1230, 1234
- Wartenburg**, York von, conte, reprezentant diplomatic al RF Germania la București (1967), 106
- Washington**, 102, 228-230, 236, 240, 242, 642, 656, 668, 746, 821, 847, 1005, 1125
- Wegricht**, M., reprezentant al RD Germania în Secretariatul Unit al Tratatului de la Varșovia (1986), 938
- Wietnauer**, [...], secretar de Stat, Ministerul Afacerilor Externe al Elveției (1979), 594
- Wilson**, Harold (1916-1995), prim-ministru al Marii Britanii (1964-1970, 1974-1976), 236
- Winzer**, Otto (1902-1975), ministru al Afacerilor Externe al RD Germania (1965-1975), 27, 29, 33, 76-77, 86, 135, 203-204, 216, 232, 283, 286, 321, 371, 384, 387
- Winiewicz**, J. I., adjunct al ministrului Afacerilor Externe al Poloniei (1967), 130, 232, 256, 261
- Wojtaszek**, Emil (1927-), ministru al Afacerilor Externe al RP Polone (1978), 539, 555, 560, 562, 584, 597
- Wörner**, [Manfred] (1934-1994) ministru al Apărării RF Germania (1982-1988), 1015
- Wozniak**, Jerzy, ambasador al RP Polone la București (1988), 1156